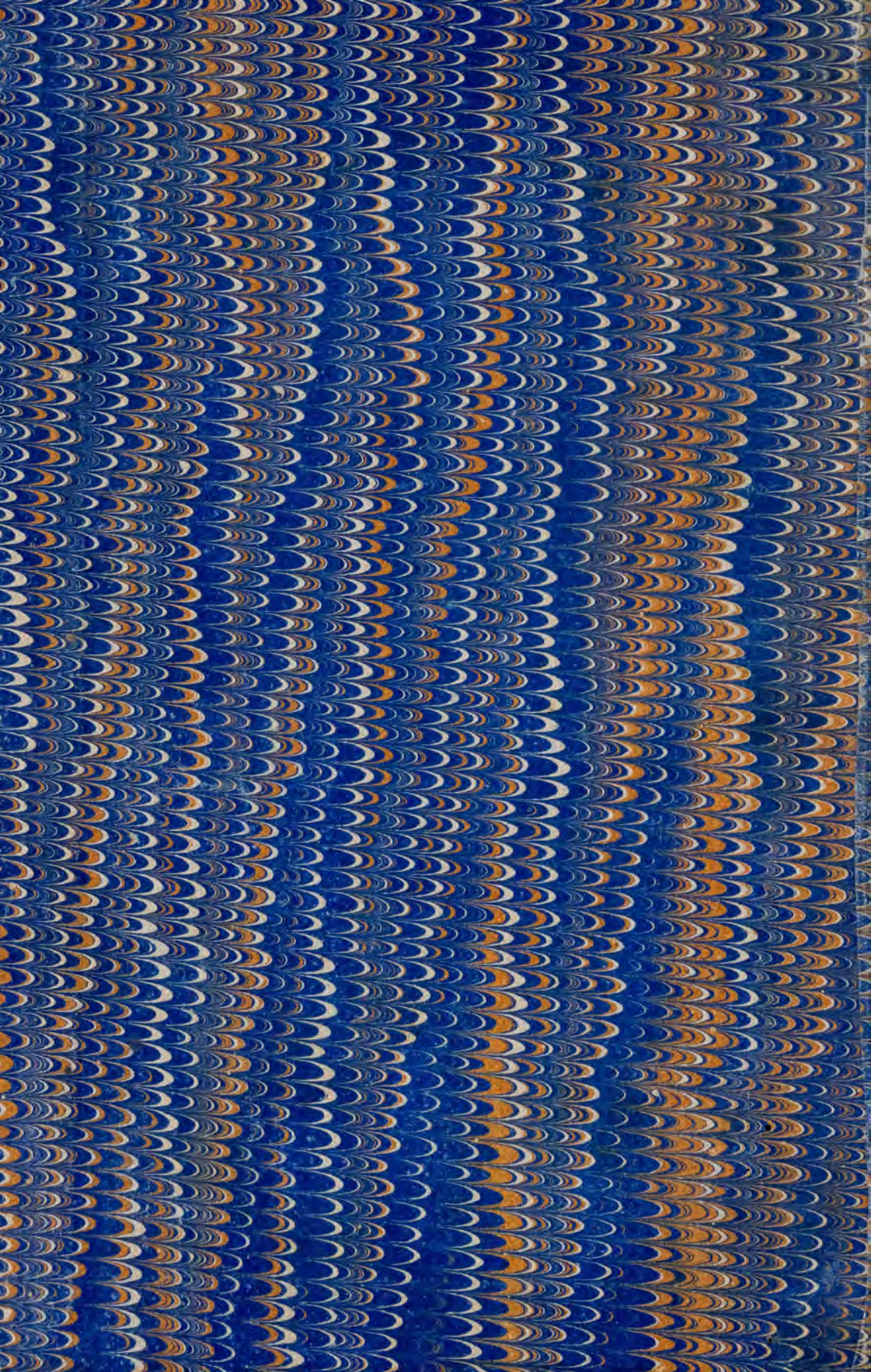
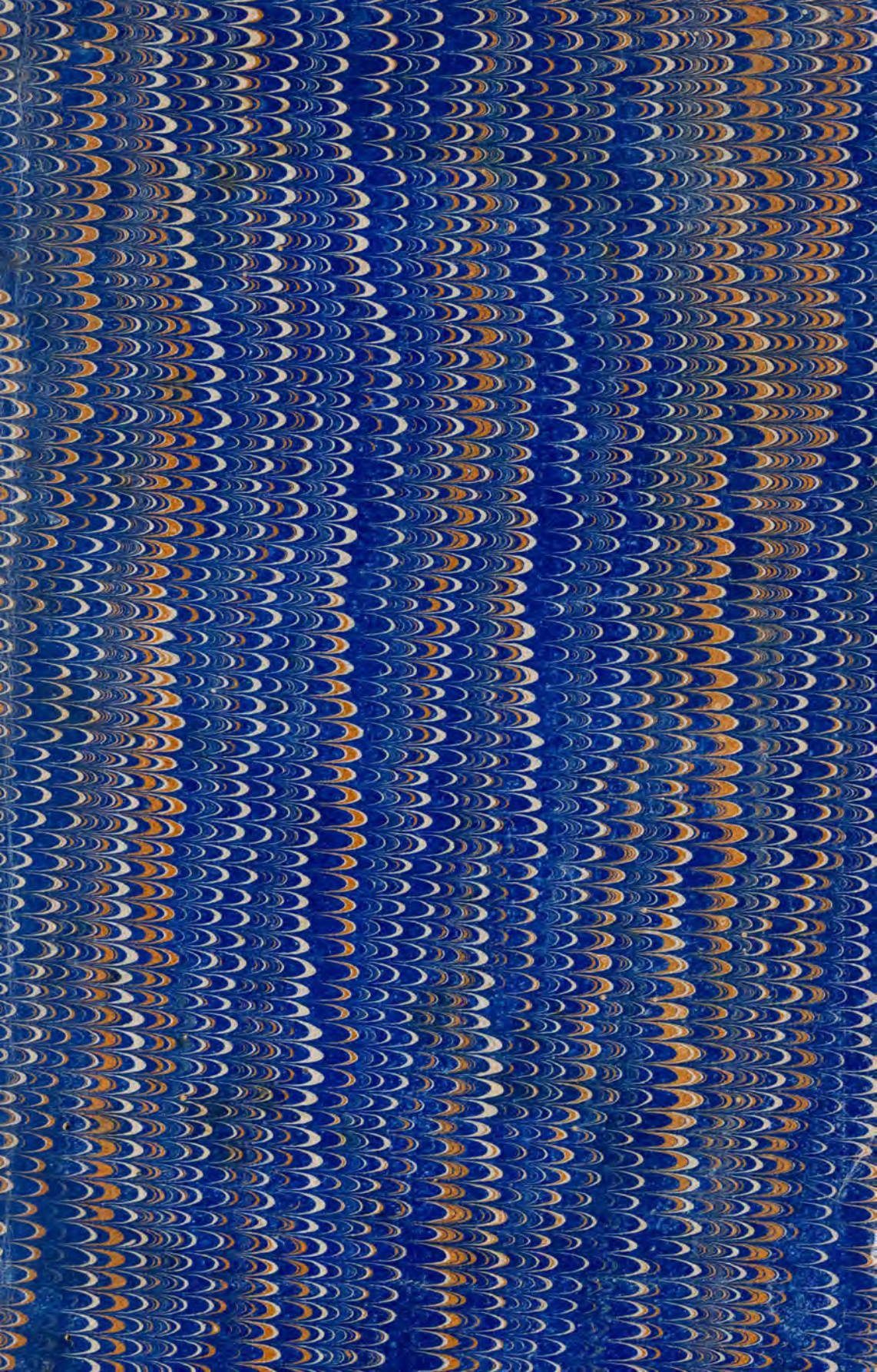

tsiropoulos

OSKAR JAEGER

tsiropoulos

Καθηγητὸς τῆς Ἱστορίας ἐν Κολωνίᾳ.

ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ ΚΑΘ' ΗΜΑΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΘΕΝΣΑ ΕΚ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΝΕΩΤΑΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΤΟΥ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

ΥΠΟ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΑΡΓΥΡΟΥ

ΜΕΤΑ 1000 ΕΙΚΟΝΩΝ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

Ἱστορία τοῦ Μεσαίωνα

N. S. Tsimsiropoulos

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ. ΦΕΞΗ

1899

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΣΑΙΩΝΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΠΟ ΤΟΥ ΟΔΟΑΚΡΟΥ ΜΕΧΡΙ ΚΑΡΟΛΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

**Ὁ Ὀδόακρος ἐν Ἰταλίᾳ. — Ἐν βλέμμα ἐπὶ τῆς
ἀναπτύξεως τῶν γερμανικῶν λαῶν. — Οἱ Γερ-
μανοὶ καὶ ὁ χριστιανισμός.**

§ 1. Γερμανικαὶ κυριαρχίαι ἐπὶ ρωμαϊκοῦ ἐδάφους.

— Διεξήλθομεν τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος, ὑπὸ τὸ καθιερωμένον ὄνομα τῆς ἱστορίας τῶν ἀρχαίων χρόνων, μέχρι τοῦ ἔτους 476 ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως, καθ' ὃ ἐπῆλθε συμβεβηκὸς οὐχὶ πολὺ σπουδαῖον καθ' ἑαυτὸ, ὅπερ ὅμως, καὶ ἂν δὲν ἐπέφερε πολὺ μεγάλην μεταβολὴν ἐν τῇ διαμορφώσει τοῦ ἱστορικοῦ κόσμου, κατέστησεν ὅμως αὐτὴν γνωστὴν καὶ κατὰδηλον. Ὁ Ὀδόακρος, ἀποδεχθεὶς καὶ ἱκανοποιήσας τὰς ἀπαιτήσεις τῶν συμπολεμιστῶν αὐτοῦ περὶ ἐγκαταστάσεως ἐν Ἰταλίᾳ, οὐδὲν ἄλλο ἔπραξεν ἢ ἐπανέλαβε γεγονὸς ὅπερ πολ-
λάκις εἶχε συμβῆ ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ Μιχρίου καὶ τοῦ Σύλλα. Πλὴν τούτου, ἀποκληθεὶς βασιλεὺς τῶν ἐν Ἰταλίᾳ γερμανικῶν λαῶν καὶ ἀποδεχθεὶς τὸν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ζήνωνος ἀπονεμηθέντα αὐτῷ τίτλον πατρικίου, τίτλον ὑφ' ὃν ἐκυβέρνα τὴν ἐπαρχίαν τῆς Ἰταλίας, ἔθεσε τρόπον τινὰ τέρμα εἰς τὸν δυαδισμὸν Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως καὶ ἐπανεφέρει τὴν ἐνότητα τοῦ κράτους· διότι πορφύρας καὶ ἄλλων ἐμβλημάτων τῆς ὑπεράτης ἐξουσίας δὲν ἐποιεῖτο ποσῶς χρῆσιν.

Ἐν τούτοις σὺν τῷ συμβεβηκότι τούτῳ, ὅπερ δὲν ἐσήμαινε μεγάλην μεταβολὴν διὰ τοὺς ἀμέσως ἐνδιαφερομένους, τούτεστι τὸν ρωμανικὸν πληθυσμὸν τῆς Ἰταλίας, καὶ ὅπερ συνετελέσθη ὑπὸ μορφᾶς ὅχι πολὺ ἐπιδεικτικᾶς, ἄρχεται μίᾳ τῶν τριῶν μεγάλων περιόδων, εἰς ἃς κατ' ἀρχαίαν συνήθειαν διαιρεῖται ἡ παγκόσμιος ἱστορία, ἡ Ἰστορία τοῦ Μεσαίωνος.

Τὸ σπουδαῖον καὶ κρίσιμον ἐνταῦθα ἔγκειται ἐν τούτῳ, ὅτι διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ Ὀδοᾶκρου ἐν Ἰταλίᾳ συνετελέσθη οὕτως εἰπεῖν ἢ ἀπὸ Ἀριοβίστου ἤδη καὶ μάλιστα ἀπὸ τῆς στρατείας τῶν Κίμβρων καὶ Τευτόνων ἀρξαμένη ἐξέλιξις. Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ κεντρικῇ χώρᾳ, ἐν τοῖς ἀρχαιοτάτοις τόποις τῆς ἐξουσίας τοῦ ρωμαϊκοῦ imperium εἶχεν ἐγκαθιδρυθῇ ἤδη κυριαρχία γερμανικοῦ πολεμικοῦ λαοῦ, ὡς εἶχε συμβῇ ἀπὸ πολλοῦ χρόνου εἰς τὰς ἀκροτέρας χώρας τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας.

Οὕτω ἐν Ἀφρικῇ ἐκυριάρχουν οἱ Βάνδαλοι ἀπὸ τοῦ 429· ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ ἐν Γαλατίᾳ μέχρι τοῦ Λείγηρος οἱ Βεσιγόθοι, οἵτινες κατέλιπον εἰς τοὺς Σουήθους στενὴν μόνον λωρίδα τῆς πυρηναικῆς χερσονήσου πρὸς τὸ μέρος τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ· ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ροδανοῦ καὶ μέχρι τῆς Βριγαντινῆς λίμνης [τῆς νῦν λίμνης τῆς Κωνσταντίας] οἱ Βουργούνδιοι· τῆς βορείου Γαλατίας εἶχον δεσπόσει βραδέως εἰσχωροῦντες οἱ Φράγκοι καὶ μικρὸν μόνον ὑπόλοιπον μεταξὺ τοῦ Λείγηρος καὶ τοῦ ποταμοῦ Somme, περιστοιχιζόμενον ὑπὸ γερμανικῶν φυλῶν, Βεσιγόθων, Βουργουνδίων, Ἀλαμάνων, Φράγκων, παρέμεναν ἐν τῇ Γαλατικῇ χώρᾳ ὡς ἐπαρχία ρωμαϊκή· ἡ Βρετανία τέλος, πρὸ πολλοῦ ἐγκαταλειφθεῖσα, περιήλθεν ἀπὸ τοῦ 489 ὑπὸ τοὺς Ἀγγλοσάξωνας, οἵτινες, καθὰ ἄλλοτε οἱ Σουήθοι τοῦ Ἀριοβίστου, ὡς ἐπικουρικοὶ λαοὶ ἢ μισθοφόροι στρατιῶνται κληθέντες εἰς τὴν χώραν, ἐγένοντο ὡς ἐκεῖνοι κύριοι αὐτῆς, καὶ, εὐτυχέστεροι ἐκείνων, παρέμειναν τοιοῦτοι.

Οἱ γερμανικοὶ οὗτοι λαοὶ ἐγένοντο τὸντεῦθεν κατὰ τὴν συνήθη ἔκφρασιν, οἱ φορεῖς τῆς παγκοσμίου ἱστορίας,— ἡ ἀνθρωπότης δὴλον ὅτι προήχθη ἐν ᾧ μέτρῳ καὶ ρυθμῷ ἀπεδέχθησαν, ἐτροποποίησαν καὶ ἀνέπτυξαν οὗτοι τὰ προϋπάρχοντα πορίσματα τοῦ πολιτισμοῦ. Διὰ τοῦτο εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ρίψωμεν ἐν βλέμμα ἐπὶ τῆς μέχρι τοῦδε ἱστορίας αὐτῶν.

§ 2. Ἀρχαιοτάτη ἱστορία τῶν Γερμανῶν. — Οἱ Ρωμαῖοι ἀπεκάλουν τοὺς πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ρήνου μεταξὺ τῶν Ἀλπεων καὶ τῶν βορείων θαλασσῶν οἰκούντας λαοὺς διὰ τοῦ κοινοῦ ὀνόματος τῶν Γερμανῶν· φαίνεται δὲ ὅτι οἱ Γαλάται ἔδωσαν τὸ ὄνομα τοῦτο εἰς τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν τοὺς τῆς ἄλλης ὀχθῆς τοῦ Ρήνου ἕνεκα τῶν τρομερῶν πολεμιστηρίων κραυγῶν αὐτῶν, κραυγῶν αἵτινες καὶ εἰς τοὺς Ρωμαίους ἐνεποίησαν μεγάλην ἐντύπωσιν, ὅτε τὸ πρῶτον ἦλθον οὗτοι εἰς σύγκρουσιν πρὸς τοὺς λαοὺς ἐκείνους· ἐσήμαινε δὲ ἡ λέξις τοὺς βοήν ἁγαθούς, Βοάτας· Αὐτοὶ δὲ οἱ ἴδιοι δὲν εἶχον κοινόν τι ὄνομα.

Ἡ χώρα ἡ νῦν καλουμένη Deutschland [Γερμανία] — διὰ λέξεως δηλονότι ἥτις δὲν ἀνάγεται πέραν τοῦ Θ'. αἰῶνος —, κατάρχηθη, ὡς καθιστᾷ δῆλον ἡ σύγκρισις τῶν ἐν αὐτῇ ὀμιλουμένων γλωσσῶν, δι' ἐποικήσεων ἐξ Ἀσίας, ἐποικήσεων αἵτινες δὲν ἐγένοντο βεβαίως κατὰ πυκνάς ὁμάδας, πολλῶ δὲ ὀλιγώτερον κατὰ διακεκριμένα φύλα.

Οἱ ἔποικοι οὗτοι ἀνήκον εἰς τὸν αὐτὸν λαὸν εἰς δὲ καὶ οἱ πρόγονοι τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ἰταλῶν τῶν ἀρχαίων χρόνων, εἰς τὸν ἁριανόν — τὸν πρότερον Ἰνδογερμανικὸν λεγόμενον, καὶ ἐκ τῶν γνωρισμάτων τῶν κοινῶν εἰς τὴν ἐλληνικὴν, τὴν ἰταλικὴν, τὴν ἀρχαίαν περσικὴν καὶ τὴν ἀρχαίαν Ἰνδικὴν γλώσσαν, ἀναγνωρίζει τις περίπου τὰ ἐφόδια τοῦ πολιτισμοῦ, τὰ ὅποια συναπεκόμισαν οἱ μετανάσται ἐκ τῆς παναρχαίας ἀσιατικῆς πατρίδος των, τὰ οἰκόσιτα ζῶα, τὰ οἰκιακὰ σκεύη, τὸν τρόπον τῆς ἀριθμήσεως καὶ διανοήσεως, τὰς θρησκευτικὰς δοξασίας αὐτῶν.

Δὲν πρέπει ὁμως νὰ λησμονῶμεν ὅτι κατὰ κανόνα δὲν ἀποδημοῦσιν οἱ μᾶλλον ἀνεπτυγμένοι καὶ οἱ πλουσιώτεροι, ἀλλ' οἱ πτωχότεροι, καὶ ὅτι ὁ σκληρὸς ἀγὼν κατὰ τῆς ἀγριότητος τῆς φύσεως — διότι τὰ ἡμερώτερα στρώματα τῆς ἐν γένει τραχείας καὶ ἀφιλοξένου χώρας εὗρον οἱ ἔποικοι κατεχόμενα ὑπὸ Κελτῶν — μᾶλλον συνετέλει εἰς τὴν ἐξαγρίωσιν ἢ εἰς τὴν ἐξημέρωσιν τῶν ἰδεῶν αὐτῶν. Τῷ ὄντι δέ, ἐξ ὧν γινώσκομεν ἐκ ρωμαϊκῶν πηγῶν περὶ Κίμβρων καὶ Τευτόνων, λόγου χάριν ἐκ τῆς καταστρεπτικῆς μανίας ἣν ἔδειξαν οἱ πρῶτοι ἐξ αὐτῶν μετὰ τὴν ἐν Ἀραυσίῳ μάχην, πειθόμεθα ὅτι κατέβησαν οὗτοι βαθμίδας τινὰς ἢ κατεβυθίσθησαν ἐκ τοῦ ὕψους τῆς

μορφώσεως ἣν εἶχον συναποκομίσει μεθ' ἑαυτῶν οἱ πρῶτοι μετανάσται κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν κοινῶν γλωσσικῶν γνωρισμάτων.

§ 3. Ἡ Ρωμαϊκὴ ἐπιτροπὴ. Ὁ Καῖσαρ. — Ἐκείνη λοιπὸν ἡ φιθερὰ σύγκρουσις, ἥτις ἐληξε διὰ τῶν ἐξολοθρευτικῶν ἐν τοῖς Σεξτίοις ὕδασι (102 π. Χ.) καὶ ἐν Βερκέλλαις (101) ἡττῶν, ἀπετέλει τὴν πρώτην ἐποφὴν αὐτῶν μετὰ τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ αἰῆται ἐκεῖναι παρέδωσαν εἰς τὰς ρωμαϊκὰς χεῖρας πολυαρίθμους δούλους γερμανικῆς καταγωγῆς.

Μετὰ ἡμισυν αἰῶνα βλέπομεν τὸν μέγιστον τῶν Ρωμαίων πολιτικῶν, τὸν Ἰούλιον Καῖσαρα, ἀσχολούμενον εἰς τὸ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰς πρὸς δυσμὰς τοῦ Ρήνου χώρας κατὰ τῶν εἰσβολῶν γερμανικῶν λαῶν, ἡ δὲ ἐκθεσις αὐτοῦ περὶ τῆς συνεντεύξεώς του μετὰ τοῦ σουηβικῆς καταγωγῆς ἡγεμόνος Ἀριοβίστου, τοῦ πολεμικοῦ ἀρχηγοῦ γερμανικῶν λαῶν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῶν Σηκουανῶν, περιέχει τὸν πρῶτον διεξοδικώτερον λόγον ἐκ τοῦ στόματος σημαίνοντος Γερμανοῦ. Κατεδείκνυεν οὗτος, ὡς βλέπομεν, ἀξιοπρέπειαν καὶ σαφήνειαν βουλήσεως, ἐνότητά περὶ τὰ μέσα δι' ὧν ἐσκέπτετο νὰ διατηρήσῃ ἣν ἐκέκτητο μεγάλην θέσιν, γνῶσιν τῆς γενικῆς πολιτικῆς καταστάσεως. Ἐχομεν ἤδη ἐνώπιον ἡμῶν ἄλλον λαὸν ἢ τὰ κιμβρικά καὶ τευτονικά στίφη.

Παρὰ δὲ τὸν Οὔεσοντίωνα βλέπομεν ὅτι ἐπηκολούθησεν ἡ μάχη καθ' ἣν ὁ καλῶς διοικούμενος γερμανικὸς στρατός, ὁ ἑτοιμὸς ἤδη νὰ καταβάλῃ τοὺς Κέλτας ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν χώρᾳ, ἀπώλεσε τὴν κρίσιμον νίκην ἥτις ἔρριψε τοὺς Γερμανοὺς παρὰ τὴν θέσιν ἐκείνην πέραν τοῦ ποταμοῦ περὶ Ἀριοβίστου οὐδεὶς πλέον γίνεται λόγος· καὶ ἡ ἐν τῷ κάτω δὲ Ρήνῳ ἀπόπειρα τῶν γερμανικῆς καταγωγῆς Οὔσιπίνων καὶ Τεγκτήρων περὶ ἐγκαταστάσεως αὐτῶν ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ ἐματαιώθη κατὰ αἱματηρὸν καὶ προδοτικὸν τρόπον, καὶ κατάρθρωσεν ὁ Ρωμαῖος ἀνθύπατος νὰ καταστήσῃ τὸν Ρήνον σύνορον μεταξὺ τοῦ ρωμαϊκοῦ καὶ τοῦ γερμανικοῦ κόσμου.

§ 4. Ὑπὸ τὸν Αὐγουστον. — Διὰ φοβερῶν πληγμάτων εἶχεν ἀποκαλυφθῇ ἡ ρωμαϊκὴ δύναμις εἰς τοὺς βαρβάρους τῆς μεγάλης χώρας τῆς πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ρήνου κειμένης, ἡ δ' ἐντύπωσις αὕτη, ἡ ἐντύπωσις ἡ ἐκ τῶν ἰδίων ἑαυτῶν ἡττῶν καὶ τῆς ἐπακολουθησάσης αὐτὰς πλήρους καθυποτάξεως τῆς γαλατικῆς χώρας,

ὕπῃρξε βαθεῖα καὶ διαρκής, καίτοι τὰς συνεπείας αὐτῆς δὲν γινώσκουμεν λεπτομερῶς.

Διπλῇ δὲ ἤρξατο ἐπιρροή τῶν Ρωμῶν ἐπὶ τῶν Γερμανῶν. Ἡ μία ἦτο εἰρηνικῆς φύσεως καὶ δὲν ἐξεδηλώθη δι' ἰδιαιτέρων λίαν ἀποτελεσματικῶν ἢ λίαν καταφανῶν γεγονότων, ἀλλ' ἀνῆκεν οὕτως εἰπεῖν μᾶλλον εἰς τὴν σραῖραν τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου.

Αὐτός ὁ Καῖσαρ εἶχεν ἤδη προσλάβει εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του γερμανικὸν σῶμα ἱππικοῦ, ὅπερ ἀπέβη αὐτῷ ὠφελιμώτατον ἐν τε Ἀλεσίᾳ καὶ ἐν Φρυσάλοις· ὁ Αὐγουστος καὶ ὁ Τιθέριος εἶχον ἐμπιστευθῇ τὴν φύλαξιν τῶν ἰδίων αὐτῶν προσώπων εἰς σωματοφυλακὴν ἐκ Γερμανῶν πολεμιστῶν, καὶ οὕτω πολλοὶ Γερμανοὶ ἐμάνθανον βαθμιαίως ἐν τοῖς ἐπικουρικοῖς σώμασι τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ τὴν γλῶσσαν, τὸν βίον καὶ τὰς ἀνάγκας τῶν Ρωμαίων καὶ ἐν μέτρῳ τινὶ καὶ αὐτὰς τὰς τέχνας αὐτῶν, πρὸς θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν τούτων. Ἀμα ὡς ἐλάμβανε τοῦτο ἕκαστίν τινα ἀνεπτύσσετο καὶ εἰς τὰ σύνορα, καὶ βαθμιαίως καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ἐμπορικὴ ἐπικοινωνία, ἥτις, ὡς πᾶσα ἐπικοινωνία λαοῦ προηγμένου πολιτισμοῦ μετὰ λαοῦ ἡμιαγρίου, ἦτο διὰ τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ πρώτου ἐξ ἴσου ἐπικίνδυνος ὅσον καὶ ἐπικερδής.

Στηρίγματα τῆς εἰρηνικῆς ταύτης ἐπικοινωνίας ὑπῆρξαν πρὸ παντὸς αἰ. π. ὁ λ. ε. αἰ. τινες κατὰ τὰς μετὰ τὸν Καῖσαρα γενεάς ἀνεφάνησαν κατὰ μῆκος τοῦ Δουναβέως καὶ τοῦ Ρήνου—ἡ Βιέννη (Βινδιόνα), ἡ Βασιλεία (Augusta Rauracorum), τὸ Μογοντιακόν (ἡ νῦν Mainz γερμ. καὶ Mayence γαλλιστί) ἡ Βόνα (Bonn) ἡ Κολωνία (Colonia Agrippinensis) καὶ ἄλλαι τινές—αἵτινες τὸ καθ' ἑαυτὰς ἐστηρίζοντο ἐπὶ τοῦ ραγδαίως χωροῦντος ἐκρωμαϊσμοῦ τῶν πρὸς δυσμὰς τοῦ Ρήνου καὶ πρὸς νότον τιῷ Δουναβέως κειμένων χωρῶν. Ἦσαν αὗται σημεῖα στρατηγικὰ, ἐχρησίμευσον δὲ σινάμα καὶ ὡς κέντρα ἐμπορικὰ.

Βαθύτερον δὲ μάλιστα συνεχωνεύθησαν τὸ ρωμαϊκὸν καὶ τὸ γερμανικὸν στοιχεῖον ἐν Κολωνίᾳ, ἐπὶ τοῦ ἐδάφους δηλονότι ὅπου εἶχεν ὑπάρξει ἤδη γερμανικὴ ἡ Ubierstadt—ἐν ᾗ βλέπομεν τοὺς πρώτους μονίμως ἐγκαθισταμένους Γερμανοὺς—ὡς ὑπῆρξαν καὶ ἐν τῷ ἄνω Ρήνῳ μεμονωμέναι γερμανικαὶ κοινότητες ἀναγόμεναι εἰς προκαισαρικοὺς χρόνους· ἄλλως τε ἡδύναντο νῦν, ὅτε ἡ

πόλις ἐξετείνετο ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης, Γερμανοὶ ἐκ τῆς δεξιᾶς ὄχθης μεμονωμένοι καὶ ἄοπλοι νὰ προσέρχωνται πρὸς αὐτήν, καὶ ἔβλεπον ἑαυτοὺς αὐστήρως ἐπιβλεπομένους ἐφ' ὅσον παρέμενον ἐν αὐτῇ.

Ἡ τοιαύτη ἐπίδρασις δι' οἵκαδε ἐπανακαμπτόντων δούλων ἀπελευθερωθέντων, διὰ μισθοφόρων ἀπομακρυνομένων τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας, δι' ἐμπόρων περιοδεούντων, διεκάπτετο βεβαίως ἔστιν ὅτε διὰ βιαιοπραγιῶν καὶ πολέμων, δὲν ἠδύνατο ὁμῶς πλέον ὥς ἐκ τῆς φύσεώς της νὰ παύσῃ τσελεύς, καὶ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς καθίσταντο ὁσημέραι καταφανεστέρα. α' Ἐδιδάχμεν ἤδη αὐτοὺς νὰ λαμβάνωσι καὶ χρήματα», λέγει μετ' ἀκριβολογίας ὁ ἱστορὺ γράφος ὅστις μετὰ ἡμισυν αἰῶνα ἀπὸ τοῦ Καίσαρος ἐπέδειξε μέγιστον ἐνδιαφέρον διὰ τὴν «ἐλευθέραν Γερμανίαν»⁽¹⁾, ὁ Κορνήλιος Τάκιτος. Εὐκολώτερον δ' ἔτι εἶχον μάθει τὴν οἰνοποσίαν, ἐνῷ μέχρις ἀκόμη τῶν χρόνων τοῦ Καίσαρος ἀπηγορεύετο ἐπὶ ποινῇ ἢ εἰσαγωγῇ οἴνου.

§ Β. Κατάστασις τοῦ λαοῦ. — Ἄλλ' ἡ ἐπαφὴ μετὰ τῶν Ρωμαίων ἐπέφερε καὶ ἄλλο εἶδος ἐπιδράσεων—ἐπιδράσεων ἀναφερομένων εἰς τὸν καθόλου βίον τῶν φύλων τούτων καὶ φύσεως μᾶλλον πολεμικῆς.

Καὶ δὴ ὥς ἐκ τῆς ἀντιθέσεως πρὸς τὸν ρωμαϊσμὸν ἐμάνθανον οὗτοι καὶ διέκρινον τὴν κοινὴν ἐθνικὴν ἰδιορρυθμίαν των. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Καίσαρος τὰ καθ' ἕκαστα φύλα διεβίου ἀνεξάρτητα ἀπ' ἀλλήλων, καὶ ἐν τοῖς κόλποις τῶν φύλων ἢ φυλετικῶν ομάδων, καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς Σουήβοις λ. χ., δὲν ὑπάρχει κυρίως ἐν καιρῷ εἰρήνευσις οὐδεμία κοινὴ ἀνωτάτῃ ἀρχῇ, αἱ δὲ κοινότητες εἶναι αὐτοτελεῖς· πανταχοῦ σχεδὸν ὁμῶς παρατηροῦνται μόνιμοι οἰκήσεις ἢ ἐπικεῖται ἢ συντέλεισις αὐτῶν· ἐνιαχοῦ μάλιστα παρατηρεῖται ὅτι ἐκ τῆς κοινῆς κτήσεως τῆς φυλῆς ἢ τῆς κοινότητος προέβησαν εἰς πλήρη ἰδιωτικὴν κτήσιν.

1 Σ. Μ. α' Ἐλευθέρα Γερμανία καλεῖται ἡ ἐπὶ δεξιᾷ τοῦ Ρήνου Γερμανία ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν λεγομένην Ρωμαϊκὴν Γερμανίαν, ἥτοι ὑπὸ γερμανικῶν φύλων οἰκουμένην ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ρήνου τὴν ὑπὸ τῶν Ρωμαίων κατακτηθεῖσαν.

Ἡ κτηνοτροφία ὅμως καὶ ἡ θήρα εἶναι αἱ κυριώτεραι ἀσχολίαι, καὶ ὅχι ἡ γεωργία, ἥτις μόνη δημιουργεῖ ἀληθῆ ἰδιοκτησίαν· ὁπωροφόρα δένδρα ἔλειπον ἐκ τῆς χώρας, ἥτις ἦτο σχεδὸν ἀποκλειστικῶς δάση καὶ βοσκαί, διεκόπτετο δὲ καὶ ὑπὸ ἐλωδῶν ἐκτάσεων ἡ ἔστιν ὅπου καὶ ἐρήμων, αἵτινες ρητῶς ἦσαν προωρισμένοι ἵνα διαχωρίζωσιν ἀπ' ἀλλήλων τὰς εἰς τὰ καθ' ἑκαστὰ φύλα ἀνηκούσας ἐδαφικὰς ἐκτάσεις.

Ἀπαύστως σχεδὸν ἐλυμαίνοντο τὴν χώραν πόλεμοι καὶ μάχαι· τὰ ἦθη αὐτῶν εἶναι ἐντελῶς ἦθη πολεμικοῦ λαοῦ, ἡ περιβολὴ δοραὶ ζώων, τὰ ὅπλα λίαν ἀρχέγονα ἀκόμη· ἑνοπλοὶ πορεύονται εἰς τὰς συνελεύσεις καὶ εἰς τὰς συναναστροφάς· ἡ ἐπιμόχθος κατ' οἶκον καὶ ἐν τοῖς ἀγροῦς ἐργασία ἐνεργεῖται ὑπὸ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν δούλων.

Εἶναι πανηγυρικὴ ἐν τῷ βίῳ τοῦ νεανίου ἡ ἡμέρα καθ' ἣν ἐνώπιον τῶν συνθροισμένων μελῶν τῆς κοινότητος παραδίδονται εἰς χεῖρας αὐτοῦ τὰ ὅπλα τοῦ φύλου—διότι τὰ διάφορα φύλα εἶχον ἕκαστον τὰ ἴδια προσφιλῆ ὅπλα, ἐξ ὧν διεκρίνετο ὁ Σουηθὸς ἢ Φρεΐσιος, ὁ Δογγοθάρδος ἢ Οὐινδελίκιος, ἐκ τοῦ πολεμικοῦ δὲ τούτου χαρακτηρὸς τοῦ ἀρχαίου γερμανικοῦ βίου ἐξηγεῖται καὶ ἡ δημοκρατικὴ κλίσις ἐν τῷ πολιτικῷ βίῳ αὐτοῦ καὶ τὸ μέτρον τῆς ἐπιρροῆς τῶν ἱερέων, οἵτινες δὲν ἀπετέλουν ἀποκεκλεισμένην τάξιν ὡς οἱ Δρυΐδαι τῆς Γαλατίας. Αἱ οἰκήσεις ἦσαν μεμονωμέναι κατὰ δασύλλια, ἀγρούς, πηγάς· τετειχισμέναι κῶμαι ὑπῆρχον, οὐχὶ ὅμως καὶ πόλεις ἥ τι παρεμφερές πρὸς αὐτάς, ἀληθεῖς δὲ πολιτεῖαι δὲν ὑπῆρχον κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Καίσαρος.

Τὸ ἔθιμον τῶν ἀκολουθιῶν, ἃς συνήθως βλέπομεν ὑπὸ φῶς καθ' ὕπερβολὴν ἰδανικόν, παρεκώλυεν ἐπὶ πολὺν χρόνον τὸν σχηματισμὸν πραγματικῶν πολιτειῶν· μεμονωμένοι εὐγενεῖς καὶ ὀνομαστοὶ ἄνδρες, ὡς ὁ Ἀριόβιστος ἐκεῖνος, ἀνελάμβανον ἰδίᾳ πρωτοβουλίᾳ πολεμικὴν τινα ἐπιχείρησιν καὶ ἀνεζήτουν τοὺς προθυμοτέρους πρὸς τοῦτο ἐκ τῶν ἀνδρῶν τοῦ λαοῦ των, μὴ δυναμένης μηδὲ θελούσης τῆς φυλῆς νὰ ἐμποδίσῃ τοῦτο. Τὸν ἀρχηγὸν τοῦτον ἠκολούθουν οὗτοι· ἡ τιμὴ αὐτοῦ ἦτο τιμὴ των, ἡ τούτων ἰδική του· μισθὸς αὐτῶν ἦτο ἡ κοινὴ λεία ἡ, ὡς συνέβη παρὰ τοῖς Σηκουανοῖς, ἡ χώρα ἦν ἰδιοποιεῖτο ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν παρὰ τῶν κυρίων εἰς οὓς προσέφερε τὰς ὑπηρεσίας του. Ἄλλ· ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀνεπτύχθη καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἰδιότητος τοῦ ἀκολού-

θου στοιχειῶν ἀριστοκρατικόν, ὅπερ ἐνισχύθη κατὰ τοὺς πολέμου τῶν ἐπομένων γενεῶν.

§ 6. Ἐπανάληψις τοῦ πολέμου. — Νῦν δηλαδή, ὅτε ἐγνώρισαν οἱ Γερμανοὶ τὸ κραταῖον καὶ ἐνιαῖον ρωμαϊκὸν κράτος, μετεβλήθη πῶς ἡ κατάστασις ἐκείνη ἣν εἶχεν εὖρει πρότερον ὁ Καῖσαρ, καὶ σὺν τῇ διεγέσει τῆς φιλοδοξίας μεμονωμένων προσώπων ἡσθάνθησαν καὶ αὐτοὶ οἱ λαοὶ τὴν ἀνάγκην νὰ ἐξέλθωσιν ἐκ τῆς ἀπομονώσεώς των.

Βιαιοπραγαίαι κατὰ Ρωμαίων ἐμπόρων ἤναψαν ἐκ νέου τὸν πόλεμον, ὃν ἀνέλαθε περὶ τὸ ἔτος 27 π. Χριστοῦ ὁ Αὐγούστος, ὅστις ἐν ταῦτοις εὐχαρίστως θὰ ἀπέφευγε νέαν ἐπέκτασιν τῶν ἐδαφικῶν ὀρίων τῆς ρωμαϊκῆς ἐξουσίας. Ὁ θετός υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Κλαύδιος Δ ρ ο ὕ σ ο ς Νέρων, ὅστις εἶχεν ἀναλάβει κατὰ τὸ ἔτος 13 τὴν ἀρχηγίαν τῶν ἐν ταῖς «ὑσὶ Γερμανίαις», τῇ τοῦ ἄνω Ρήνου καὶ τῇ τοῦ κάτω ἐπαρχίᾳ, ἡγήθη τοῦ πολέμου τούτου καὶ διεξήγαγεν αὐτὸν κατὰ τὸν ἀρχαῖον ρωμαϊκὸν τρόπον, ἐπελθὼν ἐπανειλημμένως κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἔφθασε δὲ οὕτω κατὰ τὸ ἔτος 9 π. Χ. μέχρι τοῦ Ἀλβίου.

Ὁ Δροῦσος, ὡς ἀνεγράψαμεν ἐν τοῖς πρόθεσι, ἀπέθανεν ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ αὐτῇ· ὁ διαδεχθεὶς αὐτὸν ἀδελφός του Τιβέριος, ὁ βραδύτερον αὐτοκράτωρ, ἦτο ἐναντίος πάσης ιδέας κατακτήσεως ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὀχθῆς τοῦ Ρήνου, ἔδωκε δὲ τὴν γῶμην—μαρτύριον πολιτικῆς ὀξυνοίας—ν' ἀφήσωσι τοὺς Γερμανοὺς εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν διχόνοιαν, ἐπιφυλαττομένων εἰς ἑαυτοὺς τῶν Ρωμαίων τὸ ἔργον τῆς ὑποθάψεως τῆς διχονοίας ταύτης ἐν πάσῃ καταλλήλῃ εὐκαιρίᾳ.

Ἡ ἐπανάληψις ὁμῶς αὕτη τοῦ πολέμου ἐκ μέρους τῶν Ρωμαίων ἐπέφερε σπουδαῖον ἀποτέλεσμα ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Γερμανίᾳ, τὴν πρῶτην δηλονότι ἀπόπειραν σχηματισμοῦ ἰσχυρᾶς πολιτείας. Ἀνὴρ τις ἐκ τῆς φυλῆς τῶν Μ α ρ κ ο μ ᾶ ν ω ν, κλάδου τῶν Σουήβων, ὁ Μ α ρ β ο υ ὀ ὀ ο ς, προσέβαλε μετὰ τῆς φυλῆς αὐτοῦ ἡ τῆς ἀκολουθίας του τὴν κελτικὴν φυλὴν τῶν Β ο ῖ τ ω ν—ἐξ ἧς ἡ χώρα ἔλαβε τὸ ὄνομα Βοημία (Boihaemun, Böhmen)—καὶ ἐξέτεινεν ἐκεῖθεν τὰ ὅρια τοῦ κράτους αὐτοῦ εἰς μακρὰν, σχηματίσας ἰσχυρὸν στρατόν. μετὰ τῶν Ρωμαίων ἐφρόντιζεν οὗτος νὰ διατελῇ εἰς σχέσεις εἰρηνικὰς· ἀλλ' ὅτε οὗτοι ἐπειράθησαν νὰ περιορίσωσι τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ,

αἱ μηχανορραφαὶ αὐτῶν ἀνταπεδόθησαν δι' ἰσχυρᾶς στάσεως ἐν Παννονίᾳ καὶ Δαλματίας, οὕτως ὥστε ὁ Τιθέριος εὐχαρίστως εἶδεν ὅτι ἡδύνατο νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην μετὰ τοῦ βασιλέως τῶν Μαρκομάνων, ὡς μετὰ προτῶπου ἰσότημου.

Καὶ ἐν τῇ βορείῳ δὲ Γερμανίᾳ ἡ ἀνάγκη τῆς ἀμύνης ἤγαγεν εἰς τὴν ἀπόπειραν συσσωματώσεως τῶν ἐκεῖ φυλῶν. Ἡ ἰσχυροτέρα αὐτῶν ἦτο ἡ τῶν Χηρούσκων, ἥτις ὁμῶς ἦτο κατ' ἑαυτὴν διηρημένη. Ὑπῆρχεν αὐτόθι κόμμα ρωμαϊκόν, ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ὁποίου εὐρίσκομεν τὸν ἀρχηγὸν Σεγέστην· ἀρχηγὸς ἐτέρας μεγάλης οἰκογενείας ἦτο ὁ Σηγίμηρος, ὅστις ὁμῶς εἶχεν ἐπιτρέψει εἰς τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ Ἀρμίνιον (Hermann) καὶ Φλάβιον—τὸ γερμανικὸν αὐτοῦ ὄνομα θὰ ἦτο Blondel—νὰ εἰσέλθωσιν εἰς ρωμαϊκὴν ὑπηρεσίαν. Ἄλλ' ὁ Ἀρμίνιος ἐπέστρεψεν οἰκαδε, καὶ ἐτέθη ἀμέσως ἐπὶ κεφαλῆς κόμματος, ὅπερ ἐπέζητει νὰ ὑποστηρίξῃ καὶ νὰ ἀνακτήσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς γερμανικῆς χώρας κατὰ τῆς ρωμαϊκῆς ὑπεροχῆς, κατῴρθωσέ δὲ διὰ δόλου, ὅστις ἀποτελεῖ τὸ κύριον ὄπλον τῆς βαρβαρότητος κατὰ τῶν ὑπερτέρων πολιτικῶν μέσων τοῦ πολιτισμοῦ, νὰ ἐξαπατήσῃ τὸν Ρωμαῖον διοικητὴν Κυνντίλιον Οὐάρον, ὅστις εἶχεν ἀποσταλῇ ἐν ἔτει 7 εἰς Γερμανίαν καὶ ἤρξατο μετὰ μεγάλης αὐταρεσκείας τοῦ ἐκρωμαϊσμοῦ τῆς χώρας. Οἱ Γερμανοὶ ἀρχηγοὶ ἐνίσχυνον αὐτὸν οἰᾶ προσποιητῆς ὑποστηρίξεως ἐν τῇ μωρᾷ ταύτῃ πολιτικῇ. Οὐδεὶς δύναται νὰ πιστεύσῃ, λέγει Ρωμαῖος ἱστοριογράφος ἐπισκεφθεὶς ὁ ἴδιος τὴν χώραν ἐκείνην, πόσον πονηρὸς εἶναι ὁ λαὸς οὗτος μεθ' ὅλην τὴν ἀγριότητά του· ὁ Ἀρμίνιος κατῴρθωσε νὰ ἐξαπατήσῃ τέλεον τὸν Ρωμαῖον καὶ νὰ παρασύρῃ αὐτὸν εἰς στρατείαν εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ὅπου ἐξερράγη ἡ συνωμοσία.

Ἀφηγήθημεν ἐν τῇ συνεχείᾳ τῆς ρωμαϊκῆς ἱστορίας πῶς ἐβάδισαν οἱ ρωμαῖκοι λεγεῶνες ἐν τῇ ὑλῶδει χώρᾳ τοῦ Τευτοβουργικοῦ ὄρυμοῦ, πῶς — ἦτο δὲ Σεπτέμβριος τοῦ ἔτους 9 μ. Χ. — τὰ γερμανικὰ ἐπικουρικὰ στρατεύματα μετεβλήθησαν αἰφνιδίως εἰς ἐχθρικά καὶ ἠνώθησαν μετὰ τῶν στρατευμάτων τῶν πολεμίων φυλῶν, καὶ ἐπέπεσον συγχρόνως πάντες πανταχόθεν κατὰ τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ — καὶ πῶς ἔπειτα, ὅτε εὐρίσκοντο εἰς ἡμισείας ἡμέρας ὁδὸν ἀπὸ τοῦ ὄχυροῦ Ἀλίσιου; συνετελέσθη ἡ συμφορὰ — ἐκ τριῶν δὲ λεγεόνων, 27000 ἀνδρῶν ἐν συνόλῳ, μέρος μόνον τοῦ ἱπ-

πικοῦ καὶ μεμονωμένοι τινὲς ἄνδρες διαφυγόντες ἢ λιποτακτήσαντες ἐσώθησαν, ἐνῶ οἱ λοιποὶ ἐν μέρει μὲν ἔπεσον ἐν ἀπέλπιδι μάχῃ, ἐν μέρει δὲ ζῶντες ἐνέπεσον εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐκ τῆς μάχης καὶ τῆς νίκης μεθυσθέντων πολεμίων, εἴτινες ἐκορέσθησαν νῦν διὰ παντοειδῶν ὤμοτήτων ἀγρίας ἐκδικήσεως. Ἐντὸς τῶν ἐγγύς ἁλσῶν ἐθυσίασαν οὗτοι τοὺς αἰχμαλώτους εἰς τοὺς θεοὺς τῶν, καθήλωσαν τὰς ἀποκεκομμένας κεφαλὰς τῶν πεσόντων ἐπὶ τῶν δένδρων, ἐθασάνισαν τοὺς ἐπιζήσαντας : δὲν ἐσκέφθησαν ὁμῶς νὰ συνεχίσωσι τὴν νίκην καὶ νὰ ἀπελευθερώσωσι τέλειον τὴν χώραν τὴν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὀχθῆς τοῦ Ρήνου.

§ 7. **Ἡ μάχη τοῦ Οὐάρου. Ἀρμίνιος καὶ Μαρβουόδιος.** — Μόνος ὁ Ἀρμίνιος, ὁ ἐπιτυχὼν τὸ μέγιστον τοῦτο ἀποτέλεσμα, φαίνεται ὅτι ἐπεδίωξεν ἐναργῶς μέγαν τινὰ σκοπὸν. Ἀπέστειλεν, ὥς ἐμνημονεύσαμεν ἀνωτέρω, τὴν κεφαλὴν τοῦ δυστυχοῦς λεγάτου, ὅστις βλέπων ὅτι οὐδεμία ὑπελείπετο ἐλπίς μεταστροφῆς τῆς τύχης εἶχε διατρυπήσει ἑαυτὸν κατὰ τὸ στήθος διὰ τοῦ ἰδίου ἑαυτοῦ ξίφους, εἰς τὸν Μαρβουόδιον καὶ προέτρεπεν αὐτὸν οὕτω εἰς σύμπραξιν εἰς κοινὸν κατὰ τῆς Ρώμης ἀγῶνα.

Ἄλλ' ὁ βασιλεὺς τῶν νοτίων Γερμανῶν δὲν ἐφάνη πρόθυμος ν' ἀκολουθήσῃ τοιαύτην πολιτικὴν. Τοῦναντίον παρέδωκε τὸ βαρβαρικὸν ἐκεῖνο σημεῖον τῆς νίκης εἰς τοὺς Ρωμαίους, καὶ ὁ Ἀρμίνιος ἔμεινε μόνος ἐν τῷ πολέμῳ ὅστις ἐγένετο πλέον ἀμείλικτος.

Οἱ Ρωμαῖοι ὑπερήσπισαν τὰς θέσεις αὐτῶν, στηριζόμενοι ἐπὶ τοῦ τεχνικωτάτου συστήματος τῶν παρὰ τὸν Ρήνον ὀχυρωμάτων, καὶ ὅτε ὁ Τιβέριος ἔλαβε κατὰ τὸ ἔτος 14 ὡς πρόεδρος τὰ ἡνία τῆς κυβερνήσεως, ἀνέλαθεν αὐθις μετὰ δυνάμεως τὸν κατὰ τῶν Γερμανῶν πόλεμον ὁ τοῦ Δρούσου υἱὸς Γερμανικός.

Μεμονωμένα ρωμαντικὰ ἐπεισόδια παριστῶσιν ἡμῖν τὴν πάλιν τῶν πνευμάτων ἐν τῇ διὰ τῆς μεγάλης νίκης ἀπελευθερωθείσῃ χώρα: ἡ θυγάτηρ τοῦ Σεγέστου Θουσνέλδα ἀπήχθη ἐκουσίως ὑπὸ τοῦ Ἀρμινίου καὶ ἐγένετο σύζυγος αὐτοῦ· ἐμπόλεμος κατάστασις ἐδημιουργήθη ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Χερούσκων μετὰ τὸ Σεγέστου καὶ τῆς ἀκολουθίας αὐτοῦ ἀφ' ἐνός, καὶ τοῦ Ἀρμινίου καὶ τῶν ὁπαδῶν του ἀφ' ἐτέρου, ἡ δὲ Θουσνέλδα ἔπεσεν εἰς χεῖρας ρωμαϊκᾶς. Αὐτὸς ὁ τῶν πολεμίων ἱστοριογράφος Τάκιτος παριστᾷ ἡμῖν τὴν ἥρωικὴν

μορφὴν τοῦ Ἀρμινίου, ὃν ἀποκαλεῖ ἀναμφισβητήτως ἐλευθερωτὴν τῆς Γερμανίας, ἀναγράφων πῶς τρέχων ἀπὸ φυλῆς εἰς φυλὴν προέ-
τρεπε τοὺς ὁμοεθνεῖς τοῦ νὰ ἐκλέξωσι μεταξὺ τῆς ἐλευθέρας Γερμα-
νίας καὶ τῆς ὑποτεταγμένης ὀχθῆς, μεταξὺ τῆς εἰδωλολατρικῆς λα-
τρείας καὶ τῶν φόρων ὑποτελείας καὶ τῶν νέων ὀχυρῶν πύργων τῶν
Ρωμαίων.

Ὑπὸ πατριωτικῶν καὶ προσωπικῶν αἰσθημάτων ἀγόμενος παρέ-
μεινεν ὁ Ἀρμίνιος ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἠνωμένων βορειοδυτικῶν φυλῶν,
αἵτινες συνέτρεχον περὶ τὸν ἀρχηγόν τοῦτον, οὗ εἶχον γνωρίσει τὴν
ἀξίαν. Πολλὰι συνήφθησαν ἀκόμη μεγάλαι μάχαι· οἱ Ρωμαῖοι ἡγου-
μένου τοῦ Γερμανικοῦ ἐξεδίκησαν τὴν ἥτταν τοῦ Οὐάρου διὰ τῆς
μεγάλης ἐκείνης ἐν Ἰδισιασίῳ ἢ Ἰδισταβίῳ νίκῃς καὶ ἐν ἔτει 17
ἔτέλεσεν ὁ Γερμανικὸς θρίαμβον. καθ' ὃν πρὸ τοῦ θριαμβευτικοῦ ἄρ-
ματος αὐτοῦ ἐβάδιζον ἡ Θουσνέλδα καὶ ὁ ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ γεννη-
θεὶς υἱὸς αὐτῆς Θουμέλικος· ἀλλ' ὁ ἐπιθετικὸς πόλεμος ἀντίθετος
πρὸς τὴν θεμελιώδη ἀρχὴν ἦν ὁ Τιβέριος ἀρχήθεν εἶχε τάξει ὡς κα-
νὼνα τῆς γερμανικῆς πολιτικῆς του, δὲν ἐξηκολούθησε πλέον.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, καθὰ εἶδομεν, ὁ Ἀρμίνιος ἡγούμενος, τῶν βο-
ρείων φυλῶν, ἀνέλαβε τὸν κατὰ τοῦ Μαρβουόδου ἀγῶνα, τὸν ἀγῶνα
δηλονότι τῆς παύσεως τοῦ δυαδισμοῦ ἐν Γερμανίᾳ, ἐὰν ἐπετρέπετο νὰ
μεταχειρισθῶμεν νεωτέρους τεχνικοὺς ὄρους· συνεπεῖα δὲ τοῦ ἀγῶνος
τούτου συνετρίβη πράγματι ἡ λαμπρὰ θέσις τοῦ τελευταίου. Ὑπε-
ρέβη δὲ φεύγων τὰ σύνορα καὶ ἀπέθανε μετὰ πολλὰ ἔτη ἐν Ραβέννα.

Ὁ δὲ Ἀρμίνιος τὸ καθ' ἑαυτὸν ἐζήτει νὰ καταστήσῃ μόνιμον τὴν
θέσιν αὐτοῦ ὡς ἀρχηγοῦ, ἐπεδίωξε τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα, ἀλλ' ἕνεκα
τοῦ φθόνου καὶ τῆς ἐχθρότητος τῶν περιστοιχιζόντων αὐτὸν εἶρε
βίαιον θάνατον (21 π. Χρ.) ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς δυνάμεώς του, ἐν ἡλι-
κίᾳ μόλις τριάκοντα ἐπτὰ ἐτῶν.

Οὕτω ἔν τε τῇ ἄρκτῳ καὶ ἐν τῇ μεσημβρίᾳ ἀπέτυχεν ἡ ἀπόπει-
ρα τῆς συμπήξεως μονίμου πολιτείας ἐκ τῶν πολεμικῶν ἐκείνων
φυλῶν.

§ 8. Ἀποστασία τοῦ Κιβίλλιος. — Ἐν τι ὁμοῦς κατι-
, ἐπέτυχεν ὁ τῶν Χηρσύσκων ἡγεμὼν, τοῦ ὁποίου ἡ προέχουσα προσω-
πικότης ἐμφανίζεται ἡμῖν τόσον ἐπιβλητικῇ κατὰ τοὺς χρόνους
τούτους τῆς ἱστορικῆς πενιχρότητος· τὸ Ρωμαϊκὸν δηλονότι κράτος

ἡσπάσθη ὀριστικῶς τὴν πολιτικὴν τοῦ Τιβερίου, παρητήθη τῆς ἐπιχειρήσεως πολέμων ἐν μεγάλῃ κλίμακῃ, καὶ προήσπισε τὰ ἴδια αὐτοῦ μεθόρια πρὸς τὸ μέρος τοῦτο διὰ τῆς limes, τῆς μεγάλης δηλονότι στρατιωτικῆς ὁδοῦ ἢ μεγάλου μεθοριακοῦ τείχους, ὅπερ, ἀρξάμενον ἐπὶ Αὐγούστου, συντελεσθὲν ἐπὶ Ἀδριανοῦ καὶ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τελειοποιούμενον, ἐκτείνεται ἐπὶ ἐβδομήκοντα περίπου γερμανικὰ μίλια κατὰ μῆκος τοῦ Δουνάβειος ἀπὸ τῆς συμβολῆς τοῦ Ἀλκιμόνα (νῦν Altmühl) ἐν ἀνάπλῃ κατὰ διεύθυνσιν ἀνατολικοδυτικὴν καὶ εἶτα μετ' ὅξεϊν καμπὴν κατὰ διεύθυνσιν βορειοδυτικὴν παραλλήλως τοῦ Ρήνου.

Τὸναντίον ἀμέσως μετὰ τοὺς χρόνους τούτους βλέπομεν ἀναπτυσσομένην παρὰ τοῖς Γερμανοῖς τὴν κλίσιν πρὸς ἐπιθέσεις, ὡς ἐν τῇ ἀποστασίᾳ τοῦ Κιθίλιος κατὰ τὸ σημαντικώτατον καὶ θλιβερώτατον διὰ τὴν Ρώμην 69 μ. Χρ. ἔτος. Ἐν τῇ ἀποστασίᾳ ταύτῃ, τῇ ἀρξαμένη παρὰ τῇ φυλῇ τῶν Βαταυῶν, ἐν τῇ βορειοδυτικῇ Κάτω χώρᾳ, διαβλέπει τις σαφῶς τὴν ἐπιρροὴν ἣν ἐξήσκησεν ἐπὶ τῶν φυλῶν τῆς δεξιᾶς ὀχθῆς ἢ κατὰ τῆς Ρώμης πάλῃ. Δὲν ἔλειπον πλέον οἱ φιλόδοξοι ἀρχηγοί, οἵτινες ἐν αὐτῇ τῇ Ρώμῃ εἶχον μάθει ρωμαϊκὰς τέχνας καὶ ἐξωκειώθησαν πρὸς εὐρυτέραν ἀντίληψιν τῶν πολιτικῶν πραγμάτων ἐκ τῶν κόλπων τοῦ πλήθους προκύπτουσι διαφοροὶ ἰσχυραὶ προσωπικότητες.

Ὁ πονηρὸς Βαταυὸς συνωμίλησε μετὰ φιλοδόξων Γαλατῶν μεγιστάνων περὶ εὐρυτάτου συνδυασμοῦ, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ παραπλανηθῇ ὑπὸ τῶν ὄνειροπολημάτων αὐτῶν περὶ «Γαλατικοῦ κράτους» καὶ ὑπὸ τῶν χρησμῶν τῶν Δρυιδῶν των περὶ τοῦ ὅτι «ἡ κοσμοκρατορία θὰ περιέλθῃ πλέον εἰς τοὺς ἐκεῖθεν τῶν Ἀλπεων λαούς».

Ὑπῆρχεν εἰδὸς τι κοινῆς διευθύνσεως τοῦ πολέμου πρὸς ὃ ἐχρησιμοποιήθη ὡς ὄργανον προφητίς τις ἐκ τῆς χώρας τῶν Βρουκτῆρων, ἀπεσταλμένοι δὲ τῶν Τεγκτῆρων συγχσίρουσι τὴν πόλιν τῆς Κολωνίας, ἐν ἣ ἐπὶ τινα χρόνον ὑπερίσχυσε τὸ γερμανογαλατικὸν κόμμα ἐναντίον τοῦ ρωμαικοῦ ἢ παλαιουδαϊκοῦ, ὅτι ἀχάρις εἰς τοὺς θεοὺς καὶ μάλιστα εἰς τὸν πρῶτον αὐτῶν, τὸν θεὸν τοῦ πολέμου ἐπέστρεψεν αὕτη εἰς τὸ «σῶμα καὶ τὸ ὄνομα τῆς Γερμανίας»¹). Ἡ ἀποστα-

¹ In corpus nomenque Germaniae Tac. Hist. IV, 64.

σία δὲν ἐπέτυχε βεβαίως τοῦ σκοποῦ της, κατέληξαν δὲ τέλος εἰς μετριοπαθὴ εἰρήνην.

Ἐν τῇ μετὰ τὰ γεγονότα ταῦτα γενεᾷ ἀνθρώπων ἐδημοσίευσεν ὁ Τάκιτος τὴν μικρὰν περὶ Γερμανίας περιγραφὴν του. Οὐδέποτε μέχρι τοῦδε οὔτε παρὰ τοῖς Ἕλλησιν οὔτε παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις ἐπέδειξε τόσον ἐρευνητικὸν ἐνδιαφέρον ὀνομαστός συγγραφεὺς περὶ βαρβάρου λαοῦ· δύναται τις μάλιστα νὰ εἴπῃ ὅτι ὁ Ῥωμαῖος συγγραφεὺς πολλαπλῶς ἐξιδανίκευσε τὴν κατάστασιν τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ, ὡς ὅταν, ὁμιλῶν περὶ τῆς ἀνευ εἰκόνων λατρείας των πρὸς τοὺς θεοὺς, καίτοι ἡ ἑλλειψὶς τῶν εἰκόνων δὲν ἦτο οὔτε ἀπόλυτος οὔτε ὁλως ἔργον προαιρέσεως, ἐξηγῇ τὸ πρᾶγμα, λέγων, ὅτι δὲν ἐθεώρουν οὗτοι σύμφωνον πρὸς τὸ ὕψος οὐρανίων ὄντων νὰ ἐγκλείωσι τοὺς θεοὺς εἰς τοίχους ἢ νὰ περιβάλλωσιν αὐτοὺς μορφὴν ἀνθρωπίνην. Περὶ τῶν κακιῶν καὶ ἐλαττωμάτων τοῦ ἔθνους—τὸ πρὸς τὸν πόλεμον πάθος, τὰς ἐνέκα τῆς κατὰ οἶνοποσίας ἔριδας των, τὴν κλίσιν αὐτῶν πρὸς τὴν κυβειαν κατὰ τὰς συναναστροφάς, αἵτινες διακόπτουσι τὴν ἐπιμοχθον ἐνασχόλησιν περὶ τὸν πόλεμον ἢ τὴν θήραν—ὁμιλεῖ μετὰ φειδοῦς, ἐξαίρει δὲ τὰς ἀρετάς αὐτῶν, οἷον τὴν αὐστηρὰν τιμιότητα καὶ τὴν ἱερότητα τοῦ οἴκου, τὴν ἀπαραθίαστον ἀγνότητα τῶν δύο φύλων, τὴν τιμὴν τὴν ἀπονεμομένην πρὸς τὰς γυναῖκας, εἰς ἃς ἀποδίδεται καὶ ἱερότης τις καὶ προφητικὸν χάρισμα, τὴν φιλοξενίαν αὐτῶν, τὴν φρενὴν αὐστηρότητα μεθ' ἧς τιμωροῦσι τὰς χυδαίας κακίας, τὴν δειλίαν καὶ τὴν προδοσίαν. Μετὰ λόγου ἐξαίρει τὸ ὑγιὲς τῆς τοιαύτης τοῦ λαοῦ καταστάσεως ἀπέναντι τῆς περιβαλλούσης αὐτὸν τοῦτον διαφθορᾶς: οὔτε χρήματα, λέγει, ἔχουσιν, οὔτε διαθήκας, οὔτε θεάματα διεγείροντα τὴν πλεονεξίαν· αἱ φιλαί καὶ αἱ ἔχθραι εἶναι κληρονομικαί, ἀλλ' αἱ ἔχθραι ὅχι καὶ ἄσπονδοι. Ὁ Τάκιτος ἔχει σαφῇ συνείδησιν τοῦ ὅτι οἱ ἄνδρες οὗτοι «ὦν μετὰ θάμβους βλέπομεν τὴν εὐμέλειαν καὶ τὴν σωματικὴν μορφὴν» θὰ ἠδύναντο νὰ εἶναι σφόδρα ἐπικίνδυνοι ὡς ἔχθροί, καὶ ἐκφράζει τὸν φόβον τοῦτον κατ' ἐπανάληψιν.

§ 9. Ὅμοσπονδίαί, ἀνάπτυξις μέχρι τοῦ 4ου αἰῶνος.—Ὅτι δὲ καθίστα αὐτοὺς ἔτι μᾶλλον ἐπιφόβους δὲν ἦτο τὸ γιγάντιον σῶμα καὶ ἡ αὔξουσα τελειοποίησις αὐτῶν ἐν τῇ κατεργασίᾳ ὀπλων, ἀλλ' ἡ γονιμότης τῶν γάμων καὶ ἡ ραγδαία αὔ-

ξησις τῶν πληθυσμῶν. Εἶναι δὴλον ὅτι ἡ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ εἶχεν ἐπιδώσει ἐκεῖ σφόδρα ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ Καίσαρος—τοῦτο δὲ ἦγεν, ὡς εἰκός, εἰς μείζονα συναίσθησιν τῆς ἀνάγκης τοῦ σχηματισμοῦ πολιτειακῶν τύπων καὶ τάξεων, ὠρισμένης διαμορφώσεως καὶ ὀργανισμοῦ τοῦ λαοῦ, καίτοι ἡμεῖς δὲν δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα τὴν κίνησιν ταύτην.

Ἡ μεταβολὴ ἐμφανίζεται ἡμῖν ὁλως αἰφνιδίως ἐν τῷ μαρκομακικῷ πολέμῳ τοῦ αὐτοκράτορος Μάρκου Αὐρηλίου κατὰ τὸ τελευ-

Γερμανίδες (πιθανὸν ἱέρειαι) παρακολουθοῦσαι τὸν στρατόν.

Τέλειον σύμπλεγμα παρελάσεως Μαρκομάνων ὑποταγέντων εἰς τὸν Μάρκον Αὐρήλιον.

Ἀνάγλυφον ἐκ τῆς ἐν Γώμη στήλης τοῦ Ἀντωνίνου.

ταῖον τέταρτον τοῦ Β'. αἰῶνος, καθ' ὃν, ἀντὶ τῶν μεμονωμένων φυλῶν ἢ τῶν τυχαίων ἐνώσεων φυλῶν τινων πρὸς πολεμικόν τινα σκοπόν, ἐμφανίζονται ἴδιαι ὁμοσπονδίαι.

Ἐν τῷ μαρκομανικῷ τούτῳ πολέμῳ ἀπὸ τοῦ 162 μ. Χ. ἀρχίζουσιν ἐν τῷ μακρῷ ἐκείνῳ ἀγῶνι ν' ἀποβαλίνωσιν ἐπιθετικοὶ οἱ Γερμανοί, ἐγνωρίσαμεν δὲ ἐν τῇ Ρωμαϊκῇ ἱστορίᾳ τὰς ὁμοσπονδίας ταύτας ἐν

αἷς ἐμφανίζονται νέα ὅλως ὀνόματα Ἀλαμάνοι, Γότθοι Φράγκοι Σάξονες· ὁ ἐπαναληφθεὶς πρὸς τὴν Ρώμην ἄγων ἤγαγε πρὸς ἰσχυρὰν σύμπραξιν τῶν λαῶν ὑπὸ μίαν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥτιον ἰσχυρὰν βισιλικὴν ἀρχήν.

Αἱ ὑπάρχουσαι εἰδήσεις μόλις ἐπαρκοῦσιν ἡμῖν ὥπως παρακολουθήσωμεν ἐν τοῖς καθ' ἑκαστα διὰ τῶν ἐπομένων ἐκατονταετηρίδων τὴν τοιαύτην ἀνάπτυξιν, καὶ ἐκεῖ δὲ ὅπου ἐπαρκοῦσιν αἱ εἰδήσεις, δὲν παρουσιάζουσι μέγα ἐνδιαφέρον αἱ ληστρικά ἐπιδρομαὶ καὶ ἐπιθέσεις ἀφ' ἐνός καὶ ἡ ἄμυνα ἀφ' ἐτέρου· ὅ,τι πανταχοῦ προσπίπτει ἀκόμη εἰς τὰ ὅμματα ἡμῶν εἶναι μόνον πολεμικὴ κίνησις, οὐδόλως δὲ ἰδίᾳ γεωργικὸς βίος, μόνιμος ἐκπολιτιστικὴ ἐργασία. Τὸ προέχον συμβεβηκὸς ἦτο ἡ μεγάλη ἐκείνη διάβασις τῶν Γότθων εἰς ρωμαικὸν ἔδαφος κατὰ τὸ ἔτος 375· ἡ λεγομένη μετανάστευσις αὕτη τῶν λαῶν ἔληξε μόνον μετὰ ἓνα ἀκριβῶς αἰῶνα διὰ τοῦ συμβεβηκότος τοῦ 476, μεθ' οὗ συνήθως περατοῦται ἡ ἀρχαία ἱστορία.

§ 10. Ο Χριστιανισμός. — Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἡμίσειαν χιλιετηρίδα τὴν διαρεῦσασαν ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ Καίσαρος ὁ κόσμος εἶχε περιβληθῇ ὅλως ἀλλοίαν μορφήν· ὁ χριστιανισμὸς εἰδὲσποζε τῶν πνευμάτων καὶ μάλιστα ἀναμφηρίστως ἰδίᾳ ἐν τῷ κυρίως ρωμαικῷ κόσμῳ ἀπὸ μιᾶς γενεᾶς ἀνθρώπων καὶ ἐπέκεινα. Βαθμηδὸν δὲ καὶ κατ' ὀλίγον εἰσέχθη οὗτος καὶ πρὸς τοῖς Γερμανοῖς τὸ μὲν πρῶτον διὰ τῆς τυχαίας ἱεραποστολικῆς ἐργασίας τῶν δούλων καὶ τῶν ἐμπόρων, ἀπὸ δὲ τοῦ 347 διὰ τοῦ νεαροῦ ἀκόμη κληρικοῦ Οὐλφίλα, ὅστις μετὰ ζήλου ἀκατοπονήτου ἐκήρυττε καὶ διεδίδε τὸ εὐαγγέλιον παρὰ τοῖς Γότθοις μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ (388). Σῶζονται ἔτι πολύτιμα τεμάχια μεταφράσεως τῶν εὐαγγελίων καὶ ἄλλων μερῶν τῆς Νέας Διαθήκης εἰς αὐτὸν ὀφειλομένης, τὸ δὲ τιμιώτατον ὄνομα αὐτοῦ ἴσταται ὑπὲρ τὸν οὐδὸν τῆς ἀρχομένης ἀναπτύξεως γερμανικοῦ πνευματικοῦ βίου, ὅστις ἔκτοτε ἀναποστάστως συνεδέθη πρὸς τὴν Ἱερὰν Γραφήν.

Ἀπὸ τῶν Γότθων ὁ Χριστιανισμὸς διεδόθη εἰς ἄλλας γερμανικὰς φυλάς, μετὰ 100 δὲ ἔτη ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Οὐλφίλα ἡ κρατοῦσα θρησκεία παρὰ τοῖς Γερμανοῖς, τοῦλάχιστον τοῖς μεταναστεύουσιν εἰς ρωμαικὸν ἔδαφος, ἦτο ὁ Χριστιανισμός.

§ 11. Γερμανικαὶ θρησκευτικαὶ δοξασταί. — Ὑπε-

στήριζάν τινες, ὅτι μεγάλως διηυκόλυνε τὴν παραδοχὴν τῶν χριστιανικῶν δοξασιῶν παρὰ τοῖς Γερμανοῖς ποιά τις ἐσωτερικὴ συγγένεια τῶν δοξασιῶν τούτων πρὸς τὴν ἀρχαίαν θρησκευτικὴν πίστιν αὐτῶν· τοῦτο ὅμως τοῦλάχιστον εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ γερμανικὴ εἰδωλολατρεῖα ἀντέταξε κατὰ τοῦ χριστιανισμοῦ πολλῷ ὀλιγώτερον σκληροτράχηλον ἀντίστασιν ἢ ἡ ἐλληνορρωμαϊκὴ. Ἡ περὶ ἀθρηνασίας πίστις δὲν ἐκδηλοῦται παρὰ τοῖς Γερμανοῖς λίαν ἐντόνως, σχετικῶς δὲ πρὸς τοῦτο ὁ Τάκιτος μνημονεύει ὅτι ἀπέδιδον οὗτοι πολλῷ ὀλιγωτέραν σημασίαν εἰς τὰς πρὸς τοὺς νεκροὺς τιμὰς ἢ οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ρωμαῖοι· δοξασία παράδοξος καὶ καταπληκτικὴ ἀπαντᾷ παρ' αὐτοῖς ἡ πυρὶ τελικοῦ θανάτου καὶ ὀλέθρου καὶ αὐτῶν τῶν θεῶν καὶ περὶ καταστροφῆς ὁλοκλήρου τούτου τοῦ κόσμου ἐν παμμεγίστῃ πυρκαϊᾷ, καταστροφῆς ἣν διαδέχεται ἐτέρα σειρὰ ἡπιωτέρων ἰδεῶν περὶ νέου ἀνακαινισμένου καὶ ἀφθάρτου κόσμου· φαίνεται δὲ ὅτι ὁ Ρωμαῖος ἱστοριογράφος ἐκφράζει λίαν στενὴν συγγένειαν τοῦ θρησκευματος αὐτῶν πρὸς τὸ χριστιανικὸν διὰ τῶν ἐπομένων λόγων του· ἀποκαλοῦσι δὲ διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ θεοῦ τὸ μυστηριῶδες ἐκεῖνο ὃν τὸ ὅποῖον βλέπουσι μόνον διὰ τῶν ὀμμάτων τῆς διανοίας». Δύναται δὲ τοῦτο καὶ ἄλλως νὰ διοτυπωθῇ, καὶ δὴ κατὰ τρόπον ὀλιγώτερον ἰδεολογικόν, ὅτι δηλ. αἱ θρησκευτικαὶ δοξασίαι αὐτῶν, καθ' ὅσον ἔχομεν περὶ αὐτῶν εἰδήσεις, ἐστεροῦντο τῆς μονιμότητος καὶ εὐσταθείας ἣν παρέδωσαν εἰς τὰς περὶ θεῶν ἰδέας τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ρωμαίων ἡ εὐφάνταστος καὶ ποιητικωτάτῃ μυθολογία, ἡ δημιουργικὴ τέχνη καὶ εἰς μεταγενεστέροισι χρόνοις ἡ συμβολιστικὴ φιλοσοφία, ἵνα μὴδὲν εἴπωμεν περὶ τῆς μεγίστης ἐπιρροῆς τοῦ ἱερατείου.

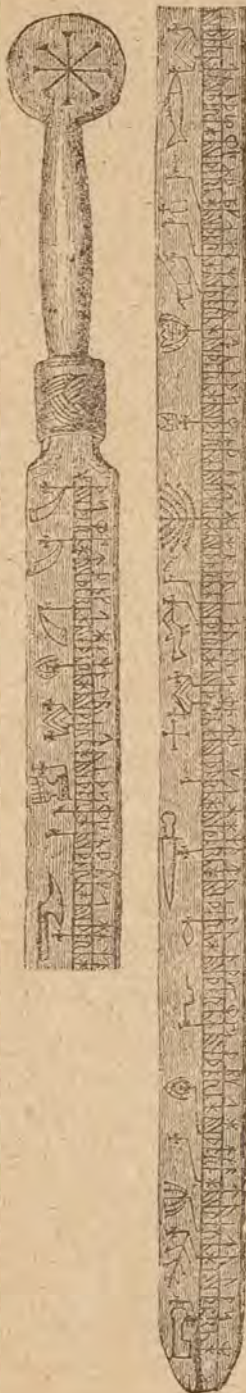
Οἱ πρῶτοι μετανάσται ἐπίστευον ἤδη εἰς τὸν θεὸν τοῦ οὐρανοῦ τὸν Ζῖον ἢ Τίον [Δία]· κύκλος δὲ θεοτήτων οὐχὶ λίαν περιεκτικὸς ἀνεπτύχθη ἐκ τοῦ ἐνὸς τούτου θεοῦ ἢ παραπλεύρως αὐτοῦ. Ὁ αὐτὸς θεὸς μετ' ἄλλου ὀνόματος καὶ ὑπὸ ἄλλην ἀντίληψιν εἶναι ὁ Οὐόταν (Wuotan), ὁ θεὸς τοῦ συνηρεφοῦς οὐρανοῦ καὶ τοῦ ἡλίου, ὅστις δὲν διασχίζει πολὺ συχνὰ τὰ νέφη ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ· πολεμικαὶ ιδιότητες εὐκόλως συνεδέθησαν παρὰ τῷ πολεμικῷ τούτῳ λαῷ μετὰ τῶν θείων τούτων μορφῶν ἢ ἄλλων θεῶν, καὶ αἱ ιδιότητες αὗται προέχουσιν ἐν τοῖς ἀγῶσι πρὸς τὸν ρωμαϊκὸν κόσμον· ὁ λύκος, ὁ κόραξ, ὁ γύψ, τὰ ζῶα τῶν πεδίων τῶν μαχῶν εἶναι ἀφιερωμένα εἰς αὐτόν,

κρατεῖ δὲ τὴν ἐκηθόλον λόγχην· αἱ ψυχαὶ τῶν πεσόντων ἡρώων συνοδεύουσιν αὐτόν, ἀκούεται δὲ ἡ προέλασις αὐτῶν, τοῦ στρατοῦ τοῦ Οὐόταν παρερχομένου ἐν ὥρᾳ νυκτός διὰ μέσου τῶν ἀέρων· ὁσάκις θυσιάζονται αἰχμάλωτοι πολέμου εἰς τιμὴν αὐτοῦ ἢ ἄλλου τινός τοῦ πολέμου θεοῦ σφάζονται.

Ἄλλος θεὸς ἦτο ὁ Δόναρ (Donar), ὁ θεὸς τοῦ κεραυνοῦ· πᾶσα εὐστοχοῦσα ἀστραπὴ εἶναι ἡ σφύρα ἣν ἐκσφενδονίζει αὐτός· αὐτόν δὲ φαίνεται ἡννόει ὁ Καῖσαρ ὁμιλῶν περὶ θεοῦ τοῦ πυρός, περὶ Ἑφαιστου τιμωμένου ὑπὸ τῶν Γερμανῶν.

Ἄλλ' οἱ θεοὶ τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ δὲν ἐμφανίζονται εἰς αὐτόν μένον ὡς ἐπίφοβοι καὶ τρομεραὶ δυνάμεις· ὁ γερμανικὸς λαὸς εἶχε καὶ γυναῖκας εὐεργετὰς θεότητας, εἰς αἷς ἔδιδε διάφορα ὀνόματα οἷον Φρίγκα, Νέρθα.

Πρὸς τοῖς θεοῖς δὲ ἴσως μάλιστα περισσότερον τούτων μεγάλην κατεῖχον θέσιν ἐν τῇ φαντασίᾳ τοῦ λαοῦ διάμεσα ὄντα ἦτοι γίγαντες καὶ νάνοι. Ἡ δημιουργικὴ φαντασία αὐτοῦ ζωογονεῖ δι' ὑπερανθρώπων γιγαντιαίων μορφῶν τὰ ἐρημητήρια τῶν δασῶν, τὰς χαράδρας καὶ τὰς μεμονωμένας κορυφὰς τῶν ὄρεων. Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς γῆς καὶ τὰ σπήλαια κατφικούντο ὑπὸ νάνων, οἵτινες πανταχόσε διεσκορπισμένοι

Ἀρχαία μαντικὴ ράδος ἐκ ξύλου φιλύρας.

Μῆκος 1 μ. 22,6 ἐκ., πλάτος 49, ἐκ. Τὰ δύο τεμάχια νοητέα ὡς ἀποτελοῦντα ἓν.

Τὸ πρωτότυπον ἐν τῷ Γερμανικῷ Μουσείῳ Μουσεῖον τῆς Νυρεμβέργης.

κατ' ἀναρίθμητα στίφη ἐδείκνυον ἐν τε τῇ οἰκίᾳ καὶ τῇ αὐλῇ, εἰς ζῶα καὶ εἰς ἀνθρώπους, τὴν μυστηριώδη δύναμιν τῶν κατὰ τὴν κκκοποιῶν ἡ ἀγαθοποιὸν διάθεσιν τῶν.

Ἡ πρὸς τοὺς θεοὺς λατρεία ἦτο ἀπλή καὶ δὲν ἦτο ποσῶς μυστικὸν τῶν ἱερέων. Ἡ κυριωτέρα προσπάθεια εἶναι ἡ διάγνωσις τῆς βουλήσεως τῶν θεῶν· προσεῖχον εἰς τὸν χρεμετισμὸν τῶν ἔππων, εἰς τὴν πτήσιν καὶ τὰς φωνὰς τῶν πτηνῶν, ἡ ἐκοπτον ἐξ ὀπωροφόρου δένδρου εἷα κλάδον, κατεσκεύαζον ἐξ αὐτοῦ μικρὰς ράβδους ἐφ' ὧν ἐχάρασσον διάφορα σημεῖα καὶ ἔρριπτον αὐτὰς ὑπεράνω καθαρὰς ὀθόνης· τότε ὁ ἱερεὺς ἡ σοφὴ γυνὴ (1) ἡ αὐτὸς ὁ οἰκογενειάρχης ἡγείρεν αὐτὰς μεμονωμένας καὶ ἐξήγγελε τὴν θεῖαν βούλησιν διὰ τῆς λογικῆς ἀφελοῦς δεισιδαιμονίας ἥτις ἤρύετο τὴν ἰσχὺν αὐτῆς ἐκ τῶν ὀλίγων μαντικῶν ἐπιτυχιῶν, ἰσχὺν μὴ κλονουμένην ὑπὸ τῶν πολλῶν ἀστοχιῶν.

§ 12. Ταχεῖα παραδοχὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ὁ Ἀρειανισμός. — Εἶναι ἤδη εὐεξήγητον ὅτι τοιαύτη θρησκεία ἐπιπόλαιος, ἐλαστικὴ καὶ ἐστερημένη ἰσχυροῦ ἱερατείου, ὑποστηρίζοντος καὶ διαμόρφουντος αὐτήν, ἐμελλε νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὸν χριστιανισμὸν ἐν σχετικῶς βραχεῖ χρόνῳ. Διότι παρ' αὐτῷ τὰ πάντα ἦσαν ὠρισμένα, σαφῆ, πραγματικὰ· ἦτο ἡ θρησκεία ἐκείνων ὧν τὴν ὑπεροχὴν ἐν παντὶ κλάδῳ γνώσεως οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ παραγνῶρῃσῃ. Καὶ μόνον δὲ τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ τῆς θρησκείας ταύτης ἦσαν ἀναγεγραμμένα ἐν βιβλίοις προσέδιδεν εἰς τὸν χριστιανισμὸν ἐν τῇ ἐκτιμήσει τῶν φυσικῶν τούτων ἀνθρώπων κύρος, τὴν βαρύτητα τοῦ ὁποίου δὲν ἠδύναντο νὰ διαφύγουν.

Δικαίως δὲ ἐξαίρεται τὸ γεγονὸς ὅτι τὴν παραδοχὴν τοῦ χριστιανικοῦ δόγματος διευκύνουε παρὰ τοῖς Γερμανοῖς ἡ κατὰ πρῶτον ὑπὸ τὴν ἀρειανὴν μορφήν διδασκαλία αὐτοῦ· διότι ἀπὸ τοῦ ἔτους 337 ἀνέλαβον αὖθις οἱ Ἀρειανοί, τὸ δὲ περὶ ὁμοιότητος τοῦ Υἱοῦ δόγμα τοῦ 360 τὸ ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίου ἐπιβληθὲν εἰς τὸν κόσμον ἐπέγραψε καὶ ὁ Οὐλφίλας, ὁ ἀπόστολος αὐτῶν. Ἡ ἐπακολουθήσασα

(1) Σ. Μ. Σοφαὶ γυναικες κατὰ τὴν γερμανικὴν μυθολογίαν ἦσαν αἱ γυναῖκες αἵτινες ἐξελέγοντο ὡς ἐξάγγελοι τῆς θείας βουλήσεως οἱα Οὐκλῆδα καὶ ἄλλαι, προσφῆτευσαν δὲ οἰωνοσκοποῦσαι.

ὁρθόδοξος Ἀθανασιανὴ διδασκαλία θὰ ἦτο πολλῶ ὑπερτέρα τῆς διανοητικῆς δυνάμεως αὐτῶν· ἐνῶ ἡ διδασκαλία ὅτι ὁ Χριστὸς, ὡς υἱὸς τοῦ θεοῦ ἐπλάσθη καθ' ὁμοίαν οὐσίαν θεῖος ὡς ὁ πατήρ, ἀλλ' ὅχι θεὸς ἐν τῇ αὐτῇ ἀπολύτῃ ἐννοίᾳ ὡς ὁ πατήρ, — ἡ τοιαύτη διδασκαλία εἶχε τὰς ὁμοιότητάς της πρὸς τὰς προτέρας ἰδέας των.

Βεβαίως ὅμως ἡ Ἀθανασιανὴ θεωρία ὑπερίσχυσεν ὡς ὁρθόδοξος κατὰ τὰ ἐπόμενα ἑκατὸν ἔτη ἐν τῷ ρωμαϊκῷ κόσμῳ, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Οὐλφίλας ἐζή ἀκόμη, ὅτε ὁ Θεοδόσιος κατὰ τὸ 380 διὰ νόμου ἐπέβαλεν εἰς πάντας τοὺς ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ λαοὺς ὡς κανόνα τὸ δόγμα ὅπερ ἠκολούθουν ὁ ἐπίσκοπος Ρώμης Δαμάσιος καὶ ὁ τοῦ Ἀθανασίου διάδοχος καὶ Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος Πέτρος, ἡ δὲ κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐν Κωνσταντινουπόλει συνελθοῦσα Β' Οἰκουμένηκὴ Σύνοδος, ἡ ἀληθῶς ἐξ 150 μόνον ἐπισκόπων συγκροτηθεῖσα, ἐπεκύρωσε τὸ σύμβολον τῆς Νικαίας τοῦ ἔτους 325 ἀνεθεμάτισε δὲ πᾶσας τὰς ἀντιθέτους δοξασίας.

§ 13. Δογματικαὶ ἀναπτύξεις. — Σὺν τῇ ἔριδι ταύτῃ ἤρξατο σειρὰ θεολογικῶν ἀντιφωνιῶν στρεφομένων περὶ τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀναφερομένων εἰς τὴν σχέσιν τῆς θείας καὶ ἀνθρωπίνης ἐν αὐτῷ φύσεως.

Ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Νεστόριος ἠμφισβήτη εἰς τὴν παρθένον Μαρίαν τὸ ἐπίθετον Θεοτόκος, ὅπερ ὑπερήσπιζεν ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας Κύριλλος. Εἰς τοῦ τελευταίου τοὺς δώδεκα ἀναθεματισμοὺς ὁ πρῶτος ἀντέταξεν ἵσους ἀντιαναθεματισμοὺς : ἐπίσης δὲ καὶ τὸ ζήτημα ἂν μία ἢ δύο ὑπάρχουσιν ἐν Χριστῷ φύσεις ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς συγκρότησιν συνόδων, ἐξ ὧν ἡ ἐν ἔτει 449 ἐν Ἐφέσῳ συνελθοῦσα τοσοῦτον ἐξαπέλυσε τὰ θεολογικὰ πάθη, ὥστε προσηγορεύθη αὕτη ληστρικὴ. Βραδύτερον ἐν ἔτει 451 ἡ ἐν Χαλκιδόνι συνελθοῦσα σύνοδος διετύπωσε δρον ἀποκηρύσσοντα καὶ ὡς αἴρεσιν καταδικάζοντα τὸν Μονοφυσισμόν, τὴν δοξασίαν δηλονότι περὶ ὑπάρξεως μιᾶς μόνον φύσεως ἐν τῷ Χριστῷ.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἀνεφάνησαν καὶ αἱ ἔριδες περὶ ἁμαρτίας καὶ χάριτος — ἥτοι περὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἀνθρωπίνης βουλήσεως ἐν σχέσει πρὸς τὴν θείαν χάριν, ἔριδες αἵτινες συνδέονται πρὸς τὰ ὀνόματα τοῦ Πελαγίου καὶ τοῦ Αὐγουστίνου. Ὁ πρῶτος, Βρετανὸς

μοναχός, μεταβάς ἐν ἔτει 411 εἰς Ἀφρικὴν, ὑπεστήριξεν ἐντόνως τὴν ἐλευθερίαν τῆς βουλήσεως ὡς τὸ ὑψιστον ἀναπαλλοτρίωτον ἀγαθὸν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως : τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν εἶναι κατ' αὐτὸν ἔργον τῆς ἰδίας ἐλευθέρας δράσεως τοῦ ἀνθρώπου, μόνη δὲ ἡ δύναμις, ἄνευ τῆς ὁποίας δὲν ὑπάρχει καθήκον, ἔρχεται παρὰ τοῦ Θεοῦ, οὗ ἡ χάρις δὲν δημιουργεῖ ἀλλὰ διευκολύνει τὸ ἀγαθόν. Ὁ Αὐγουστίνος ἐν Ταγάστη τῆς Νουμιδίας γεννηθεὶς, διδάσκαλος τῆς ρητορικῆς ἐν Ρώμῃ τῷ 383 καὶ εἶτα ἐν Μεδιολάνῳ, παραδεδομένος τελειῶς εἰς σωματικὰς ἡδονάς, προσῆλθε μετὰ δεινὸν ἐσωτερικὸν ἀγῶνα εἰς τὸν χριστιανισμόν καὶ ἐβαπτίσθη ἐν ἔτει 387 ἐν Μεδιολάνῳ ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου τῆς πόλεως Ἀμβροσίου· ἐπίστευε δὲ ὅτι ἡ εἰς τὸν χριστιανισμόν προσέλευσις τοῦ ὠφείλετο εἰς τὰς προσευχὰς τῆς μητρὸς τοῦ Μενίκης. Τὴν ἀντίθεσιν ἀμαρτίας καὶ χάριτος γνωρίσας κατὰ τρόπον ἐντονώτατον ἐν τῷ ἰδίῳ ἑαυτοῦ βίῳ, διεμόρφωσε μετὰ μεγίστης ὀξυνοίας : διὰ τῆς πρώτης ἀμαρτίας ἀπώλετο ἡ ἐλευθερία, ὁ ἄνθρωπος περιέπεσεν εἰς τὴν δουλείαν τῆς ἀμαρτίας καὶ ἐκ τῆς ἀνθρωπότητος ταύτης προορίζει ἡ εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ ἀριθμὸν τινα προσώπων εἰς τὴν μακαριότητα, παρ' οἷς ἐπενεργεῖ οὗτος κατὰ τρόπον ἀκαταμάχητον ὅπως ὁδηγήσῃ αὐτοὺς εἰς ταύτην. Ὁ Αὐγουστίνος, ἐπίσκοπος τῆς ἐν Ἀφρικῇ Ἰππώνος ἀπὸ τοῦ 395, ἀπέθανε κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως ταύτης ὑπὸ τῶν Βανδάλων. Ἀλλ' αἱ ἑριδες ἐξήκολούθησαν πολὺν ἔτι χρόνον, καὶ διελύθησαν τέλος διὰ τῆς ἐπιρροῆς τῆς Ρώμης ἐν ταῖς ἐν Ἀραυσίῳ καὶ Βαλεντίᾳ ἐν ἔτει 529 συνόδοις κατὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ λόγῳ τοῦλάχιστον· διότι πράγματι ἐπεκράτει θεωρία τις συμβιβάζουσα τὰ ἄκρα τῶν δύο δοξασιῶν—ὁ ἡμιπελαγισμός.

Διὰ τῶν ἐρίδων τούτων ἀνεπτύχθη βαθμιαίως ἡ χριστιανικὴ θεωρία εἰς σύστημα δογμάτων, ἐξ ὧν τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο καθιερωτό, ἅμα ὡς πλειονοψηφία τις κατώρθονε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἐπικύρωσιν αὐτοῦ διὰ τινος συνόδου· συγχρόνως δὲ μετὰ τῶν ἀποφάσεων τούτων ἀνυψώθη τὸ δόγμα πάντων τῶν δογμάτων, ἥτοι ἡ διδασκαλία ὅτι ἡ καθολικὴ ἐκκλησία κέκτηται ἀπεριόριστον κύρος εἰς τὰ τὴν πίστιν ἀφορῶντα πράγματα καὶ εἰς πᾶν ὅ,τι εἶναι ἀναγκαῖον διὰ τὴν μακαριότητα. Οἱ ἐκπροσωποῦντες δὲ τὸ κύρος τοῦτο τῆς ἐκκλησίας ἦσαν οἱ ἐπίσκοποι. Αὐτοὶ ἦσαν τὰ μόνα ψῆφον κεκτη-

μένα μέλη τῶν συνόδων, εἰς ᾧ ἀνήκεν ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία τῆς ἐκκλησίας, ἦσαν ἀρχηγοὶ τοῦ κλήρου τῶν ἐκκλησιαστικῶν περιφερειῶν των, καὶ διώριζον τοὺς κληρικοὺς τῶν διαφόρων βαθμῶν· τῶν ἐπισκόπων δὲ ἑκάστης ἐπαρχίας προϊστάτο ὁ μητροπολίτης, ἥτοι ὁ ἐπίσκοπος τῆς πρωτεύουσας τῆς ἐπαρχίας, ὅστις συνεκάλει καὶ τὴν σύνοδον. Ὑπεράνω δὲ καὶ τῶν μητροπολιτῶν ἴσταντο οἱ πατριάρχαι, — οἱ ἐπίσκοποι δηλονότι τῶν προεχόντων κεντρικῶν σημείων τοῦ κράτους, τῆς Ρώμης, τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῆς Ἀντιοχείας, εἰς ἃς ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδος τοῦ 381 προσέθηκε καὶ τὴν Νέαν Ρώμην, τὴν Κωνσταντινούπολιν, παρὰσχούσα αὐτῇ τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετὰ τοῦ τῆς Ρώμης ἐπισκόπου· ὡς πέμπτος ἀνυψώθη εἰς τὸν βαθμὸν τοῦτον καὶ ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ἱερουσαλήμ, χωρὶς ὅμως νὰ φθάσῃ εἰς μεγάλην σπουδαιότητα. Ἦρχισαν δὲ οἱ τῆς Ρώμης ἐπίσκοποι, ὡς διάδοχοι τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου, νὰ ἀξιώσῃ τὸ πρῶτον (primat), ἥτοι τὴν ἐποπτεῖαν ἐπὶ πάσης τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας. Ἡ ἰδέα αὕτη εἶχεν ἐπιφοιτήσει ἤδη λίαν εὐκρινῶς ἐν τῇ ψυχῇ Λέοντος τοῦ Α'. ἡ τοῦ Μεγάλου (440—461), ὅτι δηλ. προϊστάτο τῆς Ἐκκλησίας ἐν ὀνόματι τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου καὶ ἔκρινε κατὰ τὰς ὑπαγορεύσεις τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Ἀποστόλου τούτου. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἐκκλησίας ἦτις, ἐπὶ βάσει ἐν ἀρχῇ ὅλως δημοκρατικῆς στηριζομένη, προήχθη εἰς ἐντέχνως συγκεκροτημένην ἀριστοκρατίαν, ἔτεινε προφανῶς νὰ καταλήξῃ εἰς ὀργάνωσιν μοναρχικὴν.

§ 14. **Ἱεραρχία. Μοναχικὸς βίος.** Διὰ τοῦ ἱεραρχικοῦ τούτου ὀργανισμοῦ ἐπεδιώκετο ἡ ὁμοιόμορφος καὶ κανονικὴ πανταχοῦ λατρεία τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ τοῦ ὅλου βίου τῶν ἀνθρώπων ρυθμισις, ἢ μὴ ὅλως κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις ἢ τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου, τοῦλάχιστον κατὰ τὰς ἐντολάς ἢ τὰς συνηθείας τῆς ἐκκλησίας. Τὰ εἰδωλολατρικὰ σύμβολα, εἰκόνες καὶ εἰσὶν εἰχον ἐξαφανισθῇ πανταχοῦθεν. Ἀντὶ τῶν εἰσὶν τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Διονύσου ἐπανηγυρίζοντο αἱ ἀναμνηστικαὶ ἡμέραι τῶν μαρτύρων, τῶν μεγάλων ἀγίων, ὧν ἡ προσκύνησις ἀνταπεκρίνετο νῦν εἰς τὴν πολυθειστικὴν ἀνάγκην τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀντικαθίστα παρ' αὐτοῖς τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἥρωας των κατὰ τρόπον εἰς ὃν δὲν δύναται τις ν' ἀρνηθῇ ποιάν

τινα εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἀμοιβαίων σχέσεων τῶν ἀνθρώπων.

Τὸ πολὺ ὁμως πλῆθος κατηχεῖτο ἔτι μᾶλλον καὶ προσεκολλᾶτο εἰς τὸν χριστιανισμόν διὰ ζώντων τινῶν ἁγίων, οἵτινες ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἤρχισαν συχνότερον ν' ἀναφαίνωνται καὶ ἐν τῇ Δύσει. Ἡ κυρίως ἐμφάνις τοῦ μοναχικοῦ βίου ἀπετέλεσεν ἀναγκαίαν συμπλήρωσιν τῶν ἄλλων τύπων καὶ μέσων τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας. Ἀνεφάνη δὲ ὁ μοναχικὸς βίος τὸ πρῶτον ἐν Αἰγύπτῳ· τὰ θέληγτρα τοῦ βίου φεύγων ὁ ζηλωτὴς τῆς πίστεως κατέφευγεν εἰς τὴν πλησίον ἔρημον καὶ ἔζη βίον ἐρημίτου ὡς ὁ Ἀντωνίος, Παῦλος ὁ Θεβαῖος, ἐσκληραγωγεῖτο διὰ στερησεων καὶ ἀνθίστατο κατὰ τῶν πειρασμῶν, τῶν δαιμόνων καὶ τοῦ Σατανᾶ, ὅστις ἐδῶκεν αὐτοὺς καὶ ἐν τῇ ἀπομονώσει τῆς ἐρημίας καὶ τῶν ὁρέων.

Ἄλλ' οἱ ἐρημίται οὗτοι ἢ ἀναχωρηταὶ ἐγένοντο ταχέως τὸσον πολυάριθμοι, ὥστε ἐκ τοῦ ἐρημιτικοῦ βίου ἀνεπτύχθη μᾶλλον βίος κοινὸς ὑπὸ τῶν αὐτῶν κανόνων διεπόμενος. Τὸ βῆμα τοῦτο εἶχε γίνει ἤδη περὶ τὸ ἔτος 340 ὑπὸ τοῦ Παχωμίου, ὅστις ἰδρύσε τοιοῦτον κοινὸν βίον, «Κοινόβιον», ἐπὶ τινος νήσου τοῦ Νείλου.

Οἱ πρῶτοι τοιοῦτοι μοναχοὶ οὐκ εἶδεν ἡ Δύσις εἶναι ἐκεῖνοι οἵτινες, διαρκούσης τῆς μεγάλης ἀρειανο-ἀθανασιανῆς ἑριδος, ἤλθον παρακολοθοῦντες τὸν ἐξόριστον Ἀθανάσιον, κατὰ δὲ τοὺς χρόνους τοῦ θανάτου τοῦ Ἀττίλα (455) ἐφάνη ἐν Νωρικῷ ἐξ Ἀνατολῆς ἐλθὼν τοιοῦτός τις δοῦλος τοῦ Θεοῦ ὁ Σεβερίνος, ὅστις ταχέως ἤρξατο νὰ τιμᾶται καθ' ὅλην τὴν χώραν ὡς ἀλάνθαστος σύμβουλος ἢ χρησιμοδότης.

Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ αἰρέτικοι ἐχθροὶ τῆς Ἐκκλησίας, οἱ Ἀρειανοί, ἔκυπτον μετ' εὐλαβείας ἐνώπιον τοῦ ἀνδρός, ὅστις, αὐτὸς οὐδενὸς δεόμενος, γυμνόπους καὶ ἐν δριμυτάτῳ ψύχει, διὰ προσευχῶν καὶ νηστειῶν ἐλύτρωνεν αἰχμαλώτους, ἐθεράπευεν ἀσθενεῖς, μάλιστα δὲ κατὰ τὴν ἐπιστίαν τῶν συγχρόνων τοῦ ἀνίστα νεκροὺς καὶ ἄλλα διάφορα ἐπολεῖ θαύματα.

Αὐτὸς ἦτο ὁ πνευματικὸς κόσμος ἐν ᾧ ἔζων οἱ ἡττηθέντες Ρω-

μάνοι, ⁽¹⁾ καὶ ὅστις ἀποκεκλεισμένος καὶ συνακόλουθος ἑαυτῷ ἀντι-
μετώπισε μετὰ ἐπιβλητικῆς δυνάμεως τοῦ Γερμανοῦς νικητᾶς. Ὃτε
ὁ Ὀδόακρος μετέβαινεν εἰς Ἰταλίαν, ἵνα καὶ αὐτὸς εὕρῃ ἐκεῖ τὴν εὐ-
τυχίαν, ὥς τόσοι ἄλλοι, ἀπετάθη πρὸς τὸν Ἄγιον Σεβερίνον —
ἤναγκάσθη δὲ νὰ κλίνη ὁ μεγαλόσωμος Γερμανὸς πολεμιστῆς, ὅτε
εἰσῆρχετο εἰς τὴν σκηνὴν αὐτοῦ—εἶπε δὲ οὗτος καὶ εἰς αὐτὸν τὸ μέγα
μέλλον του, καὶ βραδύτερον, ὅτε ὁ Ὀδόακρος ἐγένετο βασιλεὺς ἐν
Ἰταλίᾳ, προεῖπεν ἐπίσης τὸ ταχὺ τέλος τῆς κυριαρχίας του.

(1) Σ. Μ. Καλοῦνται οὕτω οἱ πρὸ τῶν βαρβαρικῶν εἰσβολῶν κάτοικοι τῆς
Ἰταλίας, Γαλλίας, Ἰσπανίας οἱ διὰ τῆς ρωμαϊκῆς κατακτήσεως προσλαβόν-
τες τὸν ρωμαϊκὸν πολιτισμόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Οἱ Ὀστρογότθοι καὶ ὁ Θεοδώριχος. — Οἱ Φράγκοι καὶ ὁ Χλωδοβίκος. — Ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς καὶ ἡ ἀνάκτησις τῆς Δύσεως. — Λογγοβάρδοι ἐν Ἰταλίᾳ. — Τὸ κράτος τῶν Φράγκων κατὰ τὸν Γ' καὶ Ζ' αἰῶνα.

§ 13. **Κυριαρχία τοῦ Ὀδοάκρου.** — Πράγματι δὲ βραχὺν χρόνον διήρκεσεν ἡ κυριαρχία αὐτοῦ. Λίαν δυναστική δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ὑπῆρξεν αὕτη, βεβαίως δὲ καταθλιπτική δὲν ἦτο. Αἱ περὶ μισθοῦ ἀπαιτήσεις τῶν πολεμιστῶν αὐτοῦ ἱκανοποιήθησαν εὐκολώτατα διὰ τῆς παραχωρήσεως γαιῶν· ὥς εἰκὸς δὲ καθιστῶντες αὐτοὺς οἱ Ρωμαῖοι γαιοκτήμονας προελάβανον τὰ χειρότερα. Ἐχρησιμοποιήθη δὲ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐν τρίτῳ τῆς χώρας.

Ἐν τῇ διοικήσει τῶν πόλεων, τῶν *municipia*, αἵτινες εἶχον διατηρήσει κατὰ τὰ οὐσιώδη τὸ πολίτευμα αὐτῶν τὸ ἐκ τῶν ἀρχαίων καλῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, δὲν ἀνεμιγνύετο οὗτος, ὡς ἐπίσης καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασι· διότι μέγα χάσμα ὑπῆρχε μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν παλαιῶν κατοίκων, ἐκείνοι μὲν ὄντος Ἀρειανοῦ τῶν δὲ ἐν Ἰταλίᾳ Ρωμαίων ὄντων καθολικῶν. Ὁ τοῦ πατρικίου τίτλος του καθίστα αὐτὸν τρόπον τινὰ νόμιμον ἄρχοντα ἀπέναντι τούτων· κατὰ τὰ λοιπὰ δὲ ἀπεδέχθησαν τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ ὡς ἀναγκαῖον κακόν, κακὸν ὅπερ ἡδύνατο νὰ εἶναι καὶ δεινότερον ἔτι.

Ἐξῆσφάλισε τοῦλάχιστον οὗτος ἐπὶ μίαν δεκαετίαν τὰ ὄρια τῶν Ἀλπεων κατὰ νέων ἐπιδρομῶν ἄλλων Γερμανῶν, καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον διεξήγαγε πολέμους τινάς, ὡς ἐναντίον Φεύα τοῦ βασιλέως τῶν Ρυγίων, οἵτινες εἶχον ἐγκατασταθῇ ἐν τῇ παραθαλασσίᾳ Νωρικῇ ἀνατολικῶς τοῦ Ἰννου [*Oenus* τῶν ἀρχαίων] καὶ ἐπὶ τῶν δύο

ὀχθῶν τοῦ Δουνάβεως· στάσιν τινὰ ἐκ μέρους τῶν Ἰταλῶν δὲν εἶχε λόγους σπουδαίους νὰ φοβηθῇ, ἀφοῦ ἀπὸ πολλοῦ ἤδη χρόνου δὲν ἔφερον οὔτοι ὅπλα. Τὸ θανατηφόρον κατ' αὐτοῦ τραῦμα κατηνέχθη ὑπὸ ἡγεμόνος γερμανικῆς καταγωγῆς, ὅστις δὲν ἦτο, ὡς ὁ Ὀδοάκρος, ἀπλῶς ἀρχηγὸς συμμίκτου ἐκ παντοειδῶν φυλῶν στρατοῦ, ἀλλὰ βασιλεὺς λαοῦ, Θεοδώριχου τοῦ Ὀστρογότθου.

§ 16. Θεοδώριχος ὁ Ὀστρογότθος. — Οἱ Ὀστρογότθοι κατῴκουν τότε τὴν πρὸς νότον καὶ δυσμὰς τοῦ μέσου Δουνάβεως χώραν, τὴν ἀρχαίαν ἐπαρχίαν τῆς Παννονίας. Εἶχον ὑποταχθῇ οὔτοι ὑπὸ τῶν Οὐννων, ἀνέκτησαν δὲ τὴν ἐλευθερίαν των διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀττίλα, τοῦ ἐπενεγκόντος καὶ τὴν διάλυσιν τοῦ κράτους αὐτοῦ. Τῆς μεγάλης παρὰ τῷ Νεδάδ τῆς Παννονίας μάχης (454), καθ' ἣν γερμανικαὶ τινες φυλαὶ ἀνέκτησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν ἐν ἐνδοξῇ πάλῃ κατὰ τῶν Ἀσιατῶν μετέσχον, καὶ αὐτοί. Ἐκυβερνῶντο δ' οὔτοι ὑπὸ τριῶν κεχωρισμένων ἡγεμόνων, ἀδελφῶν ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Ἀμαλαριῶν ἐξ ὧν ὁ ἐπιζήσας Θεοδεμῖρος ἤνωσεν αὐτὸς τὸν λαὸν ὑπὸ ἐν σκῆπτρον.

Υἱὸς αὐτοῦ ἦτο ὁ Θεοδώριχος, ὅστις μέρος τῆς νεανικῆς του ἡλικίας—ἔτη δέκα—διήγαγεν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅπου εἶχε σταλῇ ὡς ὁμηρος συνεπιὰ συνθήκης, ἣν εἶχε συνομολογήσει ὁ Θεοδεμῖρος μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Δυτικοῦ Ρωμαικοῦ Κράτους. Οὗτος μετὰ τὸν θάνατόν τοῦ πατρὸς του ἀνεγνωρίσθη βασιλεὺς ὑπὸ τοῦ λαοῦ του· ἡ δυσάρεστος σχέσις πρὸς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀνατολικοῦ Ρωμαικοῦ Κράτους, ἡ συνισταμένη εἰς τὴν ἐναλλαγὴν ψευδοῦς εἰρήνης πρὸς πολέμους, ἐξηκολούθει ὑφισταμένη ἀκόμη μέχρις οὗτο ὁ Αὐτοκράτωρ Ζήνων (474—491), πιστὸς εἰς τὴν ὀπισθόβουλον πολιτικὴν τοῦ ἀδυνάτου—τὴν συνισταμένην εἰς τὸ ἐκπολεμεῖν τοῖς Βαρβάρους διὰ τῶν Βαρβάρων, προσεταιρίσθη αὐτόν ὡς ὄργανον, ὅπως ἀπαλλαγῇ τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ ἐχθροῦ αὐτοῦ, ὅστις εἰς μάτην ἐκάλυπτε τὸν σφετερισμὸν διὰ τοῦ τίτλου τοῦ πατρικίου, καὶ ἐλευθερώσῃ οὕτω τὴν Ἰταλίαν ἀπὸ τῆς πιέσεως τῶν μισθοφόρων τοῦ Ὀδοάκρου.

Τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ τὸ συναθροισθὲν διὰ τὴν πολεμικὴν μετανάστευσιν ὑπολογίζεται εἰς 200 μέχρι 300 χιλιάδων ἀνθρώπων. Οἱ Ὀστρογότθοι, εἰς οὓς προσετέθησαν παντοειδῆ λείψανα ἄλλων φυλῶν συνηντήθησαν παρὰ τὸν Σόντιον (Isonzo) πρὸς τὰς πολεμικὰς δυ-

νάμεις τοῦ Ὀδοάκρου. Ὁ Θεοδώριχος ἐνίκησε κατὰ τὴν πρώτην ταύτην συνάντησιν ⁽¹⁾, ταχέως δὲ συνεπλάκη νικηφόρως καὶ αὖθις εἰς δευτέραν μάχην πρὸς τὸν κλονισθέντα ἤδη ἀντίπαλον ἐγγὺς τῆς Βερώνας (489)· ἐπὶ τινα χρόνον ἀνεστάλη ἔπειτα ἡ νικηφόρος πορεία του, ἐπειδὴ αἱ ἐπιτυχίαι αὐτοῦ καὶ ὁ ἐκ τῆς ραγδαίως αὐξούσης δυνάμεως αὐτοῦ φόβος προσεπόρισε τῷ Ὀδοάκρῳ συμμάχους ἐκ τῶν ὁμόρων φυλῶν. Καὶ οἱ μὲν Βουργούνδιοι ὑπεστήριξαν τοῦτον, ἐνῷ οἱ Βεσιγότθοι ἔπεμψαν ἐπικουρίαν εἰς τοὺς ὁμοφύλους των. Τρίτη μάχη, καθ' ἣν πληθὺς γερμανικῶν φυλῶν, Ἑρούλοι, Ρύγιοι, Ὀστρογότθοι, Βεσιγότθοι, Βουργούνδιοι καὶ Βάνδαλοι διεσταύρωσαν τὰ ὅπλα των παρὰ τὸν Ἀδούαν κατὰ τὸν Αὐγουστον τοῦ 490, ἐκρίθη κατὰ τοῦ Ὀδοάκρου, ὅστις ὑπεχώρησεν εἰς τὴν ὄχυράν Ραβένναν, ὑπέστη ἐν αὐτῇ μακράν πολιορκίαν, τέλος δὲ πιεζόμενος ὑπὸ στερήσεων συνωμολόγησε μετὰ τοῦ Θεοδώριχου συνθήκην (Φεβρουάριον τοῦ 493), καὶ εἶτα δολίως ἐφονεύθη ὑπ' αὐτοῦ.

Ὅ,τι ἐπειράθη νὰ πράξῃ ὁ Ὀδοάκρος μετὰ συμμίκτου δυνάμεως μισθοφόρων, οὐχὶ πολὺ μεγάλης, ἐκ διαφόρων φυλῶν. κατάρθωσεν ὁ Θεοδώριχος μετὰ τῆς θετικωτέρας δυνάμεως μεγάλου λαοῦ καὶ μετὰ μείζονος εὐφυΐας καὶ ἐπιτυχίας.

Τὰ τριάκοντα τρία ἔτη τῆς κυριαρχίας αὐτοῦ (493—526) ἀπέτελεσαν πρωτίστως δι' αὐτὴν ταύτην τὴν Ἰταλίαν περίοδον ἀνακουφίσεως καὶ ἀναψυχῆς. Πρὸ παντός ὁ Θεοδώριχος ἤνωσεν ὁλόκληρον τὴν χερσόνησον ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ ὡς καὶ τὰς παρακειμένας νήσους, αἵτινες εἶχον ἀποχωρισθῇ ἀπ' αὐτῆς ὑπὸ τῶν Βανδάλων, καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν συνετὴν ἀρχαίαν ρωμαικὴν πολιτικὴν, ἥτις εἰς τοῦτο κυρίως συνίστατο, τὸ νὰ καταστήσῃ δυσπρόσιτον τὴν δυσφύλακτον ἰταλικὴν γῆν μετὰ τῶν ἀναπεπταμένων ἀκτῶν τῆς διὰ τῆς φρουρήσεως τῆς ἀπωτέρας χώρας καὶ στρατιωτικῆς κατοχῆς τῶν πέραν ἀκτῶν.

Τοῦτο δὲ καὶ ἐπέτυχεν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ περιλαμβανόντο ἡ Ἰστρία, μὲν πρὸς Ἀνατολὰς ἀπὸ τοῦ 510 δὲ ἡ ἀρχαία ρωμαικὴ ἐπαρχία (Provincia) καὶ ἡ νοτιανατολικὴ Γαλατία πρὸς

(1) Σ. Μ. Ἡ μάχη αὕτη ὀνομάζεται καὶ ἐκ τῆς πόλεως Ἀκυλίας.

δυσμὰς, ἐξετείνετο δὲ αὕτη καὶ πρὸς τὰ βορειανατολικά μέχρι τοῦ Δουνάβεως· κατὰ τῇ πειρατείᾳ τῶν Βανδάλων ἀντέταξε τὴν ὑπ' αὐτοῦ ναυπηγηθεῖσαν θαλασσίαν δύναμιν ἐκ χιλίων ἐλαφρῶν πλοίων.

Μετὰ τῆς αὐλῆς τοῦ Ἀνατολικοῦ Ρωμαικοῦ Κράτους διετέλει οὗτος εἰς ἀγαθὰς σχέσεις. Διέταξε τὴν ἐπὶ τῶν νομισμάτων ἐκτύπωσιν τῆς εἰκόνης τοῦ αὐτοκράτορος, ἔθετεν ἐν τοῖς ἐπισήμοις ἐγγράφοις τὸ ὄνομα τοῦ αὐτοκράτορος πρὸ τοῦ ἰδικοῦ του, καὶ ἐν τῇ ἀλληλογραφίᾳ αὐτοῦ μετὰ τῆς ἀνατολικῆς Ρώμης ἐποιεῖτο χρῆσιν τύπων ὑφισταμένου, εἰς τοὺς οἱ ἐκεῖ ἀπέδιδον μεγάλην σημασίαν. Ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔνθα τὸν Ζήνωνα διεδέχθη κατὰ τὸ 491 ὁ Ἀναστάσιος, ἤνείχοντο ὅ,τι δὲν ἠδύνατο νὰ μεταβληθῇ, καὶ μόνον μετὰ τὸ ἔτος 518, ὅποτε ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον ὁ Ἰουστινιανός, διαταράχθη ἡ σχέσις αὕτη πρὸς τὸν βασιλεῖα τῆς Ἰταλίας, ὅστις ἦτο βάρβαρος ἄμα καὶ Ἀρειανός.

Μεγάλη ὁμως ἦτο ἡ ὑπόληψις αὐτοῦ ἐν τῷ γερμανικῷ κόσμῳ, ἡ δὲ μνήμη τοῦ ἔθνους διετήρησεν ἐν τῷ ἄσματι τὴν μεγάλην μορφήν τοῦ νικητοῦ τῆς Βερώνης, τοῦ Δείτριχ τῆς Βέρν (1). Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὑφισταμένης καταστάσεως, καθ' ἣν πάντως εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τὸν λαὸν αὐτοῦ θὰ ἀνήκεν ὁ βασιλικὸς κληρὸς, ἡ μέση χώρα, ἐπεζῆται νὰ ἐπιφέρῃ εἰρηνικὴν συμβίωσιν τῶν γερμανικῶν λαῶν καὶ κρατῶν, νὰ ἐξασφαλίσῃ δὲ ταύτην διὰ πολιτικῶν ἐπιγαμιῶν. Τὰς θυγατέρας αὐτοῦ ἐξέδωκεν εἰς γάμον εἰς Βουργουνδίου καὶ Βεσιγόθους ἡγεμόνας, αὐτὸς δὲ ὁ ἴδιος ἐνυμφεῦθη ἀδελφὴν τοῦ ἐπικινδυνότερου τῶν Γερμανῶν πολεμάρχων, τοῦ βασιλέως τῶν Φράγκων Χλωδοβίκου, τοῦ ὁποῦο ἡ ἀνήσυχος φιλοδοξία ἀπέβλεπε πρὸς τὴν κτῆσιν ἐλοκλήρου τῆς Γαλατίας, καὶ εἰς τὸν ὁ Θεοδώριχος δὲν ἐπέτρεψε νὰ ἐπωφεληθῇ ἀπολύτως τὴν κατὰ τῶν Βεσιγόθων νίκην του (507).

§ 17. Ἡ Ἰταλία ὑπὸ τὸν Θεοδώριχον. — Ἡ Ἰταλία ἀπῆλause καθ' ὅλον τοῦτον τὸν χρόνον τὰ ἀγαθὰ ἀσφαλοῦς εἰ-

(1) Σ. Μ. Ὑπὸ τὸ ὄνομα Dietrich von Bern φέρεται ἐν τοῖς ἡρωϊκοῖς ποιήμασι τῶν Γερμανῶν ὁ Θεοδώριχος. Ὑπὸ τὴν λέξιν Bern νοητέον τὴν Βερώνην.

ρηνικῆς καταστάσεως καὶ ἰσχυρᾶς κυβερνήσεως, πολιτευομένης συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους καὶ μετὰ συνετῆς φειδωλίας. Εὐεργέτημα διὰ τὴν χώραν ἦτο ὅτι εἰσῆχθησαν εἰς αὐτὴν μέγας ἀριθμὸς ἰσχυρῶν ἐποίκων, ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν ὁποίων—διότι οὗτοι μόνον ἔφερον ὅπλα καὶ διετήρουν τὸν στρατιωτικὸν ὀργανισμόν των ὃν ἐτελειοποίησαν ἔτι μᾶλλον—ὁ ρωμαϊκὸς πληθυσμὸς πανταχοῦ ἀνέλαβε τὰ ἔργα τῆς εἰρήνης. Ἐμπόριον καὶ βιομηχανία προήχθησαν· ἐξυμνεῖτο δὲ ἡ καθ' ὅλην τὴν χώραν ἀσφάλεια, ἥς ἕνεκα ἕκαστος ἠδύνατο νὰ διατρέχῃ αὐτὴν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον μετὰ τῶν ἀγαθῶν του ἄνευ κινδύνου, αἱ δὲ πύλαι τῶν πόλεων ἔμεινον ἀνοικταὶ ἡμέρας τε καὶ νυκτός.

Οἱ Γότθοι, ὧν ἡ θέσις ὑπὸ τινα ἔποψιν ὥς ἡ τῶν Σπαρτιατῶν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Λακωνίᾳ, ἦτο θέσις ἀριστοκρατίας, τάξεως εὐγενῶν γαιοκτημόνων, ἔζων κατὰ τὸ ἴδιον ἑαυτῶν δίκαιον. οἱ ἀρχαῖοι δὲ κάτοικοι κατὰ τοὺς νόμους τῶν Ρωμαίων, οὗς ρητῶς ἀνεγνώρισεν ὁ Θεοδώριχος· διαφοραὶ μεταξὺ Γότθων καὶ Ρωμαίων ἔλυοντο ὑπὸ τοῦ Γότθου κόμητος, προσλαμβάνοντος Ρωμαῖον νομομαθῆ, τὴν δὲ κοινωνικὴν σχεσιν ἐπιτυχῶς παριστᾷ φράσις τις ἀποδιδομένη εἰς αὐτὸν τοῦτον τὸν βασιλέα, καθ' ἣν ὁ ἐπιφανὴς Γότθος παίζει τὸν Ρωμαῖον καὶ ὁ ταπεινὸς Ρωμαῖος τὸν Γότθον. ⁽¹⁾

Ἐν τούτοις πραγματικῇ συγχώνευσις ἢ ἔστω καὶ μόνον προσέγγισις τῶν δύο στοιχείων δὲν ἐγένετο. Οἱ Ἱταλοί, κεκτημένοι χιλιετῇ εἰς ἄκρον ἀνεπτυγμένον πολιτισμόν, ἐμίσουν καὶ κατεφρόνουν τοὺς νικητάς των, ἐνώπιον τῶν ὁποίων ὤφειλον νὰ κύπτωσι· τὸ δὲ μέγιστον πρόσκομμα τῆς συνεννοήσεως ἦτο ἡ θρησκεία. Ὁ χριστιανισμὸς τῶν Γότθων ἦτο ἡ ἀρειανὴ αἵρεσις, ἡ πίστις δηλονότι νηφαλίου καὶ ἄγνου, ἡ λατρεῖα πτωχοῦ καὶ ἀπλοῦ λαοῦ, μορφή τοῦ χριστιανισμοῦ πρὸς τούτοις στενώτατον καταλείπουσα στάδιον ἐνεργείας εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἱερέων,—ὁ χριστιανισμὸς τῶν Ρωμαίων, ἐκκλησιαστικὸν σύστημα δογματικῶς ἀνεπτυγμένον, μετὰ στοιχείων

(1) Excerpta Valesiana 61 ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀμμιανοῦ Μαρκελλίνου ὑπὸ Gardhausen (τομ. Β').) ὅστις ὁμῶς προτιμᾷ τὴν ἀνάγνωσιν vilis ἀντὶ utilis [διὰ τὸν ταπεινόν].

βαθυτέρας καὶ λεπτοτέρας νοήσεως διεσκευασμένον, καὶ πανηγυρικὴ καὶ μεγαλοπρεπὴς λατρεία ἣτις βεβλήως ἐξήσκησεν ἐπιρροὴν τινα ἐπὶ τῶν Γερμανῶν κατακτητῶν. Ὁ Θεοδώριχος ἐπολιτεύετο μετὰ πλήρους ἀνεξιθρησκείας καὶ ἠύλαθεῖτο τὰ αἰσθήματα τῶν ὑποτεταγμένων. Ἀπαξ μόνον ἐπεσκέφθη τὴν Ρώμην, ἐξῆ δὲ συνήθως ἐν Ραβέννα· διετῆρει σχέσεις ἀγαθὰς μετὰ τοῦ κλήρου καὶ τοῦ πανισχύρου ἀρχηγοῦ αὐτοῦ, τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ρώμης· ἐν τούτοις δὲν ἀφώπλιζε διὰ τῶν τρόπων τούτων τὸ θρησκευτικὸν μῖσος καὶ τὴν ἀλαζονίαν τοῦ ρωμαϊκοῦ κλήρου, ὅστις δὲν ἠδύνετο νὰ παραπονεθῇ ἐπὶ διωγμῷ.

Αἱ δυσχέρειαι τῆς θέσεώς του ἀνεφάνησαν περὶ τὰ τέλη τῆς βασιλείας του, ὅποτε ἡ μεταβληθεῖσα στάσις τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει αὐλῆς προεκάλεσε συνωμοσίας ἢ τὸν φόβον συνωμοσιῶν, ἔπесον δὲ θύματα τῆς δυσπιστίας του Ρωμαῖοι ἐπιφανεῖς, μεταξὺ δ' ἄλλων ἀνὴρ τις μεγάλῃς ἀξίας καὶ περιωπῆς, διαπρέψας ὡς πολιτικός, φιλόσοφος καὶ συγγραφεὺς, καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοδορίχου τιμηθεὶς, ὁ Β ο ῤ θ ι ο ς.

Ταῦτα ἐγένοντο ἐν ἔτει 524· μετὰ δύο ἔτη, τῷ 526, ὁ Θεοδώριχος ἀπέθανεν ἐν τοῖς ἐν Ραβέννα ἀνακτόροις αὐτοῦ κατὰ τὸ τριακαστὸν ἑβδόμον ἔτος τῆς βσιλείας του καὶ τριακαστὸν τρίτον τῆς εἰς τὴν Ἰταλίαν εἰσόδου του.

Ἡ γοτθικὴ κυριαρχία εὐρέθη ἤδη ἀπέναντι σπουδαίων κινδύνων, ὁ δὲ Θεοδώριχος δὲν κατέλειπεν υἱόν. Ἡ ἀρχὴ λοιπὸν περιήλθεν εἰς δεκαετὲς μεираκίον, τὸν ἔγγονον αὐτοῦ Ἀ θ α λ ἄ ρ ι χ ο ν, ἀντὶ τοῦ ὁποῖου τὴν ἀντιβασιλείαν ἀνέλαβεν ἡ μήτηρ αὐτοῦ Ἀ μ α λ α σ ῦ ν θ η.

§ 18. Ἡ Γαλατία πρὸ τοῦ Χλωδοβίκου. — Καθ' ὃν περίπου χρόνον ἐγκαθίσταντο ἐν Ἰταλίᾳ ο Ὑστρογότθοι, ἡγείρετο ἐν τῇ βορείᾳ Γαλατίᾳ ὑπὸ ἀστέρας εὐνοϊκωτέρους ἢ ἡ τῶν Γότθων ἑτέρα τις γερμανικὴ κυριαρχία. Ἡ γ α λ α τ ι κ ῆ χ ῶ ρ α ἦτο διηρημένη εἰς τέσσαρα ἢ πέντε αὐτοτελὲς τμήματα καθ' ἣν περίπου ἐποχὴν ἀπεσύρετο εἰς τὴν ἀφάνειαν τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου ὁ τελευταῖος τῶν Βεσιγότθων αὐτοκρατόρων. Τὸ νοτιανατολικὸν τμήμα, ἐκτεινόμενον ἀπὸ τῶν Πυρηναίων μέχρι τοῦ Λείγῃρος ἀπετέλει ὁλοκληρωτικὸν τμήμα τοῦ Β ε σ ι γ ο τ θ ι κ ο ὕ κ ρ ἄ τ ο υ ς, καὶ δὴ τὸ σπουδαιότερον, ἐν ᾧ ἔκειτο τὸ κέντρον αὐτοῦ, ἡ πρωτεύουσα Τ ο λ ῶ σ α. Γεί-

τονες αὐτοῦ πρὸς ἀνατολὰς ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ροδανοῦ καὶ τοῦ Ἀραρος [νῦν Saone] μεταξὺ τῶν Κεμμενίων (νῦν Savennes), τῶν Φορζίων (Forez) καλουμένων ὁρέων καὶ τῆς Χρυσῆς Ἀκτῆς (Cote d'or) πρὸς δυσμὰς, τοῦ Ἰούρα δὲ καὶ τῶν Ἀλπεων πρὸς ἀνατολὰς ἦσαν οἱ Βουργούνδιοι· πρὸς δυσμὰς ἐγκατεστάθησαν οἱ τὴν ἀγγλοσαξωνικὴν κυριαρχίαν διὰ τῆς ἀποδημίας ἐκ τῆς ἰδίας των πατρίδος διαφυγόντες Βρετανοὶ ἐν τῇ χερσονήσῳ, ἥτις ἐξ αὐτῶν ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα. Ἡ πρὸς βορρᾶν χώρα ἀπὸ τοῦ Λείγῃρος μέχρι τοῦ Somme ἀπετέλει ἀκόμη συναπτήν ρωμαϊκὴν ἐπαρχιακὴν χώραν, ἣν διόκει Σάγριός τις ὡς κόμης ἢ πατρίκιος ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς αὐτοκρατορίας. Κατὰ τοῦ λειψάνου τούτου τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας ἐπέδραμον ἐκ τῶν νοτιοανατολικῶν, ἐκ τοῦ ἄνω καὶ μέσου Ρήνου, οἱ Ἀλεμάνοι, οἵτινες πρὸ πολλοῦ ἤδη εἶχον ὑπερβῆ τὸν ποταμὸν ἀπὸ βορρᾶ, ἐκ τοῦ κάτω Ρήνου οἱ Φράγκοι, οἵτινες κατεῖχον τὴν ἀπὸ τῆς Βορείου Θαλάσσης μέχρι τοῦ Somme καὶ τοῦ Μῶσα (Meuse) ἑκτασιν, τὴν σημερινὴν ἐπαρχίαν τοῦ Ρήνου, τὴν Ὀλλανδίαν καὶ τὸ Βέλγιον.

Οἱ Φράγκοι, μὴ ὄντες ἰδίᾳ φυλὴ ἀλλ' ὁμοσπονδία φυλῶν, διηροῦντο εἰς δύο μεγάλας ομάδας, τοὺς Ριπουαρίους Φράγκους, τῶν ὁποίων κέντρον ἦτο ἡ ἀρχαία γερμανορρωμαϊκὴ πόλις τῶν Οὐβίων Κολωνία, καὶ τοὺς Σαλίους· ἐκ τῶν τελευταίων τούτων κατεῖχε τὴν μεγαλειτέραν ἐξουσίαν τὸ γένος τῶν Σιγαμβρίων, οἵτινες ἀπεκάλουν ἑαυτοὺς Μεροβίγγιους.

Ἦσαν δὲ οἱ Φράγκοι καὶ οἱ Ἀλεμάνοι ἀκόμη εἰδωλολάτραι. Οἱ Βουργούνδιοι καὶ οἱ Βεσιγότθοι ἦσαν Χριστιανοί, ἀλλ' Ἀρειανοί, ἐνῷ οἱ παλαιοὶ κάτοικοι, ὧν ἢ εἰς τὸν Χριστιανισμὸν προσέλευσις εἶχε συντελεσθῇ κατὰ τὸν Δ'. αἰῶνα, ἀνῆκον εἰς τὴν ὀρθόδοξον καὶ καθολικὴν ἐκκλησίαν.

Βραδύτερον τῶν ἄλλων γερμανικῶν λαῶν, τῶν καταλαβόντων ρωμαϊκὰς χώρας, προήλασαν οἱ Φράγκοι, ἀλλ' ἐρριζοβόλησαν στερεώτερον ἐν τῇ χώρᾳ. Ἐγένοντο γεωργοὶ καὶ ἀπετέλεσαν πολλὰς μικρὰς πολιτείας ὑπὸ βασιλεῖς.

§ 19. Ὁ Χλωδοβίκος. 481. — Κατὰ τὸ ἔτος 481 ἀπέθανεν ὁ Μεροβίγγιος Χιλδερίχος, ἀνέλαβε δὲ τὴν βασιλικὴν ἀρχὴν παρὰ τοῖς Σαλίοις Φράγκοις ὁ δεκαπενταίτης υἱὸς αὐτοῦ Χλωδ.

δοθῆναι. Παρ' αὐτῷ δὲν παρατηρεῖται οὐδεμία τῶν εὐγενῶν καὶ ἱπποτικῶν ἀρετῶν τῶν Γερμανῶν πολεμάρχων: ἐμφανίζεται ἐντελῶς ὡς βάρβαρος, φίλαρχος καὶ φιλοκτήμων, παντελῶς ἀνεπηρέαστος ἐκ τοῦ ἀνωτέρου πολιτισμοῦ τοῦ ρωμαϊκοῦ κόσμου, ὅστις καὶ ἐν τῇ παρακμῇ καὶ τῇ παραμορφώσει του προσέδιδεν εἰς ἄνδρας ὡς ὁ Θεοδώριχος τάσεις ὑψηλοτέρας εἰς τὴν ψυχὴν των καὶ εὐγενές τι εἰς τὴν πολιτικὴν των: ὡς ἐθνικός, καθὼς καὶ ὡς Χριστιανὸς βραδύτερον, παρίσταται ἄνευ συγκινήσεως τινος ψυχικῆς, ὅπου πρόκειται περὶ ἐπεκτάσεως τῆς ἐξουσίας καὶ τῶν κτήσεών του.

§ 20. Ὁ Χλωδοβίκος νικητὴς τοῦ Συναγρίου. — Δὲν ἐβράδυνε δὲ πολὺ: ἐν ἔτει 486 ἐπετέθη ὁ δέκα καὶ ἐννεαέτης ἡγεμὼν ἐπὶ κεφαλῇ τῶν πολεμικῶν ἀκολουθιῶν του κατὰ τοῦ Συναγρίου, ἐνίκησεν αὐτὸν ἐν μάχῃ παρὰ τοὺς Σουεσιῶνας (νῦν Soissons) καὶ διέταξε ν' ἀποκεφαλίσωσιν αὐτόν, ὅτε παρεδόθη αὐτῷ οὗτος ὑπὸ τοῦ πτοχθέντος βασιλέως τῶν Βεσιγόθων Ἀλαρίχου τοῦ Β'.

Ἡ κατάκτησις τῆς χώρας ἦτο εὐκολος, ἀφοῦ ἡ ρωμαϊκὴ διοίκησις δὲν ἦτο ποσῶς ἀρεστή. Ἐκάστη πόλις παρεδίδοτο ἀλληλοδιαδόχως διὰ συνθηκολογίας εἰς τὸν νικητὴν, ὅστις ἄφθονα ἐκτῆσατο μέσα, ἵνα προικοδοτήσῃ διὰ γαιῶν τοὺς ἀκολουθοῦς του, χωρὶς νὰ πιεσθῶσιν ἰδιαίτερος αἱ ἀνώτεραι τάξεις τοῦ ρωμανικοῦ πληθυσμοῦ. Αἱ κτήσεις τοῦ στέμματος καὶ αἱ τὴν κατάκτησιν παρακολουθήσασαι δημεύσεις ἐπῆρκουν ἵνα προικοδοτήσωσι διὰ τιμαρίων (Allodium) τὸν βασιλέα καὶ τοὺς ἀκολουθοῦς αὐτοῦ (Antrustionen).

§ 21. Ὁ Χλωδοβίκος νικᾷ τοὺς Ἀλεμάνους καὶ γίνεται Χριστιανός. — Ἐν ἔτει 493, ἀκριβῶς καθ' ὃ Ὀδόακρος εἶχε καταβληθῇ ὁλοσχερῶς, ὁ νεαρὸς ἡγεμὼν συνῆψε δεσμὸν ὅστις ἐπέφερε μεγάλα ἀποτελέσματα. Ἐνυμφεῖ ἡ μετὰ τῆς Χλωτίλδης (Χροτεγίλδης), θυγατὴρ ἐνὸς τῶν Βουργουνδίων βασιλέων, τοῦ Χιλπερίκου, ὃν εἶχε φονεύσει ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Γουδιβάλδος. Ἐφερε δὲ αὐτῷ ἡ νύμφη πολυτιμοτάτη προῖκα, τὸ καθήκον τῆς ἐκδικήσεως, καθήκον ὅπερ ἐξουσιοδότη αὐτόν νὰ στρέψῃ τὰ ὅπλα του καὶ κατὰ τῶν Βουργουνδίων.

Ἡ Χλωτίλδη ἀπέκτησεν ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ συζύγου της, καὶ ὡς θερμὴ καθολικὴ χριστιανὴ ἐπεζήτη νὰ προσηλυτίσῃ αὐτόν εἰς τὴν πίστιν της. Ἡ θεολογικὴ συνδιάλεξις τῶν συζύγων ἦν μεταδίδει

ἡμῖν ὁ ἱστοριογράφος τῶν Φράγκων ἐπίσκοπος Τουρόνων Γρηγόριος παρέχει ἀληθῆ εἰκόνα τοῦ πνευματικοῦ κόσμου τῶν Φράγκων τούτων ἀρχηγῶν. Ἡ Χλωτίλδη παρτρύνει αὐτόν νὰ προσευχηθῇ εἰς τὸν ἀληθινόν Θεόν, ὅστις ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Ὁ δὲ Χλωδοβίκος ἀπαντᾷ, ὅτι ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ εἶναι μᾶλλον ἔργα τῶν ἰδίων τοῦ θεῶν. «Ὁ θεὸς σας, προσέθηκε, εἶναι κατὰ τὰ φαινόμενα ὃν ἐστερημένον πάσης δυνάμεως, μάλιστα δὲ—ὅπερ καὶ τὸ χειρότερον—οὐδὲ κατὰγεται ἐκ θεῶν». Ἐν τούτοις συγκατετέθη νὰ βαπτισθῇ ὁ πρωτότοκος υἱὸς των, ὅστις ὁμως ἀπέθανεν. «Ἐὰν τὸ παιδίον ἀφιερῶτο εἰς τὸ ὄνομα τῶν θεῶν μου, βεβαίως θὰ ἔζη ἀκόμῃ», εἶπεν ὁ τεθλιμμένος βασιλεὺς, ἐνῶ ἡ εὐσεβὴς βασίλισσα παρηγορεῖτο πιστεύουσα ὅτι οἱ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἐν λευκῇ στολῇ ἀνακαλούμενοι ζῶσιν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Τίττει αὕτη δεύτερον τέκνον : ἡσθένησε δὲ καὶ τοῦτο, ἐθεραπεύθη ὁμως διὰ τῆς προσευχῆς τῆς Χλωτίλδης.

Ἐκ πάντων τούτων καθίσταται δῆλον ὅτι τὸν βασιλέα ἀπησχόλει τὸ ζήτημα τῆς παραδοχῆς τοῦ χριστιανισμοῦ, καὶ δὲν δύναται ν' ἀρνηθῇ τὰ πλεονεκτήματα τοιοῦτου διαθήματος : ἀλλὰ μέχρι τοῦδε οἱ ἐθνικοὶ θεοὶ παρεῖχον εἰς αὐτόν καὶ τοὺς πολεμιστάς του τὴν νίκην, ὁ δὲ θεὸς τῶν χριστιανῶν, ὁ θεὸς τῶν ἡττημένων, δὲν ἀπέδειξεν εἰς τὰ ὄμματα αὐτῶν τὴν δυνάμιν του.

Πολεμικόν τι συμβεβηκὸς ὁμως συνεπλήρωσεν ἡ μᾶλλον ἐξώθησεν εἰς τὸ διάθημα τοῦτο τοῦ ὁποῦ ἡ ἀνάγκη ἦτο καταφανής. Οἱ Ἀλαμάνοι, ἀποκωλυόμενοι ὑπὸ τοῦ Γοτθικοῦ κράτους νὰ ἐπεκταθῶσι πρὸς νότον, ἐπίεζον ἤδη πρὸ πολλοῦ τοὺς Ρίπουαρίους Φράγκους καὶ τὸν βασιλέα αὐτῶν Σιγῆμπερτον, ὅστις ἐκάλεσε νῦν τὸν ὁμόφυλον ἡγεμόνα τῶν Σαλίων Φράγκων εἰς βοήθειαν, ὅτε (494) νέα ἐπιθεσις κατηυθύνθη πρὸς αὐτόν. Κατέληξαν δὲ τὰ πράγματα εἰς μάχην μετὰξὺ Ρήνου καὶ Μώσα ἐν Τολβιακῷ, ὅπερ θεωρεῖται ὅτι εἶναι ἡ σημερινὴ πόλις Zülrich. Οὐδὲν ἀσφαλὲς μαρτύριον συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς θέσεως, μόνον δὲ τὸ ἔτος φαίνεται βέβαιον : κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἀπέτεινε τὸ πρῶτον ὁ Χλωδοβίκος πρὸς τὸν Θεόν τῶν χριστιανῶν προσευχὴν ἐθνικὴν. «Ἰησοῦ Χριστέ, εἶπεν οὗτος κατὰ τὸν Γρηγόριον, ἡ Χλωτίλδη λέγει ὅτι εἶσαι ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος· δὸς τὴν νίκην εἰς τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ σέ· ἂν μοι ἀσφαλίσῃς νῦν τὴν

νίκην, θὰ πιστεύσω εἰς σέ καὶ θὰ βαπτισθῶ εἰς τὸ ὄνομά σου· διότι ἐπεκαλέσθην μὲν τοὺς θεοὺς μου, ἀλλὰ μοὶ ἡρνήθησαν οὗτοι τὴν βοήθειάν των »

Ἡ νίκη ἀμφιρρέπουσα μέχρι τῆς ὥρας εἶχεν ἤδη κριθῇ. Οἱ Ἀλαμάνοι ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Ἡ ἥττα αὐτῶν ἦτο πλήρης· ἀπώλεσαν σπουδαῖον μέρος τῆς χώρας των, ὅπερ ἔπειτα ὁ Χλωδοβίκος ἐν μέρει μὲν κατέλαθεν αὐτὸς ὡς κτήσιν τοῦ στέμματος, ἐν μέρει δὲ διένειμεν εἰς τοὺς εὐγενεῖς καὶ πολεμιστὰς τοῦ στρατοῦ του. Τότε αἱ χῶραι τῆς Βυτεμβέργης καὶ τῆς Βαυαρίας, τὰς ὁποίας ὀνομάζομεν διὰ τοῦ ὀνόματος τῆς νικηφόρου φυλῆς Franken, ἐγένοντο ἀπὸ ἀλαμανικῶν φραγκικαί. Οἱ Ἀλαμάνοι διετήρησαν τὰ ἥθη καὶ ἔθιμά των, ἡ δὲ σπουδαία ἀντίστασις τοῦ Θεοδωρίχου ἀπεκώλυτε τὸν Φράγκον βασιλέα νὰ ἐπωφειληθῇ τῆς νίκης του ἀπολύτως· ἀλλ' ἐκ τῆς σειρᾶς τῶν ἡγεμονευουσῶν γερμανικῶν φυλῶν διεγράφησαν οἱ Ἀλαμάνοι διὰ τῆς ἥττης ταύτης.

§ 22. **Ἡ βάπτισις τοῦ Χλωδοβίκου.** — Ὁ Χλωδοβίκος μετὰ τὴν νίκην δὲν ἐβράδυνε πολὺ νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν εὐχὴν αὐτοῦ, ἥς ἄλλως ἢ ἐκλήρωσις μετὰ τὴν ἐπέκτασιν τῆς ἐξουσίας του ἐπὶ νέας μεγάλης χώρας ἦτο διπλασίως ἀναγκαία καὶ μᾶλλον εὐεχτέλεστος. Ὁ χριστιανισμὸς ἦτο ἡ πνευματικὴ ἐξουσία ἥτις ἐδέσποζε τοῦ κόσμου, ἦτο δὲ κατάδηλον ὅτι διαρκὲς κυριαρχία ἐπὶ ρωμανικοῦ ἐδάφους τότε μόνον ἦτο δυνατή, ὅταν ἡ νικηφόρος μειονοψηφία θὰ συνεμερίζε το τὴν πίστιν τῆς ἡττημένης πλειονοψηφίας.

Ἰδιαιτέρως ὁμως εὐχάριστον περιστατικὸν ἦτο ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὅτι ὁ Χλωδοβίκος εὗρίσκετο εἰς τὴν θέσιν νὰ ἐκλέξῃ ἐλευθέρως μεταξὺ τῶν δύο μορφῶν ἢ δογμάτων τῶν τότε χρόνων, τοῦ καθολικοῦ καὶ τοῦ ἀρειανικοῦ. Δὲν ἐβράδυνε δὲ ν' ἀποφασίσῃ ὑπὲρ τοῦ πρώτου.

Ἦτο δὲ ἤδη τὸ καθολικὸν δόγμα τὸ ἐπικρατέστερον· καὶ αὐτοὶ οἱ Γερμανοὶ δὲν ἠδύναντο ν' ἀποφύγῳσιν ἐντελῶς τὴν ἐπιρροὴν τῆς ὑπεροχῆς αὐτοῦ· αἱ προσελεύσεις ἐκ τοῦ Ἀρειανικοῦ χριστιανισμοῦ εἰς τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν ἦσαν συχνόταται, λόγους χάριν παρὰ τοῖς Βουργουνδεῖς· θερμὸς δὲ πολέμιος τῆς ἀρειανικῆς αἵρέσεως, ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ρήμων (Rheims) Ρημίγιος, ἐτέλεσε τὸ βάπτισμα τοῦ Χλωδοβίκου καὶ τῆς ἀκολουθίας αὐτοῦ.

Ἐγένετο δὲ ἡ βάπτισις ἐν Ρήμοις κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Χριστουγέννων τοῦ 496, καὶ ἀπεδείχθη καὶ ἐνταῦθα ἡ ἱκανότης μεθ' ἧς ὁ καθολικὸς κληρὸς κατάρθρωσε νὰ προσελκύσῃ τὰς στρατιωτικὰς ἐκείνας ψυχάς.

Φαίνεται ὅτι δὲν ὑπῆρχε μεγάλη ὀρεξις παρὰ τοῖς Φράγκοις ν' ἀπαρνηθῶσι τοὺς ἀρχαίους θεοὺς, οἵτινες ἀπὸ ἱκανοῦ χρόνου καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἀποτελέσμασι τῆς τελευταίας δεκαετηρίδος πράγματι δὲν ἀπέδειξαν ἑαυτοὺς ἀναξίους τιμῆς. Ἄλλ' ὁ βασιλεὺς εἶχεν ἀποφασίσει ἤδη, καὶ παρεσκευάζετο μεγάλη ἑορτὴ· αἱ ὁδοὶ τῆς πόλεως ἐκοσμήθησαν πάσῃ δυνάμει, ὁ ναός, ἐν ᾧ προητοιμάσθησαν τὰ τοῦ βαπτίσματος, ἐστολίσθη διὰ λευκῶν καταπετασμάτων καὶ ἐφωτίσθη διὰ κηρίων. «Ὁλος ὁ ναός», καθὰ περιγράφει ὁ Γρηγόριος ἔνθους τὴν κοσμοϊστορικὴν πρᾶξιν, τὴν συμβᾶσαν ἐν αὐτῷ, ἀπληρώθη ὑπὸ οὐρανίας εὐωδίας, καὶ τοιαύτην χάριν μετέδωκεν ὁ θεὸς εἰς πάντας τοὺς παρισταμένους, ὥστε ἐνόμιζον οὗτοι ὅτι μετετεοπίσθησαν εἰς τὰς εὐωδίας τοῦ παραδείσου.

Ἦτο δὲ τῷ ὄντι μεγάλη ἀπόφασις καὶ σπουδαῖον τὸ διάβημα. «Κλῖνον τὴν κεφαλὴν σου, Σίγαμβρε», εἶπεν ὁ ἐπίσκοπος πρὸς τὸν βασιλέα, ἀτίμησον ὅ,τι ἐδίωκες καὶ δῖωξον ὅ,τι ἐτίμας».

Ἡ εἰδησις τῆς προτελεύσεως τοῦ Χλωδοβίκου εἰς τὸν ὀρθόδοξον χριστιανισμόν διήγειρε μεγάλην χαρὰν καθ' ὅλον τὸν ρωμανικὸν κόσμον, οἱ δὲ ἀθανασιανοὶ ἐπίσκοποι τοῦ ὑπὸ τοῦ Χλωδοβίκου δεσποζομένου τμήματος τῆς Γαλατίας προσεκολλήθησαν μετὰ ζήλου εἰς τὸν νέον ὁμόπιστόν των.

Τὸ σύγγραμμα τοῦ Γρηγορίου γέμει παραδειγμάτων τοῦ θανάσιμου μίσους μεθ' οὗ οἱ ὀρθόδοξοι ἀπέβλεπον πρὸς πάντας τοὺς τὴν ἀρειανικὴν αἵρεσιν παραδεχθέντας. Τὸ μῖσος τοῦτο καὶ ἡ διχόνοια ἦτο τὸ σπέρμα τοῦ θανάτου ὃπερ ἔφερον ἐν ἑαυταῖς πᾶσαι αἱ λοιπαὶ γερμανικαὶ κυριαρχίαι· ἀλλ' ἡ κυριαρχία τοῦ Χλωδοβίκου ἦτο ἐλευθέρα τῆς νόσου ταύτης. Ἐν δὲ ταῖς προσπαθείαις αἱ κατέβαλεν οὗτος ὅπως ὑποτάξῃ ὑπὸ τὸ σκήπτρόν του πᾶσαν τὴν Γαλατίαν εἶχεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὰς εὐχὰς τοῦ ρωμανικοῦ πληθυσμοῦ καὶ τὴν ὑποστήριξιν τῶν ἐπισκόπων.

§ 23. Βουργούνδιοι καὶ Βεσιγότθοι. — Ἡ καθυπό-

ταξίς τῶν Βουργουνδίων δὲν κατωρθώθη. Ὁ Γουδιβαλδος, ὁ φονεὺς τῶν γονέων τῆς Χλωτίλδης, ἀντέστη ἀποτελεσματικῶς.

Τὸν δὲ πόλεμον δὲν ἐπεχείρησεν ὁ Χλωδοβίκος κατὰ τῶν Βεσιγό-
θων ἐν ἔτει 507 ἐχαρακτήρισεν ὁ ἴδιος ὡς θρησκευτικόν. «Μὲ
στενοχωρεῖ πολὺ,» εἶπεν οὗτος κατὰ τὸν Γρηγόριον ἀνὰ βλέπω
νὰ κατέχωσιν οἱ Ἀρειανοὶ οὗτοι μέρος τῆς Γαλατίας. Ἐμπρός, τῇ
βοηθείᾳ τοῦ Θεοῦ νὰ καταβάλωμεν αὐτούς, καὶ νὰ προσαρτήσωμεν
τὴν χώραν αὐτῶν.»

Ἡ μάχη ἣτις ἔκρινε περὶ τῆς κατοχῆς τῆς Γαλατίας ἐγένετο ἐν
Βουγλὲ (Vouglé) εἰς μιλίων τινῶν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς Πικταυίξας
(Poitiers). Οἱ Γότθοι καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Ἀλάριχος ὁ Β΄. ἐπο-
λέμησαν γενναίως, φαίνεται ὅμως ὅτι τὰ στρατεύματα τοῦ Χλωδο-
βίκου, κεκτημένα τὰ πλεονεκτήματα μικρᾶς ὑπηρεσίας, ἀνέπτυ-
ξαν τὴν ὑπεροχὴν μονίμου στρατοῦ: ὁ γοτθικὸς στρατὸς ἡτ-
τήθη, αὐτὸς ὁ Ἀλάριχος ἔπεσεν ἐν τῇ μάχῃ ἢ κατα τὴν φυγὴν, ὁ
δὲ Χλωδοβίκος κατέκτησε τὴν χώραν μέχρι τοῦ Γαρούνα. Τὸ ὑπό-
λοιπον τῶν ἐν Γαλατίᾳ γοτθικῶν κτήσεων καὶ τὴν ἐν Ἰσπανίᾳ κυ-
ριαρχίαν τῶν Γότθων διέσωσεν ἡ ἀνάμιξις τοῦ Θεοδορίου, ὅστις εἰς
μάτην εἶχε μοχθήσει νὰ παρακωλύσῃ τὸν πόλεμον μεταξὺ τῶν βασι-
λέων, ὄντων ἀμφοτέρων συγγενῶν του, ὑπὲρ τοῦ ἀνηλίκου υἱοῦ τοῦ
πεσόντος βασιλέως, τοῦ Ἀμαλάριχου.

Κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον ἔλαβεν ὁ Χλωδοβίκος, ζητήσας
τοῦτο ἢ μὴ, ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὸν τίτλον τοῦ πατρικίου
καὶ ἀνθυπάτου. Ὁ τίτλος οὗτος διευκόλυνεν ὅπως δῆποτε τὴν
συγχώνευσιν τῶν πληθυσμῶν, καὶ καθίστα εὐκόλον εἰς τὸν βασιλέα
νὰ ἐνεργῇ ἐν τῷ κύκλῳ τῶν περιστοιχιζόντων αὐτὸν μεγιστάνων
ὅπως ὑπονομεύῃ τὸ ἐν τῶν στοιχείων διὰ τοῦ ἄλλου. Ἐν δὲ τῇ βα-
σιλικῇ αὐλῇ ἦν ἑστησεν οὗτος ἐν Λουτετίᾳ, (Παρισίαις), ἣν αὐτὴ ἡ
θέσις τῆς φαίνεται ὅτι προώρισεν ὡς κέντρον καὶ ἔδραν τῆς ἀρχῆς
τῆς Γαλατίας, εὐρίσκοντο πλὴν τῶν ἐπισκόπων καὶ ἐπιφανεῖς Ρωμά-
νοι πρὸς τοῖς Φράγκοις ἀκολουθοῦς τοῦ βασιλέως.

§ 24. Ἐνωσίς τῶν Φράγκων. — Ἡ τελευταία ἐπιτυ-
λία αὐτοῦ ἦτο ἡ ἐνωσις τῶν Ριπουαρίων Φράγκων μετὰ τῶν Σαλίων.
Τὰς μικροτέρας φραγκικὰς κυριαρχίας τὰς ἐν σαλικῇ χώρᾳ ὑφιστα-
μένας κατήργησεν οὗτος, μὴ φειδόμενος πρὸς τοῦτο δολίων καὶ σκλη-

ρῶν μέσων. Τὸν Ριπουάριον βασιλέα Σιγθήβερτον ἐποίησεν οὗτος ἐκποδῶν, καταστήσας φονέα τὸν ἴδιον τούτου υἱόν, εἶτα δὲ ἐξώντωσε καὶ τοῦτον πέμψας ἐναντίον αὐτοῦ δολοφόνους.

Ἡκιστα μαρτυρεῖ ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς τῆς πίστεως, ἐφ' ἣ τοσοῦτον ἐξυμνοῦνται οἱ πρόγονοι ἡμῶν, τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ Ριπουάριοι ἀνύψωσαν παραχρῆμα ἐπὶ τῆς ἀσπίδος τὸν φονέα τοῦ βασιλέως τῶν καὶ ἀνεγνώρισαν αὐτὸν βασιλέα τῶν. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἠθικὸν αἶσθημα τῆς χριστιανικῆς ὀρθοδόξιας δὲν ἦτο λεπτότερον. α' Ἀλλ' ὁ Θεὸς ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ ἔρριπτε κατὰ γῆς ἐνώπιόν του τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ καὶ ἤψανε τὸ κράτος του» λέγει ὁ Γρηγόριος, ἀφηγουμένος τὰς ὁμότητες ταύτας ἐν πάσῃ ἡσυχίᾳ συνειδήσεως ἀφοῦ εἶναι ὀρθόδοξος ὁ βασιλεὺς περὶ οὗ ὁμιλῶν λέγει: «Διότι εἶχεν εὐθεῖαν τὴν καρδίαν καὶ ἔπραττεν ὅ,τι ἐφαίνετο ἀρεστὸν εἰς τὰ ὅμματα αὐτοῦ».

Ἐν ἔτει 511 ὁ Χλωδοβίκος ἀπέθανεν ἐν Παρισίοις ἐν ὅλῃ τῇ ἀκμῇ τῆς ἀνδρικῆς ἡλικίας του.

§ 25. Οἱ διάδοχοι αὐτοῦ. § 11. — Κατέλειπεν οὗτος τέσσαρας υἱούς· πόσον δὲ ὀλίγον ἀκόμῃ εἶχεν ἀναπτυχθῆ παρὰ τῷ νικηφόρῳ λαῷ καὶ τῷ βασιλεύοντι οἴκῳ ἡ ἰδέα τῆς πολιτείας, ἀποδεικνύει τὸ γεγονὸς, ὅτι οἱ τέσσαροι οὗτοι υἱοί, Θεοδώριχος, Χλωδόμιρος, Χελδέβερτος καὶ Χλωτάριος διενεμήθησαν τὸ κράτος, γενομένων τεσσάρων τμημάτων μετὰ τεσσάρων πρωτευουσῶν, ἦτοι τῶν Ρήμων, τῆς Αὐρηλίας (Orleans) τῶν Παρισίων, τῶν Σουεσσίωνων (Soissons). Ὁ κυρίως ὁμῶς διάδοχος ἦτο ὁ πρεσβύτερος τῶν υἱῶν Θεοδώριχος, ὁ μὴ γεννηθεὶς ἐκ τοῦ μετὰ τῆς Χλωτίλδης γάμου.

Ἀλλὰ μεθ' ὅλον τὸ διαιρετὸν τοῦτο σύστημα καὶ τὴν σπουδαίαν ἐκ τούτου ἐσωτερικὴν καχεξίαν, ἡ φραγκικὴ ἐξουσία ἀπεδείχθη ὑπερέχουσα καὶ κατὰ τὰς ἐπομένους δεκαετηρίδας· ἡ ρωμαϊκὴ τοπικὴ διοικήσεις ἐξηκολούθει ὑφισταμένη, καὶ οἱ Φράγκοι εἶχον ἐλευθεράς τὰς χεῖρας πρὸς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις, κατὰ δὲ τὸ ἔτος 551 ἀπαντῶμεν παρὰ τὸν Οὐνστροῦτον ⁽¹⁾ φραγκικὸν στρατὸν νικηφόρως προελαύνοντα κατὰ τοῦ βασιλείου τῶν Θουριγγίων.

1 Σ. Μ. Ἀριστερὸν παραποτάμιον τοῦ Saal.

Ἐν ἔτει δὲ 534 μετὰ μακροῦς ἀγῶνας ἔλαβε πέρας τὸ β ο υ ρ - γ ο υ ν δ ι κ ὸ ν κράτος.

§ 26. Ἡ αὐλὴ τοῦ Ἀνατ. Ρωμαϊκοῦ κράτους. — Ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐπιτυχιῶν τούτων διεξήγετο ἐπιχειρήσις τις ἥς ἡ ἔκθασις μεγάλως ἐπηρέασε καὶ τὴν φραγκικὴν κυριαρχίαν καὶ τὸ μέλλον αὐτῆς. Ἡ ἀνατολικὴ ρωμαϊκὴ αὐλὴ εἶχε συλλάβει τὴν ἀπόφασιν νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν ἐνότητά τῆς ρωμαϊκῆς ἀρχῆς καὶ νὰ θέσῃ διὰ τῶν ὀπλῶν τέρμα εἰς τοὺς ἐν τῇ Δύσει σφετερισμοὺς.

§ 27. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανός. — Οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει οὐδέποτε ἐθεώρησαν τοὺς σφετερισμοὺς τούτους ὡς ὀριστικούς. Τὸ συναίσθημα τῆς ἐνότητος τοῦ κράτους, τὸ μέγα ὄνομα τοῦ imperium Romanum ἦτο ζωηρόν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ.

Δύο συνήθως ὡς ἐξόχως χαρακτηριστικὰ ἐξαίρονται σημεῖα ὡς πρὸς τὴν κατάστασιν τοῦ λαοῦ ἐν ταῖς χώραις τοῦ Ἀνατολικοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους: αἱ δογματικαὶ ἔριδες καὶ αἱ κομματικαὶ ἢ φατριαστικαὶ διαμάχαι, αἵτινες συνδέονται πρὸς τοὺς ἐν τῷ ἵπποδρομίῳ ἀγῶνας.

Ἄλλ' ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐξήπτοντο μέχρι παραφροσύνης διὰ πράγματα κείμενα αὐτόχρημα πέραν τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως, εἶναι γνωρίζον τὸ ὅποιον δὲν προσιδιάζει εἰς ἐκεῖνο μόνον τὸ μέρος καὶ εἰς ἐκείνους μόνον τοὺς χρόνους, καὶ δὲν εἶναι ποσῶς τὸ χερίστον τῶν γνωρισμάτων τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ὅτι στραφεῖσα ἅπαξ πρὸς τὰς σφαίρας ταύτας ἐκζητεῖ μετὰ τινος ἐμπαιθείας τὰ θρησκευτικὰ μυστήρια.

Εἶναι ἀληθές ὅτι ἐνίοτε ἐπὶ τῶν τοιούτων ἐκζητήσεων — τοῦτο δὲ συνέβη ἐνταῦθα ἐν μεγάλῳ βαθμῷ — ἀπλᾷ λέξεις προκαλοῦσι κόμματα, κόμματα ἅτινα δὲν εἶναι μᾶλλον δεδίκαιοι λογημένα τῶν σχηματιζομένων ὑπὲρ τοῦ κυανοῦ ἢ πρασίνου χρώματος, τῶν διακριτικῶν σημείων καὶ τῆς περιβολῆς τῶν ἄρματηλατῶν ἐν τοῖς ἐν τῷ ἵπποδρομίῳ ἀγῶσιν, οἵτινες διήγειρον τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν ἴσῳ μέτρῳ τὰ πάθη τοῦ λαοῦ.

Σημειωτέον δὲ ὅτι καὶ τὸ φαινόμενον τοῦτο ἦτο παλαιόν· ἤδη κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς δημοκρατίας ἐκδηλοῦται ἡ ἐν τοῖς ἀγῶσι τούτοις τέρψις ὡς φαινόμενον σχεδὸν παθολογικόν. Εἰς τοὺς ἐπισκεπτόμενοι τὴν Ρώμην ἐθαύμαζον βλέποντες ὅτι τὰ πράγ-

ματα ταῦτα ἀπετέλουν εἰς μέγαν βαθμὸν τὸ γενικὸν θέμα ὁμιλίας· ὅτον δὲ μᾶλλον ὁ δεσποτισμὸς καὶ ἡ ὑπαλληλικὴ πολιτεία του κατέπνιγον τὸ ζωηρὸν τοῦ λαοῦ ἐνδιαφέρον πρὸς ἀντικείμενα σπουδαιότερα, τόσῳ ἐθερμαίνετο ὁ κόσμος πρὸς τὰς χυδαιότητας ταύτας. Μετὰ τῶν λοιπῶν δὲ ἐλαττωμάτων καὶ μωριῶν τῆς ἀρχαίας Ρώμης μετεφυτεύθησαν καὶ ταῦτα εἰς τὴν νέαν Ρώμην, καί, ὡς συνήθως συμβαίνει, ἀνεπτύχθησαν ἔτι μᾶλλον καὶ παρεμορφώθησαν.

Κατ' ἀρχὰς ὑπῆρχον τέσσαρα χρώματα ἐξ ὧν διεκρίνοντο τὰ ἄρματα, οἱ ἀρματηλάται καὶ οἱ κύριοι αὐτῶν, βραδύτερον δὲ δύο μόνον, τὸ πράσινον καὶ τὸ κυανοῦν· ἕκαστος ἐκηρύσσετο ὑπὲρ τούτου ἢ ἐκείνου καὶ κατὰ τοῦ ἄλλου ἐνίοτε ἐκαλύπτοντο βεβαίως ὀπισθεν αὐτῶν ἐκκλησιαστικὰ ἢ πολιτικὰ κόμματα καὶ φατρίαι.

Ἐν τούτῳ τὸ παραμόρφωμα τοῦτο πολιτικοῦ κομματικοῦ βίου, ὅσον καὶ ἂν εἶναι χαρκτηριστικὸν ὑπὸ τινος ἐπόψεως τῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς καταστάσεως, δὲν ἦτο ὁμῶς ποσῶς ἡ κυρία τότε ἐνασχόλησις, οἱ δὲ αὐτοκράτορες τῶν χρόνων τούτων, ὁ Ζήνων (ἀπὸ τοῦ 474), ὁ Ἀναστασιος (ἀπὸ τοῦ 491), ὁ Ἰουστίνος (ἀπὸ τοῦ 518), ἠγωνίζοντο μετὰ ζήλου νὰ ἐνισχύσωσι τὸ κράτος, ἅμα ὡς ἐκόπασαν αἱ θύελλαι τῆς τελευταίας τῶν ἀνθρώπων γενεᾶς. Εἰς τὴν διοίκησιν ἐβασίλευε τάξις, εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον ὑπῆρχον περισσεύματα, ὁ δὲ στρατὸς ἀνέχθη καὶ αὖτις εἰς ἀξιόλογον κατὰστασιν.

Ἐν ἔτει 527 ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Ἰουστίνου Ἰουστινιανὸς ἐν τῇ ὥρίμῃ ἡλικίᾳ τῶν τεσσαράκοντα πέντε ἐτῶν. Μετὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ συνδέεται ἔργον ἀθάνατον, ὃπερ ἀπησχόλησεν ἄλλοτε τὸν νοῦν τοῦ μεγάλου Καίσαρος, καὶ ὃπερ νῦν τὸ πρῶτον, μετὰ ἡμίσειαν δηλαδὴ χιλιετηρίδα, ἔμελλε νὰ συντελεσθῇ, ἡ συλλογὴ τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου ἐν μεγάλῃ νομικῇ βίβλῳ, τὸ Corpus juris Romani, οὗ ἡ ἐκτέλεσις ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς βασιλείας του ἀπησχόλει ἐπιτροπὰς ἐκ μεγάλων νομομαθῶν, καὶ ὃπερ οὐσιωδῶς συνετελέσθη ἐν ἔτει 529. Περιλαβὼν μετὰ ἐπιμεληδίαλογὴν τὰ προϊόντα χιλιετοῦς ἀναπτύξεως τοῦ δικαίου, ἀπετέλεσε μέγα κτῆμα τῆς ἀνθρωπότητος, κατήργησε κατ' ἀρχὴν τὴν δουλείαν, καὶ εἶναι μνημεῖον τῆς βασιλείας τοῦ αὐτοκράτορος τούτου διαρκέστερον καὶ αὐτοῦ τοῦ μεγάλου ναοῦ, ὃν ἤγειρεν εἰς τὴν νικηφόρον ὁρ-

θόδοξον ἐκκλησίαν εἰς τὴν ἁγίαν σοφίαν, τοῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας.

Πρὸς στιγμήν καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἡ ἐξουσία ἐκλονίσθη ὑπὸ τοῦ φάσματος ἐκείνου τῶν φατριῶν τοῦ ἵπποδρομίου. Ὁ αὐτοκράτωρ ἠύθει τοὺς Βενέτους (Κυανοῦς, Γαλαζίους), ἐν ἔτει δὲ 532 στάσις τις τῶν Πρασίνων—εἶχον δὲ οὗτοι ὡς σύνθημα τὴν λέξιν Νίκα (¹) ἣν θὰ μετεχειρίζοντο παροτρύνοντες τοὺς ἄρματῆλάτας, ἐξ αὐτῆς δὲ

Ὁ Ἰουστινιανὸς μετὰ τῆς ἀκολουθίας του.

Κατὰ σύγχρονον ἐν Ραβέννα μωσαϊκόν.

ἔλαβε τὸ ὄνομα καὶ ἡ στάσις—ἐξέθηκεν εἰς κίνδυνον τὸν θρόνον καὶ τὴν ζωὴν αὐτοῦ. Ἀλλ' ἡ θαρραλέα Θεοδώρα, ἡ ἐκ καταστάσεως πλέον ἢ ὑπόπτου ἀναβᾶσα εἰς τὴν τάξιν συζύγου του, εἰς τὸ ὕψος Αὐγούστας, ἔπεισεν αὐτὸν νὰ ἐπιμείνῃ εὐσταθῶς, διακεκριμένος δὲ πολεμιστῆς, ὁ Βελισάριος, διαπρέψας ἤδη εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ πηλαιοῦ ἐχθροῦ, τῶν Περσῶν, ἐπὶ κεφαλῆς ἀξιοπίστου στρατιωτικῆς δυνάμεως, ἐπανεφέρει τὴν τάξιν καὶ ἔπνιξε τὴν στάσιν εἰς τὸ αἷμα τῶν Πρασίνων.

§ 28. Ἐκστρατεία κατὰ τῶν Βανδάλων. 533.—

Ἀκριβῶς εἰς τὸν ἄνδρα τοῦτον ἀνετέθη ἡ ἐκτέλεσις τοῦ μεγάλου

(1) Σ. Μ. Προστακτικὴν τοῦ ρήματος νίκα.

σχεδίου τῆς ἐπανορθώσεως, εἰς ὃ, ἐπειδὴ ἀπέβλεπε τὴν ἐξόντωσιν τῆς ἀρειανικῆς αἵρέσεως, ἡ ἐκκλησία παρέσχε πλήρη τὴν ὑποστήριξιν τῆς.

Συνωμολογήθη λοιπὸν εἰρήνη πρὸς τοὺς Πέρσας, καὶ ἐν μηνὶ Ἰουνίῳ τοῦ ἔτους 533 ἀπέπλευσεν ἐκ τοῦ λιμένος τῆς Κωνσταντινοπόλεως στόλος ἐξ 600 πλοίων μετὰ στρατιωτικῆς δυνάμεως 16,000 πεζῶν καὶ 5,000 ἱππέων, ἵνα ἀποσπάσῃ ἀπὸ τῶν Βανδάλων τὴν ἐπαρχίαν τῆς Ἀφρικῆς.

Οἱ Βάνδαλοι ἐθεωροῦντο οἱ ὠμότεροι τῶν βαρβάρων κατακτητῶν, τῶν διὰ τοῦ πολέμου ἰδρυσάντων κυριαρχίαν ἐπὶ ἐδάφους τοῦ ρωμαικοῦ κράτους, εἶχον δὲ ἔλθει εἰς ἐκείνην τὴν ἐπαρχίαν ἥτις περισσότερον πάσης ἄλλης ἦτο ἱμπεποτισμένη τὰς κακίας ὑπερεπιλέπτου πολιτισμοῦ: χριστιανός τις συγγραφεὺς ἀποκαλεῖ αὐτὴν ἔλος τῆς ἀμαρτίας *sentina vitiorum*. Τὰ ἀγνὰ ἦθη διὰ τὰ ὁποῖα ὁ συγγραφεὺς οὗτος, ὁ Σαλβιανός, ἐξύμνει τοὺς Βανδάλους, δὲν διήρκεσαν ἐπὶ πολὺ ἦσαν οὗτοι λαὸς ληστρικός, καὶ ἐξερεθισθέντες ἐκ τῆς σχετικῶς μακρᾶς ἀντιστάσεως ἣν ἀπῆντησαν, προσεφέρθησαν σκληρῶς πρὸς τοὺς αὐτόχθονας, ὧν ἐντὸς ὀλίγου ἀπεμιμήθησαν τὰς κακίας.

Το πνεῦμα τοῦ θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ, ὅπερ ἐπανηγύρισε τὰ ὄργια τοῦ ἐν τῷ κατὰ τῶν Δονατιστῶν ἀγῶνι ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τούτου, κατέλαβε καὶ αὐτοὺς τοὺς κατακτητάς, οἵτινες ἤθελον νὰ ἐκθιάτῃσι τοὺς ζηλωτάς τοῦ καθολικοῦ δόγματος κατοίκους νὰ ἀσπασθῶσι τὸν ἀρειανικὸν χριστιανισμόν. Ὁ πρῶτος ἡγέμων τῆς χώρας Γεϊζέριχος εἶχεν ἀποθάνει ἐν ἔτει 477 ἡ μανία τοῦ διωγμοῦ ἐξηκολούθησε, καὶ ὅτε ἐν ἔτει 523 βασιλεὺς ἠπιώτερος, ὁ Χιλδέριχος, ἠνοιξε τὴν ὁδὸν τῆς ἀνοχῆς, ἦτο πλέον πολὺ ἀργά: μῖσος λυσσαλέον κατεῖχε τοὺς ὑποτεταγμένους ὀρθοδόξους κατοίκους, οἵτινες ἠδύναντο νὰ ἐλπίζωσιν ἤδη εἰς ἀπελευθέρωσιν καὶ ἐκδίκησιν κατὰ τῶν δημίων των. Ὁ Χιλδέριχος ἀνετράπη ἡ ἀντικατεστάθῃ ἐν ἔτει 530 ὑπὸ τοῦ Γελιμέρου, εἰς δὲ ἔλαχεν ὁ βαρὺς κλῆρος τοῦ νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν μισητὴν κυριαρχίαν μικρᾶς μειονότητος—διότι ἡ δύναμις τῶν Βανδάλων ὑπολογίζεται κατ' ἀνώτατον ὅρον εἰς 80,000 δυναμένους νὰ φέρωσιν ὅπλα—κατὰ στρατηλάτου ὅστις ἐγίνωσκε νὰ ἐπωφεληθῇ πάντων τῶν πλεονεκτημάτων τῆς γενικῆς καταστάσεως.

Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 533 ὁ Βελισάριος ἀπεβιβάσθη ἡ προτερον τόσον ἐπίφοβος ναυτικὴ δύναμις τῶν Βανδάλων δὲν ἦτο πλέον εἰς ἡ παλαιά. Πόλεις τινὲς ἤνοιξαν αὐτῷ παραχρῆμα τὰς πύλας, καὶ ἡ πρώτη ἡδὴ μάχη—συγκροτηθεῖσα κατὰ τὸ δέκατον μιλίόμετρον ἀπὸ τῆς Κορχηδόνας—ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα διὰ μὲν τοὺς Βανδάλους τὴν ἀπώλειαν τῆς πρωτεύουσας, ἐνῷ ὁ Βελισάριος δὲν ἐβράδυνε οὐδὲ στιγμὴν νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς καλὴν κατάστασιν τὰ ὀχυρώματα τῆς ἀπκραμύλλως καλῶς κειμένης πόλεως, τὰ ὅποια εἶχον παραμελήσει οἱ Βάνδαλοι.

Ὁ Γελίμερος, ὅστις ἐφαίνετο μὲν ἱκανὸς καὶ ἀποφασιστικὸς, δὲν ἐκέκτητο ὅμως τὸ πανίσχυρον μὲνός τοῦ Γεϊζερίχου, ἐτόλμησε νὰ συνάψῃ καὶ δευτέραν μάχην. Εἶχε συναθροίσει τὰς πολεμικὰς του δυνάμεις καὶ ὑπερέβαλε κατὰ τὸν ἀριθμὸν τὸν στρατὸν τοῦ Βελισαρίου· πλὴν τούτου ἐγίνωσκον οἱ μαχηταὶ του, τί ἐσήμαινε δι' αὐτοὺς ἡ ἤττα.

Ἐν τούτοις καὶ ἡ μάχη αὕτη ἐκρίθη κατ' αὐτῶν, καὶ ἡ κατὰκτησις συνεπληρώθη τὸ ἔαρ τοῦ ἐπομένου ἔτους 534, αὐτοῦ τοῦ Γελιμέρου παραιτηθέντος τοῦ περαιτέρω ἀγῶνος, καίτοι ἡ φύσις τῆς χώρας ἡδύνατο ἴσως νὰ ὑποβοηθήσῃ τὴν παράτασιν αὐτοῦ, καὶ δεχθέντος τὴν αὐτοκρατορικὴν χάριν ἣν προέτεινεν αὐτῷ ὁ νικητῆς του.

Λέγεται ὅτι ὅτε ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον ἐνώπιον τοῦ Βελισαρίου ἔρρηξεν ἰσχυρὸν γέλωτα· ἐντὸς τριῶν μηνῶν ἡ κυριαρχία τῶν Βανδάλων εἶχε καταλυθῇ ὁλοσχερῶς. Αὐτὸς ὁ Γελίμερος ἔτυχεν ἄλλως ἱκανῆς ἐπιεικείας. Ριφθεὶς εἰς τοὺς πόδας τοῦ αὐτοκράτορος κατὰ τὸν θρίαμβον δν ἐπετράπη εἰς τὸν Βελισάριον νὰ τελέσῃ ἔλαβεν ὡς κατοικίαν ἓν κτῆμα ἐν Γαλατίᾳ τῆς Μ. Ἀσίας, ὅπου καὶ ἀπέθανε μετὰ τινα ἔτη.

Οἱ Μαυριτανοὶ πρὸς οὓς εἶχον φύγει οἱ ὀλίγοι ἐναπομείναντες Βάνδαλοι, μὴ θέλοντες νὰ ὑποταχθῶσι εἰς τοὺς νικηφόρους Ρωμαίους, ἐξηκολούθησαν τὸν ἀγῶνα ἐπὶ τινα χρόνον ἀκόμη· κατὰ τὰ λοιπὰ ἡ Ἀφρική ἐγένετο καὶ αὖθις ρωμαϊκὴ ἐπαρχία, τὰ λείψανα τῶν Βανδάλων ἐξηφανίσθησαν ἐν τῷ πλήθει τῶν ἐπαρχιωτῶν, καὶ αὕτη δὲ ἡ Σαρδηνία ὑπετάχθη ὑπὸ τὴν ἐπανιδρυθεῖσαν νόμιμον κυριαρχίαν.

§ 29. Οἱ Ὀστρογόθοι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Θεοδωρίχου. — Οὕτω τὸ πρῶτον μέρος τοῦ μεγάλου ἐγχειρήματος εὐδοκίμησεν· ὑπελείπετο δ' ἤδη τὸ δυσκολώτερον, ἦτοι ἡ ἀνάκτησις τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ἰσπανίας. Τὰ δύο γοτθικὰ βασίλεια οὐδὲν εἶχον πράξει ὅπως ἀποτρέψωσι τὸν ὄλεθρον τῶν Βανδάλων, αἵτινες βεβαίως κατὰ τοὺς χρόνους τῆς εὐτυχίας των δὲν εἶχον ἀποκτήσει οὐδένα φίλον. Ἡ θυγάτηρ τοῦ Θεοδωρίχου Ἀμαλασούνη, ἥτις ἐκιθέρνα ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλοπαιδός, ἦτο γυνὴ συνετὴ καὶ πεπαιδευμένη, ἀλλ' ὅχι καὶ πολὺ κατάλληλος διὰ τὸ Ὀστρογοθικὸν πολεμικὸν κράτος, ὅπερ εἶχεν ἀνάγκην ἀνδρός· ἡτιῶντο αὐτὴν ὅτι ἀνέτρεφε καὶ τὸν μέλλοντα βασιλέα τοῦ λαοῦ ἐν τῇ ρωμαϊκῇ ἐκείνῃ παιδείᾳ ἣν κατεφρόνουν οἱ Γόθοι πολεμισταὶ ἐν τῇ κτηνώδει ὑπερηφανίᾳ τοῦ νικητοῦ καὶ ἐν τῇ βαρβαρικῇ ἀμαθείᾳ των. Αὐτὸς οὗτος ὁ βασιλόπαις περιέπεσεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἐχθρικοῦ πρὸς αὐτὴν διακειμένου κόμματος, ἀλλ' ἀπέθανε μετὰ τινα ἔτη, ἡ δὲ Ἀμαλασύνθη, ἐκδίκησιν πνέουσα καὶ ὑπὸ φιλοδοξίας φερομένη, ἐνόμιζεν ὅτι ἡδύνατο νὰ μείνῃ ἐν τῇ ἀρχῇ, προσλαμβάνουσα ὡς συνάρχοντα συγγενὴ τινα ἐκ τοῦ γένους τῶν Ἀμαλάρων Θεοδόταν. Ἐν τούτοις διετήρησεν αὐτὴ εἰς ἑαυτὴν τὴν πρώτην θέσιν, πράγματι δὲ ὁ νέος βασιλεὺς ἦτο ἀνὴρ ἀνίκανος, ὅστις ἐνησχολεῖτο μᾶλλον εἰς τὰς θεολογικὰς λεπτολογίας αἵτινες ἦσαν τότε τοῦ συρμοῦ, ἥκιστα δὲ ἦτο βασιλεὺς ὡς ἠνούνουν αὐτὸν οἱ Γόθοι εὐπατρίδαι πολεμισταί· ἀλλ' ὅσον ὀλιγώτερον ἦτο ἱκανός, τόσῳ ὀλιγώτερον καὶ ἠνείχετο νὰ καταφρονῇται. Ἀπηλλάγη δὲ τῆς βασιλείας, καθιέρξας αὐτὴν καὶ διατάξας ἔπειτα τὸν θάνατόν της (535) συμφώνως πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ἐχθρῶν αὐτῆς, εἰς οὗς ἱκανὰς εἶχε δώσει ἀφορμὰς μίσους καὶ πόθον ἐκδικήσεως.

Τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο ἔδωκεν εὐλογον πρόφασιν ἐπεμβάσεως εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἰουστινιανόν, μεθ' οὗ διετῆρει σχέσεις ἢ θανατωθεῖσα βασίλισσα, ἀφοῦ ὁ γερμανορρωμαϊκὸς οὗτος κόσμος ἦτο μιστὸς δόλου καὶ μηχανορραφῶν.

§ 30 Ὁ Βεσισάριος ἐν Ἰταλίᾳ. Πόλεμος ἀπὸ τοῦ 534 μέχρι τοῦ 540. — Ὁ Βεσισάριος ἔλαβε καὶ πάλιν τὴν ἀρχηγίαν. Ὁ πόλεμος ἐξηκολούθησεν ἐν Ἀφρικῇ, ἥτις ἡδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς καλὴ βάσις πολεμικῆς ἐνεργείας. Ὅτι δὲ Βε-

λισάριος ἐξησφάλισεν ἐκ νέου τὴν ἐπαρχίαν ταύτην, διέβη εἰς Σικελίαν, καὶ ἀκόπως κατέκτησε τὴν νῆσον κατόπιν βραχείας ἀντιστάσεως ἣν ἀντέταξε κατ' αὐτοῦ ἡ ἐν Πηλέρμῳ γοτθικὴ φρουρά. Ὁ δὲ Θεοδᾶτος, ἐκπτοηθεὶς συγχρόνως δι' ἐπιθετικῶν κινήσεων ἐκ βορρᾶ, ἐκ Δαλματίας, ἐζήτησεν ἀμέσως ταπεινῶς διαπραγματεύσεις, καὶ οὕτω ἀπώλετο ὁ χρόνος καθ' ὃν θὰ ἠδύναντο οἱ Γότθοι ν' ἀποκρούσωσι τὴν ἐπίθεσιν διὰ δυνάμεως ταχέως συναθροιζομένης. Οὕτω ὁ Βελισάριος διέβη ἐκ Συρακουσῶν κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν, τὴν ἀρχαίαν Μεγάλην Ἑλλάδα, καὶ κατέκτησε τὴν χώραν ἀπὸ Ρηγίου μέχρι Νεαπόλεως, ἣν ἐπίσης κατέλαβε κατόπιν βραχείας πολιορκίας.

Νῦν δὲ τὸ πρῶτον ἐπροθυμοποιήθη τὸ κατὰ τὸ ἡμισυ ἤδη ἡττημένον ἔθνος ν' ἀντιτάξῃ ἐρρωμένην ἄμυναν. Ἐγγὺς τῆς Ρώμης ἐν θυελλώδει συνελεύσει ἀνηγόρευσαν οἱ Γότθοι βασιλέα πολεμιστὴν ἐγνωσμένης ἀνδρείας, ὅστις ὁμῶς δὲν κατήγετο ἐκ γένους ἐπιφανοῦς, τὸν Οὐίτιγιν, τὸν ἄλλοτε ὑπασπιστὴν τοῦ Θεοδᾶτου. Ὁ δὲ δυστυχὴς Θεοδᾶτος ἐφρονεῦθη φεύγων πρὸς τὴν Ραβένναν.

Ἡ Ρώμη δὲν ἀντέστη ποσῶς· τὸ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ μῖσος κατὰ τῶν ἀρειανῶν βαρβάρων ἐξεδηλώθη μεγαλοφώνως, ὅτε ὁ στρατὸς τοῦ Βελισαρίου ἐπρόβαλεν ἐπὶ τῆς λατινικῆς οἰκίας ἡ γοτθικὴ φρουρά ἀπεχώρησε πρὸς τὴν Ραβένναν, ὅπου ὁ Οὐίτιγινς συνεκέντρωσε τὰς πολεμικὰς δυνάμεις τοῦ λαοῦ του, ὁ δὲ Βελισάριος διηλθε τὴν ἐορτὴν τῶν Χριστουγέννων ἐν τῇ ἀρχαίᾳ πρωτεύουσῃ τοῦ κράτους ἥς τὰς κλεῖδας ἀπέστειλε πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἐν Κωνσταντινουπόλει (536).

Ἐνταῦθα ὁμῶς ἀνεκόπη ἡ σειρὰ τῶν ἐπιτυχιῶν· κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 537 ὠδήγησεν ὁ Οὐίτιγινς τὸν γοτθικὸν στρατὸν, πολλῶ πολυαριθμότερον ὄντα τοῦ μικροῦ στρατοῦ τοῦ Βελισαρίου, ἐναντίον τῆς Ρώμης. Ὁ Βελισάριος μετὰ ὑπερτέρας τέχνης διεζήγε τὰ τῆς ἀμύνης, καὶ ὅτε ἀκόμη ἐπείζεν αὐτὸν ἡ πείνα καὶ ἐπροκάλει προδοτικὰ κινήματα ἐν τῇ πόλει. Τὸ τεῖχος τοῦ Αὐρηλίου ἀντέστη· ὅτε δὲ τέλος ἐφθασαν αἱ περιπαθῶς ἀναμενόμεναι ἐνισχύσεις, οἱ Γότθοι, εἶχον ἐξαντλήσει τὴν δύναμίν των ἐν τῇ μακρᾷ πολιορκίᾳ, ἠναγκάσθησαν νὰ ἄρῳσιν αὐτὴν (κατὰ Μάρτιον τοῦ 538), καὶ ὁ Βελισάριος ἀνέλαθεν αὐθις στάσιν ἐπιθετικὴν.

Ἡ πτώσις τῆς γοθικῆς κυριαρχίας ἐφαίνετο ἐγγύς. Τὸ Μεδιόλανον ἐξηγέρθη κατ' αὐτῆς, οἱ δὲ δύο Ρωμαῖοι στρατηλάται, ὁ Βελισάριος καὶ ὁ εὐνοῦχος Ναρσῆς, ὅστις εἶχε φέρει τὰς τελευταίας ἐνισχύσεις, προητοιμάζοντο ἤδη νὰ ἐνεργήσωσι κατὰ τῆς Ραβέννας, τῆς τελευταίας θέσεως τῶν Ὀστρογόθων, ὅτε ἐβελτίωσε τὴν θέσιν αὐτῶν ἡ διχόνοια τῶν δύο αὐτοκρατορικῶν στρατηγῶν καὶ ἐπέμβασίς τις ἐξ ἄρκτου.

Οἱ Φράγκοι βασιλεῖς εἶχον ἀπόσχει ἕως τότε παντὸς κινήματος· αἱ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ὑπομνήσεις, ὅτι πρόκειται περὶ πολέμου τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, εἰς ἣν καὶ αὐτοὶ ἀνήκον, κατὰ τῆς ἀρειανικῆς αἱρέσεως, μικρὰν ἐνεποίησαν αὐτοῖς ἐντύπωσιν. Διότι ἐπὶ τέλους ἡ ἐν Γαλατίᾳ κυριαρχία τῶν Φράγκων δὲν ἦτο νομιμωτέρα τῆς τῶν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Ἰσπανίᾳ Γόθων· τὸ συμφέρον αὐτῶν ὑπηγόρευεν αὐτοῖς μᾶλλον ν' ἀφήσωσι τοὺς τε Γόθους καὶ τοὺς Ρωμαίους νὰ ἐξισθενίζωνται ἀμοιβαίως διὰ μακροχρονίου πολέμου. Διὸ νῦν ὅτε οἱ Γόθοι ἐπλησίαζον νὰ ἡττηθῶσιν ὁ βασιλεὺς τοῦ αὐστριακοῦ τμήματος τοῦ φραγκικοῦ κράτους Θεοδέβερτος, ἀνὴρ μεγαλεπίβουλος, ἀπεδέχθη τὰς προτάσεις τοῦ βαρέως πιεζομένου Οὐτίγος καὶ ἐπέτρεψεν εἰς βουργουνδοφραγκικὰ στίφη νὰ βαδίσωσι πρὸς τὴν Ἰταλίαν καὶ νὰ βοηθήσωσι τοὺς Γόθους πρὸς καθυπόταξιν τοῦ ἐπαναστατήσαντος Μεδιολάνου. Τοῦτο καὶ κατωρθώθη, τὰ δὲ βουργουνδικὰ ἐπικουρικὰ στρατεύματα μετέσχον τῶν ὡμοτήτων τῆς ἐκδικήσεως καὶ τῆς λεηλασίας. Κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐνεφανίσθη αὐτὸς οὗτος ὁ Θεοδέβερτος μετὰ μεγάλου στρατοῦ, χωρὶς νὰ δηλώσῃ κατὰ τίνος τῶν δύο ἐμπολέμων ἔμελλε νὰ στρέψῃ τὰ ὄπλα. Ἀφοῦ δὲ συνέπραξε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν δῆωσιν τῆς ἄνω Ἰταλίας ἐπανεκαμψεν εἰς τὰ ἴδια (539).

Ἐν ἔτει 540 ὁ Βελισάριος ἔφθασεν εἰς τὸ τέρμα τοῦ ἔργου του. Φθάσας πρὸ τῆς Ραβέννας ἐκύκλωσεν αὐτήν, ἐνῶ ὁ Ἰουστινιανός, εἰς δὲ καθ' ὑπερβολὴν μεγάλα ἐφάνησαν αἱ ὑπηρεσίαι τοῦ στρατηγοῦ τοῦ ἦτο διατεθειμένος ν' ἀποδεχθῇ τὰς περὶ εἰρήνης προτάσεις τῶν πιεζομένων Γόθων. Ὅτε οὗτοι δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ κρατηθῶσι ἐν τῇ ἐκ πείνης πασχούσῃ πόλει, προσέφυγον εἰς παράδοξον καὶ ὄχι ἀνάξιον ἱπποτικοῦ λαοῦ διάδημα· προέτειναν εἰς τὸν νικητὴν τῶν τῆν βασιλικὴν ἀρχὴν ἐπὶ τῆς Ἰταλίας καὶ τοῦ λαοῦ τῆς ἐὰν ὁ

Βελισάριος ἀπεδέχετο τὴν πρότασιν, οὐδὲν νέον θὰ συνέβαινεν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ ρωμαικοῦ κράτους. Ἄλλ' οὗτος ἔζη μὲ ἄλλας ἰδέας· ἐνεπνέετο ὑπὸ ἄρχων καθαρῶς μοναρχικῶν, ἡ δὲ μεγαλειτέρα φιλοδοξία αὐτοῦ συνίστατο εἰς τὸ νὰ ὑπηρετήσῃ ἐντίμως ἐν ὑψηλῇ θέσει τὸν αὐτοκράτορά του καὶ ν' ἀνανεώσῃ τὴν αἴγλην τοῦ ρωμαικοῦ ὀνόματος.

Ἐπωφελήθη λοιπὸν τὰς καλὰς διαθέσεις τῶν πολιορκουμένων, δὲν ἀπεδέχθη τὰς προτάσεις αὐτῶν καθ' ὅσον ἀπέβλεπον τὸ πρόσωπον του, ἀλλὰ καὶ δὲν ἀπέρριψεν αὐτάς, ἐν ὀνόματι δὲ τοῦ Ἰουστινιανοῦ κατέλαβε τὴν πόλιν. Τὴν ὑποταγὴν τῆς πόλεως ταύτης ἐπηκολούθησε καὶ ἡ τῶν λοιπῶν πόλεων, καὶ οἱ ὀπλαρχηγοί, οἵτινες ἔσπευδον ἤδη πρὸς τὴν Ραβένναν, ἐφρόνουν ὅτι ἀπένεμον ἐκεῖ τιμὰς πρὸς νέον βασιλέα.

§ 31. **Ἡ ἀνάκλησις τοῦ Βελισαρίου.** — Ἄλλ' ἡ πίστις τοῦ Βελισαρίου ἦτο ὑπερτέρᾳ τοῦ πειρασμοῦ τούτου. Ἐνῷ εὐρίσκετο εἰς τὸν κολοσῶνα τῶν ἐπιτυχῶν του, ἔλαβε τὴν αὐτοκρατορικὴν διαταγὴν τὴν ἀνακαλοῦσθαι αὐτὸν, καὶ, ὡς ἐνδειξὴν ὑψηλῆς εὐαρεσκείας, ἀναθέτουσαν αὐτῷ τὴν ἀρχηγίαν ἐν τῷ ἐκ νέου ἐκραγέντι πολέμῳ κατ' ἄλλου ἐπικινδύνου ἐχθροῦ, τῶν Περσῶν. Ὑπήκουσεν ἀνυπερθέτως, ἔλαβε μεθ' ἑαυτοῦ τὸ πολυτιμότερον μέρος τῆς λείας, τὸν θησαυρὸν τοῦ Θεοδορίου, καὶ τὸν μέγιστον τῶν αἰχμαλώτων αὐτοῦ, τὸν πετόντα βασιλέα Οὐίτιγιν, εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ πρέδωκε τὰ δειγμάτων ταῦτα τελείας νίκης εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν κύριόν του. Ὁ ἐκπτωτός Οὐίτιγίς ἔτυχεν εὐμενοῦς ὑποδοχῆς· καὶ ἐπειδὴ ἡσπάσθη καὶ τὸ ἀθανασιανὸν δόγμα, ἔλαβε μάλιστα καὶ τὸν ὑψηλὸν τίτλον τοῦ πατρικίου ὃν εἶχον ἀρνηθῇ εἰς τὸν ἡττον πειθήνιον βασιλέα τῶν Βυζαντινῶν, ὅστις παρέμεινε ἰσχυρογυμνῶς εἰς τὴν ἀρειανικὴν αἵρεσιν.

§ 32. **Ὁ βασιλεὺς Γωτίλας.** — Τὸ μέτρον τοῦτο τῆς ἀνακλήσεως, εἴτε ἦτο ἔργον ὑπερβολικῆς σπουδῆς εἴτε δυσπιστίας καὶ αὐλικῶν ραδιοουργιῶν, μετέβαλεν αὐθις τὴν ὄψιν τῶν πραγμάτων ἐν Ἰταλίᾳ. Οἱ Γότθοι εἶχον λάβει μεγάλην ἐντύπωσιν περὶ τοῦ νικητοῦ αὐτῶν, φαίνεται δὲ ὅτι πράγματι ἐν τῇ συνθήκῃ τῆς ὑποταγῆς εἶχον ἀναλάβει ὀποχρεώσεις πρὸς αὐτὸν προσωπικῶς. Ὅτε δὲ ἀπῆλθεν οὗτος ἐξ Ἰταλίας, πανταχοῦ ἀνέκυψεν ἡ ἀντίστασις.

Μετὰ πολλὰς δὲ ἀτυχεῖς ἀποπείρας εὐρέθη ὁ κατάλληλος ἀρχηγὸς ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ **Τωτίλα**, ἀνεψιοῦ τοῦ Οὐιτίγιος, ὅστις διὰ σειρᾶς ἐπιτυχῶν ἐδικαίωσε τὴν ἐκλογὴν τοῦ λαοῦ του. Ταχέως σχετικῶς ἀνέκτησαν οἱ Γότθοι τὴν κυριαρχίαν· καὶ αὐτὸς ὁ ρωμανικὸς πληθυσμὸς ἐκ πείρας ἤδη ἐγίνωσκεν, ὅτι κατὰ βάθος τὸ κυβερνητικὸν αὐτῶν σύστημα, καίτοι ἐν τισιν ἴσως βίαιον ἐν συνόλῳ ὁμῶς ἦτο πολὺ ὀλιγώτερον καταθλιπτικὸν ἢ ἡ αὐτοκρατορικὴ διοίκησις μετὰ τοῦ ἀφορήτου φορολογικοῦ συστήματος, ἐξ ὧν τὰ μέγιστα ἔπασχε μάλιστα ὁ ἀγροτικὸς πληθυσμὸς. Τὰ αὐτοκρατορικὰ στρατεύματα δὲν ἤτθάνοντο ἑαυτὰ ἐν ἀσφαλείᾳ· ὁ δὲ σμικρὸς ἀριθμὸς αὐτῶν δὲν ἐμεγαλύνετο πλέον διὰ τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ στρατηγοῦ· τὸ ἄστρον τῶν Γότθων ἀνῆλθε καὶ πάλιν ὑψηλὰ· καὶ κατὰ τὸ ἀπὸ τοῦ 541—544 χρονικὸν διάστημα ἀνέκτησαν οὗτος τὴν κυριαρχίαν καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς μεσημβριναῖς χώραις τῆς Λευκανίας, τῆς Ἀπουλίας καὶ τῆς Καλαβρίας.

Ἡ αὐτοκρατορικὴ αὐλὴ ἔδει ν' ἀποφασίσῃ νὰ ἐπαναφέρῃ τὸν Βελισάριον ἐπὶ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ. Ἄλλ' ὥς συνήθως συμβαίνει, ἐν παντὶ πολιτεύματι, ἐν ᾧ τὰ πάντα ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς θελήσεως ἑνὸς καὶ μόνου, χωρὶς νὰ καθίσταται οὗτος δι' αὐτοῦ σταθερὸς καὶ ἀπρόσιτος εἰς τὰς ἀντιθέτους ἐπιρροάς, — ἤθελον τὸν σκοπὸν ἄλλ' ἠρνοῦντο τὰ μέσα. Μετὰ τῶν ὀλίγων ἐν Ἰταλίᾳ εὐρισκομένων στρατευμάτων, ἅτινα μετὰ κόπου ἐτήρουν τὰς θέσεις ὅπου ἐφρούρουν, οὐδὲν ἠδύνατο νὰ πράξῃ ὁ Βελισάριος. Διὸ κατήγαγεν ὁ **Τωτίλας** μέγα κατόρθωμα κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 546, τὴν ἀνάκτησιν τῆς **Ρώμης**. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι μετ' οὐ πολὺ (τὸν Φεβρουάριον τοῦ 547) ὁ Βελισάριος κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ αὐτὴν καὶ αὖθις· ἀλλὰ καὶ νῦν δὲν παρεῖχον αὐτῷ εἰ ἐν **Κωνσταντινουπόλει** τὰ μέσα ὁλοσχεροῦς νίκης, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἠδύνατο ὁ στρατηγὸς ν' ἀποπερατώσῃ τὸν κατὰ τῶν ἐξηντλημένων ἐν τούτοις ἐχθρῶν πόλεμον, ἀνεκλήθη τὸ δεύτερον ἐν ἔτει 549.

§ 33. Πόλεμος ἀπὸ τοῦ 540 μέχρι τοῦ 543. Τέλος τοῦ Γοιθικοῦ κράτους. — Ὅλη ἡ χώρα περιῆλθε καὶ αὖθις εἰς χεῖρας τῶν Γότθων, ὁ δὲ **Τωτίλας** κατέκτησε τὴν **Ρώμην** πρωτεύουσάν τοῦ κατὰ τὰ φαινόμενα ἀνιδρυθέντος βασιλείου,

ἀνέκτησαν δὲ οἱ Γότθοι καὶ τὰς νήσους Σικελίαν, Σαρδηνίαν καὶ Κορσικὴν.

Περιποιεῖ ἴσως τιμὴν εἰς τὸν Τωτίλαν ὅτι δὲν ἐπήρθη ἐπὶ τούτῳ, καὶ ἐπέζητησε νὰ συνομολογήσῃ συνθήκην εἰρήνης μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος. Οὗτος ὅμως, καίτοι αὐτὸς οὗτος μὴ ὢν πολεμιστὴς, μηδὲ ἴσως μεγάλων βλέψεων κυρίαρχος ἐκέκτητο τὴν ἐπιμονὴν νὰ διεξαγάγῃ τὸ ἀρξάμενον ἔργον. Ἐγνώρισε καλῶς τὴν ἀδυναμίαν τῶν Γότθων, οἵτινες ἐθεωροῦντο ὡς ξένοι καὶ ἐπιδρομεῖς ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν κατοίκων, ἐπὶ δὲ τῇ ἀπλῇ εἰδήσει τῶν νέων ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐξοπλισμῶν ἀνεζωογονήθη ἡ ἀντίστασις ἐν Ἰταλίᾳ.

Ὁ Ἰουστινιανὸς εἶχε τὴν ὀξυδέρκειαν ἢ τὴν εὐτυχίαν νὰ εὕρῃ διὰ τὴν δευτέραν ταύτην σπουδαίαν ἀπόπειραν τὸν κατάλληλον ἀρχηγὸν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ εὐνούχου Ναρσῆ, ὅστις καὶ πρότερον ἤδη εἶχε στρατηγήσει ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ, καὶ ὅστις ἐγνώριζε καλλίτερον τοῦ στρατιωτικοῦ μᾶλλον Βελισαρίου τὰς τέχνας δι' ὧν κατωρθοῦντο ἐν τῇ αὐτῇ ἐκείνῃ τὰ δέοντα. Ἐλαβε δὲ ἐπικρῆ δύναμιν, καὶ κατάρθωσε νὰ φθάσῃ διὰ τῆς βορείας ὁδοῦ εἰς τὴν Ραθένναν, ἐν ἣ εἶχε παρκαμίνει φρουρὰ ἐλληνικὴ. Ἀποῦ δὲ συνήθροισεν ἐνταῦθα τὰς πολεμικὰς του δυνάμεις, ἀνεζήτησε πρὸς μάχην τὸν Τωτίλαν, ὅστις παρετάχθη ἐν Ταγίναϊς, κώμῃ ἐγγὺς τῆς Ρώμης κειμένη. Ὑπέστησαν δ' ἐνταῦθα οἱ Γότθοι μεγάλην ἡτταν, ἥτις ἀπέβη θλιβερωτέρα ἔτι ἔνεκα τοῦ θανάτου τοῦ βσιλιῶς των. Ὁ δὲ Ναρσῆς εἰσήλασεν εἰς Ρώμην, ἥτις οὕτω τὸ πέμπτον ἤδη ἐπὶ Ἰουστιανοῦ ἡλλασσε δεσπότην (552).

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Γότθοι, ἀποσυρθέντες πρὸς τὴν βόρειον Ἰταλίαν ἐξέλεξαν ἐν Παυῖν νέον βασιλέα, τὸν Τητζαν (Tejas), ὅστις ἵνα σώσῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἀλίγερνον, ἡγούμενον τῆς ἐν Κύμη φρουρᾶς, νέαν ἀπετόλμησε προέλασιν πρὸς τὰ μεσημβρινά. Ἐν δὲ τῇ Καμπανίᾳ, παρὰ τὸν Σάρνον ποταμὸν ἢ τὸ Λακτάριον ὄρος, ἐγένετο ἡ τελευταία μάχη τοῦ θανασίμου ἀγῶνος ἀνδρείου λαοῦ. Ἡ μάχη αὕτη κατέληξεν εἰς φεβρὰν ἡτταν τῶν Γερμανῶν. Ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Τητζας ἐφάνη κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην στιγμήν ἀντάξιός τῆς βραχείας ἀλλ' ἐνδόξου ἱστορίας τοῦ λαοῦ αὐτοῦ· πᾶσα αἰρωμαῖκαί βολαὶ κατ' αὐτοῦ κατευθύνοντο, διότι διὰ τοῦ θανάτου τούτου θά ἐκρίνετο ἀμέσως ὁ ἀγὼν· ἐνῶ αὐτοῦ ζῶντος ὁ πόλε-

μος ἠδύνατο νὰ ἐξακολουθήσῃ ἀκόμη: ἐνῷ δὲ ἡλλασσεν οὗτος τὴν ἀσπίδα ἥτις εἶχεν ἀποβῆ λίαν βρεῖχ ἐκ τοῦ φόρτου τῶν κατ' αὐτῆς

Γότθος πολεμιστής.

Μαρμάρινον τῆς Ραβέννας εἰδώλιον ἐκ τῶν χρόνων τοῦ Θεοδορίου ἢ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, διατηρούμενον ἐν τῇ χρύπτῃ τοῦ Ἐξάρχου Ἰσαὰκ ἐν Ραβέννα.

πιπτουσῶν βολῶν—διηγείται ὁ Ρωμαῖος χρονογράφος—εὔρεν αὐτὸν τὸ θανατηφόρον τραῦμα. Ἄλλ' ἡ ἀκολουθία αὐτοῦ, πιστὴ εἰς τὸ γερμανικὸν ἔθιμον ὅπερ ἀπαγορεύει εἰς τοὺς ἀκολουθοῦς τοῦ ἀρχηγοῦ νὰ ἐπιζήσωσιν, ἐξακολούθησε τὴν μάχην, μέχρις ὅτου ἐπελθούσα ἡ νύξ ἔδωκε πέρας εἰς τὸν ἀγῶνα, ὅστις ἐπαναληφθεὶς ἐξακολούθησε τὴν δευτέραν ἡμέραν, μόνον δὲ τὴν πρώτην τῆς τρίτης ἐσυνθηκολόγησαν οἱ ὀλίγοι ἐναπολειφθέντες (553).

Τὸ ἐπόμενον ἔτος ἤναψε καὶ πάλιν ἡ σθεννυμένη πυρκαϊὰ τοῦ πολέμου διὰ μεγάλων στιφῶν Φράγκων καὶ Ἀλαμάνων πολεμιστῶν, οἵτινες ἰδιοβούλως κατῆλθον ἀρχηγούμενοι ὑπὸ δουκῶν ἐπὶ τῆς τελευταίας σκηνῆς τοῦ πολέμου τούτου, τῆς Ποιβήνης· ἀκωλύτως διέτρεχον οὗτοι τὴν χώραν κατὰ πᾶσαν διεύθυνσιν· οἱ εἰδωλόατραι ἀκόμη Ἀλαμάνοι δὲν ἐφείδοντο οὐδὲ τῶν χριστιανικῶν ναῶν. Ὁ εἰς τῶν δουκῶν αὐτῶν ἐπλανᾶτο ὑπὸ τῆς ἐλπίδος, ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ διαδραματίσῃ τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοδορίου, ἀφοῦ πράγματι πρὸς στιγμήν ἐδέσποζον κατὰ τὸ φαινόμενον ἄνευ ἀντιστάσεως ὅλης τῆς χερσονήσου.

Ἄλλ' ὁ Ναρσῆς ἐγίνωσκεν ὅτι τὸ πολεμικὸν μένος αὐτῶν ἤλατ- τοῦτο ἐν ᾧ μέτρῳ ἠῤῥαζανεν ἡ λεία των. Ἐπατέθη δὲ κατ' αὐτῶν ἐν

Καμπανία παρὰ τὸν Βολτουῦρνον, καὶ συνεκροτήθη αὐτόθι ἅπαξ ἔτι μία ἐξ ἐκείνων τῶν μαχῶν ὁποῖαι αἱ κατὰ τὰς παλαιὰς ἡμέρας ἐν Τελαμῶνι ἢ ἐν Βερκέλλαις—μάχη καλῶς διοικουμένου στρατοῦ ἐκ στρατιωτῶν κατὰ βαρβαρικῆς ἀνδρείας καὶ ἀριθμητικῆς ὑπεροχῆς, μάχη ἐξ ἧς, καθὰ λέγεται, πέντε μόνον ἄνδρες ἐσώθησαν ἐκ τῶν γερμανικῶν ληστρικῶν στιφῶν (554).

Μετὰ τὴν νίκην ταύτην ἐτέλεσεν ὁ Ναρσῆς ἐν Ρώμῃ θρίαμβον, τὸν τελευταῖον ὃν εἶδεν ἡ πόλις. Αἱ τελευταῖαι ὁμάδες τῶν Γότθων ἢ τῶν ἀγρίων συμμάχων αὐτῶν, οἵτινες ἐνεφανίζοντο τῇδε κακείσε, εὐχερῶς ἠττῶντο· πολλοὶ εἶχον ὑποταχθῇ ἐν καιρῷ καὶ ἐξηφανίσθησαν ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἄλλων κατοίκων τῆς Ἰταλίας· ἑτέρα μοῖρα Γερμανῶν εἶχε μεταναστεύσει· τὴν δὲ τελευταίαν ἀντίστασιν ἀντέταξε γοτθικὴ φρουρὰ ἐξ 7,000 ἀνδρῶν ἐν τῷ φρουρίῳ Κόμψα. Ἐν ἔτει δὲ 555 ὁ πόλεμος ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ἀποπερατωμένος.

§ 34. Ἡ Ἐξαρχία.— Ὁ Ναρσῆς, ὅστις ἤξευρε νὰ ἐμπνέῃ σεβασμὸν ἢ φόβον εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει αὐλήν, διωργάνωσεν ἐκ νέου τὴν χώραν, ἣτις ἐγένετο καὶ αὖθις ὀλοκληρωτικὸν τμήμα, μία ἐπαρχία τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους. Δέκα ἀκόμη ἔτη ἐκυβέρνησεν αὐτὴν ὁ Ναρσῆς ὡς ἑξαρχος, καλεῖται δὲ διὰ τοῦτο ἡ περίοδος αὕτη τῆς ἰταλικῆς ἱστορίας, καθ' ἣν ἡ χώρα ἐκυβερνᾶτο ἐκ Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τύπους ἐλληνικούς, διὰ τοῦ ὀνόματος τῆς **Ἐξαρχίας**.

Γερμανικὴ τις πηγὴ ἐξυμνεῖ τὸν Ναρσῆν ἐπὶ εὐσεβείᾳ καὶ ἐλευθεριότητι πρὸς τοὺς πτωχοὺς· αἱ νῖκαι αὐτοῦ ἀποδίδονται μᾶλλον εἰς τὰ ἀγνὰ καθολικὰ αἰσθήματά του, εἰς τὰς εὐλαβεῖς ἀγρυπνίας του καὶ εἰς ἄλλας θεοσεβεῖς πράξεις, ἢ εἰς τὰ ὅπλα αὐτοῦ· ὡς εἰκὸς τὸ καθολικὸν πνεῦμα καὶ ὁ καθολικὸς κληρὸς, ὅστις ἄκων εἶχεν ὑποκύψῃ εἰς τὴν γερμανικὴν κυριαρχίαν, ἀνέλαβεν αὖθις, ὁ δὲ Ναρσῆς θὰ συνεμορφώθῃ πρὸς τὰς ἰδέας αὐτοῦ.

Ἄλλ' ἡ αὐτοκρατορικὴ πολιτικὴ δὲν ἠννόει βεβαίως νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν Ρώμην εἰς τὴν ἀρχαίαν σημασίαν της. Ὁ Ἐξάρχος ἔταξεν ὡς ἐδραν αὐτοῦ τὴν καλῶς ὠχυρωμένην **Ραβέννα**, ἥτις κειμένη ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς θαλάσσης καθίστα εὐκόλον τὴν συγχοι-

νωνίαν μετὰ τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τοῦ κράτους καὶ τῆς πρωτευούσης αὐτοῦ.

Ὁ Ναρσῆς ἐπέζησε τοῦ προκατόχου αὐτοῦ ἐν τῇ ἀρχηγίᾳ Βελισαρίου, ὅστις ἀπέθανεν ἐν ἔτει 565 περιπεσὼν εἰς δυσμένειαν, ὥς καὶ τοῦ αὐτοκράτορος, μετὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ὁποίου συνδέεται ἡ μεγάλη ἐπανόρθωσις τῆς αὐτοκρατορικῆς κύριαρχίας ἐν Ἀφρικῇ, Ἰταλίᾳ καὶ ἐν τινι μικρῷ τμήματι τῆς Ἰσπανίας : διότι καθ' ὃ ἔτος ὁ μέγας στρατηγός του, ἀπέθανε καὶ ὁ Ἰουστινιανὸς μετὰ τριακονταεπταετῇ βασιλείᾳ κατὰ τὸ ὀγδοηκοστὸν τρίτον ἔτος τῆς ἡλικίας του.

Τῆς δὲ εὐμεταβόλου αὐλικῆς εὐνοίας ἔλαβε πεῖραν καὶ αὐτὸς ὁ Ναρσῆς. Ὁ νέος αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς ὁ Β' (565-578) ἀνέκάλεισεν αὐτόν, δοὺς προθύμως ἀκρόασιν εἰς τὰς ἐπὶ καταπιεστικῇ διοικήσει αἰτιάσεις τῶν ἐπαρχιωτῶν κατ' αὐτοῦ, ἀπέθανε δὲ (578) ἀκριβῶς καθ' ἣν ὥραν ἐφέρετο τὸ τελευταῖον κῆμα τῆς μεγάλῃς μεταναστεύσεως τῶν λαῶν ὅπως πλημμυρῆσῃ ἅπαξ ἔτι τὴν Ἰταλίαν διὰ Γερμανῶν πολεμιστῶν.

§ 38. Εἰσβολὴ τῶν Λογγοθάρδων. 568.— Ὁ λαὸς οὗτος ἦσαν οἱ Λογγοθάρδοι, οἵτινες ἐνωρὶς μνημονεύονται μεταξὺ τῶν γερμανικῶν φυλῶν, καὶ δὴ τὸ πρῶτον ὡς ὀλοκληρωτικὸν στοιχεῖον τοῦ κράτους τοῦ Μερβουόδου. Βραδύτερον ἀναμφιβόλως ὑπετάχθησαν οὗτοι ὑπὸ τοὺς Οὔνους καὶ ἀπληλευθέρωθησαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀττίλα. Κατὰ δὲ τοὺς χρόνους τῆς ὀστρογοθικῆς κυριαρχίας ὄκουν οὗτοι ἐν Παννονίᾳ πρὸς νότον τοῦ μέσου Δουνάβεως, ἐν χώρᾳ παραχωρηθείσῃ αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἀφοῦ πρότερον εἶχον κατοικήσει πρὸς βορρᾶν τοῦ ποταμοῦ τούτου.

Γείτονες αὐτῶν πρὸς ἀνατολὰς ἦσαν οἱ Γεπίται, οἵτινες εὐρίσκοντο πλησιέστερον τῶν τρωτῶν σημείων τοῦ Ἀνατολικοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους ἢ οἱ Λογγοθάρδοι. Οὕτω δὲ ἀνεπτύχθησαν μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῆς αὐλῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀγαθαὶ σχέσεις, στηριζόμεναι ἐπὶ ποίᾳ τινὸς κοινότητος συμφερόντων. Τοῦλάχιστον ἐν τῇ καταπολεμήσει τῶν Γότθων εἶχον συμπράξει οὗτοι κατὰ τρόπον ἄμεσον· πολλοὶ Λογγοθάρδοι ὑπηρέτησαν ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Ναρσῆ· ὁ δὲ βασιλεὺς αὐτῶν Ἀλβεῖνος εἶχε πέμψει σῶμα ἐπιλέκτων πρὸς τὸν στρατηγὸν τοῦτον. Οἱ δὲ Γότθοι ἀναμφιβόλως ἐφθονοῦτο ὑπὸ τῶν ἄλλων γερμανικῶν λαῶν, ἅτε κατέχοντες τὴν Ἰταλίαν, ἥτις

ἐθεωρεῖτο παρὰ πᾶσι τοῖς λαοῖς ἐκείνοις τὸ ἔπαθλον τοῦ ἀγῶνος· ἐγεννᾶτο δὲ ζήτημα τίς ἐκ τῶν γερμανικῶν λαῶν ἔμελλε νὰ γίνῃ ὁ κληρονόμος αὐτῶν.

Ἡ ἀνδρεία τῶν Λογγοβάρδων ἐξυμνεῖτο πρὸ πολλοῦ, καὶ ὁ τότε δὲ βασιλεὺς αὐτῶν Ἀλθοίνος εἶχεν ἀποβῆ διάσημος ἐν εὐρυτάτῳ κύκλῳ. Ἡ φήμη μάλιστα αὐτοῦ ἀνυψώθη ἔτι μᾶλλον, ὅτε ἐν ἔτει 566 ἔδωκε πέρας εἰς τὸν μακρὸν πρὸς τοὺς Γεπίδας ἀγῶνα διὰ μεγάλης νίκης, μεθ' ἣν οὐδεὶς πλέον ἐγένετο λόγος περὶ τοῦ λαοῦ τούτου· ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Κουνιμοῦνδος ἔπесε, μετὰ δὲ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Ροσχομῶδης ἐνυμφεύθη ὁ νικητῆς, ὅστις καὶ διέταξε συγχρόνως τὴν κατασκευὴν κυπέλλου ἐκ τοῦ κρανίου τοῦ φονευθέντος βασιλέως τῶν Γεπίδων.

Τὴν ἄμεσον παρότρυνσιν εἰς ἐκστρατεῖαν πέραν τῶν Ἀλπεων θὰ ἔλαβε βεβαίως ὁ Ἀλθοίνος παρ' αὐτοῦ τοῦ Ναρσῆ, ὅστις, χολωθεὶς ἐπὶ τῷ διορισμῷ νέου ἐξάρχου, τοῦ Λογγίνου, ἀπεφάσισε νὰ καταστήσῃ τὸν ἀνδρεῖον καὶ ἄγριον λαὸν ὄργανον τῆς ἐκδικήσεώς του.

Ἀλλ' ὅπως ποτ' ἂν ᾗ ἐν ἔτει 568 ἐπεχείρησαν οὗτοι τὴν ἐκστρατεῖαν· κατὰ τὰς συγχρόνους μαρτυρίας ἔφερον οὗτοι μακροὺς λινοὺς ἐπενδύτας ἀνοικτὰ ὑποδήματα συγκρατούμενα δι' ἱμάντων τὴν δὲ κόμην κατὰ τὸν γυναικεῖον ρυθμὸν ἐχώριζον ἐν τῷ μέσῳ.

Προσεκολλήθησαν δὲ εἰς αὐτούς, διότι οὐδεὶς ἀμφέβηκε περὶ τῆς ἐπιτυχίας, ἀφοῦ ἠγάγετο ὁ Ἀλθοίνος πολλοὶ τυχοδιῶνται ἐξ ἄλλων φυλῶν· οὕτω ἀναφέρονται Γεπίδαι, Βούλγαροι, Σαρμάται, Σουῆθοι, Νωρίκιοι πρὸς τοὺς ἄλλοις δὲ καὶ ὁμιλὸς τις πολυαριθμότερος, 20,000 Σαξῶνων, καὶ αὐτοὶ μετὰ γυναικῶν καὶ παίδων ἀπαλαιοὶ φίλοι τοῦ Ἀλθοίνου», ὡς ἀποκαλεῖ αὐτοὺς ὁ ἱστοριογράφος, ἐνίσχυεν τὸ σμῆνος, ὅπερ ἐν τούτοις δὲν πρέπει νὰ ὑποθέτῃ τις ὅτι ἦτο λίαν πολυάριθμον.

Ὅτε ὑπερέβησαν οὗτοι τὰς Ἰουλιανὰς Ἀλπεις καὶ ἐνεφανίσθησαν εἰς τὴν ἄνω Ἰταλίαν, οὐδένα εὗρον στρατὸν ἐν ἀνοικτῷ πεδίῳ. Μόνη ἡ Παυῖα, ἥτις ἀπὸ τῶν Γότθων ἀκόμη εἶχεν ὀχυρωθῆ, ἰσχυρῶς ἀντέστη κατ' αὐτῶν ἐπὶ τρία ἔτη· ἐν αὐτῇ δέ, ἀφοῦ τέλος ἔπесεν, ἔστησε τὴν κυριαρχικὴν ἑδραν του ὁ Ἀλθοίνος.

Ἐκυβέρνησαν δὲ οὗτοι σκληρότερον ἀκόμη τῶν Γότθων πόλεμος καὶ θήρα ἦσαν αἱ ἀσχολίαι των, ἐδήουν δὲ ἐνίοτε διὰ τῶν ληστρικῶν

ἐπιδρομῶν των καὶ τὰ ὅμοια μέρη τῆς Γαλατίας· περὶ τῆς συντηρήσεως αὐτῶν ἐφρόντιζον οἱ Ρωμαῖοι ὑπήκοοι, εἰς οὓς ἐπέβαλλον οὗτοι νὰ παρέχωσιν αὐτοῖς ὡς φόρον τὸ τρίτον τῶν συγκομιζομένων καρπῶν.

§ 36. Κυρι αρχία τῶν Λογγοθάρδων ἐν Ἰταλίᾳ.—

Ἄλυσις τραγικῶν ἐγκλημάτων, ὧν ἡ ἔκθεσις ἀναγινώσκεται ὡς τεμάχιον ἐπικοῦ ποιήματος, ἐξερρίζωσε τὸ βασιλεῖον ὅπερ Ἰδρυσαν οἱ Λογγοθάρδοι. Ἐν μεθυστικῇ ὑπεροφίᾳ, ἐν τινι συμποσίῳ, ἐξηνάγκασεν ὁ Ἀλθοῖνος τὴν σύζυγον αὐτοῦ νὰ πῇ ἐκ τοῦ κυπέλλου ὅπερ εἶχε παραγγείλει οὗτος νὰ κατασκευασθῇ ἐκ τοῦ κρανίου τοῦ πατρός της. Τὸ κύπελλον τοῦτο εἶδεν ἰδίῳις ὀφθαλμοῖς, ἀλέγω τὴν ἀλήθειαν ἐν Χριστῷ βεβαίῳ ὁ Παῦλος Διάκονος, ὁ ἱστοριογράφος αὐτῶν. Ἀλλὰ τὸ φρικαλέον ἐγκλημα ἐξεδίκησεν ἡ Ροσσομούνδη συνομόσασα μετὰ τοῦ ὑπασπιστοῦ τοῦ βασιλέως Ἑλμίχου καὶ ἑνὸς τῶν πολεμιστῶν αὐτοῦ Περεδέου, καὶ καλέσασα αὐτοὺς ἐν τῷ θαλάμῳ ὅπου εἰνοβαρῆς ἐκοιμᾶτο ὁ Ἀλθοῖνος. Τὸ ξίφος αὐτοῦ—καθ' ἃ φέρουσιν αἱ ἀγγεγονοὶ ἀφηγήσεις—εἶχε καθηλωθῇ ἐν τῇ θήκῃ του, καὶ ὁ βασιλεὺς τῶν Λογγοθάρδων ἐφρονεύθη, χωρὶς νὰ δυνηθῇ ν' ἀντιστῇ.

Ἄλλ' ἡ Ροσσομούνδη δὲν ἀπήλαυσε τῶν καρπῶν τῆς βιαιοπραγίας της, τῶν Λογγοθάρδων ἀρχηγῶν ἐγεγνέντων ἐναντίον αὐτῆς· ἐδραπέτευσε δ' αὕτη μετὰ τῶν θησαυρῶν της εἰς τὴν Ραθένναν καὶ περιέπλεξε τὸν ἑξαρχον Λογγῖνον εἰς τὰ δίκτυά της· εἰς τὸν ἱεραστὴν αὐτῆς, τὸν ὑπασπιστὴν τοῦ Ἀλθοῖνου, ἀποβάντα ὀχληρόν, ἔδωκε δηλητήριον· οὗτος δὲ ἀντιληφθεὶς τοῦ πράγματος ἐξηνάγκασεν αὐτὴν νὰ κενώσῃ τὸ ὑπόλοιπον τοῦ ποτηρίου (573).

§ 37. Λογγοθάρδοι καὶ Ρωμαῖοι.—Ἀλλὰ καὶ ὁ Κλέφης, ὁ μετὰ τὸν Ἀλθοῖνον ἀναγορευθεὶς βασιλεὺς, μετὰ μικρὸν ἐδόλοφονήθη. Μεθ' ὃ δὲν ἐξελέγη ἀμέσως νέος βασιλεὺς, ἕκαστος δὲ τῶν δουκῶν, ὧν ὁ ἀριθμὸς ἀναβιβάζεται νῦν εἰς τριάκοντα καὶ πέντε, ὑπερῆσπιζε τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ «civitas»—τὴν περιφέρειαν, ἣν συνεκράτει τῇ ἰδίᾳ ἑαυτοῦ καὶ τῇ τῶν ἀκολουθῶν δυνάμει.

Δὲν ὑπῆρχε πλέον ὠρισμένον πολιτειακὸν σύστημα ὡς ἐπὶ τῶν Γότθων, οὐδὲ ἰσχυρά τις κυριαρχία. Τὰ παράλια τῆς Ἰταλίας, ἡ Ρωμανία, ἡ κάτω Ἰταλία, ἡ Λυγουρία, ἡ Σικελία, ἡ Σαρδηνία, Κορσική, διετέλουν ὑπὸ τὸν ἑξαρχον ὡς ὀλοκληρωτικὰ μέρη τοῦ Ἀνατολικοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους, ὁ δὲ θρησκευτικὸς χωρισμὸς—

ὁ Ἀρειανισμὸς τῶν Λογγοθάρων καὶ ἡ ὀρθοδοξία τῶν ὑποταταγμένων κατοίκων—ἐξεδηλοῦτο σφοδρότερον ἔτι ἢ πρότερον, ἀφοῦ οἱ νέοι κυρίαρχοι ἦσαν κατώτεροι τῶν Ὀστρογόθων κατὰ τὸν πολιτισμόν. Ἦσθάνοντο ὁμῶς τὴν ἀδυναμίαν των, ἥτις ἡδύνατο κατὰ πᾶσαν στιγμήν νὰ ἐνώσῃ κατ' αὐτῶν τὰς ὀρθοδόξους δυνάμεις, τὴν Ἀνατολικὴν Ρώμην καὶ τὸ Φραγκικόν κράτος, καὶ ὡς ἐκ τούτου προέβησαν καὶ αὐθὺς εἰς ἐκλογὴν βασιλείως κατὰ τὸ 584.

Ἐξελέγη δὲ ὁ υἱὸς τοῦ Κλέφῃ Ἀουτάρης (584—590), ὅστις διέτρεξεν εἰτα τὴν Ἰταλίαν μέχρι τοῦ πορθμοῦ, θίγων δὲ διὰ τοῦ ξίφους στήλην ὑψουμένην παρὰ τὴν ἀκτὴν, καὶ ἀπαγγέλλων τὰς

Ἡ βασίλισσα τῶν Λογγοθάρων Θεουδελίνδη πρσφέρουσα τῷ Ἀγίῳ Ἰωάννῃ ἀφιερώματα κλπ.

Ἀνάγλυφον τοῦ ὑπ' αὐτῆς ταύτης ἰδρυθέντος ἐν ἔτι 595 ἐν Μόντζα καθεδρικοῦ ναοῦ, εὑρισκόμενον νῦν ὑπεράνω τῆς πύλης τοῦ κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα ἀνακαινισθέντος ναοῦ. Τὰ περισσότερα τῶν εἰκονιζομένων ἀφιερωμάτων εὑρίσκονται ἀκόμη ἐν τῷ θησαυροφυλακείῳ τοῦ ναοῦ.

λέξεις «ἕως ἐδῶ εἶναι Λογγοθαρία», ἔτασεν ἐν πνεύματι μετριοπαθείας τὸ ὄριον τῶν κατακτήσεων του ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς ἕως τότε κατακτητάς.

Ὁ Ἀουτάρης εἶχε νυμφευθῇ μετὰ τῆς Φραγκίδος πριγκιπίσσης Θεουδελίνδας, ἥτις εἶχεν ἀνατραφῇ ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Γαριβάλδου, δουκὸς τῶν Βοϊσαρίων. Μετὰ τὸν θάνατον δὲ τοῦ Ἀουτάρῃ ἔλαβεν αὕτη σύζυγον τὸν δοῦκα τοῦ Τουρίνου Ἀγιλοῦλφον, ὅστις ἐξελέγη βραδύτερον βασιλεὺς. Ἦτο δ' αὕτη καθολικὴ χριστιανὴ καὶ παρίσταται ὡς γυνὴ ἐξέχουσα διὰ τὴν μόρφωσιν καὶ τὸ κάλλος αὐτῆς.

Λόγοι πίστεως ὡς καὶ λόγοι πολιτικοὶ παρεκίνησαν αὐτὴν νὰ ἐνεργήσῃ προσηλυτισμὸν παρὰ ταῖς Λογγοθάρδεις ὑπὲρ τοῦ καθολικοῦ τούτου δόγματος : « Πατὴρ, Υἱὸς καὶ Ἅγιον Πνεῦμα ἐν τριτῇ προσώποις, εἰς καὶ ἀληθὴς Θεὸς ἐν ἴσῃ δυνάμει καὶ δόξῃ ». Συνεδέθη δὲ στενωῶς μετὰ τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ρώμης Γρηγορίου τοῦ Α' (590—604), ὅστις ἀπετέλει διὰ τοὺς Ρωμαίους τὸ φυσικὸν κέντρον τῆς πιεζομένης πίστεως καὶ ἐθνικότητός των. Ἄλλ' αἱ προσπάθειαι αὐτῆς δὲν εἶχον ἐπιφέρει ἀκόμη οὐδὲν ἀποτέλεσμα, ἐν δὲ τῇ ἐξεικονίσει, ἣν παρέχει Παῦλος ὁ Διάκονος, τοῦ βασιλέως Ροθαρίου, ὅστις ἦλθεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῷ 636, καταφαίνεται ὅλον τὸ ἀδι-ἀλλακτον τῆς ἀντιθέσεως. Ἐξυμνεῖ αὐτόν ὡς ἀνδρεῖον καὶ δίκαιον ἄνδρα, ἀλλὰ προσθέτει ὅτι αὐτὸν ἀκολουθεῖ τὴν εὐθεῖαν γραμμὴν τῆς χριστιανικῆς πίστεως. « καὶ αὐτός » λέγει ὁ ὀρθόδοξος Διάκονος, « ἦτο κηλιδωμένος ὑπὸ τῆς ἀπιστίας τῆς ἁρειανῆς αἵρέσεως, ἕνεκα τῆς ὁποίας πρὸς ὀλεθρον αὐτῶν καλοῦσι τὸν Υἱὸν ὑποδεέστερον τοῦ Πατρὸς, τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ὑποδεέστερον τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ ». Εἰς ὅλας τὰς πόλεις τοῦ κράτους ἵσταντο ἀντιμέτωποι εἰς καθολικὸς καὶ εἰς ἁρειανὸς ἐπίσκοπος, οὕτω δὲ ἡ χώρα δὲν ἠδύνατο νὰ εὐημερήσῃ.

§ 38. Τὸ Φραγκικὸν Κράτος κατὰ τὸν ΣΤ'. καὶ Ζ' αἰῶνα. — Τοῦ στοιχείου τούτου τῆς ἀδυναμίας, τῆς θρησκευτικῆς διχονοίας, μόνον τὸ Φραγκικὸν κράτος ἦτο ἐλεύθερον, τοῦτο δέ, ἢ μᾶλλον αἱ ὑπὸ τῶν Φράγκων δεσποζόμεναι χῶραι, ἐτήρησαν ἐν τῷ μετὰ τὸν Χλωδοβίκον χρόνῳ εἰδός τι ἡγεμονίας ἐν τῷ γερμανικῷ κόσμῳ τῆς Δύσεως.

Δις, μόνον δις κατὰ τοὺς δύο αἰῶνας καθ' οὓς ἐβασίλευον τοῦ ἔθνους ἡγεμόνες ἐκ τοῦ μεροβιγγιακοῦ οἴκου, ἠνώθη ὅλη ἡ Φραγκία ὑπὸ ἑνᾶ βασιλεία, ἀπὸ τοῦ 558—561 ὑπὸ τὸν Χλωθάριον τὸν Α', τὸν ὑστερότοκον υἱὸν τοῦ Χλωδοβίκου, καὶ ἀπὸ τοῦ 613—628 ὑπὸ τὸν Χλωθάριον τὸν Β'. Τὰς βραχείας ταύτας περιόδους ἠκολούθουν πάντοτε νέαι διανομαὶ μεταξὺ τῶν υἱῶν, καὶ οἱ ἐκ τούτων οἰκοθεν ἐπακολουθοῦντες πόλεμοι καὶ δολοφονίαι μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν καὶ τῶν συγγενῶν, εἰς οὓς παρεσύροντο κατ' ἀνάγκην οἱ ἀκόλουθοι αὐτῶν, οἱ ἔμπιστοι, ἔπειτα δὲ καὶ μεγαλείτερος ἀριθμὸς ἐλευθέρων ὡς « Leudes » αὐτῶν, ἃν ἐπιτρέπεται ἡ τοιαύτη ἐκφρασις.

Δὲν ὑπάρχει φρικαλεώτερον παράδειγμα ὁμοτήτων, ἐκείνων ἃς παρουσιάζουσιν οἱ χρόνοι οὗτοι καὶ ὁ οἶκος τοῦ Χλωδοβίκου. Ἐνίοτε ἡ ἀσυνήθης ὁμότης τῶν ἐγκλημάτων αὐτῶν ἐξεγείρει παρὰ τῷ ἔρευνη-τῇ ἀκούσιον ἐνδιαφέρον διὰ πρόσωπά τινα τοῦ κύκλου τούτου· εἶναι γνωστὴ ἡ περὶ τὰς μαιιοφονίας ἄμιλλα μεταξὺ τῶν φρικαλέων γυναικῶν αἵτινες χαρακτηρίζουσι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην — τῆς Βρουνεχίλδης, θυγατρὸς τοῦ Βεσιγότθου βασιλέως Ἀθαναχίλδου, συζύγου τοῦ βασιλέως τῆς Αὐστρασίας Σιγηβέρτου τοῦ Α'. τῆς ταπεινῆς καταγωγῆς ἐρωμένης τοῦ Χιλπερίχου Α'. τῆς Νευστρίας Φρεδεγούνδης, ἥτις ἐνήργησε τὴν ἀπόπνιξιν τῆς συζύγου αὐτοῦ Γαλεσουίνδης, ἀδελφῆς τῆς Βρουνεχίλδης, ἐνῷ ἐκοιμᾶτο, ἤρξατο δὲ οὕτω ἡ σειρὰ τῶν φρικαλεοτήτων, ἥτις ἔληξε μετὰ δεκατέσσαρα ἔτη, ὅτε ὁ υἱὸς τῆς Φρεδεγούνδης Χλωτάριος ὁ Β'. διέταξε νὰ θανατώσῃ τὴν εἰς χεῖρας αὐτοῦ περιπεσοῦσαν Βρουνεχίλδην, σύροντες αὐτὴν ὀπιθεν ἀγρίου ἵππου.

Ἄλλ' ἡ ἔνωσις αὕτη βαναύσων παρεκτροπῶν καὶ ἐπιλέπτου ὁμοτήτος, πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ὁποίων δὲν ἐλαμβάνοντο ὑπ' ὄψιν οὔτε θεῖοι οὔτε ἀνθρώπινοι νόμοι, δὲν χαρακτηρίζει ἀπλῶς μόνον τὸν βασιλεύοντα οἶκον, ἀλλ' ὅλον τὸν λαόν, ἐφ' ὅσον δύναται τις νὰ εἰκάσῃ περὶ τούτου, ὡς εἶναι εὐλογον, ἐκ τῶν ἀνωτέρων τάξεων αὐτοῦ.

Ἡ συγχώνευσις τῶν νικητῶν καὶ τῶν ἡττημένων συνετελέσθη ταχέως, οὐδὲν δὲ πρόσκομμα ἀπῆντησε καὶ ἡ συγχώνευσις τῶν κακιῶν τῆς ρωμαϊκῆς διαφθορᾶς καὶ τῆς φραγκικῆς ἀγριότητος. Ἡ ἐκκλησία ἐκλείει τὰ ὅμματα ἐνώπιον τῶν γεγονότων τούτων, διότι αἱ κακίαι αὗται δὲν συνεβάδιζον μεθ' ἐκείνης ἥτις ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τοῦ ὀρθοδόξου ἐπισκόπου ὡς ἡ κακία πασῶν τῶν κακιῶν, τῆς ἀρειανικῆς αἵρέσεως — λίαν ἐπιτυχῶς συγγραφεὺς τις παρωμοίωσεν αὐτὴν πρὸς μητέρα, ἥτις ἀπέναντι υἱοῦ μονογενοῦς ὑποκύπτουσα εἰς φυσικὴν ἀδυναμίαν — τὰ πάντα πιστεύει, τὰ πάντα ἐλπίζει, τὰ πάντα ὑπομένει.

Πλὴν τούτου ἐνταῦθα οἱ Ρωμάνοι δὲν ἀπεστεροῦντο τῆς παρουσίας των διὰ διαρπαγμῶν, ὡς συνέβαινε τοῦτο παρὰ τοῖς Βουργουνδοῖς, τοῖς Γότθοις, τοῖς Βανδάλοις, ἢ ὅπως νῦν συνέβη πολλαπλῶς ἐν Ἰταλίᾳ διὰ τῶν Λογγοβάρδων. Διὰ τὰ ὑπὸ τὸν Χλωδοβίκον πρὸς νότον προελάσαντα στρατεύματα ἐπήρκειν αἱ δημόσιαι γαῖαι

πρὸς προικοδότησιν μάλιστα δὲ καὶ πλουτισμὸν αὐτῶν, ἡδύνατο δ' οὗτοι οὕτω νὰ δαπανῶσι ὅπως ἀπολαύωσι μετὰ τῆς ἐμπαθείας τῆς ραγδαίως πρὸς τὸν πλοῦτον ἐξικομένης βαρβαρότητος τὰς ἡδονὰς ἃς παρείχεν ἡ ἀπὸ ἐξ αἰώνων πεπολιτισμένη αὕτη χώρα. Οὕτω δὲ ἐξηφανίσθη μάλιστα ἡ ἀρετὴ ἐφ' ἣ ὁ Τάκιτος ἐξύμνει τὰς Γερμανίδας καὶ ἦν καὶ αὐτός ὁ Καῖσαρ εἶχε παρατηρήσει παρὰ τοῖς γερμανικοῖς λαοῖς.

Ἐπεξετάθη δὲ ἡ ἐξαχρείωσις καὶ ἐπὶ τοῦ κλήρου, ὅστις δὲν ἀπητχολεῖτο ἐνταῦθα, ὡς ἐν Ἰταλίᾳ, Ἰσπανίᾳ καὶ Ἀφρικῇ, ὑπὸ τοῦ αὖξοντος ἀνταγωνισμοῦ ἄλλου δόγματος. Ἡ φιλία τῶν ἐπισκόπων πρὸς τὴν βασιλείαν ἐπέφερε τὴν ὀλεθρίαν συνεπίαν, ὅτι ἄνδρες ἀνάξιοι ἐγίνοντο διὰ τῆς βασιλικῆς εὐνοίας ἐπίσκοποι, οἵτινες ἔπειτα πρὸς ἀνταπόδοσιν ἐξυπηρετοῦν μεροληπτικῶς τὰ συμφέροντα τῶν βασιλέων. Πανταχοῦ τὸ σπουδαῖον ἐθεωρεῖτο ἡ ὀρθὴ πίστις, ἐνῶ ὀλιγωτέρα εἰδίδετο προσοχὴ εἰς τὸ ὀρθῶς πράττειν.

Ἄλλ' ἡ ἡθοποιὸς δύναμις τῆς ἐκκλησιαστικῆς διδαχῆς καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως δὲν ἐξέλιπε καθ' ὅλοκληρίαν καὶ κατὰ τοὺς χαλεποὺς ἐκείνους χρόνους, δὲν ἔλειπον δὲ κληρικοὶ οἵτινες ἐνέμενον πιστοὶ εἰς τὸν πυρῆνα τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας, τῆς συνισταμένης εἰς τὴν καθοδήγησιν πρὸς ἔργα ἀγαθὰ διὰ τῆς ὀρθῆς πίστεως, τὴν δὲ διδασκαλίαν ταύτην ἐνίσχυνον, ὑποδεικνύοντες τὰς πέρας τοῦ βίου τούτου ποινάς· ἡ ὑπόδειξις δὲ αὕτη καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς εἰδωλολατρικῇ ἀκόμῃ ἐν μέρει φρονοῦσι Φράγκοις, ἀπέβαιεν ἀποτελεσματικὴ, ἀφοῦ ἡ περὶ ἀθανασίας πίστις ὑπῆρχε καὶ ἐν τῇ γερμανικῇ εἰδωλολατρίᾳ.

Ὑπὸ πολιτικὴν ἔποψιν ἡ ἐνότης τῆς πίστεως καὶ ἡ δύναμις τῆς ἐκκλησίας, ἥτις πανταχοῦ ἡννοήθη καὶ ἐπλουτίσθη ὑπὸ τῶν βασιλέων, ἦτο χρήσιμος. Ἡ ἐνιαία αὕτη ἐκκλησία παρεκώλυεν ἡ ἐμετρίαζεν ἐν μέρει τὰς ὀλεθρίας συνεπίας ἃς ἄλλως θὰ ἐπέφερον αἱ διανομαὶ τοῦ κράτους. Συνεκέντρωσε μέγαν πλοῦτον, εἶχεν εἰς τὴν διάθεσίν τῆς ἀπεράντους κτήσεις, καὶ ἀπέκτησεν οὕτω καὶ μεγίστην ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ οἰκονομολογικοῦ βίου τοῦ λαοῦ· ἀλλὰ τὴν ἡθικὴν παρακμὴν, ἥτις ἀπαύστως ἐπετείνετο, δὲν θὰ ἡδύνατο ν' ἀναχαιτίσῃ παρὰ τῷ φραγκικῷ λαῷ ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ, ἥτις ὑπὸ τῆς φύσεως τόσον δαφυλῶς προικισθεῖσα καθίστα ὡς ἐκ τούτου τὸν βίον ὅχι πολὺ δύσκολον. Ἀναμφιβόλως δὲ εἰς τὴν αὐτὴν παρακμὴν θὰ περιήρχοντο

καὶ οἱ ἄλλοι Γερμανοὶ οἱ ἐπὶ ρωμαικοῦ ἐδάφους ἐγκατασταθέντες, ἄτε μὴ ἔχοντες καὶ οὗτοι μείζονα τῶν Φράγκων δύναμιν ἀντιστάσεως : συνέβη ὅμως ν' ἀναπτυχθῇ μακρὰν αὐτῶν ἐχθρὸς, ὅστις ταχέως ἔμελλε νὰ προκαλέσῃ τὰς φυσικὰς καὶ ἠθικὰς δυνάμεις τῶν πρὸς ἀγῶνα ὑπὲρ πίστεως καὶ ἐξουσίας, πρὸς ἀγῶνα ζωῆς καὶ θανάτου.

Ὁ ἐχθρὸς οὗτος ἦσαν οἱ Ἄ ρ α β ε ι

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

**Ὁ Ἰσλαμισμὸς καὶ τὸ Καλιφάτον. — Αἱ προ-
ταὶ κατακτήσεις αὐτοῦ. — Τὸ Ἀνατολικὸν
Ρωμαϊκὸν κράτος. — Τὰ ἐν τῇ Ἑσπε-
ρία : τὸ κράτος τῶν Βασιγόθων.
Φραγκικὸν κράτος. — Καρολος
ὁ Μάρτελλος καὶ οἱ Ἄρα-
βες. — Βονιφάτιος καὶ
Πιπῖνος ὁ Α'.**

§ 39. Ἀραβία. — Ἀραβία εἶναι ἡ δυτικωτέρα τῶν τριῶν μεγάλων χερσονήσων, αἵτινες ἐξορμῶσι πρὸς νότον ἐκ τοῦ κορμοῦ τῆς Ἀσίας, καθ' ὃν τρόπον ἡ Ἰλλυρική, ἡ τῶν Ἀπεννίνων καὶ ἡ Πυρηναικὴ χερσόνησος ἐκ τοῦ κορμοῦ τῆς Εὐρώπης· εἶναι δὲ ὑψίπεδον ἐνούμενον πρὸς τὰ βορειανατολικά μετὰ τῶν μεγάλων ἐρήμων τῆς μέσης Ἀσίας, καλυπτόμενον δὲ κατὰ τὰ μεσημβρινὰ καὶ βορειοδυτικὰ κατὰ μέγιστον μέρος ὑπὸ ἐρήμων, ὑψίπεδον οὗ ἡ ἐπιφάνεια εἶναι σχεδὸν πενταπλασία τῆς ἐπιφανείας τῆς Γερμανίας.

Οἱ ἀρχαῖοι διέκρινον αὐτὴν εἰς Εὐδαιμόνα Ἀραβίαν, τὴν περιλαμβάνουσιν τὴν κατὰ τὰς δυτικὰς ἀκτὰς χώραν τῆς Ὑεμένης πρὸς τὴν Ἐρυθρὰν Θάλασσαν, τὴν Πετραίαν, ἥτοι λιθώδη Ἀραβίαν μετὰ τῆς χερσονήσου τοῦ Σινᾶ καὶ τὸ ἀμμώδες ἐσωτερικόν.

Ἀξιώπιστοι ἐρευνῆται περιέγραψαν τὸ ἐσωτερικὸν τοῦτο, τὸ ἀποτελοῦν τὸ μέγιστον μέρος τῆς χώρας. αἰεὶ τὰς θλιβερὰς ἐρήμους τῆς Ἀραβίας, λέγει ὁ Γιββων, ἀπέραντος ἀμμώδης πεδιάς διακόπτεται μόνον ὑπὸ ἀποτόμων γυμνῶν ὄρεων, καὶ ἡ ἐπιφάνεια τῶν ἐρήμων ἄνευ σκιᾶς καὶ σκέπης φλογίζεται ὑπὸ τῶν καθέτων καὶ ἐνοχλητικῶν ἀκτίνων τροπικοῦ ἡλίου. Ἀντὶ δροσερᾶς αὔρας οἱ ἄνθρωποι ἐξα-

πλοῦσι ἐπιβλαβὴ καὶ αὐτόχρημα θανατηφόρον πνοήν. Τὰ ἐξ ἄμμου ὄρη ἄτινα ἐναλλάξ ὑψοῦσιν ἢ ἐξαφανίζουσιν ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ κύματα τοῦ Ὠκεανοῦ. Οἱ χεῖμαρροι οἱ κατερχόμενοι ἐκ τῶν ὀρέων ἀπορροφῶνται ὑπὸ τῆς διψχλέας γῆς, τὰ σπάνια καὶ ἀπεξηραμένα φυτὰ, ἢ ταμχρίνθη καὶ ἢ ἀκακία, αἷτινες ριζοβολοῦσιν εἰς τὰς σχισμάδας τῶν βράχων τρέφονται ἐκ τῆς ὀρόσου τῆς νυκτός, πενιχρὰ ποσότης ὕδατος, συναθροίζομένη εἰς τὰς δεξαμενάς καὶ τὰ ὑδραγωγεία, παρέχει εἰς τὸν ὁδοιπόρον μετὰ διψχλέαν καὶ πνιγερὰν πορείαν τὴν γεῦσιν τοῦ ὕδατος τὸ ὅποιον ἔρρευεν ἐπὶ κοίτης ἐκ θεοῦ ἢ ἁλατος. »

Ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων οἱ κάτοικοι διακρίνονται εἰς Ἀ δ ὁ ε σ ἁ, ἤτοι μονίμους Ἀραβας, καὶ εἰς Β ε δ α β ι (Βεδουίνους) ἤτοι νομαδικὰς φυλάς τῶν ἐρήμων. Οἱ πρῶτοι ἤσκουν ἀκμαϊότατον ἐμπόριον, οὗ κυριώτατα εἶδη ἦσαν τὰ προϊόντα τῆς ὥραιας παρακτίου χώρας, τὸ λιθωντὸν λ. χ., νῦν ὁ καρές· ἀλλ' ἡ κυριώτερα δύναμις τοῦ ἔθνους ἔγκειται εἰς τοὺς Βεδουίνους, τοὺς κατοίκους τῶν ἐρήμων, οἵτινες διεφύλαξαν εἰς τὸν ἰσχυρότατον λαὸν τὴν ἐπάρκειαν καὶ μετ' αὐτῆς τὴν ἐλευθερίαν.

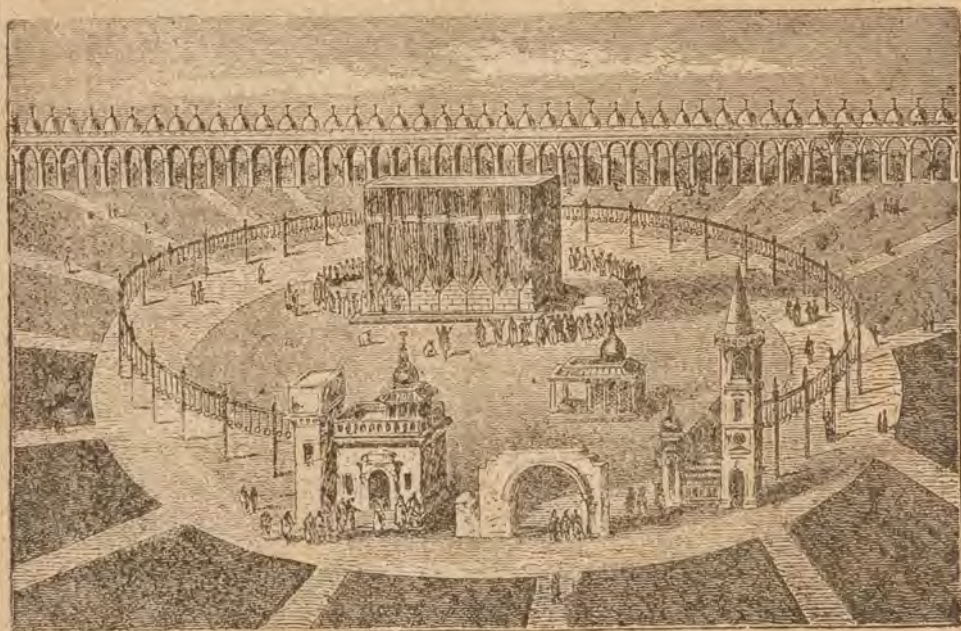
Τὴν μονοτονίαν τῶν ἀτελευτήτως ἐκτεινομένων τόπων διακόπτουσιν ἄψυχα φοινικόδενδρα καὶ ἀκακία. Ὁ ἵππος, οὗ τὸ καθαρώτατον γένος ἐπορίσθηται οὗτοι ἐκ τῶν σταύλων τοῦ Σολομῶντος, καὶ ἡ ὑπομονητικὴ, ἀκούραστος καὶ ἄνευ ἀναγκῶν κάμηλος εἶναι διὰ τὸν λαὸν τοῦτον τὰ πλοῖα ἐν τῇ ἀμμώδει θαλάσῃ τῶν ἐρήμων, ἄτινα ἀπὸ ὀάσεως εἰς ὀασιν φέρουσι τοὺς ἰσχνούς, ἡλιοκαεῖς μυῶδεις ἄνδρας.

Οἱ Βεδουῖνοι οὗτοι ἀπὸ παναρχαίων χρόνων ζῶσι καθοδηγοῦντες ἢ ληστεύοντες τὰ ἐμπορικὰ καραβάνια, τὰ διερχόμενα ἐπὶ τῶν παλαιῶν ὁδῶν τῶν συνδεουσῶν τὰς πεπολιτισμένας χώρας. Διηρημένοι εἰς πλῆθος μικρῶν φυλῶν, ὑποκειμένων εἰς σείχας ἢ ἐμίρας, συχνούς διεξάγουσι πρὸς ἀλλήλους πολέμους. Ἡ μᾶλλον ἀσήμεντος αἰτία ἤτοι ὁ τραυματισμὸς μιᾶς καμήλου, ἢ χρήσις μιᾶς πηγῆς ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐγείρει τὸ μῖσος, προκαλεῖ τὴν ἀνθρωποκτονίαν, τὴν ἐκδίκησιν, ἥτις εἶτα κληρονομικῶς μεταδιδόμενη συνεχίζει τὴν παλαιὰν ἔχθραν ἐπὶ γενεάς, δεκαετηρίδας καὶ ἑκατονταετηρίδας.

Τοῦτα ὅμως καὶ ἄλλα ἄγρια ἦθη μετριάζονται δι' εὐεργετικῆς φι-

λοξενίας, ἥς τὴν ἀξίαν δὲν πρέπει νὰ ὑποτιμῶμεν, λόγῳ ὅτι εἶναι αὕτη τρόπον τινα φυσικὸν προϊόν τῆς καταστάσεως ταύτης καὶ τῆς χώρας, ἥτις καὶ σήμερον ἀκόμη μόνον 4 ἕως 5 ἑκατομμύρια ἀνθρώπων ἀριθμεῖ ἐπὶ τῆς ἀπεράντου ἐδαφικῆς ἐκτάσεώς της.

Οἱ Ἄραβες εἶναι ὁ μόνος ἐκ πάντων τῶν ἀνατολικῶν λαῶν ὁ δεικνύων ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας αἰσθημα συγγενὲς πρὸς τὸ εὐρωπαϊκὸν πνεῦμα· δραστήριος, εὐκίνητος, πονηρός, κέκτηται ἔρωτα ὑπὲρ τῆς ποιήσεως, τῆς τέχνης τῶν ὥραίων λόγων, εἶναι πεποικισμένος μετὰ

Κααβὰ ἐν Μέκκᾳ ἐν τῇ σημερινῇ καταστάσει αὐτῆς κατὰ τὸν Budley.

φυσικῆς εὐγλωττίας ἥτις παρά τισιν ἀναφαίνεται ὑψιπέτις καὶ δεινὴ, ἐνῷ ἀπαγορεύεται αὐτοῖς ὡς καὶ εἰς ὅλην τὴν σημιτικὴν φυλὴν, εἰς ἣν οὗτοι ἀνήκουσιν, ἡ ἀγάπη τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν, τῆς γλυπτικῆς, τῆς ζωγραφικῆς.

Ἡ θρησκεία αὐτῶν ἦτο ἀείποτε ἀστρολατρεία· πρὸς τὰ λάμποντα φῶτα, πρὸς τὰ ὁποῖα ἐκάνόνιζον τὴν διεύθυνσιν αὐτῶν κατὰ τὰς νυκτερινὰς πορείας διὰ μέσου τῶν ἀπεράντων ἐρήμων, ἀνέβλεπον μετὰ

θηρσκευτικοῦ σιθασμοῦ. "Οσον δὲ ζωηρὰ καὶ ἂν ἦτο ἡ φαντασία των, ὅσον προθύμως καὶ ἂν ἔτεινον τὸ εὖς πρὸς τὸν ἀφηγούμενόν τι, ἐν τούτοις ἡ θρησκευτικὴ αὐτῶν πίστις δὲν παρήγαγε ποσῶς μύθους· ἔπλασε μόνον ὀνόματα θεῶν καὶ ἀπένειμεν εἰς τυχαῖα φυσικὰ ἀντικείμενα μυστηριώδεις μαγικὰς δυνάμεις· ἀκριβῶς δὲ ἐν τοιοῦτο ἀντικείμενον—λίθος μέλας καταπεσὼν ἐξ οὐρανοῦ, ἄρα μετεωρόλιθος τις, ἐγκεκλεισμένος ἐν Μέκκα ἐντὸς ἱερᾶς σκηνῆς ἢ οἴκας, ἢ, ὡς νῦν, ἀποτεθειμένος εἰς ἓνα τῶν τεσσάρων τοίχων τη, ἀπετέλει· ὡς Kiabe ἢ K a a θ ἂ, ὡς «ὁ οἶκος», σεπτὸν ἱερὸν τοῦ ὄλου ἔθνους, πρὸς δ' ἀπὸ παναρχαίων ἡμερῶν πορεύονται πρὸς προσκύνησιν, καὶ οὐ οἱ τοῖχοι ἀνφοκοδομήθησαν ἀκριβῶς κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους.

§ 40. Ὁ Μωάμεθ.—Ἀκριβῶς ἐκεῖ, ἐν Μέκκα, ἐν πόλει κειμένη εἰς τὸ ἥκιστα πεπορικισμένον τμήμα τῆς Εὐδαίμονος Ἀραβίας, εἰς ὀλίγων ἡμερῶν πορείαν μακρὰν τῶν ἀκτῶν τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, σπανιώτατα δὲ προσιτῇ εἰς πόδα χριστιανοῦ Εὐρωπαίου, καὶ ἐκ τῆς φυλῆς εἰς ἣν ἦτο ἐμπεπιστευμένη ἡ φύλαξις τοῦ ἱεροῦ τούτου, τῆς φυλῆς τῶν Χ ο ρ α ῖ σ ι τ ῶ ν, ἐγεννήθη ὁ ἀνὴρ ὅστις εἰσῆγαγε τὸν λαὸν τοῦτον, τὸν μέχρι τοῦδε διαβιώσαντα σχεδὸν ἄνευ ἱστορίας, εἰς τὴν σειρὰν τῶν κοσμοϊστορικῶν ἐθνῶν—, ὁ Μ ω ἂ μ ε θ, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀδδουλλάχ (περὶ τὰ 569 μ. Χ.).

Ἡ μετέπειτα παράδοσις διεκόσμησε καὶ τὴν νεανικὴν του ἡλικίαν διὰ παντοειδῶν θαυμάτων· ἀλλὰ τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἡ ἱστορία αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁμοία σχεδὸν πρὸς τὴν ἱστορίαν παντός κοινοῦ Ἀραβός. Ἐνωρὶς ἀπορφανισθεὶς καὶ ἐν πενίᾳ διατελῶν ηὔξησε πλησίον τοῦ θεοῦ αὐτοῦ Ἀβού Ταλέθ· ὅπως δὲ μὴ μείνη ἡ νεανικὴ αὐτοῦ ἡλικία ἄνευ ἰσχυρῶν θρησκευτικῶν ἐντυπώσεων ἢ παροτρύνσεων ἐφρόντισαν αὐτοὶ οἱ περὶ αὐτόν. Ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ ἱερῷ τόπῳ καὶ ἐν τοῖς κόλποις τῆς κραταιᾶς φυλῆς τῶν Χοραϊσιτῶν ὑπῆρχε διχόνοια μεταξὺ πλουσίας ἀριστοκρατικῆς πατριᾶς καὶ πτωχοτέρου τινός ἢ ἀπλουστέρου γένους τῶν Χ α σ ι μ ι τ ῶ ν. Ὁ Μωάμεθ ἦτο Χοσιμίτης, ἐνηλικιωθεὶς δὲ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν πλουσίας χήρας ἐξ οἴκου ἐπιφανοῦς, τῆς Χ α δ ι δ ζ ἂ ς, ἥς τὰς ἐμπορικὰς ὑποθέσεις ἐπεμελεῖτο οὗτος, καὶ ἦν βραδύτερον ἐνυμφεῖσθαι. Αἱ περιοδεῖαι αὐτοῦ ἔφερον αὐτόν εἰς σχέσεις μετὰ Ἰουδαίων ἔτινες, ὅπως πανταχοῦ οὕτω καὶ ἐκεῖ, ἦσαν πολυάριθμοι, καὶ μετὰ χριστιανῶν, ὅτινες ἕνεκα τῶν δογματικῶν

ἔριδος ἢ θεολογικῆς καταδιώξεως ἔφυγον ἐκ τῶν ἐλληνικῶν χωρῶν πρὸς τὴν Ἀραβίαν. Οὕτω δὲ ἔμαθεν οὗτος τὴν πίστιν ἢ τὴν ψευδοδοξίαν των, πρὸ αὐτοῦ δὲ ἤδη Ἀραβῆς τινες εἶχον δυσπιστήσαι πρὸς τὴν δύναμιν τῶν ψευδῶν θεῶν ἢ τῶν εἰδώλων τῆς πίστεως τοῦ λαοῦ καὶ κατήντησαν εἰς αἰσθήματα ἀνδρὸς χανίφ ἤτοι ἐλευθερόφρονος· οὕτω τὸ πνεῦμα τῆς ἀμφιβολίας εἶχεν ἐγερθῆ ἀπέναντι τῶν ψευδῶν θεῶν.

Τοῦτο ἐξήγειρε σφοδρῶς τὸ ὑψιπετές ποιητικὸν καὶ σοβαρῶς ἐρευνητικὸν πνεῦμα αὐτοῦ ἐζήτει τὴν ἀπομόνωσιν, ἐν ᾗ ἐπεξεργάζετο τὰς ἐντυπώσεις του καὶ ἐβυθίζετο ὁλονέν βαθύτερον εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀποριῶν αἵτινες ἡγείροντο ἐνώπιόν του. Ἐνταῦθα τὸ ὄνειροπόλον καὶ εὐέξαπτον πνεῦμα αὐτοῦ, ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν σωματικῆς ἀδυναμίας, οὐχὶ ἀσυνήθους κατὰ τὰς χώρας ἐκείνας, περιέπεσεν εἰς ὀπτασίας· ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ ἔδωκεν αὐτῷ ν' ἀναγνώσῃ ἐπὶ ἀργυρᾶς ὀθόνης γεγραμμένους χαρακτῆρας, τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ.

Πρὸ παντὸς δὲ ἦτο ζωηρὰ εἰς τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἡ παρὰ ταῖς φυλαῖς ἐκεῖναις ἀρχαία περὶ Θεοῦ ἔννοια—ὡς ἰσχυροῦ, κραταιοῦ, ὑψίστου—καὶ ἐνώπιον τοῦ ἐ ν ὁ ς τούτου ὑψίστου ἐξηφανίσθησαν οἱ δευτερεύοντες θεοὶ καὶ τὰ εἰδῶλα : τὸ θαῦμα ἐτελέσθη ἐν τῇ ἐξημμένῃ ψυχῇ του, ἐκλήθη δηλονότι αὗτος ὡς κήρυξ τῆς ἀληθείας ἥτις ἐδέσποζεν αὐτοῦ ὡς π ρ ο φ ῆ τ η ς.

Ἡ πρώτη πιστεύσασα εἰς αὐτὸν ἦτο ἡ σύζυγος αὐτοῦ Χαδιδζᾶ, Ταύτην ἠκολούθησεν ὁ ἐξάδελφος αὐτῆς Βιρακᾶς, ὅστις αὐτομάτως ἀπήγγειλε τὸ κυριώτατον δόγμα τοῦ Ἰσλαμισμού εἰπὼν : «ἐν ὀνόματι ἐκείνου εἰς οὗ τὴν χεῖρα εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ Βαρακᾶ, εἷς μόνον ὑπάρχει Θεὸς καὶ ὁ Μωάμεθ εἶναι ὁ προφήτης αὐτοῦ»· εἰτα ἀνεγνώρισε τὴν θείαν ἀποστολὴν αὐτοῦ ὁ δούλος του Ζεῖδ, ὁ ἐξάδελφος αὐτοῦ Ἀλῆς, ὁ πενθερὸς Ἀβουβέκρ.

Δὲν ἔτυχεν ὁμως τῆς αὐτῆς πίστεως παρὰ τῇ φυλῇ αὐτοῦ, εἰς ἣν δὲν ἀπέκρυψε τὴν γενομένην αὐτῷ ἀποκάλυψιν. Προσέβαλλεν αὐτῇ τὰ ἰδιοτελεῖα αὐτῶν συμφέροντα καὶ τὰς προλήψεις, καίτοι δὲν ἔθιγε ποσῶς τὴν Κααβάν. Διέφυγε δὲ ὁ Μωάμεθ τὰς παγίδας τῶν ὁμοφύλων του ἐν ἔτει 622, φυγὼν εἰς Ἰαστρέβ, ὅπου κροηγουμένως ἤδη εἶχον πιστεύσει τινὲς εἰς αὐτὸν καὶ νῦν ἔτυχεν ὑποδοχῆς : ἡ πόλις αὕτη κειμένη εἰς ἀπόστασιν δέκα καὶ ἑξ περίπου μιλίων πρὸς βορ-

ρᾶν τῆς Μέκκας, ἐπὶ τῆς μεγάλης ὁδοῦ τῶν πρὸς τὴν Συρίαν καραβανίων, ἐγένετο ἡ πόλις τοῦ προφήτου, Μεδινάτ ἂλ Ναβή— ἡ κατ' ἐξοχὴν πόλις Μεδινά.

§ 41. Ἡ Χέδρα 632.—Ἡ φυγὴ αὕτη δι' ἧς ὁ Μωάμεθ κατέφυγε μετ' ὀλίγων μόνον πιστῶν ἐπὶ νέου ἐδάφους, εἶναι γεγονὸς ἀποτελέσαν ἐποχὴν· ὁ μουσουλμανικὸς κόσμος χρονολογεῖ κατὰ ἔτη ἀπὸ τῆς Χέδρας, τῆς ἀποδράσεως ἐκ Μέκκας 20 Σεπτεμβρίου 622)⁽¹⁾.

Ἡ θρησκευτικὴ κοινωνία ἐγένετο σῶμα πολεμικόν. Αἱ ἐχθροπάθειαι τῶν Χοραϊσίων ἠνάγκαζαν καὶ τὸν προφήτην νὰ προσφύγῃ εἰς τὴν βίαν, καὶ δὲν ἐδυσκολεύθη οὗτος νὰ διακηρύξῃ, ὅτι τὸ ξίφος ἦτο τὸ μέσον τῆς διαδόσεως τῆς πίστεως, ἡ κλεῖς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς κολάσεως. Ἐν ἔτει 624, παρὰ τὴν πηγὴν Βεδρ, ἐνίκησεν οὗτος τοὺς Χοραϊσίτας· ὅτε ἀκόμη ἦτο ἀμφίρροπος ἡ μάχη ἔρριψεν ὁ προφήτης ὄρακα χώματος εἰς τὸν ἀέρα λέγων : ἀπλάνη ἄς καλύψῃ τὴν ὄρασιν αὐτῶν». Ταύτην ἠκολούθησαν καὶ ἄλλαι μάχαι, ἡ παρὰ τὸ ὄρος Ὁχούδ, ἡ ἀμάχη τοῦ τάφου· αἱ φυλαὶ ἢ μία κατόπιν τῆς ἄλλης προσήρχοντο πρὸς τὸν εὐτυχὴ πολεμιστὴν, ὅστις ἦτο συγχρόνως ὁ πειστικὸς καὶ ἐμπνευσμένος κήρυξ νέας πίστεως· τὸ δὲ κράτος αὐτοῦ ἤρχισε νὰ γίνηται κράτος τοῦ κόσμου τούτου.

Κατὰ τὸ ἑβδόμον ἔτος ἀπὸ τῆς ἀποδράσεως (630) εἰσῆλθεν ὁ Μωάμεθ νικηφόρος εἰς τὴν Μέκκαν, ὅπου διέταξεν ἤδη ν' ἀνατρέψωσιν ἐν τῇ Κκαβᾶ τὰ εἰδῶλα τῶν ψευδῶν θεῶν.

Ἡ ὁρμὴ ἣν εἶχε μεταδώσει εἰς τὸν λαὸν παρέσυρεν ἤδη αὐτὸν τοῦτον. Ἡ ἀντίστασις, ἣν ἀπήντησε καὶ κατ' εὐχὴν ὑπερέβαλεν, ἐνίσχυσε τὴν αὐτοπεποιθήσιν του, ἥτις συνεμίσγνυτο μετὰ τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος, μετὰ τῆς περὶ Θεοῦ συνειδήσεώς του, καὶ ἤρξατο αὐτὸς ὁ ἴδιος τὸν ἱερὸν πόλεμον, ὅστις ἔμελλε νὰ φέρῃ τὴν νέαν πίστιν πέραν τοῦ ἀραβικοῦ κόσμου καὶ νὰ ἐπιβάλῃ αὐτὴν εἰς τοὺς ἡττημένους γείτονας. «Διότι δὲν ἔπλασεν ὁ Ἀλλάχ χάριν ἀστείότητος τὴν γῆν» λέγει φράσις τού τις, «οὐδὲ τὸν οὐρανὸν χάριν παι-

(1) Σ. Μ. Ἡ Χέδρα καλεῖται καὶ Ἑγίρα, ὁ ὄρος δὲ οὗτος εἶναι εὐχρηστότερος παρ' ἡμῖν.

διὰς· διότι ἐπίστευε μετὰ πάσης σπουδαιότητος εἰς τὴν διδασκαλίαν δι' ἧς εἶχεν ἐξεγείρει τὸν λαόν του.

§ 42 Τὸ Ἰσλάμ. — Ὁ Μωάμεθ ἀπέθανεν (632) εὐρισκόμενος ἐν τῷ ὕψει τῆς προφητικῆς σταδιοδρομίας του, ὡς ἀρχηγὸς τοῦ λαοῦ, οὗ ἀναρίθμητοι φυλαὶ ἠνώθησαν ἐν μιᾷ μεγάλῃ ιδέᾳ. Οἱ εὐσεβεῖς ὁπαδοὶ του δὲν ᾔθελον νὰ πιστεύσωσιν ὅτι πράγματι ἦτο νεκρός· ὡς ὁ Ἰσᾶ (Ἰησοῦς) ὁ υἱὸς τῆς Μαριάμ καὶ ἄλλοι προφῆται θὰ ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ἢ ὡς ὁ Μωϋσῆς ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας· ἀληθῶς ἡλάττου τὴν δύναμιν του καὶ τὴν ἀποτελεσματικότητά τῆς διδαχῆς του τὸ ὅτι δὲν ἐπῆρθη οὗτος, δὲν ἔπαιξε τὸ πρόσωπον θαυματοποιοῦ, ἀλλ' ὡς θεράπων τοῦ Ὑψίστου καὶ ὡς θνητὸς καθὼς εἰ ἄλλοι ἔζη καθ' ὃν τρόπον καὶ ὁ λαὸς του, μέτριος εἰς τὸ τρώγειν, ἀπέριττος εἰς τὴν περιβολὴν. Οἱ βαθεῖς ἐκ τοῦ περισσεύματος βριθούσης ψυχῆς πηγάζοντες μετὰ θερμῆς καὶ ἐνίοτε καὶ μετὰ ποιητικῆς τέχνης ἀπαγγελλόμενοι λόγοι ἔπλεγον, ἢ δὲ πίστις ὡς καὶ ἡ φαντασία τῶν μεταγενεστερῶν ἀνέπτυξαν τὰ σπέρματα ταῦτα, οὕτως ὥστε, ὡς συμβαίνει πανταχοῦ ἐν παρομοίαις περιστάσεσιν, ἡ ἀρχικὴ μορφή τῆς διδασκαλίας του ἐξωγκώθη ὑπὸ φανταστικῶν προσθηκῶν· δὲν δύναται τις ὁμῶς νὰ εἴπῃ ὅτι κατέστησαν αὐτὴν ἀγνώριστον διὰ τῆς παραμορφώσεως, ἢ δὲ ἀρχικὴ δύναμις αὐτῆς δὲν εἶχεν ἐκλίνει καθ' ὁλοκληρίαν καὶ ἐκ τῶν νέων μορφῶν τῆς.

Τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ ἀπεκάλεσεν Ἰσλάμ τοῦτέστι καθυπόταξιν, ὑποταγὴν· εἶναι δ' αὕτη ἡ τελευταία καὶ ὑψίστη ἀποκάλυψις τοῦ Θεοῦ, καὶ οἱ ὁπαδοὶ δὲ αὐτῆς, οἱ Μουσουλμάνοι, ἦτοι πιστοί, ἀνομολογοῦσιν αὐτὴν ὡς τὴν συνέχειαν τῆς νομοθεσίας τοῦ Μωϋσέως καὶ τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Ἰησοῦ. Ἀνεξίθρησκον καὶ συγχρόνως μὴ τοιοῦτον νοοῦσιν οὗτοι τὸν πιστόν· αὐτὸς ὁ Ἀβραὰμ εἶναι κατ' αὐτοὺς Μουσουλμάνος, ὑποτεταγμένος τῷ Θεῷ, πολέμιος τῶν λάτρεων τῶν εἰδώλων καὶ ἀκριβῶς τὴν τοῦ Ἀβραὰμ θρησκείαν ἀναστηλοῖ ὁ Μωάμεθ. Ἀπέναντι τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν Χριστιανῶν τῶν πλησίον αὐτῶν καὶ ὑπ' αὐτοὺς αἰκούντων ἐπεκαλοῦντο ὡς μαρτύρια αὐτὰς τὰς ιδίας αὐτῶν ἱεράς γραφάς· ὁ Παράκλητος, ὃν ἐπηγγείλατο ὁ Ἰησοῦς ἐνεφανίσθη ἐν τῷ προπώπῳ τοῦ Μωάμεθ,

του τελευταίου ἢ μεγίστου τῶν προφητῶν μεθ' οὗ οὐδένα δέον ν' ἀναμένη τις.

Πηγὴ τῆς διδασκαλίας ταύτης εἶναι τὸ Κοράνιον—ἀνθολογία τῶν λόγων τοῦ Μωάμεθ γενομένη ὑπὸ τῶν ἐμπίπτων αὐτοῦ. Τὸ βιβλίον τοῦτο ὁμιλεῖ ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ, ἀνεκοινώθη δὲ εἰς τὸν προφήτην ὑπὸ τοῦ Ἀγγέλου Γαβριήλ. Τὸ ὕψος αὐτοῦ εἶναι ἐξόχως ἔντονον, διότι ὁ προφήτης ὁμιλεῖ ἐν αὐτῷ πρὸς τοὺς πιστοὺς ἐν τόνῳ μεστῷ βεβαιοτήτος καὶ θεοπνεύστου ἀληθείας καὶ ὅμως καὶ ἀνθρωπίνης ταπεινοφροσύνης καὶ μετριοφροσύνης.

Διαιρεῖται δὲ τὸ ἰσλάμ εἰς πίστιν καὶ ἠθικὴν. Εἶναι πίστις εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὸν προφήτην αὐτοῦ, ἡ δὲ πίστις αὕτη εἰς Θεὸν εἶναι αὐστηρὸς μονοθεισμὸς, μετ' ἰδιαιτέρας φρίκης καταφερόμενος κατὰ τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας περὶ Τριάδος, ὡς διατυπύεται αὕτη ἐν τῇ ἐπικρατούσῃ χριστιανικῇ ἐκκλησίᾳ κατὰ τοὺς τύπους τοῦ ἀθανασιανοῦ δόγματος. Τὰ εἰδῶλα τῶν ψευδῶν θεῶν εἶχον ἀνατραπῇ, πρὸς ἄλλας ὅμως προλήψεις ἐπεδείχθη φειδῶ, καὶ εἰσεχώρησεν αὐθις ὡς πλήμμυρα ἡ πολυθεΐα ἀνάγκη λαοῦ αἰσθητικοῦ καὶ ποιητικοῦ ἐν τῇ νέᾳ θρησκείᾳ πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν διὰ τῆς διδασκαλίας περὶ ἀγγέλων, οἵτινες ἄνευ γένους καὶ ἐκ τοῦ καθαρῶ στοιχείου τοῦ φωτός πεπλασμένοι, ἐκτελοῦσι τὰς βουλήσεις τοῦ Θεοῦ καὶ ὑμνοῦσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ: οἱ τέσσαρες ἀρχάγγελοι, ὁ Γαβριήλ, τὸ πνεῦμα τῆς ἀποκαλύψεως, ὁ Μιχαήλ, ὁ μαχόμενος τὰς μάχας τῆς πίστεως, ὁ Ἀζραήλ, ὁ ἄγγελος τοῦ θανάτου, καὶ ὁ Ἰσφραχήλ, ὅστις θὰ σαλπίσῃ τὰς σάλπιγγας κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀναστάσεως· ἄλλοι, οἱ Μοαχιδάται, συνοδεύουσι τοὺς νεκροὺς, ἀνὰ δύο ἕκαστον, ὁ μὲν ἐκ δεξιῶν ὁ δὲ ἐξ εὐωνύμων, καὶ κατὰ πᾶσαν ἐσπέραν ἀνίστανται πρὸς τὸν θρόνον τοῦ Θεοῦ καὶ ἀναφέρουσι τὰς πράξεις αὐτοῦ. Καὶ ἄγγελον δὲ τοῦ κακοῦ, τὸν Ἀσασήλ τὸν Σατανᾶν, παραλαμβάνει τὸ Ἰσλάμ ἐκ τῶν μεταγενεστέρων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἰδεῶν, ἀποκαλεῖ δὲ αὐτὸν Ἐβλῖς, ἀμφιβολίαν ⁽¹⁾, ἐγένετο δὲ οὗτος τειοῦτος, διότι ἐν τῇ ἀξιοπολίῳ ὑπεροφίᾳ τῆς ἀπιστίας ἀπε-

(1). Ἄλλοι, ὡς ὁ Ullmann, ὁ Gaiger, ὁ Sprenger παράγουσι τὴν λέξιν Ἐβλῖς ἐκ τῆς ἐλληνικῆς διάβολος.

ποιήθη ποτὲ νὰ τιμῇσῃ τὸν Ἀδὰμ, ὡς ἔπραξαν οἱ λοιποὶ ἄγγελοι κατ' ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ.

Πρὸς τούτοις τὸ Ἰσλὰμ εἶναι πίστις εἰς τοὺς προφήτας, ὧν ὁ ἀριθμὸς ἀνέρχεται εἰς 200,000· ἐξ ὧμων ἐξ αὐτῶν ὑπερέχουσι τῶν ἄλλων, εἶναι δ' οὗτοι ὁ Ἀδὰμ, ὁ Νωᾶ (Νῶε), ὁ Ἀβραάμ, ὁ Μουσα [Μωϋσῆς], ὁ Ἰσᾶ ὁ [Ἰησοῦς], ὁ Μωάμεθ.

Ἡ διδασκαλία περὶ ἀναστάσεως καὶ ἐσχάτης κρίσεως ἐλήφθη ἐκ τῶν χριστιανικῶν ἰδεῶν, ἐξωραίσθη ὅμως κατὰ τρόπον φαντασμαγορικόν. Παντοειδῆ σημεῖα θὰ προηγηθῶσιν ἕως ὅτου τέλος ὁ Ἰσφραχὴλ θὰ σαλπίσῃ, διὰ τῶν σαλπίγγων· ὅταν δὲ τὸ σάλπισμα ἀντιχέσῃ τὸ τρίτον, θέλει ἀρχίσῃ ἡ κρίσις. Ὁ ἀὴρ τότε πληροῦται ψυχῶν ἀναζητουσῶν τὰ σώματά των, ἡ γῆ ἀνείγει, τὰ ὀστέα θροοῦσι, τὰ μέλη συναρμολογούνται πρὸς ἄλληλα· ὄρθιοι περιφέρονται οἱ πιστοί, ἐνῶ οἱ ἄπιστοι κεῖνται κατὰ γῆς. Τότε ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ θὰ λάβῃ εἰς χεῖρας ζυγόν· ἐπὶ τῆς στάθμης τοῦ φωτός θέλουσιν ἀποτεθῇ αἱ καλαὶ καὶ ἐπὶ τῆς στάθμης τοῦ σκότους θέλουσιν ἀποτεθῇ αἱ κακαὶ πράξεις· μετὰ τοῦτο τὸ πλῆθος τῶν ψυχῶν πορεύεται ἐπὶ τὴν γέφυραν ἅλ· σερᾶτ πρὸς περαιτέρω δοκιμασίαν—εἶναι δὲ ἡ γέφυρα ὀξεῖα ὡς ἡ κόψις ξίφους καὶ αἰωρεῖται ὑπεράνω τῆς ἀβύσσου τῆς κολάσεως—ἀμρτωλοὶ καὶ ἄπιστοι κατακρημνίζονται ἐκεῖθεν, ἐνῶ οἱ εὐσεβεῖς ὑπερβαίνουν αὐτὴν ὡς διὰ πτερύγων πτηνοῦ.

Τὰ λαμπρότερα χροῖματά της ἐπεφύλαξεν ἡ ποίησις αὕτη διὰ τὴν ἐξεικόνισιν τοῦ παραδείσου. Ἀμα ὡς ἐξελιγῇ ὁ πιστὸς τὰς ἀμαρτίας αὐτοῦ καὶ εὑρεθῇ ἄξιος τοῦ παραδείσου, πρῶτιστα πάντων ὁρῶσιν ἐκ τῆς ἀλίμνης τοῦ προφήτου, ἧς τὸ ὕδωρ εἶναι γλυκὺ ὡς τὸ μέλι, ψυχρὸν ὡς ἡ χιών, διαυγὲς ὡς τὸ κρύσταλλον· ὅστις πίῃ ἐξ αὐτοῦ δὲν διψᾷ πλέον ὡς ἐν τῇ φλογερᾷ ἐρήμῳ. Ἀμέσως ἔπειτα ἀνοίγει εἰς αὐτὸν ὁ ἄγγελος Ρουσβὰν τὰς πύλας τοῦ παραδείσου· τὸ ἔδαφος αὐτοῦ εἶναι ἐκ λεπτοτάτου ἀλεύρου ἀρίστου σίτου ἀντὶ χαλίκων ἔχει μαργαρίτας καὶ ὑακίνθους, διαρρέεται δὲ ὑπὸ ποταμῶν διαυγοῦς ὕδατος, ὑπὸ ρυάκων γάλακτος, μέλιτος καὶ οἴνου ἀκόμῃ, ὅστις ἀπαγορεύεται ἐδῶ ἐπὶ τῆς γῆς εἰς τοὺς πιστοὺς· ἐκεῖ εἶναι ἡ Ταβά, τὸ δένδρον τῆς ζωῆς, κατὰφορτον πολυτίμων καρπῶν, τοσοῦτον δὲ μέγα ὥστε εἰς ὁρομεὺς θὰ ἐχρειάζετο 100 ἔτη ἵνα διαπεράσῃ τὴν σκιὰν αὐτοῦ· ὁ ἀὴρ πληροῦται εὐωδιῶν, ἀντηχεῖ ὁ μελωδικὸς ψίθυρος

τῶν κλάδων, καὶ αἱ μελωδαὶ τῶν θυγατέρων τοῦ παραδείσου· αὐταί, αἱ μελανόφθαλμοι οὐρί, εἶναι προωρισμένοι διὰ τὸν πιστὸν πρὸς ταῖς γυναιξίν ὡς εἶχεν αὐτο ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὧν τὰ θέλγητρα ἀναφαίνονται. Κατοικοῦσιν αὐταὶ εἰς σκηνώματα μετὰ στεμμάτων χρυσῶν καὶ ἄδαμαντίνων ἐπὶ κεφαλῆς, ὑπηρετοῦμεναι ὑπὸ ἑκατοντάδων ὑπηρετῶν, τρώγουσιν ἐκ χρυσῶν πινακίων, πίνουσιν ἐκ χρυσῶν κυπέλλων, ἄνευ ὑπερφορτώσεως, ἄνευ μεθυσμοῦ, μετ' ἀπαύστου ἡδονῆς.

Καὶ ἄλλαι ἀπολαύσεις, πλὴν τούτων, ἐφ' ὧν ἔχει δικαίωμα πᾶς πιστός, ἐπιφυλάσσονται ὑπὲρ τῶν ἀξίων αὐτῶν πρὸς παρράστασιν αὐτῶν καὶ αὐτὴ ἡ γλῶσσα αἰσθάνεται ἑαυτὴν πολὺ πτωχὴν. Ὑπάρχει ἐν τούτοις ἕρις μεταξύ τῶν ἐρμηνευτῶν, ἃν αἱ ἰδέαι αὐτὰ δέον νὰ ἐκκληθῶσι κατὰ γράμμα ἢ ἔχουσιν ἀλληγορικὴν μᾶλλον σημασίαν.

Τελευταῖόν τι ἄρθρον πραγματεύεται περὶ τοῦ αἰωνίου προορισμοῦ, —ἀπεκαλύφθη τοῦτο εἰς τὸν προφήτην μετὰ τὴν ἀτυχῆ παρὰ τὸ ὅρος Ὁχοῦδ' μάχην—δὲν ἐξετέθη ὁμως ἐν τῷ κορανίῳ μετ' αὐστηρᾶς συνακολουθίας. Ἐγκεῖται ὁμως ἐν τῇ αὐστηρᾷ ἀντιλήψει τῆς ἐννοίας τοῦ θεοῦ καὶ ἐν τῷ θεμελιώδει χαρακτῆρι τοῦ σημιτικῆς πνεύματος, καὶ διὰ τοῦτο ἐπεκράτησεν ἡ περὶ τούτων δοξασία. Καὶ εἰς ἄλλας θρησκείας εἶναι γνωστός ὁ προορισμός —οὕτω εἶδομεν τὴν ἐννοιαν ταύτην παρὰ τῷ μεγίστῳ τῶν διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας, τῷ Αὐγουστίνῳ, γεννωμένην καὶ ἀναπτυσσομένην μετὰ πάσης αὐστηρότητος—παρέμεινεν ὁμως αὕτη κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον δόγμα, θεωρία, φιλοσόφημα, ἐνῶ παρὰ τῷ λαῷ τούτῳ, συμφωνότατα καὶ πρὸς τὸ σημιτικὸν πνεῦμα ἐνετυπώθη βαθέως ἐν τῇ γενικῇ συνειδήσει αὐτοῦ. Ἄνευ φόβου, χωρὶς νὰ βλέπῃ πρὸς τὰ ὀπίσω, ὁρμᾷ ὁ Μουσουλμάνος εἰς τὴν μάχην· ἡ ἡμέρα τοῦ θανάτου αὐτοῦ εἶναι ἀναγεγραμμένη ἐπὶ τῶν αἰωνίων πινάκων· νίκη ἢ θάνατος, ἑκάτερον ἀσφαλίζει αὐτῷ τὰς ἀπολαύσεις τοῦ παραδείσου.

§ 43. Ἠθικὴ τοῦ Ἰσλαμισμού. — Ἐκ τῆς πίστεως ταύτης, ὡς εἶναι κατάδηλον, ἐλλείπει πᾶσα βαθυτέρα ἐννοια· καὶ ὅ,τι ἀκόμη παραλαμβάνει παρὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ, διαμορφώνει κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν του ὄψιν. Εἶναι δὲ τοῦτο καταφανέστερον ἀκόμη ἐν τῇ μωαμεθανικῇ ἠθικῇ, ἥτις συνίσταται εἰς τὴν προτροπὴν καὶ ἄσκησιν ἐξωτερικῶν σχεδὸν ἐντολῶν. Συχνὰ ἐπιβάλλονται

πλύσεις μετὰ λεπτομερῶν διατυπώσεων καὶ πέντε καθ' ἡμέραν προσευχαί, καθ' ἃς ὁ πιστὸς στρέφει τὸ βλέμμα πρὸς τὴν Μέκκαν, ἥτις υποδεικνύεται αὐτῷ ὑπὸ τῶν μινσρέδων, ἥτοι τῶν προσευχητηρίων πύργων, ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν ὁποίων ἀναγγέλλονται αἱ προσδωρισμέναι διὰ τὴν προσευχὴν ὥραι· ἡ ἰσχυρὰ ἐντύπωσις τῆς πανταχοῦ ἀπηχούσης ταύτης προσευχῆς ὑπῆρξεν ἡ αἰτία ὡς ἐκ τῆς ὁποίας ὠμολόγησεν ἑαυτὸν ἡττημένον καὶ ὁ Ἀβού Σουφιάν, ὁ τελευταῖος ἀρχηγὸς τῶν Χοραϊσιτῶν καὶ καὶ προσῆλθεν εἰς τὸ ἰσλάμ. Ἀγία ἡμέρα διὰ τὸν Μουσουλμᾶνον εἶναι ἡ Παρασκευή, καθ' ἣν γίνεται προσευχὴ καὶ κήρυγμα ἐν τοῖς τζαμίοις.

Ἐν τῶν κυριωτέρων πρὸς τῇ προσευχῇ καθηκόντων εἶναι ἡ ἐλεημοσύνη καὶ ἡ νηστεία, εἰς ἣν εἶναι ἀφιερωμένος εἰς ὀλόκληρος μῆν, ὁ Ραμαζάν : «Προσεύχεσθε τῷ Θεῷ εἰς τὸ ἡμῖς τοῦ δρόμου, νηστεύετε ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτοῦ καὶ ἐλεεῖτε παρουσίᾳ αὐτοῦ»· τονίζεται δὲ ὅλως ἰδιαίτερος τὸ τελευταῖον τοῦτο καθήκον ὡς πρὸς τοὺς πτωχοὺς, τὰ ὀρφανά, καὶ τὸν αὐτὸν τοῦ δρόμου—τὸν προσκυνητὴν ἢ ἐπαίτην.

Πλὴν τούτων ὅμως ἀναγράφει ἡ θρησκεία αὕτη καὶ ἐν ἔτι καθήκον ὅπερ οὐκ ὀλίγον συνετέλεσε νὰ ἐμπλήσῃ τὴν ψυχὴν τῶν ὁπαδῶν τῆς πίστεως ταύτης ἰσχυροῦ αἰσθήματος τοῦ κοινοῦ πρὸς ἀλλήλους δεσμοῦ : ἕκαστος ἐνήλιξ ὑπεύθυνος τῶν ἰδίων ἑαυτοῦ πράξεων καὶ ἱκανῶς εὐπορος μουσουλμᾶνος ἔχει καθήκον ἅπαξ τοῦλάχιστον ἐν τῷ βίῳ νὰ μεταβῇ χάριν προσκυνήσεως εἰς τὴν Μέκκαν. Διευθετεῖ οὗτος τὰ τοῦ οἴκου αὐτοῦ καὶ πορεύεται ἐν περιβολῇ προσκυνητοῦ τὴν μακρὰν ὁδόν, ἵνα ἀσπασθῇ ἐν τῇ Κααβᾷ τὸν μέλανα λίθον, ἢ τοῦλάχιστον θίξῃ αὐτόν, ν' ἀποτείνῃ τὰς πελλαπλὰς προσευχάς, νὰ ἐκτελέσῃ τὰς διαγεγραμμένας τελετάς, νὰ ἐπισκεφθῇ τὰς διαφόρους ἱεράς θέσεις, τὴν πηγὴν Ζεμζέμ, τὸ ὄρος Ἀραράτ, ὅπου ρίπτουσι κατὰ τριῶν στηλῶν ἐπτά λίθους, ὡς ἔπραξεν ἄλλοτε ὁ Ἀβράάμ, ὅστις κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἐδίδωκε τὸν διάβολον, ὅστις παρηνώχλει αὐτὸν ἐν τῇ προσευχῇ αὐτοῦ. Ὀφείλομεν δὲ τὰς πρώτας πληροφορίας περὶ τῶν κατὰ τὸ προσκύνημα τοῦτο γινομένων εἰς τὸν Γερμανὸν περιηγητὴν Ἰωάννην Λουδοβίκον Βούρκχαρδτ, ὅστις, μεταμφιεσθεὶς ὡς Μουσουλμάνος χατζῆς, ἐπεσκέφθη τὰς θέσεις ταύτης κατὰ τὸ ἔτος 1814 διὰ πολλῶν μόχθων καὶ ἐν μεγίστῳ κινδύνῳ τῆς ζωῆς του.

Ἡ θρησκεία αὕτη ἐμφανίζεται μὲ τὴν ἀξίωσιν νὰ γίνη παγκόσμιος· αὐτὸς ὁ πρῶτος ἰδρυτὴς αὐτῆς παρέλαθεν ἐκ τοῦ χρηστιανισμοῦ τὴν ἰδέαν ταύτην τῆς καθολικότητος, ἰδέαν ἥτις φύτει ἀπορρέει ἐκ τῆς αὐστηρᾶς μονοθεϊστικῆς ἀντιλήψεως τῆς ἐννοίας τοῦ Θεοῦ. Οὐδαμοῦ ὅμως φαίνεται ἡ μεγάλη ὑπεροχὴ τῆς ἀληθοῦς ταύτης παγκοσμίου θρησκείας, τῆς θρησκείας τοῦ πνεύματος, ἐπικρατεστέρα ἢ ἐνταῦθα ἐν τῇ συγκρίσει πρὸς τὸν ἰσλαμισμόν. Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἦν κηρύσσει ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς δὲν εἶναι ἐκ τοῦ κόσμου τούτου· εἶναι κόκκος σπόρου κατατεθειμένος ἐν τῇ γῇ καὶ αὐξάνων ἐν ἡσυχίᾳ, ἡ δὲ μεγάλη αὕτη ἰδέα ἀναφαίνεται ἀείποτε νικηφόρος, ὅσιν καὶ ἂν ἐπεσκοτίσθῃ ἡ καὶ ἐφάνῃ πνιγεῖσα ἐν αἵματι καὶ ὑπὸ ἐρείπια. Τὴν μετὰδοσιν τῆς χαρμυσίνου ἀγγελίας τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ αὐτῆς εἰς πάντα τὰ δημιουργήματα ἐπιτάσσει ὁ ἰδρυτὴς καὶ τοῦ Μουσουλμάνου καθήκον εἶναι ἡ ἐξάπλωσις τοῦ Ἰσλαμισμού. Μέσον ὅμως ἐξαπλώσεως εἶναι τὸ ζῆφος, ὁ κητακτητικὸς πόλεμος· αὐτὸς οἱ πόδες θέλουσι καλυφθῇ ὑπὸ κονιορτοῦ ἐν ταῖς μάχαῖς τοῦ κυρίου, αὐτὸς θέλει ταχθῇ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μεγάλης κρίσεως εἰς μεγαλειτέραν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ τόπου τῆς ὀδύνης ἢ ὅσον δύναται νὰ διανύσῃ ὁ ταχύτερος δρομεὺς εἰς διάστημα χιλίων ἐτῶν· φονεύετε ὑπὲρ τῆς ὁδοῦ τοῦ θεοῦ ἐκείνους οἵτινες θέλουσι νὰ φονεύσωσιν ὑμᾶς—πολεμεῖτε αὐτοὺς μέχρις ὅτου παύσῃ ὁ πειρασμὸς καὶ θριαμβεύσῃ ἡ θρησκεία τοῦ θεοῦ.

Οὕτω εἰσῆλθεν ὁ λαὸς οὗτος εἰς τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν. Οὐδὲν σχεδὸν ἔχνος ἄφησαν ἐπ' αὐτοῦ αἱ ἕως τότε παγκόσμιοι περιπέτειαι· οὐδὲν τῶν μεγάλων παγκοσμίων κρατῶν, οὔτε οἱ Ἀσσύριοι, οὔτε οἱ Πέρσαι, οὔτε Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας, οὔτε οἱ Ῥωμαῖοι εἶχον καταλάβει τὴν χώραν ταύτην. Ἡ ἀνεκμετάλλευτος ἀκόμη δύναμις τοῦ ἔθνους ἐτέθη ἤδη διὰ μιᾶς θαυμάσιως εἰς ὄρασιν διὰ πίστεως ἥτις δι' ἀπλῶν τινῶν μεγάλων ἰδεῶν, δι' αὐστηρᾶς μονοθεϊστικῆς περὶ Θεοῦ ἐννοίας, δι' ἀντιλήψεως τῆς ζωῆς ὡς ἀπολύτως προδιαγεγραμμένης καὶ διὰ τῆς κατηγορηματικῶς παραδεδεγμένης ἰδέας περὶ ὑπάρξεως μελλούσης ζωῆς καὶ προσδοκωμένης μετὰ θάνατον κρίσεως, ἐπήρκει εἰς τὴν θρησκευτικὴν ἀνάγκην, καὶ συγχρόνως ἔδιδεν εἰς τὴν φαντασίαν εἰκόνας ἐξ ὧν ἡδύνατο αὕτη νὰ ἱκανοποιηταί.

Εἰς τὴν ὁρᾶσιν τοῦ λαοῦ τούτου, ὅστις κοινὸν εἶχε μετὰ πάντων

τῶν Σημιτῶν ἰσχυρὸν καὶ ἐκδεδηλωμένον τὸ αἶσθημα τῆς πλεονεξίας, ἠνολχθη αἰφνιδίως στάδιον ἀπέραντον. Δὲν πρόκειται πλέον περὶ τῆς πενιχρᾶς λείας τὴν ὅποίαν θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἀρπάσῃ ἐπιπίπτων κατὰ τινος καραθανίου ἢ νὰ κερδίσῃ ἐν τῇ ἔριδι μιᾶς πρὸς ἄλλην φυλῇ· αἱ πρὸς ἀλλήλας ἔχθραι τῶν φυλῶν εἶχον παύσει, πᾶς ὁπαδὸς τῇ διδασκαλίᾳ, καὶ ὁ ἐκ ταπεινοτάτου γένους ὀρμώμενος, εἶχεν ἀναβῆ εἰς βαθμίδα ὑψηλοτέραν, καὶ διεξεδίδκει τὰς ὥς ἐκ τῆς θέσεώς του ἀξιώσεις του, καὶ πρὸ τῶν ὁμμάτων τοῦ ἡνωμένου ἔθνους ἔκειντο αἱ πρωτεύουσαι τοῦ ἀρχαίου κόσμου μετὰ τῶν ἀπὸ χιλιετηρίδων συσσωρευμένων θησαυρῶν των, ὧν ἡ κτῆσις δικαίως ἀνήκεν εἰς τοὺς πολεμιστὰς τοὺς μαχομένους ὑπὲρ τοῦ Ἀλλάχ.

§ 44. Οἱ πρῶτοι Καλιφαί. — Ὁ αἰὼν καθ' ὃν ὁ Μωάμεθ ἤσκησε τὴν βραχεῖαν ἀλλ' ὥς πρὸς τὰς συνεπείας παμμεγίστην δρᾶσιν του, δὲν εἶχε λήξει ἀκόμη, ὅτε τὸ κράτος τῶν Καλιφῶν, τῶν διαδόχων τοῦ Προφήτου, ἐξετείνετο ἤδη ἀπὸ τοῦ Ἰνδοῦ μέχρι τῶν Ἡρακλείων στηλῶν. Ὑπὸ τὸν Ἀβουβέκρ (632—634) καὶ τὸν Ὀμάρ (644—644) ἀφ' ἐνὸς μὲν κατέλαβον τὴν Δαμασκὸν (635), τὴν Ἱερουσαλὴμ (637), τὴν Ἀντιόχειαν ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀνέτρεψαν τὴν ἐξουσίαν τῶν Περσῶν καὶ κατέκτησαν τὰς χώρας ταύτας ὑπὲρ τοῦ Ἰσλαμισμού. Τὰ δύο μεγάλα κράτη, τὸ Ἀνατολικὸν Ρωμαικὸν καὶ τὸ Περσικόν, διέκειντο πρὸς ἀλλήλα ἐν πολέμῳ καὶ ἐν εἰρήνῃ ὥς ἀπὸ ἑκατονταετηρίδων ἡδὴ ἐπομένως οὐδεμίᾳ ἠδύνατο νὰ γίνῃ σκέψις περὶ συμπράξεως αὐτῶν ἐναντίον τοῦ νέου ἐχθροῦ.

Ὁ εἰκοστὸς τῆς νέας σειρᾶς βασιλέων, ὁ Σάχ-ἰν-Σά Χοσρόης Νοσερβάν, ὁ σύγχρονος καὶ πολέμιος τοῦ Ἰουστινιανοῦ, μέγας ἡγεμὼν, ὃν δικαίως κατατάσσοις παρὰ τὸν Δαρεῖον τὸν Α', εἶχεν ἀποθάνει ἐν ἔτει 579, ὥς δὲ ἄλλοτε ἐν τῷ ἀρχαίῳ περσικῷ κράτει, οὕτω καὶ νῦν ἡ εἰς τὸν θρόνον διαδοχὴ συνωδεύετο πάντοτε ὑπὸ ἐπικινδύνου κρίσεως· ὁ δεῦτερος διάδοχος αὐτοῦ Χοσρόης ἀνέβη εἰς τὸν ἀμφισβητούμενον θρόνον τῇ βοήθειᾳ τοῦ αυτοκράτορος τοῦ Ἀνατολικοῦ Ρωμαικοῦ κράτους Μαυρικίου, ὅστις εἶχε δεχθῇ αὐτὸν ὥς πρόσφυγα. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μαυρικίου (602) διεδέχθη αὐτὸν ὁ φονεὺς του Φωκᾶς καὶ τοῦτον ὁ Ἡράκλειος (610). Ὁ Χοσρόης ὅστις δὲν ἀνεγνώριζε τοῦτον ἐστράτευσε κατ' αὐτοῦ καὶ ἔφερεν εἰς κίνδυνον συμμαχήσας μετὰ τῶν

Αυάρων καὶ ἄλλων ἐχθρῶν τοῦ Κράτους, καὶ αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἀλλ' ὁ ἀνδρεῖος Ἡράκλειος οὐ μόνον τῶν κινδύνων τούτων ἐφάνη ὑπέρτερος, ἀλλὰ καὶ εἰσήλασε τὸνναντίον εἰς τὸ περσικὸν ἔδαφος, ἐξ οὗ ἐπῆλθε στάσις τῶν ἐχθρικῶς πρὸς τὸν Χοσρόην διαχειμένων μεγιστάνων, ἐπενέγκουσα τὴν πτῶσιν αὐτοῦ (628). Οὕτω ἦτο ἐξησθενημένον καὶ ἀνάστατον τὸ κράτος τοῦτο, ὅτε ἐπῆλθεν ἡ νέα θύελλα.

Ὁ τελευταῖος ἡγεμὼν τῆς δυναστείας, ἥτις ἄλλοτε κατὰ τὸ ἔτος 226 μ. Χρ. εἶχεν ἀνακαινίσει τὸ περσικὸν κράτος Ὑεσδεγέρδ ὁ Γ', ἡττηθέντος τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ τὸ πρῶτον περὶ Καδεσίαν δυτικῶς τοῦ Εὐφράτου καὶ εἶτα περὶ Νεχαβένδ ἐν Μηδίᾳ, ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ. Συγχρόνως δὲ κατέκτησεν ὁ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Ὁμάρ, οὗ ἡ πνευματικὴ ὑπεροχὴ διεκρίνετο καὶ ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν ὀργάνων του, Ἀμροὺ—πρὸς τῷ Χαλίδ, τῷ κατακτητῇ τῆς Συρίας καὶ περφημιτμένῳ ἥρωι τῶν ἡμερῶν τούτων—τὴν Ἀλεξάνδρειαν (641). Ὑπὸ τὸν ἐπόμενον Καλὶφον Ὁθωμάν (644 656) κατελήφθησαν ἡ Κύπρος καὶ ἡ Ρόδος, διότι καὶ τῆς θαλάσσης ἐγένετο ἡδὴ ἐγκρατὴς ὁ λαὸς οὗτος.

Ἀλλ' ὅτε ἐν ἔτει 656 ἀνυψώθη εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ Καλὶφου ὁ γαμβρὸς τοῦ προφήτου ἐπὶ θυγατρὶ αὐτοῦ ἐκ τῆς Φατιμῆς Ἀλῆς, τότε ἀνεφάνησαν ἐν ὅλῃ τῇ δυνάμει των τὰ ἐλοττώματα ἀνατολικῆς κυριαρχίας. Ἡ Ἀισᾶ, ἡ ἄλλοτε εὐνοουμένη ἐκ τῶν γυναικῶν τοῦ προφήτου, ἐμίσει τὸν νέον ἡγεμόνα, ὃν εἰς τοσοῦτον ὕψος ἀνήγαγεν ὁ γάμος αὐτοῦ μετὰ τῆς θυγατρὸς μιᾶς ἀντιζήλου κατηγόρου δὲ τὸν Ἀλῆν, ὡς συναίτιον τοῦ φόνου τοῦ προκατόχου αὐτοῦ Ὁθωμάν, ὅστις κατέλιπεν ἐντολὴν περὶ τιμωρίας τοῦ δράστου, ὁ δὲ Ὁμεΐδης Μοαβίας, ὁ διοικητὴς τῆς Συρίας, Χοραϊσίτης τὸ γένος, κατέστησε τὸ καθήκον τῆς ἐκδικήσεως τοῦ δολοφονηθέντος συγγενοῦς αὐτοῦ καλὶφου πρόσχημα τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ φιλαρχίας.

Ἐν ἔτει 661 ὁ Ἀλῆς ἐφονεύθη ὑπὸ τινος ὁπαδοῦ φανατικῆς αἵρέσεως. Ὁ ἀγὼν τῶν δύο οἰκῶν διήρκεσεν ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον, συνεδέθη δὲ μετὰ δογματικῆς τινος ἔριδος, ἥτις μέχρι τῆς σήμερον ἀκόμη χωρίζει τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ Ἰσλαμισμού. Οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Ἀλῆ ἀναγνωρίζουσι μόνον εἰς τοὺς συγγενεῖς τοῦ προφήτου τὸ δικαίωμα τῆς διαδοχῆς ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ τοῦ λαοῦ, βδελύσσονται δὲ τοὺς τρεῖς πρῶ-

τους Καλίφας καὶ τοὺς ἐκ τοῦ Ὁμεϊδικοῦ οἴκου σφετεριστάς. Οἱ Σχιίται οὗτοι θεωροῦσι τὸ κοράνιον ὡς τὴν μόνην πηγὴν θρησκευτικῶν δοξασιῶν, ἐνῷ τὸ νικηφόρον κόμμα ἀρύεται τοιαύτας καὶ ἐξ ἄλλης πηγῆς, τῆς Σούνας ἥτοι παραδόσεως—τῶν προφορικῶν δηλ. ἀποφθεγμάτων τοῦ προφήτου, ἅτινα εἶχον συλλεχθῆ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ. Οὗτοι οἱ Σοὺνιται εἶναι οἱ ἀληθεῖς πιστοί, οἱ ὀρθόδοξοι, ἀφοῦ ἔμειναν νικηταί καὶ δὲν ἐπέτρεψαν ὡς οἱ Σχιίται ἥτοι σχισματικοὶ εἰς πικνοειδεῖς ξένας θρησκευτικὰς δοξασίας μακρὰν τῆς ἀρχικῆς ἑδρας τοῦ Ἰσλάμ νὰ παραισφρήσωσιν ἐν αὐτῷ· ἡ θεωρία τοῦλάχιστον αὐτῶν εἶναι ἡ αὐστηροτέρα, καθότι ἐλάχιστον καταλείπει στάδιον ἐνεργείας εἰς τὰς ἀτομικὰς σκέψεις ἀπέναντι τοῦ ἱεροῦ βιβλίου, οὗ προϋποθέτει τὴν οὐρανίαν προέλευσιν.

§ 45. Κατακτήσεις. Οἶκος τῶν Ὁμεϊαδῶν 661.

—ὑπὸ Μοαβίαν τὸν Α' (661—679), ὅστις θανόντος τοῦ Ἀλῆ ἐγενετο ὁ μόνος Καλίφης ἐπανελήθησαν αὐτῆς αἱ κατακτήσεις· ἀπὸ τοῦ 668—675 ἐπολιόρκει ἡ ἐμάχετο ὁ στρατὸς αὐτοῦ κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τότε (673) ἀπέβη φοβερὸν εἰς τὸν στόλον αὐτοῦ τὸ ἐλληνικὸν πῦρ, ἡ ἐφεύρσις Ἑλληνὸς τινος ἐκ Συρίας Καλινίκου τὸ ὄνομα· τόσον δὲ εὐνοῖκοι ἦσαν οἱ καιροί, ὥστε ὁ Μοαβίας ἐξηγόρασε τὴν μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ρώμης εἰρήνην δι' ἐτησίου φόρου ὑποτελείας, ἢ, ἄλλως εἰπεῖν, ὑπεσχέθη τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀρχαίας θέσεως τοῦ ρωμαϊκοῦ imperium διὰ χρηματικῆς πληρωμῆς. Ὁ δὲ Κωνσταντῖνος ὁ Δ' εὔρε καιρὸν διὰ νέας διαιρέσεως τοῦ κράτους εἰς στρατιωτικὰς περιφερείας ἢ θέματα νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἄμυναν αὐτοῦ.

Ἐν τῷ μεταξύ δὲ εἶχε προχωρήσει ἡ κατάκτησις τῶν βορείων παραλίων τῆς Ἀφρικῆς· ἐν ἔτει 697, ὅτε ἐβασίλευεν ἐν Δαμασκῷ, ὅπου οἱ Ὁμεῖδαι εἶχον μεταφέρει τὴν ἑδραν των, ὁ Ἀβδαλμαλῆκ (ἀπὸ τοῦ 685) ἐπεσεν ἡ Καρχηδών, καὶ μετὰ στιγμιαίαν ἀκτῖνα εὐτυχίας καθ' ἣν ἀνέκτησε τὴν πόλιν Βιζαντινός τις στρατηγός, ἐκυριεύθη καὶ αὐτῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐν ἔτει 699 καὶ ἔμεινεν ἔκτοτε εἰς χεῖρας τῶν Μουσουλμάνων.

Τὸ φῶς τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ ἐσβέσθη καθ' ὅλην τὴν παραλίαν. Τὰ μεσημβρινὰ παράλια τῆς Μισογείου, δισχιλιστῆς ἐπίμοχθος κατάκτησις, ἔμειναν ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀπωλολότα διὰ

τὸν χριστιανισμόν καὶ τὸν δυτικὸν πολιτισμόν καὶ δὲν ἀπεδόθησαν εἰς αὐτόν μέχρι τῆς σήμερον.

§ 46. Βελήδ ὁ Α' 705. Προσῆγγισε δὲ ἤδη ὁ κίνδυνος καὶ πρὸς τὰς δυτικὰς χώρας τὰς ἄλλοτε ἀνηκούσας εἰς τὸ ρωμαϊκὸν κράτος. Ὑπὸ τὸν πέμπτον διάδοχον τοῦ Μοαβία, τὸν Βελήδ τὸν Α' (705—715), ἡγεμόνα ρέκτην καὶ εὐρυτάτης φιλοδοξίας, εὖρον οἱ Ἀράβες τὴν διὰ τοῦ πορθήμου ὁδόν, ἣτις ἐδείχθη αὐτοῖς καὶ διευκολύνθη ὑπὸ τῶν ἀτυχῶν περιστάσεων ἐν αἷς διετελεῖ τὸ Βεσιγοθτικὸν κράτος.

§ 47. Ἡ κυριαρχία τῶν Βεσιγόθων ἐν Ἰσπανίᾳ. — Τὸ κράτος τῶν Βεσιγόθων εἶχε περιορισθῇ σχεδὸν καθ' ὁλοκληρίαν ἀπὸ τῆς νίκης τοῦ Χλωδοβίκου ἐντὸς τῆς Πυρηναικῆς χερσονήσου, ταχέως δὲ μετετέθη ἡ ἔδρα τῆς κυβερνήσεως εἰς τὴν Ἰσπανίαν ἐν τῇ πόλει τοῦ Τολέδου (Τολέτου). Θανόντος τοῦ Ἀμαλαρίχου, ὅστις ἔπεσεν ἐν μάχῃ κατὰ τῶν Φράγκων ἐν ἔτει 531, ἐξέλιπε καθ' ὁλοκληρίαν ὁ ἀρχαῖος βασιλικὸς οἶκος, καὶ ἡ βασιλικὴ ἀρχὴ ἐγένετο αἰρετὴ. Τὸ γεγονός τοῦτο ἀπεστέρησε τὸ Βεσιγοθτικὸν κράτος τὴν βάσιν τῆς ἀσφαλείας καὶ τῆς ἐν εὐημερίᾳ ἀναπτύξεώς του, ἡδυνήθησαν δὲ οἱ Ρωμαῖοι κατὰ τὴν μεγάλην ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἀπόπειραν τῆς ἐπανορθώσεως νὰ καταλάβωσι τὰ νοτιανατολικά παράλια τῆς χώρας.

Ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ ἀρειανισμοῦ καὶ καθολικισμοῦ ἦτο ἐνταῦθα ὀξυτέρα ἢ ὅπου δῆποτε ἄλλαχού. Ἡ πηγὴ αὕτη τοῦ κακοῦ ἐστείρευσεν ἐν μέτρῳ τινί, ὅτε κατὰ τὸ τέλος τοῦ 5' αἰῶνος προσῆλθον εἰς τὸν καθολικισμόν ὁ βασιλεὺς Ρεκκαρέδος (568—601) καὶ μετ' αὐτοῦ οἱ πλεῖστοι τῶν ἀρειανῶν ἐπισκόπων ὡς καὶ μέγα μέρος τοῦ λαοῦ.

Ἀλλὰ τοῦτο ἡῤῥῆξε μόνον τὴν δύναμιν τῶν μεγάλων. Οἱ ἐπίσκοποι, ὧν ἡ δύναμις προήχθη, συνεδέθησαν μετὰ τῶν κοσμικῶν μεγιστάνων ἐν τούτοις οἱ διάδοχοι τοῦ Ρεκκαρέδου ἐξηκολούθησαν τὴν πολιτικὴν τῆς συγχωνεύσεως τοῦ γερμανικοῦ καὶ τοῦ ρωμανικοῦ στοιχείου τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας· κατὰ δὲ τὸν ἑβδόμον αἰῶνα ἐξεδόθη κώδιξ βασιζόμενος ἐπὶ τοῦ ρωμανικοῦ δικαίου, τὸ *forum judicum*, καὶ ἀνεκτῆθησαν τοῦλάχιστον τὰ μέρη τῆς χερσονήσου τὰ ὅποια εἶχον περιέλθει εἰς τὴν κυριαρχίαν τοῦ Βυζαντίου.

Ἄλλὰ καὶ ἐν τῷ κώδικι τούτῳ ἀνεγνωρίσθη ἡ προϋπετίθετο τὸ αἵρετόν τοῦ βασιλέως ὡς ὁλοκληρωτικὸν στοιχεῖον τοῦ πολιτεύματος τοῦ κράτους, καὶ ὁσάκις συνέβη τοιαύτη ἐκλογὴ, ἐσκέπτοντο οἱ μεγάλοι «Παλατίνοι», ὧν τινες ἠρίθμουν ἴσως τοιοῦτον τινα αἵρετόν βασιλέα μετὰ τῶν προγόνων των, εἰάν ἔπρεπε ν' ἀρῇσιν νὰ γίνῃ ἡ ἐκλογὴ, ἢ ἂν μὴ ἤξιζε ν' ἀποπειραθῶσι τὴν κατάργησιν αὐτῆς. Ἐσχηματίσθησαν δ' οὕτω κόμματα ἢ μᾶλλον φατρίαι, ἰσχυρὰ δὲ ἀρχὴ δὲν εἶχεν ἀναφανῆ πλεόν. Οἱ Βεσιγότθοι μεγαλοκτῆμονες, οἱ πρεστώμενοι πολυαριθμῶν ὑποτελῶν, ἡ δεσπόζουσα δηλονότι πολεμικὴ τάξις, παρεδόθησαν εἰς τὰς κακίας ὅς κατ' ἀνάγκην σχεδὸν γεννᾷ τοιαύτη θέσις· τὸ χριστιανικὸν πνεῦμα ἀπώλετο παρὰ τοῖς ἐπισκόποις ὡς ἐκ τοῦ φανατικοῦ μίσους τῶν δύο θρησκευτικῶν δογμάτων, καὶ μόνῃ παρέμεινεν ἡ μισαλλοδοξίαν ἥτις ἐκλιπούσης βαθμυδὸν τῆς αἵρέσεως, ἐστράφη κατὰ τῶν Ἰουδαίων, οἵτινες ἐκτάκτως πολυάριθμοι εἶχον ἐποικῆσαι εἰς τὴν χώραν.

§ 48. Ἡ ἐν Βερδὲς μάχη. VII. Κατάλυσις τοῦ Βεσιγοτθικοῦ κράτους. — Ὁ κίνδυνος ὅστις ἠπείλει ἐκεῖθεν τοῦ πορθμοῦ ἀνησύχει πάντα φρόνιμον πολίτην. Τὸν βασιλέα Ἐβίζαν διεδέχθη ἄνευ δυσκολιῶν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Βιτίζας, ὅστις ἀνέδειξε καὶ αὐτῇ ἰσχυρὰν τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν, ἡ ἐπεζήτει ν' ἀνυψώσῃ αὐτήν (701). Ἰδίᾳ δὲ ἡγωνίζετο νὰ διδάξῃ τοὺς ἀνωτέρους κληρικοὺς τὴν πρὸς τὸν βασιλέα ὑπακοήν. Ἄλλ' αἱ προσπάθειαι αὐτοῦ τοῦ βασιλέως ἤγαγον εἰς νέας κομματικὰς διαιρέσεις, εἰς συνωμοσίαν, εἰς ἀνατροπὴν τοῦ Βιτίζα καὶ εἰς ἐκλιγὴν ἢ ἀνύψωσιν νέου βασιλέως, τοῦ Ροδερίχου. Ἄλλ' ὁ Βιτίζας εἶχε καταλίπει υἱούς, ὁ δὲ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ὁππᾶς ἦτο ἐπίσκοπος τῆς Σεβίλλης μετὰ τοῦ κόμματος δὲ αὐτῶν συνέπραττε καὶ εἰς κοσμικὸς μεγιστάν, ὁ κόμης Ἰουλιανός, ὅστις ἦτο περιβεβλημένος τὸ σπουδαῖον ἀξίωμα τοῦ διοικητοῦ τῆς πόλεως Κεούτης (Ceuta) καὶ εἶχε νῦν καθήκον νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν θέσιν ταύτην κατὰ τῶν Ἀράβων. Νῦν ὁμῶς οὐδόλως ἐδυσκολεύοντο οἱ ἄνδρες οὗτοι καὶ νὰ καλέσωσιν ἀκόμῃ τοὺς Ἀράβας εἰς βοήθειαν κατὰ τοῦ σφετεριστοῦ. Ἐχορηγήθη δὲ τῷ ὄντι ἡ ζητηθεῖσα βοήθεια. Ὁ ὑπαρχηγός τοῦ Ἀράβος διοικητοῦ Μουσᾶ, Ταρίκ, πολεμιστὴς δοδοκιμασμένος—οὐ τὸ ὄνομα διετήρησεν ὁ βράχος τοῦ Γιβραλτάρ, ἄλλος τοῦ Ταρίκ—ἀπεβιβάσθη μετὰ

μετρίου τὴν δύναμιν στρατοῦ, ὅστις ὁμῶς ἀμέσως ἐνισχύθη ὑπὸ χριστιανῶν καὶ μάλιστα Ἰουδαίων δυσηρεστημένων.

Ἡ πρώτη σύγκρουσις μεταξύ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, Ἰσλαμισμού καὶ Χριστιανισμού ἐπὶ ἐδάφους τῆς δυτικῆς Εὐρώπης ἐγένετο ἐν *Ερὲς δὲ λὰ Φροντιέρα* ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὁχθῆς τοῦ Γουαδαλκουιβίου (711), ἡ πρώτη μακρᾶς συνεχοῦς ἐπὶ ἑκατονταετηρίδας σειρᾶς.

Οἱ Βεσιγόθοι, εἰς τὰς τάξεις τῶν ὁποίων ἤκμαζεν ἡ προδοσία, ἠττήθησαν. Τὸ Βεσιγοθικὸν ἐκ πολεμιστῶν κράτος συνετρίβη ἐν τριήμερῳ μάχῃ. Ὁ τελευταῖος τῶν βασιλέων αὐτῶν, ὁ Ροδερίχος, ἐξηφανίσθη — πνιγείς ἐν τῷ Γουαδαλκουιβίῳ, ἐὰν πιστεύσωμεν τὰ μυθεύματα ἅτινα ἐγεννήθησαν ἐκ τῆς θλιβερᾶς ταύτης μάχης — τὴν δὲ πρῶτην ταύτην μάχην, τὴν καταχθεῖσαν ὑπὸ τῆς πρωτοπορείας τῶν μωαμεθανικῶν δυνάμεων, ἐπηκολούθησεν ὁ ραγδαῖος καὶ ὀλοσχερῆς ἔλεθρος τῆς βεσιγοθικῆς ἐξουσίας ὑπ' αὐτοῦ τοῦτου τοῦ Μουσαῖ, ὅστις εἶχε προσέλθει μετὰ μεγάλου στρατοῦ.

Τόσον δὲ κακῶς ἦτο ἐρριζωμένη ἡ γερμανικὴ αὕτη κυριαρχία, ἥτις ἐν τούτοις ἔσχεν εἰς τὴν διάθεσίν της τρεῖς σχεδὸν ἑκατονταετηρίδας πρὸς ἐξασφαλίσιν της, ὥστε αἱ ὀχυραὶ θέσεις τῆς χώρας ἐν βραχεῖ χρόνῳ ἔπεσον πᾶσαι εἰς χεῖρας τῶν νικητῶν, οἵτινες τῇ βοηθείᾳ τῶν ἀρίστων συμμάχων αὐτῶν, τῶν πολυαρίθμων Ἰουδαίων, ἡσθάνοντο ἑαυτοὺς ἀρκούντως ἀσφαλεῖς, ὥστε, πρὶν ἢ διαρρεῦσθαι ἀκόμῃ μία δεκαετηρίς, ν' ἀποπειραθῶσι τὴν κατάκτησιν τῆς ὁμόρου χώρας, τῆς *Γαλατίας*, ἥς ἡ κατάστασις, καίπερ κατὰ τὸ φαινόμενον καλλιτέρα, δὲν ἦτο ὀλιγώτερον ἀνώμαλος καὶ ἀνάστατος ἢ ἡ τῶν Βεσιγόθων, προκαλοῦσα καὶ αὐτὴ τὴν ξενικὴν εἰσβολήν.

§ 49. Τὸ Φραγκικὸν κράτος κατὰ τὸν Ζ'. αἰῶνα.

— Χλωθάριος ὁ Β', ὅστις εἶχεν ἐνώσει ἐκ νέου τὸ ὅλον Φραγκικὸν Κράτος ὑπὸ τὸ ἴδιον ἑαυτοῦ σκήπτρον, εἶχεν ἀποθάνει κατὰ τὸ ἔτος 628. Ὑπὸ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Δαγοθέρτον τὸν Α'. (—638) καὶ Χλωδοβίκον τὸν Β'. (—657) διατηρήθη μὲν ἡ ἐνότης τοῦ κράτους, ἀλλ' ὄχι πλήρως. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου ἐπανήρχισαν ἐκ νέου αἱ διανομαί, καὶ φυσικῇ τις διάκρισις, ἥς τὰ ἔχνη ἀναγνωρίζονται ὑπὸ τινα ἔποψιν καὶ μέχρι τῆς σήμερον, ἐγένετο ὅσημέραι ἐπαισθητοτέρα μεταξύ τῶν βορείων μερῶν τοῦ κράτους, ὅπου ἐπε-

κράτει τὸ γερμανικόν, καὶ τῶν μεσημβρινῶν, ὅπου ἐπεκράτει τὸ ρωμανικόν στοιχείον. Εἰς τὰ δύο ταῦτα τμήματα, τὴν Αὐστραιο-σλαβὴν καὶ τὴν Νευστρίαν, προσετίθετο ὡς τρίτον ὁλοκληρωτικὸν μέρος ἡ Βουργουνδία, ἥτις ἐξ ἑσῶ εἶχεν ἀξιώσεις ποίας τινος ἀνεξαρτησίας, ἥς καὶ ἐπέτυχε πολλάκις, ὡς τὰ δύο ἄλλα ἡμίση, διὰ τῆς ἀνωμάλου διαδοχικῆς τάξεως ἐν τῷ βασιλικῷ οἴκῳ.

Κατὰ τὴν κατάκτησιν τῆς χώρας ἦτο, ὡς ἀνεγράψαμεν, τοσοῦτον μέρος αὐτῆς διαθέσιμον, ὥστε ἦτο δυνατόν ν' ἀφεθῶσιν οἱ Ρωμάνοι γαιοκτήμονες ἐλεύθεροι ἐν τῇ κυριότητι τῶν κτημάτων αὐτῶν, ἐλάχιστον δὲ σχετικῶς μέρος αὐτῶν ὑπεβιβάσθη εἰς τὴν τάξιν τῶν φόρου ὑποτελῶν. Οἱ πλουσιώτεροι γαιοκτήμονες, ὡς καὶ οἱ ἐπίσκοποι, — καὶ αὐτοὶ κατὰ τὸ πλεῖστον Ρωμάνοι, ἀλλ' εἰς τὸ αὐτὸ ἀνήκοντες μετὰ τῶν κατακτητῶν θρησκευτικὸν δόγμα, — προσεκολλήθησαν εὐκόλως εἰς τὴν νέαν τάξιν τῶν γαιοκτημόνων εὐγενῶν, ἣν ἀπετέλεσαν οἱ κατακτηταὶ ἢ μᾶλλον οἱ Anstrustionen. ἡ ἐφιππος ἀκολουθία τοῦ βασιλέως. Ἐκαστος ἐξ αὐτῶν ἔλαβε τὴν μερίδα του ἐκ τῆς διαθέσιμου χώρας ὡς Allodium αὐτοῦ ἢ κληρὸν εἰς πλήρη κυριότητα καὶ κληρονομικῶς μεταβιβάσιμον, οὕτω δὲ μόνον ἐξηγεῖται ὁ περιορισμός, ὅτι μέρος αὐτῆς, ἡ λεγομένη σαλικὴ χώρα, δὲν ἠδύνατο νὰ μεταβιβάσθῃ εἰς γυναῖκας, καθόσον συνεδέετο πρὸς αὐτὴν ἡ ὑποχρέωσις πρὸς ἔνοπλον ὑπηρεσίαν χάριν τῆς ἀμύνης τῆς χώρας.

Ἐπειδὴ ὁμοῦς ὁ βασιλεὺς — εἶδομεν δὲ ὅτι οἱ βασιλεῖς οὗτοι δὲν εἶχον φθάσει εἰς τὸ τέρμα τῶν κατακτήσεων των — εἶχεν ἀνάγκην μονίμου στρατιωτικῆς δυνάμεως, ἐδημιούργησε τοιαύτην, χορηγήσας ἐκ τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ βασιλικῆς ἐδαφικῆς μερίδος τεμάχια ὑπὸ τὸ ὄνομα εὐεργετήματα (Beneficien) πρὸς ἐκείνους ὅσοι ἀνελάμβανον ὡς ἴδιοι αὐτοῦ Leudes τὴν ὑποχρέωσιν παροχῆς ὑπηρεσίας ἐν τῇ αὐτῇ καὶ ἐν τῷ στρατῷ. Τὰ εὐεργετήματα ταῦτα ἀπετέλουν οὕτω εἰδός τι μισθοδοσίας, ἣν ὁ βασιλεὺς ἠδύνατο ν' ἀποσύρῃ ὅταν ὁ μισθοφόρος ἡμάρτανε δι' ἀπιστίας ἢ ἄλλης παραλείψεως. Οὐκ ὀλίγοι τῶν πλουσιωτέρων ἐλευθέρων (Freien) εἰσῆλθον οὕτω εἰς ἄμεσον καὶ διαρκῆ ὑπηρετικὴν σχέσιν πρὸς τὸν βασιλεῖα, ἀναλαμβάνοντες πρὸς τῷ ἰδίῳ αὐτῶν κλήρῳ (Allodium) καὶ ἐν βασιλικὸν εὐεργέτημα καὶ μετ' αὐτοῦ ὠρισμένην ὑποχρέωσιν.

Ἀλλὰ καὶ οἱ μεγάλοι γαιοκτήμονες καὶ οἱ ἐπίσκοποι, ὧν αἱ ἐκ-

κλησίαι ἦσαν ἐπίσης προικοδοτημέναι διὰ ἐδαρικῶν κτήσεων, εἶχον ἀνάγκη ποιᾶς τινὸς τακτικῆς ὑπηρεσίας καὶ ἔχρηζον λειτουργῶν διὰ τοιαύτας ὑπηρεσίας, τὰς ὁποίας ἤμειβον κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀποχωρίζοντες ἐκ τοῦ ἰδίου αὐτῶν κλήρου εὐεργετήματα. Ἐσχηματίσθη δ' οὕτω νέον πολιτικὸν καὶ κοινωνικὸν σύστημα, ὅπερ εὐδοκίμησε μεγάλως ἐν τῷ μέλλοντι καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα τιμαριωτικὸν σύστημα χρησιμεύει πρὸς χαρκτηρισμὸν τῶν ἀμέσως ἐπομένων αἰώνων.

Ἐπὶ κεφαλῇς τοῦ συστήματος τούτου ἵσταται ὁ βασιλεὺς, ὅστις, ἕνεκα τῶν διαρκῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, τῶν ἀνωμάλων καὶ ἀνωτάτης τινος δικαστικῆς κρίσεως πάντοτε δεομένων σχέσεων των προκαλουμένας ἐκ τῶν πολεμικῶν τούτων ἐπιχειρήσεων, ἕνεκα τῆς ὅλης καταστάσεως καὶ θέσεως τοῦ λαοῦ του ἀπέναντι τοῦ παλαιοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας, συχνὰ ἐλάμβανεν ἀφορμὴν νὰ ἐνασκή ἐξουσίαν ἥς πάντες εἶχον ἀνάγκη καὶ ἥτις ἀπαύστως ἀπησχολεῖτο. Ἐνήσκει δὲ αὐτὴν κατὰ τρόπον λίαν μετριόφρονι ἐφ' ἀμάξης συρομένης ὑπὸ βοῶν διήλανε βραδέως καὶ προσιτὸς πρὸς πάντας ἀπὸ μιᾶς εἰς ἄλλην δικαστικὴν περιφέρειαν. Καὶ οἱ αὐλικοὶ δὲ ὑπάλληλοι ἐνθυμίζουσι διὰ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν τὸν καταμερισμὸν τῆς ὑπηρεσίας ἐν μεγάλῳ γεωργικῷ κτήματι — ὁ *Senescalcus* ἦτοι ἀρχιθεράπων, ὁ *Marschalk*, ὁ ἱπποκόμος *comes stabuli*, ὁ θαλαμηπόλος *camerarius*, καίτοι οἱ τίτλοι οὗτοι προϋποθέτουσι συγχρόνως τὴν ἐπιρροὴν Ρωμανισμοῦ ἢ Βυζαντινισμοῦ, ὡς ἀνεπτύχθη οὗτος κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους αὐτοκρατορικοὺς χρόνους.

Ἀμέσως μετὰ τὸν βασιλέα ἔρχονται οἱ μεγάλοι — οἱ πρωτεύοντες (*Primaten*) ἡγεμόνες, ἀριστοὶ (*Optimaten*), ὡς ἐχαρακτήριζον αὐτοὺς οἱ συγγραφεῖς δι' ἀρχαίων λατινικῶν ὀνομάτων — κοσμική τις ἀριστοκρατία, ἐφ' ὅσον εἶχε σχηματισθῇ αὕτη μέχρι τοῦδε, ἥς ἡ θέσις ἀνατρέχει ἐν μέρει εἰς πρωιμώτερα στάδια τῆς ἀναπτύξεως τοῦ φραγκικοῦ λαοῦ, καὶ εἰς ἣν προστεθήεντο νῦν οἱ μεγάλοι τιτιλοῦχοι τῆς ἐκκλησίας, οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ ἀρχιεπίσκοποι, ὡς] πνευματικὴ ἀριστοκρατία· εἶτα οἱ πλοῦσι ὡτεροὶ ἐλεῦθεροὶ Φράγκοι κατὰ τὸ πλεῖστον, ἀλλ' ἐν μέρει καὶ Ρωμάνοι, ἐξ ὧν, λαμβανόντων θέσιν τινά, ὑπουργήματι, καὶ τὸ μετ' αὐτοῦ παραχωρούμενον εὐεργέτημα, ἐσχηματίσθη ἀριστοκρατικὴ ὑπαλ-

ληλική ἢ γεννήσεως· ἐκ τῶν ἐλευθέρων δὲ οἵτινες ἐν παρομοίᾳ σχέσει ὑπηρεσιακῇ πρὸς τινα τῆς πνευματικῆς ἢ κοσμικῆς ἀριστοκρατίας, τῶν ὑποϋργικῶν (Ministerialen) τῶν κοσμικῶν μεγιστάνων καὶ τῶν ἐπισκόπων, ἀνεπύχθη βραδύτερον ἢ κατωτέρα ἀριστοκρατία.

Ἐν τούτοις αἱ σχέσεις αὗται δὲν εἶχον στερεωθῇ καὶ παγιωθῇ ἀκόμῃ. καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐλευθέρων μᾶλλον ἡτθάνοντο ἑαυτοὺς κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ὑπερέχοντας ἀπέναντι τῶν Ρωμάνων ἢ τῶν ἀνελευθέρων κατὰ τὸ παλαιότερον δίκαιον, τῶν Liten ἢ Lassen (ἡμιελευθέρων) καὶ δουλοπαροίκων, ἢ ὅσα ἤττον δὲ εἶχον συνείδησιν τοῦ ὑποδεστέρου τῆς θέσεώς των ἀπέναντι μόλις μορφουμένης ἀριστοκρατίας.

Μετὰ ποιεῖς τινας ἀπλοικότητος ἐκφράζεται ὁ κοινωνικὸς οὗτος ὀργανισμὸς ἐν ταῖς διαφόροις διατάξεσιν, ἃς ἀναγράφει ὁ ἐπὶ τῆς βασιλείας Δαγοβέρτου τοῦ Α'. κατὰ τὸν Ζ'. αἰῶνα συντελεσθεὶς σαλικὸς νόμος, προκειμένου περὶ τῆς ποινῆς τοῦ τελεσθέντος φόνου. Ἐάν ὁ φονευθεὶς εἶναι ἐκ τῶν ἀκολουθῶν τοῦ βασιλέως, ἢ ἐξιλαστήριος χρηματικὴ ποινὴ (Wehrgeld ἢ Sühngeld) ἢ πληρωτέα ὑπὸ τοῦ φονέως εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον (Fiscus) ἢ τοὺς συγγενεῖς τοῦ φονευθέντος ἀνήρχετο εἰς 600 σόλιδα (χρυσᾶ νομίσματα)· ἐάν ὁ φονευθεὶς ἦτο Ρωμᾶνος ἐκ τῆς τάξεως τῶν ὁμοτραπέζων τοῦ βσιλέως, τὸ ποσὸν ἀνήρχετο εἰς 300· διὰ κοινὸν Φράγκον ἐπληρόνοντο 200· ἑκατὸν διὰ Ρωμᾶνον γαιοκτῆμονα καὶ 45 διὰ τὸν ὑποτελῆ.

Ἡ διοικήσεις καὶ ἡ ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης ἦσαν ἀνατεθειμέναι εἰς τοὺς κόμητας, οὓς διώριζεν ὁ βασιλεὺς· ρητέον δ' ἄλλως ὅτι εἰς τὰς οὐκ ὀλίγας πόλεις, αἵτινες ἐν μέρει περιῆλθον εἰς τὴν φραγκικὴν κυριαρχίαν διὰ συνθηκολογιῶν παρέμειναν ἐν ἰσχύϊ τὸ ἀρχαῖον ρωμαϊκὸν δίκαιον καὶ ὁ ρωμαϊκὸς ὀργανισμός.

§ 50. Τὰ τοῦ πολιτεύματος. Ὁ Μαϊορδόμος. — Αἱ σχέσεις αὗται προϋπέθετον ἕνα ὅρον, ἵνα δύνανται οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν νέαν ταύτην πολιτειακὴν τάξιν ν' ἀπολαύωσι τὰ ἐξ αὐτῆς ἀγαθὰ, — ὁ βασιλεὺς δηλ. ἔπρεπε νὰ εἶναι ἀνὴρ δυνάμεως· ἡδύνατο νὰ εἶναι ὠμός, τραχύς, αὐθαίρετος, ἀλλὰ δὲν ἐπετρέπετο αὐτῷ νὰ εἶναι ἀσθενής. Φαίνεται δὲ ὅτι ἡ δύναμις αὕτη παρέμεινεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐν τῷ οἴκῳ τῶν Μερσβιγγίων, καίτοι ἄλλως τὰ ἀνάκτορα αὐτῶν ἠτιμάσθησαν διὰ πάσης ὠμότητος βαρβαρικῆς καὶ

διὰ πασῶν τῶν ὠμοτήτων διεφθαρμένου πολιτισμοῦ, ἡ δὲ βασιλεία τῶν Φράγκων μετὰ τὸν Χλωδοβίκον τὸν Α'. ἀκριβῶς διακρίνεται διὰ τοῦ ἄλλοκότου τούτου κράματος βαρβαρισμοῦ καὶ διαφθορᾶς. Ἄλλ' αἱ φυσικαὶ συνέπειαι τούτου ἐπηκολούθησαν· τὸ βασιλικὸν γένος δὲν ἀνέδωκε μετὰ τὸν Δαγοβέρτον τὸν Α'. ὅστις ἐβυθίσθη εἰς τὰ μᾶλλον ἐπονείδιστα αἵσχη, οὐδένα εὐρρώστον βλαστόν, νέα δὲ ἀνεφάνη δύναμις ἐν τῷ μεταξύ χρόνῳ.

Ἐπὶ κεφαλῇς δηλονότι τῆς βασιλικῆς ἱπποτικῆς ἀκολουθίας Ἰστατο ὁ Major domus—ὁ ἀρχηγός τοῦ βασιλικοῦ οἴκου—οὗ ἡ ἐξουσία γυῖξανεν ἐν ᾧ μέτρῳ γυῖχανε καὶ ὁ οἶκος καὶ ἡ ἀκολουθία τοῦ βασιλέως, ὅσῳ μᾶλλον ὁ οἶκος τοῦ βασιλέως κατήντα νὰ σημαίνει συγχρόνως τὴν κυθέρηναι μίσης πολιτείας. Ἡ θέσις αὕτη ἦτο λίαν ἐμπιστευτική, καὶ ἐπομένως ὁ ἀρχηγός τοῦ βασιλικοῦ οἴκου ἐξελέγετο ἢ συνίστατο εἰς τὸν βασιλέα ὑπὸ τῶν ἐπιφανεστέρων γαιοκτημόνων καὶ εὐγενῶν τῆς χώρας.

Ὑπῆρχε δὲ μεταξύ τῆς αὐστρασιακῆς ἀριστοκρατίας οἰκογένεια συγγενῆς τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, κεκτημένη μεγάλα κτήματα μεταξύ τοῦ Μώσα, τοῦ Μωζέλα καὶ τοῦ Ρήνου, ἥς ἀρχαιότατος γνωστός ἡμῖν βλαστός παρίσταται Καρλομάνος τις, ζήσας περὶ τὸ ἔτος 600, καὶ οὗ ὁ υἱὸς Πιπῖνος ὁ ἐκ Λάνδεν—τὸ μέρος τοῦτο ἀνήκει νῦν εἰς τὴν βελγικὴν ἐπαρχίαν τῆς Λιέγης (γερμ. Lüttich) ἦτο Major domus τῆς Αὐστρασίας ἐπὶ Δαγοβέρτου τοῦ Α'. (622—638). Τοῦτον ἠκολούθησεν ἕτερος στιβαρὸς ἀνὴρ τοῦ οἴκου τούτου, Γριμοάλδος τὸ ὄνομα, ὅστις ὅμως εἶχεν ἐγείρει τὸν φθόνον τῶν λοιπῶν μεγιστάνων καὶ ἔπεσε θῦμα αὐτῶν.

Διὰ νέας ὁμως αἰγλῆς περιέβαλε τὸν οἶκον βραδύτερον Πιπῖνος ὁ ἐξ Ἐριστάλ, Πιπῖνος ὁ μέσος· οὗτος ἐν τινι ἐμπυλῇ ἢ μᾶλλον ἀριστοκρατικῇ πολεμῇ ὅστις ἐμαίνετο μεταξύ τῶν μεγιστάνων τῆς Νευστρίας καὶ τῆς Αὐστρασίας περὶ κυριαρχίας ἐν τῷ Φραγκικῷ κράτει, ἐνίκησεν ἡγούμενος τῶν τελευταίων τὸν μαϊορδόμον τῆς Νευστρίας Βάρθαρρον παρὰ τὴν Testri τὴν ἐν τῷ σημερινῷ (γαλλικῷ) νομῷ τῆς Aisne (687) καὶ ἠνάγκασε τὸν ἄψυχον βασιλέα τῆς τελευταίας χώρας, Θεοδώριχον τὸν Δ', νὰ καταστήσῃ αὐτὸν μαϊορδόμον τῆς Αὐστρασίας, τῆς Νευστρίας καὶ τῆς Βουργουνδίας, ἦτοι ὅλου τοῦ Φραγκικοῦ κράτους, τοῦ ὅποιο οὐκ ἐνότητι δια-

εσωσεν οὗτος διὰ τῆς προσπάτου νίκης. Ἐφερε δὲ ἤδη τίτλον ὅστις ὑπεσήμεινε θέσιν ἀνωτέραν τῆς τοῦ ὑπηκόου ὠνομάζετο δηλαδὴ πρίγκηψ καὶ δούξ. *dux et princeps* τῶν Φράγκων. Υἱὸς αὐτοῦ ἦτο ὁ Κάρολος, ὁ ἐπονομασθεὶς βραδύτερον Μάρτελος, ἦτοι Σφύρα· οὗτος μετὰ πολλὰς μάχας ἐν ἔτει 719 ἀπέκτησε τὴν θέσιν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ὡς μαιορδόμου τῶν τριῶν χωρῶν, συνεκράτησε, ἢ συνήνωσεν ἐκ νέου τὸ κράτος, καὶ ἦτο προωρισμένος δι' ἐκτάκτου ἀνδραγαθήματος νὰ προετοιμάσῃ τὴν συμπλήρωσιν τῶν τυχῶν τοῦ οἴκου αὐτοῦ, ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν ὅποιον οὐδὲν πλέον ἐσήμεινε τὸ ἀρχαῖον βασιλικὸν γένος.

§ 31. Κάρολος Μάρτελος. Ἡ ἐν Τορώνοις μάχη.

—Ἡ δύναμις τοῦ Καλιφάτου ἐπὶ Βελιδ τοῦ Α'. καὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Σουλεϊμάν ἦτο φθινοτέρα ἢ ἄλλοτε ποτε. Παρὰ τὸν Ἰνδὸν ὡς καὶ παρὰ τὸν Ἀτλαντικὸν Ὠκεανὸν τὰ δπλα αὐτοῦ ἦσαν νικηφόρα. Ἐν ἔτει 717 μετὰ κόπου ἀπεκρούσθη νέα τῶν Ἀράβων ἔφοδος κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀπὸ δὲ τοῦ 720 ἐπεξέτειναν τὰς στρατείας των οἱ ἐν Ἰσπανίᾳ Ἀραβες καὶ πέραν τῶν Πυρηνείων.

Ὁ δούξ τῆς Ἀκουϊτανίας—τῆς νοτιοδυτικῆς μοίρας τῆς Γαλατίας, ἥτις ὑπὸ ἰθαγενεῖς ἡγεμόνας εἶχεν ἀποσεῖσαι τὴν φραγκικὴν κυριαρχίαν—μετὰ κόπου μόνον ἠδύνετο ν' ἀποτρέπῃ αὐτάς. Ἐν ἔτει 732 ἰσχυρὸς στρατὸς ὑπερέβη αὐθις τὰ Πυρηναῖα, ὁ δὲ δούξ Εὐδων μετὰ μεγάλην ἦταν ἐτράπη εἰς φυγὴν. Ἐστράφη τότε πρὸς τὸν κραταιὸν καὶ ἐπίφοβον μαιορδόμον τῶν Φράγκων, ζητῶν ἐπικουρίαν. Φαίνεται δὲ ὅτι ὁ μέγας κίνδυνος κατηύνασε πρὸς στιγμὴν τὸ πολλαπλοῦν μῖσος καὶ τὰς ἐριδας τὰς μεταξὺ Φράγκων ἀφ' ἐνός, καὶ μεταξὺ τούτων ἀφ' ἐτέρου καὶ τῶν γερμανικῶν φυλῶν, αἵτινες ἐξηγείροντο κατὰ τῆς ἡγεμονίας ἐκείνων, κατώρθωσε δὲ νὰ συναθροίσῃ ὁ Κάρολος μέγαν στρατὸν ἐν ᾧ συνηνώθησαν πρὸς ἀποτροπὴν ἀνυπολογίστου κακοῦ οἱ Γερμανοὶ πολεμισταὶ τῶν διαφόρων φυλῶν—Ἀλαμάνοι, Βαυαροί, Σάξωνες, Φλείσιοι πρὸς τοῖς Φράγκοις. Ἡ κρίσιμος μάχη ἐγένετο κατὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 732, τὸ δὲ θέατρον τῆς μάχης ἦτο ἡ μεταξὺ Τορώνων (Tours) καὶ Πικταυῶν (Poitiers) πεδιάς.

Ἡ ἡμέρα τῆς μάχης ταύτης εἶναι ἐν τῶν τροπικῶν σημείων τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος, καθ' ἃ ὡς ἐν Σαλαμῖνι, ἐν Σένᾳ, ἐπὶ τῶν καταλαυνικῶν πεδίων σταθμίζεται ἡ τύχη πολλῶν λαῶν ἐπὶ τῆς

ἀμφιρρόπου ζυγοῦ τῆς μονομαχίας δύο στρατῶν. Αἱ λεπτομέρειαι τῆς μάχης ταύτης δὲν εἶναι ἡμῖν γνωσταί, ὅσον καὶ ἂν δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν ἐναργῶς ὑπὸ τίνων ὁρμῶν καὶ παθῶν ἐκινουῦντο οἱ ἄνθρωποι οἱ συγκροτοῦντες, τοὺς στρατοὺς τούτους. Ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Ἀβδερραχμὰν ἔκαιεν ἀκόμη τὸ ἐπιθετικὸν πῦρ ὅπερ εἶχεν ἐξαγάγει τὸν λαὸν τοῦτον πρὸ ἐνὸς αἰῶνος ἐκ τοῦ συνήθους βίου αὐτοῦ—ἡ πίστις εἰς τὸν ἔνα Θεὸν καὶ τὸν προφήτην αὐτοῦ, οὗ ὁ διάδοχος ἐδέσποζε νῦν ἐν κράτει ἐκτεινομένῳ ἀπὸ τοῦ Ἰνδοῦ μέχρι τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ—ἡ ὑπερηφάνεια τοῦ πιστοῦ καὶ κατακτητοῦ καὶ συγχρόνως ἡ πλεονεξία πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς ὁποίας ὡς βελτίδες μόνον ἐχρησίμευον αἱ μέχρι τοῦδε κατακτήσεις καὶ λαφυραγωγίαι.

Ὁ θρησκευτικὸς ἐνθουσιασμὸς δὲν ἦτο βεβαίως πολλῷ μικρότερος ἐν τῷ χριστιανικῷ στρατῷ, καίτοι οὐδὲν γινώσκομεν περὶ ἐπιδείξεως ἰδιαίτερου ζήλου ἐκ μέρους τῶν κληρικῶν, ἐνῷ συνάμα τὸ εἰδωλολατρικὸν στοιχεῖον μεγάλως ἀντεπροσωπεύετο ἐν αὐτῷ. Ὁ στρατὸς τῶν πολεμίων ἐθεωρεῖτο βεβαίως αὐτόχρημα στρατὸς τοῦ Σατανᾶ,—ἐνῷ αὐτοὶ ἦσαν στρατιῶται τοῦ Χριστοῦ, ὅστις ἡγάπα τοὺς Φράγκους. Ἀλλὰ πλὴν τούτου αἱ γερμανικαὶ αὗται στρατιαὶ εἶχον νὰ ὑπερασπίσωσι πολυτίμους ἐδαφικὰς κτήσεις, καὶ θέσιν ὑπερήφκων, ὀφειλομένην εἰς τοὺς πατέρας των ἢ καὶ εἰς ἑαυτούς.

Ἡ ἀνδρεία καὶ τὸ ἐπίφοβον τῶν Ἀράβων σύσταντο εἰς τὴν θυελλώδη ἐπίθεσιν, ἡ δύναμις δὲ τοῦ ἀρκτικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν ἄμυναν. «Ἰσταντο ὡς τοῖχος ἀκίνητος», «ὡς παγετώδης ζώνη», λέγει μία τῶν πηγῶν. Ὁ Κάρολος εἶχε φροντίσει νὰ ἐξοικειώσῃ αὐτοὺς καὶ πρῶτον πρὸς τὸν τρόπον τοῦ πολεμεῖν τῶν Ἀράβων, ἀναμφιβόλως δὲ εἶχε προσδώσει αὐτοῖς ὑπεροχὴν τινα καὶ ἡ συναίσθησις τῆς μεγαλειτέρας σωματικῆς δυνάμεώς των. Ἐπιτυχῆς τις κίνησις τοῦ δουκὸς τῆς Ἀκυιτανίας συνετέλεσε φαίνεται εἰς τὴν νίκην, ἥτις ὑπῆρξεν ὁλοσχερῆς. Τὴν ἐπαύριον τῆς μάχης αἱ σκηναὶ ἦσαν κεναί, καὶ οἱ νικηταὶ ἠδύναντο ἡσυχοὶ νὰ συλλέξωσι τὴν λείαν, ἥτις ἦτο λίαν ἀξιόλογος.

§ 52. Ἡ περαιτέρω κυβέρνησις τοῦ Καρόλου.—

Ἡ σύμπνοια, εἰς ἣν ὠφείλετο ἡ νίκη αὕτη, δὲν διήρκεσε βεβαίως

δὲ Κάρολος εἶχε καὶ μετὰ ταῦτα νὰ πολεμήσῃ τοὺς Φρεισίου τοὺν δοῦκα τῆς Ἀκυιτανίας καὶ τοὺς μεγιστᾶνας τοὺς Σάξωνας τῆς Αὐστρίας, ἐξ ὧν οἱ τελευταῖοι οὗτοι δὲν ἤσχυνοντο προδοτικῶς νὰ συμμαχῶσι μετὰ τῶν Μουσουλμάνων, οὕτως ὥστε ἠδυνήθησαν οὗτοι πολλάκις καὶ ἐν τῷ μέλλοντι νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν χώραν τῶν Φράγκων, ἐπλημμύρησαν ὁλόκληρον τὴν νοτιανατολικὴν μέχρι τῆς Λυπὸν χώραν, μόνον δὲ ἐν ἔτει 739 κατέβαλεν ὁ Κάρολος ἐν συμμαχίᾳ μετὰ τοῦ βασιλέως τῶν Λογγοβάρδων Λουῖτπράνδου καὶ αὐτοὺς καὶ τῶν ἐν τοῖς κόλποις τοῦ ἰδίου αὐτοῦ λαοῦ ἀντάρτας.

Κατόπιν τούτων ἦλθεν εἰς σύγκρουσιν ὁ μέγας πολεμιστὴς καὶ μετὰ τῆς ἐκκλησίας, τουτέστι μετὰ τῶν εἰς ἀνηθικότητα καὶ χυδαίαν ἐξαχρείωσιν βεβυθισμένων ἀνωτέρων κληρικῶν τοῦ τότε Φραγκικοῦ Κράτους. Δὲν ἐδυσκολεύετο νὰ καταλαμβάνῃ ἐκκλησιαστικὰς κτήσεις, ὡσάκις ἐπρόκειτο περὶ τοῦ κατὰ τοῦ Ἰσλαμισμού ἀγῶνος, καὶ ἰδιαιτέρως περὶ τῆς ἀμοιβῆς ἐκείνων οἵτινες εἶχον παράσχει ὑπηρεσίας ἐν τῷ ἀγῶνι ἐκείνῳ· εὐκόλως δ' ἐννοεῖται ὅτι οἱ κληρικοὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες διὰ τῆς μέχρι τοῦδε πορείας τῶν πραγμάτων εἶχον συνειθίσει καὶ ἐγένοντο ἀπαιτητικώτατοι, ἡσθάνετο μεγίστην εὐχαρίστησιν ἐκ τοῦ ὁράματος ἐνός ἐξ αὐτῶν ἰδόντες νικητὴν τῶν Σαρακηνῶν, βασανιζόμενον ὑπὸ τῶν φλογῶν εἰς τὴν γέεναν τοῦ πυρός. Ἐν τοσοῦτῳ τοσαύτῃ ἦτο ἡ ὑπόληψις αὐτοῦ, ὥστε ἠδύνατο μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως Θεοδωρίχου τοῦ Δ' νὰ ἀναβῇ εἰς τὸν χρεῦοντα ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον βασιλικὸν θρόνον.

Ὁ μικροδόμος Κάρολος ἀπέθανεν ἐν ἔτει 741. Ἐκ τῶν διαδεχθέντων αὐτὸν δύο υἱῶν τοῦ Πιπίνου καὶ Καρλομάνου, ὁ δεύτερος οὗτος ἀπεσύρθη ἐν ἔτει 747 εἰς τὸ περίφημον μοναστήριον, ὅπερ εἶχεν ἐγερθῇ ἐν ἔτει 529 ἐν Καμπανίᾳ, ἐπὶ τοῦ ὄρους Κασίνου, ἐπὶ τῆς θέσεως ἀρχαίου ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, καὶ εἰς τοὺς μοναχοὺς τοῦ ὁποίου ὁ ἱδρυτὴς αὐτοῦ Βενέδικτος ὁ ἐκ Νουρσίας εἶχε δώσει τὸν κανόνα τοῦ κοινοῦ αὐτῶν βίου.

Ὁ Πιπῖνος ἐκυβέρνηε ἑκτοτε μόνος, ἀλλ' ὥς πρότερον ἐν ὀνόματι Μεροβιγγίου σκιώδους βασιλέως Χιλδερίχου τοῦ Γ', μέχρις οὗ κατὰ τὸ ἔτος 751 ἔκρινεν, ὅτι εἶχε φθάσει ὁ καιρὸς νὰ προβῇ εἰς τὸ πρὸ πολλοῦ ἀπορρατισμένον καὶ σημαντικώτατον διάβημα. Ἐ-

πεμψε δύο κληρικούς εἰς Ρώμην πρὸς τὸν πάπαν Ζαχαρίαν (741-762) καὶ προέτεινεν αὐτῷ πρὸς λύσιν τὸ ἐκκλησιαστικὸν ζήτημα ἂν ἕνεκα τῆς καταστάσεως τῆς φραγκικῆς ἐκκλησίας δὲν ἦτο προτιμότερον νὰ φέρῃ καὶ τοῦ βασιλέως τὸ ὄνομα ἐκεῖνος ὅστις εἶχε καὶ τὴν ἐξουσίαν.

§ 53. Θεσις τῆς ἐκκλησίας. Ἡ παπωσύνη.—Ἡ ἀποστολὴ αὕτη ὑπῆρξε γεγονὸς ὃπερ ἀπετέλεσεν ἐποχὴν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Φραγκικοῦ κράτους ὡς καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ παπισμοῦ. Γινώσκομεν ὅποιαι μεγάλας ἀξιώσεις εἶχον οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ρώμης ὡς διάδοχοι τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἐπὶ τῆς ἐπισκοπικῆς αὐτοῦ ἑδρας· κατὰ τρόπον δὲ σχεδὸν θαυμάσιον ἐβοήθησαν αὐτοὺς τὰ συμβεβηκότα, ὅπως ἀναδείξωσιν αὐτοὺς ἰσχυροὺς.

Ἐνῷ ἡ ἐλληνικὴ ἐκκλησία τῆς Ἀνατολῆς συνεταράσσετο ὑπὸ τῶν ἐξακολουθουσῶν θεολογικῶν ἐρίδων, ὁ δὲ πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως εὐρισκόμενος ἐγγύτατα τοῦ αὐτοκράτορος παρέμεινεν ἐξαρτώμενος ἀπ' αὐτοῦ καὶ τῆς αὐλῆς αὐτοῦ, ὡς καὶ ἀπὸ τῶν περιπετειῶν καὶ τῶν κατὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον διαδοχὴν γεννωμένων κομμάτων, οἱ δυτικοὶ ἐπίσκοποι ἔμειναν ἀπέναντι τοῦ ἐν ὁς μεγάλου ἀντιμετώπου ἐχθροῦ αὐτῶν, τῆς ἀρειανικῆς αἱρέσεως, σταθεροὶ εἰς τὸ ἀρχῆθεν καθιερωθὲν δογματικὸν σύστημα, καὶ ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ρώμης ἤσκει ἐλευθέρως εἰς τὰ ζητήματα τῆς πίστεως τὴν διαιτητικὴν ἐξουσίαν ἣν παρείχεν αὐτῷ ἡ ἀρχαία πρόληψις, ἥτις συνεδέετο μετὰ τῆς Ρώμης καὶ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ὡς πρώτου ἐπισκόπου αὐτῆς.

Ὁ αὐτοκράτωρ ἦτο μακρὰν καὶ ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἦτο ὅλως ἀνίσχυρος ἀπέναντι τῶν δυτικῶν χωρῶν. Τὸ χάσμα μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως ἐβαθύνετο, ἀπέναντι δὲ τῶν ἀρειανῶν κατακτητῶν, τῶν Ὀστρογόθων, τῶν Βεσιγόθων, τῶν Βανδάλων, συνεδέθη τόσῳ μᾶλλον σφιγκτότερον ὁ ὀρθόδοξος ρωμανικὸς πληθυσμὸς, καὶ ἀνεγνώρισεν ἐν τῇ ἑδρᾷ τοῦ ἁγίου Πέτρου τὸ φυσικὸν κέντρον τῆς ἐκκλησίας του, ἐν ᾗ διέβλεπον ποιάν τινα ἀντικατάστασιν τῆς ἐξαφανισθείσης ἐνότητος τοῦ κράτους, καὶ ἥτις μετέδιδεν εἰς τοὺς ὀπαδοὺς αὐτῆς εἰδὸς τι αἰσθήματος ἐκκλησιαστικῆς ἐθνικότητος, ἂν ἐπιτρέπεται ἡ ἔκφρασις. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἀρειανοὶ Γερμανοί, βλέποντες τὴν ἀκράδαντον πεποίθησιν ἥτις καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ὑποδουλωμένους

πληθυσμούς ἐνέπνεεν εἰδὼς τι ὑπερηφανίας, κατελήφθησαν ὑπὸ αἰσθη-
ματος ἀβεβαιότητος, ὅπερ ἐξεδηλώθη εἰς πολλὰς μεμονωμένας προσ-
ελεύσεις πρὸς τὸ ὀρθόδοξον δόγμα, ἐγένετο δὲ ἰσχυρότερον ἀπὸ τοῦ
συμβεβηκότος τοῦ 496, τοῦ ἀνοίξαντος εἰς τὸν καθολικισμὸν πλα-
τεῖαν ὁδὸν πρὸς τὸν γερμανικὸν κόσμον.

Κίνδυνός τις ἠπειλῆσε τὴν ἐπίδοσιν ταύτην, ὅτε ὁ αὐτοκράτωρ τῆς
Νέας Ρώμης ἀνέκτησε τὴν Ἰταλίαν διὰ τοῦ Βελισαρίου καὶ τοῦ
Ναρσή· ἀλλ' ἀπὸ τοῦ κινδύνου τούτου ἔσωσε τὸν ἐπίσκοπον τῆς
Ρώμης ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Λογγοθάρδων. Ἡ Ρώμη ἀνεγνώριζε βεβαίως
τὴν ἐξουσίαν τῆς ἐξαρχίας, πράγματι ὅμως οὐδένα εἶχε κύριον, καὶ
ὅσον ἐστενοχωρημένον καὶ ἂν ᾔσθάνετο ἑαυτὸν Γ ρ η γ ὁ ρ ι ο ς ὁ Δ'·
αὐτὸς τὰ ξίφη τῶν Λογγοθάρδων» κατὰ τὴν ἔκφρασιν αὐτοῦ, ἐν τού-
τοις καὶ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἡ Ρώμη ὑπῆρξε τὸ κέντρον τῆς
παρὰ τοῖς Γερμανοῖς ἱεραποστολικῆς ἐνεργείας.

Ἀκριβῶς δὲ ἐπὶ τοῦ μεγάλου τούτου πάπα κατώρθωσαν εἰ ἀπε-
σταλμένοι αὐτοῦ νὰ ἐπιτύχωσι τὸν εἰς τὸν καθολικισμὸν προσηλυτι-
σμὸν τῶν ἐν τῇ μεμακρυσμένῃ Βρετανίᾳ Ἀγγλοσαξόνων, καὶ παρ'
αὐτοῖς δὲ τοῖς Λογγοθάρδοις ἐξηπλώθη, ὡς ἐμνημονεύθη, ὁ καθο-
λικισμός. ὅστις ἐνίκησε διὰ τοῦ βασιλέως Γριμοάλδου (663-671).

Ἄπαξ δ' ἔτι ἀνεφάνη ἀπειλητικώτερος ὁ κίνδυνος, ὅστις ἠπειλεῖ
τὴν αὐτοτέλειαν τῆς παπικῆς ἐξουσίας διὰ τῶν Λογγοθάρδων. Ὁ
σπουδαιότερος τῶν βασιλέων αὐτῶν, ὁ Λ ο υ ῖ τ π ρ ἄ ν δ ο ς (714-
743) ἐπεδίωκε νὰ ἐνώσῃ ὁλόκληρον τὴν χερσόνησον ὑπὸ τὸ σκῆπτρον
αὐτοῦ, ὡς ἦτο ἠνωμένη κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Θεοδώριχου. Ἀλλὰ
κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ρώμης ἐπέτυχε τὴν πλήρη
ἀπόσπασίν του ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως συνεπειὰ τῆς εἰ κ ο -
νομαχίας.

Ὁ ἐκτροχισμὸς εἰς ὃν εἶχε περιπέσει ἡ γραφικὴ παράστασις ἀ-
γίων προσώπων καὶ συμβεβηκότων ἔδωκεν εἰς τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ
Μωάμεθ ἀφορμὴν σφοδρῶν παραπόνων κατὰ λατρείας, ἥτις ἐφάνη
αὐτοῖς ὡς εἰδωλολατρεία, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ τοῦ Ἀνατολικοῦ Ρω-
μαϊκοῦ Κράτους Λ έ ω ν Γ'. ὁ Ἰσαυρὸς ἐξέδωκεν ἐν ἔτει 726 δια-
ταγὴν κατὰ τῆς προσκυνήσεως τῶν εἰκόνων. Ἡ ἔρις ὑπῆρξε λίαν
ζωηρά, διεξήχθη δὲ μεθ' ὅλου τοῦ πλούτου θεολογικῶν ἐπιχειρη-
μάτων· οἱ εἰκονοκλάσται ἢ εἰκονομάχοι αὐτοκράτορες εἶχον ἀναλά-

βει, ὡς ἀπεδείχθη ταχέως, ἔργον ὅπερ δὲν ἠδύναντο ν' ἀγάγωσιν εἰς πέρας, ἀφοῦ ἀπὸ πολλοῦ ἤδη χρόνου πρὸς τῷ συμφέροντι τῆς εὐλαθείας συνεδέετο ἤδη μετὰ τῆς προσκυνήσεως τῶν εἰκόνων καὶ εὐρεῖα ἐκκλησιαστικῇ βιομηχανία, σπουδαῖον δηλονότι συμφέρον ὕλικόν.

Ὁ πάπας Γρηγόριος ὁ Β'. εἶχε μέζονα ὀξυδέρκειαν πρὸς διάγνωσιν τῶν ἐπικαίρων πραγμάτων· ἐκηρύχθη οὗτος ὑπὲρ τῶν εἰκόνων, καὶ κατέστησεν οὕτω ὠφέλιμον εἰς τὴν ἐκκλησίαν μίαν συμπάθειαν τοῦ λαοῦ, ἐνῷ δὲν παρέλειψε νὰ πολεμήσῃ μεγάλως τὴν ἐνδεχομένην ἢ μᾶλλον λίαν πραγματικὴν ἤδη κατάχρησιν τοῦ πράγματος. Συνετέλει ὁμως ἡ διαφωνία αὕτη, — διότι καὶ οἱ εἰκονομάχοι αὐτοκράτορες εὗρον συνόδους, αἵτινες ἐπεκύρωσαν τὰς πράξεις αὐτῶν, — ὡς νέος παράγων χωρισμοῦ τῆς ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς ἐκκλησίας.

§ 54. Ἱεραποστολικὴ δραστηριότης τῶν μοναχῶν. — Ἐνῷ δὲ ἡ Ἀνατολὴ ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ Ζ'. αἰῶνος ἀπώλεσε μεγάλας ἐδαφικὰς ἐκτάσεις ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ Ἰσλαμισμού, δὲν ἠδύνατο δὲ νὰ σκεφθῇ περὶ ἱεραποστολικῆς ἐνεργείας, ἡ προσηλυτιστικὴ αὕτη δραστηριότης εἶχεν ἐν τῇ Δύσει ἀπέραντον ἔτι στάδιον ἐνώπιόν της, καὶ πρέπει σχεδὸν νὰ θαυμάζῃ τις, ὅτι ἡ διάδοσις τοῦ Χριστιανισμοῦ παρὰ τοῖς Γερμανοῖς δὲν παρουσίασε ταχύτερας προόδους ἀπὸ τῆς προσελεύσεως τῶν Φράγκων εἰς τὴν χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν. Ἐν τούτοις καίτοι βραδέως, ἐπισυνέβησαν ὁμως αἱ πρόοδοι αὗται, καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν δὲ ταύτην ἀπέβη χρησιμὸν, ὅτι ὁ μ ο ν α χ ι κ ὸ ς βί ο ς, ὅστις ἐν Ἀνατολῇ περιέπεσεν εἰς τραγέλαφον, μεταφυτευθεὶς ἐπὶ δυτικοῦ ἐδάφους περιεβλήθη χαρακτῆρα τοσοῦτον μετριοπαθῆ, ἐνεργὸν καὶ πρακτικόν.

Τὸ κυρίως πρότυπον μοναστήριον ὑπῆρξε τὸ ἀνωτέρω μνημονευθὲν μοναστήριον τῶν Βενεδεκτίνων ἐπὶ τοῦ ὅ ρ ο υ ς Κ α σ ί ν ο υ, τὸ διεπόμενον ὑπὸ τοῦ κανόνος τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτοῦ, καὶ ὅπερ προκαλῆσαν ἀπανταχοῦ παρόμοια ἱδρύματα, ἀπετέλεσε διὰ τῆς μεγάλης διαδόσεως τοῦ μοναχικοῦ βίου Ἐκκλησίαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, πάντοτε ἐτοίμην, δραστηρίαν καὶ δημοφιλὴ φάλαγγα προμάχων τῶν ἰδεῶν ἐφ' ὧν αὕτη ἐστηρίζετο. Ὁ εἰσερχόμενος εἰς τὸν μοναχικὸν βίον ὤφειλε νὰ διανύσῃ πρῶτον τὴν δοκιμαστικὴν χρονικὴν περίοδον, ἕνα novitatus, πρὶν ἢ καταθέσῃ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἡγουμένου, τοῦ πατρὸς,

τοῦ ἀββᾶ τὴν εὐχήν, ἐξ ἧς ἐγεννᾶτο ἡ ὑποχρέωσις πρὸς μονιμότητα (stabilitas)—ισόθιος δηλαδή ὑποχρέωσις, πρὸς ἀλλαγὴν διαγωγῆς (conversio morum) καὶ πρὸς ὑπακοὴν εἰς τὸν Θεὸν καὶ τοὺς ἁγίους αὐτοῦ.

Ὁ κανὼν τοῦ ἁγίου Βενεδίκτου διέγραφε λίαν φρονίμως ἐναλλαγὴν καθηκόντων εὐλαθείας καὶ χειροτεχνικῆς ἐνασχολήσεως, εἰς ἃς προσετέθη βραδύτερον διὰ τοῦ Κασσιωδώρου, ὅστις εἶχεν ἀποσυρθῆ κατὰ τὸ ἔτος 538 εἰς τὸ μοναστήριον τοῦτο, καὶ ἐπίστημονικὴ ἀκόμη ἐνασχόλησις, ἥτις ἀπετέλεσεν αἰέποτε τὸ περίφημον γνῶρισμα τοῦ μοναχικοῦ τῶν Βενεδικτίνων τάγματος.

Ἰδιαζόντως δὲ γόνιμον ἔδαφος εὔρεν ἡ νέα αὕτη ἀρχὴ ἐν χώρᾳ ἥτις νῦν τὸ πρῶτον καὶ ὕστατον ἀπέκτησε σημασίαν τινὰ ἐν τῷ εὐρωπαϊκῷ βίῳ, ἐν Ἰρλανδίᾳ. Ἀπὸ τοῦ 430 εἶχε βάλει τὸν πόδα τοῦ ὁ Χριστιανισμὸς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς ἀπομεμακρυσμένης ἐκείνης νήσου, καὶ ἤδη ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 5^{ου} αἰῶνος ἐξηλθον ἐκεῖθεν ἐνθερμοὶ ἱεραπόστολοι, οἵτινες ἐκήρυξαν τὸ εὐαγγέλιον εἰς τὰς ἐθνικὰς ἀκόμη τὸ θρήσκευμα γερμανικὰς φυλάς, ὡς ὁ Κολουμβανὸς καὶ ὁ Γάλλος εἰς τοὺς Ἀλαμάνους, ὁ Ἑμμερανὸς εἰς τοὺς Βαυαροὺς, ὁ Κιλιανὸς εἰς τοὺς Θουρίγγιους. Πάντες οὗτοι ἐμάχοντο τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως κατὰ τῶν φρικαλεοτήτων τῆς ἐρήμου—τῶν ὀρεοδιαβόλων καὶ τῶν θαλασσοδιαβόλων, κατὰ τὴν ἐκφρασιν τῶν ἐκθάμβων μοναχῶν τῶν μεταγενεστέρων χρόνων τῶν συγγραψάντων τὸν βίον τῶν ἐκλεκτῶν ἐκείνων τοῦ Θεοῦ—τῶν ἀγρίων θηρίων, τῶν ἄρκτων, τῶν λύκων τῶν σιάγρων, τῶν ὄφρων· καὶ πρὸ παντὸς κατ' αὐτοῦ τοῦ λαοῦ, παρ' ᾧ εὕρισκον οὗτοι πολλαχῶς τὸ τραχύτερον ἔδαφος.

Οὕτω ἐγγὺς τῆς Βρεγαντίας εὔρεν ὁ ἱερὸς Κολουμβανὸς Ἀλαμάνους τινὰς συνηθροισμένους κύκλῳ βαρελίου πεπληρωμένου ζύθου· ἐρωτήσας αὐτοὺς ἤκουσεν ὅτι εὕρισκοντο ἐκεῖ ὅπως προσφέρωπι θυσίαν εἰς τὸν θεὸν αὐτῶν Οὐτόδανον· ἀγανακτεῖ οὗτος τῷ πνεύματι καὶ ἐμψυσᾷ ἐπὶ τοῦ βαρελίου, οὗ αἱ στεφάναι πάραυτα λύνονται μετὰ κρότου καὶ ὁ ζῦθος ἐκρέει. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ θαῦμα δὲν ἔπεισε τοὺς ἐκπλήκτους ἐθνικοὺς· ἐξεπλάγησαν μόνον ἐπὶ τῇ ἰσχυρᾷ πνοῇ τοῦ ἀνδρός, ὅστις ἠδυνήθη νὰ παραλύσῃ δοχεῖον τοσοῦτον στερεῶς κατεσκευασμένον.

Οἱ Κοὺλδειοὶ οὗτοι ἢ ἄνδρες τοῦ Θεοῦ δὲν διετέλουν ἐν στενῷ δεσμῷ μετὰ τῆς ἐκκλησίας τῆς Ρώμης, καὶ ἦσαν ἀρκετὰ ξένοι τῆς μέχρι τοῦδε ἀναπτύξεως τῆς ἐκκλησίας ταύτης ὑπὸ ἔποψιν λατρείας, προσκυνήσεως τῶν εἰκόνων καὶ τῶν τοιούτων, μάλιστα δὲ διέκειντο καὶ ἐχθρικῶς. Ἐτόνιζον οὗτοι πρὸ πάντων τὸ κύρος τῆς Ἱερᾶς Γραφῆς, παρεδέχοντο τὸν γάμον τῶν ἱερέων, καθ' οὗ πρὸ πολλοῦ εἵχεν ἀρχίσει τὸν πόλεμον ἡ ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία, ἐτέλουν δὲ τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ κήρυγμα ἐν ταῖς ἐγχωρίοις γλώσσαις.

Ἐν τούτοις οἱ κληρικοὶ τῆς Βρετανικῆς Ἐκκλησίας διετέλουν ἐν στενῷ δεσμῷ μετὰ τῆς Ρώμης, ἀφ' οὔτου ὑπερίσχυσαν ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ οἱ Ἀγγλοσάξωνες. Ἀπῆλθον δ' ἐκεῖθεν ἱεραπόστολοι παρὰ τοῖς Φρεισίοις, ὡς ὁ Οὐίγберτος, ὁ Οὐίλλιβρόρδος, οἵτινες δὲν ἠύδοκίμησαν μεγάλως ἐν ἀρχῇ. Οὕτω περὶ τοῦ Φρεισίου δουκὸς Ραδόπου τὸ περίφημον ἀνέκδοτον ἀναφέρει, ὅτι εἶχεν ἐμβάλει οὗτος τὸν ἤδη πόδα ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ, ὅτε ἐτάραξε τὴν εὐσυνειδησίαν αὐτοῦ ἡ σκέψις, τί θὰ ἀπεγίνοντο οἱ ἀβάπτιστοι προπάτορες αὐτοῦ; ὅτε δὲ ὁ βαπτίζων αὐτὸν μοναχὸς εἶπεν αὐτῷ κατ' ἀνάγκην, ὅτι ὡς ἀβάπτιστοι ἀναμφιβόλως θὰ εὕρισκοντο οὗτοι εἰς τὴν κόλασιν, μεταμεληθεὶς ἀμέσως ἐξήγαγε τὸν πόδα λέγων: «Θέλω νὰ εἶμαι καὶ ἐγὼ ὅπου καὶ οἱ γενναῖοι ἐκεῖνοι ἄνδρες». Ἐννοεῖται ὅτι ὑπὸ διάφορον μορφήν πολλάκις θὰ ἐπανελήφθη τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο.

§ 55. Κατάστασις τῆς Φραγκικῆς Ἐκκλησίας. Βονιφάτιος. — Ἐκ μέρους τῆς Φραγκικῆς Ἐκκλησίας ὀλίγα φαίνεται ὅτι ἐνηργήθησαν πρὸς μετάδοσιν τοῦ χριστιανισμοῦ παρὰ ταῖς γερμανικαῖς φυλαῖς ταῖς καθ' ὅλοκληρίαν ἢ ἐν μέρει ὑποτεταγμέναις εἰς τὸ κράτος. Πράγματι δὲ ἡ Ἐκκλησία αὕτη κακῶς ἦτο συντεταγμένη: ὁ κατὰ τοῦ Ἀρειανισμοῦ ἀγὼν προφανῶς ἀπησχόλει αὐτὴν περισσύτερον ἢ ὁ κατὰ τῆς εἰδωλολατρείας. Οἱ ἐπίσκοποι αὐτῆς προσεπάθουν νὰ ὠφελῶνται ἐκ τοῦ δεσμοῦ ἐν συνῆψε πρὸς αὐτοὺς ἡ βασιλεῖα ἀπὸ τοῦ Χλωδοβίκου διεδραμάτιζον μέγα πρόσωπον εἰς τὰς μηχανορραφίας εἰς αἷς ἐδίδον ἀφορμὴν αἰ διανομαὶ τοῦ κράτους, ἐνεφανίζοντο εἰς τὰς συνελεύσεις τῶν μεγιστάνων καὶ τοῦ λαοῦ, τὰς συγκαλουμένας ὑπὸ τῶν βασιλέων, καὶ ἐξεμεταλλεύοντο τὴν ἐκτάκτως εὐνοικίαν ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Φράγκων κατάστασιν, ὅπως ἐκπορίζονται πλοῦτη καὶ δύναμιν. Πολλοὶ μάλιστα κατέτεινον τὰς προσπά-

θείας των ἀκριβῶς πρὸς τὸ νὰ καταστήσῃσι τὴν ἐπισκοπὴν αὐτῶν κοσμικὴν πολιτειακὴν περιφέρειαν.

Τὸ ζήτημα τῆς ἀναμορφώσεως τῆς Φραγκικῆς Ἐκκλησίας, περὶ ἧς ἀντιπροσώπων τῆς ὁποίας λέγεται ὅτι ἐμίσουν καὶ ἐφοβοῦντο τοὺς Κουλδεῖους ἕνεκα τῆς ἐλευθεροφροσύνης των, ἐγένετο ζήτημα φλέγον αὐτὸς ὁ Κάρολος ὁ Μάρτελος ἐπελήφθη αὐτοῦ· ἐκ δὲ τῆς μορφῆς ὑφ' ἣν διασώζεται ἡ πρότασις τοῦ Πιπίνου πρὸς τὸν πάπαν Ζαχαρίαν καταφαίνεται, ὅτι ἦτο τοῦτο θέμα διαπραγματεύσεων μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ρώμης.

Τὸ ὄργανον τῆς ἀναμορφώσεως ταύτης εὐρέθη ἐν τῇ προσώπῳ τοῦ Ἀγγλοσάξωνος μοναχοῦ Οὐίμφρεϊδου, ὅστις, γεννηθεὶς ἐν ἔτει 680 ἐν Κίρτον τῆς Δεβονσάιρ, εἶχε δράσει ἀλλ' ὄχι λίαν ἀποτελεσματικῶς ὡς ἱεραπόστολος παρὰ τοῖς Φρεισίοις. Ἐν ἔτει 718 μετέβη ὁ Οὐίμφρεϊδος εἰς Ρώμην, ἵνα ἐφ' διαζόμενος μετὰ τῆς πληρεξουσιότη-
της καὶ τῶν ὁδηγῶν τοῦ Πάπα ἐνεργήσῃ τὸν τεύθεν ὡς ἱεραπόστολος ἐν Θουριγγίᾳ, καὶ συνδέσῃ στενῶς μετὰ τοῦ πάπα τῆς Ρώμης τὴν Φραγκικὴν Ἐκκλησίαν, ἐφ' ἧς εἶχεν ἀποκτήσει μεγάλην ἐπιρρῆν, ὡς καὶ ἐκεῖνα τὰ μέρη τῆς Γερμανίας, τὰ ὅποια ἤθελον ἐλκύσει εἰς τὸν Χριστιανισμόν αὐτός τε καὶ οἱ πληρεξούσιοί του. Ἐν ἔτει 723 ἦλθε καὶ τὸ δεύτερον εἰς Ρώμην, προεχειρίσθη ἐνταῦθα εἰς ἐπίσκοπον καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα Βονιφάτιος [Εὐτύχιος] (Bonifacius ἢ Bonifatius) ὁ ἄνθρωπος τῆς καλῆς τύχης, κατὰ τὴν γενομένην μετὰφρασιν τοῦ ἀγγλοσαξωνικοῦ ὀνόματός του Wyn freth.

Ἡ πεποίθησις αὐτοῦ ὅτι ἡ Γερμανικὴ Ἐκκλησία μόνον διὰ στενωτάτου δεσμοῦ μετὰ τῆς Ρώμης θὰ ἠδύνατο νὰ εὐημερήσῃ, ἤρχετο εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν πολιτικὴν τοῦ Κάρολου Μαρτέλου, ὅστις ἐπεδίωκε τὸν στενὸν σύνδεσμον τῶν γερμανικῶν λαῶν μετὰ τοῦ Φραγκικοῦ κράτους.

Κατὰ τὸ ἔτος τῆς μεγάλης μάχης (732) προήγαγεν αὐτὸν ὁ Γρηγόριος Γ'. εἰς ἀρχιεπίσκοπον ἄνευ ὁμῶς ὠρισμένης ἑδρας, καὶ κατὰ τὴν ἐπομένην δεκαετηρίδα ἑδράσεν ὁ Βονιφάτιος ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο, ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἑσθίων καὶ ἐπεκύρωσε τὰ κηρύγματα αὐτοῦ διὰ τῆς καταρρίψεως ἐνός τινος ἀφιερωμένης εἰς τὸν Δόναρον· κατὰ τὰ λοιπὰ ἐδείξε καὶ αὐτὸς τὴν φρόνησιν καὶ τὴν δεξιότητα, καὶ ἴσως μάλιστα καθ' ὑπερβολήν, τοῦ ὑποκαθιστᾶν

εἰς τοὺς τόπους καὶ τοὺς χρόνους τῆς εἰδωλολητρικῆς εὐλαθείας διὰ χριστιανικὰς νὰ μεταβάλλῃ τὰ ὄρη τοῦ Δονάρου ἢ τοῦ Οὐο-
τάνου (Donarsberge καὶ Wodansberge) εἰς ὄρη τοῦ Ἀγίου Πέ-
τρου (St. Petersberge). Ἐπολέμησε δ' οὗτος καὶ τὴν ἐλευθερο-
φροσύνην, ἣν εἶχον μεταδώσει οἱ Ἱρλανδοὶ κληρικοί, καὶ ἤτις εἶχε
καὶ παρὰ τῷ φραγκικῷ κλήρῳ τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς.

Ὑποστηριζόμενος δὲ ὁ Βονιφάτιος ὑπὸ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, ἐ-
θριάμβευσεν ἐν τινι αἰγερμανικῇ συνόδῳ — τὸ μέρος ἐνθα συνήλθεν
αὕτη εἶναι ἄγνωστον (742)—ἀνέλαβον πάντες εἰ ἐπίσκοποι τὴν ὑ-
ποχρέωσιν ἀπεριορίστου ὑποταγῆς ὑπὸ τὴν ἑδραν τῆς Ρώμης κατὰ τὸ
πνεῦμα αὐτοῦ, ἡ δὲ φραγκικὴ σύνοδος ὑπήγαγεν αὐτῇ ἔπειτα (745)
τὴν ἐπισκοπικὴν ἑδραν τοῦ Μογοντιακοῦ (γερμ. Mainz, γαλλ.
Mayence) ὅπερ, ὑπαχθειςὼν αὐτῷ, τῷ ἀρχιεπισκόπῳ Βονιφατίῳ,
μετὰ 3 ἔτη ὑπὸ τοῦ πάπα Ζαχαρίου τῶν ἐννέα ἐπὶ ἀνατολικοφραγ-
κογερμανικοῦ ἐδάφους ἐπισκοπῶν. ἦτοι τοῦ Σαλτσβούργου, Φρεϊσίγ-
γεν, Ρατισβόνης, Πασσαυίας καὶ τῶν παλαιωτέρων τῆς Σπείρας,
Βορματίας Κολωνίας, Οὐτρέχτης καὶ Τογκέρνης, ἐγένετο ἡ μητρό-
πολις τῆς Γερμανικῆς Ἐκκλησίας.

Ἄλλ' ἐν ἔτει 751 ἔληξε καὶ ἡ τούτου δράσις.

§ 36. Ὁ Πιπῖνος βασιλεὺς. 751. Ἡ ἀπάντησις τοῦ
πάπα Ζαχαρία, — ἡ γνωμοδότησις δηλ. ἐκείνου ὅστις εἰς ζητήματα ἐκ-
κλησιαστικὴ ἦτο ἡ ἀνωτάτη δικαιοδοσία τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου —
ἦτο καταφατικὴ εἰς τὴν ἐρώτησιν ἣν εἶχεν ὑποβάλει ὁ Πιπῖνος. Συμ-
φώνως δὲ πρὸς ταύτην ἐστάλη ὁ τελευταῖος τῶν μεροβιγγιανῶν σκιω-
δῶν βαισιλέων εἰς μοναστήριον, συνεκλήθη δὲ συνέλευσις ἐκκλησια-
στικῶν καὶ κοσμικῶν μεγιστάνων εἰς Σουεσσιῶνας (Soissons). Ἐν-
ταῦθα συνετελέσθη ἡ ἀνάρρησις τῆς νέας βασιλείας, ἐγένετο εἰδός
τι ἐκλογῆς διὰ βοῆς ἢ οἴκοθεν νοουμένης συναιρέσεως πάντων τῶν
Φράγκων, ὡς ἀντιπρόσωπος δὲ τοῦ πάπα ἔχρισε καὶ καθιέρωσε τὸν
βασιλέα Πιπῖνον ὁ ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Μογοντιακοῦ — ὡς ὁ Σαμουήλ
τὸν βασιλέα Δαβὶδ (751). Ἀναμφιβίλως ἡ ὁμοιότης αὕτη ἐπεφοί-
τησεν εἰς τοὺς ἱερεῖς, καὶ εἰς αὐτοὺς δὲ τοὺς λαικοὺς, καθ' ὅσον ἐ-
γίνωσκον οὗτοι τὴν ἱστορίαν· νέα βασιλεῖα ἰδρύθη οὕτω ἐνταῦθα τῇ
συμπράξει καὶ τῆς Ἐκκλησίας.

Μικρὸν μετὰ ταῦτα μετεβίβασεν ἡ κατέλιπεν ὁ Βονιφάτιος τὴν

ἀρχιεπισκοπικὴν ἑδραν τοῦ εἰς τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Λουλλων, καὶ ἀνέλαβε καὶ αὖθις τοὺς ἀγῶνας τῆς νεότητός του, τὴν προσηλυτιστικὴν ἐνέργειαν παρὰ τῷ ἐθνικῷ ἔτι λαῷ τῶν Φρεισίων. Ἐνταῦθα δὲ ακηρύττων τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ τοῖς ἐθνικοῖς» εὔρε τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου καὶ ἐδικαιολόγησεν οὕτω τὸ ὄνομα τοῦ Ἀποστόλου τῶν Γερμανῶν, ὅπερ ἔδωσαν αὐτῷ οἱ μεταγενέστεροι ἴσως μετὰ τινος ὑπερμέτρου ἐλευθεριότητος (755). Τὸ σῶμα αὐτοῦ μετεκομίσθη καὶ ἀπετέθη ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθέντι μοναστηρίῳ τῆς Φούλδας.

§ 57. **Ὁ Πιπῖνος καὶ οἱ Λογγοβάρδοι.**—Ὁ πρῶτος τῆς νέας δυναστείας τῶν Καρολιῶν, ὁ βασιλεὺς Πιπῖνος ἐκυβέρνησεν μέχρι τοῦ 768. Ταχέως δὲ εὗρέθη ὁ Πιπῖνος εἰς τὴν θέσιν νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτοῦ διὰ τὴν ὑποστήριξιν ἣν ὁ πάπας εἶχε παράσχει αὐτῷ διὰ τοῦ κύρους αὐτοῦ ἐν τῇ προσκτήσει τοῦ βασιλικοῦ τίτλου.

Ὁ βασιλεὺς τῶν Λογγοβάρδων Ἀιστούλφος ὅστις ἐντόνως ἀνέλαβε τὰ σχέδια τοῦ Λουιτπράνδου καὶ ἐγένετο κύριος τῆς ἐξαρχίας, δὲν διετέλει ἐν ἀγνοίᾳ τῆς σημασίας καὶ τῆς ἐκτάσεως τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων συμβεβηκότων· ἐὰν ἤθελε νὰ κατακτήσῃ τὸ στέμμα τῆς Ἰταλίας ὥφειλε νὰ ἐνεργήσῃ ἀνυπερθέτως. Ἐδήλωσε λοιπὸν εἰς τὸν διάδοχον τοῦ Ζαχαρία Στέφανον τὸν Β', ὅτι ἐσκόπευε νὰ ὑποτάξῃ τὸ δουκάτον τῆς Ρώμης. Εἰς μάτην ἱστράφη ὁ Στέφανος πρὸς τὸν Ἕλληνα αὐτοκράτορα, Κωνσταντῖνον Ε', τὸν Κοπρώνυμον, καίτοι οὗτος μετὰ μεγάλου ζήλου εἶχε ἀναλάβει ἐκ νέου τὴν εἰκονομαχίαν. Οὐδὲν ἄλλο λοιπὸν ὑπελείπετο αὐτῷ εἰμὴ νὰ καλέσῃ εἰς βοήθειαν τοὺς Φράγκους.

Ὁ πάπας Στέφανος διέβη πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τὰς Ἀλπείας καὶ ἐξητήσατο αὐτοπροσώπως παρὰ τοῦ Πιπίνου ἐν Ἀγίῳ Διονυσίῳ (St. Denys) τὴν βοήθειάν του. Συνεπλήρωσε δὲ καὶ ἐπεκύρωσε τὸ μέγα γεγονός, τὸ πραγματοποιηθὲν διὰ τοῦ προκατόχου του, χρίσας αὐτὸς ὁ ἴδιος τὸν νέον βασιλεῆα τῶν Φράγκων καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ καὶ ὀνόμασας αὐτὸν δυνάμει τῆς ἰδίας ἐαυτοῦ ἐξουσίας πατρικίον τῆς Ρώμης. Κατέληξαν δὲ εἰς συνθήκην πρὸς ἀλλήλους δυνάμει τῆς ὁποίας ὁ βασιλεὺς Πιπῖνος ἀνελάμβανε παραχρῆμα τὴν μεσολάβησιν πρὸς τὸν Ἀϊστούλφον (754).

Ὅτε δὲ οὐδὲν ἐπετεύχθη διὰ τῶν διαπραγματεύσεων ἕνεκα τῆς

ἀρνήσεως τοῦ Λογγοθάρδου βασιλέως, ἤρξατο ὁ βασιλεὺς τῶν Φράγκων τῆς στρατείας ἣτις φαίνεται ὅτι δὲν ἤρесе πολὺ εἰς τοὺς Φράγκους μεγιστᾶνας. Ἡ πρώτη ἐκστρατεία (754) κατέληξε μετὰ νίκην εἰς συνθήκην εἰρήνης, δυνάμει τῆς ὁποίας ὁ βασιλεὺς τῶν Λογγοθάρων ὑπισχνεῖτο ν' ἀποδώσῃ εἰς τὸν πάπαν τὰς ἀποσπασθείσας χώρας καὶ νὰ καταβάλλῃ εἰς τοὺς Φράγκους τὰ ἔξοδα τοῦ πολέμου. Ἡθέτησεν ὁμοῦ τὴν συνθήκην ἅμα τῇ ἀποχωρήσει τοῦ φραγκικοῦ στρατοῦ, καὶ ἐστράτευσε κατὰ τῆς Ρώμης ἣν δεινῶς ἐπίεζε. Δευτέρα ὁμοῦ ἐκστρατεία (755), ἐν ἣ λαμπρότερον ἢ κατὰ τὴν πρώτην κατήγαγον θρίαμβον οἱ Φράγκοι, ἠνάγκασε τὸν Ἀιστουλφον εἰς πλήρη ὑποταγὴν.

Ὁ Πιπῖνος ἐδωρήσατο κατὰ τὰ μετὰ τοῦ Στεφάνου συμπεφωνημένα εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρον τὰς κατακτηθείσας, τὰς ἀπὸ τοῦ Λογγοθάρδου βασιλέως ἀποσπασθείσας χώρας — τὴν ἐξαρχίαν καὶ τὴν λεγομένην Πεντάπολιν, τουτέστι τὴν ἀπὸ Ρίμινι μέχρις Ἀγκῶνος παράλιον ἑκτασιν.

Αἱ ἐνστάσεις τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Ἀνατολικοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους οὐδόλως ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν· οἱ ἀπεσταλμένοι αὐτοῦ ἐμφανισθέντες ἐν τῷ ἐν Παυλίᾳ στρατοπέδῳ τοῦ Πιπίνου ἀπεπέμφθησαν αἱ δὲ κλεῖδες τῆς Ραβέννης καὶ τῶν λοιπῶν πόλεων παρεδόθησαν εἰς τὸν πάπαν.

Οἱ υἱοὶ τοῦ Καρλομάνου δυνάμενοι ν' ἀποβῶσιν ὀχληροὶ εἰς τὸν νέον βασιλεῖα διὰ τῶν ἀξιώσεών των ἐστάλησαν εἰς μοναστήρια καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Καρλομάνος ἀπέθανεν ἐν ἔτει 755 ἐν φραγκικῷ μοναστηρίῳ.

Δὲν ἐβασίλευεν ὁμοῦς ὁ Πιπῖνος ἐν ἡσυχίᾳ· ἀνησχόλησεν αὐτὸν πόλεμος κατὰ τῶν Σαζώνων καὶ τοῦ δουκὸς Οὐαϊφάρου τῆς Ἀκυτανίας, ὡς ἐπίσης καὶ κατὰ τῶν Σαρακηνῶν, παρ' οἷς ἐπίσης κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον, ὡς καὶ ἐν τῷ Φραγκικῷ κράτει, σπουδαιοτάτῃ συνέβη μεταβολή.

§ 58. Ἡ κατάστασις ἐντῷ Καλιφάτῳ. Οἱ Ἀββασιδαί. — Αἱματηρὰ στάσις, ἐξ ἐκείνων αἵτινες τοσοῦτον συνήθεις τυγχάνουσιν ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἔδωκε τέρμα εἰς τὴν ἐν Δαμασκῷ κυριαρχίαν τῶν Ὀμειδῶν. Αἱ αἱματηραὶ ἔχθραι, αἵτινες ἀπὸ τῶν παναρχαίων χρόνων ὑπῆρξε τὸ στοιχεῖον τοῦ βίου τοῦ λαοῦ τού-

του, ἀνεφάνησαν καὶ αὐτῆς καὶ ἐξηκολούθησαν μετὰ μεγαλει-
τέρων μέσων, ἐν εὐρυτέρῳ σταδίῳ, μετὰ βαρυτιμότερων ἐπάθλων.
Ἀνενεοῦτο οὕτω ἡ παλαιὰ ἔχθρα τῶν Χασιμιτῶν πρὸς τοὺς Χο-
ραϊσίτας, ἐνῷ συνάμα ἐπρόκειτο νῦν καὶ ἄγων περὶ αὐστηροτέρας
διακανονίσεως τῶν θρησκευτικῶν πραγμάτων ἐναντίον τῆς ἄγαν κο-
σμικοῦ, κατὰ τὴν ὑπάρχουσαν γνώμην, χαρακτῆρος τοῦ ὁμειδικῆς
κυβερνήσεως, κατὰ δὲ τοῦ δεκάτου τρίτου ἐν τῇ σειρᾷ τῶν Ὀμειδῶν
κυριάρχων, Μερβὰν τοῦ Β'. ὅστις καὶ αὐτὸς διὰ σφετερισμοῦ ἀνῆλ-
θεν εἰς τὸν θρόνον, ἡγήθη ὁ Ἀβδαλλὰχ Ἀβδουλ Ἀββα, ὁ ἀρχηγὸς οἴκου συγγενικοῦ τοῦ προφήτου, καὶ ὅτε κατήγαγε τὴν
νίκην, ἐθανάτωσε πάντα εἰς χεῖράς του περιπεσόντα ἐκ τῆς ἀνατρα-
πίσεως δυναστείας.

Ἐκ τῆς σφαγῆς ταύτης, ὡς ἐκ τῆς ὁποίας ἐδόθη εἰς τὸν ἀρχη-
γὸν τῆς νέας δυναστείας τῶν Ἀββασιδῶν (750—1258) τὸ
ὄνομα ἐλ Σαφέχ, ἥτοι ὁ αἰμοσταγῆς, ἐσώθη βλαστὸς τις τοῦ ὁμειδι-
κοῦ οἴκου, ὁ υἱὸς τοῦ Μοαβία Ἀβδερχαμάν, ὅστις διὰ τυχο-
διωκτικῆς φυγῆς ἦτις ἤγαγεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Εὐφράτου εἰς τὴν Αἴ-
γυπτον, ἐκείθεν παρὰ τοῖς Βερβερίνοις καὶ εἶτα εἰς Ἰσπανίαν, ἐνε-
φανίσθη ἐπὶ ἐδάφους εὐρωπαϊκοῦ. Ἐνταῦθα δέ, λυμαιομένου τὴν
χώραν ἐμφυλίου πολέμου ἐν τοῖς κόλποις τοῦ δεσπόζοντος λαοῦ, ὁ
Ἀβδερχαμάν ἔτυχε καλῆς ὑποδοχῆς (752). Ἀντέστη ἀποτελεσμα-
τικῶς κατὰ τῶν ἐπιθέσεων τῆς ἀββασιδικῆς οἰκογενείας καὶ τῶν
παδῶν αὐτῆς, καὶ ἀπέθανε (788) ὡς ἀνεγνωρισμένος ἡγεμὼν τῆς χερ-
σονήσου ἐν Κορδόβῃ (Κούρτουθα ἀραβιστί), ἥτις ἦτο ἡ πρωτεύ-
ουσα τοῦ καλιφάτου αὐτοῦ.

Τὰς ἐν Γαλατίᾳ κτήσεις ἀπέβαλλον οἱ Ἀραβες τὴν μίαν μετὰ
τὴν ἄλλην· μετὰ μακροὺς δὲ ἀγῶνας καὶ αὐτὴν τὴν Ναρθῶνα, ἥτις
ἦτο τὸ κύριον προπύργιον αὐτῶν πέραν τῶς Πυρηναίων.

Τοῦτο δὲ ἦτο τὸ τελευταῖον κατόρθωμα τοῦ νέου τῶν Φράγκων
βασιλέως. Ἐν ἔτει 768 ἀπέθανεν ὁ Πιπίνος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Κάρολος ὁ Μέγας

§ 59. Τὰ περὶ τὸ ἔτος 750 κράτη.—Περὶ τὰ μέσα τοῦ Η'. αἰῶνος, χρονικὸν σημεῖον μέχρι τοῦ ὁποῦ προέβη ἡ ἡμετέρα ἐξιστόρησις,—μετὰ 300 δηλονότι ἔτη ἀπὸ τῆς πραγματικῆς καταλύσεως τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας ἐν ταῖς δυτικαῖς χώραις, βλέπομεν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ ἄλλοτε Ρωμαϊκοῦ κράτους τριῶν εἰδῶν λαϊκὰ ἢ πολιτειακὰ συστήματα. Τὸ ὄνομα καὶ τὴν παράδοσιν τοῦ ἐνιαίου κράτους διετηρεῖ ἡ Ἀνατολή, ἥτις ἐκέκτητο σταθμὸν καὶ κέντρον ἐν τῇ ἀπαρμιλλῶς εὐνοϊκῶς κειμένη καὶ καλῶς ὠχυρωμένη Κωνσταντινουπόλει.

Ἀναμφιβόλως ἡ πόλις αὕτη καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἀκόμη παρουσίαζεν ἐξόχως ἐπιβλητικὸν θέαμα διὰ τῶν ἀρχαίων—καίτοι σχετικῶς ἀρκούντως νέων—κτιρίων τῆς καὶ τῶν νεωτέρων, ἅτινα ἐκτίσθησαν βαθμιαίως κατὰ τὴν χριστιανικὴν περίοδον διὰ τῶν κληροδοτηθέντων μέσων τῆς ἀρχαίας τέχνης.

Αἱ ἐν τῇ Δύσει ἀνακτῆσεις, αἱ γενόμεναι ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ, ἀπωλέσθησαν, ὡς ἐσημειώσαμεν, ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐπὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, περιωρίσθησαν δὲ περὶ τὸ ἔτος 750 εἰς στενὴν παραλίαν λωρίδα ἐν Ἰταλίᾳ—τὴν Νεάπολιν, τὴν Γαέταν, τὴν Καλαβρίαν, μέρος τι τῆς Ἀπουλίας,—καὶ εἰς τὴν Σικελίαν καὶ Σαρδηνίαν.

Κατ' ὥρῳσεν ὁμοῦς ἡ ἰσχυρὰ κυβέρνησις τοῦ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου (610-642), ὡς ἤδη ἐσημειώθη, ν' ἀποκρούσῃ ἐν σειρᾷ νικηφόρων ἐκστρατειῶν τὸν ἀρχαῖον ἐχθρὸν τοῦ κράτους, τοὺς Πέρσας, συνωμολόγησε δὲ ἐν ἔτει 828 λίαν τιμητικὴν εἰρήνην μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ πολεμίου αὐτοῦ Χοσρόη, δυνάμει τῆς ὁποίας ἀπεδόθησαν αὐτῷ ἡ Συρία καὶ ἡ Αἴγυπτος καὶ ἓν ἱερὸν λείψανον ὑψίστης ἀξίας, ὁ σταυρὸς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ εἶχε νὰ πολεμήσῃ κατὰ τοῦ νέου καὶ φοβεροῦ ἐχθροῦ, ὅστις ἠγέρθη ἐναντίον αὐτοῦ καὶ καθ' ὅλου τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, τῶν Ἀράβων. Ἡ Συρία καὶ ἡ Αἴγυπτος ἀπωλείσθησαν καὶ αὖθις· πάραυτα δὲ καὶ ἡ ἀπεσπασμένη ἐπαρχία τῆς Ἀφρικῆς· τὴν πρώτην δ' ἐκείνην πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἣτις ἔληξεν ἐν ἔτει 677 διὰ συνθήκης, ἠκολούθησεν ἐν ἔτει 717 ἑτέρα, ἣτις ἐν τούτοις καὶ αὖθις προσέκοψε μετὰ μεγάλων ἀπωλειῶν ἐπὶ τῶν ὀχυρωμάτων τῆς πρωτευούσης. Ἐν ταῖς τάξεσι τοῦ στρατοῦ τῶν Ἀράβων, τοῦ τεταγμένου πρὸ τῆς πόλεως, εἶχε διαδοθῇ ἡ φήμη ὅτι μέγας στρατὸς δυτικῶν χριστιανῶν ἤρχετο εἰς βοήθειαν τῶν Ἑλλήνων· ἡ φήμη αὕτη ἦτο πολὺ μακρὰν τῆς ἀληθείας. Τὰ δύο ἡμίση τῆς αὐτοκρατορίας ἐσημέραι ἐχωρίζοντο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον, διότι καὶ ἡ θρησκεία ἀπετέλει ἀδύνατον πλέον δεσμόν, ὅστις ἔτι μᾶλλον ἐχαλαρώθη διὰ τῆς περὶ μονοθελητισμοῦ ὡς καὶ τῆς περὶ εἰκόνων ἐκκλησιαστικῆς ἔριδος.

Ἦλθεν ὁμοῦ καὶ ὁ ἐπικινδυνώτατος αὐτὸς ἐχθρὸς ἤρχισε νὰ ἐξασθενῇ δι' ἐμφυλίων πολέμων, αὐλικῶν ἐπαναστάσεων καὶ φόνων· τὸ Καλίφατον, ὅπερ καὶ νῦν ἀκόμη ἀπὸ τῆς Ταρταρίας καὶ τῶν Ἰνδιῶν ἐξετείνεται εἰς διακοσίων ἡμερῶν πορείαν μέχρι τῶν Ἡρακλείων Στηλῶν καὶ μέχρι τοῦ Γαρούνα, ἤρχισε νὰ παρακμᾷ, παρὰ δὲ τῷ Καλιφάτῳ τῆς Βαγδάτης, ὅπου οἱ Ἀββασίδαι εἶχον μεταθέσει τὴν ἑδρὰν των, συνέστη νῦν καὶ ὁμειδικὸν Καλιφάτον ἢ Ἐμιράτον ἐν Κορδόβα. Ὁ ἰδεὶλφός τοῦ Ἀβδουλ Ἀββᾶς, ὅστις ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν ἐν ἔτει 754, ὁ Ἀλμανσοῦρ (754—775), δὲν εἶχε πλέον τὴν ὑπερέφανον στάσιν, ἣτις ἤρμοζεν εἰς τὸν πνευματικὸν καὶ κοσμικὸν ἀρχηγὸν πάντων τῶν πιστῶν.

Ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ ἡ ὁρμὴ τῶν Ἀράβων εἶχε συντριβῇ ἐπὶ τοῦ στρατοῦ τοῦ Καρόλου Μαρτέλου· δὲν εἶχεν ὁμοῦς ἐκλίπει ὀλοσχερῶς ὁ κίνδυνος, ἐφ' ὅσον οἱ γερμανικοὶ λαοί, οἱ κατέχοντες τὰς δυτικὰς χώρας τοῦ κόσμου, ἦσαν κατατετμημένοι καὶ διέκειντο πρὸς ἀλλήλους ἐχθρικῶς ὡς μέχρι τοῦδε. Μία ἀντίθεσις, ἡ μεταξὺ ἀρειανικοῦ καὶ καθολικοῦ δόγματος, ἐπλησίαζε νὰ ἐκλίπῃ ἢ σχεδὸν εἶχεν ἐκλίπει· ἐν τούτοις Λογγυβάρδοι καὶ Φράγκοι, καίπερ ἑκάτεροι χριστιανοί, διέκειντο ἐχθρικῶς πρὸς ἀλλήλους· αἱ εἰς τὸ Φραγκικὸν κράτος ἀνήκουσαι φυλαί, οἱ Ἀλαμάνοι, Θουρίγγιοι, Βαυαροί, παρ' οἷς εἶχεν

εἰσχωρήσει ἤδη ἐπίσης ὁ χριστιανισμός, διετέλουν ἐν τούτοις εἰς τοιαύτην σχέσιν ὑποταγῆς, ὥστε ἡδύνατο αὖτις νὰ μεταβληθῇ αὐθαιρέτως εἰς ἀνεξαρτησίαν.

Ὁ νεαρός δοῦξ τῶν Βαυαρῶν **Θασίλλων**, υἱὸς ἀδελφῆς τοῦ Πιπίνου, ἀπεχωρίσθη δυσηρέστημένος ἀπὸ τοῦ φραγκικοῦ στρατοῦ, ἐνῷ ἐπρόκειτο νὰ χορηγήσῃ εἰς τὸν θεῖον αὐτοῦ στρατιωτικὴν συνδρομὴν ἐν τῷ κατὰ τῆς Ἀκυιτανίας πολέμῳ. Ἀλλ' ἐντελῶς ἐκτὸς τοῦ Φραγκικοῦ Κράτους καὶ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐχθρικῶς διέκειτο πρὸς αὐτὸ τὸ μέγα ἔθνος τῶν **Σαξόνων**, ὅπερ ἦτο ἀκόμη καθ' ὁλοκληρίαν ἐθνικὸν τὸ θρησκειμα· ἐπίσης δὲ εἰς οὐδεμίαν εἶχον ἔλθει συνάφειαν πρὸς τὰς χριστιανικὰς ἰδέας οἱ Γερμανοὶ κάτοικοι τῆς Σκανδιναυικῆς ἄρκτου. Οἱ ἐθνικοὶ οὗτοι τὸ θρησκειμα Γερμανοὶ μετὰ τοῦ ὁμόρου σλαυικοῦ κόσμου καὶ προσέτι καὶ τῶν **Αὐάρων** καὶ **Βουλγάρων** τῶν παραδουναβίων χωρῶν ἀπετέλουν μέγιστον «ὄγκον ὀλέθρου» (*Massa perditionis*), ὡς ἀπεκάλει πάντας τοὺς ἀβαπτίστους ὁ διδάσκαλος τῆς Ἐκκλησίας Αὐγουστίνος.

Τὰ πράγματα εἶχε διαφόρως μόνον παρ' ἐκείνη τῇ μερίδι τῶν Σαξόνων, ἥτις εἶχεν ἐγκατασταθῇ κατὰ τὸν **Η'** αἰῶνα ἐν τῇ **Βρετανίᾳ**. Οὗτοι, Σάξῳνες ὄντες, Φρεῖσιοι, Ἀγγλοὶ, Τοῦται, εἶχον ἀπωθήσει τοὺς ἰθαγενεῖς εἰς τὰ δυτικὰ καὶ τὰ ἀρκτικά τῆς χώρας μετὰ κραταιὸν ἀγῶνα, ἐν ᾧ ἐξηφανίσθη σχεδὸν καθ' ὁλοκληρίαν ὁ ρωμαϊκὸς πολιτισμὸς τῆς νήσου, καὶ ἴδρυσαν μικρὸν ἀριθμὸν **φυλετικῶν βασιλείων**, εἰς ᾧ χάριν τῆς εὐκολίας ἀπεδόθη τὸ ὄνομα τῆς **ἐπταρχίας**, τῶν ἐπτὰ ὁπλαδὴ κρατῶν. Αἱ ἀγγλοσαξωνικαὶ αὗται γερμανικαὶ πολιτεῖαι οὐδὲν τὸ κοινὸν εἶχον μετὰ τῆς ρωμαικῆς ἐξουσίας, ἣν πάντοτε εἶχον λάβει ὑπ' ὄψιν καὶ αὐτὸς ὁ Θεοδώριχος καὶ ὁ Χλωδοβίκος. Αἶται ἦσαν ἐκτὸς παντὸς δεσμοῦ μετὰ τοῦ ἀρχαίου κράτους ἢ τῆς σκιᾶς αὐτοῦ, ἐποδοπάτησαν δ' ἐπίσης καὶ πᾶν ὅ,τι ἐπῆγαγεν ἐν τῷ τμήματι τούτῳ τῆς νήσου ἐκ τῶν δημιουργημάτων τοῦ χριστιανισμοῦ. Ἀλλ' οὐ μετὰ πολὺ, περὶ τὰ τέλη τοῦ **5'** αἰῶνος, εὔρε καὶ παρ' αὐταῖς εἴσοδον ἡ χριστιανικὴ ἱεραποστολικὴ ἐνέργεια καὶ δὴ ρωμαικῆς προελεύσεως. Ὁ γάμος ἐνὸς τῶν βασιλέων τοῦ **Κέντ** μετὰ Φραγκίδος πριγκιπίσσης ἡνοίξεν εἰς τοὺς Βενεδικτίνους Γρηγορίου τοῦ Μεγάλου τὴν ὁδόν, καὶ ἀντιθέτως πρὸς τὴν ἀρχαίαν Βρετανικὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐκ **Ρώμης** ἐξηρτημένην,

συνεδέθησαν οἱ Ἀγγλοσάξωνες στενωῶς μετὰ τῆς καθόλου ἐκκλησίας, ἥτις ἐν Ρώμῃ εὔρε τὸ κέντρον αὐτῆς.

Ἐντελῶς δὲ ἐθνικὸς τὸ θρήσκευμα ἦτο ὁ ὄγκος τῶν Σλαβωνικῶν λαῶν, οἵτινες κατέλαβον τὰς ἀνατολικὰς χώρας τοῦ κόσμου — τὰς ἀπὸ τῆς 30ης περίπου μοίρας ἀνατολικοῦ μήκους.

Οὕτω ὁ τότε κόσμος ἦτο διηρημένος εἰς τρεῖς ομάδας, τὴν χριστιανικὴν, τὴν μωαμεθανικὴν καὶ τὴν ἐθνικὴν, καίτοι δὲ ἡ τελευταία αὕτη ὁμάς λίαν περιωρισμένην ἀνέπτυσσεν ἐπιθετικὴν δύναμιν, ἡ δὲ ἐξάπλωσις τοῦ Ἰσλαμισμού εἶχε τοῦλάχιστον ἀνακοπήν, ἐν τούτοις δὲν εἶχε κριθῇ ἀκόμη ποσῶς ἡ νίκη τῆς πρώτης, τῆς χριστιανικῆς, καὶ μετ' αὐτῆς ἡ νίκη τοῦ ἰδιαιτέρου ἐκείνου πολιτισμοῦ ὅστις κοινῶς καλεῖται δυτικός.

Ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εἰσῆλθε νῦν ἀνὴρ τις μεγίστων φυσικῶν προσόντων καὶ ἰδιάζοντος ὄγκου μεγαλείου, ὅστις ἐξησφάλισε τὰ ἕως τότε πορίσματα τοῦ χριστιανικοδυτικοῦ πολιτισμοῦ διὰ τῆς ἰδρύσεως ἰσχυροῦ πολιτειακοῦ ὀργανισμοῦ, καὶ ἐδείχθη οὕτω ἄξιος τοῦ ἐπινύμου ὅπερ παλαιὰ παρὰ τοῖς ἀνθρώποις συνήθεια ἀποδίδει πρὸς χαρακτηρισμὸν εἰς τοὺς ἄνδρας οἵτινες δημιουργοῦσι τὰ ἀκράδαντα θεμέλια νέας κοσμοιστορικῆς ἀναπτύξεως, Κάρολος ὁ Μέγας.

§ 60. Κάρολος καὶ Καρλομάνος.— Ἦτο δ' οὗτος ὁ πρεσβύτερος τῶν δύο υἱῶν, εἰς εὗς ὁ Πιπῖνος κατέλιπε συμφῶνως πρὸς τὴν ἀρχαίαν γερμανικὴν συνήθειαν τὸ κράτος εἰς ἴσα κατὰ προσέγγισιν τμήματα. Ὁ Κάρολος ἦτο εἴκοσι καὶ ἐξ ἐτῶν, ὅτε ἀνελαβε τὴν ἀρχήν. Τὸ διαυγές, ὑψηλόφρον καὶ ἀποφασιστικὸν πνεῦμα αὐτοῦ ὑπεδοθηεῖτο ὑπὸ ρωμαλέου καὶ ὑγιοῦς σώματος, ἐν ᾧ μέχρι τοῦ τριακοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας του οὐδὲν εἶχεν ἀναφανῆ νόσημα· ἦτο εὐπλάστος καὶ ὡραῖος ἀνὴρ, ἀλλὰ τὸ μέγεθος αὐτοῦ δὲν ὑπερέβαινε τὸ σὺνήθες μέτρον. Αἱ κατὰ φαντασίαν σχεδιαζόμεναι εἰκόνες αὐτοῦ συμπληροῦνται διὰ τῶν δύο κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἀσφαλῶς ὑπαρχουσῶν εἰκόνων του — ἐνὸς μωσαικοῦ ἐν τῷ Λατερανῷ καὶ ἐνὸς μικροῦ ἐφρίπτου ἀνδριάντος ἐκ τοῦ θησαυροφυλακείου τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ τοῦ Metz — ἔφερε δὲ κατὰ ταῦτα μύστακα κατὰ τὸ φραγκικὸν ἔθος.

Ἀρχήθεν δὲ διεκρίθη ἐν παραβολῇ πρὸς τὸν ἀδελφόν του Καρλομάνον ὡς ὁ κυρίως κυρίαρχος.

Μικρὸς χαλκοῦς ἀνδριὰς κατὰ μεγίστην πιθανότητα ἀνδριὰς
Καρόλου τοῦ Μεγάλου.

Εὕρισχόμενος πρότερον ἐν τῷ θησουροφυλακείῳ τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ
τοῦ Μὲτς, βραδύτερον ἀγορασθεὶς ὑπὸ τῆς πόλεως τῶν Παρισίων, τὸν Ἰού-
νιον δὲ τοῦ 1871 ἀνευρεθεὶς ὑπὸ τὰ πυρίκαυστα ἑρείπια τοῦ δημαρχείου
ἀνήκει νῦν εἰ τὸ Μουσεῖον Καρναβαλέτου τῶν Παρισίων.

Πρῶτος πολέμιος αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁ διάδοχος τοῦ Οὐαϊφάρου, ὁ δούξ τῆς Ἀκυιτανίας Οὐνόλδος, ὅστις ἐσκέφθη νὰ ἐπωφεληθῇ τὴν εὐνοικὴν περίστασιν τῆς εἰς τὸν θρόνον διαδοχῆς πρὸς ἀναστήλωσιν τῆς ἀνεξαρτησίας του. Ὁ Κάρολος ἐν μιᾷ ἐκστρατεῖᾳ ἀπηλλάγη τοῦ Οὐνόλδου, καίτοι ὁ ἀδελφὸς ἠρνήθη αὐτῷ τὴν συνδρομὴν του, ἣ δὲ διχόνοια, ἥτις ὑπέβασκε μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν, καὶ ἠπείλει τὸ Φραγκικὸν Κράτος διὰ τῆς ἐπαναλήψεως παλαιῶν συμφορῶν, ἀπεσοβήθη διὰ τοῦ ἀμέσως μετὰ ταῦτα ἐπακολουθήσαντος κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 771 θανάτου τοῦ Καρλομάνου. Οἱ δύο υἱοὶ αὐτοῦ ἦσαν ἀνήλικοι, οἱ δὲ κοσμικοὶ καὶ ἐκκλησιαστικοὶ μεγιστᾶνες τοῦ τμήματος τοῦ Καρλομάνου ἀνεγνώρισαν τὸν Κάρολον ἄνευ δυσκολίας βασιλεῖα των.

§ 61. Ὁ Κάρολος καὶ οἱ Λογγοβάρδοι.—Εἶχον δὲ ἤδη περιπλεχθῇ σοβαρῶς τὰ πράγματα τῶν Λογγοβάρδων, ὧν ὁ βασιλεὺς Ἀϊστοῦλφος ἀπέθανεν ἐν ἔτει 756. Τοῦτον διεδέχθη μετὰ ἔριδα περὶ τοῦ θρόνου ὁ δούξ τῆς Τοσκάνας Δεζιδέριος [Ποθητὸς], δεσμὸς δὲ ἀγχιστείας συνέδεσε τὸν φραγκικὸν οἶκον μετὰ τοῦ νέου βασιλέως τῇ ἐνεργείᾳ τῆς μητρὸς τοῦ Καρόλου Βέρθας. Εἰς μάτην ἀπέτρεπεν ὁ τότε πάπας Στέφανος ὁ Γ'. πάντα σύνδεσμον μετὰ τοῦ λαοῦ τούτου—αὐτοῦ ἐπιόρχου καὶ ἀκαθάρτου ἔθνους τῶν Λογγοβάρδων, ὅπερ κυρίως δὲν ἀριθμεῖται μεταξὺ τῶν ἐθνῶν καὶ ἐξ οὗ, καθ' ὃ ἐκφράζεται ἐν τῷ μετὰ φόβου μεμιγμένου μίσους του, «κατάγονται ὥς εἶναι γνωστὸν, οἱ λεπροί»· εἰς μάτην ἐπωμνύετο τὴν φοβερὰν ἡμέραν τῆς ἐσχάτης κρίσεως, πάντα τὰ θεῖα μυστήρια καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ἠπείλει δὲ καὶ δι' ἀφορισμοῦ· ὁ Κάρολος διεζεύχθη τὴν σύζυγον αὐτοῦ Ἰμίλτρούδην καὶ ἐνυμφεύθη μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Δεζιδερίου.

Ἀλλὰ συμφώνως πρὸς τὸ ἐλεεινὸν ἀκόλαστον καὶ ἐμπαθεῖς πνεῦμα ὅπερ ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ἐκράτει ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τῶν Μεροβιγγίων παρὰ τοῖς Φράγκοις βασιλεῦσιν, ἐκορέσθη αὐτῆς ταχέως καὶ ἀπέμπεψεν αὐτὴν πρὸς τὸν πατέρα της, ὅστις, ἐκδικούμενος τὸ πάθημα, ἀνεγνώρισεν ὡς βασιλεῖς τοὺς υἱοὺς τοῦ Καρλομάνου, καὶ συγχρόνως ἠκολούθησε τὰ ἔχνη τοῦ προκατόχου του ἐν τῇ κατὰ τῆς Ρώμης πολιτικῇ, μετὰ μεγάλου δὲ στρατοῦ παρεσκευάσθη ὅπως κυριεύσῃ τὴν Ρώμην.

Ὁ ὑπὸ τῶν παθῶν αὐτοῦ παραφερόμενος Δεζιδέριος ἀπέριψε τὴν συνεννόησιν ἣν προέτεινεν αὐτῷ ὁ νέος πάπας Ἀδριανὸς ὁ Α', ὅστις ὡς φαίνεται δὲν ἔβλεπεν ἀσμένως τὴν φραγκικὴν ἐπέμβασιν. Διὸ ὁ πάπας ἠναγκάσθη καὶ νὰ ζητήσῃ πλέον τὴν ἐπέμβασιν ταύτην. Ὁ δὲ Κάρολος συνήθροισε τὰς δυνάμεις αὐτοῦ, καὶ διέβη ἐκ Γεβέννας ὁρμώμενος τὸ ὄρος Κέννιον (Mont Cenis)· μίαν τῶν μοιρῶν τοῦ στρατοῦ ὠδήγει ὁ θεῖος αὐτοῦ Βερνάρδος, ὅστις διέβη τὰς Ἀλπεις διὰ τοῦ ὄρους Jovis, ὅπερ εἰς τὸ περιστατικὸν τοῦτο ὀφείλει τὸ νέον ὄνομα αὐτοῦ ὄρος τοῦ Βερνάρδου. Ἀπεδείχθη δὲ νῦν πόσον ἐπισφαλὴς ἐσωτερικῶς ἦτο ἡ πολιτεία τῶν Λογγοθάρδων καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ τότε βασιλέως αὐτῶν. Ὁ Δεζιδέριος δὲν ἐτόλμα νὰ συνάψῃ μάχην ἐν ἀνοικτῷ πεδίῳ, διὸ ἐρρίφθη ἐντὸς τῆς καλῶς ὠχυρωμένης Παβίας. Ἐκεῖ δὲ ὑπέμεινε μακρὸν πολιορκίαν, χωρὶς νὰ ἐλπίζῃ οὐδεμίαν ἐπικουρίαν. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀδελχis, ὁ ἐν Βερῶνα παραμείνας, κατῴρθησε νὰ δραπετεύσῃ καὶ νὰ τύχῃ ὑποδοχῆς ἐν τῇ αὐτῇ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου ἡδύνατο νὰ ἀναμῆνῃ καλλιτέρας περιστάσεις. Διὰ τὸν Δεζιδέριον ὅμως, ὅτε ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῇ εἰς τὸν βασιλέα τῶν Φράγκων, δὲν ὑπελείπετο πλέον οὐδεμία ἐλπίς· ἐκάρη εἰς μοναχὸν καὶ ἐστάλῃ εἰς τὸ μοναστήριον Corbie ἐν τῷ σημερινῷ [γαλλικῷ] νομῷ τοῦ Somme (774).

Μετὰ τὴν νίκην ταύτην ὁ Κάρολος ἔλαβε τὸν τίτλον βασιλέως τῶν Φράγκων καὶ τῶν Λογγοθάρδων μετὰ τοῦ ἐμβλήματος τοῦ λογγοβαρδικοῦ βασιλείου· ἀμφισβητεῖται ὅμως ἂν τὸ περίφημον «σιδηροῦν στέμμα», ὅπερ φυλάσσεται νῦν ἐν Μόνζα, ἀνάγεται εἰς τὰς ἡμέρας ταύτας. Ὅτι δὲ ὁ Κάρολος ἄφησεν εἰς τὸν ἡττηθέντα λαὸν ποιάν τινα ἀνεξαρτησίαν ἢ σκιὰν ἀνεξαρτησίας, καὶ ἐγένετο τρόπον τινά αὐτὸς ὁ ἴδιος ὡς βασιλεὺς τῶν ἦτο μέτρον φρονίμου ἐκλογῆς ἀπέναντί τῶν μὴ καθυποτεταγμένων ἔτι στοιχείων τοῦ Λογγοβαρδικοῦ λαοῦ, τῶν δουκῶν τῆς Φριούλης, τοῦ Σπολέτου καὶ τοῦ Βενεβέντου, ἐξ ὧν ὁ τελευταῖος, ὁ τοῦ Δεζιδερίου γαμβρὸς Ἀριχis ἐν συμμαχίᾳ μετὰ τοῦ Ἀδέλχιος παρηνώχλει ἀκόμη ἐπὶ μακρὸν τὸν Κάρολον, μέχρις οὗ τέλος, λήγοντος τοῦ ἔτους 787, ἡττήθη καὶ ἐγένετο φόρου ὑποτελής.

Αἱ ἀγροτικαὶ κτήσεις τῶν βασιλέων, αἵτινες συμφώνως πρὸς τὸ δίκαιον περιῆλθον εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ νικητοῦ, παρέσχον εἰς τὸν

Κάρολον τὴν εὐκολίαν ἀποικισμοῦ ἀξιοπίστων φραγκικῶν καὶ ἀλαμανικῶν στοιχείων. Διωκῆθη δὲ ἡ χώρα, ἀφ' ὅτου τὸ πρᾶγμα ἡδύνατο νὰ γίνη μετὰ τινος ἀσφαλείας, κατὰ τὸν φραγκικὸν τρόπον ὑπὸ κομητῶν, ἤτοι διοικητῶν (Regierungspräsidenten) ὑπὸ τοῦ βασιλέως διοριζομένων.

§ 62. Οἱ Σάξωνες. — Ἐν τῷ λογγοβαρδικῷ τούτῳ πολέμῳ κατεδείχθη ἡδὴ ἡ κυριωτάτη ἀρετὴ τῆς πολιτικῆς τέχνης τοῦ Καρόλου καὶ ἡ κυρία βάσις ὅλων τῶν κατορθωμάτων αὐτοῦ: ἡ ἰσχυρὰ θέλησις τοῦ ἐκτελεῖν τελείως τὸ ἅπαξ ἀποφασισθέν. Ἐν μέλλουσι δ' ἔτι μέτρῳ ἀπέδειξε τὴν ἀρετὴν ταύτην ἐν τῷ χαλεπωτέρῳ, δυσεφικτοτέρῳ ἔργῳ ὅπερ ἐνωρίς ἦδη — ἅμα ὡς ἕνεκα τοῦ θανάτου τοῦ Καρλομάνου ἡδύνατο νὰ διαθέσῃ πάσας τὰς δυνάμεις τοῦ κράτους — εἶχεν ἀποφασίσει, ἐν τῷ ἔργῳ τῆς καθυποτάξεως τῶν Σαξῶνων.

Ὁ σαξωνικὸς πόλεμος, ὅστις ἐν συνόλῳ παρετάθη ἐπὶ μίαν γενεὰν ἀνθρώπων (772 μέχρι 804), δὲν προῆλθε ποσῶς ἐκ πόθου πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ κατακτήσεων οὐδὲ ἐκ λόγων οὐσιωδῶς ἐκκλησιαστικῶν, ἀλλ' ἦτο καθῆκον ὅπερ κατελείφθη εἰς τὸν Κάρολον ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ πάππου αὐτοῦ. ὁ πόλεμος οὗτος ὡς ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς ἀναγκαιότητος τῆς πορείας καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς νικηφόρου ἀποπερατώσεως αὐτοῦ ἐπέχει ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους τὴν θέσιν καὶ φέρει τὸν χαρακτήρα ὃν περίπου ἐν τῇ ρωμαικῇ ἱστορίᾳ ὁ σαμνιτικὸς πόλεμος.

Ὁ σαξωνικὸς λαός, ἤτοι ὁ σύνδεσμος τῶν φυλῶν ὅστις εἶχε σχηματισθῇ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀπὸ πολλῶν ἐκατονταετηρίδων ἐν τῇ βορείῳ Γερμανίᾳ, κατῴκει τὴν μεταξὺ τοῦ Ἀλβίου καὶ τοῦ Ρήνου χώραν, μεταξὺ τῆς θέσεως ὅπου συμβάλλουσιν ὁ Φούλδας μετὰ τοῦ Οὐέρρα μέχρι τοῦ Ἐιδέρου διακρίνονται δὲ πέντε μεγαλείτερα τμήματα, ἅτινα οὐδέποτε ἀπετέλεσαν καθ' ἑαυτά, πολλῷ δὲ ὀλιγώτερον πάντα ὁμοῦ, πραγματικόν τι πολιτικὸν σύνολον, εἰδὸς τι πολιτείας: οἱ Βεστφάλοι ἐν ταῖς ποταμίαις τοῦ Σίεγ, Ρούρ, Λίππε, οἱ Ἐγγυροὶ μέχρι τοῦ Οὐίσούργιδος, οἱ Ὀστφάλοι ἐκεῖθεν ἀνατολικῶς μέχρι τοῦ Ἀλβίου, πρὸς τούτοις οἱ Φρέισιοι ἐν ταῖς ἀρχαίαις κατοικίαις των καὶ οἱ Νορμάννοι ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὁχθῆς τοῦ κάτω Ἀλβίου μέχρι τοῦ Ἐιδέρου.

Ἦσαν εὗτοι ἔθνη· τὸ θρήσκευμα οὐτε δὲ ὑπὸ ἔποψιν πολιτειακῆς συμπήξεως τῆς δυνάμεως τοῦ λαοῦ οὐτε ὑπὸ ἄλλην τινὰ ἔποψιν δράσεως λαοῦ τινος πρὸς ὑψηλότερόν τινα σκοπὸν ἐποίησαν προφανεῖς προόδους κατὰ τὰς τελευταίας ἑκατονταετηρίδας. Δὲν εἶχον βασιλείαν οὐδὲ ἔχνος κἂν κοινῆς κυβερνήσεως ἐν ὧρα εἰρήνης· μόνον πρὸς τὸν σκοπὸν διεξαγωγῆς πολέμου τινός ἢ λεηλασίας ἐξελέγετο δοῦξ ἢ μᾶλλον δοῦκες τῶν κατ' ἰδίαν τμημάτων τοῦ ἔθνους ὑπὸ τοῦ φυλετικοῦ συνδέσμου· συνέβαινε δηλαδή καὶ παρ' αὐτοῖς ὅ,τι ὁ Καῖσαρ εἶχε παρατηρήσει ὅτι συνέβαινε παρὰ τοῖς Σουήβοις· αἱ καθ' ἑοαστα κοινοτικαὶ περιφέρειαι ὑπὸ αἵρετοὺς προεστώτας ζῶσι κατὰ τρόπον πατριαρχικόν· κοιναὶ τινες ὑποθέσεις ἀποφασίζονται ὑπὸ τῶν μεγαλειτέρων κοινοτικῶν συνελεύσεων, τῶν καθ' ὠρισμένους χρόνους εἰς ὠρισμένα μέρη συνερχομένων, ἢ, ὡς εἶναι εὐνόητον, ἐσάκις κοινὸς τις κίνδυνος ἡπείλει τὴν χώραν, ἢ κοινὴ τις ἐπιχειρήσις κατὰ γειτόνων ὑπισχνεῖτο ἐπιτυχίαν καὶ λείαν.

Ὁ χαρακτήρ τοῦ κοινοτικοῦ τούτου ὀργανισμοῦ ἦτο λίαν περιωρισμένως δημοκρατικός· τούτου κυρίως προϊέστανται οἱ ἐλεύθεροι ἔχοντες ἑαυτοὺς τοὺς πολυαρίθμους μὴ ἐλευθέρους, τοὺς ὁπότε δῆποτε καὶ ὅπου δῆποτε δυνάμει τοῦ δικαίου τοῦ πολέμου ὑποτεταγμένους, καὶ ὑπεράνω καὶ αὐτῆς τῆς τάξεως τῶν ἐλευθέρων προέχουσι δυνάμει φυσικῆς ἐξελίξεως, παρουσιαζομένης πάντοτε ἐν παρομοίαις περιστάσεσιν, οἱ εὐγενεῖς ἦσαν οὗτοι ἐν συνόλῳ λαὸς ἰσχυρὸς, φίλεις, πολυάριθμος λαὸς, ὅστις — δηλαδή οἱ εὐγενεῖς αὐτοῦ καὶ ἡ τούτων ἀκολουθία — πρὸ πολλοῦ ἐγένετο ὀχληρὸς εἰς τοὺς πρὸς δυσμὰς γείτονας, μάλιστα δὲ καὶ ἐπίφοβος, καὶ ὅστις ἠδύνατο νὰ στενοχωρῇ σπουδαίως τὸ Φραγκικὸν Κράτος ἐν εὐνοικαῖς περιστάσεσι.

Ἄλλ' ὁ Κάρολος ἐν τῇ διαυγείᾳ τοῦ πνεύματός του ἀντελαμβάνετο ἐναργῶς, ὅτι ὁ καιρὸς τῶν μεταναστεύσεων τῶν λαῶν, τῶν ἀτάκτων καταλήψεων χωρῶν, τῶν ἀγρίων ἐπιδρομῶν κατὰ τῶν χωρῶν τῶν μεταβεβλημένων εἰς ἐκτάσεις καλλιεργημένας εἶχε παρέλθει, καὶ ἐν ἔτει 772 ἀπεφασίσθη ἐν Βορματία ὁ κατὰ τῶν Σιζώνων πόλεμος ἐν τινι τῶν ἑαρινῶν ἐκείνων συνελεύσεως, ἐν αἷς ἀπὸ παλαιῶν χρόνων κατ' ἔτος συνήρχοντο περὶ τὸν βασιλεῖα ἐκκλησιαστικοὶ καὶ κοσμικοὶ μεγιστᾶνες ὡς καὶ μέγα πλῆθος λαοῦ, ἐν ἐνὶ συνελύσει Μαΐου (Maifeld).

§ 63. Οἱ σαξωνικοὶ πόλεμοι. — Ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ ἐπρόκειτο περὶ συμφερόντων τοῦ τε Φραγκικοῦ Κράτους καὶ τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, καίτοι κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ πολέμου δὲν φαίνεται ὅτι ἐγένοντο προσελεύσεις εἰς τὸν Χριστιανισμόν.

Τὰ πράγματα συνέβησαν ὅπως συνήθως ἐγίνοντο ἐν ταῖς συνελεύσεσι τοῦ Μαΐου ταῖς συγκροτούμεναις εἰς μέρος ἐγγὺς κείμενον πρὸς τὰ θέατρα τοῦ πολέμου· ἀπεφασίσθησαν τὰ ἀναγκαῖα μέτρα διὰ τὴν ἐκστρατείαν, καὶ ἤρξατο εἰτα αὕτη μετὰ τινος ἐπισημότητος, ἥς τοὺς τύπους ἔδωκεν ἡ Ἐκκλησία. Πάντα τὰ διαθέσιμα λείψανα ἐτάχθησαν πρὸ τοῦ ἐκστρατεύοντος στρατοῦ, δαψιλῶς ἀντεπροσωπεύετο ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ ὁ κλῆρος, «ἱερεῖς, ἀδελφοί, πρεσβύτεροι, ὀρθόδοξοι καὶ θεράποντες τῆς πίστεως» «πάντες παρηκολούθησαν ὅπως φέρωσι διὰ τῶν ἱερῶν αὐτῶν διδαγμάτων ὑπὸ τὸν ἥπιον ζυγὸν τοῦ Χριστοῦ τὸν λαὸν ὅστις ἀπὸ καταβολῆς κόσμου διετέλει ὑπὸ τὰ δεσμὰ τῶν δαιμόνων.»

Συνεκροτήθησαν δὲ μάχαι, ἐδηώθησαν χώρει, κατηδαφίσθησαν ἔθνικα ἱερά.—καὶ μεταξὺ ἄλλων ἐν ἔτει 772 τὸ σπουδαιότερον πάντων ἡ Ἰρμινσουλ ἡ ἐπὶ τοῦ ὄρους Ἐγγε (Eggegebirge), ἱερὸν τοῦ ὁποίου τὸ εἶδος καὶ ἡ σημασία δὲν εἶναι σαφῶς γνωστά.—ἔπειτα ἔρχεται ἡ σειρὰ τῶν κοινοτήτων, πολλοὶ εὐγενεῖς ἡ ἀρχηγοὶ βαπτίζονται, λαμβάνονται ὁμηροί, τάσσονται φρουραὶ εἰς θέσεις ἐπικαίρους, οἷα ἡ Ἐρεσβοὺργη παρὰ τὴν Stadtberge, καὶ ἀρχίζουν νὰ ἐγείρουν ἐκκλησίας· ἀλλ' εἰς τὴν πρώτην εὐκαιρίαν—ἅμα δηλαδὴ ἐγνώσθη ὅτι ὁ βασιλεὺς τῶν Φράγκων ἦτο μακρὰν—ὁ λαὸς ἐγείρεται παράσπονδος ὡς πάντες οἱ βάρβαροι, καὶ δι' ὄρκων, οἷτινες ἐν ὀνόματι αὐτοῦ εἶχον δοθῇ πρότερον, ἐκ νέου ὑποχρεωθεὶς ἐπιπίπτει κατὰ τῶν φρουρῶν καὶ ἐπιζητεῖ νὰ ἐξαλείψῃ πᾶν ἔχνος τῆς ἐπιβληθείσης δουλείας.

Οὕτω ἐξακολουθεῖ ὁ πόλεμος ὡμὸς καὶ φονικός· τὰ ἀποτελέσματα τοῦ πρώτου ἔτους ἐματαιώθησαν, ὅτε ὁ Κάρολος ἀπεμακρύνθη ἕνεκα τοῦ λογγοβαρδικοῦ πολέμου· ἀλλ' ἐπανελθὼν ἐκαῖθεν ἐξαποστέλλει ἄτακτα στίφη εἰς τὴν χώραν, ἐν ἔτει 775 ἰγούμενος αὐτοπροσώπως μεγάλου στρατοῦ ἐπέρχεται κατὰ τῶν Σαξῶν, οἷτινες ὑποτάσσονται μὲν ἀλλ' ἀμέσως κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος, τοῦ βασιλέως παραμένοντος ἐν Ἰταλίᾳ ἐγείρονται καὶ αὖθις πανταχοῦ.

Ἐπανελήρθη δὲ τοῦτο πολλάκις : ἐν ἔτει 777 συγκαλεῖται ἡ συνέλευσις τοῦ Μαΐου ἐν Πάδερβορν, πολυάριθμοι προσέρχονται οἱ εὐγενεῖς καὶ ὁ λαὸς ὁ σαξωνικός, καὶ λαμβάνονται ἐν αὐτῇ μέτρα διαρκεστέρου ὀργανισμοῦ. Ἄλλ' ἀμέσως ἐν ἔτει 778 ἔρχονται οἱ Σάξωνες μετὰ ἐχθρικῶν στιφῶν μέχρι τοῦ Ρήνου. Ἐμφανίζονται ἐν τῇ κώμῃ Διουτία, τῇ νῦν Deutz, ἐγγὺς τῆς Κολωνίας, καὶ δηροῦσι πᾶσαν τὴν ἐπὶ τῆς δεξιᾶ ὀχθῆς τοῦ Ρήνου χώραν,—διότι δὲν ἠδύναντο ἢ δὲν ἐτόλμων ν. διαβῶσι καὶ τὸν πλατὺν ποταμὸν—πάσας τὰς κώμας καὶ τὰς ἐπαύλεις μέχρι τῆς συμβολῆς τοῦ Μοσέλα διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου ἐφοβήθησαν δὲ οἱ Φράγκοι καὶ περὶ τῆς τύχης τοῦ σώματος τοῦ ἀγίου Β. νιφατίου καὶ μετέφεραν αὐτὸ οἱ μοναχοὶ ἐκ Φούλδας εἰς μέρος ἀσφαλές.

Ἦτο τὸ ἔτος καθ' ὃ ὁ Κάρολος διεξήγαγε σπουδαίαν ὑπόθεσιν πέραν τῶν Πυρηναίων ἄνευ μεγάλης ἐπιτυχίας· ἀλλ' ἡ ἀποστασία ἐκείνη ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ἐπανακάμψῃ, καὶ ἠγγήθη αὐτοπροσώπως τῶν στρατευμάτων αὐτοῦ κατὰ τὰ δύο ἐπόμενα ἔτη. Διέθετε δὲ ἐπαρκεῖς δυνάμεις· οἱ Σάξωνες ἔσπευδον νὰ δηλώσωσι τὴν ὑποταγὴν των, οὐκ ὀλίγοι δὲ ἐπροθυμοποιοῦντο νὰ βαπτίζωνται. Ἀναποδράστως πολλοὶ εὐγενεῖς Σάξωνες θὰ ἀνεγνώρισαν ὅτι εἰς μάτην ἀνθίσταντο κατὰ τῆς φραγκικῆς ὑπεροχῆς, καὶ ὅτι τὸ συμφέρον αὐτῶν ὑπηγόρευε ταχεῖαν προσάρτησιν εἰς τὸ κράτος τῶν Φράγκων. Ὁ δὲ Κάρολος ἐν τινὶ ἐθνικῇ συνελεύσει, ἣν συνεκάλεσεν ἐν Λιπσπρίγγῃ (782) ἐπειράθη νὰ εἰσαγάγῃ ἐν τῇ σαξωνικῇ χώρᾳ τὸν ἐν τῷ Φραγκικῷ κράτει διοικητικὸν ὀργανισμόν, καὶ διώρισε κόμητας Σάξωνας εὐγενεῖς.

Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξὺ εὐρέθη παρὰ τοῖς Σάξωσι στρατηλάτης, ὁ ἀρχηγός Οὐίτεκλινδος ὅστις διηύθυνε τὸν λαόν αὐτοῦ κατὰ τὸ πνεῦμα καὶ τοὺς τρόπους οὓς μετεχειρίσθη ἄλλοτε ὁ Ἀρμίνιος κατὰ τοῦ Οὐάρου. Ἐρχεται εἰδήσις περὶ ἐπιδρομῆς τῶν Σόρβων, φυλῆς σλαυικῆς, οἰκούσης μεταξὺ Saale καὶ Ἀλβίου. Καὶ αὐτὸς ὁ τῶν εἰρηνευσάντων Σαξόνων στρατὸς καλεῖται εἰς τὰ ὅπλα· ἀλλ' ἅμα ὡς ἦλθον οἱ Φράγκοι εἰς ἔδαφος σαξωνικόν, ἀντελήφθησαν ὅτι ἐξηγέρθησαν μᾶλλον αὐτοὶ οὗτοι οἱ Σάξωνες, καὶ ὅτι ὠδηγοῦντο οὗτοι ὑπὸ τοῦ Οὐίτεκλινδου. Ἠνωμένοι δὲ οἱ Φράγκοι μετὰ τῆς ἐθνοφρουρᾶς τῶν Ριποραρίων, ὧν ἡγεῖτο ὁ κόμης Θεοδώριχος, ὤρμησαν

μέχρι Συντελθέργης μεταξύ Μίνδεν και Ρίντελν' χωρίς δὲ ν' ἀναμείνη τὴν σύμπραξιν τοῦ κόμητος Θεοδωρίχου, ἤλασεν ἀκράτητος μοῖρά τις τοῦ στρατοῦ πέραν τοῦ ὄρους, ὅπισθεν τοῦ ὁποίου ἐγνώριζον ἢ ὑπέθετον ὅτι ἦσαν ἐστρατοπεδευμένοι οἱ Σάξωνες. Ἐφώρμησαν δὲ κατ' αὐτῶν ἄνευ τῆς δεούσης τάξεως. Ἄλλ' οἱ Σάξωνες ἦσαν προητοιμασμένοι νὰ δεχθῶσι τὴν ἐφοδον· ἐν τάξει τεταγμένοι πρὸ τοῦ στρατοπέδου αὐτῶν ὑπεδέχθησαν τὴν ἐσπευσμένην ἐφοδον, καὶ ἐκύκλωσαν τοὺς Φράγκους, οἵτινες ὑπέστησαν ἐνταῦθα ἥτταν παρομοίαν σχεδὸν πρὸς τὴν τοῦ Οὐάρου ἐν τῷ Τευτοβουργικῷ δάσει. Μονωμένοι τινὲς μόνον κατῴρθωσαν νὰ φθάσωσιν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ κόμητος Θεοδωρίχου, ἡ δὲ ἥττα ἦτο τόσῳ μᾶλλον ἐπαισθητὴ ὅσῳ μεταξύ τῶν πεσόντων ἦσαν πολλοὶ τῶν ἐπιφανεστέρων ἀνδρῶν.

Ὁ Κάρολος ἀπεφάσισε νὰ τιμωρήσῃ τὴν ἀπιστίαν τῶν Σαξόνων κατὰ τρόπον ἐμφαντικόν. Μετὰ ἰσχυροῦ στρατοῦ ταχέως στρατολογήθέντος ἐσπεύσε πρὸς τὰ μέρη ἐκεῖνα καὶ ἐκάλεσεν ἐνώπιον ἑαυτοῦ τοὺς Σάξωνας ἀρχηγούς. Ὁ κύριος ὑποκινητὴς καὶ ἀρχηγὸς τῆς ἀπιστίας, ὁ Οὐϊτεκίνδος, εἶχεν ἀποδράσει πρὸς τοὺς Νορμανδοὺς καὶ εὗρέθη ἐκτὸς τοῦ κύκλου τῆς ἐκδικήσεως. Ἡ χώρα ὅμως ὑπέστη δεινὴν δίκην. Τετρακισχίλιοι καὶ πεντακόσιοι ἄνδρες ἔδει νὰ παραδοθῶσιν εἰς τὸν ἐξωργισμένον νικητὴν, καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ ἤδη ἔτος ἐπηκολούθησεν ἡ φρικαλέα αἱματηρὰ δίκη τῆς Βέρδεν, ὅπου παρὰ τὸν Ἄλλερ ἀπεκεφαλίσθησαν πάντες οἱ παραδοθέντες αὐτῷ.

Τοῦτο ὅμως ἐξῆψε σφόδρα τὰ πάθη τοῦ λαοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπήρεσκε τὸ νέον κράτος καὶ ἡ νέα πίστις, ἥτις πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀπῆτει καὶ φορολογικὴν δεκάτην ὑπὲρ τῶν ἱερέων· τὸ κόμμα τοῦ Οὐϊτεκίνδου ἐπεκράτησε καὶ πάλιν, ὁ δὲ φυλετικὸς πόλεμος ὑπῆρξε γενικώτερος ἢ ποτε ἄλλοτε. Εἰς δύο μάχας, τὴν ἐν Δετμόλδῃ καὶ τὴν παρὰ τὸν Hase ἡ νίκη ἔμεινεν ἀμφίρροπος (785). Τροπὴ τις ἐπῆλθεν ἐν ἔτει 785. Κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ ἔτους 784 πρὸς τὸ 785 ὁ Κάρολος παρέμεινεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐν τοῖς στρατοπέδοις, τὸ δὲ θέρος προῆλασε μέχρι τοῦ κάτω Ἄλβιος.

Φαίνεται ὅμως ὅτι πολλοὶ ἐκ τοῦ λαοῦ εἶχον ἀποβάλει τὴν περὶ τῆς ἰσχύος τῶν θεῶν αὐτῶν πεποίθησιν καὶ ἀνεγνώρισαν τὸ μάταιον τῆς περαιτέρω ἀντιστάσεως κατὰ τοῦ ἰσχυρῶς ὀργανωμένου καὶ ὑπὸ ἐνὸς κραταιοῦ βασιλέως κατὰ τρόπον ἐνιαῖον κυβερνωμένου Φραγκι-

κοῦ κράτους. Μεταξὺ δὲ αὐτῶν ἦτο νῦν καὶ ὁ Οὐίτικουνδος καὶ ἔτερος τις μεγάλης ἐπιρροῆς ἀρχηγός, ὁ Ἀββίος. Ἀμφότεροι ἐβαπτίσθησαν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον εἶχον ἐμφανισθῆ ἐνώπιον τοῦ Καρόλου ἐν Ἀττιγνὺ ἐπὶ τῶν Ἀρδενίων, κατώρθωσε δὲ οὗτος νὰ προσοικειωθῇ αὐτοὺς ὁλοσχερῶς.

§ 64. Τὸ Διάταγμα τῆς Παδεροβόρνης. 785.

—Διετάχθη δὲ νῦν ἡ βάπτισις ἐπὶ ποινῇ θανάτου, διεξοδικὸν δὲ καταστατικόν, τὸ λεγόμενον *διάταγμα* (Kapitulare) τῆς Παδεροβόρνης (785), ἐκανόνιζε τὰ πράγματα τῆς χώρας, περὶ ὧν παρέχει ἡμῖν καὶ τινα ἐξηγήσιν. Εἰς τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου καταδικάζεται ὁ συλὼν ἢ πυρπολὼν ἐκκλησίαν—ὁ καταλύων τὰς ἱεράς τεσσαρακονθήμερους νηστείας ἐκ καταφρονήσεως τοῦ χριστιανισμοῦ, ὁ φονεύων ἐπίσκοπον ἢ ἱερέα ἢ διάκονον—ὁ διὰ πειρασμοῦ τοῦ διαβόλου πιστεύων ὅτι ἀνὴρ τις εἶνε μάγος ἢ γυνὴ τις εἶναι μάγισσα, καίων αὐτοὺς ἕνεκα τούτου, παρέχων τὴν σάρκα αὐτῶν πρὸς βρῶσιν ἢ τρώγων αὐτὴν αὐτὸς ὁ ἴδιος· ὁ καίων νεκρούς, ὁ παραμένων λάθρα ἀβάπτιστος καὶ θέλων νὰ μένῃ ἐθνικὴς τὸ θρήσκευμα, φέρων ὡς θύματα εἰς τὸν διάβολον ἢ τὰ κακοποιὰ πνεύματα ἀνθρώπους, συνωμοτῶν κατὰ τῶν χριστιανῶν ἢ τοῦ βασιλέως των, ἐξανιστάμενος κατὰ τοῦ βασιλέως καὶ φονεύων τὸν κύριον ἢ τὴν κυρίαν αὐτοῦ. Ὁ παραλείπων νὰ προσκομίσῃ τὸ τέκνον αὐτοῦ πρὸς βάπτισιν κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του ὑπόκειται εἰς χρηματικὴν ποινὴν 120 σελινίων (Schillinge) εἰάν εἶναι εὐγενής, 60 εἰάν εἶναι ἐλεύθερος καὶ 30 εἰάν εἶναι Lite ἢ ὑπῆκοος (Hôrige). Εἰς τὴν αὐτὴν ποινὴν ὑπόκειται ὁ προσφέρων θυσίαν εἰς πηγάς, δένδρα ἢ ἄλσιν. Οἱ ἐθνικοὶ ἱερεῖς καὶ χρησιμοδότης θὰ παραδοθῶσι παραχρῆμα εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Τὰ σώματα τῶν χριστιανῶν Σαξόνων θὰ κατατίθενται εἰς χριστιανικά νεκροταφεῖα καὶ ὄχι πλέον εἰς ἀρχαίους ἐθνικοὺς τύμβους. Εἰς τοὺς χριστιανικοὺς ναοὺς παρεχωρήθη τὸ δικαίωμα τοῦ ἀσύλου, ἀπέβη δὲ τοῦτο σπουδαῖον μέσον ἐνισχύσεως τῆς σεπτότητος αὐτῶν· οἱ ὑπῆκοοι ὑπεχρεοῦντο κατὰ πᾶσιν ὁμάδα 120 ἀνθρώπων νὰ παρέχωσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἓνα ὑπηρέτην ἢ μίαν θεραπαινίδα, καὶ κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ πάντες οἱ κάτοικοι εὐγενεῖς, ἐλεύθεροι, Liten τὸ δέκατον τῶν προϊόντων τῶν κτημάτων καὶ τῆς ἐργασίας των.

Γενικαί τοῦ λαοῦ συνελεύσεις ἀπηγορεύοντο ἀφ' ὅσον δὲν συνε-

κάλει αὐτὰς ὁ ἡμέτερος ἀπεσταλμένος καθ' ἡμετέραν διαταγὴν.» Ἦναγκάσθη δὲ καὶ αὖθις νὰ καταστείλῃ ὁ Κόρολος ἕαν ἐπανάστασιν, μέχρις οὗ τέλος ἐνέδωκεν ὁ λαός. Βαθμηδὸν δέ, ὡς φαίνεται, κατωρθώθη ἡ ὁλοσχερὴς προσοικειώσεις τῆς τάξεως τῶν εὐγενῶν, καὶ ὁ χωρισμὸς τῶν συμφερόντων αὐτοῦ ἀπὸ τῶν τοῦ λαοῦ : ἐν ἔτει 797 πολλοὶ Σάξωνες εὐγενεῖς παρέστησαν ἐν τῇ ἐν Ἀκυίσγράφῳ Διαίτη τοῦ κράτους, ἐν ἣ ἐμετριάσθησαν καὶ πῶς οἱ φονικοὶ οὗτοι νόμοι.

Καὶ νῦν συνεπληρώθη ὁ ἐκκλησιαστικὸς ὀργανισμὸς, ἰδρύθησαν ἐπισκοπικαὶ ἔδραι ἐν Χιλδεσχάιμ, Παδερβόρνῃ, Βρέμεν, Βέρδεν, Μύνστερ, Ὅσναμδρούκῃ, ἐκομίσθησαν δὲ εἰς αὐτὰς πολλαχόθεν διάφορα ἱερὰ λείψανα.

Φοβερόν ἀλλὰ καὶ ἀποτελεσματικὸν μέσον εἰρηνεύσεως τῆς χώρας ἦσαν αἱ κατὰ μεγάλας ὁμάδας μετατοπίσεις Σαξόνων εἰς φραγκικὸν καὶ γερμανικὸν Φράγκων δὲ εἰς σαξωνικὸν ἔδαφος. Τὰ ὀνόματα Φραγκ-φούρτη, Φραγκεγχάουζεν, Φράγκενταλ ἐν τῇ βορειοδυτικῇ Γερμανίᾳ, Σαξεγχάουζεν, Σαξεγχάιμ καὶ τὰ παρόμοια ἐπὶ νοτιογερμανικοῦ ἐδάφους ἐνθυμίζουσι τὸ μέτρον τοῦτο. Δεκακισχίλια σαξωνικὰ οἰκογένειαι μετηνάστευσαν ἐπὶ ἐδάφους φραγκικοῦ.

Περὶ τὸ ἔτος 804 ἔπαυσε πᾶσα ἀντίστασις, διὰ μέσων φοβερῶν συνετελέσθη μέγιστον ἔργον—διὰ τῆς ἐναρθρώσεως τοῦ ἰσχυροῦ καὶ μεγάλου σαξωνικοῦ λαοῦ εἰς τὸ σῶμα τοῦ φραγκικοῦ κράτους κατέστη δυνατὴ ἡ σύστασις γερμανικοῦ κράτους, ἡ σύστασις ἔθνους γερμανικοῦ.

§ 65. Σλαῦοι, Δανοί.—Τὸ ἀπώτερον ὄριον τοῦ κράτους τούτου ἦτο ὁ Ἄλβις, πρὸς τὸ γεγονὸς δὲ τοῦτο συνδέονται οἱ ἀγῶνες οἱ κατὰ τῶν σλαυικῶν φυλῶν τῶν πέραν τοῦ ποταμοῦ τούτου, τῶν Ὀβοτρίτων, τῶν Σόρβων, τῶν Οὐίλτσων, ὡς καὶ κατὰ τῶν Δανῶν, οἵτινες ἐπὶ μακρὸν χρόνον ὑπῆρξαν στήριγμα τῶν Σαξόνων καὶ καταφύγιον τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν.

Αἱ σλαυικαὶ αὗται φυλαὶ δὲν ἐπωφελήθησαν τὴν μεγάλην ἐριδὰ τῶν δύο γερμανικῶν λαῶν, ἵνα συμπηχθῶσιν εἰς ἓν σύνολον ἱκανόν ν' ἀντιταχθῇ κατὰ μελλόντων κινδύνων. Ἦσαν οὗτοι ἥκιστα ὀργανωμένοι ὄγκοι ἐκ μεμονωμένων αὐτοτελῶν καὶ ἀσυναρτήτων μικρῶν πολιτειῶν ἢ φυλῶν, αἵτινες διηρημέναι καθ' ἑαυτὰς ἀπέβαινον ἀκυθέρνητοι, μέγας φοβερός λαός, μᾶλλον ἄγριος ἢ πολεμικός. Ἀπαξ μόνον κατὰ τὸν 5' αἰῶνα κατάρθωσε Φράγκος τις ἔμπορος ἢ τυχο-

διώκτης, Σάμων τὸ ὄνομα, νὰ ἐνώσῃ πολλὰς ἐκ τῶν φυλῶν τούτων εἰς μεγαλειότερον κράτος· ἀλλὰ τοῦτο διήρκεσεν ὀλίγον μόνον χρόνον. Τοῦτο δὲ μόνον διαθλέπει τις ἐν τῷ ἀμυδρῷ τούτῳ σκιόφωτι, ὅτι Φράγκοι ἔμποροι εἰσεχώρουν εἰς τὰ ἀνατολικά ταῦτα μέρη, καὶ ὅτι ἡ ἐπικοινωνία αὕτη ἦτο τοσοῦτον ἐπικερδὴς ὅσον καὶ κινδυνώδης.

Μετὰ τῶν Δ α ν ῶ ν συνωμολογήθη βραδύτερον, ἐν ἔτει 811, τακτικὴ συνθήκη καθ' ἣν ὁ [ποταμός] "Εἶδερ καὶ τὸ ὑπὸ τινος δουκὸς Γοδεφρείδου ἐγερθὲν δανικὴν τεῖχος (Danewirk) ἔμελλε ν' ἀποτελέσῃ τὸ ὄριον τοῦ Φραγκικοῦ Κράτους, ὅπερ ἀπὸ τινων ἤδη ἐτῶν ἔφερε τὸ ὑπερήφανον ὄνομα τοῦ Ρ ω μ α ι κ ο ῦ Κ ρ ά τ ο υ ς.

§ 66. **Ἀνατροπὴ τοῦ Θεσέλλωνος.** — Ἀπέδειξεν δὲ ἐν τῷ μεταξὺ τὸ κράτος τοῦτο καὶ ὁ κραταῖος κυβερνήτης αὐτοῦ τὴν δυνάμιν των καὶ ἀπέναντι τοῦ δουκὸς ἐκείνου Θεσέλλωνος, ὅστις, ἀφοῦ ἄλλοτε πεισμόνως ἡρνήθη ὑπακοὴν εἰς τὸν βασιλέα Πιπῖνον ἠρνεῖτο νῦν αὐτὴν καὶ πρὸς τὸν διάδοχον ἐκείνου.

Ὁ δούξ τῆς χώρας τῶν Βαϊοάρων εἶχε Λογγοβαρδίδα σύζυγον, θυγατέρα τοῦ Δεζιδερίου, τὴν Λιουθέργην, δὲν ἐσκέφθη ὅμως οὔτε κατὰ τὸν λογγοβαρδικὸν πόλεμον οὔτε κατὰ τὰ κρίσιμα ἔτη τοῦ σαξωνικοῦ πολέμου νὰ προβῇ εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ μελετώμενον διάδημα τῆς ἀποτινάξεως τῆς φραγκικῆς ἐπικυριαρχίας. Ἐπολιτεύθη οὗτος διαφορουμένως, ἐν τούτοις δὲν εἶναι σαφές ἐπὶ τίνι ἀκριβῶς εὐκαιρία καὶ κατὰ τίνι τρόπον ἡρνήθη τὴν ὑπακοὴν του. Ὁ δὲ Κάρολος διέταξε τρία στρατιωτικὰ σώματα νὰ προσέλθωσιν εἰς τὴν χώραν του, καὶ ἠνάγκασεν αὐτὸν οὕτω ἄνευ αἱματοχυσίας νὰ δώσῃ ὁμήρους περὶ τῆς ἀγαθῆς ἐν τῷ μέλλοντι στάσεώς του.

Ὁ Θεσέλλων καὶ ἡ Λιουθέργη ἐθεώρουν ἀφόρητον τὴν ἐξάρτησιν ταύτην, καὶ προδοτικῶς συνῆψαν δεσμούς μετὰ τοῦ ὁμόρου καὶ ἐθνικοῦ τὸ θρήσκευμα λαοῦ τῶν Αὐάρων· ἀλλὰ τοῦτο κατέστησεν αὐτὸν μισητὸν καὶ παρ' αὐτῷ τῷ λαῷ του. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη συνεζητήθη ἐν τῇ ἐν Ἰγγελχαϊμ Διαιτῇ, ἀνεμνήσθησαν δέ, ὡς λέγεται, τὰ μέλη τῆς συνελεύσεως ταύτης τὰς προτέρας κακοπραγίας του — πῶς ἐγένετο ἐπὶ τοῦ Πιπίνου ἔνοχος χ α ρ ι σ λ ι ζ ί ο υ — δολίας δηλαδὴ ἐγκαταλείψεως τοῦ κυρίου αὐτοῦ ἢ τοῦ στρατοῦ, — καὶ οὐδέποτε ἐτήρησε τὴν πίστιν, ἣν ἐν τούτοις ἐνόρκως ὑπεσχέθη πρὸς τε τὸν βασιλέα Πιπῖνον καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ Κάρολον καὶ Καρλομάνον, καὶ δὴ

ἐπομνύων τὰ ἱερὰ λείψανα τοῦ ἁγίου Διονυσίου, τοῦ ἁγίου Μαρτίνου καὶ τοῦ ἁγίου Γερμανοῦ: καὶ ἡ Δίαιτα — οἱ παρόντες ἀνώτεροι πνευματικοὶ καὶ κοσμικοὶ μεγιστᾶνες — κατεδίκασεν αὐτὸν εἰς θάνατον. Ὁ Κάρολος μάλιστα δὲν ᾔθελε τὸν θάνατον αὐτοῦ, ἀπέστειλε δὲ αὐτὸν ὡς καὶ πάντα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας του εἰς μοναστήριον.

Ἐν τῷ μοναστηρίῳ τούτῳ, τῷ ἐν Λαυρεακῷ τῆς Ὀρεινῆς Ὁδοῦ (Lorch an der Bergstrasse) ἀπέθανεν ὁ τελευταῖος τοῦ γένους τῶν Ἀγιλολφίγγων. Τὸ δὲ δουκάτον κατελύθη, ἡ χώρα διηρέθη εἰς διοικητικὰς περιφερείας, εἰς νομοὺς (Gaue), ἐπὶ ἕκαστον τῶν ὁποίων ἐτάχθη εἰς κόμης. Συνετελέσθη δὲ ἡ μεταβολὴ αὕτη ἄνευ δυσχερειῶν, διότι ἡ χώρα διετέλει, φαίνεται, ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ ἐκ τῶν Αὐάρων φόβου, καθ' ὧν ἦτο ἀδύνατον νὰ φυλαχθῇ ἄλλως διαρκῶς εἰ μὴ προσαρτωμένη εἰς ἕτερον μέγα κράτος.

§ 67. Κατατρόπως τῶν Αὐάρων. — Πράγματι δὲ δὲν ἐβράδυνεν ὁ Κάρολος νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ ληστρικοῦ τούτου λαοῦ, τοῦ κατέχοντος μέρος τῆς σημερινῆς Αὐστρίας καὶ σχεδὸν ὅλην τὴν Οὐγγαρίαν, ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ χώρᾳ του. Τρεῖς στρατοί, ἐξ ὧν ὁ εἰς ὠρμήθη ἐξ Ἰταλίας ὑπὸ τὸν τοῦ Καρόλου δεῦτερον υἱὸν Πιπίνον, καὶ ὁ κύριος στρατὸς ὑπὸ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἀρχηγίαν ἐφώρμησαν κατὰ τῶν Αὐάρων, ἐβοήθησε δὲ καὶ ἐνταῦθα τὸν Κάρολον ἡ ἐν τοῖς βαρβάροις κρατοῦσα διχόνοια. Τὴν ἐκβασιν δὲ τοῦ ἀγῶνος ἔδωκεν ἡ ἄλωσις τοῦ μεγάλου «δακτυλίου» («Ringe), μεγάλου κυκλικοῦ συμπλέγματος χαρακωμάτων ἐκ κορμῶν δένδρων καὶ τειχωμάτων, καὶ μεταξὺ τῶν καθ' ἕκαστα μερῶν τοῦ ὁποίου πολλὰ ὑπῆρχον οἰκίσσεις.

Απεκόμισαν δὲ οἱ Φράγκοι λαμπρὰν λείαν ἐκ τῆς ἐκστρατείας ταύτης. Ὅπισθεν τοῦ δακτυλίου τούτου ἦσαν συσσωρευμένα τὰ ἀνυπολόγιστα λάφυρα πολλῶν λαφυραγωγικῶν ἐκστρατειῶν. Πιστεύεται μάλιστα ὅτι ἡ καταπληκτικὴ ὕψωσις τῶν τιμῶν ἐν τῷ Φραγκικῷ Κράτει, ἡ παρατηρηθεῖσα κατὰ τὰ ἀμέσως ἐπόμενα ἔτη, προήλθεν ἐκ τῆς ἀφθονίας τῶν πολυτίμων μετάλλων ἅτινα εἶχον περιέλθει τότε εἰς χεῖρας τῶν Φράγκων.

Ἡ χώρα, ἡ μέρος αὐτῆς ἀνεδείχθη εἰς αὐαρικὴν μαρκιωνίαν, ἥτοι συνοριακὴν περιφέρειαν μετὰ στρατιωτικῆς διοικήσεως,

οὕτως ὥστε ἐξησφαλίσθη κατὰ τῶν ὀλεθρίων συνοριακῶν ὑπερβασιῶν τῶν βαρβάρων ἢ ἐν τῇ χώρᾳ εἰρηνικῇ ἐργασίᾳ. Τὸ ἔργον τῆς διαδόσεως τοῦ χριστιανισμοῦ ἀνὰ τὸν ἡττημένον λαὸν ἀνετέθη εἰς τὴν ἐπισκοπὴν τῆς Σ α λ ζ β ο ὑ ρ γ η ς ἀνυψωθείταν νῦν (798) εἰς ἀρχιεπισκοπὴν.

§ 68. Ὁ Κάρολος καὶ οἱ Ἀραβες. Ἡ ἰσπανικὴ μαρκιωνία.— Οὕτω ἐπεξετείνεν ὁ Κάρολος καὶ ἐξησφάλισε κατ' εὐχὴν καὶ πρὸ πάντων ἀποτελεσματικῶς τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ πρὸς ἀνατολάς· πᾶσα δὲ ἡ δυτικὴ χώρα, ἐφ' ἧς ἐξετείνεται ἡ κυριαρχία αὐτοῦ, ἀπέβαινε στάδιον ἀσφαλοῦς προόδου, βραδείας μὲν ἀλλὰ μονίμου ἐκπολιτιστικῆς ἐργασίας. Διὰ τῶν ὄρων τούτων νοεῖται μεγάλης ἀξίας ἐνέργεια· ἀλλ' ὁ πολιτισμὸς οὗτος εἶχεν ἐχθρόν οὐ μόνον πρὸς τὰ ἀνατολικά ταῦτα ὅρια ἀλλὰ καὶ πρὸς ἄλλην διεύθυνσιν, — ἦτο δὲ οὗτος ὁ μωαμεθανικὸς κόσμος.

Δὲν ἐννοοῦμεν διὰ τούτου ὅτι οἱ Ἀραβες οἱ ἐν Ἰσπανίᾳ, οἵτινες θ' ἀπασχολήσωσι κατὰ πρῶτον τὴν φραγκικὴν πολιτικὴν, κατέλυσαν τὸν προϋπάρχοντα πολιτισμὸν καὶ ἐπολιτεύθησαν ὡς Βέρβεροι· τούναντίον ἐν τῷ συνόλῳ δύναται τις νὰ εἴπῃ μᾶλλον, ὅτι ὁ λαὸς τῆς χερσονήσου εὐρίσκετο εἰς καλλιτέραν κατάστασιν ὑπ' αὐτοὺς ἢ ὑπὸ τοῦ Βεσιγόθου. Οἱ Ἰθαγενεῖς διετήρησαν τὰς κτήσεις των. Ὁ Ἀραβὶς δὲν ἐκαλλιέργει τοὺς ἀγρούς, ἀλλ' ἐλάμβανεν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς εἶδος, τὸν φόρον τῆς ὑποτελείας παρὰ τῶν ὑποτεταγμένων. Κατέβαλλον δ' οὗτοι πλὴν τούτου καὶ φόρον κεφαλικόν, ὡς κατέβαλλον αὐτὸν καὶ οἱ Ἑβραῖοι ἐν Ἀφρικῇ εἰς τὸν δεσπόζοντα λαόν, ὡς καταβάλλουσιν αὐτὸν καὶ σήμερον οἱ χριστιανοὶ τοῖς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας εἰς τοὺς Τούρκους. Ὁ φόρος οὗτος ἦτο ρητὴ τις καὶ δὴ καὶ ταπεινωτικὴ ὅχι ὅμως καὶ ἀκριβῶς καταθλιπτικὴ ἀναγνώρισις τῆς κυριαρχικῆς θέσεως τῶν πιστῶν ἀπέναντι τῶν ἀπίστων. Δὲν ἐλογίζετο ὅμως τοῦλάχιστον ὡς ἔγκλημα ἡ ἀπιστία αὐτῶν, ὡς συνέβη τοῦτο ἐπὶ χριστιανικοῦ ἐδάφους, ἔπαυε δὲ ἡ καταβολὴ τοῦ φόρου τούτου ὑπὲρ τῶν προσεργαζομένων εἰς τὸν ἰσλαμισμόν. Ἡ ἐπιβράβευσις αὕτη τῆς ἀλλαξοπιστίας δὲν ἐσαγήνευσεν ὀλίγους εἰς τὸν ἰσλαμισμόν· καὶ ὁ δούλος δὲ καταφεύγων ἐπὶ κτήματος καὶ ἐδάφους Μουσουλμάνου καὶ προφέρων τὸ θεμελιῶδες δόγμα τοῦ Ἰσλάμ : «Εἰς μόνος ὑπάρχει Θεὸς καὶ ὁ Μωάμεθ εἶναι ὁ προφήτης αὐτοῦ», ἐ-

κτᾶτο διὰ τῆς μαγικῆς ταύτης φράσεως τὴν ἐλευθερίαν του. Ἡ ἀπαισία μισαλλοδοξία ἥτις τοσοῦτον χρόνον ἐνησχέθη ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τούτου ὑπὸ τῶν χριστιανῶν τῶν διαφόρων δογμάτων κατ' ἀλλήλων καὶ μέχρις ἐσχάτων κατὰ τῶν Ἑβραίων, ἦτο ἄγνωστος εἰς τοὺς Ἀραβας· ἤρκει αὐτοῖς ὅτι οἱ ἄπιστοι εἶχον ἀφοπλισθῆ καὶ ὑπηρέτουν τοὺς πιστοὺς. Ταχέως δὲ ἡ ἀραβικὴ κυριαρχία ἐδείχθη ἐπιτηδεῖα καὶ πρὸς ἀνωτέρας ἐπιστημονικὰς ἐργασίας, καὶ ἡ χώρα πράγματι ἀνήχθη εἰς ἀκμὴν τινα.

Ἀλλὰ μεθ' ὅλα ταῦτα τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος δὲν ἀπέκειτο ἐν τῷ στρατοπέδῳ αὐτῶν. Βαθύτεραι ρίζαι κοινωνικῆς ἀκμῆς δὲν ἀφθονοῦσι παρὰ τῷ Ἰσλαμισμῷ, ἐλλείπει δὲ παρ' αὐτῷ, ὡς πιστεῖται, ὁρῆσκέα θεωρουμένῳ, τὸ ἀρχέτυπον, καὶ ἡ θεία πρωτοτυπία τοῦ χριστιανισμοῦ, ὅστις ἀνεξαντλήτως καὶ ἀνεξαντλησίμως νέας πάντοτε παράγει ἐκ τῶν κόλπων αὐτοῦ ιδέας, νέους πάντοτε θεσσαυροὺς τοῦ πνεύματος.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ὅμως ἐκείνην ἦτο εἰς ἄκρον περιωρισμένη ἡ δύναμις τῶν ὁπαδῶν τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ. Λείψανα φυγᾶδων Βεσιγόθων εἶχον σωθῆ εἰς τὰ ἀπρόσιτα καὶ τόσον ἐπιτηδεῖα πρὸς περιφρούρησιν ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας δυτικὰ Πυρηναιᾶ, τὰ ἀστουρικὰ καὶ κανταβρικὰ ὄρη, ἐκεῖ δὲ ἐσχηματίσθη βαθμιαίως ἐν μικρὸν βασιλείον, τὸ τῆς Ἀστούριας, ὅπερ περιελάμβανε τὰ ἀκρότατα βορειοδυτικὰ τῆς Πυρηναικῆς χερσονήσου, καὶ τοῦ ὁποῖου ἐβασίλευε κατὰ τοὺς χρόνους καθ' οὓς ἡ προσοχὴ τοῦ Κάρολου ἐστράφη πρὸς τὴν χώραν ταύτην, Ἀλφόνσος ὁ Β'.

Τὸν Κάρολον δὲν ἔφερε πέραν τῶν Πυρηναίων ποσῶς ἡ πολυθρύλητος κατακτητικὴ ἐπιθυμία, περὶ ἧς τοσοῦτος γίνεται λόγος ἐν ἱστορικοῖς συγγράμμασιν ἡμῶν. Ἡ γειτονία τῶν Ἀράβων ἦτο ἀπειλὴ διὰ τὴν Φραγκίαν ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ 711 ἀκόμη καὶ 732· καὶ ἐπειδὴ ὁ λαὸς οὗτος ἐξήσκει καὶ τὸ ἱπποτικὸν ἔργον τῆς πειρατίας, ὁ Κάρολος θεωρῶν καὶ δικαίως ὡς ἐν τῶν κυριωτέρων καθηκόντων τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ τὴν ἀποτροπὴν τοιούτων παρενοχλήσεων, ἦτο ὑπόχρεως νὰ χορηγήσῃ τὴν ὑποστήριξιν τῆς ἰσχυρᾶς αὐτοῦ κυβερνήσεως εἰς τὰς γαλιτικὰς καὶ ἰταλικὰς παραλίας· δὲν πρέπει δὲ λησμονῶμεν ὅτι ὁ ἀγὼν τοῦ Χριστοῦ κατὰ τοῦ Μωάμεθ ἦτο

καὶ δι' αὐτὸν ἐπίσης καθήκον, εἰς ὃ ἐπίστευεν οὗτος ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας.

Τὴν ἐξωτερικὴν ἀφορμὴν ἐνόησαν ἐπεμβάσεως ἔδωσαν αἱ ἐν αὐτῷ τῷ ἀραβικῷ κόσμῳ ὑφιστάμεναι ἀντιθέσεις. Ἐν ἔτει 777 ἐδεξιώθη ὁ Κάρολος τοὺς ἀπεσταλμένους Ἐμίρου τὰ τῶν Ἀββασιδῶν φρονούντος, ἴδεν αὐτὸν Ἀραβὴν τὸ ὄνομα, ὅστις εἶχεν ἐκδιωχθῆ ἐκ Σαραγώσσας ὑπὸ τοῦ Ὁμεΐδου Καλίφου Ἀβδερραχμάν. Ἐν ἔτει 778 ὁ Κάρολος ἐστρατοπέδευε παρὰ τὸν Ἰβηρα [Ἐβρον ποταμόν], ἡ Σαραγῶσσα ἐκυριεύθη, καὶ οἱ Ἀραβες σύμμαχοι ἐγένοντο τιμαριῶται ὑποτελεῖς· ἀλλ' ἡ εἰδῆσις τῆς ἀποστασίας τῶν Σαξῶνων ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ἀπέλθῃ ἐξ Ἰσπανίας, καὶ κατὰ τὴν ἀποχώρησιν ἐνέπεσεν ἡ ὀπισθοφυλακὴ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγρῇ φάραγκι τῆς Ρονσεβάλλης εἰς ἐνέδραν, ἣν εἶχον στήσει καὶ αὐτῆς αἱ Οὐάσκωνες ὑποκινούμενοι ὑπὸ τοῦ δουκὸς τῆς Ἀκυτανίας Λούπου. Ἐν τοῖς θύμασι τῆς ἐπιθέσεως ταύτης τὸ περιφημότερον ἦτο ὁ ἀνδρεῖος μαρκίων τῆς βρετανικῆς [ἐν Γαλατία] παραλίου χώρας Ρουοτλάνδος, ὃν ἡ πόησις τῶν ρωμανικῶν καὶ γερμανικῶν λαῶν ἐξύμνησε ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ρολάνδου.

Ὁ Κάρολος ἐδέχθη τὴν συμφορὰν ταύτην χωρὶς νὰ ζητήσῃ ἀδύνατον ἐκδίκησιν. Προσεῖλκυσε δὲ τοὺς Οὐάσκωνας μᾶλλον δι' ἔμφρονος μεγαλοφροσύνης, ἣν ἐπέδειξεν, ἀναγνωρίσας δοῦκα ἓνα υἱὸν τοῦ Λούπου, τὸν Σάγχο, ὅστις ὡς ἐκ τῆς ἐπισφαλοῦς ἀπέναντι τῶν Σαρακηνῶν θέσεώς του εὕρισκετο εἰς τὴν ἐπείγουσαν ἀνάγκην τῆς τηρήσεως φιλικῶν σχέσεων μετὰ τοῦ Φραγκικοῦ κράτους. Ὁ νεώτερος υἱὸς τοῦ Καρόλου Λουδοβίκος ἐφήρμοζεν ἐνταῦθα τὴν πολιτικὴν τοῦ πατρὸς του· ἐν ἔτει 801 μετεβλήθη ἡ χώρα μέχρι περίπου τῆς Λοβρεγάτης εἰς ἰσπανικὴν μαρκιωνίαν, πρωτεύουσαν ἔχουσαν τὴν Βαρκελώναν, καὶ διηρέθη εἰς δέκα μέχρι δώδεκα κομητειῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶς εἰς τέσσαρας ἐπισκοπὰς.

Ἡ κατὰκτησις αὕτη ἦτο ἐξόχως εὐεργετικὴ· διότι οὐ μόνον ἡ Γαλατία ἦτο ἤδη ἀσφαλὴς ἀπὸ πάσης ἐπιδρομῆς τῶν Σαρακηνῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ χριστιανικὸν στοιχεῖον τῆς Πυρηναικῆς χερσονήσου ἀπέκτησε διὰ τοῦ ὀργανισμοῦ τούτου σταθμὸν ἀσφαλῆ καὶ στήριγμα· ταχέως δὲ ἔφθασεν εἰς θέσιν νὰ δύναται νὰ ἐπιτίθεται ἐντεῦθεν κατὰ τοῦ Ἰσλαμισμοῦ.

§ 69. Σχέσεις πρὸς τὸ Ἀνατολικὸν Ρωμαϊκὸν

κράτος.—Ὁ ἀγὼν οὗτος ὁ κατὰ τοῦ ὁμειδικοῦ καλιφάτου ἀπέβαινε χρήσιμος εἰς τήρησιν ἀγαθῶν σχέσεων τοῦ Κροόλου πρὸς τοὺς Ἀβασίδας ἐν Βαγδάτῃ ἡγεμόνας. Τὸ συμφέρον αὐτοῦ ἐν μεγάλῳ μέτρῳ συνεβιβάζετο πρὸς τὸ ἰδικόν των ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ. Ἀλλ' ἡ κοινότης αὕτη τῶν συμφερόντων δὲν περιορίζετο εἰς τοῦτο μόνον τὸ σημεῖον· ὁ κυρίαρχος τῶν πιστῶν δὲν ἠδύνατο εἰ μὴ νὰ ἐπιθυμῇ τὴν ἐνίσχυσιν δυτικοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους δυναμένου ν' ἀντισταθμίσῃ τὸ ἀνατολικὸν ρωμαϊκὸν πρὸς τὸ ὅποιον διετέλει οὗτος ἐν ἀντιζήλῳ.

Τὸ Ἀνατολικὸν Ρωμαϊκὸν Κράτος, μεθ' ὅλα τὰ ἐσωτερικὰ συμβεβηκότα τῶν δύο τελευταίων ἑκατονταετηρίδων, ἐξηκολούθει νὰ εἶναι ἀκόμη ἰσχυρὰ πολιτειακῇ ὑπαρξίς. Ἐδασίλευε δὲ τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀπὸ τοῦ θανάτου Λέοντος τοῦ Β' (780) ἡ χήρα αὐτοῦ Εἰρήνη, γυνὴ ἥς τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ἐγκληματικὴ διάθεσις δὲν ὀπισθοχώρει ἐνώπιον οὐδενὸς μέτρου. Ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου υἱοῦ τῆς Κωνσταντίνου τοῦ Σ', ἔτεμεν ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ πολιτικῇ ὁδὸν διάφορον τῆς μέχρι τοῦδε, παύσασα τὸν κατὰ τῶν εἰκόνων πόλεμον καὶ συνάψασα οὕτω καὶ αὖθις καλλιτέρας σχέσεις μετὰ τῆς Δύσεως καὶ τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ρώμης. Κατὰ τῶν προόδων τῆς φραγκικῆς κυριαρχίας ἐν Ἰταλίᾳ οὐδὲν εἶχεν αὕτη ν' ἀντιτάξῃ εἰμὴ τὴν πρότασιν ἑνὸς δυναστικοῦ γάμου τοῦ νεαροῦ «Πορφυρογέννητου» αὐτῆς βασιλόπαιδος Κωνσταντίνου μετὰ θυγατρὸς τοῦ Κροόλου.

Ὁ Κάρολος ἀπεδέχθη τὴν πρότασιν, ἀλλ' ὁ γάμος δὲν ἐπραγματοποιήθη, τῆς Εἰρήνης διαλυσάσης τὴν συμφωνίαν ταύτην (788), ἃτε μέλλουσιν νὰ προσδώσῃ εἰς τὸν υἱὸν αὐτῆς αὐτοτέλειαν, ἥτις δὲν ἤρεσκεν αὐτῇ, περιήλθε δὲ εἰς ἔριδα πρὸς τὸν υἱὸν αὐτῆς, ὅτε οὗτος ἡλικιωθεὶς ἠδύνατο ν' ἀναλάβῃ αὐτοπροσώπως τὴν ἀρχήν· ἡ ἔρις δ' αὕτη κατέληξεν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐκείνου, ὅπου ὁ κόσμος συνειθίζει νὰ ἐκτελῇ τὸ ἐγκλημα ὅχι κατὰ τὸ ἥμισυ, εἰς ἀποτρόπαιον ὁμότητα. Ἡ ἀπάνθρωπος μήτηρ διετάζε τὴν σύλληψιν καὶ τύφλωσιν τοῦ υἱοῦ αὐτῆς, καὶ οὕτω ἐξηκολούθησε κυβερνώσα ἡ ἰδία (797). Ὡς εἰκὸς τὰ γεγονότα ταῦτα διετάραζαν τὴν μετὰ τοῦ Φράγκου ἡγεμόνος σχέσιν· ἤδη ἀπὸ τοῦ 788 ὑφίστατο κατὰστασις ἐμπόλεμος μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν· εἶδομεν δὲ ὅτι ὁ Λογγοβάρδος μνηστήρ

τῆς ἐξουσίας Ἀδελχίς εἶχε γεῖναι εὐμενῶς δεκτός ἐν τῇ Βυζαντινῇ αὐλῇ.

§ 70. Ὁ Κάρολος αὐτοκράτωρ ἐν ἔτει 800.—

Αἱ σχέσεις αὗται συνετέλεσαν ἴσως νὰ ὠθήσωσι τὸν Φράγκον βασιλέα εἰς τὸ νὰ λάβῃ ὀριστικῶς τὴν ἀπόφασιν, ἣν καὶ ἄνευ τούτου ὑπεδείκνυνον πανταχόθεν πάντα τὰ γεγονότα. Τὰς διαφόρους χώρας καὶ τοὺς λαοὺς, οὓς εἶχε κατακτήσει κατὰ τὰ πρῶτα τριάκοντα ἔτη τῆς βασιλείας του, δὲν ἠδύνατο οὗτος νὰ κυβερνᾷ πλέον ὥς βασιλεὺς τῶν Φράγκων, ὡς ἄλλοτε Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας δὲν ἠδύνατο νὰ κυβερνᾷ τὸ μέγα Ἀσιατικὸν κράτος αὐτοῦ ὡς βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων. Ἵνα ἄρῃ τὰς ἐν τῷ κράτει αὐτοῦ ἀντιθέσεις — τὰ μεταξὺ τῶν διαφόρων γερμανικῶν λαῶν, Φράγκων, Σαξόνων, Φρεισίων, Λογγοβάρδων, Βαυαρῶν, Ἀλαμάνων — ὡς καὶ τοὺς μεταξὺ Γερμανῶν καὶ Ρωμάνων ἀφ' ἐνὸς καὶ τούτων καὶ τῶν σλαυικῶν καὶ τῶν ἄλλων τμημάτων τοῦ κράτους ἀφ' ἑτέρου ὑφιστατένας — εἶχεν ἀνάγκην οὐδετέρου τινὸς οὕτως εἰπεῖν τίτλου, δυναμένου νὰ προσδίδῃ ἢ νὰ ἐμφαίνῃ ἀναμφισβήτητον κύρος. Τοιοῦτος τίτλος οὐδεὶς ἄλλος ἠδύνατο νὰ εἶνε εἰ μὴ ὁ τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορος, ὁ τίτλος τοῦ Imperator Romanus· ἐπρόκειτο δὲ νῦν ἀπλῶς ζήτημα ποῖος ἦτο ὁ ὀρθότερος τρόπος καθ' ὃν ἔδει ν' ἀναλάβῃ αὐτόν. Μόνον δὲ ἐν Ρώμῃ ἠδύνατο νὰ ἐκτελεσθῇ τοῦτο, καὶ ἡ εὐκαιρία παρουσιάσθη, ὅτε ὁ πάπας Λέων ὁ Γ'. ὁ διαδεξάμενος τὸν Ἀδριανὸν Α'. ἐν ἔτει 796, εὐρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ζητήσῃ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ βασιλέως, ὅστις ἔφερε τὸν τίτλον τοῦ πατρικίου τῆς Ρώμης καὶ δυνάμει τοῦ τίτλου τούτου ἐκέκτητο καὶ ἡξίου τὴν ἐπικυριαρχίαν ἐπὶ τῆς Ρώμης καὶ τοῦ δουκάτου (Ducatus).

Ἐν τῇ ἱερᾷ πόλει τὰ πράγματα διετέλουν λίαν κοσμικῶς· συνωμοσία ἐβυσσοδομήθη ὑπὸ τινων ἐπιφανῶν συγγενῶν τοῦ προκατόχου πάπα καὶ ἄλλων φιλοδόξων ἢ πλεονεκτῶν· ἐπέπεσον δ' οὗτοι καὶ ἐκακοποίησαν τὸν Λέοντα, ὅστις εἶτα κατῴρθησε νὰ διαφύγῃ. Ἐδράμει δὲ πέραν τῶν Ἀλπεων καὶ συνηνητήθη ἐπὶ σαξωνικοῦ ἐδάφους ἐν Παδερβόρνῃ (καὶ Padrabrun) μετὰ τοῦ βασιλέως.

Τὰ ἐν Ρώμῃ συμβαίνοντα καθίστων τοῖς πᾶσι καταφανῆ τὴν ἀνάγκην τῆς ἀνιδρύσεως ὑψίστης διαιτητικῆς ἐξουσίας, πάντες δὲ ἡσθάνοντο ἢ ἐγίνωσκον, ὅτι μέγα τι ἐπέκειτο, ὅτε ὁ Κάρολος αὐ-

τοπροσώπως ἐξώρμησε τότε μετὰ ἰσχυροῦ στρατοῦ πρὸς τὴν Ἰταλίαν, ὅπου ὁ προστατευόμενος αὐτοῦ Λέων, κατορθώσας νὰ πείσῃ τὸν βασιλέα περὶ τῆς ἀθωότητός του προηγήθη αὐτοῦ. Ὁ Κάρολος ἔκρινεν ἐκεῖ, ἐν Ρώμῃ, ἐν τακτικῇ διαδικασίᾳ μεταξὺ τοῦ πάπα καὶ τῶν κατηγορῶν αὐτοῦ πρὸς μεγάλην δυσარέσκειαν τῶν ἐπισκόπων. Ὁ Λέων ἀπηλλάγη δι' ὅρκου, τῶν κατηγορῶν μὴ δυνηθέντων ν' ἀποδείξωσι τὰς κατηγορίας. Ἡ μεγίστης κοσμοϊστορικῆς σημασίας πρᾶξις αὕτη ἡ ἀποπερατώσασα τριακοσιετῇ ἐξέλιξιν καὶ διατυπώσασα τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς κατὰ τρόπον ἀναμφισβήτητον. ἐγένετο τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων τοῦ ἔτους 800 ἐν τῷ ναῷ (βασιλικῇ) τοῦ Ἀγίου Πέτρου. Μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐν αὐτῷ τελεσθείσης ἀκολουθίας, εἰς ἣν παρίστατο καὶ ὁ Κάρολος, ὁ ὑπ' αὐτοῦ ἀποκατασταθεὶς πάπας ἐπέθεσεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ στέφανον, τὸ δὲ συνηθρισμένον ἐν τῷ ναῷ πλῆθος τρίς ἀνεφώνησε : «Ζήτω ὁ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐστεμμένος μέγας καὶ εἰρηνοποιὸς αὐτοκράτωρ τῶν Ρωμαίων Κάρολος Αὐγούστος».

Ἡ τε διατύπωσις καὶ ἡ θέσις τῶν πραγμάτων ἀποδεικνύουσιν ὅτι τὰ γενόμενα ἦσαν προεσχεδιασμένα καὶ ὄχι ἀπρόοπτος ἐκπληξις : εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἀγίου Πέτρου δὲν παρίστατο τυχαῖον πλῆθος λαοῦ ἀλλὰ συνέλευσις προσώπων ἐπιφανῶν. Ἡ ἐκλογὴ ἠδύνετο νὰ θεωρηθῇ ὡς γενομένη ὑπὸ τῆς συγχλήτου καὶ τοῦ λαοῦ τῆς Ρώμης, *Senatus populusque Romanus*, ἥ νὰ παρασταθῇ ὡς τοιαύτη ὡς ὑπῆρξε ἐπὶ πολλῶν προκατόχων αὐτοκρατόρων, σωτήριον νομικὸν πλᾶσμα, ὅπερ ἤρκει ἵνα προσθέσῃ εἰς τὸ πραγματικὸν δίκαιον καὶ τὴν νόμιμον διατύπωσιν. Ἡ ἐν τῇ πράξει ταύτῃ ἐνέργεια τοῦ πάπα ἦτο καθαρῶς πνευματικὴ, ἡ δὲ συμμετοχὴ αὐτοῦ ἐν τῇ νέᾳ αὐτοκρατορικῇ ἀρχῇ δὲν ἦτο ποσῶς μεγαλειτέρα, ἀλλὰ τοῦνυντίον πιθανῶς μικρότερα ἢ ἡ ἄλλοτε συμμετοχὴ τῶν προκατόχων αὐτοῦ Ζαχαρία καὶ Στεφάνου ἐν τῇ ἰδρύσει τῆς βασιλείας τῶν Κρολιδῶν. Αὐτὸς οὗτος ἔδιδε νῦν εἰς τὸν νέον αὐτοκράτορα τὸν ὅρκον πίστεως ὡς πρῶτος ἐπίσκοπος τοῦ κράτους. Τὸ διᾶθημα τοῦτο ἦτο ἔργον οὐ εἶχε πλήρη συνειδησιν ὁ Κάρολος, ἔργον καλῶς μεμελετημένον καὶ παρεσκευασμένον, ἦτο δὲ ἡ ἐκφρασις νέας καταστάσεως καὶ νέας τάξεως τῶν πραγμάτων τῷδε πάντες οἱ ὑπήκοοι, πνευματικοὶ καὶ κοσμικοὶ, οἱ ὑπερβάντες τὸ δωδέκατον ἔτος τῆς ἡλικίας, ὥφειλον νὰ δώ-

σωσιν ὄρκον πίστεως, ἐν ᾧ ἀνεγνώριζον ἑαυτοὺς ὡς ἀνθρώπους τοῦ Καίσαρος». Κι αὐτὸ δὲ τὸ τυπικὸν τῆς αὐλῆς κατ' ἐπισήμους περιστάσεις μετεβλήθη, ἀπαράλλακτα καθὼς Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας, γενόμενος ἀκύριος τῆς Ἀσίας, ἀπῆτει παρὰ πάντων τὴν γονυκλισίαν καὶ παρ' αὐτῶν τῶν Μακεδόνων καὶ τῶν Ἑλλήνων. Οὕτω ἀνιδρύθη τὸ ρωμαϊκὸν imperium, ὅπερ περιλαμβάνον νῦν καὶ τὴν χριστιανικὴν ἐκκλησίαν προσέλαθεν ὅλως ἰδιαιτέρον χαρακτῆρα: τὸ στέμμα ὁμῶς αὐτοῦ ἔφερε Γερμανὸς ἡγεμὼν.

§ 71. Ὁ Κάρολος ὡς κυβερνήτης.—Ἡ ἀνανεωθείσα αὕτη ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία περιελάμβανεν ἑκτασιν ἐξ 25,000 τετραγωνικῶν μιλίων περίπου, ὡς ὅρια δὲ αὐτῆς δύνатаί τις νὰ ὀρίσῃ πρὸς βορρᾶν μὲν καὶ δυσμὰς τὸν Ἑίδερ, τὴν Βόρειον Θάλασσαν, τὸν Ἀτλαντικὸν Ὠκεανόν, πρὸς νότον τὸν Ἰόρηα ποταμὸν [ἐν Ἰσπανίᾳ] τὸν Λεῖριν ἢ Γαριλλιάνον [ἐν Ἰταλίᾳ] καὶ τὸν Δραῦον [ἐν Ἰλλυρίᾳ] πρὸς ἀνατολὰς δὲ τὸν Δούναβιν ἢ Τιβίσκον [ἐν Οὐγγαρίᾳ] καὶ τὸν Ἀλβιν.

Τοῦ ὀνόματος τοῦ Μεγάλου ἐκρίθη ἄξιος ὁ Κάρολος τόσον διὰ τὰ κυβερνητικὰ ἔργα του ὅσον καὶ διὰ τὰ πολεμικὰ κατορθώματά του, διότι ὅσον καὶ ἂν διετέλουν αἱ πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις ὑπὸ τὴν ἀνωτέραν διεύθυνσιν αὐτοῦ, ἐν τούτοις εἰς ὀλίγας μεγάλας μάχας παρέστη οὗτος αὐτοπροσώπως. Μᾶλλον δὲ τὸ μεγαλεῖον αὐτοῦ, ὡς καὶ πολλῶν ἀνδρῶν δικαίως φερόντων τὸ ἐπώνυμον τοῦτο, συνίσταται εἰς τὸ ὅτι ἦτο οὗτος στρατιωτικὸς καὶ πολιτικὸς, στρατηλάτης καὶ κυβερνήτης. Ἡ κατάκτησις ἄνευ ὑψηλοτέρου τινὸς πολιτειακοῦ σκοποῦ δὲν εἶναι ἐπαρκὴς βάσις δόξης κατὰ τὴν συνείδησιν τῶν λαῶν τῆς Ἑσπερίας. Ἀλλὰ κυβερνᾶν σημαίνει ἐγόνειν καὶ διειθύνειν, εἶναι δὲ ὑψίστου συμφέροντος τὸ ζήτημα ποίας ἐνωτικῆς δυνάμεις ἔθεσεν εἰς κίνησιν καὶ κατέστησεν ὁ Κάρολος ἐνεργοὺς διὰ τὸ πολυποικίλον κράτος του.

§ 72. Ἡ προσωπικότης αὐτοῦ.—Τὸ δραστικώτερον τῶν ἐνωτικῶν τούτων μέσων ἦτο αὐτοῦ τοῦ ἡγεμόνος ἡ προσωπικότης. Ἀπαξ ἔτι εἰς τὴν ὑψίστην καὶ μᾶλλον ἐνεργὸν θέσιν ἵστατο νῦν ὁ κατὰ τὸν χαρακτῆρα καὶ τὸ πνεῦμα ἐπιφανέστερος τῶν ἀνδρῶν τῶν χρόνων του, εἰς ἐξ ἐκείνων οἵτινες ἐν τῷ συμβουλίῳ τῶν σοφῶν καὶ τῶν εἰδημόνων τῶν συνχθροίζομένων περὶ αὐ-

τοὺς καὶ κατορθούντων νὰ παραμένωσιν ἀσφαλεῖς ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ του, ἔχουσι τὸ ὀξύ ἐκεῖνο βλέμμα καὶ τὸ ἀσφαλές ἐκεῖνο συναίσθημα τοῦ ἐκτελεσίου καὶ δυνατοῦ, ὅπερ μόνον προσδίδει ἀξίαν εἰς τὴν συνेतὴν συμβουλὴν, καὶ οἵτινες ἔπειτα ἐκτελοῦσι τὸ ἀναγνωρισθὲν ὡς ἀναγκαῖον εἴτε, ὅπου εἶναι δυνατόν, ἐν τάχει, εἴτε μετὰ ὑπομονῆς φέρουσιν αὐτὸ μέχρι τοῦ σημείου, ὅποθεν ἐκτελεῖται ἔπειτα ἀφ' ἑαυτοῦ καθ' ὁλοκληρίαν. Τὸ διακρίνον τοὺς τοιοῦτους ἄνδρας, Ἀλέξανδρον, Καίσαρα, Φρειδερίκον — ταχεῖαν ἐηλ. ἐνέργειαν καὶ ἀκαταπόνητον δραστηριότητα — κατεῖχε καὶ ὁ Κάρολος εἰς ὑψιστον βαθμόν.

Περὶ τοῦ πρώτου προσόντος — τῆς ταχείας δηλονότι ἐνεργείας — ἐπαρκῶς μᾶς πληροφορεῖ ἡ ἱστορία τῶν ἐκστρατειῶν αὐτοῦ γνωστὸν δ' ὅτι καὶ ἐν εἰρήνῃ περιώδευε πολὺ. Ἀλλὰ καὶ ἡ δραστηριότης αὐτοῦ εἶναι ἀνεξάντλητος· οὕτω ἀναγινώσκομεν ὅτι διέτασσε νὰ ἐκθῆ-
τωσιν αὐτῷ, ἐνῷ ἐνεδύετο ὑφισταμένην τινὰ διαφοράν, καὶ αὐτὸς ἔκρινεν τότε ἀμέσως. Κατὰ τὰ γεύματά του διέτασσε νὰ τῷ ἀναγινώσκωσι· σπανίως συνέβαινε νὰ διέρχεται τὴν νύκτα κοιμώμενος· ἅμα τῷ ἔφευγεν ὁ ὕπνος, ἡγείρετο καὶ ἐξησκιετο εἰς τὴν δύσκολον τέχνην τοῦ γράφειν, τέχνην ἥτις κατὰ τὰς τότε ἰδέας τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ δὲν ἐθεωρεῖτο καὶ πολὺ συμβιβάσιμος μετὰ τῆς πολεμικῆς τέχνης.

Ἦτο ἐν γένει ὁ Κάρολος λίαν φιλομαθής, ἡ δὲ ἐπιμέλεια αὐτοῦ περὶ τὴν μάθησιν παρουσίαζε σχεδὸν ἀπλοϊκὴν περιέργειαν. Ὡς πάντες οἱ ἐνεργητικοὶ τὴν φύσιν ἡγάπα τὴν κανονικότητα ὀρισμένης τρόπου τοῦ βίου. Ἀπεστρέφετο τὴν φιλοποσίαν, καὶ ἦτο μέτριος περὶ τε τὸ ἐσθίειν καὶ περὶ τὸ πίνειν, τεσσάρων ἐδεσμάτων, ὡς λέγεται, προσκομιζομένων εἰς τὴν τράπεζάν του· οὐσαρῆστως μόνον ἔφερεν ἡ ὑγιὲς φύσις αὐτοῦ τὴν ἀνωφελῆ τυραννίαν τῶν ἐκκλησιαστικῶν νηστειῶν, καίτοι κατὰ τὰ λοιπὰ ἦτο εὐσεβὴς καὶ αὐτὸς τηρητὴς τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων. Καὶ ἐνεδύετο δὲ ἀπερίττως, καθὰ πατροπαραδότως ἐνεδύοντο οἱ Φράγκοι, ἐξαιρετικῶς δὲ μόνον ἐπὶ ἐπιστῆμων ἐκκλησιαστικῶν ἢ πολιτικῶν τελετῶν ἡναγκάζετο νὰ φέρῃ μεγαλοπρεπῆ στολὴν. Πρὸς τοῦτοις ἡρέσκετο εἰς σωματικὰς ἀσκήσεις, εἰς ἵππασίαν, εἰς τὸ κολύμβημα, εἰς τὴν θήραν καὶ εἰς τὴν

ἀνεπιτημότητα τῶν σχέσεων ἦν ἐπέτρεπον αὐτῷ ἡ θήρα καὶ αἱ πα-
ρόμοιαι ἀσκήσεις.

Ἐπεὶ δὲ ἦτο ἀνὴρ ζωηρᾶς ἰδιοσυγκρασίας, ἦτο δὲ εὐπροσῆγορος καὶ εὐφραδής, εἶχεν ἀνάγκην μεγάλου καὶ ποικίλου κύκλου συναναστροφῆς. Ὡμίλει καλῶς τὴν γερμανικὴν καὶ τὴν λατινικὴν, ἠνόε' δὲ καὶ τὴν ἑλληνικὴν ἀλλὰ δὲν ὥμίλει αὐτήν. Ἡ φωνὴ αὐτοῦ, λέγει ὁ ἱστοριογράφος αὐτοῦ Ἐϊνάρδος (Einhard)—ὁ μόνος παρ' οὗ δύναμεθα νὰ μάθωμεν τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς μορφῆς αὐτοῦ, καὶ ἐν τοῖς λόγοις τοῦ ὁποίου ἔχομεν τὰς προσωπικὰς ἐντυπώσεις θεράποντος ἐμπίστου καὶ πεφωτισμένου, ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀναστραφέντος μετὰ τοῦ μεγάλου ἀνδρός—ἡ φωνὴ του ἦτο διαυγὴς ἀλλ' ὄχι ἀνάλογος πρὸς τὴν σωματικὴν ἀνάπτυξιν αὐτοῦ, ἀφοῦ τὸ σῶμά του ἔφθανεν εἰς ὕψος «7 ποδῶν του» κατὰ τὸν ἱστοριογράφον τοῦτον : δυνάμεθα δὲ νὰ φαντασθῶμεν αὐτὸν ὡς ἄνδρα ἀνεπτυγμένον σωματικῶς ἀναστήματος μεγαλειτέρου τοῦ μέσου, ἀλλ' ὄχι καὶ διαστάσεων γιγαντιαίων.

Ἀνεγνωρισμένην καὶ ἀναμφισβήτητον πρωτεύουσαν, ὡς ἦτο ἡ Κωνσταντινούπολις διὰ τὸ Ἀνατολικὸν Ρωμαϊκὸν κράτος καὶ ἡ Βαγδάτη διὰ τὸ τῶν καλιφῶν, δὲν εἶχε τὸ κράτος τοῦ Καρόλου. Διέτριβεν οὗτος συνήθως εἰς τὰς παραρρηνίους πόλεις καὶ εἶχεν ἀνάκτορα ἐν Ἀκνισγράνῳ, ἐν Ἰγγελσχαϊμ, ἐν Νυμβέργῃ, ὅπου ἔπειτα εἶχε περὶ ἑαυτὸν καὶ τὴν οἰκογένειάν του. Ἀλλ' ἐνταῦθα, λέγει ὁ Ἐϊνάρδος, ἐν τῷ οἰκογενειακῷ βίῳ του, ἐδοκίμασεν ὁ κατὰ τὰ ἄλλα εὐτυχὴς ἀνὴρ τὴν δυσμένειον τῆς τύχης. Εἰς τί συνίστατο αὕτη ἀκριβῶς δὲν λέγει ὁ ἡμέτερος ἱστοριογράφος· γινώσκομεν ὅμως ἀρκούντως ποῖα εἶναι ἡ πηγὴ τῶν θλίψεων τούτων : ἦτο ἡ παλαιὰ ἀνηθικότης ἐν ταῖς σχέσεσι τῶν γενῶν, ἀνηθικότης ἣτις ἐπεκράτει ἐν ταῖς αὐλαῖς τῶν Φράγκων βασιλέων ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν Μερובιγγίων καὶ εἰς τὴν ἀπάρνησιν τῆς ὁποίας ὁ μέγας οὗτος ἡγεμὼν δὲν ἐκίκτητο ἀρκούσας ψυχικὰς δυνάμεις. Ὅτι τὰ πράγματα ταῦτα διήγειρον μέγα σκάνδαλον παρὰ τοῖς περιστοιχιζουσιν αὐτὸν κληρικοῖς, τοῦτο δὲν ἀναγράφεται καὶ ὁ Ἐϊνάρδος ὁμιλεῖ περὶ τούτων ὡς περὶ πραγμάτων οἰκοθεν ἐννοουμένων.

Ἐκ τῶν τριῶν δὲ υἱῶν αὐτοῦ ἐπέζησεν αὐτῷ εἰς μόνον, ὁ Λοὺδοβίκος, ὁ νεώτερος πάντων.

§ 73. Αἱ Δίαιται τοῦ κράτους.—Ἡ θέλησις ἡγεμόνος τόσον ὑπερόχου ἐν τοιούτῃ ἀκαταρτίστῳ ἔτι πολιτειακῇ καὶ κοινωνικῇ καταστάσει ἦτο ἥκιστα περιορισμένη· ἐν τούτοις τὸ κράτος δὲν ἦτο δεσποτικόν, καίτοι ἐν πᾶσιν ἔκρινεν ὀριστικῶς ὁ λόγος τοῦ αὐτοκράτορος.

Ἀρχαῖον καὶ ἐνεργὸν μέσον ἐνότητος ἦταν αἱ Δίαιται (Reichstage) αἵτινες, χωρὶς νὰ προσλάβωσιν ἀκόμη ὠρισμένην μορφήν, ἐν τούτοις συνήρχοντο περὶ τὸ πρόσωπον τοῦ ἡγεμόνος ἅπαξ μὲν ὡς μικρὰ προπαρασκευαστικὴ συνέλευσις κατὰ τὸ φθινόπωρον, ἅπαξ δὲ ὡς ἀποφασιστικὴ γενικὴ συνέλευσις κατὰ τὸ ἔαρ, ὡς συνέλευσις τοῦ Μαΐου (Maifeld), ἦσαν δὲ ἀπαραίτητοι πρὸς συντέλειαν τῆς νομοθετικῆς ἐνεργείας τοῦ ἡγεμόνος. Οἰκοθεν προσήρχοντο εἰς τὰς συνελεύσεις ταύτας οἱ κοσμικοὶ μεγιστᾶνες—ἦτο δὲ ἐν ἀρχῇ ἡ τοῦ Μαρτίου συνέλευσις (Marsfeld) ἢ βραδυτέρον Μαΐου συνέλευσις (Maifeld) εἰδός τι ἐπιθεωρήσεως τῶν υποχρεωμένων νὰ παράσχωσιν ἅμεσον ὑπηρεσίαν εἰς τὸν βασιλέα—προσῆλθον δ' ἔπειτα πρὸς τούτοις καὶ οἱ πνευματικοὶ μεγιστᾶνες, οἱ ἀρχιεπίσκοποι καὶ ἐπίσκοποι, αἵτινες, πρὸ πολλοῦ εἰθισμένοι νὰ ἐπιδεικνύωσι τὰ φῶτα αὐτῶν ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς συνόδοις, ἔον εὖρον στάδιον μεγίστης ἐπιρροῆς ἐν ταῖς πολιτικαῖς ὑποθέσεσιν ὡς ἐγγράμματοι καὶ κάτοχοι τῆς ἐπιστημονικῆς μορφώσεως καὶ τῆς κοινεβουλευτικῆς πείρας, ὡς θὰ ἔλεγε τις σήμερον ἐν σχέσει πρὸς τὴν τότε κατὰστασιν. Καὶ πολὺς δὲ λαὸς συνηθροίζετο ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ, δὲν εἶχεν ὅμως καὶ ἐνταῦθα ὡς καὶ ἄλλαχοῦ νὰ πράξῃ ἄλλο τι εἰμὴ νὰ ἐκφράσῃ τὸ φρόνημα αὐτοῦ κατὰ τὸν φυσικώτερον τρόπον, ὅσάκις κατὰ τύπον ἀπλοῦν καὶ εὐνόητον εἰς αὐτὸν ἐλαμβάνετο ἀπόφασις τις τοῦ βασιλέως καὶ τῆς Διαιτῆς.

Ποίημα μεταγενεστέρων χρόνων ἐξυμνεῖ τὸν αὐτοκράτορα, ὅτι ἔδωκεν εἰς τὸν λαὸν τὰ *phahte, pacta*, βεβαίους γραπτοὺς νόμους· καὶ πράγματι δὲ δὲν ὑπῆρξε μικρὰ ἢ νομοθετικὴ δραστηριότης τοῦ Καρόλου. Ὅταν δὲ ἀποδίδεται αὐτῷ ἡ μομφή ὅτι ἡ νομοθεσία αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἀπολυταρχικὴ, ὅτι δὲν ἐξέδωκε γενικοὺς κώδικας, δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν ὅτι ἐνιαῖα ὀργανικὴ νομοθεσία διὰ κράτος τόσον ἀκατάρτιστον μετὰ πληθυσμοῦ τοσοῦτον ποικίλου φυλετικῶς εἶναι τι ἀδύνατον· τὰ αὐτοκρατορικὰ διατάγματα, τὰ *capitularia*.

ἄτε ἐκδιδόμενα ἐκ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ γραφείου, ἀπέβλεπον μεμονωμένα θέματα ἐπιδεκτικὰ γενικωτέρου κονοτισμοῦ· οἷον λόγου χάριν τὴν κοινωνικὴν οἰκονομίαν, τὸν θρησκευτικὸν βίον, τὸν ὀργανισμὸν τῆς δικαιοσύνης· διακρίνουσι δὲ αὐτὰ ἐν ἄλλοις καὶ φιλανθρωπικὸς χαρακτὴρ· οὕτω διατάσσεται ὅτι μάγοι, μάγισσαι καὶ καιροποιοὶ *tempestuarii* παραδίδονται εἰς τοὺς κληρικοὺς πρὸς ἀνάκρισιν, ἀντὶ τῶν βαρβαρικῶν ποινῶν τῶν παλαιοτέρων χρόνων, κατ' ἄλλους δὲ μεγίστης σημασίας διάταξις τοῦ 805 εἰς οὐδένα ἐπιτρέπεται νὰ ὀπλοφορῇ ἐν ὥρᾳ εἰρήνης. Ἡ παλαιὰ ἐκείνη συνήθεια τῆς ἐνόπλου προσελεύσεως εἰς τὰς συνελεύσεις, περὶ ἧς ὀμιλεῖ ὁ Τάκιτος, ἤρχισε νὰ ὑποχωρῇ ἐνῶπιον ῥιζικοῦς εἰρηνικῆς καταστάσεως.

§ 74. Διοικήσεις τοῦ κράτους. Κόμντες. — Δυσκόλως ἡδύνατο νὰ συντελεσθῇ τοῦτο — διότι πῶς ἦτο δυνατόν νὰ καταργήσῃ τις δι' ἐνὸς διατάγματος τὴν ὀπλοφορίαν ἐν κοινωνίᾳ παρ' ἧς ἡ λύσις τῶν δικῶν διὰ τῆς θείας δίκης τῆς μονομαχίας μεταξὺ ἐναγόντων καὶ ἐναγομένων ἀποτελεῖ ἔθιμον καθιερωμένον—: διὰ τὴν προϋπόθεσιν ὅμως τοιαύτης ἀόπλου ἐπικοινωνίας, νομίμως ἐξασφαλιζομένης γενικῆς εἰρηνικῆς καταστάσεως ἐν μεγάλῃ ἐδαφικῇ ἐκτάσει, τούτεστι διὰ τὴν σύστασιν πολιτείας, εἰργάσθη ὁ Κάρολος φιλοπόνως καὶ φιλοτίμως, ἐν τούτῳ δέ, ἐν τῇ συντάξει καὶ πραγματοποιήσει κανονικῆς διοικήσεως ἔγκειται ἡ ἀνυπολόγιστος ὑπηρεσία αὐτοῦ. Οὕτω τὸ τρίτον ἐνεργὸν μέσον τῆς ἐνότητος τῆς θελήσεως τῆς πολιτείας ἦσαν οἱ *δημόσιοι λειτουργοί*.

Οἱ ἀρχαῖοι δοῦκες ὅπου ἦτο δυνατόν, ὡς ἐν Βαυαρίᾳ, ἐν Ἀκουτανίᾳ, ἐν Λογγεβαρδίᾳ ἐτέθησαν κατὰ μέρος. Τὸ ὅλον κράτος διηρέθη εἰς διαμερίσματα (*Gaue*) βασιλικοὶ δὲ ὑπάλληλοι, οἱ *κόμναιτες* διωρίσθησαν διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς στρατολογίας τῆς διοικήσεως, τὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης. Τὸ ἀξίωμα αὐτῶν εἶναι εὐεργέτημα (*Beneficium*) ἦτο ἀξίωμα ἀπονεμόμενον ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος μετὰ τῶν καθηκόντων ἅτινα ἀπορρέουσιν ἐκ τῆς ἐννοίας τοῦ εὐεργετήματος ἢ τιμαρίου. Ἡ ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα ἦτο διάφορος ἕνεκα τῆς μεγάλης διαφορότητος τῶν ἐν τῇ ἀχανεῖ ἐδαφικῇ ἐκτάσει λαῶν καὶ τῶν ἐθίμων καὶ τῶν ἰδεῶν αὐτῶν. Μνείας ἄξιον ἐνταῦθα εἶνε ὅτι ἡ ἐκτέλεις τοῦ χαλεποῦ κα-

θήκοντος κατὰ τὸ ὅποιον πάντες οἱ ἐλεύθεροι ὑπεχρεοῦντο νὰ συνέρχωνται συχνάκις κατὰ τὰς δικασίμους ἡμέρας εἶχε διευκολυνθῇ μεγάλως διὰ τοῦ διορισμοῦ παρέδρων Schöffen, ἐλευθέρων ἀνδρῶν, οὓς ὁ κόμης ἔτασσε ἀντὶ τῆς ομάδος τῶν ἐλευθέρων ὡς ἐπιτροπὴν διὰ τὴν λύσιν τῶν δικαστικῶν διαφορῶν.

Αἱ κατὰ τὰ σύνορα κομητεῖαι, αἱ μαρκιωνίαι (Marken) — ὡς ἡ ἰσπανικὴ, ἡ βρετανικὴ [ἐν Γαλατίᾳ], ἡ δανικὴ, ἡ σερβικὴ, ἡ αὐαρικὴ, ἡ φριαουλικὴ — ἦσαν στρατιωτικῶς διωργανωμέναι ὑπὸ μαρκίωνας (Markgrafen) μετὰ φρουρίων καὶ φρουρῶν. Μετὰ τῆς συνήθους δὲ περισκέψεως ἐφρόντισεν ὁ Κάρολος καὶ περὶ τῆς συστάσεως ἁξιολόγου ναυτικῆς δυνάμεως, ἥτις εἶχον ἀνάγκην αἱ πάντοτε ἐν κινδύνῳ διατελοῦσαι ἀκταὶ τῆς Ἰταλίας καὶ τῶν παρακειμένων αὐτῇ νήσων.

Ἡ ἐπιβλεψὶς τῆς δημοσίου ταύτης ὑπηρεσίας ἐπὶ τόσον μεγάλῃς ἐδαφικῆς ἐκτάσεως καὶ ἐν τοιαύτῃ ἐλλείψει μέσων συγκοινωνίας ἦτο ἔργον χαλεπόν· ἐνησχεῖτο δὲ αὕτη ὡς πρὸς μὲν τὴν δικαιοσύνην τὴν στρατολογίαν διὰ τῶν Missi dominici αὐτοκρατορικῶν ἀπεσταλμένων (Sendboten) ὡς πρὸς δὲ τὴν διοίκησιν διὰ τῶν Missi fiscalini (Kammerboten), οἵτινες ἐξεπροσώπουν τὴν θέλησιν τοῦ ἡγεμόνος, ἐφ' ὅσον ὑπῆρχε τοιαύτη θέλησις.

Ἄλλον οὐσιώδες ἐνωτικὸν μέσον ἀπετέλει ἡ προνομιούχος θέσις, ἣν πράγματι ἐκέκτητο ἡ φραγκικὴ ἐθνότης· ἐξ αὐτῆς ἐλαμβάνοντο, ὡς εἰκός, οἱ ἀνώτεροι δημόσιοι λειτουργοί, οἱ κόμητες καὶ οἱ ἐπιθεωρηταὶ κατὰ προτίμησιν, ἂν μὴ ἀποκλειστικῶς. Ὁ Κάρολος κατηύθυνε μᾶλλον τὰς προσπάθειας του εἰς τὴν ἀνέυρεσιν ἀνδρῶν μὴ φραγκικῆς ἐθνικότητος ἱκανῶν διὰ τὰ ἀνώτερα ἀξιώματα. Ὑπὸ τὴν ἐποψὴν δὲ ταύτην μεγίστην σημασίαν κέκτηται τὸ ὅτι μέρος τῶν δημοσίων ὑποθέσεων διεξήγετο ὑπὸ τῶν κληρικῶν, καὶ ὅτι κατὰ τὸν διορισμὸν εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς θέσεις δὲν ἐπροτιμᾶτο μονομερῶς οὐδεμία τῶν ἐθνικοτήτων.

§ 75. Ἐκκλησία καὶ παιδεία. — Ὁ παράγων δὲ οὗτος, ἡ καθολικὴ δηλονότι ἐκκλησία καὶ ὁ ὁμοιόμορφος παιδεία ἦν παρῆχεν αὕτη, ἦτο ἐν τῶν σπουδαιοτέρων συνδετικῶν μέσων τοῦ κράτους καὶ ἀπετέλει ὡς ἐκ τούτου ἐν τῶν σπουδαιοτέρων κυβερνητικῶν μέσων τοῦ Καρόλου. Ἡ ἐκκλησία παρῆχεν εἰς τὸ ἡκι-

κιστα ὀργανωμένον ἀκόμη κράτος τοῦ Κιρόλου τὸ μέγιστον πλεονέκτημα συντετελεσμένου ἤδη καὶ λειτουργούντος ὀργανισμοῦ, δὲν συνέπραξαν ὅς ἡ ἐκκλησία καὶ τὸ κράτος μόνον ἐν τῷ καταδακτυλῷ τῆς εἰδωλολατρείας ἐν Σαξωνίᾳ. Ἡ ἐκκλησία ὀφείλει αὐτῷ ἀπέριως πολλὰ, καὶ δὲν κατέταξεν αὐτὸν ἀδίκως ἐν τοῖς ἁγίοις, καίτοι δὲν ἐτήρει οὗτος τὴν χριστιανικὴν ἠθικὴν διδασκαλίαν ἐν ὅλῃ τῇ αὐστηρότητι αὐτῆς. Πρὸς τούτοις ἐξησφάλισεν οὗτος διὰ τοῦ διατάγματος (capitulare) τῆς Φραγκφούρτης τοῦ 778 τὴν ἐξωτερικὴν θέσιν τοῦ κλήρου, ἀναθεῖας νόμον τοῦ κράτους τὴν καταβολὴν τῆς δεκάτης εἰς τὴν ἐκκλησίαν· μεγαλειτέρην δ' ἔτι ὑπηρεσίαν προσέφερεν εἰς τοὺς κληρικούς ἐπαγρυπνῶν ἐπιμελῶς ὅπως πολιτεύωνται οὗτοι ἐπαξίως τοῦ προορισμοῦ των. Ἡ μεταρρύθμισις τῆς φραγκικῆς ἐκκλησίας, ἥς ἤρξατο ὁ Βονιφάτιος, ἐπιξετάθη σπουδαίως ὑπὸ τοῦ ἐπιτκόπου τοῦ Μέρς Χρωδεγάγγου (περὶ τὸ 760), ὅστις εἰσήγαγε τὸν κανονικὸν βίον καὶ παρὰ τῷ κοσμικῷ κλήρῳ. Οἱ κληρικοὶ τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ ἔζων καθ' ὀρίσμένους κανόνας ὡς μοναχοί.

Πλὴν τούτου ὁ Κάρολος ἐπεδίωξε τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ γερμανικοῦ ἱεροῦ κηρύγματος, ἵνα διαπαιδαγωγῇ τοὺς γερμανικοὺς λαοὺς τοῦ κράτους αὐτοῦ πράγματι διὰ τοῦ χριστιανισμοῦ, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἠδύναντο πάντες οἱ κληρικοὶ νὰ συντάξωσι γερμανικὰς θρησκευτικὰς ὁμιλίας, ἀνεπλήρωσε τὴν ἔλλειψιν ταύτην διὰ τῆς συλλογῆς γερμανικῶν ἐκκλησιαστικῶν λόγων, ἀναθέσας τὴν σύνταξιν αὐτῶν εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Βαρνεφρίδου Παῦλον· καὶ ἄλλως δὲ ἐπεμελήθη μεγάλως ὁ Κάρολος τῆς παιδείας τοῦ κλήρου, ὡς ἀποδεικνύει ἡ συχνὰ ἀναφερομένη καὶ ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις διδακτικὴ ἱστορία τοῦ μοναχοῦ τοῦ St. Gallen. Ὁ αὐτοκράτωρ προσέρχεται εἰς ἓν σχολεῖον κληρικῶν καὶ ἀκροᾶται τῶν ἐν αὐτῷ μαθημάτων· παρατηρεῖται ὅτι πλουσίων γονέων τέκνα δὲν εὐδοκιμοῦσι, εὐδοκιμοῦσι δὲ πολλοὶ τῶν πτωχῶν μαθητῶν. Ἐν τῇ προσφωνήσει δὲ ἣν ἀπέτεινεν ὁ αὐτοκράτωρ πρὸς τοὺς παῖδας, ἔβεβαίωσεν αὐτοὺς περὶ τοῦ μέλλοντος των, εἰπὼν ὅτι, μὴ λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὰ πρόσωπα, θέλει δώσει εἰς τοὺς πτωχοὺς ἄλλ' ἱκανοὺς τὰς καλλιτέρας τῶν ἐπισκοπῶν. Κατὰ διαφοροὺς δὲ περιστάσεις ἐποίησε διαφοροὺς ἄλλας παρατηρήσεις, ἐξ ὧν καταφαίνεται ἡ οὐδερέκεια αὐτοῦ πρὸς πᾶν τὸ ἀφορῶν τὴν παιδείαν καὶ τὴν ἀνατροφὴν.

Ἐξείμα δὲ καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν. «Κατὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ Πάσχα τοῦ 787», λέγει μία τῶν ἡμετέρων πηγῶν, «ἐγεννήθη ἔρις μεταξύ τῶν ψαλτῶν τῶν Γαλατῶν καὶ τῶν ψαλτῶν τῶν Ρωμαίων. Οἱ Γαλάται ἰσχυρίζοντο ὅτι ἔψαλλον καλλίτερον, οἱ δὲ Ρωμαῖοι ὅτι ἔψαλλον τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ὕμνους καθὰ διέγραψεν ὁ πάπας Ἀγιος Γρηγόριος· ἡ διαφορὰ ἤχθη ἐνώπιον τοῦ αὐτοκράτορος ὅστις ἀπεφάνθη ὑπὲρ τοῦ συστήματος τοῦ Ἀγίου Γρηγορίου.» Ὁ πάπας Ἀδριανὸς ἔπεμψεν αὐτῷ δύο τῶν λογιωτέρων ψαλτῶν τῆς ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας, ἐξ ὧν οὗτος τὸν ἕνα μὲν ἀπέστειλεν εἰς Μῆτς τὸν δ' ἕτερον εἰς Σουεσσῶνας· ἔπρεπε δὲ νῦν πάντες οἱ Φράγκοι ψάλλαι νὰ μάθωσι τὴν ρωμαϊκὴν μουσικὴν, καὶ ἡ σχολὴ τοῦ Μῆτς ἀνῆχθη ταχέως τὸσον ὑψηλότερον τῶν ἄλλων γαλατικῶν σχολῶν ὅσον ἡ ρωμαϊκὴ ἵστατο ὑψηλότερον τῆς τοῦ Μῆτς. «Ἄλλοτε δὲ πάλιν», ἀναφέρει ἡ αὐτὴ πηγὴ, «ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ ὁ βασιλεὺς διδασκάλους τῶν μαθηματικῶν καὶ τῆς ἀριθμητικῆς ἐκ Ρώμης εἰς τὴν χώραν τῶν Φράγκων καὶ διέδωκε πανταχοῦ τὴν ἐκμάθησιν τῶν ἐπιστημῶν.»

§ 76. Ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ἡ ἐκκλησία.—Ρητέον ἄλλως ὅτι καὶ ἀπέναντι τῆς ἐκκλησίας ὁ Κάρολος ἐτήρησε τὴν ἀπολυτορχικὴν θέσιν ταυ. Τὸ νέον αὐτοῦ ἀξίωμα ὡς Ρωμαίου αὐτοκράτορος ἐνεῖχε καὶ πνευματικόν τι στοιχεῖον, ὡς ὑπέδειξε τοῦτο πρὸς ἄλλον βεβλῆως σκοπὸν ὁ φίλος αὐτοῦ Ἀδριανός, ἐπικαλεσθεὶς τὸ παράδειγμα τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου ⁽¹⁾· δὲν ἠνείχετο οὐδεμίαν

(1) Σ. Μ. Ἐνεκα τῆς μεγάλης σημασίας ἣν κέκτηται ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ καὶ ταῖς σχέσεσι τῆς Ἀνατολικῆς καὶ τῆς Δυτικῆς ἐκκλησίας καὶ πρὸς κατανόησιν τοῦ κειμένου ἐκθέτομεν ἐνταῦθα τὰ περὶ τούτου ἐκτενέστερον. Ἐν ἔτει δηλ. 777 ὁ πάπας Ἀδριανὸς ὁ Α'. ἀπηύθυνε πρὸς τὸν Κάρολον ἔγγραφον ἐν ᾧ ἐξῆμνει αὐτὸν ὡς δεῦτερον Κωνσταντῖνον, οὐ μόνον διότι ἀποκατέστησε τῷ παπικῷ θρόνῳ τὴν ἐπὶ τῶν ἐσπερίων τούτων μερῶν δύναμιν, ἣν Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας παρέσχε τῷ θρόνῳ τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων, ἀλλὰ καὶ τὰς μετὰ ταῦτα γενομένας αὐτῷ δωρεάς, ἃς ἀπέσπασε τὸ ἀσεβὲς τῶν Λογγοβάρδων γένος. Κατὰ τὰ παρ' ἡμῖν δεδογμένα οἱ Δυτικοὶ ἐπλαστούνησαν ἔγγραφον δῆθεν τοῦ Μ. Κωνσταντίνου καθ' ὃ, ἀφοῦ ἐβαπτίσθη οὗτος ὑπὸ τοῦ Σιλβέστρου, εὐχαριστῶν αὐτῷ διὰ τὴν ἀπὸ τῆς λέπρας θεραπείαν παραχωρεῖ τῷ θρόνῳ τοῦ Πέτρου τὸ ὑπὲρ πάντας τοὺς πατριάρχας πρῶτον καθὼς καὶ δύναμιν, τιμὴν καὶ ἄξιαν βασιλικήν, ἅμα δὲ τὸ

ὑπερβασίαν, δὲν ἐπέτρεπεν εἰς τοὺς κληρικοὺς φορολογικὴν ἀσ-
δοσίαν καὶ ἐπεφύλαξεν εὐσταθῶς κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πάππου αὐτοῦ,
καίτοι ἄνευ τῶν βιαιῶν μέσων ἐκείνου, τὸ δικαίωμα τῆς ἐλευθέρως
διαθέσεως τῆς περιουσίας τῶν μοναστηρίων, μὴ ἀναγνωρίζων οὕτω
εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὡς σύνολον τὸ δικαίωμα κυριότητος. Αὐτὸς ὁ
ἴδιος διώριζε τοὺς ἐπισκόπους καὶ παρεχώρει αὐτοῖς εὐεργετήματα,
ἐπιβάλλων αὐτοῖς συγχρόνως καὶ τὰς ἀντιστοίχους ὑποχρεώσεις. Καὶ
εἰς τὰ ἐσωτερικὰ δὲ ἀκόμη τῆς ἐκκλησίας δὲν ἐδυσκολεύθη νὰ ἐπέμβῃ
ὁ Κάρολος, ὡς ἐπραξεν ἐν τῇ περὶ υἱοθεσίας ἔριδι ἣν προσεκάλεσεν
ἡ διδασκαλία τοῦ ἐπισκόπου Οὐργέλλης Φήλιξ καθ'
ἣν ὁ Χριστὸς, καίτοι ὡς ἄνθρωπος εἶναι υἱὸς τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι
ὁμοῦς τοιοῦτος κατὰ φύσιν ἀλλ' ἐξ υἱοθεσίας. Σύνοδοι ἐν Ρεγενσ-
βούργῃ τῷ 792 καὶ ἐν Φραγκφούρτῃ τῷ 794 ἐνησχολήθησαν περὶ
τὴν θεωρίαν ταύτην, καταδικάσαναι αὐτὴν ὡς πεπλανημένην.

§ 77. Ο Ἀλκουῆνος. — Εἰς τὰ περιφημότερα γνωρίσμα-
τα τοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἐκτάκτου τούτου ἀνδρὸς ἀνήκει καὶ ὁ μέ-
γας ἔρος αὐτοῦ πρὸς τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν πνευματικὴν μόρ-
φωσιν ἐν ταῖς προσπαθείαις αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς μορφώσεως τοῦ λαοῦ του
ἀπέδειξε τὸ μέγα καὶ ἀληθὲς προσωπικὸν αὐτοῦ ἐνδιαφέρον. Διδά-
σκαλος αὐτοῦ καὶ ἔμπιστος ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ἦτο ὁ Ἀγγλο-
σάξων Ἀλκουῆνος ὁ ἐκ Νορθουμπερλάνδης, ὅστις εἶχεν ἔλθει μετὰ
τινῶν ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Φράγκου βασιλέως,

ἐν Λατερανῷ αὐτοκρατορικὸν παλάτιον καὶ τὴν κυριαρχίαν ἐπὶ τῆς Ρώ-
μης καὶ ἀπατῶν τῶν ἰταλικῶν ἤτοι δυτικῶν ἐπαρχιῶν, χωρῶν καὶ πο-
λιτειῶν, αὐτὸς δὲ μετατίθησι τὸν θρόνον αὐτοῦ εἰς τὸ Βυζάντιον, διότι
δὲν εἶναι δίκαιον ὁ αὐτοκράτωρ νὰ ἔχῃ τὴν ἐπίγειον αὐτοῦ ἐξουσίαν
ἐκεῖ ὅπου ὑπὸ τοῦ οὐρανοῦ βασιλέως ἰδρύθη ἡ ἱερατικὴ ἐξουσία καὶ ἡ κε-
φαλὴ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας· οὕτω διὰ τῆς πλαστογραφίας ταύτης ἐσχό-
πουν οἱ πᾶσαι οὐ μόνον περισσοτέρας ὠφελείας ν' ἀρυσθῶσιν ἀλλὰ καὶ νὰ
καταδείξωσιν εἰς τοὺς Φράγκους ὅτι αἱ εἰς τὸν θρόνον τοῦ Πέτρου δωρεαὶ
αὐτῶν εἶναι ὀφειλομένη ἀποκατάστασις δικαίων πρὸ πολλοῦ μὲν κεκτημένων
ἀλλ' ἀφαιρεθέντων, καὶ οὕτως ἀνυψώσωσι τὸ ἀξίωμα αὐτῶν. (Ἐκ τῆς ἐκ-
κλησιαστικῆς ἱστορίας Φιλαρέτου Βαφείδου Τόμ. Β'. σελ. 150
καὶ 151. Ἐκδόσις 1886 ἐν Κωνσταντινουπόλει.)

ὅστις ἀνέδειξεν αὐτὸν ἀββᾶν τοῦ μοναστηρίου τῶν Τουρώνων(Tours). Ἀπετελεῖτο οὕτω περὶ τὸν Κάρολον εἰδὸς τι ἐπιστημονικῆς ἐταιρίας, μία ἀκαδημία, ἥς τὰ μέλη διεκρίνοντο δι' ὀνομάτων εἰλημμένων ἐκ τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος ἢ τῆς Ἀγίας Γραφῆς. Καὶ αὐταὶ αἱ γυναῖκες τῆς αὐλῆς μετέσχον τῆς συνελεύσεως ταύτης· καταδεικνύει δὲ τὸν ζήλον τοῦ Καρόλου ἡ ὥραία ἐπιθυμία ἣν ἐξέφρασε ποτε, τοῦ νὰ εἶχε δώδεκα ἄνδρας ἐν τῷ βασιλείῳ αὐτοῦ ὁμοίους πρὸς τὸν ἅγιον Αὐγουστίνον καὶ τὸν ἅγιον Ἰερώνυμον, εἰς ἣν εὐφυστάτα ἀπήντησεν ὁ Ἀλκουίνος· εἰπὼν· «Ὁ κύριος τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γῆς εἶχε δύο μόνον καὶ σὺ ἐπιθυμεῖς δώδεκα !» Πόσον δὲ ἐπόθει καὶ ἐπεδίωκεν ὁ Κάρολος τὴν εὐημερίαν τῶν ὑπ' αὐτοῦ συτταθέντων ἢ προὑπαρχόντων σχολείων ἀποδεικνύει ἡ ἀφελὴς ἀφήγησις τοῦ μοναχοῦ τοῦ St. Gallen, ἥτις ἐξεικονίζει πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν κατὰ τρόπον ἐπαγωγὸν τὴν ἀφελῆ ὄψιν τοῦ πραγματικοῦ βίου.

§ 78. **Κοινωνικὴ οἰκονομία καὶ ἐμπόριον.** Ἀλλὰ τὴν πολλαπλὴν κυβερνητικὴν δραστηριότητά του ἐχρησιμοποίησεν ὁ Κάρολος πρὸ παντός καὶ μετὰ πάσης δυνάμεως εἰς τὴν βιοτεχνίαν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, τὴν κοινωνικὴν οἰκονομίαν, τὴν συγκοινωνίαν, τὸ ἐμπόριον. Εἶχεν ἐξασφαλίσαι εἰς τὴν βιοτεχνίαν τὸν μᾶλλον προαπαιτούμενον ὅρον τῆς εὐδοκίμησεως αὐτῆς, τὴν ἀσφάλειαν ἀπὸ ἐχθρικῶν ἐπιθέσεων καὶ τάξιν ἐσωτερικὴν, ἐφ' ὅσον ἦτο τοῦτο δυνατόν εἰς χρόνους ἀκμῆς τῆς βαιοπραγίας, καὶ ὑπεβοήθησε τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῆς ἐφ' ὅσον τοῦτο ἐγκεῖται ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ κυβερνῶντος.

Αὐτὸς οὗτος ὁ μέγιστος ὢν τῶν γαιοκτημόνων τοῦ κράτους, ἦτο πεφωτισμένος καὶ ἐπιτήδειος γεωπόνος καὶ τὰ ὑποστατικά αὐτοῦ ἦσαν πρότυπα ἀγαθῆς γεωργικῆς οἰκονομίας. Περὰ τῶν διευθυντῶν τῶν κτημάτων αὐτοῦ ἀπῆτει ἀκριβῆ λογοδοσίαν· ἐὰν περιέπιπτον εἰς λάθος τι, ὥφειλον νὰ ἐμφανισθῶσιν εἰς τὴν ἑδρὰν τοῦ ἡγεμόνος καὶ ἀν' ἀναλάβωσι τότε εἰς βάρος αὐτῶν τὴν ζημίαν ἢ νὰ ὑποστώσιν ὅ,τι δῆποτε ἐγκρίνωμεν ἡμεῖς ἢ ἡ βασίλισσα». Κατεῖχε δὲ ἀπὸ ἀρχαίας συνηθείας ἡ βασίλισσα σπουδαίαν καὶ αὐτοτελῆ θέσιν ἐν τῷ κλάδῳ τούτῳ τῆς διοικήσεως.

Κατὰ τῶν ἀρπακτικῶν θηρίων καὶ ἰδίᾳ κατὰ τῶν λύκων εἶχε κηρυχθῆ ζωηρὸς πόλεμος, θανατουμένων τῶν νεογνῶν αὐτῶν διὰ τῆς

χειρός, διὰ παγίδων, διὰ δηλητηρίου. Δύο ἔτη ἀκόμη πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Κιρόλου ἐξεδόθη διεξοδικὸς κανονισμὸς περὶ τῆς καλλιερ-
γείας τῆς γῆς, τὸ περίφημον *Capitulare de villis* (812).

Τὸ ἀναγκαιότερον ὅμως πάντων ἦτο προφανῶς ἡ αὐξησις καὶ ἡ βελτίωσις τῶν μέσων συγκαοινωνίας, ὡς ἐκ τῶν ὁποίων ὁ κύριος μεγάλου ἐνιαίου κράτους μεγάλως ὑπερτέρει ἀπέναντι τῆς τέως καταστάσεως τῆς ἀπομονώσεως καὶ τοῦ καταμερισμοῦ τῆς δυνάμεως τῆς πολιτείας.

Ἡ προσοχὴ αὐτοῦ ἐστράχθη κατὰ φυσικὸν λόγον κατὰ πρῶτον εἰς τὴν τελειοποίησιν τῶν δι' ὕδατος μέσων συγκαοινωνίας, οὕτω δὲ προῆλθε τὸ μεγαλεπήβουλον διὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους σχέδιον (793) τῆς ἐνώσεως τῆς κοιλάδος τοῦ Δουνάβεως καὶ τοῦ Ρήνου διὰ διώρυχος, ἥτις θὰ συνέδεε τὰ δύο ποτάμια Ρέδνιτς καὶ Ἄλτμυλ (*Redautia* καὶ *Allmühl*) καὶ ἐξ' ὧν ἐκεῖνο μὲν ἀνήκει εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ρήνου καὶ Μοίνου, τοῦτο δὲ εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Δουνάβεως.

Τὸ ἔργον προσέκοψε κατὰ τῆς δυσκολίας συγκεντρώσεως ἢ διατηρήσεως τῶν καταλλήλων ἐργατῶν ἐν ἐπαρκεῖ ἀριθμῷ, δὲν ὑπῆρξε δὲ τυχερότερον ἕτερον μεγαλεπήβουλον καὶ εὐεργετικὸν ἔργον—ξυλίνη γέφυρα ζευγνύουσα τὸν Ρήνον παρὰ τὴν Μογουντίαν (1), ἡ κατασκευὴ τῆς ὁποίας ἀπῆλθῃ 10τῇ ἐργασίᾳ καὶ εἰς ἣν θὰ ἠδύνατό τις νὰ προείπῃ, ὡς λέγει ὁ Ἐινάρδος αἰώνιον διάρκειαν: πυρκαϊὰ ἐκραγεῖσα δυστυχῶς ἐν ἔτει 813—ἐνεκα τῆς κακίας ἐκείνων, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ μοναχοῦ τῆς *St. Gallen*, οἵτινες ἀῆθελον νὰ πορισθῶσιν ἀδίκους ὠφελείας διὰ τῶν εἰσπραττομένων δικαιωμάτων διοδου—κατέστρεψεν αὐτὴν ἐντὸς τριῶν ὥρων, τὸ δὲ σχέδιον τῆς ἀντικαταστάσεως αὐτῆς διὰ λιθίνης δὲν κατωρθώθη νὰ ἐκτελεσθῇ.

Εὐρίσκετο δὲ τότε τὸ ἐμπόριον κυρίως εἰς χεῖρας δύο λίαν διαφόρων λαῶν, τῶν Φρεϊσίων καὶ τῶν Ἰοῦδαίων. Οἱ Φρεῖσιοι, κατ' ἄρτον πολυαριθμότεροι εἰς τὰς πόλεις τοῦ ἐσωτερικοῦ, εἰς τὴν Μογουντίαν, τὴν Βορματίαν, τὴν Κολωνίαν, ὅπου ἀκόμη τὰ ὀνόματα τῶν ὁδῶν διαφυλάττουσι τὴν μνήμην αὐτῶν, τὰ δὲ ἑριούχα τῶν

(1) Σ. Μ. Τὸ Μογουντιακόν.

Φρεισίων ἐξετιμῶντο πῆλαχού καὶ ἀπετέλουν ἐν τῶν εἰδῶν τοῦ ἐμπορίου πρὸς τὴν Ἀνατολήν.

Τὸ θαλάσσιον τοῦτο ἐμπόριον εὐρίσκετο εἰς χεῖρας τῶν Ἰουδαίων, οἵτινες ἦσαν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους καλλίτεροι ναυτικοί, ἢ ὅσον εἶναι σήμερον. Ἀπῆλθον δὲ οἱ Ἰουδαῖοι ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ Καρόλου ἀνοχῆς, ὅποιας δὲν εἶχον τύχει ἕως τότε οὐδὲ βραδύτερον. Ἐπετρέπετο εἰς αὐτοὺς νὰ ἐγείρῳσιν εἰς πολλὰ μέρη συναγωγάς, ὡς λόγου χάριν ἐν Κολωνίᾳ, ἡδύναντο δὲ νὰ διορίζωνται καὶ εἰς δημοσίας θέσεις· ἐν Ναρθῶνι συνήθως εἰς ἐκ τῶν δύο προεστώτων τῆς πόλεως ἦτο Ἰουδαῖος, Ἰουδαῖος δὲ τις Ἰσαὰκ τὸ ὄνομα καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ Καρόλου εἰς σπουδαίας ὑποθέσεις ὡς διερμηνεύς.

Διότι ὁ Κάρολος εἶχε συνδέσει διὰ τῆς Μασσαλίας ἀμέσους σχέσεις μετὰ τῆς Ἀνατολῆς, πρέσβεις δὲ ἀντεπεστέλλοντο μεταξὺ τῆς Βυζαντίας καὶ τῶν παραρρηνίων παλατίων, μεταξὺ τοῦ Καρόλου καὶ τοῦ πέμπτου ἡγεμόνος τοῦ οἴκου τῶν Ἀββασιδῶν, τοῦ Ἀρουν-Ἀλ Ρασίδ. Ἀντήλλασσαν δὲ καὶ δῶρα οἱ ἡγεμόνες· ἐν τῇ φραγκικῇ αὐτῇ ἡδύνατό τις νὰ θαυμάσῃ ἓνα μέγαν ἐλέφαντα ὀνομαζόμενον Ἀβούλ Ἀβδᾶς καὶ μίαν μεγαλοπρεπῆ ἀραβικὴν σκηνήν, δῶρα τοῦ καλῖφου, καὶ μεταξὺ ἄλλων καὶ ἓν πολυτίμον ὥρολόγιον, εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ ὁποίου καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Ἐινάρδον, διακρινόμενον διὰ τὴν εὐστρεφίαν τοῦ καλᾶμου τοῦ ἀναλόγως τῶν χρόνων ἐκείνων, ἐπήρχουν τὰ λατινικά του. Ἦτο κλειψύδρα ἐξ ὀρειχάλκου κατεσκευασμένη· αἱ ὥραι ἐδεικνύοντο διὰ δώδεκα χαλκῶν σφαιριδίων, τὰ ὅποια ἔπιπτον μετὰ διαγοῦς ἤχου ἐπὶ ὑποκειμένης μεταλλίνης λεκάνης, ὡς καὶ διὰ δώδεκα ἱππέων, ἐξερχομένων ἐκ σηκῶν ἅμα τῇ συμπληρώσει ἐκάστης ὥρας· ἀκαὶ ἄλλα δὲ πολλὰ ὑπῆρχον ἐν τῷ ὥρολόγιῳ τούτῳ, τῶν ὁποίων ἡ περιγραφὴ θὰ ἦτο, ὡς λέγει ὁ χρονογράφος, καθ' ὑπερβολὴν διεξοδική.»

Ἀναφέρεται δὲ ὅτι ὁ Ἄρουν παρεχώρησεν εἰς τὸν μεμακρυσμένον σύμμαχόν του εἰδός τι δικαίωματος προστασίας ἐπὶ τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ Χριστιανῶν· φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ παραχώρησις αὕτη ἦτο μᾶλλον φιλόφρων τις φρασεολογία ἢ πρᾶξις πολιτικῆς σημασίας.

§ 79. Τέλος τοῦ Καρόλου. — Τὸ λαμπρὸν τοῦτο κράτος, τὸ συνδέσαν εἰς ἓν ὅλον ἀριθμόν τινα τῶν ἰσχυροτέρων λαῶν καὶ

προσδῶσαν αὐτοῖς τάξιν πολιτειακὴν, τοῦτο καὶ μόνον τὸ λάθος εἶ-
χεν, ὅτι περισσότερον πάντων τῶν ὁμοίων κρατῶν τῶν ἀναφχνέν-
των ἐν τῇ πορείᾳ τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος, ἐστηρίζετο ἐπὶ
τοῦ ἰσχυροῦ πνεύματος καὶ τοῦ στιβαροῦ βραχίονος τοῦ ἐνὸς ἐκείνου
προσώπου ὅπερ εἶχε καταρτίσει αὐτό.

Ἡ δυσμένεια τῆς τύχης παρακολουθοῦσα αὐτὸν ἐν τῷ οἰκογενειακῷ
βίῳ τοῦ ἀπέσπασεν ἀπ' αὐτοῦ, ὅτε εἶχεν ἤδη ὑπερβῆ τὸν οὐδὸν τοῦ
γῆρατος, δύο ἐκ τῶν υἱῶν αὐτοῦ, τὸν Κάρολον καὶ τὸν Πιπῖνον,
οὕτω δὲ ἀπέβη περιττὴ ἡ διανομὴ τοῦ κράτους, ἣν εἶχεν ἐνεργήσει
ἐν ἔτει 806.

Συνεκάλεσε δὲ ὁ αὐτοκράτωρ ἐν ἔτει 813 μεγάλην συνέλευ-
σιν τοῦ Κράτους ἐν Ἀκνισγράνφ, ὅπου κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη
αὐτοῦ ἔζη κατὰ προτίμησιν. Ὡς ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων
αἱ συνελεύσεις αὗται ἥκιστα ἔφερον τὸν χαρακτήρα συνελεύσεων τοῦ
λαοῦ· τούναντίον ἦσαν συναθροίσεις τῶν πλουσιωτέρων καὶ ἐπιφα-
νεστέρων γαιοκτημόνων, τῶν ἀνωτάτων ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολι-
τικῶν λειτουργῶν καὶ ἀρχόντων. Δὲν ἔλειπον ἐν τούτοις ἐξ αὐτῶν
τὰ πλήθη, ἅπερ δὲν ἀντεπροσώπευόν μὲν τὸν λαὸν πολλῶν δ' ὀλιγώτε-
ρον ἦσαν αὐτὸς ὁ λαός, παρεῖχεν ὅμως τὴν ἰδέαν τοῦ λαοῦ.

Ἐν τῇ συνελεύσει ταύτῃ ἀνέδειξεν ὁ Κάρολος αὐτοκρά-
τορα τὸν μόνον ἐπιζῶντα υἱὸν αὐτοῦ, ἐπιθέσας ἐπὶ τῆς κεφαλῆς
αὐτοῦ τὸ χρυσοῦν στέμμα: «Ζήτω ὁ αὐτοκράτωρ Λουδοβίκος»
ἐπεφώνησεν ἐπὶ τούτῳ ὁ λαός, τῶν μεγιστάνων ἀναμφιδόλως
συναινεσάντων προηγουμένως. Οὐδεὶς γίνεται λόγος περὶ αἷας
δὴποτε ἐκκλησιαστικῆς ἢ ἔστω παπικῆς συμπράξεως, καὶ φαίνεται
εὐλογώτερον νὰ παραδεχθῇ τις ἐνταῦθα, ὅτι τὰ πράγματα ἐγένοντο
ἀπροόπτως ἢ κατὰ τὴν τελετὴν τοῦ ἔτους 800. «Δοξασμένον ἐστὶ
τὸ ὄνομά σου, Θεὲ καὶ Κύριε εἶπεν ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος, ὅτι ἡξί-
ωσας νὰ ἰδῶσιν οἱ ὀφθαλμοί μου τὸν υἱὸν τοῦ σπέρματός μου καθή-
μενον ἐπὶ τοῦ θρόνου μου»—συνέστησεν εἰς τὸν ἐστεμμένον διάδοχον
αὐτοῦ τοὺς μὴ γνησίους ἀδελφούς του καὶ ἐπεμψεν αὐτὸν ἔπειτα εἰς
Ἀκνιτανίαν, ἣν ἐνδόξως ἐκυβέρνησεν ὁ Λουδοβίκος.

Μετὰ πέντε μῆνας, τὴν 28 Ἰανουαρίου 813, ὁ Κάρολος ἀπέθανε.
Μία τῶν συγχρόνων πηγῶν καθησυχάζει ἡμᾶς ἀναφέρονσα ὅτι ὁ αὐ-
τοκράτωρ ἐχρίσθη ὑπὸ ἐπισκόπου διὰ τοῦ ἀγίου μύρου καὶ μετέλαβε

τῶν ἀχράντων μυστηρίων. «Οὐδεὶς δύναται ὁμῶς νὰ παραστήσῃ ὅ-
πόσον μέγας ὑπῆρξε δι' αὐτόν ὁ θρῆνος καὶ ὁ ὄδυρμός ἀνὰ πᾶσαν
τὴν γῆν, ἀφοῦ καὶ παρὰ τοῖς ἐθνικοῖς ἐθρηνήθη ὡς ὁ πατήρ τῆς
οἰκουμένης. Τὴν μεγαλειτέραν ὁμῶς θλίψιν ἡσθάνθησαν οἱ Χριστι-
ανοί, καὶ μάλιστα οἱ καθ' ὅλον τὸ κράτος του.

Τὸ σῶμα τοῦ μεγάλου καὶ ἀγαθοῦ τούτου ἀνδρός εἶχε κατατεθῆ
ἐν Ἀκνισγράνφ. ἐν τῷ ναῷ τῆς Παναγίχης (Marienkirche).

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΑΠΟ ΛΟΥΔΟΒΙΚΟΥ ΤΟΥ ΕΥΣΕΒΟΥΣ ΜΕΧΡΙ
ΤΩΝ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΩΝ

814—1096 μ. Χ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

**Λουδοβίκος ὁ Εὐσεβὴς καὶ ὁ οἶκος τῶν Κορολιδῶν
μέχρι τῆς ἐκπνοῆς τῆς γερμανικῆς γραμμῆς.**

§ **80. Λουδοβίκος Α΄, ὁ Εὐσεβής.**—Τὸ τέλος τοῦ Καρόλου ἐπῆλθε ταχύτερον, ἢ ὅσον ἠδύνατό τις ν' ἀναμένῃ· ὁ υἱὸς αὐτοῦ Λουδοβίκος, μετακληθεὶς ἐξ Ἀκυϊτανίας, δὲν εὔρε πλέον αὐτόν ζῶντα. **Λ ο υ δ ο β ῖ κ ο ς ὁ Α΄.** (814—840) ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν καὶ ἐξετέλεσε τὴν διαθήκην τοῦ πατρός. Οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ τολμήσῃ νὰ προσβάλῃ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ· διότι εἶναι κατάδηλον, ὅτι ἡ ἐνότης τοῦ κράτους, τὸ καίσαρικόν imperium ἦτο εἰς μέγαν βαθμόν δημοφιλές.

Καὶ ὁ Λουδοβίκος δὲ δὲν ἐφάνη ὅτι ἦτο ἀνάξιος διάδοχος : ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἀνδρικῆς ἡλικίας του διατελῶν εἶχε τύχει καλῆς παιδείας, πρὸ πολλοῦ δὲ εἶχεν εἰσαχθῇ εἰς τὰς ὑποθέσεις τοῦ κράτους. Ἡ περὶ τὴν κυβερνητικὴν τέχνην δοκιμὴ ἦν ὑπέστη ἐν Ἀκυϊτανίᾳ ἀπέδειξε τὴν περὶ τοῦτο ἱκνότητά αὐτοῦ, ὡς πρὸς δὲ τὴν παιδείαν ἠδύνατο νὰ συγκαταριθμηθῇ μεταξὺ τῶν σοφωτέρων τῶν χρόνων αὐτοῦ, ἦτο δὲ καὶ τοῦτο οὐκ εὐκαταφρόνητον προσόν· ὠμίλει τὴν λατινικὴν, ἡγνῶει τὴν ἑλληνικὴν, καὶ ἐγίνωσκε νὰ ἐρμηνεύῃ τὴν Ἱερὰν

Γραφήν συμφώνως πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς τότε θεολογίας, οὐ μόνον δηλαδὴ κατὰ τὴν ἀπνευματικὴν καὶ ἡθικὴν» ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν μυστικιστικὴν ἔννοιαν αὐτῆς, τουτέστι ἀλληγορικῶς.

Δὲν εἶχε τὸ ἀνάστημα καὶ τὸ σχῆμα τοῦ πατρὸς του, ἦτο ὁμοῦ ρωμαλέος καὶ λίαν στιβαρὸς τοὺς βραχίονας· ὡς τοξότης ἢ λογχοβόλος δὲν εἶχεν εὐκόλως τὸν ἐφάμιλλόν του· εἶχε δὲ καὶ τὴν εὐκνησίαν τοῦ πατρὸς του, ἦτο ἐραστής τῆς θηρέυτικῆς ὡς ἐκεῖνος, δὲν ἔστειρεῖτο δὲ καὶ προσωπικῆς ἀνδρείας. Εἰς τὰ, ἀξιολογώτερα ἔργα τῶν χρόνων αὐτοῦ—τὴν διατροπὴν τῶν πενήτων καὶ τὴν λύτρωσιν τῶν αἰχμαλώτων—εἶχεν ἀποκτήσει τὴν ἀρίστην φήμην, παρετηρεῖτο δὲ παρ' αὐτῷ μοναχικὴ σχεδὸν εὐλάβεια· καταφαίνεται δὲ τοῦτο ἐκ τῆς θρησκευτικῆς ἀφοσιώσεως καὶ τῶν μακρῶν προσευχῶν του.

Πρὸς τούτοις ὁμοῦς ἦτο καὶ θερμουργὸς ἐργάτης, ὡς ἀποδεικνύουσιν αἱ νομοθετικαὶ πράξεις του· ἂν ἀπετράπη ὑπὸ τῶν συμβούλων αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ νὰ γίνῃ μοναχός, ὥς ποτε ὁ ἀδελφὸς τοῦ πάππου αὐτοῦ Κηρλομάνος, εἶναι ἀμφίβολον. Τὸ ὅτι δὲ περιεττοιχίζετο ἤδη ὑπὸ υἱῶν ἡλικιωμένων, τοῦτο δύναιται νὰ θεωρηθῇ μόνον ὡς εὐνοϊκὴ περίστασις.

Ἐν ἔτει 816 ἤλθεν ὁ πάπας Στέφανος ὁ Δ΄., διαβὰς τὰς Ἀλπεῖς, καὶ ἐνήργησεν ὅ,τι δὲν ἐγένετο ἐν ἔτει 813, ἔχρισε δηλονότι τὸν αὐτοκράτορα ἐν Ρήμοις, προσαγορεύσας αὐτὸν ὡς δεῦτερον βασιλεῖα Δαβίδ.

§ 81. Διαθήκη τοῦ 817.—Τυχαῖοι κίνδυνοι τῆς ζωῆς, ὡς ἐπίσης καὶ ὁ φόβος ἴσως ἐκ τινος μερίδος εὐνοούτης τὸν ἐπιζῶντα υἱὸν τοῦ προαποβιώσχητος ἀδελφοῦ του Πιπίνου Βερνάρδον, ἤγαγον αὐτὸν ἤδη κατὰ τὸ τέταρτον ἔτος τῆς βασιλείας του εἰς τὸ νὰ συντάξῃ τὴν διαθήκην αὐτοῦ καὶ νὰ λύσῃ τὸ ὡς ἐκ τῆς τότε ἐκτάσεως τοῦ κράτους διπλασίως σπουδαῖον ζήτημα τῆς διαθέσεως τῶν κατ' αὐτὸ ἐν περιπτώσει θανάτου αὐτοῦ.

Κατὰ τὴν διαθήκην ταύτην ὁ μὲν Πιπῖνος καὶ ὁ Λουδοβῖκος θὰ ἐλάβανον ὡς «βασιλεῖς» ἐκεῖνος μὲν τὴν Ἀκουιτανίαν, οὗτος δὲ τὴν Βρυαρίαν, ὁ δὲ Λοθάριος, ὁ πρεσβύτερος τῶν υἱῶν θὰ ἔφερε — ὡς ἔφερε καὶ αὐτὸς ὁ Λουδοβίκος ζῶντος ἔτι τοῦ Καρόλου — τὸν αὐτοκρατορικὸν τίτλον καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ αὐτοκράτορος θὰ ἦτο ἐπικυρίαρχος ἐπὶ τοῦ ὅλου κράτους. Ἐτηρήθη

οὕτω πληρέστερον ἢ ἀρχὴ τῆς ἐνότητος τοῦ κράτους, ἢ κατὰ τὰς ἐπὶ τῶν Μεροβιγγίων διανομὰς, οἵτινες πλὴν τῶν ἄλλων δὲν εἶχον καὶ τὸν κατάλληλον πρὸς τοῦτο αὐτοκρατορικὸν τίτλον· ρητῶς δὲ καὶ ἐμφατικῶς ἐξέφραζεν ὁ Λουδοβίκος ἐν τῇ διαθήκῃ του, ὅτι οὐδόλως ἐσκέπτετο νὰ παραλύσῃ τὴν ἐνότητα τοῦ κράτους ἐκ τῆς πρὸς τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ στοργῆς, οὕτω δὲ ἀπέφευγε καὶ τὴν γέννησιν σκανδάλου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Ἐν μεγάλῃ δηλονότι συνελεύσει τοῦ κράτους συγκληθεῖσιν ἐν Ἀκвисγράνῳ, συνεπληρώθη καὶ ἐπεκυρώθη ἡ διευθέτησις αὕτη, κατεδείχθη δὲ ἐν τῇ συνελεύσει ἡ ὑπεροχὴ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀριστοκρατίας, ἥτις ἐξεπρωσώπει τότε καὶ ὑπερήσπιζε τὴν ἰδέαν τῆς ἐνότητος.

§ 82. Ἡ στάσις τοῦ Βερνάρδου. — Ὑπὸ τῶν διατάξεων τούτων ἐθεώρησεν ἐαυτὸν προσβαλλόμενον ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Λουδοβίκου Βερνάρδος, ὃν Κάρολος ὁ Μέγας εἶχε διορίσει (812) ἐπίτροπον ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ὅστις ἔφερε τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως τῆς χώρας ταύτης, καὶ ἤγειρε τὰ ὄπλα ἐνθαρρυνόμενος, ὥς φαίνεται, καὶ ὑπὸ μερίδος τινὸς τῶν περιστοιχιζόντων αὐτὸν τοῦτον τὸν αὐτοκράτορα.

Ἐν τούτοις οὗτος δὲν ἦτο ἀδρανὴς τις, μεθ' ὅλην τὴν ἀποδιδομένην αὐτῷ μοναχικὴν ἀφροντησίαν· ἐνώπιον δὲ τοῦ ἰσχυροῦ στρατοῦ, ὃν ἔθεσεν εἰς κίνησιν, ὁ Βερνάρδος ἀπεθαρρύνθη: ὑπετάχθη καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον μετὰ τῶν συναιτίων τῆς στάσεως ὑπὸ διαίτης συνελθούσης ἐν Ἀκвисγράνῳ, ὃ δὲ αὐτοκράτωρ ἐν βαρβαρικῇ εὐσπλαγχνίᾳ τῶν χρόνων ἐκείνων μετέτρεψε χαριζόμενος τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου εἰς τύφλωσιν, ἥτις καὶ ἐξετελέσθη μετὰ τοσαύτης ὀμότητος, ὥστε συνεπεία τούτου ὁ Βερνάρδος ἀπέθανε μετὰ τινὰς ἡμέρας.

Μεγαλειτέρα ἀπεδείχθη ἐπιείκεια πρὸς τοὺς νόθους υἱοὺς τοῦ Καρόλου, παρ' ὧν ὁ Λουδοβίκος ἐφιθεῖτο πτρωμοὺς κινδύνους ἐν δεδομένην εὐκαιρίᾳ. Ἐκάρησαν οὗτοι τὴν κόμην καὶ ἐστάλησαν εἰς μοναστήρια.

§ 83. Τὸ κόμμα τῆς αὐτοκρατείας Ἰουδίθ. — Ἡ νέα διάταξις τῶν πραγμάτων ἐτέθη ἤδη εἰς ἐφαρμογὴν καὶ μέχρι τοῦ ἔτους 828 δὲν ἔβαινον κακῶς. Ὁ ὀργανισμὸς ἡ μηχανισμὸς τῆς διοικήσεως, κόμητες καὶ ἐπίσκοποι καὶ τὰ ὑπ' αὐτοὺς τεταγμένα

ὄργανα, ἐνήργουν τὴν ὑπηρεσίαν των. Αἱ μαρκιωνίαι περιεφρουροῦντο καλῶς, καὶ οἱ πόλεμοι ἦσαν πόλεμοι συνοριακοί· καὶ ἐν αὐτῇ τῇ αὐλῇ ἐβασίλευε ζωηρὰ κίνησις· ἀπαύστως ἤρχοντο καὶ ἀπῆρχοντο οἱ πρέσβεις πανταχόθεν, Ἕλληνες, Ρωμαῖοι, Σαρακηνοί, Βούλγαροι· εἰδὸς τι κανονικῆς διεξαγωγῆς τῶν ὑποθέσεων εἶχε μορφωθῇ· μετὰ τὸ τέλος δὲ τῶν συνελεύσεων ἐγίνοντο αἱ περιοδεῖαι τοῦ αὐτοκράτορος ἢ καὶ ὅπου παρίστατο ἀνάγκη ἐκστρατείας· τις ἔπειτα ἠκολούθουν αἱ φθινοπωριναὶ θηρευτικαὶ ἐκδρομαὶ εἰς τὰ Βόσγεια ἢ ἐπὶ τῶν Ἀρδεννίων, ὕστερον ἢ ἐν Ἀκвисγράνῳ διαχείμασις, ὅπου βεβαίως δὲν ἤρχιζε περίοδος ἀργίας.

Ὁ Λουδοβίκος εἶχεν ἔλθει ἀπὸ τοῦ 819 εἰς δεῦτερον γάμον μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Βαυαρῶν κόμητος Οὐέλφου, τῆς Ἰουδί, ἡ γυνὴ δὲ αὕτη ἐκτῆσατο μεγίστην ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις ὡς πάντες οἱ συνήθεις ἄνθρωποι, εἶχεν ἀνάγκην ἐπηρεασμοῦ. Ἔτεκε δ' αὐτῇ ἡ Ἰουδίθ ἓνα υἱὸν ἐν ἔτει 823, τὸν Κάρλοον· κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος ἔλαβε πραγματικὴν ὑπόστασιν ὁ ὀργανισμὸς τοῦ κράτους, στεφθέντος ἐν Ρώμῃ ὡς αὐτοκράτορος τοῦ Λοθαρίου, τοῦ πρεσβυτέρου τῶν υἱῶν ἐκ τοῦ μετὰ τῆς Ἰρμεγγάρῃς γάμου. Ἐπρεπεν ὁμῶς νὰ ἐξασφαλισθῇ καὶ εἰς τὸν νεογέννητον ἀδελφὸν θέσεις, καὶ ἐδόθη εἰς αὐτὸν, ἐξάετη ἔτι ὄντα, δι' αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος ὁ τίτλος τοῦ δουκὸς τῆς Ἀλαμανίας, τῆς χώρας τῆς πρὸς μητρὸς καταγωγῆς του.

Οὕτω ἐσχηματίσθησαν ἐν τῇ αὐλῇ δύο φατρίαι, ἡ τῆς βασιλείσεως καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς ἀφ' ἑνὸς, καὶ ἡ τῶν τριῶν πρεσβυτέρων ἀδελφῶν ἀφ' ἑτέρου, τὴν δὲ διεύθυνσιν τῆς πρώτης εἶχεν ἀνὴρ κραταίος, ὁ μέχρι τοῦδε προϊστάμενος τῆς δυσκυβερνήτου ἐν Βαρκελῶνι κομητείας, ἐγένετο δὲ νῦν θησαυροφύλαξ τοῦ κράτους (Reichskämmerer), ἦτοι πρῶτος δημόσιος λειτουργὸς τοῦ κατ' ἀρχαῖον γερμανικὸν ἔθιμον ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῆς αὐτοκρατείας διατελοῦντος θησαυροφυλακείου, ὁ Βερνάρδος.

§ 84. Ἡ ἐπανάστασις τῶν τριῶν πρεσβυτέρων υἱῶν.—Τὰ μέσα τῆς ἐνεργείας τῶν πρεσβυτέρων υἱῶν δὲν διεκρίνοντο ἐπὶ λεπτότητι. Ὁ Λοθάριος καὶ ὁ Πιπῖνος, ὧν ὁ πρῶτος ἔμελλε πράγματι νὰ καταβάλῃ τὰ ἀναλώματα τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ ὑστεροκόκου ἐτεροθαλοῦς ἀδελφοῦ, ἐξηγέρθησαν, στηριζόμενοι ἐπὶ

τῆς ἐν ἔτει 817 γενομένης κληρονομικῆς διευθετήσεως, ἐνοχοποίησαν τὸν θησαυροφύλακα τοῦ κράτους ἐπὶ ἀθεμίτῳ σχέσει μετὰ τῆς αὐτοκρατείας καὶ μαγχανεύσει τοῦ πατρὸς των, τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ ἐγένοντο κύριοι τῶν πραγμάτων. Ἡνάγκασαν δὲ τὴν αὐτοκράτειραν νὰ περιβληθῇ τὸ μοναχικὸν σχῆμα, καὶ προσεπάθησαν—προσχωρήσαντος εἰς αὐτοὺς καὶ τοῦ Λουδοβίκου, τοῦ τρίτου ἀδελφοῦ,—νὰ πείσωσι καὶ αὐτὸν τὸν αὐτοκράτορα νὰ παραιτηθῇ τοῦ θρόνου, εἰσερχόμενος εἰς μοναστήριον.

Ὁ αὐτοκράτωρ Λουδοβίκος ἀπέκρουσε τοῦτο, ἀνέκτησε δὲ τὴν ἀρχὴν ἐν συνελεύσει τοῦ κράτους συγκροτηθείσῃ ἐν Νυμβέργῃ τῷ 831. Οἱ ἀνατολικοὶ Φράγκοι εὐγενεῖς ὥς καὶ οἱ Σάξωνες ἦσαν ὑπὲρ αὐτοῦ, ὥς ἐπίσης καὶ οἱ δύο νεώτεροι υἱοὶ αὐτοῦ, φθονοῦντες τὸν Λοθάριον ἢ δυσιπιστοῦντες πρὸς αὐτόν· καὶ ἐνῶ ἡ Ἰουδίθ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῆς ἀνεκαλοῦντο ἐκ τῶν μοναστηρίων των, οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ κόμματος τοῦ Λοθαρίου κατεδικάζοντο εἰς θάνατον, ἐχαρίζετο δὲ εἰς αὐτοὺς ἡ ποινὴ αὐτῇ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις μετὰ τὴν τύφλωσιν τοῦ Βερνάρδου ἤθιάνετο φρίκην πρὸς τὰς αἱματηρὰς καταδικάς.

Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ θησαυροφύλαξ κόμης Βερνάρδος, δοῦξ τῆς Σεπτιμανίας, ἀνέκτησεν αὐθις ὅλην τὴν ἐπιρροήν του. Ἵνα δὲ ἀπαλλαγῇ πάσης αἰτιάσεως τῶν ἀντιπάλων αὐτοῦ, προέτεινεν αὐτοῖς τὴν θεοδικίαν τῆς δικαστικῆς μονομαχίας, ἀλλ' οὐδεὶς ἐδέχθη τὴν πρόκλησιν.

§ 85. Δευτέρα καὶ τρίτη στάσις. — Ἀλλ' ἡ εἰρήνη δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ, καὶ ἐν ἔτει 832 ἐπηκολούθησε δευτέρα ἐπανάστασις ἐκ μέρους τοῦ Πιπίνου καὶ τοῦ Λουδοβίκου. Καὶ αὐθις ὁμοῦς ὁ αὐτοκράτωρ ἐφάνη ἐπικρατέστερος, κατ' ἀκολουθίαν δὲ ὁ Πιπῖνος καθηρέθη, τὸ δὲ βεσίλειον αὐτοῦ, τὴν Ἀκυϊτανίαν, ἔλαβεν ὁ Κάρολος.

Ἀλλὰ τοῦτο διήγειρε εἰς τοὺς ἐκ τοῦ πρώτου γάμου υἱοὺς τὸν φόβον, ὅτι τὸ κόμμα τῆς αὐτοκρατείας ἐπιδιώκει τὴν πλήρη καθυπόταξιν αὐτῶν καὶ ἐξηγέρθησαν καὶ τὸ τρίτον ἡνωμένοι οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ (833). Τὴν φορὰν ταύτην εἶχον προνοήσει κάλλιον, εἶχον δὲ προσκῆσει μυστικὸν σύμμαχον ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ πάπα Γρηγορίου Δ'. : καὶ κατώρθωσεν νὰ συναθροίσωσι τὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις των ἐν Βορματῖα, ἐνῶ ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ εὐρίσκετο ἐν Κολμάρῃ.

Οἱ στρατοὶ ἦσαν ἑτοιμοὶ πρὸς μάχην, ἐπεχειρήθησαν ὁμοῦς

διαπραγματεύσεις, ὡς ἐκ τῶν δολίων δὲ σκευωριῶν, ὧν θῆμα ἔπασεν ὁ αὐτοκράτωρ, ἡ θέσις ἐν ἣ ἐβυσσοδομήθητιν αὖτις, Ρίτφελδ ἕως τότε καλουμένη, Ἐρυθρόν πεδίον, μετωνομάσθη Λύγεμφελδ, Lūgenfeld, Πεδίον τοῦ ψεύδους, Ἰουνίφ τοῦ 833. Ὁ πάππας Ρώμης, αὐτοπροσώπως ἐμφανισθεὶς ἠθέλησε νὰ μεσολαβήσῃ, ἄνευ ὁμῶς ἀποτελέσματος.

Ὁ αὐτοκράτωρ εἶδεν ἑαυτὸν ἐγκαταλειμμένον ὑπὸ τῶν ἰδίων, ἠυτομόλησε δὲ καὶ αὐτὸς εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν υἱῶν αὐτοῦ. Ὁ πρεσβύτερος αὐτῶν, Λοθάριος, ἔτισεν αὐτὸν ὑπὸ κράτησιν ἡναγκάσθη δὲ αὗτος νὰ ὑποσχεθῇ ὅτι θὰ ἐχωρίζετο ἀπὸ τῆς Ἰουδίθ, ἧτις καὶ ἐστάλη εἰς τι μοναστήριον τῆς Ἰταλίας, ἥχθη ἔπειτα ὑπὸ τοῦ Λοθαρίου, ὅστις, ὡς φαίνεται, ἦτο τὸ ὄργανον φετρίας ἐκκλησιαστικῶν καὶ κοσμικῶν μεγιστάνων, εἰς Σουεσιῶνας (Soissons) καὶ ἔπειτα εἰς Ἀκυίτγχανον, ὅπου ἔμεινεν αἰχμάλωτος. Οἱ πολιτικοὶ σκοποὶ καὶ αἱ πολιτικαὶ ἰδέαι, καίτοι ἐνδεχόμενον νὰ μὴ ἔλειπον τοιοῦτοι, ἐξαφανίζονται ἐνώπιον τῆς φιλαρχίης καὶ τῆς πλεονεξίας.

Ὁ Λουδοβίκος ἡναγκάσθη νὰ προβῇ εἰς δημοσίαν θρησκευτικὴν μετάνοιαν ἐν τῷ ναῷ τοῦ μοναστηρίου τοῦ Μεζάρδου τοῦ ἐν Σουεσιῶνι, καθ' ἣν φορῶν τρίχινον χιτῶνα, τὸ σύνθηρες ἐνδυμα τῶν μετανοούντων ἀνέγνωσε κατάλογον τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ. Σκοπὸς τοῦ μέτρου τούτου ἦτο ἡ ταπείνωσις τοῦ αὐτοκράτορος. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ἡ δημοσία μετάνοια δὲν εἶχε κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τὸν προσβλητικὸν χαρακτῆρα, τὸν ὅποιον φανταζόμεθα ἡμεῖς· ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς χρόνους ἀκόμη ἐκείνους τὸ πρᾶγμα ἦτο ἀρκούντως προσβλητικόν, ὁ δὲ υἱὸς Κιρόλου τοῦ Μεγάλου ἐκέκτητο παρὰ τῷ λαῷ μείζονας συμπαιθείας ἢ ὁ ἄστοργος υἱὸς καὶ τὸ κόμμα, οὗ προΐστατο αὗτος.

Τοῦ φρονήματος τούτου τοῦ λαοῦ ἐπωφελήθησαν νῦν οἱ δύο νεώτεροι υἱοί, ὁ Πιπῆνος καὶ ὁ Λουδοβίκος, ἐκηρύχθησαν δὲ ὑπὲρ τοῦ πατρὸς, ὃν ὁ Λοθάριος ὥφειλε ν' ἀφήσῃ ἐλεύθερον. Ὁ Λουδοβίκος ἀνέλαβε καὶ αὖτις τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀρχῆς, καὶ ὁ Λοθάριος ἡναγκάσθη νὰ ζητήσῃ παρ' αὐτοῦ συγγνώμην.

Ἐτη τινὰ παρήλθον ἤδη ἐν εἰρήνῃ. Ἀλλ' ἡ ἀνάγκη τοῦ νὰ ληφθῇ πρόνοια περὶ τῶν μετὰ θάνατον τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ἡ ἐπιθυμία τοῦ Λουδοβίκου ἵνα ἐξασφαλίσῃ εἰς τὸν ὑστερότοκον υἱὸν μερίδα ἀξιο-

λογον, ἡγαγον ἐν ἔτει 839, ἀποθνήσκοντες ἐν τῷ μεταξὺ (838) τοῦ Πιπίνου, εἰς νέαν διανομήν, καθ' ἣν τὰς καλλιτέρας μερίδας ἔλαβεν ὁ Λοθάριος καὶ ὁ Κάρολος, ἐνῶ ὁ Λουδοβίκος περιωρίσθη εἰς τὴν Βαυαρίαν, παρωράθησαν δὲ οἱ υἱοὶ τοῦ Πιπίνου καὶ δικαίως, ἀφοῦ δὲν ἦτο δυνατόν οὐδὲ πρέπον νὰ γίνωνται διανομαὶ ἐπ' ἁπειρον.

Ὁ αὐτοκράτωρ ἐστράτευσε κατὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Λουδοβίκου, ὅστις δυσηρεστημένος κατὰ τῆς διανομῆς ταύτης, εἶχε λάβει τὰ ὄπλα, οὐ μακρὰν τῆς Μογουντίας, ἀλλ' ἐνταῦθα ἀπέουχε τοῦ σκοποῦ, ἀποθανὼν ἐπὶ νήσου τοῦ Ρήνου, ἀπέναντι σχεδὸν τοῦ παλατιοῦ τῆς Ἰγγελχέιμ.

Παραστατικῶς μεταφέρει ἡμᾶς, ἔκθεσίς τις προερχομένη ἐκ κληρικοῦ καλόμου εἰς τὸν ἐπιθανάτιον θάλαμον εἰς ὃν ἐξ ἀγαθῆς προαιρέσεως εἶχοι συγκεντρωθῇ πάντες οἱ ἱερεῖς ὅσοι ἦτο δυνατόν νὰ προσκληθῶσιν. Ὁ ἀσθενὴς προφανῶς στενοχωρημένος ἐκ τοῦ πλήθους τῶν παρεστώτων ἐφώνησε τεθλιμμένος ἐν φυσικώτατον «χοῦτς, χοῦτς», ἦτοι μακρὰν, μακρὰν, — τὸ ὅποῖον ὅμως ὁ εὐσεβεὴς χρονογράφος δὲν εὐρίσκει ἄλλον τρόπον ἵνα ἐξηγήτῃ εἰ μὴ παραδεχόμενος ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ εἶχεν ἰδεῖ βεβαίως πονηρόν τι πνεῦμα, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦτο ἠθέλησε ν' ἀποπέμψῃ.

Μεταξὺ τῶν περιστοιχιζόντων αὐτὸν ἦτο καὶ εἰς τῶν ἐτεροθαλῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ ὁ ἐπίσκοπος Δρόγων, ὁ «Archikapallanus» ὁ αὐλικὸς πρωθιερεὺς αὐτοῦ, ὅστις ἐνήργησε τὴν μεταφορὰν τῶν λειψάνων τοῦ αὐτοκράτορος εἰς τὴν ἐν Metz ἐκκλησίαν τοῦ Ἀγίου Ἀρνόλφου, τοῦ γενάρχου τῶν Καρολιδῶν (840).

§ 86. Χαρακτὴρ τῆς κυβερνήσεως τοῦ Λουδοβίκου. — Κατὰ μέγιστον μέρος, ἀλλ' ὅχι καὶ ἀποκλειστικῶς, ὁ Λουδοβίκος εἶναι αἷτις τοῦ ὅτι κυβέρνησις ἀρξαμένη μετ' ἀρίστων ἐλπίδων ἀπέβη τοσοῦτον ἀτυχῆς. Καὶ ἐν τούτοις δὲν ἔμεινεν αὕτη ἄκαρπός. Εἰς ζητήματα, ἅτινα κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐτιμῶντο τὰ μέγιστα καὶ ἅτινα καὶ ὑπὸ πολιτικὴν ἔποψιν ἐκέκτηντο μεγίστην σπουδαιότητα, κατήγαγε λαμπρὰς ἐπιτυχίας: βεσιλεύς τις τῶν Νορμανδῶν, ὁ Χαρόλδος, ἤλθεν εἰς Ἰγγελχέιμ καὶ ἐζήτησε νὰ βαπτισθῇ (ἐν Μογουντίᾳ τῷ 826), μετ' αὐτοῦ δὲ μετέβη ἔπειτα εἰς τὰ βόρεια εἰς μοναχός, ὁ Ἀνσγάριος, ὅστις ἐγένετο ὁ πρῶ-

τος ἐπίσκοπος τῆς ἐν Ἀμαβούργῳ (Ἀμβούργῳ) παρὰ τὸν κάτω Ἀλβιν ἀρτισυστάτου ἐπισκοπῆς.

Ἐπραγματοποι ἴτο δὲ οὕτω σκέψις τὴν ὁποίαν πρὸ πολλοῦ ὑπέθαλπε Κίρολος ὁ Μέγας. Ἡ τιμὴ τῆς παραδοχῆς τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Δανῶν ὀφείλεται εἰς τὸν ἀπεσταλμένον τοῦ Λουδοβίκου, τὸν ἐπίσκοπον τῶν Ρήμων Ἐδωνα· φαίνεται ὁμως ὅτι ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐταλαντεύετο ὁ Χαρόλδος.

Ἀνήγγειλε ὁμως τὴν πρὸς τὸν Λουδοβίκον ἐπίσκεψίν του, καὶ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ περιγράφει ἡμῖν σύγχρονος ποιητῆς τὴν ἐν Ἰγγελχέιμ ζωὴν μετὰ τινος ζωηρᾶ παραστατικότητος, σπανίως ἀπαντήσης παρὰ τοῖς συγγραφεῦσι τοῦ μεσαιῶνος, — τὸ παλάτιον καὶ τὴν ἐκκλησίαν μετὰ τῶν βεβήλων καὶ ἱερῶν εἰκαστικῶν ἔργων, τὴν ἄριξιν τῶν Δανῶν ξένων, τῶν ἀναπλευσάντων τὸν Ρήνον, τὴν εἰς τὸν χριστιανισμόν προσέλευσιν τοῦ Χαρόλδου, ἐν ὃ Λουδοβίκος, καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ, ἣν ἡ Ἰουδίθ ἀναδέχεται ἐκ τῆς κολυμβήθρας, τὴν λαμπρὰν ἐκκλησιαστικὴν τελετὴν καὶ τὸ ὅχι ὀλιγώτερον λαμπρὸν γεῦμα κατὰ τὸ ὅποιον ἐπέδειξαν τὴν τέχνην αὐτῶν ὁ ἀρχιεπίσκοπος Γούντος, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Πέτρος καὶ ὁ ἀποθηκάριος Ὁθων· ἔπειτα τὰ μεγάλα κυνηγέσια, καθ' ἃ ἡ αὐτοκράτειρα ὑπεδέχθη ἐν ἀνοικτῇ σκηνῇ τοὺς ἐπιστρέφοντας κυρίους, καὶ τὸ κύκλω ἐπὶ τῆς χλόης ἐσκηνωμένον πλῆθος, μέχρις ὅτου οἱ ἀνάγεννηθέντες Δανοὶ» καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν, εἰς ὃν μεγίστην ἐνεποίησεν ἐντύπωσιν ἡ φραγκικὴ μεγαλοπρέπεια, λαβόντες πλούσια δῶρα, ὑπὸ μοιαχῶν καὶ χριστιανῶν ἱερέων συνοδευόμενοι, καὶ ἀφθόνως ἐφωδιασμένοι διὰ τῶν πρὸς τέλεσιν τῆς νέας λατρείας εἰδῶν, ἐπιστρέφουσιν εἰς τὰ ἴδια, ἵνα ἀνατρέψωσιν ἢ χωνεύσωσιν ἐν πυρὶ τὰ εἰδῶλα τῶν ψευδῶν θεῶν, ὡς εἶχεν ὑποσχεθῇ ὁ Χαρόλδος εἰς τὸν φιλοξενήσαντα αὐτὸν αὐτοκράτορα.

Μέγαν ἐπέδειξε ζήλον ὁ Λουδοβίκος πρὸς ἐξάπλωσιν τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ἰδίῳ ἑαυτοῦ κράτει, τὸ δὲ ἐπώνυμον τοῦ Εὐσεβοῦς καὶ ὑπὸ τὴν ἐποψίν ταύτην εὐλόγως ἀπεδόθη αὐτῷ· διότι πανταχοῦ ὅπου μετέβαινε ἐπεσκέπτετο τοὺς ναοὺς συχνὰ καὶ ἀπλήστως.

Καὶ ὁμως ἐκδηλώσεις τῆς εὐσεβείας ταύτης ἐν δεδομέναις περιστάσεσι δὲν εἶναι κακαί : ὅτε ἐφάνη ἐν τῷ οὐρανῷ κομήτης τις, ἐκά-

τις ἐκάλεσεν ἓνα κληρικόν, — ἀκριβῶς ἐκεῖνον ὅστις ἀφηγεῖται ἡμῖν τὸ γεγονός τοῦτο—καὶ ζητεῖ τὴν γνώμην αὐτοῦ περὶ τοῦ φαινομένου: ἔπειτα ἐφίστᾳ τὴν προσοχὴν τοῦ ἱερέως ἐπὶ τοῦ ὅτι τοιοῦτο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ θὰ σημαίνῃ βεβαίως μεταβολὴν τινὰ ἐν τῷ κράτει ἢ τὸν θάνατον τοῦ ἡγεμόνος. Ὁ ἱερεὺς ἀπαντᾷ διὰ ρητοῦ τοῦ προφήτου Ἱερεμία, καὶ ὁ Λουδοβίκος, εὐσεβὴς καὶ νοήμων, ἀποπεραιοῖ τὸν διάλογον διὰ τῆς ἐξῆς παρατηρήσεως: «Δὲν πρέπει κανένα ἄλλον νὰ φοβοῦμεθα εἰ μὴ ἐκεῖνον ὅστις ἐπλασεν ἡμᾶς καὶ τὸ στερέωμα τοῦτο, ἀλλ' εἴθε τοιαῦτα σημεῖα νὰ χρησιμεύωσιν εἰς τὸ νὰ ἀποσειώσῃ τὴν ὀκνηρίαν τοῦ ἀμαρτωλοῦ».

Ἰδιαιτέραν τινὰ ἐξάρτησιν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ πάπα δὲν εὐρίσκομεν· ὁ υἱὸς αὐτοῦ Λοθάριος ἀπήγησεν ἐν Ρώμῃ κατὰ τὸ ἔτος 824 νὰ γίνηται ἡ ἐκλογὴ τοῦ πάπα συμφώνως πρὸς τοὺς ἐκκλησιαστικούς κανόνας, ὁ δὲ ἐκλεχθεὶς νὰ μὴ προχειρίζεται καὶ ἐγκαθίσταται, πρὶν δώσῃ τὸν ὄρκον τῆς πίστεως δημοσίᾳ καὶ ἐνώπιον τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἀπεσταλμένου: ἐπ' αὐτοῦ ἀκόμη ἡ φραγκικὴ ἐκκλησία ἐπέμεινεν ἀνθισταμένη κάπως κατὰ τῆς προσκυνήσεως τῶν εἰκόνων.

§ 87. Ὁ πόλεμος τῶν ἀδελφῶν 840. — Ἄλλ' οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι ἔρριψαν τὸ σπέρμα τῆς παρακμῆς τοῦ Φραγκικοῦ κράτους, χωρίσαντες τοὺς κοσμικοὺς μεγιστᾶνας ὡς καὶ τοὺς ἐπισκόπους εἰς κόμματα, καὶ ἐξήρτησαν τὸ κύρος τῆς κυβερνήσεως ἐκ τῶν ὀπαδῶν τῶν κομμάτων τούτων. Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος, ἢ μᾶλλον ὁ τῶν εὐγενῶν πόλεμος, διήρκεσεν ἐπὶ τινὰ χρόνον ἀκόμη. Ὁ Λουδοβίκος καὶ ὁ Κάρολος συνεμάχησαν κατὰ τοῦ Λοθαρίου, μόνον δὲ ἐπὶ τῶν φυλῶν ἐκείνων καὶ τῶν μερίδων τοῦ λαοῦ ἠδύναντο νὰ στηριχθῶσι, παρ' αἷς δὲν εἶχε ριψοβολήσει ἀκόμη ἡ ἰδέα τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀρχῆς.

Αἱ ἀρξάμεναι διαπραγματεύσεις ἐναυάγησαν, ἀνετέθη δὲ ἡ διαφορὰ «εἰς τὴν κρίσιν τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ», καὶ συνεκροτήθη ἐν ἔτει 840 ἐν Φοντανέτφου μακρὰν τῆς Auxerre μάχην, ἐν ᾗ ἠττήθη ὁ Λοθάριος. Ἡ μάχη ὑπῆρξε λίαν φονικὴ, καὶ κατὰ τὴν ἐκφρασιν κληρικοῦ χρονογράφου ἐφόνευσεν ἐν αὐτῇ ἀδελφὸς τὸν ἀδελφόν καὶ ἀνεψιὸς τὸν ἀνεψιόν.

§ 88. Κάρολος καὶ Λουδοβίκος κατὰ τοῦ Λοθα-

ριου. — Ἐν ἔτει 842 εὐρίσκομεν τοὺς στρατοὺς τῶν δύο ἀδελφῶν ἠνωμένους παρὰ τὸ Στρασβοῦργον, καὶ ἐνώπιον τοῦ ἐνὸς τῶν στρατῶν, τοῦ Καρόλου—τοῦ Φαλακροῦ, ὡς ἐπονομάζεται οὗτος—ὥρκισθη ὁ Λουδοβίκος εἰς γλῶσσαν ρωμανικὴν ὅτι θὰ ὑποστηρίξῃ ἐν παντὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Κάρολον, ὡς ὀφείλει νὰ πράττῃ ἀνὴρ δίκαιος χάριν τοῦ ἀδελφοῦ του, καί ὅτι δὲν θὰ προέλθῃ εἰς οὐδεμίαν ἰδιαιτέραν μετὰ τοῦ Λοθαρίου συμφωνίαν, ὡς ἐπίσης ἔπραξεν ὁ Κάρολος ἐν γλώσσῃ γερμανικῇ («*thiudisker*») ἐνώπιον τοῦ στρατοῦ τοῦ Λουδοβίκου.

Ἐν τῇ μεταξὺ ὁ Λοθάριος εἶχε προσελκύσει πρὸς ἑαυτὸν μέρος τῶν κατοίκων ἐν Γερμανίᾳ καὶ μάλιστα ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Σαξόνων, ἰδίᾳ δὲ ὑπεβοήθησεν ἐπικίνδυνον στάσιν τῆς κατωτέρας τάξεως τοῦ λαοῦ—ἀπεκάλουν δ' οὗτοι ἑαυτοὺς *Stellinga*—κατὰ τῶν εὐγενῶν. Μάχῃ μεγάλη δὲν συνεκροτήθη πλέον· ἐσυνθηκολόγησαν δὲ τῇ μεσολαβήσει τῶν ἐπισκόπων, οἵτινες σπουδαίως ἐμερίμνων ὑπὲρ τῆς ἐνό- τητος τοῦ κράτους, διότι ἐξ αὐτῆς ἐξηρτᾶτο καὶ ἡ τῆς ἐκκλησίας, καὶ οἵτινες μεγάλην κατεῖχον ἐνταῦθα ἐξουσίαν, διότι καλὴν διεξήγον ὑπόθεσιν—ἀδυνάμει θείας ἐξουσίας λέγομεν (*praecipimus*)» — ἐν Βερδοῦν φ ἢ Βερδοῦν τῇ 843.

§ 89. Ἡ ἐν Βεροῦνφ σύμβασις 843. Ὁ Ἀρνόλφος.—Τὸ κράτος διηρέθη καὶ αὖθις, καὶ δὴ οὕτως ὥστε ἔλαβον ὁ μὲν Λοδουβίκος τοὺς ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὁχθῆς τοῦ Ρήνου χώρας, πλὴν τῆς χώρας τῶν Φρεισίων, ἐπὶ δὲ τῆς ἀριστερᾶς τὴν πόλιν καὶ τὴν ἐπαρχίαν (*gau*) τῆς Σπείρας, Βορματίας καὶ Μογουντίας, ὁ Κάρολος, τὰς πρὸς δυσμὰς τοῦ Ρήνου χώρας, ὁ δὲ Λοθάριος τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ρήνου μέχρι τῶν τοῦ Ροδανοῦ χώραν, περιλαμβανομένης καὶ τῆς χώρας τῶν Φρεισίων, καὶ τὴν χώραν τῶν Ριπουαρίων Φράγκων μετὰ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ τίτλου· ἐν τῇ μερίδι αὐτοῦ ἔκειντο αἱ μεγάλαι πόλεις Ρώμη καὶ Μεδιόλανον, Μασσαλία, Λούγδουνον (Λυών) Τρεβήροι (Τριερ) Ἀκυίγγρανον, Κολωνία.

Ἡ διανομὴ αὕτη ἦτο κατὰ τοῦτο κοσμοῖστορικῆς σημασίας, καθ' ὅσον διεχώρισε τὸ πρὸς ἀνατολὰς γερμανικὸν ἤμισυ τοῦ ἐπικρατεστέρου πρὸς δυσμὰς ρωμανικοῦ ἤμισ- σεως, ἔθετε δὲ οὕτω τὴν βάσιν τοῦ σχηματισμοῦ δύο κρατῶν, συμ- φώνως πρὸς τὴν ὑφισταμένην ἐθνικὴν καὶ γλωσσικὴν διαφοράν. Ἡ

τοιαύτη ἐθνικὴ βάσις ἔλειπεν ἀπὸ τοῦ κράτους τοῦ Λοθαρίου, τὸ ὅποιον ἦτο ἀπλῶς βασιλεῖον τοῦ Λοθαρίου (Lotahri regnum), πολιτειακὴ ὀντότης στιγμιαίως καὶ σχεδὸν τυχαίως συγκρατούμενη διὰ μιᾶς προσωπικότητος. Συνεπληρώθη δὲ ὁ χωρισμὸς ἐκεῖνος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λοθαρίου διὰ τῆς μετὰ εἴκοσι καὶ ἑπτὰ ἔτη συνολογηθείσης μεταξὺ Καρόλου τοῦ Φαλακροῦ καὶ Λουδοβίκου τοῦ Γερμανοῦ ἐν ἔτει 870 ἐν Μέρσεν, πόλιν παρὰ τὴν Μαστρίχτην, συνθήκης, δι' ἧς ἀπεδίδετο εἰς τὸν τελευταῖον τούτων τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Λοθoringίας καὶ τῆς χώρας τῶν Φρεισίων, οὕτως ὥστε πᾶν τὸ γερμανικῆς καταγωγῆς συμπεριελήφθη ἐν τῷ Ἀνατολικῷ τούτῳ Φραγκικῷ Κράτει.

Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξιστορήσωμεν λεπτομερῶς τὰς διαιρέσεις καὶ υποδιαιρέσεις καὶ τὰς ἀνασυνενώσεις τοῦ Φραγκικοῦ Κράτους· οὐδεμίαν ἰδίαν ἢ ἀρχὴν δυνάμεθα νὰ συνδέσωμεν μετὰ τῶν ὀνομάτων ἐκείνων τῶν βασιλέων, οἵτινες εἶναι δι' ἡμᾶς ἀσώματοι σκιαί. Ἀρκεῖ διὰ τὴν γενικωτέραν κατανόησιν τοῦ δευτέρου ἡμίσεως τοῦ αἰῶνος τούτου, ὅστις τοσοῦτον λαμπρῶς ἤρξατο καὶ τοσοῦτον θλιβερῶς ἔληξεν, νὰ σημειώσωμεν ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λοθαρίου τοῦ Α', τοῦ χειρίστου ἀλλ' ἴσως καὶ σπουδαιότερου τῶν υἱῶν τοῦ Λουδοβίκου (855)—μετὰ δυσκολίας ἔσωσαν αἱ προσευχαί τῶν μοναχῶν τῆς μονῆς Prüm ἐν ἣ ἐπεράτωσε τὰς ἡμέρας του, τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ὀνύχων τῶν δαιμόνων, ὅτε διεμάχοντο οὗτοι περὶ αὐτῆς μετὰ τῶν ἀγγέλων—ὁ αὐτοκραυρικός τίτλος περιῆλθεν εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Λουδοβῖκον τὸν Β'. σὺν τῷ θανάτῳ τοῦ ὁποίου (875) ἐξέπνευσεν ἡ γράμμη αὕτη τοῦ τῶν Καρολιδῶν γένους, ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τούτου Κάρολος ὁ Φαλακρὸς κατέλαβε τὴν Ἰταλίαν καὶ ἔλαβεν ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ πάπα Ἰωάννου Η'. (812—882) τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα (Κάρολος Β'), ὅτι μετὰ τὸν θάνατον Λουδοβίκου τοῦ Γερμανοῦ (879) τὸ κράτος αὐτοῦ διενεμήθη μετὰ τῶν τριῶν υἱῶν τοῦ Καρλομάνου, Λουδοβίκου καὶ Καρόλου τοῦ Παχέως, ὅτι Κάρολος ὁ Φαλακρὸς, ἀποπειραθεὶς νὰ ἀποκτήσῃ τὰς ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὁχθῆς τοῦ Ρήνου χώρας ἡττήθη (876) ὑπὸ τοῦ νεωτέρου Λουδοβίκου ἐν Ἀνδερνάχῃ, καὶ ὅτι εἰς τῶν υἱῶν τούτων Λουδοβίκου τοῦ Γερμανοῦ, Κάρολος ὁ Παχὺς, μετὰ τὸν θάνατον τῶν ἀδελφῶν του (882) ἐγένετο κύριος ὅλης τῆς Ἀνα-

τολικῆς Φραγκίας, καὶ μετὰ τὸν θάνατον τῶν δύο ἐγγόνων Καρόλου τοῦ Φιλακροῦ, οἵτινες ταχέως ἀπέθανον ἀμφοτέρω ἀλλήλοδιαδόχως, καὶ τοῦ δυτικοῦ Φραγκικοῦ τμήματος (884), οὕτως ὥστε Κάρολος ὁ Γ'. ἤνωσεν ἐπὶ βραχὺν χρόνον ὁλόκληρον τὸ κράτος, ἐξαίρουμένης βεβαίως τῆς Βουργουνδίας, ὅπου ὁ κόμης τῆς Βιέννης [τῆς γαλατικῆς] Βόσων ἐγένετο ἀνεξάρτητος τῇ συναίνεσει τῶν μεγιστάνων τῆς χώρας (879).

Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ διελύθη καὶ αὖτις τὸ ἀνασυσταθὲν κράτος Καρόλου τοῦ Μεγάλου. Κάρολος ὁ Πικρὺς ἀνὴρ ἀσθενὴς καὶ ἀνίσχυρος δὲν εὕρισκετο εἰς τὸ ὕψος τῆς ἀποστολῆς του. Ἐξηγόρασεν ἐπὶ πληρωμῇ φόρου ὑποτελείας εἰρήνην παρὰ τῶν Νορμανδῶν, οἵτινες κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἀνωμαλιῶν τούτων εἶχον ἀποβῆ ἑχθροὶ φοβεροί, καὶ καθηρέθη ἐν ἔτει 887 ὑπὸ συνελεύσεως ἡγεμόνων ἐν Τριβούροις.

Κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος ὁ Κάρολος ἀπέθανεν. Ἐπὶ τούτοις ἐν μὲν τῇ Ἀνατολικῇ Φραγκίᾳ ἐγένετο βασιλεὺς ὁ ἐκ παλλακῆς υἱὸς τοῦ Καρολομάνου Ἀρνόλφος (887—899) ἐν δὲ τῇ Δυτικῇ Φραγκίᾳ, ἐξ ἧς ἀπεσπάσθη καὶ δευτέρα Βουργουνδία, ἡ Ἀνω Βουργουνδία, ὑπὸ τὸν κόμητα Ροδόλφον, ὁ κόμης τῶν Πικρισίων Ὁδων· κατὰ τὸ ἀτυχὲς ἔτος, καθ' ὃ οἱ Νορμανδοὶ ἐστρατοπέδευσαν ἐνώπιον τῶν Παρισίων (887) ὑπερήσπισεν οὗτος τὴν πόλιν καὶ ἔδειξε μεγάλην ἀνορείαν. Ἐν Ἰταλίᾳ ἐστέφθη βασιλεὺς ὁ μαρκίων τῆς Φριαούλης ἐν Παβίᾳ κατὰ τὸ ἔτος 888, πᾶσαι δὲ αἱ ἀρχαὶ αὐταὶ ἀνεγνωρίσθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀρνόλφου.

§ 90. Γενικὴ κατάστασις.— Ὑπὸ τοιαύτας ἀνωμαλίας δὲν ἠδύνατο νὰ ἀντίσχη ὁ ἰσχυρὸς ὀργανισμὸς τοῦ ὁποίου τὰ θεμέλια εἶχε καταθέσει Κάρολος ὁ Μέγας. Οἱ κόμητες ἀμειβόμενοι διὰ τὴν ὑπηρεσίαν των διὰ παραχωρήσεως ἐδαφικῶν ἐκτάσεων, περιβεβλημένοι τὴν κυβερνητικὴν ἐξουσίαν ἐν μεγάλας ἐπαρχίαις, ἀτάκτως δὲ μόνον ἐπιβλεπόμενοι εἶχον ἐξουσίαν οὐχὶ αὐστηρῶς διαγεγραμμένην, ἣν, ἅμα ὡς ἀπεκοιμήθη ἡ κεντρικὴ ἐξουσία, εὐκόλως ἐπεξέτεινον οὗτοι, καὶ ἦτις εἰς πολλὰς περιστάσεις ἠδύνατο νὰ μεταβιβασθῇ κληρονομικῶς εἰς υἱὸν ἱκανόν. Ἡδὴ Λουδοβίκος ὁ Εὐσεβὴς εἶχεν ἀναγκασθῇ, καίτοι εἶχεν εὐήκοον τὸ οὖς πρὸς τὰ παράπονα τῶν ὑπηκόων, νὰ ἐξαγοράσῃ τὴν εἰς τὸ καθήκον πίστιν αὐτῶν διὰ νέων παρα-

χωρήσεων, ἀντὶ τῆς ἐπιβάλλῃ ἢ ἐξανγκάζῃ αὐτὴν διὰ τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐξουσίας του, κατὰ δὲ τοὺς ἐπουμένους χρόνους τῶν ραγδαίων μεταβολῶν συνέβαινε τοῦτο κατὰ τρόπον χειρότερον ἀκόμη.

Κατὰ τῶν καταπίεσεων τῶν ἐξασκουμένων ὑπὸ τῶν ἡμιανεξαρτήτων σχεδὸν τούτων μεγιστάνων, ὡς καὶ κατὰ τῆς καταθλιπτικῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας, εἰς ἣν ἦσαν ὑποχρεωμένοι τοῦλάχιστον ἐπὶ ἀμυντικῶν πολέμων πάντες οἱ ἐλεύθεροι καθ' ὠρισμένον μέτρον, ὑπῆρχεν ἄπλοῦν ἀλλ' ὀλέθριον μέσον : ὁ ἐλεύθερος ἔδιδε τὸ ἀλλόδιόν του εἰς τὸν πλούσιον καὶ ἰσχυρόν, ἐπὶ τῷ ὄρφι ν' ἀναλόβῃ αὐτὸ ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ ἰδίου ὡς εὐεργέτημα (*beneficium*, ἀποβάλλον οὕτω τὴν πλήρη ἐλευθερίαν του, ἀλλ' ἀντὶ τούτου ἐξασφαλίζων τὴν πολῦτιμον προστασίαν τοῦ ἰσχυροῦ ἐκείνου. Τὴν αὐτὴν ὑπηρεσίαν παρεῖχε καὶ τὸ αὐτὸ ἐπέφερεν ἀποτέλεσμα — τὴν ἐλάττωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐλευθέρων — ἡ παραχώρησις τοῦ ἐλευθέρου κτήματος εἰς τὴν ἐκκλησίαν, εἰς μοναστήριον ἢ ἐπίσκοπον καὶ ἡ ἀνάληψις αὐτοῦ ὡς τιμαρίου ἀντὶ ὠρισμένων ὑποχρεώσεων. Οὕτω δὲ ἐνισχύετο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον νέα κοινωνικὴ κατάστασις, καθ' ἣν μεγάλη μερίς τοῦ πληθυσμοῦ ἀπὸ τῆς σχέσεως τῆς ἐξαρτήσεως ἀπὸ τοῦ βασιλέως περιλήχθησαν εἰς τὴν σχεσιν τῆς ἐξαρτήσεως ἀπὸ ἐγγυτέρου κυρίου, τὸ δὲ κέντρον τῆς βαρύτητος μετετέθη ἀπὸ τῆς βασιλικῆς, ἀπὸ τῆς κεντρικῆς κυβερνήσεως, εἰς ἀριθμὸν τινα μεγάλων, ἢ ἔστω καὶ μικρῶν κυρίων, οἵτινες, στηριζόμενοι ἐπὶ τῶν ὑποτελῶν των, ἴσταντο τόσῳ μᾶλλον κραταιότεροι ἀπέναντι τοῦ βασιλέως, ὅτῳ μᾶλλον ἀπηυθύνετο οὗτος ἐν ταῖς δυσχερείαις πρὸς τὴν καλὴν θέλησιν αὐτῶν.

§ 91. Ἐξωτερικοὶ ἐχθροί. — Κατέστη δὲ τοῦτο ταχέως αἰσθητὸν μετὰ τὸν θάνατον Λουδοβίκου τοῦ Εὐσέβους κατὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῶν συνόρων τοῦ κράτους, τὰ ὅποια πανταχόθεν ἠπειλοῦντο καὶ ταχέως κατεκλύσθησαν. Πρὸς νότον, ἐκ τῆς Ἰσπανίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς, καθίσταντο φοβεροὶ οἱ παλαιοὶ ἐχθροὶ τοῦ χριστιανικοῦ ὀνόματος, οἱ Ἄραβες. Κατὰ τὸ ἀπὸ τοῦ ἔτους 827 μέχρι τοῦ 878 χρονικὸν διάστημα κατέκτησαν οὗτοι τὴν Σικελίαν, καὶ ἐγένοντο κύριοι σπύδαίων σημείων τῶν ἀκτῶν τῆς Απουλίας, ἐπωρελούμενοι τὴν περὶ διαδοχῆς ἔριν ἐν τῷ λογγοβερδικῷ δουκάτῳ τοῦ Βενεβέντου.

Ἐν ἔτει 846 στόλος ἀραβικὸς προσώρμισεν εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Τιβέρεως, ἀπεβίβασε δὲ εἰς τὴν ξηρὰν στρατεύματα, τὰ ὅποια ἐλεηλάτησαν τὰ προάστεια τῆς Ρώμης, καὶ εἶδεν αὐτοὺς ὁ κόσμος μεταχειριζομένους μοναστήρια ὡς σταύλους, καὶ εἶδεν αὐτὸν τὸν ναὸν τοῦ Ἀγίου Πέτρου περιελθόντα ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν. Ἀπὸ δὲ τοῦ 889 ἀνέκτισαν καὶ πάλιν οἱ Ἀραβες ἐπὶ γαλλικοῦ ἐδάφους, μεταξὺ Φρείους καὶ Μασσαλίας, σημεῖον ὀχυρόν, τὸ Φ ρ α ξ ί ν ε - τ ο ν, ὅπερ ἐχρησίμευεν εἰς τὴν πειρατείαν αὐτῶν ὡς στήριγμα καὶ ὀρμητήριον.

Πρὸς τὰ ἀνατολικά τὰ σύνορα δὲν ἐπεξετάθησαν. Τούναντίον μετὰ πολλῆς δυσκολίας κατωρθοῦτο ἡ ὑπεράσπισις αὐτῶν κατὰ τῶν σ λ α υ ὲ κ ὠ ν φ υ λ ὶ ν, τῶν Ὀδοδριτῶν, τῶν Σόρβων, τῶν Μοραυῶν, τῶν Βοημῶν.

Ἐνταῦθα προσέφερε μεγάλας ὑπηρεσίας Λουδοβίκος ὁ Γερμανός. Ἀνεφάνη ὁμῶς ἐξόχως ἐπικίνδυνος κατ' αὐτοῦ ἐχθρὸς ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Μοραυοῦ ἡγεμόνος Ραστισλαύου, δν αὐτὸς οὗτος εἶχεν ἀνυψώσει, καὶ ὅστις ἔπειτα ἐγένετο ὁ σύμμαχος πάντων τῶν ἐχθρῶν του. Ἄλλ' ἀνετράπη οὗτος ὑπὸ τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Σουατοπλοῦκ τῇ βοήθειᾳ τῶν Γερμανῶν, καὶ κατέλυσε τὸν βίον, παραδοθεὶς ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν, ἐν τινι φραγκικῷ μοναστηρίῳ· ἀλλ' ὁ Σουατοπλοῦκ ἀπεδείχθη ταχέως δεξιώτερος καὶ ἐπιφοβώτερος ἐχθρὸς.

Λήγοντος δὲ τοῦ αἰῶνος ἦλθεν ἑτέρα ἐξ ἀνατολῶν μάστιξ. Οἱ Μ α γ υ ἄ ρ ο ι, φυλὴ φιννική, καταλαβόντες ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀρνόλφου τὴν Παννονίαν, ἤρξαντο τῶν ἐξολοθρευτικῶν ἐπιδρομῶν των, καὶ ἀνεκάλεσαν εἰς τὴν μνήμην τῶν ἀνθρώπων τοὺς ἀρχαίους οὐννικοὺς χρόνους.

Ἄλλ' ἡ φοβερωτέρα μάστιξ τῶν χρόνων τούτων, τοῦ δευτέρου ἀδηλονότι ἡμίσεως τοῦ ἐνάτου αἰῶνος, ἦσαν οἱ Ν ο ρ μ α ν οί. Τὸ ὄνομα τοῦτο σημαίνει ἐν γένει τοὺς κατοίκους τοῦ Βορρά, ἦσαν δ' οὗτοι λαὸς γερμανικῆς καταγωγῆς, κατοικῶν τὴν Δανίαν, τὸ νότιον μέρος τῆς Σουηδίας καὶ τὴν Νορβηγίαν, λαὸς ὅστις, πλήρης ζωῆς ὢν καὶ ὡς ἐκ τῶν χωρῶν αὐτῶν κατ' ἄγει οἰκοθεν ὠθούμενος εἰς τὴν τολμηρὰν ναυτιλίαν, ταχέως ἤχθη ὑπὸ τῆς δυσαναλογίας τῆς μεταξὺ τοῦ ραγδαίως ὕξαντος πληθυσμοῦ καὶ τοῦ πενιχρὰ μέσα συντηρήσεως παρέχοντος

ἐδάφους, εἰς τὸ φυσικὸν βιοποριστικὸν μέσον τῶν χρόνων ἐκείνων, τὴν ἔνοπλον μετανάστευσιν.

Τοιοῦτοι ἐκ βορρᾶ πειραταὶ προσωρμίσθησαν περὶ τὸ 787 ἐν Οὐέσσεξ, καὶ ἐκεῖθεν διεδραμάτισαν τὸ σπουδαιότατον πρόσωπόν των ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἀγγλίας· ταχέως ὅμως ἐνεφανίζοντο τὰ φοβερὰ πλοιάρια (boot), ἕκαστον φέρον εἴκοσι μέχρι ἐξήκοντα ἀνδρῶν, ὅπου πλατύς τις ποταμὸς καθίστα βατὴν ἐκ τῆς θαλάσσης τὴν μεσόγειον χώραν.

Ἐκ τῆς νορμανδικῆς λέξεως kappar, σημαίνουσης μαχητὴν, πολεμιστὴν, παρέμεινε τὸ ὄνομα kaper εἰς τὰ πειρατικά πλοῖα ὅλου τοῦ κόσμου.

Αὐτοὶ οὗτοι ἀπεκάλουν ἑαυτοὺς οὐτίκιγκ, εἶδος δέ τι ρωμαντισμοῦ ἐσχηματίσθη περὶ τοὺς πλόας αὐτῶν, καθόσον δὲν ἐζήτουν οὗτοι διὰ τῶν ἐπιδρομῶν τούτων λείαν μόνον καὶ ἐδαφικὰς κτήσεις, ἀλλὰ καὶ ἐπίδειξιν ἰσχύος, τόλμης καὶ φήμης παρὰ τοῖς ὁμοφύλοις. Ἄμα ὡς ἐβλέπον· οἱ εἰς τὸ πέλαγος τὰ πλοῖα τὰ κεκοσμημένα δι' ὁμοιωμάτων δρακόντων, ἤρχιζε πάραυτα φυγὴ καὶ σωτηρία παντὸς εὐμετακομίστου πράγματος. Ἄλλ' ὁ βραχίων τῶν ἀρπάγων τούτων ἦτο μακρὸς· συνείθιζον νὰ ἐγείρωσι παρὰ τὸ στόμιον τοῦ ποταμοῦ, τοῦ ἀνοίγοντος τὴν ὁδὸν τῆς μεσογείου, ὄχυρόν στρατόπεδον, τοῦ ὁποῦ τὴν φύλαξιν ἀνέθετον εἰς τινὰς γενναίους ἐταίρους· ἐκεῖθεν μετέφερον διὰ τῶν πλοίων τὰ ἀρπαζόμενα—χρήματα, κτήνη, αἰχμαλώτους—τὰ ὅποια ἔφερον ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς χώρας, εἰς ἣν εἰσεχώρουν ἀναπλέοντες εἰς μακρὰς ἀποστάσεις τοὺς ποταμούς.

Καθ' ὅλας τὰς ἀκτὰς τοῦ Ὠκεανοῦ, τῆς Βορείου καὶ τῆς Ἀνατολικῆς θαλάσσης μέχρι τῆς Ἑσθλανδίας ἦσαν ὁ τρόμος τῶν κατοίκων τῶν παραλίων, οὐδὲν δὲ ἱερὸν ἐγνώριζεν ὁ εἰδωλολατρικὸς φανατισμὸς των. Ἐν ἔτει 865 κατεστράφη τὸ δημιούργημα Λουδοβίκου τοῦ Εὐσεβοῦς, τὸ Ἀμβουργον.

Κατὰ τὰς ἀνωμαλίας τῶν χρόνων τῶν Καρολιδῶν ἐγίνοντο οἱ Νορμανδοὶ κατὰ τὰς περιστάσεις σύμμαχοι τοῦ ἐνὸς ἀδελφοῦ κατὰ τοῦ ἑτέρου, πολλάκις δὲ συνέβαινε νὰ μὴ ἀποτολμᾶται ἡ σύναψις μάχης κατ' αὐτῶν, καὶ ὅτε ἀκόμη τὰ πράγματα ἦσαν εὐνοϊκά· διὸ κατ' ἐπανάληψιν συνωμολόγησε Κάρολος ὁ Φαλακρὸς μετὰ τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν συνθήκας, ἀναδεχόμενος τὴν κατα-

βολὴν χρημάτων καὶ τὴν παραχώρησιν ἐδαφικῶν ἐκτάσεων. Ἐν ἔτει 885 καὶ 886 εὐρίσκομεν αὐτοὺς ἐνώπιον τῶν Παρισίων, σπανίως δὲ ἠδύναντο οἱ Φράγκοι νὰ ἐορτάσωσι νίκην τινά, ὡς τὴν τοῦ Λουδοβίκου τοῦ Γ', τοῦ υἱοῦ Καρόλου τοῦ Φαλακροῦ, ἐν ἔτει 881, ἣν ἐξυμνεῖ πολῦτιμον μνημεῖον τῶν χρόνων ἐκείνων, ἡ Ὡδὸ ἡ εἰς τὸν Λουδοβίκον.

Sang ward gesungen, Kampf ward begonnen...

Gelobet sei die Gotteskraft, Hludwig ward sigihaft (1)

Ἄλλ' ἀμέσως τὸ ἐπόμενον ἔτος ἀνέπλευσαν οἱ Νορμανδοὶ καὶ αὖθις τὸν Ρήνον καὶ τὸν Μωσέλαν, ἐπυρπόλησαν δὲ καὶ ἐλαφυραγώγησαν τὴν Λιέγγιν (γερμ. Litüich), τὴν Κολωνίαν, τὸ Ἀκυΐσ-γρانون, τοὺς Τρεβήρους.

Μεγάλην νίκην κατήγαγε κατ' αὐτῶν ὁ Ἀρνόλφος ἐν ἔτει 891. Ἄλλ' ἐξωλόθρευσαν καὶ οὗτοι ἓνα ἔτι στρατόν, ἀποσταλέντα ὑπὸ τούτου κατ' αὐτῶν ἐγγὺς τῆς Μαστρίχτης, καὶ ἔδρυσαν περιχαρᾶ κωμένον στρατόπεδον παρὰ τὴν Λουβαίνην (γερμ. Löwen)· ἐνταυθα ἦλθεν ἐναντίον των ὁ Ἀρνόλφος καὶ ἐνίκησε νίκην λαμπράν: δύο βασιλεῖς τῶν Νορμανδῶν ἐφονεύθησαν, δεκαπέντε δὲ σημαῖται αὐτῶν ἐκυριεύθησαν.

Τῷ ὄντι ὁ Ἀρνόλφος ἦτο ἀνὴρ μεγάλης δυνάμεως, ἔστρεψε δὲ τὰ ὄπλα του κατὰ τῶν Μοραυῶν ἡγεμόνων· ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς στρατείας ταύτας ἔλαβε τὴν βοήθειαν τῶν Μαχουάρων κατὰ τῶν Σουατοπλόυκ, καὶ προσείλκυσε οὕτω κατ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου κράτους ἐχθρόν, ὅστις ἔμελλε ν' ἀναδειχθῇ ὀλεθριώτερος καὶ αὐτῶν τῶν Νορμανδῶν.

Κατὰ τῶν ὀλεθρίων συνεπειῶν τῶν ληστρικῶν τούτων ἐπιδρομῶν ὁ Ἀρνόλφος ἐπέδωξε τὴν ἐνίσχυσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ταγμάτων, καὶ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῶν, καὶ ἀνέλαβε τὸ ἔργον τῆς ἀναστηλώσεως τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀρχῆς. Μετέβη δὲ ἐν

(1) Σ Μ Ἰδοὺ μετάφρασις εἰς πεζὸν τοῦ διστίχου τούτου: Ἄσπμα ἀνέμελψιν καὶ ἤρχισαν τὴν μάχην, δοξασμένη ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ, ἐνίκησεν ὁ Λουδοβίκος.

ἔτει 894 εἰς Ἰταλίαν, ὅπου ἐστέφθη ὑπὸ τοῦ πάπα Φορμόζου ὡς αὐτοκράτωρ.

Ἀλλὰ πλὴν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ τίτλου καὶ ἐνὸς φορτίου ἱερῶν λειψάνων, ἐλάχιστα ἔφερεν οὗτος εἰκασθεῖς κατὰ τινα δὲ δευτέραν περιοδείαν ἀνὰ τὴν χώραν ἐν ἔτει 899 ἀπέθανεν ἐπιστρέφων εἰς τὰ ἴδια.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐποίησαν οἱ Μαγυάροι τὴν πρώτην ληστρικὴν ἐπιδρομὴν τῶν κατὰ τῆς Ἰταλίας.

§ 92 Λουδοβίκος ὁ Παῖς. 899 μέχρις 911.—

Ὁ Ἀρνόλφος κατέλιπεν ἀνήλικον υἱόν, τὸν Λουδοβίκον, ὅστις ἐν συνελεύσει μεγιστάνων, συγκροτηθεῖσιν ἐν Φόρχεϊμ, τῇ ἐπὶ τοῦ [παραποταμίου] Ρέγινις ἐν τῇ σημερινῇ Ὁβερράγκεν [Ἀνω Φραγκία, τῆς Βυαρρίας], ἀνηγορεύθη βασιλεὺς τῆς Ἀνατολικῆς Φραγκίας.

Ὡς αὐτοκρατορικός ἐπίτροπος τῆς βασιλείας τῆς φερωνύμου τοῦ παιδὸς τούτου ἐκυβέρνα ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Μογουντίας Χάττων. Ἀλλ' ὁ Παῖς δὲν ἐνηλικιώθη : ἐν ἔτει 911 ἀπέθανεν οὗτος καὶ ἐπῆλθε κινδυνώδης στιγμή διὰ τὴν τύχην τῆς Γερμανίας διότι μετ' αὐτοῦ ἐσβέσθη τὸ μέγα ὄνομα, πρὸς ὃ συνεδέετό πως τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα, ὁ εἶκος τῶν Καρολιδῶν.

Εἰς μάτην σχεδὸν ἀναζητεῖ τις κατὰ τοὺς θλιβεροὺς τούτους χρόνους, τοὺς ἀπὸ τοῦ θανάτου Λουδοβίκου τοῦ Εὐσεβοῦς μέχρι τοῦ πέρατος τούτου τῆς τῶν Καρολιδῶν περιόδου ἐν Γερμανίᾳ—διότι ἐν τῇ Δυτικῇ Φραγκίᾳ παρέτεινεν ἡ δυναστεία ἐπὶ ἓνα ἔτι αἰῶνα τὴν ὑπαρξίν της—φαινόμενα εὐάρεστα πλὴν τῆς ἐν ἀγόνοις πολέμοις καταναλωθείσης ἀνδρείας.

§ 93. ἡ Ἐκκλησία.—

Ὅπως δὴποτε ἦτο εὐτύχημα ὅτι ἐν τῷ ἰσχυρῷ ὀργανισμῷ τῆς Ἐκκλησίας ὑπῆρχέ τι τὸ μόλιμον, ἐξ οὗ ἠκτινισθόλιν δυνάμεις τις πνευματικοῦ βίου. Ἐκ τούτου δὲ ἀέρρει φραγμός τις κατὰ τῆς ἀχαλινώτου βίας τοῦ ἰσχυροτέρου, καὶ ἀνέκυπτε καὶ διετηρεῖτο ἰδανικός τις κόσμος ἀπέναντι τῶν ἀγρίων καὶ τραχείων πνευμάτων τῆς ἐποχῆς : βλέπομεν πόσον αὐστηρῶς ἀντελαμβάνετο ὁ λίαν καταφρονούμενος αὐτοκράτωρ Λουδοβίκος ὁ Α' τὰ καθήκοντα χριστιανοῦ ἡγεμόνος καὶ χαίρει τις διὰ τὸν ἀκλόνητον ζῆλον μεθ' οὗ ὁ πάπας Νικόλαος ὁ Α'. (856—867)

—ὃν νεώτερός τις τὴν ἡλικίαν σύγχρονος παραβάλλει πρὸς τὸν προφήτην Ἡλίαν· ἀντεπεξέρχεται κατὰ τοῦ βασιλέως Λοθαρίου τοῦ Β', ὅτε οὗτος, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τῶν ἀρχιεπισκόπων Γουντράμου τῆς Κολωνίας καὶ Θεοδογαύδου τῶν Τρεβήρων, ἐγκαταλείπει τὴν νόμιμον σύζυγόν του καὶ θέλει νὰ νυμφευθῇ μίαν ἐταῖραν· ὁ πάπας εὔρε σύμμαχον ἐν τῷ ὕγιῃ φρονήματι τοῦ λαοῦ, καὶ ὁ βασιλεὺς ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ.

Ἦτο εὐτύχημα ὅτι ἡ κοινὴ πίστις ἐν ἐκάστῳ συμβεβηκότι, ἐν ἐκάστῳ αἰφνιδίῳ θανάτῳ, ἐν ἐκάστη σωτηρίᾳ τῆς ζωῆς ἢ θεραπείᾳ ἐκ σοβαρᾶς νόσου διέβλεπεν ἄμεσον ἐπέμβασιν τῆς θεότητος, ἔκλινε δὲ πρὸς παραδοχὴν θαυμάτων καὶ ἐπιρροιῶν τῆς θείας δυνάμεως ἐν πᾶσι. Ἡ αὐθάδεια τοῦ ἰσχυροτέρου βραχίονος ἢ τῆς παντοδυνάμου ἐξουσίας, ἣτις ἄλλως οὐδὲν ἐθεώρει ὅτι θὰ ἀπηγορεύετο εἰς αὐτὴν ἐφοβεῖτο νὰ ἐπισύρῃ τὴν ὀργὴν μεγάλου τινός 'Αγίου' ὅπου δὲ πᾶσα ἀπειλὴ κοσμικῆς ποινῆς θὰ ἐμηκυρίζετο, ἐπέδρα ὁ φόβος τοῦ ἀφορισμοῦ, τοῦ ἀποχωρισμοῦ δηλονότι ἀπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας, ἥς αἱ συνέπειαι ἠδύναντο νὰ ἐπεκτείνωνται καὶ πέραν τοῦ τάφου.

Καὶ αὗται δὲ αἱ μικρότεραι ἐκκλησιαστικαὶ ποιναὶ ἐπὶ ἐλαφροτέρων παραπτωμάτων—χρηματικὰ ἐπιτίμια, νηστεῖαι, μακράι προσευχαί κλπ.—ἐξήσκουν σωτήριον ἐπιρροὴν μάλιστα κατὰ τῶν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον χυδαίων ἀσχημιῶν, ὅς, ὡς λόγου χάριν τὴν παντὸς εἶδους μαγείαν, εἶχε καταλίπει ἢ εἰδωλολατρεία.

§ 94. Ἱερατικὴ καὶ μοναχικὴ τάξις. Δογματικά.

—Ἡ βαθεῖα καὶ ἀκμαία πίστις τῶν λαῶν, ἀπὸ τῶν ἀνωτατων μέχρι τῶν κατωτάτων τάξεων, εἰς τὰ θύματα, ὑπεβλήθη πανταχοῦ τὰ μέγιστα τὸ κύρος τῶν ἱερέων. "Ὅτι ἡ ἱερωσύνη καὶ πληρέστερον ἢ ἐν τοῖς μοναχοῖς κατὰταξις μετὰ τῆς ἀκόμῃ ἄνευ ὀπισθοβουλίας παραιτήσεως ἀπὸ τῶν ἐγκοσμιῶν δὲν ἀπῆτει ἰδιαιτέραν τινὰ ἀγιότητα βίου ἀλλὰ μετέδιδε τοιαύτην, τοῦτο ἦτο γενικὴ πίστις, μάλιστα δὲ ἐπίστευον εἰς τοῦτο αὐτοὶ οἱ κληρικοί, καὶ ἐν τούτῳ συνίστατο ὁ σπουδαῖος καὶ ἄλλον δεδικαιολογημένος λόγος τῆς μεγάλης ἐπιρροῆς των.

Ὁ κόσμος ἠὺλαβεῖτο τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα, ὁ δὲ κληρὸς ἐπεβάλλετο ἐπὶ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἀρχηγῶν αὐτοῦ πρὸς τοῖς

ἄλλοις καὶ διὰ τῆς σπουδαιότητος μεθ' ἧς συνεζήτει ἐν ταῖς συνόδοις οὐ μόνον τὰ πειθαρχικά καὶ τελετουργικά, ἀλλὰ πρὸς τούτοις καὶ μάλιστα τὰ μεταφυσικά καὶ δογματικά ζητήματα τοῦ χριστιανισμοῦ.

Τὸ σύστημα τῶν χριστιανικῶν δογμάτων δὲν εἶχε συμπληρωθῇ ἀκόμῃ, ἐγίνοντο ἀκόμῃ ἔρευναι καὶ δοκιμαί, πολλαὶ δὲ σπουδαῖαι θεολογικαὶ διαφοραὶ ἀπησχόλουν τὰ πνεύματα καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους.

Σάξων τις μοναχός, ὁ Γοτσάλκος, ἐπανάφερεν εἰς συζήτησιν περὶ τὸ ἔτος 847 τὴν αὐστηρὰν περὶ προορισμοῦ διδασκαλίαν τοῦ Ἀγίου Αὐγουστίνου, ὡμίλει μάλιστα οὗτος κατὰ τρόπον ἀποτομώτερον ἀκόμῃ ἢ ὁ ἐπιφυλακτικὸς ἐκεῖνος περὶ διπλοῦ προορισμοῦ—ἥτοι προορισμοῦ τῶν ἐκλεκτῶν πρὸς ζωὴν καὶ προορισμοῦ τῶν καταδεδικασμένων πρὸς θάνατον. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ρήμων Ἰγκμαρος, ὁ μαθητὴς τοῦ Ἀλκαίνου Ράβανος Μαῦρος, ὅστις ἀρτίως ἐγένετο ἀρχιεπίσκοπος Μογουντίας (847), ἐκηρύχθησαν ἐναντίον αὐτοῦ. ἕτερος ἀρχιεπίσκοπος, ὁ Λουγδούνου (Λυὼν) Ρεμίγιος τούταντίον ὑπεστήριξε τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ· ἐπρόκειτο βεβαίως περὶ σπουδαίου πράγματος, ἀφοῦ κατῆλθον εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης πολλοὶ ἀρχιεπίσκοποι, καὶ πλὴν αὐτῶν καὶ ὁ πολυμαθέστατος μοναχὸς Ρατράμιος καὶ ὁ μεγαλείτερος θεολόγος καὶ φιλόσοφος τῶν χρόνων, ὁ μεγάλως ἐν τῇ αὐτῇ Καρόλου τοῦ Φαλακροῦ τιμώμενος Ἰωάννης Σκῶτος Ἐριγένης (†886). Πολλὰς συνόδους ἀπησχόλησε τὸ ζήτημα, τόσον δὲ βέβαιος ἦτο ὁ Γοτσάλκος περὶ τῆς πίστεώς του, ὥστε παραδόξως συνδυάζων χριστιανικὴν πεποίθησιν μετὰ εἰδωλολατρικῆς δεισιδαιμονίας, ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν ὅπως ἐπιτραπῇ αὐτῷ πρὸς ἀπόδειξιν τῆς πίστεώς του ταύτης, ἥτις ἦτο μᾶλλον ἢ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας πίστις, νὰ ὑποστῇ μίαν τῶν συνήθων θεοδικιῶν, τὴν δοκιμασίαν τοῦ πυρὸς ἥτοι τὴν διάβασιν διὰ μέσου πυρίνων φλογῶν.

Ἑτέρα ἔρις ἐγερθεῖσα ὑπὸ τοῦ Πασχασίου Ραδβέρτου, ἡγουμένου τοῦ μοναστηρίου τῆς Κορβείας (Corvey) ἀπέβλεπε τὸ περὶ θείας εὐχαριστίας δόγμα. Νῦν τὸ πρῶτον ἐμφανίζεται παρ' αὐτῷ ἡ περὶ μετουσιώσεως διδασκαλία (Transsubstantiationsdogma), ὅτι δηλαδὴ ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος οὐσιαστικῶς μετα-

βαλλόμενα διὰ τοῦ ἁγιασμοῦ, ἀποβαίνουσιν αὐτὸ τοῦτο τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ· ἐπεκαλεῖτο δὲ πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ θαύματος καὶ παραδείγματα, καθ' ἃ ὑπῆρχον οἱ ἰδόντες τὸ ἀληθὲς αἷμα, τὸν Χριστὸν ὡς παιδίον ἢ ἄρνιον ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου ὑπὸ τὰς χεῖρας τοῦ ἱερέως.

Κατ' αὐτοῦ ἐκηρύχθη ὁ Ράτραμνος· ἐπειράθη δὲ νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν πνευματικὴν θεωρίαν, καθ' ἣν τὸ ἐξωτερικῶς φαινόμενον εἶναι ἀπλῶς ἡ εἰκὼν τοῦ πράγματος, τῆς πραγματικότητος, μόνον τὸ διὰ τοῦ πνεύματος νοούμενον. Ἄλλ' ἄνευ μεγάλου ἀποτελέσματος· ἡ γνώμη τῆς ἐποχῆς ὁσημέραι ἐκλινεν ὀριστικώτερον πρὸς τὸ ἀπτόν θαῦμα καὶ πρὸς διδασκαλίαν ἣτις ἀπέβαινε τόσον ἐπωφελὴς εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν ἱερέων.

§ 95. Αἱ ψευδοῖσιδωρικάι διατάξεις. — Ἡ μεγάλη καὶ ἐν συνόλῳ σωτήριος ἐπιρροή τῆς ἱερωσύνης ἔμελλε κατ' ἀνάγκην νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τῆς ἀξιοπρεπείας τῶν περιβεβλημένων τὴν λειτουργίαν ταύτην.

Τὰ πάντα δὲ ὑπεβλήθουν αὐτούς : ἱδρυσίς μοναστηρίων, προικοδότησις ἐπισκοπῶν, δωρεαὶ πρὸς ἐκκλησίας ἐθεωροῦντο ἔργα θεάρεστα, καὶ ἦσαν τῷ ὄντι ἐν πολλαῖς περιστάσεσι ταιαῦτα· συγχρόνως ὅμως συνετέλει ἡ πανίσχυρος αὕτη θέσις τοῦ κλήρου εἰς τὸ νὰ καταστήσῃ ὀφθαλμοφανῆ τὴν ἀνάγκην συμπληρώσεως τοῦ ἱεραρχικοῦ ὀργανισμοῦ, εἰς ὃν ὤφειλεν αὗτος ἐν μέρει τὴν δύναμίν του. Ἦτο δὲ ἀνάγκη νὰ ἀντιταχθῇ ἐνταῦθα καὶ ἄμυνα κατὰ ἀντιθέτου τινὸς ρεύματος.

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἀριστοκρατία μετὰ δυσκολίας ἠδύνατο ν' ἀμυνθῇ ἀπέναντι τῶν πρὸς προαγωγὴν προσπαθειῶν καὶ τῶν σφετερισμῶν τῆς κοσμικῆς, καὶ ἦτο ἠναγκασμένη, ὡς κάτοχος μεγάλων κτημάτων καὶ περιπεπλεγμένη εἰς οἰκονομικὰ συμφέροντα καὶ καθήκοντα, νὰ ἀσχολῇται πολὺ εἰς ἐγκόσμια πράγματα. Πλὴν τούτου διὰ τοῦ τυμαριωτικοῦ συστήματος περιῆλθεν ὁ κλῆρος μεγάλως εἰς θέσιν ἐξαρτήσεως ἀπὸ τῶν χωροδеспοτῶν, εἶχε συγχρόνως μεγάλην ἐπιρροὴν εἰς τὰ κοσμικὰ πράγματα καὶ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ἐνότου οἰῶνος βλέπει τις ἐπισκόπους καὶ ἡγουμένους ἐκστρατεύοντας εἰς πόλεμον ἀταράχως.

Ὁ ἄρχιεπίσκοπος τῶν Ρήμων Ἰγκμαρος ἀφηγεῖται πῶς εἶχεν εἶπει

αὐτῷ ὁ χωροδеспότης τοῦ Κάρολος ὁ Φαλακρὸς ἔν τινι διαφορᾷ γνωμῶν, ὅτι ἐὰν οὗτος, ὁ ἐπίσκοπος, ἐπέμενεν εἰς τὴν γνώμην του, ἠδύνατο ν' ἀπέλθῃ εἰς τὸ θυσιαστήριον τῆς ἐκκλησίας του νὰ ψάλῃ καὶ νὰ προτευχθῇ, πάσης ἐξουσίας αὐτοῦ ἐπὶ κτημάτων καὶ ἀνθρώπων περατουμένης.

Εἶναι προφανῶς εὐνόητον ὅτι τὰ δύο ταῦτα γεγονότα, ἡ μεγάλη ἐπιρροή τοῦ ἱεραρχικοῦ ὀργανισμοῦ καὶ ἡ ἐξάρτησις μέρους τῆς ἱεραρχίας ταύτης ἐκ κοσμικῶν ἀρχόντων, ὑπεβοήθουν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐξουσίας τοῦ πάπα, ὁ δὲ ἐπιφανέστερος τῶν παπῶν τῆς ἐποχῆς ταύτης Νικόλαος ὁ Α'. δὲν παρέλιπε νὰ ἐπωφεληθῇ τῶν περιστάσεων.

Κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς μεταξὺ 829 καὶ 845 συμπύπτει ἡ χυδαία πλαστογραφία τῶν ψευδοϊσιδωρικῶν διατάξεων καὶ συλλογῇ παπικῶν γνωμοδοτήσεων καὶ ἀποφάνσεων, ἀποφάσεων συνόδων κλπ. μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπάρχει καὶ σειρά ὑπεβολιμαίων προφανῶς συλλογῆς ὁ νόθος χαρακτὴρ δὲν προσέβαλλε τὴν κριτικῶς καὶ ὑπὸ τὴν ἐποψιν τῆς πλαστογραφίας, τοῦλάχιστον τῶν κειμένων, καὶ ἡθικῶς ὀλίγον ἀνεπτυγμένην κοινωνίαν τῶν χρόνων ἐκείνων, οὕτως ὥστε αἱ ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ οἰῶνος καταρτισθεῖσαι συλλογαὶ ἐκκλησιαστικῶν νόμων ἢ κανόνες ἄνευ δυσκολίας περιέλαβον καὶ τὸ περιεχόμενον τῆς συλλογῆς ταύτης, τῆς ἀποδιδομένης εἰς τινὰ ἐπίσκοπον τῆς Σεβίλλης Ἰσιδωρον, πράγματι ὁμῶς καταρτισθείσης ἀνωτέρας ἐμπνεύσει ὑπὸ κατωτέρων ζηλωτῶν κληρικῶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιφερείας τῶν Ρήμων—ὡς πιστεύεται—καὶ τεθείσης εἰς κυκλοφορίαν.

Τὸ πνεῦμα αὐτῆς εἶναι, ὡς θὰ ἔλεγέ τις σήμερον, ὑπεράλπειον (ultramontan), καίτοι ἡ καταγωγὴ αὐτῆς δὲν εἶναι ποσῶς παπική. Πᾶσα ἀρμοδιότης τοῦ κράτους ἐπὶ τῶν κληρικῶν καὶ τῶν κτήσεων αὐτῶν κηρύσσεται ἁμαρτία καὶ ἀνοσιούργημα, αἱ ἐπίσκοποι «μόνον ὑπὸ τοῦ θεοῦ κρίνονται»· ἐνῷ δὲ οὕτω τιμῶνται αἱ ἐπίσκοποι, ἀνυψοῦται συνάμα ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην ἡ ἐξουσία τοῦ πάπα.

Ἐκεῖ, εἰς τὴν Ρώμην, κατὰ τὰς ψευδοϊσιδωρικὰς ταύτας διατάξεις ὑπόκεινται πᾶσαι «αἱ σοβαρώτεραι ὑποθέσεις», «ἐκεῖ δέον ν' ἀναζητῶνται αἱ ἀόριστικαὶ ἀποφάσεις»· αἱ σύνοδοι μόνον τῇ συγκαταθέσει τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ρώμης δέον νὰ συγκαλῶνται, πρὸς

δν δέον ν' ἀπευθύνηται καὶ πᾶσα ἐκκλησίαι. Οὐδεὶς ἐπίσκοπος δύναται νὰ ἐγκαθιδρυθῇ ἢ νὰ ἀπολυθῇ ἄνευ αὐτοῦ.

Ἐνῶ δὲ οὕτω ἡ συλλογὴ ἐν πᾶσι τάσσει τοὺς ἐπισκόπους εἰς ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὸν πάπαν, ἐπιζητεῖ συχρόνως ν' ἀπαλλάξῃ αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ἐποπτείας καὶ ἐξαρτήσεως ἀπὸ τῶν ἀμέσων προΐσταμένων αὐτῶν, τῶν ἀρχιεπισκόπων· ὁ Ρήμων Ἰγκμαρος ἀποκαλεῖ αὐτὴν παγίδα στηθεῖσαν κατὰ τῶν μητροπολιτῶν, ὑπερασπίζεται δὲ μετὰ νοημοσύνης καὶ δυνάμεως τὰ μητροπολιτικά δίκαιά του καὶ ἐξέρχεται τοῦ ἀγῶνος νικητῆς. Οὕτω ὁ ἐν τῇ περιφερείᾳ αὐτοῦ ὑπαγόμενος καὶ ἀπολυθεὶς ἐπίσκοπος Σουεσσιώνων (Soissons) παρέμεινεν ἀπολελυμένος.

§ 96. **Μοναστήρια.** — Μεγάλην καὶ ἐν τῷ συνόλῳ λίαν εὐεργετικὴν δρᾶσιν ἀνέπτυξαν τὰ κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον λίαν ἀκμάζοντα καὶ ἐξηπλωμένα μοναστήρια. Ἐν τῇ Δύσει ὁ μοναχικὸς βίος, ὁ ἐν τῇ Ἀνατολῇ εἰς τραγέλαφον καταντήσας, ἐμορφώθη εἰς στοιχεῖον τοῦ κοινωνικοῦ βίου, δι' οὗ ἡ κοινωνία προήχθη ἐν πάσῃ ἡσυχίᾳ εἰς τὸ πείσμα πασῶν τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων ὑφ' ὧν ἰδιαιτέρως ἠπειλεῖτο αὕτη κατὰ τοὺς χρόνους τούτους· ἦτο ὠραῖος καὶ εὐλογημένος ὁ βίος ὃν διῆγον ἄνδρες ὡς ὁ Στούρμης, ὁ ἡγούμενος τῆς μονῆς Φούλδας, καὶ οἱ ὅμοιοι αὐτοῦ.

Τὰ μοναστήρια, ὀργανωθέντα κατὰ τὸν κανόνα τοῦ Ἀγίου Βενεδίκτου, ἐπολλαπλασιαζόντο ταχέως. Ἀμα ὡς μοναστήριόν τι ἐφθάνεν εἰς μεγάλην ἀκμὴν, ἀπέστελλε τότε ἀποικίαν, ἀφοῦ πρότερον ἡρευνᾶτο ἐπιμελῶς ἡ θέσις τῆς νέας ἐγκαταστάσεως, ἢ γαιοκτημῶν τις προσεκάλει ἐνίους μοναχοὺς ἐκ τινος τῶν πεφημισμένων μοναστηρίων, ἵνα συστήτῃ δι' αὐτῶν ἐν καταλλήλῳ θέσει τοιοῦτον εὐεργετικὸν ἱδρυμα.

Τὰ τοιαῦτα μοναστήρια, καθ' ὅσον ἀνταπεκρίνοντο εἰς τὸν προορισμὸν των, ἦσαν συγχρόνως ἐκκλησία, σχολεῖον, πρότυπον ἀγρονομίας, κατὰστημα πρὸς συντήρησιν καὶ πολλαπλασιασμὸν τῶν βιβλίων, ἐργαστήρια σπουδαίων τεχνῶν καὶ βιοτεχνιῶν, τὸ τελευταῖον καταφύγιον πολυπλάγκτου βίου καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας ἀνταπεκρίνετο ἀνάγκας.

Ἰδιαιτέρως δὲ ἔδρων ταῦτα ἐπιτυχῶς ὡς σχολεῖα πρὸς τοῖς περιφήμοις προγενεστέροις, ὡς τὸ τῆς Φούλδας καὶ τοῦ Ἀγίου Γαλλου, ὧν

τὸ τελευταῖον εἶχεν ἤδη ἑκατονταετῇ ἱστορίαν, ἀνεδείχθησαν πολλὰ ἄλλα, ἐμορφώθησαν δὲ θαυμασίως ἐν τοῖς σχολείοις τούτοις ἱκανοὶ τὸν ἀριθμὸν ἐλεύθεροι καὶ εὐγενεῖς λαϊκοί, οἵτινες διὰ τῆς ἀναγνώσεως, τῆς γραφῆς καὶ τῆς ἀριθμήσεως, καὶ μάλιστα διὰ τῆς γνώσεως τῆς λατινικῆς ἀπέκτων τὴν κλεῖδα ἀνωτέρων ἔτι γνώσεων. Διὰ τὴν διδασκαλίαν ταύτην εἶχον ἤδη τοῦλάχιστον λαμπρόνδογμα· οὕτω ἐλέγετο ὅτι ἐν τοῖς σχολείοις τῶν μοναστηρίων ἐδιδάσκοντο τὸ *Trivium* (Τριλογία) καὶ τὸ *Quadrivium* (Τετραλογία), ἡννόουν δὲ διὰ μὲν τοῦ πρώτου ὅρου τὴν διδασκαλίαν τῆς γραμματικῆς, τῆς λογικῆς καὶ τῆς ρητορικῆς, διὰ δὲ τοῦ δευτέρου τὴν διδασκαλίαν τεσσάρων ἄλλων ἐπιστημῶν, τῆς μουσικῆς, τῆς ἀριθμητικῆς, τῆς γεωμετρίας καὶ τῆς ἀστρονομίας.

Δὲν ἦσαν δὲ τὰ σχολεῖα ποσῶς δημοκρατικά τινα ἰδρύματα, καὶ αὐτὴ δὲ ἡ παραδοχὴ εἰς τὸ μοναστήριον δὲν ἦτο ἀπεριόριστος. Ὁ ἀριστοκρατικὸς χαρακτὴρ ὃν ὁσημέραι προσελάμβανεν ἡ τότε κοινωνία ἐπεβεβαιούτο καὶ διὰ τῶν κανονισμῶν τῶν μοναστηρίων. Ἐν τούτοις ἐμορφώθη βιημηδὸν κοινωνία ἀνδρῶν οἵτινες ἐκέκτηντο εἰδὸς τι ἐπιστημονικῆς παιδείας, χωρὶς νὰ ἦναι κληρικοί. Ὑπῆρχον ἀναγνώσται, καίτοι ὁ κύκλος αὐτῶν ἦτο περιωρισμένος, καὶ οὕτω ἠδύνατο νὰ ἀναπτυχθῇ καὶ ἡ φιλολογία.

§ 97. Ἐλιάνδος· Χριστός. — Ἐκ τοῦ αἰῶνος τούτου ἔχομεν δύο μεγάλα ποιήματα, προϋποθέτοντα οὕτως εἰπεῖν μερίδα τινὰ ἀναγινάσκοντος κοινοῦ. Εἶναι δὲ ταῦτα αἱ δύο Ἀρμονίαι τοῦ Εὐαγγελίου (*Evangelienharmonien*), ἧτοι ὁ Ἐλιάνδος, ὃ ἐστὶν ὁ «Σωτὴρ», ποίημα ποιηθὲν περὶ τὸ ἔτος 830 εἰς σαξωνικὸν ἰδίωμα, προτροπῇ, ὡς λέγεται, Λουδοβίκου τοῦ Εὐσεβοῦς, καὶ ὁ Χριστός, ἧτοι τὰ Εὐαγγέλια, ὧν ποιητὴς εἶναι μαθητὴς τις τοῦ περιφήμου Ραβάνου Μάγρου, τοῦ πέμπτου ἡγουμένου τῆς Φούλδας, τοῦ μοναχοῦ Ὁδοφρείδου (*Otfrid*) τοῦ ἐκ Βεῖσενβοίργου, καὶ ἄτινα, περὶ τὸ ἔτος 870 δημοσιευθέντα, εἶναι ἀφιερωμένα εἰς Λουδοβίκον τὸν Γερμανόν.

Ὁ Ὁδοφρεῖδος, ἀποδίδων τὸ οὐσιωδέστερον περιεχόμενον τῶν Εὐαγγελίων εἰς ὁμοιοκαταληκτοὺς στίχους, προσθέτων ὁμῶς ἐν ἰδιαιτέροις κεφαλαίοις καὶ τὴν ἐσωτερικὴν μυστικιστικὴν ἔννοιαν αὐτῶν, ἀπέβλεπεν εἰς τὸ νὰ ποιήσῃ ἔργον εὐάρεστον ἅμα καὶ πατριωτικόν.

Ἐν τῷ ὁμοιοκαταλήκτῳ προλόγῳ: «Διατί ὁ συγγραφεὺς ὑπηγόρευσε τὸ βιβλίον τοῦτο εἰς τὴν γερμανικὴν», ἐκθέτει ὅτι ἦτο καιρὸς πλέον νὰ ὑμῶσι καὶ οἱ Φράγκοι ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν γλώσσῃ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ.

Διὰ λόγου ἀρχούντως εὐφραδοῦς καταδεικνύει τὰ προτερήματα αὐτῶν ἀπέναντι τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ρωμαίων, ἀναγνωρίζει δὲ τις ἐκ τῶν ὁμοιοκαταλιξιῶν τούτων καὶ ἐκ τοῦ ὅλου ἔργου ὅπως ἐξηγέρθη διὰ Καρόλου τοῦ Μεγάλου ἡ αὐτοσυνειδήσις παρὰ τῷ γερμανικῷ λαῷ.

Τὸ ἔργον τοῦ μεσημβρινοῦ Σάξωνος, τοῦ ὁποίου εἶναι ἄγνωστον τὸ ὄνομα, ἔχει ὀλιγωτέρας ἀξιώσεις, στερεῖται δὲ τῶν ἀρετῶν πνευματικῆς καὶ μυστικοαλληγορικῆς ἐξηγήσεως, ἀλλὰ καὶ τούτου ἕνεκα εἶναι ποιητικώτερον· ἐν τούτοις δὲν μᾶς ἐλκύει τόσον ἡ ποιητικὴ ἀξία αὐτοῦ ὅσον τὸ ἱστορικὸν περιεχόμενόν του, — καὶ βλέπει τις μετὰ πόσου ἀξιεπαίνου προσπαθείας καθιστᾷ εὐλήπτους ὁ κληρικὸς ποιητὴς τὰς εὐαγγελικὰς ἱστορίας εἰς τὸν μόνις προσελθόντα εἰς τὸν χριστιανισμὸν φιλοπόλεμον λαόν.

Οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ παρουσιάζονται ἐν τῷ ποιήματι τούτῳ ὡς σωματοφύλακες τοῦ ἐπουρανίου δεσπότη, βαδίζοντος ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ εἶναι ἠναγκασμένος ὁ ποιητὴς νὰ προτύγῃ εἰς ἀπολογητικὰ μεθοδεύματα, ἵνα κατορθώσῃ νὰ ἐκθέσῃ ὅτι οἱ μαθηταὶ οὗτοι ἔφυγον κατὰ τὴν σύλληψιν τοῦ Ἰησοῦ, γεγονός, ὅπερ οὐδέποτε θὰ ἐσυγχωρεῖτο εἰς γερμανικὴν σωματοφυλακὴν, ἐνῷ μετὰ δεδηλωμένης συμπαθείας ἀφηγεῖται πῶς ἤρπασεν ὁ Πέτρος τὸ ξίφος καὶ ἀπέκοψε τὸ οὖς τοῦ δούλου τοῦ Μάλχου.

Ἀμφότερα ὅμως τὰ ποιήματα μουσῶσιν ἡμᾶς εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ μετ' αὐτῆς εἰς τὰ φρονήματα καὶ τὰ αἰσθήματα τῶν ἀνθρώπων τῶν χρόνων ἐκείνων, καὶ εἶναι οὕτω λίαν εὐπρόσδεκτος συμπλήρωσις τῶν πενιχρῶν πηγῶν ἐξ ὧν πηγάζει ἡ γνώσις τοῦ γερμανικοῦ βίου τῶν χρόνων τούτων.

Ἐκ τοῦ ποιήματος τούτου τοῦ Ὀτοφρείδου βλέπει τις πῶς ἐσχηματίσθη γερμανικὸν κοινὸν αἶσθημα ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ χριστιανικοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος· ἀλλ' ἐκ τοῦ «Ἐλιάνδου»

μανθάνομεν πύσον ὀλίγον· εἶχον εἰσχωρήσει τὰ σπέρματα ταῦτα κοινῆς χριστιανικῆς μορφώσεως εἰς τὰ βάθη τοῦ βίου τοῦ λαοῦ.

Καί μεθ' ὅλα ταῦτα ἦτο ζήτημα, ἐὰν καὶ αὐτὸ τὸ ὀλίγον ἔμελλε νὰ ἐπιζήσῃ τῆς δυσμενείας τῶν χρόνων—ἐὰν ἡ Γερμανία ἔμελλε νὰ μείνῃ ἐν ὅλῳ ἢ νὰ κατακερματισθῇ καὶ αὐτὴς εἰς τὰ μέρη αὐτῆς, εἰς τὰς φυλάς της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

**Κονράδος Α'. καὶ Ἑρρίκος Α'. : ἡ δυναστεία
τῶν Σαξόνων. 919 — 1024. — Ἀνανέω-
σις τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀρχῆς.**

§ 98. Κρίσιμος κατάστασις. 918. — Ὁ κίνδυνος οὗ-
τος παρουσιάσθη τῷ ὄντι κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Λουδοβίκου. Ἐπὶ
τῆς ἀσθενοῦς καὶ ἀδρανοῦς βασιλείας αὐτοῦ ἀνέκυψεν αὐτῇς παντα-
χρῦ ἡ αὐθαίρεσις ἐκείνη πρὸς κατὰστολὴν τῆς ὁποίας εἶχε μοχθήσει
Κάρολος ὁ Μέγας, ἡ βία δηλ. τῶν δουκῶν τῶν φυλῶν, καίτοι δὲν δυ-
νάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν τοῦτο πανταχοῦ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα.
Ἡ βία αὕτη ἦτο ζωτικώτατον ἀκόμη στοιχεῖον παλαιῶν χρόνων·
ὅπου εἶχεν ἀποκοιμηθῇ ἡ βασιλικὴ ἐξουσία, ἐξήσκει ἰσχυρὸς τις ἀνὴρ
ἐξ ἀρχαίου καὶ πλουσίου γένους διοικητικὴν καὶ κυβερνητικὴν ἐξου-
σίαν, ἣν ὑπεβόηθει τὸ γενικὸν συναίσθημα χώρας αἰσθανομένης
ἐαυτὴν ὡς ἐνιαῖόν τι ἀπὸ χρόνων παλαιῶν, ἐκαλεῖτο δὲ ἡ ἀρχὴ αὕτη
ἀντιθέτως πρὸς τὴν κομητικὴν δουκικὴν (Grafentum καὶ Her-
zogtum).

Οὕτω ἐν Φραγκωνίᾳ (Frauken) εὐρίσκομεν τὸν ἐπιφανῆ οἶκον τῶν
Βαθεμβεργίων, ἐναντίον τοῦ ὁποίου ὁ Ἀρνόλφος εἶχεν ἀνυψώσει ἕτερον,
τὸν τῶν Κονραδίνων, ἐξ οὗ ἤκμαζον ἤδη ἐν ὠρίμῳ ἀνδρικῇ ἡλικίᾳ δύο
υἱοί, ὁ Κονράδος καὶ ὁ Ἑρβάρδος· παρομοίως ἐν Σουηβίᾳ ἔσχυεν ὁ Βουρ-
χάρδος, δυνάμει εἰδῆσεις ἡμῶν ἀναφέρουσιν ὡς ἀπρίγκιπα τῶν Ἀλα-
μάνων, ἐν Βαυαρίᾳ ὁ Ἀρνόλφος, ἐν Σαξωνίᾳ οἱ Λιουδοβίγγοι, γέ-
νος ἀρχαῖον Σαξόνων εὐπατριδῶν, ὅπερ ἦτο ἐπιφανὲς ἐπὶ Καρόλου
τοῦ Μεγάλου καὶ ἐνωρὶς εἶχε προσέλθει εἰς τὸν χριστιανισμόν. Νέαν
δὲ δόξαν προσέκτησεν ὁ οἶκος οὗτος ἐν τῷ κατὰ τὰ σύνορα πολέμῳ
κατὰ τοῦ εἰσβάλλοντος σλαυϊσμοῦ, καὶ κατῴρθωσεν ὀλίγον κατ' ὀλί-
γον ν' ἀποκτήσῃ μεγάλας ἐδαφικὰς ἐκτάσεις, τὰς προσόδους τῶν

όποιων, κατ' ἀρχαῖον σαξωνικόν ἔθιμον, διεχειρίζοντο μρτὰ νοημοσύνης αἱ γυναῖκες τοῦ οἴκου. Ἦτο δὲ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἀρχηγὸς αὐτῶν ὡς δοῦξ ὁ Ὅθων, ὁ υἱὸς τοῦ Λιουδόλφου, ὁ ἐκλαμπρότατος, ἀνὴρ προβεβηκώς ἤδη τὴν ἡλικίαν.

Ἡ ἐθνικὴ ἐνότης, ὡς ἐννοοῦμεν αὐτὴν σήμερον, δὲν ὑπῆρχε, καὶ εὐκόλως ἐπῆρχετο τότε ἢ ἐρώτησις, ἢ ἄλλως ἐσφαλμένη, τί μᾶς χρειάζεται βασιλεὺς; Ἀλλ' ἡ ἰδέα τῆς ἐνότητος τοῦ κράτους—ἡ ἀδιάφορος γοητρία τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας,—ἣν εἶχεν ἀναζωογονήσει Κάρολος ὁ Μέγας, ἡ ἰδέα αὕτη ἔζη βεβαίως· καὶ ἡ ἰδέα αὕτη εἶχεν ἰσχυρὸν στήριγμα τὸ συμφέρον τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῆς, τῶν ἐπισκόπων. Ἡ ἐπάνοδος εἰς τὸν κατὰ φυλὰς βίον ἠδύνατο νὰ σημαίνει καὶ τὴν ἐπάνοδον εἰς τὴν εἰδωλωλατρείαν, ἥς αἱ ρίζαι ποσῶς δὲν εἶχον ἐκριζωθῇ ὀλοσχερῶς. Καὶ ἀπωαέρα δὲ τις σκέψις δύναται νὰ προστεθῇ εἰς τάνω ἔρω, σκέψις ἣτις δὲν ἀπησχόλει μόνους τοὺς μεγιστᾶνας, — ἡ σκέψις περὶ τῆς ἐπαπειλουμένης ἐπιδρομῆς ὑπὸ τῶν ἐπιφόβων Οὐγγρων. Ἀλλὰ καὶ μεταξὺ αὐτῶν τῶν μεγιστάνων εἶχεν ἀναπτυχθῇ πρὸ πολλοῦ ζωηρὰ ἐπικοινωνία, εἶχον ἀναπτυχθῇ μεταξὺ αὐτῶν πολλαπλοὶ δεσμοὶ καὶ μέσχα συνεννοήσεως διὰ τῶν διαιτῶν τοῦ κράτους, ἡ σημασία τῶν ὁποίων κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐστηρίζετο κυρίως ἐπὶ τῶν προσωπικῶν τούτων συναντήσεων ἢ ἐπὶ τῆς νομοθετικῆς δράσεώς των.

Α'. Κονράδος ὁ Α'. Ἐρρίκος ὁ Α'.

§ 99. Ἐκλογὴ Κονράδου. — Οὕτω ἡ ἰδέα τῆς ἐνότητος τῆς αὐτοκρατορίας παρέμεινεν ἰσχυρά· ἀεπράξε δὲ τοῦτο ὁ Μέγας Κάρολος διὰ τῆς δυνάμεως τῆς χριστιανικῆς πίστεως», λέγει συγγραφεὺς τις τοῦ αἰῶνος ἐκείνου, ὁ Βιδουκίνδος ὁ ἐκ Κορβέας, πειστικῶς καὶ ἐπιτυχῶς. Ἐν Φόρχεϊμ τῆς Φραγκωνίας περὶ τὰ τέλη τοῦ φθινοπώρου τοῦ ἔτους καθ' ὃ ἀπέθανεν ὁ Λουδοβίκος συνήλθον εἰς συνεδρίασιν οἱ μεγιστᾶνες. Δύο ἄνδρες προεῖχον πάντων· ὁ Κονράδος, δοῦξ τῆς Φραγκωνίας καὶ ὁ Ὅθων, δοῦξ τῆς Σαξωνίας ὁ τελευταῖος οὗτος μεγάλως τιμώμενος καὶ μεγάλας εἰς τὴν χώραν προσενεγκών ὑπηρεσίας, ἦτο ἡδὴ γέρων καὶ ἔστρεψε τὰς σκέψεις τῶν ἐκλογέων πρὸς τὸν ἐν ἀκμῇ τῆς ἡλικίας του διατελοῦντα Κονράδον, δν

πρὸς τοῖς ἄλλοις συνίστα εἰς τὴν ψῆφον αὐτῶν καὶ ἡ συγγενεία του μετὰ τοῦ οἴκου τῶν Καρολιδῶν· καὶ ἐξελέγη (911).

§ 100. Ἡ βασιλεία Κονράδου τοῦ Α' 911—918.— Ἡ βασιλεία οὕτη δὲν ὑπῆρξε ποσῶς εὐτυχής· ὁ Κονράδος, βασιλεὺς αἰρετός, εὗρεθῇ ἐνώπιον τοῦ χαλεποῦ καθήκοντος τῆς προσκλήσεως τοῦ κύρους κληρονομικοῦ βασιλέως, καὶ ἂν δὲ ἀκόμη εἶχε πάντα τὰ προσωπικὰ προσόντα δι' ὧν ἠδύνατο νὰ κατορθώσῃ τοῦτο, δὲν ἐζήσεν ὁμως τὸν πρὸς τοῦτο ἀπαιτούμενον χρόνον. Ἐκέκτητο μὲν τὴν προσωπικὴν ἀγροεῖαν Φράγκου εὐπατρίδου, πλὴν δὲ τούτου ἀναφέρονται καὶ περιστατικὰ ἐξ ὧν ἀποδεικνύεται ὁ φιλελεύθερος καὶ φαιῦρος χαρακτήρ αὐτοῦ, ὡς λόγου χάριν ἡ ἐπίσκεψις του εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ ἁγίου Γάλλου, χάρις εἰς τὴν ὅποίαν οἱ μαθηταὶ τοῦ μοναστηρίου, οἱ ὑπὸ αὐστηρὰν ἐν γένει διατελοῦντες δόλαιαν, διήλθον τρεῖς καλὰς ἡμέρας.

Ἄλλ' ἡ τύχη δὲν ἠνένησεν αὐτόν· Ἀπόπειρά τις ἀνακτήσεως τῆς Λιθαριγγίας καὶ ἐνώστεως μετὰ τοῦ Ἀνατολικοῦ Φραγκικοῦ Κράτους ἀπέτυχε, ἀλέσως δὲ τὸ ἐπόμενον ἀπὸ τῆς ἀναρρήσεως τοῦ Κονράδου ἔτος ἀπέθανεν ὁ δοῦξ τῆς Σαξωνίας Ὁθων, εἰς οὗ τὴν ἰσχυρὰν προσωπικότητα ὠρείλετο ἡ ἐκλογὴ τοῦ Κονράδου, καὶ ὅστις, ἀνὴρ διαπρεπής ἐξ ὅτων γνωρίζομεν περὶ αὐτοῦ, ἠδύνατο ν' ἀποβῇ ὁ κυριώτερος σύμβουλος καὶ τὸ στήριγμα τοῦ Κονράδου (912).

Ἀνεφάνησαν δὲ δύο ἀντιμέτωπα κόμματα, τὸ μὲν αὐτοκρατορικόν, διευθυνόμενον ὑπὸ τινων μεγάλων κληρικῶν, τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Μογουντίας Χάττωνας, τοῦ ἐπισκόπου τῆς Κωνσταντίας Σολομάντος, καὶ τῶν ἐπισκόπων Σαλσβούργου καὶ Φρεϊσίγγης, κόμμα εἰς ὃ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐνεπιστελλετο ὁ Κονράδος, καὶ τὸ τῶν δουκῶν τῶν φυλῶν ἢ τῶν παρομοίας θέσεως μεγιστάνων, οἵτινες δὲν ἠθέλουν νὰ ἐπεκταθῇ ἡ βασιλικὴ ἐξουσία πέραν ὠρισμένου μέτρου.

Ὁ σπουδαιότερος αὐτῶν ἦτο ὁ τοῦ Ὁθωνος υἱὸς Ἑρρίκος, ὅστις ὑπείσπελθὼν εἰς τὴν κληρονομίαν τοῦ προσφιλοῦς ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Σαξωνῶν οἴκου αὐτοῦ, κατώρθωσε διὰ τῶν μεγάλων προσωπικῶν αὐτοῦ προτερημάτων νὰ καταστήσῃ αὐτόν προσφιλέστερον ἀκόμη ἐνίσχυε δὲ ἔτι μᾶλλον τὴν θέσιν αὐτοῦ ἐν τῇ χώρᾳ διὰ γάμου μετὰ τῆς Μιχθίλδης, τῆς θυγατρὸς ἐπιφανοῦς βεστφαλικοῦ οἴκου, σεμνυνομένου ἐπὶ

τῶν ὁποίων ἐδῆρϋτο αὕτη. Ἡ μέση Ἰταλία διετέλεσεν ἐπὶ τριάκοντα περίπου ἔτη ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Ἀράβων, οἵτινες εἶχον ἐγείρει φρούριον παρὰ τὸν Γαριλιάνον, ὁπόθεν μετεκόμιζον εἰς Σικελίαν ἢ εἰς Ἀφρικὴν τὸ προϊόν τῶν λεηλασιῶν ἢ καταπιέσεών των· μόνον δὲ κατὰ τὸ 916 διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ πάπα Ἰωάννου τοῦ Ι'. ἀντετάχθη ἐνταῦθα κατ' αὐτῶν ἀντίστασις τις.

Ἐπὶ μακρότερον δὲ χρόνον καὶ διαρκέστερον ἐμαστίζετο ἡ ἄνω Ἰταλία ἀπὸ τοῦ Φραξινέτου ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἐκείνων ἐχθρῶν οἵτινες ἔφραττον διὰ πύργων τὰς ὁδοὺς τῶν Ἀλπεων. Τῷ 899 ἐγένοντο αἱ πρῶται πρὸς τὰ μέρη ταῦτα ἐξ Ἀνατολῶν οὐγγρικά ἐπιδρομαί, ἐπανελαμβάνοντο δὲ σχεδὸν κατ' ἔτος. Τῷ δὲ 926 προέβησαν οἱ Οὐγγροι μέχρι τῆς Ρώμης. Καὶ ἡττήθησαν μὲν αὐτόθι, ἐν ἔτει 942 ἀλλὰ τὴν λομβαρδικὴν πεδιάδα ἐξηκολούθουν λυμαινόμενοι ἐπὶ μακρὸν ἔτι χρόνον.

Ὡς ἐκ τῶν περιστάσεων δὲ τούτων πᾶς ὁ δυνάμενος ἔφευγε πρὸς τὰς πόλεις, αἵτινες ἔσπευδον νὰ ἐπεκτείνωσι καὶ ἐνισχύωσι τὰ ὀχυρωματικὰ ἔργα των καὶ αἵτινες ἔνεκα τούτου ἐσώζοντο πολλάκις διὰ τινος πολιορκίας ἢ χρηματικῆς καταβολῆς· δύναται τις μάλιστα νὰ εἴπῃ ὅτι συνετέλεσε τοῦτο εἰς τὴν ἀκμὴν βιοποριστικῶν καὶ τεχνικῶν τινῶν κλάδων καὶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀστικοῦ ἐκείνου στοιχείου τοῦ τοσοῦτον πολυσημάντου διὰ τὴν Ἰταλίαν, οὐδόλως δὲ ἐμειώθη καὶ ἡ ἐμπορικὴ κίνησις καὶ ἡ εὐημερία τοῦ λαοῦ ἥτις ἦτο ἀρκούντως μεγάλη ὥστε νὰ προκαλῇ νέας λαφυραγωγίας. Ἀλλὰ καὶ ἄλλην σπουδαιότεραν ἀκόμη συνέπειαν τῶν ἐπιδρομῶν τούτων δύναται τις νὰ παραδεχθῇ· ὁ κοινὸς κίνδυνος καὶ ἡ ἀνάγκη, ἡ συμβίωσις εἰς τὰ ὀχυρὰ καταφύγια τῶν πόλεων προσήγγιζε τὰ διάφορα στοιχεῖα ἐξ ὧν ἀποτελεῖτο ὁ ἰταλικὸς πληθυσμὸς, τὰ γερμανικὰ καὶ τὰ ρωμανικὰ, καὶ ἐπετάχυνε τὴν συγχώνευσιν αὐτῶν διὰ κοινῆς γλώσσης καὶ κοινῶν ἡθῶν. Φοβερὰ ὁμως ὑπῆρξεν ἡ ἐπιρροὴ τῆς ἀσταθείας πασῶν τῶν σχέσεων ἐπὶ τῆς ἡθικῆς καταστάσεως. Προεκάλεσε τὴν ἰδιοτελεῇ ἐκείνην ἐπιθυμίαν ταχείας προαγωγῆς καὶ ἐξηφάνισεν ὀλοσχερῶς καὶ τὴν ἐλαχίστην συνείδησιν τοῦ δικαίου, ἣν ἐν γένει εἶχον οἱ ἄνθρωποι τῶν χρόνων ἐκείνων· πᾶς ὁ ἔχων ἐξουσίαν μετεχειρίζετο αὐτὴν ὡς τύραννος, ὁ μικρὸς ἐν μικρῷ, ὁ μέγας ἐν μεγάλῳ.

Ἄφοῦ ἐν Γερμανίᾳ εἰς μάτην ἀναζητοῦμεν τὴν γερμανικὴν πίστιν, ζῶσαν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους μᾶλλον εἰς τὰς ρητορικὰς ἱστοριογραφίας ὥς φράσις κενὴ ἐννοίας μᾶλλον ἢ ὥς πραγματικότης, ἐννοεῖται ὅτι ἐν Ἰταλίᾳ βάσις τῶν ἠθικῶν σχέσεων ἦτο ἡ ἀπιστία, ἡ ἀλλαγὴ κυρίου, ἡ διπροσωπία, δι' ἧς εἶχε τις διαρκῶς δύο κυρίους συγχρόνως, ὅπως ἐξαπατᾷ τὸν ἕνα διὰ τοῦ ἄλλου καὶ ἐκμεταλλεῖται ἀμφοτέρους· ὅτι δὲ ἐκ τῆς ἀχαλινώτου ἐκείνης ἰδιοτελείας ἀνεπτύχθη θρασεία καὶ ἀχαλίνωτος ἡ ἀκολασία καὶ ταχέως ἀπέβαλε πᾶσαν αἰδῶ, εἶναι ἐντελῶς σύμφωνον πρὸς τοὺς νόμους τοὺς διέποντας τὸν ἠθικὸν κόσμον. Καὶ διὰ τοῦτο ἐν οὐδεμιᾷ ἐποχῇ ἐξήσκησαν γυναῖκες ἀνῆθικοι τοσαύτην ἐπιρροήν, ὅσον ἔπραξαν τοῦτο ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ δεκάτου αἰῶνος.

§ 112. Ἡ παπωδύνη. — Παρὰ τῆς ἐκκλησίας δὲν ἠδύνατο νὰ ἐλπίζῃ τις σωτηρίαν, καίτοι δὲ ἔλειπον παρ' αὐτῇ ποσῶς αὐστηροὶ καὶ σπουδαῖοι ἄνδρες, ἀποτροπιάζόμενοι τὴν φοβερὰν ταύτην ἐπικράτησιν τοῦ Σατανᾶ.

Οἱ ἐν τῇ γενικῇ κατακερματίζει μεγάλην ἐξουσίαν ἀποκτήσαντες ἐπίσκοποι εἶχον ἐξαχρειωθῇ καὶ αὐτοὶ ὥς οἱ κοσμικοὶ εὐπατρίδαι. Καὶ αὐτὰ τὰ μοναστήρια ὀλίγην ἐδείκνυσαν δύναμιν ἀντιστάσεως· τὸ δὲ χερίστον πάντων ἦτο ὅτι αὐτὴ ἡ πηγὴ εἰς ἣν ἔκτοτε κατέφευγεν ὁ κόσμος πρὸς συμβουλὴν καὶ ὁδηγίαν εἰς ζητήματα πίστεως εἶχε δηλητηριασθῇ. Ἡ παπικὴ ἔδρα εἶχε μεταβληθῇ εἰς ἄθυρμα καὶ ὄργανον διεφθαρμένων ἀριστοκρατικῶν οἰκογενειῶν καὶ φατριῶν, καὶ κατὰ τὴν μακρὰν ἀπὸ τοῦ 904 μέχρι τοῦ 955 περίοδον δύο ἐπιφανεῖς καὶ ἀσεβεῖς γυναῖκες, ἡ Θεοδώρα καὶ ἡ θυγάτηρ αὐτῆς Μαροζία, ἀνύφουν ἐπὶ τοῦ παπικοῦ θρόνου τὰ ὄργανα αὐτῶν, τοὺς ἐραστάς, τοὺς υἱούς, τοὺς εὐνοουμένους αὐτῶν, διὰ φόβου καὶ προδοσίας, ἂν μὴ ἠδύναντο ἄλλως νὰ ἐπιτύχωσι τοῦ σκοποῦ των.

Υἱὸς τις τῆς Μαροζίας ἀνέβη ἐπὶ τοῦ παπικοῦ θρόνου (932) ὥς Ἰωάννης ΙΑ'. μετὰ τὸν πνιγμὸν τοῦ πάπα Ἰωάννου τοῦ Ι'. ἐν τῇ εἰρκτῇ, δεύτερος δὲ υἱὸς τῆς, ὁ Ἀλβερίχος, ἐξεδίωξεν ἐκ Ρώμης τὸν βασιλέα ἐκεῖνον τῆς Ἰταλίας, Οὐγὸν τὸν τῆς Ἀρελάτης, ὃν εἶχε συζευχθῇ ἢ ἀποτρόπαιος γυνή· ἐξήσκησε δὲ ἔπειτα ὥς συγ-

κλητικός τὴν κοσμικὴν ἐν τῇ πόλει κυριαρχίαν ἐπὶ εἴκοσι δύο ἔτη (954).

Ἡ κάτω Ἰταλία διετελεῖ ὑπὸ τὴν ἐλληνικὴν κυριαρχίαν· ἐὰν δὲ ὑπελείπετο ἀκόμη ἐν τῷ Ἀνατολικῷ Ρωμαϊκῷ κράτει ὀλίγη τις δύναμις θὰ ἠδύνατο τοῦτο ν' ἀνακτήσῃ νῦν τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ πάσης τῆς Ἰταλίας.

§ 113. Βασιλεία Βερεγγαρίου. — Ἄλλ' οὐδὲν τὸ ἀγαθὸν ἠδύνατο νὰ ἔλθῃ ἐκεῖθεν, ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Εἰς μόνον ἀνὴρ ἦτο ἀρκούντως ἰσχυρὸς ὅπως ἐπαναφέρῃ ποῖαν τινα εὐτακτον κατάστασιν ἐν τῇ ἀναστάτῳ ταύτῃ χώρᾳ, ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἀνατολικοῦ Φραγκικοῦ Κράτους, ὅστις πρὸ πολλοῦ ἤδη εἶχε λάβει ἀφορμὴν νὰ στρέψῃ τὴν προσοχὴν αὐτοῦ εἰς τὰ εὐτυτικοφραγκικά καὶ τὰ ἰταλικά πράγματα.

Ὁ βασιλεὺς Οὐγός, δὲν εἶχε δυνηθῇ νὰ στερεώσῃ τὴν τυραννίδα του, ἐξ ἧς οὐδεμία προήλθε διαρκὲς τάξις· ἀντ' αὐτοῦ δὲ ἦλθεν ὁ νεαρὸς υἱὸς αὐτοῦ Λοθάριος, ὅστις ἀνεγνωρίσθη ὡς βασιλεὺς δυνάμει συνθήκης μετὰ τοῦ κραταιοτέρου τῶν ἐχθρῶν τῆς Βουργουνδίας, τοῦ μαρκιῶνος Βερεγγαρίου. Ἄλλ' ὁ Λοθάριος ἀπέθανε νεώτατος ἔτι τὴν ἡλικίαν ἐν ἔτει 950, ὁ δὲ Βερεγγάριος ἔκρινε κατάλληλον τὸν καιρόν, ὅπως φέρῃ τὸ ἰταλικὸν στέμμα εἰς τὸν οἶκόν αὐτοῦ.

Ἐζήτησε δὲ ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀδαλθέρτου τὴν χεῖρα τῆς νεαρᾶς χήρας τοῦ Λοθαρίου Ἀδελαΐδος, Βουργουνδίας περιγίπτισης, ἣτις περιῆλθεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του ἐν ἔτει 951. Εἰς τῶν κομήτων αὐτοῦ ἔρριψεν αὐτὴν ἐν τῇ εἰρκτῇ παρὰ τὴν Γάρδαν λίμνην, ἐγένετο δὲ κατ' αὐτῆς καὶ χρήσις κακώσεων, ὅπως ἐξαναγκασθῇ νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὴν θέλησιν τοῦ ἰσχυροῦ.

§ 114. Ὅθων καὶ Ἀδελαΐς. 951 — Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ ἐξωτερικὴ ἀφορμὴ εἰσβολῆς Ὅθωνος τοῦ Α' εἰς Ἰταλίαν. Ἡ ἀποφασίς αὐτοῦ ὑπῆρξε μεγάλη καὶ λίαν ἀποτελεσματικὴ. Ἐξωπλίσθη μεγάλη στρατιωτικὴ δύναμις, μετέσχον δὲ τῆς στρατείας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Βροῦνος, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἑρρίκος, δοῦξ τῆς Βαυαρίας, ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ Κονράδος τῆς Λοθαριγγίας, στρατείας ἦν εἶχεν ἤδη ἀρχίσει προώρως καὶ ἰδίῳ ὀνόματι ἄλλ' ἀνεπιτυχῶς ὁ υἱὸς αὐτοῦ Λιουδόλφος.

Ὁ Βερεγγάριος δὲν ἠδύνατο νὰ ἰσοφαρίσῃ τὴν δύναμιν τοῦ βασιλέως τῶν ἀνατολικῶν Φράγκων, ἡ δὲ αἰχμάλωτος αὐτοῦ εἶχεν ἤδη εὕρει τὸ μέσον νὰ ἐξέλθῃ τῆς εἰρκτῆς. Εἶχεν αὕτη ὁπαδοὺς εἰς τὴν χώραν καὶ ἐκέκτητο ἱκανὰ προσωπικὰ προτερήματα, ὅπως κριθῇ ἀξία σύζυγος τοῦ ἐν χηρείᾳ ἐκ τοῦ πρώτου γάμου του διατελοῦντος βασιλέως Ὁθωνος· ὁ γάμος ἐτελέσθη κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐν Παβίᾳ, καὶ ἡ νεκρὰ ὥραία καὶ συνετὴ γυνὴ ἐκτήσατο παραχρῆμα ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ βασιλέως συζύγου τῆς· ἀλλὰ τὸ τελευταῖον σχέδιον αὐτοῦ, τὴν ἀνανέωσιν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἀξιώματος Καρόλου τοῦ Μεγάλου, διὰ τῆς σιέψεως αὐτοῦ ὡς αὐτοκράτορος ἐν Ρώμῃ, δὲν ἠδύνατο νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν φορὰν ταύτην. Ὁ πάπας διατελὼν ἔτι ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ συγκλητικῆς Ἀλβερίχου, δὲν ἐφαίνετο πρόθυμος, ὁ δὲ Ὁθων ὤφειλε ν' ἀποφύγῃ τὴν διὰ βίας ἀπόκτησιν τοῦ στέμματος τόσῳ μᾶλλον, ὅσῳ ταχέως ἐδείχθη ὅποιαι δυσκολίαι ἀνεφύησαν αὐτῷ ἐκ τῆς νέας καταστάσεως τοῦ πολιτικοῦ δηλονότι γάμου καὶ τοῦ βασιλικοῦ ἀξιώματος τῆς Ἰταλίας.

§ 115. Τὸ βασίλειον τῆς Ἰταλίας. Ἡ στάσις τοῦ Λιοδόλφου καὶ τοῦ Κονράδου. — Ἄνευ δὲ μεγάλης δυσκολίας συνεβιβάσθη οὗτος μετὰ τοῦ Βερεγγαρίου. Οὗτος ὑπετάχθη αὐτῷ ἐν Μαγδεβούργῳ, καὶ ἔλαβεν ὡς τιμᾶριον τὸ βασίλειον τῆς Λομβαρδίας· ἀλλ' αἱ μαρκιωνίαι αἱ ἀποτελοῦσαι τὸ ἀρχαῖον δουκάτον τῆς Φριούλης ἀπεχωρίσθησαν τῆς Ἰταλίας καὶ ἠνώθησαν μετὰ τῆς Βυαρίας, ἥς ὁ δούξ Ἑρρίκος ἐκτήσατο ἐν γένει κατὰ τὴν νέαν διάταξιν τῶν πραγμάτων τὴν μεγίστην ἐπιρροήν, καὶ προφανῶς ἠννοεῖτο ὑπὸ τῆς βασιλείας.

Ἀκριβῶς δὲ τοῦτο ἐπέφερε τὴν ἐκρηξίν τῆς ὀργῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ Ὁθωνος, τοῦ ἐκ τοῦ πρώτου γάμου, Λιοδόλφου, — ὅστις πρὸ πολλοῦ διετέλει μετὰ τοῦ θείου του εἰς σχέσεις τεταμένας, — ὡς καὶ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ Κονράδου τοῦ τῆς Λοθαριγγίας.

Νέα ἄλυσις ἀπιστιῶν, προδοσιῶν καὶ ἀνοσιουργημάτων ἐκατέρωθεν πληροῖ τὸ δεῦτερον τοῦτο ἡμισυ τῆς βασιλείας Ὁθωνος τοῦ Α'.· ἐφάμιλλος τῆς προτέρας σειρᾶς κατὰ τὴν ἀσχημίαν. Δυσκόλως δύναται τις νὰ παραδεχθῇ ὅτι εἶχε λόγους ἀνησυχίας ὁ Λιοδόλφος καὶ ἔπρεπε νὰ θεωρήσῃ κινδυνεύουσαν πράγματι τὴν κληρονομικὴν διαδοχὴν του, ὅτε ἔτεκεν ἡ Ἀδελαΐς υἱόν, εἰς δὲ ἐδόθη τὸ

ὄνομα τοῦ πάππου αὐτοῦ Ἑρρίκου· ἐν τούτοις εἶναι περίεργον ὅτι οἱ συνωμόται, εἰς οὓς προσετέθη καὶ πολυμήχανός τις καὶ ἀσυνείδητος κληρικός, ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Μογουντίας Φρειδερίκος, καίτοι δὲν δύναται τις νὰ καταδείξῃ εἰδικῶς τὴν προδοσίαν του, εὗρον τόσον εὐνοϊκὸν ἔδαφος. Παρέσυραν τὸν βασιλέα εἰς Μογουντίαν, ὅπου ἡδύνατο οὗτος νὰ ἐλπίζῃ ὅτι ἐπιεικῶς θὰ συνεβιβάζετο μετ' αὐτῶν, ἀργὰ δὲ παρετήρησεν ὅτι εἶχεν ἐμπέσει εἰς τὴν ἐξουσίαν των. Ἠναγκάσθη δὲ νὰ ἀποδεχθῇ τοὺς ὅρους ἀμφοτέρων ὁρῶν, οὓς δὲν γινώσκομεν ἐν τοῖς καθ' ἑκάστα, οὕτω δὲ ἀνέκτησε τὴν ἐλευθερίαν του.

Καὶ αὐτὸς ὅμως ἦτο τέκνον τῆς ἐποχῆς τοῦ συνθήκην δολίαν καὶ ἐκβεβιασμένην ἐνόμιζεν ὅτι δὲν ὑπεχρεῶτο νὰ τηρήσῃ· ἐπιστρέψας δὲ εἰς Σαξωνίαν ἐπεκράτησε ταχέως καὶ συνεκάλεσε δίαιταν ἐν Φρίτσλαρ, ἐνθα ἔμελλε νὰ κριθῇ ἡ ὑπόθεσις τοῦ Λιουδόλφου καὶ τοῦ Κονράδου παρουσίᾳ αὐτῶν τούτων. Ἄλλ' οὗτοι δὲν προσῆλθον, διὸ προεγράφησαν αὐτοὶ τε καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Μογουντίας καὶ καθρέθησαν τῶν δουκᾶτων αὐτῶν ἦσαν ὅμως ἀρκούντως ἰσχυροί, ὅπως ἀναλάβωσι τὸν ἀγῶνα, οὗ ἡ τύρβη πάραυτα ἐπεξετάθη καθ' ὅλην τὴν Γερμανίαν.

Ὁ βασιλεὺς ὤρμησε μετὰ ἰσχυροῦ στρατοῦ κατὰ τῆς Μογουντίας, ἥτις ὑπέστη πολύμηνον πολιορκίαν. Ἐγένετο συνεντευξις τῶν δύο στασιωτῶν μετὰ τοῦ πατρὸς πρὸ τῶν πυλῶν τῆς πόλεως, λέγεται δὲ ὅτι ὁ Βρεῦνος, ὁ θεῖος, παρέστησε μετὰ ζωηρότητος εἰς τὸν ἀποτυφλωμένον Λιουδόλφον τὸ ἀνοσιούργημα καὶ τὴν μωρίαν αὐτοῦ· ἀλλ' εἰς μάτην.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπεξετάθη ἡ στάσις καὶ εἰς τὴν Βαυαρίαν, εὔρε δὲ ἐν αὐτῇ σύμμαχον καὶ ἀρχηγόν τὸν Ἀρνόλφον ἐκεῖνον, ὃν ὁ Ὁθων εἶχε τάξει ἐν ἔτει 938, ὅτε ἐκανονίσθησαν τὰ πράγματα τῆς Βαυαρίας, παρὰ τῷ νεωστὶ διορισθέντι δουκὶ Βερθόλδῳ ὡς π α λ α τ ι ν ὀ ν κ ὀ μ η ν (Pfal zgraf) ἦτοι βασιλικὸν ἐπίτροπον, εἰς δὲν ἦτο ἀνατεθειμένη ἡ ἐπίβλεψις τῶν βασιλικῶν φρουρῶν καὶ ἐν γένει ἡ περιφρούρησις τῶν βασιλικῶν δικαιωμάτων. Καὶ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ Σαξωνίᾳ κατωρθώθη νὰ προσελκυσθῇ μερίς τις ὑπὲρ τοῦ Λιουδόλφου καὶ τοῦ Κονράδου.

Ἐν Σουηβίᾳ καὶ ἐν Φραγκωνίᾳ ἡ στάσις ἐθριάμβευε, καὶ

ὁ βασιλεὺς ἠναγκάσθη ἄνευ ἀποτελέσματος ν' ἀποσυρθῇ ἐκ Ρεγενσθούργου ὡς καὶ ἐκ Μογούντίας· μόνον δὲ ἐν Λοθαριγγίᾳ ὑπερίσχυεν ὁ βασιλεὺς.

Ἐνταῦθα ἡ ἑκτακτος θέσις ἤγαγε τὸν βασιλέα εἰς λήψιν ὅλως ἐκτάκτου μέτρου : ἐνῶ δηλαδή, ἀποθανόντος τοῦ τότε ἀρχιεπισκόπου Κολωνίας κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 953, ἡττολεῖτο περὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ διαδόχου αὐτοῦ, ἐξελέγη δὲ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Βρουῖνος, μετέδωκεν αὐτῷ συγχρόνως καὶ τὴν δουικὴν ἐξουσίαν ἐν Λοθαριγγίᾳ.

Οἷος δὴποτε σπουδαῖος πολιτικὸς σκοπὸς δὲν παρατηρεῖται παρὰ τοῖς στασιώταις· περὶ ἐθνικῆς γερμανικῆς ἀντιπολιτεύσεως κατὰ τῆς ἰταλικῆς πιλιτικῆς τοῦ Ὁθωνος οὐδεὶς παρ' αὐτοῖς, ὡς καὶ ἐν γένει, λόγος· γυμνὴ ἰδιοτέλεια ὤθεϊ αὐτοὺς καὶ εἰς μάτην ἀναζητεῖ τις εὐγενέστερον ἐλαττήριον ἢ πλάνην. Ἄλλ' αἱ συνέπειαι ἐφάνησαν τάχιστα· ἐνωρὶς ἐν ἔτει 954 πολυπληθεῖς εἰσέλασαν οἱ Οὐγγροι, οὓς κατ' ἐπανάληψιν εἶχε νικήσει ὁ δοῦξ Ἑρρίκος. Ὁ Λιοδόλφος δὲ καὶ ὁ Κονράδος φέρουσιν ἐπὶ τῆς ράχεώς των τὴν βαρεῖαν μομφήν, ὅτι προσεκάλεσαν τοὺς ἐχθροὺς ἐκείνους αὐτοῦ τούτου τοῦ χριστιανικοῦ ὀνόματος εἰς τὴν χώραν· εἶναι τουλάχιστον γνωστὸν ὅτι ἐχρησιμοποιοῦν αὐτοὺς κατὰ τῶν ἐν Λοθαριγγίᾳ καὶ Φραγκωνίᾳ βασιλικῶν.

Ὁ βασιλεὺς ἐπολιτεύθη μετὰ μεγάλης συνέσεως. Συνεκέντρωσεν ἰσχυρὸν στρατὸν κατὰ τῶν Οὐγγρων, δι' αὐτοῦ δὲ ὑπέταξε τὴν Βαυαρίαν, ὅποθεν εἶχον ἤδη χωρήσει περαιτέρω οὗτοι· ἀλλ' αὐτὴ αὕτη ἢ εἰσβολὴ τῶν Οὐγγρων ἐσυνέτισεν ἱκανούς, καὶ πανταχοῦ ἀνήγειρεν αὐτῆς κεφαλὴν ἢ βασιλικὴν μερίς. Ἀπέδειξε δὲ ὁ Ὁθων τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ, τῶν ὁποίων ὁ ἀγὼν οὐδεμίαν ἐπεδέχετο ἠθικὴν δικαιολογίαν, ἔτι μᾶλλον ἀδικοῦντας, συγκαλέσας σύνοδον ἐν Λάγγένζεν παρὰ τὴν Νυρεμβέργην, ὅπου ἔπρεπε ν' ἀποκατασταθῇ ἡ εἰρήνη. Ἐπὶ τούτοις ὑπῆκουεν ὁ Κονράδος, κατέθηκε τὰ ὅπλα καὶ ἐνεφανίσθη εἰς τὴν συνέλευσιν ἐκείνην, εἰς ἣν παρῆσαν πολυάριθμοι κοσμικοὶ καὶ ἐκκλησιαστικοὶ μεγιστᾶνες.

Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Φρειδερίκος προσῆλθεν ἐπίσης εἰς τὴν συνέλευσιν καὶ ἡμνηστεύθη· ἐνεφανίσθη δὲ καὶ ὁ Λιοδόλφος, δὲν κατῴρωσεν ὁμῶς νὰ κατασιγᾷ τὸ κατὰ τοῦ θείου μῖσος, ἀπῆλθε καὶ ἐδοκίμασεν ἀποξ' ἔτι τὴν τύχην τῶν ὀπλων· μετὰ τινὰς ὁμῶς μῆνας ἐζήτησε καὶ

αὐτὸς χάριν παρὰ τοῦ βασιλέως. Ἐν συνόδῳ δὲ συγκροτηθεῖση ἐν Ἀργαταίᾳ περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους ἐκρίθη ἡ διαφορὰ των. Ὁ Λιουδόλφος καὶ ὁ Κονράδος ἐκηρύχθησαν ἑκπτῶτοι τῶν δουκάτων καὶ τῶν τιμαριῶν των, ἀφέθησαν δὲ εἰς αὐτοὺς μόνον αἱ ἰδιαιτέρας των κτήσεις.

Καὶ τὴν μὲν Σουηβίαν ἔλαβεν ὁ Βουρχάρδος ὁ υἱὸς τοῦ ἐν ἔτει 926 ἀποθανόντος δουκός, τὴν δὲ Λοθαριγγίαν ὁ Βροῦνος, εἰς δὲ τὴν σπουδαίαν ἀρχιεπισκοπικὴν ἑδραν τῆς Μογουντίας, χρηρέυσαν ἀρτίως διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Φρειδερίκου, ἀνυψώθη φυσικὸς τις υἱὸς τοῦ βασιλέως, ὁ Γουλιέλμος.

Μόνον δὲ κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος 955 ὑπετάχθη ἡ σκληροτράχηλος Ρεγενσβούργη καὶ οὕτω ἔληξεν ἡ λιουδολφικὴ στάσις, ὁ δεῦτερος τῶν μεγάλων ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ὁθωνος τοῦ Δ'. ἐμφυλίων πολέμων.

§ 116.—Ἡ πρὸς τοὺς Οὐγγρους μάχη ἐν τῇ πεδιάδι τοῦ Λέχα, 955.—Ὁ βασιλεὺς ἐπανέκαμψεν εἰς Σαξωνίαν καὶ ἠγωνίζετο ν' ἀποτελειώσῃ νικηφόρως εἰ δυνατόν τὸν πόλεμον ἐκεῖνον, ὃν μετὰ κόπου διεξήγον ὁ Ἑρμάνος καὶ ὁ Γέρων, τὸν πόλεμον κατὰ τῶν πρὸς τὰ βορειανατολικά σλαυικῶν φυλῶν, τῶν ὑπὸ τῶν συγγραφῶν περιληπτικῶς Βένδων καλουμένων, ὅτε ἀνεκάλεσεν αὐτὸν καὶ αὐθις πρὸς νότον ἢ εἰδήσις περὶ ἐπικειμένης τῶν Οὐγγρων εἰσβολῆς. Πολυαριθμότερος δὲ παρά ποτε ἦτο τὴν φορὰν ταύτην ὁ στρατὸς αὐτῶν ὁ συναθροισθεὶς εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Αὐγούστης.

Οἱ Οὐγγροι διηύθυνον τὰς ἐπιθέσεις αὐτῶν κατὰ πρῶτον κατὰ τῆς πόλεως Αὐγούστης, ἣν παρώρμα πρὸς ἀντίστασιν ὁ ἐπίσκοπος Οὐλερίχος, πιστὸς ὁπαδὸς τοῦ βασιλέως. Παρητήθησαν ὅμως τῆς ἐπιθέσεώς των, ὅτε ἔμαθον τὴν προσέγγισιν τοῦ βασιλικοῦ στρατοῦ. Αἱ εἰδήσεις ἡμῶν περὶ τῆς κοσμοϊστορικῆς ἐν τῇ πεδιάδι τοῦ Λέχα μάχης κατὰ τὸν Αὐγούστον τοῦ 955, καίπερ λεπτομερεῖς ἐν τοῖς κατέκαστα, δὲν εἶναι ὅμως τοιαῦται, ὥστε νὰ δύναται τις νὰ παραστήσῃ τὴν πραγματικότητα τῆς μεγάλης ταύτης μάχης μετὰ πεποιθήσεως εἰς τὴν ὀρθότητα τῆς εἰκόνης. Ὁ Ὁθων εἶχε κατορθώσει νὰ συναθροίσῃ τὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις τοῦ κράτους, τὰς δυνάμεις δηλονότι ἃς ὤφειλον νὰ παρέχωσιν οἱ τιμαριῶται καὶ ὄχι πάσας τὰς

ἔθνικας δυνάμεις, μόνον δὲ αἱ λοθαριγγικαὶ δὲν εἶχον προλάβει νὰ ἔλθωσιν ἐν καιρῷ. Παρῆσαν Σάξωνες καὶ Βαυαροί, Σουηβοὶ καὶ Φράγκοι, καὶ ἡ λόγχη δὲ μετὰ τῆς εἰκόνης τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ—αὐτοῦ τοῦ ἀγγελοῦ», ὡς ἀπεκαλεῖτο τὸ πολεμικὸν τοῦτο ἔμβλημα,—εὐρίσκετο παρὰ τῷ βασιλικῷ στρατῷ· ὁ τότε δούξ τῆς Λοθαριγγίας Κονράδος ἐξιλέωσεν ἐνταῦθα τὸ ἔγκλημα τῆς προδοσίας δι' ἥρωικῆς πάλης καὶ ἐντίμου θανάτου, ἐνῷ ὁ ἀρχαῖος νικητὴς τῶν Οὐγγρων, ὁ δούξ Ἐρρίκος, δὲν ἠδυνήθη ἔνεκα ἀσθενείας νὰ μετάσχη τῆς κρισίμου ταύτης μάχης.

Ἐλαβε δὲ ἡ μάχη κατ' ἀρχὰς δυσάρεστον τροπὴν, μοίρας τινὸς τῶν Οὐγγρων κατορθώσασθαι νὰ λάβῃ τὰ νῶτα τοῦ βασιλικοῦ στρατοῦ καὶ νὰ λυφραγωγῇ τὰς ἀπισκευὰς αὐτοῦ· ἀλλ' ἡ κυρία δύναμις αὐτῶν σινετριβῇ ὑπὸ τῶν ἐν τάξει προελασάντων Γερμανῶν, οἵτινες, ὡς φαίνεται, ἀπετελοῦντο ἐξ ἐπιλέκτων πεζῶν καὶ κυρίως θωρακοφόρων ἢ βαρέως ὀπλισμένων ἱππέων, ἡ δὲ φυγὴ ἀπέβη ὀλεθριωτέρα τῆς μάχης εἰς τὰ ἀποσυντεθέντα καὶ ἀδιοίκητα σμήνη τῶν Οὐγγρων.

Ὁ Ὁθων κατεδίωξε μετὰ δυνάμει τὸς ἠττηθέντας· οἱ αἰχμάλωτοι δὲν εὗρισκον εὐδεμίαν χάριν· ἅμα ὡς εὗρισκον οἱ διώκοντες ὁμάδα τινὸς ἐχθρῶν κεκρυμμένην ἔθετον ἀμέσως πῦρ εἰς τὸ καταφύγιόν των. Αὐτὴ ἦτο ἡ τελευταία μεγάλη κρίσις, μεθ' ἣν δὲν ἀπετόλμησε πλέον ὁ ἄγριος λαὸς νέαν εἰσβολὴν εἰς τὰς δυτικὰς χώρας.

§ 117. **Νίκη κατὰ τῶν Βένδων.**—Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους κατήχθη ἐπίσης μεγάλη νίκη κατὰ τῶν Βένδων παρὰ τὸν Ρέγνιτς [ποταμὸν], ἡγουμένου τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ τούτου τοῦ Ὁθωνος· ἡ κεφαλὴ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ἐχθρῶν ἐκομίσθη εἰς τὸν βασιλέα, 700 δὲ αἰχμάλωτοι ἀπεκεφαλίσθησαν. Μετέσχε δὲ τῆς μάχης καὶ ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως Λιουδόλφος, ὅστις ἀπὴν ἐκ τῆς ἐν τῇ πεδιάδι τοῦ Λέχα μάχης.

§ 118. **Δευτέρα κατὰ τῆς Ἰταλίας στρατεία.** Ὁ Ὁθων αὐτοκράτωρ. 962.—Ὁ Ὁθων διὰ τῆς κατατροπώσεως ταύτης τῶν Οὐγγρων προσέφερε παρομοίαν, καίπερ μὴ ἐξ ἴσου μεγάλην, εὐρωπαϊκὴν ὑπηρεσίαν, ὅταν ἄλλοτε Κάρολος ὁ Μάρτελος διὰ τῆς κατὰ τῶν Ἀράβων νίκης. Τὴν ἐσπέραν τῆς νίκης, καθὰ λέγεται, εἶχον χαιρετίσει αὐτὸν οἱ ἱππῶται σχεδὸν κατ' ἀρχαῖον ρω-

μαϊκὸν τρόπον ὡς *imperator*, μετὰ μείζονος δὲ ἤδη δικαιώματος ἢ πρότερον ἠδύνατο νὰ σκέπτηται ὁ Ὅθων περὶ ἀνανεώσεως ἐν τῷ προσώπῳ του τῆς κυριαρχικῆς ἐξουσίας Καρόλου τοῦ Μεγάλου.

Δὲν ἠδύνατο ὁμως νὰ προβῇ παραχρῆμα εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς σκέψεως ταύτης, καίτοι τὰ τελευταῖα δέκα ὀκτὼ ἔτη τῆς βασιλείας αὐτοῦ διέρρευσαν ἀσυγκρίτως ἡρεμώτερα ἢ τὰ δέκα ἐννέα τὰ πρὸ τῆς κατὰ τῶν Οὐγγρων μάχης· ὡς ἐκ τοῦ ἀπολύτως προσωπικοῦ χαρακτήρος ὃν ἔδωκεν ὁ Ὅθων εἰς τὴν κυβέρνησίν του, ἐλαχίστην εἶχε σχολήν, καὶ ὥφειλε ν' ἀναμένη τὴν κατάλληλον ὥραν. Ἀκατοπόνητος μετέβαινεν ἀπὸ παλατίου εἰς παλάτιον (*Pfalz*)· τὸ βασίλειον τοῦτο δὲν εἶχεν οὐδεμίαν μόνιμον ἔδραν, οὐδὲ ἐν τῇ στενῇ ἐννοίᾳ καθ' ἣν ὁ Κάρολος ὁ Μέγας ἡδρευεν ἐν Ἀκυΐσγρανφ ἢ ὁ Ἀρνόλφος ἐν Ρεγενβούργῳ, ἀλλ' ὅπου παρίστατο ὁ βασιλεὺς ἐκεῖ συνέρρεον πρὸς αὐτὸν αἱ ποικιλώταται ὑποθέσεις, διαφοραί, δίκαι, ἀπεκδεχόμενα ἐν τελευταίῳ βαθμῇ τὴν προσωπικὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ. Πρῶτος σύμβουλος αὐτοῦ παρέμεινεν ὁ ἀδελφός του Βροῦνος, ὅστις ὡς ἐκ τῆς μεγάλης ἐπιρροῆς του—μάλιστα ἀφ' ὅτου κατὰ τὸν Νοέμβριον τοῦ 955 ἀπέθανεν ὁ τρίτος τῶν ἀδελφῶν, ὁ δοῦξ Ἑρρίκος—ἐφαίνετο ὡς συνάρχων.

Καὶ ἡ βασίλισσα δὲ Ἀδελοΐς ἔσχυε μεγάλως, περισσότερον τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαθίλδης, ἥτις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἑρρίκου ἀφωσιώθη ἔτι μᾶλλον ἢ πρότερον ἀποκλειστικῶς εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα· εἶχε δὲ αὕτη πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὸ μέγα πλεονέκτημα ὅτι ἔδωκε καὶ διεφύλαξεν εἰς τὴν αὐλὴν ταύτην τὸν ἀξιοπρεπεῖ καὶ ἔντιμον χαρακτήρα, ὅστις διέκρινεν αὐτὴν τῆς μεροβιγγιανῆς καὶ τῆς τῶν Καρολιδῶν.

Μόνον δὲ κατὰ τὸ ἔτος 961 ἐπεχείρησεν ὁ Ὅθων τὴν δευτέραν κατὰ τῆς Ἰταλίας στρατείαν· Ἡ χώρα αὕτη ἀπὸ πολλοῦ ἔχρηζεν ἰδιαιτέρας ἐπιμελείας, ἀφοῦ ὁ Βερεγγάριος δὲν ἔφερεν ἐπὶ μακρὴν εὐχαρίστως τὴν ιδιότητα αὐτοῦ ὡς ὑποτελοῦς. Ἐν ἔτει 956 ἐστράτευσε διαταγῇ τοῦ βασιλέως ὁ υἱὸς αὐτοῦ Λιουδόλφος εἰς Ἰταλίαν, ὅπου ἐνίκησε τὸν υἱὸν τοῦ Βερεγγαρίου Ἀδαλθέρτον, εἶδε δὲ οὗτος ἀνοιγόμενον ἐνώπιόν του νέον ἐνδοξον στάδιον, ὅτε ἐπελθὼν ἐκλείσεν αὐτὸ, ὁ θάνατος (μῆνα Σεπτέμβριον τοῦ 958). Ἀλλ' εἰς τὰς ἐσωτερικὰς σχέσεις οὐδὲν μετεβλήθη διὰ τοῦ θανάτου τούτου, διότι ἐξῆ

ὁ ἐκ τοῦ μετὰ τῆς Ἀδελαιίδος γάμου υἱὸς τοῦ βασιλέως Ὅθων, μετ' αὐτοῦ δὲ συνανετράφη ὁ ὁμώνυμος υἱὸς τοῦ Λιουδόλφου. Τὸ δουκάτον τῆς Βαυαρίας προωρίσθη διὰ τὸν τετραετῆ υἱὸν τοῦ Ἑρρίκου, τὸν συνώνυμον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ· ἐνήσκει δὲ τὴν ἐπιτροπείαν ἡ μήτηρ αὐτοῦ Ἰουδίθ.

Ἐν ἔτει 960 ὁ βασιλεὺς περιώδευε καὶ αὖθις τὸ κράτος : ἦτο δὲ γνωστὸν ὅτι ταχέως ἔμελλε νὰ γίνῃ καὶ ἡ εἰς Ρώμην πορεία. Ἐκάλεσε δὲ τὸν Μάιον τοῦ ἐπομένου ἔτους ἐν Βορματία τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς κοσμικοὺς μεγιστᾶνας, καὶ ὑπὸ τῆς συνελεύσεως ταύτης ἐξελέγη βασιλεὺς τῶν Ἀνατολικῶν Φράγκων ὁ ἐκ τοῦ μετὰ τῆς Ἀδελαιίδος γάμου ἐπταετῆς παῖς Ὅθων.

Ἀφοῦ δὲ ἐλήφθη οὕτω πρόνοια περὶ πάντων, διέβη ὁ βασιλεὺς τὰς Ἀλπεῖς, κληθεὶς νῦν ὑπὸ τοῦ τότε ἐπὶ τῆς παπικῆς ἑδρας καθημένου καὶ ὑπὸ τοῦ Βερεγγαρίου πιεζομένου ἀκολάστου μεираκίου Ἰωάννου τοῦ ΙΒ', υἱοῦ τοῦ Ἀλθερίχου.

Φθάσαντος τοῦ Ὅθωνος εἰς τὴν Λομβαρδίαν ἐξηλέγχθη ὅλως ἀσύντακτος ἡ δύναμις τοῦ Βερεγγαρίου. Ὁ πολυ-ἀριθμος στρατὸς ὁ συναθροισθεὶς ὑπ' αὐτοῦ διελύθη, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ἴδιος ἐτράπη εἰς φυγὴν· ὁ δὲ Ὅθων ἀκωλύτως προήλασε μέχρι τῆς Ρώμης. Ἐτυχε δὲ αὐτόθι ἀρίστης ὑποδοχῆς, καὶ τὴν πρώτην Κυριακὴν μετὰ τὴν πανηγυρικὴν εἰσοδὸν του εἰς Ρώμην (2 Φεβρουαρίου 962), ἔλαβεν ἐν τῇ «Λεοντοπόλει» (Leostadt)(1), ἐν τῇ ναῷ τοῦ Ἀγίου Πέτρου, τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ πάππ, εἰς ὃν εἶχεν ὑποσχεθῇ τὴν ἀπόδοσιν τῶν παλαιῶν κτήσεων τῆς ἐκκλησίας.

Ἡ ἐπακολουθήσασα μετὰ τοῦ πάππ συνεννόσις καὶ ἄλλως ὠφέλιμος οὔσα ἦτο νῦν μάλιστα ἀναγκαιοτάτη εἰς τὸν Ὅθωνα, ἐπιδιώκοντα τὴν ἐκτέλεσιν πολλῶν σχεδίων—διενοεῖτο δὲ ν' ἀνυψώσῃ τὸ Μεγδεβοῦργον εἰς ἀρχιεπισκοπὴν καὶ νὰ ἰδρύσῃ ἐπισκοπὴν ἐν Μερσεβούργῳ—καὶ διὰ τὴν διακυβέρνησιν δὲ τοῦ κράτους πρό πικντὸς ἐστηρίζετο καὶ ὥρειλε νὰ στηρίζεται ὁ βασιλεὺς ἐπὶ

(1) Σ. Μ. Νοεῖται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο τὸ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὁχθῆς τοῦ Τι-βέρεως τμήμα τῆς Ρώμης.

τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ στοιχείου, ἀφοῦ ἡ κοσμικὴ ἀριστοκρατία ὑπὸ
τινα ἔποψιν ἀπέκρουε καὶ ἀντενέργει κατὰ τῆς κραταιουμένης ταύ-
της βασιλικῆς ἀρχῆς.

§ 119. **Αὐτοκράτωρ καὶ πάπας.** — Ἄλλ' ἡ συμφω-
νία μετὰ τοῦ πάπα τούτου δὲν ἦτο ποσῶς στερεά. Ἡ αὐτοκρατο-
ρικὴ ἐξουσία ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ νέου αὐτοκράτορος ἦτο λίαν πραγ-
ματικὴ, καὶ τόσῳ μᾶλλον καταθλιπτικὴ διὰ τὸν Ἰωάννην IB'. ὅσῳ
ἀπεκάλυπτεν τὴν ἐλεεινότητά του ἡ ἰδία αὐτοῦ ἀκολασία. Ταχέως δὲ
συνώμοσεν οὗτος μετὰ τοῦ Βερεγγάρου. ὅστις πολλῶ βραδύτερον
μόνον καθυπετάχθη ὀλοσχερῶς, καὶ ἐδέχθη εἰς τὴν Ρώμην (Ἰούλιον
τοῦ 963) τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀδαλβέρτον, ὅστις εἶχεν ἀπέλθει φυγὰς
παρὰ τοῖς Ἀραβί.

Ἄλλ' ὁ αὐτοκράτωρ ἦτο ὁ ἰσχυρότερος, καὶ ὅτε εἰσῆλθεν οὗτος
κατὰ τὸν Νοέμβριον ὡς νικητὴς εἰς Ρώμην, ἔκαμε χρῆσιν τῆς ἐξου-
σίας αὐτοῦ, διατάξας τὸν λαὸν νὰ ὑποσχεθῇ ἐνόρκως, ὅτι οὐδέποτε ἐν
τῷ μέλλοντι θὰ ἐκλέξῃ ἢ χειρονοήσῃ πάπην ἄνευ τῆς τούτου συγ-
καταθέσεως· ἐννοεῖται ὁποίας ἡ ὑπόσχεσις αὕτη, ἐὰν ἐτηρεῖτο, θὰ εἶχε
μεγάλας συνεπειάς.

Ταχέως δὲ παρουσιάσθη εὐκαιρία, ἵνα ποιήσῃ χρῆσιν τῶν
αὐτοκρατορικῶν τούτων δικαιωμάτων καὶ ἐξουσίας, ἅτινα ἐπὶ
τοῦ παρόντος οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ ἀμφισβητήσῃ. Συνεκάλεσε σύνο-
δον ὅπως κρίνῃ τὸν πάπην Ἰωάννην, προήδρευσε δὲ τῆς συνόδου αὐ-
τοπροσώπως.

Τὸ κατηγορητήριον περιεῖχε μακρὰν σημείωσιν τῶν μεγάλων
ἁμαρτιῶν, οἱ ὧν ὁ οὐτιδανὸς πάπας κατήτχυνε τὴν ἔδραν
τοῦ Πέτρου καθηρέθη δ' οὗτος καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἐξελέγη Λέων ὁ Η'.

Ἀλλὰ διὰ τοῦ μέτρου τούτου δὲν ἐπῆλθεν ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τοῦ
τελευταίου τούτου πάπα τῆς δυναστείας τῶν ἐπιφανῶν γυναικῶν καὶ
τῶν ὑποστηρικτῶν αὐτῶν· ὅτε ἤδη εὐρισκόμενοι εἰς τὰς χεῖρας τῶν
Γερμανῶν ἔζων ἐξόριστοι ἐν Βαμβέργῃ ὁ Βερεγγάριος καὶ ἡ σύζυ-
γος αὐτοῦ Βίλλα, εἰς ἣν ἀρμόζει κατὰ τὰς εἰδήσεις ἡμῶν τὸ βρα-
βεῖον τῆς ἀναισχυντίας μετὰ τῶν περιφήμων ἀσεβῶν γυναικῶν τῶν
χρόνων ἐκείνων, εἶχεν ἐπανέλθει ὁ Ἰωάννης εἰς Ρώμην, καὶ κατέλαβε
καὶ αὖθις τὴν ἐξουσίαν· ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ προσεβλήθη ὑπὸ ἀπο-

πληξίας καὶ ἀπέθανεν ἀμετανόητος, μὴ δυνηθεὶς νὰ κοινωνήσῃ τῶν ἀχράντων μυστηρίων.

Ἐν Ρώμῃ ἡ μερίς αὐτοῦ ᾗθελε νὰ ὑποστηρίξῃ τὸ ἐκλογικὸν δικαίωμα τῆς καὶ ἐξέλεξεν ὡς πάπαν Βενέδικτόν τινα· ἀλλὰ τοῦτο συντέλεσεν εἰς τὸ νὰ καταστήσῃ πληρεστέραν τὴν νίκην τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος (Ἰούνιον τοῦ 964) εἰσῆλθε τὸ δεύτερον νικητὴς εἰς Ρώμην. Ἐφερε δὲ μεθ' ἑαυτοῦ Λέοντα τὸν Η', καὶ ὁ Βενέδικτος ἐστάλη ἐξόριστος εἰς Ἀμβούργον.

Ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔτους 965 ὁ Ὄθων ἦτο καὶ αὖθις ἐπὶ γερμανικοῦ ἐδάφους. Ἐν τῷ ἐπισκοπικῷ δὲ μεγάρῳ τῆς Κολωνίας ἐχαιρέτισεν αὐτὸν ὡς Ρωμαῖον αὐτοκράτορα ἢ μήτηρ αὐτοῦ, χήρα τοῦ βασιλέως Ἑρρίκου, περιστοιχιζομένη ὑπὸ τῶν πλείστων μελῶν τῆς οἰκογενείας.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἀπέθανεν ὁ μαρκίων Γέρων, ὅστις εἶχεν ὑποστηρίξει καὶ ἐπεκτείνει τὴν ἐξουσίαν τοῦ κράτους κατὰ τῶν Σλαύων, ἐπισυνέβη δὲ καὶ μεγαλειτέρα ἀκόμη ἀπώλεια, ὁ θάνατος τοῦ ἀρχιεπισκόπου Βρούνου.

Τὰ καθήκοντα τῆς ἀρχιγραμματείας τοῦ κράτους ἀνετέθησαν τότε εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς Μογουντίας Γουλιέλμον. Ἡ Λοθαριγγία διηρέθη διοικητικῶς εἰς Ἄνω καὶ Κάτω Λοθαριγγίαν. Ἐν τῇ Σαξωνικῇ χώρᾳ διώκει νῦν τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα ὁ αὐτοκράτωρ κατὰ τὴν παλαιὰν ἐπιθυμίαν του· ἀνύψωσε δὲ τὸ Μαγδεβούργον εἰς ἀρχιεπισκοπὴν, ὑπήγαγεν ὑπ' αὐτὴν τὰς ἐπισκοπὰς τοῦ Μερσεβούργου, τῆς Zeitz, τῆς Μείσεν, τοῦ Βρανδεμβούργου καὶ τῆς Ἀβελθέργης· παρῆλθεν ὁμως ἱκανὸς ἔτι χρόνος μέχρις οὗ ὑπερνικηθῶσιν ὅλαι αἱ δυσκολίαι — ὁ φόβος καὶ ἡ ζήλοτυπία τῶν οἰκείων ἐπισκόπων.

Αὐτὸς οὗτος ὁ υἱὸς τοῦ Γουλιέλμου, ὁ τῆς Μογουντίας ἀρχιεπίσκοπος, ἐπολέμησε τὸ σχέδιον καὶ ἐφάνη φοβούμενος περὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐκκλησίας, ἥς τὰ πράγματα λίαν ἀπολυταρχικῶς διέθετεν ὁ αὐτοκράτωρ.

§ 120. Τρίτη στρατεία, 966. Ἀφοῦ δὲ καὶ αὖθις συνεχρότησε δλαίταν ἐν Βορματία, ἀπῆλθε (φθινόπωρον τοῦ 966) ὁ Ὄθων τὸ τρίτον εἰς Ἰταλίαν. Ἡ ἀνάρρησις νέου πάπα ἐγένετο τὴν φορὰν ταύτην ἄνευ καταπατήσεως τῶν αὐτοκρατορικῶν οἰκαιωμάτων.

Ἰωάννης ὁ ΙΓ'. ὑπήκουε καθ' ὁλοκλήριαν εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ἀπεφάνθη δὲ εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἀρχιεπισκοπῆς τοῦ Μαγδεβούργου συμφώνως πρὸς τὴν θέλησιν αὐτοῦ.

Ἀλλὰ τὰ περαιτέρω σχέδια τὰ ὅποια συνέδεεν ὁ Ὅθων τὴν φορὰν ταύτην μετὰ τῆς ἐν Ἰταλίᾳ διαμονῆς του δὲν ἐπραγματοποιοῦντο τόσον ταχέως. Ἐπεθύμει καὶ ἐσκέπτετο ν' ἀπελευθερώσῃ τὴν χερσόνησον ἀπὸ τῶν Σαρακηνῶν καὶ νὰ συνδέσῃ αὐτὴν ὁλοσχερῶς μετὰ τοῦ κράτους· διενεῖτο δὲ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον νὰ νυμφεύσῃ τὸν υἱὸν αὐτοῦ καὶ διάδοχον Ὅθωνα μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἑλληνος αὐτοκράτορος Ρωμανοῦ τοῦ Β'. Θεοφανοῦς. Καὶ ἦλθε μὲν ὁ νεαρὸς Ὅθων περὶ τὰ τέλη τοῦ Ὀκτωβρίου εἰς Ἰταλίαν καὶ ἐστὲ φθῆ κατὰ τὴν ἐορτὴν τῶν Χριστουγέννων τοῦ 967 ὑπὸ τοῦ πάπα ὡς αὐτοκράτωρ· ἀλλὰ αἱ δύο ἄλλαι ὑποθέσεις δὲν ἐχώρησαν ἐπίσης κατ' εὐχὴν.

§ 121. Σχέσεις πρὸς τοὺς Ἀραβας.— Ἐν Κορδόβα ἦρχε τότε ἀνὴρ διακεκριμένος, Ἀβδ'ερραχμὰν ὁ Γ', ἀναθὰς εἰς τὸν θρόνον κατὰ τὸ ἔτος 912· ἡ ἐξουσία αὐτοῦ ἀνεγνωρίζετο ἐν τεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν τοῦ πορθμοῦ. Ἦθελε δὲ καὶ ἐπέδωκε νὰ θέσῃ τέρμα συμβιβαστικῶς εἰς τοὺς πρὸς τὰ πρὸς βορρᾶν χριστιανικὰ κράτη πολέμους καὶ ἐπεμψε πρεσβείαν εἰς τὸν Ὅθωνα· μετὰ τινα χρόνον ὁ βασιλεὺς τῶν ἀνατολικῶν Φράγκων ἀνταπέδωκε τὴν πρέσβεισιν ταύτην, σῶζεται δὲ ἐν μέρει ἡ περὶ τούτου ἔκθεσις τοῦ Λοθαγγγίου μοναχοῦ Ἰωάννου, ὅστις εὗρέθη πρόθυμος διὰ τὴν ὀκνιδυνον ταύτην διπλωματικὴν ἀποστολὴν. Ἡ ἄκρως ἐνδιαφέρουσα αὕτη γραπτὴ μαρτυρία ἀποδεικνύει πόσον κατὰ βάθος ξένοι πρὸς ἀλλήλους ἦσαν τότε οἱ δύο ἐκεῖνοι κόσμοι, ὁ φραγκοχριστιανικὸς καὶ ὁ ἰσπανομαμεθανικὸς. Ἀναγινώσκων τις τὴν ἐκθεσιν ταύτην νομίζει σχεδὸν ὅτι ἀναγινώσκει τὴν ἀφήγησιν εὐρωπαϊκῆς τινος ἐπισκέψεως εἰς τὰ ἐνδότατα τῆς Ἀφρικῆς ἢ εἰς τὴν ἀπωτάτην Ἀσίαν, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι δὲν δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι εἰς τὴν περίστασιν ἐκείνην ὁ πρέσβυς τῆς χριστιανικῆς δυνάμεως ἐνεποιεῖ τὴν ἐντύπωσιν τοῦ ἀνωτέρου πολιτισμοῦ.

Ἐκεῖτο δὲ ἡ κυριωτέρα δυσκολία τῆς συνεννοήσεως ἐν τῷ ἑκατέρωθεν θρησκευτικῷ φανατισμῷ· οὕτως οἱ ἐν Κορδόβα ἦσαν εἰς ἄκρον ἐξωργισμένοι, διότι, ὡς λέγεται, ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Φράγκου βασι-

λίως περιεῖχεν ἐκφράσεις προσβλητικὰς κατὰ τοῦ Ἰσλαμισμού. Ἐν τούτοις ὁ Ἰωάννης εὔρε χάριν παρὰ τῷ Καλίφῃ, εἰς ὃν ἐνεποίησε μεγίστην ἐντύπωσιν ἢ ἄρνησιν τοῦ μοναχοῦ τοῦ ν' ἀποβάλλῃ τὴν περιβολὴν τοῦ τάγματός του καὶ τὸ θάρος αὐτοῦ. Ἰδιαιτέρας δὲ προσοχῆς ἄξιον εἶναι τὸ μέρος τῆς ἐκθέσεως τὸ περὶ τῆς ἀκροάσεως ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ Ἀβδερραχμάν· εἰς ἕν μόνον, ἔλεγεν ὁ Μουσουλμάνος, ἐπρόδιδεν ὁ κύριός του περιωρισμένην φρόνησιν—ὅτι δὲν ἐκράτει εἰς τὰς χεῖρας του ὅλην τὴν ἐξουσίαν, ἀλλὰ μετέδιδε τμήματα τοῦ κράτους αὐτοῦ εἰς τοὺς οἰκείους του· ἦτο δὲ πληροφορημένος περὶ τῆς στάσεως τοῦ Λιουδόλφου καὶ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Οὐγγρων.

Ἡστόχησεν ὁμοῦς ἡ πρεσβεία αὕτη τοῦ σκοποῦ της—τῆς ἐγκαταλείψεως δηλονότι τοῦ Φραζινέτου ὑπὸ τῶν Ἀράβων,—καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Ὄθων δὲν ἐπέτυχε τοῦ σκοποῦ τούτου νῦν, ὅτε τὸ τρίτον παρέμεινεν ἐπὶ μακρότερον χρόνον εἰς τὰ μεσημβρινά.

§ 122. Σχέσεις πρὸς τοὺς Βυζαντινοὺς. Ἑλληνικὸν οὐ νοικέσιον. 972. — Ἀπρησχόλησαν δ' αὐτὸν ἐνταῦθα κυρίως αἱ πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν κράτος σχέσεις. Ἐβασίλευε ἐκεῖ μετὰ τὸ τέλος τῆς μακρᾶς βασιλείας (913—959) τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τὸν ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ θάνατον (963) τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ρωμανοῦ τοῦ Β', ἀνὴρ πολεμικός, ἐπιτυχῶς πολεμήσας τοὺς Ἀράβας καὶ ἀποσπᾶσας ἀπ' αὐτῶν τὴν σπουδαίαν νῆσον Κρήτην, ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς, εἰς ὃν εἶχε τείνει τὴν χεῖρα ἡ τοῦ Ρωμανοῦ χήρα Θεοφανώ· αὐτὸς δὲ ἦτο ἀρμόδιος νὰ διαθέσῃ τὴν χεῖρα τῆς νεωτέρας ὁμωνύμου πριγκηπίσσης. Αἱ διαπραγματεύσεις δὲ προεχώρουν, καὶ ὁ Ὄθων ἐπειράθη τοῦ σκοποῦ του διὰ τῶν ὀπλῶν, ἀλλ' ἄνευ καλλιτέρου ἀποτελέσματος. Οἱ Ἕλληνες ἐφαίνοντο ἀκόμη καθ' ὁλοκληρίαν ἱκανοὶ νὰ ὑπερασπίσωσι τὴν θέσιν αὐτῶν ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἰταλίᾳ, καίτοι ὤφειλον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ν' ἀφήσωσιν ἐν τῷ μεταξὺ τὴν Σικελίαν εἰς τοὺς Σαρακηνοὺς.

Ἐν ἔτει 968 ἀπέστειλεν ὁ Ὄθων εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἕνα τῶν κληρικῶν διπλωματῶν αὐτοῦ, τὸν ἐπίσκοπον τῆς Βερώνης Λιουτπράνδον, ὅστις ἐθεωρεῖτο ἱκανώτατος περὶ τὰ τοιαῦτα.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς οὐδὲν κατώρθωσεν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, ἦν ἕνεκα τούτου παριστᾷ ἐν τῇ ἐκθέσει αὐτοῦ διὰ τῶν

μελανωτέρων χρωμάτων, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ παράσχωσι ματαιοδοξία προσβληθεῖσα καὶ διαψευσθεῖσα φιλορέσκειαν· μόνον δὲ ὅτε μετὰ τινα τῶν συνήθων ἐν Κωνσταντινουπόλει δολοφονιῶν ἀνέλαβεν αὐτόθι τὴν ἀρχὴν ἀντὶ τοῦ φονευθέντος Φωκά ὁ Ἰωάννης Τσιμισχῆς (969—976) ἔληξαν κατ' εὐχὴν αἱ διαπραγματεύσεις.

Ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔτους 972 κατέπλεεν ἡ Θεοφανῶ εἰς Ἀπουλίαν, ἐν Ρώμῃ δὲ ἐτελέσθη ὁ γάμος μετὰ τῆς προσηκούσης εἰς τοιοῦτο συνοικέσιον μεγαλοπρεπείας.

§ 123. Ἐπ' ἀνόδος καὶ θάνατος τοῦ Ὁθωνος ἐν Γερμανίᾳ.—Ὁ πρεσβύτερος τῶν δύο αὐτοκρατόρων ἐπανῆλθε νῦν εἰς Γερμανίαν· τρανωτάτῃ ἀπόδειξις τοῦ μεγάλου κύρους εἰς ὃ εἶχεν ἀνέλθει οὗτος εἶναι τὸ γεγονός· ὅτι κατὰ τὴν μακροχρόνιον ἀπουσίαν αὐτοῦ (966—972) οὐδεμία ἐγένετο διατάραξις τῆς τάξεως οὔτε ἔξωθεν οὔτε ἐσωτερικῇ. Τὴν μητέρα αὐτοῦ Ματθίλδην καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, τὸν τῆς Μογουντίας ἀρχιεπίσκοπον, δὲν ἐπανεῦρεν ὁ Ὁθων ἐν τῇ ζωῇ.

Ἡ διοίκησις τῆς νέας ἐν Μαγδεβούργῳ ἐπισκοπῆς, τὸ προσφιλὲς αὐτοῦ ὄνειρον, δὲν προσέκρουε νῦν κατ' οὐδεμιᾶς πλεον δυσχερείας, ἐώρτασε δ' ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ὁ Ὁθων τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων τοῦ 973.

Τὴν ἐπομένην Τετάρτην ἔφθασεν εἰς Κουεδλεμβούργον, ὅπως ἐορτάσῃ ἐν αὐτῷ τὸ Πάσχα μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ὁθωνος, τῆς συζύγου τούτου Θεοφανῦς καὶ τῆς Ἀδελαΐδος. Πλήθος κομήτων, πριγκήπων, ἐπισκόπων συνέρρεον ὡς συνήθως κατὰ τὴν μεγάλην ταύτην ἐορτήν, ὅπου εὐρίσκετο ὁ αὐτοκράτωρ. Εἶχε τὸ δυστύχημα ν' ἀπολέσῃ ἐνταῦθα ἓνα τῶν πιστοτέρων θεραπόντων αὐτοῦ, τὸν Ἑρμάνον, ὃν εἶχεν ἀναδείξει δοῦκα τῆς Σαξωνίας. Αὐτὸς δὲ μόλις εὐρίσκετο νῦν εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ γήρατος, διατρέχων τὸ ἐξηκοστὸν πρῶτον ἔτος τῆς ἡλικίας του. Ἀλλὰ καὶ ἡ ὥρα αὐτοῦ ἤγγιζε. Τὴν 7 Μαΐου τοῦ 973 ἔληξεν ἐν Μεμλέβεν, ὅπου εἶχεν ἀποθάνει καὶ ὁ πατήρ του, ἡ ἀσυνήθως πλουσία εἰς χαλεπὰς δοκιμασίας καὶ εἰς μεγαλουργὰ ἀποτελέσματα ἡγεμονικῇ αὐτῇ ὑπαρξίς.

§ 124. Ὁθων ὁ Β'. 973 μέχρι 983. — Ὁθων ὁ Β'. ἦτο δεκαοκταέτης, ὅτε ἀνέλαβε πραγματικῶς τὴν κυβέρνησιν τοῦ μεγάλου κράτους, τοῦ ὁποῦ τοὺς τίτλους ἔφερεν ἤδη ἀπὸ τοῦ δε-

Ἀνδριάντες Ὁθωνος τοῦ Μεγάλου καὶ τῆς Ἑδίτας ἐν τῷ παρεκ-
κλησίῳ τοῦ ἐν Μαγδεβούργῳ καθεδρικοῦ ναοῦ

τῇ καταγωγῇ του ἀπὸ τοῦ δουκὸς Ουΐδουκίνδου. Ὁ Κονράδος καὶ οἱ σύμβουλοι αὐτοῦ ἐβράδυνον νὰ παρχωρήσωσιν αὐτῷ τὰ μεγάλα ἐν Σαξωνίᾳ καὶ Θουριγγίᾳ αὐτοκρατορικὰ τιμάρια, ἅτινα κατεῖχεν ὁ πατήρ του· ἡ ἔρις, καθ' ἣν ὁ Ἑρρίκος εἶχεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν σαξωνικὴν φυλὴν, καὶ τὴν παλαιὰν ἀντιζηλίαν αὐτῆς κατὰ τῶν Φράγκων τὴν μόλις κατευνασθεῖσαν, ἤγαγε ταχέως εἰς πόλεμον (τὸ ἔαρ του 913), φραγκικὸν δὲ καὶ σαξωνικὸν αἶμα ἀνέμιχθη — οὐχὶ νῦν τὸ πρῶτον — ἐν μάχῃ παρὰ τὸ Ἑρεσβοῦργον (915). Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐπέδραμον Οὐγγροι οἵτινες ἐλαφυραγωγῆσαν μέγα μέρος τῆς Γερμανίας.

Ἐπίσης δὲ δυσαρέστως εἶχον τὰ πράγματα καὶ ἐν Ἀλαμανίᾳ καὶ Βαυαρίᾳ. Ἐνταῦθα ὁ δούξ τῶν Βαυαρῶν Ἀρνόλφος καὶ ὁ ἐν Σουηβίᾳ παρομοίαν τῇ τοῦ Ἀρνόλφου κεκτημένος ἐξουσίαν Ἐρχάγγελ, κατετρόπωσε ἐν ἐνδόξῳ μάχῃ πολυάριθμον σμήνος ἐπιδραμόντων Οὐγγρων· ὁ βασιλεὺς εἶχε συνεννοηθῇ μετ' αὐτῶν, ὑπεστήριξεν ὁμῶς τὸν ἐχθρόν των Σολομῶντα, τὸν ἐπίσκοπον τῆς Κωνσταντίας· ὁ Ἐρχάγγελ καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Βερτόλδος ἐπέπεσον κατ' αὐτοῦ καὶ τὸν ἠχμαλώτισαν. Τοῦτο ὁμῶς ἐξεδίκησεν ὁ βασιλεὺς διὰ στρατοῦ, κατετρόπωσε τὸν Ἐρχάγγελ καὶ ἠνάγκασεν εἰς φυγὴν τὸν σύμμαχον αὐτοῦ Ἀρνόλφον, τὸν δοῦκα τῆς Βαυαρίας· προέλασιν τις ὁμῶς τοῦ δουκὸς τῆς Σαξωνίας Ἑρρίκου εἰς τὴν χώραν τῶν Φράγκων ἀπεκώλυσεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἔργου τῆς κατασυντριβῆς τῆς ἀντιστάσεως τῶν δυσηρεστημένων, οἵτινες εἶχον ἀποσυρθῇ εἰς τὸ φρούριον τῆς Hohentwiel. Ἀπομακρυνθέντος δὲ τοῦ βασιλέως, ἐπεκράτησαν ὁ Ἐρχάγγελ, ὁ Βερτόλδος καὶ ὁ Βουρχάρδος ὁ νεώτερος, ὁ υἱὸς τοῦ «πρίγκιπος τῆς Ἀλαμανίας»· ἀλλ' ὁ Κονράδος ἐπικνήθη, κατόπιν συνεννοήσεως, ὡς φαίνεται, μετὰ τοῦ Ἑρρίκου τῆς Σαξωνίας, καὶ ἠνάγκασε τὸν Ἐρχάγγελ νὰ παραδοθῇ.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος (916) συνεκροτήθη σύνοδος ἐν Hohenaltheim (παρὰ τὴν Νορδλίνγγην) καὶ οἱ παριστάμενοι ἐπίσκοποι — μόνον οἱ τῆς Σαξωνίας ἐπίσκοποι ἀπουσίαζον — ἐξεφράσθησαν λίαν αὐστηρῶς κατὰ τῶν πολεμίων τοῦ βασιλέως, ἐν οἷς κατετάσσετο νῦν καὶ ὁ Βερτόλδος καὶ ὁ ἀνεψιὸς τῶν δύο ἀδελφῶν Λιουτφρεΐδος.

Ὁ Κονράδος δὲν ηὐδόκησε ν' ἀμνηστεύσῃ αὐτούς, διέταξε Παγκόσμιος Ἱστορία

δὲ—αὐτὸς ἢ οἱ ἐκμανέντες κληρικοί, εἰς οὓς παρῆχεν εὐήκοον τὸ οὖς—τὴν ἀποκεφάλισιν καὶ τῶν τριῶν (917).

Ἄλλὰ μεθ' ὅλα ταῦτα δὲν κατωρθώθη ἡ ὑποταγὴ τῆς βορείου Γερμανίας : ὁ δοῦξ Ἀρνόλφος εἶχεν ἐπιστρέψει εἰς τὰ ἴδια, ἐν Σουηβίᾳ δὲ ἀνηγορεύθη δοῦξ ὁ Βουρχάρδος. Ἄλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Κονράδος εἶχε φθάσει εἰς τὸ τέρμα τοῦ βίου του· ἀσθενειὰ τις ἀφῆρπασεν αὐτὸν ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας του (Δεκέμβριον τοῦ 918).

Πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ προσέφερε καὶ ἄλλην μεγίστην ὑπηρεσίαν εἰς τὸ κράτος, πείσας τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἐρεράρδον νὰ παραιτηθῇ τῆς μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἀξιώσεως ἐπὶ τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς.

Εἶναι λίαν πιστευτὸν τὸ ὑπὸ τοῦ χρονογράφου εἰς τὸ στόμα τοῦ Κονράδου τιθέμενον, ὅτι ἐκ τοῦ οἴκου αὐτῶν ἔλειπεν ἡ εὐτυχία καὶ ἡ ἐπιτηδεϊότης (*mores*), ἀμφοτέρω δὲ ἐκέκμητο ὁ Σάξων Ἑρρίκος, καὶ ἐπὶ τοῦ Σάξωνος στηρίζεται νῦν ἡ γενικὴ εὐπραγία· ἔλαβε δὲ οὗτος παρὰ τοῦ Ἐθεράρδου τὴν ὑπόσχεσιν, ὅτι θὰ μετεκόμιζε πρὸς τὸν δοῦκα Ἑρρίκον εἰς Σαξωνίαν τὰ αὐτοκρατορικὰ ἐμβλήματα, τὸ ξίφος καὶ τὸ στέμμα τῶν Φράγκων βασιλέων, τὴν ἱερὰν λόγχην, τὸν βασιλικὸν μαγδύαν.

§ 101. Ὁ Σαξωνικὸς οἶκος. Ὁ βασιλεὺς Ἑρρίκος ὁ Α'.—Σπουδαῖον ἦτο τὸ γεγονός ὅτι καὶ οἱ Φράγκοι ἡγεμόνες δὲν παρεγνώριζον, ὅτι τὸ μέλλον τοῦ κράτους ἀνήκεν εἰς τοὺς Σάξωνας, ἀλλὰ καὶ ὅτι οἱ ἐπιφανεῖς τῶν δύο προεχουσῶν φυλῶν, μεθ' ὅλην τὴν ἀμοιβαίαν ἀντιπάθειαν, εὐκόλως συνεννοήθησαν περὶ τῆς ἐκλογῆς ἀποδεικνύει ἐπίσης ὅτι αὐτὸ ὁ Ἑρρίκος ἦτο πρόσωπον συμπαθητικόν. Συνῆλθον δὲ οἱ μεγιστᾶνες ἐν Φρίσλαρ, ἐπὶ τῶν συνόρων τῶν χωριζόντων τὰς ἐκατέρωθεν χώρας τῶν δύο φυλῶν, καὶ ἐξέλεξαν τὸν Ἑρρίκον, τὴν δὲ ἐκλογὴν ἐπεκύρωσε διὰ βοῆς τὸ συρρεῦσαν εἰς τὸν τόπον τῆς συνελεύσεως πλῆθος τοῦ λαοῦ (ἔαρ τοῦ 919).

Ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Μογουντίας, Φράγκος τὸ γένος, ἦτο ἑτοιμος νὰ χρίσῃ καὶ στέψῃ αὐτόν. Ἄλλ' ὁ Ἑρρίκος ἀπέκρουσε τοῦτο ἐπιτηδεῖως,—τοὺς δὲ λόγους τῆς ἀρνήσεώς του μόνον νὰ εἰκάσῃ δύναται τις—εἰπὼν : ἂ Ἀρκεῖ ὅτι ἐλέφ Θεοῦ καὶ τῇ εὐσεβεῖ

εὐνοίᾳ, ὑμῶν ὀνομάζομαι βασιλεὺς, ὑπέρτερος κατὰ τοῦτο τῶν ἰδίων μου προγόνων, — τὸ χρίσμα καὶ τὸ διάδημα δύνανται νὰ ἐπιφυλαχθῶσι δι' ἄλλους καλλιτέρους ἑμοῦ». Πρέπει δὲ νὰ ἔχωμεν ἐν νῶ ὅτι παρὰ τῇ σαξωνικῇ ἀριστοκρατίᾳ δὲν εἶχε λησμονηθῇ ἀκόμη καὶ μάλιστα καὶ δὲν εἶχε παρέλθει ἀκόμη ὁ καίρος καθ' ὃν κατεῖχον μόνοι τὴν ἐξουσίαν, ἣν νῦν ἐπεθύμει νὰ συμμαρισθῇ ἰσχυρὰ πνευματικὴ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Φράγκων ἀριστοκρατία: ἡ Ἐκκλησία δὲν ἠνουνεῖτο ὡς ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Κονράδου, ἐκέκτητο δὲ τότε ἐν Σαξωνίᾳ θέσιν πολλῶ μετριωτέραν ἢ ἐπὶ τοῦ ἀρχαίου φραγκικοῦ ἐδάφους. Πράγματι ὁ Ἑρρίκος ἀντελαμβάνετο τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς ὅλως διαφόρως ἢ ὁ ἄμεσος προκάτοχος αὐτοῦ ἢ οἱ ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Καρολιδῶν βασιλεῖς.

Ὁ ἱστοριογράφος τοῦ οἴκου καὶ τῆς φυλῆς αὐτοῦ, ὁ μοναχὸς τῆς Κορθέας Οὐιδουκίνδος, παριστᾷ αὐτὸν ὡς ἄνδρα ρωμαλέον τὸ σῶμα, μὴ ἔχοντα τὸν ἐφάμιλλόν του εἰς τοὺς ἱπποτικούς ἀγῶνας: εὐθυμὸς εἰς τὰ γεύματα, ὁσάκις εἶχε κεκλημένους, οὐδέποτε ὁμῶς ἐπιλήσμων τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ, μανιώδης φίλος τῆς θήρας. Τὴν δὲ ἐξεχουσάν φρόνησιν ἣν ἀποδίδει αὐτῷ ὁ Οὐιδουκίνδος ἀποδεικνύει ἡ δέκα καὶ ἑπταετής εὐδαίμων καὶ γόνιμος βασιλεία του ἀπὸ τοῦ 919 μέχρι τοῦ 936.

Ἀντιθέτως πρὸς τὸν προκάτοχον αὐτοῦ ἐκέκτητο τὴν βασιλικὴν νοημοσύνην τοῦ διακρίνειν διὰ βλέμματος ἀσφαλούς τὰ δυνατὰ γενέσθαι, ἐπιδιώκειν τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν μετ' ἀκλονήτου εὐσταθείας, οὕτω δὲ βλέπομεν αὐτὸν μεριμνῶντα καὶ προνοοῦντα πρὸ παντός νὰ ὑποστηρίξῃ καὶ ἀσφάλισῃ τὴν θέσιν αὐτοῦ ἐν Σαξωνίᾳ ὡς καὶ τὴν θέσιν αὐτῆς ταύτης τῆς χώρας.

§ 102. Βασιλικὴ καὶ δουκικὴ ἀρχή. — Ἄνευ μεγάλης δυσκολίας κατῳρῆσεν οὗτος νὰ κάμῃ τὸν νέον δούκα τῆς Σουηθίας Βουρχάρδον ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν του. Ὁ συνατὸς ἡγεμὼν εἶδεν ὅτι εἶχεν ἐνώπιόν του ἄνδρα ἀποφασιστικὸν καὶ ὑπέρροχον στρατιωτικὴν δύναμιν, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Ἑρρίκος δὲν ἐξώθει τὰ πράγματα εἰς τὰ ἔσχατα. Τούναντίον ὁ Ἀρνόλφος δὲ τῆς Βαυαρίας ἔφερε τὰ πράγματα μέχρι πολιορκίας ἐν Ραγινσ-

βούργη (τῇ βραδύτερον Ρεγενσβούργη) (1): «Τί θέλει ὁ Σάξων εἰς τὸν τόπον μας ;» ἔλεγεν. Ἐν τοσοῦτῳ ὑπεχώρησε καὶ αὐτὸς καὶ περῖεσεν οὕτω, παραχωρήσει τοῦ Ἑρρίκου τὸ σπουδαῖον δικαίωμα τοῦ διορισμοῦ τῶν ἐπισκόπων ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ χώρᾳ (911): διότι ἐν γένει ὁ διορισμὸς τῶν ἐπισκόπων ἦτο δικαίωμα τοῦ βασιλέως, ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ ὁποίου ἐλάμβανον οὗτοι τὴν ποιμαντορικὴν ράβδον.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος συνεννοήθη οὗτος καὶ μετὰ τοῦ Καρολίδου βασιλέως τοῦ Δυτικοῦ Φραγκικοῦ Κράτους, ἐν αὐτοπροσώπῳ συνεντεύξει μετ' αὐτοῦ ἐν Βόννῃ, τοῦ μὲν Καρολίδου ἀναγνωρίσαντος αὐτὸν ὡς ἀφίλον του ἀνατολικὸν βασιλέα, τούτου δὲ ἐκείνον «ὡς ἐλέφ Θεοῦ βασιλέα τῶν Δυτικῶν Φράγκων».

Ἐριδες ἐν τῷ κράτει τῶν δυτικῶν Φράγκων, καθ' ἃς ὑπέκυψεν ἡ βασιλικὴ ἰσχὺς, ταχέως ἔδωσεν εἰς αὐτὸν ἀφορμὴν νὰ προσηρτήσῃ τὴν Λοθαριγγίαν εἰς τὸ Ἀνατολικὸν Κράτος: ὁ ἀνήτυχος καὶ ἀσταθῆς δούξ Γίζελθέρτος ἡττήθη καὶ περιέπεσεν εἰς χεῖρας τοῦ βασιλέως, ὅστις ὁμως ἀπηλευθέρωσεν αὐτὸν ὡς δούκα, καὶ δὴ ἔδωκεν αὐτῷ τὴν θυγατέρα του Γερβέργαν εἰς γυναῖκα ἐν ἔτει 928.

Συνετελέσθη οὕτω σπουδαιότατον βῆμα· αἱ γερμανικαὶ φυλαὶ ἠνώθησαν εἰς ἓν κράτος—κράτος τὸ ὁποῖον ἔφερε βεβαίως τὸν χαρακτῆρα ὁμοσπονδίας, ἀλλ' ὅπως δῆποτε ἀπετέλει ἐνιαῖόν τι σύνολον. Τιμᾶ δὲ τὴν πολιτικὴν ὀξύνοϊαν τοῦ Ἑρρίκου, ὅτι ἀνεγνώρισεν ὡς νόμιμον τὴν νέαν ἢ ἀνανεωθείσαν δουρικὴν ἐξουσίαν, ἐξουσίαν ἐφ' ἣς ὁ βασιλεὺς ἠδύνατο νὰ βασίλῃται, ἀντὶ νὰ ἐξαντλῇ τὰς ἰδίας δυνάμεις προσπαθῶν νὰ καταργήσῃ αὐτήν.

§ 103. Ὁ Ἑρρίκος καὶ οἱ Οὐγγροί.—Δὲν ἦτο δὲ καὶ μεγάλη ἀκόμη ἡ ἐπιτυχία αὕτη· τὸ ἄμεσον ἀποτέλεσμα αὐτῆς ὑπῆρξεν ἡ παρακώλυσις τῆς πλήρους ἀποσυνθέσεως τῶν γερμανικῶν φυλῶν. Ἀναγνωρίζει δὲ τις ἐν ὅλῃ ταύτῃ τῇ κυβερνητικῇ δράσει τοῦ ἀνδρα διαυγοῦς καὶ ἀσφικλοῦς νοός, ὅστις ἐγνώριζε ν' ἀναμμένη καὶ νὰ μὴ θέλῃ συγχρόνως διὰ μιᾶς νὰ διευθετήσῃ τὰ πάντα.

Τὸ σπουδαιότερον ἔργον καὶ ἀληθῶς ζήτημα ἐθνικῆς ὑπάρξεως ἦτο

(1) Σ. Μ. Τῇ ἄλλως Ρατισβόνῃ.

ν' ἀπαλλαγῇ τοῦ ληστρικοῦ λαοῦ τῶν Οὐγγρων. Εἶχον δὲ ἐπιχειρήσει οὗτοι ἐν ἔτει 924 καὶ οὕτως νέαν ληστρικὴν ἐπιδρομὴν, ἣν ἐπηκολούθησεν ἐτέρη κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος. Ἐμάττισε δὲ ἡ τελευταία τὴν νότιον Γερμανίαν, ἐν στίφος αὐτῶν μάλιστα μεταξὺ ἄλλων ἐπέπεσε καὶ κατὰ τοῦ μοναστηρίου τοῦ Ἀγίου Γάλλου.

Ἐχομεν δὲ περὶ τῆς ἐπιδρομῆς ταύτης κατὰ τοῦ μοναστηρίου πληροφορίας παρὰ συγχρόνου, ὅστις μέχρι βαθμοῦ τινος ὑπῆρξε μάρτυς καὶ δὴ αὐτόπτης μάρτυς τῆς ἐπιδρομῆς.

Ὁ ἡγούμενος τοῦ περιφήμου μοναστηρίου Ἐγγίλθερτος, προβλέπων τὴν πιθανότητα ὅτι ὁ ἄγριος ἐχθρὸς ἐμελλε νὰ λεηλατήσῃ καὶ τὰ μέρη ταῦτα, διέταξε νὰ ἐγερθῇ ταχέως ὁχύρωμα ἐπὶ ὀχυρᾶς καὶ δυσπρόσιτου θέσεως, ἐνῷ πολλοὶ τῶν μοναχῶν δὲν ἠδύναντο νὰ ἐννοήσωσι, πῶς ἦτο δυνατόν νὰ στραφῇ μίξ τῶν φοβερῶν τούτων ἐπιδρομῶν καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ Ἀγίου Γάλλου. Καὶ ὁμως καὶ τοῦτο ἐγένετο : οἱ ἀποσταλέντες πρόσκοποι ἀνήγγειλαν τὴν προσέγγισιν τῶν ἐχθρῶν, ἣν ἐπεβεβαίωσαν ταχέως τὸ πῦρ καὶ ὁ καπνὸς ὁ ἀναθρόσκων ἐκ τῶν πυρποληθεισῶν κωμῶν καὶ ἐπαύλεον. Ἐν σπουδῇ μετέφερον οἱ μοναχοὶ πᾶν τὸ εὐμετακλίσιστον εἰς τὸ ὀχύρωμα, καὶ κατέφυγον εἰς αὐτὸ καὶ αὐτοὶ οἱ ἱδίοι. Εἰς μόνον ἀδελφός, παράφρων τις γελωτοποιὸς ἐν τῷ μοναστηρίῳ, παρέμεινεν ἐν αὐτῷ κεχλωμένος, ὅτι ὁ οἰκονόμος δὲν εἶχε δώσει εἰς αὐτὸν κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο δέσμα δι' ὑποδήματα. Οἱ ἐχθροὶ δὲν ἐδράδουναν νὰ εἰσελάσωσιν εἰς τὸ μοναστήριον, ἐφείσθησαν ὁμως τοῦ ἀδελφοῦ Ἐριθέрту, ὅτε εἶδον πόλας πνευματικῆς καταστάσεως ἄνθρωπος ἦτο : διέταξαν αὐτὸν νὰ τοὺς ὀδηγήσῃ εἰς τὰ διάφορα διαμερίσματα, ὅπου ὁμως ὀλίγα πλέον εὖρον πράγματα. Ἐν τῇ ἀποθήκῃ ἦσαν ἀκόμη δύο δοχεῖα πλήρη οἴνου, ἅτινα εἰς τῶν Οὐγγρων φέρεται ὅτι ἤθελε νὰ διατρυνθῇ διὰ τῆς λόγχης του «Μὴ τὰ πειράζεις», ἐφώναξε πρὸς αὐτὸν ὁ φρενοπαθὴς ἀδελφός, «δὲν συλλογίζεσαι, τί θὰ πίνωμεν ἡμεῖς ὅταν θὰ φύγητε σεῖς ἀπ' ἐδῶ»; Καὶ ἡ κφέλεια αὕτη, προκαλέσασα ζωνηρὸν γέλωτα, ἔσωσε τὸν οἶνον. Ἐν τῇ αὐλῇ καὶ ἔξω εἰς τὸν λειμῶνα ἐστρατοπέδευσαν οἱ κακοὶ ξένοι, ὅπως γευματίσωσιν : ἔκοπτον τὸ κρέας ὡς ἄγρια θηρία, ὁ δὲ οἶνος ἦτο τοποθετημένος ἐν τῷ μέσῳ ἐν καδίςκοις ἠνάγκασαν δὲ τὸν Ἐριθέρτον καὶ ἑτερόν τινα κληρικόν, ὃν εἶχον αἰχμαλωτίσει, νὰ ψάλουν, καὶ ἐχόρευσαν τὸ Ἡ σ α ῖ α

χόρευε, ὅπερ ἔψαλαν ἀμφότεροι, τοῦ κληρικοῦ ἄδοντος, ὡς εἰκός, μετὰ τεθλιμμένης καρδίας. Τὸν ἀλέκτορα τὸν ἐπὶ τοῦ κωδωνοστασίου τῆς ἐκκλησίας, ὃν ἐξέλαβον ὡς τὸν λατρευόμενον ἐν τῷ ἱερῷ ἐκείνῳ θεόν, ἀπεπειράθησαν νὰ καταρρίψωσιν· ἀλλ' ὁ ἀνὴρ ὁ ἀποτολμήτας τοῦτο ἔπescen ἐκεῖθεν καὶ ἐξετραχηλίσθη, τὸν αὐτὸν δὲ θάνατον εὔρε καὶ ἕτερος ὑβρίσας χυδαίότερον ἀκόμη τὸν Ἅγιον Γάλλον· μετὰ τινα χρόνον ἀπῆλθον οἱ Οὐγγροὶ ἐκεῖθεν, καὶ οἱ μοναχοὶ ἐθαύμαζον ὅτι ἔμεινε σῶος καὶ ἀβλαβής ὁ ἀδελφὸς αὐτῶν Ἑριβέρτος, ὅστις ἔπειτα δὲν ἀπέκρυψεν εἰς αὐτοὺς ὅτι δὲν ἐπέρασεν ἄσχημα μὲ τοὺς Οὐγγρούς, καὶ ὅτι προκειμένου περὶ οἴνου ἔμεινε πολὺ περισσότερον εὐχαριστημένος ὅτε ἦτο μετ' ἐκείνων ἢ παρὰ τοῦ οἰκονόμου τοῦ μοναστηρίου.

§ 104. Ἀγῶνες κατὰ τῶν Σλαύων.—Κατὰ τὴν ληστρικὴν ἐπιδρομὴν τοῦ ἔτους 924 συνελήφθη εἰς Μαγυάρος ἀρχηγὸς μεγάλης περιωπῆς καὶ ἤχθη ἐνώπιον τοῦ Ἑρρίκου. Οἱ Οὐγγροὶ προσέφερον πλουσιώτατα λύτρα. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπωφελήθη τῆς εὐκαιρίας, ὅπως συνομολογήσῃ μετ' αὐτῶν ἐννεαετῇ ἀνακωχῇ ὅπλων ἐπὶ πληρωμῇ ἐτησίου φόρου. Τὰ μεσημβρινὰ τοῦ κράτους ὥφειλε νὰ καταλείπῃ εἰς ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἀγρίους ἐχθροὺς, ἀπηλευθέρωνε δὲ ἀπ' αὐτῶν ἀμέσως μόνον τὴν χώραν τῶν Σαζώνων. Ἐπωφελήθη ὁμοίως τὴν προθεσμίαν ταύτην ὡς ἄριστα. Διωργάνωσε στρατιωτικὴν δύναμιν, ἐφρόντισε δὲ πρὸ παντός περὶ ἐπαρκεῖς ἀριθμοῦ ὠχυρωμένων σημείων, εἰς τὰ ὅποια ἐγκατέστησε φρουράς, διατάξας νὰ μεταβαλῇ εἰς αὐτὰ πᾶς ἕνατος ἐκ τῶν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ αὐτοῦ ἀνθρώπων, νὰ φροντίζωσι δὲ περὶ τῆς διατροφῆς αὐτοῦ οἱ λοιποὶ ὁκτώ: οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι ἐκ τῶν φρουρῶν τούτων καὶ ὠχυρωμένων στρατοπέδων πολλαπλῶς ἀνεπτύχθησαν βραδύτερον ἀστικοὶ συνοικισμοί, καίτοι ὁ Ἑρρίκος, καθ' ὅσον γνωρίζομεν, δὲν ἀπέβλεψεν ἀμέσως καὶ εἰδικῶς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον.

Τὴν σχηματισθεῖσαν στρατιωτικὴν δύναμιν ἐδοκίμασεν οὗτος εἰς τὰς ἐκστρατείας αἱ ἐπεχείρησε κατὰ τὰ ἔτη 928 καὶ 929 κατὰ τῶν ὁμόρων σλαυϊκῶν λαῶν, ἀναλχυβάνων ἐρωμένως τὸν ἀρχαῖον συνοριακὸν πόλεμον. Ἐν ἔτει 928 κατέκτησε ἀδιὰ πείνης, σιδήρου καὶ φύχους» τὴν πόλιν τῶν Βένδων Βραννιθόρην, ὑπέταξε τὰς φυλάς τῶν Ἑδελλέρων καὶ τῶν Δαλεμινζίων, ἐν τῇ χώρᾳ τῶν ὁποίων

ἐγκατέστησε τὴν φρουράν, ἐξ ἧς προέκυψε ἡ πόλις Μείσεν· κατὰ τὸ
ἐπόμενον ἔτος προήλασε πρὸς νότον εἰς τὴν Βοημίαν καὶ ἐδέχθη τὰς
ἐκδηλώσεις τιμῆς τοῦ ἐκεῖ βασιλέως ἡ δουκός, ὅστις παρεδόθη εἰς
αὐτὸν μετὰ τῆς πόλεως τοῦ Πράγας.

Ἄλλ' ὡς συνήθως ἡ κατατρόπως μίᾳ μερίδος προσεκάλετε τὴν ἀντίστασιν ὧν τῶν βερβέρων λαῶν. Πῆσαι αἱ μεταξὺ Ἀλβίος καὶ Ὀδέρου φυλαὶ ἐξηγέρθησαν· ὁ ἀγὼν συνεκεντρώθη περὶ τοὺς Λουκίνοους, τὴν ἐπὶ τοῦ Ἀλβίος Δέντσην, θέσιν ἣν ἐπολιόρκησεν ὁ στρατὸς τοῦ βασιλέως· κατῴρωθετε δὲ ὁ στρατὸς οὗτος νὰ παρὰσκευάσῃ μίαν ἡτταν τοῦ πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν πολιορκουμένων προσδραμόντος στρατοῦ τῶν Σλαύων, ἐφ' ᾧ αἱ φυλαὶ αὗται ὡμολόγησαν τὴν ἡτταν αὐτῶν καὶ ἐγένοντο φόρου ὑποτελεῖς (929).

§ 103. Ἡ πτα τῶν Οὐγγρων. 933.— Ὑπομονητικὸς κατὰ τὴν συνήθειάν του ἀνέμενεν ὁ Ἑρρίκος τὸν καιρὸν, μέχρις οὗ ἐν ἔτει 933 ἔληξεν ἡ ἀναγκωχὴ, ἣν εἶχε συνομολογήσει μετὰ τῶν Οὐγγρων.

Ἐβεδαιώθη δὲ περὶ τῆς ἀγχιθῆς θελήσεως τῶν Σαξόνων του ἐν μεγάλῃ ἐθνικῇ συνελεύσει, καὶ ὅτε ἦλθον οἱ ἀπεσταλμένοι τῶν Οὐγγρων ἵνα ἀποκομίσωσι καὶ αὖθις τὸ ἀδωρόν των, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιστρέψωσι μὲ χεῖρας κενάς. Ἡ προδοτικὴ ἐπιδρομὴ δὲν ἐθράδυνε πολὺ, καὶ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἔλαθον οἱ Οὐγγροι παρὰ τῶν προτέρων φίλων των, τῶν Δικλεμινζίων, οἵτινες ἐγνώριζον, πόσον καλῶς ἦσαν παρεσκευασμένοι οἱ ἐν Σαξωνίᾳ πρὸς ὑποδοχὴν αὐτῶν, ὡς δῶρον πυχὸν κύνα, ἐνδείξιν καταρρονήσεως. Τὰ μέτρα ἅτινα εἶχε λάβει ὁ Ἑρρίκος ἐστέφθησαν ὑπὸ ἐπιτυχίας. Ἡ μία μοῖρα τοῦ οὐγγρικοῦ στρατοῦ ἵκτῆθη ὑπὸ τῶν Σαξόνων καὶ τῶν Θουριγγίων, ἐξωλοθρεύθη δὲ τελείως ὑπὸ τῆς πείνης καὶ τοῦ ψύχους, καὶ οἱ αἰχμάλωτοι δὲ δὲν εὗρον ἕλεον. Κατὰ τῆς ἄλλης μοῖρας, τοῦ κυρίου σώματος τοῦ στρατοῦ, ὡς φαίνεται, ἐπῆλθεν αὐτὸς ὁ βρασιλεὺς ἐγγὺς θέσεως καλουμένης Ριάδης τῆς ἐπὶ τοῦ Οὐνστρόυτου ἰσως Ραιτε-βούργης (933).

Τὴν φορὰν ταύτην ἐτρέπησαν οἱ Οὐγγροὶ εἰς φυγὴν, ἅμα
ὥς εἶδον τὸν βασιλικὸν στρατὸν· κατελήφθη τότε τὸ στρατόπε-
δον καὶ ἡλευθερώθησαν οἱ πολυάριθμοι αἰχμάλωτοι· ἡ δὲ χώρα ἀνέ-
πνευσε.

Μετὰ χαρᾶς δὲ ἤρχισαν οἱ ἄνθρωποι ν' ἀνοικοδομῶσι τοὺς ναοὺς καὶ τὰ μοναστήρια, ἀφοῦ ἐπὶ μακρὸν νῦν χρόνον θὰ ἦσαν ἡσυχοὶ ἀπὸ τῶν ἀπεχθῶν ἐκείνων ἐχθρῶν, ἐξ ὧν ἐλάχιστοι ἐπινειῖδον τὴν γενέθλιον.

§ 106. Ὁ Ἑρρίκος καὶ οἱ Δανοί.— Ἡ τελευταία πράξις τοῦ Ἑρρίκου ἦτο ἐκστρατεία τις ἐν ἔτει 934 κατὰ τῶν Δανῶν, ὧν τὸν βασιλέα Γόρμον ἠνάγκασεν εἰς εἰρήνην. Ἡ χώρα Σλεσβιγ, ἡ πέραν τοῦ Εἰδῆρου, διωργανώθη, ὡς ἡπαρὰ τῶν Βένδων κυριευθεῖσα: δύο μαρκιωνίας εἶχε προσθέσει ὁ Ἑρρίκος εἰς τὸ Ἀνατολικὸν τῶν Φράγκων κράτος, οὗ τὰ ὅρια ἦσαν νῦν πανταχόθεν ἐξησφαλισμένα, ὅσον ἦτο δυνατόν νὰ εἶναι ἐξησφαλισμένα κατὰ ἐχθρῶν οἷοι οἱ Σλαῦοι καὶ οἱ Οὐγγροι.

Οὕτω κατῳρῆσεν ὁ Ἑρρίκος νὰ ἐπιτύχῃ πάντων τῶν ἀμέσων σκοπῶν αὐτοῦ, ἐξηκοντούτης ᾧ τὴν ἡλικίαν καὶ ὑπὸ θαλερῶν υἱῶν περιστοιχιζόμενος. Ἐθεώρησε δὲ ὅτι ἦλθεν ὁ καιρὸς νὰ ἐπιχειρήσῃ πορεῖαν ἢ ἐκστρατείαν πρὸς τὴν Ρώμην: ποῖα σχέδια συνεδύαζεν αὐτός μετὰ τῆς ἐκστρατείας ταύτης εἶναι ἄγνωστον· δὲν θὰ κατεφρόνει βεβαίως, φθάνων ἐκεῖ, τὸ χρῆμα τῆς ἐκκλησίας, ὡς κατὰ τὴν ἀνάγκην του εἰς τὴν ἀρχήν. Ἀλλὰ προσβολὴ ἀποπληξίας ἐν Βοιφέλδῃ παρὰ τὸν Harz ἐματαίωσεν τὴν ἐκτέλεσιν καὶ ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ διατάξῃ τὰ τοῦ εἰκοῦ του. Μετὰ τῆς συνήθους δὲ φρονήσεώς του ἔλαβε τὰ ἀπαιτούμενα μέτρα. Συνεκάλεσε συνέλευσιν τῶν μεγιστάνων ἐν Ἑρφούρτῃ καὶ ὑπέδεξεν εἰς αὐτὴν τὸν πρεσβύτερον υἱόν του, τὸν ἐκ τοῦ γάμου μετὰ τῆς Ματθίλδης, Ὁ θω ν α ὡς βασιλέα — ὡς βασιλέα, ὡς ὁ χρονογράφος δὲν παραλείπει νὰ προσθέσῃ, τῶν ἀδελφῶν του καὶ ὅλου τοῦ κράτους τῶν Φράγκων· περὶ διανομῆς τῶν τμημάτων τοῦ κράτους οὐδεὶς γίνεταί πλέον λόγος.

Ἐν Μειμβέθεν δὲ ὅπου μετέβη ἐξ Ἑρφούρτης ἀπέθανεν Ἑρρίκος ὁ Α' (936): τὸ δὲ σῶμα αὐτοῦ μετεκομίσθη ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθέντι ἢ ὀχυρωθέντι Κουεδλεμβούργῳ.

Β'. Οἱ τρεῖς Ὁθῶνες.

§ 107. Ὁ θῶν ὁ Α'.— Ὅτε ὁ βασιλεὺς Ὁθῶν ἐκλήθη ν' ἀναβῇ τὸν θρόνον τοῦ Κράτους τῶν Ἀνατολικῶν

Φράγκων, ὡς ἀπεκαλεῖτο τότε ἐν τῇ ἐπισήμῳ γλώστῃ ἡ γερμανικὴ πολιτεία, διέτρεχε τὸ εἰκοστὸν τέταρτον ἔτος τῆς ἡλικίας του : ἔφερε δὲ τὸ ὄνομα τοῦ ἐνδόξου πάππου του, ὅστις καὶ ἔζη ἀκόμη κατὰ τὴν γέννησιν αὐτοῦ (912). Ἐνυμφεύθη δὲ ἤδη ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἐβδόμου ἔτους τῆς ἡλικίας του (929) μετὰ τῆς Ἐδίτης, θυγατρὸς τοῦ Ἀγγλοσάξωνος βασιλέως Ἐδουάρδου, τοῦ Ἐρρίκου ἐπιδιώκοντος νὰ συνάψῃ καλὰς σχέσεις μετὰ τῶν πέραν τῆς θαλάσσης ὁμοφύλων. Μετ' ἐκπλήξεως δὲ ἀναγινώσκει τις, ὅτι μόνον μετὰ τὸν θάνατον τῆς συζύγου του ἡσυχολήθη οὗτος εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, καὶ ὅτι ὁ Σάξων ἱστοριογράφος ἀποθαυμάζει τὸν δαιμόνιον αὐτοῦ νοῦν, λόγῳ ὅτι ταχέως ἔμαθε «τελείως ν' ἀναγινώσκει καὶ νὰ γράφῃ»· ἡδύνατο δὲ οὗτος νὰ ὀμιλῇ καὶ εἰς σλαυϊκὴν καὶ ρωμανικὴν γλῶσσαν.

Εἶχε δὲ ὁ Ὅθων μεγάλην τὴν ὁμοιότητα πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ κατὰ τὴν μορφήν ὡς καὶ κατὰ τὰς κλίσεις· ἡγάπα μέγας τὴν θῆραν, καὶ ἦτο κοινωνικὸς ὡς ἐκεῖνος· τὸ πνεῦμα ὅμως αὐτοῦ εἶχεν ὑψηλοτέρας τάσεις· ἡσθάνετο ἑαυτὸν πορφυρογέννητον, εἶχε δὲ συνάμα βαθεῖαν καὶ σπουδαίαν ἀντίληψιν τῆς βασιλικῆς κλησιῶς του· οὕτω ἐλέγετο ὅτι προητοιμάζετο πάντοτε διὰ νηστειῶν, ὁσάκις ἦτο ἡναγκασμένος νὰ ἐμφανισθῇ ἐπισήμως μετὰ τοῦ στέμματος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς.

Ἡ πρὸς συντέλεσιν τῆς τυπικῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ συνέλευσις εἶχε συγκληθῇ ἐν Ἀκκίσγράφῳ, ἐπὶ ἐδάφους φραγκικοῦ. Ἡ μεγαλοπρέπεια ἡ ἀναπτυχθεῖσα ἐπὶ τῇ περιστάσει ταύτῃ ἀποδεικνύει πόσον ἀσφαλῶς στερεωμένη ἦτο ἡ βασιλεία αὕτη : οἱ δοῦκες, πολλοὶ μεγιστᾶνες καὶ μέγα πλῆθος λαοῦ παρίσταντο ἐν τῇ συνελεύσει. Ἀφροῦ δὲ ἐκάθισαν αὐτὸν οἱ πρίγκιπες—οἱ κοσμικοὶ δηλονότι μεγιστᾶνες—ἐπὶ τοῦ θρόνου, ὅστις εἶχε στηθῇ ἐν τῇ μεταξὺ τοῦ παλατιοῦ καὶ τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ στοᾶ, παρουσίασεν ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Μογουντίας εἰς τὸ ἐν τῷ ναῷ συνηθροισμένον πλῆθος «τὸν τοῦ Θεοῦ ἐκλεκτόν, ὑπὸ τοῦ κραταιοῦ κυρίου Ἐρρίκου ἄλλοτε ὑποδείχθέντα καὶ νῦν ὑπὸ πάντων τῶν πριγκίπων ἀναγορευθέντας βασιλέα Ὅθωνα» : «ἐὰν σὰς ἀρέσκη ἡ ἐκλογὴ αὕτη, ὑψώσατε τὴν δεξιάν πρὸς τὸν οὐρανόν, εἶπεν ὁ ἀρχιεπίσκοπος.»

Ἐπὶ τούτοις δὲ ἐτέλεσε τὴν στέψιν ὁ ποντίφιξ τῆς Μογουν-

τίας, συμπράττοντος καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κολωνίας· τὸ χρῆσμα δὲν ἔλειψε κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην· ἐν δὲ τῷ ἐπακολουθήσαντι τὴν τελετὴν ἐπισήμῳ δέιπνῳ ὑπηρετοῦν τὸν βασιλέα οἱ δοῦκες Γίζελβέρτος ὁ τῆς Λοθαριγγίας, Ἐβεράρδος ὁ τῆς Φραγκωνίας, ἀδελφὸς Κονράδου τὸν Α', Ἑρμάννος ὁ τῆς Σουηβίας, καὶ Ἀρνόλφος ὁ τῆς Βυαρίας : ἐξετέλουν οὗτοι τὰ καθήκοντα τῶν ἀνωτέρων αὐλικῶν ἐν τῇ ἐορτῇ, πάντων προθυμοποιουμένων νὰ προσδώσωσιν εἰς αὐτὴν μεγάλην σημασίαν.

Τὰ πρῶτα ἔτη διήλθον κατ' εὐχὴν. Οἱ «Βάρβαροι» οἵτινες ἤθελον νὰ ἐπωφεληθῶσι τὴν διαδοχὴν τοῦ θρόνου, οἱ τοῦ Ἀλβίος Σλαῦοι καὶ οἱ Οὐγγροι, ἠττήθησαν, καὶ ἐπιδρομαὶ τῶν τελευταίων τούτων δὲν ἔθιξαν πλέον τὴν σαξωνικὴν γῆν.

§ 108. Στάσις Θαγκμάρου καὶ Ἐβεράρδου. — Ταχέως ὅμως ἐθολώθη ὁ ὀρίζων. Τὴν πρώτην ἀφορμὴν τῶν ταραχῶν, αἵτινες ἐπλήρωσαν τὰ ἐπόμενα ἔτη, ἔδωκεν ἡ ἀρχαία φυλετικὴ ἀντιζηλία μεταξὺ Φράγκων καὶ Σαξόνων, ἢ μᾶλλον μεταξὺ τῶν Φράγκων καὶ Σαξόνων εὐπατριδῶν. Ἐπῆλθε δηλονότι εἰς τὸν νοῦν τῶν τελευταίων τούτων, ὅτι, ἀφοῦ ἤδη ὁ βασιλεὺς εἶναι ἐκ τῆς φυλῆς αὐτῶν, τούτῳ τῷ λόγῳ ἢ τούτῃ τῇ προφάσει δὲν ἦσαν πλέον ὑποχρεωμένοι οἱ Σαξῶνες τιμαριῶνται ὑποτελεῖς νὰ παρέχωσιν ὑπηρεσίαν εἰς τοὺς Φράγκους αὐθέντας. Ἐνῷ δὲ ὁ Ὄθων ἐστερέου τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ ἐν Βυαρίᾳ ἐξώρισεν ἐκ τῆς χώρας τὸν ἀντιπράκτοντα υἱὸν τοῦ δουκὸς Ἀρνόλφου Ἐρεβάρδον, ὅστις μετὰ τὸν θάνατον τούτου ἄνευ τινὸς διατυπώσεως εἶχεν ἀνκλάθει τὸ δουρικὸν ἀξίωμα, καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἀνεκήρυξε δοῦκα τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἀρνόλφου Βερτόλδον, ἐτιμώρησεν ὁ δοῦξ τῆς Φραγκωνίας Ἐβεράρδος σκληροτράχηλόν τινα Σαξῶνα ὑποτελῆ καὶ ἐπυρπόλησε τὴν πόλιν αὐτοῦ. Ἀλλὰ τὴν αὐθαίρεσίαν ταύτην ἐτιμώρησεν ὁ βασιλεὺς, καταδικάσας τὸν Ἐβεράρδον εἰς πρόστιμον 100 ἀργυρῶν λιτρῶν· οἱ ἀρχηγοὶ δὲ τῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως οἱ ἐκτελέσαντες τὸ κατὰ τῆς πόλεως ἀνοσιούργημα κατεδικάσθησαν εἰς ποινὴν, ἥς ἡ προσβολὴ ἀντέπεσεν ἐπὶ τοῦ αὐθέντου αὐτῶν : κατεδικάσθησαν δηλονότι νὰ φέρωσιν ἕκαστος ἓνα κύνα εἰς τὴν βασιλικὴν πρωτεύουσάν, τὸ Μυχδεβοῦργον.

Ὁ Φράγκος βαρέως ἔφερε τὴν προσβολὴν ταύτην, συνεννοήθη

δὲ ἐν τῷ πόθῳ τῆς φιλοδόξου ἐκδικήσεως μετ' ἀδελφοῦ τοῦ βασιλέως, ὅστις ἦτο μὲν πρεσβύτερος τούτου, ἐγεννήθη ὁμοῦς ἐκ γάμου, ὅστις, μὴ ἀναγνωριζόμενος ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, κατ' ἀνάγκην διελύθη, τοῦ Θ α γ κ μ α ρ ο υ. Ἐνῷ ἀκόμη ἀπησχολεῖτο ὁ Ὅθων ἐν Βυζαρίᾳ, ὁ Ἐβεράρδος ἐπετέθη· ἐνῷ δὲ ἡγωνίζετο ὁ Ὅθων νὰ καταστείλῃ τὴν ἐπανάστασιν διὰ μέσων μετριοπαθῶν, ἐπανεστάτησε καὶ ὁ Θ α γ κ μ α ρ ο ς, κατῴρθησε δ' οὗτος νὰ συλλάβῃ τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ὁθωνος Ἐρρίκον, καὶ ἀπέστειλε αὐτὸν ὡς κοινόν τινα δούλον» εἰς τὸν σύμμαχον αὐτοῦ Ἐβεράρδον. Ταχέως ὁμοῦς ἐπρόδωκε τὸν Θ α γ κ μ α ρ ο ν ἢ τύχῃ. Εὐρίσκετο οὗτος ἐν Ἐρεσθούργῳ, οἱ δὲ βασιλικοὶ πολεμισταί, ὑποστηριζόμενοι ὑπὸ τῶν κατοίκων τοῦ τόπου, εἰσῆλθασαν εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἐφονεύθη ὁ Θ α γ κ μ α ρ ο ς παρὰ τὸ ἱερὸν θυσιαστήριον — τῆς μάχης ἐπεκταθείσης μέχρι τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ ναοῦ.

Ἐνῷ δὲ νῦν ὁ Ἐβεράρδος ἐζήτει αὐτοπροσώπως παρὰ τοῦ βασιλέως ἔλεος, νέχ συνωμοσία ἦτο εἰς ἐνέργειαν. Ἡ πολιτικὴ τοῦ νεαροῦ β.σιλέως ἐν Βυζαρίᾳ εἶχεν ἀποδείξει, ὅτι τὴν δουικὴν ἀρχὴν ἐθεώρει οὗτος ὡς ἀξίωμα τοῦ κράτους, ἀπονεμόμενον ὑπὸ τοῦ βασιλέως· ἡ δὲ βιαιότης ἦν ἐπεδείκνυε ἐξηρέθιζε πάντα φιλόδοξον δευτερευούσης τάξεως· κατῴρθησε δὲ ὁ τῶν Φράγκων δούξ νὰ κερδίσῃ τὸν αἰχμαλωτον αὐτοῦ, ἀδελφὸν τοῦ Ὁθωνος Ἐρρίκον. Καὶ τὴν χειροτέραν αἰτίαν θεωρεῖ ἀποχρῶσαν ὁ φίλαρχος· ἐπεισθηλοῖπόν ὁ Ἐρρίκος ὅτι εἶχεν ἐπικρατέστερα δικαιώματα ἐπὶ τῆς ἀνωτάτης ἀρχῆς, διότι ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ εἶχε γεννηθῇ, ὅτε ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἦτο δούξ — ἐνῷ τούναντιον αὐτὸς ἦτο ὁ υἱὸς πραγματικοῦ βασιλέως. Ἐσχηματίσθη λοιπὸν μέγας συνασπισμὸς κατὰ τοῦ βασιλέως· εἰς τοὺς δύο συνωμότας προσετέθη ὁ ἀνήτιχος δούξ τῆς Λαθριγγίας Γίζελθέρτος, καὶ ὁ βασιλεὺς δὲ τῶν Δυτικῶν Φράγκων συνεμάχει μετ' αὐτῶν.

Το ἔτος 939 ἦτο εἰς ἄρρον κρίσιμον διὰ τὸν Ὅθωνα, ἀφοῦ καὶ οἱ Δανοὶ καὶ οἱ Σλαῦοι ἠθέλησαν νὰ ἐπωρεληθῶσι τὴν εὐκαιρίαν· ἐν Σαξωνίᾳ λοιπὸν, ἐν Λαθριγγίᾳ, παρὰ τὸν Ρήνον, πανταχοῦ ἐσάβει ὁ πόλεμος.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Ὅθων ἐφάνη ἀντάξιος τῶν καθηκόντων του. Αἱ πηγαί, τεθολωμέναι καὶ τεταραγμέναι ὡς εἶναι, παρέχουσιν εἰδήσεις περὶ νίκης ἐν Βιρθεν ἐγγὺς τῆς Ξάντεν κατὰ τοῦ Ἐρ-

ρίκου καὶ τοῦ Γιζελθέρτου· ἀλλ' ὁ θρίαμβος ὑπῆρξεν ἔργον ὅλως ἐξαιρετικῆς τύχης, ἀπαλλαξίσης αὐτὸν ἐν μ. ι. α̃ ἡμέρᾳ δύο τῶν μεγάλαιτέρων ἐχθρῶν αὐτοῦ. Ἐγγὺς τῆς Ἀνδερνάχης ἐπέπεσον οἱ βασιλικοὶ ὑπὸ τὸν Ἑρμάνον τὸν τῆς Σουηβίας κατὰ τοῦ Ἐθεράρδου καὶ τοῦ Γιζελθέρτου, ὧν ἡ κυριώτερα δύναμις μετὰ πολλῶν λαφύρων ἐπέστρεφε διαβάσας τὸν Ρήνον. Κατὰ τὴν ἀπροσδόκητον δὲ ταύτην ἐπιθεσιν ἔπεσεν ὁ Ἐθεράρδος ἀνδρείως πολεμήσας, ὁ δὲ Γιζελθέρτος ἐρρίφθη μετ' ἄλλων φυγάδων ἐν τινὶ λέμβῳ, ἵνα φύγῃ πέραν τοῦ ποταμοῦ· ἀλλὰ τὸ ὑπερπληρωμένον πλοιάριον ἐβυθίσθη, καὶ ὁ Γιζελθέρτος ἐπνίγη. Οὕτω ἐν μ. ι. α̃ ἡμέρᾳ ἐχέρευσαν δύο δουκάτα (939).

Ἄλλ' ὁ Ἑρρίκος δὲν εἶχε παραιτηθῇ ἀκόμῃ τῶν μεγάλων σχεδίων του. Προέβη δὲ μέχρι τῆς βυτσοδομήσεως φονικῷ σχεδίου κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ ἀδελφοῦ του, καίτοι οὗτος ἦτο διατεθειμένος νὰ μεταβιάσῃ αὐτῷ τὸ δουκάτον τῆς Λοθαριγγίας. Ἡ συνωμοσία ὁμῶς ἀπεκαλύφθη, οἱ συνωμόται—Σιζωνες εὐπατρίδαι—συνελήφθησαν καὶ ἐθανατώθησαν. αὐτὸς δὲ ὁ Ἑρρίκος ἐδραπέτευσεν (941). Ἐν τοσούτῳ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐπῆλθεν ἡ συνδιαλλαγή : ὁ Ἑρρίκος ὑπέκυψεν εἰς τὸν ἀδελφόν του καὶ ἔτυχεν χάριτος.

Ἡ φύσις τῶν πενιχρῶν καὶ ἀτελῶν πηγῶν ἡμῶν περὶ τῶν χρόνων ἐκείνων δὲν ἐπαρκῇ ὅπως διαφωτίσῃ ἡμᾶς περὶ τῆς ἐσωτερικῆς συναφείας τῶν συμβεβηκότων ταύτων, περὶ τῶν βαθυτέρων λόγων ὅτινες ἐκλίνουν τοὺς ἄνδρας ἐκείνους· εἶναι ὁμῶς γεγονός· ὅτι ὁ Ἑρρίκος ἐδικαίωσε τὴν μεγαλοψυχίαν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ καὶ ἔδειξε πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ μέλλοντι ἀμετάπτωτον πίστιν.

§ 109. Ἡ κυβέρνησις τοῦ Ὁθωνος 941—950.
—Ἀποῦ οὕτω βεβρὺν διεξήγαγεν ὁ Ὁθων ἀγῶνα ὑπὲρ τοῦ στέμματος του, ἠυμολόρησεν ἐτῶν τινῶν ἡσυχίας. Μεγάλῃς σημασίας πρὸς τοῦτο ὑπῆρξεν ἡ μὴ ἐπανίδρυσις τῆς δουκικῆς ἀρχῆς ἐν Φραγκωνίᾳ καὶ ἡ ὑπὸ τὴν ἄμεσον βασιλικὴν διοίκησιν ὑπαγωγὴ τῶν χωρῶν τούτων· δοῦκα τῆς Λοθαριγγίας ἀπέδειξεν οὗτος ἐν ἔτει 944 ἓνα Φράγκον μεγιστᾶνα, τὸν Κ ο ν ρ ᾶ δ ο ν, εἰς ὃν ἔδωκε βραδυτέρον εἰς γάμον τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Λιουτγάρδην. Ἐν ἔτει δὲ 946 πρὸς μεγίστην ἱκανοποίησίν του εἶδε τὸν βασιλέα τῶν δυτικῶν Φράγκων Λουδοβικόν, τὸν ὑποστηρίξαντα τὴν ἐπανάστασιν τῶν δουκῶν, εὐρισκό-

μενον εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν αὐτοῦ κατὰ τῶν ὑπερψωθέντων ὑποτελῶν του.

Ὁ Ὅθων ὠδήγησεν ἰσχυρὸν—ἐκ 32,000 ἀνδρῶν, ὡς λέγεται, —στρατὸν εἰς τὴν Γαλιτίαν καὶ εἰσεχώρησε νικηρὸς μέχρι τῆς Ρουέν· ἀλλ' ὡς ἔβαινον τὰ πράγματα οὐδ' αὐτὸς ἠδύνατο νὰ συγκρατήσῃ τὴν καταποντιζομένην καρολίδειον βασιλειαν. Ἐξ ἄλλου δὲ προησπίσθησαν αἱ σλαυικαὶ μαρκιωνίαι τόσων αἱ ἀνατολικαὶ ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Saale καὶ τοῦ μέτου Ἀλβίος μέχρι τοῦ Ὀδέρου ὑπὸ τοῦ μαρκίωνος Γέρωνος, ὅσον καὶ αἱ βόρειοι αἱ ἀπὸ τοῦ ὄρμου τοῦ Κιέλου μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ὀδέρου ὑπὸ τοῦ μαρκίωνος Ἑρμάνου Βιλουγγίου. Διεξήχθη δὲ ὁ πόλεμος μεθ' ὧν τῶν ὁμοιότητων τῆς ἐκδικητικῆς μανίας καὶ τῆς δολιότητος· τριάκοντα ἀρχηγούς τῶν Βενδων ἐκάλεσεν ὁ Γέρων εἰς δεῖπνον καὶ συνέπιε μετ' αὐτῶν, μέχρις ὅτου ἠττήθησαν οὗτοι ὑπὸ τοῦ οἴνου, τότε δὲ οἰέταξε τὴν θανάτωσιν αὐτῶν.

Εἶναι εὐνόητον ὅτι ὑπὸ τοιαύτας περιστάσεις λίαν βραδέως εἰσεχώρει ὁ χριστιανισμός, ὅστις μόνον ἠδύνατο νὰ καταστήσῃ τὰς κατακτήσεις ταύτας καρποφόρους. Ἐν τοσούτῳ καὶ νῦν μετὰ δυνάμει ἐνηργεῖτο ἡ διάδοσις τοῦ εὐαγγελίου εἰς τὰ μέρη ταῦτα. Εἰς τὰ πρὸς τοὺς Σλαύους σύνερα συνεστήθησαν ἐκκλησιαστικὰ ἱδρύματα· οὕτω ἐν ἔτει 946 ἰδρύθη ἡ ἐπισκοπὴ τῆς Ἀβελθεργης, ἐν ἔτει 949 ἡ τοῦ Βρανδεμβούργου, ὧν τοὺς πρῶτους ἐπισκόπους ἐχειροτόνησεν ὁ ἀνώτατος ποντίφις τῆς Μογγοντίας. Καὶ τὸ πρὸς βορρᾶν δὲ ἱεραποστολικὸν ἔργον ἀνεξωγογήθη διὰ τοῦ νέου ἀρχιεπισκόπου τοῦ Ἀμβούργου Ἀδάλδαγου, ὅστις ἐν ἔτει 946 ἐξηκολούθησε μετὰ μείζονος ἐπιτυχίας τὸ ἔργον τοῦ προκατόχου αὐτοῦ Οὐνλίου, καὶ τῷ 948 ἐμφανίζονται οἱ ἐπίσκοποι τῶν τριῶν νέων καὶ ἀπὸ τοῦ Ἀμβούργου ἐξαρτωμένων καὶ ἐπὶ τῆς δανικῆς στερεᾶς ἱδρυμένων ἐπισκοπῶν τῆς Σλιτσβίγης Ρίπης καὶ Χιρούσχης — Schleswig, Ripen καὶ Aarhus — ἐν τῇ ἐν Ἰγγελχέιμ συνόδῳ, ἐν ᾗ ὑπὸ τὴν προεδρίαν παπικοῦ λεγάτου σπουδαίως συνεζητήθησαν ἐκκλησιαστικαὶ ὑποθέσεις, εἰς αἷς ὁ Ὅθων καὶ ὡς ἐκ τῆς ἐμφύτου διαθέσεως αὐτοῦ μάλιστα ἀπὸ τοῦ θανάτου τῆς συζύγου αὐτοῦ Ἐδίτας (946) μεγίστην ἀπέδιδε προσοχήν.

§ 110. Δύναμις τοῦ βασιλικοῦ οἴκου. Βροῦνος ὁ

μέγας ἐπίσκοπος. — Ἐν ἔτει 947 ἐχέρησε διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Βερτόλδου τὸ δουκάτον τῆς Βαυαρίας, ὅπερ ἠδύνατο νῦν νὰ παραχωρήσῃ ὁ Ὅθων εἰς τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ Ἑρρίκον, μεθ' οὗ εὐρίσκετο πλέον ἐν πλήρει συνδιαλλαγῇ, καὶ ὅστις, ὡς φαίνεται, προφρόνως ἀνεγνώριζεν ἤδη καὶ τὴν πνευματικὴν ὑπεροχὴν τοῦ Ὅθωνος.

Μετὰ ἐν ἔτος ἀπέθανεν ὁ τῆς Σουηβίας Ἑρμάνος (948), μετὰ τῆς μονογενοῦς θυγατρὸς τοῦ ὁποίου ἦτο νυμφευμένος ὁ υἱὸς τοῦ Ὅθωνος Λιουδόλφος, ἔλαβε δὲ αὗτος, νεαρώτατος ἔτι τὴν ἡλικίαν, τὸ δουκάτον τῆς Σουαβίας. Οὕτω ἐπῆλθε κατὰστασις πραγμάτων καλλιτέρα πάσης προσδοκίας· ἐπὶ κεφαλῇ τῶν δουκάτων εὐρίσκοντο ἐντελῶς μέλη τοῦ ἐνὸς καὶ μόνου βασιλεύοντος οἴκου, τὰ δὲ δύο σπουδαιότερα, τὸ τῆς Φραγκωνίας καὶ τὸ τῆς Σαξωνίας, ἐκυβέρνηα ὁ ἀρχηγὸς τοῦ οἴκου τούτου, αὐτὸς ὁ βασιλεὺς. Πάντες ἦσαν ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας των· ὁ Ἑρρίκος μόλις ὑπερέβη τὸ τριακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του, ὁ δὲ Ὅθων δὲν εἶχε φθάσει ἀκόμη εἰς τὸ τεσσαρακοστὸν.

Ἡρίθμει δὲ καὶ ἐν ἔτι μέλος ὁ οἶκος αὗτος, ὁ κατὰ τὸ χρονικὸν ἐκεῖνο σημεῖον ἐν τόσῃ ἀξιοζηλεύτῃ εὐτυχίᾳ ἀκτινοβολῶν, ἕνα ἄνδρα ὅστις κατὰ τρόπον ἰδιόρρυθμον καὶ μεγαλοπρεπεῖα συνεπλήρωνε τὴν κυριαρχικὴν ἐξουσίαν τοῦ Ὅθωνος.

Ὁ δεῦτερος τῶν ἐκ τοῦ γάμου τοῦ Ἑρρίκου καὶ τῆς Ματθίλδης υἱῶν Βροῦνος εἶχε προορισθῇ ἐνωρὶς διὰ τὴν ἐκκλησίαν, εἰς ἣν καὶ αὐτὸς ἀφιερώθη μετὰ ζήλου καταπληκτικοῦ ἐν τόσῃ νεαρᾷ ἡλικίᾳ· ὡς ὁ Ἰσραὴλ τὴν κιθωτὸν τῆς διαθήκης, λέγει βιογράφος τις μετὰ χαρακτηριστικῆς παραστατικότητος, ἔφερε καὶ αὐτὸς πάντοτε μεθ' ἑαυτοῦ τὴν βιβλιοθήκην του. Παῖς ἔτι ὢν εἶχε γνώσεις αἵτινες διὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἦσαν ὅλως ἑκτακτοί· ἦτο δὲ ἀκόμη νεαρώτατος, ὅτε ἀνέδειξεν αὐτὸν ὁ ἀδελφός του ἀρχιγραμματεῖα καὶ παρέδωκεν αὐτῷ τὴν δεινῶς ἐγκαταλελειμμένην ἀβασιλικὴν καπέλλαν», τὴν γραμματεῖαν τοῦ κράτους. Μετ' ἀκαμάτου ἐπιμελείας ἀφωσιώθη ὁ Βροῦνος εἰς τὰ δημόσια πράγματα, ἀλλ' ἐξηκολούθησε καὶ τὰς περαιτέρω σπουδὰς του μετὰ ζήλου, εἰς ὧν ἐκ τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων τῶν ἐπιζήλως πεπροιτισμένων ὑπὸ τῆς φύσεως καὶ δυναμένων νὰ συνδυάζωσι τοιαύτας ἀσχολίας· προσέλαθεν Ἕλληνας εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του καὶ ἐσπούδασε τὴν γλῶσσαν αὐτῶν, ἐχρησι-

μπορεί δὲ καὶ Ἰρλανδοὺς καὶ Βρετανοὺς μοναχοὺς, οὓς εἶχον ἐκδιώξει ἐκ τῆς πατρίδος των οἱ Δάνοι, καὶ ὧν τὸν αὐστηρὸν ἀσκητικὸν βίον συνεμερίζετο, χωρὶς νὰ ἀπαμβλύνηται ἐκ τούτου ὁ ζήλος τοῦ πρὸς τὸ μέγα καθήκον τῆς ἐπιστημονικῆς προκοπῆς του.

Εἰς τὰς ἀσχιλίας ταύτας καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς, βαρέως φέρων τὸν θάνατον τῆς συζύγου του, ἐπέζητει παρὰ μυθίαν καὶ διασκέδασιν ἢ μᾶλλον περισυλλογὴν, οὕτω δὲ βλέπει τις περὶ τὰ μέσα τοῦ αἰῶνος εἰς τοὺς γερμανικοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κύκλους, εἰς τὰ ἀρχαιοθὲν καὶ νῦν περίφημα σχολεῖα τοῦ Ἁγίου Γάλλου, Ραϊχενάου, Φούλδης, Βυρτσβούργου, Κορβείας, Γανδερσχεΐμ, Κουεδλεμβούργου μεγάλην πνευματικὴν κίνησιν, ἀγλαοτάτους ὑπισχνουμένην καρπούς. Διότι τὸ κράτος τοῦτο, τὸ μετὰ θυελλώδεις περιπετεῖς ἀναφανέν νῦν ἠνωμένον, εἶχε τὸ ἀνεκτίμητον πλεονέκτημα, ὅτι ὁ πληθυσμὸς αὐτοῦ μεθ' ὅλας τὰς διαφορότητας του ὠμίλει μίαν καὶ τὴν αὐτὴν γλῶσσαν, ἐκκτητοδ' οὕτω μέσον ἐνότητος, ἐφ' ᾧ δὲν ἠδύναντο νὰ σεμνύνηται ἰσότεοῦτε ἡ Ἰσπανία, οὔτε ἡ Γαλατία, οὔτε ἡ Ἰταλία. Ὁ τιλέγει ὁ Οὐιδουκίνδος ὁ ἐκ Κορβείας περὶ Ἑρρίκου τοῦ Α', ὅτι δηλαδὴ ὑπὴρξεν ὁ μέγιστος τῶν βασιλέων τῆς Εὐρώπης, ὅτι κατέκτησε δι' ἑαυτοῦ καὶ μόνου ἐκτεταμένον καὶ μέγα κράτος, ἐκράτει δὲ αὐτὸ ὡς ἂν εἶχε δοθῇ εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, πολλῶν δικαιοτέρων δύναται νὰ ρηθῇ περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ.

§ 111. **Τὰ ἐν Ἰταλίᾳ.** — Ἄλλ' αὐτὴ αὕτη ἢ πάντα τὰ μέχρι τοῦδε κατὰ τὴν αἰγλὴν ὑπερβάλλουσα θέσις κατηύθυνε τοὺς λογισμοὺς πάντων πρὸς τὸν αὐτοκρατορικὸν ἐκεῖνον τίτλον, ὅστις ἐξηκολούθει νὰ σημαίνει τὸ ὑψιστον ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ μετὰ ποιᾶς τινας εὐεξηγήτου ἀνάγκης διευθύνοντο τὰ ὄμματά αὐτοῦ τούτου τοῦ Ὁθωνος ὡς καὶ τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ τὰς ἡμέρας ἐκείνας τῆς μεγίστης λάμπσεως πρὸς τὴν Ρώμην, ὅπόθεν μόνον ἠδύνατο νὰ λάβῃ τις τὸ ὄνομα τοῦτο.

Καὶ δὲν ἐπρόκειτο δὲ περὶ κενοῦ σημασίας τίτλου. Τὸ ὄνομα «Ρωμαϊκὸν Κράτος» καὶ «Ρωμαῖος Αὐτοκράτωρ» ἐσημαίνει τῷ ὄντι διὰ τὸν τότε κόσμον τὸν διὰ τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας ἠνωμένον καὶ εἰς ἓν ἠθικὸν ὅλον νοούμενον πεπολιτισμένον κόσμον, ἡ δὲ κατάστασις ἡ κρατοῦσα τότε ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἰδίᾳ ἐν Ρώμῃ ἦτις, ὡς ἐκ τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς νέας γοητίας τῆς, ὡς

μόνης ἔδρας τῆς ὑψίστης κοσμικῆς δυνάμεως καὶ νῦν ὡς ἔδρας τῆς πρώτης ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς, παρίστατο ὡς κοινὴ κτῆσις τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν, ὡς νεοὶ τινὲς Δελφοί, ὡς νέον μαντεῖον, ἐκρίνετο ὡς γενικὴ τις κακοδαίμονία, καὶ πράγματι δὲ ἦτο τοιαύτη.

Ἦτο δὲ τοιαύτη ἡ κατάστασις, ὥστε ὁ θεωρῶν αὐτὴν ἐνθυμεῖται τὴν τετριμμένην ἔκφρασιν μεταγενεστέρων ἡμερῶν, ὅτι δηλαδὴ εἶναι ἀπίστευτον τί δύναται νὰ ὑπαστῇ εἰς λαός. Ἡ αὐτοκρατορικὴ ἀρχὴ ἐοῖμαινε διὰ τὴν Ἰταλίαν, ἐν ᾗ συσφύκουν τόση μεγάλη ποικιλία λαῶν, πολλῷ περισσότερον ἢ διὰ πᾶσαν ἄλλην χώραν τὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν τάξιν.

Ἄλλ' ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀρνόλφου (899) ἡ αὐτοκρατορικὴ ἀρχὴ ὑφίστατο ὡς ἄπλοῦν ὄνομα, ὅπερ περιέβαλλε μετὰ τινος παροδικῆς αἰγλῆς ἡ σκιᾶς τοὺς σφετερισμοὺς τοῦ πρώτου ἀρίστου ἢ τοῦ πρώτου χειρίστου τῶν ἰσχυρῶν. Οὕτω ἔλαβε Λουδοβίκος ὁ Β'. ὁ τῆς Βουργουνδίας βασιλεὺς ἐν ἔτει 901 ἐν Ρώμῃ τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα· βραδύτερον ὁ δούξ τῆς Φριούλης Βερεγγάρος, ὅστις ἤδη ἀπὸ τοῦ ἔτους 888 μετὰ τὸν θάνατον Καρόλου τοῦ Παχέως ἀνηγорεύθη ἐν Παβίᾳ βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας, ἐπικρατήσας, κατέστησεν ἀβλαβὴ τὸν εἰς χεῖρας αὐτοῦ περιπεσόντα ἀντίπαλόν του Βουργουνδιὸν βασιλέα κατὰ τὴν βερβαρικὴν συνθήκην τῆς τότε ὑψηλῆς πολιτικῆς διὰ τυφλώσεως, καὶ ἐν ἔτει 915 ἔλαβε τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα· τῷ 924 ἔπεσεν οὗτος πληγείς δι' ἐγχειρίδιον.

Καὶ δεύτερος δὲ βασιλεὺς τῆς Βουργουνδίας, ὁ Οὐγός, ἐζήτησε νὰ λάβῃ τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα τῆς Ἰταλίας· ἀλλ' ἡγέρθη κατ' αὐτοῦ εἰς τῶν ἐγχωρίων μεγιστάνων, Βερεγγάρος ὁ Β'., μαρκίων τῆς Ἰθρέας, ὅστις ἐπωφθαλμία τὸ στέμμα τοῦτο ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τοῦ οἴκου αὐτοῦ.

Τὸ βασιλικὸν στέμμα, τῆς Ἰταλίας ἐθεωρεῖτο ὡς προαπαιτούμενον τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἀξιώματος· ἀλλ' ἀφ' οὔτου ὁ ἀποτυφλωθεὶς ἐκεῖνος Λουδοβίκος ἀπῆθανεν ἐν ἔτει 928, μετὰ τέσσαρα ἔτη ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ ἐχθροῦ του, οὐδεὶς πλέον ἔφερε τὸ ὄνομα τοῦ αὐτοκράτορος.

Ἐκ τῶν βασιλέων τούτων ἡ τυράννων οὐδεὶς ἔφθασεν εἰς τόσῃν δύναμιν, ὥστε νὰ προασπίσῃ τὴν χώραν ἀπὸ τῶν ληστρικῶν λαῶν ὑπὸ

κάτου τρίτου ἔτους τῆς ἡλικίας του. Εἰκονίζεται οὗτος μικρὸς τὸ δέμας, δεξιὸς ὁμως καὶ πολεμικός· δὲν παρουσιάσθη κατὰ τὴν βραχεῖαν βασιλείαν αὐτοῦ (973—983) εὐκαιρία, ὅπως ἀποδείξῃ τὴν πολεμικὴν δύναμιν του. Μετεβίβασε δὲ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ δουκὸς Βουρχάρδου τὸ δουκάτον τῆς Σουηβίας εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Λιουδόλφου Ὁθωνα, τὸν μετ' αὐτοῦ συνανατραφέντα· ἡ πρᾶξις αὕτη καὶ ἡ εὐνοια πρὸς τὸν βαθαμβεργικὸν οἶκον, τοὺς δύο ἀδελφοὺς Βερθόλδον καὶ Λουιτπόλδον, εἰς τὸν δεύτερον ἐκ τῶν ὁποίων ἐνεπιστεύθη τὴν Ἀνατολικὴν μαρκιωνίαν (Ostmark)—τὸ σημερινὸν ἀρχιδουκάτον τῆς Αὐστρίας (Osterreich)—κατὰ τῶν Οὐγγρων, ἐκίνησαν τὴν ζηλοτυπίαν τοῦ δουκὸς τῆς Βαυαρίας Ἑρρίκου (τοῦ Β'), ὅστις ἐν συμμαχίᾳ μετὰ τῶν δουκῶν τῆς Βοημίας καὶ τῆς Πολωνίας, ἐξηγέρθη κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος, ἐν ἔτει δὲ 974 ἡττήθη, καὶ μετὰ δευτέραν στάσιν ἐν ἔτει 876 καθηρέθη τοῦ δουκάτου αὐτοῦ, ὅπερ ἔλαβε νῦν ὁ τοῦ τῆς Σουηβίας Ὁθων. Ἡ Κ α ρ ι ν θ ί α ἀπεσπάσθη ἐκ τοῦ δουκάτου τῆς Βαυαρίας, οὗ ἡ ἑκτασις ἐνέπνεε βασιλικὰς ἀξιώσεις εἰς πάντα φιλόδοξον ἄνδρα· κάτοχον τοῦ ἀξιώματος τούτου, καὶ ἐδόθη μετὰ τῆς μαρκιωνίας τῆς Β ε ρ ὠ ν ῆς ὡς ἰδιαιτέρον δουκάτον εἰς Ἑρρίκον τὸν νεώτερον, υἱὸν τοῦ πρώην δουκὸς τῆς Βαυαρίας Βερθόλδου.

§ 128. Πόλεμος τῶν τριῶν Ἑρρίκων. — Ἐν τῷ μεταξὺ (974) ἐστράτευσεν ὁ νεαρὸς αὐτοκράτωρ κατὰ τῆς Δανίας, ἐπὶ δὲ τοῦ περιφήμου χαρκώματος, ἐπὶ τοῦ Danewirke, ἀνεμίχθη δανικὸν αἷμα μετὰ γερμανικοῦ. Τὸ χαράκωμα ἐκυριεύθη, καὶ ὁ βασιλεὺς Χαράλδος ὑπετάχθη· ἐξηναγκάσθη δὲ εἰς ὑποταγὴν καὶ ὁ δούξ τῆς Βοημίας.

Ἀνεφλέγη δὲ ἅπαξ ἔτι ἡ πυρκαϊὰ τῆς ἐπαναστάσεως ἐν Βαυαρίᾳ, στασιασάντων τοῦ βαυαρικοῦ οἴκου, τοῦ καθαιρεθέντος δηλαδὴ Ἑρρίκου, τοῦ δουκὸς τῆς Καρινθίας Ἑρρίκου καὶ συγγενοῦς τινος Ἑρρίκου, ἐπισκόπου τῆς Αὐγούστης.

Οἱ δύο κοσμικοὶ στασιασταὶ ἐδικάσθησαν ἐν ἔτει 978 ἐν Μαγδεβούργῳ ὑπὸ δικαστηρίου ἡγεμόνων, καθηρέθησαν καὶ ἐξωρίσθησαν, εἰς δὲ τὸν ἐπίσκοπον ἐπετράπη μετὰ βραχεῖαν φυλάκισιν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν ἐπισκοπὴν του.

§ 126. Ὁθων ὁ Β' ἐνώπιον τῶν Παρισίων. — Ἀπρὸς Παγκόσμιος Ἱστορία

δόκητος δέ τις ἐπίθεσις, ἥτις ἐπανῆλθεν εἰς τὴν μνήμην πάντων καὶ κατὰ τὰς ἡμέρας ἡμῶν, γενομένη κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἡγαγε τὸν νεαρὸν αὐτοκράτορα εἰς ἐπιχείρησιν ἐνδύξου ἐκστρατείας.

Ὁ βασιλεὺς δηλονότι τῶν δυτικῶν Φράγκων Λοθαρίος (954—986), τοῦ ὁποῖου ὁ ἀδελφὸς Κάρολος πρὸ ὀλίγου μόλις ἔλαβε παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ὁθωνος τοῦ Α' ὡς τιμᾶριον τὴν κάτω Λοθαριγγίαν, εἰσέβαλεν αἰφνιδίως ἐν πλήρει εἰρήνῃ καὶ ἄνευ κηρύξεως πολέμου εἰς Λοθαριγγίαν. Ἐβάδισε δὲ κατὰ τοῦ Ἀκνισγράνου, ὅπου ἀκριβῶς διέτριβεν ὁ αὐτοκράτωρ, σκοπῶν, ὡς φαίνεται, νὰ συλλάβῃ αὐτὸν αἰχμάλωτον· μετὰ δυσκολίας δὲ ἀπέδρα οὗτος μετὰ τῆς Θεοφανοῦς εἰς Κολωνίαν. Ὁ Λοθάριος ἠρκέσθη εἰς τὸ νὰ στρέψῃ καὶ κατευθύνῃ πρὸς δυσμὰς τὸν ἐπὶ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ παλατίου ἀετὸν, τὸν βλέποντα πρὸς ἀνατολάς, καὶ ἀπῆλθεν· ἀλλ' οἱ αὐτοκρατορικοὶ τιμαριῶται συνηθροίσθησαν τὴν φορὰν ταύτην μετ' ἀσυνήθους ταχύτητος, ἀπάντες ἐμόθυμοι ὡς εἰς ἄνθρωπος, ἡγανακτημένοι διὰ τὴν προστριβῆσάν αὐτοῖς ὕβριν». Πάραυτα δὲ προήλασεν ὁ Ὁθων ἐπὶ κεφαλῆς στρατοῦ, «ὁποῖον οὔτε πρότερον οὔτε μετὰ ταῦτα εἶδεν ὁ κόσμος» — ἀναβιβάζεται δὲ ὁ στρατὸς οὗτος εἰς 60,000 — κατὰ τῆς Δυτικῆς Φραγκίας. Ἐφθασε δὲ μέχρι τῆς πόλεως τῶν Παρισίων, τένισεν ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ «ὄρους τῶν μαρτύρων» τοῦ Montmartre. Διέταξε τότε νὰ συνέλθωσιν οἱ ἐν τῷ στρατῷ κληρικοὶ καὶ νὰ ψάλλωσι δοξολογίαν, εἶτα δὲ ἐπανεκάμψεν εἰς τὰ ἴδια· ἐν ἔτει 980, ἐν αὐτοπροσώπῳ συνεντεύξει, παρητήθη ὁ Λοθάριος τῶν ἀξιώσεών του.

Καὶ ὁ δούξ τῆς Πολωνίας Μέσχος ἡττήθη κατὰ τὸ ἔτος 979, οὕτω δὲ δι' ἐνδοξου ἀγῶνος ἐξησφάλισεν Ὁθων ὁ Β' τὸ κράτος τὸ καταλειφθὲν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ πατρὸς του.

§ 127. Στρατεία εἰς Ἰταλίαν. 980. — Τούτων ἐπιτευχθέντων ἐπεβάλλετο αὐτῷ, τὸ πρῶτον αὐτῷ ὡς καθήκον ἀπαρτήτον, ὡς τι πεπωμένον, νὰ στρατεύσῃ εἰς Ἰταλίαν. Καὶ ἂν ἀλόμῃ παραδεχθῶμεν, ὅτι ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἦτο ἐλεύθερος νὰ πράξῃ τοῦτο ἢ μή, ὡς πολλοὶ ἰσχυρίζονται, καὶ ὅτι πρὸς δυστυχίαν τοῦ γερμανικοῦ βασιλείου ἐπεδιώκετο σκοπὸς ὀλέθριος, καὶ πάλιν ὁ Ὁθων ὁ Β' δὲν ἦτο ἐλεύθερος ὡς πρὸς τοῦτο. Ὁ τίτλος Ρωμαίου αὐτοκράτορος δὲν ἦτο ποσῶς κενὸν ἐννοίας ὄνομα, ἀνῆκε δέ, δύναται τις νὰ εἴπῃ, ὡς καὶ ἡ παπυσύνη εἰς τὴν θρησκείαν τοῦ αἰῶνος. Φυσικὴ δὲ συνέ-

πεια τῆς ἀνανεώσεως τῆς πολυσημάντου ταύτης πολιτικῆς ἐννοίας ἐν Ἰταλίᾳ ἦτο, ὅτι πᾶς ὁ αὐτόθι δυσχεροῦμενος ἐκ τῆς γερμανικῆς ἐξουσίας ἔστρεφε τὰ βλέμματα πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα — καὶ δὴ ὄχι μόνον εἰς τοὺς αὐλικοὺς κύκλους — ἡ γερμανικὴ αὕτη αὐτοκρατορικὴ ἀρχὴ ἐθεωρεῖτο ὡς ὑπερβασία.

Ἄλλὰ τῷ 976 ἀπέθανεν αὐτόθι ὁ Ἰωάννης Τσιμισκής, — Ἰωάννης ὁ Α΄. — ὅστις εἶχε μεταδώσει ἀπροσδόκητον λαμπρότητα εἰς τὸ ἑλληνικὸν κράτος, καὶ ἐν τῇ εὐτυχestatῇ ἐκστρατεία κατὰ τῶν ἀνατολικῶν χωρῶν ἐπανήγαγεν εἰς τιμὴν τὸ ρωμαϊκὸν ὄνομα. Ὁ καλὶφης τῆς Βαγδάτης ἔτρεμε πρὸ τοῦ νικηφόρου στρατοῦ τῶν «Ρωμαίων», ὅστις ἴστατο ἤδη ἐν Μεσοποταμίᾳ. Ἀλλὰ τὸ κράτος περιήλθεν εἰς χεῖρας δύο ἀδελφῶν τῆς Θεοφανοῦς, Βασιλίου τοῦ Β΄ καὶ Κωνσταντίνου τοῦ Θ΄, οἵτινες δὲν ἐκέκτηντο πολεμικὴν τινα ἢ ἄλλης οἰασδὴποτε φύσεως ἱκανότητα, καὶ ὡς πρὸς τὰς ἐν Ἰταλίᾳ κτήσεις, τὴν Ἀπουλίαν καὶ τὴν Καλάβριαν, οὔτε τὴν εἰς τὸν Ὀθωνα παρχώρησιν αὐτῶν ἠδύναντο ν' ἀποφασίσωσιν οὔτε πράγματι νὰ διοικήσωσιν αὐτὰς ἡδύναντο.

Αἱ χῶραι αὗται, καὶ μετ' αὐτῶν ὅλη ἡ μεσημβρινὴ καὶ ἡ μέση Ἰταλία, ἦσαν ὡς ἐκ τούτου ἐκτεθειμέναι εἰς τὰς ἐπιθέσεις τοῦ φοβερωτέρου πάντων τῶν ἐχθρῶν, τῶν Ἀράβων, οἵτινες τῷ 976 ἤδη τὸ πρῶτον καθυπέβηλον ἐκ νέου εἰς φορολογίαν τὰς δύο ταύτας χώρας ἐπὶ τοῦ Ἀδουλασέμ, τοῦ τῆς ἐν τῇ βορείῳ Ἀφρικῇ, καὶ ἀπὸ τοῦ 969 καὶ ἐν Αἰγύπτῳ, ἰσχυρᾶς δυναστείας τῶν Φατιμιδῶν, ἠπεύλου δὲ σπουδαίως καὶ τὰς δύο λομβαρδικὰς ἡγεμονίας τοῦ Βενεθέντου καὶ τοῦ Σπολήτου, ἀληθῆ προτύργια τῆς Ρώμης. Ἐν ἐνὶ λόγῳ ὁ Ἰσλαμισμὸς προήγατο σπουδαιότατα καὶ αὐθις ἐν Ἰταλίᾳ.

§ 182 Μεγάλῃ καταστροφῇ ἐν Ἀπουλίᾳ 982. — Κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 980 ὑπερέβη ὁ αὐτοκράτωρ τὰς Ἀλπεῖς μετὰ τῆς συζύγου του καὶ τοῦ γεννηθέντος αὐτῷ παιδός. Ἡ στροφή αὕτη ἐπανεδῶκε καὶ εἰς τὴν μετέρα αὐτοῦ Ἀδελαΐδα, μετ' ἧς αἱ σχέσεις ἦσαν ὀλίγον τεταραγμέναι, τὴν ἐπιρροὴν τῆς. Ἠλθε δὲ εἰς Ρώμην, ὅπου ἐπανεφέρει πάπαν τινὰ ἐκδιωχθέντα ὑπὸ τῆς ἀντιπολιτευομένης μερίδος τῶν εὐγενῶν, ἧς ἡγέτης ἦτο Κρεσκέντιος τις.

Ὁ οὐχ' ἴλιαν ἰσχυρὸς στρατὸς αὐτῆς ἡγεῖτο ἡδὲ κτὴν βαθμιαίως διὰ

κατοίκων τῆς Ἰταλίας καὶ δι' ἀνδρῶν κληθέντων ἐκ Λοθαριγγίας, Φραγκωνίας, μεσημβρινῆς Γερμανίας, τὸν Σεπτέμβριον δὲ τοῦ 981 ἤρξατο τοῦ πολέμου. Ἄλλ' ἢ κρίσις ἐπῆλθε μόνον κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος.

Τὸ θέατρον τοῦ πολέμου ἦτοεῖς τὰ μεσημβρινώτατα τῆς χερσονήσου, πρὸς τὰ μέρη τοῦ ἀρχαίου Τάραντος καὶ τοῦ Κρότωνος, μεγάλη δὲ νίκη κατήχθη κατὰ τῶν Ἀράβων πρὸς νότον τῆς τελευταίας ταύτης πόλεως, πρὸς τὴν Κολώναν (Colonne). Αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ Ἀβουλκασέμ, «ὁ βασιλεὺς τῶν ἐθνικῶν τούτων Βουλλικασίνων» ἔπεσεν ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ.

Ἀλλὰ με' οὐ πολὺ ἐπῆλθε πλήρης μεταστροφή. Αἱ λεπτομέρειαι τῆς καταστροφῆς οὐκ εἶναι γνωσταί· ὁ αὐτοκρατορικός στρατὸς ἐνέπεσεν εἰς ἐνέδραν, ἣ προσεβλήθη ἀπροσδοκῆτως ὑπὸ τῶν Ἀράβων ἐν δυσχωρίᾳ [πρὸς τὸ Βασέντελλον], ἐνῷ ἐβάδιζεν ἐπὶ τῆς πυχλικῆς ὁδοῦ : ὡς ἐκ θαύματος δὲ ἠτύχησεν ὁ αὐτοκράτωρ νὰ σωθῇ πρὸς τὴν ἐγγὺς θάλασσαν ἐπὶ τινος τυχαίως ἐκεῖ παραπλέοντος σκάφους. Κατόπιν δὲ καὶ ἄλλων περιπετειῶν—διότι τὸ πλοῖον τοῦτο ἀπεδείχθη ἐλληνικόν—ἔφθασεν εἰς φιλικὴν ἀκτὴν, εἰς τὴν πολίχνην Ροσάνον, ὅπου συνήντησε τοὺς ἑαυτοῦ· αἱ ἀφηγήσεις ἀναφέρουσιν—ἀλλὰ λίαν ἀπιθάνως—ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ ἔρριψεν ἑαυτὸν ἐκ τοῦ πλοίου εἰς τὴν θάλασσαν καὶ κολυμβῶν ἐσώθη εἰς τὴν ξηράν.

§ 129. Δίαιτα ἐν Βερώνῃ. — Ἡ ἡττὰ αὕτη ἐνεποίησε πανταχοῦ μεγίστην αἰσθησιν· οἱ πρὸς τὰ βόρεια καὶ ἀνατολικά ὅρια τοῦ κράτους μόλις συγκρατούμενοι λαοὶ ἐγένοντο ἀνήσυχοι· ἀλλ' ἐν Γερμανίᾳ, μάλιστα δὲ ἐν Σαξωνίᾳ, ἡσθάνθησαν οἱ λαοὶ καὶ οἱ μεγάλοι τιμαριῶται τὴν ὑπὸ τῶν ἀπίστων κατατρόπῳσιν μετὰ συναισθήματος νομιμοφροσύνης καὶ πατριωτικοῦ πόνου, πολυαριθμότατοι δὲ ἦσαν οἱ συρρεύσαντες εἰς τὴν δίαιταν, ἣν συνεκάλεσεν εἰς Βερώναν ὁ Ὁθων, (Ἰούνιον τοῦ 983), ὁ κατὰ τοὺς κινδύνους τούτους ἀποδείξας ἑαυτὸν ἄξιον τοῦ πατρὸς του. Καὶ τὰ μέλη δὲ τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας, ἡ μήτηρ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδελαΐς, ἡ σύζυγος αὐτοῦ, ἡ ἀδελφὴ του Ματθίλδη, ἡγουμένης τοῦ Κουεδλιμβούργου, ὡς καὶ πολλοὶ Γερμανοὶ καὶ Ἰταλοὶ ἡγεμόνες, παρῆσαν ἐν αὐτῇ, μεγάλοι προητοιμάζοντο ἐξοπλισμοί, μαρτυρεῖ δὲ τὸ θάρρος τῶν σκέψεων τοῦ αὐτοκράτορος, τὸ ὅτι πρὸς ἐξάγνισιν τῆς ἡττης ὡς σκοπὸς

τοῦ πολέμου ὤρισθη ἡ κατάκτησις τῆς Σικελίας καὶ ἡ ὁλοσχερῆς ἀπελευθέρωσις τῆς Ἰταλίας ἀπὸ τῶν Ἀράβων.

Τὰ διὰ τοῦ πρὸ μικροῦ ἐπισυμβάντος θανάτου τοῦ δουκὸς Ὁθωνος χηρεύσαντα δουκάτα τῆς Βαυαρίας καὶ Σουηβίας διετέθησαν ἐκ νέου, διὰ δὲ τῆς παραχωρήσεως τοῦ πρώτου εἰς Ἑρρίκον τὸν Νεώτερον, τὸν υἱὸν τοῦ Βερθόλδου, ἀποκατεστάθη ἡ εἰρήνη μετὰ τοῦ βαυαρικοῦ οἴκου. Ὁμοθυμῶς καὶ ἄνευ δυσκολίας ἐγένετο ἐν τῇ συνόδῳ ταύτῃ ἡ ἐκλογὴ τοῦ μικροῦ Ὁθωνος ὡς βασιλέως τοῦ ἀνατολικοῦ φραγκικοῦ καὶ τοῦ ἰταλικοῦ κράτους, ἐμφανιζομένων ἐνταῦθα ὡς ἐνὸς τῶν δύο τούτων κρατῶν.

§ 130. **Θάνατος τοῦ αὐτοκράτορος.**—Μετὰ ζήλου ἐπεδιώχθησαν οἱ ἐξοπλισμοί, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ μετέβη εἰς Ρώμην, ὅπου, ἀποθανόντος τὸν Ὀκτώβριον τοῦ πάπα, διέταξε τὴν ἐκλογὴν ἀνδρὸς ἀφωσιωμένου εἰς αὐτόν.

Αἱ εἰδήσεις αἱ ἐρχόμεναι ἐκείθεν τῶν Ἀλπεων ἦσαν δυσάρεστοι· ἐν Δανίᾳ καὶ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Βένδων ἡ γερμανικὴ ἐπιρροὴ καὶ ὁ χριστιανισμὸς ἀντικατεστάθησαν ὑπὸ ἀγρίας εἰδωλολατρείας. Ἐν Δανίᾳ ἐξηγέρθη ὁ υἱὸς τοῦ βαπτισθέντος βασιλέως Χαράλδου ὁ Σουὲν (Sven), κατὰ τοῦ πατρὸς του, καὶ μόνον ἡ μαρκιωνία τοῦ Σλέσβιργ προησπίσθη.

Αἱ σλαυικαὶ φυλαὶ ἐξεχύθησαν ὡς ἐξολοθρευτικὸς ποταμὸς κατὰ τῶν ἐδρῶν τῆς χριστιανικῆς ἱεραποστολῆς, τῆς Ἀβελδέργης, τοῦ Βρανδεμβούργου, τοῦ Ἀμβούργου· οἱ ναοὶ καὶ τὰ μοναστήρια κατηρδαφίσθησαν, τὰ ἱερὰ λείψανα καθυβρίσθησαν, οἱ ἱερεῖς, ὅσοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ σωθῶσι διὰ τῆς φυγῆς, ἐθανατώθησαν ἢ ἀπῆχθησαν εἰς αἰχμαλωσίαν, πανταχοῦ δὲ ἀνεστηλώθη ἡ «λατρεῖς τῶν δαιμόνων» (983)· μόνον ἡ γραμμὴ τοῦ Ἀλβίος προησπίσθη διὰ τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων ἃς συνεκέντρωσαν οἱ μαρκίωνες τῶν ἀπειλουμένων χωρῶν, τῆς Βορείου μαρκιωνίας (Nordmark), τῆς Μείσεν, τῆς Λάουσιτς.

Ἀλλὰ τὸ ποτήριον τῆς δυστυχίας δὲν εἶχε πληρωθῇ ἀκόμῃ. Ὁ αὐτοκράτωρ κλονισθεὶς ὑπὸ τῶν εἰδήσεων τούτων προσεβλήθη ἐν Ρώμῃ ὑπὸ σφοδρᾶς νόσου, ἣτις ταχέως κατέστησεν ἀπέλπιδα τὴν κατάστασιν αὐτοῦ.

Οἴκοι, ἐν Σαξωνίᾳ, ἦτο γνωστὸς ὁ λόγος τῆς ἀσθενείας· ἐλέ-

γετο δηλ. ὅτι διετέλει οὗτος ὑπὸ τὴν ὀργὴν τοῦ Ἀγίου Λαυρεντίου, οὗ τὴν ἐν Μερσεβούργῳ ἐπισκοπὴν, τὴν ὑπὸ Ὅθωνος τοῦ Α' ἰδρυθεῖσαν καὶ συμφώνως πρὸς τὴν ἐπαγγελίαν (εὐχὴν) του πρὸ τῆς μεγάλης κατὰ τῶν Οὐγγρων μάχης ἀφιερωθεῖσαν εἰς τὸν μέγαν ἅγιον διέλυσε χάριν εὐνοουμένου του τινός· «ὥς αἰχμάλωτον οἰκογένειαν Βένδων», λέγει ὁ ἱστοριογράφος Θείτμαρος ὁ ἐκ Μερσεβούργης μετ' ἀκουσίως ἐπιτυχοῦς εἰκόνης παριστῶν τὸν θρῆνον τῶν χρόνων ἐκείνων, διεμοίρασε τὰ τεμάχια τῇ ἐκακεῖσε. Τὴν 7 Δεκεμβρίου τοῦ 983 ἐτελεύτησεν ὁ Ὅθων, μόλις ἄγων τὸ εἰκοστὸν ὄγδοον ἔτος τῆς ἡλικίας του, καὶ κατέλιπε τὸ κράτος εἰς τετραετὲς παιδίον.

§ 131. Ἀντιβασιλεία Θεοφανοῦς. Ὁ Μογουντίας Οὐϊλλίγις.— Ἡ εἰδήσις τοῦ θανάτου τοῦ αὐτοκράτορος ἔφθασεν εἰς Ἀκλίσγρανον ἀκριβῶς μόλις εἶχε στεφθῇ τὸ παιδίον τοῦτο πανηγυρικῶς ὡς βασιλεὺς ὑπὸ ἐνός Γερμανοῦ καὶ ἐνός Ἰταλοῦ ἐπισκόπου, τοῦ τῆς Μογουντίας Οὐϊλλίγιος καὶ τοῦ τῆς Ραβέννας Ἰωάννου (Χριστοῦγεννα τοῦ 983).

Ζήτημα διαδοχῆς ὑπὸ οὐδενὸς πλέον ἐτέθη σπουδαίως· ἡ ἐνότης τοῦ κράτους, ἡ καθιδρυθεῖσα ὑπὸ τῶν τριῶν προκατόχων βσιλιέων καὶ ἰδίᾳ ὑπὸ Ὅθωνος τοῦ Α', ἣτο ἤδη συνδεδεμένη μετὰ πλείστων συμφερόντων, καὶ ἐπομένως ἡ τήρησις αὐτῆς δὲν διέτρεχε κίνδυνον, ὡς συνέβη μετὰ τὸν θάνατον Λουδοβίκου τοῦ Παιδός. Τὸ μόνον γεννώμενον ζήτημα ἦτο τὸ τῆς ἐπιτροπείας καὶ ἀντιβασιλείας, ἐπρόκειτο δὲ νὰ κριθῇ, ἂν ἡ βασιλομήτωρ Θεοφανῶ, ἢ ὁ πλησιέστερος ἄρρην συγγενής, θὰ ἐκυβέρνηα τὸ κράτος μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεως τοῦ Ὅθωνος.

Πρὶν δ' ἔτι δυνηθῶσι νὰ συνέλθωσιν οἱ ἡγεμόνες τοῦ κράτους, ἵνα λύσωσι τὸ ζήτημα τοῦτο συμφώνως πρὸς τὸ δίκαιον, προέβηκε τὸ δικαίωμα ἐκεῖνο τοῦ πρώτου συγγενοῦς Ἑρρίκος ὁ τῆς Βαυαρίας, ὁ «Φίλερις» («Zänker»), υἱὸς τοῦ Ἑρρίκου, τοῦ ἀδελφοῦ Ὅθωνος τοῦ Α'.— τοῦτέστιν ὁ ἀρχηγὸς τῆς βαυαρικῆς γραμμῆς τοῦ βασιλευντος οἴκου· ὁ ἐπίσκοπος τῆς Οὐτρέχτης, εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ὁποίου εἶχε παραδοθῇ, πρὸ 5 ἐτῶν, ἀπέλυσε αὐτὸν πάραυτα τῆς φυλακῆς. Κατέλαβε δὲ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ τὸν βασιλόπαιδα, ὅστις ἐζῆ ἐν Κολωνίᾳ παρὰ τῷ ἐκεῖ ἀρχιεπισκόπῳ, κατέστρεψεν ἐπὶ μερίδος ἱκανῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ κοσμικῶν μεγιστάνων, ἐλπίζόντων ὅτι θὰ ἠδύναντο νὰ ἐξυπηρετήσωσι τὰ ἴδια ἐκὼν συμφέροντα, διὰ τῆς ἐξυπηρετήσεως τῶν συμφερόντων ἐκείνου· ἐπει-

δὴ ὅμως λίαν ἀναρχνδὸν ἐκήρυττεν, ὅτι δὲν ἐπεδίωκε κυρίως τὴν ἀντιβασιλείαν· ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο τὸ στέμμα, πολλοὶ τῶν ἡγεμόνων ἐταράχθησαν.

Ἐπὶ κεφαλῆς δὲ τῆς βασιλικῆς μερίδος, τῆς μερίδος τῶν βασιλομητόρων Θεοφανοῦς καὶ Ἀδελαΐδος, ὧν ἡ τελευταία ἐκυβέρνησα ἐν Ἰταλίᾳ, ἐτέθη πολιτευτῆς, ὃν εἶχεν ἀνεύρει ἡ οὐδυνέρκεια τοῦ αὐτοκράτορος Ὁθωνος τοῦ Α', καὶ ὅστις, υἱὸς ὧν χωρικοῦ τῆς κάτω Σαξωνίας, ἀνυψώθη ἐπὶ τῆς πρώτης ἐπισκοπικῆς εἵρας τοῦ ἀνατολικοῦ Φρηγκικοῦ κράτους, ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Μιγουντίας Οὐίλλιγρις.

Ὁ Ἐρρίκος ἀνεγνώρισεν ὅτι δὲν θὰ ἠδύνατο ν' ἀγάγῃ εἰς πέρας τὸ ἔργον, παρέδωκε τὸν νεαρόν βασιλέα εἰς τὴν μητέρα αὐτοῦ, τὴν αὐτοκράτειραν, καὶ ἀπέβλεψε πρὸς ἕτερον κατορθωτὸν σκοπόν, τὴν ἀνάκτησιν τοῦ δουκάτου τῆς Βιουχρίας, τὸ ὁποῖον καὶ ἔλαβεν ὡς τιμάριον, ὅτε ἐταπεινώθη ἐν ἔτει 985 ἐνώπιον τῆς ἀντιβασιλείας. Παρέμεινε δὲ πιστὸς εἰς τὴν μετάνοιάν του καὶ εἰς τὰ νέα τιμαριωτικὰ καθήκοντά του, ὡς ἄλλοτε ὁ πιτῆρ του πρὸς Ὁθωνα τὸν Α'.

Ὡς τῷ ἐθρικέλευσεν ἡ ἀρχὴ τῆς νομιμοφροσύνης (Legitimität), ἡ Θεοφανὼ ἐζήτησε τὴν ἀντιβασιλείαν, ὑπ' οὐδενὸς ἀμφισβητουμένην, ἡ δὲ σχετικῶς ἀτάραχος πορεία τῆς ἐπιτροπικῆς ταύτης κυβερνήσεως ἀποδεικνύει πόσον μεγάλη πολιτικὴ ἀνάγκη ἀπέβη κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τῆς βίας ἢ αὐτοκρατορικῆς ἀρχῆς—ἐκφρασίς καὶ πηγὴ ὑπερτάτης ἐξουσίας—πόσον μέγα διεδραματίζετο πρόσωπον παρὰ τὴν θρασυτάτην βίαν ἢ ἐνέργειαν ἢ διὰ περιληπτικωτάτου ὀνόματος πολιτικὴ καλουμένη καὶ τέλος μεθ' ὀπόσης λεπτότητος ἐγνώριζε νὰ διαχειρίζεται τὴν πολιτικὴν ἢ εἴκοσι καὶ ἐξαέτης μόλις Ἑλληνὶς αὐτῇ ἡγεμονίᾳ.

Ἐπὶ τῆς ἀνατροφῆς τοῦ βασιλόπαιδος ἤσκουν ἐπιρροήν τινα καὶ ἡ μάμμη αὐτοῦ Ἀδελαΐς, ὡς καὶ ἡ θεία αὐτοῦ, ἡ ἡγούμενις τοῦ Κουεδλιμβούργου Μιτθίλδη· ὅπου ἐπρόκειτο περὶ τῶν συμφερόντων τῆς δυναστείας συνεννοοῦντο εὐκόλως αἱ γυναῖκες, αἵτινες ἄλλως, ὡς εἶναι εὐνόητον, δὲν διετέλουν πάντοτε ἐν πλήρει ὁμονοίᾳ.

Ἀλλ' ὁ κύριος πολιτευτῆς καὶ κυβερνήτης ἦτο ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Μιγουντίας Οὐίλλιγρις, ἐνῶ τὴν ἀνατροφήν τοῦ παιδὸς διεύθυνεν εἰς τῶν ἐνεργητικωτέρων ἐν τῷ πνευματικῷ πεδίῳ ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς, ὁ τῆς Ἰλδεσχάιμ ἐπίσκοπος Βερνάρδος (Bernward).

§ 132. Δυναστική ἀλλαγὴ ἐν τῷ Δυτικῷ Φραγκικῷ Κράτει. — Τὸ σπουδαιότερον πολιτικὸν πρόβλημα, τὸ συμπέπτον κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα τῆς ἐπιτροπικῆς κυβερνήσεως, ἦτο ἡ δυναστικὴ ἀλλαγὴ ἐν τῷ Δυτικῷ Φραγκικῷ Κράτει. Ἐν ἔτει 986 ἀπέθανεν ὁ Λοθάριος ἐκεῖνος, ὅστις μετὰ τὴν ἀτυχῆ ἐπιδρομὴν τοῦ ἔτους 978 εἶχε κρατηθῆ κυρίως διὰ γερμανικῆς βοηθείας καὶ εἶχε νυμφευθῆ μετὰ τῆς ἀδελφῆς Ὁθωνος τοῦ Β'. Ἐμμας. Ἀμέσως κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἠκολούθησεν αὐτὸν εἰς τὸν τάφον ὁ υἱὸς αὐτοῦ Λουδοβίκος ὁ Ε', ὁ δὲ μόνος ὑπολειπόμενος γνήσιος ἄρρην βλαστὸς τοῦ γένους τῶν Καρολιδῶν Κάρολος, εἰς ὃν Ὁθων ὁ Β' εἶχε δώσει ὡς τιμᾶριον τὴν Κάτω Λοθαριγγίαν (977), δὲν ἦτο ἕνεκα τοῦ τελευταίου τούτου λόγου ἄρεστός εἰς τοὺς εὐπατρίδας τοῦ Δυτικοῦ Φραγκικοῦ Κράτους, εἶχε δὲ καὶ νυμφευθῆ μετὰ γυναικὸς ταπεινοῦ γένους. Οἱ ἐκ τοῦ γάμου ἄρα τούτου δύο παῖδες δὲν ἦσαν ποσῶς κατάλληλοι νὰ συνεχίσωσι τὴν τῶν Καρολιδῶν βασιλείαν.

Ὑπὸ τὰς περιστάσεις ταύτας συνέβη ὅ,τι πρὸ πολλοῦ εἶχε παρασκευασθῆ. Ὁ ἰσχυρότερος τῶν μεγιστάνων τοῦ Δυτικοῦ Φραγκικοῦ Κράτους Οὐγος, δοῦξ τῆς Φραγκίας, Οὐγος ὁ Καπέτος, ἐξελέγη ὑπὸ μεγάλης μερίδος βασιλεὺς (987). Ἀλλὰ καὶ ὁ Κάρολος εἶχε τοὺς ὀπαδοὺς του, ἀγῶν δὲ ἀρκούντως μακροχρόνιος, διεξαγόμενος διὰ τῶν ὀπλων ἐκκλησιαστικῆς καὶ κοσμικῆς μηχανορραφίας καὶ δολοπλοκίας, ἐπηκολούθησε μεταξὺ τῶν δύο ἀντιπάλων, μέχρις οὗ τέλος ὁ Κάρολος διὰ προδοσίας, συναδούσης πρὸς τὸν χαρακτήρα τῆς ἐποχῆς, παρεδόθη ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Λαὸν Ἀδαλβέρτου, εἰς τὸν βασιλεῖα Οὐγον, ἀπέθανε δὲ ταχέως ὡς αἰχμάλωτος αὐτοῦ. Ὁ νέος βασιλεὺς εἶχε λόγους νὰ πολιτεύηται περιεσκεμμένως πρὸς τὸ Ἀνατολικὸν Φραγκικὸν Κράτος, καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν ἀνεφύησαν ἐντεῦθεν σπουδαῖαι δυσχέρειαι εἰς τὴν κυβέρνησιν τῆς Θεοφανοῦς.

Τούναντίον ἐβοήθησεν αὐτὴν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἐν Ρώμῃ ἡ ἀντιπολιτευτικὴ στάσις ἣν ἔλαβον οἱ τοῦ Δυτικοῦ Φραγκικοῦ Κράτους Ἐπίσκοποι τοῦ κόμματος τοῦ Οὐγου κατὰ τῆς παπικῆς ἑδρας· τὸ συμφέρον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος συνεβάδιζε μετὰ τῆς διατηρήσεως τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐξουσίας—μετὰ τῆς διατηρήσεως τῆς τὰ τῆς ἐκκλησίας ἐκθύμως φρονούσης σαζωνικῆς δυναστείας.

Ἐν ἔτει 989 μετέβη καὶ παρέμεινεν ἡ Θεοφανὼ ἐπὶ μακρὸν χρό-

νον ἐν Ἰταλίᾳ, ἐπανεκάμψε δὲ εἰς τὰ ἴδια ἀρχομένου τοῦ ἔτους 991· ἀφοῦ δὲ ἐώρτισε μετὰ τοῦ τέκνου αὐτῆς τὸ Πάσχα ἐν Κουεδλιμβούργῳ, μετέβη—διότι καὶ αὕτῃ περιώδευε πολὺ—πρὸς τὸν Ρῆνον. Ἐνταῦθα ὅμως, ἐν Νυμβέργῳ, ἀπέθανεν ἡ μόλις τριακονταέτης γυνή, ἥς τὸ ἄδρον καὶ τρυφερὸν σῶμα εἶχε χρυσιμεύσει ὄργανον συνετοῦ καὶ ἰσχυροῦ πνεύματος.

Ἐπὶ τούτοις ἡ Αὐτοκράτειρα Ἀδελαΐς προσέδραμεν ἐξ Ἰταλίας· ἄνευ δυσκολίας τινὸς περιῆλθεν εἰς αὐτὴν ἡ κυβερνήτης τοῦ κράτους, ὃ δὲ Οὐίλλιγίς παρέμεινεν ἡ ψυχὴ τῆς νέας κυβερνήσεως, ἣτις διετέλεσεν ἐν ὁμοφωνίᾳ μετὰ τῶν δουκῶν, ἐντίμως δὲ διεξήγαγε τοὺς συνήθεις πρὸς βορρᾶν καὶ ἀνατολὰς ἀγῶνας. Ὑπὸ τὸν ἥρωα δὲ τῶν σλαυικῶν τούτων ἀγῶνων, τὸν μαρκίωνα τῆς Μέρσεβεν Ἐκκερχάρδο, ἔκαμε τὰς πρώτας πολεμικὰς ἐκστρατείας τευ ὁ βασιλόπαις—ἐνωρίτατα βεβαίως ἀφοῦ δὲν ἀνετράφη μαλθακῶς· δεκαεπταέτης δὲ, ἐν ἔτει 955, ἔλαβε κατὰ τὰ ἀρχαῖα γερμανικὰ ἥθη τόξιφος, καὶ ἀνέλαβεν οὕτω αὐτοπροσώπως τὴν ἀρχήν.

§ 133. **Ὁθων ὁ Γ'. 983—1002.**—Δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ ἐκφέρῃ τις κρίσιν περὶ τοῦ ἀτυχοῦς τούτου νεανίου, ὅστις δεκαεπταέτης ἤρξατο νὰ κυβερνᾷ, ἀπέθανε δὲ πρὶν ἢ συμπληρώσῃ τὸ εἰκοστὸν δευτέρον ἔτος τῆς ἡλικίας του. Καλὸς τὴν ὄψιν καὶ ἐξαιρετικῶς πεπρoικισμένος ἐνωρὶς ἐρρίφθη εἰς τοὺς ἀγῶνας. Οὐδεὶς ἡγεμονόπαις τοῦ βορρᾶ εἶχε λάβει μέχρι τοῦδε οἷαν αὐτὸς μόρφωσιν· μετέδωσαν ὅμως εἰς αὐτὸν ἐνωρὶς ὑπερβολικὰς ἰδέας περὶ τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας καὶ τῶν βασιλικῶν καθηκόντων αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ἀναποδράστως ἀκράτητος παρεδόθη εἰς τὰς ὑπερβολὰς τῆς νεότητος ὁ παῖς οὗτος, εἰς δὲν περιῆλθον εἰς τόσον ἄωρον ἡλικίαν τὰ ἡνία τῆς κυβερνήσεως, καὶ ἐκυμαίνετο μεταξὺ ὑπερμέτρου πίστεως εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν ἐξουσίαν του καὶ μοναχικῶν γονυκλισιῶν καὶ μετanoiῶν. Δὲν εἶχε τὴν ἀπαιτουμένην ἡλικίαν ὅπως ἀντιληφθῇ φυσικῶς τῆς θέσεώς του· ἡ θέσις αὐτοῦ ἀρχήθεν ὑπῆρξεν ἀναληθής, πρὸς κατανόησιν δὲ τῆς ἀναληθείας ταύτης—ἐὰν καθόλου εἶναι τοῦτο δυνατόν—ἀπῆτετο μακρὸς βίος, ὅποῖος δὲν ἐπεκληρώθη αὐτῷ.

§ 134. **Πρώτη εἰς Ρώμην πορεία. 996.**—Ἡ πρώτη εἰς Ρώμην στρατεία αὐτοῦ (996) ὑπῆρξε λίαν ἀποτελεσματικὴ. Μόλις εἶχεν ἀποθάνει ὁ βασιλεύων πάπας· φρονίμως δὲ εἶχε σκεφθῇ τὸ

βασιλικὸν μεράκιον, ὅτε ὑπέδειξεν ὡς ἐκλεκτέον τὸν υἱὸν τοῦ δουκὸς τῆς Καρινθίας Βροῦνον, στενὸν συγγενὴ του, εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους οἵτινες ἦλθον εἰς Ραβένναν ἵνα ζητήσωσι τὴν περὶ τούτου γνώμην αὐτοῦ. Ὑπὸ τούτου δέ, νεανίου εἴκοσι καὶ ἐξαέτους—φέροντος τὸ ὄνομα Γρηγορίου τοῦ Ε΄.—ἐστέφθη ὁ Ὅθων αὐτοκράτωρ ἐν Ρώμῃ, ἀφοῦ δὲ οὕτω ταχέως καὶ ἀκόπως ἀνεστηλώθη τὸ αὐτοκρατορικὸν ἀξίωμα, ἐπέστρεψεν εἰς Γερμανίαν.

Κατὰ δὲ τὴν ἐπάνοδόν του ἤδη περιέπεσεν ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν ἐνὸς τῶν θεολήπτων τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, τοῦ ἐπισκόπου τῆς Πράγας, νεαροῦ Βοημοῦ ἐπιφανεστάτου γένους, ὅστις εἶχεν ἀντικαταστήσει ἤδη τὸ κοσμικὸν αὐτοῦ ὄνομα Woytech διὰ τοῦ μοναχικοῦ Ἀδελβέρτος, ἦτο δὲ καθολοκληρίαν κυριευμένος ὑπὸ τῆς μυστικοασκητικῆς ιδέας ποθῆ τοῦ νὰ ἐπιζητῇ διακαῶς νὰ χρημύσῃ ἢ βίαν καταβιάσῃ τὸν οὐρανὸν πρὸς τὴν γῆν διὰ προσευχῶν καὶ νηστειῶν, διὰ μετανοιῶν ὑπερφυσικῶν καὶ εὐσεβῶν ἔργων—ιδέας, ἣτις εἶχεν ἤδη πολλοὺς ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἐπιβλητικοὺς ἐπὶ τῶν νεανικῶν πνευμάτων ἔνεκα τῆς αὐταπαρνήσεως καὶ τῆ θαυμασίας ἐγκαρτερήσεώς των ἀντιπροσώπους. Ἦδη ἐν ἔτει 997 ἐξωθούμενος ὁ Ἀδελβέρτος ὑπὸ τοῦ διεπύρου ζήλου αὐτοῦ εὗρε μαρτυρικὸν θάνατον ἐν τῷ μέσῳ τῶν εἰδωλολατρικῶν φυλῶν, ἃς εἶχεν ὑποτάξει ἀρτίως ὁ δούξ τῆς Πολωνίας Βολεσλαῦος, τῶν Πομερανῶν καὶ τῶν Πρώσων. Ἡ ἀνάμνησις δὲ αὐτοῦ ἐπενήργει μεθ' ὅλης τῆς δυνάμεως φαντασ.οπλήκτου νεανικῆς φιλίας ἐπ' τοῦ Ὁθωνος, ὅστις δὲν εἶχε πλέον ἐνθερμότερον πόθον, εἰ μὴ νὰ ιδρύσῃ πανταχοῦ ἱερὰ πρὸς τιμὴν τοῦ μεγάλου τούτου ἀγίου, ὅστις ὑπῆρξε φίλος του.

Ἀμέσως δὲ μετὰ ταῦτα περιέπεσεν ὁ Ὅθων ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν ἐτέρου, ὅπως διαφόρου ἀνδρός, ἐξ ἄλλων λόγων ἐπιβληθέντος αὐτῷ—τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῶν Ρήμων Γερβέρτου, Γάλλου, ὅστις μετὰ μαθήσεως σπανιωτάτης κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους συνεύαζεν ἀνήσυχον φιλοδοξίαν καὶ ἀπαράμιλλον φιλοφρονητικὴν ἰδιοφλίαν δεῖτρεφε, παντοειδῆ φανταστικά πολιτικοεκκλησιαστικά σχέδια, δι' ἃ ἐφρόνει ὅτι εὗρεν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ αὐτοκράτορος τὸ καταλλήλον ὄργανον. Ἠρέσκετο δὲ ὁ αὐτοκράτωρ εἰς ἐπιστημονικὰ συζητήσεις μετὰ τοῦ ἐπιτηδεῖου ἀνδρός, ὃν ἐν ἐπιστολῇ, ἣτις ὁμοιάζει πρὸς μετρίαν συγγογραφικὴν θεματογραφίαν πνευματωδεστάτου νέου, παρεκάλει νὰ προσέλθῃ παρ' αὐτῇ

τῷ ἀγροίκῳ Σάξωνι καὶ νὰ ἀναζωογονήσῃ τὴν ἐνυπάρχουσαν τυ-
χὸν ἐν αὐτῷ ἐλληνικὴν λεπτότητα.

§ 135. Δευτέρα πορεία εἰς Ρώμην. 997.— Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπελήφθη μετὰ ζήλου ὁ νεαρὸς πάπας Γρηγόριος ὁ Ε'. τοῦ ἔρ-
γου τῆς Ἀναμορφώσεως, πρὸς ὃ ἦτο κεκλημένος, συμφώνως πρὸς τὰς
ιδέας μερίδος, ἥτις εἶχεν ιδρύσει ὄχυρὸν ἀκρόπολιν ἐν τῷ ἐν ἔτει 910
ιδρυθέντι ἀκουιτανικῷ μοναστηρίῳ τοῦ Κ λ ο υ ν Ὑ. (1) Μετὰ μεγάλης δὲ
δυνάμεως προέβη κατὰ τῶν Γάλλων ἐπισκόπων καὶ κατὰ τοῦ βασιλέως
Ροβέρτου, τοῦ διαδόχου Οὔγου τοῦ Καπέτου, μὴ θέλοντος νὰ διαλύσῃ
γάμον ἀντικείμενον εἰς τοὺς κανόνας τῆς ἐκκλησίας· ἀλλ' ἡ κυβερνη-
τικὴ ἔντονος ὁρᾷσις αὐτοῦ προσέκρουσεν ἐπὶ ἰσχυρᾷ ἀντιδράσεως με-
ρίδος εὐγενῶν ἐν Ρώμῃ, ἥτις, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν ἐνὸς τῶν μελῶν τῆς,
τοῦ Κρεσκεντίου, κατέλαβε τὴν ἐξουσίαν καὶ ἀνηγγάσσευε ἕτερον ἀν-
τιπάπαν.

Τὸ δεύτερον δὲ ἤδη ὑπερέβη ὁ Ὁθων τὰς Ἀλπεῖς (997), ἐπανε-
φερεν εἰς Ρώμην τὸν πάπαν Γρηγόριον, καὶ διέταξε τὴν ἀποκεφάλισιν
τοῦ Κρεσκεντίου, ὅστις δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀμυνθῇ ἐν τῷ φρουρίῳ τοῦ
Ἀγγέλου, καὶ δώδεκα ἐκ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ· τὸν δὲ ἀντιπάπαν διέ-
ταξεν ὁ Γρηγόριος, σχισθείσης τῆς ἐπισκοπικῆς περιβολῆς τοῦ ἐνώπιον
συγκροτηθείσης συνόδου, νὰ περιαγάγῃσι διὰ τῶν ὁδῶν τῆς Ρώμης κα-
θήμενον ἀνεστραμμένον ἐπὶ ὄνου.

Ὁ Γρηγόριος ἀπέθανεν ἀμέσως μετὰ ταῦτα (999), ὁ δὲ διάδοχος
αὐτοῦ διωρίσθη ἄνευ ἀναβολῆς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος· διωρίσθη δὲ τοι-
οῦτος ὁ εἰς ἀρχιεπίσκοπον Ραβέννας ὑπὸ τοῦ Γρηγορίου ἤδη προαχθεὶς
Γερβέρτος, ὅστις ἔλαβε τὸ ὄνομα Σιλβέστροου τοῦ Β'.·
χαρακτηριστικώτατον δὲ τοῦ παιδικοῦ μυστικισμοῦ, εἰς ὃν ἠρέσκοντο οἱ
ἄνθρωποι τῶν χρόνων ἐκείνων καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ νέος πάπας, εἶναι ὅτι
ἀπεδίδετο μεγίστη σημασία εἰς τὰ τρία Ρ τὰ ἀπαντῶντα ἐν τῇ σταδιο-
δρομίᾳ τοῦ πολυμηχάνου ἄλλοτε μοναχοῦ τῆς Aurillac, ἀναδάντος
κατὰ σειρὰν τοὺς ἐπισκοπικοὺς θρόνους τῶν Ρήμων, τῆς Ραβέννας, τῆς
Ρώμης.

§ 136. Μοναχοὶ καὶ Βυζαντινισμός. — Κατὰ τὴν δευτέ-

(1) Σ. Μ. Κλουνιακοῦ εἰς τὸ λατινικώτερον.

ραν ταύτην στρατείαν ὁ Ὅθων παρεδόθη εἰς ἔργα μετανόας κατὰ τὰς ἰδέας τοῦ Ἀγίου Ἀδαλθέρτου καὶ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ ὁμοφρόνων του· συνεδύαζεν ὅμως μετ' αὐτῶν παντοειδῆ φανταστικά πολιτικά σχέδια. Οὕτω ὠμίλει περὶ τῆς ἀνασυστάσεως τῆς «Ρωμαϊκῆς Δημοκρατίας» καὶ κατήκνησεν ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον ἐπὶ τοῦ ἐν Ρώμῃ Ἀβεντίνου λόφου, αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ τῶν Ρωμαίων· συγχρόνως δὲ καθιέρωσε κατὰ βυζαντινὴν ἀπομίμησιν σύστημα ἐθιμοτυπιῶν, ἡρέσκετο εἰς στολὴν ἐπιδεικτικὴν, εἰς μανδύαν ἐστιγμένον δι' εἰκόνων ἐκ τῆς ἀποκαλύψεως καὶ δι' ὁμοιωμάτων ζώων, διαργάνωσεν ἐκ νέου τὴν διοίκησιν τῆς Ρώμης, παρεδέχθη διὰ τοὺς ὑπαλλήλους αὐτοῦ τοὺς τίτλους τῶν ὑστέρων ρωμαϊκῶν χρόνων, αὐτὸς δὲ ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ αὐτοκράτορος τῶν αὐτοκρατόρων.

Καὶ βλέπομεν νὰ γίνηται λόγος περὶ βεστιαρίων καὶ πρωτοβεστιαρίων, λογοθετῶν καὶ ἀρχιλογοθετῶν· ὁ ἄλλοτε διδάσκαλος τοῦ αὐτοκράτορος, ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ἰλδεσχέιμ Βερνάρδος, ἔφερεν ἤδη τὸν βυζαντινὸν τίτλον τοῦ πριμίσκρινιου. Σκέψις ἐγένετο ν' ἀνυψωθῇ καὶ αὐθις ἡ Ρώμη εἰς πρωτεύουσαν τοῦ κόσμου, σκέψις εἰς ἣν συνηντῶντο ἡ τε τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ἡ τοῦ πάπα νοσηρὰ φιλοδοξία· καὶ αὕτη δὲ ἡ ἰδέα τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ Ἀγίου Τάφου ἀπὸ τῶν ἀπίστων ἀπησχόλησε βεβαίως τὰ οἰστρήλαβε ταῦτα πνεύματα.

§ 137. Ὁ Ὅθων καὶ ὁ πάπας Σίλβεστρος.—Κατὰ τὰ τέλη τοῦ ἔτος 999 ὁ Ὅθων ἐπέστρεψεν εἰς Γερμανίαν· ὀλίγῳ πρότερον εἶχεν ἀποθάνει ἡ γηραιὰ αὐτοκράτειρα Ἀδελαΐς ἐν τῷ ἐν Σέλτς τῆς Ἀλσατίας μοναστηρίῳ της. Μετέβη δὲ ὁ αὐτοκράτωρ εἰς Γνέσεν, ὅπου ἦτο κατατεθειμένον τὸ λείψανον τοῦ Ἀγίου Ἀδαλθέρτου, ὅπερ ἡγοράσθη παρὰ τῶν Πρώσων Ἰσου βάρους χρυσοῦ· ἦτο δὲ ἀναμφιβόλως ἡ πώλησις αὕτη κακὴ, ἀφοῦ δι' ἐνὸς τῶν θαυμάτων ἅτινα τόσον ἀφειδῶς ἀναγράφουσιν οἱ μοναχοὶ ἱστοριογράφοι ἐγένετο τὸ λείψανον ἐλαφρὸν ὡς πτερόν. Ἐγένετο δὲ κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν ταύτην ὁ ἐκκλησιαστικὸς ὀργανισμὸς τῆς Πολωνίας διὰ τῆς συστάσεως μιᾶς ἀρχιεπισκοπῆς καὶ μιᾶς ἐπισκοπῆς. Ὁ δούξ Βολεσλαῦς ὑπεδέχθη τὸν Ὅθωνα μετὰ μεγάλης πομπῆς καὶ πάσης κυλακείας, γινώσκων πῶς ἔπρεπε νὰ πολιτευηταί τις πρὸς τὸν νεανίαν τοῦτον. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ εἶχε καὶ δι' αὐτὸν ἑτοιμον ἓνα κλασικὸν τίτλον, ὀνομάσας αὐτὸν φίλον καὶ σύμμαχον τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ· διὰ τοῦτο καὶ ἐπέστρεψεν

εἰς αὐτὸν ὡς πρὸς τὰ ἐκκλησιαστικά πράγματα πλήρη ἐλευθερίαν, δυνάμει δὲ τοῦ δικαιώματος τούτου ὁ Πολωνὸς ἡγεμὼν ἀπηλλάγη ὀλίγον κατ' ὀλίγον τῆς γερμανικῆς ἐπιρροῆς, λαμβάνων ἐξ Ἰταλίας καὶ ἐκ Βοημίας τοὺς ἐν τῇ χώρᾳ αὐτοῦ ἀναγκάσιους χριστιανούς ἱερεῖς.

Ἐκεῖθεν μετέβη ὁ Ὅθων εἰς Ἀκυίσγρανον, ἐνθα κατῆλθεν εἰς τὴν κρύπτῃν τοῦ τάφου Καρόλου τοῦ Μεγάλου, ἔλαβε δὲ ἐκεῖθεν μετριοφρόνως ὡς ἱερὸν λείψανον ἓνα μόνον ὀδόντα τοῦ μεγάλου προκατόχου αὐτοῦ· ἀλλὰ μετὰ ἐξ ἡδὴ μῆνης ἔλαβε καὶ αὐτὴς τὴν πρὸς τὴν Ἰταλίαν ἄγουσαν.

Αἱ λογγοβαρδικαὶ ἡγεμονίαι ἀπέβησαν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον κτῆσις ἐπισφαλῆς, καὶ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ Ρώμῃ ἐπέισθη ὁ αὐτοκράτωρ ὑπὸ στάσεως τῶν ἄνευ κυρίου κατοίκων, δυσηρεστημένων ὅτι δὲν ἐξεδικήθη οὗτος ὡς ἤθελον αὐτοὶ τὴν πόλιν τῶν Τιβούρων, μεθ' ἧς οἱ Ρωμαῖοι διετέλουν ἐν ἔχθρᾳ.

Κατόπιν τῆς ἐπελθούσης συνδιαλλαγῆς μετέβη ὁ αὐτοκράτωρ εἰς Ραβένναν, τὸ μὲν χάριν εὐσεβῶν ἀσκήσεων καὶ διαλέξεων, τὸ δὲ χάριν ἐξοπλισμοῦ. Μόνον δὲ κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1001 ἐστράτευσε κατὰ πρῶτον κατὰ τῆς Ρώμης, ὅπου καὶ πάλιν ἔπνευσεν ἀντίθετος ἄνεμος, καὶ ἔπειτα χωρὶς νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν πόλιν, κατὰ τοῦ Βενεβέντου, ὅπερ ὑπετάχθη· μετὰ ταῦτα ἐπανέστρεψεν εἰς Ραβένναν, ἐγγὺς τῆς ὁποίας ἔδρυσεν ἐπὶ μικρᾷς νήσου ἀποικίαν εὐσεβῶν μετανοούντων. Εἰς δὲ τῶν εὐσεβῶν τούτων ἀνδρῶν, ὁ Ἅγιος Ρομουάλδος, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς στενὰς διετέλει σχέσεις ὁ Ὅθων, προσεπάθησε νὰ πείσῃ καὶ αὐτὸν νὰ ἀπαρνηθῇ τὸν κόσμον, δὲν συνεφώνει ὁμῶς εἰς τοῦτο ὁ νεαρὸς θεόληπτος, ὅστις ἀκριβῶς τότε ἐπεμψε πρέσβην εἰς Κωνσταντινούπουλιν, ὅπως ζητήσῃ εἰς γάμον περιγίψισσαν Ἑλληνίδα.

Ἀλλὰ διὰ τὰ ἰταλικά σχέδιά του λίαν γλιάραν εὔρεν ὁ Ὅθων ὑποστήριξιν ἐν Γερμανίᾳ· ἡ δυσαρέσκεια τῶν ἡγεμόνων ἡγάχεν εἰς ἐπικινδύνους συνεννοήσεις, εἰς δὲ τῶν ἐπιφανεστέρων θεραπόντων τοῦ σαξωνικοῦ οἴκου, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Οὐίλλιγισ, ἦτο εἰς ἄκρον τεθλιμμένος. Ἐρὶς εἰς ἄκρον σφοδρὰ καὶ μακροχρόνιος εἶχεν ἐκραγῇ μετὰξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ἰλδεσχέιμ. Βερνάρδου, τοῦ ἄλλοτε διδασκάλου τοῦ Ὅθωνος, περὶ τοῦ μοναστηρίου Γαντερσχέιμ, ὅπερ ἔκειτο ἐπὶ τῶν ὁρίων τῶν ἐπισκοπικῶν περιφερειῶν Μογουντίας καὶ Ἰλδεσχέιμ· ὁ Βερνάρδος εἶχεν ἀσπασθῇ τὰς ἰδέας τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ, καθ' οὗ ἐξηγείρετο

τὸ νηφάλιον καὶ πολιτικὸν πνεῦμα τοῦ Οὐίλλιγμος. Πόσον ἤδη κλονομένη ἦτο ἡ θέσις τοῦ αὐτοκράτορος, ἀποδεικνύει τὸ γεγονός, ὅτι ἡ σύνοδος ἦν συνεκάλεσεν οὗτος πρὸς λύσιν τῆς διαφορᾶς ταύτης ἐν Τοδίφ τοῦ Σπολή-του οὐδόως συνεκροτήθη· καὶ τοῦ πάπα δὲ τὸ κύρος εἶχε κλονισθῇ, καὶ ἡ καισαροπαπικὴ πολιτικὴ τοῦ Σιλβέστορου ἀπῆντησεν ἰσχυρὰν ἀντίπρα-ξιν παρὰ τῷ Γερμανικῷ κλήρῳ. Ὁ δυστυχὴς νεανίας εἶχεν ἀπολέσει καθ' ὁλοκληρίαν τὴν ἐσωτερικὴν συνάφειαν μετὰ τοῦ λαοῦ του, μετέ-θῃ δὲ αὐθις εἰς τὰ περίξ τῆς Ρώμης, ἥς αἱ πύλαι παρέμενον ἀκόμῃ κλεισταὶ δι' αὐτόν, καὶ κατόκησε δὲ ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τοῦ Πατέρ-νου παρὰ τὸ Σώρακτον.

§ 138. Θάνατος Ὁθωνος τοῦ Γ'. 1002.—'Αλλ' ἡ ζωικὴ δύναμις αὐτοῦ εἶχεν ἤδη ἐξαντληθῇ, καὶ ἀπέθανεν ἐν Πατέρνω μετὰ βραχεῖαν νόσον τὴν 23 Ἰανουαρίου 1002. Οἱ ἐκκλησιαστικοὶ καὶ κοσμικοὶ μεγιστᾶνες, οἱ περιστοιχίζοντες τὸν ἐκπνέοντα αὐτοκράτορα, ἔλαβον τὰς τελευταίας διαταγὰς του, ἐτήρησαν δὲ τὸ συμβὰν μυστικόν, μέχρις οὗ συνεκεντρωθῆσαν αἱ ὄχι πολυάριθμοι στρατιωτικαὶ δυνάμεις: διότι ἐπρόκειτο νὰ μεταφέρωσι τὸ αὐτοκρατορικὸν λείψανον διὰ μέσου τῆς ἐπαναστατημένης καὶ ἥκιστα ἀσφαλτοῦς χώρας, τοῦθ' ὅπερ δὲν ἐγένετο ἄνευ δυσκολίας.

Τὸ λείψανον Ὁθωνος τοῦ Γ'. κατετέθη κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν αὐ-τοῦ ἐν Ἀκυήγρῳ. Μετὰ ἓν δὲ ἔτος ἀπέθανεν ὁ Σιλβέστρος, ὁ πά-πας αὐτοῦ, ὅστις συνδιηλλάγη μετὰ τοῦ ἐν Ρώμῃ λαοῦ του μετὰ τὸν θάνατον τοῦ αὐτοκράτορος.

3. Ἑρρίκος ὁ Β'.

§ 139. Ἑρρίκος ὁ Β'.—Ὁ αὐτοκράτωρ Ὁθων ὁ Γ'. ἀπέθανεν ἄγαμος. Τὸ γερμανικὸν κράτος δὲν ἀπῆλαυσεν ἐπὶ μακρὸν τοῦ εὐεργετήματος κληρονομικῆς μοναρχίας. Ὁ ἀπροσδόκητος θάνατος τοῦ Ὁθωνος ἔφερεν ἐν τῷ μέσῳ πολλοὺς φιλοδόξους· ὁ μαρκίων τῆς Μείσεν Ἐκκεχάρδος, πολεμιστὴς διαπρέφας εἰς τοὺς κατὰ τῶν Σλαύων πολέμους, καὶ ὁ δούξ τῆς Σουηβίας Ἑρμάνος εἶχον ἕκαστος ὑπὲρ ἑαυτοῦ μεγάλην μερίδα ὁπαδῶν.

'Αλλ' ὁ ἐγγύτερος συγγενὴς τοῦ αὐτοκράτορος ἦτο ὁ δούξ τῆς Βαυαρίας Ἑρρίκος, υἱὸς Ἑρρίκου τοῦ Φιλέριδος, καὶ συνεπῶς

ἀπόγονος τοῦ βασιλέως Ἑρρίκου τοῦ Α'. Ἡ αὐτοκρατορικὴ συνοδία ἢ μεταφέρουσα τὸ λείψανον τοῦ Ὁθωνος εἶχε διέλθει διὰ τῆς χώρας αὐτοῦ, καὶ ἐπωφελήθη οὗτος τῆς εὐκαιρίας, ὅπως λάβῃ ὑπὸ τὴν κατοχὴν του τὰ ἐμβλήματα τοῦ κράτους. Οἱ Σάξωνες μεγιστᾶνες ἀνεγνώρισαν ἐν συνελύσει συγκροτηθεῖσιν ἐν Βέρλα τὸ κληρονομικὸν δικαίωμα αὐτοῦ, ἡ δὲ δολοφονία τοῦ Ἑκκεχάρδου, ἔργον ἐκδικήσεως μεγιστάνων τινῶν, ἀπῆλλαξεν αὐτὸν τοῦ ἐπικινδυνωδεστέρου τῶν δύο μνηστήρων.

Ὁ δούξ τῶν Ἀλαμάνων, ὅστις ὑπέικων μᾶλλον εἰς τὴν πρὸς μερίδος συνδραμούσης αὐτὸν κατὰ τὴν ἀνάρρησίν του ἢ ἐπιθυμῶν ν' ἀναλάβῃ τὸ ἀχάριστον ἔργον τῆς βασιλικῆς ὑπεψηφίότητος, ὑπετάχθη (Ὁκτώβριον τοῦ 1002), ὥστε ὁ Ἑρρίκος ἐξελέγη ἐν Μογουντία ὑπὸ τῶν ἐκεῖ συνελθόντων Φράγκων, Βαυαρῶν καὶ ἐκ τῆς ἁνω Λοθαριγγίας μεγιστάνων, ἐστέφθη ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Οὐέλλίκιος καὶ ὁμῶς μετὰ ταῦτα ἐδέχθη ἐν Μερσεβούργῳ καὶ τὸν ὄρκον πίστεως τῶν Σαξόνων μεγιστάνων. Οὕτω ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔτους 1003 ἦτο ἀνεγνωρισμένος ὑπὸ πασῶν τῶν γερμανικῶν φιλῶν.

Ὁ βασιλεὺς Ἑρρίκος ὁ Β' (1002—104) ἀνέλαβε τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν λίαν ἐξησθενημένην. Αὐτὸς οὗτος εἶχε λάβει ἄλλοτε τὸ δουρικὸν ἀξίωμα τοῦ διὰ τῆς ἐκλογῆς τῶν μεγιστάνων καὶ τῆς βασιλικῆς ἐπικυρώσεως οὐχὶ δὲ διὰ βασιλικοῦ διορισμοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ὤφειλε νῦν καὶ αὐτὸς νὰ θεωρῇ τὴν δουρικὴν ἐξουσίαν ὡς κυριαρχικὴν. Εἰς ὅλας δὲ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ ἐνεργητικοῦ βίου αὐτοῦ ἔπρεπε νὰ ἀρκῇται εἰς μέτρια ἀποτελέσματα.

Πρὸ πάντων δὲ ἐπωφελήθη τῆς κυβερνητικῆς μεταβολῆς ὁ δούξ Βολεσλαῦος, ὅστις ἐπεξέτεινε τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ δουκάτου τῆς Μείσεν καὶ ἐπὶ τῆς Βοημίας, καὶ καθ' οὗ διεξήχθησαν τρεῖς πόλεμοι: εἰρήνη μᾶλλον ἀναγκαία ἢ ἔντιμος, συνομολογηθεῖσα ἐν Bautzen, ἔθεσε πέρας εἰς τὸν ἀγῶνα ἐν ἔτει 1018. Ὁ Βολεσλαῦος ἔμεινε κατ' ὄνομα τιμαριώτης ἀφίθη ὅμως ἐλεύθερος νὰ ἐνεργῇ κατὰ τῶν ἀνατολικῶν σλαβικῶν χωρῶν, τῆς Ρωσίας (Rucia), βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τῶν Σαξόνων.

Μετὰ τῶν Βένδων, τῶν ἀνησύχων φυλῶν τῶν Ρεδαρίων, τῶν Λιουτιζων, συνήφθησαν μὲν διαρκέστεραι εἰρηνικαὶ σχέσεις (1003), ἀλλ' ἐπετεύχθη τοῦτο ἀντὶ μεγάλης θυσίας· ἀφέθησαν δηλαδὴ οὗτοι

ἐλεύθεροι εἰς τὴν ἐνάσκησιν τῆς εἰδωλολατρείας ἐπέιχον δὲ θεσιν συμμάχων, καὶ διὰ τοῦτο βλέπομεν τοὺς Λιουτίζους εἰς τοὺς κατὰ τοῦ Βολεσλαύου πολέμους πρὸς μεγάλην φρίκην καὶ θλίψιν τῶν χριστιανῶν ἱερέων συνεστρατεύοντας παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν χριστιανῶν μετὰ εἰκόνων τῶν θεῶν αὐτῶν καὶ μετὰ τῶν εἰδωλολατρικῶν συμβόλων των.

Καὶ αἱ ἰταλικάι δὲ ἐκστρατεῖαι τοῦ βασιλέως Ἑρρίκου δὲν ἐπέφερον ἄμεσα ἀποτελέσματα. Ἐκ τῆς ἀναρχικῆς καταστάσεως, ἣτις ἐπηκολούθησε τὸν θάνατον Ὁθωνος τοῦ Γ', προέκυψεν ἐν Λομβαρδίᾳ τὸ παροδικὸν βασίλειον Ἰθαγενοῦς τινος μεγιστᾶνος, τοῦ τῆς Ἰδρέας μαρκιῶνος Ἀρδουίνου.

Κατὰ τὴν πρώτην στρατείαν αὐτοῦ ἐν ἔτει 1004 ἐπέτυχεν ὁ Ἑρρίκος τὴν στέψιν τοῦ ὡς βασιλέως τῆς Ἰταλίας ἐν Παβίᾳ, ὑπετάχθη δὲ καὶ ὅλη ἡ Ἄνω Ἰταλία, προληφθείσης στάσεώς τινος ἐν αὐτῇ τῇ Παβίᾳ δι' αὐστηρᾶς τιμωρίας· ἡ Ρώμη ὁμως ἐγκατελείφθη ἐν τῷ μεταξύ εἰς τὰς ἀντιπάλους μερίδας, εἰς τινα υἱὸν τοῦ ἀποκεφαλισθέντος Κρεσκεντίου καὶ εἰς τοὺς ὑπ' αὐτοῦ ἀλληλοδιαδόχως ἀντικαθισταμένους πάπας τῆς τ ο υ σ κ ο υ λ α ν ι κ ῆ ς μ ε ρ ῖ δ ο ς. Αὐτὸς δὲ ὁ πάπας τῆς μερίδος ταύτης, Βενέδικτος ὁ Η'. ἐκάλεσεν εἰς βοήθειαν τὸν βασιλέα, ὅστις ἔπειτα καὶ κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1013 ἐπεχείρησε μετὰ μετρίων στρατιωτικῶν δυνάμεων τὴν δευτέραν ἐκστρατείαν του.

Ἐσθνήχθη δὲ ἐνταῦθα ὡς καὶ ἐν Γερμανίᾳ ἐπὶ τῶν ἐπισκόπων καὶ ἐχρησιμοποίησε τὴν ἐξουσίαν του, ὅπως ἀποδώσῃ εἰς τὰς ἐκκλησίας τὰς ἀπαλλοτριωθείσας κτήσεις των. Ὁ Βενέδικτος ἔστεψε καὶ ἔχρισεν αὐτὸν αὐτοκράτορα, μεγάλη δὲ τις συμπλοκή (commotio) μεταξύ Ρωμαίων καὶ Γερμανῶν ἐπὶ τῆς γειφύρας τοῦ Τιβέρεως ἔληξε διὰ νίκης τῶν Γερμανῶν.

Ἡ ἐρώτησις ἦν ἀπέτεινεν αὐτῷ ὁ Βενέδικτος, πρὶν ὀδηγήσῃ αὐτὸν καὶ τὴν σύζυγον αὐτοῦ Κουνιγούνδην εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἀγίου Πέτρου ἦτο, ἂν ἤθελε νὰ μείνῃ θερμὸς πάτρων καὶ ὑπερασπιστὴς τῆς ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας, εἰς αὐτὸν δὲ καὶ εἰς τοὺς διαδόχους αὐτοῦ πιστὸς ἐν πᾶσιν—λόγοι οἵτινες ἐσήμαινον περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον ἀναλόγως τῶν σχέσεων καὶ τῶν προσώπων.

§ 140. Τὰ ἐν Ἰταλίᾳ. — Τὴν τρίτην στρατείαν προεκάλεσεν ἡ λίαν κρίσιμος τῷ ὄντι κατάστασις ἐν ἣ διατέλει ἀκριβῶς νῦν ἡ Ἰταλία. Αἱ ἰδέαι τοῦ Ὁθωνος καὶ τοῦ Σιλβέστρου ἄφησαν ἱκανὰ

ἔχνη καὶ ἐξήσκησαν ἱκανὴν ἐπιρροήν· τὸ ἀληθὲς ἐν ταῖς ἰδίαις ταύταις ἦτο, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐξαφανισθῇ ἡ ξενικὴ κυριαρχία, ἡ τῶν Ἀράβων καὶ ἡ τῶν Ἑλλήνων ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ ἐδάφους, ὁ δὲ πάπης Βενέδικτος ὁ Η΄., ἀνὴρ πρακτικώτερος τοῦ Σιλβέστρου, εἶχεν ἰδιαιτέρως ἐστραμμένην τὴν προσοχήν του πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Κατῴρθωσε δὲ πράγματι συλλέξας στράτευμα ἐν ἔτει 1012 νὰ καταγάγῃ μεγάλην νίκην κατὰ τῶν Ἀράβων εἰς τὰ παράλια τῆς Τσοκάνας, καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν πρὸς τὸ μέρος τοῦτο ἡσυχίαν ἐπὶ τινα ἔτη.

Ἐτερος κίνδυνος ἠπεῖλει ἐκ νότου, ἀπέβη δ' οὗτος ἀπειλητικώτερος, ὅτε ὁ αὐτοκράτωρ Ἑρρίκος διέβη ἐξ Ἰταλίας τὰς Ἀλπεῖς. Αἱ μεσημβριναὶ ἐκεῖναι χῶραι, ἡ Καλάβρια καὶ ἡ Ἀπουλία, εἶδον ἑαυτὰς καὶ αὖθις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ὁθωνος τοῦ Γ'. ἐκτεθειμένας εἰς τὰς ὀηώσεις τῶν ἐκ Σικελίας καὶ Ἀφρικῆς ἐπερχομένων Ἀράβων, ἐνῷ οὐδεμία βοήθεια ἤρχετο εἰς αὐτὰς ἐκ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει κυβερνήσεώς των.

Προεκάλεσε δὲ τοῦτο ἐθνικὸν ἰταλικὸν κίνημα, ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ὁποῦ ἴστατο ἐπιφανὴς πολίτης τοῦ Βαρίου, ὁ Μήλων· ἡ Ἀπουλία ἀπεσπάρθη ἀπὸ τοῦ ἐλληνικοῦ κράτους. Ἦσαν δὲ νῦν τὰ πράγματα ἀρκούντως σοβαρὰ ἵνα ἐξαναγκάσωσιν εἰς ἐνέργειάν τινα τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει κυβερνῶντα αὐτοκράτωρα· βυζαντινὸς στρατὸς ἐπελθὼν ἐπετέθη κατὰ τοῦ Βαρίου· ὁ Μήλων οὐδαμοῦ εὔρε εὐήκοον οὗς, εἰ μὴ παρὰ τῷ πάπᾳ Βενεδίκτῳ, ὅστις ἀνεγνώριζεν ὅτι προσήγγιζεν ἡ κρίσις δι' ὅλην τὴν Ἰταλίαν.

Ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ δυτικὰ ἐδῆοῦτο ἡ χώρα καὶ αὖθις ὑπὸ τῶν Ἀράβων· ἐπίεζον δὲ οὗτοι τὴν πόλιν τοῦ Σαλέρνου. Τυχαῖον γεγονός, ὅπερ ἐθεωρήθη ὡς θαῦμα ὑπὸ τοῦ ταλαιπωρουμένου λαοῦ, ἔφερε πλησίον αὐτῶν σῶμα ἵπποτῶν ἐκ Νορμανδίας, ἐπιστρεφόντων ἀκριβῶς ἐκ τοῦ Ἀγίου Τάφου, ὅπου εἶχον μεταβῆ χάριν προσκυνήσεως, τούτων δὲ ἡ ἰσχυρὰ καὶ ὑπὸ προσφάτου ἐμπνεύσεως ζωογονουμένη δύναμις ἐξεδηλώθη διὰ καταπληκτικῶν ἀνδραγαθημάτων καὶ ἐπιτυχῶν κατὰ τῶν ἀπίστων. Ἐνταῦθα εὐρέθησαν οἱ κατὰλληλοι πολεμισταὶ καὶ μετ' οὐ πολὺ ἐφθانون ἀλλεπάλληλα στίφη τοιούτων Νορμανδῶν ἵπποτῶν, εἰς τὴν πατρίδα τῶν ὁποίων ἐγένετο γνωστὸν πόσον ἐτιμᾶτο ἐν Σαλέρνῳ καὶ καθ' ὅλην τὴν Ἰταλίαν ἡ ἀνδρεία (1016). Κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐνισχυθεὶς ὁ Μήλων διὰ τοιούτων ἵπποτικῶν μισθοφόρων ἐκ Νορμαν-

δίας ανέλαβε στάσιν ἐπιθετικήν. Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἕλληνες εἶχον συναθροίσει μεγάλην δύναμιν, καὶ ἡ σύγκρουσις τῶν δύο στρατῶν ἐγένετο ἐν τῇ περιφήμῃ πεδιάδι τῶν Καννῶν. Ὁ Μήλων ἠττήθη κατὰ κράτος : ἀπειλητικὴ δὲ ἡγέρθη αὖθις ἡ ἐξουσία τοῦ Ἀνατολικοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους ἐπὶ τοῦ ἰταλικοῦ ἐδάφους (1017).

Μετὰ πόθου ἀπέβλεψε νῦν ὁ πάπας, καὶ μετ' αὐτοῦ ὅλη ἡ βόρειος καὶ μέση Ἰταλία, πρὸς τὴν αὐτοκρατορικήν βοήθειαν· καὶ κατὰ πρῶτον μὲν ἀφίκετο ὁ Μήλων καὶ ὁ Νορμανδὸς Ροδόλφος, ἐν ἔτει δὲ 1020 καὶ αὐτὸς ὁ πάπας, εἰς Γερμανίαν. Εὗρε δὲ οὗτος τὸν αὐτοκράτορα ἐν Βαμβέργῃ, διατρίβοντα καὶ ἀπασχολούμενον μετ' εὐχαριστήσεως εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἰδρύματά του—εἶχεν ἰδρύσει ἐνταῦθα ἐπισκοπὴν ἐν ἔτει 1007—: πράγματι ἡ ἀνάγκη θὰ ἦτο μεγάλη, ἀφοῦ εἰς πάπας αὐτοπροσώπως ἦλθεν ὑπερβὰς τὰς Ἀλπεῖς. Τῷ ὄντι δὲ εἰς τῶν ἐν τῇ νοτίῳ Ἰταλία δυναστῶν, Πανδόλφος ὀτῆς Καπύης, ἐκηρύχθη ὑπέρτων Ἑλλήνων, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ τοῦ Σαλέρου ἐκλινεπρὸς αὐτούς, καὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔτους 1021 ὁ πόλεμος ἐγένετο ἐπὶ ρωμαϊκοῦ ἐδάφους. Κατὰ τὸ ἔτος δὲ τοῦτο τὸ πρῶτον ἠδυνήθη ὁ Ἑρρίκος ἐν πλήρει ἀσφαλείᾳ νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν τριτὴν ταύτην στρατείαν του εἰς Ἰταλίαν, ἀποβάσαν ἀναγκαιοτάτην.

§ 141. Ἡ βασιλεία τοῦ Ἑρρίκου, κατάστασις ἐν Γερμανίᾳ. — Ἡ στερέωσις τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς τοῦ Ἑρρίκου καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Γερμανίᾳ δὲν ἦτο ἔργον εὐκολον, ἀνέπτυξε δὲ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀσυνήθη φρόνησιν ὁ βασιλεὺς. Ἐν τῇ ἱστορίᾳ φέρει τὸ ἐπώνυμον τοῦ Ἀγίου, καὶ μετὰ τοῦ ἐπωνύμου τούτου συνδέεται συνήθως ἡ ἰδέα, ὅτι ἐκυβέρνησεν ἐν πνεύματι ἄκρας ἐνδοτικότητος πρὸς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἀπαιτήσεις· ἐν τούτοις τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει οὕτω. Ἡ θέσις αὐτοῦ ἦτο δυσκολωτέρα, διότι δὲν ανέλαβε τὴν ἀρχὴν ὡς ἐκ γενετῆς καὶ ἐστεμμένος ἤδη διάδοχος τοῦ θρόνου. Οἱ δοῦκες καὶ πρίγκιπες τοῦ κράτους εἶχον γνωρίσει αὐτὸν ὡς ὁμοίων των, ἡ ὅλη δὲ μορφή τῶν πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν σχέσεων ἐν τῷ κράτει εἶχε λάβει τροπὴν ἐμπνέουσαν μερίμνας διὰ τὸ βασίλειον κατὰ τοὺς ἀπὸ Καρόλου τοῦ Μεγάλου δύο αἰῶνας καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν δύο τελευταίων βασιλέων. Εἰς τοὺς ἀγῶνας τῶν χρόνων τῆς βίας ὁ βασιλεὺς εἶχε διαρκῶς ἀνάγκην ἐτοιμοπολέμου πάντοτε στρατιωτικῆς δυνάμεως, καὶ δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ βασιζῇται ἐπὶ τοῦ πλήθους τῶν ἐλευθέρων, ὅπερ κατὰ τοὺς

χρόνους τούτους αίσθητῶς ἡλαττοῦτο· τὸ βαρὺ φορτίον τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας ἠνάγκαζεν ἢ παρώτρυνεν ὁσημέραι πλείονας ἐκ τῶν ἐλευθέρων τούτων νὰ μεταβιβάζωσι τὴν ἐλευθέραν ἰδιοκτησίαν των εἰς ἓνα οἶον ὀήποτε ἰσχυρόν, ἓνα κόμητα, ἓνα ἐπίσκοπον, καὶ νὰ ἀναλαμβάνωσι τοῦτο παρ' αὐτοῦ ὡς τιμάρ.ον, συγχρόνως δὲ νὰ ἀπολαύωσι καὶ τῆς προστασίας αὐτοῦ : οὕτω ὁ βασιλεὺς εἶχεν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀνάγκην τῆς καλῆς θελήσεως τῶν παρ' αὐτοῦ ἀμέσως λαμβανόντων τιμάρια, τῶν μεγάλων τιμαριωτῶν, οἵτινες πρὸς τῷ τιμαρίῳ αὐτῶν εἶχον συνάμα καὶ μεγάλας ἐλευθέρας κτήσεις (ἀλλόδια), καὶ εἶχον ἕνεκα τούτου καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν των κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον πολλοὺς τιμαριώτας.

Οἱ κόμητες, ὑπάλληλοι τοῦ βασιλέως κατ' ἀρχάς, ὡς ἀνεγράψαμεν ἤδη, ἐπωφελήθησαν τῆς εὐνοίας τῶν χρόνων, ἵνα καταστήσωσι τὸ ἀξίωμα αὐτῶν καὶ τὰς μετ' αὐτοῦ συνδεομένας κτήσεις κληρονομικὰς, καὶ ἐν πολλαῖς περιστάσεσιν ἀπέβαινε πλέον δύσκολος ἡ διάκρισις τῆς κληρονομικῆς ἰδιοκτησίας ἀπὸ τῆς ἀνακαλουμένης τιμαριωτικῆς κτήσεως. Ἡσθάνοντο ἑαυτοὺς ἀπέναντι τῶν ἰδίων ἑαυτῶν τιμαριωτῶν ὡς αὐθένται, καὶ τούτου ἕνεκα ἀπέναντι τοῦ βασιλέως δεν ἐθεώρουν πλέον ἑαυτοὺς ποσῶς, ἢ μόνον ἐν ἐλαχίστῳ μέτρῳ, ὑπαλλήλους καὶ θεράποντας.

Οὕτω ἡ ὅλη πολιτειακὴ κοινωνία προσελάμβανεν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον χαρακτῆρα ἀριστοκρατικόν, ἐλευθέρους δὲ ἡσθάνοντο ἑαυτοὺς μόνον οἱ ἰσχυροί· ἐνῷ δὲ οἱ μεγιστᾶνες οὗτοι ἠκολούθουν τὸν βασιλέα εἰς τοὺς πολέμους αὐτοῦ μετὰ μείζονος ἢ ἡσσονος ἀκολουθίας ὑποδεεστέρων τιμαριωτῶν, ἀπεδέχοντο δι' ἰδιαιτέρας ὑπηρετίας πλουσίαν ἀμοιβήν, συνισταμένην κατ' ἀνάγκην εἰς δωρεὰς ἐδαφικῶν κτήσεων, ἢ εἰς ὑποστήριξιν τῶν ἀξιώσεων των περὶ ἐδαφικῶν κτήσεων. Ἀκοίμητος ἐπιδίωξις κτήσεων καὶ ἐξουσίας εἶχε καταλάβει τὴν ἀριστοκρατίαν ταύτην, καὶ ὡς ἐκ τούτου ταχέως ἀπέβη ἀδύνατος ἡ διατήρησις εἰρηνικῆς καταστάσεως καὶ τάξεως, οἷαν ἐπεδίωξεν ἐν τῷ κράτει αὐτοῦ Κάρολος ὁ Μέγας καὶ κατὰ μέγα μέρος καὶ εἶχε πραγματοποιήσει· καὶ ἥτις ἐνέκειτο ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς βασιλικῆς καὶ αὐτοκρατορικῆς ἀρχῆς. Διὰ τοῦτο βλέπομεν καὶ τὴν βασιλείαν τοῦ Ἑρρίκου σχεδὸν ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας πληρουμένην ὑπὸ πολέμων κατὰ τῶν μεγάλων τούτων τιμαριωτῶν, καὶ πάσας τὰς χώρας τοῦ κράτους, τὴν Φλανδρίαν, τὴν

Φρεισιαν, τὴν Λοθαριγγίαν, τὴν Σουηβίαν, τὴν Σαξωνίαν ὑπὸ τῶν ἐρίδων τῶν μεγάλων τούτων, οὕτως ὥστε ὁ βίος τοῦ βασιλέως τούτου περισσότερον ἢ ὁ τοῦ Ὁθωνος τοῦ Α'. ἢ Ἐρρίκου τοῦ Α'. εἶναι ἄπαστος πορεία πλήρης πολιορκιῶν, ἐπαναστάσεων, δολίων συνδιαλλαγῶν.

Ἀποδεικνύει δ' ἑαυτὸν, μεθ' ὅλον τὸ ἐπιτραχὲς τῆς υἱείας του, ἄξιον τοῦ θυελλώδους τούτου βίου· τὸ δὲ σπουδαιότερον ἀκόμη εἶναι ὅτι ἐπέδειξεν ἀπέναντι τῆς περιπλόκου ταύτης καταστάσεως πολιτικὴν ὀξυδέρκειαν καὶ δόσιν τινα σαφοῦς καὶ ὠρισμένου κυβερνητικοῦ συστήματος· ἡ θεμελιώδης ἀρχὴ τοῦ κυβερνητικοῦ τούτου συστήματος εἶναι εὐκρινής· ἀπέναντι τῶν κοσμικῶν μεγάλων εὐγενῶν, τῆς κληρονομικῆς δηλονότι ἀριστοκρατίας τοῦ κράτους, ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς ὡς ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τῆς μὴ κληρονομικῆς ἀριστοκρατίας—ἐπὶ τῶν ἐπισκόπων δηλ. καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἐν γένει ἀρχόντων.

Ἡ γερμανικὴ ἐκκλησία ἀνυψώθη τὰ μέγιστα κατὰ τὰ τελευταῖα πεντήκοντα ἔτη κατὰ τε τὴν ἐπιρροὴν καὶ τὸν πλοῦτον, πολυάριθμος ὑπαλληλία, οἱ λεγόμενοι μινιστεριάδιοι, περιστοιχίζον τοὺς ἐκκλησιαστικούς ἀρχηγούς· εἶναι ἀληθῶς εὐάρεστος εἰκὼν ζωογόνου δράσεως νὰ βλέπη τις ἓνα ἄνδρα, ὡς λ. χ. τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ἰλδετχέϊμ, ἀφιερωμένον εἰς τὰ πολισχιδῇ καθήκοντά του ὡς ἡγεμόνος, πατρικοῦ συμβούλου, ἀντιπροσώπου τῶν ὑπηκόων του, κριτοῦ καὶ ὀργανωτοῦ. Ὁρθροῦ βαθέως εἶναι ἤδη οὗτος ἀφωσιωμένος εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά καθήκοντά του, εἶτα λύει τὰς δικαστικὰς διαφορὰς τὰς εἰσαγομένας ἐνώπιον αὐτοῦ, δίδει εἰς τὸν ἐπὶ τούτῳ τεταγμένον κληρικὸν τὰς ὁδηγίας του περὶ διατροφῆς τῶν πτωχῶν κατὰ τὴν ἡμέραν, ἐπισκέπτεται τὰ οἶαφορα ἐργαστήρια τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθέντα, τὰ μεταλλουργεῖα, τὰς οἰκοδομὰς, τὸ ἀντιγραφεῖον διὰ τὴν βιβλιοθήκην· γεῦμα μέτριον καὶ βραχεῖα ἀνάπαυσις διακόπτει τὴν πολυποικίλον ταύτην ἐνασχόλησιν, ἥτις οὐδεμίαν στιγμὴν παραλείπει ἀχρησιμοποίητον, καὶ ἥτις, καθὰ λέγει ὁ βιογράφος του, ἀποδίδουσα τῷ Θεῷ τὰ τοῦ Θεοῦ, δὲν παραλείπει ν' ἀποδώσῃ καὶ τὰ τοῦ Καίσαρος τῷ Καίσαρι.

Διφοκοῦντο δὲ τὰ κτήματα τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν μοναστηρίων κατὰ πολὺ καλλίτερον τρόπον ἢ οἶονδῆποτε ἄλλο ἀγροτικὸν κτῆμα, οὕτως ὥστε οἱ βασιλεῖς ἀπὸ Ὁθωνος τοῦ Α' εὔρον πολλῷ συμφερότερον εἰς τὰ ἴδια ἑαυτῶν τουτέστι τὰ τοῦ κράτους οἰκονομικὰ νὰ ἐπαυξήσωσι τὰς

ἐκκλησιαστικὰς κτήσεις διὰ δωρεῶν, ἀφοῦ ἡ μεγαλειτέρα πρόσδοδος τῶν κτημάτων τούτων ἀπέβαινε καὶ εἰς αὐτοὺς ἀμέσως ἐπικερδής· ἔνεκα τούτου οἱ ἐπισκοπικοὶ τιμαριῶνται ἦσαν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ βασιλέως διὰ τὰς ἐκστρατείας καὶ τοὺς πολέμους αὐτοῦ. Ἡ ἐξουσία αὐτῶν ἦτο ἐξουσία του, ἐφ' ὅσον βέβαια διώριζεν αὐτὸς τοὺς κατόχους τῆς ἐξουσίας ταύτης.

Τὴν πολιτικὴν ταύτην ἠκολούθει καὶ Ἑρρίκος ὁ Β'. Διὰ πᾶν τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἐδείκνυνεν ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον, καὶ ἐκέκμητο ἀσφαλεῖς καὶ πολλὰς γνώσεις ἐκκλησιαστικὰς, ὧν ἐν γένει ἀνὴρ πολυμαθής, συνεδύαζε δὲ μετ' αὐτῶν οὐχὶ κοινὴν εὐπράδειαν καὶ πειστικότητα λόγου· πανταχοῦ ἐπεδείκνυνεν εἰς τὰς ἐκκλησίας καὶ τοὺς θεράποντας αὐτῶν μεγάλην καὶ σκόπιμον ὑπόληψιν, αὐτὸς τε δὲ καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ Κουνιγούνδη οὐδενὸς ἦσαν κατώτεροι κατὰ τὸν ζῆλον περὶ τὴν ἐνάσκησιν χριστιανικῆς εὐσεβείας, τὴν ἐπίσκεψιν ἱερῶν τόπων, τὴν ἀναζήτησιν καὶ τὴν τίμησιν ἱερῶν τὰς λειψάνων, ἐκκλησιαστικὰς δωρεάς· ὠμίλει δὲ ὁ ἄτεκνος βασιλεὺς διδομένης εὐκαιρίας, καὶ περὶ ἀπαρνήσεως τῶν ἐγκοσμίων καὶ ἀναζητήσεως τῆς ψυχικῆς γαλήνης ἐν τινι μοναστηρίῳ, ἐκφράζων οὕτω πόθον, ὅστις ἀναμφιβόλως κατελάμβανεν ἐνίοτε πολλοὺς τῶν πολυασχόλων μεγιστάνων τῶν ἡμερῶν ἐκείνων. Ἄλλ' ἡ εὐσέβεια αὐτοῦ οὐδεμίαν οὐδόλως εἶχεν ὁμοιότητα πρὸς τὴν φαντασιόπληκτον εὐσέβειαν τοῦ προκατόχου αὐτοῦ, καίτοι ἐνίοτε καὶ αὐτὸς ὡς ἐκείνος ἐπεζῆται τὴν συναναστροφὴν μεγάλων ἀσκητῶν, καὶ ἀντὶ νὰ ὑποδουλοῦται καὶ ἐπηρεάζεται ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων, ἐνρησιμοποιεῖ ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν ἐπιρροὴν καὶ τὰς ἀδυναμίας αὐτῶν. Πανταχοῦ ἀπειλούμενοι οὗτοι ὑπὸ τῆς ἀκμαζούσης περὶ αὐτοὺς πλεονεξίας τῶν κοσμικῶν μεγιστάνων, εἶχον ἀνάγκην τοῦ βασιλέως, ὡς οὗτος ἐκείνων· τὰ δίκαια αὐτοῦ ὑπερήσπιζε μετὰ τόσης δυνάμεως, μεθ' ὅσης καὶ πανουργίας, ὡς ἄν τις ἦτο ἀνάγκη· ὅ,τι ἤθελεν, εἰς ὅ,τι ἂν ἔστρεφε τὴν διάνοιάν του, οἶον ἡ ἰδρυσις τῆς νέας ἐπισκοπῆς τῆς Βιθυνίας, ἐπραγματοποιοῖ μεθ' ὅλας τὰς ἐπιπροσθούσας δυσκολίας. Τὸ τότε μὴ σπουδαίως ἀκόμη ἀμφισβητούμενον δικαίωμα τοῦ διορισμοῦ τῶν ἐπισκόπων διετήρησεν εὐσταθῶς, καὶ ἐνῷ προσελάμβανεν ἱκανοὺς νεαροὺς κληρικοὺς καλῶν οἰκογενειῶν ἐν τῷ παρεκκλησίῳ ἢ ἐν τῷ γραφείῳ αὐτοῦ, ἐφρόντιζε συνάμα ὥστε νὰ ἔχῃ πρόχειρον τὸ κατάλληλον πρόσωπον δι' ἐκάστην χηρεύουσαν ἐκκλησιαστικὴν θέσιν. Ἡ ἰδία αὐτοῦ ἁμεμπτος εὐσέβεια, ἐν ἣ ὑπῆρ-

χε μεγάλη δόσις φρονήσεως καὶ ἴσως καὶ δόσις τις ὑστεροβουλίας ἐδικαιολόγει αὐτόν, ὅσας προέβαινε μετ' αὐστηρότητος εἰς τὴν ἐπίβλεψιν τῶν μοναστηρίων καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἰδρυμάτων, καὶ ἐν ἀνάγκῃ καὶ εἰς μεταρρυθμίσεις, ἐπελαμβάνετο τούτων ἄνευ φειδοῦς καὶ διέθετε τὰς ἐκκλησιαστικὰς προσόδους αὐθαιρέτως πρὸς σκοποὺς θεαρέστους.

Εἶχε δὲ περισσότερον παντὸς ἄλλου προκατόχου του καὶ πνεῦμα οἰκονομολογικόν· ἐγίνωσκε νὰ ἐπωφεληται τὴν βασιλικὴν του ἐξουσίαν, καὶ ἐνῶ ἐδωρεῖτο μετὰ φρονήσεως καὶ ὑστερολογισμοῦ, ἐγίνωσκε νὰ κρατῇ καὶ δι' ἑαυτὸν τὸ προσήκον μέτρον κτήσεων. Μετὰ ζήλου προσεπάθησε ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν εἰρήνην, νὰ ἐπανορθώσῃ τὸ κράτος, ἐγίνωσκε δὲ καὶ ἐφρόντιζε νὰ θεραπεύῃ τὰς ἀνάγκας τοῦ κατωτέρου λαοῦ, ὅστις ἀρχίζει ἤδη νὰ ὑψήσῃ τὸ βλέμμα ὑπεράνω πάντων τῶν δουκῶν καὶ κομητῶν, τῶν μαρκιοδοुकῶν καὶ μαρκικομητῶν, ἀρχιεπισκόπων, ἐπισκόπων, ἡγουμένων, παλατινῶν κομητῶν· ἀνὴρ ὅμως πρακτικοῦ πνεύματος ὢν δὲν ἐπεζήτει ν' ἀσπασῇ τὸν λαὸν ἀπὸ τῆς δικαίας ἐπιρροῆς αὐτῶν, μᾶλλον δὲ συνεκάλει αὐτοὺς συχνότερον ἢ οἱ προκατόχοι αὐτοῦ εἰς γενικὰς συνελεύσεις, εἰς συνελεύσεις ἡγεμόνων καὶ εἰς τοπικὰς συνελεύσεις περὶ ἑαυτόν, καὶ προσεπύθει νὰ ἐθίσῃ αὐτοὺς εἰς τὸ νὰ λύσωσι συμβιβαστικῶς τὰς διαφορὰς αὐτῶν.

§ 142. Κατάκτησις τῆς Βουργουνδίας. 1006. — Οὕτω κατώρθωσε τέλος ν' ἀποκαταστήσῃ κατάστασιν ἀνεκτὴν ἐν τῷ κράτει, μάλιστα δὲ καὶ νὰ αὐξήσῃ αὐτὸ πρὸς ἓν μέρος διὰ μεγάλου τμήματος.

Ὁ ἄτεκνος βασιλεὺς Ροδόλφος ὁ Γ'. ὁ πέμπτος τῶν βασιλέων τῆς Ἀρελάτης (993—1032), ἐξισφάλισεν εἰς αὐτόν, ὡς υἱὸν τῆς πρεσβυτέρης ἀδελφῆς αὐτοῦ Γιζέλας, τὴν διαδοχὴν τοῦ βουργουνδικοῦ κράτους (1006). Διὰ τοῦ μέτρου τούτου ἤκιστα βεβαίως ἐξυπηρετῆτο τὸ συμφέρον τῶν Βουργουνδιῶν εὐπατριδῶν, οἵτινες φαίνεται ὅτι ὀρθώτερον ἔκριναν τὸν Ἑρρίκον, ἢ πολλοὶ μεταγενέστεροι ἱστοριογράφοι.

Μετὰ τοῦ ἀδυνάτου βασιλέως αὐτῶν ἡρῶναντο οὗτοι νὰ πολιτεύωνται κατὰ τὴν ἰδίαν ἐκυτῶν θέλησιν, καὶ ἐπεθύμουν νὰ ἔχωσι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι τοιαύτην ἀδύνατον βασιλείαν, βασιλείαν δηλονότι αἰρετήν. Οὐ-

δεις ἐξ αὐτῶν, λέγεισὺ γ' χρονός τις ἱστορικός, ἤθελε νὰ εἶναι βασιλεὺς, καὶ ὅμως ἕκαστος ἤθελε νὰ εἶναι ὁ πρῶτος. Ἡμφισβήτησαν λοιπὸν πρὸς τὸν βασιλέα τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ προβῇ εἰς τοιοῦτο διάδημα. Καὶ αὐτὸς ὁ Ροδόλφος ἐταλαντεύθη, ἐπανειλημμένως δὲ εἰσέβαλεν εἰς τὴν χώραν ὁ στρατὸς τοῦ αὐτοκράτορος. Καὶ ἐνταῦθα ἐκέρδισεν οὗτος μεταξὺ τῶν ἐπισκόπων ὁ παδούς, διὰ συνθήκης δὲ συνομολογηθείσης ἐν Βασιλείᾳ (1023) ἀνεγνωρίσθη τέλος τὸ κληρονομικὸν δικαίωμά του, ἀνθ' οὗ παρητήθη οὗτος πάσης ἐνασχήσεως κυβερνητικῶν δικαιωμάτων, ἐφ' ὅσον ἐξῆλθε ὁ Ροδόλφος.

Ἐν ἔτει 1021 κατάρθωσε νὰ εἰρηνεύσῃ καὶ τὴν Σαξωνίαν, ἔτυχε δὲ αὐτόσε ἀρίστης ὑποδοχῆς, ὅτε ἐπεσκέφθη τὴν χώραν κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ ἔτους ἐκείνου.

§ 143. Τρίτη στρατεία εἰς Ἰταλίαν.—Τὸν Δεκέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1021 ἐπεχείρησεν ἔπειτα τὴν τρίτην στρατείαν αὐτοῦ εἰς Ἰταλίαν.

Ἐν Βερώνᾳ συνηθροίσθησαν περὶ αὐτὸν οἱ Ἰταλοὶ ἐπίσκοποι μετὰ τῶν τιμαριωτῶν αὐτῶν, ὡς καὶ οἱ ὀνομαστότεροι τῶν κοσμικῶν μεγιστάνων. Τὸ ἐπόμενον ἔαρ προσῆλθε καὶ αὐτὸς ὁ πάπας Βενέδικτος εἰς τὸ στρατόπεδόν του, ὁ δὲ Ἑρρίκος, ἐξασφαλίσας εἰς τὸ κράτος διὰ βραχυχρονίου καὶ ἐπιτυχοῦς στρατείας τὰς λομβαρδικὰς ἡγεμονίας τοῦ Βενεθέντου, τῆς Καπύης, τοῦ Σαλέρνου, ἐπορεύθη εἰτα εἰς Ρώμην.

Ἄλλ' ἐνταῦθα ἀνεφάνησαν κολλητικαὶ νόσοι ἐν τῷ στρατῷ, αἵτινες ἀπέβησαν καταστρεπτικώταται κατὰ τὴν πρὸς τὰ ὀπίσω πορείαν. Ὁ αὐτοκράτωρ ἔσπευσε νὰ ὑπερβῇ τὰς Ἀλπεῖς, εὔρε δὲ τὰ πάντα ἡσυχὰ ἐν Γερμανίᾳ. Ἡ ἐξουσία αὐτοῦ εἶχε στερεωθῇ, μετὰ τοῦ πάπα δὲ ὑπῆρχε πλήρης συνεννόησις.

§ 144. Ζητήματα ἐκκλησιαστικῆς μεταρρυθμίσεως.—Τὰ τελευταῖα ἔτη αὐτοῦ ἀφιερώθησαν εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ ρέκτου τούτου πάπα ὑποκινήθεις ἐκκλησιαστικὰς μεταρρυθμίσεις, αἵτινες ζωηρῶς ἀπησχόλουν τότε τὰ πνεύματα ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐν Γερμανίᾳ, καὶ ἡγαγόν ἐν ἔτει 1023 εἰς συνέντευξιν τῶν δύο ἡγεμόνων, Ἑρρίκου καὶ Ροβέρτου τοῦ Α', τοῦ δευτέρου βασιλέως ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Καπετιδῶν.

Καὶ ἐτέθησαν ἤδη τὰ ζητήματα ἅτινα ἐμελλον τοσοῦτον ζω-

ρῶς ν' ἀπασχολήσωσι τὸν ἐνδέκατον τοῦτον καὶ τὸν δωδέκατον αἰῶνα. Τὸ ζήτημα τῆς παπικῆς ὑπεροχῆς δὲν εἶχε λυθῇ ποσῶς ἀκόμη κατὰ τὸ πνεῦμα τῶν ψευδοϊσιδωρικῶν διατάξεων, τὰ δὲ δικαιώματα τῶν μητροπολιτῶν εὔρον ἰσχυρὸν συνήγορον ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Μογουντίας Ἀρίδωνος, ἐνῷ ὁ αὐτοκράτωρ ἔκλινε πρὸς τὰς ἰδέας τῆς κλουνιακῆς μερίδος, ἥτις, εἶχε τὴν ἐστίαν καὶ τὸ κέντρον τῆς ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ Κλουνὸ καὶ πρὸς τῷ παπισμῷ καὶ τῇ γερμανικῇ ἐκκλησίᾳ ἐκηρύττετο ὑπὲρ τῆς περαιτέρω ἀναπτύξεως τῆς καθόλου ἐκκλησίας.

Ἐπὶ τούτοις ἀπέθανε Βενέδικτος ὁ Η΄. τῷ 1024: κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος ἐπεράτωσε καὶ ὁ Ἑρρίκος, πεντήκοντα καὶ διετῆς, ἐν Γρόνα. ἐπὶ ἐδάφους σαξωνικοῦ, τὸν πλούσιον εἰς ἐργασίαν, οὐχὶ πάντοτε εὐτυχῶς ἀλλὰ καλῶς διανυθέντα βίον αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Οἱ βασιλεῖς τοῦ σαλικοῦ οἴκου: Κονράδος ὁ Β'.
Γεοργίος ὁ Γ'. — Γεοργίος ὁ Δ'. — Βασιλεία
καὶ ἡγεμονία, βασιλεία καὶ παπιδμός.
Γεοργόριος ὁ Ζ'.

§ 145. Συμβεβηκότα τῆς σαξωνικῆς ἐποχῆς. — Τὰ ἑκατὸν ἔτη τῆς ἡγεμονίας τοῦ σαξωνικοῦ οἴκου ἐπὶ τῶν γερμανικῶν πραγμάτων, ὑπῆρξαν γονιμωτάτη καὶ λίαν ἀποτελεσματικὴ χρονικὴ περίοδος, λαμβανομένου ὑπ' ὅψιν εἰς ὅποιαν ἀνώμαλον ἀτελῆ κατάστασιν διατέλουν πρότερον αἱ χῶραι αὗται.

Τὸ πρωτίστως προσπίπτον εἰς τὰ ὄμματα κέρδος τῆς περιόδου ταύτης εἶναι ἡ ἀπώθησις τῶν ληστρικῶν λαῶν — τῶν Οὐγγρων, τῶν Νορμανδῶν, τῶν Σλαύων, — ὡς ἐκ τῆς ὁποίας καὶ αὐτοὶ οὗτοι οἱ λαοὶ εἰσέρχονται εἰς τὸν πραγματικὸν πολιτισμὸν καὶ εἰς τὸν ἀληθῆ πολιτειακὸν βίον. Ἡ ἐξασφάλισις αὕτη τοῦ γερμανικοῦ ἐδάφους ἦτο ὁ πρῶτος, ὅρος εὐημερίας καὶ προόδου τῆς χώρας. Τὰ ἔχνη ἐξησφαλισμένης ἐργασίας καὶ συνεπείᾳ τούτου ἀυξήσεως τοῦ λαοῦ εὐημερίας ἐφαίνοντο πανταχοῦ, καὶ ὃν ἐν τῇ πληθύνει νέων τοπικῶν ὀνομάτων, ὀνομάτων κωμῶν, μοναστηρίων, πολιχνῶν, ἅτινα ἀπαντῶμεν μάλιστα ἐν Σαξωνίᾳ.

Δὲν εἶναι δὲ τυχαῖον ὅτι κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἀνεκαλύφθησιν αἱ φλέβες ἀργύρου ἐν Χάρτς(1) καὶ ὃν καὶ ἐξεμεταλλεύθησαν, καὶ ὅτι ἐν τοῖς μοναστηρίοις ὑπῆρχον μέρη ἐν οἷς ἡδύνατο μετὰ σχετικῆς ἡτυχίας νὰ ἐκτελεῖται ἡ ἐπιστημονικὴ καὶ θεωρη-

(1) Σ. Μ. Τὸ Χάρτς (Harz) καλεῖται κλασικώτερον Ἑρκύνιος δρυμός.

τική προοδευτική ἐργασία, ἥς ἄνευ εἶναι ἀδύνατος πᾶσα διαρκὴς πρόοδος ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς καὶ ὕλικοις πράγμασι.

Ἄλλ' ἡ πρὸς τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν τέχνην κατευθυνθεῖσα αὕτη δρᾶσις, ἥτις, κατὰ τοὺς μετὰ τὸν θάνατον Καρόλου τοῦ Μεγάλου χρόνους βαθμυδὸν καὶ κατ' ὀλίγον παρακμάζουσα, κατήντησε τέλος εἰς τὸ ἔσχατον σημεῖον τῆς καταπτώσεως, ἔλαβε κατὰ τὴν σαξωνικὴν περίοδον μεγίστην ὠθησιν διὰ τοῦ τόσον ἐνεργῶς ἀνανεωθέντος συνδέσμου μετὰ τῆς Ἰταλίας, ὅπου ὁ ἀστικός βίος καὶ αἱ ἀστικά τέχναι ἐξηκολούθουν νὰ ἀκμάζωσι.

Εἶναι πατριωτικὴ πλάνη τὸ νὰ θεωρῇται ὡς δυστύχημα διὰ τὴν Γερμανίαν ἡ ἀνανέωσις τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους καὶ ἡ ἐπιζήτησις τοῦ συνδέσμου μετὰ τῆς Ἰταλίας, ἥτις πρὸς τῇ ἀποκρούσει τῶν ληστρικῶν λαῶν ἀποτελεῖ τὸ δευτέρον μέγα γεγονός τῆς ἐποχῆς, λόγῳ ὅτι ἀπεσπῶντο ἔνεκα τούτου οἱ Γερμανοὶ ἡγεμόνες ἀπὸ τῶν ἀμέσων καὶ κυρίων καθηκόντων αὐτῶν.

Τοῦναντίον ἡ ἰδέα οὐ μόνον θρησκευτικῆς ἀλλὰ καὶ πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς ἐν ὁ τήτος τῶν χριστιανικῶν λαῶν εἶχε καθ' ἑαυτὴν δι' ἕκαστον τῶν λαῶν ἐκείνων μεγάλην ἐκπολιτιστικὴν ἀξίαν, διὰ δὲ τοὺς Γερμανοὺς, κληρικοὺς καὶ λαϊκοὺς, οἵτινες ἐπεσκέπτοντο τὴν Ἰταλίαν χάριν τῶν μοναστηρίων, χάριν τῆς ἐπισκοπῆς τῶν, ἢ ὡς τιμαριῶται τοῦ βασιλέως, τὸ τοιοῦτο ταξείδιον ἐν τῇ Ἀλλοδαπῇ ἦτο ἀξιολογώτατον μορφωτικὸν μέσον· καὶ ταῦτα μὴ λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν, ὅτι διὰ τῆς Ἰταλίας τὸ βλέμμα ἐπεξετείνετο ἔτι μᾶλλον καὶ ἐστρέφετο καὶ πρὸς τὴν ἐλληνικὴν Ἀνατολήν, ὁπόθεν ἐπίσης ἤρχοντο εἰς τὴν μέσσην Εὐρώπην σπέρματά τινα, καίπερ μὴ λίαν γόνιμα, μορφώσεως.

Ἀλλὰ πρὸς τὴν ἰδεώδη ταύτην πολιτείαν τοῦ imperium Romanum δὲν εἶναι ἄσχετον τὸ ὅτι κατὰ τὴν σαξωνικὴν ταύτην περίοδον ἐν γένει ἐμορφώθη τὸ πρῶτον πραγματικὴ πολιτειακὴ κοινωνία διὰ τοῦ τιμαριωτικοῦ συστήματος. Διὰ τοῦ συστήματος τούτου συνήπτετο μεταξὺ τοῦ τιμαριοδότη — τοῦ αὐθέντου (Senior, Seigneur) ὡς ἔλεγον, — καὶ τοῦ τιμαριώτου (vasal) σχέσις κανονιζομένη ὑπὸ εὐκρινῶς εὐδιαγνώστων ἠθικῶν νόμων, καὶ ὅσον κτηνώδης ἦτο. ἡ ἐποχὴ ἐκείνη ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα, τόσον μεγάλῃν ἀξίαν εἶχε τὸ γεγονός, ὅτι ἕκαστος εἶχε τὸν αὐθέντην του, ὅτι πᾶσα ζωὴ συνεδέετο καὶ ἐκανονίζετο δι' ἀναμφισβητήτων καθηκόντων — νομίμων

καθηκόντων, ἅτινα ἐν τῇ συνειδήσει τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦσαν συγχρόνως καὶ θρησκευτικὰ καθήκοντα. Οὕτω δὲ προέκυψαν πληθὺς μικρῶν κοινοτήτων, καὶ οἱ ἄνθρωποι ἀπέκτησαν πατρίδα [ἐν τῇ στενῇ σημασίᾳ τῆς λέξεως], γενέθλιον (Heimat), ἐννοεῖ δὲ τις τοῦτο ὅταν βλέπῃ ἐκ τῶν χρονικῶν τῶν μοναχῶν μετὰ πόσού ἐντόνου τοπικοῦ πατριωτισμοῦ ἀγαπῶσιν οἱ μοναχοὶ οὗτοι τὸ μοναστήριόν των, οὗ ἡ τιμὴ, ἡ αἵγλη τῶν θαυμάτων τοῦ προστάτου ἀγίου αὐτοῦ, ἡ ἰδιοκτησία σπουδαίων ἱερῶν λειψάνων καὶ λαμπρῶν κτημάτων ἀποτελεῖ ἰδίαν αὐτῶν τιμὴν καὶ ἰδίαν αὐτῶν ἰδιοκτησίαν.

Ἐν τούτοις τὰ τοῦ βίου, ὡς πρὸς τὴν τροφὴν, τὴν περιβολήν, τὴν οἰκισιν εἶναι ἀκόμη ἀπλᾶ καὶ βραδέως μεταβάλλοντι ἐπὶ τοῦ γερμανικοῦ ἐδάφους, ἀφοῦ τὸ μέγα ἐμπόριον δὲν διαδραματίζει ἀκόμη σπουδαῖον πρόσωπον, αἱ δὲ ὁδοὶ αὐτοῦ, καθ' ὅσον ἦτο ἀνεπτυγμένον, δὲν διήρχοντο διὰ τῆς Γερμανίας· πλὴν τούτου δὲν ὑπάρχει ἀκόμη τάξις ἐλευθέρων χειρωνακτῶν, ἀλλ' ὁ χωρικός εἶναι αὐτὸς οὗτος καὶ χειρωναξ διὰ τὰς ἰδίας ἑαυτοῦ ἀνάγκας, εἰς δὲ τὰς μεγάλας ἰδιοκτησίας καὶ ἡ χειροτεχνία εἰναὶ ὑπηρεσία (Dienst) ὡς πᾶσα ἄλλη. Ὁ γερμανικὸς λαὸς εἶναι ἀκόμη μέγας χωρικῶν λαός, ἔχων εἰς ἄκρον ἀνεπτυγμένον τὸ αἶσθημα τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος, ὅπερ γεννᾷ ἡ ἀκίνητος ἰδιοκτησία, καὶ ὅπερ διατηρεῖται καὶ μάλιστα καὶ ἐνισχύεται καὶ παρ' ἐκείνους ἀκόμη, οἵτινες καλλιεργοῦσι νῦν τὰ ἐλεύθερα ἄλλοτε κτήματά των ὡς τιμάρια: διότι τὸ τιμαριωτικὸν σύστημα ἀποκλείει τὸν σχηματισμὸν κτημάτων μεγάλων ἐκτάσεων (latifundia) καὶ διατηρεῖ τα ἐκτάρια (Hufe) ὡς μονάδα κτηματικὴν.

Ἐκ τοῦ αἰσθήματος τούτου τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα ἀνεπτύχθη κατὰ πρῶτον ἀληθὲς πολιτειακὸν ἔθνικόν αἶσθημα, τοῦτο δὲ εἶναι βεβαίως τὸ μέγιστον τῶν ἀγαθῶν τῶν ἀναπτυχθέντων ἐπὶ τῶν βασιλείων τοῦ σαξωνικοῦ οἴκου. Αὐτὴ ἡ σαξωνικὴ φυλὴ, αἰσθανομένη ἑαυτὴν ἕνεκα τῶν ἡγεμόνων τῆς ὥς τὴν ἐπιφανεστέραν τῶν γερμανικῶν φυλῶν, ἐξωκειοῦτο ὁσημέραι περισσότερον πρὸς τὴν ἰδέαν, ὅτι πᾶσαι αἱ γερμανικαὶ φυλαὶ ἀπετέλουν μίαν ἐνότητα, ἐν ὅλῳ, ἐν κράτος, μίαν πολιτείαν, ἰδέαν ἐν ᾗ συνηγνῶντο περίπου μετὰ τῶν παλαιῶν ἀντιπάλων των, τῶν Φράγκων, εἴτα ὁμῶς καὶ μετὰ τῶν λοιπῶν φυλῶν, τῶν Βαυαρῶν, τῶν Σουηθῶν, τῶν Φρεισιῶν, τῶν Λοθαριγίγων, τῶν κατοίκων πάσης γερμανικῆς χώρας, οἵτι-

τινες ἤρχισαν ἤδη ἐν μέρει νὰ μετασχηματίζωνται εἰς νέας «φυλάς».

Εἶναι δὲ δίκαιον νὰ ἀνομολογήσωμεν ὅτι ἡ ἐκκλησία ἐν Γερμανίᾳ τὰ μέγιστα συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ φρονήματος τούτου ὑπὲρ εὐτάκτου, ἐξησφλισμένης καὶ παραγωγικῆς δράσεως, ὅρου ἀπαραιτήτου πραγματικοῦ πολιτειακοῦ καὶ ἐθνικοῦ αἰσθήματος.

§ 146. Ἐκλογὴ Κονράδου τοῦ Β'. 1024. — Τὸ αἶσθημα τοῦτο τῆς ἐνότητος κατεδείχθη τὸ πρῶτον ἐν ὅλῃ τῇ δυνάμει αὐτοῦ κατὰ τὸν ἀπροσδόκητον καὶ, ὡς φαίνεται, εἰλικρινῶς θρηνηθέντα θάνατον Ἑρρίκου τοῦ Β'. Αὐτὸς ὁ Ἑρρίκος ἐπ' αὐτῆς τῆς δυνάμεως ἐστηρίχθη βεβαίως, ἀφοῦ παρέλειψεν ἐν καιρῷ νὰ προνοήσῃ περὶ βεβαίου διαδόχου.

Ἡ μεσοβασίλεια ἦν ἥσκησεν ἡ χήρα αὐτοκράτειρα Κουνιγούνδη μετὰ συμβουλίου ἐκ τινων μεγιστάνων παρῆλθεν ἥσυχος, καὶ σχετικῶς πολὺ ταχέως ἔσπευσαν νὰ ὀρίσωσιν εἰς ἡμέραν ἐγγυτάτην, τὴν 4 Σεπτεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1024, τὴν ἐκλογὴν τοῦ νέου βασιλέως καὶ δὴ ἐν Μογουντίας.

Πόση ἐν τούτοις ὑπῆρχε ἐλευθερία ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, καὶ πόσον ὀλίγον νομίμως καθωρισμένα καὶ διατεταγμένα ἦσαν τὰ πράγματα, ἀποδεικνύεται ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ. Δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι πᾶς ὁ δυνάμενος νὰ ταξειδεύσῃ μέχρι Μογουντίας ἠδύνατο νὰ εἶναι καὶ ἐκλογεὺς.

Εἶναι ἀληθῶς θέαμα τὸ ὁποῖον ἀξίζει νὰ ἴδῃ τις διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ πατριωτικῶς ἐξιδανικεύοντος ποιητοῦ, νὰ ἴδῃ δηλ. πῶς συνηθροίζετο ὁ γερμανικὸς λαὸς ἐν τῇ πεδιάδι τοῦ Ρήνου μεταξὺ Μογουντίας καὶ Βορματίας—ἐντεῦθεν τοῦ ποταμοῦ ἔστησιν τὰς σκηνάς των οἱ Βαυαροὶ καὶ οἱ Σουηβοί, οἱ Σάξωνες καὶ μέρος τῶν Φράγκων, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς δὲ ὄχθης αὐτοῦ οἱ Ἄνω Λοθαριγγιοὶ καὶ οἱ Ριπουάριοι, καὶ οἱ τῆς Κάτω Λοθαριγγίας Φράγκοι· εἶναι οἱ «πρῶτοι» («Primaten») τοῦ Κράτους, δοῦκες καὶ πρίγκηπες, ἀρχιεπίσκοποι, ἐπίσκοποι, ἡγούμενοι μετὰ τῶν ἀκολούθων των· πῶς ἔπειτα ραγδαίως συζητεῖται ἐν ἀλλεπαλλήλαις συνομιλίαις τῶν ἰσχυροτέρων ἐκ τῶν «πρώτων» τούτων τὸ μέγα ζήτημα, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου καὶ πρότερον ἤδη ἐγένετο προπαρασκευαστικὴ ἐργασία : ἐξεκαθαρίσθη δὲ ἡ ὑποψηφιότης δύο Φράγκων κυρίων, — ἀμφοτέρων φερόντων τὸ ὄνομα τοῦ Κονράδου, ἐξαδέλφων στενοῦ βαθμοῦ, ἀμφοτέρων ἀπογόνων τοῦ

Κονράδου ἐκείνου, ὅστις εἶχεν εὖρει ἐπὶ τῆς πεδιάδος τοῦ Λέχα ἐνδοξον θάνατον ὑπὲρ τῆς Γερμανίας.

Προσωπικὰ προτερήματα, ἡλικία ὠριμωτέρα, πρὸς τούτοις δὲ καὶ ὁ πλοῦτος καὶ οἱ δεσμοὶ τῆς συνετῆς συζύγου αὐτοῦ Γιζέλας, τῆς θυγατρὸς τοῦ δουκὸς τῆς Σουηβίας Ἐρνέστου τοῦ Α΄. καὶ ἀνεψιάς τοῦ βασιλέως τῆς Βουργουνδίας Ροδόλφου, ὡς καὶ ἡ ἐπιρροή τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Μογουντίας Ἀρίθωνος ἔκριναν ὑπὲρ τοῦ πρεσβυτέρου. Μετὰ σκηπὴν δὲ ἀμοιβαίας ἐνδοτικότητος καὶ ὑποταγῆς εἰς τὴν ἔκβασιν τῆς ἐκλογῆς ἐξελέγη καὶ ἀνηγορεύθη ὁ πρεσβύτερος. Ἡ αὐτοκράτειρα Κουνιγούνδη προσῆλθε μετὰ τῶν ἐμβλημάτων τοῦ κράτους, καὶ κατὰ τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἐγένετο ἡ χρῆσις ἐν Μογουντία. Ὅτι ἡ ἐκλογὴ δὲν ἤρρεσεν εἰς ὅλους—οἱ τῆς Κάτω Λοθαριγγίας αὐθένται καὶ μετ' αὐτῶν ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κολωνίας Πίλγριμ, οὗ ὑποψήφιος ἦτο ὁ νεώτερος Κονράδος, εἶχον ἀποχωρήσει πρὸ τῆς ἐκλογῆς—εἶναι εὐνόητον ἐπὶ τοιαύτης φύσεως ἐκλογῆς, ὡς ἐπίσης καὶ ὅτι τὸ συνηθροισμένον πλῆθος πάραυτα κατέπνιξε πᾶσαν κακοφωνίαν δι' ὁμοθυμου ἀλαλαγμοῦ.

§ 146 Ἀρχαὶ Κονράδου. — Κονράδος ὁ Β΄., ὁ Σάλιος (1024—1039), διατρέχων τότε τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἦτο ἀνὴρ διαυγοῦς διανοίας καὶ ἰσχυρᾶς θελήσεως· ἦτο πρακτικὸς μᾶλλον, ἅτε στερούμενος τῆς ἀνωτέρας ἐκείνης παιδείας, ἣν ἤρχισαν ἤδη βαθμιαίως ν' ἀποκτῶσι καὶ οἱ κοσμικοὶ μεγιστᾶνες. Ἡ μόρφωσις αὐτοῦ, ὡς θὰ ἐλέγομεν σήμερον, ἦτο νομικὴ· ἡ νομοθεσία καὶ ἡ ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης πρὸς τοῖς πολεμικοῖς ἦσαν ἡ κυριωτέρα ἐνασχόλησις τῶν κοσμικῶν τούτων μεγιστάνων· ἦτο δὲ πρὸς τούτοις ἐντελὼς νηφάλιος καὶ ἀπηλλαγμένος τῶν ἰδεολογιῶν καὶ φαντασιοπληξιῶν τῶν τελευταίων Λιθοδολφιγγίων.

Εἶναι δὲ θαυμασμοῦ ἄξια ἡ ταχύτης μεθ' ἧς ἐγένετο ἀντάξιος τῶν νέων καθηκόντων αὐτοῦ. Ἐγνώριζε νὰ διδῷ τὰς προσηκούσας ἀπαντήσεις, ὡς λ. χ. εἰς τοὺς πρέσβεις τῶν πολιτῶν τῆς Παθίας, οἵτινες, κατεδαφίσαντες μετὰ τὸν θάνατον Ἐρρίκου τοῦ Β΄. τὸ ἐν τῇ πόλει αὐτῶν ἀνάκτορον, καὶ νῦν ἐν ἔτει 1025 ζητοῦντες συγγνώμην παρὰ τοῦ νέου βασιλέως διὰ τοῦ ἰταλικοῦ σοφίσματος, ὅτι ἀδίκως θὰ ἐνοχοποιοῦν αὐτοὺς, ὅτι κατηδάφισαν τὸν οἶκον τοῦ βασιλέως, ἀφοῦ δὲν εἶχον τότε βασιλεία, λίαν ἐπιτυχῶς ἀπήντησεν : « Ὁ βασιλεὺς εἶχεν ἀποθά-

νει, ἀλλὰ τὸ βασιλεῖον ὑφίστατο : ὅπως δὴποτε ὅμως κατηδαφίσατε τὸν βασιλικὸν οἶκον».

Ἄνευ δυσκολίας δὲ ἐπηκολούθησεν ἡ ἀναγνώρισις πανταχοῦ ὅπου ἐνεφανίζετο: ἐν Λοθαριγγίᾳ, ὅπου ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κολωνίας Πίλγριμ ταχέως ἐπωφελήθη τῆς εὐκαιρίας νὰ εἰρηνεύσῃ μετὰ τοῦ βασιλέως διὰ τῆς στέψεως τῆς συζύγου τοῦ Κονράδου Γιζέλας, ἣν ἡρνεῖτο νὰ τελέσῃ ὁ τῆς Μογουντίας Ἀρίθων, ἀποδοκιμάζων τὸν μεταξὺ τρίτου ἢ μείζονος βαθμοῦ συγγενῶν γάμον, ἐν Σαξωνίᾳ, ὅπου ἐπεκύρωσεν οὗτος τοὺς ἀρχαίους νόμους καὶ τὰ ἀρχαῖα ἔθιμα τῆς χώρας, ἐν Βαυαρίᾳ, ἐν Κਾਰινθίᾳ, ἐν Σουηθίᾳ, ὅπου ἡ Γιζέλα, ἡ χήρα τοῦ τελευταίου δουκῆς, μεγάλας ἐκέκτητο κτήσεις. Ἐνταῦθα, ἐν Κόσνιτς, ὅπου ἐώρτασεν οὗτος ἐν ἔτει 1025 τὴν ἐορτὴν τῆς Πεντηκοστῆς, ἦλθε πρὸς αὐτὸν ὁ ἰσχυρότερος τότε ἐν Ἰταλίᾳ ἀνὴρ, ὁ τοῦ Μεδιολάνου ἀρχιεπίσκοπος Ἀριθέρτος, ἵνα παρακαλέσῃ αὐτὸν νὰ διαβῇ παραχρῆμα τὰς Ἀλπεῖς καὶ στεφθῇ ἐν Μεδιολάνῳ.

Συνέλευσις γενικὴ συνελθοῦσα ἐν Τριβούροις ἀπεφάσισε τὴν στρατείαν ταύτην, ἀλλ' ἡ κρίσιμος τοῦ κράτους κατάστασις ἐπέφερε τὴν ἀναβολὴν αὐτῆς.

Ὁ ἡγεμὼν τῆς Πολωνίας, ὅστις, ὑπὸ ἀνησυχου φιλοδοξίας φερόμενος, ἐθεώρει ἀφόρητον τὴν γερμανικὴν ἐπικυριαρχίαν, Βολεσλαῦος ὁ Α' (Chrobry), ἀνεκήρυξεν ἑαυτὸν ἀνεξάρτητον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἑρρίκου, ἀναλαβὼν οἰκοθεν καὶ αὐτὸν τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως. Καὶ ἀπέθανε μὲν ἀμέσως μετὰ ταῦτα (Ἰούνιον τοῦ 1025)· ἀλλ' ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μικισλαῦος ὁ Β' διετήρησε τὸν τίτλον καὶ ἡρνήθη τὴν πληρωμὴν τοῦ φόρου, ὅστις ἀπετέλει τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἐπικυριαρχίας ἐκείνης.

Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον ἐξυφάνθη πρὸς δυσμὰς μεγάλη δολοπλοκία: ὁ τοῦ βασιλέως λοθαρίγγιος πολέμιος, δουξ Γοζέλος, καὶ ὁ ἀδελφὸς τούτου Φρειδερίκος ἐπανελάβον τὴν ἀντίστασιν των· ὁ κόμης τῆς Καμπανίας Ὁδων, τιμαριώτης τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Ροβέρτου, ἤγειρεν, ὡς ἐγγύτερος συγγενὴς, ἀξίωσιν ἐπὶ τῆς διαδοχῆς τοῦ θείου αὐτοῦ βασιλέως τῆς Βουργουνδίας, καὶ συνεμάχησε μετὰ τοῦ τιμαριόδοτου αὐτοῦ· ὁ κινδυνώδης δ' οὗτος σύνδεσμος ἐνισχύθη ἔτι μᾶλλον διὰ τῶν ἐν Γερμανίᾳ δυσηρεστημένων, Κονράδου τοῦ νεωτέρου πρὸ

παντός, τοῦ ἀποτυχόντος τὸ προηγούμενον ἔτος ἐν τῇ βασιλικῇ ἐκλογῇ, καὶ τοῦ προγονοῦ τοῦ βασιλέως Κονράδου, τοῦ τῆς Σουηθίας δουκὸς Ἑρνέστου τοῦ Β'. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ἐθριάμβευσε κατὰ τῶν δυσχερειῶν τούτων. Πλὴν τούτου δὲ παρεκώλυσε τὴν μελετωμένην συμμαχίαν τοῦ Μικισλαύου μετὰ τοῦ ἰσχυροῦ ἡγεμόνος τοῦ βορρᾶ, τοῦ νεαροῦ βασιλέως τῆς Δανίας Κνούτου, παραχωρήσας εἰς τὸν τελευταῖον τοῦτον τὴν μαρκιωνίαν τοῦ Σλέσβιγ καὶ συνδεθεὶς μᾶλλον οὕτω μετ' αὐτοῦ στενωῶς, ἐνῷ ὁ ἄλλος κίνδυνος ἀπεσοβήθη διὰ τῆς διχονοίας τῶν καθ' ἑκαστα μελῶν τῆς μεγάλης συνωμοσίας.

Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1026 συνηθροίσθη ὁ βασιλικὸς στρατὸς ἐν Αὐγούστη, τῇ ἐπισκοπικῇ ἑδρᾷ τοῦ Βρούνου, τοῦ ἀδελφοῦ Ἑρρίκου τοῦ Β'. ὃν ὁ Κονράδος κατώρθωσε νὰ προσελκύσῃ καθ' ὁλοκληρίαν πρὸς ἑαυτόν. Ἀποῦ δὲ ἀνεγνωρίσθη ἐνταῦθα ἐν τῇ διαίτῃ τοῦ κράτους ὡς διάδοχος τοῦ θρόνου ὁ ὀκταετής υἱὸς τοῦ βασιλέως Ἑρρίκος, ἀνεχώρησεν ὁ Κονράδος πέραν τῶν Ἀλπεων.

§ 148. Στρατεία εἰς Ἱταλίαν. 1026.— Ὑπῆρξε δὲ ταχεῖα καὶ εὐτυχὴς ἡ πορεία αὐτοῦ. Περὶ τὰ τέλη τοῦ Μαρτίου τοῦ 1026 ἐστέφθη ἐν Μεδιολάνῳ βασιλεὺς τῆς Ἱταλίας ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀριβέρτου. Ἡ ἀντίστασις τῆς Ραβέννας καὶ τῆς Παθίας ἐθραύσθη: τὸν Μάρτιον τοῦ 1027 ἔφθασε πρὸ τῆς Ρώμης, ἐν ᾗ εἶχε καλέσει αὐτὸν αὐτὸς ὁ πάπας Ἰωάννης ὁ ΙΘ'., διάδοχος λίαν ἀνάξιος τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Βενεδίκτου τοῦ Η'. Εὗρε δ' ἐν τῇ πόλει τὸν πρῶτον βασιλέα τῆς Βουργουνδίας Ροδόλφον καὶ τὸν βασιλέα Κνούτον, μεταβάντα ἐκεῖσε χάριν προσκυνήματος, παρουσίᾳ δὲ ἐκλάμπρου συρροῆς κληρικῶν καὶ κοσμικῶν—παρετηρεῖτοδὲ ἰδίως μετὰ τῶν μοναχῶν κληρικῶν ὁ μέγας ἰσχυρὸς ἡγούμενος τοῦ Κλουνὺ Ὁδύλων—ἐγένετο ἡ στέψις τοῦ Κονράδου καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ. Ἦσαν ἡμέραι λίαν πολυθρόμβοι αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, δὲν ἔλειψε δὲ κατ' αὐτάς καὶ μία στάσις τοῦ λαοῦ, προσελθοῦσα ἐκ τυχαίων ἐπεισοδίων μετὰ τῶν Ρωμαίων καὶ Γερμανῶν, ἀλλὰ καὶ πολλαὶ διαφοραὶ καὶ ὑποθέσεις ἐλύθησαν καὶ διεξεπεραιώθησαν: ἔχομεν δὲ ἐπιστολὴν τοῦ βασιλέως Κνούτου πρὸς τοὺς ἐπισκόπους τῆς Ἀγγλίας, ἐξιστοροῦσαν τὰς ἐντυπώσεις ἃς ἔλαβεν οὗτος κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τούτου.

Ἐκ Ρώμης ἐπορεύθη ὁ Κονράδος πρὸς τὰ νότια τῆς Ἱταλίας, ἅτινα

Ἐρρίκος ὁ Β'. λαμβάνει ἐλέω Θεοῦ τὸ στέμμα, τὴν ἁγίαν λόγχην
καὶ τὸ αὐτοκρατορικὸν ξίφος.
Μικρογραφικὴ εἰκὼν (miniature) ἐκ τοῦ λειτουργικοῦ τοῦ Ἐρρίκου,
δωρηθέντος ὑπὸ τοῦ ἰδίου εἰς τὸν καθεδρικὸν ναὸν τῆς Βαμβέργης.
Νῦν ἐν τῇ Βασιλικῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Μονάχου.

ἡπειλήθησαν ἐπ' ἐσχάτων ὑπὸ ἑλληνικοῦ στρατοῦ—ὁ γηραιὸς μάλιστα αὐτοκράτωρ Βασίλειος ὁ Β'. ἐσκέφθη νὰ τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς αὐτοῦ αὐτοπροσώπως. Καὶ ὁ κίνδυνος δὲ οὗτος παρήλθε, τοῦ Κονράδου ἀρκεσθέντος εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῶν τριῶν ἡγεμονιῶν Βενεβέντου, Καπύης καὶ Σαλέρνου.

§ 149. Ὁ δούξ τῆς Σουηβίας Ἑρνέστος. — Λήγοντος τοῦ Μαΐου τοῦ 1027 ὁ Κονράδος εὕρισκετο αὖθις ἐπὶ γερμανικοῦ ἐδάφους. Ἐνταῦθα ὁ δούξ Ἑρνέστος, ἐπιλήσμων τῆς μετανοίας ἣν ὑπεκρίθη κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος ἐν τῇ ἐν Αὐγούστη συνελεύσει, καὶ τῆς συγγνώμης, ἣν ἀπένειμεν αὐτῷ ὁ Κονράδος, ἔλαβεν αὖθις τὰ ὅπλα καὶ εὔρε καὶ συμμάχους. Ὁ Κονράδος συνεκάλεσεν ἐν Οὐλμῃ συνέλευσιν, ὅπως κρίνῃ περὶ αὐτοῦ. Προσῆλθε δὲ εἰς αὐτὴν ὁ Ἑρνέστος μετὰ θάρρους, ἀλλὰ καὶ μετὰ μεγάλης ἀκολουθίας· τὸ φρόνημα ὅμως τῶν ἀκολουθῶν του ἦτο διάφορον ἢ αἶον ἐφαντάζετο οὗτος. Εἶπον οὗτοι εἰς αὐτὸν ὅτι ὁ βασιλεὺς εἶναι ὁ προστάτης τῆς ἐλευθερίας των, τὸ δὲ τιμαριωτικὸν καθήκον των πρὸς αὐτόν, τὸν δούκα, δὲν ὑπεχρέωνεν αὐτοὺς νὰ ἐνεργήσωσιν ἐναντίον τῆς ἐλευθερίας των, τουτέστιν ἐναντίον τοῦ βασιλέως. Αἰφνιδίως σχεδὸν καταδείκνυται ἐνταῦθα μία ἐπιτυχία τῆς πολιτικῆς τοῦ Κονράδου, ἥτις προσεπόρισεν αὐτῷ ἄνευ μεγάλων ἀναστατώσεων μεγάλην ἐξουσίαν· εἶχε θέσει οὗτος τὴν ἀρχὴν τῆς κληρονομικότητος τοῦ τιμαριῶ, καὶ ἡγωνίσθη ὑπὲρ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῆς. Εἶναι καταφανὲς ὅτι ὁ τιμαριώτης εἶχε πολλῷ μᾶλλον ἐλευθέραν θέσιν, ὅταν μετὰ τὸν θάνατόν του ὁ κύριος τοῦ τιμαρίου δὲν ἠδύνατο νὰ διαθέσῃ τοῦτο κατ' ἀρέσκειαν. Διὸ ἠναγκάσθη ὁ Ἑρνέστος νὰ ὑποταχθῇ καὶ ἐνεκλείσθῃ εἰς τὸ παρὰ τὴν Ἀλλὴν καὶ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σαάλε φρούριον Γειβιχενστέιν. Τοῦ δουκάτου τῆς Σουηβίας ἀνέλαβεν αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ τὴν διοίκησιν, ἐνῷ τὸ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον χηρεῦσαν δουκάτον τῆς Βυαρίας ἔδωκεν εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἑρρίκον. Καὶ ὁ νεώτερος δὲ Κονράδος ἐταπεινώθη καὶ ἐτέθη εἰς τὰς φυλακάς. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος συνήφθη συνθήκη μετὰ τοῦ βασιλέως Ροδόλφου τοῦ Γ'. ἐν Βασιλείᾳ, δι' ἣς ἐξησφαλίσθη εἰς τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἑρρίκον ἡ διαδοχὴ ἐν Βουργουνδίᾳ, κατὰ δὲ τὴν ἐορτὴν τοῦ Πάσχα τοῦ ἔτους 1028 ἐστέφθη ὁ τελευταῖος οὗτος — ἐνδεκαέτης τὴν ἡλικίαν ὢν.— ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Κολωνίας ἐν Ἀκυϊσγράνῳ.

Δὲν ὑπῆρξεν ὁμως τοσοῦτον εὐτυχῆς ὁ αὐτοκράτωρ εἰς τοὺς πρὸς ἀνατολὰς πολέμους, οἵτινες κυρίως ἀπησχόλησαν αὐτὸν κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος.

§ 180. Κατορθώματα τοῦ Κονράδου ἐν Ἀνατολῇ. — Κατὰ τοῦ Μικισλαύου ἀπέκτησεν ὁ Κονράδος ἓνα σύμμαχον ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἡγεμονεύοντος δουκὸς τῆς Βοημίας, τοῦ νεαροῦ Βρετισλαύου, οὗτω δὲ δὲν κατωρθώθη ἡ ἔνωσις τῆς Βοημίας καὶ τῆς Πολωνίας, εἰς ἣν κυρίως συνίστατο ὁ κίνδυνος· ἐν τῷ συνόλῳ ὁμως ὁ πόλεμος δὲν ἀπέβη εὐνοϊκός, καὶ ἐν ἔτει 1030 ἐνέσκηψαν αἱ φλिकाεότητες πολωνικῆς λεηλατικῆς ἐπιδρομῆς κατὰ τῆς μεταξὺ Ἀλβίου καὶ Σαάλε χώρας.

Εἶχε δὲ στρέψει ὁ αὐτοκράτωρ τὴν προσοχὴν του εἰς τὸ ζήτημα τῆς καθυποτάξεως τῆς Οὐγγαρίας, ὅπου δὲν ἤθελον ν' ἀναγνωρίσωσι τῆς ἐπικυριαρχίαν τῆς Γερμανίας. Διὰ τὴν χώραν ταύτην εἶχε φέρει νέαν περίοδον χρόνου ἡ ἀτυχῆς ἐν τῇ πεδιάδι τοῦ Λέχα μάχη, (955) ἐξ ἧς — κατὰ τινὰ οὐγγρικὴν παράδοσιν — ἑπτὰ μόνον ἀνθρώποι ἐπέστρεψαν εἰς τὴν οἰκίαν, καλοῦτοι ἀκοκεκομένα ἔχοντες τὰ ὦτα.

Ὅ,τι εἶδον οὗτοι κατὰ τὰς ληστρικὰς ἐπιδρομὰς των, ὁ χριστιανισμὸς καὶ ὁ πολιτειακὸς ὀργανισμὸς, ἐνεποίησεν εἰς αὐτοὺς ποιάν τινα ἐντύπωσιν, καὶ τὴν ἐντύπωσιν ταύτην καθίστων ἐνεργὸν οἱ πολλοὶ αἰχμάλωτοι οὕς παρελάβανον μεθ' ἑαυτῶν· ἦτο δὲ νῦν μετὰ τὴν ἤτταν ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖον νὰ διακανονισθῇ ὁ μόνιμος βίος, ὅστις ἀπέβη πλέον ἀληθὲς ἀνάγκη, καὶ νὰ ὑπαχθῶσιν ὑπὸ ἰσχυρὰν βασιλείαν τὰ πλῆθη τῶν μικρῶν ἀρχηγῶν. Τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην προσέφερεν ὁ βασιλεὺς Γερίσας (972—997) ὅστις ἐβαπτίσθη ἐν ἔτει 973. Ἱεραπόστολοι καὶ Γερμανοὶ ἄποικοι προσεيلκύνθησαν εἰς τὴν χώραν, τοῦτο δὲ ἐξηκολούθησε καὶ ἐφήρμοσεν ὁ διάδοχος ἡγεμὼν Στέφανος ὁ Ἅγιος.

Τὸ κράτος διηρέθη εἰς 72 κομητείας (Komitatus), ἐκάστης τῶν ὁποίων προϊστάτο εἷς κόμης. Αὐτοὶ δὲ καὶ οἱ μεγάλοι γαιοκτῆμονες παρίσταντο πρὸς τοῖς ἐπισκόποις εἰς τὰς διαίτας, αἵτινες ὁμως ἐπὶ μικρὸν ἔτι χρόνον ἔφερον τὸν χαρακτῆρα φιλοταράχων συνελύσεων· ἔπειτα ἤρχοντο οἱ ἐλεύθεροι γαιοκτῆμονες, οἵτινες ἀπετελοῦν τὴν πρώτην τάξιν τῶν εὐπατριδῶν καὶ διώριζον τοὺς κριτὰς τῶν κω-

μῶν, ὧν αἱ ἀποράσεις ἦσαν ἐφέσιμοι ἐνώπιον τοῦ οἰκείου κόμητος. Εἰς τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ διεδόθη τυχέως ὁ χριστιανισμός, τοῦ βαπτίσματος συνεπάγοντος τὴν ἄρσιν τῆς δουλείας· ὅχι ὁμῶς τόσον καὶ παρὰ τοῖς κυρίοις, ὧν ἡ τραχεῖα καὶ αὐθαίρετος ἐξουσία κατὰ φυσικὸν λόγον ἤλαττοῦτο· πολὺς παρήλθε χρόνος μέχρις οὗ τὸ ἀχαλίνωτον καὶ ἡγχιότης τοῦ μακροῦ ληττρικοῦ καὶ ἀρπακτικοῦ βίου ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν πρώτῃν ἐκδήλωσιν αἰσθημάτων δικαιοσύνης καὶ ἠθικῆς.

Ἡ ἐκστρατεία ἣν ἐπεχείρησε νῦν ὁ Κονράδος ἀπέτυχε (1030)· τὸν ἀτώτερον σκοπὸν αὐτῆς δὲν δύναται τις νὰ διακρίνῃ· συνθήκη συνομολογηθεῖσα ὑπὸ τοῦ βασιλέως Στεφάνου μετὰ τοῦ μεираκίου βασιλέως Ἑρρίκου, τοῦ διοικούντος τὴν Βυαρλίαν, καὶ σιωπηρῶς, ὡς φαίνεται, ἐπικυρωθεῖσα ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ἔθεσε πέρας εἰς τοὺς πολέμους.

§ 131. Τέλος Ἑρνέστου τοῦ δουκὸς τῆς Σουηθίας. — Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἔληξεν ἡ θλιβερὰ σταδιοδρομία τοῦ δουκὸς τῆς Σουηθίας Ἑρνέστου. Ὁ αὐτοκράτωρ εἶχεν ἀποφασίσαι ν' ἀπονείμῃ αὐτῷ ὡς τιμᾶριον τὸ δουκάτον αὐτοῦ, τὸ δουκάτον τοῦ πατρὸς του. Ἐμελλε δὲ νὰ γίνῃ τοῦτο τὸ Πάσχα τοῦ 1030 ἐν Ἰγκελχέιμ· ὁ Κονράδος προέβαλε τὸν ὅρον, ὅτι ὁ νέος δουξ ὤφειλε νὰ καταστήσῃ ἀκίνδυνον τὸν κόμητα τοῦ Κυβούργου Βέρνερ, ὅστις εἶχεν ὑπερασπίσει μέχρις ἐσχάτων τὸ φρούριόν του τοῦτο, τὸ παρὰ τὴν Ζυρίχην, κατὰ τὴν τελευταίαν στάσιν. Ὁ ὅρος οὗτος ἐλύπησε τὸν ἀτίθασον ἄνδρα, ὃν ἡ μαγικὴ ράβδος τοῦ παιητικοῦ ἰδανισμοῦ ἀνύψωσεν ἕνα ἥρωα πίστεως· μετ' ἀγανακτήσεως ἀπεμακρύνθη οὗτος, καὶ προγεγραμμένος ἤδη ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, προσεγράφη νῦν καὶ ὑπὸ τῆς πολιταίας· διότι καὶ ἐνταῦθα ὡς ἐν πᾶσιν εἶχεν ὁ αὐτοκράτωρ τοὺς ἐπισκόπους ὑπὲρ ἑαυτοῦ.

Τὸ δουκάτον μετεβιβάσθη εἰς τὸν νεώτερον ἀδελφὸν τοῦ Ἑρνέστου Ἑρμανον· αὐτὸς δὲ, καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς μητρὸς του ἀποκεκηρυγμένος, ἐπεζήτη νὰ ἐπαναλάβῃ μετὰ τοῦ κόμητος τῆς Καμπανίας Ὁζωνος τὴν περὶ τῆς ἐν Βουργουνδία διαδοχῆς ἔριν· ταχέως ὁμῶς περιήλθε μετὰ τοῦ ἐταίρου αὐτοῦ Βέρνερ, τοῦ κόμητος τοῦ Κυβούργου, εἰς ἀπέλπιδα θέσιν, ἣτις ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ διάγῃ ληστρικὸν καὶ ἐκ τοῦ παραχρῆμα βίον ἐν τῷ Μέλανι Δρυμῷ, ἐκ τῆς ἀκροπόλεως Φαλκεν-

στείν μετὰ ἐταίρων οὓς ἔφερον πρὸς αὐτοὺς οἱ χρόνοι ἐκείνοι τῆς βιαιότητος.

Σῶμα αὐτοκρατορικῶν τιμαριωτῶν ὀδηγούμενον ὑπὸ τοῦ Vogt τοῦ μοναστηρίου τῆς Ρεϊχενάου, τοῦ κόμητος Μαγγόλδου, ἐπῆλθε κατ' αὐτῶν· μάχη ἀπελπιστικὴ συνήφθη ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Χόλλεν (Höllenthal), ἐν ᾗ ἔπεσον οἱ δύο προγεγραμμένοι, ἀλλὰ μετ' αὐτῶν καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῶν αὐτοκρατορικῶν. Ἦτο τύχη καὶ ἐν ἐκείνοις ἀκόμη τοῖς χρόνοις ἀρκούντως καταπληκτικὴ ὥστε νὰ ἀπασχολήσῃ ζωηρῶς τὴν φαντασίαν τοῦ λαοῦ, ἐν ᾗ ἔπειτα ἡ μορφή τοῦ ἀτυχοῦς Ἀλαμανοῦ δουκὸς συνεχωνεύθη εἰς μίαν μετὰ προγενεστέρου ἀτυχοῦς ἐπαναστάτου, τοῦ Λιουδόλου, τοῦ υἱοῦ Ὁθωνοῦ τοῦ Α'.

Νῦν ἐπανελήφθη μετὰ δυνάμεως ὁ κατὰ τῶν Πελωνῶν πόλεμος, περίπλοκοι δὲ διαπραγματεύσεις κατέληξαν ἐν ἔτει 1032 εἰς τὴν πλήρη ὑποταγὴν τοῦ Μικισλαύου, ὅστις ἐφάνη πρόθυμος νὰ λάβῃ παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος τὸ ἡλαττωμένον δουκάτον του ὡς τιμάριον, ἵνα ἀφήσῃ αὐτὸ κατὰ τὸν ἐν ἔτει 1034 θάνατόν του εἰς σφοδρὰς ἐσωτερικὰς θυέλλας. Ἐν Βοημίᾳ ἡμύνθη ὁ νεαρὸς Βρετισλαῦς, ὅστις ἐν τοσοῦτῳ ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς γερμανικῆς φιλίας· διετηρήθη δὲ ἡ εἰρήνη μετὰ τῆς Οὐγγαρίας καὶ τοῦ σιμετοῦ καὶ ἀξίου ἡγεμόνος ὅστις ἐδασίλευεν ἐν αὐτῇ.

§ 152. Ἀπόκτησις τῆς Βουργουνδίας.—Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1032 ἀπέθανεν ὁ γηραιὸς βασιλεὺς τῆς Βουργουνδίας Ροδόλφος· τὸ στέμμα διαταγῇ τοῦ ἐκπνέοντος προσεκομίσθη εἰς τὸν Κονράδον. Καὶ ἅπαξ ὃ' ἔτι ἔμελλε νὰ γίνῃ πόλεμος διὰ τὴν σπουδαίαν χώραν, ἐκ τῆς κατοχῆς τῆς ὁποίας ἐξηρτᾶτο ἐν μέρει ἡ ἐπὶ τῆς Ἰταλίας κυριαρχία.

Ὁ τῆς Καμπανίας [κόμης] Ὁδων στηριζόμενος ἐπὶ ἰσχυρᾶς μερίδος, εἰς ἣν δὲν ἦτο ἀρεστὸς βασιλεὺς ἰσχυρὸς, ἀπετόλμησεν ἅπαξ ἔτι τὸν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἀγῶνα. Οὗτος ὁμως εἶχε συνάψει στενὴν φιλίαν μετὰ τοῦ νεαροῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Ἑρρίκου τοῦ Α' (ἀπὸ τοῦ 1031), εἰς ὃν δὲν παρεῖχεν ὀλιγώτερον πράγματα ὁ ἰσχυρογνώμων τιμαριώτης.

Ἐν τῇ πρώτῃ ἐκστρατείᾳ ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔτους 1033 ἐγένετο ὁ Κονράδος κύριος τοῦ ἀλαμανικοῦ τμήματος τῆς Βουργουνδίας ἐν δευτέρᾳ, ἐπιχειρηθείσῃ τῷ θέρῳ τοῦ αὐτοῦ ἔτους, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Καμπανίαν, τὴν κληρονο-

μικὴν χώραν τοῦ Ὀδωνος, κατὰ δὲ τὴν τρίτην ἐν ἔτει 1024 ἔφθασεν εἰς τὸ τέρμα τοῦ σκοποῦ του. Ἐκ βορρᾶ εἶχεν ὁρμήσει στρατὸς γερμανικός, ἐκ νότου δὲ ἰταλικὸς ὑπερβάς τὸν μέγαν Βερνάρδον καὶ τὴν κοιλάδα τοῦ Ροδανοῦ· εἰσέβαλον δὲ εἰς τὴν χώραν καὶ ἠνώθησαν ἔπειτα παρὰ τὴν Γενεύην· ἡ ἀντίστασις ἔπαυσε καὶ ἡ μεγάλη κατὰκτησις συνετελέσθη· πᾶσαι αἱ ὁδοὶ τῶν Ἀλπεων ἦσαν ἤδη ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Γερμανοῦ βασιλέως (1034).

§ 153. Δευτέρα στρατεία εἰς τὴν Ἰταλίαν. — Ἀπαξ ἔτι ἀνεμίχθη «ὁ βασιλεὺς Ὀδων» εἰς τὰς ἰταλικὰς περιπλοκάς, αἵτινες ἐκάλεσαν τὸ δεύτερον ἐν ἔτει 1036 τὸν Κονράδον εἰς Ἰταλίαν.

Ἡ ἀκοίμητος φιλοδοξία τοῦ ἀρχιεπισκόπου τοῦ Μεδιολάνου Ἀριβέρτου εἶχεν ἀναστατώσει τὴν χώραν ἐκ νέου. Ἐνδομύχως ἐμίσει οὗτος, ὡς ἐν γένει πάντες οἱ Ἰταλοὶ, «τὸν ἄγριον λαὸν τῶν Γερμανῶν»· ὁ ὑπερήφανος λευίτης — ἀνὴρ ἐξ εὐγενοῦς λομβαρδικοῦ γένους ἀλλ' ἥκιστα εὐπρεπῆς τὴν ὄψιν — εἶχε κατορθώσει νὰ ἰδρύσῃ κοσμικὴν ἐξουσίαν ὑπὲρ τοῦ Ἀγίου Ἀμβροσίου — διότι διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἀγίου αὐτῶν ἐκάλυπτον οἱ κληρικοὶ οὗτοι τὴν ἰδίαν ἑαυτῶν φιλαρχίαν — ὁμοίαν πρὸ τὸν κλῆρον (Patrimonium) τοῦ Ἀγίου Πέτρου, ὅστις κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον εὐρίσκατο εἰς χεῖρας ἀναξίας. Τὸ παρελθὸν τοῦ Μεδιολάνου καὶ ἡ ἀπαράμιλλος γεωγραφικὴ αὐτοῦ θέσις ἦσαν λίαν ἐπιτήδεια ὅπως διεγείρωσι τοιαύτας σκέψεις φιλαρχίας.

Ἀλλ' ἡ βία καὶ αὐθαίρετος κυβέρνησις του ἤγειρεν αὐτῷ πολέμιον, ὅστις ἀπὸ μακροῦ χρόνου μετὰ μίσους εἶχεν ἀποβλέπει πρὸς τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς συμμάχους αὐτῶν, τοὺς καπιτάνους (capitane), τοὺς μεγάλους τοῦ κράτους τιμαριῶτας· ἦσαν δὲ οὗτοι οἱ βαλθασόροι ἢτοι οἱ μικροὶ τιμαριῶται, οἵτινες εἶχον κοινὰ τὰ συμφέροντα πρὸς τοὺς κατοίκους τῶν πόλεων. Ἀπήτησαν δ' οὗτοι τὴν κληρονομικότητα τῶν τιμαρίων των, ὡς εἶχον κληρονομικὰ τὰ τιμάρια των καὶ οἱ μεγάλοι τιμαριῶται, καὶ ὡς ἐφηρμόσθη τοῦτο κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν Γερμανίᾳ. Συνωμοσία εἰς μακρὰν διακλαδουμένη ἐξυφάνθη μεταξὺ τῶν κατωτέρων τάξεων, ἡ δὲ πολεμικὴ δύναμις ἦν συνεκέντρωσεν αὐτὴ ἐνέπνευσε τρόμον εἰς τὸν Ἀριβέρτον, καὶ τοὺς ἐπισκόπους, καὶ τοὺς κοσμικοὺς μεγιστᾶνας, οἵτινες συμμαχοῦντες μετ' αὐτοῦ ὑπέστη-

σαν τὴν ἐπικίνδυνον ἔφοδον ἐν φανερᾷ μάχῃ μεταξὺ Μεδιολάνου καὶ Λοδ'ου (1035).

Ἀμφότερα τὰ μέρη ἐστράφησαν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ὅστις ἀπέδειξεν ἐνταῦθα τὴν πολιτικὴν ὀξυδερκειάν του. Οἱ βιχλβισόροι ἐζήτουν τὸν διὰ νόμου κανονισμόν τῶν σχέσεών των, ὅπως προστατεύονται οὕτω κατὰ τῆς αὐθαιρεσίας τῶν μεγιστάνων. « Ἐὰν περὶ τούτου μόνον πρόκειται, ἡκούσθη λέγων ὁ Κονράδος, ἐὰν νόμους μόνον διψῶσιν, ἡ δὲ ψα αὐτῶν δύναται νὰ κορεσθῇ ».

Μετὰ περισκέψεως δὲ ἐπελήφθη τῶν προετοιμασιῶν του. Προσεταιρίσθη ἓνα σύμμαχον ἐν τῷ προσώπῳ κοσμικοῦ ἀντιζήλου τοῦ ἀρχιεπισκόπου, τὸν πλούσιον μαρκίωνα τῆς Τοῦ σ κ ί α ς Β ο ν ι φ ά τ ι ο ν, καὶ διέβη τὰς Ἀλπεις, ἀρχομένου τοῦ χειμῶνος τοῦ 1037· ἡ ρῆξις πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον ἐπῆλθεν ἐν τινι ἐν Παβίᾳ συνόδῳ, ἀποπειρηθέντος τούτου νὰ παραδώσῃ οἷον δῆποτε μέρος τῆς κτήσεως τοῦ Ἀγίου Ἀμβροσίου καὶ ἐπὶ τῇ διαταγῇ οἷου δῆποτε. Ἐφυλακίσθη τότε, ἀλλ' ἀπέδρα καὶ διηύθυνε νῦν τὸν ἰσχυρογνωμόνως ἐκτραχυνθέντα ἀγῶνα τῆς πόλεώς του, ἥτις παρέμεινεν ἀκλονήτως πιστὴ εἰς αὐτόν.

§ 154. Τὸ σύνταγμα τῆς Παβίας. — Πράγματι δὲ ὁ Κονράδος δὲν ἔφθασεν εἰς ἀποτελέσματα. Προέβη ὅμως εἰς τὸ τολμηρὸν διάδημα, ὅπερ ἐν τῷ ᾧμα μετέβαλε τὴν μέχρι τοῦδε ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἡγεμόνων τηρηθεῖσαν πολιτικὴν. Ἐν τινι διατάγματι (Edictum), τῷ περιφώνῳ Σ υ ν τ ά γ μ α τ ι (Constitution) τῆς Παβίας ἀπεδέχθη πάντα τὰ αἰτήματα τῶν βαλθασόρων—κληρονομικὴν διαδογὴν τῶν τιμαρίων, ἴδια δικαστήρια μετ' ἐφέσεως εἰς τὸν αὐτοκράτορα καὶ τοὺς παλατινοὺς κόμητας, καθορισμὸν διὰ νόμου τῶν καθηκόντων αὐτῶν.

Εἰς τὴν καθαίρεσιν, ὁ Ἀρίβερτος ἀπήντησεν, ἐπιχειρήσας ἐπὶ κεφαλῇς τῶν διὰ τοῦ συντάγματος τούτου ζημιωθέντων εἰς τὰ συμφέροντά των ἐπισκόπων καὶ καπιτάνων νὰ παρτωρῇ τὸ λομβαρδικὸν βασιλικὸν στέμμα εἰς τὸν ἐχθρὸν τοῦ αὐτοκράτορος Ὁδῶνα τὸν τῆς Καμπανίας. Οὗτος ὅμως εἰσβαλὼν εἰς τὴν Λοθαριγγίαν ἐφονεύθη (Νοέμβριον τοῦ 1037) ἐν τῇ μεγάλῃ ἡττῃ, ἣν ὑπέστη ὑπὸ τοῦ δουκὸς τῆς Λοθαριγγίας Γοζέλου παρὰ τὴν Βάρ· ἡ κεφαλὴ αὐ-

τοῦ ἀπεκόπη ἀπὸ τοῦ κορμοῦ του καὶ ἐστάλη ὡς σημεῖον νίκης εἰς Ἰταλίαν, ἔνθα διήρκει ἔτι ὁ περὶ τοῦ Μεδιολάνου ἀγὼν.

Ἡ ἐν Ἰταλίᾳ συνωμοσία ἀπεκαλύφθη νῦν ἐματαιώθη καί, καθόσον οἱ συνωμόται ἠδύναντο νὰ συλληφθῶσιν, ἐτιμωρήθη. Ὁ Κονράδος περιεφρούρησε τὴν αὐτοκρατορικὴν περιωπὴν του καὶ ἐπέβαλεν αὐτὴν μετὰ δυνάμεως εἰς τοῦτο οὐδὲν κώλυμα : ἠπέλκει αὐτὸν ἐκ Ρώμης, ἀφοῦ ἐπὶ τῆς ἐδρας τοῦ Πέτρου ἐκάθητο ἀσήμαντος καὶ ἀνάξιος πάπας ἐκ τῆς τουσκουλανικῆς μερίδος, ὅστις ἄνευ δυσκολίας ἀπειγγεῖλε τὴν καθαίρεσιν τοῦ ἀρχιεπισκόπου τοῦ Μεδιολάνου.

Ἐκ νέου δὲ διατάχθησαν νῦν τὰ πράγματα τῶν λομβαρδικῶν ἡγεμονιῶν, ἡ κομητεία τῆς Ἀβέρσης ἐδόθηώς τιμάριον εἰς ἑνατῶν Νορμανδῶν ἱπποτῶν, οἵτινες ἀπεδείχθησαν χρήσιμοι κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ εἶτα κατὰ τῶν Ἀράβων ἐν Σικελίᾳ· ρητέον ἄλλως ὅτι ὁ Κονράδος δὲν ἔλαβε ποτὶς στάσιν ἐπιθετικὴν κατὰ τοῦ ἐλληνικοῦ κράτους, καὶ ἔσπευσε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Γερμανίαν, ὑποχρεώσας καὶ αὐτὸς τοὺς Ἰταλοὺς ἡγεμόνας νὰ ἐξακολουθήσωσι τὸν κατὰ τοῦ Μεδιολάνου ἀγῶνα (1038).

§ 155. **Θάνατος τοῦ Κονράδου.** — Ἡ Γερμανία ἦτο ἡσυχος, καὶ ὁ Κονράδος ἠδύναντο ἐν Σολοθούρνῳ, ὅπου εἶχε καλέσει τοὺς μεγιστᾶνας τῆς Βοργουνδίας, νὰ ἀναθέσῃ τὴν κυδέρνησιν τῆς χώρας ταύτης εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἑρρίκον, ὅστις δὲ ὀφείκει ἤδη τὴν Σουηβίαν, τὴν Βαυαρίαν καὶ τὴν Φραγκωνίαν.

Ἡ γερμανικὴ βασιλεία καὶ ἡ ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία δὲν ἦτο ποσῶς ἀρχὴ τις ἀμεριμνησίας, ὡς δύναται τις νὰ πεισθῇ, ἂν παρακολουθήσῃ τοῦ τελευταίου τούτου μόνον θέρους τοὺς σταθμούς, ἐν οἷς ὁ Κονράδος ἔλυσε διάφορα ζητήματα, ἥτοι ἐν Βορματία, ἐν Σολοθούρνῳ, ἐν Βασιλείᾳ, ἐν Στρασβούργῳ ἐν Λιμβούργῳ, ἐν Γόσλαρ, ἐν Κολωνίᾳ, ἐν Νυμβέργῃ· ἐκ τῆς τελευταίας ταύτης πόλεως ἀνεχώρησεν εἰς Οὐτρέχτην, ὅπου ἤθελε νὰ ἐορτάσῃ τὴν Πεντηκοστήν. Ἐνταῦθα ὁμως ἀπέθανε ραγδαίως τὸν Ἰούνιον τοῦ 1039, ἐτάφη δὲ ἐν τῷ μητροπολιτικῷ νοῶ τῆς Σπείρας, οὗ τὰ θεμέλια εἶχε θέσει ἐν ἔτει 1030, καὶ ὃν ἀπετελείωσε βραδύτερον ὁ ἐγγονός του.

§ 157. **Ἑρρίκος ὁ Γ'.** — Ἡ μεταβίβασις τοῦ κράτους εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἑρρίκον τὸν Γ' (1039—1056) συνετελέσθη ἐν πλήρει ἡσυχίᾳ· ὁ εἴκοσι καὶ διατῆς νεαρός ἡγεμὼν ἦτο πρὸ πολλοῦ ἐντρι-

θῆς εἰς τὰ δημόσια πράγματα καὶ εἶχεν ἀποκτήσει ἐμπιστοσύνην ἐν μέτρῳ ἀσυνήθει.

Εἶχε τύχει οὗτος ἐπιμελεστάτης ἀνατροφῆς, καὶ εἶχεν ἀποκτήσει ἐπιστημονικὴν μόρφωσιν, ὅση ἦτο δυνατὴ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, μόρφωσιν ἥς τὴν ἀξίαν ὁ πατὴρ αὐτοῦ τόσῳ μᾶλλον ἐτίμα, ὅσῳ τελείως ἐστερεῖτο μορφώσεως αὐτός· πράγματι δὲ παρατηρεῖται παρὰ τῷ Ἑρρίκῳ ἰδεώδης τις τάσις ὅποια ἔλειπεν ὁλοσχερῶς παρὰ τῷ Κονράδῳ.

Ὁ βιογράφος αὐτοῦ Οὐίππων ἀποδίδει αὐτῷ πάσας τὰς ἀρετὰς χριστιανοῦ βασιλέως, καὶ ὁμῶς ἡ διδομένη ὑπ' αὐτοῦ εἰκὼν τοῦ Ἑρρίκου δὲν εἶναι ποσῶς ἀτομικὴ αὐτοῦ γνώμη· παρίσταται δὲ ὡς ὑψηλὸς τὸ ἀνάστημα, ὑπερτερῶν τὰ συνήθη τῶν ἀνδρῶν ἀναστήματα κατὰ τὸ ὕψος κεφαλῆς, καὶ καταπληκτικῶς μελαγχροινὲς τὴν ὄψιν. Εἶχε νυμφευθῇ μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Δανοῦ βασιλέως Κανούτου Γουγγίλδης—ἐν Γερμανίᾳ ἀπεκαλεῖτο αὕτη διὰ τοῦ συνηθεστέρου ὀνόματος Κουιγούνδη—ἣτις ὁμῶς ἀπέθανε μετὰ δύο ἔτη ἀπὸ τοῦ γάμου, ἐν ἔτει 1038.

§ 138. Ἡ ἐξουσία αὐτοῦ. Ἡ Ἰταλία. — Αἱ περιστάσεις συνέτειναν εἰς τὸ ν' ἀναλάβῃ ὁ Ἑρρίκος ὅλως ἑκτακτον ἐξουσίαν. Τὰ κυριαρχικὰ δουκᾶτα εἶχον σχεδὸν καταργηθῇ, μόνον δὲ ἐν Σαξωνίᾳ καὶ ἐν Λοθαριγγίᾳ ὑπῆρχον ἔτι δοῦκες. Καὶ τὸ τῆς Κορινθίας δὲ δουκᾶτον ἐχῆρευσεν ἀκριβῶς κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας. Οἱ δύο σπουδαιότεροι ἡγεμόνες τῶν χρόνων ἐκείνων, ὁ τῆς Δανίας βασιλεὺς Κανούτος ὁ Μέγας, καὶ ὁ τῆς Οὐγγαρίας Στέφανος ὁ Ἅγιος, εἶχον ἀποθάνει πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ αὐτοκράτορος Κονράδου, χωρὶς ν' ἀφήσωσιν, ὡς οὗτος, υἱοὺς ἀνταξίους αὐτῶν.

Τὴν ἀναμόρφωσιν τῆς ἐκκλησίας, πρόβλημα χαλεπὸν, τοῦ ὁποίου ὁμῶς ὁ Κονράδος συμφώνως πρὸς τὴν ὅλην φύσιν τοῦ δὲν ἠθέλησε νὰ ἐπιληφθῇ ἐκ τοῦ σύνεγγυς, ἀνέμενον πάντες οἱ σοφῶροι ἄνδρες παρὰ τοῦ νέου βασιλέως, ἀφοῦ ἡ ἐν Ρώμῃ εἶδρα, κατεχομένη ἀκόμῃ ὑπὸ τοῦ ἀναξίου Βενεδίκτου τοῦ Θ', εἶχε μεγίστην ἀνάγκην μεταρρυθμίσεως, ἐν δὲ τῶν πρώτων κατορθωμάτων τῆς νέας κυβερνήσεως ἦτο, ὅτι ὁ ἰσχυρογνώμων ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Μεδιολάνου Ἀρβιέρτος ἐζήτησεν εἰρήνην.

Τὸ Πάσχα τοῦ 1040 προσῆλθεν οὗτος ἐν Ἰγγελχέιμ, ἀνέλαβε δὲ

τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ καὶ οὕτω ἀποκατεστάθη ἡ τάξις καὶ ἡ εἰρήνη ἐν Γερμανίᾳ, ὡς καὶ ἐν Βουργουνδίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ.

§ 159 Τὰ ἐν Ἀνατολῇ. Ἡ Βοημία. — Σπουδαίαν προσοχὴν ἀπῆλθον τὰ ἐν Ἀνατολῇ πράγματα, πρὸς ἃ ὁ Κονράδος εἶχε πολιτευθῆ ἐπ' ἐσχάτων μετὰ τινος ἀδιαφορίας. Ἐν Πολωνίᾳ ἐβασίλευε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βολεσλαύου ἀναρχία, ἡ δὲ εἰδωλοκρατεία ἀνέζησε καὶ αὖθις ἐν Οὐγγαρίᾳ· εἰς δύσκολον διετέλει θέσιν ὁ Στεφάνου τοῦ Ἀγίου γαμβρὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ Πέτρος· καὶ ἐκεῖ ἐπίσης ὁ Χριστιανισμὸς δὲν εἶχε ριζοβολήσαι ἀκόμῃ στερεῶς.

Τῆς ἐν Πολωνίᾳ εὐκαιρίας ἐπωφελέθη ὁ δούξ τῆς Βοημίας Βρετισλαῦος, ἡγεμὼν ζηλωτῆς, ἱκανὸς καὶ μεγαλεπίβολος· ἦτο ἴσως αὐτὸς κεκλημένος νὰ πράξῃ ὅ,τι πρὸς στιγμὴν μόνον ἐπέτυχεν ὁ Βολεσλαῦος Chrobry — νὰ ιδρύσῃ δηλ. μίγα καὶ ἀνεξάρτητον σλαυϊκὸν κράτος. Ἐν τινι ἐκστρατείᾳ, καθ' ἣν οὐδεὶς σχεδὸν ἐχθρὸς ἀντέστη εἰς αὐτόν, ἐκυρίευσεν τὴν Κρακοβίαν καὶ τὴν Γνέσεν, καὶ ἀπέκōμισεν ἐκ τῆς τελευταίας ταύτης πόλεως πολυτιμοτάτην λείαν, τὸ λείψανον τοῦ Ἀγίου Ἀδελθέρτου, ὅπερ κατετέθη νῦν ἐν Πράγᾳ, τῇ βοημικῇ πρωτευούσῃ, ἣν ὁ Βρετισλαῦος ἐμελέτα νὰ καταστήσῃ πρωτεύουσαν τοῦ μεγάλου κράτους του.

Ὁ Βρετισλαῦος ἐπεζῆτει νὰ ἔλθῃ εἰς συνεννόησιν μετὰ τοῦ Ἑρρίκου, τὸν ὁποῖον ἐνόμιζεν ὅτι ἠδύνατο νὰ ἐξαπατήσῃ διὰ φαινομενικῆς ὑποταγῆς· ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἦτο κατορθωτόν, καὶ τὰ πράγματα κατήντησαν εἰς πόλεμον. Ἡ πρώτη ἐκστρατεία ἀπέτυχε (1348): ἀλλὰ τόσῳ μᾶλλον πληρέστερον ὑπῆρξε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς δευτέρας (1041).

Τρεῖς γερμανικοὶ λαοὶ συνηνώθησαν παρὰ τὴν Πράγαν: ὁ Βρετισλαῦος ὑπετάχθη ἐν Ρεγενσβούργῳ δὲ ἐνεφανίσθη ἐνώπιον τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις ἀπέδειξεν ἐνταῦθα τὴν παλιτικὴν φρόνησίν του: ἐδέχθη τὴν ὑποταγὴν καὶ τὴν αἵτησιν συγγνώμης τοῦ Βοημοῦ ἡγεμόνος, ἀπέδωκε δὲ εἰς αὐτόν τὸ δουκάτον τοῦ μετὰ τῆς Σιλεσίας, καὶ κατέστησεν αὐτὸν οὕτω σύμμαχον, ὅστις ἀπεδείχθη χρησιμώτατος διὰ τὰ ἀνατολικά πράγματα, ἐπειδὴ ἦτο ζηλωτῆς τοῦλάχιστον τοῦ χριστιανισμοῦ.

§ 160. Πολωνία καὶ Οὐγγαρία. — Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν Πολωνίαν, ὁ νόμιμος αὐτῆς κληρονόμος ὁ Piast Κασιμίρος εὐρί-

σκετο ἐν Γερμανίᾳ. Τῇ ἀδελφᾷ δὲ τοῦ βασιλέως ἐπειράθη καὶ κατώρθωσε τὴν ἀνάκτησιν καὶ εἰρήνευσιν τῆς χώρας (1041), ἣν ἔπειτα ἐκυβέρνησα ὡς ὑποτελῆς τοῦ Γερμανοῦ βασιλέως καὶ δούξ.

Ἐν Οὐγγαρίᾳ ἀνετράπη ἐκ τοῦ θρόνου δι' ἀγρίας στάσεως ὁ Πέτρος καὶ προσέφυγεν εἰς Ρεγενσβούργον παρὰ τῷ βασιλεῖ· εἰς τῶν μεγιστάνων, ὁ Ἄβας, ἀνηγορεύθη βασιλεὺς ὑπὸ τῆς νικηφόρου μερίδος. Ἀνέλαβε δ' οὗτος καὶ αὐθις, καίτοι ὁ Χριστιανισμὸς δὲν κατηργήθη ὁλοσχερῶς, τὸ ἀρχαῖον ἄγριον ἔθιμον τῶν λεηλατικῶν ἐπιδρομῶν εἰς Βυαρίαν (1042). Δὲν προέβησαν ὁμῶς περαιτέρω· ὑπὸ τῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως, ἥτις ἠδύνατο νὰ ἐπιστρατευθῇ ἐν αὐτῇ τῇ Βαυαρίᾳ, ὑπέστησαν ἥτταν, τὸ δὲ φθινόπωρον τοῦ αὐτοῦ ἔτους εἰσέβαλεν αὐτὸς ὁ Ἑρρίκος εἰς Οὐγγαρίαν, ἐνίκησεν εἰς δύο μάχας τὸν βασιλεῖα ἢ σφετεριστὴν καὶ ἐπανέκαμψεν εἰς τὰ ἴδια, ἀνακτήσας τὴν χώραν μέχρι τῶν συνόρων καὶ ἐξασφαλίσας αὐτὴν διὰ φρουρῶν.

Καὶ ἅπαξ δ' ἔτι ἐν ἔτει 1043 ἐστράτευσεν ὁ Ἑρρίκος καὶ αὐθις, τοῦ Ἄβα καταλαβόντος καὶ αὐθις τὴν χώραν. Δὲν ἐγένετο ὁμῶς μάχη τις, τοῦ Ἄβα προτεινάντος εἰρήνην ὑπὸ ὅρους εὐνοϊκούς· ἀνεγνώριζεν οὗτος τὴν γερμανικὴν κυριαρχίαν καὶ κατέλειπεν εἰς τὰς γερμανικὰς χεῖρας τὴν μέχρι τοῦ Λιτάχα καὶ τοῦ Μάρχου χώραν.

Εἰς τοὺς πολέμους τούτους εἶχεν εὖρει ὁ βασιλεὺς Ἑρρίκος πρόθυμον καὶ θερμὴν ὑποστήριξιν παρὰ τοῖς ἱππόταις—τῇ πολυαριθμῇ ἐκείνῃ τάξει, ἥς τὴν θέσιν ἐστερέωσεν Κονράδος ὁ Β', τὴν ὁποίαν δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἐδημιούργησε—ὦν τὴν ἀνδρείαν ἡμεῖς μετὰ ἐλευθεριότητος καὶ προθύμως, δυνάμενος ἄλλως νὰ πράττῃ τοῦτο διὰ τῆς κατακτωμένης εἰς κινήτα καὶ ἀκίνητα λείας.

§ 161. Ἡ βασιλίσσα Ἀγνή. Τὸ φθινόπωρον τοῦ ἔτους ἐκείνου (1043) ὁ νεαρὸς βασιλεὺς ἦλθεν εἰς δευτέρον γάμον. Ἡ νύμφη δέ, ἣν ἐξελέξεν, ἦτο κόρη Ἀκυιτανῶ ἡγεμόνος, ἡ Ἀγνή τῆς Ποατιέ, θυγάτηρ τοῦ πλουσιωτάτου καὶ ἰσχυροτάτου τῶν ὑποτελῶν τοῦ Δυτικοῦ τῶν Φράγκων κράτους, τοῦ δουκὸς τῆς Ἀκυιτανίας Γουλιέλμου, εἰς τὸν οἶκον τοῦ ὁποίου ὠφείλετο ἡ Ἱδρυσις τοῦ μοναστηρίου τοῦ Κλουνύ.

Ὁ γάμος ἐτελέσθη ἐν Ἰγγελ-χέιμ, μέγα δὲ πλῆθος περιοδευτικοῦ λαοῦ, βιολισταί, ταχυδακτυλουργοί, αἰοδοὶ ἐκ τῆς μεσημβρινῆς Γαλλίας, ἥτις ἐθεωρεῖτο τότε ὡς ἡ χώρα ὅλων τῶν λεπτῶν

τεχνῶν, συνέρρευσαν αὐτόσε ἐπὶ προσδοκίᾳ πλούσιας συγκομιδῆς. Ἐπλανήθησαν ὁμῶς μεγάλως ὡς πρὸς τοῦτο, τοῦ σοβαροῦ βασιλέως οὐδεμίαν ἐπιδείξαντος πρὸς αὐτοὺς εὐνοίαν, τῶν δὲ κληρικῶν, πρὸ πολλοῦ δυσπίστως ἔχόντων πρὸς τὰς τοιαύτας ἐπιρροάς, καθολοκληρίαν συμφωνηάντων μετ' αὐτοῦ καὶ λαθόντων ἐπίσης στάσιν ἐναντίον αὐτῶν.

§ 162. Ἡ Οὐγγαρία. 1040. — Τὸ συνοικέσιον τοῦτο συνεδέετο ἴσως μετὰ μεγάλων σχεδίων, ἅτινα καθίστων πιθανὰ ἢ ἀδυναμία τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας ἐν τῷ Δυτικῷ Φραγκικῷ Κράτει.

Ἄλλ' Ἐρρίκος ὁ Γ' δὲν εἶχεν ἀκόμη τὴν ἀπαιτουμένην ἐλευθερίαν πρὸς ἐπιδίωξιν οὔτε τούτων οὔτε τῶν περὶ ἐκκλησιαστικῆς μεταρρυθμίσεως ἱεσῶν, αἵτινες ἀκριβῶς ἐκεῖ, ἐν Ἀκυιτανίᾳ, παρὰ ταῖς καλαῖς ἐκείναις τέχναις, καὶ ἐν γνωστῇ ἀντιθέσει κατ' αὐτῶν, μετ' ἰδιαίτερου ζήλου διετηροῦντο.

Τὰ ἐν Οὐγγαρίᾳ πράγματα εἶχόν περιπλακῇ καὶ αὐθις. Ὁ βασιλεὺς Ἀβας κακῶς ἀνταπέδωκε τὴν ἐπιείκειαν ἣν εἶχεν ἐπιδείξει πρὸς αὐτὸν ὁ Ἐρρίκος· ἦτο λοιπὸν ἀνάγκη νέας κατ' αὐτοῦ στρατείας.

Πρὸ τοῦ ἰσχυροῦ γερμανικοῦ στρατοῦ ἀπεσύρθη ὁ Ἀβας εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας, καὶ μόνον πέραν τοῦ Ραᾶβ ἐτάχθη πρὸς μάχην. Συνεκροτήθη δὲ μάχη κρίσιμος, ἣ ἐν Μέμφφ (Menfö): ὁ οὐγγρικὸς στρατὸς ἡττήθη κατὰ κράτος, καὶ ὁ βασιλεὺς Πέτρος ἀποκατεστάθη καὶ αὐθις ἐπὶ τοῦ θρόνου· ὁ ἀντίπαλος αὐτοῦ συνελήφθη φεύγων, καὶ ἀπεκεφαλίσθη διαταγῇ τοῦ βασιλέως (1044). Ἐν ἔτει δὲ 1045 ἐώρτασεν ὁ Ἐρρίκος τὴν Πεντηκοστὴν παρὰ τῷ τιμαριώτῃ αὐτοῦ τούτῳ ἐν Στουλβεισεμβούργῳ.

Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ἀπησχόλησαν αὐτὸν σοβαρῶς καὶ τὰ ἐν Λοθαριγγίᾳ πράγματα. Ὁ δούξ Γοζέλος εἶχεν ἀποθάνει ἐν ἔτει 1044· ὁ πρεσβύτερος αὐτοῦ υἱὸς Γοδοφρεῖδος, στηριζόμενος ἐπὶ τῆς πρὸς σλαβικῆς ἀξίας καὶ τῶν ἀναμφισβητήτων ὑπηρεσιῶν του, ἀνέμενε τὴν παραχώρησιν τοῦ ἀδιανεμήτου δουκάτου ὡς τιμαρίου, ἐνῷ ὁ βασιλεὺς παρέδωκε νῦν τὴν δουκικὴν σημαίαν τῆς Κάτω Λοθαριγγίας εἰς τὸν νεώτερον ἀδελφὸν αὐτοῦ. Ὁ Γοδοφρεῖδος ἔλαβε τὰ ὄπλα ἦτο δὲ καὶ ἡ Βουργονδία ἐπαναστατημένη, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς κατέβαλε τὰς

στάσεις. Ὁ Γοδοφρεῖτος προσήχθη ἐνώπιον ἡγεμονικοῦ δικαστηρίου, κατεδικάσθη ὑπ' αὐτοῦ εἰς φυλάκισιν καὶ ὠδηγήθη εἰς Γειβιχενστέιν. Ὁ θάνατος τοῦ νεωτέρου ἀδελφοῦ δὲν μετέβαλε ποσῶς τὰς ἀποφάσεις τοῦ βασιλέως· εἰς τὸν Γοδοφρεῖδον ἀνενημέθη χάρις, ὥφειλεν ὅμως νὰ ἀρκεσθῇ εἰς τὴν Ἀνω Λοθαριγγίαν. Ἡ δὲ Κάτω Λοθαριγγία ἐδόθη εἰς τινα Βρυαρὸν μεγιστᾶνα, καθόσον ὁ βασιλεὺς, ἀντιθέτως πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ, δὲν ἄφινε τὰ δουκάτα ἄνευ ἄρχοντος, ἀπέφευγεν ὅμως νὰ διορίζη ἐν αὐτοῖς ἰθαγενεῖς, κατορθῶν οὕτω νὰ καθιστᾷ τοὺς δοῦκας τούτους ἔτι μᾶλλον ἐξαρτωμένους ἐξ αὐτοῦ.

Τὸ θέρος τοῦ 1046 τὰ πράγματα εἶχον ἐξομαλυνθῇ τοσοῦτον, ὥστε ὁ Ἑρρίκος ἠδύνατο νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν εἰς Ἰταλίαν στρατείαν· ἐπορεύθη δὲ εἰς χώραν ἐντελῶς εἰρηνεύουσαν, ὡς ἦτο ἐν εἰρήνῃ καὶ ἡ χώρα ἐξ ἧς εἶχεν ἀναχωρήσει. Ἡ ἐξουσία τοῦ Γερμανοῦ βασιλέως ἦτο σεβαστὴ καὶ ἐπιφόρος πανταχοῦ, πρὸς βορρᾶν καὶ πρὸς ἀνατολάς, πρὸς δυσμὰς καὶ πρὸς νότον.

§ 163. Ἡ εἰς Ρώμην πορεία. Τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα. Ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ. — Ἡ εἰς Ρώμην πορεία Ἑρρίκου τοῦ Γ'· ἦτο γεγονός σημαντικόν. Προσεδοκῶντο ἐξ αὐτῆς μεγάλα ἀποτελέσματα διὰ τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα, ἅτινα ἀπὸ μακροῦ χρόνου διετέλουν ἐν κρίσει. Ἀφ' ἐνὸς ὁ κληρὸς εἶχε λάβει συνειδήσιν τῆς μεγάλης ἐξουσίας καὶ τῆς ὑψηλῆς ἀποστολῆς του· κατὰ τρόπον τερατωδέστατον ἐξιδανίκευε καὶ ἐμεγαλοποίει οὗτος τὴν ἐξουσίαν ταύτην, διὰ τιμῆσεως καὶ ἀποθεώσεως τῶν προστατῶν καὶ ἁγίων ἱδρυτῶν τῶν ναῶν, τῶν μοναστηρίων, τῶν ἐπισκοπῶν τῶν καὶ πρὸς καταλάμπρυνσιν τῶν ὁποίων οὐδὲν θαῦμα ἦτο ὑπεράγαν ἀπὸ θάνατον, οὐδὲν ψευδὸς καθ' ὑπερβολὴν χονδροειδές· δὲν παρῆχον δὲ ὀλιγώτερον πράγματα ἐλπεινὸς συρφετὸς τῶν ἐπαιτῶν, οἵτινες μετὰ μείζονος ἢ ἡττονος ἐπιτηδεϊότητος παρὰ τὸν τάφον ἐνὸς οἰουδῆποτε ἁγίου ἐθεραπεύοντο δὴθεν διὰ θαύματος.

Ἡ ἐνασχόλησις τῶν κληρικῶν εἰς πράγματα ἐγκόσμια, πρᾶγμα συνηθέστατον πλέον ἐπὶ τῶν τελευταίων βασιλείων, ἀνύψωσεν ἔτι μᾶλλον τὴν σημασίαν αὐτῶν καὶ παρέσχεν εἰς αὐτοὺς τὴν εὐκαιρίαν νὰ συμπληρώσωσι τὸν ἱεραρχικὸν ὁργανισμόν τῶν καὶ νὰ καταστήσωσιν ἑαυτοὺς πανταχοῦ ἀπαραιτήτους. Πλὴν τούτου αἱ κτήσεις αὐτῶν εἶχον αὐξηθῇ ὑπερμέτρως συνεπεία τῶν εὐνοϊκῶν τούτων περιστάσεων, καὶ

ἀπέφερον μεγίστας προσόδους ἢ ὑπὸ τὴν συνετὴν διοχείρισιν αὐτῶν.

Ἄφ' ἐτέρου ἔβλεπον οὗτοι ἀκριβῶς τὰς κτήσεις τῶν ταύτας ἀπειλούμενας ὑπὸ τῆς αὐξούσης πλεονεξίας τῶν κοσμικῶν μεγιστάνων παντὸς βαθμοῦ, καὶ ὡς ἐκ τούτου πρὸ πολλοῦ ἐλήφθη τὸ μέτρον τοῦ διορισμοῦ ἐγγυτέρου ἢ ἀπωτέρου ἰσχυροῦ ὡς Schirmvogt (προστάτου) ἐκάστης ἐκκλησίας, ἐκάστου μοναστηρίου, ὅπως προστατεύῃ τὴν περιουσίαν αὐτῶν κατὰ τῆς βιαιότητος τῶν ὁμοίων τῶν.

Καὶ ἀσχέτως δὲ πρὸς ταῦτα κοσμικός τις λειτουργὸς ἦτο ἀναγκαῖος, ἀφοῦ μέγα μέρος τῶν νομικῶν σχέσεων ὡς ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεώς των ἀπέκλειε τὴν διὰ κληρικῶν διοίκησιν αὐτῶν· ἀλλὰ πολλάκις καὶ ἡ πρὸς τὸν vogt αὐτὸν σχέσις ὑπῆρξε πηγὴ θλίψεων, πάντως δὲ δὲν παρεῖχεν οὗτος τὰς ὑπηρεσίας του ὥρεάν. Ἐλάμβανε τὰ ἐκαστοστά του, τὰ ποσοστά του, εἶχεν υἱοὺς καὶ θυγατέρας δι' οὓς, ἐφ' ὅσον οὗτοι δὲν εἶχον ἐλπίδα εὐδοκιμήσεως εἰς τὰ ἐγκόσμια, παρεῖχον εὐκόλως ἐνασχολήσεις τὰ ἰδρύματα καὶ τὰ εὐεργετήματα. Εἰσῆλθε δ' οὕτω εἰς τὸν ἐκκλησιαστικὸν βίον καὶ ὑπὸ ἄλλην ἐποψιν στοιχεῖον ἐκλαϊκεύσεως, δι' ἣν καὶ ἄνευ τούτου ἀρκεταὶ ἤδη θύραι ἦσαν ἀνοικταί, μετὰ βαθυτάτης δὲ θλίψεως ἔβλεπον ἄνδρες σοβαρότεροι τὴν αὐξοῦσαν διαφθοράν — βάνανυσον βίαν, ἐπίλεπτον ὁλιότητα, ἀκολασίαν, ἀνῆθικον βίον — ἥτις διετέλει εἰς καταπληκτικὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὰς ὑπαγορεύσεις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡθικῆς, ἥτις τόσῳ μᾶλλον ἐντονώτερον ἀπῆτει τὸ ἀδύνατον τῆς αὐταπαρνήσεως, ἀπονεκρώσεως τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, σταυρώσεως τῆς σαρκός, ὅσῳ ὀλιγώτερον ἐγίνετο καὶ αὐτὸ τὸ δυνατόν.

Ἀλλὰ τὸ μεγαλεῖτερον καὶ τὰ μέγιστα εἰς τὰ ὄμματα προσπίπτον καὶ γενικώτερον καὶ ἀμεσώτερον αἰσθητὸν γινόμενον κακὸν ἦτο προφανῶς ἡ ἄπαυστος αἵματοχυσία — αἱ αἰώνια ἔχθραι, ἀντικείμενα· ἐκ διαμέτρου πρὸς τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν, καὶ συνοδευόμενα ὑπὸ πάντων τῶν δυνατῶν ἄλλων δεινῶν καὶ ἐγκλημάτων. Ὁ θεσμὸς τῆς δικαστικῆς μοναρχίας, ἡ λύσις τῶν διαφορῶν διὰ μόνης τῆς ἰσχύος, διὰ τῆς ἐκδικήσεως τοῦ αἵματος καὶ ὅλων τῶν συναφῶν ὁμοτήτων — αὐτὸς καὶ μόνος ἐπαρκῶς ἀποδεικνύει πόσον ἐγγὺς ἦτο ὁ κόσμος πρὸς τὴν ὠμὴν φύσιν. — Ἐπίσκοπός τις ἀναγράφει ὅτι εἰς ἓν καὶ

μόνον ἔτος οὐχί ὀλιγώτερα τῶν 25 προσώπων τὴς περιφερείας του ἐφονεύθησαν ἐκ τοιούτων ἐκδικήσεων. Ἡ γενικῶς κρατοῦσα γνώμη περὶ ἐπικειμένης καταστροφῆς τοῦ κόσμου εἶχε προκαλέσει ἰσχυρὸν καὶ σοβαρὸν θρησκευτικὸν ρεῦμα· ἀλλὰ τὸ φοβερὸν ἔτος 1000 παρήλθε, χωρὶς νὰ πέσῃ ἐξ οὐρανοῦ τὸ πῦρ, καὶ αἱ πρότεραι κακαὶ ἀνεφάνησαν καὶ αὖθις ἐν ἀκμῇ.

Ἀνάγκη πραγματικὴ κατέστησε τέλος ὥριμον τὴν ἀξιόλογον σκέψιν περὶ ἱερᾶς εἰρηνικῆς καταστάσεως καθ' ὅλην τὴν χριστιανωσύνην, τὴν ἰδέαν Θείας Εἰρήνης, καὶ δὴ ἐν τῇ χώρᾳ ἀκριβῶς ὅπου περισσότερον ἢ ὅπου δὴ ποτε ἀλλαχοῦ ἤκμαζον αὐτόφωτοι αἱ τέρψεις τῆς ζωῆς καὶ ἡ φιληδονία, ἐν τῇ μεσημβρινῇ Γαλλίᾳ, Συνεχῆ ἔτη κακοδαιμονίας εἶχον ἐπιφέρει κατὰ τὰ ἔτη 1028—1030 φοβερὸν λιμόν· ρίζαι, χόρτα, ἀργιλώδης γῆ ἦσαν εἰς πολλοὺς τόπους τὰ μόνα μέσα διατροφῆς· ἐπιθέσεις, καὶ φόνοι καὶ καταπαραγμοὶ ταξειδιωτῶν ἦσαν συνήθειαι, ἡ δὲ ἔλλειψις μέσων συγκοινωνίας καθίστων δύσκολον τὴν παροχὴν βοηθείας καὶ αἱ εὐεργεσίαι τῶν κληρικῶν, αἱ ἐλεημοσύναι καὶ αἱ διανομαὶ αἱ ἐνεργούμεναι ὑπὸ τῶν μοναστηρίων, δὲν ἐπῆρχουν ἀπέναντι τῆς μεγάλης πενίας. Μόνον δὲ κατὰ τὸ ἔτος 1031 ἔπεσεν ἡ τρομερὰ βροχὴ, καὶ ἀνεγεννήθη ἡ ἐλπίς καλλιτέρων ἡμερῶν. Τὸ φρόνημα τοῦτο—τὸ γονιμώτερον πάντων ἐν τοῖς ἀνθρωπίνοις πράγμασιν, ἐν ᾧ ἡ ἀνάμνησις τῆς ἀρτίως παρελθούσης δυσπραγίας καὶ τὸ εὐάρεστον συναίσθημα νέας ζωῆς συνενουοῦσι τὰς δυνάμεις των,—διῆγειρεν εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικούς κύκλους τὴν ὑψηλὴν σκέψιν τῆς ἐγκαθιδρύσεως αἰωνίου εἰρήνης, ἡ δὲ χριστιανικῶς ιδεώδης αὕτη σκέψις διεδόθη καθ' ὅλην τὴν Γαλλίαν, ὅπου κατὰ πρῶτον ἀνεφάνη, καὶ ἐξηπλώθη καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην. Σύνοδοι ἀπασχολήθησαν ὑπὸ τοῦ ὠραίου τουτου ὀνείρου καὶ ἐψήφισαν τὴν Θείαν Εἰρήνην· τόσον δὲ ἰσχυρὰ ἦτο ἐπὶ τινα χρονικὴν περίοδον ἡ ἰδέα αὕτη, ὥστε ἡ κοινὴ γνώμη ἐξανάγκασε τοὺς ἀνθισταμένους νὰ παραδεχθῶσιν αὐτήν, καὶ νὰ ἐνδώσωσιν εἰς τὴν ἀπαίτησιν τὴν ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ διατυπουμένην.

Ἀλλ' ἀφοῦ τὰ ἰσχνὰ ἔτη διεδέχθησαν παχέα τινὰ ἔτη, κατενόηθη ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ πραγματοποιηθῇ καθ' ὅλην τὴν ἑκτασίαν τῆς ἡ λαμπρᾶ ἰδέα. Διὸ ἐπεζητήθη ἡ σωτηρία τοῦ μέρους,—ἡ ἐγκαθιδρύσις τοῦλάχιστον Ἐκεχειρίας (Treuga Dei) ἀντὶ τῆς Θείας Εἰρήνης. Ἐν Ἀκυϊτάνίᾳ δὲ φαίνεται ὅτι ἐρριζοβόλησε τὸ πρῶτον καὶ ἡ πρα-

κτική αὕτη τροποποιήσις τῆς ὑψηλῆς ἰδέας. Συνωμολογήθη δὲ διὰ συμφωνίας τῶν ἐπισκόπων μετὰ τῶν κοσμικῶν μεγιστάνων, ὅτι ἀπὸ τῆς ἐσπέρας τῆς Τετάρτης μέχρι τῆς πρώτης τῆς Δευτέρας θὰ ἤρξει πᾶσα ἔχθρα (περὶ τὸ 1040). Ἐκκλησιαστικὰ ἐπιτίμια καὶ κοσμικαὶ ποινὰι ὠρίσθησαν κατὰ τῶν παραβατῶν τῆς διατάξεως ταύτης, ἣν ταχέως καθιέρωσεν ἡ γενικὴ συνήθεια. Ἦδη ὁ Κονράδος εἶχεν ἀποκλίνει πρὸς τὴν ἰδέαν ταύτην, ὁ δὲ Ἑρρίκος ὁ Γ', πρὸς τὴν καθ' ὅλου πολιτείαν τοῦ ὁποίου διετέλει ὁ θεσμὸς οὗτος ἐν πλήρει ἀρμονίᾳ, ἀπεδέχθη αὐτὴν καὶ ἡνοίξεν αὐτῇ κατὰ τὸ δυνατόν τὸν δρόμον εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ: ἐν Βουργουνδίᾳ τουλάχιστον εἰσῆχθη ἡ *Treuga Dei*. Ἐγγράφον τοῦ ἡγουμένου τοῦ Κλουνύ Ὀδύλωνος καὶ Βουργουνδίων τινῶν ἐπισκόπων, τοῦ τῆς Ἀρελάτης, τῆς Ἀβινιῶν, τῆς Νικαίας, ἐν ὀνόματι τοῦ γαλατικοῦ κλήρου ἀπευθυνομένη πρὸς τὸν ἰταλικὸν (1031), εἶναι ἡ ἀρχαιοτάτη γραπτὴ μαρτυρία ἡ σωζομένη περὶ τῆς σπουδαιοτάτης ταύτης προόδου.

§ 164. Ἡ ἀδελφότης τοῦ Κλουνύ. — Ἡ ἰδέα αὕτη ἀποδεικνύει ὅποιαν δύναμιν εἶχε τὸ ἐκκλησιαστικὸν ρεῦμα περὶ τὰ μέσα τοῦ αἰῶνος. Ἀλλ' ἡ αὐστηρὰ μερίς ἥτις μετὰ ἐναργεστέρως ὀσημέραι συνειδήσεως ἠγωνίζετο ὑπὲρ ἀναμορφώσεως τῆς ἐκκλησίας, δὲν ἐνόμιζεν ὅτι ἔπρεπε νάσταματῇ ἐδῶ. Εἶχε δὲ αὕτη τὴν ἑδραν καὶ τὴν ἀκρόπολιν τῆς ἐν τῷ μοναστηρίῳ Κλουνύ, ὅπερ εἶχεν ἰδρυθῇ ἐν ἔτει 910 ὑπὸ δουκὸς τινος τῆς Ἀκουϊτανίας Γουλιέλμου—συμφώνως πρὸς τὸν κανόνα τοῦ Ἀγίου Βενεδίκτου, ὡς τόσα ἄλλα:—ἀλλὰ τὸ μοναστήριον τοῦτο, τὸ ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐξουσίαν τῆς ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας διατελοῦν, ταχέως ἀπέκτησεν ὡς μητρόπολιν (*Mutterkloster*), πολυαριθμῶν μοναστηρίων ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθέντων ἢ οἰκεία βουλῇσι προσκολληθέντων εἰς αὐτό, ὡς κέντρον δηλονότι καὶ κεφαλὴ ἀδελφότητος (*Kongregation*), μεγάλην σημασίαν. Τὰ ἐξαρτήματα ταῦτα, τὰ ἀδελφωμένα (*Kongregierte*) μοναστήρια (1) δὲν ἐξέλεγον ἰδίους ἡγουμένους (*abbas, Abte*), ἀλλ' οἱ «προϊστάμενοι» («*Prioren*») αὐτῶν διωρίζοντο ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου τοῦ Κλουνύ, ὁ δὲ διαπρεπέστερος τῶν ἡγουμένων τούτου, ὁ ἀπὸ τοῦ 994 μέχρι τοῦ 1040 ἀρχηγὸς τῆς ἀδελφότητος ἐκείνης καὶ μετὰ

(1) Σ Μ. Αἰ σκῆται, ὡς θὰ ἐλέγομιν ἡμεῖς.

τεσσάρων αυτοκρατόρων.—“Οθωνος τοῦ Γ'., 'Ερρίκου τοῦ Β'., Κονράδου τοῦ Β'., 'Ερρίκου τοῦ Γ'.—συνάψας κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον στενάς σχέσεις, ὁ 'Ο δ' ἰ λ ω ν, ἦτο μία τῶν μεγαλειτέρων φυσιογνωμιῶν τῶν χρόνων ἐκείνων.

'Ενταῦθα ἐκαλλιεργεῖτο μετ' αὐξούσης ἐναργείας ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἰδέα, καὶ ἔφθασεν εἰς τὰς ἄκρας συνεπειάς αὐτῆς. Δύο δὲ ἦσαν τὰ κυριώτερα σημεῖα τὰ προκαλοῦντα τιν σφοδρότεραν ἀντιπολίτευσιν ὡς ἐκ τῆς ἀναισχύντου καταχρήσεως, ἥτις ἐπεβάρυνεναυτὰ πρὸς γενικὸν σκάνδαλον: ὠνομάζοντο δὲ ταῦτα διὰ τῶν λέξεων Σιμωνία καὶ Νικολαϊσμός.

Διὰ τοῦ πρώτου ὅρου ἐδήλουν οἱ ἄνδρες οὗτοι τοῦ Κλοννὺ καὶ οἱ ὁμόφρονες αὐτῶν τὴν ἐμπορίαν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀξιωματίων, τὴν ἀγορὰν ἐκκλησιαστικῶν ἀξιωματίων ἀντὶ χρημάτων, ἢ ἀνταλλαγὴν αὐτῶν ἀντὶ ἄλλων ἐγκοσμίων ὠφελημάτων—ἦτο ἡ ἁμαρτία ἥς τὸ πρωτότυπον ἦτο ὁ μάγος ἐκεῖνος Σίμων ὁ Σαμαρεῖτης (Πράξεις τῶν 'Αποστόλων 8), ὅστις προσέφερεν ἄλλοτε εἰς τοὺς ἀποστόλους Πέτρον καὶ 'Ιωάννην χρήματα, ἵνα μεταβιβάσωσιν αὐτῷ τὸ χάρισμα τῆς δι' ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν μεταδόσεως τοῦ 'Αγίου Πνεύματος.

'Ο δεῦτερος ὅρος ἐλήφθη ἐκ τῆς 'Αποκαλύψεως, σημαίνει δὲ τὰς σαρκικὰς ἁμαρτίας τῶν κληρικῶν. Κατ' ἀμφοτέρα δὲ ἦτο μέγα καὶ γενικὸν τὸ σκάνδαλον: ἡ θέσις ἐνὸς ἐπισκόπου κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας ἦτο τόσον πολυμερής, τόσον προνομιοῦχος καὶ λαμπρά, ὥστε ἐκίνει ἐξ ἴσου τὴν τε εὐγενῆ καὶ τὴν χυδαίαν φ.λοδοξίαν. Οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἐπιτυχέστερον τὸ ρητὸν τῆς Γραφῆς, ὅτι ὁ ἐποφθαλμιῶν μίαν ἐπισκοπὴν πολῦτιμον πρᾶγμα ζητεῖ, καὶ διὰ τοῦτο ἐπεδιώκετο αὕτη διὰ παντὸς μέσου.

'Αλλ' ὁ ζήλος τῆς ἀναμορφωτικῆς μερίδος, συμφώνως πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, ὅπερ διεκρίνετο διὰ τὰς ἀποτόμους ἀντιθέσεις του καὶ ἐξεδηλοῦτο διὰ βαναύσων γνωρισμάτων, ταχέως περιέλαβεν ὑπὸ τὴν ἑννοιαν τῆς σιμωνίας πᾶσαν προχειρσιν εἰς ἱερατικὸν ἀξίωμα ὑπὸ λαϊκοῦ, καὶ ὑπὸ τὸν ὅρον Νικολαϊσμός καὶ αὐτὸν τὸν γάμον τῶν ἱερέων, ὅστις ἦτο τότε συνηθέστατος παρὰ τῷ κατωτέρῳ κλήρῳ, καὶ ὃν νοήμονες ἀρχηγοὶ τῆς ἐκκλησίας, καίτοι ἀπεδοκίμαζον, ἐν τούτοις ἠνείχοντο ὡς τὸ μικρότερον κακόν.

Ὁ Κονράδος, φύσις κοσμικὴ καὶ πρακτικὴ, ἀπένειμεν ἐπισκοπικά καὶ ἡγουμενικά ἀξιώματα ἀντὶ χρημάτων ἄνευ δισταγμοῦ συνειδήσεως, οἱ δὲ διορισμοὶ εἰς ἀνωτέρας ἐκκλησιαστικὰς θέσεις ἀπετέλουν ἀξιόλογον μέρος τῶν βασιλικῶν προσόδων· ἀλλ' ὁ Ἑρρίκος, ἐκκλησιαστικῶς εὐσεβὴς καὶ αὐστηρὸς τὰ ἥθη ὡς ἦτο, κατεδίκαζε μετὰ τῶν Κλουνιακῶν τὴν σιμωνίαν καὶ ἐξέφρασε τοῦτο ρητῶς ἐν ἐπισήμοις περιστάσεσι.

Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸν Νικολαΐτμόν, οὗτος ἐξαλείφεται ἀποξηραίνουμένης τῆς πηγῆς αὐτοῦ, τῆς σιμωνίας. Ἡ κατ' ἀρχῇσις λοιπὸν τῆς σιμωνίας ἀπετέλει τὸν ἄμεσον σκοπὸν τῆς ἀναμορφωτικῆς μερίδος· ἀλλ' ἡ ἀναμόρφωσις αὕτη ἠδύνατο νὰ συντελεσθῇ μόνον διὰ τοῦ αὐτοκράτορος, διότι καὶ αὕτη ἡ παπωσύνη πρὸ πολλοῦ ἦτο βαθύτατα βεβυθισμένη εἰς τὸ ἀμάρτημα τοῦτο.

§ 165. Ἡ παπικὴ ἔδρα.—Πράγματι δὲ ἡ φρίκη τῆς ἐρημώσεως ἐθασίλευεν ἐν τοῖς ἱεροῖς τόποις. Εἰς τὸν ἁμαρτωλότατον Βενέδικτον τὸν Θ'. ἀντετάχθη Σίλβεστρὸς τις Γ'. Ἐπὶ τοῦ πεδίουδμως τῆς μάχης νικητὴς ἔμεινεν ὁ πρῶτος. Ἐν τούτοις εἶχε κορεσθῇ καὶ αὐτὸς τοῦ ἀξιώματός του καὶ ἐσκέπτετο περὶ γάμου· ἀκριβῶς δὲ τότε διὰ ρητοῦ συμβολαίου μετεβίβασε τὸ ἀρχιερατικόν τοῦ ἀξιώματός ἀντὶ ποσοῦ 1000 μάρκων ἀργύρου εἰς τινὰ Ρωμαιοὺς κληρικόν, ὅστις ἔλαβεν ἔπειτα τὸ ὄνομα Γρηγορίου τοῦ Σ', καὶ ἀνέλαβε νῦν νὰ χρησιμοποίησιν τὸ καὶ πρὶν κτηθὲν ἀξίωμα πρὸς σκοπὸν ἀγαθόν, τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀναμόρφωσιν. Ἀλλ' οὔτε ὁ Βενέδικτος, οὔτε ὁ Σίλβεστρος, ἀμφοτέρω ὅργανα κομματικά, παρηγκωνίσθησαν διὰ παντός, οὕτω δὲ τρεῖς ὑπῆρχον πάπαι, ὅτε ὁ Ἑρρίκος ἐνεφανίσθη ἐπὶ ἰταλικοῦ ἐδάφους (1046).

§ 166. Ἡ ἐν Σουτρίῳ Σύνοδος.—Συνήλθε δὲ σύνοδος ἐν Σουτρίῳ τῆς Τουσκίας πρὸς κατάλυσιν τοῦ αἵσχους τούτου. Ὁ Γρηγόριος ὡμολόγησεν ἑαυτὸν ἔνοχον, καὶ κατέθεσεν ἐνώπιον τῆς συνόδου τὸ κακῶς κτηθὲν ἀξίωμα· οἱ ἄλλοι δύο καθήρεθησαν, καὶ ἀνετέθη εἰς τὸν βασιλέα νὰ παράσχῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν νέον ἀρχηγόν. Ἐν τῷ κλήρῳ τῆς Ἰταλίας, παρ' ᾧ πᾶσαι αἱ καταχρήσεις ἐκεῖναι εἶχον εἰσχωρήσει βαθύτατα, δὲν ὑπῆρχεν οὐδὲ εἰς ἀνὴρ, συνενῶν πάντα τὰ προσόντα τῆς ὑψηλῆς θέσεως, οὕτω δὲ διώρισεν ὁ Ἑρρίκος πάπαν τὸν ἐπίσκοπον τῆς Βαμβέργης Σουίτγερν, ἐπιφανῆ Σάξωνα, ὅστις λίαν

δυσαρέστως κατέλειπε τὴν ἐπισκοπὴν του. Ὁ νέος δὲ πάπας, ἀνὴρ ἄμεμπτος, Κ λ ή μ η ς ὁ Β'. ὀνομασθεὶς, ἐτέλεσε τὴν στέψιν τοῦ αὐτοκράτορος τὴν ἐορτὴν τῶν Χριστουγέννων τοῦ 1046.

Ὁ αὐτοκράτωρ, ὑπὸ τοῦ πάπα συνοδευόμενος, ἐπορεύθη ἔπειτα εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν, καὶ διέθεσεν ἐνταῦθα τὰ τῆς Ἀπουλίας, ἣτις εἶχε κυριευθῇ ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη κυρίως διὰ τῆς ἀνδρείας τῶν Νορμανδῶν ἱπποτῶν. Ἐπεκύρωσε δὲ τὴν ὑφισταμένην πραγματικὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων, ἀπονείμας ὡς τιμᾶριον τὴν κομητεῖαν τῆς Ἀπουλίας εἰς ἓνα τῶν Νορμανδῶν ἀρχηγῶν, τὸν Δρόγωνα (1047).

Τὸν Μάϊον δὲ τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐπανῆλθεν ὁ αὐτοκράτωρ εἰς Γερμανίαν.

§ 167. Ἑρρῖκος ὁ Γ' ἐν Γερμανίᾳ. — Παρεσκεύασε δὲ ἐντεῦθεν στρατεῖαν κατὰ τῆς Οὐγγαρίας, ὅπου ἐξεθρονίσθη ὁ βασιλεὺς Πέτρος, ἀνηγορεύθη δὲ βασιλεὺς ἀνὴρ τις ἐκ τοῦ ἀρχαίου βασιλικοῦ γένους, εἰς ἀπόγονος τοῦ Ἀρπάδου, ὁ Ἀ ν δ ρ έ α ς, ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν, οἵτινες καὶ ἤγειραν λυσσαλέον διωγμὸν κατὰ τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν ἱερέων αὐτῆς.

Ἄλλ' ὁ νέος βασιλεὺς, πιστὸς εἰς τὸ χριστιανικὸν ὄνομά του, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἐκκλησιαστικῆς πολιτικῆς καὶ διετήρησε τὸν χριστιανισμόν.

Ἄλλ' ἡ κατὰ τῆς Οὐγγαρίας στρατεία ἀνεβλήθη προσωρινῶς, διότι ὁ δοῦξ τῆς Λοθαριγγίας Γουδοφρείδος ἔλαβε καὶ πάλιν τὰ ὅπλα καὶ ἤγειρεν ἐπανάστασιν, ἣτις διεκλαδοῦτο μέχρι τῆς Γαλλίας, τῆς Βουργουνδίας, τῆς Ἰταλίας : τόσον δὲ ἐπισφαλῶς εἶχον τὰ πράγματα, ὥστε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κλήμεντος τοῦ Β'. ὁ Βενέδικτος Θ'. ἐπανῆλθεν εἰς Ρώμην, ὑποστηριχθεὶς ὑπὸ τοῦ μέχρι τοῦδε ἐνθέρμου ὀπαδοῦ τοῦ αὐτοκράτορος, μαρκίωνος Βονιφατίου, ὅστις μυστικῶς συνεμάχει μετὰ τῶν Λοθαριγγίων ἐπαναστατῶν.

Καὶ ἐγένετο μὲν ὁ αὐτοκράτωρ, κύριος τῶν πραγμάτων ἐν Ἰταλίᾳ ὁ δὲ ὑπ' αὐτοῦ διορισθεὶς ὡς πάπας ἐπίσκοπος τῆς Βρίξεν Πόππος ἀνέβη εἰς τὸν παπικὸν θρόνον ὡς Δ ά μ α σ ο ς Β'. (1048) : καὶ μετὰ τοῦ βασιλέως δὲ τῆς Γαλλίας ἀποκατεστάθησαν σχέσεις ἀγαθαί. Νέοι ὁμῶς κίνδυνοι ἤπειλοῦτο ἐν Σαξωνίᾳ, ὅπου ἡ δουκικὴ οἰκογένεια τῶν Βιλλουγγίων δεινῶς ἐμίσει τὸν τὰ τοῦ αὐτοκράτορος φρονούντα ἐπί-

σκοπον τῆς Βρέμης Ἀδαλθέρτον, μόνον δὲ κατάληλον εὐκαιρίαν ἀνέμενεν ὅπως μεταβάλῃ τὸ μῖσος τοῦτο εἰς ἐχθροπραξίας. Ὁ ἐν Λοθαριγγίᾳ κίνδυνος ἀπεσοδήθη ἐν ἔτει 1049, ὁπότε (τὸν Ἰανουάριον) οἱ αὐτοκρατορικοὶ, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ δουκὸς τῆς Ἀνω Λοθαριγγίας Γεράρδου, ἐνίκησαν κατὰ κράτος τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς ἐπαναστάσεως τὸν κόμητα Δεΐτριχ, καὶ τὸν δοῦκα Γοδοφρείδον. Ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ εἶχεν ὁ αὐτοκράτωρ σύμμαχον τὸν πάπαν, τὸν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δαμάσου Λέοντα τὸν Θ'. πρῶτον ἐπίσκοπον τῆς Τουλῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Βρούνου. Τοῦτον εἶχεν ὑποδείξει ὁ αὐτοκράτωρ εἰς τινα πρεσβείαν Ρωμαίων ὡς τὸν ἀξιώτερον· τὸν δὲ Φεβρουάριον τοῦ 1048 εἰσῆλθεν οὗτος εἰς Ρώμην, ἐν μοναχικῇ πομπῇ, ἀνυπόδητος, προσευχόμενος, μετ' ἀναλόγου ἀκολουθίας. Ἐπαναλαβὼν δὲ αὐτόθι μετὰ πάσης σπουδαιότητος τὸν κατὰ τῆς σιμωνίας ἀγῶνα, ἐπορεύθη καὶ παρέμεινεν ἐπὶ τινα χρόνον παρὰ τῷ αὐτοκράτορι, ἐκ τοῦ στρατοπέδου τοῦ ὁποῖου ἐξεσφενδόνισε τὸν ἀφορισμὸν τῆς ἐκκλησίας κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν. Ἡ ἰσχὺς τοῦ Γοδοφρείδου συνετρίβη, αὐτὸς τε δὲ καὶ ὁ σύμμαχος αὐτοῦ, ὁ κόμης τῆς Φλανδρίας Βιλδουΐνος, ἐζήτησαν τὴν χάριν τοῦ αὐτοκράτορος (τὸ θέρος τοῦ 1049).

§ 168. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἑρρίκος καὶ ὁ πάπας Λέων ὁ Θ'. — Ἐπὶ βραχὺ χρόνου διάστημα συνέπραξαν ἐν συμπονοῖᾳ αὐτοκρατορία καὶ παπυσύνη, ἀμρότεραι ὑπὸ διαπρεπῶν ἀνδρῶν ἀντιπροσωπεύμεναι, καὶ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ποντιφικῆς ἀρχῆς τοῦ Λέοντος ἀπετέλουν εἰκόνες μεγαλουργοῦ καὶ ὑπὸ εὐγενοῦς θελήσεως ἐμψυχουμένης δράσεως, πρὸς ἣν μετ' ἀληθοῦς χαρᾶς προσηλοῖ τις ἐπὶ μακρὸν τοὺς ὀφθαλμούς. Ἐν πρώτοις ἐζήτησε νὰ ἐκλεχθῇ ἐν Ρώμῃ ρητῶς καὶ κανονικῶς συμφώνως πρὸς τὰ μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος συνομολογηθέντα· ἔπειτα ἐκανόνισε κατὰ τὸ ἐνὸν τὰς ἐξωτερικὰς σχέσεις τῆς ρωμαϊκῆς ἐπισκοπῆς, αἵτινες ἦσαν ὅλως ἀνάστατοι· μετὰ δὲ ταῦτα ἤρξατο ὅλως νέου σύστηματος ἐκκλησιαστικῆς κυδερνήσεως. Οὐχὶ πλέον δι' ἀντιπροσώπων (λεγάτων), ἀλλὰ μεταβαίνων αὐτοπροσώπως ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, ὡς οἱ αὐτοκράτορες, ἐκυβέρνα οὗτος τὸ μέγα κράτος του· ἐδῶ μὲν συγκροτεῖ σύστρον ὑπὸ τὴν προεδρείαν του, ἐκεῖ δὲ διαλύει τὴν διαφορὰν δύο ἐπισκόπων, ἐγκαινίζει ναοὺς, ἐπιθεωρεῖ μοναστήρια, κηρύσσει τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἐπισκέ-

πτεται ὡς προσκυνητὴς τοὺς τάφους διασήμεων ἀγίων· οὕτω περιοδεύει ἀνὰ τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Γερμανίαν, δὲν λησμονεῖ δὲ καὶ τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ τῆς Τούλ, ἣν ἐπεφύλαξεν εἰς ἑαυτόν, καὶ σπεύδει ἔπειτα διὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα εἰς Ρώμην, ἥτις τὸ ἐφ' ἑαυτὴν ἤρχισε νὰ αἰσθάνηται τὴν ζωογόνον ἐπιρροὴν τοιαύτης κυβερνήσεως.

Παριστάνεται δὲ οὗτος ὡς ἀνὴρ ἐπαγωγὸς τὴν ἔκφρασιν τοῦ προσώπου, ὑψηλὸς τὸ ἀνάστημα, ἡ δὲ γέννησις αὐτοῦ — ἦτο Ἀλσατὸς ἐξ ἐπιφανοῦς κομητικοῦ γένους τῆς Ἀλαμανίας, — ὡς καὶ ἡ ἐκπαίδευσίς του ἐν τῇ ἀκμαζούσῃ τότε μοναστηριακῇ σχολῇ τῆς Τούλ καθίστων αὐτὸν ἱκανὸν νὰ ἐπαρκῇ εἰς τὰ πολυμερῆ καθήκοντα τῆς θείσεώς του, ἐν τῇ ὁποίᾳ συναντῶνται ἐκκλησιαστικὰ καὶ κοσμικὰ ὁμοῦ συμφέροντα.

Ἀμέσως ἐπενήργησεν ἡ ζωογόνησις αὕτη τοῦ παπισμοῦ εὐνοϊκῶς ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀρχῆς, εὐτυχὲς δὲ μέλλον ἐφαίνετο διανοιγόμενον, ὅτε ἐν ἔτει 1050 ἐγεννήθη τῷ αὐτοκράτορι υἱὸς μετὰ ἐπταετῇ γάμον.

Ἡ χαρὰ ἦτο μεγάλη· ἐν ἐπιστολῇ δὲ λίαν φιλόφρονι κατὰ τὰς ιδέας τῆς ἐποχῆς παρεκάλεσεν ὁ αὐτοκράτωρ τὸν ἡγούμενον τοῦ Κλουνὺ Οὐγον ὅπως γίνῃ ἀνάδοχος τοῦ παιδός, ὅπερ καὶ ἐγένετο ἐν Κολωνίᾳ τὸ Πάσχα τοῦ 1051. Ἐτέλεσε δὲ τὸ μυστήριον τοῦ βαπτίσματος ὁ τῆς πόλεως ἀρχιεπίσκοπος Ἑρμάνος, εἰς τῶν σπουδαιότερων καὶ πιστοτέρων ὁπαδῶν τοῦ αὐτοκράτορος.

§ 169. Τελευταῖοι χρόνοι Ἑρρίκου τοῦ Γ'. — Ἐν τοσοῦτῳ δὲν δύναται τις νὰ εἴπῃ, ὅτι τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη τῆς βασιλείας Ἑρρίκου τοῦ Γ', πολλῶ δ' ἤττον ἡ σταδιοδρομία τοῦ τόσον περιχαρῶς χαιρετισθέντος παιδὸς ἐδικαιολόγῃ τὰς ἐλπίδας ταύτας. Ἡ ἐπίμοχθος ἐργασία, ἡ ἐπιβαλλομένη εἰς Γερμανὸν βασιλέα, ὅστις ἦτο συγχρόνως καὶ Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ, καὶ περιλαμβάνουσα πράγματι πολλὰ δυσεκτέλεστα καθήκοντα, ἤρχισεν ἐκ νέου. Μετὰ λίαν τολμηρᾶς ἀποφάσεως ἀπεφυλάκισεν ὁ αὐτοκράτωρ τὸν αἰχμάλωτον δοῦκα τῆς Λοθαριγγίας Γοδοφρεῖδον, ὅπως μεταχειρισθῇ αὐτὸν κατὰ τοῦ προτέρου συστασιώτου αὐτοῦ, τοῦ κόμητος τῆς Φλανδρίας Βαλδουίνου, ὅστις εἶχε λάβει καὶ αὐτὸς τὰ ὅπλα· ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ἐστράφη κατὰ τῶν Οὐγγρων, πρὸς οὓς οὐδέποτε ὑπῆρξε διαρκὲς εἰρήνη. Ἄλλ' εἰς μάτην· ἡ τε ἐκστρατεία τοῦ 1051 ὡς καὶ ἡ τοῦ 1052 ἀπέτυχον, ἡ γερ-

μανική δὲ ἐκείνη χώρα, ἐπὶ τῆς ὁποίας κυρίως θὰ ἡδύνατό τις νὰ βασισθῇ, προκειμένου περὶ καταπολεμήσεως τῆς Οὐγγαρίας, ἢ Βαυαρίας, ἦτο ἀνάστατος ἔνεκα τῆς διχονοίας τῶν δύο ἰσχυροτέρων κυρίων αὐτῆς, τοῦ δουκὸς Κονράδου καὶ τοῦ ἐπισκόπου τοῦ Ρεγενσβούργου Γεδάρδου, θείου τοῦ αὐτοκράτορος.

Ἀμφίβολος δὲ ἦτο ἡ ἐπιτυχία τῆς ἐν συνελεύσει συγκροτηθείσης ἐν Τριβούροις ἀναγνωρίσεως τοῦ τριτοῦ παιδὸς Ἑρρίκου ὡς μέλλοντος βασιλείως ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων, διότι πόσῃ πεποίθησιν ἔπρεπε νὰ ἔχη τις ἐπὶ τοῦ λόγου τῶν Γερμανῶν ἡγεμόνων, ἀπέδειξεν ἀκριβῶς νῦν ὁ Βαυαρὸς δούξ, ὅστις, χωρὶς νὰ ἐκτέλῃ διαταγὰς τοῦ αὐτοκράτορος, ἔφυγεν εἰς Οὐγγαρίαν καὶ πάραυτα εἰσέβαλεν ἐπὶ κεφαλῆς οὐγγρικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Καρινθίαν. Ὁ κατὰ τοῦ Βαλδουίνου τῆς Φλάνδριας ἀγὼν ἐξηκολούθει ἀκόμη, ἀλλ' οὐδὲ μεγάλη τις νίκη τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στρατοῦ ἐν ἔτει 1054 ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν καθυπόταξιν τοῦ στασιαστοῦ.

Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1054 ἐμέτρηθεν ὁ αὐτοκράτωρ ἐν Μογουντία. Παρουσιάσθη δὲ εἰς αὐτὸν ἐνταῦθα ρωμαϊκὴ τις πρεσβεία μετ' εἰδήσεως δυσaráστου: ὁ πάπας Λέων ὁ Θ'. εἶχεν ἀποθάνει· παρεκαλεῖτο δὲ ὁ αὐτοκράτωρ νὰ ὑποδείξῃ νέον πάπαν.

§ 170. Πάπας καὶ Νορμανδοί. — Ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔτους 1053 ἀποχαιρετίσας τὸν αὐτοκράτορα ἐπέστρεψε Λέων ὁ Θ'. εἰς Ἰταλίαν, ἐνταῦθα δὲ ἀνέλαβε τὰς ὑπὲρ τῆς ἀναμορφώσεως ἐνεργείας του, ὑποστηριζόμενος καὶ συμβουλευόμενος ὑπὸ ἀριθμοῦ τινος διαπρεπῶν ἀνδρῶν, δι' ὧν τὸ ἱερατεῖον τῆς ρωμαϊκῆς περιφερείας ἀπέκτησε βαθμιαίως ὅλως διάφορον τῆς προτέρας ὑπόληψιν.

Ἀλλὰ καὶ τῶν κοσμικῶν συμφερόντων τῆς Ἀγίας Ἐδρας ἐπεμελεῖτο Λέων ὁ Θ', κατέστησεν ἐν ἰσχυροῦς τίτλους κυρότητος τῆς Ρώμης ἐπὶ τῶν ἀνηκουσῶν αὐτῇ χωρῶν, ὡς καὶ τὴν ψευδῆ δωρεάν τοῦ Κωνσταντίνου, καὶ ἐξωπλίσθη μετὰ ζήλου κατὰ τῶν Νορμανδῶν, οἵτινες ἐπέεζον τὴν πόλιν Βενεβέντον, ἣτις ἐν ταῖς ἀνάγκαις αὐτῆς εἶχε προσφύγει εἰς αὐτὸν τοῦτον, εἰς τὸν πάπαν· ἐπειδὴ δὲ ὁ αὐτοκράτωρ δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ ἐπιχειρήσῃ παραχρῆμα στρατεῖαν εἰς Ἰταλίαν, συνήθροισεν ὁ ρέκτης ἀνὴρ ὁ ἴδιος στρατόν, συνεννοήθη δὲ καὶ μετὰ τοῦ ἐν Βαρίῳ Ἑλληνος ἀρχηγοῦ, ἵνα προσβάλωσιν ἐκ δύο μερῶν τοὺς

μιση τοὺς Νορμανδοὺς, καὶ ἐξοντώσῃσι τοὺς τυράννους τούτους ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ ἐδάφους.

Οἱ Νορμανδοὶ συνήθροισαν τὰς δυνάμεις αὐτῶν, πυρὴν τῶν ὁποίων ἦσαν αὐτοὶ οὗτοι οἱ ἐν ἀπειραρίθμοις μάχαις δοξασιμασμένοι ἱππῶται· οὐδὲν δὲ σχεδὸν κατεῖχον οὗτοι πλέον πλὴν τοῦ ἐδάφους τοῦ πεδίου τῆς μάχης, διότι πᾶσα ἡ Ἀπουλία εἶχεν ἐξεγερθῇ ἐναντίον αὐτῶν, ἐλπίζουσα εἰς ἀπελευθέρωσιν. Μία μόνη ἥττα ἤθελεν ἐξοντώσει αὐτούς· ἀλλ' ὁ ἀπέναντι αὐτῶν ἱστάμενος παπικὸς στρατὸς — εἶχε δὲ ὁ πάπας τὸ ἀρχηγεῖόν του, ἂν ἐπιτρέπεται ἡ ἔκφρασις, ἐν τινι κωμοπόλει· παρὰ τὰ βόρεια σύνορα τῆς Ἀπουλίας, πρὸς τὸ μέρος τῆς ἡγεμονίας τοῦ Βενεθέντου — εἶχε συγκροτηθῇ ἐκ στοιχείων σφόδρα ἀμυιόλων, ἅτινα δὲν ὑπέμειναν τὴν ἐφοδὸν τῶν φοβερῶν ἱπποτῶν, ἐγκατέλιπον δὲ τὸ καλλίτερον μέρος, μικρὸν ἀλαμανικὴν στρατιωτικὸν σῶμα, εἰς τὴν ὑπερτέραν δύναμιν τῶν Νορμανδῶν. Ἡ νίκη αὐτῶν ἦτο πλήρης· αὐτὸς ὁ πάπας εὕρισκετο ἐν θέσει ἀπελπιστικῇ ἐν τῷ μέσῳ τῶν κατοίκων τῆς Civitate, οἵτινες ἦσαν ἤδη λίαν διατεθειμένοι νὰ παραδώσωσιν εἰς τὸν ἐχθρόν του τὸν ἄνδρα ὅστις εἶχεν νῦν αὐτοῦ· ἐκτεθειμένους εἰς τὰς φρικαλεότητας νορμανδικῆς ἐπιδρομῆς. Αὕτη αὕτη ὁμῶς ἡ θέσις ἤγαγεν εἰς παράδοξον συνδιαλλαγὴν. Οἱ Νορμανδοί, σωτηρὲς προσελθόντες εἰς τὴν ἀνάγκην, προσεφέρθησαν νὰ ὑποστηρίξωσιν αὐτόν, ἐὰν ἀπέλυεν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ ἀφορισμοῦ· τοῦτο δὲ καὶ συνέβη, καὶ οἱ Νορμανδοὶ συνώδευσαν τὸν πάπαν εἰς Βενεθέντον.

Ἄλλ' ἡ ἥττα αὕτη ἐκλόνισε τόσῳ μᾶλλον τὸν πάπαν, ὅσῳ καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς κύκλους τῶν εὐσεβῶν παρατηρεῖτο καὶ δικαίως δυσαρέσκεια κατ' αὐτοῦ, ὡς μετασχόντος αὐτοπροσώπως τοῦ πολέμου ἐναντίον τοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἀξιώματός του· μόλις δὲ ἐπιστρέψας εἰς Ρώμην προσεβλήθη ὑπὸ νόσου, εἰς ἣν καὶ ὑπέκυψε μετ' ὀλίγας ἡμέρας (Ἀπρίλιον τοῦ 1054).

§ 171. Οἱ Κλουνιακοί. Ὁ Ἰλδεβράνδης. Θάνατος Ἑρρίκου τοῦ Γ'. — Ὁ σπουδαιότερος ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν ἀνδρῶν ἦτο ὁ ἄλλοτε ἰδιαιτέρος ἱερεὺς (Kaplan-Chapelain) Γρηγορίου τοῦ 5'. Ἰλδεβράνδης, ὃν ὁ Λέων, ὅτε μετὰ δυσαρέσκειας ἀνέλαβε τὸ παπικὸν ἀξίωμα, ἔφερεν εἰς Ρώμην ἐκ Κλουνύ, ὅπου οὗτος διέτριβε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γρηγορίου. Πῶς ἐσκέπτετο οὗτος περὶ

τοῦ παπικοῦ θρόνου καὶ τῆς κατοχῆς αὐτοῦ θὰ καθίστατο βραδύτερον φανερόν.

Αἱ κλουνιακὲς ἰδέαι περὶ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς κυριαρχίας αὐτῆς ἔκειντο ἐναργεῖς πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του μέχρι τῶν ἀκροτάτων συνεπειῶν των. Εἶχεν ὅμως, τότε τοῦλάχιστον, τὴν πολιτικὴν ὀξύδερκIAN ὅπως διακρίνῃ τὸ δυνατόν καὶ τὸ ἐπίκαιρον, ἡ δὲ κατάστασις τῶν πραγμάτων ἐν Ἰταλίᾳ ἦτο τοιαύτη, ὥστε ἡ διάλυσις τῆς μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος συμμαχίας ἠδύνατο νὰ ἐπιφέρῃ τὸν ὄλεθρον τῆς παπwsύνης.

Διὰ τοῦτο μακρὰν τοῦ νὰ ἐπιθυμήτῃ τὴν ἀνάρρησίν του εἰς τὸ παπικὸν ἀξίωμα, τυῶναντίον ἐτέθη ὁ Ἰλδεβράνδης ἐπὶ κεφαλῆς τῆς πρεσβείας ἥτις ἔειλλε νὰ παρακαλέσῃ τὸν αὐτοκράτορα ἐν ὀνόματι τοῦ ρωμαιοῦ λαοῦ, ὅπως διορίσῃ διάδοχον τοῦ Λέοντος, αὐτὸς δὲ οὗτος ἔστρεψε τὸ βλέμμα πρὸς τὸν ἐπίσκοπον τῆς Eichstätt Γεβράρδον, πρὸς διαπρὲς δηλονότι μέλος τοῦ γερμανικοῦ ἐπισκοπάτου, οἷος ἦτο ὁ προκάτοχος αὐτοῦ, καὶ πρακτικωτέρου πνεύματος ἢ ἐκεῖνος. Μετὰ μακρὰν ἀντίστασιν συγκατετέθη τέλος ὁ Γεβράρδος, ἐξελέγη τυπικῶς ἐν Ρώμῃ χάριν ἐκανοποιήσεως καὶ τῶν κλουνιακικῶν ἰδεῶν, καὶ ἀνέβη τὸν παπικὸν θρόνον ὡς Βί κ τ ω ρ Β'.

Μετ' οὐ πολὺν χρόνον ἤλθε καὶ αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ τὸ δεύτερον νῦν κατὰ τὴν ὀάρκειαν τῆς βασιλείας του εἰς Ἰταλίαν. Ἐπολιτεύθη δὲ μετ' αὐστηρότητος καὶ ἐματχίωσε ἰδίᾳ ἐπικίνδυνόν τινα πλεκτάνην, ἥτις εἶχεν ἀρχίσει διὰ τινος πολυτημάντου συνοικεσίου, τοῦ γάμου τοῦ δουκὸς τῆς Λοθαριγγίας Γοδοφρείδου μετὰ τῆς Βεατρίκης, τῆς χήρας τοῦ μαρκίωνος ἐκείνου τῆς Τουρκίας Βονιφατίου. Σοβαρὰ δὲ εἰδήσεις ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ ἐπιτρέψῃ μετὰ σπουδῆς εἰς Γερμανίαν. Συνωμοσία τις ἐξυφαίνετο μεταξὺ τῶν Γερμανῶν ἡγεμόνων, εἰς οὓς ἡ αὐστηρὰ καὶ συνακόλουθος κυβέρνησις τοῦ Ἑρρίκου ἀπέβη ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον μισητή, ἐπὶ κεφαλῆς δὲ τῆς συνωμοσίας ταύτης ἔστατο ὁ θεῖος τοῦ αὐτοκράτορος ἐπίσκοπος τοῦ Ρεγενσβούργου Γεβάρδος: ἀπέβλεπε δὲ ἡ συνωμοσία ὠρισμένως εἰς τὴν δολοφονίαν τοῦ Ἑρρίκου, διότι ἡ οὐέλσινῃ (welsch) συνήθεια τῆς εὐκόλου προσφυγῆς εἰς τὸ δηλητήριον καὶ τὸ ἐγχειρίδιον ἤρχισε νὰ εὐρίσκητό πιδούς καὶ ἐν Γερμανίᾳ. Ἄλλ' ἡ συνωμοσία ἐπροδόθη, ὁ δὲ ἐπίσκοπος ὄλως ἀπροσδοκῆτως συλλαφθεῖς ἐφυλακίσθη.

Καὶ ἀπηλλάγη μὲν ὁ αὐτοκράτωρ ταχέως τῆς φροντίδος ταύτης, δὲν ἐβράδυναν ὅμως ἄλλαι νὰ παρουσιασθῶσι. Τὰ ἐν τῇ Ἀνατολῇ πράγματα δὲν ἦσαν ποσῶς εὐχάριστα: ἡ Οὐγγαρία ἦτο ἀνυπότακτος ἐν Βοημία ὁ νέος δούξ, ὁ τοῦ Βρετिसλαύου διάδοχος, δὲν ἐνέπνεεν ἐμπιστοσύνην, καὶ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Βένδων ἐγένετο νέα ἐπιστροφή τῶν Λιουτιζῶν εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν. Καὶ ὁ αὐτοκράτωρ ἠναγκάσθη ν' ἀπονεύμῃ χάριν εἰς τὸν θεῖόν του καὶ νὰ συμβιβασθῇ ὑπὸ ὄρους εὐνοϊκούς καὶ μετὰ τοῦ δουκὸς τῆς Λοθαριγγίας (1056).

Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ ἔτους ἐκείνου μετέβη ὁ Ἑρρίκος εἰς Γόσλαρ, ὅπου ἤρεσκετο νὰ διατρίβῃ, καὶ ὅπου εἶχε ἀνεγείρει μεγάλας οἰκοδομὰς· ἀκριβῶς δὲ ἐκεῖ ἐδέχθη τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ πάπα, ἣν μετὰ πόθου ἀνέμενεν.

Ἦλθε δὲ ὁ πάπας ἐν καιρῷ καταλλήλῳ. Ἐν Βοδφέλδῃ δέ, ἀνακτόρῳ ἢ κυνηγετικῷ πύργῳ ἐν Χάρτε, ὅπου εἶχε συνοδεύσει αὐτὸν ὁ πάπας, ἔλαβεν ὁ αὐτοκράτωρ τὴν εἰδῶσιν ἥττης ὑπὸ τῶν Λιουτιζῶν, ἥτις ἐπροξένησε πυρετὸν εἰς τὸν εὐερέθιστον ἄνδρα, οὗ ἡ ὑγεία οὐδέποτε ὑπῆρξε πολὺ καλὴ, πυρετὸν ὅστις ἔλαβεν ἐπίφοβον τροπὴν. Εὗρεν ὅμως καιρὸν ἵνα διατάξῃ τὰ τοῦ οἴκου του: πλῆθος μέγα ἡγεμόνων καὶ ἐπισκόπων συνηθροίσθησαν περὶ τὸν ἐκπνέοντα. Ἀνέλαβον δὲ καὶ αὐθις τὴν ὑποχρέωσιν ν' ἀναγνωρίσωσι τὸ διαδοχικὸν δικαίωμα τοῦ μόνου ἐπιζώντος υἱοῦ του: ἀπονεύμας δὲ ὁ αὐτοκράτωρ μίαν ἐτι εὐρείαν ἀμνηστείαν, ἐξέπνευσε τὴν 5 Ὀκτωβρίου τοῦ 1056 ἐν ἡλικίᾳ τριάκοντα καὶ ἐννέα μόνον ἐτῶν. Τὴν δὲ 28 τοῦ αὐτοῦ μηνός, ἡμέραν τῆς γεννήσεώς του, ἐτάφη ἐν τῷ ἐπισκοπικῷ ναῷ τῆς Σπείρας, ὅπου ἀνεπαύοντο καὶ ὁ Κονραδος καὶ ἡ Γιζέλα.

§ 172. Ἑρρίκος ὁ Δ'. Ἡ ἀντιβασιλεία. — Εἶναι ἐντελὴς ἀργολογία ἡ ἐξέτασις ἂν θὰ κατώρθονεν Ἑρρίκος ὁ Γ', παρατεινομένης ἐπὶ μακρὸν τῆς ζωῆς του, νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀναμόρφωσιν καὶ πρὸς τούτοις νὰ θέσῃ συγχρόνως τὰ θεμέλια τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀρχῆς. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι δυσκόλως θὰ ἠδύνατο νὰ φαντασθῇ τις κατάστασιν χαλεπωτέραν τῆς νῦν ἀρχομένης. Ἦτο εὐτύχημα ὅτι ὁ πάπας ἦτο παρὼν κατὰ τὸν θάνατον τοῦ αὐτοκράτορος, ἐβοήθησε δὲ οὗτος τὴν αὐτοκράτειραν νὰ παρακάμψῃ τὰς πρώτας δυσκολίας.

Ἀλλὰ κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος 1057 ὁ πάπας ἀπέθανεν, ὁ δὲ

Ἑρρίκος ὁ Δ', ὅστις ἔφερε τὸ στέμμα ἀπὸ τοῦ 1056 μέχρι τοῦ 1106, ἦτο ἐπὶ πεντήκοντα ὅλα ἔτη, ἦτο μόλις ἐξάτης τὴν ἡλικίαν. ἀνέλαβε δὲ τὴν ἀντιβασιλείαν ἡ μήτηρ αὐτοῦ Ἀγνή, γυνὴ κοινοτάτων προσόντων, ἣτις ἀμέσως περιέπεσεν ὑπὸ τὴν ἐξάρτησιν τῶν ἀνδρῶν, εἰς οὓς εἶχεν ἐμπιστοσύνην. Ὁ ἰσχυρότερος δὲ πάντων τούτων ἦτο ὁ ἐπίσκοπος τῆς Αὐγούστης Ἑρρίκος, ὅστις καὶ δὲν ἦτο ἀνάξιος τῆς ἐμπιστοσύνης ταύτης· ἡ θέσις ὅμως αὐτοῦ ἐκίνησε ταχέως τὴν ζηλοτυπίαν ἄλλων, ἕκαστος δὲ διορισμὸς καὶ πᾶσα ἔνδειξις εὐνοίας τῆς αὐλῆς πρὸς τινὰ ἐδομιούργει εἰς τὴν κυβέρνησιν ἀπέναντι ἐνὸς εὐχαριστημένου ἢ ἡμιευχαριστημένου δεκαπλοῦν ἀριθμὸν δισηρεσθημένων ἐκ ζηλοτυπίας.

Συνοπτικὴ ἱστορία δὲν δύναται ἀ παρακολουθήσῃ τὰς ἀνωμαλίας καὶ τὰς μηχανορραφίας ταύτας· ἐν Οὐγγαρία συνέβη ἐπὶ τῆς ἀντιβασιλείας καταστροφή ἣτις ἤγαγεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τὸν ἐχθρικῶς πρὸς τοὺς Γερμανοὺς διακειμένον ἀδελφὸν τοῦ Ἀνδρέα, Βέλαν, οὗ ὁ υἱὸς εἶχε νυμφευθῇ μετὰ τῆς δευτέρας θυγατρὸς τῆς αὐτοκρατορίας, τῆς Σοφίας.

Σπουδαιότατα δὲ ἦσαν τὰ ἐν Ἰταλίᾳ συμβάντα. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βίκτωρος ἀνέβη εἰς τὸν παπικὸν θρόνον ὁ ἀδελφὸς τοῦ δουκὸς τῆς Λοθαριγγίας Γοδοφρείδου, καρδινάλιος Φρειδερίκος, Γερμανὸς δηλαδὴ καὶ πάλιν, ὑπὸ τὸ ὄνομα Στεφάνου τοῦ Γ'. μετὰ τὸν θάνατον δὲ αὐτοῦ, ἐπισυμβάντα μετὰ τινος μῆνας, ἐξελέγη ὑπὸ φατρίας Ρωμαίων εὐπατριδῶν Βενέδικτός τις Γ', ἡ δὲ μερίς τοῦ Ἰλδεθράνδου εὗρεθῇ εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἀποχωρήσῃ πρὸς στιγμὴν ἐκ Ρώμης.

Ἠναγκάσθη δὲ καὶ αὐτὸς ἡ μερίς αὕτη νὰ ζητήσῃ τὴν συναίνεσιν τῆς αὐτοκρατορίας διὰ τὸν νέον πάπαν αὐτῆς, τὸν ἐπίσκοπον τῆς Φλωρεντίας Γεράρδον, ὃν καὶ ὠδήγησε νῦν ὁ δουὲς Γοδοφρεῖδος, ὁ ἰσχυρότερος πρὸς τῷ Ἰλδεθράνδῳ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ ἀνδρῶν, εἰς Ρώμην, καὶ ἀνεβίβασαν εἰς τὸν παπικὸν θρόνον ὑπὸ τὸ ὄνομα Νικολάου τοῦ Β'.

§ 173. Ἡ Ρώμη. Πάπας Νικόλαος Β'. — Προέβη δὲ νῦν ἡ μερίς αὕτη μετὰ δυνάμεως. Ἐταπείνωσε τὸν ἀντίπαπαν Βενέδικτον, καθιέρωσεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἱερατῶσύνης διὰ τῆς ἐν Λατερανῷ κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1059 συγκροτηθείσης συνόδου, ὑπέταξε τὸν ἀρχιεπίσκοπον τοῦ Μεδιολάνου καὶ τοὺς κληρικοὺς ὁπαδοὺς αὐτοῦ, ἐξε-

γείρασα διὰ καταλλήλων ὀργάνων τὸν ὄχλον κατὰ τῶν ἐγγάμων ἱερέων : ἡ αὐτὴ δὲ σύνοδος ἐψήφισε νέον κανονισμόν περὶ ἐκλογῆς τῶν παπῶν, συντελέσαντα τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς παπικῆς δυνάμεως.

Κατὰ τὸν κανονισμόν τοῦτον ὁ πάπας θὰ ἐξελέγετο ἐν τῷ μέλλοντι ὑπὸ τῶν καρδινάλιων, τουτέστι τῶν ἀνωτάτων κληρικῶν τῆς ρωμαϊκῆς ἐπισκοπικῆς περιφερείας, τοῦ «Cardo», ἥτοι τῆς στρόφιγγος τῆς ὅλης Χριστιανωσύνης, καὶ ὄχι πλέον ὑπὸ τῶν εὐγενῶν καὶ τοῦ λαοῦ. Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐγκρίσεως τοῦ βασιλέως διατηρήθη, ἀλλὰ κατὰ τρόπον οὗ ἡ σημασία εὐκόλως παρεξηγήθη βραδύτερον, δημοσιευθέντος βραδύτερον πλαστογραφημένου τοῦ ὅλου διατάγματος καὶ περιληφθέντος εἰς τὰς συλλογὰς τῶν ἐκκλησιαστικῶν νόμων (1059). Συνάμα δὲ ἐξέδωκεν ἡ σύνοδος αὕτη αὐστηροτάτας διατάξεις κατὰ τῆς σιμωνίας καὶ τοῦ νικολαισμοῦ : οὕτω ἀπηγορεύθη εἰς τοὺς λαϊκοὺς νὰ παρίστανται εἰς λειτουργίαν τελουμένην ὑπὸ ἐγγάμου ἱερέως.

Καὶ δογματικὸν δέ τι ζήτημα μεγάλης σπουδαιότητος ἐλύθη ἐν τῇ σημαντικωτάτῃ ταύτῃ συνόδῳ. Διαφορά τις περὶ τῆς ἐννοίας τῆς θείας εὐχαριστίας, συζητηθεῖσα ἄλλοτε κατὰ τὸν ἑνατον αἰῶνα μεταξὺ Πασχασίου Ραδβέρτου καὶ Πατράμου, εἶχεν ἀνανεωθῇ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους : Ὁ διευθυντὴς τῆς ἐν Τουρῳσι (Tours) σχολῆς Βερεγγάριος ἀνέπτυξε τὴν διδασκαλίαν τοῦ Πατράμου, ὅστις εἶχεν ἀποδώσει συμβολικὴν σημασίαν εἰς τὴν μετάλληψιν τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ μετὰ διαλεκτικῆς δεινότητος, ἐνῶ ὁ ἀντίπαλος αὐτοῦ Λαμφράγκος σχολαστικὸς [διευθυντὴς] τότε τοῦ γαλατικοῦ μοναστηρίου τῆς Βεκ ὑπεστήριξε μετὰ πάσης δυνάμεως τὴν πραγματικότητα τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ ἄρτῳ καὶ τῷ οἴνῳ τῆς θείας εὐχαριστίας.

Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ὁ Ἰλδεβράνδης ἠσπάζετο τὴν λεπτοτέραν πνευματιστικὴν θεωρίαν τοῦ Βερεγγαρίου : αὐτὸς δὲ ὁ ἴδιος εἶχε συμβουλεύσει αὐτὸν νὰ ἔλθῃ εἰς Ρώμην καὶ παραστῇ εἰς τὴν σύνοδον. Ἀλλ' ὅλη ἡ πνευματικὴ ἀντίληψις τῶν χρόνων ἐκείνων ἀπέκλινε πρὸς τὴν ἀπιοτέραν ὑλιστικὴν διδασκαλίαν τοῦ Λαφραγκίου, ἡ δὲ λίαν προαχθεῖσα διὰ τῆς ἐξελίξεως τῶν τελευταίων γενεῶν ὑπεροψία τῶν ἱερέων ἠννῴει δεόντως ὁποῖαν σημασίαν διὰ τὴν ἱερατικὴν ἐξουσίαν εἶχεν ἡ ἰδέα ὅτι αὐτὸς ὁ πραγματικὸς Χριστὸς, ἡ ὑπόστασις τοῦ

σώματος καὶ τοῦ αἵματος αὐτοῦ ἐδεικνύετο εἰς τὸν λαὸν διὰ τῶν χειρῶν τοῦ λειτουργούντος ἱερέως· διὰ τοῦτο εἶναι λίαν διατεθειμένοι νὰ πιστεύσωσι τὴν διδασκαλίαν, ὅτι ὑπὸ τὰς χεῖρας αὐτῶν, δυνάμει τῶν ὑπ' αὐτῶν ἀπαγγελλομένων λόγων ἐτελεῖτο ἓν θαῦμα. Τοῦτου ἕνεκα, ὅτε ὁ Βερεγγάριος ἐνεφανίσθη ἐνώπιον τῆς συνόδου, ὁ Ἰλδεβράνδης δὲν ἔσχε τὸ θάρρος ν' ἀποφανθῇ ὑπὲρ αὐτοῦ. Τούναντίον ὁ Βερεγγάριος ἠναγκάσθη νὰ παραδεχθῇ τὴν ἀντίθετον θεωρίαν ἐν τῇ ἀναμνηρίστῳ, ἵνα μὴ εἴπωμεν ἐν τῇ βαναύσῳ, διατυπώσαι αὐτῆς, ὅτι τὸ ἀληθὲς σῶμα καὶ τὸ ἀληθὲς αἷμα τοῦ κυρίου κρατεῖται καὶ θλάται ὑπὸ τῶν χειρῶν τοῦ ἱερέως καὶ αμασσᾶται ὑπὸ τῶν δόντων τῶν πιστῶν».

Ἄλλ' οἱ ἄνδρες οὗτοι δὲν ἐνήργουν μόνον διὰ ψηφισμάτων καὶ δογματικῶν ὁρισμῶν. Τὰ τελευταῖα συμβεβηκότα εἶχον ἀποδείξει καὶ πάλιν ἐναργῶς, ὅτι ἡ παπωσύνη εἶχεν ἀνάγκην κοσμικῆς ἐξουσίας, πρῶτιστα κατὰ τῶν ἐν Ρώμῃ φτριῶν τῶν εὐπατριδῶν, οἵτινες πάντοτε ἀπεπειρῶντο νὰ καταστήσωσι τὸ παπικὸν ἀζῖωμα μέσον θεραπείας τῶν ἐλσεινῶν συμπερόντων αὐτῶν, ἀλλ' οὐχ ἥτιον καὶ κατὰ τῆς ἐξουσίας τῶν Γερμανῶν βασιλέων, ἐὰν θὰ ἠθέλον οὗτοι νὰ διατηρήσωσι τὴν ἀρχαίαν θέσιν των.

Τὸν κοσμικὸν τοῦτον σύμμαχον εὔρεν ὁ Νικόλαος καὶ ὁ πρῶτος σύμβουλος αὐτοῦ ἐν τοῖς Νορμανδοῖς, ἐπὶ κεφαλῇς τῶν ὁποίων ἦσαν τότε ὁ ἡγεμὼν τῆς Καπύης Ριχάρδος καὶ ὁ Ροβέρτος εἰς τῶν πολυαριθμῶν υἱῶν Ταγκρέδου τῆς Hauteville.

§ 174. Πάπας καὶ Νορμανδοί. Ροβέρτος Γουισκάρδος. — Ὁ τελευταῖος οὗτος, ὁ Ροβέρτος Γουισκάρδος, παρέχει χαρακτηριστικὸν παράδειγμα τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἡδύνατό τις κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας νὰ γίνῃ μέγας κύριος : ἀπὸ κοινοῦ νυκτερινοῦ ζωοκλέπτου προήχθη εἰς ληστήν καὶ εἶτα εἰς ἀρχηγὸν στίφους ἱπποτοληττρικῶν μισθοφόρων, οἵτινες ἐξωρμῶντες ἐκ τινος φύσει ὀχυροῦ ὑψώματος, ὅπου ἔκτιζον ἐν φρούριον, καθίστων τὴν πέριξ χώραν φόρου ὑποτελῆ, μέχρις ὅτου οὗτος, εἰς εὐρύτερον κύκλον καταστάς ἐπίφοδος, ἤρχισε ν' ἀποκαλῇ ἑαυτὸν δοῦκα τῆς Ἀπουλίας καὶ Καλαβρίας. Τοὺς ἄνδρας τούτους ἔλαβεν ὁ πάπας εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του, καὶ ἐδόχθη παρ' αὐτῶν τὸν ὄρκον τοῦ τιμαριώτου : ἦσαν δὲ νῦν πλέον ὅ,τι ἦσαν «ἐλέφ θεοῦ καὶ τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου».

Ἦτο δὲ ἡ μεταξὺ αὐτῶν συνωμολογημένη συνθήκη δι' ἀμφοτέρα

τὰ μέρη λαν συμφέρουσα, ὡς ἄλλοτε ἡ συνενόησις τοῦ Πιπίνου καὶ τοῦ πάπα Ζηχαρίου. Οἱ Νονρμανδοὶ οὗτοι ἀπέκτησαν δι' αὐτῆς εἰδός τι δικαιώματος ἰθαγενείας ἐν Ἰταλίᾳ, ἡ δὲ μερὶς τοῦ Ἰλδενθράνδου ἀπέκτησεν ἐν αὐτοῖς ἀσφαλὲς στήριγμα κατὰ παντός ὅστις ἤθελεν ἀπείλησει τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ παπικοῦ θρόνου, ἢ ἤθελε παρεμβάλει πρόσκομμα εἰς τὴν πραγματοποιήσιν τῆς ἀνεξαρτησίας ταύτης. Ἐφρόνει δὲ ὁ πάπας αὗτος καὶ ἡ μερὶς ἣς ἦτο ὄργανον καὶ ἀρχηγός, ὅτι ἐδικαιοῦτο νὰ δεσπόζῃ τῆς Ἀπουλίας καὶ τῆς Καλαβρίας καὶ πάσης χώρας ἣτις θὰ ἐκυριεύετο ἐν τῷ μέλλοντι παρὰ τῶν ἀπίστων· εἶχον φθάσει ἤδη οὗτοι ἐνδομύχως ὡς πρὸς τὰ ἐσωτερικά των εἰς τὸ ἄκρον ἄκρον τῆς συνειδήσεως, ὡς ἐκ τούτου δὲ ἐνόμιζον οἱ εἰχονδικαιώματα ἐπὶ πάντων, τὰ πάντα τοῖς ἐπιτρέποντο. Κατεῖχον οὗτοι κλειῖδα ἣτις ἤνοιγε πᾶσαν θύραν ἢ ἐφαίνετο ὅτι παρεῖχε τὸ δικαίωμα τοῦ ἀνοίγειν πᾶσαν θύραν, τὴν σωτηρίαν τῆς ἐκκλησίας. Ἡ σωτηρία τῆς πολιτείας ἐστὶν ὁ ὑπερτατος νόμος, ἔλεγε γνησιώτατον καὶ ἀκαταμάχτητον λόγιον τῆς περὶ δικαίου συνειδήσεως τῶν Ρωμαίων· ἀλλὰ καὶ ὁ ὑπερτατος κοσμικὸς νόμος τῆς πολιτείας ἐξηφανίσθη ἐνώπιον τοῦ ὑψηλοτέρου ἀκόμη τούτου νόμου τῆς σωτηρίας τῆς ἐκκλησίας· εἰς τί δὲ συνίστατο οὗτος ἐν πάσῃ δεδομένη στιγμή, τὴν περὶ τούτου ἐξήγησιν ἐκράτουν δι' ἑαυτοὺς οἱ ὑψηλοὶ οὗτοι ἱερεῖς καὶ μόνοι ἐν ταῖς Γραφαῖς πεπαιδευμένοι.

§ 175. Σχίσμα. Ρωμαῖος καὶ Λομβαρδὸς πάπας.—

Ἐν τῷ μέσῳ παντοειδῶν δυσχερειῶν εὔρε τὴν ὁδὸν ἣν ἔπρεπε ν' ἀκολουθήσῃ ὁ Ἰλδενθράνδος, ὅστις, ἀρχιεπίσκοπος νῦν τῆς ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας, ὁσημέραι μεγαλειτέραν ἀπέκτα σημασίαν, ὑπέτασσε δὲ πάντας τοὺς περὶ αὐτὸν διὰ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ πνεύματός του. Ὅτε ἐν μηνὶ Ἰουλίῳ τοῦ 1061 ἀπῆθανεν ὁ Νικόλαος Β', ἐνήργησεν ὁ Ἰλδενθράνδος ὅπως ἐκλεχθῇ πάπας ὁ τῆς Λούκας ἐπίσκοπος Ἀνσελμος, καὶ ὑπεστήριξεν αὐτόν, Ἀλέξανδρον Β'. μετονομασθέντα, κατὰ τοῦ ἀντιπάπα Κωνσταντίνου, ὃν εἶχον ἀναγηρεύσει οἱ Λομβαρδοὶ ἐπίσκοποι, οἱ ἐχθρικῶς διακείμενοι πρὸς τὴν ἐν Ρώμῃ κρατοῦσαν μερίδα.

Δὲν εἶχεν ὁμως ἔτι ἐξομαλυνθῇ ἡ ὑπὲρθεσις αὕτη, ὅτε ἰδιόρρυθμόν τι ἐν Γερμανίᾳ πραξικόπημα μετέβαλε τὴν ὄψιν τῶν πραγμάτων.

§ 176. Ὁ Κολωνίας Ἀννων. Πραξικόπημα.

1062. — Ἐνταῦθα ἡ ἀδυναμία καὶ ἡ αὐθαιρεσία τῆς κυβερνή-

σεων ἔδωταν ἀφορμὴν οἰκαίων παραπόνων, μάλιστα ὅμως ἤνοιξαν εὐρὺ στάδιον τολμηρῶν σχεδίων εἰς πᾶσαν φιλοδοξίαν καὶ μάλιστα τὴν τῶν κληρικῶν.

Ὡς ἐκ τῆς ἀβεβαίου δὲ καθόλου καταστάσεως κατέλαβε τὸ πνεῦμα τῆς φιλαρχίας καὶ τῆς ἀναδείξεως πρὸ πάντων τοὺς ἀνωτέρους τούτους κληρικοὺς, οἵτινες, ἔχοντες συνείδησιν τῆς πνευματικῆς ὑπεροχῆς αὐτῶν ἀπέναντι τῶν κοσμικῶν ἡγεμόνων, εἶχον συγχρόνως εἰς τὴν διαθεσὴν των πολυαρίθμους μινιστεριαλίους καὶ τιμαριώτας, ὡς καὶ ἐκείνο το ὁποῖον δύναται τις ν' ἀποκαλέσῃ τὴν δημοσιογραφίαν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, καὶ ὅπερ πάντοτε ὑπῆρξε μεγίστη δύναμις. Ἀναγινώσκων τις τὰς εὐλαβεῖς ἐπιστολάς δι' ὧν ἀπηρθύνετο λ. χ. ἡ αὐτοκράτειρα πρὸς τοιούτους ἀγίους ἄνδρας, — δὲν ἀμφέβαλλεν οὕτῃ ὅτι αἱ προσευχαὶ τῶν μοναχῶν τοῦ Κλουνὺ ἠδύναντο νὰ διατηρήσωσι τὸν σύζυγόν της ἐν τῇ ζωῇ, ἐὰν ἤθελον οὗτοι, καὶ ἔγραψε τοῦτο πρὸς τὴν ταπεινόφρονα ταύτην ἑταιρίαν — εὐκόλως δύναται νὰ ἐννοήσῃ εἰς ὁποῖαν ὑπεροψίαν ἐφέρετο βαθμιαίως ἡ τάξις αὕτη τῶν ἀνθρώπων, εἰς ἣν πάντες ἀπέδιδον ἰδιαιτέραν, καὶ τοῖς κοινοῖς τῶν ἀνθρώπων οὐχὶ εὐνόητον, μυστηριώδη, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἔτι μᾶλλον ἐπιβλητικὴν δύναμιν.

Μεταξὺ αὐτῶν, πρὸς τῷ Ἀδαλβέρτῳ ἐκείνῳ, τῷ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς Βρέμεν, ὅστις εἶχε τὸ φιλόδοξον σχέδιον τῆς συστάσεως Πατριαρχείου τοῦ Βορρᾶ, διέπρεπεν ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κολωνίας Ἀννῶν, ὅστις, ἐκ ταπεινοῦ γένους, διὰ τῆς δυνάμεως τῆς ἀξιολόγου φύσεώς του προαχθεὶς, καὶ ὠθούμενος πρὸς τὰ πρόσω ὑπὸ ἀκρατήτου φιλοδοξίας, δὲν ἤθελε νὰ ὑστερήσῃ ἐκεῖ ὅπου τόσοι μέτριοι τὴν ἀξίαν ἱκανοποιοῦν τὴν φιλοκτημοσύνην καὶ τὴν φιλαρχίαν των.

Εἶχε, φαίνεται, καὶ δικαίως τὴν πεποίθησιν ὅτι ἠδύνато νὰ διοικήσῃ τὸ κράτος καλλίτερον ἢ ὡς ἐδιοικεῖτο ὑπὸ τῆς ὑφ' ἐστῶσης προσωρινῆς κυβερνήσεως: Ἰστατο ἐπὶ κεφαλῇ τοῦ γερμανικοῦ ἐπισκοπάτου καὶ ἐφοβεῖτο οὐχὶ ἀδίκως τὰς νεορρωμαϊκὰς θεωρίας, ἀφοῦ οὐδεὶς Γερμανὸς ἐπίσκοπος παρίστατο ἐν τῇ λατερανικῇ ἐκείνῃ συνόδῳ τοῦ 1059· σημειώτέον δὲ ὅτι συνεννοεῖτο κρύφα μετὰ τινων ἡγεμόνων, μεταξὺ τῶν ὁποίων εὕρίσκετο καὶ ὁ ὑπὸ τῆς αὐτοκρατείας λαν εὐνοούμενος Ὁθων ὁ Νορδχέϊμ, Σάξων εὐγενής,

εἰς ὃν ἀρτίως εἶχεν ἀπονεμηθῇ ὡς τιμάριον τὸ δουκάτον τῆς Βιρυαρίας (1061).

Ἐξετέλεσαν δὲ τὸ πραξικόπημά των τὸ Πάσχα τοῦ 1062. Προσιλθόντες εἰς Κάιζερθερτ, τότε νήσφ Σουϊθέρτςθερτ, ὅπου διέτριβεν ἡ αὐτοκράτειρα μετὰ τοῦ παιδὸς αὐτῆς, παρέσυραν μετὰ τὸ γεῦμα τὸν δωδεκαετῆ βασιλέα εἰς διασκεδαστικὸν πλοῦν ἐπὶ καταστολίστου πλοίου ὁρμούντος ἐτοίμου ἐν τῷ Ρήνῳ, καὶ ἀναπλεύσαντος ἔπειτα τὸν ποταμὸν πρὸς τὴν Κολωνίαν· λέγεται ὅτι ἅμα ὡς διέγνωσεν ὁ ἀνήλικος βασιλεὺς τὴν πλεκτάνην ἐρρίφθη εἰς τὸν παταμὸν ὅπως προσορμήσῃ εἰς τὴν ὄχθην, ὅπου συνηθροίσθησαν τὰ πλήθη, ἀλλ' ἀνεικύνθη πάραυτα ὑπὸ τινος τῶν συνωμοτῶν.

Τὸ ἐλσεινὸν τοῦτο πραξικόπημα ἐπέτυχεν, ἐσχηματίσθη νέα κυβέρνησις, κατὰ τὴν ὁποίαν ὀνόματι μὲν θὰ ἐκυθέρνα τὸ σῶμα τῶν ἐπισκόπων, οἵτινες πανταχοῦ νῦν ἡρῶναντο νὰ θεωρῶσιν ἑαυτοὺς τοὺς κυρίους τοῦ κόσμου, πράγματι ὁμῶς διεῖπε τὰ πάντα ἡ θέλησις τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Κολωνίας. Προσέλαβε δὲ οὗτος εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ κράτους τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς Μογουντίας Σειγφρίδον καὶ ἔπειτα τὸν ἀρχιεπίσκοπον Βρέμης, λευίτην ἐξ Ἰσου μεγάλης ἀλλ' ἄλλης ἀποχρώσεως φιλοδοξίας, ἄνδρα ὑψηλῶν, ὑψίστων προσόντων, ἐπιφανοῦς καταγωγῆς, λαμπρᾶς ἐξωτερικῆς παραστάσεως, μεγάλης εὐφραδείας, μεγαλεπίβουλον, ἄλλως ὁμῶς μεθ' ὅλον τὸ πομπῶδες τοῦ βίου αὐστηρῶν ἡθῶν, ὡς καὶ ὁ Ἄννων, ἐξ Ἰσου ὁμῶς εὐεπίφορον καὶ δεσποτικὸν τὸν χαρακτῆρα, ὡς ἐκεῖνος.

Ἀμφότεροι κατὰ τὸν τρόπον τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἡγεμόνων τῶν χρόνων ἐκείνων ζηλότυποι τῆς τιμῆς καὶ τῆς αἵγλης τῆς ἐπισκοπῆς των: ἐν γένει μέγιστον νῦν κατέλαβον χῶρον αἱ μικροφιλοτιμίαι τῶν μεγάλων κληρικῶν, μνημονευτέον δὲ ἐνταῦθα ὅτι τὴν ἐορτὴν τῆς Πεντηκοστῆς τοῦ 1063, παρουσίᾳ αὐτοῦ τοῦ νεαροῦ βασιλέως, ὁ καθεδρικός ναὸς τῆς Γόσλαρ, συνεπεῖα ἔριδος περὶ προιγήσεως μεταξὺ τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ἰλδесχέιμ Ἐζίλωνος καὶ τοῦ ἡγουμένου τοῦ μοναστηρίου τῆς Φούλδας Οὐϊδεράδου, ἐγένετο τὸ θέατρον σφοδρᾶς καὶ φονικωτάτης συμπλοκῆς μεταξὺ τῶν μινιστεριαλίων τῶν ἀντιμαχομένων κληρικῶν. Μετ' ἀναισχύντου δὲ νεπωτισμοῦ ἐπλήρωσε μάλιστα ὁ Ἄννων τὰς χειρας τῶν δημιουργημάτων καὶ συγγενῶν του διὰ δωρεῶν κτημάτων τοῦ

κράτους καὶ κατέλαβε τὰς ἀνωτέρας ἐκκλησιαστικὰς θέσεις δι' ὅπα-
δῶν του.

Ἐν τούτοις ἡ νέα κυβέρνησις ἠδύνατο νὰ σεμνύνηται διὰ τινὰς
ἐξωτερικὰς ἐπιτυχίας, ὡς λόγου χάριν τὴν ἐν Οὐγγαρίᾳ ἐν ἔτει 1063
κατόπιν νικηφόρου στρατείας ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ὁθωνος τοῦ
Νόρδχέιμ, γενομένην εἰς τὸν θρόνον ἀνάρρησιν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἐν ἔτει
1060 ἐκθρονισθέντος βασιλέως Ἀνδρέα, Σολομῶντος, ὅστις παρουσία
τοῦ νεαροῦ βασιλέως, ἀγχιστέος αὐτοῦ, ἐστέφθη ἐν Στουλβεισεμ-
βούργῳ.

§ 177. Ἄννων καὶ Ἀδαλδέρτος ὁ τῆς Βρέμης.—
Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ σχῆμα ἐξηκολούθει. Ὁ Ρωμαιοὺς
πάπας Ἀλέξανδρος ὁ Β'. ἵστατο ἐτι ἀντιμέτωπος τοῦ Λομ-
βαρδοῦ Καδάλου, τοῦ μετονομασθέντος Ὁνωρίου Β'., καὶ ἐπὶ
ἱκανὸν χρόνον ἦτο διηρημένη ἡ εἰς δύο ἴσα μέρη, αἱ δὲ ὁδοὶ αὐ-
τῆς ἀπετέλουν τὸ θέατρον θλιβερῶν συγκρούσεων μεταξὺ τῶν δύο με-
ρίδων.

Ἡ γερμανικὴ αὐλή, παρ' ἣ ἐπέστρεψε νῦν (Ἰούνιον τοῦ 1064)
ἡ αὐτοκράτειρα ἀμφοταλαντεύετο· οἱ μεγάλοι Γερμανοὶ ἐκκλησιαστι-
κοὶ ἡγεμόνες, ἐν αὐτοῖς δὲ καὶ ὁ Ἄννων, δὲν παρεγνώριζον ποσῶς τὸν
ἀπειλοῦντα αὐτούς, πρὸ πάντων μάλιστα αὐτούς, κίνδυνον, ἐκ τῶν
ἀμέτρων ἀξιώσεων τοῦ κόμματος τοῦ Ἰλδεβράνδου. Ὁ Ἄννων διὰ
τῆς καταστάσεως ταύτης τῶν πραγμάτων ἀνέλαβε σημαντικωτάτην
θέσιν, ἠδύνατο δὲ νὰ θεωρηθῇ ὡς πράξις ἐπιτηδεΐα, ὅτι ἐν ὁμοφωνίᾳ μετὰ
τῶν ἐντίμων ἀνδρῶν τῆς ἀναμορφωτικῆς μερίδος ὡς καὶ τοῦ αὐστηροῦ
Πέτρου Δαμιανοῦ ἐνήργησε τὴν σύγκλησιν συνόδου ἐν Μαντούᾳ, ὅπως
ἀποφανθῇ περὶ τοῦ σχίσματος, καὶ εἰς ἣν προσήλθε καὶ αὐτός.

Ἀλλ' ἀκριβῶς αὐτὸ τὸ ταξείδιον ἀπέβη ὀλέθριον εἰς τὴν ἐπιρ-
ροήν του. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀδαλδέρτος, εἰλικρινῶς ἀφωσιωμένος εἰς
τὸ συμφέρον τῆς αὐτοκρατορίας καὶ μετριοπαθέστερος ἐπίτροπος ἢ ὁ
Ἄννων, εἶχεν ἐκτοπίσει αὐτὸν πρὸ πολλοῦ παρὰ τῷ νεαρῷ Ἑρρίκῳ,
ἐν τῇ συνόδῳ ἄνευ πολλῶν δυσκολιῶν ἀνεγνωρίσθη ἐκ νέου Ἀλέ-
ξανδρος ὁ Β'., κατεδικάσθη δὲ ὁ Κάδαλος, ὅτε δὲ ὁ Ἄννων ἐπέστρε-
ψεν εἰς τὰ ἴδια, εἶδεν ἑαυτὸν παρηγκωνισμένον εἰς τὴν δευτέραν θέσιν·
ἡ ἀνατροπὴ δὲ αὐτοῦ ὑπῆρξε πλήρης, ὅτε κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ 1065
ἔλαβεν ὁ νεαρὸς δεκαπενταέτης βασιλεὺς ἐν Βορματία τὸ ζῖφος, καὶ

ἔπαυσεν οὕτω ἡ ἐπιτροπεία· τὸ «Magisterium» [ὕπουργεῖον] τοῦ Ἀνω-
νωνος εἶχε λήξει.

Ἡ αὐτοκράτειρα ἠδύνατο ἤδη ἀπροσκόπτως νὰ ἀφοσιωθῇ εἰς
τὴν μοναχικὴν κλίσιν τῆς, πρὸ ἐτῶν ἤδη λαβοῦσα τὸ ἐνδυ-
μα τῆς μοναχῆς. Ὁ πρῶτος δὲ σύμβουλος τοῦ δεκαπενταετοῦς βασι-
λέως ἦτο ὁ Ἀδαλβέρτος.

§ 128. Ἡ πτώσις τοῦ Ἀδαλβέρτου. — Δὲν παρῆλθεν
ἔτος, καὶ ὁ Ἀδαλβέρτος ἐγένετο τοσοῦτον μισητὸς παρὰ πᾶσι τοῖς ἡγε-
μόσιν, ὥστε μόνῃ δυνατῇ λύσει ἐφαίνετο ἡ διὰ τῆς βίας. Ἐματῶσεν
οὗτος πορείαν τοῦ βασιλέως εἰς Ρώμην, πορείαν ἣτις ἀκριβῶς νῦν παρεῖχε
τὰς καλλιτέρας ἐλπίδας, κολακεύων δὲ τὸν νεαρὸν βασιλέα καὶ ἀφί-
νων αὐτόν, ὡς φαίνεται, ἐλεύθερον νὰ ἐπιδίδῃται εἰς τὰς παρεκτροπὰς
καὶ τὰς πλάνας τῆς νεότητος, ἐχρησιμοποιοῦν αὐτὸς τὸ βασιλικὸν ὄνομα
διὰ τοὺς ἰδιαιτέρους αὐτοῦ σκοποὺς, εἰς οὓς παρεδόθη μετὰ τυφλοῦ
πάθους.

Ἰδιαίτερος δὲ ἐκίνει τὴν δυσἀρέσκειαν ἡ πλεονεξία μεθ' ἧς προσ-
επάθει οὗτος νὰ ἐπιβάλλῃ χεῖρα ἐπὶ τινων πλουσίων ἡγεμονικῶν θέ-
σεων, ὁ ἀσπονδότερος δὲ ἐχθρὸς αὐτοῦ ἦτο ὁ δούξ τῆς Σαξωνίας Βερνάρ-
δος, ὅστις εἶχεν ὀρκισθῇ, ὅτι ἐφ' ὅσον θὰ ἔζη αὐτὸς ἢ εἰς τῶν υἱῶν
του, ὁ ἀρχιεπίσκοπος δὲν θὰ ἐβλεπε μίαν καλὴν ἡμέραν ἐν τῇ τῆς Βρέμης
ἐπισκοπῇ του· ταχέως δὲ συνηθροίσθη ἡ ἀντίθετος μερίς περὶ τὸν Ἀν-
ωνα, ὅστις εἶδεν ἐπανερχομένην καὶ αὐτὴς τὴν ὥραν του.

Ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Μογουντίας Σειγφρεῖδος, ὁ δούξ τῆς Βαυα-
ρίας Ὁθων, ὁ τῆς Κερνθίας Βερτόλδος καὶ ὁ δούξ τῆς Σουηβίας Ρο-
δόλφος ὁ Ρεϊνφέλδης, ὅστις οὐ πρὸ πολλοῦ ἦτο ἄγνωστος νέος, μέχρι
οὗ ἡ εὐνοία τῆς αὐτοκρατείας Ἀγνῆς ἀνύψωσεν αὐτόν εἰς σύζυγον
τῆς θυγατρὸς τῆς Ματθίλδης καὶ δοῦκα, ἡγέρθησαν κατὰ τοῦ ἀρχιεπι-
σκόπου, τοῦ βασιλέως καὶ τῶν σχεδίων αὐτῶν. Ἐν διαίτῃ δὲ ἦν
συνεκάλεσεν ὁ βασιλεὺς ἐν Τριβούροις ἐξεδηλώθη ἡ ἀντιπολίτευσις αὕτη,
ἣτις ἐν τῷ μεταξύ ἐν ἄκρα ἡσυχίᾳ εἶχεν ἀποβῇ πολυπληθεστάτη· πόσον
δὲ εἶχε προχωρήσει αὕτη, ἀποδεικνύει ἡ θρασύτης μεθ' ἧς προέτειναν
εἰς τὸν νεανίαν βασιλέα τὴν ἄμεσον ἐκλογὴν μεταξύ τῆς ἀπολύσεως
τοῦ ἀρχιεπισκόπου καὶ τῆς ἰδίας ἐαυτοῦ παραιτήσεως.

Ὁ Ἀδαλβέρτος ἔπεσε δεινῶς· ὁ βασιλεὺς ὤφειλε ν' ἀπομακρύνῃ
αὐτόν· ὅτε δὲ ἐπέστρεψεν οὗτος εἰς τὴν ἐπισκοπὴν του, ἐπέπεσον κατ'

αὐτοῦ οἱ πολυάριθμοι ἐχθροὶ τοῦ ὁ φίλος αὐτοῦ Γοτσιαλκος, ὁ ἡγεμὼν τῶν Ὀδοτριτῶν, ἡττήθη, καθ' ὅλην τὴν βενδικὴν χώραν ἐθριάμβευσεν ἐκ νέου ἡ εἰδωλολατρεία· ἠναγκάσθη νὰ συνδιαλλαγῇ μετὰ τῶν Βιλλουγγίων, καὶ εἶδε διασκορπιζόμενον τὸν ἀδίκως συσσωρευθέντα ἐν τῇ ἐπισκοπῇ τοῦ Μαμμωνᾶν.

Ἄλλ' οὐχ ἤττον καὶ ὁ βασιλεὺς περιέπεσε νῦν εἰς αὐστηρὰν κηδεμονίαν ὑπὸ τοὺς ἡγεμόνας, οἵτινες πράγματι ἀνέλαβον τὴν κυβέρνησιν.

§ 179. Ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ ἡγεμόνες. — Ὁ Ἑρρίκος ἐκίνει τὴν ἀγανάκτησιν διὰ τὸν ἀκόλαστον βίον ὃν πράγματι ἦ ὡς λέγεται διῆγον αὐτὸς τε καὶ οἱ νεανίαι οἱ ἀποτελεῦντες τὴν προσωπικὴν αὐτοῦ ἀκολουθίαν, καὶ ἀντιθέτως πρὸς τὰς ἀξιώσεις τῆς ὑψηλῆς ἀριστοκρατίας κατέχοντες τὴν ἀρχήν. Οἱ ἡγεμόνες ἐπίζον αὐτὸν νὰ τελέσῃ τὸν γάμον (1066) μετὰ τῆς θυγατρὸς τῆς μαρκιωνίδος τοῦ Τουρίνου, μετ' ἧς παιοίον ἔτι εἶχε μνηστευθῇ· καὶ ἔπραξε μὲν ὅ,τι δὲν ἡδυνήθη νὰ παρακωλύσῃ, ἔμεινεν ὅμως μακρὰν τῆς συζύγου του.

Πλὴν τούτου ἡ κυβέρνησις αὕτη δὲν ἦτο καλλιτέρα τῆς προηγουμένης· ἡ τῶν πραγμάτων κατάστασις ἐν Ἰταλίᾳ, ὅπου ἡ παπικὴ μερίς ἐβλεπεν ἑαυτὴν πιεζομένην ὑπὸ τῶν προσκληθέντων ὑποστηρικτῶν, τῶν Νορμανδῶν, καὶ ὁπόθεν ἐπίμονοι προσκλήσεις ἀπεστέλλοντο πρὸς τὸν βασιλέα δὲν ἐχρησιμοποιήθη ποσῶς μόνον κατὰ τῶν Λουτζίων ἐγένετο ἐν ἔτει 1069 ἐπιτυχὴς τις στρατεία, καθ' ἣν καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἔδειξε ἀναμφισβήτητα γνωρίσματα πολεμικῆς ἱκανότητος. Καὶ μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του δὲ ἐκεῖθεν κατέστειλεν ἐξέγερσιν τινὰ ἐν Θουριγγίᾳ μετ' ἐπιτυχίας καὶ κατὰ τρόπον ὀριστικόν· ἀλλ' ἡ θέσις αὐτοῦ ἐχειροτέρευσεν αὐτίς, ὅτε ἐζήτησε προπαντὸς νὰ ἀποχωρισθῇ τῆς ἐπιβληθείσης αὐτῷ συζύγου, καὶ ἤλθεν οὕτω εἰς σύγκρουσιν οὐ μόνον πρὸς τοὺς ἐπικρατεστέρους ἡγεμόνας ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν πάπαν. Ἐν τούτοις ἀπεδέχθη τὰς αὐστηρὰς συστάσεις τοῦ ἀπεσταλμένου τοῦ πάπα, Πέτρου Δαμιανοῦ, ὅστις γενικῶς θεωρεῖται ὡς εἰς τῶν ὀλίγων εἰλικρινῶν ἀνδρῶν τῶν χρόνων τούτων· πράγματι δὲ καὶ ἐβελτιώθησαν αἱ σχέσεις πρὸς τὴν σύζυγον αὐτοῦ Βέρθαν, ἥτις διὰ τῆς αὐταπαρνήσεως καὶ τῶν γυναικείων ἀρετῶν τῆς κατέβαλε τὴν ἀποστροφήν τοῦ βασιλέως.

Εἶναι εὐνόητον ὅτι ὑπὸ τιαύτας περιστάσεις ἐξηκολούθει ἀκμάζον ἀπαρμειώτως ὅ,τι ἡ ἐν Ρώμῃ ἐπικρατοῦσα μερίς ἀπεκάλει σιμωνίαν

καὶ νικολαισμόν. Τὸ Πάσχα τοῦ 1070 οἱ τρεῖς ἐπιφανέστεροι ἐπίσκοποι τῆς Γερμανίας, ὁ τῆς Μογουντίας, ὁ τῆς Κολωνίας καὶ ὁ τοῦ Βυρτσβούργου — ἄρα καὶ αὐτὸς ὁ ἐπίφοβος Ἀννων — ἠναγκάζοντο νὰ μεταβῶσι, προσκληθέντες, εἰς Ρώμην, ὅπως ἀπολογηθῶσι κατὰ τῆς ἀποδομένης αὐτοῖς σιμωνίας. Ὅτι δὲ ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως τῶν μεγάλων ἐπισκόπων ὁ διορισμὸς εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς θέσεις ἀντὶ χρημάτων ἢ ἄλλων ἀνταλλαγμάτων τῆς κοσμικῆς πολιτικῆς εἶχε λάβει μεγάλην ἔκτασιν, τοῦτο πρόκειται ὀφλόντων ὑπὸ τὰ ὅμματα πάντων.

§ 180. **Ὁθων ὁ Νόρδχεϊμ.** — Ὁ Ἑρρίκος ὅσον σὺν τῷ χρόνῳ ἔφθανεν εἰς τὴν συναισθησιν τοῦ βασιλικοῦ αὐτοῦ ἀξιώματος, τόσον δυσκολώτερον ἔφερε τὰ δεσμά, ἅτινα εἶχεν ἐπιβάλει αὐτῷ ἡγεμονικὴ ἀριστοκρατία, ἣς οἱ ἀρχηγοὶ ἐκινουῦντο ὑπὸ ἐλατηρίων προσωπικοῦ χαρακτῆρος.

Ἀπὸ ἐνὸς τῶν ἀντιπάλων τούτων, τοῦ ἐν ταῖς πλεκτάναις καὶ πᾶσι τοῖς τεχνάσμασι τῆς τότε πολιτικῆς ἐγγεγηρακότως δουκὸς τῆς Λοθαριγγίας Γοδοφρείδου, ἀπήλλαξεν αὐτὸν ὁ θάνατος· ὁ υἱὸς Γοδοφρείδος, ὁ ἐπωνομαζόμενος Bucklige, ὅστις εἶχε νυμφευθῇ μετὰ τῆς Ματθίλδης, τῆς θυγατρὸς τῆς μητρὸς αὐτοῦ Βιατρίκης, ἐκ τοῦ πρώτου γάμου αὐτῆς μετὰ μαρκίωνος τῆς Τουσσίας Βο-νιφατίου, ἔμεινε πιστὸς εἰς τὴν μερίδα τοῦ βασιλέως. Κατὰ ἐτέρου ἀντιπάλου, ὅστις παρέσχεν αὐτῷ περισσότερα εἰς πράγματα, τοῦ τῆς Βιναρίας δουκὸς Ὁθωνος τοῦ Νορδχεϊμ, ἤγειρε τὴν ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ κατηγορίαν — κατηγορίαν περὶ μελετηθέντος σχεδίου δολοφονίας κατὰ τοῦ βασιλέως.

Ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἦτο ἐν γένει λίαν λυπηρά, ὁ δὲ βασιλεὺς διεξήγαγεν αὐτὴν κατὰ τρόπον λίαν μυσερὸν· ἐπέτυχεν, ἀφοῦ ὁ Ὁθων ἀπέφυγε τὴν προταθεῖσαν αὐτῷ, δικαστικὴν μονομαχίαν τὴν καταδικαστικὴν ἀπόφασιν ἐνὸς σαξωνικοῦ ἡγεμονικοῦ δικαστηρίου, καθαιρούσαν αὐτὸν τοῦ δουκικοῦ ἀξιώματός του· ὁ νεαρὸς Οὐέλφος, υἱὸς τοῦ μαρκίωνος τῆς Ἑσθης Ἀζου, δὲν ἐδίστασε ν' ἀναλάβῃ τὸ δουκάτον, καίτοι ἦτο νυμφευμένος μετὰ θυγατρὸς τοῦ καθαιρεθέντος. Ὁ Ὁθων, ἀνὴρ μεγάλου σθένους καὶ γεγεννημένος νὰ εἶναι ἀρχηγός, ἤγειρε πόλεμον, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς, οὐ αἱ πολεμικαὶ ἀρεταὶ ἀνεδεικνύοντο ἐπὶ μάλλον καὶ μάλλον, ἦτο κατὰ πολὺ ἰσχυρότερος· ὁ Ὁθων ὑπετάχθη καὶ ἀπεδόθησαν αὐτῷ αἱ ἄλλοδιακαὶ κτήσεις του (1071). Ὁ βασιλεὺς

ἔμεινε νικητής· συνέπεσε δὲ τοῦτο καθ' ὃν χρόνον ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἄννων, οὗ ἐταῖρος ὑπῆρξεν ἄλλοτε ὁ Ὄθων κατὰ τὸ πραξικόπημα, εἶχεν ἀποσυρθῆ εἰς μοναστήριον.

§ 181. Ἡ κυβέρνησις τοῦ βασιλέως. — Εἰς τὴν πτῶσιν τοῦ Ὄθωνος εἶχε περιπλεχθῆ καὶ ὁ δοῦξ τῆς Σαξωνίας Μάγνος, Βιλλούγγιος τὸ γένος, ἑγγονος δὲ τοῦ Βερνάρδου, ὁ δὲ Ἑρρίκος ἐσκέφθη, συνεχίζων περαιτέρω τὴν νίκην του, νὰ ἐπιβάλλῃ ἰδίᾳ χαλινὸν εἰς τοὺς Σάξωνας· ἦτο σκέψις ἣν εἶχεν ἤδη βεβαίως ἄλλοτε ὁ πατήρ καὶ εἰ-
χεν ἐπέζητήσει νὰ ἐκτελέσῃ κατὰ τρόπον φρόνιμον καὶ πολιτικόν, νῦν ὅμως ὁ εἰκοσαετής βασιλεὺς μόνον τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ ἐμπαθῆ καὶ ἰδιογνώμονα φύσιν καὶ τὸ συμβούλιον, ὅπερ αὐτὸς αὐθαιρέτως εἶχε συγκροτήσει, συμβουλευόμενος, ἐπέσπευδε κατὰ τρόπον τυραννικόν. Ἦρχισε λοιπὸν νὰ προπαρασκευάζεται στρατιωτικῶς ἐν τῇ χώρᾳ, ἤγειρε φρούρια εἰς τὰ ὅποια ἐγκαθίδρυσεν φρουράς, μάλιστα δὲ ἀπέδειξε ἰσχυρότατον φρούριον τὸ Χαρτσβοῦργον, εἰς ἑνὸς μιλίου ἀπὸ τῆς Γόσλαρ ἀπόστασιν.

Ἀπέναντι τῆς κυβερνήσεως τῶν εὐνοουμένων ἔβλεπον ἑαυτοὺς οἱ ἡγεμόνες τοῦ κράτους παρηγγωνισμένους, ἢ οἰκαιοθελῶς ἀλλὰ μετὰ βαρυθυμίας ἴσταντο αὐτοὶ κατὰ μέρος· εἶδον τὸν μισητὸν καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ πάλιν ἐπίφοβον γενόμενον ἀρχιεπίσκοπον τῆς Βρέμης ἐκ νέου πανίσχυρον καὶ διεξάγοντα διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ Δανοῦ βασιλέως Σουένδου· Ἔστρεψον, διαπραγματεύσεις αἵτινες ἐσήμαινον ἢ θὰ ἐσήμαινον νέον κτύπημα κατὰ τῶν Βιλλουγγίων, μετὰ δυνάμεως δὲ καὶ δραστηριότητος ἡδυνήθη ν' ἀναστηλώσῃ ὁ νεαρὸς βασιλεὺς ἐν τῇ Ἀνατολῇ, καὶ μάλιστα ἐν Οὐγγαρίᾳ, τὴν ὑπόληψιν τῆς γερμανικῆς βασιλείας.

Ἀλλ' ἡ ἀντιπολίτευσις ἐνισχύετο, καὶ ὅτε ὁ Ἀδαλβέρτος ἀπέθανε τὸν Μάρτιον τοῦ 1072 — πάντοτε ἀπησχολημένος ὑπὸ τῶν φιλοδόξων σχεδίων του, τόσον ὥστε δὲν ἐσκέφθη νὰ μεταλάβῃ ἐν καιρῷ ἐπὶ τῷ ἐπικειμένῳ θανάτῳ τῶν ἀχράντων μυστηρίων — ἠναγκάσθη ὁ Ἑρρίκος, ἢ φρονίμως φερόμενος ἔκαμε τὴν παραχώρησιν, ν' ἀνακαλέσῃ ἐκ τοῦ μοναστηριακοῦ βίου τὸν γηραιὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἀννωνα καὶ νὰ τάξῃ αὐτὸν αὐθις ἐπὶ τὴν διοίκησιν τῶν δημοσίων πραγμάτων. Καὶ μετὰ τοῦ ἀγχιστεύειν δὲ αὐτοῦ, τοῦ δουκὸς τῆς Σουηβίας Ροδόλφου, συνδιηλλάγῃ — βεβαίως ὅμως ὄχι σπουδαίως, ἀφοῦ ἐξηκολούθει ἀπαύστως νὰ ἐπιδιώκῃ τὰ σχέδιά του. Ὄθων ὁ Νόρδχέιμ εἶχεν ἀποφυλαχισθῇ,

ὄχι ὅμως καὶ ὁ Βιλλούγγιος Μάγνος, καὶ ὅτε συγχρόνως μετὰ τοῦ Ἀδαλθέρτου ἀπέθανε καὶ ὁ τοῦ Μάγνου πατήρ, ὁ δούξ Ὁρδόλφος, ἀπήτησεν ὁ βασιλεὺς παρὰ τοῦ υἱοῦ νὰ παραιτηθῇ τῆς διαδοχῆς τοῦ δουκάτου, λαμβάνων ὡς ἀντάλλαγμα τὴν ἀποφυλάκισίν του.

Ἐπὶ τούτοις ἀπεσύρθη καὶ αὐθις ὁ Ἄννων ἀπὸ τοῦ δημοσίου βίου, ὁ δὲ βασιλεὺς ἐξηκολούθησε τὸν δρόμον του. Ἐσκόπευε δέ, ἀντιθέτως πρὸς τὴν προτέραν συνήθειαν, καθ' ἣν οἱ βασιλεῖς ἐκυθέρων τὸ κράτος, μεταβαλίνοντες ἀπὸ παλατίου εἰς παλάτιον, νὰ ἰδρῶσι ἰσχυρὰν βασιλικὴν ἔδραν περὶ τὴν Γόσλαρ καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ αὐτὴν τόσον κατὰ τῶν Σλαύων, ὅσον καὶ κατὰ τῆς ἀνεξαρτήτου μερίδος τῆς γερμανικῆς ἀριστοκρατίας, τῶν Σαξῶνων εὐπατριδῶν, πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον περιεστοιχίσθη ὑπὸ στρατιωτικῆς δυνάμεως ἐμπίστων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον Ἀλαμανῶν μισθοφόρων, εὔρε δὲ καὶ τυφλὰ ὄργανα τῶν σκοπῶν του ἐν τῷ προσώπῳ εὐπατριδῶν τινῶν τῆς μεσημβρινῆς Γερμανίας, ἐν οἷς διεκρίνετο ὡς σπουδαιότερος ὁ κόμης Ἐθεράρδος ὁ Νέλλεμβουργ.

Ὁ βασιλεὺς παρεσκεύασεν ἐκστρατεῖαν κατὰ τῶν Πολωνῶν, ὃν ὁ δούξ Βολεσλαῦος ὁ Β'· παρηνώχλει τὴν Βοημίαν καὶ Οὐγγαρίαν, ἀλλ' ἐν τῇ σαξωνικῇ χώρᾳ πάντες ἦσαν τῆς γνώμης, ὅτι ὁ ὑπὸ τοῦ βασιλέως συναθροιζόμενος στρατὸς ἦτο προωρισμένος πρὸς ὑποδούλωσιν τῆς Σαξωνίας. Τὸν Ἰούνιον δὲ τοῦ 1073 ἐξερράγη εἰς φλόγας κεκηρυγμένη ἐπαναστάσεως ἡ λίαν ἐξηπλωμένη δυσαρέσκεια.

§ 182. Ἡ ἐν Σαξωνίᾳ ἐπανάστασις 1073.—Ὁ βασιλεὺς ἵνα θέσῃ εἰς ἔργον τὴν κατὰ τῶν Πολωνῶν ἐκστρατεῖαν, χάριν τῆς ὁποίας ἐγίνοντο ἐξοπλισμοὶ καθ' ὅλην τὴν μεσημβρινὴν Γερμανίαν, ἐκάλεσεν εἰς Γόσλαρ τοὺς Σάξωνας ἡγεμόνας. Ἀλλ' ὅτε οὗτοι προσῆλθον πολυάριθμοι, ὁ βασιλεὺς δὲν ἦλθεν εἰς τὴν συνάθροισιν αὐτῶν, λάθρα δὲ ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄχυρόν Χαρτσβοῦργον. Θὰ εἶχε δὲ τοὺς λόγους του ὅπως πράξῃ τοῦτο. Καὶ πάραυτα ἐξηγέρθη ὅλη σχεδὸν ἡ σαξωνικὴ χώρα, ἡγεμόνες μετὰ χωρικῶν, ἵνα ὑπερασπίσωσι τὴν ἀρχαίαν ἐλευθερίαν καὶ τὰ ἀρχαῖα δικαιώματα τῆς Σαξωνίας. Ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν ἐτέθη ὁ Ὅθων Νορδχέιμ, ὅτε δὲ ὁ βασιλεὺς, ὅστις ἐστηρίζετο ἐπὶ δυνάμεων, ἃς ἀνέμενεν ἐκ μεσημβρίας, ἐπελήφθη διαπραγματεύσεων, ὁ Ὅθων ἐν ὀνόματι πάντων τῶν ἐπαναστατῶν προέβαλε τὴν ἀξίωσιν τῆς κατεδαφίσεως τῶν ἐγερθέντων φρουρίων, ἀξίωσιν μεθ' ἧς οἴκοθεν συνεδέοντο καὶ αἱ περαιτέρω ἀξιώσεις περὶ πλήρεις ἀλλα-

γῆς κυβερνητικοῦ συστήματος, ἀπομακρύνσεως τῶν μέχρι τοῦδε συμβούλων, τῆς προσλήψεως τῶν ἡγεμόνων τοῦ κράτους εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν κοινῶν, καὶ τῆς ἀποφυλακίσεως τοῦ δουκὸς Μάγνου. Ἡ δύναμις τῶν ἐπαναστατῶν ἤρξανεν ὁσημέραι, ὁ δὲ βασιλεὺς οὐδ' αὖ μόνον ἐλάμβανε βοήθειαν· διὰ τοῦτο ἀπεφάσισε νὰ διαφύγῃ τὴν ἐκπειλουμένην ἐνταῦθα καθυπόταξιν διὰ τῆς φυγῆς, καὶ διὰ τοῦ πυκνοῦ δάσους ἀπελθὼν ἐφθασε κατ' εὐχὴν εἰς φιλικὴν χώραν.

Ἐστάθη ἐν Χερσφέλδῃ καὶ ἤρχισε νὰ συγκεντρώῃ περὶ ἑαυτὸν τὰς πολεμικὰς δυνάμεις, ἐνῶ ἐξηκολούθει ἡ πολιορκία τοῦ Χαρτσβούργου, ἡ δὲ σαξωνικὴ ἐπανάστασις μετεδίδοτο καὶ εἰς τὴν θουριγγικὴν χώραν.

Φρόνιμος δὲ ὡς πάντοτε ὁ Ἑρρίκος προέβη καὶ νῦν εἰς παραχωρήσεις, καὶ ἔπεμψε διαταγὴν εἰς Χαρτσβούργον περὶ ἀποφυλακίσεως τοῦ Μάγνου· προσεπάθει νὰ παραστήσῃ τοὺς ἐπαναστάτας ἀδικούντας, κατὰ δὲ τὰς διαπραγματεύσεις αἵτινες συνήφθησαν ἐν Κορβέα καὶ Βυρτσβούργῳ, καὶ εἰς ἃς παρέστη καὶ ὁ βασιλεὺς, ἐτέθησαν πραγματικῶς οἱ ἐπαναστάται ἐν τῷ ἀδίκῳ διὰ τῆς ὑπερβολῆς τῶν ἀξιώσεων των.

Ἀλλ' ἡ ἀπιστία, συνήθη· εἰς τοὺς Γερμανοὺς ἡγεμόνας τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ἦρε κεφαλὴν, καὶ κατὰ τὰς περαιτέρω διαπραγματεύσεις, αἵτινες διεξήγοντο νῦν ἐν Γερστοῦγγεν δι' ἀντιπροσώπων τοῦ βασιλέως μετὰ τῶν Σαξόνων ἡγεμόνων, οἵτινες εἶχον προσέλθει εἰς τὸν τόπον τῶν διαπραγματεύσεων μετὰ στρατοῦ, ἐγένετο μυστικὴ συμφωνία, σκοπὸν ἔχουσα τὴν ἀνατροπὴν τοῦ βασιλέως καὶ τὴν ἐγκαθίδρυσιν διαδόχου.

Μετὰ φαινομενικῆς δὲ συνθήκης, ἣν δὲν ἐβράδυνεν ὁ Ἑρρίκος ν' ἀποδεχθῇ, ἐπέστρεψαν παρ' αὐτῷ οἱ πληρεξούσιοί του. Ὁ δὲ ἄτιμος πόλεμος διὰ τῶν μέσων τῆς διαβολῆς, ἐξ ὧν πάντοτε τὸ ἐν ἡτο φοβερώτερον τοῦ ἄλλου, ἐξηκολούθησε· μετὰ δὲ ἄλλων οὐτιδανός τις διετείνεται ὅτι ὁ βασιλεὺς ἠθέλησε νὰ μισθώσῃ αὐτόν, ὅπως φανεύσῃ τινὰς τῶν ἀντιπρακτόντων αὐτῷ ἡγεμόνων, Ροδόλφον τὸν τῆς Σουηβίας καὶ Βερθόλδον τὸν τῆς Καρινθίας δοῦκα.

§ 183. Ὁ Ἑρρίκος παρὰ τὸν Ρῆνον. — Ὁ Ἑρρίκος, αἰσθανόμενος κλονούμενον ὑπὸ τοὺς πόδας του τὸ ἔδαφος, ἐπορεύθη πρὸς τὸν Ρῆνον, τὴν ἀρχαίαν γῆν τοῦ οἴκου αὐτοῦ, καὶ εὗρεν αὐτὸς ὑπο-

στήριζεν παρὰ ταῖς πόλεσιν, ὅπου πρὸ πολλοῦ ἤδη ὁ λαὸς ἦτο δυσηρεστημένος ἐκ τῆς κυβερνήσεως τῶν ἐπισκόπων καὶ εἰς ἰσχυρὰν βασιλείαν ἔβλεπε τὴν μόνην ἐγγύησιν τῆς τάξεως, ἧς εἶχεν ἀνάγκην τὸ ἀκμάζον ἐμπόριον καὶ ἡ βιοποριστικὴ ἐπιμέλειά του. Ἐν Βορματίᾳ ἡ κίνησις αὕτη, μεγάλας ἐμπνέουσα ἐλπίδας, ἔλαβε σπουδαίαν ἔντασιν· ὁ ἐπίσκοπος ἐδιώχθη καὶ ὁ βασιλεὺς ἐγένετο μετ' ἐνθουσιασμοῦ δεκτός. Δεξιὸς δὲ ὡς ἦτο ὁ βασιλεὺς ἐπωφελήθη τῆς τροπῆς ταύτης. Κατῳρῆσεν νὰ κλονίσῃ τὰς πεποιθήσεις τῶν ἡγεμόνων τῆς Ἀνω Γερμανίας διὰ δειγμάτων μετανοίας, καίτοι δὲν κατῳρῆσεν νὰ προσοικειωθῇ αὐτοὺς ἀπεριορίστως : εἶναι χαρακτηριστικὸν τῆς ἐποχῆς ὅτι ἡ κυρία ἔνδειξις φιλοφροσύνης· ἡ γενομένη αὐτῷ κατὰ τὴν ἐν Ὁππεγχαϊμ σύνεντεύξει, συνίστατο εἰς τοῦτο, ὅτι οἱ ἡγεμόνες συνήνεσαν νὰ ἀναιρέσωσι τὴν ἐπὶ ἀποπείρᾳ δολοφονίας κατηγορίαν ἐκείνην διὰ δικαστικῆς μονομαχίας ἐνὸς τῶν ἐμπίστων αὐτοῦ μετὰ τοῦ μηνυτοῦ. Ἡ πρότασις αὕτη δὲν ἐξετελέσθη· ὁ Ἑρρίκος ἐδοκίμασε τὸν πόλεμον, ἀφοῦ οἱ Σάξωνες ἡγεμόνες δὲν κατέθετον τὰ ὅπλα, καίτοι ὁ ἀγὼν αὐτῶν δὲν ἦτο πλέον δίκαιος· τέλος ὁμοῦς ἐδέχθησαν νὰ ὑποβάλωσι τὰς ἀξιώσεις των, καὶ ὁ βασιλεὺς, περιστοιχιζόμενος ὑπὸ προσώπων προδήλως ὑπόπτου ἐμπιστοσύνης, ἐδέχθη αὐτὰς ὅσον καὶ ἂν ἦσαν τραχεῖαι. Ἐὰν παρεβίαζεν αὐτὰς θὰ ἐξεθρονίζετο· καὶ αὐτὸ δὲ ἀκόμη ἀπεδέχθησαν οἱ πληρεξούσιοι του, καὶ ἡ συνδιαλλαγὴ ἐπηκολούθησε νῦν ἐν τῷ παρὰ τὴν Γερστούγγην στρατοπέδῳ τοῦ βασιλέως τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1074.

§ 184. Ἡ εἰρήνη τοῦ 1074. Κατεδάφισις τοῦ Χαρτσβούργου.— Ὁ Ἑρρίκος ἀπέτρεψεν οὕτω πρὸς στιγμὴν τὴν ἐσχάτην ταπείνωσιν τῆς καθαιρέσεώς του δυνάμει ἀποφάσεως συνελεύσεως ἡγεμόνων ἢ συνελεύσεως τοῦ κράτους. Ἡ ἀποσόθησις τοῦ κινδύνου ἦτο βεβαίως στιγμιαία· ὅπως δὴ ποτε ὁμοῦς φρονίμως ἐπολιτεύθη ἐνδῶσας.

Ἡ θέσις τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ ἦτο πλουσία εἰς κεκρυμμένα αἵσχη, τὰ ὅποια ταχέως ἔμελλον νὰ ἔλθωσιν εἰς φῶς. Καὶ ἐν πρώτοις ἡ κατεδάφισις τῶν φρουρίων ἔφερε περιπλοκάς· προκειμένης τῆς κατεδάφισεως τοῦ μισητοῦ Χαρτσβούργου, συνετελέσθη αὕτη ὑπὸ τῶν Σαξόνων χωρικῶν μετὰ εἰδωλολατρικῆς μανίας καὶ κατὰ τρόπον ἀντικείμενον πρὸς τὴν συνομολογηθεῖσαν συνθήκην. Λίθος δὲν ἔμεινεν ἐπὶ λίθου, καὶ οἱ ναοὶ αὐτοῦ κατεσκάφησαν, δὲν ἐφείσθησαν δὲ οἱ κατεδα-

φισταί οὔτε τῶν τάφων, οὔτε τῶν ἱερῶν σκευῶν, οὔτε τῶν ἱερῶν λειψάνων· οἱ ἡγεμόνες ἐξαπέλυσαν ἐνταῦθα στοιχεῖον τὸ ὅποιον ὑπὸ ὠρισμένας περιστάσεις καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἰδίους ἠδύνατο ν' ἀποβῇ ἐπικίνδυνον καὶ ὅπερ ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐξέθετε δεινῶς τὸν ἀγῶνα αὐτῶν.

Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον τὸ παράδειγμα τῆς Βορματίας εὗρε μιμητὰς ἐν σπουδαιοτέρᾳ ἀκόμῃ θέσει, ἐν Κολωνίᾳ. Κατὰ βαναύσου ἀπαιτήσεως τῶν θεραπόντων τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀντωνος, οἵτινες ἤξι-
συν νὰ λάβωσιν ὑπὸ τὴν κατοχὴν των πλοῖα, ὅπως διαπεράσωσιν ἐπὶ τοῦ Ρήνου ἀνώτατον κληρικὸν φιλοξενούμενον ὑπὸ τοῦ αὐθέντου αὐ-
τῶν, ἀντίστη ὁ υἱὸς τοῦ ἰδιοκτήτου, τοῦτο δὲ ἐπέφερε τὴν ἐκρηξιν
πρὸ πολλοῦ ἤδη ἐχθρικῶς διακειμένου φρονήματος· ὑπῆρξαν τοῦλάχισ-
τον οἱ ἰδόντες ἐν τῇ ἐφύδῳ κατὰ τῆς ἀρχιεπισκοπικῆς ἑδρας τὸν αἴ-
τιον πάσης κακίας, τὸν διάβολον μετὰ κράνους καὶ θώρακος καὶ φλο-
γεράν ρομφαίαν πάλλοντα, προπορευόμενον καὶ προμαχοῦντα τοῦ «ἀνο-
ήτου λαοῦ». Ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἐσώθη εἰς τὸν μητροπολιτικὸν ναόν,
καὶ ἔφυγεν ἐκ τῆς πόλεως, ἐν ᾧ χρόνῳ ὁ λαὸς ἐλεηλάτει τὸ μέγαρον
καὶ διήρπαξε τὴν ἀποθήκην αὐτοῦ. Ἐπανῆλθεν ὁμως πάραυτα μετὰ
ἐπιστρατευθέντων στρατευμάτων καὶ ἐξεδικήθη μεθ' ὅλης τῆς ἀσπλαγ-
χνίας προσβληθείσης ἱερατικῆς ὑπεροψίας. Τὰ πράγματα ὁμως ἔμει-
ναν ἀμύρροπα, καὶ ἡ μεσολάβησις τοῦ βασιλέως ἀπέβαινεν ἀναγ-
καία. Ὁ Ἑρρίκος ἦλθεν αὐτοπροσώπως εἰς Κολωνίαν, καὶ ἡ θέσις
αὐτοῦ ἐβεβητοῦτο ἐπαισθητῶς· ἠδυνήθη δὲ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος νὰ ἐπι-
χειρήσῃ νέαν ἐκστρατείαν εἰς Οὐγγαρίαν, ἥτις ἐν τούτοις δὲν ἐπέτυχε
τελείως τοῦ σκοποῦ τῆς. Τὸν δὲ Ὀκτώβριον τοῦ 1074 ἐπανεκάμφεν
εἰς Βορματίαν.

§ 183. Νέος πόλεμος. — Τὴν αἵτησιν συγγνώμης τῶν Σα-
ξόνων ἡγεμόνων διὰ τὰς ἐν Χαρτσβούργῳ ὁμότητας δὲν εἶχεν ἀποδε-
χθῇ ὁ Ἑρρίκος· εἶχεν ἐπικαλεσθῇ μετὰ ἐπιδεξιότητος τὴν ἐπικουρίαν
τοῦ πάπα κατὰ τῆς ἱεροσυλίας. Τὸ κῦρος αὐτοῦ ἐν τῇ μεσημβρινῇ
Γερμανίᾳ εἶχεν ἀναστηλωθῇ. Ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων ἐν Οὐγ-
γαρίᾳ ἐδικαιολόγει νέους ἐξοπλισμούς, ἐν Σαξωνίᾳ παρετηρεῖτο δι-
χόνοια καὶ μεταξὺ αὐτῶν τῶν ἡγεμόνων, βαθυτάτη δὲ δυσπιστία ἐχώ-
ριζε τὸ πλῆθειανὸν στοιχεῖον τῆς ἐπαναστάσεως ἀπὸ τοῦ ἀριστοκρατι-
κοῦ, τοὺς χωρικοὺς ἀπὸ τῶν εὐπατριδῶν. Μετὰ μεγάλων ἐλπίδων

ἐξεστράτευσεν ὁ βασιλεὺς τὸ ἔαρ τοῦ 1075, ἐνῷ παρὰ τοῖς Σάξωσιν ἐβασίλευεν ἡ ἀποθάρρυνσις. Ἐν Χοχμεβούργῳ δὲ, παρὰ τὸν ποταμὸν Οὐνστρουτ, ἐν μηνὶ Ἰουνίῳ συνηντήθη ὁ στρατὸς τῶν βασιλικῶν, παρ' ᾧ εὕρισκετο πλὴν τοῦ βασιλέως καὶ ὁ ἀγγιστεὺς αὐτοῦ δούξ Ροδόλφος, μετὰ τῶν Σαξόνων, τοὺς ὁποίους καὶ προσέβαλον ἀπροετομάστους.

Ἡ ἀρχηγία καὶ ἡ ἀνδρεία τοῦ Ὁθωνος τοῦ Νορδχέιμ τὴν φορὰν ταύτην εἰς οὐδὲν ὠφείλησεν, ὁ βασιλεὺς ἐνίκησε, καὶ ἡ καταδίωξις διεσκόρπισεν ὀλοσχερῶς τὸν ἐχθρικὸν στρατόν· ληλατοῦντες δὲ διέτρεξαν οἱ βασιλικοὶ τὴν Θουριγγίαν, κατὰ τῶν κατοίκων τῆς ὁποίας ὁ τῆς Μογουντίας ἀρχιεπίσκοπος Σειγφρεῖδος, καὶ νῦν ὀπαδὸς τοῦ βασιλέως, ἀπήγγειλεν ἀφορισμόν.

§ 186. Ὑποταγὴ τῶν ἡγεμόνων 1075.—Ὁ ἡγεμονικὸς συνασπισμὸς κατέκειτο ἐκτάδην, οἱ δὲ ἐπαναστατήσαντες μεγιστᾶνες ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον εἰρήνευον μετὰ τοῦ βασιλέως. Ἀπειράθησαν δὲ οἱ ἀρχηγοὶ τῆς ἐπαναστάσεως ἅπαξ ἔτι τοῦ πολέμου, ἐνῷ οἱ χωρικοὶ ἀκατασχέτως ἐπέθουν τὴν εἰρήνην.

Ἡ ἀνευ ὄρων ὑποταγὴ ἐπηκολούθησε τὸν Οκτώβριον τοῦ 1075 ἐγγὺς τῆς Σονδερχάουζε, ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῶν πελίκων τῶν βασιλικῶν πολεμιστῶν παρήλασαν οἱ ἡττημένοι πνευματικοὶ καὶ κοσμικοὶ μεγιστᾶνες τῆς Σαξωνίας καὶ Θουριγγίας, πορευόμενοι πρὸς τὴν ὑψηλὴν παρὰ τὴν Spieraha (Spier) πλατεῖαν, ὅπου ἀνέμενεν αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς. Ὁ θρίαμβος ἦτο πλήρης, μετὰ ἑξ δὲ ἐβδόμαδας ἀπέθανε καὶ ὁ τῆς Κολωνίας ἀρχιεπίσκοπος Ἀννων.

Οὕτω κατώρθωσεν ὁ Ἑρρίκος νὰ στερεώσῃ ἢ ἐν χαλεποῖς πολέμοις νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν βασιλικὴν θέσιν τοῦ ἐπὶ τοῦ γερμανικοῦ ἐδάφους· εἶχε δὲ πρὸς στιγμὴν ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τοὺς Γερμανοὺς ἐπισκόπους, οἵτινες ἐκηρύσσοντο ἐναντίον τῆς ἀλογίστου πολιτείας τῆς Ρώμης καὶ ἰδίως κατὰ τῆς θεσμοθετήσεως τῆς ἀγαμίας τοῦ κλήρου. Ἐγκαθιδρύθη δὲ καὶ αὐθις ἐν Γόσλαρ, ὅπου ἡγεμόνες τινὲς (Χριστοῦγεννα τοῦ 1075) ἀνεγνώρισαν τὸν υἱὸν αὐτοῦ Κονράδον ὡς διαδόχον του. Δὲν ἐφαίνετο δὲ δύσκολον ν' ἀποκτήσῃ καὶ τὸ αὐτοκρατορικὸν imperium καὶ νὰ ὑποστηρίξῃ τὰ ἐκκλησιαστικὰ δικαιώματα, ὡς εἶχεν ἐνασκήσει αὐτὰ ὁ πατὴρ του· ρητέον μάλιστα ὅτι καὶ ὁ πάπας εἶχε συγχαρῇ αὐτὸν ἐπὶ τῇ κατὰ τῶν Σαξόνων νίκῃ του.

§ 187. Ἡ Ἰταλία. Ἐκλογὴ Γρηγορίου τοῦ Ζ'. — Ἐν ἔτει 1073 εἶχεν ἀποθάνει ὁ πάπας Ἀλέξανδρος ὁ Β'. Ἡ γερμανικὴ ἐπιρροὴ ἐν Ἰταλίᾳ καθίσταται ὁσημέραι ὀλιγώτερον αἰσθητὴ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Ἡ ρωμαϊκὴ ἔδρα ἴστατο ἐνταῦθα ἐν τῷ κέντρῳ ὅλων τῶν πολιτικῶν ἐξελίξεων καὶ ἀγώνων, ἡ δὲ ἐπιρροὴ αὐτῆς ἐξησκεῖτο πρὸς πάντων. Ὁ Πλδερβάνδης εἶχε διευθύνει τὴν παπικὴν πολιτικὴν ἐπὶ τῶν τελευταίων κυβερνήσεων, εἶχε δὲ ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ τὴν ἀρίστην τῶν θέσεων διὰ τὴν σθεναρὰν ὀρξσιν σοβαροῦ ἀνδρός : κατ' ὄνομα δηλ. καὶ κατὰ τύπους ἦτο ὁ δεύτερος, πράγματι ὅμως δὲ ὁ πρῶτος. Εἶχε φθάσει εἰς τὸ πεντηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του· ἀνὴρ οὐχὶ καλῆς ἐξωτερικῆς παραστάσεως, μικρὸς τὸ σῶμα, υἱὸς ἀσήμεων γονέων — ὁ πατὴρ αὐτοῦ, χωρικός, εἶχε μικρὸν κτῆμα πλησίον τουσκικῆς πολίχνης — εἶχεν ἔλθει διὰ τῆς προστασίας θεοῦ του ἐκ μητρὸς εἰς τὸ ρωμαϊκὸν μοναστήριον, ὅπου ἐπεκράτουν αἱ κλουνιακαὶ ἰδέαι, δὲ ἔμεινε μοναχὸς καὶ ὅτε ἀκόμη εἶχε γνωρίσει τὸν κόσμον καθ' ὅλας τὰς σχέσεις αὐτοῦ καὶ καθ' ὅλας τὰς καταστάσεις καὶ πρόσωπα.

Εἰσελθὼν ἅπαζ εἰς τὰ πράγματα προήχθη ταχέως. Γρηγόριος ὁ Ζ'. ἤδη παρεῖχεν αὐτῷ ἀπεριόριστον ἐμπιστοσύνην ἢ δὲ ἐργατικότης αὐτοῦ ἀπεδείχθη ἴση πρὸς τὴν ἐπιδεξιότητά του· μετὰ τῶν μεγάλων καὶ πολυσχιδῶν ἰδανικῶν ἀπόψεων συνεδύαζεν οὗτος πρακτικὸν πνεῦμα περὶ τὰ καθ' ἕκαστα, τὰ πεζά, τὰ οἰκονομολογικὰ λόγου χάριν, καὶ διὰ τοῦ σπανίου τούτου παρὰ τοῖς ἀνθρώποις συνδυασμοῦ φαινομενικῶς ἀντιθέτων ἰδιοτήτων, ὅστις ὅμως εἶναι ἀκριβῶς τὸ μυστήριον τοῦ ἀνθρωπίνου μεγαλείου ὑπέταξεν ὑφ' ἑαυτὸν τοὺς μᾶλλον διαφορωτέρους τῶν ἀνθρώπων. Ἀνέπτυσσε τὴν μεγαλοπρέπειαν ὑψηλῆς ἐκκλησιαστικῆς θέσεως, ὅπου ἦτο ἀναγκαῖον· ὁ ἀσκητικῶς αὐστηρὸς Πέτρος Δαμιανὸς μετ' ἐκπλήξεως παρετήρησε τοῦτο, δὲν ἀπετόλμησεν ὅμως νὰ προβῇ εἰς ἀντίρρησιν τινα· καὶ αὐτός, ὡς πάντες, παρεδόθη ἡττημένος καὶ αἰχμάλωτος εἰς τὸ ὑπέροχον πνεῦμα. Καὶ δικαίως· ἡ φιλοδοξία τοῦ Γρηγορίου δὲν ἀπέβλεπεν εἰς τὰ ἐξωτερικά, φαινομενικά, ἦτο ἡ δεδικαιολογημένη, ἡ φυσικὴ, δύναται τις νὰ εἴπῃ, καὶ ἀναγκαῖα φιλοδοξία τοῦ ἀξίου ἀνδρός, ἵνα διαθέσῃ τὰς δυνάμεις αὐτοῦ πρὸς ὑπηρεσίαν μιᾶς βαθείας πεποιθήσεως, ὑπὲρ ὑποθέσεως, ἣτις, ὡς συμβαίνει εἰς πάντας τοὺς ἔχοντας μέγα προορισμόν, συνεχωνεύθη εἰς ἓν, ἄκοντος αὐτοῦ, μετὰ τοῦ προσώπου του. Ἡ δὲ ὑπόθεσις αὕτη ἦτο ἡ ἰδία

τῆς ἐκκλησίας, ἥτις διὰ τὸ τέκνον τῆς ἐποχῆς του, διὰ τὸν Ἰταλὸν ἐκείνον, δὲν ἤτό τι τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ πραγματοποιηθῇ ἐν ἀπωτάτῳ μέλλοντι σὺν τῇ παρόδῳ τῶν αἰώνων διὰ βραδείας προόδου ἀλλὰ ἔτοιμόν τι καὶ πραγματικόν, τὸ ὁποῖον ἔφερεν ἐν ἑαυτῷ τὸ δίκαιόν του, καὶ δὴ δίκαιον ὑπέρτερον παντὸς ἄλλου, ἀπόλυτον, ἀναντίρρητον, θεῖον.

Εἶναι λίαν πιθανόν ὅτι δὲν ἐπαφθλαμία τὸ παπικὸν ἀξίωμα, ὅτι προετίμα τὴν διατήρησιν τῆς πλεονεκτικῆς θέσεως τοῦ πρώτου θεράποντος ὑπὸ τὸν πάπαν, οὐ ἐδέσποζεν· ἀλλὰ πρὶν ἔτι δυνηθῶσι νὰ συνέλθωσιν οἱ καρδινάλιοι πρὸς ὀρισμὸν τοῦ νέου πάπα, πλῆθος λαοῦ θορυβοῦντος προέλαβε τὴν ἀπόφασιν αὐτῶν, ἀναφωνοῦν τὸ ὄνομα τοῦ Ἰλδεβράνδου· ὥφειλε δ' οὗτος νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὴν θέλησιν τοῦ λαοῦ. Ἡ ἐπακολουθήσασα ἐκλογή ὑπὸ τῶν καρδινάλιων ἦτο πλέον ἀπλοῦς τύπος. Ὁ Ἰλδεβράνδης μετ' εὐλαθείας πρὸς τὸν εὐεργέτην αὐτοῦ Γρηγόριον τὸν Σ', τιμώσης αὐτόν, διότι ἦτο ἀκριβῶς ἀνακολουθία πρὸς τὰς ἄκρας ἀντισιμωνιακὰς ιδέας του, τὸ ὄνομα Γρηγορίου τοῦ Ζ' (1073).

§ 188. Γρηγόριος καὶ Ἑρρίκος. — Ἡ ἐκλογή ἐνεποίησε μεγάλην αἰσθησιν. Πάντες ἐγνώριζον τί εἶχον νὰ περιμένωσιν παρὰ τοῦ νέου πάπα· διὰ τοῦτο ἄλλοι μὲν ἀνησύχησαν σφόδρα διὰ τὴν ἐκλογήν. ἄλλοι δὲ ἀπεδέχθησαν αὐτὴν μετ' ἄλλου ἐνθουσιασμοῦ. Ὁ νέος πάπας δὲν ἔσπευδεν νὰ ὀρίσῃ μετ' ἀκριθείας τὰς σχέσεις αὐτοῦ πρὸς τὸν Γερμανὸν αὐτοκράτορα, πρεσβεία τις πρὸς τὴν γερμανικὴν αὐλὴν ἐμελλε κατόπιν νὰ δώσῃ τὰς ἀναγκαίας ἐξηγήσεις· ἡ δὲ κατάστασις τῶν πραγμάτων ἠνάγκαζεν ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον τὸν βασιλέα Ἑρρίκον νὰ προσφέρηται φιλικῶς πρὸς τὸν ἀντιπρόσωπον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ιδέας, ἀφοῦ τὴν ιδέαν ταύτην μετεχειρίζετο ὡς ὄπλον κατὰ τῶν Σιζώνων ἐπαναστατῶν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐστειρώθη ὁ Γρηγόριος ἐν Ρώμῃ καὶ ἐν Ἰταλίᾳ, καὶ προέβη κατὰ τρόπον αὐστηρότατον κατὰ τῆς σιμωνίας καὶ τοῦ γάμου τῶν ἱερέων. Ἐν τινι δὲ συνόδῳ, συγκροτηθείσῃ ἐν Ρώμῃ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1075, ἐψηφίσθησαν ἐκ νέου ἀλλὰ μετ' αὐστηροτέρων διατάξεων τὰ προγενέστερα ψηφίσματα, ἐνταῦθα δὲ τὸ πρῶτον προσέκρουσεν ὁ πάπας πρὸς τὸ συμφέρον καὶ τὴν σφαῖραν τῆς ἐξουσίας τοῦ βασιλέως, ἀνακηρύξας ὡς ἀφωρισμένους πέντε ἐκ τῶν βασιλικῶν συμβούλων, ἐφ' ὅσον ἐντὸς τῆς ταχθείσης βραχείας προθεσμίας δὲν θὰ ἤρχοντο εἰς Ρώμην πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς ἐκκλησίας

διὰ τὸ διαπραχθὲν ὑπ' αὐτῶν ἔγκλημα τῆς σιμωνίας. Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖον καθίστα μέγαν τὸν ἄνθρωπον τοῦτον καὶ εἰς πολλὰς περιστάσεις ἐξησφάλιζεν αὐτῷ τὴν ἐπιτυχίαν, ἦτο ὅτι ἐν οἷς θέμασιν ἡσθάνετο ἑαυτὸν καθαρὸν καὶ ὁψογον ἐνήργει μετὰ τυφλοῦ ὅλως θάρρους. Καθαίρεσεις καὶ ἀπειλαί, ποιναὶ καὶ ἀπολύσεις ἀπὸ θέσεων ἐσφενδονίζοντο καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις.

Ἀλλὰ τὸ ἀποτελεσματικώτερον τῶν μέτρων τῶν ληφθέντων ἐν τῇ συνόδῳ ταύτῃ ἦτο ἐκεῖνο, διὰ τοῦ ὁποῖου ἡ σιμωνία ἐπλήσσετο κατὰ ρίζης, ἀπηγορεύθη δηλαδὴ εἰς τοὺς κληρικοὺς νὰ λαμβάνωσιν ἐν γένει οἷον δῆποτε ἐκκλησιαστικὸν ἀξίωμα ἐκ τῶν χειρῶν ἐνὸς λαϊκοῦ, ἐξ ἑαυτοῦ δὲ ἀπηγορεύετο καὶ εἰς τὸν κοσμικὸν ἄρχοντα, τὸν ἀποτολμῶντα νὰ δώσῃ τοιοῦτο ἀξίωμα εἰς κληρικόν, πᾶσα συνάφεια πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, μίχρι τῆς ἀποκηρύξεως τοῦ διαπραχθέντος ἀόρκου.

§ 189. Ἡ περὶ περιβολῆς ἔρις. Λατερανικὰ ψηφίσματα. — Ἀπέβλεπε δὲ τοῦτο εἰς τὴν λεγομένην περιβολήν (Investitur). Ὁ βασιλεὺς κατὰ τὰ παλαιόθεν κρατοῦντα ἔδιδεν εἰς τὸν ὑπ' αὐτοῦ διοριζόμενον ἢ ὅπως δῆποτε ἐκλεγόμενον καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἐγκρινόμενον ἡγούμενον ἢ ἐπίσκοπον ἓνα δακτύλιον ἢ μίαν ράβδον: ἐνεκαθίστα δὲ αὐτὸν οὕτω εἰς τὰ τιμάρια τὰ ὅποια ἦσαν συνδεδεμένα μετὰ τῆς ἐπισκοπῆς ἢ τῆς ἡγουμενίας, καὶ ἐδέχετο ἔπειτα ὑπὸ τοῦ οὕτω προικοδοτηθέντος τὸν ἄρχοντα τοῦ τιμαριώτου. Ἄρα ἄνευ τῆς περιβολῆς ταύτης δὲν ἦτο δυνατὴ ἡ πραγματικὴ ἀνάληψις τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἀξιώματος, ἐνῷ ἦτο τοῦτο δυνατόν διὰ μόνου τοῦ διορισμοῦ τοῦ βασιλέως ἄνευ κυρίως ἐκλογῆς, δυναμένης ἄλλως εὐκόλως νὰ ἐπικολουθήσῃ. Τὸ διάθημα εἰς ὃ προέβη ὁ νῦν Γρηγόριος περιεῖχεν ἐαυτῷ τεραστίαν ἐπανάστασιν καὶ ἀληθῶς κατὰ τι τὸ ἀδύνατον. Οὔτε οἱ κοσμικοὶ ἄρχοντες ἠδύναντο νὰ παραιτηθῶσι τοῦ δικαιώματος τοῦ νὰ συνδέωσι τὴν μεταδίδοσιν τοῦ τιμαρίου μετὰ τοῦ ὄρκου ἐφ' οὗ ἐστηρίζετο ἡ ἰδιὰ αὐτῶν θέσις — οὔτε ἡ ἐκκλησία ἦτο εἰς θέσιν νὰ παραιτηθῇ τῶν τιμαριωτικῶν κτήσεων αἵτινες παλαιόθεν συνεδέοντο μετὰ τῶν ἐκκλησιαστικῶν θέσεων τῶν ἐπίσκοπων, τῶν ἡγουμενιῶν. Καὶ δὲν ἐπρόκειτο δὲ περὶ τοῦ τελευταίου τούτου· ὁ Γρηγόριος ἤθελε κυρίως νὰ καθιερώσῃ τὴν ἀρχὴν ἀπολύτου ἀνεξαρτησίας τῶν κληρικῶν ἀπὸ πάσης κοσμικῆς ἐξουσίας· ἐὰν ἡ ἀρχὴ αὕτη ἀνεγνωρίζετο, θὰ ἐφάνετο ἀναμφιβόλως πολὺ πρόθυμος, ὥς ἔπραξε καὶ προηγουμένως, νὰ διευκολύνῃ ἐν

τοῖς καθ' ἕκαστα τοῦ πραγματικοῦ βίου τὰς ἀνάγκας τῆς πραγματικότητος ταύτης. Καὶ νῦν δὲ δὲν ἐπεδίωξε τὴν ἄμεσον ἐφαρμογὴν τοῦ ψηφίσματος· ἐξεφράσθη, ὡς λέγεται, ὅτι ἤθελε νὰ συνεννοηθῇ περὶ τούτου μετὰ τοῦ Ἑρρίκου.

§ 190. Ρῆξις πρὸς τὸν βασιλέα Ἑρρίκον 1075.
— Ἄλλ' αἱ ἀποφάσεις αὗται ἐξήγειραν πάντας τοὺς πολεμίους τῆς

Περίβολὴ ἐπισκόπου ὑπὸ τοῦ βασιλέως.
(Ἐκ κώδικος (βιογραφίας ἁγίου τοῦ Ι' αἰῶνος.)
Ἐν τῇ ἐν Σαίντ Ὁμέρ βιβλιοθήκῃ.

μεταρρυθμιστικῆς ταύτης θυέλλης, ἐν Λομβαρδίᾳ καὶ ἐν Γερμανίᾳ. Ἐν Μ ε δ ι ο λ ά ν φ ἐφρονεῦθη ἐν τινι ταρχῇ ὁ ἀρχηγὸς τῆς παπικῆς μερίδος, οἱ περισσότεροι δὲ τῶν ἐπισκόπων τῆς Λομβαρδίας ἐτάχθησαν περὶ τὴν σημαίαν τοῦ Ἁγίου Ἀμβροσίου ἐν κεκηρυγμένη ἀντιπολιτεύσει κατὰ τῆς Ρώμης. Καὶ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ Ρώμῃ ἤναψεν ἡ πυρκαϊὰ τῆς ἐπαναστάσεως. Κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς Ἀναστάσεως τοῦ 1075 ὁ ἀρχηγὸς τῆς τουσκουλανικῆς μερίδος, Κήγκιος (Cencias) ἐπετέθη κατὰ τοῦ Γρηγορίου κατὰ τὴν ὥραν τῆς λειτουργίας. Ὁ Κήγκιος ἔσυρεν αὐτόν, διὰ τοῦ στίφους τῶν ἀνδρῶν μεθ' ὧν εἶχεν εἰσβάλει εἰς τὸν ναόν, εἰς

τὸν πύργον αὐτοῦ ἐγγὺς τοῦ Πανθέου. Πάρτυτα ὁμοῦς συνηθροίσθη τὸ πλῆθος, ταραχθὲν ἐκ τῆς διαδόσεως, ὅτι ὁ Γρηγόριος, ὅστις πάντως ἐν τῇ ἀγρίᾳ ταραχῇ ἔλαβε μίαν πληγὴν, ἐφρονεύθη : ἠλευθέρωσε δὲ αὐτὸν ἐκ τοῦ πύργου διὰ τῆς βίας, ὁ δὲ Κήγκιος ἐδραπέτευσεν.

Κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον ἐπηκολυύθησε καὶ ἡ ρῆξις πρὸς τὸν βασιλέα. Ὁ Ἑρρίκος δὲν ἔδωκε ποσῶς προσοχὴν εἰς τὸν κατὰ τῶν συμβούλων του κηρυχθέντα ἀφορισμὸν, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς περιβολῆς τῶν κληρικῶν ὑπὸ λαϊκοῦ· καίπερ δὲ φρόνιμος, ὑπερετίμα τὴν ἰδίαν δύναμιν καὶ ὑπετίμα τὴν παπικὴν εἰς ἄκρον· ἐν τοσοῦτῳ οὐδὲν εἶχε συμβῆ τὸ δυνάμενον ν' ἀποκλείσῃ τὴν ἐλπίδα τῆς συνεννοήσεως, ἡ δὲ μετὰξὺ Γρηγορίου καὶ Ἑρρίκου ἀλληλογραφία ἦτο μᾶλλον φιλική. Νῦν ὁμοῦς ἔδωκεν ὁ πάπας εἰς τοὺς πρέσβεις οὗς ἔπεμπε κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1075 εἰς τὴν βασιλικὴν αὐλὴν γον, μετ' ἐπιστολῆς σχετικῶς μετριοπαθῶς γεγραμμένης, καὶ τὴν ἐντολὴν νὰ ἐπιτιμήσωσι ρητῶς τὸν ἀντεκκλησιαστικὸν βίον τοῦ βασιλέως, ν' ἀπαιτήσωσιν ἐκ νέου τὸν ἀπὸ τῶν ἀφωρισμένων χωρισμὸν του, καὶ νὰ τάξωσιν αὐτῷ ποιὰν τινα προθεσίαν πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἀπαιτήσεων τῆς ἐκκλησίας, ἐπὶ ἀπειλῇ ὅτι ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει θὰ ἀπεκλείετο καὶ αὐτὸς ἀπὸ τῆς κοινωνίας τῶν πιστῶν.

Ὁ βασιλεὺς, ἀνὴρ νέος, εὐαίσθητος, ἐμπεφορημένος ὑπὸ τοῦ συναισθήματος ὑπερηφανίας ἐπὶ τῷ προσφάτῳ θριάμβῳ αὐτοῦ κατὰ τῆς ἐξόχως ἐπικινδύνου ἐπαναστάσεως τῶν ἡγεμόνων, ἐξωργίσθη σφόδρα, καίτοι δὲ ἔως τότε δὲν εἶχε φανῇ ἀποκρούων τὰς ἀναμορφωτικὰς ἰδέας, νῦν ἐρρίφθη παραχρῆμα εἰς τὸ ἀντίθετον στρατόπεδον. Οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ πάπα ἀπεπέμφθησαν ἀμέσως ἀπὸ τοῦ ἐν Γοσλάρ ἀνακτόρου, πάραυτα δὲ οἱ βασιλικοὶ ἀγγελιαφόροι ἐπορεύθησαν καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις, καὶ ἐκλήθησαν οἱ ἐπίσκοποι καὶ ἡγούμενοι εἰς ἐθνικὴν σύνοδον ἐν Βορματία, ἣτις καὶ ἤρχισε πράγματι τὰς ἐργασίας τῆς κατὰ τὸν αὐτὸν μῆνα, τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1076 ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ τῆς πόλεως. Αἱ κοιναὶ καὶ γελοῖαι αἰτιάσεις καὶ συκοφαντίαι δὲν ἔλειψαν· διὰ τοῦ χονδροειδοῦς δὲ τούτου ὅπλου διεξήγετο ἐκατέρωθεν ὁ ἀγὼν. Βασιμωτέρα ἦτο ἡ κατηγορία, ὅτι ἡ ἐκλογή τοῦ Γρηγορίου ἐγένετο ἐναντίον τῶν κανόνων καὶ τοῦ δικαίου. Τούτου ἕνεκα δὲν ἀνεγνωρίζετο πλέον ὡς πάπας· ὀλίγοι δὲ μόνον ἐδίσταζον ὡς πρὸς τὴν ἀπόφασιν ταύτην· οἱ πλεῖστοι ὑπέγραψαν. Ἡ βασιλικὴ ἐπι-

στολή δι' ἧς ἐκοινοποιεῖτο, ἡ ἀπόφασις αὕτη ἔφερε τὴν ἐπιγραφὴν : « Ἐρρίκος οὐχὶ διὰ σφετερισμοῦ, ἀλλὰ διὰ θείου διορισμοῦ βασιλεὺς, πρὸς τὸν Ἰλδεθράνδην, οὐχὶ πλέον πάπαν ἀλλὰ ψευδομοναχόν » — κατέληγε δὲ ὡς ἐξῆς : « Ἐγώ, Ἐρρίκος ἐλέω Θεοῦ μεθ' ὧν τῶν ἡμετέρων ἐπισκόπων λέγω, κατάβα κάτω, κατάβα κάτω ».

§ 191, Ἀφορισμὸς τοῦ βασιλέως. — Ἦτο τῷ ὄντι λίαν παράτολμον τὸ διάδημα τοῦ Γρηγορίου ἀπέναντι τῆς θέσεως τῆς μεγίστης πλειονοψηφίας τοῦ γερμανικοῦ κλήρου· οἱ τῆς Λομβαρδίας ἐπίσκοποι συνελθόντες εἰς σύνοδον ἐν Πλακεντία προσεχώρησαν εἰς τὰς ἀποφάσεις τῆς συνόδου τῆς Βορματίας. Ἄλλ' ἦτο διάδημα τὸ ὅποιον ἄπαξ γενόμενον, δὲν ἠδύνατο νὰ ἀναχαιτισθῇ, ὁ δὲ Γρηγόριος ὁ Ζ' ἦτο ἀποφασισμένος νὰ διανύσῃ ὅλην τὴν ὁδόν. Ἡ συνήθης σύνοδος τῶν νηστειῶν εἶχε συνέλθει κατὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1075 ἐν Λατερανῷ. Οἱ βασιλικοὶ ἀπεσταλμένοι ἔφθασαν κομίζοντες τὴν ἐπιστολὴν τοῦ βασιλέως καὶ τὴν τῶν ἐπισκόπων : ὁ προϊστάμενος αὐτῶν εἶχε τὴν τόλμην νὰ θέλῃ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἐντολὴν του ἐν τῷ μέσῳ τῆς συνελεύσεως — ἦσαν δὲ ἐν αὐτῇ ἐπίσκοποι ἐκ τῆς μέσης καὶ μεσημβρινῆς Ἰταλίας, ἐκ Βουργουνδίας καὶ Γαλλίας. Θὰ ἐφρονεύετο δὲ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ θορύβου, ὃν εἶχε προκαλέσει, ἂν μὴ ἐπροστάτευεν αὐτὸν αὐτὸς ὁ πάπας.

Τὴν ἐπαύριον ὁ Γρηγόριος κατέφερε τὸ κτύπημά του. Ὑπὸ τύπον προσευχῆς πρὸς τὸν Ἀπόστολον Πέτρον ἀπέκλεισε τὸν βασιλέα Ἐρρίκον ἀπὸ τῆς κοινωνίας τῆς ἐκκλησίας, ἀπηγόρευεν αὐτῷ τὴν αὐτοκρατορικὴν κυβέρνησιν ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ, καὶ δυνάμει τῆς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δοθείσης εἰς τὸν Ἀπόστολον Πέτρον ἐξουσίας τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν ἀπέλυσε πάντας τοὺς χριστιανούς τῶν δεσμῶν τοῦ ὁσθέντος πρὸς αὐτὸν ὄρκου. Κατέληξε δὲ διὰ τῶν λόγων ἐκείνων τῆς γραφῆς (Ματθαῖος 16, 18) : « Σὺ εἰ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν καὶ πύλαι ᾗτου οὐ κατισχύουσιν αὐτῆς », λόγων τῶν ὁποίων τὴν ἀπλὴν καὶ ἀρχικὴν ἔννοιαν οὐδεὶς πλέον ἤθελε νὰ ἐννοήσῃ καὶ οἵτινες ἐνταῦθα, ἐν τῷ στόματι ἀνδρὸς θαρραλέου καὶ ἐν τοσοῦτον ἐπισήμῳ καὶ σοβαρωτάτῃ περιστάσει δεικνύουσι τὸ κορύφωμα τῆς μεγαλειτέρας ὑπερβασίας, δυνάμει τῆς ὁποίας ἡ ἀνωτάτῃ ἐπὶ τῆς γῆς ἀρχή, ἡ κυρία καὶ μόνη κυριαρχία καὶ ἀπεριόριστος κρίσις εἰς ἓνα μόνον ἄνθρωπον ἡρμοζεν, ἐν τῷ ὑπόλοιπῳ

ὁ κόσμος κατὰ παιδαριώδη θεωρίαν ἢ δυνάμει φράσεως ἐστερημένης ἐννοίας ἐνόμιζεν ὅτι ἔβλεπε τὸν «ἀντιπρόσωπον τοῦ Χριστοῦ» ἢ τὸν «Ἐπίτροπον τοῦ Θεοῦ».

Ἡ ἀπόφασις ἣτις πράγματι ἐπέβαλλε τὸν ἀφορισμόν, δι' οὗ μέχρι τοῦδε ἡπειλήθησαν ἄλλοι ἡγεμόνες, εἰς τὸν πρῶτον ἐξ αὐτῶν, ἐγνωστοποιήθη διὰ πχπικῆς ἐπιστολῆς πρὸς τὰς ἀπανταχοῦ δυνάμεις. Ἦτο κτύπημα ἐκ τοῦ ὁποίου ὅλος ὁ κόσμος κατελήφθη ὑπὸ τρόμου. Ἀγὼν περὶ ζωῆς καὶ θανάτου ἤρξατο μεταξύ τῶν δύο ὑπερτάτων ἐξουσιῶν, ὅσον δὲ ὀλίγον καὶ ἂν ἐσήμαινεν ἐν συνόλῳ ἡ πίστις καὶ ἡ εὐσυνειδησία παρὰ τοῖς ἀνθρώποις τῶν χρόνων ἐκείνων, ἐν τούτοις πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ ἐνταῦθα ἐκραγεῖσα σύγκρουσις ἐκλόνισε βαθύτατα οὐχὶ ὀλίγας ψυχάς. Διότι ποία πλέον νομικὴ σχέσις ἡδύνατο νὰ εἶναι στερεὰ ἐν τῷ κόσμῳ, ἀφοῦ ἦτο ἀνίσχυρος ὁ εἰς τὸν βασιλέα δοθεὶς ὄρκος τοῦ τιμαριώτου καὶ τοῦ ὑπηκόου ;

§ 192. **Καθαίρεσις τοῦ πάπα.** — Ὁ βασιλεὺς εὗρίσκετο ἐν Οὐτρέχτῃ, ὅτε ἔμαθε τὰς ἀποφάσεις τῆς συνόδου· ἐθεώρει ἑαυτὸν νικητὴν, ὅτε ἐπέπυχε τὴν ἐπιψήφισιν τῶν ἀποφάσεων τῆς συνόδου τῆς Βορματίας καὶ ἠθέλησε νὰ ἐπωφεληθῇ τὴν νίκην αὐτοῦ κατὰ τῆς σαξωνικῆς ἐπαναστάσεως. Κατελήφθη δὲ ὑπὸ μεγίστης ὀρμῆς, καὶ εὗρέθη πάραυτα ἐπίσκοπος—ἀκριβῶς ὁ τῆς Οὐτρέχτης Γουλιέλμος—ὅστις ἀπήγγειλε τὸ ἀνάθεμα κατὰ τοῦ Ἰδεθράνδου ἔπρεπεν ὅμως νὰ γείνη τοῦτο καὶ τυπικώτερον ἀκόμη διὰ συνόδου, ἣτις καὶ συνεκλήθη ἐντὸς ἐγγυτάτης διορίας νὰ συνέλθῃ εἰς Βορματίαν· ταχέως δὲ ἔμαθον οἱ ἐν Γερμανίᾳ ὅτι εἰς τὸ κατὰ τοῦ Ἰδεθράνδου ἀνάθεμά των ἀνταπεκρίθη ἕτερον ἐν Πάβιᾳ κηρυχθὲν ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων τῆς Λουθαριώτικης.

Ἄλλ' ὁ Γρηγόριος ἐγίνωσκε τὸν κόσμον καὶ τὴν δυνάμιν αὐτοῦ κάλλιον ἢ ὁ βασιλεὺς τὴν ἰδικήν του. Δὲν παρεῖδε τὴν ἀνάγκην νὰ ἐνισχύσῃ τὴν πολιτικὴν θέσιν του συμφώνως πρὸς τὸν ἐπικείμενον χαλεπὸν ἐνοπλὸν ἀγῶνα· περὶ τῶν συμπαθειῶν τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ ἦτο ἥδη βέβαιος εἶχε δὲ παράσχει ἥδη εἰς αὐτὸν εὐπρόσδεκτον θέαμα διὰ τῆς κακοποιήσεως τῶν ἀπεσταλμένων τοῦ βασιλέως. Μετὰ τοῦ Ροβέρτου δὲ Γουισκάρδου καὶ τῶν Νορμανδῶν, πρὸς τοὺς ὁποίους εἶχον ἐπέλθει παντοειδῆς διαφωνία, προσεπάθει νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν συνεννόησιν ἀπεριορίστως δὲ ἀσφαλῆς στήριγμα ἐγγύτατα αὐτοῦ εὗρεν

ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τῆς μαρκιωνίδος τῆς Τουσκίας Ματθίλδης, ἥς ὅλη ἡ φιλοδοξία ἀπέβλεπεν εἰς τὸ νὰ εἶναι θεραπαινὶς τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου. Ἀλλὰ καὶ ἐν Γερμανίᾳ εἶχεν ὁ Γρηγόριος συμμάχους, ἐγνώριζε δὲ τοῦτο δεόντως. Αἱ κλουνιακαὶ ἀρχαὶ διεδίδοντο καὶ εἰς τὴν χώραν ταύτην ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον· ἔνιοι τῶν ἐπισκόπων αὐτῆς ἐταλάντευθησαν ἀμέσως, οἱ μὲν ἐκ πραγματικῆς ἐσωτερικῆς κλίσεως πρὸς τὰ παπικὰ αἰσθήματα, οἱ δὲ ἐξ ὑπολογισμοῦ ἢ διότι ὁ ἀντίπαλός των ἦτο βασιλόφρων—ἄλλοι πάλιν ἐπεφυλάσσοντο καὶ ἀνέμενον, ἄλλ' ἐν τέλει προσήρχοντο καὶ αὐτοί· ἐξαίρετικῶς δὲ οἱ μοναχοὶ ἦσαν σχεδὸν πάντες παπόφρονες, διότι ὑπερ τῆς ἰδίας αὐτῶν ιδέας ἐμάχετο ὁ Γρηγόριος· μάλιστα ὅμως ἡδύνατο ὁ πάπας νὰ βασισθῇ ἂν μὴ ἀναφανδὸν ἀλλ' ἀσφαλῶς ἐπὶ τῶν αἰσθημάτων ἅτινα ἐπεκράτουν παρὰ τοῖς ἡγεμόσι.

Τοῦτο δὲ κατεδείχθη παραχρῆμα· εἰς τὴν ἐν Βορματία σύνοδον τόνον ὀλίγοι προσήλθον, ὥστε ἀπεφασίσθη ν' ἀναβληθῇ ἡ λήψις τῶν ἐσχάτων μέτρων ἐν νέᾳ συνόδῳ συγκλητέᾳ ἐν Μογουντία. Ὁ τῶν Μετῶν (Metz) ἐπίσκοπος Ἑρμάνος μετέστη ἤδη ἀναφανδὸν εἰς τὸ κόμμα τοῦ Γρηγορίου καὶ ἀπέλυσε τοὺς Σάξωνας εὐπατρίδας, οἵτινες εἶχον παραδοθῇ αὐτῷ πρὸς φυλάκισιν μετὰ τὴν τελευταίαν καταστροφὴν, ἐν Σαξωνίᾳ δὲ ἐξεργάγη καὶ πάλιν ἡ πυρκαϊὰ τῆς ἐπαναστάσεως· καίτοι δὲ ἡ ἐν Μογουντία σύνοδος, εἰς ἣν ὅπωςδῆποτε περισσότεροι προσήλθον κληρικοὶ, ἀπήγγειλε τὸν ἀφορισμὸν τοῦ Γρηγορίου, ἐν τούτοις ὁ Ἑρρίκος ἐθεώρησεν ἀναγκαῖον ν' ἀπολύσῃ καὶ ὁ ἴδιος τοὺς ἐκ τῆς τελευταίας ἐπαναστάσεως φυλακισμένους ἔτι μεγιστᾶνας. Μικρὸν ὅμως ὠφέλησεν ὁ ὅρκος ὃν ἔλαβε παρ' αὐτῶν, ἀφοῦ ἡ κατὰ τοῦ βασιλέως ἐπιπορκία ἡδύνατο νῦν νὰ θεωρηθῇ ὡς ὑπακοὴ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐπομένως ὡς ἔργον ἀξιεπαινον.

§ 193. Συνωμοσία ἡγεμόνων. Δίαιτα ἐν Τριβούροις. 1076.—Κατὰ τὸ αὐτὸ ἤδη ἔτος 1076 τὰ πράγματα ἔλαβον ὅλως δυσμενῆ διὰ τὸν βασιλέα τροπὴν. Ἐνῷ δηλ. οὗτος ἐπεχειρεῖ ἀτυχῇ κατὰ τῶν Σαξόνων ἐκστρατεῖαν, συνεφώνησαν οἱ ἐν τῇ ἄνω Γερμανίᾳ ἐχθροὶ του καὶ συνεμάχησαν μετὰ τοῦ πάπα, ὅστις ἔδωκεν ἤδη τὸ δεῖγμα τῆς μετριοπαθείας καὶ ἐπωφελήθη τῶν πλεονεκτημάτων τῆς ἐκκλησιαστικῆς θέσεώς του. Οἱ δοῦκες τῆς Σουηβίας, τῆς Βαυαρίας καὶ τῆς Καρινθίας καὶ ἱεανοὶ ἄλλοι ἡγεμόνες καὶ ἐπί-

σκοποι συνήλθον ἐν Οὐλμῃ καὶ συνεκάλεσαν διὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους γενικὴν συνέλευσιν τῶν ἡγεμόνων εἰς Τριβούρις, πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς εἰρήνης τοῦ κράτους καὶ τῆς ἐκκλησίας. Εἰς τὴν συνέλευσιν ταύτην προσήλθον πολλοί, ἐπλεονάζον δὲ οἱ ἐχθροὶ τοῦ βασιλέως, οἵτινες μετὰ τινος πεισμοσύνης ἐδειξαν τὰ φιλοπαπικὰ αἰσθηματὰ των, ὅσον ἦτο δυνατόν· ἐπεδίωκον δὲ οὗτοι, ὡς ἦτο πρὸ πολλοῦ γνωστόν, τὴν καθαίρεσιν τοῦ βασιλέως. Ἄλλ' ἢ πραγματοποιήσις τούτου δὲν ἦτο τόσο ἐύκολος. Ὁ βασιλεὺς αὐτοπροσώπως παρέστη μετὰ πολεμικῆς δυνάμεως ἐπὶ τῆς ἄλλης, τῆς ἀριστερᾶς, ὁχθῆς τοῦ Ρήνου· ἦτο ὅμως ἀποτεθαρρημένος, καὶ ἀπεδέχετο προθύμως πᾶσαν ἐγγύησιν μελλούσης βελτιώσεως. Πλὴν τούτου τοιαύτη τραχεῖα συμπεριφορὰ ἐκ μέρους τῆς συνελεύσεως θ' ἀπέβαινε ἐπικίνδυνος, καὶ ἡ ἀπόφασις τῆς καθαιρέσεως δὲν θὰ ἤρκει, ἀφοῦ ὁ καθηρημένος ἔπρεπε ν' ἀντικατασταθῇ διὰ τῆς ἐκλογῆς νέου, περὶ τούτου δὲ ὡς καὶ περὶ ἄλλων ἀκόμη ζητημάτων δὲν ὑπῆρχεν ὁμοφωνία μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς συνελεύσεως. Εἰς τὸ ἥμισυ τῆς προδοσίας νὰ προβῶσιν οὐδὲν εὐρισκόν τὸ κακὸν, ἀλλὰ πρὸς συντέλεσιν τοῦ ὅλου ἔργου ἔλειπεν εἰς πολλοὺς τὸ ἀπαιτούμενον θάρρος. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ πάπας δὲν ἔσπευδεν. Ὅσον δὲ καὶ ἂν ἐδέσποζεν αὐτοῦ ἡ ἰδέα τῆς ἐκκλησιαστικῆς παντοδυναμίας, ἐν τούτοις συνηθάνετο καὶ τὸ δίκαιον, καὶ ἔπρεπε νὰ βασανίσῃ καλῶς τὸ ζήτημα, ἂν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐφαρμόσῃ τὰς μεγάλας ἰδέας του μετὰ τῶν ἡγεμόνων καὶ ἐπισκόπων ἐκείνων οἵτινες ἐκννοῦντο ἐξ ἰδιοτελείας μόνον καὶ μετὰ βασιλέως ὑπ' αὐτῶν ἐκλελεγμένου, τουτέστι βασιλέως ἀνισχύρου.

§ 194. Οἱ ἡγεμόνες καὶ Γρηγόριος ὁ Ζ'. — Οὕτω τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο ἡμίμετρον μεθ' ὃ εἶχεν ἀναλάβει τὴν μεσολάβησιν ὁ ἡγούμενος τοῦ Κλουνὺ Οὐγων, ὁ πνευματικὸς ἀνάδοχος τοῦ βασιλέως. Ὁ βασιλεὺς ὤφειλε νὰ ἐπιτύχῃ παρὰ τοῦ πάπα τὴν ἀπὸ τοῦ ἀφορισμοῦ λύσιν μέχρι τῆς 22 Φεβρουαρίου τοῦ ἐπομένου ἔτους τὸ βραδύτερον, τούτου δὲ μὴ γινομένου θὰ ἀπέβαλλε διὰ παντός τὸ στέμμα. Τὴν 2αν ὅμως Φεβρουαρίου συνεχλήθη ἐν Αὐγούστῃ διαιτα ἡγεμόνων ἧτις ἐκάλει τὸν πάπαν νὰ ἀποφανθῇ. Αἱ ἀποφάσεις αὗται οὐδὲν ἄλλο ἐσήμανον εἰ μὴ τὴν καθυπόταξιν τοῦ γερμανικοῦ στέμματος ὑπὸ τὴν διαιτητικὴν ἀπόφασιν τοῦ Ρωμαίου ποντίφικος: πᾶσα αὐτοτελὴς κυβερνητικὴ πρᾶξις ἀπηγορεύθη εἰς τὸν βασιλέα, ὡς

καὶ ὁ ἐξωτερικὸς διάκσμος καὶ τὰ ἐμβλήματα τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας μέχρις οὗτου ἐπιτύχη τὴν ἄρσιν τοῦ ἀφορισμοῦ.

§ 195. Τὸ συνυβεβηκὸς τῆς Κανδόσας. 1077 —

Τοῦτο δὲ καὶ ὅχι τὰ ἀμέσως ἐπακολούθησαντα ἦσαν ἡ στιγμή τῆς ἐσχάτης ταπεινώσεως τῆς Γερμανίας: ἐκουσίως, ἄνευ ἀνάγκης καὶ ἐκ λόγων ὡς πρὸς οὐδὲν μὲν τῶν μελῶν τῆς συνελεύσεως ταύτης τῶν ἡγεμόνων, καθαρὸν παρὰ τοῖς πλείστοις δὲ λίαν ἀνομολόγητον ἀνεδείξεν ἡ συνέλευσις τῆς Αὐγούστης τὸν πάπαν διαιτητὴν καὶ κύριον τῶν γερμανικῶν πραγμάτων. Ἦθελον τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ βασιλέως καὶ δὲν ἐτόλμων νὰ πραγματοποιήσωσιν αὐτήν. Ὑπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ τῆς κοσμικῆς ταύτης ἀριστοκρατίας—μάλιστα δὲ ὑπὸ τῆς τελευταίας—προσεφέρθησαν εἰς τὸν Γρηγόριον πολλῶ πλεον ἢ ὅσον ἐπετρέπετο εἰς αὐτὸν νὰ ἐλπίζῃ: ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος τῆς θεωρίας αὐτοῦ, ὅτι ἡ κοσμικὴ ἐξουσία εἶναι ἀπόροια τῆς ἐκκλησιαστικῆς, ὅφ' ἧς ὀδεῖται καὶ ἀνακαλεῖται κατὰ τὴν κρίσιν αὐτῆς, ἠδύνετο νὰ ἵπποτεθῇ ἀμεταποπίστως ἐκεῖ εἰς τὴν Γερμανίαν παριτὴν Αὐγουσταίαν συνέλευσιν. Ἡ σιωπηρὰ προϋπόθεσις τῆς πολιτείας αὐτῶν ἦτο ὅτι ὁ βασιλεὺς δὲν θὰ κατῴρθονε νὰ ἐπιτύχη τὴν ἄρσιν τοῦ ἀφορισμοῦ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐν Αὐγούστη συνελεύσεως.

Ἐν Σπείρα, ὅπου εἶχε ἀποσυρθῇ ὁ Ἑρρίκος, εἶδεν ἑαυτὸν δυσπίστως ἐπαγρυπνούμενον, ὁ δὲ Γρηγόριος προητοιμάζετο τὸ ἐφ' ἑκυτόν διὰ τὸ ταξεῖδιον, ἐνῶ ἀπῆλαυνε ἡ τις ταπεινώσεως οὐκ ὀλίγων ἐκ τῶν ὀπαδῶν τοῦ ἀφωρισμένου βασιλέως, αἵτινες εἶχον διαβῇ τὰς Ἀλπεῖς, ὅπως ἱκετεύσωσιν αὐτὸν αὐτοπροσώπως ὑπὲρ τῆς λύσεως τοῦ ἀφορισμοῦ. Ἐν ἐπιστολῇ δὲ λίαν ὑψηλόφρονι—ὅλαι αἱ ἐπίσημοι πράξεις τοῦ πάπα τούτου φέρουσι τὸν χαρακτῆρα τοῦτον τῆς ὑψηλόφρονος ταπεινοφροσύνης ἢ τῆς ταπεινόφρονος ὑψηλοφροσύνης καὶ μετεβίβασαν αὐτὸν κληρονομικῶς καθ' ὅλην τὴν σειράν τῶν μεταγενεστέρων χρόνων εἰς τὴν παπασύνην—ἀνήγγελλε τὴν προτεχὴ ἄφιξίν του, καὶ εἶχεν ἤδη φθάσει εἰς Μαντούαν, ὅτε ἤκουσεν ὅτι ὁ βασιλεὺς Ἑρρίκος εὗρίσκετο καθ' ὁδὸν ἐρχόμενος εἰς Ἰταλίαν. Ἐσκέφθη δὲ ὅτι βεβαίως δὲν ἔρχεται εἰ μὴ μετὰ ἐχθρικῶν διαθέσεων, ὅτι ἤθελε νὰ ἐκδιᾷσῃ τὴν λύσιν τοῦ ἀφορισμοῦ, καὶ εἶχε δίκαιον οὕτω σκεπτόμενος, ἀφοῦ εἶχε σπεύσει ν' ἀποκρούσῃ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ βασιλέως τοῦ νὰ ἐξαιτησῇται αὐτοπροσώπως τὴν λύσιν ἐν Ρώμῃ. Ἐντρομος δὲ προσέδραμεν εἰς τὸ του-

σκικόν φρούριον, τὸν πύργον τῆς Κανόσας, τὴν ὀχυρωτάτην τῶν ἀκροπόλεων τῆς πιστοτάτης ὁπαδοῦ αὐτοῦ μαρκησίας Ματθίλδης. Καὶ καθ' ὅλην δὲ τὴν Λομβαρδίαν, ὅπου θανασίμως ἐμισεῖτο ὁ Γρηγόριος, πάντες ἐφρόνουν ὅτι ὁ Ἑρρίκος ἤρχετο ἵνα τιμωρήσῃ διὰ τῶν ὀπλων τὴν ὑπερβασίαν τοῦ πάπα.

Ἀλλὰ τὴν φεραν ταύτην ὁ ὀξυδερκής, ὁ πολυπείρος Γρηγόριος, εὗρεν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ εἵκοσι καὶ ἑπταετοῦς βασιλέως τὸν διδάσκαλόν του· εἰς μάτην εἶχον ἐγκλείσει αὐτὸν οἱ φοβούμενοι τὴν φρόνησιν τοῦ ἡγεμόνες διὰ παντοειδῶν ὄρων, ὡς διὰ δικτύου· αὐτὸς διέβλεπε τὴν θεσιν τῶν πραγμάτων καὶ ἡσθάνετο ὅτι θὰ συνετρίβετο ὑπὸ τῆς συνδρώσης συνάμεως τοῦ παπικοῦ ἀφορισμοῦ καὶ τῆς ἐχθρας τῶν ἡγεμόνων καὶ ὅτι ἐν τῇ συνελεύσει τῆς Αὐγούστου τοῦ μῆτος τῶν τελευταίων τούτων θὰ ἠνάγκαζε τὸν πάπαν νὰ ἀποφασίσῃ ἐναντίον αὐτοῦ, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν θὰ ἦτο πρὸς τοῦτο διατεθειμένος. Τὸ ζήτημα λοιπὸν ἦτο νὰ διαλύσῃ τὸν σύνδεσμον τοῦτον τῶν ἐχθρῶν τοῦ καινὰ ματαιώσῃ οὕτω τὴν συνέλευσιν ἐκ ἱνῆν.

Φρόνιμος δὲ καὶ ὀξυδερκής ὢν, ἀπεφάσισε νὰ ἐκβιάσῃ τὴν λύσιν τοῦ ἀφορισμοῦ, ὅχι ὅμως διὰ τῆς βίας τῶν ὀπλων ἀλλὰ διὰ τῆς ἠθικῆς πίεσεως. Μετὰ σθένους δὲ καὶ συνακολουθίας ἀξίων θαυμασμοῦ ἐξετέλεσε τὸ σχέδιον τοῦτο. Ἐδραπέτευσεν λοιπὸν ἐκ Σπείρας, διέβη κατὰ τὸν ἐκτάκτως δριμύν χειμῶνα τοῦ 1076 πρὸς τὸ 1077 μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ Βέρθας, ἧς τὴν ἀξίαν τώρα ἠγνόησε καὶ ἐξετίμησε, καὶ τοῦ τριετοῦς νηπιῦ αὐτῶν, τὰς Ἀλπεῖς, τὸ Κένιον ὄρος (Mont Cenis), καὶ ἔμεινε πιστὸς εἰς τὴν ἀπόφασίν του καὶ ὅτε ἀκόμη ἐπὶ τοῦ λομβαρδικοῦ ἐδάφους ἐτέθησαν εἰς τὴν διάθεσίν του πάντες οἱ ἐχθροὶ τοῦ πάπα, ἐπίσκοποι, κόμητες, καπιᾶνοι, βαλθασόροι. Ὁ Ἑρρίκος ἠκολούθησε τὸν δρόμον του· ὁ πάπας εἶδεν ἑαυτὸν νικηθέντα κατὰ τὸν δόλον, τὰ σχέδια αὐτοῦ παραλυόμενα· δὲν ἠδύνατο ὅμως καὶ νὰ κλείσῃ τὴν ὁδὸν ἐνὸς ἀμαρτωλοῦ ἐρχομένου πρὸς μετάνοιαν· οὕτω ἔφθασεν ὁ βασιλεὺς μετὰ ὀλιγαριθμοῦ ἀκολουθίας πρὸ τοῦ φρουρίου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε μοναστήριον καὶ ναὸς· τρεῖς ἀλλεπαλλήλους ἡμέρας ἐνεφανίσθη ἐν ἱματίῳ μετανοητοῦ ἐν τριχίνῳ ἐπενδύτη, γυμνόπους, πρὸ τῆς πύλης, ζητῶν νὰ ἐπιτραπῇ αὐτῷ ἡ εἰσοδος. Τὴν δευτέραν ἡμέραν ἀπὸ τῆς πρωίας μέχρι τῆς ἐσπέρας ἐνῶ εἰς τὰ ἔνδον ὁ ἡγούμενος τοῦ Κλουνὺ καὶ αὐτῇ ἡ μαρκησία ἐποίουν παραστάσεις εἰς τὸν πάπαν,

ὅστις μετὰ σφοδρὰν ἀντίστασιν μόλις τὴν τρίτην ἡμέραν ὑπέκυψεν εἰς τὴν ἡθικὴν ἀνάγκην. Ἡ πύλη τοῦ ἐσωτερικοῦ κυκλοτεροῦς τοίχου ἠνοίχθη: ὁ πάπας ἐδέχθη τὴν ἐκκλησιαστικὴν μετάνοιαν τοῦ βασιλέως, ἀνεκάλεσε τὸν ἀφορισμόν, καὶ ἔθραυσε τὴν ὅστιαν μετὰ τοῦ εἰς τὸ σῶμα τῆς ἐκκλησίας δεκτοῦ ᾐνομένου, ὃν τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἀπέλυσε μετὰ τῆς ἀποστολικῆς εὐλογίας.

Ὅσους καὶ ἂν ἔθικεν ὁ πάπας ὄρους, ὁ βασιλεὺς ὑπετεχέθη ὅτι καὶ μετὰ τὴν ἀπολύτρωσίν του θὰ ἔμεινε πάντοτε ὑπήκοος καὶ πιστὸς εἰς αὐτόν, καὶ ἂν παρέβαινε τὴν ὑπόσχεσίν του ταύτην, ἡἄρσις τοῦ ἀφορισμοῦ ἔπρεπε νὰ θεωρηθῇ ἄκυρος: πάντα ταῦτα καλύπτουσιν ἀλλὰ δὲν αἴρουν τὴν ἥτταν τοῦ Γρηγορίου. Κατὰ τὴν συνήθη ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἀντίληψιν τῶνπραγμάτων ἡ περίφημος αὐτὴν Κανόσα σκηνὴ θεωρεῖται ὡς ὀσχευατὸς ἐξευτελισμὸς τοῦ βασιλέως — ἡ βαθυτάτη ταπεινώσις τῆς βασιλείας καὶ ὁ ὑψιστος θρίαμβος τῆς παπικῆς ἐξουσίας: ἀλλὰ τὸ γεγονός κατὰ τοσοῦτον μόνον ὑπῆρξε θρίαμβος τοῦ παπισμοῦ, καθ' ὅσον ὁ ἐπιφανέστερος τῶν βασιλέων τοῦ τότε κόσμου, ταπεινωθεὶς πρὸ τῆς ἐκκλησίας ἐκκλησιαστικῆς ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῆς, — ἀνεγνώριζεν ὅτι εἶχεν ἁμαρτήσῃ, ἐτέλει μετάνοιαν κατὰ τοὺς τύπους, οὓς ἀπῆτει ἡ ἐκκλησία, ἐλάμβανε τὴν ἄφισιν τῆς ἁμαρτίας παρὰ τοῦ ἱερέως, οὗ ἔργον ἦτο νὰ διδῇ αὐτὴν εἰς τὸν μετανοῦντα.

Κατὰ τὰ λοιπὰ ὅμως ὁ ἡττημένος τῆς Κανόσας ἦτο ὁ πάπας Γρηγόριος ὁ Ζ'. καὶ νικητὴς ἦτο ὁ βασιλεὺς Ἑρρίκος ὁ Δ'. Ἡ ἐκτέλεσις τῆς μετανοίας οὐδὲν εἶχε καθ' ἑαυτὴν τὸ ἐξευτελιστικόν — διότι τί ἄλλο ἔπραξεν ὁ Ἑρρίκος εἰ μὴ ὅ,τι ἔπραξεν ἄλλοτε ὁ μέγας αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος ἐν Μεδιολάνῳ; — οἱ δὲ Λομβαρδοὶ δὲν ἔφεγον αὐτόν διὰ τὴν πρᾶξιν αὐτὴν καθ' ἑαυτήν, ἀλλὰ διότι ἔπραξε τοῦτο ἐνώπιον τοῦ πάπα τούτου, τοῦ θανασίμου ἐχθροῦ αὐτοῦ. Ἀλλὰ διὰ τῆς ἐκδιασθείσης ἀνακλήσεως τοῦ ἀφορισμοῦ ἐγένετο οὗτος καὶ αὐθις βασιλεὺς — ὁ βασιλεὺς εἰς ὃν ὠφείλετο ὑπακοὴ συμφῶνως πρὸς τὸν δοθέντα ὄρκον καὶ τὸν θεῖον λόγον. Ἡ εἰς Αὐγούσταν ἰδίᾳ συγκληθεῖσα συνέλευσις ἀπέβη νῦν ἄσκοπος, καὶ ὅ,τι καὶ ἂν ᾔθελε νὰ πράξῃ, ὁ πάπας, ἐξῆλθεν οὕτω ἐκ τῆς πνευματικῆς δικαιοδοσίας του, ὥστε τοῦ ἐδάφους ὅπου ἦτο ἀνίκητος καὶ εἰσῆλθεν εἰς ἔδαφος ὅπου δὲν εἶχεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὸ δίκαιον: πρὸ παντὸς ὅμως, σιωπηρῶς ἢ ρητῶς εἶχε διαρρήξῃ τὸ συμβόλαιον ὅπερ συνέδεεν αὐτόν πρὸς τοὺς ἐχ-

θροῦς τοῦ βασιλέως, οἵτινες δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ ἔχωσιν ἐμπιστοσύνην εἰς αὐτόν. Δὲν ἀνθίστατο οὗτος τυχαίως· εἶχε τοὺς λόγους του καὶ ἴσως εἶχε καὶ δίκαιον νὰ θεωρῇ ἀνειλικρινῆ τὴν μετάνοιαν τοῦ Ἑρρίκου· ἡ μετάνοια τοῦ βασιλέως ἦτο ἐξ ἴσου ἀληθής καὶ ἐξ ἴσου ἀναληθής ὅσον καὶ αὐτὴ ἡ θέσις τοῦ Γρηγορίου, ὅστις ἀπαύστως ἀνεμίγνυσεν ἐκκλησιαστικὰ μετὰ κοσμικῶν, καὶ ὅστις ἐνταῦθα ἡττήθη ὑπὸ τοῦ νεαροῦ βασιλέως διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ ὅπλων.

§ 196 **Συνέπειαι παραβασιλεὺς Ροδόλφος.**—Τοῦτο κατεδείχθη πέραντα. Οἱ Λομβαρδοὶ κατ' ἀρχὰς ἦσαν λίαν δυσηρεστημένοι κατὰ τοῦ βασιλέως, καὶ ἔτυχεν οὗτος τῷ ὄντι κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν του κακῆς παρ' αὐτοῖς ὑποδοχῆς. Παρέτεινεν ὅμως ὁ Ἑρρίκος τὴν ἐν τῇ χώρᾳ διαμονὴν του, καὶ ταχέως τὰ αἰσθήματα αὐτῶν μετεβλήθησαν.

Τὸ κόμμα ὅπως τῶν ριζοσπαστικῶν Γερμανῶν ἡγεμόνων ὤφειλε νὰ προσέλθῃ ἀναφανδὸν εἰς τὸν ἀγῶνα. Ἡ εἰρήσις τῆς ἀφέσεως τοῦ Ἑρρίκου ἔπεσεν ὡς κεραυνὸς κατὰ τῆς κεφαλῆς των, ἐξ ἀπροόπτου δὲ καταληφθέντες καὶ ταραχθέντες ἐκ τῆς νέας τροπῆς τῶν πραγμάτων, συνεπλήρωσαν τὴν ἐσχάτην προδοσίαν των, συγκαλέσαντες ἡγεμονικὴν συνέλευσιν ἐν Φόρχεϊμ, εἰς ἣν εἶνον καλέσει καὶ τὸν πάπαν· κατὰ τὴν συνέλευσιν δὲ ταύτην (Μάρτιον τοῦ 1077), εἰς ἣν ἀληθῶς ἐλάχιστοι προσήλθον καὶ ἐπὶ παραδείγματι μόνον δέκατρεῖς ἡρίθμει ἐπισκόπους, ἐξέλεξαν βασιλέα τὸν δοῦκα τῆς Σουηβίας Ροδόλφον, τὸν ἀγχιστέα τοῦ Ἑρρίκου. Ἐγένετο δὲ τοῦτο παρουσία παπικῶν ἀντιπροσώπων, ἄνευ ὅμως ρητῆς ἐγκρίσεως τοῦ Γρηγορίου, ὅστις καὶ ἀπειποιεῖτο ν' ἀνανεώσῃ μὲν τὸν κατὰ τοῦ Ἑρρίκου ἀφορισμὸν ν' ἀναγνωρίσῃ, δὲ ἀμέσως τὸν Ροδόλφον· ἐν τούτοις ἐξηκολούθει πάντοτε νὰ θέλῃ ρητῶς νὰ διαθέτῃ τὸ γερμανικὸν στέμμα ὡς ὑπέρτατος κριτής. Ἡ στέψις τοῦ νέου βασιλέως, ὅστις πρὸ πολλοῦ εἶχεν ἐξαγοράσει τὰς ψήφους δι' ἐπαχθῶν ὑποσχέσεων, ἐτελέσθη ὑπ' ἀνδρὸς ἡσυχμένου εἰς ἀλλαγὴν σημαιῶν, ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆν Μογουντίας Σειγρβείδου· ρητέον δὲ ὅτι ὁ βίος τοῦ παραβασιλέως, καθ' ὅσον προσπίπτει εἰς τὰ ὅμματα, δὲν ἦτο ὑπὸ ἡθικὴν ἐποψιν ποσῶς καλλίτερος ἢ ὁ τοῦ Ἑρρίκου, ἐν τούτοις ἡ ἐκκλησία καὶ ὁ ἀρχηγὸς αὐτῆς δὲν εἶχον λάβει τοῦτο ποσῶς ὑπ' ὄψιν.

§ 197. **Γυφύλιος πόλεμος ἐν Γερμανίᾳ.** — Μακρο-

χρόνιος, φοβερός καὶ ἐξολοθρευτικὸς ἐμφύλιος πόλεμος ἤρχισεν ἤδη. Ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ κόμματος τῶν ἡγεμόνων, ὃν ἐρ' ἔδωκεν εἰς ἑαυτὸ ἀνίσχυρον αἵρετόν βασιλέα, ἦτο ὁ Ὅθων Νόρδχέιμ, ὁ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἐν τε τῇ πολιτικῇ καὶ ἐν τῇ πολέμῳ ἀρχηγὸς αὐτῶν Αἰ δυνάμεις αὐτῶν ἦσαν σχεδὸν ἰσόρροποι. Ἀλλ' ἡ θέσις τοῦ Ἑρρίκου προφανῶς εἶχε σπουδαίως βελτιωθῇ πανταχοῦ ἀνέκυπτεν ἐν κόμμα ὑπὲρ αὐτοῦ· καὶ ἀπ' αὐτῶν τῶν ἀμβώνων ὑπεστηρίζετο ὁ ἀγὼν αὐτοῦ, καὶ οἱ ἐπιχώριοι κληρικοὶ ἦσαν πολλαπλῶς ὑπὲρ αὐτοῦ, διότι ἐβλεπον οὗτοι κινδυνευούσας τὰς θέσεις καὶ τὰς γυναῖκας αὐτῶν ὑπὸ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ριζοσπαστισμοῦ τῶν Γρηγοριανῶν. Πάντες ὅσοι εὗρισκον συμφέρον εἰς τὴν ὑφισταμένην νομικὴν τῶν πραγμάτων κατάστασιν συνέτρεχον πρὸς αὐτόν. Τὰ ζητήματα τοῦ δικαίου ἡρευνῶντο καὶ ἡρμηνεύοντο· εἰς ἄκρον ὅμως ἀμφίροπος ἦτο τοῦναντίον ὁ πάπας, ὅστις ὠμίλει περὶ δύο βασιλέων, καὶ ὅτε κατὰ τὸν Νοεμβρίον ὁ λεγάτος αὐτοῦ ἐπανελάβε τὸν κατὰ τοῦ Ἑρρίκου ἀφορισμόν, ὁ Γρηγόριος δὲν ἐνέκρινε τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ. Πολὺ ἡρέσκετο νὰ ἐπικαλῆται τοὺς λόγους τῶν προφητῶν: «ἐπάρατος ὁ ἀπέχων τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ αἵματος», καὶ ἦσαν τῷ ὄντι λίαν αἱματηρὰ τὰ πράγματα· ὑπὲρ τίνος ὅμως ἔπρεπε νὰ χυθῇ τὸ αἷμα, δὲν ἔλεγεν.

Ἀλλ' ὁ Ἑρρίκος ἐφαίνετο ἤδη πολέμιος σφόδρα ἐπίφοβος. Ἐπέδειξε δὲ πνεῦμα διαλλακτικόν, ἐδέχθη λίαν φιλοφρόνως τοὺς παπικούς λεγάτους ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔτους 1078, δὲν παρημέλει ὅμως ποσῶς τοῦτου ἕνεκα τὰς πολεμικὰς προπαγανδίας του, μάλιστα δὲ ἐν τῷ πολέμῳ, φύσει στρατιωτικὸς ὢν, ἀνεδείκνυε τὴν ὑπεροχὴν του. Ὁ Ροδόλφος ἔστησε τὴν εἶδραν του ἐν τῷ μέσῳ τῆς Σιζωνικῆς χώρας, ἐφ' ἧς ἐστηρίζετο ἡ δύναμις του, ἐν Γοσλάρ· ὁ δὲ Ἑρρίκος ὑπερῆσπιζε τὸ σπουδαῖον Βυρτσβούργον, τὴν κλεῖδα ταύτην τῆς ἁνῶ Γερμανίας. Ἐπὶ τινι δὲ νέᾳ εἰσελάσει τῶν Σαξόνων κατὰ τῆς πόλεως ταύτης, τὸν Αὐγούστον τοῦ 1078, συνεκροτήθη παρὰ τὴν Μέλριχστατ τῆς Φραγκωνίας μάχη, καθ' ἣν ὁ Ροδόλφος δὲν ἔδρεψε ποσῶς θάφνας, ἥτις ὅμως δὲν ἀπέβη κρίσιμος.

Νῦν ὅμως ὁ πόλεμος ἐγένετο ἀγριώτερος καὶ ἐξολοθρευτικώτερος ἕνεκα τῆς ἐξάψεως ἀμφοτέρων τῶν μερῶν. Τὸ ἰσχυρότερον στήριγμα τοῦ Ροδόλφου ἦτο τὸ κατὰ τοῦ Ἑρρίκου μῖσος τῶν Σιζόνων, ἐνῶ ὁ Ἑρρίκος ἐξήγειρεν ἐν αὐτῷ τῷ δουκάτῳ τοῦ Ροδόλφου, ἐν Σουηβίᾳ,

ὅπου οὐδέποτε ἡγαπήθη οὗτος, ἐχθρὸν ἐπικίνδυνον ἐν τῷ προσώπῳ κόμητός τινος τοῦ Büren ἢ τοῦ Σταουφεν, Φρειδερίκου, μεθ' οὗ ἐμνήστευσεν οὗτος τὸ ἐπόμενον ἔτος (1080) τὴν μόνην θυματέρα αὐτοῦ Ἀγνήν : Τὸν Ἰκνουάριον δὲ τοῦ ἔτους τούτου συνεκρούσθησαν καὶ αὖτις περὶ τὴν Φλάρχαϊμ μεταξὺ Μιχάουρζεν καὶ Λαγγενσάλτσης. Ὁ Ρόδολφος καὶ ὁ μᾶλλον ἐπικίνδυνος τῶν ἐχθρῶν τοῦ βασιλέως Ὁθων ὁ Νορδχέϊμ ἐνίκησαν τὴν φορὰν ταύτην, ἀλλ' αἱ μάχαι αὗται δὲν ἔκριναν ποσῶς τὸν ἀγῶνα, καὶ ὁ καταστρεπτικὸς πόλεμος ἐξηκολούθησε.

Τέλος κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους (1080) ἐκηρύχθη ὁ Γρηγόριος ὁ Ζ'. φανερώς ὑπὲρ τοῦ Ροδόλφου καὶ ἐπανελάθε τὸν κατὰ τοῦ νομίμου βασιλέως ἀρρορισμόν. Ἐν τῷ λόγῳ, ὃν ἀπήγγειλεν ἐν τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ τῆς Ρώμης ἐπὶ τῇ περιστάσει ταύτῃ, ἀγγνωρίζει τις εὐκρινῶς πόσον ἐσχότισαν τὴν διουγῇ διάνοιάν του τὸ πῶτος καὶ ἡ ἀνότης θεωρία ἣν εἶχε μορφώσει ἢ ἦτις, ἔστω, εἶχε σχηματισθῇ βαθμιαίως ἀφ' ἑαυτῆς περὶ τῆς παντοδυναμίας τοῦ Ἀγίου Πέτρου καὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ.

Ὁ ἀφορισμὸς ἄλλως δὲν ἤσκησε ποσῶς τὴν ἐπιρροήν, ἣν εἶχεν ἀσκήσει ὅτε τὸ πρῶτον ἀπηνέγληθ. Καὶ ἔπειτα τὸ ἀντίθετον κόμμα εἶχεν ἤδη βαθμηδὸν σχηματίσει καὶ ἡδύνατο νὰ ἔχῃ ἐσχηματισμένην τὴν πεποίθησιν, ἀφοῦ ἡσθάνετο ὅτι εὕρισκετο ἐν τῷ δικάῳ· ἐγνώριζε δ' ἐπίσης ἡ πλειονότης τῶν Γερμανῶν ἐπισκόπων περὶ τίνος ἐπρόκειτο, ὡς ἐπίσης ἐγνώριζεν, ὅτι ὁ ἀγὼν τοῦ βασιλέως κατὰ τοῦ πάπα καὶ τῶν Γερμανῶν εὐπατριδῶν ἦτο καὶ ἴδιος αὐτῶν ἀγὼν : « Ὁ ἐπικίνδυνος ἄνθρωπος, ἔλεγον οὗτοι περὶ τοῦ Γρηγορίου, θέλει νὰ γίνῃ παντοδύναμος καὶ νὰ διατάσῃ τοὺς ἐπισκόπους, ὡς νὰ ἦσαν ἀγρομισθωταὶ αὐτοῦ ».

Ταχέως δὲ ἐκήρυξε τὸν Γρηγόριον ἑκπτωτον τοῦ παπικοῦ θρόνου σύνοδος τις συνελθοῦσα ἐν Μογουντ, καὶ ἀπεφάσισε τὴν ἐκλογὴν νέου πάπα. Τὴν ἀπόφασιν ταύτην ἐπηκολούθησε πολυαριθμοτέρα συνέλευσις ἐκκλησιαστικῶν καὶ κοσμικῶν μεγιστάνων ἐν Βρίξεν, ἐνταῦθα δὲ ἐξελέγη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν καὶ Λαμβαρδῶν ἐπισκόπων καὶ ὁ ἀντίπαπας — ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ραβέννας Οὐλθέρτος, ἀνὴρ ὅστις καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἐχθροὺς ἐπέβαλλε σεβασμὸν τινα, τοῦ ὁποίου ὁμως ἡ ἀναγνώρισις δὲν ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς ἀγαθότητος τοῦ προσώπου αὐτοῦ, ἐκ τῆς ἱε-

ρότητος τοῦ ἀγῶνος καὶ ἐκ τῆς νομιμότητος τῆς ἐκλογῆς του ἀλλ' ἐκ τῆς τύχης τοῦ πολέμου.

§ 198 **Θάνατος τοῦ Ροδόλφου. 1080.**—Καὶ αὐτὸς ὁ Γρηγόριος ἐρρίφθη ἤδη μετ' ἀκρατήτου πάθους εἰς τὸν πόλεμον· πανταχοῦ ἐπεζήτει συμμάχους, οἱ δὲ λεγάτοι αὐτοῦ περιέτρεχον διαφόρους αὐλὰς· ἡ μεθοριακὴ γραμμὴ μεταξὺ ἐκκλησιαστικοῦ καὶ κοσμικοῦ, ὡς εἶναι σχεδὸν ἀναπόδραστος ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει καὶ ἐν τοιαύτῃ ἔριδι, εἶχεν ἐξαφανισθῇ ἐκ τοῦ βλέμματός του, ἔμελλε δὲ νὰ δοκιμάσῃ ἐν ταῖς μὴ ἐκκλησιαστικαῖς ταύταις προσπάθειαις του καὶ σειρὰν ὅλην ἀπογοητεύσεων. Ἡ δὲ πικροτάτη παῶν ἦτο ἐκεῖνη ἣν πρῶτην ἐδοκίμασε. Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1080 οἱ ἐχθρικοὶ στρατοὶ εἶχον πλησιάσει τοσοῦτον πρὸς ἀλλήλους ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Ναουμβούργου, ὥστε ταχέως συνεπλάκησαν οὗτοι εἰς μάχην παρὰ τὴν X ό χ ε ν-M ό λ σ ε ν, οὐ μακρὰν τοῦ Ἑλσιερ. Ἡ ἀνδρεία καὶ δεξιὰ διοικήσεις τοῦ Ὁθωνος τοῦ Νορðχέιμ ἐξησφάμισαν πληρεστάτην νίκην· ἀλλ' ἐνῷ οὗτος ἐπέστρεφεν ἐκ τῆς καταδιώξεως τοῦ ἡττηθέντος ἐχθροῦ, εὗρε μεγάλην ταραχὴν ἐν τῷ σαξωνικῷ στρατοπέδῳ· ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Ροδόλφος ἔκειτο βαρέως τετραυματισμένος ἐν τῇ σκηνῇ του. Οὐδεμία ὑπῆρχεν ἐλπίς σωτηρίας· ἡ δεξιὰ χεὶρ αὐτοῦ εἶχεν ἀποκοπῇ· ἔφερε δὲ βιβρὺ διὰ ξίφους ἢ λόγχης τραῦμα εἰς τὸ σῶμα, καὶ τὴν νύκτα ἤδη ἐξέπνευσεν.

Ἐὰν ὑπῆρξε δηλωτικὴ θεία κρίσις εἰς χρόνους εὐπιστίας ὡςτούτους, τοιαύτη ἦτο ἡ παρούσα· ἡ χεὶρ τῆς ὀρκοδοσίας, ἡ δεξιὰ ἐκεῖνη, μετ' ἧς εἶχεν ὑποσχεθῇ ἄλλοτε πίστιν εἰς τὸν βασιλέα του αὐτὴ εἶχεν ἀποκοπῇ, αἱ μεταγενέστεραι δὲ ἐκεῖναι ἀφηγήσεις, ὅτι δηλαδὴ ὁ ἐκπνέων βασιλεὺς ἀπηνήθη πρὸς τοὺς περιστοχίζοντας αὐτὸν τὴν εὐθύνην του διὰ τὴν βασιλικὴν ἀρχήν, καὶ ἐδήλωσε μεταμέλειαν, καὶ ὅτι ὁ βασιλόφρων ἀνεψιὸς τοῦ δουκὸς τῆς Κάτω Λοθαριγγίας Γοδοφρείδου καὶ διάδοχος αὐτοῦ ἐν τῷ δουκάτῳ Γοδοφρείδος ὁ Βουῖλλων—ὅστις ἐπεφυλλάσσετο δι' ἔργον ἐνδοξότερον ἀκόμη—ὅτι αὐτὸς εἶχεν ἐμπήξει εἰς τὸ σῶμα τὴν αὐτοκρατορικὴν λόγχην, ἀντανακλῶσι τὴν πρῶτην ἐκείνην βαθεῖαν ἐντύπωσιν.

Τὴν σπουδαιότητα δὲ τῆς θείας ταύτης κρίσεως, ἥτις συνετάραξε νῦν τὸ κόμμα τοῦ Ἀποσόλου Πέτρου—αὐτὴ ἦτο τὸ σύνθημά των ἐν τῇ μάχῃ—καὶ ἀνεζωπύρωσε πανταχοῦ καὶ ἐπολλαπλα-

σίασε τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ βασιλέως, ἐνίσχυσαν ἔτι μᾶλλον οἱ πλήρεις πεποιθήσεως λόγοι δι' ὧν αὐτὸς ὁ Γρηγόριος εἶχε προείπει τὸν ἄμεσον θάνατον τοῦ ψευδοῦς βασιλέως—ἐννοῶν τοιοῦτον τὸν Ἑρρίκον.

§ 199. Ὁ Ἑρρίκος ἐν Ἰταλίᾳ. Ὁ παραβασιλεὺς Ἑρμάνος. — Αἱ διαπραγματεύσεις αἵτινες διεξήχθησαν μεταξὺ τῶν κομμάτων ἐν Γερμανίᾳ μετὰ τὸ συμβᾶν τοῦτο, εἰς οὐδὲν ἤγαγον ἀποτέλεσμα. Ἡ ἐμπόλεμος κατάστασις ἐξηκολούθησεν ὑφισταμένη, πάντως ὁμῶς τοσοῦτον εἶχε βελτιώσει ὁ Ἑρρίκος τὴν θέσιν του, ὥστε ἠδύνατο νὰ συλλάβῃ τὴν σκέψιν νὰ ἐπιζητήσῃ τὴν κρίσιν διὰ στρατείας εἰς Ἰταλίαν. Ἡ σκέψις ἦτο καλὴ· ὁ Γρηγόριος εἶχεν ἐγκυκταλειφθῇ ὑπὸ πολλῶν ἐκ τῶν ἐκεῖ ὁπαδῶν του, οἱ δὲ Νορμανδοὶ καὶ ἡ «πονηρὰ κεφαλὴ» (αSchlaukopf) ὁ Γ. Ἰσκαρδος, ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν, ἐσκέπτοντο περὶ τῶν ἰδιωτικῶν συμφερόντων καὶ ὄχι περὶ τῶν τῆς ἐκκλησίας· καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς τιμαριώταις τῆς μαρκησίας παρετηρεῖτο μεγάλη ἀπροθυμία, ὁ δὲ Ἑρρίκος, ἔχων τὸ πολιτικὸν πνεῦμα καὶ τὴν τέχνην τοῦ νὰ φέρῃ τὸν ἐχθρόν του εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἀδικοῦντος, δὲν ἐφαίνετο ποσῶς—καὶ τοῦτο ἐξ ἀγαθῆς προθέσεως—ἀδιάλλακτος· οὕτω μετὰ ὀλιγαρίθμων πολεμιστῶν ἐνεφανίσθη οὗτος ἐντεῦθεν τῶν Ἀλπεων.

Κατεβάλλετο δὲ ἐνέργεια ὅπως πεισθῇ καὶ ὁ Γρηγόριος νὰ δεχθῇ τὴν συνδιαλλαγὴν· ἀλλ' ἐντελῶς εἰς μάτην. Οὐδέποτε εἶχε τόσην ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν πίστιν αὐτοῦ ἢ τὴν φιλαυτίαν· ὁ τύπος τοῦ ὄρκου ὃν εἶχεν ὀρίσει διὰ τὸν ἐκλεχθῆσόμενον εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Ροδόλφου, ἦτο μωρία καὶ κατὰ τὰς ἰδέας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης κρινόμενος, διότι ἀπῆται ὁ πάπας νὰ δώσῃ αὐτῷ ὁ νέος βασιλεὺς τὸν ὄρκον τοῦ τιμαριώτου.

Ἡ εἰς Ρώμην ἐκστρατεία (Μάϊον τοῦ 1081) ἡ δι' ὀλίγων στρατιωτικῶν δυνάμεων ἐπιχειρηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἑρρίκου ἀπέτυχεν. Ἡ προκλήρυξις ἦν ἀπηύθυνε πρὸς τὸν κληρὸν καὶ τὸν λαόν, καίπερ φρονιμωτάτῃ καὶ μετριοπαθῆς, οὐδὲν ἔφερεν ἀποτέλεσμα, καὶ οἱ ἐχθροὶ του ἐν Γερμανίᾳ, ἀναθαρρήσαντες καὶ αὐθις ἕνεκα τῆς ἀποτυχίας ταύτης, προέβησαν εἰς ἐκλογὴν νέου βασιλέως, ἧτις ἀπέβη ὑπὲρ πλουσίου κυρίου ἐκ τοῦ λουξεμβουργικοῦ οἴκου, τοῦ Ἑρμάνου, ὅστις καὶ ἐστέφθη ἔπειτα ὑπὸ τῆς Μ. γουντίας ἀρχιεπισκόπου Σειγφρείδου, ἀλλ' ἐν Γόσλαρ, ἐπὶ σαξωνικοῦ ἐδάφους, τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1081.

Ἐν Γερμανίᾳ, ὅπου ὁ ἐμφύλιος πόλεμος ἤρχιζεν οὕτω ἐκ νέου, ἡ πλάστιγξ ἦτο ἰσόρροπος· οὔτε οἱ Σάξωνες ἠδύναντο νὰ βοηθήσωσι τὸν πάπαν, οὔτε τὸ κόμμα τοῦ Ἑρρίκου τὸν βασιλέα του, δευτέρα δὲ στρατεία τούτου μέχρι τῆς Ρώμης (Μάρτιον τοῦ 182) ἔμεινεν ἄνευ ἀποτελέσματος, ὡς καὶ ἡ πρώτη. Πιρρέμεινεν ὁμοῦς ὁ στρατὸς αὐτοῦ πρὸ τῶν πυλῶν τῆς πόλεως, ἥτις μὴ λαμβάνουσα ἐπικουρίαν ἐφαίνετο

Ἑρρίκος ὁ Δ'. μετὰ στέμματος, σκήπτρου καὶ
αὐτοκρατορικῆς σφαίρας

Μικρογραφία τοῦ μοναχοῦ Ἑκκεχάρδου ἐκ τῶν αὐτοκρατορικῶν χρονικῶν.

ὅτι οὐκ ἔστιν ἡδύνατο ν' ἀντισταθῇ ἐπὶ μακρόν. Ἐν Γερμανίᾳ δὲ τοῦ παραβασιλέως ἡ ἐπιθετικὴ δύναμις ἐλειώθη ἔνεκα τοῦ θανάτου τοῦ Ὁθωνος τοῦ Νόρδχέιμ (1087), τοῦ σπουδαιοτέρου ἀνδρός τοῦ κόμματος, καὶ ὁ Ἑρμάνος ἐπέστρεψε πρὸς τὴν Σαξωνίαν, ἀντὶ νὰ δυνηθῇ νὰ προελάσῃ εἰς Ἰταλίαν.

Ἐν ἔτει 1083 ἐπανελάβεν ὁ Ερρίκος μετὰ δυνάμεως τὴν κατὰ τῆς Ρώμης ἐπιθεσιν· ἐν ἀρχῇ δὲ τοῦ μηνὸς Ἰουνίου εἰσῆλθεν ὁ στρατός αὐτοῦ εἰς τὴν πόλιν καὶ ὁ πάπας αὐτοῦ ἀνηγορεύετο ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἀγίου Πέτρου ὡς Κ λ ή μ η ς Γ'., ἐνῷ ὁ Γρηγόριος ἐπανελάβε τὸν κατὰ τοῦ βασιλέως ἀφορισμὸν ἐκ τοῦ φρουρίου τοῦ Ἀγγέλου.

Δὲν εἶναι σαφῶς γνωστὸς ὁ λόγος δι' ὃν ὁ Ἐρρίκος δὲν συνεπλήρωσε τὸ ἥμισυ τοῦτο τῆς νίκης του· διεπραγματεύετο μετὰ τῶν Ρωμαίων εὐπατριδῶν καὶ μετὰ τοῦ Ἑλλήνος αὐτοκράτορος, ὅστις ἤθελε νὰ καταβάλῃ τὸν κοινὸν ἐχθρόν των, τοὺς Νορμανδοὺς· ἐν τῇ ἀνωμάλῳ δὲ ταύτῃ καταστάσει συνεκάλεσεν ὁ Γρηγόριος μεγάλην σύνοδον ἐν Λατερανῷ πρὸς λύσιν τῆς διαφορᾶς προτιθέμενος νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὴν ἀπόφασιν αὐτῆς· ἐξεδηλοῦτο οὕτω ἀπατηλὴ ἐλπίς συνδιαλλαγῆς· — γενομένης τῆς ἐνάρξεως τῶν συνεδριάσεων τῆς συνόδου ταύτης, εἰς ἣν ὀλίγοι προσήλθον, ὁ πάπας ἐπιέζετο σφόδρα πρὸς συνδιαλλαγὴν· δὲν ἠδύνατο ὅμως νὰ καταπεισθῇ ἢ ἐξηκολούθει νὰ πιστεῦν ὅτι ἐνήργει ὑπὲρ ἔργου θεαρέστου.

Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως οἱ κάτοικοι τῆς Ρώμης ἀπέκαμον ἐκ τῶν θυσίων. Ὁ Ἐρρίκος κατέλαβε τὸ Λατερανόν(1), καίτοι δὲ ὑπερήσπιζεν ὁ Γρηγόριος τὸ φρούριον τοῦ Ἀγγέλου καὶ εὐπατρίδαι τινες, εὐπατρίδαι αὐτοῦ, τὰ ἐν τῇ πόλει φρούρια καὶ τοὺς πύργους αὐτῶν, ἐν τούτοις ὁ βασιλεὺς ἠδυνήθη νὰ ἐνεργήσῃ τὴν ἀνάρρησιν τοῦ Κ λ ή μ η ς Γ' . ὡς πάπας, καὶ νὰ στεφθῇ μετὰ ταῦτα ὑπ' αὐτοῦ διὰ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στέμματος αὐτὸς καὶ ἡ σύζυγός του(Μάρτιον τοῦ 1084).

(*) Σ. Μ. Τὸ Λατερανὸν κατέχει τόσον μεγάλην θέσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Μεσαίωonos, ὥστε πληροφορίαι τινὲς περὶ αὐτοῦ καθίστανται ἀναγκαῖαι. Καλεῖται οὕτω πλατεῖα καὶ παλάτιον ἐν Ρώμῃ, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀρχαίου ρωμαϊκοῦ οἴκου τῶν Λατερανῶν, εἰς ὃν ἀνῆκον μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Νέρωνος τὰ αὐτοῖσι ἐγειρόμενα οἰκοδομήματα. Ὁ Νέρων διέταξε τὴν θανάτωσιν τοῦ τελευταίου κατόχου Πλαυτίου Λατερανοῦ καὶ ἰδιοποιήθη τὰς κτήσεις, οὕτω δὲ καὶ τὸ Λατερανὸν παλάτιον ἐγένετο καיסαρικὴ περιουσία. Ὁ αὐτοκράτωρ Σεβήρος ἐδωρήσατο τὸ παλάτιον εἰς τὸν φίλον του Λατερανόν, βραδύτερον δὲ ἤγειρεν ἐν αὐτῷ ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας ναὸν καὶ ἐδωρήσατο αὐτὸ εἰς τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ρώμης. Ἐν τῷ παλατίῳ τούτῳ ἤδρευον οἱ πάπαι, μέχρις ὅτου μετέθεσαν τὴν ἑδραν των εἰς τὴν Ἀβιγνιὸν, ὡς θέλομεν ἤδη ἐν τῇ παρούσῃ ἱστορίᾳ. Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν των δὲ ἐκείθεν ἐξέλεξαν ὡς ἑδραν τὸ Βατικανόν. Συνή-

Ὁ Γρηγόριος ἔδειξε μεγάλην εὐστάθειαν καὶ ἔμεινεν ἐν τῷ πύργῳ τοῦ Ἀγγέλου ἠλπίζον εἰς τὸν δοῦκα τῶν Νορμανδῶν Ροβέρτον Γουισκάρδον, ὅστις πράγματι ἦλθε τέλος μετὰ στρατοῦ, ἐνῶ ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ὁ πάπας Κλήμης εἶχον ἐγκαταλίπει καὶ αὖθις τὴν πόλιν,

§ 200. Οἱ Νορμανδοὶ ἐν Ρώμῃ. — Ἡ σκηνὴ ἤλλαξε καὶ αὖθις. Οἱ Νορμανδοί, στρατὸς πολυάριθμος, ἀλλὰ λίαν ἀνάμικτος φυλετικῶς, διότι ὑπῆρχον μεταξὺ αὐτῶν καὶ Σαρακηνοὶ ἐκ Σικελίας, ἐγένοντο ἀνευ μεγάλης ἀντιστάσεως κύριοι τῆς πόλεως καὶ ἡλευθέρωσαν οὕτω τὸν πάπαν. Ἀλλ' ὁ φόνος ἐνὸς δουκικοῦ τιμαριώτου ἐξήγειρε τὸν χόλον τοῦ ὑψηλόφρονος Νορμανδοῦ ἡγεμόνος, ὅστις ἐτιμώρησε κατὰ τρόπον βάρβαρον τὴν πόλιν παραδώσας αὐτὴν εἰς εἰς τὰ ληστρικά στίφη του. Ἦσχημόνησαν δὲ καθ' ὅλας τὰς ὑπαρχούσας εἰδήσεις χειρότερον παντὸς ἄλλου λαοῦ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, καὶ διέρρηξαν οὕτω τὸν δεσμόν μεταξὺ τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ καὶ τοῦ πάπα Γρηγορίου, ὅστις θὰ ἦτο μάρτυς τῶν φρικαλεοτήτων τούτων καὶ κατὰ βάθος καὶ ὑπεύθυνος αὐτῶν. Δὲν ἠδύνατο δὲ νὰ παραμείνῃ ἐπὶ πλέον μόνος ἐν Ρώμῃ· δὲν ὑπῆρχε πλέον δι' αὐτὸν ἄλλη θέσις εἰ μὴ τὸ στρατόπεδον τῶν Νορμανδῶν, οἵτινες ἐν τούτοις κατ' οὐσίαν ἄλλα εἶχον συμφέροντα καὶ ὅχι τὰ τοῦ Ἀγίου Πέτρου. Σιγχαρόνως δὲ μετ' αὐτῶν ἐγκατέλιπεν ὁ Γρηγόριος τὴν πόλιν. Ἡ σταδιοδρομία αὐτοῦ ἔληξεν, κατὰ τὴν πειστικὴν ἐκφρασιν ἰσοοριογράφου τινός, εἰς τὰ ἐρείπια τῆς Ρώμης.

§ 201 Τὸ τέλος τοῦ Γρηγορίου 1083. — Ἐν μεγαλεῖον εἶχε πέσει· διότι, καίτοι, ἅμα φθισκας εἰς Σιλέρνον νέα κατέστρωσε σχέδια καὶ ἐπεμψε πρέσβεις πανταχοῦ, ταχέως ὅμως ἐξέλιπεν ἡ ἐλπίς τῆς ἐπανόδου εἰς Λατερανόν, ἀφοῦ ὁ σύμμαχος αὐτοῦ, ὁ Ρο-

θως ὅμως καλεῖται Λατερανὸν καὶ ἡ παρὰ τὸ παλάτιον τοῦτο οἰκοδομηθεῖσα ἐκκλησία τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου, ἥτις οὐ μόνον εἶναι ἡ πρώτη ἐκκλησία τῆς Ρώμης ἀλλὰ θεωρεῖται καὶ ἡ «μήτηρ καὶ κεφαλὴ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν», διακρινομένη καὶ διάσημος οὕσα ἕνεκα τῆς ἀρχαιότητος, τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ ρυθμοῦ, τοῦ πλοῦτου τῶν σπανίων ἱερῶν λειψάνων καὶ τῶν ἐν αὐτῷ συγκροτηθεισῶν ἀπὸ τοῦ 1123 ἐκκλησιαστικῶν συνόδων. Μέχρι σήμερον ἐξακολουθεῖ φέρουσα τὸ αὐτὸ ὄνομα ἐν Ρώμῃ ἡ πλατεῖα τοῦ Λατερανοῦ, τὸ δὲ Λατερανὸν παλάτιον ἐν τῇ σημερινῇ μορφῇ του χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1586, περιέχεται δὲ ἐν αὐτῷ ἡ πλουσία λατερανικὴ λεγομένη ἀρχαιολογικὴ συλλογὴ,

θέρτος Γουισκάδος απέτυχεν οίκτηρως ἐν ἐκστρατεΐᾳ ἣν ἐπεχείρησε κατὰ τοῦ Ἑλλήνος αὐτοκράτορος, καὶ δι' ἧς ἐσκόπει καὶ αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν νὰ κατακτήσῃ. Εἶχε φθάσει εἰς τὸ τέρμα του : τὸν Μάϊον τοῦ 1085 ἀπέθανε Γρηγόριος ὁ Ζ' ἐν Σαλέρνῳ. Εἰς τῶν τελευταίων αὐτοῦ λόγων : «ἡγάπησα δικαιοσύνην καὶ ἐμίσησα ἀδικίαν, καὶ διὰ τοῦτο ἀποθνήσκω ἐν ἐξορίᾳ» ἀποδεικνύει, ὅτι μέχρι τέλους τοῦ βίου ἔμεινε πιστὸς εἰς τὰς ἀρχάς του.

Καὶ πράγματι ἡ μεταμέλεια, καρπὸς εἰλικρινοῦς ὑποκειμενικοῦ ἐλέγχου, οὐδεμίαν θέσιν εὐρίσκει παρὰ τοιούτοις ἀνδράσι καὶ μάλιστα παρὰ ἱερεῦσιν, οἵτινες περισσότερον παντὸς ἄλλου ἐκτίθενται εἰς τὸν κίνδυνον τῆς ὑποδουλώσεως δι' ἀπλῶν λόγων, καὶ πάντως τόσῳ μᾶλλον δὲν εἶχε τι ὁ Γρηγόριος διὰ τὸ ὅποιον νὰ μεταμεληθῇ, ὅσῳ ἦσαν πρὸς αὐτὸν ἐντελῶς ξένα κοινὰ ἐλατήρια—κοινὴ φιλοδοξία, κοινὴ ἰδιότης, κοινὸν μῖσος ἢ συμπάθεια. Ἡ ἀποθέωσις ἐκείνη τῆς ὁρατῆς ἐκκλησίας ἡ τόσον ἀπέχουσα ἀπὸ τῆς ἀρχικῆς θρησκείας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐν ἣ ὁ πτωχός, διάπυρος ἀλλ' ἐν τούτοις ἀσθενὴς ἀλιεὺς τῆς λίμνης Γενησαρέτ μετεβάλλετο εἰς εἶδος τι θεοῦ, δὲν ἦτο ἐφεύρεσις τοῦ Γρηγορίου, ἀλλ' ἐπεβλήθη αὐτῷ ὡς πίστις τῶν τότε χρόνων καὶ συστατικὸν στοιχεῖον πνευματικοῦ κόσμου πρὸ πολλοῦ ἀνεπτυγμένου· δυνάμεθα δὲ νὰ εἰπώμεν περὶ αὐτοῦ ὅτι μετ' ἰδανισμοῦ, ὃν οὐσκόλως δυνάμεθα νὰ νοήσωμεν ἡμεῖς διὰ τῶν σημερινῶν ἰδεῶν μας, ὅστις ὅμως ἦτο εἰλικρινής, ἐβυθίσθη εἰς τὴν θεωρίαν, ὅτι πᾶσαι αἱ κοσμικαὶ δυνάμεις, οἷαι δὴποτε καὶ ἂν ἦσαν, ἔπρεπε νὰ ὑπόκηνται εἰς τὴν πνευματικὴν, τὴν θεϊαν, τὴν ἐκκλησιαστικὴν, τὴν παπικὴν. Διότι αὐτὸς εἶναι ὁ ἀπλοῦς συλλογισμὸς διὰ τὸν ἰδανικεύοντα ἐαυτῷ τὴν πραγματικωτάτην ἄλλως καὶ ἐν τῇ πραγματικότητι αὐτῆς λίαν ἀνθρωπίνην ἐκκλησίαν—τὸ πνευματικὸν εἶνε ἀνώτερον τοῦ πραγματικοῦ, τὸ θεῖον ἀνώτερον τοῦ ἀνθρωπίνου, καὶ οὕτω συνάγεται ὅτι ὀφείλει νὰ ὑπακούῃ τοῦτο εἰς ἐκεῖνο, καὶ ὅχι ἐκεῖνο εἰς τοῦτο, θεωρία περὶ ἧς δὲν δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι στερεῖται ὕψους τινος, ὅταν μάλιστα δὲν λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν πόσον μὴ θείως ἀνεπτύχθησαν τὰ πράγματα ταῦτα ἐν τῇ πραγματικότητι.

Ἡ κοσμοϊστορικὴ ὅμως ἐκείνη αὐταπάτη, ἥτις κατὰ τὸν ἡμέτερον αἰῶνα ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον διαψεύδεται—καθ' ἣν τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἐκλαμβάνεται ὅμοιον τῷ θεῷ, τὸ παπικὸν ἴσον τῷ θεῷ—

ἦτο παρ' αὐτῷ ἀλήθεια, εἰς ἣν πραγματικῶς ἐπίστευεν οὗτος : διὰ τῆς σθεναρᾶς προσωπικότητος αὐτοῦ ἔλαβε τὸ πρῶτον δύναμιν τὸ ψεῦδος τοῦτο ἢ ἵνα μετριώτερον εἰπωμεν, ὁ ἀντικατοπτρισμὸς ἐκεῖνος θρησκευτικῆς φαντασιοκοπίας. Βεβαίως ὁμως ὄχι τὴν δύναμιν ἐκείνην, ἣν ἐζήτουν ἐν αὐτῷ ὁ Γρηγόριος καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες αὐτὸν ἰδεολόγοι — τὴν δύναμιν τοῦ καθιστᾶν τοὺς ἀνθρώπους βελτίονας καὶ τὸν κόσμον χριστιανικόν. Τὸναντίον συνέβαινε μᾶλλον τὸ ἀντίθετον, ἡ ἐκκλησία δηλαδὴ ἐξεκοσμίζετο· ἔπαυεν αὕτη ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀπὸ αἰῶνος εἰς αἰῶνα νὰ εἶναι ἐκκλησία, καὶ ἀπὸ αἰῶνος εἰς αἰῶνα ἐγίνετο ἐπὶ μᾶλλον *πολιτεία*, ἥτις διὰ πανηγυρικῶν τύπων καὶ παντοειδούς αὐταπάτης ἐκάλυπτεν ἢ καὶ ἀφ' ἐαυτῆς ἀπέκρυπτε μετὰ μείζονος ἢ ἡττονος ἐπιτυχίας τὸν ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις λίαν κοσμικὸν χαρακτήρᾳ της. Πάντοτε εἰς ἰδανισμόν, ὥς ὁ τοῦ Γρηγορίου εἶχε τι τὸ μέγα ἀλλὰ συγχρόνως ἐν τῇ τυφλότητί του καὶ τὸ φοβερόν : «ἐπάρατος ἔστω ὁ ἀπέχων τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ αἵματος», διὰ τῆς τυφλότητος ταύτης ἥτις θὰ ἀπῆτει νοῦν ἀλάθητον, ὅποιον παιδικὴ ἢ παιδαριώδης μόνον πρόληψις δύναται ν' ἀποδώσῃ εἰς ἄνθρωπον, ἐπήγαγεν εἰς τοὺς συγχρόνους του ἀτελείωτα δεινά, καὶ κατὰ τοὺς ἐπομένους δὲ αἰῶνας ὀλίγα ἀπαντῶμεν ἔχνη τῆς εὐεργετικῆς ἐπιρροῆς, τῶν ἀμέτρων ἀξιώσεων τῆς πνευματικῆς ἐξουσίας ἧς ἦτο οὗτος ἀρχηγός.

§ 202. **Τελευταῖοι χρόνοι τοῦ Ἑρρίκου.** — Ἄλλ' ὁ ἀγὼν ἐξηκολούθησε, ἀφοῦ τὸ κόμμα του ἐπέζησεν μετ' αὐτόν· ἐν τούτοις ἐλαττοῦται τὸ ἄμεσον αὐτοῦ ἐνδιαφέρον, καὶ εἶναι τοσοῦτον ὅμοιος εἰς τὰς καθ' ἑκάστα ἐνδηλώσεις καὶ τὰς μετὰπτώσεις του πρὸς τὴν προηγουμένην περίοδόν του, ὥστε δύναται τις διὰ βριχέων νὰ ἐκθέσῃ τὴν περαιτέρω ἱστορίαν αὐτοῦ μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Ἑρρίκου.

Ἐν ἔτει 1084 ὁ Ἑρρίκος εἶχεν ἐπιστρέψει ὥς αὐτοκράτωρ εἰς Γερμανίαν, καὶ ἔμεινε πλέον τῶρα ἐκεῖ μέχρι τοῦ ἔτους 1090. Ὁ πόλεμος ἐξηκολούθει καὶ ἐπέφερε τὰ καταστρεπτικὰ ἀποτελέσματά του· αἱ ληστρικαὶ ἀκροπόλεις ἀνηγέρθησαν, οἱ δὲ περίβολοι τῶν μοναστηρίων ἠναγκάζοντο νὰ ἐπεκταθῶσι, μὴ δυνάμενοι νὰ περιλάβωσι πάντας ὅσοι ἔφευγον ὀπισθεν τῶν τοίχων των τὴν ἀγρίαν ἐκείνην κατάστασιν. Ὁ λαὸς, πάντες δηλαδὴ οἱ μὴ ἀποζῶντες ἐκ τοῦ πολέμου — ἐπόθουν τὴν εἰρήνην, ἡ δὲ ἰδέα τῆς «Θείας Εἰρήνης», ἥτις εἶχεν ἀποβῇ

λίαν δημοτική, ἐπραγματοποιήθη ὄντως εἰς τινὰς ἐκκλησιαστικὰς περιφερείας· ἡ πιστὴ εἰς τὸν βασιλέα ἐπισκοπὴ τῆς Λέγγις (Lüttich), ὁ ἐπίσκοπος Ερρίκος, καὶ ὅλος ὁ κληρὸς αὐτῆς ἔκαμον τὴν ἀρχὴν ἐν ἔτει 1081· ἡ μεγάλη ἐκκλησιαστικὴ περιφέρεια τῆς Κολωνίας προσ-
εχώρησεν εἰς αὐτὴν τῷ 1083 : δὲν ἠδύναντο ὁμως νὰ εὕρωσι καὶ τὴν εἰρήνην τοῦ κράτους, καίτοι δὲν ἔλειψαν ἀπόπειραι πρὸς τοῦτο.

Κατὰ τὸν Αὐγούστον τοῦ 1086 ἡττήθη ἅπαξ ἔτι ὁ Ἐρρίκος ἐν τῇ παρὰ τὴν Π λ ε ῖ χ φ έ λ δ η ν, ἐγγὺς τοῦ Βυρτσθούργου μάχην, ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου αὐτοῦ Ἑρμάνου. ὅστις ὁμως μετ' ὅλα ταῦτα δὲν ἐποίει σημαντικὰς προόδους, καὶ κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1088 ἀπέβαλλε τὴν ἀνωφελὴ ζωὴν του· ὁ φιλοδόξος καὶ πρυδοτικὸς μαρκίων τῆς Μείσ-
σεν Ἐκθέρτος, ὅστις ἐξηκολούθησε τὸ ἔργον τούτου, ἐθανατώθη, ἅμα ὡς ἠθέλησε νὰ διαδραματίσῃ τὸ πρόσωπον τοῦ Ἑρμάνου, ἐν ἔτει 1090 ὑπὸ τινων αὐτοκρατορικῶν ἐπὶ σαζωνικοῦ ἔδαφους, καὶ ἡ εἰ-
ρήνη ἦτο ἤδη ἐν ἔτει 1090 τοσοῦτον ἐξησφαλισμένη ἐν Γερμανίᾳ, ὥστε ὁ Ἐρρίκος ἠδύνατο νὰ μεταβῇ εἰς Ἰταλίαν, ὅπου οἱ ἐχθροὶ αὐ-
τοῦ ἐπεκράτησαν καὶ αὖθις καὶ ὁπόθεν ἠδύναντο νὰ ἀνάπτωσιν ὁσάκις ἠθελον τὴν πυρκαϊὰν τῆς ἐπαναστάσεως ἐν Γερμανίᾳ.

§ 203. Πόλεμος ἐν Γερμανίᾳ. Οὐρβανὸς ὁ Β' . —

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γρηγορίου τὸ κόμμα αὐτοῦ διετελεῖ ἐν ἀπορίᾳ, μηδεὶς θελοντος ν' ἀναλάβῃ τὴν κληρονομίαν. Τέλος ἀπεφάσισε νὰ ὑπαισέλθῃ εἰς τὴν κληρονομίαν ὁ ἡγούμενος τοῦ Μόντε (ὄρους) Κασί-
νου Δεζιδέριος. Χαλεπωτατὰς δὲ ἡμέρας διήλθεν οὗτος ὡς Βίκτωρ Γ' .
κατὰ τὴν βραχείαν περίοδον τῆς ποντιφικῆς ἀρχῆς του· περὶ τὴν Ρώ-
μην καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πόλει ἐμαίνετο ὁ πόλεμος μεταξὺ τῶν ὁπαδῶν
αὐτοῦ καὶ τῶν τοῦ Κλήμεντος Γ' ., τὰ δὲ περίξ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀγίου
Πέτρου καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ ναὸς ἐγένετο θέατρον μαχῶν.

Ἀποθανόντος δὲ τούτου τῷ 1088, τὸ γρηγοριανὸν κόμμα ἐξέλεξεν
ἐν Τερρακίνα τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ὠστίας Λέοντα, Ο ὕ ρ θ α ν ὸ ν τὸν
Β' . ὅστις, αὐστηρὸς εἰς τὰς ἀρχὰς αὐτοῦ ὡς ὁ Γρηγόριος, Γάλλος δὲ
τὴν καταγωγὴν, ἦτο εὐστροφώτερος καὶ φρονιμώτερος ἐκεῖνου. Ἄνε-
γνωρίσθη οὗτος ἐν Ἰσπανίᾳ, ἐν Γαλλίᾳ ἐν Ἀγγλίᾳ εἰς μέγα μέρος
τῆς Ἰταλίας, ἀλλ' ἐν Ρώμῃ δὲν ἠδύνατο νὰ στερεωθῇ, ἐφ' ὅσον δὲν
συνετριβέτο ἡ δύναμις τοῦ αὐτοκράτορος. Συνέσφιγξε δὲ τὸν σύνδεσμον
τῶν Ἰταλῶν καὶ Γερμανῶν πολεμίων τοῦ αὐτοκράτορος διὰ τοῦ γά-

μου τοῦ νεαροῦ Οὐάλφου, τοῦ δεκαπενταέτους υἱοῦ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Γερμανῶν πολεμίων τοῦ Ερρίκου μετὰ τῆς πλέον ἢ τεσσαρακονταέτους μαρκεσίας Μαθθίλδης, ἣτις καὶ ταύτην τὴν θυσιάν δευτέρου φαινομενικοῦ γάμου προσέφερεν εἰς τὸν ζῆλον αὐτῆς ὑπὲρ τοῦ Ἀγίου Πέτρου.

Κατὰ τὰ ἀπὸ 1090 μέχρι 1092 ἔτη τὰ πράγματα τοῦ αὐτοκράτορος ἦσαν ἀμφίρροπα ἐν Ἰταλίᾳ· μικροῦ δεῖν ἐν ἔτει 1092 ἔπασεν εἰς χεῖρας αὐτῶν ἐν αὐτῇ τῇ Κανόσᾳ ἡ χειροτέρα πολεμία αὐτοῦ, ἡ μαρκεσία. Ἡ δὲ ἐπισηφάλης ἐν Γερμανίᾳ κατάστασις τῶν πραγμάτων ἤναγκασεν αὐτὸν νὰ ἐπιστρέψῃ ἐκεῖσε. Ἀλλ' ἡ δυστυχία παρσκολούθησεν αὐτὸν ἐκεῖσε ὑπὸ νέαν μορφήν. Εἶχε συνέλθει ἐν ἔτει 1088 εἰς δεῦτερον γάμον μετὰ τῆς χήρας τοῦ μαρκίωνος τῆς Νόρδμαρκ (Βαρείου μαρκιωνίας) πριγκιπίσσης ρωσσικῆς καταγωγῆς τῆς Εὐπραξίας ἡ Πραξιόδης μετονομασθείσης ἐν Γερμανίᾳ εἰς Ἀδελαΐδα· ἀλλ' ὁ γάμος οὗτος ἀπέβη δυστυχής· αὐτὴ ἡ νέα σύζυγος τοῦ συνέπραξεν εἰς τὴν ἐξώθησιν τοῦ ἐκ τοῦ πρώτου μετὰ τῆς Βέρας γάμου υἱοῦ τοῦ αὐτοκράτορος, τοῦ νῦν δέκα καὶ ἑνεαέτους βασιλέως Κονράδου, εἰς προδοσίαν κατὰ τοῦ πατρός του.

§ 204. Πτώσις τοῦ Κονράδου. — Τὰ αἷτια τῆς προδοσίας ταύτης τῆς ἐλθούσης εἰς φῶς ἐν ἔτει 1093 δὲν εἶναι ἐντελῶς γνωστά· ὁ νεανίας παριστᾶται ὡς ὠραῖος, ἐπιτήδειος, μεμορφωμένος ἄνθρωπος «ἐντελῶς καθολικός» ὡς λέγεται ἐν τινι πηγῇ, οὕτω δὲ ἐκκλησιαστικοὶ λόγοι καὶ διαφοραὶ γνώμης ἦσαν οἱ προκαλέσαντες τὸν χωρισμὸν, διαφοραὶ γνώμης αἰτινες βεβαίως ἐκατέρωθεν περιεπλέκοντο καὶ ἀνemiγνύοντο μετὰ λίαν κοσμικῶν συμφερόντων. Ἐγένετο δὲ ἐπὶ ἰταλικοῦ ἐδάφους, καὶ οἱ ὁποδοὶ τοῦ Οὐρβανοῦ καὶ τῆς μαρκεσίας ἀνέδειξαν αὐτὸν ἀρχηγὸν καὶ σηματοφόρον τοῦ παπικοῦ κόμματος. Ἐτέθησαν δὲ νῦν καὶ αὐθις εἰς ἐνέργειαν τὰ προηγούμενα μέσα, δι' ὧν εἶχε διεξαχθῇ καὶ συνδαυλισθῇ ὁ ἀγὼν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ τὴν φορὰν ταύτην ὄχι μετὰ μικρᾶς ἀποτελεσματικότητος, ἀφοῦ αὐτὴ ἡ σύζυγος αὐτοῦ δὲν ἤσχυνετο νὰ βλάπτῃ τὸν μισητὸν σύζυγον καὶ νὰ καταστῇ πασίγνωστον τὸ ἴδιον ἑαυτῆς πταῖσμα καὶ αἶσχος. Μετὰ τῆς γυναικὸς ταύτης συνεδέθη ἡ μεγάλη κόμησσα ἣν ὁ βιογράφος τῆς ἐξομοιεῖ πρὸς τὴν Δεωώραν· θὰ ἦτο κοπιῶδες νὰ ἀφηγηθῇ τις τὰ ἡρωϊκὰ ταῦτα κατορθώματα τοῦ εὐσεβοῦς μίσους καὶ τῆς κομματικῆς ἐμπαιθείας.

Τὸ κόμμα τοῦτο τοῦ Οὐρβανοῦ καὶ τῆς μαρκεσίας ἐπεκράτησεν

οὕτω ἐν Ἰταλίᾳ, ἐνῶ οἱ ἐν Γερμανίᾳ εἶχον ἀποκάμει βαθμιαίως ἐκ τοῦ ἀγῶνος, ἡ δὲ ὑπὲρ τῆς θείας εἰρήνης κίνησις, ἥς προΐστατο αὐτός ὁ αὐτοκράτωρ, κατέκτα ὁσημέραι περισσότερον ἔδαφος.

Ὁ νεαρός Κονράδος υἱὸς Ἑρρίκου τοῦ Δ'.

Σύγχρονος εἰκὼν ἐκ τοῦ ἐπὶ περγαμηνῇ χειρογράφου τοῦ μοναχοῦ Δονίζου τοῦ ἐκ Κανόσας «*βίος τῆς Ματθίλδης*» συμπληρωθεὶς τῷ 1114. Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Βατικανοῦ.

Νέα ἐξέγερσις τῶν πνευμάτων, ἣν ταχέως θέλομεν γνωρίσει, ἔθεσεν εἰς νέαν καὶ ραγδαίαν κίνησιν τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἐλατήρια, — ἡ ἰδέα, ἣν αὐτὸς ὁ Γρηγόριος μετὰ ζήλου εἶχεν ὑποθάψει, ἡ ἀπελευ-
Παγκόσμιος Ἱστορία

θέρωσις τοῦ Ἀγίου Τάφου καὶ τῶν ἄλλων ἱερῶν τόπων ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν ἀπιστῶν, ὁ δὲ πάπας Οὐρβανὸς ἦτο ἀκριβῶς ὁ ἄνθρωπος ὁ κατάλληλος ἵνα καταστήσῃ τὴν κίνησιν ταύτην χρήσιμον εἰς ἐνίσχυσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐξουσίας· ἐν ἔτει 1095 συνεκρότησε τὴν μεγάλην ἐν Κλερμοντίφ ἐκκλησιαστικὴν συνέλευσιν, τῆς ὁποίας ἡ αἵγλη καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς ἀντανέκλασαν καὶ ἐπὶ τῆς Ἰταλίας. Εἰδικῶς ἡ Ρώμη, ἀπὸ τῶν ὁμοτήτων τῶν Νορμανδῶν ἐν ἔτει 1084, παρέμεινε βεβαίως κτῆσις ἀβεβαία εἰς πᾶπαν τοῦ γρηγοριανοῦ κόμματος. Μόνον δὲ περὶ τὰ τέλη τοῦ 1096 μετέβη ἐκεῖσε ὁ Οὐρβανὸς πρὸς μακροχρονιωτέραν καὶ ἰσχυωτέραν διαμονήν, ἐνῶ ὁ Ἑρρίκος, ὅστις κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη σχεδὸν ἀνίσχυρος ἐζήσεν ἐπὶ ἰταλικοῦ ἐδάφους, ἀπῆλθεν ἤδη ἐξ Ἰταλίας εἰς Γερμανίαν, ἀφορρῶν εἰρήνην μετὰ τοῦ οἴκου τῶν Οὐέλφων, τοῦ ὁποῦ τοῦ πλεονεξίαν εἶχεν ἐξαπατήσῃ ἡ μαρκησία Ματθίλδη.

§ 205. Ἀρχὴ τῶν σταυροφοριῶν. Εἰρηνικοὶ χρόνοι.— Ἐπηρεοῦντο δὲ χρόνοι σχετικῶς ἰσχυρότεροι, τῶν συμφερόντων λαθόντων πράγματι διὰ τῶν ἀρχομένων σταυροφοριῶν νέαν διεύθυνσιν, καὶ ὁ Ἑρρίκος ἠγωνίζετο νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν κατάστασιν εἰρήνης, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐπέτυχεν εἰς τὸ μεγαλειότερον μέρος τῆς Γερμανίας, ἐν Βαυαρίᾳ, Σουηβίᾳ, Σαξωνίᾳ. Ἦσαν χρόνοι καθ' οὓς ἡδύνατό τις καὶ αὐθις νὰ ἐλπίζῃ καὶ καθ' οὓς ἡ προσωπικὴ σημασία τοῦ Ἑρρίκου, ἡ εὐσταθὴς καὶ πολιτικῶς συνετὴ στάσις, ἦν σὺν τῷ χρόνῳ ἔλκετο, ἀπέβη ἐνεργός.

Ἐχομεν περιγραφὰς τῆς εὐτυχῆς ταύτης εἰρηνικῆς καταστάσεως, καθ' ἣν ὁ λαὸς ἀνέπνευσε καὶ πάλιν καὶ ἡ τάξις τῶν πολεμικῶν τιμαριωτῶν, ἥτις διὰ τῶν μέχρι τοῦδε πολέμων ἐγένετο πολυπληθὴς καὶ ὑπερφίαλος, ὥπισθοχώρησε καὶ αὐθις κατὰ τι ἦτο ὅμως βεβαίως ἀκόμη ἔδαφος κλονούμενον καὶ μάλιστα δὲν ἡδύνατο πλέον ὁ αὐτοκράτωρ, νὰ ἐμπιστευθῇ, ἐπὶ τῶν ἐπισκόπων ὅχι τόσον διότι καὶ εἰς τοὺς κύκλους τοῦ γερμανικοῦ κλήρου ἐξηπλοῦντο αἱ γρηγοριαναὶ ἰδέαι, ὅσον διότι ἐφοβοῦντο οὗτοι τοὺς προαγομένους ἀστικούς πληθυσμούς, τὲ ἰσχυρότατον τοῦτο στήριγμα τοῦ βασιλείως.

Ἐν ἔτει 1099 (Ἰούλιον) ἀπέθανεν ὁ Οὐρβανὸς, ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς ἱερᾶς πόλεως ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τῶν σταυροφόρων. Ἀλλ' ὁ θάνατος οὗτος δὲν ἀπέβη ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ ἀντιπάπα

αὐτοῦ. Οἱ ἀρδινάλιοι ἄνευ ἀναβολῆς ἐξέλεξαν νέον πάπιν, τὸν Π α σ χ ᾱ λ η ν τ ὸ ν Β'. ὁ δὲ Κ λ ῆ μ η ς ὁ Γ', ὅστις ἀπὸ εἴκοσιν ἐτῶν ἔπαιζε τὸ ἄχαρι πρότωπον αὐτοκρατορικοῦ πάπα, ἀπεθανε κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος 1100. Ὁ Ερρίκος ἐν τῷ μεταξὺ ἤλλαξε γνώμην ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ἐγκαταστάσεως ἀντιπάπα, καί τοι ἐγένοντο ἐν Ρώμῃ ἀπόπειραι περὶ ἀναγορεύσεως τοιούτου. Μετὰ ἐπαινετῆς δὲ προσπαθείας ἐξηκολούθησε τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς εἰρηνεύσεως τῆς χώρας. Ἐν ἔτει 1099 (Ἰούνιον) ἐστέφθη ὁ δεῦτερος αὐτοῦ υἱός, ὁ τότε δεκαεξαέτης Ερρίκος, ἐν Ἀκυῖς γράνῳ βασιλεύς, ἐν ἔτει δὲ 1101 ἀπέθανεν ἐν Φλωρεντίᾳ ὁ πρεσβύτερος, ὁ ἀτυχὴς βασιλεὺς Κονράδος, ὅστις πολὺ ἄργα εἶχε παρατηρήσει πόσον ὀλίγον ἐσήμεναι καὶ ὅτι ἐξυπνέται σκοποὺς ὅτινες μόνον κατὰ τὸ φαινόμενον ἦσαν θεάρεστοι, φέροντες τὸ προσωπεῖον τὸ ἐκκλησιαστικόν.

Ἐρρίκος ὁ Δ', ἐνωρὶς ἀρχίσας νὰ γηράσκη, προσεκολλήθη περισσότερον εἰς τὴν ἰδέαν ἣν παρουσίαζεν αὐτῷ ἡ νέα χρονικὴ περίοδος ἡ ἀργομένη διὰ τῶν σταυροφοριῶν. Ὁ ὑπὲρ τῶν ἐκστρατειῶν τούτων ἐνθουσιασμός εἶχεν ἀρχίσει ἤδη νὰ μεταδίδηται ἐν τινι μέτρῳ καὶ εἰς τοὺς γερμανικοὺς πληθυσμούς, ὅτινες εἶχον ἀποδεχθῇ κατ' ἀρχὰς τὴν ἰδέαν ταύτην μετὰ τῆς περιεργείας τοῦ καινοφανοῦς ἀλλὰ μετὰ ψυχρότητος: ἐν Μογουντία δὲ (1103) ἐξέφρασεν ὁ Ερρίκος τὴν πρόθεσιν ὅπως ἐκστρατεύσῃ εἰς τὴν Ἀγίαν Γῆν καὶ μετιβιβάσῃ τὴν κυβέρνησιν εἰς τὸν υἱόν του.

Ἀλλὰ τοιοῦτο συνδιαλλακτικὸν τέλος δὲν ἔμελλε νὰ εὕρῃ ἡ ὑπὸ πάντων τῶν δαιμόνων ἐπηρεαζομένη αὕτη ζωὴ. Ὁ Ερρίκος ἐσκέφθη νὰ συμπληρώσῃ πρῶτον τὴν γαλήνην τοῦ κράτους: καθ' ἣν ἡμέραν εἶχεν ἐκφράσει τὴν ἐπαινετὴν ἐκείνην ἀπόφασιν, συνωμολογήθη δι' ὄρκου εἰρήνην τοῦ κράτους, περὶ ἧς λέγεται ὅτι ὅπως ὁποτε διετηρήθη ἐπὶ πολλὰ ἔτη καὶ ὅτι ὠφελῆσε τὰς β.ο.ποριστικὰς τάξεις, τοὺς ἐμπόρους, τοὺς χωρικοὺς, τοὺς Ἰουδαίους, τάξεις λαϊκὰς ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῶν ὁποίων πάντοτε ἐδίδεν ἐπιμέλειαν ὁ Ερρίκος. Ἡ ὑπόληψις τοῦ αὐτοκράτορος εἶχεν ἀνυψωθῇ προφανῶς, καὶ αὐτὴ δὲ ἡ ἀνκνέωσις τοῦ ἀφορισμοῦ ὑπὸ τοῦ Π α σ χ ᾱ λ η Β' οὐδεμίαν ἥσκησεν ἐπιρροήν, ἀφοῦ ἔλειπεν ἀπ' αὐτοῦ δικαιολογητικὸς λόγος ἢ πρόφασις. Οὐχ ἥττον ἦτο δυστύχημα δι' αὐτὸν, ὅτι δὲν ἠδυνήθη νὰ ἔλθῃ εἰς συμφωνίαν τινὰ μετὰ τοῦ παπισμοῦ—τοῦ ἀναμορφωτικοῦ παπισμοῦ, οὗ ἡ αἷγλη ἀνελαμψε

μεγάλως πρὸς στιγμὴν διὰ τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐπιτυχίων—ὁ δὲ μακρὸς ἐμφύλιος πόλεμος εἶχεν ἀφήσει πλὴν τούτου πανταχοῦ σπέρματα, ἀφορμὰς, αἷτια ἢ προφάσεις νέων ταριχῶν. Ὑπῆρχον δὲ καὶ οὐκ ὀλίγοι εἰς οὗ ὥς ἐκ τῶν τότε κοινωνικῶν περιστάσεων τῆς Γερμανίας δὲν συνέφερον ἐν γένει κατάστασις διαρκοῦς εἰρήνης.

§ 206. **Νέα συνωμοσία ἡγεμόνων. Ὁ βασιλεὺς Ἑρρίκος.** Οὕτω ἀνεφάνη ἐν τῇ ἐξυμνομένη χώρᾳ τῆς πίστεως ἄνευ εὐκρινῶς διαγινωσκομένου λόγου καὶ αὐθις συνωμοσία ἡγεμόνων, ἣτις ἀνεζήτησε καὶ εὔρε τὸν ἀρχηγόν της ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἐστεμμένου βασιλέως καὶ διαδόχου Ἑρρίκου. Ἡ μεταγενεστέρα ἱστορία αὐτοῦ δεικνύει, ὅτι ἦτο φίλος ἄρχος καὶ ἱκανὸς νὰ ἄρῃ ἡ βασιλεία τοῦ πατρὸς διήρκει δι' αὐτὸν ὑπερμέτρως· ἐφοβεῖτο δὲ ἴτως καὶ μήπως, βασιλεύοντος τοῦ πατρὸς του, ἐξασθενήσῃ ἔτι μᾶλλον ἡ βασιλικὴ ἐξουσία· ἀπεδείχθη δὲ σκληρὸς, κακὸς καὶ ὑπόουλος ἄνθρωπος ἐν τῷ ἔργῳ ὅπερ ἀνέθεσαν αὐτῷ οἱ συνωμόσαντες ἡγεμόνες καὶ ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ ὁποίου ἐμελλε νὰ βραχισθῇ ἐπὶ τοῦ κόμματος τῶν Γρηγοριανῶν, ἐνῷ βεβιάως ἐκ τῶν προτέρων ἐσκέπτετο νὰ τοὺς ἐξαπατήσῃ.

Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1104, ἐνῷ συνῶδευσεν τὸν αὐτοκράτορα εἰς στρατεῖαν κατὰ τινος ἀπειθοῦς τιμαριώτου καὶ παραβάτου τῆς εἰρήνης τῆς χώρας εἰς Σαξωνίαν, ἐγκατέλειπε τὸ αὐτοκρατορικὸν στρατόπεδον, μετέβη εἰς Βαυαρίαν, ἔπεμψε πρεσβείας εἰς τὸν πάπαν, καὶ πάραυτα συνηθροίσθησαν περὶ αὐτὸν πάντες ἐκεῖνοι οὗς ἠδύναντο νὰ ὀπλίσωσι κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος εἰλικρινὲς μῖσος, πόθος νεωτεριστικὸς καὶ παπιστικὸς φανατισμὸς, καὶ οἵτινες αἶφνης ἐνεθυμήθησαν ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ διετέλει ὑπο ἀφορισμόν. Ἐν πρᾶγμα ἐκληρονόμησεν ὁ βασιλεὺς Ἑρρίκος παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος, τὴν τέχνην τῆς ἱποκρισίας, μάλιστα δὲ ἠδύναντο μετὰ μεγίστης δεξιότητος νὰ ὑποδύηται τὸ πρόσωπον τοῦ εὐσεβοῦς· ἡ παπικὴ εὐλογία δὲν ἔλειπεν ἐκ τοῦ ἀγῶνος τούτου, καίτοι ὁ βασιλεὺς δὲν ἐπολιτεύετο ποσῶς ἐν πᾶσι κατὰ τὰς νεοεκκλησιαστικὰς ἀρχάς.

Ἐν ἔτει 1115 ὤρμησαν κατ' ἀλλήλων πρὸς πόλεμον οἱ δύο στρατοί, ὁ πατὴρ καὶ υἱός, ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ὁ βασιλεὺς, τὸν δὲ Αὐγουστον, ἀφ' οὗ διερρήχθησαν αἱ διαπραγματεύσεις, ἐχώρζε τοὺς δύο στρατοὺς μόνον ὁ ποταμὸς Ρέγεν. Ἀλλ' ὁ υἱός, ἀρκούντως φρόνιμος, ἀπέ-

φυγε τὴν μάχην: «δὲν ἤθελεν», ἠκούσθη λέγων, «εἰ μὴ νὰ συνδιαλλαγῇ ὁ πατὴρ τοῦ πρὸς τὸν πάπαν»· εἶχε σχέσεις ἐν τῷ πέραν τοῦ ποταμοῦ στρατῷ, ὃ δὲ αὐτοκράτωρ ἐγνώριζε πόσον ὀλίγον ἔπρεπε νὰ ἐμπιστευθῇ εἰς τοὺς Γερμανοὺς ἡγεμόνας. Παρητήθη λοιπὸν τοῦ ἀγῶνος καὶ ἐγκατέλιπε τὸν στρατὸν του, ὅστις καὶ διελύθη.

Ἡ δύναμις τοῦ βασιλέως ἡῤῥανεν, ὃ δὲ αὐτοκράτωρ ἄνευ στρατοῦ καὶ ἀποθεαρρημένος ἦλθε τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1105 εἰς Μογουντίαν, ἀλλ' ἀπῆλθε καὶ πάλιν ἐκ τῆς πόλεως ταύτης, ἥτις καὶ ὑπετάχθη εἰς τὸν βασιλέα, τὸν υἱὸν αὐτοῦ. Ὁ Ἐρρίκος ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον ἀυφένετο περὶ τοῦ πρῆκτεο, τέλος δὲ ἀπεφάσισε νὰ ἔλθῃ εἰς συνδιάλεξιν μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἐν Κοβλεντία. Ὁ βασιλεὺς ἔπαιξεν ἐνταῦθα μετὰ τέχνης τελείας τὸ πρόσωπον ὅπερ ὑπεδύετο: ἐπώμοσε τὴν παιδικὴν αὐτοῦ στοργήν, τὴν τιμαριωτικὴν αὐτοῦ πίστιν, ζητῶν μόνον νὰ εἰρηνεύσῃ ὁ πατὴρ του μετὰ τῆς ἀποστολικῆς ἑῶρας. Οὕτω ἔλαβεν αὐτὸν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του: ἀντὶ δὲ νὰ ὀδηγήτῃ αὐτὸν εἰς Μογουντίαν, ὅπου ἔμελλε νὰ συνέλθῃ συνέλευσις ἡγεμόνων, ὅπου ὁ λαὸς ἐφρόνει φίλα τῷ αὐτοκράτορι, ἔφερεν αὐτὸν εἰς τὸ φρούριον Βονελχέϊμ παρὰ τὸν Nahe, καὶ ἐνταῦθα τέλος δι' ἀπειλῶν καὶ κακοποήσεων, εἰς αἷς κατῆλθεν ὁ ἐπίσκοπος τῆς Σπείρας, βασανισθεὶς φοβούμενος δὲ χειρότερα, ἀπεφάσισεν Ἐρρίκος ὁ Δ' νὰ δώσῃ τὴν παραίτησίν του, ἣν καὶ ἐκόμισεν ὁ ἐπίσκοπος τὴν 27 Δεκεμβρίου εἰς τοὺς ἐν Μογουντία καὶ περὶ τὸν βασιλέα συνηθροισμένους ἡγεμόνας. Τὰ ἐμβλήματα τοῦ κράτους μετεφέρθησαν εἰς Μογουντίαν, ὁ ἀρχιεπίσκοπος παρέδωκεν αὐτὰ εἰς τὸν βασιλέα, εἰς ὃν ἔπειτα ἀνενέωσαν οἱ ἡγεμόνες τὸν ὄρκον τῆς πίστεως.

Ἄφησαν δὲ τὸν αὐτοκράτορα εἰς Ἰγγελχέϊμ, ἀφοῦ ἐκόμισεν ἅπαξ ἔτι ὁ Ρωμαῖος λεγάτος τὴν ἐκδίκεσιν τῆς ἐκκλησίας κατ' αὐτοῦ, ἐπιβαλὼν εἰς αὐτὸν πρῶτον νὰ ἐξομολογηθῇ καὶ εἶτα λύσας αὐτὸν τοῦ ἀφορισμοῦ. Ἡ ὑπόθεσις ἐφάνη ὅτι ἔληξεν, ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ, ὅστις εἶχε λόγους νὰ ἀνησυχῇ περὶ τῆς ζωῆς του ἐγκατέλειπε τὴν πόλιν, καὶ ἐγίνετο δεκτὸς μετὰ θερμῶν συμπαθειῶν πανταχοῦ εἰς τὰς πόλεις, ὅπου ἡ εἰδῆσις τῶν τελευταίων συμβάντων εἶχεν ἐγείρει μεγίστην δυσαρέσκειαν. Τοῦτο ἤναψεν ἐν αὐτῷ ἅπαξ ἔτι τὸ βασιλικὸν μένος. Ἐν Λιέγη (Lüttich) δέ, τῇ πόλει τῆς θείας εἰρήνης, ὅπου ὁ λαὸς ὑπεδέ-

χθη αὐτὸν φιλοφρονέστατα, ἔστησε τὴν ἑδρὴν του, καὶ ἀνεκάλεσε τὴν παραίτησιν ἣν εἶχον ἀποσπάσει ἀπ' αὐτοῦ τὸ μὲν διὰ δόλου τὸ δὲ δι' ἀπειλῶν, καὶ ἐγένετο καὶ αὐτὸς προσφυγὴ εἰς τὰ ὅπλα. Ἐν τῇ πόλει τῆς Κολωνίας ἐκτῆσατο ὁ αὐτοκράτωρ στερεὸν στήριγμα, καὶ εἰς μάτην ἐπολιόρκησεν αὐτὴν τὸ ἐπόμενον ἔτος ὁ βασιλεὺς Οὐτω πικρῶς τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ ἔτους 1106 μεταξὺ πριετομασιῶν πρὸς νέον πόλεμον καὶ διαπραγματεύσεων. Ἐπιστολαὶ καὶ ἀπεσταλμένοι ἐστάλησαν ἐκατέρωθεν, ἀλλὰ τῇ 7ῃ Αὐγούστου τοῦ ἔτους ἐκείνου ἀπέθανεν ὁ αὐτοκράτωρ ἐν Λιέγη μετὰ βροχεῖαν νόσον.

Εἶχεν εἰρηνεύσει δὲ ὁ Ἑρρίκος μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ κοινωνήσει τῶν ἀχράντων μυστηρίων· εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ὃν εἶχε συγχωρήσει, διεβίβασε τὴν παράκλησιν νὰ μὴ τιμωρήσῃ τὴν πίστιν ἐκείνων οἵτινες ἐδοήθησαν αὐτὸν εἰς τὰς τελευταίας ἀνάγκας του. Οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ σώματος ὅπερ ἀπεκίλει ἐαυτὸ χριστιανικὴν ἢ καθολικὴν ἐκκλησίαν, ἢ Ἅγιον Πέτρον, ἢ ὅπως δῆποτε ἄλλως, δὲν ἀνταπεκρίθησαν εἰς τὸ συνδιαλλακτικὸν τοῦτο πνεῦμα τὸ θνήσκοντος. Ἀὐτὰς τινες πρότερον, κατὰ τὴν λεγομένην ἔριν περὶ τῶν «Τριῶν Κεφαλαιῶν» ἐξεδηλώθησαν δισταγμοὶ εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικὸς κύκλους περὶ τοῦ ἂν εἶναι πρέπον νὰ ἐφαρμοζῇ τις τὸ ἀνάθεμα ἀπέναντι τῶν νεκρῶν, ἔκτοτε ἐγένοντο πρόοδοι ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ μίσει καὶ οὕτω ἔμεινε τὸ σῶμα Ἑρρίκου τοῦ Δ'. Πέντε σχεδὸν ἔτη, ἀφ' ὅτου τῇ διαταγῇ τοῦ ἐπισκόπου ἀφηρέθη ἐκ τοῦ τύμβου του, ἐν παρεκκλησίῳ μὴ ἐγκαινισμένῳ, καὶ μόνον κατὰ τὸ ἔτος 1111 κετετιθε κατὰ τὰ πρᾶ τῶν χριστιανῶν νενομισμένα ἐν τῷ ἐν Σπείρα καθεδρικῷ ναῷ, καθ' ἣν εἶχεν ἐκφράσει ὁ ἀπ. θανὼν ἐπιθυμίαν.

Αἱ περὶ αὐτοῦ κρίσεις βραδέως διευκρινίσθησαν ἀφοῦ ἡ διχοστασία ἥς ἔπεσε θῦμα, πληροῦσιν ὑπὸ μορφὰς ὀλίγων ἡλλοιωμένας ὅλον τὸν μετὰ ταῦτα χρόνον. Τὰ λάθη αὐτοῦ ὑπόκεινται εἰς τα ὅμματα πάντων, ὥς καὶ αἱ ἐλαφρυντικαὶ περιπτώσεις, αἵτινες ἀπαλλάττουσιν αὐτὸν τῆς εὐθύνης. Ὡς παιδίον, στερηθεὶς τοῦ πατρὸς του αὐξάνει ὑπὸ τὴν σκέπην ἀδυνατοῦ καὶ περιωρισμένου πνεύματος μητρὸς, καὶ ὥς μεираκὼν εἰσάγεται ἀμέσως εἰς τὴν κονίστραν τῶν κομματικῶν ἀγώνων· οὐδεὶς εὗρεθῃ πλησίον του κατὰ τὰ ἔτη τῆς ἀναπτύξεως του εἰς ἄνδρα, ἵνα ἐπισύρῃ τὸν σεβισμὸν του διὰ καθρχῆς ἀρετῆς καὶ πράγματι ὑπερόχου πνεύματος. Οὕτω ὑπέπεσεν εἰς τὰ πάθη

καὶ τὰς ἁμαρτίας ἀπαιδαγωγήτου νεότητος, καὶ ἀρέθη ἀχιλίνωτος φύσι· ἰδιογνώμων· καὶ δὲν δύναται ν' ἀπιστήτη εἰς ταῦτα, ὅσον καὶ ἂν πρσεμωρρώθησαν καὶ διεστράφησαν αἱ σχετικαὶ λεπτομέρειαι ὑπὸ τοῦ δηλητηριώδους καμμάτικου πατάγου ὃν ἀείποτε ἤγειραν οἱ κληρικοὶ ἀφειδοτατα κατὰ τῶν ἐχθρῶν των.

Ὅλιγον κατ' ὀλίγον, πάντως ὁμωσένωρίς, συνηλθεν οὗτος καὶ ἀνέπτυξεν ἐκτακτα πλεονεκτήματα· ἡ μακρὰ σειρὰ τῶν ἐχθρῶν του καὶ ὁ μεγαλείτερος πάντων τούτων, ὁ πάππας Γρηγόριος, μαρτυροῦσι περὶ τούτων· πολὺ ὀλιγώτερον θὰ ἐμίσουν αὐτόν, ἂν μὴ ἐφοβοῦντο αὐτόν τόσον πολὺ, ὁ δὲ φόβος των οὗτος ἔλγξε διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ δι' ὅσα ἔπρατσεν, οὐδεὶς ποτε ἄνθρωπος ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἐξιλέωσε πλουσιώτερον τὰς ἁμαρτίας του, ὅσον ὁ δυστυχὴς καὶ σπουδαιότατος οὗτος ἀνὴρ, τοῦ ὁποίου ὁ βίος ὑπῆρξε διαρκὴς ἀγὼν κατὰ δεσμοῦ δυνάμεων, τῶν ὀπίων δὲν θὰ ἤδυνατον ἄ φαντασθῇ τις ἐπιφοβοτέρως. Τοῦ ὕψιστον καὶ τὸ ταπεινότατον, τὸ ἐξοχώτερον καὶ τὸ κοινότερον περιελάμβανεν ὁ δεσμός οὗτος· ἡ μεγίστη τῶν ἀνθρωπίνων ἰδιῶν, ἡ ἰδέα βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς ἀφ' ἑνός, ἀντιπροσωπευομένη ὑπὸ ἀνδρός ὕψιπετοῦς πνεύματος οἷος ὁ Γρηγόριος, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ χυδαϊοτέρα ἰδιοτέλεια ἐν ἐκάστη τῶν χυδαϊοτέρων μορφῶν της — συνεννοήθησαν καὶ συνεδέθησαν κατ' αὐτοῦ· καὶ ἂν ἀφ' ἑνός ὁ Γρηγόριος κατέπεσε ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ ἔχη κοινὸν τὸν ἀγῶνα μετὰ τῶν ληστρικῶν στιφῶν τοῦ Ροβέρτου Γυισκάρδου, ἀφ' ἑτέρου πάλιν ἡ ἰδέα της ἐκκλησίας ἀνύψωτε καὶ αὐτὰ τὰ ληστρικὰ στίφη εἰς τὰ ἴδια αὐτῆς ὅμματα καὶ εἰς τὰ τῶν συγχρόνων, καὶ προσέδωκεν εἰς αὐτὰ εἰδὸς τι νομιμότητος.

Ἐν τούτοις ὁ ἀγὼν τοῦ Ἑρρίκου δὲν ὑπῆρξε μάταιος. Ἦτο ἀγὼν ὑπὲρ τοῦ δικαίου τοῦ βασιλέως καὶ ταῦτο χρόνως ὑπὲρ τοῦ δικαίου της κοσμικῆς πολιτείας, τουτέστι ὑπὲρ τοῦ δικαίου ἐν γενεῖ· ὅσον δὲ ἀτυχῶς καὶ ἂν ἔλγξε, ἐμείωσεν ὁμῶς τὴν νίκην τοῦ κόμματος τοῦ Ἀγίου Πέτρου ἐπὶ τοῦ γερμανικοῦ ἐδάφους καὶ ἀπέτρεψεν ἀπὸ τοῦ γερμανικοῦ τούτου ἐδάφους τὸ δυστύχημα ἱερατικῆς ἀπολυταρχίας. Τὴν ἀρχὴν ταύτην τοῦ βίου του ἀνέλαβεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ καὶ διάδοχος, Ἑρρίκος ὁ Ε', ὅστις ἦτο ἐντελὴς ἐλεύθερος ἀπὸ τῶν ἀνθρωπίνων ἰδιοτήτων τοῦ πατρός του, — τῶν ἀνθρωπίνων ἀρετῶν καὶ τῶν ἀνθρωπίνων σφαλμάτων.

Πρὶν ἢ παρακολουθήσωμεν τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, πρέπει νὰ ρίψω-
μεν ἓν βλέμμα ἐπὶ τῶν λοιπῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν καὶ τῆς μέχρι τοῦ-
δε ἀναπτύξεως των καὶ τῆς θυμασίας ἐκείνης κινήσεως τῶν σ τ α υ-
ρ ο φ ο ρ ι ῶ ν, ἐν ᾗ τὸ πρῶτον σαφέστερον ἐμφανίζεται ἡ κοινότης
τοῦ εὐρωπαϊκοῦ βίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Τὰ μὴ γερμανικὰ κράτη τῆς Εὐρώπης μέχρι
τέλους τοῦ ἐνδεκάτου αἰῶνος.

§ 207. Αἱ καθ' ἑκάστα χῶραι τοῦ imperium Romanum — Δὲν εἶναι τὸ φυσικὸν μόνον ὑπὲρ τῆς ἱστορίας τοῦ ἰδίου ἔθνους ἐνδιαφέρον, ἔνεκα τοῦ ὁποῦ οὐ δρεῖλομεν νὰ προτάσσωμεν τὴν Γερμανίαν ἐν τῇ ἐξιστορίᾳ τῶν μεσαιωνικῶν πραγμάτων. Ἡ Γερμανία ἦτο πράγματι ἡ χώρα τοῦ κέντρου, ὃ δὲ σύνδεσμος τῆς γερμανικῆς βασιλείας μετὰ τοῦ ὑψίστου τῶν ἐν τῇ γῇ ἀξιωματῶν, τοῦ ρωμαϊκοῦ imperium, ἦτο ἐν μέρει μὲν ἡ συνέπεια, ἐν μέρει δὲ ἡ ἀναγνώρισις τῆς ὑπεροχῆς ταύτης τῆς ἀναγνωρισθείσης ἐν ὁδομέναις περιστάσεσι ρητῶς καὶ ὑπὸ ξένων κυριάρχων. Ἐν τούτοις πανταχοῦ εἶχεν ἀρχίσει ὁ σχηματισμὸς ἰδίων ἐθνικοτήτων καὶ ἐθνικῶν πολιτειῶν πρὸς τῇ αὐτοκρατορίᾳ, ἥτις διετηρήθη ὡς σεβαστὴ καὶ ὑπὸ ἀγαθὰς περιστάσεις χρησιμωτά, ἢ διπλωματικῶς, ἀνάμνητις καὶ πλᾶσμα καὶ διὰ τοῦτο πρὶν ἢ προχωρήσωμεν περαιτέρω, ὀφείλομεν νὰ ἐκθέσωμεν κατὰ πόσον προέβη ὁ σχηματισμὸς οὗτος τῶν εὐρωπαϊκῶν πολιτειῶν μέχρι τοῦ μεταχρυσίου τοῦ ἐνδεκάτου καὶ δωδεκάτου αἰῶνος.

Ἡ κοινὴ παραδεδεγμένη θεωρία διακρίνει ἐν τῇ πληθυσμῷ τῆς Εὐρώπης τρεῖς κύρια ἐθνικὰ συστατικὰ μέρη, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ὁποῖα δευτερεῖον ὅλως διαφραματίζουσι πρόσωπον τὰ λοιπὰ — τὸ γερμανικόν, τὸ ρωμανικόν, τὸ σλαβικόν στοιχεῖον : προκειμένου δὲ περὶ γενικῆς ἐξιστορήσεως τοῦ εὐρωπαϊκοῦ βίου, πάντες ἀποκλίνουν πρὸς τὴν εὐκόλον ταύτην διάκρισιν. Πρέπει μόνον νὰ μὴ παραβλέπη τις διὰ τὴν πρώτην ταύτην περίοδον, ὅτι αἱ ἐθνικότητες ἃς ἀποκαλοῦμεν νῦν ρωμανικὰς ἐσχηματίσθη-

σαν διὰ διακρίσεως κυρίως ἀπὸ τῶν καθ' ὅλην τὴν δύσιν, ἐν Ἰταλίᾳ, Γαλιίᾳ, Ἰσπανίᾳ λίαν ἰσχυρῶν γερμανικῶν στοιχείων, καὶ ὅτι ὁ τότε εὐρωπαϊκὸς κόσμος ἐκέκτητο ἐν ἑπὶ στοιχείῳ ὅπερ μεγίστην ἥσκητεν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῆς νοτιοδυτικῆς Εὐρώπης, τῆς Ἰταλίας καὶ αὐτῆς τῆς Γαλιτίας. μάλιστα ὁμως τῆς Ἰσπανίας.

§ 20. **Ἀραβες. Ἰσπανία.** — Διὰ τῆς ιδρύσεως τῆς ἰσπανικῆς μαρκωνίας ὑπὸ Καρόλου τοῦ Μεγάλου (785, 97, 80?) ἡγήθη ἐν τῇ θέσει ταύτῃ φραγμὸς κατὰ τῆς προελάσεως τῶν Ἀράβων. Εἰς τὰ δυτικά, εἰς τὰ ὄρη τῶν βορείων περαιῶν τῆς Ἰσπανίας, ὑφίστατο ἤδη τὸ μικρὸν βασιλεῖον τῆς Ἀστορίας, ἐν ᾧ συνεκεντρώθη ἡ δύναμις τοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ. Βαθυδὸν καὶ κατ' ὀλίγον ἐσχηματίσθησαν — κατὰ διαφόρους τρόπους ἐκ κομητειῶν καὶ δουκάτων, διὰ διανομῶν καὶ πολέμων — πολλὰ τοιαῦτα κράτη: ἡ Λεὼν, ἡ Καστίλια, ἡ Ναβάρρα, ἐξ ὧν τὸ τελευταῖον ὑπὸ Σάγγχον τὸν Μίγαν (†1035) ἀπετέλει τὸ δεσπόζον κέντρον τῆς Ἰσπανίας. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ τὸ κράτος τοῦτο διελύθη αὖθις. Ἡ δὲ Καστίλια καὶ ἡ Λεὼν, ἀφ' ὅτου ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τῆς τελευταίας χώρας ἔπεσεν ἐν πολέμῳ πρὸς τὸν Φερδινάνδον Α' τῆς Καστίλιας (1037), ἐνωθῆσαι, ἀπετέλουν τὸ κύριον εἰς τὰ δυτικά κράτος, εἰς δὲ τὰ ἀνατολικά παρομοίαν θέσιν κατεῖχεν ἡ Ἀραγωνία.

Τὸ αὐτὸ ἔτος 1037 ἦτο τὸ ἔτος τῆς καταλύσεως τοῦ ὁμιεϊδικοῦ καλιφάτου ἐν τῇ ἰσπανικῇ χερσονήσῳ· ἡ ἱστορία τοῦ κράτους τούτου εἶναι ἡ ἀμνήτης ἱστορία τῶν μωαμεθανικῶν καὶ ἐν γένει ἀνατολικῶν δεσποτειῶν. Τοσοῦτον δὲ εἶχεν ἐξασθενήσει ἡ ἡγεμονικὴ ἐξουσία ἐν ἀρχῇ τοῦ ἐνδεκάτου αἰῶνος, ὥστε ἐκλήθη εἰς Κορδόβαν καλῶν ἐκ τοῦ ἀντιζήλου καὶ ἐν τῇ βορειοδυτικῇ Ἀφρικῇ ἀπὸ τοῦ 785 βασιλεύοντος οἰκοῦ τῶν Ἑδρисиδῶν (1016). Ἡ ἐσωτερικὴ αὐτὴ διάρρησις τῶν Μωαμεθανῶν ἐξωγόνησε τὰς χριστιανικὰς ἐπιθέσεις· ἡ ἐπιτυχία ἐταλαντεύετο. Περὶ τὰ μέσα δὲ τοῦ αἰῶνος κατεκερμαίσθη ἡ ἀραβικὴ Ἰσπανία εἰς σειρὰν μικρῶν ἡμετέρων κρατιδίων, ἅτινα ἡλλασσον τοὺς ἡγεμόνας των κατὰ τὰς περιπετείας τῶν μαχῶν, οὕτω δὲ κατάρθρωσεν Ἀλφόνσος ὁ Ζ' τῆς Καστίλιας νὰ καταφέρῃ ἐν ἔτει 1085 τὸ ἰσχυρὸν κτύπημα τῆς ἀλώσεως τοῦ Τολέδο.

Ἐν τούτοις τὸ ἄστρον τοῦ Ἰσλαμισμού ἀνυψώθη καὶ αὖθις· ζηλωτὴ τῆς πίστεως αἵρεσις ἡ νωπή τις φιλή, οἱ Ἀλμοραβίδαι, ἡ Μοραβῖται, εἶχον ἰδρύσει ἐν Μαρόκῳ, ἐν τῇ ἀντίπεραν χώρα, νέον κράτος, ὑπὸ δὲ τῶν καταπιεζομένων ὁμωθήσκων τῶν κληθεὶ διέβη εἰς Ἰσπανίαν ὁ στρατός των ὑπὸ τὸν ὀγδοηκονταετῆ Ἰουσοῦφ, ὅστις συνεπλάκη μετὰ τοῦ Ἀλφόνσου ἐν Σαλακᾷ πρὸς τὸν Γουαδιάνον.

Ἡ ἡμέρα τῆς μάχης εἶχεν ὀρισθῇ δι' ἄλλοκότου εἵδους συμφωνίας· ὅχι τὴν Παρασκευὴν ἕνεκα τῶν Μουσουλμάνων, ὅχι τὸ Σάββατον ἕνεκα τῶν Ἰουδαίων, ὅχι τὴν Κυριακὴν ἕνεκα τῶν Χριστιανῶν, ἐπομένως τὴν Δευτέραν. Οἱ Χριστιανοὶ ὑπέστησαν μεγάλην ἥτταν. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τῆς ζωγρᾶς πάλης συμπίπτει ἡ διὰ τῆς ποιήσεως ἐξυμνηθεῖσα ἡρώϊκῃ σταδιοδρομίᾳ μεγάλου Χριστιανοῦ πολεμιστοῦ, τοῦ ἱππότου Ρουὶ Διάζ Σιδῆ κυρίου ἐπονομαζομένου— ὅστις εἰσῆλθεν εἰς Βαλεντίαν ἐν ἔτει 1094· ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, 1102, ἡ πόλις ἐγένετο καὶ αὖθις ἀραβικῇ.

§ 209. Ἡ Ἰταλία. Ὡς πρὸς τὴν ἀρχαίαν μέσσην χώραν, τὴν Ἰταλίαν, ἡ ἱστορία αὐτῆς καθ' ὅλην τὴν ἀπὸ τοῦ 476 μέχρι τῶν ἀρχῶν τῶν σταυροφοριῶν χρονικὴν περίοδον συμπίπτει μετὰ τῆς γερμανικῆς.

Δύο γερμανικοὶ λαοί, οἱ Ὀστρογόθοι, καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ Λογγοβάρδοι, κατεῖχον διαρκῶς μέγα μέρος τῆς χώρας, ὅσον δὲ ὀλίγους καὶ ἂν ᾔσκησεν ἐκ τῶν πρώτων ἐκείνων τὸ ἀναλαβὸν ἐνταῦθα τὴν ἐξουσίαν Ἀνατολικὸν Ρωμαϊκὸν Κράτος, ὅσον δὲ ὀλίγοι ἀριθμοὶ ἐν σχέσει πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς καὶ ἂν ἦσαν οἱ τελευταῖοι, ἐν τούτοις, μάλιστα εἰς τὴν Ἄνω Ἰταλίαν, πολὺ γερμανικὸν αἷμα ὑπῆρχε μεταξὺ τῶν εὐπατριῶν καὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ὑπαίθρου χώρας. Ἐποικῆσεις ἐν μεγαλειτέρᾳ κλίμακι δὲν ἐγένοντο μετὰ τὰς λογγοβαρδικάς. Ἡ δὲ ἐνοίκησις τῶν εὐαριθμῶν νορμανδικῶν ἱπποτῶν ἢ μισθοφόρων ἐν τῇ κάτω Ἰταλίᾳ δὲν πρέπει νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς τοιαύτη, ὅσον σπουδαῖον καὶ ἂν ἦτο τὸ νορμανδικὸν τοῦτο στοιχεῖον. Πολλοὶ ὁμῶς Γερμανοὶ ἦλθον μεμονωμένως ἀπὸ Καρόλου τοῦ Μεγάλου εἰς τὴν χώραν καὶ ὡς κόμητες, μαρκῶνες, δούκες, ἐπίσκοποι, ἀρχιεπίσκοποι, μεγάλην δυνάμενοι ν' ἀσκήσωσιν ἐπ' αὐτῆς ἐπ' αὐτῇ. Το γερμανικὸν τοῦτο στοιχεῖον συνεχωνευσθῇ ἄνευ δυσκολίας μετὰ τῶν ἰθαγενῶν. Εἶδομεν δὲ ὅτι

αί ἐπιδρομαὶ τῶν Οὐγγρων καὶ αἱ τῶν Ἀράβων ἐπετάχυναν τὸ ἔργον τοῦτο τὸ διευκολυνόμενον διὰ τῆς κοινῆς θρησκείας καὶ διὰ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ λατινικὴ γλῶσσα ἦτο ἡ κοινὴ τῆς θρησκείας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ γλῶσσα.

Κοινὸν ὅμως ἵταλικὸν αἶσθημα δὲν εἶχε μορφωθῇ μέχρι τοῦδε· τοῦναντίον κατεκερματίσθη ἡ χώρα αὕτη, ἡ ὑπ' αὐτῆς τῆς φύσεως προωρισμένη πρὸς ἐνιαῖον κράτος, εἰς λίαν πολυαριθμούς κοινότητας, ὑπερῖσχυσε δὲ ἀπολύτως ἡ τάσις τῶν καθ' ἕκαστα μερῶν πρὸς αὐτοτέλειαν.

Περὶ τῆς κατοχῆς τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας, τῆς Σικελίας καὶ τῶν τοπικῶν περιφερειῶν τῆς Ἀπουλίας καὶ Καλαβρίας, ἐπάλαιον οἱ Ἀράβες καὶ οἱ Ἕλληνες· οἱ Νορμανδοὶ δὲ κατώρθωσαν νὰ γίνωσι κύριοι ἀμφοτέρων. Ὁ Ροβέρτος Γυισκάρδος, ὡς ἐμνημονεύθη, ἀπέθανεν ὡς δοῦξ τῆς Ἀπουλίας καὶ Καλαβρίας (1085), ὁ νεώτερος ἀδελφὸς αὐτοῦ Ρογήρος κατέκτησεν (ἀπὸ τοῦ 1066) ἴδιον κράτος ἐν Σικελίᾳ· αἱ ἡγεμονίαι Βενεβέτου, Σαλέρνου, Καπύης, ἤλλασσον κυρίους, ἔμειναν ὅμως αὐτοτελεῖς, ἡ αὐτὴ δὲ τάσις τοῦ καταμερσμοῦ ἐβασίλευε καὶ ἐν τῇ λοιπῇ Ἰταλίᾳ ὑπὸ διαφόρους μορφάς.

Ἐμνημονεύσαμεν ἤδη τὴν ζηλοτυπίαν τῆς πόλεως τοῦ Ἁγίου Ἀμβροσίου ἀπέναντι τῶν ἀξιώσεων τῶν διαδόχων τοῦ Ἁγίου Πέτρου καὶ ἄλλοι δὲ ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν τούτων ἡγεμόνων ὑπέθαλπον τὸ καταμεριστικὸν τοῦτο πνεῦμα, ὅπερ συνεμερίζοντο οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως· τῶν δὲ ὅτι ἦτο ἐν γένει τοῦτο τὸ στοιχεῖον τῆς ζωῆς τῶν πόλεων, τῶν ἀρχαίων municipia τῆς χώρας, ἅτινα μεθ' ὅλα τὰ προσκόμματα ἦσαν οἱ φορεῖς τῆς προαγομένης εὐημερίας καὶ τῆς αὐξούσης μορφώσεως.

Ἔργον δὲ ἐκάστη ἐξ αὐτῶν καὶ αἱ πλεῖσται ἀπὸ μακροῦ χρόνου τὸν ὥς ἐκ τῆς ἱστορίας των ἰδιαιτέρως ἀναπτυχθέντα χαρακτήρα αὐτῶν, καὶ ἐνῶ εἰς τινὰς πόλεις, ὡς εἰς τὸ Μεδιόλανον, τὴν Γένουαν, τὴν Ραβένναν, προσέδιδεν αὐταῖς τὴν ὑπερφάνειαν τὸ κατὰ χιλιετηρίδας σχεδὸν μετρούμενον παρελθόν των, ἄλλαι πάλιν, ὡς ἡ ὅλως ἰδοφυῶς ἀναπτυχθεῖσα κοινότης τῆς Βενετίας, ἐπορίζοντο αὐτὴν ἐκ τῆς νεότητός των.

Ἀνακύψασα ἡ τελευταία αὕτη ἐκ τῶν συνεικισμῶν τῶν φυγάδων οἱ-

τινες ἐσχηματοθησαν κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ Ἀττίλα καὶ τοῦ Ἀλδοίνου ἐπὶ τῶν πολυαριθμῶν νήσων τῶν ἐκβολῶν τοῦ Πάδου, κατ' ἀρχὰς ὅλως δημοκρατικῶς διοργανωθεῖσαι, ἠνώθησαν ὀλίγον κατ' ὄλγον αἱ μεμονωμέναι νησιώτικαὶ αὗται κοινότητες, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὁποίων ἴσταντο αἰρετοὶ ἀρχηγοὶ ἢ δῆμαρχοι (tribuni), εἰς μίαν πραγματικὴν πολιτείαν, ἥς πρῶτος δοῦξ ἢ δόγης ἐξελέγη ὁ Παυλούτσης Ἀνάφιστος (697). Ἐν ἔτει 810 μετετέθη ἡ ἑώρα τῆς κεντρικῆς κυβερνήσεως ἐπὶ τῆς Ριάλτου, τῆς μέσης καὶ μεγαλειτέρας τῶν νήσων, οὕτω δὲ αἱ μικραὶ νησίδες ἐγένοντο συνοικίαι μεγάλης πόλεως. Ἐν λαμπρᾷ θέσει ἐν τῷ ἁγῶνι κατὰ τῶν πειριτῶν, κατὰ τῶν Ἰστρίων καὶ τῶν Ἀράβων, ἀνεπτύχθη ἡ κατὰ θάλασσαν σπουδαιότης τοῦ νέου τούτου λαοῦ, κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1000 πρόπολλου ἦδη ἡ πόλις ἦτο ἐφάμιλλος πρὸς τὰς ὑπερφηάνους ἀδελφάς, τὰς εἰς τοὺς ρωμαϊκοὺς καὶ ἐτρουσκικοὺς χρόνους ἀναγούσας τὴν καταγωγὴν των.

Ὁ παπισμὸς δέ, οὗ ἡ δύναμις ἀκριβῶς κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἦτο τόσον ἀξιόλογος, ἐλάχιστα ἐξυπηρέτησε τὸ ἔργον τῆς ἐνώσεως τῶν διαφόρων πολιτικῶν κοινωνικῶν καὶ ἐθνικῶν στοιχείων. Τὸ ρωμαϊκὸν τοπικὸν πνεῦμα κατεβλήθη διὰ χαλεπῶν ἀγώνων, ὅχι ὅμως ἵνα παραχωρήσῃ τὴν θέσιν του εἰς ἰταλικὴν ἐθνικὴν πολιτικὴν, ἀλλ' ἵνα ἐξυπηρετήσῃ μίαν δυνάμιν πρὸς τῶν δυνάμεων, ἵσταμένην ὑπεράνω πάντων τῶν ἐθνῶν καὶ μέλλουσαν ἐπὶ τέλους νὰ καταστραφῇ ἐκ τοῦ οἰκουμενικοῦ τούτου χαρακτήρος της.

§ 210. Ἡ Γαλατία. — Ἄλλην τροπὴν ἔλαβον τὰ πράγματα ἐν Γ α λ α τ ί α, καίτοι καὶ τῆς χώρας ταύτης ὁ πληθυσμὸς ἀπέτελειτο ἐκ παντοειδῶν στοιχείων. Ἡ κυριωτέρα βᾶσις τοῦ πληθυσμοῦ τούτου ἦσαν οἱ ἐκ ρωμανισθέντες κελτικῆς καταγωγῆς ἀρχαῖοι κάτοικοι τῆς χώρας, οἵτινες εἰς πολλὰ μέρη, ὡς ἐν Βρετάνῃ, διετήρησαν τὴν ἀρχικὴν ἰδιοφυίαν των: ὁ βίος τῶν ἀνωτέρων τάξεων, ἡ γλῶσσα αὐτῶν καὶ ὁ τρόπος τοῦ σκέπτεσθαι ἦσαν ἐντελῶς ρωμαϊκά, ὅτε εἰσεβαλεν εἰς τὴν χώραν τὸ γερμανικὸν στοιχεῖον εἰς πολυειδεῖς ἀποχρώσεις, Γότθοι, Βουργούνδιοι, Ἀλαμάνοι, Φράγκοι. Εἶδομεν πῶς ἐχωρίζοντο ὅλα τὰ στοιχεῖα ταῦτα ἐν τῷ Φραγκικῷ Κράτει ἐν πολέμῳ καὶ ἐν εἰρήνῃ, καὶ πῶς συνεβίουν εἰρηνικῶς τὸ ἐν πλησίον τοῦ ἄλλου ἐν τῷ ἀνανεωθέντι ὑπὸ Καρόλου τοῦ Μεγάλου imperium Romanum. Εἰς τὸν δεσμὸν οὗ οὗ συνῆψεν αὐτὰ ἡ κοινὴ θρησκεία καὶ ἐκ-

κλησία προσετέθη νῦν καὶ ἡ κοινὴ πολιτειακὴ τάξις, ἥτις συνήγε τοὺς κοσμικοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς ἐπισκόπους τῆς εἰς συχνὰς συνελεύσεις τοῦ κράτους καὶ ἥτις ἐφ' ὅσον συνείχετο ὑπὸ ὑπερόχου τινὸς ἡγεμόνος ἀνέπτυσσε καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις τὰ ἀναμφισβήτητα πλεονεκτήματα τῆς.

Οἱ ἀγῶνες τῶν υἱῶν Λουδοβίκου τοῦ Εὐσεβοῦς, ζῶντος ἔτι τούτου καὶ μετὰ θάνατον αὐτοῦ, ἤγχιον διὰ τῆς ἐν Βεροδούνῳ συνθήκης εἰς τὸν χωρισμὸν Ἀνατολικοῦ καὶ Δυτικοῦ Φραγκικοῦ Κράτους ὅστις εἶχεν ἤδη συμβῇ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ διαιρέσει εἰς Αὐτοκρασίαν καὶ Νευστρίαν. Καὶ εἰς ἐκεῖνο μὲν εἶχον ἐνωθῇ αἱ γερμανιστι ὁμιλοῦσαι φυλαί, εἰς τοῦτο δὲ ὑπερίσχυσεν ἡ ἐκ τοῦ κοινοῦ λατινικοῦ ἰδιώματος ἀναπτυσσομένη ρωμανικὴ γλῶσσα, ὃ δὲ ρωμανισμὸς κατῴρθωσε νὰ κυριαρχήτῃ ἐνταῦθα τόσῳ μᾶλλον, ὅσον οὔτε τότε οὔτε βραδύτερον προσηρτήθη διερκεῶς εἰς τὸ Δυτικὸν Φραγκικὸν Κράτος τὸ τρίτον τμήμα τοῦ ὅλου κράτους, ἡ τοῦ Λοθαρίου μερίς, ἡ Λοθαριγγία, ἐν ᾗ ἐπίσης κατέκουν Γερμανοί. Ἐπὶ Καρόλου τοῦ Φαλακροῦ ὅμως ἀκόμη εἶχεν ἀρχίσει νὰ ἀποξηραίνεται ἡ ρίζα τῆς βισιλείας τῶν Καρολιδῶν. Ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος ἀπεδείχθη ἀνίκανος νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν βασιλείαν ταύτην ἀπὸ τῶν πειρατειῶν τῶν Νορμανδῶν, τῆς πληγῆς τοῦ δευτέρου ἡμίσεως τοῦ ἐνάτου αἰῶνος. Ὅ,τι ἀποτελεῖ ἐν τῶν μεγάλων πλεονεκτημάτων τῆς Γαλλίας, οἱ εἰς τὸν Ἀτλαντικὸν Ὠκεανὸν ἐν ἐλικσείδει πορείᾳ ἐκβάλλοντες μεγάλοι ποταμοί, ἀπεδείχθη τούναντίον, ἔνεκα τῆς μὴ ἐν καιρῷ δημιουργίας ναυτικῆς δυνάμεως, εἰς ἄκρον ὀλέθριον: οἱ ποταμοὶ οὗτοι ὑπῆρξαν ἰσάριθμοι εἰρεῖαι ὁδοὶ ἀνοίγουσαι εἰς τοὺς Οὐτίκην τὸν δρόμον πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας.

Μετὰ τὸν θάνατον ἡτῆς Καρόλου τοῦ Παχέως (848) μερίς τῶν μεγιστάνων ἐξέλεξεν, ὡς ἀνεφέραμεν ἀνωτέρω, βασιλεῖα ἐξ ἄλλου οἴκου ἐν τούτοις ἡμύνθη ὁ οἶκος τῶν Καρολιδῶν ἐν τῷ Δυτικῷ Φραγκικῷ Κράτει ἐπὶ ἓνα καὶ πλέον αἰῶνα. Ἡ γνώμη ὅτι τὰ πράγματα ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἔλαβον τὴν αὐτὴν πορείαν οἶαν καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Χλωδοβίκου, δὲν εἶναι ἀκριβὲς καθ' ὁλοκληρίαν. Οἱ τοῦ Δυτικοῦ Φραγκικοῦ Κράτους βασιλεῖς ἐκ τοῦ γένους Καρόλου τοῦ Μεγάλου δὲν ἦσαν ποσῶς ἀσθενεῖς τινὲς καὶ ἀνίκανοι ὡς οἱ τελευταῖοι Μερουβίγγιοι ἐν τῷ πολ. τεύματι δὲ μᾶλλον τῆς χώρας ἔκειτο ὁ ἀναγκαῖος λόγος

τῆς ἀδυναμίας τῆς μοναρχίας. Τὸ τιμαριωτικὸν σύστημα προσεπό-
 ρισε μεγίστην δύναμιν εἰς τοὺς κατόχους τῶν μεγάλων τοῦ στέμματος
 τιμαριῶν, καθ' ὅσον ἠδύναντο οὗτοι ὡς ἐξ αὐτοῦ νὰ διαθέτωσι τὰς
 μεγάλας κτήσεις των ὡς εὐεργετήματα (beneficia) εἰς πολλοὺς ὑποτι-
 μαριώτας καὶ νὰ δεσμεύωσιν αὐτοὺς εἰς ἰδιαιτέραν πρὸς αὐτοὺς ὑπηρε-
 σίαν. Τὸ τοπικὸν πνεῦμα εἰς τὰς διαφόρους χώρας, τὴν Ἀκυϊτανίαν
 τὴν Βουργουνδίαν, συνεδέθη μετὰ τῆς δυνάμεως ταύτης καὶ τῆς ἐξ
 αὐτῆς ἐκπηγασσάσης ὑπερφηφάνιας τῶν μεγάλων τιμαριωτῶν· ἤδη δὲ
 ἐπὶ τοῦ δευτέρου διαδόχου Καρόλου τοῦ Φιλαικοῦ Ὁδοβίκου τοῦ
 Γ', ἐχωρίσθη ἡ Βουργουνδία, ἥς ὁδοῦξ Βόσων ἀνηγγορεύθη
 βασιλεὺς ὑπὸ μερίδος ἀφωτισμένης εἰς αὐτὸν (879). Τὸ παράδειγμα
 τοῦτο ἠκολούθησεν ἐν ἔτει 888 ὁ Ροδόλφος, ὅστις ἀνεγνωρίσθη ἐν
 Ἀγίῳ Μαυρικίῳ ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν του βασιλεὺς τῆς μεταξὺ Ἰούρα καὶ
 πενινικῶν Ἀλπεων χώρας, τουτέστι τῆς Ἀνω Βουργουδίας· ὅ,τι δὲ
 παρετηρήθη ἐνταῦθα, ὅτι δηλαδὴ οἱ τιμαριῶται ἐν τῷ γγυτέρῳ αὐ-
 θέντῃ καὶ οὐχὶ ἐν τῷ βασιλεῖ τῆς ὅλης χώρας διέβλεπον τὸν ἴδιον χο-
 ρηγόν, παρουσιάσθη καὶ εἰς τὰ ἄλλα μεγάλα τιμάρια, τὸ τῆς Βερ-
 μανδίας, τῆς Καμπινίας, τῆς Βρετάνης, τῆς Γασκονίας, τῆς Τολώ-
 σης, Ἀκυϊτανίας, ὧν ἡ ἰδιαιτέρα ἱστορία θὰ ἦτο πιθανῶς μᾶλλον ἐν-
 διαφέρουσα ὡς μᾶλλον γόνιμος, ἢ ἡ τοῦ Δυτικοῦ Φραγκικοῦ Κράτους
 ὡς ὅλου.

Ἐν ἔτει 911 προσετέθη εἰς τὰς κυριαρχίας ταύτας καὶ νέα. Ἐν
 ἔτει 893 κατὰ τοῦ κόμητος ἐκείνου Ὁδωνος τῶν Παρισίων,
 ὃν μερίς τις μεγιστάνων εἶχεν ἀνυψώσει εἰς τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα μετὰ
 τὸν θάνατον Καρόλου τοῦ Παχέως, ἀντέταξεν ἄλλη μερίς ἡ συνωμοσία τις
 ἐξ ἧς δὲν ἔλειπε καὶ ἐκκλησιαστικὸς ἀρχηγός, τοιοῦτου ὄντος τοῦ τῶν
 Ρήμων ἀρχιεπισκόπου Φούλκωνος, τὸν ἐν τῷ μεταξὺ ἡλικιωθέντα Κα-
 ραλίδην Κόρολον, ὅστις καὶ ἀνεγνωρίσθη ὡς μόνος βασιλεὺς μετὰ τὸν
 θάνατον τοῦ Ὁδωνος (893). Ἐπῆλθε δὲ εἰς αὐτὸν ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ του
 ἡ καλὴ ἰδέα τοῦ νὰ καταπαύσῃ τὴν νορμανδικὴν πληγὴν διὰ παραχω-
 ρήσεως τῆς παρὰ τὸν κάτω Σηκουάναν χώρας ὡς δυτικοφραγκικοῦ τι-
 μαριουεῖς τὸν τότε φοβερὸν ἀρχηγὸν τῶν Νορμανδῶν Ρόλλωνα· ἡσπά-
 σθη δ' οὗτος τὸν χριστιανισμόν καὶ ἐνυμφεῖθῃ ὡς Ροβέρτος, δούξ
 τῆς Νορμανδίας, μετὰ θυγατρὸς τοῦ βασιλέως. Πράγματι δὲ
 ἔπαυσαν αἱ νορμανδικαὶ ἐπιδρομαὶ καὶ λεηλασίαι.

Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ παρακολυθῇσωμεν πλέον τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς πλεκτάνας περὶ τῆς δεσποτείας τῆς Λοθαριγγίας, αἵτινες ἀπησχόλησαν τὸν Κηρολον καὶ τοὺς διαδόχους αὐτοῦ Λουδοβίκον Δ' καὶ Λουθάριον, καὶ αἵτινες διεσταυροῦντο μετ' ἄλλων ἀγῶνων πρὸς ἄλλους παραβασίλει· ἡ δύναμις τῆς βασιλείας ἐνισχύθη ὑπ' αὐτῶν, καὶ ὅτε ἐν ἔτει 907 ἀπέθανεν ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Λοθαρίου Λουδοβίκος ὁ Ε', ὅστις φέρει ἐν τῇ ἱστορίᾳ τὸ ὄνομα τοῦ κηφήνος (Faineant) διότι ἐν τῷ ἔτει τῆς βασιλείας του, ἀπὸ τοῦ Μαρτίου τοῦ 986 μέχρι τοῦ Μαΐου τοῦ 907, δὲν εὔρεται καιρὸν νὰ πράξῃ μὴτε καλὸν μὴτε κακόν, ἐξελέγη δὲ Νoyon ὁ Οὐγὼν δούξ τῆς Φραγκίας, τῆς περὶ τὸν μέσον Σηκουάναν περιλαμβανομένης καὶ τῆς πόλεως τῶν Παρισίων χώρας, ὑπὸ προπαρασκευασμένης συνελεύσεως βασιλεὺς, καὶ μετ' οὐ πολὺ ἐστέφθη ἐν Ρήμοις ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀδαλθέρτου. Ὁ δούξ τῆς Λοθαριγγίας Κηρολος, ὁ παρὰ τοῦ Γερμανοῦ Βασιλέως λαβὼν τὸ δουκάτον του ὡς τιμᾶριον, ὁ τελευταῖος τοῦ οἴκου τῶν Καρολιδῶν, περιῆλθε διὰ τοῦ συνήθους κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους μέσου, τῆς προδοσίας, ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ νέου βασιλέως καὶ ἀπέθανεν οὐ μετὰ πολὺ ὡς αἰχμάλωτος αὐτοῦ.

§ 211. Οἱ Καπετίδαι. — Ο ὕ γ ω ν ὁ Κ α π έ τ ο ς (987—996)—τὸ ἐπώνυμον φαίνεται ὅτι ἐλήφθη ἐκ τῆς στολῆς τῶν λαϊκῶν ἡγουμένων, καίτοι δὲν δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν τὸν ἄμεσον λόγον—ἦτο ὁ πρῶτος μακρᾶς σειρᾶς βασιλέων. Τὰ ὀρθίως κτηθέντα προνόμια καὶ ὠρεαὶ παρέμειναν εἰς τοὺς μεγιστᾶνας τοὺς ἀνυψώσαντας αὐτὸν εἰς τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα, ὁ δὲ νέος βασιλεὺς ἦτο κατ' ἀρχὰς οὐδὲν πλέον εἰ μὴ ὁ πρῶτος μεταξὺ τεσσαράκοντα μεγάλων καὶ πολλῶν μικρῶν μεγιστάνων· ἀλλ' ἐνῷ ἡ κτῆσις τῶν Καρολιδῶν εἶχε περιορισθῇ τελευταίως εἰς τὴν πόλιν Laon, προσεπύρρυσεν ὁ Οὐγὼν εἰς τὴν βασιλείαν καὶ αὐθιγὲς ἐπρόσωπον τοῦ ἰδίου οἴκουδύναμιν—τὸ μίγα δουκάτον τῆς Φραγκίας, τὰς ἐκατέρωθεν δηλονότι τοῦ μέσου Σηκουάνης ἐδαφικὰς ἐκτάσεις, ὅπερ ἐκέκτητο τὴν εὐνοϊκωτέραν θέσιν πρὸς Ἰδρυσιν ἰσχυροῦ βασιλείου.

Ἐν ἔτει 996 διεδέχθη αὐτὸν, οὐδενὸς ἀντιλέγοντος, ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ροβέρτος ἡγεμὼν μορφωμένος καὶ εὐσεβὴς κατὰ τὰς τότε ἰδέας κατηγορήθη ὅτι ἄφησεν ἀτιμωρητὴ νὰ κλαπῶσι τὰ χρυσὰ σειράδια τοῦ βασιλικοῦ μανδύου, διότι κατὰ τὴν γνώμην του ὁ κλέπτης εἶχε μεγα-

λειτέραν ἀνάγκην αὐτῶν ἢ αὐτός, ὁ βασιλεὺς. Τρεῖς φορὰς μετέβη εἰς τὸν Ἅγιον Τάφον. Ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἔσχε τοῦτο τὸ ἐλάχιστον τὸ ἀγαθόν, ὅτι διήρκεσεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον (996—103), καὶ οὕτω εἰθίζοντο οἱ λαοὶ εἰς τὴν νέαν δυναστείαν.

Διεδέχθη δ' αὐτὸν ὁ υἱὸς του Ἑρρίκου ὁ Α'. ὅστις πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς του εἶχε στεφθῇ ἡρὴ ἐν Ρήμοις, τῷ 1027, καὶ ἐβασίλευσε καὶ αὐτὸς ἐπὶ μακρόν, ἦται ἀπὸ τοῦ 1031 μέχρι τοῦ 1060. Ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ τὸ βασίλειον τῆς Βουργουνδίας, περιήλθεν, ὡς ἡρὴ ἐμνημονεύσαμεν, εἰς τὸν τῆς Γερμανίας βασιλεύοντα οἶκον (1032) — ἓνα δὲ αἰῶνα πρότερον (930) τὰ δύο κράτη, τὸ ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν τοῦ Ἰούρα, εἶχον συγχωνευθῇ εἰς ἓν βασίλειον, ὅπερ ὡς ἐκ τῆς πρωτεύουσας αὐτοῦ Ἀρλεῶ τῆς (Arles) καλεῖται ἀρλεῶτικόν.

Περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον περίπου ἤρξατο ἡ ὑπὲρ τῆς καθιερώσεως τῆς θείας εἰρήνης κίνησις, ἥτις ἔληξε τοῦλάχιστον εἰς τὴν παραδοχὴν ἐκκεχειρίας ἡγγυημένης καὶ ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, ἥτοι κανονισμοῦ τῶν ἰδιωτικῶν πολέμων (Fehde). Χαρακτηριστικὸν τῆς ἀδυναμίας τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας εἶναι ὅτι ἡ *treuga Dei* αὕτη ἐν αὐτῇ τῇ Φραγκίᾳ ἀκριβῶς δὲν εἶχεν εἰσαχθῇ ἀκόμη. Ἀλλ' ὅσον ἀδύνατος καὶ ἂν ἦτο ἡ βασιλεία, οὐδεὶς ἤθελε νὰ στερηθῇ αὐτῆς. Μανθάνομεν τοὺς πολλοὺς καὶ ἐν μέρει ἀτυχεῖς ἀγῶνάς της πρὸς σκληροτραχήλους τιμαριώτας ἀνθισταμένους εἰς βασιλικὰς ἀποφάσεις — ἐνῷ περὶ τῶν πολλῶν πολυκριθμοτέρων περιστάσεων, καθ' ὅς ἡ βασιλικὴ ἐξουσία καθόριζε νομικὰς σχέσεις, διέλυε δικαστικὰς διαφοράς, καὶ ἐν αἷς πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀποδεικνύεται εὐεργετικὴ, ἡ ὑπαρξὶς τοιαύτης ἀρχῆς οὐδὲν μανθάνομεν, διότι ἐκεῖνο μόνον συνήθως διατηρεῖται ἐν τῇ μνήμῃ τῶν ἀνθρώπων ὅ,τι εἶναι ἐναντίον τοῦ κεκανονισμένου.

Παρουσία τοῦ Ἑρρίκου ὑπὸ πολυπληθοῦς συνελεύσεως ἐξελέγη βασιλεὺς ἐν ἔτει 1059 ἐν Ρήμοις ὁ υἱὸς αὐτοῦ Φίλιππος, ἡ μᾶλλον ἀνεγνωρίσθη τοιοῦτος, διότι οὐδεὶς λόγος περὶ ἐκλογῆς, ἀποτελούσης τὸν νόμιμον τίτλον τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας. Προσωπικῶς Φίλιππος ὁ Α'. (1060—1108) δὲν ἦτο σπουδαιότερος τῶν δύο προκατόχων του. Ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἀπετέλει εἰλός τι παραλήλου τῆς συγχρόνου σχεδὸν βασιλείας τοῦ γερμανοῦ βασιλέως Ἑρρίκου τοῦ Δ'. : ἀνήλικος ἀναβάς τὸν θρόνον, νέος ἀναλαμβάνει, ὡς

οὗτος, τὴν ἀρχήν, ἐξηχρειωμένος, ὡς οὗτος, περιπίπτει, ἐπίσης ὡς ἐκεῖνος, εἰς σοβαρὰν σύγκρουσιν πρὸς Γρηγόριον τὸν Ζ'. Καὶ ἐνταῦθα, ἐν Γαλλίᾳ, ἡ ἐκκλησιαστικὴ μεταρρύθμισις καὶ ἡ τυφλὴ πολιτεία τοῦ Γρηγορίου διήγειρε δυσaréσκειαν καὶ ἀνωμαλίαν· οἱ ἐκφράσεις ὑπερβολικῶν παριστᾶ ὁ Γρηγόριος τὴν κατάστασιν τοῦ κράτους καὶ καθυβρίζει τὸν βασιλέα αὐτοῦ· τὸ ἐκλυτον δὲ τῶν ἡγῶν τοῦ ἐπέσυρε κατ' αὐτοῦ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γρηγορίου τὸν ἀφορισμὸν, διότι ἐνυμφεύθη μετὰ τῆς συζύγου ἐνὸς κόμητος τῆς Ἀνδαλουσίας Φούλκωνος (1091), ἐνῶ ἡ νόμιμος σύζυγος αὐτοῦ ἔζη ἀκόμη, ἀφορισμὸν ὃν ἀνενέωσεν ὁ πάπας Οὐρβανὸς ὁ Β'. ἐν τῇ περιφήμῃ συνόδῳ τοῦ Κλερμοντίου ἐν ἔτει 1095, καὶ ἐξ οὗ ἀφέθη διὰ λίαν ταπεινωτικῆς ἀλλὰ καὶ ἐξ ἴσου ὑποκριτικῆς ὑποταγῆς.

Δύο μεγάλα συμβεβηκότα συμπέπτουσιν ἐπὶ τῆς βασιλείας ταύτης : ἡ κατὰκτησις τῆς Ἀγγλίας ὑπὸ τοῦ ἰσχυροτέρου τῶν Γάλλων τιμαριωτῶν, τοῦ δουκὸς τῆς Νορμανδίας Γουλιέλμου τοῦ Β'. (1066), καὶ ἡ ἀρχὴ τῶν σταυροφοριῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἰδέα ἀκριβῶς ἐνταῦθα ἐν Γαλλίᾳ εὔρεν ἑδᾶφος εὐνοϊκώτατον (1096).

§ 212. Ἡ Βρετανία. — Τὸ πρῶτον τῶν γεγονότων τούτων κατὰ τοσοῦτον ἀποτελεῖ συστατικὸν μέρος τῆς γαλλικῆς ἱστορίας, καθ' ὅσον οἱ Νορμανδοὶ κατακτηταὶ ἀνήκον κατὰ τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἦθη εἰς τὴν νέαν ἐθνότητα, ἣτις εἶχε μορφωθῇ ἐκ ρωμανικῶν καὶ γερμανικῶν στοιχείων ἐπὶ γαλατικοῦ εἰσέφους, καὶ καθ' ὅσον ἡ νέα θέσις περιήγαγε τὸν νῦν κυρίαρχον γενόμενον τιμαριώτην καὶ τοὺς διαδόχους αὐτοῦ εἰς ὅλως ἄλλοίαν τῆς μέχρι τοῦδε σχέσιν πρὸς τὸν τιμαριωτικὸν κύριόν του· ἀλλ' ἡ ἀμεσώτερα σημασία τῆς ἐκστρατείας ταύτης ὑπῆρξεν ἡ τῆς μεγάλης ἀνατροπῆς, τῆς ἐπελθούσης εἰς τὰ ἀγγλικά πράγματα.

§ 213. Βρετανοὶ καὶ Ἀγγλοσάξωνες. — Αἱ βρετανικαὶ νῆσοι, τελευταῖαι ἐκ τῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης συνήφθησαν μετὰ τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους, καὶ ἡ συνάφεια δὲ αὕτη ἐνωρίτατα καὶ ὀλοσχερῶς εἶχε διαλυθῇ. Ὅτε ἤδη παρέμενον ἐπὶ τῆς νήσου ρωμαῖκοὶ λεγεῶνες εὕρισκοντο πολλοὶ Γερμανοὶ ἐπ' αὐτῆς. Τὰ πολυάριθμα βασίλεια, ἅτινα ἱδρυσαν οἱ Ἀγγλοσάξωνες ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ πέμπτου αἰῶνος, μαχόμενοι πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς Βρετανούς,

ἦσαν καθαρώς γερμανικά, καὶ ἡ θρησκεία δὲ τῶν ἡττημένων, ὁ χριστιανισμός, ἐπολεμήθη θηριωδῶς ὑπ' αὐτῶν. Ἀλλ' ἀφοῦ περῆλθεν ἡ θύελλα, κατεπίεσθη δὲ καὶ ὑπεδουλώθη τὸ κελτορρωμαϊκὸν στοιχεῖον ἤδη ἀπὸ τοῦ ἑκτοῦ αἰῶνος, ραγδαίως διεδόθη ὁ χριστιανισμός, χάρις εἰς τὴν μετροπαθῆ καὶ φρόνιμον διεύθυνσιν τῆς ἱεραποστολῆς διὰ τοῦ πάπα Γρηγορίου τοῦ Α', καὶ οἱ Ἀγγλοσάξωνες νικηταὶ ἔστρεφον τὰ βλέμματά των πρὸς τὸ κοινὸν μαντεῖον, τὴν Ρώμην, ἣν νέος τις ἱστοριογράφος οὐχὶ ἀκαταλλήλως ὠνόμασε Δελφούς τοῦ Μεσαίωonos. Ἐπηκολούθησε δὲ τὸν Χριστιανισμὸν ὁ πολιτισμός : ἐν τοῖς μοναστηρίοις τῆς Μερσίας καὶ τῆς Νορθουμβερλάνδης ἀνεγινώσκετο ὁ Βιργίλιος καὶ ὁ Κικέρων, καὶ τὰ ὀνόματα τὰ σεβαστὰ τοῦ Βέδα, τοῦ Οὐϊνφρέιδοῦ, τοῦ Ἀλκουίνου, τοῦ Σκώτου Ἐριγγένου, ἀποδεικνύουσι τὴν συνάφειαν ταύτην. Ἡ κατάστασις τοῦ λαοῦ παρουσιάζει ἰσχυρὸν δημοκρατικὸν στοιχεῖον τὴν ἰσότητα τῶν πολεμιστῶν, οἵτινες ἐγένοντο χωρικοί· ἀλλὰ πρὸς τοῖς εὐπατρίδασι οἱ ὅποιοι ὑπῆρχον ἐνταῦθα ὡς καὶ παρὰ τοῖς ἡπειρωτικοῖς Σάξωσιν ὑπῆρχεν καὶ ἄξις εὐγενῶν τιμαριωτῶν καὶ ὑπαλλήλων, οἱ δὲ ἐπίσκοποι ἐνίσχυον τὸ ἀριστοκρατικὸν τοῦτο στοιχεῖον, ὑπεδοήθουν τοὺς Earls (κόμητας) καὶ συνεβούλευον ὡς Witan, ἤτοι σοφοί, ἐν συνελεύσεσι Witenagemots, τοὺς βασιλεῖς : διὰ δὲ τοῦ Ἐκθέρτου τῆς Οὐέστσεξ καὶ τῆς Σουσεξ ἡ πολυαρχία μετεβλήθη εἰς μοναρχίαν εἰς τὸ βασιλεῖον τῆς Ἀγγλίας (†836).

§ 214. Ἀγγλοσάξωνες καὶ Δανοί. — Ἀλλὰ καὶ ἡ νῆσος αὕτη — καὶ μάλιστα αὕτη — κατεμαστίζετο ὑπὸ τῶν Νορμανδῶν, οἵτινες μετέδωσαν ἐνταῦθα ὡς Δανοὶ τὴν φρίκην τοῦ ὀνόματός των, ἐπὶ ἑξ δὲ γενεάς ἐμαίνετο ὁ πόλεμος τῶν δύο γερμανικῶν φυλῶν, ὅστις ἡπείλει σπουδαίως τὸν νεαρὸν ἀγγλοσάξωνικὸν πολιτισμὸν.

Τῷ 871 ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον εὐγενῆς καὶ μέγας κυρίαρχος ὁ Ἀλφρέδος ὁ Μέγας· ἐν δεινῷ ἀγῶνι ἀπέκρουσεν οὗτος τοὺς Δανούς καὶ ἔσωσε τὸν χριστιανικὸν πολιτισμὸν, ὃν μετ' ἀξιεπαίνου ὀρέξεως τοῦ εἰδέναί προσφικεῖτο μετὰ κόπου ἀλλὰ τελείως. Καὶ οἱ Νορμανδοὶ δὲ, οἵτινες ἔμειναν ἐν τῇ χώρᾳ, ἡτπάσθησαν τὸν χριστιανισμὸν, καὶ ὁ Ἀλφρέδος ἠλπίζεν, ὅτι θὰ εὑρίσκε παρ' αὐτοῖς στήριγμα ἐναντίον

τῶν καταπιεστικῶν ὁμοεθνῶν των. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατόν του (901) προήλασαν οἱ Δανοὶ ἐκ νέου.

Ὁ δεύτερος διάδοχός του, ὁ βασιλεὺς Αἰθελρέδος, ἐπέζητησε νὰ ἀπαλλαχθῇ αὐτῶν δι' αἵματηροῦ καὶ τολμηροῦ μέσου, δι' ἀφινιδίου ἐπιθέσεως (1002), ὑφ' ἧς πάντως πολλοὶ ἔπεσον θύματα δεινῶν ὤμοσέων· ἀλλὰ τῆς θυσίας ταύτης ἡ μόνη συνέπεια ὑπῆρξε τὸ νὰ ἐπισύρῃ ἐπὶ τῆς νήσου νέα ἐκδικητικὰ στίφη. Μετὰ πολυαρίθμου σμήνους ἦλθεν ἐν ἔτει 1013 ὁ γηραιὸς βασιλεὺς Σουέν, ἐθνικὸς τὸ θρήσκευμα, καὶ ὑπέταξεν ὅλην τὴν χώραν. Ὁ θάνατος αὐτοῦ ἐξασφάλισε βραχεῖαν μόνον γαλήνην, ἡ κατὰκτησις συνετελέσθη διὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Κανούτου, ὅστις μετέβαλε τὴν ὀλοσχερῶς ὑποτεταγμένην νῆσον εἰς ἐπαρχίαν τοῦ μεγάλου κράτους της — τοῦ Αἰθελρέδου υἱοῦ αὐτοῦ ἐν Λονδίῳ (1016) ἐν καιρῷ τῆς δανικῆς ἐπιδρομῆς.

Παρεισχώνισθέντος τοῦ νεαροῦ Ἐδμόνδου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Αἰθελρέδου, ἐστέφθη ὁ Κανούτος ἐν Λονδίῳ βασιλεὺς καὶ ἔδωκεν εἰς τοὺς Ἀγγλοσάξωνας μεγιστᾶνας μεγάλας ὑποσχέσεις, ὥς καὶ ἐτήρησεν. Αἱ φρικαλαίαι λεηλασίαι τῆς χώρας ἔπαυσαν, ὁ Κανούτος ἦτο χριστιανὸς καὶ ἐφιλοδόξει νὰ ἔλθῃ εἰς στενὰς σχέσεις μετὰ τῆς χριστιανικῆς καὶ πεπολιτισμένης Εὐρώπης· συνηγήσαμεν δὲ αὐτὸν κατὰ τὴν στέψιν Κονράδου τοῦ Β', ἐν Ρώμῃ. Σωματοφυλακὴ ἐκ τριῶν μέχρις ἑξ χιλιάδων ἀνδρῶν, οἱ Husceorlas, περιστοίχισαν τὸν ἡγεμόνα· παρέμεινεν ἡ χώρα ἡσυχος καὶ ὅτε ἀκόμῃ ἐπέστρεψεν οὗτος εἰς τὴν Δανίαν. Ἡ δὲ εἰρηνικὴ ἐργασία ἐπανελήφθη πανταχοῦ καὶ ἐξηκολούθησεν ἀναπτυσσομένη. Κατ' ὥρθωσε δὲ τὸ μέγα ἔργον ὅπερ ἔκτοτε οὐδέποτε ἐπανελήφθη τὴν ἔνωσιν ὅλης τῆς Βορείου Εὐρώπης· διότι καὶ τὸ βόρειον βασίλειον τῆς νήσου, ἡ Σκωτία, ὑπετάχθη μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἐπισυμβάντος ἐπὶ ἀγγλικῷ ἐδάφους μετὰ δεκαπενταετῇ εὐτυχῇ βασιλείᾳ ἐν ἔτει 1035.

Ἀλλ' ἡ ἔνωσις τόσων στεμμάτων καὶ τόσων χωρῶν δὲν ἠδύνατο νὰ διατηρηθῇ. Ἐν Ἀγγλίᾳ διέθετον τὰ τοῦ θρόνου οἱ Δανοὶ καὶ Ἀγγλοσάξωνες μεγιστᾶνες, καὶ ὅτε ἐν ἔτει 1022 ἀπέθανεν ὁ δεύτερος τῶν υἱῶν καὶ διαδόχων τοῦ Κανούτου, ὁ Ἀρτικνούτος, ἐκάλεσαν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τὸν υἱὸν τοῦ Αἰθελράδου Ἐδουάρδον, τοῦ ὁποῦ τὴν εὐσέθειαν καὶ τὴν πρὸς τὸν κληρὸν εὐνοίαν ἀντήμειψεν ὁ τελευταῖος οὗτος διὰ τοῦ ἐπωνύμου τοῦ Ὁμολογητοῦ τῆς πίστεως — τὸ

γένος δηλαδή τῶν ἀρχαίων Σαξόνων βασιλέων. Μικράν ὁμοῦς ἐδειξεν οὗτος κυβερνητικὴν ἀξίαν. Οὕτω δὲν ἡδυνήθη τὰς ἐριδας ἐνίων μεγιστάνων, τοῦ κόμητος τῆς Κέντ Γοδούνου καὶ τοῦ τῆς Μερσίας Λεοφρίκου· ὑπέδειξε δὲ ὁ Ἐδουάρδος, ἄτεκνος ὢν, κατὰ τὴν ὥραν τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐν ἔτει 1066 τὸν υἱὸν τοῦ πρώτου, Χαρὰλδον, ὡς διάδοχόν του. Καὶ κατέβαλε μὲν οὗτος τὴν μίαν ἐπίθεσιν ἣτις ἐγένετο ὑπὸ τινος ἰθαγενοῦς κόμματος ἐν ταῖς βορείαις κομητείαις κατὰ τῆς νέας ταύτης βασιλείας· ὁ σοβαρώτερος ὁμοῦς κίνδυνος ἡπειλεῖτο ἐκ νότου, ὅπου ὁ ἀρχαῖος ἐχθρὸς ὑπὸ νέαν μορφήν καὶ ἐκ προσφορωτέρου ὀρμητηρίου, οἱ Νορμανδοὶ τῶν ἀπέναντ. γαλατικῶν παρλίων, παρεσκεύαζοντο ἵνα συμπληρώσωσι τὸ ἔργον τῆς κατκτητήσεως τῆς Ἀγγλίας, ὅπερ ἐφαίνετο κληροδοτηθὲν αὐτοῖς ὑπὸ τῶν προγόνων των.

§ 215 Νορμανδοί. Γουλιέλμος ὁ Κατακτητής. 1066.— Ἀναμφιδόλως οἱ ἐν τῇ Νορμανδίᾳ Νορμανδοὶ ἦσαν σχετικῶς λαὸς νεώτερος· οἱ ἐθνικοὶ τὸ θρήσκευμα πειραταὶ ἐγένοντο χριστιανοὶ καὶ ἱππότες, παρεδέχθησαν τὰ ἥθη καὶ τὴν γλῶσσαν τῶν ἀνωτέρων τάξεων τῆς Γαλατίας, καὶ προσεχώρησαν στενῶς, ὡς τηρήσαμεν ἤδη, εἰς τὴν νέαν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τροπήν, εἰς τὸ κόμμα τοῦ Ἀγίου Πέτρου.

Ὁ τότε δουξ αὐτῶν Γουλιέλμος ὁ Β'. εἶχε τὴν αὐτὴν φιλοδοξίαν ἣν καὶ οἱ εὐτυχεῖς ὁμοεθνεῖς του τυχροδιώκται, οἵτινες ἐποιοῦν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὰς κατακτητῆρας των ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἰταλίᾳ, εἶχε δὲ ἐλαστικὴν τὴν συνείδησιν ὅσον καὶ ἐκεῖνοι· ὡς ἐκεῖνοι διετέλει καὶ αὐτὸς ἐν στενῷ δεσμῷ μετὰ τοῦ κόμματος τοῦ Ἰλθεβράνδου, ὅστις προῖστατο καὶ διηύθυνε τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἀναμορφωτικὸν κόμμα. Περὶ καταλλήλων προφάσεων, ἐφ' ὅσον ἡ ἐποχὴ ἐκείνη εἶχεν ἀνάγκην τοιούτων, εἶχε προνοήσει ὁ Γουλιέλμος πρὸ πολλοῦ· παρ' αὐτοῦ τοῦ Χαρὰλδου διατρίβοντός ποτε ἐν Νορμανδίᾳ εἶχε λάβει πρότερον ὑποσχέσεις δι' ἐκθιάσεως. Συνηθροίσθη στρατός, εἰς ὃν αὐτὸς ὁ πάπας Ἀλέξανδρος ὁ Β'. ἐπεμψε σημεῖον, διότι νὰ ἐξυπηρετήσῃ μόνον τὰς ἀξιώσεις τῆς ἐκκλησίας ἡδύνατο πᾶσα ἐν τῷ κόσμῳ νέα βιαιοπραγία, χρήζουσα τῆς ἐπικυρώσεως αὐτῆς. Ὁ κατάπλους καὶ ἡ ἀποβίβασις τοῦ στρατοῦ ἐγένετο τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1066, ἐνῶ ὁ Χαρὰλδος ἐνησχολεῖτο ἀκόμη εἰς τὰ ἀρκτικά, ἀνῆρχετο δὲ ὁ ἀριθμὸς τοῦ στρατεύματος τούτου τοῦ Γουλιέλμου εἰς ὄχι ὀλιγωτέρας τῶν

60,000, εἰς ἃς προσεκολληθήσαν οὐκ ὀλίγοι λαφυροδιώκται, εἰς τὴν διαλογὴν τῶν ὁποίων δὲν ἐπεδείχθη μεγάλη αὐστηρότης.

Κατ' ἀρχαῖον νορμανδικὸν σύστημα ἤγειραν οὗτοι κατὰ πρῶτον παρὰ τὴν Ἀστιγξ, ὅπου ἐγένετο ἡ ἀποδίβασις, χαράκωμα, ἐξ οὗ ὀρυόμενοι ἐδῆουν τὴν χώραν κατὰ πλάτος καὶ μήκος. Ὁ Χαράλδος ἔδραμε πρὸς τὸ μέρος τοῦτο φαίνεται ὅμως ὅτι ἐπέτρεψε τὴν σύγκρουσιν, μὴ ἀναμείνας τὴν συγκέντρωσιν τῆς ὑπερτέρας πολεμικῆς δυνάμεως ἐφ' ἧς ἐστηρίζετο. Εἰς ἀπόστασιν δὲ μιλίων τινῶν ἀπὸ τῆς ἀκτῆς καὶ παρὰ τὴν πόλιν τὴν καλουμένην σήμερον Battle-Abbey (Μοναστήριον τῆς Μάχης) ἐγένετο ἡ μεγάλη μάχη τῶν δύο γερμανικῶν στρατῶν.

Μία ψευδὴς κίνησις, μία πλαστὴ φυγὴ, διέρρηξε τὰς ἰσχυρὰς τάξεις τῶν κατ' ἀρχὰς νικούντων Ἀγγλοσαξόνων, κατὰ τῶν νῶτον τῶν ὁποίων ἐπῆλθεν ἔπειτα τὸ φοβερώτερον ὄπλον τοῦ δουκὸς Γουλιέλμου, τὸ ἱππικὸν του. Μετ' ἐκτάκτου ἀνδρείας καὶ ἄνευ ἐλπίδων ἐπολέμησαν οἱ Σάξωνες, ἔπρεσε δὲ καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς των, τοῦ ὁποίου τὸ παραμορφωθὲν σῶμα μετὰ δυσκολίας ἀνεγνωρίσθη τὴν ἐπαύριον ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ἐν τῇ μέσῃ χιλιάδων νεκρῶν. Ἡ κατάκτησις ἐκρίθη διὰ τοῦ ἐνὸς τούτου κτυπήματος, ὅπερ ἀφῆρσεν ἀπὸ τῶν Σαξόνων μετὰ τοῦ προσώπου τοῦ βασιλέως αὐτὸν τὸν συνεκτικὸν δεσμόν των, καίτοι ὁ ἀγὼν ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα ἐξηκολούθησεν ἐπὶ τινα ἔτι χρόνον.

Ἡ πεισματώδης αὕτη ἀλλὰ πάντως μεμονωμένη ἀντίστασις ὑπέκυψεν εἰς τὴν ἰσχυρὰν στρατιωτικὴν δύναμιν εἰς ἣν ὁ Γουλιέλμος ἐπέτρεψεν ἐντούτοις νὰ διατρίβῃ συνήθως ἐν Νορμανδίᾳ. Ἡ χώρα διηρέθη εἰς 60215 τιμῆρια, ἐξ ὧν ὁ νέος βασιλεὺς ἐκράτησε δι' ἑαυτὸν 1400, δι' ὧν ἔπειτα οὗτος διωργάνωσε τὴν ὑπαλληλίαν του· ὅχι ὀλιγώτερα τῶν 28015 περιήλθον ἢ ἔμειναν εἰς τὴν κατοχὴν τῆς ἐκκλησίας, τὸ ὑπόλοιπον ἀνῆκεν εἰς τοὺς 700 περίπου βαρῶνους, οἵτινες παρεχώρησαν αὐτὰ εἰς ὑποτίμαριώτας.

Ἡ πολιτιμοτάτη πηγὴ τῆς ἀρχαιοτέρας ἀγγλικῆς ἱστορίας, τὸ Dooms-day book, ἐν ᾧ σημειοῦται ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα ἡ μεγίστη μετατροπὴ τῶν κτηματικῶν σχέσεων καὶ ὅπερ συνετάχθη κατ' αὐτοὺς τούτους τοὺς χρόνους, παρέχει μετ' ἀριθμῶν καὶ ὀνομάτων τὴν κτηματικὴν καὶ κοινωνικὴν κατάστασιν, ὅσα ἐμορφώθη αὕτη διὰ

τῆς νορμανδικῆς κατακτήσεως. Πικνοσιδεῖς ὑπηρεσαίαι πρὸς τὸν νέον βασιλέα ἡμεῖσθσαν δι' αὐτῆς, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ εὐνοούμενος γελωτοποιός του, ὁ minstrel ἢ jocular αὐτοῦ ἐπιοικοδοτήθη διὰ κτήματος ἐν Gloucestershire-(1).

§ 216 Κυριαρχία Νορμανδῶν. — Ὁ βασιλεὺς Γουλιέλμος εἶχεν ἀξιῶσαι εἰδὸς τι δικαίου ἐπὶ τοῦ στέμματος καὶ ἐγένετο ἐν Λονδίῳ τυπικὴ τις ἐκλογὴ (1066). Ἐδειξεν ὁμοῦ ποιάν τινα μετριοπάθειαν ἐν ἀρχῇ. Μόνον δὲ ἡ ἀντίστασις καὶ αἱ ἐξεγέρσεις κατὰ τετελεσμένων ἔδωσαν αὐτῷ ἀφορμὴν νὰ προβῇ εἰς τὰς μεγάλας ἐδαφιαίας δημεύσεις, διὰ τῆς νέας διανομῆς τῶν ὁποίων συνεπληρώθη ἡ ξενικὴ δεσποτεία. Καὶ ἡγούμενοι ἀκόλη καὶ ἐπίσκοποι ἀγγλικῆς καταγωγῆς ἀπελύθησαν τῶν θέσεών των, καὶ ὁ κατακτητὴς ἠδύνατο νὰ τολμήτῃ τοῦτο, χωρὶς νὰ περιέλθῃ εἰς ἔχθραν πρὸς Γρηγόριον τὸν Ζ', ὅστις ἐν τῷ Νορμανδῷ τούτῳ δεσπότη εἶχεν εὖρεϊ τὸν κύριόν του.

Ἡ ξενικὴ αὕτη κυριαρχία ἦτο καταθλιπτικὴ, ἰδιαίτερώς δὲ χαρακτηριστικὴ ἢ αὐστηρὰ δασονομικὴ νομοθεσία: ἐπὶ τῇ θανατώσειμιζς ἐλάφου ἢ κάπρου — διότι ὁ βασιλεὺς ἡγάπα τὰ μεγάλα θηρία ὡς πατήρ, κατὰ τὴν ἔκφρασιν χρονογράφου τινός — ἐπεβάλλετο ἡ ποινὴ τῆς τυφλώσεως, ἐπορίζετο δὲ ὁ βασιλεὺς ἐκ τῆς χώρας μεγάλην πρόσodon, μέρος τῆς ὁποίας ἐχρησιμοποιοῖ διὰ τὴν πληρωμὴν ξένων μισθοφόρων.

Ἡ ἡπία κυβέρνησις Κανούτου τοῦ Μεγάλου εἶχε λήξει διὰ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς δανικῆς διαδοχῆς. Εἰς τὸν κίνδυνον δὲ τοῦτον ἀκριβῶς δὲν ἦθελεν ὁ Γουλιέλμος νὰ ἐκθέσθῃ ἑαυτὸν καὶ τοὺς διαδόχους του. Διὸ τὸ τιμαριωτικὸν σύστημα ἐφηρμόσθη ἐνταῦθα μετ' αὐστηρότητος, καίτοι διεμορφώθη ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τούτου οὐσιωδῶς διαφόρως ἢ ἐν Γαλλίᾳ, ὅπου ἡ δύναμις τοῦ στέμματος εἶχεν σχεδὸν ἐκμηδενισθῇ. Διότι καὶ αὐτὰ τὰ μέγιστα τιμάρια τὰ ὅποια ἔδωκεν ὁ Γουλιέλμος εἰς τοὺς βαρῶνους του δὲν ἠδύνατο ποσῶς νὰ συγκριθῶσι κατὰ τὴν ἔκτασιν καὶ τὴν σπουδαιότητα πρὸς τὰ μεγάλα τιμάρια τοῦ γαλλικοῦ στέμματος, εἰσήγαγε δὲ καὶ νεωτερισμὸν λίαν ἀξιόλογον ὁ Γου-

(1) Percy, Reliques of Ancient English Poetry I, 24.

λιέλμος, καθ' ὅσον ἐνῶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ τιμαριωτικοῦ συστήματος εἰς μόνον ὄρκος ὑπάρχει ὁ τοῦ τιμαριώτου πρὸς τὸν ἄμεσον αὐτοῦ κύριον, ὁ Γουλιέλμος ἐζήτησε καὶ ἔλαβεν ἐν Σαλισβουρὺ κατὰ τὸ ἔτος 1085 τιμαριωτικὸν ὄρκον οὐ μόνον παρ' ἐκείνων οἵτινες ἔλαβον παρ' αὐτοῦ ἀμέσως τὸ τιμᾶριον, ἀλλὰ καὶ παρ' ἐκείνων οἵτινες ἐλάμβανον τιμᾶρια παρὰ τῶν ἀρχιτιμαριωτῶν.

Κατὰ τὰ λοιπὰ οἱ Νορμανδοὶ οὗτοι βαρῶνοι ἐπολιτεύοντο σκληρῶς καὶ καταθλιπτικῶς. Ἐὰν ἡ ταχεῖα καθυπόταξις τῆς Ἀγγλίας ἀποδίδεται ἐν μέρει, κατὰ τινας, εἰς τὸ ὅτι ὑπῆρχον παρὰ πολὺ ὀλίγοι πύργοι, καὶ παρὰ πολὺ ὀλίγα σημεῖα ἐν τῇ χώρᾳ, ἰδοὺ ὅτι ἐντὸς ὀλίγου δὲν ὑπῆρχε πλέον λόγος τοιοῦτου παραπόνου. Πανταχοῦ ἀνηγέρθησαν αἱ δυναστικάι ἀκροπόλεις τῆς νορμανδικῆς εὐγενείας, ἧτις συνέδεε ὅλην τὴν ὑψηλοφροσύνην λίαν ἀφομοιωτικῆς δυνάμεως καὶ λεπτῆς μορφώσεως μεθ' ὅλης τῆς κτηνωδίας τῶν πολεμικῶν βίων (kaste) ληστρικοῦ ληιοῦ· ὠμίλουν οὗτοι ξένην γλῶσσαν, ἣν εἰσέγαγον καὶ εἰς τὸν δικαστικὸν ὀργανισμόν, τοῦτο δὲ ἐχώρισεν αὐτοὺς καθ' ὁλόκληριαν ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἰθαγενῶν λαῶν καὶ τῶν εὐγενῶν αὐτοῦ, οἵτινες ἀντέτασσαν κατὰ τῆς ξενοκρατίας ταύτης ἄφωνον καὶ πικρὸν μῦθος.

Ἐν μόνον ἀγαθὸν εἶχεν ἡ κυριαρχία αὕτη· δὲν ἠνείχετο οὐδένα πλέον ληστήν ἐπὶ τῶν νήσων. Περὶ ἐπιδρομῶν ἐκ Δανίας καὶ Νορβηγίας οὐδεὶς πλέον λόγος· καὶ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ δὲ ἐδόθη πέρας εἰς τὰς ἰδιωτικὰς διαφοράς, αἵτινες ἐλύοντο ἄλλως διὰ τοῦ ξίφους, ὥς καὶ εἰς τὴν ληστείαν τῆς ὁδοῦ· διὸ ἐξυμνεῖτο ὅτι καὶ κοράσιον ἀκόμη φέρον ρορτίον χρυσοῦ ἡδύνατο ἐν πλήρει ἀσφαλείᾳ νὰ διατρέξῃ ὁλόκληρον τὸ βασίλειον. Ἐν τσοῦτῳ δὲν δύναταί τις ν' ἀποδώσῃ μεγάλην ἐκπολιτιστικὴν ἀξίαν εἰς κυβέρνησιν, ἧτις μετέβαλλεν εἰς χέρσον ὁλόκληρον ἑκτασιν πλησίον τοῦ Βίντσεστερ, ἵνα ἔχῃ ὁ βασιλεὺς εὐρύχωρον κυνηγετικὸν χῶρον, δυνάμεθα δὲ τὰ κακὰ ἀποτελέσματα τῆς κατακτήσεως νὰ ἐκτιμήσωμεν μετὰ θετικῶν ἀριθμῶν — λαμβανομένων ἐνδεικτικῶς — : οὕτω ἐκ τῶν 1607 οἰκιῶν ἃς ἠοίθημεν ἡ Ὑόρκη ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἐδουάρδου τοῦ Ὁμολογητοῦ παρουσιάζει ἡ Ἀγγλία τοῦ Doms-day book μόνον 967, ἐκ τῶν 721 ἐν Ὁξωνίᾳ (Oxford) μόνον 273, ἐκ τῶν 487 ἐν Τσέστερ μόνον 205.

§ 217. **Διάδοχοι Γουλιέλμου τοῦ Α'.** — Ὁ Γουλιέλμος ἀπέθανεν τῷ 1087 ἐν Ρουέν [Γαλλία]. Οἱ Σάξωνες τοσοῦτον εἶχον ἀποθαρρυνθῇ, ὥστε οὐδεὶς λόγος περὶ τῶν δικαιούχων τῆς ἰδίας ἐαυτῶν φυλῆς, ἤτοι τῶν υἱῶν τοῦ Χαράλδου. Ἡσύχως διεδέχθη τὸν λοιπὸν κατακτητὴν ὁ νεώτερος υἱὸς αὐτοῦ Γουλιέλμος ὁ Β'. Ροῦρος ὡς βασιλεὺς (1087—1100), ἐνῶ ὁ πρεσβύτερος, ὁ ἦττον ἱκανός, ὁ Ροβέρτος, ἔλαβε τὴν Νορμανδίαν. Αἱ ἐριδες τῶν δύο ἀδελφῶν δὲν παρουσιάζουσιν ἐνδιαφέρον, εἰ μὴ καθ' ὅσον ἤγαγον εἰς πόλεμον τὸν βασιλεῆ τῆς Ἀγγλίας πρὸς τὸν τιμαριωτικὸν κύριον τῆς Νορμανδίας, τὸν βασιλεῆ τῆς Γαλλίας. Νέος δὲ ἀκόμη, ὁ δεύτερος τῶν Νορμανδῶν βασιλέων, μῶλις τεσσαρακοντούτης ὑπέκυψεν εἰς ὀδυνηρὸν θάνατον. Ἐν τινὶ θήρᾳ ἐν τῷ δάσει τοῦ Βίντσεστερ εἶχεν ἀποχωρισθῇ καὶ ἀπομονωθῇ ἀπὸ τῶν ἀκολούθων του, τὴν ἐσπέραν δὲ εὐρέθη ὁ νεκρὸς αὐτοῦ διατετρημένος ὑπὸ βέλους· ἄγνωστος, ἀλλὰ πιθανὸν σαξωνικὴ χεὶρ εἶχε κατευθύνει τὸ φονικὸν ὄργανον. Καὶ παρ' αὐτοῖς δὲ τοῖς Νορμανδοῖς δὲν κατέλιπε Γουλιέλμος ὁ Β'. μνήμην ἀγαθὴν.

Ὁ νεώτερος ἀδελφός, Ἑρρίκος ὁ Α', διεδέχθη αὐτόν, ὑπεσχέθη δὲ ἐν εἰδῇ τινὶ προκηρύξεως ἢ ἐκλογικῆς συνθηκολογίας κατάργησιν τῶν καταχρήσεων τῆς προηγουμένης κυβερνήσεως. Ἐνίκησε δὲ τὸν πρεσβύτερον ἀδελφὸν αὐτοῦ Ροβέρτον, ὅστις, ἐπιστρέψας ἐκ τῶν σταυροφοριῶν ἠθέλησε νὰ ἐπιβάλλῃ τὰς ἀξιώσεις αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἐν τῷ βασιλείῳ διαδοχῆς, καὶ ἀφῆρσε μάλιστα παρ' αὐτοῦ μετὰ μακρὸν ἀγῶνα καὶ αὐτὴν τὴν Νορμανδίαν. Ἐν ἔτει δὲ 1120, νικητὴς πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ ἐπεβίβασθη πλοίου μετὰ μακρὰν διατριβὴν ἐν Γαλλίᾳ, ὅπως μεταβῇ εἰς Ἀγγλίαν· ἀλλὰ κατὰ τὸν διάπλουν ὑπέστη σοβαρὸν δυστύχημα· τὸ πλοῖον ὅπερ ἔφερε τὸν υἱὸν αὐτοῦ καὶ διάδοχον Γουλιέλμον ἐναυάγησε, καὶ ὁ βασιλόπαις ἦτο μετὰ τῶν πνιγέντων. Ὁ Ἑρρίκος δὲν εἶχεν ἄλλους νομίμους υἱοὺς καὶ προσεπάθει νὰ καταστήσῃ διάδοχον τοῦ θρόνου τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Ματθίλδην — χήραν τοῦ αὐτοκράτορος Ἑρρίκου τοῦ Ε'. — ἥτις ἦλθεν εἰς δεύτερον γάμον μετὰ τινος κόμητος τῆς Ἀνδεγαυίας Γοδοφρείδου.

Ἐν ἔτει 1135 Ἑρρίκος ὁ Α' ἀπέθανεν· ἐν τῇ ἐπακολουθησάσῃ δὲ περὶ διαδοχῆς ἐριδι τῇ ἐγερθείσῃ καί τοις ἐχέδοθῃ εἰς τὴν Ματθίλδην καὶ τοὺς ἀπογόνους τῆς ὀρκος, ἐπεκράτησεν ἀνεψιὸς τοῦ Ἑρρίκου Στέφανος ὁ ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Βαλεσίων (Blois). Ἡ θέσις τοῦ ὑποτε-

ταγμένου λαοῦ, ἡ κατάθλιψις τῆς ξενοκρατίας, πολὺ ὀλίγον μετεβλήθη· ἅμα ὡς ἐνεφανίζοντο εἰς τινὰ κόμην δύο τρεῖς ἔφιπποι, ἐξηφανίζοντο ἀμέσως οἱ κάτοικοι, ἦτο δὲ κοινὴ φράσις παρὰ τῷ σαξωνικῷ λαῷ, ὅτι μεθ' ὅλας τὰς θερμὰς προσευχάς του δὲν ἔβλεπε τὸ τέλος τῶν δεινῶν του, ὅτι ὁ Χριστὸς καὶ οἱ Ἅγιοι αὐτοῦ ἐκοιμῶντο ὕπνον βαθύν(1).

§ 218. Περιπλοκὴ τῆς ἱστορίας τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας.—Ἐν ἀναμφισβητήτως εὐνοϊκὸν ἀποτελεσμα ἔσχε τὸ συμβεβηκὸς τοῦ 1066, ὅτι ἡ Ἀγγλία ἐπανήλθεν εἰς διαρίστηράν ἢ τὸ πρὶν ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἡπειρωτικοῦ, τοῦ πανευρωπαϊκοῦ βίου, ἐγένετο δὲ τοῦτο ὑπὸ τε πολιτικοκοινωνικὴν ἔποψιν, καθ' ὅσον ἐφηρμόσθη τὸ τιμαριωτικὸν σύστημα, τὸ διέπον τὴν ἡπειρωτικὴν Εὐρώπην, καὶ ἐνταῖθα καθ' ὅλας τὰς συνεπείας του, ὡς ἐπίσης καὶ ὑπὸ ἐκκλησιαστικὴν ἔποψιν, καθ' ὅσον τὸ νέον βασιλεῖον ὡς καὶ ἡ τάξις τῶν Νορμανδῶν εὐπατριδῶν ἀπεδέχθησαν τὰς ἱεραρχικὰς ἰδέας, ὡς ἐπεκράτουν νῦν αὐταὶ ἐν Ρώμῃ καὶ ἐπεξέτεινον πανταχοῦ τὴν κυριαρχίαν των.

Ὁ ἰσχυρότερος παρὰ τῷ Γουλιέλμῳ τῷ Κατακτητῇ ἀνὴρ καὶ ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπικὴν ἑδραν τῆς Καντερβούριας ἀνυψωθείς δὲν ἦτο ἄλλος τις, εἰ μὴ ὁ συγγραφεὺς τοῦ *liber de corpore et sanguine Domini*, ὁ μέγας δογματικὸς καὶ διαλεκτικὸς τοῦ αἰῶνος Λαμφράγιος, ὅστις ἐδίδαξε τὴν περὶ μετουσιώσεως θεωρίαν, τὴν τοσοῦτον σπουδαίαν διὰ τὴν κληροκρατίαν καὶ τὴν νέαν τῶν χρόνων τάσιν.

Ἀλλὰ μεγίστης σπουδαιότητος ἦτο ὅτι ὁ σύνδεσμος οὗτος Ἀγγλίας καὶ ἡπειρωτικῆς Εὐρώπης ἐγένετο ἀκριβῶς καθ' ἣν στιγμήν ὁ εὐρωπαϊκὸς οὗτος βίος καὶ αἱ ὑπερέχουσαι τάξεις αὐτῆς, ἡ ἵπποτικὴ τιμαριωτικὴ εὐγένεια καὶ ὁ κληρὸς ἔλαβον, τόσον πλουσίαν εἰς ἀποτελέσματα ὥθησιν διὰ τῶν σταυροφοριῶν.

§ 219. Σκανδιναυῖα.—Περὶ τοιαύτης καρποφόρου ἀλληλεπιδράσεως ἐν τῇ ἐπικοινωνίᾳ μετὰ τῶν λοιπῶν λαῶν τοῦ αὐτοῦ ἐκπο-

(1) Παρὰ τῷ Hallam, *State of Europe during the Middle Ages* II, 101 †.

λιτιστικοῦ κύκλου δὲν δύναται νὰ γίνη λόγος προκειμένου περὶ τῆς ομάδος ἐκείνης τῶν γερμανικῶν λαῶν ἥτις ἀποκαλεῖται σκανδιναυϊκή. Ἐφ' ὅσον παρέμενον οὗτοι περιορισμένοι ἐν τῇ γενεθλίῳ αὐτῶν γῇ, ἐν Δανίᾳ, Σουηδίᾳ, Νορβηγίᾳ, δὲν μετεῖχον ποσῶς τοῦ ὅλου εὐρωπαϊκοῦ βίου, καὶ ἡ ἀντεπίδρασις δὲ τῶν ἐκ τοῦ κυρίου κορμοῦ τοῦ σκανδιναυϊκοῦ λαοῦ ἀποσπασθέντων ὁμοειθνῶν, τῶν νοτιοῖταλικῶν καὶ τῶν βορειοφραγκικῶν Νορμανδῶν, ἐπὶ τοῦ ἀρχικοῦ τούτου τύπου τῆς καταγωγῆς τῶν ὑπῆρξεν εἰς ἄκραν ἀσήμεντος.

Ἐπὶ τῆς λεγομένης σκανδιναυϊκῆς χερσονήσου, ἐπὶ τῶν νήσων καὶ τῆς Ἰουτλάνδης, ἐξεδιώχθη λαὸς φιννικῆς καταγωγῆς ὑπὸ λαοῦ γερμανικοῦ, ἔζη δὲ ἐπ' αὐτῆς ὁ τελευταῖος οὗτος διηρημένος εἰς διαφόρους φυλάς ὑπὸ φυλάρχας ἢ μικροὺς βασιλεῖς, μέχρις ὅτου ἡ περιορισμένη καλλιέργεια τῆς ὑπὸ τῆς φύσεως μὴ ἱκανῶς εὐνοηθείσης χώρας δὲν ἐπῆρκει πλέον νὰ διαθρήψῃ τὸν αὖξοντα πληθυσμόν, ἠναγκάζετο δὲ οὗτος ἢ μέγα μέρος τοῦ πληθυσμοῦ νὰ ἀναζητῇ τοὺς πόρους τοῦ βίου ἀνὰ τὰς θαλάσσας.

Ἐκ τῶν σχηματισθειῶν τριῶν ομάδων ἢ χωρῶν, τῆς Δανίας, τῆς Σουηδίας καὶ τῆς Νορβηγίας, ἡ πρώτη εἶναι ἡ μᾶλλον εὐνοηθεῖσα: οὕτω εἶδομεν τοὺς ἡγεμόνας αὐτῆς ἐμμέσως τοῦλάχιστον μετασχόντας τοῦ σαξωνικοῦ πολέμου τοῦ Καρόλου καὶ συννητήσαμεν τὸν βασιλέα αὐτῆς Χαράλδον εἰς τὴν αὐλὴν Λουδοβίκου τοῦ Εὐσεβοῦς, καὶ δεχόμενον ἐν Μογουντία τὸ βάπτισμα. Ἀλλ' αἱ ἐντυπώσεις αἷς ἔλαβεν οὗτος αὐτόσε, ἰσχυραί, ὡς παριστᾷ αὐτὸς ὁ ποιητῆς τῆς αὐλῆς ταύτης, δὲν διετηρήθησαν: ὁ Χαράλδος ἐγένετο καὶ πάλιν ἐθνικὸς τὸ θρήσκευμα, καὶ ὡς τοιοῦτος μετέσχεν ἐν ἔτει 841 τοῦ πολέμου τοῦ αὐτοκράτορος Λοθαρίου κατὰ τῶν ἀδελφῶν του. Ἠκολούθησαν οἱ χρόνοι τῆς ἀκμῆς τῆς πειρατείας, ἥτις ὅμως δὲν συνετέλεσεν εἰς ἐνίσχυσιν τῆς ἐνότητος ἢ τῆς δυνάμεως τῆς γενεθλίου· μόνον δὲ κατὰ τὰ τέλη τοῦ αἰῶνος κατώρθωσεν ὁ βασιλεὺς τῆς Σειελάνδης, ὁ Γόρμ, πρεσβύτης ἤδη τὴν ἡλικίαν, εἰδὸς τι ἀνωτάτης βασιλικῆς ἀρχῆς, αὐτὸς δὲ τοῦ ὁποίου ὁ οἶκος κατήγετο ἐκ χώρας τελείως ἐθνικῆς τὸ θρήσκευμα ἐξεργίζωσεν αὐτῆς τὰ ἰσχνὰ σπέρματα τοῦ χριστιανισμοῦ, τὰ ὁποῖα εἶχον σπαρῇ ὑπὸ τῆς γερμανικῆς ἐπισκοπῆς τοῦ Ἀμβούργου, (περὶ τὸ ἔτος 890). Αἱ πρόσδοι αἷς ἐπλήσεν ὁ χριστιανισμὸς διὰ τῶν βασιλέων καὶ αὐτοκρατόρων τῆς σαξωνικῆς δυνα-

στείας πέραν τοῦ Ἀλβίου καὶ αἱ βραδύτητες αὗς ὑπέστη μᾶς εἶναι ἤδη γνωσταί.

Ἀνώτερος διὰ τὸν λαὸν βίος ἤρξατο μόνον ἀπὸ Κανούτου τοῦ Μεγάλου, ὅστις μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Ἀγγλίας ἐγένετο διὰ τοῦ θανάτου ἐνὸς ἀδελφοῦ καὶ βασιλεῦς τῆς Δανίας (1018), καὶ ἤνωσεν ἐπὶ τινα χρόνον ὑπὸ τὸ σκήπτρόν του ὅλα τὰ κράτη τοῦ βορρᾶ, τὴν Νορβηγίαν, τὴν Σουηδίαν, ὡς καὶ τὴν Σκωτίαν πρὸς τῇ Ἀγγλίᾳ. Δι' αὐτοῦ δέ, ὡς εἶδομεν, ἐνίκησεν ὁ χριστιανισμὸς. Ἐνεκὶ τοῦ προῶρου θανάτου αὐτοῦ—διότι ἀπέθανε μόλις τριακονταετῆς—κατέρρευσε τὸ οἰκοδόμημα τῆς ἐξουσίας του, καὶ ἐν Σουηδίᾳ, ὅπου ἐν ἀρχῇ τοῦ αἰῶνος εἶχεν ἀσπασθῇ τὸν χριστιανισμὸν ὁ βασιλεὺς Ὁλᾶφ (1008), ἐπεκράτησε καὶ πάλιν ἡ λατρεία τοῦ Θωρ καὶ τοῦ Ὀδίνου. Τὸ ἐν Οὐψάλα κοινὸν ἱερὸν τῶν δύο κυρίων συστατικῶν μερῶν τοῦ πληθυσμοῦ, τῶν Γότθων καὶ τῶν Σουηδῶν διετήρησε τὴν ὑπόληψίν του.

Ἡ Νορβηγία, ὅπου εἶχεν εἰσχωθῇ ὁ χριστιανισμὸς περὶ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου αἰῶνος διὰ τοῦ Ὁλᾶφ τοῦ υἱοῦ τοῦ Τρύγγθ, περιῆλθε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κανούτου (1035) εἰς τὸν τούτου υἱὸν Μάγνον, ὅστις ἀπεπειράθη νὰ ἀναστηλώτῃ ὅλην τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατρός του, ἀλλ' ἀπέθανε προῶρος τῷ 1047· κατὰ τὸν θάνατόν του δὲ εἶχεν ὑποεισχύσει καὶ ἐν Δανίᾳ. Ἀνεψιὸς δὲ τις τοῦ Κανούτου, ὁ Σουένδ Ἑστριθσον (υἱὸς τοῦ Ἑστριθ) κατέλαβε τὸν δανικὸν θρόνον, ὅστις ἔκτοτε παρέμεινεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. Καὶ ἐν Σουηδίᾳ δὲ κατέλαβε περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον ἱερὸς (κόμης) τις, συγγενὴς τοῦ ἀρχαίου βασιλικοῦ οἴκου, ὁ Στέγκελ, τὸν θρόνον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου διετηρήθη ὁ οἶκος αὐτοῦ.

Ὁ μεταξὺ χριστιανισμοῦ καὶ ἐθνικῆς θρησκείας ἀγὼν παρέμεινεν ἀκόμη ἀμφίροπος, αἱ δὲ προσπάθειαι Γρηγορίου τοῦ Ζ', τοῦ ὁποίου ὁ ζήλος καὶ ἡ φιλοδοξία ἐπεξετείνετο καὶ μέχρι τῶν μεμακρυσμένων ἐκείνων χωρῶν, ἔμειναν ἄνευ αἰσθητῶν ἀποτελεσμάτων. Τὰ ἦθη παρέμειναν ἀκόμη ἐπὶ πολὺν χρόνον εἰδωλολατρικά: ἐκδικήσεις αἵματος, σκληρὰ δουλεία, ἔλλαξις παντός τιμαριωτικοῦ ὀργανισμοῦ· οἱ ἐλεύθεροι χωρικοὶ ἀπετέλουν τὸν λαόν, οὐδεμία δὲ τάξις εὐγενῶν ἢ ἱερατικῆ ἦστατο μεταξὺ βασιλέως καὶ λαοῦ, ὅστις ἐπεμελεῖτο τῶν ὑποθέσεων του κατ' ἀρχαῖον δίκαιον εἰς συνελεύσεις (Ting). Ἐνωρίτερον δὲ ἢ ἀλλαγῇ τῆς σκανδιναυικῆς γῆς ἐσχηματίσθη τάξις εὐγενῶν, ἐν

Σουηδία, καίτοι καὶ ἐνταῦθα ἡ δύναμις αὐτοῦ παρὰ τῷ ὅπλοφοροῦντι λαῷ ἦτο περιωρισμένη.

§ 220 Σλαυϊκαὶ χώραι. — Ὁ λόγος οὗ ἕνεκα εἰς τὰς βορείους ταύτας χώρας τοσοῦτον διειρηθήσαν οἱ δημοκρατικοὶ τύποι τοῦ βίου, ἀντιθέτως πρὸς τὴν ἐν τῇ λοιπῇ γερμανικῇ καὶ ρωμανικῇ Εὐρώπῃ ἐξελίξιν, ἔγχεται κυρίως ἐν τούτῳ, ὅτι ἡ ἑνοπλος μετανάστευσις καὶ ὁ ἐπὶ πύλλας γενεάς ἀνθρώπων παραταθείς πειρατικὸς βίος οὐ μόνον ἀπεμάκρυνεν ἐκ τῆς γενεθλίου τοὺς πρωωρισμένους διὰ τὴν ἀρχηγίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντα ρωμαλέον ἄνδρα καθίστα εὐκολον ν' ἀποφύγῃ τὴν θλῆβεράν καὶ δυσάρεστον ἐν τῇ γενεθλίῳ κατὰστασιν διὰ προσκολλήσεως εἰς ἓνα τοιοῦτον «θιλασσοβασίλεα». Ἐν Γαλλίᾳ, ἐν Ἰταλίᾳ, ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐσχηματίσθη τάξις κυρίων ἐκ τοιούτων ἐπιδρομέων, ἐνωρίτερον δὲ ἀκόμη ἄλλα σμήνη εἶχον τραπῇ πρὸς ἀνατολάς, καὶ δὲν ἀπέβησαν ὀλιγώτερον φοβερά εἰς τὰς ἀνισχύρους καὶ μὴ ἀνεπτυγμένας σλαυϊκάςφυλὰς τῶν παραλίων τῆς Ἀνατολικῆς Θαλάσσης, ἥ ὅσον οἱ ὁμοεθνεῖς αὐτῶν εἰς τὰς χώρας τῆς δυτικῆς Εὐρώπης.

Ἐν τοῖς κατωτέρῳ θέλομεν ἴδει πῶς ἡ σημερινὴ πρωτεύουσα πολιτεία τοῦ σλαυϊκοῦ κόσμου, τὸ ρωσικὸν κράτος, ἀνάγει τὴν καταγωγὴν του εἰς ἓνα τῶν Νορμανδῶν τούτων ἀρχηγῶν, κληθέντα εἰς ἐπέμβασιν μετὰ τῶν πολεμικῶν ἀκολουθῶν του εἰς τινὰ τῶν ἀπαύστων ἐρίδων ἐν αἷς διεβίου αἱ μικραὶ κοινότητες (πολιτεῖαι) τῆς ἐκτεταμένης καὶ μονοτόνου χώρας· κατὰ τὸν αὐτὸν ἑνατον αἰῶναᾶλλα σμήνη τῶν Νορμανδῶν τούτων κατέπλευσαν εἰς τὴν Ἰσλανδίαν, ἐνιοὶ μάλιστα τῶν τυχοδιωκτῶν τούτων εἰς τὴν Γρενλανδίαν καὶ εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς βορειοανατολικῆς Ἀμερικῆς.

Ἐν τοσοῦτῳ αἱ ἀνατολικοσλαυϊκαὶ ἐκεῖναι ἐδαφικαὶ ἐκτάσεις καὶ ὁ κατοικῶν αὐτὰς λαὸς διετέλουν σχεδὸν καθ' ὁλοκληρίαν ἐκτὸς τῆς σφαίρας τῶν ἰδεῶν καὶ συμφερόντων τοῦ δυτικοευρωπαϊκοῦ κόσμου, τοῦ ὁποῖου αἱ ἐξελίξεις καὶ μεταβολαὶ δὲν ἔθιγον αὐτάς· καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τοὺς δυτικοὺς Σλαύους, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ προστεθῇ τι ἐπὶ πλέον εἰς ὅσα ἐδόθη ἡμῖν εὐκαιρία νὰ εἴπωμεν, ἐκθέτοντες τὴν γερμανικὴν ἱστορίαν. Αἱ προσπάθειαι περὶ συγχροτήσεως μεγάλου σλαυϊκοῦ κράτους ἀπέτυχον· τὸ μ ο ρ α υ ῖ κ ο ν κράτος, ὅπερ συνεκρότησε κατὰ τὸν δέκατον αἰῶνα ὁ Σουητο-

πλοὺς διελύθη καὶ ἐγένετο λεία τῶν Γερμανῶν καὶ τῶν Οὐγγρων· τὸ ὑπόλοιπον, ἡ σημερινὴ Μοραβία, ἔμεινεν ἡνωμένη μετὰ τῆς Βοημίας, καὶ συνεμερίσθη τὰς τύχας αὐτῆς· καὶ τὰ μεγάλα δὲ σχέδια Βολεσλαύου τοῦ Α'. (+ 1025) περὶ ἰδρύσεως κραταιοῦ χριστιανικοῦ σλαβικοῦ κράτους ἐπίσης δὲν ἐπραγματοποιήθησαν. Τὰ δύο πρωτεύοντα κράτη, ἡ Πολωνία καὶ ἡ Βοημία, ἔμειναν αὐτοτελῆ, ἐν Βοημίᾳ δὲ εἰσῆχθη ἐν ἔτει 1053 ὑπὸ τοῦ δουκὸς Βρετισλαύου νόμος περὶ διαδοχῆς, καθ' ὃν πάντοτε ὁ πρεσβύτερος υἱὸς θ' ἀνελάμβανεν ἀμέριστον τὴν ἀρχήν. Ἐν ταῖς δυσὶ ταύταις σλαβικαῖς χώραις τὰ πολιτικὰ πράγματα εἶχον διευθετηθῆ καὶ πῶς, καὶ ἡ νίκη τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐκρίθη ὀριστικῶς, οὕτως ὥστε ἀντιθέτως τῶν ἀνατολικῶν Σλαβῶν ἐπηρεάζοντο ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν γεγονότων τῶν ἀμέσως ἐπομένων αἰῶνων, ἅτινα ἤνοιξαν νέας ὁδοὺς εἰς τὸν δυτικοευρωπαϊκὸν κόσμον.

§ 221. Γενικὴ ἀνάπτυξις τῆς Εὐρώπης. — Κατὰ τοὺς ἡμετέρους χρόνους περατηρεῖται κλίσις τις πρὸς ὑπερτίμησιν τῆς ἀξίας τοῦ ἐθνικοῦ αἰσθήματος ἐν σχέσει πρὸς τὴν πρόοδον τοῦ ἀνθρώπου· ὅπως δὴποτε τότε μόνον ἐξυπηρετεῖ τὸ ἡθικὸν αἰσθηματὴν πρόοδον τοῦ πολιτισμοῦ, ὅταν συνδυάζεται πρὸς ὁσὶν τινὰ φιλανθρωπικοῦ αἰσθήματος (Humanitätsgefühl)— συναισθήσεως δηλονότι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον σαφοῦς «τῆς κοινότητος τῶν λαῶν ἐν σχέσει πρὸς τοὺς ἡθικοὺς αὐτῶν σκοπούς. Τῆς χριστιανικῆς δὲ ἐκκλησίας ἀπαράγραπτος κληρὸς εἶναι τὸ ὅτι ἐτήρησε καὶ διέδωκεν αὕτη κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς ἐκείνους αἰῶνας τοιοῦτο κοινὸν αἶσθημα παρὰ τοῖς λαοῖς· ὅσῃ δὲ δεισιδαιμονίαν, ἰδιοτέλειαν, φανατισμὸν καὶ ἂν εἰσῆγαγε διὰ τῆς κληροκρατίας, καὶ τῶν μοναχῶν, ἐν τούτοις οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ἡ ἀναμορφωτικὴ κίνησις, ἣν ἐκπροσωπεῖ τὸ ὄνομα τοῦ ἀκνιτανικοῦ μοναστηρίου τοῦ Κλουνύ, μεγάλην πρόοδον ἐν μέρει μὲν ἐπετέλεσεν ἐν μέρει δὲ ἀνήγγειλε καὶ διηύθυνε. Ὁ μεγελοπρεπὴς ἰδανισμὸς ὅστις ἐκδηλοῦται ἐν τῇ ἰδέᾳ τῆς θείας εἰρήνης καὶ κατήγαγεν ἐπιτυχίας τινὰς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τούτου κατὰ τοῦ ἀγρίου ληστρικοῦ καὶ ἐμπολέμου βίου, καταφαίνεται, καίπερ ἐν παρεφθαρμένῃ πῶς μορφῇ καὶ ὑπὸ πολλαπλῶν μὴ ἀγνῶν στοιχείων ἀλλοιούμενος, καὶ εἰς τὰς λοιπὰς ἀρχὰς τοῦ κόμματος, ὅπερ δεσπόζει νῦν κατὰ τὰ τέλη τοῦ ἐνδεκάτου αἰῶνος τῆς κοινωνίας τῆς δυτικῆς Εὐρώπης, — τὸν πόλεμον κατὰ τῆς σιμωνίας καὶ τοῦ νικολαισμοῦ· καὶ ταῦτα καίτοι διὰ τῆς

ὑπερβολῆς τῆς ὑπ' οὐδεμιᾶς γενικωτέρας ἐπιστημονικῆς σπουδῆς διαφω-
τιζομένης θεωρίας τῆς τοσοῦτον ἐπεξέτεινε τὴν σημασίαν τῆς πρώτης,
ὥστε αἱ κοσμικαὶ ἀρχαὶ ἀπέβαλλον τὸ ἀξίωμα τῶν καὶ ἡ τάξις τῶν
εὐγενῶν τὴν αὐτοτέλειαν, διὰ δὲ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀγαμίας τῶν ἱερίων
ἐκηρύσσετο διαίρεσις λίαν ἀγρίας, ἀντικειμένης πρὸς τὴν Ἱερὰν Γραφὴν
καὶ ἀντιχριστιανικῆς περὶ τοῦ γάμου καὶ τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου καὶ
πρήγοντο μᾶλλον φαινομενικαὶ τινες ἀσκητικαὶ ἢ πράγματι ἠθικαὶ
ἀρεταί.

Ἡ ἰσχυρὰ ὄθησις ἣτις ἦλθεν εἰς τὴν κλήσιν ταύτην διὰ τῆς ἰσχυ-
ρᾶς καὶ ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις ὑπερόχου προσωπικότητος Γρηγορίου τοῦ
Ζ'. μετέδωκέ τι τὸ τολμηρόν, τὸ ἐπιθετικόν, τὸ πολεμικόν εἰς τὰ
φρονήματα, καὶ ἴσως καὶ τἀνάπαλιν — τὸ πολεμικόν καὶ εἰς ἔχθρας
καὶ πόλεμον ἀπαύστως ἐπασχολούμενον πνεῦμα τῶν κοσμικῶν κύκλων
ἀντέδρα ἐπὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐκείνης κινήσεως· διὲ μεταβολαὶ αἰτι-
νες παρῆλθον, ἀπαρατήρητοι ἐν τῷ ἀνατολικῷ κόσμῳ, ἔδειξαν εἰς τὸ ἐπι-
θετικόν τοῦτο πνεῦμα ἀξιόλογον σκοπὸν ἐν τῇ ἀ ν α κ τ ῆ σ ε ι τ ῆ ς
Ἀ γ ί α ς Γ ῆ ς. Ἡ ἀνάκτησις αὕτη τῆς Ἀγίας Γῆς ἀπετέλει τὴν κο-
ρωνίδα ἐν τῷ οἰκοδομῇματι τῶν μεγάλων σχεδίων, εἰς ᾗ ἐπησχολήθη ἡ
μεγάλῃ διάνοια τοῦ Ἰλδεβράνδου, μετὰ λύπης ἐβλεπεν οὗτος τὸν διὰ-
βολον ἐπασχολούμενον ν' ἀποσπάσῃ τοὺς πέραν τῆς θαλάσσης χριστια-
νοὺς ἀπὸ τῆς καθολικῆς πίστεως, καὶ εἰς ἐκείνους οἵτινες ἦσαν ἔτοιμοι
νὰ διαπλεύσωσι τὰς θαλάσσας ὡς πολεμισταὶ τοῦ οὐρανοῦ βασιλέως
παρέστησε τὴν πρᾶξιν ταύτην ὡς ἔργον ἀνυπερβλήτου δόξης.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΑΠΟ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΩΝ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΩΝ ΜΕΧΡΙ
ΡΟΔΟΛΦΟΥ ΤΟΥ ΑΥΒΟΥΡΓΙΟΥ

1096—1273 μ. Χρ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Αἱ πρῶται σταυροφορίαι. — Γερμανία καὶ Ἰταλία
ἐπὶ Ἑρρίκου τοῦ Ε΄., Λοθαρίου τοῦ τῆς Σα-
ξωνίας καὶ τοῦ Σταουφικῷ Κοινοῦ.

§ 222. Τὰ ἐν Ἀνατολῇ. Οἱ Σελτζουκίδαι. — Ἡ
θαυμασία καὶ γόνιμος κίνησις ἣν δηλοῦμεν διὰ τοῦ ὀνόματός Σ τ α υ-
ρ ο φ ο ρ ί α ι εἶναι εἰς κρίκος τῆς ἀλύσεως τοῦ μεγάλου μεταξὺ
Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως ἀγῶνος, ὅστις, ἀλλάσσω·ν χρώματα καὶ μορ-
φάς, διήκει δι' ὅλης τῆς ἱστορίας, καὶ καθ' ὃν τὴν ἐπιθετικὴν στάσιν
ἔχουσι νῦν μὲν αἱ δυνάμεις τῆς Ἀνατολῆς νῦν δὲ αἱ τῆς Δύσεως.
Χριστιανισμὸς καὶ Ἰσλαμισμὸς ἀμφοτέρω·ι εἶχον τὴν ἀξίωσιν νὰ γί-
νωσι πηγὸς· μοι θρησκείαι: ὅσον δεπολλὰ καὶ ἂν εἶχον τὰ κοινὰ ἐξω-
τερικῶς μάλιστα ἔνεκα τῆς παραδόχῃς χριστιανικῶν ἰδεῶν ἐν τῷ Ἰσλαμι-
σμῷ, ἐν τούτοις ἀντικρὺς ἡ μία ἀπέκλειε τὴν ἄλλην, καὶ ἡ σχέσις αὐ-
τῶν δὲν ἠδύνατο νὰ εἶναι ἄλλη ἢ ἡ τοῦ ἀγῶνος. Ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ
ἡ νίκη ἔκλινε πρὸς τὸ χριστιανικὸν μέρος ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ περὶ
τὰ τέλη τοῦ ἐνδεκάτου αἰῶνος· ἐκ Σικελίας ἠγαγκάσθησαν οἱ Μου-
σουλμάνοι νὰ ἀποχωρήσωσι, τὸ Φραζίνετον, τὸ τελευταῖον σημεῖόν
τῶν ἐν τῇ Γαλατίᾳ, εἶχε κυριευθῇ καὶ κατεδαφισθῇ ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν

τῶν μερῶν ἐκείνων, ὀλίγα ἔτη μετὰ τὸν θάνατον "Οἰωνος τοῦ Α'., καὶ ἐν τῇ Ἰσπανίᾳ ὡπισθοχώρουν, ὥς ἐμνημονεύταμεν ἀνωτέρω.

Ἀπειλητικὴν ὁμῶς τροπὴν εἶχον λάβει τὰ πράγματα ἐν τῇ Ἀνατολῇ διὰ τὸν χριστιανισμὸν καὶ τὴν προμαχοῦσαν ὑπὲρ αὐτοῦ δύναμιν, τὸ Ἀνατολικὸν Ρωμαϊκὸν Κράτος. Τουρκομανικὴ φυλὴ, ἥτις ἀπεκάλει ἐκυτὴν ἢ ὑπὸ τῶν ἄλλων ἀπεκαλιῖτο φυλὴ τῶν Σελτζούκων ἀπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῆς Σελτζούκ, εἶχεν εἰσβάλει ἐν ἀρχῇ τοῦ ἐνδεκάτου αἰῶνος εἰς τὰς χώρας τοῦ καλῖφου τῆς Βαγδάτης· ἡ μὴ πολυάριθμος ἀλλ' ὁμογενὴς πολεμικὴ δύναμις, ἣν διέθετον οὗτοι, προσεπόρισεν αὐτοῖς τὴν ὑπεροχὴν κατὰ τῶν ὑπὸ πικνοειδούς μίσους κατὰσπαρασσομένων μουσουλμανικῶν ἀρχηγῶν καὶ οἰκῶν τῶν δυτικῶν ἀσιατικῶν ἐκείνων χωρῶν. Κιθ' ἣν ἐποχὴν οἱ Μοραβῖται προσιδίδον ἐν τῇ δυτικῇ Ἀφρικῇ εἰς τὴν μωαμεθανικὴν πίστιν νέαν ὤθησιν, ἰδρυσιν οἱ Σελτζουκῖδαι ἐν Συρίᾳ καὶ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ τὰ σουλτανάτα αὐτῶν.

Ἀφ' οὗτου ἐν ἔτει 1071 ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν, ὁ Σουλτάνος Ἀλπ Ἀρσλάν, ἐνίκησεν ἐν μεγάλῃ μάχῃ τὸν Ἑλληνα αυτοκράτορα Ρωμανὸν τὸν Διογένην—ἐγένετο δὲ τοῦτο ἐπὶ ἀρμενικοῦ ἐδάφους, παρὰ τὴν Μινζικέρτην — ἐγένετο κύριος ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, περιήλθον δὲ εἰς τὴν ἐξουσίαν του καὶ οἱ ἱεροὶ τόποι, ἡ Παλαιστίνη. Αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ ἐγένετο αἰχμάλωτός του, ὁ δὲ διάδοχος αὐτοῦ, Μιχαὴλ ὁ Ζ'. ἀπετάθη πρὸς τὸν πάπαν Γρηγόριον τὸν Ζ'. πρὸς βοήθειαν. Ὑπέδειξε δὲ μέγιστον βραβεῖον τῆς βοηθείας, τὴν ἐκ νέου ἔνωσιν τῆς ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς ἐκκλησίας.

§ 223 Προηγουμένη προοκύννησις τῶν ἱερῶν τόπων. — Ἡ νέα τροπὴ ἣν ἔλαβον τὰ πράγματα ἐν τῇ Ἀγίᾳ Γῇ διήγειρεν ἤδη οἰκοθεν ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ τὰ πνεύματα. Αἱ πρὸς προσκύνησιν τοῦ Ἀγίου Τάφου καὶ τῶν λοιπῶν ἱερῶν πορεῖαι, ἀκριβῶς εἰπεῖν, οὐδέποτε ἐπαυσαν ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ: ἀφοῦ ἀπηγορεύετο καὶ αὐτὸ τὸ προσκύνημα εἰς San Jago di Compostella ἢ εἰς τοὺς τάφους τῶν Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου ἐν Ρώμῃ, αἱ βασιανιζόμεναι συνειδήσεις, ψυχαὶ ἀγόμεναι ὑπὸ ὀρμῆς πρὸς ἀσυνήθη ἐκκλησιαστικὴν ὑπερησίαν, εὗρισκον ἀνακούφισιν διὰ τῆς ἐπὶ προσκυνήσει πρὸς τὴν Ἀγίαν Γῆν πορείας.

Ὅσημέραι δὲ πολυχρηθότεροι ἐγίνοντο ὑπὸ τὴν ἐπιτροπὴν τῶν Παγκόσμιος Ἱστορίας

ιδεῶν, ὧν ἐγνωρίσαμεν ἤδη τὴν δύναμιν, οἱ μετὰ σκούφου καὶ βακτηρίας ὁδοιπόροι: τῆς μεγιλοπρεποῦς πορείας, ἥτις διευθύνθη εἰς τὴν Παλαιστίνην ἐτ' ἔτει 1074 ὑπὸ τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς Μογουντίας Σειγφρεδόν, ὅστις ἤθελε νὰ ἐξιλεώσῃ βίον πλήρη ἀπιστίας καὶ δολοπλοκιῶν, μετέσχον εἰς 7,000 ψυχαί. Οἱ προσκυνηταὶ οὗτοι προσήχοντο ἐπὶ τοῦ τάρου τοῦ Σωτῆρος, ἐλούοντο εἰς τὸν Ἰορδάνην καὶ ἔφερον, ἂν τὰ πράγματα ἔβαινον καλῶς, παντός εἶδους ἐνθύμια καὶ ἱερὰ λείψανα ὡς καὶ, ἐφ' ὅσον δὲν ἐγυμνοῦντο καὶ ἡ ἐφρονεύοντο ἐν τῇ μακρᾷ καὶ ἐπικινδύνῳ ὁδῷ των, ὅπερ δὲν συνέβαινε σπανίως.

Οἱ Μωαμεθανοὶ κύριοι τῆς χώρας δὲν παρενέβαλλον ἐν γένει οὐδὲν πρόσκομμα εἰς τὰς ὁδοιπορίας ταύτας τῶν προσκυνητῶν. Τὰ πράγματα ὁμῶς μετεβλήθησαν· οἱ Σελτζουκῖδαι δὲν διετέλουν βεβαίως ἐν ἀγνοίᾳ τῶν μεταξὺ Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ρώμης διεξαγομένων διαπραγματεύσεων, καὶ ἔλαβον ἀνάλογον στάσιν: ἐγένετο δὲ ἡδὴ λόγος περὶ πιέσεων, καὶ κακώσεων, καὶ ἐκδιάσεων, εἰς ἃς ἦσαν ἐκτεθειμένοι ἐπ' ἐσχάτων καὶ πάντοτε ἐν αὖξοντι βαθμῷ οἱ προσκυνηταί.

Γρηγόριος ὁ Ζ', τοῦ ὁποίου ἡ ἀμέτρως ἐξαπλουμένη πνευματικὴ φιλοδοξία περιεπλέκετο εἰς ἄλλους ἀγῶνας καὶ τέλος ὑπέκυψεν εἰς αὐτούς, δὲν ἠδυνήθη νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ μεγαλουργὸν σχέδιόν του, τὴν ἐκ νέου ἔνωσιν τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τὴν κατάνκτησιν τῆς Ἀγίας Γῆς.

Τὸνναντίον ὁ ἄγριος αὐτοῦ σύμμαχος, ὁ δουξ τῶν Νορμανδῶν Ροβέρτος Γυισκάρδος, εἶχεν ἐπιπέσει κατὰ τοῦ βυζαντινοῦ κράτους, ἀκριβῶς ὅτε διὰ νέου αὐτοκράτορος, τοῦ Ἀλεξίου, ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Κομνηνῶν (Ἀλέξιος Α' ἀπὸ τοῦ 1081), ἀνδρείου καὶ ἱκανοῦ ἡγεμόνος, τοσοῦτον ἐνισχύθητο, ὥστε καὶ ἔλαθεαυθὺς ἐπιθετικὴν θέσιν κατὰ τῶν Σελτζουκιδῶν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Ἡ τοῦ Γυισκάρδου ἐπίθεσις ἐναυάγησε· πλὴν τούτου ὁ Ἀλέξιος ἐγένετο κύριος ἐπικινδύνου ἐπιδρομῆς τοῦ ἐκ τοῦ Αἴμου ὀρειήσαντος ἀγρίου λαοῦ τῶν Πετσενέγων· ἀλλ' ἵνα ἀπωθήσῃ τοὺς Σελτζουκίδας ἐκ τῆς ἀπειλητικῆς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ θέσεώς των, δὲν ἤρκει ἡ δύναμις τοῦ ἐξησθενημένου κράτους, διὰ τοῦτο ὁ Ἀλέξιος ἀπετάθη πρὸς τὸν πάπαν Οὐρβανὸν τὸν Β'· πρὸς βοήθειαν.

§ 224. Οὐρβανὸς ὁ Β'. Συνάθροισις ἐν Κλερμοντίῳ. — Ἡ ἰδέα αὕτη τῆς ἀποσπάσεως τῶν Ἀγίων Τόπων

ἀπὸ τῶν ἐθνικῶν ἐν ἀγῶνι θεαρέστῳ, εἶχε ρίζας πρὸ πολλοῦ ἐν τῇ Δύσει. Ἡ Θεία Εἰρήνη καὶ ἡ χριστιανικὴ συνείδησις κατεδίκαζον τοὺς ἀδελφοκτόνους μεταξὺ χριστιανῶν πολέμους, εἰς δὲ τὸ ἀτίθασσον φιλοπόλεμον μένος ὑπεδείχθη ἐνταῦθα ἀντάξιος σκοπός. Ἐν τινι πολυπληθεστάτῃ ἐκκλησιαστικῇ ἐν Πλακεντίᾳ συνελεύσει (Μάρτιον τοῦ 1095) ἐνεφανίσθησαν καὶ οἱ πρέσβεις τοῦ Ἀλεξίου, οὐκ ὀλίγοι δὲ ὑπῆρξαν ο ὑποσχεθέντες νὰ μεταβῶσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς βοήθειαν τοῦ χριστιανοῦ αὐτοκράτορος. Διότι περὶ τούτου ἐπρόκειτο κατὰ πρῶτον, ὑπὸ τὴν μορφήν ταύτην παρίσταται ἐν πρώτοις ἡ λαμπρὰ ἰδέα: ἀλλ' ἡ κίνησις ἐξωγκώθη πλέον, καὶ αἱ ἰδέαι ἐπέτασαν πολὺ πέραν τοῦ πρώτου τούτου σκοποῦ: καὶ ὅτε ἔφθασε νῦν ὁ πάπας ἐπὶ τῆς γενεθλίου αὐτοῦ γαλλικῆς γῆς — αὐτὸς δὲ ἦτο τότε αὐτόθι κύριος καὶ ὄχι ὁ βασιλεὺς Φίλιππος — καὶ συνεκάλεσε σύνοδον ἐν Κλερμόντῳ, συνέρρευσαν τότε πλὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχηγῶν, τῶν ἑκατοντάδων ἐπισκόπων καὶ ἡγουμένων, καὶ ἀναρίθμητον πλῆθος λαϊκῶν ἀνωτέρας καὶ κατωτέρας τάξεως. Ὅτε δὲ νῦν ὁ πάπας Οὐρβανὸς ὠμίλησεν ὑπὸ τὸν ἐλεύθερον οὐρανὸν — διότι οὐδὲν κτίριον ἡδύνατο νὰ περιλάβῃ τὰς χιλιάδας ταύτας — περὶ τῶν καταπιέσεων τῶν χριστιανῶν ὑπὸ τῶν «υἱῶν τῆς Ἀγαρ», παρέσυρε καὶ αὐτὸν τοῦτον ἡ ἰδία αὐτοῦ ἔμπνευσις, καὶ ὁ ἐνθουσιασμός τῶν συνηθροισμένων ὑπερέβη καὶ αὐτὸν τὸν ἰδικόν του: μετὰ χιλιостόμου καὶ ὁμοφώνου κραυγῆς Deus lo volt, ὁ Θεὸς γὰρ θέλει, ἐνέκριναν, ἐπόθησαν, ἤρχισαν τὴν μεγάλην ἐπιχείρησιν, τῆς ὁποίας σκοπὸς ὠρίσθη νῦν ἡ κατάκτησις τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ οὐχὶ ἀπλῶς ἡ πρὸς τὸν Ἀλέξιον βοήθεια.

Ἐπὶ τόπου δέ, ὡς λέγεται, πολλοὶ ἐπέρραψαν ἐπὶ τῶν ἱματίων οὐτῶν ἐρυθρὸν σταυρόν, καὶ οὕτω ἐχαιοακτηρίζοντο ὡς μαχίται τοῦ Χριστοῦ: προκειμένου ὁμοῦς ὁ πρῶτος πάντων, ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Puy, Ἀδεμάρος, δὴ καὶ ὁ Οὐρβανὸς διώρισε πληρεξούσιόν του ἀρχηγὸν παρὰ τῇ στρατείᾳ, ν' ἀναλάβῃ τὴν ἀνωτάτην ἀρχηγίαν αὐτῆς προσωπικῶς, ὁ συνεπὲς πάπας παρουσίασε δυσκολίας.

§ 228. Κίνησις ὑπὲρ τῆς σταυροφορίας. — Μεταξὺ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ρητόρων τῶν συνηγορησάντων καὶ εἰς μακρὰν κηρυξάντων τὴν ἰδέαν, διεκρίθη ἰδιαιτέρως ἐρημίτης τις, ὁ Πέτρος,

ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιφερείας τῆς Ἀμιένης, εἰδὼν ἡ παράδοσις καὶ ἡ ἐπὶ τὰ ἔχνη αὐτῆς βαλίνουσα ἱστοριογραφία ἀπέδωκε μεγαλειτερον καὶ ἀμεσώτερον τοῦ πραγματικοῦ μέρος εἰς τὴν κίνησιν. Παρὰ τῷ κατωτέρῳ λαῷ, πρὶν ὅσον πρὸς τῇ μεγάλῃ ἀμαθείᾳ ἡ δεισιδαίμων φαντασία εὐρίσκειν ἐλευθέρωτατον στάδιον, ἐπεκράτει ἡ ἰδέα καὶ ἡ ἐλπίς, ὅτι θὰ τύχωσι πύσης· ἐπουρανίου καὶ ἐπ' γαίῳ ἀμειβῆς οἱ μέλλοντες νὰ μετὰσχῶσι τῆς ἐπιχειρήσεως, καὶ ἡ ἐκκλησία δὲν ἐφειδωλεύετο εἰς ὑποσχέσεις, ἄφεςιν ἐκκλησιαστικῶν ποινῶν καὶ ἄλλα σαγηνευτικὰ μέσα· ἀλλὰ καὶ ἰδιωφέλεια καὶ πλεονεξία, οὐχὶ μόνον εὐτέθεια, ὠνειροπόλουν τὰ ἀγριώτατα ὄνειρα, τὰ ὅποια εἰς ἄλλους μὲν ἀντικατώπριζον χρυσοῦς θησαυροὺς, εἰς ἄλλους δὲ κοσμικὴν κυριαρχίαν ἐν τῇ χώρᾳ τῶν ἀπίστων.

Ἡ ἰδέα ἐν Γαλλίᾳ πρὸ πάντων ἦτο εἰς ἄκρον δημοφιλής, καὶ ἐξηπλώθη, ὡς ἐπιδημία· βραδύτερόν πως ἤναψεν ἐν Ἰταλίᾳ ἐν Ἰσπανίᾳ, ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἐν Σκανδιναυίᾳ· ἐν Γερμανίᾳ ὁμῶς ὁ κόσμος ἐφάνη ἐντελῶς ἀκόμη διστακτικῶς (*skeptisch*), ὅτε ἤδη τὸ ἔαρ τοῦ 1096 πολυάρθμα ἄτακτα στίφη — χωρικοί, μοναχοὶ θερμοκέφαλοι παντὸς εἶδους — ὑπὸ δύο ἱππότας, ἐξ ὧν ὁ εἷς ἔφερε τὸ χαρακτηριστικὸν ὄνομα *Senzavehorz* *Senzaveir*, κύριος δ' Ἀκτῆμων, (ὁ κύριος ὁ μὴ ἔχων τίποτε), ἀνυπόμονοι εἰσῆλθασαν εἰς τὴν χώραν τοῦ Ρήνου, καὶ ὁ Πέτρος ὁ ἐξ Ἀμιένης, ὅστις ἦλθε μετ' αὐτῶν, ἤρχισε νὰ κηρύττῃ ἐν Κολωνίᾳ. Ὁ ἐξεγερθεὶς φανατισμὸς ἐξεδηλώθη ἐνταῦθα, ἐν ταῖς πόλεσι τοῦ Ρήνου, πολλαπλῶς εἰς βίαιοπραγίας κατὰ τῶν Ἰουδαίων, τοὺς ὁποίους σπουδαίως ἀλλ' ὡς φαίνεται ὅχι καὶ λίαν ἀποτελεσματικῶς προσεπάθουν νὰ προστατεύσωσιν οἱ ἐπίσκοποι· οὗτοι, οἱ Ἰουδαῖοι, — ἡ μᾶλλον τῶν προγόνων αὐτῶν τινὲς πρὸ χιλίων ἐτῶν — εἶχον σταυρώσει τὸν Κύριον, καὶ ἐξεμεταλλεύοντον, — πρᾶγμα ὅπερ μᾶλλον δεδίκαιοι λογημένως ἐπερρίπτετο αὐτοῖς, — κατὰ τρόπον τοκογλυφικὸν τὴν ἀνάγκην τινῶν ἐκ τῶν προσκυνητῶν εἰς τοιαύτας ταπεινάς προφάσεις κατέφευγεν ὁ φανατισμὸς, καθ' ὅσον ἐν γένει εἶχεν ἀνάγκην τοιούτων.

Αἱ προπορευόμεναι αὗται ὁδοί, αἱ ἄνευ πειθαρχίας καὶ διευθύνσεως, ἦλθον κατ' ἀνάγκην εἰς σύγκρουσιν πρὸς τοὺς κατοίκους τῶν χωρῶν δι' ὧν διήρχοντο. Πολυάρθμον σῶμα — πιθανῶς σύμμικτον ἐκ 200, 000 ἀνδρῶν διαφόρων ἐθνικοτήτων, ὁδηγούμενον ὑπὸ τινων εὐπατριδῶν — περιῆλθεν ἐν Οὐγγαρίᾳ εἰς φανερόν πόλεμον πρὸς τὸν βασιλέα Κο-

λομάν (ἀπὸ τοῦ 1093) καὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ κατετροπώθη κατὰ τὸ πλεῖστον.

Ὁ Πέτρος ὁ ἐξ Ἀμιένης ἦλθε κατ' εὐχὴν μετὰ τοῦ στί-
φους αὐτοῦ, ἐκ 40,000 ἴσως ἀνδρῶν, εἰς Κωνσταντινούπολιν· ἦτο
δ' οὗτος ἀρκούντως νοήμων, ὥστε νὰ θέλῃ νὰ ἀναμένη αὐτόσε πρόσθε-
τον δύναμιν ἀξιολογωτέρων πολεμιστῶν· ἀλλ' αἱ ἄνδρες αὐτοῦ ποὺ-
χώρουν πρὸς τὰ πρόσω· καὶ ὤφειλε καὶ οὗτος νὰ ὀδηγήσῃ αὐτοὺς διὰ
τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳς, ὅπου ἀπώλεσαν ἔπειτα ὁμοῦ σχεδὸν ζωὴν καὶ
ἐλευθερίαν εἰς ἀνίσους ἀγῶνας πρὸς τινὰ σελδζουκικὸν στρατόν. Πέ-
τρος ὁ ἐρημίτης ἐπέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν· δύναται δέ τις
νὰ παραδεχθῇ ὅτι πλέον τῶν ἑκατοντακισχιλίων ἀπώλοντο πρὶν ἢ
τεθῇ εἰς κίνησιν ὁ κυρίως στρατός.

§ 226 Ὁ κύριος στρατός. — Εἰς τὰ χαρακτηριστικὰ
τῆς πρώτης ταύτης στρατείας, ἣν περιβάλλει τὸ ἰδιαιτερον γόητ' ον
τοῦ ρωμανισμοῦ, ἀνήκει τὸ ὅτι οὐδεὶς τῶν μεγάλων ἀρχόντων, ἐξ ὧν
δύο ὁ Γερμανὸς καὶ ὁ Γάλλος βασιλεὺς διετέλουν ἐν ἀφορισμῶ, εἰς τα-
χθῇ ἐπὶ κεφαλῇ τῆς κινήσεως. Οἱ μεγάλοι τιμαριοκτῆται, αὐτοὶ κυρίως
συνηθροίζον περὶ ἑαυτοὺς μεμονωμένως καὶ ἄνευ προηγουμένων συνεν-
νοήσεων τοὺς τιμαριώτας τῶν καὶ τοὺς προσκολλημένους εἰς αὐτούς·
ἐν Γαλλίᾳ ὁ πλούσιος κύριος τῆς Προβηγκίας, ὁ κόμης τῆς
Τολώσης Ραιμοῦνδος, ὁ ἀδελφεὸς τοῦ βασιλέως Φιλίππου
κόμης τῆς Βερμανδίας Οὐγὼν, ὁ κύριος τῆς Βα-
λενσίας (Blois) καὶ τῆς Σάρτρης Στέφανος, ὁ δούξ
τῆς Νορμανδίας Ροβέρτος, ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως τῆς
Ἀγγλίας Γουλιέλμου τοῦ Β', καὶ ὁ κόμης τῆς Φλανδρίας
Ροβέρτος· ἐκ τῶν Γερμανῶν κυρίων κατ' ἀρχὰς μόνον ὁ δούξ
τῆς Κάτω Λοθαριγγίας (ἀπὸ τοῦ 1089) Γοδοφρεῖδος ὁ
Βουϊλλῶν μετὰ τῶν δύο ἀδελφῶν τοῦ Εὐσταχίου καὶ
Βαλδουίνου· ἐν Ἰταλίᾳ δύο Νορμανδοὶ ἡγεμόνες ὁ Βοεμόν-
δος, εἰς τῶν υἱῶν τοῦ Ροβέρτου Γυσκάρδου, καὶ ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ
Ταγκρέδος.

Ὅτι δὲν ὠρμῶντο οἱ ἡγεμόνες αὗτοι μόνον ὑπὸ θρησκευτικῶν
λόγων ἀποδεικνύουσι καὶ μόνον τὰ τελευταῖα ταῦτα ὀνόματα· ὁ διὰ
μόνον τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἀγὼν δὲν ἠδύνατο νὰ τύχῃ ὑποσχῆς παρὰ
τοῖς Νορμανδοῖς τούτοις τυχοδιώκταις, αἱ δὲ διάνοιαι αὐτῶν κατην-

θύνοντο ἀρχῆθεν πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς κτήσεως χώρας καὶ λαῶν ἐν τοῖς ἀνατολικοῖς κράτεσιν.

§ 227. Οἱ διαυροφόροι πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. — Κοινὴ τις λοιπὸν διεύθυνσις ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ δὲν προὔπηρχεν ἕκαστος τῶν ἡγεμόνων διευθύνθη διὰ τῆς προσφερωτέρας αὐτῷ ὁδοῦ μετὰ τῆς στρατιωτικῆς δυνάμεώς του εἰς Κωνσταντινούπολιν· οὕτω οἱ Λοθαρίγγιοι ὑπὸ τὸν Γοδοφρεῖδον ἠκολούθησαν τὴν ὁδὸν τοῦ Δουνάβεως, ὁ Ραιμούνδος μετὰ τῶν Προβηγκιανῶν τὴν διὰ τῆς Δαλματίας, μερὶς δὲ τις Γάλλων καὶ Νορμανδῶν ἐπεβιβάσθησαν πλοίων ἐν Ἀπουλίᾳ.

Ἡ ὑπερδαφιλὴς αὕτη ἐπικουρία ἦτο διὰ τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξιον σοβαρώτατον πρόβλημα· ἐζήτησε δὲ νὰ ἐξασφαλισθῇ ἀπὸ τῶν ἀμεσσοτέρων κινδύνων δι' ὅρκου τιμαριωτικοῦ, ὃν ἀπῆται νὰ δώσῃ πρὸς αὐτὸν οἱ μεγάλοι ἀρχηγοὶ διὰ τὰς μελλούσας νὰ κατακτηθῶσι χώρας. Τὴν ἐλαχίστην δυσκολίαν ὡς πρὸς τοῦτο προέβαλεν ὁ ὀλιγώτερον παντὸς ἄλλου ἄξιος ἐμπιστοσύνης, ὁ Βρεμούνδος, καὶ ὁ ἐπιφανέστερος δὲ τῶν ἀρχηγῶν ὁ κόμης Οὐγὼν ἔδωκε τὸν ὅρκον ἀδιστακτικῶς· ἤρνεϊτο ὁμως νὰ πράξῃ τοῦτο ὁ Γοδοφρεῖδος, ὅστις ἔφθασε μετὰ τῶν Γερμανῶν τοῦ ἐγγύς τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὴν 23 Δεκεμβρίου. Μετὰ ματαίας δὲ διαπραγματεύσεις τὴν Μεγάλην Παρασκευὴν τοῦ 1097 προέβη ὁ Ἀλέξιος εἰς τακτικὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῶν Λοθαριγγίων, οὓς καὶ ἐνίκησεν.

Εἰς τὴν θεοδικίαν ταύτην ὑπετάχθη ὁ δούξ αὐτῶν, οἱ δὲ λοιποὶ ἀλλεπαλλήλως καταφθάνοντες ἀρχηγοὶ ἔδιδον ἐπίσης τὸν ὅρκον, πλὴν τοῦ Ραιμούνδου, ἀνδρὸς ἀλλοκότου συμμίκτου χαρακτῆρος ἐξ ὑπερηφανίας καὶ μοναχικῆς ταπεινοφροσύνης, εὐσεβείας καὶ πλεονεξίας, δι' ὃν ἔπειτα εὗρεθι τέλος τύπος ὅρκου ἀρεστὸς εἰς αὐτόν.

§ 228. Ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ. — Ὁ στρατὸς ὅστις διέβη τὸν Μάιον τοῦ 1097 εἰς Μικρὰν Ἀσίαν ἀναβιβάζεται εἰς τὸν τεράστιον ἀριθμὸν τῶν 300 μέχρι 400 χιλιάδων ὀπλιτῶν· εἶναι πρόδηλον ὅτι ἡ ἐλάττωσις αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἀρχῆθεν μεγίστη, ἀφοῦ ἡ στρατιωτικὴ διοίκησις τῶν χρόνων τούτων, μάλιστα εἰς τὰς χώρας ταύτας, εἰς τὰς ἀποστάσεις ταύτας ἀπὸ τῆς γενεθλίου, ἐπὶ τοιούτων ὁγκῶν δὲν ἦτο ποσῶς κεκανονισμένη.

Ἡ πρώτη ἔφοδος τῶν σταυροφόρων ἐγένετο κατὰ τῆς ὁχυρᾶς

Νικαίας, τῆς πρωτευούσης τοῦ Κιλικίας Ἀρσλάν, τοῦ ἰσχυροτέρου τῶν Σελτζουκιδῶν ἑμιρῶν ἢ σουλτάνων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐν μάχῃ ἐπὶ ἀνοικτοῦ πεδίου οἱ ἱππότες τῆς δυτικῆς Εὐρώπης ἐφάνησαν κατὰ πολὺ ὑπέρτεροι. Τὴν 20 Ἰουνίου ἔπεσεν ἡ πόλις, εἰς ἣν δυνάμει μυστικῆς συμφωνίας εἰσῆλθον τὰ βυζαντινὰ στρατεύματα· ἀπεζημίωσε δὲ τοὺς προσκυνητὰς ὁ Ἀλέξιος, δι' ὃν ἡ κτήσις τῆς πόλεως ταύτης ἦτο μεγίστης σημασίας, διὰ μεγάλης δωρεᾶς (donativum).

Μετὰ δέκα ἡμέρας συνήντησαν οἱ σταυροφόροι ἐν τῇ πεδιάδι τοῦ Δορυλαίου μέγαν σελτζουκικὸν στρατὸν, συλλεχθέντα ὑπὸ τοῦ Κιλικίας-Ἀρσλάν. Καὶ ἐνταῦθα δὲ ἐνίκησαν οἱ χριστιανοί, ἡ δὲ περαιτέρω πορεία αὐτῶν διὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἔλαβεν εὐθεῖαν διεύθυνσιν, ὅσον χαλεπὴ καὶ ἂν καθίστατο αὕτη ὑπὸ τοῦ καύσωνος καὶ τῆς ἀκανόνιστου ἐπιειληθείας, οὐδόλως παρακωλυομένη πλέον ὑπὸ ἐχθρῶν.

Ἡ σελτζουκικὴ ἐξουσία δὲνεῖχε ριζοβολήσῃ καὶ ἔπασχεν ἐκ διχονοίας ὧς ὅλος ὁ μωχμεθινὸς κόσμος, διὰ τοῦτο ταχέως ἀπέκτησαν οἱ σταυροφόροι συμμάχους ἐν τῷ προσώπῳ τῶν Ἀρμενίων, οἵτινες μεταναστεύσαντες εἶχον ἔλθει εἰς τὴν μετὰ τοῦ μέσου Εὐφράτου καὶ τοῦ Ταύρου χώραν, καὶ ἱδρυσαν ἐν αὐτῇ ἡγεμονίας τινάς. Ἐν τῇ χώρᾳ δὲ ταύτῃ ἡγήθη ἕως μετὰ τοῦ Νορμανδοῦ Ταγκρέδου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Γοδοφρείδου τοῦ Βαλδουίνου· κατάρθρωσε δὲ ὁ τελευταῖος οὗτος, προσφιλὴς γενόμενος εἰς τοὺς κατοίκους δι' ἀποτελεσματικῶν διαρκούντος τοῦ χειμῶνος, κατὰ τῶν Σελτζουκιδῶν ἀγώνων, νὰ ἐκδιώξῃ τὸν ἐν Ἑδέσση ἰθαγενῇ ἡγεμόνα καὶ νὰ δημιουργήσῃ οὕτω ἰδίαν ἀρχήν.

§ 229. **Πολιορκία τῆς Ἀντιοχείας.** — Τὴν 21 Ὀκτωβρίου 1097 ἔφθασεν ὁ κύριος στρατὸς πρὸ τῆς πολυανθρώπου, ὀχυρωτάτης καὶ καλῶς ἐφωδιασμένης Ἀντιοχείας. Ἀνεστάλη δὲ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐνταῦθα ἡ ἐπιχείρησις, περιέστη δὲ μάλιστα καὶ εἰς ἔσχατον κίνδυνον.

Ἐνιαία διοικήσις ἔλειπε παρὰ τῷ στρατῷ τούτῳ, ὅστις ἦτο συγκεντρωτὴς ἐκ διαφόρων ἐθνῶν· ἦτο δὲ καὶ δυσκίνητος ἕνεκα μεγάλου πλήθους ἀτάκτων σωμάτων, πολεμούντων ἢ μὴ μετεχόντων τῶν πολεμικῶν ἔργων κατὰ τὴν ἀρέσκειάν των. Εἶναι ἀβάσιμος ἐκδοχὴ ὅτι ὁ Γοδοφρεῖδος ὁ Βουϊλλῶν εἶχε τὴν ἀρχιστρατηγίαν· τούναντίον

φαίνεται ὅτι τὴν προέχουσαν θέσιν εἶχεν ὁ Βοεμοῦνδος, καίτοι δὲν εἶχε καὶ τὴν ἀνωτάτην ἀρχηγίαν ἢ ἀπλῶς ἀρχηγίαν.

Ἐν τούτοις ἡ ἄνευ σχεδὸν σχεδίου πολιορκία ἐποίησε προόδους· πλῆθος νέων προσκυνητῶν εἶχεν ἀπεβίβασθῃ παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ὀρόντου ἐκ τῶν γενουηνσίων καὶ πιστατικῶν πλοίων — διότι ἀνεπτύχθη μετὰ τῆς σταυροφορικῆς κινήσεως καὶ κερδοσκοπία καὶ πνεῦμα ἐμπορικόν — συμφωνία τις περὶ διασώσεως τῆς σημαντικῆς πόλεως ὑπὲρ τοῦ Ἰσλαμισμού δὲν ἐπῆλθε μεταξὺ τῶν ἐν Βαγδάτῃ καὶ Καίρῳ κυριαρχῶν· ἦτο ὁμοῦς ἤδη καθ' ὁδὸν στρατὸς ὑπὸ τὸν ἐμίρην τῆς παρὰ τὸν Εὐφράτην Μοσούλης Κερβόγαν. Ὁ κίνδυνος ἦτο ἐπικείμενος· ἀλλ' ὁ Βοεμοῦνδος εἶχε συνδέσει σχέσεις ἐν τῇ πόλει μετὰ τινος Ἀρμενίου ἀρνησιβήσκου, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Γυισκάρδου ἐπώλησε νῦν εἰς τοὺς χριστιανούς ἀδελφούς του τὴν νίκην ἀντὶ τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ ἐξουσίας ἐπὶ τῆς Ἀντιοχείας. Ἐν τῇ μετὰ τοῦ Ἀρμενίου δὲ συμφωνηθείσῃ θέσει ἤρξατο αὐτὸς τῆς ἐφόδου, προλαβὼν δὲ ἀπαρασκεύους τοὺς πολιορκουμένους, ἤγαγεν αὐτὴν εἰς αἴσιον πέρας (2 Ἰουνίου 1098).

Ἐν τούτοις κατάρθωσαν οἱ Σελτζούκοι νὰ κρατήσωσι τὴν πρὸς τὰ μεσημβρινὰ τῆς πόλεως κειμένην ὑψηλὴν ἀκρόπολιν αὐτῆς, καὶ μετὰ τινος ἡμέρας, ὅτε ἔφθασεν ὁ Κερβόγας μετὰ τοῦ μεγάλου στρατοῦ του, εἶδον ἑαυτοὺς οἱ χριστιανοὶ πολιορκουμένους ὑπὸ τὰς δυσμενεστάτας συνθήκας. Τὰ πράγματα περιῆλθον πλέον εἰς τὸν ἔσχατον κίνδυνον, καὶ οὐκ ὀλίγοι ἐκ τῶν χριστιανῶν παρέβησαν τὴν ἐπαγγελίαν αὐτῶν καὶ κατήλθον διὰ σχοινίων ἀπὸ τῶν τειχῶν, ὅπως ἀπέλθωσιν εἰς μέρος ἐλεύθερον, ὅτε ἅπαξ ἔτι ἡ ἐξαφίς τοῦ θρησκευτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ μέγαν κατήγαγε θρίαμβον.

Πριβηγκιανός τις κατωτέρας τάξεως, ὁ Πιέτρος Βαρθολομαῖος, αἰκοίνωσιν εἰς τὸν κύριόν του, ὅτι ἐνεφανίσθη αὐτῷ καθ' ὕπνους ὁ Ἅγιος Ἀνδρέας καὶ ἐδείξεν εἰς αὐτὸν τὸ μέρος ὅπου ἐκρύπτετο ἱερὸν λείψανον ἀκαταμαχῆτου δυνάμεως, ἡ λόγχη δι' ἧς εἶχε διατρυπηθῇ ἄλλοτε τὸ ἅγιον σῶμα τοῦ Κυρίου. Ἐσκαψαν δὲ καὶ ἀνεῦρον· ὁ κίνδυνος καὶ ὁ ἐνθουσιασμός ἐπανέφεραν ἐπὶ τοιαῦτον χρόνον τὴν σύμπνοίαν τῶν χριστιανῶν καὶ τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν, ἐνῷ ἔλειπεν αὐτῇ ἐκ τοῦ μουσουλμανικοῦ στρατοπέδου ἀφοῦ δὲ οὕτω διὰ παντός μέσου ἐξήρθη τὸ πολεμικόν μένος, ἐπεχειρήθη τὴν πρῶταν τῆς 28

Ἰουνίου ἡ μεγάλη ἐξοδός, ἣτις κατέληξεν εἰς πλήρη ἤτταν καὶ διάλυσιν τοῦ πολιορκητικοῦ στρατοῦ.

Ἀλλὰ πρὸς στιγμὴν μόνον ἀνεστηλώθη ἡ ὁμόνοια διὰ τοῦ μεγάλου κατορθώματος. ἐξηφανίσθη δὲ αὕτη ἐκ νέου πάραυτα, ὅτε νέον ἐπῆλθε δεινὸν ἐξ ἐπιδημικῆς νόσου, εἰς ἣν ὑπέκυψε καὶ ὁ Ἀδεμόρος, ὁ παπικὸς λεγάτος. Ἀλλὰ καὶ θρησκευτικὴ κριτικὴ ἀνεπτύχθη ἐνταῦθα ἐκ τοῦ μεταξὺ Προβηγκιανῶν καὶ Νορμανδῶν μίστους, ἀμφισβητηθείσης ὑπὸ τῶν τελευταίων τούτων τῆς γνησιότητος τῆς ὑπ' ἐκείνων ἀνακαλυφθείσης ἀγίας λόγχης. Μετ' ἀνυπομονησίας ἀνέμενον τὰ πλήθη, τῶν ὁπῶν τὰ βλέμματα μετὰ μείζονος ὀσμήμεραι πόθου κατετείνοντο πρὸς τὴν Ἀγίαν Πόλιν, τὸ τελευταῖον τέρμα αὐτῶν. τέλος δὲ τὸ φρόνημα ἀπῆλθε τοσοῦτον ἀπειλητικόν, ὥστε οἱ ἡγεμόνες ἀπεφάσισαν νὰ χωρήσωσι πρὸς τὰ πρόσω. Ἐπανελήφθη δὲ τοῦτο, ὅτε ὁ κόμης τῆς Τολώσης Ραμουνδὸς ἠθέλησε νὰ κατακτήσῃ καθ' ὁδὸν μίαν ἡγεμονίαν, τὴν Τρόπιν, ὡς εἶχε πρᾶξει πρότερον ὁ ἐχθρὸς αὐτοῦ ὡς πρὸς τὴν Ἀντιόχειαν· προῦχώρησαν λοιπὸν πρὸς τὰ ἐμπρός, καὶ τὴν 7 Ἰουνίου 1099 ἔρθασεν ὁ στρατὸς εἰς τὸ ὕψωμα, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐφάνη ἡ Ἀγία Πόλις.

Τὸ πῦρ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ ἠνέφθη καὶ αὖθις ἐν τῇ πρώτῃ δυνάμει του, πάντες ἐγονυπείησαν καὶ ἐδόξασαν τὸν Θεόν, ὅστις ἐπέτρεψεν αὐτοῖς νὰ ἐπιζήτωσι καὶ ἰδῶσι τοῦτο.

§ 20. Ἡ ἐκπόρθησις τῆς Ἱερουσαλὴμ. 1099. Ἡ πόλις κατεῖχετο ὑπὸ στρατιωτικῆς δυνάμεως τοῦ Φατιμίδου ἡγεμόνος τοῦ Καΐρου, ἣν διέκει οὗ βεζύρης αὐτοῦ Ἀλαφδάλ, ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν καλῶς ἐχόντων μαχητῶν ἐν τῷ χριστιανικῷ στρατῷ δὲν ἦτο πλέον μέγας.

ὑποτίθεται ὅτι ἀνῆρχετο εὗτος εἰς 20,000 περίπου· πρώτη δὲ τις ἐφοδὸς ἀπέτυχεν. Οἱ σταυροφόροι εὗρον ξυλείαν οἰκοδομήσιμον καὶ ἐν δάσος εἰς τινα ἀπόστασιν, ἠδυνήθησαν δὲ δι' αὐτῶν ν' ἀνεγείρῳσι δύο κινητοὺς πύργους, διότι ἡ πολιορκητικὴ τέχνη ἐκυμαίνετο ἀκόμη ἐντὸς τῶν τύπων τῶν ὑπὸ τῆς ἀρχαιότητος κληροδοτηθέντων· ἐν καιρῷ δὲ εὐθέτω κατέπλευσαν γενουήνσια πλοῖα μετ' ἐφοδίων καὶ ἐργαλείων εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἰόππης. Κατόπιν δὲ νέας ἀναρρίπσεως τοῦ ζήλου δι' ἐνόπλου ἐκκλησιαστικῆς πομπῆς περὶ τὴν

πόλιν, ἐπανελήφθη τῇ 14 Ἰουλίου ἡ μεγάλη τολμηρὰ κατ' αὐτῆς ἔφοδος.

Τὴν πρώτην τῆς 15 περὶ ὥραν θὴν κατόπιν ἐτέρως μετὰ τὸ μεσσημέριον κατωρθώθη νὰ ριφθῇ ἐκ τοῦ ἀνατολικοῦ πύργου γέφυρα ἐπὶ τοῦ τείχους, εἰς ἕτερον δὲ σημεῖον ἠνοίχθη ἐπ' αὐτοῦ ρήγμα, καὶ ἐκεῖθεν μὲν ὤρμησαν ὁ Γοδοφρεῖδος καὶ ὁ ἀδελφός του, ἐντεῦθεν δὲ οἱ Νορμανδοί, Ταγκρέδος καὶ Ροβέρτος ὁ δοῦξ· παραχρῆμα δὲ κατόπιν αὐτῶν εἰς τρίτον σημεῖον, ἐνθουσιασθέντες διὰ τῆς ἐμφανίσεως οὐρανίου μαχητοῦ ἀπὸ τοῦ Ὄρους τῶν Ἑλαιῶν, οἱ Προβηγκιανοί.

Ὁ σκοπὸς εἶχεν ἐπιτευχθῇ πάντως διὰ μεγίστων θυσιῶν εἰς ἀνθρώπους, καὶ ἦτο ζήτημα ἰκόμεν ἂν τὸ ἀπόκτημα θὰ ἦτο ἀντάξιον τῶν θυσιῶν. Ἡ πρώτη δὲ ἀμοιβὴ τῶν νικητῶν ἦτο ὁ κορεσμὸς τῆς ἐκδικήσεως — ἡ σφαγὴ παντός Σαρακηνοῦ ἐν τῇ κατακτηθείσῃ πόλει.

Αἱ σχετικαὶ ἐκθέσεις ὁμιλοῦσι δι' εἰκότων φεβερῶν περὶ τοῦ αἵματος τῶν σφαγέντων, ἀνελθόντος μέχρι τῶν χαλινῶν τῶν ἵππων· συνήθως αἱ τοιαῦται ἐκθέσεις εἶναι αἱματηρότεραι τῆς πραγματικότητος· οὐδεμίᾳ ὅμως ἀμφιβολίᾳ ὅτι ἐνταῦθα καὶ ἐν ταῖς ὥραις ταύταις εἴ περ που καὶ εἴ περ ποτε ἐπὶ τῆς γῆς συνέδησαν ἄμετροι ὀμότητες, ὀμότητες ὡς πρὸς τὰς ὁπείας τὸ θλιβερώτερον καὶ μᾶλλον ἐπονείδιστον εἶναι ὅτι καὶ ἐκρίνοντο ὡς ὑπηρεσία ὑπὸ τοῦ μεμεθυμένου φανατισμοῦ.

Μετὰ ταῦτα οἱ μαχηταὶ ἐκαθαρίσθησαν ἀπὸ τοῦ αἵματος καὶ τοῦ κονιορτοῦ τῆς μάχης καὶ τοῦ φόνου, καὶ ὅλα τὰ πλήθη ἑτοιμα πρὸς μετάνοιαν διευθύνθησαν πρὸς τὸν Ἅγιον Τάφον.

§ 231. Τὸ βασιλεῖον τῆς Ἱερουσαλῆμ.— Ἐν τοσούτῳ τοιαύτῃ ἦτο ἡ κατάστασις ὥστε ἦτο ἀνάγκη νὰ ληφθῇ ἄμεσος πρόνοια πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς μεγάλης κατακτήσεως — νὰ σχηματισθῇ δηλονότι κυβέρνησις.

Εἶναι λίαν χαρακτηριστικὸν εἰς τοῦ προκειμένου ὅτι οἱ ἐν τῷ στρατῷ κληρικοί, — συνακόλουθοι πάντως πρὸς τὰς ὑποθαλπομένας ιδέας περὶ ὑπεροχῆς τοῦ θεοῦ ἀπέναντι τοῦ ἀνθρωπίνου, τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἀπέναντι τοῦ κοσμικοῦ, τοῦθ' ὅπερ ἐφαίνετο ἐντελῶς τὸ αὐτὸ εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους καὶ πρὸ πάντων εἰς τὴν τάξιν αὐτῶν, — ἐζήτησαν τὴν ἰδρύσιν ἐκκλησιαστικοῦ κράτους, τὴν ἐκλογὴν

πατριάρχου: ἐπίσης δὲ εἶναι χαρακτηριστικὸν ὅτι οἱ ἡγεμόνες, ἐξ ὧν τινες ἐγίνωσκον βεβαίως ὅτι σπουδαῖα προβλήματα τῆς πολιτικῆς ὄντων λύνονται διὰ λόγων, ἀντεῖπον εἰς τοῦτο, καὶ ἀπεφάσισαν τὴν ἐκλογὴν κοσμικοῦ ἄρχοντος.

Ζήτημα εὐσυνειδήσιας προεκάλει ὁ τίτλος τοῦ ἐκλεκτοῦ ἄρχοντος, εἶναι δὲ λίαν παραδεκτὸν ὅτι ὁ ἀνησύχησε μόνον τὴν στενὴν διάνοιαν τοῦ κόμητος τῆς Τολώτης Ραιμούνδου, εἰς ὃν κατ' ἀρχὰς προσηνέχθη ἡ ἀρχή, ἡ σκέψις, ἂν μὴ ἦτο ἀμαρτία νὰ φέρῃ τις τὸ ὄνομα τοῦ βασιλεως, νὰ φέρῃ στέμμα βασιλικὸν εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, ὅπου ὁ λυτρωτῆς τοῦ κόσμου ἔφερε τὸν ἀκάνθινον στέφανον. Αἱ ψῆφοι συνεκentrώθησαν πᾶσαι εἰς τὸ πρόσωπον ἐπιφανοῦς ἀρχηγοῦ, ὅστις ἐκέκτητο ὅλην τὴν εὐσέβειαν τῶν χρόνων ἐκείνων, καὶ ἦτο πρὸς τούτοις ἀρκούντως ἐντρίβης καὶ πεπειραμένος εἰς τὰ κοσμικὰ πράγματα, καὶ ὅστις πλὴν τούτων εἶχε καὶ τὴν βαρυσήμαντον ιδιότητα νὰ μὴ προέχῃ ὑπὸ οὐδεμίαν ἐποψὴν ὑπεράγαν: τὸν Γ ο δ ο φ ρ ε ῖ δ ο ν τ ὸ ν Β ο υ ι λ λ ὶ ν.

Ἐλαβε δὲ οὗτος τὸν τίτλον Προστάτου τοῦ Ἁγίου Τάφου, καὶ ταχέως ἐδόθη αὐτῷ ἀφορμὴ νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τοῦτο.

Ὁ Φατιμίδης διοικητὴς Ἀλαφῶν εἶχε σωθῇ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα μετὰ σπουδαίου μέρους τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς Ἱερουσαλὴμ, προσέλκυσε πρὸς ἑαυτὸν ἐνισχύσεις, αἵτινες ἐν ἀφθονίᾳ προσέτρεχον νῦν πρὸς αὐτὸν ἕνεκα τῆς αὐξήσεως ἐξάψεως ἐν τῷ μωαμεθανικῷ κόσμῳ, καὶ ἐστρατοπέδευσε μετὰ ἰσχυρᾶς δυνάμεως παρὰ τὴν Ἀ σ κ ἁ λ ὶ ν α.

Συνεκροτήθη δὲ πρὸ τῶν πυλῶν τῆς πόλεως μάχη, καθ' ἣν ὁ χριστιανικὸς στρατὸς, ὀδηγούμενος ὑπὸ τοῦ Γοδοφρείδου, κατήγαγε κατὰ ὑπερέρων δυνάμεων πλήρη νίκην· οὕτω ἐπὶ τοῦ παρόντος καὶ διὰ τὸ προσεχὲς μέλλον ὁ κίνδυνος ἀπεσοβήθη.

Ἐν τοσούτῳ ἡ κατάκτησις τῆς Ἀγίας Γῆς ἦτο λίαν ἐπιπόλαιος, κατωρθώθη δὲ κυρίως ἕνεκα τῆς διχονοίας, τοῦ κατακερματισμοῦ, τῆς ἐλλείψεως ὀργανισμοῦ παρὰ ταῖς Μωαμεθανοῖς. Ἀλλ' ἡ αὐτὴ διχονοία ἐκυρίευσεν πάραυτα καὶ τοὺς νικητάς, καὶ ἤρξατο παρ' αὐτοῖς σειρὰ πολέμων καὶ περιπλοκῶν, πληροῦσα τὴν πρώτην ἀπὸ τῆς κατακτήσεως δεκαετηρίδα, οὐδὲν δὲ βαθύτερον παρουσιαζούσα ἐνδιαφέρον.

Ἡ σημαντικωτέρα θέσις ἦτο ἡ ἡγεμονία τῆς Ἀντιοχείας, ἣν εἶχεν

ἐξασφαλίσαι ἑαυτῷ ὁ Βοεμουῖνδος μετὰ ὀδυερκείας καὶ δεξιότητος, ἥτις ὁμῶς ἐπέσυρε τὰ ζηλότυπα βλέμματα πάντων, τὰ τῶν ἀντιζήλων ἡγεμόνων, τὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου καὶ τὰ τῶν Σελτζουκιδῶν ἐμιρῶν. Ἐν πολέμῳ δὲ κατὰ τινος ἐκ τῶν τελευταίων τούτων ἡχμαλωτίσθη κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον καθ' ὃν ἐν Ἱερουσαλὴμ ἀπέθανεν ὁ Γοδοφρεῖδος (1100).

Νῦν δὲ ἀκριβῶς ἡγέρθη ἔρις μεταξὺ τοῦ ἐκκλησιαστικονομνδικοῦ κόμματος καὶ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἑδέσσης Βαλδουίνου· ὁ τελευταῖος οὗτος, ἀδελφὸς τοῦ Γοδοφρείδου, ἐξελέγη καὶ δὲν ἀπέκρουε τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως, μὴ ἐπιζῶντος πλέον τοῦ πρώτου ἰδανισμού χριστιανικῆς ταπεινοφροσύνης μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πρώτου ἐν Ἱερουσαλὴμ ἀρχόντος.

Οἱ ἄνθρωποι εἶχον γίνεαι ἤδη ἀρκούντως νηφάλιοι, ὥστε νὰ ἐννοῶσιν ὅτι ἐπὶ τοῦ ἀγίου ἐδάφους τὰ πράγματα δὲν διέφερον τῶν ἐπὶ κοινοῦ ἐδάφους, καὶ ὅτι ἐνταῦθα ἡκιστα ἐπετρέπετο νὰ λείπη τὸ βασιλικὸν ὄνομα καὶ πᾶσα ἐξουσία συναφῆς πρὸς τὸ ὄνομα τοῦτο.

Οἱ οἵκαδε ἐπανερχόμενοι προσκυνηταὶ ἀφηγοῦντο καὶ ἐμεγαλοποιοῦν πανταχοῦ τὰ κατορθώματα τοῦ ἔτους 1099, ἅτινα ἐπροκάλουν ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ μέγαν ἐνθουσιασμόν, νέα δὲ ἰσχυρὰ στίφη, Λομβαρδοί, Γάλλοι, Γερμανοί, ἐλάβανον τὴν πρὸς τὴν Ἱερουσαλὴμ ἄγουςαν· ἀλλ' αἱ δυνάμεις αὗται κατεκερματίσθησαν, καὶ ὁ νέος στρατός, ὅστις, ὅτε ἔφθασεν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἀνῆρχετο ἴσως εἰς 200,000, καὶ παρ' ᾧ ἐγίνετο ἡδὴ λόγος περὶ κατακτήσεως τῆς Βαγδάτης, δὲν ἡδυνήθη καὶ νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν Βοεμουῖνδον, καὶ ἀπώλετο οἰκτρῶς (1101). Τῷ 1103 ὁ Βοεμουῖνδος ἀφῆθη ἐλεύθερος ὑπὸ τοῦ ἐμίρου τῆς Σεδαστείας (Σιδῶς) ἀντὶ μεγάλων λύτρων, καὶ συνῆθροισε χριστιανικὴν πολεμικὴν δύναμιν μεθ' ἧς ἐσκέφθη νὰ κατακτήσῃ τὴν σπουδαίαν πόλιν Χαράν, τὰς ἀρχαίας Καρράς.

Ἀλλ' ἡ δύναμις αὕτη προσεπορίσθη ἐκ τῆς τοσοῦτον ἀτυχοῦς ταύτης διὰ τὰ ὅπλα τῆς Δύσεως πόλεως μεγάλῃν μόνον ἤτταν, μεθ' ὃ ὁ Βοεμουῖνδος, καταλιπὼν ἐν Ἀντιοχείᾳ τὸν Ταγκρέδον, αὐτὸς μετέβη εἰς Ἱταλίαν.

Πανταχοῦ ἐτρεχον οἱ ἱππῶται πρὸς τὸν περίφημον ἀρχηγόν, ὅστις ἀνήγγειλε νέαν ἐκστρατείαν, εἰς ἣν ὁ πάπας Πασχάλης ἔδωκε τὴν εὐλογίαν του. Ἀλλ' ἡ ἐκστρατεία αὕτη, συγκεντρώ-

σαντος τοῦ Βοεμούνδου περὶ ἐκυτὸν τὸν στρατὸν τοῦ ἐν ἔτει 1107, ἀπέβλεπε μᾶλλον τὸ ἐλληνικὸν κράτος καὶ ἀπέτυχεν ὀλοσχερῶς, ἀκριβῶς εἶχεν ἀποτύχει καὶ ἡ ἐκστρατεία τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐν ἔτει 1085. Εἰς νέους δὲ ἐξοπλισμοὺς ἐνασχολούμενος, ἀπέθανεν ὁ Βοεμούνδος ἐν Ἀπουλίᾳ ἐν ἔτει 1111.

Διαρχούντων τῶν ἀγώνων τούτων προέβησαν καὶ πάλιν οἱ Σελδζοῦκοι εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος ὑπερήσπισε τὸ κέρδος ὅπερ εἶχε προσπείρσει αὐτῷ ἡ πρώτη σταυροφορία. Ἀπέθανε δ' οὗτος ἐν ἔτει 1118, ἐνῷ ἐν τῇ Ἀγίᾳ Γῇ οἱ σταυροφόροι ἤρχισαν ἤδη νὰ πολεμῶσι πρὸς ἀλλήλους· ἡ παλαιὰ ἔρις ἡγέρθη καὶ αὖθις μετὰξὺ Νορμανδῶν καὶ Προβηγκιανῶν, τοῦ Ταγκρέδου ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ τοῦ Βερτράνδου, τοῦ υἱοῦ Ραιμούνδου τῆς Τολώσης, ὅστις τέλος κατώρθωσε τὴν Ἰορυσιν ἡγεμονίας τῆς Τριπόλεως, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ὡς τιμᾶριον παρὰ τοῦ στέμματος τῆς Ἱερουσαλήμ.

Μετὰ κόπου ἤδη ἡμύνοντο νῦν, 20 ἔτη μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Ἱερουσαλήμ, τὰ σταυροφορικὰ κράτη ἐν τοῖς ἀπαύστοις πολέμοις κατὰ τῶν Μωαμεθανῶν, ὧν αἱ μεμονωμέναι ἐπιθέσεις δὲν ἐστέφθησαν μὲν διὰ τινος μεγαλειτέρας ἐπιτυχίας, ἀλλὰ καὶ δὲν ἔπαυσαν ὀριστικῶς συνεπείᾳ κρισίμου τινὸς ἡττης.

§ 232. Τύχαι τῶν νέων ἰδρυμάτων. — Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸ βασιλεῖον τῆς Ἱερουσαλήμ, τὸ κέντρον καὶ τὸ σπουδαιότατον τῶν ἱεραρχικῶν ἱπποτικῶν τούτων ἰδρυμάτων ἡ ἀποικίων, ρητέον ὅτι ἅμα τῇ εἰς τὴν ἀρχὴν ἀνόδῳ Βαλδουίνου τοῦ Α' κατήχθη μεγάλη νίκη κατὰ τῆς ἱεραρχικῆς ὑψηλοφροσύνης καὶ κληρικῆς μωρίας.

Ἐπὶ τῆς ἀνδρείας τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ἱπποτῶν αὐτοῦ ἐστηρίζοντο αἱ ἐλπίδες τοῦ νέου δημιουργήματος, ἀπὸ τοῦ ὁποῦ προ πάντος ἔλειπεν ἡ βάσις ὠρισμένης ἐθνικότητος : οἱ ἰθαγενεῖς Χριστιανοί, Πουλλάνοι, Σύροι, οἵτινες ἔπρεπε ν' ἀποτελέσωσι τὴν βάσιν αὐτοῦ, ἦσαν ἀπόλεμοι καὶ μὴ ἐμπιστοσύνης ἄξιον γένος. Οἱ ἱππῶται οὗτοι δὲν ἦσαν λίαν πολυάριθμοι· εἰς καλὰς περιστάσεις ἡριθμοῦντο κατὰ ἑκατοντάδας, καίτοι βεβαίως αἰφνιδίως ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἀνήρχετο εἰς πολλὰς χιλιάδας διὰ τῆς ἀφίξεως νέων σι-

φῶν προσκυνητῶν, ἵνα ἐλαττωθῇ καὶ πάλιν μετ' ἴσης ταχύτητος διὰ τῆς ἀναχωρήσεως αὐτῶν.

Κατὰ τῶν Αἰγυπτίων ἡμύνοντο οὕτω κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη· δὲν ἡδυνήθησαν ὅμως νὰ κυριεύσωσιν τὴν σπουδαίαν πόλιν Ἀσκάλωνος. Τὸ ρεῦμα τῶν προσκυνητῶν ἤρχετο κατὰ τοὺς ἀμέσως ἐπομένους χρόνους σχεδὸν ἀποκλειστικῶς κατὰ θάλασσαν ἐπὶ πιστατικῶν, γενουνησιῶν, ἐνετικῶν πλοίων, ἀφοῦ ἡ κατὰ ξηρὰν ὁδὸς ἦτο πεφραγμένη, καὶ ἡ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ δύναμις τῶν Σελδζούκων δὲν εἶχε συντριβῇ ποσῶς, ἀποικίαι δὲ πολιτῶν νοτημόνων τῆς Πίσης, τῆς Γενούης, τῆς Ἑνετίας εὐνοηθεῖσαι διὰ παραχωρήσεως προνομίων, ἐνίσχουν πράγματι τὴν μικρὰν πολιτείαν :

Οὕτω τὸν Μάϊον τοῦ 1104 προσήρτησεν ὁ βασιλεὺς Βαλδουῖνος ὁ Α΄. εἰς τὸ κράτος του τὴν παράλιον πόλιν Ἀκραν, οἱ δὲ χριστιανοὶ εἶχον ἤδη εἰς τὴν διάθεσίν των δύο τοῦλάχιστον παραθαλασσίους πόλεις τὴν Ἀκραν καὶ τὴν Τρίπολιν. Τῷ 1110, τῇ βοηθείᾳ στόλου Νορβηγῶν σταυροφόρων ὑπὸ τὸν βασιλέα αὐτῶν Σιγούρδον, ἐκυριεύθη ἡ Σιδῶν, ἐνῷ ἐν Τύρῳ ἀντείχον οἱ Μωαμεθανοί.

Κατὰ τινὰ δὲ τῶν πολλῶν ἐκστρατειῶν του, κατὰ τινὰ προέλασιν κατὰ τῆς Αἰγύπτου ἀγαγοῦσαν αὐτὸν μέχρι τοῦ Νείλου, ἀπέθανεν ὁ βασιλεὺς Βαλδουῖνος ἐν ἔτει 1118.

Ἄνευ δυσκολίας διεδέχθη αὐτὸν ὁ κόμης τῆς Ἑδέσσης καὶ ἀνεψιὸς αὐτοῦ ὡς Βαλδοῦνος Β΄., ὅστις πάραυτα ἔσπευσεν εἰς βοήθειαν τῆς ὑπὸ τῶν Σελδζούκων τῆς Μεσοποταμίας, πιεζομένης Ἀντιοχείας.

Τὰ πράγματα ἐφάνησαν ὅτι ἔλαβον εὐνοϊκὴν τροπὴν, ὅτε ἐν ἔτει 1112 ἀπέθανεν ὁ ἐπικινδυνώτερος τῶν ἡγεμόνων ἐκείνων ὁ ἐμίρης τῆς Μαρδίν. Ἄλλ' ἐν ταῖς ἐπιχειρήσεσι ταύταις παντοσείδεις θλιβεραὶ περιστάσεις ἐξήσκουν τὴν ἐπιρροήν των: οὕτω ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς εὐνοϊκῆς καταστάσεως συνελέσθη Βαλδουῖνος ὁ Β΄. ὑπὸ τινος μωαμεθανικοῦ στρατεύματος ἐν τινι ἐνέδρᾳ.

Μεθ' ὅλα ταῦτα κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος τῇ βοηθείᾳ μεγάλου ἐνετικού στόλου ἐκυριεύθη ἡ Τύρος (1124), καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Βαλδουῖνος ἡλευθερώθη ὁ σέϊκης, εἰς χεῖρας τοῦ ὁποίου εὕρισκετο, ἄφησεν αὐτὸν ἐλεύθερον, ἐπὶ τῇ ἐνόρκῳ ὑποσχέσει, ὅτι θέλει πληρώσει ὠρισμέ-

νον χρηματικόν ποσόν ὡς λύτρα, καὶ δὲν θὰ συμμαχήσῃ μετὰ τῶν ἔχθρων αὐτοῦ.

Οὕτε αὐτὸς ὁ Βαλδουῖνος, οὕτε ὁ πατριάρχης τῆς Ἀντιοχείας εὗρον πρόσκομμα συνειδήσεως κατὰ τῆς λύσεως τοῦ ὅρκου τούτου, ἄνευ δισταγμοῦ, δὲ εὐσυνειδήσιας ἔπραξεν ὁ βασιλεὺς τὸ ἀντίθετον τῶν ὑποσχέσεών του.

Ἐν τοσοῦτῳ ἐν ἔτει 1130 ἡ θείσις τῶν πραγμάτων ἐν Παλαιστίνῃ ἦτο ἀρκούντως εὐάρεστος. Αἱ σχέσεις τῶν διαφόρων ἀποικιῶν — διότι οὕτω πρέπει ν' ἀποκαλῶνται αὗται — τῆς Ἱερουσαλήμ, τῆς Τριπόλεως, τῆς Ἀντιοχείας, τῆς Εὐέσσης —, πρὸς ἀλλήλας ἦσαν εὐχάριστοι, ὁ μόνιμος πληθυσμὸς εἶχεν αὐξήσῃ, αἱ δὲ ἐμπορικαὶ σχέσεις μετὰ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης προσέλαβον ποιὰν τινα κανονικότητα.

Ἡ ἵπποτική ἀνδρεία τῶν «Φράγκων» εἶχεν ἐμποιήσῃ ἰσχυρὰν ἐντύπωσιν ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν χωρῶν. Ἡ δύναμις αὐτῶν εἶχε συγκεντρωθῇ καὶ στερεοποιηθῇ εἰς δύο μοναχοῦς ποτικούς συλλόγους, οἵτινες εἶναι χαρακτηριστικώτατοι διὰ τὰς ἐκστρατείας ταύτας, τοὺς πολέμους καὶ τὰς πολιτείας: τὸ τάγμα τῶν πολεμιστῶν τοῦ Ναοῦ καὶ τὸ τάγμα τῶν νοσοκόμων ἢ Ἰωαννιτῶν. Καὶ ἐκεῖνο μὲν εἶχε συστηθῇ περὶ τὸ 1118 ὑπὸ τινων Γάλλων ἵπποτῶν, οἵτινες εἰς τὰς τρεῖς μοναχικὰς ἐπαγγελίας προσέθεσαν καὶ τετάρτην, τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πολεμεῖν ὑπὲρ τῶν προσκυνητῶν καὶ τῶν Ἀγίων Τόπων ἔλαβον πρὸς τοῦ βασιλέως Βαλδουίνου τὸ παρὰ τὴν πλατείαν, ὅπου ἡγείρετο ἄλλοτε ὁ περικαλλὲς ναὸς τοῦ Σολομῶντος, παλάτιον καὶ ταχέως, ἀφοῦ ἐνιοὶ τῶν ἀδελφῶν ἀνεζήτησαν καὶ εὗρον ἐν Γαλλίᾳ τὴν ὑποστήριξιν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, ἔφθασαν ταχθέντες ὑπὸ κανονισμὸν συντεταγμένον κατ' ἀπομίμησιν τοῦ κανόνος τοῦ τάγματος τῶν Βενεδικτίνων, εἰς ἰσχυρὸν ὄργανισμὸν, καὶ διὰ προσθήκης νέων μελῶν καὶ δωρεῶν εἰς δύναμιν καὶ πλοῦτον.

Τὸ διακριτὸν σημεῖον αὐτῶν ἦτο ὁ λευκὸς μανδύας μετ' ἐρυθροῦ σταυροῦ, ὃν ἔφερον μόνον οἱ ἱππῶται, παρ' οἷς οἱ ἐφημέριοι καὶ οἱ θεράποντες ἀδελφοί, οἱ δοῦλοι τῶν ὀπλῶν, κατεῖχον ὑποδεεστέραν θέσιν. Ἐπὶ κεφαλῇς τῆς καλῶς ὀργανωμένης ταύτης «ἐθνοφρουρᾶς τοῦ Ἀγίου Τάφου» Ἰστατο εἰς πρόεδρος, ὁ μάγιστρος

τῶν Ναϊτῶν, ὅστις ταχέως ἀπέβη ἐν τῷ κόσμῳ οὐχὶ μόνον ἐν Ἱερουσαλὴμ μεγάλη προσωπικότης.

Τὸ δεύτερον τῶν ταγμάτων τούτων, τὸ τῶν Νοσοκόμων, ἦτο ἀνανέωσις τοῦ εὐαγοῦς ἰδρύματος ἐνὸς ἀστοῦ τῆς Ἀμάλφειας, ὅπερ εἶχε συστηθῆ πρὸ τῶν σταυροφοριῶν κυρίως πρὸς νοσηλείαν ἀσθενῶν προσκυνητῶν, γενομένη κατὰ τὰς τότε ἀνάγκας ὑπὸ τὰς πολεμικὰς ὁρμὰς τῆς νέας ἐποχῆς. Καὶ οἱ νοσηλευταὶ τοῦ νοσοκομείου τοῦ Ἰωάννου, οἱ ἱππῶται οἱ φέροντες λευκὸν σταυρὸν ἐπὶ μέλανος μανδύου, περιέλαβον μετὰ τῶν καθηκόντων αὐτῶν τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ πολεμεῖν κατὰ τῶν ἀπίστων : τὸ καταστατικὸν αὐτῶν συνετάχθη κατ' ἀπομίμησιν τοῦ τῶν Ναϊτῶν καὶ ἐπεκυρώθη ὡς καὶ ἐκεῖνο ὑπὸ τοῦ πάπα.

Ἦσαν δὲ ἀναγκαῖαι αἱ ὑπηρεσίαι των, ἀφοῦ ἀπὸ τοῦ 1127 ἡγέρθη κατὰ τῶν ἀποικιῶν ἐχθρὸς λίαν ἐπικίνδυνος ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ νέου ἐμίρου τῆς Μοσούλης, τοῦ Ἑμαδεδδίν Ζεγκή, καὶ ἀπὸ τοῦ ἀτυχοῦς ἔτους 1131, καθ' ὃ ἀπέθανεν ὁ Βαλδουῖνος ὁ Β'. ὡς καὶ ὁ δεύτερος ἡγεμὼν τῆς Ἀντιοχείας Βοεμουῖδος, ἡ διχόνοια ἐπεκράτει καὶ πάλιν ἐν ταῖς παροικίαις. Ἐν τῷ βασιλείῳ διεδέχθη τὸν Βαλδουῖνον ὁ κόμης τῆς Ἀνδεγαυίας Φούλκων, ὁ σύζυγος τῆς πριεσβυτέρας θυγατρὸς τοῦ Βαλδουῖνου, ἐν Ἀντιοχείᾳ δὲ ὁ κόμης τοῦ Πουατοῦ Ραιμουῖδος καὶ ἦτο εὐτύχημα ὅτι ἡδυνήθησαν νὰ συνομολογήσωσι μετὰ τοῦ Σελτζουκίδου ἐμίρου τῆς Διμασκού Ἀμάρ συμμαχίαν κατὰ τοῦ Ἑμαδεδδίν. Τὰ πράγματα ἐφαίνοντο ὅτι ἐσπεροῦντο, καὶ ἐπὶ Φούλκωνος φαίνεται ὅτι συνετάχθη ὁ κῶδιξ τοῦ κράτους, αἱ «Assises» τοῦ Βασιλείου τῆς Ἱερουσαλὴμ, οὗ τὸ ὄνομα καὶ ὡς τὸ περιεχόμενον ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ἐν ταῖς παροικίαις ἐπεκράτει κατὰ πολὺ τὸ γαλλικὸν στοιχεῖον. Ἦτο δὲ τὸ βασίλειον τοῦτο κράτος τιμαριωτικὸν καθόσον ἐπὶ κεφαλῇς ἵστατο ὁ βασιλεὺς μετὰ τῶν μεγάλων λειτουργῶν τοῦ στέμματος, καὶ εἶτα τάξις τιμαριωτῶν εὐγενῶν μετὰ τῶν ὑπηκόων των μετ' αὐτοῦ ἤρχοντο τὰ μεγάλα σώματα τῶν δύο ἱπποτικῶν ταγμάτων εἰς τὰς ὀλίγας πόλεις ἐδόθησαν προνόμια, πανταχοῦ δὲ παρῆν ὁ κληρὸς ἐξασκῶν μεγάλην ἐπιρροήν· ἡ ἐθνικῆς καταγωγῆς δικαστικὴ μονομαχία, ἡ θεοδικία διὰ μονομαχίας, ὑφίστατο καὶ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τούτου.

Ἐν τοσούτῳ καὶ ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Φούλκωνος κατεπίεσθη καὶ

ὑπὸ νέου πολέμου τὸ κύκλω ὑπὸ ἐχθρῶν ἀπειλούμενον καὶ καθ' ἑαυτὸ ἀσθενὲς τοῦτο κράτος. Ὁ σθεναρὸς διάδοχος τοῦ βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου, ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἰωάννης (ἀπὸ τοῦ 1118), ὅστις δι' ἐπιτυχῶν κατὰ τῶν ἐν Εὐρώπῃ ἐχθρῶν του ἀγώνων ἐνίσχυσε τὴν θέσιν του, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιβάλῃ τὴν τιμαριωτικὴν κυριαρχίαν του καὶ ἀπέναντι τῶν σταυροφορικῶν κρατῶν, ἰδίᾳ δὲ ἐπὶ τοῦ τῆς Ἀσιοχίας, καὶ κατώρθωσε τοῦτο ἐν ἔτει 1137. Κατὰ τὸ ἔτος 1142 ἐνεφάνισθη καὶ τὸ δεύτερον μετὰ στρατοῦ: τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις, ὅτε ἐν ἔτει 1143 ἀπέθανεν ὁ βασιλεὺς Φούλκων. Δὲν μετεβλήθη δὲ ἡ κατάστασις αὕτη ἐκ τοῦ συγχρόνου θανάτου τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου, καθ' ὅσον ὁ νεώτερος υἱὸς αὐτοῦ Μανουήλ, ὁ ὑπὸ τῶν στρατευμάτων ἀναγορευθεὶς αὐτοκράτωρ, ἐκληρονόμησε μετὰ τῶν ἀξιώσεων τοῦ πατρὸς του καὶ τὰς βασιλικὰς αὐτοῦ ἀρετάς.

Ἡ κατάκτισις τοῦ ἔτους 1099, ὡς δῆλον, τότε μόνον ἠδύνατο νὰ διατηρηθῇ, ὅταν οἱ μεγάλοι κυρίαρχοι τῆς Ἑσπερίας ἀνελάμβανον τὴν ὑποστήριξιν τοῦ ἰδρύματος τούτου, εἰς ὃ μέχρι τοῦδε ἔμμετον μόνον καὶ χλιαρὰν παρέσχον ὑποστήριξιν.

§ 233. Ἡ Δύσις. Ἡρωϊκὸς ὁ Ε. — Ὁ ἰσχυρότερος τούτων, ὁ βασιλεὺς τῆς Γερμανίας Ἑρρίκος ὁ Ε', κατεῖχεν ἀπὸ τοῦ 1106 τὴν κακῶς κτηθεῖσαν ἀρχήν. Ἐὰν τὸ ἱεραρχικὸν ἢ παπικὸν κόμμα ἐσκέφθη ποτε, ὅτι θὰ εὕρισκεν ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ βασιλεὺς κατὰ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, πρῆθυμον ὄργανον τοῦ ἱερατείου, ἐπλανᾶτο. Ἡ κυρία καὶ ἐσχάτη αἰτία τῆς ἐπαναστάσεως αὐτοῦ κατὰ τοῦ πατρὸς του ἦτο ἴτως μᾶλλον ἀκριβῶς ἢ σκέψις, ὅτι οὗτος δὲν ἠδύνατο ὡς ἐκ τοῦ παρελθόντος του ν' ἀντιτάξῃ ἀποτελεσματικὴν ἀντίστασιν κατὰ τοῦ ἱεραρχικοῦ κόμματος. Τὸ μῖσος τῶν κληρικῶν δὲν ἐπέζεε τὸν υἱόν, ὅστις ἐγίνωσκε πολὺ καλῶς τὸ νόμισμα μὲ τὸ ὁποῖον ἐπληρώνοντο οἱ ἱερεῖς οὗτοι. Τὴν τέχνην τῶν λόγων ἐγίνωσκεν εἰ περ τις καὶ ἄλλος ὡς καὶ τὰς θεατρικὰς σκηνάς· ἐκέκτετο ὅλην τὴν φρόνησιν τοῦ πατρὸς του, καὶ δὲν ἄφινεν ἑαυτόν, ὡς ἐκεῖνος, νὰ δεσποζήται ὑπὸ τῶν παθῶν· ἀρχικῶς ὦν καὶ κοινωνικὸς ἐγνώριζε δὲ νὰ χρησιμοποιοῖ τὰς ἀδυναμίας τῶν ἀνθρώπων τὰς ὁποίας εὐκόλως διεγίνωσκε.

§ 234. Τὸ ζήτημα τῆς περιβολῆς. — Τὸ φλέγον ζήτημα Παγκόσμιος Ἱστορία

τημα τῶν χρόνων, ἦτο τὸ ζήτημα τῆς περιβολῆς, ὅπερ δὲν εἶχε λυθῇ ὑπὸ τοῦ πάπα Οὐρβανοῦ, ἐδεινώθη δὲ μόνον διὰ τῆς ἄνευ ὄρων ἀπαγορεύσεως τῆς περιβολῆς — τῆς καθιερώσεως τῆς ἀρχῆς καθ' ἣν οὐδεὶς κληρικός δύναται νὰ διατελῇ ἐν οἷα δήποτε τιμαριωτικῇ ἐξαρτήσει ἀπὸ τινος λαϊκοῦ. Ἐρρίκος ὁ Ε', ἤσκει τὸ καθιερωμένον δικαίωμα τοῦ ἐγκρίνειν τὸν ἐκλεχθέντα ἐπίσκοπον, παραδίδων αὐτῷ αὐτοπροσώπως ἢ διὰ πληρεξουσίου κατ' ἀρχαῖον ἔθιμον τὸν δακτύλιον καὶ τὴν ράβδον· οὕτω δὲ ἀνελάμβανεν ὁ ἐπίσκοπος ἢ ἡγούμενος τὴν κατοχὴν τῆς χώρας καὶ τὰ κυβερνητικὰ δικαιώματα, τὰ συνδεόμενα μεθ' ὠρισμένου ἀξιώματος καὶ ἔδιδε συμφώνως πρὸς ταῦτα εἰς τὸν βασιλέα τὸν τιμαριωτικὸν ὄρκον, τὸν περιλαμβάνοντα λίαν ὠρισμένα καθήκοντα.

Ἡ μεγάλη ἀπλοϊκότης τοῦ γρηγοριανοῦ κόμματος συνίστατο εἰς τοῦτο, ὅτι ἀπῆτει τὰ δικκιώματα καὶ τὰ ὠφελήματα τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀξιωμάτων ἄνευ τῶν καθηκόντων καὶ τῶν ἀναγκαίων συνθηκῶν αὐτῶν.

Τοὺς Γερμανοὺς ἐπισκόπους δὲν διέφυγε τὸ γεγονός, ὅτι, ἂν ἀπηλλάσσοντο τῆς τιμαριωτικῆς ἐξαρτήσεώς των ἀπὸ τοῦ βασιλέως, συνέπεια τούτου ἦτο νὰ ἀπαιλλαγῶσι καὶ τῶν τιμαριωτικῶν κητεσιῶν των, καὶ ὅτι ἡ πλήρης ἀνεξαρτησία ἀπέαντι τῶν λαϊκῶν θὰ ὑπέτασεν αὐτοὺς πληρέστερον εἰς τοὺς ἱεραρχικοὺς προΐσταμένους καὶ ἐν τελευταίῳ βαθμῇ εἰς τὸν πάπην, θὰ μετεβάλλεν αὐτοὺς εἰς ἀγρομισθωτάς αὐτοῦ, οὓς θὰ ἠδύνατο οὗτος νὰ διατάσῃ κατὰ βούλησιν, ὡς παρεπονούντο ὅτι συνέβαινε κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Γρηγορίου. Ἐν τινι συνόδῳ ἐν Troyes (1107) ὁ πάπης Πασχάλης ὁ Β', παρεπονέθη, ὅτι ἐν ταῖς γερμανικαῖς καρδίαις δὲν εὑρισκε τὴν ταπεινοφροσύνην, ἣν ἐδ' καιοῦτο ν' ἀναμένη. Δὲν ἐτόλμησεν ὅμως ἕνεκα τούτου νὰ προβῇ περαιτέρω, καὶ τὸ πρᾶγμα ἔμενεν ἐκκρεμές· ἐν τούτοις αἱ διαπραγματεύσεις δὲν διεκόπησαν, καὶ αἱ σχέσεις μεταξὺ βασιλέως καὶ πάπα ἦσαν ἀνεκταί.

Ἐν ἔτει 1110, ἀφοῦ παρήλθον τὰ ἔτη 1108 καὶ 1109 εἰς ἐκστρατείας πρὸς ἀνατολάς, εἰς τὴν Πολωνίαν, τὴν Βοημίαν, τὴν Οὐγγαρίαν ἄνευ μεγάλων ἐπιτυχιῶν, μετέβη Ἐρρίκος ὁ Ε' ἐκ Ρεγενσβούργου πέραν τῶν Ἀλπεων, ἀφοῦ ἀνεχοίνωσεν αὐτόθι τὴν πρόθεσιν τοῦ ταύτην εἰς τοὺς ἡγεμόνας. Ἐρερε δὲ μεθ' αὐτοῦ στρατὸν

ἰσχυρόν, συγκεῖμενον ἐξ ἀνθρώπων ἀξίων ἐμπιστοσύνης, διότι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἱπποτῶν τιμηριωτῶν πολεμιστῶν εἶχεν αὐξηθῆ μεγάλως κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον, μέγα δὲ μέρος αὐτῶν ἔστερειτο προσωρινῶς πάσης ἀσχολίας.

Εἶχε δὲ μεθ' ἑαυτοῦ ὁ Ἑρρίκος καὶ τινὰς λογίους (literati), ἀνθρώπους δηλαδὴ σπουδάζαντας τὰ νομικὰ καὶ δυναμένους νὰ δώσωσι γνώμην περὶ αὐτῶν· ὡς δὴλον, ὁ μακροχρόνιος πόλεμος — ἐμφύλιος καὶ κομματικὸς — ἐπὶ Ἑρρίκου τοῦ Δ', διδάσκαλος μέγιστος κατὰ τὴν ἐπιτυχῇ φράσιν τοῦ ἀρχαίου Ἑλλήνος ἱστορικοῦ, ἐδίδασκε τοὺς ἀνθρώπους τὴν χρῆσιν καὶ τοῦ ὅπλου τούτου.

Ὁ βασιλεὺς Ἑρρίκος ἔβαλε τὸν πόδα ἀσφαλῶς καὶ ὠρσμένως ἐπὶ τῆς Ἀνω Ἰταλίας· ἔτυχε δὲ καὶ πανταχοῦ καλῆς ὑποδοχῆς, καὶ οἱ εὐγενεῖς ἔσπευδον πρὸς τὸ ἐν Πάρμα στρατοπεδαραχεῖον του· καὶ ἡ μαρκησία Μιτθίλδη ἐφαίνετο πιστὴ πρὸς τὸ κράτος, ἐνῷ ὁ πάπας ἔκ τινος ταξιδίου αὐτοῦ εἰς τὴν μεσημβρινὴν Ἰταλίαν παρὰ τοῖς Νορμανδοῖς ἡγεμόσι, τοῖς ἀρχαίοις τούτοις φίλοις τῆς ἐκκλησίας, οὐδὲν ἕτερον εἶχεν ἀποκομίσει ἢ λόγους· καὶ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ Ρώμῃ ἔτυχον καλῆς ὑποδοχῆς οἱ ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἀποσταλέντες πρέσβεις· κατὰ τὴν ὥριν ταύτην ὁ πάπας ἦτο ἐντελῶς ἀνίσχυρος, ὁ δὲ Ἑρρίκος δὲν ἐφειδωλεύθη εἰς λόγους περιποιητικούς καὶ τιμητικούς πρὸς αὐτόν. Καθ' ὁδὸν δ' ἔτι ἀπεδέχθη τὴν κατὰ τὸ πνεῦμα συμβιβαστικοῦ τινος ἐκκλησιαστικοῦ κόμματος πρότασιν τοῦ πάπα, καθ' ἣν οὗτος, ὁ βασιλεὺς, θὰ παρητεῖτο τῆς περιβολῆς, ἀνθ' οὗ «αἱ ἐκκλησίαι» θὰ παρητιῦντο τῶν τιμαρίων καὶ τῶν τιμαριωτικῶν δικαιωμάτων, «τῶν δουρικῶν, τῶν κομητικῶν, τῶν μαρκιωνικῶν δικαιωμάτων, τοῦ δικαιώματος τῆς νομισματοκοπίας, τῶν τελωνιακῶν ὁρασμῶν καὶ ὅλων τῶν βασιλικῶν δικαιωμάτων» «θὰ ἀρκεσθῶσι, λέγεται εἰπὼν ὁ πάπας εἰς τοὺς βασιλικοὺς ἀπεσταλμένους, «εἰς τὰ δέκατά των καὶ εἰς τὰς ἄλλας οἰκιοθελεῖς χορηγίας».

§ 235. Ἑρρίκος Ε' καὶ Πασχάλης 1110 —

Ἐὰν ὁ πάπας διὰ τοῦ ἀνεκτελέστου τούτου σχεδίου — ὅπερ θὰ ἀνεστάτονεν ὅλον τὸ κοινωνικὸν οἰκοδόμημα καὶ θὰ ἐπέφερε μεγίστας μεταβολάς — ἤθελε ν' ἀνοίξῃ λάκκον εἰς τὸν βασιλέα, — τοῦθ' ὅπερ ἄλλως δὲν εἶναι πιθανόν, ἔπρεπε μᾶλλον αὐτὸς εἰς τὸν λάκκον τοῦτον, τοῦθ' ὅπερ ἦτο ἐντελῶς σύμφωνον πρὸς τὰ πράγματα. Ὁ Ἑρρίκος

παρεδέχθη, αἱ ἀναγκαῖαι ἀσφάλειαι ἐδόθησαν, μετὰ προθυμίας δὲ εἰσῆλθεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν Ρώμην, ἀρίστης τυγχάνων παρὰ τῶν κατοίκων ὑποδοχῆς.

Ἡ αὐτοκρατορικὴ στέφς ἔμελλε νὰ τελεσθῇ ἅμα τῇ δημοσιεύσει τῆς συνθήκης. Ὁ Ἑρρίκος εἶχε προνοήσει ὅπως ἀνατεθῇ ἡ φρουρὰ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Πέτρου εἰς ἄνδρας τῆς ἀκολουθίας τοῦ ἡ συνθήκη ἀνεγνώσθη εἰς ἐπήκοον τοῦ λαοῦ· ἀλλὰ φοβερὰ ταραχὴ ἠγέρθη ἐπὶ τῇ δημοσίευσί τῆς τερατώδους ταύτης δικαιοπραξίας, ἥτις ἐξίσου ἀπεστέρει κληρικούς καὶ κοσμικούς τῶν κτήσεων των, καὶ ἔμελλε νὰ προκαλέσῃ ἀληθῆς χάος. Ἡ λίαν εὐνόητος ἀγαπάκησις, μάλιστα τῶν Γερμανῶν ἐπισκόπων τῶν ἐν τῇ ἀκολουσίᾳ τοῦ Ἑρρίκου, ἐστράφη κατὰ τοῦ πάπα, ἐν δὲ τῇ ἐπελθούσῃ ταραχῇ τὰ πράγματα ἔφθασαν μέχρι αἱματοχυσίας· ὁ πάπας ἀπήτησεν ἡδὴ τὴν παραίτησιν ἀπὸ τῆς περβολῆς, ὁ δὲ βασιλεὺς τὴν αὐτοκρατορικὴν στέφιν συμφώνως πρὸς τὴν συνθήκην· ἀλλ' ὁ βασιλεὺς εἶχε κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην τὴν δύναμιν, καὶ ἐν τάχει ἀποφασίσας διέταξε τὴν φυλάκισιν τοῦ πάπα.

Δὲν παρέτεινε δὲ τὴν διαμονὴν τοῦ ἐπὶ τοῦ θερμοῦ ἐδάφους τῆς Ρώμης μετὰ αἱματιγρὰν ἡμέραν κατέλιπεν οὗτο· τὴν πόλιν, ἔλαβεν ὁμως μεθ' ἑαυτοῦ τὸν πιπκν καὶ τινὰς τῶν καρδινάλιων. Ὁ Ἑρρίκος εἶχε τὰ συμφέροντα ὑπὲρ ἑαυτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ἀπετόλμησε νὰ πράξῃ ὅ,τι οὐδεὶς ἄλλος πρὸ αὐτοῦ· Ὁ Πασχάλης δὲν ἦτο Γρηγόριός τις Ζ'. Ἐβίβασαν αὐτὸν νὰ ἐνδώσῃ, ὁ δὲ βασιλεὺς, ἡτκημένος ἡθοποός, ἐπηλήθευτε τὸν λόγον, ὃν εἶχε διακινῶσαι ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας του πρὸς ἐκεῖνον ὅστις νῦν ἦτο αἰχμαλωτός του, ὅτι δηλαδὴ θὰ προσφερθῇ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ὡς πρὸς τὴν μητέρα του καὶ πρὸς τὸν πάπαν ὡς πρὸς τὸν πατέρα του.

Ἐγονυπέτησεν ἐνώπιον αὐτοῦ ὡς ἄλλοτε ἐνώπιον τοῦ πατρός του, ἐζήτησε συγχώρησιν καὶ ὑπεσχέθη ὑποταγὴν· παρεκλήθη δὲ ὁ πάπας νὰ εὐδοκήσῃ ν' ἀφήσῃ εἰς αὐτὸν νὰ ἐνασκή τὸ δικαίωμα τῶν προκατόχων του. Τοῦτο δὲ καὶ ἔγεινεν· ὁ πάπας παρητήθη, ὁ ἐλευθέρως καὶ ἄνευ σιμωνίας ἐκλεγόμενος ἐπίσκοπος ἡ ἡγούμενος θὰ ἐγκρίνηται ὑπὸ τοῦ βασιλέως, οὐδεὶς δὲ θὰ χειροτονῆται πρὶν ἢ περιβληθῇ ὑπὸ τοῦ βασιλέως. Ἐπιστρέφει δὲ νῦν ὁ Ἑρρίκος μετὰ τοῦ ἡττημένου πάπα εἰς Ρώμην, στέφεται ἄνευ πλέον δυσκολίας τινός

αὐτοκράτωρ, καὶ ἐπανερχεται εἰς Γερμανίαν, ὅπου διατάσσει τὴν ἐνταφίαν τοῦ σώματος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ τῆς Σπείρας. παρυσία πλείστων ἐπισκόπων καὶ ἡγεμόνων.

§ 236. Ὁ Ἑρρίκος ἐν Γερμανίᾳ. — Οὐδείς ἡμφόσθητι πλέον τὴν ἐξουσίαν τοῦ, θαυλῆ; δὲ τότε ἐπελθοῦσα συγκομιδὴ συνετέλεσεν ὅπως διαθήσῃ τὸν λαὸν εὐμενῶς ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἀλλ' ὡς εἰκός, ὁ πάπας ἐζήτησε ν' ἀναιρέσῃ τὰς παραχωρήσεις, εἰς ἃς πρόεβη ἀπατηθεὶς καὶ βιασθεὶς. Οἱ τοῦ γοηγορικνοῦ κόμματος κατεμύροντο αὐτοῦ, καὶ ἐν τινὶ συνόδῳ, ἐν Λατερανῷ, ἐν ἣ ἐπεκρίθη τὸ κόμμα τοῦτο, ἀνεκάλεσεν ὁ πάπας τὰ πάντα καὶ παρεδέχθη τὰ διατάγματα τῶν μακαρίων προκατόχων αὐτοῦ, Γρηγορίου τοῦ Ζ' καὶ Οὐρβανοῦ τοῦ Β'. Δὲν ἐτόλμων ὁμῶς νὰ προβῶσι νῦν καὶ μέχρις ἀπορισμοῦ τοῦ αὐτοκράτορος (1112).

Οἱ δὲ ἡγεμόνες τὸ καθ' ἑαυτοὺς βαρέως ἔφερον, ὅτι ὁ Ἑρρίκος Ε' μετ' ἀποφασιστικότητος ἀπέκλινε πρὸς τὴν πολιτικὴν τοῦ πατρὸς τοῦ, προσήγγιζε πρὸς τοὺς πολίτας τῶν πόλεων, καὶ ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ἄνω Ρήνου, στηρζόμενος ἐπὶ τῶν πόλεων Στείας, Μογουντίας καὶ λοιπῶν, συνεκρίτει δύναμιν, ὡς Ἑρρίκος ὁ Δ'. ἀπειράθη ἄλλοτε νὰ συγκροτήσῃ ἐν Σιζωνίᾳ.

Οὕτω τὸ παλαιὸν παγνίδιον ἐπανελήφθη καὶ αὖθις ἐξυφάνθη συνωμοσία ἡγεμόνων· ὁ χειρότερος αὐτῶν, ὁ τῇ Μογουντίας ἀρχιεπίσκοπος Ἀδαλθέρτος, περιήλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ αὐτοκράτορος, ἐπίσης δὲ ἐγένετο οὗτος κύριος καὶ ἐπαναστάσεώς τινος ἐν Σιζωνίᾳ ὅτε δὲ κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1114 ἐτέλει ἐν Μογουντίᾳ τοὺς γάμους τοῦ μετὰ τῆς Ἀγγλίδος πριγκηπίσσης Ματθίλδης, θυγατρὸς τοῦ βασιλέως Ἑρρίκου τοῦ Α'. , παρέβηκεν αὐτὸν ὅλη ἡ ὀϊγλή νομίμου ἄρχοντος. Παρήσαν δὲ οἱ δουκεῖς τῆς Βαυαρίας, τῆς Σουηβίας, τῆς Κιρινθίας, τῆς Βοημίας, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ τῆς Σιζωνίας, ὁ κόμης Σουπλιμβουργου Λοθάριος, εἰς ὃν εἶχε παραχωρήσει οὗτος τὸ δουκάτον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου τῶν τοῦ οἴκου τῶν Βιλλουγγίω. (Μάγνου ἐν ἔτε 106), καὶ ὅστις κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ἐτήρησε στάσιν καθιρῶς ἐχθρικὴν, προσήλθεν ἐπίσης καὶ ἐζήτησε τὴν χάριν τοῦ βασιλέως.

Ἀλλ' ἡ ἐξουσία αὐτοῦ ἐστηρίζετο καθ' ὑπερβολὴν ἐπὶ τοῦ φόβου ὃν ἐνέπνεεν ἡ δύναμις καὶ ἡ αὐστηρότης τοῦ χαρκατήρος τοῦ οἱ

πολιται τῆς κραταιᾶς πόλεως τῆς Κολωνίας ἐγίνωσκον, ὅτι δὲν εἶχε λησμονήσει οὗτος τὴν ἐν ἔτει 1106 στάσιν αὐτῶν· ἐπὶ δὲ τῇ ἀντιστάσει τῆς πόλεως ταύτης, ἐπ' εὐκαιρίᾳ ἐκστρατείας τινὸς τοῦ αὐτοκράτορος εἰς Φρεισίαν, ἠντηθῆ καὶ αὐθις ἡ φλόξ τῆς ἐπαναστάσεως τῶν ἡγεμόνων, καὶ ἐξηπλώθη ἀπὸ τὴν Λοθριγγίαν, τὴν Βεσφαλίαν, τὴν Θουριγγίαν, τὴν Σαξωνίαν· ἐννοεῖ δὲ τις εὐκόλως τὸ πολιτικῶς ἀδιοργάνωτον τῆς καταστάσεως κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, μανθάνων ὅτι παπικός τις λεγάτος, ὁ καρλινάλιος τῆς Πρηνεστης Κούνων, ἄνευ ἐντολῆς τοῦ πάπα, φανατικὸς ἰδιογνώμων ἀπήγγειλε τὸν ἀφορισμὸν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ ἀνήγγειλεν αὐτὸν μεταβαίνων ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, καὶ ὅτι τὸ ἰδιωτικὸν οὕτως εἶπεν τοῦτο ἀνάθεμα δὲν ἔμεινεν ἄνευ ἐπιρροῆς.

Ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ, τῷ πληρώσαντι ὁλόκληρον τὴν βόρειον Γερμανίαν, ὁ Ἑρρίκος δὲν ὑπῆρξεν εὐτυχής. Ὑπέστη δὲ ἐν ἔτει 1115 ἐν Θουριγγίᾳ, παρὰ τὴν Βέλπεσχολτ, ἢ Βέλφενχολτς, ἦτταν, ἐν ᾗ ἀπώλεσε τὸν σπουδαιότερον τῶν μινιστεριαλίων του, τὸν ἀρχιστράτηγόν του κόμητα τῆς Μανσφέλδης Χάιερ. Ὁ εἰς τὰς τάξεις τῶν ἐπαναστατῶν ἀνήκων ἐπίσκοπος τῆς Ἀλθερστάτης, συνενῶν εἰδωλολατρικὴν μετὰ χριστιανικῆς μανίας, ἠρνήθη τὸν ἐνταφιασμὸν τῶν πεσόντων αὐτοκρατορικῶν, καὶ ὁ ἐκκλησιαστικὸς φανατισμὸς ἔπνευσεν αὐθις μεθ' ὅλης τῆς δυνάμεως εἰς τὴν φλόγα.

Ἄλλ' ὁ Ἑρρίκος ἦτο φρονιμώτερος τοῦ πατρός του· ἐγνώριζε ν' ἀντιτάσῃ ἂν μὴ δικαίωμα κατὰ δικαίωματος, τοῦλάχιστον ὅμως συμφέροντα κατὰ συμφερόντων, κατῴρθωσε δὲ νὰ παρεμποδίσῃ φανεράν σύμπραξιν τοῦ πάπα ὑπὲρ τῶν ἐπαναστατῶν, καὶ λαθῶν κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος τὴν εἰδήσιν τοῦ θανάτου τῆς μαρκεσίας τῆς Τουσκίας Ματθίλδης, κατέλιπε τὸν ἐν Γερμανίᾳ ἀγῶνα εἰς τοὺς ὀπαδοὺς του, καὶ μάλιστα εἰς τοὺς σταυφικούς ἐξαδελφούς του, καὶ ἐπορεύθη μετὰ τῆς συζύγου του, ἀλλ' ἄνευ στρατοῦ, εἰς Ἰταλίαν. Ἄνευ οὖν δισταγμῶν ἔλαβεν ὑπὸ τὴν κατοχὴν αὐτοῦ τὴν πλουσιωτάτην κληρονομίαν, ἧς τὰ αὐτοκρατορικὰ κτήματα οὐδεὶς ἠδύνατο ν' ἀμειψοθήτῃ καὶ ἧς πάντα ἐκείνη περὶ ὧν ἠδύνατο νὰ ὑπάρχῃ ἀμειβολία ἂν εἶναι αὐτοκρατορικὰ ἦτοι τιμαριωτικά ἢ ἰδιόκτητα (Allodium), προσωρινῶς τοῦλάχιστον δικαίως περιήλθον εἰς αὐτόν. Ἐῖχε δὲ οὕτω τὰ μέσα ν' ἀμείβῃ τοὺς πιστοὺς, ν' ἀγοράζῃ ὀπαδοὺς,

καὶ ἔκαμε μεγίστην χρῆσιν αὐτῶν· διὰ παρχωρήσεων πρὸς τὰς πόλεις, διὰ δωρεῶν πρὸς τοὺς εὐγενεῖς ἐδημιούργη·εν ἐχυτῷ δύναιεν προσωρινὴν μὲν ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ προσωρινότητι αὐτῆς πάντως πραγματικὴν καὶ μεγάλην.

§ 237. Ἑρρίκος ὁ Ε΄. καὶ ὁ Κάλιξτος. — Μετὰ τοῦ πάπα διεξήχθησαν διαπραγματεύσεις· οὗτος ἀνὴρ μετριοπαθὴς καὶ εὐσυνείδητος, διετέλει εἰς χειρίστην θέσιν μεταξὺ τῶν φανατικῶν Γρηγοριανῶν, τῶν φτριῶν τῶν εὐγενῶν καὶ τοῦ ταραχώδους λαοῦ τῆς Ρώμης. Δὲν ἦτο οὗτος ἀσφαλὴς ἐν τῇ πόλει του, τὴν θέσιν δευτέραν ἐπωφελήθη ὁ βασιλεὺς εὐσταθῶς καὶ ἐπιτηδείως· ἦλθεν αὐτοπροσώπως εἰς Ρώμην (1117) τῶν περὶ περιβολῆς δὲ ἀξιώσεων του οὐδόλως παρητήθη, ἀλλ' ἡ ἔρις δὲν ἔληξε, τοῦναντίον παρέμει·εν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐκκρεμῆς, διότι καὶ τὸ γρηγοριανὸν κόμμα δὲν ἠδύναντο νὰ προβῇ περαιτέρω, ὁ δὲ πάπας Πασχάλης, δὲν δὲν ἠδύναντο νὰ πείσωσι ν' ἀνανεώσῃ τὸν κατὰ τοῦ Ἑρρίκου ἀφορισμὸν, ἀπέθανε ὑπὸ τὰς ἀνωμάλους ταύτας περιστάσεις ἐν ἀρχῇ τοῦ 1118 μετὰ δεκαοκταετῇ ποντιφικίαν.

Ἐξελέγη δὲ ὁ Γελάσιος· ἀλλ' ἐπειδὴ ἀπέφυγεν οὗτος τὸν αὐτοκράτορα, ἐκάλεσεναὐτὸν ὁ Ἑρρίκος νὰ ἐπανέλθῃ, προβάλλων προτάσεις εἰρήνης· τοῦ δὲ Γελασίου ἀποποιουμένου ὑπὸ διαφόρους προφάσεις, αἵτινες ἐδείκνυν ὅτι ἤθελε νὰ ἐξακολουθήτῃ τὸ διφορούμενον σύστημα τοῦ προκατόχου του, διέταξε τὴν ἄμεσον ἐκλογὴν νέου πάπα, ὠνομάσθη δὲ ὁ ἐκλεχθεὶς Γρηγόριος Η΄. Ὁ Γελάσιος δὲν ἦτο ποσῶς ἀσφαλὴς ἐν Ρώμῃ, καὶ ὅτε ἀκόμη κατῴρθωσε νὰ φθάσῃ αὐτόσε. Ὁ κομματικὸς ἀνταγωνισμὸς ἦτο εἴ· πέρ ποτε σφοδρὸς· ἀπέδρα λοιπὸν εἰς Γαλίαν, ὅπου ὑπερίσχυον οἱ Γρηγοριανοί. Ἀμέσως ὅμως μετὰ ταῦτα ἀπέθανεν οὗτος (1119) καὶ νῦν ἐξελέγη αὐτόσε ὁ σφοδρότερος τῶν πολεμίων τοῦ αὐτοκράτορος, ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς (ἐν Γαλίᾳ) Βιέννης Γουί·ων, ὅστις ἐπίσης ἄλλοτε ἐν ἰδίῳ ὀνόματι εἶ·χεν ἀπαγγεῖλει ἀφορισμὸν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος, ὡς Κάλιξτος Β΄.

Τὸ σχῆμα ἦτο ἤδη πλήρες, τὰ ἀμοιβαῖα μεταξὺ παπῶν καὶ ὀπαδῶν αὐτῶν ἀναθέματα διεσταυροῦντο ἐκσφενδονιζόμενα πανταχόθεν. Δυνάμεθα ὅμως ἴσως νὰ παρατηρήσωμεν ἐνταῦθα ὅτι ὑπὸ τὰς ἐρίδας ταύτας, αἵτινες ἔπρεπε νὰ ταρασσῶσι τὰς συνειδήσεις τῶν πιστῶν, ἡ χριστιανικὴ ἠθικότης ἔπαθεν ὀλιγώτερον ἢ ὅσον θὰ ἐδικαιούτο νὰ νομίζῃ τις.

Οἱ ὀλίγοι οἵτινες δὲν ἐλθισμόνουν τὸν βίον καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς ἐκ τῶν ἐρίδων τούτων τῶν οὐδὲν τὸ κοινὸν ἐχουσῶν μετ' αὐτῆς, παρέμενον ὅ,τι ἦσαν, τὸ δὲ πολὺ πλῆθος, ἐπιφανεῖς ἢ ὑποδεέστεροι, ἐστρατεύοντο ὑπὸ τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην σημαίαν ἐν πάσῃ ἀδιαφορίᾳ συνειδήσεως.

§ 238. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ σύμβασις τῆς Βορμανίας. — Ἐν τῇ μεταξὺ ὁ Ἑρρίκος ἐπέστρεψεν εἰς Γερμανίαν (ψθινόπωρον τοῦ 1118). Ὁ πόλεμος εἶχε κατασπαράξει τὴν χώραν, λησταὶ δὲ καὶ φονεῖς ἐβρίθον ἐν αὐτῇ, καίτοι μεγάλα τμήματα τοῦ κράτους, ἡ Σουηβία, ἡ Βαυαρία, ἡ Ἄνω Λοθαριγγία, οὐδὲν σχεδὸν ἔπαθον ἐξ αὐτῶν.

Πάντες δὲ ἐπόθουν τὴν εἰρήνην, καὶ ἐν τινι ἐν Τρηβούροις συνελθούσῃ πολυπληθεστάτῃ συνελεύσει τοῦ κράτους (1119), ἐν ᾗ ὁ αὐτοκράτωρ ἔδειξε μεγάλην σύνεσιν καὶ διαλλακτικότητα, ἐγένετο εἰρήνη τοῦ κράτους, δὲν ἤρθη ὅμως καὶ τὸ σχῆμα, καίτοι καὶ περὶ τούτου ἐγένοντο διαπραγματεύσεις. Ἐν τούτοις ἐν ταῖς διαπραγματεύσεσι ταύταις αἰσθάν-ται τις ὅτι στοιχεῖόν τι μετριοπαθείας κατέλαβε θέσιν ἐν πᾶσι, στοιχεῖον τὸ ὁποῖον δὲν ἦτο μὲν ἀρχῇθεν ἐντελῶς ζέονον πρὸς τὸν ὀρμητικὸν χαρακτῆρα Γρηγορίου τοῦ Ζ'. ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ὅμως ἀπεξενούντο πρὸς αὐτόν, — τὸ ν ο μ ι χ ό ν. Προσῆγγισαν μάλιστα τὰ ἀντίθετα στρατόπεδα κατὰ πολὺ, ἀλλ' αἱ διαπραγματεύσεις ἐναυάγησαν καὶ αὖθις, πρὸς κρούσασαι ἴσως κατ' ἀμοιβαίας ἀτιμίας, πάντως ὅμως κατ' ἀμοιβαίας δυσπιστίας. Ἐν συνόδῳ δὲ συνελθούσῃ ἐν Ρήμοις καὶ κεκλημένῃ νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν εἰρήνην, ὁ Κάλιξτος ἀνενέωσε τὸν κατὰ τοῦ Ἑρρίκου τοῦ Ε' ἀφορισμόν.

Ὁ πόλεμος ἤναψε καὶ πάλιν ἐν Γερμανίᾳ, ἀλλ' ἐν ἔτει 1121, ἐνῷ ἴσταντο παρὰ τὴν Μογουντίαν ἀντιμέτωποι καὶ ἔτοιμοι πρὸς κρίσιμον μάχην ὁ στρατὸς τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ὁ τῶν ἐπαναστατῶν κυρίων καὶ ἐπισκόπων, εὐρέθη συμβιβασμός διὰ τῶν ἡγεμόνων, εἰς οὓς παρουσιάσθη εὐκαρία νὰ προβάλῃσιν νῦν ὡς δαιτητὴ κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ πάπα, μεταξὺ τῆς Πολιτείας καὶ τῆς Ἐκκλησίας, ὡς λέγει πηγὴ τις, μεταξὺ βασιλείας καὶ ἱερατείου (regnum et sacerdocium). Ἐπιτροπεία ἐξ εἴκοσι τεσσάρων ἡγεμόνων, εἰλημμένων ἐξ ἡμετέρας ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, συγκροτηθεῖσα, κατέληξεν εἰς εὐάρεστον συμφωνίαν, καθ' ἣν ἐπεμψαν κοινούς

ἀπεσταλμένους πρὸς τὸν πάπαν Κάλιξτον, ὅστις ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἐπιστρέψει ἐκ Γαλλίας εἰς Ἰταλίαν καὶ ἐπεκράτησε τοῦ ἀντιπάπα (1121).

Ἐπεμψε δ' οὗτος λεγόντων μετὰ συνδιαλλακτικῶν ὁδηγίων εἰς Βορμυτιανὰ παρὰ τῇ αὐτόθι συγκεκροτημένῃ μεγάλῃ συνελεύσει, ἥτις ἦτο γρυμνικὴ ἐθνικὴ ἐκκλησιαστικὴ σύνοδος καὶ συνέλευσις τοῦ κράτους συνάμα, καὶ συνετελέσθη ἔπειτα τὸ ἔργον τῆς συνδιαλλαγῆς, πρὸς μεγίστην εὐχαρίστησιν ὅλων τῶν μερῶν καὶ τοῦ ὅλου ἔθνους. Ἐπεκύρωσαν δὲ δι' ἀνταλλαγῆς ἐπιστολῶν ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ὁ πάπας τὸ περὶ ἐκχόμενον τῆς συμφωνίας.

Ὁ βασιλεὺς συμφώνως πρὸς τὴν συνθήκην ταύτην παρηγεῖτο πάσης περιβολῆς διὰ δακτυλίου καὶ ράβδου, ἐπέτρεπε δὲ ἐκλογὴν συμφώνως πρὸς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας καὶ ἐλευθέρως χειροτονίας· ἐξ ἄλλου ὁμως θὰ γίνωνται αἱ ἐκλογαὶ αὗται τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ κράτους ἀμέσως ἐξηρημένων ἀββῶδων παρούσῃ τοῦ αὐτοκράτους, ἄνευ σιμωνίας καὶ ἄνευ βίας· ὁ δὲ αὐτοκράτωρ μεταδίδει ἔπειτα εἰς τοὺς ἐκλεχθέντας τὰς βασιλικὰς προνομίας διὰ τοῦ σκήπτρου καὶ ἐκτελοῦσιν οὗτοι τὰς μετ' αὐτῶν συνδεομένας ὑπηρεσίας. Ἐν Γερμανίᾳ ἡ μετάδοσις αὐτῇ τελεῖται μετὰ τὴν χειροτονίαν, ἐνῶ εἰς τὰς λοιπὰς χώρας τοῦ κράτους προηγεῖται αὐτῆς· ἐκατέρωθεν ἐγένετο συγχρόνως πλήρης εἰρήνη διὰ τοὺς ὁπαδοὺς ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, καὶ ἐχορηγήθη ἀμνηστία.

Ὡς καθίσταται ὁρῶν, τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἐχωρίσθησαν οὕτω σαφῶς ἀπὸ τῶν κοσμικῶν, τὰ τοῦ Θεοῦ ἐδόθησαν τῷ Θεῷ καὶ τὰ τοῦ Καίσαρος τῷ Καίσαρι.

Αὕτη ἦτο ἡ ἐκκλησιαστικὴ σύμβασις (Concordat) τῆς Βορματίας (1122) ἡ πρὸς τούτοις ἐπικυρωθεῖσα ἔπειτα καὶ ὑπὸ συνόδου ἐν Λατερανῷ τοῦ 1123· ἐν εἰρήνῃ δὲ ἀπέθανεν ὁ Κάλιξτος (1124) ἐν Λατεραῷ. Ἡ μνήμη αὐτοῦ εἶναι ἦττον μεγαλοπρεπής, ἀλλ' ἀγνωτέρα τῆς τοῦ Γρηγορίου, διότι διὰ τῆς συμφωνίας τῆς Βορματίας ἐγκαθιδρύθη μόνιμος νόμιμος κατάστασις, εἰς τὴν πραγματοποιήσῃ τῆς ὁποίας οὐσιωδῶς συνετέλεσεν ὁ Κάλιξτος διὰ τῆς σοβαρᾶς μετριοπαθείας του. Ὀλιγώτερον ὁμως εὐτυχῆς ὑπῆρξεν εἰς τὴν συγκράτησιν τῶν δυνάμεων αἵτινες ἀνεκινουῦντο ἀπεριόριστοι ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ κύκλου τῶν κληρικῶν, καὶ ἐν τῇ

Ρώμη καὶ τοῖς περιχώροις αὐτῆς· ὁ διάδοχος αὐτοῦ Λαμβέρτος τῆς Ὠστίας ἐξελέγη ὡς Ὀνώριος Β'. κατὰ τρόπον λίαν παραχώδη.

§ 239 Θάνατος τοῦ Ἑρρίκου. — Τῷ 1125 ἠκολούθησεν αὐτὸν εἰς τὸν τάφον Ἑρρίκος ὁ Ε'. ἀποθανὼν ἐν Οὐτρέχτη. Τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του διήνυσεν αὐτός ἐν μέσῳ νέων ἐρίδων πρὸς τὸν δοῦκα τῆς Σαξωνίας Λοθάριον, ὅστις ἐπολιτεύετο ὅλως ἀνεξαρτήτως ἐν διαστάσει καὶ πρὸς τοὺς ἀνεψίους αὐτοῦ, τοὺς σταυρικούς ἀδελφούς καὶ μέσῳ παντοειδῶν σχεδίων κατὰ τῆς Γαλλίας, εἰς ᾧ ἀφορμὴν ἔδωκεν ὁ δεσμός αὐτοῦ μετὰ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Ἀγγλίας. Ἀπέθανε δὲ ἄτεκνος ἐν ἡλικίᾳ τεσσαράκοντα τριῶν μόνων ἐτῶν. Ἐλαχίστας ἔχομεν πληροφορίας περὶ τῆς προσωπικότητός του, περὶ τῶν ιδιωτικῶν βιωτικῶν συνηθειῶν του. Ἐπιστολαὶ τῶν ἡγεμόνων πρὸ τῆς νέας ἐκλογῆς ποιοῦνται λόγον περὶ βαρέως ζυγοῦ δουλείας ἐπιβεβλημένου ἐπ' αὐτῶν, πράγματι δὲ ὑπῆρξε τραχὺς καὶ ἀκοινωνήτος ἡγεμόν· ἐν τούτοις δύναται πρὸς τιμὴν αὐτοῦ νὰ λεχθῇ ὅτι μεθ' ὑπεράχου φρονήσεως καὶ μετὰ πεφωτισμένης εὐσταθείας διεχειρίσθη τὴν κυβέρνησιν, καὶ κατέλιπε τὸ κράτος εἰς κατάστασιν πολλῶ εὐαρεστοτέραν ἐκείνης εἰς ἣν εἶχεν ἀναλάβῃ αὐτό.

§ 240. Ἐπιθεώρησις ἐπὶ τῶν χρόνων τῶν Σαλίων. Ἐὰν ρίψῃ τις ἐν βλέμμα ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς Γερμανίας κατὰ τὰ ἀκριβῶς περὶ τοῦ ἐκατὸν ἔτη, ἅτινα πληροῦσιν οἱ ἐκ τοῦ Σαλικοῦ οἴκου βασιλεῖς, εὐρίσκει τὸν καθολικὸν χαρακτῆρα τῆς γερμανικῆς βασιλείας ἐντελῶς ἀνέπχον ἀκόμη ἐν τῇ θεωρίᾳ· εἶναι πολιτικὸν ἀξίωμα ὅτι ὁ Γερμανὸς βασιλεὺς δέον νὰ εἶναι συνάμα καὶ Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ, καὶ ὅτι οἱ λοιποὶ ἡγεμόνες καὶ αἱ λοιπαὶ χώραι διατελοῦσιν εἰς εἰδός τι ὑπηρετικῆς σχέσεως πρὸς τὸν Καίσαρ-βασιλέα τοῦτον. Πράγματι ὅμως τὸ αὐτοκρατορικὸν ἀξίωμα, καίτοι προσεκτῆθη καὶ ἡ Βυργουνδία, οὐδὲν ἐσήμαινε πλέον ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ· ἡ Οὐγγαρία ἦτο σχεδὸν ἀνεξάρτητος, ἡ δὲ Βοημία καὶ ἡ Πολωνία κατὰ τὸν θάνατον Ἑρρίκου τοῦ Ε'. τοῦλάχιστον ἦσαν κατὰ πολὺ μᾶλλον ἀνεξάρτητοι ἢ ὅσον ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας Κονράδου τοῦ Β'.

Ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἐν Ἰταλίᾳ θεωρητικῶς ἡ ἐξουσία τοῦ αὐτοκράτορος ἦτο μεγάλη, ἡ αἴγλη αὐτοῦ ἐλαμπρύνετο ἀκριβῶς· νῦν περισσότερο διὰ τῆς ἀρξαμένης σπουδῆς τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου, μεγάλης δὲ σημασίας ἦτο ἡ ἄρσις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐρίδος οὕσα κατὰ τοσοῦτον

τούλάχιστον εὐνοϊκὴ ὑπὲρ τῆς βασιλείας (regnum), τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας, καθ' ὅσον αἱ ὑπέρμετροι ἀξιώσεις τοῦ Γρηγορίου ὑπεχώρησαν εἰς τὴν ιδέαν λογικοῦ χωρισμοῦ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ κοσμικῆς ιδιότητος ἐν τῷ προσώπῳ τῶν μεγάλων κληρικῶν. Τὸ ὅτι αἱ ὑπέρμετροι αὗται ἀξιώσεις δὲν παρεμερίσθησαν βεβαίως διὰ παντὸς ἐγκρίνεται ἐν τῇ φύσει ἢ ἐν τῷ παρὰ φύσιν τῆς θεσεως, ἣν ἀπέδιδον αἱ σύγχρονοι ἰδέαι εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικούς· αὗται ἐνῶ ὥσιζον αὐτοῖς θέσιν ἐκτὸς τῆς συνήθους ἀνθρωπότητος, θέσιν εἰς τὰ ἰδεώδη τῆς ὁποίας καὶ τὰ καθήκοντα ἐλάχιστοι μόνον ἠδύναντο ν' ἀνταποκριθῶσιν, ἡνάγκαζον συγχρόνως τὸ πολὺ πλῆθος αὐτῶν νὰ ἐπιδιώκωσι τὴν ἱκανοποίησιν τῶν διὰ προσπαθειῶν πρὸς ἀπόκτησιν δυνάμεως καὶ πλούτου — προσπαθειῶν αἵτινες δὲν ἦσαν ὀλιγώτερον ἄγναι καὶ ἀνθρώπινοι, λόγῳ ὅτι ἐκαλύπτοντο διὰ τοῦ μεγάλου ὀνόματος τῆς ἐκκλησίας.

Τὰ πράγματα τῆς γερμανικῆς πολιτειακῆς κοινωνίας εἶχον προσλάβει ποιάν τινα σταθερότητα καὶ μονιμότητα. Πρέπει νὰ ἔχωμεν κατὰ νοῦν ὅτι ὅσον πολὺς καὶ ἂν γίνηται λόγος περὶ πολέμου καὶ πολεμιστηρίων κραυγῶν, σπανίως πρέπει νὰ φαντάζεται τις μεγάλους στρατιωτικούς ὄγκους, καὶ ὅτι καίτοι σπανίως συνωμολογεῖτο γενικὴ τοῦ κράτους εἰρήνη, ἐν τούτοις ἐν μέρει μὲν ἡ Θεία Εἰρήνη, ἐν μέρει δὲ ἡ εἰρήνη ἦν συνωμολόγουν καὶ ἐτήρουν διάφοροι μεγιστᾶνες, κόμητες, δοῦκες, ἐπίσκοποι, πόλεις ἐν τῷ ἰδίῳ ἑαυτῶν συμφέροντι καὶ ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἐξουσίας τῶν, ἀπέβαινον ἐπωφελεῖς εἰς τὴν βιοποριστικὴν ὁρᾶσιν τοῦ λαοῦ.

Αἰσθημα ἀγάπης πρὸς τὴν γενέθλιον, συνείδησις τῆς γερμανικῆς πατρίδος εἶχε σχηματισθῇ, ἐνιχύτο δὲ τοῦτο ὑπὸ τῶν εἰς τὴν ἄλλοδαπὴν ὁδοποριῶν, ὑπὸ τῶν εἰς Ρώμην στρατειῶν. « Ἐνίκητε τὰς δυσκολίας τῶν Ἀλπεων, λέγει ἡ ἱστοριογράφος τοῦ ἐνδεκάτου αἰῶνος, ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Μερσεβούρνου Θεόδωρος, περὶ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Ἑρρίκου τοῦ Β', «καὶ ἐπανεῖδε τὰς πεδιάδας ἡμῶν, αἱ ὁποῖαι τότεν φαιδρῶς προσμειδίων αὐτῷ, διότι ὁ ἄνθρωπος καὶ οἱ κάτοικοι τῆς χώρας ἐκεῖνης δὲν συμφωνοῦσι πρὸς τὴν ἡμετέραν φύσιν Μεγάλῃ κακεντρέχεια καὶ ὑστεροβουλία βασιλεύει φεῦ ! ἐν τῇ γῇ τῶν Ρωμαίων καὶ ἐν τῇ Λομβαρδίᾳ. Ὀλίγη ἀγάπη ὑποδέχεται τοὺς ἐρχομένους πρὸς αὐτάς· πᾶν οὐτινος χρήζουσιν οἱ ξένοι δέον νὰ πληρωθῇ χωρὶς νὰ εἶναι ὁ ἀγοραζὼν ἀπηλλαγμένος τοῦ κινδύνου τῆς ἀπάτης.

Ἡ πολιτειακὴ κοινωνία εἶχε προσλάβει δεδηλωμένον ἀριστοκρατικὸν χαρακτήρα. Ἐπὶ κεφαλῇ πάντων ἴστατο ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ αὐτὴ αὐτοῦ, εἰς τοῦτον διὰ λόγῳ τοῦλάχιστον ἀπενέμετο πᾶσα τιμὴ· ἐνταῦθα ὅμως ἀναφαίνεται ἡ μεγάλη ἔλλειψις, τὸ ὅτι ἡ βασιλεῖα δὲν εἶχεν εὖρει μόνιμόν τινα θέσιν, σταθεράν τινα ἔδραν, καὶ οὕτω ἡ Γερμανία ἐστερεῖτο πραγματικοῦ κέντρου, ἐστερεῖτο πρωτεύουσας πόλεως καὶ βασιλικῆς καθέδρας· αἱ δὲ προσπάθειαι τῶν ἐκ τοῦ Σαλικοῦ οἴκου ἡγεμόνων, ὅπως περικλίσωσι τὴν βασιλείαν διὰ τοιαύτης τινὸς κεντρικῆς θέσεως, εἰς οὐδὲν κατέληξαν ἀποτέλεσμα.

Ἀμέσως κατὰ βαθμὸν μετὰ τὸν βασιλεῖα ἤρχοντο οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ἡγεμόνες, οἱ ἐξ ἀρχιεπίσκοποι Μογοντίας, Κολωνίας, Τρεβήρων, Μιγχεδούργου, Βρέμης, Σχλτσβούργου, καὶ οἱ ἐπίσκοποι τῶν τεσσαράκοντα τριῶν ἐκκλησιαστικῶν περιφερειῶν τῶν ὑφισταμένων ἐν τῇ τότε Γερμανίᾳ· ἐκκλησιαστικὴ ἀριστοκρατία δι' ἣν ἡ ἐκδοσις τῆς περὶ περιβολῆς ἔριδος κατὰ τοσοῦτον ὑπῆρξεν ὠφέλιμος καθόσον ἐξηρτῶντο ἡδὴ οὗτοι μᾶλλον ὑπὸ τοῦ πάπα ἢ ὑπὸ τοῦ βασιλέως καὶ ἡ πρώτη ἐκείνη ἐξάρτησις τοῦντεῦθεν ὀλίγον ἐπέιζεν αὐτούς.

Εἰς τρίτην θέσιν ἤρχοντο οἱ κοσμικοὶ μεγιστᾶνες ἡγεμονικοῦ βαθμοῦ, ἡ κοσμικὴ ἀριστοκρατία τῶν δουκῶν, μαρκιῶνων, παλατινῶν, κομητῶν, χωροκομητῶν, φρουριοκομητῶν, ἀνδρῶν κεκτημένων μεγάλας κτήσεις καὶ ἀνώτατα τῆς πολιτείας ἀξιώματα, ἅτινα δὲν ἦσαν πλέον μόνον εἰς σπανίας ἀκόμη περιστάσεις ἀνακλητὰ, ἀλλὰ καὶ ἐγένοντο ὅχι μόνον ἰσόβια ἀλλὰ καὶ κληρονομικὰ ἢ σχεδὸν κληρονομικὰ· ἐπίσης οἱ κόμητες, οἵτινες ἐξ ἴσου δὲν ἦσαν πλέον κυβερνητικοὶ ὑπάλληλοι, ἀλλὰ δικαιοῦχοι ἀξιώματος, ἀπετέλουν ἐπομένως ἐπίσης τάξιν ὑπαλληλικῆς καὶ γαιοκτητικῆς εὐγενείας.—Ὑπὸ τούτους, ἀποτελοῦντες τὸν ἀμέσως ἐπόμενον βαθμὸν εἶναι οἱ ἐλεύθεροὶ κύριοι, δυνάσται, οἵτινες εἶχον ὡς ὑποτελεῖς τοὺς ἱππότεας, ἦτοι ἐλευθέρους, κατόχους δηλονότι ἐλευθέρων κτημάτων, καὶ οἱ κοῖνοὶ ἐλεύθεροὶ ἀποτελεσθέντες ἐκ διαφόρων στοιχείων.

Μετ' ἀκριβείας συνετελέσθη ἐν τῷ γερμανικῷ τῶν λαϊκῶν κόσμῳ ἡ διάκρισις ἀστικῆς καὶ χωρικῆς τάξεως· παρὰ τοῖς ἐλευθέροις ὑποτελεῖσιν εἶχον ἀναδειχθῇ οἱ βασιλικοὶ θεράποντες καὶ ἡ τιμαριωτικὴ σχέσις οὐδὲν εἶχε τὸ ἐξευτελιστικόν, ἀφοῦ ἦτο ἡ γενικὴ μορφή τῆς κοινωνίας

καὶ προσέδιδε θέσιν νομίμως ἐξησφαλισμένην καὶ ἠθικῶς καθιγιασμένην. Εἰς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ λαοῦ ὅμως ἠνολύθη νέος καίτοι ἀρκούντως ἀπομακρυσμένος ὀρίζων ἐν τῇ ἀναπτύξει τῶν πόλεων, αἷτινες καὶ ἐπὶ τῶν Φράγκων ἀκόμη βασιλέων προέχουσιν ἐν Γερμανίᾳ. Οἱ ἐλεύθεροι ἐν ταῖς πόλεσιν ἀπετέλουν τάξιν εὐγενείας, τάξιν πατρικίων, ἀπέναντι τῶν ὁποίων οἱ μὴ ἐλεύθεροι, ἕκαστος κατὰ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἀπετέλουν τὰς συντεχνίας· παρ' ἐκείνοις ὅμως ἡ κτηματικὴ κτήσις ὑπετιμαζτο ἀπέναντι τῆς κινητῆς περιουσίας, ἥς ἡ αὐξοῦσα σημασία ἐγένετο αἰσθητὴ, καὶ οἱ φυσικοὶ ὄροι καὶ συνέπειαι ἀστικῆς συμβιώσεως ἔμελλον ταχέως ν' ἀναδείξωσι καὶ πάλιν κρατούσας τὰς δημοκρατικὰς ἀρχάς, αἷτινες εἶχον ἐξαφανισθῇ ἢ τοῦλάχιστον εἶχον ὀπισθοχωρήσῃ ἐκ τοῦ λοιποῦ γερμανικοῦ βίου.

§ 241. Πνευματικὸς βίος. — Ὁ ἀριστοκρατικὸς οὗτος χαρακτήρ καταφαίνεται καὶ ἐν τῷ πνευματικῷ βίῳ. Διότι πᾶν ὅ,τι δύναται ν' ἀποκληθῇ ἀνωτέρᾳ παιδείᾳ, συνεδέετο πρὸς τὴν γνῶσιν τῆς λατινικῆς· οἱ τῆς παιδείας θεράποντες ἐξηκολούθουν νὰ εἶναι οἱ κληρικοί, ἀνεστρέφοντο δὲ οὗτοι εἰς τοὺς ἀριστοκρατικούς κύκλους εἰς οὓς καὶ αὐτοὶ οὗτοι ἀνήκον. Ἐν τῇ πνευματικῇ ἀναπτύξει ἡ Γαλλία καὶ ἡ ὑπὸ Ἰάλλων δεσποζομένη Ἀγγλία ὑπερτέρουν κατὰ πολὺ τοὺς Γερμανούς. Ἐπὶ κεφαλῆς νέας θεολογικοδογματικῆς ἀναπτύξεως, συμβαδίζουσης μετὰ τῆς ἱεραρχικῆς, ἴστατο ὡς ἐμνημονεύσαμεν ἤδη ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Καντερβούριας Ἀνσελμος, ταχέως δὲ προὐκάλεσεν ἐν Γαλλίᾳ μέγαν περὶ ἑαυτοῦ λόγον τρομερὸς μελετητῆς καὶ μέγας διδάσκαλος, ὁ Πέτρος Ἀβελάρδος· νέα τάγματα ἀναδεικνύονται ἐνταῦθα παρὰ τοῖς Κλωνιακοῖς, ὧν ἡ δύναμις φαίνεται ὅτι ἐξηντλήθη κάπως, τὸ τῶν Καρτουσιανῶν, ἐκ τῆς παρὰ τὴν Γρενόβλην κοιλάδος Καστουσίας (La Chartreuse) οὕτω καλουμένων (1086), ἰδρυθὲν ὑπὸ κατοίκου τινὸς τῆς Κολωνίας Βρούνο, τὸ τῶν Κιστερσιανῶν, ἐκ τοῦ μοναστηρίου Κιστερσίω (Citeaux) ὅπερ ἰδρύθη τῷ 1098 παρὰ τὴν Διζιόν, οὕτω καλούμενοι, καὶ οἵτινες ταχέως ἀπετέλεσαν μεγάλην ἀδελφότητα (congregation), ἀνανέωσαν καὶ ὑπερέτρησαν τὴν τοῦ Κλωνού, καὶ εὖρον ἐν τῷ προσώπῳ Βουργουνόλου τινὸς εὐπρεπίδου, τοῦ νεαροῦ Βερνάρδου, ἡγουμένου τῶν Κλαιρβῶ (Charvallis) ἀρχηγὸν τοῦ ὁποῦ ἡ μεγάλη ἐπιρροή ἐγένετο εἰς μακρὰν γνωστὴ (ἡγού-

μενος τῷ 1115) — καὶ τῶν Προημονστρατευσίων, ὅπερ ἱδρυσεν ὁ ἐκ Ξάντεν Νορβέρτος. Ἐν ἔτει 1120 εἶχε λάβει οὗτος ὡς κατοικίαν τοῦ ἔρημόν τινα ἑκτασιν ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Laon, βραδύτερον δὲ ἐκλεχθεὶς ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Μαγδεβούργου ἐκτίησεν ἐκ τῆς τελευταίας ταύτης πολέως διὰ τὴν μὴ προηγεμένην ἔτι ἐξάπλωσιν τοῦ χριστιανισμοῦ παρὰ τοῖς Βένδοις.

Καὶ ἐν τῷ κοσμικῷ δὲ σταδίῳ ἐξεδηλοῦτο μεγάλη δραστηριότης ἐν

Ἄρπα βάρδων Γαλατῶν Θ'. Αἰών.

τῇ μεσημβρινῇ Γαλλίᾳ. Ἡ τέχνη τῶν περιοδεούντων ἡθοποιῶν καὶ ραψωδῶν τῆς Ἀκυϊτανίας, οἵτινες τοσοῦτον ἀπέτυχον ἄλλοτε ἐν τῇ ἐπιχειρήσει των ἐν Γερμανίᾳ κατὰ τοὺς γάμους Ἑρρίκου τοῦ Γ'. καὶ ἦλθον εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὴν ἀστυνομίαν, ὡς θὰ ἐλέγομεν νῦν, ἐθεραπεύθη εἰς ὑψηλοτέρους ἵπποτικούς κύκλους καὶ ἐξηυγενίσθη ἡ ποίησις, ἣτις ἡσχέθη ἐν τῇ μεσημβρινῇ καὶ τῇ βορείᾳ Γαλλίᾳ καὶ παρήγαγεν αὐτόσε ποιήματα διχηγηματικά, ἐπικά ποιήματα περὶ Κιρόλου τοῦ Μεγάλου ἢ τοῦ βασιλέως Artus, προήλθεν ἐκ λαϊκῶν καὶ ἐπέδρασε κατὰ πρῶτον ἐπὶ τῶν λαϊκῶν, καίτοι ἴσως ἐστὶν ὅτε καὶ κλινιακός τις μοναχὸς εὗρίσκετο εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐξιλεωθῇ, ὅτι ἀνέγνωσε καὶ αὐτὸς τοιαῦτα ἔργα ἐν ᾧρᾳ ἀθυμίας. Ἐντεῦθεν δὲ προσκλήθησαν ἔπειτα

παρόμοια καὶ ἐν Γερμανίᾳ. Τὰ ἄσματα καὶ τὰ διηγήματα, δι' ὧν διεσκέδαζεν τότε ὁ λαὸς, ἐξηφανίσθησαν καθ' ὁλοκληρίαν δι' ἡμᾶς, πλούσιος δὲ πνευματικὸς βίος ὅπως δῆποτε δὲν παρέμεινε : τὸ ἀρχαιότατον μυθιστόρημα τὸ Ruodlieb, ἔργον λίαν μέτριον, εἶναι γεγραμμένον εἰς γλῶσσαν λατινικὴν. Ἡ ὥθσις ἐμελλε νὰ ἔλθῃ ἐκ τῶν σταυροφοριῶν, οὔτινες, ἐνῶ προσήγγισαν πρὸς ἄλληλα τὰ εὐρω-

Ὀρχήστρα συνοδεύουσα χορεύτριαν ὀρχουμένην διὰ τῆς κεφαλῆς.

Ἐκ κιονοκράνου τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου τῆς Βορχεβόλγης τοῦ ΙΑ'. αἰῶνος

παῖκᾶ ἔθνη διὰ πλήθους ἀτομικῶν ἐντυπώσεων, ἐξήγειραν συγχρόνως διὰ τοῦ αὐτοῦ μέσου τὰς ἰδιαιτέρας αὐτῶν δυνάμεις καὶ τὸ προσιδιάζον πνεῦμα αὐτῶν. Ἄλλ' ἐν τῇ κινήσει ταύτῃ τῶν σταυροφοριῶν ἐλάχιστα μόνον ἀκόμη συμμετέσχον μέχρι τοῦδε οἱ Γερμανοί, ἐφαίνετο δὲ ἐκ πολλῶν ὁδομένων ὅτι ἐμελλε νὰ γίνῃ αὐτόσε ταχέως τὸ παραμεληθέν.

Ἡ ἔρς ἦτις ἀπὸ δύο γενεῶν ἀνθρώπων ὑφίστατο αὐτότε δὲν εἶχεν ἐξαντλήσει ποσῶς ὅλας τὰς μορφὰς καὶ ὅλα τὰ δυνατὰ γενέσθαι.

§ 242. **Ἐκλογὴ τοῦ Λοθάριου.** — Ἐνταφιασθέντος τοῦ τελευταίου τοῦ σαλικοῦ γένους ἐν τῇ καθεδρικῇ ναῷ τῆς Σπείρας τῇ περιφνητοτέρῳ ἔργῳ τοῦ οἴκου αὐτοῦ, ἐπιστολὴ τῶν ὀνομαστικῶν ἡγεμόνων τοῦ κράτους προσεκαλεῖ πρὸς ἐκλογὴν βασιλέως ἐν Μογουντία κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Ἀγίου Βαρθολομαίου.

Ἐν τοῖς λαϊκοῖς κύκλοις οὐδεμία ὑπῆρχεν ἀμφιβολία ὅτι ἡ ἐκλογὴ θὰ ἐπιπτεν ἐπὶ τοῦ πρεσβυτέρου τῶν δύο ἀνεψιῶν τοῦ ἀποθανόντος βασιλέως, τοῦ δουκὸς τοῦ Σουηβίας Φρειδερίκου.

Ὁ ἡγεμονιὸς οὗτος εὕρισκετο ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἀνδρικῆς ἡλικίας — διανύων τὸ τριακοστὸ, πέμπτον ἔτος του — συνηγόρου δὲ ὑπὲρ αὐτοῦ προσωπικὰ προσόντα καὶ μεγάλοι οἰκογενειακοὶ δεσμοί, διότι ἡ σύζυγος αὐτοῦ ἦτο θυγάτηρ τοῦ δουκὸς τῆς Βαυαρίας Ἑρρίκου.

Ὁ οἶκος οὗτος εἶχε παρασκευάσει ἐν τῇ νοτιοδυτικῇ Γερμανίᾳ μεγάλην καὶ ἀσφαλῆ δύναμιν. Ἐχων ἐν συνεχεῖ σειρᾷ ὑπὸ τὴν κυριότητά του φρούρια ἐπὶ φρουρίοις καὶ κτήτεις ἐπὶ κτήσεσιν, ἐδέσποζεν ὅλην τῆς τοῦ Ἀνω Ρήνου χώρας διὰ τῶν ἀνθρώπων τῆς ὑπηρεσίας του καὶ τῶν ὑποτελῶν του.

Καὶ αὐτὸς ὁ Φρειδερίκος φαίνεται ὅτι δὲν ἀμφέβαλλε περὶ τῆς ἐκλογῆς του· ὅτε ὁμως συνῆλθεν ἐν Μογουντία ἡ συνέλευσις, πλεντάνη τις κληρικὴ, ἥς τὰ νήματα ὕφανεν ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Μογουντίας Ἀδαλβέρτος, ὁ δὲ Φρειδερίκος εἴτε πολὺ ἀργὰ ἀντελήφθη εἴτε δὲν εἶχε τὴν ἐπιτηδειότητα νὰ ἐξουδετερώσῃ, ἔτρεψε τὰ πράγματα κατ' αὐτοῦ, καὶ ἐξελέγη ὁ ἀρχαῖος ἐχθρὸς Ἑρρίκου τοῦ Ε'., ὁ δὲ οὐ ξ τῆς Σαξωνίας Λοθάριος, ὅστις δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁ κοσμικὸς ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος τοῦ Ἀγίου Πέτρου ἐν Γερμανίᾳ.

Δὲν εἶναι ἀπίθανον ὅτι ὁ Λοθάριος εὐχαρίστως θὰ ἀπέφυγε τὸ βαρὺ φορτίον τοῦ γερμανικοῦ στέμματος: ἐπλησίαζεν οὗτος εἰς τὸ ἐξηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἀπῆλαυε δὲ ἐν Σαξωνίᾳ τόσον ἀπεριορίστου κύρους, ὅσον οὐδεὶς ἐκτῆσατο ἀπὸ τῶν ἡμερῶν Ὁθωνος τοῦ Ἐκλάμπρου.

Πλούσιος γάμος μετὰ τῆς Ριχένζας, τῆς ἐγγόνης Ὁθωνος τοῦ Νορδχέιμ, εἶχε καταβάλλει τὰ θεμέλια τῆς εὐτυχίας τοῦ μικροῦ κόμητος τοῦ Σουπλιμβούργου, ἥς ἐφάνη εἴτα οὗτος ἄξιος δι' ἐκτάκτου ψυχικοῦ σθένους καὶ ἔμφρονος ἐκμεταλλεύσεως τῶν περιστάσεων: ὡς ἐν μεσημ.

θρία οἱ Στάουφοι οὕτω συγχρόνως ὁ Λοθάριος εἶχεν ἰδρύσει ἐνταῦθα εἰς τὰ βορειοανατολικά μετὰ τὴν ἐξαφάνισιν τοῦ οἴκου τῶν Βιλλουγγίων ἐξουσίαν σχεδὸν βασιλικήν.

Ἐστέφθη δὲ ὁ Λοθάριος ἐν Ἀκυΐσγρᾶνφ, καὶ ὡς πιστὸς υἱὸς τῆς ἐκκλησίας, ἀπηυθύνθη εἰς Ρώμην ὅπως ἐγκριθῇ αὐτίθι ἡ ἐκλογὴ ὡς ἔργον θεάρεστον. Ἡ γνώμη αὐτοῦ ἦτο νὰ ἀσκήσῃ καὶ περιφρουρήσῃ τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν ἐν εἰρήνῃ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, νὰ μὴ χρησιμεύσῃ ὁμως εἰς αὐτὴν ὡς ἀπλοῦν ὄργανον· διότι ἦτο οὗτος ἀρκούντως φιλόδοξος καὶ ἦτο ἀνὴρ οὐχὶ ἀσημάντου ἀξίας.

§ 243. Ὁ Λοθάριος καὶ οἱ Στάουφοι. — Οἱ Στάουφοι εἶχον προσχωρήσει εἰς τὸ τετελεσμένον γεγονός καὶ ἀνεγνώρισαν τὸν νέον βασιλέα. Ἄλλ' ἡ διχόνοια ἐξερράγη ἀμέσως. Ὁ Λοθάριος ἐγνώριζεν ἓνα σύμμαχον κατ' αὐτῶν ὡς καὶ τὸν τρόπον καθ' ὃν ἠδύνατο νὰ ἀποκτήσῃ αὐτόν: ἐμνήστευσε τὴν μονογενῆ θυγατέρα τοῦ Γερτρούδην, παιδίσκην δώδεκα ἐτῶν μετὰ τοῦ νεαροῦ δ ο υ κ ὁ ς τ ῆ ς Β α υ α ρ ί α ς Ἐ ρ ρ ί κ ο υ, ὅστις ἀκρῶς κατ' αὐτάς, ἐν ἔτει 1126, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς τοῦ εἶχεν ἀνέλθει εἰς τὸ δουκικὸν ἀξίωμα. Οὕτω συνεδέθη στενῶς μετὰ τοῦ οἴκου τῶν Ουέλφων, ὅστις τὸ κατ' ἑαυτὸν ἔβλεπε διανοιγόμενον ἐνώπιόν τοῦ λαμπρότατον μέλλον.

Ὑφίστατο διαφορὰ τις ἡ νομικὸν ζήτημα ἀναφορικῶς πρὸς τὴν σαλικὴν κληρονομίαν — ζήτημα περὶ τοῦ τίνες τῶν κτήσεων ἀνήκον εἰς τὸν οἶκον καὶ τίνες εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν — ὁ δὲ δουξ Φρειδερίκος, ὅστις εἶχεν ὑπείσθῃ εἰς τὴν κληρονομίαν ταύτην ἀνεξετάστως ἀπειποιήθη ν' ἀποδεχθῇ ἀπόφασιν ἐκδοθεῖσαν ἐναντίον αὐτοῦ. Ἡ κατ' αὐτοῦ προγραφὴ ἀπηγγέλθη ἐν ἔτει 1126 ὑπὸ Διαίτης συνελθούσης ἐν Γόσλαρ· ἡ ἐκτέλεσις ὁμως τῆς πράξεως ταύτης δὲν ἠκολούθησε βεβαίως τόσον ταχέως.

Ἀπέτυχε δὲ ὁ βασιλεὺς ἐν τινι ἐπιχειρήσει κατὰ τῆς Βαυαρίας, ὅπου εἶχε γίνεи ἐκλογὴ δουκός, ἀντίθετος πρὸς τὰς ἰδέας τοῦ Λοθαρίου: ἡ σαξωνικὴ πολεμικὴ δύναμις, ἣν ἀπέστειλεν οὗτος κατὰ τοῦ νέου δουκὸς Σοβεσλαύου ὑπέστη ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Κοῦλμερ ἐξολοθρευτικὴν ἤτταν, βυθίσασαν εἰς πένθος ὅλην τὴν σαξωνικὴν χώραν. Ἐν τοσοῦτῳ ἐπῆλθε συνεννόησις μετὰ τοῦ Σοβεσλαύου, καὶ ὁ βασιλεὺς παρέσχε μετὰ προθυμίας τὴν συνδρομὴν τοῦ ἐν τῷ κατὰ τοῦ Φρειδερίκου πολέμῳ.

Ὁ πόλεμος ὁμῶς οὗτος παρετάθη ἐπὶ πολὺ διὰ τῆς ἀξίας τῶν δύο Σταούφων ἀδελφῶν καὶ τῆς ἐρωμένης ἀντιστάσεως δύο πόλεων, τῆς Νυρεμβέργης καὶ τοῦ Βυρτσβούργου. Ὁ δούξ τῆς Βαυαρίας Ἑρρίκος, τοῦ ὁποίου ἡ ἱκανότης δὲν φαίνεται ὅλως ἀνταξία τῆς ὑπερέτρου φιλοδοξίας του—ἐκαλεῖτο δὲ οὗτος Ἑρρίκος ὁ Ὑπερήφανος—ὀλίγας ἔδρεψε δάφνας.

Τὸ σταουφικὸν κόμμα ἦτο ἀρκούντως τολμηρὸν, ὥστε νὰ ἀναγορεύσῃ βασιλεῖα τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1127 ἐν Νυρεμβέργῃ τὸν νεώτερον τῶν δύο ἀδελφῶν, τὸν Κονράδον, τοῦθ' ὅπερ ἐξήγειρε τὴν ἀγανάκτησιν ὅλου τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κόμματος καὶ προὐκάλεσε τὸν ἄμεσον ἀφορισμὸν ἐκ μέρους τῶν περὶ τὸν Λοθάριον συνηθροισμένων ἐπισκόπων.

Τὸ ἔαρ τοῦ 1128 μετέβη ὁ Κονράδος εἰς Ἰταλίαν, πολλὰς ἐξαρτῶν ἐκ τοῦ ταξιδίου τούτου ἐλπίδας. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ πάπας Ὁνώριος ὁ Β' δὲν παρέλειψε ν' ἀπαγγείλῃ καὶ αὐτὸς τὸν ἀφορισμὸν κατὰ τοῦ Κονράδου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του· ἀλλὰ τὸ ἀρχαῖον μῦθος μεταξὺ Μεδιολάνου καὶ Ρώμης, ὅπερ εἶχεν ἀναφλεχθῇ τότε ἀκριβῶς ἐκ νέου, ἤνοιξεν εἰς τὸν Κονράδον τὰς πύλας τῆς λομβαρδικῆς πρωτευούσης, καὶ οἱ Μεδιολάνιοι ἠνάγκασαν τὸν ἀρχιεπίσκοπὸν τῶν νὰ ἐπιθέσῃ ἐν Μόντζα τὸ στέμμα ἐπὶ τοῦ ἀφωρισμένου.

Εἰς τοῦτο ὁμῶς περιορίσθησαν κυρίως εἰπεῖν αἱ ἐπιτυχίαι αὐτοῦ. Ὁ Κονράδος δὲν κατώρθωσε νὰ λάβῃ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του, ἣ ὅπου τοῦτο κατωρθώθῃ, δὲν ἠδυνήθῃ νὰ προασπίσῃ, τὴν κληρονομίαν τῆς Ματθίλδης, καὶ ἐν Γερμανίᾳ δὲ ἐπεκράτησεν ὁ Λοθάριος. Τὰ δύο κυριώτερα στηρίγματα τῆς σταουφικῆς δυνάμεως, αἱ πόλεις Σπείρα καὶ Νυρεμβέργη, ὑπέκυψαν μετὰ μακρὰν ἀντίστασιν (1130)· μόνον ἐν τῷ δουκάτῳ αὐτοῦ παρέμενεν ὁ Φρειδερίκος ἀήττητος· ἡ σταουφικὴ βασιλεῖα ἰὲν ἠὺδοκίμησεν ἐν τῇ ἐφαρμογῇ.

§ 244. Ὁ Λοθάριος ἐν Ἰταλίᾳ — Πρὶν ἢ ἀκόμη συντελεσθῇ ὁλοσχερῶς ἡ καθυπόταξις τῶν Σταούφων, ἐκάλεσαν τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα, ἅτινα δεινῶς εἶχον περιπλακῇ καὶ αὖθις, τὸν βασιλεῖα Λοθάριον εἰς Ἰταλίαν.

Παρὰ τῷ γρηγοριανῷ κόμματι ἐγεννήθησαν ἐλπίδες ὑπέρμετροι ἐπὶ τῇ εἰς τὴν ἀρχὴν ἀναρρήσει τοῦ Λοθαρίου : ἡ ἐκλογὴ τῶν ἐπισκό-

πων καὶ τῶν ἡγουμένων τοῦ κράτους παρουσία τοῦλάχιστον τοῦ βασιλέως — ὁσεμὸς πράγματι οὐχὶ ἀνάξιος λόγου, ἐπιβληθεὶς εἰς τὰς τῶν κληρικῶν ἀξιώσεις ὑπὸ τῆς συμβάσεως τῆς Βορματίας — ἐγκαταλείπεται, οὕτω δὲ καὶ ἐν τῇ ἐκλογῇ βασιλέως ἐξασφαλίζεται μέσον ἐπιδράσεως: ἀλλ' ἡ ὑπεροφία καὶ τὰ διαμαχόμενα συμφέροντα τῶν μεγάλων κληρικῶν δὲν ἠδύναντο νὰ καταστήσωσιν εἰς ἄνδρα τόσον πολυπείρον ὅσον ὁ Λοθάριος δύσκολον τὸ νὰ καταλάβῃ τὰς σπουδαιοτέρας θέσεις διὰ κληρικῶν φίλα φρονούντων αὐτῷ, ὡς λόγου χάριν, ἔπραξεν ὡς πρὸς τὴν σπουδαιοτάτην ἀρχιεπισκοπὴν τοῦ Μαγδεβούργου, ἐπιτυχὼν τὴν ἐκλογὴν ἄνδρὸς ἐντελῶς ξένου, τοῦ ἰδρυτοῦ τοῦ τάγματος τῶν Προχομονστρατενσιῶν Ν ο ρ θ έ ρ τ ο υ .

Ἐν Ρώμῃ ὅμως ἀνέμενε μετὰ πόθου τὸν βασιλέα Ὁνώριος ὁ Β'. ἐγκαταλειμμένοι εἰς τὰς πάντοειδεῖς πιέσεις, τοῦ κόμητος τῆς Σικελίας Ρογήρου μάλιστα ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ δουκὸς Γουλιέλμου (1127) ἀπαιτοῦντος τὸ χρεῦον δουκάτον τῆς Ἀπουλίας, ὅτε δὲ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1130 ἀπέθανεν ὁ Ὁνώριος, ἐξερράγη ἀμέσως, πρὸ τοῦ ἐνταφιασμοῦ αὐτοῦ μάλιστα, ἕρις μετὰ τῶν δύο ἀριστοκρατικῶν κομμάτων, τῶν Φραγκιπύων καὶ τῶν Πιερλεόνων, ἧτις ἐληξεν ἡ μᾶλλον ἤρξατο διὰ τῆς ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἐκλογῇ ὑπὸ τῶν δύο κομμάτων ἰδίου ἐκάστου πάπα, Ἀ ν α κ λ ή τ ο υ τ ο Ὑ Β'. καὶ Ἰ ν ν ο κ ε ν τ ί ο υ τ ο Ὑ Β'.

§ 245. Δύο πάπαι. — Ἐπὶ τοῦ παρόντος εἶχον ὑπεριχύσει οἱ Πιερλεόνιοι καὶ ὁ Ἰννοκέντιος ἦτο ἡναγκασμένος ν' ἀπέλθῃ ἐκ Ρώμης. Ἀμφότεροι ἐθήρευον τὴν εὐνοίαν τοῦ Λοθαρίου, ἀμφότεροι προσέφερον αὐτῷ τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα, ἀμφότεροι ἔλυον τὰ ἐν Γερμανίᾳ ἐκκρεμῇ ζητήματα συμφώνως πρὸς τὰς ιδέας αὐτοῦ, ἡ δὲ μετὰ τῶν αὐτῶν προτίμησις ἦτο κατὰ τοῦτο ἔτι μᾶλλον πράγματι δύσκολος, καθ' ὅσον ἀμφότεροι συνεφώνουν ὡς πρὸς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ιδέας.

Πρὸς στιγμὴν τὸ Μεδιολάνον ἐκηρύχθη ὑπὲρ τοῦ Ἀνακλήτου, ὅτε δὲ ὁ Ἰννοκέντιος ἐξηκολούθησε τὴν φυγὴν του μέχρι τῆς Γαλλίας, κηρυχθείσης τῆς μεγίστης πνευματικῆς τῆς χώρας ταύτης ἀρχῆς, τοῦ ἀββᾶ Β ε ρ ν ά ρ ο υ τοῦ Κλαιρβῶ, ὑπὲρ αὐτοῦ, κατῴρθησε νὰ ὑπερφαλαγγίσῃ τὸ κόμμα τοῦ Ἀνακλήτου.

Καὶ ἡ Ἀγγλία δὲ ἐκηρύχθη ἐπίσης ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ ἐν Γερμα-

νία, σύνοδος συγκληθεῖσα ἐν Βυρτσβούργῳ, ἔκρινε κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα.

Ἀπέναντι τῆς δυσμενείας τῶν ὑπεραλπειῶν τούτων κρατῶν ὁ Ἀνάκλητος ἐπεζήτησε νῦν νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τῆς Ἰταλίας, ἱκανοποιῶν ὁλοσχερῶς τὴν φιλοδοξίαν τοῦ Νορμανδοῦ Ρογήρου. Ἦνωσε δὲ οὗτος τὴν Ἀπουλίαν, τὴν Καπύην, τὴν Νεάπολιν, τὴν Σικελίαν εἰς ἓν βασιλεῖον, οὗ πρωτεύουσα ἦτο τὸ Παλέρμον, καὶ κατέβαλλεν ὡς ἀναγνώρισιν τῆς ὑποτελείας του εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ Ἀγίου Πέτρου τὸν ἐλάχιστον φόρον ἑξακοσίων χρυσῶν δουκάτων (goldgulden).

§ 248. Τὸ βασίλειον τῆς Σικελίας· ἡ κληρονομία τῆς Μαθίλδης.— Ἐν Λιέγγῃ ἔλαβεν ὁ Ἰννοκέντιος συνέντευξιν μετὰ τοῦ Λοθαρίου, ἐπέδειξε δὲ κατ' αὐτὴν ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸν πάπαν τὴν ταπεινωτικὴν ἐκείνην ἀβροφροσύνην τὴν τέρπουσαν τὴν καρδίαν τῶν ἱερέων. Ἡ κατὰ τῆς Ρώμης ὁμῶς στρατεία προσέκρουε κατὰ παντοειδῶν ἐμποδίων, καὶ ὁ κατὰ τῆς μὴ ἀποπερατωθείσης ἐμπολέμου καταστάσεως πρὸς τοὺς Σταούφους, καὶ ἐπιστρατείας τινὸς κατὰ τῆς Δανιμαρκίας, καθ' ἣν κατώρθωσε τέλος ὁ Λεοθάριος τὴν πλήρη ἀναγνώρισιν τῆς σχέσεως ὑποτελείας, τοῦ hominium, ἐκ μέρους τοῦ Δανοῦ βασιλέως.

Τέλος τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1132 ἐπελήφθη ὁ βασιλεὺς τῆς εἰς Ρώμην πορείας του. Προσιμιάσθη δὲ αὕτη διὰ θλιβεροῦ συμβεβηκότος ἐπὶ γερμανικοῦ ἐδάφους, συμβεβηκότος ὅπερ καταμαρτυρεῖ τὴν ὅλως ἀχαλίνωτον βαρβαρότητα τῶν χρόνων καὶ τῶν ἀνθρώπων τούτων μεθ' ὅλον τὸν χριστιανισμὸν καὶ τὴν ἱεροκρατίαν των.

Ἐν Αὐγούστη (Augsburg) δηλονότι προεκλήθη ἐκ τυχαίας ἔριδος βασιλικῶν τινων πολεμιστῶν πρὸς πολίτας ταραχή, ἥτις ἔληξεν εἰς φονικωτάτην καὶ μεθ' ὅλων τῶν ὁμοτήτων τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταισχύνης συνδεδεμένην μάχην ἀνὰ τὰς ὁδοὺς, καὶ τέλος εἰς βαρβαρικήν τιμωρίαν τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ ἐξοργισθέντος βασιλέως.

Ρητέον ἄλλως ὅτι ὁ Λοθαριος εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ ἐλάχιστην στρατιωτικὴν δύναμιν — 1500 ἱππεῖς — καὶ ὡς ἐκ τούτου τὸ κατόρθωμα ὑπῆρξε λίαν μέτριον. Εἰσῆλθε δὲ μετὰ τοῦ Ἰννοκεντίου, ὅστις πρὸ πολλοῦ ἤδη χρόνου διέτριβεν ἐπὶ ἰταλικοῦ ἐδάφους, εἰς Ρώμην· ἀλλ' ὁ Ἀνάκλητος ὑπερήσπισε τὴν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὁχθῆς τοῦ Τιβέρεως

Λεοντόπολιν μετὰ τοῦ φρουρίου τοῦ Ἀγγέλου καὶ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἀγίου Πέτρου, καὶ ἀπῆλθε παρὰ τοῦ βασιλέως τὴν ἀμερόληπτον ἐξέτασιν τῆς τελευταίας ἐκλογῆς.

Ἡ κατάστασις ἦτο εὐνοϊκὴ διὰ τὸν βασιλέα, ὅτε δὲ ὁ πάπας ἐζήτησε τὰ πράγματα βαθύτερον, ἐνόησεν ὅτι δὲν ἐξυπηρετοῦντο τὰ συμφέροντα τῆς ἐκκλησίας διὰ τῆς ἐπὶ πλέον ἐξασθενήσεως τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας, καὶ ὅτι οἱ ὠφελθέντες ἐκ τῶν ἐν Βορματία συμπεφωνημένων ἦσαν κυρίως οἱ κοσμικοὶ ἡνεμόνες.

Τὸ ἀληθές εἶναι ὅτι ὁ Λοθάριος ἐζήτησε καὶ αὐθις ἐνταῦθα, καθὰ εἶχεν ὑποδείξει ἐν Λιέγη, τὴν πλήρη ἀποκατάστασιν τοῦ βασιλικοῦ δικαιώματος τῆς περιβολῆς, ἣν ὅμως δὲν ἐπέτυχε καὶ τὴν φορὰν ταύτην παρὰ τοῦ πάπα. Ἐπέτυχε δὲ μόνον τὴν πανηγυρικὴν ἐπικύρωσιν τῶν διατάξεων τῆς συμβάσεως τῆς Βορματίας : οὐδείς ἐπίσκοπος ἠδύνατο νὰ ὑπεισέλθῃ εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τῶν προνομίων (regalia), πρὶν ἢ ἐπιθραβευθῇ αὐτῷ αὕτη διὰ τοῦ σκήπτρου, καὶ «παράσχη οὗτος εἰς τὸν βασιλέα ὅ,τι ὀφείλει αὐτῷ συμφώνως πρὸς τὸ δίκαιον».

Δι' ἐτέρου παπικοῦ ἐγγράφου μετεβιβάσθη αὐτῷ τὸ ἀλλόδιον τῆς μακαρίτιδος κομήσεως Μαθιλδης, ἀλλὰ μόνον ἐφ' ὅρου ζωῆς αὐτοῦ, μεθ' ὃ ἡ ρωμαϊκὴ ἐκκλησία θ' ἀνέκτα τὴν κυριότητα καὶ μόνον ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς καταβολῆς ἐτησίου τέλους ἐξ 160 λιτρῶν χρυσοῦ εἰς τὸν πάπαν· σκωπτικῶς ἐλέγετο ἕνεκα τούτου, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ ἐγένετο ὑποτελὴς τοῦ πάπα· εἰκὼν δὲ τις ἀπετυπώσε βραδύτερον τὴν σχέσιν ταύτην αὐτοκράτορος καὶ πάπα.

Δὲν ἦτο δὲ καὶ ὅλως ἀνυπόστατον τοῦτο : ὁ Λοθάριος διετέλει ὑπὸ τὴν ἐπιτροπὴν τοῦ ἐνθερμοτέρου προμάχου τῆς ἐκκλησιαστικῆς παντοδυναμίας, τοῦ ἀρχιεπισκόπου τοῦ Μαγδεβούργου Νορθέριτου, ἡνείχετο δὲ νὰ μεταχειρίζεται ὁ πάπας ἐν τῷ ἐγγράφῳ, ἐν ᾧ ἐξετίθετο διεξοδικῶς ἡ στέψις τοῦ αὐτοκράτορος, ἐκφράσεις, οἷα ἐκείνη καθ' ἣν ὁ πάπας ἀνύψωσεν αὐτὸν ἐπὶ τὴν κορωνίδα τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀρχῆς διὰ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ Ἀγίου Πνεύματος. Ἐπρεπε δὲ καὶ αὐτῇ ἡ στέψις νὰ γίνηται ἐν τῷ Λατερανῷ.

Ὁ Λοθάριος ἀφοῦ ἀπέκτησε τὸν τίτλον, ἀπῆλθεν ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ ἐδάφους, ἐφ' οὗ δὲν εἶχε γύσει μὲν οὐδὲ ρανίδα αἵματος, ὁπόθεν ὅμως δὲν ἀπεκόμισε καὶ οὐδὲν ὑλικὸν ἢ ἡθικὸν κέρδος πλὴν τοῦ τίτλου (1133).

§ 247. Ὁ Λοθάριος ἐν Γερμανίᾳ. Ὑποταγὴ τῶν Σταούφων. — Ἐν τοσοῦτῳ εἶχεν ἀπαλλαγὴ ὁ Λοθάριος ἐκ τῆς ἀρχοῦντως ταπεινωτικῆς θέσεως, εἰς ἣν εὐρέθη κατὰ τὴν ἐκλογὴν του καὶ ἀμέσως μετ' αὐτὴν, καὶ ἐκέκτετο μετὰ τὴν εἰς Γερμανίαν ἐπ' ἀνοδὸν του ἐξουσίαν, ἥτις κατέστη αἰσθητὴ καὶ εἰς τοὺς ὁμόρους λαοὺς, τοὺς Δανούς, Οὐγγρους, Βοημούς, Βένδους.

Ἐν ἔτει δὲ 1134, μετὰ ἐπιτυχῇ εἰς Σουηβίαν στρατείαν τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ ἐπὶ θυγατρὶ γαμβροῦ του, ὧν ἡ ἐξουσία κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην εἶχε λάβει τεραστίαν ἔκτασιν, ἐκτεινομένη ἐπὶ τῶν δουκάτων τῆς Σιζωνίας, τῆς Βαυαρίας, τῶν κτήσεων τῆς Μαθηίδης, τῶν σλαυϊκῶν παραμεθορίων χωρῶν καὶ ἐπὶ τῶν φόρου ὑποτελῶν, τῆς Δανίας καὶ τῆς Πολωνίας, ἀνεγνώρισαν καὶ οἱ Σταούφοι, ὅτι ὁ ἀγὼν αὐτῶν οὐδεμίαν παρεῖχεν ἐλπίδα ἐπιτυχίας.

Ἐν τινὶ Διαίτῃ συνελθούσῃ ἐν Βάμβεργῇ τὸν Μάρτιον τοῦ 1135 ἐδήλωσε τὴν ὑποταγὴν αὐτοῦ ὁ Φρειδερίκος, εὔρε δὲ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ αὐτοκράτορος γενναίουψυχον νικητὴν.

Ἡ εἰρήνη εἶχεν ἀποκατασταθῇ ἐν τῷ κράτει, πάντες δὲ εὐημέρουν. Ἐν δὲ ταῖς Διαίταις καὶ ταῖς συνελεύσεσι τῶν ἡγεμόνων, αἰτινες ἀλλεπάλληλοι συνεκροτήθησαν ταχέως ἐν Κουϊδλεμβούργῳ, ἐν Μαγδεμβούργῳ, ἐν Μερσεβούργῳ, ἐν ταῖς πρεσβείαις ξένων ἡγεμόνων — καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ Βυζαντίου προσῆλθον πρέσβεις τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου, παραπονούμενοι κατὰ τῆς πειρατείας τοῦ Νορμανδοῦ βασιλέως Ρογήρου — κατεδείχθη ἡ μεγάλη θέσις τῆς αὐτοκρατορίας καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῆς.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ὑπετάχθη καὶ ὁ Κονράδος, ὁ «σφετεριστὴς τοῦ βασιλικοῦ ὀνόματος» ἐν Μιλχάουζεν τῆς Ἀλσατίας. Ἐλαβε δὲ, καὶ αὐτὸς τὰς κτήσεις του, ὡς ὁ Φρειδερίκος τὴν ἡγεμονίαν του, ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει στρατιωτικῆς ἐπικουρίας ἐν τῇ κατὰ τῆς Ἰταλίας στρατείᾳ.

§ 248. Δευτέρᾳ στρατεία εἰς Ἰταλίαν. — Διὰ τὴν στρατείαν ταύτην, κατευθυνομένην κυρίως κατὰ τῶν Νορμανδῶν, κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας Ρογήρου, ἐγένοντο μεγάλαι παρασκευαί :

Στρατὸς ἰσχυρὸς καὶ καλῶς ὠπλισμένος διέβη τὸν Σεπτέμβριον

τοῦ 1136 τὰς Ἀλπεις διὰ τοῦ Βρέννερ. Πρὸ αὐτοῦ δὲ ἀκόμη εἶχεν ἀρχίσει τὴν ἐκστρατείαν του ὁ ἀββᾶς τοῦ Κλαιβῶ Βερνάρδος κατὰ τοῦ βαισιλέως Ρογήρου καὶ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ὑποστηριζομένου ἀντιπάπα, καὶ δὴ μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας· πρὸ αὐτοῦ εἶχε προηγήθη ἡ φήμη τῶν θαυμάτων ἅτινα ἐποίει· δι' ἰσχυρᾶς ἐξάψεως ἔδρα οὗτος περισσότερον τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στρατοῦ, ἀποτελουμένου ἐξ ἵπποτῶν, οἵτινες ἐμπειροπόλεμοι ἤδη ἐκ τῶν γερμανικῶν πολέμων, ἀνεοδεικνύοντο ἀσυγκρίτως ὑπέρτεροι τῶν «Λατίνων πολεμιστῶν».

Ἡ στρατεία ἀπέβη νικηφόρος· ὁ γερμανικὸς στρατὸς προήλασε νοτιώτερον ἀκόμη, ἢ ὅσον συνέβη τοῦτο ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τῶν Ὁθῶνων· περὶ τὰ τέλη τοῦ Μαΐου συνηντήθησαν ὁ Λοθάριος καὶ ὁ ὑπαρχηγὸς αὐτοῦ, ὁ γαμβρὸς του δούξ τῆς Βαυαρίας Ἑρρίκος ἐν Βαρίῳ. Ἡ ἐξουσία τοῦ Ρογήρου, πιεζομένου καὶ κατὰ θάλασσαν ὑπὸ τοῦ στόλου τῶν Πισατῶν, ἦτο ἐγγὺς τῆς ὀλοτχεροῦς καταλύσεώς της· ἡναγκάσθη δὲ ν' ἀποσυρθῇ ἐκ τῆς ἡπειρωτικῆς Ἰταλίας.

Ἡ ἐν αὐτῇ τῇ Σικελίᾳ καταδίωξις τοῦ ἀπεκωλύθη ὑπὸ τῆς αὐξούσης δυσαρρεσκείας τοῦ νοσταλγοῦντος γερμανικοῦ στρατοῦ, ὡς ἐπίσης καὶ ὑπὸ τῆς μεταξὺ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ πάπα ἐγερθείσης διαφωνίας περὶ τοῦ ζητήματος τῆς τιμαριωτικῆς ἐπὶ τῆς Ἀπουλίας κυριαρχίας, διαφωνίας ἣτις ἐξωμαλύνθη διὰ τῆς ἀλλοκότου συμφωνίας, καθ' ἣν ἐν τῇ τελετῇ τῆς ἀπονουμῆς τοῦ τιμαρίου εἰς τὸν δούκα Ραινόλφον τοῦ Ἀλπίε ὁ μὲν αὐτοκράτωρ θὰ ἐκράτει τὸ ξυστὸν, ὁ δὲ πάπας τὴν ἀκωκὴν τῆς δουκικῆς σημαίας.

Τὸ σπουδαιότερον τῶν μέτρων ἅτινα ἔλαβεν ὁ νικητὴς μετὰ τὴν λαμπρὰν ταύτην στρατείαν, ἦτο ὁ διορισμὸς τοῦ δούκῃς τῆς Βαυαρίας Ἑρρίκου ὡς μαρκίωνος τῆς Τουσκίας, ὅστις καὶ ἔλαβε νῦν παρὰ τοῦ πάπα τὰς κτήσεις τῆς Ματθίλδης ὡς τιμάριον· οὕτω ὁ Ἑρρίκος ἀπέκτησε μεγάλην ἐξουσίαν ἐν Ἰταλίᾳ, ἐξουσίαν ἣτις ἔνεκα τῆς κατὰστάσεως τοῦ γερμανικοῦ δουκάτου αὐτοῦ καὶ τῶν βλέψεων τοῦ ἀπέβαινεν ἔτι μᾶλλον σπουδαιότερα.

§ 249. Ὁ θάνατος τοῦ Λοθαρίου. — Ὁ γηραιὸς αὐτοκράτωρ ἐπεθύμησεν, ὡς καὶ οἱ ἄνδρες αὐτοῦ, τὴν εἰς τὴν Γερμανίαν ἐπάνοδον. Καὶ ἐδίδαξε μὲν τοὺς μοναχοὺς τοῦ Μόντε Κασίνου, παρ' οἷς διέτριψεν ἐπὶ ὀκτῶ ἡμέρας, τὴν εὐσέβειαν οἶα τοῦ παραδείγ-

ματός του, τὴν Ρώμην ὁμως δὲν ἔθιξε πλέον· ἡ ὑγεία αὐτοῦ εἶχε κλονισθῇ, καὶ ἦτο ζήτημα ἂν θὰ ἔφθανε ζῶν εἰς γερμανικὸν ἔδαφος.

Καὶ τοῦτο ὁμως ἐγένετο· ἀλλ' ἀπέθανεν ὁ γηραιὸς βασιλεὺς ἐν τινι ὀρεινῇ κώμῃ τοῦ Τυρόλου, τῇ Βρεῖτεμβάγγῃ, ἐν τινι οἰκίᾳ χωρικοῦ (*vilissima casa*), μετὰ δωδεκαετῇ βασιλείαν, κατὰ τὸ ἑβδομηκοστὸν δεῦτερον ἔτος τῆς ἡλικίας του, τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1137. Δὲν ἔλειψαν ἐπίσκοποι ὅπως ἐκπληρώσωσι τὰ τελευταῖα θρησκευτικὰ καθήκοντα πρὸς τὸν ἀποθανόντα.

Τὰ ἐμβλήματα τῆς αὐτοκρατορίας παρεδόθησαν εἰς τὸν γαμβρόν του, δούκα τῆς Βαυαρίας Ἑρρίκον· εἶναι ὁμως ἀμφίβολον ἂν ἀπενεμήθη αὐτῷ ὡς τιμάριον τὸ δουκάτον τῆς Σαξωνίας, κατὰ τὴν πρὸ πολλοῦ δοθεῖσαν αὐτῷ ὑπόσχεσιν.

Ἐνεσταφιάσθη δὲ ὁ νεκρὸς τοῦ αὐτοκράτορος ἐν τῷ ναῷ τῆς σαξωνικῆς πολίχνης Καϊνιξλουττερ.

Τὰ ἀποτελέσματα ἐν τούτοις τῆς βασιλείας ταύτης δὲν εἶναι ὅλως ἀσήμαντα. Εἶναι ἀληθές ὅτι ἡ τελευταία εἰς Ἰταλίαν στρατεία, ἡ τοσοῦτον περιφανὴς ἐν τῇ ἐξελίξει τῆς, δὲν συνεπέφερε μόνιμόν τι ἀποτέλεσμα. Οὐδ' εἰς αὐτὸ τὸ σχῆμα καὶν ἔδωκε πέρας, διότι ὁ μὲν Ἀνάκλητος ἀπέθανε μόνον μετὰ ἐν ἔτος, ἓνα μῆνα μετὰ τὸν αὐτοκράτορα, καὶ δὴ ἐν Ρώμῃ, ὁ δὲ Ρογήρος ἀνέκτισε μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ αὐτοκράτορος λίαν ταχέως ὅλην τὴν προτέραν ἐν τῇ ἡπειρωτικῇ Ἰταλίᾳ θέσιν του.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ δουκὸς Ραινόλφου ἔσχε τὴν τόλμην αὐτὸς ὁ πάπας Ἰννοκέντιος νὰ ὀδηγήσῃ στρατὸν κατ' αὐτοῦ, ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς στρατείας ταύτης ὑπῆρξεν οἰκτρόν. Ὁ πάπας ἐνέπεσεν ἐν τινι ἐνέδρῳ (1139), καὶ συνωμολόγησε νῦν ὡς αἰχμάλωτος μετὰ τοῦ βασιλέως τὴν εἰρήνην, δι' ἧς ἀνεγνωρίζετο οὗτος κύριος ἐν Σικελίᾳ, Ἀπουλίᾳ καὶ Καπύῃ· ὅτι δὲ ὡς ἐκ τούτου ἦτο ὑποτελής εἰς τὸν πάπαν ἡδύνατο ν' ἀποβῇ λίαν ὀχληρὸν διὰ τὸν τιμαριωκτῆτορα.

Διαρκέστερα ὁμως ἀποτελέσματα ἐπέτυχεν ὁ Λοθάριος ἐν τῇ ἄρκτῳ, ὅπου πολὺ πρὸ τῆς βασιλικῆς σταδιοδρομίας του ὑπῆρξεν, ὡς δούξ τῆς Σαξωνίας, ὁ κραταιότερος τῶν πρὸς βορρᾶν ἡγεμόνων.

Ὁ χριστιανισμὸς νῦν τὸ πρῶτον ἐπ' ἐρεώθη ἐν ταῖς βενδοικαῖς χώραις, ἰδίᾳ δὲ διεδόθη οὗτος εἰς τὴν *Προμερανία*· τὸ ἔργον τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸν ἐπίσκοπον τῆς Βαμβέργης Ὁθωνα καὶ εἰς

τὸν χριστιανικὸν ζήλον τοῦ δουκὸς Βολεσλαύου τῆς Πολωνίας, μεθ' οὗ συνέπραττεν ὁ ἐπίσκοπος.

§ 250 **Θέσις Ἑρρίκου τοῦ Ὑπερϋάνου.** — Ἡ τύχη δὲν ἐχάρισεν εἰς τὸν Λοθάριον υἱόν, κατέλιπεν ὅμως εὖτος εἰς τὴν σύζυγον τῆς μονογενοῦς θυγατρὸς τοῦ Ἑρρίκου ἐξουσίαν, ὅποιαν οὐδεὶς ἡγεμὼν ἔσχεν ἕως τότε εἰς τὰς γερμανικὰς χώρας.

Τὰ δύο μεγάλα δουκάτα, τὸ τῆς Βαυαρίας καὶ τὸ τῆς Σαξωνίας, ἤνωσεν οὗτος μετὰ τοῦ μεγίστου τιμαρίου τῆς Ἰταλίας, προσετέθησαν δὲ εἰς ταῦτα ἀπέρχντο ἀλλοδιακαὶ ἐκτάσεις, ἡ κληρονομία τόσον πλουσίων οἰκογενειῶν.

Ὁ Λοθάριος ἡγωνίσθη πάντοτε μετὰ μεγίστης προσοχῆς ὅπως τηρήσῃ ἐν ἀρμονίᾳ τὴν πράγματι μεγάλην ἐξουσίαν τοῦ μετὰ τῆς ἐκκλησίας : τὸ ζήτημα δὲ ἦτο νῦν, ἂν αὕτη θὰ ἠὺγνωμόνει αὐτὸν ἐπὶ τούτῳ καὶ θὰ ἐσέβετο τὴν θέλησίν του, ἥτις ὁμολογουμένως εἰς τοῦτο ἀπέβλεπε πάντοτε, εἰς τὸ νὰ διαδεχθῇ αὐτὸν ἐπὶ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θρόνου ὁ γαμβρὸς τοῦ Ἑρρίκου.

Ἄλλ' ὁ Ἑρρίκος ὀλίγας ἀπῆλκυε προσωπικὰς συμπαθείας, ἡ δὲ ἰδέα τῆς ἀναθέσεως τόσον μεγάλης ἐξουσίας εἰς βασιλέα τοσοῦτον ἀλαζονικὸν τὸν χαοκτῆρα προσέκρουεν εἰς τὰς διαθέσεις πολλῶν. Ἡ ἐκλογὴ ὅμως αὐτοῦ δυσκόλως θὰ παρεμποδίζετο ἕνεκα τῶν τεραστίων μέσων ἅτινα διέθετε, ἂν ἡ ἐν Μογουντία συγκληθεῖσα ἐκλογικὴ συνέλευσις συνεχροτεῖτο διαφόρως.

Μετὰ μεγάλης ἰταμότητος ἀνέλαθε τὸν ἀγῶνα ἀσυνείδητός τις κληρικός, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀδαλβέρτος τῶν Τρηβούρων, καὶ ἐπειδὴ ἡ Μογουντία ἦτο ἀφρούρητος, ὁ δὲ νέος ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κολωνίας δὲν εἶχε λάβει ἀιόμη ὑπὸ τὴν κατοχὴν του τὸ καθιερωμένον ἔνδυμα, τὸ pallium, συνεννοήθη οὗτος μετὰ τοῦ ἀπεσταλμένου τοῦ πάπᾱ, μετὰ τινων μεγιστάνων τοῦ σταουφικοῦ κόμματος καὶ μετ' αὐτοῦ τοῦ ὑποψηφίου τοῦ κόμματος τούτου, τοῦ πρώην ἐπὶ Λοθαρίου παραβασιλέως Κονράδου· κατὰ τρόπον δὲ παραχωδίστατον καὶ ἀπρεπὲς στατον ἐξελέγη ἐν τινὶ πόλει τῆς δικαιοδοσίας του, τῇ Κοβλεντία, ὑπὸ συνελεύσεως ἡγεμόνων ἢ μᾶλλον συνελεύσεως τοῦ κόμματος τὸν Μάρτιον τοῦ 1138 ὁ Κ ο ν ρ ά δ ο ς ὡς Κονράδος Γ', καὶ τὴν ἀμέσως ἐπομένην Κυριακὴν ἐγένετο μετὰ σπουδῆς ἡ στέψις ἐν Ἀκυϊσγράνῳ.

Οὕτω ὁ οὐέλσος ἱερεὺς — ἦτο δὲ Γάλλος τὴν καταγωγὴν καὶ φίλος τοῦ Βερνάρδου τοῦ Κλαιρβώ — παρηγκώνισε διὰ τοῦ τολμήματός του τὸν ὑποψήφιον, ὃν καθίστα ἐπικίνδυνον εἰς τὰς νέας ἀξιώσεις τῆς ἐκκλησίας ἡ μεγάλη τοῦ οἴκου αὐτοῦ δύναμις, ἀντικατέστησε δὲ αὐτὸν δι' ἄλλου, ὅστις ἔνεκα τῆς σχετικῶς παντελοῦς ἀδυναμίας του θὰ ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἡγεμόνων.

§ 251. Ἡ ἐκλογὴ τοῦ Κονράδου. 1138. — Ἡ ἐκλογὴ αὕτη ἦτο ἐξίσου ἐπικίνδυνος τόσον διὰ τοὺς παπιστὰς μηχανορράφους, ὅστινες βεβαίως ὥς ἐκ τῶν ἰδεῶν ἐν αἷς ἔζων ὀλίγον ἐφρόντιζον περὶ τῆς τιμῆς τοῦ γερμανικοῦ στέμματος, ὥς καὶ δι' αὐτὸν τοῦτον τὸν ἐκλεχθέντα, τὸν ὁποῖον αἱ προσωπικαὶ αὐτοῦ ἀρεταὶ — ἡ εἰλικρίνεια, τὸ ἵπποτικόν καὶ ἱλαρὸν τοῦ χαρακτῆρος — καθίστων δημοφιλῆ.

Ἐν τοσούτῳ τὸ πρᾶγμα ἔγινε, καὶ εἰς τὴν ἐν Βαμβέργῃ συγκαληθεῖσαν Δίαιταν ἢ συνέλευσιν ἡγεμόνων πολλοὶ εἶχον προσέλθει· παρευρέθη μάλιστα καὶ αὕτη ἡ χήρα αὐτοκράτειρα Ριχένζα. Ὁ Ἐρρίκος δὲν προσῆλθεν εἰς τὴν συνέλευσιν ταύτην, παρέδωκεν ὅμως τὰ ἐν χερσὶν αὐτοῦ εὐρισκόμενα ἐμβλήματα τῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἐπελήφθη διαπραγματεύσεων· ἐὰν κατῴρθου νὰ λάβῃ τὴν Σαξωνίαν καὶ τὴν Βαυαρίαν, ὅστις ὅποτε καὶ ἂν ἔφερε τὸ στέμμα, θὰ ἦτο ὁ ἰσχυρότερος ἐν τῷ κράτει ἀνὴρ.

Τοῦτο ὅμως ἐγίνωσκεν ὁ Κονράδος τοσοῦτον, ὅσον καὶ ὁ Οὐέλφος, μεταβιβάζων δὲ νῦν τὸ δουκάτον τῆς Σαξωνίας εἰς τὸν μαρκίωνα Ἀλβρέχτον τὸν Ἀρκτῶν (Bären), ἀνύψωνεν εἰς τὸ ὑψηλὸν τοῦτο ἀξιωμα σύμμαχον, ὅστις ἦτο ἀρχοῦντως ἰσχυρὸς καὶ ἄξιος ὥστε νὰ διατηρηθῇ ἐν τῷ δουκάτῳ.

§ 252. Πόλεμος μεταξὺ τοῦ Οὐέλφου καὶ τῶν Οὐαϊβλίκων. — Ἡ ἄμεσος συνέπεια τῆς κρίσεως ταύτης ἦτο πόλεμος τῶν κορμάτων ἐν αὐτῇ τῇ Σαξωνίᾳ, εἶναι δὲ εὐνόητον ὅτι ἐν τοιαύτῃ εὐνοϊκῇ εὐκαιρίᾳ δὲν ἐφητύχαζον οἱ ὑποτεταγμένοι Σλαῦοι γείτονες.

Ὁ βασιλεὺς ἀφῆρσεν νῦν ἀπὸ τοῦ Οὐέλφου ἐχθροῦ του καὶ τὸ δευτερον δουκάτον, τὴν Βαυαρίαν, ἀλλ' οὗτος ἐνεφανίσθη νῦν ἐν αὐτῇ τῇ Σαξωνίᾳ, καὶ ἐγένετο κύριος ὅλης σχεδὸν τῆς χώρας. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ εἶχε μεταβῇ ὁ Κονράδος εἰς Βαυαρίαν, προσδιώρισε δὲ τὸ δου-

κάτον διὰ τὸν ἑτεροθαλὴ ἀδελφόν του, τὸν μαρκίωνα τῆς Αὐστρίας Λεοπόλδον. Ἐξωπλίσθη δὲ πρὸς ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Σαξωνίας καὶ συνήθροισεν ἀξιόλογον στρατόν· ὁ ἡγεμὼν, εἰς ὃν ὤφειλεν οὗτος τὴν ἐκλογὴν του, ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῶν Τρηβούρων, ἐνεφανίσθη ἐπὶ κεφαλῆς πεντακοσίων ἵπποτων.

Ἄλλὰ τὰ πράγματα δὲν ἔφθασαν εἰς σύγκρουσιν· συνήθησαν διαπραγματεύσεις, αἵτινες κατέληξαν εἰς συμφωνίαν· ὁ βασιλικὸς τίτλος τοῦ Κονράδου ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῶν Σαξόνων· ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ὤφειλε ν' ἀποσυρθῇ ἐκ τῆς χώρας, καὶ ὁ Ἑρρίκος παρέμεινε κύριος τῆς Σαξωνίας (1139).

Τότε ὅμως συνέβη τὸ ἀπροσδόκητον· ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐπιτυχίας ταύτης ἀσθενεῖα τις ἀφῆρπασε τὸν τριάκοντα καὶ πενταέτη ἡγεμόνα ἐν Κουεδεμβούργῳ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ ἔτους ἐκείνου· μόλις δὲ προέλαθεν οὗτος νὰ συστήσῃ τὸν δεκάετη υἱόν του Ἑρρίκον εἰς τοὺς μεγιστᾶνας Σάξωνας.

Πράγματι δὲ παρέμεινε συμπαγὲς τὸ κόμμα ὅπερ εἶχε πολεμήσει ἄλλοτε Ἑρρίκον τὸν Δ'. καὶ ὅπερ νῦν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Σταύφου ἐπολέμει τὸν τούτου κληρονόμον· ἡ δουικὴ ἀρχὴ εἶχε ριζοβολήσῃ ἤδη βαθέως ἐν Σαξωνίᾳ· ὁ μαρκίων Ἀλβρέχτος δὲν ἔκαμνε μεγάλας προόδους. Καὶ ἐν τῇ μεσημέρινῃ δὲ Γερμανίᾳ ἐμαίνετο ὁ αὐτὸς ἀγών· ὁ δούξ Λεοπόλδος, ὁ δούξ Φρεδερικός καὶ ὁ βασιλεὺς ἐπολέμουν τὸν τοῦ Ἑρρίκου τοῦ Ὑπερηφάνου ἀδελφὸν Οὐέλφον.

Ὁ τελευταῖος οὗτος ἡττήθη παρὰ τὴν πολίχνην Βεῖνσβέργην, ἥτις ὑπέμεινεν εἰτα πολιορκίαν διατηρηθεῖσαν ἐν τῇ μνήμῃ τῶν ἀνθρώπων διὰ τῆς περιφήμου παραδόσεως, εἰς ἣν ἡ ἀκρόπολις τῆς πόλεως ὀφείλει τὸ ὄνομα αὐτῆς Weibertreu (Ἡ Βάϊμπερτρέ=Γυναικῶν πίστις).

(1) Σ. Μ. Ἡ λέξις Weibertreu γερμανιστὶ σημαίνει πίστις γυναικῶν. Ἡ δὲ παράδοσις εἰς ἣν ὀφείλει ἡ ἀκρόπολις τῆς Βεῖνσβέργης τὸ ὄνομα τοῦτο ἔχει ὡς ἑξῆς: Ὁ Κονράδος, ἐξοργισθεὶς ἐκ τῆς πεισματώδους ἀντιστάσεως τῶν πολιορκουμένων, κατεδίχασε μετὰ τὴν ἐπελθοῦσαν τέλος παράδοσιν τῆς πόλεως πάντας τοὺς ἄνδρας εἰς θάνατον, ἐπέτρεψε δὲ εἰς τὰς γυναῖκας ν' ἀπέλθωσιν ἐκ τῆς πόλεως, παραλαμβάνουσαι ὅ,τι εἶχον πολυτιμώτερον, αἱ δὲ γυναῖκες ἀντὶ παντὸς ἄλλου ἔλαβον ἐπὶ τῆς ράχεώς των τοὺς ἄνδρας των καὶ ἐξῆλθον μετ' αὐτῶν ἐκ τῆς πόλεως. Ἡ γενναία αὕτη πράξις τῶν γυναικῶν τῆς Βεῖνσβέργης

Ἡ παρακολούθησις τῶν διακυμάνσεων τῶν ἀγώνων τούτων ἐν ταῖς λεπτομερείαις των οὐδὲν παρουσιάζει τὸ ἐνδιαφέρον· ὅτε κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῶν (Ὀκτώβριον τοῦ 1141) ἀπέθανε καὶ Λεοπόλδος ὁ τῆς Αὐστρίας, ἐξωμαλύνθη ἡ ὁδὸς τῆς εἰρήνης, ἥτις καὶ συνωμολογήθη τὸν Μάϊον τοῦ 1142 ἐν Φραγκφούρτῃ.

Ὁ νεαρὸς Ἑρρίκος ἔλαβε τὴν Σαξωνίαν, ὁ μαρκίων Ἀλβρέχτος ἀνέλαβε τὰς κτήσεις αὐτοῦ· ἡ Β βαρία περιῆλθεν εἰς τὸν νεώτερον ἀδελφὸν τοῦ Λεοπόλδου Ἑρρίκον, — ἐπονομάζεται δὲ οὗτος πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῶν ἀναριθμητῶν Ἑρρίκων τῆς ἱστορίας ἡμῶν ὡς ἐκ τοῦ συνηθεστάτου ἐν τῷ στόματι τοῦ ἐπισήμου ἐπιθεβαιωτικοῦ τύπου, Ἑρρίκος Jasomirgott Γιασομιργχότ(1), — ὃν ἡ χήρα Ἑρρίκου τοῦ Ὑπερηφάνου, ἡ τοῦ αὐτοκράτορος Λοθαρίου θυγάτηρ, γυνὴ νεαρὰ ἀκόμη τὴν ἡλικίαν, ἐξήτησεν εἰς γάμον. Εἶχεν ἐμφανισθῇ δὲ αὕτη αὐτοπροσώπως, καὶ αἱ συνεδριάσεις τῆς Φραγκφούρτης ἔλχξαν διὰ γάμου.

§ 253. Ἡ συνδιαλλαγή· τὰ ἀποτελέσματα. — Ἐπὶ βραχὺν χρόνον ὁ Κονράδος, κεκτημένος εξουσίαν οὐχὶ σμικράν, ἀπέβη τὸ κέντρον τῶν πολιτικῶν γεγονότων. Μετὰ τοῦ Ἑλληνος αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Β' διεξήχθησαν διαπραγματεύσεις περὶ ἀνανεώσεως τῆς συμμαχίας τῆς συνομολογηθείσης ἐπὶ Λοθαρίου κατὰ τοῦ Νορμανδοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας· ἐξ Ἰταλίας, ὅπου τὸ παπικὸν κόμμα, καὶ αὐτὸς ὁ Βερνάρδος Κλαιρβώ, δὲν ἠδύνατο νῦν νὰ εὕρῃ ἐπικρεῖς κολακευτικoὺς λόγους ὑπὲρ τοῦ τέως δριμύτατα ἀναθεματιζομένου βασιλέως Ρογήρου, ἐστρέφοντο πρὸς αὐτὸν πάντες οἱ ζημιούμενοι ἢ ἀπειλούμενοι ὡς ἐκ τῆς μετατροπῆς τῶν ἐκεῖσε πραγμάτων.

Καὶ ἐκ τῶν ἄλλων δὲ ἀκόμη βασιλικῶν αὐλῶν ἐπεζητεῖτο ἡ φιλία αὐτοῦ· μετὰ τῶν ἡγεμόνων τῆς Πολωνίας καὶ τῆς Οὐγγαρίας διετέλει εἰς σχέσεις συγγενικῶν δεσμῶν, εἰς τὸν νεαρὸν δὲ Βοημὸν

ἐλαμπρύνθη διὰ ποιήματος (ballade) τοῦ Brüger καὶ δι' ἐλαιογραφίας ἐν τῷ κυριωτέρῳ ναῷ τῆς πόλεως, γραφείσης ἐν ἔτει 1659. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, τῷ 1823, συνέστη ἐν Βεῖνσβέργῃ γυναικεῖος σύλλογος, σκοπὸν ἔχων τὴν ἐξωράισιν τῆς ἀκροπόλεως καὶ τὴν ὑποστήριξιν ἀπὸρων γυναικῶν διακρινόμενων ἐπὶ πίστει καὶ αὐταπαρνήσει.

(1) Σ. Μ. Jasomirgott εἶναι λέξις σύνθετος ἐκ τῶν τεσσάρων τούτων λέξεων, Ja=ναί so=οὕτω, mir=ἐμοί. gott=Θεός, ὁ ἐστὶ περίπου· οὕτως εἴη μοι ὁ Θεὸς βοηθός.

δοῦκα (ἀπὸ τοῦ 1140) Β λ α δ ι σ λ α ὦ ο ν ἐξησφάλισε διὰ ραγδαίας καὶ ἐπιτυχούς ἐκστρατείας, ἣν ἐπιχείρησεν ἀμέσως μετὰ τὰς ἐορτάς τῆς Φραγκφούρτης, τὴν ἐπικράτησιν κατὰ ἐχθρικοῦ κόμματος, ἀπειλοῦντος τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ (1142).

Ἐξ ἄλλου ὅμως δὲν κατωρθώθη ἐν Φραγκφούρτῃ ἡ ἐπὶ μακρὸν ἐξομάλισις τῶν ἐσωτερικῶν ταραχῶν, εἰς ἣν ἄλλως δὲν εἶχε προσχωρήσει ἐν κυριώτατον πρόσωπον, ὁ ἀδελφὸς Ἑρρίκου τοῦ Ὑπερηφάνου Οὐέλφος. Ἦ δὲ νεαρὰ δοῦκισσα τῆς Βαυαρίας Γερτρούδη, ἡ πρὸ παντὸς ἐκπροσωποῦσα τὴν ἰδέαν τῆς διαλλαγῆς, ἀπέθανεν ἤδη ἐν ἔτει 1143.

Δὲν ἐπέφερε δὲ νέας ἀνωμαλίας ἡ μεγάλη μεταξὺ πνευματικῆς καὶ κοσμικῆς ἐξουσίας ἔρις : ὁ Κονράδος ἐτήρησεν ἀρμονικὰς σχέσεις μετὰ τῆς ἐκκλησίας. Ἐπροστάτευε κατὰ τὸ δυνατόν τὰς καθ' ἑκάστα ἐκκλησίας ἀπὸ ἐπιθέσεων καὶ καταδυναστεύσεων, αἱ δὲ ἴδιαι αὐτῶν ἀτελεύτητοι ἔριδες περὶ τῆς κοσμικῆς κτήσεώς των ὑπῆγον αὐτὰς ὑπὸ τὴν φυσικὴν ἐξάρτησιν τοῦ βασιλέως, ἀφοῦ ἄλλην δὲν ἠδύναντο νὰ εὗρουν οὐδαμοῦ νόμιμον λύσιν αὐτῶν.

Οἱ ἐν Ρώμῃ, ὅπου ἐν ἔτει 1143 Ἰννοκέντιον τὸν Β'. διεδέχθη Κ ε λ ε σ τ ῖ ν ο ς ὁ Β', ἐπόθουν διακαῶς τὸν Γερμανὸν αὐτοκράτορα, οὗ εἶχεν ἀνάγκην ὁ νέος πάπας, ὅστις ἔτεμε πολιτικὴν ὅλως διάφορον τῆς τοῦ προκατόχου του, ἀπέναντι τοῦ ἐπικινδυνωτάτου τῶν ὑποτελῶν τῆς Ἀγίας Ἐδρας, τοῦ Νορμανδοῦ βασιλέως.

Καὶ τὴν Γερμανίαν δὲ δὲν ἄφινε νὰ ἡσυχάσῃ μᾶλλον ἡ ἀντιζηλία καὶ ἡ ζηλοτυπία τῶν μεγάλων δυναστικῶν οἰκῶν τῶν Σταούφων, τῶν Οὐέλφων, τῶν Βαβεμβεργίων, τῶν Ζαιριγγίων, ἐκδηλουμένη δι' ἀπαύστου πολέμου καὶ παντοειδῶν σκευωριῶν, παρέβλαπτε δὲ καὶ τὴν ἐξουσίαν καὶ τὸ συμφέρον τοῦ κράτους, ὅσάκις μετεἶχε τῶν πολέμων τούτων καὶ ὁ ἐνασκῶν τὴν αὐτοκρατορικὴν ἐξουσίαν.

§ 254. Τὰ ἐν Ἰταλίᾳ. Ἡ πτώσις τῆς Ἐδέσσης.— Ἡ κατάστασις αὕτη ἔσχε τὸν ἀντίτυπόν της ἐν Ἰταλίᾳ, ἥτις εἶχε μεγαλειτέραν ἔτι ἀνάγκην ἀσφαλοῦς κοσμικῆς ἐξουσίας ἢ αὕτη ἡ Γερμανία, καὶ ἐστερεῖτο ἔτι μᾶλλον αὐτῆς.

Δύο πάπαι ἀνῆλθον ἐνταῦθα ἐν ραγδαίᾳ διαδοχῇ τὸν θρόνον: μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λευκίου (Φεβρουάριον τοῦ 1145), ἐξελέγη ὁ ἡγούμενος ρωμαϊκοῦ τινος μοναστηρίου ὡς Εὐγένιος Γ'. ἡ πόλις ὅμως ἦτο

εἰς τὴν διάκρισιν πατρίας, ἥτις ἀντεπροσώπευε συγχρόνως εἰδός τι ἐθνικοῦ ρεύματος ἢ κινήσεως : ἠκούσθη αἴρνης νὰ γίνηται καὶ αὖθις λόγος περὶ Senatus populusque Romanus — περὶ ἀνασυνισταμένης συγχλήτου, ἣν διηύθυνε φιλόδοξός τις πατρίκιος, ὁ Ἰορδάνης Πιερλεόνης, καὶ ὑπὸ τῆς ὁποίας πολλάκις ἠναγκάσθη ὁ πάπας, μαθητῆς τοῦ Βερνάρδου τοῦ Κλαιρβῶ, ἐστερτημένος ὅμως τῆς πρακτικῆς φρονήσεως ἐκείνου, νὰ ἀπέλθῃ ἐκ Ρώμης.

Ἀλλὰ καὶ ἀσχέτως πρὸς ταῦτα ὁ πόλεμος ἐσθβεῖ ἐν Ἰταλίᾳ, ἡ παρουσία τοῦ Κονράδου ἀπέβαινεν ἐπείγοντως ἀναγκαία, καὶ πλήν τούτου ἦτο αὗτος ἐκ συνθήκης μετὰ τοῦ Ἑλληνος αὐτοκράτορος ὑποχρεωμένος πρὸς καταπολέμησιν τοῦ βασιλέως Ρογήρου.

Ἀλλ' ἡ ἐν Γερμανίᾳ σύγχυσις ἦτο ἀνεπίδεκτος μονιμωτέρας τινὸς ἐξομαλίσεως, ὥς νὰ μὴ ἤρκουν δὲ αἱ ἐν τῇ Δύσει ἀνωμαλῖαι, κατηυθύνοντο νῦν αἱ σκίψεις καὶ πρὸς τὴν Ἀνατολήν, ὅπου τὰ πράγματα εἶχον λαβεῖ δυσάρεστον τροπὴν.

Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1144 μετὰ ἡρωϊκὴν ἀντίστασιν ἔπεσεν ἡ Ἑδεσσα εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἐμίρου Ἑμαδεδδὴν Ζεγκῆ.

§ 255. Βερνάρδος ὁ τοῦ Κλαιρβῶ. Δευτέρα σταυροφορία. — Ἡ εἰδησις αὕτη ἀνεζωογόνησε καὶ αὖθις τὸ πνεῦμα ὅπερ πρὸ ἡμισαίων ἐκατονταετηρίδος τοσοῦτον ἀκρατήτως ἐπεδείχθη, ὅπερ ὅμως ἔκτοτε δὲν εἶχε διατηρηθῇ ἐπὶ τοῦ ἄρχικοῦ ὕψους αὐτοῦ, ἡ Γαλλία δὲ καὶ πάλιν ὑπῆρξεν ἡ χώρα ὅπου ἐξηγέρθη ἐνωρίτερον καὶ ἐντονώτερον.

Ὁ νεαρὸς βασιλεὺς αὐτῆς Λοὺδοβίκος ὁ Ζ' (ἀπὸ τοῦ 1136), ἔχων ἰσχυροὺς λόγους μεταμελείας θρησκευτικῆς καὶ μετανόας, πρὸ πολλοῦ ἐσκέπτετο τὴν ἐπιχείρησιν μιᾶς σταυροφορίας· ὁ πάπας Εὐγένιος ἐρωτηθεὶς ἔδωκε τὴν ἔγκρισίν του· ὁ ἅγιος Βερνάρδος, «διάσημος ἔνεκα σημείων καὶ θαυμάτων, τιμώμενος δὲ Ἰσα ἐν τε τῇ Γαλατίᾳ καὶ ἐν Γερμανίᾳ ὡς προφήτης ἢ ἀπόστολος» προσέφερεν εἰς τὸν ἀγῶνα τὴν ὀρμητικὴν εὐγλωττίαν του, ἥς τὰ ἀποτελέσματα ταχέως ἐξηπλώθησαν καὶ κατεδείχθησαν καὶ πέραν τῶν ὁρίων τῆς Γαλλίας.

« Ἰδοὺ, ἀδελφοί, ἔλεγε, τώρα εἶναι ὁ κατάλληλος καιρὸς, τώρα εἶναι ἡ ἡμέρα τῆς σωτηρίας. — Τί κάμνετε σεῖς οἱ ἥρωες; τί κάμνετε σεῖς οἱ θεράποντες τοῦ σταυροῦ; θὰ δώσητε τὰ ἱερὰ εἰς τοὺς σκύλους καὶ τοὺς μαργαρίτας εἰς τοὺς χοίρους; »

Ἐν τῷ οἴστρῳ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τοῦ ἐπίστευεν ὅτι ἦτο ἐγγὺς τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου νῦν, ὅτε τὰ πλήθη τῶν ἐθνικῶν ἔμελλον νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.

Παρά τὸν Ρῆνον ἐκήρυττε μονιχὸς τις Ροδόλφος ἰδίᾳ πρωτοβουλία, μανιώδης δὲ καὶ ἀκράτητος φανατικὸς ὢν, παρώτρυνε συγχρόνως εἰς διωγμὸν τῶν Ἰουδαίων, οἵτινες διήρχοντο νῦν καὶ αὖθις χειρίστας ἡμέρας, μετὰ κόπου δὲ κατώρθουν νὰ ὑπερασπίζωσιν αὐτοὺς καὶ ὅχι ἐπαρκῶς ὁ βασιλεὺς καὶ ἄλλοι φρόνιμοι μεγιστάνες.

Ἐνεφανίσθη δὲ νῦν αὐτοπροσώπως ὁ Βερνάρδος ἐν Γερμανίᾳ : κατεδίκασεν οὗτος τὴν ἐνέργειαν τοῦ Ροδόλφου καὶ ἠνάγκασε τὸν ἀνυπότακτον μοναχὸν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ ἐν Κλαιρβῷ μοναστήριον. Διὰ τὴν ὑπόδοχὴν ἧς ἔτυχεν αὐτός ὁ ἴδιος δὲν εἶχε λόγους παραπόνων, διότι τὸ κήρυγμα προσεκάλεσε καὶ ἐνταῦθα τὸν αὐτὸν ἐνθουσιασμόν ὃν καὶ ἐν τῇ γείτονι χώρᾳ.

Ἐν Σπείρᾳ δέ, ὅπου τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1136 συνήλθε Δίαίτα τοῦ Κράτους, κατώρθωσεν ὅ,τι αὐτός ὁ ἴδιος ἀπεικάλει, τὸ θαῦμα τῶν θαυμάτων : ἐν τινι τῶν φλογερῶν κηρυγμάτων του, τὴν 27 Δεκεμβρίου, ἐπετέθη ἅπαξ ἔτι κατὰ τοῦ βασιλέως Κονράδου, πρὸς ὃν ἀπ' εὐθείας ἀπέτεινε τὸν λόγον ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ. Ὁ Κονράδος, ἐκπληρώσας αὐτοπροσώπως τὸ σταυροφορικὸν καθήκόν του κατὰ τὴν πρώτην νεότητά του, εἶχε τῷ ὄντι σπουδαιοτάτους λόγους ὅπως μένη κατ' οἶκον καὶ ἐκπληρώσῃ τὰ ἴδια ἑαυτοῦ καὶ ἄμεσα καθήκοντα, δὲν ἠδυνήθη ὁμως ν' ἀντιστῇ κατὰ τῆς εὐστόχου ἐπιθέσεως καὶ ἔλαβε τὸν σταυρὸν ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ μεγάλου κήρυκος.

Πρὸς στιγμὴν ὁλόκληρος ὁ χριστιανικὸς κόσμος συνηρπάσθη καὶ αὖθις ὑπὸ τῆς ἰδέας τῆς σταυροφορίας, αἱ καθ' ἑκάστα δὲ ἔχθραι καθησυχάσθησαν, ἐνῷ τὰ πλήθη τῶν πολεμικῶν καὶ μὴ πολεμικῶν σταυροφόρων συνέρρεον εἰς τὰς ὀρισθείσας θέσεις συγκεντρώσεων.

§ 256. Δευτέρα σταυροφορία. — Ἡ ἐπιχείρησις αὕτη — ἡ δευτέρα σταυροφορία κατὰ τὴν καθιερωμένην ἀρίθμησιν (1147—1149) — ἀπέτυχε καθ' ὁλοκληρίαν.

Ὁ μέγας γερμανικὸς στρατός, ἐβδομήκοντα χιλιάδες ἵπποτων, καὶ ἄπειρον ἄλλο πλῆθος ἀτάκτων, ἐξεκίνησεν ἐκ Ρεγενσβούργου καὶ ἐπορεύθη τὴν ἀρχαίαν ὁδὸν τοῦ Δουνάβεως διὰ τῆς Οὐγγαρίας : μόνον οἱ Σάξωνες κύριοι ἔλειπον, οἵτινες λίαν φρονίμως ἐφρόνουν, ὅτι πολλή

ἀκόμη εἰδωλολατρική σλαυική χώρα ἐγγὺς αὐτῶν κειμένη, παρείχεν αὐτοῖς τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐκπληρώσωσι τὰς σταυροφορικὰς αὐτῶν εὐχάς· ἡ ἱεραποστολικὴ ὁρᾷσις μάλιστα ἀνεπτύχθη σπουδαίως κατὰ τὴν τελευταίαν γενεὰν ἀνθρώπων.

Τὰ πράγματα ὁμως περιέπλεξεν ὁ βασιλεὺς Ρογήρος, ὅστις ἔκρινε κατὰλληλον τὴν παροῦσαν εὐκαιρίαν, ὅπως ἐπαναλάβῃ τὴν κατὰ τῆς ἐλληνικῆς αὐτοκρατορίας ἐπίθεσίν του, ἐξώθησε δὲ αὕτη τὸν Ἑλληνα αὐτοκράτορα Μανουήλ νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ πρὸς τοὺς Σελτζουκίδας.

Οἱ Γερμανοί, οἵτινες εἶχον ὑπερβῇ νῦν τὰ ὅρια τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους, ἦσαν σύμμαχοι τοῦ Μανουήλ· ἀλλ' ἡ πειθαρχία ἦτο ἀθλία καὶ ὁ στρατὸς καθ' ὑπερβολὴν μέγας : ὑπῆρξε δὲ ἀρκούντως εὐτυχής, ὥστε νὰ μεταφέρῃ τὸν στρατὸν τοῦτον, ὅστις διὰ τῶν παρεκτροπῶν του παρείχεν αὐτῷ πράγματα, εἰς Ἀσίαν, πρὶν ἢ φθασωσιν οἱ Γάλλοι.

Ὁ στρατὸς ἐζήτει νὰ ὀδηγηθῇ ταχέως πρὸς τὰ ἐμπρός, ὁ δὲ Κονράδος, ὅστις δὲν ἦτο ἀντάξιός τῆς ἐπιχειρήσεως, εἰς ἣν ἄκων παρεσύρθη, καὶ καθ' ἧς ἐξηγείρετο ἡ διάνοια ἱσως μάλιστα καὶ αὐτὴ ἡ συνείδησις αὐτοῦ ὡς κυβερνήτου, ἠκολούθησε τὸ πλῆθος τοῦτο, ὅπερ οἵηρεσεν, ὅπως ἀποπερατώσῃ ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον τὴν ὀχληρὰν ταύτην ὑπόθεσιν.

Ἐν Νικαίᾳ ἀπεσπάρσθη μέρος τῶν πολεμιστῶν, δεκαπενταχισχιῶν ἄνδρες· ὁ κύριος στρατὸς προήλασε ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἣν εἶχεν ἀκολουθήσει ἄλλοτε Γοδοφρεῖδος· ὁ τοῦ Βουϊλλῶν, βραδέως ἕνεκα τῶν δυσκολιῶν ἃς παρείχον αὐτῷ ἀνωφελεῖς ἀποσκευαί. Παρὰ τὸ Δορύλαιον δὲ κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ὀκτωβρίου συνηντήθησαν πρὸς σελτζουκικὰς δυνάμεις, αἵτινες κατεπόνησαν τοὺς Φράγκους ἱππότας διὰ προσποιητῆς φυγῆς, εἰς αὐτὴν ἐνίκησαν αὐτοὺς καὶ τέλος διεσκόρπισαν τὰ παρακολουθοῦντα ἀπόλεμα πλήθη.

Συμβούλιον τῶν μεγάλων, συγκληθὲν ὑπὸ τοῦ Κονράδου, ἀπεφάνθη ὑπὲρ τῆς ὀπισθοχωρήσεως πρὸς τὴν θάλασσαν, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς μετὰ τῶν Γάλλων συναντήσεως καὶ εἰτα ἀπὸ κοινοῦ μετ' αὐτῶν προελάσεως : ὅτε ἔφθασαν εἰς τὴν θάλασσαν, στρατὸς κυρίως εἰπεῖν δὲν ὑπῆρχε πλέον, ἐξ ἐκείνων δὲ οἵτινες ἐπανέστρεψαν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἔλαβον πολλοὶ τὴν εἰς τὰ ἴδια ἄγρουν.

Καὶ οἱ δεκαπενταχίλιοι ἐκεῖνοι ἄνδρες, παρ' οἷς εὕρισκετο ὁ ἐπίσκοπος τῆς Φρεσίγγης Ὅθων, ὁ ἱστοριογράφος, κατεστράφησαν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἐλάχιστα δὲ λείψανα ἐσώθησαν ἐκ Παμφυλίας, ὅπου κατὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1148 ἐπῆλθεν ἡ καταστροφή τοῦ σώματος τούτου, εἰς Συρίαν.

Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχον φθάσει εἰς τὸν Βόσπορον οἱ Γάλλοι, οἵτινες εἶχον ἐκκινήσει δύο μῆνας μετὰ τὸν γερμανικὸν στρατὸν, καὶ ἠκολούθησαν τὴν αὐτὴν ὁδόν : καίτοι δὲ οὐκ ὀλγοὶ ἐξ αὐτῶν ἐκκλινον σφόδρα πρὸς τὴν ιδέαν ἀπροόπτου ἐπ' βουλῆς κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐν τούτοις κατάρθρωσεν ὁ Ἕλλην αὐτοκράτωρ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν ἐννόησιν μετὰ τοῦ βασιλέως αὐτῶν Λουδοβίκου καὶ νὰ μεταβιβάσῃ τὸν στρατὸν κατ' εὐχὴν εἰς τὴν ἀσιατικὴν ἀκτὴν.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Γάλλος βασιλεὺς δὲν διετέλει ὑπὸ ἀστέρας εὐνοϊκωτέρους τῶν τοῦ Γερμανοῦ, τοῦ ὁποῦ τοῦ οἰκτρὰ συντρίμματα ἀπήντησεν οὗτος παρὰ τὴν Νίκαιαν. Ὑπὸ τὴν ἐπίρροήν δὲ τῶν ἀφιγήσεων τῶν ναυαγῶν τούτων, ἀπεφάσισαν οἱ Γάλλοι νὰ λάβωσιν ἄλλην ὁδόν, πρὸς νότον καὶ παρὰ τὰς ἀκτάς· ἐν Ἐφέσῳ ἠσθένησεν ὁ Κοράδος καὶ ἐπέστρεψε μετὰ τῆς ἀκολουθίας του εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Ὁ δὲ Λουδοβίκος προήλασε περαιτέρω, ὑπέστη ἐγγὺς τῆς Λαοδικείας, πρὸς νότον τοῦ ἄνω Μαιάνδρου, ἤτταν ὑπὸ τῶν Σελτζούκων, καὶ ἐβάδισεν εἰτα κατὰ νοτίαν διέυθενσιν πρὸς τὸν λιμένα τῆς Ἀτταλίας· ἐνταυθα ἐπεβιβάσθησαν οἱ κύριοι, οἱ ἱεράρχαι καὶ οἱ βαρῶνοι, ἐπὶ καταπλευσάντων ἑλληνικῶν πλοίων, καὶ κατηυθύνθησαν πρὸς τὴν Συρίαν, ἐνῷ ὁ πολὺς λαὸς ἐγκατελείφθη εἰς τὴν δολιότητα Ἑλλήνων ὁδηγῶν καὶ ἐπιχειρηματιῶν, οἵτινες ὤφελον νὰ ὁδηγήσωσιν αὐτοὺς εἰς Τίρσον τῆς Κιλικίας, ὅπου ὁμῶς οὐδεὶς ἐφθασε.

§ 237. Ἀποτυχοῦσαι ἐπιχειρήσεις. — Ὁ βασιλεὺς Λουδοβίκος, ἡ σύζυγος αὐτοῦ Ἐλεονώρα καὶ οἱ ἱππῶται αὐτοῦ ἐφθασαν εἰς τὴν Ἀγίαν Γῆν, ὅπου ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ἐμαδεδδὶν Ζεγκῆς, πάντως βίαιον θάνατον ἀποθνήσκων, ἀντικατεστάθη ὑπὸ δύο υἱῶν, ὧν ὁ νεώτερος Νουρεδδὶν διέπρεψεν ἐπὶ μεγάλη ἀξίᾳ.

Τὸν Μάρτιον τοῦ 1148 ἦλθεν εἰς τὴν Ἀγίαν Γῆν ὁ ἐκ τῆς ἀσθενείας του ἀνχαλῶν Γερμανὸς βασιλεὺς, καὶ νῦν συνηνώθησαν οἱ δύο ἡγεμόνες μετὰ τοῦ νεαρωτάτου βασιλέως τῆς Ἰερουσαλήμ Βαλ-

δ ο υ ῖ ν ο υ τοῦ Γ'. πρὸς στρατεῖαν κατὰ τῆς Διμασκού, ἵνα μὴ ἐπιστρέψωσι τέλος πάντων ἄνευ ἐνός οἴου δήποτε κατορθώματος.

Συνηθροίσθη στρατός ἐκ πεντήκοντα χιλιάδων ἀνδρῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπιχειρήσις αὕτη προσέκοψε κατὰ τῆς ἀνικανότητος, καὶ δολιότητος, καὶ διχονοίας τῶν διαφορῶν στοιχείων, Γάλλων, Γερμανῶν Ἱεροσολυμιτῶν.

Δευτέρα ἢ τρίτη σχεδιασθεῖσα ἐπιχειρήσις, κοινὴ ἐπίθεσις κατὰ τῆς Ἀσκάλωνος, δὲν ἐτέθη καὶ εἰς ἐφαρμογὴν. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1148 ἀπῆλθεν ὁ βασιλεὺς Κονράδος διὰ Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὴν οἰκίαν, ὅπου ἔφθασε τὸ ἔαρ τοῦ 1149.

Ὁ δὲ Λουδοβίκος ἔλαβε τὴν πρὸς τὰ ἴδια ἄγουςαν διὰ τῆς Ἰταλίας, ὅπου εἶδε τὸν βασιλέα τῆς Σικελίας Ρογήρον καὶ τὸν πάπαν Εὐγένιον τὸν Γ'. ὅστις ἀρχήθην δὲν ἦτο εὐχαριστημένος ἐκ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἐξετελέσθη ἡ σταυροφορία αὕτη.

Καὶ ἡ σταυροφορία δὲ τῶν Σιζώνων κυρίων, μεταξὺ τῶν ὁποίων εὕρισκετο ὁ νεαρὸς Ἑρρίκος ὁ Λέων καὶ ὁ μαρκίων Ἀλβρέχτος, δὲν κατέληξεν εἰς σπουδαῖον ἀποτέλεσμα κατὰ τοῦτο δὲ μόνον προήχθη ὁ χριστιανισμὸς παρὰ ταῖς βενδικαῖς φυλαῖς διὰ τῆς σταυροφορίας ταύτης, καθ' ὅσον αἱ φυλαὶ αὗται, φοβούμεναι τὴν συναθροισθεῖσαν δύναμιν τῶν χριστιανῶν, δὲν ἐτόλμων νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν.

§ 238. Ἡ ἐν τῇ Δύσει ἐντύπωσις. — Ἡ ἐπονείδιστος ἔκθασις τῆς δευτέρας σταυροφορίας, ἐνεποίησε βαθυτάτην ἐντύπωσιν ἐν τῇ Δύσει, ἐξημείωσε δὲ μεγάλως τὴν ὑπόληψιν τοῦ προφήτου τοῦ Κλαιρβῶ, ὅστις ὅμως κατὰ τὸ ἔθος τῶν ἱερέων παρηγορεῖτο σκεπτόμενος ὅτι εἶχεν ἐργασθῇ ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος τοῦ Χριστοῦ, ἀπιδίδε δὲ τὴν ἀποτυχίαν, δι' ἣν ἡ οὐσιωδὴς συνυπεύθυνος ὁ εἰς πᾶσιν νηφάλιον βάσανον ἀπρόσιτος καὶ δι' ἱκανῆς δόσεως κληρικῆς ὑπερφίας ἀναμφιβόλως μεμιγμένος ζήλος του, εἰς τὰς ἁμαρτίας καὶ τὰ λάθη τῶν ὀργάνων τῆς ἐκτελέσεως.

Ἐξ αὐτῶν ἡ τοῦ Κονράδου ἱκανότης ὡς πολιτικοῦ καὶ στρατιωτικοῦ ἀνδρὸς κατεδείχθη ἐξόχως ἐλαττωματικὴ.

Ἐν τῇ πικρίᾳ μεθ' ἧς οἱ χρονογράφοι ἀποφαίνονται περὶ τῶν πρώτων ἀρχῶν τῆς ἐπιχειρήσεως, ζωνρῶς περιγράφοντες ὅποια ὑποπτα στοιχεῖα ἐκ παντοειδῶν ἡκιστα ἀγνῶν ἐλαττηρίων προσέδραμον εἰς τὴν ἐπιχειρήσιν, διαβλέπομεν τὴν μεταστροφὴν τοῦ δημοσίου φρονήματος

τὴν ἐπελθοῦσαν μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐκστρατείας, ἥτις παρὰ πολλοῖς κατήγαγε δεινὸν τραῦμα κατὰ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἰδανισμοῦ, ὅστις ἐξηλέγχθη ἐνταῦθα ὡς τυφλὸς τυφλῶν ὁδηγός.

Νεώτερος ἱστοριογράφος, εἰσδύσας βαθέως εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν χρόνων ἐκείνων, παρομοιάζει τὸν ἀντίκτυπον τοῦ γεγονότος τούτου ἐπὶ τῆς κοινῆς γνώμης πρὸς τὴν ἐντύπωσιν, ἣν ἐνεποίησε κατὰ τὸν ἡμέτερον αἰῶνα ἡ ἐκ Ρωσσίας ἐπιστροφή τοῦ Ναπολέοντος καὶ ἡ τεραστία πανωλεθρία τοῦ χειμῶνος τοῦ 1812 πρὸς τὸ 1813.

§ 259. **Ἡ ἐπάνοδος τοῦ Κονράδου.** — Ὁ Κονράδος καὶ μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του ὃν ἐζήσε πλέον πολὺ εὐχαρίστους ἡμέρας. Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του εἰς τὴν Ἀνατολὴν εἶχεν ἐνεργήσει τὴν ὑπὸ Διαίτης συγκληθείσης ἐν Φραγκφούρτῃ τὸν Μάρτιον τοῦ 1147 ἐκλογὴν ὡς βασιλέως τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἑρρίκου, καὶ εἶχε συστήσει κυβέρνησιν, ἐν ἣ τὴν μεγίστην ἐπιρροὴν ἐξήσκει ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Μογουντίας Ἑρρίκος καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Στάβλωνος Βιβάλδος, εἰς οὓς εἶχεν ἀνατεθῆ ἡ ἐπιμέλεια τοῦ παιδός.

Ὅτε ἐπέστρεψεν εὔρε τὰ πράγματα οὔτε εἰς καλλιτέραν οὔτε εἰς χειροτέραν κατάστασιν. Ἡ ἐμφάνισις αὐτοῦ ἐματαίωσε τὰ σχέδια τοῦ κόμητος Οὐέλφου, ὅστις εἶχε συνάψει στενωτάτας σχέσεις μετὰ τοῦ Νορμανδοῦ βασιλέως.

Ὁ Κονράδος διενόθη νὰ ἐπιχειρήσῃ στρατείαν κατὰ τῆς Ἰταλίας· ἀλλ' ἡ ὑγεία αὐτοῦ εἶχε κλονισθῇ σφόδρα· ἀνέκτησε δὲ αὐτὴν μόνον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1150 διὰ τῆς τέχνης Ἰταλοῦ τινος ἱατροῦ.

§ 260. **Δύναμις Ἑρρίκου τοῦ Λέοντος.** — Συνεκάλεσε δὲ δλιαιτὰν ἐν Σπείρᾳ, καὶ ἔλαβεν ἐνταῦθα τὴν εὐχάριστον εἰδήσιν, ὅτι ἡ ἐπανάστασις, εἰς ἣν εἶχε τολμήσει τέλος νὰ προβῇ ὁ κόμης Οὐέλφος, κατεστάλη διὰ νίκης ἣν κατήγαγε κατ' αὐτοῦ ὁ νεαρὸς βασιλεὺς Ἑρρίκος ἐγγὺς τῆς σουηδικῆς πόλεως Βοπφίγκεν.

Μετὰ ζήλου ἐπελήφθη ὁ Κονράδος τῶν ὑποθέσεων τοῦ κράτους· μετὰ τινος ὁμῶς μῆνας ἀπέθινεν ὁ δέκx καὶ τρεπτής βασιλεὺς Ἑρρίκος αἰφνιδίως, καὶ ἡ ἀνωμαλία ἐπανῆλθε καὶ αὐθις εἰς τὸ κράτος.

Ἡ εἰς Ἰταλίαν πορεία, ἥτις ἔμελλε νὰ πορίσῃ αὐτῷ τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα, προσέκρουσε κατὰ τῆς ἀπειλητικωτέρας ὁσμῆραι καθισταμένης περ. πλοκῆς, τῆς ὀφειλομένης εἰς τὰς ἀξιώσεις καὶ τὴν ὁλονὲν αὖξουσιν δυνάμειν τοῦ δουκὸς Ἑρρίκου τοῦ Λέοντος.

Οὗτος εἶχε ποιήσει λόγον πρὸς τὸν Κονράδον πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως τούτου εἰς τὴν Ἀνατολὴν περὶ τῆς διαδοχῆς ἐν τῷ δουκάτῳ τῆς Βαυαρίας, ἐδόθησαν ὅμως αὐτῷ ἐλπίδες μόνον ἐν τῷ μεταξύ: ἡ σταυροφορία ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Βένδων — σταυροφορία ἥτις διὰ πολλοὺς ἦτο ἀπλοῦν πρόσχημα, ὅπως ἀποφύγῃσι τὴν ἀπωτέραν καὶ ἐλάχιστα ἀρχῇθεν ὑπισχουμένην πραγματικὴν σταυροφορίαν — ἐπέτυχεν ὅπως ὀήποτε περισσότερον τῆς συρραχῆς, ἡ δὲ ἐξέλιξις τῶν ἐκεῖ πραγμάτων ἠΰξανε ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν τὴν δύναμιν τοῦ δουκὸς καὶ οἱ ἄλλοι μὲν λόγους ἀλλὰ καὶ διότι ἀκρῶς εἰς τὰ δυσπρόσιτα ἐκεῖνα εἷς τε τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὸν πάπαν μέρη ἐκέκτετο ὕψος τὴν σχετικῶς μεγίστην ἐξουσίαν.

Τὰ πάντα παρ' αὐτοῦ ἐξηρτῶντο. οὐδεὶς δὲ οὐδὲ ἐπίσκοπος ἢ ἀρχιεπίσκοπος ἀντέπρῃττεν ἐνταῦθα κατὰ τῆς θελήσεώς του.

Ὁ ἐχθρὸς καὶ ἀντίζηλος αὐτοῦ μαρκίων Ἀλβρέχτος, ὅστις ἐπωνομάζετο νῦν ἐκ τοῦ φρουρίου καὶ τῆς πόλεως τοῦ Βρανδεμβούργου, εἶχε μὲν βεβαίως δημιουργήσει σχεδὸν ὅλως κυριαρχικὴν θέσιν παρὰ τὸν μέσον Ἀλβιν, ὡς ὁ Ἑρρίκος παρὰ τὸν κάτω Ρήνον, ἦτο ὅμως οὗτος, καίπερ ἐκεῖ ὁ πρῶτος, κατὰ τὰ μέρη ὅμως ταῦτα μόνον ὁ διὰ μεγάλης διαμέσου ἐκτάσεως ἀπὸ τοῦ πρώτου χωριζόμενος δευτέρος.

Ὁ Ἑρρίκος ἡξίου νῦν τὴν ἀναγνώρισιν τῶν ἀξιώσεών του· ὁ δὲ βασιλεὺς συνεκάλεσε πρὸς λύσιν τοῦ ζητήματος συνέλευσιν ἡγεμόνων ἐν Οὐλμῃ (Ἰούνιον τοῦ 1151). Ὁ Ἑρρίκος, ἀποκαλούμενος ἤδη «ἐλέφ Θεοῦ δοῦξ τῆς Βαυαρίας καὶ τῆς Σαξωνίας» δὲν προσήλθεν εἰς αὐτήν, ἐδέχθη ὅμως τὴν σύναψιν διαπραγματεύσεων, καὶ συνεκλήθη δευτέρα συνέλευσις ἐν Ρεγενσπούργῳ (Ρατισβώνη) κατὰ τὸ θέρος τοῦ αὐτοῦ ἔτους καὶ μετὰ ταῦτα ἑτέρα ἐν Βυρτσπούργῳ. Ὁ Ἑρρίκος καὶ ἐνταῦθα δὲν ἐνεφανίσθη· ἐπέστρεψε δὲ ἐκ τῆς μεσημβρινῆς Γερμανίας καὶ αὐθις εἰς Σαξωνίαν, ὅπου ἠδύνατο ν' ἀναμένῃ ἄμεσον ἐναντίον του ἐπίθεσιν.

§ 261. Τέλος Κονράδου τοῦ Γ'. 1152. — Ὁ Κονράδος ἠδύνατο ἡσυχος νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἐπίθεσιν ταύτην εἰς τοὺς πολυαριθμοὺς ἐχθροὺς καὶ πολεμίους τοῦ Οὐέλφου, οὓς ἐξηρέθειεν ἡ ζηλοτυπία ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ἀνηκούστῳ δυνάμει καὶ πλούτῳ.

Τὸν Νοέμβριον συνήλθον οἱ ἐχθροὶ οὗτοι ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν Ἀλτεμ-

βούργου, — ὁ χωροκόμης τῆς Θουριγγίας Λουδοβῖκος Ἀλβρίχτος ὁ Ἀρκτῶς, ὁ μαρκίων τῆς Μείσεν Κονράδος, οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ἀλβερστάτης, Ἀβελθέργης, τοῦ Ναουμβούργου, τῆς Μίνδεν, τῆς Παδερβόρντ — μετὰ τοῦ βασιλέως καὶ τινων ἄλλων ἐχθρῶν τοῦ δουκός.

Ὁ βασιλεὺς ἐπανελάβε τὰς προετοιμασίας αὐτοῦ διὰ τὴν εἰς Ρώμην πορείαν του· τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1152 ἐνεφανίσθη ὁ Κονράδος, ὅστις ὡς Γερμανὸς βασιλεὺς δὲν εἶχε μόνιμόν τινα ἔδραν, ἐν Βαμβέργῃ, ὅπου εἶχον συνηλθῇ οἱ ἡγεμόνες.

Ἄλλ' εἶχε φθάσει εἰς τὴν πόλιν ταύτην ἀσθενής, καὶ ἡσθάνετο ὅτι ἤγγιζε τὸ τέλος του. Περιποιεῖ δὲ τιμὴν εἰς αὐτόν, ὅτι δὲν ἐσκέφθη νὰ μεταβιβάσῃ τὸ στέμμα εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Φρειδερίκον, ἀναιήτη μολὶς ὄντα τὴν ἡλικίαν, ἐνεπιστεύθη δὲ αὐτόν τε καὶ τὸ κράτος εἰς τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ, τὸν δοῦκα τῆς Σουηβίας Φρειδερίκον, τὸν υἱὸν τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ του Φρειδερίκου, ὅστις, ἐν ᾗ διετέλουν τότε τὰ πράγματα καταστάσει, ἐφαίνετο τρόπον τινὰ ὡς ὁ φυσικὸς διάδοχος τοῦ Κονράδου.

Τὴν 15 Φεβρουαρίου τοῦ 1152 ἀπέθανε Κονράδος ὁ Γ', ἐτάφη δὲ ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ τῆς Βαμβέργης.

Δὲν δύναται τις νὰ κατατάξῃ αὐτὸν μετὰ τῶν σπουδαιότερων ἡγεμόνων τῆς γερμανικῆς ἱστορίας, καίτοι ὑπὸ καθαρῶς προσωπικὴν ἔποψιν ἔχει τι τὸ ἐπαγωγόν. Ἐστερεῖτο οὗτος ἐν τινὶ μέτρῳ τῆς βασιλικῆς σπουδαιότητος· ἀλλὰ τοῦτο ὅχι ὅφ' ἦν ἐννοίαν λαλοῦμεν περὶ βασιλικοῦ ἀξιώματος προκειμένου περὶ τῶν ἡρώων τοῦ θεάτρου καὶ τῶν ὁμοιζόντων πρὸς αὐτοὺς — ἀλλὰ κατὰ τοῦτο μόνον ὅτι ἐπελαμβάνετο τῶν πραγμάτων ἐπιπικαιότερον, ἤρκειτο εἰς ἡμίμετρα, δὲν ἐδείκνυε συνακολουθίαν καὶ σθένος ἐν ταῖς ἐνεργείαις του, ἐνῶ κατὰ βάθος οἱ χρόνοι αὐτοῦ ἦσαν καταλληλότεροι διὰ βασιλείαν σθεναράν, ἢ ποτε πρότερον.

Ἦτο δὲ ὁ Κονράδος πεντήκοντα καὶ ὀκτὼ ἐτῶν τὴν ἡλικίαν ὅτε ἀπέθανε· δυσκόλως δύναται τις νὰ παραδεχθῇ ὅτι θὰ ἐπετύγχανε περισσότερα εἰάν ἐζῆ περισσότερον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Φρειδερίκος ὁ Βαρβαρόσσας.

§ 262. Ἐκλογή. Φραγκφούρτη. — Μετὰ ἐξαιρετικῆς ταχύτητος καὶ ὁμοφωνίας ἐπηκολούθησε τὴν φερὰν ταύτην ἡ ἐκλογή καὶ δὴ ἐν πολυπληθεῖ συνελεύσει, συγκροτηθεῖσα ἐν Φραγκφούρτῃ: φάνηται δὲ ὅτι καὶ ἐν αὐτῷ τῷ προαπορισμῷ τοῦ τόπου τῆς συνελεύσεως ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν ὁ ἐκλεκτός δι' αὐτὸν Φρειδερίκος, δι' ὃν ἡ Μογουντία, ὡς ἐκ τῶν συμβεβηκότων τοῦ ἔτους 1125, δὲν θὰ ἦτο ποσῶς τόπος εὐσιώνιστος.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πρῶτιστα πάντων θὰ ἔστρεφεν ἀναγκαίως τὰ βλέμματα πρὸς αὐτόν, ἦτο ὅτι ἀνήκεν οὗτος εἰς τὰς δύο ἰσχυροτέρας οἰκογενείας, ἐκ τῆς ἀντιζηλίας τῶν ὁποίων ἐξηρτᾶτο ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων ἐν Γερμανίᾳ: εἰς μὲν τοὺς Σταούρους διὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἦτοι τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ τοῦ Κονράδου τοῦ Γ', Φρειδερίκου, εἰς τοὺς Οὐέλφους δὲ διὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Γουδλίθ, τῆς θυγατρὸς Ἑρρίκου τοῦ Ὑπερηράνου, ἀδελφῆς δὲ τοῦ Λέοντος.

Τὸ ἀνεῦμα τοῦ Θεοῦ», τὸ ὁποῖον εὕρισκε ἐν τῷ γάμῳ τοῦ Σταούρου μετὰ τῆς Οὐελφίδος, ὁ ἱστοριογράφος Ὅθων ὁ τῆς Φρεϊσίγγης ἦτο τοσοῦτον κατάδηλον, ὥστε δὲν ἦτο δυνατόν νὰ παρίδωσιν αὐτὸ οἱ ἡγεμόνες.

Ἀλλὰ καὶ τὰ προσωπικὰ προσόντα τοῦ Φρειδερίκου ἐξήσκησαν τὴν ἐπιρροήν των: ἀνὴρ εὐπλαστος, μέσου μεγέθους — διότι ὁ σταυφικός οἶκος δὲν παρουσιάζει τὰ ὑψηλὰ ἀγαστήματα τοῦ παλαιοῦ γένους — ἐν τῇ ἀνθηροτάτῃ ἀκμῇ τρακονταετοῦς ἡλικίας, ξανθότατος τὴν κόμην καὶ πυρρὸς τὸν πώγωνα (1), τέλειος εἰς πᾶσαν ἵπποτικὴν

(1) Σ. Μ. Ἐξ οὗ καὶ ὀνομάζεται Βαρβαρόσσας = Πυρογένειος barba = γένειον, rossus = πυρρός.

ἀρετήν, με τρόπους ἀνεπιτηδεύτου ἀξιοπρεπείας, ἀνεξάρτητος τὸ φρόνημα καὶ θαρραλέος τὸν χαρακτῆρα.

Ἐπαινεῖται ἡ δεξιότης καὶ ἡ εὐστοχία αὐτοῦ ἐν τῷ λόγῳ — ἡ

Fredericus Romanorum Imperator Augustus

Φρειδερίκος Βαρβαρόσσας καὶ ὁ ἐπίσκοπος τῆς Φρεϊσίγγης Ἀλβέρτος.

Γλυπτὸν ἐκ τῆς πύλης τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τῆς Φρεϊσίγγης. Μετὰ τὴν πυρπόλησιν τοῦ προτέρου ναοῦ (1154) ἐνφοδομήθη ὁ ναὸς ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Ἀλβέρτου, ἀρωγῇ τοῦ Φρεδερίκου καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ Βεατρίκης. Τὸ σύγ-
χρονον τῶν μορφῶν τούτων συνάγεται ἐκ τῆς ἀμέσου συναφείας αὐτῶν μετὰ
τῶν λίθων τῆς οἰκοδομῆς τῆς πύλης. Ἡ περιβολὴ τοῦ αὐτοκράτορος φαίνεται
ὅτι ὑπέστη μικρὰν ἐπεξεργασίαν κατὰ τὸν ΙΕ', αἰῶνα, διότι φέρει τὸν τύπον
τῶν χρόνων τούτων.

εὐγλωττία αὐτοῦ — ἐπεβεβαίωσε δὲ αὐτὴν ἐν τῇ ἐπιστολῇ δι' ἧς
ἀνήγγειλεν εἰς τὸν πάπαν Εὐγένιον τὸν Γ'. τὴν ἐκλογὴν του. Θά-
μεριμνήσῃ, ἔλεγεν, ὅπως στολίσῃ τὴν ἐκκλησίαν μεθ' ὅλων τῶν προ-
νομίων της καὶ ἀποδώσῃ εἰς τὴν μεγαλειότητα τοῦ ρωμαϊκοῦ

imperium τὴν ἀρχαίαν δύναμιν αὐτοῦ : διότι ὑπὸ δύο δυνάμεων κυβερνᾶται ὁ κόσμος, ὑπὸ τῆς πνευματικῆς ἐξουσίας τῶν ἱερέων καὶ τῆς βασιλικῆς δυνάμεως.

Περὶ οἷαςδὴποτε παπικῆς ἀναμίξεως ἐκ τῇ ἐκλογῇ οὐδεὶς ἐγένετο λόγος, τοῦτο δὲ δὲν ἦτο τυχαῖον. Εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ οἰκτρὰ ἱστορία τῆς δευτέρας σταυροφορίας ἔν ἐδίδαξεν εἰς μάτην ποῖα εἶναι τὰ ὅρια μεταξὺ τῆς πνευματικῆς καὶ κοσμικῆς δικαιοδοσίας.

Ἀλλὰ καὶ ἡ θέσις τοῦ πάπα ἐν Ρώμῃ ἦτο εἰς ὄχρον ἐπισφαλῆς, εἶναι δὲ ἀναμφισβήτητον ὅτι ὁ Εὐγένιος Γ'. θὰ ἐξυπηρετεῖτο περισσότερον διὰ μιᾶς ὁδοπορίας εἰς Ρώμην ἢ διὰ τῆς σταυροφορίας ἐκείνης.

§ 263 Πρῶτοι χρόνοι. — Μετὰ τὴν ἐν Ἀκυῦσγράφῳ στέφιν συνεκάλεσεν ὁ Φρειδερίκος τὴν πρώτην οἰαίταν των ἐν Μερσεβούργῳ, ἐκρίθη δὲ ὑπὸ τῆς διαίτης τρύτης ἡ περὶ θρόνου διαφορά δύο Δανῶν πριγκίπων. Σουὲν Δ'. ὁ Πέτρος, εἰς ὃν ἐπεδικάσθη τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα ἔδωκεν εἰς τὸν νέον βασιλεῖα τὸν τιμαριωτικὸν ὄρ-ον.

Τὸ πρότιστον μέλημα ἦτο ν' ἀποφασίσῃ περὶ τοῦ δουκάτου τῆς Βυαρίας, ἐν γένει περὶ τοῦ ζητήματος τῆς διανομῆς τῆς ἐξουσίας μεταξὺ τῶν μεγάλων οἰκογενειῶν. Ὁ νέος βασιλεὺς, τὴν ἀληθῆ τῶν πραγμάτων κατάστασιν φρονίμως λαμβάνων ὑπ' ὄψιν, διετήρησεν ἀγαθὰς σχέσεις πρὸς τὸν οὐέλφικὸν οἶκον· ἀπένειμεν ὡς τιμᾶρον εἰς τὸν θεῖον, τὸν κόμητα Οὐέλφον, τὴν μορκιωνίαν τῆς Τουσκίας [Τοσκάνης] καὶ προσεπάθησε νὰ πείσῃ τὸν Βιθεμβέργιον Ἑρρίκον Ἰασομριγκότ, ὅπως παραιτηθῇ ἐκουσίως τοῦ δουκάτου τῆς Βαυαρίας, τὸ ὅποιον εἶχεν ἀποφασίσει ν' ἀπονεύμῃ εἰς Ἑρρίκον τὸν Σαξωνικόν.

Ἐπιτροπὴ ἢ δικαστήριον ἡγεμόνων συνελθὼν ἐν Γόσλαρ, καὶ ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ἐκλήθησαν ἀμφότεροι οἱ Ἑρρίκοι, ἀνεγνώρισε δι' ἀποφάσεώς του τὰς ἀξιώσεις τοῦ Οὐέλφου, ὅστις μόνος προσήλθεν.

Ἐν συνόλῳ ἐν διαστήματι ἐνὸς καὶ ἡμίσεος ἔτους ὁ Φρειδερίκος οὐ μόνον ἔθεσε τὰ θεμέλια τοῦ ἰδίου ἑαυτοῦ κύρους — τῆς ἐμπιστοσύνης περὶ τῆς εὐθιδικίας καὶ τῆς σταθερότητός του — ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς πραγματικῆς ἐξομαλίσεως καὶ διαλύσεως πλήθους διαφορῶν καὶ ἀμφισβητήσεων ἀνήγαγε τὸ κράτος εἰς τοιαύτην κατάστασιν, ὥστε νὰ ἐπιτρέπηται εἰς αὐτὸν νὰ ἐπιχειρήσῃ νῦν πλέον τὴν εἰς Ἰταλίαν στρατείαν ἐξ ἧς ἔμελλε νὰ πορισθῇ τὸ αὐτοκρατορικὸν ἀξίωμα : ἀξίωμα

ὅπερ ἐν χερσὶν ἀνδρὸς οἷος ἦτο ὁ Φρειδερίκος εἶχε σημασίαν ὅλως διάφορον ἢ ἐν χερσὶ συνήθων βασιλέων.

§ 264. Τὰ ἐν Ἰταλίᾳ. Ἀρνόλδος ὁ τῆς Βρεσκίας. — Ἡ Ἰταλία διήνυε κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, μεγάλην κρίσιν, ἥς ἡ ἐπιρροή ὑπερέβαινε κατὰ πολὺ τὰ ὅρια τῆς χώρας ταύτης, ἥτις ἄλλως ἐκέκτητο καὶ τὴν ἰδιαιτέραν σπουδαιότητά της ὡς ἔδρα τῆς παπικῆς ἐξουσίας.

Ἡ σπουδαιοτάτη ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς ἐκκλησίας κίνησις, ἥτις ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην ἡμῶν τὸ ὄνομα Γρηγορίου τοῦ Ζ'. δὲν εἶχε περιορισθῇ εἰς τὴν καταπολέμησιν ὀρισμένων τιῶν κατ' ἐχρήσεων ἢ θεσμῶν, οὐδὲ ἐληξε διὰ τῆς συμβάσεως ἐκείνης τῆς Βορματίας, ἥτις κατεσίγασε μὲν τὴν περὶ τῆς περιβολῆς ἔριν δὲν εἶχε λύσει ὁμῶς αὐτήν.

Ἡ χριστιανικὴ θρησκεία ἐπιλαμβανομένη τῶν μιχαιτάτων τῆς ψυχῆς τῶν ἀνθρώπων, τοῦ κέντρου τῆς οὐσίας αὐτοῦ, ἐν πάσῃ ἀντιθέσει ἥτις παρουσιάζεται ἐν τῇ ἐξωτερικῇ ἐκφάνσει αὐτῆς, τῇ καλουμένῃ ἐκκλησίᾳ, ὡς πρὸς τι ὀρισμένον σημεῖον, θέτει εἰς κίνησιν πάρυτα πληθύν ἰδεῶν, αἵτινες κ. πρῶτης ὀψεως φαίνονται μὴ ἔχουσαι οὐδεμίαν σχέσιν πρὸς τὸ ἐν ἐκείνῳ σημεῖον.

Καθ' ὃν χρόνον ἡ ρωμαϊκὴ ἐκκλησία εἶχε παγιωθῇ ὡς ἐξουσία ἀπεριόριστος δεσπόζουσα τῶν πνευμάτων — καθ' ὃν χρόνον τὸ κήρυγμα ἐνὸς Γάλλου ἀββα, διότι δι' αὐτοῦ ὠμίλει ἡ ἐκκλησία καὶ αἱ ἀπαιτήσεις αὐτῆς, ἤρκει νὰ ἐξωθήσῃ δύο κραταιοὺς βασιλεῖς καὶ ἐκτοντάδας χιλιάδων πάσης τάξεως ἀβασανίστως εἰς ἐπιχειρήσιν, καθ' ἧς πᾶς κοσμικὸς σύμβουλος θὰ ἀντέτασσε χιλιάδας δυσχερειῶν καὶ τὰ μᾶλλον ἀκαταμάχητα κατ' αὐτῆς ἐπιχειρήματα — κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν ἐκίνει διὰ πρώτην φορὰν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τούτου ἡ ἀμφιβολία, τὸ πνεῦμα μετὰ λόγου λειτουργούσης διαλεκτικῆς τὰς πτέρυγας τῆς.

Ὡς ἡ ἱεραρχικὴ ἐξέλιξις τῆς ἐκκλησίας μετὰ τῆς ἰδέας τῆς παπικῆς παντοδυναμίας, ὡς ἡννούν αὐτήν οἱ Κλουνιακοὶ καὶ ὁ Γρηγόριος, ἐπεζῆται εἰδός τι κατακλειδός — τὴν τελευταίαν τρόπον τινὰ λέξιν τῆς, οὕτω ἄλλοι ἄνδρες ἐπεδίωκον ἐν τῇ θεολογίᾳ, ἐν τῇ χριστιανικῇ ὁμολογίᾳ, ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἐπιστήμῃ τὴν κατακλειδὰ τοῦ συστήματος τῶν θρησκευτικῶν δοξασιῶν ἢ δογμάτων,

σύγχρονος δὲ τις τοῦ Γρηγορίου, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀνσελμος τῆς Καντερβουρίας, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁ σπουδαιότερος ἀντιπρόσωπος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ταύτης ἐπιστήμης ἡ σκολαστικῆς.

Ὁ σκεπὸς ὃν ἐπεδίωκεν ἡ σχολαστικὴ ἦτο τὸ νὰ καταστήσῃ προσιτὸν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην δάνοιαν τὸ περιεχόμενον τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας, — ν' ἀποδείξῃ τὸ πιστευόμενον ὡς λογικῶς ἀναγκαῖον : οὕτω δὲ ἐδοκιμάσθη ἡ ὀξύνοια τοῦ Ἀνσέλμου ὡς πρὸς τὰ θεμελιώδη διδάγματα τῆς ἐκκλησίας, — ἀπόδειξιν τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ, λογικὴν ἀπόδειξιν τῆς περὶ ἐξιλασμοῦ διδασκαλίας, — κατὰ τρόπον ὅστις ἀπησχόλησεν ὅλους τοὺς μεταγενεσιτέρους χρόνους.

Οὕτω ὁμῶς ἐτέθη πράγματι καὶ τὸ ζήτημα τῆς σχέσεως τῆς πίστεως καὶ γνώσεως καὶ εὗρέθη ὁ τολμηρὸς ἀνὴρ ὅστις, αὐτὸς ζῶν καθ' ὁλοκληρίαν ἐν τῇ διαλεκτικῇ ἐξώθει πολυπληθεῖς μαθητὰς δι' ὅλης τῆς διεγερτικῆς δυνάμεως ἐρευνητοῦ καὶ ἐπιστήμονος, ρήτορος πρὸς τοὺς ὀρθολογικοὺς λόγους τῆς πίστεως. τὰς rationes fidei, καὶ ἠπεῖλει νὰ παραβλάψῃ κατὰ τρόπον ἐπίφοβον τὸ δικαίωμα πρωτοτοκίας τῆς πίστεως.

Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἦτο ὁ Γάλλος Πέτρος Ἀβαιλάρδος, ὅστις ἀμέσως ἀνεδείχθη ὁ περιβληπτός διδάτκαλος τῆς θεολογίας καὶ τῆς φιλοσοφίας ἐν Παρίσις (ἔκ τοῦ 1115). Ἡ ὑποψία μεθ' ἧς ὁ ἐπιφανέστερος καὶ ἰσχυρότερος τότε ἀνὴρ ὅλης τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας Βερνάρδος, ὁ ἡγούμενος τοῦ μοναστηρίου τοῦ Κλαιβῶ, ἀπέβλεπε πρὸς τὰ διδάγματα τοῦ Ἀβαιλάρδου καὶ τὴν αὔξουσιν ἐπιρροὴν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς εἰς τὴν θεολογίαν ἐπιδιδομένης νεολαίας, ἀποδεικνύει κατὰ τρόπον ἀνμφισβήτητον, ὅτι ὑπῆρχον κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους κριτικὰ καὶ σκεπτικικὰ ἐν γένει στοιχεῖα καὶ ὃς ὑπὸ μορφήν μὴ δυνάμεν νὰ διαφύγῃ βλέμμα ὀξυδερκές : κατήγγειλε λοιπὸν αὐτὸν παρὰ τῷ πάπᾳ καὶ τοῖς καρδινάλιοις, ἐξήγαγε ἀριθμὸν τῖνα φράσεων ἐκ τῶν συγγραμμάτων του, ἃς συνοδὸς τις (ἐν Sens τῷ 1140) κατεδίκασεν ὡς πλάνας, καὶ ἀπέσπασε παρὰ τοῦ πάπα ἀφ' ὧν καταδικάζουσιν τὸν τολμηρὸν διδάσκαλον εἰς φυλάκισιν ἐν μοναστηρίῳ.

Ἡ νίκη αὕτη δὲν ἦτο ἔργον δύσκολον, διότι ἐπιστημονικὴ ἔρευνα

ἐπὶ θεολογικοῦ ἐδάφους ἦτο φυτὸν πολὺ ἀδύνατον ἀκόμη καὶ ἡκιστα βαθέως ἐρριζωμένον.

Κατὰ τρόπον ἐπικινδυνώτερον ὅμως ἐξεδηλώθη τὸ αὐτὸ πνεῦμα παρά τινι μαθητῇ τοῦ Ἀβαιλάρδου, παρά τινι κληρικῷ, υἱῷ κληρικοῦ τῆς Βρεσσίας, τῷ Ἀρνόλδῳ. Ἐνοχοποιεῖτο οὗτος ἐπὶ «νοσηραῖς» ἰδέαις περὶ τῆς μυσταγωγίας τοῦ θυσιαστηρίου καὶ τοῦ βαπτίσματος τῶν παιδῶν : φαίνεται ὅμως ὅτι τὸ πρᾶγμα δὲν προσέβη πέραν κριτικῶν τινῶν ἢ σκεπτικικῶν ἐκφράσεων, ἀποδεικνύει δὲ μόνον πόσον ἐπικίνδυνος ἦτο ἡ μέθοδος τοῦ Ἀβαιλάρδου διὰ τὴν σταθερότητα τῆς πίστεως νεαρῶν κληρικῶν.

Ἀλλὰ πλὴν τούτου ὁ Ἀρνόλδος ἐκήρυττεν ἀφρόως καὶ μετὰ μεγάλης ὀρμῆς καὶ σθένους ἐτέραν πολλῶ ἐπικινδυνωτέραν αἴρεσιν : Τὰ λεγόμενα περὶ καταφρονήσεως τοῦ κόσμου τούτου ὑπὸ τῆς ἱερατικῆς τάξεως ἡνόει οὗτος κατὰ τρόπον εἰλικρινῇ καὶ σοβαρόν, καὶ κατεφέρετο κατὰ πάσης κυριότητος κληρικῶν, κατὰ πάσης «προνομίας» (Regalia) ἐπισκόπων, κατὰ πάσης κτήσεως μοναχῶν· τὰ διδάγματά του δὲ ταῦτα δὲν ἦσαν εἰ μὴ αἱ ἀναγκαῖαι συνέπειαι τῶν ἰδεῶν τῶν Κλουνιακῶν· διέβλεπε τὴν μεγάλην ὑποκρισίαν καὶ τὸ ὀλεθριώτατον ψεῦδος τὸ ὅποῖον ἐνυπῆρχεν ἐν τῇ ὑφισταμένῃ καταστάσει καθ' ἣν οἱ ἱερεῖς οὗτοι ἀντεποιοῦντο μὲν δικαιώματα κυριαρχίας ἐπὶ τῶν ψυχῶν τῶν λαϊκῶν, ἐν τούτοις ὅμως ἦσαν περιπεπλεγμένοι ὥς οὗτοι εἰς πᾶσαν κοσμικὴν κτήσιν καὶ ἐκτεθειμένοι εἰς τοὺς ἐξ αὐτῆς κινδύνους.

Ἐτυχον δὲ τοῦ Ἀρνόλδου τὰ διδάγματα μεγάλῃ ὑποδοχῇ, διότι ἡ περὶ τῆς περιβολῆς ἔρις εἶχεν ἐξεγείρει ἐν Ἰταλίᾳ τὸ κριτικὸν πνεῦμα μετὰ ἰσχυροῦ πνεύματος ἀνεξαρτησίας ὅπερ μάλιστα ἐφέρετο πρὸς τὰς ἀρχαίας δημοκρατικὰς ἀναμνήσεις καὶ παραδόσεις τῶν μεγάλων πόλεων τῆς ἁγῆς Ἰταλίας.

Μιταίᾳ ἀπέβη ἡ ἀπόφασις τῆς ἐν Λατερανῷ συνελεύσεως τῷ 1139 συνόδου, ἣτις ἐπέβαλεν αὐτῷ σιωπὴν· ὁ Ἀρνόλδος ἀνῆκεν εἰς τοὺς ἄνδρας ἐκεῖνους οἵτινες ἔχουσι διαρρήξει ἀρχήθην πᾶσαν σχέσιν πρὸς ἐπίσημον ἐκκλησίαν.

Ἐν αὐτῇ τῇ Ρώμῃ αἱ ἰδέαι αὐτοῦ εὗρον ἰσχυράν ἡχώ, καὶ συντέλεσαν εἰς τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως ἐκείνης τοῦ ἔτους 1143, καθ' ἣν ἡγέρθη κατὰ τοῦ παπισμοῦ ἀντιμέτωπος ἡ ἀνασυσταθεῖσα ρωμαϊκὴ δημοκρατία, ὁ Senatus populusque Romanus.

Ὑπὸ τοιαύτας περιστάσεις ἀπέθανεν Εὐγένιος ὁ Γ' . (1153). Ἦτο δὲ ἀρκούντως κατάδηλον, ὅτι ἐν τῇ δημοκρατικῇ καὶ ἀντιερρ-
χικῇ ταύτῃ συνάμα κινήσει, ἣτις προήχθη ἐπὶ τοσοῦτον κυρίως ἕνεκα
τῆς παρατεταμένης ἐλλείψεως / τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀρχῆς, ἡ παπασύνη
καὶ ἡ βασιλεία κοινὸν εἶχον νὰ πολεμήσωσιν ἐχθρόν.

Κατὰ τὰ λοιπὰ ἡ Λομβαρδία διετέλει τότε ἐν μεγάλῃ ἀκμῇ: ὁ νέος
σύνδεσμος μετὰ τῆς Ἀνατολῆς, ἡ ἀνάπτυξις τοῦ μετὰ τῶν ἀνατολι-
κῶν λιμένων ἐμπορίου διὰ τῶν σταυροφορῶν εἶχε ζωογονήσει τὴν ἐκ
φύσεως πλουσίαν καὶ ὑπὸ τῶν πολυπρήμων ποταμίων τῆς κοιλάδος τοῦ
Πάδου καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ μεγάλου τούτου ποταμοῦ ἀρδευομένην χώ-
ραν: ἡ ἀρστοκρατία εἶχεν ἐδραιωθῇ ἐνταῦθα ἐν ταῖς πόλεσιν, συνε-
χωνεύθη δὲ μετὰ τῶν κοινῶν ἀνθρώπων τοσοῦτον, ὥστε τὸ συμφέρον τῆς
πόλεως αὐτῶν, ἥς τὰ ἀξιώματα ἦσαν τοῖς πᾶσι προσιτὰ, συνήνησεν
ἀνωτέραν καὶ κατωτέραν ἀριστοκρατίαν μετὰ τῶν πλιθείων.

Ἀνεπτύχθη ἀστικὸς πατριωτισμὸς γόνιμος καὶ ζωογόνος, πάντως
ὅμως λίαν ἀποκλειστικός: ἐκάστη τῶν μεγάλων πόλεων ὠχυρώθη κατὰ
ἐνδεχομένης ἐπιθέσεως τῶν ἄλλων.

§ 263. Φρειδερίκου πρώτη στρατεία εἰς Ρώμην. —
Μετὰ στρατοῦ ὡχλὶ λίαν πολυπλήθους — 1800 ἱπποτῶν μετὰ τῶν πα-
ραστατῶν αὐτῶν — ἐνφανίσθη ὁ Φρειδερίκος τὸ πρῶτον τὸ φθινόπωρον
τοῦ 1154 ἐντεῦθεν τῶν Ἀλπεων.

Ἐν τῇ ρογαλικῇ πεδιάδι, νοτιανατολικῶς τῆς Πλακεντίας, ἐνήρ-
γησεν ὁ Φρειδερίκος ἐπιθεώρησιν τοῦ στρατοῦ, καὶ ἤκουσεν ἔπειτα τὰς
ὑποβληθείσας εἰς αὐτὸν καταγγελίας. Αἱ βαρύτεραι δὲ τῶν καταγγε-
λιῶν τούτων ἦσαν αἱ κατὰ τῆς βασιλείας τῆς Λομβαρδίας, τοῦ ὑπερ-
ρηφάνου Μ ε δ ι ο λ ά ν ο υ. Τὴν ὑπεροψίαν αὐτῆς εἶχεν ἐξασκῆσαι
ἡ πόλις αὕτη κατὰ τινων μικροτέρων πόλεων, αἵτινες δὲν ἤθελον νὰ
ὑποκύψωσιν εἰς τὴν θελητὴν τῆς, τὸ Κῶμον καὶ τὸ Λόδιον, κατέστρε-
ψεν αὐτάς ἢ μετέβαλεν εἰς ἀνοχυρώτους κόμης, ὡς ἐγίνετο ἐν τῇ ἀρ-
χαίᾳ Ἑλλάδι, ὅσαςκις μικρά τις πόλις δὲν ἤθελε νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὰς
ἡγεμονικὰς ἀξιώσεις μεγαλυπόλεως τινος.

Ἡ ἀπολογία τῶν Μεδιολανίων ὑπάτων ἐκρίθη ἀνεπαρκής, ἡ δὲ
κατὰ τῆς πόλεως προγραφὴ ἀπηγγέλθη, ὅτε αὕτη δὲν ἠθέλησε νὰ ἐν-
δώσῃ.

Λεηλατῶν διήλθεν ὁ βασιλικὸς στρατὸς τὴν εἰς τὸ Μεδιόλανον

ὑποκειμένην χώραν καὶ ἐξεπόρθησε φρούριά τινα: ἡ πόλις Τορτόνα, ἡ σύμμαχος τοῦ Μεδιολάνου, ἤτις, πεπειθυία εἰς τοὺς Μεδιολανίους, ἐναντιώθη εἰς τὸν βασιλέα, ἐκυριεύθη μετὰ πολιτορκίαν ἐξ ἐβδόμαδων καὶ κατεστράφη.

Ἡ ἀμοιβαία ζηλοτυπία τῶν μεγάλων πόλεων προσεπόρισε πρίθυμον ἐπικουρίαν εἰς τὸν βασιλέα, ἀφοῦ δὲ ἐπέβαλεν οὗτος ἐν τῇ βορείῳ Ἰταλίᾳ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ κατὰ τρόπον οὕτω ἐμφαντικόν, προήλασε νοτίως πρὸς τὴν Ρώμην, ὅπου εὕρισκετο Ἀρνόλδος ὁ τῆς Βρεσκίας, καὶ ὅπου τὰ πράγματα εἰς τοιαύτην δεινὴν διετέλουν κατάστασιν ὥστε ὁ ποπας θεώρησεν ἀναγκαῖον ν' ἀπαγγείλῃ τὸ interdictum [τὴν ἀπαγόρευσιν] κατ' αὐτῆς ταύτης τῆς ἱερᾶς πόλεως.

Τὸ μέτρον τοῦτο τὸ ὑπὸ τὴν καθαρὴν ἔποψιν τῆς θρησκείας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ πλέον ἢ ἀμφίβολον — ἀπαγόρευσις πάσης λατρείας καὶ συνεπῶς τιμωρία ἐν εὐρυτάτῃ ἐκτάσει τῶν ἐνόχων μετὰ τῶν μὴ ἐνόχων — ἐλήρθη δικαιότερον ἢ ἄλλαχοῦ, διότι ἡ μεγάλη πλειονότης τῶν κατοίκων συνεμμερίζετο τὴν ἀνυποταξίαν πρὸς τὴν παπικὴν ἐξουσίαν.

§ 266. Ἀδριανὸς ὁ Δ'. — Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ἔτους 1154 εἰς τὴν ἑώραν τοῦ Ἀγίου Πέτρου ἐκάθητο Ἀδριανὸς ὁ Δ'. ἀνὴρ μεγάλης ἀξίας, ὅστις ἀποτελεῖ παράδειγμα τοῦ πῶς δύναται τις ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς ἐκκλησίας, ἄνευ προγόνων, ἄνευ περιουσίας, ἄνευ συγγενῶν μόνον δὲ διὰ τῆς ἐξαιρετικῆς ἀξίας νὰ φθάσῃ εἰς τὰ ὕψη.

Ἀγγλοσάξων ἐκ ταπεινοῦ γένους, Βρέκσπηρ τὸ ὄνομα, ὅστις, μοναχὸς ἐν τινι μοναστηρίῳ τῆς πατρίδος του, εἶχε φθάσει σὺν τῷ χρόνῳ εἰς τὸ ἀξίωμα καρδινάλιου ἐπισκόπου, ὡς λεγάτος δὲ διέπρεψεν ἐν ταῖς βορειοτάταις ἐκκλησιαστικαῖς ἐπαρχίαις.

Ἦτο ἔργον χαλεπὸν ἡ διοίκησις τοῦ σκάφους τῆς ἐκκλησίας κατὰ τοὺς χρόνους τούτους: μετὰ δυσκολίας κατάρθρωσεν ὁ Ἀδριανὸς νὰ συνδιαλλαγῇ μετὰ τοῦ λαοῦ τῆς Ρώμης. Ἐξ ἄλλου ὅμως ἦτο ἡναγασμένος νὰ ἀπαγγείλῃ, κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας Γουλιέλμου, τοῦ ἐν ἔτει 1154 διαδεχθέντος Ρογήρον τὸν Β' καὶ ἀσκούντος ὡς ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὅλην τὴν ἀναγωγίαν ἀναγκαίου ὑποτελοῦς, τὸν ἀφορισμόν, — τὸ μόνον ὄπλον ὅπερ εἶχεν εἰς τὴν διάθεσίν του κατὰ τῶν βικαιοτήτων τῶν Νορμανδῶν, πρὶν φθάσῃ ὁ γερμανικὸς στρατός.

Ὁ Ἀδριανὸς προσῆλθε πρὸς τὸν βασιλέα, οὐχὶ ἄνευ φόβου μή-

πως τυχὸν θελήσῃ αὐτός νὰ καταχρησθῇ τὴν δεινὴν τούτου θέσιν πρὸς ὑπερμέτρους ἀπαιτήσεις. Ἐν τοσοῦτῳ ταχέως καθησύχασεν ὡς πρὸς τοῦτο ὁ πάπας, ἀπλοῦν δεζήτημα ἐθιμοτυπίας διετάραξε τὴν πρῶτην συνάντησίν των ἐν Σουτρίῳ. Ὁ πάπας εἰς μάτην ἀνέμενε τὴν πατροπαράδοτον φιλ' φροσύνην τῆς ἀνοχῆς τοῦ ἀναβολέως ἐκ μέρους τοῦ βασιλέως, ὅστις τὸ καθ' ἑαυτὸν ἐπιμελῶς περιεφρούρει τὰς προνομίας του, μάλιστα ἀπέναντι τῆς ἐξουσίας ταύτης, καὶ ἡρνήθη, ἔνεκα τῆς παραλείψεως ταύτης, καὶ αὐτὴς πρὸς τὸν βασιλέα τὴν τιμὴν τοῦ εἰρηνικοῦ ἀσπασμοῦ: ἐν τούτοις ὁ Φρειδερίκος ἐπληροφόρηθη πικρὰ τῶν πρεσβυτέρων ἐν τῷ στρατῷ του ἡγεμόνων, ὅτι πράγματι κατὰ τὰ εἰωθότα ἐπεβίβλετο ἡ ὑπηρεσία ἐκεῖνη.

Μετὰ ταῦτα ἐπῆλθε συνεννόησις ἐπὶ διαφορῶν ζητημάτων, πρεσβεῖα τις τοῦ ρωμαϊκοῦ δήμου, ἣτις φαίνεται ὅτι ὠμίλησε μετὰ μεγάλης ἀγερωχίας, ἔτυχε λίαν δυσμενοῦς ὑποδοχῆς· ὁ βασιλεὺς διέταξε τὴν στρατιωτικὴν κατάληψιν τῆς Λεοντοπόλεως καὶ τοῦ Ἀγίου Πέτρου, ὅπου καὶ ἐτελέσθη ἔπειτα παραχρῆμα ἡ στέψις, ἥ ὁ ρωμαϊκὸς λαὸς ἔμαθεν ὅτε ἦτο πλέον γεγονὸς τετελεσμένον.

Ἀγρία ἐξέγερσις ἦτο ἡ συνέπεια τούτου, κατασταλεῖσα μετὰ φονικώτατον ἀγῶνα. Κατ' αὐτὸν διεκρίθη ἰδίᾳ ὁ δούξ τῆς Σαξωνίας — «ὁ ἡμέτερος δούξ», λέγει μετὰ ὑπερηφανείας τὸ σαξωνικὸν χρονικὸν — οὐ ἡ σιμμάχια κατέστησε κυρίως δυνατὰς τὰς μέχρι τοῦδε ἐπιτυχίας τοῦ Φρειδερίκου.

Παρεδόθη νῦν ἐμπεσὼν εἰς χεῖρας τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ὁ Ἀρνόλδος ὁ τῆς Βρεσκίας εἰς τὴν παπικὴν ἐκδίκησιν. Φαίνεται δὲ ὅτι ἀπέθανεν οὗτος θαρραλέος ὡς ἀνὴρ καὶ ἀτάραχος ὡς χριστιανός· περὶ ἀνακλήσεως τῶν πλανῶν αὐτοῦ, ἢ τῶν ὑπὸ τῶν εὐνοουμένων κοινωνικῶν τάξεων — τῆς κληρικῆς καὶ κοσμικῆς ὀρθοδόξιας — ὡς πλανῶν θεωρουμένων, οὐδεὶς γίνεται λόγος· τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐκάη, καὶ ἐκρίθη καλὸν νὰ σκορπισθῇ ἡ σποδὸς αὐτοῦ εἰς τὸν Τίβεριν, ἵνα μὴ ἀποθῶσι τὰ λείψανα αὐτοῦ ἀντικείμενον δεισιδαίμονος εὐλαθείας παρὰ τῷ λαῷ.

§ 267. Ὁ αὐτοκράτωρ Φρειδερίκος. Τὰ ἐν Γερμανίᾳ. — Διότι ἡ Ρώμη ἤκιστα καθυπετάχθη ὀλοσχερῶς, πλὴν τούτου δὲ καὶ ἡ δευτέρα ὑπηρεσία ἦν προσεδόκα ὁ πάπας Ἀδριανός

παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος, ἡ ταπείνωσις τῶν Νορμανδῶν δὲν ἀπενεμήθη αὐτῷ.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ παράλειψις αὕτη δὲν ὀφείλεται εἰς τὸν Φρειδερίκον, ὅστις ὡς πρὸς τὸ ἔργον τοῦτο εἶχεν ἀναλάβει ὠρισμένας ὑποχρεώσεις καὶ ἀπέναντι τοῦ Ἑλλήνος αὐτοκράτορος : ὁ στρατὸς ὁμοῦ αὐτοῦ, ἧ οἱ μεγάλοι ὑποτελεῖς, ἐκ τῶν ἀνδρῶν τῶν ὁποίων κατὰ τὸ πλεῖστον συνεκροτεῖτο οὗτος, δὲν ἦσαν τῆς γνώμης νὰ ἐπιχειρήσωσι στρατεῖαν ἐν τῇ καυστικωτέρᾳ ὥρᾳ τοῦ ἔτους εἰς τὰ μεσημβρινά. Εἰχον ἀναφανῆ ἥδη μάλιστ' ἐπικίνδυνον ἀσθενεῖαι, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἠναγκάσθη ὁ Φρειδερίκος νὰ δώσῃ τὴν διαταγὴν τῆς ἐπιστροφῆς.

Ἐν τῇ τουσκικῇ πόλει τοῦ Σπολήτου, ἣτις ἀπεποιήθη τὴν διατροφὴν τῶν στρατευμάτων κατὰ τὴν διάβασιν, ἐνήργησε δὲ χρηματικὴν τινα πληρωμὴν διὰ παραπεποιημένων νομισμάτων, ἔλαβεν ἀφορμὴν ὁ αὐτοκράτωρ νὰ ἐπιβάλῃ δεινὴν τιμωρίαν καὶ καθ' ὁδόν.

Καὶ ἐν τινι μάλιστ' αὐτῶν τελευταίων σταθμῶν κτεδείχθη ἡ ἐπιβουλὸς φύσις τῆς χώρας ταύτης, ἣτις εἶχε λάβει μὲν μεγάλην ἐντύπωσιν περὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς δυνάμεως, δὲν εἶχε προσχωρήσει ὁμοῦ ὁλοσχερῶς εἰς τὴν νέαν κατάστασιν οὐδὲ εἰρηνεύσει, πολλῷ δ' ἤττον εἶχε καθυποταχθῇ. Ἀφ' οὗ διπλασθὲν εἶχε διέλθει ὁ αὐτοκρατορικὸς στρατὸς κατ' εὐχὴν ὑπεράνω τῆς Βερόνας τὴν γέφυραν τοῦ Ἀδρίγη, εὗρεν ἐν τινι θέσει δεσποζομένη ὑπὸ ἀποτόμου βράχου ἀποφραττομένην τὴν ὁδὸν ὑπὸ ἐνόπλου στίφους, ὅπερ εἶχεν ἐγκλεισθῇ ἐν τῷ φρουρίῳ τῷ ἐγειρομένῳ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ βράχου.

Ἐθελονταί τινες ὁμοῦ ἀνεραιχθήσαν ἢ περιεκύκλωσαν τὴν θέσιν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν ἀνδρὸς θαρραλέου, Ὁθωνος τοῦ Βιττελσβάχου, ὅστις ἦτο ὁ σημαιοφόρος τοῦ αὐτοκράτορος. Οἱ αἰχμάλωτοι, εἰς ἑκατὰς ἑκατοντάδας ἀνερχόμενοι, ἐθανατώθησαν. Ἐκρίθη φρόνιμον νὰ προσφερθῶσι πρὸς αὐτοὺς ὡς πρὸς ληστὰς : τίς ὁμοῦ εἶχε μισθώσει τοὺς ληστὰς τούτους, καὶ ἂν ἡ πράξις αὐτῶν εἶχε σχέσιν τινὰ καὶ συνάφειαν πρὸς τὰς προτέρας ἀποπειράς περὶ καταστροφῆς τῆς γεφύρας τοῦ Ἀδρίγη, οὐδεὶς ἤρώτα (1155).

Ὁ Φρειδερίκος ἐπιστρεψας εἰς Γερμανίαν ἤσκησε μετὰ μεγάλου σθένους καὶ δυνάμεως τὴν αὐτοκρατορικὴν ἀρχήν. Ἐξέδωκεν αὐστηρὸν διάταγμα περὶ εἰρήνης τῆς χώρας, δὲν ἐξήγειρε δὲ μικρὸν τρόμον τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ ἐφήρμοσε κατὰ τινων ἐπιφανεστάτου

γένους παρθιαστῶν τῆς εἰρήνης τὴν πατροπαράδοτον προσβλητικωτάτην τιμωρίαν τῆς κυνοφορίας, τὴν ὅποιαν ἐχάρισε μόνον εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Μογουντίας Ἀρνόλδου, ὅστις ἦτο μετὰ τοῦ ἐχθροῦ αὐτοῦ, τοῦ παλατινοῦ παρὰ τὸν Ρῆνον κόμητος Ἑρμάνου, ὁ κυριώτερος ἔνοχος, ἐξ εὐλαθείας πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν θέσιν τοῦ τιμαριοδότου αὐτῶν, ἥ καὶ διότι ἐκ προηγουμένων λόγων ᾤφειλεν αὐτῷ ἰδιαιτέραν εὐγνωμοσύνην.

§ 268. Δίαιτα ἐν Βεζανσόν. 1157. — Κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος 1156 ἐξωμαλύνθη τέλος τὸ βαυαρικὸν ζήτημα, ἐν ᾧ συνεκρούοντο οἱ οἴκοι τῶν Ουέλφων καὶ τῶν Βαβεμβεργίων. Εἰς Ἑρρίκον τὸν Λέοντα, ὅστις εἶχεν ὑποχρεώσει τὸν αὐτοκράτορα ἀκριβῶς κατὰ τὴν πρώτην εἰς Ρώμην στρατείαν, ἀπενεμήθη ἐν Ρεγενβούργῳ (τὸν Ὀκτώθειον τοῦ 1155) τὸ δουκάτον τῆς Βιυαρίας ὡς τιμάριον, ἀπεχωρίσθη ὁμοῦς ἐξ αὐτῆς ἡ Ἀνατολικὴ μαρκιωνία, ἡ Αὐστρία, ὡς ἴδιον δουκάτον.

Ὑπῆρχον ἔτι δύο ἐκ τῶν ἐπτὰ βυαρικῶν σημαιῶν, μετεδιδάσθησαν δὲ αὗται εἰς τὸν θείον τοῦ αὐτοκράτορος, Ἑρρίκον τὸν Ἰασομιργόττ καὶ συγχρόνως εἰς τὴν σύζυγον αὐτοῦ, Ἑλληνίδα πριγκίπισσαν ὡς αὐτοτελεῖς κληρονομικὸν δουκάτον.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐνυμφεύθη ὁ αὐτοκράτωρ τὸ δεύτερον μετὰ τῆς Βεατρίας, τῆς περιζήτητου κληρονόμου τῆς κομητείας τῆς ἄνω Βουργουνδίας, διαζευχθεὶς τὴν πρώτην σύζυγον αὐτοῦ Ἀδέλαν τοῦ Βιθούργου ἕνεκα λόγων τοῦς ὁποίους ἡ κληρικὴ ὀξύνοια μετ' ἐκτάκτου ταχύτητος καὶ εὐκολίας ἀνεῦρε τὴν φορὰν ταύτην. Εὗρε δὲ τὸ μέσον νὰ εὐχαριστήσῃ οὕτω τὸν οἶκον τῶν Ζικριγγίων, πρὸς ὃν ἦτο ὑποχρεωμένος ὁ ἴδιος ἑαυτοῦ οἶκος, καὶ ἐστερέωσεν τὴν αὐτοκρατορικὴν αἵγλην τοῦ ἐν Βουργουνδία καὶ ἐν Προβηγκίᾳ· ἡ νέα σύζυγος αὐτοῦ εἶχεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς οὐχὶ ὀλιγωτέρους τῶν πεντακισχιλίων ἵπποτων.

Τὸ αὐτὸ δὲ ἐπέτυχεν ὁ Φρειδερίκος κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος εἰς τὴν ἀντίθετον ἐσχατιὰν τοῦ κράτους, διὰ στρατείας κατὰ τῆς Πολωνίας, ἧς ὁ δουξ Βολεσλαῦος ὁ Δ'· πρὸ πολλοῦ εἶχε λησμονήσει τὰ τιμαριωτικὰ καθήκοντά του, νῦν ὁμοῦς, προσελάσαντος τοῦ αὐτοκράτορος μέχρι τοῦ Πόσεν, εὐρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐκλιπαρήσῃ χάριν παρ' αὐτοῦ καὶ νὰ ἐξαγοράσῃ αὐτὴν διὰ καταβολῆς τῶν καθυστερουμένων φόρων ὑποτελείας.

Ὁ ὁμώνυμος δὲ αὐτῷ δουξ τῆς Βοημίας ἡμεῖσθε διὰ τὰς προσε-
νεχθείσας ὑπ' αὐτοῦ ὑπηρεσίας διὰ τῆς ἀπονομῆς τοῦ βασιλικοῦ
τίτλου.

Τον Ὀλτώβριον τοῦ 1157 συνεκάλεσεν ὁ Φρειδερίκος δίαιταν ἐν
Βεζανσὸν ἐπὶ ἐδάφους βουργουνδικοῦ, προσηλθον δὲ εἰς αὐτὴν καὶ
λεγάτοι τοῦ πάπα, μεθ' οὗ ἦτο ἀναγκαῖα πρὸς τὰς ἐξήγησις ἡμιστά
εὐχάριστος. Αἱ σχέσεις τοῦ αὐτοκράτορος πρὸς τὸν πάπαν Ἀδριανὸν
εἶχον διαταραχθῆ. Ὁ τελευταῖος οὗτος δὲν εἶχεν ἄδικον νὰ μὴ εἶναι
δυσηρεστημένος ἐκ τῆς ἐπιτυχίας τῆς εἰς Ρώμην στρατείας, ἥς οἱ καρ-
ποὶ μόνον εἰς τὸν αὐτοκράτορα ἀπέβησαν χρήσιμοι, ἐνῷ δὲν ἀπηλευ-
θέρωσεν οὗτος ριζικῶς τὸν πάπην ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, τοῦ ρωμαϊ-
κοῦ κόμματος τῆς ἀνέξαρτησίας καὶ τοῦ βασιλέως Γουλιέλμου.

Ἐνεκα τούτου ὁ πάπας μετέβαλεν ὁλοσχερῶς τὴν πολιτικὴν του,
συνεννοήθη μετὰ τοῦ βασιλέως Γουλιέλμου, ὅστις ἀνέκτησεν αὐθις
τὴν ἐπιρροήν του μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ αὐτοκράτορος, εἰτα δέ, στη-
ριζόμενος ἐπ' τοῦ Νορμανδοῦ, ὃν εἶχε λύσει καὶ ἀπὸ τοῦ ἀφορισμοῦ,
καὶ παρ' οὗ ἐδέχθη ἔπειτα καὶ αὐθις τὸν ὅρκον τοῦ ὑποτελοῦς, συν-
διελλάγη καὶ εἰρήνευσεν καὶ πρὸς τὸν ρωμαϊκὸν δῆμον.

Οἱ λεγάτοι ἦσαν κομιστὰι ἐπιστολῆς δι' ἧς ὁ πάπας κατήγγελλε
γεγονότα τινὰ τῶν τελευταίων χρόνων — οὕτω, λόγου χάριν, ὁ πρί-
σκοπος τῆς Λούνδης (Lund) ἐπιστρέφων ἐκ Ρώμης εἶχεν ἐμπέσει εἰς
χεῖρας ληστῶν καὶ οἱ ἐν Γερμανίᾳ οὐδὲν ἔπραξαν πρὸς ἀπελευθέρωσίν
του — καὶ παρεπονεῖτο ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ ἐφάνη ἡμιστά εὐγνώμων
πρὸς τὴν μητέρα του, τὴν ἀγίαν ρωμαϊκὴν ἐκκλησίαν, ἥτις ἐν τούτοις
εἶχε μετὰ βίβασιν αὐτῷ τὸ αὐτοκρατορικὸν ἀξίωμα καὶ τιμὴν,
καὶ πρὸς αὐτόν, τὸν πάπαν, ὅστις εὐχρίστως θὰ παρεῖχεν αὐτῷ μεγα-
λειτέρα ἐνεργείματα (beneficia).

Αἱ νομικαὶ σπουδαὶ εἶχον ἀρχίσει ἤδη καὶ βαθμηδὸν συνείθιζον οἱ
ἀρμόδιοι νὰ σταθμίζωσιν ἀκριβέστερον τὰς ἐκφράσεις τῶν παπικῶν ἐπι-
στολῶν· ὁ ἀρχιεπίσκοπος τοῦ κράτους, ἐπιφανὴς Σαξὼν τὸ γένος,
Ραϊνόλδος ὁ ἐκ Δάσσελ, ἀνὴρ μεγάλης μορφώσεως, τοῦ
ὁποίου ἰδεῶδες ἦτο ὁ δεινὸς σύνδεσμος τῆς γερμανικῆς ἐκκλησίας μετὰ
τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐξουσίας, μετέφρασεν εἰς τοὺς παρόντας τὰς
διφορούμενας ἐκφράσεις, αἵτινες παρίστων τὴν αὐτοκρατορίαν ὡς τι-
μᾶριον τοῦ πάπα, ὡς δῶρον τῶν ἱερέων.

Τούτο ἐξήγειρε μέγαν θόρυβον· ἡ αὐτοκρατορία ἦτο ἐπὶ τοῦ παρόντος λιαν δημοφιλὴς, ἡ ἀτομικὴ αξιοπρέπεια καὶ ἡ συνείδησις τοῦ δικαίου παρὰ τοῖς λαϊκοῖς εἶχε προφανῶς ἀναπτυχθῆ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους· ὅτε δὲ ὁ ἕτερος τῶν καρδινάλιων, ὁ ἐπίσκοπος τῆς Σιένας Ρ. λανδός, παίζων κατὰ τὸ ἱερατικόν ἔθος διὰ λόγων ἱταμῶν παριτεῖνε τὸ διφιρούμενον τῶν ἐκφράσεων καὶ μετὰ τιος ἀπορίας ἠρώτησε : «Πορὰ τίνος λοιπὸν ἔλαβεν ὁ αὐτοκράτωρ τὸ *imperium*, ἂν μὴ παρὰ τοῦ κυρίου παπα ;» τότε εἰς τῶν ἡγεμόνων, ὁ παλατινὸς κόμης Ὁθων ὁ Βιττελσποχός, ὁμόφωνον τοῦ ἀρχιγραμματέως, ἐποίησεν ἀπειλητικὴν κατὰ τῶν λεγμάτων κίνησιν διὰ τοῦ ξίφους.

Ὁ Φρειδερίκος καθυσύχασε τὸν θόρυβον, ἐξεδήλωξεν ὅμως τοὺς παπικούς ἀπεσταλμένους ἐκ τῆς αὐλῆς του, ἐγνωστοποίησε δὲ δι' ἐπιστολῆς — παράδειγμα τοῦτο προσφυγῆς εἰς τὴν δημοσιότητα ἐν μεγάλῳ πολιτικῷ ζητήματι — πρὸς ὅλον τὸ κράτος τὰς ἀξιώσεις τοῦ πάπα, ἀντιτάσσων κατ' αὐτῶν ἐμφαντικῶς τὴν ἀληθῆ τῶν πραγμάτων θέσιν — ὅτι δηλαδὴ παρὰ τοῦ Θεοῦ μόνον ἔχει τὴν βασιλεῖαν καὶ τὴν αὐτοκρατορίαν δύναμις τῆς ἐκλογῆς τῶν ἡγεμόνων. Αὐτὸς τε δὲ καὶ ὁ ἀρχιγραμματεὺς του δὲν ὠπισθοχώρησαν ἐνώπιον νέας συγκρούσεως πρὸς τὸν παπισμὸν.

§ 2^{ος}. Ἡ Ἰταλία· δευτέρα στορατεία. 1158. —

Ἦτο εὐχάριστον διὰ τὸν ἀγῶνα αὐτὸν ὅτι τὰ πράγματα διηρυνώοντο νῦν κατὰ τὰς ἀρχάς τοῦ δημοσίου δικαίου. Ὑπῆρχε νομικὴ σχολή, ἥτις ἀνῆγε τὴν ἀρχὴν τῆς εἰς διόσφημον ἐν Βολωνίᾳ διδάσκαλον τὸν Ἰρνερίον, ὅστις εἶχεν ἀμείβεσθαι πρὸ μιᾶς γενεᾶς ἀνθρώπων : ἀντρεύνησαν τὰ βιβλία, ὅτι δὲ εἶχον ἀνέυρει ἐν αὐτοῖς, δὲν ἦτο τὸ χειρότερον μέρος τῶν στρατιωτικῶν ἀποσκευῶν, μεθ' ὧν ὁ Φρειδερίκος ἐπελήθη ἐν ἔτει 1158 τὴν δευτέραν εἰς Ρώμην στρατείαν του.

Φρόνημα ὅμως ὅπως ἀντίθετον πρὸς τὸ αὐστηρῶς μοναρχικὸν τοῦτο ἴσχυεν ἐν ταῖς πόλεσι τῆς ἁνῶς Ἰταλίας, αἵτινες — ἀμέσως ἢ ἐμμέσως διὰ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἐμπορίου συνεπέλα τῶν πρὸς τὴν Ἀνατολὴν ἐκστρατειῶν — εἶχον φθάσει εἰς μεγάλην ὕλην ἀκμῆν καὶ εἶχον ἐθισθῇ ὑπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων εἰς πολιτικὴν ἀνεξαρτησίαν.

Ὁ μᾶλλον ὑπερήφανος ἐκ τῶν ἐδήμων τούτων ἦτο ὁ τοῦ Με-

διολάνου, ὅστις ἐπεδίωκε τὴν ἡγεμονίαν ἐπὶ τῶν λομβαρδικῶν πόλεων, εὗρισκε δὲ συμπαιθείας ὑπὲρ τοῦ σοποῦ του τούτου εἰς πάσας ταύτας τὰς πόλεις. Ὁ ὁῦλος αὗτος εἶχεν κνηκοδομήσει τὴν Τορτόσαν, ἐξ ἄλλου δὲ εἶχεν ἐπιγεθῇ καὶ καταστρέψει καὶ αὖτις τὸ Λόδιον καὶ τὸ Κῆμον.

Ἐξ ἄλλου ὁ πάπας παροτρυνόμενος ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἐπισκόπων καὶ ὑπὸ τῆς εὐσταθείας τῶν αὐτοκρατορικῶν πληρεξουσίων τοῦ Ραϊνόλδου καὶ τοῦ παλατινοῦ κόληος Ὁθωνος τοὺς ὁποῦς εἶχε προαποστείλει ὁ αὐτοκράτωρ παραγόμενος ἐπικρούσε πρύμναν: παπικοὶ ἀπεσταλμένοι ἐκόμισαν εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ὅστις εἶχεν εἶδεν εἰς Αὐγούσταν (Lugsburg), ἵνα ἐκκινήσῃ ἐκείθεν, ἐπιστολήν, δι' ἧς ἡρμήνευσεν ἀδόλως τὰς ὑποούλους ἐκφράσεις αἰτνες εἶχον προκαλέσει τοσαύτην ἀγανάκτησιν ἐν Βιζαντόν, καὶ ἐξήγησε τὴν λέξιν *beneficium* (εὐεργέτημα) διὰ τῆς συνήθους σημασίας τῆς εὐεργεσίας, ρητῶς ἀπορριφθείσης τῆς τιμωρικτικῆς εὐνοίας τοῦ ὄρου τούτου.

§ 270. Ταπείνωσις τοῦ Μεδιολάνου. Ρογκαλικάι διατάξεις. — Οἱ δύο ἀπεσταλμένοι τοῦ αὐτοκράτορος ὄργανα σαφοῦς καὶ εὐσταθοῦς πολιτικῆς ἐχούσης συνείδησιν τῶν ὑπ' αὐτῆς ἐπιδιωκομένων σκοπῶν ἀπέναντι τῆς ταλαντευομένης καὶ ὀφουομένης πολιτικῆς τοῦ πάπα, εἶχον προειδοποιήσει τὴν αὐτοκρατορικὴν στρατείαν, ἐπωφεληθέντες καὶ τὴν ἀντίστασιν ἣν ἐξήγειρον ἐν Λομβαρδίᾳ αἱ ἀξιώσεις τοῦ Μεδιολάνου.

Ὁ στρατὸς τοῦ Φρειδερίκου ἦτο πολυπληθὺς, αὐστηροτάτῃ δὲ στρατοπεδία ἐτήρησιν ἐν πειθαρχίᾳ τὰ διαφορώτατα στοιχεῖα ἐξ ὧν ἀπετελεῖτο αὕτη. Καθὰ διεκέρχοντο ὁ κύριος σκοπὸς αὐτοῦ ἦτο νὰ καταπολεμήσῃ τὴν ἀνταρσίαν τῶν Μεδιολανίων, οἵτινες κατὰ ταῦτα προεκκλήθησαν ὡς ἐχθροί.

Τὸν Ἰουλίον ἤρχισεν ἡ πολιορκία: ἐν τούτῳ προετάρθη εἰρήνη, εἰς ἣν ὑπεβλήθη ἡ πόλις. Ὑπεσχέθη αὕτη ὅτι δὲν θὰ παρεμποδίσῃ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ Κώμου καὶ τοῦ Λοῦλου, κατεβαλε μεγάλην χρηματικὴν ποινὴν καὶ ἔδωκεν ὁμήρους τοὺς ὑπάτους αὐτῆς οὓς θεδύονται μὲν τοῦ λοιποῦ νὰ ἐκλέγῃ αὕτη, θὰ ἐπικροῦται ὁμῶς ἡ ἐκλογὴ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος κατόπιν ὁρκου πίστεως διδομένου ὑπὸ τῶν ὑπάτων πρὸς αὐτόν.

Τῶν ὄρων τούτων συνομολογηθέντων προσήλθε προπορευομένων

τῶν σταυρῶν ὅλος ὁ κληρος, εἴτε οἱ ὑπατοὶ καὶ οἱ πρεσβύτεροι τῆς πόλεως ἐν ταπεινωτικῇ στάσει, γυμνόποδες καὶ φέροντες τὴν οἰκείαν περιβολήν, οἱ δὲ κοσμικοὶ μὲ μόνον τοῦ ξίφους περὶ τὸν τράχηλον. Μετὰ τὸν θρίαμβον τοῦτον — καθὰ χαρακτηρίζει τὴν σκηνὴν ταύτην συγγραφεὺς τις — ἀπελύθησαν οὗτοι (τὸν Σεπτέμβριον) ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις ἐνόμιζεν ἤδη ὅτι ἠδύνατο ν' ἀποστείλῃ μέγα μέρος τοῦ στρατοῦ του ὀπίσω εἰς Γερμανίαν.

Τὸν Νοέμβριον δὲ ἐν τῇ Ρογκαλικῇ πεδιάδι, ὅπου συνῆλθε μέγα πλῆθος, προεκηρύχθη, μετὰ προηγουμένην μακρὰν συζήτησιν τῶν παρόντων ἐπισκόπων καὶ τῶν κοσμικῶν ἡγεμόνων, τὸ νέον αὐτοκρατορικὸν δίκαιον, ὅπερ ὁ Φρειδερίκος ἐχαρακτήρισεν ὡς ἐπανόρθωσιν. Τὸ ἀστικὸν δίκαιον (*jura civilia*) παρέμενεν ὅπως δῆποτε ἐν ἰσχύϊ, τὸ δημόσιον ὁμῶς δίκαιον (*regnorum leges*) ἐχρηζεν ἐξακριβώσεως, ἥτις ἐγένετο εἴτα ἐνταῦθα κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς σχολῆς τῆς Βιχωνίας — διάσται μοθηταὶ τοῦ Ἰρνερίου εἶχον συμβουλευσεὶ περὶ τούτου τὸν αὐτοκράτορα.

Ἡ θεμελιώδης ἀρχὴ ἦτο ὅτι ὁ λαὸς μετεβίβασε ὅλην τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν του εἰς τὸν αὐτοκράτορα: κατὰ ταῦτα πᾶσαι αἱ προνομίαι (*regalia*), δουκικά, μαρκιοκομητικά, κομητικά δικαιώματα, τελωνιακοὶ δασμοί, πρόσοδοι ἀπεδόθησαν εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ὅστις ἔπειτα, ἐὰν μὲν ἀπεδεικνύετο δι' ἐγγράφων ἢ μεταβίβασιν αὐτῶν ἄφινεν εἰς τοὺς δικαιοῦχους, ἐὰν δὲ δὲν ἦτο τοῦτο δυνατόν, ἐνήγοι κατὰ τὸ ἐπιεικές: τοὺς ὑπάτους καὶ ἄρχοντας ἐν ταῖς πόλεσι διορίζει τοῦ λοιποῦ ὁ αὐτοκράτωρ ἐγκρίσει τοῦ λαοῦ· πᾶσα ἀπαλλοτρίωσις τιμαρίου ἄνευ ἐγκρίσεως τοῦ τιμαριοδότου ἀπαγορεύεται· ὁ μὴ προσερχόμενος ἐπὶ τῇ προσκλήσει τοῦ τιμαριοδότου εἰς κεκηρυγμένην στρατείαν γίνεται ἐκπτωτος τῶν ἐπὶ τοῦ τιμαρίου δικαιωμάτων του.

Τὸ ἀγαθὸν ὅπερ εἶχε νὰ προσφέρῃ ὁ αὐτοκράτωρ ἀπέναντι τῆς μεγάλης ταύτης αὐξήσεως τῆς ἐξουσίας του ἦτο σαφὴς δικαστικὸς ὀργανισμός.

Εἶναι εὐνόητον ὅτι εὖρον ἀντίστασιν αἱ ἀποφάσεις αὗται ἢ διατάξεις αἵτινες μετέτρεπον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τούτου τὴν μέχρι τοῦδε ἐξελίξιν, συνάμα δὲ ἐνῶ καθίστων τὸν αὐτοκράτορα κύριον μεγάλων προσόδων, ἀνέτρεπον πάντα τὰ πορίσματα τῶν χρόνων τοῦ Γρηγορίου,

ἐλάβανον δὲ μείζονα ἔτι ἰσχύον ἐκ τῆς ἡρέμου καὶ αὐστηρᾶς ψυχικῆς δυνάμεως τοῦ αὐτοκράτορος.

Ἡ νέα διάταξις περὶ διορισμοῦ τῶν Paterfates τῶν ἀρχόντων τῶν πόλεων ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ἦτο ἀντίθετος πρὸς τὴν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος μετὰ τοῦ Μεδιολάνου συνομολογηθεῖσαν συμφωνίαν, καθ' ἣν εἰς τὸν αὐτοκράτορα ἐπεφυλάσσετο μόνον ἡ ἐπι-
κύρωσις.

Κατὰ τὰς μετὰ τοῦ Μεδιολάνου διαπραγματεύσεις ἐρρίφθη ἡ δια-
βόητος φράσις, ὅτε ὑπεμνήσθη εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς πόλεως ἡ
εἰς τὸν δοθέντα ὄρκον ὀφειλομένη πίστις—ὅτι δηλ. ἔδωσαν μὲν τὸν
ὄρκον, δὲν ὑπεσχέθησαν ὅμως νὰ τηρήσωσιν αὐτήν. Ὁ αὐτοκρατορι-
κὸς στρατὸς εἶχε συμπληρωθῇ διὰ νέων στρατευμάτων ἐκ Γερμανίας
καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Ἰταλίας, ἡ προγραφή ἀπηγγέλθη νῦν καὶ αὐθις,
καὶ ὁ Φρειδεῖκος ἐστράφη κατὰ πρῶτον κατὰ τῆς συμμάχου τοῦ
Μεδιολάνου Κρέμας, ἥτις ἀντίστατο μετὰ καρτερίας.

§ 271. **Θέσις τοῦ πάπα.** — Ἐν τῇ μεταξὺ εἶχεν ἀντι-
τάξει καὶ ὁ πάπας κατὰ τῶν Ρογαλικῶν διατάξεων τὰς ἰδίας ἐαυ-
τοῦ ἀξιώσεις. Διεμαρτυρήθη κατὰ τῆς ἀμέσου κυριαρχίας ἐπὶ τῆς
Ρώμης. ὅπου αἱ προνομίαι (Regalia) ἀνῆκον μᾶλλον εἰς τὸν Ἀ-
γιον Πέτρον, καὶ ἀπέναντι τῆς καταβολῆς τοῦ fodrum ἐπὶ παπικοῦ
ἐδάφους, ἀπήτησε τὴν ἐπιστροφὴν τῶν κτήσεων τῆς ρωμαϊκῆς ἐκκλη-
σίας, ἰδίᾳ τῶν τῆς Μαθίλδης, καὶ ἤζῴωσε νὰ μὴ δίδωσιν οἱ ἐπίσκο-
ποι τῆς Ἰταλίας εἰς τὸν αὐτοκράτορα τὸν τιμαριωτικὸν ὄρκον, τὸ ho-
minum, ἀλλ' ἀπλοῦν ὄρκον πίστεως.

Ὁ αὐτοκράτωρ ἀπήντησεν ὅτι τότε ὤφειλον νὰ παραιτηθῶσι καὶ
τῶν προνομίων (regalia) καὶ ἐδέχθη πρεσβεῖαν τῆς πόλεως Ρώμης,
ἣν εὐμένως ἀπέλυσεν.

Ἐνῷ δὲ οὗτος ἐφωδίαζε τοὺς ἐκεῖσε ἀποσταλέντας ἀντιπροσώπους
μετὰ ὁδηγίας περὶ ἀδχυρώσεως τῆς συγκλήτου», αἱ ἐχθρικῶς διακει-
μεναι χῶραι, ἡ Πλακεντία, ἡ Βρέσκια, τὸ Μεδιόλανον καὶ ἡ πολιορ-
κουμένη Κρέμα, συνωμολόγησαν μυστικὴν συνθήκην μετὰ τοῦ πάπα
καθ' ἣν ἄνευ αὐτοῦ δὲν θὰ πρέβαινον οὗτοι εἰς οὐδένα συμβιβασμὸν
πρὸς τὸν αὐτοκράτορα· καὶ ὁ βασιλεὺς δὲ τῆς Σικελίας Γουλιέλμος
περιελήφθη εἰς τὴν συμφωνίαν ταύτην.

Ὑπὸ τὰς ἀνωμάλους ταύτας περιστάσεις ἀπέθανεν ὁ πάπας Ἀδριανός.

§ 272 Τὸ σχίσμα. Ἀλέξανδρος ὁ Γ'. καὶ Βίκτωρ ὁ Δ'. — Ὡς ἐκ τῆς αποτόμου διαστάσεως ἐν ᾗ διετέλουν πρὸς ἄλληλα τὰ κόμματα, ἦτο ἀδύνατος ἡ ἀποφυγὴ διπλῆ. ἐκλογῆς. Τὸ σικελικὸν κόμμα — διότι οὕτω ὠνομάζετο νῦν τὸ ἀντιστασιακόν — ἐξέλεξε ἀκριβῶς τὸν καρδινάλιον ἐκεῖνον Ρολάνδον, ὅστις ἐν τῇ διαίτη τῆς Β.ζανσὸν ἐδείξε τόσον ἀλαζονικὸν μέτωπον. Ἀπεκλήθη οὗτος Ἀλέξανδρος Γ', μετ' αὐτοῦ ἦτο ἡ πλειονοψηφία: δεκατέσσαρες καρδινάλιοι.

Τὸ αὐτοκρατορικὸν κόμμα, — ἐννέα μόνον καρδινάλιοι, οἵτινες ὁμῶς ἐπεκκλῶντο τὸ γεγονός, ὅτι δὲν ἦσαν ἐκ τῶν προτέρων δεσμευμένοι ὡς οἱ ἄλλοι δι' ὅρκου ἀμαρτωλοῦ — ἐξέλεξαν τὸν καρδινάλιον Ὀκτάβον ὡς Βίκτωρα Δ'.

Ὁ Φρειδερίκος ἐγνώριζε νὰ ὠφελῇ ἐκ τοῦ ἀρχομένου τούτου σχίσματος Συνέκλεσε σύνοδον ἐν Παβίῃ, ἣτις ἐμελλε νὰ κρίνῃ μεταξὺ τῶν δύο πιπῶν: ἡ σύνοδος αὕτη συνελθούσα τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1160, ἔκρινεν, ὡς εἶναι εὐνόητον, ὑπὲρ τοῦ Βίκτωρος, ὅστις παρίστατο εἰς τὴν σύνοδον καὶ ἀπένειμε νῦν λίαν προθύμως εἰς τὸν Φρειδερίκον τὰς νενομισμένας τιμὰς.

Ἐγκύκλιος τῶν διασημοτέρων μελῶν τῆς συνόδου ταύτης ἐγνωστοποίησε τὴν ἀπόφασιν ταύτην εἰς τὸν κόσμον, εἰς ταῦτα δὲ ὁ Ἀλέξανδρος ἀπήντησε διὰ τοῦ ἀφορισμοῦ τοῦ αὐτοκράτορος. Ἀλλὰ τοῦτο ὀλίγον ὠφελῆσεν αὐτόν· κατὰ τοῦ ἀφορισμοῦ ἀντετάχθη ἀφορισμός· τὸ ζήτημα ἦτο τίς ἐμελλε νὰ ἀναδειχθῇ κατὰ πρῶτον ἐν Ἰταλίᾳ ὁ ἰσχυρότερος.

§ 273. Ἡ καταστροφὴ τῶν Μεδιολάνων 1162. — Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Κρέμα ἔπεσεν. Εἰς τοὺς κατοίκους ἐχαρίσθη ἡ ζωὴ, καὶ ἐπετράπη εἰς αὐτοὺς νὰ ἀπέλθωσι τῆς πόλεως παραλαμβάνοντες μεθ' ἑαυτῶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ φέρωσιν ἐπὶ τῶν νώτων, εἴτα δὲ παρεδόθη ἡ πόλις εἰς τὴν λεηλασίαν καὶ μετὰ ταῦτα εἰς τὰς φλόγας.

Μετὰ τῆς Γενούης οἱ αὐτοκρατορικοὶ ἐπίτροποι συνεννοήθησαν. Ὁ κρίσιμος ἀγὼν ἦναψε περὶ τὸ Μεδιόλανον.

Τὸ σχίσμα παρέμεινεν ὑφιστάμενον· ἀπεσταλμένοι τῶν δύο κομ-

μάτων περιήρχοντο τὰς διαφόρους αὐλὰς ζητοῦντες ἡρωγὴν· ὁ πόλεμος ἐν τῇ Λιμβαρδίᾳ διήρκεσε καθ' ὅλον τὸ ἐπόμενον ἔτος 1161.

Ὁ Φρειδερίκος μετὰ τῆς συνήθους φρονητεῶς του προσεπάθει νὰ ἐπιτύχῃ τὸν ἄμεσον σιοπὸν. τὴν καθυποτάξιν τῶν Μεδιολάνων Ἐνισχύσεις καὶ ἀντικαταστάσεις ἤλθον ἐκ Γερμανίας· ταχέως δὲ ὁ ἀποκλεισμός τῆς πόλεως ἐγένετο πλήρης. Ἀλλὰ τὸ μῖσος ἐνέπνεε τὴν δύναμιν τῆς ἐγκριτερήσεως, μόνον δὲ κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ 1162, ἀφοῦ οἱ κάτοικοι ὑπεστήσαν τὰ πόνδεϊνα, ἀπεφάσισιν νὰ πράξωσιν ὅ,τι ἡ πεινὰ καθιστᾷ ἀναγκαιὸν, νὰ υποταχθῶσιν ἄνευ ὄρων.

Εἰς Λόδιον προσήλθον τὸ πρῶτον οἱ ὕστατοι μετὰ τινων ἄλλων ἐπιφανων Μεδιολανίων ἐνώπιον τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ἐδήλωσαν τὴν περ παραδόσεως ἀπόφασιν τῆς πόλεως. Τὴν ἐπομένην Κυριακὴν προσήλθον καὶ οὗτοι μετὰ μεγαλειτέρας ἀκολουθίας ἱπποτῶν καὶ ἐκόμισαν καὶ τὰς κλεῖς τῆς πόλεως.

Ἡ τρίτη ἡμέρα ἦτο ἡ χειρίστη· οὐδέποτε ἄνευ ὄρων παράδοσις ἐξεδηλώθη διὰ σκληροτέρων συμβόλων Ὅλοι οἱ κάτοικοι προσήλθον μετὰ οχορίων περὶ τὸν λαιμὸν αἱ σποδὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς· αἱ σημαῖαι τῶν διαφόρων δῆμων ἢ συνοικιῶν ἐκομίσθησαν καὶ παρεδόθησαν εἰς τὸν νικητὴν. Εἴτα ἤχθη πρὸ τοῦ θρόνου τοῦ αὐτοκράτορος τὸ σύμβολον τῆς πόλεως, Carroggio, τὸ ἄρμα ἐν τῷ μέτῳ τοῦ ὁποίου ἐπὶ ὑψηλοῦ ἱστοῦ ἦσαν προστεταγμένα ἡ σημαία τῆς πόλεως μετὰ τῆς εἰκόνης τοῦ Ἀγίου Ἀμβροσίου καὶ ἐπ' αὐτῶν σταυρός· εἰς ἐν νεῦμα αὐτοῦ κατεβιβάσθη ὁ φοβερός ἱστός καὶ ἡ σημαία ἀντικατεστάθη Ὅλον δὲ τὸ παριστάμενον πλῆθος ἐπεσεν εἰς τὰ γόνατα καὶ ἐζητεῖτο τὴν χάριν τοῦ νικητοῦ.

Ἡ χάρις αὕτη ἐδόθη εἰς τὰ πρόσωπα, ἡρνήθη ὅμως αὐτὴν ὁ νικητὴς εἰς τὴν πόλιν. Τὰ τείχη αὐτῆς, καθ' ὅσον εἶναι τοῦτο δυνατόν προκειμένου περὶ πόλεως τοιαύτης ἐκτάσεως, κατεκρημνίσθησαν, αἱ τάφοι ἐπληρώθησαν, ἐτελέσθη ἐξολοθρευτικὴ ἐργασία, ἐν τῇ ὁποίᾳ οὐκ ἔλειπεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα ἢ αὐτοπροαίρετος βοήθεια τῶν κατοίκων ἄλλων ἰταλικῶν πόλεων.

Ἦτο κατὰ φυσικὸν λόγον ἀδύνατος ἡ πλήρης καταστροφή τῆς πόλεως· ἀπηγορεύθη ὅμως ἡ οἰκήσις εἰς ὠρισμένα τεμήματα αὐτῆς, πλὴν δὲ τούτου ἐξησφαλίσθη ὁ Φρειδερίκος διὰ πολλῶν ἀνέμων.

Δὲν δύναται τις νὰ κατηγορήτῃ αὐτὸν ὅτι ἐπέδειξεν ἐπὶ τοῦ προ-

Πολιορκία ἰταλικῆς πόλεως τῶν χρόνων τῶν Σταούφων. Ἐκ
Χαρακτηριστικὸν καὶ διαφωτιστικὸν διὰ τὰς ὀχυρώσεις πόλεων κατὰ τοὺς
δόνας λίθων (ἐξ ὧν μία διασαφιστικῶς σημειοῦται διὰ τῆς λέξεως «trabucos»)
ναὶ τοῦ στρατοπέδου τῶν πολιορκητῶν, ἀναμέσον δὲ αὐτῶν ἡ σημαία («vexil-

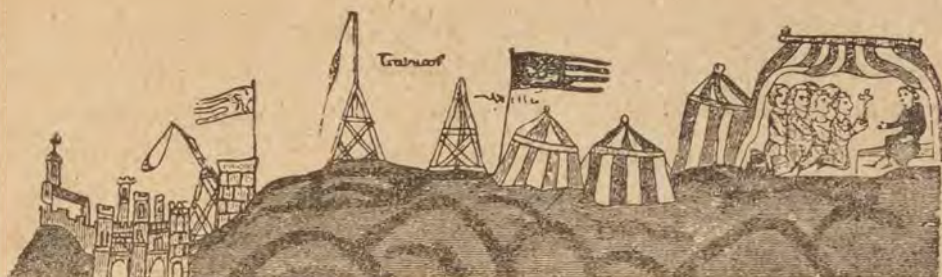
κειμένου ἄκραν αὐστηρότητα : ἐγνώσθη νῦν ἐν Ἰταλίᾳ ὅτι ὑπῆρχεν
αὐτόθι ἀνωτάτη τις ἀκμάτος θέλησις. Καθ' ὅλην τὴν σκηνὴν τῆς
ὑποταγῆς δὲν παρετηρήθη οὐδεμία συγκίνησις εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ
Φρειδερίκου, οὔτε μῖσος, οὔτε συμπάθεια : ἔπρεπε νὰ γίνη ὅτι ἀπῆτει
τὸ συμφέρον τῆς πολιτείας.

Καὶ ὁ Ἀλέξανδρος δὲ δὲν ἠδύνατο νὰ κρατηθῇ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ
ἔφυγεν εἰς τὴν Γαλλίαν, ὅπου ἔτυχε τιμιτικωτάτης ὑποδοχῆς· ἦτο
ὅμως ζήτημα, ἂν ἡ πολιτικὴ κατάστασις ἐξ ὧν εἴ περ ποτε ἐξηρ-
τάτο οὗτος νῦν, ἐμελλον νὰ λάβωσιν εὐνοϊκὴν δι' αὐτὸν τροπὴν
(116?)

§ 273. Τρίτη στρατεία· 1163 Οἱ ἀρχιεπίσκοποι
Ραινάλδος καὶ Χριστιανός. — Ο Φρειδερίκος ἀπερχόμενος
εἰς Γερμανίαν κατέλειπεν ἐν Ἰταλίᾳ τὸν ἀρχιεγερματέα αὐτοῦ Ραι-
νάλδον· ἐπανῆλθε δὲ καὶ αὐτός ἐνταῦθα τὸ φθινόπωρον τοῦ 1163
ἅπαξ ἔτι καὶ ἄνευ στρατοῦ, παρέμεινε δὲ ἐπὶ βραχὺν χρόνον.

Ἐν Γερμανίᾳ εἶχε συμβῆ γεγονός τι σοβαρόν : ἐν Μιχουντίᾳ ὁ
ἀρχιεπίσκοπος αὐτῆς Ἀρνόλδος, ὅστις εἶχεν ἀπεβῇ μισητός ἕνεκα
τῶν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ αὐτοκράτορος ἀναγκαίων πολεμικῶν φορο-
λογικῶν, ἐκώχθη ἐκ τῆς εἰρήρας συνεπειᾶ ἐπαναστάσεως, ἔμεινε δὲ μα-
κρὰν αὐτῆς ἐπὶ πολὺν χρόνον· ὅτε δὲ τέλος συνεπειᾶ δολίᾳς συνοιαλ-
λαγῆς ἐπανεστρεψεν εἰς τὴν πόλιν ἐφρονεῦθη κατὰ τὴν κήρυξιν νέων
ταραχῶν.

Ὁ αὐτοκράτωρ ἐπέβαλε τῇ προσήκουσαν ποινὴν κατὰ τῶν ἐνό-

τῶν μικρογραφιῶν τῶν χρονικῶν τῆς Γενούης τοῦ ἔτους 1227, χρόνους τοῦ Βικβρόσσα καὶ μικρὸν μετ' αὐτούς. Ἡ εἰκὼν παριστᾷ τὰς σφενκατὰ τὰ διάφορα στάδια τῆς λειτουργίας των Περαιτέρω φκίνονται αἱ σκη-lum» σημειουμένη) δεξιᾷ παρίσταται ἡ παράδοσις

χων τῆς βιαιοπρηνείας κατὰ ἀνωτάτου τοῦ κράτους λειτουργοῦ, διέταξε δὲ τὴν κατεδάρσιν μέρους τῶν τεχνῶν της.

Ὁ νέος ἀρχιεπίσκοπος μετέστη εἰς τὸ κόμμα τοῦ Ρολάνδου· ἐν τῷ προσώπῳ ὅμως τοῦ διαδόχου αὐτοῦ, ἀνυψωθέντος εἰς τὴν ἔραν ταύτην ἐν ἔτει 1116 τοῦ Χριστιανοῦ, εἶχεν ὁ αὐτοκράτωρ ὁπαδὸν τελείως ἀφωσιωμένον καὶ ἄκρως ἱκανὸν καὶ ρέκτην· κατωρθωθέντος δὲ ν' ἀνυψωθῇ εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν τῆς Κολωνίας ἐν ἔτει 1165 τοῦ Ραινόλδου ἐξησφαλίσθη ἡ ἐξουσία τοῦ Φρειδερίκου ἐν τῇ δυτικῇ Γερμανίᾳ, ὅσον οὐδέποτε οὐδενὸς ἄλλου βασιλέως ἀπὸ Ὁλιωνος τοῦ Α'.

Στηριζόμενος ὁ Φρειδερίκος ἐπὶ μεγάλων συνεχῶν κτήσεων ἐν τῇ πεδιάδι τοῦ Ρήνου ἐν Βουργουνδίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ, ἀποπερυστῶν αὐτῷ μεγάλας καὶ τακτικὰς προσόδους, ἐπὶ πολυαρίθμων ἵπποτων, τῶν ὁπλίων τὸ συμφέρον συνεδέετο ἀρρήκτως πρὸς αὐτόν, ἐπὶ πλείττων ἀκροπόλεων καὶ φρουρίων, τὰ ὅποια δὲν ἔπαυε νὰ πολλαπλασιάζῃ, ὥς καὶ τῆς πλειονοψηφίας τῶν Γερμανῶν ἐπισκόπων, οἵτινες ἐπίσης ἔθετον εἰς τὴν διάθεσίν του μεγάλας στρατιωτικὰς δυνάμεις, ἧτο ἱκανὸς ν' ἀντεπεξέλθῃ κατὰ πάσης ἀντιστασεως.

Ἡ διίστασις ὅμως τῆς ἐκκλησίας ἐξηκολούθει. Ὅτε τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1164 ἀπέθανεν ὁ Βίκτωρ ὁ Δ', διέτεξεν ὁ Ραινόλδος πάραυτα τὴν ὑπὸ τῶν καρδιναλίων τούτων ἐκλογὴν νέου πάπα, Πασχάλη τοῦ Γ'. Αἱ συμπάθειαι τῶν αὐστηρῶν κληρικῶν καὶ

ἐν Γερμανίᾳ ἀκόμη ἦσαν βεβαίως ὑπὲρ τοῦ Ἀλεξάνδρου : οὕτω ἱστορεῖται ὅτι ὁ ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Μιγδεσβούργου αἰχμαλωτισθεὶς ὑπὸ Τούρκων κατὰ τὴν εἰς τὴν Ἀγίαν Γην ἐπὶ προσκυνήσει πορείαν αὐτοῦ, ἔδωκε τὴν ιερὰν ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ ἐπανήρχετο ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐὰν ὁ Θεὸς ἡλευθέρονεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας ταύτης.

Ἐν τινι διαίτη συνελθούσῃ ἐν ἔτει 1165 ἐν Βιρτσβούργῳ διέταξεν ὁ Φρειδερίκος τοὺς παρόντας ἐκκλησιαστικοὺς καὶ κοσμικοὺς ἡγεμόνας ν' ἀναλάβωσιν ἐνόρκως τὴν ὑποχρέωσιν — ἔκαμε μετ' αὐτῶν συνωμοσίαν (conjunctio) κατὰ τὴν ἐκφρασιν τῆς οἰκείας πηγῆς — τοῦ νὰ μὴ ἀναγνωρίσωσι ποτὲ ἄλλον πάπιν πλὴν τοῦ Πισχάλη, τούτου ἀποθνήσκοντος ν' ἀναγνωρίσωσιν ὡς τοιοῦτον μόνον ὁπαδὸν τοῦ κόμματος του· προσέθη δὲ εἰς τραχύτητας κατ' ἐκείνων, οἵτινες ἡρνήθησαν τὴν ὑπακοήν των εἰς τὸν πάπιν του. Μετὰ δακρύων ὑπέγραψαν πολλοὶ τὸ πρακτικὸν τοῦ ὅρκου ἵνα μὴ ἀπολέσωσι τὰς προνομίας (Regalia), ἐναντίον τῶν πεποιθήσεων των ἢ τοῦλάχιστον ἄνευ πεποιθήσεων.

§ 276. Τετάρτη στρατεία 1166. — Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως εἶχε κατορθώσει ὁ Ἀλέξανδρος τῇ βοήθειᾳ τοῦ σικελικοῦ κόμματος καὶ τοῦ βασιλέως Γουλιέλμου τοῦ Α'. νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ρώμην περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 1165.

Τὰ ἐν Ἰταλίᾳ πράγματα ἐλάμβανον οὕτω τοιαύτην μορφήν, ὥστε ὁ Φρειδερίκος ἔβλεπεν ἑαυτὸν ὑποχρεωμένον νὰ ἐπέμβῃ καὶ αὐτῆς αὐτοπροσώπως, ἐξ ἄλλου δὲ τὰ ἐν Γερμανίᾳ πράγματα, ὅπου ἡ αὐξοῦσα δύναμις Ἑρρίκου τοῦ Λέοντος προσκάλεσε μέγαν συνασπισμὸν ἐκκλησιαστικῶν καὶ κοσμικῶν ἡγεμόνων τῆς Σαξωνίας, ὃ ἐστὶ τῆς βορείου Γερμανίας, ἀφῆσεν εἰς τὴν φυσικὴν ἐξέλεγχίν των.

Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ραινόλδος, ἰσχυρότερος νῦν παρά ποτε οὐχὶ ξένος δὲ καὶ τῆς κατὰπολεμήσεως τοῦ Ἑρρίκου, προηγήθη εἰς Ἰταλίαν, λήγοντος δὲ τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1166 διέβη καὶ αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ τὸ τέταρτον ἤδη τὰς Ἀλπεῖς.

ὑπὸ τὴν πίεσιν καὶ ἐναντίον τῶν παρέκτροπῶν τῶν αὐτοκρατορικῶν ὑπαλλήλων εἶχον ἐξαπλωθῇ ἐνταῦθα εἰς εὐρύτερους ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον κύκλους αἱ ἰδέαι περὶ δημοτικῆς ἐλευθερίας. Ἀνευλαβέστατα καὶ πολλάκις τυραννικώτατα ἐνησκούντο ὑπὸ τῶν Γερμανῶν

ὑπαλλήλων αἱ προνομίαι (regalia) καὶ εἰσεπράττοντο τὰ εἰσοδήματα καὶ οἱ φόροι. Το δημοτικὸν κόμμα, ὅπερ διὰ συχνῶν συνελεύσεων ὀσημέ-αι ἐνιχυέ-ο, ἐφρόνει ὅτι ἦτο προτιμότερον ὁ ἔντιμος θάνατος ἀντὶ τοιαυτῆς ἐπονειδίστου ζωῆς.

Μετ' ἀντιπροσώπων τοῦ Μελολάνου συνῆλθον ἀντιπρόσωποι τῆς Κρεμώνας το Βεργάμου, τῆς Βρεσκίας, τῆς Μιντούς τῆς Βερράρας : ἐνῷ δὲ ὁ ἀ λόγων ἐνέμενον π.στοὶ εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ἀπέβλεπον εἰς τὴν ἐπα.όρθωσιν τοῦ Μελολάνου.

Μεθ' ὅλην δὲ τὴν παύσιν τοῦ αὐτοκράτορος καὶ μεθ' ὅλας τὰς ἐπιτυχίας αὐτοῦ εἰς τὴν συμμαχίαν ταύτην ταχέως συμπεριελήφθησαν καὶ ἀπώτεραι πόλεις, ἡ Βενετία, ἡ Βερόνα, ἡ Πλακεντία, ἡ Βολωνία κλπ. προγραμμα αὐτῆς ἦτο ἡ ἐπανόρθωσις τοῦ καθεστῶτος τὸ ἀπὸ Ἑρρίκου τοῦ Ε' . μέχρι τῆς ἀναρρήσεως εἰς τὴν ἀρχὴν Φρειδερίκου τοῦ Βαρβαρόσσα.

Ὁ αὐτοκράτωρ ἐστρατοπέδευε πρὸ τῆς Ἀγκῶνος, ἣν ἐπολιόρκει, ἐνῷ ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ραϊνάλδος μετὰ μικρᾶς δυ.άμεως π.ρεπορύθη κατὰ τῆς Ρώμης. Ἐνώπιον μεγάλῃς ὑπεροχῆς τῶν Ρωμαίων ὁ Ραϊνάλδος ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ νὰ κλεισθῇ ἐν Τούσκλφ, ἐν δὲ τῷ πρὸ τῆς Ἀγκῶνος στρατοπέδῳ ἐγένετο σκέψις, ἂν μὴ ἔπρεπε νὰ ἐγκιταλίπωσι τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην καὶ πρὸ παντός ν' ἀπαλλάξωσι τὸν ἀρχιεπίσκοτον ἐκ τῆς θέσεώς του.

Ἄλλ' ἡ ἰδέα αὕτη ἀπ.ρρίσθη ὑπὸ τοῦ πολεμικοῦ συμβουλίου τοῦ Φρειδερίκου καὶ ἡ πολιορκία ἐξηκολούθησεν· ἀπ.ὡς μόνον ὁ ἀρχιεπίσκοπος Χριστιανὸς ἔλαβε μικρὰν δύναμιν ἐκ 500 ἵπποτων καὶ 800 μισθοφόρων καὶ ἐπορεύθη εἰς τὴν θ.ίαν τοῦ συναδέλφου του.

Οἱ δύο κληρικοὶ ἡννόουν τὰ πολ.εμικά ὡς ἐπίσης ἡννόουν καὶ τὰ πολιτικά πράγματα δι' ἐπιτηδεύας δὲ σχεδιασθείσης ἐπιθέσεως καταγγύουν οὗτοι κατὰ τοῦ στρατοῦ τῶν Ρωμαίων, ὅστις δὲν συνεκροτεῖτο β.θαίως ἐκ στοιχείων λίαν ἀξιοπίστων, ὡς ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῆς ἀριθμητικῆς δυνάμεως αὐτῆς ἀνερχομένης εἰς 30,000, μεγάλην νίκην παρὶ τὸ Τούσκλον.

Μ.τὰ ταῦτα προτῆλθε καὶ αὐτὸς ὁ Φρεδ.ρῆκος μετὰ τοῦ κυρίου στρατ.ῦ, καὶ ὠδήγησε τὸν παπὰν τοῦ Πατ.χλην τὸν Γ' . εἰς τὴν πόλιν, ἐξ ἧς μεταμυρισμένους ἔφ.γεν ὁ ἀντιπάππς κληρ.άλιος Ριλάνδος εἰς Γαέταν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Βερεθέντον. Ὁ Φρειδερίκος ἔστησε τὸ

λάβαρόν του ἐπὶ τοῦ ὄρους τοῦ Μαρίου (Mons Marius) ὁ δὲ Πασχάλης κατέλαθε τὸ Λαθερανόν. Μετὰ δὲ τῷ κατοίκων, οἵτινες ἔλαβον καὶ αὖθις πείραν τῆς ὑπεροχῆς τῶν γερμανικῶν ὀπλων, ἐπῆλθε διαλλαγή.

§ 275. **Νίκη καὶ καταδρομή.** — Τὸ ἔδαφος ὅμως τοῦτο ἐνεχυρόναι ἄλλους κινδύνους : τὸν Αὐγούστον ἐξεργάγη ὀλεθριωτάτη ἐπιδημία καὶ ἐξηπλώθη μετὰ καταστρεπτικῆς ταχύτητος εἰς τὴν πόλιν καὶ παρὰ τῷ στρατῷ.

Πλεῖστοι διαπρίπτει, ἄνδρες, λαϊκοὶ ἡγεμόνες καὶ ἐπίσκοποι, μεταξὺ δὲ τούτων καὶ ὁ ἀνεκτίμητος καὶ ἀνκνικατάστατος Ραινάλδος ὁ τοῦ Δίσσελ, ἀφ' ὧν ἀσπύθηται ὑπὸ τῆς ἐπιδημίας ταύτης. Ὁ στρατὸς ἐτήκετο ἐν ταῖς χερσὶ τῶν ἀρχηγῶν, αἰππότε, πζοί, παρασίσταται : » πλὴν δὲ τούτου καὶ τὸ ἥθηκόν αὐτοῦ εἶχε κλονισθῆ διότι οἱ δεισιδαίμονες καὶ οἱ ὑπὸ κομματικοῦ πνεύματος ἐμπνεόμενοι ὠμίλουν ἥδη περὶ θείας ποινῆς, οἱ δὲ ἄνδρες τῶν χρόνων ἐκείνων ὀλίγην δύναμιν ἀντιστάσεως εἶχον ν' ἀντιτάξωσι κατὰ τῶν τοσούτων ψιθυρισμῶν τῆς δεισιδαιμονίας.

Ἐπὶ τοῦ παρόντος ὁ Φρειδερίκος ἦτο ἰσχυρὸς ἐπέστρεψε δὲ εἰς τὴν πιστὴν Παρίαν. Ἄλλ' ἡ ὁμοσπονδία τῶν λομβαρδίνων πόλεων, ἡ συμμαχία τῆς Βερώνας ἐπεξ-τείνετο ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν, τὸν δὲ Μάρτιον τοῦ 1168 ἐπέστρεψεν ὁ Φρειδερίκος μετὰ μικροῦ ὑπολοίπου τῆς στριτιωτικῆς δυνάμεώς του εἰς Γερμανίαν : πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἐπιστροφῆς του διέταξε νὰ κρεμάτωσί τινες τῶν ὀμήρων, οὓς ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ, παρὰ τὴν ὁδόν, ὑπεδείκνυε δὲ ὅτι τὸ αὐτὸ θὰ ἐξηκολούθει πράττων, ἐφ' ὅσον θὰ κατεδιώκετο. Ὡς γνωστὸν μάλιστα, ἐσώθη ποτὲ διὰ τοῦ τεχνάσιατος ὅτι εἰς τὸν ἀνδρῶν αὐτοῦ, ὁ τοῦ Σεῦθεν ρεῖχεν Χιρτάμνος, ἔχων μεγάλην μορφῆς ὁμοιότητα πρὸς τὸν κύριόν των, ἐπείχε το πρόσωπον τοῦ αὐτοκατοχοῦ.

Ἡ συμμαχία εἶχεν ἤδη καιρὸν ν' ἀναρθώσῃ τὴν πόλιν τοῦ Μεδολάνου, τὴν πρόμαχον αὐτῆς· διότι ἐπὶ ὅλα παρῆλθον ἔτη πρὶν ἢ ὁ Φρειδερίκος ἐμφανισθῇ καὶ αὖθις ἐπὶ ἰταλικῷ ἐδάφους.

§ 276. **Ὁ Φρειδερίκος ἐν Γερμανίᾳ. 1168 — 1173.** — Ἡ ἐν τῇ βορείῳ Γερμανίᾳ θύελλα, ὁ πόλεμος κοσμικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἡγεμόνων κατὰ Ἐρρίκου τοῦ Λέοντος

εἶχεν ἐξακολουθητεῖ ἐν τῷ μεταξύ, κατώρθωσεν ὅμως διὰ τῆς μεσολαβήσεώς του ὁ αὐτοκράτωρ νὰ ἐπιφέρει ἀνακωχὴν ὀπλων.

Νῦν ἐπέστρεψεν ὁ Φρειδερίκος. Ἐν διαίτῃ δὲ συνελθούσῃ ἐν Βιμβέργῃ ἐξεργασε ζωντὰ παρὰ πονα κατὰ τῆς ἐν Σκζωνα κριτούτης ἀνωμαλίας ἣν ἐπωρλήθησαν οἱ Λουβαρδοὶ ὅπως ἀποσκιρτήσωσι. Μετὰ ἐπανελημμένους δὲ διαπραγματεύσεις ἐν διαφόροις διαίταις κατώρθωσε γὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν εἰρήνην, ἐξ ἧς οὐδεμίαν ὑφίστατο ζημίαν ὁ Οὐέλφος.

Ἀκριβῶς κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας συνήψεν ὁ Ἑρρίκος βασιλικὴν γαμήλιον δεσμόν : Ματθιλδῇ, ἡ θυγάτηρ τοῦ βασιλέως Ἑρρίκου τοῦ Β'. τῆς Ἀγγλίας ἐγένετο συζυγος αὐτοῦ. Ἡ ἐξουσία αὐτοῦ ἦτο μεγάλη, ἴση πρὸς βασιλικήν· εἰς τὰ βορειαναιολικά ἡ τελευταία αὐτῇ ἦτο ἐπὶ τοῦ παρόντος σχεδὸν περιττή· καὶ εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά δὲ πράγματα ἐν τῇ χωρᾷ αὐτοῦ ἀπῆλανε πλήρης ἐξουσίας. Οἱ ἐπίσκοποι, οἱ ὑποκείμενοι ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὸν Πασχάλην, ὑπ' αὐτοῦ διορισθέντες ἐξήρτωντο καθ' ὁλοκληρίαν ὑπ' αὐτοῦ.

Δὲν δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ὁ Φρειδερίκος δὲν ἠννόησε τὸν κίνδυνον ὅστις ἠπείλει τὸν ἰδίον αὐτοῦ οἶκον διὰ τῆς ἡγεμονικῆς ἐξουσίας τῆς τοσοῦτον προαγομένης. Καὶ ὁ πρῶτος δὲ τῶν συμβούλων του, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ραινάλδος, τοῦ ὁποίου ἡ χώρα τῆς διακαιοδοσίας συνώρευσεν πρὸς τὴν τοῦ Οὐέλφου ἐγένετο ἐχθρὸς αὐτοῦ.

Ἄλλ' ὁ Φρειδερίκος φαίνεται ὅτι δὲν ἔβλεπε δυσαρέστως, ὅτι ἡ ἡγεμονικὴ ζηλοτυπία, ἣτις μέχρι τοῦδε τόσον εὐκόλως κατηνύθητο κατὰ τῆς θέσεως τοῦ βασιλέως ἐστράφει νῦν κατὰ ἰσοτίμου ἀρχῆς : ἐπωφελεῖτο δὲ τὴν περίστασιν ἣτις παρουσιάζετο αὐτῷ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, ὅπως αὐξήσῃ τὰς τοῦ οἴκου αὐτοῦ κτήσεις μάλιστα ἐν Σουηβίᾳ καὶ νὰ σχηματίσῃ οὕτω ἀντίρροπον δύνειμιν κατὰ τῆς μεγάλης δυνάμεως τοῦ δουκός.

Ἐξησφάλησε δὲ εἰς ἑαυτὸν καὶ τὴν πλουσίαν κληρονομίαν τοῦ πρεσβυτέρου Οὐέλφου, τοῦ ὁποίου ὁ υἱὸς εἶχεν ἀποθάνει, καὶ εἰς ὃν ὁ Φρειδερίκος, φρονιμώτερος τοῦ δουκὸς ἀνεψιῶ αὐτοῦ προτίερε ἀντι ἐξασφαλίσεως τῆς κληρονομίας τὰ ἀπαιτούμενα χρήματ' αὐτῶν ὁποίων εἶχεν ἀνάγκην ὁ Οὐέλφος ὕπως ἀπολαύσῃ τοῦ βίου κατ' ἀρέσκειαν, ἀφοῦ δὲν εἶχεν υἱὸν διάδοχον τοῦ ὀνόματός του. Ἀποδεικνύει δὲ τὸ πρακτικὸν πνεῦμα καὶ τὸ πολιτικὸν βλέμμα τοῦ Φρει-

δερίκου ὅτι ἐφρόντιζε νὰ ἀφθονῇ χρημάτων : αἱ σταυροφορίαι, οἱ διαρκεῖς πόλεμοι καὶ αἱ μεταστροφὴ αὐτῶν, ὡς καὶ ὁ πρόσφατος ἐν Ρώμῃ λοιμός, περιήγαγεν πολλοὺς εἰς τὸ νὰ πωλῇσωσιν οὐκ ὀλίγα πολύτιμα ἀγαθὰ.

Μεταξὺ τῶν θymάτων τῆς νόσου ἐκείνης ἦτο ὁ νεαρὸς δούξ τῆς Σουηβίας Φρειδερίκος, υἱὸς τοῦ βασιλέως Κωνράδου τοῦ Γ' . : ἄνευ δε δυσκολίας προτίσσει τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Μιγουντίας Χριστιανοῦ ὡρσθη νῦν (1169) ἐν δολίτῃ συνελθούτῃ ἐν Βιμβέργῃ ὁ τετραετὴς υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ἐρρικός διάδοχος τοῦ κριτοῦ καὶ ἐστέφθη ὡς βασιλεὺς ἐν Ἀκυτγόανφ ὑπὸ τοῦ διαδόχου τοῦ Ραινάλδου ἀρχιεπισκόπου τῆς Κολωνίας Φιλίππου.

Ἡ εἰρήνη διετηρήθη ἐν Γερμανίᾳ, ἐν ἔτει 1170 ἀπέθανεν ὁ μαρκίων τοῦ Βρανδεμβούργου Ἀλβρέχτος καὶ ἐν ἔτει 1174 ἐπεχείρησεν Ἐρρικός ὁ Λέων πορεῖαν προικυνητοῦ εἰς Παλαιστίνην εἶχε δὲ ἀπέλθει ἤδη ὁ ἀρχιεπίσκοπος Χριστιανὸς ὡς βασιλικὸς τοποτηρητὴς εἰς Ἰταλίαν, καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐψηφίσθησαν ἐν τῇ ἐν Βορμετίᾳ συνελθούσῃ διαίτῃ αἱ προπαρασκευαί νέας στρατείας ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν αὐτοῦ τοῦ αὐτοκράτορος.

§ 277. Πέμπτη εἰς Ἰταλίαν στρατεία. — Τὰ πράγματα ἐν Ἰταλίᾳ ἦσαν περίπλοκα. Ἦτο ζήτημα σπουδαιότατον διὰ τοὺς Γερμανοὺς ἐπισκόπους, οἵτινες ἔνεκα τοῦ ἀπὸ μακροῦ χρόνου διαρκούντος σχίσματος οὐκ εἶχον γ' νικῶς ἀνεγνωρισμένον πάπαν ἐφ' οὗ θὰ ἠδύναντο νὰ στηριχθῶσιν, ἢ ἄρσις τοῦ σχίσματος τούτου· ἐκλινον δὲ οὗτοι εἰς τὸ νὰ ἀναγνωρίσωσι τὸν Ἀλέξανδρον, ἐὰν ἐξ ἄλλου θὰ ἀνεγνώριζεν οὗτος ὡς νομίμως διορισμένους τοὺς ἐπὶ τοῦ ἀντιπάπα αὐτοῦ διορισθεντας ἐπισκόπους.

Καὶ ἐγένοντο μὲν περὶ τούτου διαπραγματεύσεις, δὲν κατέληξαν ὁμως αὗται εἰς ἀποτέλεσμα, οὕτω δὲ ἐξωθήθη ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὴν μετὰ τῶν Λομβαρδῶν συμμαχίαν, ἐνῶ οἱ Γερμανοὶ ἐπίσκοποι προσεκολλήθησαν εἰς τὸν αὐτοκράτορα.

Ὡς ἐκ τούτου ἡ τοῦ θανάτου Πασχάλη τοῦ Γ' συνέπεια ὡς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἦτο μόνον ἡ ἀνάγκη νέου αὐτοκρατορικοῦ πάπα Καλιξτοῦ τοῦ Γ'. εἰς τὸ πείσμα δὲ τῆς ἀναρρήσεως ταύτης ἔδωσαν οἱ Λομβαρδοὶ ὁμόσπονδοι, τῶν ὁποίων ἡ συμμαχία περιελάμβανεν ἤδη 36 πόλεις, τὸ ὄνομα τοῦ πάπα αὐτῶν Ἀλεξάνδρου εἰς τὸ

φρούριον, ὅπερ ἤγειραν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὁχθῆς τοῦ μέσου Λίδου, ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Παβίας, ἐνομασάντες αὐτὸ Ἀλεξάνδρειαν.

Τὸ φρούριον τοῦτο ἀπετέλεσε τὸν πρῶτον σκοπὸν τῆς ἐπιθέσεως τοῦ Φρειδερίκου, ὅτε ἐπεχείρησεν οὗτος ἐν ἔτει 1174 τὴν πέμπτην ἐκστρατείαν του εἰς Ἰταλίαν. Ἐχεν ἐφοδιασθῇ οὗτος μεθ' ὅλων τῶν πολιερικητικῶν μέσων τῶν τότε χρόνων, δὲν ἐπέτυχεν ὁμως τοῦ σκοποῦ.

Αἱ συμμαχοῦσαι πόλεις εἶχον συναθροίσει στρατὸν λίαν ἀξιόλογον, ἐν τούτοις δὲν συνεκροτήθη μεγάλη τις μάχη. Συνήθησαν διαπριγματεύσεις, ὁ δὲ Φρ. ὁ ρῖος ἐζήτησε νὰ μετάσχη αὐτῶν καὶ ὁ πάπας Ἀλεξανδρος. Οὗτος ἐπιμψε τοεῖς κηρὸν ἀλλίους· ὁ αὐτοκράτωρ ἦτο πρόθυμος εἰς παραχωρήσεις ἐξήτει ὁμως τὴν κατεδάφισιν τῆς Ἀλεξανδρείας, κατὰ τῆς ἀπειθήσεως δὲ ταύτης προσέκοψεν ἡ εἰρήνη, καίτοι εἶχον πρὸ τῶν πράγματα τοσοῦτον ὥστε ἡδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς συνωμολογημένη.

§. 278 Ἡ ἐν Λεγνάνῃ μάχη 1176. — Ἡ παράτασις τοῦ πολέμου ἦτο ἐπιωφελὲς μᾶλλον εἰς τοὺς Λομβαρδοὺς ἢ εἰς τὸν αὐτὸν ἄτερα ἕ.εκα τῶν περιστοσεῶν ὑφ' αὐτοῦ διεξήγον τὸν πόλεμον οἱ Γερμανοί. Αἱ ἐκ Γερμανίας ἐπικουρίαι ἐγίνοντο μετὰ φειδωλίας, ἀκριβῶς δὲ κατὰ δὴν στιγμήν ταύτην ἀπηρεῖτο τὴν συνδρομὴν τοῦ ὀκρίτα ὁτερος τῶν Γερμανῶν ἡγεμόνων ὁ τῆς Σιζωνίας καὶ Βιυχρίας Ἑρρίκος.

Αἱ πηγαὶ ἡμῶν περιγράφουσι μετὰ λεπτομερειῶν αὐτοπροσώπον συνέντευξιν τῶν δύο μεγάλων ἀρχηγῶν ἐν Κιχθένη ἢ ἐν Βιρδευκίρῃ, Πιρτενκίρῃ τῆς ἁ.ω Βιυχρίας· ὁ δούξ παρεπονήθη ὅτι ὑπέστη ὑπερβολικὰς θυσίας εἰς ἄνδρας, ὅτι εἶναι προδεδηκῶς τὴν ἡλικίαν, ἐπρεφασίσθη δὲ καὶ τὸν ἀφορισμὸν τοῦ αὐτοκράτορος· λέγεται μάλιστα ὅτι καὶ ἐγονυπετήσεν ὁ τελευταῖος οὗτος ἐνώπιον τοῦ ὑποτελοῦς του ἢ προσεφίρῃ νὰ πράξῃ τοῦτο· ἀφ' οὗδ' Ἑρρίκο· ἤρνεῖτο τὴν συνδρομὴν του αἱ δὲ ἐνισχύσεις αὐτοῦ προσήγαγεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα τὸν Μάιον τοῦ 1176 ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κολωνίας Φίλιππος, δὲν ἦσαν ποτὶς ἐπαρκεῖς.

Οὕτω τὰ πράγματα ἔβαινον πρὸς καταστροφὴν· ἐν Λεγνάνῃ δὲ (Melegnanum) μεταξύ Μεδολάνου καὶ Λοδίου, συνεκροτήθη μάχη, ἥτις μετὰ ἐξάωρον διάρκειαν καὶ προκαταρκτικὰς τινὰς ἐπιτυχίας τοῦ

Γερμανικοῦ στρατοῦ κατελῆξεν εἰς μεγάλην ἤτταν τῶν αὐτοκρατορικῶν διὰ τῆς γενναίας ἀντιστάσεως ἐπιλέκτου ἐξ αὐτῶν στρατεύματος καὶ διὰ τῆς αφινιδίας ἐπιθέσεως τῶν ἀνδρῶν τῆς Βρεσκίας.

Ὁ ἐξ αὐτῶν στρατός, ὅστις πάντως ἦτο πολὺ ὑπέρτερος ἀριθμητικῶς, κατήγαγε νίκην κατὰ τῶν ἱπποτῶν. Οἱ νικηταὶ κατεδωξαν τοὺς ἡττημένους καὶ ἀποσυντεθειμένους μέχρι τοῦ Τικίνου καὶ ἐπέστρεψαν ἔπειτα εἰς τὸ πεδὸν τῆς μάχης, ὅπου τὴν ἐπιούσαν ἀνέζητουν μεταξὺ τῶν νεκρῶν καὶ αὐτὸν τὸν αὐτόκρατορα. Ἄλλ' ὁ Φρειδερίκος ἦτο μεταξὺ τῶν ζώντων· μετ' εὐαρίθμων ἀκολούθων του εἶχε διασωθῇ ἀβλαβῆς εἰς Παβίαν.

§ 279. Τὸ ἐν Βενετία συνέδριον 1171. — Ὁ Φρειδερίκος ἀνῆκεν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν πολιτικῶν ἐκείνων ἀνδρῶν οἵτινες ἐκ τῶν συμβεβηκότων ἀρύνονται διδάγματα καὶ ἐν ταῖς μεταστροφαῖς τοῦ βίου διαφυλάττουσι τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ ἐφικτοῦ.

Ἐγίνωσκεν οὗτος ἄριστα ὅτι ἡ συμμαχία τοῦ πάπα μετὰ τῶν Λομβαρδῶν προέκυψεν ἐκ προδοτικῆς κοινότητος συμφερόντων, ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ εἶναι οὗτος κατὰ βάθος εὐχριστημένος ἐκ τῆς μετὰ τῶν ἰσχυρογνωμόνων πόλεως συμμαχίας, καὶ ὅτι ὁ πάπας πρὸ παντὸς ἐνόμιζετο διὰ τὴν εἰρήνην τῆς ἐκκλησίας, ἥτις ἄνευ τοῦ αὐτοκράτορος δὲν ἦτο δυνατόν.

Πλὴν τοῦτο ὁ Φρειδερίκος κατενόει σαφῶς ὅτι ἡ σπουδαιότερα πολιτικὴ ἐργασία ἐκάλει αὐτὸν νῦν εἰς Γερμανίαν καὶ κατὰ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ οἴκου τῶν Οὐέλφων.

Διὰ τοῦτο ἀμέσως μετὰ τὴν μάχην, ἥτις ἄλλος δὲν κατέστησε τὸν αὐτοκράτορα πάντῃ ἀνίκανον εἰς ἔρευναν, ἐπηκολούθησαν διαπραγματεύσεις. Ν' ἀποσπάσῃ τὸν πάπαν ἀπὸ τῶν Λομβαρδῶν δὲν ἠδυνήθη, διότι καὶ οὗτος ἐγίνωσκε τὸν κόσμον καὶ τὸ συμφέρον του· ἐπὶ τοῦ προκειμένου διεπραγματεύοντο πρὸς ἀλλήλους ἀληθεῖς πολιτικοὶ ἄνδρες, ἐνῷ ἕκαστος εἶχε συνείδησιν τῆς σημασίας τοῦ ἄλλου καὶ ἠύλαθεῖτο τὰ ἐμπειστευμένα αὐτῷ συμφέροντα ἐν ὅλῃ τῇ σπουδαιότητι αὐτῶν.

Ὡς ἐκ τούτου ἀναγκαίως προέκυψεν ἡ σκέψις περὶ γενικῆς εἰρήνης, συνῆλθε δὲ ἐπὶ τούτῳ συνέδριον ἐν Βενετία.

Αἱ διαπραγματεύσεις παρετάθησαν ἐπὶ πολὺν χρόνον καὶ διεξήχθησαν μετὰ δυσκολίας. Ἀλλὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1177 συνωμολο-

γῆθη ἡ εἰρήνη, ἥτις πάντως διὰ μὲν τοὺς Λομβαρδοὺς ἐσήμαινε ἀπλῶς ἀναχωρῆν ἐξ ἐτῶν, διὰ δὲ τὸν βασιλέα τῆς Σικελίας Γουλιέλμον τὸν Β'. (ἀπὸ τοῦ 1166) δέκα πέντε ἐτῶν ἀνακοχῆν. Ο Λομβαρδοὶ ἐδήλωσαν ὅτι ἦσαν ἔτοιμοι νὰ παρίσχωσιν ὅτι ἦτο δίκαιον νὰ πράξωσι κατὰ τὸν θάνατον Ἑρρίκου τοῦ Ε'. ὑπεσχέθησαν δὲ ἀμοιβαίως νὰ ἐπιδιώξωσι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀνακοχῆς τὴν διάπραξιν διαρκοῦς εἰρήνης.

Παρομοία συμφωνία ἐπῆλθε σχετικῶς πρὸς τὰς κτήσεις τῆς Μαθιλλόης, αἵτινες ἀπετέλουν ἐν τῶν σπουδαιοτέρων κοσμικῶν ἀντικειμένων διαφορὰς, ἀποδοθείσης εἰς τὸν βασιλέα τῆς ἐπικαρπίας αὐτῶν διὰ τὴν ἀμέσως ἐπομένην δεκαπενταετίαν.

Τὸ ἕτερον σπουδαῖον ζήτημα, ἡ ἄρσις τοῦ σχίσματος, δὲν παριστάζεν ἀνυπερόβλητόν τινα δυσκολίαν : ἡ ἀνάγκη τῆς ὁμοφωνίας ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἦτο ἐξ ἴσου αισθητὴ καὶ παρὰ τῇ γερμανικῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τοῖς ἀρχηγοῖς αὐτοῖς ὡς καὶ παρὰ τῷ πικπα, τῷ ἀρχηγῷ τῆς καθολοῦ ἐκκλησίας. Ὁ Κάλεξτος ἐπαύθη, ὁ δὲ νικητὴς αὐτοῦ, ἀνὴρ μεγαλόφρων καὶ ἀλλότριος πάσης ταπεινῆς σκέψεως ἐκδικήσεως ἢ προσωπικῆς ἔχθρας ἐπολιτεύθη πρὸς αὐτὸν πρεπόντως. Ὁ ἀφορισμὸς κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος, τῶν θεριπόντων καὶ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ ἤρθη.

Ἡ μεγάλη ἐπὶ τῇ συνδιαλλαγῇ ἐορτῇ ἐπανηγυρίσθη ἐν τῷ καθεδρικῷ τῆς Βενετίας ναῷ τοῦ Ἀγίου Μαρκοῦ. Πρὸ τοῦ ναοῦ ἵστατο ὁ Ἀλεξάνδρος μετὰ τῶν ἐπισκόπων, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ προσῆλθε συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ δόγῃ καὶ τοῦ πατράρχου : « Ὑπὸ θείου ἐμπνεόμενος πνεύματος, τὸν Θεὸν τιμῶν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἀλεξάνδρου » καθὰ ἀφηγεῖται συγγραφεὺς τις προσέειπεν οὗτος ἐνώπιον τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἐκκλησίας, ἐφ' ᾧ ὁ Ἀλεξάνδρος ἀνήγειρεν αὐτὸν ἀμέσως καὶ ἔδωκεν αὐτῷ τὸν εἰρηνικὸν ἀσπασμόν. Οὕτω εἰσῆλθον εἰς τὴν ἐκκλησίαν : ὁ αὐτοκράτωρ ἔλαβε τὸν πᾶπαν διὰ τῆς δεξιᾶς — μετὰ τοσαύτης ἀκριβοείας εἶχον προδιταχθῆ ταῖς τῆς τελετῆς — καὶ ὠδήγησεν αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, ἔνθα ἔλαβεν εἰτα παρ' αὐτοῦ τὴν εὐλογίαν.

Μετὰ ταῦτα ὁ Ἀλέξανδρος ἐνήργησεν ἐν τῇ ἐπακολουθησάσῃ τῶν συνδιαλλαγῶν συνδῶφ τοὺς ἀναγκάσιους διορισμοὺς καὶ ἐπικυρώσεις κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ αὐτοκράτορος. Ἐπεκύρωσε λοιπὸν τοὺς

κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ σχίσματος διορισθέντας ἐπισκόπους τοῦ ἀντι-
θετου κόμματος· τὴν πρώτην Αὐγούστου ἀνγγέληται ὁ ἐπίσημος λό-
γος, καὶ ὁ Φρειδερίκος διεκήρυξεν ἐν αὐτῷ ὅτι ἦτο βεβηθμένος εἰς
το σκότος τῆς ἀμαθείας, ἀλλ' ὅτε ἐπιστρεψεν ἤδη εἰς τὴν ἀλήθειαν,
ἀποδέχεται τὸν κύριον Ἀλέξανδρον Γ'. καθολικὸν πάπαν καὶ ἀποϊ-
δει οὕτω εἰς τὴν ἐκκλησίαν, εἰς τὸν ἐκλαμπρότατον βασιλέα τῆς Σι-
κειλίας καὶ εἰς τοὺς Λομβάρδους τὴν εἰρήνην.

Ἄλλ' ὁ πάπας δὲν ἠδύνατο νὰ στερηθῇ ὀλοσχερῶς τῆς αὐτοκρα-
τορικῆς προστασίας· ὁ πολεμικώτατος ἀρχιεργαταεὺς, ὁ τῆς Μο-
γουντίας ἀρχιεπίσκοπος Χρυστιανός, εὖ τὸν διορισμὸν ἐπεκύρωσε μετὰ
τῶν ἄλλων, παρέμεινε πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐν τῇ μέσῃ Ἰταλίᾳ.
Αὐτὸς δὲ ὁ αὐτοκράτωρ ἀπῆλθε τῷ 1178 εἰς Βουργονδιάν καὶ συνε-
κρότησε τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1179 ἐν Βρμετία διαίταν ἐκ γερμανι-
κῆς γῆς.

§ 280. Γερμανία : πτώσις τῶν Οὐέλφων· 1180.

— Ἐνταῦθα ἡ ὑπόθεσις Ἑρρίκου τοῦ Λέοντος ἀνέμενε τὴν κρίσιν
ἣν ἀμφότερα τὰ μέρη ἐζήτουν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος.

Ἡ θέσις τοῦ δουκὸς δὲν ἦτο εὐχάριστος, οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ, ἐκ-
κλησιαστικοὶ καὶ κοσμικοί, ἦσαν πολυάριθμοι, ἐσφαλμένως δὲ εἶχε
νομίσει ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ θὰ ἀπησχολεῖτο ἐπὶ μακρὸν χρόνον εἰς τὰ
ἰταλικά πράγματα.

Ἐνηργήθησαν δὲ τὰ πράγματα νῦν συμφώνως πρὸς τὸ δίκαιον,
καὶ ὁ Φρειδερίκος ἠδύνατο νὰ ἐπιδεδῇ φαινομενικὴν μετριοπάθειαν·
τρὶς προτεκλήθη ὁ Ἑρρίκος νὰ ἐμφανισθῇ, εἰς τὴν Σπείραν, εἰς τὸ
Μαγδοβούργον, εἰς Γοσλάρων, ἀλλ' οὗτος δὲν προσῆλθεν, εἴτε διότι
δὲν ἐτόλμα, εἴτε διότι δὲν ἐπέτρεπεν αὐτῷ τὸ πρᾶγμα ἡ ὑπερη-
φάνειά του.

Ἡ ὀριστικὴ ἀπόφασις ἐλήφθη τῷ 1180 ἐν τινι διαίτη συγκλη-
θείσῃ ἐν Βυρτσβούργῳ· συμφώνως πρὸς τὸ τιμαριωτικὸν δίκαιον ἀφ-
ρέθησαν ἅπ' αὐτοῦ ἕνεκα ἐγκλήματος καθοσιώσεως (προσβολῆς τοῦ
βασιλέως) ἀμφότερα τὰ δουκᾶτα αὐτοῦ ὡς καὶ πάντα τὰ τοῦ κρά-
τους τιμάρια, διετεθησάν δὲ ταῦτα ὑπὲρ ἄλλων. Οὕτω ἡ Σαξωνία
διερέθη· ἡ πρὸς δυσμὰς τοῦ Οὐέιττούριδτος (Weser) χώρα ἀπενεμήθη
εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Κολωνίας—εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Φίλιππον—
ὡς δουκάτον τῆς Βεστροφλίας· τὴν Ἑγγέρην δουκάτον τῆς Σαξωνίας

ἀνατολικῶς τοῦ Οὐξούργιδος, ἔλαθεν ὁ υἱὸς Ἀλβρέχτου τοῦ Ἀρ-
κτῶου Βερνάρδος· τὴν δὲ Βαυαρίαν ἔλαθεν ἐπαζίως ὁ σημαο-
φόρος τοῦ Φρειδερίκου Ὁθων ὁ τοῦ Β. τελευσάχου, εἰς τὸν οἶκον τοῦ
ὁποίου ἔμεινεν ἔκτοτε ἡ χώρα, ἐξ ἧς ἀπεσπάρθη ὡς ἴδιον δουκάτον ἡ
Στέιερμαρκ.

Ἐν τοσούτῳ ἡ ἀπόφασις αὕτη τοῦ ἡγεμονικοῦ δικαστηρίου ἔμελ-
λε νὰ ἐκτελεσθῇ κατόπιν μακροῦ πολέμου, ὅστις ἐπέξετάθη καθ'
ὅλην τὴν βορειοδυτικὴν γερμανίαν καὶ καθ' ὃν ὁ Ἑρρίκος κατ' ἀρχὰς
ἠὺδοκίμει.

Ἄλλ' ὁ αὐτοκράτωρ ὠδήγησεν αὐτοπροσώπως τὸ θέρος τοῦ ἔτους
νέας στρατιωτικὰς δυνάμεις, τὰ πὰρ τὸ Harz φρούριον τοῦ δουκὸς
παρεδόθησαν ἄνευ μεγάλης ἀντιστάσεως, ἡ δὲ πτώσις αὐτοῦ ἐκρίθη
ἐν ἔτει 1181 διὰ τῆς καθυποτάξεως τῇ Λυβέρνῃς, εἰς ἣν ὁ
αὐτοκράτωρ ἐπέτρεψε τὰ ἐλευθερία της· παρέμεινε δὲ αὕτη, καθὰ
εἶχε προσρίψει αὐτὴν ὁ Ἑρρίκος κατὰ τὴν κτίσιν της, ἐστία ἀνωτέ-
ρας μορφώσεως διὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα καὶ ἔφθασεν εἰς μεγάλην ἀκμὴν.

Πολὺ ἀργὰ ἐπεκαλέσθη ἤδη ὁ Ἑρρίκος τὴν εὐνοίαν τοῦ αὐτοκρά-
τορος, ἦν ἐπ' τοσούτον χρόνον ἀπήλαυσε· ἐν τινι δικιτῇ συγκληθείσῃ
ἐν Ἐρφούρτῃ ἠναγκάσθη νὰ κλίνῃ γόνυ, τὸ δὲ μῖσος καὶ ἡ ἰδιοτελεία
τῶν ἡγεμόνων δὲν ἐπέτρεψαν οὐδένα μετριάσμον τῶν ἀποφασισθέν-
των, καὶ ἂν ἀκόμη ὁ Φρειδερίκος θὰ ἦτο διατεθειμένος πρὸς τοῦτο.
Μόνον αἱ κληρονομικαὶ κτήσεις, τὸ patrimonium μόνον αὐτοῦ, ἡ
Βρουνσβίκη καὶ τὸ Λουνεβούργον παρέμειναν εἰς αὐτόν· αὐτὸς δὲ
προσωπικῶς ὤφειλε νὰ ἀπέλθῃ ἐκ τῆς χώρας μέχρις οὗ θὰ ἀνεκάλει
αὐτόν ὁ αὐτοκράτωρ.

Μετῆθ δὲ ὁ Ἑρρίκος μετὰ τῆς οἰκογενείας τοῦ εἰς Ἀγγλίαν. Ἡ
ἐκ Γαλλίας βοήθεια, εἰς ἣν ἤλπιζε δὲν ἐστάλη εἰς τὸν Ἑρρίκον,
διότι ἡ δύναμις τοῦ Φρειδερίκου ἐνέπνεε μέγαν φόβον.

Ἐξετέλει οὕτω ὁ Φρειδερίκος, μεγάλην εὐνομον πράξιν μετ' αὐ-
στηρότητος μὲν ἄλλ' ἄνευ προσωπικῆς τιμῆς, τριχύτητος. Τὸ ἀρχαῖον
γερμανικὸν πολίτευμα ἀποκαθίστατο οὕτω, ὁ αὐτοκράτωρ ἐγένετο νῦν
καὶ ἐν τῇ βορείῳ Γερμανίᾳ κύριος καὶ ἡ αὐτοκρατορικὴ διοίκησις ἐπέ-
ξετάθη μέχρι τῆς θαλάσσης.

Δι' αὐτὴν ταύτην τὴν χώραν δὲν ἦτο βεβαίως εὐτύχημα ἡ κα-
ταστροφὴ τοῦ ἰσχυροῦ τοπικοῦ ἐκείνου συνθεριωτικοῦ συστήματος,

ὅπερ ἐξήσκει ὁ βασιλικὸς δοῦξ· συγγραφεὺς τῆς ὁμιλῶν περὶ τῆς καταστάσεως τῆς χώρας μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Ἑρρίκου μεταχειρίζεται τοὺς λόγους δι' ὧν τὸ βιβλίον τῶν κριτῶν περιγράφει ἐν ἡμέραις ἀρχαίαις τὴν ἀναρχικὴν κατάστασιν ἄλλης χώρας : «Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ οὐδεὶς κριτὴς ἦν ἐν Ἰσραὴλ καὶ ἕκαστος ἔπραττε κατὰ τὸ δοκοῦν.»

Ἰδίᾳ μάλιστα ἐπωφελήθησαν τὴν νέαν τῶν πραγμάτων κατάστασιν οἱ Δανοί, ὧν ὁ βασιλεὺς Βιρδεμὺρ συνέπραξεν ὑπὲρ τῆς πτώσεως τῆς οὐελφικῆς συνάμεως.

§ 281. **Ἡ εἰσὴν τῆς Κωνσταντίας. 1183.**—Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος (1182) ἀπέθανεν Ἀλέξανδρος ὁ Γ', τὸ δὲ ἐπόμενον, ἐπὶ ἰταλικῷ ἐδάφους, ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Μογουντίας Χριστιανός, ἀνὴρ τῆς νέας σχολῆς, ὅστις κλίπερ φέρων τὸ ἱερτικὸν ἔνδυμα ἦτο μᾶλλον κοσμικὸς ἢ ἐκκλησιαστικὸς ἡγεμὼν, ἐπὶ ἑνδεκα δὲ ὅλα ἔτη προήσπασεν ἐν Ἰταλίᾳ τὴν αὐτοκρατορικὴν κυριαρχίαν : ἀνὴρ ἐν ᾧ ἀνεφάνη ἡ θέσις τῶν Γερμανῶν ἐκκλησιαστικῶν ἡγεμόνων, ὅποια ὑπῆρξεν αὐτῇ ἐν τῷ πολιτεύματι τῶν χρόνων Ὁθωνος τοῦ Α'.

Ρητέον ἄλλως ὅτι ἀκριβῶς κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο (1183) ἐν τινὶ διαίτῃ συγκροτηθεῖση ἐν Κωνσταντίᾳ, ὅπου πολυάριθμοι προσηλθον οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν λαμβαρδικῶν πόλεων, συνωμολογήθη διαρκὲς εἰρήνη, καθ' ἣν ὁ Φρειδερίκος ἐποίησε πρὸς τὸ νέον ἀστικὸν στοιχεῖον, τὸ ὅποιον πανταχοῦ νῦν ἀνεδείχθη ἰσχυρόν, παραχωρήσεις, παρητήθη τῆς ἐκτελέσεως τῶν ρογαλικῶν ἀποφάσεων, ἐν συνόλῳ ὅμως ἀπεδείχθη ὡς ὁ ἰσχυρότερος.

Εἰς τὰς πόλεις παρεχωρήθησαν αἱ ὑπὸ τὸ ὄνομα Regalia προνομίαι.—ἦτοι ἡ αὐτονομία κατὰ τὰ ἀρχαία ἔθιμα αὐτῶν—οἱ ἄρχοντες αὐτῶν, οἱ ὕπατοι, ὠρίσθη ὅτι θὰ ἐκλέγωνται ὑπὸ τῶν πόλεων, καὶ θὰ ἐγκρίνωνται (θὰ περιβάλλωνται) ἔπειτα ὑπὸ τοῦ πληρεξουσίου τοῦ αὐτοκράτορος ἢ ὅπου ἔχει τὰ κομητικὰ δικαιώματα (τὸ comitatus) ὁ ἐπίσκοπος [ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου] δυνάμει ἀρχαίου δικαιώματος ἢ αὐτοκρατορικοῦ προνομίου : οἱ ὕπατοι οὗτοι ἐκλέγονται ἐξ ἐκείνων οἵτινες ἔδωσαν εἰς τὸν αὐτοκράτορα τὸν ὄρκον τῆς πιστεως, ἢ λίδουσιν αὐτῶν μετὰ τὴν ἐκλογὴν.

Ἐπίσης ἐπιτρέπεται εἰς τὰς πόλεις νὰ ἐγείρωσιν ὀχυρώματα, ἔχουσι δὲ τὸ δικαίωμα νὰ συνάπτωσι καὶ συμμαχίας πρὸς ἀλλήλας,

παρίχουσιν ὅμως αὐταὶ εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ὅσας εἰσέρχεται οὗτος εἰς τὴν χώραν των τὸ *fodrum* — ἐπιμελῶνται τὴν τροφοδότησιν τοῦ στρατοῦ καὶ διατηροῦσι τὰς ὁδοὺς καὶ τὰς γεφύρας. Κατὰ πᾶσαν δὲ δεκαετίαν ἐπαναλαμβάνεται ἡ ὀρκοδοσία (*fidelitates*).

Τὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι αἱ πόλεις ἤκιστα ἐπέτχον τὴν ἐκτέλεσιν πασῶν τῶν ἀπαιτήσεων των : τὰς προνομίας (*Regalia*) ἐνήσκουν οὗτοι μόνον ἐντὸς τῶν τειχῶν των καὶ ἐπὶ τοῦ ἀναμρισητήτως εἰς αὐτάς ἀνήκοντος ἐδάφους οὐχὶ εἰς ὅλην τὴν κομητείαν ἢ ἐπισκοπὴν, ἐν ᾗ ἔκειντο. Ἦσαν λοιπὸν πανταχοῦ «ὡς νῆσοι» περικυκλωμέναι ὑπὸ χωρῶν ὑποκειμένων ἀμέσως εἰς τὸν αὐτοκράτορα, δὲν ἀπετέλουν δὲ χώραν συνεχὴ καὶ συναφῇ : ἐπβάλλετο οὕτω ἡ πανίσχυρος θέσις, ἣν κατέλαβεν ὁ Φρειδερίκος μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς οὐελφικῆς πολιτείας.

§ 282. Ἡ ἐν Μογουντία δίαίτα. 1184. — Πρὶν ἢ ἐπισκεφθῇ ἅπαξ ἔτι ὁ Φρειδερίκος τὴν εἰρηνεύσασαν χώραν συνεχάλεσεν ἐν Μογουντία δαίταν καὶ ἐτέλεσεν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐορτάς, αἵτινες παρέμειναν εἰς τὴν μνήμην τοῦ λαοῦ (1184) : αἱ πανηγύρεις αὗται παρέσχον εἰς τινα ποιητὴν τῶν χρόνων ἐκείνων, παρευρεθέντα ἐπίσης ἐν αὐταῖς τὸν Ἑρρicon Βελδέκην τὰ χρώματα δπως περιγράφῃ τοὺς γάμους τοῦ ἡρώος αὐτοῦ Αἰνείου μετὰ τῆς Λαβίνιας, ὑπῆρξαν δὲ εἰς αὐτὸν λίαν χρήσιμα ἕνεκα τῆς ἤκιστα ζωηρᾶς φαντασίας του.

Ἐπρόκειτο πρὸς τοῖς ἄλλοις περὶ τῆς ἀνακηρύξεως ὡς ἀξιωμαχῶν δύο υἱῶν τοῦ αὐτοκράτορος, τοῦ βασιλέως Ἑρρίκου καὶ τοῦ δουκὸς Φρειδερίκου τῆς Σουηβίας : πανταχόθεν καὶ δὴ οὐχὶ ἐκ Γερμανίας μόνον συνέρρεον πλήθη ἐπιραινῶν ἐπισκεπτῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐπὶ τῇ ἰδιαιτέρᾳ προσκλήτῃ τοῦ αὐτοκράτορος· πλέον τῶν ἐβδομήκοντα «μεγάλων ἡγεμόνων» (*grosse fürsten*) κατὰ τὴν ἑκφρασιν συγγραφέως τινὸς παρέστησαν εἰς τὰς ἐορτάς ταύτας μετὰ τῆς οἰκείας ἀκολοθίας των. Τὰ λοιπὰ πλήθη, τῶν ὁποίων ἡ ἀπρίθμησις ἦτο ἀδύνατος — λέγεται δὲ ὅτι μόνον ὁ τῶν ἵπποτῶν ἀριθμὸς ἀνῆρχετο εἰς ἐβδομήκοντα χιλιάδας, — εὗρον καταφύγιον ὑπὸ πολυαριθμούς σκητὰς αἵτινες ἀπέτελεσαν αὐτοσχέδιον πόλιν ἔξω τῶν πυλῶν τῆς Μογουντίας.

Δυστυχῶς α περιγραφαὶ δὲν εἶναι τοσοῦτον περιεκτικαὶ ὥστε νὰ δυνάμεθα ν' ἀνιπαρστήσωμεν ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν διάνοιάν μας ἐν τοῖς

καθ' ἑκάστην τὸν βίον τῶν ἡμερῶν τούτων, ὅτι πρὸς τοῖς ἡγεμόσι καὶ τοῖς κυρίοις αὐτὸν καθυστέρουν καὶ σαλπίζονται καὶ παντοσεδεῖς ταξιδιώται» δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν πιστεύοντες εἰς τὸν ποιητὴν.

Πράγματι ὅμως καὶ διὰ τὸν ἱστοριογράφον, οὐχὶ μόνον διὰ τὸν ποιητὴν, παρουσιάζει μεγαλοπρεπὴ εἰκόνα ἢ εἰκόνα αὐτῇ, εἰκόνα ἐν ᾗ βλεπομεν ἐπὶ κεφαλῆς ἐνὸς ἔθνους προουδευτικοῦ, τοῦ ὁποίου αἱ δυνάμεις ἀναπτύσσονται ἐν ποίᾳ τινι ἰσορροπίᾳ σημαίνοντα ἰσχυρὸν καὶ ὠρμον ἄνδρα, δεδοκιμασμένον ἐν πολέμῳ καὶ ἐν εἰρήνῃ, τὴν ἐκκλησίαν καὶ τοὺς ἀρχηγοὺς αὐτῆς, τοὺς ἐπισκόπους ὀργανικῶς συνδεμένους μετὰ τοῦ κράτους, κληρικοὺς καὶ λαϊκοὺς ἡγεμόνας ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὑπουργῶν τῶν, τῶν ὑποτελῶν τῶν, τὸν αὐτοκράτορα εὐπορώτατον καὶ κραταιότατον πάντων κεκτημένου μεγάλῃ ἐκ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ οἴκου δυνάμιν, ὅχι ὅμως δεσπότην, ἀλλὰ ζῶν κέντρον πολλῶν ἐλευθέρως κινουμένων δυνάμεων, τὴν τὰ ξι ν τ ῶ ν λ α ῖ κ ῶ ν (Laienstans) στερεῶς ὠγανομένων διὰ τοῦ τιμαριωτικοῦ συστήματος, τὴν τῶν χωρικῶν τάξιν, ἀπομαθῶνται μὲν πάντες τὴν χρῆσιν τῶν ὀπλῶν προαγομένην ὅμως ὕλικῶς, ἀπέναντι τῆς πολεμικῆς ἀριστοκρατίας τάξιν βιοποριστικὴν, τάξιν δημιουργικὴν ταχέως προαγομένην, καὶ παιδείαν μεταδιδόμενην εἰς τὰς ἀνατέρας τάξεις, ἀποδεχομένη μὲν τὰ κοσμικὰ στοιχεῖα, τὴν πάτριον γλῶτταν, τοὺς ἀρχαίους γερμανικοὺς μύθους, χωρὶς ν' ἀπαρνήται ἕνεκα τούτου τὴν αὐττηρὰν χριστιανικὴν ἠθικὴν, τὴν σοβαρὰν ἐκκλησιαστικὴν ἀγωγὴν.

§ 283 Ἑκτὴ στρατεία εἰς Ρώμην 1184. — Τὸ φθινόπωρον τοῦ ἔτους ἐκείνου 1184 ἐπέστηεν ὁ Φρειδερίκος τὸ ἔλτον τὸ ἑλκός τῆς Ἰταλίας. Ὁ πάπας Λεόκιος ὁ Γ', ὡς τόσο ἄλλοι ἐκ τῶν προκατόχων του, δὲν ἦτο ποσῶς ἀσφαλὴς ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ Ρώμῃ, ἀρ' ὅτου εἶχεν ἀποθάνει ὁ τὸν φόβον ἐμπνέων θεράπων τοῦ αὐτοκράτορος Χριστιανὸς ὁ τῆς Μογουνόλιας ἀρχιεπίσκοπος· ἐν Βερώνῃ συνηντήθη ὁ αὐτοκράτωρ μετ' αὐτοῦ. Ἀλλ' αἱ σχέσεις αὐτῶν διεταράχθησαν ἰμέσως.

Ὁ πάπας δὲν ἐφίκετο πρόθυμος εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἐπικυρώσεως τῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ σχίσματος χειροτονηθέντων ὑπὸ τοῦ ἀντιθέτου κόμματος κληρικῶν, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς τὴν μὴ ἐξομαλυνθεῖσαν ἔτι περὶ τῶν κήσεων τῆς Μιχθίλδης διαφοράν.

Ἦτο δὲ λίαν εὐεξήγητος ἡ δυσαρέσκεια αὐτοῦ: ἡ πολιτικὴ τέχνη τοῦ αὐτοκράτορος κατήχησεν ἐπιτυχίαν ἀναιρούσαν ὅλας τὰς προϋποθέσεις τῆς μέχρι τοῦδε πολιτικῆς τῆς Ἀγίας Ἐδρας καὶ μὴ ἐπιδεκτικὴν ματαιώσεως: ἐμνήστευσε δηλονότι τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως Ρογήρου καὶ θείαν τοῦ βασιλεύοντος τέκνου βασιλέως Γουλιέλμου τοῦ Β'. μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἑρρίκου, εἰς ὃν κατ' ἀκολουθίαν θὰ περιήρχετο ἡ μεγάλη καὶ σπουδαία νῆσος Σικελία, ἡ Απουλία καὶ ἡ ἡγεμονία τῆς Καπύης.

Πλὴν δὲ τοῦτου ἐπῆλθον ἐκκλησιαστικαὶ ἀνωμαλίαι ἐν Γερμανίᾳ συν πῖα ἔριδος ἐν τῇ ἐκλογῇ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῶν Τριέρων (Trier) τὸν ὑποψήριον τοῦ πάπᾱ καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Κολωνίας ἀπερρίψεν ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ ὁ πάπᾱς ὡς ἐκ τούτου ἀπέκρουτεν νῦν διαρρύδην τὸ τοῦ Φρειδερίκου σχέδιον περὶ στέψεως τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἑρρίκου ὡς συνάρχοντός του διὰ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στέμματος — διότι δὲν ἤρμιζεν, ἔλεγε, νὰ πρῶϊστανται τοῦ ρωμαϊκοῦ imperium δύο αὐτοκράτορες.

Ἐξ ἄλλου αἱ μετὰ τῶν λομβαρδικῶν πόλεων σχέσεις ἦσαν εὐάρεστοι. Οἱ Μεδιολάνιοι ἐζήτησαν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις εἶχεν ἀπονείμει αὐτοῖς ἀξιόλογα προνόμια, ὡς ἰδιαιτέραν χάριν νὰ τελεσθῶσιν οἱ γάμοι τοῦ βασιλέως Ἑρρίκου ἐν τῇ πόλει των, τοῦτο δὲ καὶ συνέβη πράγματι ἐν ἔτει 1186 ἐν μεγάλῃ συρροῇ ὑψηλῶν ἐπισκεπτῶν ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν τῶν Ἀλπεων.

Καὶ ἐβλεπε νῦν ὁ πάπᾱς ἐαυτὸν περιστοιχιζόμενον κύκλῳ ὑπὸ τοῦ μεγάλου σταουρικοῦ κράτους: τὰ στερεώτερα στηρίγματα τῆς παπικῆς πολιτικῆς, τὸ νορμνδικὸν κράτος καὶ αἱ λομβαρδικαὶ πόλεις ἦσαν μᾶλλον ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ αὐτοκράτορος.

Ὁ νεαρὸς βασιλεὺς — ἦγε τότε τὸ 21ον ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἡ δὲ σύζυγός του Κωνσταντία ἦτο κατὰ μίαν δευαετίαν πρεσβυτέρα. — ἐστέφθη ἐνταῦθα ὡς βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας, ὑπὸ δὲ τοῦ αὐτοκράτορος ἀνηγορεύθη Καῖσαρ, ἐγένετο δηλαδὴ συνάρχων αὐτοῦ, χωρὶς ν' ἀπαιτεῖται πρὸς τοῦτο ἡ σύμπραξις τοῦ πάπᾱ.

Τοῦτο ἐχειροτέρευσε ἐτι μᾶλλον τὴν κατάστασιν ἥτις καὶ ἀσχετῶς πρὸς ταῦτα δὲν ἦτο ὀλίγον τεταμένη ἐπὶ Οὐρβινεῦ τοῦ Γ'. (τοῦ ἀπὸ τοῦ 1185), ὅστις ὡς αἰχμάλωτος σχεδὸν ἐκρατεῖτο ἐν Βερώνῃ.

Ὁ Ἑρρίκος παρέμεινε ἐν Ἰταλίᾳ καὶ συνεῖχε τὴν Τουσκίαν ἐνῶ

ὁ Φρειδερίκος ἐπέστρεψεν εἰς Γερμανίαν, ὅπου ἀνεπτύχθη παρὰ τοῖς ἐπισκόποις φρόνημα ἀντιπολιτευτικόν τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ πάπα καὶ τοῦ ὁμοτρονούντος αὐτῷ ἀρχιεπισκόπου τῆς Κολωνίας Φλίππω. Τῆς ἀντιπολιτεύσεως ταύτης εὐκόλως ἐγένετο κύριος ὁ Φρειδερίκος: ἐν διαίτη συνελθούσῃ ἐν Γελνχόουζεν ἦς πλείστοι μετέσχον, μετέβαλον οὗτοι φρόνημα καὶ ἔπειψαν πρὸς τὸν πάπαν πρὸς μεγάλην ἐκπληξίν του ἐπιστολὴν προτρέποντος αὐτὸν νὰ εἰρηνεύσῃ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα (1187) ταχέως δὲ ὑπετόχῃ αὐτῆς καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κολωνίας.

Κατὰ τὰ λοιπὰ ὁ αὐτοκράτωρ ἠγωνίζετο ὑπὲρ διατηρήσεως τῆς εἰρήνης τῆς χώρας, ἐπιβληθείσης αὐστραῖς τιμωρίας κατὰ πίστες διαρρήξεως αὐτῆς. Εἶναι ἀληθές ὅμως διὸ ὁ νόμος οὗτος ἀπρηθύνητο μόνον κατὰ τῶν ἀτάκτων βαιοπραγιῶν, κατὰ τῶν «ἐμπρηστῶν» (Incendiarier): δὲν ἀνεφέρτετο δὲ ποσῶς εἰς τὸν ἰδιωτικὸν τῶν εὐγενῶν πάλμον, εἰς τὸ τιῦ πλέμου νέον δικαίωμα (Fehderecht), ὧστε δὲ μόνον ὁ ἀντίπαλος τρεῖς τοῦλάχιστον ἡμέρας πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐχθροπραξιῶν «νὰ τεθῇ ἐκτὸς ἐμπιστοσύνης» δι' ἀσφαλοῦς κήρυκος».

Πήρης ρῆξις μεταξὺ αὐτοκράτορος καὶ πάπα δὲν ἐπῆλθε. Ταύτην παρεκώλισαν αἱ λυπηρταὶ εἰρήσεις αἱ κατὰ τὸ θέρος τοῦ ἔτους 1187 διαβιβασθεῖσαι ἐξ Ἀνατολῆς, καὶ αἱ διεδέχθη κατὰ τὸ φθινόπωρον ἡ θλιβεωτέρη πρὸς τὸν ὅτι δηλαδὴ τὴν 3ην Ὀκτωβρίου ἡ Ἰερουσαλήμ ἔπεσε καὶ πάλιν εἰς γειῶνας τῶν ἀπίστων.

§ 284. Τὰ ἐν τῇ Ἀνατολῇ. — Ἡ ἀτυχὴς ἐκβασίς τῆς δευτέρας σταυροφορίας εἶχεν ἐπεδενώσει, ὥς εἰκός, ἔτι μᾶλλον τὴν αὐτόθι λίαν δυσάρεστον κατάστασιν τῶν πραγμάτων.

Ἡ λεπτομερὴς παράστασις αὐτῆς δὲν παρουσιάζει μέγα ἐνδιαφέρον: ἀφοῦ ἡ ἠθικότης ἐν ταῖς δυτικαῖς χώραις καθυστέρει μεγάλως, ἐνταῦθα ἐν τῇ ἀγένοῃ θαλάσσῃ) ἐκκλησίᾳ», ἦτο αὕτη βεβίως οἰκτρά. Ἡ κοινωνία αὕτη εὐρέθη ἐνώπιον ἐχθροῦ κατὰ τοῦ ὁποίου τὰ πάντα ἐφείνετο ὅτι ἐπετρέποντο, διότι ἐπολέμει οὗτος τὴν ἀληθῆ πίστιν: ἀλλ' ὁ θεωρῶν χρήσιμον τὴν προδοσίαν, τὴν ἐπιδουλοσίαν, τὴν ἀπιστίαν, τὴν ὁμολογίαν κατὰ τῶν ἀπίστων, δὲν θὰ δυσκολευθῇ νὰ προσφύγῃ εἰς τὰ αὐτὰ μέσα καὶ κατὰ τῶν ὁμοθησίων, αὐτῶν ἵς πληροῦται πράγματι ἡ ἱστορία αὕτη παντοειδῶν μηδαιμιῶν συμβεβηκότων.

Ἐν ἔτει 1154 ἔπεσε τὸ ἐμιράτον τῆς Δαμασκού, ὅπερ εἶχεν ἀποτελεσεῖ μέχρι τοῦδε εἰδός τι προπυργίου διὰ τοῦς χριστιανούς,

εἰς χεῖρας τοῦ Νουρεδδίν, ὅστις ἠπεῖλει νῦν ἐντεῦθεν — διότι μετέθεσε τὴν πρωτεύουσάν του εἰς Διμασκόν — ἀμέτως τὴν Ἀντιόχειαν καὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ. Εἶναι ἀληθές ὅτι ἐνίστοε κατῆγεν ἡ φραγκικὴ ἀνδρεία, ἣτις ἐπεδεικνύετο ἐν ὅλῃ τῇ αἰγλῇ τῆς μάλιστα παρὰ τοῖς ἱπποτικοῖς τάγμασιν, κατὰ τῆς μουσουλμανικῆς ἀριθμητικῆς ὑπεροχῆς : ἐπὶ τινὰ χρόνον κατωρθώθη σύμπραξις μετὰ τοῦ Ἑλλήνος αὐτοκράτορος Μανουήλ, τοῦ ὁποίου ἀνεψιὰ ἐνυμφεύθη ἐν ἔτει 1157 μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Ἱερουσαλὴμ Βαλδουίνου τοῦ Γ', κατὰ τὰ πρῶτα δὲ ἔτη τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ καὶ διαδόχου Ἀμαλάριχου (1162 — 1173) διάσπασίς τοῦ μουσουλμανικοῦ κόσμου ἔδωκε νέας ἐλπίδας εἰς τοὺς χριστιανούς.

Ὁ Νουρεδδίν διανοεῖτο τὴν καθυπόταξιν τῆς Αἰγύπτου, ἥς ἡ δυναστεία οἱ Φατιμῖδαι, ἦτο ἀνίσχυρος καὶ ὡς σχετικὴ ἰμεινεῖτο ὑπὸ τῶν λοιπῶν πιστῶν. Ὁ δὲ Ἀμαλάρχος ἀντι- νὰ ὑποστρίξῃ αὐτὴν ἐπωφελήθη τὴν ἀδυναμίαν τοῦ Φατιμίδου Σουλτάνου ὅπως ἐπιχειρήσῃ ἐπονεΐδιστον λαφυραγωγικὴν ἐκστρατείαν (1167).

Τοῦτο ἤγαγεν εἰς προσέγγισιν τοῦ τελευταίου τῶν Φατιμεδῶν καλυπῶν πρὸς τὸν Νουρεδδίν, ὅστις ἔστειλεν εἰς βοήθειαν τῶν Αἰγυπτίων τὸν στρατηγὸν αὐτοῦ Σρκούχ, ὃν διεδέχθη ἔπειτα εἰς τὴν βεζυρίαν τὴν αὐτοῦ Σιλαεδδίν : οὗτος δέ, ὁ Σιλαδδίνος, ἐδέσποσε νῦν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου Φατιμίδου (1171) τῆς Αἰγύπτου ὡς ὑποτελὴς ἢ πληρεξούσιος τοῦ Νουρεδδίν.

Ἐνῷ συνέβαινον ταῦτα οἱ χριστιανοὶ ἔμενον ἥττοχοι : ἦσαν οὗτοι εὐχαριστημένοι, ἐφ' ὅσον δὲν προσεβάλλοντο, οὕτω δὲ δὲν ἐδόθη εὐκαιρία εἰς Ἑρρίκον τὸν Λέοντα, ὅστις ἐπεχείρησεν ἐν ἔτει 1172 ὡς ἐσημειώσαμεν, μετ' ἀξιολόγου ἀκολουθίας τὴν εἰς Ἱερουσαλὴμ προσκυνητικὴν πρεσίαν του ὅπως διαπράξῃ ἀνδραγαθήμά τι.

Ἀλλ' ἐν ἔτει 1174, ἐν ἔτος μετὰ τὸν βασιλέα Ἀμαλάρχον, ἀπέθανεν ὁ Νουρεδδίν, τὸ δὲ συμβάν τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἄλλως ἔπρεπε νὰ χαίρετίσωσιν οἱ χριστιανοὶ ὡς γεγονός εὐχάριστον, ἀπέβη τούναντίον ἡ ἀρχὴ τοῦ ὀλέθρου.

§ 215. Σουλτάνος Σαλαδῖνος. — Ὁ Σαλαδῖνος, υἱὸς τοῦ Ἐγιούπ, διακρίθεις ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ θεοῦ αὐτοῦ Σρκούχ, ἀπέβλεπε πρὸς τοὺς αὐτοὺς σκοποὺς πρὸς οὓς καὶ ὁ Νουρεδδίν : βραδέως καὶ βαθμηδὸν ἀνέλαθεν αὐτὸς τὸ ἔργον πολεμικοῦ προμάχου.

τοῦ ἰσλαμισμού, ἐν τῇ νεανικῇ ἡλικίᾳ του, ἦν διηλθεν ἐν Δαμασκῷ, εἶχε δεῖξει μόνον ἐπιστημονικὰς καὶ κοινωνικὰς κλίσεις.

Ἐνισχύθη οὗτος ἐν Αἰγύπτῳ, ὅπου καὶ μετὰ φατιδικὴ εἶχε συνωμόσει κατ' αὐτοῦ, καὶ ἐστηρίζετο μάλιστα πρὸς ἀνατροπὴν αὐτοῦ καὶ ἐπὶ στόλου τῶν ἐν Σαείᾳ Νορμανδῶν· κατὰ δὲ τὴν ἔριν ἦτις ἐξερράγη ἐν Σρίᾳ καὶ ἐν Μειοποταμίᾳ περὶ τῆς κληρονομίας τοῦ Νορμεδίν καὶ ἐν ἣ νομιμοφρόνως ἐτάχθη ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ τοῦ Νορμεδίν, ἀπῆλλαξεν αὐτόν· ὁ υἱὸς οὗτος τᾶς περαιτέρω ὑποχρεώσεως διὰ τῆς ἐχθρῆς στάσεώς του.

Ὁ Σαλιδίνος ἔλαβε νῦν τὸν τίτλον τοῦ Σουλτάνου, τὸ δὲ ἐπικινδυνώτερον ὅπερ πρὸ πολλοῦ ἔδει ν' ἀναμένη τις, διὰ τὴν ἐν Παλαιστίνῃ χριστιανικὴν ἀποικίαν, συνέβη νῦν, ἡ Αἴγυπτος δηλονότι καὶ ἡ Σρία ἠνώθησαν ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν, καὶ δὴ ὑπὸ ἐξουσίαν ἰσχυρὰν καὶ δεξιὰν (1176).

Συνέβη τοῦτο κατὰ τὰ ὁκτώ ἔτη κατ' ὃ ὁ Ἕλλην αὐτοκράτωρ Μανουὴλ ὑπέστη ἐν Μαρᾷ Ἀσίᾳ ὑπὸ τῶν Σελτζουκιδῶν, πρὸς κατατρόπον τῶν ὁποίων εἶχεν ἐξοπλισθῇ, μεγάλην ἤτταν (ἐν Μυριοκεφάλῳ). ἤτταν ἦτις ἐμταίωσε πᾶσιν ἐκ τοῦ μέρους τούτου ἐλπίδα.

Ὁ νέος βασιλεὺς τῆς Ἱερουσαλὴμ Βαλδουίνος ὁ Δ' (1173) ἦτο ἀνήλικος ἀκούη, τὴν δὲ ἀντιβασιλείαν ἀνέλαβεν ὁ κίμης Τριπόλεως Ραιμούνδος. Ὁ χρόνος οὗ εἶχον εἰς τὴν διάθεσίν των οἱ χριστιανοί, ἐφ' ὅτον ὁ Σαλιδίνος ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ στερεώσῃ πρότερον τὴν δύναμιν αὐτοῦ κατὰ διαφόρους δευθύνσεις, καὶ εἰς ἐκ τοῦ ὁποίου δὲν ἠδύνατο νὰ καταφέρῃ τὸ καίριον κατὰ τοῦ χριστιανικοῦ βασιλείου τραῦμα, ὁ χρόνος οὗτος δὲν εἶχε χρησιμοποιηθῇ.

Εἶναι χαρακτηριστικώτατον τῆς ἐπιπολαιότητος τῆς πολιτικῆς ταύτης καὶ τῆς ἐλλείψεως παντὸς σχεδίου ἐνεργείας, πίσεως ἰσχυρᾶς ἀρχῆς καὶ διευθύνσεως, τὸ ὅτι εἰς τῶν μεγάλων ἱπποτῶν, τὴν διαβάσιν των ἐν τῇ χώρᾳ, Ραινάλδος ὁ τοῦ Σικιντιλείου, ἐπολέμει ἰδίᾳ πρωτοβουλία ἀπὸ τοῦ πύργου αὐτοῦ, τοῦ ἐγερμένου πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ληστρικῶς, προκαλῶν οὕτω τὴν ἐκείνησιν.

Ἄλλ' ὅτον ἀθλίᾳ καὶ ἂν ἦτο ἡ κυβέρνησις, ἐν τούτοις ἡ χώρα εὐρίσκετο εἰς κατὰστασιν μεγάλης ὑλικῆς ἀκμῆς. Κατὰ τὰ διελκείματα τῶν σταυροφοριῶν, μάλιστα δὲ καὶ μεθ' ὅλας τὰς ἐκ τῶν σταυροφοριῶν ἀναστατώσεις καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῶν τὰ ἐμπόριον

ἤκιμαζε, τῆς χώρας ἄοιστα κειμένης πρὸς τοῦτο, ὡς ἐπίσης καὶ ἡ βιομηχανία, ἥτις ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων πικρέμενεν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τούτου ἡ σιροτροφία, ἡ ὑαλουργία, ἡ πορφυρεοβαφεία.

Εἶναι ἀληθές ὅτι μετὰ τῶν ἐπικερῶν τούτων βιοτεχνιῶν συνεβάδιζε καὶ ἡ ἱπποτικὴ ληστεία, ἥτις ἦτο ἐνίοτε τὸ ἐπικερδέστερον τῶν ἐπιτιδευμάτων, συνάμα δὲ καὶ ἡ οἰκτρὰ ἀνηθικότης, χυδαία ἀκολασία, εἰς ἣν ἐδούλευον καὶ ἀνώτατοι ἀκόμη κληρικοί· θὰ ἐνόμιζέ τις ὅτι εἰς τοιχῦτα ἐπετρέποντο περισσότερον ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ τούτου ἐδάφους ἢ ἀλλαχοῦ.

Πρὸς ἐπίμετρον τοῦ κακοῦ νέαι διχόνοιαὶ προήλθεν ἐκ τῶν ραγδαίων διαδοχῶν τοῦ θρόνου — ὅτι ὁ Βιλδουΐνος ὁ Δ'. ἀπέθανεν ἐν ἔτει 1184, μόλις ἔχεν ἐνηλεικιωθῇ, τῷ δὲ 1186 ὁ παῖς εἰς ὃν εἶχε καταλίπει τὸ κράτος, ἐνεψὸς αὐτοῦ Βαλδουίνος ὁ Ε'. — διχόνοιαὶ αἰτινες καὶ ἀσχέτως πρὸς τοῦτο ἦσαν ἀτελεύτητοι ἐν τῇ ἱπποτικῇ ταύτῃ κοινωνίᾳ.

Ὁ πλεονέστερος συγγενὴς Γοουτὼν ὁ τοῦ Λουσιγνάν, σύζυγος ἀδελφῆς Βαλδουίνου τοῦ Δ'. ἐγένετο βασιλεὺς· ἀφορμὴ δὲ τοῦ τελευταίου τούτου κτυπήματος κατὰ τῆς χριστιανικῆς ἐξουσίας, πρὸς ὃ εἶχεν ἤδη παρασκευασθῇ ὁ Σαλαδῖνος, ἔδωκεν ἐπίθεσις τις ληστρικῇ Ραινάλδου τοῦ Σαντ'ιλλίων κατὰ τινος καρθανίου, ἐν τῷ ὁποίῳ εὗρίσκετο καὶ ἀδελφὴ τις τοῦ Σαλαδῖνου.

Ἡ ζητηθεῖσα ἔνεκα τούτου ἱκανοποίησις δὲν ἐδόθη, ὁ Σαλαδῖνος συνέλεξε τὰς πυλεμικὰς του δυνάμεις καὶ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1187 ἐπηκολούθησεν ἡ κρίσις τῆς δυτικῆς τῆς λίμνης Γενησαρέτ ἐν σειρᾷ διαφύρων μαχῶν. Ἡ τελευταία, συγκροτηθεῖσα ἐν Χιττίν ἢ Χεδδὶν τὴν 5 Ἰουλίου τοῦ 1187 οὐδεμίᾳ παρεῖχε χρηστὴν ἐλπίδα ὡς ἐκ τῆς θέσεως τοῦ χριστιανικοῦ στρατοῦ. Ἐλάχιστον ἠδυνήθησαν νὰ διαρρήξωσι τὰς ἐχθρικὰς τάξεις καὶ νὰ διασωθῶσι ἐνῷ τὸ σύνολον τοῦ στρατοῦ ἐξωντόθη διὰ τοῦ φόνου ἢ τῆς ἀΐχμαλώσεως, εὐόσκοντο δὲ μεταξὺ τῶν αἰχμαλώτων ὁ βασιλεὺς Γουτὼν, ἀρχηγὸς τῶν Νεῖτων καὶ ὁ ἡγεμὼν Ραινάλδος τὸν τελευταῖον τοῦτον διατρύπησε ἰδίᾳ χειρὶ ὁ Σαλαδῖνος, ὡς εἶχεν εὐχρηθῇ, τοὺς δὲ Ναῖτας καὶ Ἰωαννίτας αἰχμαλώτους διέταξε οὗτοι νὰ θανατώσωσι.

§ 286. Ἡ πτώσις τῆς Ἱερουσαλῆμ 1197. —

Ἀντίστασις ἐπὶ ἀνοικτοῦ ἐδάφους δὲν ἦτο πλέον δυνατὴ· ὁ μωχμηθι-

νικὸς στρατὸς ἐξηπλώθη καθ' ὅλην τὴν χώραν· μία μετὰ τὴν ἄλλην αἱ πόλεις καὶ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον οἱ πύργοι ἐπιπτον, τὴν δὲ 19 Σεπτεμβρίου συνεκεντρώθησαν αἱ μουσουλμανικαὶ δυνάμεις πρὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἥτις μετὰ χαλάραν ἄμυναν ἐσυνθηκολόγησε. Τὴν 2 Οκτωβρίου οἱ ὕραι ἠκολούθησαν. Οἱ σταυροὶ κατεβιβάσθησαν, οἱ κώδωνες ἐθρύλσθησαν, καὶ οἱ ἱεροὶ τύποι καθηγιασθήσαν ἐκ νέου κατὰ τὸ μουσουλμανικὸν ἔθος διὰ ροδωστάγματος καὶ εὐωδίων. Μόνον τὴν Τρον, τὴν Τρίπολιν καὶ τὴν Ἀντιοχείαν ἡδυνήθησαν νὰ ὑπερασπίσωσι καὶ διατηρήσωσιν οἱ χριστιανοί.

Τὸ θλιβερόν τοῦτο συμβεβηκὸς ἔδωκε παραχρῆμα πέρας εἰς τὴν μεταξὺ πάπα καὶ αὐτοκράτορος ἔριν. Πρίσθεις τοῦ κατὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ ἔτους ἐκείνου ἐκλεγέντος πάπα Κλήμεντος τοῦ Γ'. ἐνεκρίσθησαν τὴν Μάρτιον τοῦ 1188 εἰς Μογουντίαν ἐνώπιον τοῦ αὐτοκράτορος καὶ περεκάλεσαν αὐτὸν νὰ ἔλθῃ εἰς βοήθειαν τῆς καταλυθίσσης ὑπερθαλασσίας ἐκκλησίας καθ' ἣν εἶχε καθήκον ὁ αὐτοκράτωρ.

Ὁ Φρειδερίκος ἦτο ἤδη ἀπορρατισμένος νὰ πράξῃ τοῦτο — ὡς ἐκ τοῦ φρονήματος ὅπερ ἐγέννησεν ἡ ἥττα τοῦ χριστιανικοῦ δυνάματος κατ' ἀνάγκην ἡθικὴν πάντες ἐστρεψαν τὴν φρενὴν ταύτην τὰ βλέμματα πρὸς αὐτόν. ὡς τὸν πρῶτον ἡγεμόνα τῆς χριστιανότητος· καὶ ἂν ἀκόμη δὲν συνεμερίζετο ὁ Φρειδερίκος τὸ κοινὸν αἶσθημα τὸ ἐκ τῆς προσβολῆς τοῦ χριστιανικοῦ δυνάματος, τὴν πολιτικὴν ὀξυδερκίαν αὐτοῦ δὲν θὰ διέφευγεν ὅτι παρουσιάζετο νῦν εὐκαιρία, δύναται τις νὰ εἴπῃ ἡ ἀνάγκη, τοῦ νὰ καταστήτῃ τὴν ἰδέαν τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀρχῆς, ἀρχῆς ἥτις οὐδέποτε ἀπὸ τῶν ἡμερῶν Καρόλου τοῦ Μεγάλου εὑρέθη εἰς τοιαύτην περιωπὴν, ἀληθῆ πραγματικότητα.

§ 287. Τρίτη σταυροφορία. 1199. — Ἡ τριτὴ αὕτη σταυροφορία (1188—1199) παραινίζει ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις χαρακτῆρα διάφορον τῶν προηγούμενων. Εἶναι ἀληθές ὅτι καὶ τὴν φρενὴν ταύτην ὡς καὶ κατὰ τὴν προτέραν ἀνέλαβον τὸν ἀγῶνα οἱ μεγάλοι κυρᾶσχοι· διότι, ὡς θέλομεν, ἔζη καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας συνεμνησφόθησαν ταχέως πρὸς τὴν ἀκρίτητον ἐπιθυμίαν τῶν ἐθνῶν τῶν.

Ἀλλὰ τὸ κληρικόν, καὶ ἰδίᾳ τὸ μοναχικόν στοιχεῖον δὲν μετέχει τῆς στρατείας ταύτης, ὡς ἐπίσης καὶ τὸ κατώτερον λαϊκὸν στοιχεῖον:

λίαν φρονίμως ἡ συμμετοχὴ εἰς τὴν σταυροφορίαν ὑπεβλήθη εἰς εἰδός τι τιμῆ-εἰας, τὴν παρουσίαν τῶν μάρκων ἀργύρου (ἐκατὸν εἴκοσι περιπου σημερινῶν μάρκων, ἤτοι ἐκατὸν πεντήκοντα περίπου φρίγκων) ὡς ὁδοπορικῶν ἐξόδων, οὕτω δὲ ἀπεκλείσθη ὁ συρρετός ὅστις ἐδύσχερνε τὰς δύο πρώτας ἐκστρατείας καὶ κατὰ τὸν πλεῖστον ἐπέφερε τὴν ἀποτυχίαν των.

Καὶ αἱ προπαρασκευαί δὲ ἐν γένει ἐγένοντο τὴν φορὰν ταύτην μετὰ μείζονος περισκέψεως. Πρεσβεῖαι ἀπεστάλησαν πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Οὐγγαρίας, πρὸς τὸν Ἕλληνα αὐτοκράτορα, πρὸς τὸν Σελτζουκίδην Σουλτάνον Κιλιὸν Ἀρτλάν, ὅστις δυσαρέστως ἔβλεπε τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Σαλαδίνου, ὡς καὶ πρὸς αὐτὸν τούτον τὸν Σχλοδῖνον, καθ' οὗ ἀπορρίψαντος εἰδός τι τελεσιγράφου ἀπειθυνηέντος αὐτῷ, ἐκηρύχθη κατὰ τύπους ὁ πόλεμος.

Καταφαίνεται ἐκ τούτων ὅτι δὲν πρόκειται νῦν πλέον περὶ ἀγρίας καὶ ἀκανονίστου διεξαγωγῆς πολέμου ὅποια ὑπῆρξεν ἡ πρώτη σταυροφορία, καὶ ὅτι οἱ τύποι τῶν πολιτικῶν σχέσεων ἀπέβησαν σοβαρότεροι.

Ἡ ἀναπλήρωσις τοῦ αὐτοκράτορος ἐν τῇ οἰκίᾳ δὲν παρουσίαζε μεγάλας δυσκολίας. Ἡδύνατο οὗτος νὰ κατελίπη τὴν κυβέρνησιν τοῦ κράτους εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἑρρίκον, ὅστις ἐπανεκάμψεν ἐξ Ἰταλίας. Ἐν μόνον περιστατικὸν ἐνέπνεεν ἀνησυχίαν : Ἑρρίκος ὁ Λέων εἶχεν ἐπιστρέψει ἐξ Ἀγγλίας, ἥτο δὲ ἀναγκαῖον νὰ ἐξασφαλισθῇ ὅτι δὲν θὰ κατεχρᾶτο οὗτος τὴν ἀπουσίαν τοῦ αὐτοκράτορος πρὸς διατάραξιν τῆς ὑφισταμένης ἐν τῷ κράτει τάξεως. Καὶ ἐπεὶ δὴ ἀπεποιήθη οὗτος νὰ μετάρχη τῆς προταθείσης αὐτῷ σταυροφορίας, ἐπεβλήθη αὐτῷ νὰ ἀπομώσῃ τὴν γενέθλιον ἢτοι νὰ ἐγκαταλίπη τὴν χώραν ἐπὶ μίαν ἀκόμη τριετίαν. Ἡ ἀπόφασις αὕτη ἐλήφθη τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1189 ἐν τῇ ἐν Ρεγενσβούργῳ συνελθούσῃ διαίτη.

Ὁ δευτέρος υἱὸς τοῦ Φρειδερίκου, δούξ τῆς Σιληθίας Φρειδερίκος, συνεστράτευσε : τὰ πλήθη τῶν ἐνόπλων προσκυνητῶν, κατέφθασαν εἰς τὸ Σεγεισβούργον ὅπερ εἶχεν ὀρισθῇ ὡς τόπος συναντήσεως, στρατός δέ, οἷος οὐδέποτε συνεκροτήθη μέχρι τοῦδε ἑκατοντακισχίλιοι ἱππῶται καλῶς ὥπλισμένοι, καλῶς ὠργανωμένοι, καὶ καλῶς στρατηγούμενοι ἐξεκίνησε λαβὼν τὴν ἀρχαίαν ὁδὸν Γοδοφρείδου τοῦ Βουίλ-

λόνος τὴν παρακολουθῶσαν τὸν ροῦν τοῦ Δουνάβεως (περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1189).

§ 288. Ὁ Φρειδερίκος πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. — Αἱ ἀπирχαὶ τῆς στρατείας ὑπῆρξαν καλαί. Ἐν Οὐγγαρία ὁ βασιλεὺς Βελας εἶχε μερμνήσει κατὰ τὰ συμπεφωνημένα περὶ τῆς διατροφῆς τῶν στρατευμάτων, ἅτινα καὶ ἐπέδειξαν πειθαρχικὴν διαγωγὴν.

Δυσκολωτέρα ὅμως ἀπέβη ἡ ἐπιχέρσεις ὅτε τὰ στρατεύματα διέβησαν τὰ ἑλληνικὰ σύνορα πέραν τοῦ Βελιγρῶδου.

Κατὰ τὰ ἔτη ἀκριβῶς ταῦτι εἶχε πείσει ἐν τῷ ἑλληνικῷ κράτει ὁ οἶκος τῶν Κομνηνῶν, οὗ τελευταῖος βλαστὸς ὑπῆρξεν ὁ Ἀνδρόνικος (1185), νέα δὲ δυναστεία. ὁ οἶκος τῶν Ἀγγέλων, πλουσία ἀριστοκρατικὴ οἰκογένεια ἐξ Ἀσίας, ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον διὰ τοῦ Ἰσαὰκ Ἀγγέλου, ὅστις ἐνομιμοποιήθη διὰ νίκης κατὰ τῶν Νορμανδῶν, οἵτινες εἶχον κυριεύσει τὴν Θεσσαλονίκην, παρεσκευάζοντο δὲ ἤδη νὰ βυθώσιν κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ὁ νέος αὐτοκράτωρ δέκετο, ὡς καὶ ὁ λαὸς του, ἐχθρικῶς πρὸς τοὺς Φράγκους, καὶ ἐπειδὴ ἐν ταῖς στρατείαις ταύταις ἡ πολιτικὴ δὲν ἐνεπνέστο ὑπὸ τῆς θρησκευτικῆς διαφορῆς, προετίμησεν οὗτος νὰ συμμάχησῃ μετὰ τοῦ Σαλαδίνου κατὰ τοῦ Σειδζουκίδου ἡγεμόνος Κιλίτσ Ἀρσλάν, τὸν ἄμεσον αὐτοῦ καὶ κοινὸν ἐχθρόν.

Αἱ ἐχθρικαὶ διαθέσεις τῶν Ἑλλήνων ἐξεδηλώθησαν κατὰ τρόπον ἀναμφισβήτητον· ὁ αὐτοκράτωρ Ἰσαὰκ προσηέχθη πρὸς τὸν ἀπεσταλμένον τοῦ Φρειδερίκου ὡς πρὸς αἰχμάλωτον καὶ δὲν ἀνεγνωρίζεν μάλιστα καὶ τὸ αὐτοκρατορικὸν αὐτοῦ τίτλον· παρίστατο λοιπὸν ἀνάγκη νὰ προσφερθῶσιν εἰς σταυροφόροι πρὸς τὴν χώραν, ὡς πρὸς χώραν ἐχθρικὴν, εὐκόλως δὲ θὰ ἤδυναντο τὰ πράγματα νὰ κατανήσωνιν εἰς τὴν κατάλυσιν τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας.

Ἀλλὰ τὴν τελευταίαν στιγμήν ὁ Ἰσαὰκ μετέβαλε πολιτικὴν, καὶ τὸν Μάρτιον τοῦ 1190 ἐξηκολούθησεν ὁ στρατὸς ἐξ Ἀδριανουπόλεως, ὅπου εἶχε δέλθῃ τὸ ὑπελοίπον τοῦ χειμῶνος, τὴν πορείαν του, δυνάμει δὲ συνθήκης ἐξασφαλισθείσης δι' ὁμήρων διεπεραιώθησαν τὰ γερμανικὰ στρατεύματα ἐπὶ ἑλληνικῶν πλοίων διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου εἰς τὴν Ἀσίαν.

§ 289. Στρατεία εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Θάνα-

τος τοῦ Φρειδερίκου 1190 — Ἐνταῦθα ἤρχισε τὸ χαλεπώτερον μέρος τῆς πορείας, διότι κατὰ δυστυχίαν μικρὸν πρὸ ὀλίγου ἐγένετο ἐν τῷ κράτει τῶν Σελτζούκων διαδοχὴ τοῦ θρόνου συνεπαγνῆ ὕψι ριζικὴν μεταβολὴν τῆς πολιτικῆς : ὁ διάδοχος τοῦ Κελίτς Ἀρσλάν εἶχε συμμαχήσει μετὰ τοῦ Σιλαχδίνου κατὰ τῶν ἐπερχομένων Φράγκων.

Σπανίως ἐγένετο ἐνδοξωτέρα στρατεία τῆς πορείας ταύτης τοῦ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Φρειδερίκου στρατοῦ ὅστις διέσχιζε τὴν Μικρὰν Ἀσίαν μαχόμενος κατὰ ἐμπειδίῳν τῆς φύσεως, τῶν οἰκτρῶν συνεπειῶν ἐλαττωματικῆς καὶ ἀτάκτου στρατιωτικῆς ἐπμελητείας καὶ πολυαρίθμων κιλῶς ὀπλισμένων ἐχθρῶν. Ἡ τιμὴ αἰκίας κατὰ τὸ πλείστον εἰς αὐτὸν τοῦτον τὸν γεραιὸν αὐτοκράτορα, τοῦ ὁποῦ ἡ προσωπικὴ ἀνδρεία, ἡ φρόνησις καὶ τὸ ἀτάραχον ψυχικὸν σθένος κατεδείχθησαν ἐνταῦθα περιφανῶς· πᾶν ὅτι εἶχε μάθει οὗτος κατὰ τὸν μακρὸν καὶ λαμπρῶν ἐπιτυχῶν ἀφθονοῦντα κυβερνητικὸν βίον του, ἐπέδειξεν ἐνταῦθα ἐν τῷ στρατῷ, τοῦ ὁποῦ ἡ ἀριθμητικὴ δύναμις, ἡ σύνταξις καὶ ἡ πειθαρχία ἦτο ἐν τῶν μεγίστων κατορθωμάτων αὐτοῦ, ἀφοῦ οὐδεὶς μέχρι τοῦδε Γερμανὸς ἡγεμὼν ἡγήθη τοιούτου γερμανικοῦ στρατοῦ.

Αὐτὸν καὶ τὸν ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς δυνάμεώς του υἱὸν αὐτοῦ, τοῦ δουκὸς τῆς Σουηβίας, ἔργον ὑπῆρξε τὸ μέγα στρατιωτικὸν κατόρθωμα τῆς ἀλώσεως τοῦ Ἰκονίου : κατ' εὐχὴν εἶχεν ὑπερνικηθῆ καὶ ὁ τελευταῖος κίνδυνος, ἡ διάθαισις τοῦ Ταύρου, μετὰ χαρᾶς δὲ εἶδεν ὁ πολυάριθμος ἔτι μεθ' ὅλας τὰς κατὰ τὴν μακρὰν πορείαν καὶ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τούτου μεγάλας ἀπωλείας τοῦ στρατός, ὅτι εὗρέθη καὶ αὐθις ἐπὶ χριστιανικοῦ ἐδάφους, ἐν Κολωνίᾳ, ἐπὶ τῆς πλουσίας πεδιάδος, τῆς κοιλάδος τοῦ Καλυκάδου ἢ Σαλῆφ, πρὸς τὴν Σελεύκειαν.

Ἄλλ' ἐνταῦθα ὅλως ἀπροσδοκῆτως ἐνέσκυψε κατ' αὐτοῦ τὸ σκληρότερον καὶ μεγαλείτερον τῶν δεινῶν : ὁ γηραιὸς αὐτοκράτωρ ἐξήχθη νεαρὸς ἐκ τοῦ ποταμοῦ : κατὰ τὴν μίαν τῶν ἐκδόσεων ἐπνιγῆ οὗτος, θέλήσας νὰ διαβῇ τὸ ὀρμητικὸν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ, κατὰ δὲ τὴν ἄλλην προσεβλήθη λουόμενος ἐν τῷ ποταμῷ ὑπὸ ἀποπληξίας (Ἰούνιον τοῦ 1190.)

Οὕτω ἐτελεύτησεν ἐν τῷ μέσῳ σεβαρᾶς καὶ κρισίμου ἐπιχειρήσεως ὁ διαπρεπὴς οὗτος ἡγεμὼν κατα τὸ ἐδόμηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας

του. Αὐτὸς πληρέστερον παντὸς ἄλλου ἐκ τῶν προκατόχων του κα-
τάρθωσε νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ αὐτοκρατορικὸν ἔργον του, τὴν ἔρυ-
σιν εὐτάκτου, ἰσχυρᾶς καὶ ὁμῶς ὄχι δεσποτικῆς μοναρχίας ἐν τῷ κέν-
τρῳ τῆς Εὐρώπης, μοναρχίας ἣτις ἀναμφιβόλως νέας θὰ ἐπορίζετο
δυνάμεις ἐκ τῆς ἐπιτυχίας ταύτης μεγάλης ἐπιχειρήσεως, εἰς νὴν ἐκτέ-
λυσιν τῆς ὁποίας ἦτο ἀποδεδυμένος.

Ἡ θλίψις ὑπῆρξε μεγάλη, ἡ συμφορὰ δεινὴ : ὡς ποιμνὴ ἄνευ ποι-
μένος ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐφάνη ὁ στρατός, καὶ ἤρχισε μάλιστα ἤδη νὰ δια-
λύηται : ἐν τοσοῦτῳ ἤγαγεν ὁ δούξ Φρειδερίκος ἀξιόλογον πολεμικὴν
δύναμιν εἰς Ἀντιόχεαν, ὅπου ἐν τῷ αὐτόθι ναῷ τοῦ Ἁγίου Πέτρου
κατετέθη ὁ νεκρὸς τοῦ αὐτοκράτορος Φρειδερίκου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Τέλος τῆς τρίτης σταυροφορίας.— Ἑρσίκος ὁ
Δ.— Φίλιππος ὁ τῆς Σουηβίας καὶ Ὁθων
ὁ Δ'.— Ἀπαρχαὶ Φρειδερίκου τοῦ Β'.

§ 290. Ἐξακολουθήσῃς τῆς σταυροφορίας. —

Ἡ αφήγησις ἡμῶν πρὶν ἢ στραφῇ εἰς τὴν Γερμανίαν, δέον νὰ παρακολουθήσῃ μέχρι τέλους τὴν ἐξελιξίν τῆς τρίτης σταυροφορίας, ἐν ᾗ ἕνεκα τῆς δυσμενοῦς τύχης, ἥτις παρεκολούθησε μέχρι τοῦδε τὸ γερμανικὸν ἔθνος ἐν τῇ συμμετοχῇ αὐτοῦ εἰς τὰς κατὰ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ τότε κόσμου ἀξιοσυστάτους ταύτας στρατείας, τὸ γερμανικὸν μέρος περιέρχεται εἰς ἀφάνειαν ἀπέναντι τοῦ ἀγγλογαλλικοῦ.

Οἱ βασιλεῖς τῶν δύο χωριῶν, ὁ τῆς Ἀγγλίας Ἑρρίκος ὁ Β' καὶ ὁ τῆς Γαλλίας Φίλιππος Β'. Αὐτοὺς, ἐν σφοδρᾷ ἔριδι διατελοῦντες, εἶχον συνδιαλλαγῇ ὑπὸ τὸ κράτος τῆς κοινῆς γνώμης, ἣν εἶχεν ἐξεγείρει ἡ ἄλωσις τῆς Ἱερουσαλήμ. Ἐν τοσοῦτῳ μόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πρώτου καὶ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἄνοδον τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ριχάρδου τοῦ Α'. ἐν ἔτει 1189 ἤρχισαν αἱ προπαρασκευαί· καὶ ὅτε δὲ ἀκόμη ἔφθισαν οἱ δύο βασιλεῖς εἰς Μεσσήνην (τῆς Σικελίας), ἔρδεις, εἰς αἱ ἐδ.δεν ἀρρῆμν ἡ ἀτίθαστος φύσις τοῦ Ἀγγλοῦ βασιλέως, παρεκώλυσε τὸν ἀπόπλουν.

Ὁ Γάλλος βασιλεὺς ἀπέπλευσε τὸν Μάρτιον τοῦ 1191 μόνος. Ἐπειτα ἠκολούθησεν ὁ Ριχάρδος καὶ ἔφθισεν εἰς τὴν νῆσον Κύπρον, ἥς ἤρχε πρίγκιψ τις τοῦ οἴκου τῶν Κομνηνῶν, ὁ Ἰσαάκ, φέρων τὸν τίτλον τοῦ αὐτοκράτορος. Οἱ Ἀγγλοι ἐκυρίευσαν τὴν νῆσον, εἰτα δὲ ἔφθισαν τὸν Ἰούνιον εἰς τὸ στρατόπεδον τὸ πρὸ τῆς πόλεως Πτολεμαΐδος (Akkon) ἥτις ἐπολιορκεῖτο ἀπὸ δύο ἤδη ἐτῶν.

Ἡ εὐάρθμος στρατιωτικὴ δύναμις τῶν ἐγχωρίων χριστιανῶν
Παγκόσμιος Ἱστορία

εἶχεν ἐνισχυθῆ διὰ διαφορῶν ἀποβιβάσεων σταυροφόρων ἐκ διαφορῶν φραγκικῶν χωρῶν, οὐδὲν ὁμῶς κατέρθονε, τὸ μὲν ἀπειλουμένη ὑπὸ τοῦ Σιλαδέου, τὸ δὲ παρακωλυομένη ὑπὸ τῆς ἰσίας διχονοίας ἥτις ἀπαύστως ἐλυμαίνετο αὐτήν.

Πάντα τὰ μειονεκτήματα, ὑφ' ὧν ἀρχήθεν ἔπασχεν ἡ ὅλη ἐπιχείρησις τῶν σταυροφορῶν, — τὸ ἀμελετήτον, τὸ ἀκονόνιστον, τὸ τυγχόν τῶν μέσων, ἡ ἐναλλαγὴ μεταξὺ καταθλιπτικῆς ἐλλείψεως καὶ ἐξυγρειωτικῆς πλησμονῆς, τὸ ἁμφίρριπον μεταξὺ παραβολοῦ τόλμης, μεγέστου ἐνθουσιασμοῦ καὶ τελείας ἀτυλίας, μοναχικὸς ἀσσητισμὸς παρὰ τὸ πλευρόν χυδαία ἀκολακίας — πάντα ταῦτα συνεκεντροῦντο ἐν τῷ στρατοπέδῳ τούτῳ, ἐν ᾧ συνηγνῶντο πᾶσαι αἱ ἐθνικότητες Δύσεως καὶ Ἀνατολῆς.

Ἡ ἐλπίς, ἐνιαίας διευθύνσεως, ἡ ὁποία ἦτο πρὸ παντὸς ἀναγκασία, ἐξηφανίσθη θιρόντος τοῦ αὐτοκράτορος Φρειδερίκου· τὸν χειμῶνα τοῦ 1190 αἰ στ ρήσεις ἐλάβον χαρακτῆρα ἐπίφρονον καὶ ἐπροξένησαν ἐξολοθρευτικὰς νόσους ὁ δούξ τῆς Σοηβίας, ὅστις εἶχε φθάσει εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦτο μετὰ τοῦ ὑπολοίπου τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ, μόλις προέλαβε νὰ ἐπιδείξῃ τὴν εὐνοίαν αὐτοῦ εἰς τὸ νέον Γερμανικὸν ταγμα τῶν νοσοκόμων, ὅπερ εἶχον ἰδύσει προσκύνηται τινες ἐκ Βρέμεν καὶ Λυβέκης, οἷοι καὶ αὐτὸς προσέλθεις ὑπὸ τῆς ἐπιδημίας ἀπέθανεν.

Ἡ ἀσφαλὴς διοίκησις, ἥς εἶχεν ἀνγκην ὁ πολιορκητικὸς στρατὸς δὲν ἐπιτεύχθη, οὐδὲ διὰ τῆς παρουσίας τῶν δύο βασιλέων, ἐξ ὧν ὁ μὲν Φίλιππος προσεχώρησεν εἰς τὸ ἐν τῶν δύο ὑφισταμένων ἡγεμονικῶν τῶν μαρκίων Κονράδου τοῦ Μομφερράτου, ὁ δὲ Ριχάρδος εἰς τὸ ἕτερον, τὸ τοῦ βασιλέως Γουίλμωνος.

§ 291. Ἡ κατάκτησις τῆς Πτολεμαῖδος. Ριχάρδος ὁ Λεοντ θυμὸς. — Ἐν τούτῳ καὶ ὁ Σαλαδῖνος ἐν εὐρεπάρ τοῖς ὁμοπιστοῖς του τὴν πύρινην ἐκείνην ὑποστήριξεν, ἣν ἐδικαιρῶτο νὰ ἀπεκδέχῃται ὁ ἐμπιστευμένος Μουσουλμάνος καὶ μοχητῆς τοῦ ἐνδοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ Πτολεμαῖς ἔπισε κατὰ το θέος τοῦ 1191.

Ἀλλὰ καὶ τὸ κατόρθωμα τοῦτο, καθύσον δύναται νὰ χαρακτηρησθῇ τοῦτο ὡς κατόρθωμα, δὲν ἀποκατέστησε τὴν σύμπαιαν ἐν τῷ χριστιανικῷ στρατοπέδῳ. Ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Φίλιππος ἐπωφελήθη τὴν εὐκαιρίαν καὶ ἐπέστρεψε νῦν εἰς τὴν οἰκίαν· τὸ δὲ ἔργον

τῆς κατακτῆσεως τῆς Ἱερουσαλήμ, τῆς καθοδηγήσεως τῶν προσκυνητῶν εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην νίκην, περιήλθεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας Ριχάρδον.

Ἦτο δὲ οὗτος ἀνχαμψισθητήτως ὁ ἀδρειότερος τῶν ἱπποτῶν τοῦ στρατοῦ, ἀνὴρ εἰς ὃν τόσῳ μᾶλλον ἤρεσκε τόλμημά τι, ὅσῳ μᾶλλον ἐφαίνετο ἰδύνατον, καὶ ἐν ἱπποτικῇ ἰδιοτροπίᾳ του νῦν μὲν συνῆπτε ξενίαν μετὰ μωαμεθινῶν πριγκίπων, νῦν δὲ μετὰ πολεμομανοῦς λύσσης διέτασσε τὴν σφαγὴν ἑκατοντάδων Μουσουλμάνων ὁμήρων. Δὲν εἶχεν ὅμως ἐν γένει τὴν ἰκανότητα ἀρχηγοῦ στρατοῦ, καὶ μάλιστα στρατιοῦ οὗ ἡ διοίκησις πρὸς πάσαις ταῖς δυναταῖς στρατηγικαῖς ἀρεταῖς, ἀπῆτει, ἃ ἡδύνατό τις νὰ εἴπῃ, καὶ ἄλλας ἀκόμη ἀνεφίκτους.

Οὕτω ἐκίνησε μὲν βεβαίως τὸν θαυμασμόν τῶν Μουσουλμάνων πρὸς τὴν ἡρωϊκὴν αὐτοῦ δύναμιν, καὶ ὁ «βασιλεὺς Ριχάρδος» ἀπέβη τὸ φόβητρον, ἡ μορμὴ τῶν τέκνων αὐτῶν· ἐν τοσοῦτῳ ἢ ἐν τῇ Ἀγίᾳ Γῇ σταδ.οδρομίᾳ του, ἣν δὲν εἶχε τὴν φρόνησιν νὰ διανόψῃ ἐν καταληλῇ ὥρᾳ, μεθ' ὅλας τὰς δυσἀρέστους εἰσῆσεις, ἃς ἐλάβανεν ἐξ Ἀγγλίας, ἐλνξε δ' ἁ συνθήκης, ἣν συνωμολόγησεν οὗτος μετὰ τοῦ μεγάλου ἐχθροῦ του, καὶ δυνάμει τῆς ὁποίας οἱ Χριστιανοὶ διετήρουν τὰς ἀπὸ Ἰόππης μέχρι Τύρου παραλίους πόλεις, ἡ Ἀσκάλων κατησφίζετο καὶ ἀφίνετο ἐλευθέρᾳ ἡ εἰρηνικὴ ἐπίσκεψις τῶν Ἱερῶν Τόπων, αὐτὴ ὅμως ἡ Ἱερουσαλήμ μετὰ τοῦ τιμαλφοῦς κειμηλίου τοῦ Ἀγίου Σταυροῦ, ὅστις εἶχε πέσει εἰς χεῖρας τῶν Μουσουλμάνων ἐν Χιδδίν, παρέμενε εἰς τὸν Σιλαστῖνον.

§ 292. Ἡ ἐπιστροφή τοῦ Ριχάρδου. Ἡ αἰχμαλωδία αὐτοῦ· 1192. — Τὴν 9ην Ὀκτωβρίου κατέλιπεν ὁ Ριχάρδος τὴν Συρίαν· ἀλλ' ἢ εἰς τὴν οἰκίαν ἐπάνοδος δὲν ἦτο ἔργον ἀκίνδυνον δι' αὐτόν, ἀφοῦ εἶχεν ἐχθροὺς τὸν βασιλέα τῆς Γερμανίας καὶ τὸν τῆς Γαλλίας, καὶ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ Ἀγγλίᾳ, ὅπου ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἰωάννης εἶχε λάβει στάσιν διφορομένην, δὲν ἦτο βεβαίος, ὅτι θὰ ἐτύγχανε καλῆς ὑποδοχῆς.

Μετὰ τῆς αὐτῆς δὲ ἐκείνης προτιμήσεως τοῦ πράττειν ἀκριβῶς τὰ ἀντίστροφα, προτιμήσεως ἣν εἶχεν ἐπιδείξει καὶ ἐν τῇ Ἀγίᾳ Γῇ, εἰπέλευσεν εἰς τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ καταπλευσῇ εἰς ἀκτὴν τινα τῆς Ἰταλίας καὶ εἴτα διὰ Γερμανίας νὰ φθῃσῃ ἐπὶ φιλικοῦ οὐλεφικοῦ ἔδαφους καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἀγγλίαν.

Ἀπεβιβάσθη δὲ ἐγγὺς τῆς Ἀκυλητίας.

Μεταμφιεσμένος διήλθε τὴν Καρινθίαν, εὐρίσκετο δὲ ἤδη ἐπὶ ἐδά-
φους τοῦ θανάσιμου ἐχθροῦ αὐτοῦ, τοῦ δουκὸς τῆς Αὐστρίας Λεοπόλ-
δου, ὃν εἶχε προσβάλει καιρίως μετὰ τὴν ἄλωπιν τῆς Πτολεμαίδος,
διατάξας νὰ ρίψωσι τὸ δουκικὸν λάβαρον τῆς Αὐστρίας εἰς τὸν ῥόρ-
θορον, διότι σημειώτεον ὅτι ὁ Λεοπόλδος ἐφρόνει φίλα τῷ βασιλεῖ
Φίλιππῳ καὶ τῷ μαρκίῳ Κονράδῳ.

Ἐγγὺς τῆς Βιέννης ἀνεγνωρίσθη ὁ Ριχάρδος, συνελήφθη καὶ ἐφυ-
λακίσθη ἐν τῷ παρὰ τὸν Δούναβιν φρουρίῳ Δυρρερστεῖν, πρὸς μεγά-
λην χεῖράν τοῦ βασιλέως Ἑρρίκου τοῦ 5'., ὅστις εἶχε λόγους νὰ
φοβηται αὐτὸν ὡς σύμμαχον τῶν Οὐέλφων καὶ τοῦ ἐχθρικοῦ αὐτῷ
κόμματος ἐν Σικελίᾳ, καὶ ὅστις ἐνεκα τούτου, ὁ θείστης εὐκαιρίας, δε-
δικαιολογημένης προσεφέρθη πρὸς αὐτὸν ὡς πρὸς ἐχθρὸν (Δεκέμβριον
τοῦ 1192).

Εἰς αὐτὸν λοιπὸν παρεδόθη ὁ μέγας αἰχμάλωτος, ἐκρατεῖτο δὲ
ἐν τῷ φρουρίῳ Τρίφελς, μέχρις ὅτου καταβλήθῃ τὸ μέγα χρηματικὸν
ποσὸν ὅπερ ὥρισθη πρὸς ἀπολύτρωσιν αὐτοῦ.

§ 293. Ἑρρίκος ΣΤ'. Κυβέρνησις αὐτοῦ. — Ταῦτα
δὲν εἶναι ἄσχετα πρὸς τὴν ἐξακολουθησιν ἢ τὴν ἀνανέωσιν τῶν οὐελφι-
κῶν ταρχῶν, αἵτινες καὶ διὰ τὸν Ἑρρίκον τὸν ΣΤ'. ἀπετέλουν τὸ
πρῶτον καὶ χαλεπώτερον τῶν κυβερνητικῶν μελημάτων αὐτοῦ.

Ἑρρίκος ὁ Λέων εἶχεν ἐπιστρέψει ἐξ Ἀγγλίας κατὰ τὸ αὐτὸ
ἐκεῖνο ἔτος καθ' ὃ ὁ αὐτοκράτωρ Φρειδερίκος ἤρξατο τῆς σταυροφο-
ρίας, παραβάσει, ἢ, κατὰ τὴν ἀνειμένην ἠθικὴν τῶν χρόνων ἐκείνων
τῇ σοφιστικῇ παρεξηγήσει τοῦ δοθέντος ὅρκου, ὅστις ἐδέσμευεν αὐτὸν
διὰ τὸν χρόνον τῆς σταυροφορίας. Κατέλαβε τὰς εἰς τὸν κόμητα
Ἀδόλφον τοῦ Ὀλστεῖν, ὅστις εἶχε παρακολουθήσει τὴν σταυροφο-
ρίαν, χώρας καὶ ἐξεδικήθη πάντας τοὺς παραβλάψαντας αὐτόν· εἰς
τὰ ἐρείπια δὲ τῆς Βάροδοβικ, ἣν ἐξεπόρθησε καὶ κατέστρεψεν ἡδυνάτο
τις νὰ ἀναγνωρίσῃ τὰ ἔχνη τοῦ λέοντος (1).

(1) Σ. Μ. Ὁ Ἑρρίκος, κατεδαφίσας τὴν πόλιν μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ καθε-
δρικοῦ ναοῦ, διέταξε νὰ γραφῇ ἐπὶ τῶν τοίχων αὐτοῦ ἡ φράσις *vestigia leonis*
«ἔχνη λέοντος» ἀγρίως λογοπαικτικῶν πρὸς τὸ ἐπάνωμόν του.

Ὁ βασιλεὺς Ἑρρίκος, ὅστις ἐξήσκει τὴν ἀρχὴν ὡς τέλειος πληρεξούσιος τοῦ πατρὸς του, ἐξεμάνη ὑπὸ τῆς ἐπιδείκνυ ομένης πρὸς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Οὐέλφου καταφρονήσεως. Τυχῶς ὁμοῦς ἔλαβε πρῶταν τῆς ἀπελπιστικῆς πολλαπλότητος τῆς κυριαρχικῆς θέσεώς του, ἥτις ἀκριβῶς ἀπέστρεφεν αὐτὸν πρὸς ἀντίθετον διεύθυνσιν: ὁ θάνατος ὁηλονότι Γουλιέλμου τοῦ Β. (τὸν Νοέμβριον τοῦ 1189), κατ' ἀκολουθίαν τοῦ ὁποίου ἠνοίχθη ἡ σικελικὴ κληρονομία, ἐκάλεσεν αὐτὸν κατὰ πρῶτον πρὸς νότον.

§ 294. **Στοατεία εἰς Ἰταλίαν 1190.**—Ἐν τινι διαίτη συνελθούσῃ ἐν Μερσεβούργῳ εὗρεν ὁ βασιλεὺς ὑποστηρίξιν κατὰ Ἑρρίκου τοῦ Λέοντος, ὅστις ἠρίθμει ἐν τοῖς ἡγεμόσι περισσοτέρους ἐχθροὺς ἢ φίλους: ταχέια ὁμοῦς κατατρόπως τοι ἐχθροῦ τούτου δὲν ἦτο πιθανή, οὕτω δὲ κατωρθώθη τῇ μεσολαβήσει τῶν ἀρχιεπισκόπων Κολωνίας καὶ Μογουντίας, συμφωνία γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα συνηθήκη τῆς Φούλδας (1190), ἐν ᾗ ὠρίζετο ἡ ἀποχώρησις τῆς Βρουμβίλκης, ἡ κατόρθωσις τῶν τειχῶν εἰς τέσσαρα σημεία, ἡ κατεδάφις τοῦ πύργου («Castrum») Λαουεμβούργου, ὡς πρὸς δὲ τὴν Λυβέκην ὠρσθη εἰδικῶς, ὅτι κατὰ τὸ ἥμισυ μὲν θὰ ἀνήκεν εἰς τὸν Λέοντα κατὰ δὲ τὸ ἕτερον ἥμισυ εἰς τὸν κόμητα Ἀδόλφον. Οἱ δύο υἱοὶ τοῦ δουκὸς, ὁ Ἑρρίκος καὶ ὁ Λιθάριος, παρεδόθησαν εἰς τὸν βασιλέα ὡς ὄμηροι.

Ἡ εἰδησις τοῦ θανάτου τοῦ αὐτοκράτορος ἐπέφερε μικράν τινα ἀναβολὴν εἰς τὴν ἰταλικὴν ἐκστρατείαν. Μόνον δὲ κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1190 ἤρξατο αὕτη.

Ὡρείτε δὲ ὁ βασιλεὺς νὰ κατακτήσῃ νῦν τὸ βασίλειον, διότι τὸν Ἰανουάριον τοῦ ἔτους τούτου τὸ κόμμα τῶν ἐγγχωρίων μεγιστάνων ἀνεκήρυξεν ἐν Πιλέρμφ βασιλέα νόθον βλαστὸν τοῦ νορμανδικοῦ οἴκου τὸν κόμητα, τοῦ Λέττη (Lecce).

Τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα ἔλαβεν Ἑρρίκος ὁ Γ'. κατὰ τὴν διαβασίν του διὰ Ρώμης. Ὁ πάπας Κλήμης ὁ Γ'. εἶχεν ἀποθάνει τὸν Μάρτιον τοῦ ἔτους ἐκείνου, διεδοχθῆ δὲ αὐτὸν γέροντος ἐσχατογῆρος ὑπὸ τὸ ὄνομα Κελεσπίνος ὁ Γ'., ὅστις ἔτεψεν αὐτὸν καὶ τὴν σύζυγόν του Κωνσταντίαν.

Τὴν προθυμίαν καὶ εὐμένειαν τῶν Ρωμίων εἶχεν ἐξιγοράσει διὰ βαρυτάτης θυσίας, θυσίας ἢ κατὰ τινα ἐκδόσιν παραδώσας ὁ ἴδιος

εἰς τὴν μάχαιραν τὴν φίλα τῇ αὐτοκρατορίᾳ φρονούσαν πόλιν τοῦ σκλον, πρὸς ἣν διετέλουν οὗτοι καὶ πάλιν ἐν ἔχθρᾳ. Ὁ λαὸς τῆς Ρώμης, ἐπὶ τῶν ἡθῶν τοῦ ὁποίου φαίνεται ὅτι οὐδέποτε ἐξήσκησεν ἀγχιτὴν ἐπιρροὴν ἢ ἐν τῇ πόλει τῶν παρουσίᾳ τῶν διαδόχων τοῦ Πέτρου καὶ τῶν τοποτηρητῶν τοῦ Χριστοῦ, κατέστρεψε τὴν γείτονα πόλιν καὶ ἐξήσκησε κατὰ τῶν κατοίκων αὐτῆς βαρβαροτάτην ἐκδίκησιν.

Ἄλλ' ὁ αὐτοκρατορικὸς τίτλος ὑπῆρξε τὸ μόνον πόρισμα τῆς πρώτης ταύτης εἰς Ἰταλίαν στρατίας. Ἡ κατάκτησις τῆς Ἀπουλίας δὲν κατωρθώθη: τέσσαρας μῆνας ἐστρατοπέδευεν ὁ Ἑρρίκος πρὸ τῆς Νεαπόλεως, ἐπιδιῶντα δὲ ἐξ ἧς πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀπέθανε καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κολωνίας Φίλιππος, ἡγόγκασεν αὐτὸν νὰ ἄρῃ τὴν πολιρκίαν, ἔπαθε μάλιστα τὸν ἐξευτελισμὸν τοῦ νὰ ἴδῃ τὴν αὐτοκράτειραν αἰχμάλωτον τῆς ταγκρεδικῆς μερίδος, ἀπολυτρουμένην δὲ τῇ μεσολαβήσει τοῦ πάπα.

Ὁ Ἑρρίκος ἐπέστρεψεν εἰς Γερμανίαν τῷ 1191· ὁ υἱὸς Ἑρρίκου τοῦ Λέοντος, ὁ παρακολουθήσας αὐτὸν εἰς Ἰταλίαν, εἶχεν αὐτομολήσει ἤδη αὐτόθι πρὸς τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἐπ στρεψεὶ δια Γαλλίας εἰς τὴν Σαξωνίαν, ὅπου πρὸ πολλοῦ ἤδη ἐμαίνεται ἡ πολεμικὴ τύρβη.

Ὁ νεαρὸς Ἑρρίκος προεγράφη ἐν ἔτει 1192 ἐν Βρματίᾳ· ἀλλ' ἐσχηματίσθη νῦν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος εὐρυτάτη συνωμοσία ἡγεμόνων, περιλαμβάνουσα ἐν ἄλλοις τὸν πάπαν Κλεμεντίον, τὸν σφετεριστὴν τῆς Ἀπουλίας Ταγκρεδὸν καὶ τὸν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας Ριχάρδον· ἐγίνετο μάλιστα ἡδη λόγος περὶ καθιρέσεως τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ περὶ ἀντικαταστάσεως αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ δουκὸς τῆς Βραβάντης Ἑρρίκου.

Νῦν ὅμως ἀκριβῶς ὁ βσιλεύς τῆς Ἀγγλίας, ὅστις ἦτο ἐν τῶν κυριωτέρων προσώπων ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ πλεκτάνῃ, ἐνέπεσεν εἰς χεῖρας τοῦ Λεοπολδου, εἰς δὲν ὁ αὐτοκράτωρ ἀπένειμεν ὡς τιμῶν τὴν Στεϊρλίαν: τοῦτο ἐξῆμίωνε τὴν συνωμοσίαν ἢ τὴν συμμαχίαν ταύτην τῶν ἡγεμόνων, ἥ, ἀμαχητὶ ἀνεδείχθη νικητὴς ὁ Ἑρρίκος.

Ἐν τινι διαίτῃ συνεθλούση ἐν Σπείρα τῷ 1193 ὠρίσθησαν οἱ ὅροι τῆς ἀπολυτρώσεως τοῦ Ριχάρδου· Ἡ ὑπόθεσις δὲν ἦτο ἀξιοκαταφρόνητος, διότι ὠρίσθησαν 150,000 μάρκα ὡς λύτρα, ἐξ ὧν μέρος ἀξιολογὸν 50,000 ἐπεδικάσθησαν ὑπὲρ τοῦ αὐστριακοῦ δουκὸς πρὸς

τοῖς ἄλλοις δὲ ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας ὤφειλε νὰ ὁμολογήτῃ τιμωρίαν τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους.

Ἀρχιμένου τοῦ ἔτους 1194 ὁ Ρ. χάρις ἀνέκτησε τὴν ἐλευθερίαν του.

§ 295. Συνδιαλλαγή πρὸς τοὺς Οὐέλφους 1194.

— Τὸ συμβεβηκός τοῦτο ἠκολούθησε κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 1194 ἡ συνδιαλλαγή μετὰ τοῦ οὐέλφικοῦ οἴκου. Τὸ γεγὼς ὅς τοῦτο ἐνέχει τι τὸ μυθιστορικόν· ὁ υἱὸς Ἑρρίκου τοῦ Λέοντος, Ἑρρίκος ὁ νεώτερος, καὶ ἡ Ἀγνή, ἡ θυγάτηρ τοῦ παλατινοῦ κλητοῦ Κυνρίδου, τοῦ ἀδελφοῦ Φρειδερίκου τοῦ Βιρβαρόσσα, εἶχον μνηστευθῆ κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν των καὶ ἡγαπῶντο· ὁ αὐτοκράτωρ Ἑρρίκος ἦτο κατὰ τοῦ ὁσμοῦ τούτου καὶ εἶχε ματαιώσει αὐτόν· ἐν ἀγνοίᾳ ὁμοῦ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ παλατινοῦ κόμητος — ὥσπερ καὶ τοῦλάχιστον οὗτος βραδύτερον ὅτι οὐδὲν ἐγίνωσκε περὶ τοῦ πρίγματος — εἰσέγαγεν ἡ μήτηρ τῆς κόρης, Γουεγγάρδη τὸν γαμβρὸν ἐσπέραν τινα τοῦ ἔτους 1194 εἰς τὸν πύργον Στάλεκ ἐγγὺς τῆς Βιχαράχης παρὰ τὸν Ρήνον, καὶ ἤνωσε παραχρῆμα τὸ ζεύγος.

Ὁ αὐτοκράτωρ ἐνέδωκεν εἰς τὸ τετελεσμένον γεγονός καὶ ἐν Τιλ-λέρη, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Κ. φράουζερ, ἐγένετο ἡ συνδιαλλαγή ἐν συνεντεύξει τοῦ αὐτοκράτορος μετὰ τοῦ γυναικῶς δουκός.

Ὁ νεαρὸς δοῦξ τῆς Βρουσίου συνώδευσεν Ἑρρίκον τὸν 5'. εἰς τὴν εἰς Ἰταλίαν στρατείαν αὐτοῦ.

§ 296. Δευτέρα στρατεία εἰς Ἰταλίαν 1194.

— Ἡ στρατεία αὕτη ἀπῆλθε κατ' εὐχὴν. Τὸ θέρος τοῦ 1194 ἀπέθανεν ὁ Τυχερός. Ὁ Ἑρρίκος ἔλαβε τὴν διὰ τῆς Τουσκίας ὁδόν, ὑπέταξε, χωρὶς ν' ἀπαντήσῃ ἐπίμονον ἀντίστασιν, τὴν Καμπανίαν καὶ τὴν Ἀπουλίαν· κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, τὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεως τοῦ Κυρίου, ἐστέθη ὡς βασιλεὺς τῆς Σικελίας ἐν Παλέρμῳ.

Ἡ Κωνσταντία, ἥτις κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας ἔτεκεν υἱόν, ὥρ-σθη ἀντιβασίλισσα ὑπὸ διαίτης συνελθούσης ἐν Βαρίῳ (τὸ Πάσχα τοῦ 1195): μεγιστάνες τινες ἐχθρικῶς πρὸς τὸν Ἑρρίκον διακειμένους, ἐνοχοποιήεντες κατὰ τὸ μάλλον καὶ ἤττον εἰναίως ἐπὶ συμμετοχῇ εἰς συνωμοσίαν κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ αὐτοκράτορος, παρίειβεν οὗτος ἡ ἐπιμύθεν ὑπὸ ἀσφαλὴ φύλαξιν εἰς Γερμανίαν, ἐπου διέταξε νὰ μετακομισθῶσι καὶ κατατεθῶσιν ἐν τῇ ἀκροπόλει τῆς Τρίφελς τὸ μεγαλει-

τερον μέρος τῶν ἀφθόνων χρηματικῶν μέσων, τὰ ὅποια ἐκρύπτοντο ἐν Παλέρμῳ εἰς τὸ πεπληρωμένον θησαυροφυλάκιον τῶν Νορμανδῶν βασιλέων.

§ 297. **Μεγάλα σχέδια: Σταυροφορία.** — Ἦσαν δὲ τὰ χρήματα τοῦτα χρησιμώτατα εἰς αὐτὸν διὰ τὰ μεγάλα σχέδια τὰ ἐπασχολοῦντα τὴν διάοιάν του.

Τὸ ἐν τῶν σχεδίων τούτων ἀνεφέρετο εἰς τὰ ἀνατολικά πράγματα ἐπεδιώχθη δὲ καὶ ἐκαλλιεργήθη ἡ περαιτέρω ἐκτέλεσις αὐτοῦ κατὰ τὸ πρῶτον ἡμῶν τοῦ ἔτους, τὸ διανυθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἑρρίκου ἐν Ἰταλίᾳ ὁ αὐτοκράτωρ ἔλαβε τὸν σταυρὸν ἤδη ἐν Βαρίῳ, μεγάλας δὲ ἐλπίδας παρείχε νέαν σταυροφορίαν, ὑπὲρ ἧς τὰ πάντα ἐφαίνοντο νῦν εὐνοϊκά.

Ὁ Ἑρρίκος ἦτο κύριος τῆς Ἰταλίας, ἧς ἡ κεντρικὴ θέσις ἀνέκτησεν ὅλην τὴν σημασίαν της. Οἱ μωαμεθανοὶ ἡγεμόνες τῶν βορείων ἀκτῶν τῆς Ἀφρικῆς ἐπεμπον αὐτῷ φόρον· ὁ Ἀρμένιος ἡγεμὼν Λέων ὁ Β', ὅστις εἶχεν ἐπεκτείνει τὴν ἐξουσίαν του καθ' ὅλην τὴν Κιλικίαν καὶ ἐπεθύμει νὰ λάβῃ τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως, εἶχεν ὁμολογήσει ἑαυτὸν ἤδη ἐν ἔτει 1194 διὰ πρεσβείας τιμαριώτην τοῦ ρωμαίου κράτους, τὸ αὐτὸ δὲ ἐγένετο νῦν διὰ τοῦ Ἀμαλαρίχου τοῦ Λουσγνανικοῦ, τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ τελευταίου βασιλέως τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ βασιλέως τῆς Κύπρου.

Ἐν αὐτῇ τῇ Παλαιστίνῃ τὰ πράγματα ἦσαν ὅσον οὐδέποτε εὐνοϊκά, ἀφοῦ ὁ Σιλαδῆνος εἶχεν ἀποθάνει ἐν ἔτει 1193, τὸ δὲ κράτος αὐτοῦ εἶχε διανεμηθῇ μεταξὺ τῶν πολυαρίθμων υἱῶν του· δὲν ἦσαν δὲ οὗτοι ὀλιγώτεροι τῶν δέκα καὶ ἐπτά.

Πρὸ παντός ὅμως τὸ ἐλληνικὸν κράτος παρείχεν εὐκαιρίαν μεγάλων πολιτικῶν συνδυασμῶν. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἰσαὰκ Ἀγγελος, ἡγεμὼν λίαν ἀνίκανος, εἶχε ζητήσῃ τὴν βοήθειαν τοῦ αὐτοκράτορος Ἑρρίκου κατὰ τῶν πολλοπλῶν κινδύνων οἵτινες ἡπείλουν τὸν θρόνον του. Ὁ Ἑρρίκος προέβαλε τὸν ὅρον τῆς εἰς αὐτὸν ἢ τὸ δυτικὸν κράτος παραχωρήσεως τῆς μεταξὺ Δαρραχίου καὶ Θεσσαλονίκης χώρας· μικρὸν μετὰ ταῦτα, ἀκριβῶς κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ Βαρίου, ἐτυφλώθη ὁ Ἰσαὰκ καὶ καθεύρχθη ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀλεξίου ὁ δὲ Ἑρρίκος εἶχεν ὡς ἐκ τούτου δικαιολογίαν ἢ πρόφασιν κατὰ τοῦ τελευταίου τούτου, τοῦτο δὲ τόσῳ μᾶλλον, ὅσῳ ἡ θγάτηρ τοῦ Ἰσαὰκ Εἰρήνη, ἥτις ἐπρόκειτο νὰ νυμφευθῇ μετὰ τοῦ υἱοῦ

τοῦ σφετεριστοῦ Ταγρέδου, ἔπασιν ἐν Παλιόμφ μετὰ τῆς λοιπῆς λείας εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ἑρρίκου καὶ εἶχε μνηστευθῇ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Φιλίππου, ὅστις κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας εἶχε παράσχει αὐτῷ ἱπποτικὰς ὑπηρεσίας : αἱ κτήσεις τῆς Μαθιλδῆς καὶ ἡ Τοσκάννα εἶχον ὀρισθῇ πρὸς προικοδότησιν τοῦ ζεύγους.

Ἀλλὰ καὶ μόνη ἡ λέξις σταυροφορία ἐτρόμαξε τὸν πόπαν, καίτοι δυσκόλως ἠδύνατο οὕτως ἀρνηθῇ ὅτι ἐὰν ἡ σταυροφορία αὐτῷ πεπετυγχανεν, ἡ δουτικὴ αὐτοκρατορία θὰ ἔφθανεν εἰς δύναμιν καὶ αἴγλην, ἀπέναντι τῆς ὁποίας πᾶσα ἄλλη θὰ ἤρχετο εἰς δευτέραν μῆτραν.

§ 298. Ὁ Ἑρρίκος ἐν Γερμανίᾳ. 1195. — Ἡ θέσις τοῦ αὐτοκράτορος, Ἑρρίκου, ὅτε ἐπέστρεψεν αὐτός τὸ θέρος τοῦ 1195 εἰς Γερμανίαν, ἦτο ἀρκούντως μεγάλη, ὥστε νὰ ἐπιτρέψῃ αὐτῷ τὴν ἐπιδιώξιν ἐτέρου σχεδίου, ὅπερ ἐνέβαλον εἰς τὸν νοῦν αὐτοῦ αἱ ἐπιτυχίαι τῆς κυβερνήσεως τοῦ πατρός του, καὶ οὗ ἡ ἐκτέλεσις ἦτο ἴσως δυσκολωτέρα τῶν ἀνατολικῶν ἐκείνων σχεδίων : τῆς μεταβολῆς τοῦ γερμανικοῦ αἵρετοῦ κράτους εἰς κληρονομικὴν μοναρχίαν, οἷα ὑπῆρχεν ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ.

Παρῆχε δὲ ἐξ ἄλλου εἰς τοὺς κοσμικοὺς ἡγεμόνας τὴν κληρονομικότητα τῶν τοῦ κράτους τιμαριῶν καὶ τὴν διαδοχὴν τῶν τιμαριῶν ὑπὲρ κληρονόμων τοῦ θήλεος φύλου, καὶ τὴν ἔνωσιν τοῦ σικελικοῦ κράτους μετὰ τοῦ μεγάλου συνόλου, ἐξ οὗ πολλὰς ἠδύνατο νὰ ἐλπίζουσιν ὠφελείας. Εἰς τοὺς κληρικοὺς παρεῖχε τὴν ἀποχὴν ἀπὸ τοῦ λεγομένου δικαιώματος σκυλεύσεως (Spolienrecht, jus spolii), ἥτοι τοῦ ἐπὶ τῆς κινητῆς περιουσίας τῶν ἀποθησκοκόντων ιεροεκχῶν κληρονομικοῦ δικαιώματος τοῦ αὐτοκράτορος : πράγματι δὲ ἔλαβε τὴν προκαταρκτικὴν συγκατάθεσιν 52 ἡγεμόνων τοῦ κράτους.

Οἱ τοῦ κράτους ὁμιλοῦντες ἡγεμόνες (das Reichsfürstenstand) [ἥτοι οἱ παρὰ τοῦ κράτους τιμαρτωτικῶς λαμβάνοντες καὶ ἐνασκοῦντες ἡγεμονικὴν ἐξουσίαν ἐν ταῖς ἀπ' αὐτοῦ ἐξαρτωμέναις διαφόροις ἡγεμονίαις] εἶχον ἀποκλείσει βαθμυδὸν τοὺς ἄλλους μεγάλους εὐγενεῖς, ἀπὸ τῆς ἐκ γενετῆς σύμβουλοι τοῦ βασιλέως, ὅστις οὐδὲν τὸ σπουδαῖον ἠδύνατο νὰ ἐπιχειρήσῃ ἄνευ αὐτῶν : εἶχε τι, τὸ ἐπαγωγὸν δι' αὐτοὺς ἡ ἰδέα τοῦ νὰ ἐξασφαλίσωσι διὰ συνταγματικῆς πράξεως τὴν θέσιν ταύτην εἰς τὰς ἰδίαις ἑαυτῶν οἰκογενείαις.

Ἀλλὰ τοιαύτη τις μεταβολὴ ἔχριζε τῆς ὁμοφωνίας ἢ τοῦλάχισ-

στον τῆς πλειονοψηφίας αὐτῶν, ἰδίᾳ δὲ οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ ἄλλοι κληρικοὶ ἡγούμενοι, ὧν ἡ δύναμις θὰ ἤλαττοῦτο διὰ τοιαύτης συνταγματικῆς μεταβολῆς καὶ εἰς οὐδὲν ἀντάλλαγμα παρεῖχεν ὁ αὐτοκράτωρ ἀντὶ τῆς ἐπιρροῆς ἣν εἶχον οὗτοι ὡς ἐκ τοῦ ἐκλογικοῦ δικαίωματος, ἦταν ἐναντίον τῆς μεταβολῆς : ἀνήκουστον σχέδιον (novum et inauditum decretum) ἀποκαλεῖ αὐτὸ συγγραφίς τις.

Ὁ Ερρίκος εἶχε τὸ πολιτικὸν βλέμμα τοῦ πατρὸς του : μεθ' ὅλην τὴν εὐρύτητα καὶ τὸ μεγαλεῖον τῶν σχεδίων του, ἐκέκτητο αὐτός τὴν δύναμιν τοῦ ἀσφαλῶς διαγινώσκειν τὸ ἐλάχιστον ἐφικτόν. Εἶχε προσκολλήσῃ εἰς ἑαυτὸν μεγίστην μερδα καὶ ἐκέκτητο τὰ μέτα ὅπως ἀμείβῃ βρασιλικῶς τὸν ζῆλον τὸν ἐπιδεικνύμενον ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν ὑπηρεσίᾳ, καὶ ἔστατο ἐπὶ κεφαλῆς τῶν « τοῦ κράτους λειτουργῶν » (Reichsministerialen), λίαν πολυαρίθμου δηλονότι τόξως ὑπαλλήλων, ἀπερ' ορίστως ἀφωτισμένων εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ Ἑρκυνίου ὄρυμῦ (Harz) ὑέχρι τοῦ σικελικοῦ πορθμοῦ.

Ὁ σπουδαιότερος ἀντιπρόσωπος τῆς ἀρχῆς τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν μεγάλων Γερμανῶν ἡγεμόνων, Ἐρρίκος ὁ Λέων, εἶχεν ἀποθάνει ἀκριβῶς πρὸ μικροῦ, τὸν Αὐγούστον τοῦ 1195· ἡδύνατο λοιπὸν ὁ Ἐρρίκος ν' ἀναμένῃ εὐνοϊωτέρας περιστάσεις, καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἐγκατέλειπεν ἐπὶ τοῦ παρόντος τὴν ἰδέαν Ἡρκέσθη δὲ εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ μικροῦ υἱοῦ αὐτοῦ ὡς βασιλέως, γενομένην ἐν διαίτη συνελθοῦσῃ ἐν Φραγκφούρτῃ περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 1196.

§ 299. Ἐπάνοδος εἰς Σικελίαν. — Πολλοὶ ἡγούμενοι καὶ ἱππῶται εἶχον ἀναδ' ἤλθῃ νὰ μετάρχωσι τῆς σταυροφορίας, ἥτις ὑπὸ τὰς χριστιανικὰς περιστάσεις μεγάλας παρῆχεν ἐλπίδας ὠφελειῶν. Αὐτὸς οὗτος Ἐρρίκος ὁ Σ'. ἀπῆλθε καὶ αὐθις τὸ θέρος τοῦ 1196 εἰς Ἰταλίαν, ὅπως ἐνεργήσῃ τὰς τελευταίας προπαρασκευὰς διὰ τὴν μεγάλην ἐκστρεφίαν.

Ἐπελήθη δὲ διαπραγματεύσεων μετὰ τοῦ πάπα, ὅστις ἔπρεπε νὰ βεβαιώσῃ τὸν ἀθάπτιστον ἔτι Κωνσταντῖνον δὲ ὁ ομαζόμενον υἱόν του καὶ στέφῃ αὐτὸν βασιλέα. Ἀλλ' ὁ Κελεστῖνος δὲν ἀπεδέχθη διαπραγματεύσεις προϋποθετούσας τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἐνώσεως τοῦ βασιλείου τῆς Σικελίας μετὰ τοῦ γερμανικοῦ στέμματος, ἀπῆλθε δὲ τὸνναντίον παρὰ τοῦ Ἐρρίκου τὸν ὄρχον τοῦ τιμαρῶτου.

Ὁ αὐτοκράτωρ ἀπῆλθεν εἰς Σικελίαν, ὅπου κατὰ τὴν ἀπουσίαν

του εἶχε σχηματισθῇ συνωμοσία κατ' αὐτοῦ, συνωμοσία ἥς δὲν ἦτο ξένη κατὰ τὰ θρυλούμενα καὶ αὐτὴ ἡ σύζυγός του Κωνσταντία· εἶναι τοῦλάχιστον βέβαιον ὅτι συνεμερίζετο αὐτῇ τὸ κατὰ τῆς γερμανικῆς κυβερνήσεως φρόνημα τῶν ἐγγυῶν. Ἐχῆς δὲ ὁρίσθῃ καὶ διάδοχος διὰ τὴν περίπτωσιν τῆς ἐπιτυχίας τοῦ φόου τοῦ αὐτοκράτορος.

Ἄλλ' ἡ συνωμοσία ἀπεκαλύφθη, καὶ ὁ Ἑρρίκος ἐνήργησε τὴν φορὰν ταύτην μετὰ τρομερᾶς αὐστηρότητος. Ἐπὶ τῆς κριτικῆς τοῦ δυστυχικοῦ βασιλέως τῶν συνωμοσιῶν ἐπέτεθη στέμμα μετὰ σιδηρῶν βελονῶν, διὰ δὲ τῶν ἐμπορῶν καὶ τῶν πνευμάτων «ἐπαιζεν» ὁ Ἑρρίκος «τὸν Νέρωνα» (neronizavit) κατὰ τὴν φράσιν ἰταλικῆς τινοῦ πηγῆς.

Καὶ νῦν πᾶσα ἐνέργεια κατευθύνθη πρὸς τὸ ἔργον τῆς σταυροφορίας· ἡ λαμπρὰ κεντρικὴ θέσις τῆς Σικελίας, ἥτις τὴν φορὴν ταύτην, τὸ πρῶτον νῦν κυρίως ἐν τῇ πορείᾳ τῆς παγκοσμίου ἱστορίας, εὗρέθη εἰς τὴν περιώπην τῆς τοποθεσίας της, κατεδύθη ἐν ὅλῃ τῇ ἀξίᾳ της· τὸν Μάρτιον τοῦ 1197 ἐπέλυσαν 30 πλοῖα ἐκ Μεσσηνίας πρὸς τὴν Συρίαν. Πολυάριθμοι δὲ πληθεύοντες κατὰ ξηρὰν διὰ τῆς Ἰταλίας καὶ συνηθροίζοντο εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀπουλίας.

Οἱ ἐκ τῆς Κάτω Γερμανίας, ὡς ἐν μέρει καὶ κατὰ τὴν τρίτην σταυροφορίαν, εἶχον ἀκολουθήσει τὴν θαλασσίαν ὁδὸν περὶ τὴν Πυρηναικὴν χερσόνησον, συνῆψαν δὲ τὴν πρώτην μάχην εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Πορτογαλλίας κατα τῶν ἐκεῖ ὀπαδῶν τοῦ Ἰσλαμ· ἀρχομένου τοῦ Σεπτεμβρίου ἀνῆλθῃ ὁ μέγας στόλος εἰς τὸ πέλαγος διοικούμενος ὑπὸ τοῦ ἀρχιγερματιστοῦ τοῦ Ἑρρίκου, Κονράδου, καὶ ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Μογουντίας.

Πλήρης ἐπιτυχία τῆς σταυροφορίας ταύτης, ὡς μετὰ βεβαιότητος ἡδύνατό τις νὰ προσδοκᾷ, θὰ μετέβαλλε τὴν ὄψιν τοῦ κόσμου· διότι σημειωτέον ὅτι ἤδη κατὰ τὰς τελευταίας διαπραγματεύσεις οἱ Ἕλληνες παρετήρησαν ὅτι ὁ Ἑρρίκος προσεφέρετο ὡς κύριος κυρίων ὡς βασιλεὺς βασιλέων.

§ 300 Ὁ θάνατος αὐτοῦ — Ἀλλὰ τὰ μεγάλα ταῦτα σχέδια ἐβασίζοντο ἐπὶ τῆς εὐθραύστου βάσεως μιᾶς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Ὁ Ἑρρίκος ἦτο μόλις τράκοντα δύο ἐτῶν τὴν ἡλικίαν, ἀνὴρ μέτρου μεγέθους, ἰσχνος τὸ σῶμα· παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ σὲν εἶχε

κληρονομήσει οὔτε τὸ ρωμαλέον καὶ ἄδρὸν σῶμα οὔτε τὴν ἐλκυστικὴν εὐπροσηγορίαν ἐκείνου, εἶχεν ὁμως τὴν στερερότητα τῆς θελήσεως καὶ τὴν σθεναρὰν ἐκείνην ψυχὴν ἥτις μετὰ φρονήσεως ἀλλὰ καὶ καρτερίας ἐπιδιώκει μέγαν τινὰ ἀλλ' ἐφικτὸν σκοπόν.

Κακὴ τύχη, ἡ πόσις ψυχροῦ ὕδατος ἐν καυστικῇ ἡμέρᾳ, ἔρρψεν αὐτὸν εἰς πυρετόν, ὅστις ἀσκήρασε τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἡλικίας ἐντός ὀλίγων ἡμερῶν, περὶ τὰ τέλη Σεπτεμβρίου τοῦ 1197.

Οὕτω καὶ αὖθις ἐκάμφθη ἡ Γερμανικὴ μοναρχία ἐν τῇ ἐνδοξοτάτῃ στιγμῇ τῆς ἀναπτύξεώς της, ὅποτε ἐπέκειτο οὕτως εἰπεῖν ἡ ἐκ νέου ἑνωσις τοῦ ἀνατολικοῦ καὶ τοῦ δυτικοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους.

§ 301 Κόμματα ἐν Γερμανίᾳ Διπλῇ ἐκλογῇ.— Τόσον δὲ ὀλίγον στερεωμένη ἦτο μεθ' ὅλην τὴν λάμψιν τῆς ἡ βασιλείᾳ αὐτῇ, ἥτις διὰ τοιούτων τολμηρῶν σχεδίων ἤθελε νὰ μεταβάλῃ τὴν ὄψιν τοῦ κόσμου, ὥστε ὁ πρόωρος θάνατος τοῦ βασιλέως περιῆγε τὰ πάντα εἰς κατάστασιν ἐπισηαλή.

Ὁ ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως Φίλιππος, εἰς ὃν ὁ Ἑρρίκος εἶχε μεταβιβάσει τῷ 1195 τὸ δουκάτον τῆς Σουηβίας, καὶ τοῦ ὁποῖου ὁ γάμος μετὰ τῆς Εἰρήνης ἢ Μάρθας, ὡς ὠνομάζετο ἐν Γερμανίᾳ ἡ Ἑλληνὶς πριγκίπισσα, εὐρίσκετο καθ' ὁδὸν πρὸς τὸ στρατοπεδὸν τοῦ ἀδελφοῦ του, ἵνα παραλάβῃ τὸ τέκνον αὐτοῦ εἰς Γερμανίαν καὶ λάβῃ τὰς ὁδηγίας τοῦ αὐτοκράτορος ὡς πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐν Γερμανίᾳ πραγμάτων: ἐν Μοντεφιασκόνε ἔλαβεν οὗτος τὴν θλιβεράν εἰδήσιν ἥτις μετέβαλε τὰ πάντα.

Οὐδεμίᾳ πλέον σκέψις περὶ ἐξακολουθήσεως τοῦ ταξιδίου του: πανταχοῦ ἐν Ἰταλίᾳ ἐξηγίρθησαν τὰ ἐπιτόπια κόμματα καὶ αἱ δυνάμεις κατὰ τῆς Γερμανικῆς ἐξουσίας. Ὁ μικρὸς βασιλεὺς ἔπρεπε νὰ παραμείνῃ ἐν Σικελίᾳ, ἡ δὲ χήρα αὐτοκράτειρα ἠναγκάσθη νὰ ἀπομακρύνῃ ἐκ τῆς ἀκολουθίας τῆς πάντας τοὺς Γερμανοὺς, ὑπείκουσα εἰς τὴν ἀπείτησιν τοῦ νορμανδικοῦ κόμματος.

Μετὰ κόπου κατῴρθωσεν ὁ Φίλιππος νὰ φθάσῃ εἰς γερμανικὸν ἔδαφος. Ὁ δοῦξ, κατ' ἀρχὰς προορισθεὶς διὰ τὸ κληρικὸν στάδιον καὶ μεγάλῃς τυχῶν μορφώσεως, φύσις λεπτὴ καὶ εὐλαβὴς μετ' ἄκρας νομιμοφροσύνης ἠθέλησε νὰ ἐξασφαλίσῃ ὡς «ὑπερασπιστὴς τοῦ κράτους» πρὸ παντός τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνεψιοῦ του· ἀλλ' εἶχον ἐξα-

πολυθῇ ἤδη πάντες οἱ ἰδιοτελεῖς πόθοι καὶ οἱ ἡγεμόνες καὶ κύριοι αὐτοῦ τούτου τοῦ Σταουφκού κόμματος ἔπεισαν αὐτόν, ὅτι οἱ θυελλώδεις ἐκεῖνοι χρόνοι καὶ τὰ μετὰ τῆς ἐξουσίας τοῦ οἴκου συνδεόμενα συμ- φέρντα δὲν ἐπέτρεπεν ποσῶς τὴν σύστασιν ἀντιβασιλείας, καὶ ἐξέ- λεξαν αὐτόν συμφώνως πρὸς ταῦτα ἐν Μουλχάουζεν τῆς Θουριγγίας βασιλεὺς (Μάρτιον τοῦ 1198).

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν δοθέντα ὄρκον πίστεως εἰς τὸ τέκνον τοῦ Ἑρ- ρίκου εὐρέθη τρόπος καθησυχάσεως τῆς συνειδήσεως τῶν χρόνων ἐκείνων: ὁ ὄρκος καὶνός εἶχε δοθῇ πρὸς παιδίον ἀβάπτιστον.

Ἄλλ' ἡ εὐκαιρία ἦτο λίαν εὐνοϊκὴ διὰ τοὺς ἐνθροῦς τοῦ Σταου- φίκου οἴκου καὶ τῶν ἐξελίξεων τῶν τελευταίων δεκαετηρίδων· μερὶς τις ἡγεμόνων ἦλθεν εἰς διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ πλουσίου δουκὸς Βερθόλδου τοῦ Ζιριγγίου, ὅστις ὅμως ταχέως ἀπεσύρθη ἀπὸ τῆς ἀσκόπου ὅσον καὶ ἀπανηρᾶ: ὑποψηριότητος.

Ἐν τοσούτῳ τὸ κόμμα, ἐπὶ κεφαλῇς τοῦ ὁποίου ἴστατο ὁ ἀρχιε- πίσκοπος τῆς Κολωνίας Ἀδόλφος, δὲν εἶχε δυσκολίαν νὰ εὕρῃ βασι- λέα. Ἐκάλεσαν τὸν δεύτερον υἱὸν Ἑρρίκον τοῦ Λέοντος Ὁ θ ω ν α, ὅστις ἀπὸ τοῦ ὀγδόου ἔτους τῆς ἡλικίας του ἔζη ἐν τῇ ἀγγλικῇ αὐλῇ παρὰ τῷ θείῳ αὐτοῦ Ριχάρδῳ τῷ Λεοντοθύμῳ, ἀπολαύων τῆς ἰδιαι- τέρας τούτου εὐνοίας· εἶχε μάλιστα λάβει παρ' αὐτοῦ ὡς τιμᾶριον τῷ 1196 τὴν κομητείαν τοῦ Ροίτου.

Πράγματι δὲ φαίνεται ὅτι ὁ νεανίας—ἦγε δὲ τότε τὸ εἰκοστὸν τρίτον ἔτος τῆς ἡλικίας του—εἶχε μορφωθῇ κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ θείου του. Πηγὴ τις ἀπεκαλεῖ αὐτόν ἀπερφράστως μωρὸν καὶ ὑπερό- πτην: ἐφαίνετο ἐξωτερικῶς τραχὺς πολέμιστής, διακρινόμενος ἐπὶ με- γάλῳ ἀναστήματι καὶ ἱπποτικῇ γενναϊότητι.

Συνέλευσις ἡγεμόνων ἐν Κολωνίᾳ ὅπου καὶ ἡ κρατούσα τάξις τῶν ἀστών, τὸ σωματεῖον τῶν ἀρχαίων πολιτῶν καὶ τῶν μεγαλεμπόρων, οἵτινες διετέλουν εἰς ζωηράν ἐμπορικὴν ἐπικοινωνίαν μετὰ τῆς Ἀγ- γλίας, ἦτο ὑπὲρ αὐτοῦ, ἐγένετο ἡ ἐκλογή, ἣν διεδέχθη κατὰ τὰ εἰωθότα ἢ ἐν Ἀκυῖσγράνφ στέψις.

§ 302. Ὁ πάπας Ἰννοκέντιος ὁ Γ'. 1198. — Ὡς ἐκ τῆς καταστάσεως ταύτης τῆς γερμανικῆς βασιλείας ὁ πάπας ἀνέκτισε καὶ αὐθις τὴν μεγάλην ἐκείνην καὶ δεσπόζουσαν θέσιν, ἐξ ἧς εἶχεν

υποχωρήσει ἡ παπυσὺνη κατὰ τὰς τελευταίας γενεάς, συνεπεία τῶν κατορθωμάτων Φρειδερίκου τοῦ Α' καὶ Εὐρίκου τοῦ Γ'.

Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ ἔτους 1198 εἶχεν ἀποθάνει ὁ γηραιὸς Κελεσιτίνος ὁ Ι'. ἡ δὲ ἐκλογὴ τῶν καρδινάλιων ἔπεσεν ἐπὶ ἄνδρα κοινητικῷ γένους ἐκ τῆς μεσῆς Ἰταλίας, Λαθρον τὸν Σέγγον, ὅστις μετὰ νεανικῆς οὐνάμεως — διότι μόλις ἦγε τὸ τριακοστὸν ἑξομὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του — καὶ τοῦ πολιτικοῦ πνεύματος του — αμεγαλόφρων καὶ εὐμήχανος» κατὰ τὴν ἑκφρασιν τοῦ βιογράφου του — ἐδράζατο τῆς εὐνοίας τῶν περιστάσεων, ὅπως ἐπαναφερῇ ἐν ἰσχύϊ τὰς οὐδέποτε ἐγκαταλεφθεῖσας ἀξιώσεις τῆς γρηγοριανῆς θεωρίας.

Λακωνικώτατα διετύπωσεν Ἰννοκέντιος ὁ Γ' τὰς ἀρχὰς τοῦ ἱεραρχικοῦ συστήματος, τὸ ἀλετάβλητον ἑκτοτεπρόγραμμα τοῦ παπισμοῦ: «Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐκείνη εἶναι τότε μόνον ἄριστα ἐξηρηραλισμένη, ὅτε ἡ ἐκκλησία τῆς Ρώμης κέντηται ἐν τε ταῖς κοσμικοῖς καὶ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασι τὴν ἀνωτάτην ἐξουσίαν» ἤρξατο δὲ τῆς ἐφ' ἑαυτῇ ἐκτελέσει τῶν ἀρχῶν τούτων καταστήσει ἐαυτὸν κύριον ἐν τῇ ἀμέσῃ περὶ αὐτὸν περιφερόμενον ἐπιβαλὼν εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν ἑπαρχὸν τῆς Ρώμης νὰ δώσῃ πρὸς αὐτὸν ὅρκον πίστεως, καταργήσας τὴν συναρχοντίαν τῆς δημοτικῆς συγκλήτου τῆς ἐπὶ τοῦ Κοπιτωλίου ἐδρευούσης, καὶ πολεμήσας τοὺς Γερμανοὺς τιμαριώτας τῆς μεσῆς Ἰταλίας, τοὺς σταουφικούς ἀνωτάτους λειτουργοὺς, τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς σταουφικῆς ὑπαλληλικῆς πολιτείας.

Ἐν Σικελίᾳ ἡ διαθήκη τῆς αὐτοκρατείας, ἀποθανούσης τὸν Νοέμβριον τοῦ ἔτους ἐκείνου, κατέβηκεν ἐπὶ τὸν Ἰννοκέντιον ἐπίτροπον τοῦ παιδὸς βασιλέως καὶ ἀνεγνώριζεν αὐτῷ τὴν ἀνωτάτην τιμαριωτικὴν κυριαρχίαν ἐπὶ τοῦ σικελικοῦ κράτους, ἐν τῷ ὅποιῳ ἐβασίλευεν ἀληθινῶς ἐπὶ τοῦ παρόντος ἡ ἀναρχία. Ὁ σκοπὸς δὲ ὃν ἐπεδίωκεν οὗτος εἰς τὰ σικελικὰ πράγματα ἦτο ἡ ἀπόσπασις τῆς Σικελίας ἀπὸ τῆς αὐτοκρατορίας.

Πράγματι ὁ Ἰννοκέντιος ὁ Γ' ἴστατο νῦν ἐπὶ κεφαλῆς ἰταλικοῦ ἐθνικοῦ κόμματος, ἡ δὲ περὶ τοῦ θρόνου διαφορά ἐν Γερμανίᾳ καθίστατο εἰς αὐτὸν εὐκολώτερον ἢ εἰς τὸν Γρηγόριον ν' ἀναδειχθῇ παγκόσμιος διαιτητὴς ἀναμφισβητήτως τὸ ὄνομα τοῦ Ἰννοκεντίου ἐκπροσωπεῖ τὴν κορωνίδα τῆς παπικῆς οὐνάμεως.

§ 303. Ἰννοκέντιος καὶ Ὁθων. — Ἐν τοσούτῳ ἀπεῖ-

χεν ὁ Ἰννοκέντιος, ὡς ἄλλοτε ὁ Γρηγόριος, πάσης ἐσπευσμένης ἀποφάσεως, καίτοι ἀρχήθεν ὁ Ὀρίων ἐφάνη πρὸς αὐτὸν λίαν πρόθυμος καὶ τὸ κόμμα τούτου ἐζήτει τὴν ἐπικυρωσιν αὐτοῦ. Πέραν ἀορίστων ὑποσχέσεων δὲν προέβαινεν ὁ πάπας.

Ὁ ἐμφύλιος πόλεμος, καθ' ὃν ὁ μὲν Φίλιππος ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς πληθύος τῶν ὑπουργῶν αὐτοῦ τῶν ἐν τοῖς διαφόροις πολυαριθμοῖς φρουρίοις, ὁ δὲ Ὁθων ἐπὶ τῆς κληρονομικῆς χώρας του καὶ ἐπὶ τῆς δυνάμεως τῆς μεγάλης πόλεως, Κολωνίας, ἐχώρητε νῦν, καὶ ἐν ἀρχῇ μετ' ἀποτελεσμάτων οὐχὶ δυσιρέστων διὰ τὸν Φίλιππον.

Ὁ ἐκ τῆς σταυροφορίας ἐπιστρέψας ἀρχιεπίσκοπος τοῦ κράτους, ἀρχιεπίσκοπος τῆς Μογουντίας Κωνρδος, ἐπειράθη νὰ σχηματίσῃ ῥίτον κόμμα, στηριζόμενον αὐστηρῶς ἐπὶ τοῦ δικαίου, καθ' ὃ ὁ εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Ερρίκου Φρειδερίκον διθείς ὄρκος ἐπρεπε νὰ τηρηθῇ : ἀλλ' ἡ συμβαστική αὕτη ἀπιστεῖρα δὲν εὔρεν ἡχώ.

Ἀναποῶράστως λοιπὸν ὑπ' αὐτῆς τῆς φύσεως καὶ τῆς λογικῆς τῶν πραγμάτων ὁ πάπας Ἰννοκέντιος ἐφέρετο πρὸς τοὺς οὐέλφικούς. Ὅσον ἦτις καὶ συμβαστικές καὶ ἂν ἦτο ὁ βασιλεὺς Φίλιππος, κατ' ἀνάγκην αὐτὸς καὶ τὸ κόμμα αὐτοῦ ὤφειλον νὰ ἐμμείνωσιν ἀπαρεγκλίτως εἰς τὴν ἀρχὴν ἥτις οἱ αὐτῶν τούτων τῶν στρουφικῶν ἡγεμόνων εἶχεν ἀποβῇ δημόσιον δίκαιον, τοῦτο δὲ ταχέως ἐφερὲν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τὴν ἀντίθετον ἀρχήν : « Ἐξελέξαμεν τὸν Φίλιππον Ρωμαίων αὐτοκράτορι », γράφουσιν ἐν τινὶ ἐπιστολῇ (28 Μαΐου 1200) πρὸς τὸν πάπαν οἱ ἡγεμόνες. « Ὁ αὐτοκράτωρ λαμβάνει τελευταίως καὶ κυρίως παρὰ τοῦ ἀνωτάτου ποντίφικος διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν οὗτοῦ τὴν προαγωγὴν του (promotio) : ὑπ' αὐτοῦ εὐλογεῖτε, στέφεται καὶ περιβάλλεται τὸ «impeium», ἀπήντησεν ὁ αὐτοκράτωρ.

Ἀνεφέρθη δὲ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου, εἰς ἣν κατὰ τὸ πνεῦμα τῶν χρόνων ἐκείνων παρεισέγαγε θεολογικὰς θεωρίας μυστικιστικὴν ἔννοιαν μετ' ἀλληγορικῆς σημασίας, ἐν μέρει μὲν σοφιστικῶς ἐν μέρει δὲ εὐπίστως — βεβαίως ὅμως ἄνευ πλήρους συνειδήσεως τῆς ἀναληθείας : — ὁ Θεὸς ἔλεγε ἐδημιούργησε δύο φῶτα, ἐν μεγαλειότερον, διέπον τὴν ἡμέραν, καὶ ἐν μικρότερον, διέπον τὴν νύκτα. Εὐκόλως ἐννοεῖ τις τίς εἶναι ὁ ἥλιος καὶ τίς ἡ σελήνη, τίς ἡ ἡμέρα καὶ τίς ἡ νύξ· ἦτο μάλιστα ἥδη τοσοῦτον προηγμένη ἡ ἱερα-

τική ἀστρονομία, ὥστε ἐγίνωσκεν ὅτι ἡ σελήνη λαμβάνει τὸ φῶς παρὰ τοῦ ἡλίου.

Ἄλλ' ὁ Φίλιππος ἦτο ὁ ἰσχυρότερος, ὁ ἀγὼν τοῦ Ὁθωνος ἐχώλαινεν, ὁ πάρων αὐτοῦ, ὁ τῆς Ἀγγλίας βασιλεὺς, εἶχεν ἀποθάνει ἐν ἔτει 1199· αὐτὸ τοῦτο ὤθησε τὸν πάπαν πρὸς τὰ ἐμπρός, διότι πάντως δι' αὐτὸν ἦτο συμφέρον τὸ ν' ἀναγνωρίζηται τὸ ὁθθεν δίκαιον τῆς Ἀγίας Ἐδρας καὶ μόνον ὑπὸ ἐνὸς λεγομένου Γερμανοῦ βασιλείως. Ἐν ἐπιστολῇ δὲ τῆς 1 Μαρτίου 1201 ἀνεγνώριζεν οὗτος τὸν Ὁθωνα ἀδυνάμει τῆς θείας ἐξουσίας ἥτις ἐν τῷ Ἀγίῳ Πέτρῳ μετεβιβάσθη ἡμεῖν.»

Ὁ Ὁλων ἀπεδέχθη τοῦτο ἀνεπιφυλάκτως ἐν Κολωνίᾳ, ὅπου ἐκόμισαν τὴν ἐπιστολὴν οἱ ἀποστολικοὶ λεγάτοι. Ἐν ἐγγράφῳ δὲ χρονολογουμένῳ ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, τῇ λεγομένῃ συμβάσει τοῦ Νοβεσίου (Neusser Konkordat) (1) ὑπεσχεντο οὗτος, — «ὁ Ὁλων, ἐλέῳ Θεοῦ βασιλεὺς τῶν Ρωμαίων, πρὸς σέ, τὸν κύριόν μου πάπαν Ἰννοκέντιον καὶ τοὺς διαδόχους σου» — νὰ προστατεύῃ πάσας τὰς κτήσεις καὶ τὰ ἀξιώματα τῆς ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας, ἀπηριθμει δὲ λεπτομερῶς τὰς πρώτας, τὸν κληρον (patrimonium) τοῦ Πέτρου — τὴν ἐξαρχίαν τῆς Ραβέννης, τὴν Πεντάπολιν, τὴν μαρκιωνίαν τῆς Ἀγκῶνος, τὸ δουκάτον τοῦ Σπολήτου, τὴν χώραν τῆς κομήσεως Μιθίλδης.

Οὕτω ἐθυσίαζεν ὁ Ὁθων τὴν θέσιν τῆς αὐτοκρατορίας καὶ τῆς Ἰταλίας ἀνεπιφυλάκτως, καὶ συγχρόνως ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς Δανούς νὰ προχωρήσωσι καὶ αὐθις μέχρι τοῦ Ὀλοτείν· ἐπίσης ἀπεδέχθη τὴν παπικὴν μεσολάβησιν πρὸς ἀποκατάστασιν ἀγαθῶν σχέσεων μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας, ὅστις διετέλει ἐν πολέμῳ πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας, τὸν σύμμαχον τοῦ Οὐέλφου.

Κατὰ τοῦ Φιλίππου καὶ τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ ἀπηγγέλθη νῦν κατὰ φυσικὸν λόγον ὁ ἀφορισμός, ὅστις ὁλως ἐλαχίστην ἐξήσκησιν ἐπ' ἑσέῃ· διότι ὑπὸ λόγων ἄλλης φύσεως μάλιστα δὲ ὑπὸ λόγων ἰδιοτελῶν κα-

Σ. Μ. Καλεῖται οὕτω ἐκ τῆς παραρρηγείου πόλεως Neuss, τοῦ Noveslum τῶν Ρωμαίων.

θωδ'γοῦντο οἱ ἄνθρωποι εἰς τὴν προτίμησιν τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου τῶν κομμάτων.

§ 304. Ὁ βασιλεὺς Φίλιππος. — Μέχρι τοῦ ἔτους 1203 τὸ ἄστρον τοῦ Ὁθωνος ὀλονέν ἀνυψοῦτο. Ἄλλ' ἐν ἔτει 1204 πολλοὶ τῶν ἐπιφανεστέρων ὀπαδῶν του, αὐτὸς οὗτος ὁ ἀδελφός του, ὁ παλατινὸς κόμης Ἑρρίκος, ὁ χωροκόμης τῆς Θουριγγίας, ὁ βρασιλεὺς τῆς Βοημίας, ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κολωνίας, ὁ δουξ τῆς Βραβάντης Ἑρρίκος, μετέστησαν πρὸς τὸν Φίλιππον : ὁ Ὁθων προφανῶς ἐστερεῖτο τῶν ἀρετῶν ἐκείνων δι' ὧν δύναται τις νὰ συγκρατῇ κόμμα ἡγεμόνων.

Ἐν Ἀκυϊσγράνφ δέ, ἀρχομένου τοῦ ἔτους 1205, συνήλθον πολλοὶ ἡγεμόνες εἰς συνέλευσιν, καὶ ὁ Φίλιππος προέβη εἰς τὴν πάντως κινδυνώδη παραχώρησιν τοῦ νὰ καταθέσῃ τὸ στέμμα καὶ νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὸ πλάσμα δευτέρου ἐκκληγῆς, μεθ' ὃ ἐστέφθη εἰτα ἀκριβῶς ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Κολωνίας Ἀδόλφου.

Ἐν ἔτει 1206 καὶ αὕτῃ ἡ πόλις Κολωνία ἐγκατέλιπε τὸν ἀγῶνα τοῦ Ὁθωνος, ὅστις ἀπῆλθεν αὐτοπροσώπως εἰς Ἀγγλίαν, ὅπως πορισθῇ τὰ μέσα τῆς στερεώσεως τῆς ἐπισφαλεστάτης θέσεώς του ἐπὶ τινὰ ἀκόμῃ χρόνον.

Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ πάπας Ἰννοκέντιος, λαμβάνων ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν ἐν Ἀνατολῇ ἐπελθοῦσαν μεταβολήν, ὅπου ἡ τετάρτη σταυροφορία εἶχεν ἀγάγει εἰς μεγάλην μεταστροφὴν, μεταστροφὴν εἰς ἣν δὲν συνετέλεσεν ὀλίγον ἡ στρουφικὴ πολιτικὴ, ἔκρινεν ἐπὶ καιρὸν νὰ ἐπιζητήτῃ ἢ τοῦλάχιστον νὰ μὴ ἀποκρούσῃ διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ Σταύφου.

Τὸ ἔτος 1207 πληροῦται τοιούτων διαπραγματεύσεων. Ὁ πάπας ἐξαπέστειλε δύο καρδινάλιους εἰς τὸν Φίλιππον, ὃν ἔλυσε τοῦ ἀφορισμοῦ τὸν Αὐγούστον ἐν τινὶ διαίτῃ συνελθούσῃ ἐν Βορματία : καὶ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ δὲ ὀπαδοὶ αὐτοῦ, ὡς ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀδόλφος, ἐπληθύνθησαν καὶ αὖθις ὑπὸ τὴν εὐμένειάν του.

Ἐπιτηδεύων προσέδωκεν ὁ Ἰννοκέντιος εἰς τὰς διαπραγματεύσεις ταύτας τοιαύτην τροπὴν, ὡς νὰ ἐπρόκειτο νὰ ἐπέλθῃ μεταξὺ τῶν ἀντιπάλων συμβιβασμός, ἐκουσία τις συνεννόησις διὰ τῆς περαιτήσεως τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου, πρᾶγματι δὲ συνηντήθησαν οἱ δύο ἀντίπαλοι ἐν Κουεδλιμβούργφ κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον.

Ἐνταῦθα, τῇ μεσολαβήσει τῶν δύο καρδινάλιων, προέτεινεν ὁ Φίλιππος εἰς τὸν ἀντίπαλον αὐτοῦ τὴν χεῖρα τῆς θυγατρὸς του—εἶχε δὲ τέσσαρας θυγατέρας—καὶ τὸ δουκάτον τῆς Ἀλεμανίας μετὰ καὶ ἄλλων ἀποζημιώσεων. Ὁ Ὅθων ἀπέρριψε ταῦτα ἀποτόμως, ἐδήλωσεν ὅτι μόνον μετὰ τὸν θάνατον θὰ παρητεῖτο τοῦ στέμματος, καὶ ὡς πρὸς χλευασμὸν προέτεινε μεγαλείτερα ἀνταλλάγματα εἰς τὸν Φίλιππον, ἂν παρητεῖτο οὗτος τῶν ἀξιώσεων του.

Ἡ παπικὴ πολιτικὴ ἐστράφη νῦν ὀλοσχερῶς πρὸς τὸν Φίλιππον, βλέπομεν δὲ τὰς μετὰ τῆς Αγίας Ἐδρας διαπραγματεύσεις λαμβανούσας νέαν καὶ παράδοξον τροπὴν, καθότι ὁ μὲν βασιλεὺς Φίλιππος ἔδωκε τὴν χεῖρα δευτέρας θυγατρὸς του εἰς ἀδελφὸν τοῦ πάπα, κόμητάν τινα Ριχάρδον, ὁ δὲ πάπας ἐξ ἄλλου ὑπέσχεθη ν' ἀφήσῃ σχολαζούσας τὰς ἐπὶ τῆς Τουσκίας, τοῦ Σπολήτου καὶ τῆς μαρκιωνίας τῆς Ἀγκῶνος ἀξιώσεις του, προοριζομένων τῶν χωρῶν τούτων πρὸς προικοδότησιν τοῦ «νέπωτος» αὐτοῦ, εἴτε τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, εἴτε τοῦ ἐκ τοῦ γάμου τούτου προσδοκωμένου ἀνεψιῦ.

Ἐκ τούτων καταφαίνεται ὅτι ἐφθασαν οἱ χρόνοι τῆς ἐκκλησιαστικῆς πολιτείας, τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας τοῦ πάπα, ἡνοίχθη δὲ στάδιον νεπωτοδυναστικῆς πολιτικῆς.

Οὕτω ὁ ἀγὼν τοῦ Ουέλφου βασιλέως ἡρῶνατο νὰ θεωρηθῇ ἀπώλολός. Ὁ Φίλιππος συνήθροισεν ἀξιόλογον στρατόν, ὁ δὲ Ὅθων παρεσκευάσθη πρὸς πείσμονα ἀντίστασιν.

Γεγονὸς ὅμως ἀπροσδόκητον, ὅμοιον τοῦ ὁποίου ἐλάχιστα ἀναφέρονται ἐν τῇ γερμανικῇ ἱστορίᾳ, μετέβαλεν αἰφνης τὴν ὄψιν τῶν πραγμάτων.

§ 305. Ἡ δολοφονία τοῦ Φιλίππου. 1208. — Ὁ βασιλεὺς ἐώρταζεν ἐν Βαμβέργῃ τὸν Ἰούνιον τοὺς γάμους τῆς ἀνεψιᾶς αὐτοῦ, θυγατρὸς τοῦ ἀποθιώσαντος ἀδελφοῦ του Ὅθωνος μετὰ κόμητός τινος τοῦ Μεράν, μετὰ δὲ τὴν τελετὴν—γενομένην τὴν 21 Ἰουνίου τοῦ 1208—ἀπεσύρθη εἰς τινὰ τῶν θαλάμων τοῦ ἐπισκοπικοῦ οἴκου ἢ μεγάρου.

Ἀνεπαύετο ἐνταῦθα μετὰ τινων ἐκ τῶν προσώπων τῆς ἀκολουθίας του, ὅτε ἀνὴρ ἐπιφανής, ὁ παλατινὸς κόμης, Ὅθων ὁ Βιττελσπάχος εἰσῆλθεν εἰς τὸν θάλαμον—ἀναγγελλθεὶς ἢ ὄχι.— Τί συνέβη τότε δὲν παρεδόθη ἡμῖν ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ, ὡς συνήθως συμβαίνει ἐπὶ γεγο-

νότων τοιαύτης φύσεως : δι' ἐγχειρίδιου ἢ ξίφους. ὅπερ αἰφνης ἐξήγαγεν, ἐπληξεν ὁ παλατινὸς κόμης Ὅθων τὸν βασιλέα, ὅστις ἐξέπνευσε παραχοῦμα.

Οἱ λόγοι οἱ ὠθήσαντες τὸν Ὅθωνα εἰς τὸ ἐγκλημα ἦσαν, φαίνεται, καθαρῶς προσωπικοί : ὁ Φίλιππος εἶχεν ἐμβάλει εἰς αὐτὸν τὴν ἐλπίδα γάμου μετα μιᾶς τῶν θυγατέρων του, ἡ ὑπόσχεσις δὲ ἡ ἡμιὑπόσχεσις αὕτη—διότι φαίνεται ὅτι ὁ βασιλεὺς, μετρίχως ὢν τῷ χαρακτήρι, εἶχε τὴν αὐτονομίαν τῶν καλῶν λόγων καὶ τῶν ἡμισυναινέσεων—ἀνεκλήθη ἢ δὲν ἐτηρήθη κατὰ τρόπον ὅστις προσέβαλε τὸν θερμοκέφαλον μνηστῆρα.

Πάντα τὰ λοιπὰ φαίνονται καλλωπισμοὶ κατ' εἰκασίαν : ὁ δολοφόνος εἶχε προνοήσει δεόντως : ἔφυγε, χωρὶς νὰ καταδιωχθῇ ἀμέσως.

Ὁ Φίλιππος, «ὁ νέος, ὁ γλυκὺς ἀνὴρ», ὡς ἀποκαλεῖ αὐτὸν σύγχρονός τις ποιητής, ἦγε μόλις τὸ τριακοστὸν πρῶτον ἔτος τῆς ἡλικίας, ὅτε ἀφῆρπασεν αὐτὸν ὁ φόνος.

§ 306. Ὁ βασιλεὺς Ὅθων. — Ἡ μεταβολὴ ἐπῆλθεν ἀφ' ἐαυτῆς. Ὅσον ὀλίγον καὶ ἂν ἐφρόντιζεν ὁ Ὅθων νὰ καθίσταται ἀγαπητός, πάντως ἦτο οὗτος τὸ μικρότερον κακὸν ἀπέναντι τῆς ἀνακυπτούσης ἀναρχίας. Διὰ τοῦτο κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἀνεγνωρίσθη ἢ μάλλον ἐξελέχθη οὕτως ἐκ νέου βασιλεὺς ἐν Φραγκφούρτῃ συνεπείᾳ ἐπιτευχθείσης μετὰ τοῦ σταουφικῷ κόμματος συμφωνίας.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ὅθων ἦτο ἀκόμη ἄγαμος, νέον ἐπατεύχθη ἐχέγγυον συνδιαλλαγῆς διὰ τοῦ μελετωμένου γάμου μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ δολοφονηθέντος βασιλέως Βεατρίκης, ἐφ' ἧς ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐστηρίζοντο αἱ ἐλπίδες τῶν σταουφικῶν καὶ ἦτις αὐτοπροσώπως προσήλθεν εἰς Φραγκφούρτην, ὅπως ζητήσῃ τὴν τιμωρίαν τοῦ δολοφόνου.

Πράγματι δὲ εἶχε καταδικασθῇ οὗτος, καὶ ὁ στρατάρχης τοῦ κράτους Ἑρρίκος τοῦ Κάλδεν ἐξετέλεσε τὴν ἀπόφασιν τὸ ἐπόμενον ἔτος : ἡ κεφαλὴ τοῦ θανατωθέντος ἐρρίφθη εἰς τὸν Δούναβιν.

Ἡ ἐπίσημος μνηστεία τοῦ Ὅθωνος μετὰ τῆς Βεατρίκης ἐγένετο τὸν Μάιον τοῦ 1209 ἐν Βυρτσβούργῳ, δοθείσης ὡς ἐκ τῶν περιστάσεων εὐκόλως ὑπὸ τοῦ πάπα τῆς ἀναγκαίας ἕνεκα τῆς συγγενείας τῶν μεμνηστευμένων ἐκκλησιαστικῆς συγγνώμης ἐπὶ τῷ ἐλαφρῷ ἀνταλ-

λάγματι τῆς ιδρύσεως καὶ προικοδοτήσεως δύο μοναστηρίων. Δὲν ἦτο δὲ κικλὸς ὁ γάμος. Ὁ Ὅθων ἔλαβε μετὰ τῆς νύμφης ἀξιόλογον μέρος τῶν σταουφικῶν ἰδιαιτέρων κτήσεων, αἵτινες ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ὑπελογίσθησαν εἰς 350 ἐπαύλεις (castra), ποσὸν οὐκ εὐκαταφρόνητον, καίτοι ἐπὶ τοῦ Φιλίππου εἶχεν ἀρχίσει ἡ διασπάθησις τῆς περιουσίας ταύτης.

Ὁ Ὅθων ἀπὸ ἀρχηγοῦ κόμματος ἀληθῆς βασιλεὺς γενομένος διενоеῖτο ἤδη νὰ καταστήσῃ σεβαστὴν τὴν βασιλικὴν ἀρχὴν κατὰ τῆς προβαλλούσης ἀναρχίας. Ὁ πάπας ἔλαβεν ἄλλως διὰ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ ἀμοιβὴν μεγαλειτέραν ἀκόμη τῆς ἀνανεώσεως τῶν ὑπὸ τοῦ Ὅθωνος καὶ πρότερον ἀκόμη γενομένων παραχωρήσεων: ἔλαβε μίαν ἀκόμη ὑπόσχεσιν, ἣν παρίστα ὡς ἀναγκαίαν ἢ ἐπελθοῦσα μεταβολὴ τῶν περιστάσεων, καὶ ἥτις τοῦντεῦθεν ἀπετέλεσαν ὁλοκληρωτὸν στοιχεῖον τοῦ προγράμματος τῆς Ἀγίας Ἐδρας, τὴν τοῦ βασιλέως ἀρωγὴν πρὸς ἐξόντωσιν τῆς αἰρέσεως.

§ 307. Ὁθωνος πορεία εἰς Ρώμην. — Δὲν ἔλειπε δὲ νῦν Ὅθωνι τῷ Δ'. εἰμὴ τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα, ὅπως λάβῃ δὲ τοῦτο διέβη μετ' ἀξιολόγου στρατοῦ τὰς Ἀλπεῖς, κατόπιν διαίτης συνελθούσης ἐν Αὐγούστη: εὐρέθη δὲ ἤδη ὑποχρεωμένος καὶ ἡναγκασμένος νὰ ἀνακτήσῃ κατὰ τὸ δυνατόν τὴν σταουφικὴν θέσιν ἐν Ἰταλίᾳ.

Ἡ πορεία ἐγένετο ἀκωλύτως. Ὁ βασιλεὺς ἔτυχε καλῆς ὑποδοχῆς ἐν τῇ ἄνω Ἰταλίᾳ, συνηντήθη μετὰ τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου εἰς Βιτέρβον, ἐπὶ τῶν ἀμφισβητουμένων ἀκόμη σημείων ἐπῆλθε πλήρης συμφωνία, καὶ ἡ αὐτοκρατορικὴ δὲ στέφεις ἐγένετο ἀδιαταράκτως, μὴ λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν συνήθων ταραχῶν τοῦ λαοῦ.

Ἐπὶ βραχὺν χρόνον διετηρήθησαν αἱ ἀγαθαὶ σχέσεις. Ἀλλ' ὁ Ὅθων, ἐπὶ κεφαλῆς μεγάλης στρατιωτικῆς δυνάμεως ἱστάμενος, σπαρattόμενος ὑπὸ τῆς αὐτῆς ὑπερφιάλου φιλοδοξίας ὑφ' ἧς ὁ θεὸς αὐτοῦ Ριχάρδος ὁ τῆς Ἀγγλίας, ἐν τῇ σχολῇ τοῦ ὁποίου εἶχεν αὐξήσει, ἤθελε ν' ἀρχῇ ὡς αὐτοκράτωρ τῶν αὐτῶν χωρῶν, ὧν ἤρξεν Ἑρρίκος ὁ Σ', καὶ ταχέως ἐδειξε πρὸς τὸν πάπαν τὴν κακὴν θέλησίν του· ἀνεμνήσθη νῦν ἀναγκαίως καὶ δικαίως ὅτι κατὰ τὸν ὄρκον τοῦ ὑπεχρεοῦτο νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ οὐδεμίαν παραμείωσιν τῆς αὐτοκρατορίας.

Τὰ ὑπὸ ἀμφισβήτησιν ἀκόμη μέρη τῆς κληρονομίας τῆς Ματθίλδης ἰδιοποιήθη αὐθαίρετως, καὶ παρεσκευάζετο ἀναφανδὸν πρὸς ἐκστρατείαν κατὰ τοῦ κράτους τῆς Σικελίας καὶ Ἀπουλίας, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁ πάπας εἶχεν ἀξιώσεις τιμαριωτικῆς κυριαρχίας ὅπερ καὶ κατεῖχε νῦν ἔργῳ καὶ δικαίῳ.

Αἱ παπικαὶ ἀποτροπαὶ ἔμειναν ἀτελεσφόρητοι : ἀντεγκλήσεις δι' ὧν ἠδύνατο ν' ἀπαντήσῃ πρὸς αὐτὸν ὁ Ὅθων δὲν ἔλειπον. Τότε ὁ Ἰννοκέντιος ἀπήγγειλε κατ' αὐτοῦ τὸν ἀφορισμόν, εἰπὼν ἐν ἀτυχεῖ εὐφυολογία τοὺς λόγους τῆς γραφῆς : «Μετανῶ ὅτι ἔπλασα τὸν ἄνθρωπον.»

Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ οὐδόλως ἀνησυχῶν διὰ τοῦτο προήλασε νικηφόρος εἰς Ἀπουλίαν, τοῦθ' ὅπερ προσέκρουε διαρρήδην κατὰ τοῦ κατὰ τὴν στέψιν δοθέντος ἔρκου· διενσεῖτο ἤδη, ἀφοῦ εἶχεν ὑποτάξει ὅλην τὴν Ἀπουλίαν καὶ τὴν Καλαβρίαν, νὰ διεπεραιωθῇ καὶ εἰς Σικελίαν, ὅπως καταργήσῃ αὐτόθι τὴν σταουφικὴν ἐξουσίαν καὶ νὰ ὑπείσέλθῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν Ἑρρίκου τοῦ Σ'.

§ 308. Ρῆξις πρὸς τὸν πάπαν. — Ἀλλὰ τὴν φορὰν ταύτην ὁ ἀφορισμὸς τοῦ πάπα δὲν ἦτο λέξις κενή· Ὁ Ἰννοκέντιος εἶχεν εἰς τὴν διάθεσίν του ἐκτελεστὴν τῶν ἰδεῶν του ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ τροφίμου αὐτοῦ, τοῦ υἱοῦ Ἑρρίκου τοῦ Σ', Φρειδερίκου, ὅστις ἤγε νῦν τὸ δέκατον ὄγδοον ἔτος τῆς ἡλικίας του. Τὸ παπικὸν καὶ τὸ σταουφικὸν συμφέρον εἶχον συναντηθῇ πρὸς στιγμήν, οὐκ ὀλίγοι, ἦσαν οἱ ἀπεκδεχόμενοι λόγον τινὰ ἢ πρόφασιν δὲ ἐν Γερμανίᾳ ὅπως ἀρνηθῶσιν ὑπακοὴν εἰς τὸν ἡκιστὰ ἀγαπώμενον ἡγεμόνα.

Ἐσχηματίσθη δὲ συνωμοσία ἢ συμμαχία ἡγεμόνων — πρᾶγμα συνηθέστατον ἐν κράτει αἵρετῶ, τὸ ὅποιον, ὡς λόγου χάριν κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ πολωνικοῦ κράτους, εὐρίσκομεν ἀνεπτυγμένον εἰς τακτικὸν θεσμόν· τῆς συνωμοσίας ταύτης προίστατο τὴν φορὰν ταύτην ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Μογουντίας Σειγφρείδος, ὁ χωροκόμης τῆς Θουριγγίας Ἑρμάνος, ὁ βασιλεὺς τῆς Βοημίας Ὁττοκάρου, ἠδύναντο δὲ οἱ συνωμόται νὰ βασιζῶνται ἐπὶ τῆς ἐπιρροῆς τοῦ πάπα καὶ τῆς ὑποστηρίξεως τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας.

Ἡ συμμαχία αὕτη ἐπέδωκε, μεθ' ὅλην τὴν λυσσαλέαν δῆωσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιφερείας τῆς Μογουντίας ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ αὐτοκράτορος Ὁθωνος, τοῦ παλατινοῦ κόμητος Ἑρρίκου. Οἱ δοῦκες τῆς

Βαυαρίας καὶ τῆς Αὐστρίας προσεχώρησαν εἰς αὐτήν, καὶ τὸν Σεπτεμβρίον τοῦ 1211, ἐν Νυρεμβέργῃ, ἐξεδηλώθη ἡ ἐπανάστασις διὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας Φρειδερίκου ὡς βασιλέως τῆς Γερμανίας καὶ μέλλοντος (coronandum) αὐτοκράτορος.

Τὰ πράγματα ἔλαβον τοσοῦτον ἐπίφοβον ὄψιν, ὥστε ὁ Ὅθων ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Γερμανίαν, ὅπου ἔρθασε τὸν Μάρτιον τοῦ 1212· ἡ παρουσία αὐτοῦ ἀνεζωογόνησε τοὺς ὀπαδοὺς του· τινὲς τῶν ἐν Νυρεμβέργῃ συμμάχων ἐπανήλθον πάλιν πρὸς αὐτόν, πολλοὶ ἡγεμόνες συνηθροίσθησαν περὶ αὐτόν ἐν Φραγκφούρτῃ· μόνον οἱ κληρικοὶ ἄρχοντες ἀπέφευγον τὸν ἀφωρισμένον. Ἄνθρωποι τῶν ὅπλων ὡς ἦτο ἐπέπεσε κατὰ τῆς χώρας τοῦ χωροκόμητος τῆς Θουριγγίας, ἣν ἡρῆμωσεν, ἐφαρμόζων τὸν βάρβαρον τρόπον τῆς διεξαγωγῆς τοῦ πολέμου κατὰ τοὺς αἰῶνας ἐκείνους.

Ἐν τῇ μεταξὺ ἐτέλεσε νῦν ὁ Ὅθων ἐν Νορδχούζεν τοὺς γάμους αὐτοῦ μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως Φιλίππου Βασιτρικῆς, ἥτις ὁμοῦς ἀπέθανε μετὰ τινὰς ἐβδομάδας, ἐκ μὴ φυσικοῦ θανάτου, ὡς ἐλέγετο τότε καὶ ὡς δὲν εἶναι ἀπίθανον, διὰ δηλητηρίου, ὅπερ ἔδωκεν εἰς αὐτήν, ἀντίζηλός τις, ἣν εἶχε φέρει μεθ' αὐτοῦ ὁ Ὅθων ἐξ Ἰταλίας· ὅπως δὴποτε ὁ θάνατος οὗτος κατὰ τὴν ὥραν ταύτην ἦτο μεγάλη ἀπώλεια δι' αὐτόν.

Ὁ αὐτοκράτωρ ἐπολιόρκησε τὸν χωροκόμητα ἐν τῇ τελευταίῳ φρουρίᾳ του, ἐν Βεϊσενζέε· αἱ ἐκ μεσημβρίας εἰδήσεις ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ ἄρῃ τὴν πολιορκίαν ταύτην καὶ νὰ ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τοῦ Φρειδερίκου, ὅστις ἦτο νῦν δι' αὐτόν ὁ βασιλεὺς τοῦ ἱερατείου.

§ 309. Ἀνάστροφίς Φρειδερίκου. Τὸ τέλος τοῦ αὐτοκράτορος Ὁθωνος. — Ὁ Φρειδερίκος, νεανίας, μεγάλων φυσικῶν χαρισμάτων, ὑπὸ περιστάσεις χαλεπωτάτας διατελέσας, ἀνεπτύχθη ἐνῶρίς — μάλιστα εἰς τὴν πολιτικὴν τῶν ὁλοιοτήτων καὶ τῆς κληρικῆς ἐπιφυλακτικότητος, δι' ὧν ἦτο συνειθισμένη νὰ ἐνεργῇ ἡ τιμαριωτικὴ κυρίαρχος αὐτοῦ, ἡ παπικὴ αὐλὴ. Ἦλθεν εἰς Ρώμην, ὅπου ὁ Ἰννοκέντιος καὶ ὁ λαὸς ὑπεδέχθησαν αὐτόν μετὰ πολλῶν τιμῶν, καὶ ἔδωκεν εἰς τὴν πάπαν τὸν τιμαριωτικὸν ὄρκον διὰ τὴν Σικελίαν.

Ἐκ Ρώμης μετέβη ὁ Φρειδερίκος διὰ Γενούης, Κρεμόνας, Βερόνας, καὶ διὰ τῶν Ἀλπεων εἰς Χοῦρ (Chur)· ὁ ἐκεῖ ἐπίσκοπος καὶ ὁ

ηγούμενος τοῦ Ἀγίου Γάλλου συνώδευσαν αὐτὸν εἰς Κωνσταντίαν καὶ εἶτα εἰς Βασιλείαν.

Ὁ Ὅθων ὅστις εἶχε φθάσει μέχρις Οὐβερλίγγεν τῆς ἐπὶ τῆς Βριγαντινῆς λίμνης (Bodensee), δὲν εὗρε πλέον εὐκαιρίαν νὰ πνίξῃ αὐτὸν διὰ τῆς ὑπερτέρας δυνάμεώς του. Ὁ Φρειδερίκος εἶχεν εἰσέλθει εἰς τὴν Κωνσταντίαν μετὰ ἐξήκοντα μόνον ἵπποτων, ἀλλ' οἱ ὁπαδοὶ αὐτοῦ ἐπολλαπλασιάζοντο ραγδαίως, ὥστε δὲν ἐφείδετο ὑποσχέσεων καὶ διαβεβαιώσεων πρὸς τὴν ἡγεμονικὴν καὶ ἐπισκοπικὴν πλεονεξίαν, προσήρχετο δὲ ὡς σύμμαχος τῆς ἐκκλησίας· οὐκ ὀλίγοι ἤδη ἔδωσαν πρὸς αὐτὸν τὸν ὄρκον τῆς πίστεως ἐν Μογουντία, ἐνῷ ὁ αὐτοκράτωρ Ὅθων, τοῦ ὁποῦ ἢ ἐν τῇ βορείῳ Γερμανίᾳ ἐξουσία καὶ ἀσχετίως πρὸς ταῦτα δὲν ἐστηρίζετο ἐπὶ στερεῶν βάσεων, ἀπεσύρθη εἰς Κολωνίαν.

Ἐν Vaucouleurs παρὰ τὸν ποταμὸν Μεῦσιν (Maas γερμ.) συνηντήθησαν ὁ Φρειδερίκος μετὰ τοῦ διαδόχου τοῦ γαλλικοῦ θρόνου, συμφωνήθη δὲ ἐνταῦθα, ὅτι ἄνευ τῆς συναινέσεως τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας δὲν θὰ προέβαινεν ὁ Φρειδερίκος εἰς συνθήκην μετὰ τοῦ Ὅθωνος ἢ τῶν συμμάχων αὐτοῦ, καὶ μάλιστα τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἰωάννου.

Πολυπληθὺς συνέλευσις ἡγεμόνων ἐξέλεξε τὸν Φρειδερίκον βασιλέα τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1212. Ἡ ἐκλογὴ αὕτη ἐγένετο ἐν Φραγκφούρτῃ, ὁπόθεν μετέβησαν πάντες, Φρειδερίκος καὶ ἡγεμόνες, εἰς Μογουντίαν, ὅπως τελεσθῇ ἡ στέψις· διότι ἡ Φραγκφούρτη, βασιλικὸν παλάτιον κατ' ἀρχάς, ἐπὶ καλῆς θέσεως ὅμως κειμένη καὶ ταχέως αὐξηθεῖσα εἰς ἄστυ, ἦτο πόλις βασιλικὴ καὶ ὄχι ἐπισκοπικὴ. Ἡ νίκη τοῦ Φρειδερίκου ἐφάνη ὡς ἐκ τούτου κατόρθωμα τῆς παπικῆς πολιτικῆς.

Ὁ πόλεμος παρετάθη χωρὶς νὰ λάβῃ μεγάλας διαστάσεις, ἐπὶ τινι χρόνον ἀκόμη. Ὁ παλατινὸς κόμης Ἑρρίκος ὑπερήσπιζε τὰς οὐέλφικὰς κληρονομικὰς χώρας· ὁ υἱὸς αὐτοῦ προσεχώρησεν ἤδη πρὸς τὸν Φρειδερίκον· ἡ τελευταία δὲ κρίσις ἐγένετο ἐπὶ φλανδρικοῦ ἐδάφους, ἐν Βουβίνῃ (Bouvines), μικρᾷ κόμῃ τοῦ σημερινοῦ [γαλλικοῦ] νομοῦ τοῦ Βορρᾶ (1214).

Ὁ στρατὸς τοῦ Ὅθωνος ἦτο λίαν ἰσχυρὸς, εἶχε δὲ σηματοφόρον ἄρμα κατὰ τὸ ἔθος τῶν ἰταλικῶν δῆμων· κατὰ τὰ λοιπὰ ὁ ἀγὼν ἦτο ἵππομαχία, καθ' ἣν οἱ δύο βασιλεῖς ἀρχηγοί, ὁ αὐτοκράτωρ Ὅθων καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Φιλιππος, ἐξετέθησαν προσωπικῶς εἰς κίν-

δυνον· ἐν τούτοις καὶ οἱ νεοσύλλεκτοι τῶν γαλλικῶν δῆμων προσέφεραν λαμπρὰν ὑπηρεσίαν.

Ἡ ἡμέρα ἐκρίθη ὑπὲρ τῶν Γάλλων, καὶ ὁ Ὅθων εἶδεν ἑαυτὸν περιωρισμένον ἐν τῇ κληρονομικῇ χώρᾳ αὐτοῦ, τῇ Βρουνσβίχῃ, τῶν συμμάχων του ἐγκαταλειπόντων ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὸν ἀπελπιν ἀγῶνά του.

Τὰ μέσα τῆς ἐξακολουθήσεως τοῦ πολέμου ἐν μεγάλῃ κλίμακῃ ἐστείρευσαν ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς Βρυδίνης, καὶ ἐν ἔτει 1218 ἀπέθανεν ὁ Ὅθων ἐν Χαρτσβούργῳ μόλις τεσσαράκοντα καὶ τριετῆς. Τὴν ἄφεσιν τοῦ ἀφορισμοῦ ἔλαβε μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ· ρητέον δ' ἄλλως ὅτι μέχρι τελευταίας πνοῆς ἐθεώρει ἑαυτὸν ὡς τὸν νόμιμον αὐτοκράτορα, ὁποῖος ἀναμφιβόλως καὶ ἦτο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Φρειδερίκος ὁ δεύτερος. — Κονράδος ὁ Δ'.

1. 1215 — 1228 μ. Χ.

§ 310. Φρειδερίκος ὁ Β'. — Διὰ τῆς ἐν Βουβίν, μάχης ἐκρίθη ἡ ὑπεροχὴ τοῦ Φρειδερίκου, καὶ τὸ θέρος τοῦ 1215 ἐγένετο ἡ στέφισ αὐτοῦ ἐν Ἀκχισγρὰν ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Μαγουντίας Σειγφρείδου, ὡς λεγάτου τῆς ἀποστολικῆς ἐδρας. Ἐνταῦθα ἤδη ἔλαβεν ὁ Φρειδερίκος τὸν σταυρόν, τῇ παροτρύνσει δὲ αὐτοῦ καὶ πολλοὶ τῶν ἡγεμόνων ἐπραξαν τὸ αὐτό.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ὁ πάπας Ἰννοκέντιος ἀπὸ ἐπιτυχίας εἰς ἐπιτυχίαν βαίνων, συνεχάλεσεν ἐν Λατερανῷ σύνοδον, ἣτις ὑπῆρξεν ἐκτάκτως πολυπληθής, — μόνον ὁ τῶν ἐπισκόπων ἀριθμὸς ἀνήρχετο εἰς τετρακοσίους. Ἡ καθαιρέσις τοῦ Ὁθωνος καὶ ἡ ἀναγνώρισις τοῦ Φρειδερίκου ἐπεκυρώθη καὶ οὕτως ἐνταῦθα.

Μετὰ ταῦτα, ἔστρεψεν ἡ μεγάλη συνέλευσις, ἐνῷ ἐλάμβανε διαφοροὺς ἀποφάσεις σχετικὰς πρὸς τὸν ὀργανισμὸν καὶ τὴν πειθαρχίαν τῆς ἐκκλησίας, τὴν προσοχὴν τῆς πρὸς τὰς προετοιμασίας τῆς νέας σταυροφορίας, ἣτις, τὴν φορὰν ταύτην ὅλως ὑπὸ τὴν παπικὴν αἰγίδα, φαίνεται ἀποτελειῦσα κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς βασιλείας τοῦ Φρειδερίκου τὸ κέντρον περὶ ὃ τὰ πάντα ἐστρέφοντο.

Πράγματι δὲ ἐπανελήφθη ἡ κίνησις μετ' ἐκτάκτου καὶ καταπληκτικῆς ἐντάσεως ἐν ἀρχῇ τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος. Ἐξετάζων τις τὰ πράγματα μᾶλλον ἐκ τοῦ σύνεγγυς βλέπει βεβαίως ὅτι ἐντῇ ἀναζωογονήτῃ ταύτῃ ὑπάρχει τι τὸ τεχνικόν, τὸ πλαστόν, καὶ πρὸ παντὸς πολὺ τὸ πολιτικόν, καὶ ὅτι ἡ ἐκκλησία καὶ ὁ ἀνώτατος αὐτῆς ἀρχηγός, ὁ Ἰννοκέντιος, εἶχον ὅλως ἰδιαιτέρους λόγους, ὅπως καταβάλῃσι

πάσας τὰς δυνάμεις των πρὸς πραγματοποίησιν τῆς ἰδέας, ἥτις πρὸ ἑκατὸν ἐτῶν εἶχε προκαλέσει τόσον φυσικὸν ἐνθουσιασμόν.

§ 311. **Καταφορά κατὰ τοῦ σταυροφορικοῦ ἐνθουσιασμοῦ.** — Τῷ ὄντι: τὸ κῦρος τῆς ἐκκλησίας ἐξηρτάτο κατὰ μέγα μέρος ἐκ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ σχεδίου τῆς ἀνακτήσεως τῆς Ἀγίας Γῆς. Διότι πρὸς τῇ αὐξούσῃ ἀδιαφορίᾳ παρὰ ταῖς ἀνωτέραις τάξεσιν, αἵτινες ἀφίσταντο ἀπὸ τῶν εὐσεβῶν τούτων ἐπιχειρήσεων ἢ παραινέβαλλον εἰς αὐτὰς ἄλλα ξενότροπα μὴ ἐκκλησιαστικὰ ἐλατήρια, ἀνεφάνη νέον καὶ ὁλονὲν αὖξον κκχὸν ἐν τῇ σφαίρᾳ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ κοσμικῶν ἐξουσιῶν, αἱ αἱρέσεις.

§ 312. **Οἱ αἱρετικοί.** — Ἡ ἀντίθεσις καὶ ἡ ἐχθρότης κατὰ τῆς ἀρχούσης ἐκκλησίας καὶ τῶν ὁξασιῶν αὐτῆς μεμονωμένα καὶ ἀσύντακτοι οὐδέποτε ἔλειψαν, αἱ δὲ ἀρχαιόταται τῶν αἱρέσεων τούτων σχετίζονται πρὸς τὴν μεταξύ τῶν ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου διαφοράν, περὶ ἧς καὶ αὕτη ἡ Ἀγία Γριφὴ ποιεῖται λόγον.

Τὸ κατὰ τοῦ πρώτου μῖσος χαρακτηρίζει ἡ αἵρεσις τῶν Π α υ λ ι κ ι α ν ῶ ν, οἵτινες κατὰ τὸν ἑβδόμον αἰῶνα ἀναφνέντες πνευματικὴν μόνον ἀπέδιδον σημασίαν εἰς τὰ μυστήρια, διέκρινον δὲ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῶν Μανιχαίων καὶ Γνωστικῶν θεὸν ἀγαθὸν καὶ θεὸν πονηρόν, βασιλείαν τοῦ ἀγαθοῦ θεοῦ καὶ βασιλείαν τοῦ πονηροῦ. Ἰδέαι τοιαῦται ἐπέδωσαν μέγας ἐν τῷ σλαβικῷ κόσμῳ τῶν χωρῶν τοῦ κάτω Δουναβέως: ἡ ὕβριστικὴ γαλλικὴ λέξις Bougre, Βούλγαρος, αἱρετικός, ἐμφαίνει τὴν συνάφειαν ταύτην.

Ἦδη ἐν ἀρχῇ τοῦ ἐνδεκάτου αἰῶνος εἶχε μεταδοθῇ ὁ σπόρος τῶν ὁξασιῶν τούτων κατὰ τὸν αὐτὸν μυστηριώδη τρόπον, ὡς τὰ σπέρματα ἐπιδημικῶν νόσων, εἰς Ἰταλίαν καὶ τὴν μεσημβρινὴν Γαλλίαν. Ἡ μεγάλη μεταρρυθμιστικὴ κίνησις ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἡ πληροῦσα τὸν ἐνδεκάτον αἰῶνα, καὶ ὁ ἀκατάσχετος ἐνθουσιασμός τῶν σταυροφοριῶν ἀπώθησαν αὐτοὺς κάπως εἰς ἀφάνειαν: ταχέως ὁμως ἔδωσαν νέαν τροφήν εἰς τὰς ἰδέας ταύτας ἡ ζωηρὰ μετὰ τῆς Ἀνατολῆς ἐπικοινωνία καὶ πρὸ παντός τὸ γεγονός, ὅτι ἐν τῇ δῆθεν ἀναμορφωθείσῃ ἐκκλησίᾳ, ἥτις ἐν τῷ μεταξύ ἀνεπτύχθη εἰς κυριαρχίαν, ἀνεπτύχθησαν ἔτι μᾶλλον τὰ ἐλαττώματα ἐκεῖνα καὶ αἱ ἁμαρτίαι, ἡ σιμωνία, ὁ νικολαϊσμός, καθ' ὧν εἶχον στρατεύσει οἱ ζηλωταὶ τοῦ Κλουνιακοῦ μοναστηρίου, μορφὴν μόνον μεταβαλόντα.

Οἱ Κ α θ α ρ ο ἱ, αἵρεσις ἐξαπλωθεῖσα κατὰ τὸν δωδέκατον αἰῶνα εἰς τὴν μεσημβρινὴν Γαλλίαν, ἔδωσαν εἰς τὴν ὅλην αἵρετικὴν κίνησιν τὸ ὄνομά των. Κέντρον αὐτῶν ἦτο ἡ Τολῶσα· ἔνεκα τοῦ ἀκμάζοντος ἐκεῖ μίσους κατὰ τοῦ κλήρου ἐποίησαν οὗτοι μεγάλας πράξεις ἐν ταῖς μεσημβριναῖς ταύταις χωραῖς, ἐν Προβηγκία, ἐν Γουιέννη, ἐν Λαγκεδόκη, ἐν Γασκώνη. Ἐν τοῖς πύργοις τῶν βαρύνων ἐκήρυττον οὗτοι τὴν ἀλλόκοτον θεωρίαν αὐτῶν περὶ τῆς πτώσεως τῆς ψυχῆς, περὶ ἀγαθοῦ καὶ περὶ πονηροῦ θεοῦ : πᾶν ὃ,τι ἀντέκειτο εἰς τὴν πνευματικὴν θεωρίαν των, ὡς λόγου χάριν τὰ βιβλία τοῦ Μωϋσέως, ἀπέδιδον ἄνευ δυσκολίας εἰς τὸν πονηρὸν θεόν· μεθ' ὅσης δὲ αὐθαιρεσίας ἐνῆργει ἡ ἐκκλησία κατὰ τὸ πνεῦμά της, ἐξήγουν καὶ αὐτοὶ τὰ χωρία τῆς Ἱερᾶς Γραφῆς κατὰ τὸ ἰδικόν των : οἱ παρὰ τῷ Ἰωάννῃ ἐπὶ παραδείγματι λόγοι τοῦ Ἰησοῦ : «Γύναι, τί ἐμοὶ καὶ σοί», ἦσαν κατ' αὐτοὺς ἀπόδειξις τῆς θεωρίας των, καθ' ἣν ἡ ἀνθρωπότης τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἦτό τι φαινομενικόν.

Ἦσαν οὗτοι χορτοφάγοι : μεταξὺ τῶν ἐπτὰ θανασίμων ἁμαρτιῶν, ἃς παρεδέχοντο ἦτο καὶ ἡ κρεοφαγία· τὸν γάμον ἀπερρίπτον· ἐγένετο δέ τις δεκτὸς εἰς τὴν κοινωνίαν των διὰ τοῦ πνευματικοῦ βαπτίσματος, τοῦ *consolamentum*, ὅπερ συνίστατο εἰς ἀπλὴν ἐπίθεσιν τῶν χειρῶν.

— Εἶχον εἰδὸς τι ἀνωτάτου ἐπισκόπου, ὅστις ἐπώπτευσεν τὰς διαφόρους κοινότητάς των, ὑπάρχει μάλιστα καὶ εἰδήσις τοῦ ἔτους 1167, καθ' ἣν συνεκρότησαν οὗτοι καὶ λακτικὴν σύνοδον ἐν St. Felix de Caraman παρὰ τὴν Τολῶσαν.

Ἐγγύτερον πρὸς τὴν ἀπλὴν καὶ βαθεῖαν ἀλήθειαν τοῦ Χριστιανισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Γραφῆς ἴσταντο οἱ Β α λ δ ι α ν ο ἱ, αἵρεσις τῆς ὁποίας ἰδρυτὴς ὑπῆρξε περὶ τὸ ἔτος 1170 ἔμπορος τις τοῦ Λυόν, ὁ Πέτρος Βάλδος (Pierre de Vaux): συμφώνως πρὸς τοὺς λόγους τοῦ Εὐαγγελίου περὶ τοῦ πλουσίου νέου διένειμεν οὗτος τὰ ὑπάρχοντά του εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ ἐκήρυττε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ.

Ἐνώπιον τοῦ ἰδανισμοῦ τούτου, τοῦ τείνοντος πρὸς τὸν ἀρχέγονον Χριστιανισμόν τῶν πρώτων μαθητῶν καὶ τῶν ἀρχαιοτάτων χριστιανικῶν κοινοτήτων, ἐξηφανίζοντο αἱ διάμεσοι δυνάμεις, ἃς εἶχεν ἀνεγείρει ἡ ἐκκλησία μεταξύ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς θεότητος : αἱ δεήσεις πρὸς τοὺς ἁγίους ἀπερρίπτοντο, ἐξομολογήσεις καὶ συγχω-

ρήσεις τῶν ἱερέων ἐπίσης· τὸ ψεῦδος ἦτο κατ' αὐτοὺς θανάσιμον ἔγκλημα, ἡ ὁρκοδοσία καὶ ἡ αἵματοχυσία ἀπηγορεύοντο.

Ἀπέναντι τῆς διεφθαρμένης ὀρχτῆς ἐκκλησίας μετὰ τοῦ πάπα ὡς ἀρχηγοῦ ἀντέταξαν οὗτοι ἐτέραν ἀόρατον, καὶ ἐν τοῖς ἰδίοις δὲ ἑαυτῶν κόλποις διέκρινον τοὺς ἀπλοῦς πιστοὺς ἀπὸ τῶν τελείων, ὅτινες ἄγαμοι καὶ πτωχοί, ὡς οἱ ἀπόστολοι, ἔζων κατὰ Χριστόν.

Κατ' ἀρχὰς ἐφαίνετο ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ μείνωσιν οὗτοι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ταχέως ὅμως ἐγένετο κατάδηλον, ὅτι ἦσαν οἱ ἐπικινδυνώτεροι πάντων, διότι περισσότερον παντός ἄλλου εἶχον δίκαιον· ἐν αὐτοῖς πρὸ πάντων διέγνωσεν ἡ ὀξυδέρκεια Ἰννοκεντίου τοῦ Γ'. τὰς ἀλώπεκας τὰς ἐρημούςσας τὴν ἄμπελον τοῦ κυρίου. Εἰς τὴν ἐπικινδυνώτεραν θέσιν, ἐξ ἧς ἠπείλουν συγχρόνως τὴν Γαλατίαν, τὴν Ἰσπανίαν, τὴν Ἰταλίαν, ἐν τῇ μεσημβρινῇ Γαλλίᾳ, περὶ τὴν πόλιν Ἀλβι, ἐξ ἧς ἔλαβον καὶ τὸ ὄνομα Ἀλβίγοι, ἦσαν μάλιστα πολυάριθμοι· ἡ ἀρχαία σατυρική ἰδιοφυΐα καὶ ἡ τοῦ βίου φαιδρότης τῶν Προβηγκιανῶν συνεμάχησε μετὰ μεταρριθμιστικῆς αὐστηρότητος πρὸς σθεναρὰν καταπολέμησιν τῆς ἐκφύλου κοσμικῆς ἐκκλησίας· ὁ ἰδιαιτέρος δὲ προστάτης αὐτῶν, ἐπειδὴ καὶ μεταξὺ τῶν μεγιστάνων τῆς χώρας εἶχον πολλοὺς ὁπαδοὺς, ἦτο ὁ ἰσχυρὸς κόμης τῆς Τολώσης Ραιμουῦνδος ὁ Σ'.

§ 313. Ὁ Ἰννοκέντιος καὶ ἡ ὑπερπόντιος Ἐκκλησία.— Ἀκόμη ὅμως τὸ μεγαλεῖτερον ἐνδιαφέρον τῶν ἀρχηγῶν τῆς ἐκκλησίας ἐστρέφετο πρὸς τὴν τύχην τῆς Ἀγίας Γῆς, ἥτις κατὰ τὸ πλεῖστον εἶχεν ὑποταχθῆ ὑπὸ ἐχθροῦ ἐξωτερικοῦ, τῶν Μωαμεθανῶν, καὶ διὰ τοῦτο μόλις εἶχεν ἀνέλθει εἰς τὴν ὀρχήν ὁ Ἰννοκέντιος ἀνέλαθεν εἰς χεῖρας αὐτοῦ μετὰ ζήλου τὸ ἔργον, εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ὁποίου παρεκωλύθη Ἑρρῆκος ὁ Σ'. ὑπὸ προώρου θανάτου. Αὐτὸς, ὁ πάπας, κατέλαθε νῦν πρὸς στιγμὴν τὴν κυριαρχικὴν θέσιν τοῦ κραταιοῦ αὐτοκράτορος.

Ὁ σκοπὸς τὸν ὁποῖον πρὸ πολλοῦ ἐπεδίωκε τὸ ἱερατεῖον τοῦτο καὶ ὁ μέγιστος οὗτος ἀντιπρόσωπος αὐτοῦ ἐν πλήρει συνειδήσει ἐφαίνετο ὅτι ἐπετεύχθη ἢ καὶ πραγματικῶς ἐπετεύχθη. Τὰ παραινετικά αὐτοῦ γράμματα κατευθύνοντο πρὸς ὅλον τὸν κόσμον, εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Γαλλίαν, εἰς τὴν Ἀγγλίαν, εἰς τὴν Σκωτίαν, εἰς τὴν Ἰταλίαν, εἰς τὴν Οὐγγαρίαν, ἐκ τῶν κηρύκων δὲ τῆς σταυροφορίας οὓς εἶχε θέσει εἰς κίνησιν διεκρίθη πρὸ παντός ἱερεὺς τι Φούλκων τοῦ Νευίλλυ,

ὅστις δὲν ἔπαυε κόπτων ἐκ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ χιτῶνος τοὺς σταυροὺς μεθ' ὧν ἐσημείονε τὰ συνωστιζόμενα πλήθη διὰ τὴν ἱερὰν ἐπιχείρησιν. Πράγματι δὲ καὶ πολλοὶ ἐκ τῆς τάξεως τῶν ἱπποτῶν καὶ τῶν κυρίων ἐποιοῦν τὴν εὐχὴν τῆς προσκυνήσεως τῆς Ἱερᾶς Γῆς.

Ἡ στρατεία ἔπρεπε νὰ ἐκκινήσῃ ἐκ Βενετίας, πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον ἦλθον εἰς συνεννόησιν οἱ ἀρχηγοὶ αὐτῆς μετὰ τοῦ δόγῃ Ἑρρίκου Δανδόλου.

§ 314. Ἡ τετάρτη σταυροφορία. — Ἀλλ' ἡ λεγομένη αὕτη τετάρτη σταυροφορία μετετράπη εἰς ἐκστρατείαν λίαν κοσμικῆς φύσεως. Ἐνῶ μεμονωμένοι σταυροφόροι καὶ ὅμιλοι τοι-

Ἀπόπλους ἱπποτῶν ἐπὶ Γενουησιῶν γαλερῶν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας (ἐν ἔτει 1187) Σύγχρονον ἀπείκασμα ἐκ τῶν χρονικῶν τῆς Γενούης.

ούτων ἐνθουσιώδεις ἔσπευδον ἐκ τῶν φλανδρικῶν λιμένων, ἐκ Μασσαλίας ἐκ Γενούης πρὸς τὴν Συρίαν, τὸ μέγα σῶμα τῶν Γάλλων σταυροφόρων συνηθροίσθη κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας τοῦ 1202 ἐπὶ ἐπὶ ἐνετικῷ ἑδάφους : ὡς ἀρχηγὸν αὐτῶν εἶχον ἐκλέξει οὗτοι τὸν μαρκήσιον Βονιφάτιον τοῦ Μομφερράτου.

Μὴ δυναμένων ὅμως τούτων νὰ ἐκπληρώσωσιν ἐπαρκῶς τὰς χρηματικὰς ὑποχρεώσεις των πρὸς τοὺς Ἑνετοὺς, οἵτινες δὲν ἠδύναντο ἢ δὲν ἤθελον νὰ ἐνεργήσωσι τὴν κατὰ θάλασσαν μεταφορὰν τῶν σταυροφόρων ἀμισθί, ἐπῆλθεν ἡ σκέψις εἰς τὸν Ἑρρίκον Δάνδολον, ἄνδρα ὅστις τὸ συμφέρον τῆς πόλεως ἔθετεν ὑπὲρ πᾶν ἄλλο, καὶ ἐν τῷ μακρῷ αὐ-

τοῦ βίου — διότι εἶχε φθάσει ἢ εἶχεν ὑπερβῆ ἤδη τὸ ἐννενηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἔχων πάντοτε ἀκμαίως τὰ διανοητικὰ του ὀνύμεις — εἶχε μάθει ὅτι καὶ παρ' ἄλλοις ὀπισθεν τῶν μεγάλων ἰδεῶν καὶ λόγων ἴσταντο τὰ πρακτικὰ συμφέροντα — ἐπῆλθε, λέγομεν, εἰς τὸν Δάνδολον ἡ σκέψις νὰ κάμῃ τοὺς προκυνητὰς νὰ πορισθῶσι εἰς τῆς ἐργασίας τῶν τὰ χρέη των, οὗτοι δὲ κατέκτησε διὰ τῆς δυνάμεως αὐτῶν τὴν θαυματικὴν πόλιν Ζάραν, ἥτις διὰ τῆς πειρατείας εἶχεν ἀποβῆ εἰς τὴν πόλιν τοῦ ἐνοχλητικῆ (1202').

Ὁ ἀφορισμὸς ὃν εἶχεν ἀπαγγεῖλει ὁ Ἰννοκέντιος κατὰ τῆς βίας ταύτης, τῆς τόσο ἀντικειμένης πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς σταυροφορίας, κατὰ χριστιανικῆς πόλεως ὑπὸ χριστιανῶν ἐπιφερομένη, δὲν εἶχε χαρὰς πολλὴν σοβαρὸν, ἔπεσε δὲ οὗτος πάντως ἀνίσχυρος κατὰ γῆς.

Ὑπερίσχυσαν ὅμως ὀλοσχερῶς ἐν ταῖς σκέψεσι τῶν σταυροφόρων τὰ κοσμικὰ ἐλατήρια, ὅτε ἀπεσταλμένοι τοῦ Γερμανοῦ βασιλέως ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τοῦ σταυροφορικοῦ στόλου ὑπὲρ τοῦ Ἑλλήνος πρίγκιπος Ἀλεξίου Ἀγγέλου καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἰσαάκ, ὅστις εἶχεν ἀνατραπῆ ἐκ τοῦ θρόνου ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀλεξίου τοῦ Γ'.

Μέγα στάδιον ἡνοίγετο εἰς τὴν πατριωτικὴν φιλοδοξίαν τοῦ Ἑνετοῦ πολιτικοῦ: ἐπιχειρήσεις κατὰ τοῦ ἐλληνικοῦ κράτους, ὅπερ κατὰ τὴν ὥραν ταύτην διετέλει ἐν καταστάσει λίαν ἀνωμάλῳ. Εὖρε δὲ παρὰ τῷ σταυροφορικῷ στρατῷ προθυμίαν πρὸς τοιοῦτό τι σχέδιον, διότι παρὰ πολλοῖς ὁ ἔρως τῶν ἱπποτικῶν καὶ κερδοσκοπικῶν ἐγχειρημάτων ὑπερίσχυε κατὰ πολὺ τοῦ εὐλαβοῦς ζήλου ὑπὲρ τῆς Γῆς τῆς Ἐπαγγελίας, ζήλου ὅστις ἐπὶ τέλους, — ὡς ἠδύναντο νὰ ἀντιπαρατηρήσωσιν — οὐδὲν θὰ ἔπασχεν, ἐὰν τὴν κυριαρχικὴν θέσιν τῶν ἀπίστων Ἑλλήνων ἀντικαθίστα κυβέρνησις φραγκικὴ καὶ αὐτοὺς δὲ τοὺς αὐστηρῶς ἐκκλησιαστικῶς σκεπτομένους ἠδύναντό τις νὰ καθησυχάσῃ διὰ τῆς παρατηρήσεως ὅτι ἠδύναντο οὕτω νὰ ὑπαχθῇ ἡ ἀνατολικὴ ἐκκλησία ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῆς ἑδρας τοῦ Ἀγίου Πέτρου.

Ὁ στόλος ἀπέπλευσε φέρων στρατὸν ἐκ τεσσαράκοντα χιλιάδων περίπου ἀνδρῶν, περὶ δὲ τὰ τέλη Ἰουνίου τοῦ 1203' εἰσέπλευσεν εἰς τὸν Βόσπορον· περὶ τὰ μέσα τοῦ Ἰουλίου ἐπίθεσις κατὰ τῆς πόλεως ἀπέβη κατ' εὐχὴν, Ἀλέξιος ὁ Γ' ἀπῆλθεν ἐκ τῆς πρωτεύουσας του, ἐνῷ ὁ τυφλὸς Ἰσαάκ ἀνυψώθη καὶ αὐθις ἐπὶ τοῦ θρόνου, προσελήφθη δὲ ὡς συνάρχων ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀλέξιος ὁ Δ'.

Ὁ φραγκικὸς στρατὸς ἐστρατοπέδευσεν εἰς τὸ Πέραν, καὶ ἀνέμενε τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποσχέσεων, ἃς εἶχε δώσει ἄλλοτε ἐν Ζάρα ὁ νεαρὸς Καῖσαρ. Ἄλλ' ὁ Ἀλέξιος εἶχεν ὑποσχεθῆ περισσότερα ἢ ὅσα ἠδύνατο νὰ ἐκτελέσῃ. Τὰ μὲν κολοσσαῖα ποσὰ ἄτινα ὤφειλεν εἰς φραγκικὸν στρατὸν δὲν ἤδυνάτο οὗτος νὰ ἡξέυρῃ, περὶ δὲ καθυποτάξεως ὑπὸ τὸν πάπαν τῆς Ρώμης δὲν ἤθελεν ὁ λαὸς οὐδὲ λόγος νὰ γίνεται.

Διὸ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1203 ἐπῆλθε καὶ αὖθις ἐμπόλεμος κατὰστασις, καὶ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1204 ἐπανάστασις ἐκραγεῖσα ἐν Κωνσταντινουπόλει· ἀνεβίβασεν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς μεμακρυσμένον τινὰ συγγενῇ τῶν Ἀγγέλων, τὸν Μούρτζουφλον, ἄνδρα νοήμονα καὶ ρέκτην. Κατὰ τὰς ταραχὰς ταύτας ὁ γηραιὸς Ἰσαὰκ Ἀγγελὸς ἀπέθανεν, ὁ δὲ Ἀλέξιος Δ' ἀπηγχονίσθη ὑπὸ τῶν θεραπόντων τοῦ νέου αὐτοκράτορος, ὅστις ἀπεκάλει ἑαυτὸν Ἀλέξιον πέμπτον· οὗτος δέ, ὁ Ἀλέξιος ὁ Ε', περισυλλέξας πάσας τὰς δυνάμεις, ἀντέταξεν ἀντίστασιν, ἥτις ὅμως, ὁσάκις προέβαινεν εἰς ἀνοικτὸν πεδῖον, ἐπεμαρτύρει τὴν μεγάλην ὑπεροχὴν τῆς ἱπποτικῆς ἀνδρείας.

§ 315. Ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως. 1204. Λατινικὴ αὐτοκρατορία. — Ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἀκόμη τοῦ Πέραν διενεμήθη ἡ ἐλπίζομένη μεγάλη λεία δυνάμει συνθήκης συνομολογηθείσης μεταξὺ τοῦ δόγῃ, τοῦ Βονιφατίου τοῦ Μομφερράτου καὶ τῶν ἐπιφανεστέρων τῶν ἄλλων ἀρχηγῶν.

Ὁ στόλος τῶν Ἑνετῶν ἐναυλόχει ἐν τῷ λιμένι, ἐν τῷ Χρυσῷ Κέρατι, ὁ στρατὸς εἶχε διαπορθμευθῇ· ἡ ἐπίθεσις ὅμως τῆς 9 Ἀπριλίου ἐλήξεν εἰς ἡττιαν τῶν ἐπιτιθεμένων· τὴν 12 ἡ ἐπίθεσις ἐπανελήφθη καὶ τὴν φορὰν ταύτην εὐδοκίμησε. Ρωμαῖος Γάλλος ἱππότης, Πέτρος ὁ ἐξ Ἀμιανοῦ (Amiens) κατώρθωσε νὰ διαρρήξῃ μίαν τῶν πυλῶν, δι' αὐτῆς δὲ εἰσέλασε τὸ πλῆθος τῶν Φράγκων.

Τὴν νύκτα εἶχεν ὀρισθῇ νέος αὐτοκράτωρ ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀγίας Σοφίας, ὁ γαμβρὸς Ἀλεξίου τοῦ Γ'. Θεόδωρος Λάσκαρης, ἐπείσθη ὅμως οὗτος περὶ τοῦ ἀδυνάτου τῆς περαιτέρω ἀντιστάσεως καὶ διεπεραιώθη εἰς τὴν ἀσιατικὴν ἀκτὴν. Εἰς μάτην προσεπάθησαν οἱ ἀρχιγοὶ νὰ συγκρατήσωσι τὴν ἀχαλίνωτον λαφυραγωγίαν καὶ σφαγὴν ἐν τῇ ἀμάχῳ νῦν πλέον πόλει.

Ἀφοῦ δὲ ἐκορέσθη τὸ πάθος τῆς ἐκδικήσεως, προέβησαν οἱ νικη-

ταί εἰς τὴν διοργάνωσιν τοῦ νέου κράτους. Τὴν 9 Μαΐου 1204 ἐξελέγη ὁ κόμης τῆς Φλανδρίας Βαλδουῖνος ὁμοφώνως αὐτοκράτωρ τοῦ νέου κράτους τῆς Ρωμανίας· ὁ ἀντίζηλος αὐτοῦ Βονιφάτιος ὁ τοῦ Μομφερράτου ἠρξέσθη εἰς τὸ βασιλεῖον τῆς Θεσσαλονίκης. Ἐξελέγη ἐπίσης ρωμαιοκαθολικὸς πατριάρχης, ἡ δὲ κινητὴ καὶ ἀκίνητος λεία διενεμήθη εἰς ἴσας μοίρας μεταξὺ τῆς δημοκρατίας τῆς Βενετίας καὶ τῶν σταυροφόρων, οἵτινες ὑπεβλήθησαν εἰς ὠρισμένας τιμαριωτικὰς ὑποχρώσεις πρὸς τὸν νέον αὐτοκράτορα.

Οὕτω ἡ Λατινικὴ αὐτὴ αὐτοκρατορία ἦτο κακὴ ἀπομίμησης κακοῦ πρωτοτύπου, τοῦ βασιλείου τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τῆς πρώτης φραγκικῆς κυριαρχίας ἐν τῇ Ἀνατολῇ τοῦ ἔτους 1099, ταχύτερον δὲ ἀκόμη τούτου ἐμελλε νὰ ὑποκύψῃ ὑπὸ τὴν ἰδίαν ἑαυτὴν αἰνυαμίαν.

§ 316. Παιδικὴ σταυροφορία. — Περὶ ἐντεῦθεν ὑποστηρίξεως τῆς χριστιανικῆς ἐξουσίας ἐν τῇ Ἀγίᾳ Γῇ δὲν ἠδύνατο νὰ γίνῃ λόγος, ἀφοῦ τὸ νέον κράτος μετὰ δυσκολίας κατῴρθου ν' ἀμύνηται κατὰ τῶν παλαιοῦν ἐχθρῶν τοῦ βυζαντινοῦ κράτους, ὡς τῶν Βουλγάρων, κατὰ τοῦ σφοδροῦ μίσους τῶν ἐντοπίων καὶ κατὰ τῆς ἀνατραπέυσης δυναστείας, ἣτις εἶχεν ἐγκατασταθῇ ἐγγύτατα αὐτοῦ, ἐν Νικαίᾳ.

Ὁ σκοπὸς οὗτος, ἡ ἀνάκτησις τῆς Ἀγίας Γῆς, εἴαν καὶ καθ' ὅσον εἶχε γίνῃ περὶ τούτου σοβαρὰ σκέψις, εἶχε ματαιωθῇ καθ' ὅλοκληρίαν, μάλιστα δὲ ἐπὶ τοῦ προκειμένου δὲν δύναται κυρίως νὰ γίνηται λόγος περὶ σταυροφορίας : τῆς ἰδέας ὁμως τῆς ἀνακτήσεως τῆς Ἀγίας Γῆς καὶ τῆς Ἀγίας Πόλεως αὐτῆς εἶχετο στερεῶς ὁ πρωτεύων πολιτικὸς τῶν χρόνων, ὁ πάπας Ἰννοκέντιος ὁ Γ', καὶ αἱ τρεῖς πρώται δεκαετηρίδες τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος ἐπληροῦντο καθ' ὅλοκληρίαν ὑπὸ σταυροφορικῶν ἰδεῶν.

Χαρακτηριστικὸν τοῦ φρονήματος τῶν χρόνων τούτων εἶναι αἱ δύο παραμορφώσεις ἃς παρήγαγεν ἡ βραχεῖα αὕτη καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον τεχνητὴ ἀκμὴ τῶν σταυροφορικῶν ἰδεῶν — ἡ παιδικὴ σταυροφορία τοῦ ἔτους 1212 καὶ ἡ σύγχρονος πρώτη σταυροφορία κατὰ τῶν αἰρετικῶν.

Τὸ στάδιον τῆς δράσεως ἀμφοτέρων ἦτο ἡ μεσημβρινὴ Γαλλία.

Οἱ φλογεροὶ λόγοι ζηλωτῶν τινων κηρύκων, ἀπέναντι τῶν ὁποίων οἱ ὠριμοὶ ἄνδρες καὶ αἱ ἀνώτεροι τάξεις λιαν ἀμβλύ παρῆχον ἐπ. μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὸ οὖς, ἔπεσον καυστικοὶ εἰς παιδικὰς τινὰς καρδίας, τῶν ὁποίων ὁ ἐνθουσιασμός ταχέως μετεδόθη ἀκωλύτως πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις.

Ταχέως συνηθροίσθησαν μεγάλαι φάλαγγες παίδων ἀμφοτέρων τῶν φύλων, κατεχομένων ὑπὸ τῆς εὐλαβοῦς ἀφροσύνης, ὅτι κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν τῆς Γραφῆς, αὐτοὶ οἱ νήπιοι ἦσαν προωρισμένοι ν' ἀνακτῇσιν τὴν Ἀγίαν Γῆν ὑπὸ μωρῶν δέ τινων μοναχῶν ὁδηγούμενοι οὗτοι ἔφθασαν εἰς τὴν θάλασσαν, κατευθυνόμενοι πρὸς τὴν Μασσαλίαν, ὅπως ἐκεῖθεν ὀπισπλεύσωσι πρὸς τὴν Ἀνατολήν.

Αἱ ἐκκλησιαστικαὶ ἀρχαὶ ἐτήρησαν στάσιν ἀπορομένην, ὡς συνήθως ἐπραττον ἐπὶ τοιούτων δημωδῶν παραφορῶν : αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἡ κίνησις ἦτο εὐπρόσδεκτος διὰ τοὺς σκοποὺς αὐτῶν, ὅν ἡρῶναι τὰ δὲ νὰ διαψεύσωσι τὴν πιθανότητα, ὅτι ἐνδεχόμενον νὰ ἤθελεν ὁ Θεὸς πράγματι ἴσως ἐπὶ τοῦ προκειμένου νὰ δοξασθῇ διὰ τῶν νηπίων, διότι καὶ αὗται αὗται ἐπίστευον εἰς τοιαύτας πιθανότητας. Διὰ τοῦτο δὲν παρενέβησαν, ἄφησαν δὲ τὸ κακὸν νὰ προχωρήσῃ μέχρι σημείου ἀπὸ τοῦ ὁποίου δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐμποδισθῇ, καὶ ἂν ἀκόμη αὐταὶ ἤθελον.

Εἰς τὰ δυστυχῆ σμήνη τῶν παίδων καὶ κορασίων, ἅτινα ἐξωγκώθησαν εἰς ὄγκον ἐκ πολλῶν χιλιάδων, προσεκολλήθησαν ἄλλα πλήθη ἀχρείου συρφετοῦ καὶ ἀσυνείδητοι σωματέμποροι καὶ ἐξανδραποδισταί· μοῖρα τοῦ παιδικοῦ τούτου σταυροφορικοῦ στρατοῦ ἔφθασε πράγματι μέχρι Βρενδησίου, ὁδηγουμένη ὑπὸ παιδὸς ἐκ τῆς γῶρας τοῦ κάτω Ρήνου· ἀλλ' ἐνταῦθα ὁ ἐπίσκοπος φρονίμως ποιῶν δὲν ἐπέτρεψε τὴν περαιτέρω πορείαν.

Ἄλλοι μετέβησαν κατὰ θάλασσαν εἰς Γένουαν καὶ ἐξηνδραποδίσθησαν : δὲν δύναται τις νὰ φαντασθῇ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα τὴν δυστυχίαν καὶ τὴν ταλαιπωρίαν, εἰς ἣν περιέστησαν τὰ ἀξιοθρήνητα ταῦτα θύματα τῆς νόθου πλεον ταύτης, τῆς μᾶλλον ἱερατοκρατικῆς καὶ πολιτικῆς ἢ ἐκκλησιαστικῆς, πολλῶ δὲ ἤττον χριστιανικῆς κινήσεως.

§ 317. Ἡ κατὰ τῶν αἵρετικῶν σταυροφορία.—

Περὶ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἐνηργεῖτο ἑτέρα σταυροφορία, ἐν ἣ ἡδύ-
 Παγκόσμιος Ἱστορία

νατό τις νά ἐπιτύχη πλουσίαν λείαν καὶ πᾶσαν εὐλογίαν διὰ βρυχου-
χρονίου καὶ μὴ μεμαρτυμένης ὑπηρεσίας, καίτοι τὰ ἀγαθὰ ταῦτα
ἐπορίζετο τις καὶ ἐκ τῆς πέαν τῆς θαλάσσης πορείας.

Εἰς τῶν ἱεραποστόλων τῶν στελλομένων εἰς τὴν ὑπὸ τῆς ἀλβι-
γινιακῆς αἵρεσεως μολυνθεῖσαν περιφέρειαν τῆς κομητείας τῆς Τολώ-
σης, ὁ Πέτρος τοῦ Καστελνάου, ἐφονεύθη ὑπὸ ἀνθρώπου τῆς ὑπηρε-
σίας τοῦ κόμητος τῆς Τολώσης Ραμούνδου· ἐθεωρεῖτο δὲ ὁ Ραιμούν-
δος οὗτος πρὸ πολλοῦ ὑπιπτος ὑπὸ τοῦ πάπα, διὰ τὸν λόγον ὅτι δὲν
ἐκακοποιεῖ ἐπιμελεῖς καὶ ἀθώους ὑπηκόους, δὲν ἐπέτρεπε δὲ καὶ εἰς
ἄλλους νὰ κακοποιῶσιν αὐτούς.

Ἡ σταύροφορ' α ἐκκρύχθη κατὰ τῶν αἵρετικῶν, πολυπληθῆς δὲ στρα-
τός συνήθρυσθη εἰς Λυὸν (1209), ἐπὶ κεφαλῇ τοῦ ὁποίου ἴσαντο
θηρησκομανῆς τις βαρῶνος, ὁ κ ὁ μ η ς τ ο ὕ Μ ο μ φ ὀ ρ τ Σ ῖ μ ω ν,
καὶ φανατικός τις μοναχός, ὁ ἡγούμενος τοῦ μοναστηρίου τοῦ Citeaux
Ἀρνόλδος ὡς παπικός λεγάτος.

Ἡ πρώτη μεγάλη πολεμικὴ πράξις ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ ἦτο ἡ
ἐκπόσθησις τῇ Βεζ'έρης, τῆς πρωτεύουσος τῆς ὁμωνύμου ὑποκομητείας,
καθ' ἣν ἐν ἀμειλίκτῳ σφαγῇ ἐπεσον, ὡς λέγεται, ὅχι ὀλιγώτεροι τῶν
εἰκοσакισχιλίων ἀνθρώπων.

Τοὺς ἐνδοασμοὺς, οὗς εἶχεν ὁ Ἀβραάμ κατὰ τὴν ὥραίαν ἀφήγη-
σιν τῆς Ἱερᾶς Γραφῆς ὡς πρὸς τοὺς κατοίκους τῶν Σουδῶμων, σκεπτό-
μενος μὴ τυχὸν ὑπῆρχον ἴσως μεταξὺ αὐτῶν πεντήκοντα, ἢ τριά-
κοντα ἢ καὶ δεκά δίκαιοι, χάριν τῶν ὁποίων θὰ ἠδύνατο νὰ συγχωρηθῇ
ὁ τόπος, τοὺς ἐνδυσιασμοὺς τούτους διεσκέδασεν ἐν τῇ παρούσῃ κρίσει
ὁ παπικός λεγάτος διὰ τῶν βαναύσων λεγῶν, ὅτι ὁ Κύριος γνωρίζει
τοὺς ἰδικούς του καὶ θὰ σώσῃ αὐτούς, ἐπομένως ἠδύνατο ν' ἀρχίσῃ
ἡ σφαγή.

Ὁ πόλεμος, πόλεμος ἐξολοθρευτικός καὶ λαφυραγωγικός ἐν τῇ
πλουσίᾳ χώρᾳ, διήρκεσεν ἐπὶ μακρόν. Ὁ κόμης τῆς Τολώσης ἐδέχθη
νὰ ἐπιληφθῇ διαπραγματεύσεων, ἀλλ' οἱ ὄροι, οἵτινες προεταθίσαν
αὐτῷ ἐν Ἀρλῇ (Ἀρελάτῃ, Arles) ἐν ἔτει 1211, ἦσαν τοσοῦτον
ὑπερβολικοί, ὥστε ἠναγκάσθη οὗτος νὰ προσφύγῃ καὶ αὖθις εἰς τὰ
ὄπλα. Πρὸς τὴν Μουρέτην δὲ (Muret), νοτιοδυτικῶς τῆς Τολώσης,
παρὰ τὸν Γαρούναν, συῆψε μετὰ τοῦ συμμάχου αὐτοῦ, τοῦ βασιλέως
τῆς Ἀραγωνίας Πέτρου τοῦ Γ', κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος καθ' ὃ ἐπῆλθεν ἡ ἐν

Βουβίνη κρίσις, μάχην κατὰ τοῦ κυριωτέρου ἀντιπάλου του, τοῦ Σίμωνος Μομφόρτ, ἡττήθη δὲ ἐν αὐτῇ (1214).

Αἱ κατὰ τὴν σταυροφορίαν ταύτην κατακτηθεῖσαι χῶραι παρεχωρήθησαν εἰς τὸν κόμητα Σίμωνα, τὸν δημοφιλεῖ ἀρχηγὸν ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ, τῷ τοσούτον ἀρεστῷ εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Ἐν τοσούτῳ πολὺς ἀκόμη παρήλθε χρόνος μέχρι οὗ ἀποκατασταθῇ ἡ ἡσυχία· μόνον δὲ μετὰ νέας περιπετείας παρητήθη ὁ τοῦ κόμητος Σίμωνος υἱὸς τῶν ἀξιώσεων αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ στέμματος μετὰ τῶν κτήσεων τοῦ ὁποίου ἠνώθη ἡ χώρα ἐν ἔτει 1249.

§ 318. Τὰ τάγματα τῶν ἐπαιτῶν. — Κατὰ τὴν περίδον τῶν ἀγώνων τούτων καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν προσπθειῶν ὑπὲρ τῆς ἐκτελέσεως τέλος τῆς πραγματικῆς καὶ γενικῆς σταυροφορίας ἀπέθανεν Ἰννοκέντιος ὁ Γ'. ἐν ἡλικίᾳ πεντήκοντα μόνον καὶ τεσσάρων ἐτῶν ἐν Περουγίᾳ (1216): καὶ ἀπέθανεν ἐν τῇ πλήρει ἀκμῇ τῆς δυνάμεώς του, ἐπὶ κεφαλῇ τῆς ἐκκλησίας, ἥς τὰ δόγματα καὶ τὸ πολίτευμα εἶχε καταρτίσει τρόπον τινὰ ὀριστικῶς διὰ τῆς λατερανικῆς συνόδου — ἐπίτροπος ὃχι πλέον τοῦ Πέτρου, ἀλλὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Θεοῦ, οἷότι αὐτὸς φαίνεται ὁ πρῶτος μετὰ σιβαρότητος πρεσβεύσας τὸ τερατῶδες τοῦτο πλᾶσμα τῆς ἀντιπροσωπείας τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς.

Ὁ διαδεχθεὶς αὐτὸν γέρων, Ὁ ν ὡ ρ ι ο ς ὁ Γ', ὅς ἐν ἦτο ὀλιγώτερον ζηλωτῆς ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς φρονήμασιν αὐτοῦ. Μία τῶν πρώτων πράξεων τῆς ἐκκλησιαστικῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἡ ἐγκρισίς τοῦ ἑνὸς τῶν δύο ταγμάτων, ἅτινα εἶναι τόσον χαρακτηριστικὰ τοῦ τεχνικοῦ, ἵνα μὴ εἴπωμεν νοσηροῦ, θρησκευτικοῦ ζήλου τῶν χρόνων τούτων, τοῦ τ ᾱ γ μ α τ ο ς τ ῶ ν Δ ο μ ι ν ι κ α ν ῶ ν, ἣν μετὰ τινὰ ἔτη ἠκολούθησε ἡ ἐγκρισίς τοῦ ἐτέρου, τοῦ τῶν Φ ρ α γ κ ι σ κ α ν ῶ ν.

Ἐκ τούτων οἱ πρῶτοι, οἱ Δομινικανοί, εἶχον αὐξήσει ἐν τῷ ἀμέσῳ πολέμῳ τῶν αἵρέσεων: ὁ ἰδρυτὴς τοῦ τάγματος, Δ ο μ ῖ γ κ ο ς Γ ο ὗ ζ μ α ν, κληρικὸς ἐπιφανοῦς καστιλανικοῦ οἴκου, περιώδευσε τὴν μεσημβρινὴν Γαλλίαν, ὅπως ἐπαναγάγῃ τοὺς αὐτόθι αἵρετικούς εἰς τὴν ὀρθὴν πίστιν: παρέμεινε δὲ ἕκτοτε καὶ ἐν τῷ μέλλοντι τὸ κήρυγμα τῆς πίστεως τὸ κυριώτερον τῶν ἔργων τῶν ἱεροκηρύκων τούτων μ ο ν α χ ῶ ν, νέα δὲ ἐντολὴ ἐδόθη εἰς αὐτοὺς, ἡ Ἰ ε ρ ᾱ Ἐ ξ ἔ τ α σ ι ς (inquisitio), ἡ ἀνίχνευσις δηλ. καὶ τῆς τελευταίας ἐ-

Φραγκίσκος ὁ ἐξ Ἀσσίζης διδάσκων ἐνώπιον τοῦ πάπα Ὀνωρίου τοῦ Γ' .
 Εἰκὼν ἐφ' ὀγροῦ τοῦ Γιόττου (γεν. ἐν ἔτει 1276) ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου τῆς
 Ἀσσίζης.

στίας τοῦ αἵρετικοῦ μολύσματος, ἐντολὴ ἐπιδεκτικὴ μεγίστης ἀναπτύξεως, καθορίσασα τὴν ἰδιοφυίαν, τὸ διακριτικὸν γνῶρισμα αὐτῶν, ἀπέναντι ἄλλων μοναχικῶν ταγμάτων.

Τὴν ἱερὰν ἐντολὴν περὶ παντελοῦς πενίας, ἐξ ἧς τὰ νέα ταῦτα σωματεῖα ἔλαβον καὶ τὸ ὄνομα τῶν ἐπαιτικῶν ταγμάτων, παρέλαβον οἱ Δομινικανοὶ παρὰ τῶν Φραγκίσκων, τῶν ὁποίων τὸ τάγμα ἐπίσης, ἀλλὰ κατὰ τρόπον λεπτότερον, ἀντεπεξῆλθε κατὰ τῆς αἱρέσεως.

Ἡ αὐτὴ ἀντίπραξις ἦν ἡγειραν οἱ Βαλδιανοὶ κατὰ τῆς ἐπὶ τὸ ἐγκοσμιώτερον τροπῆς τῆς ἐκκλησίας, μετετράπη παρὰ τοῖς διαδόχοις καὶ μαθηταῖς τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου ἀνεπαισθήτως εἰς δύναμιν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς ἐκκλησίας.

Φραγκίσκος, ὁ υἱὸς πλουσίου ἐμπόρου τῆς Ἀσσίας (Assisi), τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιφερείας τῆς Περουγίας, ὠρμήθη, ὡς ὁ Πέτρος Βίλδος, ἐκ τῆς εὐαγγελικῆς περὶ πενίας ἐντολῆς: «Δωρεὰν ἐλάβετε», λέγει ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς μαθητὰς οὗς ἀποστέλλει ἄνευ χρημάτων ἐν τῇ ζώνῃ, ἄνευ πήρας, ἄνευ ὑποδημάτων, ἄνευ βακτηρίας, «δωρεὰν δότε». ἀπέβλεψεν οὖν μετὰ σπουδαιότητος πρὸς ἐκεῖνο ὅπερ ἦτο ἡ ἀναγκαία συνέπεια τῆς ἐκκλησιαστικῆς διδασκαλίας περὶ τῆς μηδαιμιότητος τοῦ ἐπιγείου τούτου κόσμου καὶ τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦ.

Οὕτω συνήθρυσεν ὁμόφρονas περὶ ἑαυτόν, καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς ὁδηγίας περὶ τοῦ βίου ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐπὶ τοῦ θρόνου ὁδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ. Περιβληθέντες δὲ βαθέως χρώματος καὶ σχοινίῳ περιεζωσμένον τρίβωνα, τὸ ἔνδυμα τῶν κατωτέρων τάξεων τοῦ λαοῦ τῶν μερῶν ἐκείνων, ἐκήρυκτον τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, περιερχόμενοι τὴν χώραν καὶ ἐπαιτοῦντες τὴν λιτὴν τροφὴν τῶν.

Ὁ Ὀνώριος ἔδωκεν εἰς τοὺς Fratres minores, τοὺς μικρότερους τούτους ἀδελφοὺς, ἡ Μινोरίτας, τὸ δικαίωμα νὰ κηρύττωσι πανταχοῦ καὶ νὰ ἐξομολογῶσιν, οὕτω δὲ ἀπέκτησαν τὰ δύο ταῦτα τάγματα, τὰ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ λαοῦ ζῶντα ὡς ἐκ τῆς αὐστηρᾶς πενίας ἱερᾶς ἐπαγγελίας τῶν, τεραστίαν δύναμιν ἐντὸς ὀλίγου χρόνου. Ἀληθὴς ἐτοιμοπόλεμος στρατός, προθυμότατος καὶ ἐλεύθερος καὶ ἀδέσμευτος ἀπὸ πάσης κτήσεως, διετέλουν οὗτοι ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς παπικῆς ἑώρας, ἥτις ταχέως ἔμελλε νὰ περιέλθῃ εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ

χρησιμοποίησι αὐτοὺς ἐν τῷ ἁγῶνι κατὰ τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀρχῆς, κατὰ τῆς πολιτείας.

§ 319. Νέα σταυροφορία. Προετοιμασίαι, ἀτυχήματα ἐν τῇ Ἀνατολῇ. — Τὴν ὑπο σκέψιν γενικὴν σταυροφορίαν δὲν ἡδυνήθη ὁ Ὀνώριος νὰ θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν παρά τὴν ἐπιθυμίαν του. Ἐν ἔτει 1217 ἐστράτευσεν ἀπὸ Σπαλάτρου εἰς Πτολεμίδα ἐπὶ κεφαλῇς πολυαριθμῶν προσκυνητῶν ὁ βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας Ἀνδρέας (ἀπὸ τοῦ 1205)· τὸ ἐπόμενον ἔτος κατέπλευσεν εἰς Παλαιστίνην ἀξιόλογος στόλος, τριακόσια ἢ ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πλοῖα, Παραρρήνιοι καὶ Φρεῖσιοι, οἵτινες, ἐκ Κολωνίας ἀποπλεύσαντες, καθ' ὁδὸν ἀκόμη εἶχον δοκιμάσει τὴν δύναμιν τῆς ἱερᾶς ἐπαγγελίας τῶν κατὰ τῶν Ἀράβων τῆς Πυρηναϊκῆς χερσονήσου.

Ἐπὶ τούτων καὶ ἄλλων, ἀπαύστως προσερχομένων κατὰ μεγάλαια ἢ μικρότερα τμήματα, ἐνισχύσεων στηριζόμενοι ἀπεφάσισαν οἱ μεγάλοι διδάσκαλοι (ἱερχεῖς) τῶν τριῶν ἱπποτικῶν ταγμάτων καὶ Ἰωάννης ὁ τῆς Βριέννης, ὅστις ἔφερε τὸν τίτλον βασιλέως τῆς Ἱερουσαλήμ, ν' ἀποπειραθῶσι τὴν κατάκτησιν τῆς Αἰγύπτου, ἀγόμενοι ὑπὸ τῆς ὀρθῆς σκέψεως καὶ ἐπιγνώσεως ὅτι ἀσφαλὲς κατοχὴ τῆς Συρίας ἄνευ ἐξησφατισμένης θέσεως ἐν Αἰγύπτῳ δὲν ἦτο δυνατὴ. Ἐστρατοπέδευσαν λοιπὸν πρὸ τῆς Δαμιέτης, παρά τινα τῶν ἀνατολικῶν βριχιόνων τοῦ Νείλου, καὶ ἐπολιόρκησαν αὐτὴν (1218).

Ἡ Αἴγυπτος, εὐρίσκετο εἰς χεῖρας τοῦ Ἑγυπτιδοῦ Ἀλ Καμίλ, ἀνεψιοῦ τοῦ μεγάλου Σαλαδίνου· ἡ πόλις ἀντέστη γενναίως, ὑποβοηθουμένη ἐν τούτῳ ὑπὸ τῆς ἀσταθείας τῶν πραγμάτων ἐν τῷ χριστιανικῷ στρατῷ, τῆς ἀτάκτου ἐκάστοτε προσελεύσεως καὶ ἀπελεύσεως τῶν σταυροφορικῶν σιφῶν, ὡς ἐκ τῆς ὁποίας δὲν ἦτο δυνατὴ ἡ προσήκουσα διεύθυνσις τῆς ἐπιχειρήσεως· τέλος, τὸν Νοέμβριον τοῦ 1219 ἡ πόλις περιήλθεν εἰς χεῖρας τῶν χριστιανῶν.

Ἄλλ' ἡ εὐτυχία αὕτη δὲν διήρκεσε πολὺ. Ὁ Ἀλ Καμίλ προέτεινεν εἰρήνην· προσέφερε τὴν Ἱερουσαλὴμ ἀντὶ τῆς Δαμιέτης. Ἄλλ' ἐπὶ κεφαλῇς τῶν χριστιανικῶν πολεμικῶν δυνάμεων εὐρίσκετο εἰς τῶν κληρικῶν ἐκεῖνων ἐρασιτεχνῶν (Dilettanten), οἵτινες τόσῃ μεγάλῃ θέσιν κατεῖχον ἐν τῷ ἔργῳ τῶν σταυροφορικῶν, ὁ παπικὸς λεγάτος καρ-

δινάλιος Πελάγιος, οὗτος δὲ μεθ' ὑπερυψίας ἀπέρριψε τὴν πρότασιν τοῦ Ἀλ Καμίλ.

Παρατόλμως λοιπὸν προήλασεν ὁ στρατὸς αὐτῶν ἀναπλέων τὸν Νεῖλον, μέχρις οὗ κακῶς, ὀδηγούμενος καὶ ὑπὸ δύο συγχρόνως ἐχθρῶν πιεζόμενος, τοῦ πλημμυροῦντος καὶ διὰ τεχνικῶν ἔργων καταστρεπτικώτερον ὀρμῶντος Νείλου, καὶ ὑπὸ μεγάλου ἐχθρικοῦ στρατοῦ, εἰς δεινὴν περιήχθη θέσιν· ἠτύχησεν ὁμῶς νὰ ῥῆν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἀλ Καμίλ ἐχθρὸν ὅστις ἦτο ἀρκούντως φρόνιμος καὶ μεγαλόψυχος, ὥστε νὰ συνομολογήσῃ μετ' αὐτῶν συνθήκην, καθ' ἣν ἦ τε Δαμιέτη καὶ ὅλη ἡ Αἴγυπτος ἐξεκενοῦντο, ἀποκαθίστατο δὲ εἰρήνη, ἥτις κατὰ τὰ ἀμέσως ἐπόμενα ὀκτὼ ἔτη ὑπὸ ἐνὸς μόνου τῶν ἐστεμμένων ἡγεμόνων τῶν δυτικῶν χωρῶν, ὑπὸ βασιλείᾳ ἐλθόντος αὐτοπροσώπως εἰς Παλαιστίνην, ἠδύνατο νὰ παρῇ αὐτῇ (1221).

§ 320. Ὁ Φρειδερίκος καὶ ὁ πάπας.— Εἴαι εὐνόητον ὅτι μετὰ τὸ ἀτύχημα τοῦτο καὶ τὴν συνθήκην ταύτην πάντα τὰ βλέμματα ἐστράφησαν περισσότερον ἢ τὸ πρόθεν ἐπὶ τοῦ πρώτου καὶ κραταιοτέρου τῶν ἐστεμμένων τούτων βασιλέων, ἐπὶ Φρειδερίκου τοῦ Β', καὶ ὅτι ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς κύκλοις ἠύξησεν ἡ ἀγανάκτησις διὰ τὴν ἀπροθυμίαν αὐτοῦ, εἰς ἣν ἱπεδίδετο κυρίως τὸ ἀτύχημα.

Ἀμερολήπτως κρίνων τις τὰ πράγματα—τοῦθ' ὅπερ μόνον κατὰ τοὺς ὑστέρους χρόνους ἦτο δυνατόν, ὅτε ἔπαυσεν ἡ ἀναληθὴς διάκρισις ἐκκλησιαστικῶν καὶ κοσμικῶν καθηκόντων, θὰ ἡνόει εὐκολώτατα, ὅτι τὸ πρῶτιστον καθήκον ἡγεμόνος εὐρισκομένου ἐν ἡ θέσει εὐρίσκετο ὁ Φρειδερίκος, ἡ διευθέτησις τῶν εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ ὑποκειμένων χωρῶν, αὐτὸ ἦτο καὶ τὸ ἀγιώτερον.

Ἐν ἔτει 1218 ἀπέκτησεν ὁ Φρειδερίκος ἐλευθερίαν τινὰ ἐνεργείας συνεπεία τοῦ θανάτου Ὁθωνος τοῦ Δ'. : ἐν Γοσλάρ παρέσωκεν αὐτῷ ὁ παλατινὸς κόμης Ἑρρίκος, ὁ τοῦ Ὁθωνος ἀδελφός, τὰ ἐμβλήματα τοῦ κράτους. Ἦρξαντο δὲ τότε αἱ διαπραγματεύσεις περὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς στέψεως.

Ἐν ἐγγράφῳ ἐκδοθέντι ἐν Στρασβούργῳ ἐν ἔτει 1216 εἶχεν ὑποσχεθῇ ὁ Φρειδερίκος εἰς τὸν ποντὰν Ἰννοκέντιον, ὅτι, ἅμα ὡς ἤθελε λάβει τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα, ἤθελε χειραφετήσῃ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἑρρίκον, θὰ μετεβιβάζετο αὐτῷ τὸ βασίλειον τῆς Σικελίας ὡς τιμᾶριον τῆς ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας—ὡς εἶχε νῦν αὐτὸ καὶ ὁ ἴδιος—καὶ θὰ

διωρίζεν ἀντιβασιλεία κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀνηλικιότητος τούτου κατ' ἀρέσκειαν τοῦ πάπα.

Τὴν ὑπόσχεσιν ταύτην, ἀποτελοῦσαν ζήτημα ὑπάρξεως διὰ τὴν Ἀγίαν Ἐθρὰν ἐπανελάθεν ὁ Φρειδερίκος πρὸς τὸν νέον πάπαν, Ὁνώριον τὸν Γ' ἐν Ἀγενάφ (Hagenau) τῷ 1220, ὑπέδειξεν ὁμως κατὰ τρόπον ἀναμφίβουλον, ὅτι ἀπεξεδέχετο ἀπὸ τῆς «πατρικῆς» στοργῆς τοῦ Ὁνωρίου τροποποίησιν τῆς συμφωνίας πρὸς τὸ συμφέρον αὐτοῦ : κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐπέτυχεν ἐν Φραγκφούρτῃ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ἑρρίκου, ὃν ἐνωρὶς εἶχεν ἀναθιβάσει εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ δουκὸς τῆς Σουηβίας, ὡς βασιλέως : τὸ imperium ὁμως καὶ τὸ βασίλειον τῆς Σικελίας ἔπρεπε νὰ εἶναι κεχωρισμέναι.

Εἰς τὸν υἱὸν τοῦ τοῦτον ἔδωκεν ὁ Φρειδερίκος ὡς παιδαγωγὸν καὶ σύμβουλον τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς Κολωνίας Ἐγγελθέρτον : συνέστησεν οὕτω κυβέρνησιν διὰ τὸν χρόνον τῆς ἀπουσίας του. Ἐμφαντικῶς δὲ ἀπέβαλεν ἀφ' ἑαυτοῦ ἀπέναντι τοῦ πάπα πᾶσαν σκέψιν ἐνώσεως τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀρχῆς μετὰ τοῦ βασιλείου, καὶ ἐδέχθη πρόθυμος καὶ νὰ ἐπιληφθῇ μετὰ σπουδαιότητος τῆς σταυροφορίας.

Ἄλλ' ὁ Φρειδερίκος ἐκέκτητο ἔμφυτον διπλωματικὴν καὶ πολιτικὴν ἰδιοφυίαν πρὸς κατανόησιν τῆς ἀλληλουχίας καὶ συναφείας τῶν υποχρεώσεων τῆς θέσεώς του, εἶχε δὲ παιδευθῇ ἤδη εἰς λυμπρὰν σχολὴν ὑποκρίσεως. Ἀπῆλθεν εἰς Ἰταλίαν, ἐστέφθη τὸν Νοέμβριον τοῦ ἔτους ἐκείνου μετὰ τῆς συζύγου του Κωνσταντίας ἐν Ρώμῃ, καὶ ἐπανελάβε τὴν περὶ σταυροφορίας ἐπαγγελίαν· ὁ πάπας κατεπραύνη τόσῳ μᾶλλον, ὅσῳ ὁ Φρειδερίκος παρῆχε προθύμως τὸν κοσμικὸν βραχίονα εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἀποφάσεις κατὰ τῶν αἰρετικῶν.

Ἐπεμψε δὲ ἐπικουρίας εἰς Αἴγυπτον, αἵτινες ἔφθασαν ἀκριβῶς κατὰ τὴν στιγμήν τῆς παρὰ τὸν Νεῖλον καταστροφῆς, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὸ σικελικὸν βασίλειον, ὅπου μετὰ σιβαρᾶς χειρὸς ἀποκατέστησε τὴν ἐντελῶς παραλελυμένην τάξιν, εἰσέγαγεν ἢ παρσκευάσεν εὐρείας μεταρρυθμίσεις καὶ ὀργανισμούς, καὶ εἰσέπραξε μετὰ ζήλου χρήματα διὰ τὴν σταυροφορίαν.

Ὁ πάπας κατελήφθη ὑπὸ ἀνυπομονησίας : ἐν τοσοῦτῳ τοῦλάχιστον ἐν Σικελίᾳ ἂν καὶ μὴ ἀκόμη ἐν Παλαιστίνῃ ἢ ἐν Αἰγύπτῳ, ὁ Φρειδερίκος ἐπολέλει τοὺς Σιρακηνούς, καὶ κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος 1223 παρέσχεν εἶδος τι ἐγγυήσεως περὶ τῆς σπουδαιότητος τῶν σταυ-

ροφορικῶν προθέσεων του, μνηστευθεὶς μετὰ τὸν ἐν ἔτει 1222 ἐπισυμβάντα θάνατον τῆς Κωνσταντίας μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Ἱερουσαλὴμ Ἰωάννου, τῆς Ἰσαβέλλας.

Καὶ αὐθις δὲ νῦν ἐκηρύχθη μετὰ σοδορότητος ἡ σταυροφορία εἰς τὰ ὧτα ἡγεμόνων καὶ λαῶν, ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐν Γαλλίᾳ, ἐν Γερμανίᾳ. Ἐνταῦθα, ἐν Γερμανίᾳ, ἐνήργει ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος ἐντολῇ τοῦ Φρειδερίκου ὁ φίλος αὐτοῦ μέγας διδάσκαλος (ἀρχηγός) τοῦ γερμανικοῦ τάγματος Ἑρμάνος ὁ Σάλζας (von Salza)· ἀλλὰ καὶ αὐθις δυσκόλως θὰ παρεδέχετό τις, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ θὰ ὑπέιχεν εὐθύνην, ἂν μὴ ἐπεχειρεῖ πάραυτα τὴν ἐκστρατείαν, ἥτις ἄλλως συνῆδε πρὸς τὸ ἴδιον αὐτοῦ συμφέρον.

Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ πάπας φαίνεται ὅτι ἀνεγνώρισε τοῦτο, διότι ἐν ἔτει 1225 συνωμολόγησεν ἐν Ἀγίῳ Γερμανῷ (San Germano) συμφωνίαν μετὰ τοῦ Φρειδερίκου, δι' ἧς ὡς τελευταῖον χρονικὸν ἥριον διὰ τὴν ἐναρξιν τῆς ἐκστρατείας ὠρίζετο τὸ ἔτος 1227: ἐν περιπτώσει ἀθετητέως τῶν συμπεφωνημένων, αὐτὸς τε ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ἡ χώρα αὐτοῦ θὰ ὑπέπιπτον ὑπὸ ἀφορισμόν: διότι πρὸ πολλοῦ ἤδη ἦτο ἐν χρήσει τὸ ἀνόσιον καὶ ἀντιχριστιανικὸν μέτρον, τοῦ νὰ τιμωρῆται ὁ λαὸς διὰ τῆς ἀποστερήσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν εὐλογιῶν, ὡςάκις ὁ ἡγεμὼν αὐτοῦ ἐπέτρεπε τὴν δυσμένειαν τοῦ πάπα.

Τὰ ἐπόμενα ἔτη διήνυσεν ὁ Φρειδερίκος συναπτὰ ἐν Ἰταλίᾳ. Κατώρθωσε δὲ νὰ ἀποκτήσῃ ἐν τῷ σικελικῷ κράτει τοῦ εὐρυτάτην ἐξουσίαν καὶ νὰ ὑποκτασθῇ εἰς τὴν τιμαριωτικὴν ἀναρχίαν ἐνεργὸν διοικητικὸν ὀργανισμόν καὶ τακτικὴν ὑπαλληλικὴν ἱεραρχίαν· ἐν ἔτει δὲ 1226 ἔκρινεν ἑαυτὸν ἀρκούντως ἰσχυρόν ἵνα ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τῶν ἀστικῶν αὐτονομιῶν, αἵτινες εἶχον προαχθῇ εἰς μεγάλην ἰσχύν, ὡς αὐτοκράτωρ.

Ἐν Γερμανίᾳ εἶχε φονευθῇ ἐν τῷ μεταξὺ ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κολωνίας Ἑγγελβέρτος, ὁ σύμβουλος τοῦ βασιλέως Ἑρρίκου, ὑπὸ ἰδίου ἑαυτοῦ συγγενοῦς, τοῦ κόμητος Φρειδερίκου τοῦ Ἰσεμβούργου, ἐγγυὸς τῆς Σβέλμ. (1225)· ἀντ' αὐτοῦ ἀνέλαθεν ὁ δοῦξ τῆς Βυαρρίας Ἑρρίκος τὸ ἄχαρι ἔργον τῆς χαλιναγωγήσεως τοῦ αὐθαιρέτου, ἰδιοτρόπου, ἀκολάστου νεανίου, ὅστις εἶχεν ἐκτραπῇ τῆς εὐθείας ὁδοῦ ὡς ἄλλοτε Ἑρρίκος ὁ Δ'. κατὰ τὴν νεανικὴν ἡλικίαν του. Ὡς οὗτος

ένυμφεύθη καὶ ὁ νεαρὸς ὁμώνυμός του παρὰ τὴν θέλησιν του (ἔπὸ τοῦ 1225) μετ' αὐστριακῆς περιγίτης.

Ὁ αὐτοκράτωρ διέταξεν αὐτὸν ἐκ Ραβέννας νὰ φέρῃ στρατιωτικὰς δυνάμεις ἐκ Γερμανίας. Ἀλλ' οἱ Βερώνιοι καὶ οἱ σύμμαχοι αὐτῶν παρεκώλυαν τὴν περαιτέρω προέλασιν του· ἐπανεκάμφε λοιπὸν ὁ Ἑρρίκος εἰς Γερμανίαν, ὃ δὲ Φρειδερίκος ἔχων καθ' ἑαυτοῦ τοὺς ὄρους τῆς εἰρήνης τῆς Κωνσταντίας, ἐστερημένος δυνάμεων διὰ τοιοῦτον ἀγῶνα, μάλιστα ἀφοῦ δὲν εἶχεν ἐκπληρωθῇ ἡ πρὸς σταυροφορίαν ὑποχρέωσις, προσέτιμῃσε ν' ἀποδεχθῇ τὴν μεσολάβησιν τοῦ πάπα, ὅστις καὶ ἐπέτυχεν ἔπειτα τὴν συνομολόγησιν συμβιβασμοῦ (1227).

Ὁ Φρειδερίκος εἶχεν ἐλπίζει ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς σταυροφορίας καὶ τῆς ἐκρίζωσης τῶν αἱρέσεων νὰ ἐνισχύσῃ τὴν ἐξουσίαν του ἐν τῇ Λαμβαρδίᾳ : ὁ συμβιβασμὸς ὅμως ὑπεχρέωσε τὰς πόλεις μόνον νὰ χορηγήσωσιν εἰς τὸν στρατὸν τοῦ αὐτοκράτορος τετρακοσίους ἱππότεας καὶ νὰ διέγωσι πρὸς ἀλλήλας ἐν εἰρήνῃ.

§ 321. Γρηγόριος ὁ Θ'. καὶ ὁ αὐτοκράτωρ. — Τὸν Μαρτίον τοῦ ἔτους 1227 ὁ Ὀνώριος ἀπέθανεν. Ὁ διάδοχος αὐτοῦ Γρηγόριος ὁ Θ', γέρων ὀγδοηκοντούτης ἐπεδίωξε μετ' ἀκρατήτου ζήλου τὴν πραγματοποίησιν τῆς σταυροφορίας, καὶ ὥθησεν ἐπὶ τὸ ἔργον τὸν αὐτοκράτορα, ὅστις ἐν ἔτει 1225 εἶχε τελέσει τοὺς γάμους αὐτοῦ μετὰ τῆς κληρονόμου τοῦ βασιλείου τῆς Ἰερουσαλῆμ.

Πράγματι δὲ ἦτο ἤδη οὗτος ἔοικος. Κατὰ μεγίλας ομάδας συνηθροίζοντο οἱ προσκυνηταὶ κατὰ τοὺς ἐαρινοὺς καὶ θερινοὺς μῆνας, Γερμανοὶ πρὸ πάντων καὶ Ἰταλοί, εἰς τὸν τόπον τῆς ἐπιβιβάσεως, εἰς Βρενδῆσιον.

Ἀλλ' ὡς παρὰ πάσαις ταῖς ἐκστρατείας ταύταις, παρ' αἷς ἡ ἱερότης τοῦ ἀγῶνος ἐκ τῶν προτέρων παρεῖχε τρόπον τινὰ ἄφροσιν τῆς ἐπιπολαιότητος, τῆς ραθυμίας καὶ τῆς ἀσυνειδησίας ἐν τῇ ἐκτελέτῃ, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἡ αὐτὴ ἐπεκράτησεν ἀδεξιότης. Κανονικὴ ἐπαρκὴς τροφοδότησις τῶν συρρεόντων καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀνεπάρκως ἐφωδιασμένων πληθῶν ἦτο ἀδύνατος· ἐγκατελείποντο οὗτοι εἰς τὸν καύσωνα τοῦ ἡλίου καὶ εἰς ὅλας τὰς περιπετείας τῆς τύχης, οὕτω δὲ ταχέως ἠρᾶισαν κολλητικαὶ νόσοι τὰς τάξεις αὐτῶν.

Ἐν τοσούτῳ ἐν ἀρχῇ τοῦ Σεπτεμβρίου ἀπέπλευσεν ἡ κυριωτέρα δύναμις τοῦ στρατοῦ ἐπὶ στόλου ἀξιολόγου. Μετὰ τινὰς ἡμέρας ἤκο-

λούθησεν αὐτοῦς ὁ αὐτοκράτωρ καὶ μετ' αὐτοῦ ὁ χωροκόμης τῆς Θουριγγίης Λουδοβίκος Ἀυφότεροι ὁμῶς ὀλίγα; ἡμέρας ἔμειναν ἐν τῇ θαλάσῃ: εἶχον ἐν ἑαυτοῖς τὸ σπέρμα τῆς νόσου, εἰς ἣν, ἀφοῦ ἀπεβιδάσθησαν τὴν 17 Σεπτ-μβρίου παρὰ τὸ Ὀτράντον, ὑπέκυψεν ὁ χωροκόμης μετὰ τινὰς ἡμέρας.

§ 322. Ἡ πέμπτη σταυροφορία 1228. — Ἐπὶ τῇ εἰδήσει τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Φρειδερίκου ἐξωργίσθη σφόδρα ὁ πάπας, τοῦ ὁποῦ ἡ ἀγανάκτησις καὶ ἡ δυσπιστία δὲν ἐχρονολογεῖτο ἀπὸ τῆς χθὲς.

Προέβη δὲ ἐσπευσμένως εἰς τὸ σοβαρὸν μέτρον τοῦ ἀμέτου ἀφορισμοῦ τοῦ αὐτοκράτορος, χωρὶς δὲ ν' ἀναμείνῃ ἢ ἐξετάτῃ τὴν δικαιολογίαν αὐτοῦ ἔσπευσε νὰ καταστήσῃ γνωστὸν τὸ ἀνόητον τοῦτο διὰ-βημα δι' ἐγκυκλίου πρὸς ὅλον τὸν χριστιανικὸν κόσμον.

Ὁ Φρειδερίκος ἀντέταξεν εἰς ταῦτα ἀξιοπορεπὴ ἐγκύλιον, δι' ἧς ἀνεκάλει τὰς πρὸς τὴν Ἀγίαν Ἐδρην ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου καὶ ὑπὸ Ὁθωνος τοῦ Δ'. γενομένας ἐδαφικὰς παραχωρήσεις, καὶ ἐνῶ ὁ πάπας «εἰτηγῆσει τοῦ διαβόλου» κατὰ τὴν ἔκφρασιν συγγραφῶς τινὸς ἀπέλυε τοὺς σταυροφόρους τῆς ἐπαγγελίης αὐτῶν, ἐπανελάμβανε τὸν ἀφορισμὸν, καὶ πάντα τρόπον ὅπου ἤθελε διαμείνει ὁ ἀφωρισμένος ἔθε-τεν ὑπὸ ἀπαγόρευσιν (interdictum), ξηκολούθει ὁ Φρειδερίκος ἀτράχως τὰς προετοιμασίας του καὶ ἀπέπλευσε τὴν 28 Ἰουνίου 1228 ἐκ Βρενδε-σίον, ἀναβληθείσης μέχρι τῆς ἡμέρας ταύτης τῆς ἀναχωρήσεώς του ὑπὸ ἐναντίου συμβεβηκότος, τοῦ θανάτου τῆς Ἰσαβέλλας.

2 1228 — 1245.

§ 323. Ἡ Ἐπιτυχία τοῦ Φρειδερίκου. — Ἡ σταυρο-φορ' αὕτη — ἡ π έ μ π τ η κατὰ τὴν καθιερωμένην ἀπριθμήσιν — ὑπὸ ἀφωρισμένου ἐπχειρηθεῖτα καὶ διὰ τῆς ἡρεμίας καὶ ἀσφαλείας ἀληθοῦς πολιτικοῦ ἀν' ὁς, — τῶν γνωρισμάτων τούτων τῶν πράξεων τοῦ Φρειδερίκου — διεξαχθεῖσα, διεκρίθη ὅλων τῶν λοιπῶν κατὰ τοῦτο, ὅτι ἐπρυτάνευεν αὐτῆς οὐχὶ τυφλὸς θρησκευτικὸς ζήλος καὶ ἀγρία ἀν-δρεία, ἀλλὰ σύνεσις καὶ πολιτικὴ τέχνη.

Ὁ αὐτοκράτωρ ἐπωφελήθη διαφορὰν τινὰ μεταξὺ τῶν σουλτάνων τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Διμσκού, καὶ εἶχε συνάψει ἤδη πρὸ τοῦ ἀπό-

πλου φιλικὰς σχέσεις μετὰ τοῦ πρώτου, τοῦ Ἀλ Καμίλ. Ὅτε δὲ ἔφθασεν ἐπὶ συριτικοῦ ἐδάφους, συναθροίσας τὰς ἐκεῖ ὑπαρχούσας δυνάμεις, ὧν τινες, ὡς οἱ Ναΐται καὶ οἱ Νοσοκόμοι ἀπεποιοῦντο κατ' ἀρχὰς νὰ προσέλθωσι πρὸς αὐτόν, καὶ χωρὶς νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ κατέλθῃ πράγματι εἰς ἀγῶνα, συνῆψε μετὰ τοῦ Ἀλ Καμίλ συνθήκην (Φεβρουάριον τοῦ 1229) ἥτις, περιεῖχεν ὡς πρὸς τοὺς ἱεροὺς τόπους πᾶν τὸ ἔχον ἀξίαν τινὰ πραγματικὴν διὰ τοὺς χριστιανοὺς ὡς τοιούτους.

Οὕτω ὁ Σουλτάνος ἀπελύτρωσε πάντας τοὺς χριστιανοὺς αἰχμαλώτους, παρεχώρησε τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ εἰς τὸν αὐτοκράτορα εἰς πλήρη κατοχὴν του, πλὴν δὲ ταύτης καὶ ὅλους τοὺς λοιποὺς ἁγίους τόπους, ὡς τὴν Βηθλεὲμ καὶ τὴν Ναζαρέτ. Ὅλη ἡ παραλία ἡ ἀπὸ Βηρυτοῦ πρὸς βορρᾶν μέχρι τῆς Ἰόππης πρὸς νότον παρέμεινεν εἰς τὸ βασιλεῖον, οὕτως ὥστε τοῦ λοιποῦ εἰς οἷον δῆποτε λιμένα κα' ἂν κατέπλεε τις ἡδύνατο νὰ φθίσῃ ἡσυχος εἰς Ἱερουσαλὴμ, καὶ μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἱερᾶς ἐπαγγελίας νὰ ἐπιστρέψῃ ἐκεῖθεν εἰς τὴν οἰκίαν.

Ἐξ ἄλλου εἰς τοὺς Μουσουλμάνους παρέμεινεν ἐν Ἱερουσαλὴμ, τὸ τέμενος τοῦ Ὁμάρ μετὰ τῆς περιφερείας ἐν ἣ ἡδύναντο οὗτοι νὰ προσεύχωνται ἄοπλοι καὶ εἰς ἣν δὲν ἐπετρέπετο νὰ εἰσέρχωνται χριστιανοί. Τὴν 17 Μαρτίου ὁ Φρειδερίκος εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ ὅπου ἐχαιρετίσθη μετὰ χαρᾶς.

Τὸ παπικὸν ὅμως κόμμα, καίτοι ἀνείχετο τοὺς καρποὺς τῆς συνθήκης, ἐν τούτοις ἦτο δυσηρεστημένον ἐκ τῆς συνθήκης ταύτης, κυρίως διότι κατωρθώθη αὕτη ὑπὸ ἀφωρισμένου καὶ ἀπίστου — διότι καὶ ἡ τελευταία αὕτη κατηγορία ἐπερρίφθη κατὰ τοῦ Φρειδερίκου — καὶ ὁ πατριάρχης τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐπέστεψε τὸ ἔργον τῆς ἱερατοκρατικῆς διαστρεφῆς τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος θέσας ὑπὸ ἀπαγορεύσιν (interdictum) καὶ αὐτοὺς τοὺς ἁγίους τόπους.

§ 324 Φρειδερίκου ἐπάνοδος. Συνθήκη τοῦ Ἀγίου Γερμανοῦ. — Ὁ Φρειδερίκος, λαβὼν τὰ ἀναγκαιότερα μέτρα πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν ἐπιτευχθέντων, ἀπῆλθεν ἐκ Παλαιστίνης καὶ ἐπάτησε τὸν Ἰούνιον τοῦ 1229 καὶ αὐθις τὸ ἔδαφος τῆς Ἀπουλίας.

Ὁ πάπας εἶχε προσπαθήσει ἐν τῷ μεταξύ νὰ ἐγείρῃ κατὰ τὸ

δυνατὸν ἐχθρὸς κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος, νὰ λύσῃ τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ὅρκου πίστεως πρὸς αὐτὸν καὶ νὰ συλλέξῃ στρατεύματα ὧν ἐστρατήγει ὁ πρῶν βας λεὺς τῆς Ἱερουσαλήμ, ὁ τοῦ Φρειδερίκου πενθερὸς Ἰωάννης : ἐν βραχυχρονίῳ δὲ στρατείᾳ ἐδίωξεν ὁ Φρειδερίκος, ἀναπειτάσας τὸ λάβαρον μετὰ τοῦ σταυροῦ ἀντὶ τῆς σημαίας μετὰ τῶν κλειδῶν, τὰ παπικὰ στίφη ἐκ τῆς χώρας.

Ὁ Φρειδερίκος ἐνισχυθεὶς ἀλλὰ μὴ μεθυσθεὶς ὑπὸ τῶν ἐπιτυχιῶν τοῦ ἐδείχθη μετριοπαθὴς καὶ διαλλακτικὸς, καὶ ἐπειδὴ ἐν πилέμῳ ἦτο ὑπέρτερος, διὰ δὲ τῆς σταυροφορίας, τῆς ἰποίας τὴν ἐπιτυχίαν οὐδεὶς ἠδύνατο ν' ἀρνηθῇ, εἶχεν ἀποκτήσει οὐ μικρὸν ἠθικὸν κύρος, ἔκρινεν ὁ πάπας, ὅστις κατ' ἀρχὰς εἶχεν ἀπορρίψει τὰς περὶ εἰρήνης προτάσεις, φρόνιμον νὰ ἀποδεχθῇ τὴν συνδιαλλαγὴν. Ἐγένετο δὲ αὕτη τῇ μεσολαβήτῃ Γερμανῶν ἡγεμόνων κατὰ τρόπον οὕτως εἰπεῖν διαιτητικὸν ἐν Ἀγίῳ Γερμανῶ (1230).

Ὁ αὐτοκράτωρ ἀπένειμεν ἀμνηστίαν εἰς τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ πάπα τοὺς ἐγείραντας ὅπλα κατ' αὐτοῦ· ὁ δὲ πάπας ἔλυσεν τὸν αὐτοκράτορα καὶ τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ ἀπὸ τοῦ ἀφορισμοῦ, καὶ, μὴ ἐγείρας οὐδεμίαν πλέον ἀπαίτησιν σχητικῶς πρὸς τὴν προτέρην σταυροφορικὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Φρειδερίκου, ἀνεγνώρισε σιωπηρῶς τὴν ἀρτίως συντελεσθεῖσαν σταυροφορίαν ὡς ἐκπλήρωσιν τῆς ἐπαγγελίας ταύτης.

Μετὰ τινα χρόνον συνηντήθησαν οἱ δύο οὗτοι ἄνδρες αὐτοπροσώπως ἐν Ἀνάγνῃ, καὶ συνωμίλησαν ἐπὶ μακρὸν χρόνον κατὰ μόνας — μόνον ὁ μέγας διδάσκαλος τοῦ γερμανικοῦ τάγματος Ἑρμάνος ὁ Σάλζας παρίστατο : — ἀπεχωρίσθησαν δὲ ἀποκομίζοντες ἀρίστas ἐντυπώσεις, καθ' ἃ συνάγεται ἐκ τῶν εἰδήσεων ἀμφοτέρων τῶν πηγῶν.

§ 323. Αἱ γερμανικαὶ πόλεις. — Ἡ προσοχὴ τοῦ Φρειδερίκου παρέμεινε διαρκῶς ἐστραμμένη κυρίως πρὸς τὴν Ἱταλίαν. Τὰ γερμανικὰ πράγματα κατέλειπεν εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἑρρίκον, καίτοι ἐνδομύχως πατὴρ καὶ υἱὸς ἦσαν ὅλως ξένοι πρὸς ἀλλήλους. Ὑπὸ ἄλλην μορρὴν καὶ κατ' ἄλλον τρόπον ἢ ἐν Ἱταλίᾳ, ἀλλ' ἐν συναφείᾳ πρὸς τὴν ἐν Λομβαρδίᾳ ἐξέλιξιν προήγετο σποδαίως καὶ ἐν Γερμανίᾳ τὸ ἀστικὸν στοιχεῖον, ἡ δὲ σχέσις τῶν πόλεων τούτων πρὸς τοὺς κατὰ τόπους ἡγεμόνας ἀποτελεῖ μετὰ τοῦ ἔργου τῆς πραγματοποιήσεως τῆς εἰρήνης τῆς χώρας — τούτέστι τῆς ἀρχῆς τῆς πο-

λ ι τ ε ι α ς (Staatsprinzip) — τὸ σπουδαιότερον πρόβλημα τῆς τότε ἐσωτερικῆς πολιτικῆς.

Ἡ τῆς χώρας εἰρήνην δὲν εἶχε θίξει τὸ δίκαιον τοῦ ἰδιωτικοῦ πο-
λέμου, τῆς Faida, τοιοῦτοι δὲ πολέμοι, μικροὶ καὶ μεγάλοι, δὲν ἔ-
λ λ ι π ο ν . ἀκριβῶς δὲ τοῦτο συνετέλεσεν, ὥστε ν' ἀποκτήσωσιν ἡ νὰ λά-
θωσι μία μετὰ τὴν ἄλλην αἱ πόλεις τὸ δικαίωμα τῆς ἐγέρσεως ὀχυρω-
μάτων, καὶ ὅτι οἱ κοινοὶ τῶν ἀνθρώπων πανταχοῦ εἶχον συνειθίσει νὰ
θεωρῶσι τὰς τετειχισμένας ταύτας πόλεις ὡς τὰ ποθητότερα κατα-
φύγια.

Τὸ τιμαριωτικὸν σύστημα δὲν εἰσεχώρησεν εἰς τὰς ἀστικάς ταύ-
τας κοινοτητας, οἵτινες ἄλλως, ὡς τὰ πάντα ἐν Γερμανίᾳ, παρουσία-
ζον ἐν ταῖς ἐσωτερικαῖς σχέσεσιν αὐτῶν μεγάλην ποικίλιαν, καίτοι
πᾶσαι κατέτεινον πρὸς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν.

§ 326 Τὸ γερμανικὸν τόγμα ἐν Πρωσίᾳ. — Μεγά-
λης σπουδαιότητος ἦτο ὁ, τι συνέβη κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐν τῇ
ἄρκτῳ. Εἰς τῶν δυναστῶν τῆς πέραν τοῦ Βεῖχσελ χώρας, εἰς δοῦξ τῆς
Μ α σ ο β ί α ς Κ ο ν ρ ά δ ο ς , μετὰ δυσκολίας κατώρθου ν' ἀμύνη-
ται κατὰ τῶν Βορούσων καὶ Προυθένων εἰδολωλατρῶν, οἵτινες κατῴ-
κουν τὴν μεταξὺ τοῦ κάτω Βεῖχσελ καὶ τῆς θαλάσσης χώραν, εὐρί-
σκιντο δὲ εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο τῆς βρβηρότητος ποντῶν τῶν χρό-
νων, καθ' ὃ, κατὰ τὴν ρῆσιν τοῦ Ρωμαίου συγγραφέως, θεωροῦνται
ἐντελῶς ἐπ-τετραμέναι ληστεῖται πέραν τῶν συνόρων.

Ὁ δοῦξ εἶχεν ἀκούσει πολλὰ τὰ καλὰ περὶ τῶν ἀμελανοσταύρων
νοσοκόμων· ἐπῆλθε δὲ αὐτῷ ἡ εὐτυχὴς σκέψις νὰ χρησιμοποίησιν τοὺς
ἱππότας τούτους πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς χώρας, ἣν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπα-
κολουθήτη ἀποικισμός, καθὰ πρὸ πολλοῦ ἤδη ἐτελεῖτο τὸ ἔργον τοῦ
ἀποικισμοῦ μέχρι τοῦ Ὁδέρου καὶ πέσαν αὐτοῦ, ἐπεδοκιμάσθη δὲ ἡ
σκέψις αὕτη ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν λοιπῶν προκρίτων τῆς χώρας
του. Ἐπεμψε λοιπὸν ἀπεσταλμένους εἰς τὸν μέγαν διδάσκαλον τοῦ
τάγματος, Ἑρμάνον τὸν Σάλλξαν, τὸν φίλον τοῦ αὐτοκράτορος καὶ
τοῦ πάπα.

Οὗτος ἀπεδέχθη τὴν πρόσκλησιν, ἀφοῦ ἔλαβε πρότερον πρᾶξ τοῦ
αὐτοκράτορος, τοῦ ὁποίου ἔχαιρε τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ μεθ' οὗ εἶχε
συνεννοηθῇ περὶ τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου σχεδίου, τὴν ὑπόσχεσιν
εὐρυτάτων προνομίων τόσον ἐν τῇ προσφερομένῃ Κουλίᾳ ὡς καὶ ἐν τῇ

χώρα ἥτις νῦν τὸ πρῶτον ἔμελλε νὰ κατακτηθῇ· ἐπέμψε δὲ πρῶτον προνοητικῶς φερόμενος ἀδελφούς τινας ὅπως ἐρευνήσωσι τὴν χώραν καὶ ποιήσωσι τὰς ἀναγκαίας συμφωνίας μετὰ τοῦ δουκός, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ

Πρὸς ἀποικισμόν τῆς σλαυικῆς Ἀνατολῆς διὰ τοῦ γερμανικοῦ τάγματος, Σάξων ἀποικιστῆς μετὰ αἰχμαλώτου Βένδου.

Ὁ πρῶτος ἔχει ὡς γνώρισμα τὴν μεγάλην μάχαιραν (Sahs) τὸν ἄλλον ὁ λευκὸς ἐπενδύτης καὶ οἱ ἐπίδεσμοι τῶν σκελῶν, στολὴ κατ' ἐξοχὴν εἰδωλοατρικὴ θεωρουμένη καὶ ἔνεκα τούτου ἀπαγορευομένη εἰς τοὺς ἰππότες τοῦ τάγματος.— Ἐκ τοῦ τῆς Ἐϊδελβέργης σαξωνικοῦ καθρέπτου.

ἔτους 1226 ἀκόμη ἤρξατο ἡ οἰκοδόμησις τοῦ πρώτου φρουρίου, τῆς Φογελσάγκης, ἐν ᾧ ἔπειτα ἔστησε τὴν ἑδρὰν του κατ' ἐντολὴν τοῦ μεγάλου διασκάλου ὁ Ερμάνος Βάλκε μετ' ὀλίγων κατ' ἀρχὰς ἰπποτῶν καὶ παραστατῶν.

§ 327. Ἡ ἐν Βορνχοβέδῃ μάχη 1227. — Καθ' οὓς χρόνους ἡ ἀποικιακὴ αὕτη μεταφύτευσις ἡ πλήρης μέλλοντος ἔρριπτε τὰ πρῶτα σπέρματα ἐπὶ τῆς χώρας τοῦ Βείχσελ, ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Ἀλθός συνέβαινεν ἕτερον κρίσιμον γεγονός. Ἐν ἔτει 1214, διαρκούντος τοῦ ἀναποφασίστου ἀκόμῃ ἢ τοῦλάχιστον μὴ ἀποπερατωμένου

κατὰ Ὄθωνος τοῦ Δ'. ἀγῶνος, εἶχε παραχωρήσει ὁ Φρειδερίκος δι' ἐγγράφου ὑπογραφέντος ἐν Μὲτς τὴν βορειοανατολικῶς μεταξὺ Ἑλδεν καὶ Ἀλβιος μέχρι τῆς θαλάσσης ἐκτεινομένην χώραν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Δανίας Β α λ δ ε μ α ρ τὸν Β'. : τόσον δὲ ὀλίγον ἀνεπτυγμένη ἦτο ἡ φιλοτιμία καὶ τὸ ἐθνικὸν φρόνημα τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ, ὥστε οὐδεὶς σύγχρονος ἱστοριογράφος ποιεῖται μνηεῖαν τῆς θυσίας ταύτης τόσον πολυτίμου χώρας: ὁ δὲ βασιλεὺς τῆς Δανίας ἰσχυρὸς καὶ ἐπιτήδειος ὢν ἐπεξέτεινε τὴν ἐξουσίαν του εἰς τὰ παράλια τῆς ἀνατολικῆς θαλάσσης μέχρι τῆς Λιθλανθίας καὶ τῆς Ἑσθλανθίας.

Ὅ,τι ὁμως ἐθυσιάσθη ἐνταῦθα ὑπὸ τοῦ κράτους ἀνέκτησαν αἱ τοπικαὶ δυνάμεις αἵτινες ἐδοκίμασαν τὴν πίεσιν τῆς δανικῆς ὑπεροχῆς: εἰς τῶν πολυαριθμῶν ἐχθρῶν τοῦ Δανοῦ βασιλέως, εἰς κόμης τοῦ Σθερίνου Ἑρρίκος, περιήγαγεν αὐτὸν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του διὰ τολμηρὰς ἐνέδρας, μετεβλήθη δὲ οὕτω ἡ ὅλη κατάστασις. Μόνον δὲ ἐν ἔτε 1225 ἀντὶ μεγάλων λύτρων καὶ διὰ παραχωρήσεως τῆς βορειοαλβιγγικῆς χώρας ἀνέκτησεν ὁ Βαλδεμάρ τὴν ἐλευθερίαν του.

Ἐφρόνει ὁμως οὗτος ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ τηρήσῃ τὸν δοθέντα ὄρκον, καὶ ὁ πάπας προθύμως ἔλυσεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν δεσμῶν τούτων. Εὗρε δὲ σύμμαχον ἐν τῷ πρῶσῳ τοῦ νεανίου, ὅστις ἦτο ὁ κληρονόμος τῶν οὐελφικῶν φυλετικῶν κτήσεων, τῶν ἀλλοδιακῶν κτήσεων, ἐν τῇ ἄρκτῳ Ὄθωνος τοῦ Παιδὸς τοῦ τῆς Βρουνσβίκης.

Ἀλλ' ἡ μεγάλη ἐν τῇ ἄρκτῳ ἔρις ἔληξε διὰ τῆς βαρυτάτης ἡττης ἣν ὑπέστη ὁ τοῦ βορρᾶ ἡγεμῶν ἐν ἔτει 1227 ἐν Ὀλστέϊν παρὰ τὴν Β ο ρ υ χ ο β έ δ η ν ὑπὸ τοῦ συνασπισμοῦ βορειογερμανικῶν ἡγεμόνων καὶ πόλεω, τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Βρέμης, τοῦ δουκὸς τῆς Σαξωνίας Ἀλβρέχτου, τῶν κομήτων Ἀδόλφου τοῦ Σαουεμβούργου καὶ Ἑρρίκου τοῦ Σθερίνου, τῶν πολιτῶν τῆς Βρέμεν καὶ τῆς Λυβέκης.

Ὅ,τι εἶχε θυσιάσει ὁ βασιλεὺς ἀνεκτήθη ἐνταῦθα ἐνδόξως ἀνευ ἀναμίξεως τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐξουσίας, ὑπὸ ἡγεμόνων, ἀστῶν καὶ χωρικῶν—διότι συνετέλεσαν τὰ μέγιστα εἰς τὴν νίκην οἱ χωρικοὶ τῆς Δυτμάρης.

Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον καὶ ἐπὶ ταῖς εὐκαιρίαις ταύταις εἶχεν ἐπιτύχει ἡ Λυβέκη παρὰ τοῦ μεμακρυσμένου αὐτοκράτορος τὸ ἐπίσημον ἔγγραφον ὅπερ ἐπέστεφε τὴν ἀστικὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς: ἡ πόλις δὲν

διετέλει πλέον ὑπὸ οὐδεμίαν ἄλλην ἐπικυριαρχίαν πλὴν τῆς τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ τὰ νομίσματα αὐτῆς ἔφερον τὴν εἰς ὄνα αὐτοῦ.

§ 328. Ὁ αὐτοκράτωρ Φρειδερίκος καὶ αἱ πόλεις. — Κιτὰ τῆς πολιτικῆς τοῦ σταυρικοῦ οἴκου ἐπ' ῥαφθῇ πολλὰκις ἡ μοιρῇ, ὅτι δὲν ἀνεγνώρισεν ἐν τῇ ἀναπτύξει ταύτῃ τῶν πόλεων τὸν ἀληθὴ συμμάχον τῆς γερμανικῆς βασιλείας καὶ δὲν ἐνήργησε μετὰ συνακολουθίας ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ιδέας ταύτης, ὡς ἔπραξαν Ἑρρίκος ὁ Δ' καὶ Ἑρρίκος ὁ Ε'. : μάλιστα δὲ ὁ Φρειδερίκος Βαρβαρόσσας δὲν ἐλησμόνησεν, ὅτι αἱ φιλελεύθεροι βάσεις τῶν πόλεων ἐν Γερμανίᾳ εἶχον τὴν ἀφετηρίαν καὶ ἐλάμβανον τὴν ἐνισχύσιν τῶν ἐκ τῶν λομβαρδικῶν πολέων· οὕτω ὁ Ἀρνόλδος ὁ τῆς Βρεσκίας εἰς πόλιν τῆς Ἀλεμανίας, εἰς τὴν Ζυρίχην, ἐκήρυξεν ἄλλοτε τὴν δημοκρατικὴν αἰρεσίαν του.

Ἴσως ἡ μοιρῇ αὕτη δὲν εἶναι ἀβάσιμος, καθ' ὅσον ἀφορᾷ Φρειδερίκον τὸν Α'. Ἐξ ἄλλου ὅμως Φρειδερίκος ὁ Β'· ἡνῶσε τὰς πόλεις ἐφ' ὅσον ὑπῆρχον πόλεις, ἐφ' ὧν ἠδύνατο ἀμέσως νὰ ἐξασκήσῃ τὴν ἐπ' ῥοήν του. Ἐν τοσοῦτῳ ἡ θέσις αὐτοῦ ἦτο τοσοῦτον εὐρεῖα καὶ περίπλοκος, ὥστε καὶ αὐτοῦ ἡ πολιτικὴ δὲν ἠδύνατο νὰ εἶναι ὁμοιοδής, συνέβησαν δὲ κατὰ τὴν διαρκείαν τῆς μακρᾶς κυβερνήσεώς του πολλά, τὰ ὅποια ἐκ πρώτης ὀφείας φαίνονται ἀντιθετά.

Οὕτω ἄλλως ἔπρεπε νὰ ἐνεργῇ ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἄλλως ἐν τῷ σικελικῷ κρῖτει του. Ἐκεῖ ἐκυβέρνηε ὁ Ἑρρίκος, παρεσκευάζετο δὲ ρῆξις μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ υἱοῦ. Οὗτος περιεστοιχίζετο ὑπὸ αὐλῆς, ἐν ᾗ τὴν κυριωτέραν ἐπιρροὴν ἐξήσκουν ἡ ἀριστοκρατία, οἱ αὐτοκρατορικοὶ λειτουργοί, ἐπιρροὴν ἣτις ἄλλως πολὺ εἶχεν ἐλαττωθῇ. Ὁ Ἑρρίκος ἐνήργει κατὰ τὸ πνεῦμα αὐτῶν, ἔπρεπε δὲ μόνον νὰ ἱκανοποιῇ κατὰ πρῶτον λόγον τοὺς μεγάλους χιροδеспότας τοὺς ἡγεμόνας. Ἐν τινι δὲ συνελεύσει ἐν Βορματίᾳ τοῦ ἔτους 1231 ἀνεκυρώχθησαν ρητῶς καὶ ἐτονίσθησαν τὰ δικαιώματα ταῦτα τῶν χωροδеспотῶν — ὁ ὅρος *domini terrae* νῦν τὸ πρῶτον ἐμφανίζεται ἐνταῦθα, ἀπηγορεύθη πᾶς μετὰ τῶν πόλεων σύνδεσμος — κοινωνίαι (*Kommunionen*), συντάξεις (*Konstitutionen*), συμπράξεις (*Kolligationen*), ὁμοσπονδίαί (*Konföderationen*), συνωμοσίαι (*Konspirationen*) παντὸς εἶδους δηλαδὴ ἐνώσεις τῶν πολιτῶν — μάλιστα δὲ ἀπηγορεύθη εἰς αὐτὰς καὶ ἡ παρχόρχη μικροπολιτῶν (*Pfahlbürger*), τοιούτῃ πολιτῶν

οἷτινες προσεχώρουν μὲν εἰς τὸν δεσμὸν τῆς πόλεως, δὲν ὥριζον ὅμως ἐν αὐτῇ τὴν κατοικίαν των : «Εἰς οὐδεμίαν τῶν πόλεων ἡμῶν ἐπιτρέπεται νὰ παραδέχεται ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς ὑπηκόους ἡγεμόνων, εὐγενῶν, μινιστεριαλίων, ἐκκλησιῶν».

§ 329 Συνελεύσεις τῆς Βορματίας καὶ τῆς Ραβέννας. — Ἀνάλογα πρὸς ταῦτα ἦσαν τὰ γενόμενα κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος 1232 ἐν τινι διαίτῃ συνελθούσῃ ἐν Ραβέννα ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις περιεφρούρησε φρονίμως καὶ ἄνευ βίας τὴν ἐπικυριαρχίαν του, ἥτις δὲν προσεβλήθη μὲν ἀμέσως διὰ τῶν τῆς Βορματίας διατάξεων, πάντως ὅμως εἶχε περιαχθῇ εἰς ἀφάνειαν.

Κατὰ τὰς διατάξεις τῆς Ραβέννας ἐν ταῖς ἐπισκοπικαῖς πόλεσιν ὅλη ἡ διοίκησις μετεβιβάσθη ἢ ἀπεδόθη εἰς τὸν κληρικὸν κύριον τῆς χώρας : πάντες οἱ προεστώτες τῶν κοινοτήτων (Gemeinderectoren), σύμβουλοι, ὑπάλληλοι, οἱ ὑπὸ τῶν πολιτῶν διορισθέντες ἄνευ τῆς ἐγκρίσεως τοῦ ἐπισκόπου, παύονται, ὅλοι αἱ ἀδελφότητες, ἐταιρίαι, ἐπομένως καὶ αἱ συντεχνίαι ἐν αἷς περιελήφθησαν οἱ χειρῶνακτες, διαλύονται.

Προῆσπιζεν οὕτω τὸν σύνδεσμον αὐτοῦ μετὰ τῶν μεγάλων ἡγεμόνων τῆς χώρας καὶ τῶν ἐπισκόπων, δὲν ἦτο δὲ οὔτε τὸ ἀστικὸν στοιχεῖον τόσον ἰσχυρόν, οὔτε οἱ ἡγεμόνες διέκειντο τόσον ἐχθρικῶς πρὸς τὴν αὐτοκρατορικὴν ἀρχήν, ὥστε νὰ μὴ προσφέρηται μετὰ τῆς μεγαλειτέρας εὐλαθείας πρὸς αὐτούς.

Κατὰ τῶν λομβαρδικῶν πόλεων αἷτινες ἠπειλοῦντο καὶ αὐταὶ διὰ τῆς ἀντιδραστικῆς ταύτης νομοθεσίας ἐζήτησεν ὁ Φρειδερίκος νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς ἑαυτὸν τὴν συμμαχίαν τοῦ πάπα διὰ νόμου κατὰ τῶν αἵρετικῶν τοσοῦτον βαρβαρικῆς αὐστηρότητος, ὥστε νὰ δύναται νὰ ἐπαρκῇ καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Ἡ ἐκκλησία αὐτὴ τὸ καθ' ἑαυτὴν δὲν ἔχυνε βεβαίως ἀνθρώπινον αἷμα: οἱ δικασταὶ αὐτῆς ἐνήργουν μόνον τὴν ἀνάκρισιν καὶ ἀπήγγελλον τὴν ἀπόφασιν, εἶτα δὲ ἐνέπιπτεν ὁ κηρυχθεὶς ἔνοχος εἰς τὸν κοσμικὸν βραχίονα. Καὶ ὁ μὲν ἀμέσως διακηρύττων ὅτι ἐπέστρεφεν εἰς τὴν «ἐνότητα τῆς πίστεως» παρεδίδοτο μόνον εἰς ἰσόβιον φυλάκισιν, ἄλλως ὅμως ὁ αἵρετικὸς ἐθανατοῦτο· ἵνα ἐκριζωθῶσι δὲ καὶ ἐν Γερμανίᾳ τὰ σπέρματα τοῦ αἵρετικοῦ μολύσματος, διέτασσον οἱ περὶ αἵρετικῶν νόμοι τῆς Ραβέννας ὅτι καὶ οἱ ἀποκρύπτοντες ἐνόχους καὶ οἱ προστάται

τῆς αἵρέσεως κατεδικάζοντο εἰς θάνατον, μάλιστα δὲ καὶ ἀφήρουν ἀπὸ τῶν τέκνων καὶ τῶν ἀπογόνων τῶν αἵρετικῶν πᾶν τιμᾶριον, ἀρχὴν καὶ τιμὴν.

Μίαν μόνην ἐξαίρεσιν τοῦ βιβλικοῦ τούτου μέτρου περιεῖχεν ἡ ἐπινειδιστος αὕτη νομοθεσία, τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν τὰ τέκνα κατήγγελλον αὐτὰ ταῦτα ἀποκεκρυμμένους αἵρετικούς γονεῖς των.

Πράγματι δὲ εἶχεν ἀρχίσει ἤδη καὶ ἐν Γερμανίᾳ ἡ καταδίωξις τοῦ νέου τούτου ἐγκλήματος. Φραγκισκανὸς δὲ τις μοναχὸς τῆς Ἑσσης, Κονράδος ὁ ἐκ Μαρβούργου πρὸ πολλοῦ εἶχεν ἀρχίσει τὰς ἐκστρατείας τοῦ ἀποστολικῆς ἀδείας. Ἀφωσιώθη οὗτος καθ' ὁλοκληρίαν εἰς τὸ μέγα ἔργον· ἐξωτερικαὶ τιμαὶ δὲν εἶχον θέληγητρα δι' αὐτόν· ἐκέρυττε καὶ ἦνα πτε τὰς πυράς. Καὶ τὴν μεγάλην δὲ ἐπιρροὴν ἣν ἐκέκτητο ὡς πνευματικὸς τῆς συζύγου τοῦ χωροκόμητος τῆς Θουριγγίας, Λουδοβίκου, Ἑλισάβετ, ἥτις ἦτο παραδεδομένη εἰς ἔργα ἐκκεντριχωτάτης εὐσεβείας, ἐχρησιμοποιοῖ ὁ Κονράδος ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος τούτου.

Ἡ φύσις τῆς πλάνης τῆς ἐπινοησάσης τὸ ἔγκλημα τῆς αἵρέσεως — παρεκκλίνουσιν ἐκδοχὴν δοξασιῶν, αἵτινες δὲν δύνανται νὰ γινώσκωνται ἢ νὰ ἀποδεικνύωνται ἀλλὰ μόνον νὰ πιστεύωνται — αὕτη καθ' ἑαυτὴν ἀποκλείει τὴν ἰδέαν τῆς δικαιοσύνης. Ἡ καρδία τῶν δικαστῶν ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀρχήθεν καὶ διαρκῶς ἐβάρυνεν ἡ κατάρα τοῦ νὰ ἔχωσιν ὀφθαλμούς καὶ νὰ μὴ βλέπωσι μηδὲν ἄλλο εἰ μὴ ὅ,τι ἀντικατοπτρίζει αὐτοῖς ὁ φανατισμὸς των, ἦτο πεπωρωμένη· ὁ ὑποπτος αἵρέσεως ἦτο καὶ ἔνοχος, τοῦ ἐντίμου δὲ φανατισμοῦ τοῦ ἀποτελοῦντος τὸν κανόνα, ἐγίνετο ἐνίοτε κατάχρησις ἐκ λόγων φθόνου, ἰδιοτελείας, μίσους πρὸς ἐξόντωςιν προσωπικῶν ἐχθρῶν.

Αὐτὸς ὁ Κονράδος, ὃν ἡ πλάνη περιέβαλλεν ὡς διὰ σκότους, οὐδὲν ἐσέβετο, οὐδὲν πρόσωπον εὐλαβεῖτο· ἀκριβῶς δὲ ἔνεκα τούτου ἐξώπλισε τέλος καθ' ἑαυτοῦ τὴν ἀπελπισίαν· οὐ μακρὰν τοῦ Μαρβούργου ἐφονεύθη κατὰ τινὰ ταραχὴν (1233).

Πόσον πολὺ καὶ πόσον ταχέως παρεπλάνα τὴν ἡθικὴν κρίσιν ὁ ἀγὼν οὗτος κατὰ τῆς αἵρέσεως ἀποδεικνύει ὁ πόλεμος κατὰ τῶν Στεδιγκίω, τοῦ χωρικοῦ πληθυσμοῦ τοῦ οἰκοῦντος πρὸς δυσμὰς τοῦ κάτω Οὐτςούργιδος (Weser). Εἶχον ἀρνηθῇ οὗτοι ὠρισμένας ὑπηρεσίας εἰς τὸν κόμητα τοῦ Ὁλδεμβούργου καὶ τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς Βρέμης· διὸ ἐκρίθη ὅτι κατεφρόνουν οὗτοι τὴν «ἐξουσίαν τῶν κλειδῶν». Καὶ κατὰ

πρῶτον μὲν ἐκηρύχθη σταυροφορία κατὰ τοῦ νέου τούτου εἵδους ἀπιστίας, εἶτα δὲ κατεδικάσθησαν ὑπὸ συνόδου ὡς αἵρετικοί.

Οἱ Στεδιγικοὶ γενναίως ὑπερήσπιζον τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν ἐν τῇ δυσπροσέτῃ χώρᾳ των· τέλος τῷ 1234 ἐξετέλεσε τὴν καταδικαστικὴν κατὰ τοῦ δυστυχοῦς λαοῦ ἀπόφασιν μέγας ἱπποτικὸς στρατός, οὗ ἡγούντο ὁ δούξ τῆς Βριβάντης καὶ ὁ κόμης τῆς Ὀλλανδίας, ἐξοντώσας αὐτὸν ἀμετὰ γυναικῶν καὶ παιδων.

§ 330. Ὁ Φρειδερίκος ἐν Γερμανίᾳ — Ο αὐτοκράτωρ προσωπικῶς δὲν ἐπάτησε γερμανικὸν ἔδαφος ἀπὸ δέκα καὶ πέντε ἐτῶν. Νῦν δὲ τέλος, ἐν ἔτει 1235, ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ ὑπὸ δεινοῦ ὅπερ πρὸ πολλοῦ ἐπεκρέματο. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἑρρίκος ἐπραγματοποίησε τὴν στάσιν ἣν πρὸ πολλοῦ ἐσχέδιζεν. Εἶχεν ἀποξενωθῇ οὗτος τοῦ πατρὸς του καὶ πρὸ πολλοῦ δὲν διετέλει εἰς ἀγῶνας μετ' αὐτοῦ σχέσεις.

Εὐθὺς τὸν χαρακτήρα καὶ ἄμεμπτος ἠθικῶς δὲν ἦτο οὐδέτερος ἐξ αὐτῶν. Ὡς τελευταίαν δὲ ἀφορμὴν ἣ πρόφασιν ἀποσικιρτήσεως ἔλαβεν ὁ Φρειδερίκος τὴν εὐνοίαν ἣν εἶχεν ἐπιδαφιεύσει ὁ Φρειδερίκος εἰς τὸν νεώτερον ἐκ τοῦ μετὰ τῆς Ἰσαβέλλας γάμου υἱὸν τοῦ Κονράδου, καὶ τὴν συταρέσκειν ἣν ἐξεδήλωσε πρὸς αὐτὸν ὁ Φρειδερίκος δι' ὀρισμένας κυβερνητικὰς πράξεις του.

Εἰς τὸ κίνημα τοῦτο ὑπεστηρίζετο ὁ Ἑρρίκος, καθ' ὅσον βλέπομεν, ἐπὶ τῶν μινιστεριαλίων καὶ τῆς κατωτέρας ἀριστοκρατίας ἐλευθέρων κυρίων, τῶν ὁποίων ἡ ἐπιρροή εἶχε μειωθῇ ἀπέναντι τῆς αὐξούσης ἐξουσίας τῶν ἡγεμόνων ἀπὸ τοῦ θανάτου Ἑρρίκου τοῦ Δ'.

Πλὴν τούτου ὁ Ἑρρίκος ἤθελε νὰ παρίσταται ὡς εὐνοῶν τὸν ἀγῶνα τῶν πόλεων καὶ συνῆψε σχέσεις μετὰ τῶν λομβαρδικῶν δέμων.

Ἐννοεῖται δὲ ὅτι δὲν ἔλειπον καὶ ἐν Γερμανίᾳ οἱ δυσηρεστημένοι, εἰς οὓς ἤρρεσεν ἡ κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος προκήρυξις.

Ἐν τοσοῦτῃ ἡ στάσις δὲν ἔκαμνε προόδους. Ὅτε ἦλθεν ὁ αὐτοκράτωρ Φρειδερίκος εἰς Γερμανίαν, ὁ ἀγὼν τοῦ Ἑρρίκου δὲν παρεῖχε πλέον οὐδεμίαν ἐλπίδα. Ὁ αὐτοκράτωρ ἄνευ ἐνόπλου βίας ἐγένετο κύριος τῆς στάσεως.

Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1235 προσῆλθεν ὁ Ἑρρίκος εἰς Βορματίαν, ἐτέθη ὑπὸ κράτησιν καὶ μετ' ἀπόπειραν δραπετεύσεως καθείρχθη· τέλος ὁ

αυτοκράτωρ ἔκρινεν ἀσφαλέστερον νὰ διατάξῃ τὴν εἰς Ἀπουλίαν μεταπορίν του, ὅπου καὶ ἀπέθανεν ὁ Ἐρρίκος ἐν ἔτει 1242 ἄγων μόλις τὸ τριακοστὸν τρίτον ἔτος τῆς ἡλικίας του.

Τὰ γεγονότα ταῦτα ἐχαρακτήρισεν ὀρθῶς ὁ Φρειδερίκος, ὁ πάντοτε προχείρους ἔχων τοὺς καταλλήλους χαρακτηρισμούς : δεν εἶμαι, εἶπεν, ὁ πρῶτος οὐδὲ ὁ τελευταῖος πατήρ, ὅστις, ὡς ὁ Δαβὶδ κατὰ τὴν ἀποστασίαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀβεσαλώμ, ἐπολέμησε τὸν ἐπαναστάτην καὶ ἐθρήνησε τὸν υἱόν.

Ἡ διαμονὴ τοῦ αυτοκράτορος ἐν Γερμανίᾳ δὲν ὑπῆρξεν ἄκαρπος. Ἐνυμφεύθη τὸ τρίτον μετ' Ἀγγλίδος πριγκιπίσσης, τῆς ἀδελφῆς τοῦ βασιλέως Ἐρρίκου τοῦ Γ'. Ἰσαβέλλας. Ο γάμος ἢ ὁ δημοφιλής : μάλιστα δὲ ἐν Κολωνίᾳ, ἥτις ἀπὸ πολλοῦ χρόνου εἶχε ζωηροτάτας ἐμπορικὰς σχέσεις μετὰ τῆς Ἀγγλίας, ἡ νύμφη ἐγένετο δεκτὴ μετὰ μεγάλων τιμῶν καὶ μεγάλης χαρᾶς. Οἱ μίσι τῶν πλουσίων πατρικίων ἐτέλεσαν ἱπποτικὰς ἀγῶνας ἐνώπιον αὐτῆς, καὶ ἐπεδείχθη τί δύναται νὰ παρῇ γῆ πλοῦτος καὶ τέχνη, εἴτα δὲ ἐτελέσθησαν οἱ πανηγυρικοὶ γάμοι ἐν Βροματία (Ἰούλιον τοῦ 1235)

§ 331 Ἡ τῆς Μογουντίας εἰρήνη τῆς χώρας. —

Μετά τινας ἑβδομάδας συνήθον οἱ κοσμικοὶ καὶ ἐκκλησιαστικοὶ μεγιστᾶνες εἰς διαίταν συγκλήθ' ἦσαν ἐν Μογουντία. Ἐπὶ τῇ διαίτῃ ταύτῃ ἀποκατεστάθη ἡ εἰρήνη τῆς χώρας διὰ μεγάλης νομοθετικῆς πράξεως, γραφείσης ἐν γερμανικῇ γλώσσῃ ὁ αὐθιγῆς ὁμοῦς μέχρις ἡμῶν μόνον ἐν τῇ λατινικῇ γραφῇ τῆς Ὀιδιωτικῆς πόλεως, ἡ Faida (Fehde) ἐτέθη καὶ αὐθις ὑπὸ περιορισμούς : εἰς οὐδένα ἐπετρέπετο νὰ καταφύγῃ εἰς τὰ ὄπλα, ἂν μὴ πρότερον ἔφερε τὴν ὑπόθεσίν του πρὸ τῶν δικάζοντων καὶ συνέβαινε νὰ μὴ εὕρῃ τὸ δίκαιόν του μετὰ τοῦτο ὥφειλεν ἐν μέτῃ ἡμέρᾳ νὰ καταγγεῖλῃ τὸν ἐχθρόν, καὶ ἐπὶ τέσσαρας ἀκόμῃ ἡμέρας ὑπεχρεοῦντο οἱ δύο ἐχθροὶ ν' ἀπόσχῃσι πάσης ἐχθροπραξίας.

Ὁ παραβαίνων τὴν ἐνόρκως συνομολογηθεῖσαν συμφωνίαν ἀπόλλυσι τὴν ἐξῆς χεῖρα : διαρκὲς δικαστήριον, αὐλικὸς δικαστής, καὶ εἰς δικαστής (justiziarus) τῆς ἡμετέρας αὐλῆς (cúria), δικάζει ἐν ὀνόματι τοῦ αυτοκράτορος, αἱ δὲ ἀποφάσεις σημειοῦνται ὑπὸ τοῦ μνημονος (notarius), ἵνα χρησιμεύωσιν εἰς παρρημοίαν περιστάσεως ὡς

κανών τοῦ δικαίου, διὰ τὰς σοβαρωτέρας δὲ ὑποθέσεις, τὰ «ἐπιφανῆ πρόσωπα» ἐπιφυλάσσεται ὁ αὐτοκράτωρ ν' ἀποφασίσῃ ὁ ἴδιος.

Ἡ δικαιοσύνη ἀπονέμεται κατὰ τὰ εὐλογα τοπικὰ ἔθιμα· κατέστη δὲ οὕτω δυνατόν νὰ μορφωθῇ δίκαιον τοῦ ὅλου κράτους καὶ κώδιξ τοῦ δικαίου τοῦ κράτους, παρόμοιον περίπου πρὸς τὰς διατάξεις αἱ ἔθισεν ἐν ἰσχυρῇ ὁ Φρειδερίκος ἐν Σικελίᾳ.

§ 332. Συνδιαλλαγή μετὰ τῶν Οὐέλφων. — Ἐπετεύχθη δὲ ἐν τῇ διαίτῃ ταύτῃ καὶ ὁ μετὰ τοῦ οὐελφικοῦ οἴκου συμβιβασμός. Ἦτο ἔργον χαλεπώτατον ἢ ἐξομάλυνσις τῶν περιπλόκων σχέσεων αἵτινες προέκυπτον ἐκ τῶν ἀντικρουμένων ἀξιώσεων τοῦ οὐελφικοῦ βιττελσβαχικοῦ καὶ σταουφικοῦ οἴκου. Κληρονόμος τοῦ Ἑρρίκου τοῦ τελευταίου υἱοῦ Ἑρρίκου τοῦ Λέοντος, ἦτο ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Ὁ θ ω ν ὁ τοῦ Λ ο υ ν ε θ ο ὕ ρ γ ο υ· ἐκ τῆς Βρουνσβίκης, δὲ Λουνεβούργου, Γόττλαρ, Στάδης ἀπετέλεσεν ὁ Φρειδερίκος νέον δουκάτον, κληρονομικῶς μεταβιβάσιμον εἰς τὴν ἐξ ἀρρενογονίας καὶ θηλυγονίας γραμμὴν, καὶ ἀπένειμεν αὐτὸ εἰς τὸν Ὁθωνα.

Τὴν ἐπαύριον ἔδωκεν ὁ αὐτοκράτωρ, ὅστις εἶχε μεγάλα χρηματικά μέσα εἰς τὴν διάθεσίν του μάλιστα ἀπὸ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἐμπορίου ἐν τῇ νοτιοϊταλικῇ κράτει του, μεγάλην ἐορτὴν, τὰ πάντα δὲ ἐφαίνοντο ἡσυχᾷ καὶ πάντες εὐχαριστημένοι.

Διὰ τοῦτο τὸ φρόνημα τῆς συνόδου ταύτης τῆς διαίτης ὑπῆρξεν εὐμενές· καὶ εἰς τὸ τελευταῖον ἔργον τὸ προταθὲν εἰς αὐτὴν· ἀπεφάσισε δηλ. κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ Φρειδερίκου στρατεῖαν κατὰ τῶν Λομβαρδῶν αἵτινες εἶχον συμμαγήσει μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἑρρίκου.

§ 333. Ὁ Φρειδερίκος ἐν Ἰταλίᾳ. Κατὰ τούτων ἐστρέφη ὅλον τὸ μῖσος αὐτοῦ, καὶ ἂν ποτε πόλεμός τις διεξήχθη ἐν πλήρει ἐπιγνώσει τοῦ ἐπαθλοῦ τοῦ ἀγῶνος, ἦτο ὁ πόλεμος οὗτος, οὗ ἤρξατο νῦν ὁ Φρειδερίκος κατὰ τῆς λομβαρδικῆς ὁμοσπονδίας.

Ὁ Φρειδερίκος διαθλέπει ἰδιαιτέραν θεῖαν πρόνοιαν εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι κατ'ὥρθωσε νὰ φέρῃ τὴν εἰρήνην καὶ ὑποτάξῃ τὸ βασίλειον τῆς Ἰερουσαλὴμ τὸ βασίλειον τῆς Ἰταλίας καὶ τὴν ἡγεμονεύουσαν (praepotens) χώραν τῆς Γερμανίας· ἐννοεῖ δι' αὐτῶν λίαν σφῶς ὅ,τι κατὰ τὸν ἡμέτερον τρόπον τοῦ ἐκφράζεσθαι καλεῖται μοναρχικὴ ἀρχὴ (monarchische Prinzip): μόνον τὸ κεντρικὸν ἐκεῖνο σημεῖον τῆς ἰταλικῆς γῆς (illud Italiae medium), ὅπερ ἐν τούτοις πανταχόθεν

περιβάλλεται ὑπὸ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐξουσίας, ἀποποιεῖται νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς τὴν ἐνότητα τῆς αὐτοκρατορίας.

Καὶ περὶ τῆς ἀλληλεγγύης δὲ τῶν μοναρχικῶν συμφερόντων εἶχεν ὁ Φρειδερίκος λίαν σαφὴ ἐπίγνωσιν· ἐν ἐπιστολῇ πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας ὁμιλεῖ περὶ τῆς ὑπεροβίας, τῆς πληθώρας (*luxuria*) ποιᾶς τινος ἀορίστου ἐλευθερίας, ἣν αἱ πόλεις αὗται προστίμων τῆς ἡσύχου καταστάσεως εἰρήνης, ἐκφριζοῦν δὲ τὴν πρόθεσίν του περὶ ἀποσπάσεως τῶν ριζῶν τοῦ βλαβεροῦ τούτου φυτοῦ, ὅπερ μεταδίδεται καὶ εἰς ἄλλας χώρας.

§ 334. Ὁργανισμὸς τοῦ δικελικοῦ κράτους. — Ὁ Φρειδερίκος ἦτο νοῦς διαγής, θετικὸς, ἀναμφισβητήτως δὲ καὶ ὁ ἡμιστα φαντασιοκόπος καὶ ἰδεολόγος ἐκ τῶν ἡγεμόνων τοῦ οἴκου αὐτοῦ· εἶχεν ἐφαρμόσει ἐν τῷ σικελικῷ κράτει του τὰς μεταρρυθμίσεις του, καὶ συνέλλεξεν αὐτὰς τῷ 1231 ἐν νομοβίβλῳ, ἐφ' ἣν δικαίως ἠδύνατο νὰ σεμνύνῃται.

Ἡ χώρα ὠφελήθη ἐπίσης ἐκ τούτου, καὶ εἶναι λίαν εὐνόητον καὶ συγγνωστόν, ὅτι ὁ Φρειδερίκος ἐθώρει τὸ πολίτευμα τῆς σικελικῆς ταύτης χώρας ὡς εἶδος τι ἀξιολομήτου καὶ ζηλευτοῦ προτύπου, ὡς εὐεργέτημα, τὸ ὁποῖον ἔπρεπε ν' ἀπονέμῃται καὶ ἐν ἀνάγκῃ νὰ ἐπιδάλλῃται εἰς τὸν λαόν, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν κρίσιν ὀλίγον προσεῖχεν ὁ ἡγεμὼν αὗτος.

Πράγματι εἶχε καταρτίσει ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, τῇ ὑπὸ ὅλως ἀναρχικῶν δυνάμεων συνταρασσομένη, πολιτείαν κατὰ τὰ νεώτερα πρότυπα κοινόν τινα καὶ γενικὸν τύπον διὰ τοὺς λίαν διαφόρους φυλετικῶς κατοίκους τοὺς οἰκοῦντας εἰς τὸ ἔδαφος αὐτῆς.

Αἱ τιμαριωτικαὶ ἐξουσίαι οὐδὲν ἐσήκινον πλέον. Οὐδεὶς ἄλλος ἔφερεν ὅπλα εἰ μὴ οἱ ὑπαλλήλοι τοῦ βασιλέως καὶ τὰ ὄργανα αὐτοῦ. Τὸ βασίλειον διηρέθη εἰς ἐννέα ἐπαρχίας· μετὰ βουλευτικῶν συνελεύσεων καὶ δικαιώματος τοῦ ἀνανέρεσθαι καὶ μετὰ καλῶς διοργανωμένων οἰκονομικῶν· βασιλικοὶ λειτουργοὶ ἀπονέμουσι δικαιοσύνην, ὑπάρχουσιν ἐπαρχιακὰ δικαστήρια καὶ ἀνώτατον τοῦ κράτους δικαστήριον μετὰ ἀνωτάτου αὐλικοῦ δικαστοῦ (*justiziarus*), ὑπάρχει δηλαδὴ ὁ θεσμὸς τῶν βιθμῶν δικαιοδοσίας· τὸ βαρβαρικὸν ἔθιμον τῆς διὰ μονομαχίας ἀποδείξεως, ὃ ἀ τὸ ὁποῖον ἡ ὁσημέραι περισσότερον φωτιζομένη κοινωνία ἤρχισε νὰ αἰσχύνηται, κατηργήθη· ἔνα διορισθῇ τις δημόσιος

λειτουργός, μόλιστα δὲ καὶ ἵνα ἀσκήσῃ ἰδιωτικὴν ἐπάγγελμα μεγαλειτέρας σοφροσύνης, ὡς λόγου χάριν διὰ τὴν ἐξάσκησιν τοῦ ἱατρικοῦ ἐπαγγέλματος, ἦτο ἀνάγκη ἐξετάσεως ἐκ μέρους τῆς πολιτείας, ἀπεκτῶντο δὲ αἱ πρὸς ταῦτα ἀπαιτούμεναι γνώσεις ἐν Σ α λ έ ρ ν φ ῆ ἐν τῷ ἀρτισυστάτῳ, ἐν ἔτει 1224 ἰδρυθέντι, πανεπιστημίῳ τῆς Νεαπόλεως.

Διὰ τὴν τάξιν καὶ τὴν ἀσφάλειαν ἐφρόντιζεν αὐστηρὰ καλῶς ὀργανωμένη ἀστυνομία, ὁποδεικνύει δὲ μεγάλην ὀξυδέρκειαν ὡς καὶ μεγίστην ἀνεξαρτησίαν πνεύματος ἀπὸ τῶν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους κρατουσῶν ἰδεῶν, τὸ ὅτι ὁ Φρειδερίκος κατήρτισεν ἐκ τῶν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ὑποταχθέντων Σικελῶν Μουσουλμάνων, εἰς οὓς ἀπένειμε χάριν καὶ ἐγκατεστήσεν ἐν Λουκερίᾳ, μόνιμον στράτευμα, τὸ ὅποιον παρ' αὐτοῦ ἀπολύτως ἐξαρτῶμενον, καὶ εἰς αὐτὸν ἀπεριορίστως ἀφωσιωμένον καὶ προσκεκολλημένον, ἦτο καὶ ἐντελῶς ἄτρωτον ἀπὸ τοῦ ἰδιαιτέρου ἐκείνου ὅπλου, ὅπου ἀπέβη τοσοῦτον ἐπικίνδυνον εἰς τοὺς προτέρους αὐτοκράτορας, τοῦ ἀφορισμοῦ.

§ 335. Στρατεία κατὰ Φρειδερίκου τοῦ Αὐστριακοῦ. — Ὁ Φρειδερίκος ἤϊον τὴν ἀκριβὴ τήρησιν τοῦ τῆς Μογγολίας νόμου περ εἰρήνης τῆς χώρας. Ἐνῷ ἐπορεύετο πρὸς τὴν Λουβαρδίαν προέγραψε τὸν δοῦκα τῆς Αὐστρίας Φρειδερίκον τὸν Ἐριστικόν, ὅστις ὀλίγον ἐφρόντιζε περὶ τῶν νόμων τούτων καὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀρχῆς, καὶ ἀνέθηκε τὴν ἐκτέλεσιν τῆς καταδικαστικῆς ἀποφάσεως εἰς τοὺς ἐχθρικῶς πρὸς τὸν Βασιβέργιον διακειμένους γείτονας, τὸν βασιλέα τῆς Βοημίας Βεγκεσλαῦον τὸν Α', καὶ τὸν δοῦκα τῆς Βαυαρίας.

Ἐν Ἰταλίᾳ, ὅπου ἡ μεταξὺ τῶν πόλεων διάστασις ἦτο πατροπαράδοτος, εἶχεν ὁ αὐτοκράτωρ πολλοὺς ὁπαδοὺς, καὶ ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν ἄνδρα πρὸ πολλοῦ φοβερόν, τὸν Ἐζελίνον τὸν Ρωμανόν, ὅστις, προκειμένου περὶ κοτοπολεμῆσεως ἐχθροῦ, δὲν ἐγνώριζεν οὔτε θεῖον οὔτε ἀνθρώπινον δίκαιον.

Τὰ πρῶτα τῶν ὁμοσπόνδων πόλεων, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὁποίων ἐμφανίζεται καὶ αὖτις τὸ Μεδιολανόν, δὲν εἶχον καλῶς· εἶχον ἀναγνωρίσει αὗται ρητῶς τὸν ἀποστάτην υἱὸν τοῦ αὐτοκράτορος· ἐν τοσοῦτῳ ὁ Φρειδερίκος δὲν ἐπέτυχε τῶν σκοπῶν του κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος. Ἀπέπεμψε λοιπὸν μέρος τῶν στρατευμάτων του, καὶ ἀνέβηκεν εἰς

τάς τοῦ αὐτοκράτορος φρονούσας πόλεις, τὰς γιβελλινικάς, καὶ εἰς τὸν Ἑξελίνον ν' ἀντιμεταπίσῃ τὴν ὁμοσπονδίαν τῶν τὰ τῶν Οὐελφῶν φρονουσῶν πόλεων—τοῦ Μεδιολάνου, τῆς Βρεσκίας, τῆς Μαντούας, τῆς Βολωνίας, τῆς Παδούης, τῆς Βικεντίας—καὶ τὸν μαρκίωνα τῆς Ἑσθης καὶ τὸν Βονιφάτιον τοῦ Μουφερράτου : αὐτὸς δὲ ὁ ἴδιος ἐπορεύθη εἰς τὴν Αὐστρίαν, ἵνα ἀποπερατώσῃ τὸν ἐκεῖ πόλεμον, ὅστις, κατὰ τὰς περιστάσεις, ἠδύνατο ν' ἀποβῇ ἐπιζήμιος εἰς τὸν ἐν Λομβαρδίᾳ ἀγῶνα.

Ἦλθε δὲ εἰς τὴν Βιέννην, ἥτις κατὰ τὸ θέρος ἦδη τοῦ 1236 εἰχεν ἀνοίξει τὰς πύλας εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν στρατόν· ἀρίστης τυχὼν ὑποδοχῆς ὑπὸ τῶν πολιτῶν τῆς φιλοπροοδου πόλεως, παρέμεινεν ἐν αὐτῇ τρεῖς ὀκλήρους μῆνας, ἐνήργησε τὴν ἐκλογὴν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Κονράδου, ἐνναέτους τότε, ὑπὸ τῶν προηγηθέντων ἐντοῦθα ἡγεμόνων ὡς «βασιλέως τῶν Ρωμαίων καὶ μέλλοντος αὐτοκράτορος» περιέλαβεν εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν τὴν Αὐστρίαν, Στεϊρίαν(1) (Steiermark) καὶ Καρνιόλην (Krain), καὶ ἀνυψώσε τὴν Βιέννην ἐν ἀξιωματικῇ ἐγγράφῃ τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1237 εἰς αὐτοκρατορικὴν πόλιν (Kaserliche ἢ Reichsstadt), προκίσας αὐτὴν διὰ τοσούτων ἐλευθεριῶν, δι' ὅσας ὀλίγαι τῶν πόλεων τοῦ κράτους ἠδύναντο νὰ σεμνύνωνται. Ἐγένοντο δὲ ταῦτα συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχάς τῆς πολιτικῆς καθ' ἣν ἄλλοτε ἀνυψώθη ἡ Λιθέκη κατὰ τὴν πτώσιν Ἑρρίκου τοῦ Λέοντος.

Αἱ ἐλευθερίαι αὗται ἦσαν ἡ κατ' ἔτος ἐκλογὴ κριτοῦ τῆς πόλεως, τὸ ὅτι οἱ πολῖται μόνον ἀνὰ μίαν ἡμέραν ἦσαν ὑποχρεωμένοι πρὸς πολεμικὴν ὑπηρεσίαν, ὅτι οἱ πολῖται μόνον ὑπὸ πολιτῶν ἐδικάζοντο, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἀπεκλείοντο ἀπὸ τῶν ἀστικῶν ἀξιωματίων, ὅτι ὁ κατοικίσιος ἐν τῇ πόλει ἐπὶ ἑν ἔτος καὶ λογισθεὶς ἐν τοῖς πολίταις δὲν πρέπει νὰ μειονεκτῇ ὡς ἐκ τῆς προσλεύσεώς του· πλὴν τούτου ἰδρύθη πανεπιστήμιον διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν νέων.

Ἡ αὐτοκρατορικὴ διοίκησις ἀνετέθη νῦν εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς

(1) Σ. Μ. Ἀνωτέρω ἡ Στεϊρία ἀνεγράφη ἐκ παραδρομῆς διὰ μένου τοῦ γερμανικοῦ ὀνόματος Steiermark.

Μ γουντίας Σειγφρεϊδόν ὡς ἀρχικαγγελάριον καὶ ἐπίτροπον τῆς ἀγίας αὐτοκρατορίας ἐν Γερμανίᾳ».

§ 336. Νίκη ἐν Κορτενουόβω. 1237. — Μετὰ τὴν διευθέτησιν ταύτην τῶν πραγμάτων ἐν Βιέννῃ ὁ αὐτοκράτωρ διέβη καὶ πάλιν τὰς Ἀλπεῖς, καὶ μετὰ ματαίας διαπραγματεύσεις συνεκροτήθη τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1237 κρίσιμος μάχη ἐν Κορτενουόβω παρὰ τὸν Ὀγλιον ποταμόν, ἡττήθησαν δὲ ἐν αὐτῇ κατὰ κράτος οἱ ὁμόσπονδοι Λομβαρδοί. Αἱ ἀπώλειαι αὐτῶν ὑπολογίζονται εἰς δεκακισχιλίους ἀνδράς, ἐπὶ δὲ τοῦ κυριευθέντος σωμαιοφόρου ἄρματος ἤχθη εἰς Κρεμώναν ὁ αἰχμαλωτισθεὶς ἀρχὼν (podestas) τῆς ἡγεμονευούσης πόλεως τοῦ Μεδιολάνου.

Θα ἦτο ἴσως δυνατὴ ἡ συνομολόγησις εἰρήνης ὑπὸ ὅρους ἐπιεικεῖς, ἀλλ' ὁ Φρειδερίκος ὑπερετίμησε τὴν ἐπιτυχίαν του καὶ ἀπήτησεν ἄνευ ὅρων ὑποταγὴν.

Πράγματι αἱ τῆς κοιλάδος τοῦ ἄνω Πάδου καὶ τῆς Τουσκίας πόλεις ὑπετάχθησαν ἢ μίᾳ κατόπιν τῆς ἄλλης. Ὁ δὲ Φρειδερίκος συνέλεξε στρατὸν ἰσχυρόν, δι' οὗ ἤλπιζεν ὅτι ἤθελε καταβάλλει καὶ τὴν τελευταίαν ἀντίστασιν τῶν ὀλίγων ὑπολειπομένων πόλεων· δὲν ἀπέβη δὲ ματαία καὶ ἡ ἔκκλησις ἐκείνη πρὸς τοὺς χριστιανοὺς μονάρχας, καὶ προσῆλθον εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Ἀγγλοῦ, Γάλλου καὶ Ἰσπανοῦ ἱππῶται.

Ἀλλ' ἡ ἐκστρατεία τοῦ 1238 προσέκρουσε κατὰ τῆς πολιτικῆς τῆς Βρετανίας, πολιορκίας ἣτις δὲν ἐπέτυχε τοῦ σκοποῦ καὶ ἤρθη κατ' ἀνάγκην μετὰ τρεῖς μῆνας· μίᾳ ἀποτυχίᾳ μετὰ μεγάλην νίκην ἀποβαίνει εὐκόλως μεγάλη ἡθικὴ ἥττα, καὶ ἡ πρώτη συνέπεια τῆς ἡθικῆς ταύτης ζυμίας ἦτο, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ ἠναγκάσθη νὰ ἐλαττώσῃ σπουδαίως τὸν στρατὸν τοῦ, ἢ ἡλαττώθῃ οὗτος μόνος, διότι ὤφειλε ν' ἀπολύσῃ πάντα τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα μόνον ἡ ἐλπίς τῆς νίκης καὶ τοῦ κέρδους ὠδήγησαν πρὸς αὐτόν, ἀφοῦ ἄλλως εἴκοθεν θὰ ἀπεμακρύνοντο ταῦτα.

Εἶτα ὁμοῦς προσῆλθεν ἐν τῷ μέσῳ ὁ πάπας, ὅστις μέχρι τοῦδε ἐτήρει θεσιν ἐφικτικὴν. Εἶχε ζητήσει οὗτος πρότερον, ἀλλ' ἄνευ προθυμίας, νὰ μεσολαβήσῃ μετὰ τῶν διαφερομένων, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ δὲ τὸ κατ' ἐλπίαν εἶχεν ἀνανεώσει καὶ αὖθις ἐν ἔτει 1238 τοὺς περὶ αἵρετικῶν νόμους, ἵνα ἐξασφαλίσῃ τὴν εὐμένειαν τοῦ πάπα.

Τὴν κυρίαν ὁμῶς αἰτίαν τῆς δυσαρσεκειᾶς, ὅτι δηλ. ὁ αὐτοκράτωρ ἐγένετο καθ' ὑπερβολὴν ἰσχυρός, δὲν ἠνέχουν ταῦτα, καὶ ἀκριβῶς νῦν ὁ πολυπράγμων ἡγεμὼν, ὅστις ἤρξατο νὰ ὀργανώσῃ τὴν ἄνω καὶ τὴν μέσσην Ἰταλίαν καθ' ὃν τρόπον εἶχεν ὀργανώσει τὸ μεσημβρινὸν κράτος τοῦ, κατεγίνετο εἰς νέον σχέδιον, ὅπερ ἐθ.ξε τὰς χορδὰς τῶν ἀνδρῶν τῆς Ἀγίας Ἑδοᾶς.

Ἐν ἔτει 1238 ἀκόμη ἐνύμφευσεν ὁ Φρειδερίκος ἓνα τῶν νόθων υἱῶν τοῦ, τὸν ὠσαῖον ἱππότην Ἐνζιον — ὡς μετέφραζον οἱ Ἰταλοὶ τὸ γερμανικὸν ὄνομα Ἑρρίκος (Heinrich ἢ Heinz) — μετὰ τῆς χήρας τοῦ δυνάστου, ὅστις τελευταῖον εἶχε δεσπόσει τῆς Σαρδηνίας, τῆς Ἀδελασίας, ἐνῷ ὁ πάπας τὸναντίον ἐφρόνει ὅτι ἡ τιμαριωτικὴ κυριαρχία ἐπὶ τῆς νήσου ἀνῆκεν εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρον.

Διαποσπῆς πολιτικός, ὁ Ἑομάνος Σίλζας, ὅστις ὡς μέγας διδάσκαλος τοῦ γερμανικοῦ τάγματος ἀνῆκε συγχρόνως εἰς τὴν ἱεροχλίαν, καὶ ὅστις ἐν τῇ διπλῇ ταύτῃ ιδιότητι εἶχεν ἀποδείξει ἑαυτὸν ἐντιμὸν καὶ σθεναρὸν μεσάζοντα, ἀπέθικνε κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, καὶ ὅτε ὁ Φρειδερίκος δὲν ἔδωκεν οὐδεμίαν προσοχὴν εἰς τὰς πολλαπλὰς αἰτιάσεις τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἐκκλησίας τὰς ὑποβληθείσας αὐτῷ ἐν Κρεμώνῃ, ἐπανελάβεν ὁ πάπας Γρηγόριος ὁ Θ'. ἐν ἔτει 1239 τὸν ἀφορισμὸν ἐν μεγάλῃ ἐγκυκλίῳ (Encyklika) — παρέδωκεν αὐτὸν κατὰ τὴν ἀγρίαν γλῶσσαν τὴν συνήθη εἰς τοιαύτας περιστάσεις εἰς τὸν Σατανᾶν πρὸς ὄλεθρον τοῦ σώματος, ἵνα σωθῇ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ κατὰ τὸ δυνατόν.

§ 337. Νέα ἔοις μετὰ τὸν πάπα καὶ αὐτοκράτορος. — Καὶ ἡγέρθη νῦν σφοδρὰ διαμάχη διὰ προκηρύξεων καὶ ἀντιπροκηρύξεων, κατὰ τὴν διάρκειαν δὲ αὐτῆς ἦλθον εἰς φῶς ἄλλόκοτοι ιδεαί. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐν τῇ ἀπαντήσῃ αὐτοῦ, φερούσῃ ἐπίσης τὸν τύπον ἐγκυκλίου διακοινώσεως πρὸς τὰς χριστιανικὰς δυνάμεις, ἀπῆται τὴν σύγκλησιν γενικῆς συνόδου, ἐν ᾗ θὰ ἀπεδείκνυε τὰ εὐλογα κατὰ τὴν γνώμην τοῦ παράπονα κατὰ τοῦ πάπα· ὑπεστήριζε δὲ διὰ τῆς ἐγκυκλίου τοῦ πρὸς τοὺς μονάρχας τὴν ιδεάν, ὅτι καὶ οἱ κοσμικοὶ ἡγεμόνες εἶναι ἀλληλεγγύως συνδεόμενοι, καὶ ὅτι ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ, τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορος, προσεβάλλοντο καὶ αὐτοὶ οἱ ἱεῖς.

Ἐν ἐγγρίφῳ δὲ ὑπερμέτρου βιαιότητος ἐξετόξευσεν εἴτα ὁ πάπας κατὰ τοῦ ἐχθροῦ αὐτοῦ τὰς τερατωδέστερας τῶν συκοφαντιῶν. Ὁ λοιμώδης οὗτος βασιλεὺς ἐξεστόμισε τοὺς φρικαλέους λόγους, ὅτι ὁ κό-

σμος ἐξηπατήθη ὑπὸ τριῶν ἀπατεώνων — τοῦ Ἰησοῦ Χοστοῦ, τοῦ Μωϋσέως καὶ τοῦ Μωάμεθ, ἐξ ὧν οἱ δύο τελευταῖοι ἀπεθάνον ἐνδοξον θάνατον, τοῦθ' ὅπερ δὲν δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ προκειμένου περὶ Χριστοῦ, — ὅτι ὁ πιστεύων, ὅτι ὁ Θεός, ὁ ποιητὴς τῶν πάντων, ἠδύνατο νὰ γεννηθῇ ὑπὸ παρθένου, εἶναι περιφρων, καὶ τέλος — τοῦθ' ὅπερ ἦτο ἴσως τὸ ἐπικινδυνώτερον — ὁ ἄνθρωπος δὲν ποτέπει νὰ πιστεῦῃ μηδὲν πλὴν ὅ,τι δύναται νὰ ἀποδειχθῇ δι' αὐστηρᾶς λογικῆς.

Εἶναι σπουδαιότατον, καθ' ὅσον ἀφ' ἧς τὰς γνώσεις τῶν τότε χρόνων, τὸ γεγονός ὅτι τοιαῦται ἰδέαι ἐξεφρυσθισαν ὅπως δῆποτε τότε : βλέπει τις ἐξ αὐτῶν πῶς ἤρχισε νὰ κλονίζεται παρὰ πολλοῖς τῶν ἀνθρώπων ἡ παιδαριώδης πίστις εἰς τὰ ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας διδασκόμενα, καὶ ὅτι ὁ κλονισμὸς οὗτος δὲν ἦτο ἐκ τῶν ἀσημοτέρων συνεπειῶν τῶν σταυροφοριῶν, καθ' ἃς ἐγνώρισαν οἱ χριστιανοὶ τὴν μωσαμεθανικὴν πίσιν, δεισιδαιμονίαν καὶ ἀπιστίαν καὶ ἤρχισαν νὰ συγκρίνωσιν αὐτὰ πρὸς τὰ ἴδια.

Περὶ τοῦ Φρειδερίκου εἰδὼς ὡς εἶναι βέβαιον, ὅτι τὰ ζαηρὸν πνεῦμα αὐτοῦ εὗρισκεν εὐχαρίστησιν εἰς τολμηρὰς συζητήσεις, καὶ ὅτι ἐν συζητήσεσιν ἐντὸς στενοῦ κύκλου ἐμπίστων οἱ τολμηροὶ λόγοι ἀφ' ἑαυτῶν ἐκστομίζονται. Ἡ αὐστηρὰ καταδίωξις τῶν αἵρετικῶν, ἧς δὲν ἀπίσχεν ὁ Φρειδερίκος, δὲν ἀποτελεῖ βεβαίως ποτὶς ἀπόδειξιν τῶν ὁδοῶν δοξασιῶν του, αὐτοῦ καὶ κατὰ τοὺς ἀρχαίους καὶ κατὰ τοὺς νέους χρόνους μεγάλοι κύριοι ἀρέσκονται εἰς τὴν πολυτέλειαν τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθεροφροσύνης, ἣν ἐν τούτοις τιμωροῦσι περυσιαζομένην παρὰ τοῖς πληθείσις ὑπνύκοις τῶν ὡς εἰδός τι ἀνταρσίας.

Ὁ Φρειδερίκος δὲν παρέλπει νὰ δισπαστηρῇ παρικοῦμα κατὰ τῶν ἀμύθων τοῦ ψευδοδοπητριτοῦ τοῦ Χριστοῦ» κατὰ τρόπον ἐντονώτατον.

Καὶ ἐν πρώτοις ὁ ἀφορισμὸς μικρὰν ἐνεποίησε πρόγματι ἐντύπωσιν, ἀπόπειρα δὲ συγκροτήσεως παπιστικοῦ συνασπισμοῦ Γερμανῶν ἡγεμόνων ἀπέτυχεν.

Οἱ Γερμανοὶ ἱεράρχαι ἐζήτησαν νὰ μεσολαβήσωσι πρὸς ἐξομάλυνσιν τῆς διαφορᾶς : ἐν Ἰταλίᾳ τὰ γιβελλινικὰ ὅπλα κῦδοκίμουν. Αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ εὗρίσκετο ἀρχομένου τοῦ ἔτους 1240 ἐγγὺς τῆς Ρώμης.

Ἄλλ' αἱ διαπριγματεύσεις ἡπέτυχον ἕνεκα τῆς ἀπαιτήσεως τοῦ πάπα, ὅπως περιληφθῶσιν ἐν τῇ εἰρήνῃ καὶ οἰατῆς Λομβαρδίας ἀντάρ-
ται» κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος : συνεκάσθη δὲ οὗτος ἔπειτα γενικὴν
σύνοδον ἐν Ρώμῃ καὶ ἀνεζήτησε μνηστήρά τινα τοῦ γερμανικοῦ στέμ-
ματος ὅπως ἐντιταξῇ αὐτὸν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος.

Ὁ κόμης τῆς Ἀρτεσίας Ροβέρτος, ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως τῆς
Γαλλίας Λουδοβίκου τοῦ Θ'. δὲν ἀπεδέχθη τὴν γενομένην αὐτῷ πα-
πικὴν πρότασιν περὶ ἀναγορεύσεως τοῦ ὡς Ρωμαίου αὐτοκράτορος,
ὅτε δὲ πολλοὶ Γάλλοι, Ἀγγλοὶ, Ἰσπανοὶ καὶ Ἰταλοὶ ἐπίσκοποι καὶ
ιεράρχαι (Prälaten) ἐπεβιάσθησαν τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1241 ἐν Γε-
νούῃ πόλει συμμαχούσῃ μετὰ τοῦ πάπα, ἵνα, ὑπὸ τοῦ πολεμικοῦ
στόλου τῶν Γενουησίων συνοδευόμενοι, προσέλθωσιν εἰς τὴν σύνοδον,
εὗρον τὴν ὁδὸν ἀποκεκλεισμένην ὑπὸ ναυτικῆς μοίρας τῆς πιστῆς τῷ
αὐτοκράτορι πόλεως τῆς Πισκας, καὶ μετέσχον ἀκουσίως τῆς παρὰ
τὴν Ἑλβαν ναυμαχίας, ἐν ᾗ ὁ αὐτοκρατορικός στόλος κατήγαγε με-
γάλην νίκην.

Εἴκοσιν ἐκ τῶν εἴκοσι καὶ ἑπτὰ γενουησίων πλοίων ἐκυριεύθησαν :
δὲν ἦσαν δὲ τὸ χειρότερον μέρος τῆς λείας μέρος. τῶν ἀνωτέρων κλη-
ρικῶν, οἵτινες μετὰ δύο παπικῶν λεγόντων ἤχθησαν, εἰς Νεάπολιν.

§ 338. Ἡ μογγολικὴ θύελλα. 1241. — Κατὰ
τὴν ἀρχαίαν τῶν ἀγώνων τούτων, τῶν ἐξωθησάντων εἰς τὸ ἀκρό-
τατον σημεῖον ἀντίθεσιν, ἥτις πρὸ πολλοῦ σπουδάζαν κατεῖχεν ἐν-
τος πολιτικοῖς καὶ κοινωνικοῖς πράγμασι τῆς Διοσεως θέσιν, ἡπει-
λήθη ὁλοκληρὸς ἡ Εὐρώπη ὑπὸ σοβαροῦ κινδύνου.

Ἐξ Ἀσίας προερχομένη ἐμαίνετο μία τῶν λαϊκῶν ἐκείνων θυελ-
λῶν, οἷα ὑπῆρξεν ἡ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους εἰσβολὴ τῶν σκυθι-
κῶν λαῶν ἐν τῇ προσθίῃ Ἀσίᾳ καὶ κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους
αἱ στρατεῖαι τῶν Οὐννων.

Κατὰ τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος εἶχεν ἀνα-
δειχθῇ ὁ ἡγεμὼν μιᾶς μογγολικῆς φυλῆς, ὁ Τεμουδζίν, μέγας
χάνης, μέγας κυρίως μεγάλαιτέρου ἀριθμοῦ τῶν πολεμικῶν τούτων
νομάδων φυλῶν : παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Ἀμουρ ἐχαιρετίσθη οὗτος ὑπὸ
μεγάλῃς ἐθνικῆς συνελεύσεως κατὰ τὸ μογγολικὸν ἔθος ὡς Δζιγκισ-
χάν, ἥτοι μέγας κύριος, ἀπὸ τῶν ἡμερῶν δὲ ἐκείνων ἔτρελεν Ἀνα-
τολὴ καὶ Δύτις εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦ ὀνόματος τῶν Τατάρων.

Ὅτε ἀπέθανεν ὁ μέγας χάνης, ἐξηκολούθησαν οἱ υἱοὶ τοῦ τὰς κα-
τακτήτεις, κατέλιπον δὲ αἱ πολεμικαὶ τῶν στρατειῶν ἐν τῷ βίῳ τοῦ
ρωσικοῦ καὶ τοῦ οὐγγρικοῦ λαοῦ ἔχνη φοβερά.

Ἐν Οὐγγαρίᾳ ἐτόλμησεν ὁ βασιλεὺς Βέλγας ν' ἀντιμε-
τωπίσῃ τὸν χάνην Βατού, ἠττήθη ἐν μάχῃ, ἐπὶ τινὰς δὲ ἐβδομάδας
ἢ μῆνας διητῶντο οἱ Μογγόλοι ὡς ἀναίσθητα θηρία ἐν τῇ χώρᾳ, ἥτις
οὐδαμῶς ἠδύνατο νὰ ἐγείρῃ κατ' αὐτῶν ἀντίστασιν τινα : καὶ ἐπειδὴ
πλοῦτος αὐτῶν ἦσαν τὰ ποίμνιά των, διὰ τοῦτο ἐφαίνετο ὅτι ἐν ταῖς
κατακτήσεσιν αὐτῶν ὠδηγοῦντο μόνον ὑπὸ τῆς σκέψεως τοῦ νὰ μετα-
βάλλωσι τὰς ὑποτασσομένας χώρας εἰς βοσκὰς.

Αἱ ἀμέσως νῦν ἀπειλούμεναι χῶραι, ὁ βασιλεὺς τῆς Βοημίας
Βεγκεσλαῦος καὶ οἱ ἡγεμόνες τῆς Πολωνίας καὶ τῆς Σιλεσίας, παρε-
σκευάζοντο ὅπως ἀμυνθῶσιν ἀπὸ κοινοῦ : ἀλλὰ πρὶν ἢ συντελεσθῇ
ἡ ἔνωσις ἀπετόλμησεν ὁ δούξ τῆς Κάτω Σιλεσίας Ἑρρίκος ὁ Β'.
μετὰ μικροῦ ὑπ' αὐτοῦ συναθροισθέντος στρατοῦ — ἱππῶται, ἐπίστρα-
τοι πολῖται τῶν εὐαρίθμων ἀκόμη πόλεων, μεταλλουργοὶ τοῦ Χρυσοῦ
Ὅρους [(Goldberg)] — νὰ προέλθῃ εἰς μάχην ἐν Βαλστάτῃ ἐγγὺς
τῆς Λεῖγνιτς (1241). Ἡ μάχη ἀπέβη κατὰ τοῦ Ἑρρίκου,
ἔπεσε δὲ ἐν αὐτῇ καὶ αὐτὸς ὁ γενναῖος ἡγεμὼν.

Ἐν τούτῳ δὲν ἐπανελήφθησαν διὰ τὴν Γερμανίαν οἱ χρόνοι τῶν
Οὐγγρων καὶ τῶν Οὐννων, ὡς ὑπῆρχον λόγοι νὰ πιστεύῃ τις. Ἡ γεν-
ναία ἀντίστασις ἣν ἀπήντησαν ἐν τῇ μάχῃ, τὸ ἀήττητον ὅπεροί Μογ-
γόλοι μετέδωκεν εἰς τὰ ἄτομα ὁ ἱπποτικὸς ὀπλισμὸς καὶ ὅχι ὀλιγώτε-
ρον τὰ πολλὰ φρούρια, τὰ ὠχυρωμένα μοναστήρια, αἱ περιτέτοιχισμέναι
πόλεις εἰς τὴν ὅλην χώραν, ἀπέτρεψε τοὺς ἀγρότους ἐπιδοομεῖς ἀπὸ πά-
σης περαιτέρω προελάσεως.

Πλὴν τούτου συνηνώθησαν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ νεαροῦ βασιλέως
Κονράδου πολλοὶ ἡγεμόνες, οἵτινες ἔλαβον τὸν σταυρὸν κατὰ τῶν
Μογγόλων, ἀπέβη δὲ ὁ κίνδυνος οὗτος ἐπωφελὴς καὶ εἰς αὐτὸν τὸν αὐ-
τοκράτορα, ὅστις λόγους μόνον καὶ φρονίμους συμβουλὰς εἶχεν ἵνα
δίδῃ εἰς τὰς ἀποσταλείσας αὐτῷ πρεσβείας, καθ' ὅτι οὐκ ὀλίγοι τῶν
ἀμέσως ἀπειλουμένων ἡγεμόνων, ὡς ὁ βασιλεὺς τῆς Βοημίας, οἱ δού-
κες τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Βαυαρίας, οἱ ἐχθρικῶς πρὸς αὐτὸν διακεί-
μενοι, ἐπανελάβον νῦν τὰς μετ' αὐτοῦ σχέσεις ἕνεκα τοῦ κιν-
δύνου.

§ 339. **Ἰννοκέντιος ὁ Δ΄. 1243.** — Τὴν μεταξὺ αὐτοκράτορος καὶ πάπα ἔριν διέκοψαν τὰ γεγονότα ταῦτα, τὰ κρατοῦντα ἐν συγκινήσει τὰς καρδίας κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1241 μέχρι τῶν ἐνδοτάτων τῆς Γερμανίας.

Ἐγεννήθη μικρά τις ἐλπίς ὅτε κατὰ τὸν Αὐγούστον τοῦ ἔτους τούτου ἀπέθανεν ὁ νηριαὸς καὶ παράφορος Γρηγόριος ὁ Θ΄., ἐνῷ ὁ αὐτοκρατορικός στρατὸς ἴστατο ἐγγὺς τῆς Ρώμης : ἐν τούτοις, ἀποθανόντος ἐνὸς διαδόχου πρὸ τῆς χειροτονίας ἀόμῃ, ἐβράδυνεν ἡ νέα ἐκλογή μέχρι τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1243. καὶ ἐπὶ δύο ἔτη ἴστατο οὕτω ὁ αὐτοκράτωρ εἰς τὰ ὕψη τῆς νίκης, οὕτως ὥστε ἡγεμόνες, ὡς Λουδοβίκος ὁ Θ΄. ὁ τῆς Γαλλίας βασιλεὺς, ἐφοβοῦντο ὅτι ἠδύνατο νὰ ἐπέλθῃ ἐκ τούτου ἔνωσις τῆς ἀνωτάτης ἐκκλησιαστικῆς μετὰ τῆς ἀνωτάτης κοσμικῆς ἐξουσίας, καὶ ἕνεκα τούτου ἐπέσπευδον τὴν ἐκλογὴν πάπα.

Ἡ ἐκλογή αὕτη ἔπαισεν ἐπὶ τινα ἐπιφανῆ κύριον, τὸν ἐκ Γενούης Σινεβάλλον Φιέσκον, ἐκ τοῦ κομητικοῦ οἴκου τοῦ Λαθάγνα, ὅστις μέχρι τοῦδε ἔθεωρεῖτο φίλος τοῦ αὐτοκράτορος· δὲν ἐσῆμαινεν ἐπομένως τοῦλάχιστον ἡ ἐκλογή αὕτη ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἔχθρας κατὰ τοῦ Φρειδερίκου. Ὅτε δὲ πράγματι ἀπέκρουσεν οὗτος τὰ συγχαρητήρια τὰ ἐκφρασθέντα αὐτῷ ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ τῇ αὐτῇ, λέγων, ὅτι οὐδεὶς πάπας ἠδύνατο νὰ εἶναι Γιβελλῖνος, ἐπεβεβαίωσε διὰ τῶν λόγων τούτων πρᾶγμα γνωστὸν ἤδη εἰς ἡμᾶς, ὅτι δηλ. ὁ Φρειδερίκος ὁ Β΄. δὲν ἐπλανᾶτο περὶ τοῦ ἀδιαλλάκτου τῶν δύο ἀντιμαχομένων ἀρχῶν καὶ περὶ τῆς σοβαρότητος τοῦ ἐκ τοῦ ἐχθροῦ τούτου κινδύνου.

Ἐφάνη δὲ λίαν φιλειρηνικός, συνῆψε παραχρῆμα διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ νέου πάπα Ἰννοκεντίου τοῦ Δ΄., αἵτινες παραταθεῖσαι καθ' ὅλον τὸ ἔτος 1243 συνεπήγαγον τοῦλάχιστον πραγματικὴν ἀνακωχὴν ὅπλων.

Τὸν Μάρτιον τοῦ 1244 τὰ πράγματα εἶχον προβῆ ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε δύο ἐπίτροποι τοῦ Φρειδερίκου—ἦσαν δὲ οὗτοι δύο ἀνώτατοι δικαστικοὶ λειτουργοὶ τοῦ βασιλείου του, Πέτρος ὁ τῆς Β νέας καὶ Θαδδαῖος ὁ τῶν Σουέσων, μετέβησαν εἰς Ρώμην καὶ ὠρκίσθησαν ἐπὶ τῶν συνομολογηθέντων ἄρθρων τῆς εἰρήνης.

Ἡ δυσπιστία ἦτο μεγάλη, καὶ ἐπειδὴ ὅλα τὰ ὑπὸ συζήτησιν ζητήματα θίγουσι πολλάκις προσωπικὰ συμφέροντα, πανταχόθεν

κατεβλήθησαν ἐνέργειαι πρὸς ματαίωσιν τῆς εἰρήνης : τὰ δυσάρεστα ὅμως ἐν Γερμανίᾳ πράγματα, ὅπου ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ἔτους 1241 αὐτὸς ὁ ὑπὸ τοῦ Φρειδερίκου, ταχθεὶς αὐτοκρατορικῆς ἐπιτροπὸς ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Μογουντίας, ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῇ τῆς ἀντιπολιτευσεως, καθίστων εἰς τὸν αὐτοκράτορα λίαν ἐπιθυμητὴν τὴν εἰρήνην, πλὴν δὲ τούτου καὶ ἡ ὅλη ἐξέλιξις τῆς ἐκκλησίας εἶχε προβῇ ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἀπέβαινεν ἀδύνατος ἡ συνομολόγησις οἷας δὴποτε ἐν γένει εἰρήνης μετὰ τοῦ ἀνωτάτου ἀντιπροσώπου αὐτῆς, διότι ἡ ἐκκλησία, τουτέστιν ὁ ἀνώτατος ἀρχηγὸς αὐτῆς ἤγειρεν ἤδη ἐνδομύχως τὴν ἀξίωσιν τοῦ νὰ εἶναι ἀπολύτως ἐξουσία, μεθ' ἧς πᾶσα συμφωνία μόνον ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀπολύτου ὑπακοῆς πρὸς αὐτὸν ἦτο δυνατή.

Ἄλλ' ὁ Φρειδερίκος, ὅσον ὀλίγον καὶ ἂν συνάδῃ ἄλλως ὁ βίος του πρὸς κανόνα αὐστηρᾶς ἠθικῆς, εἶχεν ὅμως βαθυτάτην πεποίθησιν καὶ συνείδησιν τοῦ ἠθικοῦ δικαίωματος τοῦ βασιλικοῦ καὶ αὐτοκρατορικοῦ ἀξιώματος καὶ ἐγίνωσκε τὰ ὅρια μέχρι τῶν ὁποίων ἐπετρέπετο νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὸν πάπαν, χωρὶς νὰ παραβιάσῃ τὸ ἠθικὸν ἐκεῖνο δικαίωμα.

Ὁ ἀσυνεπὴς (1) ἐν ταῖς διαπραγματεύσεσι ταύταις καθ' ὅσον δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν, ἦτο ὁ πάπας ὅστις ἀληθῶς εἶχε λόγους νὰ φοβῇται τὴν μεγάλην δύναμιν τοῦ αὐτοκράτορος. Ἐνῶ προσεποιεῖτο ὅτι ἤθελε νὰ πορευθῇ εἰς προσωπικὴν συνάντησιν μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος, ἐκάλεσε κρύφα ναυτικὴν γενουηνσίαν μοῖραν εἰς τὸν πλησιέστερον λιμένα, τὸν τῆς Σιδιταβέκας, ἐπεβιβάσθη πλοίου, ἔφυγεν εἰς Γένουαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Λιὸν (Λούγδονον), πόλιν ἣτις νομίμως ἀνῆκεν εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν, πράγματι ὅμως καὶ ὡς ἑδρα τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἦτο οἶονεὶ ἀνεξάρτητος.

§ 340. Ἡ ἐν Λουγδούνῳ σύνοδος 1245 — Ἐνταῦθα φθάσας καὶ ἐκτὸς τῆς σφαίρας τῆς ἀμέσου δικαιοδοσίας τοῦ αὐτοκράτορος εὐρισκόμενος, συνεχάλεσε γενικὴν σύνοδον (1245) ἐν ἣ πρὸς πολλοῖς ἄλλοις ζητήμασι — τῷ τοῦ ἐκ τῶν Τατάρων κινδύνου, τῷ

(1) Σ. Μ. Τὸ γερμανικὸν κείμενον φέρει τὴν λέξιν *unehrlich*, ἣτις ἄτιμος, ἀτιμωτικός, ἐπονείδιστος, ἀλλ' ἀντ' αὐτῆς προστιμήσαμεν τὴν λέξιν ἀσυνεπής.

τῶν αἵρετικῶν, τῷ τῆς οἰκτρᾶς καταστάσεως τῆς Ἀγίας Γῆς, ὅπου ἡ Ἀγία Πολις κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους εἶχε περιπέσει καὶ αὕτως εἰς χεῖρας τῶν ἀπίστων, τῶν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου Εγ.οὐπ προσληφθέντων Χοθαρσμιῶν—ἐμέλλε νὰ διευθετηθῇ καὶ ἡ μετὰ τοῦ πρίγκιπος—διότι δὲν ἀποκαλεῖ πλέον τὸν Φρειδερίκον αὐτοκράτορα—διαφορᾶ.

Τὸ μέτρον τοῦ πάπα ἦτο δι' αὐτὸν ἐπικινδύνον : ἐν Λυόν (Λουγδούνῳ) ἡδύνατο ὁ Ἰννοκέντιος νὰ ἐλπίζῃ ὅτι ἡ σύνοδος θὰ ἦτο ἀφωσιωμένη εἰς αὐτὸν ἕνεκα τοῦ παρὰ τῷ γαλατικῷ κλήρῳ κρατοῦντος φρονήματος· ἐν Γερμανίᾳ οἱ δύο πρῶτοι ἐκκλησιαστικοὶ ἡγεμόνες, ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Μογουντίας καὶ ὁ τῆς Κολωνίας Κονράδος ὁ τῆς Χοχστάδων, ἡγοῦντο ἐχθρικοῦ κόμματος, ὅπερ ἐπεφυλάχθη νὰ περιέλθῃ ἐν τῷ μέσῳ κατὰ τὴν κατάλληλον στιγμήν μετὰ παραβασιλείας.

Ὁ Φρειδερίκος ἔκρινε φρόνιμον νὰ στείλῃ εἰς Λυόν τὸν εὐφραδέστερον καὶ ἀξιοπιστότερον τῶν θεραπόντων του, Θωδῶαϊον τὸν ἐκ Σουέσων.

Ἐνταῦθα δὴς ὁ πάπας ἦτο βέβαιος περὶ τοῦ ἀγῶνός του. Ὁ τοῦ αὐτοκράτορος ἀπεσταλμένος ἔδωκε κατ' ἐντολὴν τοῦ κυρίου του τὰς ἀρίστας τῶν ὑποσχέσεων, μεταξὺ δὲ ἄλλων ὑπέσχεθη τὴν ἀποκατάσιν τῶν τῆς Ἀγίας Γῆς πραγμάτων, καὶ ἐπεκαλέσθη ὡς ἐγγυητὰς τῶν λόγων του τοὺς βασιλεῖς τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας, ἀλλ' ὁ Ἰννοκέντιος ἀπέκρουσε τὸ τελευταῖον τοῦτο, διότι ἄλλως ἡ ἐκκλησία θὰ ἡδύνατο νὰ περιέλθῃ εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ τιμωρῇ καὶ τούτους, καὶ τότε θὰ εἶχε τρεῖς ἀντὶ ἑνὸς ἐχθρούς.

Εἶναι κατάδηλον ἐκ τούτων ὅτι ἐντυχῆθαι οὐδεὶς λόγος περὶ χριστιανισμοῦ ἀλλὰ περὶ πολιτικῆς. Πᾶσαι αἱ ἄλλαι ὑποθέσεις παρηγωνίσθησαν. Ὅτε ὁ πάπας ὡμίλησε περὶ τῶν πέντε πληγῶν τοῦ Χριστοῦ καὶ εἶπεν ὅτι ἡ ἰδικὴ ψυχὴ διετρήθη ὑπὸ πενταπλῆς ἀλγηδόνος, ἐφαίνετο ὅτι μόνον τὸ ἐν τῶν αἰτίων τῆς ἀλγηδόνος, ὅπερ ἀπεκάλει Enormitates, φορικτὴν πρᾶξιν τοῦ αὐτοκράτορος, ἐθίγεν αὐτὸν εἰς τὴν καρδίαν, ἥπειλει δὲ καὶ ἐρόβιζε πάντα ἀντιλέγοντα, ὡς τὸν πατριάρχην τῆς Ἀκυληας, ὅστις ὑπενθύμισεν αὐτῷ, ὅτι ὁ κόσμος ἐπὶ δύο στηρίζεται στύλων, ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς αὐτοκρατορίας.

Μετὰ τυφλῆς δὲ ἀφωσιωμένης πλειονοψηφίας συνετέλεσε τὸ πρᾶγμα Παγκόσμιος Ἱστορία

ξικόπημα, κηρύξας τὸν Φρειδερίκον ἑκπτωτον τοῦ θρόνου ἐν τῇ τρίτῃ συνεδριάσει μετ' ἀπαρίθμησιν τῶν τεσσάρων θανασίμων ἁμαρτιῶν τοῦ αὐτοκράτορος — ἐν οἷς καὶ ἡ ἱεροσυλία τῆς αἰχμαλωσίας τῶν ἱεραρχῶν καὶ λύσας συνάμα τοῦ ὄρκου πάντας τοὺς ὀρκοσθέντας πρὸς αὐτόν: « Ἄς ἐκλέξωσιν οἱ ἀρμόδιοι, εἶπε, τὸν διάδοχον αὐτοῦ ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ, περὶ δὲ τοῦ βασιλείου τῆς Σικελίας θελομεν προνοῆσαι ἡμεῖς ».

Ὅτε κατέστρεψεν οὗτος τὸν λόγον, ἀνέστρεψαν οἱ ἱεράρχαι αὐτοῦ τὰ κηρία καὶ τὰς λαμπίδας, ἃ ἔφερον ἐν χειρσί, καὶ ἔσβησαν αὐτὰ ἐπὶ τοῦ δαπέδου, ἵνα μὴ ὑστερήτῃ κατὰ τὴν πανηγυρικότητα ὁ θρασὺς σφετερισμός.

3. 1245 — 1254.

§ 341. Ἡ ἀπάντησις τοῦ αὐτοκράτορος. — Ὁ αὐτοκράτωρ δὲν παρέλειψε ν' ἀπαντήσῃ προφορικῶς καὶ ἐγγράφως. Ἀποκηρύττων οὗτος ἐν τινι ἐγκυκλίῳ πρὸς τοὺς ἡγεμόνας τὴν ἐπὶ αἵρέσει κατήγοριαν, λαμβάνει ἐν τούτοις ἐκ τοῦ ὀπλοστασίου τῶν αἵρετικῶν δοξασιῶν ὅπλον, τὸ ὅποῖον, ἂν ἐγίνετο ἐν κα-ἀλλήλῳ ὥρᾳ χρήσις αὐτοῦ, θα ἀπέβαινεν ἴσως ἀποτελεσματικόν. Ἐξαίρει ἐντόνως τὴν ἐκτροχίασιν τοῦ κλήρου καὶ τὴν ἐπὶ τὰ κοσμικὰ τροπὴν τῆς ἐκκλησίας, τῆς συσσωρευσάτης θησαυροῦς ἐπὶ θησαυρῶν. Ἀναφέρει δὲ ὅτι πάντοτε ἡ πρόθεσις αὐτοῦ ἦτο νὰ ἐπαναφέρῃ, ὡς ἦτο καὶ ἀναγκαῖον, τοὺς κληρικούς εἰς τὴν ταπεινοφροσύνην τοῦ ἀποστολικῷ βίου, τὴν ὑπάρξασαν ἐν τῇ πρώτῃ ἐκκλησίᾳ· τὸ νὰ ἀφαιρέσῃ τις ἀπ' αὐτῶν, προσέθετεν, τὰ ἐπονείδιστα ταῦτα πλούτη, θὰ ἦτο ἔργον χριστιανικῆς ἀγάπης. Καταφαίνεται ἐκ τούτων ὅτι ὑποκινεῖ οὐδὲν ἥττον ἢ τὴν ἀναμόρφωσιν τῆς ἐκκλησίας διὰ κοινῆς ἐνεργείας τῶν ἡγεμόνων.

Ἀλλὰ πάντα ταῦτα ἦσαν λόγοι κενοί· πρὸς μεταμόρφωσιν τῆς ἐκκλησίας ἀπαιτεῖται τι πλέον ἢ πολιτικὴ, τοὺς ἐπισκόπους δὲ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ κόμματος ἐξέσμευεν ὁ Φρειδερίκος οὐχὶ διὰ ἐπαναγωγῆς αὐτῶν εἰς τὴν ἀρχέγονον χριστιανικὴν ἀπλότητα, ἀλλὰ δι' ἄλλων λίαν κοσμικῶν μέσων.

§ 342. Ἡ Γερμανία. Παρὰ βασιλεὺς. — Ἐν Γερμανίᾳ ἐξερραγή νῦν ἡ ὑπόνομος ἦν ὁ Ἰννοκέντιος πρὸ πολλοῦ εἶχεν ὀρύξει· ὁ χωροκόμης τῆς Θουριγγίας *Ερρίκος Ράσπης*, ὃν ὁ Φρειδερί-

κος εἶχε διορίσει ἐν ἔτει 1242 ἐπίτροπον τοῦ κράτους κατὰ τὴν ἀπουσίαν του, ἐξελέγη ἐν Βυρτσβούργῳ τὸν Μάϊον τοῦ 1246 βασιλεὺς ὑπὸ ἡγεμόνων κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκκλησιαστικῶν, ἐπὶ κεφαλῇς τῶν ὁποίων ἦσαν οἱ τρεῖς παραρρήνιοι ἀρχιεπίσκοποι.

Πανταχοῦ ἡγωνίζετο ἡ παπικὴ στρατιὰ τῶν ἐπαϊτῶν μοναχῶν ὅπως διαθέσωσι τὸν λαὸν ὑπὲρ τοῦ «βισιλέως» τοῦτου «τῶν κληρικῶν» ἢ πιπαδοβασιλέως, οἱ πρὸς τοῖς ἐπισκοπῖς δὲ ἐν τῇ ἐπιφανεστέρᾳ μερίδι αὐτῶν ἐξεγεθέντες κατὰ τοῦ Φρειδερίκου ἦσαν κυρίως ἡ τάξις τῶν κατωτέρων εὐγενῶν, ἐνῷ οἱ ἡγεμόνες ἐτήρουν οὐδετέραν στάσιν, καὶ αἱ πόλεις, γινώσκουσαι τελείως πολὴν σημασίαν εἶχε βασιλεία ἰσχυρὰ ὡς ἡ σταυροφορική, παρέμενον πιστοὶ εἰς τὸν Φρειδερίκον.

Ἡ πρώτη σύγκρουσις πρὸς τὸν βασιλέα Κονράδον ἐγένετο ἐγγὺς τῆς Φραγκφούρτης : ὁ χωροκόμης κατήγαγε τὴν νίκην, ἔγραψε δὲ εἰς τοὺς συμμάχους του, τοὺς Μεδιολανίους, ὅτι ἤλπιζε ταχέως νὰ θριαμβεύσῃ καὶ κατὰ τοῦ πατρὸς, κατὰ τὸ ἔθος τῶν Ρωμαίων ἡγεμόνων.

Ἐξ ἄλλου ὁμοῦ κατώρθωσεν ὁ αὐτοκράτωρ νὰ συνδελῇ στενῶς μετὰ τοῦ βαυαρικοῦ οἴλου διὰ τοῦ γάμου τοῦ Κονράδου μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ δουκὸς Ὁθωνος, ὅστις ἦτο ἀφωσιωμένος εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ ἔνεκα τοῦ λόγου, ὅτι ὁ δοῦξ τῆς Αὐστρίας Φρειδερίκος, ὅστις κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἔπεσεν ἐν πολέμῳ πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Οὐγγαρίας, δὲν κατελείπεν υἱὸν διὰ γάμου δὲ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ βασιλέως τῆς Βοημίας θὰ ἐπήρχετο ἡ ἔνωσις Αὐστρίας καὶ Βοημίας, ἔνωσις ἥτις θὰ ἡμαῦρου τὸ βαυαρικὸν στέμμα.

Οὕτω ἡ σύγκρουσις ἐλάμβανεν ὁσημέραι μεγαλειτέρας διαστάσεις. Πάντες οἱ Γερμανοὶ ἡγεμόνες ἐπολιορκούντο ὑπὸ ἐπιστολῶν καὶ λεγμάτων τοῦ πάπα, καὶ αὐτὸν δὲ τὸν Σουλτάνον τῆς Αἰγύπτου ἐπειράθη φαίνεται ὁ Ἰννοκέντιος νὰ ἀποξενώσῃ τῆς μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος Φρειδερίκου φιλίας.

§ 343. Ἀγὼν ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ. — Ἐν τοσούτῳ δὲν ὑπῆρξεν ὁ Ἰννοκέντιος ἰδιαζόντως εὐτυχῆς ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ εἰς ὃν εἶχε ριφθῇ παριφόρως. Ὁ ὑπ' αὐτοῦ ἀνυψωθείς ἢ εὐνοηθείς παρβασιλεὺς λίαν ταχέως ἐκλείσσε τὴν ἀδοξὸν στίδιοδρουλίαν του : ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔτους 1247 ἐπέστρεψεν οὗτος ἐκ τινος ἐκστρατείας κατὰ

τῆς ἄνω Γερμανίας εἰς Θουριγγίαν καὶ ἀπέθανε μετὰ τινὰς μῆνας ἐπὶ τοῦ Βαρθούργου (1).

Ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Λουδοβίκος ὁ Θ'. δὲν κατῆλθεν εἰς τὸν ἀγῶνα, ὡς ἤλπιζεν ὁ πάπας, κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος, διότι δὲν εἶχε μόνον ἐκκλησιαστικὴν εὐτέθειαν, ἀλλὰ καὶ ἐντιμον συνείδησιν τῆς ἐννοίας τοῦ δικαίου, ἡ δὲ καρδία αὐτοῦ — εἰλικρινεστέρα ἢ ἡ τοῦ πάπα — ἐξηγείρετο κατὰ τῆς ἰδέας σταυροφορίας, ἣν δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιχειρήσῃ ἄνευ τῆς ὑποστηρίξεως τοῦ Φρειδερίκου.

Καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ δὲ τὸ ἐπικρατοῦν φρόνημα ἦτο ἐναντίον τοῦ πάπα.

Τὰς καθ' ἑκάστα περιπετείας τοῦ ἀγῶνος ἐν τοῖς δύο θεάτροις τοῦ πολέμου, ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἐν Γερμανίᾳ, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ παρακολουθήσωμεν. Το παπικὸν κόμμα ῥυτίχθη νὰ εὕρῃ ἐν Γερμανίᾳ ἓνα μεγιστᾶνα, ὅστις ἐδέχθη ν' ἀναλάβῃ καὶ αὐτὸς τὸ πρόσωπον παριβασιλέως, οἷος ὑπῆρξεν Ἑρρίκος ὁ Ράσπης. Ἦτο δὲ οὗτος εἰκοσαέτης νεαρὸς ἱππότης, ὁ κόμης Γουλιέλμος τῆς Ὀλλανδίας, ὅστις, ἐκλεγειὺς ἐν Νεὺς (Neuis) ὑπὸ τινων ἡγεμόνων, προσεῖλκυσε πρὸς ἑαυτὸν κατὰ πρῶτον τὴν Κολωνίαν διὰ παραχωρήτως προνομίων εἰς τὴν πόλιν καὶ εἶτα μετὰ μακρὰν πολιορκίαν τὸ Ἀκυέσγρανον, δὲν εἶχεν ὅμως δύναμιν εἰμὴ εἰς τὰς τοῦ κάτω καὶ μέσου Ρήνου χώρας.

Ἐν Ἰταλίᾳ ἡ σπουδαία πόλις τῆς Πάρμας συνετάχθη πρὸς τὸν ἐχθρόν· ὁ Φρειδερίκος ἐστράτευσε κατὰ τῆς πόλεως· ἤγειρε πόλιν στρατοπεδεύσεως κατ' αὐτῆς, ἀπεκάλεσε δὲ αὐτὴν πεποϊθότως Βικτώριαν, Νίκην. Πράγματι οἱ Πάρμιοι περιῆλθον εἰς τὰ ἔσχατα.

Ἄλλ' αἰρνης ἐπέτυχεν ἐν τόλμημά των, μία αἰφνιδία ἔφοδος, καθ' ἣν ἡ Βικτώρια ἐγένετο παρὰ νάλωμα τοῦ πυρός, οὐκ ὀλίγοι δὲ αἰχμάλωτοι — καὶ μετὰξὺ αὐτῶν ὁ Θιδδαιός, ὁ τοῦ αὐτοκράτορος πληρεξούσιος ἐν τῇ συνόδῳ — ἔπεσον εἰς χεῖρας τῶν ἀστῶν.

Ὁ Φρειδερίκος ἐπέστρεψεν εἰς Κρεμώναν· ρητέον ἄλλως, ὅτι κέρδη καὶ ζημίαι ἀντεσταθμίζοντο ἐνταῦθα, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ δὲν

(1) Σ Μ Καλεῖται οὕτω διασημώτατον γερμανικὸν φορούριον παρὰ τὴν πόλιν Βιζενάχ, ἐν τῷ μεγάλῳ δουκάτῳ τῆς Σαξωνικῆς Βεϊμάρης.

ἀπεθρούνθη ποσῶς, ἐνήργησε μάλιστα νέας μεγάλας προπαρασκευὰς ἐν τῷ σικελικῷ κράτει του.

§ 344. Πέτρος ὁ τῆς Βινέας. — Μετὰ πόσον δηλητηριωδῶν ὀπλῶν διεξήγετο ὁ ἀγὼν ἐν τῷ κδιεζιτήτῳ τούτῳ πολέμῳ, ἀποδεικνύουσι τὰ γεγονότα τοῦ ἔτους 1249, καθ' ὃ ἔπαθε δεινὴν πτώσιν εἰς τῶν ἀνωτάτων λειτουργῶν τοῦ αὐτοκράτορος, Πέτρος ὁ τῆς Βινέας, ὅστις μετέσχε τὰ μέγιστα ἐν τῷ λαμπρῷ ἔργῳ τῆς διοργανώσεως τῆς Σικελίας.

Ἐν τινι κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος σχεδιασθείσῃ ἀποπειρᾷ δηλητηριάσει, ἣν ἐν καιρῷ εἶχεν ἀνακλιψῆι ὁ Φρειδερίκος, ἐπεθάρυνεν αὐτὸν βαρεῖα ὑπόνοια συνενοχῆς. Ὁ αὐτοκράτωρ ὑπώπτεισε παπικὴν ὑποκλίνῃσιν, οὐδεμία δὲ ἀμφιβολία, ὅτι, ἐὰν ἔπιπτεν οὗτος θῆμα τοῦ δηλητηρίου ἢ τοῦ ἐγχειριδίου, τὸ παπικὸν κόμμα θὰ διέβλεπεν ἐν τούτῳ τὸν δάκτυλον τοῦ Θεοῦ.

Ἐὰν καὶ κατὰ πόσον ἦτο ἔνοχος ὁ Πέτρος, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐξακριβωθῇ, ὡς ἐπίσης δὲν δύναται νὰ ἐξακριβωθῇ, ἐὰν δικαίως δύναται νὰ ἐπιρριφῇ κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἢ ὑπὸ ἐχθρῶν του ἐπιρριφθῇ· κατ' αὐτοῦ μορμὴ, ὅτι ἐν γένει ἐθισίαζε τοὺς φίλους του, ἀφοῦ πρότερον ἐγωϊτικῶς ξεμεταλλεύετο αὐτούς : τοῦτο μόνον εἶναι βέβαιον ὅτι ὁ λογοθέτης, ὅστις ἐκ κατωτάτης κοινωνικῆς τάξεως εἶχεν ἀνυψωθῇ διὰ τῆς εὐφίας του εἰς τὴν θείαν πρωτοποιργίαν ἐτυφλώθη κατὰ βαρβαρικὸν ἔθιμον καὶ ἀπέθανεν ἐκ τούτου παρικορήμα.

Ἐν ἔτι ἀτύχημα ἐπεσυνέβη εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ὅτι δηλαδὴ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἐζζιοῦ ἐνέπεσε τιν Μίρτιον τοῦ 1249 εἰς ἐνέδραν Βολωνίων καὶ συνελήφθη αἰχμαλώτο. μετὰ τοῦ στρατοῦ του : κατὰ τὰ λοιπὰ ὅμως τὰ ὅπλα αὐτοῦ ἐπὶ ὅσον προόδους, εὐτύχησε δὲ ν' ἀπολαύσῃ τῆς ἱκανοποιήσεως, ὅτι τὰ στρατεύματα αὐτοῦ ἐκυρίευσαν πρὸ τῆς Πάρμας ἐν λαμπρᾷ ἀψιμαχίᾳ τὸ σημαιοφόρον ἄρμα τῆς εἰς ὑπεροψίαν ἐκτραπέισης πόλεως : πάρχυτα δὲ ἐσκέφθη νὰ ἐπληρθῇ αὐτὸς αὐτοπροσώπως μεθ' ὅλων τῶν δυνάμεων τοῦ ἀγῶνος, πρὸς ὃν ἀπαύστως παρεσκευάζετο.

§ 345. Ὁ θάνατος Φρειδερίκου τοῦ Β'. 1250. — Ἀλλὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1250 ὁ σκοπὸς αὐτοῦ ἐμπτειώθη. Ἐγγὺς τοῦ Λουκερίας ἐν τῷ πύργῳ Φορρεντίνου ἀπέθανεν ὁ αὐτοκράτωρ, παρήσαν δὲ κατὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐκ τῶν υἱῶν του μόνον ὁ

Μαμφρέδος. Εὐρεν ἐν τούτοις καιρὸν νὰ συντάξῃ τὴν διαθήκην : ὑπὸ φιλικῶς διαχειμένου κληρικοῦ, τοῦ ἀρχιεπισκόπου τοῦ Παλέρμου, ἀνεγνωρίσθη ὡς μέλος τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἐξομολογηθεὶς ἀπελύθη τοῦ ἀφορισμοῦ.

Λέγεται μάλιστα ὅτι ὁ Φρειδερίκος ἀπέθανε περιβεβλημένος μοναχικὸν τρίβωνα, δὲν φαίνεται δὲ τὸ πρᾶγμα λίαν ἀπίθανον, ἀφοῦ πρὸ πολλοῦ ἤριζον περὶ τῆς ψυχῆς του δεισιδαιμονία καὶ ἀπιστία, καὶ ἦτο εὐκόλον κατὰ τὴν ὥραν τοῦ θανάτου νὰ ὑπερισχύσῃ ἡ πρώτη.

Ἡ ἀντίφασις αὕτη δὲν εἶναι ἡ μόνη ἐν τῷ χαρακτήρι τοῦ σπουδαιοτάτου καὶ δαιμονίου τούτου ἀνδρός: ἔλειπε παρ' αὐτῷ ἐκ τῶν προσόντων ἀληθῶς μεγάλου ἀνδρός ἡ ἀπλότης καὶ ἡ ἐνδόμυχος πεποίθις καὶ ἀληθινότης.

Ἡ ἐξωτερικὴ παράστασις αὐτοῦ φαίνεται ὅτι ἐνεποίει ἀγαθὴν ἐντύπωσιν: ἔθεωρετο ἀνὴρ καλὸς τὸ εἶδος, καίπερ μέσου μεγέθους· ἐπὶ τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἐπὶνθίζον νωπὰ χρώματα καὶ ἰλαρότης· ἦτο δὲ μύωψ.

Εἰς τὴν ἐκτάκτως μεγάλῃν πολλαπλότητα τῶν καθηκόντων τῆς θέσεώς του ἀνταπεκρίνετο διὰ τῆς ἐκτάκτου εὐτροφίας τοῦ πνεύματος, κατορθῶν δι' αὐτῆς: νὰ ἐπιδεικνύῃ ἐνδιαφέρον πρὸς τοὺς διαφόρους κλάδους τῆς δημοσίου ὑπηρεσίας, νὰ προσμικρύνει εὐκόλως διαφόρους γνώσεις καὶ νὰ ἐκφράζῃ αὐτάς ἐν λόγῳ ζωηρῶς: ἐδεικνυε ζῆλον πρὸς ἐπιστημονικὰ πράγματα, τὴν λογικὴν, τὴν ἱατρικὴν, τὴν φυσιογνωσίαν, ἐκέκτητο ἀξιόλογον βιβλιοθήκην, ἐν ᾗ εὕρισκετο μεταξὺ ἄλλων καὶ ἀντίτυπον ἐλληνικὸν καὶ ἀραβικὸν τῶν ἔργων τοῦ Ἀριστοτέλους· βιβλίον περὶ θήρας δι' ἱεράκων καὶ ποίημα ἐν ἰταλικῇ γλώσσῃ, περιτωζόμενα μέχρις ἡμῶν, ἀποδίδονται εἰς αὐτόν, πνεῦμα δὲ δημοσιολογικὸν οὐχὶ ἀσήμαντον προδίδουσιν αἱ ἐγκύκλιοι καὶ τὰ ἀπομνημονεύματά του, εἰς τὴν σύνταξιν τῶν ὁποίων ἀναμφιβόλως μετεῖχε καὶ αὐτὸς τὰ μέγιστα αὐτοπροσώπως.

Φαίνεται δὲ ὅτι ἰδιόζουσαν εὐχάριστην εὕρισκε Φρειδερίκος ὁ Β' εἰς τὸ ν' ἀκούῃ ζωηρὰς συζητήσεις περὶ διαφόρων θεωριῶν. Ἐκ τούτου ἐγεννήθη παρὰ τισιν ἡ γνώμη ὅτι συνεμερίζετο οὗτος γνώμας, τὰς ὁποίας ἀπλῶς ἤρεσκετο ν' ἀκούῃ ἀναπτυσσομένους· καὶ εἰς μωαλεθανὸς πρέσβους μάλιστα ἐσχημάτισε τὴν γνώμην, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ ἔκλινε σφόδρα πρὸς τὸν ἰσλαμισμόν, καὶ ἡ ἐκκλησία οὐδέποτε ἐπίστευεν ἀπο-

λύτως καὶ κατὰ τὰ πρῶτα ἀκόμη ἔτη καὶ πρὸ τῆς ρήξεως εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν αὐτοῦ.

Καὶ δικαίως: ὁ Φρειδερίκος πράγματι ἀπασχόλει ὑπερβαλλόντως τὸν νοῦν αὐτοῦ περὶ τὰ τοιαῦτα, συνεζήτει παρὰ πολὺ καὶ πλέον ἢ ὅσον θι ἤρεσκεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τοὺς ἀρχηγούς αὐτῆς νὰ βλέπωσιν ἀσχυλούμενον περὶ τὰ τοιαῦτα ἓνα βασιλέα.

Ἐν τούτοις παρέτχεν ὁ Φρειδερίκος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὴν εὐχαρίστησιν τοῦ διωγμοῦ τῶν αἱρέσεων, καίτοι δὲ ἔτραπτε τοῦτο ἐκ λόγων πολιτικῶν, ἐν τοσοῦτῳ δὲν ἐδιστανίζετο ἡ συνείδησις ἕνεκα τούτου.

Γινώμαι ἀντίθετοι τῶν κρατουσῶν, ἐλευθεροφροσύνης οἰστρηλατήματα, λόγοι ἀνευλαβεῖς ἐπιτρέπονται ὅπως ὀήποτε εἰς ἓνα αὐτοκράτορα, εἰς ἓνα Σουλτάνον, ἢ εἰς ἓνα οἷον ὀήποτε μέγαν κύριον, δὲν ἐπιτρέπεται ὅμως νὰ καταστῇ σπουδαίως πίστις καὶ δόγμα τῶν πολλῶν ἢ ἀπὸ τῶν παραδεδομένων ἐκκλίνουσα καὶ εἰς τὸν ἀρχέγονον χριστιανισμόν καὶ τὴν Ἱερὰν Βίβλον προσκολλημένη πεποιθήσις. Διότι ὁ Φρειδερίκος ἀνῆκεν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, οἵτινες καθ' ὅλους τοὺς χρόνους πολυπληθεῖ ἀποτελοῦντες τάξιν, εἶναι τῆς γνώμης, ὅτι ἡ συνήθης ἡθικὴ δὲν ἐφευρέθη διὰ τοὺς μεγάλους κυρίους καὶ διὰ τὰ δαιμόνια πνεύματα.

Διὰ τοῦτο ὁ Φρειδερίκος παρεδόθη εἰς τὴν ἀχαλίνωτον ὁρμὴν βίου μεγάλων σωματικῶν ἀπολαύσεων, καίτοι, προκειμένου περὶ ἐδησέων τοιαύτης φύσεως, δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν ὅτι αἷσθημα φιλαλληλείας μεμρφωμένον καὶ μάλιστα αὐστηρὸς ἔλεγχος τῶν κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἐπιρριπτομένων ψύγων δὲν ἀνῆκον εἰς τὰς ἀρετὰς τῶν χρόνων τούτων καὶ ἐν γένει τῶν μεσαιωνικῶν χρόνων, τοῦναντίον μάλιστα ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην οὐδεμία τυχρὸν ἐποχὴ ἵσταται βαθύτερον ταύτης, καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην οὐδεμία κοινωνικὴ τάξις ἵστατο χαμηλότερον τῆς τοῦ κλήρου.

Τὸ χειρότερον ὅμως ἦτο ὅτι ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἡλικίας τοῦ ὁ Φρειδερίκος ἐζήσεν ἐντὸς περιβαλλόντος, ἐν ᾧ ἡ τιμιότης καὶ ἡ εὐθύτης, —ἀρεταὶ πάντως σπάνιαι κατὰ τοὺς χρόνους τούτους— σχεδὸν κατ' ἀναγκὴν ἐπινίγοντο καὶ ἐξεριζοῦντο παρ' αὐτῷ, ἢ μᾶλλον ἀρχῆθεν δὲν ἠδύναντο νὰ ριζοβολήτωσιν. Ἐνωρίς ἔμαθεν οὗτος νὰ ὑπολογίζῃ, νὰ ὑποκρίνηται, νὰ ἐπιζητῇ ὑπεκφυγὰς, νὰ ἀπαντᾷ διὰ λόγων κενῶν ἐννοίας.

Καὶ ὁμοῦς θὰ ἦτο ἄλκιον νὰ θεωρῇ τις τὸν Φρειδεῖκον ἀπλῶς νοήμονα πολιτευτὴν (Politiker). Ἀκριβῶς κατὰ τοὺς τελευταίους ἀγῶνας πρὸς τὸν Ἰννοκέντιον ἀνῆλθεν εἰς τὸ ὕψος ἀληθοῦς πολιτικοῦ (Staatsmann), τὸν ὁποῖον δὲν δύναται τις νὰ φαντασθῇ ἐστερημένον μιᾶς βαθείας ἠθικῆς ἀρχῆς. Μετὰ συνειδήσεως ἐναργοῦς ἐπολέμει τὸν ἀγῶνα τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας, τῆς πολιτείας, τῆς βασιλείας, κατὰ τῶν ἀξιώσεων τῆς ἱεροκρατίας, διαβλέπει δὲ τις σαφῶς, ὅτι ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ ὑπεστηρίζετο οὕτως εἶπεν ὑπὸ τῆς αὐξούσης νοήσεως χρόνων μείζονος ἀναπτύξεως τῶν φώτων.

Ἄλλ' ἡ μεγάλη πλάνη τοῦ βίου του—συνεπῆς βεβαίως ἐν τούτῳ πρὸς τὰς παρὰδόσεις τοῦ ἰδίου ἐκυτοῦ οἴκου—ἦτο ὅτι ἠτθάνετο ἐκὺτὸν ἐν τῷ καθολικῷ ἱερωματί του ὡς Ρωμαῖον αὐτοκράτορα μᾶλλον ἢ ὡς βασιλέα τῶν Γερμανῶν.

Ἡ πλάνη αὕτη ὑπέσκαψε τὰς ρίζας τῆς δυνάμεώς του, κατέλιπε δὲ τὴν πραγματικὴν ἐπιρροὴν εἰς τοὺς ἡγεμόνας τῆς χώρας, οἵτινες ἐξυπατάσσοντο εἰς τοὺς κατοίκους καὶ εἰς τὰς διαφόρους χώρας τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα—ἀσφάλειαν καὶ κανονικὴν διοίκησιν,—ὑπὲρ τῶν ὁποίων δὲν ἐπέτρεπον εἰς τὸν αὐτοκράτορα τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον καὶ ἄνεσιν ὅπως φροντίζῃ ἡ καθολικὴ θέσις αὐτοῦ, ἢ τὰ πολλαπλὰ συμφέροντα τῶν ἀνατολικῶν καὶ δυτικῶν χωρῶν του, τὰ κοσμικὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα περιλαμβόνουσα πολιτικὴ του.

Ὁ βασιλικὸς οἶκος τῆς Γερμανίας ἀπεξενουτο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τοῦ Γερμανικοῦ βίου: τὸ γονιμώτερον σπέρμα ἐθικοῦ βίου, τὰς πόλεις, δὲν προήγαγον οἱ Σάουφοι: τοῦλάχιστον μετὰ συνακολούθιας, ἣ δὲν ἠδυνήθησαν ἴσως νὰ προαγάγῃσι καὶ ἐπειδὴ τὸν κατὰ τῆς ἐκκλησίας ἀγῶνα ἐστήριζον ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐδάφους μιᾶς παγκοσμίου ἰδέας, τῆς ἰδέας τῆς αὐτοκρατορίας καὶ ὅχι ἐπὶ τῆς ἰδέας τῆς ἐθνικῆς βασιλείας, εἰς ἣν ἀνῆκε τὸ μέλλον, ἐμείλλον κατ' ἀνάγκην νὰ ὑποκύψωσιν, ἀφοῦ ἡ ἐκκλησία ἠρώετο τὴν δύναμιν τῆς ἐξ ἀνάγκης ἀνεξιτήλου τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἐνῶ ἡ αὐτοκρατορία καθίστατο τόσῳ μᾶλλον περικτὴ καὶ πλεονάζουσα, ὅσῳ ἐνισχύοντο ἡ βασιλεία, αἱ κατὰ χώρας ἡγεμονίαι καὶ οἱ ἥημοι.

§ 346. Κοιράδις δ' Δ'. 1250—1254. — Ὁ υἱὸς αὐτοῦ καὶ διαδοχὸς Κοιράδιος δ' Δ'. (1250—1254) ἐλά-

χιστα κατέλιπεν ἔχνη ἐν τῇ γερμανικῇ ἱστορίᾳ, καὶ μόλις περισώθη ἡ σκιά τῆς ἀναμνήσεως αὐτοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἔθνους του.

Ἐν τῷ παπικῷ στρατοπέδῳ μεγάλη ὑπῆρξεν ἡ χαρὰ ἡ ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ φοβεροῦ ἐχθροῦ, τῆς προσωπικῇ ἀξίας τοῦ ὁποῖου ἦτο ἀντάξιον τὸ μῖσος Ἰννοκεντίου τοῦ Δ' . : «Ἡ θύελλα» καθὰ ἐξεφράσθη οὗτος «μετεβλήθη εἰς γλυκυτάτην αὔραν».

Ὁ Ἰννοκέντιος ἐπωφελήθη τὴν εὐκαιρίαν καὶ ἐπέστρεψεν ἐκ Λυόν, ὅπου ἔμενε κεκρυμμένος ἕνεκα τῆς θύελλης ἐκείνης εἰς Ἰταλίαν.

Διὰ δὲ τὸν βασιλέα Κονράδον ἦτο μῦρα βαριῖα κληροδοτηθεῖσα αὐτῷ ὑπὸ τοῦ αἵκου του, τὸ ὅτι ἦτο ἠναγκασμένος νὰ περὺθῃ κατὰ πρῶτον εἰς Ἰταλίαν, ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὸ σικελικὸν κράτος του, μετὰ δὲ ταῦτα, τούτου κατορθωθέντος, νὰ ἀναλάβῃ τὸν αὐτὸν ἄπελπιν ἀγῶνα, ἐν τῇ τύρῃ τοῦ ὁποῖου εἶχεν ἀποθίνει ὁ πατὴρ του.

Συμβαλλομένη τις μετὰ τοῦ πάπα ἦτο ἀδύνατος, ἀφοῦ αὐτὸς τε καὶ ὅλον τὸ οὐελφικὸν κόμμα εἶχεν ὀρκισθῇ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ σταουφικοῦ οἴκου.

Ὁ νεαρὸς εἰκοσιν καὶ ἐξαέτης βσιλεὺς ἐνεφανίσθη εἰς Ἰταλίαν (1251): ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τοῦ ἐτεροθιλοῦς ἀδελφοῦ του Μιμπρέδου, κατέβαλε τοὺς στασιαστὰς τοὺς ἀμφισβητοῦντας τὸ δικαίωμά του, καὶ κατέκτησεν ἐν ἔτει 1253 τὴν τελευταίαν ἐστίαν αὐτῶν, τὴν ὀχυρὰν Νεάπολιν.

Ἄλλ' ἡ νίκη αὕτη ὑπῆρξεν ἄγονος: διότι ἦν μετ' οὐ πολὺ, τὸν Μάϊον τοῦ 1254, ἀπέθανεν ὁ Κονράδος ἐν Λαθέλλῳ τῆς Ἀπουλίας παρὰ τὴν Μίμφην, καταλιπὼν δωδεκαετὲς πικρίδιον, τὸν Κονράδον, ἐκ τοῦ γάμου μετὰ τῆς Ἑλισάβετ, τῆς θυγατρὸς τοῦ δουκὸς τῆς Βαυαρίας Ὁθωνος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Τὰ μὴ γερμανικὰ κράτη κατὰ τὸν 12 καὶ 13 αἰῶνα. Τέλος τῶν σταυροφοριῶν.

§ 347. Ἡ μὴ γερμανικὴ Εὐρώπη. Ἡ Σκανδι-
ναυία. — Οὕτω περὶ τὰ μέτα τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος ἡ νίκη
τῆς ἐκκλησίας ἢ τῆς παπασύνης κατὰ τῆς σταυρικῆς καὶ κατ' ἀκο-
λουθῶν κατὰ τῆς γερμανικῆς ἐν γένει βασιλείας φαίνεται πλήρης :
ὁ μικρὸς Κονράδος, ὁ Κονραδῖνος, ὁ τελευταῖος γνήσιος τοῦ ἄρρενος
φύλου βλαστὸς ἐκ τῶν ἀπογόνων τοῦ Φρειδερίκου — διότι καὶ ὁ
υἱὸς τῆς Ἀγγλίδος Ἰσαβέλλας Ἑρρίκος εἶχεν ἀποθάνει — δὲν ἐνέ-
πνεε κατὰ τὸν παρόντα τοῦλάχιστον καὶ ἀμέσως ἐπόμενον χρόνον
οὐδένα φόβον.

— Πρὶν ἢ ὅπως παρακολουθήσωμεν τὰς τελευταίας τραγικὰς τύχας
τοῦ οἴκου τούτου, ὀφείλομεν νὰ ρίψωμεν ἐν βλέμμα ἐπὶ τῆς ἀναπτύ-
ξεως τῶν λοιπῶν εὐρωπαϊκῶν πολιτειῶν καὶ τοῦ ὅλου εὐρωπαϊκοῦ βίου
κατὰ τὸν «αἰῶνα» τοῦτον «τῶν σταυροφοριῶν», ὡς καλοῦνται οἱ ἀπὸ
τοῦ 1096 μέχρι τοῦ 1270 χρόνοι ὡς ἐκ τοῦ προέχοντος χαρακτηρι-
στικοῦ συμβεβηκότος αὐτῶν.

Ὁ χριστιανισμὸς εἶχε κυριarchήσει κατὰ τοὺς χρόνους τούτους
ὁλοτχερῶς ὅλου τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ἐσάφους, ἡ δὲ κυριαρχία αὐτοῦ εὗρισκε
μὲν βεβαίως ἀμφισβήτησιν τινα ἐν ταῖς ψυχαῖς, οὐδεμίαν δμως πλέον
ἀμφισβήτησιν ἀπῆντα ἐν τῷ δημοσίῳ καὶ τῷ κοινωνικῷ βίῳ.

Ὁ ἐθνισμὸς (Heidentum) — πολυθεΐα καὶ εἰδωλολατρεία —
εἶχεν ἐκριζωθῇ ἢ ἐπνεε τὰ λείψαντα κατὰ τὰ τέλη τῆς χρονικῆς ταύτης
περιόδου καὶ ἐκεῖ ἀκόμη ὅπου ἐπὶ μῆκιστον εἶχε διατηρηθῇ, ἐν Σκαν-
διναυίᾳ καὶ ἐν ταῖς σλαυϊκαῖς βορειοανατολικάς χώρας.

Τὸ μᾶλλον μεμακρυσμένον τῶν βορείων τούτων κρατῶν, ἡ Νορ-

θῆγία, μικρὸν ὥς εἰκὸς μετέσχε τοῦ ὄλου εὐρωπαϊκοῦ βίου, ὥς ἐκ τῆς θέσεως καὶ τῶν φυσικῶν συνθηκῶν τῆς χώρας: ἐν τούτοις μεταξὺ τῶν βασιλέων αὐτοῦ ὑπάρχει εἰς σταυροφόρος — ὁ Σιγούρδος (1001—1130), καὶ τὸ ὄνομα τῆς ὑπεραγίας πόλεως «Τορσάλας» ἐξήσκει καὶ ἐκεῖσε τὴν γοητείαν του.

Ὁ βασιλεὺς Σγουῖρδος διέθεσεν ἱκανὸν χρόνον εἰς τὴν εὐλαβῇ στρατείαν του, ἐπολεμήσεν ἐν Πορτογαλίᾳ καὶ ἐν Σικελίᾳ, καὶ κατέλιπε κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν μέρος τῶν ἀνδρῶν του εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἑλλήνος αὐτοκράτορος εἰς Κωνσταντινουπολιν, ὅπου οἱ τοιοῦτοι Σκαυδινανοὶ μισθοφόροι ἦσαν τι σύνηθες.

Κατὰ τὰ λοιπὰ ἡ βορεινὴ αὕτη χώρα δὲν διήνυσε καλὰς ἡμέρας: ἐπὶ ἐδάφους ἀρχιῶς κατωκημένου καὶ μὴ γοίμου, ὅπερ καθίστα λίαν δύσκολον τὴν ἀνισότητά τῶν περιορισμῶν, τὴν συσσωρεύσιν πλούτου καὶ συνεπῶς τὴν μόρφωσιν ἀριστοκρατίας, ἤρξον βασιλεὺς κατὰ παραβασιλέων, καὶ ἐσχηματίσθησαν κόμματα παρὰ τοῖς χωρικοῖς, μεταξὺ τῶν ὁποίων μετ' ἀγρίας ὀμότητος διεζήγητο ὁ ἀγών.

Οἱ χρόνοι τῆς πειρατείας ἐν μεγάλῃ κλίμακῃ καὶ τῶν ἐνόπλων μεταναστεύσεων εἶχον παρελθεῖ. Ἡ ἰδρυσις ἰδίας ἀρχιεπισκοπῆς ἐπὶ νορβηγικοῦ ἐδάφους, ἐν Δορντχέϊμ, ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου φιορδου (1152) πολὺ ὀλίγον ἐβεβλήωσε τὴν ἀγρίαν ταύτην κατάστασιν.

Μόνον δὲ ἐπὶ Χάκωνος τοῦ Ε'. ἐκάνονισθησαν τὰ πρὶ διαδοχῆς ἐν τῇ διαίτῃ ἡ ἐθνικὴ συνελύσει τῆς Βέργεν (1223), καὶ ὁ αὐτὸς βασιλεὺς, — τοῦ ὁποίου ἡ μακρὰ βασιλεία (1207 μέχρι 1263) ἀτέθη λίαν ἐπωφελὴς ὑπὲρ τῆς ἡσυχίας τῆς χώρας, — ἐστέφθη ἐν ἔτει 1247 ὑπὸ παπικοῦ λεγάτου.

Ἡ ἐπιρροὴ τοῦ κλήρου ἐνισχύθη καὶ ἐν τῇ μεμακρυτμένῃ ταύτῃ χώρᾳ: ἀπὸ τοῦ 1273 οἱ ἐπίσκοποι ἤρχισαν νὰ μετέχωσι τῆς νομοθεσίας, ἥτις ἀκριβῶς τότε (1274) συνετελέσθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Μάγνου τοῦ Ζ'. δι' εἰδους τινος ν' νομβίβλου.

Ἐν Σουηδίᾳ εἰσῆχθη καθ' ὁλοκληρίαν ὁ χριστιανισμὸς μόνον κατὰ τὸν δωδέκατον αἰῶνα: μάλιστα δὲ ἡ βορεινὴ τῶν δύο φυλῶν, οἱ Σουηδοί, ἀνθίσταντο πεισματωδῶς κατὰ τῆς εἰσχωγῆς θρησκείας ἐριζωμένους ἤδη παρὰ τῇ μεσιμβρινῇ φυλῇ τῶν Γότθων.

Καὶ ἐνταῦθα πληροῦσι τὰς σελίδας τῆς ἱστορίας ἀγῶνες περὶ τοῦ θρόνου, διόμματα βασιλέων καὶ μνηστήρων ἐστερημένα πάσης ἐννοίας

δι' ἡμᾶς, πόλεμοι μεταξύ δύο οἰκων, τοῦ γοτθικοῦ τῶν Σβερ-
κίων καὶ τοῦ σουηδικοῦ τῶν Βόνδων (μεταξὺ 1150 καὶ 1250).

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους (1253) ἀνέβη τὸν θρόνον ὁ πρῶτος ἐκ
τοῦ γένους τῶν Φολκουγγίων, ὅπερ καὶ πρότερον ἤδη εἶχεν
ἐξασκήσει τὴν μεγαλειτέραν ἐπικροὴν ἐν τῇ χώρᾳ, ὁ Βίογερ, ὁ
ἰσχυρτερος τῶν ἰάρων ἢ διοικητῶν, οἵτινες, ὥς ἐν Γερμανίᾳ οἱ κό-
μητες, λειτουργοὶ τοῦ στέμματος ὄντες τὸ κατ' ἀρχάς, εἶχον δημιουρ-
γήσει θέσιν ἀνεξάρτητον καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον κληρονομι-
κὴν. Ἦτκει οὗτοι ἔργῳ τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν, ἔφερε δὲ τὸ ὄνομα
τοῦ βασιλέως ὁ ποσθενέτερος υἱὸς αὐτοῦ Βαλδεμέρ.

Σὺν τῇ εἰσαγωγῇ τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρ-
χίας ὥς καὶ σὺν τῇ αὐξήσει πνευματικῇ ἀναπτύξει ἐνισχύθη τὸ ἀρι-
στοκρατικὸν στοιχεῖον ἐν τῇ χώρᾳ, οὗτο δὲ τότε μᾶλλον,
ὅτῳ εἶγε λήξει ἤδη ἢ ἐν μεγάλῃ κλίμακι μεταστροφῆς διὰ τῶν θα-
λασσοπρῶν τῶν οὐνιγκ.

Ἡ μὲν κατὰ τισι, ἧτις εἶγε συνδεθῇ καὶ μετ' ἀποικισμοῦ,
ἦτο ἡ τῆς Φινλανδίας, ὅπου ἀπὸ τοῦ ἔτος 1157, ἀπὸ Ἐρίχου
τοῦ Ἀγίου, εἰσῆλθε καὶ ὁ χριστιανισμός.

Ἐν Δανίᾳ, ἧτις ἕνεκα τῆς γεωγραφικῆς θέσεώς της παροε-
σύθη εἰς τὰς περιπλοκάς τῶν βορειανατολικῶν γεομανικῶν χωρῶν,
ἐπαγινήθη ἡ δυναστεία, ἧτις εἶχεν ἀναβῇ εἰς τὴν ἀρχὴν ἐν ἔτει 1047
μετὰ τοῦ Σολὲν Ἐσρεδον.

Ἐνταῦθα ὁμοίως ἔλαβον τὰ πράγματα τροπὴν, ἧτις, ὥς ἐν Γερμα-
νίᾳ, ὑπεβοήθησε τὴν ἀνάδειξιν ἰσχυρᾶς ἀριστοκρατίας.

ὑπὸ ἐκκλησιαστικὴν ἔποψιν ἡ χώρα ἀπὸ τοῦ 1104, ὅτε ἰδρύθη
ἡ ἀρχιεπισκοπὴ τῆς Λούνδης, ἦτο ἀνεξάρτητος ἀπὸ τῆς Γερμανίας, ἡ
δὲ τιμωρικὴ ἐξάρτησις ἀπὸ τῆς αὐτοκρατορίας, καίπερ ἀνεωθεῖσα
καὶ οὐκ ἐπὶ Φρειδερίκου τοῦ Πρρογενεῖου, οὐδὲν ἐσήμαινε πλέον.

Εἴδομεν τοὐναντίον πῶς αἱ πρὸς ἑαυτοὺς τοῦ κάτω Ἀλβίου
σλαβικαὶ χώραι, πρὸς ἃς εἶχε στραφῇ ἡ ἡγεμονικὴ ὁποικισμὸς
καὶ ἡ γερμανικὴ ἐκπολιτιστικὴ ἐργασία, ἀπε-έλεσαν τὸ ἀντικείμενον
τῆς κατκτητικῆς φιλοδοξίας τῆς δανικῆς δυναστείας, ἅμα ὥς εἶχε
στερεωθῇ αὕτη ὅπως δῆποτε μετὰ τὰς διχονίας καὶ ἐριδας, αἵτινες
καὶ ἐνταῦθα ἐπὶ μακρὸν διέτεινον τὰ θεμέλια τῆς βσιλείας.

Δίκαιον περὶ διαδοχῆς κυρίως δὲν εἶχε θεσμοθετηθῇ ἐν Δανίᾳ,

καίτοι ἡ ἐκλογή δὲν ἐξήλθε ποτε τοῦ κύκλου τοῦ Ἀπαζ βασιλεύσαντος οἴκου· περιήλθε δὲ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὸ δίκαιον τῆς ἐκλογῆς εἰς τὴν ἀριστοκρατίαν, εἰς τοὺς ἱππότας, καὶ εἰς τὴν μὴ πολυπληθῆ τάξιν τῶν ἀνωτέρων κληρικῶν.

Αἱ κατακτήσεις ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς ἀκτῆς τῆς Ἀνατολικῆς θαλάσσης ἤρχισαν μετὰ τοῦ Βαλδεμάρ τοῦ Α'. τοῦ Μεγάλου (1157—1182), οὗ ἔργον πρὸς τοῖς ἄλλοις εἶναι καὶ ἡ ἐκρίζωσις τῆς εἰδωλολατρείας ἐπὶ τῆς νήσου Ρύγεν, ἐξηκολούθησαν δὲ ἐπὶ Κνούτου τοῦ Γ'. (1182—1202), ὅστις ὠνομάζετο βασιλεὺς τῶν Δανῶν καὶ τῶν Σλαύων καὶ εἶχε συνδεθῆ δι' ἐπιγαμιῶν μετὰ τοῦ οὐέλφικου καὶ τοῦ γαλλικοῦ οἴκου.

Τον επικινδυνώτερον δὲ ἐχθρόν ὡς καὶ τὸν κριταίτερον σύμμαχον εὗρον οἱ ἐρίζοντες ἡγεμόνες τῆς βορείου Γερμανίας ἐν τῷ προσώπῳ Βαλδεμάρ τοῦ Β'. τοῦ Νικητοῦ. Ἐπωφελήθη οὗτος τὴν περιθρόνου ἔριν ἐν Γερμανίᾳ, ἔλαθεν, ὡς ἐμνημονεύθη, παραχωρηθείσας, Φρειδερίκου τοῦ Β'. τὰς πέραν τοῦ Ἀλβίου χώρας ἀφοῦ ἡ Λυθέκη ἦδη ἀπο τῶν τελευταίων ἐτῶν τοῦ Κνούτου ἦτο πόλις δανική, καὶ ἔστησε τὴν νέαν σημαίαν του, — τὸ Δχνεβρόγ μετὰ τοῦ λευκοῦ σταυροῦ ἐπὶ ἐρυθροῦ βάθους — καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Φιννικῷ κόλπῳ ἐπὶ τῆς μεμικρυσμένης Ἑσθλανδίας.

Εἰδόμεν ὅμως πῶς ἔπειτα ἐν συμβάν, ἡ αἰχμαλωσία αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ δουκὸς τοῦ Σβερίνου Ἑρρίκου, ἐκλόνισε τὴν δύναμίν του, καὶ ἡ ἐν Βορνχοδέη ἡττα κατέλειπεν εἰς τὸν «Νικητὴν» μόνον τὴν ἀνεξάρτητον κατοχὴν τῆς Δανίας, τὴν ὅποιαν προήγαγε διὰ νοήμονος κυβερνήσεως καὶ καταρτίσεως νομοβίβλου.

Ἄλλ' αὕτη ἦτο ἡ τελευταία πράξις του: ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν δημοσίευσιν αὐτῆς ἀπέθανε Βαλδεμάρ ὁ Β'. (1242). Ἐκ τῶν διαδοχῶν αὐτοῦ μνημονευτέος εἶναι ὁ Ἐρίκος Γλίπιγκ, παρὰ τοῦ ὁποίου ἐν ἔτει 1238 συνεπέλα στάσεως ἔλαθον οἱ μεγιστᾶνες τὴν διαβεβαίωσιν, ὅτι κατ' ἔτος θὰ συνεκάλει βουλὴν (Parlament).

Κατὰ τὰ λοιπὰ ὅμως ἡ πολιτικὴ ἐξέλεξις ἠκολούθησε καὶ ἐπὶ τοῦ κυβερνήτου τούτου πορείαν ἀριστοκρατικὴν. Οἱ χωρικοὶ ὁσημέραι ὑπεχώρουν ἀπέναντι τῶν κυρίων τῶν μεγάλων ἀνδοτικῶν κτημάτων, ἡ δὲ δουλοπαροικία ἀνεπτύχθη ἐν τῇ χώρᾳ, ἐν ᾗ ὑπῆρχε κατὰ τὸν δέκατον τρίτον αἰῶνα ἀληθὴς δουλεία καὶ ἀνθρωποεμπορία.

Ἡ χώρα ἐκαλλιεργεῖτο καλῶς, ἀλλὰ τὸ ἀστικὸν στοιχεῖον δὲν εἶχεν ἔτι μορφωθῆ ὁ «λιμὴν τῶν ἐμπόρων», Kjöbenhavn, Κοπεγχάγη, μόνον κατὰ τὸν ὀκτακτον τρίτον τοῦτον αἰῶνα ἐκτίσαστο μείζονα σημασίαν.

§ 348 Ἡ Ἀγγλία ἀπὸ τοῦ 1066 ἐπὶ τῶν Πλανταγενέτων. — Μεγάλην σημασίαν ἐν τῇ ἀγγλικῇ ἱστορίᾳ κέκτηνται οἱ δύο αἰῶνες οὓς περιλαμβάνει ἡ περίοδος τῶν σταυροφοριῶν: εἶναι οἱ χρόνοι καθ' οὓς ἐκ τῶν νικητῶν καὶ τῶν ἡττημένων τοῦ 1066 ἐσχηματίσθη τὸ ἀγγλικὸν ἔθνος.

Ὁ ἐκπέθανε κατὰ τὸ ἔτος 1154 ὁ βασιλεὺς Στέφανος, ὁ τέταρτος ἀπὸ τῆς νορμανδικῆς κατακτήσεως, ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον συνεπειᾶ συμβάσεως συνομολογηθείσης δύο ἔτη πρότερον ὁ υἱὸς τοῦ κόμητος τῆς Ἀνδεγαυίας Γυδοφρείδου, ἐκ τοῦ γάμου αὐτοῦ μετὰ τῆς Μαιθιλίδης, τῆς χήρας τοῦ αὐτοκράτορος Ἑρρίκου τοῦ Ε'. — ὁ πρῶτος βασιλεὺς τοῦ οἴκου τῶν Πλανταγενέτων, Ἑρρίκος ὁ Β' (1154--1189). Οὗτος εἶχε νυμφευθῆ μετὰ τῆς Ἑλεονώρας τοῦ Πουατιέ, τῆς διεξυγμένης συζύγου τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου τοῦ Ζ', προσιρτήσας δὲ τὰς μεγάλας εἰς τὰ νοτιοδυτικὰ τῆς Γαλλίας κτήσεις αὐτῆς, τὴν Πουατοῦ καὶ τὴν Γουιέννην, εἰς τὴν ἰδίαν ἐκυτοῦ κομητείαν τῆς Ἀνδεγαυίας καὶ τῆς Μαινῆς καὶ ταύτην εἰς τὴν Νορμανδίαν, καὶ κάτοχος ἦν τοῦ ἐνὸς τριτημορίου τῆς Γαλλίας καὶ συγχρόνως βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας, εἰς ἣν δυνάμει παπικῆς βούλας προσήρτησε τῷ 1141 καὶ τὴν Ἰρλανδίαν, ἔλαθεν ἀπέναντι τοῦ τιμαριωτικοῦ κυρίου του, τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας, θέσιν ἀπειλητικῶς ὑπέροχον: τῷ 1171 μάλιστα ἔδωκεν αὐτῷ ὄρκον πίστεως καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Σκωτίας.

Ἐπὶ τοῦ βασιλέως τούτου ἐξερράγη ἡ ἔρις μεταξὺ βασιλείας καὶ ἱερατείου, ἔρις ἥς ἡ ἐκρηχίς ἐπὶ μακρότερον χρόνον παρενωλύθη ἐνταῦθα ἢ ἐν Γερμανίᾳ. Ὁ βασιλεὺς Ἑρρίκος ὁ Β' ἐνέμενε σταθερῶς εἰς τὰ ἀρχαῖα δικαιώματά του ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐκλογὴν τῶν ἐπισκόπων καὶ εἰς τὸ δικαίωμα τῆς ἐν πᾶσιν ἀνωτάτης ἐπιβλέψεως ἐκ μέρους τῆς πολιτείας.

ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο εἶχον συνταχθῆ οἱ λεγόμενοι ὄροι (Konstitutionen) τοῦ Κλαρσνδῶν, οἵτινες ἐπεκυρώθησαν τῷ

1165 ἐν συνελεύσει τῶν κοσμικῶν καὶ κληρικῶν μεγιστάνων, καὶ οἵτινες, ἀντιθέτως πρὸς τὴν ὑπερφίαλον ἀξίωσιν τοῦ κρατοῦντος πνεύματος, καθ' ἣν οὐδεὶς ἐκκλησιαστικὸς δύναται νὰ δικασθῇ ὑπὸ κοσμικοῦ δικαστοῦ, παρέπεμπε τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς παραβάτας εἰς τὸ βασιλικὸν δικαστήριον.

Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ἐπίσκοπος τῆς Καντερβουρίας, Θωμᾶς Βεκέττος, ὅστις, γραμματεὺς καὶ πρῶτος σύμβουλος τοῦ βασιλέως πρότε-

Ἀρχιεπισκοπικὴ σφραγὶς τῆς Καντερβουρίας
παριστῶσα τὴν θανάτωσιν Θωμᾶ τοῦ Βεκέττη

Πιθανῶς ἐκ τῶν μέσων τοῦ ΙΔ'. αἰῶνος.

Ἐν τῷ ἐν Βερολίῳ μυστικῷ ἀρχεῖῳ τοῦ κράτους

ἐκκλησιν πρὸς τὸν πάπαν καὶ ἔφυγεν εἰς τὴν ἡπειρώτικὴν Εὐρώπην, ἔδραν τῆς Ἀγγλίας, συνεφώνησε πρὸς ταῦτα, ἐποίησεν ὁμῶς ἔπειτα ρον ὦν, εἶχεν ἀνυψωθῇ ὑπὸ τούτου εἰς τὴν ἀνωτάτην ἐκκλησιαστικὴν

όποθεν εξηκολούθησε τὴν διαμαρτυρίαν αὐτοῦ κατὰ τῶν ὑπὸ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν μεγιστανῶν αποφασισθέντων.

Ἐπηκολούθησεν ἔπειτα συνδιαλλαγή, ὡς συνειθίζουσι νὰ πράττωσι τοῦτο οἱ κληρικοί· ὁ πρωθιεράρχης ἐπέστρεψεν εἰς Ἀγγλίαν, καθήρεσεν ὁμῶς τοὺς κληρικοὺς οἵτινες εἶχον ἀκολουθήσει τὸν βασιλέα. Ὁ δὲ Ἑρρίκος ἐξοργισθεὶς ἔνεκα τούτου, προέφερε τὸν μοιραῖον λόγον : — δὲν ὑπάρχει αἰδιὰ τὰ ὄμματα τοῦ θεοῦ», κατὰ τὴν φράσιν του, μεταξὺ ἐκείνων εἰς οὓς ἔδειξε τὴν εὐνοίαν του οὐδεὶς ἔχων ἱκανὴν τόλμην ὥστε νὰ προστατεύσῃ αὐτὸν ἀπὸ τοιούτων προσβολῶν ;

Τῶν ἱπποτῶν τὴν τινες ἤκουσαν ταῦτα, καὶ ἡ φονικὴ πράξις ἐτελέσθη ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ τῆς Καντερβουρίας : ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἐσφάγη κατὰ τρόπον φρικαλέον ὑπὸ τεσσάρων βασιλικῶν ἱπποτῶν.

Ἄλλ' ἀκριβῶς τὸ μαρτύριον τοῦτο ἐξήψε νῦν τὸν ἐκκλησιαστικὸν ζήλον : φανατικὴ λατρεία ἀνεπτύχθη περὶ τὸν τάφον τοῦ Ἀγίου, ἐκ τῶν τοῦ ὁποῖου ἰάσεων νοσημάτων διὰ θαύματος εἶχε πληρωθῇ ταχέως ὅλη ἡ Ἀγγλία· ἀφοῦ δὲ ἐν ἔτει 1173 ἀνεκνήρυσθη ρητῶς ἅγιος, ἡ ἀγκάστη ὁ βασιλεὺς νὰ πορευθῇ αὐτοπροσώπως ὡς εἰς προσκύνημα εἰς τὸν τάφον τοῦτον.

Ἐτέλεσε δὲ ἐνταῦθα πληρεστάτην μετάνοιαν : ἐπέτρεψε δηλαδὴ νὰ μαστιγωθῇ ὑπὸ τῶν ἱερέων καὶ ἔτυχεν ἔπειτα ἀφέσεως (1174)· αἱ ἀπαρέσκουσαι εἰς τὸν πάπαν ἐκ τῶν ὄρων τοῦ Κλαρενδῶν διατάξεις κατηργήθησαν.

Ἐδλητηρίασε δὲ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἔρις καὶ τὸν οἰκιακὸν βίον τοῦ βασιλέως : ὁ πρεσβύτερος τῶν υἱῶν του ἐπανεστάτησε κατ' αὐτοῦ, τὰ δὲ τελευταῖα ἔτη του ἐπληρώθησαν ὑπὸ ἐρίδων μεταξὺ τῶν νεωτέρων υἱῶν του, ἐξ ὧν, ἀποθκνόντος τοῦ ενός, τοῦ Ἑρρίκου, πρὸ τοῦ πατρὸς, ὁ ἐπόμενος, ὁ Ριχάρδος, διεδέχθη τὸν κραταιῶς βασιλεύσαντα ἡγεμόνα ἐν ἔτει 1189.

Ὁ βασιλεὺς Ριχάρδος ὁ Α', τὸ πρότυπον ἱππότου κατὰ τὰ ἐλαττώματα καὶ τὰς ἀρετάς, Ριχάρδος Coeur de Lion (Λεοντόκαρδος, Λεοντόθυμος) ἔχεν ὑπερστέραν σημασίαν διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἀγγλίας. Γινώσκουμεν τὰς περιπετείας τῆς σταυροφορίας, καὶ τῆς ἐκ Παλαιστίνης ἐπιστροφῆς του : ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν του ἀπὸ τῆς γερμανικῆς αἰχμαλωσίας ἦτο ἐλάχιστα ὁρατός, εὗρε δὲ τὸν θάνατον κατὰ τρόπον ἀντάξιον αὐτοῦ ἐν τινι τῶν ἀναριθμητῶν

ιδιωτικῶν ἐρίδων—κατὰ τοῦ ὑποκόμητος τῆς Λιμόζης—ὑπὸ βέλους πλήξαντος αὐτὸν κατὰ τὴν ἀναγνώρισιν φρουρίου τινος (1199).

Τόσφ μᾶλλον ὅμως μεγαλειτέραν σημάσιαν κέκτηται διὰ τὴν Ἀγγλίαν, καὶ δὴ ὄχι μόνον διὰ τὴν Ἀγγλίαν, ἡ κυβέρνησις τοῦ διαδόχου αὐτοῦ, τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰωάννου (1199—1216). Κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ Ριχάρδου εἶχε τεθῇ οὗτος ἐπὶ κεφαλῇ τῶν δυσηρεστημένων, οἵτινες εἶχον πολεμήσει καὶ ἀνατρέψει τὸν ὑπὸ τοῦ Ριχάρδου διορισθέντα τοποτηρητὴν του, τὸν ἐπίσκοπον τοῦ Ἑλυ Γουλιέλμον.

Ἀλλὰ τὸ πείσμα καὶ ἡ δυσχερέσκεια τῶν βαρῶνων ἐστράφη κατ' αὐτοῦ τούτου, ὅτε κατὰ τὸν αἰφνίδιον θάνατον τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Ἀρθούρου, ὅστις ὡς υἱὸς τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ του ἐφαίνετο ἔχων μεγαλειτέρα ἢ αὐτὸς δικαιώματα ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ ὅστις πράγματι εἶχεν ἀναγνωρισθῇ καὶ ἐν τοῖς νοτιογαλλικοῖς τμήμασι τοῦ πλανταγενετικοῦ κράτους, ἐπεβάρυνεν αὐτὸν σοβαρὰ ὑπόνοια.

Συγχρόνως δὲ χηρευσάσης τῆς ἀρχιεπισκοπικῆς ἑδρας τῆς Καντερβουρίας ἐπανελήφθη ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἔρις. Ὁ πάπας Ἰννοκέντιος ὁ Γ' ἐγίνωσκεν ἐπὶ πόσον ἀσταθοῦς ἐδάφους ἐστηρίζετο ἡ ἐξουσία τοῦ παριφόρου, ιδιοτρόπου, ἀνθηίκου βασιλέως. Ἀπήγγειλε λοιπόν, ὅτε ὁ Ἰωάννης δὲν ἀπεδέχθη τὸν τοῦ πάπα ὑποψήριον, κατὰ τῆς χώρας τὴν ἀπαγόρευσιν (inderdictum), καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Φίλιππος Αὐγουστος, ὅστις ἔφριττεν ἐνώπιον τῆς μεγάλης ἐξουσίας τοῦ Πλανταγενέτου, παρεσκευάζετο νὰ πολεμήσῃ τὸν ὑπὸ τὸ βάρος τοῦ ἀφορισμοῦ διατελοῦντα ἐν αὐτῇ τῇ Ἀγγλίᾳ.

Ἀλλὰ τότε ὁ Ἰωάννης, ἵνα μὴ ἀφήσῃ νὰ ἐπαληθεύσῃ τὸ σκωπτικὸν πικρῶνύμιον, ὅπερ εἶχε ῥῶσει αὐτῷ ὁ πατὴρ του κατὰ τὴν γέννησίν του—«Ἄνευ Χώρας» «Ἀκτῆμων»—ἀπεσόδῃσε τὸν ἐπαπειλούμενον κίνδυνον διὰ μέτρου λίαν ριζικοῦ. Ἐκήρυξεν ὅτι ἦτο ἕτοιμος νὰ λάβῃ τὴν χώραν αὐτοῦ ὡς τιμᾶριον παρὰ τοῦ πάπα. Ἡ ἐπίσημος πρᾶξις ἐγένετο τῷ 1213 ἐνώπιον τοῦ παπικοῦ λεγάτου Πανδόλφου ἐν Δόβερ, ἐφ' ᾧ ἔλυσεν ὁ ἀρχιεπίσκοπος Στέφανος Λάγκτων τὸν βασιλέα ἀπὸ τοῦ ἀφορισμοῦ. Οὕτω ἡ γαλλικὴ ἀποβίθασις ἀπετράπη.

Δὲν ἐφάνη ὅμως ἐξ ἴσου πρόθυμος ἡ ἀντιπολίτευσις τῶν μεγιστάνων, ὅτε ὁ Ἰννοκέντιος ἀπηγόρευσεν αὐτοῖς πάντα περαιτέρω συνασπισμὸν κατὰ τοῦ τιμαριώτου αὐτοῦ.

Ὁ Ἰωάννης, ἄρτίως ἐκ τῆς ἐν Βουβίνη ἡττης ἐπιστρέψας, προ-
έτεινεν αὐτοῖς ν' ἀναθέσωσι τὴν κρίσιν τῆς ὑποθέσεως εἰς τὸν πάπαν,
ἐφρόνει δὲ ὅτι ἐπὶ τοῦ συμμάχου τούτου στηριζόμενος θὰ ἠδύνατο νὰ
συνεχίσῃ τὸ ἀρχαῖον κυβερνητικὸν σύστημα.

Ἀλλὰ καὶ οἱ τοῦ ἄλλου στρατοπέδου ἐγνώριζον τί ἤθελον. Οἱ
πολίται τῆς πρωτεύουσας τοῦ Λονδίνου—ἀπεκαλοῦντο δὲ οἱ πολῖται
οὗτοι τῆς μεγίστης πόλεως τῆς χώρας καὶ αὐτοὶ βαρῶνοι ἢ μεγιστᾶ-
νες—προσεχώρησαν εἰς τοὺς βαρῶνους, ταχέως δὲ οὐδὲν ὑπελείπετο
πλέον εἰς τὸν βασιλέα εἰ μὴ νὰ συνθηκολογήσῃ. Κατῆλθε δὲ ἐκ τοῦ
πύργου τοῦ Οὐϊνδσορ εἰς ἓνα λειμῶνα παρὰ τὴν Ρουννεμέδην καὶ ὑπέ-
γραψε τὴν συνθήκην, ἣν ὑπέβαλον αὐτῷ οἱ βαρῶνοι (1215).

§ 349. Magna charta. 1215. — Εἶναι δὲ ἡ συνθήκη αὕτη
ὁ μέγας χάρτης τῶν ἀγγλικῶν ἐλευθεριῶν,* ἡ Magna charta liberta-
tum, ἥτις, κατευθυνομένη κατὰ τῆς βασιλικῆς καὶ τῆς ἱερατικῆς
αὐθαιρεσίας, παρέσχε κατὰ τρόπον εὐρύτατον, ἀποβλέποντα οὐ μόνον
εἰς τὸ συμφέρον τῆς ἀριστοκρατίας ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ συμφέρον παστῶν
τῶν τάξεων τοῦ λαοῦ—εἰδὸς τι συντάγματος εἰς τὸ βασίλειον, καὶ συγ-
χορῶν ἀπεδείκνυσεν, ὅτι εἶχεν ἀρχίσει νὰ ἐκλείπῃ ἡ μεταξὺ Νορμαν-
δῶν καὶ Ἀγγλοσαξόνων διαφορά.

Ἡ συνθήκη αὕτη εἶναι δικαιοπραξία λίαν διεξοδικὴ ἐξ 63 ἄρθρων,
χρονολογεῖται δὲ ἀπὸ 19 Ἰουνίου 1215.

Καθιεροῦνται δὲ δι' αὐτῆς : ἡ ἐλευθέρᾳ ἐκλογῇ τῶν ἐπισκόπων, ἡ
ἀπόρριψις παρανόμων ἀξιώσεων τιμαριωτικοῦ κυρίου, ἡ ἀρχὴ τῆς μὴ
εἰσπράξεως φόρων, πλὴν ἐξαιρέσεων τινων, ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως
τοῦ μεγάλου συμβουλίου, συγκροτουμένου ἐκ τῶν ἀμέσων τοῦ βασι-
λέως τιμαριωτῶν, τῶν βαρῶνων καὶ τῶν ἐπισκόπων τοῦ βασιλείου.
Ὅριζεται δι' αὐτῆς ἐπίσης ἡ κατὰ τὰ ἀρχαῖα ἔθιμα ἀπονομὴ τῆς δι-
καιοσύνης, ἰδρύεται μόνιμον δικαστήριον ἐν Οὐεστμίνστερ, καὶ εἰς τιμα-
ριωτικὰς διαφορὰς ἡ κρίσις ἐν τῇ οἰκείᾳ κομητείᾳ ἀνατίθεται εἰς βασι-
λικούς δικαστὰς μεθ' ὧν συμπράττουσιν ὡς πάρεδροι τέσσαρες ἱππῶται.
Ἀνακηρύσσεται ἡ προστασία τῆς ἰδιοκτησίας, ἐξασφαλιζομένων εἰς
τὸν ἐλεύθερον τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς περιουσίας του, εἰς τὸν ἔμπορον
τῶν ἐμπορευμάτων του, εἰς τὸν ὑπῆκοον τῶν γεωργικῶν ἀποσκευῶν
του. Ὁ ἐλεύθερος δικάζεται ὑπὸ τῶν ὁμοταξίων του, ὃ ἐστὶ καθιε-
ροῦται ὁ θεσμὸς τοῦ δικαστηρίου τῶν ἐνόρκων, ἐπιβάλλεται δὲ καὶ ἡ

ταχεῖα ἀνάκρισις τῶν ἀποδιδομένων εἰς τινὰ ποινικῶν πράξεων. Εἰς τὸ Λονδῖνον καὶ εἰς τὰς λοιπὰς πόλεις ἀναγνωρίζονται καὶ ἐξασφαλίζονται τὰ ἀρχαῖα δικαιώματά των· αὐθαίρετοι τελωνιακοὶ δασμοὶ ἀπαγορεύονται· ἐπιβάλλεται ἰσότης μέτρων καὶ σταθμῶν, εἰς ξένους ἐμπόρους παρέχεται ἐλευθέρᾳ πρόσδοσις· καταρρίπτονται οἱ φραγμοὶ νεοπεφραγμένων δασῶν· ἀνακηρύσσεται ἀμνηστεία.

Ἐπιτροπὴ ἐξ εἴκοσι πέντε βαρόνων τοῦ κράτους — ὧν εἷς εἶναι ὁ λόρδος δῆμαρχος τοῦ Λονδίνου — ὀρίζεται ὅπως ἐπαγρυπνῇ ὑπὲρ τῆς ἐκτελέσεως καὶ τηρήσεως τῆς μεγάλης ταύτης δικαιοπραξίας τῶν ἐλευθεριῶν.

Ἰννοκέντιος ὁ Γ'. ἀφώρισέ τοὺς βαρόνους καὶ τοὺς πολίτας τοῦ Λονδίνου, καὶ ἔπαυσε πρὸς καιρὸν τὸν ἀρχιεπίσκοπόν του Λάγκτων, ὅστις συνέπραξε μετ' αὐτῶν ἐν τῇ «διαστροφῇ» ταύτῃ: πάραυτα δὲ ἤναψεν ὁ ἀγὼν περὶ τῆς συνθήκης ταύτης.

Ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀνωμαλιῶν τούτων ἀπέθανεν ὁ βασιλεὺς (1216): ἐπὶ δὲ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἐρρίκου τοῦ Γ'. (1216 1272), ἀνελθόντος εἰς τὸν θρόνον ἐν ἡλικίᾳ ἐννέα ἐτῶν, ἐστεριώθη τὸ πολίτευμα τοῦτο, καίτοι διέτρεχεν ἐπὶ πολὺν ἔτι χρόνον κίνδυνον ἕνεκα τῆς ἐξαρτήσεως τῆς χώρας ἀπὸ τοῦ πάπα καὶ ἀλληλεγγύως τῶν παπικῶν καὶ βασιλικῶν ἀξιώσεων.

Συνταγματικοὶ ἀγῶνες καὶ πόλεμοι πρὸς τὴν Γαλλίαν πληροῦσι τὴν μακρὰν ἀρχὴν τοῦ βασιλείως τούτου. Δικαίως ὁ Ἀγγλὸς ἱστορικὸς Μικώλεϋ ἐξάγει τὸ γεγονός, ὅτι κρίσιμός τις εὐτυχῆς ἔκβασις τῶν πολέμων τούτων θὰ μετέθετε τὸ κέντρον τῆς βαρύτητος τῆς δυνάμεως εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ θὰ καθίστα τὴν Ἀγγλίαν ἐπαρχίαν γαλλικοῦ κυρίως κράτους, ἐνῶ, λήξαντος τοῦ ἐνόπλου ἀγῶνος διὰ τῆς παραιτήσεως ἀπὸ τῶν κτήσεων τῶν πέραν τοῦ Γαρόύνα, ἡ Ἀγγλία παρέμεινεν ἡ κυρία χέρα.

Ἀλλ' ἐν τοῖς συνταγματικοῖς ἀγῶσιν ἐξῆλθον νικηταὶ οἱ πρόμαχοι τῶν ἰδεῶν τοῦ μεγάλου χάρτου τῶν ἐλευθεριῶν. Ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν δὲ τοῦ Σίμωνος τοῦ Μομφόρτ κατήρτισαν οὗτοι νέον κατὰστατικόν, τὰς προβλέψεις (provisionen) τῆς Ὁξφόρδης, δι' ὧν περιωρίζετο τὰ μέγιστα ἡ ἐξουσία τοῦ βασιλείως: ἐν τῷ νέῳ ἀγῶνι, τῷ προκύψαντι ἐκ τούτου, συνέλαβεν ὁ Σίμων τοῦ Μομφόρτ, ὁ «καπιτάνος» τῶν βαρόνων, τὴν μεγάλην εἰς σοβαρὰ ἀπο-

τελέσματα ἰδεῖαν τῆς συγκλήσεως ἀντιπροσώπων τῆς τάξεως τῶν ἱποποτῶν καὶ ἀντιπροσώπων τῶν πόλεων καὶ τῶν «πέντε λιμένων», ἵνα συνεδρεύσῃ μετὰ τῶν βαρῶνων ἐν τῷ παρλαμέντῳ.

Ἡ δύναμις τῶν συνελεύσεων τούτων μὴ περιβεβλημένων ἔτι σταθεροῦς καὶ κἀνονικοῦς τύπους, ἀπεδείχθη ἀκριβῶς σωτήριος ἀπέναντι τοῦ τυχοδιωκτικοῦ πνεύματος τοῦ τότε βασιλεύοντος οἴκου, ὡς ἐπίσης τὸ ὑπὸ τοῦ μίσους τοῦ Ἰννοκεντίου τοῦ Δ' . κατὰ τοῦ σταουφικοῦ οἴκου χιλκευθὲν σχέδιον, καθ' ὃ ὁ τοῦ Ερρίκου Γ' . νεώτερος υἱὸς Ἐδμ. ὁ ν ὁ ς ἐμελλε νὰ λάβῃ τὸ στέμμα τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς Σικελίας, προσέκρουσε κατὰ τῆς εὐλόγου δυσμενείας τῆς συνελεύσεως τοῦ κράτους κατὰ τόσον μωρᾶς πολιτικῆς, ὑπὲρ ἧς ἡρνεῖτο αὕτη νὰ χορηγήσῃ τὸ ἐλάχιστον χρηματικὸν ποσὸν (1257).

§ 350. Ἡ Γαλλία ἀπὸ Φιλίππου τοῦ Α' . — Ἐνῶ ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ ἀριστοκρατία τῆς χώρας συνδεομένη μετὰ δημοκρατικῶν ἢ τοῦλάχιστον ἀστικῶν στοιχείων ἦτο ἤδη ἐν πλήρει ἀναπτύξει καὶ κητῆγε τὰς σπουδαιότατας ἐκείνας νίκας κατὰ τῆς βασιλικῆς παντοδυναμίας ἢ διακριτικῆς ἐξουσίας, ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους παρατηρεῖται ἐπὶ τῶν κυβερνήσεων Φιλίππου τοῦ Α' . (1060—1108), Λουδοβίκου τοῦ Σ' . († 1136), Λουδοβίκου τοῦ Ζ' . († 1180), Φιλίππου Β' . Αὐγούστου († 1223), Λουδοβίκου τοῦ Η' . († 1226) καὶ Λουδοβίκου τοῦ Θ' . ἢ τοῦ Ἀγίου († 1270), παρατηρεῖται, λέγομεν, ρεῦμα ὅλως ἀντίθετον.

Ἐν οὐδεμιᾷ χωρᾷ ὁ ὑπὲρ τῆς ἰδέας τῶν σταυροφοριῶν ἐνθουσιασμός ἦτο τόσον ζωηρός, καὶ ὡς θέλομεν ἰδεῖ, τόσον διαρκής· ἐν τοσούτῳ ὁ ἐν ἀπέβη τοῦτο τοσοῦτον ἐπωφελες εἰς τὸ στέμμα, ὅσον ἐνομήσθη.

Ἐπὶ τῶν τριῶν πρώτων βασιλέων, μέχρι τοῦ ἔτους 1196, οὐδὲν μέγα τιμᾶριον ἦτο ἡνωμένον μετὰ τοῦ στέμματος. Καθ' ὅλον τὸν χρόνον τοῦτον βλέπομεν τοὺς μεγάλους ὑποτελεῖς λίαν ἰσχυροὺς· ἡ ζωὴ τοῦ ἔθνους τελεῖται ἐν ταῖς διαφοραῖς ταύταις καὶ ἰδιορρύθμοις χώραις, καὶ ἡ ἰδέα ὅς τῆς ἀνακτήσεως τῆς Ἱερᾶς Γῆς εὕρισκε παρὰ τοῖς μεγάλοις τούτοις χωροδοσπόταις τοὺς πρώτους καὶ ἐνθερμότερους ὁπαδοὺς.

Ἀλλ' ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ πρὸ παντὸς ἐζήτει ὁ κληρὸς ἀπὸ τῶν ἡμερῶν ἀκόμη τοῦ Χλωδοβίκου νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τοῦ στέμματος ἀπέναντι

τῶν βιαιοπραγιῶν τῶν κοσμικῶν μεγιστάνων: ὁ ἡγούμενος τοῦ Ἀγίου Διονυσίου Σιγέρ (Suger) ἀνακαλεῖ Λουδοβίκον τὸν Ζ'. ἐκ τοῦ εὐσεβεστάτου πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἔργων, ἐκ τῆς σταυροφορίας, ἵνα μὴ καταλείπηται ἐπὶ μακρότερον χρόνιον ἢ πόμνη εἰς τοὺς λύκους.

Δύο τῶν κυβερνήσεων τούτων, ἡ τοῦ Φιλίππου Αὐγούστου (1180 ἕως 1223) καὶ ἡ τοῦ Λουδοβίκου τοῦ Ἀγίου (1226—1270) κέκτηνται ἰδιάζουσαν σημασίαν. Ὅτε ὁ πρῶτος ἐξ αὐτῶν ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον, πλεον τοῦ ἡμίσεως τῆς χώρας, ἦν σήμερον καλοῦμεν Γαλλίαν, ἦτο εἰς χεῖρας τῶν βασιλέων τῆς Ἀγγλίας.

Μετὰ πόλεμον πρὸς ἀλλήλους ἠνώθησαν οἱ δύο ἡγεμόνες, ὁ Φίλιππος Αὐγούστος καὶ ὁ Ριχάρδος τῆς Ἀγγλίας, εἰς κοινὴν σταυροφορίαν, εἶδομεν δὲ πῶς ὁ πρῶτος, ἐξέλεξεν νοημονέστερον τοῦ τελευταίου τὸν κατάλληλον χρόνον τῆς ἐπιστροφῆς.

Διαυγοῦς διανοίας, ρέκτης καὶ συνακόλουθος ἐν ταῖς ἐνεργείαις τοῦ ἡγεμῶν ὁ Φίλιππος Αὐγούστος τῆς Γαλλίας ἐξήσκησε τὸ δικαίωμα του ὡς ἀνωτάτου κριτοῦ ἀπέναντι τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἰωάννου, ὅστις κατὰ τὸ δίκαιον ἦτο ὑποτελής αὐτοῦ, καὶ ἀπέδειξεν ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης τῆς Βουβίνης (1214), ὅτι ἡδύνατο νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀποφασιν τῶν βαρῶνων του κατὰ τοῦ ἐνόχου, καὶ ἂν ἀκόμη ὁ ἔνοχος οὗτος ἦτο βασιλεὺς τῆν Ἀγγλίας. Ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας εἶχεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς του καὶ στρατεύματα τῶν δῆμων, καὶ ἡ εἶδησις τῆς νίκης ἐξήγειρε καθ' ὅλην τὴν Γαλλίαν μεγάλην χαρὰν, ἐν ᾗ τὸ πρῶτον καταφθίνεται εἰδὸς τι κοινοῦ γαλλικοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος.

Ὁ πάπα, πρὸς ὃν ὁ Φίλιππος Αὐγούστος εἶχεν εὗρεθῇ πρότερον εἰς σοβαρὰν διάστασιν, ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς ἄνευ ἀποχρῶντος λόγου εἶχε διαζευχθῇ ἀπὸ τῆς συζύγου του, Δανίδος πριγκιπίσσης, καὶ ἀδιαφορῶν πρὸς τὰς παπικὰς ἀποτροπὰς προέβη πάραυτα εἰς νέον γάμον, ἐσκέφθη κατ' ἀρχὰς νὰ μεταχειρισθῇ αὐτόν ὡς ὄργανον κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἰωάννου.

Ἐκ τῆς κητακτητικῆς ταύτης στρατείας οὐδὲν ἀγαθὸν προέβη· ἐξ ἄλλου ὅμως ἐγέννησεν ὁ πόλεμος τῶν Ἀλβιγίων, εἰς τὰ μεσημβρινὰ τῆς Γαλλίας, μεγάλας ἐλπίδας, αἵτινες καὶ ἐπραγματοποιήθησαν βραδύτερον ἐπὶ τῆς βασιλείας Λουδοβίκου τοῦ Θ', ἐγγόνου αὐτοῦ.

Ἐπὶ τῆς ἀντιβασιλείας τῆς χήρας Λουδοβίκου τοῦ Η΄., Ἰσπανίδος πριγκιπίσσης Βλαγκας [Λευκῆς] τῆς Καστίλιας, τῷ 1299, ἐγένετο ἡ συνθήκη μετὰ τοῦ κόμητος τῆς Τολώσης, δι' ἧς ἐξησφαλίσθη ἡ δεινῶς ἐρημωθεῖσα ἀλλὰ πλουσία κομητεία τῆς Τολώσης εἰς τὸ στέμμα τῆς Γαλλίας, οὗ αἱ ἄμεσοι κτήσεις ἐπὶ Φιλίππου Αὐγούστου ἤδη εἶχον λάβει τοσαύτην ἔκτασιν, ὥστε οὐδεὶς τῶν μεγάλων ὑποτελῶν ἠδύνατο πλέον μόνος ν' ἀντιμετωπίσῃ αὐτό.

§ 331. Κυβέρνησις Λουδοβίκου τοῦ Θ΄. — Ἡ κυ-

Ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Λουδοβίκος ὁ Θ΄. ἐπὶ τοῦ θρόνου
Ἐκ μικρογραφίας τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ἐν τῇ Ἑθνικῇ
βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων.

βέρνησις Λουδοβίκου τοῦ Θ΄. ὑπῆρξε μία τῶν εὐεργετικωτάτων ἐξ ὧν μνημονεύει ἡ ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ εὐσέβεια αὐτοῦ, καίπερ περιστρεφόμενη περὶ τοὺς μοναχικοὺς καὶ ἀσκητικοὺς τύπους τῶν χρόνων ἐκείνων — οὕτω ἔφερε διαρκῶς ἐν πυξίδι ἀπὸ τῆς ζώνης τὰς μικρὰς ἀλύσεις δι' ὧν ὁ πνευματικὸς αὐτοῦ ἐμάστιζε συχνότατα τὸν ἀβροπλασμένον ἄνδρα — ἦτο βαθυτάτη καὶ γνησιωτάτη. Εἰς τὴν

βασιλικήν κλησιν καὶ ἀποστολήν του ἀπέβλεπε μετὰ πάσης σπουδαιότητος, καὶ κατείχετο καθ' ὁλοκληρίαν ὑπὸ τῆς ιδέας τῆς δικαιοσύνης, τὴν ὁποίαν ἡννοεῖ ν' ἀπονέμη, καὶ ἂν ἀκόμη ἐζημιούντο ἐκ τούτου τὰ ἴδια αὐτοῦ συμφέροντα.

Πρὶ παντός δὲ ἐν ταῖς χώραις ταῖς ὑποκειμέναις ἀμέσως ὑπὸ τὸ στέμμα ἰδρύσε καλὰ δικαστήρια, ἀπαγορεύσας τὴν δικαστικὴν μοιολομαχίαν.

Τὴν συνήθειαν τῆς ἀπευθύνσεως τῶν ἐφέσεων ἀπὸ τῶν δικαστηρίων τῶν βαρῶνων εἰς τὰ βασιλικά ἢ καὶ εἰς αὐτὸν τοῦτον τὸν βασιλέα, ὅστις μετὰ ζήλου καὶ ἐμφύτου ἰδιοφυίας κατεγίνετο εἰς τὸ βασιλικὸν ἔργον τῆς ἀπονομῆς δικαιοσύνης, περιέβαλλε διὰ σπουδαιότητος, ἐπιβάλλων ἔστιν ὅτε κατὰ τὸν θρασέος ἐφρυσίνοντος χορηματικὴν ποινὴν: ἀπετέλεσε δὲ ἤδη ἡ εὐκολία τοιούτων ἐφέσεων — «οὐδεὶς εἶναι τόσον μέγας ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ προσχθῇ ἐνώπιον τοῦ δικαστικοῦ βήματος τοῦ βασιλέως» — ἀδιοφθορὸν ὁλοκληρωτικὸν στοιχεῖον τῆς ἐν τῷ ἔθνει ζώσης συνειδήσεως τοῦ δικαίου.

Ἡ ἐπιστήμη τοῦ δικαίου, ἀναπτυσσομένη ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ρωμαϊκῶν πηγῶν τοῦ δικαίου, εἶχεν εὖρει ἤδη τὴν ἔννοιαν τῶν *causae regiae*, τῶν σπουδαιότερων ὑποθέσεων τῶν ὑποκειμένων εἰς τὴν βασιλικὴν κρίσιν, ὡς ἐπίσης ἡρύσθη ἐκ τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου τὸ ἔγκλημα τῆς καθοσιώσεως (τὸ τῆς προσβολῆς τῆς βασιλικῆς μεγαλειότητος).

Οἱ ἰδιωτικοὶ πόλεμοι δὲν ἔπαυσαν βεβαίως· πανταχοῦ ὅμως εἰς τὴν διοίκησιν, εἰς τὴν φορολογίαν, εἰς τὴν νομοθεσίαν, ἤρχισε ν' ἀναπτύσσεται πραγματικὴ ὁ ρ η μ σ ί α τ ά ξ ι ς (*Staatsordnung*), ἥς κέντρον καὶ κορὸν ἦτο ὁ βασιλεὺς. Ὁ βασιλεὺς ἦτο ἐκεῖνος πρὸς ὃν πάντες ἀπέβλεπον καὶ παρ' οὗ ἀνεμένετο ἡ τελευταία κρίσιμος λέξις εἰς ἀναριθμήτους σχέσεις καὶ ὑποθέσεις.

Πρὸ παντός δὲ εἰς τὴν δημοσίαν ταύτην τάξιν περιελήφθησαν οἱ μεγάλοι ὑποτελεῖς, οἱ δοῦκες τῆς Νορμανδίας, τῆς Γουιέννης, τῆς Βουργουνδίας, οἱ κόμητες τῆς Καμπανίας, τῆς Τολώσης, τῆς Φλανδρίας, καθ' ὅσον ἀπετέλεσαν οὗτοι οἱ ἐξ κοσμικοὶ ἀρόμοτιμοι τῆς Γαλλίας μετ' ἱερέθμων κληρικῶν, τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῶν Ρήμων, τῶν ἐπισκόπων τῆς Μπωβαί (Beauvais) τῆς Σιαλὼν (Chalons) τῆς Νοῶν, τῆς Λαόν, τῆς Λάγγρης, τὸ ἀνώτατον συμβούλιον τῆς βασι-

λείας, ὅπερ ἐξήσκει ἐπὶ τῶν δημοσίων ὑποθέσεων νόμιμον, μεγάλην καὶ ὄχι ἀπαγορευτικὴν ἐπιρροήν.

Μετὰ τῆς Ἀγγλίας συνωμολογήθη ἐν ἔτει 1259 συμφωνία, καθ' ἣν ὁ Λουδοβίκος ἀπέδειξε τὴν πολιτικὴν σύνεσιν καὶ μετριοπάθειάν του· παρεχώρησε δηλ. χώρας τινὰς οἰκισθελῶς εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας, ἀνθ' ὧν εἴτα ἔδωκεν οὗτος ὄρκον πίστεως καὶ συγχρόνως παρητήθη ὑπὲρ τῆς Γαλλίας πάντων τῶν δικαιώματων αὐτοῦ ἐπὶ τῆς Νορμανδίας, τῆς Ἀνδεγαυίας, τῆς Τουραίνης, τῆς Μαινίης καὶ τοῦ Πουατού.

Ἐνδοξώτερον ὅμως ἀκόμη ἦτο ὅτι τὴν αὐστηράν συναίσθησιν τοῦ δικαίου καὶ τοῦ καθήκοντος ἀπέδειξεν ὁ Λουδοβίκος καὶ ἐν ταῖς σχέσεσιν αὐτοῦ πρὸς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ὀρχάς, τῶν ὁποίων αἱ ἐπὶ τῆς εὐσεβείας τοῦ βασιλέως στηριζόμεναι ἐλπίδες δὲν ἐξεπληρώθησαν ὁλοσχερῶς.

Ἐν τῷ μεγάλῳ ἀγῶνι κατὰ τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορος Ἰννοκέντιος ὁ Δ'. ἐλησμόνησε πᾶσιν ἐπιφύλαξιν· τὰ ἐκκλησιαστικὰ πολεμικὰ μέσα, ὁ ἀφορισμὸς καὶ ἡ ἀπαγόρευσις, ἐτέθησαν εἰς ἐφαρμογὴν κατὰ τρόπον ἐπονείδιστον ὡς μέσα χρηματολογίας, διότι διὰ τοὺς ἄνευ οἴκογε νείας ἱερεῖς τοὺς αἱ χρηματικά· ἀνάγκαι δὲν εἶχον οὐδὲν ὄριον.

Ἄλλ' ἐν ἔτει 1247 ἐσχματίσθη καὶ ἐνταῦθα ἐπὶ γαλλικοῦ ἐδάφους μέγας συνασπισμὸς ἀριστοκρατῶν κυρίων πρὸς κοινὴν ἀντίστασιν κατὰ τῶν ὁσημέραι ἀφορητωτέρων καθισταμένων ὑπερβασιῶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς, μικρὸν δὲ πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, τῷ 1269, ἐξέδωκεν αὐτὸς ὁ Λουδοβίκος διάταγμα, ὅπερ ὑπὸ τὸ ὄνομα π ρ α γ μ α τ ι κ ῆ ς ἐ γ κ ρ ί σ ε ω ς (pragmatische Sanktion) διερρύθμισε τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα καὶ κατέστειλε τὰς κληρικὰς ἀξιώσεις, ἐπιβάλλον ὠρισμένα ὅρια καὶ περιορισμούς. Καὶ ἀπέναντι ἰσχυροῦ καὶ βιαίου πάπα οἷος ἦτο Ἰννοκέντιος ὁ Δ'. ἐγνώριζεν ὁ Λουδοβίκος νὰ ὑπερασπίζῃ τὰ βασιλικά δικαιώματά του καὶ τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ.

§ 352. Χριστιανισμὸς καὶ Ἰσλαμισμὸς. — Εἰς ἐν ὅμως σημεῖον ἐλαμπεν ἡ εὐσέβειά του διὰ τῇ ὅποιαν ὁ λοιπὸς κόσμος εἶχεν ἀρχίσει ἤδη νὰ αἰσχύνηται· μετὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Λουδοβίκου συνδέονται αἱ τελευταῖαι ἀποπειραὶ περὶ ἀνακτήσεως τῆς Ἀγίας Γῆς.

§ 353. Ἡ πυρναϊκὴ χειρὸς ὀνείδος. — Αἱ σχέσεις τῶν

χριστιανικῶν ἐπικρατειῶν πρὸς τὸν κόσμον τοῦ Ἰσλάμ.—τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα τῶν τότε χρόνων—ἦσαν λίαν πολλαπλαῖ. Ἦσαν δὲ κυρίως ἀλλ' ὄχι ἀπολύτως ἐχθρικῆς φύσεως, καὶ ἐξήσκησαν κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τῆς λήξεως τῶν λεγομένων σταυροφοριῶν μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ βίου τῶν προεχουσῶν τάξεων τῆς εὐρωπαϊκῆς κοινωνίας.

Ἡ ἐπιδράσις αὕτη καταφαίνεται ἀμεσώτερον ἐν τῇ Πυρηνναϊκῇ Χερσονήσῳ, ὅπου ἡ ἀνάγκη τῆς πύλης κατὰ τοῦ ἰσλαμισμού ἀπετέλεσε τὸν κυριώτερον παράγοντα τοῦ σχηματισμοῦ τῶν πολιτειῶν.

Ἡ νίκη τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν τῇ Πυρηνναϊκῇ χερσονήσῳ ἐκρίθη κατὰ τὴν περίοδον ταύτην. Ἐκ τῶν τεσσάρων χριστιανικῶν ἐπικρατειῶν ἢ πολιτειακῶν ομάδων, ἃς δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν ἐν τῇ χερσονήσῳ, τοῦ βασιλείου τῆς Ναβάρρας, τοῦ βασιλείου τῆς Ἀραγωνίας, τοῦ βασιλείου τῆς Καστίλιας καὶ τοῦ βασιλείου τῆς Πορτογαλλίας, τὸ τελευταῖον τοῦτο εἶναι τὸ νεώτατον, καὶ ὁ σχηματισμὸς αὐτοῦ ἀνάγεται κυρίως εἰς τὴν περίοδον ταύτην.

Εἰς τῶν βασιλείων τῆς Καστίλιας, Ἀλφόνσος ὁ 5'. εἶχε μεταβιβάσει κληρονομικῶς τὴν ἀπὸ τῶν Ἀράβων κυριευθεῖσαν παρὰ τὸν κάτω Δουέρον χώραν εἰς τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ, Ἐρρίκον τὸν 1. τῆς Βουργουνδίας, πρίγκιπα ἔλκοντα τὸ γένος ἐκ τῶν Καπετιδῶν (1109). Μετὰ νίκην δὲ κατὰ τῶν Μαύρων ἐν Οὐρίκη, ἐν ἔτει 1139, ἀνεκηρύχθη ὁ διάδοχος αὐτοῦ Ἀλφόνσος ὁ 1'. βασιλεὺς, αὐτὸς τε δὲ καὶ οἱ διάδοχοί του ἐπεξέτειναν ἐξακολουθοῦντες τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Μαύρων—ὑποστηριζόμενοι ἐν τούτῳ ἔστιν ὅτι, ὡς ἐμνημονεύθη ἀνωτέρω (1147) ὑπὸ σταυροφορικῶν σιγῶν, διερχομένων διὰ τῶν μερῶν τούτων—ἐπεξέτειναν, λέγομεν, τὸ κράτος πρὸς νότον μέχρι τῶν ὁρέων τῆς Ἀλγάρρας καὶ περαιτέρω.

Οἱ ἀγῶνες οὗτοι, ἐν οἷς οὐ μικρὰν θέσιν κατέχουσι καὶ Naῖται καὶ Ἰωαννίται, διεμόρφωσαν τὸ πολίτευμα τῆς χώρας ἀριστοκρατικῶς· αἱ πόλεις ὑποχωροῦσιν εἰς ἀφάνειαν ἐν ταῖς συνελεύσεσι τῶν τάξεων, αἵτινες συνεκροτοῦντο ἐν Λαμέγῳ, πόλει κειμένη πρὸς νότον τοῦ μέσου Δουέρου.

Τὸ βασίλειον τῆς Καστίλιας ἐξετείνετο ἐπίσης ἀναλῶμασι τῶν Ἀράβων, ἐνταῦθ' αὖτε δὲ καὶ ἐν Πορτογαλίᾳ ἀνεφάνησαν κατὰ

τοὺς ἀγῶνας τούτους ἵπποτικά τάγματα, διοργανωθέντα κατὰ τὰ παλαιστινιακά καὶ ὑποθάλλοντα τὸ αὐτὸ πνεῦμα ἀριστοκρατικῆς ἀνεξαρτησίας, τὸ στηριζόμενον ἐπὶ ἰσχυροῦ ὀργανισμοῦ καὶ μεγάλων κτήσεων. Ἦσαν δὲ ταῦτα τὰ τάγματα τοῦ Κ α λ α τ ρ ά θ α (1175), τὸ τοῦ Ἀ γ ί ο υ Ἰ α κ ώ β ο υ (St Jago) (1175) καὶ τὸ τοῦ Ἀ λ λ α ν τ ά ρ α (1219).

Εἰς τὸ ἀτυχὲς σύστημα τῶν κληρονομικῶν διανομῶν, τὸ ἐξασθενοῦν τὴν δύναμιν τῆς βασιλείας, ἔδωκε πέρας τὸ πρῶτον Φ ε ρ δ ι ν ά ν - δ ο ς ό Γ' . (1230—1252), ὅστις ἐἰς νόμου διεκλήρυξε τὸ ἀδιαίρετον τῶν χωρῶν τῆς Καστίλιαι, τῆς Λεωνίας (Leon) καὶ τῆς Γαλικίας (Galicien). Ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἀφηρέθη ἀπὸ τῶν Ἀράβων ἡ κοιλάς τοῦ Γουαδαλκουιθέρου, ἡ Ἀνδαλουσία, καὶ πρὸς τὸ μέρος τῆς Μεσογείου θαλάσσης ἡ Μουρκία : οἱ Μουσουλμάνοι περιορίσθησαν εἰς τὰ νοτιοαγκτολικά τῆς χερσονήσου, τὴν Γρενάδαν.

Ὁ Φερδινάνδος ἡγοῦντο τῆς καταρτίσεως νομοδ'ίβλου, διέταξε τὰ τῆς διαδοχῆς καὶ συνέστησεν ἀνώτατον δικαστήριον, ὡς ἀνώτατον δικαστήριον ἐφετῶν : δυσκόλως ὁμῶς ἀνεδείχθη ἐνταῦθα ἡ τρίτη τάξις κατὰ τῶν μ ε γ ά λ ω ν (Grandes), οἵτινες διεμόρφωσαν εἰς ρητὸν δίκαιον τὴν συνήθειαν τῆς κατὰ τοῦ βασιλέως ἐν δεδομένῃ περιστάσει ἀντιλογίας, καὶ ἐν στενῇ συμμαχίᾳ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μετὰ τῶν κληρικῶν ἐκράτουν ὡς ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν ὑποχειρίους τὰς πόλεις καὶ τοὺς χωρικοὺς.

Αἱ κατακτήσεις αὗς κατάρθωσαν οἱ βασιλεῖς τῆς Ἀ ρ α γ ω ν ί α ς κατὰ τῶν Ἀράβων, περιεποίησαν μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν κατ' ἀρχὰς μικρὰν ἔκτασιν τοῦ βασιλείου τούτου : ἐν ἔτει 1118 ἐχυρεύθη ἡ περὶ τὸν μέσον Ἐθρὺν Σχραγῶσσα καὶ ἐγένετο ἡ πρωτεύουσα τοῦ κράτους.

Εὐτυχὲς γάμος ἤγαγεν ἔπειτα ἐν ἔτει 1137 τὴν ἔνωσιν τοῦ βασιλείου μετὰ τῆς κομητείας τῆς Καταλωνίας, καὶ ἐξησφάλισε τὸν θεμελιώδη ὅρον πραγματικῆς δυνάμεως καὶ ἀναπτύξεως : ὁ δὲ βασιλεὺς Jayme ἢ Ἰ ά κ ω β ο ς Α' . (1213—1276) συνεπλήρωσε τὰς τύχας τῆς νέας δυνάμεως, ἀποσπάσας ἀπὸ τῶν Μουσουλμάνων τὴν Μαγιόρκαν, τὴν Βαλεντίαν καὶ μέρος τῆς Μουρκίας.

Ἐντυθῶν, ἐν ταῖς περὶ τὰς ἀκτὰς τῆς Μεσογείου χώραις, αἱ π ό λ ε ι ς κατεῖχον πρὸς τὴν ἀριστοκρατίαν, τῷ κλήρῳ καὶ τῷ φορολογου-

μένω λαῶ μεζονα θέσιν, καὶ ἤδη κατὰ τὸν δωδέκατον αἰῶνα ἀπαν-
τῶμεν ἐν ταῖς ἀρχαῖς καὶ διαίταις ἀντιπροσώπους τῶν πόλεων.

§ 354. Ἡ Ἀνατολή: ἡ λατινικὴ αὐτοκρατορία.

— Ἐνῷ ἐνταῦθα, ἐν τῇ Δύτει, ὁ χριστιανισμός καὶ αἱ ἀκόλουθοι
αὐτῷ πολιτικαὶ δυνάμεις μετέβαινον ἀπὸ τῆς ἀμύνης εἰς τὴν ἐπίθεσιν
καὶ καθίστων ὁσημέρως εἰς τὸν ἰσλαμισμόν δυσχερέστερον τὸ ἔργον τῆς
ἀμύνης, ἐχώλαινε τὸ νυναντίον ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἢ ἐν τῇ Ἀνα-
τολῇ ἐπιθετικὴ ὁρμή, ἡ κατὰ προτίμησιν διὰ τοῦ ὀνόματος τῶν
σταυροφοριῶν χαρακτηριζομένη.

Καὶ ἐν πρώτοις κατεδείχθη ὡς ἥμισυ ζωτικὸν δημιουργήμα ἡ
ἐπὶ ἐλληνικοῦ ἐδάφους λατινικὴ αὐτοκρατορία, παρ'
ἧς θὰ ἡδύνατό τις νὰ προσδοκᾷ ἐνίσχυσιν τῶν χριστιανικῶν ἀποικια-
κῶν κρατῶν τῆς Ἀγίας Γῆς.

Ἐνῷ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ὁ Θεόδωρος Λάσκαρης ἐκεῖνος ἀνεγνωρίσθη
ὡς αὐτοκράτωρ, καὶ ἔστησε τὴν ἑδρὰν του σχεδὸν κατέναντι τῆς Κων-
σταντινουπόλεως, ἐν Νικαίᾳ, ἀπέθνησκεν ὁ πρῶτος τῶν Λατίνων
αὐτοκρατόρων, ὁ Βαλδουῖνος, ἐν βουλγαρικῇ εἰρκτῇ ἐν ἔτει 1206.

Τὸν Βαλδουῖνον διεδέχθη ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἐρρίκος. Μετὰ
τούτου, ἀνδρὸς μεγάλων προσόντων, συνεμάχησεν ὁ βασιλεὺς τῆς Θεσ-
σαλονίκης, ὁ μαρκήσιος Βονιφάτιος, πρὸς ἀπὸ κοινοῦ καταπολέμησιν
τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν δυσφυρόντων κατὰ τῆς λατινικῆς κυριαρ-
χίας Ἑλλήνων ὑπηκόων: ἀλλὰ καὶ ὁ βασιλεὺς Βονιφάτιος ἔπεσεν ἐν
τῷ κατὰ τῶν πρώτων ἀγῶνι. (1207), καὶ ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἤχθη εἰς
τὸν τούτων βασιλεῖα Ἰωάννην ὡς τρόπαιον.

Ὁ προαπαιτούμενος ὅρος τῆς εὐτυχοῦς ἀναπτύξεως τῆς φραγκι-
κῆς κυριαρχίας ἦτο ἡ ἐνωσις τῆς ἐλληνικῆς καὶ τῆς ρωμαϊκῆς ἐκκλη-
σίας: ἀλλὰ κατὰ τοιοῦτου τινὸς σχεδίου ἐξανίστατο ὁ ἰθαγενὴς πλη-
θυσμός: μετὰ πεισμονῆς, ἡ πολυαρχία δὲ ἐν τῷ κράτει τῆς Ρωμανίας
καὶ αἱ ἀτελεύτητοι ἐριδες τῶν διαφόρων ἀρχόντων παρημποδίζον ταύ-
την ὡς καὶ πᾶσαν ἄλλην πρόοδον.

Μετ' οὐ πολὺ, καταλυθέντος ἤδη ἐν ἔτει 1222 τοῦ βασιλείου τῆς
Θεσσαλονίκης ὑπὸ τοῦ δεσπότη τῆς Ἰπείρου, περιήλθεν ὁ πέμπτος
τῶν ἀνισχύρων τούτων αὐτοκρατόρων, ὁ Βαλδουῖνος ὁ Β', εἰς
τὴν ἀνάγκην, νὰ ἐκλιπαρήσῃ βοήθειαν ἐκ τῆς Ἑσπερίας, εἶναι δὲ χα-
ρακτηριστικὸν τῆς οἰκτρᾶς θέσεώς του, τὸ ὅτι ἡ κυβέρνησις αὐτοῦ ἠναγ-

κάσθη νὰ ἐνεχυριάσῃ τὸ πολιτιμότατον τῶν ἱερῶν κειμηλίων, τὸν ἀκάνθινον στέφανον τοῦ Χριστοῦ.

Ἄλλ' οὐδεμία ἦλθεν ἐκ τῆς Δύσεως βοήθεια, καὶ ἤδη ἐν ἔτει 1261 ἐξεπληρώθη τὸ πεπρωμένον, πεσούσης τῆς Κωνσταντινουπόλεως συνεπεῖα ἐπ.θέσεως τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαήλ τοῦ Η'. ἡ ἐνὸς τῶν ἀξιοματικῶν αὐτοῦ.

Ἐπὶ βραχὺ χρόνου διάστημα ἐπέζησαν ἐν ἀκμῇ διάφοροι κυριαρχίαι ἰδρυθεῖσαι ἐπὶ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ ἐδάφους, ὡς τὸ δουκάτον τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἡ ἡγεμονία τῆς Ἀχαΐας· μόνιμον ὅμως ὠφέλειαν ἐπορίσθησαν μόνον οἱ Ἕνετοί ἐκ τῆς ἐπιχειρήσεως, ἣν εἶχεν ἐπινοήτει καὶ μετὰ νοήμονος χρησιμοποίησεως τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ἰδιοτελείας εἶχεν ἐκτελέσει ὁ μέγας συμπολίτης αὐτῶν.

§ 355. **Συρία καὶ Αἴγυπτος.**— Εἰς τὸν μέγαν σκοπὸν τῶν κυρίως σταυροφοριῶν ἡ λατινικὴ αὐτοκρατορία ἀπέβη μᾶλλον ἐπιζήμιος. Ἐν Συρίᾳ εἶχε λήξει ἐν ἔτει 1279 ἡ ἀνακωχή, ἣν εἶχε σονομολογήσει ὁ αὐτοκράτωρ Φρειδερίκος ὁ Β', καὶ οἱ ἀγῶνες ἐπανελήφθησαν καὶ αὖθις.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐπέχειρσεν σταυροφορίαν ὁ βασιλεὺς τῆς Ναβάρρας Τιβώ (Thibaut) καὶ ἄλλοι μεγάλοι κύριοι : τὸ ἐπόμενον ἔτος κατέπλευσεν ἀγγλικὴ δύναμις ὑπὸ τὸν κόμητα Ριχάρδον τῆς Κορνουάλλης, ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως Ἑρρίκου τοῦ Γ', εἰς Πτολεμαῖδα.

Ἡ πρώτη ἐπιχείρησις οὐδὲν ἐπέφερεν ἀποτέλεσμα, διὰ τῆς δευτέρας κατάρθρωσεν ὁ Ἀγγλος κόμης διὰ διαποαγματεύσεων μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀλ Καμῆλ Ἑγιοῦπ νὰ συνάψῃ εἰρήνην, δι' ἧς ἀπεδόθη τοῦλάχιστον εἰς πολλοὺς Φράγκους αἰχμαλώτους ἡ ἐλευθερία (1241).

Ἀλλὰ μετὰ τρία ἔτη ἔλαθεν ὁ Ἑγιοῦπ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ σμῆνος Τούρκων μισθοφόρων, τῶν Χοβαρσεμιῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἀγρία πολεμικὴ τοσοῦτον ἐνέπνευσε τρόμον, ὥστε ἐπὶ τῇ προσεγγίσει αὐτῶν, οἱ κάτοικοι τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἡγομένου τοῦ πατριάρχου, ἐξῆλθον ἐκ τῆς Ἀγίας Πόλεως, ἥτις οὕτω περιῆλθεν ἀμαχητι εἰς τὰς βαρβαρικὰς ὁρὰς καὶ ἀπωλέσθη διὰ παντὸς διὰ τοὺς χριστιανούς.

Ἀπαξ ἔτι συνηθροίσθησαν αἱ χριστιανικαὶ πολεμικαὶ δυνάμεις, ὑπέστησαν ὅμως ἐπανείδιστον ἥτταν ἐν Γάζη τῇ 1244. Ἐπίσης εἰς οὐδὲν ὠφέλησε τὸ γεγονὸς, ὅτι ἀπὸ τοῦ 1246 τὸ κράτος τῆς Ἱε-

ρουσαλήμ, ὅπου εἶχεν ἀποσεισθῇ ἡ σταυφικὴ κυριαρχία, ἠνώθη μετὰ τοῦ βασιλείου τῆς Κύπρου ὑπὸ ἓνα βασιλεῖα. Ἡ πλήρης ἐξόντωσις τῆς χριστιανωσύνης ἐν Συρίᾳ ἐφαίνετο ἤδη ἐγγύς.

Πρὸς ἀνατροπὴν τοῦ πεπρωμένου τούτου παρεσκευάσθη Ἰννοκέντιος ὁ Δ' : τὰ σταυροφορικὰ κηρύγματα ἐπανελήφθησαν, ὅλοι οἱ χριστιανικοὶ κληρὸς ἐφορολογήθη, καὶ αὐτὸς ὁ πάπας καὶ οἱ καρδινάλιοι προσέφερον τὸ δέκατον τῶν προσόδων· ἀλλ' αὐτὸς ὁ Ἰννοκέντιος ἀπεστέρησε τὰς προσπάθειάς ταύτας τῆς βάσεως τῶν διὰ τοῦ ἀγῶνος αὐτοῦ κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ διὰ τῆς ἐπονειδίστου καταχρήσεως τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ καὶ τῆς περὶ σταυροφορίας ἱερᾶς ἐπαγγελίας ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ : τοσοῦτον δὲ εἶχεν ἀποψυχρανθῇ τὸ αἶσθημα τῶν προεχουσῶν τάξεων τῆς εὐρωπαϊκῆς κοινωνίας ἕνεκα τῶν μέχρι τοῦδε ἀποτυχῶν καὶ εἶχεν ἐξεγερθῇ τὸ πνεῦμα τὸ κριτικόν, ὥστε ἡ ἰδέα γέας ἐκστρατείας ἐγένετο οὐ μόνον ἄνευ ἐνθουσιασμοῦ ἀλλὰ καὶ μετ' ἀνυποστόλου δυσμενείας δεκτῇ.

Ἀπητείτο κῦρος οἷον ἐκῆκτο Λουδοβίκος ὁ Θ'. καὶ ὁ ἔνθερος ἐνθουσιασμός τούτου, ὅπως ὑπερνικῆς, τις τὰς δυσκολίας ταύτας. Τὴν ἱερὰν περὶ σταυροφορίας ἐπαγγελίαν ἣν εἶχε ποιήσει ἄλλοτε ἐξ ἀφορμῆς βαρείας ἀσθενείας τοῦ ἐπανελάθην οὗτος νῦν ἐν πλήρει διαυγείᾳ θελήσεως, καὶ ἐν ἔτει 1248 ἤρξατο ἡ ἐκτέλεσις.

§ 356. **"Ἐκτὴ σταυροφορία.**— Τὸν Σεπτέμβριον ἔφθασεν ὁ Λουδοβίκος μετὰ τοῦ ἐξ ἵπποτων στρατοῦ τοῦ ἐπὶ γενουηνσίων πλοίων εἰς τὴν νῆσον Κύπρον, καὶ μετὰ μικροῦς ἐνδοιασμοὺς ἀπεφασίσθη νὰ γίνη ἐπίθεσις κατὰ τῆς Αἰγύπτου.

Τὸ ἔαρ τοῦ 1249 ὁ στρατὸς ἐπεβιβάσθη τῶν πλοίων, κατωρθώθη δὲ ἡ εἰς Δαμιέτην ἀποβίβασις· αἱ μουσουλμανικαὶ δυνάμεις μετὰ χλιαρὰν ἀντίστασιν ἀπεχώρησαν καὶ κατέλιπον εἰς τοὺς Γάλλους τὴν σπουδαίαν θέσιν τῆς Δαμιέτης. Ἐνισχυθεὶς δὲ ὁ Λουδοβίκος ὑπὸ προσελθόντων νέων σκιστῶν προσκυνητῶν, ἤρξατο τὸ φθινόπωρον τῆς πρὸς τὰ ἐμπρὸς πορείας, ἀναπλέων τὸν Νεῖλον καὶ κατευθυνόμενος κατὰ τῆς Καχίρας.

Ἄλλ' ἐν τῇ ἐπιχειρήσει ταύτῃ περιῆλθεν ὁ στρατὸς, τοῦ ὁποίου αἱ κινήσεις ἦσαν δυσχερεῖς καὶ διεξήγοντο λίαν ἀδεξίως, μεταξὺ τῶν διωρύχων τῆς κάτω Αἰγύπτου εἰς θέσιν ἀμήχανον, ἥτις ταχέως ἀπέβη ἀπελπιστικὴ, οὐδεμίαν παρέχουσα ἐλπίδα σωτηρίας (Μάχιον τοῦ

1250). Αὐτὸς ὁ βασιλεὺς, οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, πολλοὶ ἱππῶται ἡναγ-
κάσθησαν νὰ παραδοθῶσιν αἰχμάλωτοι, ἀποῦ κατέσφαξαν οἱ ἐχθροί,
μεταξὺ τῶν ὁποίων νέον ὑπῆρχε στράτευμα, οἱ φοβεροὶ Μαμελουκοί,
διὰ τοῦ ξίφους πολλοὺς ἐκ τῶν τοῦ πλήθους.

Πολλοὶ τῶν αἰχμαλώτων, περὶ ὧν δὲν ὑπῆρχεν ἐλπίς ὅτι θὰ ἔδι-
δον λύτρα, ἢ οἷτινες, ἀπεποιοῦντο καὶ νὰ ἀπανηθῶσι τὴν θρησκείαν
τῶν, ἀπεκεφαλίζοντο. Μετὰ τοῦ βασιλέως συνωμολογήθη συμφωνία, ἥς
κύριοι ὄροι ἦσαν ἡ ἀνακωχὴ καὶ μέγα χρηματικὸν ποσὸν ὡς λύτρα· ἡ
Δαμιέτη ἀπεδόθη, καὶ πολλοὶ τῶν ὑπολειπομένων ἔτι σταυροφόρων ἐπέ-
στρεψαν εἰς τὴν οἰκίαν, ἐνῶ αὐτὸς ὁ Λουδοβίκος καὶ εὐάριθμός τις
συνοδία ἐμπίστων ἀπέπλευσαν εἰς Πτολεμαῖδα.

Ἡ διχόνοια καὶ παντοειδεῖς ἀνωμαλῖαι αἵτινες ἐξ ἴσου ὑπῆρχον
παρὰ τοῖς μωαμεθανοῖς ὅσον καὶ ἐν τῷ χριστιανικῷ στρατοπέδῳ, ἐμ-
πόδιζον τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς ἥτης ἐκ μέρους αὐτῶν. Ὁ δὲ Λουδο-
βίκος, εἰς μάτην παρὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Βλάχας (Δευκῆς) πρὸς ἐπί-
στροφὴν παροτρυνόμενος, παρέμεινεν εἰς Συρίαν ἀκόμη μέχρι τοῦ ἔτους
1254. Ἐν θερμῇ δὲ ἐπιστολῇ παρώτρυνεν οὗτος τοὺς ὑπηκόους τοῦ
πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ θεαρέστου ἔργου.

Ἡ παρότρυνσις αὕτη ἔφερε μόνον νέα δεινὰ. Ἐνῶ αἱ ἀνώτεραι
τάξεις οὐδόλως συνεκινήθησαν ἐξ αὐτῆς, ἐξήγειρεν αὕτη τὸν φανατι-
σμὸν τῶν κατωτέρων κοινωνικῶν στρωμάτων καὶ προσέκαλεσεν ἐνταῦθα
ἀγρίαν φαντασιοκοπίαν, ἥτις πολλὰς χιλιάδας ἀνδρῶν ἤνωσεν εἰς ἰσχυ-
ρὸν σῶμα, ὅπερ, φανταζόμενον ἑαυτὸ κεκλημένον εἰς ἀπελευθέρωσιν
τῆς Ἀγίας Γῆς, προσεῖλκεν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον συρφετώδη πλήθη,
καταφρονοῦν δὲ πᾶσαν ἀρχὴν καὶ αὐτὰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς, διέσχισε
τὴν χώραν ἀρπάζον καὶ καταστρέφον, καὶ ὅτε τέλος μετὰ τὸν θάνα-
τον ἐνὸς ἀρχηγοῦ διελύθη, ἐπηύξησε τὴν κατὰ τῶν σταυροφόρων δυσ-
μένειαν διὰ τῆς ἀναμνήσεως τῶν ὑπ' αὐτῶν, τῶν Pastorellen, γενο-
μένων παρεκτροπῶν.

Μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Λουδοβίκου περιήλθον τὰ πράγματα τῆς
Ἀγίας Γῆς εἰς ἀπελπιστικωτέραν ἔτι κατάστασιν, ἀποῦ αἱ ἐμπορικαὶ
ἐχθραὶ ἢ πόλεμοι τῶν μεγάλων ἰταλικῶν πόλεων, τῆς Βενετίας, τῆς
Γενούης, τῆς Πίσας, μετεφέρθησαν καὶ εἰς τὴν Συρίαν, ὅπου ἄλλως δὲν
ἔλειπον διχόνοιαι.

Βραχεῖαν ἔτι παράτασιν ὑπάρξεως ἔδωκεν εἰς τὰς ἀποικίας ὁ κίνδυνος ὅστις ἠπείλει τὰς μωαμεθανικὰς δυνάμεις ἀπὸ τῶν Μογγόλων, μεθ' ὧν οἱ χριστιανοὶ ἕνεκα τούτου ἦλθον νῦν εἰς φιλικὰς σχέσεις.

Ἀπὸ τοῦ 1260 ὁμῶς εὗρον αὐταὶ νέον καὶ ἐπικινδυνώτερον ἐχθρὸν ἐν τῷ προσώπῳ ἡγεμόνος τινὸς τῶν Μαμελούκων, τοῦ Βιθάρ, ὅστις, φονεύσας τὸν Ἐγριουπίδην Σουλτάνον, ἤνωσε τὴν Συρίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον, καὶ ἐκυβέρνησε τὰς ἡνωμένας χώρας μετὰ στιβαρᾶς χειρὸς. Εἰς τὰς ἐπιθέσεις αὐτοῦ ὑπέκυψαν τῷ 1265 ἡ Καισάρεια (Cæsarea) τῷ 1268 ἡ Ἰόππη, κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἡ Ἀντιόχεια καὶ ἐκ τῶν φρουρίων τῆς χώρας ἐπίσης τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο.

§ 337. Ἡ δόγμα σταυροφορία. 1270. — Ἡ δεινὴ αὕτη κατάστασις ἐξώθησεν ἅπαζ ἔτι τὸν βασιλεῆ τῆς Γαλλίας νὰ ἀποτολμήσῃ τὰ ἔσχατα. Ἄπαζ ἔτι ἐτέθη εἰς κίνησιν ἡ μηχανὴ δι' ἧς πρὸ διακοσίων σχεδὸν ἐτῶν παρωρμήθησαν τὰ πνεύματα εἰς τὸν κατὰ τῶν ἀπίστων πόλεμον.

Συνεκροτήθη ἡδὴ εἰς στρατός· καὶ ἄλλοι δὲ ἡγεμόνες, ὁ βασιλεὺς τῆς Ναβάρρας Τιβώ, ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀραγωνίας, ὁ τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου ἀδελφὸς Κάρολος, ὁ νέος βασιλεὺς τῆς Σικελίας, τοῦ ὁποῦ αἱ χεῖρες ἦσαν ἀκόμῃ αἰμοσταγεῖς, ὡς θέλομεν ἱστορήσει, ἐκ τοῦ αἵματος τοῦ τελευταίου Σταύφου, ἔλαβον τὸν σταυρόν.

Τὸ τελευταῖον περιστατικόν, ἡ συμμετοχὴ τοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας, φαίνεται ὅτι καθώρισε τὸ κύριον σχέδιον τοῦ πολέμου· ἤθελον κατὰ πρῶτον νὰ πορευθῶσιν εἰς Τύνιδα, νὰ καθυποτάξωσι τὸν ἐκεῖ ἐμίρην, ἢ ὡς ἤλπιζον νὰ προσεταιρισθῶσιν αὐτόν, καὶ ἐκεῖθεν νὰ ἐνεργήσωσι κατὰ τῆς Αἰγύπτου.

Ἄλλ' ἡ ἐκστρατεία μετ' ἀσημάντους ἐπιτυχίας ἀπέτυχε· τὸ κλίμα ταχέως ἀνεδείχθη ὀλεθριώτερον τοῦ ἐχθροῦ· τὴν 3 Αὐγούστου τοῦ 1270 ἀπέθανεν εἰς τῶν υἱῶν τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου, καὶ μετὰ τινὰς ἐβδομάδας αὐτὸς οὗτος ὁ βασιλεὺς Λουδοβίκος, τοῦ ὁποῦ τὸ ἀδύνατον καὶ εὐπαθὲς σῶμα ἀρχήθεν δὲν ἦτο διὰ τοιαύτην μεγάλην ἐπιχείρησιν.

Ὁ ἱερός χαρακτήρ τῆς ἐκστρατείας ἐξηφανίσθη μετ' αὐτοῦ· ἔληξε δὲ αὕτη διὰ συνθήκης δι' ἧς παρείχετο εἰς χριστιανούς μοναχοὺς ἡ ἐλευθέρᾳ ἐξάσκησις τῆς θρησκείας τῶν ἐπὶ τοῦ τυνησιακοῦ ἐδάφους, καὶ ὁ

ἐμίρης ὑπεχρεοῦτο νὰ καταβάλλῃ εἰς τὸν νέον ἡγεμόνα τῆς Σικελίας φόρον, ὡς ἐπλήρωνε πρότερον εἰς τὸν Σταουφον ἡγεμόνα.

§ 338 Ἡ πτώσις τῆς Πτολεμαϊδος. 1291. — Οὕτω ἔληξεν ἡ ἐκστρατεία αὕτη, ἡ κατὰ τὰ παραδεδομένα ἐβδόμη καὶ τελευταία σταυροφορία καλουμένη (1270).

Ὁ αἰὼν δὲν εἶχε λήξει ἀκόμη, ὅτε ἔπεσε (1291) καὶ ἡ τελευταία ἐν Παλαιστίνῃ κτήσεις τῶν χριστιανῶν, ἡ ὀχυρά, πολυάνθρωπος καὶ πλουσία Πτολαιμαῖς (Akkon) μετὰ τελευταῖον καὶ φοβερόν ἀγῶνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

Αἱ συνέπειαι τῶν σταυροφοριῶν καὶ οἱ χρόνοι τῆς μεσοβασιλείας. — Θάνατος τοῦ Κονραδίνου.

§ 359. Αἱ σταυροφορίαι. Ἐν γένει. — Ἡ ἱερὰ περὶ σταυροφορίας εὐχὴ ἐξῆσεν ἀκόμῃ ἐπὶ τινὰ χρόνον ὥς ἰδέα, ταχέως ὁμως μετεβλήθη εἰς ἀπλὴν φράσιν, ἣν οὐδεὶς πλέον ἐσκέπτετο νὰ μεταβάλῃ εἰς πραγματικότητα· παρέμεινεν αὕτη ὅπλον ἐν τῷ καλῶς ἐφωδιασμένῳ ὅπλοστατίῳ τῆς ἐκκλησίας, ὅπερ ἐξήχθη καὶ αὖθις βραδύτερον, ὅτε ἐν τῷ μεγάλῳ κοσμοϊστορικῷ ἄγωνι μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως ἀνέλαβε καὶ πάλιν τὴν ἐπίθεσιν ἡ πρώτη, ὥς ἄλλως καὶ εἰς ἄλλας περιστάσεις.

Πνευματωδέστατα καὶ βαθύτατα εἶπε φιλόσοφος τις μελετητῆς τῆς παγκοσμίου ἱστορίας, ὁ Ἑγγελος, ὅτι ὁ εὐρωπαϊκὸς κόσμος ἔλαθεν ἐν τοῖς πολεμικοῖς τούτοις προσκυήματι πρὸς τὸν τάφον τοῦ Λυτρωτοῦ τὴν αὐτὴν ἐκείσε ἀπάντησιν, ἣν ἄλλοτε οἱ μαθηταὶ : «Τί ζητεῖτε τὸν ζῶντα μετὰ τῶν νεκρῶν ; Ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧς ἐν».

Αἱ μεγάλαι ἰδέαι τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ ἡ ἡθ. ποίος καὶ ἐλευθερωτικὴ διὰ τοὺς λαοὺς δύναμις αὐτοῦ δὲν συνῶνται πρὸς τὴν κατοχὴν τῶν τόπων, οἵτινες ἀπετέλεσαν τὸ ἐπίγειον στάδιον τῆς πρώτης δρασεως τοῦ Σωτῆρος ὅστις τὸναντίον ὑπεσχεθῇ εἰς τοὺς μαθητάς του, ὅτι πανταχοῦ καὶ πάντοτε θὰ εἶναι μετ' αὐτῶν μέχρι τῆς συντελείας τοῦ κόσμου.

Εἰς μίαν πλάνην, ἥτις ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν ἔπαυε νὰ εἶναι εὐσεβὴς πλάνη, προσηνέχθησαν ἐπὶ πολλὰς γενεάς ἀνθρώπων, σχεδὸν κατ' ἔτος, τεράττια τὸν ἀριθμὸν πλήθη εἰς θυσίαν, καὶ μεθ' ὅλα ταῦτα ἡ κτήσις τοῦ Ἁγίου Τάφου ταχέως ἀπωλεσθῇ καὶ δὴ καὶ διὰ παντός.

Ἐν τοσοῦτῃ αἱ ἐκστρατεῖαι αὗται ἀποτελοῦσιν ὑψίστης σημασίας καὶ μεγίστων ἀποτελεσμάτων ἐπεισόδιον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος. Τείνει τις νὰ παρομοιάσῃ ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις τὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν πρὸς ἐκεῖνα ἅτινα ἐπιέρει συνήθως εἰς τὸν βίον ἑνὸς ἀνθρώπου μεγάλη τις περιήγησις. Πρέπει ὁμως πάντως νὰ φυλάττηται τις ἀπὸ τοῦ νὰ θεωρῇ ὡς συνεπείας ἀποκλειστικῶς τῶν σταυροφοριῶν ὅ,τι ἦτο ἀποτέλεσμα τῶν ποικιλωτάτων καὶ ἐν τῷ χρόνῳ ἐγκειμένων δυνάμεων.

§ 360. Ἐπαύξησις τῆς πίστεως. — Ἡ κίνησις τὸ κατ' ἀρχὰς προηλθεν ἐξ αἰσθήματος πληθούσης δυνάμεως, εἰς δ' ἡ θρησκευτικὴ πίστις ὑπέδειξεν ὠρισμένον σκοπὸν· δύναται τις μάλιστα νὰ εἴπῃ, ὅτι εἰς πολλὰ μέρη ἀκριβῶς ἡ πληθώρα τοῦ πληθυσμοῦ ἤγαγεν εἰς τὴν νέαν ταύτην μορφήν μεταναστεύσεως.

Διότι αἱ πορεῖαι αὗται πρὸς τὴν Ἀγίαν Γῆν δὲν ἦσαν τι ὅλως νέον, οὔτε ὑπὸ ἔποψιν ὑλικήν, διότι μεταναστεύσεις, μεταναστευτικαὶ ἐκστρατεῖαι λαοῦ ἀναζητοῦντος χώραν πρὸς οἰκισιν, οὐδέποτε ἔπαυσαν ὁλοσχερῶς ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς μεγάλης ἀποικιακῆς κινήσεως, τῆς συνήθως μεταναστεύσεως τῶν λαῶν καλουμένης, οὔτε ὑπὸ ἔποψιν ἠθική, διότι ἀπὸ παλαιοτέρων χρόνων καὶ πολὺ πρὸ τοῦ 1096 συνηθροίζοντο κατ' ἔτος τὸ ἕαρ πλήθη ταξειδιωτῶν εἰς τοὺς ἰταλικοὺς λιμένας ὅπως ἀποπλεύσωσιν εἰς Παλαιστίνην.

Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον κατέστησεν ἥδη αὐτὰς τοσοῦτον σημαντικὰς, ἦτο ὅτι ἡ ἰδέα τῆς ἀνακτήσεως τῆς Ἀγίας Γῆς ἐγένετο κυρίως ἡ ἰδέα τοῦ συρμοῦ καὶ παρέμεινε τοιαύτη ἐπὶ πολὺν χρόνον, καὶ ὅτι πάντα τὰ δυνατὰ πάθη καὶ ἐλατήρια τῆς ψυχῆς, τὰ ἄριστα καὶ τὰ χείριστα, τὰ ὑψιστα καὶ τὰ ταπεινότατα, ἀνemiγνύοντο μετὰ τῆς ἰδέας ταύτης, ἐξυπηρέτουν αὐτήν, ἐλάμβανον παρ' αὐτῆς τὴν ἀποχρωσίν των καὶ πολλάκις βεβαίως παρεισήγον τὴν ἰδίαν ἐαυτῶν λίαν κοσμικὴν ιδιότητα εἰς τὴν εὐσεβῆ ἰδέαν.

Τὰ πάντα, ἡ βίναυσος φυσικὴ δύναμις καὶ ὑλικὴ ἀντίληψις καὶ τῶν ἀγίων, ἡ χονδροειδὴς ἀμάθεια καὶ ἐλλιπὴς διανοητικὴ μόρφωσις, ἡ ὑποτάσσουσα ὑψηλὰ καὶ ταπεινά, ἐκκλησιαστικὰ καὶ κοσμικὰ ἐξ ἴσου εἰς τὰ πλάσματα πολλαχόθεν ἐξαπτομένης φαντασίας, ἡ ἀφελής, παιδικὴ εὐλάβεια, ὡς καὶ ἡ ἐξ ἴσου ἀφελὴς καὶ παιδικὴ χαρὰ καὶ εὐχαρίστησις ἦν προξενεῖ τὸ νέον, τὸ ξενότροπον — πάντα

ὑπεβοήθουν τὴν κίνησιν ταύτην, ἥς κύριον αἴτιον ἦτο ἢ εἰς τὰ ὑπερφυσικά πίστις, ἢ εἰς τὰ θαύματα πίστις, τῆς ὁποίας τὴν δύναμιν δὲν δυνάμεθα νὰ κατανοήσωμεν ἡμεῖς οἱ τῶν σημερινῶν χρόνων.

Καὶ ἐν πρώτοις ἡ πραγματώσις τῆς μεγάλης θεοκρατικῆς ἰδέας — ἡ ἐφαρμογὴ καὶ καθιέρωσις αὐτῆς διὰ τῶν ἱερῶν τούτων ἐκστρατειῶν — συνετέλεσε κατ' ἀνάγκην εἰς τὸ νὰ ἐξωθήσῃ εἰς τὰ ἔσχατα τὴν φαντασιολογίαν εὐλαβῇ ταύτην κατεύθυναν τῶν πνευμάτων : καὶ διὰ τοῦτο οἱ χρόνοι οὗτοι εἶναι ἡ περίοδος τῆς μεγίστης δυνάμεως τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν ὀργάνων αὐτῆς.

Μεθ' ἥς ἀφελοὺς τόλμης ἤξιουν οἱ πάπαι τῶν χρόνων τούτων τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν, καὶ τὴν πλειονότητα τῶν «κλειδῶν» ἐν τῷ λόγῳ τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Πέτρον : «Καὶ δώσω σοι τὰς κλεῖδας τῆς βασιλείας τοῦ οὐρανοῦ» ἐξελάβαν ὡς πληρεστάτην ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι εἰς τὸν ἅγιον Πέτρον καὶ τοὺς διαδόχους αὐτοῦ ἐδόθησαν τὰ ἴνδια τῆς ἐπιγείου ὡς καὶ τῆς οὐρανίου βασιλείας — μετὰ τῆς αὐτῆς ἀφειλείας ὠδήγουν παπικοὶ λεγάτοι, πατριάρχαι καὶ εἰς χαμηλότερα στρώματα ἐρημῖται καὶ μοναχοὶ μεγάλους στρατοὺς, καὶ φκαιοποιοῦντο τὴν διεύθυνσιν πολεμικῶν ἔργων, περὶ ὧν δὲν εἶχον τὴν ἐλαχίστην γνῶσιν.

Αἱ θυσίαι ἦσαν ἀνάλογοι πρὸς ταῦτα. Δυσκόλως δύνανται νὰ εὐρεθῶσιν ἐν τῇ πορείᾳ τῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος ἄλλαι πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις ἢ μεταναστέυτικαὶ στρατεῖαι, συνοδευόμεναι ὑπὸ ἔστω καὶ κατὰ προσέγγισιν ἴσων τεραστίων ἀπωλειῶν εἰς ἀνθρώπους καὶ ἴσων ταλαιπωριῶν, ὡς ἐπίσης οὐδεμία ἐπιχείρησις, ἥς τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα ἢ ἡ τελικὴ ἔνδεια ἀποτελεσμάτων νὰ διατελῇ εἰς τόσον οἰκτρὰν δυσαναλιγίαν πρὸς τὰς εἰς κίνησιν τεθείσας δυνάμεις.

§ 361. Μείωσις τῆς πίστεως. — Καὶ διὰ τοῦτο τὰ τελικὰ πορίσματα καὶ ἀποτελέσματα τῶν στρατειῶν τούτων παρουσιάζουσιν ἀκριβῶς τὸ ἀντιθέτεον τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν πρώτων χρόνων. Τὸ τελικὸν τοῦτο πόρισμα συνίσταται εἰς μεγίστην ἐκκαθάρισιν καὶ νηφαλιότητα τῆς συνειδήσεως.

Τὰ θαύματα εἰς τὰ ὁποῖα τόσον στερεῶς ἐπίστευον, καὶ διὰ τὰ ὁποῖα μάλιστα ὑπῆρχον πάντοτε πλήθος ἐτοίμων μαρτύρων, δὲν ἐτελέσθησαν πράγματι. Ἐν ταῖς ξέναις χώραις, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ τῇ καλουμένῃ ἁγίᾳ, τὰ πράγματα δὲν εἶχον κατὰ πολὺ διαφόρως ἢ

νέ τῇ ἰδίᾳ τῶν σταυροφόρων χώρα, κατῴκουν δὲ ὀπισθεν τῶν ὁρίων ἀνθρωποι ὡς καὶ ἐντεῦθεν αὐτῶν.

Γαχείως δὲ ἀνεπτυχθῆ πνεῦμα κριτικῆς, τὸ ὅποτον εὗρίσκετο εἰς μεγάλην ἀντίθεσιν πρὸς τὸ Deus lo volt τῆς συνελεύσεως τοῦ Κλερμοντίου : ἡ νηφελιωτάτη γινουμένη κρίσις εὔρεν, ὅτι, ἂν πράγματι βαρέως ἔφερεν ὁ Κύριος τὸ ὅτι οἱ Σαρακηνοὶ κατεῖχον τοὺς Ἁγίους Τόπους, ἡδύνατο νὰ δώσῃ πέρας εἰς τὸ κακὸν τοῦτο καὶ ἄνευ τῶν σταυροφόρων.

Ἀλλὰ πλὴν τούτου οἱ σταυροφόροι εὔρον εὐκαιρίαν νὰ γνωρίσωσι ξένους λαοὺς καὶ ξένας θρησκείας, οὐχὶ ἀπλῶς ὡς μέχρι τοῦδε κατὰ τὴν μεροληπτικὴν ἔκθεσιν τῆς κληρικῆς ἀμαθείας ἀλλ' ἐπὶ τόπου καὶ ἐν προσωπικῇ συναφείᾳ, καὶ εἶδον, ὅτι θύναται τις νὰ συμβιώσῃ μετὰ τῶν ὁπαδῶν τοῦ Μωάμεθ· παρὰ πολλοῖς ἀάλιστα καὶ ὁμῶς παρὰ ταῖς μέλεσι τῶν ταγματικῶν τὰ ὅποια εἶχον, προκχλεσεὶ τὸν πρῶτον ἐνθουσιασμόν, ἡγχιγεν ἡ ἐπίγνωσις αὕτη εἰς ἐπιπόλαιον ἀπείριον καὶ εἰς ἐπικινδύνους αἰρέσεις.

Τελὸς ρητέον ὅτι ὑπῆρχεν ἀρχῇ ἐν ἀντιθέτον ρεῦμα κατὰ τῶν τυχοδιωκτικῶν τούτων τάσεων, ὅπερ ἰσχυρότατον ἦτο ἰδίᾳ παρὰ τοῖς Γερμανοῖς συνίστατο δὲ τοῦτο εἰς τὸν ἔρωτα ὑπὲρ τῆς ἡτύχου ἐν τῇ γενεθλίᾳ γῇ ἐργασίας καὶ εἰς τὴν ἐντιμον ἀντιπάθειαν κατὰ τῆς ἀμέτρου, ἀχαλινώτου καὶ ἀλόγου τάσεως πρὸς τὰ μεμικρυσμένα.

Ἡ ἀντιληψὶς αὕτη ἐπεκράτησεν ἐν τελεί, ἐπεθεβάθη δὲ μυριοπλασίως ὑπ' ἐκείνων οἵτινες, ἐξαχθέντες ἐκ τῆς πλάνης, ρακένδυτοι, ναυαγοί, ἐπέστρεφον, ὡς καὶ ὑπὸ τῶν ἀσυγκριτῶς πολυχρημωτέρων «Πολυποθήτων» περὶ ὧν οὐδεὶς ἡδύνατο νὰ εἴπῃ τί ἀπεγίναν.

Πρὸ παντός ὅμως τὰ κοσμικὰ ἐλκτῆρια, τὰ ὑλικά συμφέροντα, κατελάμβανον ὁσημέραι ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὴν πρῶτην θέσιν ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν ἐπιχειρήσεων τούτων. Ἐὰν ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γῇ ἡδύνατό τις νὰ τύχῃ ἀρέσεως τῶν ἁμαρτιῶν, τοῦτο ταχέως ἐμέλλε νὰ καταδειχθῇ ἡμφίβολον, ἦτο ὅμως τοῦλάχιστον βέβαιον, ὅτι καὶ ἐκ-ἡ-μαζε πᾶν τῆς γενεθλίου χώρας ἀμάρτημα καὶ προσετίθετο καὶ πολλὰ ξένα : χρήματα ὅμως καὶ ἀγαθὰ ἡδύνατό τις νὰ πορισθῇ ἐκείθεν, τοῦτο δὲ ἀπέδειξεν ὁ πλοῦτος τῶν παραλίων πόλεων τῆς Ἰταλίας, αἵτινες ἐπορίσθησαν τὸ ἀσφαλέστατον κέρδος.

Οὕτω τὸ ὅλικόν ἀποτέλεσμα τῆς κινήσεως ταύτης ἦτο ὅτι, ἐνῶ

ἠναγκάζοντο οἱ ἄνθρωποι νὰ παραιτηθῶσι τῆς ἰδέας τῆς κατακτήσεως τοῦ οὐρανοῦ, ἠρκέσθησαν εἰς τὸ νὰ καλλιεργήσωσι καλλι ἔρον τὴν γῆν καὶ ν' ἀναπτύξωσι τὰς δοθείσας αὐτοῖς δυνάμεις μετὰ νοημοσύνης ἐπὶ τῆς γενεθλίου.

§ 362. **Μεταβολὴ τῶν ὄρων τοῦ βίου. Δύναμις τοῦ κλήρου.** — Οὐδεὶς δύναται νὰ περὶγνώρῃ, ὅτι ὁ βίος ἐν τῷ συνόλῳ κατέστη κατὰ τὰς δύο ταύτας ἑκατονταετηρίδας πλουσιώτερος, ἡλαρώτερος, ἐλευθερώτερος, καταρτίζεται δὲ τοῦτο, ἅμα ὡς ἀποβλεψῇ τις εἰς τὰς διαφόρους τάξεις, ἢ στρώματα τῆς κοινωνίας.

Ἡ μετατροπὴ ἦν προεκάλεσαν ἢ εἰς ἣν συνετέλεσαν αἱ σταυροφορίαι εἶναι κοινωνικὴ καὶ ἐμμέσως πολιτικὴ. Ἐλάχιστα ἐπηρέασθησαν οἱ χωροδеспόται, οἱ μεγάλοι ἡγεμόνες, ὑπὸ τῶν ἐκστρατειῶν τούτων. Δὲν διηυθύνον οὗτοι τὴν κίνησιν ταύτην, ἀλλὰ παρεσύροντο ὑπ' αὐτῆς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀκουσίως : διότι ἐθεωρεῖτο εὐπρεπὲς καὶ ἐν τοῖς ἡνωτάτοις τούτοις κύκλοις ἡ συμμετοχὴ εἰς μίαν τῶν σταυροφοριῶν. Ἡ μοναρχία — ἢ μᾶλλον αἱ μοναρχίαι, διότι ἡ αὐτοκρατορία σὲν ἦλθεν εἰς μόνιμον σχέσιν πρὸς τὰ νέα ἐν Παλαιστίνῃ δημιουργήματα καὶ πρὸς τὴν ὅλην κίνησιν — αἱ μοναρχίαι ἐπορίσθησαν ἐξ αὐτῶν ἐμμεσώτατον μόνον ὄφελος.

Ἐξ ἄλλου δὲ ὑπέστησαν αὗται κατὰ τοῦτο προσωρινὴν ἀπώλειαν, καθ' ὅσον διὰ τῆς σταυροφορικῆς κινήσεως εἶχεν αὐξηθῇ κατ' ἀρχὰς τεραστίως ἡ δύναμις τοῦ κ λ ῆ ρ ο υ : ἐξαιρουμένων τῶν παπῶν, πῶς δύναται τις νὰ εὕρῃ ἐξουσίαν καὶ δύναμιν ἐπιδεικτικὴν συγκρίσεως πρὸς τὴν δύναμιν ἣν εἶχεν ὁ ἡγούμενος τοῦ Κλαίρῳ Βερνάρδος κατὰ τὴν πέμπτην δεκαετηρίδα τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος, δύναμιν προφανῶς κατὰ πολὺ ὑπερτέραν τῆς προσωπικῆς σημασίας καὶ τῶν φησικῶν χαρισμάτων αὐτοῦ ;

Μετὰ φρονίμου ὑπολογισμοῦ ἐπωφελοῦντο τοῦτο οἱ ἄρχοντες ἄνδρες, οἱ μεγάλοι πάται τῶν χρόνων τούτων, ἐνῶ συγχρόνως ἐπιμελῶς ἐφυλάσσοντο ἀπὸ τοῦ νὰ ἐκθέσωσι τὸ ἴδιον ἑαυτῶν πρόσωπον καὶ μετ' αὐτοῦ τὸ κύρος τοῦ Ἁγίου Πέτρου εἰς τὰς παρτολμούς ταύτας ἐπ' χειρήσεις. Διὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἄπορον πῶς οὐδεὶς πᾶσις ἐστράφυσεν αὐτοπροσώπως ἐν τινὶ σταυροφορίᾳ, κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους.

Ἡ ἐκκλησία — ὃ ἐστὶν ὁ κλήρος ἐν τῷ ἱεραρχικῷ αὐτοῦ ὀργανισμῷ καὶ τοῖς μοναχικοῖς τάγμασιν αὐτοῦ — εὔρεν ἐν τῷ ρεύματι τούτῳ πρὸ παντὸς τὴν εὐκαιρίαν τοῦ νὰ πολλαπλασιάσῃ τὰ ὕλικά αὐτῆς μέσα.

Τοῦτο δέ, διότι οὐ μόνον πολλοὶ προσκυνηταί, ἵνα ἐπαρκέσωσιν εἰς τὴν ἱερὰν ἐπαγγελίαν καὶ τὸν ἐγκάρδιον ποθὸν των, εἶχον ἀνάγκην νὰ ἐκποιήσωσιν ἢ νὰ ὑποθηκεύσωσι τὰ ἀκίνητα κτήματά των ἢ μέρος αὐτῶν, οὕτω δὲ δὲ τῆς μεγάλης προσφορᾶς ὑπετιμήθησαν τὰ κτήματα καὶ καθίσταντο λίαν εὐαπόκτητα, ἀλλὰ καὶ διότι αἱ εἰς ἐκκλησίας καὶ μοναστήρια δωρεαί, πρὸ πολλοῦ ἤδη ἐθιζόμεναι, ἔλθον ἐπ' ἐσχάτων νέαν μεγάλην ὥθησιν ὡς ἐκ τῆς ἐξόψεως τοῦ θρησκευτικοῦ ζήλου τῆς προελθούσης ἐκ τῶν σταυροφοριῶν. Πολλοί, μὴ δυνάμενοι ἢ μὴ θέλοντες νὰ συνεκστρατεύσωσιν, ἐπεζήτησαν νὰ ἐξευμενίσωσι τὸν Θεόν των, τὸν ἅγιόν των ἢ τὸν ἐπίσκοπόν των διὰ τοιαύτης δωρεᾶς, τὸ δὲ ἰδιαίτερον προῖόν των χρόνων τούτων, τὰ ἱπποτικὰτάγματα, ἀπέκτησαν ἐντὸς βραχυτάτου χρόνου τεραστίαις κτήταις.

§ 343. Ἱπποτικὰ καὶ ἐπαιτικὰ τάγματα. — Κατὰ τὸν εὔθετον λοιπὸν τοῦτον χρόνον συνεπλήρωσεν ἡ ἐκκλησία τὰ μέσα τῆς δυνάμεώς της, καὶ τὸ σύστημα ὕπερ ἐκπροσωπεῖ τὸ ὄνομα Γριγοῦ τοῦ Ζ' ἀπετελειώθη.

Οὕτω ὁ γάμος τῶν ἱερέων ἐξηφανίσθη καθ' ὅλοκληρίαν, καίτοι καὶ κατὰ τὸ ἐτὶς ἀκόμη 1229 ἀπαντᾷ τις ἐγγάμος κληρικός καὶ ἀνωτάτου ἀκόμη βαθμοῦ.

Τὸ πολίτευμα τῆς οὕτω ὀλοσχερῶς ἀπὸ τοῦ κόσμου τῶν λαϊκῶν ἀποπασθείσης τάξεως συνεπληρώθη ἢ κατὰ μόνας ἐξομολόγησις ἐθεσπίσθη, οὕτω δὲ οἱ λαϊκοὶ ὑπετάχθησαν καθ' ὅλοκληρίαν εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν πειθαρχίαν, ἐνώπιον τῆς ὁποίας ἀπεκαλύπτοντο ὅλα τὰ μυστικά.

Ἀφορισμός καὶ ἀπαγόρευσις ἤκρασαν ὅσον οὐδέποτε πρότερον, ἡ δὲ ἐπὶ τῶν λαϊκῶν ὡς καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν κληρικῶν ἐπίβλεψις ἐπετάθη διὰ τῆς συστάσεως τῆς Ἱερᾶς Ἐξουσίας, ὡς πρὸς τὴν ὁποίαν δὲν δύναται τις ἀκρῶς νὰ εἴτῃ ποῦ πύξις ἢ κατασκοπία καὶ ποῦ ἄρχεται ἡ δικαστικὴ ἀνάκρισις, τοσοῦτον, ὥστε αὐτὴ αὐτὴ ἢ ἀνάγκη τῆς προσφυγῆς εἰς τὴν αὐστηρότητα ταύτην ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ ἀρχαία ἀφελὴς πίστις εἶχεν ἀρχίσει νὰ κλονίζεται.

Ἐξηκολούθητε δὲ ὁ κλήρος νὰ στρατολογῇται κυρίως ἐκ τῶν ἀνω-

τέρων κοινωνικῶν τάξεων, ἡ συμμαχία δὲ τῆς ἀριστοκρατίας καὶ ἱεροκρατίας καταδείκνυνται ἄρστα ἐν τοῖς κληρικοῖς ἱερατικοῖς τάγμασι· μετὰ μεγάλης ὁμως περισκέψεως ἐγίνωσκον οἱ πάπαὶ νὰ ἐξυπηρετῶσι τὰ ἐκκλησιαστικὰ συμφέροντα καὶ δι' ἰσχυρᾶς δυνάμεως δημοκρατικοῦ καὶ λαϊκοῦ κυρίως χαρακτήρος, διὰ τῶν ἐπατιχωῶν ταγμάτων.

Τὰ τάγματα ταῦτα διετέλουν εἰς ποίαν τινα ἀντίθεσιν πρὸς τὰ ἀρχαῖα τάγματα, τὸ τῶν Βινεδικτίνων καὶ τὰ κατὰ τὸν κανόνα τούτων διοργανωθέντα· ἐπειδὴ δὲ ὡς ἐκ τῆς ὅλης καταγωγῆς των ἦσαν δημόδη καὶ ἦσαν πεποικισμένα ὑπὸ τῶν παπῶν δι' εὐρύτατων προνομίων, εἰσεχώρουν ταῦτα πανταχοῦ, καὶ εἰς οὗτά τὰ Πανεπιστήμια ἀκόμη, καὶ ἀνεπτύχθη ἡ ἀντίθεσις, ἥτις πρὸ πολλοῦ ὑπῆρχε μεταξὺ τῶν Λαϊκῶν (Secularen) καὶ τῶν Κανονικῶν (Regularen), τοῦ κοσμικοῦ καὶ τοῦ τῶν ταγμάτων κλήρου, ἀντίθεσις ἥτις ἐν μέρει κατήντησεν εἰς ὁρμηεὶον ἐχθρότητα.

Ἐν τοσούτῳ τὰ ἐπικριτικὰ τάγματα ἦσαν ἐπὶ τοῦ παρόντος καθ' ὁλοκληρίαν προτεκεολλημένα εἰς τὴν ὑφισταμένην ἐκκλησιαστικὴν τάξιν καὶ ἐν αὐτηροτάτῃ ὑπικοῇ· διότι ὅσον ὑπερβαλλόντως καὶ πεπλανημένως καὶ ἂν ὑπερύψωσαν οἱ Φραγκισκανοὶ τὴν λιτρείαν τοῦ εἰδρυτοῦ τοῦ τάγματός των, διὰ τὸν ὅποιον οὐδὲν θαῦμα ἦτο κατὰ τὴν γνώμην των ὑπέρτερον τῶν δυνάμεων τοῦ, ἐν τοσούτῳ οὐδέποτε ἐπῆλθεν εἰς τὸν νοῦν αὐτῶν, ὡς εἶχει ἐπέλθει εἰς αὐτὸν τοῦτον τὸν Ἅγιον Φραγκίσκον, νὰ ἐξάρωσι τὴν ἀπότομον ἀντίθεσιν τὴν ὑφισταμένην μετὰ τῆς κρατούσης τάξεως τῆς πικτικῆς πολιτικῆς, τῆς ἐπιδοιχοῦσας κοσμικὴν ἐξουσίαν καὶ κοσμικὰς κτήσεις, καὶ τῆς ὑπ' αὐτῶν τοσούτον αὐστηρῶς ἐκπροσωπομένης εὐαγγελικῆς πενίας.

§ 364. Ἡ σχολαστικὴ. Ἡ μυστικὴ. — Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἐπιστήμη ἐκινεῖτο οὐ μόνον καθ' ὁλοκληρίαν ἐντὶς τῶν ὁρίων τῶν ἐκκλησιαστικῶν θεωριῶν καὶ δοξασιῶν, ἀλλὰ καὶ ἦτο τρόπον τινὰ μονοπώλιον τῆς ἱερατικῆς τάξεως. Μία μόνη ὑπῆρχεν ἐπιστήμη, ἡ θεολογία· καὶ πᾶσα δὲ προϋπάρχουσα γνώσις περιελήφθη ἐντὸς τοῦ πλαισίου τούτου καὶ ἀπετέλει ὁλοκληρωτικὸν μέρος τῆς θεολογίας.

Καλεῖται δὲ ἡ μεσαιωνικὴ αὕτη θεολογία, ἥτις ἦτο συγχρόνως καὶ φιλοσοφία, Σχολαστική, ἔρχοιτο δὲ εἰς τὴν μεγίστην ἀκμὴν τῆς κατὰ τὴν χρονικὴν ταύτην περιόδου.

Συστηματοποιήσασα αὕτη τὰ ἐκκλησιαστικά δόγματα, προσδύσασα εἰς αὐτὰ μορφήν ἐπιστημονικήν, καὶ καταστήσασα αὐτὰ εὐλογοφανῆ, ἐνίσχυσε καὶ ἀπὸ νέας ἀπόψεως τὴν μεγάλην δύναμιν τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς ἱερατικῆς τάξεως.

Εἰς τὰ μεγάλα ὀνόματα τοῦ ἐνδεκάτου καὶ δωδεκάτου αἰῶνος, εἰς τὰ ὀνόματα τοῦ Ἀνσέλμου τῆς Καντερβουρίας, Βερεγγάρου τοῦ Τουρόνων (Tours) καὶ Λαμφράγκου, τοῦ Ἀβιλάρδου καὶ τοῦ Βερνάρδου τοῦ Κλειρῶ, τοῦ Πέτρου Λομβάρδου, προστίθενται νῦν τὰ ὀνόματα τῶν δύο μεγάλων δογματικῶν τῶν ἐπαιτικῶν ταγμάτων, τοῦ Δομινικανοῦ *Θωμᾶ τοῦ Ἀκρινάτου* (1225—1274) καὶ τοῦ Φραγκισκανοῦ *Ἰωάννου Δούνσου Σκώτου* († 1308).

Ἡ διδασκαλία τῆς ἐκκλησίας κατὰ τὴν θεωρίαν αὐτῶν εἶναι τὸ ἀντικειμενικῶς ἀναμφισβητήτως ἀληθές : ἐν σοβαρᾷ δὲ καὶ ἐμβριθῇ διανοητικῇ ἐργασίᾳ αναπτύσσουσιν οὗτοι τὸ σύστημα τῆς διδακτικῆς ταύτης, ἐρευνῶσι τὴν σχέσιν μεταξὺ νοήσεως καὶ ἀποκαλύψεως, ὑπαρξέως καὶ οὐσίας τοῦ θεοῦ, μοχθοῦσι περὶ τὸ μυστήριον τῆς τριάδος, τῆς αἰωνιότητος ἢ μὴ αἰωνιότητος τοῦ κόσμου, περὶ τὴν σχέσιν τῆς ἀνθρωπίνης ἐλευθερίας πρὸς τὴν θεῖαν αἰτιότητα (Kausalität).

Πρὸς τοῦτοις ἀναζητοῦσι τὰ τῆς οὐσίας τῶν ἀγγέλων καὶ τῆς νοήσεως αὐτῶν ἐν σχέσει πρὸς τὴν τοῦ ἀνθρώπου οὐσίαν καὶ νόησιν, τὰ περὶ ἁμαρτίας καὶ χάριτος, ἀπολυτρώσεως καὶ διαλλαγῆς. Ἀναγνωρίσαντες δὲ τὴν ἐκκλησίαν ὡς τὸ μυστικόν (mystisch) σῶμα, εἰς ὃ ἀνήκουσι καὶ οἱ ἄγγελοι, συνάγουσι τὴν ἐπτάδα τῶν ἱερῶν μυστηρίων, καὶ ἐνταῖθα τὸ σπευδαίτερον πάντων, τὸ τῆς εὐχαριστίας, παρέχει ἰδίᾳ εἰς τὴν ὀξύνοϊαν αὐτῶν τὴν εὐκαιρίαν, ὅπως ἐρευνῶσι μέχρι τῶν ἐσχάτων λεπτομερειῶν, πῶς ἐν τῷ θαύματι τῆς μετουσιώσεως διατηροῦνται ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἄνευ τῆς οὐσίας των, καὶ μετὰ τὴν μετατροπὴν τῆς ὀντότητος καὶ ὑποστάσεως αὐτῶν, δὲν ἀπαξιοῦσι δὲ νὰ θέτῃσι καὶ τόσον ἀκανθώδη ζητήματα ὅσον ἐκεῖνο καθ' ὃ ἐρωτᾶται: ἐὰν συμβῇ νὰ πέσῃ θρυμματίον τι τῆς καθηγιασμένης οὐσίας ἀνὰ μέσον τῶν δρόντων ποντικῶν τινὸς περιφερομένου περὶ τὸ θυσιαστήριον, τί εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὅποιον τρώγει τότε ὁ ποντικός : ζήτημα ἀπελπιστικόν, τοῦ ὁποῦ ἡ λύσις ἐπαφιστᾶται δι' ἐνός *Deus novit* εἰς τὴν θεῖαν σοφίαν.

Εὐκολώτερον ἦτο εἰς τὸ σύστημα ν' ἀποδείξῃ, ὅτι εἰς μὲν τὸν

ιερέα δὲν ἐπιτρέπεται κατ' οὐδένᾳ τρόπον νὰ λάβῃ τὸ σῶμα ἄνευ τοῦ αἵματος ἢ τὸ αἷμα ἄνευ τοῦ σώματος, ἐνῶ ἀζημίως δύναται νὰ συμβῇ τοῦτο ὡς πρὸς τὸν λαϊκόν, μάλιστα δὲ καὶ πρέπει εὖτω νὰ συμβαίνει, ἀφοῦ ὁ ἱερεὺς προσφέρει τὴν θυσίαν ἐν ὀνόματι πάντων, καὶ ἐν ἐκάστη τῶν δύο μορφῶν περιλαμβάνεται ὁλος ὁ Χριστός.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο καταφαίνεται σαφέστερον ἢ συνάφεια τῆς σχολαστικῆς ταύτης δογματικῆς, τῆς πληρέστερον διατυπωμένης παρὰ τῷ Θωμᾷ τῷ Ἀκουινάτῳ, μετὰ τῆς δυνάμεως τοῦ κλήρου—συνάφεια, ἣτις ἐξεδηλώθη λίαν καταλλήλως καὶ ἐναργῶς διὰ τῆς νεωτάτης τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐρτηρῶν, τῆς ἐορτῆς τῆς Ἀγίας Δωρεᾶς, ἣν Οὐρβανὸς ὁ Δ' ἀνεκήρυξεν ἐν ἔτει 1264 ὡς γενικὴν τῆς ἐκκλησίας ἐορτήν.

Παρὰ τὴν σχολαστικὴν καὶ τὴν διαλεκτικὴν ἐργασίαν αὐτῆς ἦν ἔμασον οἱ σχολαστικοὶ παρὰ τῷ Ἀριστοτελεῖ, ἀνεπτύχθη ἐν τῇ θεολογίᾳ ἑτέρα κίνησις, ἐκπροσωπούμενη ὑπὸ τῶν ὀνομάτων Οὐγου (+1141) καὶ Ριχάρδου (+1173) τοῦ Σαλν Βικτώρ, ἡ Μυστικὴ ἢ ἣτις χωροῦσα ὑπὲρ τὴν πίστιν καὶ τὴν γνῶσιν, ἐπιδιώκει ἢ ἐλπίζει νὰ ἀγάγῃ τὴν θρησκευτικὴν αἴσθησιν μέχρι τοῦ σημείου τῆς ἀμέσου νοήσεως τῆς θείας ἀληθείας ἢ τοῦλάχιστον μέχρι τῆς συναισθήσεως τοιαύτης ἀμέτου σχέσεως.

Ἡ ἀλαζονία, ἡ ὑπερφίαλος ταπεινοφροσύνη τῆς ἱερατικῆς τάξεως εἶχεν ἀναβῆ ἢ ἤ εἰς τὸν ἀνωτατον βαθμὸν διὰ Γρηγορίου τοῦ Ζ' καὶ εὗρεν εἰς τὸ εἶδος τῆς ἀπαρόμιλλον ἑκφρασιν. « Ἐν πάσῃ ταπεινοφροσύνῃ » προβάλλει οὗτος ἐν τῇ πρὸς τὸν ἐπίσκοπον τῆς Μῆτις Ἑρμάνου ἐπιστολῇ τοῦ (1091) τὸ ζήτημα, τίς δύναται ν' ἀμφιβάλλῃ ὅτι οἱ ἱερεῖς τοῦ Χριστοῦ δεόν νὰ θεωρῶνται ὡς πατέρες καὶ διδασκαλοὶ τῶν βασιλέων καὶ τῶν ἡγεμόνων καὶ πάντων τῶν πιστῶν; Προσεγγίζει δὲ πολὺ πρὸς τὰ δημοκρατικὰ λοιδορήματα μεταγενεστέρων αἰώνων, ἀνακροζῶν ἐν τῇ αὐτῇ σειρᾷ σκέψεων : Διότι, τίς ἀγνοεῖ ὅτι τῶν βασιλέων καὶ ἡγεμόνων ἡ ὁρχὴ καὶ καταγωγὴ ἀνάγεται εἰς ἐκείνους, οἵτινες οὐδὲν ἐγίνωσκον περὶ θεοῦ, ἀλλὰ μεθ' ὑπερψίας, ἀρπαγῆς, δόλου, φόνου, ἐν συντόμῳ δὲ παντοειδῶν ἐγκλημάτων, ἐξωθούμενοι ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τοῦ κόσμου τούτου, ἦτοι τοῦ διαβόλου, ἀπέβλεψαν εἰς τὸ νὰ βασιλεύσωσιν ἐπ' τῶν ὁμοίων τῶν, τῶν ἀνθρώπων, μετὰ τυφλοῦ ζήλου καὶ ἀφορήτου αὐθαδείας : Τίς ἐξ αὐτῶν δύναται

νὰ πράξη τὸ μέγιστον ἐν τῇ θρησκείᾳ τοῦ Χριστοῦ, νὰ παραστήτῃ διὰ τοῦ λόγου αὐτοῦ τὸ σῶμα καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ Κυρίου ; »

§ 363 Οἱ ἱππῶται.— Ἡ τεραστία ὁμῶς δύναμις τῆς ἱεραικῆς τάξεως ἥτις μέχρι τοῦδε εἶναι καὶ ἡ μόνη σχεδὸν κάτοχος τῶν δυνάμεων τοῦ λόγου, τοῦ γραπτοῦ καὶ τοῦ προφορικοῦ, τῆς φιλολογίας καὶ τοῦ κηρύγματος, εἶχε πολλὰ τὰ τρωτὰ σημεῖα.

Ἡ δύναμις αὕτη ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς ἀνάγκης τῶν ἀνθρώπων τοῦ νὰ πιστεύωσιν εἰς ὑπερφυσικάς σχέσεις τοῦ κόσμου καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Ἄλλ' ἡ ἀνάγκη αὕτη ἦτο τόσον μεγάλη, ὥστε οἱ ἄνθρωποι διαρκῶς ὑλικὸν πίστεως, ἂν ἐπιτρίπεται ἡ ἔκφρασις, ποθοῦντες, ἦσαν προθυμότεροι νὰ πιστεύωσιν ὅλον ἐν περισσώτερον καὶ τέλος καὶ ἄλλα, νέα, πλὴν ἐκείνων τὰ ὅποια παρεῖχεν αὐτοῖς ἡ ἐκκλησία διὰ τῶν δογμάτων καὶ παραδόσεων αὐτῆς, ἐφ' ἑξ ἄλλου, ἀκριβῶς ἡ λογικὴ, ἡ σχολικὴ, ἡ σχολαστικὴ διαμόρφωσις τῶν ἐκκλησιαστικῶν δογμάτων ἐξήγειρε τὴν κριτικὴν τάσιν, τὸ πνεῦμα τῆς λογικῆς ἐρεῦνης, τὴν ἀμφοβίαν.

Τοῦτο ἐκλόνει τὴν θέσιν τοῦ κλήρου παρὰ πολλοῖς, καίπερ μεμονωμένους μόνον κύκλους τῶν κατωτέρων λαϊκῶν στρωμάτων, παρ' οἷς ἐσόβει ἡ αἴρεσις μεθ' ὅλας τὰς ἐπιβαλλομένας κατ' αὐτῆς βαρβαρικὰς ποινάς, συνέπεσε δὲ τοῦτο μετὰ τῆς μεγάλης κοινωνικῆς μεταβολῆς, ἥτις συνεπληρώθη διὰ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἱπποτικοῦ θεσμοῦ ἐν ταῖς σταυροφορίαις καὶ διὰ τῶν σιαυροφοριῶν.

Ἡ λέξις ἱππότης (γερμ. Ritter) eques, miles, δηλοῖ κατὰ πρῶτον μόνον τὸν ἄνδρα ἐκεῖνον ὅστις ἦτο ὑποχρεωμένος πρὸς ἀριστοκρατίαν τινὰ—ἡγεμόνα, μαρκήσιον, κόμητα—νὰ παρέχῃ ἐν πολέμῳ ὑπηρεσίαν ὡς ἱππεὺς, ἦτο δὲ πρὸς τοῦτο πεπρωτισμένος διὰ τοῦ οὐκείου τιμαρίου. Ἐν ἐλαχίστῳ λοιπὸν μέτρῳ ἀνῆκον οἱ ἱππῶται αὐτοὶ οὗτοι εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀριστοκρατῶν, πολλάκις μάλιστα δὲν ἦσαν καὶ οὐδὲ ἐλεύθεροι.

Διὰ τοῦτο εἰς τὴν φύσιν τῶν ἀλλοκότων ἐκείνων ἐκστρατειῶν ὀφείλεται, τὸ ὅτι οἱ θωρακοφόροι ἱππεῖς, τὸ μόνον πράγματι ὀργανωνον καὶ ὑπὸ ποιάν τινα πειθαρχίαν διατελοῦν σῶμα τοῦ στρατοῦ, διὰ τῆς ἀνδραγαθίας τῶν ὁποίων ἐκρίνοντο αἱ μάχαι, ἀνυψώθησαν ἀριστοκρατικῶς ὑπὲρ κοινὸν πλῆθος τῶν στρατιωτῶν, ὅτι ἡ κοινότης ἱεροῦ σκοποῦ, ἡ συνήθεια τοῦ κοινοῦ πολεμικοῦ καὶ στρατιωτικοῦ βίου μετὰ

τῶν κινδύνων καὶ τῶν τέρψεων του, ἡ μεγάλη κατὰ βάθος ὁμοιότης τῆς μὴ λίαν ὑψηλῆς μορφώσεώς των, ἐξηράνισε βαθμιαίως τὰς διαφορὰς τῆς κοινωνικῆς τάξεως μεταξύ τῶν πολεμιστῶν τούτων, καὶ ὅτι συνήθισαν οὗτοι τόσῳ μᾶλλον νὰ θεωρῶσιν ἑαυτοὺς ὡς ἰδίαν κοινωνικὴν τάξιν, ὅσῳ ἐν τοῖς στρατοῖς τούτοις συνηντῶντο οἱ διάφοροι εὐρωπαϊκοὶ λαοί, παρ' οἷς αἱ αὐταὶ παρετηροῦντο πανταχοῦ κοινωνικαὶ καταστάσεις.

Τὸ σύνθημα ἔδιδον οἱ Γάλλοι, οἵτινες εἶχον καὶ τὴν ἀρχηγίαν: κοινὰ ἦθη, κοινὰ ἔννοια, ἀγῶνες, ἀρεταί, ἐλαττώματα ἐγεννήθησαν ἐν ταῖς τυχοδιωκτικαῖς ταύταις ἐκστρατείαις εἰς μέρη ἀπομεμακρυσμένα, καὶ ἐμορφώθησαν ταῦτα ἐν τοῖς πολέμοις πρὸς τοὺς ξενότροπους Σιρακηνούς, παρ' οἷς ἐν τούτοις δὲν ἔλειπον στοιχεῖα συγγενῇ πρὸς τὰ ἵπποτικά, καὶ εἶτα ἔτι μᾶλλον ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῶν ἐκστρατεῶν τούτων καὶ τῶν πολέμων ἐν τοῖς μεταξύ ἡγεμόνων πολέμοις (faida) τῆς γενεθλίου.

Μεγίστης σημασίας ἦτο τὸ ὅτι ἀπέναντι τοῦ ἀσκητικοῦ ἰδεώδους τοῦ βίου, ὅπερ μάλιστα μέχρι τοῦδε ἐτιμᾶτο, ἀνέκτησε τὸ δικαίωμα τῆς ἡ πολεμικῆς, ἡ κοσμικῆς, ἡ πρὸς τὴν φυσικὴν ἀγέτην τῆς ζωῆς κατατείνουσα ἀνθρωπίνῃ δρᾷσι καὶ ἐνέργειᾳ. Διότι δὲν ἐτιμᾶτο μόνον ἡ ἵπποτικὴ ἀνδρεία, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀθρόα, εὐνεκής, ἐν ἡγεμονικαῖς αὐλαῖς προσήκουσα συμπεριφορὰ ἐν τῷ καθόλου βίῳ. Ἐσχηματίσθη οὕτω εἶδος τι κώδικος καλῆς συμπεριφορᾶς, ἐν ᾧ συμπεριλαμβάνοντο μετὰ τῆς τρησέως ὠρισμένων κανόνων ἐν τῷ ἐσθίειν καὶ πίνειν καὶ νόμοι καθιερῶντες τὴν διαγωγὴν ἀπέναντι τοῦ τραυματισθέντος ἐχθροῦ ἐν τῷ σταδίῳ τῶν ἵπποτικῶν ἀγῶνων καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς μικροῖς (Faida) καὶ τοῖς μεγάλοις πολέμοις.

Ἐν τῇ μορφώσει δὲ τοιούτων κατὰ σύμβασιν λεπτῶν ἡθῶν ἀνέλαβον αἱ γυναικες, εἰς αἷς αἱ μέχρι τοῦδε κρατοῦσαι ἰδέαι ἐλαχίστην ἐπέτρεπον ἐπιρροήν, θέσιν τινὰ, ὡς ἐκ τῆς ὁποίας ἡδύναντο ν' ἀσκήσωσιν εὐεργετικὴν καὶ βαθυτέραν ἐπιρροήν.

Ἡ ἀνατροφή διὰ τὴν ἵπποτικὴν τάξιν ἦρχεν ἐνωρίς. Ὁ παῖς ἐξετέλει κατ' ἀρχὰς ὑπηρεσίαν ἀκολουθοῦ (page) ἐν τῇ αὐτῇ εὐπατρίδου τινός, ὅπου ἐμάνθινε τὰς λεπτότητας τοῦ ἵπποτικοῦ βίου, ὑπηρετεῖ ἔπειτα ὡς παραστάτης, ὡς ἱπποφόρος, ὡς ἱπποκόμος τοῦ πολεμικοῦ ἵππου, ἔμπιστος θεράπων καὶ διαγγελεὺς, καὶ ἐμάνθανεν ἐν τῷ σταδίῳ

τούτῳ τῆς πριπαίδειας καὶ τὰ σοβαρώτερα καὶ βαρύτερα καθήκοντα καὶ ἀπαιτήσεις τῆς ὑπηρεσίας, ἀναμένειν νὰ παρουσιασθῇ εὐνοϊκὴ τις εὐκαιρία, εἴτε ἵπποτικοὶ ἀγῶνες πρὸς πινηγυρισμὸν ἡγεμονικοῦ τινος γάμου, εἴτε μεγχιετέρα τις συνάθροισις χάριν πολέμου, ὅποτε κατὰ τὰ νενομισμένα προχειρίζετο ἱππότης καὶ ἀπελάμβανεν οὕτω ὅλα τὰ δικαιώματα τῆς προνομιοῦχου τάξεως.

Εἶναι εὐνόητον ὅτι ἐν ταῖς τελεταῖς τῆς προχειρίσεως τοῦ ἱππότου μεγάλην κατέχουσι θέσιν καὶ τὰ ἐξωτερικὰ διακριτικὰ σημεῖα, τὰ

Καθιέρωσις ἱπποτῶν διὰ τοῦ ξίφους
Ἐκ μικρογραφίας κώδικος τῆς Ὁξφόρδης.

χρώματα, ἡ ἀσπίς, τὸ κράνος καὶ ἄλλα διακριτικὰ γνωρίσματα, ὡς ἐπίσης ὠρισμένοι λόγοι καὶ τύποι.

Ἡ υπερηφάνεια τῆς τάξεως ὡς καὶ ὅλα τὰ ἱπποτικά ἤδη υπε-
θάλλοντο κυρίως ἐν τοῖς σταδίοις τῶν ἱπποτικῶν ἀγώνων, οἵτινες
περισσότερον πιντὸς ἄλλου ἐκίνουν τὸ ἐνδιχέρον καὶ τὴν περιέργειαν
τοῦ λαοῦ περὶ τὰ ἀρχὰς τοῦ δευτέρου τρίτου αἰῶνος. Τὸ μεγαλεί-
τερον ζήτημα διὰ μίαν διοικητικὴν περφόρειαν (Gau), διὰ μίαν
ὁλόκληρον χώραν, διὰ μίαν πόλιν — διότι καὶ οἱ ἴστοι τῶν πόλεων,
τοῦλάχιστον τὰ ἀνώτερα στρώματα αὐτῶν παρέρρησαν εἰς τὸ πά-
θος τοῦτο τῶν χρόνων — ἦτο, τίς ἱππότης ἐνίκησεν ἐν μονομαχίᾳ, ποῖα

μερίς συνέλαθε τοὺς περισσύτερους αἵμα λώτους ἐν ἀγῶσι πολλῶν ἢ ἔτελεσαν ὡς ἄρτα τὰς νεομισμένας κινήσεις.

Τὰ στοιχήματα καὶ τὰ βοσθεῖα κατεῖχον σπουδαίαν θέσιν, δὲν μετεκινουν δὲ σασήμους αγωνιστάς ὑπὸ ἐὸς σταδίου ἵπποτικῶν ἀγῶνων εἰς ἕτερον παντοτε μόνον ἢ φιλοδοξία καὶ ἡ ἀφοσίωσις εἰς μίαν κυρίαν. Ἐν τῇ πολυποικίλῃ ταύτῃ ὁράσει καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ἵπποτικῇ θεσμῷ πολλὰ ὑπῆρχον τὰ λαμπρότα χωρὶς νὰ εἶναι γνήσιος χρυσός. Πολλοὶ τῶν ἵπποτῶν τούτων μετέτρεπον τὴν ἐν τοῖς ἵπποτικοῖς ἀγῶσι δεξιότητά των εἰς κερδοσκοπικὸν ἐπιτηρεῖμα.

Ἐὰν ἡ ἐπιδίωξις αὐλικῆς εὐνοίας, ἡ ἵπποτικὴ ὑπερηφάνεια, ἡ ὑπηρεσία χάριν τῆς εὐνοίας ἐπιφανοὺς κυρίως ἀνέπτυξαν εἰς πολλὰς περιστάσεις ἡθοποιὸν δύναμιν εὐχὴ εὐκαταφροήτου σημασίας, ἐν τοσούτῳ πολλάκις ἡ δύναμις αὕτη παρεμενεῖν ἀδρανῆς, ἢ ἐξήσκει ἀντίθετον ἐπιρροήν.

Ἐν γένει ὑπερβολικὴ ἀξία ἀπεδόθη εἰς τὰ κατ' ἐπίφασιν: ἡ ἐπιδίωξις ἡγεμονικῆς εὐνοίας μετετράπη εἰς κολακείαν καὶ δολοφροσύνην, ἡ ἵπποτικὴ ὑπερηφάνεια εἰς βαναυσότητα ἢ κουφότητα ἀπεναντι τοῦ ἀσθενεστέρου ἢ τῆς ἐντίμου ἐργασίας· εἰς πολλὰ μέρη οἱ ἵπποται τῆς χώρας ἐγένοντο ἐπ' μᾶλλον καὶ μᾶλλον οἱ τύραννοί αὐτῆς· καὶ ἦλθον εἰς ὀφθαλμοφανῆ καὶ ὀλεθρίαν ἀντίθεσιν πρὸς τὰς βιοποριστικὰς τάξεις τοὺς ἐλευθέρους χωρικοὺς καὶ τοὺς ἀστοὺς τῶν πόλεων.

Καθόσον δ' ἀφορᾷ τὴν πρὸς τὰς κυρίας ἀφοσίωσιν, ὁρεῖται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἐπιμελεστερα ἔρευνα τῶν κατ' αὐτὴν περιβάλλει ταυτὴν μᾶλλον διὰ σκιᾶς ἢ διὰ φωτός. Εἰς τὸν σοβαρὸν καὶ κανονικὸν οἰκογενειακὸν βίον αἱ σταυροφορίαι, ἀπομακρύνουσι τὸν ἄνδρα ἐπὶ πολλοὺς μῆνας ἢ ἔτη ἀπὸ τῶν πρώτων καὶ ἀμέσων καθηκόντων του, ἐξήσκισαν ὀλεθρίαν καὶ ἐν τῷ συνόλῳ ἐχθρικὴν ἐπιρροήν.

Αἱ ὠραῖαι κυρίαι τῆς Προβηγκίας καὶ Νορμανδίας, αἵτινες συναπῆλθον εἰς τὴν Ἀγίαν Γῆν, ἔδωσαν πολλάκις βσιμον, ἐννοεῖται δὲ ἐνίοτε καὶ ἀθέτημον, ἀφορμὴν σκανδαλώδους πατάγου, ὅ,τι δὲ γινώσκωμεν περὶ τῶν ἐν ταῖς συριακαῖς ἀποικίαις, ἐν τοῖς πρὸ τῆς Πτολεμαΐδος στρατοπέδοις καὶ ἀλλαχοῦ ἡθῶν, ἀποδεικνύει ὅτι συήθως λίαν εὐκόλως πιρέδαινον οἱ σταυροφόροι τὰ χρυστιανικὰ καθήκοντα, ὧν ἡ τήρησις εἶναι δυσκολώτερα πολλῇ ἢ ἡ παράτολμος ἔφοδος κατὰ ἐχθρικῶν σιφῶν.

Πλήν τούτου ἡ ἡφροσύνη εἰς τὰς γυναῖκας μάλιστα ἀφ' ὅτου ἐπεκράτησαν οἱ ἵπποτικοὶ ἀγῶνες, μεταστράφη εἰς μωρίας καὶ τραγελάφους. Ἐν τοιαύτῃ ἀφροσύνῃ αὐστριακοῦ ἱππότη, τοῦ Οὐλερίχου τοῦ Λιχτενστεϊν (+ 1276) ἀνεπτύχθη κατὰ πλάτος καὶ μήκος τὸ μωρόν, τὸ ἀηδὲς καὶ νοσηρὸν τῆς φιλοφροσύνης ταύτης (Gaanterie), ἣτις ἐξώθησε τὸν ἑγγαμὸν ἱππότην, ὡς τοῦλάχιστον ἀφηγείται ὁ ἴδιος, ἐν τῇ ἀφροσύνῃ πρὸς γυναῖκα ἐνὸς ἄλλου ὡς Ἀφροδίτην μεταμφεσμένην νὰ πορεύηται ἀπο σεαυτοῦ εἰς στάδιον ἱπποτικῶν ἀγῶνων καὶ πρὸς τιμὴν αὐτῆς νὰ θραύῃ δόρατα εἰς ἀγῶνα ἥμισυ κινδυνώδη, ἄσκαπυ καὶ ἄλογον.

Τοῦτο δὲ ἦτο τὸ ἐλάχιστον: ἐν τῇ ἐπικειωνίᾳ τῶν φύλων ἀνεπτύχθη ἐν τοῖς ὑψηλοῖς τούτοις κοινωνικοῖς κύκλοις ὑπὸ γαλλικὴν ἐπιρροὴν στοιχεῖον διαφθορᾶς, ὅπερ ὑπὸ τὴν προσωπίδα ὑπερβολικῆς περιποιήσεως καὶ τιμῆς τῶν γυναικῶν ἔκρυπτε σαρκικὰς ἡδονὰς καὶ κούφους ἀστεϊσμούς.

Ἐκ τοῦ μωρολόγου τούτου πνεύματος εἰσεχώρησέ τι καὶ εἰς τὴν λατρείαν τῆς Ἀγίας Παρθένου, ἥ, ἡ διαμόρφωσις συμπίπτει εἰς τὴν περίοδον ταύτην, καίτοι ἐν νὰ παραδεχῇ τις ὅτι ἐν τῇ προσκυνήσει τῆς παρθένου «Θεομήτορος» ὑπῆρχε στοιχεῖόν τι ἐξευγενιστικόν: διότι δὲν ἦτό τι ἀσήμαντον ὅτι οἱ χρόνοι οὗτοι τῆς βίας, οἱ τραχεῖς οὗτοι πολεμισταί, οἵτινες ἐθεώρουν τὴν ξιφομαχίαν ὡς τὸν μόνον σχεδὸν σκοπὸν τοῦ βίου, προσέφερον τὸν φόρον ὑψίστης λατρείας εἰς ἰδεώδη εἰκόνα γυναικείας γλυκύτητος καὶ ἀγνότητος.

§ 368. Ἱπποτικὴ ποίησις. Τροβατόροι. — Τὸ πόρισμα λοιπὸν τῶν ἐξελίξεων τῶν δύο αἰώνων ἦτο, ὅτι ὁ κληρὸς δὲν κατεῖχε πλέον μόνος τὴν πρώτην θέσιν ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ κοινωνίᾳ, ἀλλ' ὥφειλε νὰ συμμερίζεται αὐτὴν μετὰ κοσμικῆς τάξεως, τῆς ἱπποτικῆς.

Τὸ ν' ἀνήκῃ τις εἰς ταύτην ἀπέβη ὁ σκοπὸς τῆς φιλοδοξίας καὶ αὐτῶν τῶν ἀστῶν καὶ χωρικῶν: ὑπῆρχον οἱ νεοσύλλεκτοι καὶ οἱ ἐν καταγωγῇ ἐν τῇ τάξει ταύτῃ, ἥς ἄλλως ἢ φύσις κατὰ τοῦτο μετεβλήθη ταχέως, καθ' ὅσαν ἐγένετο κληρονομικὴ, τουτέστιν ἀνεξάρτητος ἀπὸ τῆς ἀνάγκης προσωπικῆς ὑπηρεσίας καὶ ἀξίας.

Ἐνῶ δὲ τὰ ἦθῃ καὶ αἱ ἰδεαὶ τῆς πολεμικῆς ταύτης ἀριστοκρατίας μετέδιδον καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην ποιάν τινα ὁμοιότητα εἰς τὴν

άνωτέραν κοινωνίαν, ἐξ ἄλλου ἐχορησίμευτεν ὁ ἵπποτικὸς θεσμὸς καὶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐθνικῶν διαφορῶν τῶν διαφόρων εὐρωπαϊκῶν λαῶν, οἵτινες κατὰ τὰς στρατείας ταύτας προσήγγισαν ἀρκούντως πρὸς ἀλλήλους, ὥστε νὰ ἀντιληφθῶσιν οὐ μόνον τὰς ὁμοιότητας ἀλλὰ τὰς διαφοράς των.

Οὕτω ἀνεπτύχθη κατὰ φυσικὸν λόγον πανταχοῦ ἐθνικὴ φιλολογία, ἥτις ἐπίσης εθεραπεύετο παρὰ τοῖς κοινωνικῶς προέχουσιν, ἐν τοῖς κύκλοις τοῖς ἵπποτικοῖς.

Ἀκριβῶς δὲ ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην οἱ κληρικὶ εὐρέθησαν νῦν

Ρεψφῶδες κιθαρίζων.
Τοῦ ΙΓ'. αἰῶνος.

ὀπίσω. Ἡ λατινικὴ γλῶσσα ἀπώλεσε μέρος τῆς δικαιοδοσίας της, ὅσον ἰσχυρὰ καὶ ἂν ἀπέμεινεν αὕτη ἀκόμη· ἔπειτα καὶ αὐτοὶ οἱ κληρικοὶ οἱ περὶ τὴν ποίησιν ἀσχολούμενοι ὤφειλον νὰ μεταχειρίζωνται τὰς ἐπιτοπίους γλώσσας.

Μετὰ μεγίστης δὲ δυνάμεως καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐκδηλοῦται τὸ νέον πνεῦμα παρὰ τῷ γαλλικῷ ἵπποτικῷ κόσμῳ: ἐν τοῖς ἑρωτικοῖς ᾄσμασι, τοῖς Sirventes ἢ «ἵπποτικοῖς ᾄσμασιν» μετὰ τῆς σατύρας των, ἐν τοῖς ἑρωτικῶς καὶ πολεμικοῖς ᾄσμασι τῶν τροβατέρων των (troubadours, ρεψφῶδων).

Νομίζει τις ὅτι σχεδὸν ἀναπνέει τὸν ἀέρα τῆς πολεμικῆς τύρβης, ἐν ᾗ ἔζω· οἱ ἱππῶται οὗτοι ἀοῖδοί, ἀναγινώσκων τὸ «Papiol», ἐν ᾧ ὁ ἀνθηρότερος τῶν Γάλλων τούτων ἱπποτῶν λυρικῶν, ὁ Βερ-

τράνδος Δεβόρν (Bertran de Born) ἀφοῦ παρέστηκε διὰ πυρίνων λόγων μεστῶν ἄγρας πολεμιστῆριον χάρις τὴν ἐφοδὸν κατὰ ἐχθρικοῦ φρουρίου φωνάζει πρὸς τὸν τιμαριώτην κύριόν του, τὸν βασιλέα Ρ. Χάρδον Coeur de Lion, ὅτι παρὰ πολὺ ἤδη εἶναι βεβυθισμένος εἰς τὸν ὕπνον:

«Ja dies dies zieh ich allem vor,
Dem Schlaf, dem Gastmahl, wenn es klingt
Drauf los, drauf los ! mir in das Ohr,
Und mancher leere Zelter springt
Mit Wieherns lauten Halle,
Uud wenn es schallt: Helft, helft im Streit,
Und gross und klein schon dichtgereiht
Dahinsank auf dem Walle,
Noch manchem ragt aus Brust und Kleid
Der Speer, der ihm gebracht des Leid» (1)

Καὶ κατὰ ἐπικινδυνωτέρων δὲ ἐχθρῶν ἐτόλμα νὰ ἀντεπεζέρχεται τὸ αὐτὸ φιλοπόλεμον πνεῦμα. Μετὰ ἐρμύτητος καταφέεται σύγχρονός τις ποιητής τῆς βορείου Γαλλίας, ὁ Γουιότος Πιόβινσιος (Guiot von Provins) κατὰ τῆς Ρωμαϊκῆς αὐλῆς «τῆς μεστῆς βαρυτάτων ἁμαρτιῶν, τοῦ δοχείου τῆς κακίας, ἐξ οὗ προέρχονται ὅλαι αἱ κακίαι», κατὰ τῆς πωλησεως καὶ ἀγορᾶς τῶν μετοχίων καὶ τῶν ἐκκλησιῶν, τῆς πλεονεξίας καὶ φιληδονίας τῶν ἀρχιεπισκόπων καὶ ἐπισκόπων, τοῦ ἀκολάστου βίου τοῦ κατωτέρου κλήρου, καὶ αὐτῶν τῶν μοναχῶν, περὶ τινῶν ἐκ τῶν ὁποίων λέγει ὅτι ἐτύλισσον το γένειόν των τὴν νύκτα εἰς τρία μερὴ ἵνα μὴ παραβλαπτηται ἡ ὠραιότης του.

(1) Σ. Μ. Οἱ γερμανικοὶ οὗτοι στίχοι εἶναι βεβαίως μετάφρασις τοῦ πρωτοτύπου, ἐθέσιμεν δὲ αὐτοὺς ἐν ἑλλείψει τοῦ πρωτοτύπου ἢ καλῶν ἐλληνικῶν στοιχῶν Παραθετομεν ὁμῶς ἐνταῦθα τὸ νόημα τῶν στιχῶν τούτων ἔχον ὥδε: «Ναί, αὐτὸ προτιμῶ προ παντός ἄλλου, τοῦ ὕπνου, τοῦ γεύματος, νὰ ἀκούω πολεμικὰ σαλπισματα, νὰ πηδῶσι σφριγῶντες ἵπποι ἄνευ ἀναβάτου χρεμετίζοντες βροντοφῶνως, καὶ ν' ἀντηχῇ ἡ βοή: Ὁρμᾶτε, ὁρμᾶτε εἰς τὸν ἀγῶνα, μεγάλοι δὲ καὶ μικροὶ παρατεταγμένον ἤδη ἐφορμῶσιν ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων, ἀπὸ τοῦ στήθους δὲ καὶ τῆς περιβολῆς πολλῶν προβάλλει ἀκομή τὸ θανατηφόρον δόρυ.»

§ 367. Ἑρωτικὴ ποίησις. (Minnegesang). — Καὶ εἰς διαφοροὺς Γερμανοὺς ἐρωτικοὺς ἀοιδοὺς (Minnesänger) καὶ εἰς τὴν ποίησιν αὐτῶν προσέδωκε βελυτέραν ἀξίαν τὸ εἶδος τοῦτο τῆς πολεμικῆς, τῆς ἐξυπηρετούσης πολιτικᾶς ιδέας.

Ἐν γένει τὴν γερμανικὴν ταύτην λυρικὴν ποίησιν τῶν ἱπποτικῶν χρόνων μετὰ τῆς μεγάλης ποικιλίας τῆς μορφῆς χαρακτηρίζει ἐξ ἴσου μεγάλη μονοτονία οὐσίας: διὰ τοῦτο μέγας Γερμανὸς ἐρευνητὴς τῆς πλήτεως τυχύτης (Minnegesang) παρομοιάζει δι' ἐπιτυχοῦς εἰκόνας πρὸς τὸ μονότονον ἐρωτικὸν κελᾶδημα πτηνοῦ.

Δεν δύναται ὁμῶς νὰ λεχθῇ τοῦτο περὶ τοῦ ἐπιφανεστέρου ἐξ αὐτῶν, τοῦ κυρίου Βάλτερ Βογκελβεΐδου (Walther von der Vogelweide), ὅστις συνέταξε ποιήματα ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος τῆς αὐτοκρατορίας, ὑπὲρ Φλίππου τοῦ Σουηβοῦ, Ὁθωνος τοῦ Δ'·: Φρειδερίκου τοῦ Β'· καὶ μετὰ ὀρμυτάτου τόνου κατεφέρετο κατὰ τοῦ πάπα καὶ τῶν μηχανορραφῶν αὐτοῦ, εἰς τὸ στόμα τοῦ ὁποίου ἐμβάλλει σκωπτικοὺς λόγους κατὰ τῶν Γερμανῶν: ἐχθρὴ τις φωνὴ ἐπιρρίπτει κατὰ τοῦ ποιητοῦ τούτου τὴν μομφήν, ὅτι χιλιάδας ἀνθρώπων ἐξέτρεψε τῶν φρενῶν καὶ ἀπεξένωσεν αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς πρὸς τὸν πάπαν ὑπακοῆς.

Πρὸς τὸ αὐτὸ μέρος, πρὸς τὸ μέρος τοῦ αὐτοκράτορος, ἴστατο ἕτερος διδάσκαλος τοῦ σκόμματος καὶ τῆς σατύρας, Freydank [Ἐλευθερόφρονα(;)] καλῶν ἐκυτόν, ὅστις ἐν τῇ διδακτικῇ ποιήματί του «Κοσμιότητι» — Ὁδηγία Διδασκαλία — καταδεικνύει μετὰ ἐναργείας, ἥτις ἄλλως μόνον μετὰ ἐκατονταετηρίδας ἐπεφάνη εἰς τὸν κόσμον, τὴν ἀντίθεσιν τὴν ὑπάρχουσαν μεταξὺ τῆς διδασκαλίας τῆς Γραφῆς καὶ τῶν πράξεων τῶν Ἀποστόλων ἀφ' ἑνός, καὶ τῆς πολιτείας τῆς ρωμοϊκῆς ἐκκλησίας ἀφ' ἑτέρου.

Μετὰ μεγίστης ὀρμυτῆτος ὁμιλεῖ οὗτος περὶ τῆς ἀντιχριστιανικῆς τροπῆς ἣν ἔλαβεν ἡ ἐκκλησιαστικὴ διδασκαλία περὶ ἀφέσεως ἢ μᾶλλον ἡ σχετικὴ παπικὴ τακτικὴ, ἀνακουφίζεται δὲ τις καὶ τέρπεται ἐκ τῶν ὕμνων καὶ φυσικῶν θρησκευτικῶν ἰδεῶν του: «Deus babest anders niht enzimt wan das er sünden buoze nimt» καὶ «sünde nieman mag vergeben wan got allein dar sule wir streben.»

Ἐν τοσούτῳ α.σθάνεται τις ἐν πάσιν ὅτι ἀπὸ τῆς λυρικῆς ταύ-

της ποιήσεως ἑλλείπει ὁ πλοῦτος τοῦ πνεύματος καὶ ἡ πολλαπλότης τῶν αἰσθημάτων.

§ 368. Τὸ ἔπος. — Ἰκανοποιητικώτερα καὶ ὀνιμωτέρα ἦτο ὡς πανταχοῦ ἡ ἀφηγηματικὴ, ἢ ἐπικὴ ποίησις.

Τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῆς ἐπὶ γερμανικοῦ ἐδάφους μόνον ἐν γενικαῖς γραμμαῖς δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν. Ὅ,τι ἀρρηγεῖται ὁ λαὸς μόνος του, ὅ,τι ἀφηγήθησαν εἰς αὐτὸν οἱ πλάνητες ἀοιδοὶ ἀπὸ ἀρχαίων ἡμερῶν, δὲν περιεσώθη ἡμῖν, ὡς εἰκός, ἐν τῇ ἀρχικῇ μορφῇ του, ἀπολεσθὲν διὰ παντός : τὰς παραδόσεις ταύτας δύναται τις νὰ φαντασθῇ ἢ δύναται ν' ἀποπειραθῇ τὴν ἀναπαράστασιν αὐτῶν μόνον κατὰ προσέγγισιν ἐκ τῶν ἐπὶ γερμανικοῦ ἐδάφους ἀναπτυχθέντων ποιημάτων, ἐν οἷς βραδύτερον ἐνυφάνθησαν αὐται.

Ποίημα τοιοῦτο, ἐν ᾧ ἐγένετο ἐπεξεργασία ὑλικοῦ ἀρχαίων παραδόσεων καὶ ὅπερ ἔχει διασωθῇ μέχρις ἡμῶν, εἶναι τὸ ἄσμα τοῦ Βαλταρίου, γραφὲν περὶ τὸ ἔτος 930 ὑπὸ μοναχοῦ τοῦ περιφήμου μοναστηρίου τοῦ Ἀγίου Γάλλου, τοῦ Ἐκκεχάρδου : εἶναι λατινιστὶ γεγραμμένον εἰς βιργίλειον ἑξάμετρον, περιέχει δὲ ὑλικὸν ἀρχαίων ἡρωϊκῶν ᾠσμάτων.

Νῦν ὅμως ἐν τῷ αἰῶνι τῶν σταυροφοριῶν ἔλαβεν ἡ ἐπικὴ ποίησις ὑψηλοτέραν πτῆσιν, ἐπιζητοῦσα πρὸ παντός μετὰ ζήλου νέα θέματα. Αἱ ἱερὰ παραδόσεις, τὸ κτῆμα τοῦτο τῆς ἱερατικῆς τάξεως, ὑποχωρεῖ ἐνώπιον τῆς κοσμικῆς μυθιστορίας, ὅπερ εἶναι ἀληθές, ἐν τῷ πρώτῳ παραδείγματί του, τῷ Ruodlieb, κατὰ τὸν ἐνδέκατον αἰῶνα ἐμφανίζεται λίαν πενιχρὸν ἀκόμη καὶ κατὰ τὴν μορφήν καὶ κατὰ τὴν οὐσίαν.

Τὰ μικρὰ ἐπικοῦ χαρακτῆρος ποιήματα, τὰ ὅποια μετέφερον ἀπὸ τόπου εἰς τόπον οἱ ἀοιδοὶ, ὑποχωροῦσι νῦν ἐνώπιον μεγαλειτέρων συνθεμάτων, δι' ἃ παρέχουσι τὴν ὕλην Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας, Κάρολος ὁ Μέγας, γαλλικαὶ καὶ ἀγγλικάι ἀφηγήσεις, ἡ ἀρχαία ρωμαϊκὴ ὡς καὶ ἡ ἀρχαία γερμανικὴ παράδοσις.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1170 περίπου ἐμφανίζεται ἡ φιλολογία αὕτη ἐν Γερμανίᾳ, ἥς ἡ ἑκτασις προϋποθέτει ἤδη ἀναγνώστας καὶ ὄχι ἀπλῶς ἐκ τύχης ἀκροατάς. Ἐκ τῶν φιλολογικῶν τούτων προϊόντων τῶν ὁποίων καὶ αὐτοὶ οἱ τίτλοι μόνον ἀποδεικνύουσι τὴν εὐρυσιν τοῦ πνευματικοῦ ὀρίζοντος, τοῦ ἄσματος τοῦ Ρολάνδου, ἔργου τοῦ ἱερέως Κονράδου, τοῦ ἄσματος τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἔργου τοῦ ἱερέως Λαμπρέ-

χτου, τῆς Αἰνείαδος τοῦ Ἑρρίκου Βελδεκίου καὶ ἄλλων, προέχουσι τὰ δύο μεγαλειότερα ἐπικά ποιήματα, τὸ ἄσμα τῶν Νειβελούγγων καὶ ἡ Γοδφρούν, ὧν ὁ συγγραφεὺς ἡ νεώτατος συνθέτης εἶναι ἄγνωστος, ἅτινα ὁμῶς συνετελέσθησαν κατὰ τὴν σταυφικὴν περιόδον, ἐν ἀρχῇ τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος, κατὰ τοὺς χρόνους δη-

Λυρικοὶ ἐρωτικοὶ ποιηταὶ τοῦ ΙΓ'. αἰῶνος. Ὁ Βολφράμιος
Ἑσεμβάχιος καὶ ὁ Ταγγούζερ.

λαδὴ καθ' οὓς αὐλικοὶ ἤδη ποιηταί, Γοδφρεϊδὸς ὁ Στρασ-
βούργιος, Βολφράμιος ὁ Ἑσεμβάχιος, ἐποιοῦν ἐν
πλήρει τεχνικῇ ἢ πνευματικῇ ἐργασία τὰ σπουδαιότατα ἔργα των —
ἐκεῖνος μὲν τὸν Τριστάν καὶ τὴν Ἰσόλδην οὗτος δὲ τὸν Παρσιβάλ —
ἔργα ἐξ ὧν δυνάμεθα νὰ κατανοήσωμεν βαθύτερον τὸν πνευματικὸν
βίον καὶ τὰ συμφέροντα τῶν ἀνωτέρων τάξεων τῶν ἡμερῶν
ἐκείνων.

Ἄλλ' ἐν τοῖς δημῳδοῖσι ἐκείνοις ποιήμασι, τοῖς Νειβελούργοις καὶ τῇ Γουόρουν, βλέπομεν μετὰ πολλῶ ἡμεσωτέρας δυνάμεως τὸν βίον καὶ τὰ αἰσθήματα τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους καὶ ὅχι ἀπλῶς ὠρισμένων κύκλων, ὡς ἐπίτης βλέπομεν οὐχὶ παροδικὰ μόνον συμφέροντα ἀλλ' ὅ,τι ὑπὸ διαφόρους πάντοτε μορφάς τὸ αὐτὸ ὅμως ὄν, συνεκίνησε τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων.

Κατὰ τοῦτο εἶναι δεδουλευμένη ἡ τολμηρὰ παρομοίωσις πρὸς τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν : ἐννοεῖται ὅτι ἡ παρομοίωσις δὲν γίνεται ποσῶς ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ποιητικῆς ποιότητος καὶ τῆς τεχνικῆς ἀξίας, ὡς ἐπίσης δὲν γίνεται ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς σημασίας ὡς πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀνθρωπότητος ἐν ὧ. Οὐδεὶς ποιητῆς τῶν χρόνων τούτων εἶχεν οὐδὲ ἄπωθεν τὸ ὄμμα τοῦ Ὀμήρου καὶ τὴν μορφοδότιδα δύναμιν τοῦ Ἑλληνος ἐπικοῦ, ὅ,τι δὲ ἔλειπε παρὰ τοῖς ποιηταῖς ἔλειπεν ἐπίσης καὶ ἐν μείζονι ἔτι μέτρῳ παρὰ τοῖς ἀκροαταῖς καὶ ἀναγνώσταις.

Ἐν τοσούτῳ ἐκέκτητο μεγάλην σημασίαν τὸ γεγονός, ὅτι ὁ ἔρως τῆς ποιήσεως—θέματος συγκινούντος τὴν ψυχὴν ὑπὸ καλὴν γλωσσικὴν μορφήν—εἶχεν ἐξεγερθῆ εἰς εὐρυτέρους κύκλους, ὅτι τὴν ἱκανοποίησιν τοῦ δευτέρου τούτου ὄρου. τῆς καλῆς γλωσσικῆς μορφῆς, ζητεῖ εἰς τὴν ἰδίαν γλῶτταν καὶ ὅχι εἰς ξένην, τὴν λατινικὴν, καὶ ὅτι ἱκανοποιεῖτο ὁ ἔρως οὗτος οὐχὶ πλέον ὑπὸ κληρικῶν, ἀνδρῶν δεδουλευμένων ἐκ τῆς ἰδίας αἰτῶν κλήτεως καὶ τοῦ ἀκάμπτου χαρακτήρος των, ἀλλὰ ὑπὸ ἱπποτῶν καὶ αἰοδῶν κοσμιῶν, οἵτινες, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ λαοῦ ζῶντες, καὶ ὑπὸ οὐδεμιᾶς ἀσκητικῆς ἱερχῆς ἐπαγγελίας χωριζόμενοι ἀπὸ τῆς συνήθους ἀνθρωπότητος, ἠδύναντο νὰ κινῶνται καὶ βλέπωσι κύκλῳ ἐλευθερώτερον, καὶ οἵτινες καὶ ὁσάκις, ὡς λόγου χάριν ὁ Γοδφρείδος ὁ Στρασβούργιος ἀφηγοῦνται δόλια καὶ ἐκφράζουσιν ἐπιφοβὰ, κέλτηνται τοῦλάχιστον τὸ πλεονέκτημα τοῦ νὰ ἐκφράζωσιν ὅ,τι πρᾶγματικῶς αἰσθάνονται, νὰ εἶναι εὐθεῖς ποιητικῶς, ἀληθεῖς καὶ σαφεῖς.

§ 369 Ἐπικράτησις τοῦ κοσμικοῦ συμφέροντος.— Οὕτω ἡ φιλολογία αὕτη δεικνύει ἡμῖν, πῶς εἶχεν εὐρυνηθῇ ὁ πνευματικὸς ὀρίζων κατὰ τοὺς αἰῶνας τούτους, πῶς ἐγένετο πλουσιώτερος ὁ πνευματικὸς βίος τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν, δυνάμεθα δὲ ἐκ τούτου νὰ

συμπεράνωμεν, ὅτι αἱ σκέψεις καὶ αἱ συνομιλίας τῶν ἀνθρώπων ἐστρέφοντο κατὰ πολὺ πλεόν ἢ πρότερον ἐπὶ κοσμικῶν πραγμάτων.

Ἐὰν γίνηται λόγος περὶ τροπῆς τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς ἱερατικῆς τάξεως ἐπὶ τὸ κοσμικώτερον, ὁ λόγος τούτου δὲν εἶναι μόνον ἡ φιλαρχία τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν παπῶν: ἡ ἐπὶ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου τούτου μείζων ἢ τὸ πρόσθεν κατεύθυνσις τῶν πνευμάτων ἐπεξετάθη καὶ ἐπὶ τῆς ἱερατικῆς τῶςως, ἥτις τόσῳ ὀλιγώτερον ἠδύνατο νὰ ἐκφύγῃ τὴν τάσιν ταύτην, ὅσῳ μᾶλλον ἦτο κεκλημένη νὰ συμπράττῃ κατὰ τὴν περίοδον τῶν σταυροφοριῶν εἰς ὅλα τὰ πολιτικὰ καὶ πολεμικὰ ζητήματα.

Αἱ δύο τάξεις, ἡ ὁσημέραι ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον εἰς ἀριστοκρατίαν ἀναδεικνυομένη ἱπποτική τάξις, καὶ ὁ κληρὸς, δὲν διετέλουν ποσῶς ἐν ἐχθρικῇ ἀντιθέσει: ἡ ἐκκλησία παρεῖχε μάλιστα εἰς τὰς ἱπποτικὰς ἐορτὰς καὶ τέρψεις τοὺς τύπους αὐτῆς. Οὕτω ἡ τελετὴ λόγου χάριν τῆς εἰσόδου εἰς τὴν ἱπποτικὴν τάξιν ἤρχιζε διὰ τῆς τελέσεως ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας: ἡ ἱπποτικὴ μόρφωσις ἦτο καθ' ὑπερβολὴν ἐπιπόλαιος καὶ περιεῖχε πλεονέκιστα στοιχεῖα, ὥστε νὰ εἶναι ἀνίκανος πρὸς σοβαρὰν ἀντιπολίτευσιν κατὰ τῆς ἐκκλησίας.

Σοβαρώτερα καὶ βαθύτερα ἀντίληψις τῶν θεῶν καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων παρεσκευάζετο μᾶλλον εἰς τοὺς κύκλους καὶ τὰ στρώματα τοῦ λαοῦ, παρ' οἷς τὸ περιεχόμενον τοῦ βίου ἀπετέλουν αὐστηρὰ ἐργασία καὶ πρόθυμος βιοποριστικὴ δρᾷσις.

§ 370. Ὁ λαός. Ἡ τάξις τῶν χωρικῶν. — Ἐξ αὐτῶν ἡ τάξις τῶν χωρικῶν — τῶν ἐλευθέρων γεωργῶν — ὡπισθοδρόμησεν ἐν τῇ κοινωνικῇ θέσει τῆς ἀπὸ αἰώνων. Μετὰ καταφρόνησεως ἀπέβλεπεν ὁ ἱππότης πρὸς τὸν ἄοπλον πλεόν χωρικόν, ὅστις ἀνταπέδιδε τὴν καταφρόνησιν ταύτην εἰς τοὺς τυράννους τοῦ διὰ μέσους καὶ ἐχθρότητος — διὰ βίας ὅπου ἠδύνατο τὴν βίαν.

Αἱ σταυροφορίαι ἐλάχιστα ἀπέβησαν ἐπωφελεῖς εἰς τὴν τάξιν ταύτην. Ἐν τούτοις ἡ γενικὴ πρόοδος κατεδείχθη καὶ ἐν τῇ καλλιτέρᾳ καλλιέργειᾳ τῆς χώρας, αἱ δὲ σλαυικαὶ χώραι, αἱ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ἀλβίου, οὐ μόνον τὸν χριστιανισμόν ἠσπάσθησαν καθ' ὁλοκληρίαν κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, ἀλλὰ καὶ ἐκαλλιεργήθησαν καλλίτερον ἕνεκα μεταναστεύσεως πολυαριθμῶν χωρικῶν ἐκ τῶν παραρρηνίων χωρῶν καὶ τῆς Ὀλλανδίας εἰς τὰ μέρη ταῦτα.

Ἐν γένει ὁμως ἡ τάξις τῶν ἐλευθέρων χωρικῶν εἶχεν ὀπισθοδρομήσει, καίτοι εἰς οὐκ ὀλίγα μέρη εἶχον περισωθῆ λείψανα ἀρχαίων Γερμανῶν γεωργῶν. Περιέπιπτε δὲ ὁλονέν περισσότερον εἰς κατάστασιν ὑπηκοότητος ὑπὸ τὰς διαμέσους δυνάμεις, ἐκκλησιαστικούς καὶ κοσμικοὺς κυρίους, καὶ πλὴν τῶν βαρειῶν ὑπηρεσιῶν εἰς ἃς κατὰ νόμον ἦτο ὑποχρεωμένη πρὸς τοὺς κυρίους τούτους, εἶχε παραδοθῆ ἔρμαιον καὶ εἰς τὰς βιαιοπραγίας καὶ σκληρότητας τῶν ἱπποτικῶν τυράνων καὶ τῶν ὀργάνων αὐτῶν.

§ 371. Ἡ τάξις τῶν πολιτῶν. — Φορεὺς τῆς διαρκοῦς καὶ ἡρέμης προόδου — ταῦτ' εἰπεῖν τῆς ἐλευθερίας — δὲν ἡδύνατο νὰ εἶναι ἡ τάξις αὕτη· ἡ ἀποστολὴ αὕτη ἀνήκε μᾶλλον εἰς τὴν τάξιν τῶν πολιτῶν, τῶν κατοίκων τῶν πόλεων, καὶ ἐνῶ κατὰ τὰς ἀρχαίας γερμανικὰς ἰδέας πᾶν περιτετελισμένον μέρος ὑπεμίμνησκε τὴν ἰδέαν τοῦ καταναγκασμοῦ καὶ τῆς δουλείας, αἱ ἀστικά ἐγκαταστάσεις αὐταὶ ἀκριβῶς παρέσχον ὀπισθεν τῶν τειχῶν τὸν τόπον ἐν ᾧ ἔστησε τὴν εὐραν τῆς νέας καλλιτέρας καὶ περὶ τῆς τελικῆς νίκης βέβαια ἐλευθερία.

§ 372. Ἡ ἀνάπτυξις τῶν πόλεων. — Εἶδομεν ἤδη ποίαν ἐπιρροὴν εἶχεν ἐξασκήσει ἡ ἐπαναληφθεῖσα ἐπικοινωνία μετὰ τῆς Ἀνατολῆς, αἱ ἔστω καὶ παροδικαὶ κατακτήσεις καὶ ἀποκρίσεις ἐν ταῖς ἀνατολικαῖς χώραις, ἐπὶ τῶν ἰταλικῶν πόλεων, τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ πρὸ πολλοῦ ἤδη μᾶλλον ἀνεπτυγμένων τῆς Εὐρώπης, καὶ πῶς προέκυψεν ἐξ αὐτῶν βχθυτάτη καὶ ἄμεσος ἐπιρροὴ ἐπὶ τῶν καθ' ὅλου πόλεων.

Αἱ ἰταλικά αὐταὶ πόλεις ἐπέτυχον κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τὴν πλήρη ἀνεξαρτησίαν των : αἱ τῆς ἄνω Ἰταλίας πόλεις, ἡ Ἐνετία, ἡ Γένουα, ἡ Πίζα, τὸ Μεδιόλανον καὶ αἱ λοιπαὶ λομβαρδικαὶ πόλεις ἐγένοντο πράγματι ἐλεύθεραι πολιτεῖαι. Ἐξησφαλίσθη δὲ εἰς αὐτάς ἡ ἐλευθερία αὕτη διὰ τῶν συμβεβηκότων, ἅτινα παρεσκεύαζον τὸ τέλος τῆς ἐν Ἰταλίᾳ ἐξουσίας τοῦ σταουφικοῦ οἴκου καὶ συγχρόνως τῆς ἐξουσίας τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀρχῆς : ἐὰν καὶ κατὰ πόσον ἐμελλε ν' ἀποβῇ εἰς αὐτάς ἐπωφελὴς ἡ ἐλευθερία αὕτη, τοῦτο ἦτο ἄλλο ζήτημα.

Ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ οὐδεὶς λόγος περὶ τοιαύτης ἀπολύτου ἐλευθερίας. Τὸ ἀστικόν στοιχεῖον ἐν Γαλλίᾳ, ἰσχυρόν ἀπὸ

τῶν χρόνων καθ' οὗς ἡ Γαλατία ὑπῆρξεν ἐπαρχία τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, ἀνεπτύχθη ἐν ἀρκούντως στενῇ συναφείᾳ πρὸς τὴν βασιλείαν.

Ἐνωρίτερον ἢ ἐν Γερμανίᾳ, ἥδη ἐν ἀρχῇ τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος, ἐξηγέρθη ἐνταῦθα τὸ φρόνημα τῶν ἀστικῶν πληθυσμῶν· ἡ πολυσήμαντος λέξις κοινότης, *Communia*, προσέλαβε νέαν σημασίαν, καὶ ἐδήλου οὐ μόνον τὸν ἑνορκον δεσμὸν τῶν πολιτῶν μιᾶς καὶ μόνης πόλεως πρὸς ἓν ὅλον, ἀλλὰ τὸν δεσμὸν πολλῶν ὁμοῦ πόλεων ἐπὶ τῇ βάσει ἐνὸς κοινοῦ προγράμματος, ὡς καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ κοινὸν πρόγραμμα: δηλ. ἄμυναν διὰ τῶν ἰδίων δυνάμεων κατὰ πάσης παραβιάσεως τῶν ἐν τῇ πόλει ἰσχυόντων νόμων, εὐρεῖαν δικαστικὴν δικαιοδοσίαν τῆς πόλεως, ἰδίαν ἐκλογὴν δικαστικῶν καὶ διοικητικῶν ὑπαλλήλων καὶ δικαίωμα ἐκδόσεως κανονιστικῶν διαταγμάτων διοικητικῆς καὶ ἀστυνομικῆς φύσεως, ἀπέναντι ὠρισμένων ὑποχρεώσεων πρὸς ἓνα κύριον — ὅστις ἠδύνατο νὰ εἶναι ἐνίοτε αὐτὸς ὁ ἐπίσκοπος.

Ἐν συνόλῳ εἶναι λίαν ἀξιέπαινοι οἱ βρασιλεῖς τῆς Γαλλίας, ὅτι μετὰ μεζόνος πολιτικῆς ὀξυδερκείας κίτενόνησαν τὰ πολιτικὰ πλεονεκτήματα ἅτινα πρεῖχεν εἰς τὴν βρασιλείαν ἡ ἀνάπτυξις αὐτῇ, ἢ οἱ Γερμανοὶ βρασιλεῖς, μάλιστα οἱ τοῦ Σταυρικοῦ οἴκου, οἵτινες ἐκάλεσαν τὸν σύμμαχον τοῦτον μόνον ὅτε ἦτο πλέον πολὺ ἀργά.

Λουδοβίκος ὁ Θ'. ἐξέδωκεν, ἅμα ἐπιστρέψας ἐκ τῆς πρώτης σταυροφορίας του, διάταγμα περὶ ἐκλογῆς τῶν δημάρχων — τῶν τῆς πόλεως ἀρχόντων — καὶ τῆς διοικήσεως τῶν προσόδων τῶν πόλεων, μετερρύθμισε δὲ ἰδίᾳ τὴν διοίκησιν τῆς πρωτεύουσας, τῶν Παρισίων, ἧτις, ὡς ἄλλαι πόλεις τῆς βασιλικῆς δικαιοδοσίας, δὲν εἶχον πλέον νὰ φοβηθῶσι τὰς καταδυναστεύσεις καὶ αὐθαιρεσίας γειτόνων μεγιστάνων, ἀλλὰ τὰς καταχρήσεις αἵτινες ἀνεπτύσσοντο ἐν τοῖς ἰδίοις αὐτῶν κόλποις ἕνεκα φαιριασμοῦ καὶ νεπωτισμοῦ.

Ἐν Ἀγγλίᾳ ἀπέβη ἐπωφελὴς εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν πόλεων ἡ ἰσχυρὰ κυβέρνησις τῶν πρώτων Νορμανδῶν βασιλέων, ἧτις παρεῖχε τοῦλάχιστον ἀσφάλειαν ἀπὸ τῶν μικρῶν τυράννων: οἱ βασιλεῖς οὗτοι ταχέως ἀνεγνώρισαν ὅτι ἡ εὐημερία ἦν συνεσώρευεν εἰς τὰς πόλεις ἡ ἐπιμέλεια τῶν πολιτῶν, ἦτο εὐημερία αὐτῶν τῶν ἰδίων, καὶ ἀπὸ τῶν χρόνων Γουλιέλμου τοῦ Β'. οὐδεὶς βασιλεὺς ἀντιπαρῆλθε χωρὶς νὰ ἐκδῶσθαι πολλοὺς χάρτας, ἦτοι τίτλους ἐλευθεριῶν καὶ προνομιῶν

εἰς διαφόρους πόλεις, εἴτε εἰς τὸ σύνολον τῆς πόλεως εἴτε εἰς σωματεῖα ἐδρεύοντα ἐν αὐταῖς.

Ἡ ἀρχαία ἀπὸ τῶν σαξωνικῶν χρόνων συνήθεια, ἥ ἐνέπνεεν ἡ ἀβεβαιότης τῶν χρόνων, τοῦ συνιστᾶν Gilden ἢ συλλόγους, ὧν τὰ μέλη ἡγγυῶντο ἀμοιβαίως ζωὴν καὶ περιουσίαν, καὶ ἐν ἰδιαίτεραις περιστάσεσιν ἐκδίχων καὶ ἀνταπόδοσιν, συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐπὶ τὸ ἀριστοκρατικώτερον ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτεύματος ἐν ταῖς πόλεσι ταύταις.

Ἡ ἐξουσία ἦτο εἰς χεῖρας ὀλίγων σχετικῶς οἰκογενειῶν ἢ συνδῆσμων οἰκογενειῶν, προσετέθη δὲ εἰς ταύτας καὶ τὸ προνόμιον, ὅπερ ἀπὸ Ἰωάννου τοῦ Ἀκτῆμονος ἐγένετο συχνότερον — τὸ τῆς ἐλευθερίας ἐκλογῆς τῶν ἀρχῶν.

Ἡ μεγαλειτέρα πόλις τοῦ βασιλείου, χάρις εἰς τὴν ἀπαραμιλλὸν θέσιν της, ἦτο τὸ Λ ο ν δ ῖ ν ο ν : ἐν τοσοῦτῳ πιστεύεται ὅτι ὁ πληθυσμὸς αὐτοῦ περὶ τὰ μέσα τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος δὲν ὑπερέβαινε τὰς 30000 ψυχῶν.

§ 373. Ἐν Γερμανίᾳ. — Ὅπως ἰδιορρίθμως καὶ ἐν ἄκρᾳ ποικιλίᾳ ἀνεπτύχθη ὁ ἀστικὸς βίος καὶ ἡ τάξις τῶν πολιτῶν ἐν Γερμανίᾳ: σύντομος περιγραφὴ δύναται μόνις νὰ παραστήσῃ τὸ σύνολον τοῦ πολλαπλοῦ τούτου βίου.

Αἱ ἀρχαιότεραι καὶ ὑπὸ τινα ἔποψιν τὰ πρότυπα πασῶν τῶν ἐπακολουθήσασων πόλεων ἦσαν αἱ παρὰ τὸν Δούναβιν καὶ τὸν Ρήνον ρωμαϊκαὶ πόλεις· ἄλλαι ἀνεφύησαν περὶ βασιλικῶν παλατιῶν ἢ ἐπισκοπικῶν ἐδρῶν· ἄλλαι ὡς ὀχυροὶ ἢ παρὰ τὰς διαβάσεις ποταμῶν ἢ ἐγγὺς θέσεων παραγωγῆς πολυτίμων φυσικῶν προϊόντων· ἄλλαι πάλιν, ὡς παρετηρήσαμεν ἐν Σιζωνίᾳ κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ βασιλείου Ἐρρίκου τοῦ Α'. ὡς στρατιωτικαὶ θέσεις ἢ φρουριακαὶ πόλεις. Παρὰ πολυλαῖς δὲ συνετέλεσαν περισσότεροι τῶν παραγόντων τούτων ὁμοῦ.

Συν τῇ αὐξήσῃ δυνάμει τῶν ἡγεμόνων συνανεπτύχθησαν μετὰ τῶν ἀρχαίων τούτων πόλεων νέα ἡγεμονικὰ ἰδρύματα, νέα δηλ. πόλεις, καὶ προσετέθη οὕτω εἰς τὰς προτέρας πολλὰς ἀντιθέσεις νέα τοιαύτη, ἡ μετὰ τῶν πόλεων τῆς χώρας (Landstädte) καὶ τῶν πόλεων τῆς αὐτοκρατορίας Reichsstädte.

Ἐν βλέμμα ἐπὶ τῆς ἀρχαιοτάτης τῶν πόλεων τῆς τότε Γερμανίας, τῆς Κ ο λ ω ν ί α ς, καὶ τῆς νεωτάτης, τοῦ Β ε ρ ο λ ί ν ο υ,

ἀρχεῖ ἐνταῦθα ἵνα δυνηθῶμεν νὰ νοήσωμεν τὴν σημασίαν τοῦ σπουδαίου τούτου τμήματος τῆς ἱστορίας τῆς γερμανικῆς ἀναπτύξεως.

§ 374. Ἡ Κολωνία. — Ἡ Κολωνία, ἡ πρώτη ἀναμφισβητήτως πόλις τῆς Γερμανίας περὶ τὰ μέτα τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος, εἶχεν ἤδη διανύσει ἱστορίαν μισθὺ χιλιετηρίδος, ἐξαφανιζομένην εἰς τὰ σκότη τῶν πρ-ρρωμαϊκῶν χρόνων.

Ἡ ἀρχαία πόλις τῶν Οὐβίων, *civitas Ubiorum*, μεγάλη γερμανικὴ κώμη, κειμένη ἀρχῆθεν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὀχθῆς τοῦ Ρήνου, ἐγένετο ρωμαϊκὴ ἀποικία (*Colonia*) μετὰ ἰσχυροτάτης φρουρᾶς, οὕτως ὥστε οὐ μικρὸν στρατιωτικὸν στοιχεῖον καὶ κατ' ἀκολουθίαν τούτου καὶ χειρῶνακτες καὶ μικρέμποροι προσετέθησαν εἰς τὸν ἀρχικὸν πληθυσμὸν τῶν γεωργῶν.

Κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Φράγκων κατ' ἐπανάληψιν καί, ὡς ἀποδεικνύουσι τὰ ἐξ ἀνασκαφῶν εὑρήματα, λίαν ριζικῶς καταστραφεῖσα, κατέπεσεν ἡ Κολωνία αὐθις εἰς γεωργικὴν πόλιν, ἥτις βαθμιαίως ἀνυψώθη καὶ πάλιν καὶ ἀπέκτησε νέαν σημασίαν διὰ τοῦ ἐπισκόπου, ὅστις ἔστησεν ἐνταῦθα τὴν ἑδραν τοῦ : ἀναφέρεται δὲ ὡς πρῶτος ἐπίσκοπος περὶ τὸ ἔτος 313 ὁ Ματέρνος.

Ἡ νέα αὕτη ἀνάπτυξις συντελέσθη βραδέως μέχρι τοῦ ἔκτου αἰῶνος· ἐθνικὰ εἰδωλολατρικὰ στοιχεῖα διεσώζοντο ἀκόμη ἐγγύς. Αἱ ἀρχαῖαι γερμανικαὶ ἰδέαι περὶ ἰσότητος τῆς ἀκινήτου ἰδιοκτησίας ἐξηφανίσθησαν· ἡ ἀρχιεπισκοπὴ, ὡς καὶ ἄλλα ἱδρύματα, εἶχον σπουδαίας ἀκινήτους κτήσεις ἐν τῇ πόλει καὶ ἐν τῇ περιχώρῳ, καὶ ἐν αὐταῖς τοὺς ἀνθρώπους τῆς ὑπηρεσίας των : παρ' αὐτοῖς ὅμως κατόικουν ἐλεύθεροι ἰδιοκτῆται, καὶ ἡ ἐκκλησία αὐτῇ ἔκρινε συμφέρον νὰ ἐκποιήσῃ μέρος τῶν ἀκινήτων κτήσεών της ὡς οἰκόπεδα εἰς ἀνθρώπους οὓς εἴλκυεν ἡ διὰ τὸ ἐμπέριον ἀρίστη θέσις τῆς πόλεως.

Ἀρχὼν τῆς πόλεως ἦτο ἡπὸ τοῦ μεγάλου Βρουνου (953 — 965), τοῦ ἀδελφοῦ Ὁθωνος τοῦ Α'. , ὁ ἀρχιεπίσκοπος, καὶ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, καθ' οὓς «πολιτεία καὶ ἐκκλησία», ὡς λέγομεν σήμερον, συνέπραττον ἀμοιβαίως βοηθούμεναι, προσετέθη διὰ τῶν αὐλικῶν ὑπαλλήλων, οἵτινες εἶχον ἐν αὐτῇ τὴν ἑδραν των (*ministeria*) πολυπληθὺς πλινθισμὸς ὑπαλλήλων ἤτοι πλὴν τῶν πολυαριθμῶν ἀρχιεπισκοπικῶν μινιστεριαλίων καὶ βασιλικῶν, διότι ἡ πόλις ἦτο ἑδρα φρουρικούμητος (*Burggraf*) ἢ βασιλικοῦ διοικητοῦ, ὅστις εἶχεν ὡς τιμάριον

παρὰ τοῦ κράτους καὶ ὄχι παρὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τὸ δικαίωμα τῆς δικαστικῆς δικαιοδοσίας.

Εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἀκμὴν τῆς πόλεως, ἣν διαρκῶς βλέπομεν αὐξοῦσαν ἀπὸ τοῦ δεκάτου μέχρι τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος, συνετέλεσεν ἐν τοῖς πρώτοις καὶ τὸ ὅτι ἡ Κολωνία ἦτο ἡ πρωτεύουσα τῆς ἀρχιεπισκοπῆς, εἴτα ὁμως τὸ γεγονός, ὅτι ὡς ἐκ τῆς καταστάσεως τῆς τότε ναυτιλίας καὶ ναυπηγικῆς ἡ Κολωνία ἦτο ἀληθὴς θαλάσσιος λιμὴν, διετέλει εἰς ἀμέσους σχέσεις μετὰ τῆς Ἀγγλίας, καὶ διεδραμάτιζεν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον σπουδαιότερον πρόσωπον ἐν ταῖς μεταβολαῖς τῆς γενικῆς πολιτικῆς.

Καὶ ἐκ τῆς σταυροφορικῆς κινήσεως δὲν ἔμεινεν ἀνεπηρέαστος ἡ πόλις, — διότι πλῆθος ἐμπόρων δυναμένων νὰ φέρωσιν ὅπλα καὶ ἄλλου λαοῦ εἶχον λάβει, ἐπὶ παραδείγματι ἐν ἔτει 1147, τὸν σταυρὸν, καὶ κατέπλευσαν τὸν Ρῆνον, κατευθυνόμενοι πρὸς τὸν τόπον τῆς συναντήσεως, ἕνα ἀγγλικὸν λιμένα — καίτοι ἡ ἐπιρροή τῶν ἐκστρατειῶν τούτων ὡς ἐκ τῆς θέσεως τῆς πόλεως δὲν ἠδύνατο νὰ γίνῃ ἀμέσως αἰσθητή, ὡς συνέβη εἰς τὰς κυρίως θαλασσίους πόλεις.

Ἐν τῷ πληθυσμῷ τῆς πόλεως ὑπερίσχυε τὸ ἐλεύθερον στοιχεῖον πρὸ πολλοῦ: οἱ ἀρχαῖοι πολῖται (Altbürger), οἱ ἀρχαῖοι ἐλεύθεροι (Altfreien), ὄντες τὸ κατ' ἀρχὰς μεγάλοι ὅπως δῆποτε γαιοκτήμονες ἢ ἀγρόται πολῖται, (Ackerbürger), εἶχον κατὰ μέγα μέρος τραπή ἐπὶ τὸ ἐμπόριον, ὅπερ εἶχεν ἀποβῆ τὸ στοιχεῖον τῆς ζωῆς τῆς πόλεως. Ἀπετέλουν δ' οὗτοι σωματεῖα («Geburschaften»), ἐξ ὧν ἐλαμβάνοντο οἱ πάρδροι (Schöffen) τοῦ δικαστηρίου τῆς πόλεως, καὶ ἅτινα ἐκέκτηντο σημασίαν καὶ διὰ τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως, τῆς ὁποίας ἡ ἀρχαιοτάτη διοικητικὴ περιφέρεια περιελάμβανε τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἐνορίας.

Ἐν ἔτει 1112 συνεκρότησαν οὗτοι ἐμπορικὸν σύλλογον (Handelsgilde) — ἐχαρκτηρίζον δὲ αὐτὸν ὡς ὅλας τὰς παρομοίους ἐνώσεις ὡς συνωμοσίας, ἐνομότους ἐνώσεις, (Konjuration) — ἥτις ἀπεκλήθη «Richerzechtheit», Ἑταιρία τῶν Πλουσίων, καὶ περὶ τὸ ἔτος 1200 ὑπῆρχε καὶ συμβούλιον, βουλὴ (Rat), περὶ τῆς συγκροτήσεως τοῦ ὁποίου δὲν γινώσκομεν λεπτομερείας. Οὕτω περιελήφθησαν ἐν τῷ συμβουλίῳ, ἐν τῷ σωματείῳ τῶν παρέδρων, ἐν τῇ ἑταιρίᾳ τῶν πλουσίων, ἡ δεσπόζουσα τάξις, οἱ πατρίκιοι τῶν ἀρχαίων γενῶν

τῶν πολιτῶν, καὶ ἡ κυρίως διοίκησις τῆς πόλεως ἦτο εἰς χεῖρας αὐτῶν.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁμοῦς ὀργανώθη καὶ τὸ λίαν ἰσχυρὸν καὶ ὁσημέραι ἰσχυρότερον καθιστάμενον πληθειανὸν στοιχεῖον, οἱ χειρώνακτες. Ἦτο δὲ ὁ ὀργανισμὸς αὐτῶν ἀπλούστατος. Οἱ χειρώνακτες τοῦ αὐτοῦ ἐπιτηδεύματος κατῴκουν εἰς τὰς αὐτὰς ὁδοὺς, ὧν τὰ ὀνόματα καὶ ἐνταῦθα, ὡς καὶ ἐν ἄλλαις πολλαῖς πόλεσι, διαφυλάττουσι μέχρι σήμερον τὴν ἀνάμνησιν τῆς καταστάσεως ταύτης, καὶ ἀπετέλουν καὶ αὐτοὶ συντεχνίας ἢ ἀδελφότητας, αἵτινες ἀπέκτησαν καὶ ποιάν τινα πολιτικὴν σημασίαν, καθ' ὅσον ἦσαν συγχρόνως καὶ ὀργανισμοὶ πρὸς στρατιωτικοὺς σκοποὺς, πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς πόλεως.

Ὁ διχασμὸς μεταξύ τῆς κρατούσης ἀριστοκρατίας τῶν γενῶν καὶ τῶν προαγομένων πληθείων καθιεροῦτο οὕτω, ἥρξατο δὲ ἡ ἔρις ἐνταῦθα κατὰ τὸ πρῶτον τέταρτον τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος ἐπὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἐγγελθέρτου τοῦ Ἀγίου (1216 μέχρι 1225).

Θουελλῶδες περίοδος ἐπηκολούθησεν ἐπὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κονράδου τοῦ Χοχσταδίου (von Hochstaden) (1238 μέχρι 1261), ὅστις, ἀνὴρ μεγάλων σχεδίων καὶ μεγάλης πολιτικῆς, κατέστησε τὸν κόμητα τῆς Ὀλλανδίας Γουλιέλμον ὀργανόν του καὶ βασιλέα τῆς Γερμανίας.

Ἡ πόλις, δεκασθεῖσα διὰ τῆς παραχωρήσεως μεγάλων προνομίων, προσεχώρησε πρὸς τὸν νέον βασιλέα καὶ ὑπεδέχθη αὐτὸν ἐν ἔτει 1247, ἐπιλήσμων τῶν ἡμερῶν τοῦ 1235, ὅτε — μόλις εἶχον περῆλθαι ἕκτοτε ὀκτώδεκα ἔτη — εἶχε δεχθῇ ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς μεθ' ὅλης τῆς αἰγλῆς ἀστικοῦ πλούτου τὴν νεόνυμφον τοῦ νομίμου βασιλεῶς τῆς.

Ὁ Κονράδος παλινώρθωσε τὴν ἀρχαίαν δουρικὴν ἐπισκοπικὴν ἐξουσίαν, αὐτὸς δὲ εἶναι ὁ θέσας τὴν 15 Αὐγούστου τοῦ 1248 τὸν θεμέλιον λίθον τοῦ νέου καθεδρικοῦ ναοῦ, δι' ὃν ἐγίνοντο ἤδη προετοιμασίαι, καὶ εἶχεν εὑρεθῇ καὶ ἀρχιτέκτων, ὁ Γεράρδος τοῦ Ρίλε (von Rile), πρὶν ἢ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο 1248 πυρκαϊὰ καταστρέψῃ τὸν ἀρχαῖον καθεδρικὸν ναὸν καὶ καταστήσῃ οὕτω ἀναγκαίαν τὴν ἔναρξιν τῆς νέας οἰκοδομῆς.

Ἄλλ' ἡ σύμπνοια μεταξύ ἀρχιεπισκόπου καὶ πολιτῶν δὲν διετηρήθη. Ὁ Κονράδος ἤθελε νὰ ἐπωφεληθῇ τὴν μεταξύ τῶν γενῶν καὶ τῶν συντεχνιῶν, τῶν *cives majores* καὶ *minores*, διάστασιν ἐπὶ ζη-

μία τῶν ἐλεθεριῶν τῆς πόλεως: αἴφνης ἐγκαταλείπει οὗτος τὴν πόλιν καὶ πείπει πρὸς αὐτὴν ἐξ Ἀνδερνάχης τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου (Fehdebrief)

Τὴν μεσολάβησιν πρὸς διαλλαγὴν ἀνέλαβεν ἀνὴρ λόγιος, μεγάλῃς τυγχάνων ὑπολήψεως, ὁ Δουινικανὸς Ἀλθέρτος ὁ ἐκ Βολσταλδης (von Bollstädt), Ἀλθέρτος Μάγνος, μέγας φυσιογνώστης, ὅστις ἐν τῷ κήπῳ τοῦ μοναστηρίου του εἶχε συστήσει θερμοκήπιον, ἐν ᾧ διετῆρει καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα ὀπωροφόρα δένδρα καὶ ἄνθη, ἀνῆλθε δὲ διὰ τῆς σπουδῆς τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τῶν ὀξυνουστάτων πειραμάτων του μέχρι τῆς τολμηρᾶς σκέψεως, ὅτι διὰ τῆς φυτείας κλάδων δρυὸς δύναται τις νὰ ἐπιτύχῃ κλήμα ἀμπέλου (1).

Ἡ εἰρήνη ἦν κατῳρθώσεν οὗτος νὰ πρὸςπραγματοποιήτῃ, διεταράχθη καὶ αὖθις, ὅτε συγγενὴς τις τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἐπέβαλε χεῖρά κατὰ πολίτου ἐλκοντος τὸ γένος ἐκ μεγάλου οἴκου πατρικίων: καὶ πάλιν ὁ Κονράδος ἐγκατέλιπε ἐν ὀργῇ τὴν πόλιν, ἣν ἐπολιόρκει ἐκ τῆς ἐγγύς Ροδεγκ'ρχεν. Μίγας ἀγὼν ἦναψε, καὶ παρὰ τὴν Φρέχεν ἐγένετο μάχη λήξασα εἰς ἥτταν τῶν ἀρχιεπισκοπικῶν.

Ὁ Ἀλθέρτος Μάγνος ἐπανεφύετο καὶ πάλιν τὴν εἰρήνην, καὶ ἐν διεξοδικῷ ἐγγράφῳ, τῷ Laudum Conradinum (1258), εἰδὸς τι Magna Charta, καθορίσθη τὸ σύνταγμα τῆς Κολωνίας, καὶ ἐγένοντο αἱ πρῶται παραχωρήσεις εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς δημοκρατίας.

Ταχίως ὁμοῦς ἐπωφεληθῇ ὁ Κονράδος τὰ ὑποβληθέντα αὐτῷ παράπονα τῶν γενῶν κατὰ τῶν νέων παρέδρων τῶν ἐκ τῆς τάξεως τῶν συντεχνιῶν, ἵνα σύρῃ ἀρχηγούς τινας τῶν πρώτων εἰς παγίδα καὶ ἐνέκλεισεν αὐτοὺς εἰς τὰ φρούριά του, — τὴν Λέχενιχ, Γοίσεσβέργ, Ἀλτεννὸρ.

Τὴν κυβέρνησιν αὐτοῦ διεδέχθη ἡ ἀτυχὴς διοίκησις Ἐγγελδέρτου τοῦ Φαλκεμβουργίου (1261—1274). Ἡ ἀνέγερσις φρουρίων πρὸς βορρᾶν καὶ πρὸς νότον τῆς πόλεως συνήωσε τὰ γένη καὶ τὰς συντεχνίας κατὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου, ὅστις ἠναγκάσθη νὰ ἀπελευθερώσῃ τοὺς ἀχμαλώτους ἐκ τῆς τάξεως τῶν γενῶν: οἱ πατρίκιοι ἐγένοντο καὶ πόλιν λίαν ἰσχυροί, προσεταιρίσθησαν δὲ εὐπατρίδας τῶν περιχώρων διὰ τῶν λεγομένων Edelmännerbriefe — διὰ τῆς ἀνακηρύξεως

(1) Οὐμβόλδου Κόσμος II, 130. 284.

αὐτῶν τιμῆς ἕνεκα ὡς πολιτῶν τῆς πόλεως — ἐνῶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος, ὅστις ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον παρεμείνε ἐγκεκλεισμένος ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτοῦ οἴκῳ, ἐ τῇ ὁδῷ τοῦ Ρήνου (Rheingasse), ἐπροκάλεσεν ἀπαγόρευσιν (interdictum) τοῦ πάπα κατὰ τῆς πόλεως.

Ἦναι οὕτω καὶ αὐτῆς ἡ ἔρις ἐν ἔτει 1267. Συνελήφθη δὲ ὁ Ἐγγελβέρτος αἰχμάλωτος μαχόμενος κατὰ τῆς πόλεως καὶ τοῦ συμμάχου αὐτῆς, τοῦ κόμητος τῆς Βουλγικῆς Γουλιέλμου, καὶ ἤχθη εἰς τὸ φρούριον Νίδεγγεν, ὅπου παρέμεινε καθειργμένος ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1267 μέχρι τοῦ ἔαρος τοῦ 1271.

Κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα ἐγεννήθη διάστας ἐν ταῖς τάξεσιν αὐτῶν τούτων τῶν πατρικίων, ἐξεγεσθέντων τῶν σοφῶν (Weisen) κατὰ τῶν Ὁβερστόλτζων (Overstolz) καὶ τῶν πατριῶν καὶ πελατῶν αὐτῶν, ἠλπίζον δὲ οἱ πρῶτοι, ὅτι θὰ ἐνέκων τῇ συνδρομῇ τῶν συντεχνιῶν, ἠναγκασθίσαν ὁμῶς νὰ φύγῳσιν ὅτε οἱ σύμμαχοι αὐτῶν ἡττήθησαν ἐν μάχῃ.

Εἶχον ὁμῶς οὗτοι μυστικοὺς συμμάχους ἐν τῇ πόλει, ἐν αἷς καὶ ἓνα δημαγωγὸν τὸν Ἐριάνον τὸν Φίσερ [Ίχθυοπώλην]. Οὗτος δὲ ἐπεισε πτωχόν τινα καὶ ἐλεεινὸν κάτοικον τῆς πόλεως, κατοικοῦντα ἐγγὺς τῶν τειχῶν, παρὰ τὴν πύλην Οὐλρην (Ulrepforte), νὰ ἀνοίξῃ ὁλοσὸν ὑπόγειον ὑπὸ τὴν οἰκίαν του μέχρις ἐξω τῶν τειχῶν, δι' αὐτῆς δὲ ἐν ὥρᾳ νυκτός (15 Ὀκτωβρίου τοῦ 1267) εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν οἱ Σοφοὶ καὶ οἱ πολεμισταὶ αὐτῶν.

Ἐν καιρῷ ὁμῶς ἔμαθον τὸ πρᾶγμα οἱ Ὁβερστόλτζοι (Overstolzen) καὶ ἔσπευσαν πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο: παρὰ τὴν πύλην Οὐλρην ἐπολέμησαν οὗτοι ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον κατὰ ὑπερέτερων δυνάμεων, ἐνῶ οὐ μακρὰν τῆς θέσεως ταύτης συνηθροίζοντο ἑνοπλοὶ αἱ ἀδελφότητες τῶν συντεχνιῶν. Τὰ σώματα ταῦτα τῶν χειρωνακτῶν εἰσίσταζον ἀκομὴ περὶ τοῦ πρακτέου, ὅτε εἰς τῶν Ὁβερστόλτζων, σπεύσας ἐκ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ἐξώρκισεν αὐτοὺς ἐν ὁμίᾳ τῆς κοινῆς γενεθλίου νὰ δώσωσι χεῖρα βοήθειας πρὸς ἐκδίωξιν τῶν ἐχθρῶν. Οἱ ἐπαγγελλοματῆται εἰσῆκουσαν τὴν ἐπικλήσιν καὶ ἐξεδίωξαν τοὺς εἰσβαλόντας, μετὰ τοῦ αἰχμαλώτου δὲ ἀρχιεπισκόπου ἐπῆλθε συνεννόησις.

Ἀπαξ ἔτι ἐπὶ τοῦ διαδόχου τούτου, Σειγφρείδου τοῦ Βετεμβουργίου (1274—1297), εὐρέθησαν ἀντιμέτωποι πόλις καὶ ἀρχιεπίσκοπος ἐν τῇ μεγάλῃ ἔριδι περὶ τῆς κληρονομίας τῶν κομητῶν τοῦ Λιμβούρ-

γου, ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ δὲ ὅτι φρούριόν τι ἐγεῖρθῃν ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου παρὰ τὴν Βόριγγεν εἶχεν ἐγεῖρθῃ ἐπίτηδες ἐναντίον τοῦ ἐμπορίου τῆς πόλεως ἐτράπη αὕτη πρὸς τὸ μέρος τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ καὶ ἐνίκησε, συμμαχοῦσα μετὰ τοῦ δουκὸς τῆς Βραβάντης, τὸν Ἰούνιον τοῦ 1288 ἐν Βόριγγεν, μεθ' ὃ ἐπηκολούθησε νέα συμφωνία, ἥτις ἐξησφάλισεν εἰς τὴν πόλιν πλήρη αὐτονομίαν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησίν της.

Ἐνῶ δὲ ἐξεκλίσσεται ἡ ὑπερήφανος καὶ θαυσιλὴς αὕτη ἱστορία παρὰ τὸν μᾶλλον ὑπερήφανον καὶ τὸν σπουδαιότερον τῶν γερμανικῶν ποταμῶν, ἔζων δύο βενδικαὶ κῶμαι, προωρισμένα νὰ γίνωσι ποτε ἡ πρωτεύουσα τοῦ γερμανικοῦ κράτους, τὸ Βερολῖνον καὶ ἡ Κολωνία, χωριζόμεναι ὑπὸ τοῦ μικροῦ ποταμοῦ Σπρέα, ἐπὶ γενεάς τινας ἀνθρώπων τὸν ἄσημον βίον των.

Τὸ Βερολῖνον ὑπερεφάλαγγισε τὴν ἐπὶ τῆς ἀντιπέραν ὁχθῆς κώμην τῶν ἀλιέων, ἥς τὸ ὄνομα, σλαυϊκῆς ὃν καταγωγῆς, τυχαίως μόνον συμπίπτει πρὸς τὸ ὄνομα τῆς παρὰ τὸν Ρῆνον Κολωνίας, καὶ ἥτις μόλις κατὰ τὸν δέκατον τρίτον αἰῶνα ἐμφανίζεται ὡς πόλις, ὅτε τὸ Βερολῖνον εἶχε πλέον δύο ἐνοριακοὺς ναοὺς καὶ ἓν μοναστήριον Φραγκισκανῶν : πρωτεύουσα δὲ τῆς χώρας ἦτο τὸ Βρανδεμβούργον.

§ 375. Ἀστικὸς πολιτισμός. — Περὶ τὸ ἔτος 1250 ὑπῆρχον ἤδη σχεδὸν πᾶσαι αἱ σπουδαῖαι γερμανικαὶ πόλεις, μετ' ὁλίγων ἐξαιρέσεων, ὡς λόγου χάριν τῆς Μαγχέϊμ καὶ τῆς Ποτσδάμ, αἵτινες ἐγεννήθησαν βραδύτερον ἐξ ἡγεμονικῆς ἰδιοτροπίας.

Πρόοδός τις ἐν τῷ ἐξωτερικῷ βίῳ παρατηρεῖται πανταχοῦ, καίτοι ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην, ἥ ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων, ἐπεκράτει τότε πολλῷ μεγαλειτέρα διαφορὰ ἢ τὴν σήμερον μεταξὺ τῶν διαφόρων πόλεων τῆς Γερμανίας, ὡς λόγου χάριν μεταξὺ τῶν παραρρηνίων καὶ τῶν σαζωνικῶν.

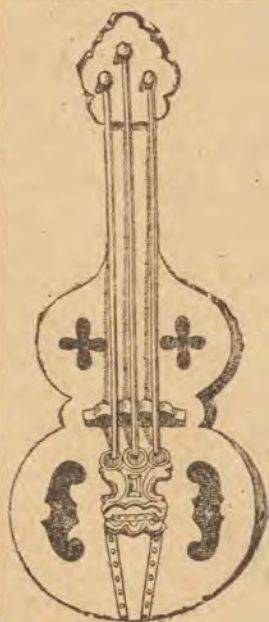
Αἱ στεναὶ μίκραι ὁδοὶ ὀπισθεν τῶν τειχῶν παρέμειναν, διότι τὸ συμφέρον τῆς ἀμύνης ἀπῆτει τοιαύτην στενὴν συνοίκησιν, ἥρχισεν ὁμως ἡ πλακόστρωσις ἢ τοῦλάχιστον ἡ χαλικόστρωσις τῶν ὁδῶν, μερικῶν τοῦλάχιστον, πᾶσα δὲ πόλις εἶχε τὴν «λιθόστρωτον» ὁδὸν της («Steinweg» ἢ «Steinstrasse» μέχρι σήμερον καλουμένης) χρονολογουμένην ἀπὸ τῶν ἀρχαίων τούτων ἡμερῶν· εἶχον ἐκδοθῇ δὲ ἀστυνομικαὶ διαταγαὶ περὶ καθαριότητος καὶ τάξεως.

Τὸ λυπηρὸν θέαμα τῶν δικαστικῶν μονομαχιῶν, αἵτινες εἶχον

προκαλέσει ἴδιον κλάδον βιοποριστικόν, εἶχεν ἐξαφανισθῇ· καὶ ἡ τραχύτης δὲ καὶ ἡ ἀγροίκος ἐπίδειξις τῶν φιλοξενιῶν, αἵτινες ἀπετέλουν εὐάρεστον ἀντίθεσιν πρὸς τὴν σκυθρωπὴν ἐκκλησιαστικότητα τοῦ ἐνδεκάτου αἰῶνος, ἤρχισαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ ὑποχωρῶσιν ἐνώπιον λεπτοτέρων ἡθῶν καὶ ἤττον τραχέων τύπων.

Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ λατρείᾳ ἀνεπτύχθη ἐπὶ λίαν διαφόρων κλάδων, ἐν τῇ μουσικῇ καὶ τῇ ἀρχιτεκτονικῇ εὐγενὴς καὶ ἰδιόρρυθμος καλαισθησία : ἐν ἐκείνῃ μὲν, καθ' ὅσον εἰσέγοντο εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ὕμνωδιαν αἱ πρόοδοι ὡς ἐποιοῦν θεωρία καὶ πράξις, διὰ τῆς ἁρμονίας δὲ τῶν τόνων ἐξεφράζοντο μυστηρίωδῶς δόγματα καὶ ἰδέαι θρησκευτικαὶ καὶ ἐκκλησιαστικαὶ — ἡ ἀγάπη, ἡ πίστις, ἡ ἐλπίς, τὸ μυστήριον τῆς Ἀγίας Τριάδος καὶ λοιπά, ἐν ταύτῃ δὲ διὰ τῆς ἀναπτύξεως ἐκ τοῦ παραδεδομένου ρωμανικοῦ ρυθμοῦ νέου χα-

Μουσικὰ ὄργανα τοῦ ΙΒ' καὶ ΙΓ' αἰῶνος

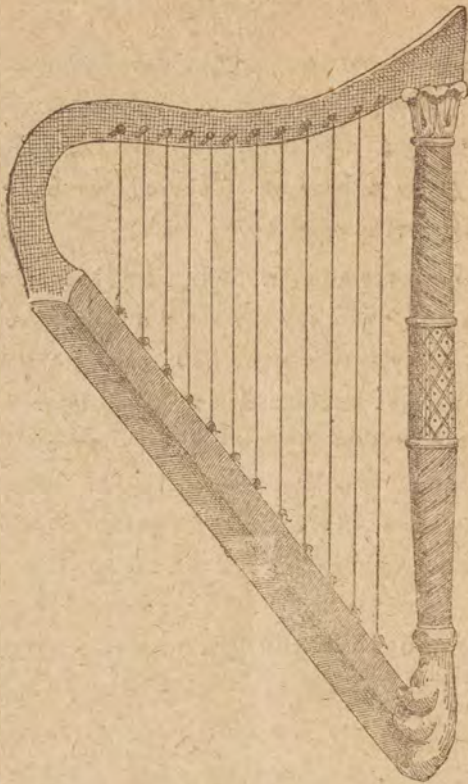
Βιόλα τοῦ ΙΓ' αἰῶνος
(Καθέδρα τῆς Σάρτρης)

Μανδούρα
(Ὁδολόγιον βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων)

Ψαλτήριον ἢ κανὼν
τοῦ ΙΓ' αἰῶνος
(Ὁδολόγιον βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων)

"Αρπα τοῦ IB' καὶ ΙΓ' αἰῶνος.

Κωδονοχρυσία τοῦ ΙΓ' αἰῶνος.
(Ἐκ τῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων)

Bedon ἢ Μέγα τύπανον.
(Ἐδραι τῆς ἐν Ρουέννῃ μητροπόλεως).

ρακτηριστικοῦ, τοῦ γοτθικοῦ, οὗ τὰ προϊόντα παριστῶσι κατὰ τρόπον ἀπτόν τὸ πνεῦμα καὶ τὸ φρόνημα τῶν χρόνων τούτων.

Ἡ πλήρης ἐννόιας διαφορὰ ἐκείνη καὶ ἀντίθεσις μεταξὺ τοῦ δωρικοῦ καὶ ἰωνικοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ ρυθμοῦ τῆς ἀρχαιότητος ἐπαναλαμβάνετο ἐν ὑψηλοτέρῳ βαθμῷ καὶ κατ' ἄλλον οὐχὶ ὀλιγώτερον γόνιμον τρόπον : ἐκ τοῦ σοβαροῦ, πανηγυρικοῦ, ἡρέμου ρωμανικοῦ ναοῦ ἀνατέλλει νέα ζωὴ — ζωηρὰ κίνησις γραμμῶν πρὸς τὰ ἄνω τεινουσῶν καὶ ὑπεράνω τῆς γῆς πρὸς τὰ ὑψη ἀναγούσων, ἐκ τῆς ἀρμονίας τῶν ὁποίων δὲν δύναται νὰ κορεσθῇ ὁ ὀρθαλμὸς.

Πᾶσα γλῶσσα εἶναι πτωχὴ, θελουσα νὰ περιγράψῃ τὸ ὥραϊον, τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ ὀρθῇ, νὰ ἀκουσθῇ, νὰ νοηθῇ : ἀλλ' ὁ ἱστοριογράφος παρατηρητὴς, ὅστις ὀφείλει νὰ παραστήσῃ τὴν πραγματικὴν πεζὴν ζωὴν παρφημένων χρόνων, δεῖον νὰ ἐξάρῃ, ὅτι ἡ ἀσκησις τῆς τέχνης ταύτης ἀντέτασεν εἰς τὴν ἱπποτικὴν ἀριστοκρατίαν, ἥτις οὐδόλως μετεῖχεν αὐτῆς, τὴν ἔντιμον ὑπερηφάνειαν τοῦ καλλιτεχνήματος, ἥτις, ὡς καὶ αὐτὸ τοῦτο, ἐθεραπεύετο ἐν ταῖς ἐργαστηρίοις, καὶ ἀπεδεικνύετο ὡς ἀπώτερον καὶ ἐνεργὸν χρήμα τῶν πόλεων.

Πρὸ παντὸς ὅμως ἀνεπνύχθη ἐν ταῖς ἀστικαῖς ταύταις κοινότησι, μάλιστα δὲ ἐν ταῖς αὐτοκρατορικαῖς πόλεσιν (kaiserliche ἢ Reichs-städte) ἰσχυρότατος καὶ ἐντονώτατος τοπικὸς πατριωτισμός. Ἐν βαθμῷ ἀσυγκρίτως μεγαλειτέρῳ ἢ σήμερον εἶχεν ἐκάστη πόλις τὴν ἀτομικότητά της. Πλεῖστοι ἦσαν οἱ μὴ ὑπερβάντες τὰ ὅρια τῆς πό-

λεως, ἅτινα ἐδηλοῦντο διὰ κατήγαγμένων εἰκόνων τοῦ ἐνός ἢ τῶν πολλῶν πολιούχων ἀγίων τῆς πόλεως· δι' ἐκεῖνον δὲ τὸ ἐμπόριον, ὁ πόλεμος ἢ ἄλλος τις εἶς δὴποτε λόγος ἀπεμάκρυνεν ἐκ τῆς ἐστίας παρέμενεν ὁ ἀσφαλὴς ὅπισθεν τῶν τειχῶν τῆς γενεθλίου πόλεως βίος ὁ τελευταῖος σκοπὸς καὶ ὁ ὕψιστος πόθος.

Εἶχεν ἔλθει δὲ νῦν καιρὸς, καθ' ὃν αἱ γερμανικαὶ πόλεις ἢ μέγα μέρος αὐτῶν ἐμελλον νὰ αἰσθανθῶσιν ἑαυτὰς ὡς δύναμιν καὶ κεκλημένας πρὸς κοινὴν προστασίαν καὶ κοινὰ συμφέροντα, ὃ ἐστὶ πρὸς πολιτικὰς συμμαχίας, ὡς συνέβη ἄλλοτε ἐν ταῖς λομβαρδिकाῖς πόλεσι.

Διότι ἡ αὐτοκρατορικὴ αὕτη τάξις τῶν πραγμάτων διερρήχθη, οὐδεμία δὲ ὑπῆρχεν ἀκόμη ἐλπίς ἀνανεώσεως τοιαύτης ἐξουσίας, καθ' ἧς εἶχον συνειθίσει μὲν πολλοὶ νὰ ἀντιπράττωσι καὶ ν' ἀποφεύγωσιν, αὐτὴν ἐφ' ὅσον ἤτκειτο ὑπὸ χειρὸς στίβαρᾶς, ἣν ὁμως μετὰ πόνου ἐπόθουν, ἀφ' ὅτου δὲν ὑπῆρχε πλέον.

§ 376. Ἡ μεσοβασιλεία. 1234—73. — Οἱ χρόνοι οἱ ἀπὸ τοῦ θανάτου Κονράδου τοῦ Δ'. (1254) μέχρι τῆς ἐκλογῆς νέου ὑπὸ πάντων ἐπιθυμητοῦ καὶ ἀνεγνωρισμένου ἀρχηγοῦ τῆς αὐτοκρατορίας, ἐκλογῇ· ἥτις ἐγένετο μόνον κατὰ τὸ ἔτος 1273, καλοῦνται συνήθως Μεσοβασιλεία.

Φράσις τις ποιητοῦ, ἥς μεγάλη ἐγένετο χρῆσις, χαρακτηρίζει αὐτοὺς ὡς τρομεροὺς ἀκυβερνήτους χρόνους, συγγραφεῖ δὲ ἐγγύτερον αὐτῶν χρονικῶς ἱστάμενοι, ἐχαρακτήρισαν τὰς δύο δεκαετηρίδας διὰ τῶν λόγων τῆς Γραφῆς, τῶν παριστάντων ἀπερίττως καὶ ἐπιτυχῶς κατὰστασιν ἀναρχίας:— «Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ οὐδεὶς κριτῆς ἦν ἐν Ἰσραὴλ καὶ ἕκαστος ἔπραττε κατὰ τὸ δοκοῦν.»

Εἶναι ἀληθές, ὅτι ὁ ὄματα βασιλέων δὲν ἔλειπον καὶ κατὰ τὴν χρονικὴν ταύτην περίοδον. Ὅτε ὁ βασιλεὺς Γουλιέλμος εὔρε τὸν θάνατον ἐν ἔτει 1256, ἐν τινι ἐκστρατείᾳ κατὰ τῶν Φρεισίων, δειλῶς ἀνεφέρθησαν γερμανικά τινα ὀνόματα: καὶ περὶ τοῦ νεαροῦ Κονράδου, τοῦ υἱοῦ τοῦ τελευταίου σταουφικῆς βασιλέως, ἐγένετο λόγος· ἀλλ' ὁ ὑποψήφιος τοῦ πάπα καὶ τοῦ πρώτου ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν μηχανορράφων τοῦ κράτους, τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Κολωνίας Κονριδου, κόμης τῆς Κορνουάλλης Ριχάρδος, ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἑρρίκου τοῦ Γ', ἀνηγορεύθη ὡς ἀρχηγὸς τοῦ κράτους (Ἰανουάριον τοῦ 1257) ὑπὸ κόμματος, ἐπὶ

κεφαλῆς τοῦ ὁποίου ἦσαν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ἡγεμόνες τῆς Κολωνίας καὶ τῆς Μογουντίας, ἐν Φραγκφούρτῃ, ἥ πρὸ τῶν πυλῶν τῆς Φραγκφούρτης.

Τὸ στέμμα τοῦτο μόλις ἦτο ἀντάξιον τῶν μεγάλων χρηματικῶν

Ὁ βασιλεὺς Ἀλφόνσος ὁ Γ'. τῆς
Καστίλιας Ἀφιερωτικὸς ἀνδριάς ἐν τῷ
καθεδρικῷ ναῷ τοῦ Τολέδου.

ποσῶν, ὅσα εἶχε στοιχίσει. Ἀντίθετον κόμμα, τοῦ ὁποίου ἀρχηγὸς ἦτο ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῶν Τρεβήρων (Trier), καὶ τὸ ὅποιον, ἀν θέληται, δύναται νὰ ὀνομάσῃ γιβελλινικόν, ἀντέταξε κατὰ τοῦ Ἀγγλοῦ ἓνα ἔγγονον τοῦ βασιλέως Φίλιππου, τὸν βασιλέα τῆς Καστίλιας Ἀλφόνσον τὸν Γ', ὅστις καὶ ἀνηγορεύθη μετὰ τινος μηνὸς ἐν Φραγκφούρτῃ βασιλεὺς (Μάρτιον τοῦ 1257).

Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἰδίας ἐαυτῶν χώρας ἀμφότεροι οἱ ἄνδρες οὗτοι εἶχον διχοδραματίσει πρόσωπον οὐχὶ ἄδοξον : ἀλλ' ἐν Γερμανίᾳ οὐδέτερος ἐξ αὐτῶν ἀπέκτησε μεγάλην ὅπως ὀήποτε σημασίαν.

Ὁ βασιλεὺς Ἀλφόνσος δὲν ἐπάτησεν ἐν γένει τὸ γερμανικὸν ἔδαφος. Ὁ δὲ βασιλεὺς Ριχάρδος ἤλθε τὸν Μάϊον τοῦ 1257 εἰς Ἀκυΐσγρανον καὶ ἔλαβεν ἐνταῦθα τὸ στέμμα παρὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῇ Κολωνίᾳς, ὅστις εἶχε λάβει τὸ ἀξιόλογον ποσὸν 12,000 λιρῶν στερλινῶν, παρουσίᾳ δύο ἀρχιεπισκόπων, τριάκοντα ἡγεμόνων καὶ τρισχιλίων ἵπποτῶν. Τούναντίον οἱ τρεῖς κραταιότατοι κοσμηκοὶ ἡγεμόνες, ὁ τοῦ Βρανδεμβούργου, ὁ τῆς Βοημίας καὶ ὁ τῆς Σαξωνίας ἦσαν ὑπὲρ τοῦ Ἀλφόνσου.

Ὁ Ριχάρδος ἔστησε τὴν αὐλὴν του ἐν Κολωνίᾳ, καὶ εἴτα, τὸ θέρος, ἀνέπλευσε τὸν Ρήνον. Εἶχε συμπαραλάβει μεθ' ἑαυτοῦ πλήρες χρηματοκιβώτιον, ὅπερ ὀφθαλμοφανῶς ἐγένετο ἐλαφρότερον· εὐρέθη δὲ ἤδη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ παρηγγείλῃ εἰς τὴν Ἀγγλίαν νὰ πωλήσωσι τὰ δάση του (bosci). Ἐφθασεν οὕτω μέχρι τῆς Βασιλείας : ἐδῶ ὁμοῦς ἐξηντλήθησαν τὰ χοήμαιά του — ἡ οὐσία (Substanz), ὡς λέγει ὁ χρονογράφος· — «Τότε ἐγκατέλιπον αὐτὸν» ἐπάγεται οὗτος, «οἱ ἡγεμόνες, δηλώσαντες αὐτῷ, ὅτι δὲν εἶχον ἐκλέξει αὐτὸν χάριν τοῦ προσώπου του ἀλλὰ χάριν τῆς οὐσίας.»

Ἦλθε δὲ ἅπαξ ἔτι τῷ 1260, διήνυσσε δὲ ἐν συνόλῳ ἐκ τῶν δέκα πέντε ἐτῶν, κατὰ τὰ ὅποια ἔφερε τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως, τὸ τέταρτον περίπου ἐπὶ γερμανικοῦ ἐδάφους, χωρὶς ὁμοῦς νὰ δυνήτῃ νὰ φθάσῃ εἰς καλλίτερα ἀποτελέσματα.

§ 377. Τέλος τῆς σταουφικῆς κυριαρχίας ἐν Ἰταλίᾳ. Βενεβέντον. 1266. — Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐπληρώθη τὸ πεπρωμένον τοῦ σταουφικοῦ οἴκου ἐπὶ τοῦ ἰταλικοῦ ἐδάφους, τοῦ τοσοῦτον ὀλεθρίου εἰς τὴν δυναστείαν καὶ τὴν γερμανικὴν μοναρχίαν.

Ἐνταῦθα, ἐν Ἰταλίᾳ, εἶχεν ἀποθάνει Ἰννοκέντιος ὁ Δ'. τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1254. Εἰς τὰς ἐπὶ τοῦ σικελικοῦ κράτους ἀξιώσεις καὶ τὴν ἔχθραν κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Φρειδερίκου, τοῦ Μιχαήλ, ὅστις ἐκυβέρνηα αὐτὸ ἐν ὀνόματι τοῦ νεαροῦ Κονράδου, ἔμειναν πιστοὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ.

Ἀλλ' ὁ Μιχαήλ κατέβαλε τὸ ἀντίθετον κόμμα, καὶ ἐφάνη

τοσοῦτον ἀντάξιός τῶν καθηκόντων του, ὥστε, ὅτε διαδόσῃ τις περὶ θανάτου τοῦ Κονραδίνου παρέτχε τὸ πρόσχημα, παρεκάλεσαν αὐτὸν οἱ μεγιστᾶνες καὶ αἱ πόλεις τοῦ κράτους νὰ λάβῃ καὶ αὐτὸ τὸ στέμμα. Ὁ Μιμφρέδος ἐνέδωκεν εἰς τὴν πείσιν αὐτῶν, καὶ ἐστέφθη τὸν Αὐγούστον τοῦ 12' 8 ἐν Πιλέρμψ.

Αἱ ἡμέραι Φρειδερίκου τοῦ Β' ἐφαίνοντο ὅτι ἐπανήρχοντο· ἡ χώρα ἤρχισε ν' ἀναπνέῃ καὶ τὸ μῖσος ὅμως τῆς Ἀγίας Ἐρις παρέμεινεν ἀπαρχμείωτον κατὰ τῆς νέας αὐλῆς. Οὐρβανὸς ὁ Δ', ὅστις διεδέχθη τῷ 1260 Ἀλέξανδρον τὸν Δ', ἐξεσφενδόνσε τὸν ἀφορισμόν, ὅστις ἐν τούτοις οὐδὲν ἐπέφερεν ἀποτέλεσμα, ἀφοῦ δὲν εὕρισκετο κοσμικὸς βραχίων ὅπως ἐκτελέσῃ τὴν κατάραν τῆς ἐκκλησίας.

Ἡ σκευωρία καθ' ἣν ἐμελλε νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὄργανον ὁ Ἀγγλος πρίγκιψ Εἰδμόνδος (1255)· ἔχεν ἀποτύχει, ὡς ἠφηγήθημεν. Περισσότερον ὅμως ἠυδοκίμησεν ἡ βασιζομένη εἰς τὸν κόμητᾶ τὴν Ἀνδεγαυΐας Κάρολον, ἀδελφόν τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου τοῦ Θ'. Ἐν τούτοις αἱ διαπριγματεύσεις παρετάθησαν ἐπὶ ἱκανόν χρόνον, ἐπειδὴ ὁ πάπας ἐδυσπίσται ἔνεκα τῆς φιλοδοξίας καὶ τῆς ἀσυνειδησίας τοῦ Γάλλου πρίγκιπος· μόνον δὲ ἐπὶ τοῦ διαδόχου τοῦ Οὐρβανοῦ, Κλήμεντος τοῦ Δ', Προβηγκιανοῦ τὴν καταγωγὴν, συνετελέσθη ἡ συμφωνία, δι' ἣς ἐξισφαλίζετο εἰς τὸν Κάρολον ἡ κληρονομικὴ κτῆσις τοῦ σικελικοῦ κράτους ἀντὶ ὀκτακισχιλίων οὐγγιῶν ἐτησίου τιμαριωτικοῦ τέλους καὶ ἐνὸς μεγαλειτέρου ποσοῦ καταβλητέου ἐφάπαξ μετὰ τὴν κατάκτησιν.

Κατὰ τὴν αὐτὴν συμφωνίαν τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα ἔδει νὰ διευθετηθῶσιν ἐντελῶς κατὰ τὸ κανονικὸν δίκαιον.

Χαρακτηριστικὴ τοῦ πνεύματος τῆς συμβάσεως ταύτης ἦτο ἡ διάταξις, καθ' ἣν ὁ νέος βασιλεὺς καθίστατο ἐκπτωτος τοῦ κράτους, ἐν περιπτώσει καθυστερήσεως τοῦ τιμαριωτικοῦ τέλους πλέον τῶν ἑξ μηνῶν.

Ἡ προσωπικότης τοῦ Καρόλου ἀντιθέτως πρὸς τὴν τοῦ Μιμφρέδου, ὅστις εἶχεν ἐντελῶς τοὺς ἐλκυστικὰς τρόπους τοῦ πατρὸς του, ἦτο λίαν ἀσυμπαθής· καὶ αὐτὸ τὸ κόμμα, ὅπερ εἶχεν ἐξαγοράσει τὰς ὑπηρεσίας του, ἐδυσπίσται πρὸς αὐτόν· ἐγίνωσκεν ὅμως οὗτος τί ἤθελε, καὶ ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν μέσων του δὲν ἀνεχαιτίζετο ὑπὸ λόγων τιμῆς καὶ δικαίου.

Διὸ ἐν τῇ κρίσιμῳ μάχῃ τῇ συγκροτηθείσῃ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1266 παρὰ τὸ Βενεβέντον, ἔδωκεν ἐναντίον πάντων τῶν ἱπποτικῶν ἐθίμων, τὴν ἐντολὴν νὰ μὴ φεῖδωνται οἱ ἄδρες τοῦ τῶν ἵππων τῶν ἱπποτῶν τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ· ὅτε ὁ Μαρφρέδος εἶδεν ὅτι ἦτο ἀδύνατος πλέον ἢ νίκη, ἐζήτησε τὸν θάνατον ἐν τῇ τύρβῃ τῆς μάχης, καὶ ἡ μεμονωμένη ἀντίστασις τῶν ὀπιθῶν αὐτοῦ ἐν τῇ χώρᾳ ὀλίγον μόνον παρεκώλυσε τὴν γαλλικὴν κατὰκτησιν.

Ἐν τοσοῦτῳ τὸ σταυρικὸν κόμμα ἦτο πράγματι τὸ ἰσχυρότερον ἐν τῷ τόπῳ, καὶ ἐφ' ὅσον ἔζη ὁ νεαρὸς Κονραδῖνος, ἡ ἐξουσία τοῦ Γάλλου ἦτο λίαν ἐπισηφαλὴ· πλὴν τούτου ὁ Κάρλος ἐξεμεταλλεύθη τοσοῦτον ἀσυνειδήτως τὴν νίκην του, ὥστε ἐκίνησε καὶ αὐτοῦ τοῦ πάπα τὴν δυσἀρέσκειαν.

Τοῦτο ἤγαγε πάραυτα ἀρχηγούς τινας τοῦ ἡττημένου κόμματος εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ δουκὸς τῆς Βαυαρίας, ὅπου διετρίβεν ὁ Κονραδῖνος. Ὁ νεανίας οὗτος, μόλις ὑπερβᾷ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν — εἶχε γεννηθῇ ἐν ἔτει 1252, — ἐνεπνεύθη ὑπὸ τῆς ἰδέας ὅτι εἶχε νὰ ἐπιτελέσῃ μέγα καθήκον, κακῶν δὲ τυχῶν συμβούλων, εἶχε μεταχειρισθῇ τὰς ὑπολειπομένας αὐτῷ κτήσεις, ὅπως προσελκύσῃ ὀπαδούς· καὶ αὐτὸς ὁ πατρογονικὸς πύργος τῆς οἰκογενείας δὲν εὑρίσκετο πλέον εἰς χεῖράς του, ὅτε ἦλθεν ὁ καιρὸς τῆς ἀποπείρας ἀνακτήσεως τοῦ σικελικοῦ κράτους.

Ἐδράζατο δὲ τῆς ἰδέας μεθ' ὅλης τῆς θερμῆς νεανικῆς ἀπειρίας, διέθεσε τὸ ὑπόλοιπον τῶν κτήσεών του ὑπὲρ ἐκτελέσεως αὐτῆς, καὶ ἐξεκίνησε τὸ φθινόπωρον τοῦ 1267 μετὰ στρατοῦ ἐκ δεκοκισχιλίων περίπου ἀνδρῶν.

Αἱ ἀπαρχαὶ ἦσαν καλαί· ἡ εἰδησις τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Κονραδίνου ἐντεῦθεν τῶν Ἀλπεων παρήγαγε πόραυτα μεγάλην ἐξέγερσιν ἐν Σικελίᾳ· ὁ στόλος τῶν γιβελλινιζόντων Πισατῶν εἶχε καταγάγει λαμπρὰν νίκην κατὰ τοῦ γαλλικοῦ στόλου εἰς τὰ σικελικὰ ὕδατα (Αὐγούστον τοῦ 1268)· καίτοι δὲ ὁ πάπας εἶχεν ἀφορίσει αὐτόν, φέροντα ὄνομα τὰ μάλιστα μισητὸν παρὰ τῇ Ἀγίᾳ Ἐδρᾷ, ἅμα ἐμφανισθέντα ἐν Ἰταλίᾳ, ἐν τούτοις ἔτυχεν οὗτος λίαν τιμητικῆς ὑποδοχῆς ἐν Ρώμῃ, ὅπου ἐπεκράτει τὸ ἐχθρικῶς πρὸς τὸν Ἀνδεγαυὸν διακείμενον κόμμα.

Ὁ Κάρλος, ἐπὶ τῇ εἰδήσει τῆς προσελάσεως τοῦ Κονραδίνου,

ὑπῆλθεν ἐκ τῆς πολιορκουμένης Λουκερίας, τῆς πρωτεύουστος πόλεως τῶν Σαρρακηνῶν: ραγδαία τις κρίσις θά ἦτο εὐχάριστος εἰς αὐτόν. Ὁ Κονραδῖνος προήλασεν ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ταθερρηνῆ κατὰ τῆς Ταλλιακόζου (Tallacozum): οὐ μακρὰν δὲ αὐτῆς, παρὰ τὴν Σκορκόλαν, τὴν 22 Αὐγούστου 1268 συνεκροτήθη ἡ μάχη.

Τῶν Γάλλων ἐστρατήγει ὁ Ἑράρδος τοῦ Βαλερύ, ἐμπειροπόλεμος ἱππότης, ὅστις εἶχε μετὰσχει πρὸ δέκα ὀκτὼ ἐτῶν μετὰ τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου τῆς ἀτ.χοῦς εἰς Αἴγυπτον στρατείας: ὁ γ.δελλινικός στρατός ἐνόμιζεν ὅτι εἶχε νικήσει καὶ εἶχεν ἀρχίσει νὰ διασκορπίζεται, ὅτε ὁ Ἑράρδος προήλασεν ἐκ θέσεως κεκαλυμμένης καὶ μετέτρεψεν ὅλοσχερῶς τὴν τύχην τῆς ἡμέρας.

Μετὰ τινὰς ἡμέρας αὐτὸς ὁ Κονραδῖνος, ὁ φίλος αὐτοῦ Φρειδερίκος, ὁ υἱὸς τοῦ μαρκησίου τῆς Βάδης Ἑρμάνου, καὶ ὁ πρίγκιψ τῆς Καστίλλας Ἑρρίκος συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι, καὶ ὁ σφετεριστής, ὅστις ὤφειλε νὰ παίζει τὸ πρόσωπον νομίμου βασιλέως, περιήλθεν εἰς τοιαύτην θέσιν, ὥστε νὰ μὴ δύναται ν' ἀσκήσῃ μηδεμίαν χάριν, καὶ ἂν ἀκόμη ἡ σκληρὰ καὶ κοινὴ ψυχὴ τοῦ ἦτο ἐπιδοεκτικὴ τοιαύτης σκέψεως.

Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ἡ δίκη ἦτο ἐκ τῶν προτέρων κεκριμένη. Ἡ θανατικὴ καταδίκη ἐξετελέσθη ἐν τινὶ δημοσίᾳ πλατείᾳ τῆς Νεαπόλεως, ἐγγὺς τῆς ἐκκλησίας τῶν Καρμελιτῶν, πρῶτον κατὰ τοῦ Κονραδίνου καὶ ἔπειτα κατὰ τοῦ Φρειδερίκου, τὴν 29 Ὀκτωβρίου τοῦ 1268 δι' ἀποκεφαλίσσεως.

Αἱ λεπτομέρειαι τοῦ θλιβεροῦ σὺμβεβηκότος φαίνονται ἥκιστα ἀξιόπιστοι, δὲν χρειάζονται δὲ μακρὰ περιγραφαί. ὅπως αἰσθανθῇ τις τελείως τὴν πικρίαν τοῦ θανάτου τούτου καὶ τὴν τραγικότητα τῆς εἰμαρμένης, εἰς ἣν περὶέπεσεν ὁ τελευταῖος ἀνδρικός βλαστὸς γένους διακριθέντος διὰ τὴν δύναμιν τῆς θελήσεώς του. Τοῦτο φαίνεται βέβαιον, ὅτι ὁ νικητὴς Κάρολος ὁ Ἀνδεγαυός, παρέστη θεατὴς τῆς θανατικῆς ἐκτελέσεως ἐκ τοῦ παραθύρου παρακειμένου κτιρίου· ἀποδεικνύει δὲ τοῦτο τὴν ἄσπλαγχνον συνακολουθίαν τῆς πολιτικῆς ὡς ἐπίσης καὶ τὴν μεγάλην χυδαίότητα τῆς ψυχῆς του.

§ 378. Ὁ Κονραδῖνος. 1268. — Τὸ γεγονός τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ τέλος τοῦ δεσμοῦ τῆς γερμανικῆς μοναρχίας μετὰ τῆς Ἰταλίας, καὶ οὐχὶ ἀδικοιολογήτως διαβλέπεται συνήθως ἐν αὐτῷ ἡ

τελευταία καὶ ὀριστικὴ ἤττα τῆς αὐτοκρατορίας ὑπὸ τῆς παπυσύνης.

Πάντως δὲ νῦν, ὅτε δὲν ὑπῆρχεν αὐτοκράτωρ, ὁ πάπας ἦτο ἡ ἀνωτάτη ἐξουσία, ἡ τοῦλάχιστον τὸ ἀνώτατον ὄργανον ἐν τῷ χριστιανικῷ κόσμῳ. Οὐδεὶς ἀντέπραπτεν εἰς αὐτὸν προσφερόμενον καὶ πολιτευόμενον ὡς ἀνώτατον κυρίαρχον, καὶ ὅταν ἀκόμη διέθετε θρόνους καὶ κράτη, ὡς ἔπραξεν ὡς πρὸς τὸ σικελικὸν βασίλειον. Οὕτω βλέπομεν ὅτι οἱ δύο «βασίλεις τῆς Γερμανίας», ὁ Ρῥάδος καὶ ὁ Ἀλφόνσος, ἐκλήθησαν ὑπὸ τοῦ Οὐρβανοῦ τοῦ Δ' εἰς Ρώμην, ἵνα κριθῇ ἐνταῦθα, ἐν τελευταίῳ βαθμῷ δικαιοδοσίας, ἡ διαφορά αὐτῶν.

Ἄλλο ὁμως βεβαίως τὸ ζήτημα ἂν ὁ πάπας εὕρισκεν ὑπακοήν, καὶ ἂν κατάστασις, ἣτις πορήχθη ἐκ τῆς καταλύσεως τῆς ἀρχαίας μοναρχίας ἐν Γερμανίᾳ, ἐν τῷ μέσῳ τῆς Εὐρώπης, ἀπέβη πράγματι ἐπωφελὲς εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς ἐκκλησίας, εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ Ἀγίου Πέτρου: διότι δὲν καταλύεται ἀπινεὶ μεγάλη παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ἀρχή.

§ 379. Ἡ Γερμανία: οἱ ἑπτὰ ἐκλέκτορες. — Ἐν Γερμανίᾳ συνετελέσθη κατὰ τὰς δεκαετηρίδας ταύτας ἡ ἀλλοίωσις ἐκείνη τῆς καθόλου πολιτικῆς καταστάσεως, ἣτις ὑπεβοήθησε τὴν νίκην τῆς πολλαπλότητος κατὰ τῆς μονότητος, τῶν τοπικῶν περιφερειῶν κατὰ τῆς αὐτοκρατορίας, τῆς ἀριστοκρατικῆς ἀρχῆς κατὰ τῆς μοναρχικῆς.

Οἱ ἡγεμόνες τοῦ κράτους, συμπληροῦντες νῦν ἐν εὐθείᾳ χρόνῳ μακρὰν ἐξέλιξιν, ἀπεβύλον καθ' ὁλοκληρίαν τὸν χαρακτήρα λειτουργῶν τοῦ κράτους: ἦσαν οἱ κύριοι τῆς χώρας, οἱ χωροδеспόται: χαρακτηριστικαὶ δὲ τῆς θεωρίας ταύτης εἶναι αἱ διαιρέσεις τῶν χωρῶν αἱ γινόμεναι κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ὑπὸ τῶν μεγάλων ἡγεμονικῶν οἰκῶν τῶν Βιττελσβάχων, τῶν Βρανδεμβουργίων, τῶν Σιξώνων, τῶν Οὐέλφων, τῶν κομήτων τῆς Νασαυίας (Nassau), τοῦ Τυρόλου, τοῦ Ὁλστειν.

Τὴν ἡγεμονικὴν ταύτην θέσιν ἐπέδιδωκεν καὶ ἐσφετερίζοντο πάντες οἱ ἡσθάνοντο ἑαυτοὺς ἀρκούντως ἰσχυροὺς, ὡς ἐκ τούτου δὲ ἡ τάξις τῶν ἡγεμόνων τῆς αὐτοκρατορίας παρουσίαζε τρεῖς κατηγορίας μελῶν τὴν τῶν μεγάλων, μέσων καὶ μικρῶν ἐν ποικιλωτάτῃ πολλαπλότητι, ἐξ ὧν προεῖχε νῦν ὀλιγαρχία ἐξ ἑπτὰ μεγάλων, εἰς οὓς αἱ περιστάσεις περιεποίησαν, — καίτοι δὲν δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν τὴν ἐξέλιξιν ταύτην ἐν ταῖς λεπτομερείαις τῆς — τὸ ἀποκλειστικὸν δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν τὸν βασιλέα, καὶ οἵτινες τόσον σπουδαῖον πρόσωπον διεδρα-

μάτισαν κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους, ὡς ἐκ λέκτορες — ἦσαν δὲ τοιοῦτοι οἱ τρεῖς ἀρχιεπίσκοποι τοῦ κράτους, ὁ τῆς Μογοουντίας, ὁ τῆς Κολωνίας, καὶ ὁ τῶν Τρεβήρων, καὶ οἱ χωροδεσπότες τῆς Βυημίας, τῆς Σαξωνίας, τοῦ Βρανδεμβούργου, τῆς Φραγκωνίας (Franken).

Ἡ νέα ὁμως αὕτη τάξις τῶν πραγμάτων ἦτο ἀκόμη λίαν ἀτελής. Διετάρασσε αὕτη ὑπὸ λειψάνων τῆς ἀρχαίας νομίμου τάξεως, εἰς πλεῖστα μέρη παρεδιάζετο διὰ φανερᾶς βίας, μάλιστα δὲ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἀριστοκρατία τοῦ κράτους βαρέως ἔφερε τὴν ὕλικήν ὑπεροχὴν τῆς κοσμικῆς. Οὐδέποτε αἱ ἐκκλησίαι καὶ τὰ μοναστήρια εἶχον μεγλειτέραν ἀνάγκην τῶν κοσμικῶν προστατῶν (Schirmvögte): κατ' ἀκολουθίαν οὐδέποτε πιρυσιάσθη εἰς τοὺς μεγιστᾶνας τούτους καλλιτέρα εὐκαιρία ὅπως ἐκμεταλλευθῶσι τὴν θέσιν των ταύτην.

Δὲν ἦσαν δὲ οὗτοι οἱ μόνοι καταπιεσταί ἐκ τοῦ παραδείγματος τῆς Κολωνίας εἶκομεν πόσον δύσκολος ἦτο ἡ θέσις τῶν ἐπισκόπων καὶ ἀπέναντι τῶν πολιτῶν τῶν πρωτεύουστων ἢ ἐδρῶν των.

§ 380. **Συμμαχίαι ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τῆς χώρας· συμπολιτεῖαι πόλεων** — Κατάδηλον γίνεται ἐκ τούτων, ὅτι οὐδεὶς κριτὴς ἦν ἐν Ἰσραὴλ — ὅτι οὐδεμία ἀπέμεινε γενικῶς ἀνεγνωρισμένη ἐξουσία δυναμένη νὰ διατηρῇ καὶ νὰ ἐπιβάλλῃ πανταχοῦ τοὺς περὶ εἰρήνης τῆς χώρας νόμους, ταυτέστι τὴν δημοσίαν τάξιν.

Καὶ ὁμως ἡ δημοσία αὕτη τάξις ἦτο ἀνάγκη ἀπαραίτητος: τοῦτο δὲ εἶχεν ἀγάγει ἤδη πρὸ τῆς μεσοβασίλειας διαφόρους χωροδεσπότες εἰς σύναψιν τακτικῶν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τῆς χώρας συμμαχιῶν (Landfriedensbündnisse).

Μάλιστα ὁμως ἦτο κατὰ φυσικὸν λόγον αἰσθητὴ ἡ ἀνάγκη αὕτη ἐν ταῖς πόλεσιν, ἐν αἷς ἡ βιοποριστικὴ δρᾶσις τοῦ ἔθνους εἶχεν εὖρει τὰ κέντρα αὐτῆς, ἐν αἷς εἶχε συσσωρευθῇ ἡ μεγαλειτέρα προμήθεια ὑλικῶν ἀγαθῶν καὶ ἐν αἷς ὑπῆρχεν εὐλογον συναίσθημα δυνάμεως.

Τοῦτο ἤγαγεν εἰς μεγαλοπρεπῆ πολιτικὸν ὀργανισμὸν διὰ τῶν συμπολιτειῶν τῶν πόλεων, αἵτινες περὶ τῶν τελευταίων σπουδαιοτάτην καὶ χαρακτηριστικὴν πρόοδον τῆς περιόδου ταύτης.

Τοιαύτας ὁμοσπονδίας ἀπαντῶμεν καὶ εἰς τοὺς τελευταίους ἀκόμη χρόνους τοῦ αὐτοκράτορος Φριδερίκου τοῦ Β'. ὑπὸ τὸν μετρίοφρονα

τύπον ἀμοιβαίας τῶν ἀγορῶν προστασίας μεταξύ βεστφαλικῶν τινων πόλεων, τῆς Μύνστερ, τῆς Ὁσναβρύκης, τῆς Μίνδεν· ἐνωρίτερον ἀκόμη εἶχον συνάψει τοιοῦτον δεσμὸν ἡ Βέρνη καὶ τὸ Φρεισβοῦργον· ἐν τινι δὲ συμμαχίᾳ ἀνατρεχούσῃ μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνος, μεταξύ Ἀμβούργου καὶ Λυδέκης, ἀνανεωθείσῃ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μογγολικῆς εισβολῆς καὶ ταχέως ἐπεκταθείσῃ εἰς πολλὰς πόλεις τῆς κάτω Σιζωνίας, εἶχε κατὰ τὴν τὸ σπέρμα τῆς περιφήμου "Α ν σ α ς" ἐκ τῆς συμμαχίας δὲ δύο παρρηρηνίων πόλεων, τῆς Μογουντίας καὶ τῆς Βορματίας, τῷ 1247, προέκυψε κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον ἡ ὁ μ ο σ π ο ν δ ῖ α τ ῶ ν π α ρ ρ η ν ῖ ω ν π ό λ ε ω ν (rheinsche Städtebund).

Εἰς τὴν ὁμοσπονδίαν ταύτην προσεχώρησαν ἐντὸς βραχυτάτου χρόνου ἡ Κολωνία, ἡ Βίγγεν, ἡ Ὀππερχεϊμ, ἡ Σπείρα, τὸ Στρασβούργου, ἡ Βασιλεία· ἐντὸς ἐνὸς ἔτους ὁ ἀριθμὸς τῶν πόλεων τῆς ὁμοσπονδίας ταύτης εἶχεν ἀνέλθει εἰς ἐβδομήκοντα, ὑπάρχον δὲ μεταξύ αὐτῶν καὶ μὴ παρρηρηνιοὶ πόλεις.

Εἰς ἀλλεπαλλήλους συνελύσεις κατηρτίσθη τὸ πολίτευμα τῆς ὁμοσπονδίας. Τὴν κυρίαν ἰδέαν τῆς ὁμοσπονδίας ταύτης, συνάδουσαν κατ' ἐξοχὴν πρὸς τὴν ἐποχὴν, ἐξεπροσώπει ἰδίᾳ Μογουντιανός τις πατρίκιος, ὁ Ἀ ρ ν ό λ δ ο ς Β ά λ δ π ο τ ό δὲ ἄμεσος σκοπὸς αὐτῆς ἦτο εὐληπτος εἰς πάντας — διατήρησις τῆς εἰρήνης, ἀσφάλεια τῆς ἐπικοινωνίας, προστασία τῶν προσώπων καὶ τῆς περιουσίας κατὰ τῆς πανταχόσε καιροσκοπούσης ἱπποτικῆς ληστείας.

Ὁ σκοπὸς οὗτος ἐπεξετείνετο καὶ ἐπὶ πάντων τῶν ἀδυνάτων καὶ συνδρομῆς δεομένων, ἐπὶ τῶν χωρικῶν καὶ ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων, ἐζητήθη δὲ ἡ ἔγκρισις αὐτοῦ πρὸς τοῦ βασιλέως Γουλέλμου τοῦ Ὀλλανδοῦ, ὅστις λίαν ἀσμένως ἀπέχθη τὴν αἵτησιν. (1254).

Μετὰ τὸν θάνατον τούτου (1256) εἰσῆχθη νέον πολιτικὸν στοιχεῖον ἐν τῷ συνδέσμῳ διὰ τῆς ἀποφάσεως, ὅτι οἱ ὁμόσπονδοι ἔνα μόνον ὁμοφώνως ἐκλεγμένον βασιλεῖα ἤθελον ἀναγνωρίσει.

Εἶναι ἀληθές ὅτι ἡ ἀπόφασις αὕτη οὐκ ἐτηρήθη· κατὰ τὴν ἐπακολουθήσανσαν διδωχασμένην ἐκλογὴν ἐδιχάσθησαν καὶ αἱ πόλεις τῆς ὁμοσπονδίας, παρεκώλυσε δὲ τὴν μεγαλοπρεπῆ πολιτικὴν ἐξέλιξιν κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς ἄλλοτε ὁμοσπονδίας τῶν λομβαρδικῶν πόλεων, ἡ τῶν κοινοτήτων (Communia) τῆς Γαλλίας, τὸ γεγονός, ὅτι καὶ

αὐτοὶ οἱ ἡγεμόνες τῆς χώρας ἔσπευσαν νὰ προσχωρήσωσιν εἰς τὴν ὁμοσπονδίαν, νὰ καταργήσωσι παρηνόμους δασμοὺς καὶ ν' ἀναλάβωσι τὴν ἀπὸ κοινῆς τιμωρίαν τῶν πικραδαιτῶν τῆς εἰρήνης, ὡς καὶ τὴν συμβιβαστικὴν ἐξομάλυνσιν τῶν διαφορῶν μεταξὺ μελῶν τῆς ὁμοσπονδίας διὰ διαιτητῶν.

Οἱ τρεῖς ἀρχιεπίσκοποι, πολλοὶ ἐπίσκοποι, ὁ παρὰ τὸν Ρῆνον παλατινὸς κόμης, ὁ δούξ τῆς ἀνω Βυαρρίας Λοιδοβίκος, καὶ αὐτὸ τὸ γερμανικὸν τάγμα προσεχώρησαν εἰς τὴν Ρηνικὴν ὁμοσπονδίαν, τὸ παρὰ δειγμα δὲ αὐτῶν ἠκολούθησαν οἰκειοθελῶς ἢ καταναγκαστικῶς πολλοὶ ἀκόμη κόμητες καὶ κύριοι.

Πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ἀμέσου σκοποῦ τῆς ὁμοσπονδίας ἡ προσχώρησις αὕτη τῶν ἡγεμόνων ἦτο λίαν εὐπρόσδεκτος βεβαίως· ρητέον δ' ἄλλως ὅτι αἱ πόλεις δὲν εἶχον τὴν δύναμιν καὶ ν' ἀποκρούσωσιν αὐτήν.

Τὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γουλιέλμου γεγονότα ἐκλόνισαν τὴν εὐεργετικὴν ὁρᾶσιν τῆς ὁμοσπονδίας· ἡ ἐλπιζομένη ὁμόφωνος ἐκλογὴ βασιλέως δὲν ἐγένετο, τὰ συμβάντα δὲ ἐκεῖνα τῆς Κολωνίας, τὰ ὅποια γινώσκουμεν ἤδη, παρέβλαψαν τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξιν· τοῦναντίον ἡ μεγάλη ἐνώσις ὠπισθοχώρησεν ἐπὶ τινι χρόνον ὀπισθεν ἐρίδων καὶ ἰδιαιτέρων μεμονωμένων συμμαχιῶν.

§ 381. Ἐκλογὴ Ροδόλφου τοῦ Ἀψβουργίου. — Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1272 ἀπέθανεν ὁ βασιλεὺς Ριχάρδος, καὶ ἐπειδὴ ὁ Ἀλφόνσος ὁ τῆς Καστίλιας οὐδὲν ἐσήμαινεν, ἐδόθη οὕτω εὐκαιρία καὶ ἐπέβαλλε καὶ τὸ καθήκον, νὰ δοθῇ πέρας εἰς τὴν ἀνώμαλον καὶ ὀσημέραι μᾶλλον ἀφόρητον καθισταμένην κατάστασιν.

Αὐτὸς ὁ πάπας Γρηγόριος ὁ Γ'. ἡθιάνθη βιθύτατα τὴν ἀνάγκην τῆς ἀνιέρυσεως ἐν τῷ κράτει κοσμικῆς ἀρχῆς κοινῇ ἀνεγνωρισμένης. Ἡ γαλλικὴ ἐπιρροή, ἥτις ἐπεκράτει νῦν ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἰταλίᾳ, καὶ ἀπὸ τῆς ἐν Γαλλίᾳ ἐπελθούσης διαδοχῆς τοῦ θρόνου καθ' ἣν τὸν εὐσεβῆ καὶ εὐθύδικον Λουδοβίκον τὸν Θ'. (1270) εἶχε διαδεχθῇ ἡγεμῶν τολμηρῶν καὶ φιλοδοξῶν σχεδίων, ἔμελλε ν' ἀποβῇ ἰσχυρότερα ἀκόμη, ἡπεῖλει διὰ τὴν παπασύνην ν' ἀποβῇ ὄχι ὀλιγώτερον καταθλιπτικὴ τῆς σταυφικῆς ἐξοισίας.

Ἦδὴ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1168 μετὰ τὸν θάνατον Κλήμεντος τοῦ Δ'. ἔμεινε χρεούσα ἡ Ἀγία Ἐδρὰ ἐπὶ ἰανὸν χρόνον, ἐπειδὴ οἱ καρδιναλῖοι τοῦ γαλλικοῦ κόμματος καὶ οἱ τοῦ ἰταλικοῦ δὲν ἠδύναντο νὰ

συμφωνήσωσι. Τὸ πρᾶγμα ἡδύνατο ν' ἀποβῇ ἐπικίνδυνον, ὅτε ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Φίλιππος ὁ Τολμῆρὸς ἀνέλαβε τὸ ἔργον, ὅπερ δὲν εἶχε δυνάμει νὰ κατορθώσῃ. Ριχάρδος ὁ τῆς Κορνουάλης, οὕτω δὲ ἀνέλαβε Γεηγόριος ὁ Γ'. τὴν πρωτοβουλίαν νὰ διατάξῃ τοὺς ἐκλεκτοὺς νὰ πρῶσιν εἰς ἐκλογὴν νέου βασιλέως.

Πολλοὶ λόγοι ἐπέβαλλον τοῦτο, ἐκ δὲ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐκλεκτόρων, οὓς ὥθει τὸ ἄμισον ἴδιον αὐτῶν συμφέρον νὰ ικανοποιήσωσι τὴν κοινὴν γνώμην, ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Μογουντίας Βέρνερ, ἔλκων τὸ γένος ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Ἐπισκοπῶν, ἡγωνίζετο ἐν πατριωτικῷ πνεύματι ὑπὲρ τῆς ὁμοφώνου ἐκλογῆς βασιλέως.

Ἐγένετο δὲ αὕτη ἐν τῇ παρὰ τὸν Μιλῆνον Φραγκοῦρτη τὴν 29 Σεπτεμβρίου τοῦ 1273, καὶ ἔπισεν ἐπὶ κύριόν τινα τῆς μεσημβρινῆς Γερμανίας, κόμητά τινα Ροδόλφον, ἔλκοντα τὸ γένος ἐκ τῶν κομήτων τοῦ Ἀψβούργου, καλουμένων οὕτω ἐκ φρουρίου τινὸς ἐν Aargau, ἐγεθέντος ἐν ἀρχῇ τοῦ ἐνδεκάτου αἰῶνος.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΑΠΟ ΡΟΔΟΛΦΟΥ ΤΟΥ ΑΥΒΟΥΡΓΙΟΥ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ
ΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΣ

(1273—1517)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ροδόλφος ὁ Ἀψβούργιος καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ
μέχρι τοῦ θανάτου Ἑρρίκου τοῦ Ζ'. — Ἀρχὴ
τῆς βαβυλωνικῆς αἰχμαλωσίας τῆς ἐκ-
κλησίας.

(1273—1313)

§ 382. Ὁττοκάρος ὁ Β'. ὁ βασιλεὺς τῆς Βοημίας.
— Αὐτὸς οὗτος ὁ ἐκλεχθεὶς, ὁ κόμης Ροδόλφος, δὲν ἐξεπλάγη ποσῶς
ἐκ τοῦ συμβεβηκότος, διότι, ὡς εἰκός, μακρὰι διαπραγματεύσεις εἶχον
προηγηθῇ τῆς ἐκλογῆς.

Ἄλλος τις ὅμως, — ὡς πιστεύεται — εἶχεν ἀποβλέψει καὶ ἐλ-
πίσει, ὅτι θὰ ἐλάμβανε τὸ στέμμα, ὁ τῆς Βοημίας βασιλεὺς Ὁ τ τ ο -
κ ά ρ ο ς ὁ Β' ., ὁ τρίτος ἡγεμὼν τῆς χώρας ταύτης, ὁ φέρων τὸ βασι-
λικὸν ὄνομα καὶ προσπαθὼν νὰ φανῇ ἀντάξιός αὐτοῦ.

Εἶχεν ἐνισχύσει οὗτος τὴν κληρονομικὴν του χώραν, ἥτις εἶχεν
ὑποστῇ μεγάλης καταστροφῆς ἐκ τῆς εἰσβολῆς τῶν Μογγόλων, διὰ

τῆς ὑποδοχῆσεως τῆς ἐποικίσεως Γερμανῶν ἀστῶν καὶ χωρικῶν, ἦτο δὲ ἀρκούντως φρόνιμος, ὥστε νὰ βασίσῃ τὴν δύναμιν του ἐπὶ τῶν στοιχείων τούτων καὶ νὰ προστατεύσῃ αὐτὴν κατὰ τῆς ἐπιτοπίου ἀριστοκρατίας.

Διὰ γάμου, συνετῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν περιστάσεων ἐν ἐποχῇ ἀβεσθίου νομίμου καταστάσεως, καὶ ἐν ἀνάγκῃ διὰ πολέμου καὶ κατακτήσεως, κατώρθωσε νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ κράτος του, οὕτω δὲ περὶ τὸ ἔτος 1273 ἐδέσποζεν ὅλων τῶν γερμανικῶν χωρῶν τῆς σημερινῆς Αὐστρίας.

Νικήσας ὁ Ὀττοκάρος τὸν βασιλέα τῆς Οὐγγαρίας Βέλαν ἢ Βλαδίσλαυον τὸν Δ'. ἐν μάχῃ ἐν τῇ πεδιάδι τῆς Μάρχης, ἥτις ἔμελλε ν' ἀποβῇ βραδύτερον καὶ εἰς αὐτὸν ὀλεθρία, ἐνυμφευθὴ μετὰ τῆς τούτου ἐγγονῆς : εἶχε δὲ διαζευχθῇ ἀπὸ τῆς πρώτης συζύγου του, Μαργαρίτας τῆς Αὐστριακῆς, χωρὶς συγχρόνως ν' ἀποξενωθῇ καὶ τῆς προικὸς αὐτῆς.

Ἡ ἀκράτητος φιλοδοξία του ἔτεινε πρὸς τὸ γερμανικὸν στέμμα, καὶ ἐπὶ τίνα χρόνον εἶχεν ὁ Ὀττοκάρος ἐλπίδας, ὅτι θὰ κατώρθωνε νὰ ἱκανοποιηθῇ τὴν φιλοδοξίαν του : ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κολωνίας Ἐγγελβέρτος ἦλθεν εἰς σχετικὰς διαπραγματεύσεις μετ' αὐτοῦ, ἀλλ' οὗτος ἐξάνεστη κατὰ τῶν ὁρῶν οἵτινες ὑπέβληθησαν αὐτῷ, πλὴν τούτου δὲ καὶ οἱ ἐκλογεῖς δὲν ἔκρινον συμφέρον αὐτῶν ν' ἀναβιδάσωσιν εἰς τὸν γερμανικὸν θρόνον ἡγεμόνα τῆς δυναμέως καὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Βοημοῦ βασιλέως.

§ 383. Ροδόλφος ὁ Α'. 1273—1291. — Ἀντιθέτως πρὸς τὸν Ὀττοκάρου ὁ κόμης Ροδόλφος εἶχεν ἐν πρώτοις εἰς τὰ ὅμματα τῶν μεγάλων ἐκκλησιαστικῶν ἡγεμόνων τὸ πλεονέκτημα, ὅτι εἶχε μὲν ἀρκούντως πλουσίας κτήσεις καὶ οὐ μικρὰν ἐπιρροήν, δὲν εἶχεν ὁμῶς πραγματικὴν δύναμιν καὶ δὲν ἤρχε μεγάλων χωρῶν.

Τὰ πεντήκοντα πέντε ἔτη τοῦ β. οὐ τοῦ εἶχε χρησιμοποίησιν καλῶς μέχρι τούδε, ἀποκτῶν κατὰ τὸ ἔθος τῶν προοδευτικῶν μεγιστάνων τῶν χρόνων ἐκείνων μίαν κώμην μετὰ τὴν ἄλλην, ἐν χρήσιμον δικαίωμα ἢ ἀξίωμα, καὶ γενόμενος δι' ἀπαύστου εἰρηνικῆς ἢ πολεμικῆς δραστηριότητος εἰς τῶν εὐὐποληπτοτέρων, τῶν ἐπιφοβωτέρων καὶ εὐπορωτέρων κυρίων τῆς νοτιοδυτικῆς Γερμανίας.

Μεγάλαν προσωπικὴν ἀξίαν δὲν δύναται τις ν' ἀρνηθῇ εἰς αὐτόν :

ἐν τῇ μακρᾷ σειρᾷ τῶν ἡγεμόνων τοῦ οἴκου, εἰς ὃν αὐτὸς κυρίως ἔδωκε τὸ πρῶτον τὸ ὄνομά του, ὑπερῖξεν ἀναμφισβητήτως ὁ σπουδαιότερος : ὅτι δὲ ἀπεδέχθη τὸ δυσκολώτατον καὶ ἴσως τὸ ἀχαριστότατον ἔργον, ὅπερ προετάρη νῦν αὐτῷ, ἀποδεικνύει τὴν φιλοδοξίαν καὶ τὴν

Ροδόλφος ὁ Ἀψβούργιος ἐν τῇ προσόψει τοῦ ναοῦ τοῦ Στρασβούργου ἀπὸ τοῦ ἔτους 1291.

τολμηρὰν αὐτοπεποιθήσιν ἀνδρός, ὅστις ἐν τοῖς μικροῖς μεγάλως εὐδοκίμησε, καὶ ὅστις ἕνεκα τούτου ἔχει πεποιθήσιν καὶ διὰ τὰ μεγάλα, ἅτινα ἐκτιμᾷ ποσοτικῶς μόνον καὶ ὄχι κατὰ τὴν εσωτερικὴν ἐννοίαν των.

Κατὰ τὰ λοιπὰ ἦτο ὁ Ροδόλφος πατὴρ πολυαριθμοῦ οἰκογενείας : εἶχεν ἐξ θυγατέρας καὶ τρεῖς υἱούς. ὡς δὲ ἡ τυχαία σύμπτωσις, ὅτι ἐκ τῶν κοσμικῶν ἐκλεκτῶν τρεῖς ἦσαν ἀκριβῶς ἄγαμοι, δὲν ἀπέ-

κρουον ὁμως τὴν ιδέαν ἐνός καλοῦ γάμου, συνετέλεσε τὸ κατ' αὐτοὺς εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ροδόλφου, οὕτω ἐξ ἄλλου διευκόλυνεν εἰς τοῦτον τὴν ἀποδοχὴν τῆς ἐκλογῆς ἡ ιδέα τοῦ ὅτι ὡς Γερμανὸς βασιλεὺς ἡδύνατο ν' ἀποκαταστήσῃ καλῶς τὰ τέκνα του.

Περὶ πολιτικοῦ καὶ ἐκκλησιαστικοῦ φροήματος ἐν τοῖς κύκλοις τούτοις, ἐν οἷς ἐκράτει ἡ ἰδοτέλεια, ὅεν δύναται νὰ γίνηται λόγος : ὁ Ροδόλφος εἶχεν ἀνυψωθῇ ὡς ὀπαδὸς τοῦ σταυρικοῦ ἀγῶνος, κατ' ἐπανάληψιν δὲ εἶχεν ἐπισύρει καθ' ἑαυτοῦ τὸν ἀφορισμὸν τῆς ἐκκλησίας, ἐμπεπλεγμένος δὲ εἰς ἔριν κατὰ τοῦ ἐπισκόπου τῆς Βασιλείας, ἐστρατοπέδευε μετὰ τῶν πολεμικῶν δυνάμεων του πρὸ τῆς πόλεως ταύτης, ὅτε ὁ φρουρικόμης (Burggraf) τῆς Νυρεμβέργης, Φρειδερίκος ὁ Χ. ἐνζόλλερν, ἐκμίσηεν εἰς αὐτὸν τὸ περὶ τῆς ἐκλογῆς του ἐπίσημον ἔγγραφον : ἡ Βασιλεῖα δὲ ὑπῆρξεν ἡ πρώτη πόλις εἰς ἣν ἀπέδωκεν οὗτος τὴν ἐσωτερικὴν εἰρήνην δυνάμει τοῦ νέου ἀξιωματὸς του.

Μετὰ τινὰς ἐβδομάδας ἐγένετο ἡ στέψις αὐτοῦ ἐν Ἀκυϊτγράνφ ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Κολωνίας, καὶ συγχρόνως ὁ γάμος τῶν δύο πρεσβυτέρων θηλατέρων του, τῆς μιᾶς μετὰ τοῦ παρὰ τὸν Ρῆνον παλαιοῦ κόμητος Λουδοβίκου, τοῦ δουκὸς τῆς Βαυαρίας, τῆς δὲ ἄλλης μετὰ τοῦ δουκὸς τῆς Σαξωνίας Ἀλβρέχτου τοῦ Β'., οἵτινες ἔλαβον οὕτω δι' ἑαυτοὺς καὶ διὰ τοὺς λοιποὺς ἐκλέκτορας εἰδὸς τι ἐγγυήσεως, ὅτι ὁ νέος βασιλεὺς θὰ ἐξῆσκει τὴν ἀρχὴν του κατὰ τὰς ἰδέας αὐτῶν : ὁ Ροδόλφος εἶχεν ἀναλάβει τὴν ὑπογρέωσιν νὰ ζητῇ ἐπὶ πάσης σπουδαίας ἀποράσεως τὴν ἔγκρισιν αὐτῶν, τὰ «συναινετικὰ γράμματά» των («Willebriefe»).

Τὴν ἀναγνώρισιν ἐκ μέρους τῆς παπικῆς ἑδρας, ἥτις πράγματι συνεκυβέρνηα ἐν Γερμανίᾳ, καθ' ὅσον ἐν νένει ἡδύνατο νὰ ἀσκηθῇ ἐν αὐτῇ κυβερνητικῇ ἐξουσίᾳ, ἔλαβεν ὁ Ροδόλφος διὰ τῆς ἡκιστα ἐπαχθοῦς ὑποσχέσεως μιᾶς σταυροφορίας, διὰ τὴν προπαρασκευὴν τῆς ὁποίας ἐχορήγησεν αὐτῷ Γρηγόριος ὁ Ι'. προθεσμίαν τεσσάρων ἐτῶν, ὡς καὶ διὰ τῆς ρητῆς παραιτήσεως ἀπὸ τῆς μέσης Ἰταλίας καὶ τῆς Σικελίας.

Ἐν αὐτοπροσώπῳ συνεντεύξει ἐν Λωζάνῃ κατὰ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1275, εἶχον συνεννοηθῇ ὁ πάπας καὶ ὁ βασιλεὺς.

§ 384. Ὁ Ροδόλφος καὶ οἱ Ἐκλέκτορες. — Ἐπιρ-

ρίπτεται κατὰ τοῦ Ροδόλφου ἡ μορφή ὅτι ἐξεμεταλλεύθη τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα τοῦ μόνου πρὸς ἀπόκτησιν ἀξιολόγων κτήσεων ὑπὲρ τοῦ εἰκὸς τοῦ καὶ ὅτι ἀντελήφθη καὶ διεχειρίσθη τὴν ἐξουσίαν τοῦ ὑπὸ μικροπρεπὲς καὶ ἰδιωφελὲς πνεῦμα.

Πρέπει ὅμως νὰ μὴ λησμονῶμεν, ὅτι αὐτὴ ἦτο ἡ ἀντίληψις ἣν ἐπέβαλλεν αὐτῷ ἡ γενικὴ κατάστασις, ὅτε δὲ προεβαλὲν ὡς κυβερνητικὴν ἀρχὴν (Regierungsprinzip) τὴν ἀξίωσιν περὶ ἀποδόσεως τῶν κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηριδας ἀπαλλοτριωθεῖσων κτήσεων τοῦ κράτους, ἀνεγνώρισεν ἄριστα, ὅτι ἡ ἀπαίτησις αὕτη δὲν ἦδύνατο νὰ πραγματοποιηθῇ διὰ νομίμων καὶ εἰρηνικῶν μέσων.

Εἶδεν τί ἔλειπεν ἀπ' αὐτοῦ, — ἡ δύναμις, καὶ κατενόησε πρὸς τοῦτοις, ὅτι τὸ πρῶτον καὶ ἀναγκαιότατον πολιτικὸν πρόβλημα, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου εὗρεθῇ, περὶ ἡγαγεν αὐτὸν πάραυτα εἰς τὴν λίαν κρίσιμον θέσιν ἥ τὰ πάντα νὰ κερδίσῃ ἢ τὰ πάντα νὰ ἀπολέσῃ.

§ 385. Ὑποταγὴ τοῦ Ὀυτοκάρου. — Τὸ πρόβλημα τοῦτο ἦτο ἡ διευκρίνησις τῶν σχέσεών του πρὸς τὸν Ὀυτοκάρου, τὸν βασιλέα τῆς Βοημίας, ὅστις οὔτε τῆς ἐκλογῆς οὔτε τῆς στέψεως εἶχε μετὰσχει, καὶ εἰς τὰς προσκλήσεις τοῦ νέου βασιλέως ἀντέτασσε πλήρη καταφρόνησιν. Ἀπειποιήθη δὲ εἰς αὐτὸν τὴν ἀναγνώρισιν, μὴ προσελθὼν ἵνα ζητήσῃ τὴν τιμαριωτικὴν παρχωρήσιν τῶν χωρῶν τοῦ κράτους, ὧν ἤρχε. Δὲν ἐλάμβανε δὲ τὸν κόπον ν' ἀποκρύψῃ καὶ τὴν περιφρόνησιν ἣν ἔτρεφε πρὸς τὸν «πτωχὸν κόμητα»: κακῶς ὅμως ἐγνώριζε τοὺς ἀνθρώπους, περὶ ὧν φρονιμώτερον ὑπελόγιζεν ὁ ἐχθρὸς του.

Οὕτω μερὶς τῆς ἀριστοκρατίας τῶν γερμανικῶν χωρῶν του δυσηρεστήθη ἐκ τοῦ κυβερνητικοῦ τρόπου τοῦ καὶ ἀπίστως, κατὰ τὸ ἔθος τῶν χρόνων ἐκεῖνων, ἦλθεν εἰς μυστικὰς σχέσεις μετὰ τοῦ Ροδόλφου. Ὁ δυνεὺς τῆς κάτω Βαυαρίας Ἑρρίκος, σύμμαχος αὐτοῦ μέχρι τοῦδε, προσεχώρησε πρὸς τὸν Ροδόλφον, καὶ ἤνοιξε τούτῳ τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν Αὐστρίαν διὰ τῆς κάτω Βαυαρίας, παρατάξας παρὰ τὰς δυνάμεις τούτου τοὺς χιλοὺς ἐκατόνιππεῖς του.

Εἰς τὸν κατὰ τοῦ Βοημοῦ βασιλέως σχηματιζόμενον συνασπισμὸν προσετέθη ὁ κόμης τοῦ Τυρόλου Μιῦ ἀρδης, ὅστις, ὡς ὁ Ἑρρίκος τῆς Βαυαρίας, μετέστη πρὸς τὸν βασιλέα Ροδόλφον ἐπὶ τῇ ἐλπίδι γάμου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ μετὰ μιᾶς τῶν θυγατέρων τοῦ βασιλέως καὶ ἀναλόγου προικοδοτήσεως ἐκ τῆς λείας.

Ὁ Ὄττοκάρως, μέχρι πρὸ μικροῦ ἀκόμη πλήρη ἔχων εἰς ἑαυτὸν πεποιθήσιν, εἶδε μετὰ τρόμου μεταβληθεῖσιν ὁλοσχερῶς τὴν κατάστασιν : προσήγγιζε μάλιστα ἡρὴ καὶ ἀπώτερός τις ἐχθρός, οἱ Οὐγγροι, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Βαυαρίᾳ ἠπειλοῦντο ἀποσκιρτήσεις (1276).

Ὅτε δὲ καὶ ἡ Βιέννη μετὰ μακρὰν πολιορκίαν ἔπαυσε πᾶσαν ἀντίστασιν, ὡμολόγησεν ὁ Ὄττοκάρως τὴν ἡττάν του καὶ ἐζήτησε τὴν εἰρήνην, ἣν ἠναγκάσθη νὰ ἐξαγοράσῃ διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ Ροδόλφου, διὰ τῆς παραιτήσεώς του ἀπὸ τῆς Αὐστρίας, τῆς Στιρίας, τῆς Καρινθίας καὶ τῆς Καρνιόλης, καὶ ἥτις ἔμελλε νὰ ἐπισφραγισθῇ διὰ διπλοῦ ἐπιγχαμίας δεσμοῦ τῶν δυναστειῶν — νυμφευομένου τοῦ διαδόχου τοῦ βοημικοῦ θρόνου Βεγκεσλάου μετὰ τῆς τ-τάρτης θυγατρὸς τοῦ Γερμανοῦ βασιλέως, καὶ τοῦ Ἀψβουργίου Χαρτμάνου μετὰ τῆς Τσεχίδος πριγκιπίσσης Κουνιγούνδης.

Καὶ ἡ ταπεινώσις δὲ αὐτοπροσώπου ἐνδείξεως εὐλαθείας πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Γερμανίας δὲν ἐχαρίσθη εἰς τὸν Ὄττοκάρων, οἱ δὲ χρονογράφοι ἀρέσκονται νὰ περιγράψωσι τὴν ἀντίθεσιν μεταξὺ τοῦ ἐπιδεικτιῶντος Σλαύου ἡγεμόνος καὶ τοῦ Γερμανοῦ βασιλέως, ὅστις καὶ ὡς πρὸς τὴν περιβολὴν του ἀκόμη ἡρέσκετο εἰς τὴν ἀπλότητα κοινοῦ ἀστοῦ, ἀντίθεσιν καταδειχθεῖσαν, ὅτε ὁ Ὄττοκάρως ἦλθεν εἰς Βιέννην, ὅπως τύχῃ τῆς τιμαριωτικῆς παραχωρήσεως τῶν ὑπ' αὐτοῦ κατεχομένων κτήσεων τοῦ στέμματος.

Λαμπρὸς τὴν παράστασιν ἦτο ὁ Ροδόλφος καὶ ὑπὸ τὸν στρατιωτικὸν ἐπενδύτην του : εἶχεν ἔξ ποδῶν ἀνάστημα, τὸ δὲ πρόσωπον αὐτοῦ ἀπέπνεε τὴν σθεναρότητα τῆς ψυχῆς καὶ τὴν φρόνησιν· ἡ μεγάλη ρις καὶ ἡ μεγαλειτέρα ἀνάπτυξις τοῦ κάτω χείλους τοῦ στόματος εἶναι κληρονομικὰ γνωρίσματα τοῦ οἴκου τῶν Ἀψβουργίων.

§ 386. Ἐπανάληψις τοῦ πολέμου. Πτώσις τοῦ Ὄττοκάρου. 1278. — Ἄλλ' οἱ μελετηθέντες ἐκεῖνοι γάμοι δὲν ἐπραγματοποιήθησαν. Ἡ δὲ νίκη ἦτο καθ' ὑπερβολὴν μεγάλη, ὥστε νὰ μὴ εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιφέρῃ διαρκὴ εἰρήνην. Οἰκοθεν κατέστησεν αὕτη, ἔνεκα τῆς κρατούσης ἀπιστίας ἐν ταῖς τάξεσι τῶν ἡγεμόνων τούτων, ἐχθροὺς τοῦ βασιλέως τοὺς μέχρι τοῦδε συμμάχους αὐτοῦ, καὶ ἐνέπνευσε πάραυτα εἰς τὸν Βοημὸν βασιλέα ἐλπίδας ἐπιτυχίας.

Αἱ χρηματικαὶ ἀνάγκαι, εἰς αὐτὸν εὐρίσκετο ὁ Ροδόλφος καὶ αὐτὸς ἐκλη-

ροδότησε καὶ εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ ἐπιβάλῃ βαρεῖς φόρους ἐπὶ τῶν ἀρτίως κατακτηθεισῶν χωρῶν : ταχέως δὲ εἶδεν ἑαυτὸν περιτοχιζομένον ὑπὸ προδοσίας· καὶ ὅτε ὁ Ὅττοκάρος, ἐξωθούμενος ἐπὶ πλέον καὶ ὑπὸ τῆς ὑψηλόφρονος γυναικὸς του, Βοσνίδος πριγκιπίσσης, Κουνιγνούδης τὸ ὄνομα, ἐπανελάθε τὸν πόλεμον, δὲν εὔρεν ὁ βασιλεὺς παρ' οὐδενὸς τῶν μεγάλων χωροδеспοτῶν ὑποστήριξιν.

Οἱ πολῖται τῆς Βιέννης εἶχον τὴν ἀφέλειαν νὰ παρακαλέσωσιν αὐτόν, ὅπως ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς, νὰ ἐκλέξωσιν ἄλλον κύριον, ἀφοῦ αὐτὸς δὲν ἠδύνατο νὰ τοὺς προστατεύσῃ.

Ἄλλ' εἴ περ ποτε ἐπεθεβαιώθη ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὸ ρητὸν, ὅτι τὸν τολμηρὸν βοηθεῖ ἡ τύχη : μὴ ἔχων ἄλλο τι νὰ πράξῃ ὁ Ροδόλφος ἀντεπεξῆλθε μετὰ μικρᾶς ἐνάμεως ἐκ γενναίων ἱπποτῶν, ἐνισχυθεὶς ἐν καταλλήλῳ ὥρᾳ ὑπὸ οὐγγρικῶν στρατευμάτων, κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἀπετόλμησε τὸν Αὐγούστον τοῦ 1278 τὴν ἐν τῇ π ε δ ι ᾰ ὀ ι τ ῆ ς Μ ᾰ ρ χ η ς παρὰ τὴν Δουρνκρούτην μάχην.

Διεξήχθη δὲ αὕτη ὡς ἐν μεγάλῳ σταδίῳ ἱπποτικῶν ἀγώνων, κριθεῖσα ὑπὸ τῶν ἐκατέρωθεν εὐαριθμῶν ἱπποτῶν. Αὐτὸς ὁ Ροδόλφος ἔπεσεν ἐκ τοῦ ἵππου του, ἀλλ' ἵππευσε καὶ αὖθις, ὁ δὲ Ὅττοκάρος, καὶ ὅτε ἀλόμῃ ἢ φυγῇ τῶν ἀνδρῶν του εἶχε κρίνει τὸν ἀγῶνα, ἐξηκολούθησε τὴν ἱππομαχίαν καὶ ἔπεσεν ἐν τῇ τύρῃ τῆς μάχης.

Ἡ νίκη αὕτη ἔθεσε τὰ θεμέλια τῆς Ἀψβουργικῆς πολιτείας : ὑπὸ τοιοῦτον πνεῦμα, δικαίως ἐξεμεταλλεύθη αὐτὴν ὁ Ροδόλφος. Ἐπολιτεύθη ἐπὶ τοῦ προκειμένου μετὰ συνέσεως καὶ μετριοπαθείας καὶ ὑπὸ τινα ἔποψιν καὶ μετὰ γενναίου ψυχίας, ἀρετῆς ἀλλοτρίας ἄλλως πρὸς αὐτόν : κατέλιπε τὴν Βοημίαν εἰς τὸν ἐνδεκαετῇ υἱὸν τοῦ Ὅττοκάρου Β ε γ κ ε σ λ α ὡ ν, τοῦ ὁποῦλου ἡ ἄμαχος θέσις μετὰ τὴν ἤτταν ἐπέσυρε κατ' αὐτοῦ πάραυτα τοὺς ἐχθρικῶς διακειμένους γείτονας, τὸ Βρανδεμβούργον, τὴν Πολωνίαν, τὴν Σιλεσίαν, καὶ ἐξέλεξεν αὐτόν ὡς γαμβρόν, ἐνῶ ὁ τρίτος υἱὸς του Ρ ο δ ὀ λ φ ο ς ἔμελλε νὰ νυμφευθῇ τὴν ἀδελφὴν τοῦ νεαροῦ βασιλέως.

Τὴν Μοραυίαν ἐκράτησεν ὁ Ροδόλφος δι' ἑαυτὸν ὡς ἀποζημιῶσιν διὰ τὰς δαπάνας τοῦ πολέμου. Τὴν Καρινθίαν ἔλαβεν ὁ κόμης τοῦ Τυρόλου Μεινάρδος, δικαίαν ἀμοιβὴν καλῶν ὑπηρεσιῶν. Τὰς αὐστριακὰς χώρας ἔλαβον οἱ δύο υἱοὶ του, ὁ Ἀλβρέχτος καὶ ὁ Ροδόλφος.

ἔμελλεν ὁμως ὁ πρῶτος νὰ μείνῃ ὁ μόνος κύριος αὐτῶν, ἅμα ὡς θὰ ἀπέκτα ἡγεμονίαν τινὰ ὁ τελευταῖος.

§ 387. Ἡ κυβέρνησις τοῦ Ροδόλφου ἀπὸ τοῦ 1281. — Εὗρε δὲ ὁ Ροδόλφος καιρὸν νὰ διευθετήσῃ τὰ πράγματα ταῦτα: μόνον ἐν ἔτει 1281 ἐπανήλθεν οὗτος εἰς τὰς προσθίους χώρας, καὶ ὅχι ἄνευ ὑπερηφανίας δια τὰ ἐπιτευχθέντα κατορθώματα.

Μετὰ μεγάλου δὲ ζήλου — ἐπεδείκνυε τούλάχιστον τοιοῦτον — ἀφιερῶθη νῦν εἰς τὸ βασιλικὸν καθήκον τῆς ἐπανορθώσεως τῆς τάξεως, τῆς εἰρήνης τῆς χώρας.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 1281 ἐξεδόθησαν διατάγματα περὶ εἰρήνης τῆς χώρας ἐν Βυαρρία, ἐν Φραγκωνία, ἐν τῇ Ἀνω Σουηβία, ἐν τῷ Ρήνῳ, διατάγματα ἅτινα οὐσιωδῶς ἦταν ἐπανάληψις τῶν διατάξεων τῆς Μογουντιανῆς εἰρήνης τῆς χώρας τοῦ ἔτους 1235: ἀπέβλεπον ταῦτα κυρίως εἰς τὸ νὰ ὑπαγάγῃσι τὴν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἀχαλιναγώγητον κατωτέραν ἀριστοκρατίαν ὑπὸ κατάστασιν πριγκιμάτων εἰρηνικὴν καὶ νόμιμον.

Καὶ ἐν τούτῳ ὁμως δὲν ἐλησμόνησεν ὁ Ροδόλφος τὴν δεσποζούσαν ιδέαν τοῦ κυβερνητικοῦ βίου αὐτοῦ—τὸ νὰ ἐπωφεληθῇ δηλαδὴ τὴν βριχεῖαν ταύτην προθεσμίαν πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ οἴκου του, ἐπεθύμει δὲ νὰ ἐπανιδρύσῃ διὰ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ροδόλφον τὸ δουκάτον τῆς Σουηβίας, ὅπερ, ἐκλιπόντος τοῦ σταυροφοικοῦ οἴκου, περιήοχτο εἰς τὸ κράτος, πράγματι ὁμως εἶχε περιέλθει εἰς διαφόρους ὁμάρους χωροδеспότας.

Ἐκ τῶν χωροδеспοτῶν τούτων, οἵτινες ἐν ταῖς προσπαθείαις τοῦ Ροδόλφου ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τῆς χώρας διέβλεπον ἀπλῶς τὴν προπαρσκευὴν τοῦ σχεδίου τούτου, ὁ μᾶλλον ἀτίθαστος καὶ συγχρόνως ὁ ἰσχυρότερος ἦτο ὁ κόμης τῆς Βυρτεμβέργης. Ἐθεράρδος ὁ ἀρχηγὸς οἴκου, ὅστις ἐπεδίωκε τὴν ἀνάδειξιν του καθ' ὃν τρόπον καὶ οἱ Ἀψβούργοι, εἰς ὃν ὁμως ἐπεφυλάττετο εἰς μικρὰ μόνον νὰ εὐδοκιμῇ καὶ μετὰ ζηλοτυπίας νὰ βλέπῃ τὴν ραγδαίαν καὶ μεγαλοπρεπῇ ἐπίδοσιν τῶν ἄλλων.

Ἐπὶ δύο ἔτη παρετάθη ὁ ἀγὼν, καθ' ὃν ἡ πρωτεύουσα τῶν κτήσεις τοῦ κόμητος, ἡ Στουτγάρδη, ἐπολιτοκρήθη καὶ ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως (1280). Ὁ κόμης Ἐθεράρδος ὤφειλε νὰ ἐνδώσῃ: ἐν το-

σούτῳ ἐκείνῳ τὸ ὁποῖον ἐφοδοῦντο κυρίως αὐτὸς καὶ οἱ σύμμυχοί του, ἢ ἐπανιδρύσεις τοῦ δουκάτου, δὲν ἐγένετο.

Ἐν τῇ βορείῳ Γερμανίᾳ μικρὸν ἐτήμαινεν ἡ ἐξουσία τοῦ Ροδόλφου. Μόνον χάριν τοῦ τύπου ἐφ' ὧς ἔμελλεν ἐν ὀνόματι αὐτοῦ ὁ γκμβρὸς αὐτοῦ Ἀλβρέχτος, ὁ δούξ τῆς Σαξωνίας, καὶ οἱ ἄλλοι ἡγεμόνες ἐν ταῖς χώραις των τοὺς περὶ εἰρήνης τῆς χώρας νόμους, καθόσον ἄλλως ἐφηρμόσθησαν οὗτοι: τὰ πράγματα ἔδαινον τὸν φυσικὸν ροῦν των, συμμάχαι δέ, συναπτόμεναι διήθεν χάριν τῆς τηρήσεως τῆς εἰρήνης τῆς χώρας συνήπτοντο μᾶλλον πρὸς προστασίαν κατ' αὐτοῦ τούτου τοῦ βασιλείως.

Καὶ οἱ ἐν τῇ βορειοδυτικῇ δὲ Γερμανίᾳ ἀγῶνες, ἡ περὶ τῆς κληρονομίας τοῦ Λιμβούργου ἔρις καὶ αἱ ἀνωμαλίαι ἐκεῖναι τῆς Κολωνίας, αἵτινες ἔληξαν διὰ τῆς παρὰ τὴν Βόρειογεν μάχης, δὲν παρέσχον αὐτῷ τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐπιδείξῃ τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν του.

Ἀπαξ δὲ μόνον ὁκόμεν, ἐν ἔτει 1289, κατήγαγεν εἰδός τι ἐπιτυχίας, κατορθώσας νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὴν ἐν Θουριγγίᾳ ἀναρχικὴν κατάστασιν, νὰ καταστρέψῃ ληστρικὰ τινα φρούρια καὶ νὰ διατάξῃ τὴν θανάτωσιν εἴκοσι περίπου παραβατῶν τῆς εἰρήνης τῆς χώρας: ἐπὶ ὁλόκληρον σχεδὸν ἔτος εἶχε διαμείνει ἐν Ἐρφούρτῃ.

§ 388. **Τὰ σχέδια αὐτοῦ.**—Μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἦτο γόνιμος εἰς σχέδια περὶ ἐπαυξήσεως τῶν κτήσεων τοῦ οἴκου του.

Ἐν ἑκ τῶν προσφιλεστέρων μελετημάτων του ἦτο τὸ περὶ παλινρθώσεως τοῦ Ἀρελατικοῦ κράτους, ὅπερ διανοεῖτο νὰ δώσῃ ἔπειτα εἰς τὸν νεώτατον υἱὸν του Χάρτμανον, νυμφεύων αὐτὸν μετ' Ἀγγλίδος πριγκιπίσσης, διότι μετὰ τοῦ ὄρου τούτου συνεδύαζετο ὁ γάμος. Ἀλλ' ὁ Χάρτμανος ἀπώλετο ἐν ἔτει 1281· καὶ κατωρθώθη μὲν ἡ ἐκ νέου στενωτέρα ἔνωσις τῆς Ἀρελάτης μετὰ τοῦ κράτους, ὅχι ὅμως καὶ ἡ παροχὴ τοῦ στέμματος αὐτῆς λόγῳ τιμαρίου εἰς ἓνα τῶν υἱῶν τοῦ βασιλείως.

Ἐπίσης δὲν ηὐτύχησεν ὁ Ροδόλφος, ὡς ἐπειράθη μετὰ τὸν φόνον τοῦ βασιλείως Βλαδισλαύου (1240), νὰ ὑπαγάγῃ τὴν Οὐγγαρίαν ὑπὸ τὸν οἶκόν του, καὶ περὶ τὰ τέλη τῆς βασιλείας του ἐζημίῳ αὐτὸν ἐν πᾶσιν ἡ δυσπιστία ἣν εἶχον διεγείρει κατ' αὐτοῦ ἡ φιλοκτημοσύνη

καὶ ἡ αὐθαιρεσία ἦν ἐπιδείκνυε προκειμένου νὰ πορισθῇ τι χάριν τοῦ οἴκου του.

Εἶχεν ὅμως καὶ τὴν δημοτικότητά του : διότι ἔπαιζε τὸ πρόσωπον τοῦ φίλου τῶν ἀστῶν καὶ τῶν χωρικῶν, τὸ πρόσωπον τοῦ φιλαγάθου ἀνδρός, καὶ πολλάκις μετὰ φυσικότητος κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν παράστασιν, ἀφοῦ οὐδέποτε εἶχεν ἀφθονίαν χρημάτων.

Ἐν τοσοῦτῳ κατώρθωσεν ἀπατεῶν τις, ὅστις ἔπαιζε τὸ πρόσωπον τοῦ αὐτοκράτορος Φρειδερίκου τοῦ Β΄., νὰ εὕρῃ ὁπαδοὺς εἰς τὰς χώρας τοῦ Ρήνου καὶ τοῦ Μάινου, ὅπου ἡ ὑπὸ τοῦ Ροδόλφου ἐπιβληθεῖσα ἐν ταῖς βασιλικαῖς πόλεσι φορολογία ἐπὶ τῶν περιουσιῶν ἐγέννησε δυσταρετκείας· καίτοι δὲ ὁ ἀπατεὼν οὗτος ἦτο κατωτάτης προελεύσεως τὸ γένος, ἠδυνήθη ἐν τούτοις νὰ περιβάλῃ ἑαυτὸν μετὰ τινος σπουδαιότητος.

Τὸ παράξενον τοῦτο ἐπεισόδιον ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ ἀνάμνησις τοῦ Φρειδερίκου ἀκριβῶς εἰς τὰς βασιλικὰς, εἰς τὰς τοῦ κράτους πόλεις, ἦτο δημοφιλής, διότι ἡ κυβέρνησις αὐτοῦ εἶχεν ἀποβῆ λίαν ἐπωφελὲς εἰς αὐτάς, ἀδιάφορον ἂν ἐπεδίωκε τοῦτο μετ' ἐπιγνώσεως ἢ τὸ πρᾶγμα ἦτο τυχαῖον.

Ὁ Ροδόλφος εἶχεν ἐξαγάγει τὸν πληθειανὸν σφετεριστὴν ἐνὸς μεγάλου ὀνόματος διὰ δόλου ἤκστα βασιλικοῦ ἐκ Βετσλάρης, ὅπου εἶχεν ἐγκλεισθῇ ὁ τυχοδιώκτης, καὶ διέταξεν ἔπειτα νὰ καύσωσιν αὐτὸν ὡς αἰρετικὸν (1285).

Τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα δὲν κατώρθωσε νὰ λάβῃ ὁ Ἀψβούργιος, καίτοι ἐφάνη λίαν προσηνὴς καὶ πρόθυμος πρὸς τοὺς πύπας. Ὅτι δὲν μετέβη εἰς Ἰταλίαν, δυσκόλως δύναται νὰ θεωρηθῇ δικαίως ὡς τίτλος τιμῆς δι' αὐτόν. Καὶ ὅμως εἶχε μεγίστην καὶ οὐσιώδη ἀνάγκην τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ὀνόματος, ὅπως πραγματοποιήσῃ τὸ τελευταῖον καὶ σπουδαιότατον τῶν σχεδίων του : τὴν κληρονομικότητα τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς τοῦ διὰ τῆς ὡς βασιλέως ζῶντος ἔτι αὐτοῦ ἐκλογῆς τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Αλβρέχτου.

Ἀλλὰ καὶ τὸ σχέδιον τοῦτο ἀπέτυχε, διότι πανταχοῦ ἀπήντησεν ὁ Ροδόλφος ἀντιλογίας καὶ ἀντιπράξεις.

Εἶναι ἀμφίβολον ἂν ἐν γένει ἦτο πρόβλημα εὐλυτον ἢ ἀνανέωσις τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας ἐν Γερμανίᾳ, ἐξουσίας ἐνεργοῦ, ἀφοῦ μεθ' ὅλην τὴν ὑπέροχον ἀξίαν τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ σταουρικοῦ οἴκου κατὰ

τὸν τελευταῖον αἰῶνα εἶχεν ὀπισθοχωρήσει αὕτη ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον, καὶ ἐπ' ἐσχάτων ἐπὶ δεκαετηρίδας οὐδὲ ὑπῆρχε κἄν· εἶναι ὁμῶς βέβαιον ὅτι ὁ Ροδόλφος δὲν ἔλυσε τὸ πρόβλημα τοῦτο.

Μέχρις ἐσχάτων ἐφάνη οὗτος ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα συνετός, ρέκτης, ἀνοίγων τὴν ὁδὸν τοῦ μετὰ κόπου ἄλλ' ἀκμάτως μεταξὺ πόλεων καὶ ἱπποτῶν, μεταξὺ ἡγεμόνων καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν, εἰς ἄκρον εὐρωστός καὶ ζωηρὸς καὶ ἐν ἡλικίᾳ ἀκόμῃ 72 ἐτῶν — ἐν ἔτει 1244 ἀκόμῃ, ἄγων τὸ ἐξικοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του, εἶχε νυμφευθῇ μετὰ Βουργουνδίας ἡγεμονίδος, παιδίσκης δέκα καὶ τεσσάρων ἐτῶν — μεγάλως ὁμῶς ἰδέας καὶ πράξεις δὲν εὕρισκε τις ἐν αὐτῷ· διότι ὁ Ροδόλφος δὲν ἦτο μὲν ἀνὴρ τις ἄνευ ἀξίας, πάντως ὁμῶς ἦτο ἀνὴρ δευτερευούσης τάξεως.

§ 389. Τὸ τέλος τοῦ Ροδόλφου. — Ἐπορεύετο δὲ εἰς Σπεῖραν ὅτε ἠσθάνθη ἐκλείπουσας τὰς δυνάμεις του. Δὲν ἐφθίσε δὲ εἰς τὴν πόλιν εἰς ἣν ἀνεπαύοντο οἱ βασιλεῖς καὶ αὐτοκράτορες τοῦ φραγκικοῦ οἴκου, καὶ ἀπέθανεν ὁ Ροδόλφος ἐν Γερμερσχεῖμ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1291.

§ 390. Ἀδόλφος ὁ Α'. 1292 — 1298. — Ἡ ἐκλογὴ νέου βασιλέως δὲν ἐβρῆδυνε πολὺ τὴν φορὰν ταύτην, ἀφοῦ τὸ βασιλικὸν ὄνομα ἦτο ἀπαραίτητον χάριν πο-ᾶς τινος νομίμου τάξεως, τάξεως ἥτις μεθ' ὅλας τὰς ὑφισταμένας ἀναρχικὰς καὶ αὐθαριέτους δυνάμεις εἶχε ποιήσει σπουδαίας προόδους, καὶ ἀφοῦ πλὴν τούτου ἡ ὀλιγαρχία τῶν ἐπτὰ ἐκλεκτόρων ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις ἔκρινε χρήσιμον εἰς τὰ ἴδια ἐαυτῆς συμφέροντα τὴν ἐνέργειαν νέας ἐκλογῆς.

Ὡς μνηστήρ τοῦ στέμματος προέβηκεν ὁ δοῦξ τῆς Αὐστρίας Ἀλβρέχτος, ὑπὲρ τοῦ ὀποίου εἰς μάτην εἶχε μοχθήσει ὁ πατήρ του· ἦτο δὲ οὗτος ἀνὴρ ἱκανὸς ὅστις ἐγίνωσκε τὴν τέχνην τοῦ κυβερνᾶν.

Ἀλλὰ τὸ πρόσωπόν του δὲν διήγειρεν οὐδεμίαν συμπάθειαν, πλὴν δὲ τοῦτο παρημποδίζετο νῦν ἀκριβῶς εἰς τὴν ἐπιδίωξιν τῆς ἐπιτυχίας τῆς ἐκλογῆς του ὑπὸ ἐξιγέρσεώς τινος τῆς ἀριστοκρατίας τῆς Στενρίας καὶ ἐξ ἄλλων περιπλοκῶν.

Ἡ ἐκλογὴ ἔπεσεν ἐπὶ τὸν κόμητα τῆς Νασσαυίας Ἀδόλφον (Μάϊον τοῦ 1292), ἄνδρα μεγάλων προσωπικῶν προτερημάτων — ὅτι ἦτο «καλὸς ἱππότης» συνομολογεῖ καὶ αὐτὸς ὁ μερολη-

πτικὸς χρονογράφος τοῦ ἀψβουργικοῦ κόμματος Ὁττοκάρους ὁ Χόρνε-
κος (von Horneck) — δεδοκιμασμένος εἰς πολλοὺς ιδιωτικοὺς πολέ-
μους (faida) καὶ ἀγῶνας, ἀφοῦ συμμετέσχε καὶ τῆς ἐν Βόριγγεν
μάχης· πλὴν τούτου εὐρίσκετο ἐν τῇ πλήρει ἀκμῇ τῆς ἀνδρικής νεό-
τητας, τριάκοντα καὶ ἐπταέτης τὴν ἡλικίαν, καὶ ἐκέκτητο μόρφωσιν
οὐχὶ τὴν τυχοῦσιν, ἐγκρατὴς ὢν τῆς γερμανικῆς, τῆς λατινικῆς καὶ
τῆς γαλλικῆς γλώσσης.

Ἄλλὰ τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι οὐδὲν ἄλλο πλὴν τούτων ἐκέκτητο.
Διότι ἡ ἐδαφικὴ ἑκτασις ἣς ἤρχε συνίστατο μόνον ἐκ τῆς κομητείας
τῆς Νασσαυίας, ἣτις περιεῖχε τὰ τρία τέταρτα περίπου τῆς ἐκτάσεως
ἣτις ἀπετέλεσε κατὰ τὰς ἡμέρας ἡμῶν τὸ δουκάτον τῆς Νασσαυίας.

Οἱ ἐκλέκτορες — καὶ ὁ συγγενὴς αὐτοῦ, ὁ τῆς Μογουντίας ἀρ-
χιεπίσκοπος, εἰς ὃν κυρίως ὀφείλει ὁ Ἀδόλφος τὸ στέμμα — δὲν πε-
ριωρίζοντο ὑπὸ συστολῆς τινος ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπωφεληθῶσι τὴν καλὴν
εὐκαιρίαν. Ὁ νέος βασιλεὺς ὤφειλε νὰ συναινέσῃ εἰς ὅ,τι οὗτοι
ἀπῆθουν.

Αἱ ἀπαρχαὶ ὅμως αὐτοῦ ὑπῆρξαν εὐτυχεῖς· ἐν τῇ πρώτῃ ἐν Κο-
λωνίᾳ συγκληθείσῃ ὑπ' αὐτοῦ συνελεύσει ἐζήτησε παρὰ τῶν πολυα-
ρίθμων παρισταμένων, ἡγεμόνων, κυρίων, ἀντιπροσώπων τῶν πόλεων
νὰ ὀρκισθῶσι τὴν διὰ μίαν δεκαετίαν τήρησιν τῶν νόμων περὶ εἰρήνης
τῆς χώρας, καὶ ἔδειξε σθένος κατὰ τῶν ἀντιπραττόντων. Καὶ αὐτὸς
ὁ Ἀψβούργος ἀντίζηλός του, ὁ δούξ τῆς Αὐστρίας Ἀλβρέχτος ἔκρινε
φρόνιμον νὰ παραδώσῃ τὰ ἐμβλήματα τοῦ κράτους καὶ νὰ ζητήσῃ
παρὰ τοῦ νέου βασιλέως τὴν ἀναγνώρισιν τῆς τιμαριωτικῆς κατοχῆς
τοῦ δουκάτου αὐτοῦ.

Τὸ παράλογον καὶ ἄτοπον διὰ τὴν νέαν ταύτην βασιλείαν ἦτο,
ὅτι ὁ βασιλεὺς ἀντὶ νὰ ποιήσῃ χρῆσιν τῆς δυνάμεως ὤφειλε νῦν τὸ
πρῶτον νὰ ζητήσῃ αὐτήν.

Ὁ Ἀδόλφος ἐβελτίωσε τὴν θέσιν του, θέσιν ἐξαρτήσεως
ἐκ τῆς εὐμενείας τῶν ἐκλογέων του, κατὰ πρῶτον διὰ συμ-
μαχίας ἣν συνῆψε μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἐδουάρδου τοῦ
Α'. (1294) κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Φιλίππου τοῦ Ὁραίου·
ἡ συμμαχία αὕτη ἐδικαιολογεῖτο ἐκ τῶν ὑπερβασίων καὶ τῶν κινδύ-
νων δι' ὧν ἠπείλει ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας τὰς κτήσεις τοῦ κράτους
εἰς τὰ νοτιοδυτικὰ ὅρια, παρέσχε δὲ αὐτῷ ἡ συμμαχία αὕτη διὰ τῶν

ἀγγλικῶν ἐπιχορηγήσεων, ὅ,τι πρὸ παντὸς ἐχρειάζετο ὁ Ἀδόλφος, χρήματα.

Ἐπὶ τινα χρόνον παρέμεινεν οὗτος πιστὸς εἰς τὴν συμμαχίαν ταύτην, ἀπεσύρθη ὁμῶς αὐτῆς βραδύτερον ἕνεκα τῶν ἀπειλῶν τοῦ πάπα, ὅστις διετέλει ἀκόμη τότε εἰς ἀγαθὰς σχέσεις μετὰ τοῦ Γάλλου βασιλέως, ὡς καὶ ἕνεκα ὑποχρέσεων τοῦ τελευταίου τούτου.

Καὶ τούτου ὅμως αἱ προσπάθειαι κατέτεινον πρὸ παντὸς πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς αὐξήσεως τῆς ἰδίας τοῦ οἴκου αὐτοῦ δυνάμεως, ὡς ἄλλως καὶ ἔπρεπε. Τὴν πρὸς τοῦτο εὐκαιρίαν παρέσχεν ἡ ἐλκερινὴ κατὰστασις ἡ κρατοῦσα ἤδη ἀπὸ τοῦ 1268 ἐν τῷ οἴκῳ τῶν Βεττινίων (Wettiner) καὶ τῇ χώρᾳ αὐτῶν, ἐν Θουργγίᾳ καὶ ἐν Μείσεν.

Μετὰ τοῦ χωροκόμητος Ἀλβρέχτου, ὅστις ἔφερε τὸ ἥμισυ τῆς ζηλευτῆς ἀλλὰ δεδίκαιολογημένοι ἐπώνυμον τοῦ Ἐκτροπίου (Entartel), συνωμολόγησεν ὁ Ἀδόλφος συνθήκην, δι' ἧς ἀντὶ τῶν ἀποκλήρων υἱῶν ἐπαφίετο εἰς αὐτὸν νὰ διαθέσῃ τὰ χρεύσαντα τιμάρια τοῦ κράτους.

Ἵνα πραγματοποιήσῃ δὲ ὁ Ἀδόλφος τὴν ἀπόκτησιν ταύτην παρὰ τὴν προσδοκωμένην ἀντίρρησην τῶν Γερμανῶν ἡγεμόνων, ἐζήτησε στήριγμα εἰς τὰς πόλεις, εἰς ἃς ἐπέδαψίλευε τὴν εὐνοίαν του. Ἐπέτρυσεν αὐταῖς τὴν παραδοχὴν τῶν λεγομένων μικροπολιτῶν (Pfahlbürger), τοῦθ' ὅπερ ἀκριβῶς ἦτο τὸ σημεῖον εἰς ὃ τὸ συμφέρον αὐτῶν καὶ τὸ τῶν ἡγεμόνων καὶ τῶν εὐγενῶν κυρίων διετέλει ἐν ὀξύτατῇ ἀντίθεσιν.

Ὁ λόγος δὲ εἶναι εὐνόητος. Ἡ πόλις δεχομένη εἰς τοὺς κόλπους τῆς τὸν μὴ ἐλεύθερον, τὸν ἐγκαθιστάμενον ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς, καὶ θεωροῦσα καὶ προστατεύουσα αὐτὸν ὡς ἴσιον πολίτην, ἀπεξένου τὸν ὑπήκοον τοῦ μέχρι τοῦδε κυρίου του, ἄνευ ἀποζημιώσεώς τινος, καὶ ἔτασεν οὕτως εἰπεῖν βραβεῖον διὰ τὰς τοιαύτας μεταστάσεις ἕνεκα τούτου κατ' ἐπανάληψιν ἀπηγορεύθη ἡ παραδοχὴ μικροπολιτῶν. (1)

Τῆς αὐξούσης δυναστείας τῶν ἡγεμόνων τοῦ κράτους ἐδράξατο

(1) Σ. Μ. Ἐπιτυχῶς ἴσως θὰ ἡδυνάτο τις νὰ ὀνομάσῃ τοὺς Γερμανοὺς τούτους Pfahlbürger (μικροπολίτας) μετοίκους κατ' ἀναλογίαν τῶν ἐν ταῖς ἀρχαίαις Ἀθηναῖς τοιούτων.

ὁ δούξ Ἀλβρέχτος, ὅστις δὲν εἶχε παραιτηθῇ τῶν φιλοδόξων ἐλπίδων του ἀλλ' εἶχεν ἀναθάλει μόνον αὐτάς.

Ἡ μεταξὺ τῶν δύο ἀνδρῶν σχέσις εἶχε πασαμείνει τεταμένη. Ἐκαστος ὑπεστήριζεν ὅσον καὶ ὅπως ἔδύνατο τοὺς ἐχθροὺς τοῦ ἄλλου. Περὶ τὰ τέλη δὲ τοῦ ἔτους 1297 προσέλαβεν ἡ ἀψβουργικὴ συνωμοσία ἀπειλητικὴν μορφήν.

Οἱ ἐκλέκτορες τοῦ κράτους ἤρχισαν νὰ ἀνησυχῶσιν ἕνεκα τῆς κρισίμου πορείας ἣν ἔλαβεν ἡ πολιτικὴ τοῦ βασιλέως, καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς δὲ ἡγεμόνας ἐνέπνεε φόβους ὁ σύνδεσμος τοῦ Ἀδόλφου μετὰ τῆς κατωτέρως ἀριστοκρατίας.

Ὅπ σθεν τοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ ἐκλέκτορος ἀρχιεπισκόπου τῆς Μογουντίας Γεράρδου, τῶν ἐκλεκτῶν τῆς Σαξωνίας καὶ τοῦ Βρανδεμβούργου, ἴστατο ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας καὶ ὁ τοῦ δουκὸς Ἀλβρέχτου ἀγχιστεὺς βασιλεὺς τῆς Βοημίας· ἠλπίζον δὲ οὗτοι ὅτι θὰ εἴλκυον πρὸς ἑαυτοὺς καὶ τὸν πάπαν Βονιφάτιον τὸν Η'.

Ἀμφότερα τὰ ἀντίπαλα μέρη συνήθροισαν στρατεύματα· οἱ συνωμόται ἡγεμόνες, ὁ τῆς Μογουντίας, ὁ τῆς Σαξωνίας καὶ ὁ τοῦ Βρανδεμβούργου, τῇ ἡμισυκαταθέσει καὶ τῶν τῆς Κολωνίας καὶ τῆς Βοημίας διετύπωσαν τὴν κατηγορίαν κατὰ τοῦ βασιλέως Ἀδόλφου λόγῳ ὅτι ἐμισθοφόρησε παρὰ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας, ὅτι τὰ στρατεύματα αὐτοῦ ἐν Θουριγγίᾳ καὶ Μείσεν προέβησαν εἰς ἀτακτήματα, ὅτι ἐχάλκευσε πλεκτάνας κατὰ τῶν ἡγεμόνων τοῦ κράτους, ἐκήρυξαν αὐτὸν ἐκπιπτὸν τοῦ θρόνου καὶ ἐξέλεξαν ἀντ' αὐτοῦ τὸν Ἀλβρέχτον.

τὸ διὰβημα τοῦτο ἦτο ἐντελῶς ἄδικον, ὅχι ὁμῶς καὶ ἀνήκουστον ἐν τῇ γερμανικῇ ἱστορίᾳ· ἐν τοσοῦτῳ ὁ λαὸς καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν ἡγεμόνων ἀπέβλεψαν πρὸς τὴν περαιτέρω ἐξέλιξιν τῶν πραγμάτων μετ' ἀδιαφορίας ἢ μετ' ἀδρανοῦς περιεργείας περὶ τῆς ἐκβάσεως τῆς πάλης ὡς πρὸς πάλην μεταξὺ δύο ἱπποτῶν ἐν τῷ σταδίῳ (Turnier) ἱπποτικῶν ἀγώνων.

Ἐκρίθη δὲ ὁ ἀγὼν ταχέως : ὁ Ἀλβρέχτος προέβη μετὰ πολυαριθμοῦ στρατοῦ, ὁ δὲ Ἀδόλφος ἦτο ὑπεράγαν ἱππότης καὶ ἥκιστα στρατηγός, ὥστε δὲν ἤδύνατο εἰμὴ νὰ ζητήσῃ τὴν μάχην.

Ἡ σύγκρουσις ἐπῆλθεν ἐν Γολχέϊμ (Göllheim) τοῦ Παλατινάτου, παρὰ τὸ Δόνερσθεργ, τὸν Ἰούλιον τοῦ 1298. Ἡ μάχη

ὑπῆρξεν ἄγων τῶν ἵπποτῶν, καίτοι τὰ πράγματα δὲν διεξήχθησαν λίαν ἱπποτικῶς.

Ἦτο εὐχῆς ἔργον νὰ σύρῃ εἰς τῶν δύο βασιλέων τοῦ αὐτοῦ θρόνου αὐτοπροσώπως τὸν κληρὸν τοῦ θανάτου, ὁ δὲ Ἀλβρέχτος εἶχε δώσει φαίνεται εἰς πολλοὺς τὰ πολεμικὰ ἐμβλήματα τοῦ, ὅπως σύρωσιν ἐφ' ἑαυτῶν τὸν ἀντίπαλον. Ὅτι δὲ ἀπηγόρευεν εἰς τοὺς ἱππότες τοῦ νὰ προσβάλλωσι τοὺς ἵππους τῶν πολεμίων φαίνεται βέβαιον.

Ὁ βασιλεὺς Ἀδόλφος, ὁ ἀβασιλεὺς τῶν ἐλευθέρων κυρίων καὶ τῶν πόλεων, ὡς χαρακτηρίζει αὐτὸν νεώτερός τις συγγραφεὺς, ἀνετράπη ἐκ τοῦ ἵππου, ἐσύρθη ἐκ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ἀνέστητος, συνελθὼν ὅμως εἰς ἑαυτὸν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν μάχην, καὶ ὅτε ἡ νικητὴρ χίσις νὰ κλίνη πρὸς τὰς τάξεις τῶν Ἀψβουργίων ἐφονεύθη ἐν τῇ τύρῃ τῆς μάχης διὰ τῆς χειρὸς αὐτοῦ τούτου τοῦ ἀντιπάλου βασιλέως, ὡς πιστεύεται.

§ 391. Ἀλβρέχτος ὁ Α'. 1298 — 1308. — Ἀλβρέχτος ὁ Α'. (1298 — 1308) ὑπεβλήθη εἰς τὴν διατύπωσιν νέας ἐκλογῆς, καθ' ἣν δὲν ἐφειδωλεύθη εἰς ὑποσχέσεις. Ἀποβλέπων τις εἰς τὴν εὐκολίαν μεθ' ἧς παραβαίνοντα συνήθως κατὰ τοὺς χρόνους τούτους καὶ αἱ ἐπισημόταται ὑποσχέσεις, καταντᾷ νὰ ἐκπληττῇται ὅτι δὲν ἔπαυον νὰ εἰρίσκωνται ἐκάστοτε εὐπιστοί.

Ὁ νέος βασιλεὺς εἶχεν ὅλον τὸ πνεῦμα τῆς φιλοκτημοσύνης τοῦ πατρὸς του, ὡς ἐπίσης καὶ πολλοὺς λόγους ὅπως ἐπαυξήσῃ τὰς κτήσεις του· καὶ αὐτὸς ἦτο πατὴρ πολυμελοῦς οἰκογενείας, ἀποτελουμένης ἐξ ἑνδεκα ψυχῶν, ἐξ υἱῶν καὶ πέντε θυγατέρων. Ἦτο ἐν τούτῳ συνακόλουθος, σαφής, νοήμων, ἀποφασιστικὸς καὶ ἐντελὴς ἐλεύθερος πάσης ἰδεολογίας.

Ἐν ὅλῃ τῇ ἱστορίᾳ τῆς γερμανικῆς βασιλείας παρτηρεῖται, ὅτι πᾶς αἰρετὸς βασιλεὺς ἀναγκαστικῶς ἀπεβλήφεν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ καταστήσῃ τὸ στέμμα κληρονομικὸν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ· ἡ ἐσωτερικὴ ἀντίφασις ἡ ἐνυπάρχουσα ἐν τῷ θεσμῷ τῆς αἰρετῆς βασιλείας γίνεται ἐνωρίτατα κατὰ φυσικὸν λόγον αἰσθητὴ εἰς τὸν κάτοχον τοῦ ἀξιωματος τούτου. Ἡ σιέψις αὕτη, ἥτις, ὅλως κατὰ μέρος τιθεμένων τῶν προσωπικῶν λόγων, ἔχει ὑπερ ἑαυτῆς εὐλογον ἡθικὸν δίκαιον, καθώρισε καὶ τὴν πολιτικὴν τοῦ Ἀλβρέχτου.

Ἀντιθέτως πρὸς τὸν προκάτοχόν του ἐστηρίχθη οὗτος ἐπὶ τῆς

Γαλλίας, μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς ὁποίας κοινὴν εἶχε τὴν ἡκιστα θερμὴν κληρικοφροσύνην. Ὁ πάπας Βονιφάτιος ὁ Η΄, ἀπεποιεῖτο ν' ἀναγνωρίσῃ τὸν Ἀλβρέχτον, ὃν θεωρεῖ φονέα τοῦ προκατόχου του ἐν τῷ βασιλικῷ θρόνῳ, καὶ ὅστις, πλὴν τοῦ ὅτι μετὰ ψυχικῆς ἀταραξίας εἶχε δεχθῇ τὸν ἐκ προτέρας ἀφορμῆς ἐκσφενδονισθέντα κατ' αὐτοῦ ἐκκλησιαστικὸν ἀφορισμὸν, κατεδείκνυε τὸ ἡκιστα ἐκκλησιαστικὸν φρόνημά του καὶ ἐκ τῆς προστασίας ἣν ἐπεδαψίλευε πρὸς τὸν καταδιωκόμενον καὶ καταδυναστευόμενον λαὸν τῶν Ἰουδαίων. Εἶναι ἀληθῶς εἰς τὰ ὄμματα ἡμῶν ἀξί-ἐπαινος ὁ Ἀλβρέχτος, ὅτι ἀπηγόρευε κατὰ τὸ δυνατόν τὰς φρικαλεότητας μεθ' ὧν ὁ πεπλανημένος φανατισμὸς, ἐν συμμοχίᾳ μετὰ τῆς πλεονεξίας καὶ τῆς ἐπὶ τῇ θείᾳ τοῦ αἵματος καὶ τῆς φρίκης ἐξαπτομένης θηριωδίας, ἐπετίθετο εἰς πλείστας πόλεις καὶ χώρας τακτικὰ κατ' ἔτος ἐκάστοτε κατὰ τοῦ ἀξιολυπήτου λαοῦ.

Ἀλλὰ καὶ αὕτῃ ἡ προστασία, ὅσον καὶ ἂν ἦτο ἀξία εὐγνωμοσύνης, ἔφερεν ἐν τοσούτῳ τύπον ταπεινωτικὸν διὰ τοὺς Ἰουδαίους. Ὁ βασιλεὺς ἐπροστάτευεν αὐτοὺς ὡς εἰδός τι ἰδιωτικῆς ιδιοκτησίας, ὡς αὐτοὺς τοῦ οἴκου αὐτοῦ.

Ἐν τινι συνεντεύξει μετὰ τοῦ βασιλέως Φιλίππου (1299), εἰς ἣν παρήσαν καὶ τινες ἐκλεκτορες, ἀπεκαλύφθη τὸ σχέδιον ἐκεῖνο περὶ μετατροπῆς τοῦ στέμματος ἀπὸ αἵρετοῦ εἰς κληρονομικόν. Ἐπρόκειτο περὶ γάμου τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀλβρέχτου Ροδόλφου μετ' ἀδελφῆς τοῦ βασιλέως Φιλίππου· μετὰ τὴν στέψιν τοῦ Ἀλβρέχτου ὡς αὐτοκράτορος ἔμελλε νὰ ἐκλεχθῇ ὁ Ροδόλφος βασιλεὺς τῆς Γερμανίας καὶ νὰ προικοδοτηθῇ διὰ τῆς Ἀρελάτης.

Ἡ συνωμοσία τῶν ἐκλεκτόρων, τῶν τριῶν ἐκκλησιαστικῶν κατ' ἀρχὰς καὶ τοῦ παρὰ τὸν Ρῆνον παλατινοῦ κόμητος Ροδόλφου, δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐκδηλωθῇ. Ἀλλ' ὁ Ἀλβρέχτος δὲν ἦτο ἐκ τῶν ἀνθρώπων οἵτινες ἀφίησιν τὰ πράγματα νὰ προκαταλάβωσιν αὐτοὺς. Συνέδεσεν, ὡς ὁ προκατόχος του, τὸ ἑαυτοῦ συμφέρον στενῶς πρὸς τὰ συμφέροντα τῶν πόλεων, εἰς ἃς εἶχον προσχωρήσει νῦν καὶ οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Ἀδόλφου, ἱππόται τινές καὶ μικροὶ κύριοι, καὶ ὅτε συνεπλήρωσε τὰς προπαρασκευάς του, ἔβαλε διὰ τῆς προκηρύξεως αὐτοῦ πρὸς τὰς παραρρηνίους πόλεις (1301) λίαν εὐστόχως κατὰ τοῦ σκοποῦ, διακηρύξας ὡς κατηγγημένους τοὺς ὑπὸ τῶν κληρικῶν ἐκλεκτόρων καὶ ἄλλων

κυρίων τῶν παρορρηνίων χωρῶν νεωστὶ καὶ ἰδίᾳ δυνάμει ἐπιβληθέν-
τας τελωνειακὰς δασμούς.

Οὕτω ἐτίθετο ὁ Ἀλβρέχτος ἀκριβῶς ἐπὶ κεφαλῆς τῶν συμφορόν-
των τῶν πόλεων καὶ κατήγαγε τῇ συνδρομῇ αὐτῶν πλήρη νίκην
(1302).

Ὁ βασιλεὺς ἐνεφανίσθη πρὸ τῆς Κολωνίας : ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς
πόλεως, καὶ μετ' αὐτὸν ὁ τῶν Τρεβήρων, ἠναγκάσθη νὰ ἐνδώσῃ, ὥς
εἶχον πράξει ἤδη ὁ τῆς Μυγουντίας ἀρχιεπίσκοπος καὶ ὁ τοῦ Παλα-
τινάτου κόμης· οἱ νέοι τελωνιακοὶ σταθμοὶ ἐξηφάνισθησαν, μέρος τῶν
κτήσεων τοῦ κράτους εἶχεν ἀποκατασταθῇ· καὶ ἡ εἰρήνη δὲ τῆς χώ-
ρας ἐφηρμόσθη καὶ αὖθις· ἠκολούθησε δὲ ὡς πρὸς τοῦτο ὁ Ἀλβρέχτος
νέαν καὶ ἴσως ὀρθὴν πολιτικὴν, συνάψας αὐτὸς οὗτος, ὁ βασιλεὺς, συν-
θήκας περὶ τῆς εἰρήνης τῆς χώρας μετὰ διαφόρων τάξεων τοῦ κρά-
τους (Reichsstände).

Ἡ συμμαχία αὐτοῦ μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Φιλίππου
δὲν διήρκεσε πολὺ. Ἐν τῇ ἔριδι ἣτις ἐξεράγη μεταξὺ τούτου καὶ
τοῦ πάπα Βινιφτίου, καὶ ἦν θέλομεν γνωρίσει κατωτέρω, διειδὼν ὁ
Ἀλβρέχτος τὴν εὐκαιρίαν ὅπως προσοικειωθῇ τὸν τελευταῖον τούτον
δυνάμενον νὰ προσφέρῃ αὐτῷ μεγαλειτέρας ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἐκτέλε-
σιν τοῦ σχεδίου περὶ κληρονομικότητος τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς ἢ ὁ πρῶ-
τος. Ἀψηφήτας ὅμως ἐν τούτῳ τὴν εὐνοίαν τοῦ πρώτου οὗτου, δὲν
ἔτυχε, μεθ' ὅλους τοὺς ταπεινωτικoὺς λόγους καὶ τύπους εἰς οὓς ὑπε-
βλήθη, καὶ τῆς συμπράξεως τοῦ πάπα, ὅστις, πλὴν τούτου, μικρὸν
μετὰ τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ Ἀλβρέχτου (1303), ὡς θέλομεν ἶδει,
ἐξηφανίσθη ἐκ τῆς σκηνῆς.

Μία μόνη ὁδὸς ὑπῆρχεν ἄγουσα πρὸς τὸν σκοπὸν ἐκεῖνον — τὴν
ἀπόκτησιν χωρῶν, τὴν ἀπόκτησιν δυνάμεως — καὶ ἀνεπιφυλάκτως
ἐθάδισεν ὁ Ἀλβρέχτος ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ταύτης. Ὅπως δὴποτε δὲ κατή-
γαγε μικρὰς τινὰς ἐπιτυχίας ὡς πρὸς τοῦτο ἐν τῇ μεσημβρινῇ Γερμα-
νίᾳ καὶ ἐν Ἑλβετίᾳ, διότι ἐπωφελούμενος ἐπιτηδείως ξένος ἀμυχανίας
ἠύξησε κατὰ τὰ μέρη ταῦτα τὰς ἀξιολόγους κτήσεις τοῦ οἴκου του.

Μεγαλοπεπεστέραν ὅμως ἄλλὰ παροδικὴν μόνον ἐπιτυχίαν κατή-
γαγεν ἐν Βοημίᾳ. Θανόντος τοῦ τελευταίου ἐκ τοῦ γένους τῶν
Ἀρπάδ βασιλέως τῆς Οὔγγαρίας Ἀ ν δ ρ έ α τοῦ Γ'. (1301), ἐδι-
χάσθησαν οἱ μεγιστᾶνες τῆς χώρας ταύτης: οἱ μὲν ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ

τοῦ ἐγγόνου Ὁττοκάρου τοῦ Β', τοῦ υἱοῦ Βεγκεσλαύου τοῦ Β', Βεγκεσλαύου τοῦ τῆς Βοημίας, οἱ δὲ ὑπὲρ τοῦ Καρόλου Ροδέρτου τῆς Νεαπόλεως, υἱοῦ τοῦ βασιλέως [τοῦ σικελικοῦ κράτους] Καρόλου τοῦ Ἀνδεγαυικοῦ καὶ ἀδελφῆς τοῦ Ἀλβρέχτου, μιᾶς τῶν ἐξ θυγατέρων τοῦ βασιλέως Ροδόλφου τοῦ Α'.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Βοημίας, Βεγκεσλαῦος ὁ Β', ἀπέθινε τῷ 1305, μετὰ ἐν δὲ ἔτος ὁ υἱὸς αὐτοῦ Βεγκεσλαῦος ὁ Γ', ὁ δὲ Ἀλβρέχτος φρονίμως περιποιηθεὶς τὴν εὐαισθησίαν τῶν βοημικῶν τάξεων, καὶ θεσας κατὰ μέρος τὰ νομικὰ ζητήματα, κατώρθωσε νὰ ἐκλεχθῇ βασιλεὺς τῆς Βοημίας καὶ τῆς Μοραβίας ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ροδόλφος (1306), ὅστις ἐνυμφεύθη ἔπειτα μετὰ τῆς χήρας Βεγκεσλαύου τοῦ Β'.

Ἀλλ' ὁ Ἀλβρέχτος δὲν ὑπῆρξεν εὐτυχῆς. Ἐν ᾧ χρόνῳ εἶχεν εἰσβάλλει οὗτος μετὰ ἰσχυροῦ στρατοῦ εἰς Θουργγίαν, ὅπως ὑποστηρίξῃ τὰς ἀψβουργικὰς ἢ τὰς τοῦ κράτους ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς Θουργγίας καὶ τῆς Μείσεν κατὰ τῶν υἱῶν Ἀλβρέχτου τοῦ Ἐκτροπίου, ἀπέθανεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ροδόλφος, καὶ ἐξελέγη βασιλεὺς τῆς Βοημίας εἰς τῶν υἱῶν τοῦ κόμητος τοῦ Τυρόλου Μεινάρδου, ὁ δοῦξ τῆς Κερνθίας Ερρίκος.

§ 392. Κατορθώματα καὶ ἀτυχήματα· φόνος τοῦ Ἀλβρέχτου 1308. — Δὲν εἶναι ἀνάγκη μακροτέρου λόγου ὅπως καταδείχθῃ, ὅτι ἐν τῷ ἀτυχήματι τούτῳ ὡς καὶ ἐν ἄλλοις εἶχον βάλλει τὸν δάκτυλόν των οἱ ἐχθρικῶς διακειμένοι πρὸς τὸν Ἀλβρέχτον μεγάλοι ἡγεμόνες τοῦ κράτους, τοῦτο δὲ δύναται μάλιστα νὰ λεχθῇ περὶ τοῦ ὀψιφανοῦς, ὅστις ἀπὸ τοῦ 1306 κατεῖχε τὴν ἀρχ ἐπισκοπικὴν ἑδραν τῆς Μογουντίας, τοῦ Πέτρου Αἰχσπάλτερ, ἐχθροῦ κεκηρυγμένου τοῦ Ἀψβουργίου.

Εἶναι εὐλογος ἡ ὑπόνοια, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ ἀποδειχθῇ, ὅτι τὸ μῖσος τούτου ἐμμέσως τοῦλάχιστον συνεβάλετο εἰς τὸ ἔγκλημα, εἰς ὃ ὑπέκυψεν ὁ βασιλεὺς Ἀλβρέχτος ἐν ἔτει 1308.

Οὗτος εἶχεν ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτοῦ οἴκῳ ἐγγύτερον ἐχθρόν, τὸν ὁποῖον ἔκαμεν αὐτὸς ὁ ἴδιος, καὶ ὅστις παντὶς ἐπὶ πολὺν χρόνον διετέλεσεν ὑπὸ τὴν ἐπὶρροήν τοῦ Αἰχσπάλτερ: τὸν υἱὸν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ροδόλφου Ἰωάννην. Ὁ βασιλεὺς, ὅστις δυσκόλως ἠδύνατο νὰ χωρισθῇ ἐκείνου τὸ ἰποῖον εἶχεν ἤδη ἐν χερσίν, ὥκνει νὰ δώσῃ τὴν κομητείαν τοῦ Κυβούργου, ἧτις ἀνήκεν εἰς τὸν νεανίαν ὡς κληρονομία τῆς μητρὸς

τος: πλὴν τούτου ὁμῶς ἐφρόνει ὁ νεανίας οὗτος, ὅτε εἶχε χρεύσει ὁ βοημικός θρόνος, ὅτι εἶχεν ἀμεσώτερον δικαίωμα ἐπ' αὐτοῦ ἢ ὁ ἐξάδελφος αὐτοῦ Ροδόλφος, ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως, καὶ εἶχεν ἐξαγριώσει αὐτὸν ἴσως πολλῶ μᾶλλον τὸ ὅτι κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην οὐδεὶς ἐγένετο περὶ αὐτοῦ λόγος.

Τὸ μῖσος κατὰ τοῦ Ἀλθρέχτου, οὗ τὸ πρόσωπον ἦτο ἥκιστα ἐπιτήδειον ὅπως ἐγείρῃ συμπαθείας, συνεμερίζοντο πολλοί, οὕτω δὲ ὠρίμασεν ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ παραφόρου νεανίου, ὃν εἶχεν ἐξερεθίσει ὁ Ἀλθρέχτος παρακαλέσαντι αὐτὸν ἐκ νέου περὶ τῆς κληρονομίας του διὰ τينو, ἀκαίρου ἀστεϊσμοῦ, ὅστις, προσερχόμενος ἐξ ἀνθρώπου χαρὰ κτήρος το. οὗτου οἶος ἦτο ὁ τοῦ Ἀλθρέχτου, ἐπλήγονε βαθύτερον ἀκόμη ἢ ὅσον ἄλλοθεν προσερχόμενος, ὥς καὶ ἐν τῇ ψυχῇ ἱπποτῶν τινων φίλα φρονούντων αὐτῷ ἡ ἰδέα φονικῆς πράξεως, δι' ἧς πιθανῶς ἐφρόνουν ὅτι εὐ μόνον ἑαυτοὺς θὰ ἱκανοποιουν ἀλλὰ θὰ ἐτύγχανον καὶ τῆς ἐπιδοκιμασίας ἄλλων.

Τὴν πορείαν τῆς φονικῆς ἐκδικητικῆς πράξεως, ἥτις εἶναι μοναδική σχεδὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς γερμανικῆς βασιλείας, παρακολουθοῦμεν ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ ἀψβουργικοῦ χρονογράφου Ὁττοκάρου τοῦ Χορνεκίου.

Ἡ σκηνὴ τοῦ δράματος ὑπόκειται ἐν τινι θέσει τῆς Ἀαργάου, οὗ μακρὰν τοῦ πατρογονικοῦ πύργου τοῦ οἴκου: ὁ βασιλεὺς, πορευόμενος ἐφιππος μετ' ὀλιγαρίθμου συνοδείας ἐκ Βάδεν εἰς Ρεϊνφέλδεν, ὅπου διέτριβεν ἡ βασίλισσα, ἔρχεται εἰς τὸν ποταμὸν Ρεῦς, καὶ οἱ συνωμόται, οἱ ἱππῶται Βάρτ, Τέγερφελδ, Ἑσεμβαχ, εἰσέρχονται εἰς τὸ πορθμεῖον καὶ ἐξικολουτοῦσι τὴν περαιτέρω πορείαν μετὰ τοῦ βασιλέως. Ὁ δοῦξ Ἰωάννης φροντίζει ὥστε ἡ λοιπὴ συνοδεία νὰ κρατηθῇ ἐπὶ τινι χρόνον πέραν τοῦ ποταμοῦ· ἐν τῷ μεταξύ ἔλαβον οἱ ἄλλοι, ἐν τῷ μέσῳ τὸν βασιλέα καὶ προὔχωρσαν πρὸς τὰ ἐμπρός· ἔρχεται τότε ὁ δοῦξ Ἰωάννης ἐφιππος, φωνάζει: «Μὴ περιμένετε πλέον», καὶ ὁ Ἑσεμβαχ ἀρπάζει τὸν χαλινὸν τοῦ ἵππου τοῦ βασιλέως. Ὁ βασιλεὺς νομίζει ὅτι πρόκειται περὶ ἀστεϊσμοῦ.

«Δὲν πρόκειται περὶ ἀστεϊσμοῦ» ἀπαντᾷ ὁ ἱππότης· ἐπέπεσον τότε πλήττοντες δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν οἱ ἱππῶται τὸν βασιλέα διὰ τῶν ξιφῶν, καί, καθὰ διηγεῖται ὁ Ὁττοκάρος, εἶχε καλέσει ὁ βασιλεὺς, λαβὼν ἥδη φοβερὰν πληγὴν εἰς τὸ πρόσωπον, τὸν «ἐξάδελφον» του εἰς

βοήθειαν, ὅστις τότε χλευαστικῶς λέγων: « Ἴδού ἡ βοήθειά μου », διεπέρασε τὸ ξίφος κατὰ τὴν ράχιν οὕτως ὥστε ἐφάνη ἡ αἰχμὴ αὐτοῦ προβλλούσα ἀπὸ τοῦ στήθους.

Κατέλιπον δὲ οἱ συνωμῶται ἐπὶ τόπου τὸν αἰμάσσοντα καὶ ὤρμησαν ἐκεῖθεν, ὁ Ἰωάννης μάλιστα ἐπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ ἔππου τοῦ βασιλέως ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶχε πηδῆται.

§ 393. Ὑποψήφιοι τοῦ θρόνου. — Μετὰ τοῦ ἀπροσδοκῆτου τούτου θανάτου ἀνδρὸς σπουδαίου καὶ ἔχοντος πλήρη συνέτησιν τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐπιδιωκομένων σκοπῶν εἶχε διακοπὴ καὶ μεταιωθῇ ἡ ἐργασία ἣν εἶχε καταβάλλει οὗτος κατὰ τὰ δέκα ἔτη τῆς βασιλείας του πρὸς παλινὸρθωσιν τοῦ ἀρχαίου γερμανικοῦ πολιτεύματος.

Περὶ τῶν υἱῶν τοῦ φονευθέντος μόλις ἠδύνατο νὰ γίνηται λόγος προκειμένου περὶ νέας ἐκλογῆς. Ὡς οἱ φονεῖς τοῦ Ἀλβρέχτου, οἵτινες πάντες ἀπέθανον ἐν τῇ ἐξορίᾳ ἥκιστα ὠφελήθησαν ἐκ τῆς φονικῆς πράξεώς του, οὕτω καὶ ἡ μνήμη τοῦ βασιλέως ἥκιστα ἐκέρδισεν ἐκ τῆς φρίκης ἣν ἐνέπνευσε ὁ τρόπος τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Τὸ ρεῦμα τῆς κοινῆς γνώμης ἐφέρετο ὅλως ἐναντίον τῆς κληρονομικότητος τοῦ στέμματος, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἀφίνετο τοῦτο ἐπὶ μακρότερον χρόνον ἐν τῷ αὐτῷ οἴκῳ.

Ἐξ ἄλλου δὲν ἔλειπον ὑποψηφιότητες καὶ δὴ καὶ πραγματικοὶ μνηστήρες. Εἰς τριάκοντα καὶ ὀκτὼ περίπου ἡριθμοῦντο ἐν τῇ τότε Γερμανίᾳ αἱ αὐλαὶ καὶ ἡγεμονίαι τοῦ κράτους· περιεποίει δὲ εἰς ἓνα οἶκον πάντως ἰδιαιτέραν αἰγλήν τὸ νὰ ἔχῃ ὁὕση ἅπαξ εἰς τὸ κράτος τοῦ βασιλέως· καὶ ὅταν δὲ ἀκόμη θὰ ἀπετύγχανεν ἡ κληρονομικὴ μεταβίβασις τοῦ στέμματος, ἡ καὶ ἐκ τῶν προτέρων ἐγίνετο παραίτησις τοιοῦτου δικαιώματος, καὶ πάλιν ἡ κατοχὴ τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας ἐν Γερμανίᾳ δὲν ἦτο ποσῶς κακὴ ἐπιχείρησις, καὶ ὅταν ἀκόμη μόνον ὡς πρὸς τοιαύτην θὰ ἤθελέ τις ν' ἀποβλέψῃ πρὸς αὐτὴν καὶ ὄχι ὡς πρὸς ἡθικὸν καθήκον.

Τὴν φορὰν ὅμως ταύτην μεταξύ τῶν μνηστήρων ὑπῆρχε καὶ εἰς ξένους, ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Φίλιππος ὁ Δ', ὅστις ἐζήτηι τὸ γερμανικὸν στέμμα διὰ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Κάρολον τὸν Βαλέσιον (de Valois). Ὁ οἶκος τῶν Καπετιδῶν ἦτο τότε λίαν κραταιός· πρὸς τῷ γαλλικῷ καὶ τῷ νεαπολιτανικῷ στέμματι, ἅπερ κατεῖχεν ἤδη, ἐπωφθαλμία τὸ οὐγγρικὸν καὶ νῦν καὶ τὸ γερμανικόν.

Σπουδαῖος δὲ παράγων ἐφαίνετο ἐξησφαλισμένος ὑπὲρ τῶν προσπαθειῶν τούτων, ἡ παπυσύνη, ἥτις πρὸ μικροῦ ἀκόμη, νικήτρια ἐν τῷ ἁγῶνι κατὰ τῶν Χοχενστάουφεν (1), μόλις μετὰ ἡμίσειαν ἑκατονταετηρίδα, συνεπεία γεγονότων τὰ ὁποῖα κατέχουσι μεγίστην καὶ σπουδαιότατην θέσιν ἐν τῇ γενικῇ ἱστορίᾳ, ὥστε νὰ μὴ εἶναι δυνατόν ν' ἀναβληθῇ ἐπὶ πλέον ἡ ἐξιστόρησις αὐτῶν, ὑπέστη βαθεῖαν πτώσιν καὶ περιήλθεν εἰς ἐπονείδιστον ἐξάρτησιν ἀπὸ τῆς γ α λ λ ι κ ῆ ς β α σ ι λ ε ῖ α ς.

§ 394. Ἡ παπυσύνη. — Μετὰ τὸν θάνατον δηλαδὴ Λουδοβίκου τοῦ Ἀγίου καὶ τὴν βραχεῖν καὶ ἀσήμαντον κυβερνήσιν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Φιλίππου τοῦ Γ' (1270—1285) ἀνῆλθεν εἰς τὸν γαλλικὸν θρόνον ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ πρεσβυτέρου υἱοῦ τούτου, Φιλίππου τοῦ Δ', ἡγεμῶν ὅστις τὸ πρῶτον νυν ἀντέταξεν ἐν πλήρει ἐπιγνώσει καὶ διὰ τοῦτο μετὰ λαμπροῦ ἀποτελέσματος τὴν δύναμιν μιᾶς ἐθνικῆς πολιτείας κατὰ τῶν ὑπερβασίῶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς δεσποτίας.

Αἱ δεσποτικαὶ αὗται ἀξιώσεις τῆς παπυσύνης, αἵτινες ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ Γρηγορίου ἐθεωροῦντο παρὰ τοῖς διαδόχοις τούτου ὡς τι οἰκοθεν ἐγνωσόμενον, εὔρον ἀπὸ τοῦ 1294 ἱταμὸν ἀντιπρόσωπον ἐν τῷ προσώπῳ Βονιφάτιου τοῦ Η'.

Ὁ Γαστάνος πρότερον ὁ ἐξ Ἀνάγνης, ἱερεὺς καὶ νομομαθῆς, ἐγγηράσκει εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἀγίας Ἐδρας, ἐνῶν ἐν αὐτῷ τὴν ὑπερφηάνειαν καὶ τὴν περὶ τοὺς τύπους προσήλωσιν τῆς μιᾶς καὶ τῆς ἄλλης τῶν δύο ἰδιοτήτων του τούτων, ἄνευ τοῦ πολιτικοῦ πνεύματος Γρηγορίου τοῦ Ζ'. ἢ Ἰννοκεντίου τοῦ Γ'. ἢ τοῦ Δ', ἐξώθησεν ὁ Βονιφάτιος τὰς θεωρίας τῶν παπῶν τούτων εἰς τὰ ἔσχατα κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε ἀπέβη ἡ πολιτικὴ του πρὸς ὄλεθρον αὐτοῦ τούτου καὶ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ εκπροσωπούμενου συστήματος.

Ἐκ μικρῶν διαφορῶν, ὁποῖαι πάντοτε ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀνε-

(1) Καλοῦνται οὕτω συνήθως καὶ οὕτω εἶναι μᾶλλον γνωστοὶ οἱ ἀνωτέρω Στάουφοι ἀπλῶς ἀναγραφόμενοι ὑπὸ τοῦ συγγραφέως. Σημειωτέον ὅτι τὸ Χοχενστάουφεν εἶναι σύνθετος λέξις ἐκ τοῦ Hohen, τὸ ὁποῖον εἶναι βεβαίως ἐκ τοῦ hoch, hohe=ὕψηλος, ὕψηλὴ, καὶ Staufen, ὅπερ εἶναι τὸ κυρίως ὄνομα, ὅπερ μετεχειρισθῇ κυρίως ὁ συγγραφεὺς καὶ τὸ ὁποῖον ἀπεδώσαμεν ἡμεῖς διὰ τῶν λέξεων Στάουφος, Στάουφοι, Σταουφικοί.

φαίνοντο, πρέκυψεν ἡ μεγάλη ἔρις μετὰ παπισμοῦ καὶ ἐθνικῆς βασιλικῆς ἐξουσίας. Ἐτι τοῦ κατὰ τῆς Ἀγγλίας πολέμου ὁ βασιλεὺς εἶχεν ἐπιβάλλει φορολογίαν καὶ ἐπὶ τῶν κληρικῶν τοῦ κράτους τοῦ : κατὰ τοῦ μέτρου τούτου ἀντέταξεν ὁ πάπας γενικὴν τινα νομικὴν ἀρχὴν ἐν τῇ βούλᾳ clericis laicos, ἧς αὐταὶ ἀκόμη αἱ ἀρχικαὶ λέ-

Πάπας Βονιφάτιος ὁ Η΄.

Κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Γιόττου εἰκόνα ἐν τῷ ναῷ (βησιλικῇ) τοῦ Ἀγ. Ἰωαν. τοῦ Λατερανοῦ ἐν Ρώμῃ.

Ξεις(1) δηλοῦσιν ὅτι κατὰ τὴν ἀρχὴν ταύτην ὑπόκεινται εἰς τὴν ποινὴν τοῦ ἀφορισμοῦ οἱ κληρικοὶ οἱ ἄνευ παπικῆς ἐγκρίσεως πληρό-

(1) Σ Μ Ἀρχικαὶ λέξεις εἶναι αἱ σημειωθεῖσαι Clericis laicos, ὡς γνωστὸν δὲ αἱ βούλαι τοῦ πάπα φέρουσιν ἐκάστη τὸ ἰδιαίτερον ὄνομά της ἐκ τῶν ἀρχικῶν αὐτῶν λέξεων.

νοντες φόρον τινὰ εἰς κοσμικὴν ἀρχήν, ὡς καὶ οἱ λαϊκοὶ οἱ ἄνευ τῆς ἐγκρίσεως ταύτης λαμβάνοντες φόρον παρὰ τῶν ἱερέων.

Ὁ βασιλεὺς—ἀναβὰς εἰς τὸν θρόνον ἐν ἡλικίᾳ δέκα καὶ ἑπτὰ ἐτῶν καὶ διατρέχων ἤδη τὰ ἔτη τῆς ἀνδρικῆς ἀκμῆς—ἀπήντησεν εἰς τὸ κτύπημα τοῦτο λίαν ἐπιτηδεῖως, ἀπαγορεύσας τὴν ἐξαγωγήν χρυ-

Φίλιππος Δ'. (ὁ Ὡραῖος)

Ἐπιππος ἀνδριὰς ἄλλοτε ἐν τῷ ναῷ τῆς Παναγίας τῶν Παρισίων καταστραφεῖς τῷ 1772. (Κατὰ τὸν Λακροά.)

σοῦ καὶ πολυτίμων πραγμάτων ἐκ τοῦ βασιλείου του, καὶ λίαν ὠρυσμένως ἐκφράσας, ὅτι μόνον ἄχρηστον καὶ αὐτῶς εἰπεῖν παραλυτικόν» μέλος θὰ ἤρνεϊτο τὴν συνδρομὴν του εἰς τὸ σῶμα, καὶ ὅτι ἐν αὐτῷ ἐν ἴσῃ μοίρᾳ εὐρίσκονται οἱ λαϊκοὶ καὶ κληρικοὶ — τῶν τελευταίων τούτων, τῶν κληρικῶν, θεωρουμένων ὑπ' αὐτοῦ ἐπίσης ὡς μελῶν τοῦ σώματος τῆς πολιτείας του ὡς καὶ οἱ λαϊκοί.

Πρὸς στιγμὴν ἐφάνη κατασσελλομένη ἡ ἔρις. Ὁ πάπας, ὅστις βαρέως ἐτρώθη ὑπὸ τῶν μέτρων τοῦ βασιλέως, ἔδωκεν ἐξήγησιν καταπραϋντικὴν : ἀκριβῶς τότε ἀνεκηρύχθη ὁ πάππος τοῦ βασιλέως

Λουδοβίκος ὁ Θ'. ἅγιος, προσαχθείσης τῆς ἀποδείξεως, ὅτι εἶχε ποιήσει κατὰ τὴν ζωὴν του ἐξήκοντα τρία ὀλα θαύματα, καὶ ὁ Φίλιππος κατήργησε τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ἐξαγωγῆς χρημάτων.

Ἄλλ' ἐν ἔτει 1301 ἐξερράγη ἡ ἔρις ἐκ νέου καὶ μετὰ μεγάλης σφοδρότητος. Ὁ λεγόμενος, ὃν ἔπεισεν ὁ Βονιφάτιος, ὁ ἐπίσκοπος τῆς Παμιέρης (Pamiers) ἐξηρέθισε τὸν βασιλεῖα διὰ τῆς ἀλαζονικῆς στάσεώς του καὶ τῶν ἀπερισκέπτων ἐκφράσεών του. Ὁ δὲ βασιλεὺς δὲν ὤκνησε νὰ θέσῃ αὐτόν, ὡς ὑπήκοόν του, ὑπὸ κατηγορίαν, καὶ νὰ θέσῃ αὐτόν ὑπὸ κράτησιν.

Ἦρχισε δὲ νῦν ἐκ νέου ἡ ἀνταλλαγὴ διακοινώσεων καὶ αἱ ἐπιστολαὶ ἐλάβον τόνον λίαν ὀδριμύν. Ἡ ἀπαντητικὴ ἐπιστολὴ τοῦ πάπα *Ausculta fili* ἐκἀή δημοσίᾳ ἐν Παρισίοις τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1302. Κατ' ἐξοχὴν ὁμοῦς ἀποτελεσματικῶς κατενόησε νὰ διεξαγάγῃ ὁ βασιλεὺς Φίλιππος τὸν ἀγῶνα, ποιήσας ἐκκλησίαν πρὸς τι τὸ ὅποιον εἶχεν ἀναπτυχθῇ ἤδη ἐν Γαλλίᾳ ἰσχυρότερον ἢ ἀλλαχοῦ, καὶ ὅπερ δύναται ν' ἀποκαλέσῃ τις θρησκείαν τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως: διότι καὶ τοιοῦτό τι ἠθικὸν αἶσθημα ἐπενεργεῖ ὡς τὸ θρησκευτικὸν μετ' ἀκουσίας ἀκαταμαχῆτου δυνάμεως, χωρὶς νὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ δικαιολογηθῇ πρότερον ὑπὸ τῆς ἐξελεγκτικῆς δοκιμασίας τοῦ νοός. Ἐκάλεσε τοὺς ἱεράρχας καὶ τοὺς βιρῶνους τοῦ κράτους, καὶ τὴν φορὰν ταύτην καὶ ἀντιπροσώπους τῶν πόλεων εἰς Παρισίους ἐν τῷ ναῷ τῆς Παναγίας (Notre-D me).

Μετ' ἀγανακτήσεως ἤκουσαν αἱ κοσμικαὶ τάξεις, ὅτι ὁ πάπας ἡξίου, νὰ λαμβάνῃ ὁ βασιλεὺς τῶν τὸ κράτος του παρ' αὐτοῦ ὡς τιμάριον, καὶ ἐμφαντικώτατα ἐτάχθησαν πρὸς τὸ μέρος τοῦ βασιλέως, οὗ τὰς πολλαπλᾶς αἰτιάσεις κατέστησαν καὶ ἰδίας ἐαυτῶν.

Οἱ κληρικοὶ δὲν ἠδύναντο νὰ προβῶσι μέχρι τοιοῦτου σημείου: ἀπηύθυναν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν πάπαν, δι' ἧς παρεκάλουν αὐτόν ν' ἀποδώσῃ εἰς τὴν γαλατικὴν ἐκκλησίαν τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἡσυχίαν.

Ὑπὸ τὰς περιστάσεις ταύτας ἐπῆλθεν ἔπειτα (τὸν Νοέμβριον τοῦ 1302) ἡ περίφημος βούλα *Unam sanctam*, ἣτις ἔκτοτε ὑπῆρξε τὸ ταμεῖον τῆς κλασικῆς ἐκφράσεως τῆς τελευταίας καὶ ἀληθοῦς γνώμης τῆς παπικῆς ἐδρας. Ἡ ἐκκλησία, λέγει ἡ βούλα αὕτη, ἡ ἀγία, καθολικὴ καὶ ἀποστολική, ἣν ἡ πίστις ἀναγκάζει νὰ ἀσπάζόμεθα, εἶναι σῶμα μετὰ μ. ε. α. κεφαλῆς καὶ ὅχι τέρας (monstrum) μετὰ δύο

κεφαλῶν, — ἡ μία αὐτῇ κεφαλῇ εἶναι ὁ Χριστὸς καὶ ὁ ἀντιπρόσωπος αὐτοῦ Πέτρος καὶ ὁ διάδοχος τοῦ Πέτρου. Δύο ὑπάρχουσι ξίφη, τὸ ἐκκλησιαστικὸν καὶ τὸ κοσμικόν : ἀμφοτέρω, τὸ πνευματικὸν καὶ τὸ ὑλικόν, εἶναι ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τῆς ἐκκλησίας, ἐκεῖνο μὲν κρατούμενον ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, τοῦτο δὲ διὰ τὴν ἐκκλησίαν : ἐκεῖνο — οὕτω ἔπεται ἄνευ περαιτέρω διαλεκτικῆς τέχνης τὸ τερατῶδες συμπέρασμα — ἐκεῖνο διὰ τῆς χειρὸς τοῦ ἱερέως, τοῦτο διὰ τῆς χειρὸς τῶν βασιλέων καὶ τῶν ἱπποτῶν (milites) ἀλλὰ κατὰ τὸ νεῦμα καὶ τὴν προαιρεσίν (ad nutum et patientiam) τοῦ ἱερέως : δι' ἕκαστον δὲ ἀνθρώπινον πλᾶσμα τυγχάνει ἀναγκαῖον πρὸς σωτηρίαν του νὰ εἶναι ὑπήκοος τοῦ Ρωμαίου ποντίφικος.

§ 395. Βονιφάτιος ὁ Η΄. καὶ Φίλιππος ὁ Ὁραῖος.

— Ἀπέναντι τούτων προέβαλεν ὁ τοῦ βασιλέως γραμματεὺς (Kanzler) Γουλιέλμος ὁ Νογχερέτος ἐνώπιον συνελεύσεως μεγιστάνων ἐν τῷ Λούδρω ὡς κατήγορος κατὰ τοῦ πάπα, ὅστις ἔπρεπε νὰ καταδικασθῇ ὡς ἐγκληματίας ὑπὸ γενικῆς συνόδου. Ἐν ὀνόματι δὲ τοῦ ὁρκου του ἐξώρκισε τὸν βασιλέα νὰ προστατεύσῃ τὴν ἐκκλησίαν.

Καὶ ἀπεδείχθη ὅτι ὁ βασιλεὺς ἦτο κύριος τῶν ὑπηκόων του : βαρυτάτῃ ἦττα ἐπεκρέματο κατὰ τοῦ παπικοῦ.

Συνήλθον δὲ καὶ τὸ δεύτερον αἱ τάξεις τοῦ κράτους ἐν τῷ Λούδρω τὸν Ἰούνιον τοῦ 1203· ἐνταῦθα συνεζήτηθη ἡ ἰδέα γενικῆς συνόδου, δι' ἣν ὁ βασιλεὺς ὡς πόμοχος τῆς πίστεως καὶ προστατῆς τῆς ἐκκλησίας ἔμελλε νὰ μοχθήσῃ — ἰδέα λίαν ἀπειλητικὴ κατὰ τῆς παπικῆς παντοδυναμίας, ἐάν, ὅπως ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ὀπίσθεν τῆς προτάσεως ὑπόχρῃ μία πραγματικὴ δύναμις. Διὰ πλείστων δηλώσεων — ἀνῆλθον αὗται μέχρις ἑκτὸν ἑπτὰ — προσεχώρουν τὰ διάφορα σωματεῖα τοῦ κράτους, καὶ πανεπιστήμια καὶ μοναστήρια ἀκόμη, εἰς τὰς ληφθεῖσας ἀποφάσεις.

Ἀπέναντι τούτων πηρεσύνασε καὶ ὁ Βονιφάτιος τὰ τελευταῖα ὅπλα του. Μετέβη μετὰ τῶν καρδιναλίων καὶ ἄλλης ἀκολουθίας εἰς Ἀνάγνην — νοτιανατολικῶς τῆς Ρώμης, παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους — καὶ ἐχάλευσε τὰ κεραυνοβόλα βέλη, δι' ὧν τοσάκις ἐπληξε — τὸν ἀφορισμὸν τοῦ βασιλέως, τὴν λύσιν τῶν ὑπηκόων ἀπὸ τοῦ ὁρκου τῆς πίστεως, τὴν ἀπαγόρευσιν : ἦτο δὲ ἤδη ἐτοίμη ἡ βούλα, ὅτε ἀνήκουστόν τι γεγονὸς παρημποδίσεν αὐτήν.

Ἦτο ἡ πρώτη τῆς 7 Σεπτεμβρίου τοῦ 1303, ὅτε οἱ ἐν Ἀνάγνῃ εἶδον κατερχομένους ἀπὸ τοῦ ὄρους ἱππικὸν καὶ πολυαριθμούς πεζοὺς : ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν ἦτο ὁ γραμματεὺς τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας, Γουλιέλμος ὁ Νογαρέτος, ἐφωδιασμένος μετὰ εὐρείας πληρεξουσιότητος παρὰ τοῦ κυρίου του, καὶ μετ' αὐτοῦ ὁ ἀρχηγὸς τῆς γιβελλινικῆς ἐν Ρώμῃ μερίδος, ὁ Σινιάρρας Κολόνας, μεθ' οὗ εἶχεν οὗτος συνεννοηθῇ.

Τὸ βασιλικὸν πολεμικὸν ἔμβλημα τῆς Γαλλίας ἀνεπετάσθη, τὰ στρατεύματα εἰσῆλθαν εἰς τὴν πολίχνην, οἱ καρδινάλιοι ἔδραπέτευσαν. Μετὰ τῆς κραυγῆς δέ : «Θάνατος εἰς τὸν Βονιφάτιον, ζήτω ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας» κατελήφθη τὸ παπικὸν μέγιστον, καὶ καθυβρίσθη καὶ αὐτὸ τὸ πρόσωπον τοῦ γηραιοῦ πάπα : ὁ Κολόνας, κατὰ τὴν σωζομένην περιγραφὴν τῆς σκηνῆς, ἔτυψεν αὐτὸν κατὰ πρόσωπον διὰ τῆς χειρὶδος καὶ ἀπεκάλεσεν αὐτὸν τὸν πρωτότοκον τοῦ Σατανᾶ, ὁ πάπας ὁμῶς ἀντέταξε κατὰ τῶν ὑβριστῶν του τὴν ἡρεμίαν καὶ τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς χριστιανωσύνης.

Ἄλλ' ἡ κατοχὴ τῆς πόλεως δὲν διήρκεσε πολὺ· οἱ κάτοικοι ἐξηγέρθησαν ἀπειλητικοί, καὶ τὰ στρατεύματα ἐπαρκῆ διὰ μίαν αἰφνιδίαν ἔφοδον, ἐλάχιστα ὁμῶς ἢ ὥστε νὰ δύνανται νὰ ἐπιχειρήτωσι πόλεμον, ἀπεσύρθησαν.

Ἄλλ' εἶχον ἐπιτύχει ἀρκούντως τὸν σκοπὸν των. Ἡ παπῶσύνη εἶχε ταπεινωθῇ ἐν τῷ προσώπῳ ἐνὸς τῶν μᾶλλον ἀλαζόνων ἀντιπροσώπων της, καὶ ἡ γῆ δὲν εἶχεν ἀνοίξει ἵνα καταπῇ τοὺς δράστας τοῦ ἀνοσιουργήματος.

Ὁ Βονιφάτιος ἔσπευσε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ρώμην· ὁ σκοπὸς αὐτοῦ ἦτο νὰ συγκαλέσῃ τὴν χριστιανωσύνην εἰς οἰκουμένην σύνοδον κατὰ τοῦ διαπραχθέντος ἀνοσιουργήματος. Ἀλλὰ τὰ γενόμενα ἦσαν καθ' ὑπερβολὴν σοβαρὰ διὰ τὸν ὀγδοηκοντούτῃ γέροντα : μικρὸν μετὰ ταῦτα ἀπέθανεν οὗτος τὸν Ὀκτώβριον τοῦ ἔτους ἐκείνου, τοῦ τοσοῦτον ὀλεθρίου διὰ τὴν ἐκκλησίαν.

§ 396. Βαβυλωνικὴ αἰχμαλωσία τῆς ἐκκλησίας.
— Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ πραξικοπήματος τῆς Ἀνάγνης ἐξεσηλωθησαν πάραυτα. Ἦδη ὁ διάδοχος τοῦ Βονιφατίου, Βενέδικτος ὁ ΙΑ', ἀνέκρουσε πρὺμναν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας.

Ἄλλ' ὁ Βενέδικτος ἐκυβέρνησεν ὀλίγους μόνον μῆνας τὴν ἐκκλη-

σίαν, καὶ κατὰ τὴν νέαν ἐκλογὴν, γενομένην τῷ 1304, ἐνίκησεν ἐν τῷ συλλόγῳ τῶν καρδιναλίων ἡ γαλλικὴ μερίς: ἐξελέγη ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῶν Βορδιγάλων (Bordeaux), Κλ ἡ μ η ς ὁ Ε', ὅστις εἶχεν ἐξιγοράσει τὴν ὑποστήριξιν τοῦ βασιλέως ὁ ἀ βαρυτάτων ὑποσχέσεων, καὶ παρέμεινεν ὡς πάπας ἐν Γαλλίᾳ, ὁ ἐστὶν ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς δικαιοδοσίας τοῦ βασιλέως Φιλίππου (1305).

Ἀπὸ τοῦ 1309 ἔστησεν ὁ Κλήμης τὴν ἑδραν τοῦ ἐν Ἀ θ ι - ν ι ὁ ν, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὁ ῥῆς τοῦ Ροδανοῦ, καὶ οὕτω ἀπὸ τοῦ 1305 μέχρι τοῦ 1377 παρέμεινεν ἡ ἑδρα τῶν παπῶν ἐν Γαλλίᾳ: ἡ χρονικὴ αὕτη περιόδος καλεῖται συνήθως βαβυλωνικὴ ἐξορία ἡ β α β υ - λ ω ν ι κ ἡ α ἰ χ μ α λ ω σ ῖ α τῆς ἐκκλησίας.

§ 397 Ἑρρίκος ὁ Ζ'. Γερμανὸς βασιλεὺς. — Ἐπὶ τῆς ἐξαρτήσεως ταύτης τοῦ πάπα ἐστήριξεν ὁ βασιλεὺς Φίλιππος καὶ τὸ σχέδιον αὐτοῦ περὶ περιποιήσεως τοῦ γερμανικοῦ στέμματος εἰς τὸν ἴδιον ἑαυτοῦ οἶκον.

Τοῦτο δὲν κατωρθώθη, καίτοι τινὲς τῶν ἐκλεκτόρων, ὡς ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κολωνίας Ἑρρίκος, ἀπέκλινον πρὸς αὐτόν· ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Μογουντίας Πέτρος — καθ' οὗ ἡ ἀγανάκτησις ἐνέπνευσεν εἰς τὸν τὰ τῶν Ἀψβούργων φρονοῦντα χρονογράφον τὸ ἀπελπιστικὸν δίστιχον:

von Mainz der pischol

Peter, der ungetreue wolf (1) —

ἔστρεψε τὰς ψήφους πρὸς τὸν ἀσελφὸν τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῶν Τρεβήρων Βαλδουίνου (ἀπὸ τοῦ 1307) Ἑρρίκον, κ ὁ μ η τ α τ ο ὺ Λ ο υ ξ ε μ β ο ὕ ρ γ ο υ, ἄνδρα κεκτημένον προσωπικὴν ἀξίαν, παρὰ κάμψαντα ἤδη τὴν πρώτην νεότητά, οἴκου μετρίας δυνάμεως — ἡ ἐδαφικὴ ἔκτασις τῆς κομητείας τοῦ ἀνήρχετο εἰς ἑκατὸν πεντήκοντα περίπου τετραγωνικὰ μίλια μετὰ ἑκατὸν περίπου φρουρῶν μεταξὺ Μωσέλα καὶ Μεισου (γερμ. Maas) — ὅστις εἶχε λάβει πρότερον ἐπὶ τοῦ βασιλέως Ἀδόλφου μέρος ὑπὲρ τῆς Γαλλίας καὶ εἶχεν ὑποχρεώσει τὸν βασιλέα Φίλιππον τὸν Δ'. Καὶ ἐν τῇ μορφώσει καὶ ἐν τῷ τρόπῳ τοῦ βίου του ἐφαίνετο μᾶλλον γαλλίζων ἢ γερμανίζων.

(1) Σ. Μ Τῆς Μογουντίας ὁ ἐπίσκοπος Πέτρος
ὁ ἄπιστος λύκος.

Ἐρρίκος ὁ Ζ'. ἐκυβέρνησεν ἀπὸ τοῦ 1308 μέχρι τοῦ 1313, ὑπῆρξε δὲ ἡγεμὼν μεμορφωμένος, καὶ ἀντιθέτως πρὸς τὸν προκατόχον του ἐπαγωγὸς τοὺς τρόπους καὶ φίλος καὶ ὑποστηρικτὴς ὑψηλῶν ἰδεωδῶν.

Ἡ τύχη ἐφάνη εὖνους πρὸς αὐτόν. Προγράψας τοὺς φονεῖς τοῦ προκατόχου του, συνεννοήθη μετὰ τῶν Ἀψβουργίων, καὶ ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς τῆς Βοημίας, Ἐρρίκος ὁ τῆς Καρινθίας, οὗ ἡ ἐξουσία ἐστηρίζετο ἐπὶ βόσεων λίαν ἀδυνάτων, δὲν ἐζήτησεν ἐντὸς τῆς ταχθείσης αὐτῷ προθεσμίας τὴν τιμαριωτικὴν παραχώρησιν τοῦ κράτους του, παρεχώρησεν ὁ Ἐρρίκος λόγῳ τιμαρίου εἰς τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν Ἰωάννην, ὃν ἐνύμφευσεν συγχρόνως μετὰ τῆς ἀδελφῆς τοῦ τελευταίου ἐγγωρίου βασιλέως Βεγκεσλαύου τοῦ Γ'., τὸ βασιλεῖον τοῦτο, ὅπερ πράγματι δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπεροσπίσῃ ὁ τῆς Καρινθίας Ἐρρίκος.

Ἐν τῇ ἐν Σπείρᾳ συνελθούσῃ διαίτῃ ἐγένετο ἡ λόγῳ τιμαρίου παραχώρησις εἰς τοὺς αὐστρικκοὺς ἀδελφοὺς τῶν χωρῶν αὐτῶν. Ὁ πάπας Κλήμης εἶχεν ἀναγνωρίσει τὸν βασιλέα, λαμπρὰ συνέλευσις συνεκροτήθη αὐτόθι, χαρακτηρίζει δὲ Ἐρρίκον τὸν Ζ'. ὡς ἄνδρα λεπτοτάτων αἰσθημάτων τὸ ὅτι ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ παρέδωκεν εἰς τὸ ἐξιλεωτικὸν παρελθόν δύο λυπηρὰ συμβεβηκότα τῆς γερμανικῆς ἱστορίας: τὰ νεκρὰ σώματα τοῦ βασιλέως Ἀδόλφου καὶ τοῦ βασιλέως Ἀλβρέχτου ἐνεταφιάσθησαν πανηγυρικῶς ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ, ὅπου ἀνεπαύοντο οἱ τρεῖς τελευταῖοι αὐτοκράτορες τοῦ σαλικοῦ οἴκου, Φίλιππος ὁ σταυρφυκὸς καὶ Ροδόλφος ὁ Α'.

§ 398 Τὰ ἐν Ἰταλίᾳ — Ἐρρίκος ὁ Ζ'. ἠκολούθησε πρὸς στερέωσιν τῆς ἀρχῆς του ἰλίαν ὅσον, ἣν τὸ παρελθόν τῆς γερμανικῆς βασιλείας παρίστα αὐτῷ ὀλιγώτερον δύσβατον, ἢ ὅσον φαίνεται αὕτη εἰς ἡμᾶς ἀπέβλεψεν εἰς τὴν παλινόρθωσιν τῆς ἐξουσίας τοῦ κράτους ἐν Ἰταλίᾳ.

Τὰ πράγματα ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ εἶχον διαμορφωθῇ οὕτως ὥστε παρὰ πολλοῖς ἐξηγέρθη ὁ πόθος τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀρχῆς — διότι ἀκριβῶς διὰ τῆς μακρᾶς ἀπουσίας τῆς ἀρχῆς ταύτης καὶ τῶν θλιβερῶν ἐκ τούτου συνεπειῶν ἐλαμπρύνθη καὶ οὕτως ἡ αἴγλη τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐξουσίας ἐν τῇ κοινῇ γνώμῃ.

Οὐδεμία χώρα φαίνεται ὑπὸ τῆς φύσεως μᾶλλον ὥρισμένη ὅπως ἀποτελέσῃ ἐν ἐνιαῖον κράτος, ὅσον ἡ Ἰταλία, καὶ οὐδεμία ἀπεστε-

ρήθη τῆς ἐνότητος ταύτης, ἥτις προὔπηρξε κατὰ τὰς ἀρχαίας ἡμέρας, ἐπὶ μακρότερον χρόνον ἕνεκα λόγων καὶ συνθηκῶν ἱστορικῶν, καὶ εὗρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην ν' ἀνακ-ῆσῃ αὐτὴν μετὰ κόπου καὶ λίαν ἀργὰ μετὰ φοβερὰν καταμέλυσιν.

Ἡ νέα δυναστεία ἥτις εἶχε καταλάβει μετὰ Κιρκίου τοῦ Ἀνδρεῆ (1268) τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως, κατεῖχε περὶ τοὺς χρόνους τούτους μόνον τὸ ἥμισυ ἀκόμη τῶν ἡπειρωτικῶν κτήσεων τοῦ σταυφικοῦ κράτους.

Ἡδὴ ἐν ἔτει 1282 τὸ μῖσος κατὰ τῆς γαλλικῆς κυριαρχίας ἐν Σικελίᾳ εἶχε γενῆται εὐροτάτην συνωμοσίαν, στηρζομένην ἐπὶ σχέσεων μετὰ τῆς σὺλῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοῦ Πέτρου τοῦ Γ' τῆς Ἀραγωνίας, τοῦ γαμβροῦ τοῦ βασιλέως Μαμφρέδου, τὸν ὅποιον εἶχεν ἀνακηρύξει, ὡς λέγεται, ὁ δυστυχὴς Κονραδῖνος ἐκπνέων κληρονόμον τῶν δικαιωμάτων του.

Ψυχὴ τῆς συνωμοσίας ταύτης ἦτο Σικελός τις εὐγενὴς Ἰωάννης ὁ Προκίδας. Τυχαιὸν συμβεβηκός, ἡ ἀναισχυρία ἐνὸς Γάλλου φρουροῦ κατὰ κόρης τινὸς τοῦ Παλέρμου, ἤναψεν εἰς φοβεράς φλόγας τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ λαοῦ κατὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ Πάσχα τοῦ 1282: πᾶς Γάλλος συναντῶμενος — καὶ πρὸς ἐξέλεγχιν τῆς γαλλικῆς ταυτότητος, ὅσας ὑπῆρχεν ἀμφιβολία περὶ τίνος ὑπόπτου κριναμένου, ἐπέβαλλον αὐτῷ νὰ προσφέρῃ τὴν λέξιν ciceri, ἣν οὐδὲν γαλλικὸν στόμα δύναται νὰ προσφέρῃ — ἐπιπτε θῦμα, εἰς δωδεκακισχιλίους δὲ ὑπόλογιζονται οἱ πεσόντες κατὰ τὴν φονικὴν ταύτην ἐξέγερσιν, κατὰ τὸν Σικελικόν τοῦτον ἐσπερινόν, τοῦ ὁποῦ οὗ αἵματηρὸς πανηγυρισμὸς ἐπέξετάθη καθ' ὅλην τὴν νῆσον.

Προσωρινὴ κυβέρνησις ἐγκατεστάθη ἀμέσως, καὶ τῇ βοήθειᾳ Πέτρου τοῦ Γ' τῆς Ἀραγωνίας προήσπισεν ἡ νῆτος τὴν ἀνεξαρτησίαν της κατὰ τῶν ἀνακτικῶν ἀποπειρῶν τῶν Γάλλων ὡς καὶ κατὰ τῶν ἐκπεμφθέντων ἀφορισμῶν καὶ τῶν παρομοίων ὀπλῶν τῆς ρωμαϊκῆς ἑδρας. Καὶ ὅτε δὲ ἀκόμη Ἰάκωβος ὁ Β' τῆς Ἀραγωνίας παρητήθη τῆς νήσου, ἐξέλεξαν οἱ Σικελοὶ ἐν τινι γενικῇ συνελεύσει βασιλέα τὸν τούτου ἀδελφὸν Φρειδερίκον καὶ ἐθέσπισαν ἴδιον πολίτευμα (1295).

Δύο λοιπὸν ἐγένοντο ἐνταῦθα, ἐν τῇ μεσημβρίᾳ, πολιτεῖαι ἐκ τῆς μιᾶς, οὕτω δὲ διαταράχθη διὰ μακρὸν χρόνον ἡ εἰρήνη κατὰ τὰ μέρη ταῦτα.

Ἐν τῇ λοιπῇ Ἰταλίᾳ, ὅπου ἐν συνόλῳ παρομοίαν πορείαν ἔλαβεν ἡ πολιτικὴ ἀνέλιξις τοῦ σχηματισμοῦ μικροτέρων καὶ μεγαλειτέρων τοπικῶν πολιτειῶν, ὡς ἐν Γερμανίᾳ, τὸ ἐκ τῶν ἰδιωτικῶν πολέμων (faida) χάρις ἤτο φοβερώτερον ἀκ' ἢ ἐνταῦθα, καὶ ἕνεκα τοῦ μᾶλλον εὐ-ξάπτου χαρακτήρος τοῦ λαοῦ ἔφερεν ἡ ἐκπύλξιμος αὕτη κατάστασις χαρακτῆρα ἀγριώτερον καὶ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα ὁμότερον ἢ ἐν Γερμανίᾳ.

Ἐν τῇ ἄ ν φ Ἰ τ α λ ί α ἰδίως ἡ ἐλευθερία, ἣν εἶχον ἀποκτήσει αἱ πόλεις ἐν τῷ ἀγῶνι κατὰ τῶν σταουφικῶν αὐτοκρατόρων, εἶχεν ἐξαπολύσει μὲν πολλὴν πλούσιαν δύναμιν, ἢ μετὰ τῆς ἀπολελυμένης ταύτης δυνάμεως συναπελύθη καὶ ἡ ἀκράτητος αὐθαρεσία : μετὰ τοῦ τῶν Ἀλπεων καὶ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης ὑπῆρχον παρὰ πλεῦρος ἡ μία τῆς ἄλλης τεσσαράκοντα περίπου αὐτόνομοι πολιτεῖαι, αἵτινες ἀνενέωσαν τὴν ἱστορίαν τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν κατὰ πόλεις δημοκρατιῶν, μεθ' ὧν τῶν ἐναλλαγῶν των, συμμαχιῶν, πολέμων πόλεως πρὸς πόλιν, ὁμοσπονδιῶν κατὰ ὁμοσπονδιῶν, ἀγῶνων περὶ ἡγεμονίας, καθυποτάξεως τῆς μικροτέρας πόλεως ὑπὸ τῶν μεγαλειτέρων, καὶ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ἐναλλαγῇ ἀκράτου δημοκρατίας, ἀγρίας τυραννίδος καὶ ἀσπλάγχχνου ἰριστοκρατίας μεθ' ὧν τῶν δυνατῶν περὶ αλλαγῶν.

Τὰ ὀνόματα τῶν Οὐέλφων (1) καὶ Γιβελλίνων, ἅτινα εἶχον ἀπολέσει τὴν κυρίαν σημασίαν των — διότι περὶ τῆς δυναστείας τῶν Σταουφῶν ἡ «Οὐεβλίγγων» [«Waiblinger»] (2) πρὸ πολλοῦ οὐδεὶς ἐγένετο πλέον λόγος — ἐσήμαινον τὰ κύρια ἀντίπαλα κόμματα, ἅτινα ὅμως δὲν ἐμάχοντο ποσῶς πάντοτε ὑπὲρ ὀρισμένων πολιτικῶν ἀρχῶν καὶ ἰδεῶν, ἀλλὰ συνήθως ἀπλῶς περὶ καταλήψεως τῆς ἀρχῆς, καὶ ἐξ ὧν ἕκαστον ἕνεκα τούτου ἐξεμεταλλεύετο τὴν νίκην κατὰ τρόπον ὁμότατον.

Οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ ἡττημένου κόμματος ἐγκατέλειπον τὴν πόλιν, καὶ ἡ σημασία ἦν ἔλαβεν ἡ λέξις bandit, bandito, ἐξόριστος, χαρακτηρίζει καλλιέτερον πάσης περιγραφῆς τὴν κατάστασιν ταύτην τῆς

(1) Σ. Μ. Ἐν τῇ ἰταλικῇ ἱστορίᾳ μᾶλλον γνωστῶν ὑπὸ τὸν τύπον Γουέλφων.

(2) Σ. Μ. Ἐξ οὗ ἡ κατ' ἰταλικὴν προφορὰν λέξις Γιβελλῖνοι.

βασίλειας τῆς βίας, καθ' ἣν ἡ ἱκανοποίησις τοῦ πόθου τῆς κομματικῆς ἐκδικήσεως, ἐθεωρεῖτο τὸ μέγιστον τῶν ἀγαθῶν.

Δὲν πρέπει ὁμῶς ταῦτα λέγοντες νὰ παραγνωρίζωμεν, ὅτι ἡ θερμὴ καὶ ἀκράτητος αὕτη πάλῃ περὶ τῆς ἐξουσίας, καὶ ἡ φυσικὴ ἀντιζηλία μεγαλειτέρων πόλεων, ὡς τῆς Φλωρεντίας καὶ τῆς Πίσας, τοῦ Μεδιολάνου, τῆς Γενούης, τῆς Βενετίας, ἀκριθῶς ὡς ἄλλοτε ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι, κατεβίβασεν εἰς τὴν κονίσ-ραν πάσας τὰς δυνάμεις, καὶ προσέδωκεν οὕτω ἰσχυράν ὠθησιν εἰς τὴν ζωὴν, οὕτως ὥστε οἱ χρόνοι οὗτοι εἶναι πολλῶ ὀλιγώτερον δ.ἀ τὴν Ἰταλίαν ἢ διὰ τὴν Γερμανίαν περίοδος ὀπισθοδρομήσεως.

Ἄρκει νὰ ἀναμνησθῇ τις ὅτι ὁ μέγιστος, ὁ βιθυνούστατος, ὁ πλουσιώτατος εἰς ἰδέας καὶ πνευματωδέστατος ὅλων τῶν ποιητῶν τοῦ μεσαίωνος, ὁ Δάντης Ἀλιγιέρης, ἐγεννήθη ἐν ἔτει 1265 ἐν Φλωρεντίᾳ, καὶ ὅτι ὁ βίος αὐτοῦ εἶχε διαρεύσει ἀπὸ τῆς πρωϊμωτάτης νεότητος ἐν τοῖς ἀγῶσι τῶν δύο κομμάτων, τῶν Λευκῶν καὶ τῶν Μαύρων, ὡς ὠνομάζοντο τὰ κόμματα ἐνταῦθα. Ἀφοῦ ἡδύνατο νὰ βλαστήσῃ ἐπὶ τοῦ ἡφιστεϊώδους ἐκείνου ἐδάφους ποίημα ὡς τοῦ Δάντου ἡ Κωμῳδία — τὸ ὄνομα θεία, divina comodia, φαίνεται ὅτι ἐδόθη εἰς αὐτὴν ὑπὸ τοῦ κοινοῦ — ἔπρεπε βεβαίως νὰ δρῶσιν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τούτου δυνάμεις, αἱ ἀνεδείκνυσαν δημιουργικὰς φύσεις εὐγενεῖς καὶ μεγάλαι.

§ 399. Ἑρρίκου πορεία εἰς Ρώμην. 1310. —

Ἄλλ' ἀκριθῶς τοιοῦτοι ἄνδρες ἠθάνοντο τὴν κατάστασιν τῆς χώρας των, ἣν ὁ ἄρτι μνημονευθεὶς ποιητὴς ἀποκαλεῖ σκάφος ἄνευ ἀστέρου ἐν μεγάλῃ θυέλλῃ, μετὰ βαθυτέρου πόνου, καὶ κατηύθυνον νῦν, ὅτε καὶ ἡ παπασύνη εἶχε περιέλθει εἰς ἐπονείδιστον ἐξάρτησιν ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ στέμματος, τὰ βλέμματά των πρὸς τὸν Γερμανὸν βσιλέα, ὡς πρὸς εἰρηνοποιὸν καὶ διαιτητὴν ὑπεράνω τῶν ἀλληλοσπαρσσομένων κομμάτων.

Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν συνῆψαν σχέσεις μετὰ τοῦ Ἑρρίκου τοῦ Ζ'., καὶ δὲν πρέπει νὰ παραλειφθῇ ἐνταῦθα, ὅτι οὐδέποτε εἶχον παῦσαι ὁλοσχερῶς αἱ σχέσεις πρὸς τὴν αὐτοκρατορίαν οὕτω δέ, ἐπ' παραδείγματι, μία τῶν δύο μεγάλων οἰκογενειῶν, αἵτινες ἤρizon ἐν Μεδιολάνῳ περὶ τῆς ἀρχῆς, ἡ τῶν Βισκοντιῶν, εἶχεν ἐξαγοράσει τὴν λόγφ τιμαρίου παραχώρησιν τῆς ἐπιτροπείας τοῦ κράτους παρὰ τοῦ βασιλέως Ἀ-

δόλφου, τοῦθ' ὅπερ, εἶναι ἀληθές, δὲν ἠμπόδισε τὴν ἀπώλειαν τῆς ἀρχῆς, περιελθούσης εἰς τὴν ἐτέραν οἰκογένειαν, τὴν τῶν Δελλατόρρε (della Torre)

Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ βασιλεὺς Ἑρρίκος ὑπὸ τὸ ἰδεολογικὸν τοῦτο πνεῦμα τῆς ῥηϊτικῆς ἀποστολῆς ἀντελαμβάνετο τὸ καθήκον του. Ἐβαυκαλίζετο ὑπὸ τοῦ εὐγενοῦς ὀνείρου ὅτι θὰ ἠδύνατο ὡς διὰ μαγείας διὰ τῆς ἀπλῆς δυνάμεως τῆς θελήσεως νὰ ἐπαναφέρῃ ὡς καταλυτῆς τῶν κομμάτων τὴν εἰρήνην εἰς τὴν ὑπὸ τῶν παθῶν σπαρασσομένην ταύτην χώραν.

Εἶχε δὲ ἐνθρυνθῇ καὶ ὑποστηρῇ ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ ἐξ Ἰταλίας. Καὶ αὐτὸς ὁ πῖπας Κλήμης ὁ Ε΄, ὅστις ἠσθάνετο τὰ δεσμά του, ἠνόει τὴν ἐπιχείρησιν πῶσον ὀλίγον ὅμως πράγματι ἐσήμαινε τότε ἡ βασιλικὴ ἐξουσία ἐν Γερμανίᾳ, ἀποδεικνύει ἡ σμικρὰ δύναμις τοῦ στρατοῦ, — πεντακισχίλιοι περίπου ἄνδρες — μεθ' ἧς διέβη ὁ Ἑρρίκος τὰς Ἀλπεῖς τὸν Ὀκτώβοιον τοῦ 1310.

Ἡ νεωτάτη αὕτη στρατεία εἰς Ρώμην δὲν διεκρίθη κατὰ πολὺ πολλῶν προηγουμένων. Κατ' ἀρχὰς τὰ πράγματα ἐχώρησαν καλῶς. Ὁ Ἑρρίκος κατῴρθη νὰ ἐπιφέρει συμφωνίαν τινὰ μεταξὺ τῶν ἀρχηγῶν τῶν δύο ἐν Μεδιολάνῳ φατριῶν. Ἀλλὰ μετὰ μικρὸν διέρρηξε τὸ μῖτος τὸν ἠδύνατον φραγμόν, καὶ ὁ βασιλεὺς δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ πράξῃ ἄλλως, εἰμὴ νὰ ὑποστηρίξῃ μετὰ θάρρους τὴν μίαν τῶν μεριδίων καὶ νὰ παραδώσῃ τὴν ἄλλην εἰς τὴν διάκρισιν αὐτῆς. Ἐγκατέστησεν ἓνα Βασκόντην, τὸν Ματθαῖον, ὡς ἄρχοντα τῆς πόλεως ἐν Μεδιολάνῳ, ἐστέφθη διὰ τοῦ περιφήμου σιδηροῦ στέμματος, καὶ μετὰ χιλίων τριακοσίων ἵπποτων ἐπεβιβάσθη ἐν Πίσῃ καὶ ἐφθασεν εἰς Ρώμην.

Καὶ τὴν φορὰν ταύτην παραχρῆ καὶ συμπλοκαὶ τῶν δύο ἀντιπάλων μεριδίων, αἵτινες καὶ ἐνταῦθα ἀντιπροσωπεύοντο ὑπὸ δύο ἐχθρικῶς πρὸς ἀλλήλας διακειμένων οἰκογενειῶν, τῆς τῶν Ὀρσίνη καὶ τῆς τῶν Κολόνα, συνώδευσαν τὴν αὐτοκρατορικὴν στέψιν, ἥτις ἐτελέσθη ἐν τῷ Λατερανῷ (Ἰούνιον τοῦ 1312) ἐντολῇ τοῦ πάπα.

Ὁ ναὸς τοῦ Ἀγίου Πέτρου καὶ τὸ Βατικανὸν ἦσαν εἰς χεῖρας τῶν πολευίων.

§ 400 Ὁ θάνατος αὐτοῦ. 1313. — Ὁ φυσικὸς ἀρχηγὸς τῶν Γουέλφων ἐν Ἰταλίᾳ ἦτο ὁ βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως

Ροβέρτος, συμμαχῶν κατὰ τοῦ Ἑρρίκου μετὰ τοῦ Φρειδερίκου τῆς Σικελίας.

Τὸ οὐέλφικόν κόμμα εἶχε τὴν ἀρχὴν ἐν Φλωρεντία, καὶ ἐν τῇ ἄνω δὲ Ἰταλίᾳ ἐν συνολῷ ἦτο τὸ ἰσχυρότερον, καὶ πλὴν τούτου συνέπραττε μετὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ αὐτοκράτορος, ἀφοῦ ὁ Ἑρρίκος ἡρνήθη νὰ παραχωρήσῃ τὸ ἀρελατικόν κράτος ὡς γέρας τῆς οὐδετεροτητος εἰς τὴν Γαλλίαν, καὶ ὁ βασιλεὺς Φίλιππος ὁ Δ΄. καὶ ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν αὐτοῦ καὶ ὁ πάπας, ἐνῶ ὁ αὐτοκράτωρ εἶχε καθ' ὑπερβολὴν ὀλίγας χρηματικὰς καὶ στρατιωτικὰς δυνάμεις, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ φέρῃ ταχεῖάν τινα κρίσιν.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἰωάννης, ὃν εἶχεν ἀφήσει ὁ Ἑρρίκος ὡς ἐπίτροπον τοῦ κράτους ἐν Γερμανίᾳ, εἶχε στερεωθῇ κατ' εὐχὴν ἐπὶ τοῦ βοημικοῦ θρόνου : ἐν δὲ τῇ διαίτῃ, ἣν συνεκάλεσεν οὗτος ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔτους 1313 ἐν Νυρεμβέργῃ, ἀνεγνωρίσθη ὁ κατὰ τοῦ Ροβέρτου, τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως, πόλεμος ὡς πόλεμος τῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἐπιψηφίσθησαν ἀξιόλογοι στρατιωτικαὶ ἐπικουραί.

Ἡ θέσις τοῦ Γάλλου κυρίου τῆς Νεαπόλεως διέτρεξε σπουδαῖον κίνδυνον, ἀφοῦ ἡ γαλλικὴ κυριαρχία ἦτο ἥκιστα δημοφιλής, καὶ ὁ Ἑρρίκος, ἀδιαφορῶν πρὸς τὸν ἀπειλούμενον παπικὸν ἀφορισμόν, παρεσκευάζετο διὰ τὴν κατὰ τοῦ κυρίου τούτου ἐχθροῦ στρατείαν : ἀλλὰ καθ' ὁδόν, ἐν Βουονκονθεντῷ, ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Σιένας, εὗρεν αὐτὸν ὁ θάνατος τὸν Αὐγουστον τοῦ 1313, ἄγοντα ἡλικίαν ἐνός καὶ πεντήκοντα ἐτῶν.

Κατὰ τὴν διαδοθεῖσαν φήμην, ὁ Ἑρρίκος ἐδηλητηριάσθη, ἐλέγετο μάλιστα ὅτι ἐδόθη αὐτῷ τὸ δηλητήριον ὑπὸ Δομινικανοῦ κατὰ τὴν μετὰ τοῖσιν τῆς εὐχαριστίας : τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ θάνατος αὐτοῦ ἀπῆλλαξε τοὺς Φλωρεντίνοὺς καὶ τὸν βασιλέα τῆς Νεαπόλεως ἀπὸ σοβαροτάτου κινδύνου, ὡς καὶ τὸ ἄλλο, καθ' ὃ ἐν τῇ τότε Ἰταλίᾳ δηλητηρήσας ἐνός ἐχθροῦ, κατὰ τοῦ ὁποίου δὲν ἠδύνατό τις νὰ ἀντεπεξέλθῃ δι' ἄλλου μέσου, δὲν ἦτό τι ὅλως ἀσύνηθες, δὲν καθιστῶσιν ἀναγκάζον νὰ παραδεχθῶμεν ὡς ἀληθὴ τὴν ἀποτρόπαιον ἱστορίαν, ἥτις ἀποδεικνύει μόνον, ὅτι ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ τῇ σπαρασσομένη ὑπὸ λυσσαλέων παθῶν ἐπιστεύοντο «πάντα τὰ δυνατὰ καὶ πλέον

τούτου ἀκόμη» κατα τὴν φράσιν τοῦ Ἑλληνος συγγραφέως τοῦ περιγράφοντος ὁμοίους χρόνους καὶ ὁμοίαν κατάστασιν.

Σὺν τῷ θανάτῳ αὐτοῦ τὸ γουελφικὸν κόμμα ὑπερίσχυσε πάραυτα. Αἱ στρατιωτικαὶ δυνάμεις, αἷς εἶχε συναθροίσει ὁ Ἑρρίκος περὶ ἑαυτόν, διελύθησαν : ἐκ τῶν γερμανικῶν πολεμιστῶν, τῶν «*Oltramontani*» [ὑπεραλπείων] τοῦ Γερμανοῦ αὐτοκράτορος οὐκ ὀλίγοι προσελήφθησαν ἐπὶ μισθῷ ὑπὸ τοῦ σπουδαιότερου τῶν Γεβελλίνων ἀρχηγῶν τοῦ Κὰν δέλλα Σκάλα, τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βερώνης, καὶ πρὸς ταῖς πληγαῖς ὑφ' ὧν εἶχε μαστισθῇ ἡ Ἰταλία, προσετέθησαν καὶ τὰ μισθοφορικὰ ταῦτα στίφη, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐστήριζετο ἡ τυραννίς, ἥτις, ὡς ἄλλοτε ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι, οὕτω καὶ νῦν ἐνταῦθα προέκυψεν ἐκ τῆς ὑπερμέτρου ἐλευθερίας ἢ ἐκ τῆς ὑπεροψίας ἀρχούσης τινὸς ἀριστοκρατίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

**Οἱ οἱκοὶ τῶν Ἀψβουργίων, τῶν Βιττελσβάχων,
τῶν Λουξεμβουργίων. — Φρειδερίκος ὁ
Ῥοαῖος καὶ Λουδοβίκος ὁ Βαναρός.
Κυβέρνησις τοῦ Λουδοβίκου.**

(1313 — 1347.)

§ 401. Ἀψβουργικὸς καὶ Λουξεμβουργικὸς οἶκος. — Οὕτω τὸ σχέδιον τῆς μεταδόσεως νέας δυνάμεως εἰς τὴν γερμανικὴν βσιλείαν διὰ τῆς ἀνανεώσεως τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας ἐματαιώθη διὰ τοῦ ἀπροσδοκῆτου θανάτου τοῦ αὐτοκράτορος, ἡ δὲ βραχεῖα βσιλεία Ἑρρίκου τοῦ Ζ'. δὲν ἔχει διὰ τὴν Γερμανίαν ἄλλην σημασίαν, εἰμὴ ὅτι προσέθηκε νέον μέγα ἡγεμονικὸν γένος, τὸν Λουξεμβουργικὸν οἶκον, εἰς τὰ προϋπάρχοντα ἤδη, μετ' ἀξιώσεων ἐξ ἴσου μεγάλων, ὡς ἐκ τούτου δὲ ἡ ἐπιτυχία τῆς ιδρύσεως κληρονομικῆς μοναρχίας, ὡς ἐμορφώθη τοιαύτη ἡ ἐμορφουτο ἤδη ἐν Γαλλίᾳ, ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐν τοῖς κράτεσι τῆς πυρηναικῆς χερσονήσου, κατέστη δυσκολωτέρα, ἐνῶ ἐξ ἄλλου ἐδίδοτο νέα ὥθησις εἰς τοὺς περὶ τῆς βασιλείας ἀγῶνας μεταξὺ τῶν μεγάλων τούτων οἰκῶν.

Μάλιστα δὲ διεκρίνοντο νῦν οἱ Ἀψβούργιοι. Ἐκ τῶν πέντε υἱῶν οὓς εἶχε καταλίπει Ἀλβρέχτος ὁ Α', ὁ δευτερός, ὁ Λεοπόλδος, ἦτο ὁ διαπρεπέστερος κατὰ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ἐνεργητικότητα.

Ἡ φιλοδοξία αὐτοῦ ἐπεδίωκε τὸ στέμμα ὑπὲρ τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ, μεθ' οὗ εὕρισκετο οὗτος εἰς στενωπάτας ἀδελφικὰς σχέσεις — ὑπὲρ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ οἴκου, τοῦ Φρειδερίκου, ἀνδρὸς ἀγαθοῦ, ἀνδρείου ἀλλ' ἄνευ μεγάλης νοημοσύνης, εἰς ὃν τὸ εὐπρεπὲς παράστημά του περιεποίησε τὸ ἐν τῷ ἀψβουργικῷ οἴκῳ οὐχὶ συχνὰ ἀρμόζον ἐπώνυμον τοῦ Ῥοαίου.

Πρὸ τοῦ συμβάντος τοῦ 1313 εἶχεν ἤδη λάβει τὰ μέτρα του διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον· ὁ ἐκλέκτωρ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κολωνίας Ἐρρίκος, ὁ Παλατινὸς τοῦ Ρήνου κόμης Ροδόλφος, ὁ δουξ τῆς Σαξωνίας Ροδόλφος καὶ οἱ δύο μαρκίωνες τοῦ Βρανδεμβούργου, ὅ ἐστι τέσσαρες ἐκ τῶν ἐπτὰ ἐκλογέων, ἠδύναντο νὰ θεωρηθῶσι φίλοι του.

Ἐπὶ κεφαλῇς τῶν ἐχθρῶν τῶν Ἀψβουργίων ἦτο ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Μογουντίας Πέτρος· αἱ ψῆφοι τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῶν Τρεβήρων καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Βοημίας ἦσαν ὑπὲρ τοῦ λουξεμβουργικοῦ οἴκου, οἷότι τὸ ἀρχιεπισκοπικὸν ἀξίωμα τῶν Τρεβήρων κατεῖχεν ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἀποθανόντος αὐτοκράτορος Βαλδουίνου.

Προτείνοντες οἱ Λουξεμβουργιοὶ τὸν κυρίως ἴδιον ἐαυτῶν ὑποψήφιον, τὸν βασιλέα τῆς Βοημίας Ἰωάννην, οὐδεμίαν ἠδύναντο νὰ ἔχωσι ἐλπίδα ἐπιτυχίας, ἦτο οὗτος 17έτης νεανίας, εἶχε δὲ καὶ τὸ πολλῷ σπουδαιότερον ἐλάττωμα ὅτι ἦτο υἱὸς τοῦ τελευταίου βασιλέως. Διότι ἐζητήσιν ἡ μερίς αὕτη τὸν ὑποψήφιον τῆς ἐν τῷ βιττελσβαχικῷ οἴκῳ.

Ὁ ἐκλεκτὸς αὐτῶν ἦτο ὁ δουξ τῆς Ἀνω Βαυαρίας Λουδοβίκος, ὅστις ἀκριβῶς πρὸ μικροῦ εἶχεν ἀποκτήσει φήλην διὰ λαμπροῦ πολεμικοῦ κατορθώματος, διὰ μιᾶς νίκης κατὰ τῆς ἀρστοκρατίας τῆς Κάτω Βαυαρίας καὶ τοῦ συμμάχου αὐτῶν, τοῦ δουκὸς Φρειδερίκου τοῦ Αὐστρακοῦ, νίκης ἣν κατήγαγε τῇ συνδρομῇ τῶν πόλεων τοῦ ἐν Γαμμελδόρφ (9 Νοεμβρίου 1313), — ἡγεμὼν κεκτημένος προσωπικὴν ἀρετὴν, κατάλληλος διὰ τὸ ἀξίωμα, πτωχὸς ὅμως καὶ ἐξ οἴκου μικρὰν κεκτημένου δύναμιν, ἐξαρτώμενος κατ' ἀκολουθίαν ἐκ τῶν ἐκλογέων του. Ἡ ἔνστασις εὐσυνειδησίας, ὅτι μετὰ τὴν ἐν Γαμμελσδόρφ μάχην εἶχεν ὑποσχεθῇ εἰς τὸν δοῦκα Φρειδερίκον, τὸν φίλον τῶν νεανικῶν χρόνων του, τὴν ὑποστήρηξιν του κατὰ τὴν ὑπὸ τούτου ἐπιδιώξιν τοῦ γερμανικοῦ στέμματος, — ἡ ἔνστασις αὕτη εὐκόλως ἀπεκρούσθη· ἡ ὑπόσχεσις αὕτη, εἶπον πρὸς αὐτόν, ἀποβάλλει τὴν ἰσχύν της καθ' ἣν στιγμὴν προτιφέρεται εἰς αὐτόν τοῦτο, τὸ στέμμα.

Οὕτω τὰ πράγματα κατήντησαν εἰς διπλὴν καὶ λίαν ἀμφίβολον ἐκλογὴν. Ὁ Φρειδερίκος ἀνεκνήρυχθη βασιλεὺς ἐν Σαξεγχαούζεν ἐξ ὀνόματος τῆς μειονοψηφίας, τῆς ἀποτελουμένης ἐκ τῶν ψήφω τῆς Κολωνίας, τοῦ Παλατινάτου, τῆς Σαξωνίας, ὁ δὲ Λουδοβίκος τὴν ἐπαύριον ἐπὶ τῆς ἄλλης ὁχθῆς τοῦ Μάλνου, ἐν Φραγκφούρτῃ,

ἀνεκηρύχθη τοιοῦτος ὑπὸ τῆς πλειονοψηφίας, ἀποτελεσμένης ἐκ τῶν ψήφων τῆς Μογουντίας, τῶν Τρεβηρων, τοῦ Βρανδεμβούργου, τῆς Βοημίας. Εἶτα ἐκεῖνος μὲν ἐστέφθη ἐν Βόννῃ ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Κολωνίας, οὗτος δὲ ἐν Ἀκνισγράνῳ ὑπὸ τοῦ τῆς Μογουντίας — ὃ ἐστὶν ἐκεῖνος μὲν ἐν ἀναρμοδίῳ τόπῳ ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου προσώπου, οὗτος δὲ ὑπὸ ἀναρμοδίου προσώπου ἐν τῷ ἀρμοδίῳ τόπῳ.

§ 402. **Ἐμφύλιος πόλεμος. Φρειδερίκος ὁ Ὁ-
ραῖος καὶ Λουδοβίκος ὁ Βαυαρός.** — Τοῦτο ἡγγαγεν εἰς
μακρὸν ἐμφύλιον πολέμον : εἶναι χαρακτηριστικὸν τῆς ἐποχῆς ὅτι αὐ-
τὸς ὁ ἀδελφὸς τοῦ Λουδοβίκου, ὁ Παλατινὸς κόμης Ροδόλφος, εὗρί-
σκετο εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν πολεμίων.

Ἡ βίρειος Γερμανία ἔμεινε σχεδὸν ὅλως ἀλλοτρία τοῦ πολέμου τού-
του. Ἐνταῦθα ἐμαίνετο ἄλλος σημαντικώτατος ἀγὼν : ὅλη ἡ ἄρκτος εἶχε
διχασθῇ εἰς δύο κόμματα, τὸ μαρκογερμανικὸν καὶ τὸ δανოსλαυϊκόν.
Πρὸς τὸ ἐν μέρος, τὸ δεύτερον, βλέπει τις τοὺς βασιλεῖς τοῦ βορρᾶ,
τὸν ἀσκανικὸν καὶ τὸν οὐλφικὸν οἶλον, τοὺς βασιλεῖς τῆς Πολωνίας,
τοὺς ἡγεμόνας τοῦ Μεκλεμβούργου, εἰς τὸ ἄλλο τὸν μαρκίωνα τοῦ
Βρανδεμβούργου καὶ τινὰς πόλεις.

Ὁ ἀγὼν κυρίως ἦτο περὶ μιᾶς ἐξ αὐτῶν, τῆς Σ τ ρ α λ σ ο ὕ ν-
δ η ς : κατὰ τῆς πόλεως ταύτης εἶχεν ἐπιπέσει τῷ 1316 μέγας στρα-
τὸς τῶν συμμάχων ἡγεμόνων. Κατὰ τοῦ δουκὸς Ἐρίχου τῆς Σαξω-
νίας, στρατοπεδεύοντο, παρὰ τὴν πόλιν εἶχον ἐκτελέσει οἱ πολῖται
λαμπρὰν ἐπιδρομήν, κατῴρθησαν δὲ νὰ αἰχμαλωτίσωσιν αὐτὸν τοῦ-
τον καὶ ἄλλους ἐπιφανεῖς κυρίους, πρὸς μεῖζον δὲ αἶσχος τῶν ἡγεμό-
νων τὴν ἐν Χ α ἱ ν χ ο λ τ ς ν ἱ κ η ν ταύτην εἶχον καταγάγει οἱ
χειρῶνακτες.

Δὲν ὑπῆρξεν ἥμως τοσοῦτον εὐτυχὴς ὁ σύμμαχος αὐτῶν, ὁ μαρκίων
τοῦ Βρανδεμβούργου Βιλδεμάρ, ὅστις ὑπέστη μεγάλην ἥτταν ἐν
Γ ρ α ν ζ έ ε : μάλιστα δὲ καὶ ἐνταῦθα τὴν νίκην ἔκρινεν ἡ ἀνδρεία
τῶν πληθειανῶν στοχείων, τῶν χωρικῶν πεζῶν, οἵτινες εὗρισκοντο ἐν
τῷ στρατῷ τῶν πολεμίων.

Ἡ ἐν ἔτει 1317 συνομολογηθεῖσα εἰ ρ ῆ ν η τ ῆ ς Τ έ μ π λ ι ν
ἔθεσε τέρμα εἰς τὴν πολεμικὴν ταύτην τύρβην προσωρινῶς ὅμως καὶ
ἔχι δ α ρ χ ῶ ς .

§ 403. **Ἑλβετία. Ἡ ἐν Μοργάρτεν νίκη. 1318.**

Παγκόσμιος Ἱστορία

— Ἡ ἀντίθεσις αὕτη μεταξὺ τοῦ δημοκρατικοῦ τούτου στοιχείου, ὅπερ μετὰ νέου ὅλως σθένους μετέσχε τῆς πορείας τῶν πραγμάτων, καὶ τοῦ ἱπποτικοαριστοκρατικοῦ, αὕτη εἶναι ἡ περιποιῶσα μέγα ἐνδιαφέρον εἰς τὸν ἐν τῇ μεσημβρινῇ Γερμανίᾳ πόλεμον, ὅστις παρετάθη ἄκριτος ἐπὶ ὀκτὼ ὅλα ἔτη.

Οἱ ἱππόται ὥς καὶ τὰ γένη ἐν ταῖς πόλεσιν ἐφρόνουν ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ τὰ τῆς Αὐστρίας, τὰ φιλοπρόδοα στοιχεῖα τῶν πόλεων, αἱ τυντεχνίαι, τὰ τῆς Βαυαρίας. Αἱ πόλεις καθίστων εἰς τὸν βασιλέα Λουδοβίκον, ὅστις ἐστερεῖτο χρημάτων καὶ πίστεως, δυνατὴν τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἀγῶνος : ρητέον ἄλλως, ὅτι ὁ πόλεμος, τοῦ ἱποίου αἱ καταστροφαι ἠλάτιωσαν τὴν παραγωγὴν καὶ ἐπέφερον ὑπερτίμησιν τῶν χρειωδῶν τοῦ βίου ἐπὶ τρία ἔτη (1315—1318), δὲν ἦτο καὶ πολὺ φονικός, διότι δὲν διεξήγετο διὰ μεγάλων στρατῶν, ἐπὶ πολλοὺς δὲ μῆνας καὶ ἔτη ἀκόμη ἤργει ὅσakis οἱ ἀντίπαλοι δὲν εἶχον τὰ μέσα πρὸς ἐξακολούθησιν αὐτοῦ.

Βαρεῖαν ἤτταν ὑπέστησαν τὰ αὐστριακὰ ὅπλα ἐν ἔτει 1315 ἐν τῇ Ἄνω Ἀλεμανίᾳ. Τὰ γεγονότα ἅτινα ἤγαγον νῦν εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς Ἑλβετικῆς Ὁμοσπονδίας περιέβαλε κατ' ἀρχὰς ἡ μεροληπτικὴ παράδοσις τῶν νικητῶν καὶ ἔπειτα ἡ ἀπαρόμιλλος πολιτικῆς μεταγενεστέρων χρόνων μετὰ αἵγλης, ἥτις διетήρησε τὸ γόητρον καὶ τὴν φυσικότητά της καὶ ἀφοῦ ἡ νηφάλιος ἔρευνα κατέδειξεν, ὅτι αἱ ἀπανθρωπῆαι Ἀψβουργίων διοικητῶν εἶναι ἀνακρίβειαι καὶ ὑπερβολαί, καὶ ὅτι ἡ περίφημος κατὰ τοῦ μήλου σκοποβολὴ καὶ ἡ ἀριστοτεχνικὴ σκοποβολὴ τοῦ τοξότου Τέλλου κατὰ τῆς καρδίας τοῦ Ἀψβουργίου διοικητοῦ εἶναι ἀπλῶς παναρχαία ἐκ τῆς ἄκριτου ἔλκουσα τὸ γένος παράδοσις περιβληθεῖσα θαυμασίαν δύναμιν καὶ νέαν ζωὴν.

Τὸ οὐσιῶδες εἶναι ὅτι καὶ ἐνταῦθα, ἐν τῇ Ἄνω Χώρα (Oberland) ἐπιμόχθως προήγοντο τὰ δημοκρατικὰ στοιχεῖα ἀνὰ μέσον τῆς ἀριστοκρατίας τῶν τιμαριωτῶν καὶ τῶν ἡγεμόνων τῶν μεγάλων ἱερῶν ἱδρυμάτων, τῶν ἱπποτῶν καὶ τῶν πατρικίων, ὅτι ἐν τῷ μέσῳ τῶν Ἀλπεων, αἱ κύκλις τῆς λίμνης τῶν τεσσάρων δασωδῶν πόλεων (Vierwaldstädte) χωραὶ Σβύζη (Schwyz) Οὔρι, Οὐντερβάλδεν, ἀπήλαυσον δημοκρατικῶν θεσμῶν, ὅτι ὁ Ροδόλφος ὁ Ἀψβούργιος εἶχε κτήσεις ἐν τῇ Ἄνω Ἀλεμανίᾳ, ὁ οἶκος αὐτοῦ εἶχε κατὰ τὸν θάνατόν του τὸ κληρονομικὸν ἀξίωμα τοῦ διοικητοῦ (Schutzvogteirecht ἢ

Schutzvogteiamt) ἐπὶ τῶν τριῶν ἐκείνων καντονίων, καὶ ὅτι ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀλδρέχτος διενεόθη νὰ ἐνώτῃ τὰς ἀψβουργικὰς κτήσεις εἰς αὐστριακὴν ἡγεμονίαν ἐν τῇ Ἄνω Χώρα, ὅτι αἱ τρεῖς κοιλάδες, ὡς τόσαι ἄλλαι μικραὶ πολιτεῖαι τῶν χρόνων ἐκείνων, συνήψαν αἰῶνιον συμμαχίαν κατὰ τῶν ἐκ μέρους τῶν Ἀψβουργίων σχεδιαζομένων ἢ ὑποπτευομένων νεωτερισμῶν, συμμαχίαν, ἣτις δικαίως δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ πρώτη ἀρχὴ καὶ καταγωγὴ τῆς Ὁμοσπονδίας (1291), καὶ ὅτι τέλος κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους ἐτάσσοντο αὗται πρὸς τὸ μέρος τῶν ἐχθρῶν τῶν Ἀψβουργίων.

Ἀνεγνώρισαν αὗται ὡς βασιλέα τὸν Λουδοβίκον, καὶ ἐν ἔτει 1315 συνήθρυσεν ὁ δούξ Λεοπόλδος τὸ ἄνθος τῆς ἀριστοκρατίας τῆς Ἄνω Χώρας ὡς καὶ τοὺς μικροὺς κυρίους καὶ αὐτῶν τῶν ἀστικῶν περιφερειῶν καὶ κατήρτισεν ἐξ αὐτῶν λαμπρὸν ἱπποτικὸν στρατόν.

Οἱ ἱππῶται οὗτοι εἶχον, ὡς εἶναι εὐνόητον μεγάλην πεποιθήσιν περὶ τῆς νίκης : εἶχον δὲ ἄφθονα σχοινία, δι' ὧν ἐσκέπτοντο νὰ δέσσωσι τοὺς αἰχμαλώτους. Εἷς τινα κλιτὺν ὁμῶς φερομένην πρὸς τὴν λίμνην Ἐγερί (Egerisee), τὴν Μοργάρτεν, Ἰσταντε οἱ Δασικοὶ (Waldleute), οὐχὶ πλέον τῶν χιλίων τριακοσίων ἀνδρῶν, ὡπλισμένων δι' ἄλλεβαρῶν, ὅτε — τὴν 15 Ὀκτωβρίου — κατήλθον τὴν κοιλάδα αἱ περικεφαλαῖαι πρὸς τὴν νοτιοδυτικὴν ὄχθην τῆς λίμνης.

Τὴν φοβεράν ἀπερισκεψίαν, μεθ' ἧς προέβησαν ἐπὶ τοῦ ἀνωμάλου ἐδάφους, ἐπλήρωσαν δι' ἥττης ὀλοσχεροῦς. Ἐντὸς μᾶς καὶ ἡμισείας ὥρας ὁ ἀγὼν εἶχε κριθῇ, τὸ ἱπποτικὸν σῶμα εἶχε διασκορπισθῇ, καὶ ἐπειδὴ κατὰ τὴν φυγὴν, ἣτις ἐγένετο νῦν ἀκράτητος, οὐδεμία ὑπῆρχε διευθύνσις, μέγα μέρος αὐτῶν ἐσφάγησαν ἢ ἐπνίγησαν εἰς τὴν λίμνην.

Τὸν δοῦκα, ὅστις ἐν σώματι μὴ ἐπιδεικτικῶς ἔφερε ψυχὴν ὑπερήφανον καὶ μεγαλοπράγμονα, ἐθανάτωσε σχεδὸν ἡ ἐντροπὴ : διὰ τὸν ἀγῶνα δὲ τοῦ Λουδοβίκου ἡ νίκη αὕτη, ἐμποιήσασα πανταχοῦ μεγάλην ἐντύπωσιν, ὑπῆρξε μέγα κέρδος.

Ἐν τοσοῦτῳ ὁ ἐμφύλιος πόλεμος παρετάθη ὑπὸ παντοειδεῖς μικρὰς ἐναλλαγὰς, εἶναι δὲ εὐνόητον ὅτι ἐπέφερεν ἀποτελεσματα ἐξαχρειωτικὰ μόνον. Μεγάλοι σκοποὶ καὶ μετ' αὐτῶν μεγάλαι δυνάμεις καὶ πράξεις ἔλειπον· εἶναι λίαν ἐκφραστικόν, ὅτι ἐν ἔτει 1318 οἱ

τρεις παρχρρήνιοι εκλέκτορες συνωμολόγησαν εν Κοβλεντία συνθήκην, δι' ἧς ἀφίετο ἕκαστος ἐλευθερος νὰ παράσχη βοήθειαν εἰς τὸν ὑπ' αὐτοῦ ἐκλεχθέντα Ρωμαῖον βασιλέα, ὑπὸ τὸν ὄρον μόνον νὰ μὴ βλάπτῃ τοὺς ἄλλους συμβαλλομένους.

§ 404 Μάχη ἐν Μύλδορφ. 1322.— Μόνον ἐν ἔτει 1322 ἐξωπλίσθησαν τὰ δύο ἀντιμαχόμενα μέρη πρὸς κρίσιμον ἐνέργειαν. Ἐξ ἀνατολῶν ὠδήγησεν ὁ Φρειδερίκος τὸν στρατὸν του, μεθ' οὗ ἐμελλον νὰ ἐνωθῶσι τὰ στρατεύματα ἅτινα εἶχουσυναθροίσει ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Λεοπόλδος ἐν Σουηδία.

Ὁ Φρειδερίκος, ἀνὴρ ἵπποτικός, καὶ ἤδη ἐπὶ κεφαλῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως ὑπερτέρας ἀριθμητικῶς, διέπραξε τὴν μωρίαν τοῦ νὰ δεχθῇ τὴν μάχην ἐπὶ τῶν χέρσων γαιῶν τῆς Ἀμπφίγκης (Ampfinger Heide), ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὁχθῆς τοῦ Ἰννου, παρὰ τὴν πολυχνήν Μύλδορφ.

Ὁ Λουδοβίκος δὲν παρέσχεν αὐτῷ τὴν εὐκαιρίαν τῆς λύσεως τοῦ ἀγῶνος διὰ μονομαχίας τῶν ἡγεμόνων ὡς ἐν Γόλχεϊμ, διότι εἶχεν ἤδη οὗτος ιδέας νεωτερικωτέρας καὶ πρακτικωτέρας περὶ τῶν καθηκόντων τοῦ ἀρχηγοῦ.

Ἐπὶ δέκα ὥρας ἐπάλαιον κατάκοπα τὰ ἀντίπαλα στρατεύματα, τὴν κρίσινδὲ ἔφερν ὁ φρουριοκόμης (Burggraf) τῆς Νυρεμβέργης Φρειδερίκος, Χοχενζόλλερν τὸ γένος, ὅστις πάραυτα εἶχε προσχωρήσει εἰς τὸν βασιλέα Λουδοβίκον, διὰ πλαγίας κινήσεως, ἥτις εἶχε διεγείρει εἰς τὰς αὐστριακὰς τάξεις τὴν ἐλπίδα, ὅτι εἶχον φθάσει αἱ περιποθῆτως ἀναμενόμεναι στρατιωτικαὶ δυνάμεις τοῦ Λεοπόλδου.

Αὐτὸς ὁ ἀντίθετος βασιλεὺς, ὁ Φρειδερίκος, ἦτο μεταξὺ τῶν λαφύρων τῆς Ἀκῆς. Ὁ Λουδοβίκος προσεφέρθη πρὸς τὸν γηραιὸν συνάδελφόν του, μεθ' οὗ εἶχε συναυξήσει ἐν Βιέννῃ, μετὰ τῆς ἱπποτικῆς ἀδρότητος, ἣν περὶ πολλοῦ ἐποιεῖτο ἡ τότε κοινωνία. Τόπος φυλακίσεως αὐτοῦ ὠρίσθη τὸ παρὰ τὸν Ἰννον φρούριον Τράουσιτς (1322). Μετ' αὐτοῦ εἶχον συναιχμαλωτισθῇ χίλιοι τετρακόσιοι ἱππῶται.

Ἦτο δὲ κατὰ τοῦτο ἡ ἐν Μυλδορφ μάχη νίκη τῆς ἀστικῆς τάξεως, καθ' ὅσον ἐν τῷ στρατῷ τοῦ Λουδοβίκου, ὅστις ἐθεωρεῖτο φίλος τῶν ἀστῶν, καὶ εἰς ὃν πολλὰ ὤφειλε μάλιστα ἡ πρωτεύουσα αὐτοῦ, τὸ Μόναχον, πολυπληθῶς ἀντεπροσωπεύοντο οἱ τῶν πόλεων ἐπίστρατοι, τεταγμένοι κατὰ συντεχνίας.

Ἐὰν πιστεύσῃ τις ἀρχαῖόν τι εἰστικόν, τὴν μάχην ἔκριναν μόνοι οἱ ἐργάται τῶν ἀρτοποιείων τοῦ Μονάχου.

§ 405. Ἡ ἀπόκτησις τῆς μαρκιωνίας τοῦ Βρανδεμβούργου. — Ἡ μάχη αὕτη ἀνύψωσε τὴν θέσιν τοῦ Λουδοβίκου, ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὸ θάρρος καὶ κατέστησεν αὐτῷ δυνατόν νὰ περιποιήσῃ εἰς τὸν ἴδιον ἑαυτοῦ οἶκον κτήσεις, τῶν ὁποίων ἐπιβλητικὴν ἀνάγκην εἶχεν ἡ βιττελσβαχικὴ βασιλεία νῦν καὶ ἐν ἐνδεχομένῃ μελλούσῃ περιστάσει.

Ἡ γραμμὴ τῶν Ἀσκάνιων, ἣτις ἤρχεν ἐν τῇ μαρκιωνίᾳ τοῦ Βρανδεμβούργου ἀπὸ διακοσίων ἤδη ἐτῶν, εἶχεν ἐκπνεύσει μετὰ τοῦ Βαλδεμάρ (1119) ἢ τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Ἑρρίκου (1120): ὁ βασιλεὺς Λουδοβίκος ἠδύνατο νῦν νὰ παραχωρήσῃ τὴν χώραν ταύτην λόγῳ τιμαρίου εἰς τὸν δωδεκαετῆ υἱὸν τοῦ Λουδοβίκου (1123).

Κατὰ τὰ λοιπὰ ἡ θέσις αὐτοῦ ἐξηκολούθει νὰ εἶναι δύσκολος. Ὁ ἐπικινδυνώτερος τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, ὁ δουξ Λεοπόλδος, ἦτο ἐλευθέρος καὶ κύριος τοῦ βραχίονος αὐτοῦ ὡς καὶ τοῦ πολυμηχάνου πνεύματός του· ἡ μεταβίβασις τῆς μαρκιωνίας εἰς τὸν ἴδιον τοῦ βασιλέως υἱὸν εἶχε δυσταρεστήσει τοὺς Λουξεμβουργίους, ὃ ἐστὶ τοὺς σπουδαιότερους αὐτοῦ συμμάχους: οὐδὲν εὐκολώτερον δὲ τῆς βυσσοδομήσεως πλεκτάνης τῇ συμπράξει καὶ τῇ Γαλλίας καὶ τοῦ πάπα.

Διότι ἐν Γαλλίᾳ, ὅπου ράγδην ἥλλαξεν ἡ κυβέρνησις δι' ἄλλεπαλλήλων διαδοχῶν, — τὸν Φίλιππον Δ' διαδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Λουδοβίκος ὁ Γ', τοῦτον τῷ 1119 ἤδη ὁ τούτου ἀδελφός Φίλιππος ὁ Ε'. — ὁ Κάρολος Δ' διαδεχθεὶς τὸν ἀδελφόν του τοῦτον ἐν ἔτει 1122, ἀνέλαθεν αὖθις τὰ σχέδια Φιλίππου τοῦ Ὁρραίου περὶ ἀποκτήσεως τοῦ γερμανικοῦ στέμματος, καὶ ὁ πάπας Ἰωάννης ὁ ΚΒ', ὅστις εἶχεν ἀναβῆ εἰς τὴν ἀποστολικὴν ἑδραν, ἣτις ἐπὶ μακρὸν χρόνον εἶχε διατελέσει ἐν χρείσῃ, ἦτο ἐντελῶς ἀφωσιωμένος εἰς τὰ γαλλικὰ συμφέροντα (ἀπὸ τοῦ 1116). Οὗτος εἶχεν ὀρκισθῇ εἰς τοὺς ἐν Λυὸν ἐκλογεῖς του, ὅτι οὐδέποτε θ' ἀναβῇ ἐπὶ ζώου εἰ μὴ προκειμένου νὰ μεταβῇ εἰς Ρώμην: κατὰ ταῦτα δὲ ἐπεβιβάσθη πλοίου καὶ κατέπλευσε τὸν Ροδανὸν διευθυνόμενος εἰς Ἀθινίον.

§ 406. Σύγκρουσις πρὸς τὸν πάπαν. — Ἐπῆλθε δὲ ἡ σύγκρουσις ἤδη ἐν ἔτει 1123. Μεθ' ὅλης τῆς ἀφοβίας παπιστικῆς λογιστικῆς, ἣτις διὰ μέσου ὅλων τῶν αἰώνων παρέμεινεν ὁμοία πρὸς

ἑαυτὴν, διετύπωσεν ὁ πάπας τὴν θεωρίαν, ὅτι οἱ ὄρκοι οἱ ὅποιοι ἐδίδοντο ὑπὸ τῶν Γερμανῶν βασιλέων κατὰ τὴν αὐτοκρατορικὴν στέψιν, καὶ οἵτινες ἀληθῶς περιέλαμβανον μόνον τὴν ὑπόσχεσιν τῆς προστασίας τῆς ἐκκλησίας κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς, ἦσαν ὄρκοι τιμαριωτικοί, καὶ ἐκ τούτου εἶχε συναγάγει Κλήμης ὁ Ε'· ὅτι κατὰ τὴν χηρείαν τοῦ γερμανικοῦ θρόνου εἰς αὐτὸν, τὸν πάπαν, ἀνῆκε τὸ δικαίωμα τοῦ διορισμοῦ ἀντιπροσώπου τῶν αὐτοκρατορικῶν δικαιωμάτων ἐν Ἰταλίᾳ.

Οὐδὲν τὸ ἐκπληκτικὸν ἐν τούτῳ: ὁ διάδοχος αὐτοῦ διέθεσε κατὰ ταῦτα τὰ αὐτοκρατορικὰ ταῦτα δικαιώματα ὑπὲρ τοῦ βισιλέως τῆς Νεαπόλεως Ροβέρτου: κατ' αὐτοῦ ἀντέστη ὁ ἀρχηγὸς τῶν Γιβελλίνων ἐν τῇ ἁνῳ Ἰταλίᾳ, ὁ ἐν Μεδιολάνῳ Ματθαῖος Βισκόντης, ὃν δὲν ὤκνησεν ὁ πάπας νὰ κατηγορήσῃ ἕνεκα τούτου ὡς αἰρετικὸν καὶ «δοῦλον τῶν δαιμόνων».

Ὁ Μιτθαῖος ἀπέθανε κατὰ τὸ ἔτος τῆς ἐν Μίλδορφ μάχης: οἱ ὀκτακόσιοι ἱππεῖς οὗ, ὁ Λουδοβίκος ἔπεμψεν εἰς τὸν υἱὸν τούτου Γαλεάζον Βισκόντην, τὸν κληρονόμον τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ, εἰς Μεδιολάνον, καὶ οἵτινες πράγματι ὑπεβोधήθησαν καὶ ἀνεστήλωσαν τὸν ἀγῶνα τῶν Γιβελλίνων, παρέσχον τὴν ἀφορμὴν ἢ τὴν πρόφασιν πρὸς νέαν ἐκκλησιαστικὴν ἔριν, ἥτις ὡς ἐκ τῆς νέας μορφῆς, ἣν περιεβλήθησαν αἱ ἀρχαῖαι παπικαὶ ἀξιώσεις, ἦτο ἀναπόφευκτος, ἥτις ὁμως ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις ἐδείκνυσεν ἄλλον χαρακτῆρα ἢ αἱ μέχρι τούδε.

Ἐνῶ μέχρι τούδε, ἀπὸ τῶν ἡμερῶν Ἑρρίκου τοῦ Δ', ὁ πάπας ἀνεζήτει τοὺς συμμάχους του παρὰ τοῖς Γερμανοῖς χωροδеспόταις, εὗρεν οὗτος παρ' αὐτοῖς νῦν, ὅτε οἱ μενάλιοι τοπικοὶ ἡγεμόνες εἶχον γίνεαι κυρίαρχοι ἢ σχεδὸν τοιοῦτοι, μᾶλλον ἐχθροὺς: καὶ ὅτε ὁ βασιλεὺς ἢ ὁ αὐτοκράτωρ ἀντεπεξήρχετο, ὑπερεμάχετο οὗτος μᾶλλον ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τούτων ἢ τῶν ἑαυτοῦ.

Ἰωάννης ὁ ΚΒ'· ἐτοιχοκόλλησεν ἐν Ἀθηνῶν ἐγγραφον, δι' οὗ ἐκάλει τὸν βασιλέα Λουδοβίκον νὰ παραιτηθῇ τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ ὡς ἀνωτάτου ἀρχιερεῦς τοῦ κράτους, μέχρις ὅτου ἐγκρίνη αὐτός, ὁ πάπας, τὴν ἰδιότητα του ταύτην· ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει θὰ ἀπηγγέλλετο κατ' αὐτοῦ καὶ τῶν ὁπαδῶν του ὁ ἀφορισμός.

Ὁ Λουδοβίκος διεμαρτυρήθη, ἐξῆρε δὲ ἢ ὑπεδήλωσεν, ὅτι ἡ παπικὴ θεωρία πρὸ παντός προσέβαλλε τὸ δικαίωμα τῶν ἐκλεκτόρων.

Ἡ ταχθεῖσα προθεσμία παρήλθε, καὶ ὁ ἀφοριτμὸς ἐπηκολούθησεν: ὁ Λουδοβίκος ἐπανελάβεν ἐν Φιγκφούρτῃ τὴν διαμαρτυρίαν τοῦ ὑπὸ τύπον ἐντονώτερον, καὶ ἐποίησεν ἐκκλησίαν εἰς σύνοδον γενικὴν (1324).

§ 407. Οἱ Φραγκισκανοὶ καὶ ὁ βασιλεὺς. — Ἐν τῷ ἐκραγέντι νῦν ἀγωνίᾳ εἶχεν ὁ Λουδοβίκος καλλιτέρας ἐλπίδας καὶ πιθανότητας ἐπιτυχίας, ἥ ὅσον ποτὲ Γερμανὸς τις βασιλεὺς πρὸ αὐτοῦ.

Ἡ γαλλικὴ σκευωρία δὲν ἐτέθη εἰς ἐνέργειαν: παρὰ τοῖς ἐκλογεῦσιν ὀλίγη ὑπῆρχε διάθεσις ὑπὲρ τῆς ὑποψηφιότητος ἡγεμόνος ἐξ οἴκου εἰθισμένου εἰς κληρονομικὴν ἐξουσίαν, καὶ ἐν τινι διπλωματικῇ συνεντεύξει ἐν Ρέ ν σ η μεταξὺ ἀπεσταλμένων τοῦ πάπα καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας, τοῦ δουκὸς Λεοπόλδου καὶ τῶν κληρικῶν ἐκλεκτόρων, ὡς καὶ τινων ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν μεγιστάνων, ἀπερρίφθησαν ἀπολύτως αἱ προτάσεις τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ πάπα καὶ τοῦ βασιλέως.

Ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Μιγουντίας, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Γερμανικοῦ Τάγματος Βερτόλδος Βοῦχεγ ἔρριψε νέον βᾶρος εἰς τὴν πλάστιγγα διὰ τῆς ἀντιρρήσεως τοῦ τάγματός του κατὰ Ἰωάννου τοῦ ΚΒ', ὅστις ἐν μακρᾷ ἔριδι μετὰ τῶν ἀρχιεπισκόπων τῆς Ρήγας εἶχεν ἀποφανθῇ ἐναντίον τοῦ τάγματος.

Σπουδαιότερον ἀκόμη ἦτο, ὅτι ὁ Λουδοβίκος εὔρε σύμμαχον ἐν τῷ προσώπῳ τῶν Φραγκισκανῶν, οἵτινες προεμάχοντο ὑπὲρ τοῦ ἀγώνος αὐτοῦ παρ' αὐτῷ τῷ λαῷ καὶ δὴ δημοσίᾳ. Ἡ πνευματικὴ, ἡ ἰδεολογικὴ τάσις τοῦ τάγματος τούτου εἶχέ τι τὸ ἐνοχλητικὸν διὰ τὴν ὑφισταμένην ἐκκλησίαν.

Ὑπῆρχεν ἕρις μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν Δομινικανῶν περὶ τῆς ἐννοίας τῆς εὐαγγελικῆς πενίας καὶ τῆς ἐκτάσεως τῆς σημασίας τῆς πενίας ἱερᾶς ἐπαγγελίας· οἱ Δομινικανοὶ ὑπεστήριζον ὅτι ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ μοναχὸς ἐπίσης εἶχον δικαίωμα κυριότητος ἐπὶ τοῦ ἀπαραιτήτως ἀναγκαίου, ἐπὶ τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου, ἐνῷ οἱ Φραγκισκανοί, ἡ ἡ αὐστηρὰ μερὶς αὐτῶν, δὲν ἤθελον ν' ἀκούσωσι τοιαύτην συμβιβαστικὴν ἐρμηνείαν πρὸς τὴν αὐστηρότητα τῆς ἱερᾶς ἐπαγγελίας των.

Ἰννοκέντιος ὁ Δ'. εἶχεν εὔρει ἄλλοτε πρὸς καθυσύχασιν τῶν εὐ-

αισθήτων συνειδήσεων καὶ ἄρτιν τῇ ἔριδος, ἥτις ἐλάμβανεν ἐνίοτε ἐπιφοβὸν τροπὴν, εὐφρεστάτην διεξόδον (1245) νὰ διεκδικῶσι δηλαδὴ ὑπὲρ τῆς Ἀγίας Ἐδρας τὸ δικαίωμα κυριότητος σχετικῶς πρὸς ἐκεῖνο ὅπερ οἱ Φραγκισκανοὶ μετεχειρίζοντο καὶ εἶχον πρὸς τοιαύτην ἄμεσον χρῆσιν.

Οἱ ἰδεολόγοι ὁμῶς δὲν ἔμειναν εὐχαριστημένοι ἐκ τῆς πνευματικῶς ταύτης διεξόδου ἢ ὑπεκφυγῆς : καὶ ἰφοῦ, ὡς διετείνοντο οἱ μᾶλλον ζηλωταί, ὁ Χριστὸς καὶ οἱ ἀπόστολοι, τὰ πρότυπα αὐτῶν, δὲν εἶχον ἀπολύτως οὐδεμίαν κτήσιν τί ἔπραττον οἱ διάδοχοι αὐτῶν, οἱ πάπαι ; τί ἔπραττεν ἡ τότε ἐκκλησία ;

Τὸ ζήτημα κατήντησεν ὀχληρόν, διότι ποῦ δὲν δύναται νὰ φέρῃ τοιαύτη τις ἔρις ! — καὶ διὰ τοῦτο ὁ πάπας Ἰωάννης ὁ ΚΒ' ἐκήρυξε τὴν θεωρίαν ἐκείνην τοῦ Φραγκισκανικοῦ ριζοσπαστισμοῦ αἰρετικὴν, καὶ οἱ ἐν Ἀθινιὸν ἔτι ζῶντες διάσσωμοι θεολόγοι καὶ ἀρχηγοὶ τοῦ τάγματος τούτου ἔκριναν φρόνιμον ν' ἀπομακρυνθῶσιν ἐκ τῆς σφαίρας τῆς ἀμέσου δικαιοδοσίας τοῦ πάπα.

Ἀλλὰ τὸ τάγμα ἦτο δύναμις, καὶ τὰ παπικὰ ὅπλα ἀπεδείχθησαν ὄχι λίαν δραστηκᾶ, ἀφοῦ οἱ Φραγκισκανοὶ ἦσαν ἐν γένει δημοτικώτεροι ἐν Γερμανίᾳ ἢ οἱ Δουμινικανοί.

§ 408. Ὁ Λουδοβίκος καὶ οἱ Ἀψβούργιοι. — Ὁ Λουδοβίκος ἐπεδίωκε νῦν πρὸ πάντων νὰ συνδιαλλαγῇ πρὸς τοὺς Αὐστριακοὺς ἐχθρούς του. Ἦλθεν εἰς συμφωνίαν τινὰ μετὰ τοῦ αἰχμαλώτου αὐτοῦ καὶ ἀπέλυσεν αὐτόν : ἀλλ' ἡ συμφωνία αὐτῶν δὲν ἔτυχε τῆς ἐπιδοκιμασίας τοῦ Λεοπόλδου, καὶ οὕτω ἐπέστρεψεν ὁ Λουδοβίκος εἰς Τράουσις (1325), μὴ προσέχων εἰς τὸ ὅτι ὁ πάπας ἀπηγόρευεν αὐτῷ τὴν ἐπάνοδοι ταύτην, τουτέστι τὴν τήρησιν τοῦ δοθέντος ἐπὶ τῇ ἱπποτικῇ τιμῇ λόγου, ἐπὶ ἀπειλῇ ἀφορισμοῦ.

Ἀμέσως μετὰ ταῦτα συνεννοήθησαν οἱ δύο ἄνδρες, οἵτινες ἐπολιτεύοντο πρὸς ἀλλήλους μετ' ἴσης ἀμοιβαίας ἐμπιστοσύνης ὡς κατὰ τὴν νεανικὴν των ἡλικίαν, περὶ κοινῆς διευθύνσεως τῶν ὑποθέσεων τοῦ κράτους : οὕτω κατὰ τὴν εἰς Ρώμην στρατείαν, εἰς ἣν ὁ δούξ Λεοπόλδος ἔμελλε νὰ συνοδεύσῃ τὸν βασιλέα Λουδοβίκον, θὰ ἐκυβέρνηα ἐν Γερμανίᾳ ὁ Φρειδερίκος.

Τὴν συνθήκην ὁμῶς ταύτην τοῦ Μονάχου (Ἰανουάριον τοῦ 1346) δὲν ἀπεδέχθησαν οἱ ἐκλέκτορες, καὶ ἀντέφασκεν αὕτη ἀλη-

θῶς πρὸς τὴν ἀπλὴν ἔννοιαν τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς : ὑπῆρξεν ὡς ἀκίνδυνος, τοῦ Λεοπόλδου ἀποθανόντος μικρὸν μετὰ ταῦτα, τὸν Φερδινάνδου τοῦ 1326 — ἡγεί δὲ τότε τὸ τριακοστὸν τέταρτον ἔτος τῆς ἡλικίας του — τοῦ δὲ Φρειδερίκου, ἀσημάντου καθ' ἑαυτόν, ἐξαθηνίζομένου ἐξ ἔριδος ἐν αὐτῷ τῷ οἴκῳ τῶν Ἀψβουργίων ἐγερθεῖσης ὑπὸ τοῦ νεωτέρου ἀδελφοῦ Ὁθωνος.

Ἄλλὰ καὶ εἰς ἄλλα σημεῖα προσεπάθει ὁ πάπας νὰ βλάψῃ τὸν μισητὸν βασιλέα, παρ' οὗ μέχρι τοῦδε οὐδὲν εἶχε δυνηθῇ νὰ πορισθῇ ὄφελος. Ἐξώθησε τὸν βασιλέα τῆς Πολωνίας, Βλαδισλαῦον τὸν Χαμηλόν, νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν μαρκιωνίαν τοῦ Βρανδεμβούργου.

Δύο στρατοὶ εἰσῆλθαν εἰς τὴν χώραν, καὶ ἐδήλωσαν καὶ ἐπλήρωσαν αὐτὴν διὰ πάσης φρικαλεότητος, ἀλλ' ἄνευ ἄλλου τινὸς ἀποτελέσματος, εἰμὴ ὅτι κατέστησε τὸν λαὸν θερμότερον ἀκόμη εἰς τὰ γιβελλινικὰ αἰσθήματά του : ἐν Βερολίῳ ἤκησεν ὁ λαὸς κατὰ τινος ξένου κληρικοῦ, τολμήσαντος ν' ἀναγγείλῃ τὸν ἀφορισμὸν τοῦ πάπα κατὰ τοῦ νεαροῦ μαρκιῶνος καὶ τοῦ βασιλέως πατρός του τὴν λύντσειον δικαιοσύνην (1), παραδῶσας αὐτόν εἰς τὰς φλόγας πυρὸς πρὸ τῆς ἐκκλησίας τῆς Παναγίας.

Οὕτω τὸ δξύτατον καὶ μᾶλλον ἀποδοκιμαστέον καὶ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἔννοιαν τοῦ χριστιανισμοῦ τοσοῦτον ἀντικείμενον ὄπλον τοῦ παπισμοῦ, ἡ ἀπαγόρευσις (interdictum) ἀπεδείχθη ἐνταῦθα ὡς καὶ καθ' ὅλην τὴν Γερμανίαν ἐλάχιστα ἀποτελεσματικόν : ἕνεκα τοῦ ἐπιμόνως προαγομένου δημοκρατικοῦ πνεύματος, ὅπερ διέπνεε τότε τὰς πόλεις, εὐρέθησαν μέσα καταναγκασμοῦ τῶν ἀνθισταμένων κληρικῶν, καὶ ὅπου δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ ἄλλο τι, ἐποιοῦν οἱ ἄνθρωποι τὰ χριστιανικά των καθήκοντα ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον ἄνευ τῶν συνήθων ἐκκλησιαστικῶν διατυπώσεων.

Ἡ πολωνικὴ ἐκείνη ἐπιδόρμη, ἡ διεγείρασα μεγάλην ἀγανάκτησιν

(1) Σ. Μ. Ὁ δὸς λύντσειος δικαιοσύνη ἀποτελεῖ ἐνταῦθα προφανῶς ἀναχρονισμόν, διότι οὐ μόνον ὁ Λύντς, ἐξ οὗ ἡ αὐθόρμητος ὑπὸ τοῦ λαοῦ τιμωρία τῶν ἐπ' αὐτοφῶρῳ συνήθως καταλαμβανομένων ἐγκληματιῶν ἔλαβε τὸ ὄνομά της δὲν εἶχε γεννηθῇ ἀκόμη, ἀλλ' οὐδὲ ἡ πατρίς του ἡ Ἀμερικὴ ἦτο ἀκόμη γνωστὴ τότε ἐν Εὐρώπῃ.

ἐπῆλθεν ἀμέσῳ· λίαν εὖνους εἰς τὸν βασιλέα Λουδοβίκον, ὅστις ὑπὸ εὐνοϊκοῦς οἰωνοῦς, καί περ μετὰ μικρᾶς δυνάμεως, ἐπελήφθη τῆς εἰς Ρώμην στρατείας τὸ ἔαρ τοῦ 1327.

§ 409. Ὁ Λουδοβίκος ἐν Ρώμῃ. Ἀντίπαπας.— Ὁ στρατὸς αὐτοῦ ἐνισχύθη ἀμέσως ἐπὶ ἰταλικῷ ἐδάρῳ, καὶ ἐν Μεδιολάνῳ προσῆλθον πρὸς αὐτὸν πρέσβεις τῆς πόλεως Ρώμης, καλοῦντες αὐτὸν νὰ ἔλθῃ αὐτόσε καὶ στεφθῇ αὐτοκράτωρ. Πρῶτον δὲ ἐγένετο οὗτος ἐνταῦθα, ὅπου ὁ λαὸς ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡγανάκτει διὰ τὴν μετὰθεσιν τῆς παπικῆς ἐδῶρας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπωφελήθη τὴν ἑλλειψιν τῆς παπικῆς κυβερνήσεως, δεκτὸς μὲ ἀνοικτὰς ἀγκάλας, ὅτε ἔφθασε τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1328.

Ὁ ἀρχηγὸς τῆς γιβελλινικῆς ἀριστοκρατίας, ὁ Σκιάρρας Κολόνας, ἦτο ἄρχων τῆς πόλεως, καπετᾶνος τῆς Ρώμης, ἀνάλογος δὲ ἦτο καὶ ἡ συγχρότης τοῦ συμβουλίου τῆς πόλεως, *των 52 conservatori del popolo*. Ἐν ὀνόματι αὐτῶν — διότι εἰς τὴν πόλιν, διατείνοντο οὗτοι, καὶ ὄχι εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῆς ἐκκλησίας ἀνῆκε τὸ δικαίωμα τῆς στέψεως τοῦ αὐτοκράτορος — ἐτέθη ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ὑπὸ χειρῶν κοσμικῶν ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Πέτρου τὸ στέμμα, καὶ εἶτα ἐγένετο ἡ χρῆσις ὑπὸ δύο ὑπὸ ἀφόρισμὸν διατελούντων ἐπισκόπων.

Ἡ ἐπιτυχία φαίνεται ὅτι συνήρπασε τὸν αὐτοκράτορα, τοῦ ὁποῦ το πνεῦμα δὲν συνηύξησε μετὰ τῶν αὐξησάντων καθηκόντων· ἀπήγγειλε μετὰ διαδικασίαν μηδαμινὴν κατὰ τοῦ πάπα — ὃν ἀπεκάλει Ἰακώβ τὸν Κιχόρ, ὡς οὗτος συνήθιζε ν' ἀποκαλῇ αὐτὸν μόνον δοῦκα τῆς Βαυαρίας — καθαίρεισιν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἕνεκα αἱρέσεως, σιμωνίας, ἐσχάτης προδοσίας καὶ παντὶς ἄλλου ἐγκλήματος, ὅπερ ἦτο δυνατόν ν' ἀποδοθῇ αὐτῷ ἐν βραχεῖ χρόνῳ, καὶ ἀνεβίβασεν ἔπειτα εἰς τὴν ἐδῶραν τοῦ Ἁγίου Πέτρου ἓνα λαμπρὸν Μινωρίτην ὡς πάπαν Νικόλαον Ε'.

§ 410. Ἡ ἐπάνοδος. Ὁ θάνατος τοῦ Φρειδερίκου 1330.— Ἐνταῦθα ὁμως ἔληξαν αἱ ἐπιτυχίαι του. Τὸ φύλλον ἐγύρισε ταχέως. Ἀπεξενώθη ἕνεκα παντοειδῶν ἀστοχημάτων ἀπὸ σημαινόντων ἀρχηγῶν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ κόμματος, ὡς τοῦ ἰσχυροτάτου καὶ σπουδαιωτάτου διὰ τὴν πρίνοιάν του ἀρχηγοῦ τῶν Γιβελλίνων ἐν Τοσκάνᾳ Καστρουσιόλου Κιστρακάνῃ, καὶ τῶν Βισκοντῶν ἐν Μεδιολάνῳ. Καὶ ἐν Ρώμῃ δὲ κατέστη δύσκολος ἡ διαμονή του, τοῦ λαοῦ

δυσαρεσθηέντος κατ' αὐτοῦ ἕνεκα ἐπιβληθείσης φορολογίας ἐκ τριάκοντα χιλιάδων χρυσῶν φιορινίων (Goldgulden), καὶ ἦτο ἡναγκασμένος νὰ ἀπέλθῃ τὸ ταχύτερον μετὰ τοῦ πάπα αὐτοῦ ἐκ τοῦ καυστικοῦ τούτου ἐδάφους· περὶ κατακτητικῆς δὲ στρατείας κατὰ τῆς Νεαπόλεως, ἣν ἐσχέδιαζεν ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας Φρειδερίκου, οὐδεὶς πλέον ἠδύνατο νὰ γίνῃ λόγος.

Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1329 ἐπέστρεψεν ὁ αὐτοκράτωρ εἰς Γερμανίαν, οὐδὲν τὸ μόνιμον ἰδρύσας, ἐνῷ ὁ ἀντίπαπας ἐν ταπεινώσει ἐπεμψεν εἰς Ἀδινιὸν τὴν παραίτησίν του, κατὰ δὲ τὸ ἐπόμενον ἔτος 1330 ἐγένετο καὶ αὖθις δεκτὸς εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἐκκλησίας μετὰ δημοσίαν ἀνομολόγησιν τῆς ἐνοχῆς καὶ δήλωσιν μετανοίας.

Ρητέον ὅμως ὅτι ὁ αὐτοκρατορικὸς τίτλος, ἡ μόνη λεία, ἣν ἔφερεν ὁ Λουδοβίκος κατὰ τὴν εἰς Γερμανίαν ἐξ Ἰταλίας ἐν ἔτει 1330 ἐπιστροφὴν του, δὲν ἦτο ἀγαθὸν τι ἄνευ ἀξίας, ἐβεβλῆθη δὲ πολλῶ μᾶλλον ἢ θέσις του διὰ τοῦ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐπισυμβάντος θανάτου τοῦ βασιλέως Φρειδερίκου. Διότι ὅσον ὀλίγην σημασίαν καὶ ἂν προσέδιδεν ὁ Φρειδερίκος, μάλιστα κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, εἰς τὸν βασιλικὸν τίτλον του διὰ τῆς προσωπικῆς του ἀξίας, πάντως ὅμως ἡ ὑπαρξίς αὐτοῦ θὰ ἦτο πρόσκομμα εἰς τὸν Λουδοβίκον καὶ ἴσως μάλιστα θὰ ἀπέβαινε καὶ αὖθις ἐπικίνδυνος.

Τὰ πρῶτα ἦσαν διὰ τὸν αὐτοκράτορα εὐνοϊκώτερα ἢ διὰ πλείους τῶν προκτόχων του. Ὁ ἰσχυρότερος τῶν μεγάλων τῆς Γερμανίας οἰκων, ὁ λουξεμβουργικὸς, παρεῖχεν αὐτῷ ἐπὶ μακρὸν χρόνον εἰλικρινὴ ὑποστήριξιν. Ὁ ἕτερος τῶν δύο τότε ἀρχηγῶν τοῦ οἴκου τούτου, ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῶν Τρεβήρων Βαλδουίνος, διαπρεπὴς πολιτευτὴς καὶ ἐξ ἴσου ἐξαίρετος κυβερνήτης τῆς χώρας του, εἶχεν ἀποποιηθῇ νὰ δημοσιεύσῃ τὴν παπικὴν περὶ ἀφορισμοῦ βούλαν, καὶ ἤσκει ἐπὶ τοῦ Λουδοβίκου, ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ, τοῦ δευτέρου τῶν ἀρχηγῶν τοῦ οἴκου, τοῦ βασιλέως τῆς Βοημίας Ἰωάννου, εὐνοϊκὴν ἐπιρροήν.

Ὁ τελευταῖος οὗτος, φύσις δαιμονία, ὡς οὐκ ὀλίγοι τῶν Λουξεμβουργίων τούτων, ἀνήσυχος, φιλόδοξος, εἶχε κατορθώσει νὰ περιποιήσῃ εἰς ἑαυτὸν καὶ εἰς τὸν οἶκόν του τὸ δικαίωμα τῆς ὑπαισελεύσεως εἰς τὴν κληρονομίαν τοῦ δουκὸς τῆς Καρινθίας Ἑρρίκου, ὅστις ἐν εἶχεν ἀφήσει οὐδένα υἱόν, καὶ ἀνέλαβε τὸ ἔργον, εἰς ὃ δὲν ἠδύο-

κίμησεν ὁ αὐτοκράτωρ ἐν Ἰταλίᾳ — τοῦ νὰ εἶναι διαιτητής, ἑνοπλος οὐδέτερος, ἐν τῇ κατεσπαργμένη χώρᾳ — συνεπέα πολλῶν πρὸς αὐτὸν αἰτήσεων, καὶ ἔνεκα τῆς ἐμπιστοσύνης ἣν ἐνέπνευσεν ἡ διπλωματικὴ δεξιότης αὐτοῦ : προσεμεῖδία εἰς αὐτὸν τὸ σχέδιον τῆς ἐνώσεως τῆς Βιημίας καὶ τῆς Μοσαίας, τῆς Καρινθίας καὶ τοῦ Τυρόλου, ὡς καὶ κτήτεώς τινος ἐν Ἰταλίᾳ πρὸς ἀποτελέσειν μεγάλου συμπλέγματος χωρῶν.

Καὶ αὐτὸς ὁμοῦς, εἶναι ἀληθές, δὲν κατώρθωσε νὰ ἰδρῦσῃ μόνιμον ἐξουσίαν ἐν Ἰταλίᾳ, ὅσον λαμπραὶ καὶ ἂν ἦσαν αἱ ἀπαρχαὶ του : ἐπέστρεψε δὲ πάραυτα ἐκ τῆς χώρας, καταλιπὼν τὴν περαιτέρω ἐνέργειαν εἰς τὸν δεκαπενταετῆ υἱὸν του Κίρολον.

Ἐξ ἄλλου ὁμοῦς κατώρθωσε, μεθ' ὅλα τὰ ἐπικίνδυνα ἐκεῖνα διὰ τὸν βιττελσβιχικὸν οἶκον σχέδια περὶ ἀποκτήσεως χωρῶν, νὰ καταστήσῃ τὸν αὐτοκράτορα αὐτῆς ὅλως εὐμενῆ πρὸς ἑαυτὸν : μεταξὺ τῶν τῶν πολλῶν σχεδίων, τὰ ὁποῖα κατήρτιζεν ἡ ἀδιακόπως ἐνασχολούμενη ἡγεμονικὴ ὑπὲρ τοῦ ἰδίου οἴκου πολιτικὴ, ὑπῆρχε καὶ τὸ τοῦ γάμου τοῦ μαρκίωνος τοῦ Βρινδεμβούργου Λουδοβίκου μετὰ θυγατρὸς τοῦ βασιλέως Ἰωάννου, ἥλπιζε δὲ ὁ αὐτοκράτωρ παρὰ τοῦ τελευταίου τούτου, ὅτι ἤθελε μεσολαβήσῃ, ὅπως συνδιαλλάξῃ αὐτὸν μετὰ τοῦ πάπα.

Διότι ἐπόθει τὴν συνδιαλλαγὴν ταύτην ὁ Λουδοβίκος μεθ' ὅλου τοῦ ζήλου δειλῆς ὑπερευλαθείας. Σύγκρουσις πρὸς τὸν ἀνώτατον ἀρχηγὸν τῆς ἐκκλησίας, ὅσον καταδήλως καὶ ἂν ἐγίνετο ὁ ἀνώτατος οὗτος ἀρχηγὸς τῆς ἐκκλησίας τὸ ὄργανον καθαρῶς κοσμικῶν ἐλατηρίων καὶ σκευωρίων, ἤτό τι ὑπερβολικὸν διὰ τὸν ἄκακον τοῦτον, ἀλλὰ κατὰ τε τὸ πνεῦμα καὶ τὸ σῶμα εἰς ἄκρον κοινὸν καὶ ἔνεκα τούτου μεστὸν ἀντιφάσεων ἄνδρα, ὅστις ἄλλως ὑπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην πολλοὺς τοὺς ὁμοίους εἶχεν ἐν ταῖς κύκλοις τῶν κυβερνητῶν ὅλων τῶν αἰώνων.

Ὁ Λουξεμβούργιος ἠπάτησεν αὐτὸν μόνον ἢ διεβουλόγησε : κατέστρωσε μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας σχέδια γάμου καὶ κυριαρχίας, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Λουδοβίκος ἐφάνη πρόθυμος, χάριν τῆς μετὰ τοῦ Ἀγίου Πέτρου συνδιαλλαγῆς, νὰ καταθέσῃ ἐν ἀνάγκῃ καὶ τὸ στέμμα, ὅπου θὰ ἀνελάμβανεν ἕτερος Βιττελσβάχος, ὅστις ἦτο σύγχρονος καὶ γυμνὸς ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου, ὁ δούξ τῆς Κάτω Βαυαρίας Ερρίκος.

Ἡ πλεκτάνη αὕτη, ἐξ ἧς τὰς μεγαλειτέρας ὠφελείας ἤθελε πο-
ρισθῇ ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας, εἶχε χωρήσει ἤδη κατὰ πολὺ ὁ πάπας
μόνον ἐνεδοῦλζεν ἀκόμη· ἐν τῷ μεταξὺ ἦλθεν εἰς φῶς ἡ ἐπονείδστος
συνθήκη, καθ' ἣν τὸ ἀρελατικὸν κράτος μετὰ τῶν εξαρτημάτων αὐ-
τοῦ ἔπρεπε νὰ περιέλθῃ εἰς τὸ γαλλικὸν στέμμα· πόλεις τινὲς τοῦ
κράτους ἐζήτησαν ἐξηγήσεις παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις διέψευσεν
ἐπειτα τὰ πάντα ἐν ἐγκυκλίῳ πρὸς τὰς πόλεις (1334), ἵνα, ὡς πα-
ρατρεῖται ἐν τῇ πολιτικῇ τῶν ἀδυνάτων χαρακτηρῶν μεταπέση ἀπὸ
τοῦ ἐνὸς ἄκρου εἰς τὸ ἄλλο.

§ 411. **Θέσις τοῦ Λουδοβίκου. Ἐκλεκτόρων
δυνάμευσις ἐν Ρενσῇ.** — Ἐν ἔτει 1335 ἀπέθανεν ὁ δοῦξ τῆς
Καρινθίας καὶ Τυρόλου Ἑρρίκος, καὶ ἐξεργάγη σφοδρὰ ἔρις περὶ τῆς
κληρονομίας αὐτοῦ· ἐν τῇ ἔριδι ταύτῃ ἀρχήθην ὁ Λουδοβίκος καὶ οἱ
Ἀψβούργιοι ἔλαβον θέσιν ἐναντίον τοῦ βασιλέως Ἰωάννου καὶ τῶν
συμμάχων αὐτοῦ, τοῦ βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας Καρόλου Ροβέρτου,
καὶ τινων γερμανῶν ἡγεμόνων.

Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον θὰ ἦτο δυνατόν νὰ κατορθωθῇ ἡ μετ'
ἐκείνου συνδιαλλαγή, ὅπερ ἐξελάμβανεν οὗτος ὡς ἐκκλησίαν: ὁ διά-
δοχος τοῦ ἐχθρικῶς πρὸς αὐτὸν φρονούντος πάπα, τοῦ ἀποθανόντος
ἐν ἔτει 1334, Βενέδικτος ὁ ΙΒ', ἐπόθει τὴν συνδιαλλαγὴν,
διότι ἐπέζον αὐτὸν τὰ γαλλικὰ δεσμά.

Ἀλλὰ καὶ ὁ νέος πάπας δὲν ἠδύνατο νὰ προέλθῃ εἰς τοιοῦτον
διάδημα ἄνευ τῆς συναίνεσεως τοῦ Γαλλοῦ βασιλέως, τὴν δὲ συναίνεσιν
ταύτην ἀπεκώλυσεν ὁ αὐτοκράτωρ διὰ πολιτικῆς ἀμφιρόπου καὶ ἀνα-
ξιοπρεποῦς, διαπραγματευόμενος συγχρόνως μετὰ Φλίππου τοῦ Σ'
τῆς Γαλλίας κατὰ Ἐδουάρδου τοῦ Γ' τῆς Ἀγγλίας καὶ μετὰ τού-
του κατ' ἐκείνου ἐν ἔριδι καθ' ἣν μεγάλα ὡς θέλομεν ἴδῃ, δίκυ-
βεύοντο συμφέροντα.

Διὰ τοῦτο ἀπέθυσαν καὶ αὐθις ἀτελεσφόρητοι αἱ ἐπανειλημμέναι
πρεσβεῖαι πρὸς τὸν πάπαν· ρητέον ἄλλως ὅτι δὲν εἶχεν ἀνάγκην
αὐτῆς ποσῶς, ἀφοῦ ἡ κοινὴ γνώμη ἐν Γερμανίᾳ ἦτο ὑπὲρ αὐτοῦ ἐν
τῇ πρὸς τὸν πάπαν ἔριδι τοσοῦτον ἐντόνως, ὅσον οὐδέποτε ὑπὲρ οὐ-
δενὸς τῶν προκατόχων του.

Μάλιστα δὲ ἐφρόνουν αὐτῷ φίλα αἱ αὐτοκρατορικαὶ
πόλεις, αἵτινες ἀκριβῶς κατὰ τὰς δεκτετηρίδας ταύτας ἦσαν τὸ

στάδιον ἀκμῆς παραγωγῆς καὶ ζωηρᾶς προοδευτικῆς κινήσεως : ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον ἐλάμβανον οὗτοι ἐκ τῶν χειρῶν τῶν κληρικῶν τοῦ κλάδου τῆς δημοσίας εὐημερίας, ὅπως διοικήσωσιν αὐτοὺς κατ' ἰδέας κοσμικᾶς.

Ἦτο ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν πανταχοῦ σχεδὸν, ποῦ μὲν μετὰ μείζονος, ποῦ δὲ μετὰ ἥσσονος ἐπιτυχίας, ἐπέτυχον ἢ ἐπεδίωκον αἱ συντεχνίαι, τὸ δημοκρατικὸν δηλ. στοιχεῖον, παρὰ τῷ ἀριστοκρατικῷ, ἦτοι τοῖς γένεσι, τὴν συμμετοχὴν αὐτῶν ἐν τῇ διοικήσει τῶν ἀστικῶν πραγμάτων, ὡς ἔγεινε λόγου χάριν τῷ 1327 (1330) ἐν Σπείρα, τῷ 1332 ἐν Στρασβούργῳ, τῷ 1334 ἐν Ρεγενσβούργῳ, τῷ 1336 ἐν Βασιλείᾳ.

Μετὰ μείζονος ἀδιαφορίας ἔφερον αἱ πόλεις ἐπὶ συνεχῇ ἔτη τὴν παπικὴν ἀπαγόρευσιν — ἡ Ζυρίχη λόγου χάριν ἐπὶ 17 ἔτη — καὶ δραστικὰ δὲ μέτρα ἐξ ἄλλου δὲν ἔλειπον : ἢ νὰ ψάλλουν (singen) ἢ νὰ φύγουν ἀπὸ τὴν πόλιν (springen) ἔλεγε τὸ δίλημμα ἐνώπιον τοῦ ὁποίου περιῆγον αἱ πόλεις τοὺς σκληροτραχήλους κληρικούς : ἐν Ἐρφούρτῃ μάλιστα ἠνάγκαζαν οἱ κατοικοὶ τοὺς ἱεροκέρυκας μοναχοὺς, οἵτινες δὲν ᾔθελον νὰ ψάλλωσι καὶ νὰ κρούσωσι τοὺς κώδωνας τῶν ναῶν, νὰ ἐνώσωσιν, ἐγκατακλείσαντες αὐτοὺς εἰς τὰ μοναστήρια καὶ περιαγάγοντες αὐτοὺς εἰς τὸν κίνδυνον τοῦ ἐκ πείνης θανάτου.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ κληρὸς, μάλιστα ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῶν φραγκισκανικῶν ἰδεῶν, ἦτο ἐναντίον τοῦ πάπα, καὶ δὴ ὃχι μόνον ὁ κατώτερος : ἡ ἐνότῃς αὐτοῦ διεσπάρθη.

Ἐνεκα ἀμφισβητουμένων τινῶν ἐπισκοπικῶν ἐκλογῶν — μάλιστα δὲ μακρὰ ὑπῆρξεν ἡ μεταξὺ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῶν Τρεβήρων Βαλδουίνου καὶ τοῦ τῆς Κολωνίας Ἐρρίκου τοῦ Βιρνερβουργίου ἔρις περὶ τῆς ἑδρας τῆς Μογουντίας — καὶ ὅτε κοινὴ τις διαλλακτικὴ ἀπόπειρα μερίδος τῶν ἐπισκόπων ἐναυάγησεν ἐν Ἀδινιόν (1338), ἐγένετο κατὰ τὸ αὐτὸ τοῦτο ἔτος πρᾶξις ὑψίστης σημασίας, πρᾶξις ἧς θεάτρον ὑπῆρξεν ἡ παραρρήνιος κώμη Ρένση.

Οἱ 12 δηλαδὴ ἐκλέκτορες — πάντες πλὴν τοῦ τῆς Βοημίας — προέβησαν εἰς κοινὴν διακήρυξιν ἀφορῶσαν τὴν προάσπισιν τῶν ἐκλογικῶν αὐτῶν δικαιωμάτων κατὰ παντός : κατὰ τὴν διακήρυξιν ταύτην ὁ ὑπὸ τῆς ὀλομελείας ἢ τῆς πλειονοψηφίας τῶν ἐκλεκτῶρων ἐκλεγόμενος ἀρχηγὸς τοῦ κράτους δὲν ἔχει ἀνάγκην τῆς ἐγκρίσεως τῆς

ἀποστολικῆς ἑδρας διὰ τὴν ἐξάσκησιν τῶν καθηκόντων τοῦ ἀξιωμα-
τός του.

§ 412. Διακήρυξις τῆς Φραγκφούρτης. — Τὰ πράγματα ἔλαβον ἤδη χαρακτῆρα σοβαρὸν διὰ τὴν Ἀγίαν Ἐδραν. Δίαιτα συνεκλήθη ἐν Φραγκφούρτῃ τῇ ἐπὶ τοῦ Μαί-
νου, ἐξήγησε δὲ ἐνώπιον αὐτῆς—καὶ ἀντεπροσωπεύοντο ἐν τῇ συνε-
λεύσει ταύτῃ πράγματι τὰ δύο τρίτα τῆς Γερμανίας—ὁ Λουδοβίκος τὰ
τῆς καταστάσεως, ποιούμενος εἰδὸς τι ἐκκλήτῳ πρὸς τὸ ἔθνος: οἱ πα-
ρόντες κληρικοὶ ἐγνώμοδότησαν, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ ἔπραξε πᾶν τὸ ἐπι-
θυμητὸν πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς ἐκκλησίας, καὶ ὅτι ἡ ἐκκλησία προσε-
φέρθη πρὸς αὐτὸν λίαν ἀδίκως.

Συμφώνως πρὸς ταῦτα ἡ δίαιτα ἐψήφισεν, ὅτι πανταχοῦ τῆς Γερ-
μανίας ἐπαναλαμβάνεται ἡ θεία λατρεία, τῆς ἀπαγορεύσεως εἰς οὐδὲν
λογιζομένης.—ὁ παραβάτης τῆς ἀποράσεως ταύτης τῆς διαίτης ἐκη-
ρύσσεται ἔνοχος ἐσχάτης προδοσίας καὶ ἐτιμωρεῖτο ὡς τοιοῦτος. Πλὴν
τούτου ἐπεκυρώθησαν αἱ ἀρχαὶ τῆς ἐν Ρένσῃ συνελέουσας
ἐκείνης τῶν ἐκλεκτόρων, κατὰ δὲ ταῦτα ὁ Λουδοβίκος ἐξέδωκεν
ἐπίσημον προκήρυξιν (8 Αὐγούστου), καθ' ἣν ἡ αὐτοκρατορικὴ ἐξου-
σία ἐκπορεύεται ἀμέσως ἐκ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι ὁ ὑπὸ πάντων ἡ τῆς
πλειονότητος τῶν ἐκλεκτόρων ἐκλεγμένος διὰ ταύτης, καὶ μόνος
ταύτης τῆς ἐκλογῆς, καθίσταται βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ.

Ἡ πολιτικὴ θεωρία, ἥτις πρὸ δέκα τεσσάρων ἐτῶν (1324) εἶ-
χεν ἀναπτυχθῇ ὑπὸ τοῦ Μαρσυλίου τῆς Παδούης καὶ Ἰωάννου τοῦ
Ἰνσουίνου ἐν συγγράμματι ἀπὸ κοινοῦ συνταχθέντι ὑπ' αὐτῶν, τῷ
Defensor pacis, ἔλαβεν νῦν ἐπίσημον ἐπικύρωσιν, καὶ ἀνεκηρύχθη
μετὰ τινος ἐβδομάδας ἐν τινι συνεντεύξει τοῦ αὐτοκράτορος μετὰ
τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἐδουάρδου τοῦ Γ' ἐν Κοβλεντίας
ὡς κανὼν τοῦ δικαίου καὶ κοινὸν πρόγραμμα. Κατ' ἐξοχὴν δὲ λαμ-
πρὰ ὑπῆρξεν ἡ συνέντευξις: ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς Κοβλεντίας πρὸ τοῦ
αὐτοκρατορικοῦ θρόνου ἵστατο ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας, ὅπως λάβῃ
τὸ ἐπίσημον ἔγγραφον, διὰ τοῦ ὁποίου διωρίζετο ἐπίτροπος τοῦ κρά-
τους παρὰ τὸν Κάτω Ρήνον.

Ἀπεδεικνύετο οὕτως ἡ δέουσα αὐστηρότης κατὰ τῶν σκληροτραχέ-
λων κληρικῶν: ἐπῆλθε ρήγμα εἰς τὰς τάξεις τοῦ κλήρου, ὅτι οὐκ ἑκα-
τέρωθεν δὲν ἐπεδείχθη φειδῶ περὶ τὰς λοιδορίας, ἀποδεικνύεται τοῦτο

δαφιλέστατα: ἐν συνόλῳ ὅμως ἀναμφισβητήτως ὑπερίσχυσαν οἱ πιστοὶ εἰς τὸ κράτος κληρικοί, καὶ τὸ ρεῦμα ἦτο τόσοσιν δυνατὸν, ὥστε κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Βοημίας προσεχώρησεν ἔργῳ εἰς τὸ πρόγραμμα τῆς Ρενσης (1339).

§ 413 Ἀπόκτησις τοῦ Τυρόλου 1342. — Δυστυχῶς αὐτὸς ὁ Λουδοβίκος δὲν προήσπιζε τὴν λαμπρὰν ταύτην θέσιν, καὶ ἐξηκολούθησε ἐπιδιώκων τὴν μετὰ τοῦ πάπα συνδιαλλαγὴν διὰ τῶν παρακλήσεων καὶ τῶν παραχωρήσεων. Ἦτο ἀρκούντως περιωρισμένου πνεύματος καὶ μικρόψυχος, ὥστε νὰ μὴ πιστεύῃ εἰς τοὺς γενναίους ἐκείνους λόγους τῆς ἀνεξαρτησίας, ἐξ ὧν ἡδύνατο νὰ προέλθῃ πραγματικὴ ἀπελευθέρωσις τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου ἢ τοῦλάχιστον τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους ἐκ τοῦ ζυγοῦ τελείας ἐαφύλου ἐκκλησιαστικῆς ἐξουσίας· ἀληθῶς δὲν εἶναι ἡ τελευταία φορὰ αὕτη καθ' ἣν ἐν τῷ ἀγῶνι κατὰ τῆς γιγαντιαίας σκιᾶς τοῦ παπ.σ.μαῦ ἡγεμόνες ἀνδρεῖοι προσωπικῶς μετὰ τολμηρὰν ἔφοδον ὑπεχώρησαν δειλοὶ καὶ ἀποτεθαρρυσμένοι.

Καὶ ἐν τῇ συμμαχίᾳ δὲ μετὰ τοῦ Ἐδουάρδου τοῦ Γ', συμμαχία ἣτις ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ ἡδύνατο ν' ἀποδῇ ὑψίστης ἀξίας, ἐφάνη δύσπιστος.

Καὶ δὲν δύναται τις ποσῶς νὰ εἴπῃ, ὅτι ὁ ἀδύνατος οὗτος τὸν χαρακτήρα ἀνὴρ δὲν εἶχεν ἐκεῖνο τὸ ὅποιον οἱ ἄνθρωποι συνειθίζουσι ν' ἀποκαλῶσι τύχην. Ἐν ἔτει 1340 ἐξέπνευσεν ἡ τῆς ΚΑΤΩ ΒΑΥΑΡΙΑΣ γράμμη τοῦ βιττελσβερχικοῦ οἴκου μετὰ τοῦ δεκαετοῦς παιδίου Ἑρρίκου ἐκείνου τοῦ Β', αἱ δὲ τάξεις τῆς κάτω Βυαρίας, μετὰ χαρᾶς δραξάμεναι τῆς εὐκαιρίας, ἐξέλεγξαν τὸν Λουδοβίκον πάραυτα ἡγεμόνα των.

Συγχρόνως δὲ παρουσιάσθη εὐκαιρία, ἀληθῶς οὐχὶ ἀκταμαχῆτου χαρακτήρος, ὅπως προστεθῇ εἰς τὴν ὥραιαν κτῆσιν τῆς ἡνωμένης Βυαρίας ἡ τοῦ Τυρόλου. Ἡ κληρονόμος τῆς χώρας ταύτης, Μαργαρίτα, θυγάτηρ τοῦ δουκὸς τῆς Καρινθίας Ἑρρίκου, εὗρεν εὐλόγους ἢ μὴ εὐλόγους αἰτίας παραπόνων κατὰ τοῦ συζύγου αὐτῆς, τοῦ δευτέρου υἱοῦ τοῦ βασιλέως τῆς Βοημίας Ἰωάννου, Ἰωάννου Ἑρρίκου, καὶ προέτεινε κρύφα εἰς τὸν αὐτοκράτορα νὰ γίνῃ σύζυγος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, τοῦ μαρκιῶνος Λουδοβίκου, ὅστις διετέλει ἐν χηρείᾳ.

Καὶ κατενικήθη μὲν τὸ ἐν ἐμπόδιον, τὸ προερχόμενον ἐκ τῆς ἀντι-

παθείας τοῦ τελευταίου τούτου κατὰ τοῦ προσώπου τῆς προοριζομένης αὐτῷ συζύγου — τὸ παρωνύμιον Maultasche ὅπερ ἔφερε δὲν ἐπρόδιδε ποσῶς ὠραιότητα — ἀλλὰ πῶς νὰ ὑπερνικήτῃ τις τὰς πολλὰς ἄλλας δυσκολίας.

Ὁ Λουξεμβούργιος ἦτο νόμιμος σύζυγος καὶ ἡγεμὼν τῆς χώρας· πρὸς ἀκύρωσιν τοῦ γάμου τούτου δὲν ὑπῆρχεν οὐδὲς βάσμις ὅπως δῆποτε λόγος, μόνον δὲ ὑπὸ τοῦ πάπα ἡδύνατο νὰ κηρυχθῇ ἡ ἀκύρωσις, τοῦθ' ὅπερ ἐν τῇ τότε καταστάσει τῶν πραγμάτων ἦτο τὸ ἀδυνατότατον τῶν ἀδυνάτων· καὶ ταῦτα μὴ λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κωλύματος, ὅπερ ἐπεπρόσθει ἐπὶ πλεόν κατὰ τῆς πραγματοποίησεως τοῦ σχεδιαζομένου γάμου — τῆς εἰς τρίτον ἢ τέταρτον βαθμὸν συγγενείας τῆς ὑφισταμένης μεταξὺ τῶν δύο μελλονύμφων.

Ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἀνθρώπου ὅμως καὶ μαλίστα ἐν τῇ ψυχῇ ἀδυνάτου τὸν χαρακτῆρα ἀνθρώπου συνδιαλλάσσονται καὶ αἱ χονδρειδέστεραι ἀντιφάσεις. Ὁ αὐτὸς ἡγεμὼν, ὅστις, μόνον ἵνα κατορθώσῃ τὴν συνδιαλλαγὴν τοῦ μετὰ τοῦ ἀνωτάτου ἀρχηγοῦ τῆς ἐκκλησίας εἶχε φανῇ προθυμὸς ὅπως δεχθῇ καὶ τὴν ἐσχάτην τῶν ταπεινώσεων — τὴν ἀπὸ τοῦ θρόνου παραίτησιν, — ὁ αὐτὸς διεκήρυττεν, ὡθούμενος ὑπὸ δυναστικῆς πλεονεξίας, ἄνευ περιστροφῶν ἄκυρον τὸν γάμον τῆς Μαργαρίτας καὶ συνάμα, δυνάμει τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐξουσίας του, ὡς μὴ σπουδαῖον τὸ κώλυμα ἐκεῖνο τῆς συγγενείας.

Ἐὰν ἡ συγγένεια ἐκεῖνη ἦτο πραγματικὸν ἐμπόδιον κατὰ τὸ θεῖον δίκαιον — ἔλεγε τὸ σχετικὸν ἔγγραφον τοῦ αὐτοκράτορος — τότε οὐδεὶς πάπας, οὐδὲ ἄγγελος τοῦ οὐρανοῦ ἀκόμη θὰ ἡδύνατο νὰ χορηγήσῃ ἄρεσιν, καὶ ἐν τούτοις ὁ πάπας πολλάκις ἐχορήγησε τὴν ἄρεσιν ταύτην· ἀναγκαῖα δὲ συνέπεια τούτου εἶναι, ὅτι προκείται ζήτημα ἀνθρωπίνου θεσμοῦ, ἄρεσις δὲ ἀπὸ ἀπαγορεύσεων τοιαύτης φύσεως, εἶναι ἔργον τοῦ αὐτοκράτορος.

Καὶ οὕτω ἐτελέσθη τὸ ἀνήκουστον· τῇ βοήθειᾳ τῆς δυσηρεστημένης ἀριστοκρατίας ἐδιώχθη ὁ Λουξεμβούργιος ἐκ τῆς χώρας καὶ ὁ γάμος ἐτελέσθη (1342).

§ 414. Ὁ παραβασίλειος Κάρολος ὁ τῆς Βομβίας. — Το θράσος μεθ' οὗ ὁ Λουδοβίκος ἐσφετερίσθη ἐπὶ τοῦ προκειμένου πρὸς ἐπαύξειν τῆς δυνάμεως τοῦ ἰδίου αὐτοῦ οἴκου δικαιώματα, ἅτινα κατὰ τὰς περὶ θρησκείας καὶ δικαίου ιδέας τῶν χρόνων

ἀναμφιβόλως ἐθεωροῦντο ἀνήκοντα εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν δικαιοδοσίαν διήγερε κατ' αὐτοῦ τὴν δυσαρέσκειαν τῶν ἡγεμόνων.

Μάλιστα δὲ ὁ οἶκος τῶν Λουξεμβουργίων βαρέως ἔφερε τὴν ἄμεσον κατ' αὐτοῦ προσβολήν, ἣ δὲ διάστασις πρὸς τὸν παπισμὸν ἔλαβε χαρακτῆρα ὀξύτερον διὰ τοῦ ἀνηκούστου ἐκείνου διαθήματος, τοῦτου δὲ τόσῳ μᾶλλον, ὅσῳ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βενεδίκτου (1342) ἐξελέγη πάπας φίλος τοῦ λουξεμβουργικοῦ οἴκου, Κ λ ή μ η ς ὁ Σ'.

Οὕτω μετέβαλλεν ὁ Λουδοβίκος καὶ πάλιν τὴν πολιτικὴν του : ἐκ τοῦ στιγμιαίου οἴστρου αὐτοκρατορικοῦ πείσματος μετέστη καὶ αὐθις εἰς τὴν ἀποθάρρυνσιν. Ἄλλ' αἱ ἀπαιτήσεις τοῦ πάπα ἦσαν τοιαῦται, ὥστε προσέκρουον ἀποτομώτατα ὄχι κατὰ τῶν αὐτοκρατορικῶν ἀλλὰ κατὰ τῶν ἡγεμονικῶν συμφερόντων : πράγματι ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἔρις εἶχεν εἰσέλθει εἰς τὴν νέαν ταύτην φάσιν, καὶ ἐγένετο ἕνεκα τούτου πολλῶ ἐπικινδυνωτέρα διὰ τὸν παπισμὸν, ὅστις τυφλῶς ἐφέρετο πρὸς αὐτήν.

Οἱ ἡγεμόνες εἶχον λόγον νὰ ψέγωσι τὸν αὐτοκράτορα, ὅτι κακῶς ἀντεπροσώπευσε τὰ συμφέροντά των ταῦτα, ἅτινα ἦσαν συγχρόνως καὶ συμφέροντα τοῦ κράτους, καὶ ἤρχισε νὰ προβάλλῃ τὸ σχέδιον τῆς ἀναγορεύσεως παρ' αὐτὸν ἐνὸς Ρωμαιοῦ βασιλέως : διεξήχθησαν μάλιστα περὶ τούτου διαπραγματεύσεις μετ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, ἀνεφέρετο δὲ διὰ τὸ ἀξίωμα τοῦτο τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ βασιλέως τῆς Βοημίας, τοῦ Καρόλου.

Ἐν τοσοῦτῳ ἡ τύχη δὲν ἐγκατέλιπε τὸν αὐτοκράτορα. Ἐν ἔτει 1345 ἔπεσεν ὁ κόμης Γουλιέλμος ὁ Δ' κύριος τῆς Ολλανδίας, τῆς Σελανδίας, τῆς Οὐτρέχτης, τῆς Φρεισίας καὶ τῆς Ἐνεγαυιάς ἐν ἀγῶνι πρὸς τοὺς ἀνατολικοὺς Φρεισίους : μετ' αὐτοῦ ἐξελίπεν ἡ ἐξ ἀρρενογονίας γραμμὴ τῶν κομήτων τῆς Ὀλλανδίας, καὶ ἡ πλησιέστερα κληρονόμος, ἡ καὶ λίαν δημοφιλὴς εἰς τὴν χώραν, ἦτο ἡ τοῦ Γουλιέλμου πρεσβυτέρα ἀδελφὴ Μαργαρίτα, ἡ σύζυγος τοῦ αὐτοκράτορος Λουδοβίκου : περεχώρησε δὲ ὁ Λουδοβίκος εἰς αὐτὴν λόγῳ τιμαρίου ἐν ἔτει 1346 τὴν κληρονομίαν τοῦ ἀδελφοῦ της.

Τοῦτο ἀπετελείωσε καθ' ὁλοκληρίαν τὸν συνασπισμὸν τῶν ἐχθρικών δυνάμεων. Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ ἔτους ἐκείνου ἐπανάλαβεν ὁ πάπας Κλήμης τὸν ἀφορισμὸν καὶ ἐκάλεσε τοὺς ἐκλέκτορας εἰς ἐκλογὴν νέου ἀνωτάτου ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους.

Πέντε ἐξ αὐτῶν ἐδέχθησαν τὴν πρόσκλησιν : ἐν Ρένσῃ τὸν Ἰούλιον ἐξέλεξαν οἱ τρεῖς ἀρχιεπίσκοποι καὶ οἱ τῆς Σαξωνίας καὶ τῆς Βοημίας ἐκλέκτορες βασιλεῖα τὸν πρεσβύτερον υἱὸν τοῦ Ἰωάννου Κάρολον, μαρκίωνα τῆς Μοραβίας, ὅστις, πλὴν ἄλλων πειραχωρήσεων πρὸς τὸν πάπαν, — ἦ τὸν ἐπὶ τοῦ παρόντος κύριον τοῦ πάπα, τὸν βασιλεῖα τῆς Γαλλίας — ὑπεσχέθη νὰ ὑποβάλλῃ εἰς τὴν κρίσιν αὐτοῦ πάσας τὰς μεταξὺ τοῦ γερμανικοῦ κράτους καὶ τῆς Γαλλίας διαφορὰς, ἐκκρεμεῖς καὶ μελλούσας.

Τὴν ὑποχρέωσιν ταύτην δὲν ἀνέλαβε σπουδαίως : ὑποσχέσεις τοιαύτης φύσεως δὲν ἐδίδοντο ἵνα τηρῶνται.

Ἄλλ' ἡ ἐκλογὴ αὕτη ὀλίγον ἐκλόνισε τὴν θέσιν τοῦ Λουδοβίκου. Ὁ Κάρολος, ὁ βασιλεὺς τοῦ ἱερατείου, δὲν ἠδύνατο νὰ τύχῃ τῆς στέψεως. Τὸ Ἀκυτγράφον ἐκλείσεν αὐτῷ τὰς θύρας, καὶ ὁ Λουδοβίκος εἶχεν ἐν γένει τὰς πόλεις ὑπὲρ ἐαυτοῦ, τοῦθ' ὅπερ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἦτο τὸ σπουδαῖον: ὅσον ἀμφιταλαντευόμενος καὶ ἂν ὑπῆρξεν οὗτος ἄλλως ἐν τῇ πολιτικῇ του, ἐφάνη πάντοτε φίλος τῶν ἀσπῶν, καὶ ἐπέδειξεν ὑπὲρ τῶν πόλεων περισσοτέραν προθυμίαν πάντων τῶν προκατόχων αὐτοῦ. Κατηγορηματικώτατα ἐτάχθησαν αὐταὶ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐν τῇ ἐν Σπείρα κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1466 συνελθούσῃ συνελύσει τῶν ἀντιπροσώπων τῶν πόλεων, καὶ οὐκ ὀλίγοι κοσμικοὶ κύριοι, προσελθόντες εἰς τὴν συνέλευσιν, ἐκηρύχθησαν ἐπίσης ὑπὲρ αὐτοῦ.

Ἡ γερμανικὴ βασιλεία ἐστερεώθη, ἡ δὲ ἤττα, ἣν πρὸ μικροῦ ὑπέστησαν οἱ Γάλλοι ἐν Κρεσῦ, πολεμοῦντες πρὸς τοὺς Ἀγγλοὺς, καὶ μετ' αὐτῶν καὶ οἱ Λουξεμβουργιοὶ, πατὴρ καὶ υἱός, οἵτινες εὐρσκοῦντο ἐν τῇ γαλλικῇ στρατοπεδῷ, κατεστήσε τὴν βασιλείαν τοῦ Κρόλου ἐπὶ τοῦ παρόντος λίαν ἀκίνδυνον. Ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης, ὁ πατὴρ αὐτοῦ, εἶχε πέσει ἐν τῇ μάχῃ, αὐτὸς δὲ ὁ Κάρολος εἶχε σωθῇ βαρέως τετραυματισμένος.

Ἐν ἔτει 1347 παρεσκευάσθη ὁ Κάρολος ἐν Βημιά, τῇ κληρονομικῇ αὐτοῦ χώρᾳ, ὅπου εἶχε φθάσει κατ' εὐχὴν, ὅπως ὀρίσῃ πρὸς ἐπιθεσιν. Ἄλλ' ἀπὸ τοῦ τελευταίου τούτου ἔργου, τῆς ἀποκρύψεως τῆς προσβολῆς τοῦ ἐχθροῦ, ἀπῆλλαξε τὸν αὐτοκράτορα ὁ θάνατος. Ἐγγὺς τοῦ Μονάχου, ἐπὶ τῆς Βαίρενγιαγδ (Bärenjagd = θήρα ἄρκτων) προσεβλήθη ὑπὸ ἀποπληξίας : ἐξέπνευσε δὲ ἐπικαλούμενος τὴν Παναγίαν, ἣν — ατὴν γλυκειάν βασίλισσαν, τὴν κυρίαν ἡμῶν — ἐλάτρευεν

ὅσον οὐδείς ἄλλος Γερμανὸς βασιλεὺς, ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν τριῶν καὶ ἐξήκοντα, τὸν Οκτώβριον τοῦ 1347.

§ 413. Ὁ θάνατος τοῦ Λουδοβίκου. 1347. --

Ἡ τριάκοντα καὶ τετραέτης βασιλεία Λουδοβίκου τοῦ Βαυαροῦ ὑπῆρξεν εὐεργετικὴ διὰ τὴν Γερμανίαν, ὅσον ὀλίγον καὶ ἂν φαίνεται οὗτος προσωπικῶς ἀντάξιός τῆς μεγάλῃς θέσεως.

Εἰς τῆς βασιλείας αὐτοῦ βλέπει τις ἐναργῶς πῶς ἀνατέλλει νέα ὅλως χρονικὴ περίοδος, ὅσον ὀλίγον καὶ ἂν φαίνεται οὗτος ὁ ἄνθρωπος τῆς νέας ταύτης χρονικῆς περιόδου καὶ τῶν ιδεῶν τῶν χρόνων τούτων : διότι ἐν ταῖς θρησκευτικαῖς πεποιθήσεσι καὶ ιδέαις αὐτοῦ βλέπομεν αὐτὸν ἀκόμη καθ' ὁλοκληρίαν ἐμμένοντα εἰς τὸ πνεῦμα τῆς κατὰ παράδοσιν εὐλαβείας.

Πανταχοῦ ὁμοῦ ἄλλως, παρ' ἀνεπτυγμένοις καὶ μὴ ἀνεπτυγμένοις, παρὰ τῷ λαῷ καὶ παρὰ τοῖς ἡγεμόσιν, ἐκδηλοῦται νέον διαρρηδὴν ἀντικληρικὸν καὶ ἀντιπαπικὸν φρόνημα καὶ θεωρίαι. Εἶδομεν ἤδη ὅτι ἡ μετατροπὴ αὕτη, ἥν, ὡς συνήθως συμβαίνει, ἐλάχιστοι ἀντελήφθησαν καθ' ὃν χρόνον ἐτελεῖτο, διετέλει εἰς ἐσωτερικὴν συνάφειαν μετὰ τῶν προδῶν τοῦ συγχρόνου ἀστικοῦ βίου.

Συνταγματικὸς ἀγὼν, ὧ, συνέβη οὗτος εἰς τὰς πλείστας γερμανικὰς πόλεις ἐν λίαν πολλαπλοῖς τύποις καὶ σταδίοις, καὶ ἐν ᾧ ἐπρόκειτο περὶ καταργήσεως ἢ τοῦλάχιστον περιστολῆς τῶν πατροπαράδοτων προνομιούχων στοιχείων, γεννᾷ τρόπον τινὰ κατ' ἀνάγκην σπουδαίας προσωπικότητος ἐν τῷ πεδίῳ τῆς δράσεως καὶ μορφώνει αὐτάς.

Πρὸ παντὸς ὁμοῦ τοιαύτη ἀνάπτυξις παράγει μεγάλην φιλοπονίαν, δρᾶσιν βιοποριστικὴν, καὶ δὲν ἐπιτρέπει βίον ὀνειροπόλον, ἀσκητικόν, φανταστικόν, οἷος ὑπῆρξεν ὁ τῶν παρωχημένων γενεῶν, τῶν γενεῶν τῶν σταυροφοριῶν ἐν μεγίστῳ ἀκόμη βαθμῷ.

Ἡ ἰδέα ἀστικῆς τάξεως ἐξεδηλώθη ὑπο τὸν τύπον ἀνεξαρτήτου, αὐτονόμου ἀστικῆς πολιτείας· ὁ πανάρχαιος γερμανικὸς ἄστος (Volksgemeinde) ἀνεφάνη ὑπὸ τὴν νέαν ταύτην πρὸς τοὺς παρόντας χρόνους προσαρμοζομένην μορφήν, καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ συνεταιρισμοῦ (Assoziation), ἣτις συνδέει κατὰ πρῶτον τοὺς κατοίκους μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς πόλεως καὶ δημιουργεῖ τὴν κοινότητα αὐτῶν, κατεδείχθη ὑπὸ πολιτειακὴν ἐποψίν δημιουργικὴ κατὰ τρόπον μεγαλοπρεπῆ ἐν τοῖς

μεταξὺ πόλεων συνδέσμοις, ἐν ταῖς συμμαχίαις πρὸς προστασίαν τῆς εἰρήνης, δημιουργοῦσα δίκαιον καὶ τάξιν.

Ἐκατοντάδες κατηδαφισμένων ληστρικῶν καὶ ἱπποτικῶν φρουρῶν ἀναγγέλλουσι πινταχοῦ τὴν δύναμιν τῶν κοινοτήτων τούτων τῶν πόλεων : ὡς μεγάλη ὁμῶς πολιτικὴ δύναμις νῦν τὸ πρῶτον ἀπεδείχθησαν ἐπὶ τῆς βασιλείας ταύτης.

Αἱ τῶν ἐκλεκτῶν πλεκτάναι, ἐξ ὧν προέκυψεν ἡ βασιλεία τοῦ Λουξεμβουργίου παριθισιλέως, δὲν ἠδύνατο νὰ εὐδοκιμήτωσιν εἰς τέλος, καὶ ὁ Λουδ θίκος ἐκυθέρνα, ἡ ἀφοῦ κυβερνητικὴ κυρίως ἀρχὴ — δεσπόζουσα διὰ κεντρικὴ ἐξουσία ἐν τῷ μέσῳ τῶν κινουσῶν τὸ ἔθνος δυνάμεων — δὲν ἦτο πλέον ἔργον Γερμανῶν βασιλέων, δι-χειρίζετο τὸ ἀξίωμα του ἐν ἀσφαλείᾳ καὶ μετὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ πιαρ-βασιλέως.

Αἱ πόλεις παρέμειναν πισταὶ εἰς αὐτόν· διότι ἡ καρδία καὶ ἡ διάνοια αὐτοῦ εἶχον ἀριερωθῇ εἰς τὸ συμφέρον τῆς τάξεως τῶν ἀστῶν, εἰς τὸν ἀστικὸν βίον, διότι δὲν ἦτο οὗτος αὐτοκρατωρ τῶν ἱπποτῶν, ὡς οἱ προκάτοχοί του, οὕτω δὲ ἐκέκτητο δύναμιν προσθίδουσαν ἔτι μείζονα σημασίαν εἰς τὴν καθ' ἑαυτὴν μετρίαν προσωπικό-τητα αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Ἡ Γερμανία κατὰ τὸ πρῶτον ἡμῶν τοῦ δεκάτου
τετάρτου αἰῶνος: οἱ ἐκ τοῦ Λουξεμβουργικοῦ
οἴκου βασιλεῖς Κάρολος ὁ Δ'. Βεγκε-
σλαῦος, Σιγισμόουνδος καὶ αἱ μεγάλαι
συμπολιτεῖαι — Συρμαχίαι πόλεων
καὶ ἀγῶνες: σουηδικορρηνι-
κὸς δεσμός, Ἄνδα.
Ὅμοσπονδία.

§ 416. Κάρολος ὁ Δ'. — Ὁ θάνατος τοῦ Λουδοβίκου δὲν
προεκάλεσε σπουδαῖόν τινα κλονισμόν: ὁ παραβασιλεὺς Κ ά ρ ο λ ο ς ὁ
Δ'. ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ πολλῶν ὡς νόμιμος ἀνώτατος ἀρχηγός.

Ἦτο δὲ οὗτος νέος ἀκόμη, διατρέχων νῦν τὸ τριακιστὸν πρῶτον
ἔτος τῆς ἡλικίας του: τὴν πρώτην νεότητά του διήνυσεν ἐν τῇ αὐλῇ
τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Κιρόλου τοῦ Δ'., θείου αὐτοῦ, καὶ εἶτα
λίαν ταχέως ἐνυμφεύθη μετὰ Γαλλίδος πριγκιπίσσης τῆς Βλάχας
(Blanche, Λευκῆς) τῆς Βιλεσίας.

Ἡ ἐπιστημονικὴ αὐτοῦ μόρφωσις ἀνταπεκρίνετο πρὸς τὸ πνεῦμα
νέας ἐποχῆς, ἥτις ἄλλας ἐπαιτήσεις εἶχε παρὰ τῶν κθερνητῶν τῶν
πολιτειῶν ἢ παρὰ τῶν κατὰ τὴν ἐποπῆν Ὅθωνος ἢ Καρόλου τοῦ Με-
γάλου. Ἐγίνωσκε νὰ ὁμιλῇ καὶ νὰ γράφῃ πέντε γλώσσας· ἀντιθέτως δὲ
πρὸς τὴν ἀνήσυχον, φιλοκλίνονον, πολεμικὴν φύσιν τοῦ πατρός του,
ἦτο ἀνὴρ τῶν εἰρηνικῶν σχέσεων, φρόνιμος, νοήμων, περισκεμμένος.

Ὁ βιττελσβαχικὸς οἶκος, καίτοι: ὁ Λουδοβίκος ἀπεθνήσκων ἄφησεν
ἐξ υἱοῦ, δὲν εἶχεν ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ στέμματος ὑπὲρ τινος τῶν μελῶν
αὐτοῦ. Ἐν τούτῳ τὸ κόμμα ἀντέταξεν ἓνα ὑποψήφιον, τὸν βασιλέα
τῆς Ἀγγλίας Ἐδουάρδον τὸ Γ'., ὅστις καὶ ἐξελέχθη εἶτα ἐν Ὁδερ-
λανστειν διὰ τεσσάρων, οὐχὶ ὅλως ἀναμφισβήτητων ψήφων, δὲν ἐπεδύμει

ὅμως τὸ στέμμα χάριν αὐτοῦ τούτου ἀλλ' ἕνεκα τῶν πλεονεκτημάτων τὰ ὁποῖα ἠδύνατο νὰ πορισθῇ ἐξ αὐτοῦ ἐν τῷ κατὰ τῆς Γαλλίας ἐκείνῳ ἀγῶνι του.

§ 417. Ὁ Ψευδοβαλδεμάρ. Γουῆνθερ ὁ Σβαρτσ-
δούργιος. — Ἡ ὑποψηφίτης αὕτη, ἡ ἢ βασιλεῖα αὕτη οὐδεμίαν ἀπέκτησε σημασίαν: λίαν σοβαρὸς ὅμως κίνδυνος ἀνεφάνη μᾶλλον κατὰ τῶν Βιττελσβάρχων διὰ τοῦ θρασέως, δαιμονίου ἢ κούφου πραξικοπήματος, δι' οὗ οἱ Λουξεμβούργιοι, ἡ τὸ κόμμα αὐτῶν, ἐξήγειραν εἰς σημεῖον εὐαίσθητον τῆς δικαιοδοσίας τῆς βιττελσβαρχικῆς ἐξουσίας παραμαρκίωνα.

Ἡ νέα ἀρχὴ (ὑπὸ τοῦ 1323) δὲν ἦτο δημοφιλὴς αὐτόθι, ἐν τῇ μαρκιωνίᾳ τοῦ Βρανδεμβούργου, ἦτο δὲ ἀκόμη ζωηρὰ ἡ ἀνάμνησις τοῦ ἀρχαίου ἀσκανικοῦ ἡγεμονικοῦ αἵτου: τότε ἡγέρθη κατὰ τὸν Αὐγούστον τοῦ 1348 ἀνὴρ, ὅστις διεστίνετο ὅτι ἦτο ὁ μαρκίων Βαλδεμάρ, — λέγων ὅτι δὲν ἦτο αὐτὸς ἐκεῖνος ὃν εἶχον ἐνταφιάσει ἐν ἔτει 1319 ὡς τὸν τελευταῖον τοῦ ἀσκανικοῦ γένους.

Ἡ εἰς κυκλοφορίαν τεθεῖσα ἱστορία ἦτο, ὅτι ὁ μαρκίων Βαλδεμάρ ἕνεκα στενοτάτης συγγενείας μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ ἡσθάθη τύψεις συνειδότος, ὅτι ἕνεκα τούτου ἐντολῇ τοῦ πάπα ἀνεπιδεικτικῶς (incognito) ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ἀγίαν Γῆν, καὶ ἐκεῖ ἐπεδόθη εἰς ἔργα μετανοίας: παρηλθον ἕκτοτε ἱκανοὶ χρόνοι, ἔτη εἴκοσιν ὀκτώ, καὶ ἡ ἀφήγησις αὕτη καθίστατο τόσῳ μᾶλλον ἀπίθανος, ὅσον ὁ γάμος ἐκεῖνος ὁ ἐγείρεις ὤθηεν τοὺς ἐλέγχους τῆς συνειδήσεως τοῦ Βαλδεμάρ, εἶχε τελεσθῇ τῇ ἀδείᾳ τοῦ πάπα, ἄρκετος τὸ ἐκ τῆς συγγενείας κώλυμα.

Ἄλλα πάλιν φρονοῦσιν ὅτι μυλωθρὸς τις, Ἰακώβ Δέβοκ τὸ ὄνομα, ἔπαζε τὸ πρόσωπον τοῦ μαρκίωνος Βαλδεμάρ.

Ἐν τοσοῦτῳ ἡ θρασεία αὕτη κωμωδία ὑπόκριμης μεγάλως, ἐπειδὴ οἱ ἰσχυροὶ τῆς ἡμέρας δὲν ἠτχύνοντο νὰ παρεχῶσι τὴν εὐνοίαν των εἰς τὴν ἀπάτην, καὶ ὁ Κάρολος Δ' αὐτὸς παρεχώρησεν εἰς τὸν ἥρωα τῆς κωμωδίας λόγῳ τιμαρίου τὴν μαρκιωνίαν τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1348.

Τὸ βαυαρικὸν κόμμα προέβη εἰς ἀντικαταρτίαν, κατορθῶσαν νὰ πείσῃ δεσποχικασμένον ὁπαδὸν τοῦ ἀποθανόντος αὐτοκράτορος, τὸν κόμητα Γουῆνθερ τὸν Σβαρτσδούργιον, ὅπως ἀναδεχθῇ νὰ πιάξῃ τὸ ἀχάριστον πρόσωπον παραβυσσιλέως. Τὸν Ἰούνιον τοῦ

1349 ἐξελέγη οὗτος ἐν Φραγκοῦρτη ὑπὸ τῶν δύο βιττελσβαχικῶν ἐκλεκτῶν, — τοῦ μορκίωνος τοῦ Βρανδεμβούργου Λουδοβίκου καὶ τοῦ παλατινοῦ κόμητος Ροδόλφου — τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Μογουντίας καὶ τοῦ δούκῃς τοῦ Σαξωνικοῦ Λαουεμβούργου Ἐρίχου.

Ἡ σταδιοδρομία αὐτοῦ ὑπερῆε βραχεῖα. Ταχέως κατεβλήθη ἐξ αὐτῆς καὶ ἠσθένησε· οἱ δὲ δύο ἀντιζήλοι οἰκοὶ ἦλθον νῦν εἰς διαπραγματεύσεις, καὶ ὁ παλατινὸς κόμης Ροδόλφος ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως Καρόλου τοῦ Δ' ἀμφότεροι, ἄφησαν τὰ ὄργανά των νὰ πέσωσι. Ὁ Γουήνερ ἐπώλησε συγκαταβατικῶς τὸ ψευδὲς στέμμα του ἀντὶ 20,000 μορκων καὶ πληρωμῆς τῶν πιστωτῶν του, ἀπέθανε δὲ μετὰ τινὰς ἐβδομάδας ἐκ φυσικοῦ θανάτου.

Οἱ δὲ βιττελσβαχικοὶ ἡγεμόνες ἀνεγώρισαν Κάρολον τὸν Δ', ὅστις ἐπίσης τὸ καθ' ἑαυτὸν ἄφησε τὸν Ψευδοβαλδεμάρ νὰ πέσῃ· ἐνεργήθη εἰδὸς τι ἀνακρίσεως, καὶ οἱ δικασταὶ (Schöffsen) ἐξεφράσθησαν λίαν εὐλαβῶς, εἰπόντες ὅτι προκειμένου νὰ ὀρκισθῶσιν, ἂν εἶναι γνήσιος ἢ νόθος, θὰ προστίμων τὸ τελευτεῖον. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἀνὴρ οὗτος δὲν εὐρέθη ζημιωμένος, διότι διετηρήθη ἡγεμονικῶς ὑπὸ τῶν συγγενῶν τοῦ ἀσκανικοῦ εἴλου, ὡς νὰ ἦτο γνήσιος, καὶ ἐτάφη ὡς τοιοῦτος.

§ 418. Ὁ μαῖρος θάνατος. — Τὰ ἔτη ἐκεῖνα 1348—1350, ἦσαν ἔτη μεγάλου πανοδήμου κακοῦ, ἐξ οὗ μαθηάνμεν πόσον ἀπροστάτευτος καὶ ἐκτεθειμένη ἦτο ἀκόμη ἡ γενεὰ αὕτη ἀπέναντι τῶν δυνάμεων τῆς φύσεως, καὶ πόσον ἀποελεσματικῶς ἡγωνίζετο ἡ κακοδοξία ἵνα συμπληρώσῃ καὶ ἐπιδεινώσῃ τὰ ἀναπόφευκτα ταῦτα δεινὰ διὰ τῶν ἰδίων εὐαυτῆς μέτων.

Φθερὰ νόσος, εἰς ἣν ἡ γλῶσσα τῶν καταστατανισθέντων λαῶν ἔδωκε τὸ φρικαλέον ὄνομα τοῦ μαύρου θανάτου, ἐνέσκηψεν ἐν Γερμανίᾳ καὶ μάλιστα εἰς τὰς πολυανθρώπους ἀλλὰ κατὰ τὸ πλεῖστον στενοχώρους ἀκόμη καὶ κακοκτισμένας πόλεις, εὐρίσκομεν δὲ ἀριθμοὺς θνησιμότητος ὑπερβαίνοντας πᾶσαν ἀντίληψιν ἡμῶν· οὕτω ὑπολογίζεται ὅτι ἡ Γερμανία ἀπώλεσε κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα ἐν ἡμισυ ἐκατομμύριον ψυχῶν.

Ἀνάλογοι ἦσαν αἱ ἀπώλειαι εἰς ἄλλας χώρας, καίτοι καὶ ἡ ἐπιδημία αὕτη, ὡς πᾶσα ἄλλη, ἀλματικῶς ἐξήτει τὰ θύματά της, ἰδιοτρόπως καὶ ἀνυπολογίστως ἐφειδετο ἢ ἐξωλοθρῦεν.

Ἡ ἀνιζήτησις τῶν φυσικῶν αἰτίων τῆς τεραστίας θνησιμότητος

καὶ ἡ περιεσκεμμένη καὶ ἐνεργὸς καταπολεμησις αὐτῇ· διὰ μέτων φυσικῶν ἤτο τι ὑπέρτερον ἀκόμη τοῦ αἰῶνος τούτου. Ἡ βασανιστὴς καὶ ἐξαφθεῖσα φαντασία τοῦ λαοῦ εὔρε το αἷτιον ἐν τῇ δηλητηριάσει τῶν πηγῶν τῶν ὑδάτων ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, καθ' ὧν ἐστράφη νῦν τὸ μῖσος καὶ ἡ πλεονεξία. Καὶ ἐγένετο ἀληθῶς ἡ φρικταλ-οστέρας τῶν φρικαλέων σφαγῶν τῶν Ἰουδαίων, αἵτινες κηλιδοῦσι τὴν ἱστορίαν τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν καὶ ἰδίᾳ τῆς Γερμανίας.

Ὅπου καὶ ἂν ἔστρεφε τις τὸ βλέμμα, ἡ αὐτὴ παρουσιάζετο εἰκὼν· οἱ ὑπὸ διωγμὸν παρεδίδοντο εἰς τὰς φλγας ἐπὶ μεγάλων πυρῶν, ἐπυρπολοῦντο δὲ καὶ αἱ συνοικίαι ἐν αἷς οὔτοι κατφύκουν· ἐνίοτε αὐτοὶ οἱ Ἰουδαῖοι βάλλον πυρ εἰς τὰ ἰδίας ἐαυτῶν οἰκίας, διότι δὲν εὔρισκον ἄλλο μέσον σωτηρίας. Τῆς ἀκρείσε ὁμολογίαι τινὲς ἀθῶων ἐξαναγκαζομένων διὰ βασάνων νὰ ὁμολογῶσιν ἐνοχλήν, ἐδίδον εἰς τὴν κακοσοξίαν πρόφασιν καὶ τροφήν, ἣτις ὁμῶς ἀνεζητεῖτο καὶ δι' ἄλλων μεθόδων· διότι ταχέως μετὰ τῆς θρησκευτικῆς πείνης καὶ φανατισμοῦ συνεμάχησεν ἡ πλεονεξία, εἰς ἣν συνηντῶντο ἡ νέα ὑπὸ τῶν συντεχνιῶν διοικήσεις ἐν ταῖς πόλεσι μετὰ τῆς κατὰ χώραν ἀριστοκρατίας ἐνίοτε μάλιστα καὶ μετὰ τῶν ἡγεμόνων, αἵτινες πάντες ἦσαν χρεωμένοι πρὸς τοὺς Ἰουδαίους καὶ ἐθλεπον ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ εὐλόγον μέσον ἐξαφανίσεως τῶν χρεωστικῶν τίτλων.

Τόσον δὲ ροδερὰ ἐσθθεὶ ἡ θύελλα, ὥστε συμπάρεσυρε καὶ ἡγεμόνας ὑπὸ φιλανθρωποτέρων κατεχομένους αἰσθημάτων καὶ φρονίμους ἄρχοντας πόλεων, ἐνῶ ἐξ ἄλλου ὁ ὄχλος, ὡς ἐπὶ παραδείγματι συνέβη ἐν Στρασβούργῳ, κατέλυσε τὰς ἀρχάς, αἵτινες ἀπεποοῦντο νὰ παραδώσωσιν εἰς αὐτὸν τὰ θύματά του καὶ ἐξεδικεῖτο κατὰ τῆς περιουσίας των.

Ὁ βασιλεὺς Κάρολος ὁ Δ' δὲν ἐδείξε σθένος, καὶ ὅ,τι ἐπραξε δὲν προήρχετο ἐκ λόγων φιλανθρωπίας. Εἶχε συμφέρον νὰ φείδῃται «τοὺς δούλους τοῦ ἡμετέρου βιαιλικοῦ θαλάμου» — διότι αὐτὴ ἦτο ἡ νομικὴ κατάστασις των —· ἔφερον αὐτῷ οὔτι φοροὺς καὶ ἐχρησιμεῖον εἰς αὐτὸν ὡς ἄλλα πράγματα ἀξίας, ὡς ἀντικείμενα ἐνεχυριασμοῦ ἢ ὑποθήκης ἐφ' οἷς ἡρύνατο οὗτος νὰ δανείζηται. Ἡ σοβαρὰ τιμωρία τῶν διαπρυχθαισῶν φρικταλεσότητων ἤτο τι ὑπέρτερον τῆς δυνάμεώς του· ὅπως εἴποτε ὁμῶς ὅ,τι εἶχε φεισθῇ ὁ καταστρεπτικὸς τυφὼν ἀποκατεσταθῇ εἰς τὴν

θείσιν καὶ τὰ δικαιώματά του, καθ' ὅσον τοῦτο δύναται νὰ θεωρηθῇ δικαιοσύνη.

§ 419. Οἱ Μαστιγούμενοι. — Ἐτέρα ἀπόρροια τῆς ἐξολοθρευτικῆς ἐπιδημίας ἦταν αἱ πομπαὶ τῶν μαστιγούμενων. Ἡ κοινὴ γνώμη δὲν ἠδύνατο νὰ διίδη ἐν τῇ συμφορᾷ ταύτῃ εἰμὴ θείαν δίκην, καὶ κατὰ τοιαύτης τινὸς οὐδὲν ἄλλο ὑπῆρχε μέσον, εἰμὴ πράξεις μετανοίας ἀρκούντως χαλεπαί, ἄγοιαι, ἐξεγερτικά, ὥστε ν' ἀνταπορίνωται ὅπως δῆποτε πρὸς τὴν δεινότητα τῆς θείας δίκης.

Καθόσον δυνάμεθα νὰ γινώσκωμεν, ἐν Αὐστρίᾳ τὸ πρῶτον ἐσχηματίσθησαν ὀμιλοῦσι οὐτῶν μετανοούντων, οἵτινες διέτρεχον νῦν ἐν μεγάλαις πομπαῖς τὸ κράτος, μεταβαίνοντες ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν, ἀπὸ χώρας εἰς χώραν.

Τῶν μετανοητικῶν τούτων ὁδοιποριῶν, αἵτινες ταχέως ἐγένοντο φοβερά μάλιστα τῆς χώρας, ἔχομεν ζωηρὰ περιγραφὰς ἐκ τῆς χειρὸς λαϊκῶν χρονογράφων : διακρίσει ἐξ αὐτῶν, ὅτι σθεν τῶν λιθάρων καὶ τῶν λαμπιδῶν των, φέροντες ἐπὶ κεφαλῇς καλύμματα μετὰ ἐρυθρῶν σταυρῶν, εἰς γραμμὴν κατὰ ζεύγη ἀνά δύο, πρὸς τὸ Στρατ. βοῦργον· ἅμα ὡς πλησιάζουσιν εἰς τινὰ κώμην, ἄρχεται φοβερὰ κωδωνοκρουσία· δύο κανονάρχαι προηγούμενοι ἐπὶ τῇ θλιβερᾷ φωνῇ αὐτῶν συρρέουσι τὰ πλήθη. Οὕτω προὔπαντῶμενο. ὑπὸ τῶν κατοίκων, τῶν ὁποίων ἡ περιέργεια ἐς γαίρειστο ἤρχοντο εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐγυνυπέτουν καὶ μετὰ βραχὺν ὕμνον ἐρριπτόντο σταυροειδῶς κατὰ γῆς. Ἐπ' αὐτῶν δὲ ψάλλει ὁ κανονάρχης τοὺς ἀπλοῦς, μελαγχολικοὺς, κατανοητικούς στίχους :

nu heben uf juwer hende
das Gott dies grosse sterben wende —
nu heben uf juwere arme
das sich Gott über uns erbarme (1)

Δις τῆς ἡμέρας ὑπεβάλλοντο οὗτοι εἰς τὴν μαστιγωσιν. Ἐν πομπῇ

(1) Σ. Μ. Ἡ γλῶσσα τῶν στίχων τούτων εἶναι ἢ τῶν χρόνων περὶ ὧν πρόκειται γερμανικὴ, παρουσιάζουσα ἰκαδὲς διαφορὰς πρὸς τὴν σημερινήν. Ἐν τοῦτοις δὲν εἶναι δυσκόλον νὰ νοήσῃ τις τὴν ἔνοιαν αὐτῶν, ἔχουσαν ὥς : « Ἰκέτιδας ὑψοῦμεν χεῖρας, ὅπως ἀποτρέψῃ ὁ Θεὸς τὴν μεγάλην θνησιμότητα, ἡμεῖς ὑψοῦμεν τοὺς βραχίονας, ὅπως εὐσπλαγχνισθῇ ἡμᾶς ὁ Θεός. »

ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὕμνους μετέβαινον εἰς τινα ἐξεχὴν, ὅπου ἐτελεῖτο ἡ ἐξεγερτικὴ τελετή : ἐμαστιγοῦντο οὗτοι ἐπὶ τοῦ γυμνοῦ σώματος δι' ἱμάντων, ἐφ' ὧν ἦσαν προσηρμοσμένα κομβία καὶ μικραὶ βελόνας.

Πάντα ταῦτα ἦσαν σύμφωνα πρὸς τὰς συνηθείας τῆς ἐκκλησίας ἣ τοῦλάχιστον δὲν ἀπεῖχον αὐτῶν πολὺ.

Ἄλλ' ἡ ἐξημμένη αὕτη μετάνοια εἶχε πρὸς τούτοις καὶ τὴν ἐπιφοβὸν, καὶ δὴ λίαν ἐπιφοβὸν ὄψιν της Τοῦτο δὲ οὐ μόνον διότι αὐτοὶ αὐταὶ, ὡς καὶ πολλαὶ ἄλλαι ἐφ' ὧν ἡ αὕτη ἐπιρρίπτεται μομφή, δὲν ἦσαν μόνον τὸ καταπέτασμα ὀπισθεν τοῦ ὁποίου ἐκρύπτοντο παντοειδεῖς ἀσχημίαι καὶ κακίαι ἀλλὰ καὶ διότι εἶχον ἐν ἑαυταῖς στοιχεῖόν τι αἰρετικόν, τὸ ὅποιον ἐξερεθιζόμενον ἐστρέφετο καὶ κατ' αὐτῶν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν.

Ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῶν μαστιγομένων οἱ ἱερεῖς μικρὰν εἶχον σημασίαν: ὅ,τι ἦτο ὁ εἷς ἦτο καὶ ὁ ἄλλος, κατεῖχε δὲ παρ' αὐτῆς μεγάλην θέσιν, ἰδιόζυγά τις ἀποκάλυψις, ἐπιστολὴ ἣν ἔφερεν ἄγγελός τις ἐξ οὐρανοῦ, ἐν τῇ ἐπιστολῇ δὲ ταύτῃ ἦτο γενραμμένον, ὅτι ὁ Θεός, ὀργισθεὶς διὰ τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου ἠθέλησε νὰ καταστρέψῃ αὐτόν, μετὰ κόπου δὲ ἐξημενίσθη «ὑπὸ τῆς μητρὸς του» καὶ τῶν ἀγγέλων του.

Ἐὰν λοιπὸν οἱ ἱερεῖς, οἵτινες δὲν ἦσαν προσῶς εὐχαριστημένοι ἐκ τούτου, ἡρώτων τοὺς ἀρχηγούς, τίς ἐγγυᾶται περὶ τῆς γνησιότητος τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, τίς ἐσφράγισεν τὴν ἐπιστολὴν ; ἀπῆντων οὗτοι διὰ τῆς κακεντρέχεις ἀντερωτήσεως : καὶ ποῖος ἐσφράγισεν τὰ εὐαγγέλια ;

Τὸν Οἰτώβριον τοῦ 1349 ὁ πάπας ἀπηγόρευσε τὰς πομπὰς τῶν μαστιγομένων, καὶ αἱ πόλεις ἐκλείσαν εἰς αὐτοὺς τὰς πύλας των: ὅστις θέλῃ νὰ μαστιγοῦται, ἔλεγεν ἡ ἀπόφασις τῶν ἐν Στρασβούργῳ, πρέπει νὰ μαστιγοῦται μυστικὰ ἐν τῷ οἴκῳ του ὅσον θέλῃ.

§ 420. Τὸ χουσόδουλον. 1356. — Διὰ τὴν Γερμανίαν ὡς σύνολον ἡ βασιλεία Κρόλου τοῦ Δ' εἶναι κυρίως σπουδαία ἕνεκα τοῦ συνταγματικοῦ νόμου τοῦ ἔτους 1356, ὅστις εἶδε τὸ φῶς μετὰ μακρὰς διαπραγματεύσεις ἐν ταῖς δικίταις τῆς Νυρεμβέργης καὶ τῆς Μέτς, καὶ ὅστις ἕνεκα τῆς ἐπ' αὐτοῦ ἰσχυρομένης σφραγίδος Χρυσόδουλον καλούμενος, ἀπετέλει μέχρι τῆς κα-

ταλύσεως τῆς αὐτοκρατορίας κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα ἡμῶν τὸν θεμελιώδη νόμον αὐτῆς.

Ὅπως δὴποτε ἔφαιεν οὗτος τὸν εὐεργετικὸν χαρακτῆρα ἐνὸς νόμου, ἔθετεν ἐπομένως φραγμὸν κατὰ τῆς αὐθαιρεσίας ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν. Ἐθ-σεν οὗτος κατὰ μέρος, συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχάς τῆς ἐν Ρένσῃ συνελεύσεως τῶν ἐκλεκτόρων, τὴν σύμπραξιν τοῦ πάπα κατὰ τὴν ἐκλογὴν βασιλέως· ἀπηγόρευεν εἰς τὰς πόλεις ἐκ νέου τὴν πειραδοχὴν ἀλλοδαπῶν (Asubürger) ἢ μικροπολιτῶν (Pfahlbürger), καὶ περιόρισε τὰ δικαιώματα τοῦ συνεταίριζεσθαι καὶ συναπτειν δεσμούς πολιτικούς· ἐξ ἄλλου πάλιν ὠρίσθησαν τὰ δικαιώματα τῶν ἡγεμόνων ἀπέναντι τῶν διαφορῶν κατήγορῶν ὑπάρχοντων.

Κυρίως δὲ περιστράφη ὁ νόμος, οὗτος εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ρωμαίου βασιλέως καὶ εἰς τὰ δικαιώματα τῶν ἐκλεκτόρων. Ἀπηρεθιμῆθησαν οἱ ἐπτὰ μεγάλοι ἐκλέκτορες, οἱ τρεῖς ἀρχιεπίσκοποι, ὁ τῆς Μογουντίας, ὁ τῆς Κολωνίας καὶ ὁ τῶν Τριεθέρων, ὁ κόμης τοῦ Πιλατινάτου [ἢ πιλαιτινὸς κόμης πρὸς τὸν Ρήνο], ὁ δούξ τῆς Σιζωνίας, ὁ μαρκίων τοῦ Βρανδεμβούργου.

Κατὰ τὸν νόμον τοῦτον ἡ πλειονοψηφία κρίνει περὶ τῆς ἐκλογῆς, καλοῦνται δὲ οἱ ἐρημένοι ἐκλέκτορες ἕνα μῆνα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ αὐτοκράτορος ὑπὸ τοῦ κρισιπικόπου τῆς Μογουντίας, καὶ ὁ ἐπίσκοπος οὗτος ἤθελε παρλιεῖπει τοῦτο, συνέρχονται οἱ ἐκλέκτορες ἀπρόσκλητοι ἐν Φραγκφούρτῃ τῇ ἐπὶ τοῦ Μείνου.

Τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου κηρύσσεται ἀναπόσπαστον ἀπὸ τῆς χώρας, ἥτις ὡς σύνολον ἀδιαίρετον μεταβιβάζεται κληρονομικῶς εἰς τοὺς πρωτοτόκους, καὶ διὰ τοῦ σπουδαιοτάτου τῶν εἰς τοὺς ἐκλέκτορας ἀπονεμομένων προνομίων πάντες οἱ ὑπῆκοι αὐτῶν ὑπάγοντι ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν δικαστικὴν δικαιοδοσίαν των· δυνάμει τοῦ προνομίου *de non evocando* δὲν ἐπιτρέπεται ἔφεσις ἐκ τοῦ δικαστικοῦ βήματος αὐτῶν εἰς ἕτερον ἀνώτερον βιβμόν δικαιοδοσίας.

Οἱ ἐκλέκτορες ἔχουσιν ἐν ταῖς χώραις αὐτῶν τὰ λεγόμενα *regalia* — τὸ δικαίωμα τῆς νομιματοκοπίας, τὸ δικαίωμα τοῦ ἐπιβάλλειν δασμοὺς τελωνειακοὺς, τὸ δικαίωμα τοῦ διατηρεῖν Ἰουδαίους (*non Judaeos habere*). Ἐγένοντο λοιπὸν οὗτοι διὰ τῆς νομοθεσίας ταύτης πραγματικοὶ κύριοι τῆς χώρας (*Landesherrn*) καὶ ἀπετέ-

λουν ὀλιγαρχίαν, ἥτις ἴστατο πολὺ ὑπεράνω τῶν λοιπῶν ἡγμόνων καὶ ἐκίνει τὸν φθόνον αὐτῶν.

Τὸ νέον σύνταγμα ἐλέγραφεν ἐτησίους τακτικὰς συναντήσεις τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους μετὰ τῶν ἐκλεκτῶρων πρὸς λύσιν σπουδαίων ὑποθέσεων τοῦ κράτους : ἄρχων τῆς σπουδαιοτέρας τῶν ἐκλεκτορικῶν πολιτειῶν, τῆς Βοημίας, ἦτο αὐτός οὗτος ὁ Κάρολος, καὶ ἡδύνατο ὥς ἐκ τῆς θέσεως τῶν πραγμάτων του νὰ ἐλπίζῃ ὅτι θὰ κατώρθωνεν ὅ,τι δὲν ἡδυνήθησαν νὰ πράξωσιν οὔτε Ἀμβούργοι, οὔτε οἱ Βιττελσβάχοι, δηλ. νὰ κρατήσῃ εἰς τὸν ἑαυτοῦ οἶκον τὴν αὐτοκρατορικὴν ἀρχήν, καὶ οὕτω δια τῆς πάντως ἐπιφόρου περιστροφῆς, διὰ τῆς ὀλιγαρχίας, νὰ ἰδρυθῇ διὰ τὴν Γερμανίαν μοναρχία ὑπὸ δυναστείαν λουξεμβουργικὴν.

§ 421. Καρόλου κυβερνησὶς ἐν Βοημία. — Τὴν τοιαυτὴν μοναρχικὴν δυναστικὴν θέσιν θὰ ἡδύνατό τις νὰ κερδίσῃ μόνον ἐπὶ τῇ βάσει μεγάλης οἰκείας δυνάμεως, δυνάμεως ἀνηλousης εἰς τὸν ἴδιον οἶκον.

Ὁ Κάρολος Δ' . προσεπάθει ἐπίσης σφόδρα, ὅπως περιποιήσῃ εἰς ἑαυτὸν ὅσον τὸ δυνατόν μεγάλην καὶ ὅσον τὸ δυνατόν στερεὰν ἰδίαν δύναμιν, καὶ ἐπεδίωκε τὸν σκοπὸν τοῦτον μετὰ περισκέψεως, συνακολουθίας καὶ μετὰ ὑπεροχῆς πολιτικοῦ ἀνδρός ἀδιαφορούσης — εἶναι ἀληθές, — περὶ τοῦ ἡθ. κῶς ἐπιληψίμου ἢ μὴ τῶν μέσων.

Τὸ ἐνδοξότερον μέρος τῆς κυβερνητικῆς ὁράσεώς του ἦτο ἡ διοίκησις τῆς κληρονομικῆς του χώρας, τοῦ βασιλείου τῆς Βοημίας, ἥς τὰ ὄρυχ' αἰ ἐξησφάλιζον αὐτῷ στερεὰν οἰκονομικὴν θέσιν. Ἐξησφάλισεν ἐν τῇ ἐπικρατεῖα ταύτῃ τάξιν καὶ ἀδιάρρηκτον ἀσφάλειαν διὰ τῆς μεγάλης περὶ τὴν ἀπονομὴν δικαιοσύνης αὐστηρότητος, μετὰ διαυγοῦς ὀφθαλμοῦ ἠτένιζε πρὸς τὴν ἀνύψωσιν τῆς εὐημερίας τοῦ λαοῦ του, πρὸς τὴν ἀμπελουργίαν, τὴν καλλιέργειαν ὀπωριφόρων δένδρων, τὴν μεταλλευτικὴν, τὴν κατασκευὴν ὀδῶν καὶ γεφυρῶν, τὴν κοπὴν καλῶν νομισμάτων, τὴν βελτίωσιν τοῦ ἀστικοῦ βίου.

Ἐντὸς μικροῦ χρόνου ἡδύνατο ἡ πρωτεύουσα αὐτοῦ, ἡ Πράγα, ἥν ἐπεξέτεινε, νὰ μετρηθῇ πρὸς τὰς μεγάλας ἰταλικὰς πόλεις, καὶ ὑπερέβαλε τὰς πλείστας τῶν ἐντεῦθεν τῶν Ἀλπεων κειμένας.

Πρὸ παντός περιποιεῖ τιμὴν εἰς αὐτὸν ἡ σύστασις τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Πράγας, τοῦ πρώτου ἐπὶ γερμανικοῦ ἐδάφους, —

σύστασις ἥτις τόσῳ μᾶλλον εἶναι ἀξιόπαινος, ὅτω συμπίπτει πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς κυβερνητικῆς σταδιοδρομίης του, ἐν ἔτει 1348 ἤδη.

Ἰσὶα δὲ χαρακτηρίζει αὐτόν ὡς κυβερνήτην πρώτης τάξεως τὸ ὅτι συνεδύαζε τὸ ὑπὲρ τῶν ὑλικῶν συμφερόντων ἐνδιαφέρον του μετὰ τοῦ ὑπὲρ τῶν ἠθικῶν : οὕτω συγχρόνως ἐκτίζοντο ἡ ἐπὶ τοῦ Μολδαύα γυφουρα καὶ ὁ καθεδρικός τῆς Πράγης ναός.

§ 422. Ἡ Γερμανία. — Ἐπιρρίφθη κατ' αὐτοῦ ἡ μομφή ὅτι παρημέλητε τὰ πρὸς τὴν λοιπὴν Γερμανίαν καθήκοντά του· ἀλλ' ἵνα πράξη ὑπὲρ τῆς λοιπῆς Γερμανίας ὅ,τι ἔπραξεν ὑπὲρ τῆς Βοημίας, ἥ τι παρόμοιον, ἔπρεπε νὰ εἶναι οὗτος ἐπίσης χωροδеспότης (Landesherr) καὶ ὡς πρὸς τὴν λοιπὴν Γερμανίαν.

Διὰ παντός μέσου προσεπαθεὶ οὗτος νὰ ἐπεκτείνῃ τὰς κτήσεις του, οἱ δὲ χρόνοι ἦσαν εὐνοϊκοὶ δι' αὐτὸν ἰσχυρὸν καὶ πρακτικόν, ὅσις ἐγνώριζε νὰ ἔχῃ πάντοτε χρήματα.

Πρὸ παντός ὠφελισαν αὐτὸν ἡ δι' αὐτὸν ἐκτετατομένη διαφθορά ἡ κρατουῦσα ἐν τῷ βιττελσβαχικῷ οἴκῳ, ἐνῷ αὐτὸς ἐγνώριζε νὰ διατηρῇ τὴν ὁμόνοιαν μετὰ τῶν ἀδελφῶν του Ἰωάννου Ἑρρίκου καὶ Βεγκεσλαύου, ἐξ ὧν ὁ μὲν ἐλυθέρινα τὴν Μορavian ὡς βοημικὸν τιμάριον, ὁ δὲ τὴν χώραν τῆς καταγωγῆς τοῦ οἴκου (νῦν δουκάτον), τὸ Λουξεμβούργον.

Τὴν σπουδαιότεραν τῶν βιττελσβαχικῶν χωρῶν, τὴν μαρκιωνίαν τοῦ Βρανδεμβούργου, ἐξηγόρασεν ὁ Κάρολος βρανδεώς πρὸς τοῦ νεωτάτου τῶν ἐξ υἱῶν τοῦ προκατόχου του, τοῦ Ὁθωνος, εἰς ὃν εἶχε περ ἔλθει αὕτη μετὰ τὸν θάνατον Λουδοβίκου τοῦ Ρωμαίου : ἐν ἔτει 1373, ἐν τῇ συμβάσει τῆς Φουρστεμβάλδης, συνεπληρώθη ἡ ἐξαγορὰ διὰ τῆς τελευταίας καταβολῆς 500,000 χρυσῶν φιορίνιων (goldgulden), ἀποῦ μέρος τῆς χώρας, ἡ Κάτω Λαουσίτσα (Niederlausitz) πρὸ πολλοῦ ἤδη εἶχε περιληφθῇ εἰς τὴν λουξεμβουργικὴν ἐπικράτειαν.

Μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ διπλωματικῆς δεξιότητος εἶχεν ἀπομονώσει ὁ Κάρολος καθ' ὁλοκληρίαν τοὺς Βιττελσβάχους, οὕτως ὥστε οὐδὲν ὑπελείπετο εἰς αὐτούς, εἰμὴ νὰ δεχθῶσι τοὺς ὄρους τοῦ αὐτοκράτορος : τὸν ἐκλεκτορικὸν τίτλον ἔφερεν ὁ τελευταῖος τῶν βιττελσβαχικῶν μαρκιωνῶν μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ.

Εὐκολώτερον ἀκόμη κατώρθωσεν ὁ Κάρολος νὰ προσκρῇ τὴν

Σιλεσίαν, τὴν μεταξὺ τὴν μαρκιωνίας τοῦ Βρανδεμβούργου καὶ τοῦ βιςλέρου τῆς Βοημίας χώρην, εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην πολιτείαν. Ὁ ἐκγερμανισμὸς εἶχε ποιήσει μεγάλας π.ο.δούς εἰς τὴν χώραν ταύτην, ἥτις ἐχωρίσθη εἰς μεγαλειότερον ἄρθμον (16) κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥτιον κύνάτων τμηματικῶν ἡγεμονιῶν : διὰ συνετῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν περιστάσεων εἶχε μεταβάλει ἤδη ὁ πιτὴρ του τινὰς τῶν ἡγεμονιῶν τούτων εἰς βοημικὰς τιμαριωτικὰς πολιτείας, καὶ ἐπὶ τῆς αὐτῆς οδοῦ ἐβάδισε καὶ ὁ Κίρολος.

Οἱ λαοὶ τῆς χώρας ταύτης ἐχαιρέτιζον μετὰ χαρῆς τὴν συνάφειαν ταύτην καὶ τὴν ἐλπίδα πλήρους ἐνώσεως μετὰ τοῦ μεγάλου καὶ εὐνομουμένου ὁμόρου κράτους.

Πρὸς τοῖς μεγαλειτέροις τούτοις ἀποκτήμασι δὲν ἄφινεν ὁ Κίρολος οὐδεμίαν ἀνεκμετάλλευστον εὐκαιρίαν, ὅπως οὐξάνη τὰς κτήσεις του καὶ διὰ μικρῶν, ὅπου ὀήποτε κειμένων, καθ' ὅλα τὰ μέρη τῆς Γερμανίας, φρουρίων, πόλεων, κομητειῶν καὶ ἄλλων ἡγεμονιῶν : ἐόλεπεν οὗτος μακρὰν εἰς τὸ μέλλον, καὶ εἶχε δίκαιον νὰ ὁρμάται ἐκ τῆς σκέψεως, ὅτι εἰς τὸν ισχυρὸν καὶ ἡ μικρὰ κτήσεις πολλὰ ἀποφέρει.

Ἐπεξέτεινεν οὕτω τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ ἐπὶ πασῶν τῶν γερμανίζουσῶν σλαυϊκῶν χωρῶν, ἀπὸ τοῦ Δουνάβεως μέχρι τῆς θαλάσσης, τῆς Βοημίας, τῆς Μοραβίας, τῆς Σιλεσίας, τῆς Ἀνω καὶ Κάτω Λιουσιτίας, τοῦ Βρανδεμβούργου, καὶ πλὴν τούτου εἶχε συνομολογήσει μετὰ τοῦ οἴκου τῶν Ἀψβουργίων ἐν ἔτει 1364 μίαν τῶν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἡγεμονικῆς φιλοκτημοσύνης τόσων προσιφιλῶν ἀμοιβῶν κληρονομίας συνθηκῶν (Erbverbrüderungsverträge) : κατ' αὐτὴν ὁ ἐπιζῶν οἶκος καθίστατο καθολικὸς κληρονόμος τοῦ ἐκπνέοντος, ἦσαν δὲ τότε αἱ προβλέψεις εὐνοικαὶ διὰ τὸν λουξεμβουργικὸν οἶκον.

Ἡ μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος φιλία ἐσήμαινε πρῶτιστα τὴν ἀπόκτησιν τοῦ Τυρόλου, ὅπερ παρεχώρησεν ὁ Κίρολος μετὰ τὸν θάνατον τῆς δυσμοίρου Μαργαρίτας, τῇ 1369, λόγῳ τιμαρίου εἰς τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ δοῦκα τῆς Αὐστρίας Ροδόλφον τὸν Δ'.

Αἱ ἐπιγναφαὶ εἶχον ἀποβῆ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην καὶ ἐπειδιώκοντο ὑπὸ πνεῦμα λίαν κερδοσκοπικόν : καὶ μετὰ τοῦ ὁσημέραι προαγομένου οἴκου τῶν Χοχεντζόλλερν, οἵτινες εἶχον ἀποκτήσει

ἀξιολόγους κτήσεις ἐν Φριγκονία (Franken), συνῆψεν ὁ Κάρολος τοιοῦτον δεσμόν, μνηστεύσας τὸν υἱὸν αὐτοῦ Βεγκεσλαῦον μετὰ τῆς θυγατρὸς Φρειδερίκου τοῦ Ε'. Ἑλισιάβετ.

Τὴν μνηστειαν ταύτην ἔλυσεν ὁ Κάρολος, ὅτε παρουσιάσθη διὰ τὸν Βεγκεσλαῦον καλλιτέρξ νύμφη, ἡ ἐπιδοξὸς κληρονόμος τῆς Οὐγγαρίας, ἐμνήστευσεν ὁμοῦς ἀντι τούτου τὸν υἱὸν αὐτοῦ Σχισμουῖνον, βρεφὸς τεσσάρων ἡμερῶν, μετὰ τῆς δευτέρης θυγατρὸς τοῦ φρουριοκόμητος καὶ συνεφώνητε μετ' αὐτοῦ συνοικέσιον μετὰ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ, τοῦ βασιλέως, καὶ μετὰ τοῦ υἱοῦ φρουριοκόμητος, οἵτινες ᾔθελον γεννηθῇ κατὰ τὰ ἐπόμενα πέντε ἔτη.

§ 423. Ἡ Ἰταλία. — Τοιοῦτος πολιτευτὴς ἦτο ἀντάξιος καὶ τῶν καθηκόντων, εἰς ἃ τοσάκις ἐνανάγκησεν ἡ γερμανικὴ πολιτικὴ τέχνη, εἰς τὴν πρεπουσαν ἐκμετάλλευσιν τῶν ἰταλικῶν πραγμάτων.

Τὴν πρώτην στρατείαν αὐτοῦ εἰς Ἰταλίαν ἐποίησεν ὁ Κάρολος ἐν ἔτει 1354. Μετὰ μεγάλης δεξιότητος ἐξεμεταλλεύθη τὰς διαφωνίας αἰτινες ὑφίσταντο μεταξὺ τοῦ πάπα Ἰννοκέντιου τοῦ Γ' καὶ τοῦ κραταιοῦ καὶ αὔξοντος οἴκου τῶν Βισκόντων καὶ τῶν ἐκατέρωθεν ὀπλιτῶν. Ἀπέφυγεν ὁ Κάρολος ἀπὸ τοῦ νὰ δυσχερεστήσῃ καθ' ὑπερβολὴν τοὺς Βισκόντας, καὶ ἐν τοσούτῳ ἐκράτησε τοιαύτην θέσιν, ὥστε νὰ εἶναι ἀπαραίτητος εἰς τὸν πάπαν.

Τὸν Ἰννοκρον τοῦ 1355 ἔλαθεν ὁ Κάρολος ἐν Μεδιολάνῳ τὸ λομβαρδικὸν στέμμα: πιστός δὲ εἰς συνθήκην, ἣν εἶχε συνομολογήσει μετὰ τοῦ πάπα Κλήμεντος, κατέλιπε τὴν πόλιν, ἐξ ἧς καὶ οὐδὲν ἄλλο εἶχε νὰ πορίσῃ αὐθημερόν.

Τὴν 5 Ἀπριλίου 1355 ἔλαθεν οὗτος ἐκ τῶν χειρῶν τῶν ὑπὸ τοῦ πάπα πληρεξουσιοδοτηθέντων καρδινάλιων ἐν Ρώμῃ τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα.

Μετὰ ἐπιτηδειότητος ἐπωφελήθη τὴν ἀνωμαλίαν τῶν ἰταλικῶν πραγμάτων πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ καὶ ἐπληρώθη διὰ σεβαστῶν ποσῶν τὰς ὑπηρεσίας του.

Εἰς τὸν πάπαν παρεσκεύασεν ὁ αὐτοκράτωρ κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος διὰ τῆς θεσπίσεως τοῦ νέου γερμανικοῦ συντάγματος μεγάλην θλίψιν, καὶ ἔδειξεν εὐστάθειαν, ὅτε ὁ Ἰννοκέντιος ἐζήτησε νὰ ἐπιβάλῃ ἑκταχτον φορολογίαν ἐπὶ τοῦ γερμανικοῦ κλήρου· συλλαβῶν δὲ

ἐπὶ τοῦ διαδόχου τούτου Οὐρβανοῦ τοῦ Ε'. μᾶλλον ὠρισμένως τὸν σκοπὸν τῆς ἀναμεταθέσεως τῆς παπικῆς ἐδῆς εἰς Ρώμην, καθίστα ἐκυτῶ χρήσιμον σπουδαῖον ἰταλικὸν συμφέρον : ἅμα ὡς ἐπραγματοποιεῖτο ἡ ἐπάνοδος, ὑπισχνεῖτο εἰς τὸν πάπαν τὴν συνδρομὴν του κατὰ τῶν τούτου ἐχθρῶν.

Εἰς κρίκος ἐν τῇ ἀλύσει. τῶν πλεκτανῶν τούτων, καθ' ἃς ἕκαστος προσεπάθει νὰ ὑπερβῇ τὸν ἄλλον κατὰ τὸν δόλον, ἦτο ἡ δευτέρα εἰς Ρώμην πορεία τοῦ Καρόλου ἐν ἔτει 1368, καθ' ἣν ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον δέτριψεν ἐν Ρώμῃ μετὰ Οὐρβανοῦ τοῦ Ε'., χωρὶς νὰ ἀποκομίσῃ ἐκ τῆς πόλεως ταύτης τὴν δυσάρεστον πειρὰν προγενεστέρων αὐτοκρατορῶν.

Ἐγίνωσκεν ὁ Κάρολος νὰ καθίσταται χρήσιμος ὡς εἰρηνευτὴς καὶ μεταξὺ τοῦ πάπα ἀκόμη καὶ τοῦ κυριωτέρου ἐχθροῦ αὐτοῦ, τοῦ Βερνάβα Βιτικόνη· ὅτε ἡ εἰρήνη αὕτη διαταράχῃ ὑπὸ τοῦ τελευταίου τούτου, ἀπήγγειλεν ὁ αὐτοκράτωρ, χαριζόμενος τῷ πάπα, τὴν προγραφὴν τῆς αὐτοκρατορίας κατ' ἐκείνου, χωρὶς ὅμως νὰ καταστήσῃ αὐτὴν ὅπως δῆποτε ἐνεργόν.

Λίαν δυσχερῆς γινόμενος ἐπέστρεψεν ὁ Οὐρβανὸς τῷ 1370 εἰς Ἀθηνῶν. Ἀπέθανε δὲ αὐτόθι τὸ αὐτὸ ἔτος· ὁ διάδοχος αὐτοῦ Γρηγόριος ὁ ΙΑ'. ἐπέστρεψε πράγματι εἰς Ρώμην (1377) : ταχέως ὅμως προέκυψαν ἐκ τοῦ διαθήματος τούτου νέαι ἀνωμαλῖαι, αἵτινες ἀνεστάτωσαν τὴν ἐκκλησίαν καὶ παρεσκύασαν μεγάλας μεταβολάς.

§ 424. Ἡ Γερμανία Συνεταιρισμοί. — Ἡ ἔννοια γενικῆς δημοσίας τάξεως, πρὸς ἣν ὀφείλει πᾶσα δύναμις νὰ συναρμολογῇται, εἶχε ποιῇται κατὰ τὸν αἰῶνα, ὅστις διέρρευσε, ἀπὸ τῆς μεσοβασιλείας, μεγάλας προόδους· ἀλλ' εὕρισκετο ἀκόμη πολὺ μακρὰν ἡ κοινωνία ἐκείνη ἀπὸ τῆς ἀντιλήψεως τῆς πολιτείας, ὡς νοεῖται αὕτη κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους.

Εἶχον προβῇ αἱ ἰδέαι ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ θεωρῇται ἡ εἰρήνη τῆς χώρας — τουτέστιν ἡ δημοσία τάξις ἢ τι ἀνάλογον πρὸς τὴν δημοσίαν τάξιν — ὡς τὸ κανονικόν, τουτέστι τὸ πρέπον, τὸ ἐπιθυμητόν, τὸ ὑπὸ τοῦ καθήκοντος ὑπαγορευόμενον· ἐκ τῶν ληστρικῶν πύργων τῆς ἀριστοκρατίας οὐκ ὀλίγοι κατελύθησαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἑκατὸν ἔτη.

Ἐκεῖνο ὅμως ὅπερ ἐδημιούργησε καὶ ἐπροστάτευσεν τὴν ἀρχὴν ταύτην δημοσίας τάξεως, ἦτο ἀρχὴ τις προϋποθέτουσα οὐχὶ τὴν ἐνέρ-

γειαν τοῦ ὄλου, τῆς κυβερνήσεως, τοῦ ἡγεμόνος, τοῦ βασιλέως, τοῦ αὐτοκράτορος, ἀλλὰ τὴν πρωτοβουλίαν τῶν ἀτόμων — ἡ ἀρχὴ τῆς ἐλευθέριας ἐνώσεως, ἡ ἀρχὴ τοῦ συνεταρισμοῦ.

Ὑπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην παρουσιάζει ἡ Γερμανία τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος θέαμα ἐξόχως μεγαλοπρεπές. Βλέπομεν διακρίσας περὶπου πόλεις ὠχυρωμένας, ὠπλισμένας, ἐν τοῖς ἐσωτερικοῖς πράγμασι σχεδὸν αὐτονόμους, ὡς πρὸς τὰ ἐξωτερικὰ κατὰ μέγαν βαθμὸν ἀνεξαρτήτου, διατελούσας εἰς παντρείδεις δεσμούς, ἀναλογως πρὸς τὰς ὑπαγορεύσεις τοῦ συμφέροντος, καὶ τεινούσας εἰς τὸ νὰ διαγράφωσιν εἰς τὴν ἀριστοκρατίαν καὶ τοὺς ἡγεμόνας, ἐκκλησιαστικούς καὶ κοσμικούς, τοὺς κανόνας τοῦ βίου, οὕτως ὥστε καὶ οὗτοι ἠναγκάζοντο νὰ ἐπιδιώκωσι τὴν διατήρησιν τῆς σημασίας καὶ δυνάμεώς των διὰ τοῦ αὐτοῦ τύπου τοῦ συνεταρισμοῦ καὶ τῆς ὁμοσπονδίας.

Ἡ ἱστορία τῆς πολιτικῆς καὶ τῶν ἀποκτημάτων Καρόλου τοῦ Δ' παρουσιάζει οὐχὶ ἀσήμαντον καὶ ὅμως μικρὸν μόνον μέρος τῶν ἐν Γερμανίᾳ ἐξελιξένων κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος. Τὸ σπουδαιότερον μέρος ἐγένετο ἄνευ αὐτοῦ ἢ τοῦλάχιστον ἐγένετο οὕτως ὥστε ἡ αὐτοκρατορικὴ συνεπιδρασίς του συντρέχει μόνον ὡς ἐν τῶν πολλῶν αἰτίων.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ συνέβησαν τοιαῦτα σπουδαιότατα εἰς συνεπειὰς γεγονότα ἐν τε τῇ βορείῳ καὶ ἐν τῇ νότιῳ Γερμανίᾳ.

§ 428. Ρηνικὴ συμπολιτεία Ἄνσα. — Μεγάλας καὶ μικρὰς συμπολιτείας παρατηροῦμεν πανταχοῦ τοῦ γερμανικοῦ ἐδάφους. Ἐμνημονεύσαμεν ἤδη τῆς μεγάλης Ρηνικῆς Συμπολιτείας, τῆς περιλαμβανοῦσας τὰς πλείστας τῶν σουηβικῶν, φραγκικῶν, ἄλσατινῶν, τῶν τοῦ μέσου Ρήνου καὶ τῶν βεττερουϊκῶν (1) πόλεων.

Πολλῶν μεγαλειτέραν ἀνάπτυξιν ἔλαβεν ἡ συμπολιτεία βορειογερμανικῶν τινων παραλίων πόλεων, τῆς Λυβέκης, τῆς Ροστόκης, τῆς Στραλσούνδης, ἧτις ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἄνσα — ἀρχαίαν γερμανικὴν ἀνοφανείσαν κᾶπου λαΐν, σημαίνουσαν σύλλογον, ἑταιρίαν — ἐπέξετάθη ἐν διαστήματι ὀλίγων γενεῶν ἀνθρώπων καθ' ὅλην τὴν βόρειον

(1) Σ.Μ. Wetterau, χώρα γερμανικὴ μεταξύ τῶν ποταμῶν Μάινου. Οὐζε, Νίτδα καὶ Ἰέττερ, παρ' οὗ ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα, περιλαμβανομένη νῦν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Ἄνω Ἑσσης καὶ τῆς Ἑσσης Νασαυίας.

καὶ κατὰ πολὺ καὶ κατὰ τὴν μέσσην Γερμανίαν ἀπὸ τῆς Ρεβάλης, τῆς παρὰ τὸν Φιννικὸν κόλπον, μέχρι τῆς Φλινδρίας, ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τῆς Ἀνατολικῆς καὶ τῆς Βορείου θαλάσσης μέχρι τοῦ Θουρυγγίου Δρυμοῦ.

Ὁ δεσμός οὗτος ἦτο κατ' ἀρχὰς καθιρώς ἐμπορικὸς σύλλογος, καὶ ἀκριβῶς τοῦτο ἦτο μέγιστον πλεονέκτημα διὰ τὴν ἐμπορικὰ συμφέροντα, ὅτι ὁ σύλλογος ἔδρα οὐχὶ ὑπὸ τοὺς δισκινήτους τύπους πολιτικοῦ σώματος, ἀλλ' ὑπὸ τοὺς ἐλευθερωτέρους, εὐκαμπτοτέρους, ἀδολωτέρους τύπους ἐμπορικοῦ συνεταιρισμοῦ.

Τοιοιουτρόπως ἐπέτυχον διάφοροι γερμανικαὶ πόλεις, καὶ δὴ καὶ ἀπλοῖ οἶκοι, ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἐν ταῖς σκανδιναυϊκαῖς ἐπικρατείαις πρόνομια καὶ πλεονεκτήματα, τὰ ὅποια ἔπειτα ἀπέβαινον χρήσιμα καὶ εἰς τὸ σύνολον: σειρὰ γεγονότων καὶ προόδων συντελεσθέντων ὑπὸ τὰς διαφόρους μορφὰς τοῦ καθημερινοῦ βίου, ἣν οὐδεὶς κάλαμος δύναται νὰ παρακαλουθήσῃ ἐν τοῖς καθ' ἑκάστα.

Ὁργανισμός τις καὶ τινες γενεαὶ ὁμοσπονδικοὶ κανόνες ἦσαν ἀναγκαῖοι, διότι κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος ἠρίθμει ἡ Ἄνσα πλέον τῶν ὀγδοήκοντα μεγάλων καὶ μικρῶν κοινοτήτων, αἵτινες διηροῦντο νῦν εἰς τρία τρίτα, τὰ ὅποια εὕρισκε τις ἀναγεγραμμένα ἐν ἔτει 1347, τῷ πρώτῳ τῆς βασιλείας Κιρόλου τοῦ Δ': τὸ β ε ν δ ι κ ὸ ν μετὰ τῆς Λ υ θ έ κ η ς ὡς πρωτεύουσας πόλεως, τῶν πόλεων καὶ τόπων τῆς Κάτω Σιζωνίας, Μεικλεμβούργου, Ὀλστεϊν, Πομερανίας, Ἀμβούργου καὶ Βρέμης, τὸ β ε σ τ φ α λ ι κ ὸ ν μετὰ τῆς Κ ο λ ω ν ί α ς, ὡς πρωτεύουσας πόλεως, εἰς ὃ πρὸς ταῖς βεσταφαλικάς περιλαμβάονται καὶ αἱ εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν μὴ ἀνήκουσαι πρωσικαὶ πόλεις Κούλην, Ἑλδίνγη, Κιινιξβέργην, Θόρνον, Βραουνσβέργην, Δάντζικ, ὡς καὶ ὀλλανδικαὶ τινες, καὶ τὸ γ ο τ θ λ α ν δ ι κ ὸ ν μετὰ τῆς Ρηγας, τῆς Ρεβάλης, τῆς Δορπάτης καὶ Ουίσθης, ἐπὶ τῆς νήσου Γοτθλανδίας.

Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξηγήσῃ τις διὰ μακρῶν ὁποῖαν μεγάλην ὠθησιν ἔδωκεν εἰς τὸ ἐμπόριον ὁ σύλλογος οὗτος, τὸ συναίσθημα τῆς δυνάμεως καὶ τὸ ὑπερήφανον φρόνημα ὅπερ ἀνεπτύχθη παρ' ἑκάστῳ ἐμπόρῳ ἀνήκοντι εἰς μίαν τῶν πόλεων τούτων· τὸ ἐμπόριον ἐνεφανίσθη ὑπὸ τὰς μυρίας ὀφείας αὐτοῦ καὶ ἐδημιούργησε μεγάλην εὐημερίαν: κατ' ἔτος ἐπ' παραδείγματι ἡ ἀλιεῖα τῶν ἀφύων ἔφερε τὰ πλῆθη τῶν πλοίων πρὸς τὰς ἀκτὰς τῆς Schonen, ὅπου εἰς παρὰ τὸν ἄλλον

ἡγείροντο οἱ ἀλλεευτικοὶ συνοικισμοί, ἡ ἕκαστος τετραγωνικός ποῦς χώρου ἔλαβε μεγάλην ἀξίαν, ἡγείροντο παρεκκλήτεια καὶ ναοί, ἐλειτούργει ἀστυνομία, ἀπενέμετο δικαιοσύνη καὶ ἡ πρόσφορος περίστασις παρήγαγε τεραστίαν ἀγυρὰν καὶ ἄλλων διαφόρων ἐμπορευμάτων.

Ἡ κυρίως πολιτικὴ ἦτο κατ' ἀρχὰς ξένη τοῦ δεσμοῦ: ἐν τούτοις τὸ μεγαλεμπόριον εὐνοεῖτ' ἀφ' ἐκυτοῦ τὰς ἀριστοκρατικὰς καὶ συντηρητικὰς ἀρχάς, καὶ ἔνεκα τούτου ἡ δημοκρατικὴ κίνησις οὐκ ἐπῆλθεν ἐν ταῖς πόλεσι τῆς Ἀνσας μετὰ τῆς ὁρμῆς καὶ τῆς ἐπιτυχίας, μεθ' ἧς ἐν ταῖς πόλεσι τῆς Ἀνω Γερμανίας.

Τούναντλον ἐν ταῖς ἀνσεατικαῖς πόλεσι παρετηρήθη τάσις πρὸς προστασίαν τῆς ἀρχαίας ἀπτικῆς τάξεως τῶν πραγμάτων κατὰ πάσης ἐπαναστατικῆς κινήσεως: κατὰ τῆς Βρέμης, κατὰ τῆς Βρουσβίχης, ὅπου περὶ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος οἱ χειρόνακτες ἀνέτρεψαν τὸ συμβούλιον (Rat) καὶ ἐξεδίωξαν τὰ γένη, ἐγένετο χρῆσις τοῦ φοβεροῦ μέσου τῆς Verhansung (1), τῆς ἀποβολῆς ἀπὸ τοῦ δεσμοῦ, ἔνεκα τῆς ὁποίας οἱ πολῖται τῆς ἀπ' αὐτοῦ ἀποβληθείσης πόλεως ἐθεωροῦντο ἐν τῇ ἄλλοδαπῇ ὡς προγεγραμμένοι, καὶ τὸ μέσον τοῦτο ἀπεδείχθη ἀποτελεσματικόν: ἡ Βρουσβίκη, ὅπου ἐπέμενεν ἡ δημοκρατία, κατέπεσεν εἰς τὰ ἔσχατα, μέχρις οὗ ἐν ἔτει 1377 ἡ ἄκρως ταπεινωθεῖσα πόλις ἐγένετο καὶ αὐθις δεκτὴ εἰς τὸν δεσμόν.

Νοεῖται οὖν ὅτι τοιαύτη δύναμις, περιλαμβάνουσα ἀνυπολόγιστον κύκλον διαφόρων συμφερόντων, ἔχει τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τῆς ἀπέναντι πολιτειῶν, ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῶν ὁποίων ὁρᾷ τὸ ἐμπόριόν της.

Περὶ τὸ ἔτος 1360 ἀνεφύησαν δυσκολίαι πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Δανίας Βαλδεμάρτον Δ', καίτοι δὲ ἐπῆλθε συμβιβαστικαὴ τις συμφωνία μετὰ αὐτοῦ καὶ τῆς πόλεως Λυβέκης, ὁ βασιλεὺς ἐπετίθη κατὰ τῆς πόλεως Οὐϊσθης: πορεύεται κατὰ χώρας, λέγεται εἰπὼν, ὅπου οἱ χοῖροι τρώγουσιν ἐξ ἀργυρῶν σκαφῶν: ἐλεηλάτησε δὲ ὁλοσχερῶς τὴν κυριευθεῖσαν πόλιν, μὴ δεχθεὶς τὴν ὑποταγὴν της (1361).

Ἡ Λυβέκη καὶ αἱ ὁμόσπονδοι πόλεις ἀναλαμβάνουσι τὸν ἀγῶνα, ὁ ἀνσεατικὸς στόλος ἀνάγεται εἰς τὸ πέλαγος, ἡ Χελσιγκλὸργη ἐπολιορκήθη: ἀλλ' οἱ ἡγεμονικοὶ ὁμόσπονδοι τῶν πόλεων ἐδείχθησαν ὀκνοὶ ἢ ἄπιστοι, καὶ ὁ ἀνσεατικὸς στόλος ὑπέστη μεγάλην ἥτταν τὸν Ἰούλιον

(1) Σ. Μ. Ἀποανσεατισμοῦ, ὡς θὰ ἔλεγέ τις.

τοῦ 1362. Οὕτω καθίστατο ἀναγκαῖον νὰ δεχθῶσιν ἀνακωχὴν, ἥτις ὁμως δὲν ἤγαγεν εἰς εἰρήνην ἀλλ' εἰς νέας μόνον διαφωνίας καὶ ζημίας.

Νέας ἀποφάσεως ἦτο ἀνάγκη : προσεκλήθη ἀνσεατικὴ συνέλευσις ἐν Κολωνίᾳ, καὶ ἡ πόλις κῦρτη εἶδεν ἀπὸ τῆς 11 μέχρι τῆς 19 Νοεμβρίου 1468 ζωηρὰς ἡμέρας. Ὁ πόλεμος κατὰ τῶν συμμάχων βασιλέων Βιλλδεμάρ τοῦ τῆς Δανίας καὶ Χικωνος τοῦ τῆς Νορβηγίας ἐκηρύχθη ὑπὸ ἐβδομήκοντα ἑπτὰ πόλεων.

Βαρεῖα ἐπέπεσεν ἡ δύναμις τῶν ἀπτόων τῆς βορείου Γερμανίας κατὰ τῆς χώρας τοῦ ἀπίστου βαισιλέως, ὅστις καὶ πρότερον ἤδη εἶχεν ἔλθει εἰς Γερμανίαν πρὸς ἀσφαλῆαν πρὶν φίλοις ἡγεμόσιν. Ἡ Ἄσσα ὀλίγην εὗρεν ἀντίστασιν (1368) ἡ Κίπενχαιγη ἐκηριεύθη καὶ ἐλεηλατήθη, καὶ κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1370 ἠναγκάσθη ἡ δανικὴ κυβέρνησις νὰ δεχθῇ ἐν Στραλσούνδῃ εἰρήνην, ἥτις ἄφητεν εἰς τὴν Ἄντιαν πρὸς πλήρη ἀποζημίωσιν ἐπὶ δέκα πέντε ἔτη δύο τρίτα τῶν προσόδων τῶν πύργων καὶ διοικήσεων τοῦ Schonen. Ὁ βασιλεὺς ἂν ᾔτελε νὰ μένη εἰς τὸ κράτος, ὥρριλε νὰ σπριγίσῃ τὰ ἄρθρα πᾶς νέος βαισιλεὺς ὥρριλε κατὰ πρῶτον νὰ ἐπικυρώτῃ τὰς εἰς τὰς πόλεις ἀπονεμηθείσας ἐλευθερίας.

Ἦτο μία τῶν ἐνδοξοτέρων ἡμερῶν τῆς γερμανικῆς ἱστορίας : ὁ στόλος τῆς Ἄντας, ὁμοιούργημα ἐλευθέρως λειτουργουσῶν ἐθνικῶν δυνάμεων, ἦτο ἡ πρώτη θαλασσίᾳ δύναμις τῶν τότε χρόνων. Τῶν πάζεων τούτων τῶν ἐν τῇ ἄρκτῃ οὔτε ὁ αὐτοκράτωρ οὔτε οἱ ἐκλέκτορες εἶχον μετάσχει ὅπως δῆποτε.

Ὁ πρῶτος ὁμως ὁ εἰς φῶς ἄγαγὼν ἱκανὰ ἐπαγωγικὰ διατάγματα περὶ εἰρήνης τῆς χώρας, ἐν σουηδικῶν τῷ 1370, ἐν βεστροφικῶν τῷ 1371, ἐν θουριγγικῶν τῷ 1372, προσεπίθει νὰ ἐπωφελήτῃ ὑπὲρ τῆς ἡγεμονικῆς θέσεώς του καὶ τῆς οἰκονομικῆς ἀκμῆς τῆς κληρονομικῆς χώρας του τὴν μεγαλοπρεπῆ ταύτην ἀνάπτουζιν, ἥτις μεθ' ὅλον τὸ χρυσόβουλόν του, τὸ ἀπαγορεύον τοῦς ἰδιαιτέρους μεταξὺ πόλεων συνδέσμοις, εἶχε κατορθώσει νὰ πραγματοποιηθῇ.

Ὁ πόθος αὐτοῦ ἀπέβλεπεν εἰς τὸ ν' ἀποβῇ ὁ ἀρχηγὸς ἡ προστατῆς τοῦ συλλόγου. Ἐπεδαφίλευσε λοιπὸν τὴν πρωτεύουσιν αὐτοῦ πόλιν, τὴν Λιθέκην, διὰ εὐνοϊκῶν περιγαμνητῶν, καὶ ἐπεσκέφθη τὴν πόλιν ἐν ἔτει 1375 μετὰ τῆς συζύγου του καὶ λαμπρᾶς ἀκολουθείας

ἀνωτάτων ἡγεμονικῶν προσώπων. Ἐτυχε δὲ λαμπρᾶς ὑποδοχῆς : ἐπὶ δέκα ἡμέρας διήρκεσαν οἱ ἐορταὶ ἀναλώμασι τῆς πόλεως.

Ἐν τούτῳ ὁ αὐτοκράτωρ δὲν ἐπέτυχε τοῦ σκοποῦ του : οἱ μεγάλοι ἔμποροι ἐγίνωσκον νὰ διακρίνωσι τὰ συμφέροντα αὐτῶν ἀπὸ τῶν καθηκόντων φιλοφροσύνης καὶ φιλοξενίας πρὸς τὸν ἀνώτατον τοῦ κράτους ἀρχηγόν.

§ 426. Ἀνω Γερμανία. Πόλεις. Ἱππότει. — Ἀλλήν πρὶν ἔλαθον τὰ πριγκιπατὰ ἐν τῇ Ἀνω Γερμανίᾳ. Ἐνταῦθα αἱ συντεχνίαι κατέλαθον πανταχοῦ ἐν ταῖς πόλεσι θέσιν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἰσχυράν, ἥ δὲ ἐν Μοργάρτεν μάχῃ, ἣν ἡκολούθησεν ὁμοία νίκη κατὰ τοῦ ἱπποτικοῦ στρατοῦ ἐν Λάουπεν, νίκαι χωρικῶν καὶ ἀστῶν κατὰ ἱπποτῶν καὶ ἱπποτικῶν ἡγεμόνων, εἶχον καταφέρει βαρὺ τραῦμα κατὰ τῆς ὑπολήψεως τῆς ἀριστοκρατίας, ὥς καὶ κατὰ τῆς ἀστικῆς ἀριστοκρατίας, ἥτοι τῆς τάξεως τῶν πατρικίων.

Μετὰ ζηλοτυπίας ἐβίβεν ἡ πτωχύνουσα ἀριστοκρατία τὸν αὐξοῦντα πλοῦτον τῶν πόλεων. Ὁ σύλλογος ἐκείνων τῶν τριῶν βαλδικῶν πόλεων (Waldstätte), ἀπὸ δὲ τῆς προσχωρήσεως τῆς Λυκένης, τῶν τεσσάρων βαλδικῶν πόλεων, ἀνεπτύχθη ταχέως σπουδαῖα αὐτοκρατορικαὶ πόλεις, ἡ Ζυρίχη καὶ ἡ Βέρνη (1351), αὐστριακαὶ πόλεις ὡς ἡ Ζούγη (Zug) (1352) καὶ ἡ Γλάρος (Glarus) (1353) προσεχώρησαν εἰς τὴν «Ὁμοσπονδίαν» ταύτην, ἐπεδεικνύετο δὲ καὶ ἀλλαχοῦ ἐπιθυμία προσχωρήσεως εἰς τὸν δεσμὸν τοῦτον τῶν «ὀκτὼ ἀρχαίων πόλεων».

Ἡ ἀπαγόρευσις τῶν συνεταρισμῶν ὥς καὶ ἡ τῆς παραδοχῆς μικροπολιτῶν (Pfahlbürger) οὐδαμοῦ ἔτυχε προσοχῆς. Ἡ ἀντίθεσις ἡυξήθη καὶ ἀνεφάνη μάλιστα ἐν Σουηβίᾳ, ὅπου ὁ πρὸς τὴν πρόοδον τείνων ἡγεμονικὸς οἶκος τῶν Βυρτεμβουργίων, ἔβλεπε παρακωλυομένην τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ὑπὸ τῶν αὐτοκρατορικῶν πόλεων Ἑσλίγγης, ἐγγύτατα τῆς ἑδρας τῆς καταγωγῆς τοῦ οἴκου κειμένης, τῆς Ρεϋτλίγγεν, τῆς Οὔλμης.

Ὁ ἀνδρεῖος, πονηρός, ρέκκης ἡγεμών, τοῦ οἴκου ἡ ἐξουσία ἐξετείνετο ἐπὶ χώρας ἐξήκοντα ἰσως τετραγωνικῶν μιλίων, τὰ ὅποια εἶχε συνενώσει νῦν οἱ κόμητες, Ἐβεράρδος ὁ Β'. ἔτρεφε πρὸς αὐτοὺς βαθύτατον μῖσος, εἰς ὃ ἐξ ἴσου ἀνταπεκρίνοντο αἱ πόλεις.

Ὅτε ὁ Ἐδεράρδος ἠθέλησε νὰ ἐξατινέτῃ τὸ διοικητικὸν αὐτοῦ

ἀξιωματὶ ἐπὶ τῆς τοπικῆς περιουσίας τῆς κάτω Σουηβίας (die niederschwäbische Landvogtei), κατὰ τρόπον ἐπιζήμιον αὐτῇ καὶ ἐπιδόσκει τῇ πρῶθ-σιν του ὅπως ὑπαγάγη ὑπο τὴν ἡγεμονικὴν αὐτοῦ ἐξουσίαν τὴν περιφέρειαν ταύτην [τὴν Vogtei] αἱ ὁμόσπονδοι πόλεις, ἀνταποδίδουσαι τὰ ἴσα, ἤρχισαν ἀπεριορίστως νὰ δέχωνται ὡς μικροπολίτας πολλοὺς ὑπηκόους τοῦ κόμητος.

Μεταξὺ τοῦ κόμητος ὅμως καὶ τῶν πόλεων ὑπῆρχε καὶ τρίτον στοιχεῖον, ἡ ἵπποτικὴ ἀριστοκρατία. Καὶ τῆς τάξεως ταύτης τὰ μέλη ἀνεγνώριζαν τί ἀπῆρουν οἱ χρόνοι· αἱ ἐταιρίαι ἵπποτικῶν ἀγώνων ἐνεβαλλον εἰς αὐτοὺς τὴν ἰσοαν ὅτι ἦλθε καὶ δι' αὐτοὺς ἡ ὥρα ὅπως ἐνωθῶσιν.

Μία δὲ τῶν πρώτων τούτων ἵπποτικῶν ἐταιριῶν ἦτο ἐν τῇ κάτω Σουηβίᾳ ἡ τοῦ Μαρτίνσφόγκελ, ἰδρυθεῖσα τῷ 1370 τὴν ἡμέραν τῆς ἐορτῆς τοῦ Ἀγίου (1) ταύτην ἡκολουθησαν ἄλλαι ἐν τῇ ἄνω Σουηβίᾳ καὶ ἐν Ἑσση, καὶ τῷ 1379 ἡ σημαντικωτέρα, ὁ ἐν Βεισβάδην ἰδρυθεὶς Δεσμὸς τῶν Λέωντων (Löwenbund).

Αἱ ἐταιρίαι αὗται διετέλουν πρὸς ἀλλήλας ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐχαλιναγώγουν τὰς φιλομάχους ἵπποτικὰς ὀρέξεις· τὸ νὰ καταστήσωσι δὲ διαστασιν ἐνός οἰουδῆτοτε ἐκ τῶν οἰκείων των πρὸς ἡγεμόνας καὶ πόλεις ὡς ὑπόθεσιν τοῦ ὅλου δεσμοῦ, ἐθεώρουν ὡς δικαίωμα των καὶ καθήκον ἐξέπραζον δὲ ὡς κανόνα μόνον ἐν τοῖς κόλποις αὐτῶν νὰ ἀπονέμωσι καὶ νὰ λαμβάνωσι δίκαιον, — κρίνοντες οὕτω αὐτοὶ ἑαυτούς.

Ὁ αὐτοκράτωρ ἐπολιτεύθη ἐπὶ τοῦ προκείμενου διφορούμενως· δὲν ἦτο ἔργον αὐτοῦ νὰ συνταχθῇ μετὰ τοῦ ἐτέρου τῶν μερῶν ὠρισμένως. Ἐπεδείκνυε τὴν εὐνοίαν του πρὸς τὰς πόλεις, ὅσαςκις ἤλπιζεν ἄμεσον ἐκ τούτου ὠφέλειαν, ὡς ἐπραξεν ἐν Σιλεσίᾳ, ὅπου ἡ Βρεσλαύα πολλὰ εἶχε νὰ διηγῆται περὶ τῶν βασιλικῶν ἐλευθεριοτήτων καὶ τῶν οἰκοδομημάτων αὐτοῦ, ὡς ἐπραξεν ἐν Νυρεμβέργῃ, ἥτις ὡς ἐκ τῆς θέσεώς της ἦτο κατάλληλος εἰς ἐξυπηρέτησιν τῶν φλοκτημόνων σχεδίων του, καὶ ὅπου διέτρεβε κατὰ προτίμησιν οὐχὶ ὅλως ἀνιδιοτελῆ.

Ἐδείχθη ὅμως χλιαρός, ὅτε ἐν ἔτει 1360 εἰσέβαλεν εἰς Ἀλσατίαν ὁ μέγας στρατὸς ἀποστράτων Γάλλων μισθοφόρων καὶ ἄφησεν εἰς τοὺς Στρασβουργοὺς καὶ εἰς τὰς συμμάχους αὐτῶν πόλεις νὰ ἀπχα-

(1) Σ. Μ. Δηλαδῆ τοῦ Μαρτίου, τοῦ πρώτου συνθετικοῦ μέρους τῆς λέξεως τῆς τὸ ὄνομα ἔφερεν ἡ ἐταιρία, Μαρτίνσ- (Μαρτίνου) φόγκελ.

λαγῶσι τοῦ ὀλέθρου τούτου· ἐπίσης ἀταράχως ἐπέτρεψε νὰ ἐπαναληφθῶσιν ἐν ἔτει 1375 αἱ αὐταὶ φρικαλεότητες ὑπὸ παρομοίων σιτιῶν· ὅτε ὁ Βυρτεμβέργιος κόμης — ἀπεκάλουν δὲ αὐτὸν Μερφίμοιριν ἢ Φίλριν — κατήγαγε κατὰ τῶν σουηθικῶν πόλεων ἐν Ἀλχέϊμ ἐγγὺς τῆς Οὐλμης νίκην (1372), ἐμεσολάβησεν ὁ αὐτοκράτωρ πρὸς συνομομόγησιν δυσμενοῦς διὰ τὰς πόλεις εἰρήνης, καίτοι ἡ ἐρις εἶχε προκληθῇ ἐκ βιαιπραγίας ὑποτελῶν τοῦ κόμητος κατὰ στρατιωτικοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ δεσμοῦ τῶν πόλεων, διορισθέντος ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ αὐτοκράτορος.

§ 427. Ἡ ἐν Ρεϋτλίγγεν μάχη. 1377. — Ρῆξις κυρίως μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν τῆς Ἀνω Χώρας τούτων πόλεων ἐπλήθυν ἐξ ἀφορμῆς τῶν σχεδίων, ἡ ἐκτέλεσις τῶν ὁποίων ἐπλήρωσε τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του.

Ἦθελεν οὗτος νὰ ἐπιτύχῃ πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ τὴν ἐκλογὴν τοῦ πρεσβυτέρου υἱοῦ του, τοῦ Β γκεσλαύου — γεννηθέντος ἐν Νυρεμβέργῃ ἐν ἔτει 1301 — ὡς Ρωμαίου βασιλέως.

Ἐπέτυχε δὲ πράγματι, ἀφοῦ ἐνώπιον οὐδενὸς μέσου ὠπισθοχώρει, νὰ λάβῃ τὴν συγκατάθεσιν τοῦ πάπα, ἧτις κατὰ τὸ νέον συνταγματικὸν τῆς Γερμανίας δίκαιον δὲν ἦτο ποσῶς ἀνογκασία, διὰ δωρεῶν καὶ ταπεινωτικῶν λόγων, ὡς καὶ τὴν τῶν ἐκλεκτόρων διὰ τεραστίων δεκασμῶν καὶ ὑποσχέσεων : εἰς τοῦτο ἐμελλον νὰ ἐξυπηρετήσωσιν αὐτὸν αἱ πόλεις καὶ τὸ μέσον ἐκεῖνο τὸ τῆς ἐνεχυράσεως οὗ τοσαύτη ἐγένετο ἤδη κατὰχρησις.

Αἱ ἐνεχυράσεις αὗται αὐτοκρατορικῶν δικαιωμάτων ἐν ταῖς πόλεσι πρὸς ἓνα υἱὸν δῆποτε πλεονεκτικὸν χωροδеспότην ἠπεύλουν τὴν αὐτοκρατορικὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς πόλεως, καὶ διὰ τοῦτο ὅπου ἡ ὕλική δύναμις ἦτο ἄτκοπος ἢ ἀμφίβολος ἐπρόθυμοι οὖντο τοιαῦται πόλεις νὰ καταβάλλωσιν αἱ ἱδία τὰ πρὸς ἄρσιν τῆς ἐνεχυράσεως ὀφειλόμενα.

Τὴν φορὰν ὅμως ταύτην ἀπήντησεν ἀντίστασιν. Δέκα τέσσαρες σουηθικαὶ πόλεις ἠνώθησαν — ἀρτίως δὲ εἶχεν ἐκλεχθῇ ὁ Βεγκεσλαῦος βασιλεὺς ἐν Φραγκφούρτῃ — ὅπως παράσχωσι τὸν ὄρκον πίστεως εἰς τὸν βασιλέα μόνον, ἐὰν ἤθελε χορηγηθῇ εἰς αὐτοὺς ἀσφάλεια κατὰ τῆς φοβεράς ταύτης τῇ ὄντι καταχρήσεως.

Ὁ βασιλεὺς προσέφυγεν εἰς τὰ ὅπλα, ὥρμητε μετὰ τοῦ Ἐβεράρ-

δου τῆς Βυρτεμβέργης καὶ ἄλλων ἡγεμόνων τοῦ κράτους κατὰ τῆς Οὐλμης, ταχέως ὅμως ἠναγκάσθη νὰ ἄρῃ τὴν πολιορκίαν τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1376· τὸν Μάιον τοῦ 1377 ὑπέστη ὁ υἱὸς τοῦ Ἐδεράρδου, Οὐλερίχος, βιεϊτὰν ἦτταν ἐν Ρεϋτλινγκεν, μεθ' ὃ ὁ αὐτοκράτωρ ἦλθεν εἰς συμφωνίαν μετὰ τῆς σιμπολιτείας τῶν πόλεων.

Εἰς μὲν τὴν ἐτεράθῃ ὁ Μεμφίμοιρος νὰ ἐξακολουθήσῃ μόνος τὸν ἀγῶνα : ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ τὴν εἰρήνην καὶ νὰ πραιτηθῇ τῇ τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ ὡς διοικητοῦ τῆς τοπικῆς διοικήσεως (Landvogtei) τῆς κατω Σουηδίας.

§ 428. Ὁ βασιλεὺς Βεγκεσλαῦος. 1378. — Ὑπὸ ται-
αύτας ἀναμόλους περιστάσεις ἀπέθανε Κάρλος ὁ Δ'· τὸν Νοέμβριον
τοῦ 1378 ἐν Πράγα.

Εἰς τὴν κυβερνοῖν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Βεγκεσλαύου, ὅστις
ἄνευ δυσκολίας τινὸς ἐδέχθη αὐτὸν (1378—1400), προσέδωκε σιμα-
σίαν τὸ γινόνδς ὅτι ἐπ' αὐτοῦ ἐκρίθη ὁ μέγας ἀγὼν μετὰ τῶν πό-
λεων καὶ τῶν ἡγεμόνων, τοῦ νέου βασιλέως πάντως συντελέσαντος
εἰς τοῦτο μᾶλλον ὀρνητικῶς ἢ θετικῶς· ἀφειθὲ οὗτος μᾶλλον νὰ φέρε-
ται τῇδε κατ' ἴσιν ὑπὸ τῶν κυμάτων τοῦ ἀγῶνος τούτου, μὴ μετασχῶν
αὐτοῦ ἐπὶ τῇ βάσει ὠρισμένης ἰδίας πολιτικῆς.

Τὴν ἀρχὴν ἀνέλαθεν ὁ Βεγκεσλαῦος ἐν ἡλικίᾳ 18 ἐτῶν, ἡλικίᾳ
λίαν ἀκαταλλήλῃ διὰ τὴν ἀνοδὸν εἰς ὑψίστην ἀρχήν, μάλιστα, ὡς
συνέβη ὡς πρὸς τὸν Βεγκεσλαῦον, μετὰ νεότητά αὐστηρῶς ἐπιβλεπο-
μένην, παρὰ φύσιν δὲ πλῆρο μὲν πολτικῆς ἐνασχολήσεως.

Ἡ ὑψίστη ἐν τῷ κράτει ἀρχή, καὶ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους
ἀπῆται εἴ πέρ ποτε καὶ εἴ πέρ ποῦ ἀνδρὰ πεπειραμένον καὶ ἀάμα-
τον. Τοιοῦτος ἀνὴρ ὑπῆρξεν ὁ πατὴρ του καὶ πράγματι κατώρθωσεν
οὗτος πολλά, ἀλλ' ὁ Βεγκεσλαῦος ἐζήτην τὴν τέρψιν, ἡγάπα τὴν
ἡσυχίαν καὶ τὸ ἄνετον βίον : πρῶτιστα δὲ παρεδόθη εἰς τὸ ἱστο-
κρατικώτερον εἶδος τῆς ἀποαγγραύνης, τὴν θήραν, μετὰ πάθους Ἡ
φιλήσυχος φύσις του δὲν ἀπεκλείειν οὔτε τὴν ἐντιμὸν θελήσιν πρὸς τὸ
ἐν οὔτε τὸν σφιδρὸν ἀναβρασμὸν ἐν ὁξείᾳ ὀργῇ πρὸς τὸ ἕτερον τῶν
μερῶν.

Ἄλλ' ἡ φύσις αὕτη ἤγαγεν αὐτὸν ταχέως εἰς θέσιν δυσχερῇ
πρὸς τὰ ἐπιπολῶς πολεμούμενα ἀντίθετα ἐν τῷ κράτει κόμματα, τῶν
ὁποίων τὶς ἰοιστελεῖς ἐλπίδας ἐξ ἴσου διεψευσεν οὗτος.

§ 429. Συμμαχίαι ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τῆς χώρας.—

Ὅτε ὁ Βεγκισλαύος ἀνέλαμβινε τὴν ἀρχὴν, ἡ ὁμοσπονδία τῶν πόλεων τῆς νοτιοδυτικῆς Γερμανίας εὐρύνετο εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς δυνάμεώς της.

Ἐν τινι ἐν Βιδεν συνομολογηθείσῃ, συνθήκῃ μετὰ τριάκοντα δύο σουηθικῶν πόλεων, εἰς ἣν προσεχώρησαν ἱκανοὶ ἡγεμόνες, ὑπῆρχεν ἡ πλήρης ἀναγνώσις τῆς συμπολιτείας τῶν σουηθικῶν πόλεων ὡς πολιτικῆς δυνάμεως (1381). καὶ τοῦτο ἐν στιγμή καθ' ἣν ἤρχισαν νὰ συάπτωνται στενωτέραι σχέσεις μεταξὺ τῆς νοτιογερμανικῆς ταύτης ὁμοσπονδίας καὶ τῆς Ἀσίας.

Καὶ αὐταὶ μὲν εἰς οὐδὲν ἡγαγον ὁποτέρημα, κατωρθώθη ὁμῶς (Ἰούνιον τοῦ 1381) ἡ συγχώνεσις τῶν δύο ομάδων τῆς νοτιογερμανικῆς ὁμοσπονδίας, τῆς συμπολιτείας τῶν σουηθικῶν πόλεων μετὰ τῆς τῶν ρηνικῶν καὶ βεττεραυϊκῶν, εἰς ἃς προσεχώρησαν φραγκικαὶ καὶ βιυαρικαί.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν οὕτω συμμαχησατῶν πόλεων ἀνῆλθε μέχρι τῶν ἑξήκοντα: μετὰ δυνάμει, ἀνέχον πάντοτε καὶ δικαίως, ἐξηκολούθησαν αὐταὶ τὸ ἔργον τῆς καταστροφῆς τῶν φρουρίων.

Ὅτι ἡ ἱπποτικὴ ἀριστοκρατία δὲν ἠδύνατο ν' ἀντιπαραταχθῇ εἰς τὴν δυνάμει αὐτῶν, κατεδείχθη ἀρκούντως σαφῶς: τὸ ζήτημα ἦτο ποῦ ἔμελλε νὰ σταματήσῃ ἡ νικηφόρος αὐτὴ πορεία τῶν πόλεων· ἡ διάταξις τοῦ χουσσοβόλου ἡ ἀπαγορεύουσα τοιαύτας ἐνώσεις εἶχεν ἀποδῆ ἀρχῇθεν νεκρὸν γράμμα.

Ὁ τῶν ἡγεμόνων δὲ τῆς χώρας κίνδυνος δὲν ἦτο μικρότερος καὶ ἐκ τούτου, ὅτι οἱ ἱππότες πανταχοῦ ἤδη παρεσκευάζοντο νὰ θεραπεύσωσι τὸ κακὸν δι' ἄλλου κακοῦ, συνεταριζόμενοι καὶ αὐτοὶ πρὸς ἀλλήλους: αἱ ἱπποτικαὶ αὐταὶ ἐνώσεις, αἵτινες ὑπὸ διαφορώτατα ὀνόματα ἀνέκυπτον εἰς ὅλας τὰς χώρας, ἦσαν ἐπὶ τέλους ὅχι ὀλιγώτερον ἐπικίνδυνοι εἰς τὴν δυνάμει τῶν ἡαί τῶν πόλεων.

Ἀλλὰ καὶ οἱ χωροδρόμοι κατέφυγον πρὸς σωτηρίαν εἰς τὸ αὐτὸ μέσον. Ἐν ἔτει 1383 ἐν τινι διαίτῃ συναλθούσῃ ἐν Νυρεμβέργῃ συνηνώθησαν ὁ αὐτοκράτωρ, ἱκανοὶ τῶν ἀριθμῶν ἡγεμόνες τοῦ κράτους καὶ οἱ ἐκλέκτορες εἰς ὁσμὸν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τῆς χώρας ἐπὶ μίαν δωδεκαετίαν, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ ἐπέτασσε νῦν, προκηρύξας τὴν εἰρήνην ταύτην τῆς χώρας ὑπὲρ ὅλου

τοῦ κράτους, τὴν εἰς τὸν δεσμὸν τοῦτον προσχώρησιν καὶ τὴν διάλυσιν πάντων τῶν λοιπῶν.

Τὸ τελευταῖον τοῦτο δὲν ἐγένετο ποσῶς : καὶ ἐπειδὴ ὁ Βεγκε-
σλαῦος ἐφοβείτο ὑπὸ τοῦ ἡγεμονικοῦ τούτου δεσμοῦ τοσοῦτον τούλα-
χιστον ὅσον ὑπὸ τῶν δεσμῶν τῶν πόλεων καὶ τῶν ἱπποτῶν, ἐπειρά-
θη νὰ ἐνώσῃ ἐν τινι συνελεύσει συγροτηθεῖσιν ἐν Ἐϊδελβέργῃ
τῷ 1384 τὰ πάντα, ἡγεμόνας, κυρίους, πόλεις εἰς ἓνα μέγαν δε-
σμὸν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τῆς χώρας.

Ἡ εἰρηνικὴ αὕτη ἔνωσις, ἡ περιεκτικωτέρα τῶν ἀπὸ ἐκατονταε-
ττῶν συστηθεῖσων ἐν Γερμανίᾳ, ἐπέτυχεν πάντες ὅμως διετήρησαν
τὰς ἰδιαιτέρας συμμαχίας, μέγιστον δὲ καὶ ἴσως πλούσιον εἰς μεγάλα
ἀποτελέσματα βίαια ἐγένετο κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος, τὸν Φεβρουά-
ριον τοῦ 1385, ὅτε ἐν τινι συνελεύσει συνεληθούσῃ ἐν Κωνσταν-
τίνᾳ ἐπραγματοποιήθη τὸ πρὸ πολλοῦ ἐπαπειλούμενον, ἡ συνεννόησις
τῶν σουηδικῶν πόλεων μετὰ τῶν ἐλβετικῶν.

Ἐν τῷ ἐγγράφῳ τοῦ δεσμοῦ τούτου, τοῦ ὁποῦ ἡ σύνταξις
σχεδιασθεῖσα ἐπὶ τῇ βάσει σκοπῶν κατὰ πολὺ εὐρυτέρων τῆς παρού-
σης στιγμῆς, ἀπέπνευεν πνεῦμα εὐλαρείας, προαίσθημά τι ἐπικειμένων
ἀποφάσεων : ὁ ῥίψασπις, ὁ λιποτάκτης ἐξορίζεται μετὰ τῆς οἰκογε-
νείας του ἐξ ὅλων τῶν πόλεων : ἀπαγορεύεται πᾶσα ἰδιαιτέρα συμ-
φωνία μετὰ τῆς Αὐστρίας, καθ' ἣς ἐστρέφετο κατὰ πρῶτον ἡ συμ-
μαχία αὕτη ἡ συναφθεῖσα ὑπὸ πεντήκοντα καὶ πέντε ἐλβετικῶν, ρη-
νικῶν καὶ σουηδικῶν ἀστικῶν κοινοτήτων.

§ 430 Μάχη ἐν Σεμπάχη. 1386. — Ἄλλ' εἰς τὰς ἀπο-
φάσεις ταύτας δὲν ἀνταπειρίνοντο τὰ πράγματα. Ὅτε κατὰ τὸ ἐπό-
μενον θέρος, 1486, ἦσαν ἑτοιμοὶ αἱ τῆς ἄνω Γερμανίας πόλεις πρὸς
ἐναρξιν τοῦ ἀγῶνος κατὰ τῶν Ἀψβουργίων, ἐφαίνοντο ἐνδοιάζοντες
οἱ Ἑλβετοί, καὶ ἀφοῦ νῦν εἶχον ἀρχίσει μᾶλλον αἱ ἐχθροπραξίαι με-
ταξὺ Αὐστρίας καὶ Ἑλβετῶν, δὲν ἔδωσαν αἱ γερμανικαὶ πόλεις βοή-
θειαν, ὡς ἐπέβαλλεν ἡ συνθήκη τῆς Κωνσταντίας, ἀλλ' ἐπειράθησαν
μᾶλλον νὰ ἐπιτύχωσι συμφωνίαν τινὰ κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς ἐν Ἐϊδελ-
βέργῃ ἐνώσεως.

Τοῦτο ἐνεθάρρυνε τὸν γενναῖον Αὐστριακὸν δούκα Λεοπόλδον (Η'.)
εἰς μέγα κτύπημα, εἰς ὃ μετὰ μεγάλου ζήλου προσφέρθησαν αὐτῷ
νὰ συμπράξωσιν ἡ τῆς Ἀνω Χώρας ἀριστοκρατία καὶ οὐκ ἐλί-

γοι τῶν πατρικίων τῶν πόλεων, οἵτινες εἶχον ἐξοοισθῆ ἐκ τῶν πόλεων των κατὰ τὴν ἐπογὴν τῶν περὶ τὸ πολίτευμα ἀνωμαλιῶν.

Τὸ φρόνημα τοῦ μεγάλου ἱπποτικοῦ στρατοῦ, ὃν συνήθροισεν ὁ δοῦξ, ἀνερχομένου κατὰ τοῦς ὑπολογισμοὺς εἰς δέκα χιλιάδας ἀνδρῶν, ἀριστοκρατῶν καὶ θεραπόσιτων, ἦτο λίαν ἀξιόπιστον.

Ἄλλ' ἡ πολεμικὴ τέχνη αὐτῶν ἦτο ἀνεπαρκής : παρὰ τὴν λουκερνικὴν πολέχνην Σεμπάχην, περὶ τὴν μεσημβρινὴν ὥραν θερμοτάτης ἡμέρας τοῦ μηνὸς Ἰουλίου, ὤφειλον νὰ παρισκευασθῶσι πρὸς τὴν ἀγῶνα.

Οἱ ἱππῶται ἀφίππευον, κατὰ τὸ ἱπποτικόν ἔθος, ὅπου συνήντων περὶ κὴν ἐχθρὴν δύναμιν, εἶχον ἀφαιρέσει τὰ ράμψα ἀπὸ τῶν ὑποδημάτων αὐτῶν, καὶ ἀπετέλεσαν ἀδιάρρηκτον φάλαγγα μετὰ προτεταμένων λογχῶν.

Ὁ ὁμοσπονδιακὸς στρατὸς ἦτο μικρότερος τὸν ἀριθμόν, ἀλλ' ὡς φαίνεται κάλλιον πρὸςσκευασμένος, καὶ διὰ μάχην ἐν ἡμέρᾳ Ἰουλίου καταλληλότερον ὥπλισμένος, ἢ οἱ ἱππῶται, ἐξ ὧν τινες, ὡς λέγεται, ἡσφυκτίων ἐν τοῖς θώραξιν : ἐσχημάτισαν οὗτοι κατ' ἀρχαίαν γερμανικὴν συνήθειαν σφήνα, «ἐκαμον μύτη» (Spitz gamacht).

Ἐπὶ πολὺν χρόνον ὁὖν κατωρθοῦτο ἡ διάρρηξις τοῦ δάσους τῶν δοράτων· τέλος — οὕτως ἐκτίθησι τὰ πράγματα πηγὴ οὐχὶ ἀκολούτως βεβαίως ἀξιόπιστος — κατωρθώθη ἐν τινι θέσει ἡ ρῆξις διὰ τολμήματος Οὐντερβαλδίνου τινος, τοῦ Ἀονόλδου Β.γκερλίδου, ὅστις, ἀνὴρ μεγάλοςωμας καὶ ἰσχυρὸς, ἐπὶ κινδύνῳ τῆς ζωῆς ἤνοιξε πίπτων αὐτὸς μίαν «δόδον» («Gasse») (1).

Ἡ φάλαγξ διεσκορπίσθη, καὶ ἐν τῷ ἀναφθέντι ἐκ τοῦ συστάδην ἀγῶνι παρεκώλυνον τοὺς εὐγενεῖς ἢ ἀμυντικὴ πανοπλία καὶ ὁ ἀκατάλληλος πρὸς μάχην πεζικοῦ ὥπλισμός των.

Τὰ πράγματα ἔλαβον λίαν δυσάρεστον τροπὴν. Πολλοὶ παρώτρυνον τὸν δοῦκα Λεοπόλδον ν' ἀπέλθῃ ὅπως πωθῇ, ἀλλ' ὁ ἀνδροπρεπὴς τὴν καρδίαν ἀνὴρ («geherzt mannlich Mann»), ὡς ἀπο-

(1) Σ. Μ. Ὁ συγγραφεὺς μεταχειρίζεται ἐν εἰσαγωγικοῖς, ἥτοι ὡς εἰλημμένην ἐκ τῆς πηγῆς τὴν γερμανικὴν λέξιν «Gasse» ἣτις σημαίνει κυρίως στενὴν ὁδὸν πόλεως, καὶ τοῦτο βεβαίως ἵνα δείξῃ τὴν συγγραφικὴν δεινότητα τοῦ χρονογράφου τὸν ὁποῖον ἀκολουθεῖ ἐπὶ τοῦ προκειμένου.

καλεῖ αὐτὸν ἐξυμνῶν δημοκρατικός τις συγγραφεὺς τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος, ἀπειποιεῖτο : αὐτὸ τὸ αὐστριακὸν λάβαρον διέτρεχε κίνδυνον· ὁ ἱππότης, ὁ κρατῶν αὐτό, ἐκάλεσεν εἰς βοήθειαν : «σώσατε τὴν Αὐστρίαν, σώσατε» : καὶ καθὼς ἤθελε νὰ πορευθῇ εἰς βοήθειαν τῆς σημαίας του ὁ δοῦξ ἐφονεύθη.

Ἐξακοσιοὶ κόμητες, βαρῶνοι (Freiherrn), ἱππῶται, καὶ θεράποντες εὐγενῶν καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν λοιπῶν πολεμιστῶν ἐκάλυψαν μετ' αὐτοῦ τὸ πεδίον τῆς μάχης· ἄλλοι περιορίζουσι τὰς ἀπωλείας εἰς τετρακοσίους ἱππότητας καὶ διακοσίους χωρικούς.

Ἄστοι καὶ χωρικοὶ καὶ μισθοφόροι εἶχον νικήσει καὶ αὐθις στρατὸν εὐπατριδῶν. Ἡ στιγμή θὰ ἦτο κατάλληλος πρὸς κατασύντριψιν τῆς δυνάμεως τῆς ἀριστοκρατίας καθ' ὅλην τὴν ἄνω Γερμανίαν καὶ ἀνάδοειξιν τῆς δυνάμεως τῆς ἀστικῆς τάξεως, ἀλλ' ἡ στιγμή αὕτη ἔμεινεν ἀχρησιμοποίητος. Αἱ πόλεις ἐστεροῦντο ἑνὸς ὑπερόχου ἀρχηγοῦ καὶ ἐνιαίας βουλῆσεως· πιθανόν δὲ καὶ πολλοὶ τῶν ἰσχυρόντων ἀνδρῶν νὰ μὴ ἦσαν ὑπέρτεροι ὁωροδοκίας· διὸ τὸναντίον ἐκ μέρους τοῦ σουηδικοῦ δεσμοῦ ἐγένοντο συνδιαλλακτικαὶ ἀπόπειραι, καὶ κατεδείχθη ἡ ἀρχαία, λίαν εὐεξήγητος ἀνικανότης τῶν δημοκρατιῶν πρὸς μεγάλην ἐξωτερικὴν πολιτικὴν.

Ἐνῶ δὲ μετὰ τὴν λήξιν τῆς συνομολογηθείσης ἀνακωχῆς, τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1388, κατήχθη ὑπὸ ἀνδρῶν τῆς Γλάρου καὶ τῆς Σβύζης, ἐνδοξοτέρα ἀκόμη τῆς ἐν Σεμβάχχ νίκης ἐν Ναϊφελς τοῦ καντονίου τῆς Γλάρου κατὰ πολλῶν ὑπερτέρου αὐστριακοῦ στρατοῦ, καὶ συνεπείᾳ τούτου μετὰ πάροδον ἑνὸς ἔτους συνωμολογήθη εἰρήνη μεταξὺ τοῦ οἴκου τῶν Ἀψβουργίων καὶ τῆς Ὑμοσπονδίας ἐν Ζίριχχ ὑπογραφείσα διὰ διάρκειαν ἑπτὰ ἐτῶν, ἐνέσκηψε μεγάλη καταστροφή κατὰ τῶν πόλεων τῆς ἄνω Γερμανίας.

§ 431. Μάχη ἐν Δόφφινγεν. 1388. — Ἐν ἔτει 1387 προσήγγισεν ὁ βασιλεὺς, ὅστις οὐχὶ ἀδίκως ἐφοβεῖτο τὴν κκκὴν θέλησιν τῶν ἡγεμόνων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐμελετῶντο σχέδια περὶ καθαιρέσεως αὐτοῦ, καὶ αὐθις πρὸς τὰς πόλεις, καὶ ἐζήτησε στήριγμα ἐπ' αὐτῶν : δὲν εἶχε τὸ θάρρος νὰ συνταχθῇ καθ' ὁλοκληρίαν μετ' αὐτῶν.

Οἱ σύμβουλοι αὐτοῦ—διότι αὐτὸς οὗτος δὲν εὐχαριστεῖτο νὰ παρίσταται αὐτοπροσώπως εἰς τοιαύτας συνελεύσεις — κατώρθωσαν νὰ

συμβιδάσασιν ἐν Μεργεντχέϊμ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1387 τοὺς ἡγεμόνας μετὰ τῶν πολεων ἐπὶ τῇ βάσει παρατάσεως τῆς ἐξοδελβεργικῆς ἐνώσεως.

Ἄλλ' ἀμέσως σχεδὸν μετὰ τοῦτο ἐπῆλθεν ἐκ μέρους τοῦ δουκὸς τῆς Βαυαρίας Στεφάνου θρασεῖα διάρρηξις τῆς εἰρήνης καὶ τῆς πίστεως, ἥτις ἐθεωρήθη ὑπὸ τῶν πόλεων ὡς κήρυξις πολέμου.

Οἱ Βαυαροὶ ἡγεμόνες δηλονότι παρέσυραν τὸν σύμμαχον τῶν πόλεων καὶ ἀρχαῖον ἐχθρὸν τοῦ οἴκου των, Ἀρχιεπίσκοπον τοῦ Σιλτσβούργου εἰς συνάντησιν, καθ' ἣν ἦσαν ἀρκούντως ἄνιμοι ὥστε νὰ αἰχμαλωτίσωσιν αὐτὸν μεθ' ὅλης τῆς ἀκολουθίας του.

Ὁ πόλεμος ἤναψεν : οὐκ ὀλίγοι ἡγεμόνες, ὁ κόμης τῆς Βυρτεμβέργης, ὁ φρουριοκόμης τῆς Νυρεμβέργης Φρειδερίκος ὁ Ε', ὁ μαρκίων τῆς Βάδης καὶ ἄλλοι προσεχώρησαν πρὸς τοὺς Βιττελσβάχους, πρὸς οὓς εἶχον πέμψει αἱ πόλεις κήρυξιν πολέμου (Fedebrief) κατόπιν συνεισθέσεως συνελθούσης ἐν Οὐλμῃ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1388.

Καθ' ἅπασαν τὴν μεσημβρινὴν καὶ τὴν δυτικὴν Γερμανίαν μέχρι τῆς Βεστροφάλλας ἐξηπλώθη τὸ τέλος τοῦ 1388 ὁ πόλεμος ἐν ἀγρίαις συμπλοκαῖς ὁμίλων καὶ μονομαχίαις : ἡ κρίσις δὲ τοῦ ἀγῶνος ἐγένετο παρὰ τὴν βυτεμβεργικὴν κώμην Δόφφινγκεν τὸν Αὐγούστον τοῦ 1388.

Τῶν ἡγεμονικῶν ἐστρατήγει ὁ γηραιὸς Μεμφίμοιρος, κόμης τῆς Βυρτεμβέργης Ἐθεράρδος. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Οὐλερίχος, ὁ ἡττημένος τῆς Ρεϋλίνγγης, ἐπιποθὼν νὰ ἐξαλείψῃ τὸ αἷσχος ἐκεῖνο, ἐπολέμησε μετὰ τῶν ἵππεων του ἐν πεζομαχίᾳ, ὡς οἱ ἐν Σιμπάχῃ : ἀλλ' ἐν τῷ ᾧμα ἔσυρον αὐτὸν ἐκ τῆς τύρβης τῆς μάχης θανασίμως τετραυματισμένον.

Ἡ θέσις τῶν πόλεων ἦτο καλλιτέρα : ἀλλ' ὁ κόμης Ἐθεράρδος, ἐσκληραγωγημένος εἰς ἀναρθητέου ἀγῶνα, δὲν ἀπώλεσε τὴν ψυχικὴν ἀταραξίαν : ἐν τῇ καταλλήλῃ στιγμῇ ἤλθε πρὸς αὐτὸν ἀπρόσκλητος ἀλλ' εὐπρόσδεκτος βοήθεια, ὁ ἐχθρὸς αὐτοῦ ἱππότης Οὐόλφιος Βουννεστέϊν (Wolf von Wunnenstein) ὅστις ὁμῶς ἐμίσει τοὺς ἀστικοὺς περισσότερον ἀκόμη ἢ τὸν κόμητα, ἡγούμενος σώματος ἱπποτῶν καὶ παραστατῶν.

Ἐπειτα οἱ ἄνδρες τῶν ἀστικῶν, νεοσύλλεκτοι μισθοφόροι κατὰ μέγα μέρος, δὲν ἦσαν πάντες Σπαρτιάται, ὁ δὲ στρατηγὸς αὐτῶν, Κονράδο

Βέσσερερ ὁ ἐξ Οὐλμης, ἔπεισεν ὅτε ἡ τύχη τῆς ἡμέρας εἶχεν ἤδη στρα-
φῇ κατὰ τῶν ἀστικῶν.

Ὑπέτιτσαν οὗτοι βχεῖν ἦττα, καὶ ὁ πόλεμος διελύθη ἤδη εἰς
πλήθη μεμονομένων ἀγώνων, μεταβληθεὶς εἰς ληστρικὸν φρουρίου κατὰ
φρουρου ἰγών. Ἡ χώρα ἐξημιώθη σπουδαίως ἐκ τῶν λεηλασιῶν τοῦ
τοιούτου πολέμου, τὸ ἀποτέλεσμα αὐτοῦ ἐνήλλατсен: ἀλλὰ τὰ πράγ-
ματα ἐπὶ τοσοῦτον προήχθησαν νῦν ἐν Γερμανίᾳ, ὥστε τοιαύτη ἐμ-
πόλεμος κα-άστασις ταχέως ἀπέβη ἀφόρητος εἰς ὅλα τὰ κόμματα.

§ 432. Ἡ ἐν Ἑγερ εἰρήνη τῆς χώρας 1389. —
Οὕτω προ-ροτῇ τῶν τάξεων τοῦ κράτους, προήλθεν εἰς τὸ μέσον αὐ-
τὸς ὁ βασιλεὺς ὁ Βυγκεσλαῦος, ὅστις διακοκύντος τοῦ κυρίως πολέμου
εἶχε φοβηθῇ ἀνὰ παρέμβῃ μεταξὺ τῶν προσβαλλομένων κρῶν καὶ ἐν
τῇ συνλεύσει, ἥτι. συνεκροτήθη ἐν Ἑγερ τὸν Μάιον τοῦ 1389,
ἀπηγορεύθησαν καὶ πάλιν ὅλαι αἱ ἰδιαιτέραι συμμαχίαι καὶ σύλλογοι
καὶ συνέστη ἐξ ἄλλου γενικὸς περὶ εἰρήνης τῆς χώρας σύλλογος διὰ
τὴν Σοηθίαν καὶ Βαυαρίαν, τὴν Φραγκωνίαν (Frankenland) καὶ
Ἑσσην, τὴν Θουριγγίαν καὶ τὸν Ἄνω Ρήνον.

Ἡ παρασχὴ μικροπολιτῶν (Pfahlbürger) ἀπηγορεύθη καὶ αὐθις
καὶ ἐν γένει ἦτο ὁ σύλλογος μίᾳ ἡττα τῶν πόλεων, ἀφοῦ διέλυε τοὺς
ἰδιαιτέρους αὐτῶν δεσμούς πρὸς τὸ συμφέρον γενικῆς νομίμου κατα-
στάσεως, ἣν ἐν τούτοις οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ ἐγγυηθῇ.

Πραγματικῇ πρόοδον ἐν τῇ εἰρήνῃ ταύτῃ τῆς χώρας
τῇ συνομολογηθείσῃ ἐν Ἑγερ μόνον κατὰ τοῦτο δύναται τις νὰ
εὔρη, καθ' ὅσον τὰ συμβαλλόμενα μέρη ὑπεχαιοῦντο ἐν περιπτώσει
ἀναποφεύκτου πολέμου νὰ μὴ ἐπιβάλλωσι χεῖρα κατὰ τῶν ἐκκλησιῶν,
τῶν μύλων, τῶν ἀρότρων, τῆς γεωργίας, τῆς ἀμπελουργίας, τῶν ὁδῶν
καὶ τῶν κληρικῶν: ὁ ἐνεργῶν ἐναντίον τῆς διατάξεως ταύτης θεωρεῖ-
ται ληστής.

§ 433. Ἡ μεγάλη χρεωκοπία τοῦ 1390. — Ὁ
πόλεμος οὗτος διεξ-χθεὶς ἐν μεγχειτερά ὅπως ὀηποτε κλίμακι ἢ οἱ
πρότεροι ἐπέφερε μίαν ἀκόμη κακὴν καὶ διὰ τοὺς χρόνους τούτους,
ὅτινες μικρὴν ἀπεῖχον τῆς καταστάσεως ἐμπολέμου βερβαρότητος,
καθ' ἣν τὰ πάντα ἐκανονίζοντο κατὰ τὸ δίκαιον τοῦ ἰσχυροτέρου,
χαρακτηριστικὴν συνέπειαν.

Παντες εἶχον ἐξαντλήσει τὰ χρηματικά των μέσα καὶ εἶχον ἀνα-

λάβει βαρύτατα χρέη : τὸ ἀπλούστατον μέσον πρὸς ἀποφυγὴν τῶν δυσαρέστων συνεπειῶν τῆς καταστάσεως ταύτης, ἦτο μία γενικὴ χρεωκοπία, ἣτις καὶ ἐπῆλθεν ὑπὸ τὴν τραχυτέραν μορφήν της ὡς ἐκ τῶν τότε κοινωνικῶν συνθηκῶν.

Συνωδὴ πρὸς ἀπόφασιν τῆς ἐν Νυρεμβέργῃ τῇ 1390 συνελθούσης διαίτης, διέταξεν ὁ βασιλεὺς τοὺς *Ιουδαίους* νὰ παρῶσιν αὐτῷ, ὡς θησαυροφυλάκι τοῦ ἁγίου ρωμαϊκοῦ κράτους, μεθ' ὅλων τῶν ἀκινήτων αὐτῶν πάντα τὰ χρεωστικά ἔγγραφα καὶ ἐνέχυρα. Καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ ἀκόμη ἡ πράξις αὕτη ἐπέφερε μεγάλην ὠφελείαν.

Ἐξαιρέσει τῆς Φραγκφούρτης πάντες ἦσαν ὑπὲρ τῆς σεισαρχείας ταύτης καὶ εὐκόλο, χρεωλυτικῆς μεθόδου, ἣτις ἐδικαιολογετο, ὅσῳ ἐκρίνετο τοῦτο ἀναγκαῖον. ὡς ἐκ τῶν βαρυτάτων τόκων, οὓς ἀπῆτουν οἱ *Ιουδαῖοι*, καὶ οἷους, ὀφείλει τις ἐπιεικῶς νὰ παραδεχθῇ, εἶχον δίκαιον καὶ ν' ἀπαιτῶσι περὶ τοιούτων πιστωτῶν.

Ὡφειλον δὲ νὰ ἐνδῶσιν καὶ ἐνέδωσαν : ὅτι δὲ μετ' οὐ πολὺ ἀπὸ τοῦ οἰκονομικοῦ τούτου πραξικοπήματος τὰ πράγματα περιῆλθον εἰς τὴν αὐτὴν ἣν καὶ πρότερον κατάστασιν, εἶναι εὐκόλον νὰ εἰκάσῃ τις.

§ 434. Μεταβολαὶ ἐν τῷ βορρᾷ. — Ἐνῷ οἱ πολέμιοι οὗτοι ἐδίδον πέρας εἰς τὰ πολιτικὰ σχέδια τὰ ὅποια εἶχον συνδεθῇ πρὸς τὰς ἐν τῇ μεσημβρίᾳ ὁμοσπονδίας πόλεων, ἔλαβον καὶ τὰ ἐν τῇ ἄρκτῳ πράγματα τροπὴν, ἣτις ἀνέκοψε τὴν τολμηρὰν πορείαν τῆς ἀνσεατικῆς πολιτικῆς.

Ἐρις τις περὶ διαδοχῆς θρόνου, ἐν ἣ γυνὴ τις μεγάλου πνεύματος ἢ θυγάτηρ Βαλδεμάρ τοῦ Δ'. *Μαργαρίτα*, μέγα διεδραμάτισε πρόσωπον, εἶχεν ἐμβάλει εἰς θυελλώδη κίνησιν ὅλον τὸν βόρειον κόσμον καὶ εἶχε προκαλέσει μάλιστα διχόνοιαν καὶ μεταξὺ τῶν κυριωτέρων πόλεων τῆς Ἀνσας.

Ὁ σύμμαχος τῶν πόλεων, ὁ αἰρετὸς βασιλεὺς τῆς Σουηδίας, Ἀλβρέχτος ὁ Μικλεμβούργιος, εἶχεν ἐμπέσει ἐν ἔτει 1388 εἰς χεῖρας τῆς ἐχθρᾶς αὐτοῦ *Μαργαρίτας*, μόνον δὲ ἡ *Στοκχόλμη* ἀντίστη εἰς τὴν *Σεμίραμιν* ταύτην τοῦ βορρᾶ.

Πρὸς ἀνακούφισιν τῆς καταπιεζομένης ταύτης πόλεως ἐξέδωσαν αἱ πόλεις *Ροστόκη* καὶ *Βισμάρη* καταδρομικὰς ἀδείας (*Kaperbriefe*), τὸ ἐπικίνδυνον δὲ τοῦτο μέσον ἠϋξήσε ἐν ταῖς βορείαις θαλάσσαις τὴν πει-

ρατεῖαν εἰς γιγάντιον βαθμόν. Οἱ πειριταί — ἐκαλοῦντο δὲ οὗτοι Vitalienbrüder [=ἄδελφοι Βιτάλιοι] — ἐξετέλεσαν τὸ πρῶτον καθήκόν των, τὸν ἐπισιτισμὸν τῆς Στοκχόλμης, ἔδλαψαν ὅμως ὅλην τὴν ἐμπορικὴν ναυτιλίαν.

Ἡ Ροστόκη καὶ ἡ Β.σμάρη περιέπεσον ὡς αἷται τοῦ κακοῦ εἰς τὴν ἀνσεατικὴν προγραφὴν, εἰς τὴν ἐκ τοῦ ἀνσεατικοῦ δεσμοῦ ἀποβολὴν (Verhansung).

Πιρήμεινε δὲ τὸ κακὸν καὶ ὅτε τῷ 1395 ἀπληλευθρώθη ὁ βασιλεὺς Ἀλβρέχτος· οἱ πειραταὶ ἐγκλιτεστάθησαν ἐν Οὐόσβη τῆς Γοτλανδίας, καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν τοῦ Κλῆους Στορτεβέκερ καὶ ἄλλων ἐνέπνεον τρόμον εἰς ὅλας τὰς ἀκτὰς τῆς Βορείου καὶ τῆς Ἀνατολικῆς θαλάσσης.

Ἄλλ' ἐν ἔτει 1397 κατώρθωσεν ἡ βασίλισσα Μαργαρίτα, ἡ σύζυγος τοῦ βασιλέως τῆς Νορβηγίας Χάκωνος, ἀφοῦ εἶχεν ἀναβιβάσει τὸν ἐγγονὸν αὐτῆς Ἐρίχον τὸν τῆς Περμερβίας εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον τῆς Σουηδίας, νὰ πραγματοποιήσῃ ἐν Κ α λ μ ά ρ η τὴν ἑνώσιν ἐκείνην τῶν τριῶν τοῦ βορρᾶ κράτων, ἧτις ἐθεσε τέρμα εἰς τὴν ἡγεμονεύουσαν θέσιν τῆς Ἀνσας ἐν τῇ ἄρκτῳ.

Περὶ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, ἐν ἔτει 1386, ἀνεστάλη καὶ ἡ προοδευτικὴ ἀνάπτυξις τῆς ἐν Πρωσσίᾳ πολιτείας τοῦ γερμανικοῦτάγματος διὰ τοῦ γάμου τοῦ λιθουανικοῦ μεγάλῃ γεμόνος Ἰ α γ έ λ λ ο υ μετὰ τῆς κληρονόμου τῆς Πολωνίας· τῆς ἐξελίξεως τῶν πραγμάτων τοῦ κράτους δὲν μετέσχε ποσῶς ἡ ἄρκτος καθ' ὅλην τὴν χρονικὴν ταύτην περιόδον.

§ 435. Οἱ τρεῖς Λουξεμβούργοι. — Ἡ αὐτὴ τακτικὴ κατάστασις τῆς δημοσίας ἡλικίης, ἥ, ὡς θὰ ἡδύνατό τις συντομώτερον νὰ εἴπῃ, ἡ αὐτὴ χυδαιότης φρονήματος, ὡς ἐν τῷ μέτρῳ ἐκείνῳ τῷ κατὰ τῶν Ἰουδαίων, ἐκδηλοῦται καὶ ἐν ταῖς συμβεβηκόσιν, ἅτινα πληροῦσι τὸ δεῦτερον ἡμῖς τῆς ἀτυχοῦς κυβερνήσεως τοῦ βασιλέως Βεγκεσλαύου.

Κάρολος ὁ Δ' εἶχε διαθέσει τὰς μεγάλας χωρογραφικὰς κτήσεις, ἃς εἶχε κατορθώσει νὰ συναπαρτίσῃ, εἰς τοὺς τρεῖς υἱούς του, κατὰ τὴν ὑφισταμένην συνήθειαν, καὶ ὃν οὕτως ὥστε ὁ μὲν Βεγκεσλαύος, ὁ πρεσβύτερος, ἔλαβε τὴν Βοημίαν καὶ τὴν Σιλεσίαν, τὰς Λαουσίτσας κατὰ τὸ πλεῖστον, καὶ τινὰς ἄλλας κτήσεις, ὁ Σιγισμούνδος τὴν μαρκιωνίαν τοῦ Βρανδεμβούργου, καὶ ὁ Ἰω-

ἀννης τὸ ὑπόλοιπον τῶν Λαουσιτσῶν ὡς δουκάτον Γκόρλιτς, ἐνῶ ἡ Μοραβία ἔμεινεν εἰς τοὺς δύο υἱοὺς τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἰωάννου Ἐρρίκου, Ἰόστον καὶ Προκόπιον.

Ὡς, ἐκ τοῦ ἐπικρατοῦντος παρὰ τοῖς ἡγεμόσι τῶν χρόνων τούτων πνεύματος ἀρπακτικῆς φιλοκτημοσύνης καὶ γιγρίας φιληδονίας, ἀναποφεύκτως οἱ ἦττον εὐνοηθέντες κατὰ τὴν διανομήν θά ἐξεμεταλλεύοντο πρὸς ὄφλός των τὴν ἀδυναμίαν καὶ τὰς περιπλοκάς εἰς αἱ περιέπιπτεν ὁ Βεγκεσλαῦος.

Ὁ Σ.γιτμουῖνδος, ὁ νοημονέστερος τῶν ἀδελφῶν, εἶχε συνάψει (1380) καλὸν γάμον, νυμφευθεὶς τὴν θυγατέρα Λουδοβίκου τοῦ Μεγάλου τῆς Οὐγγαρίας (1324—1382) Μιρίαν : ἵνα διεκδικήσῃ δὲ μετὰ τὸν θάνατον τούτου τὰ δικαιώματα αὐτοῦ ἐν Οὐγγαρίᾳ ὑπεθήκειυσεν ἐκ τῆς μαρκιωνίας του τὴν Ἀλτμαρκίον (Ἀρχαίαν μαρκιωνίαν) καὶ τὴν Πρειγνίτσην εἰς τοὺς ἐξιδέλους του καὶ τὴν Μιττελμαρκίαν (Μέσην μαρκίαν) εἰς τὸν ἀδελφόν του· ἐπέτυχε δὲ πράγματι τοῦ σκοποῦ του, καὶ ἐστέφθη βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας ἐν ἔτει 1387.

Ὁ μαρκίων Ἰόστος εἶχεν ὅλην τὴν ἀνήσυχον φιλοδοξίαν καὶ τὴν ἀσυνείλητον διπλωματικὴν ἐπιτηδειότητα τοῦ οἴκου του : μετ' εὐχαριστήσεως εἶδεν οὗτος, ὅτι ὁ Βεγκεσλαῦος εἶχεν ἐγείρει καθ' ἑαυτοῦ τὴν δυσἀρέσκειαν τῶν ἀρχουσῶν τάξεων, τῆς ἀριστοκρατίας καὶ τοῦ κλήρου, διὰ τῆς ἰδιοτρίπου καὶ περπαλῶντος κυβερνήσεώς του : τὸ γνωστότερον θῦμα αὐτοῦ εἶναι ὁ ἀξιόλογος ἱερεὺς Ἰωάννης Πομουκος (von Pomuk), ὃν διέταξεν ὁ Βεγκεσλαῦος νὰ ρίψωσιν εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Μολδαύα.

Ἀκριβῶς δὲ ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς ἐκ τοῦ ἀνοσιουργήματος τούτου ἐντυπώσεως συνέστη δεσμός Βοημῶν μεγιστάνων κατὰ τοῦ βασιλέως, εἰς τὸν βοημικὸν δὲ τούτον ἀριστοκρατικὸν δεσμόν προσεχώρησεν ὁ Ἰόστος ὁ τῆς Μοραβίας.

Ὁ Σ.γιτμουῖνδος ἐτήρησε στάσιν διφορούμενην.

Ἐν ἔτει 1384 ἐγένετο ἐπίθεσις κατὰ τοῦ Βεγκεσλαύου, πορευομένου ἐκ τινος πύργου του εἰς τὴν Πρίγαν, καὶ ἤχθη οὗτος αἰχμάλωτος εἰς τὴν πρωτεύουσάν του. Τῇ ἐντόνῳ προτροπῇ Ἰωάννου τοῦ δουκὸς τῆς Γκόρλιτς ἐπενέβησαν οἱ ἐκλέκτορες ἐν ὀνόματι τοῦ κράτους, καὶ ὁ Βεγκεσλαῦος ἀφέθη ἐλευθερός.

Ἄλλ' ὁ ἀνίκανος ἀνὴρ δὲν ἠδυνήθη νὰ συγκρατηθῇ, ὁ δεσμός τῶν

μεγιστάνων ἀνευνώθη, καὶ οἱ Γερμανοὶ ἡγεμόνες τοῦ κράτους ἤγοντο ὁσμέρξει πλέον εἰς τὸ νὰ ἀναγνωρίσωσιν, ὅτι ἡ ἀδυναμία τοῦ ἀνωτάτου ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους, ὅσον καὶ ἂν ἀνταπεκρίνετο αὕτη ἐν τῷ συνόλῳ εἰς τοὺς ποθοὺς καὶ τὰ συμφέροντα τῶν μεγάλων χωροδικοτήτων, ἔχει ἐν τούτοις ἐν ὅρον, πέραν τοῦ ὁποίου ἀποβαίνει αὕτη ἐπιζήμιος οὐ μόνον εἰς τὸ κράτος ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἰδίους.

Ἐρριπτε δὲ ἤδη μέγας κίνδυνος, ἐξ Ἀνατολῶν ἐπιπειλούμενος, τὴν σκίαν τοῦ: ἦτο δὲ οὗτος ἡ ραχδαίως αὐξοῦσα δύναμις τῶν Ὀσμανιδῶν Τούρκων, ᾧ ἡ νικηρὸς σταδιοδρομία ἐπανεφέρει τὸ περίφημον ἀνατολικὸν ζήτημα, τὸ ὑπὸ τόσον ποικίλας ὀφειδὸς διῆκον δι' ὅλης τῆς παγκοσμίου ἱστορίας, ὑπὸ νέαν μορφήν καὶ νέαν ὄψιν.

§ 436 Καθαίρεσις τοῦ Βεγκεσλαύου. — Λίαν ταχέως θέλομεν ἀπασχοληθῆ περὶ τὴν μετατροπὴν ταυτην τῆς σταυροφορικῆς κινήσεως, καθ' ἣν ἐν τῷ παναρναίῳ ἀγῶνι μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως ἐγένετο καὶ πάλιν ἐπιθετικὴ ἡ Ἀνατολή: σχετικῶς πρὸς τὰ παρόντα ἀρκεῖ νὰ σημειώσωμεν, ὅτι ὁ νέος οὗτος ἐχθρὸς ἔπρεπε νὰ πολεμηθῇ ἤδη ἐν αὐτῇ τῇ Εὐρώπῃ, καὶ ὅτι ὁ Σγισμουῦνδος, εἰς ὃν εἶχε περιελθεῖ ἡ κληρονομία Λουδοβίκου τοῦ Μεγάλου, εἶχε συναθροίσει στρατόν, μεθ' οὗ ἀπετόλμησε τὴν παρὰ τὴν Νικόπολιν μάχην ἐν ἔτει 1396.

Ἡ μάχη αὕτη κατέληξεν εἰς ὀλοσχερὴ ἤτταν, ἐξ ἧς μετὰ δυσκολίας ἐσώθη αὐτὸς ὁ Σγισμουῦνδος· διὰ τῆς περιστροφικῆς δὲ οδοῦ διὰ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐκεῖθεν διὰ πλοίου εἰς Δαλματίαν ἀφικόμενος ἐπαῆλθεν εἰς τὸ κράτος του.

Συνεπεία τῆς ἀναστατώσεως εἰς ἣν περιήγαγεν ἡ ἤττα αὕτη τὰ οὐγγρικά πράγματα, ὁ Σγισμουῦνδος δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπέμβῃ εἰς τὰ ἐν Γερμανίᾳ, ἅτινα εἶχον λάβει δυσάρεστον τροπὴν διὰ τὸν Βεγκεσλαῦον καὶ τὸν λουξεμβουργικὸν οἶκον.

Ἐπὶ κεφαλῇ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Βεγκεσλαύου οἵτινες δὲν ἔστειροῦντο σοβαρῶν λόγων δυσχερείας, ἵστατο ὁ ἀρχιεπίσκοπος (ἀπὸ τοῦ 1397) τῆς Μογουντίας Ἰωάννης, ἐκ τοῦ οἴκου τῆς Νασσαυίας ἔλκων τὸ γένος.

Ὁ βασιλεὺς ἁπαξ ἔτι ἀνεθάρρησε καὶ κατώρθωσε νὰ πραγματοποιήσῃ ἐν τινι διαίτῃ συνελθούσῃ ἐν Φραγκφούρτῃ τῷ 1398 δεκαετῇ

εἰρήνην τῆς χώρας : ἀλλὰ τὸ κῦρος αὐτοῦ κατέπιπτεν ὁσημέραι βα-
 θύτερον, ἢ δε κυβερνητικὴ ἀνικνότης αὐτοῦ κατεδείχθη εἰς οὐκ ὀλί-
 γας περιστάσεις κατὰ τρόπον θλιβερόν, οὕτως ὥστε οἱ πέντε μὴ
 Λουξεμβούργοι ἐκλέκτορες, κατόπιν συνεννοήσεως πρὸς ἀλλήλους καὶ
 πρὸς ὄλλους τινὰς ἡγεμόνας, ἐκάλεσαν τὸν βασιλέα νὰ ἐμφανισθῇ ἐν
 τινι συνελεύσει ἡγεμόνων ἐν Ὁ β ε ρ λ α ν σ τ έ ῖ ν, ἵνα ἀπολογηθῇ
 κατὰ τῶν κατ' αὐτοῦ ὑπαρχουσῶν κατηγουριῶν.

Μὴ προσελθὼν δέ, ὡς ἦτο ἐπόμενον, ἐκηρύχθη ἔκπτωτος τῆς ἀρχῆς
 ὑπὸ τῶν συνηθροισμένων ἡγεμόνων τοῦ θρόνου, καὶ ὑπὸ τεχνικῆς πλειο-
 νοψηφίας, τῶν τριῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐκλεκτόρων καὶ τῆς Παλατινῆς
 ψήφου, ἐξελέγη βασιλεὺς εἰς Βιττελσβάχος, ὁ Παλατινὸς κόμης Ρου-
 πρέχτος ὁ Β' . (Ἰανουάριον τοῦ 1401) (1).

§ 437. **Ρουπρέχτος ὁ Παλατινός.** — Ἡ θλιβερά βα-
 σιλεία ἀνδρὸς σπουδαίου, τοῦ ὁποίου ἡ δύνομis καὶ ἡ καλὴ θέλησις
 ἐματαιοῦτο ὡς ἐκ τοῦ κατασπαραγμοῦ ἐν ᾧ διετέλουν τὰ γερμανικὰ
 πράγματα, διήρκεσε δέκα ἔτη.

Τὸ ἄριτον πάντων ἦτο, ὅτι οὐδέτερός τῶν βασιλέων ἐκέκμητο
 ἀποχρῶσαν δύναμιν, ὅπως ἐπιχειρήσῃ πραγματικὸν πόλεμον ὑπὲρ τοῦ
 στέμματός του.

Ὁ Ρουπρέχτος ἐπέσθη ἐξ ὠρισμένων ὑποσχέσεων, αἱ εἶχε δώ-
 σει εἰς τινὰς ἐκλέκτορας, καὶ ἴσως καὶ ὑπὸ τῆς ἐλπίδος ὅτι θὰ ἀνύψου
 τὴν θέσιν του διὰ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στέμματος, ὅπως ἐπιχειρήσῃ
 στρατεῖαν εἰς Ἰταλίαν, ἥτις ὁμῶς ἀπέβη ἀπειλὴς κατὰ τὸ αὐτὸ
 ἔτος 1401 ἐνεκα ἡττης, ἣν ὑπέστη οὗτος ἐν Βρεσλῖα ὑπὸ τῆς μισθοφο-
 ρικῆς οὐνάμεως τοῦ Ἰωάννου Γαλιάτζου Βισκόντη : δι' ἐνετικῶν δα-
 νείου ἢ δωρεῶν ἐκ τεσσάρων χιλιάδων δουκάτων ἐπορίσθη ὁ Ρουπρέχτος
 τὰ ἔξοδα τῆς οἰκάδε ἐπιστροφῆς ἐξ ἐκστρατείας, καθ' ἣν εἶχεν ἐμφανι-
 σθῇ μόνον ὡς ἀρχηγὸς μισθοφόρων, ὃ ἐστὶ λίαν διαφόρως ἢ ὡς οἱ
 βασιλεῖς ἀρχαίων χρόνων.

(1) Σ. Μ. Σημειοῦμεν ἐνταῦθα, ὅτι ὁ λατινικὸς τύπος τοῦ Ρουπρέχτου
 εἶναι Ρουπέρτος, ὡς ἐπίσης ὁ τοῦ Ἀλβρέχτου εἶναι Ἀλβέρτος, μετεχειρίσθη-
 μεν ὁμῶς τὸν γερμανικὸν ἀντὶ τοῦ λατινικοῦ, διὰ τοῦτο ὁ ἀπαντῶν που τὰ
 ὀνόματα ταῦτα ὑπὸ τοὺς λατινικοὺς τύπους (Ρουπέρτος, Ἀλβέρτος καὶ τὰ πα-
 ρόμοια) δεόν νὰ γινώσκῃ ὅτι προκειται περὶ τῶν αὐτῶν προσώπων.

Εὖρε δὲ ἐνταῦθα, ἐν Γερμανίᾳ, ἐχθρὸν θαρραλέον, τὸν βασιλέα τῆς Οὐγγαρίας, ὅστις, ἀποῦ ἐγένετο ὅπως ὀήποτε κύριος τῶν ἐν Οὐγγαρίᾳ δυσχερεῶν, ἀνέλαβε τὸν ἀγῶνα τοῦ οἴκου αὐτοῦ μετὰ τῆς προσιδιζούσης αὐτῷ λουξεμβουργικῆς εὐστρεφείας. Κατέλαβεν οὗτος ἐν Βοημίᾳ τὴν ἀρχήν, ἐφυλάκισε τὸν ἀδελφόν του καὶ συνεδέθη μετὰ τοῦ ἀψβουργικοῦ οἴκου.

Αἱ προσπάθειαι τοῦ Ρουπρέχτου πρὸς Ἰδρυσιν πραγματικῆς τάξεως ἐν Γερμανίᾳ ἐναυίχουν πάντοτε κατὰ τῆς πολυμόρφου ἰδιοτελείας τῶν διαφόρων μελῶν τοῦ κράτους, ἐξήγερε δὲ οὕτω μόνον ἐχθροὺς καθ' ἑαυτοῦ : οὕτω αὐτὸς ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Μάγουντίας, ὅστις εἶχεν ἀνυψώσει αὐτὸν κατήρτισε νῦν συμμαχίαν κατ' αὐτοῦ ἐν Μ α ρ θ ά χ η (1405).

Ἐν τῷ μέσῳ τῶν σκευωριῶν τούτων, ὧν οἱ ἐλιγμοὶ καὶ αἱ περιποκαὶ δὲν παρουσιάζουσι περισσότερον ἐνδιαφέρον τῶν μεταξὺ ἀρτιτικῶν ἢ ἰνδικῶν φυλῶν μικροπολέμων, ἀπέθινεν ὁ Ρουπρέχτος (1410) : περιποιεῖ δὲ τιμὴν εἰς αὐτόν, ὅτι κατ' αὐτὰς τὰς τελευταίας αὐτοῦ ἡμέρας ἐμερίμνα ἐν Ἐϊδελβέργῃ περὶ τῆς πληρωμῆς τῶν ἰδιωτικῶν χρεῶν του.

§ 438. Τὸ ἔτος 1410. Τρεῖς βασιλεῖς. Ἡ ἐκλογὴ τοῦ Σιγισμούνδου. 1411. — Ἡ ἀνάγκη τῆς ἀναδείξεως ἐνός πραγματικοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κράτους ἦτο καταφανής, εἰς δὲ τῶν ὀνομαστοτέρων ἐν τῷ κράτει ἀνδρῶν, ὁ φρουριοκόμενος τῆς Ν υ ρ ε μ θ έ ρ η ς Φ ρ ε ι δ ε ρ ι κ ο ς ὁ Σ'. ἡγωνίζετο μετὰ ζήλου ὑπὲρ τοῦ βασιλείως τῆς Οὐγγαρίας Σιγισμούνδου, ὅστις ἦτο ὑποχρεωμένος εἰς αὐτόν διὰ πολλὰς ἤδη καλὰς ὑπηρεσίας.

Πόσον ἐπεῖγον ἦτο ν' ἀναβῇ εἰς τὴν ἀνωτάτην τοῦ κράτους ἀρχὴν ἀνὴρ ἐφωδισμένος διὰ δυνάμεως καὶ πνεύματος, ἀποδεικνύει ἄριστα ὁ ἐκλογικὸς κυκεὼν, οὗ θέτρον ὑπῆρξε κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1410 ἡ ἐκλογικὴ πόλις Φριγκφούρτη, ἐνθα οἱ τρεῖς Λουξεμβούργοι, ὁ Σιγισμούνδος, ὁ Βεγκεσλαῦος καὶ ὁ μαρκίων τῆς Μοραβίας ἴσκιος διηγωνίσθησαν πρὸς ἀλλήλους : ὁ Σιγισμούνδος ἐξελέγη ὑπὸ ἐνός, ὁ ἴσκιος ὑπὸ ἄλλου μέρους τῶν ἐκλεκτῶν ἢ τῶν πληρεξουσίων αὐτῶν καὶ ὁ τελευταῖος ἔλαβε τὴν βοημικὴν, τοιούστι τὴν τοῦ Βεγκεσλαύου ψῆρον, ἀποῦ εἶχεν ὑποσχεθῇ ὁ μαρκίων ἢ νέος

βασιλεὺς ὑπέσχεθη ὅτι θ' ἀνεγνώριζεν αὐτὸν ὡς τὸν ἀρχαιότερον Ρωμαῖον βασιλέα καὶ μέλλοντα Ρωμαῖον αὐτοκράτορα.

Οὕτω ὑπάρχον ἀλλοθὺς τρεῖς ἀνώτατοι ἀρχηγοί, πόντες ἐκ τοῦ λουξεμβουργικοῦ οἴκου: ἀλλ' ὁ εἷς, ὅστις καθ' ὅλον τὸν βίον του ὑπῆρξεν ἐπικίνδυνος καὶ κακοήθης δολοπλόκος, ὁ Ἰόστος, Ἰσδὰκ τῆς Μοραβίας, ἀπέθανε μετὰ τινὰς μῆνας, καὶ εὐτυχῶς δὲν κατέλιπε τέκνα.

Μεταξὺ τῶν δύο ἀδελφῶν ἐπῆλθε συμφωνία, καθ' ἣν αἱ λουξεμβουργικαὶ χῶραι — περιλαμβανομένης καὶ τῆς χερουύτης νῦν Μοραβίας — διενεμήθησαν μεταξὺ αὐτῶν ἐκ νέου, καὶ ὁ Σιγισμουῦνδος ἔμελλε νὰ εἶναι Ρωμαῖος βασιλεὺς, ἐνῶ συναμα ἀνελάμβανε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μὴ ἐπιδιώξῃ τὸ αὐτοκρατορικὸν ρωμαϊκὸν στεμμα, ἐφ' ὅσον θα ἔζῃ ὁ Βεγκεσλαῦδος.

Τὴν συμφωνίαν ταύτην ἡτπάσθησαν καὶ οἱ ἐκλέκτορες, καὶ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1411 ἐξελέγη ἐν Φριγκφούρτῃ ὁ Σιγισμουῦνδος ὁμοφώνως Ρωμαῖος βασιλεὺς.

ΚΡΦΑΔΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

**Αἱ μὴ γερμανικαὶ χῶραι τῆς Εὐρώπης μέχρι
τῶν ἀρχῶν τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος. —**

**Ἑκκλησιαστικὰ πράγματα. — Ἰωάννης
ὁ Οὐϊκλίφιο; ἐν Ἀγγλίᾳ.**

§ 439. Τὸ ρωμαϊκὸν κράτος κατὰ τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα — Ἐν ἐν τῇ ἐξιστορήσει τῆς ἱστορίας τοῦ Μεσαίῳνος, ὡς κατὰ παράδοσιν καλεῖται ἡ χρονικὴ περίοδος ἡ μεταξὺ τῆς ἰδρύσεως γερμανικῆς κυριαρχίας ἐπὶ ἰταλικοῦ ἐδάφους καὶ τῆς λεγομένης Γερμανικῆς Μεταρρυθμίσεως, ἡ Γερμανία τίθεται ὡς κέντρον, αἱ δὲ λοιπαὶ χῶραι καὶ οἱ λαοὶ ἐξετάζονται ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ καὶ μέτρου τῶν σχέσεων αὐτῶν πρὸς τὴν χώραν ταύτην, τοῦτο ὀφείλεται εἰς λόγον ἐσωτερικόν, ἐφ' ὅσον ἡ ἰδέα τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας ὡς ἐνωτικοῦ δεσμοῦ ὅλων τῶν χριστιανικῶν λαῶν ἦτο ζωνρά.

Δὲν πρέπει νὰ ὑποτιμᾷ τις τὴν ἠθικὴν καὶ ἐκπολιτιστικὴν δύναμιν τῆς ἰδέας ταύτης. Ἡ ἰδέα αὕτη μετέδιδεν εἰς τοὺς εὐρωπαϊκοὺς λαοὺς τὸ αἶσθημα συγγενείας ἐγκειμένης ἐν τῷ ὅτι πάντες ἀνήκον εἰς ἓν πολιτικὸν σύνολον στηριζόμενον ἐπὶ τῇ χριστιανικῇ πίστει, καὶ διετήρει ζωνράν τὴν σύνειδσιν τῆς συναφείας πρὸς τὸ παρελθόν, ὅπερ δὲν εἶναι ὀλιγώτερον σπουδαῖον στοιχεῖον καὶ ὑποβοηθητικὸν μέσον ὑψηλοτέρου πνευματικῷ βίῳ παρὰ τοῖς ἀνθρώποις.

Εἶναι ἀληθὲς δι. ἐπετέλει τοῦτο καὶ ἡ ἰδέα τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ ἐπετέλει μάλιστα τοῦτο κατὰ τρόπον βιθύτερον ἔτι εἰσδύοντα: ἐν τῇ καθολικῇ θρησκείᾳ ἠσθάνοντο ἑαυτοὺς οἱ εὐρωπαϊκοὶ λαοὶ ὡς ἓν τι καὶ συνάμα ὡς μέλη ἀλύσεως ἀνατρεχούσης εἰς προγεγενημένους αἰῶνας· εἶχε τὴν καλὴν καὶ βαθεῖν σημασίαν τῶν τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα μόνον ἐν Ρώμῃ ἠδύνατο νὰ ληφθῇ, καὶ ἡ στέ-

φικς ἔπρεπε νὰ τελεσθῇ ὑπὸ τοῦ ἀνωτάτου ἀντιπροσώπου τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος.

Ἱστορικαὶ περιστάσεις εἶχον προσδῶσει πρῶτιστα εἰς τοὺς βασιλεῖς τῆς Γερμανίας τὸ δικαίωμα ἐπὶ τοῦ στέμματος τούτου, ἐκ τούτου δὲ προέκυψεν ἡ σ-ενὴ σχέσις πρὸς τὴν Ἰταλίαν : διὰ τοῦτο ἐπίμακρόν χρόνον ἡ εὐρωπαϊκὴ ιστορία ἦτο ἡ ἐξακολουθήσις τῆς ιστορίας τῆς ρωμοϊκῆς αὐτοκρατορίας, καὶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην κυρίως γερμανικὴ ιστορία.

Τοῦτο ὅμως δὲν συνέβαινε πλέον κατὰ τὸ χρονικὸν σημεῖον εἰς ὃ ἔφθασεν ἡ ἡμετέρα ἀφήγησις. Τὸ ὄνομα τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους ὑφίσταται ὀκμία: πλὴν τούτου διαφορὰ Γερμανοὶ βασιλεῖς, ἄρχαντες ἀπὸ τοῦ 1073 μέχρι τοῦ 1410, λαμβάνουσι κατὰ τὰ παραδεδομένα τὸν αὐτοκρατορινὸν τίτλον.

Ἄλλ' ὁ τίτλος οὗτος παρέχει πλέον μόνον τιμὴν, βαθμὸν τιμητικὸν καὶ τινα τιμητικὰ καθήκοντα, οὐδὲν ὅμως ἐπὶ πλέον δικαίωμα, οὐδεμίαν ἐπὶ πλέον δύναμιν. Οἱ λοιποὶ βασιλεῖς εἶναι κυρίαρχοι ὅσον εἶναι καὶ ὁ αὐτοκράτωρ. Αἱ λοιπαὶ χῶραι, ἡ Ἀγγλία, ἡ Γαλλία, ἡ Σουηδία, ἡ Πολωνία καὶ λοιπαί, ἡ μὲν μᾶλλον, ἡ δὲ ἥττον, κατώρθωσαν ν' ἀποκητήσωσι πραγματικὴν πολιτειακὴν ἐνότητα καὶ ἐπὶ τῆς βάσεως αὐτῆς ἐθνικὸν αἶσθημα, καὶ τὰνάπαλιν ἰσχυρὸν ἐθνικὸν αἶσθημα καὶ ἐπὶ τῇ βάσει αὐτοῦ πραγματικὴν πολιτειακὴν ἐνότητα.

Ἐὰν τοῦτο δὲν κατωρθώθῃ ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἐν Ἰταλίᾳ, ὁ λόγος τούτου ἐγκτεται ἐν ταῖς παγκοσμιακαῖς ἀξιώσεσιν ὡς ἡγεῖρον ἡ αὐτοκρατορία καὶ ἡ παπυσὺνη ἐλάχιστη ἐκ τοῦ ἰδίου ἐχυτῆς εἰδαφους.

§ 440. Ἡ Ἀνατολή: Βυζαντινὸν κράτος. — Διὰ τοῦτο καθίσταται ἀναγκαῖον νὰ ἐξετάσωμεν τοὺς σπουδαιωτάτους εὐρωπαϊκοὺς λαοὺς, καθ' ὅσον εἶχον ἀποτελέσει οὗτοι μέχρι τοῦδε ἐθνικὰς πολιτείας—οὐχι βεβαίως ἐν τῇ τελειότητι ὑφ' ἣν ἐννοοῦμεν αὐτὰς κατὰ τὰς σημερινὰς ιδέας ἡμῶν— ὑπὸ τοιαύτην ἔννοιαν.

Τὸ ἀρχαιότατον ἐκ τῶν τότε κρατῶν τῆς Εὐρώπης, τὸ ἀνατολικὸν ρωμαϊκὸν ἢ βυζαντινὸν δὲν κατέχει σπουδαίαν θέσιν ὑπὸ τὴν ἐπιφιν ταύτην: ἐφάνη μὲν ἐνίστε, ὅτι αἱ σταυροφορίαι ἦσαν προωρισμέναι νὰ προτεγγίσωσι καὶ αὖτις τοὺς ἐυτικοὺς λαοὺς πρὸς τὸν χριστιανικὸν πληθυσμὸν τῶν ἀρχαίων τούτων χωρῶν, τὸ τελικὸν ὅμως ἀποτέλεσμα αὐτῶν ἦτο μᾶλλον μεγαλειτερα ἔτι ἀποξένωσις.

Ἐν ἔτει 1261 εἶχεν ἐπιστρέψει ὁ αὐτοκράτωρ Μιχαήλ ὁ Η΄ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀνέκτησε δηλαδὴ τὸ κράτος· αἱ ἀποπειραὶ πρὸς πραγματοποίησιν τῆς ἐνώσεως μετὰ τῆς λατινικῆς ἐκκλησίας, ἀποπειραὶ εὐλογοὶ ἴσως ὅτὸ πολιτικὴν ἔποψιν, ἤγαγον μόνον εἰς σφοδρὰς ἐκρήξεις τῆς ἀντιπαθείας τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Μιχαήλ Ἀνδρόνικος (1282 — 1328) ὥρμησε νὰ ἐξαλείψῃ πάντα τὰ ἔχνη τῶν ἀτυχῶν τούτων ἐνωτικῶν προσπαθειῶν (1).

Ἐν Μικρῇ Ἀσίᾳ ἡ δύναμις τῶν Ὀσμανιδῶν ιούρκων ἦτο ἤδη ἐν ἀκμῇ, οἱ δὲ κάτοικοι καὶ ἡ κυβέρνησις δὲν ἦσαν πλέον ἀρκούντως ἱκανοί, ὅπως ἀντιστῶσι κατὰ τοῦ βαρβαρικοῦ τούτου λαοῦ τοῦ διαρλεγομένου ὑπὸ πολεμικοῦ πυρός. Τὰ δὲ θεραπευτικὰ μέσα, εἰς ἃ ἐγένετο προσφυγή, μετετράπησαν ἐν τῷ ἀσθενεῖ τούτῳ καὶ γεροντικῷ ὁργανισμῷ εἰς νέον κακόν.

Εἶναι ἀληθές, ὅτι τὰ ἰταλικά καὶ ἰσπανικά μισθοφορικὰ στρατεύ-

(1) Σ. Μ. Παρατηροῦμεν ἐνταῦθα ὅτι ὁ συγγραφεὺς, εἴτε ἐκ παραδρομῆς εἴτε ἐκ προθέσεως, παρέλιπε ν' ἀναφέρῃ ἐν τοῖς ἀνωτέρωτῳ μεταξὺ τῆς ἀνατολικῆς καὶ τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας σχίσμα. Ἐὰν ἡ παράλειψις προῆλθεν ἐκ προθέσεως, τολμῶμεν νὰ παρατηρήσωμεν εἰς τὸν διαπορεπῆ συγγραφεῖα, ὅτι δὲν φαίνεται ἡμῖν ποσῶς δεδικαιολογημένη, οὐδὲ καὶ ἐπιβεβλημένη ὑπὸ τῶν αὐστηρῶν ἀρχῶν καὶ ἰδεῶν ὑπ' ὧν ὁδηγεῖται ἐν τῇ παρούσῃ ἐξόχως ἄλλως συγγραφῇ, καὶ αἱ εἰνες σαφῶς ὑποδηλοῦνται καὶ ἐν τῇ ἀνωτέρῳ ἀκόμη παραγράφῳ, ἐν ᾗ ὁ συγγραφεὺς δικαιολογεῖ τὴν κεντρικὴν θέσιν ἣν ἔταξεν εἰς τὴν γερμανικὴν ἱστορίαν καὶ τὴν δευτερεύουσαν τῶν λοιπῶν. Τὸ μεταξὺ τῆς ἀνατολικῆς καὶ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας σχίσμα κατέχει τόσον μεγάλην θέσιν ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἱστορίᾳ, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς, ὁ μὴ μνημονεύσας αὐτῶν, περιῆλθε δευτέραν ταύτην φορὰν — ἡ πρώτη ἦτο εἰς τὰ περὶ σταυροφοριῶν — εἰς τὴν ἀνάγκην ν' ἀναφέρῃ περὶ ἀποπείρας ἐνώσεως. Ἀλλὰ πῶς ἐπιτρέπεται νὰ γίνηται λόγος περὶ ἐνώσεως, ἀφοῦ ὁ χριστιανισμὸς ἀρχῆθεν ὑπῆρξεν ἡνωμένος, δὲν ἐσημειώθη δὲ που ὁ χωρισμὸς; Καὶ ἀσχέτως ὅμως πρὸς τοῦτο ἡ παράλειψις αὕτη τυγχάνει οὐσιώδους, ἀφοῦ πρόκειται περὶ γεγονότος ἱστορικοῦ, ἀσκήσαντος ἀρχῆθεν μεγάλην ἐπιρροὴν ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἱστορίᾳ καὶ χωρίζοντος καὶ μέχρι τῆς σήμερον τὸν εὐρωπαϊκὸν κόσμον εἰς δύο θρησκευτικὰ στρατόπεδα, τὸ ἀνατολικὸν καὶ τὸ δυτικόν. Εἶναι ἀληθές, ὅτι τὰ στρατόπεδα ταῦτα διάγουσιν ὅπως δὴποτε εἰρηνικῶς πρὸς ἄλληλα, ἀλλ' ἡ διαφορὰ — διαφορὰ ἱστορικῆς καὶ παγκοσμίου σημασίας — ὑφίσταται, καὶ τῆς διαφορᾶς ταύτης ὡς ἱστορικοῦ καὶ πολιτικοῦ γεγονότος θὰ εὐσεβῇ βεβχίως ὁ Jäger καὶ πάλιν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ποιήσῃ μνείαν, ὅταν ἐπιληφθῇ τῆς ἱστορίας τῶν νεωτέρων χρόνων.

ματα — ἐκαλοῦντο δὲ ταῦτα Κ α τ α λ ά ν ο ι — ἐνέπνευσαν φόβον εἰς τοὺς Τούρκους ἐν Μ. κ ρ ᾱ Ἀσίᾳ ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν Ρογήρον Δερλόρ (Roger de Flor), ἀπέβησαν ὅμως φοβερά οὐχ ἤττον καὶ εἰς τὰς αὐτοκράτορας χώρας, τὸ δὲ μέσον τῶν ἀδυνάτων, ὁ δὲ Ἀπάτης φόνος τοῦ Ρογήρου καὶ τῆς ἀκολουθίας του ἐν Ἀδριανουπόλει (1307) ἐπέφερε μόνον ὡς συνέπειαν τὸ νὰ ἰδρῦσῳιν οἱ ἄνδρες αὐτοῦ ἐν Καλλιπόλει ἰδίαν στρατιωτικὴν καὶ μισθοφορικὴν πολιτείαν, ἥτις ἤ-ξευρεν Ἀπικζιμιούται ἀφθόνως διὰ τοὺς καθυστερομένους μισθοὺς καὶ διὰ τὴν καταπρόντησιν, ἣν ἐδείκνυε πρὸς αὐτοὺς ὁ λαὸς ὡς αἰρετι-κοὺς καὶ «βαρβάρους».

Ἀλλὰ τὰ ἀρχεῖα κακὰ παρέμειναν πρὸς τῷ νέῳ τούτῳ: ἥδη εἶχεν ἐκθρονισθῇ ὁ Ἀνδρόνικος (1328), οὕτω δὲ δὲν εἶναι ἄπορον, ὅτι ἥδη ἐπὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Ἀ ν δ ρ ο ν ί κ ο υ τοῦ Γ'. οἱ Ὀσμάνοι προέβησαν μέχρι τῶν παραλίων τῆς Μ κ ρ ᾱς Ἀσίας, καὶ ὁ Ο ὕ ρ χ ᾱ ν ὁ υἱὸς τοῦ Ὀσμᾶν (1326—1359) ἔστητε τὴν ἡγεμονικὴν ἑδραν του ἐν Προύσῃ: ἡ φίλια καὶ ἡ ἐχθρα αὐτῶν ἐκέκτητο ἥδη μεγάλην σημασ-αν ἐν ταῖς ἐν Β ζαντίῳ περὶ θρόνου ἑρῖσιν.

Ἐ π ῖ Μ ο υ ρ ᾶ τ τ ο ὦ Ἀ'. (1360) ἐκυριεύθη ὑπ' αὐτοῦ ἡ Ἀδριανούπολις, καὶ ὁ πικτισιᾶχ ἔστησεν ἐνταῦθα, ἄρα ἐπὶ εὐρωπαϊκοῦ ἐλάφους, τὴν ἑδραν του.

ὑπὸ τὸ κράτος τῶν ὀσμημέραι ἐγγύτερον ἐπερχομένων τούτων κινδύνων ἐπανάλαβεν Ἰ ω ᾶ ν ν η ς Ε'. ὁ Πιλαιολόγος τὰς διαπραγμα-τεύσεις μετὰ τοῦ πάπα, ἵνα διευκολύνῃ τὴν συνδρομὴν τῆς Δ. σ. ι. α. ς. Ἀπῆλθεν οὗτος αὐτοπροσώπως εἰς Ρώμην (1369) καὶ ἦτο ἑτοιμος νὰ παραιτηθῇ τῆς πεπλανημένης δοξασίας, ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα μόνον ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ ὄχι ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ ἐκπορεύεται, τῆς χρή-σεως ἐνζύμου ἄρτου ἐν τῇ εὐχαριστίᾳ καὶ τῶν λοιπῶν διαφορῶν αἰτι-νες χωρίζουσιν αὐτὴν ἀπὸ τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας.

Ἡ σταυροφορία ἐκηρύχθη πάλιν τότε. Ἀλλ' ὁ πάπας δὲν διέ-θετε πλέον τὰ πνεύματα τῆς χριστιανωσύνης, ἐπέστρεψεν εἰς Ἀδι-νιόν, καὶ ἥδη ἐπλησίαζεν ὁ καιρὸς καθ' ὃν ἡ ἐνότης τῆς παπικῆς ἐξουσίας — τῆς μόνης ἥτις συνέδεεν ἀκόμη μέχρι βαθμοῦ τινος τοὺς δυτικούς λαοὺς — ἐμελλε νὰ λυθῇ διὰ πολὺν χρόνον.

§ 441 Οἱ Ὀσμάνοι. — Ἡ τελευταία πράξις τοῦ Μουράτ ἦτο ἡ καθυπόταξις τῶν Σέρβων ἐν τῇ ἐν Κοσσυφοπεδίῳ (Κοσσόβῳ)

μάχη (1389). Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Βαγιαζήτ (1389—1402) ἐξηκολούθησε τὸ ἔργον τῶν κατακτήσεων. Ὑπέταξε τὴν Βουλγαρίαν, τὴν Μολδαυίαν καὶ Βλαχίην, τὴν Θράκην, τὴν Μικεδονίαν : προσέθεσε δὲ εἰς τὸν στρατιωτικὸν ὀργανισμὸν τοῦ νικηφόρου βαρβαρικοῦ λαοῦ νέον στρίτευμα, τοῦ Γενί-Τσερί (Γιανιτσάρους), οἵτινες ταχέως ἀπέβησαν τὸ ἐπιφοδώτερον μέρος τοῦ στρατοῦ του.

Ὁ ὀργανισμὸς τῆς στρατιωτικῆς ταύτης δυνάμεως ἦτο ἀπλοῦς. Ἀμα ὡς συνετελεῖτο ἡ κατάκτησις χώρας τινός, διηρεῖτο αὕτη εἰς τιμάρια, τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν ἦσαν κληρονομικά, οὕτως ὥστε δὲν ἀνεπτύχθη ἀριστοκρατία τις, ἥτις θὰ ἠδύνατο νὰ εἶναι ἐπικίνδυνος εἰς τὴν ἀπολυταρχίαν τοῦ μεγάλου κυρίου.

Ἐκαστος ὥφειλε ν' ἀρχίσῃ ἐκ τῶν κάτω, πᾶς ὅμως τιμαριώτης, πᾶς τιμάρ, ὥφειλε νὰ εἶναι ἕτοιμος πάντοτε διὰ τὸν ἱερὸν πόλεμον : περὶ ἀτομικῆς ἐργασίας ἐπὶ τοῦ κατακεκτημένου ἀγροῦ οὐδεὶς λόγος παρὰ ταῖς βερδάραις τούτοις κατακτηταῖς.

Ἀπλῇ, σύντονος πολεμικὴ τάξις συνεκράτει αὐτούς. Ἡ διαταγὴ τοῦ μεγάλου κυρίου μετεβιβάζετο πρὸς τοὺς δύο βεγλερβήδες, τὸν τῆς Ἀσίας καὶ τὸν τῆς Εὐρώπης, παρὰ τούτων εἰς τοὺς βέηδες τῶν σαντζακίων καὶ παρὰ τούτων εἰς τοὺς Ἀλαϊβήδες — εἰς τοὺς ἀρχηγούς τῶν σιτιῶν ἢ σιαμέτ καὶ δι' αὐτῶν εἰς τοὺς διαφόρους τιμαρλήδας : ἀμελλήτ' ἱππεύον οὗτοι καὶ συνηθοίζοντο εἰς στρατόν, ὅστις ἦτο κατασυντριπτικὸν ὄργανον εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἀνωτάτου δεσπότη.

Πλὴν τούτων εἶχεν ὁ μέγας κύριος μισθοφόρους ἱππεῖς, σπαχήδας, καὶ νῦν τὸ νέον πεζικὸν τῶν Γιανιτσάρων, ὅπερ συνεκροτεῖτο διὰ τοῦ φρικαλέου φόρου εἰς ἀνθρώπους (1) τῶν ὑποτεταγμένων χωρῶν. Ἀπὸ τῆς τουφερωτάτης παιδικῆς ἡλικίας ἀποσπώμενοι ἀπὸ τῆς γενεθλίου γῆς, ἐκριζύμενοι, μὴ γινώσκοντες πλέον τὴν ἰδιαιτέριν των πατρίδα, μετεφυτεύοντο ἐπὶ τῆς εὐνοίας τοῦ πατισάχ καὶ εὐρισκον ὡς μόνῃ πατρίδα τὴν τὸ στρατόπεδον : ἡ θέλησις τοῦ μεγάλου κυρίου ἠδύνατο νὰ ρίψῃ ἕκαστον τῶν δούλων τούτων εἰς τὸν βόρβορον ἢ ν' ἀνυψώσῃ εἰς τὰ ὕψια τῶν ὀξιωμάτων.

§ 442. Οὐγγαρία. Ἡ ἐν Νικοπόλει μάχη 1396. — Ἡ

(1) Σ. Μ. Τοῦ φοβεροῦ παιδομαζώματος.

πρώτη χώρα ἣν ἠπείλει ὁ νῦν βασιλεύων Σουλτάνος — ἔφερε δὲ οὗτος τὸ ἐπώνυμον Ἰλ Δερὶμ, ὁ Καραυνός, — ἦτο ἡ Οὐγγαρία, δπου, ἐξαλειφθέντος τοῦ οἴκου τοῦ Ἀρπάδ σὺν τῷ Ἀνδρέᾳ τῷ Δ'. ἐν ἔτει 1301, δὲν ἠδυνήθη νὰ στερεωθῇ διάδοχος τις δυναστεία.

Ὁ δεῦτερος ἐκ τοῦ οἴκου τῆς Ἀνδεγαυτίας, ὁ τοῦ Καρόλου Ροβέρτου υἱὸς Λουδοβίκος ὁ Μέγας, τοῦ ὁποῦ ἡ τεσσαρ-
κονταετὴς βασιλεία (1342—1342) προήγαγε τὴν χώραν εἰς ἀσφαλῆ νόμιμον καὶ συνταγματικὴν κατάστασιν καὶ εἰς μεγάλην ἀκμὴν, δὲν ἄφησεν υἱόν, καὶ μόνον μετὰ μακρὰς ἀνωμαλίας ἠκολούθησεν, ὡς εἶδομεν ὁ συζυγος τῆς θυγατρὸς του, ὁ Λουξεμβούργιος Σιγισ-
σμοῦνδος.

Ἀνελάμβανεν οὗτος τὸ μέγα ἔργον τῆς ἀμύνης κατὰ τῆς προελά-
σεως τῶν Τούρκων, καὶ ἐστράφη πρὸς βοήθειαν εἰς τὴν Δύσιν.

Πράγματι δὲ ἐξηγέρθη ἅπαξ ἐτι τὸ πνεῦμα τῶν σταυροφοριῶν : Ἀγγλοὶ, Γερμανοί, πρὸ παντὸς ὅμως Γάλλοι καὶ Βουργουνδοὶ ἱππό-
ται, καὶ Ἰταλοὶ ἐπίσης καὶ Ἰωαννῖται τῆς Ρόδου ἐσπευσαν πρὸς τὸν Σιγισμουῦνδον, ἀπετελέσθη δὲ μετὰ τῶν Μαγυάρων, Βλάχων, Βουλγά-
ρων, Σέρβων πολεμιστῶν στρατὸς ἐξ ἐξήκοντα χιλιάδων ἀνδρῶν.

Ὁ ἀγὼν περιστρέφεται περὶ τὸ βουλγαρικὸν φρούριον τῆς Νικο-
πόλεως ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὀχθῆς τοῦ Δουνάβους, ὅπερ ἐπολιόρκει ὁ Σιγισμουῦνδος. Μετὰ στρατοῦ δὲ ἐκ διακοσίων χιλιάδων ἀνδρῶν προή-
λασεν ὁ Βαγιαζήτ πρὸς βοήθειαν τῶν πολιορκουμένων, καὶ ὅτε οἱ
Γάλλοι ἱππῶται κατὰ τὴν κελτικὴν τακτικὴν ἐκαυχύθησαν ὅτι ἤθελον
ἀνάχαι τὸν πίπτοντα οὐρανὸν διὰ τῶν ἱπποτικῶν λογχῶν των, ἠπεί-
λησεν ὁ Βαγιαζήτ, ὅτι θὰ μετέβαλλε τὸ θυσιαστήριον τοῦ ναοῦ τοῦ
Ἁγίου Πετροῦ τῆς Ρώμης εἰς φάτνην τοῦ ἵππου του.

Ἐν τῇ μάχῃ τῆς Νικολέως (1396) κατεδείχθη ἐν ὅλῃ
τῇ λάμπει τῆς ἀνδρείας τῶν ἀνδρῶν τῆς Δύσεως : μία μετὰ τὴν
ἄλλην καὶ αὐτῶν τῶν Γεντισίων αἱ ἐφοδοὶ ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τῆς
ἱπποτικῆς ἀνδραγαθίας μάλιστα τῶν Γάλλων : ἤρχισαν ὅμως οὗτοι νὰ
διασκορπίζονται, ὅτε ὁ Βαγιαζήτ ἔφερεν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης καὶ
τὴν ἐκ τεσσαράκοντα χιλιάδων ἀνδρῶν ἐφεδρείαν του.

Ἡ ἡμέρα ἔληξεν ὑπὲρ τοῦ ἰσλαμισμού : μετὰ δυσκολίας ἐσώθη ὁ
Σιγισμουῦνδος, ὅστις εἰς μάτην ἠγωνίσθη ν' ἀποτρέψῃ τὸ πεπρωμένον.
Μεταξὺ τῶν πολλῶν αἰχμαλώτων ὑπῆρχε καὶ δεκαεξαέτης παρυστά-

της, ὁ Χάνς Σλτβεργερ, μειράκιον ἐκ Μονάχου, ὅπερ ἐθεώρει τὰς φρικαλέας φοινῆδας ἐκτελέσεις, εἰς ἃς εἶχε καταδικάσει τοὺς αἰχμαλώτους ὁ ἐξηγγριωμένος βάρβαρος Σουλτάνος : εἶχε δὲ ἔλθ-ι ἡ σειρὰ αὐτοῦ, ὅπως ἐκτελεσθῇ καὶ κατ' αὐτοῦ ἡ θανατικὴ καταδίκη, ὅτε εἰλκυσεν ἐφ' αὐτοῦ τὰ βλέμματα αὐτοκρατορικοῦ τινος πρίγκιπος καὶ ἐχαρίσθη αὐτῷ ἡ ποινὴ.

Μετὰ τριακονταετῇ περιπετειώδη σταδιοδρομίαν ἐπέστρεψεν ὁ πρὸ πολλοῦ ἀπωλωλὼς εἰς Μόναχον (1427), ὅπου περιέελαψε τὴν τοῦ β.ου του ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Σουλτάνου, «ἐν τῇ περ' ἐθνικαῖς αἰχμαλωσίᾳ» (in der baydenschaft).

Οἱ ἐπιφανέστεροι τῶν αἰχμαλώτων ἐσώθησαν διὰ λύτρων : τὰ φορτηγὰ ζῶα διέσχιζον τὴν Οὐγγαρίαν κατάφορτα ἐκ τῶν δώρων Καρόλου τοῦ 5'. τῆς Γαλλίας — νορβηγικῶν ἱεράκων, λεπτῶν ὕφασμάτων τῶν Ρημων καὶ ταπήτων τοὺς Ἀρρᾶς, ἐν οἷς ἦσαν ἐνυφασμένοι εἰκόνες ἐκ τῆς ἱστορίας Ἀλ-Ξάνδρου τοῦ Μεγάλου — κατευθυνόμενα δὲ πρὸς τὴν αὐλὴν τοῦ Σουλτάνου τῶν Ὀσμανῶν.

Ἄλλας ὅμως συνεπειὰς δὲν ἐπέφερεν ἡ ἥττα, ἐπειδὴ ὁ Βεγιζήτ ταχέως ἠναγκάσθη ὑπὸ σοβαροῦ κινδύνου, ἐπείρομένου κατ' αὐτοῦ ἐκ τῶν ἐνδοτέρων τῆς Ἀνατολῆς, ν' ἀνακόψῃ τὴν περαιτέρω ἐξακυλούθησιν τῶν ἐν Εὐρώπῃ νικῶν του.

§ 443. Τὸ βασίλειον τῆς Πολωνίας. — Ἐκ τῶν πρὸς ἀνατολὰς σλαυικῶν χωρῶν ἀνυψώθη εἰς μεγίστην δύναμιν τὸ βασίλειον τῆς Πολωνίας : ἀξιόλογος ὑπῆρξεν ἐνταῦθα ἡ κυβέρνησις Καζίμιρου τοῦ Μεγάλου (1333—1370), ὅστις ἠγωνίσθη ὅπως ἀνυψώσῃ τοὺς χωρικοὺς ἀπέναντι τῆς παντοδυνάμου ἀριστοκρατίας καὶ προαγάγῃ τὸν ἀττικὸν βίον.

Ἄλλ' ἡ θέσις τῆς χώρας δὲν εἶναι πρόσφορος διὰ τὸ ἐμπόριον, καὶ τὸ γερμανικὸν στοιχεῖον, ὅπερ ὁ Καζίμιρ ἡνύδα δὲν προήχθη ἔνεκα τοῦ ἐθνικοῦ μίσους τῶν Πολωνῶν κατὰ τῶν Γερμανῶν, ἐνῶ ἐξ ἄλλου πολυπληθεῖς Ἰουδαῖοι, ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων ὡς καὶ ὑπὸ τῶν κακῶν ἔξεων τῆς ἀριστοκρατίας εὐνοούμενοι, εἶχον ἐγκατασταθῇ ἐν τῇ χώρᾳ, καὶ ὡς ἐκ τῆς ἐπιρροῆς αὐτῶν δὲν ἠδύνατο νὰ εὐδοκιμήσῃ ἡ ἐντιμος βιοποριστικὴ ἐργασία, οἱ χωρικοὶ δὲν ἠδύναντο νὰ προαχθῶσιν.

Ἐξ ἄλλου κατῴρθωσεν οὗτος νὰ προσαρτήσῃ εἰς τὸ πολωνικὸν κράτος τὴν Γαλικίαν ἢ Ἐρυθρὰν Ρωσσίαν, καὶ ἐν ἔτει 1386 συνέβη

τὸ γεγονός ὅπερ μετέτρεψεν ὁλοσχερῶς τὴν ἀναλογίαν τῶν δυνάμεων ἐν τῇ ἀνατολικῇ καὶ τῇ βορειανατολικῇ Εὐρώπῃ ἐπὶ ζυμῇ τοῦ γερμανισμοῦ.

Τὸν Καζίμierz, μὴ καταλίποντα υἱός, διεδέχθη τῷ 1370 ὁ υἱὸς τῆς ἀδελφῆς του, Λουδοβίκος ὁ Μέγας τῆς Οὐγγαρίας· μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ (1381) ἐκηρύχθη ἡ ἀριστοκρατία ὑπὲρ τῆς τούτου θυγατρὸς Ἐδβίγης, ἥτις ἐστέφθη τῷ 1384 ἐν Κρακιβία, ἡναγκάσθη ὁμῶς νὰ διαλύσῃ τὴν μνηστείαν αὐτῆς μετὰ αὐστριακοῦ πρίγκηπος, τοῦ δουκὸς Γουλιέλμου, διότι ἦτο οὗτος Γερμανός· ἐδέχθη δὲ ν' ἀποφασίσῃ αὕτη νὰ δώσῃ τὴν χεὶρά της εἰς ἐθνικὸν τὸ θρήσκευμα ἡγεμόνα, ὅστις ὁμῶς ἀπέναντι τούτου ἦτο ἕτοιμος ν' ἀσπασθῇ μετὰ τοῦ λαοῦ του τὸν χριστιανισμόν — τὸν μέγαν ἡγεμόνα τῆς Λιθουανίας **Τάγελον** (1386).

§ 444. Το γερμανικὸν τάγμα.— Οὕτω ἐσχηματίσθη ἐνταῦθα ἰσχυρὸν κράτος, ὅπερ ἀπέβη, πρὸ παντὸς ὀλέθριον εἰς τὸ μέχρι τοῦδε νικηφόρως προβαῖνον **Γερμανικὸν Τάγμα**.

Τὸ τάγμα τοῦτο (1) πολλὰ ἐμόχθησε κατὰ τὰ πρῶτα πεντήκοντα ἔτη, ἀφ' ὅτου (1226) εἶχε κληθῇ εἰς τὴν χώραν, ὅπως ἐπιβάλλῃ ἐπὶ τοῦ ἀνθισταμένου λαοῦ, τοῦ ἀντιπράττοντος ἐδάφους τῆς χώρας, τὰς ἀρχὰς ὑψηλοτέρου πεπολιτισμένου βίου· εἰς τὸ ἔργον δὲ τοῦτο ὑπεστηρίζοντο οἱ ἱππῶται οὗτοι πολλαπλῶς μὲν ἀλλὰ τυχαίως μόνον ὑπὸ μοναχῶν, μετanasτῶν καὶ μεγάλων καὶ μικρῶν κυρίων, ἐρχομένων ὅπως ἐκπληρώσωσι τὴν περὶ σταυροφορίας ἱερὰν ἐπαγγελίαν των ἐνταῦθα ἀνετώτερον καὶ ἐν συνόλῳ ἀποτελεσματικώτερον, ἀφοῦ ἀπέβαινεν ἄριστος ἢ εἰς τὴν Ἀγίαν Γῆν σταυροφορία.

Ἐν μιᾷ τοιαύτῃ ἐκστρατείᾳ εἰσεν ἡ χώρα ἐν ἔτει 1255 καὶ τὸν βασιλέα τῆς Βοημίας Ὁττοκάρου, εἰς τιμὴν τοῦ ὁποίου ἰδρύθη τὸ Καϊνιζβούργον, ἢ Καϊνιζβέργη (1) καὶ ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ αὐτοῦ τὸν κόμητα, ὅστις ἔμελλε βραδύτερον νὰ γίνῃ ὁ νικητὴς του, τὸν Ρωδόλφον τὸν Ἀψβούργιον.

Οἱ ἱππῶται προήλασαν εἰς Λιβλανδίαν, ἡνωμένοι ἀπὸ τοῦ 1237

(1) Σ. Μ. Καλεῖται ἐνίοτε καὶ ἐπὶ τὸ ἀρχαιοπρεπέστερον **Τευτονικόν**.

(1) Σ. Μ. Königsburg ἢ Konigsberg σημαίνει κατὰ λέξιν Βασιλέως φρούριον, Βασιλέως ὄρος.

μετὰ μικροῦ τάγματος ἰμοίων τάσεων, τοῦ Τάγματος τοῦ ξίφους (Schwertorden).

Τὸ αὐτὸ ἔτος ἰδρύθη ὑπὸ πολιτῶν τῆς Δ. βέκκης ἡ Ἑλβίγγη, τοιαῦτα δὲ ἰδρύματα ὑπεθάλφθησαν ὑπὸ τῶν πεοισκεμένων χωροδеспοτῶν δι' ἀπονομῆς δημοτικῶν ἐλευθεριῶν — τοῦ κυλμικοῦ δικαίου.

Βιθμ αἰώς μετεβλήθη ἡ ὄψις τῆς χώρας : πόλεις, ἐκκλησίαι, κῶμαι, καλλιεργημέναι γαῖαι, θαλάσσιοι λιμένες ἀνεφάνησαν ἀντὶ τῶν χέρσων ἐντάσεων καὶ τῶν ἐρήμων αἰγιαλῶν.

Ἡ χώρα διηρέθη εἰς τέσσαρας ἐκκλησιαστικὰς περιφερείας· ἐν τούτῳ ἡ δύναμις τῶν ἐπισκόπων δὲν ἦτο ἐπικίνδυνος εἰς τὸ τάγμα, ἀφοῦ αὐτὸ ἐκινῶν τὴν κατολιψιν τῶν ἐπισκοπῶν κατὰ τὸ δοκοῦν, καὶ ὁ πάπας, ὅστις ἦτο ὁ ἀνώτατος τιμαριωτικὸς κύριος, ἐλάμβανεν ὑπ' ὄψιν τὰς ἰδιαιτέρας συνθήκας τῆς μοναχικῆς ταύτης πολιτείας.

Ἡ δὲ κατὰ τὰ μέσα τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος συνωμολογήθη συμφωνία μετὰ τοῦ πλείστου μέρους τῶν ἰθαγενῶν, ἧς προϋπόθεσις ἦτο ἡ ἀποδοχὴ τοῦ χριστιανισμοῦ.

Πᾶς εὐγενὴς Πρωτσοὺς ἠδύνατο νὰ γίνῃ ἱππότης, καὶ ἐν ἔτει 1283, ὅτε ὁ τελευταῖος ὀπλρχηγὸς μετηνάστευσεν εἰς Λιθουανίαν, ὁ ἀγὼν ἦτο εἰς τὸ τέλος.

Μαγίστης σπουδαιότητος ἦτο νῦν, ὅτι ἐν ἔτει 1309 ἐν τῇ γενικῇ συνελεύσει τοῦ τάγματος, τῇ συγκροτηθείσῃ ἐν Μαρβούργῳ, ἀπεφασίσθη ἡ μετάθεσις τῆς ἐδρας τοῦ μεγάλου διδασκάλου (ἄρχιγοῦ), ἐδρεύοντο· μέχρι τοῦδε εἰς Βενετίαν, ὃ ἐστὶ τῆς κεντρικῆς καθιερνήσεως τοῦ τάγματος εἰς Πρωσσίαν, ὅπου ἔπειτα, τὸν Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους ἐκείνου, εἰσῆλθεν ὁ Σιγφρῖδος Φεϋχτβάγγεν, ὁ τότε μέγας διδάσκαλος, εἰς τὸ Μαριεμβούργον.

Μετὰ ζήλου ἐφρόντιζε τὸ τάγμα περὶ τῆς καλλιεργείας τῆς χώρας, ἥτις εἶχε διαιρεθῇ εἰς τριάκοντα ἐπαρχίας (Komtureien)· μάλιστα δὲ ἐγίνοντο ἀπόπειραι καὶ περὶ καλλιεργείας τῆς ἀμπέλου μεθ' ὅλον τὸ ἀκτολληλον τοῦ κλίματος.

Αἱ πόλεις Κούλμη, Θρινον, Ἑλβίγγη, Δάντζικ, ἀπετέλεσαν ἀκτινοβόλα κέντρα πολιτισμοῦ : οὐδεμία διάκρισις δούλων καὶ ἐλευθέρων, οὐδεμία διάκρισις Ἰουδαίων καὶ Χριστιανῶν : ἡ εὐημερία προήχθη διὰ τῶν σχέσεων μετὰ τῶν πόλεων τῆς Ἄνσας : καὶ αὐτὸ τὸ τάγμα, ἡ κυβερνήσις τῆς χώρας, μετεῖχε τοῦ ἐμπορίου.

Νῦν ὁμοῦ ἐπλησίον οἱ καίροί καθ' οὓς ἔμελλον νὰ ἐκδηλωθῶσιν αἱ συνέπειαι τῶν ἐσωτερικῶν ἐλλείψεων τῆς πολιτείας ταύτης τῶν ἱπποτῶν μοναχῶν, οἵτινες δὲν ἔρριπτον ζωτικὰς ρίζας ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς χώρας.

§ 415. Ἡ ἄρκτος: Σκανδιναυικὰ κράτη. Νορβηγία.

— Διὰ τὰ σκανδιναυικὰ κράτη τὸ δεσποζόν. ἐλαττήριον κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἦσαν αἱ πρὸς ἄλληλα καὶ ὡς πρὸς τὴν γερμανικὴν Ἀσσαν σχέσεις. Μετὰ τοῦ προαγουμένου πολιτισμοῦ αὐξησεν ἐνταῦθα ἡ ἀνισότης τῶν κτήσεων, τῶν γνώσεων καὶ τῆς δυνάμεως, οὕτω δὲ ἀνεπτύχθη ἀριστοκρατία, ἀδιάφορον πῶς ἐμορφώθη αὕτη ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα καὶ καθ' ὅσον ὑπῆρχεν, ἀνεπτύχθη αὐξοῦσα δύναμις τῆς ἀριστοκρατίας.

Συέθησαν δὲ ταῦτα καὶ εἰς τὴν μᾶλλον μεμακρυσμένην τῶν τριῶν χωρῶν, τὴν Νορβηγίαν: ἐν τοσούτῳ ἡ ἀριστοκρατία ἐνταῦθα εἶναι αὐλικὴ καὶ ὑπαλληλική, καὶ τὰ τιμάρια δὲν εἶναι κληρονομικά, — δουκας, ἰάρλους, βαρώνους, στελλίους διακρίνει ἡ αὐλικὴ τάξις τοῦ βασιλέως Μάγνου (1263—1280), ὅστις φέρει τὸ ὄνομα τοῦ Νομοθέτου (Lagabätter) καὶ διωργάνωσε δι' εἰρηνικῆς, σοβαρᾶς κυβερνήσεως τὴν διοίκησιν τῆς χώρας.

Τὸ ἀττικὸν ὅμως στοιχεῖον δὲν ἐκέκτειτο μεγάλῃν σημασίαν ἐπ' αὐτοῦ ὡς καὶ ἐπὶ τῶν ἀμέσων διαδόχων αὐτοῦ Ἐρίχου τοῦ Β' (—1299), Χάκωνος τοῦ Ζ' (—1319), Μάγνου τοῦ Ε' τοῦ Σμέκου (—1350), Χάκωνος τοῦ Η' (—1380), Ὁλαφίου (—1388): ἡ ἐπὶ καλῆς θέσεως κειμένη πόλις Βέγεν, κατὰ τὰς νοτιοδυτικὰς ὁκτὰς, ἦτο ἡ μεγαλειτέρα ἐμπορικὴ πόλις τῆς χώρας, ἥτις κατὰ τὰ λοιπὰ ἦτο ἀραιῶς κατοικημένη· οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἦσαν ἐλεύθεροι χωρικοί, ἀγνώστου οὕτης πλέον τῆς δουλείας.

Εἰς μεγαλειτέραν σημασίαν καθ' ἑαυτὴν δὲν ἠδύνατο νὰ φθάσῃ ἡ χώρα, καὶ ἀναγκαίως οὕτως εἰπεῖν φέρεται τις εἰς τὸ νὰ φαντάζεται τὰ τρία ταῦτα βίρεια κράτη ὡς ἐνιαῖον ὅλον: κατὰ τὴν δέκατον τέταρτον δὲ αἰῶνα ἐφαίνετο, ὅτι παρσκευάζετο πράγματι τοιαύτη τις ἔνωσις, ἥτις ἔμελλε νὰ δώσῃ εἰς τὸν μέγαν τοῦτον καὶ ἰδιόρρυθμον καθ' ὅλας τὰς οὐτιώδεις ιδιότητας καὶ καταστάσεις, ἀρετὰς καὶ ἐλλείψεις, λαὸν τῆς βορείου Εὐρώπης μεγαλειτέραν σημασίαν ἐν τῇ καθόλου ἀνθρωπότητι.

§ 446. Ἡ Σουηδία. — Σὺν τῷ Χάκωνι τῷ Ζ' εἶχεν ἐκ-
πνεύσει ὁ ἀρχαῖος νορβηγικὸς βασιλικὸς οἶκος (1319)

Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ὁ ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Φιλκουγγίων βα-
σιλεὺς τῆς Σουηδίας Βίργερ, ὅστις ἐν ἐρίδι πρὸς τοὺς δύο
ἀδελφούς του, ἀνταποδίδων προίεραν προδοσίαν διὰ προσοσίας, εἶχε
θανατώσει τοὺς ἀδελφούς τούτους κατὰ τρόπον φρικώση, ἐξεδιώχθη
ἐκ τοῦ κράτους ὑπὸ ἐχθρικῆς μερίδος.

Μετὰ δύο ἔτη θανατώθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ὁ τοῦ θρόνου διάδοχος,
ἀδίκως ὥς ὤφθην συναίτιος τῶν ἐγκλημάτων τοῦ πατρὸς του, καὶ
δὲν ὑπελείπετο πλέον οὐδεὶς, εἰ μὴ ὁ ἀνήλικος υἱὸς τοῦ ἑνὸς τῶν
φυνευθέντων ἀδελφῶν, ὁ Μάγνος Ἐρχσον, ὅστις ἦδη ἀπὸ τοῦ
1319 ἔφερε τὸ στέμμα, καὶ συγχρόνως ἔλαβε καὶ τὸ νορβηγι-
κὸν στέμμα ὡς κληρονομίαν τοῦ πάππου του, Χάκωνος τοῦ Ζ'.

Συνεστήθησαν δὲ κατὰ πρῶτον ἀντιβασιλειαὶ εἰς τὰς δύο χώ-
ρας, καὶ ἐν ἔτει 1333 ἀνέλαβεν ὁ Μάγνος τὴν ἀρχὴν αὐτοπροσώ-
πως ἐν ἀμφιτέρας τιῆς χώραις.

Ἄλλ' ἡ Νορβηγία θεώρει ἑαυτὴν ἡδικημένην· ὁ Μάγνος
προετίμα τῇ ἐν Σουηδίᾳ διαμονήν, καὶ ἐπεμψεν ἐν ἔτει 1350 τὸν
νεώτερον υἱὸν αὐτοῦ Χάκωνα ὡς βασιλέα εἰς Νορβηγίαν. Ἀκρι-
βῶς δὲ οὗτος, Χάκων ὁ Η'. ἐξεθρόνισε τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ
ἤνωσεν οὕτω τὴν Σουηδίαν καὶ τὴν Νορβηγίαν ἐπὶ βραχὺ χρόνον·
εἶτα συνδιηλλάγη οὗτος αὐτὸς μετὰ τοῦ πατρὸς του, ἐν ἔτει δὲ 1363
ἐξελέγη ὑπὸ ἄλλου κόμματος ὁ εὐδὲς τοῦ Μεκλεμβουργοῦ Ἀλδρεχ-
τος ὡς βασιλεὺς ἐν Στοκχόλμῃ, διειτηρήθη δὲ οὗτος ἐπ' ἱκανὸν χρόνον
ἐν τῇ ἀρχῇ.

§ 447. Ἡ Δανία. Ἡ ἔνωσις τῆς Καλυάθνης. 1397.
— Ἀμειωτέραν σημασίαν διὰ τὴν λοιπὴν εὐρωπαϊκὴν καὶ μάλι-
στα διὰ τὴν γερμανικὴν ἱστορίαν εἶχε τὸ τρίτον κράτος, ἡ Δανία.

Γινώσκουμεν τὰς περιπλοκάς αὐτῆς μετὰ τῆς γερμανικῆς Ἀν-
σας, τὸν εὐτυχῇ καὶ τὸν ἀτυχῇ πόλεμον καὶ τὴν εἰρήνην ἐκείνην
τοῦ 1371, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ ὕψιστον σημεῖον τῆς ἀνσεατικῆς δυνά-
μεως.

Ἐν ἔτει 1363 εἶχε νυμφεύσει Βαλδεμάρ ὁ Δ'. τὴν ἐνδεκαετῇ
τότε θυγατέρα του Μαργαρίταν μετὰ τοῦ Χάκωνος τῆς Νορ-
βηγίας. Εἰς τὴν γυναῖκα ταύτην ἐπιφυλάσσετο, εἶναι ἀληθές, ὅχι

διαρκῶς, τὸ μέγα κατόρθωμα τοῦ νὰ ἐνώσῃ τοὺς τρεῖς λαοὺς εἰς μίαν Ὁμοσπονδίαν ἢ Ἑωσιν.

Ἐν ἔτει 1378 ἀπέθανε Βαλδεμάρ ὁ Δ'. κατὰ τὸ ἐξηκοστὸν ἔτος βίου πλουσίον εἰς σχέδια καὶ ἐπιθέξια ἐπινοήματα, ἀπαύστως ἐνεργοῦ καὶ ἐν τούτοις ἐν τῷ συνόλῳ ματαίῳ.

Ἡ χώρα διηρέθη εἰς κόμμα μεκλεμβουργικὸν καὶ κόμμα νορβηγικόν, ὁ Ὀλούφ δέ, ὁ υἱὸς τοῦ Χάκωνος καὶ τῆς Μαργαρίτας, ἐξελεγε βασιλεὺς, ἡ τελευταία δὲ αὕτη ἀντιβασιλίсса.

Ἡ Ἄνσα ἀνιγνώρισε τὸν Ὀλούφ ὡς βασιλέα. Ἐν ἔτει 1380 ἀπέθανεν ὁ πατὴρ αὐτοῦ Χάκων, ὁ βασιλεὺς τῆς Νορβηγίας, καὶ ὁ Ὀλούφ ἦτο νῦν πλέον βασιλεὺς τῆς Νορβηγίας, «βασιλεὺς τῆς Δανίας καὶ τῆς Νορβηγίας καὶ ἀληθὲς κληρονόμος τῆς Σουηδίας» ὑπογραφόμενος: ἀλλὰ τὸ παιδίον δὲν εἶχε φθάσει ἀκόμη εἰς ἐνηλικιότητα, ὅτε ἀπέθανεν ἐν ἔτει 1387 ἄγον τὸ δέκατον ἑξάδομον ἔτος τῆς ἡλικίας του.

Ἐν τοσούτῳ ἡ βασιλίсса Μαργαρίτα ὡς ἀντιβασιλίсса εἶχεν ἀποδείξει τὴν ἀξίαν της διὸ ἐξελεγε εἰς ἀμφοτέρω τὰ κράτη ἡγεμονίς καὶ θεμελιώτρια τοῦ κράτους, ἀλλ' ἄνευ τοῦ βασιλικοῦ ὀνόματος. Ἡ Μαργαρίτα ἐπολέμησε κατὰ τοῦ Μεκλεμβουργίου Ἀλβρέχτου, βασιλέως τῆς Σουηδίας, ὅστις νικηθεὶς ἐν Φαλκὸπιγκ ἐν ἔτει 1389 καὶ αἰχμαλωτισθεὶς, ἔμεινεν ἑπτὰ ἔτη ἐν τῷ πύργῳ τῆς Λίνδχολμ.

Ἄλλ' ἡ Στοχόλμη ἀντέστη ἐπ' μακρὸν κατὰ τῆς βασιλίσσης, εἶδομεν δέ, ὅτι οἱ δούκες τοῦ Μεκλεμβουργίου καὶ αἱ πόλεις Βισμάρη καὶ Ροστόκη ἐγένοντο ἐπὶ τῇ περιστάσει ταύτῃ οἱ αἵτιοι τοῖς πᾶσιν ἐπιζημίῳ κακοῦ τῶν Βιταλίων ἀδελφῶν [τῆς πειρατείας].

Ἐν ἔτει 1365 ὁ βασιλεὺς Ἀλβρέχτος ἀφίθη ἐλεύθερος τῇ μεσολαβήσει τῆς Ἄνσας. Καὶ νῦν προέβη ἡ μεγαλοπράγμων γυνὴ ἄνευ περαιτέρω δυσκολίας εἰς τὴν πραγματοποίησιν τοῦ πρὸ πολλοῦ ἐπιδιωκόμενου ὑπ' αὐτῆς σκοποῦ, τῆς ἐνώσεως τῶν τριῶν κρατῶν τοῦ βορρᾶ.

Ἦθελε δὲ ἡ Μαργαρίτα νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν διαδοχὴν καὶ ἐν τοῖς τριῶν κράτεσιν εἰς τὰ τέκνα τῆς ἀνεψίᾳ αὐτῆς Μαρίας, ἣτις εἶχε νυμφευθῇ μετὰ τινος δούκος τῆς Πορμερανίας, καὶ συνεπῶς ἀνιγνώρισθαι ἐν Νορβηγίᾳ ὡς καὶ ἐν Δαν. ὁ δεκατετραέτης μεγαλανε-

ψός της Ἐρίχοις ὡς μέλλων βασιλεὺς. Τὸ αὐτὸ δὲ συνέβη νῦν καὶ ἐν Σουηδία.

Προσεκλήθησαν δηλαδὴ τὰ συμβούλια τῆς ἐπικρατεως (Reichsräte) τῶν τριῶν βασιλείων εἰς τὴν σουηδικὴν πόλιν Κάλμαρην τῆς Σμαλάνδης, καὶ συνωμολογήθη ἐνταῦθα ἐν ἔτει 1397 ἡ περίφημος συνθήκη τῆς Ἐνώσεως, καθ' ἣν τοῦ λοιποῦ εἶ: μόνον βασιλεὺς ἔμελλε νὰ ἄρχῃ εἰς τὰ τρία κράτη, ἅτινα κατὰ τὰ λοιπὰ θὰ διετήρουν τοὺς ἰδίους νόμους καὶ δίκαιον. Οὐδὲς πόλεμος πλέον μεταξύ τῶν τριῶν κρατῶν, πόλεμος καὶ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ εἶναι κοινά· κοινὴ ἐκλογὴ τοῦ βασιλέως, ἀλλ' ἐντὸς τοῦ κύκλου τῶν υἱῶν τούτου· ἀποθνήσκοντος δὲ τοῦ βασιλέως ἀτέκνου ἐκλέγεται ὁ ἄριστος τῶν ἀνδρῶν.

Οὕτω ἐν τῇ περιγμηνῇ ταύτῃ ἐσχεδιάσθη μεγάλη τοῦ βορρᾶ δύναμις ἀπὸ τῆς Παγωμένης Θιλάσσης· μέχρι τοῦ Ἐϊτέρου, παρεμβάλλετο δὲ ἐνταῦθα, ἐν τῷ βορρᾶ, φραγμὸς κατὰ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς Γερμανίας, ὡς εἶχε παρεμβληθῇ καὶ εἰς τὰ ἀνατολικά ὄρια.

§ 448. **Δυτικὰ κράτη. Ἡ Γαλλία.** — Ἐκ τῶν πολιτειῶν καὶ λῶν τῆς δυτικῆς μοίρας τῆς Εὐρώπης δυνάμεθα ἐπ' τοῦ παρόντος ν' ἀφήσωμεν κατὰ μέρος τοὺς τῆς Πυρηναικῆς χερσονήσου, ἀνελθόντας μόνον κατὰ τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα εἰς τὴν προσιοιάζουσιν αὐτοῖς κοσμοϊστορικὴν σημασίαν καὶ ἀποστολὴν.

Τούναντίον, πρὶν ἢ ἀφηγηθῶμεν τὰ μεγάλα συμβέβηκόντα τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος, ὀφείλομεν νὰ παρκαλουθῶμεν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀγγλικῆς καὶ τῆς γαλλικῆς πολιτείας, αἵτινες κέκτνται ἐξέχουσιν σπουδαιότητα διὰ τὴν γενικὴν ἱστορίαν μάλιστα δὲ διὰ τὴν σπουδαίωσιν τροπὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων.

§ 449. **Φίλιππος ὁ Ὠραῖος καὶ τὸ τάγμα τῶν Ναϊτῶν.** — Ἐν Γαλλίᾳ, ὡς εἶδομεν, ἡ ἰδέα ἐθνικῆς πολιτείας εἶχεν εὖρει θαρραλέον ἀντιπρόσωπον ἐν τῷ προπῶπῳ Φιλίππου ἐκείνου τοῦ Ὠραίου, τοῦ ὁποῦ τὴν πρὸς τὸν πάπαν Βονιφάτιον τὸν Η'. σύγκρουσιν ἔχομεν ἤδη ἐκθέσει.

Συνέπεια τῆς ρήξεως ταύτης ὑπῆρξεν ὅτι κατώρθωσεν οὗτος νὰ ὑπαγάγῃ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ αὐτοῦ τοῦτον, οὕτως εἰπεῖν, τὸν παπισμὸς, μετεχειρίσθη δὲ τὸν πάπαν Κλήμεντα τὸν Ε', ὅστις ὑπ' αὐτοῦ εἶχεν ἀνυψωθῇ εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ εἶχεν ὀρίσει ὡς διαρκὴ κατοί-

κίαν του τὴν Γαλλίαν, πρὸς μέγα κτύπημα κατὰ τοῦ ἰσχυροῦ καὶ πλουτοῦ τῶν Ναϊτῶν, τάγματος ὅπερ μέχρι τοῦδε ὑπῆρξεν ἐν τῶν κυριωτέρων στηριγμάτων ἢ κοσμημάτων τοῦ κρατοῦντος ἐκκλησιαστικοῦ συστήματος καὶ ἐξεικόνιζε τοὺς χρόνους τῆς αἰγλῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς κυριαρχίας.

Οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι ἡ ἐν τῇ Ἀνατολῇ διατριβὴ καὶ ἡ ἐπικοινωνία μετὰ τῶν Σαρακηνῶν, ἡ πολιτικὴ καὶ ἡ ἄλλη ἀντιδικότης, ἥτις εἶχεν ἐπικρατήσει κατὰ τοὺς χρόνους ἀκόμη τῶν σταυροφοριῶν ἐν ταῖς χρυστεύουσιν ἐποποιήσεσιν ἀποικίαις, ὁ τεράστιος πλοῦτος ὃν ἐκείνητο τὸ τάγμα πρὸς τῇ σχετικῇ ἀδυναμίᾳ εἰς ἣν κατεδίδεκεν αὐτὸ τὸ ἀπελπι τῆς καταστάσεως τῶν πραγμάτων ἐν τῇ Ἀγ'ᾳ Γῇ, πάντα ταῦτα εἶχον ἐξασκήσει ἐπιρροὴν λίαν δυσάρεστον ἐπὶ τοῦ πνεύματος καὶ τῶν ἡ'ῶν τοῦ ἱπποτικοῦ τούτου σωματείου, καὶ ὅτι συνάμα ἡ προνομιούχος ἐξωτερικὴ θέσις ἣν κατέλαβε τὸ τάγμα, ἐπηύξηνεν ἔτι μᾶλλον τὴν ὑπεροψίαν καὶ τὴν ἀκολασίαν τῶν μεγάλων τούτων κυρίων.

Φοβούμενοι ἐκκυκλοφόρου περὶ κρυφίας ἀπαρνήσεως καὶ χλευασμοῦ παντὸς ἀγίου, περὶ φρικαλέων αἱρέσεων καὶ μυσαρῶν λατρείων μετὰ θυσίῶν πρὸς εἰδῶλα, περὶ παρὰ φύσιν ἀμαρτημάτων, φῆμαι, ὡς ἐχορηγισμοποίησεν ὁ βασιλεὺς, ὅστις δὲν ἠδύνατο νὰ προσφύγῃ εἰς τὰ μέχρι τοῦδε οἰκονομολογικὰ μέσα του, τὴν διαρπαγὴν τῶν Ἰουδαίων καὶ τὰς νομισματικὰς παραπορήσεις, πρὸς διωγμόν, ὅστις ἔλαβε μὲν ὡς προσωπίδα τὴν θρησκείαν, ὑπεγορεύετο ὅμως μόνον ὑπὸ πολιτικῶν καὶ χρηματολογικῶν αἰτίων, ἐκ λόγων φιλαρχίας καὶ πλεονεξίας.

Ὁ βασιλεὺς ἠδύνατο ἐν τῇ πολιτικῇ του ταύτῃ νὰ ἐμπιστευθῇ εἰς σύμμαχον, ὅστις οὐδέποτε ἐλλείπει προκειμένου περὶ αἰτιάσεων καὶ διωγμῶν θρησκευτικῆς φύσεως: ὁ φανατισμὸς, ἐξ-γεγενημένος ἀπὸ εἶναι ἔτοιμος, ὅσῳ μᾶλλον παράδοξος εἶναι ἡ κατηγορία, τόσῳ προθυμότερον νὰ πιστεύσῃ αὐτήν· καὶ τέρπεται φρικαλέως εἰς τὸ νὰ εὐρίσκη ἐνόχους, καὶ ὅταν ἀκόμη φαίνεται ἀπωτάτη μόνον ὑπόνοια, μόνον τὸ δυνατόν, οὐδὲ καὶ πιθανότης ἐνοχῆς: ὕποπτος, ναί, μόνον ὑποπτος νὰ εἶναι, τοῦτο ἀρκεῖ συνήθως ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὅπως θεωρῆται καὶ ἐνοχος.

Ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο διεξήχθη τοῦλάχιστον ἡ ὑπόθεσις ἐνταῦθα, οὕτως ὥστε καταντᾷ περιττὸν νὰ ἐρευνῶμεν ἐντὸς τοῦ χάους ἀγρίων ἐνοχοποιήσεων, ποῖα πραγματικὰ γεγονότα θὰ ἠδύναντο ν' ἀνταπο-

κρίνωνται πρίγματι εἰς τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην τῶν αἰτιάσεων τούτων. Ὄταν ὑπάρχῃ παρὰ τοῖς ἀνθρώποις τόση δεισιδαιμονία, φανατισμός, φιληδονία, εἶναι λίαν εὐνόητον τὸ νὰ ὑπάρχωσι καὶ παραπλανήσεις τινῶν εἰς ἀηεῖς τριγέλαφους βλασφημίας ψευδολατρίας : θετικὸν ὅμως στήριγμα οὐδαμῶς φαίνεται· βλέπει τις δεσποτικὸν καταναγκασμὸν καὶ δεσποτικὸν φόβον, ἀδικίαν, πλεονεξίαν, ὁμοιότητα.

Μυστικὰ ἔγγραφα πρὸς τοὺς βασιλικοὺς λειτουργοὺς (14 Σεπτεμβρίου 1307) διέτασσαν τὴν φυλάκισιν πάντων τῶν ἱπποτῶν. Ἡ Ἱερὰ Ἐξέτασις ἔβρεν ἐντισχόλησιν, καὶ τὰ βασανιστήρια ἐτέθησαν εἰς χοῆσιν μεθ' ὅλης τῆς βαρβαρικῆς τελειοποιήσεως τῶν χρόνων τούτων, οὕτως ὥστε δὲν ἔλειπον παντὸς εἴδους ὁμολογίαι πάντων τῶν δυνατῶν καὶ ἀδυνάτων ἐγκλημάτων.

Ὁ πάπας, συρόμενος ὀπισθεν τοῦ ἄρματος τῆς βασιλικῆς τυραννίας, διέταξεν ἐν ἔτει 1308 γενικὴν ἀνάκρισιν καθ' ὅρων τῶν Ναϊτῶν πάσης χώρας· ὁ μέγας διδασκαλὸς [ἀρχηγος] Ἰακώβ Μολαϊῦ (von Molay) προσεκλήθη ἐκ Κύπρου, καὶ ἡ ἀνάκρισις διεξήχθη ἐνώπιον παπικῶ· ἐπιτρόπων.

Ἦτο δὲ μοιραῖον διὰ τὴν δικὴν ὅτι ἡ ὑπόθεσις τῶν Ναϊτῶν περιεπλήχθη μετ' ἄλλης τινὸς ὑποθέσεως. Ὁ πάπας Κλήμης, δὴ ὁ βασιλεὺς ἐπίεζεν ἔνεκα ὑποσχέσεώς του ὅτι θὰ διέτασσει ἀνάκρισιν κατὰ τοῦ προκατόχου του Βενιφκτίου τοῦ Η'. , ἐθυσίασε τοὺς Ναϊτας, ὅπως ἀπαλλαγῇ ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἀπὸ τῆς ὀδυνηρᾶς ὑποχρεώσεως τοῦ νὰ δικάσῃ ἓνα πάπαν ἐπὶ αἵρετικοῖς φρονήμασι καὶ παντρειδέσιν ἄλλοις ἀμαρτήμασιν· ἐν συνόδῳ συνελθοῦσα ἐν Βέννῃ [τῆς Γαλλίας] τῷ '312 ἐλήφθη ἡ ἀπόφασις περὶ δαλύσεως τοῦ τάγματος καὶ ὥριζε τὸ ποιητέον ὡς πρὸς τοὺς ἱπποτάς.

Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν εἶχον καταδικασθῇ ἤδη ὑπὸ προθύμου τοπικῆς συνόδου, συγκροτηθείσης ἐν Sens, καὶ δὴ εἰς τὸν διὰ πυρὸς θάνατον ὡς καθ' ὑποτροπὴν αἵρετικοί, διότι ἀνεκάλειαν ὁμολογίης ἐκβιασθείσας διὰ βασανιστηρίων· πεντήκοντα πέντε ἐκάησαν εἴτα πρὸ τῶν πυλῶν αὐτῶν τῶν Παρισίων (1310).

Συνεπληρώθη δὲ νῦν ἡ φονικὴ αὕτη καταδίκη· καὶ αὐτὸς ὁ μέγας διδασκαλὸς, ὅστις ἱρρωμένως ἠγωνίσθη τὸν ὑπὲρ τοῦ τάγματός του ἰγῶνα, ἐκάη ἐν Παρισίοις· τὰ κτήματα τοῦ τάγματος ἐδοιμεύθησαν,

παρεχωρήθησαν δὲ ἐν μέρει εἰς τοὺς Ἰωννίτας καὶ εἰς ἄλλα τάγματα· τὸ μεγάλαιτερον ὅμως μέρος ἔλαβεν ὁ βασιλεὺς.

Ἐν τῇ αὐτῇ συνελεύσει ἀπηλλάγη εἰτα ὁ πῖπας Βονιφάτιος, κατὰ τοῦ ὁποῖου εἶχε δια υπωθῇ ἦδη ὑπὸ ἐχθρῶν του κατηγορη-ήριον, τὸ ὁπτιον δὲν ἦτο πολλῶ ὀλιγώτερον μελανιν ἢ τὸ κατὰ τῶν Νιῖτων ἱπποτῶν, — μετὰξυ ἄλλων κατηγορεῖτο ὅτι ἡρνήθη τὴν ἀθινασίαν τῆς ψυχῆς — πά ης ὑπονοίας ἐπὶ αἰρετικῶς φρονήμασι.

Τὴν κορωνίδα τῆς ἐπονειδίστου κατὰ τοῦ τάγματος δίκης, καθ' ἣν ἡ ἐκκλησία ἐδέχθη νὰ δῇξῃ τὰς ἰδίας ἐαυτῆς σάρκας, ἀπετέλεσε τὸ γεγονός, ὅτι ὁ βασιλεὺς μετὰ τῆς αὐλῆς του ἔλαβε τὸν σταυρὸν ὃ ἂν τὴν ἐν Βέννη [τῆς Γαλλίας:] διαταχθεῖσαν σταυροφορίαν, ἥτις ὤφειλε νὰ πορευματοποιοθῇ ἐντὸς προθεσμίας ἐξ ἐτῶν.

§ 450. **Φιλίππου διάδοχος.** — Ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος τούτου ἡ βασιλικὴ ἐξουσία ἐπελαμβάνετο τῶν πάντων : τὰ διατάγματα αὐτοῦ εἶναι πολλῶ πολυριθμότερα καὶ πολλῶ μᾶλλον εὐρύτερα κατὰ τὸ περιεχόμενόν των ἢ τὰ τῶν προκατεχόν του, ἀπέβλεπον δὲ κυρίως τὴν κριτοκρατίαν καὶ τὸν κλῆρον, τῶν ὁποίων τὰ δικαιώματα ἀπαύστως προσεβάλλοντο. Πρόθυμος δὲ τάξις δημοσίων λειτουργῶν ἐξετέλει πανταχῶ τὴν θέλησιν τοῦ βασιλέως.

Σπουδαῖον ὅμως ἦτο, ὅτι ὁ βασιλεὺς οὗτος, ὅστις πρὸ παντός εἶχεν ἀνάγκην χρημάτων, ἐκάλεσεν εἰς τὰς συγελεύσεις τοῦ κράτους πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον καὶ ἀντιπροσώπους τῆς τάξεως τῶν ἱστών, τῶν κοινοτήτων (communes), ὡς εἶχε χρησιμοποιήσει αὐτοὺς καὶ ἐν τῇ ἑριδί του πρὸς τὸν Βονιφάτιον.

Ὁ Φίλιππος ἀπέθανεν ἐν ἔτει 1314· ραγδαίως ἡκολούθησαν αὐτὸν ἄλλεπάλληλοι οἱ τρεῖς υἱοὶ αὐτοῦ εἰς τὸν θρόνον καὶ εἰς τὸν τάφον: Λουδοβῖκος ὁ Γ' (—1316), Φίλιππος ὁ Ε' (—1322), Κάρολος ὁ Δ' (—1328).

Ἡ ἐδαφικὴ ἑκτασις ἡ ὑπαγομένη εἰς τὸ γαλλικὸν στέμμα ηὐξήθη σπουδαίως ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῶν τεσσάρων τούτων βασιλείων, διότι προσετέθησαν εἰς αὐτὴν ἡ κομητεία τῆς Μίγχης (la Manche) (1303), ἡ Ἀγγουλέμη καὶ ἡ Βγόρη (1307), ἡ πόλις Λιὸν (1311), ἐνῶ δὲν εἶχε κατορθωθῇ ἡ ἀπόκτησις τῆς Φλαδρίας.

Ἐπὶ τῷ θανάτῳ ὅμως Καρόλου τοῦ Δ' ἐπῆλθε μεγάλη κρίσις,

ἥτις ἐπέκτειτο μεγίστην σημασίαν δ' αὖ τὰς δύο κυριωτέρας πολιτείας τῆς Δύσεως, τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Γαλλίαν.

§ 451. Ὁ οἶκος τῶν Βαλεσίων. 1328. — Κάρολος ὁ Δ' . δὲν ἄφηρεν οὐδὲνα υἱόν. ὁ ἐξάδελφός αὐτοῦ Φίλιππος, κόμης τῆς Βαλεσίας (Valois) ἀνέλαβε τὴν ἀντιβασίλειον, καὶ ὅτε ἡ χήρα τοῦ Καρόλου ἔτεκε μετὰ τινὰς μῆνας θυγάτριον, προσέλαβε τῇ συμβουλῇ τῶν βαρόνων καὶ τὸ βασιλικὸν ὄνομα, ὁ πρῶτος τῶν Βαλεσίων Φίλιππος ὁ Σ' .

Ἐπὶ τοῦ στέμματος ὁμοῦς τούτου εἶχεν ἀξίωσιν καὶ ὁ βσιλεύς τῆς Ἀγγλίας Ἐδουάρδος ὁ Γ' , καὶ δὴ ὡς υἱὸς θυγατρὸς Φίλιππου τοῦ Ὁρλίου· δότι σημειωτέον ὅτι δὲν ὑπῆρχεν ἀναμφισβήτητός τις νόμος, ἀποκλείων τὰς γυναῖκας ἀπὸ τοῦ φραγκικοῦ θρόνου.

Ἀλλ' ἂν ὑπὸ ἐποψίν δικαίου ἡδύνατο νὰ ὑπάρχῃ ἀμφισβήτησις, ἡ θέλησις ὁμοῦς τῶν μεγιστάνων καὶ τοῦ λαοῦ ἦτο νὰ μὴ περιέλθωσιν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἀγγλων. Οὕτω δὲ τὰ πρίγματα κατήντησαν εἰς τὸν μέγαν πόλεμον, ὅστις πληροῖ τὰς ἐπομένας κυβερνήσεις αὐτοῦ τούτου Φίλιππου τοῦ Σ' . (—1350), τοῦ Ἰωάννου (—1364), καὶ εἶτα οὗτος Καρόλου τοῦ Σ' . (1380—1421) καὶ Καρόλου τοῦ Ζ' ., ὁ ἔστι μετὰ μακροτέρων ἢ βραχυτέρων διαλειμμάτων ἐκράτησε μετεώρους ἐπὶ ὁλόκληρον αἰῶνα τοὺς δύο λαούς.

§ 452. Ἀγγλογαλλικὸς πόλεμος. — Ὁ ἀγὼν οὗτος μεταξὺ τῆς ἐντεῦθεν καὶ ἐκείθεν τοῦ πορθμοῦ χώρας δὲν ἦτό τι νέον, τὸ δὲ ἀμφισθητήσιμον νομικὸν ζήτημα ὡς πρὸς τὴν διαδοχὴν τοῦ θρόνου παρέσχε μόνον τὴν ἀφορμὴν καὶ δὲν ἦτο ἡ αἰτία τοῦ πολέμου, ὅστις ἤρξατο ἀπὸ Ἐδουάρδου τοῦ Γ' . καὶ πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ τελευταίου τῆς ἀρχαίας γαμμῆς τῶν Καπετιδῶν (1337).

Ἐγένετο δὲ τοῦτο τῇ ἐγκρίσει αὐτοῦ τοῦ παρλαμέντου, ὅπερ δὲν εἶχε λάβει μὲν ἀκόμη τὴν ὀριστικὴν μορφήν του ἐπὶ τῶν ἀπὸ Ἐρρίκου τοῦ Γ' . τελευταίων κυβερνήσεων, τῆς τοῦ Ἐδουάρδου τοῦ Α' (1272—1307), τῆς τοῦ Ἐδουάρδου τοῦ Β' . (1328) καὶ νῦν τῆς τοῦ Ἐδουάρδου τοῦ Γ' . (1328—1377), εἶχεν ἀποβῆ ὁμοῦς ἀναπόφευκτον.

§ 453. Ἡ Ἀγγλία ἀπὸ Ἐδουάρδου τοῦ Α' . 1272. — Ὁ υἱὸς Ἐρρίκου τοῦ Γ' . Ἐδουάρδος ὁ Α' . εἶχε συλλάβει τὴν φιλοδοξίαν εἶέν, τοῦ νὰ ἐνώσῃ ὅλην τὴν νῆσον ὑπὸ τὸ σκήπτρόν του. Ἐνίκησε τὸν πρίγκιπα τῆς Οὐαλίας Λέδελλυν, τὸν

τελευταῖον οὐαλικῆς (gälisch) καταγωγῆς ἡγεμόνα τοῦ τόπου, ἐκυρ-
 ρευσε τὴν χώραν, καὶ ἐξίφρανε τὴν ἀρχαίαν αὐτόθι κατάστασιν
 τῶν πραγμάτων : τοὺς βάρδους, οἵτινες, ὡς θιασῶται ἀρχαίων ἡθῶν
 καὶ ἰδεῶν, μεγάλην εἶχον ἀσκήσει ἐπ' αὐτῶν, ὅν ἡνείχετο πλέον, ἐξ
 ἄλλου δὲ περιποιήθη τοὺς ὑποταχθέντας, δώσας εἰς τὸν ἑαυτοῦ υἱόν,
 τὸν γεννηθέντα ἐν τῇ γῶ-α αὐτῶν, τὸν τίτλον π ρ ὶ γ κ ι π ο ς τ ῆ ς
 Οὐ α λ ῖ α ς, τίτλον ὅστις καὶ παρέμεινεν εἰς τὸν διάδοχον τοῦ ἀγ-
 γλικοῦ θρόνου (1282)

Εἰτα ἔσ-ρεψεν ὁ Ἐδουάρδος τὰ ὅπλα του κατὰ τῆς Σκω-
 τ ῖ α ς, ὅπου δ' ἐξεῴκει τιμωριωτικὰ δικαιώματα, ἔλυσεν δὲ διαφορὰν
 περὶ ῥόνου μεταξὺ δύο εἰκων, τοῦ τῶν Βρούκη (Bruce) καὶ τοῦ
 τῶν Β λ ι ὀ λ, καὶ ἄλλων μνηστήρων, ἐπιδικάσας τὸ στέμμα εἰς τὸν
 Ἰωάννην Βαλιόλ.

Οἱ Σκῶτοι, ζηλότυποι τῆς ἰδίας ἑαυτῶν ἀνεξαρτησίας, δὲν κα-
 θυσύχασαν ἐκ τούτου ἡγάγε δὲ καὶ αὐτῆς ὁ πόλεμος, ὅστις τόσῃ
 μᾶλλον δὲ ἐληγεν, ὅσῃ οἱ Σκῶτοι εὕρισκον ἐν αὐτῷ ὑποστήριξιν
 πρὸς τοῖς Γάλλοις.

Εἰς τοὺς ἀγῶνας τούτους ἐχρειάζοντο μεγάλα χρηματικὰ μέσα :
 ὁ δὲ κράταος καὶ μέγας ἡγεμὼν μόνον παρὰ τοῦ παρλαμέντου ἡδύ-
 νητο νὰ πρὶσθῇ ταῦτα, διὸ ἡναγκάζετο οὗτος νὰ ποιῇ πρὸς αὐτὸ
 παραχωρησεις κατὰ πολὺ εὐρύτερας τῶν διατάξεων τοῦ Μεγάλου
 Χάρτου.

Ἐπίσης καὶ ἀπέναντι τοῦ πάπα Βονιφατίου τοῦ Η', πρὸς
 ὃν εἶχεν ἔλθει οὗτος ἐς ρῆξιν, ὡς ὁ ἐχθρὸς αὐτοῦ Φίλιππος ὁ Ὡ-
 ρχίος), ὥστε ἤξιον οὗτος, ὅτι ἡ Σκωτία ἦτο τιμάριον τῆς ἐκκλησίας,
 ἡναγκάζετο, ὡς ὁ Φίλιππος, νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τοῦ παρλαμέντου
 αὐτοῦ.

Ὅ,τ. δὲ εἶχεν ἀναγκασθῇ νὰ παραχωρήσῃ ὁ σθεναρὸς, πλε-
 μικός, ὑπερήφανος ἡγεμὼν, εἰς τοῦτο ὥφειλε νὰ ὑποκύψῃ καὶ ὁ ἀδύ-
 νατος καὶ ὑπὸ εὐνοούμενων περιστοιχιζόμενος Ἐδουάρδος
 ὁ Β'.

§ 454. Ἐδουάρδος ὁ Β'. Τὸ παρλαμέντον. — Τὸ
 παρλαμέντον ἐπετυχεν ἤτοι πλήρη τὴν συμμετοχὴν του εἰς τὴν νο-
 μιθοσαν : ὁ νόμος καταρτίζεται διὰ τῆς ὁμοφώνου θελήσεως τοῦ
 βασιλεως, τῶν μεγιστάνων καὶ τῶν κοινοτήτων : καὶ ἐπὶ τοῦ

διαδόχου αὐτοῦ Ἐδουάρδου τοῦ Γ'. καθιερώθη βοθημαίως ἄνευ ὀρισμένου νόμου ἢ συνηθεία, καθ' ἣν ἐκ τῶν τεσσάρων κατηγοριῶν τῶν τάξεων τοῦ κράτους, τῶν ἱεραρχῶν, τῶν βαρόνων, τῶν ἱπποτῶν καὶ τῶν πόλεων, αἱ δύο πρῶται συνεδρίαζον ἐν τῇ Ἀνφ Βουλῇ, αἱ δὲ δύο τελευταῖαι — οἱ gentry καὶ αἱ κοινότητες — ἐν τῇ Κάτω Βουλῇ.

Ἔργον αὐτῶν ἦτο νὰ φέρωσιν εἰς τὸν θρόνον τοῦ βασιλέως αἰτήσεις καὶ πράγματα.

«Οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες τοῦ βασιλείου, οἵτινες ἦλθον ἐνταῖθα εἰς τὸ παρλαμέντον, ἱκετεύουσι τὸν κύριόν των, τὸν βασιλέα, ὅπως εὐδοκήσῃ νὰ ρίψῃ ἐν βλέμμα ἐπὶ τῶν πτωχῶν ὑπηκόων του, οἵτινες μεγάλως θλίβονται, ὅτι δὲν κυβερνῶνται ὡς ἔπρεπε.» — (1309) : καίτοι δὲ ὑπὸ τύπους τόσον ταπεινωτικοῦς ἀντιθύνοντο αἱ τελευταῖαι «αἱ πτωχαὶ καὶ ἀγαθαὶ κοινότητες πρὸς τὸν ἑνδοξόν καὶ γαληνότατον κύριόν των», ἐν τοῖς περὶ τοὺς χρόνους τούτους ἦτο ἡδὴ γεγονός ἀναμφισβήτητον, ὅτι εἶχον ἀποκτήσει αὐταὶ διὰ τοῦ δικαιώματος τῆς χορηγήσεως χρημάτων τὸ δικαίωμα τακτικοῦ συμβουλίου ἐν τοῖς ἐσωτερικοῖς ὡς καὶ ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς πράγμασιν.

Ἀκριβῶς δὲ καὶ ἡ μεγάλη ἐντασις μεθ' ἧς Ἐδουάρδος ὁ Γ' εἶχεν ἀναλάβει τὴν πολιτικὴν τοῦ πάππου του κατὰ τῆς Σκωτίας καὶ κατὰ τῆς Γαλλίας, ἠνάγκασεν αὐτὸν εἰς συχνὰς προσκλήσεις τοῦ Κοινοβουλίου, ὅπερ κατὰ τὰ πενήκοντα ἔτη τῆς κυβερνήσεώς του συνήλθεν ἐβδομηκοντάκις.

§ 455. Ὁ ἀγγλογαλλικὸς πόλεμος. — Ἡ πορεία τοῦ γαλλικοῦ πολέμου ὑπῆρξεν εὐνοϊκὴ εἰς τοὺς Ἀγγλους. Ἐδουάρδος ὁ Γ' ἦτο πολλῷ ὑπέρτερος τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας, τόσον τοῦ Φιλίππου ὡς καὶ τοῦ τούτου υἱοῦ καὶ διαδόχου Ἰωάννου (1350—1364) Εὖρε δὲ οὗτος σύμμαχον τὰς φλανδρικὰς πόλεις, ὅπου ἦτο ἀσυμπαθέστατος ὁ Φίλιππος, ὅστις ἠύδαε τὴν ἀριστοκρατίαν, καὶ ἐν γένει ἡ γαλλικὴ κυριαρχία.

Πλὴν τούτου ὁ πόλεμος ἔλαβε βραδεῖαν πορείαν, διεκόπτετο ὑπὸ μακροχρόνιων ἀναχωρῶν, διαπραγματεύσεων, συμφωνιῶν, καὶ μόνον ἐν ἔτει 1346 ἐγένετο ἐγγὺς τῆς πολέχνης Κρεσύ, τῆς κομητείας Ponthieu, μεγάλη μάχη μεταξὺ τοῦ ἀγγλικοῦ καὶ τοῦ γαλ-

λικού στρατού, ὃν ἐκάτερος ἐστρατηγεῖτο ὑπὸ τοῦ οἰκείου βασιλείως.

Ἡ γενναιότης τῶν ἵπποτῶν, ἡ ἰνδραγχία στρατολογηθέντων τοξοτῶν, καὶ νέα τις ἐφεύρεσις ἥς ἡ πρώτη καταγωγὴ εἶναι ἄνωστος, — βομβάρδαι πληρούμεναι ὑπὸ πυρίτιδος καὶ σφαιρῶν — ἐτίθεισαν εἰς χρῆσιν κατὰ τὴν μεγάλην ταύτην πολεμικὴν πράξιν. Ἐλήξε δὲ αὕτη εἰς βαρεῖαν ἦταν τῶν Γάλλων καὶ ἔσχεν ὡς περαιτέρω συνέτειαν τὴν ἀπώλειαν τοῦ Καλζί.

Ἐπὶ οὐλοῦθήσεν εἴτα ἡ ἀνακωχή, ἐπῆλθον δὲ καροὶ χαλεποὶ διὰ τὴν Γαλλίαν· ὁ φοβερός λοιμὸς, ὅστις εἶχε μαστίσει τὴν ἡπειρωτικὴν Εὐρώπην, ἐμάλνετο καὶ ἐνταῦθα· πεντακόσιοι νεκροί, ὡς λέγεται, ἐξήγοντο καθ' ἑκάστην ἐκ τοῦ μεγάλου νοσοκομείου τῶν Παρισίων Hotel Dieu εἰς τὸ νεκροταφεῖον, δὲν ἔλειπον δὲ καὶ οἱ ἀποτρόπαιοι διωγμοὶ τῶν Ἰουδαίων, οὓς κατηγόρουν τότε, ὡς καὶ τοσάκις ἄλλοτε, ὅτι ἐδήλητηρίασαν τὰ ὕδατα τῶν πηγῶν.

Ἡ δυσαρτέκεια ἦτο μεγάλη· οἱ φόροι, ἥ ἡ ἐπὶ Φιλίππου τοῦ Ὁρραίου πικρὰ προκαλοῦντες παράπονα, εἶχον αὐξήσει, καὶ ὁ βασιλεὺς δὲ Ἰωάννης — ὁ Ἀγαθός — ὅστις ἀνῆλθεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῇ 1350, ἀνὴρ μετρίων προσόντων, ὡς ὁ πατήρ του, δὲν ἐγώριζε νὰ καταπριύῃ τὰ πνεύματα.

Ἐν ἔτει 1351, ἀφοῦ παρήλθε καὶ ἡ τελευταία πράτασις τῆς ἀνακωχῆς τῶν ὀπλων, ἐξεργάγη καὶ αὐτὸς ὁ πόλεμος πρὸς τὴν Ἀγγλίαν· ἠκολούθησεν ὁμοίως νέα ὀπλων ἀνακωχή καὶ παπικαὶ ἀπόπειραι, ὅπως δοθῇ πέρας εἰς τὸν θλιβερόν ἀγῶνα, ὅστις, ὡς πανταχοῦ, διεξήγετο διὰ τοῦ βιρβαρικοῦ μέσου τῆς δηώσεως τῆς χώρας· μόνον δὲ ἐν ἔτει 1355 ἐπανελήθη.

Ἡ κρίσιμος μάχη τὴν φορὰν ταύτην συνεκροτήθη τὸν Ἰούλιον τοῦ 1355 πρὸς τὴν Μωπερτουέ, εἰς μιλίων τινῶν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς Ποιτιέ. Ἡ ἔκβασις δὲ αὐτῆς ὑπερῆε χειροτέρα ἰκόνη διὰ τοὺς Γάλλους ἢ ἡ ἐν Κρεσύ· αὐτὸς ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας ἦτο μεταξὺ τῶν αἰχμαλώτων, καὶ τὴν ἐσπερινὴν ὑπηρετήθη παρὰ τὴν τράπεζαν ὑπὸ τοῦ νικητοῦ αὐτοῦ, τοῦ πρίγκιπος τῆς Οὐαλλίας, τοῦ μαύρου πρίγκιπος, ὅστις ἐστρατήγει τῶν Ἀγγλῶν ἐν τῇ μάχῃ.

Ἡ δευτέρα αὕτη μεγάλη ἦτα παρήγαγεν ἐν Γαλλίᾳ ἔκρηξιν τῆς ἐργῆς τοῦ λαοῦ κατὰ τῆς ἀριστοκρατίας. Ἦσαν οἱ χρόνοι καθ' οὓς

πανταχοῦ ἐγείρετο μετὰ δυνάμειος τὸ πληθειανὸν στοχεῖον. Ἡ συνέλευσις τῶν τάξεων τῆς βορείου Γαλλίης, ἣν ὁ ἀντιβασιλεὺς, ὁ δελφὶν Κάρολος, ἠναγκάσθη νὰ συγκαλέσῃ εἰς Παρισίους, διεξεδίκησεν εὐρύτατα δικαιώματα, πλήθος δὲ ἐπαναστατικόν, ὀδηγούμενον ὑπὸ τοῦ προέδρου τῶν ἐμπόρων (prevot des marchands) Στεφάνου Μιρκέλου, εἰσήλασεν εἰς τὸ παλάτιον, ἵνα ἐπιβάλῃ τὰς ἀπαιτήσεις του : δύο κ' ῥοιο ἀνωτάτης ἀριστοκρατικῆς τάξεως ἐφονεύθησαν ὑπ' αὐτῶν πρὸ τῶν ὁμμάτων τοῦ ἀντιβασιλέως.

Ἡ αὐτὴ δὲ ἀντίθesis, τὸ κατὰ τῆς ἰστοκρατίας μῖσος, ἐξεδηλώθη καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις. Ἡ ἀγανάκτησις ἦν προεκάλει ἡ εἰσπραξις τῶν χρημάτων τῶν ἀπαιτουμένων πρὸς λύτρωσιν τῶν κυρίων, οἵτινες ἐν τούτοις ἦσαν πρὸ παντός οἱ ὑπεύθυνοι διὰ τὴν ἥτταν, ἡ καταφρόνησις ἦν ἐδείκνυεν ἡ ἰστοκρατία πρὸς τοὺς χωρικοὺς, ἡ τραχύτης ἦν ἐπεδείκνυον πρὸς τοὺς χωρικοὺς οἱ μισθοφόροι τῶν εὐγενῶν, ταῦτα ἐξώθησαν τὸν κοινὸν λαόν, τὸν ὑπερμονητικὸν Ἰάκωβον, Ἰάκωβον τὸν Ἀγαθὸν (Jacques Bonhomme) (1) εἰς ἀγρίαν ἐξέγερσιν ἥτις ραγδαίως ἐπεκταθεῖσιν, εὗρε ταχεῖαν ἱκανοποίησιν εἰς τὸ αἶμα τῶν καταδυναστῶν καὶ εἰς τὴν καταστροφὴν τῶν περιουσιῶν αὐτῶν.

Ἡ στάσις αὕτη (Jacquerie) ἐπνίγη εἰς τὸ αἶμα, ἀλλ' ἡ ἀναρχία καὶ ὁ ἐμφύλιος πόλεμος οὐκ εἶχε παύσει, ὅτε ἐπανεληφθῇ ὁ ἀγγλικὸς πόλεμος. Ἡ ἀνανέωσις τοῦ πολέμου ὀλίγα ἀγαθὰ ὑπισχνεῖτο εἰς τοὺς Γάλλους. Ὁ βασιλεὺς Ἐδουάρδος ὁ Γ' ἠπειλεῖ τὴν φορὰν ταύτην θὰ διεξεδίκει ἀποτελεσματικῶς τὸ δικαίωμα ὅπερ ἡξίου ὅτι εἶχεν : ἀλλὰ παπικῇ μετολαβήσῃ συνωμολογήθη εἰρήνη, ἥτις ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς παρὰ τὴν Σάρτρην κώμης, ἐν ἣ εἶχον διεσπασθῇ αἱ διαποαγματεύσεις, ὀνομάζεται εἰρήνη τοῦ Βρετιννῦ (Bretigny) (1360).

§ 436. Ἡ εἰρήνη τοῦ Βρετιννῦ. 1360. -- Ἦτο ἀρκούντως σκληρὰ ἡ εἰρήνη αὕτη. Ὁ Ἐδουάρδος εἶχε παραιτηθῇ μὲν τῶν ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ στεμματος ἀξιωσέων του, ἔλαβεν ὅμως πρὸς ταῖς μέχρι τούδε κτήσεις αὐτοῦ πολλὰς ἀκόμη γαλλικὰς χώρας, τὴν

(1) Σ. Μ. Διὰ τοῦ ὀνόματος τούτου Ἰάκωβος Ἀγαθὸς νοεῖται αὐτὸς ὁ λαὸς καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος τούτου, jacques, ὠνομάσθη ἡ στάσις Jacquerie.

Ποιτου, τῆς Σαιντόζην, τὴν Λαμοσέλλιν, τὴν Περιγόρην, τὴν Λιμουζίν κλπ., εἰς τὰ βορειοδυτικὰ τὴν κομητεία Ποντιέ (Ponthieu), τὴν πόλιν Κιζαι καὶ τὴν περὶ χωρὸν (κομητεία Γυίσιν, Guisne), — οὕτω ὥστε ἐν τρίτον περίπου τῆς σημερινῆς Γαλλίας περῆλθεν ὑπὸ το ἰγγλικὸν σκῆπτρον.

Ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ἐπέστρεψεν, ἤλπίζοντο δὲ ὅτι θὰ ἤρχοντο καλλίτεροι καιροί, ἀλλ' εἰς μάτην : μάστιγι δὲ τὰ πειναλέα γενόμενα στίφη τῶν μισθφόρων ἐπέβησαν φοβερά πλῆγη.

Μωρὸ ἐπιγγεῖλια περὶ στα ρουβρίας, ἦν ἀτεδέχθη ὁ βασιλεὺς τῇ προτροπῇ τοῦ πάπα, δὲν ἐθεράτευσε τὰς ζημίας τῇ χώρᾳ, ἣν ἀπστέρησεν οὗτο, πλὴν τούτου καὶ ἐνός κερποῦ τῆς μέχρ' αὐτοῦ ἐξέλιξεως, μεταβίβισας εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Φλιππον, ὅστις εἶχεν ἀχαλωτισθῆ μετὰ τοῦ πατρὸς ἐν τῇ μάχῃ, τὸ δουκάτον τῆς Βουργουνδίας, τὴν πρὸς δυσμάς τοῦ Saone χώραν, ὡς κληρονομικὸν τιμᾶριον τοῦ γαλλικοῦ στέμματος μεθ' ὧν τῶν προνομίων τῶν προτέρων δοκῶν (1363).

Τὸ ἐπόμενον ἔτος ἀπέθανεν ὁ Ἰωάννης κατὰ τινα ἐπίσκεψιν ἐν Λονδίῳ, κατέλιπε δὲ εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Καρλό τον Ε' (1364—1380) ἅλута τὰ δυσχερῆ καθήκοντα, ἐν οἷς ἡ ἀπαιλλαγὴ τῆς χώρας ἀπὸ τῶν δηώσεων καὶ τῶν κακώσεων τῶν μισθωτορικῶν σιτῶν, ὅπερ ἦτο τὸ τὰ μάλιστα ἐπιῆγον καὶ ἐν τῶν δυσκολιῶν.

Ταχέως ὁμοῦ παρουσιάσθη καὶ πάλιν πολεμικὴ ἐντασθόλησις δι' αὐτόν· διότι ὁ Εδουάρδος ἐπανάλαβε τὸν πόλεμον τῷ 1369, μὴ ἐλλειπουσῶν πρὸς τοῦτο τῶν πρὸ φάσεων.

Τὴν φερόν ὁμοῦ ταύτην τὰ πρῶτα δὲν ἀπέβησαν πολὺ κατ' εὐχὴν : ὁ βασιλεὺς Εδουάρδος δὲν ἦτο πλέον ὁ πρῶτος. Ἐπέστρεψεν ἀμείσως ἀσθενὴς εἰς Ἀγγλίαν, καὶ περιέπεσε κατὰ τὰ τελευταῖα τῆς ζωῆς του ἔτη ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν ἀπλήστου γυναικός, τῆς Ἀλίκης Πέρρερ.

Ὁ πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ Εδουάρδου, ἐπὶ τοῦ ὁποῦ πολλὰ ἐστηρίχθησαν ἐλπίδες, ἀπέθανε, καὶ ὁ Καρλὸς Ε' τῆς Γαλλίας ἀνέδειξεν ἑαυτὸν εὐσυνείδωτον καὶ ἱκανὸν καθήκοντα, ὅστις πλὴν τούτου εὗρεν ἐν τῷ ἄγωνι κατὰ τῶν Ἀγγλῶν καὶ τῶν κατὰ τὰς περιστάσεις συμμαχῶν αὐτῶν λαμπρὸν θεσπίζοντα ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἐκ Βρετάνης Βερτράνδου Δουγεςκλὲν (du Guesclin), ὅστις ἐκείνητος τὰς ἀρε-

Στέψις Καρόλου τοῦ Ε', τῆς Γαλλίας (1364).
Μικρογραφία ἐκ τοῦ χρονικοῦ τοῦ Φρουασὰρ ἐν τῇ Ἑθνικῇ
Βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων.

τὰς στρατηγῶν καὶ πολεμιστῶν, ὧν ἑστειρέτο ὁ βασιλεὺς, ἐν μεγάλῳ μέτρῳ. Κατ' ὀρθῶς δὲ ὁ Κρόλος ν' ἀνακτιῇ τὰ πλεῖστα ἐξ ἐκείνων ἅτινα ἡ εἰρήνη τῆς Βρετινῆ εἶχεν ἀποσπάσει ἐκ τοῦ γαλλικοῦ στέμματος.

Ἐν ἔτει 1380 ἀπέθανεν ὁ Κάρολος πρὸς δυστυχίαν τῆς χώρας του, ἥτις περιέπεσεν εἰς θυελλώδεις χρόνους, εἰς χρόνους καθ' οὓς ἡ φιλοδοξία τῶν μεγιστάνων, ὡς ἐν Ἀγγλίᾳ, περιστοιχίζουσα ἡγεμόνα ἀδύνατον, παρήγαγε χαώδη κατὰσασιν.

§ 457. Ἡ Ἀγγλία ἀπὸ τοῦ 1377—1400.—

Ἐνταῦθα, ἐν Ἀγγλίᾳ, ἡ μακρὰ τοῦ Εἰσαυτοῦ τοῦ Γ' βασιλεία, ἥς τὰ τελευταία ἔτη ἀπετέλεσαν θλιβεράν ἀντίθεσιν πρὸς τὰ πρῶτα, τὰ τόσον ἐν ὧς, ἔληξεν ἐν ἔτει 1377.

Ὁ Εἰσαυτός κατέλιπε τὸ κράτος εἰς ἑνδεκαετὲς παιδίον, τὸν ἑγγονον αὐτοῦ Ριχάρδον τὸν Β', τὸν υἱὸν τοῦ πρίγκιπος τῆς Οὐιλίας, ὡς Κάρολος ὁ Ε' ὥφειλε ν' ἀφήσῃ τὸ ἑαυτοῦ εἰς δεκαετὲς, εἰς Κάρολον τὸν Σ'.

Ὁ νεαρὸς βασιλεὺς Ριχάρδος εὐρέθη ἐν ἔτει 1380 ἐνώπιον ἐπικινδύνου ἐξεγέρσεως τοῦ ἀγροτικοῦ λαοῦ τῆς χώρας του, προκληθείσης ἐκ τῶν συνεπειῶν τοῦ πολέμου ὁσημέραι αὐξουσῶν ἀπαιτήσεων τοῦ στέμματος ὡς καὶ ἔνεκα θρησκευτικῶν λόγων, οὓς θέλομεν γνωρίσει κατωτέρω.

Οἱ επαναστάται, σῶμα πολυπληθέστατον, ὀδηγούμενον ὑπὸ τινος πλινθοποιῦ Οὐάτ—Οὐάτ Ταϋλερ—(Wat Tyler), ὥρμησαν λυσσαλέοι κατὰ τῆς ἀριστοκρατίας, εἰς ἣν ἤρνοῦντο πᾶν δικαίωμα, ἐπικαλούμενοι τὴν ἀρχικὴν ἰσότητα πάντων τῶν ἀνθρώπων: «Ὅταν ἐσκαπτεν ὁ Ἀδάμ καὶ ἐκλώθεν ἡ Εὐα, ποῦ ὑπῆρχον οἱ εὐπατρίδαι;» ἔλεγον οἱ στασιασταί.

Πρὸς στιγμὴν ἠδύναντο οὗτοι νὰ θεωρήσωσιν ἐνυτοὺς κυρίους τῆς καταστάσεως. Ὁ πύργος, τὸ δεσπόζον ἐν Λονδίνῳ φρούριον, ἦτο εἰς χεῖράς των. Ἐν τ.ν. δὲ συναντήσῃ μετὰ τοῦ νεαροῦ βασιλέως, ὅστις εἶχε πορευθῇ πρὸς αὐτούς, ἤρπασεν ὁ Οὐάτ Ταϋλερ, διὰ ριζοσπαστικῶν ἀπαιτήσεων πέζων αὐτόν, τὰ ἡνία τοῦ ἱπποῦ του.

Ἀλλ' ἡ ραγδαίως ἐπελθούσα παρέμβσις τοῦ λόρδου δημάρχου τοῦ Λονδίνου, ὅστις ἐν τολμηρᾷ καὶ γοργῇ ἀποφασιστικότητι ἐπληξεν καὶ ἔρριψε κατὰ γῆς τὸν τολμητίαν, διαπράττοντα ἑγκλημα ἐσχάτης προ-

δοσίας, καὶ ἡ ἐτοιμότης τοῦ πνεύματος αὐτοῦ τοῦτου τοῦ νεαρῷ βασιλέως, ὅστις μετὰ γοργότητος πωφελήθη τὴν κατάπληξιν τοῦ πλήθους, ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς αὐτοῦ λέγων: «Ἐγὼ ὁ ἴσιος θὰ γίνω ἀρχηγὸς σας» καὶ ἐδεσποσε τοῦ θορύβου, ἤγαγεν εὐχάριστον τροπὴν εἰς τὴν κατάστασιν.

Συνέβησαν δὲ τὰ πράγματα ὡς συνήθως συμβαίνουν ἐπὶ τοιούτων ἐξεγέρσεων, αἵτινες διεγείρουσι μεγάλα πλήθη ἀνθρώπων κινούμενα μόνον ὑπὸ τῆς ἀνάγκης καὶ τοῦ παθους: κακὰ ὑποκείμενα κατέλαβον τὴν διευθυνσιν τῶν κοινῶν καὶ ἐπὶ τινα χρόνον προεβή τὸ ἐξεγερμένον πλῆθος εἰς ἔργα καταστροφῆς καὶ ἐκδικήσεως: ἀλλὰ πρὶν ἔτι λαβῆ τὸν καιρὸν νὰ συνέλθῃ καὶ σκεφθῇ, ἀνεθάρρυσαν αἱ δυνάμεις καὶ τὰ συμφέροντα τῆς ὑφισταμένης τάξεως, καὶ ἐκράτησαν τῆς στάσεως.

Ἀλλ' ἡ κατιστολὴ τῆς ἐξεγέρσεως, ἥτις εἶχεν ἐπεκταθῇ ἐπὶ πολλῶν κομητειῶν δὲν διευθύνετο δὲ κατὰ τοῦ βασιλέως ἀλλὰ κατὰ τῆς ἀριστοκρατίας, δὲ. ὠφέλησε τὸν βασιλέα: τὸυναντίον ἐξῆψεν ἔτι μᾶλλον τοὺς εὐπατρίδας, αἵτινες εἶχον ἐξελθεῖ νικηταὶ τοῦ ἀγῶνος, ἤγαγεν αὐτοὺς εἰς νέας σκληρότητας κατὰ τοῦ λαοῦ καὶ κατέστησε μᾶλλον ὑπεροπτικούς: ἵνα δὲ μεταβάλῃ εἰς ἔργα τὸν λόγον ἐκεῖνον, δι' ὃ ὁ νεαρός βασιλεὺς εἶχε καταπλήξῃ καὶ ἀφοπλίσει τοὺς ἐπαναστάτας κατὰ τὸ συμβάν ἐκείνο τῆς Σμιτφείλδης, — τὸν λόγον ἐκεῖνον: «ἀκολουθήσατέ μοι, ἄνδρες μοι, θὰ σᾶς ὁδηγήσω ἐγὼ ὁ ἴσιος», — ἵνα ἐξεύρῃ τὸ δίκαιον καὶ εὐλογον ἐν ταῖς ἀπειθήσεσι τοῦ κατωτέρου λαοῦ, καὶ οὕτω νὰ εὖσῃ τὴν δύνομιν τῆς ἐπιθεβαιώσεως τῆς βασιλικῆς ἀποστολῆς του — ὁ Ριχάρδος ἦτο ἥμισυ ὥριμος καὶ λίαν ἀμφιρρέπων τὸν χαρακτήρα.

Τὸυναντίον μάλιστα ἡ ἐντίδρασις ἀπέβη ἐπὶ κίνδυνος εἰς αὐτόν. Ἐπὶ κεφαλῇ τῶν μεγιστάνων, ἵτινες ἤθελον νὰ περιγρίψωσι τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν, ἐτέθη ὁ νεώτατος τῶν υἱῶν τοῦ ἀποθανόντος βασιλέως, — Θωμᾶς, ὁ δευτὸς τοῦ Γλότσεστερ — καὶ οἱ πολῖται τῶν πόλεων, ἃς ἐξ ἰσού εἶχεν ἀπειλήσει καὶ τρομοξεί ἡ στάσις τοῦ Οὐάτ Τάϋλερ, συνηνώθησαν εἰς κοινὸν ἀγῶνα μετὰ τῆς ἀριστοκρατίας.

Οὕτω ἐπῆλθε νέα διάστασις καὶ ἀγὼν μεταξὺ τῶν ἀξιώσεων τοῦ κοινοβουλίου καὶ τῆς βασιλείας. Ὁ Ριχάρδος ὁ Β' κατήντησε ν' ἀκούσῃ, ὅτι ἂν δὲν ἤθελε νὰ κυβερνήσῃ κατὰ τὰ πατροπαράδοτα

ἔθιμα συμφώνως πρὸς τὰς συμβουλὰς τοῦ κοινοβουλίου, ἡδύνατο τοῦτο τῇ συγκαταθεσεί τοῦ λαοῦ νὰ καθαιρέσῃ αὐτόν και νὰ δώσῃ τὸν θρόνον εἰς ἄλλον ἐκ γένους βασιλικοῦ.

Ἡδυνήθη δὲ ποτε (1397) ὁ Ριχάρδος ν' ἀναλάβῃ τοσοῦτον θάρρος, ὥστε ν' ἀπορριψῇ τοὺς ἐπιβληθέντας αὐτῷ καταπιεστικούς δρους· ἀλλὰ τοῦτο ἐπὶ βραχὺ μόνον. Δ' αὐτῆς ἰδιοτρόπου κυβερνήσεώς του εἶχεν ἔλθει οὗτος εἰς διαστασιν πρὸς πάντας, καὶ ὅτε νῦν ἐν συνεινοήτῃ μετὰ τῆς ἐν Ἀγγλίᾳ ἀντιπολιτευσεως ἐπέστρψεν ὁ ἐξ ἀελφός του Ἐρρίκος, ὁ οὐξ τοῦ Λαγκάστερ, ἀπρόσκλητος, ἤρκεσαν ὀλίγαι ἡμέραι πρὸς ἀνανατροπὴν τῆς ἀστηρίχτου ταύτης βασιλείας.

Ὁ Λαγκάστερ ἔλαβε τὸν βασιλεα, ὅστις οὐδένα πλέον εἶχεν ἀξιόπιστον θεράποντα, ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του, ἠναγκάστη δὲ αὐτός νὰ συγκαλέσῃ πάραυτα κοινοβούλιον: ἐνώπιον δὲ τῆς συνέλευσεως ταύτης ἐκήρυξεν ἑαυτον ἀνάξιον τῆς περαιτέρω διαχειρίσεως τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς καὶ παρτήθη τοῦ θρόνου. Αὐτὸς δὲ ὁ ἴδιος αὐτοπροσώπως παρέδωκεν εἰς τὸν ἐξάδελφόν του Λαγκάστερ τὸν δακτύλιον τῆς σφραγίδος.

Τὴν ἐπαύριον, 30 Σεπτεμβρίου τοῦ 1399, συνεπληρώθη ἡ ἐπανάστασις ἐν Οὐεστμίνστερ, ὅτου τὸ κοινοβούλιον ἀνεγνώρισε τὴν ἀπὸ τοῦ θρόνου παραίτησιν τοῦ Ριχάρδου ἢ ἀπήγγειλε τὴν καθαιρέσιν του, καὶ διαρρηγνυσὺν τὴν πατασπαράδοτον τάξιν τῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου καὶ παρέρχόμενον ἕτερον πρόσωπον κεκτημένον μεγαλείτερα ἐπὶ τοῦ θρόνου δικαιώματα, ἀνεγνώρισε τὸν δούκα τοῦ Λαγκάστερ ὡς βασιλέα, ὡς Ἐρρίκον Δ' (1400 μέχρι 1413).

Ὁ Ριχάρδος ἀπέθανεν ἐν ἔτει 1400 ὑπὸ κράτησιν διατελῶν ἐν Πομφρέτη.

§ 458. Ἑκκλησιαστικὴ κίνησις. — Ἡ ἐπανάστασις καθιερώθη καὶ καθιγιάσθη ὑπὸ τοῦ ἀνωτάτου κλήρου, πρὸς ὃν δὲν εὐρίσκετο εἰς ἀγαθὰς σχέσεις Ριχάρδος ὁ Β'. ὁ δὲ νέος βασιλεὺς ἐφάνη εὐγνώμων, ὑποσχεθεὶς τὴν ὑποστήριξιν του πρὸς καταστολὴν τῆς αἰρετικῆς κινήσεως, ἣτις εἶχε λάβει μεγάλην ἔντασιν ἐνταῦθα, ἐν Ἀγγλίᾳ.

Ἡ κίνησις αὕτη ἀνεπτύχθη ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν ἀνδρός, τοῦ ὁποίου ἡ σημασία ἐπεκτείνεται πολὺ πέραν τῶν ὁρίων τῆς Ἀγγλίας, διότι ἦτο ὁ πρῶτος καταπολεμήσας τὰς βάσεις ὅλου τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ συστή-

ματος καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις δι' ἀντιπολιτεύσεως σαφούς, ὁξείας ἐχούσης ἐπίγνωσιν τοῦ ἐπιδιωκόμενου σκοποῦ.

Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἦτο ὁ ἐν Ὁξφόρδῃ καθηγητὴς Ἰωάννης Οὐϊκλίφιος (John Wycliffe) τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα φέρει ἡμᾶς πέραν τοῦ σταδίου τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐξελίξεως, ἐξ οὗ ὡς καὶ ἐκ τοῦ πολιτειακοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ νέα ἐποχῇ, νέα ὅλως διάφορος τῆς μέχρι τοῦδε κρατούσης δημιουργικῆ ἀρχῇ, ἀναγγέλλεται.

§ 459. Ἰωάννης Οὐϊκλίφιος. — Ἡ δράσις τοῦ Οὐϊκλίφιου, τοῦ διαπρεπεστέρου πάντων τῶν λεγομένων προδρόμων τῆς Μεταρρυθμίσεως, ὑπῆρξε κατα τοῦτο τόσον μεγάλη, ὥστε ν' ἀποτελῇ ἐποχὴν, καθ' ὅσον ὁ ἐπιτεθὴς οὗτος καθ' ἑνὸς ὀρισμένου ὅπως ὥντοτε σημείου τῆς ὑφισταμένης ἐκκλησιαστικῆς τάξεως, ἀλλὰ κατηνέχθη ριζικῶς κατὰ τῶν ἀρχῶν καὶ βάσεων αὐτῆς.

Ἐγεννήθη οὗτος ἐν κώμῃ τῆς βορείου Ἀγγλίας καὶ διήνυσεν τὸ μέγιστον μέρος τῆς ζωῆς του ἐν Ὁξφόρδῃ, ὡς καθηγητὴς τῆς θεολογίας: ὅτε δὲ ἡ διδασκαλία αὐτοῦ ἀπεδοκιμασθῇ ἐν τινι συνόδῳ, συνελθούσῃ ἐν Λονδίνῳ τῷ 1382, ἐπέστρεψεν οὗτος εἰς τὴν ἐν Λουττερουόρθ ἐκκλησιαστικὴν ἐνορίαν, ὅπου καὶ ἀπέθανεν ἐν ἔτει 1384.

Ἐν ταῖς θεολογικαῖς δοξασίαις αὐτοῦ ἦτο ὁπαδὸς τοῦ Αὐγουστίνου, οὗ ἡ αὐστηρὰ θεωρία περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ προορισμοῦ — ἡ θεωρία καθ' ἣν τὰ πάντα ἀναγκαίως τελοῦνται καθ' ἃ προώρισεν αὐτὰ ὁ Θεὸς — ἐξήσκησεν ἐπ' αὐτοῦ τὴν αὐτὴν ἐλκυστικὴν δύναμιν, ἣν καὶ βραδύτερον ἐξήσκησεν ἐπὶ πολλῶν μεγάλων καὶ τολμηρῶν πνευμάτων.

Καίτοι δὲ ἡ δανοητικὴ αὐτοῦ ἐργασία δὲν εἶχεν ἐξέλθει ἐντελῶς τῶν τύπων τῆς σχολαστικῆς θεολογίας, προσηλώθη ἐν τούτοις οὗτος ἰδιαιτέρως ἐπὶ τῆς Ἀγίας Γραφῆς, ἣν καὶ μετέφρασεν εἰς τὴν ἀγγλικὴν ἐκ τῆς Vulgata (Κοινῆς), τῆς ἀρχαίας δηλονότι καὶ ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ἐγχεχοιμένης λατινικῆς μεταφράσεως: ἐν ταῖς ἐρεῦναις δὲ περὶ τῶν μυστηρίων ἐστράφη οὗτος μετὰ μεγάλης σφοδρότητος ἀκριβῶς κατὰ τοῦ δόγματος ἐκείνου, ὅπερ ἀπετέλει τὸ σπουδαιότατον στήριγμα τῆς ἱερατικῆς δυνάμεως, κατὰ τῆς περὶ μ ε τ ο υ σ ι ὡ σ ε ω ς διδασκαλίας.

Ἐχαρακτήριζεν ὡς αἵρετικὴν κακοδοξίαν, ὡς βλασφημίαν, τὸ ὅτι μεταβαλλομένης τῆς οὐσίας ἠδύναντο νὰ παραμένωσι τὰ ἐξωτερικὰ γνωρίσματα, ἡ ὄψις καὶ ἡ γεῦσις, τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου, — ὅτι ὁ

ιερείς, τὸ ἀδύνατον καὶ εὐθραυστον δημιουργημα, ἐπιτελεῖ διὰ τοῦ λόγου αὐτοῦ τὸ θαῦμα τῆς μετατροπῆς — ὅτι δύναται τὸ δημιουργημα νὰ ποιήσῃ τὸν δημιουργόν του: καὶ ἐν τούτῳ ἐστράφη ὅλως ἰδιαζόντως κατὰ τῶν ἐπαιτῶν μοναχῶν, καθ' ὧν ἀσχέτως πρὸς ταῦτα, ἐχθρικὸν ἐπεκράτει πνεῦμα ἐν τῷ πανεπιστημίῳ, καὶ οἵτινες ἦσαν οἱ κυρίως πρόμαχοι τοῦ ὑφισταμένου ἐκκλησιαστικοῦ συστήματος, τοῦ ὁποίου ἡ μεγάλη ἐξαχρείωσις ἐφαίνετο ἔχουσα ἀνάγκην ριζικῆς μεταρρυθμίσεως, ὁλοσχεροῦς μετατροπῆς.

Τίς ὅμως θὰ ἐπετέλει τὴν μεταρρύθμισιν ταύτην τῆς ἐκκλησίας, — ἥτις ἔπρεπε νὰ τελεσθῇ ἀέκοντος ἄκοντος τοῦ Ἀντιχρίστου;

Ὁ πάπας ὄχι: ἐν τῷ παπικῷ θεσμῷ, οἷος ἦτο οὗτος τότε, ἔκειτο τοῦναντίον τὸ πρῶτον καὶ μέγιστον τῶν προσκομμάτων: ἡ παπωσύνη κατὰ τὸν Οὐϊκλίφιον εἶναι ἀκριβῶς ὁ Ἀντίχριστος, ἢ τὸ ἰσχυρότερον ὄπλον αὐτοῦ: ἀλλὰ καὶ σύνθεός τις δὲν ἠδύνατο νὰ πράξῃ τοῦτο: τὴν καθόρισιν τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας διὰ ψηφοφορίας ἀπεκάλει ὁ Οὐϊκλίφιος ψ ε υ δ ἡ ἀ ρ χ ῆ ν, ἀντίθ. τον πρὸς τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, δι' ἧς ἐξαπατᾷ ὁ ἐχθρὸς τοὺς ἀνθρώπους.

Κατὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ ἔπρεπε νὰ λάβῃ τὴν πρωτοβουλίαν μᾶλλον οἱ λαϊκοί, οἱ *domini temporales*: καὶ ἐνταῦθα καταρρίπτει ὁ Οὐϊκλίφιος ἐτέραν βάσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς δυνάμεως, καὶ ἵσταται ἐπὶ τοῦ εἰσόδου ἐφ' οὗ ἀνηγέρθη μετὰ ἓνα καὶ ἡμίον αἰῶνα ἡ προτεσταντικὴ μορφή καὶ ἔννοια τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας.

Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἐκκλησίας, ὡς εἶχεν ἀναπτυχθῇ αὕτη μέχρι τοῦδε καὶ συμπληρωθῇ, ἡ ἱερωσύνη ἦτο μυστήριον καὶ μετέδιδεν εἰς τὸν χειροτονούμενον χαρακτῆρα ἀδιάφθορον, ὅστις καθίστα τὸν ἱερέα μέλος ἰδιαιτέρας, ἰδιοφυοῦς, δεσποζύσης ἱερᾶς τάξεως — τάξεως ἥτις ἔζη κατ' ἰδίους κανόνας ὑπὸ ἴδιον ἀρχηγόν καὶ ἥτις ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς, ἐν ἣ τὰ μέγιστα ἂν μὴ τὸ πᾶν ἐσήμαινεν ὁ ἱερεύς, ἀντεπεξήρχετο πρὸς τοὺς λαϊκοὺς μετ' ἀπεριόριστου κύρους καὶ ἐξουσίας.

Τοῦναντίον ὁ Οὐϊκλίφιος, ἐφαρμύζων τὴν ἀρχαίαν χριστιανικὴν ἔννοιαν τῆς εὐαγγελικῆς πενίας κατὰ νέον τρόπον, νοεῖ τὰ καθήκοντα τοῦ κληρικοῦ ὡς ἐ λ ε η μ ο σ ύ ν η ν, ἣν παρέχει αὐτῷ ἡ κινιότης, καὶ ἣν δύναται αὕτη ν' ἀποσύρῃ, ἐὰν ὁ κληρικὸς εἶναι ἀνάξιος αὐτῆς. Μεταβάλλει οὕτω τρόπον τινά ὁ Οὐϊκλίφιος τὴν ἱερωσύνην εἰς ἀνα-

κλητόν ἀξίωμα, καὶ καθιστᾷ τοὺς λαϊκούς, παρ' οἷς ἀσχοῦσιν οἱ ἱερεῖς τὸ ἀξίωμα των, δικαστὰς αὐτῶν: προτέρας δημεύσεις ἐκκλησιαστικῶν κτήσεων ἐπιδικιμάζει οὗτος καὶ οἰκτερεῖ ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοῦ πλέον τοῦ ἐνὸς τετάρτου τῆς χώρας εἶχε περιέλθει εἰς νεκρὰς χεῖρας: ὁ βασιλεὺς ἡμῶν λοιπόν, λέγει, δὲν εἶναι βασιλεὺς ὅλης τῆς Ἀγγλίας. Τὸ ὅτι εἰ κληρικοὶ κέκτηνται χώρας καὶ κυριαρχίαν ἀντέκειτο εἰς τὴν θεωρίαν αὐτοῦ περὶ χριστιανισμοῦ, ὃν λίαν δεδηλωμένως ἀντελομβάνετο ὡς τὴν «ἀρχικὴν θρησκείαν τοῦ Χριστοῦ» ἀπεναντι τῆς ἰποίας ἡ ὕνατο νὰ θεωρῇ ὅλον τὸ ὑφιστάμενον ἐκκλησιαστικὸν σύστημα ὡς ἀληθὲς παραμόρφωμα.

Οὕτω ἡ ἀντιπολίτευσις αὐτοῦ κατηθύνετο καθ' ὅλης τῆς μηχανικῆς καὶ ἐξωτερικῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βίου, κατὰ τῆς ἐλλείψεως ἀνεξιθρησκείας, τῆς ὑπερβολῆς τῆς προσκυνήσεως τῶν ἀγίων, κατὰ τῶν ἀφέσεων; μετὰ ἰδιοφυοῦς τροπῆς ἀνάγει οὗτος τὰς ἐξωτερικὰς ταύτας χαριστικὰς περιχωρήσεις εἰς τὴν αὐτὴν φιλοσοφικοθεολογικὴν κακιδοίαν, ἣν κατεπολέμησεν ἤδη ἐν τῇ περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς εὐχαριστίας διδασκαλίᾳ: θέτουσι γνῶρισμα ἄνευ ὑποκειμένου.

§ 460. Ἀντίδρασις κατὰ Ἑρρίκου τοῦ Δ. — Ἐκπλήσσεται τις δὲ τὴν σκρηνεῖαν καὶ τὴν συνακολοθίαν μὲθ' ἧς ἀντέτασσαν ἐνταῦθα εἰς μόνον θεολόγος κατὰ δογματικὸν συστήματος μετ' ἁδιαρρήκτου δυνάμεως διεσπίζοντος δι' ἄρρον ὅλως ἀντίληψιν τῆς χριστιανικῆς ἀποκλύψεως — οὕτωδὲ τὴν αὐτὴν ἐκείνην ἀντίληψιν εἰς ἣν ἐν συνόλῳ καὶ ἐν ταῖς λεπτομερείαις ἔφθισαν μετὰ ἓνα καὶ ἥμισυν αἰῶνα οἱ Γερμανοὶ καὶ μάλιστα οἱ Ἕλβε οἱ μεταρρυθμιστὰς ἐν τραχείᾳ πάλιν μετὰ χαλεποῦς πνευματικῆς ἐργασίας.

Αἱ διδασκαλίαι αὐτοῦ, εἰς αἷς ἔδωκε τὴν ὀριστικὴν συστηματικὴν μορφήν των, μόνον δύο ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἐν τῷ ἔργῳ του Τριλογίᾳ (Trialogus) ἐνεποίησαν μεγάλην ἐντύπωσιν. Ἐπιφανεῖς κοσμικοὶ κύριοι ἠνόουν αὐτόν, καὶ αὐτὴ δὲ ἡ κυβέρνησις μετεχειρίσθη τὸν Οὐίκλiffιον εἰς διπλωματικὰς καὶ ἐκκλησιαστικοπολιτικὰς ὑπηρεσίας.

Ἐποίησε δὲ καὶ πρῆκτικὴν ἀρχὴν τῆς μεταρρυθμίσεώς του «Πτωχοὶ ἱερεῖς» — ἦτοι κληρικοὶ ὁπαδοὶ τῶν ἰδεῶν του, κατὰ τὸ παρὰ-

δειγµὰ τῶν ἀποστόλων, καὶ ἵνα μὴ κηλιδωθῶσιν ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας τῆς σιμωνίας, μὴ δεχόμεναι εὐεργετήματα (*beneficia*, ἐκκλησιαστικὰς προσόδους) ἐν ἀπλῇ περιβολῇ ἄνευ ἀδείας ανωτέρου ἐκκλησιαστικοῦ ἀρχηγοῦ, ἐπορεύοντο ἀπὸ τόπου εἰς τόπον καὶ ἐκήρυσσον τὸ εὐαγγέλιον.

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἀντιδρᾶσις, ἣτις ἤρξατο διὰ τῆς ἐν Λονδίνῳ συνόδου τοῦ 1372, ἐλαβε δὲ ὀξύτερον χαρακτήρα κατὰ τὰ ἐπόμενα ἔτη, ἀνεκήρυσεν αἵρετικούς τοὺς ὀπιδοὺς τοῦ Οὐίκλιφίου, ὧν τὴν ἀνίχνευσιν, — ἀπεκαλοῦν δὲ αὐτοὺς *Lollharden* — κατέστησε κύριον ἔργον τοῦ ὁ πρωτοεράρχης τῆς Ἀγγλίας, ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Καντερβουρίας Θωμᾶς Ἀρουνδελος· ἐν δὲ τῶν πρώτων νομοθετημάτων ἐπὶ τοῦ νέου ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Λιγκάστερ βασιλέως, ὅστις ἐθεώρησε σκόπιμον νὰ συνδέσῃ τὸ συμφέρον αὐτοῦ πρὸς τὸ τοῦ κλήρου, ἦτο ὁ ὑπὸ τοῦ κοινοβουλίου ψηφισθεὶς νόμος *de comburendo haeretico* (1400), δι' οὗ ἐπεβάλλετο ρητῶς ἡ θανατικὴ ποινὴ κατὰ τῶν αἵρετικῶν.

Ἐγένετο δὲ τοῦτο ἐν τῇ χώρᾳ, ἣτις οὐχὶ ἀδίκως ἐθεωρεῖτο ἡ μᾶλλον εὐνομουμένη καὶ μᾶλλον προηγμένη, ἀφοῦ οἱ ἰδιωτικοὶ πόλεμοι, οἵτινες τοσαύτην κατεῖχον θέσιν ἐν τῇ ἡπειρωτικῇ Εὐρώπῃ καὶ μάλιστα ἐν Γερμανίᾳ, εἶχον ἐκλίπει σχεδὸν ἐν αὐτῇ, εἶχεν εἰσαχθῇ πρὸ πολλοῦ πραγματικὴ εἰρηνικὴ κατάστασις, ἡ δὲ νομικὴ ἰσότης, ἡ ἐνώπιον τοῦ νόμου ἰσότης τῶν διαφόρων τάξεων, εἶχεν ἐπιτευχθῇ καὶ ἴσχυεν ἐν μεγίστῃ μέτρῳ.

Ἄλλ' ἡ καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην ἐκκλησιαστικὴ κατάστασις ἦτο τοιαύτη, ὥστε οὐδεὶς κατὰ τῶν αἵρετικῶν νόμος, ὅσον αὐστηρὸς καὶ ὅσον γενικὸς καὶ ἂν ἀπέβαινε, θὰ ἠδύνατο νὰ καταβάλῃ τὴν αὐξοῦσαν ἀντιπολίτευσιν.

Θὰ ἠδύνατο ἡ ἀντιπολίτευσις αὕτη νὰ κατασιγασθῇ διὰ ριζικῆς ματαρρυθμίσεως τῆς ἐκκλησίας — καὶ ἡ μεταρρυθμίσις αὕτη τῆς ἐκκλησίας κατὰ τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ μέλη εἶχεν ἀποβῇ ἥδη τὸ σύνθημα εἰς ὅλους τοὺς κοινωνικοὺς κύκλους : πρὶν ἢ παρέλθωσιν ἀρκετὰ ἔτη τοῦ νέου αἰῶνος, ἐγένετο αὕτη τὸ πρόγραμµα ἀκατασχετοῦ κινήσεως.

Τὸ δὲ σπουδαιότερον ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἦτο ὅτι ἡ δρᾶσις ἐνός

μόνου θεολόγου, ὅστις ἤγειρε βαθυτάτην καὶ θεμελιώδη ἀντίρ-
ρησιν κατὰ τῶν βάσεων τῆς ὑφισταμένης ἐκκλησιαστικῆς κα-
ταστάσεως, συνέπεσε μετὰ τῆς σαπρότητος καὶ τῆς συνταράξεως
τῆς ἐκκλησιαστικῆς ταύτης καταστάσεως, ἥτις ἦτο πανταχοῦ ἐξίσου
αἰσθητή, εἰς τὰς ὑψηλὰς καὶ εἰς τὰς χαμηλὰς σφαίρας τῆς τότε κοι-
νωνίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Κατάστασις τῆς ἐκκλησίας. — Τὸ μέγα σχίσμα
καὶ ἡ συνοδιακὴ κίνησις. — Πόλεμος τῶν
Οὐσσιτῶν καὶ τέλος τῶν Λουξεμβουργί-
ων. — Ἀρχὴ τῶν Ἀψβουργίων. —
Λήξις τῆς συνόδου τῆς Βασιλείας.

§ 461. Τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα ἀπὸ τοῦ
1377. — Ἐν ἔτει 1377 εἶχε μεταθέσει, ὡς ἐμνημονεύσαμεν
ἐν τοῖς ἀνωτέρω, ὁ τοῦ Οὐρβανοῦ Ε΄ διάδοχος Γρηγόριος ὁ ΙΑ΄ τὴν
παπικὴν ἑδραν ἐξ Ἀθινῶν καὶ αὐτὴς εἰς Ρώμην. Ὅτε δὲ ἀπέθανεν
οὗτος αὐτόσε ἐν ἔτει 1378, ὁ λαὸς τῆς Ρώμης ἤθελεν Ἰταλὸν καὶ
εἰ δυνατόν Ρωμαῖον πάπιν, καὶ οἱ καρδινάλιοι, Γάλλοι κατὰ τὸ
πλεῖστον, καταπιοθέντες ὑπὸ τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ λαοῦ, ἐξέλεξαν
τοιούτον ἓνα Νεαπολιτανόν, τὸν ἀρχιεπίσκοπον Οὐρβανόν
τὸν Σ'.

Ὁ Πάπας οὗτος ἐπιλήφθη μετὰ ὑπερβολῆς ζήλου τοῦ ἔργου
τῆς μεταρρυθμίσεως, δὲν ἦτο δὲ φειδωλὸς σκληρῶν λόγων μάλιστα καὶ
κατ' αὐτῶν τούτων τῶν καρδινάλιων.

Τοῦτο ἀπῆρσεν εἰς τοὺς ἐκλέκτορας τούτους τῆς ἐκκλησίας, οἵ-
τινες εἶχον ἀποβῆ ἐπιφανεῖς καὶ τρυφηλοὶ ἄνδρες, καὶ εἰς οὓς ἀπέ-
βαινε δυσκολώτατον νὰ τριπῶσιν ἐπὶ ἀσκητικὴν αὐστηρότητα, οἷαν
ἤσκει αὐτὸς οὗτος ὁ νέος πάπας καὶ ἀπῆτει καὶ παρὰ τῶν ἄλλων.
Ὁ Οὐρβανὸς ἐφάνη εἰς αὐτοὺς ὡς τις λυστόπληκτος, οὕτω δὲ ἀπε-
χώρησαν τὸ πλεῖστον ἐξ αὐτῶν, οἱ δώδεκα «Τρχμοντάνοι», εἰς Ἀνά-
γνην, διεκέρυζαν ἐκεῖθεν ἄκυρον τὴν ἐκλογὴν τοῦ Οὐρβανοῦ, καὶ
ἐξέλεξαν ἔπειτα ἀντ' αὐτοῦ ἐν Φονσίφ Γάλλον τὸ γένος ἐκ Γενεύης
τὸν καρδινάλιον Ροβέρτον ὡς Κλήμεντα τὸν Ζ'.

Ὁ πάπας οὗτος ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῆς βασιλείσεως τῆς Νεαπόλεως

Ἰωάννης τῆς Α' . (ὑπὸ τοῦ 1343) καὶ ὑπὸ τῆς Γαλλίας, καὶ ἔστησε τὴν ἑδρὴν του καὶ αὐτὴς ἐν Ἀθινιόν. Μικρὸν καὶ κατ' ὀλίγον εὐρύθη ἡ δικαιοδοσία αὐτοῦ καὶ ἐπὶ ἄλλων χωρῶν, ἐξηρητημένων ἐκ τῆς Γαλλίας ἐν τοῖς πολιτικοῖς πράγμασιν ἢ φίλων αὐτῆς, οἷον τῆς Σκωτίας, τῆς Σαβοΐας, τῆς Καστιλίας, τῆς Ἀρχωνίας, τῆς Ναβάρρας.

Αἱ γερμανικαὶ ὁμως χῶραι, ἡ Γερμανία καὶ ἡ Ἀγγλία, ἡ Δανία, ἡ Σουηδία, ἡ Πολωνία, ἔμειναν πισταὶ εἰς τὸν Οὐρβανόν, οὕτω δὲ ἐπῆλθε τὸ μέγα σχῆμα ἐν τῇ δυτικῇ ἐκκλησίᾳ.

§ 462 Τὸ σχῆμα — Πινταχοῦ μετὰ ζωηρότητος συνεζήτητο τὸ ζήτημα, ἂν ὁ Οὐρβανὸς ἐξελέγη νομίμως ἢ ὄχι. Ὅτε δὲ ἀπέθανεν οὗτος ἐν ἔτει 1380, ἡ περίστασις ἦτο κατάλληλος πρὸς ἐπαναφορὰν τῆς ἐνότητος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ.

Ἄλλ' οἱ Ρωμαῖοι καρδινάλιοι ἐξέλεξαν καὶ αὐτὴς νέον πάπαν, τὸν Βονιφάτιον Θ', ὡς ἐπίσης οἱ Γάλλοι, ἀποθανόντος Κλήμεντος τοῦ Ζ' . ἐν ἔτει 1394 ἐν Ἀθινιόν, ἐξέλεξαν διάδοχον αὐτοῦ τὸν Βενέδικτον ΙΓ' . μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βονιφατίου ἐξελέγη ὑπὸ τοῦ κόμματος αὐτοῦ νέος πάπας, καὶ μετὰ τὸν θάνατον καὶ τοῦ τελευταίου τούτου τῷ 1406, νέος καὶ πάλιν, Γρηγόριος ὁ ΙΒ' .

Οἱ πάπαι οὗτοι ἐπολέμουν πρὸς ἀλλήλους διὰ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὅπλων, λαμβανομένων ἐκ τοῦ πεπληρωμένου καὶ οὐδέποτε ἐξαντλουμένου ἐπλοστασίου τῶν : ὁ εἰς ἐξεσφενδόνιζε κατὰ τοῦ ἄλλου καὶ τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ τὸ ἀνάθεμα, τοῦτο δὲ ἐτάρασσε τὰς συνειδήσεις, ἢ, τοῦθ' ὅπερ συνέβαινε συχνότερον, ἀπήμβλυνεν αὐτάς : ἡζύνατό τις ἐνίοτε ν' ἀκούσῃ λεγόμενον, ὅτι οὐδὲν ἐκώλυε νὰ ὑπάρχωσι δέκα καὶ δώδεκα πάπαι, ὡς ὑπῆρχον δύο, ἢ νὰ ὑπάρχῃ εἰς πάπας δι' ἐκάστην χώραν.

Ἀλλὰ τὰ ἐκκλησιαστικὰ μέσα ἦσαν καθ' ἑαυτὰ ὀλίγον ἀποτελεσματικὰ ἐν τοιαύτῃ ἔριδι· καὶ ἂν μέχρι τοῦδε ἐκίνει τὴν ἐκπληξιν καὶ τὰ παράπονα τοῦ κόσμου ἡ ἐπινοητικότητα τῆς Ἀγίας Ἐδρας περὶ τὴν ἀνίχνευσιν νέων χρηματικῶν πηγῶν, νῦν ἐδιπλασιάσθησαν ὅλαι αἱ καταχρήσεις, ὥς ἐπιτυχῶς ἡ ἀρχαία ἐκκλησία ἀπεκάλεσε σιμωνίαν.

Εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα (beneficia), ὧν ἡ ὑπὸ τοῦ

πάπα πραγματικῶν μεταβίβασις δὲν ἐγίνετο ἄνευ χρημάτων, προσετέθησαν αἱ προσδοκίαι, αἱ *gratiae expectativae*, εἰς τὰ ἐτ ἡ σ ι α (Annaten), τὰς ἐτησίους προσότους τῶν ἐν χρεῖα ἄρχων (Praebenda), αἵτινες συνέρρεον εἰς τὸ παπικὸν ταμεῖον, προσετέθησαν τὰ *Spolia*, ἡ κινητὴ καὶ ἀκίνητος περιουσία ἀποθανόντων ἱεραρχῶν· οἱ τίτλοι δυνάμει τῶν ὁποίων συνήγον χρήματα αἱ εἰσπράκτορες καὶ ὑποεισπράκτρες τοῦ ποντίφικος, ἦσαν ἀνεξάντλητοι· *reservatio, prae-ventio, devolutio, commenda*, ὁ θάνατος ἐν τῇ παπικῇ αὐλῇ, ἄφεςις ἁμαρτιῶν.

Σύμπτωμα ἀναμφίβολον βαρείας ἀσθενείας τῆς ἐκκλησίας ἦτο ὁ αὐξὼν ἀριθμὸς τῶν σωματείων (*Secten*) καὶ ἀδελφοτήτων, τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀποστόλων, τῶν πνευματιστῶν, τῶν βεγουϊνῶν καὶ βεγουτῶν (*Beguinae, beguttae*) (1), τῶν ἀδελφῶν τοῦ κοινοῦ βίου, καὶ ὡς ἄλλως ὡς ὁμοζοντο τὰ διάφορα ταῦτα σωματεῖα, ἅτινα, καίτοι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲν ἀπεσχίζοντο ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας, ἐν τοσούτῳ ἀπεδείκνυσαν ὅτι ἡ ἐκκλησία, ὡς εἶχε, δὲν ἐπῆρκει εἰς τὰς ἀνάγκας πολλῶν κοινωνικῶν κύκλων.

Ἄλλ' ἡ ἐκκλησία δὲν καθυστέρει μόνον ὡς πρὸς τὴν ἱκανοποίησιν ἐμβριθεστέρων πνευμάτων· δὲν ἐπεβάλλετο αὕτη πλὴν οὐδὲ εἰς τοὺς ἐπιπολαιότερον σκεπτομένους καὶ ἐξήγειρε τοὺς σοβαροὺς· διότι ἡ φυσικὴ συνέπεια τῆς ἀπὸ πολλοῦ ἐπιπολαζούσης, διὰ δὲ τοῦ σχίσματος καὶ τῶν ἐπενεργειῶν αὐτοῦ εἰς βαθμὸν τερατώδη ἀναπτύχθεισης σιμωνίας, ἦτο ἡ ἐν μεγίστῳ μέτρῳ ἐπὶ τὰ κοσμιώτερα τροπὴ καὶ παραμόρφωσις τῆς κληρικῆς τάξεως, ἥτις ὅσημέραι ἐπὶ πλέον ἐξεδηλοῦτο κατὰ τρόπον κινουῖντα τὴν ἀγανάκτησιν.

Ἐὰν ἡ τύχη ἔφερε τινα εἰς τὴν αὐλὴν ἐθνικῶν τὸ θρησκευμα βασιλέων, θὰ ἤκουεν ἐκεῖ ὅτι οἱ Χριστιανοὶ ἔχουσι νῦν κάλλιον ἢ πρότερον· διότι εἶχον νῦν δύο θεοὺς οἵτινες ἠδύναντο νὰ χορηγήσωσιν αὐτοῖς ἄφεςιν ἁμαρτιῶν· ἐὰν ὁ εἰς ἐξ αὐτῶν ἀπεποιεῖτο τοῦτο, αὐτοὶ ἠδύναντο νὰ παρευθῶσ. πρὸς τὸν ἕτερον.

(1) Σ. Μ. Καλοῦνται οὕτω θρησκευτικαὶ ἀδελφότητες γυναικῶν καὶ παρθένων ἐν κοινῷ μὲν βιουσῶν, μὴ διατελουσῶν ἅμως ὑπὸ τὴν αὐστηρότητα τῶν κανόνων τοῦ μοναστηριακοῦ βίου.

§ 469. Μεταρρυθμιστικὴ κίνησις. Ἡ ἐν Πίσσᾳ οὐνοδοί. — Τὴν ἐλευσινότητα τῆς καταστάσεως ταύτης ᾗσθάνοντο πᾶσαι αἱ χώραι καὶ πᾶσαι αἱ τάξεις. Ἀλλ' ἡ θεραπεία δὲν ἦτο εὐκόλος, διότι ἡ ἐκκλησία εἶχε παραγκωνίσει τοὺς κοσμικοὺς ἡγεμόνας, ἄνευ τῶν ὁποίων δὲν ἦτο δυνατὴ ἡ πραγματοποίησις μιᾶς μεταρρυθμίσεως, ἐκ τῆς εὐλόγου θέσεώς των ὡς ζώντων καὶ ὁρώντων μελῶν τῆς ἐκκλησίας, ἐξογκώσασα καὶ νοθεύσασα τὴν ἔννοιαν τοῦ κληρικοῦ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ κοσμικόν.

Ἐν τοσούτῳ οὐδὲν ἄλλο ἦτο ἐπὶ τοῦ παρόντος δυνατόν εἰμὴ ν' ἀνολάβωσι τὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς οὐκίκληρικής κακοδοξίας οἱ Domini temporales, οἱ ἡγεμόνες : δύο δὲ ἐξ αὐτῶν, ὁ βασιλεὺς τῆς Γερμανίας Βεγκεσλαῦος καὶ ὁ τῆς Γαλλίας Κάρολος ὁ Σ', συνεννοήθησαν πρᾶγματι ὅπως ἐπαναφέρωσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐνότητα, ἐξαναγκάζοντες ἐν ἀνάγκῃ τοὺς δύο πάπας εἰς πικραίτησιν.

Ἀλλ' οὗτοι δὲν δεινοῦντο νὰ πράξωσι τοιοῦτό τι. Αἱ διαπραγματεύσεις αἵτινες ἐπεχειρήθησαν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἦσαν καθαρὰς φαινομενικαί.

Νέα ὁμῶς δύναμις, ἣν οὐδεὶς ἐφάνταζετο, ἀνεφάνη νῦν, ὅτε ἡ δογματικὴ καὶ τὸ ἐν ἰσχύϊ κανονικὸν δίκαιον οὐδὲν ἐγίνωσκον ν' ἀπαντήσωσι, ἡ δύναμις ἣν κυρίως ὑπὸ τινὰ ἔπιψιν θὰ ἡδύατο νὰ ὀνομάσῃ τις ν ἐ α ν ἐ π ι σ τ ῆ μ η ν, καὶ τὰ ὅργανα αὐτῆς, τὰ Π α ν ε π ι σ τ ῆ μ ι α, ἅτινα ἤρχισαν ἄλλεπάλληλα ν' ἀναφαίνωνται κατὰ τὸ δευτερονήμιον τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος, τὸ τῆς Πρίγκας τῷ 1348, τὸ τῆς Βιέννης τῷ 1365, τὸ τῆς Ἐϊδελβέργς τῷ 1387, το τῆς Κολωνίας τῷ 1388, τὸ τῆς Ἐρφούρης τῷ 1392, καὶ ἐξ αὐτῶν πρὸ παντός τὰ πρὸ πολλοῦ διάσπμα πανεπιστήμια τῶν Παρισίων καὶ τῆς Ὁξφόρδης.

Τὸ γενικὸν σύνθημα ὅσημέραι καθίστατο ἡ μεταρρυθμίσεις τῆς ἐκκλησίας κατὰ τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ μέλη καὶ ἡ σύγκλησις μιᾶς οἰκουμένης συνόδου πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτο.

Τὸ ζήτημα ὁμῶς νῦν ἦτο τίς εἶχε δικαίωμα νὰ συγκαλέσῃ τοιαύτην σύνοδον, καὶ ὁ ἄγων ἐγένετο σοβαρός : ὑπὸ τὴν πίεσιν δὲ τῆς ἐξεγερθείσης κοινῆς γνώμης συνεννοήθησαν οἱ κληρικοί τῶν δύο πα-

πικῶν αὐλῶν καὶ συνεκάλεσαν τοιαύτην γενικὴν σύνοδον ἐν Πίσα διὰ τὸν Μίρτιον τοῦ 1409.

Ἡ σύνοδος αὕτη, ἐν ᾗ σπουδαίως διεκρίθησαν οἱ δύο ἀρχηγοὶ τοῦ μεταρρυθμιστικοῦ κόμματος ὁ ἐπίσκοπος τῆς Καυθαρίας Πέτρος δ' Αἰλλὺ καὶ ὁ γραμματεὺς (Kanzler) τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Παρισίων Ἰωάννης Γέρσων, ἔλαβε πορεῖαν λίαν κρίσιμον. Καθήμεν ἡμιφοτέρους τοὺς πάπας, τὸν Βενέδικτον καὶ τὸν Γρηγόριον, καὶ ἐξέλεξε νέον, τὸν Πέτρον τῆς Κανδίας (Peter von Candia) (1), ὅστις δὲν ἦτο πλέον νεανίας τις, ὡς Ἀλέξανδρον Ε'.

Ἡ συνέλευσις ἦτο λαμπρά: παρῆσαν ἐν αὐτῇ 22 καρδιναῖοι, 3 πατριάρχαι, 12 ἀρχιεπίσκοποι, 80 ἐπίσκοποι, 87 ἡγούμενοι· ὅχι δὲ ὀλιγώτερα τῶν 15 πανεπιστημίων ἀντιπροσωπεύοντο ὑπὸ 300 διδασκάλων τῆς θεολογίας καὶ τοῦ κανονικοῦ δικαίου.

Δὲν ἔλειψαν δὲ καὶ σοβαρὰ ἀποφάσεις· ἀλλ' ἀκόμη ἡ μεταρρυθμιστικὴ ὥθησις δὲν ἦτο ἀκατάσχετος, ὅπισθεν τῆς συνόδου δὲν ἴστατο ἡ δύναμις μεγάλου παρατῷ λαῷ ρεύματος, οὕτω δὲ ἔλυσεν τὴν σύνοδον ὁ Ἀλέξανδρος Ε', ὅστις θεωρεῖτο μὲν καλὸς θεολόγος, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀνὴρ, ὅστις οὐδὲν ἠδύνατο ν' ἀρνηθῇ εἰς τοὺς καρδιναλίους του.

Καὶ ἐπειδὴ οἱ δύο καθαιρεθέντες σχισματικοὶ ἐξηκολούθουν νὰ θεωρῶσιν ἑαυτοὺς νομίμους πάπας, ὑπάρχον ἤδη τρεῖς διάδοχοι τοῦ Πέτρου, οὐδεμία δὲ θεολογικὴ καὶ νομικὴ σοφία ἤρκει ὅπως διακρίνη τις, τίς ἦτο νῦν ὁ κυρίως καὶ γνήσιος πάπας ἐκ τῶν τριῶν.

§ 484. Ἡ Βοημία. Ὁ Ἰωάννης Οὐρόσιος.—Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως κατεδείχθησαν τὰ φοβερώτερα συμπτώματα κινήσεως, ἥτις ἐφαίνετο διατελοῦσα εἰς ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὴν οὐκλιφφικήν κακοδοξίαν, ἐν Βοημίᾳ.

Ἐνταῦθα, ἐν Πράγα, ἔνθα ἤμαζε ζωηρὰ πνευματικὴ ζωὴ, εἶχεν ἀναφανῆ ἰσχυροτάτη τις ἀντιπολίτευσις: εἰς ἀρχαιοτέραν σειρὰν τοιούτων μεταρρυθμιστῶν, τοῦ Στιέννα, τοῦ Μίλιτς, τοῦ Μαιθία

(1) Σ. Μ. Πιθανὸν ἡ λέξις Candia νὰ εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ Ἡρακλείου τῆς Κρήτης, ὅπερ ὡς γνωστὸν ἡ Εὐρώπη τοῦ Μεσαίωνα καὶ ἡ σημερινὴ ἀκόμη Εὐρώπη ἀποκαλεῖ Candia. Ἄλλο τοῦλάχιστον γεωγραφικὸν ὄνομα Candia δὲν εὐρίσκομεν ἐν τῷ Ἑγκυκλοπαιδικῷ Λεξικῷ τοῦ Μπρόκχαους. Σημειωτέον ὅτι ὁ Πέτρος de Candia ἦτο ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Μεδιολάνου ὅτε ἐξελέγη πάπας.

Ἰανώφ, προσετέθη νεώτερος κληρικός, σοβαρός, ἠθικώτατος, εἰλικρινὴς ἱεροκῆρυξ, ὁ Ἰωάννης Οὐτσίος (Huss), ὅστις γεννηθεὶς ἐν ἔτει 1369 ἐν τῇ κωμοπόλει Οὐσσινέτε, ἐνωρὶς ἰδρασεν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, καὶ ἀπὸ τοῦ 1402 ἀπήλαυε μεγάλης ὑπολήψεως ὡς ἱεροκῆρυξ τοῦ ἐν Πράγα παρεκκλησίου τῆς Βηθλεέμ, καὶ ὡς πνευματικὸς τῆς βασιλείας Σοφίας.

Ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1381 ἀνεγινώσκοντο ἐν Πράγᾳ συγγράμματα τοῦ Οὐίκλιφίου, ὅστις ἔζη τότε ἀκόμη, διότι τὰ πανεπιστήμια διετέλουν ἐν λίαν ἐνεργῷ δεσμῷ πρὸς ἄλληλα διὰ τοῦ φυσικωτέρου τῶν τρόπων, διὰ τῶν προσερχομένων καὶ ἀπερχομένων ἐκ τῆς ἁλλοδαπῆς.

Τὸ πνεῦμα τῶν συγγραμμάτων τούτων καὶ τὸ πρακτικὸν μέρος τῆς θεολογίας αὐτοῦ ἐκίνησαν τὴν συμπάθειαν τοῦ φιλολήθους Οὐσσίου : εἶθε, ἔλεγεν οὗτος, νὰ ἔλθῃ ποτὲ ὅπου εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ Οὐίκλιφίου : μάλιστα δὲ τὸ τοῦ Οὐίκλιφίου Tractatus de ecclesia [Πραγματεία περὶ ἐκκλησίας], οὗ αἱ ἰδέαι ἀναφέρονται εἰς τὸ ἴδιον ὁμώνυμον κυριώτατον σύγγραμμα τοῦ Οὐσσίου, φαίνεται ὅτι ἐξήσκησεν ἐπιρροὴν ἐπ' αὐτοῦ.

Τὰς ἐπισφαλεῖς ὅμως ιδέας τοῦ Οὐίκλιφίου κατὰ τῆς περὶ μετουσίωσης δοξασίας φαίνεται ὅτι δὲν ἀπεδέχθη ὁ Οὐτσίος, καίτοι καὶ ἐνταῦθα ἡ πνευματιστικὴ θεωρία περὶ τοῦ μυστηρίου ἐπὶ τινα χρόνον προσεῖλκυσε αὐτόν, θαρραλέως εἰς πολλὰ θεμελιώδη σημεῖα, ἐν τοσούτῳ δαίνυται περιεσκεμμένος, σταθμιστικὸς εὐσυνειδήτως ἀριβολόγος.

Τῶν φίλων του τινὲς ὅμως, ὡς ὁ ἱππότης Ἰερώνυμος ὁ ἐκ Πράγας, ἡσπάσθησαν τὰς δοξασίας τοῦ Οὐίκλιφίου μετ' ἀπεριορίστου ζήλου. Διὰ τοῦτο ἐπεκράτει μεγάλη ζωηρότης ἐν τῷ ὑπὸ πολλῶν ξένων φοιτητῶν συχνάζομένῳ πανεπιστημίῳ.

Μετὰ τῆς θεολογικοφιλοσοφικῆς ὁμως ἑρίδος ἀναιμειγνύετο καὶ ἑρις, ἐθνικὴ ἀναφερομένη εἰς τὸ καταστατικὸν τοῦ Πανεπιστημίου. Εἰς τὴν διεύθυνσιν δηλονότι τῶν πανεπιστημιακῶν πραγμάτων, τὰ ὅποια περιελάμβανον μέγιστα συμφέροντα αἱ γερμανικαὶ ψῆφοι ἐν τῇ πανεπιστημιακῇ συγκλήτῳ ἔχον τὴν πλειονοψηφίαν : οἱ Βοημοὶ ἠσθάνοντο ἑαυτοὺς ἀδικουμένους εἰς τὰ φυσικά των δικαιώματα καὶ κατώρθωσαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν ἢ σύμπραξιν τοῦ τετιμημένου ἱεροκῆρυκός των τὴν ἐπι-

ψήφισιν βασιλικού διατάγματος, καθ' ὃ τοῦ λοιποῦ τὸ βοημικὸν ἔθνος θὰ εἶχε τρεῖς ψήφους, τὰ δὲ ξένα ἔθνη ὁμοῦ μίαν μένην.

Τοῦτο ἤγαγεν εἰς μεγάλην διάστασιν : ἐν σώματι ἐγκατέλιπον οἱ ξένοι καθηγῆται καὶ φοιτητα τὴν Πράγαν, καὶ ὑπὸ τοῦ ἰσχυροῦ τούτου ρεύματος ἀρδευθὲν ἀνεφύη τὸ νέον Πανεπιστήμιον τῆς Λειψίας ὅπερ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἔλαβε τὴν παπικὴν ἐγκρίσιν (1409).

Τοῦτο ὑπῆρξε μέγα τραῦμα διὰ τὸ ἐν Βοημία γερμανικὸν στοιχεῖον, καὶ ἐξεθεσε τὴν θέσιν τοῦ μαγίστρου Οὐσίσιου εἰς παντοιοεῖς ἐχθροπαθείας. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Πράγας διέταξεν, ἐπὶ τῇ βάσει πληρεξουσιότητος ἣν ἔλαβε παρὰ τοῦ πάπα Ἀλεξάνδρου τοῦ Ε', τὴν καῦσιν τῶν συγγραμμάτων τοῦ Οὐϊκλιφίου, καὶ ἀπηγόρευσε τὸ εἰς ἰδιωτικὰ παρεκκλήσια κήρυγμα.

Ὁ Οὐσίσιος δὲν ὑπῆκουσεν εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν ταύτην καὶ ἀφωρίσθη. Βασιλεὺς ὅμως, ἀριστοκρατία, πανεπιστήμιον ἦσαν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ ὁ βασιλεὺς Β-γκεσλαῦος ἐξεφράσθη κατὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου, λέγων ὅτι ἀφοῦ ὁ κληρὸς ἔχαιρεν, ἐφ' ὅσον ὁ μάγιστρος Οὐσίσιος εὐδίδασκεν ἐναντίον τῶν λαϊκῶν, ἃς εἶναι νῦν εὐχαριστημένος, ὅτε κηρύττει καὶ κατὰ τῶν ἀμαρτιῶν τούτων, τῶν κληρικῶν.

Ὁ δὲ Οὐσίσιος, τὸν ὁποῖον δὲν δύναται τις νὰ ἐξυμνήσῃ διὰ τὴν μεγάλην ἐπιστημονικὴν δξύνειάν του, ἐκέκτητο ὁμοῦ βιθύτερον αἰσθημα τῆς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ εὐθύνης ἢ οἱ πλεῖστοι τῆς τάξεώς του, ἐσπεροῦτο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐν τινι θεμελιώδει ἀρχῇ, ἥτις πάντως ἔφερεν αὐτὸν πρὸς μακρὰν πέραν τῶν ὁρίων τῆς ὑφισταμένης τάξεως τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας—ὅτι δηλ. ὅταν ἔλαβέ τις παρ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ τὴν ἐντολὴν ὅπως κηρύττῃ, ὁ φείλεται οὗτος νὰ κηρύττῃ, καὶ δὲν πρέπει ν' ἀφίσταται τοῦ καθήκοντος τούτου ἐκ τῆς ἀπειλῆς τοῦ ἀφορισμοῦ.

Φαίνεται ὅτι Οὐσίσιος δὲν ἐσκέφθη καλῶς, ὅτι διὰ τῆς θεωρίας ταύτης εἶχεν ὑπερβῆ πράγματι τὰ ἐσκαμμένα : ὅσον καὶ ἂν εἶναι ἀληθὴς ἡ θεωρία, ὅτι βιθεῖα ἐσωτερικὴ πεποιθήσις περὶ τοῦ ὅτι συνάγει πρὸς τὸ καθήκον ὠρισμένη τις ἐνέργεια, ἣν ὁ θρησκευτικὸς ἄνθρωπος αἰσθάνεται ὡς θέλει ἐντολὴν, ὑποχρεοῦ αὐτὸν νὰ ἐνεργῇ χωρὶς νὰ προσέχῃ εἰς οἷαν δὴποτε ἄλλην ἐξουσίαν καὶ ἀρχὴν—δὲν εἶναι ὅμως καθολικὴ : θέλει ἐντολὴν ἄνευ μεσολαβήσεως τῶν ἐκκλησια-

στικῶν ἄρχων δὲν ἐγνώριζε πλέον ἢ ἐκκλησία αὐτῇ, ἀφ' οὗτου ἐγένετο ἐκκλησία τῶν ἱερέων καὶ τῶν παπῶν.

Πρὸς στιγμήν ὁ ἀρχιεπίσκοπος οὐδὲν ἔπραξεν ἀπέναντι τῆς αὐξήσεως ἀντιστάσεως. Ταχέως ὅμως ἐξερράγη ἡ ρῆξις σφοδρότερα ἢ πρότερον (1412)· ὁ Οὐσσίος ἀφωρίσθη ὑπὸ τοῦ πάπα, κατὰ τοῦ τύπου τῆς διαμονῆς του ἀπιγγελλθῇ ἀπαγόρευσις (interdictum) Μετέβη δὲ οὗτος εἰς Οὐσσινέτε, ἐξηκολούθησεν ὅμως νὰ κηρύττῃ καὶ ἐξέδωκεν εἰδός τι προκηρύξεως, δι' ἧς ἐποιεῖτο ἐκκλησίαν ἀπὸ τοῦ πάπα εἰς τὸν Χριστόν.

§ 468. Σύνοδος ἐν Κωνσταντίᾳ. — Ἡ ἐκκλησία αὕτη — ἀπὸ τῆς ἀναληθοῦς ἐξωτερικῆς καὶ παροδικῆς ἐμφανίσεως τῆς ἐκκλησίας εἰς τὴν αἰωνίαν ἰδέαν αὐτῆς — ἔλαβε βαθεῖαν καὶ μεγάλην σημασίαν διὰ τῆς τροπῆς ἣν εἶχε λάβει ἐν τῷ μεταξύ ἐν μεγάλῳ τὸ ζήτημα τῆς ἐκκλησιαστικῆς μεταρρυθμίσεως.

Ἀφ' οὗτου δηλονότι ἐδόθη πέρας εἰς τὴν διάστροφον κατάστασιν τῶν πραγμάτων ἐν τῷ γερμανικῷ κράτει, ὅπερ, ὡς εἶδόμεν, εἶχε γίνεαι ἐν ἔτει 1410 ἐπίσης «τέρας τρικέφαλον», ὡς ἡ ἐκκλησία, καὶ ὁ Σιγισμούνδος ἦτο μόνος καὶ νόμιμος βασιλεὺς, εἶχε λάβει νέαν ὥθησιν ἢ μεταρρυθμιστικὴν κίνησιν, καὶ ἡ ἐλπίς συγκροτήσεως νέας γενικῆς συνόδου, ἧτις ἔμελλε νὰ ἐκτελέσῃ τὴν τοσοῦτον γενικῶς ποθουμένην μεταρρυθμίσιν κατὰ τὰ τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ μέλη, ἔλαβε νέαν ἐνίσχυσιν.

Ἐν ἔτει 1410 μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐξελέγη ὁ καρδινάλιος λεγάτος τοῦ Κόσσα Βιλτάσαρ ὡς πάπας Ἰωάννης ΚΓ', ὅστις κατὰ τὰ λεγόμενα τῶν ἐχθρῶν του ἔμελλε νὰ εἶναι τὸ ἄκρον ἄωτον πάσης ἀσχημίας, ὅστις ὅμως εἶχε τοῦλάχιστον παρελθὸν λίαν μεγάλης δράσεως, καίτοι ὅχι βεβαίως ἄμεμπτον, τὸ ὅποῖον ὅμως ὑπὸ τὴν τελευταίαν ταύτην ἔποψιν δὲν ἦτο ποσῶς μοναδικὸν ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ παρελθὸν πλείστων ἀνωτάτων κληρικῶν.

Μετ' αὐτοῦ ἔλαβεν ὁ Σιγισμούνδος συνέντευξιν κατὰ τινα στρατείαν του εἰς τὴν ἄνω Ἰταλίαν, καὶ ἀπέδειξεν αὐτῷ ὀφθαλμοφανῶς τὴν ἀνάγκην τῆς συγκλήσεως συνόδου, τοῦθ' ὅπερ δὲν ἦτο λίαν δυσχερὲς εἰς ἄνδρα τόσον πεπειραμένον εἰς τὰ πράγματα τοῦ κόσμου τούτου καὶ τόσον δεδοκιμασμένον ἀπέναντι ἀνθρώπου ὁμοίου αὐτοῦ.

Ἐπὶ ἤλθε δὲ συμφωνία καὶ ὡς πρὸς τὴν πόλιν ἐν ἣ θὰ συνεκρο-
τεῖτο ἡ σύνοδος, καὶ ἐξεδόθη τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1413 ἡ παπικὴ
βούλα, δι' ἣς συνεκαλεῖτο ἡ σύνοδος τὴν 1 Νοεμβρίου τοῦ 1414 εἰς
Κωνσταντίαν τὴν ἐπὶ τῆς ὁμωνύμου λίμνης, ὃ ἐστὶν ἐπὶ
ἐδάφους γερμανικοῦ.

Ἡ περιπόθητος αὕτη γενικὴ σύνοδος ἤρξατο πράγματι τῶν ἐρ-
γασιῶν τῆς τὴν 5 Νοεμβρίου τοῦ 1414, ἐκηρύχθη δὲ μάλιστα ἡ
ἐναρξὶς αὐτῶν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἰωάννου ΚΓ'. προσελθόντος αὐτο-
προσώπως.

Ἡ συνέλευσις αὕτη ἀπὸ ἐξωτερικῆς ἀπόψεως ἦτο εἰς ἄκρον
λαμπρά. Παρῆσαν ἐν αὐτῇ 3 πατριάρχαι, 29 καρδινάλιοι, 33 ἀρ-
χιεπίσκοποι καὶ 150 ἐπίσκοποι (ἐξ ὧν τὸ ἐν τρίτον ἦσαν βεβαίως
τὰ δημιουργήματα τοῦ πάπα, οἱ ἀπτωχοὶ ἱεράρχαι τῆς Ἰταλίας),
100 ἡγούμενοι καὶ 300 διδάκτορες· καὶ πολλοὺς δὲ κοσμικοὺς κυ-
ρίους προτείλκυσεν ἡ σπουδαιότης τῶν ἐν αὐτῇ πρὸς συζητησὶν ὑπο-
κειμένων θεμάτων καὶ τὸ πρόσφορον τῶν περιστάσεων εἰς 80,000 ὑπο-
λογίζονται οἱ προσελκυσθέντες ὑπὸ τῆς συνόδου κατὰ τὴν λαμπρο-
τάτην περίοδόν τῆς.

Ἀλλ' ὅλη ἡ ἐξωτερικὴ αὕτη μεγαλοπρέπεια ὑπεχώρει ἐνώπιον τῆς
ἐσωτερικῆς σημασίας τῆς συνελεύσεως ταύτης. Δὲν ἐπρόκειτο περὶ
καταργήσεως καταθλιπτικῶν καὶ λυπηρῶν καταχρήσεων, μεταξὺ
τῶν ὁποίων τὸ χειρότερον ἦτο αὐτὸ τοῦτο τὸ σχῆμα καὶ ἡ σκανδα-
λώδης τριάς τῶν παπῶν, ἀλλὰ περὶ τῆς μετατροπῆς τοῦ
ἀπολυταρχικοῦ πολιτεύματος τῆς ἐκκλησίας
εἰς συνταγματικόν, περὶ τῆς μετατροπῆς τοῦ ἀπεξηριμένου
σώματος εἰς ὀργανισμὸν ἐπιδεκτικὸν διαρκoῦς βελτιώσεως καὶ συνε-
χoῦς προόδου — καὶ ὅν ἐμελλε νὰ τελεσθῇ ἡ μεταρρυθμισὶς αὕτη,
ἥτις, ἂν ἐπιτυχάνετο, θὰ ἐδικαιoῦτο νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἀναδη-
μιουργία τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας, κατὰ τρόπον εἰρηνικόν, νο-
μοθετικόν, διὰ συντακτικῆς συνελεύσεως, ἐν ἣ συνέπραττον οἱ ἐκλέ-
κτότεροι ἄνδρες τῶν διαφόρων ἐθνῶν τῆς Εὐρώπης.

Τὸ κοινὸν φρόνημα ἦτο εὐνοϊκόν, τὸ μεταρρυθμιστικὸν κόμμα
ἐδέσποζε τῆς καταστάσεως.

§ 466. Ἡ σύνοδος καὶ οἱ πάπαι. — Τοιχῇ διακρί-
νουσι τὸ ἔργον τῆς συνόδου: εἰς ἔργον πίστεως, (causa fidei), εἰς ἔργον

ένώσεως (causa unionis) καὶ εἰς ἔργον μεταρρυθμίσεως (causa reformationis).

Σπουδαιότατον προκαταρκτικὸν ζήτημα παρουσιάσθη ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς ψηφοφορίας : ἂν δηλαδὴ ἔπρεπε νὰ ψηφίζωσιν οἱ πατέρες κατὰ ἔθνη ἢ κατὰ κεφαλὰς. Ἐν τῷ ζήτημα ἐλύετο ὑπὲρ τῆς κατὰ κεφαλὰς ψηφοφορίας, τότε τὸ ἔργον τῆς μεταρρυθμίσεως διέτρυχε κίνδυνον, διότι οἱ Ἰταλοί, δηγιουργήματα κατὰ μέγα μέρος τοῦ πάπα Ἰωάννου, θὰ ἀπατέλουσαν τὴν πλειονοψηφίαν, ἐνῶ τοῦναντίον κατὰ τὸ σύστημα τὴν ψηφοφορίας κατὰ ἔθνη — Γαλλίαν, Γερμανίαν, Ἀγγλίαν, Ἰταλίαν, — ἐν τῇ χειρίστῃ περιπτώσει θὰ ἦσαν τρεῖς ψηφοὶ κατὸ μιᾶς.

Ἐλύθη δὲ τὸ ζήτημα κατὰ τὰς ἰδέας τῶν φιλελευθέρων, τῶν φίλων τῆς μεταρρυθμίσεως (Φ. βρουάριον τοῦ 1415).

Καὶ ἐν πρώτοις, κατὰ τὴν μεταρρυθμιστικὴν θεωρίαν, ἥς κηρυχθέντα προέβαλεν ὁ Πέτρος ὁ Αἰλλύ, ἔπρεπε νὰ ἀρθῇ τὸ σχίσμα: οἱ τρεῖς πάπαι, ἀδιάφόρος ἂν ὁ εἷς, ἔφερε μετὰ μεζιζονος δικαιώματος ἢ ὁ ἄλλος τὸ ὄνομα τοῦτο, — ἔπρεπε νὰ παραιτηθῶσιν οἰκειυθελῶς.

Ὁ πανοῦργος Ἰωάννης ὑπὲρσχέθη πάραυτα, ὅτι θὰ ἔδιδε τὴν παραιτήσιν τοῦ τόν Μάρτιον, καθόσον θὰ παρητιοῦντο καὶ οἱ ἄλλοι δύο, ὁ Γρηγόριος καὶ ὁ Βενέδικτος: ἤλπιζεν ὅτι ἡ σύνοδος θὰ ἐπανέφερεν αὐτὸν ἔπειτα ὡς μόνον πάπαν: ὅτε ὁμως παρτήρησε τὸ ὀυσμενὲς κατ' αὐτοῦ φρόνημα, φρόνημα, ὅπερ, ὡς θὰ ἠδύνατο οὕτως νὰ ὁμολογήσῃ κατ' ἑαυτόν, ἦτο δεδικοιολογημένον, ἐζήτησε νὰ ἐκφύγῃ ἐκ τοῦ δυστοιωνίστου τόπου, εἰς ὃν λέγεται ὅτι εἶχε πατήσῃ τὸν πόδα τὸν Ὀκτώβριον εἰπὼν: «οὕτω συλλαμβάνει τις τὰς ἀλώπεκας».

Ἐν συνεννήσει δὲ μετὰ τοῦ δουκὸς τῆς Αὐστρίας Φρειδερίκου, συνεννοήσῃ κατ' ἣν ἐπρόκειτο καὶ περὶ πλεκτάνης πολιτικῆς, περὶ ἀψι-βουργικῆς ζηλοτυπίας κατὰ τοῦ Λουξεμβουργίου αὐτοκράτορος, καὶ μετ' ἄλλων ἡγεμόνων ἔφυγεν ὁ Βαλτάσαρ, μεταμφιεσμένος εἰς σταυλίτην, κατὰ τὴν ὥραν ἑνὸς ἵπποτικοῦ ἀγῶνος, εἰς Σιαφχάουζεν (20 Μαρτίου).

Τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτο ἀκίνδυνον· τὸ μεταρρυθμιστικὸν κόμμα περιεστοιχίζετο ὑπὸ δολοπλοκίων, σκοπὸς τῶν ὁποίων ἦτο ἡ διαίρεσις τῆς συνόδου. Ἀλλ' οἱ τοῦ κόμματος τούτου δὲν ἀπεβαλλον τὸ θάρρος των, καὶ ἐνήργησαν μετὰ σθένους: μετ' ἀγόρευσιν τοῦ γραμματέως Γέρσω-

νος τὴν 23 Μαρτίου ἐψήφισεν ἡ σύνοδος μετὰ τολμῆς τὴν θεμελιώδη ἀρχήν, ὅτι ἡ ἀγία αὕτη ἐν Κωνσταντίᾳ σύνοδος μένει ἐν τῇ ἰκερικυρίᾳ καὶ ἐξουσίᾳ της, ἀδιαφόρως πρὸς ὅ,τι ὀήποτε ἀντιθετον ἤθελε διατιχθῇ παρ' οἷου ὀήποτε, ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ὅτι ἡ σύνοδος εἶναι κυρίαρχος — ὅτι γενικὴ ἐκκλησιαστικὴ συνέλευσις ὁμολογεῖ ἐν ὀνόματι αὐτῆς ταύτης τῆς ἐκκλησίας, ὅτι εἶναι αὕτη αὕτη ἡ καθολικὴ ἐκκλησία.

Δὲν ἐδίστασε δὲ τὸ ἐπικρατοῦν κόμμα νὰ συναγάγῃ ἐκ τούτου τὰς ἀναγκαίας συνεπείας.

Καὶ ἐν πρώτοις ἡ θύελλα ἐξερράγη κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἀψβουργίου. Προγραφὴ καὶ ἀφορισμὸς ἀπηγγέλθονσαν κατ' αὐτοῦ, παρ' ἀναριθμήτων κυρίων καὶ πόλεων ἔλαθεν οὗτος ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν κηρύξεις πολέμου (Fehdebriefe), ὠρίσθη δὲ ὡς ἀρχιστράτηγος πρό-ἐκτέλεσιν τῆς προγραφῆς ὁ φρουριοκόμενος τῆς Νυρεμβέργης.

Ἡ στρατεία ἐφθάσε ταχέως εἰς κρίσιμα ἀποτελέσματα· τὰ φρούρια τοῦ δουκὸς Φρειδερίκου, καὶ αὐτὸ τὸ ἄρχαιον Ἀψβούργων, ἐκυριεύθησαν, καὶ ἠναγκάσθη οὗτος νὰ περικοθῇ εἰς τὴν χάριν τοῦ αὐτοκράτορος καὶ νὰ ζητήσῃ αὐτοπροσώπως συγγνώμην ἐν τῷ ἐστιατορίῳ τοῦ ἐν Κωνσταντίᾳ μοναστηρίου τῶν Μινοριτῶν.

Καὶ ὁ προστατευόμενος δὲ αὐτοῦ Βαλτάσαρ δὲν προέβη περαιτέρω. Καρδινάλιοι τινες ἀποσταλέντες εἰς ἀνέυρεσίν του ἔφερον αὐτὸν εἰς Κωνσταντίαν, καὶ τὸ φιλελεύθερον κόμμα, συνεχίζον τὴν νίκην του, ἤνειρε κατ' αὐτοῦ τακτικὴν ὁλκην, καθ' ἣν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ λείπωσι βαρυτάτης κατηγορίας κεφάλαια, καὶ ἦτις δικαιοτάτα, καὶ ἂν ἀκόμη ἀδυνατῇ τις νὰ πιστεύσῃ ὅλα τὰ ἀπίστευτα τὰ κατατεθέντα ὑπὸ τῶν ἐξετασθέντων μαρτύρων, ἔληξε διὰ τῆς καθαιρέσεώς του (29 Μαΐου): παρεδόθη δὲ ὁ Βαλτάσαρ εἰς τὸν φρουριοκόμενον τῆς Νυρεμβέργης, Φρειδερίκον τὸν Χοχεντζόλλερν, πρὸς φυλάκισιν.

Μετὰ τινὰς ἐβδόμαδας ἐκοινοποίησε τὴν περαιτήσιν του ὁ ὀγδοήκοντα καὶ τριετὴς Γρηγόριος ὁ IB'. Μόνον Βενεδίκτος ὁ II' ἔμεινε πεπωρωμένος, ἀλλὰ ταχέως ἔμεινε γυμνὸς ὀπκῶν, ἀφοῦ τὰ παπικὰ κράτη ἠρνήθησαν αὐτῷ ὑπακοὴν δὲ προσεχώρησε, καὶ τὸ ἰσπανικὸν ἔθνος (Ὀκτώβριον τοῦ 1416) εἰς τὰ λοιπὰ τέσσαρα.

§ 467. Ἡ δίκη τοῦ Οὐρσίου. — Οὕτω λοιπὸν μετὰ μεγίστης τολμῆς προέβη τὸ μεταρρυθμιστικὸν κόμμα κατὰ τοῦ παπισμοῦ.

Ἀλλὰ τόσῳ μᾶλλον ἐφρόνει τὸ κόμμζ τοῦτο ὅτι ἦτο ὑποχρεωμένον ν' ἀποδείξῃ εἰς τὸν κόσμον ὅτι μεθ' ὅλα ταῦτα ἵστατο ἀπολύτως ἐπὶ τοῦ ἔδαφους τῆς ἀρχαίας ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος — τῆς ὀρθοδόξιας — παρεσχε δὲ τὴν ἀπόδειξιν ταύτην κατὰ τρόπον θλιβερώτατον, ἐν τῇ δίκῃ κατὰ τοῦ Βοημοῦ ἱεροκέρυκος Ἰωάννου Οὔσσίου, ὅστις ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1414 δι' αὐτοκρατορικοῦ προπεμπτηρίου ἢ ἐγγυητηρίου γράμματος προσήλθεν εἰς Κωνσταντίαν, κατηγορηθεὶς ὅμως εἰτα ἐπὶ κακοδοξία ἐτέθη εἰς τὰς φυλακὰς τὴν 28 Νοεμβρίου.

Ἐπελήφθη νῦν ἡ σύνοδος τῆς κατ' αὐτοῦ ὑποθέσεως, διήκεσε δὲ αὕτη ἀπὸ τοῦ Μαΐου μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1415 καὶ ἔληξεν εἰς τὴν κατακλινὴν αὐτοῦ.

Διὰ τῆς δίκης ταύτης ἤθελεν ἡ συνὸς νὰ πληῇ τὴν κακοδοξίαν καὶ μάλιστα τὸν αἰεσιάρχην Οὐϊκλίφριον, τοῦ ὁποῦ ἡ διδασκαλία ἐπισήμως κατεδικάσθη ἐν τῇ ὁγδοῇ συνεδριάσει τῆς συνόδου, τὸν Μαῖον τοῦ 1415: «Ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως», εἶπεν εἰς τῶν πατέρων, ὁ δόκτωρ Στεφανὸς Πάλετς εἰς τὸν Οὔσσιον, αὐδεὶς αἰρετικὸς ἔγραψεν ἐπικινδυνώτερον κατὰ τῆς ἐκκλησίας ἢ σὺ καὶ ὁ Οὐϊκλίφριος».

Τὴν μετὰ τοῦ Οὐϊκλίφριου ἀλληλεγγύην, ἣν προσυπιθετεν ἡ σύνοδος παρὰ τῷ Οὔσσῳ, ἀπέκρουσεν οὗτος, μάλιστα δὲ ἡρνήθη τὴν πολεμικὴν αὐτοῦ κατὰ τῆς περὶ μετουσιώσεως διδασκαλίας, καὶ διετάθη ἐναντίον τῶν μαρτυριῶν Βοημῶν μεγιστάνων, ὅτι δὲν ἐδόδαξε κατὰ τὰς ἐνέας τοῦ Οὐϊκλίφριου, ὡς ἐπίσης ὅτι δὲν ἐθεώρει ἑαυτὸν ἐν γένει ἐκκλίνοντα τῶν δογμάτων τῆς ἐκκλησίας, ὅτι δὲν ἐθεώρει ἑαυτὸν αἰρετικόν.

Τὸ ἀληθὲς ὅμως εἶναι ὅτι μίαν ἀρχὴν δὲν διέψευδε, τοῦναντίον μάλιστα ἀνεγνώριζεν αὐτὴν κατηγορηματικώτατα — τὴν ἀρχὴν, ὅτι ὁ λαθὼν παρὰ τοῦ Θεοῦ τὴν ἐντολὴν νὰ κηρύττῃ ὀφείλει νὰ πράττῃ τοῦτο, ἀδιαφορῶν πρὸς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς προΐσταμένους καὶ πρὸς τὸν ἀφορισμόν· καὶ ὅτε κατὰ τὴν πρώτην ἀνάκρισίν του ἐκήρυττεν ὅτι εὐχαρίστως θὰ ἀνεκάλει τὰ πάντα, ἐὰν ἔπειθεν αὐτὸν καὶ ὁ ἔσχατος ἐν τῇ συνόδῳ περὶ τῆς πλάνης του, περιέπειπτεν εἰς τὴν μεγίστην τῶν αἵρέσεων: διότι ἀπῆτει ἐλευθέραν διδοχὴν ἐνῷ ἔπρεπεν ἀπλῶς νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς συνόδου, εἰς τὸ κέλευσμα τῆς ἐκκλησίας.

Ὁφθαλμός κατ' ὀφθαλμοῦ, σῶμα κατὰ σώματος ἐν τραχείᾳ ἀντιθέσει ἀντιπαρετάχθησαν ἐνταῦθα ἐχθρικῶς δύο ἀρχαί, δύο φιλοσοφικαὶ θεωρίαι, δύο αἰῶνες: ἡ μία ὡς ἀρχὴ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐξουσίας ἐν τῇ λαμπροτάτῃ ἐκφάνσει τῆς ὡς οἰκουμένης συνόδου — μάλιστα εἰς τὴν ἐνδοξοτάτην στιγμήν τῆς ὡς μεταρρυθμιστικῆς συνόδου, ἀντιπροσωπευούσης τὸν μέγαν τῶν λαῶν σύνδεσμον ἀνανεωμένης δυτικῆς ἐκκλησίας, — καὶ ἡ ἄλλη, προτεσταντικὴ, εὐαγγελικὴ, ἡ ἀρχὴ τῆς χριστιανικῆς συνειδήσεως ἐν τῇ ἀμέσῳ ἄνευ ἱερατικῆς ἢ ἐκκλησιαστικῆς μεσολαβήσεως σχέσει πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν Χριστὸν — ἐν λίαν ταπεινῇ ἀκόμῃ, ἐν ἀτελεῖ μορφῇ, ὡς ὁμολογία καὶ προσωπικὴ πεποίθησις ἑνὸς ἀνδρὸς μὴ διακρινομένου μὲν ἐπὶ ἐξεχούσῃ πνευματικῇ ἀρετῇ, εὐσεβοῦς ὁμῶς καὶ ἐντίμου.

Ρητέον ἄλλως ὅτι οἱ ἀρχιγοὶ τῆς πλειονοψηφίας τῆς συνόδου δὲν ἀπεβλέψαν ποσῶς εἰς τὸ νὰ καταδικάσωσι τὸν Οὐσσιον εἰς θάνατον, ὡς παρέστησε τὰ πράγματα πολλάκις ἐξημμένη προτεσταντικὴ ἱστοριογραφία. Ὁ Οὐσσιος, ὥφειλε ν' ἀνακαλέσῃ, τούτέστιν ὥφειλε νὰ ὑπὸταχθῇ εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς ἐκκλησίας, οἱ δὲ ἀρχιγοὶ τῆς πλειονοψηφίας ἦσαν ἐντελῶς δεδικαιολογημένοι ἐν τῇ ἀπαιτήσει τῶν ταύτῃ ὡς ἐκ τῆς ἀπόψεως ἀφ' ἧς ἐξήταζον τὰ πράγματα, ἀπόψεως ἣτις ἦτο καὶ ἡ ἀποψὶς τῆς ὑφισταμένης, τῆς ἀκλονήτου ἀκόμῃ κοινωνικῆς καὶ νομικῆς τάξεως.

Προσεπάθησαν μάλιστα τινες τῆς πλειονοψηφίας νὰ διευκολύνωσιν εἰς αὐτὸν τὴν ἀνάκλησιν ταύτην οὐῖκλιφρικῶν ιδεῶν, περὶ ὧν κυρίως ἐπρόκειτο, καὶ αἱ εἶχεν ἀσπασθῇ ὁ Οὐσσιος, ὡς ἐφρόνουν οἱ κατήγοροί του ὅτι ἀπεδείκνυον.

Εἰς τῶν ἀρχηγῶν τῆς συνόδου προσεπάθει νὰ παραστήσῃ τῷ Οὐσίῳ εὐλογοφανῇ τὴν ἀνάκλησιν: ἀφοῦ, ἔλεγεν οὗτος, ὁ Οὐσσιος, ὡς διακηρύττει, δὲν πιστεύει τὰς οὐῖκλιφρικὰς ἐκεῖνας ιδέας, ἡ ἀνάκλησις αὕτη θὰ ἐνεῖχεν ἐν ἑαυτῇ τὴν ἄρνησιν, θὰ ἦτο ἀπλῶς ἄλλος τύπος ἀρήσεως: ἀλλὰ τὸν Οὐσσιον ἐθορύβει τοιαύτη γνησίως σχολαστικὴ διαλεκτικὴ, δι' ἧς τόσα ψεῦδη ἔλαβον μέχρι τοῦδε τὴν σφραγίδα τῆς ἀληθείας, διὰ τῆς λογικῆς δὲ αὐστηρᾶς φιλαληθείας — ἀνακαλεῖν, σημαίνει, εἶπεν, ἀποσύρειν τὸ προταθὲν καὶ ὑποστηριχθέν· ἀλλ' αὐτὸς δὲν

ὑπεστήριξε ποτε τὰς ἰδέας ἐκεῖνας καὶ ἐπομένως δὲν ἠδύναντο ν' ἀνακαλέσῃ αὐτάς.

Δὲν κατωρθώθη συνεννόησις τις μετὰ τοῦ κατηγορουμένου, καὶ ἡ σύνοδος ὤφειλε ν' ἀπορρασίῃ νὰ θανατώσῃ τὸ σῶμα ἀφοῦ δὲν ἠδύναντο νὰ ἐξαναγκάσῃ τὸ πνεῦμα.

Ὁ Οὐσσιος ἐπανελάθε κατὰ τὴν τελευταίαν ἀνάκρισιν τοῦ τὴν ἐκκλησίαν του, τὴν φορὰν ταύτην ἀπὸ τῆς συνόδου εἰς τὸν Χριστόν· ἡ ἐκκλησίαις αὕτη ἐν τῷ μέσῳ συνελεύσεως ἐχούσης ὑπὲρ ἑαυτῆς πάντα τὰ γραπτὰ καὶ τὰ ἐκ παραδόσεως δίκαια ὑπὲρ ἑαυτῆς ἐκίνησε κατὰ φυσικὸν λόγον τὴν ἰλαρότητα : γέλωτες ἀπήντησαν εἰς τὴν ἐπίκλησιν ταύτην. Περὶ τοῦ σοβαροῦ καὶ φοβεροῦ γεγονότος τοῦ τελεσθέντος ἐνταῦθα θὰ ἔχωσι νὰ δώσωσι καὶ οἱ ἐλάχιστοι μόνον τὴν εὐθύνην ἐκείνην ἥτις εἶναι εὐλογος εἰς παρομοίαν περιστάσεις.

Ἡ θανατικὴ καταδίκη ἀπιγγέθη τὴν 1 Ἰουλίου 1415 καὶ ἐξετελέσθη.

Ὡς πρὸς τὸ προπεμπτήριον γράμμα εὐκόλως εὐρέθη διεξοδος, πράγματι δὲ φαίνεται ὅτι ὑπὸ νομικὴν ἔποψιν διὰ τὴν ἔκρισιν καὶ ἐκτέλεσιν ἐκκλησιαστικῆς καταδίκης μικρὰν ἔσχε τοῦτο σημασίαν, καίτοι ὁ Σιγισμουῦνδος ἐσκέφθη πρὸς στιγμὴν ὅπως ἐπέμβῃ : εὐκόλως ὁμως εὐρέθη θεολογικὸν σχῆμα λόγου, καθ' ὃ δὲν ὑπάρχει πικράδαις δοθέντος λόγου, ὅπου πρόκειται περὶ παραβάσεως τοῦ πρὸς τὸν Θεὸν δοθέντος.

Ἀήττητος, ἐν στάσει μαθητοῦ τοῦ Χριστοῦ, ὡς ὁ μάρτυς μεγάλης ἀρχῆς, ὑπέστη ὁ Οὐσσιος τὸν ἐπὶ τῆς πυρᾶς θάνατον, τὴν νόμιμον ποινὴν ἐγκλήματος τὸ ὁποῖον ἐπλάσεν ἡ πλάνη (6 Ἰουλίου 1415).

Τὸ ἐπόμενον ἔτος ἀπέθανε κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὁ Ἱερώνυμος, ὅστις εἶχε προσκληθῇ εἰς Κωνσταντίαν· εὐρέθη οὗτος πρὸς στιγμὴν εἰς κατάστασιν ἀποθαρρύνσεως καὶ ἀνεκάλυψε τὰς δοξασίας του, ἀλλ' ἀνεθάρρηνεν αὖτις καὶ ἀπέσυρε τὴν ἀνάκλησιν ταύτην.

Ἀλλὰ καὶ ἡ σύνοδος ταχέως ἐμελλε νὰ μάθῃ τί ἐσήμαινε τὸ νὰ δοθῇ εἰς μίαν νέαν ἀρχὴν εἰς μάρτυς, οἷος ἦτο ὁ Οὐσσιος. Ὑπῆρχεν ἀληθῶς ἐσωτερικὴ τις ἀντίφρασις ἐν τῷ ἔργῳ τῆς μεταρρυθμίσεως, ἐγκαινιζούσης τῆς μεταρρυθμιστικῆς συνόδου τὸ μεταρρυθμιστικὸν ἔργον τῆς διὰ τῆς καύσεως ἐνὸς ζηλωτοῦ τῆς μεταρρυθμίσεως.

Τὸ μεταρρυθμιστικὸν τοῦτο ἔργον, τὸ σπουδαιότατον τῶν ἔργων τῆς συνόδου, ἔφθασε ταχέως εἰς τὴν ἀμμώδη ἀκτὴν ἐφ' ἧς ἐξώκειλεν.

§ 468. **Ἡ λαΐσις τῆς συνόδου τῆς Κωνσταντίας.** — Οἱ σχηματικοὶ πάπα· καθιρέθησαν, διότι ἡ δικαιοσύνη τοῦ ἰσχυρογνώμονος Βενεδίκτου περιορίζετο ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἰσπανικῆς πολίχνης ἐν ἣ ἔῤχε στήσαι οὗτος τὴν ἔδραν του.

Τὸ γερμανικὸν ἔθνος καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Σιγισμούνδος κα' κατ' ἀρχὰς καὶ τὸ ἀγγλικὸν ἀπῆτησαν νῦν νὰ ἀχθῇ εἰς πέρας ἡ μεταρρυθμισις τῆς ἐκκλησίας καὶ τότε νὰ γίνῃ ἐκλογή νέου πάπα. Κατὰ τῆς γνώμης ταύτης ἀντετάχθη ἡ πλειονοψηφία τῶν καρδινάλιων, εἶχον δὲ οὗτοι ὑπὲρ ἑαυτῶν τὰ λοιπὰ ἔθνη καὶ πάντα ἐκείνους εἰς οὓς ἦτο δυσάρεστος ἡ ἐξαιρετικὴ κατάστασις.

Ὅλον τὸ ἔτος 1417 διέρρευσε ἐν διαπραγματεύσεσι, καὶ τέλος εὑρέθη, ὡς συνήθως συμβαίνει ἐν τοιαύτῃ περιστάσει, εἶδός τι μέσης ὁδοῦ, ἧτις κατὰ τὸ φαινόμενον μόνον βεβαίως ἦτο μέση ὁδός, πράγματι δμως ἦτο ἡ ὁδὸς ἡ ἀγούσα κατ' εἴθεϊαν πρὸς τὸ ἀρχαῖον καθεστῶς.

Κατὰ τὴν 3ην συνεδρίαν (Ὁκτώβριον τοῦ 1417) ψηφίσθη πρόγραμμα γενικῆς μεταρρυθμίσεως, καὶ μετὰ τινὰς ἐβδομάδας ἐξελέγη νέος πάπας, Μαρτῖνος ὁ Ε'. ἐκ τοῦ γένους τῶν Κολόνα.

Τὸ πρῶν καθεστῶς, ἡ μοναρχικὴ ἐνότης, ἀποκατεστάθη καὶ ὁ πάπας Μαρτῖνος ἐγίνωσκε νὰ ἐπωφεληται τὴν εὐνοίαν τῶν περιστάσεων. Ἦτο καὶ αὐτὸς ὁ πρῶτος νόμιμος, ἀναμφισβήτητος, εἰς πάπας, ὁ ἀπὸ τοσοῦτου χρόνου τόσον ἐπιθυμητός· ὁ μεταρρυθμιστικὸς ἐνθουσιασμός τῶν πρώτων ἐτῶν εἶχε ψυχρανθῇ ἐν ταῖς ἐπιμόχοις λεπτομερείαις τῆς μεταρρυθμιστικῆς ταύτης ἐργασίας, ὡς συνήθως συμβαίνει· οἱ ἄνθρωποι ἐπόθουν τὴν ἡσυχίαν τοῦ παραδεδομένου, ὅπερ ἡ εὐστοχος ἐκείνη ρῆσις τοῦ ποιητοῦ παριστᾷ ὡς τὸ αἰωνίως χθесινόν: δὲν ἦτο ἤδη δύσκολον νὰ ματαιώσῃ τις ὅ,τι ἐμελλε νὰ ματαιωθῇ, τὴν γενικὴν μεταρρυθμίσιν, τὴν κατὰ τε τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ μέλη μεταρρυθμίσιν, τοῦ νέου πάπα τείναντος τὴν χεῖρα πρὸς ἐκκλησιαστικὰς συμβάσεις (Concordatum) μετὰ τῶν διαφόρων ἐθνῶν, ἐν οἷς ἐτέθησαν κατὰ μέρος αἱ ἀντιπαθητικώτεραι τῶν καταχρήσεων.

Εἶναι ἀληθές ὅτι αἱ ἀποφάσεις τῶν δύο συνεδρίσεων τοῦ Ὁκτωβρίου τοῦ 1417, τῆς 39ης καὶ 40ης, ἦσαν μεγίστης σημασίας: κατ'

αὐτὸς καθιεροῦντο τακτικαὶ σύνοδοι κατὰ πᾶσαν πενταετίαν καὶ βραδύτερον κατὰ πᾶσαν δεκαετίαν· ἐπιρχομένου αὐτῆς σχίσματος, ἐπεβάλλετο ἡ ἄμεσος σύγκλησις συνόδου ἀποφασίζούσης κυριαρχῶς· ὁ πάπας ὑπεχρεοῦτο νὰ τηρῇ τὴν τάξιν ταύτην τῆς ἐκκλησίας, κατεστρώθη δὲ καὶ μακρὸς κατάλογος καταχρήσεων καταργητέων ἢ περιοριστέων.

Ἀλλὰ τὴν δύναμιν τῆς ἐφιομογῆς τῶν ἀποφάσεων τούτων δὲν ἐκέκτητο πλέον ἡ συνέλευσις αὕτη, ὅπισθεν τῆς ὁποίας δὲν ἤρχετο πλέον τὸ μέγα ρεῦμα τοῦ χριστιανικοῦ λαοῦ· ὁ σιδηρὸς εἶχεν ἀποψυχρανθῇ καὶ δὲν ἐκόπτετο πλέον.

Τὴν 12 Ἀπριλίου τοῦ 1418 ὁ πάπας ἐκήρυξε τὴν λήξιν τῶν ἐργασῶν τῆς συνόδου κατὰ τὴν 45ην συνεδρίαν αὐτῆς. Ἀπῆλθε δὲ τῆς Κωνσταντίας τὴν 16 Μαΐου· τὸν λευκὸν κέλητα, ὅστις ἔφερεν αὐτόν, ὠδήγει ὁ αὐτοκράτωρ ἐκ τοῦ χιλινοῦ, τρεῖς δὲ ἡγεμόνες τοῦ κράτους ὑψίστης περιωπῆς ἐκράτουν τὸ ὑγινὸν κάλυμα τοῦ ἵππου, ἐνῶ τέσσαρες κόμητες ἐκράτουν ὑπερθεὶν τοῦ ἀναβάτου τὸν οὐρανὸν τοῦ θρόνου· εὖτω μ' ὅλων τῶν στρατιωτικῶν τιμῶν κατελιπεν ἡ παπα-ύνη τὸ ἀπείλτον πεδὶον τοῦ ἀγῶνος.

§ 469. Οἱ Οὐσσιᾶι ἐν Βοημίᾳ. — Ἀλλὰ τὴν φορὰν ταύτην τὰ πνεύματα εἶχον συνταραχθῆ λίαν βαθέως ἢ ὥστε νὰ ἐπανέλθωσι παντιχοῦ ἡτυχᾷ καὶ αὐτῆς εἰς τὸ ἀρχαῖον καθιστώ· τῆς ὑπακοῆς, ἐν τινὶ δὲ σημείῳ, ἐν Βοημίᾳ, ἡ ἀνυποταξία εἶχεν ἀναπτυχθῇ σφόδρ.

Ἡ δίκη τοῦ Οὔσσου, ἡ καταφρόνησις τῆς Βοημίας, δι' ὧν δικαίως ἢ ἀδίκως κατηγοροῦν τὴν σύνοδον, τὸ κατὰ τοῦ Σιγισμούνδου μῖσος εἶχε παριγάγει μεγάλην ἐν τῇ χώρᾳ ζύμωσιν· ἐτίμων τὸν Οὔσσον ὡς μάρτυρα, μεγάλη δὲ συνέλευσις Βοημῶν καὶ Μοραβίων μεγιστάνων εἶχεν ἀπευθύνει ἡῖν τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1415 διαμαρτυρίαν ἐν γλώσσῃ ἡμιστὰ εὐλαβεῖ πρὸς τὴν σύνοδον, τὸ δὲ πάντων σπουδαιότερον ἦτο, ὅτι ἡ ἀντιπολίτευσις εἶχεν ἡῖν ὠρισμένην σημαίαν περὶ ἣν συνέκεντρώθη.

Ἐν ἡμέριός τις τῆς Πρόγας, Ἰάκωβος Μείσιος (von Mies) παρεῖχε καὶ εἰς τοὺς λαϊκοὺς τὴν ἱεράν κύλικα — ἤτοι τὴν εὐχαιοστίαν ὑπὸ τὰς δύο μορφάς της, sub utraque· καὶ ἐκ τῆς φυλακῆς ἀκόμη ἐπεδοκίμασεν ὁ Οὔσσιος τὴν διεκδίκησιν ταύτην ἀρχαίου δικαιώματος, τὸ

ὁποῖον μέχρι τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος ἐκέκτητο ἀναμφηρίστως ἡ χριστιανικὴ ἐκκλησία.

Συνήφθη σύνδεσμος πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ ἐλευθέρου λόγου καὶ πρὸς ἀντίστασιν κατὰ τοῦ ἀφορισμοῦ: καὶ αὐτὸ τὸ πανεπιστήμιον ἐξεφρίσθη ὑπὲρ τῆς sub utraque μεταλήψεως· ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν δὲ δύο εὐπατριδῶν, τοῦ Νικολάου Οἰτινεκίου καὶ τοῦ Ἰωάννου Ζίσκα τοῦ ἐκ Τροκινόβ (Trautenau γερμ.), ἀπῆλθε μέγα πλῆθος λαοῦ εἰς τὸ παρὰ τὴν Πράγαν ὄρος Θιβώρ, ἐτέλεσεν αὐτόθι τὴν εὐχαριστίαν ὑπὸ τὴν διπλὴν μορφήν τῆς καὶ ἐξεδικήθη φονικῶς κατὰ τοῦ συμβουλίου τῆς νεαπόλεως Πράγας, ἥτις ἤθελον νὰ παρακωλύσῃ τὴν ἱερὰν τελετὴν τῶν (Ἰουλίου τοῦ 1419)

Ὁ βασιλεὺς Βεγκεσλαῦος, ἀνίσχυρος ἀπέναντι τῶν γεγονότων τούτων, προσεβλήθη ὑπὸ ἀπληξίας καὶ ἀπέθανε κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας· ἀνερρίπισε δὲ τὴν πυρκαϊάν τὸ γεγονός, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Σιγισμουῦνδος, ὅστις εἶχε παραδώσει τὸν Οὔσσιόν των εἰς τὸν θάνατον, ὠνομάζετο νῦν βασιλεὺς τῆς Βοημίας.

§ 470. Οὐσσοτικοὶ πόλεμοι. — Οἱ Οὔσσοιταὶ ἐδιχάσθησαν εἰς μετροπαθεῖς, τοὺς Καλιξτίνοους, καὶ εἰς ριζοσπαστικούς, τοὺς ἄνδρας τοῦ Θιβώρ, τοὺς Θαβωρίτας, οἵτινες ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ Βεγκεσλαύου ἤρξαντο τοῦ ἀγρίου πολέμου των κατὰ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν μοναστηρίων, τῶν ἱερέων καὶ τῶν μοναχῶν.

Ὁ Σιγισμουῦνδος λοιπὸν εὐρίσκετο εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ κυριεύσῃ τὸ βασιλεῖόν του τῆς Βοημίας. Ὁ φίλος αὐτοῦ, Φρειδερίκος Χοχεντζόλλερν, ἐκλέκτωρ τοῦ Βρανδεμβούργου ἀπὸ τοῦ 1415, ἔδωκεν εἰς αὐτὸν εὐστοχον συμβουλήν, ἥτις ὅμως ἦτο καθ' ὑπερβολὴν ἀπλή καὶ καλή, ἥ ὥστε νὰ δύναται ν' ἀκολουθήσῃ αὐτὴν ἀνὴρ τόσον εἰς ἄκρον συνετός, ἀνὴρ οἷος ἦτο ὁ αὐτοκράτωρ Σιγισμουῦνδος—νὰ χερεισθῇ δηλ. τὴν ὑπόθεσιν ὡς καθαρῶς πολιτικὴν, νὰ ἔλθῃ ἐπομένως εἰς συνεννόησιν μετὰ τῶν μετροπαθῶν καὶ νὰ ποιήσῃ πρὸς αὐτοὺς τὰς ἀναγκαίας παραχωρήσεις, νὰ ἀναθέσῃ δὲ τὴν λύσιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος εἰς μέλλουσαν σύνοδον.

Ἄλλ' ἡ ἰδέα ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ συμβιωσιν εἰρηνικῶς ἓν τιμι πολιτεία ἄνθρωποι κοινωνοῦντες οἱ μὲν ὑπὸ μίαν, οἱ δὲ ὑπὸ διπλὴν μορφήν, ἦτο ἐντελῶς νέα, ὅσον ἀπλή καὶ ἀνφίκεται αὕτη εἰς ἡμᾶς τοὺς μεταγενεστέρους.

Ὁ Σιγισμούνδος ἀπέρριψε τοὺς ὄρους τῶν μετριοπαθῶν καὶ ἐζήτησε τὴν κατάθεσιν τῶν ὀπλῶν : τούτου δὲ μὴ γενομένου, ἐνήργησεν ἐν συνεννόησει μετὰ τοῦ πάπα νὰ κηρυχθῇ σταυροφορία κατὰ τῶν αἵρετικῶν Βοημῶν.

Πρίγματι συνήθροισεν ὁ Σιγισμούνδος ἀξιόλογον στρατὸν ἐξ 100, 000 ἀνδρῶν ἐν ὧν ὑπέστη ὅμως ἥττας ἄλλεπαλλήλοις. Ἐποδός τις κατὰ τοῦ παρὰ τὴν Πράγαν ὄρους Ζίσκα ἀπέτυχε (1420). οἱ Οὐτσῖται ἀπέκτησαν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ εὐπαιδευτοῦ Ἰωάννου Ζίσκα δαιμόνιον ἀρχηγόν, ὅστις μετὰ τοῦ θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ ὃν συνεμερζετο, συνεδύαζε τὸ διαυγὲς πνεῦμα τοῦ στρατηγοῦ, ἀπῆλπε δὲ ἀπεριορίστου ὑπολήψεως παρὰ τοῖς ἀνδράσι αὐτοῦ· τοῦτο δὲ καθίστα αὐτῷ δυνατόν, καὶ ὅτε ἀκόμη εἶχεν ἀποτυφλωθῇ (1), νὰ ἔχῃ δεσμίαν τὴν νίκην εἰς τὸν οὐσιτικὸν ἀγῶνα.

Ἡ ἐπίθεσις τῶν Γερμανῶν ἠϋζανεν ἔτι μᾶλλον τὸν θρησκευτικὸν καὶ ἐθνικὸν φανατισμόν : ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ἐμκλίνοντο οἱ Θεωρίται κατὰ παντός μὴ ἀνήκοντος εἰς αὐτούς : πλῆσαι αἱ πόλεις καὶ αὐταὶ ἀκόμη αἱ τῶν ἀληθῶν πιστῶν ἔπρεπε νὰ ἐξολοθρευθῶσιν, ὡς ἐπίσης καὶ πάντα τὰ βιβλία πλὴν τῆς Ἀγίας Γραφῆς· πᾶς δὲ ἀληθὲς πιστὸς ὤφειλε νὰ καταδιώκῃ μέχρι θανάτου πᾶσαν ἐκτροπὴν ἀπὸ τοῦ νόμου περιπίπτουσαν εἰς τὴν ἀντίληψίν του.

Ἡ ἐκ μέρους τῆς αὐτοκρατορίας ἐκστρατεία τοῦ 1421 ἔληξε καὶ πάλιν ἄνευ ἀποτελέσματος εἰς ὑποχώρησιν· τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1422 νέος στρατὸς τῶν Γερμανῶν ἡττήθη καὶ αὖθις ἐν τῷ Γερμανικῷ Βρόδ ὑπὸ τοῦ Ζίσκα, ἐμπείρου τὰ πολεμικά—ἥδη ἐν ἔτει 1410 εἶχε μετασχεῖ οὗτος ὡς Πολωνὸς μισθοφόρος τῆς ἐν Ταννεμβέργῃ μάχης, ἥτις ὑπῆρξε τόσον ὀλεθρὴ εἰς τὸ γερμανικὸν τάγμα.

Ἐζήτησε δὲ ὁ Ζίσκα βίον ἀρκούντως μακρόν, ὥστε νὰ δυνηθῇ νὰ ἐκγυμνάσῃ καὶ ὀργανώσῃ τελείως τὰ ἄγρια στίφη καὶ νὰ εἰσαγάγῃ παρ' αὐτοῖς ἀπλοῦν ἀλλὰ λίαν ἀποτελεσματικὴν τακτικὴν—τὸ ὄπλον τοῦ πολλοῦ πλήθους ἦτο ὁ ἀλωνιστικὸς κόπανος μετὰ σιδήρου περι-

(1) Σ. Μ. Ὁ Ζίσκα ἐν τῇ παιδικῇ του ἡλικίᾳ ἀκόμη εἶχεν ἀπολέσει τὸν δεξιὸν ὀφθαλμόν, τὸ δὲ ὄνομά του κατήντησεν εἰς τὴν βοημικὴν γλῶσσαν ταυπόσημον τοῦ μονοφθάλμου.

βλήματος καὶ τὰ ὄχηματα, ἐφ' ὧν συμπαριλαμβάνων τὰ γυναικό-
παιδα ἐγίνωσκεν ὁ Ζίσκας νὰ συνκροῖται πρὸς τοὺς σκοποὺς τοῦ
πολέμου, τῶν ἀγροτικῶν τούτων ὀχημάτων τῶν εἰς πολεμικὰ ἄρματα
μεταβεβλημένων συναποτελούντων ἐν τάχει ὠχυρωμένον στρατόπεδον
καὶ μετὰ τῇ αὐτῆς ταχύτητος διαλυομένων, ὅσας ἐπρόκειτο νὰ
ἀπέλθωσιν ἐκεῖθεν ὁ στρατὸς καὶ τὸ κινήτῳ τοῦτο φρούριόν του.

Ὁ Ζίσκας ἀπέθανεν ἐν ἔτει 1424. Διὰ τοῦ θαλάτου αὐτοῦ διε-
σπίσθη τὸ κόμμα καὶ ἀπετέλεσε δύο ὁμίλους, — τὸν ἓνα ὑπὸ τὸν
Προκόπιον τὸν Κεκαρμένον, τὸν ἕτερον, ἑμίλον τῶν Ὀρφανῶν λεγό-
μενον, ὑπὸ στρατιωτικὸν συμβούλιον, τοῦ ὁποῦ προιστατο ἕτερος
Προκόπιος, Προκόπιος ὁ Μικρός.

Οὗτοι δὲν περιορίσθησαν εἰς τὴν ἄμυναν, ἀλλὰ τούναντίον ἐξῆλ-
θον πυρπολοῦντες καὶ φονεύοντες ἐκ τῆς Βαχμίας, ἥτις ἀποτελεῖ εἰ-
δὸς τι φυσικοῦ φρουρίου, εἰς τὰς ὁμόρους χώρας, τὰς χώρας τῶν Φι-
λισταίων καὶ τῶν Μωαβιτῶν κατὰ τὴν γλῶσσαν τοῦ φανατισμοῦ,
ὅστις ἐμεθύσκετο εἰς εἰκόνας καὶ παραστάσεις τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης
— εἰς τὴν Αὐστρίαν, τὴν Οὐγγαρίαν, τὴν Σιζωνίαν, τὴν Μείσην,
καὶ αἱ ἰδέαι δὲ αὐτῶν, εἰς αὐτὰς ἐχρησίμευον πρὸς ἐπικύρωσιν ἢ εὐτολ-
μία καὶ αἱ νῆαί τῶν κατὰ τῶν κατὰ τὸ ἀρχαῖον σύστημα ὀργανωμέ-
νων στρατῶν ἤρχισαν νὰ ἐλκύωσι καὶ ἄλλα συγγενῇ στοιχεῖα.

Τὸ φανατικὸν κόμμα ἐπεκράτησε καὶ αὐθις καθ' ὅλοκληρίαν, καὶ
ἐν Πάγῃ ἀκόμη, ὅπου ὁ τοπάρχης τῶν μετριοπαθῶν εἶχεν ἀνατραπῇ.

Δαπριγματεύσεις ἐπιχειρηθεῖσαι εἰς οὐδὲν ἤγαγον ἀποτέλεσμα·
πέμπτη σταυροφορία, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐκλέκτορος τοῦ Βρανδεμ-
βούργου ἐπιχειρηθεῖσα (1431) ἔληξε χειρότερον ἀκόμη τῶν προηγου-
μένων. Ἡ φυγὴ ἐν Θάους (Thauss) ἤρχισεν ἅμα ὡς ἡκούσθη ἡ
κυλίνδσις τῶν πολεμικῶν ἀομάτων καὶ ὁ ἥχος τοῦ ἐμβατηρίου τῶν
Οὐσσιτῶν: ὁ καρδινάλιος, ὁ συνοδεύων τὸν στρατὸν, Ἰουλιανὸς Καί-
σαρίνης τὸ ὄνομα, ἄφησε τὸν ἐρυθρὸν σκουφόν του εἰς τὰς χεῖρας τῶν
ἐχθρῶν, εἰς χεῖρας τῶν ὁποίων ἀνυπολόγιστος περιέπεσε λεία.

§ 471. Σύνοδος ἐν Βασιλείᾳ. — Τὰ ἀτυχῆ ταῦτα συμ-
βεβηκότα ἐδῶσαν νέαν ὥθησιν εἰς συνοδικὰν κίνησιν. Αὐτὸς ὁ Μιχρ-
τίνος ὁ Ε΄, ὅστις ἐπιτηδεῖως εἶχε τρέψει τὸ ἐκκλησιαστικὸν σκάφος
εἰς τὰς ἀρχαίας τρίβους του, ἠναγκάσθη, ἀφοῦ οὐδὲν τὸ σπουδαῖον
ἐγένετο εἰς τὰς χάριν τοῦ τύπου συγκροτηθείσας ἐν Παβίᾳ τῷ 1423

καὶ ἐν Σιένη τῇ 1424 συνόδους, νὰ καλέσῃ τρίτην ἐν Βασιλεῖα, περιέβαλε δὲ τὴν σύνοδον ταύτην μεγίστην σημασίαν ἀκριβῶς ἢ πρὸ μικροῦ ἐπισυμβᾶτα ἦττα ἐν Θάους.

Ὁ Μαρτίνος δὲν ἐπέζησε μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν τῆς συνόδου ταύτης· ὁ διάδοχος αὐτοῦ Εὐγένιος ὁ Δ' (1431-1447), ἔντρομος ἐκ τῆς κυραρχικῆς στάσεως ἣν ἔλαβεν ἡ συνέλευσις, συνέλαβε τὴν ἀτυχῆ σκεψίν τῆς διαλύσεως τῆς συνόδου καὶ τῆς συγκλήσεως ἐτέρας ἐν Βολωνίᾳ, τοῦτο δὲ ἔτρεψε τὴν σύνοδον εἰς λίαν δεδηλωμένως μετρουθμιστικὴν ὁδόν.

Ἀενέωσε λοιπὸν αὕτη τὰς ἀποφάσεις τῆς συνόδου τῆς Κωνσταντίας, τὰς ἀφορώσας τὴν θέσιν γενικῶν συνόδων ἰπέναντι τῶν παπῶν, καὶ ἐτρόμαξε τὸν πάπαν καὶ τοὺς καρδιναλίους δι' εἰσχωγῆς δικαστικῆς ἐνεργείας. Αἱ διάφοροι ἐν τοῖς καθεκαστὰ μετρουθμίσεις, προμελετηθεῖσαι καὶ παρασκευασθεῖσαι ἐπιτροπαῖς ἐψηφίσθησαν ὑπὸ τῆς συνόδου· τὰ παπικὰ εἰσοδήματα περιόπησαν, ὠρίσθησαν τακτικαὶ τοπικαὶ συνόδοι· παλινωθώθη ἡ πλήρης ἐλευθερία ἐκλογῆς διὰ τὰ ἱερατεῖα τῶν κοινόβιων, τὰ μοναστήρια, τὰς ἐπισκοπὰς, πολλὰ ἐπιφυλοξίαι (Reservationes) — θέματα ἐπιφυλασσόμενα εἰς τὴν παπικὴν κρίσιν — ὡς καὶ τὰ Ἐτήσια (Annaten), τὰ δικαιώματα ἐκεῖνα τὰ ἀνήκοντα εἰς τὸ παπικὸν ταμεῖον διὰ τὰς χειροτονίας, ἅτινα ἀπετέλουν διὰ τὸν ἐπίσκοπον τὸ σύνολον περίπου τῶν ἐτήσιων εἰσοδημάτων τοῦ — πάντα ταῦτα κητηρήθησαν.

§ 472. Ἡ Ποταγαία συμφωνία. — Τὸ μᾶλλον ἐπῆγον ὁμῶς τῶν ζήτηματων ἦτο ὁ συμβιβασμὸς μετὰ τῆς Βοημίας· ὅπου δὲν ἐπῆρχουν πλεον. ἀπλαῖ ἀποφάσεις μόνον, ὡς ἀπέναντι τοῦ Οὔσσιου. Μετὰ τῶν Θιβωριωτῶν καὶ τῶν Ὁρφινῶν δὲν ἦτο βεβαίως οὐδεμία διαπριγκάτευσις δυνατὴ· αὐτοὶ ἐξηκολούθουν τὰς στρατείας τῶν· πρεσβεῖα τις ὁμῶς τῶν μετροπληθῶν, τριᾶκόσιοι πολεμισταὶ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἰωάννου Ροκλζάνα ἐνεφανίσθη εἰς Βασιλείαν.

Οἱ ἐν τῇ συνόδῳ συνεζήτησαν μετ' αὐτῶν κρατοῦντες ἐν χειρὶ τὴν Ἱερὰν Βίβλον καὶ τὰ συγγράμματα τῶν πατέρων· τὸ τελικὸν πόρισμα ἦσαν ἡ Πριγκίπια συμφωνία (Prager Kompaktate) — μοναδικὸν σχεδὸν παράδειγμα καθ' ὃ ἡ ἐκκλησία προεβή εἰς παραχώρησιν ἐπὶ οὐσιώδους δογματικοῦ σημείου (Νοεμβρίου τοῦ 1433).

Ἐπετράπη ὁληνότης διὰ τὴν Βοημίαν καὶ τὴν μαρκιωνίαν τῆς

Μοραύας ἡ κοινωνία sub utraque, ἀλλὰ μετὰ τῆς προσθήκης, ὅτι οἱ ἱερεῖς ὑπεχρεοῦντο σχετικῶς πρὸς ταῦτα νὰ διδάσκωσιν ὅτι ὑπὸ ἐκτέραν τῶν μορφῶν παρίσταται ὁλος ὁ Χριστός, *integer et totus Christus*. ἐπίσης ἐπετράπη τὸ ἐλεύθερον κήρυγμα τοῦ λόγου, μετὰ τῆς προσθήκης καὶ πάλιν «ὑπὸ καταλλήλων ἱερέων καὶ Λευϊτῶν», ἐγκρινομένων καὶ ἀποστελλομένων ὑπὸ τῶν νομίμων προϊταμένων καὶ μετ' ἐπιφυλάξεως τῆς ἐξουσίας τοῦ πάππ συμφώνως πρὸς τοὺς κανόνας τῶν ἁγίων πατέρων: δημόσια ἐγκλήματα τῶν κληρικῶν θὰ δικάζονται ὑπὸ τῶν ἀουδιῶν ἀρχῶν.

Ἀμεσος συνέπεια τῆς συμφωνίας ταύτης διὰ τὴν Βοημίαν ἦτο ὅτι μεταξὺ τῶν Θαβωρτῶν, εἰς οὓς ὁ συμβιβασμὸς οὗτος ἐφάνη ὡς προδοσία, καὶ τῶν μετριοπαθῶν ἐξεργάγῃ κεκηρυγμένος ἀγὼν.

Οἱ μετριοπαθεῖς, ἠνωμένοι μετ' ἄλλων συντηρητικῶν στοιχείων κατὰ τῶν ἀνατροπικῶν δυνάμεων συνηθροίσθησαν εἰς μίαν δύναμιν καὶ κατετρέπωσαν κατὰ κράτος τοὺς Θαβωρίτας τῷ 1434 ἐν τῷ Βοημικῷ Βρόδ.

Τὸ ἀριστοκρατικὸν στοιχεῖον τῆς χώρας, ἐμπνεόμενον ὑπὸ ἰδεῶν μετριοπαθείας ἀνέλαθε τὴν κυβέρνησιν. Ὁ Σιγισμουῆδος ἐδείχθη συμβιβαστικὸς, ἐπεκύρωσε τὴν Πράγαίαν συμφωνίαν καὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ροκυζάνα ὡς ἀρχιεπισκόπου καὶ εἰσῆλθεν ἐν ἔτει 1436 εἰς Πρίγαν ὡς ἀνεγνωρισμένος βασιλεὺς.

§ 473. Ἡ Σύνοδος καὶ ὁ πάπας Εὐγένιος ὁ Δ'. — Ὁ Σιγισμουῆδος διετήρησεν ἀγαθὰς σχέσεις μετὰ τῆς ἐν Βασιλείᾳ συνεδριαζούσης συνόδου, αὕτη δὲ ἐπὶ τούτου στηριζομένη ἐξηκολούθησε μετὰ ζήλου τὴν μεταρρυθμιστικὴν νομοθεσίαν τῆς.

Ἐν ἔτει 1436 κατὰ τὴν εἰκιστὴν τρίτην συνεδρίαν ἐξεδόθη διεξοδικώτατον θέσπισμα, ὅπερ ἐκανόνιζε τὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ πάππ συμφώνως πρὸς τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐν Κωνσταντίᾳ συνόδου καὶ εἰσῆρχετο καὶ εἰς τὰς τελευταίας λεπτομερείας τῶν παπικῶν καθηκόντων: ὁ ἐκλεγόμενος εἶδει ἐπαγγελίαν, εἰδὸς τι συνταγματικοῦ ἀναγορευτικοῦ ὅρκου, πρὶν ἢ ἀναλάβῃ τὰ καθήκοντά του.

Τοῦτο ἐλύπησεν, ὡς εἰκός, τὸν πᾶσαν, ὅστις πλὴν τούτου δὲν ἦτο εὐχαριστημένος καὶ ἐκ τοῦ τρόπου καθ' ὃν διεξήχθη καὶ ἐλύθη τὸ οὐσσιτικὸν ζήτημα· ἡ Ἀγία Ἐδρα ἀείποτε ἐκέκτητο τὸ προνόμιον ν'

ἀπαιτῇ τὴν αὐστηράν ἐφαρμογὴν τῆς θελήσεώς της, ἢ, ἄλλως εἰπεῖν, τῶν καθολικῶν ἀρχῶν, καὶ ἃς μιχθῇ χάριν τούτου γαῖα πύρι.

Ἄλλ' ἐπὶ τοῦ λεπτοῦ καὶ δυσχεροῦς τούτου ζητήματος ἐχάλα-
ρώθη πράγματι ἡ ἐνότης μεταξύ τῶν μελῶν τῆς συνόδου, καὶ ὁ πάπας
Εὐγένιος ἤλπιεν ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπωρελῇ τὴν *fata morgana*
τῆς ἐνώσεως τῆς ἐλληνικῆς μετὰ τῆς ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας, ἥτις ἀκριβῶς
κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἀνέκυπτε, πρῶτιστα πρὸς μετάθεσιν τῆς
συνόδου εἰς τόπον καταλληλότερον δι' αὐτόν.

Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐπετεύχθη: θυελλώδεις σκηναὶ ἐπῆλθον ἐν τῇ
συνόδῳ μεταξύ πλειονοψηφίας καὶ μειονοψηφίας καὶ ἡ σύνοδος ἔθεσε
τὸν πάπην ὑπὸ κατηγορίαν τὸν Ἰούλιον τοῦ 1437.

Εἰς τοῦτο ἀπήντησεν ὁ Εὐγένιος τὸν Σεπτέμβριον διὰ βούλας ἥτις
μετέθετε τὴν σύνοδον εἰς Φερράραν. Πράγματι ἡ οἰχθὴ ἐνταῦθα
τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1438 σύνοδος, ἡ εἰδος τι συνόδου, μεγάλης με-
ρίδος τῶν ἐν Βασιλείᾳ πατέρων μεταστάντων πράγματι πρὸς τὸ μέρος
τοῦ πάπα, τοῦ δὲ Ἑλληνος αὐτοκράτορος, ὅστις ἐσηγήτατο ἢ εἶχεν
ἐπιζητήσει τὴν ἐνωσιν ἐλθόντος αὐτοπροσώπως εἰς Ἰταλίαν μετὰ με-
γάλης ἀκολοθίας ἐπισκόπων.

Αἱ δογματικαὶ συζητήσεις ἦσαν ἐνεκα τῆς ἀφορμῆς ταύτης δαψι-
λέσταται: ἀλλ' ἡ ἐν Βασιλείᾳ σύνοδος ἀντέταξε κατὰ τῆς περὶ μετα-
θέσεως ἐκείνης βούλας καὶ τῆς ἐπακολουθησάσης αὐτὴν πραγματικῆς
ἐνάρξεως τῆς ἀντισυνόδου τὴν εἰς ἀργίαν καταδίχην τοῦ πάπα (Ἰα-
νουάριον τοῦ 1438).

§ 474. Τέλος τοῦ Σινισμοῦδου. — Τὸν τεῦθεν ἡ ἔρις
αὕτη μεταξύ τῆς συνόδου καὶ τοῦ πάπα, μεταξύ τῆς ἐπισκοπικῆς καὶ
τῆς παπικῆς ἀρχῆς, κατηνάλωσεν ὅλην τὴν δύναμιν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον
τῆς ἐν Βασιλείᾳ συνόδου, πῶς δὲ ἐμελλε νὰ λήξῃ ἡ ἔρις αὕτη, δὲν ἦτο
δύσκολον νὰ προῖδῃ τις.

Ὁ Σινισμοῦδος δὲν ἐπέζησεν ὅπως ἔδῃ τὴν λήξιν τῆς ἔριδος ταύ-
της. Ἐν Ζνάζμ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1437 ἀπέθανεν ὁ ἐδόμηκοντού-
της ἡγεμὼν: τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα εἶχε λαβεῖ μόνον κατὰ τὸ
ἔτος 1433, ὅτε ὁ σύνδιαλλακτικὸς ζήλός του εἶχεν ὁδηγήσει αὐτὸν
εἰς Ρώμην.

Στέφανος τοῦ αὐτοκράτορος Σιγισμούνδου ὑπὸ τοῦ πάπα Εὐγενίου τοῦ Δ'.
Ἐκ τῆς ἐντολῇ Εὐγενίου τοῦ Δ'. ἐν ἔτει 1447 ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου Φιλαρετου καὶ Σίμωνος Δονατέλλου κατασκευασθείσης
σιδηρᾶς πύλης τοῦ ἐν Ρώμῃ ναοῦ τοῦ Ἀγίου Πέτρου

§ 475 **Δυναστικοὶ οἵκοι.** Αἱ μεγάλοι τοῦ κράτους οἰκογένειαι. — Ὁ Σιγισμούνδος μεθ' ὅλα τὰ μεγάλᾳ προσιόντα καὶ τὴν ἀνάμνησιν δραστηριότητά του δὲν κατέλιπεν ἀγαθὴν ἀνάμνησιν εἰς τὰς ὑπ' αὐτοῦ κυβερνηθείσας χώρας τοῦτο δὲ ἰσχύει μάλιστα ὡς πρὸς τὴν Γερμανίαν ἐνθα εὐρέθη αὗτος — εἶναι ἀληθές — ἐνώπιον δυσεκτελέστων καθηκόντων.

Μεγάλῃς σπουδᾷ ὁτιοῦτος κατὰ τοὺς χρόνους τούτους — καίτοι ὁ ἐσωτερικὴς βίος τοῦ ἔθνους ὀλίγον ἐπηρεάσθη ἐκ τούτου — ἦτο τὸ ζήτημα τῆς σχέσεως αὐτοῦ πρὸς τὰς μεγάλαις οἰκογενείαις τοῦ κράτους, καὶ τὸ ζήτημα τῆς σχέσεως τῶν μεγάλων τούτων οἰκογενειῶν, τῶν Λουξεμβουργίων, τῶν Βεττινίων (Wettiner), τῶν Βιττελσμάχων, τῶν Ἀψβουργίων, τῶν Χοχεντซ์λλερν πρὸς ἀλλήλας.

§ 476 **Οἱ Χοχεντซ์όλλερν.** — Ἐκ τῶν οἰκογενειῶν τούτων ἡ τῶν Χοχεντซ์όλλερν ἦτο ἡ νεωτάτη: τὸ ἄστρον αὐτῶν ἀκριβῶς

ἀνέτειλε νῦν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Σιγισμούνδου. Τόπος τῆς καταγωγῆς αὐτῶν εἶναι ἀνκαμριθόλως τὸ ὄρος τῆς σουηδικῆς Ἀλπης, πιθανόν δὲ τὸ ὄνομα νὰ προέρχηται ἔκ τινος Zoll [Γζόλι = τσελωνιακὸς σταθμὸς] ἐπὶ τοῦ ὄρους· ἡ ἀρχαία παρὰδοσις τοῦ οἴκου τοῦ αὐτὴν παραδίδεται τὴν καταγωγὴν· κατ' αὐτὴν εἰς τοῦ σουηδικοῦ τούτου οἴκου τῶν Τζόλλερν ἐπὶ Φρειδερίκου τοῦ Βιρβαρόστα εἶχε λάβει τὸ ἀξίωμα καὶ τὴν σπουδαίαν ἀρχὴν αὐτοκρατορικοῦ φρουριοκόμητος καὶ διοικητοῦ τῆς Νιρεμβέργης· θεοὶν λαμπράν, ἐξ ἧς ἀνὴρ, ὅστις ἐγνώριζε νὰ ἔχη πάντοτε χρήματα, ἠδύνατο νὰ ἀποκτήσῃ μεγάλα κτήσεις.

Ἡ ἱστορία τῆς καταγωγῆς τῆς μεγίστης ταύτης ὡς καὶ ἄλλων μικροτέρων ἡγεμονικῶν οἰκογενειῶν εἶναι μᾶλλον πιεζή· ἀγνοᾷ τις τὸ δικαίωμα τοῦτο καὶ ἐκεῖνο τὸ τμήμα χώρας ἀντὶ τῶν χρημάτων, καὶ οὕτω βαθμιαίως γίνεται πλουσιώτερος καὶ ἰσχυρώτερος, ἰσχυρώτερος καὶ πλουσιώτερος.

ὑπὸ δυσκόλου· ἀλλ' ἐπωρελεῖς συνθήκας ἔθεσεν ὁ οἶκος ἀσφαλῶς τὸν πόδα ἐν Φραγκωνίᾳ, ὅ,τι δὲ συναπῆρτισε κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἔλαβε τέλος τὸ γενικὸν ὄνομα τῆς μαρκιωνίας τῆς Κουλμβάχης. Ὁ διεσέγγονος Φρειδερίκος ὁ Γ' (1248) ἀπέκτησεν ἐν ἔτει 1273 — ἦτο ὅτε αὕτη ἡ πρώτη πράξις τοῦ βασιλέως Ροδόλφου μετὰ τὴν στέψιν — τὴν κληρονομικότητα τοῦ ἀξιώματος τοῦ φρουριοκόμητος ἐν τῇ οἰκογενείᾳ του, εἰς ἣν ἐκληροδότησε συγγρόνως τὴν ἄκρως νομοταγὴν, γιβελλινικὴν ὑπὸ πίστεως πρὸς τὴν αὐτοκρατορίαν ἐμπνεομένην πολιτικὴν του· γινώσκομεν πόσας ὑπηρεσίας προσέφερεν οὗτος διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ κόμητος Ροδόλφου· συνεπολέμησε δὲ καὶ ἐν τῇ μάχῃ τῆς πεδιάδος τῆς Μάρχης.

Ὁ τέταρτος Φρειδερίκος, καὶ αὐτὸς ἀνὴρ σημαίνων ἐν τῷ κράτει, ἐστράτευσε μετὰ τοῦ Ἑρρίκου Ζ' εἰς Ἰταλίαν καὶ ἔφερε βραδύτερον ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ Λουδοβίκου τοῦ Βαυαροῦ τὴν κρίσιν ἐν τῇ μάχῃ τῆς Μύλδορφ (1322).

Ἐν τῇ ἐριδί τῶν Λουξεμβουργίων καὶ τῶν Βιττελσβάχων ὁ οἶκος τῶν Χοχεντζόλλερν συνετάχθη μετὰ τοῦ βιττελσβαχικοῦ· Φρειδερίκου τοῦ Δ'. ὁ υἱός, Ἰωάννης ὁ Β'. ἦτο ἐπὶ τινα χρόνον διοικητὴς τοῦ Βρανδεμβούργου ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἐκλέκτορος Λουδοβίκου τοῦ Νεωτέρου.

Κάρολος ὁ Δ'. ὅμως συνδιηλλάγη μετὰ τῶν Χοχεντζόλλερν, αἱ

Ἦ λόγῳ τιμαρίου παραχώρησις τῆς μαρκιωνίας τοῦ Βρανδεμβούργου
τορος Σιγι-

Ἦ Φρειδερίκος κρατεῖ γονυκλινῆς ἐνώπιον τοῦ αὐτοκράτορος τὴν ἀρτίως
δούξ Ροδόλφος τῆς Σαξωνίας ἄπτεται τοῦ ξίφους τοῦ αὐτοκράτορος, σκῆπτρον δὲ

Ἐγχρωμος ξυλογραφία ἐκ τοῦ εἰκονοστασίου τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Πα-
ἐν ἔτει

πολλαπλασῖ δὲ καὶ μεγάλαι ὑπηρεσίαι αἷς προσέφερε· Φρειδερίκος δ' ὅς·
εἰς τὸν βασιλεῖα Σιγισμούνδον ἡμεφθῆσαν ὑπ' αὐτοῦ ἐν ἔτει 1411 διὰ
τῆς μεταβιβάσεως τῆς ἐκλεκτορικῆς ἡγεμονίας τοῦ Βρανδεμ-
βούργου. Ἵνα μὴ ἔχη δὲ ἐνοχλήσεις ἐκ τῶν τυχόν κληρονομικῶν
ἀξιώσεων τοῦ ἀδελφοῦ του Βεγκεσλάου, ἔδωκε τὴν χώραν διθῆν ὡς
ὑποθήκην διὰ χρέος ἐξ 150,000 χρυτῶν φιορινίων (Goldgulden): διὰ
τῆς καταβολῆς τοῦ ποσοῦ τούτου ἤρνατο νὰ ἀπλλαγῇ ἡ χώρα τοῦ
ἐπ' αὐτῆς ὑποθηκικοῦ δικαιώματος τῶν Χοχεντζόλλερν: ἀλλ' ἐπειδὴ
ἦτό τι ἀδύνατον νὰ εὑρεθῇ Λουξεμβούργιός τις ἔχων ποτὲ πλεονάζον
παρ' ἑαυτῷ τὸ ποσὸν τοῦτο, ἐκλείσθη ἡ συμφωνία, καὶ ἡ πράξις τῆς

εἰς τὸν φρουριοκόμετα τῆς Νυρεμβέργης Φρειδερίκον ὑπὸ τοῦ αὐτοκρά-
σμούνδου.

ληφθεῖσαν τιμαριωτικὴν σημαίαν μετὰ τοῦ βρανδεμβουργικοῦ ἐρυθροῦ ἀετοῦ· ὁ
καὶ αὐτοκρατορικὸν μῆλον κρατοῦνται ἤδη, αἱ σάλπιγγες ἤχουσι.

νεπιστημίῳ τῆς Πράγας, τυπωθεῖσα ἐν Αὐγούστῃ ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου Σδργ
1483.

ἐπισήμου παραχωρήσεως τῆς ἐκλεκτορικῆς ἡγεμονίας λόγῳ τιμαρίου
ἐγένετο ἐν Κωνσταντίᾳ τῇ 17 Ἀπριλίου 1417.

§ 477. Ὁ ἐκλέκτωρ τοῦ Βρανδεμβούργου Φρει-
δερίκος ὁ Α΄. — Ἦτο πρᾶξις μεγάλῃς σημασίας καὶ ἔργον περι-
ποιῶν τιμὴν εἰς τὸν Λουξεμβούργιον, ὅτι ἄνδρα τόσον ἄξιον οἷος ἦτο
ὁ ἐκλέκτωρ Φρειδερίκος ὁ Α΄, ἀνύψωσε εἰς θέσιν τόσον σπουδαίαν,
οὕτω δὲ ἀπέκρουσε τὸν μετὰ δυνάμει προελθόντα σ λ α υ ῖ σ μ ὁ ν,
ὅστις εἶχε καταγάγει πρὸ μικροῦ πλήρη θρίαμβον κατὰ τοῦ ἀπωτάτου
σταθμοῦ γερμανικοῦ πολιτισμοῦ, κατὰ τοῦ γερμανικοῦ τάγματος·
ἀληθῶς δὲ ὁ Σιγισμούνδος εἶχε πλήρη συνείδησιν τῆς σχέσεως ταύτης
ὅτε παρέδιδε τὸ ἐπίσημον ἔγγραφον τῆς ἀνωτέρω πράξεως.

Ἡ πρῆξις αὕτη ὑπῆρξεν ἐν τῶν μεγάλων ἔργων τοῦ οἴκου τούτου, διῆκον δι' ὅλης τῆς ἱστορίας τούτου μέχρι τῆς σήμερον.

§ 478. Τὸ γερμανικὸν τάγμα ἀπὸ τοῦ 1386. —

Ἐμνημονευσίμεν ἥτις ὅτι ἐν ἔτει 1386 ὁ μεγας ἡγεμὼν τῆς Λιθουανίας Ἰάγγελλος ἔλαβε τὸ βαπτισμα καὶ τὸ χριστιανικὸν ὄνομα τοῦ Βλαδισλαύου καὶ ὅτι δι' εὐτυχούς γάμου ἤνωσε τὴν Πολωνίαν μετὰ τῆς Λιθουανίας.

Νῦν ἐπῆλθον διὰ τὸ τάγμα χαλεποὶ χρόνοι. Μακροχρόνια καὶ βαρέα ἀδικήματα εἶχον νὰ ἐκδικήσωσι κατ' αὐτοῦ οἱ Λιθουανοί. Οἱ ἱππῆται δὲν εἶχον μεριμνήσει ποσῶς, ὅπως προσηλυτίσωσι τοὺς ἐθνικοὺς τὸ θρησκευμα γείτοάς των εἰς τὸν χριστιανισμόν. Αἱ σταυροφορίαι ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ὁπετέλουν μόνον εἰδός τι ἱπποτικῷ ἀγῶνος, ὡς αἱ, τοῦθ' ὅπερ ὅν συνέβαινε σπανίως, ἐπιφανῆς τις ξένος μετὰ πολεμικῆς ἀκολουθίας προσήρχετο εἰς τὴν χώραν, ὅπως ἐκπληρώσῃ σταυροφορικὴν τινα ἱερὰν ἐπαγγελίαν, ἣν εἶχεν ἐπιβάλλει αὐτῷ ὁ συρμός ἢ ὁρμή τις πρὸς ἱπποτικὰς περ.πετείας.

Οἱ ἀγῶνες οὗτοι οὐδὲν ἐπέφερον ἀποτέλεσμα, καί, ἡδυνάτο τις νὰ εἴπῃ, οὐδένα εἶχον σκοπὸν, συνετέλουν ὅμως καὶ οὗτοι εἰς τὴν ἐκασθένησιν τοῦ τάγματος, ὅπερ πρὸς τοῖς ἄλλαις δὲν εἶχεν ἀρκετὰ μέλη ὅπως ἐπαρκέσῃ εἰς τὰ πολλαπλᾶ καθήκοντα τῆς διακυβερνήσεως τῆς χώρας, τῆς ἀμύνης αὐτῆς καὶ τοῦ πολεμικοῦ προσηλυτισμοῦ, καὶ ὅπερ ὡς ἐκ τῆς μεταβολῆς τῶν χρόνων, ὅτινες ἀλλοίους πλέον προέβαλλον εἰς τοὺς ἀνθρώπους σκοπούς, δὲν ἡδύνατο εὐκόλως νὰ συμπληρωθῇ.

Ἡ μετανάστευσις ἀνεκόπη, ἀφοῦ ἀπὸ τῶν καταστροφῶν τῆς μεγάλης λοιμικῆς νόσου κατὰ μέσα τοῦ αἰῶνος δὲν ὑπῆρχε πλέον πλεόνασμα πληθυσμοῦ εἰς τὰς δυτικὰς χώρας.

Τὸ τάγμα ἦλθεν εἰς συμφωνίας ἢ εὐρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην ν' ἀγοράσῃ τὴν νέαν μαρκιωνίαν (Neumark) παρὰ τοῦ Λουξεμβουργίου Ἰουστου τοῦ τῆς Μοραυίας, διότι ἄλλως θὰ ἐπωλεῖτο αὕτη εἰς τὸν θανάσιμον ἐχθρόν του Ἰάγγελλον (1399): ἀλλ' ἡ κτήσις αὕτη, τῆς χώρας μὴ ἐχούσης ἀκριθῶς διαγεγραμμένα ὄρια, περιέπλεξε τὸ τάγμα εἰς ἔριν πρὸς τὸν ἐπικίνδυνον τοῦτον γείτενα.

Ἐν τῷ ἀμέσῳ ἐπακολουθήσαντι πολέμῳ ἐπῆλθεν ἡ ἐν Ταννεμβέργῃ καταστροφή (1410), μεθ' ἧς ἐκρίθη ἡ πτώσις τοῦ τάγ-

ματος. Ἀποκαλύπτει αὕτη τὴν ἐσωτερικὴν ἀδυναμίαν τῆς ἱπποτικῆς πολιτείας : αἱ πόλεις τῆς χώρας ὑπατάχθησαν εἰς τοὺς νικηφόρους Πολωνούς.

Ἄλλ' ὁ ἀνώτατος διδάσκαλος (ἄρχηγός) τοῦ τάγματος, Ἑρρίκος Πέους τοῦ Πλάουεν, ἀπέδειξεν ἑαυτὸν κατὰ τὴν δεινὴν ταύτην θύελλαν ἄνδρα θαρραλέον καὶ ἱκανόν. Ἐκράτησε τὸ Μαριεμβούργον μέχρις ὅτου ὁ ραγδαῖος νικητὴς ἀπειληθεὶς ὑπὸ προσεγγιζουσῶν ἐπικουρῶν, ἐδέχθη εἰρήνην ἐπεικὴ, τὴν πρώτην **Θόρνιον εἰρήνην**, ἣτις ἐπέβαλλεν εἰς τὸ τάγμα μόνον τὴν ἀξίαν λόγου καταβολὴν 70 ἢ 10,000 ἐξηκοντάδων γροσίων (Schock groschen).

Ἄλλ' ἡ δύναμις τοῦ τάγματος ἐθραύσθη, ἦτο δὲ εὐτύχημα ὅτι νῦν πλέον ἀνεφάνη ἐν τῇ **μαρκιωνίᾳ** τοῦ **Βρανδεβούργου** ἡγεμονικὸς οἶκος, ὑπὸ τὸν ὁποῖον ἡ δύνατο νὰ εὐδοκιμήσῃ ἰσχυρὰ πολιτεία, ἐν τῇ τόσον σπουδαία ταύτη καὶ νῦν τόσον ἐξόχως ἐπικινδύνῳ θέσει.

Ἡ χώρα ὡς ἐκ τῶν συχνῶν κυβερνητικῶν μεταβολῶν, ὡς ἐκ τῶν ὁποίων ἐν τέλει δὲν ἐγνώριζέ τις πλέον εἰς τίνα κυρίως ἀνῆκεν αὕτη, καὶ ἐν ἣ ἡκμαζεν ὁ αὐτοσχέδιος βίος τῶν ἐκφυλισθεισῶν ἱπποτικῶν οἰκογενειῶν τῶν **Κούιτσοβ** (Cuitzow), τῶν **Πούτλιτς**, τῶν **Ρόχοβ**, τῶν **Βρέδοβ**, εἶχε παρακμάσει τὰ μέγιστα : ὁ **Φρειδερίκος** διὰ τῶν **Φράγκων** πολεμιστῶν τοῦ Ἰδρυσε τάζιν καὶ ἀσφάλειαν, καὶ ἤγαγεν εἰς ὑποταγὴν, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τῶν θερμῶν εὐχῶν τοῦ κόμματος τῆς τάξεως, τοὺς ληστὰς ἱππότας δι' ἡπιότητος καὶ ὅπου αὕτη δὲν ἐπῆρκει, δι' ἐνόπλου βίας.

Μέγα πυροβόλον, δυσκίνητον ὄπλον τῆς νεωτέρας πολεμικῆς τέχνης, μέγας καταπέλτης, ὃν εἶχε δανεισθῇ παρὰ τοῦ χωροκόμητος **Φρειδερίκου** τῆς **Θουριγγίας**, καὶ εἰς τὸ ὅποῖον, καίτοι δὲν ἀναφέρεται τοῦτο ὑπὸ οὐδενὸς συγχρόνου συγγραφέως, ἡ δημώδης ἢ στρατιωτικὴ εὐφυολογία ἔδωκε τὸ ὄνομα τῆς ὀκνῆς **Γρέτης** ἢ **Μέτσης** (ἐκ τοῦ **Μαργαρίτα**), προσέφερεν εἰς τὸν **Φρειδερίκον** ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ μεγάλας ὑπηρεσίας.

Ὁ **Φρειδερίκος** ἐπέζησε τοῦ αὐτοκράτορος· ἀπέθανε δὲ ἐν ἔτει 1440.

§ 479. Ὁ σαξωνικὸς οἶκος. — Καὶ δευτέρα ἐκλεκτορικὴ χώρα ἡλλαξε κύριον ἐπὶ **Σιγισμούνδου**, ἢ **Σαξωνίᾳ**.

Ὁ τελευταῖος τῆς βιττεμβεργικῆς γραμμῆς ἀπέθανεν ἐν ἔτει 1450 ἄνευ ἀπογόνων. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ κράτους ἔκρινεν ὑπὲρ τοῦ μαρκῶνος τῆς Μείσεν, Φρειδερίκου τοῦ Φιλέριδος, ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Wettin, εἰς ὃν πολλὰς ὤφειλεν εὐχαριστίας ἀλλὰ καὶ χρήματα, ἀνθ' ὧν ἔλαβε κατὰ τοὺς πρὸς τοὺς Οὐσσίτας πολέμους του.

§ 480. Οἱ Βιττελσβάχοι, οἱ Ἀψβούργιοι. — Ἐν μεγάλῃ ἀνωμαλίᾳ διετέλουν τὰ τοῦ βιττελσβαχικοῦ οἴκου : αἱ μετὰ τῶν μελῶν αὐτοῦ ἔριδες, αἱ διήκουσαι ἐν ὅλῳ τοῦ πρώτου ἡμίσεως τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος, δὲν παρουσιάζουσι γενικὸν τι ἐνδιαφέρον.

Καὶ τὸ ἀψβουργικὸν δὲ ἄστρον ἐφαίνετο ἀποκλίνον πρὸς τὴν ὀψιν : ἀλλ' εἰς τὸν οἶκον τοῦτον παρέμεινε πιστὴ ἡ εὐτυχία καὶ παρυσκεύασεν ἀκριβῶς νῦν τὸ μεγαλεῖόν του.

Εἶδομεν πῶς ὁ δούξ Φρειδερίκος, ἐκ τῆς λεοπολδείου γραμμῆς, δι' ἀνοήτου συμμαχίας μετὰ τοῦ πάπα Ἰωάννου τοῦ ΚΓ'. ἔπαθε μεγάλην πτῶσιν, καὶ ἡ Ὁμοσπονδία δέ, ἡ ἀρχαία ἐχθρὰ τῶν Ἀψβουργίων, ἐξηγέρθη, καὶ ὁ Φρειδερίκος, «ὁ Φρεϊδελ μὲ τὴν ἄδεια τσέπη», ὡς ἀπεκάλουν αὐτὸν σκωπτικῶς οἱ πολλοὶ ἐχθροὶ του, ἠναγκάσθη τέλος νὰ ἐξαγοράσῃ τὴν λύσιν ἀπὸ τῆς προγραφῆς καὶ τοῦ ἀφορισμοῦ, παραιτούμενος τῶν κτήσεων, ἃς εἶχον ἀποσπάσει ἀπ' αὐτοῦ οἱ Ἑλβετοὶ τῇ συναινέσει τοῦ αὐτοκράτορος (1418).

Ἀπεζημιώθη ὁμοῦς ὁ οἶκος διὰ τῶν ἐπιτυχιῶν τῆς ἄλλης γραμμῆς, τῆς ἀλβρεχτείου.

Ὁ Σγιςμουῖνδος εἶχεν ἀνανεώσει ἐν ἔτει 1409 τὴν συνθήκην ἀμοιβαίας κληρονομίας μετὰ τοῦ οἴκου τῶν Ἀψβουργίων, καὶ ἐνύμφευσεν ἐν ἔτει 1422 τὴν μόνην θυγατέρα του Ἑλισάβετ μετὰ τοῦ δουκὸς τῆς Αὐστρίας Ἀλβρέχτου τοῦ Ε'. Αἱ τάξεις τῆς Οὐγγαρίας εἶχον ὀρίσει αὐτὴν διάδοχον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σγιςμουῖνδου, τοῦ βασιλέως των, ἔλαβε δὲ ὁ ἐκπνέων καὶ τὴν ὑπόσχεσιν περὶ μεταβιβάσεως τοῦ στέμματος εἰς αὐτὴν καὶ εἰς τὸν σύζυγόν της, ἣν καὶ ἐξετέλεσαν οὗτοι ἀνυπερθέτως, ἐξ ἄλλου δὲ δὲν κατωρθώθη ἢ ἐν τῷ βασιλείῳ τῆς Βοημίας διαδοχῇ.

Εἶναι ἀληθές ὅτι τὸ καθολικὸν κόμμα ἐξέλεξε τὸν Αὐστριακόν, καὶ ἐστέρθη οὗτος ἐν Πράγᾳ, ἀλλ' οἱ Καλιξτῖνοι ἀντέστησαν καὶ ἐξέλεξαν βασιλέα, ὅτε ὁ Ἀλβρέχτος ἠρνήθη νὰ προβῇ εἰς τὰς πα-

ραχωρήσεις ὅς οὔτοι ἀπήτουν, τὸν ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας Βλεδισλάνου, τὸν δεκαπενταέτη Καζίμίρην : ἐκ τούτου ἐπηκολούθησεν ἀμφίρροπος ἐμφύλιος πόλεμος.

Ἄλλ' ἐξ ἄλλου ἐξέλεξαν αὐτὸν οἱ ἐκλέκτορες τὴν 18 Μαρτίου 1438 ὁμοφώνως βασιλεῖα τῆς Γερμανίας : ἐσκέφθησαν οὔτοι, ὅτι οἱ Τούρκοι καὶ οἱ Βοημοὶ θὰ ἀπησχόλουν αὐτὸν ἀρκούντως, ὥστε νὰ μὴ δυνηθῇ ὁ Ἀλβρέχτος νὰ ἐνασκήσῃ ἐν ὅλῃ τῇ δυνάμει τῆς τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν ἐν Γερμανίᾳ.

§ 481. Ἀλβρέχτος ὁ Β'. — Εὐλόγως ἡδυνάτο τις νὰ προσδοκᾷ παρὰ τοῦ ἐμβριθεῦς καὶ ἀξίου τούτου ἀνδρός, εὐρσκομένου ἤδη ἐν ὀρίμῳ ἡλικίᾳ, γόνιμον κυβερνητικὴν δρᾶσιν, καὶ τοῦτο τόσῳ μᾶλλον ὅσῳ τὴν ἐκλογὴν ἐκείνην δὲν εἶχεν ἀποδεχθῇ μετὰ σπουδῆς ἄλλ' ἐνδοιαστικῶς καὶ μετὰ ὀριμον σκέψιν.

Ἐν τούτοις ὁ Ἀλβρέχτος ὁ Β'. δὲν ἐμελλε νὰ ἀποκτήσῃ σημασίαν τινὰ διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Γερμανίας. Ἡ βασιλεία αὐτοῦ ὑπῆρξε βραχεῖα καὶ ἀτυχής. Εἰρίσκετο οὗτος ἐπὶ κεφαλῇ στρατιωτικῆς δυνάμεως, ἣν εἶχε συναθροίσει ὅπως πολεμήσῃ κατὰ τῶν Τούρκων : ἄλλ' ἔνεκα τῆς τεριστίας ἀριθμητικῆς ὑπεροχῆς τοῦ ὀθωμανικοῦ στρατοῦ δὲν ἡδύνατο ν' ἀποτολμήσῃ ἀγῶνα πρὸς αὐτούς : ἐν τῇ φυγῇ δέ, ἐν τῇ κομητεῖᾳ (Komitat) τῆς Κομόρνης, ἐπὶ ἐδάφους οὐγγρικοῦ, ἀπέθανεν ὁ Ἀλβρέχτος τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1439 ἐν ἡλικίᾳ μόλις δύο καὶ τεσσαράκοντα ἐτῶν.

§ 482. Φρειδερίκος ὁ Γ'. — Διάδοχος αὐτοῦ ἐξελέγη ὁ πρεσβύτερος τότε ἀντιπρόσωπος τοῦ ἀψβουργικοῦ οἴκου δοῦξ τῆς Σιειρίας Φ ρ ε ι δ ε ρ ι κ ο ς, υἱὸς τοῦ δουκὸς Ἑρνέστου τοῦ Σιζήρου (Φεβρουάριον τοῦ 1440) : νεανίας εἰκοσιπενταέτης, ὅστις ἐγήρασεν ἐπὶ τοῦ θρόνου.

Πεντήκοντα καὶ τέσσαρα ὅλα ἔτη ἐβασίλευσεν οὗτος τῆς Γερμανίας : ἀνίκανος καὶ κακὸς κυβερνήτης, ὑπὸ τε πολιτικὴν καὶ ὑπὸ ἀνθρωπίνην ἠθικὴν ἔποψιν κατώτερος τοῦ μέσου ὄρου — παρίσταται ἡμῖν, ὡς Φριγκιῆσκος ὁ Β'. ὁ τελευταῖος Ἀψβούργιος αὐτοκράτωρ ἐν τῇ Γερμανίᾳ τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος, ἀνικανώτερος ἀκόμη καὶ χειρότερος ἢ ὅσον ἄλλως θὰ ἐφαίνετο, διότι ὁ ἐξ ἴσου ἀνευλαβὴς ὅσον καὶ χυδαῖος ἐγωϊσμὸς του, ἡ νωθρότης καὶ δειλία του, τὸ ἐλσεινόν, μικροπρεπὲς καὶ πάσης ὑψηλοτέρας βλέψεως ξένον πνεῦμά του διατελεῖ ἐν

οίκτρᾳ ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἰσχυρῶς παλαίουςαν, εἰς πλήρη ἀνανέωσιν τῆς εὐρωπαϊκῆς καταστάσεως, εἰς μεγάλην μεταρρύθμισιν τείνουσαν ἐποχὴν.

§ 483. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ρῆξις. Πάπαι καὶ σύνοδοι.— Τὸ πρῶτον ἀναμένον αὐτὸν πρόβλημα ἦτο τὸ μέγα ἐκκλησιαστικὸν ζήτημα, ἡ κρίσις τῆς ἐν Βασιλείᾳ συνόδου.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίης Κάρολος ὁ Ζ΄. εἶχεν ἀποδεχθῇ τὰς μεταρρυθμιστικὰς ἀποφάσεις τῆς συνόδου διὰ τῆς λεγομένης *πραγματικῆς ἐγκρίσεως* (*pragmatische Sanction*) (Ἰούλιον τοῦ 1438) διὰ τὴν γαλλικὴν ἐκκλησίαν, ἐπίσης δὲ καὶ ἡ Γερμανία ἐν τινι διαίτῃ τοῦ κράτους ἐν Φραγκφούρτῃ δι' ἐγγράφου, *περι ἀποδοχῆς ἐκτελεσθέντος ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἀλβρέχτου* (Μαῖον τοῦ 1439).

Ἐκ τούτου δὲ ἐνθαρρυνθεῖσα ἡ σύνοδος καὶ ἀδιαφοροῦσα περὶ τῆς ἀντισυνόδου τῆς Φερράρας, ἥτις δὲν ἠδύνατο νὰ εὐδοκιμήσῃ, ἀπήγγειλε τὴν παῦσιν Εὐγενίου τοῦ Δ'. (Μαῖον ἢ Ἰούνιον τοῦ 1439), καὶ ἐξέλεξεν εἶτα τὸν πρῶτον δοῦκα τῆς Σαβοΐας Ἀμεδαῖον τὸν Η'. τὸν μεγάλως ὠρελήσαντα τὴν χώραν του, ὅστις εἶχε παραιτηθῇ τοῦ θρόνου του καὶ διῆγε βίον μοναχικόν, ὡς πίπεν *Φήλικα Ε'*.

Ἡ σύνοδος ὁμῶς εἶχεν ἐπιζῆσει : καὶ ἐπειδὴ ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἶχον μεταστῇ οἱ ἱεράρχαι, ὑπερίσχυτε τὸ στοιχεῖον τῶν νομομαθῶν, οἱ διδάκτορες τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου.

Τὰ ἐν Βοημίᾳ συμβεβηκότα εἶχον προκαλέσει μεγάλην ἀνησυχίαν καὶ ἔτρεψαν τὸ δημόσιον φρόνημα ὑπὲρ τῆς ἀνορθώσεως τῆς παπικῆς ἐξουσίας, τὸ φρόνημα δὲ τοῦτο δὲν ἔπρεπε νὰ παραβλέπηται.

Αἱ διαφοροὶ πολιτεῖαι ἐπεδίωκον, ὡς νῦν ἡ Γερμανία, νὰ ἐξασφαλίσωσι τὰ πλεονεκτήματα τῆς μεταρρυθμίσεως, χωρὶς νὰ συνταχθῶσι πρὸς ὠρισμένον κόμμα, τοῦτο δὲ πράγματι ἀνταπεκρίνετο πρὸς τὸ μέσου ὁρου φρόνημα τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὡς καὶ κατὰ πᾶσαν ἄλλην ὕλιστικὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν γενναίως μὲν καταφέρονται οἱ ἄνθρωποι κατὰ τῶν κληρικῶν καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κατοchrήσεων, ἐπιμελῶς ὁμῶς ἀποφεύγουσι τὴν αἵρεσιν καὶ τοὺς αἵρετικούς, καὶ δὲν δύνανται νὰ ἀντιληφθῶσι βαθύτερον τὴν ἀντίθεσιν μεταξὺ τοῦ ὑπάρχοντος καὶ τοῦ πρέποντος.

Ἐν τοσούτῳ ἡγεμῶν ρέκτης θὰ ἠδύνατο νὰ χρησιμοποιήσῃ ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὸ τοιοῦτο δημόσιον φρόνημα. Κατὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ἀλ-

δρέχτου οἱ ἐκλέκτορες εἶχον διακηρύξει τὴν οὐδετερότητά των ἐν τῇ μεταξὺ συνόδῳ καὶ πάπα Εὐγενίου ἔρδι, ὁ δὲ Ἀλβρέχτος εἶχεν ἀναγνωρίσει τὴν σύνοδον ὡς τὴν νόμιμαν ἀντιπρόσωπον τῆς ὅλης ἐκκλησίας: ἀλλ' ἡ κοινὴ ψυχὴ τοῦ Φρειδερίκου προσεῖχε μόνον εἰς τὰ προσωπικὰ ὠφελήματα τὰ ὁποῖα ἠδύνατο νὰ ποριθῇ ἐκ τῆς ἑριδος.

Ὁ πάπας Εὐγένιος ὁ Δ'. εὗρεν ἐπιτηδείοτάτον καὶ εὐχρηστότατον θεράποντα ἐν τῷ προσώπῳ εὐφρεστάτου θηρευτοῦ τῶν τιμῶν, τῶν χρημάτων καὶ τῶν ἡδονῶν, ἔλκοντος τὸ γένος ἐκ παρακμάσαντος ἀριστοκρατικοῦ οἴκου, τοῦ Αἰνείου Σιλβίου Πικολομίνη, ὅστις, ὡς συνήθως παρατηρεῖται ἐπὶ τοιούτων ἐστερημένων χαρακτῆρος εὐφυῶν ἀνδρῶν, κατ' ἀρχὰς μὲν ἀρέθη νὰ παρασυρθῇ ὑπὸ τοῦ κρατοῦντος ρεύματος καὶ ἔπαιξε πρόσωπον φιλελευθέρου, εἴτα ὅμως ἐν καιρῷ μετέστη εἰς τὸ ἕτερον στρατόπεδον, καὶ δὴ προσήλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν Φρειδερίκου τοῦ Γ'. καὶ τοῦ γραμματέως αὐτοῦ Γασπάρου Σλίχ, τοῦ πρίγκιπος Μεττερνίχου τῶν ἡμερῶν ἐκείνων.

Ὁ Αἰνείας ἀνέλαβε τὸ ἔργον τοῦ μεσίτου: τὸ ἐπικινδυνώτερον, τὸ ὁποῖον ἔπρεπε καὶ νὰ ἀποσποθῇ, ἦτο ἡ χειραφέτησις τοῦ γερμανικοῦ ἐπισκοπάτου, τῆς ἀνωτάτης ἱερατικῆς ἀριστοκρατίας, ἀπὸ τῆς Ἀγίας Ἐδρας, χειραφέτησις ὑπὲρ ἧς μεγάλη ἡδὴ ὑπῆρχε κίνησις: τὸ δὲ μέσον ἐξ ἄλλου πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἦτο ὁ δεκάσμος τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ γραμματέως αὐτοῦ.

Ἡ ὑπόθεσις δὲν ἦτο δι' αὐτοὺς εὐκαταφρόνητος ὑπὸ ἔποψιν ὕλικῶν ὠφελειῶν — ἀξιόλογον χρηματικὸν ποσὸν τοῖς μετρητοῖς καὶ εἰς ὑποσχέσεις, τὸ δικαίωμα τοῦ διορισμοῦ δι' ἑκάτὸν *praeherenda* ἐν ταῖς κληρονομικαῖς χώραις, δικαίωμα διορισμοῦ δι' ἑξ ἐπισκοπικὰς θέσεις, ὑπόσχσεις περὶ στέψεως τοῦ αὐτοκράτορος, εἰσπραξίς ἐνὸς δεκάτου ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἰδρυμάτων τῆς Γερμανίας ἦταν προτάσεις λίαν εὐπρόσδεκται (1446).

Ἐπὶ τούτων στηριζόμενος ἔπαυσε τῆς ἀρχῆς των Εὐγένιος ὁ Δ'. ἀπαρallάκτως ὡς ἂν ἦσαν οἱ χρόνοι Ἰννοκεντίου τοῦ Γ'. , δύο ἐκλέκτορας τοῦ κράτους, τοὺς ἀρχιεπισκόπους τῆς Κολωνίας Δαίτριχ καὶ τῶν Τρεβήρων Ἰάκωβον.

Ὁ αὐτοκράτωρ δὲν ἐταράχθη ἐκ τούτου: ἀλλ' ἐξ ἄλλου κατήρτησαν οἱ Γερμανοὶ ἐκλέκτορες ἐν Φραγκφούρτῃ τὸν Μάρτιον τοῦ 1446 ἐκλεκτορικὸν σύλλογον, ἀπῆτησαν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ

τοῦ πάπα τὴν ἀνάκλητιν τῆς παύσεως, καὶ ἐπίεσαν τοῦτον δι' ἀπαιτήσεων — οἷον τῆς ἀπαιτήσεως περὶ ἀναγνωρίσεως τῶν συμφώνως πρὸς τὰς ἀποφάσεις τῶν συνόδων τῆς Κωνσταντίας καὶ τῆς Βασιλείας ἀνηκουσῶν εἰς τὴν γερμανικὴν ἐκκλησίαν ἐλευθεριῶν.

Ὁ Εὐγένιος ἀπεδέχθη τοῦτο μετὰ τῆς συνήθους ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τούτου ἐπιφυλάξεως, καὶ ἀνεκάλεσεν ἔπειτα τὴν ἀποδοχὴν τοῦ διὰ μυστικῆς δηλώσεως μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ.

Ὁ διάδοχος αὐτοῦ Νικόλαος ὁ Ε'. ἦτο εἴπερ τις καὶ ἄλλος ἀριτοτέχνης ἐν τῇ τέχνῃ τῶν παρελκύσεων, τῶν ἡμιπαραχωρήσεων, τῆς διαιρέσεως τῶν ἀπαιτητῶν του : τὸ τελικὸν πόρισμα πάντων ἦτο συνθήκη (Konkordat) συζητηθεῖσα μὲν ἐν τῇ διαίτῃ τῇ συνελθούσῃ ἐν Ἀσφαμβούργῳ ἐν ἔτει 1447, συνομολογηθεῖσα δὲ ἐν Βιέννῃ τὸν Φεβρουάριον 1448. Ἐπανήρχοντο δὲ ἐν ταῖς κυριωτέροις τὰ πράγματα ἀληθῶς εἰς τὸ ἀρχαῖον καθεστῶς.

Ἐπὶ τούτοις ὁ οὐτοκράτωρ ἀπέτυρεν ἀπὸ τῆς συνόδου τῆς Βασιλείας τὸ προπεμπτήριον· ὁ πάπας Φήλιξ ἦλθεν εἰς συμφωνίαν μετὰ Νικολάου τοῦ Ε'. , καὶ τὰ ὑπολειπόμενα μέλη τῆς συνόδου, ἧτις ἀπὸ τοῦ 1448 εἶχε μετατοπισθῇ εἰς Λωζάνην, διελύθησαν καθ' ὁλοκληρίαν (1449).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

Ὁ αἰὼν Φρειδερίκου τοῦ Γ'. καὶ Μαξιμιλιανοῦ τοῦ Α'.

§ 484. Ἡ διάλυσις τῆς συνόδου. Οἱ μετὰ τὸ 1449 χρόνοι. — Ἡ ὑψηλὴ σκέψις ἣτις ὑπῆρξε τὸ ἐλαττήριον τῆς συνοδικῆς κινήσεως — ἡ ἰδέα τῆς πραγματοποιήσεως τῆς μεταρρυθμίσεως τῆς ἐκκλησίας κατὰ τε τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ μέλη, καὶ δὴ ἄνευ ρήξεως πρὸς τὸ παρελθὸν δι' αὐτῶν τούτων τῶν ὀργάνων τῆς ἐκκλησίας, δι' εἰρηνικῆς δηλονότι ἀνακαινίσεως τῆς εὐρωπαϊκῆς κοινωνίας ἐπὶ τῇ βάσει ἐκκαθαρισμένου καὶ παλινωρθωμένου χριστιανισμοῦ — ἡ μεγάλη αὕτη σκέψις εἶχε ναυαγήσει.

Τὰ εἰθισμένα, τὰ καθημερινά, τὰ χθесινὰ εἶχον ἀνακτῆσαι τὸ δικαίωμα των — τὸ δικαίωμα τοῦ κατέχοντος.

Καὶ ὁμοῦς σὺν τῇ συνόδῳ τῆς Κωνσταντίας καὶ τῷ θανάτῳ Ἰωάννου τοῦ Οὐσσίου ἤρξατο ὅλως νέα χρονικὴ περίοδος. Εἰς χιλιάδας ἀνθρώπων ψυχὰς εἶχεν ἀρχίσει ἡ ἐργασία τῆς αὐτοαπελευθερώσεως, ἣτις μετὰ ἓνα αἰῶνα τοσοῦτον προήχθη, ὥστε συμβεβηκὸς ἀπλούστατον καὶ καθ' ἑαυτὸ ἄσημον, συντελεσθὲν ἐν τινι μικρῷ γερμανικῷ πανεπιστημίῳ ἠδυνήθη νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἀνατολὴν τῆς νέας ἐκείνης ἀπόψεως τοῦ κόσμου, ἣτις διακρίνει τοὺς νεωτέρους χρόνους ἀπὸ τοῦ λεγομένου Μεσαίωνος.

Αἱ δύο ἀνθρώπων γενεαί, αἱ διαρρέυσασαι ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς συνόδου τῆς Βασιλείας μέχρι τῆς πρώτης ἐμφανίσεως τοῦ Μαρτίνου Λουθήρου, ἦσαν χρονικὴ περίοδος μεστὴ μεγάλων ἐξελίξεων καὶ σπουδαίων προόδων — περίοδος ἀνευ πολλῶν διαπρεπῶν πνευμάτων πρώτης τάξεως, λίαν γόνιμος ὁμοῦς εἰς ἀγαθοὺς ἄνδρας δευτέρας τάξεως, καὶ μάλιστα πλουσία εἰς ἄνδρας χρησίμους, ἐπιμελεῖς, ἀνωνύμους, οἵ-

τινες ἀδιαφοροῦντες περὶ τῶν συμβαινόντων ἐν τῷ λεγομένῳ μεγάλῳ κόσμῳ, ἀποδεικνύονται ἐν ταῖς στενοῖς κύκλοις, ἕκαστος ἐπὶ ἀνριθῶς ὠρισμένου κλάδου, χρήσιμος, ἐν ὅτε ἐφευρετικὸς καὶ μάλιστα καὶ δημιουργικὸς.

Νέος ἐξωτερικὸς κόσμος ἀγνώστων χωρῶν ὀπισθεν θαλασσῶν μὴ διασχισθεισῶν μέχρι τοῦδε ὑπὸ πλοίων, ἀποκαλύπτεται ἐπίσης κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, βραδέως, προβαίνοντος δοκιμαστικῶς τοῦ προνοητικοῦ πλοίου ἀπὸ ἀκτῆς εἰς ἀκτὴν, ἀπὸ ἀκρωτηρίου εἰς ἀκρωτήριον, καὶ συγχρόνως ἔρχεται εἰς φῶς νέος κόσμος ὅχι ὀλιγώτερον ἐπιμύχθως προβαίνων ἀπὸ γνώσεως εἰς γνῶσιν.

Ἡ καθ' ἕκαστα πρόοδος διαφεύγει πολλαπλῶς τὰ ὅμματα τῶν συγχρόνων· οἱ ἐπιτελέσαντες τὰς μεγίστας τῶν προόδων τούτων κατέρχονται μάλιστα εἰς τὸν τάφον, χωρὶς καὶ νὰ γνωρίσωσι τὴν μεγάλην ἀξίαν καὶ ἔκτασιν τῶν ὑπ' αὐτῶν πραχθέντων· ἀλλ' εἰς τοὺς μεταγενεστέρους προσπίπτει ἡ πρόοδος αὕτη τόσῳ μᾶλλον ἐνοργέστερον, καὶ οὕτω ἡ ἱστορία τῶν ἐξήκοντα τούτων ἐτῶν εἶναι μᾶλλον εὐχάριστος ἢ ἡ ἱστορία ἄλλων περιόδων, διότι πολλῇ ὀλιγώτερον ἢ ἄλλαι δὲν εἶναι ἱστορία τῶν μεγάλων καὶ τῶν ἐπιφανῶν κυρίων τῆς γῆς, ἀλλὰ τοῦ ἐπιμελοῦς πλήθους τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἀρχηγῶν αὐτοῦ — διότι φέρει αὕτη χαρακτῆρα οὐσιωδῶς πληθειανόν.

Θέλομεν ἴδῃ κατὰ πρῶτον τὴν ἐξωτερικὴν, τὴν πολιτικὴν ἱστορίαν τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν, καὶ θελομεν ἐκθέσει τὰ σπουδαιότερα συμβεβηκότα αὐτῆς, ἵνα ἀναπαραστήσωμεν ἔπειτα εἰς τὴν διάνοιαν ἡμῶν ὅσον τὸ δυνατόν εὐρύτερον τὸν ἐσωτερικὸν βίον, τὰ μόνιμα ἐπὶ τῶν διαφόρων κλάδων τῶν ἀνθρωπίνων συμφερόντων, πορίσματα, ἅτινα χαρακτηρίζουσι τὴν κατάστασιν τῆς ὅλης Εὐρώπης λήγοντος τοῦ Μεσαίωνος.

1. Ἡ Ἀνατολή.

§ 483. Ἡ πρόοδος τῶν Τούρκων. — Ὁ βασιλεὺς Φρειδερίκος ὁ Γ'. ἔλαβεν ἐν ἔτει 1452 ἐν Ἰώμῃ τὸ γέρας τῆς ἀψόγου κατὰ τὸ πνεῦμα καὶ τὸ συμφέρον τῆς Ἀγίας Ἐδρας πολιτικῆς του, τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα· ἀντ' αὐτοῦ ἀνέλαβε τὴν ὑποχρέωσιν μιᾶς σταυροφορίας.

Τὴν ἱερὰν ταύτην ἐπαγγελίαν ἣ ὑπόσχεσιν ἐκάλλυνεν ὁ Αἰνείας Σίλβιος δι' ὅλων τῶν χρωμάτων τῆς ρητορικῆς του. Νικόλαος ὁ Ε' δὲν παρέλειψε χάριν τοῦ ἀξιεπκίνου τούτου σκοποῦ νὰ ἐπιβάλῃ μίαν ἐκκλησιαστικὴν φορολογικὴν δεκάτην: ὅτε ἐξεδόθη ἡ βούλα αὕτη, τὸ ἀνατολικὸν ρωμαϊκὸν κράτος εἶχεν ἤδη ἐξαφανισθῇ ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς, καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις ἀπὸ τριῶν μηνῶν ἦτο εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων.

§ 486. Οἱ Μογγόλοι. Τιμούρ καὶ Βαγιαζίτ. — Εἶδομεν ὅτι ὁ Σουλτάνος Βαγιαζίτ εἶχε προβῇ ἤδη ἐν ἔτει 1401 εἰς πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, παρημποδίσθη ὅμως ἀπὸ τῆς ἐκπορθήσεως τῆς πόλεως ὑπὸ περισπασμοῦ λίαν ἀπροσδοκίτου ἐπ' ἀγαθῶ τῶν Χριστιανῶν.

Ἀνὴρ ἰσχυρότερος ἐπῆλθε κατ' αὐτοῦ τούτου, ὁ Μογγόλος Τιμούρ, ὅστις, γενόμενος ἀνώτατος χάνος τῶν μογγολικῶν φυλῶν (περὶ τὸ ἔτος 1370), ἐστρεφε κατ' ἀρχὰς τὴν ἀγρίαν δύναμίν του πρὸς Ἀνατολάς, ὑπέταξε τὴν Περσίαν, εἰσῆλθεν εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ κατέκρησεν αὐτόθι τὴν Δελχὴν τῷ 1398, εἴτα ὅμως ἐστρόφη πρὸς δυσμὰς.

Πρὸς στιγμὴν τὸ καταστρεπτικὸν ρεῦμα ἔλαβεν ἄλλην διεύθυνσιν. Ὁ Τιμούρ ἐνίκησε παρὰ τὸ Χαλέπιον, εἴτα παρὰ τὴν Δαμασκὸν τὸν Σουλτάνον τῆς Αἰγύπτου καὶ ἐξεπόρθησεν ἐν ἔτει 1401 τὴν Βαγδάτην: τὰ μνημεῖα τῶν νικῶν αὐτοῦ ἦσαν πύργοι ἢ πυραμίδες ἐκ τῶν κρανίων τῶν σφαζομένων.

Τοὺς πρέσβεις τοῦ κατακτητοῦ, ὅτινες ἀπῆλθον ὑποταγὴν, ὅπου εἶχον ὑπεκύψει ἤδη ἀναρίθμητοι ἡγεμόνες ἀπὸ τῶν σινικῶν τειχῶν μέχρι τῆς Μεσογείου θαλάσσης καὶ τῶν ὀρίων τῆς Αἰγύπτου, ἐδέχθη ὁ Βαγιαζίτ χλευαστικῶς, ἀλλ' ἔνεκα τούτου ἠναγκάσθη νὰ δώσῃ ἄλλην διεύθυνσιν εἰς τὸν στρατόν του, ἐν Ἀγκύρᾳ δὲ τῆς Γαλατίας συνεκροτήθη ἡ μάχη μεταξὺ τῶν δύο μεγάλων βαρβαρικῶν στρατῶν, μάχη καθ' ἣν παρετάχθησαν κατ' ἀλλήλων ἐν περίπου ἑκατομμύριον ἀνθρώπων (Ἰούλιον τοῦ 1402).

Οἱ Ὀθωμανοὶ ἠττήθησαν ὑπὸ τοῦ ἀγρίου ἐχθροῦ καὶ ὁ Βαγιαζίτ αὐτὸς συνελήφθη αἰχμάλωτος. Ὁ νικητὴς ἐφέλσθη τῆς ζωῆς του, τὴν αἰχμαλωσίαν δὲ αὐτοῦ συνεμερίσθη ὁ ἐκ Μονάχου παραστάτης, ὃν ἐγνώρισamen ἐν τοῖς ἀνωτέρω, ὁ Χάνς Σίλδερμπεργ, ὅστις συνώ-

δευσε νῦν τὸν χωλὸν Τιμούρ, Τιμουρλέγκ — τὸν Ταίμερλιν ὡς ἀποκαλεῖ αὐτὸν καλοκάγαθος — εἰς πολλὰς ἀκόμη στρατείας, καὶ ἐγένετο μάλιστα τοῦ φρικαλέου τρόπου τῆς ὑπ' αὐτοῦ διεξαγωγῆς τοῦ πολέμου.

Ὁ Βαγιαζήτ ἀπέθανε μικρὸν μετὰ ταῦτα ὡς αἰχμάλωτος τοῦ Τιμούρ.

Ἐν ἔτει δὲ 1405, εἰς στρατείαν κατὰ τῆς Κίνας παρεσκευαζόμενος, ἀπέθανεν ὁ Τιμούρ, τοῦ ὁποῦ ἡ φοδερὰ ἐμύανισις ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ταμερλάνου βαθέως ἐνεχαράχθη εἰς τὴν μνήμην τῶν δυτικῶν λαῶν, καίτοι τὴν φορὰν ταύτην ἡ μογγολικὴ θύελλα δὲν ἔφθισε μέχρι τῆς κυρίως, Εὐρώπης, τούναντίον μάλιστα ἡ ἐμύανισις αὐτοῦ ἀνέστειλεν ἅπαξ ἔτι τὸ ἄφρευκτον πεπωμένον, ὅπερ ἐπεκρέματο κατὰ τοῦ ἀνατολικοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους.

§ 487. Προόδοι τῶν Τούρκων. — Πράγματι ἡ ἐν Ἀγκυρᾷ μάχη καὶ αἱ συνέπειαι αὐτῆς παρέσχον εἰς τὴν χριστιανωσύνην τῆς δυτικῆς Εὐρώπης μακροτέραν προθεσμίαν χάριτος, προθεσμίαν ἣτις ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς διοργάνωσιν ἰσχυρᾶς ἀντιστάσεως.

Ἡ κυριαρχία τῶν Μογγόλων ἐπὶ τῶν τουρκικῶν γενομένων χωρῶν ἦτο βεβαίως ἐντελὴς παροδική, μετὰ τὸ ὅμως τῶν υἱῶν τοῦ Βαγιαζήτ ἀνεφύη αἱματηρὰ ἔρις, μόνον δὲ ἐν ἔτει 1413 ἠδυνήθη ὁ νικητής, Μαχμοῦτ ὁ Α'· νὰ τελέσῃ τὴν εἰσοδὸν τοῦ εἰς Ἀδριανούπολιν.

Ἦδη ἐπὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Μουράτ τοῦ Β' (1422—1451) ἤρχισε καὶ αὖθις ἡ ἐπίθεσις ἐν Εὐρώπῃ, καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις ἐπολιορκήθη τὸ τέταρτον ὑπὸ τῶν ὁπαδῶν τοῦ Ἰσλάμ.

Ἄπαξ ἔτι ἐσώθη ἡ πόλις ὡς ἐκ θαύματος, ἀπεκρούσθη μία ἔφοδος, καὶ ἅπαξ ἔτι εἰρήσιν δυσάρεστος ἐκ τῆς Ἀσίας ἠνάγκασε τὸν Σουλτάνον εἰς ἀνάξουζιν.

Πράγματι ὅμως τὸ κράτος περιωρίσθη νῦν εἰς τὰ περὶχωρὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ εἰς μικρὰ λείψαν· πικρὰ τὴν Μαύρην θάλασσαν καὶ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ.

Μόνον μία νέα σταυροφορία ἐκ τῆς Δύσεως, μία πανευρωπαϊκὴ ἐπέμβασις ἠδύνατο νῦν νὰ σώσῃ τὰ πράγματα, πρὸς ἄρσιν δὲ τοῦ κυρίου προσκόμματος — ὡς ἐφαίνετο — τοιαύτης τινὸς ἐνεργείας,

πρὸς ἄρσιν τῶν διαφορῶν τῶν χωρίζουσῶν τὴν ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν ἀπὸ τῆς δυτικῆς, ἀπῆλθεν ὁ τοῦ Μανουὴλ Δ'. υἱὸς Ἰωάννης ὁ Σ'. (1425—1448), ὡς ἐμνημονεύθη, εἰς Ἰταλίαν.

Ἐπειδὴ ἡ δυτικὴ ἐκκλησία ἀκριβῶς κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐσπαράσσετο ὑπὸ ἐρίδων, ἦτο ἡναγκασμένος ὁ Ἰωάννης νὰ συνταχθῇ καὶ αὐτὸς πρὸς ἓν τῶν κομμάτων. Ἀπεφάσισε δὲ ὑπὲρ τοῦ πάπα Εὐγενίου καὶ τῆς Φερράρας, ἐν Φλωρεντίᾳ δέ, ὅπου εἶχε μετατεθῇ ἡ ἀντισύνοδος τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1439, ἀνεκωνώθη ἐπισήμως τὴν 6 Ἰουλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους τὸ μέγα γεγονός τῆς ἐκ νέου ἐνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν.

Ἀλλὰ λαὸς τε καὶ κληρικοὶ ἐν αὐτῇ τῇ Κωνσταντινουπόλει δὲν ἤθελον ν' ἀκούσωσι περὶ τῆς ἐνώσεως ταύτης, ἥτις ἐξηγοράσθη φαίνεται διὰ παραχωρήσεων, ἀντικειμένων πρὸς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, ὅ ἐστι πρὸς πρᾶγμα ὅπερ εἰς τὰ ὅμματα τῶν τυφλῶν τούτων τυφλοδηγῶν ἡτό τι πολλῶ σπουδαιότερον αὐτῆς τῆς ὑπάρξεως τοῦ κράτους : καὶ ἔπειτα τίς ἤξευρεν ἂν ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ, ὅστις τόσῃ δυνάμει ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Μωάμεθ, ἐκινήθη ἀκριβῶς ἕνεκα τούτου, διότι ἐδεικνύετο τόση ἀδυναμία ἐν τῇ πίστει ;

Οἱ ἄνδρες οἵτινες εἶχον ἀγάγει εἰς πέρας ἐν Φλωρεντίᾳ τὸν τύπον τῆς ἐνώσεως δὲν ἠδύναντο νὰ ἐμφανισθῶσι δημοσίᾳ ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Ἐν τοσοῦτῳ ἡ χριστιανωσύνη καὶ ὁ πάπας ἐνεθαρρύνθησαν ὅπως ὀλίποτε ὑπὸ τῆς ἀντιστάσεως, ἣν ὁ Μουράτ εὗρεν ἐν ταῖς κατὰ τὰ σύνορα ἐπιδρομαῖς του.

Ἐλισάβετ, ἡ τοῦ βασιλέως Ἀλβρέχτου χήρα, θυγάτηρ τοῦ αὐτοκράτορος Σιγισμούνδου, ἔτεκε μὴνᾶς τινας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλβρέχτου υἱόν, τὸν Λαδίσλαον, ὅστις ἀνεγνωρίσθη βασιλεὺς ὑπὸ τῆς πλειονότητος τοῦ οὐγγρικοῦ λαοῦ καὶ τῶν μεγιστάνων αὐτοῦ : μεταξὺ τῶν ἐπιτρόπων τοῦ ἀηλίκου βασιλέως ἦτο ὁ σπουδιότατος ἀνὴρ Ἰωάννης Οὐνιάδης, ὅστις ἔθεσε πέρας εἰς τὰς λεηλασίας τῶν διαφορῶν θηωμνικῶν ληστρικῶν ὀρδῶν τῶν εἰσβαλλουσῶν εἰς τὴν χώραν, κατήγαγε δὲ σπουδαίας νίκας ἐν δυσὶ λαμπραῖς ἐκστρατείαις του καὶ κατὰ τινος μεγαλειτέρου στρατοῦ, ὃν ἐξέπεμψεν ὁ Σουλτάνος (1442).

Μετ' αὐτοῦ ἠνώθη, παροτρύνσει πρέσβειων τοῦ πάπα, ὁ βασιλεὺς

τῆς Πολωνίας Βλαδίσλαυος (Ίάγγελλος), κατήχθη δὲ ἐξόχως λαμπρὰ νίκη ἐν ἔτει 1443 ἐν τῇ νυκτερινῇ παρὰ τὴν Νύσσαν [τῆς Σερβίας] μάχῃ.

Ἡ συνέπεια αὐτῆς ἦτο εἰρήνη δεκαετής, συνομολογηθεῖσα ἐν Σεγεδίνῳ, ἥς κυριώτερος ὅρος ἦτο ὅτι εἰς οὐδένα τῶν δύο συμβαλλομένων μερῶν δὲν ἐπετρέπετο νὰ διαβῇ τὸν Δούναβιν πρὸς σκοποὺς ἐπιθετικούς (1444).

Παρίστατο δὲ καὶ εἰς πληρεξούσιος τοῦ πάπα, ὁ καρδινάλιος Ἰουλιανὸς Καϊσαρίνης: οὗτος ἀνθίστατο σφόδρα κατὰ τῆς συνομολογήσεως τῆς συνθήκης ταύτης, ἥτις ἦτο ἴσως σφάλμα.

Εἶχον ὁμως πολὺ ἄδικον οἱ Χριστιανοί, διαρρήξαντες τὴν συνθήκην ταύτην μινρὸν μετὰ ταῦτα, τὴν εὐθύνην δὲ τῆς παραβιάσεως ταύτης τῶν συνομολογημένων ἔφερε πρὸ πάντων ὁ παπικὸς λεγάτος, ὁ καρδινάλιος Ἰουλιανὸς καὶ ἡ ἀνήθικος θεωρία, καθ' ἣν ὁ πάπας ἡ ἡ ἐκκλησία θεωρεῖ ἑαυτὸν ὀδικοιολογημένον νὰ μὴ ἀναγνωρίζῃ συνθήκην συνομολογηθεῖσαν «ἐπὶ ζῆμίᾳ τῆς ἐκκλησίας», νὰ λύῃ οὖν τοὺς κοσμικοὺς ὑπηκόους του τοῦ ὅρκου ὃν ἔδωσαν περὶ τῆς τηρήσεως τοιαύτης συνθήκης: οὐδεμίᾳ ἀμφιβολία, μεθ' ὅλους τοὺς μεγάλους λόγους δι' ὧν διατυπῶνται ἡ συγκαλύπτεται ἡ θεωρία αὕτη, ὅτι σπέρμα αὐτῆς εἶναι ἡ ἀρχὴ ὅτι δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τηρῇται ὁ πρὸς ἀπίστους δοθεὶς λόγος.

Ἡ εὐφράδεια τοῦ καρδινάλιου ἔπεισε εὐκόλως τὸν βασιλέα τῆς Πολωνίας, ὅστις καὶ ἐν Οὐγγαρία εἶχεν ἀναγνωρισθῇ ὑπὸ τινος μερίδος καὶ πρὸς στιγμήν εἶχεν ὑπερισχύσει, καὶ συνέλευσιν τινα μεγιστάνων.

Ἄλλ' ἡ ἐλπίζομένη μεγάλη χριστιανικὴ συμμαχία δὲν ἐπραγματοποιήθη τόσον ταχέως. Μετὰ στρατοῦ δὲ ἐκ δεκαπέντε περίπου μόνον χιλιάδων ἀνδρῶν διέβη ὁ Βλαδίσλαυος τὸν Δούναβιν καὶ προήλασε μέχρι τῆς Βάρνας, τῆς βουλγαρικῆς χώρας κύκλῳ κηρυχθείσης ὑπὲρ αὐτοῦ.

Ἐνόμιζεν ὅτι ὁ Σουλτάνος ἦτο μακρὰν εἰς τὴν Ἀσίαν ἀπασχολημένος. Ἄλλ' αὐτὸς ἦτο ἡδὴ μετὰ τοῦ στρατοῦ του πλησίον. Ἐπὶ πλοίων γενουησιῶν, ὡς λέγεται, — ἡ τοῦ Ἰούδα ἀμοιβὴ ὠρίσθη φαίνεται εἰς ἓν δουκάτον κατὰ ἄνδρα — διεπεριώθησαν διὰ του Βοσπόρου τεσσαρκακοντακισχίλιοι ἄνδρες καὶ ἐπορεύθησαν ἀμέσως πρὸς βορρᾶν.

Ἐγγὺς τῆς Βάρνας, τὴν 10 Νοεμβρίου 1444, ἐπῆλθεν ἡ σύγκρουσις : ἀνὰ τὰς τάξεις, τῶν Ὀθωμανῶν περιήχθη πρὸ τῆς μάχης ἐμπεπηγμένον ἐπὶ λόγχης τὸ ἐπίσημον ἔγγραφον τῆς παραβιασθείσης ἀνακωχῆς ὀπλων.

Τῶν Χριστιανῶν ἡγεῖτο ὁ Ἰωάννης Οὐνυάδης καὶ εἶκαι ἀσθενής, ὁ βασιλεὺς τῆς Πολωνίας καὶ Οὐγγαρίας Βλαδίσλαυος, ὡραίος ἵπποτικός νεανίας εἰκοσιν ἐτῶν, τῶν δὲ Ὀθωμανῶν ὁ Σουλτάνος αὐτῶν.

Ἡ νίκη ἐφαίνετο ἤδη βεβαία ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν· μετ' ἀκατασχέτου ἀνδρείας ὤρμησαν οἱ Πολωνοὶ καὶ οἱ Οὐγγροὶ καὶ ἐδίωξαν ἐκ τοῦ πεδίου τῆς μάχης τοὺς Ὀσμάνους ἵππεῖς : μόνον οἱ Γενίτσαροι, καὶ ἐν τῇ μέσῃ αὐτῶν αὐτὸς ὁ Σουλτάνος, συνεκρατοῦντο ἀκόμῃ. ἤρχισε δὲ νὰ ἐγκαταλίπη καὶ τὸν τελευταῖον τοῦτον τὸ θάρρος.

Ἄλλ' ἐν τῇ τύρῃ τῆς μάχης ἐγένετο αἰφνης ἐν ταῖς τάξεσι τῶν Χριστιανῶν αἰσθητὴ ἡ ἀπουσία τοῦ βασιλέως Βλαδίσλαου, τοῦ ὁποῦ τοῦ ἐπὶ τῆς περικεφαλαίας λοφεῖον ἐπέλαμψεν εἰς τὰ ὄμματα τῶν ἀνδρῶν του. Τῷ ὄντι εἶχεν ἐμπέσει οὗτος μεταξὺ τῶν ἐχθρῶν : ἐνῷ δὲ συνηθροίζοντο καὶ αὖθις οἱ Γενίτσαροι, ἔπεσεν οὗτος ἐκ τοῦ ἵππου, καὶ ἐθανατώθη πάραυτα ὑπὸ τῶν ἐφορμησάντων κατ' αὐτοῦ ἐχθρῶν : πάραυτα ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐνεπάγη ἐπὶ λόγχης καὶ περιήχθη ἀνὰ τὰς ὀσμανικὰς τάξεις.

Ἡ ἐπελθοῦσα νύξ ἔδωκε πέρας εἰς τὴν μάχην. Ἡ ὑποχώρησις ὑπῆρξε πολλῷ ὀλεθριωτέρα εἰς τὸν χριστιανικὸν στρατὸν ἢ ἡ μάχη· καὶ αὐτὸς ὁ καρδινάλιος Ἰουλιανὸς ἀπώλετο, διεδόθη μάλιστα ὁ λόγος, ὅτι ἐθανατώθη ὑπὸ τῶν ἰδίων ἑαυτοῦ ἀνδρῶν, ὡς ὁ αἷτιος ὄλου τοῦ δεινοπαθήματος τούτου.

Οἱ Ὀθωμανοὶ δὲν ἐπωφελήθησαν τὴν νίκην πρὸς περαιτέρω σκοπούς· ὁ Ἰωάννης Οὐνυάδης, ἐκλεγείς ἀντιβασιλεὺς ἢ ἐπίτροπος τοῦ κράτους μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεως τοῦ νῦν ὑπὸ πάντων ἀναγνωρισθέντος Λαδισλάου Ποστουμίου, τοῦ ὀψιγενοῦς υἱοῦ τοῦ Ἀλβρέχτου, παρσκευάσθη συντόνως ὅπως ἀναλάβῃ καὶ αὖθις τὸν πόλεμον, συνεννοούμενος μετὰ ζήλου μετὰ τοῦ πάπα καὶ τῆς κυβερνήσεως τῆς ἐνετικῆς δημοκρατίας.

Ἐν ἔτει 1448 εἶχε συνηθροισμένον στρατὸν ἴσης ἢ μεγαλειτέρας ὀλίγον δυνάμειος ἐκείνης ἧτις τόσον ἀτυχῶς εἶχε πολεμήσει ἐν Βάρνᾳ, ἐξ Οὐγγρων καὶ Βλάχων. Ἐκ τῶν δυτικῶν χωρῶν μεμονω-

μένοι μόνον επίκουροι εἶχον προσέλθει. Συνηντήθησαν δὲ οἱ στρατοὶ εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Κοσσόβου, πεδίον τῶν κοσσύφων, (Κοσσυφοπέδιον). — εἰς τὴν αὐτὴν ἐκείνην πεδιάδα, ὅπου πρὸ πεντήκοντα ἐννέα ἐτῶν Σέρβοι καὶ Οὐγγροὶ εἶχον ἡττηθῇ.

Ἀρχαιοτάτη εἰκὼν Τούρκων πολεμιστῶν.

Σχεδιάσμα τῶν χρόνων Φρειδερίκου τοῦ Γ'. (Γερμανικὸν Μουσεῖον τῆς Νυρεμβέργης.)

Ἡ ἐκβάσις τῆς μάχης ὑπῆρξεν οἷα καὶ ἐν Βάρνα, ἡ διαφορὰ εἶναι μόνον ὅτι ἐνταῦθα ἑώραπεν ἐν τῷ χριστιανικῷ στρατοπέδῳ καὶ ἡ προδοσία — τὰ βλαχικὰ στρατεύματα ἠυτομόλησαν τὴν δευτέραν ἡμέρην πρὸς τοὺς Ὀθωμανούς, τὴν τρίτην δὲ μόνον ἡμέραν συνεπληρώθη ἡ ἡττα τοῦ χριστιανικοῦ στρατοῦ.

Κατὰ τὴν οἴκαδε ἐπάνοδον ὁ Οὐνιάδης εἶχε τὸ ἀτύχημα νὰ πέσῃ εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ του, τοῦ δεσπότη τῆς Σερβίας : ὅτε δὲ ὑπὸ καταθλιπτικούς ὁρους καὶ ἀντὶ βαρέων λύτρων ἀφέθη ἐλεύθερος, ἐξηκολούθησε πάραυτα τὰς προσπάθειάς του πρὸς ἐπιτυχίαν πραγματικῆς

ἐπικουρίας ἐκ τῆς Δύσεως, χωρὶς νὰ κατορθώσῃ διὰ τῶν προσπαθειῶν του τούτων πλέον τι ἢ πρότερον.

Ἐκ τῶν σταυροφορικῶν χρημάτων καὶ τῶν θησαυρῶν οὕς παρεῖχεν εἰς τὸν πάπαν ἢ ὑπὸ τοῦ Βονιφατίου τοῦ Η'. ἀνακαλυφθεῖτα νέα πηγὴ τῶν ὁλονέν ραγδαίότερον—κατὰ πᾶν ἑκατοστόν, κατὰ πᾶν πεντηκοστόν, κατὰ πᾶν τριακοστόν, κατὰ πᾶν εἰκοστόν πέμπτον ἔτος—ἐπερχομένων ἰ ω β ι λ α ἰ ω ν, ἐλάχιστα περιήλθον εἰς τοὺς κατὰ τῶν Τούρκων προμάχους τῆς χριστιανωσύνης.

Ἐξ ἄλλου δὲν κατώρθωσεν ὁ Οὐνιάδης νὰ συνάψῃ διαρκῆ τινα εἰρήνην πρὸς τοὺς Ὀσμάνους: οὕτω δὲ προσήγγιζε τὸ ἔτος τῆς κρίσεως.

§ 488. Μωάμεθ ὁ Β'.—Ἐν ἔτει 1451 διεδέχθη τὸν Μουράτ, ὅστις ἐγένετο ἄξιος τῆς φήμης μετριοπαθοῦ καὶ φιλοδικαίου ἡγεμόνος, ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μ ω ά μ ε θ ὁ Β', νεανίας ἐνὸς καὶ εἴκοσιν ἐτῶν φιλοδοξότατος καὶ πολεμικώτατος.

Ἐξασφαλίσας οὗτος τὸν θρόνον του κατὰ τρόπον ἀνατολικὸν διὰ θανατικῶν καταδικῶν κατὰ ἐπικινδύνων φαινομένων συγγενῶν, ἔκρινεν ὅτι εἶχεν ἔλθει πλέον ὁ καιρὸς, ὅπως δώσῃ εἰς τὸ ὁσμανικὸν κράτος τὴν φυσικὴν πρωτεύουσάν του. Οὐδὲ ἀπέκρυπτε δὲ τὸν σκοπὸν του: καθ' ὃ ἔτος εἶχεν ἀνέλθει εἰς τὸν θρόνον ἤρξατο τῆς ἀνεγέρσεως φρουρίου ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς τοῦ Βοσπόρου, ἐπὶ τῆς στενωτάτης θέσεώς του, εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν πυλῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Εἰς μάτην ἀντίστατο ὁ αὐτοκράτωρ Κ ω ν σ τ α ν τ ῖ ν ο ς ὁ Θ'. (κατ' ἄλλην ἀρίθμησιν ΙΓ'.), ὅστις ἔφερεν ἀπὸ τοῦ 1448 τὸν τίτλον τοῦτον, ὅστις ἀπέβη σχεδὸν σκῶμμα ἐπὶ τοῦ προκειμένου: ὁ Σουλτάνος δὲν ἐδέχετο πλέον οὐδεμίαν πρεσβείαν περὶ τῆς τετελεσμένης ταύτης ὑποθέσεως.

Αἱ ἐχθροπραξίαι, εἰς αἷς ἐπέπρωτο νὰ δώσῃ ἀφορμὴν ἢ ἀνέγερσις τοῦ φρουρίου τούτου ἤρχησαν παραχρῆμα· ἀνδροπρεπὴς ἀπεδείχθη ὁ Παλαιολόγος εἰς τὴν ἀναποφευκτὸν καὶ ἐξωπλίσθη πρὸς ἄμυναν.

Ἐστράφη δὲ καὶ πάλιν πρὸς τὰς δυτικὰς δυνάμεις καὶ πρώτιστα πρὸ τὸν πάπαν πρὸς ἐπικουρίαν· ἡ ἐπικουρία ἐκ μέρους τοῦ πάπα περιωρίσθη πράγματι εἰς ἓνα καρδινάλιον Ἰσιδώρον, ὅστις ἐφθασε τὸν Νοέμβριον τοῦ 1452 εἰς τὴν καταπιεζομένην πόλιν, ὅπως ἐφαρμόσῃ κατὰ τὴν εὐχάριστον ταύτην ὥραν τὴν ἔνωσιν τῶν ἐκκλησιῶν.

Κυρία ὄψις

Μέγα μετάλλιον παριστῶν τὴν εἰκόνα Μωάμεθ τοῦ Β' τοῦ κατακτητοῦ τῆς Κωνσταν-
 C. L. Becker ἐκ τῆς Νομισμ. Σουλ-

Ἀντίθετος ὄψις

πινουπλέως. Μέγεθος τοῦ πρωτοτύπου. Κατὰ τὸ πρωτότυπον σχεδιάσθην ὑπὸ τοῦ
λογῆς τοῦ Βερολίνου.

Ἀλλὰ διὰ τοῦ τρόπου τούτου, ἐνδῶσαντος τοῦ αὐτοκράτορος εἰς τὰς ἀξιουμένας διατυπώσεις, ἐξαπέλυσε μόνον τὸν φανατισμὸν τῆς ὀρθοδοξίας, μοναχοῦς, λαόν, ὄχλον· πρὶν ἢ δὲ ἐμφανισθῶσιν εἰς τὰ ἀνατολικά ὕδατα αἱ ὀλίγαι γαλέραι, ἃς εἶχε κατορθώσει νὰ συναθροίσῃ αὐτὸς ὁ πάπας, εἴτε ἐξ ἰδίων μισῶν εἴτε δι' ἐκκλήσεως πρὸς φίλους ἡγεμόνας καὶ δυνάμεις, εἶχε τελεσθῇ ἤδη πρὸ πολλοῦ τὸ πεπρωμένον.

§ 489. Πολιορκία καὶ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως 1453.— Ὁ Μωάμεθ ἄφησεν εἰς τὴν πόλιν ἀκόμη ὅλον τὸν χειμῶνα καιρὸν, ὅπως παρασκευασθῇ κατὰ τὸ δυνατόν διὰ τὴν πολιορκίαν, ἐνῶ ὑπέβαλλεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του ὅλας τὰς ἐξωτερικὰς θέσεις, ἐξ ὧν ἠδύνατο νὰ ἔλθῃ εἰς αὐτὴν βοήθειά τις.

Ἀρχομένου δὲ τοῦ ἔαρος τοῦ 1453 ἔθεσεν εἰς κίνησιν ἐξ Ἀδριανουπόλεως τὰς τεραστίας στρατιωτικὰς δυνάμεις του — ὑπολογιζομένης εἰς τριακοσίας μέχρι τετρακοσίων χιλιάδων ἀνδρῶν : καὶ ἐνῶ ἡ παράταξις αὐτῶν ἐν μεγάλῳ τόξῳ ἀπὸ θαλάσσης εἰς θάλασσαν περιέκλειε τὴν πόλιν κατὰ ξηράν, ἐτάχθη κατὰ τὰ μέσα τοῦ Ἀπριλίου ὁ στόλος ὑπὸ τὸ πρὸς τὴν θάλασσαν ἐστραμμένον τμήμα τῶν τειχῶν.

Ἡ πόλις ἀντέταξεν ἐνδοξὸν καὶ ἀπροσδόκητον ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου ἄμυναν. Ἦτο αὕτη ὀχυρά, προστατευομένη κατὰ ξηράν ὑπὸ διπλοῦ τείχους· ὁ λιμὴν, τὸ «Χρυσὸν Κερας», ἐν ᾧ ἠγκυροβόλει ὁ μικρὸς στόλος, 16—20 πλοῖα, ἐφράσσετο δι' ἀλύσσεως πρὸς τὸ μέρος τῆς θαλάσσης.

Ὑπῆρξε στιγμή καθ' ἣν οὐ μόνον ἡ δεισιδαιμονία καὶ ἡ εὐλαβὴς πλάνη, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀρχηγοί, καὶ οἱ περὶ τὰ τοιαῦτα εἰδῆμονες ἐσχημάτισαν τὴν ἐλπίδα, ὅτι καὶ τὴν φορὰν ταύτην, ὡς τρίς ἤδη πρότερον, οἱ ἔθνικοί θὰ ἀπῆρχοντο ἄπρακτοι.

Αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ ἦτο ἀνὴρ θαρραλέος, ὅστις ἀφιερῶθη ὁλοψύχως εἰς τὸ ἀπελπιστικὸν καθήκον του· κατὰ πάσης ἐνδεείας ἐπιτηδεύων εἶχον λάβει ἤδη πρὸ πολλοῦ πρόνοιαν, μετὰξὺ δὲ τῶν ἀρχηγῶν ὑπῆρχεν ἀνὴρ οὐχὶ συνήθους στρατιωτικῆς ἱκανότητος, Γενουήνσιός τις, Ἰωάννης Ἰουστινιάνης τὸ ὄνομα.

Ἀλλ' αἱ διαθέσιμοι στρατιωτικαὶ δυνάμεις δὲν ἦσαν ἀνάλογοι πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἀμύνης πόλεως τοιαύτης ἐκτάσεως. Μόλις δύναται τις νὰ ὑπολογίσῃ αὐτὰς κατ' ἀνώτατον ὅρον ἀνερχομένης εἰς

10,000 ἄνδρες, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπῆρχον 3,000 περίπου ξένοι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον Γενουήνσιοι καὶ Ἑνετοί, ἐνῶ οἱ Ὀθωμανοί, ὅσον ὀλίγον ἐπιδέξιοι καὶ ἂν ἐφάνησαν ἐν τῇ πολιορκίᾳ ταύτῃ, ὡς καὶ ἄλλαχού ἐν ταῖς ἐφόδοις κατὰ ὠχυρωμένων πόλεων, εἶχον τοῦλάχιστον ἀφθονίαν ἀνθρώπων, ὅπως πρέχωσι διαρκῶς τροφήν εἰς τὴν μάχην.

Εἶχον οὗτοι πολιορκητικὸν πυροβολικόν, πολλὰ μικρὰ κανόνια καὶ ἐν γιγαντιαῖον πυροβόλον, ἐκσπινδονίζον σφαίρας μέλανος λίθου — χιλίων ὡς λέγεται λιτρῶν — χωρὶς ἐν τούτοις νὰ ἐπιφέρῃ, ὡς φαίνεται, μεγάλα ἀποτελέσματα· ὁῖοι ἐντὸς ὀλίγου ἐθραύσθη κατὰ τινα τῶν ἐπτὰ ἡμερησίων βολῶν του.

Τροπὴν δυσάρεστον εἶχον λάβει τὰ πράγματα διὰ τοὺς Χριστιανούς, ὅτε οἱ Ὀθωμανοί, τῇ βοήθειᾳ τῶν τεραστίων ἐργατικῶν δυνάμεων ἃς διέθετον, κατώρθωσαν νὰ φέρωσιν εἰς τὸν λιμένα ὀπισθεν τῆς φρασσοῦσης ἀλύσεως πλοῖα κατὰ ξηράν, ἐπὶ ἀποστάσεως ἐπτὰ περίπου χιλιομέτρων, ἐπὶ λειανθεισῶν σανίδων, εἴτε δὲ ἐκ προδοσίας εἴτε ἐκ τύχης ἐματαιώθη τὸ ἐγγὺς τῆς ἐκτελέσεώς του εὐρίσκόμενον σχέδιον τῆς πυρπολήσεως τῶν πλοίων τούτων.

Ἐπλησίαζε δὲ ὁ καιρὸς καθ' ὃν ἠδύναντο νὰ ἐπιχειρήσωσιν οἱ Ὀθωμανοὶ τὴν ἐφοδον. Ὁ Μωάμεθ προέτεινε πρότερον εἰς τὸν αὐτοκράτορα ἐλευθεράν ἀποχώρησιν καὶ ἀσφάλειαν τοῦ λαοῦ· ἀλλ' ὁ Κωνσταντῖνος ἀπέρριψε τὴν συνηκολογίαν ὥς τι ἡθικῶς ἀδύνατον. Ἐπεδείκνυετο οὕτω ἡρωϊσμός, ὅστις ἀποδείκνυει, ὅτι δὲν εἶχε σθεσθῇ ἀκόμη καὶ ὁ τελευταῖος σπινθὴρ τοῦ ἀρχαίου ρωμαϊκοῦ πνεύματος· ἀποδίδεται μάλιστα εἰς τὸν Σουλτάνον ἔκφρασις τις ἀπορίας καὶ θαυμασμοῦ, διότι λέγεται εἰπὼν, ὅτι δὲν θὰ ἐπίστευεν, ὅτι οἱ ἄπιστοι σκύλο, οἱ γκισοὺρ, ἤθελον ἀποδείξαι ταιούτον ἡρωϊκὸν θάρρος, καὶ ἂν ἀκόμη προέλεγον αὐτῷ τοῦτο τριάκοντα ἐπτὰ χιλιάδες προφῆται.

Τὴν 27 Μαΐου ἀνηγγέλθη εἰς τὸν ὀθωμανικὸν στρατὸν, ὅτι ἡ ἐφοδος θὰ ἐγίνετο τὴν 29· τὴν 27 ἔβλεπον οἱ πολιορκούμενοι ἀπὸ τῶν τειχῶν τὰς προετοιμασίας, καὶ ἤκουον τὰς ἐνθουσιώδεις κραυγὰς, δι' ὧν ἐχαίρετισθη προσφώνησις τις τοῦ Σουλτάνου.

Ἀλλὰ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ συνήθροισε τοὺς ἀρχηγούς του, καὶ ἐκοινώνησε μετ' αὐτῶν ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀγίας Σοφίας τῶν ἀχράντων μυστηρίων.

Δὲν εἶχε φέξει ἀκόμη, ὅτε ἤρξατο ἡ ἐφοδος· ἐπὶ δύο ὥρας ἐκυ-

μαίνεται ἄκριτος ἡ μάχη εἰς τὸ ἐπικινδυνότατον σημεῖον, ἐν τῷ μέτῳ τοῦ δυτικοῦ τείχους, ἐν τῇ πύλῃ τοῦ Ρωμανοῦ : κατὰ τὴν τρίτην ἐπέλασιν τῶν πεντηκονταπλάσιως πολυαριθμοτέρων Τούρκων ἤρχισαν οἱ Χριστιανοὶ νὰ κλονίζονται, πληρωθέντος δὲ καὶ τοῦ Ἰουστινιάνη καὶ ἐγκαταλιπόντος τὴν θέσιν του, εἰσέβαλον ἐκ τοῦ μέρους τούτου οἱ Γιανίτσαροι.

Ὁ αὐτοκράτωρ ἐξηκολούθησε τὴν μάχην, εὔρε δὲ ταχέως τὸν ἔντιμον θάνατον, δι' οὗ ἐτίμησε καὶ ἑαυτὸν καὶ τὴν τελευταίαν ὥραν ἐνὸς μεγάλου κράτους. Τὴν ἐπαύριον μόνον εὑρέθη τὸ σῶμα αὐτοῦ. Πρὸ μεσημβρίας δὲ ἀκόμη εἶχε συντελεσθῇ ἡ ἄλωσις, οἱ δὲ κάτοικοι ἐζήτουν τὴν σωτηρίαν ἐν τοῖς ναοῖς ἢ ἐν τοῖς πλοίοις· συνέβη δὲ ὅ,τι ἦτο ἐπόμενον ν' ἀναμένη τις ἐν νικηφόρῳ ἐφόδῳ μετὰ πολύμηνον πολιορκίαν ἐκ μέρους βαρβάρων νικητῶν· ἐν τοσούτῳ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν ταῖς ὁδοῖς σφαγέντων ἀναδιβάζεται εἰς τὸν ὑπὸ ταύτας περιστάσεις μέτριον πάντως ἀριθμὸν τῶν δύο χιλιάδων : ἡ πλεονεξία τῶν στρατιωτῶν, εἰς οὓς ὁ Σουλτάνος εἶχεν ὑποσχεθῇ ὅλην τὴν λείαν καὶ τοὺς αἰχμαλώτους εἶχε συμφέρον νὰ ἐπιδείξῃ φειδῶ.

Ἡ τελευταία ἀντίστασις ἀντετάχθη πρὸς τὸ μέρος τοῦ λιμένος : περὶ δὲ τὴν μεσημβρίαν εἰσῆλθεν ὁ Σουλτάνος ἑφιππος εἰς τὴν ἄλωθῆσαν πόλιν (29 Μαΐου 1453).

§ 490. **Τουρκικὴ κυριαρχία : ἀνατολικὸν ζήτημα.** — Οὕτω ἡ νοτιανατολικὴ Εὐρώπη ἀπεσπάσθη διὰ πολλοὺς αἰῶνας ἀπὸ τοῦ χριστιανισμοῦ, τὸ μέγα κοσμοϊστορικὸν ἀνατολικὸν ζήτημα εἰσῆλθεν εἰς νέον στάδιον. Συνίστατο δὲ τοῦτο νῦν καὶ πάλιν, καὶ δὴ διὰ πολὺν χρόνον, ὡς ἄλλοτε κατὰ τὸν ὀγδοὺν αἰῶνα, εἰς τοῦτο : μέχρι τίνος δηλ. σημείου τῆς Εὐρώπης θὰ προέβαινεν ὁ Ἰσλαμισμός, ὅστις τὴν φορὴν ταύτην εἰσεχώρησεν ἐκ τῶν ἀνατολικῶν μαρῶν αὐτῆς.

Εἶναι ἀληθές, ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο δὲν ἦτο ποσῶς τοσοῦτον κινδυνώδες ὅσον τότε. Διότι ὁ εὐρωπαϊκὸς βίος κατὰ τοὺς ἐπτὰ αἰῶνας, οἵτινες διέρρευσαν ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τῆς Xeres de la Frontiera καὶ τῶν Τουρῶνων, ἐγένετο κατὰ πολὺ πλουσιώτερος, ἐπίστευον δὲ ὅπως δῆποτε οἱ ἐν ταῖς δυτικαῖς χώραις, ὅτι συνασπισμός τις τῶν δυτικῶν πολιτειῶν θὰ ἦτο πλέον ἢ ἀξιόμαχος πρὸς τὸν ἐχθρόν.

Τοιοῦτός τις ὅμως συνασπισμὸς δὲν ἐσχηματίσθη : ὁ εὐρωπαϊκὸς

βίος ἔτεινε καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις πρὸς χωρισμόν. Ἰσχυρότερον ἢ ἄλλοτε ποτε πρότερον ἐδείκνυον τὰ διάφορα ἔθνη τὴν τάσιν, ὅπως περιορισθῶσιν ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἀτομικότητός των. Τὸ κοινὸν εὐρωπαϊκὸν αἶσθημα, τὸ ὁποῖον συνέπιπτε πρότερον πρὸς τὸ χριστιανικὸν ἢ ἐκκλησιαστικὸν κοινὸν αἶσθημα, ἐξησθένησε σφόδρα· αἱ δύο περιληπτικαὶ δυνάμεις, ἡ παπυσύνη καὶ ἡ αὐτοκρατορία, δὲν προέβησαν πέραν ἀσθενικῶν ἀποπειρῶν καὶ κενῶν ἐπιδείξεων ἀπέναντι τοῦ νέου ἐχθροῦ.

Ἐν τῇ ἐν Ρεγεμβούργῳ [Ρατισβόνη] διαίτῃ τοῦ ἔτους 1453 ἀπήγγειλε μὲν ὁ Αἰνείας Σιλβίος ὡς αὐτοκρατορικός πληρεξούσιος μακρὸν καὶ λίαν μεγαλετημένον λόγον περὶ τῆς ἀνάγκης καὶ τῆς εὐκολίας τῆς πραγματοποιήσεως μιᾶς γενικῆς σταυροφορίας, δὲν ἔλειψαν δὲ καὶ ἐνθουσιώδεις δημοφιλεῖς ρήτορες ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ σκοποῦ καὶ ἐπιφωνήσεις τοῦ πλήθους.

Ἀμφότεραι ὁμως, παπυσύνη καὶ αὐτοκρατορία ἔπασχον ἐξάντλησιν καὶ εἰδός τι γεροντικῆς ἀδυναμίας, ἀπέναντι δὲ τοῦ διηρημένου χριστιανικοῦ κόσμου δὲν προσέδιδε μὲν εἰς τὸν ἰσλαμισμὸν ἠθικὴν τινα ὑπεροχὴν πάντως ὅμως προσέδιδεν αὐτῷ λίαν ἀξιόλογον ὕλικήν, χρησιμοτάτην διὰ τὸν σκοπὸν τῆς παγιώσεώς του ἐν τῇ νοτιανατολικῇ Εὐρώπῃ, τὸ ὅτι ἐκέκτητο οὗτοι, σύμπνοϊαν καὶ ἦτο περιορισμένος ἐντὸς τῶν ἰδίων ἑαυτοῦ ὁρίων.

Ἀδελφικοὶ πόλεμοι καὶ αὐλικάι ἐπαναστάσεις ἠδύναντό ἐστιν ὅτε νὰ ζημιώσι τὴν δύναμιν τοῦ ὀθωμανισμοῦ ἐν δεδομένῃ στιγμῇ, ἐν τῷ συνόλῳ ὅμως ἐνεψύχου τὸν λαὸν τῶν Τούρκων μίᾳ θέλῃσι καὶ ἓν αἶσθημα. ἡ δὲ θρησκεία, θρησκεία πάντως λίαν ἐξωτερικοῦ χαρακτήρος, καὶ πτωχοτάτη εἰς βαθυτέρας ὁρμάς, πιστευομένη ὅμως μετὰ ζέσεως καὶ ἀσκουμένη μετὰ βαρυτάτης αὐστηρότητος, ἀπετέλει ἰσχυρὸν δεσμόν ἐνότητος διὰ τὸν λαὸν τοῦτον, ὅστις συνεκρατεῖτο πλὴν τούτου καὶ δι' ἰσχυροτάτου στρατιωτικοῦ δεσποτισμοῦ καὶ δι' ἀπλοῦ εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ πολέμου ἀνταποκρινομένου στρατιωτικοῦ ὀργανισμοῦ.

Ὅ,τι εἰς μεταγενεστέρους χρόνους ἀπετέλει τὴν ἀδυναμίαν τῆς κυριαρχίας τῶν βυρβάρων κατακτητῶν, ὅτι δηλαδὴ δὲν ἐνόησαν οὗτοι νὰ ἰδιοποιηθῶσι καὶ διὰ τοῦ ἀρότρου ὅ,τι εἶχον ἀποκτήσει διὰ τοῦ ξίφους, τοῦτο ἀπετέλει κατὰ τοὺς πρώτους τούτους χρόνους τὴν δύ-

ναμίν των. Ὁ λαὸς οὗτος, μὴ συμρυῆς μετὰ τοῦ ἐδάφους τῆς χώρας, ὅπερ ἐκαλλιέργουν μᾶλλον οἱ πολυάριθμοι ἀφοπλισθέντες δούλοι του, ἐκέκτητο τελείως τὴν εὐκίνησίαν ἐτοιμοπολέμου, μονίμου στρατοῦ, καὶ μετ' αὐτῆς τεραιστίαν ὑπεροχὴν ἀπέναντι τῶν δυσκινήτων ἀκόμη στρατιωτικῶν ὀργανισμῶν τῆς Δύσεως.

Οὕτω δὲ ἐξηκολούθησαν οὗτοι κατὰ τὰς ἐπομένας δεκαετηρίδας προσελαύνοντες, καίτοι τῇδε κίκεῖσε κατήγον οἱ χρῆστιανοὶ ἐνδόξους τινὰς ἐπιτυχίας. Οὕτω τῷ 1459 ἡ Σερβία ἐγένετο ὀθωμανικὴ ἐπαρχία, ἐν ἔτει 1462 ὑπετάχθη ἡ Βλαχία, καὶ μετὰ πολλὰς ἐναλλαγὰς περιῆλθε τὸ βασίλειον τῆς Βοσνίας μετὰ τῶν ὁμόρων χωρῶν τῆς Ἑρζεγοβίνης καὶ τοῦ Μαυροβουνίου ἀπὸ τοῦ 1464 εἰς χεῖρας τῶν Ὀθωμανῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἐξουσία ἔφθασε νῦν εἰς τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν.

Μόνον ἐν Ἀλβανίᾳ ὑπερήσπιζεν ὁ Γεώργιος Καστριώτης, ὃν οἱ Ὀθωμανοὶ ἀπεκάλουν Σκενδέρ-βέην, ἥτοι ἡγεμόνα Ἀλέξανδρον, τὴν πατρικὴν κληρονομίαν του. Οὕτω, ὅτε ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὑπέκυψεν εἰς τὴν ἀριθμητικὴν ὑπεροχὴν τῶν Τούρκων, εἶχε σταλῆ οὗτος μετὰ δύο ἀδελφῶν ὡς ὁμηρος εἰς τὴν Πύλῃν καὶ ἀνετράφη ἐν τῷ Ἰσλαμισμῷ. Ἐκουπτεν ὁμως τὸ φλογερὸν μῖσός του κατὰ τῶν κυρίων του, μέχρις οὗ εὔρε καιρὸν νὰ θραύσῃ τὰ δουρικὰ δεσμά του : ἐδραπέτευσε μετὰ τριακοσίων ὁμοφύλων του καὶ ἐνεφανίσθη εἰς τὴν ἀρχαίαν γενέθλιον (1443).

Τόσον δὲ ἐπιτυχῶς ἐπολέμησεν ὁ Καστριώτης, πολλάκις ἐνισχυόμενος καὶ δι' ἐπιχορηγήσεων ἐκ τῶν σταυροφορικῶν χρημάτων τῆς ἐκκλησίας, ἡγούμενος τῶν πολεμικῶν ὀρεινῶν φυλῶν, ὥστε ὁ Μωάμεθ προέτεινεν αὐτῷ ἐν ἔτει 1461 εἰρήνην καὶ φιλίαν καὶ συνωμολόγησε τὴν εἰρήνην ταύτην ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ ἡγεμόνος ὡς ἀνεξαρτήτου κυριάρχου τῆς Ἀλβανίας.

Κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου ὅλιγος χρόνον ὑπέκυψαν τὰ τελευταῖα λείψανα τοῦ ἄλλοτε κράτους τῶν Ρωμαίων, τὰ ἐν Πελοποννήσῳ δεσποτάτα καὶ τὸ δουκάτον τῶν Ἀθηνῶν, τὰ τελευταῖον λείψανον τῶν φραγκικῶν χρόνων.

Καὶ ὁ στόλος δὲ τῶν Ὀθωμανῶν δὲν ἔμεινεν ἀργός. Ἐν ἔτει 1462 περιῆλθεν ἡ Λέσβος, ἡ σπουδαιότερα τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους, εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν.

Ἡ κατάστασις δὲν μετεβλήθη σπουδαίως, ὅτε ἀπὸ τοῦ 1458 ὁ πολυμήχανος Αἰνείας Σλβιος ὡς Πῖος Β'. ἐπέτυχε τοῦ σκοποῦ τῆς φιλοδοξίας του, ἀνελθὼν εἰς τὸν παπικὸν θρόνον. Εἰς τὰς προτροπὰς καὶ παρακλεύσεις αὐτοῦ πρὸς πόλεμον κατὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ σταυροῦ πάντες ἀπῆντων δι' ὑπεκφυγῶν.

Ἡ ἐν Μαντοῦ ἡ σύνοδος, ἐν ᾗ ἔμελλον νὰ συμφωνηθῶσι τὰ τῆς νέας σταυροφορίας, ἔδωκε μὲν βεβαίως εὐκαιρίαν εἰς τὸν πάπαν νὰ εὐχαριστήσῃ ἑαυτὸν μᾶλλον ἢ τοὺς ἄλλους διὰ μακρῶν ἀγορεύσεων, ἔληξεν ὅμως εἰς λόγους μόνον καὶ εἰς ἀπλᾶς ὑποσχέσεις, αἵτινες ἀρχήθεν δὲν ἠδύναντο νὰ γεννήσωσι πολλὰς ἐλπίδας περὶ πραγματοποιήσεως, ἀφοῦ ἐσχετίζοντο πρὸς χρηματικὰς συνεισφοράς.

Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην τῶν κενῶν λόγων ἀνήκει καὶ ἔγγραφόν τι τοῦ πάπα πρὸς τὸν Σουλτάνον τῶν Ὀθωμανῶν, δι' ᾗς ὁ πάπας καλλιτέχνης τοῦ λόγου προσπαθεῖ νὰ προσηλυτίσῃ εἰς τὸν χριστιανισμὸν τὸν ἰσχυρὸν πολεμιστὴν ἡγεμόνα, ἐπιστιῶν τὴν προσοχὴν του ἐπὶ τῆς παρατηρήσεως ταύτης, ὅτι θὰ γίνῃ μέγας σφόδρα δι' ὀλίγου βαπτιστικοῦ ὕδατος (*aquae pauxillum*).

Ἐνῶ δὲ ἐγίνοντο αἱ προπαρασκευαί πρὸς πόλεμον, δὴν ἐπεχειρεῖ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν Ἑνετῶν, τοῦ βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας Ματθαῖα (ἀπὸ τοῦ 1458) καὶ τοῦ δουκὸς τῆς Βουργουνδίας, ἀπέθανεν ὁ Πῖος ἐν Ἀγκῶνι τῷ 1464.

Ὁ διάδοχος αὐτοῦ Παῦλος ὁ Β'. καὶ αὐτὸς δὲν κατώρθωσεν οὐδὲ τὸν συνασπισμὸν τῶν ἀμέσως ἀπειλουμένων πολιτειῶν καὶ δυνάμεων. Οἱ Ἑνετοὶ ἠναγκάσθησαν νὰ πολεμήσωσι μόνοι ὑπὲρ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ καὶ Ἀνατολῇ κτήσεών των.

Διήρκεσε δὲ ὁ πόλεμος οὗτος ὑπὸ παντοειδεῖς ἐναλλαγὰς μέχρι τοῦ ἔτους 1479, ὁπότε συνωμολογήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει εἰρήνη μεταξὺ τοῦ Σουλτάνου καὶ τῆς κυβερνήσεως τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας (*Signoria*), δυνάμει τῆς ὁποίας παρεχωροῦντο εἰς ἐκεῖνον αἱ ἐπὶ τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν νήτων ἑνετικαὶ κτήσεις, ἐξαιρέσει λειψάνων τινῶν, τῆς Εὐβοίας (*Νεγροπόντε*) καὶ τοῦ Σκουτάρως [*Σκόδρας*] ἐν τῷ Ἀδριατικῷ πελάγει.

Ὁθωμανὸς πρέσβυς ἦλθεν εἰς Βενετίαν καὶ ἐνεχείρισεν εἰς τὸν δόγην Ἰωάννην Μοσενῖγον μεταξὺ ἄλλων δώρων καὶ βαρύτιμον ζώνην, ἐνέχουσαν ἰδιαιτέραν συμβολικὴν σημασίαν: ἐὰν ἀπῆται ὁ Σουλτᾶνος

τὴν ἀπόδοσιν αὐτῆς, ὥφειλεν ὁ δόγης νὰ παρχωδῶσῃ αὐτὴν ἀμέσως, καὶ τότε πᾶσαι αἱ συνθήκαι ἔδει νὰ θεωρῶνται ὡς ἄκυροι καὶ ἀνύπαρκτοι.

Ἐν τοσοῦτῳ κατώρθωσεν ἡ Δημοκρατία νὰ περισώσῃ ἐμπορικά τινα προνόμια: μεταξύ ἄλλων εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ πέμπῃ ἴδιον βείλον ἥτοι ἴδιον δικαστὴν, ὅπως δικάζῃ οὗτος τοὺς πολίτας καὶ ὑπηκόους τῆς Ἑνετίας ἐν Σταμπούλ, τῇ ὑπὸ τὸ τουρκικὸν ὄνομά της Κωνσταντινουπόλει.

§ 491. Ἀπόπειραι ἀμύνης. Ὑπεράσπιδις τῆς Ρόδου. — Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐξέτεινεν ὁ Μωάμεθ τὸ κράτος του ἐν τῇ Ἀσίᾳ. Ἡ αὐτοκρατορία τῆς Τραπεζοῦντος εἶχε καταλυθῇ (1461), περὶ τῆς κατοχῆς δὲ τῆς μικρασιατικῆς χώρας Καραμανίας συνεκροτήθη ἐν ἔτει 1473 μεταξύ τῶν Τουρκομάνων καὶ τῶν Ὀθωμανῶν μεγάλη βαρβαρική μάχη, καθ' ἣν οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἐνίκησαν καὶ ὑπήγαγον οὕτω ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν των ὅλην τὴν Μικρὰν Ἀσίαν.

Ἀπὸ τοῦ ἄνω Τίγρητος μέχρι τοῦ Σαχού ἐξτείνεται ἐπὶ Μωάμεθ τοῦ Β'. ἀκόμη τὸ μέγα ἀσιατικοευρωπαϊκὸν κράτος, εἰς ἓν δὲ μόνον μέρος, πρὸς παραμυθίαν τῆς Χριστιανωσύνης, συνετρίβη ἡ ἀγρία ἰσχὺς τοῦ λαοῦ του.

Ἡ νῆσος δηλαδὴ Ρόδος, ἀπὸ τοῦ 1309 κατεχομένη ὑπὸ τοῦ τάγματος τῶν Ἰωαννιτῶν, ἀντέστη ἐνδύξως κατὰ τινος πολιορκίας ἐν ἔτει 1480. Τρεῖς χιλιάδας καὶ πεντακοσίας λιθίνας σφαίρας εἶχον ρίψει οἱ Τοῦρκοι κατὰ τῆς πόλεως, καὶ τέλος τὸν Ἰούλιον (28) προσέβησαν εἰς τὴν ἔφοδον: ἐφαίνετο δὲ ἐπιτυχοῦσα αὕτη, διότι εἶχον φανῇ ἤδη αἱ τουρκικαὶ σημαῖαι εἰς διαφόρους θέσεις τοῦ διερωγότος τείχους: ἀλλ' ἐν διώρῳ ἀγῶνι ἐκ τοῦ συστάδην ἀπεκρούσθησαν καὶ αὐθις οἱ ἐπιτιθέμενοι.

Τὸ ἐπόμενον ἔτος (1481) ὁ Μωάμεθ ἀπέθανε. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ τὰ Ἀνατολικά πράγματα (res Orientales), ὡς ἀπεκάλει τότε ἡ διπλωματία τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα, εἰσῆλθον κατὰ τοῦτο εἰς νέον στάδιον, καθ' ὅσον ἡ διάστασις τῶν υἱῶν τοῦ Μωάμεθ, Βαγιαζήτ τοῦ Β' καὶ τοῦ Δ' εἰς παρεῖχεν ὄχι ἀξιοκαταφορόνητον πλεονέκτημα εἰς τὰς χριστιανικὰς δυνάμεις.

Ὁ παραγκωνισθεὶς Δ' εἰς ἀπῆλθεν ὑπὸ εὐρωπαϊκὴν προστασίαν κατὰ πρῶτον εἰς Ρόδον: ἐν ἔτει 1489 ἐπεσκέφθη ὁ πρίγκιψ οὗτος,

τοῦ ὁποίου τὸ πρόσωπον ἐκέκτητο μενίστην ἀξίαν δι' ὅλας τὰς εὐρωπαϊκὰς δυνάμεις τὰς ἐχούσας σχέσεις μετὰ τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους, αὐτὴν τὴν Ρώμην, καὶ ἐφιλοξενήθη ἐν τῷ Βατικανῷ ὑπὸ τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου τοῦ Η'.

Ὁ Σουλτάνος Βαγιαζήτ ἀνησύχει πρὸδρα ἐκ τῆς καταστάσεως ταύτης τῶν πραγμάτων : μετὰ ποιᾶς τινας ἀφελείας παρεκέλευεν οὗτος ἐν τινι ἐπιστολῇ τοῦ ἔτους 1494 τὸν πάπαν — ἦτο δὲ τότε πάπας ὁ Ἀλέξανδρος Ε', εἰς ὃν ἐπετρέπετο ἀληθῶς τοιαύτη πρότασις, καὶ ὅστις ἐγνώριζε πῶς νὰ πολιτευθῇ ἐπὶ τοῦ πρόκειμένου — νὰ ἀπολυτρώσῃ ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον τὸν Δζέμ ἐκ τῶν δεινῶν τοῦ κόσμου τούτου καὶ νὰ μεταθέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ εἰς ἄλλον κόσμον : προσέφερε δὲ πρὸς τοῦτο ἀμοιβὴν οὐχὶ εὐκαταφρόνητον, 300,000 δουκάτων, «πρὸς ἀγορὰν κτήματός τινος χάριν τῶν υἱῶν του» καὶ πρὸς τούτοις πολλὰ ἄλλα ἀγαθὰ.

Ὁ Ὀθωμανὸς πρίγκιψ ἀπετέλεσεν ἀληθὲς ἀντικείμενον ἀξίας, ἀληθὲς ἐμπόρευμα: ἀντὶ 20.000 δουκάτων μετεβίβασεν αὐτὸν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὸν βασιλεῆα τῆς Γαλλίας Κάρολον τὸν Η' (1495). Κατὰ τὴν γνώμην ὅμως τοῦ κόσμου ὁ πάπας ὥφειλε νὰ ἐξολοθρεύσῃ τὸ ἐμπόρευμα τοῦτο : ὅπως δὴποτε ἀπέθανεν ὁ Δζέμ ἐν Νεαπόλει μικρὸν μετὰ τὴν μεταβίβασιν αὐτοῦ ὑπὸ τὴν κατοχὴν τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας.

Πράγματι Βαγιαζήτ ὁ Β' παρεκωλύετο εἰς πᾶσαν ἐνέργειαν ἐκ τοῦ φόβου τοῦ ἀδελφοῦ του τούτου, καὶ ὁ ἐκ τῶν Ὀθωμανῶν κίνδυνος εἶχεν ἀπολέσει κατὰ τὰ πρῶτα δεκατέσσαρα ἔτη τῆς βασιλείας του πολὺ ἐκ τοῦ ὀξέος χαρακτήρός του.

Ἡ δὲ πολιτικὴ τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐπικρατειῶν εἶχον ἐξοικειωθῇ ἐν τῷ μεταξὺ πρὸς τὸ γεγονὸς τῆς ὑπάρξεως τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους ἐπὶ ἐδάφους εὐρωπαϊκοῦ.

§ 492. Οὐγγαρία καὶ Βονιμία. — Πρὸς τῇ Ἰταλίᾳ, καὶ ἀμεσώτερον ἀκόμη αὐτῆς, ἠπειλείτο ἡ Οὐγγαρία, ἥτις ἐν τῇ κρίσει ταύτῃ θέσει ἔβλεπεν, ὅτι μόνον εἰς τὰς ἰδίαις αὐτῆς δυνάμεις ὤφειλε νὰ ἐλπίζῃ.

Ἀπὸ τοῦ 1445 ὁ νεαρὸς Λαδίσλαος, ὁ τοῦ βασιλέως Σιγισμούνδου ἑγγονος, εἶχεν ἐκλεγῇ βασιλεὺς καὶ διὰ τακτικῆς ἐκλογῆς : εὐρίσκετο ὁμοίως εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Γερμανοῦ βασιλέως Φρει-

δερίκου τοῦ Γ', ὅστις δὲν ἐξέδιδεν αὐτόν. Μόλις δὲ ἐν ἔτει 1453 κατώρθωσεν ὁ ἐπίτροπος τοῦ κράτους Ἰωάννης Οὐνιάδης νὰ ἐξαναγκάσῃ τὸν αὐτοκράτορα ν' ἀφήσῃ ἐλεύθερον τὸν Λαδίσλαον, ὅστις καὶ ἀνέλαβε τὴν ἐξουσίαν.

Ἐν ἔτει 1457 ἀπέθανεν ὁ Οὐνιάδης μετὰ τινὰς δὲ μῆνας καὶ αὐτὸς ὁ δεκαοκταέτης βασιλεὺς, πρὶν ἢ νυμφευθῇ τὴν Γαλλίδα πριγκίπισσαν, ἣτις εἶχε προορισθῇ δι' αὐτόν.

Μνηστῆρες διὰ τὸν χηρεύσαντα θρόνον ἢ τοὺς χηρεύσαντας θρόνους, διότι καὶ τὸ στέμμα τῆς Βοημίας ἔμεινεν ἐλεύθερον ὡς ἐκ τοῦ θανάτου τούτου, δὲν ἔλειπον· ἐνίκησεν ὅμως τὸ κόμμα, ὅπερ δύνатаί τις ν' ἀποκαλέσῃ ἐθνικόν, καὶ ἐξέλεξε βασιλεῖα τὸν υἱὸν τοῦ Οὐνιάδου Μ α τ θ ί α ν, Κορβῖνον ἐπικαλούμενον (1458), ἐνῶ ἐν Βοημία ἐξελέγη βασιλεὺς ὁ μέχρι τοῦδε κυβερνήτης (Gubernator) Γ ε ὡ ρ γ ι ο ς Π ο δ ι ε β ρ ά δ η ς — οὕτως ὥστε καὶ εἰς τὰς δύο σπουδαίας χώρας ἔφθασαν εἰς τὸν ὕπατον βαθμὸν δυνάμεως καὶ τιμῆς δύο ἀπλοῖ εὐπατρίδαι.

Ὁ δεκαπενταετὴς βασιλεὺς, νεανίας οὐχὶ κοινῆς ἐνεργητικότητος καὶ πολιτικοῦ πνεύματος, ὑπερήσπισεν ἑαυτὸν ἐν τῷ μέσῳ πολλῶν δυσκολιῶν κατὰ ἐχθρικῶν πατριῶν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ, κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῶν τούρκων· ὅτε δὲ ἐν ἔτει 1464 εἶχε λάβει τέλος διὰ τῆς εἰρήνης μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος Φρειδερίκου τὸ ἱερὸν στέμμα καὶ ἐστέφθη δι' αὐτοῦ ἐν Στουλθεῖσσεμβούργῳ κατὰ τὰ νενομισμένα, ἔστρεψε ταχέως τὴν φιλοδοξίαν του κατὰ τοῦ πενθεροῦ του, τοῦ βασιλέως τῆς Βοημίας Γεωργίου Ποδιεβράδῃ.

Τὸ σχέδιον τῆς ἐνώσεως τῆς Οὐγγαρίας καὶ τῆς Βοημίας ὑπὸ ἑνα ἀρχηγόν, τοῦθ' ὅπερ ὑπηρετοῦετο ὑπὸ τοῦ ἀπὸ τῶν Τούρκων κινδύνου, δὲν ἐπραγματοποιήθη· τὸναντίον περιέπλεξεν αὐτὸν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως Γεωργίου (1471) καὶ εἰς πόλεμον πρὸς τὴν Πολωνίαν, τῶν Βοημῶν ἐκλεξάντων Πολωνὸν πρίγκιπα ὡς βασιλεῖα των, ἐνὸς δὲ δυσηρεστημένου οὐγγρικοῦ κόμματος ἀναγορεύσαντος ἕτερον Πολωνὸν πρίγκιπα ὡς βασιλεῖα τῆς Οὐγγαρίας.

Τοῦτο ἤγαγεν εἰς ἀγῶνας πρὸς τὴν Πολωνίαν, οὕτω δὲ ἐν μέσῳ ἐκστρατειῶν καὶ συνομολογήσεων εἰρήνης — μετὰ τῶν Πολωνῶν, τῶν Βοημῶν, τῶν Ὁθωμανῶν, τοῦ αὐτοκράτορος — διήνυσεν ὁ

Ματθίας τὴν βασιλείαν του, μέχρις οὐ ἀπέθανεν ἐν ἔτει 1490 χωρὶς ν' ἀφήσῃ ἀπογόνους ἱκανοὺς νὰ διαδεχθῶσιν αὐτόν.

Ἐκ τῶν πολλῶν μνηστήρων εὐτύχησεν ὁ βασιλεὺς τῆς Βοημίας Βλαδίσλαυος νὰ λάβῃ τὸ οὐγγρικὸν στέμμα, ἡδύνατο δὲ νὰ θεωρηθῇ ὡς λαμπρὰ ἐπιτυχία ἀπέναντι τῶν ἐπικινδύνων πρὸς ἀνατολάς γειτόνων, ὅτι ἠγωνίσθησαν νῦν ἐπὶ μιᾷ κεφαλῇ τὰ δύο ταῦτα στέμματα τὸ τῆς Οὐγγαρίας καὶ τὸ τῆς Βοημίας.

§ 493. Ὁ βασιλεὺς Γεώργιος. — Ἐν Βοημία τὸ σπουδαιότερον ζήτημα ἐν σχέσει πρὸς τὰς τύχας τῆς χώρας κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἦτο τὸ θρησκευτικόν.

Οἱ Θιβωρίται, ὡς ἐμνημονεύσαμεν ἤδη, εἶχον ἡττηθῇ κατὰ κράτος (1438): ἀλλὰ τὸ καλιξτίνιον κόμμα, τὸ ὑπὲρ τῆς κατ' ἀμφοτέρω (utraque) κοινωνίας κόμμα, εἶχετο στερεῶς τῶν μέχρι τοῦδε κατακτησέων του καὶ τῶν τῆς Βασιλείας συμφωνιῶν ἃς εἶχε νὰ ὑπερασπίσῃ κατὰ ἡγεμονικῶν καὶ παπικῶν δολιοτήτων καὶ προσβολῶν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σιγισμούνδου (1437) ἐξελέγη, ὡς ἐμνημονεύσαμεν, ὑπὸ τοῦ καθολικοῦ κόμματος ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ Ἀλβρέχτος ὁ Αὐστριακός, ὑπὸ δὲ τῶν Οὐσσιτῶν δεκατριετῆς τις Πολωνὸς πρίγκιψ: ὅτε ὁμως ἀπέθανεν ὁ Ἀλβρέχτος συνεννοήθησαν ὅπως ἐκλέξωσιν ὁμοφώνως τὸν μετὰ θάνατον τούτου γεννηθέντα υἱόν του Λαδίσλαον (Posthumus, Ὁψ.γενῆ), τοῦ ὁποῦοι τὴν ἐπιτροπίαν ἀνέλαβεν ὁ αὐτοκράτωρ Φρειδερίκος ὁ Γ'.

Ἡ κυβέρνησις κατηρτίσθη δι' εἰδους τινὸς συνυποσχετικοῦ τῶν κομμάτων, — δύο κυβερνῆται (gubernatoren), εἷς καλιξτίνιος καὶ εἷς καθολικός, ἐξήσκουν τὴν κυβέρνησιν τῆς χώρας.

Ὁ σπουδαιότερος τῆς χώρας ἀνὴρ ἦτο ὁ εὐπατρίδης, ὅστις ἀπὸ τοῦ 1444 ἦτο καλιξτίνιος κυβερνήτης, ὁ Γεώργιος ἐκεῖνος Ποδιεβράδης. Προέβη δὲ οὗτος ἐπὶ τῆς διὰ τῶν συμφωνιῶν χραχθείσης ὁδοῦ, ἔδειξεν ὁμως πολιτικὴν μετριοπάθειαν, καὶ προσεπάθει νὰ ἐνώσῃ καὶ αὖθις τὸ ἔθνος διὰ τῆς συγκατατήσεως τῶν ἄκρων στοιχείων:

Ἀπὸ τοῦ 1450 ὁ Γεώργιος Ποδιεβράδης ἦτο μόνος κυβερνήτης.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀντίδρασις εἶχε νικήσει. Ὁ πάπης Νικόλαος ὁ Ε' (1447.—1455) ἐκυβέρνηα τὴν ἐκκλησίαν καὶ αὖθις κατὰ τὸ ἀρχαῖον πνεῦμα, εἰς αὐτόν τε δὲ καὶ εἰς ὅλον τὸ

κόμμα ἦτο κάρφος τῶν ὀφθαλμῶν ἡ ἐξαιρετικὴ ἐκκλησιαστικὴ θέσις τῶν Βοημῶν, καὶ ὁ νεαρὸς δὲ βασιλεὺς Λαδίσλαος, ὅστις εἶχεν ἀναλάβει αὐτοπροσώπως τὴν ἀρχὴν κατὰ τὸ ἀπαίσιον ἔτος 1453 ἦτο ἔνθερμος καθολικός.

Ὅτε δὲ μετὰ τινα ἔτη, πρὶν ἢ δυνηθῇ ἀκόμη νὰ ἐπιληφθῇ σπουδαίως τῶν βοημικῶν πραγμάτων, ἀπέθανεν ὁ Λαδίσλαος, ἐξελέγη βασιλεὺς ὁ κυβερνήτης.

Ὁ Γεώργιος (Girzik) ἐξηκολούθησε νὰ κυβερνᾷ καὶ ὡς βασιλεὺς ὑπὸ τὸ αὐτὸ κυβερνητικὸν πνεῦμα ὑπ' ὃ καὶ πρότερον ἐπὶ μακρὸν ἐκυβέρνησεν ἐπ' ἀγαθῷ τῆς χώρας· κατὰ τὴν στέψιν του ὑπεσχέθη εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὸν πάπα ὑπακοήν, προϋπέθετεν ὅμως τὴν ἐξακολούθησιν τῆς ἰσχύος τῶν συμφωνιῶν (Kompaktate).

Ἦτο ἀπόπειρα ἔνδοξος τὸ νὰ κυβερνήσῃ τις μίαν χώραν ἐν ἰσοπολιτείᾳ· προσήγγιζον δὲ οἱ καιροὶ καθ' οὓς τὸ καθήκον τοῦτο θὰ ἐπεβάλλετο εἰς τὴν πολιτικὴν τέχνην καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην.

Καὶ ἐν πρώτοις προσέκοψεν ἐν τούτῳ ὁ μέγας ὀψιφανὴς κατὰ τῆς ἐχθροπαθείας τῆς Ἀγίας Ἐδρας, ἥτις εἶχεν ἀνακτήσει τὴν ἀρχαίαν ὑπεροψίαν. Ἡ ὑπεροψία αὕτη εἶχε προσωποποιηθῇ ἐν τῷ ἐστεμμένῳ ποιητῇ, εὐφραδεῖ δολοπλόκῳ καὶ ἐπιπολαίῳ νομικοθεολογικῷ ζηλωτῇ Αἰνέῳ Σιλβίῳ, ὅστις, ὡς ἐμνημονεύθη, εἶχε γίνει πάπας τῷ 1458: ὁ Πῖος Β' ἐκήρυξε τὰς συμφωνίας ἀκύρους, ὁ δὲ διάδοχος αὐτοῦ Παῦλος ὁ Β' ἀπήγγειλε τὴν καθάρισιν τοῦ Γεωργίου καὶ κατήλθε μέχρι τῆς σκέψεως σταυροφορίας κατ' αὐτοῦ.

Τὰ τολμηρὰ σχέδια ὑπὸ τῶν ὁποίων ἐνεφορεῖτο ἡ φιλοδοξία τοῦ ἀνδρὸς τούτου καὶ ἅτινα ὡς ἐκ τῆς ἐλευσινότητος Φρειδερίκου τοῦ Γ' καὶ τοῦ ὦνητοῦ τῶν Γερμανῶν ἡγεμόνων δὲν ἦσαν καὶ πολὺ παράτολμα,—ἡ κατάληψις τοῦ βασιλικοῦ ρωμαϊκοῦ στέμματος—δὲν ἐπραγματοποιήθησαν μὲν βεβαίως, διετήρησεν ὅμως ὁ Γεώργιος ἐν Βοημίᾳ μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ (1471) ὅλην τὴν ἐξουσίαν του: ἐξήσκει μάλιστα καθ' ὅλην τὴν διοίκειαν τῆς ἀρχῆς του εἰδὸς τι διαιτητικῆς ἐξουσίας ἐν τοῖς ἀπαύστοις μεταξὺ Γερμανῶν ἡγεμόνων καὶ γερμανικῶν πόλεων πολέμοις, ἀφοῦ εἶχε λαμπρὰν τάξιν εἰς τὰ οἰκονομικά του καὶ διέθετε στρατιωτικὴν δύναμιν καλῶς ὠργανωμένην.

§ 494. Ο Βλαδίσλαυος βασιλεύς. 1471 μέχρι 1516. —

Αἱ συμπωνίαι (Kompaktaten) παρέμειναν ἐν ἰσχύϊ καὶ ὑπὸ τὸν νεοεκληθέντα, ὑπὸ τοῦ πάπα δὲ μὴ ἀποδοκιμασθέντα βασιλέα, τὸν Πολωνὸν πρίγκιπα Βλαδίσλαυον, καὶ αὐτὰ δὲ τὰ λείψανα τῶν Θιβωριτῶν, οἵτινες ὡς Ἀδελφοὶ Βοημοὶ ἀπεσχίσθησαν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐν τισὶ περιστάσεσιν ἐξήγειραν καθ' ἑαυτῶν διὰ τοῦ αὖξοντος ἀριθμοῦ τῶν τὸ πνεῦμα τοῦ διωγμοῦ, διηγόν ἡμέρας ἡσύχους ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως ταύτης : ἐν ἔτει 1504 ὑπέβαλον αὐτῷ οὗτοι τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεώς των.

Ἐν ἔτει 1485 ἐν τῇ ἐν Κουττεμβέργῃ διαίτῃ ἐπραγματοποίησεν ὁ Βλαδίσλαυος θρησκευτικὴν εἰρήνην, ἐξασφαλίζουσαν εἰς τοὺς Καλιζτίνους καὶ εἰς τοὺς καθολικοὺς τὰς κτήσεις των.

Αἱ ὁμοροὶ τῇ Βοημίᾳ χῶραι — ἡ Σιλεσία, ἡ Μοραβία καὶ ἡ Λαουσίτση — ἃς εἶχε καταλάβει ὁ βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας Μαθίας, ἠνώθησαν μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ μετὰ τῆς Βοημίας : ὁ δὲ Βλαδίσλαυος ἀπέθανεν ἐν ἔτει 1516 ὡς βασιλεὺς ἀμφοτέρων τῶν χωρῶν.

2. Ἡ Γερμανία.

§ 495. Ἡ Γερμανία. Φρειδερίκος ὁ Γ'. Τὰ πεντήκοντα ἔτη, καθ' ἃ Φρειδερίκος ὁ Γ'. ἐκαλεῖτο βασιλεὺς τῆς Γερμανίας, θὰ ἀπετέλουν ἐξόχως ἐλεεινὸν τμήμα τῆς ἱστορίας τῆς χώρας ταύτης, ἐὰν ἐν γένει ἐν τινὶ πολιτικῷ ὀργανισμῷ καὶ μάλιστα πολιτικῷ ὀργανισμῷ οἷος ἦτο τὸ τότε γερμανικὸν ἢ «ρωμαϊκόν» κράτος, ὁ βίος ἐνὸς μεγάλου ἔθνους ἐκρίνετο κυρίως ἐξ ἐκείνων ἅτινα πράττει ἡ παραλείπει ὁ βασιλεὺς του.

Πρέπει νὰ παρακολουθήσωμεν τὸν βραδὺν καὶ ἐν τοσοῦτῳ ἄτακτον, ἀνυπολόγιστον ροῦν τοῦ κυβερνητικοῦ τούτου βίου, ὅστις ἀπετελέσθη ἐκ μεγάλων ἐν τοῖς καθ' ἑκαστα ἀποτυχίῳ καὶ οὖ ἐν τούτοις ὁ τελικὸς ἰσολογισμὸς κλείει δι' ἐνὸς μεγάλου περισσεύματος, τοῦλάχιστον ὡς πρὸς τὸν ἴδιον ἑαυτοῦ οἶκον, δὲν πρέπει ὅμως ἐν τῷ ἔργῳ ἡμῶν τούτῳ νὰ λησμονῶμεν, ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη αὕτη ὑπαρξὶς ἀπετέλει μικρὸν τι πλέον ἢ τὸ ἐξωτερικὸν πλαίσιον τοῦ βίου ἢ τοῦλάχιστον με-

γάλου μέρους τοῦ βίου τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος.

Τὸ διακριτικώτερον γνώρισμα τοῦ χαρακτήρος Φρειδερίκου τοῦ Γ' ἦτο ἐγωϊσμός λίαν ἀναμφισβήτητος: «ἄνδρα ἀναποφασίστου ἐπιφυλακτικότητος», παριστᾷ αὐτὸν εἰς καρδινάλιος πρὸς ἄλλον, «ὅστις οὐδεμίαν ἔχει ἰδίαν περι γενικοῦ τινος, ἀνάγει δὲ τὰ πάντα εἰς τὸ ἴδιον ἑαυτοῦ ὄφελος»: αὐτὴ δὲ ἡ μόνη θετικὴ δύναμις ἡ ἰδιότης, ὁ ἐγωϊσμός του, μεθ' ἧς συνεδύαζετο ποιά τις σύνεσις ἡ πανουργία, ὑπολογισμός τις τῶν πραγμάτων καὶ τῶν καταστάσεων προσέδωκεν αὐτῷ τὴν σημασίαν του.

Ἐγίνωσκεν ὁ Φρειδερίκος ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα τί ἤθελε, καὶ διὰ τοῦτο ἐξ ἴσου δὲν δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἄσχημος τις, ὡς δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ τοιοῦτος καὶ τὸ κατὰ τὸν ἡμέτερον αἰῶνα ἀντίτυπον αὐτοῦ, Φραγκίσκος ὁ Β'. Ὡς οὗτος ἦτο καὶ ἐκεῖνος θρησκομανής, ἐβάδιζε δὲ περιφοβὸς καὶ μεστὸς ἐσωτερικῆς ἀντιπαθείας κατὰ παντός θρησκευτικοῦ νεωτερισμοῦ ἐν τῇ πεπατημένῃ ἐκκλησιαστικῇ τροχιᾷ.

Ἀλλὰ καὶ ἐν τούτῳ εἶχε τὸ συμφέρον του, ἡμέφθη δὲ διὰ τὴν κληροκρατικὴν ἐκκλησιαστικὴν πολιτικὴν του, δι' ἧς ἐπανάφερε τὸ κράτος καὶ αὐτίς ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῆς ἐκκλησίας, διὰ μεγάλων ἐκκλησιαστικῶν προνομίων ἐν ταῖς κληρονομικαῖς χώραις του.

Καὶ ἐκ τῆς εἰς Ρώμην δὲ πορείας του (1368) ἐπέστρεψεν ὁ Φρειδερίκος ἔχων πεπληρωμένα τὰ θυλάκιά του, δι' ἑκατοντάδων τινων Praebenda τὰ ὅποια ἄφινεν αὐτῷ ὁ πάπας πρὸς ἐλευθέραν διανομήν: διότι ὁ, ἡ κατεδικάζετο πρότερον ὡς σιμωνία ἐξησκήτο νῦν ἀσυστόλως καὶ ἀδεῶς, καὶ ἐγένετο ὁλοκληρωτικὸν στοιχεῖον τῆς μεγάλης πολιτικῆς.

Ἦτο λιτοδίαιτος ὁ Φρειδερίκος ὡς ὁ Φραγκίσκος, ἐλεύθερος μεγάλων παθῶν, φιλάργυρος, μικροπρεπής: ὡς οὗτος εἶναι ἐραστὴς τῆς μουσικῆς, ἐκεῖνος ἦτο ἐραστὴς ἀνθοκόμος: ἐπέδωκεν εἰς ἀστρολογικὰς καὶ νεκρομαντικὰς σπουδὰς, τοῦθ' ὅπερ, καθ' ὑπερβολὴν ἐλευθερίως ἐχαρακτήρισθη ὡς ἔρως πρὸς τὰς ἐπιστήμας, ἐνῶ ἡ νομᾶλλον ἀποστροφή ἀπὸ πάσης σοβαρᾶς πνευματικῆς ἐργασίας καὶ πραγματικῆς δραστηριότητος, συγκαλυπτομένη ὀπισθεν τῆς τοιοῦτης ὀκνηρᾶς ἐνασχολήσεως.

§ 496 Οἱ Ἀρμανιάκαι. 1444. — Οἱ πρῶτοι πρὸς οὓς ἦλθεν ὁ Φρειδερίκος εἰς ρῆξιν ἦσαν, οἱ Ἑλβετοί, ὧν τὰς ἐλευθερίας

δὲν ἤθελε νὰ ἐπικυρώσῃ, ἂν μὴ ἀπέδιδον αὐτῷ οὗτοι ὅ,τι εἶχεν ἀφαιρεθῇ ἀπὸ τοῦ οἴκου του. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἠδυνήθη νὰ λύσῃ τὴν πρὸς αὐτοὺς διαφορὰν, ἐζήτησε παρὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας ἐν σῶμα μισθοφόρων αὐτοῦ — ἀπεκαλοῦντο δὲ οὗτοι ἐκ τοῦ ὀνόματος ἀρχηγοῦ τινος καὶ ὀργανωτοῦ τοῦ στρατεύματος, τοῦ κόμητος τοῦ Ἀρμανιάκ, Ἀ ρ μ α ν ι ά κ α ι, «arme gecken» [πτωχοὶ τῷ πνεύματι], ὡς ἀπεκάλεσεν αὐτοὺς τὸ δημῶδες σκῶμμα, καίτοι το παρωνύμιον τοῦτο ἤρμοζε πολλῷ κάλλιον εἰς τοὺς ἀξιολυπήτους κατοίκους τῶν χωρῶν τῶν ὑπ' αὐτῶν καταμεστισθεῖσων.

Μετὰ τρόμου παρετήρησεν ὁ Φρειδερίκος ὅτι ἀντὶ τῶν ζητηθέντων ἐξακισχιλίων ἦλθον εἴκοσι καὶ τετράκις χίλιοι ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Δελφίνου (1): φιλικώτατα δὲ ἐξεφράσθη τότε ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας, ὅτι ἡ μέχρι τοῦ Ρήνου χώρα ἀνήκεν εἰς τὴν Γαλλίαν.

Αἱ φρικαλεότητες τῶν μεγάλων λόχων (Konpanien) τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος ἐπανελήφθησαν, καὶ ὅπου ἦτο δυνατόν ἐξησκήθησαν ἐν μεζονι μέτρῳ (1444). Μετὰ τῆς κυρίας δυνάμεως τῶν ἐπολέμησαν χίλιοι καὶ κατ' ἄλλους μόνον ὀκτακόσιοι Ἐλβετοὶ ἐν Ἀ γ ί φ Ἰ α κ ώ β φ (St. Jakob) ἐγγὺς τῆς Βασιλείας καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν μακρᾶς θερινῆς ἡμέρας κατὰ δυνάμειος τριακονταπλασίας περίπου: ἔπαιον οὗτοι πάντες, εἶχον ὁμως φονεύσει τοσοῦτους ἐκ τῶν ἐχθρῶν, καὶ εἰς τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν, τὸν Δελφίνα, ἐνεποίησαν τοιαύτην ἐντύπωσιν, ὥστε ἀπεσύρθη οὗτος μετὰ τῶν ἀνδρῶν του καὶ ἐξώρμησεν εἰς Ἀλσατίαν.

Κατέλιπον δὲ οἱ Ἀρμανιάκαι τὸ γερμανικὸν ἔδαφος μόνον κατὰ τὸ ἔτος 1445, ὅτε ἡ ἀπόγνωσις τοῦ λαοῦ ἀπέβη ἐπικίνδυνος εἰς αὐτούς.

Διὰ τῆς εἰρήνης τοῦ 1446 οἱ ὁμόσπονδοι οὐδὲν ἀπώλεσαν: ἡ πόλις Ζυρίχη, ἥτις εἶχεν ἐπικαλεσθῇ τὴν αὐστριακὴν βοήθειαν πρὸς τὸ ἰδιαιτέρον ἑαυτῆς συμφέρον ἐπανήλθε καὶ αὐθις εἰς τὴν Ὁμοσπονδίαν.

§ 497. **ὁ δεῦτερος πόλεμος τῶν πόλεων 1449.** — Οὕτω ἡ δημοκρατία, ἡ τῶν πολιτῶν τάξις, ἐδείχθη καὶ πάλιν ἐνταῦθα νικητρία: διὰ τὴν νέαν ταύτην ταπείνωσιν ἔστρεψαν ἡ ἀριστο-

(1) Σ. Μ. Τοῦ διαδόχου τοῦ γαλλικοῦ θρόνου.

κρατία καὶ οἱ ἡγεμόνες τὴν μνησικακίαν τῶν κατὰ τῶν πόλεων τῆς ἄνω Γερμανίας, ὧν ὁ αὐξὼν πλοῦτος καὶ ἡ ἀντίστοιχος δύναμις ἐτάρτισσον αὐτούς.

Ἐνεκα πολλῶν μὴ διαλυθεισῶν διαφορῶν πρὸς τοὺς ὁμόρους ἡγεμόνας ἐπανελάβον τριάκοντα καὶ μία σουηδικαὶ καὶ φραγκικαὶ πόλεις τῆς ἀρχαίας συμμαχίας.

Τοῦτ' αὐτὸ δὲ ἔπραξαν καὶ αἱ ἡγεμόνες: εἴκοσι καὶ δύο ἐξ αὐτῶν καὶ περισσότεροι ἀκόμη μικρότεροι κύριοι προσεχώρησαν εἰς τὴν κατὰ τὴν πόλεως Νυρεμβέργης κήρυξιν τοῦ πολέμου τοῦ μαρκίωνος τοῦ Βρανδεμβούργου Ἀλβρέχτου (1449), ὃν ἀπεκάλουν οὗτοι Γερμανὸν Ἀχιλλέα, κήρυξιν πολέμου, ἥτις ἔδωκε τὸ σύνθημα τοῦ δευτέρου πολέμου οὗτων πόλεων.

Ἡ ἄμεσος ἀφορμὴ αὐτοῦ ἦτο διαφορὰ τις ὅλως ἄσημος μεταξὺ τῆς πόλεως καὶ τοῦ μαρκίωνος, ἕρις, ἥτις ἂν μὴ προσέβαιnen ἡ ἀμοιβαία ἐχθροπάθεια μέχρι τοῦ σημείου τούτου, εὐκόλως θὰ ἐξωμνλίζετο διὰ μιᾶς ὀρακὸς χρημάτων.

Καίτοι πολεμικὸν συμβούλιον ἐδρεῦον ἐν Οὐλμῃ εἶχεν εἰδός τι ἀνωτάτης διευθύνσεως τοῦ πολέμου, ἐν τούτοις διεξήχθη ὁ πόλεμος οὕτως καὶ οἱ προηγούμενοι καταμεμερισμένως ἐν πολλαῖς κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον παντὸς σχεδίου ἐστερημέναις ἀλλὰ λίαν καταστρεπτικαῖς μονομαχίαις: ἐν Πιλλενρέϋτ (1450) ἠττήθη ὁ μαρκίων Ἀλβρέχτος ὑπὸ τῆς Νυρεμβέργης, ἐν Ἑσλίγγῃ, ὁ σύνδεσμος τῶν πόλεων ὑπὸ τοῦ Οὐλμέρχου Ε'. τῆς Βυρτεμβέργης.

Ὁ συμβιβασμὸς ἢ ἡ εἰρήνη εἰς ἣν ἤγαγεν ἐν Βυρτεμβέργῃ ἡ ἐκατέρωθεν ἔλλειψις χρημάτων (1450) ἄφησε τὰ πράγματα ἐν τοῖς οὐσιωδεστέροις ὡς εἶχον. Οὕτω διετηρήθη ἡ ἀπληστία τῶν ἡγεμόνων, οἵτινες εὐχαρίστω: θὰ μετέτρεπον τὰς πόλεις τοῦ κράτους εἰς πόλεις τῆς χώρας (Reichstädte καὶ Landsstädte), διετηρήθη ὁ φθόνος καὶ τὸ μῖσος τῆς ἀριστοκρατίας, ἥτις προετίμα νὰ μάχηται καὶ νὰ ἱππεύῃ ἢ νὰ ἐργάζεται, διετηρήθη δὲ καὶ τὸ μικρολόγον πνεῦμα ἐν ταῖς πόλεσι, τὸ ὅποσον ἐπίσης ἀπέβλεπε πρὸς πάντα τὰ μεγάλα ζητήματα, ὡς τὸν ἐκ τῶν Τούρκων καὶ ἐκ τῶν Γάλλων κίνδυνον, μετὰ περιοριστικότητος, καὶ ἀτομιστικότητος, μετὰ καπηλικότητος ξένης πρὸς πᾶσαν ἰδέαν αὐτοθυσίας.

Ὁ πατριωτισμὸς αὐτῶν ἐξήρετο ὀλίγον μόνον ὥσπερ

λείτο ἡ ἰδιαιτέρα πόλις, ὡς συνέθη ἐν τῷ Σ ο ε σ τ κ ῶ π ο -
λ έ μ φ (1444—1449), καθ' ὃν ἡ πόλις, ἐξ ἧς ὁ πόλεμος ἔλαβε
τὸ ὄνομα, ἡ Σοέστη, ἐλάχιστα μόνον ὑποστηριχθεῖσα ὑπὸ τῶν λοιπῶν
πόλεων τῆς χώρας, ἀντέστη ἐρρωμένως ἐπὶ τέσσαρα ἔτη κατὰ τοῦ
χωροδеспότου αὐτῆς, τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Κολωνίας Δείτριχ τοῦ
Β'. καὶ τῶν τούτου κληρικῶν καὶ κοσμικῶν συμμάχων.

Προεκάλεσε δὲ οὗτος τὴν τοῦ κράτους προγραφὴν : τοσοῦτον δὲ
ἐξέτρεψε τὸν ἡγεμόνα τῆς ἀγίας ἐκκλησίας (1) τὸ μῖσος αὐτοῦ, ὥστε
προσέλαθεν οὗτος Βοημούς μισθοφόρους, οὐσαίτας αἰρετικούς, εἰς τὴν
ὑπηρεσίαν του.

Τέλος ἐφώρμησεν ὁ Δείτριχ μετὰ στρατοῦ ἐξ ἐξήκοντα χιλιάδων
ἀνδρῶν κατὰ τῆς πόλεως. Ἀλλ' ἡ ἔφοδος (Ἰούλιον τοῦ 1447) ἀπε-
κρύσθη, καὶ αὐταὶ δὲ αἱ γυναῖκες ὑπεστήριζον μετὰ ἀθανατηφόρου
μαγειρικῆς τὴν μανιώδη ἀνδρείαν τῶν ἀνδρῶν, φέρουσαι ἐπὶ τῶν
τειχῶν καὶ εἰς τὰς οἰκίας θερμὰ ρευστά, τὰ ὅποια ἐρρίπτοντο κατὰ
τῶν κεφαλῶν τῶν ἐπορμῶντων ἐχθρῶν, οὕτως ὥστε ὁ ἀρχιεπίσκοπος
ἀπῆλθεν ἐκ τῆς κατερημωθείσης χώρας καὶ συνωμολόγησεν εἰρήνην
ἐν ἔτει 1449.

§ 498. Ἡ Γερμανία ἀπὸ τοῦ 1453 περίπου μέχρι
τοῦ 1471. — Κατὰ τὰ ἀμέσως ἐπόμενα ἔτη κατέλαβε τὴν πρῶ-
την θέσιν τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα. Ὅτε ἔφθασεν ἡ τρομερὰ εἰδησις
περὶ τῆς πτώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, φαίνεται ὅτι καὶ αὐτὸς
ὁ αὐτοκράτωρ Φρειδερίκος ἐταράχθη πρὸς στιγμήν : αἱ σταυροφορί-
και ἰδέαι, αἱ πρὸς τὴν Βοημίαν καὶ τὴν Οὐγγαρίαν σχέσεις, ἀπη-
σχόλουν αὐτὸν καὶ τοὺς συμβούλους του : τὸ σπουδαιότερον ὁμῶς
δι' αὐτοὺς ἦτο πόσον μέρος τῆς κληρονομίας, ἥτις ἠνοίχθη ἐν ἔτει
1457 διὰ τοῦ θανάτου τοῦ βσιλέως Λαδισλάου — τῆς Βοημίας,
τῆς Οὐγγαρίας, τοῦ δουκᾶτος τῆς Αὐστρίας — θὰ ἠδύναντο νὰ ἰδιο-
ποιηθῶσιν.

(1) Σ. Μ. Τὸν ἀρχιεπίσκοπον δηλονότι τῆς Κολωνίας ἡγεμόνας ἢ πρίγκι-
πας τῆς ἐκκλησίας καλοῦσι συνήθως οἱ Δυτικοὶ (princes de l' église κατὰ
τοὺς Γάλλους, Fürsten der Kirche κατὰ τοὺς Γερμανοὺς) τοὺς ἱεράρχας ἐν
γένει καὶ ἰδίᾳ τοὺς κεκτημένους καὶ κοσμικὴν ἐξουσίαν, οἷος ἦτο ὁ τῆς Κο-
λωνίας ἀρχιεπίσκοπος.

Ὅσοιαν ἐξέλιξιν ἔλαβον τὰ πράγματα ἐν Οὐγγαρῖᾳ καὶ ἐν Βοημίᾳ, εἶδομεν ἤδη: ἡ Αὐτοῖς διερέθη μεταξὺ τοῦ Φρειδερίκου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀλβρέχτου, κατεχόν δὲ οὗτοι ἀπὸ κοινοῦ τὴν πόλιν καὶ τὴν ἀκρόπολιν τῆς Βιέννης.

Ἡ κακὴ κυβερνήσις τοῦ Φρειδερίκου, ἐκδηλωθεῖσα πλὴν ἄλλων καὶ δι' ὀλεθριωτάτης χειροτερεύσεως τῶν νομισμάτων, τῶν «Schinderligen» (τῶν ἐκτροπῶν) προὐκάλεσεν ἐξέγερσιν, ἥς μετέσχεν ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀλβρέχτος — ὁδὸν τὸ χρηματοποικὸν ἔτος 1453 σημειοῦται καὶ διὰ τοῦ νέου τούτου τίτλου τοῦ ἐντίμου οἴκου τῆς Αὐστρίας — Λουδοβίκος ὁ τῆς Βαυαρίας καὶ οἱ βαιοὶ τῆς Οὐγγαρίας καὶ τῆς Βοημίας: πόλεμον τοῦ ὁποῦ ἡ πορεία κατέστητε τέλος τὸν αὐτοκράτορα αἰχμάλωτον τῶν πιττῶν Βιενναίων καὶ τοῦ πανούργου δημογωγοῦ αὐτῶν Βόλφγκανγκ Χίλτσερ (1462).

Ἡ θέσις αὐτοῦ ἐβεβλήθη διὰ θανάτου ἐν εὐθέτω χρόνῳ ἐπελθόντος, θανάτου ὡς πρὸς τὸν ὁποῦν εἶχε σχηματισθῇ ἡ ὑπόνοια, ὅτι τὸ δηλητήριον εἶχεν ὑποδοηθήται τὴν φύσιν: διὰ τοῦ θανάτου τοῦ δουκὸς Ἀλβρέχτου ὁ Φρειδερίκος ἐγένετο κύριος ὅλης τῆς Αὐστρίας.

Ἐπὶ τῶν ἐρίδων τούτων καὶ διαφορῶν τὰ πράγματα τοῦ κράτους εἶχον ἐγκαταλειφθῇ εἰς τὴν τύχην των.

Οἱ δύο σπουδαιότατοι ἡγεμόνες τῆς Γερμανίας ἦσαν ὁ μαρκίων τῆς Ἀνσβάχης Ἀλβρέχτος καὶ ὁ τοῦ Παλατινάτου ὁμοῦ Φρειδερίκος ὁ Νικητῆς. Ὁ πρῶτος πιστὸς εἰς τὴν χοχεντζιλλέρνιον πολιτικὴν ὑπερεμάχησε τοῦ συμφέροντος τοῦ αὐτοκρατορικοῦ καὶ ἐν τῷ συμφέροντι τούτῳ τοῦ ἰδίου ἐκυτοῦ, ὁ δὲ Βιτελσμάχκος ἡγεῖτο τοῦ ἐχθρικοῦ διακειμένου πρὸς τὸν αὐτοκράτορα κόμματος.

Ὁ τελευταῖος οὗτος, ὑπόπτως ἀποβλέπων πρὸς τὴν θέσιν τοῦ μαρκίωνος ἐν Φριγκωνίᾳ, συνεινέχησε μετὰ τοῦ δουκὸς τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου τοῦ Πλουσίου (Landshut) ὅτις ἐκυρίευσεν ἐν ἔτει 1458 τὴν αὐτοκρατορικὴν πόλιν Donauwörth: ἀμφοτέρω δὲ τὰ κόμματα ἐθήρευσον συμμάχους.

Ὁ πόλεμος ἐξερράγη, καὶ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1460 ἐνίκησεν ὁ Φρειδερίκος ἓνα τῶν βρανδεμβουργικῶν συμμάχων, τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς Μάγουντίας, ἐν Πρεδδερτχέιμ· ἐστηρίζετο δὲ κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἐπὶ τοῦ βασιλέως τῆς Βοημίας Γεωργίου Ποδιεβράδη, τοῦ βασι-

λίως Γίρζικ, ὅτις ἤδυνάτο τότε νὰ βαυκαλίζεται ὑπὸ τῆς φιλοδόξου σκεψέως νὰ γίνη καὶ Ρωμαῖος βασιλεὺς ἀκόμη.

Ἐκ τούτων οὐδὲν ἐγένετο, ὁ δὲ πόλεμος ἐξηκολούθησεν· ὁ βασιλεὺς προσεῖλκυσε σουηβικὰς τινὰς καὶ φραγκικὰς πόλεις εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν πόλεμον καὶ αὐτοῦ Β τελοβιχου. Ὁ δὲ κόμης τοῦ Παλατινάτου ἐσώθη ἐκ τῆς δυσχεροῦς ταύτης θέσεως ὁ αὐτοῦ λαμπροῦ ἐν Σεκ γχέϊμ κατορθώματος, δι' οὗ τρεῖς τῶν κυριωτέρων ἐχθρῶν του, ὁ κόμης τῆς Βυρτμβέργης Οὐλερίχος, ὁ μαρκίων τῆς Βάδης, καὶ ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Μάτς μετὰ πολλῶν ὑποδεστέρων ἀνδρῶν περιήλθον εἰς χεῖράς του (1482). Ἀμέσως δὲ μετὰ ταῦτα ἐπηκολούθησε νίκη τοῦ Φρειδερίκου ἐν Γεϊγκεν.

Ἐξ ἑτη διήρκεσεν ὁ ἀγὼν, ὅστις περιεπλέχθη μετ' ἄλλων τοπικῶν πολέμων, μέχρις ὅτου εὐρέθη λύσις τις (1463 ἐν Πράγα).

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐγένετο καὶ αὐτῆς ζωηρὸς λόγος περὶ τῆς κατὰ τῶν Τούρκων σταυροφορίας· ἀλλ' ὁ μωρὸς φανατισμὸς ἡ ἡ ὑπεροψία τῶν παπῶν Πίου τοῦ Β' καὶ Παύλου τοῦ Β', οἵτινες ἀκριβῶς νῦν ἐπέπιπτον κατὰ τῆς θέσεως τοῦ καλεξτινίου (οὐτρακουϊστικῆς) βασιλείας τῆς Βοημίας καὶ κατὰ τῶν συμφωνιῶν (Kon paklate), δὲν ἐπέτρεψε νὰ φθάσῃ τὰ πράγματα εἰς ἀποτελέσματα· τούναντίον ἀπεδείχθη καὶ νῦν, ὅπως πάντοτε, ὅτι ἱερεῖς καὶ ἱερατικοὶ θεράποντες ὡς Φρειδερίκος ὁ Γ', προτιμῶσι νὰ θυσιάζωσι τοὺς προστατευομένους καὶ τοὺς ὑπηκόους των εἰς τὴν θρησκευτικὴν μανίαν ἁλλοδόξων βαρβάρων ἐχθρῶν, ἢ ν' ἀποφασίσωσι νὰ συνδιαλλαγῶσι πρὸς ἐκείνους οὗ ἀποκιλοῦσιν αἰρετικούς.

Ἐν ἔτει 1470 ἐφθισαν οἱ Ὀθωμανοί, νῦν τὸ πρῶτον, δηοῦντες τὸ ἔδαφος τῆς αὐτοκρατορίας (ἐν Καρινόλῃ, Krain), ἐνῷ Φρειδερίκος ὁ Γ' ἐπολέμει μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας Ματθία τὸν βασιλέα τῆς Βοημίας.

§ 499. Ἡ τοῦ **Θόρνου εἰρήνη. 1466.** — Συνεκλήθη δὲ νῦν ἕνεκα τῶν Τούρκων δίαιτα ἐν Ρεγενσβούργῳ, δίαιτα καισαροχριστιανική (1471). Ἀλλὰ τὸ διάθημα τοῦτο δὲν ἐνεῖχε τι τὸ σοβαρὸν· οἱ Τούρκοι ἦταν ἀρκούντως μακρινὴν ἀκόμη, τί δὲ θὰ ἀπεγίνοντο τὰ ψηφισθέντα χρήματα, ὡς πρὸς τοῦτο οὐδεὶς εἶχεν ἐμπιστοσύνην εἰς ἄνθρωπον οἷος ἦτο ὁ αὐτοκράτωρ.

Ἡ θέσις τῆς Γερμανίας ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐχειροτέρευσε καταφα-

νῶς· καὶ τὸ ἐνδοξὸν εἶρον ἀκόμη ἀπόκτημα τοῦ γερμανισμοῦ, τὸ ὀφείλον τὴν καταγωγὴν του εἰς τὸ πνῦμα τῶν σταυροφοριῶν, ἡ ἐν Πρωσσίᾳ πολιτεία τοῦ γερμανικοῦ τάγματος, περιέπεσε κατὰ τοὺς χρόνους τούτους καθ' ὁλοκληρίαν ὑπὸ τὴν πολωνικὴν ἐπιρροήν.

Ὑπὸ τὸ κράτος τῆς συμφορᾶς ἥτις ἐπῆλθεν ἐν ἀρχῇ τοῦ αἰῶνος διὰ τῆς ἐν Ταννεμβέργῃ ἡττῆς (1410) κατὰ τοῦ τάγματος ἐξεφυλίσθη τοῦτο ἐντελῶς· τὸ ἠθικὸν κῦρὸς του εἶχεν ἐκλείπει· τὸ κοινοβουλευτικὸν σύνταγμα, τὸ ὑπὸ τοῦ Ἑρρίκου τοῦ Πλάουεν εἰσαχθέν, ἐγένετο ἐν ἐπὶ πλέον κακὸν ἐν τῇ νοσοῦσῃ ταύτῃ πολιτείᾳ.

Αἱ διάφοροι μερίδες τῆς ἀντιπολιτεύσεως κατὰ τῆς ἀπολυταρχίας συνεπληρώθησαν, καὶ οἱ δυσηρεστημένοι, ἐπιχώριος ἀριστοκρατία καὶ πόλεις, συνεκρότησαν ἐν ἔτει 1440 πρῶσσικὴν συμμαχίαν, τῆς ὁποίας κύρια στηρίγματα ἦσαν τὰ μέσα καὶ αἱ σχέσεις τῆς πόλεως Δάντζικ.

Οὕτω οἱ δυσηρεστημένοι ἀπέκτησαν μίαν σημαίαν· κυβερνῆται νοήμονες, ὡς ὁ μέγας δικάσκαλος Κονράδος ὁ Ἑρλιζχάουζεν (1441 — 1449) ἐλάχιστα μόνον ἠδύναντο ν' ἀνατείλωσι τὴν αὐξοῦσαν παράλυσιν, ὅτε δὲ τὰ κατὰ τῆς ταγματικῆς κυβερνήσεως παράπονα ἀνηνέχθησαν εἰς τὸν αὐτοκράτορα, καὶ ἡ ἀπόφασις αὐτοῦ μετὰ μακρὰν διαδικασίαν ἐξεδόθη ὑπὲρ τοῦ τάγματος καὶ διέτασσε τὴν δάλυσιν τῆς συμμαχίας τῶν τάξεων (1453), ἐτέθησαν οἱ δυσηρεστημένοι ὑπὸ τὴν πολωνικὴν προστασίαν.

Μετὰ δεκατριετὴ ἐμφύλιον πόλεμον τὸ ἐξηντλημένον τάγμα ἠναγκάσθη νὰ συνομολογήσῃ τὴν εἰρήνην τοῦ Θόρνου (1466), ὀνόμει τῆς ὁποίας ἡ Δυτικὴ Πρωσσία μετὰ τοῦ Μπριεμβούργου, τοῦ Θόρνου, τῆς Κούλμης, τοῦ Δάντζικ, τῆς Ἑλβίγγης, παρεχωρήθησαν εἰς τὴν Πολωνίαν, καὶ ὡς πρὸς τὴν Ἀνατολικὴν Πρωσσίαν τὸ τάγμα ἐτέθη εἰς σχέσιν τιμαριωτικῆς ἐξαρτήσεως ἀπὸ τοῦ στέμματος τῆς Πολωνίας.

Οὕτω ἡ χώρα ἀπεσπάρθη καὶ τοπικῶς ἀπὸ τῆς συναφείας μετὰ τῆς αὐτοκρατορίας· ἦτο δὲ εὐτύχημα ὅτι ἡ Νέα Μικρία εἶχεν ὑποθηκευθῇ ἤδη εἰς τὸ Βρανδεμβούργον καὶ ἐν ἔτει 1455 τὸ ἐνυποθηκὸν χρεὸς τὸ βαρύνον τὴν χώραν εἶχεν ἀνέλθει εἰς ἑκατὸν χιλιάδας φιορίνια (Gulden).

§ 500. Εὐτυχία τῶν Ἀψβουργίων. — Ἀλλ' εἰς τὰ πράγματα ταῦτα ὁ Φρειδερίκος ἀπέβλεψεν ἄνευ συγκινήσεώς τινος, καὶ ἂν πρέπη νὰ κρίνῃ τις ὡς ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος, θὰ ἐχαρακτήριζε τὴν πολιτικὴν ταύτην τῆς ἀπραξίας ὡς ἀπέδειξιν ὑψηλῆς φρονήσεως.

Διότι τὸ τελικὸν πόρισμα τῆς κυβερνήσεώς του ὡς ἐκ τῆς ἀλληλουχίας τῶν περιστάσεων ὑπῆρξε τοῦτο, ὅτι ὁ οἶκος τῶν Ἀψβουργίων ἀπῆρτ.σε δύναμιν, ἥτις ἐν ὅλῃ τῇ Εὐρώπῃ ἠῦνато νὰ ἐξασκήτῃ τὴν πρωτεύουσαν ἐπιδρομήν, καὶ ἥτις, ἐπιτηδείως καὶ συνακολούθως χρησιμοποιοῦνθῆσα, ἐμελλε νὰ καταστήτῃ τὴν ρωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν, ἔαν συνηνοῦτο αὕτη μετὰ τῆς δυνάμεως τοῦ οἴκου τούτου, καὶ αὐθις ἀλλήθειαν καὶ πραγματικότητα.

Προσετέθη δὲ εἰς τὸν οἶκον τῶν Ἀψβουργίων, περὶ οὗ κοινῶς λέγεται ὅτι ὑπῆρξε μᾶλλον εὐτυχὴς ἢ νοήμων, καὶ ἡ δύναμις ἥτις ὡς μετέωρον ἀνυψώθη πρὸς δυσμάς, μεταξὺ Γερμανίας καὶ Γαλλίας, ἡ ν ε ο β ο υ ρ γ ο υ ν δ ι κ ῆ.

§ 501. Τὸ δουκάτον τῆς Βουργουνδίας. Κάρολος ὁ Τολμηρός. — Ἡ αἰγλή τοῦ ἀρχαίου ἐνδόξου βουργουνδικοῦ ὀνόματος ἀνέλαμψε καὶ αὐθις κατὰ τὸν δέκατον τέταρτον αἰῶνα, ὅτε ἀπέθανεν ἐν ἔτει 1361 ὁ τελευταῖος ἐκ τοῦ ἀρχαίου βουργουνδικοῦ οἴκου δούξ, ὅστις τὸ μὲν δ ο υ κ ἄ τ ο ν τῆς Βουργουνδίας, τὴν πρὸς δυσμάς τοῦ Saone χώρην ἐκίχτητο κληρονομικῶς δικαίῳ, τὴν δὲ κομητείαν τῆς Βουργουνδίας, τὴν πρὸς ἀνατολὰς τοῦ ποταμοῦ τούτου χώραν, εἶχεν ἀποκτήσει διὰ γάμου.

Καὶ τὴν μὲν κομητείαν μετὰ κτήσεών τινων ἐν Φλανδρίᾳ, ἔλαβεν ἡ χήρα αὐτοῦ Μαργαρίτα, τὸ δὲ δουκάτον περιῆλθεν εἰς τὸ στέμμα τῆς Γαλλίας.

Τοῦ δὲ βασιλέως Ἰωάννου παροχωρήσαντος, παρὰ τὴν μέχρη τοῦδε συνήθειαν τοῦ βασιλικοῦ τῆς Γαλλίας οἴκου, τὸ δουκάτον, καθὰ ἐμνημονεύσαμεν ἐν τοῖς ἀνωτέρω, λόγῳ τιμαρίου εἰς τὸν νεώτερον υἱόν του Φίλιππον, τούτου δὲ νυμφευθέντος τὴν Μαργαρίταν, ἀνεφύη διὰ τῆς ἐνώτεως ὄλων τῶν βουργουνδικῶν κτήσεων νέα δύναμις, ἣν οἱ δάδοχοι τούτου, Ἰωάννης ὁ Ἀτρόμητος (1404—1419) καὶ Φίλιππος ὁ Ἀγαθός (1419—1461) διὰ γάμου, ἀγορᾶς, κληρονομίας, πολιτικῆς, κατέστησαν σπουδαιοτάτην πολιτείαν δευτέρας τάξεως.

Φίλιππου τοῦ Ἀγαθοῦ ὁ υἱός, Κάρολος ὁ Τολμηρός, εἰς θν ὁ

πατήρ του κατέλιπε πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ καλῶς πεπληρωμένον θησαυροφυλάκιον, ἐφάνη προωρισμένος νὰ συμπληρώσῃ τὴν μεγάλην τύχην τοῦ οἴκου του.

Αἱ κτήσεις αὐτοῦ, διηρημέναι εἰς δύο μεγάλα ἡμίση, χωρίζομενα

Κάρολος ὁ Τολμηρός
Κατὰ τὴν εἰκόνα τοῦ Roger von der Weyden
Ἐν τῷ Μουσεῖῳ τῶν Βρυξελλῶν.

ὑπὸ τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ δουκάτου τῆς Λοθαριγγίας, συνίσταντο ἐκ τῶν βοργουνδικῶν χωρῶν, τοῦ δουκάτου τοῦ Λουξεμβούργου, καὶ τοῦ μεγαλειτέρου μέρους τοῦ σημερινοῦ Βελγίου καὶ τῆς Ὁλλανδίας, ἀπέτελουν ὁδηλαδὴ δύναμιν, ἥτις οἴκοθεν θὰ ἐξώθει εἰς νέας ἀποκτήσεις καὶ κατακτήσεις ἡγεμόνα φιλοπρόοδον οἷος ἦτο Κάρολος ὁ Τολμηρός.

Εὐτύχῃσεν δὲ νὰ προσθέσῃ εἰς τὸ κράτος του σπουδαῖον ἀπόκτημα

ἐν τῇ νοτίῳ Γερμανίᾳ, ὅτε ὁ Ἀψβούργιος ἀρχιδουξ Σιγμουῦνδος τῆς Αὐστρίας Τυρόλου, εὐρισκόμενος εἰς χρηματικάς ἀνάγκας καὶ ὑπὸ τῶν Ἑλβετῶν πιεζόμενος καὶ ἀπειλούμενος, ἐξηγόρασε τὴν πρωγὴν τοῦ δουκὸς διὰ τῆς ὑποθηκεύσεως τῶν προσθίων αὐστριακῶν κτήσεων (1469).

Ὁ Κάρολος δὲν εἶχεν υἱούς· κληρονόμος αὐτοῦ ἦτο μίξ μόνῃ θυγατρὶ ἐν τῇ ἀκμῇ τοῦ κάλλους τῆς, ἡ Μαρία. Καλλίτερον συνοικέσιον διὰ τὸν ὁμηλικα υἱόν του Μ. ξ. μιλιανόν δὲν ἤρυνετο νὰ σκεφθῇ ὁ αὐτοκράτωρ Φρειδερίκος· ἔπειτα καὶ συνεπάθησαν πρὸς ἀλλήλους οἱ δύο νέοι, ὅτε ὁ Φρειδερίκος ἔλαβε ἐν Τρεβήροις τὸν Σ. πτέμβριον τοῦ 1473 τὴν ποθητὴν μετὰ τοῦ δουκὸς συνέντευξιν.

Ἀλλὰ τὰ πράγματα δὲν προέβησαν τόσον ραγδαίως μεταξὺ τοῦ ὑψηλόφρονος Βουργουνδίου, ὅστις ἤξιον νὰ λάβῃ τὸν τίτλον τοῦ βασιλείως, καὶ τοῦ ἐγωϊστικοῦ καὶ φλεγματικοῦ αὐτοκράτορος ἐπῆλθε καὶ αὐθις πλήρης ρήξης.

Ὁ δούξ ἐπωφελήθη διαφορὰν τινα μεταξὺ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Κολωνίας καὶ μερίδος τινὸς τῶν τάξεων του καὶ τοῦ ἱερατείου του, ὅπως προβῇ εἰς ἀνάμειξιν, ὑποχνομένην αὐτῷ ἀπώκτησιν χώρας. Διὸ μετὰ μεγάλου στρατοῦ, ἐξήκοντα χιλιάδων ἀνδρῶν, ἐπῆλθε κατὰ τῆς Νέϋς (Neus), πόλεως τῆς ἀρχιεπισκοπῆς τῆς Κολωνίας (1474).

Τὴν φορὰν ὁμοῦς ταύτην εὗρεν ἡ χυρὰν ἀντίστασιν. Ἡ αὐτοκρατορία καὶ ὁ αὐτοκράτωρ συνελάχθησαν μετὰ τοῦ Λουδοβίκου τοῦ ΙΑ' τῆς Γαλλίας, εἰς ὃν ἐνέπνεε φρίκην ἡ βουργουνδικὴ δύναμις· μετὰ τῶν Ἑλβετῶν δὲ συμφωνήθη νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῆς βουργουνδικῆς χώρας (τῆς Hochburgund)· μετ' ἁσυνήθους δὲ ζήλου ἐξετέλεσαν τὴν φορὰν ταύτην αἱ πόλεις τὴν πρόσκλησιν τοῦ αὐτοκράτορος πρὸς ἐξοπλισμὸν αὐτοκρατορικοῦ στρατοῦ, οὗ ἀρχηγὸς διορίσθη ὁ μαρκίων Ἀλβρέχτος ὁ Ἀχιλλεύς.

Ἡ πόλις ἡμύνθη γενναίως· παρὰ τὴν Κολωνίαν συνιθροίσθη ὁ μέγας στρατός, καὶ ὁ δούξ περιῆλθεν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐπαναλάβῃ τὰς διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος· οἱ Ἑλβετοὶ σύμμαχοι ἐθυσιάσθησαν ἄνευ δυσκολίας ὑπὸ τούτου, ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ βασιλείως τῆς Γαλλίας (1475).

Κατ' αὐτῶν δὲ καὶ κατὰ τῆς Λεοθριγγίας ἐκδίκησιν πνέων καὶ τολμυρὰ ἔχων κατὰ νοῦν σχέδια, ἐπεκτεινόμενα καὶ μέχρι τῆς Ἰταλίας, ἐστράφη νῦν ὁ Κάρολος ἀμέσως σχεδὸν μετὰ τὴν τόσον ὀλίγον

Πολιορκία τῆς Νέϋς ὑπὸ Καρόλου τοῦ Τολμηροῦ :
 Πυροβολισμὸς πύλης πόλεως ἐκ τῶν μικρογραφιῶν τοῦ Βρεσλαυϊανοῦ
 χειρογράφου τοῦ Φρουασάρ. Ἐνδιαφέρουσα εἰκὼν ἕνεκα τῶν πυροβόλων ἐξ ὧν
 τὸ ἐν τριπλοῦν ἐπὶ ἐνὸς ὀκρίδαντος.

ἐντιμον ἀποχώρησιν του ἀπὸ τῆς Νιῦς : ἐπεφυλάσσετο ὁμως αὐτῷ ἡ δεινὴ ταπείνωσις τοῦ νὰ προσβληθῇ καὶ ἡττηθῇ τὸν Μίρτιον τοῦ 1476 ὑπὸ τῶν καταφρονουμένων χωρικῶν — τῆς κραταιᾶς Ὀμοσπονδίας εὐημεριουσῶν πόλεων καὶ ἀνδρείων ἀστῶν ἐν Γράνδσον παρὰ τὴν νοτιοδυτικὴν ἄκρην τῆς λίμνης τῆς Νεῦσατέλλης, καὶ ὅτι τὸν Ἰούνιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἡττήθη τὸ δεύτερον ἐν Μοῦρτεν, πικρὰ τὴν μικρὰν λίμνην δυτικῶς ἐκείνης ὑπὸ τῶν αὐτῶν Ἑλβετῶν καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν, τοῦ δουκὸς τῆς Λοθαριγγίης Ρενάτου καὶ στρατευμάτων τοῦ Ἀψβοργίου Σιγμούνδου. Τοσαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἐκ τοῦ αἵχους τῶν ἡττῶν τούτων θλίψις τοῦ ὑπερηφάνου ἡγεμόνος, ὥστε παρ' ὀλίγον παρεφρόνησεν οὗτος ἐκ τούτου.

Ὁ Λοθρίγγιος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν χώραν του : ἀλλ' ὁ Κάρολος, ὅστις εἶχεν ἀποκρούσει τὴν μεσολάβησιν τοῦ πάπα καὶ τοῦ αὐτοκράτορος, ἐστράτευσεν κατ' αὐτοῦ καὶ ἡπείλει τὴν πρωτεύουσάν του Νανσύ. Ἐγγὺς δὲ τῆς πόλεως ταύτης ἐπηκολούθησε τρίτῃ μάχῃ καὶ τελευταία καταστροφή : τὴν 5ην Ἰανουαρίου 1477 ἐξεπορθηθὲν τὸ στρατόπεδον τοῦ Καρίλου καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ κατεστράφη φεύγων.

Κατὰ τὴν φυγὴν, θέλων νὰ διέλθῃ τάφρον τινά, ὥρμησεν ἐπὶ τῆς πεπηγμένης ἐπιφανείας τῶν ὑδάτων της καὶ εὗρεν οὕτω τὸν θάνατον τυχοῦντος.

Ἀλλ' ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ ἔτεινε νῦν τὴν χεῖρα πρὸς τὸν Μαξιμιλιανόν, τοῦ ὀπίου ἡ ἱπποτικὴ μορφή καὶ ἡ νεότης προσείλκυε τὰς γενικὰς συμπαθείας· κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος, τὸν Αὐγούστον τοῦ 1477, ἐτελέσθη ἐν Γάνδη ὁ τοσοῦτον πλούσιος εἰς συνεπείας γάμος.

§ 502. Βουργουνδικὸς γάμος 1477. Ὁ Μαξιμιλιανός. — Ὡφέλειάν τινα καὶ συνδρομὴν ἄμεσον δὲν παρέσχε βεβαίως ὁ γάμος οὗτος εἰς τὸν αὐτοκράτορα ὅπως ἀπαλλάξῃ αὐτὸν ἐκ τῶν πολλαπλῶν ἀναγκῶν, αἵτινες ἤρχισαν αὖθις νὰ πιέζωσιν αὐτόν :

Ὁ βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας Ματθίας ἐξωργισμένος ἐκ τῆς ἀπιστίας τοῦ Φρειδερίκου, ὅστις εἶχεν ὑποσχεθῇ αὐτῷ τὴν Βοημίαν, νῦν ὁμως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γεωργίου Ποδιεβράδη ὑπεστήριξε μάλλον τὸν Πολωνόν ὑποψήφιον, εἰσέβαλεν εἰς τὰς αὐστριακὰς χώρας· οἱ Γάλλοι κατέλαβον πόλεις τῶν Κάτω Χωρῶν, καὶ ἐνφ. ἐκηρύχθη κατ' αὐτῶν ὁ τῆς αὐτοκρατορίας πόλεμος, ἐδήουν οἱ Τούρκοι τὴν Στειρίαν, τὴν Καρινθίαν, τὴν Καρνιόλην (1477).

Ἡ αὐτοκρατορία, μάλιστα αἱ πόλεις, ἐφάνησαν λίαν χλιαραὶ εἰς τὴν ὑποστήριξιν τοῦ αὐτοκράτορος.

Τὴν σύζυγον αὐτοῦ ἀπώλεσεν ὁ Μαξιμιλιανὸς ἥδη ἐν ἔτει 1482, ἄγουσαν μόλις ἡλικίαν εἴκοσι καὶ πέντε ἐτῶν : ἄφησε δὲ αὕτη εἰς τὸν σύζυγόν της δύο τέκνα, ἓνα υἱόν, Φίλιππον, καὶ μίαν θυγατέρα, Μαργαρίταν.

Ἐν ἔτει 1485, πολεμῶν ὁ αὐτοκράτωρ κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας Μαθθα, εἰς τοιαύτην περιήλθεν ἀμυχανίαν, ὥστε ἦτο ἠναγκασμένος ν' ἀποφύγῃ τὴν Βιέννην καὶ τὰς ἰδίας ἑαυτοῦ χώρας καὶ νὰ περιέλθῃ τὴν αὐτοκρατορίαν ζητῶν βοήθειαν.

Ἡ κατὰστασις τῶν πραγμάτων, καίτοι νῦν ἀλέσως οὐχὶ καὶ ἡ ἰδία ἑαυτοῦ κατὰστασις, ἐβελτιώθη, ὅτε ἐν ἔτει 1486 οἱ ἐν Φραγκφούρτῃ συνελθόντες ἐκλέκτορες ἐξελέξαν τὸν υἱόν αὐτοῦ Μαξιμιλιανόν, περὶ τοῦ ὁποῦ ἐπεκράτουν χρησταί ἐλπίδες, βοηθὸν αὐτοῦ, μέλλοντα ἐν τῷ κράτει διάδοχον, Ρωμαῖον βασιλέα.

Ὁ αὐτοκράτωρ ἐκινήθη νῦν πρὸς δραστηριωτέραν ἐνέργειαν καὶ ἤρχισε μετὰ σπουδαιότητος ἐργασία πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἐξασφαλίσεως γενικῇ, καὶ διαρκοῦς εἰρήνης τῆς χώρας, ἐν ἄλλαις λέξεσι περὶ σχηματισμοῦ πραγματικῆς πολιτείας ἐκ τῆς χαώδους Γερμανίας : εὐρίσκομεν δὲ ἐπὶ κεφαλῇς τῶν μεταρρυθμιστικῶν τούτων προσπαθειῶν φιλόπατριν κληρικὸν ἡγεμόνα, τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς Μογουντίας Βερθόλδον τὸν ἐξ Ἐννεβέργης.

Κατωρθώθη δὲ κατὰ πρῶτον (1487) ἡ ἀνάδειξις μιᾶς ἀπλῆς ἡγεμονικῆς ἐνώσεως ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τῆς χώρας, τῆς εταιρίας τῆς ἀσπίδος τοῦ Ἁγίου Γεωργίου (St. Georgenschild) εἰς καλῶς ὀργανωμένην Ὁμοσπονδίαν, τὸν σουλευτικὸν δεσμόν διὰ στερεωτέρου ὀργανισμοῦ καὶ προσελεύσεως εἴκοσι δύο αὐτοκρατορικῶν πόλεων, ὡς καὶ ἰσχυρῶν τιῶν ἡγεμόνων, τοῦ κόμητος τῆς Βυρτεμβέργης, καὶ τοῦ ἀρχιδουκὸς τῆς Αὐστρίας Σιγμούνδου· ἀναμέσον τῶν γερμανικῶν ἐξουσιῶν ἀνεφαίνετό τι ὅπερ θὰ ἠδύνετο τις ν' ἀποκαλέσῃ ἐθνικὸν φρονήμα, αἱ δὲ οἰαίται ἀνεγνώρισαν τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ ὑποστηρίξωσι τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὸν Ρωμαῖον βασιλέα διὰ στρατευμάτων ἢ χρημάτων κατὰ τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Οὐγγαρίας.

Ὁ ὑβριστικὸς τρόπος, δι' οὗ ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Κάρολος ὁ

Η'. απέπεμφε τὴν θυγατέρα τοῦ Μαξιμιλιανοῦ Μαργαρίταν, μεθ' ἧς εἶχε μνηστευθῇ, ἐπειδὴ ἔκρινε συμφερότερον γὰ νυμφευθῇ μετὰ τῆς κληρονόμου τῆς Βρετάνης, ἣν ἄλλως, εἶναι ἀληθές, ὁ βασιλεὺς Μαξιμιλιανὸς ἠδύνατο νὰ ἐκλέξῃ ὡς δευτέραν σύζυγόν του ἐπὶ ζημίᾳ τῆς Γαλλίας — ἡ ὕbris αὕτη κατὰ τοῦ Ρωμαίου βασιλέως ἐνεποίησεν ὅπως δῆποτε ὀχληρὰν αἰσθίσιν καὶ εἰς τοὺς Γερμανοὺς ἤγεμόνας.

Κατ' ὁρθωτε δὲ ὁ Μαξιμιλιανὸς νὰ στερεώσῃ τὴν θέσιν του ἐν ταῖς Κάτω χώραις καὶ ν' ἀνακτήσῃ τὴν τοῦ ἀψβουργικοῦ οἴκου πρὸς τὴν Ἀνατολήν. Τῇ βιηθείᾳ δὲ στρατευμάτων τοῦ Σοηδικοῦ δεσμοῦ, ὅστις ὑπεστήριζεν αὐτὸν ὡς «συγγενῇ τοῦ δεσμοῦ» (Bundesverwandt) εἰσῆλθεν ἐν ἔτει 1490 εἰς Βιέννην καὶ ἐδίωξε τοὺς Οὐγγρους ἐξ Αὐστρίας.

Μετὰ τοῦ Γάλλου ὕβριστοῦ του συνεβιάσθη ὁ Μαξιμιλιανὸς : ἔλαβε τούλάχιστον τὰς κομητείας, αἵτινες ἀπέτέλουν τὴν προῖκα τῆς Μαργαρίτας, ἐν τῇ εἰρήνῃ τῆς Σενλὶς (1493), ἐνῷ ἡ Γαλλία διετήρησε τὸ δουκάτον τῆς Βουργόννης.

Ὡς δευτέραν σύζυγόν του ἐξελεξεν ὁ Μαξιμιλιανὸς γυναῖκα οὐχὶ εἰς ἄκρον ἐπιφανή, τὴν Βιάγκαν (Λευκὴν) Μιρίαν, τὴν θυγατέρα τοῦ ἀποθανόντος δουκὸς τοῦ Μεδιολάνου Γαλεάτζον Μαρία Σφόρτσα, τὴν ἐγγονὴν τοῦ εὐτυχοῦς κονδοττιέρη Φριγκίσκου Σφόρτσαν ὅστις εἶχε τὸ γένος ἐκ χωρικῶν.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 1493 ἀπέθανεν ὁ αὐτοκράτωρ Φρειδερίκος ὁ Γ' ἐν Λίντς κατὰ τὸ πενήτηκοστὸν τρίτον ἔτος τῆς βασιλείας του καὶ τὸ ἐβδόμηκοστὸν ὀγδόν τῆς ἡλικίας του. Ἡ ἰσχυρὰ ὑγεία του ὑπέστη γενναίως τὴν δοκιμασίαν διπλῆς σοβαρᾶς ἐγχειρίσεως — ἀποκοπῆς τοῦ ποδὸς — ὑπέκυψεν ὁμοῦς εἰς δυσεντερίαν, ἣν ἔπαθεν, ὡς λέγεται, φαγῶν ὀκτὼ πεπόνια μετὰ ἡμέραν νηστήσιμον.

Ἐν ἡλικίᾳ τριάκοντα καὶ τεσσάρων ἐτῶν, ἀπὸ ὀκτὼ ἡδὴ ἐτῶν μεμνημένος εἰς τὰ δημόσια πράγματα διεδέχθη αὐτὸν ὁ υἱὸς τοῦ Μαξιμιλιανὸς ὁ Α'. (1493 — 1519).

Γίνε νέων χρόνων, θαρραλέος τὸν χαρικτῆρα, εἶχεν ἐπωφεληθῇ τὰ πολλαπλᾶ μορφωτικὰ σπέρματα τοῦ αἰῶνος : ὠμίλει εὐχερῶς πλὴν τῆς γερμανικῆς, τὴν λατινικὴν, τὴν γαλλικὴν, τὴν ἰταλικὴν,

ἦτο ἐρασιτέχνης πασῶν τῶν ἐπιστημῶν, τῆς θεολογίας, τῆς ἱατρικῆς, εἰς τὰ τῆς πυροβολικῆς ἦτο εἰδήμων καὶ μάλιστα καὶ ἐφευρέτης.

Εἰς τὴν πνευματικὴν εὐστροφίαν τοῦ ἀνταπεκρίνετο ἡ σωματικὴ : εἰς τὴν θῆραν καὶ εἰς τὸν πόλεμον, εἰς τὸν δρόμον καὶ εἰς τὴν ῥαλλιστρίδα ἔλαβε τὸ γέρας.

Ἐξήτει δὲ καὶ φιλολογικὴν δόξαν, ἥς ἡ ἀξία μεγάλως ἀνυψώθη ἀπὸ τῆς μεγάλης καὶ αἰφνηδῆς μεταβολῆς ἣν εἶχεν ἐπιφέρει ἡ τέχνη τῆς τυπογραφίας διὰ κινητῶν στοιχείων. Ὑπηγόρευσε θαυμάσιον σύγγραμμα ἀπομνημονευμάτων εἰς γλῶσσαν λατινικὴν εἰς τὸν ἰδιαίτερον γραμματέα του, ὃπερ μετεγράφη ἔπειτα γερμανιστὶ ὑπὸ τὸν τίτλον ὁ Λευκὸς Βασιλεὺς («*Der weiss Kunig*»), καὶ ἐν πληκτικόν δὲ ἱπποτικόν ποίημα ἡ «Πολύτιμος εὐγνωμοσύνη» («*Der Teuerdank*»), ἐθεωρήθη ὡς ἔργον, ἂν μὴ συνταχθέν, τοῦλάχιστον ὁμως ὑποκινηθῇ ἡ ἐμπνευσθὲν ὑπ' αὐτοῦ.

Ἀνήσυχος, πάντοτε μεστός νέων σχεδίων, τρέχει ὁ Μιξιμιλιανὸς ἀπὸ ἐπιχειρήσεως εἰς ἐπιχείρησιν. Ἐπῆλθεν αὐτῷ ποτε ἡ ἰδέα, ἀφοῦ εἶχεν εἰσαγάγει εἰς τὸ κράτος σπουδαίας μεταρρυθμίσεις, τοῦ νὰ γίνῃ πάπας κατὰ τὴν γεροντικὴν του ἡλικίαν, καὶ ἐπεδόθη ἡμέρας τινὰς εἰς μελέτας θεολογικάς.

Ἐν τῷ συνόλῳ ἄξιον, κυβερνήτης, ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ὁποίου ἐγκατοπρίττεται ἡ ἀνήσυχος εὐκίνησία αἰῶνος μεταρρυθμιστικοῦ.

§ 303. Πολίτευμα τοῦ κράτους. — Ἡ ἰδέα αὐτοῦ περὶ ἀναπτύξεως τῆς δυνάμεώς του ἐν Ἰταλίᾳ καὶ κατὰ τῶν Τούρκων δὲν ἠδυνήθη νὰ πραγματοποιηθῇ τόσον ταχέως, διότι αἱ ὑποθέσεις τῆς αὐτοκρατορίας καὶ τῶν ἰδίων ἑαυτοῦ κληρονομικῶν χωρῶν ἐδέσμευσον αὐτόν.

Ἐνῷ Κάρολος ὁ Η΄. τῆς Γαλλίας ἀνελάμβανεν ἐπιτυχῇ στρατείαν εἰς Ἰταλίαν, ἔπαιζε δὲ πρόσωπον κυρίου εἰς Φλωρεντίαν, Ρώμην καὶ Νεάπολιν, εἰς μάτην ἐπεκαλέσθη ὁ Μιξιμιλιανός, ὅστις εἶχε προχωρήσει εἰς τὴν μεγάλην κατὰ τῆς Γαλλικῆς *Liga* [Δεσμὸν] — τὴν ὑπὸ τῆς Ἀραγωνίας, τοῦ πάπα, τοῦ Μεδιολάνου, τῆς Ἑνετίας ἀποτελουμένην, — τὴν ἀρωγὴν τῶν ταξιῶν τοῦ κράτους κατὰ τοῦ Καρόλου ὡς καὶ κατὰ τῶν Τούρκων ἐν τῇ ἐν Βερματία διαίτῃ τοῦ 1495.

Κατὰ τῆς συνελεύσεως ταύτης ἀντετάχθη, ὡς ἐν ταῖς μέχρι τοῦδε

διαίταις τοῦ κράτους, ἡ ἀνάγκη ἐσωτερικῶν μεταρρυθμίσεων· κυρίως δὲ αἱ πόλεις ἐδείχθησαν κατ' ἐξοχὴν δύστροποι, ἀξοῦσαι νὰ ληφθῇ πρότερον μέριμνα περὶ τῆς εἰρήνης, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς τάξεως.

Πράγματι δὲ κατεβλήθη νῦν τὸ μέγα ἔργον τῆς ἰδρύσεως τῆς γερμανικῆς πολιτείας ἐν σειρᾷ διαιτῶν συνεχουσῶν ἐν Βορματία τῷ 1495, ἐν Λινδάφ, ἐν Βορματία αὐθις, ἐν Φρειθούργῳ τῷ 1496 καὶ 1497, ἐν Αὐγούστη τῷ 1500, ἐν Κολωνίᾳ τῷ 1505 καὶ 1512.

Ἐν τῇ πρώτῃ ἀκόμῃ τῶν διαιτῶν τούτων, ἐν τῇ τῆς Βορματίας, κατηργήθη τὸ δικαίωμα τῶν τοπικῶν, ἰδιωτικῶν πολέμων (Fehderecht) καὶ ἐκηρύχθη «αἰωνία» εἰρήνη τῆς χώρας, ἐξεφράσθη δηλαδὴ ἡ ἐννοια καὶ ἡ ἀρχὴ δημοσίας τάξεως κατὰ τὴν σημερινὴν σημασίαν αὐτῆς, συμφώνως δὲ πρὸς ταῦτα ἰδρύθη ἀνώτατον τῆς αὐτοκρατορίας δικαστήριον, τὸ Kammergericht. Πρὸς μισθοδοσίαν δὲ τῶν δικαστῶν ἐψηφίσθη γενικὸς φόρος, ὁ κοινὸς ὁδολὸς der gemeine Pfennig).

Ἡ τελευταία συμπλήρωσις τῶν διατάξεων τούτων, κυβέρνησις αὐτοκρατορικῇ ρητῶς ὀργανωμένη, δὲν ἐπραγματοποιήθη νῦν, ἐπειδὴ ὁ Μαξιμιλιανὸς ἐθέλει τὸ πρᾶγμα ζήτημα ἐμπιστοσύνης: ἐκυβέρνησεν, ἔλεγε, μέχρι τοῦδε οὕτως, ὥστε νὰ μὴ ἔχῃ οὐδεὶς παράπονον.

Ἦσαν αὗται ἀποφάσεις ἀφορῶσαι τὴν οὐσίαν τῆς πολιτείας, κατὰ τὴν ἔκφρασιν των.

Ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἄλλην ἐποψιν ἐκέκτητο σπουδαιότητα ἡ διαίτα. Ὁ αὐτοκράτωρ παρεχώρησε λόγῳ τιμαρίου τὸ δουκάτον τοῦ Μεδιολάνου εἰς τὸν Λουδοβίκον Σφόρσαν, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου ἔμελλε νὰ ἐπανεέλθῃ τοῦτο εἰς τὴν αὐτοκρατείαν, καὶ ἀνύψωσε τὰς ὑπὸ τὸν κόμητα Ἐρβάρδον ἠνωμένας ἐν Σουβία κτήσεις εἰς δούκατον τῆς Βυρτεμβέργης. Ἦτο αὕτη ἀμοιβὴ ὀφειλομένη πρὸς τὸν διαπρεπῆ ἡγεμόνα, τὸν ἱδρυτὴν τοῦ πανεπιστημίου τῆς Τυβίγγης: ἐννοεῖται ὅτι ὀπισθεν τῆς πράξεως ἐκρύπτετο ἡ πιθανότης ἢ ἡ ἐλπίς, ὅτι ἐκλειπούσης τῆς ἀρρενογονίας θὰ περιήρχετο τὸ δουκάτον τοῦτο, ὡς τὸ τοῦ Μεδιολάνου, εἰς αὐστριακὸν τινα πρίγκιπα.

Διότι ἡ τύχη προσεμειδία πρὸς τὸν οἶκον τοῦτον νῦν περισσότε-

ρον εἴ περ ποτε. Ἐν ἔτει 1496 εἶχον ἐνώθη μετὰ τὸν θάνατον Σιγμουνδου τοῦ Τυρόλου πᾶσαι αἱ αὐστρακί χῶραι ὑπὸ τὸν Μιχίμιλιανόν. Ἐν ἔτει 1497 ἡ σύζυγος τοῦ υἱοῦ τοῦ Μιχίμιλιανου Φιλίππου Ἰωάννα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς, τοῦ διαδόχου τοῦ θρόνου, ἐγένετο ἡ μόνη ὑπολειπομένη κληρονόμος τῶν καστυλιανῶν κτήσεις, αἵτινες ἀκριβῶς κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἶχον λάθει ὑπέρμετρον ἔκτασιν διὰ τῶν τολμηρῶν θαλασσοποριῶν.

Ἡ κατάρτισις τοῦ συντάγματος τῆς αὐτοκρατορίας προέβη ἐν τῇ ἐν Αὐγούστῃ διαίτῃ τοῦ 1499, πραγματοποιηθέντος τοῦ μάλιστα ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Μογουντίας Βελθιλλίου, τιῦ σπουδαιοτέρου τῶν Γερμανῶν πολιτικῶν τῶν χρόνων τούτων, ὑποστηριχθέντος σχεδίου μονίμου αὐτοκρατορικοῦ κυβερνητικοῦ συστήματος (Reichsregiment).

Ὁ πρῶτος τοπάρχης, ὁ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος διορισθεὶς, ἦτο ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Σαξωνίας Φρειδερίκος ὁ Σοφός.

Ἐν τοσούτῳ τὸ νέον σύστημα δὲν ἀνεπτύχθη σπουδαίως, καθόσον δὲν συνηγνῶντο τὰ συμφέροντα τοῦ αὐτοκράτορος πρὸς τὰ τῶν τάξεων. Οὕτω ὁ μὲν αὐτοκράτωρ ἠθέλησε νὰ χρησιμοποήσῃ τὸ σύστημα τοῦτο ὡς ὄργανον ἐν ταῖς εὐρωπαϊκαῖς περιπλοκαῖς του, ἐνῷ αἱ τάξεις ἀπέβλεπον μᾶλλον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ χρησιμοποήσωσι τὸ συνταγματικὸν τοῦτο κυβερνητικὸν σύστημα ὅπως μὴ ἀναμιχθῇ σπουδαίως ἡ αὐτοκρατορία ἐν ταῖς περιπλοκαῖς ταύταις.

Ἐν τοσούτῳ ἐξωκειοῦτο ὁ κόσμος ὅσημέραι ἐπὶ πλέον πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς λύσεως τῶν ἐρίδων τῶν καθ' ἑλαστα πολιτειῶν διὰ τῆς αὐτοκρατορίας, ὡς λόγου χάριν ἐλύθη τὸ μέγα ζήτημα τῆς κληρονομίας τοῦ Παλατινάτου καὶ τῆς Βαυαρίας μετὰ πόλεμον, διαρκέσαντα ἐπὶ χρόνον ἀσυνήθως βραχύν, ἐνὸς μόνον ἔτους, ὑπὸ τῆς ἐν ἔτει 1505 ἐν Κολωνίᾳ συνεληούσης διαίτης τοῦ κράτους.

Ἐξ ἄλλου ὅμως φειδωλοτάτην βοήθειαν εὔρεν ὁ Μιχίμιλιανὸς διὰ τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν του, διὰ τὴν ἐν Οὐγγαρίᾳ, ἐν Γαλλίᾳ, Ἰταλίᾳ θέσιν του.

§ 504. Ἡ ἐν Κολωνίᾳ δίαιτα τοῦ κράτους.
1512. τὰ δέκα θέματα χάριν τῆς εἰρήνης τῆς χώρας. — Τὸ συνταγματικὸν ἔργον συνεπληρώθη ὅπως δῆποτε ὑπὸ τῆς ἐν ἔτει 1512 ἐν Κολωνίᾳ συνελευθούσης διαίτης.

Πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς εἰρήνης τῆς χώρας καὶ τῶν ἀποφάσεων τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου τῆς αὐτοκρατορίας διηρέθη ἐνταῦθα το γερμανικὸν κράτος εἰς δεκα θέματα χάριν τῆς εἰρήνης τῆς χώρας, (Landfriedenskreise), ἐπὶ κεφαλῇς δὲ ἐκάστου ἐξ αὐτῶν ἵστατο εἰς ἀνώτατος διοικητῆς (Kreisobetster).

Τὸ μέγιστον τῶν θεμάτων τούτων — κατὰ διεύθυνσιν ἐκ νότου πρὸς βορρᾶν, — ἦτο το αὐστριακόν, δύο χιλιάδων τετραγωνικῶν μιλίων περίπου, ἀπαρτιζόμενον σχεδὸν καθ' ὅλοκληρίαν ἐκ κτήσεων τοῦ ἀρχιδουκικοῦ οἴκου, — τὸ βαυαρικόν, τὸ ἥμισυ περίπου τοῦ αὐστριακοῦ, περιλαμβάνον τὸ ἀρχαῖον δουκάτον καὶ ἐννέα ἐκκλησιαστικὰς τάξεις, ἐξ ὧν ὁ ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Σαλτσβούργου συνεμερίζετο τὴν διοίκησιν μετὰ τῶν ἐν Μονάχῳ δουκῶν, — τὸ σοουηβικόν μετὰ δύο μεγάλων τοπαρχιῶν, τοῦ δουκάτου τῆς Βυρτεμβέργης καὶ τῆς μαρκωνίας τῆς Βάδης, καὶ πολλῶν ἄλλων μικρῶν περιλαμβάνον περίπου ἑπτακόσια τετραγωνικὰ μίλια, — τὸ φραγκικόν μετὰ μόνον 50 ἀκόμη τετραγωνικῶν μιλίων τοῦ ἀρχαίου δουκάτου ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ ἐπισκόπου τῆς Βυρμβέργης : ἡ σπουδαιότερα τῶν τοπαρχιῶν τοῦ ἦσαν αἱ βρανδεμβουργικαὶ ἡ γερμονίαι, ἡ πλουσιωτέρα δὲ καὶ σπουδαιότερα τῶν πόλεων τοῦ ἡ Νυρεμβέργη, — τὰ δύο οπαρρηνία, χιλίων περίπου τετραγωνικῶν μιλίων ἀμφότερα, περιλαμβάνοντα τὰς πλουσιωτέρας χώρας τῆς Γερμανίας μετὰ τριῶν μεγάλων ἐκκλησιαστικῶν ἐκλεκτορικῶν ἡγεμονιῶν, τῆς Παλατινῆς κομητείας, δύο δουκάτων — τῆς Σαβοΐας καὶ τῆς Λοθαργίας, — πολλῶν ἐπισκοπιῶν καὶ αὐτοκρατορικῶν πόλεων — τὸ βουρβούδικόν, περιλαμβάνον τὸ μεγαλειότερον μέρος τῆς Ὀλλανδίας, τὸ Βέλγον, τὸ Λουξεμβούργον, — τὸ βεστροφελικόν, ἀρχόμενον ἀπὸ τῶν νήσων τῆς Βορείου Θηλάσσης καὶ εἰσχωροῦν βαθέως πρὸς νότον, ἐκτάσεως χιλίων διακοσίων πεντήκοντα τετραγωνικῶν μιλίων, διοικούμενον ἐκ Μύνστερ ἢ ἐκ Κλέβης, — τέλος τὰ δύο σαξωνικά, τὸ κάτω σαξωνικόν, περιλαμβάνον χίλια τετρακόσια εἴκοσι, καὶ τὸ ἄνω σαξωνικόν, περιλαμβάνον χί-

λια ἑννεακόσια πεντήκοντα τετραγωνικά μίλια, καὶ ὧν τὸ μὲν περιέχει δύο ἀρχιεπισκοπάς, τὴν τοῦ Μιγδεμβούργου καὶ τὴν τῆς Βρέμης τρεῖς ἐπισκοπάς, πέντε δουκάτα, ἑξ αὐτοκρατορικὰς πόλεις, τὸ δὲ — τὸ ἄνω σαξωνικὸν — δυο ἐκλεκτορικὰς ἡγεμονίας, τὴν Σαξωνίαν καὶ τὸ Βρανδεμβούργον, ἡγεμονίας τινὰς καὶ κυμητείας, οὐδεμίαν ὅμως αὐτοκρατορικὴν πόλιν.

Ἐμειναν δ' ἄλλως μεγάλαι χῶραι, αἵτινες κατ' ὄνομα ἀνήκον εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν, ὡς ἡ Βοημία μετὰ τῶν παρικειμένων χωρῶν, ὡς ἐπίσης καὶ ἡ χώρα τῆς Ἑλβετικῆς Ὁμοσπονδίας, ἐκτὸς τῆς διαιρέσεως ταύτης εἰς θέματα.

Ὁ χάρτης παρουσιάζει εἰκόνα πολυχρωμοτάτην : εἰς διακοσίας πεντήκοντα περίπου ἀνάγονται αἱ «θεματικαὶ τάξεις» (Kreisstände), ἑξ ὧν ὅμως αἱ μικρότεραι ἐψήφζον ἐν ταῖς διαίταις τοῦ κράτους συλήθδην κατὰ φράτρας (curia).

§ 303. Τὰ ἐν Γερμανίᾳ περὶ τὸ ἔτος 1300.—

Ἰσχυρὰ τις δημοσία ἐξουσία δὲν ὑπῆρχεν οὐδαμοῦ τῆς εὐρείας ταύτης ἐκτασεως. Τὸν αὐτοκράτορα περιώριζον αἱ δ i a i τ α i τὰς ὑποθέσεις τῶν θεμάτων ἐμελέτων καὶ ἐκανόνιζον αἱ συνελεύσεις τῶν τάξεων τῶν θεμάτων, αἱ κατὰ θέματα d i a i τ α i, ἕκαστος δὲ τοπικὸς ἡγεμὼν (Landesfürst), ἐκάστη θεματικὴ τάξις, αὐτοκρατορικὴ τάξις, ἐδεσμεύετο καὶ αὐτὴ ὑπὸ τῶν ἰδιαιτέρων τάξεων τῆς τῶν τοπικῶν τάξεων του (Landstände). Ἐν πολυαριθμοῖς συνελεύσεσι καὶ ἐνώσεσι ἀνειλίσσετο ὁ πολιτικὸς βίος τοῦ μεγάλου τούτου ἔθνους.

Ὁ τελευταῖος τῶν παραγόντων τούτων, αἱ τοπικαὶ τάξεις, εἶχον ἀναπτυχθῆ βαθμηδὸν καὶ ἐν ταῖς διαφόροις χώραις κατὰ λίαν διάφορον τρόπον. Ἐν γένει ὡς θεμελιώδης βάσις αὐτῶν κρίνεται ἡ ἀνάγκη, εἰς ἣν εὐρίσκετο ὁ ἡγευὼν τῆς χώρας ἐν ἐκάστη σπουδαίᾳ ὑποθέσει, ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὴν προθυμίαν τῶν μινιστεριαλίων καὶ ὑποτελῶν αὐτοῦ, ὡς καὶ τῶν ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς χώρας του κειμένων μοναστηρίων, εὐαγῶν ἰδρυμάτων καὶ πόλεων.

Αἱ γερμανικαὶ χῶραι δὲν ἐκυβερνῶντο πολὺ δυνάμει τῆς ἐπιτακτικῆς τοῦ ἀρχοντος ἐξουσίας. Ὁ ἡγεμὼν ἐξηνάγκαζε διὰ τῶν ὀπλῶν εἰς ὑπακοὴν ἢ διεπραγματεύετο περὶ αὐτῆς: ἐὰν δὲ εἶναι τοῦτο ἐλευθερία, — καὶ ἐν γένει αὐτὴ ἦτο ἡ κρατοῦσα γνώμη ἐν τῷ ἔθνει — εἶχον

πάντες μέγα δίκαιον νὰ ὁμιλῶσι περὶ τῆς γερμανικῆς ἐλευθερίας: ὑπρχέ τι ὅμως τὸ εἰς ἄκρον ἀνώμαλον καὶ ὁ γερμανικὸς δημόσιος βίος τῶν αἰῶνων τούτων περιστάται εἰς ἡμᾶς, εἰθιμένους εἰς κυβερνητικὸν καὶ διοικητικὸν μηχανισμόν ἐν τάχει λειτουργοῦντα καὶ τῶν πάντων ἐπιλαμβανόμενον, μᾶλλον ὥς τις γελουσγκαίη (Karrikatur)

§ 306. Ἡ Φέμη (1)— Τὸ κέντρον τῆς βαρύτητος τοῦ βίου καὶ τῆς ἀναπτύξεως, ἡ πρόοδος τοῦ ἔθνους, εὐρίσκειτο ἐν ταῖς καθέκαστα χώραις. Κατεγίνοντο αὐταὶ εἰς τὸ νὰ ἐπιβάλλωσιν ὅσον τὸ δυνατόν ὀριστικώτερον τὴν ἰδίαν ἑαυτῶν κυριαρχικὴν ἐξουσίαν, καὶ νὰ ἐξαφανίσωσι κατὰ τὸ δυνατόν τὰ λείψανα παλαιότερων σταδίων ἀναπτύξεως. Ἦσαν δὲ ταῦτα πολυάριθμα εἰς πάντας τοὺς κλάδους: ἐπὶ μῆκιστον ὅμως διετηρήθησαν τὰ λείψανα ταῦτα ὡς, πρὸς τὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης ἐν ἣ τὸ χαρακτηρηστικὸν φαινόμενον τῆς λεγομένης φέμης (Feme) δεικνύει ἡμῖν ἀνταρξαμένους τοὺς ἀρχαιότερους καὶ τοὺς νεωτέρους χρόνους, τὴν αὐτοκρατορίαν καὶ τὴν τοπικὴν κυριαρχίαν.

Ἐν τῷ δουκάτῳ τῆς Βεσταφαλίας εἶχον διατηρηθῆ ὑπὸ ἰδιαιτέρως περιστάσεις τὰ ἀρχαῖα λαϊκὰ δικαστήρια ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τῆς κατὰ νομούς (gaue) συντάξεως τῆς χώρας τῶν χρόνων Καρόλου τοῦ Μεγάλου, καὶ μάλιστα καὶ ἀπὸ παλαιότερων ἀκόμη ἡμερῶν, ἐνῷ πανταχοῦ ἀλλαχοῦ ἀνέκυψαν νέα ἡγεμονικὰ δικαστήρια: εἰς τὴν θέσιν τῶν ἀρχαίων, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἐλευθεροκόμητος, ὅστις ἔλαβε τὴν δικαστικὴν δικαιοδοσίαν παρ' αὐτοῦ τούτου τοῦ αὐτοκράτορος ἀνεφάνησαν τὰ ἐλεύθερα ταῦτα δικαστήρια.

Ἡ αὐτοκρατορικὴ ἐξουσία ἐξηφανίσθη μετὰ τοὺς σταυρικούς χρόνους: ἡ νέα ἡγεμονικὴ ἐξουσία (landesherrliche Macht) δὲν εἶχε διαμορφωθῆ ἀκόμη ὁλοσχερῶς καὶ παρουσίαζε μεγάλα χάσματα: δι' ἀμέτρητα ἐγκλήματα εἰς μάτην ἐζητεῖτο ὁ ἀρμόδιος δικαστής.

Ὡς ἐκ τούτου τὰ δικαστήρια ταῦτα προσελαβόν ὡς ἐκ τῆς ἀρχαίας καταγωγῆς τῶν νέων κύρος, εἰς ὃ πρὸ παντός ἐπίστευον αὐτὰ τὰ

(1) Σ. Μ. Feme, ἢ Fehme, ἢ Vehme ἐκ τῆς ἀρχαίας γερμανικῆς λέξεως veme=ποινή.

μέλη των: ἦσαν ταῦτα αὐτοκρατορικὰ δικαστήρια, συντέλει δὲ εἰς τὴν ἱκανοποίησιν τῆς ἠθικῆς καὶ νομικῆς συνειδήσεως τῆς κοινωνίας, τὸ ὅτι ὑπῆρχόν που τοῦλάχιστον δικαστήρια, εἰς τὰ ὅποια ἠδύνατό τις ν' ἀπεθῇ κατ' ἑγγύλιαν δι' ὠρισμένα ἐγκλήματα. διὰ τὰ ὅποια ἄλλως οὐδαμοῦ ἠδύνατο νὰ εὕρῃ δικαστὴν, καὶ πολλῷ ὀλιγώτερον ἐκτελεστὴν τῆς ἀποφάσεως· αὐτὰ ταῦτα τὰ δικαστήρια ἠξίουσαν ὅτι εἶχεν ἀρμοδιότητα ἐπὶ τοιούτων κατηγοριῶν ὡς Femwroge.

Καὶ μακρόθεν δὲ προσήρχοντο εἰς τὸ δικαστήριον τοῦτο ἐπὶ σπουδαίων ποινικῶν ὑποθέσεων — διότι ἐπὶ πολιτικῶν ὑποθέσεων δὲν εἶχεν ἀρμοδιότητα ἡ Φέμη.

Ἄλλ' ὁ κατηγορούμενος σπανιώτατα προσήρχετο ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τούτου: ἀπόφασις δημοσίᾳ ἐκδιδόμενη θὰ περιήρχετο εἰς γνῶσιν αὐτοῦ, οὕτω δὲ θὰ καθίστατο ἀδύνατος ἡ ἐκτέλεσις αὐτῆς, διότι ὁ καταδικασθεὶς θὰ ἐλάμβανε τὰ μέτρα τοῦ πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἐκτελέσεως. Οὕτω δὲ ἔπαυσεν ἡ δημοσιότης τῆς διαδικασίας: μόνον ἐλεύθεροι πύρεδροι (Freischöffen), μόνον μέλη τοῦ δικαστηρίου εἶχον ἐλευθέρην εἰσὺδον εἰς αὐτά.

Τίς ὁμως ἐξετέλει τὴν ἀπόφασιν — τὴν ἀπαγγελομένην προγραφὴν, τὴν θανατικὴν καταδίκην; — Μόνον αὐτοὶ οἱ ἐλεύθεροι πύρεδροι ἠδύναντο νὰ πράξωσι τοῦτο, καὶ ἡ ἀπόφασις, ἵνα τύχῃ τοῦ σκοποῦ τῆς, ἔπρεπεν ἐπίσης νὰ μείνῃ μυστικὴ, καὶ ἐξετελεῖτο ἐπίσης μυστικῶς: ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος βλέπομεν ὅτι γίνεταί λόγος περὶ «μυστικῶν δικαστηρίων».

Οὕτω ἐσχηματίσθη νῦν τριπλὴ πρόληψις, ἥτις περιέβαλλε τὰ δικαστήρια ταῦτα διὰ μεγάλης αἰγλῆς, ἥτοι πρῶτον ὅτι εἶχον ἀρμοδιότητα μόνον ἐπὶ βαρέων καὶ διὰ θανάτου τιμωρουμένων ἐγκλημάτων, ἔπειτα ὅτι εἶχον ἀρμοδιότητα ἀκριβῶς ἐν αἷς περιστάσεσι δὲν ἠδύνατό τις νὰ εὕρῃ ἀλλαχοῦ δίκαιον, καὶ τέλος ὅτι, ἰδρυθέντα ὑπὸ Κιρόλου τοῦ Μεγάλου, ὡς οὐδεὶς ἀμφέβαλλε περὶ τούτου, δὲν περιορίζοντο ἐν τῇ ἀρμοδιότητί των ὑπὸ τοπικῶν ὁρίων.

Ὁ θεσμός εἶχε τὰς λίαν εὐεργετικὰς ὁψεις του, μικρὸν δὲ καὶ κατ' ὀλίγον εὐρίσκομεν τοὺς εἰς τὰ μυστήρια τῆς Φέμης, εἰς τὰ νομικὰ ἔθιμα καὶ τοὺς τύπους τῆς μεμνημένους, τοὺς «εισήμενας» (Wis-senden) καθ' ὅλην τὴν Γερμανίαν διεσπαρμένους, οὕτως ὥστε πράγ-

μᾶστι ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ βασιλέως Βεγκεσλαύου (1378) ὑπῆρχε σύνδεσμος ἐλευθέρων παρέρων (Ereischöffenbund), οὗ τὰ μέλη ἐγνωρίζοντο ἀμοιβαίως ἐξ ὠρσμένων συμδόλων, ὅσάκις συνηντῶντο, ὅσάκις συνεβαίνει νὰ ἔχωσιν ἀνάγκην ὁ εἰς τοῦ ἄλλου διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἀποφάσεώς τινος.

Ἡ ἔδρα ὁμῶς τοῦ δικαστηρίου παρέμεινεν ἐπὶ τῆς «Ἐρυθρᾶς Γῆς», ἐν Βιστφαλίᾳ, ἐκεῖ δὲ μόνον ἠδύνατό τις ν' ἀποκτήσῃ τὴν ιδιότητα ἐλευθέρου παρέρου.

Περὶ νυκτὸς καὶ σκότους, περὶ μυστικότητος συνωμοτικῆς, οὐδεὶς λόγος: τὸ δικαστήριον συνεῖρθε συνήθως ἐν ἡμέρᾳ, ἀπὸ τῆς ἐνάτης πρὸ μεσημβρίας ὥρας μέχρι τῆς τρίτης μετὰ μεσημβρίαν, εἰς μίαν δὲ μόνην ὑπόθεσιν, ἐν ᾗ ἐδικάζετο Βιζυαρός τις δοῦξ (1439), εἶναι γνωστόν ὅτι ἦσαν παρόντες δεκά ὁλίγῳ ἐλευθεροκόμητες καὶ ὀκτακόσιοι ἐλεύθεροι πέρεδροι.

Αἱ κληεῦσαι τῶν κατηγορουμένων περιήρχοντο συνήθως ἀσφαλῶς εἰς χειρὰς τῶν· ἀλλ' οἱ καλούμενοι σπανίως προσήρχοντο: κατ' ἐπισήμους τύπους ἀπηγγέλλετο ἔπειτα ἡ ἀπόφασις μετὰ ἔρευναν τῆς ὑποθέσεως. Οὕτω δὲ ἔπειτα, ἐὰν εὕρισκετό που ἀπηγχονισμένος τις ἔκ τινος δένδρου, καὶ ἐκεῖ πλησίον μάχαιρα ἐμπεπηγμένη ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἀνεγνώριζεν ὁ κόσμος ὅτι εἶχεν ἐκτελεσθῇ ἀπόφασις τῆς «μυστικῆς Φέμης».

Τὴν μεγίστην δυνάμιν τῆς ἀνέπτυξεν ἡ Φέμη περὶ τὰ μέσα τοῦ δεκάτου πεμπτοῦ αἰῶνος, δὲν εἶναι δὲ ἀνάγκη ν' ἀναπτύξωμεν διὰ μικρῶν, ὅτι δὲν ἠδυνήθη αὕτη νὰ σταθῇ ἐπὶ μακρόν εἰς τὸ ὕψος τῆς, ὅτι ταχίως διεφθαρῇ ὡς ἐκ τῶν σπουδαίων ἐλκυσμάτων τῶν ἐμπεφυκότων εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς δικαστικῆς ἐνεργείας.

Ἐν τούτοις τὰ λείψανα τῶν ἐλευθέρων δικαστηρίων μόνον ὁ δέκατος ἑνατος αἰὼν θάψας ἐξηράνισε κατὰ ὁλοκληρίαν.

§ 307. **Πρόοδοι.** — Τὸ λείψανον τοῦτο ἀρχαίων αὐτοκρατορικῶν χρόνων δὲν ἦτο ἐπιδεκτικὸν ἀναπτύξεως. Ἡ κατὰ πάντα διέυθυνσιν ἐπὶ πάντων τῶν κλάδων πρόοδος δὲν προήρχετο πλέον ἐκ τοῦ ὅλου ἀλλ' ἐκ τῶν μερῶν.

Ἐχομεν ἐκ τοῦ καλάμου τοῦ Αἰνείου Σιλβίου βραχεῖαν περιγραφὴν τῆς τότε Γερμανίας, περιγραφὴν ἥτις, εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι τυγχάνει πολλῷ ἀσθενεστέρι ἀπομίμησις περιφήμου πρωτοτύπου, τῆς

Γερμανίας τοῦ μεγάλου Ρωμαίου ιστοριογράφου, παρέχει ὁμως ἐν ὄλῳ εὐχάριστον ἰδέαν περὶ τῆς καταστάσεως τῆς Γερμανίας κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, καὶ χαρακτηρίζει μεθ' ὅλον τὸ ἐπιπόλαιον καὶ τὸ μονομερές τῆς παρατηρήσεως τοῦ συγγραφέως ἐποχὴν ἐπιμελείας καὶ προόδου ἐπὶ πάντων τῶν κλάδων ὕλικῆς ὡς καὶ πνευματικῆς ἀκόμῃ δράσεως.

Οὕτω μανθάνομεν ἐξ αὐτῆς, ὅτι εἶχεν αὐξήσει ὁ πλῆθυσμός τῆς χώρας καὶ ἡ εὐημερία αὐτῆς, ὅτι ὑπῆρχε ζωηρόν ἐμπόριον, ἰδίᾳ μετὰ τῆς Ἰταλίας, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῆς Γαλλίας, τῆς Ἰσπανίας καὶ ἄλλων χωρῶν, ὅτι ἐπεδείκνυετο μεγάλη ἐπιμελεία ἐπὶ διαφόρων βιοποριστικῶν καὶ τεχνικῶν κλάδων, καὶ ἐτ-λειοποιοῦντο ὁσημέραι ἐπὶ πλέον τὰ προϊόντα τῆς ἐργασίας ταύτης — λιπτὰ ὑφάσματα, μεταλλικὰ εἶδη, ὀρυκτικά καὶ παντὸς ἄλλου εἶδους βιομηχανικὰ προϊόντα.

Πλὴν τούτου παρατηρεῖται ἐπέκτασις καὶ βελτίωσις τῆς παιδείας τῶν νέων, ἰδρυτὶς νοσοκομείων, διορισμός ἀστυκτῶν, λειτουργία λουτρῶνων καὶ χαμαιτυπείων.

Χαρακτηριστικὸν τῆς προόδου εἶναι πρὸ παντὸς ὁ αὖξων ἀριθμὸς τῶν πανεπιστημίων: μετὰ τὸ τῆς Λειψας ἰδρυθῆσαν ἀλλεπάλληλα κατὰ τὰ ἐπόμενα ἔτη ὀκτὼ ἀκόμη, τὸ τῆς Ροστόκης (1419), τὸ τῆς Γρεϊφσβάλδης (Greifswald) (1456), τὸ τοῦ Φρεϊδούργου (1457), τὸ τῆς Βασλείας (1460), τὸ τῆς Ἰγγολστάδης (147'), τὸ τῆς Τυβίγγης (1477), τὸ τῆς Βιτεμβέργης (1502), τὸ τῆς Φραγκφούρτης τῆς ἐπὶ τοῦ Ὁδέρου (1506).

Συγχρόνως ὁμως συνετελέσθη κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον ἡ μεγάλη ἐν ταῖς προεχούσαις τάξεσι πνευματικὴ μεταβολή, ἣτις καλεῖται παλινόρθωσις τῶν ἐπιστημῶν ἢ ἀνθρωπισμὸς (Humanismus): ἐπῆλθε δὲ αὕτη μετ' ἄλλων πνευματικῶν ρευμάτων ὡς καὶ μετ' ἐφευρέσεως τεραστίας σημασίας καὶ ἐκτάσεως, τῆς τυπογραφίας.

Τὸ τελικὸν βῆμα ἐν τῇ ἐφευρέσει ταύτῃ, ἡ σύστασις τυπογραφίου μετὰ κινητῶν μεταλλικῶν τύπων, ἐγένετο περὶ τὸ ἔτος 1450 ὑπὸ Γερμανοῦ, ἔλκοντος τὸ γένος ἐξ εἰκογενείας πατρικίων τῆς Μογουντίας, ἣτις θῆμα τῶν ἐρίδων τῶν γενῶν καὶ τῶν συντεχνιῶν, εἶχεν ἀπέλθει ἐκ τῆς πόλεως ἀρχομένου τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος, τοῦ Ἰωάννου Γαισφλίεζ τοῦ Γουτεμβέργιου. Σύμβασίς τις μετὰ πολίτου

τινός τῆς Μογουντίας, ὅπου εὐρίσκατο ὁ Γουτεμβέργιος ἐν ἔτει 1418, προσέπορίσεν αὐτῷ τὰ ἀπαιτούμενα χρήματα, καὶ τὸ πρῶτον πρεῖδν

Εἰκὼν πιεστηρίου τυπογραφικοῦ τοῦ 1520.

Ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ Συλλόγου τοῦ Χρηματιστηρίου τῶν ἐν Λειψίᾳ
Γερμανῶν βιβλιοεμπόρων.

τοῦ τύπου τούτου ὑπῆρξεν ἐν Donatus ἐν ἔτει 1451, ὅπερ ἠκολού-
θησε μετὰ τινα ἔτη ἐν μέγα ἔργον, ἡ Ἀ γ ί α Γ ρ α φ ή.

Πολλῷ ὀλιγώτερον ἀμέσῳ ἐξήτησεν ἐπ' αὐτὴν ἑτέρα ἐφευρέσις,
ἥτις συνήθως ἀναφέρεται μετὰ τῆς ἐφευρέσεως τῆς τυπογραφίας, καὶ

περί ἧς λέγεται ὅτι ἐξήσκησε μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς ἀνατολῆς νέου αἰῶνος, ἡ ἐφεύρεσις τῆς πυρίτιδος.

Αὐστηρῶς εἰπεῖν ὁμῶς δὲν δύναται νὰ γίνη λόγος περὶ τοιαύτης ἐφευρέσεως. Ἡ πυρίτις ἦτο γνωστὴ ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ δεκάτου·τρίτου αἰῶνος, καὶ ἤρχιτε μάλιστα κατὰ τὸν ἐπόμενον νὰ γίνηται χρήσις αὐτῆς ἐν τῷ πολέμῳ, χωρὶς νὰ προσδώσῃ αὕτῃ τὴν μεγάλην ὑπερβολήν, ἣτις προῆλθεν ἐκ τῆς ἐπιγνώσεως μεταγενεστέρων ἀναπτύξεων : τὸ ἀποτέλεσμα ἐκεῖνο, τὸ ἀποδιδόμενον συνήθως εἰς τὰ πυροβόλα ὄπλα, τὸ ὅτι δηλαδὴ κατέστησαν ταῦτα περιττὴν τὴν ἱποτικὴν ἀνδρείαν κατέστησαν τὸν πόλεμον πρᾶξιν μηχανικὴν καὶ ἐπομένως ἐξελαίκευσαν αὐτόν, τοῦτο ἐμφανίζεται πολλῷ βραδύτερον.

Τοῦναντίον ἡ τυπογραφία μετὰ χυτῶν μεταλλικῶν τύπων ὡδήγηί ἡμᾶς πάντως ἀμέσως εἰς τὸν οὐδὸν νέας περιόδου : θὰ ἐκκτιμήσωμεν δὲ τὰς δυνάμεις ταύτας κάλλιον, ἀφοῦ διευθύνωμεν πρότερον τὸ βλέμμα ἐπὶ τῶν πολιτικῶν ἐξελίξεων τῶν ἐν Γ α λ λ ί α καὶ ἐν Ἀ γ γ λ ί α, ὡς καὶ τῶν ἐν τῇ π υ ρ η ν α ῖ κ ῇ καὶ τῇ ἱ τ α λ ι κ ῇ χ ε ρ σ ο ν ῆ σ φ.

3. Ἀγγλία καὶ Γαλλία.

§ 508. Ἀγγλία καὶ Γαλλία. — Κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον ἐχωρίσθησαν αἱ τυχαι τῶν δύο τούτων χωρῶν, τῆς Ἀ γ γ λ ί α ς καὶ τῆς Γ α λ λ ί α ς, ὃ ἃ παντός, καὶ αἱ δύο πολιτεῖαι ἐμορφώθησαν ἐκάστη ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐκυτῆς σφαίρᾳ κατὰ τρόπον ἰδιόζοντα ἐκάστη καὶ πολλαπλῶς ἀντίθετον.

Πρὸς χειρὸν ἐφάνη ὅτι ἔμελλον νὰ ἐνωθῶσιν αὗται αἱ ἐπικράτειαι ἐπὶ τῶν βασιλείων τοῦ Πλανταγενετικοῦ αἵκου εἰς ἓν κράτος : ἀλλ' ἀκριβῶς, κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ ἐσχάτου κινδύνου ἐξηγέρθη μετὰ θυμασίας δυνάμεως τὸ γαλλικὸν ἐθνικὸν αἶσθημα, καὶ ἐβοήθησεν, ἀποκρουσθέντων τῶν Ἀγγλῶν καὶ περιορισθέντων εἰς τὴν νήσόν των, δύο μεγάλους λαοὺς εἰς τὸ ἔργον τῆς τελευταίας διαμορφώσεως τῆς ἐθνικῆς ἰδιοφυίας των.

§ 509. Ἡ Γαλλία ἀπὸ τοῦ 1380. — Ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ θρόνου, ἐκάθητο ἀπὸ τοῦ ἔτους 1380 Κ ά ρ ο λ ο ς ό ς'., ὅστις εἶχεν ἀναβῆ εἰς αὐτόν ἐν ἡλικίᾳ ὡδδεκα ἐτῶν, καὶ ἔπειτα πε-

φρίεπεσεν εἰς μελαγχολίαν, ἥτις κατέστησεν ἀνάγκην διαρκῆ τὴν σύστασιν ἀντιβασιλείας.

Ἐνεκα τῆς ἀδεξιότητος τοῦ προκατόχου αὐτοῦ, τοῦ βασιλέως Ἰωάννου, ὅστις εἶχε διανείμει τὰ μεγάλα τιμάρια εἰς τοὺς υἱούς του, καὶ, ὡς ἐμνημονεύσαμεν, εἶχεν ἀποθάνει μετὰ μακρὰν αἰχμαλωτίαν ἐπ' ξένου ἐδάφους, ἀνεπτύχθη σπερμα τριχῆς καὶ διχονοίας ἀκριβῶς μεταξὺ τῶν ἐγγύτητα τῷ θρόνῳ ἱσταμένων μεγάλων ἀρχηγῶν καὶ οἰκῶν, διχονοίας ἥτις ἐξερράγη νῦν ἐν ὅλῃ τῇ δυνάμει της μεταξὺ τοῦ ἰδελφοῦ τοῦ βασιλέως, δουκὸς τῆς Αὐρηλιᾶς (Orleans) Λιυδοβίκου, καὶ τοῦ θείου τοῦ δουκὸς τῆς Βουργουνδίας, ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ἀντιβασιλείας.

Ἡ διχονοία αὕτη ἐχώρισεν ὅλον τὸ κράτος εἰς δύο κόμματα τὸ βουργουνδικὸν καὶ τὸ τῶν Αὐρηλιανῶν ἢ τῶν Ἀρμανιάκ.

ὑπὸ τὰς περιστάσεις ταύτας ἐπανελάθεν ὁ ἀσπρεπὴς ἡγεμὼν, ὅστις ἐβασίλευεν ἀπὸ τοῦ 1413 ἐν Ἀγγλίᾳ, Ἐρρίκος ὁ Ε'. τὴν ἀξίωσιν περὶ ἀν-ἐκρτήτου κατοχῆς τῶν γαλλικῶν χωρῶν, αἷτινες ἀνῆκον ἄλλοτε εἰς τοὺς Ἀγγλοὺς βασιλεῖς, καὶ ἐπειδὴ τὸ πρὸς στιγμὴν ἐπικρατέστερον κόμμα τῶν Αὐρηλιανῶν δὲν οἰετέλει εἰς ἀγαθὴς μετ' αὐτοῦ σχέσεις, ἐπανελάβε τὸν πόλεμον, καθ' ὃν ἡδύνατο νὰ στηρίζηται καὶ ἐπὶ τῶν ἐν αὐτῇ τῇ Γαλλίᾳ δυσηρεστημένων στοιχείων.

Ἀπέπλευσε δὲ μετὰ στρατοῦ εἰς Γαλλίαν καὶ ἐν μεγάλῃ μάχῃ, τῇ 25 Ὀκτωβρίου 1415, παρὰ τὸν πύργον (Schlo-s) Ἀζινκούρ (Azincourt), ἐν τῷ σημερινῷ νομῷ τοῦ Καλαί (Pas de Calais) κατήγγιξε καταστρεπτικωτάτην κατὰ τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ νίκην : οἱ Ἀγγλοὶ τοξόται, πληθειανὸν στράτευμα, κατέβαλον ἐνταυθα τὴν γαλλικὴν ἀριστοκρατίαν, ἥς τὸ ἄνθος ἐκάλυψε τὸ πεδῖον τῆς μάχης· μόνον χίλιοι πεντήκοντα ἦσαν οἱ αἰχμάλωτοι, ἐνῶ ὁ ἀριθμὸς τῶν πληγωμένων καὶ νεκρῶν ἀναριθμεῖται εἰς δεκακισχιλίους.

Τὸ χειρότερον ὅμως ἦτο διὰ τὴν ἡττὰ τῆς Γαλλίας, ἡ κινήσασα εἰς ὑπερφηάνειν τὴν Ἀγγλίαν, διῆγειρε καὶ τὴν χυρὰν τοῦ βουργουνδικοῦ κόμματος, καὶ ἡ ταραχὴ ἐν τῷ κράτει ἔλαβε μείζονα ἐπίδουσιν : ἀσπονδὸν οὐκ ἀπέβη τὸ μίσος, ὅτε ἐν ἔτει 1419 ἐδόλοφονήθη ὁ δοῦξ τῆς Βουργουνδίας Ἰωάννης κατὰ τινα συνάντησιν μετὰ τοῦ

δελφῖνος ἐπὶ τῆς γεφύρας τῆς Ζευγυούσσης τὴν Ὑόννην καὶ συνδουσης τὴν πόλιν καὶ τὸν πύργον τοῦ Μοντερῶ, ὑπὸ τινῶν θεραπόντων τοῦ πρίγκιπος.

Ἐν τῇ συνθήκῃ τῆς Troyes τοῦ ἔτους 1420 ἀνεγνώρισεν ὁ δούξ τῆς Βουργουνδίας τὸν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας Ἑρρίκον ὡς νόμιμον μετὰ τὸν θάνατον Καρόλου τοῦ Σ'. βασιλεα καὶ κύριόν του, καὶ ὁ Ἑρρίκος ἐνυμφεύθη μετὰ τῆς Αἰκα:ερίνης, τῆς θυγατρὸς Καρόλου τοῦ Σ'. καὶ τῆς Βαυαρῆς πριγκιπίσσης Ἰσιβελλας, μητρὸς ἀπανθεώπου, ἥτις εἶχεν ἀπαρνηθῇ τὸν υἱὸν τῆς, τὸν δελφῖνα.

Οὕτω οἱ Ἀγγλοι ὑπερίσχυσαν καθ' ὁλοκληρίαν, ὅτε δὲ ἐν ἔτει 1421 ὁ δυστυχὴς βασιλεὺς Κάρολος ὁ Σ'. εἶχεν ἀποθάνει Ἑρρίκος ὁ Ε'. ἐθεωρεῖτο νόμιμος βασιλεὺς τῆς Γαλλίας. Τὸ πικρὸν, εἰς δὲ κατέλιπεν οὗτος, ἀποθανὼν μικρὸν μετὰ ταῦτα, ἐν ἔτει 1421, τὴν μεγάλην θέσιν του, τὸ ἐννέα μηνῶν νήπιον Ερρίκος ὁ Σ', ἤχθη εἰς Παρίσιους, καὶ ἐπὶ ἑπτὰ ὅλα ἔτη οἱ Ἀγγλοι ἦσαν οἱ κύριοι τῆς χώρας.

Ὁ ἐκ κληρονομίας βασιλεὺς Κάρολος ὁ Ζ'. εἶχεν ἀπολέσει ἅπασαν τὴν πρὸς βυρρᾶν τοῦ Λείγηςρος χώραν· ἐν ἔτει 1429 ἐκινδύνευε νὰ πέσῃ καὶ ἡ Αὐρηλία, ἡ κλεῖς τοῦ μεσημβρινοῦ τμήματος τοῦ κράτους, εἰς τὴν ἀγγλοβουργουνδικὴν ὑπεροχὴν· ἀλλὰ τότε ἐγένετο τὸ θαῦμα, ὅπερ μετέτρεψε τὴν, ὡς ἐφαίνετο, ἀκατάσχετον πορείαν τῶν τυχῶν.

§ 510. Ἀγγλογαλλικὸς πόλεμος. Ἡ παρθένος τῆς Αὐρηλίας. — Χωρικὴ κόρη ἐκ τῆς κώμης Διμρεμύ, τῆς ἐπὶ τῶν μεθορίων τῆς Λοθριγγίας καὶ τῆς Καμπανίας, αὕτη ὑπῆρξεν ἐκείνη ἥτις ἀνεχαίτισε τὴν νικηφόρον πορείαν τῶν Ἀγγλων, ἔδωκεν ὥθισιν εἰς τὸ γαλλικὸν ἐθνικὸν φρόνημα, καὶ προτεπόρισεν εἰς τὸν λαὸν τοῦτον τὴν βραχεῖαν ἐκείνην χρονικὴν περίοδον τῆς φρονήσεως, κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ὁποίας ἠδύναντο νὰ ἐνισχυθῶσιν αἱ δυνάμεις τῆς ἀντιστάσεως καὶ νὰ συγκεντρωθῶσι πρὸς ἐκτέλεσιν κατωρθωμάτων τινῶν.

Ἡ νεότης τῆς εἰκοσαετίδος νεάνιδος ἀκριβῶς οὐδὲν τὸ ἑκτακτον παριτυγχέει. Θερμὴ τις εὐλάβεια ἐτέσυρεν ἐνίοτε καθ' ἑαυτῆς τὰ σκώμματα τῶν γνωρίων τῆς· αἱ πολιτικαὶ ἐριδες εἶχον μεταδοθῇ καὶ εἰς τὰς λοθαριγγικὰς ἐκείνας χώρας, καὶ αὐταὶ δὲ αἱ κω-

μαί ἀνῆκον ἐκάστη εἰς ὠριτμένον κόμμα· τὰ παῖδια τῆς Δομερεμύ, ὅπου τὸ φρόνημα ἦτο αὐρηλιανικόν, ἤρζον καὶ ἐξυλοκοποῦντο πρὸς τὰ παῖδια τῆς γειτονικῆς κώμης, ἅτινα ἐδουλοῦνδίζον.

Συναϊσθινομένη τὴν ἀνάγκην τῆς χώρης, τὴν ἱερότητα τῆς κληρονομικῆς βασιλείας, καὶ κατεχομένη ὑπὸ τῆς ἀντιπαθείας κατὰ τῶν ξένων, τῶν περὶ τῆς θαλάσσης ἐλθόντων, ἐνόμιζεν ἡ κόρη τῆς Δομερεμύ ὅτι ἤκουεν οὐρανίους φωνάς, προλεγούσας εὐνοϊκὴν τροπὴν τῶν πραγμάτων καὶ ἐνδεκνυούσας δι' αὐτὴν τὸ ἔργον τοῦ ν' ἀπολυτρώσῃ τὴν βαρέως καταπιεζομένην ὑπὸ τῶν πολιορκητῶν Αὐρηλίαν καὶ καθοδηγήσῃ τὸν βασιλέα Κάρολον εἰς Ρήμους, ὅπως χρισθῇ καὶ στεφθῇ οὗτος ἐν τῇ πόλει ταύτῃ.

Αἱ φωναὶ αὗται καὶ τὰ ὁράματα παρώρων αὐτὴν πρὸς τὰ ἐμπρὸς μετ' ἀκατασχέτου δυνάμεως· τὸ πρᾶγμα ἀνγγέληται εἰς τὸν διοικητὴν τῆς ἐγγύτερον εὐρισκομένης φρουρᾶς, οὗτος δὲ ἀνήγγειλεν αὐτὸ εἰς τὸν βασιλέα, ἐνῶπιον τοῦ ἐποίου ταχέως προσέλθεν ἡ Ἰωάννα δ' Ἀρκ.

Ἐξητήθη ἡ συμβουλὴ τῶν θεολόγων ἐπὶ ὑποθέσεως τόσον ἐκτάκτου· ἡ κόρη ἀπεδείχθη καλὴ καθολικὴ, καὶ προσεκολλήθη αὕτη εἰς μίαν στρατιωτικὴν ἀποστολὴν, εἰς ἣν εἶχεν ἀνατεθῇ ἡ ἐντολὴ τοῦ ἐπιστιτισμοῦ τῆς Αὐρηλίας.

Τὴν 18 Ἀπριλίου 1429 ἔφθασεν ἡ Ἰωάννα εἰς τὴν πόλιν, καὶ εἰς τινὰς μάχας ἐπεβεβαίωσε τὴν θείαν ἀποστολὴν τῆς διὰ τῆς ἐνθαρρυντικῆς καὶ νικηφόρου ἐπενεργείας ἣν ἐξήσκει ἡ ἐμφάνισις τῆς καὶ ἡ σημαία αὐτῆς μετὰ τῆς εἰκόνης τοῦ Σωτῆρος ἐπὶ λευκῆς θρόνης, ὡς καὶ ἡ προηγουμένη αὐτῇ ἀπεριόριστος πίστις, περὶ ἧς τὸ εὐαγγέλιον λέγει, ὅτι ὁ ἔχων αὐτὴν ἔστω καὶ ἐν τῷ μέτρῳ ἑνὸς μόνου κόκκου σινάπεως δύναται ὄρη νὰ μετακινήσῃ.

Τῷ ὄντι δὲ τὰ πράγματα ἔλαβον τροπὴν ἐπὶ τὰ βελτίως πολεμιστὰι συέρρεον πανταχόθεν πρὸς τὸν βασιλέα, αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἡ ἐμπιστοσύνη ηὔξησεν, ὅτε ἡ κόρη ἀνήγγειλεν εἰς αὐτὸν μετὰ πεποιθήσεως θρητικολήπτου τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ, ὅτι ὤφειλεν αὐτός νὰ στεφθῇ νῦν εἰς Ρήμους.

Ὅτε δὲ πράγματι καὶ τοῦτο κατωρθώθη κατ' εὐχὴν, κατήχθη ἡθικὴ ἐπιτυχία ὑψίστης ἀξίας. Αἱ πόλεις μεθίσταντο ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην καὶ αὐτὴς πρὸς τὸν νόμιμον βασιλέα· ἡ πίστις ὑπὸ τὴν ὅποιαν ἐχώλαινον αἱ δυνάμεις τοῦ ἔθνους ἤρθη πλέον. Αὕτη ἡ Ἰωάννα ἐθεώ-

ρει εκπληρωθεῖσαν τὴν ἀποστολὴν τῆς καὶ ἐπεθύμει νὰ ἐπιστρέψῃ οἴκαδε. «Οἱ πολεμισταὶ θὰ πολεμήσωσι, καὶ ὁ Θεὸς θὰ δώσῃ τὴν νίκην», ἔλεγεν αὕτη : δὲν εἶχε χειρισθῇ καὶ αὕτη τὸ ξίφος, ἔφερε δὲ μόνον τὴν σημαίαν.

Δυστυχῶς ἐπέσθη ἡ Ἰωάννα νὰ παραμείνῃ εἰς τὸν στρατόν, κατὰ τινα δὲ ἀπόπειραν πρὸς λύσιν τῆς πολιορκίας τῆς ὑπὸ τῶν Ἀγγλων καὶ τῶν Βουργουνδίων πολιορκουμένης Κομπιένης, ἔπεσεν αὕτη εἰς ἐχθρικὰς χεῖρας (Μοῖον τοῦ 1430).

Ἐν ὁ ὅματι τοῦ βασιλέως Ἑρρίκου τοῦ Γ'. ἠγέρθη κατ' αὐτῆς δίληκ, δὲν ἐδυσκολεύθησιν δὲ ἡ θεολογία καὶ ἡ νομικὴ τῶν χρόνων τούτων ἠνωμέναι ν' ἀνεύρωσι πλέον τοῦ ἐν ὁς ἐγκλήματα τιμωρούμενα διὰ θανάτου, τῶν ὁποίων κατέστησαν ἑνοχον τὴν Ἰωάνναν — διότι εἰς τί θὰ ἐχεσίμευεν ἄλλως ἢ Ἰερὰ Ἐξέτασις καὶ αἱ γνωμοδοτήσεις τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Παρισίων;

Ἡ δυστυχὴς κόρη ἐπεκαλέσθη τὸν πάπαν· ἀλλ' αὐτὴς ἦτο πολὺ μακράν, ἀφοῦ δὲ διὰ ὁλοῦ κατώρθωσαν νὰ ὑποκλιψῇ τὴν ὑπογραφήν τῆς ὑπὸ εἰδός τι ἐμολογίας, ἤχθη ἡ Ἰωάννα εἰς τὴν φυλακὴν, ἐν αὐτῇ δὲ ἐβασανίσθη ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον, μέχρις οὗ ἤρουναιτο νὰ θεωρήσωσιν αὐτὴν καθ' ὑποτροπὴν αἰρετικὴν καὶ ἐπομένως νὰ ἐνεργήσωσι συμφώνως πρὸς τοῦτο.

Ἐπὶ τῆς ἀρχαίας ἀγορᾶς τῆς Ρουένης ὑπέστη ἡ Ἰωάννα, συμφώνως πρὸς τὸν νόμον *de comburendo haeretico* τὴν ποινὴν τῶν Λολλάρδων, τὸν διὰ τοῦ πρὸς θάνατον.

§ ΒΙΙ. Ἡ εἰρήνη τῆς Ἀρρᾶς. 1438. — Ὁ πόλεμος παρετάθη ἐπὶ πολὺν ἔτι χρόνον, καὶ ἡ χώρα ἐπαθεν ἐκ τούτου σφόδρα : ἀλλὰ τὸ σχέδιον τῆς ἐνώσεως τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας εἰς ἓν κράτος ὑπὸ σκῆπτρον ἀγγλικὸν δὲν ἦτο πλέον ἐκτελέσιμον.

Ἐν ἔτει 1435 συνδιελλάγη ὁ δούξ τῆς Βουργουνδίας Φίλιππος μετὰ Καρολὸυ τοῦ Ζ'. ἐν τῇ εἰρήνῃ τῆς Ἀρρᾶς. Εἶχε συρροτηθῇ μέγα συνεδρίον τῆς εἰρήνης : ἐν τοσούτῳ αἱ μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας διαπραγματεύσεις δὲν ἤγαγον εἰς οὐδὲν ἀποτέλεσμα.

Ἐς ἄλλου ὁμως κατωρθώθη ἡ ἐπάνοδος τοῦ δούκους πρὸς τὸ μέρος τῆς Γαλλίας, καίτοι πάντως ἐπετεύχθη τοῦτο διὰ μεγάλων θύθιων καὶ παρχωρήσεων : κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος ἀπέθανε καὶ ἐχθρά

τις τοῦ βασιλέως, ἂν μὴ πλέον ἐπικίνδυνος ἄσπονδος ὅμως, ἢ μήτηρ αὐτοῦ Ισαβέλλα.

Ἡ πρώτη ὅμως συνέπεια τῆς εἰρήνης ἥτις κατέστησε τὸ δουκάτον τῆς Βουργουνδίας σχεδὸν ὅλως ἀνεξάρτητον, ἦτο ὅτι ὁ κατὰ τῶν Ἀγγλων ἀγῶν ἔλαβε τροπὴν ὅλως δυσμενῆ κατὰ τούτων. Οὕτω τὸ ἔαρ τοῦ 1436 ἀπώλεσαν οὗτος τοὺς Παρισίους: μόνον δὲ κατὰ τὸ ἔτος 1444 συνωμολογήθη ἀναχωρῆ ὀπλων, ἥτις, κατ' ἐπανάληψιν παρταθείσα δὲν ἤγαγεν ἐν τούτοις εἰς τακτικὴν εἰρήνην.

Ἐργῶ ὅμως διετήρησαν οἱ Ἀγγλοι μόνον τὸ Καλαί καὶ τὰς νορμανδικὰς νήτους.

§ 512. Ἡ μετέπειτα κυβερνησις Καρόλου τοῦ Ζ'. — Διὰ τὴν Γαλλίαν ὁ πόλεμος οὗτος εἶχεν ἐπιφέρει εὐάρεστα ἀποτελέσματα, καίτοι ἐν ταῖς καθ' ἑκάστα συνεπέφερε μεγάλας ὑλικὰς στενοχωρίας.

Ἡ κατὰ τῶν Ἀγγλων ἀντίθεσις, εἰς πάντα ὀφθαλμὸν ἀμέσως προσπίπτουσα καὶ πᾶσαν καρδίαν ξῖσου προσβάλλουσα, ἐμετρίωσε τὰς κομματικὰς ἀντιθέσεις παρὰ τῷ ἰδίῳ λαῷ καὶ ἤγαγεν εἰς πλήρη ὁριμότητα τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν τῶν Γάλλων.

Τοῦ δὲ Καρόλου τοῦ Ζ' τὰ προσωπικὰ προσόντα ἦσαν λίαν ἐπιτήδεια, ὅπως ἐπιφέρωσι τὴν θεράπειαν τῶν πληγῶν, αἷς εἶχον ἀνοίξει ἡ κομματικὴ ἐμπαθεια καὶ ὁ πόλεμος.

Ἀπὸ τῆς ἐν Ἀρρῶς εἰρήνης ἡδύνατο καὶ αὐθις ὁ Κάρολος ν' ἀναλάβῃ τὸ πρῶτον τῆς πολιτείας: κατ' εὐδενὸς ἐμνησικακίᾳ διὰ τὰ κομματικὰ του φρονήματα, ἐπολιτεύετο δὲ ὡς πρὸς τοῦτο κατὰ τὰς ὑπογεγραμμένας τῆς ἡπίας καὶ φιλαγάθου καρδίας του, ἥτις καθίστα αὐτὸν ἐπιτηδεύτατον διὰ τὸ βασιλικὸν ἔργον τοῦ συνδιαλλάκτου μετὰ σφοδροὺς ἀγῶνας.

Σπουδαῖον μέτρον ὑπὸ τὴν ἐποψιν τῆς ἐθνικῆς ταύτης δράσεως, ἥτις ἐνεδεικνύετο εἰς αὐτὸν ἐκ τῆς ὅλης καταστάσεως, ἦτο ἡ ἀποδοχὴ τῶν ἀποφάσεων τῆς συνόδου τῆς Βασιλείας, ἥτις ἐγένετο τῇ συμπράξει συνελεύσεως τῶν Γάλλων κληρικῶν ἐν Bourges: ἐν τινι διατόγματι, τῇ πραγματικῇ ἐγκρίσει (pragmatische sanction) (Ἰούλιον τοῦ 1438) διεκήρυξεν ὁ Κάρολος ἰσχυρούσας τὰς ἀποφάσεις ταύτας, αἵτινες ἀντὶ τῆς παπικῆς συνηθείας τοῦ διορίζειν εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ δικαιώματα ξένα, ἄγνωστα εἰς τὸν λαόν, ἂν μὴ καὶ ἀνάξια

πρόσωπα, ἐπανάφερον ἐν ἰσχύϊ τὸ δικαίωμα τῆς ἐλευθερίας τῶν ἐκλογῶν καὶ καθίστων τὴν γ α λ λ ι κ α ν ι κ ῆ ν ἐ κ κ λ η σ ί α ν ἐν μεγάλῳ μέτρῳ ἀνεξάρτητον.

Συγχρόνως δὲ ἐπικυκλοποιήθησαν ἡ διοίκησις, ἡ διαχείρισις τῆς δικαιοσύνης, καὶ τὰ δημόσια οἰκονομικά, ἐπανδρύθη ἐν Παρισίοις τὸ παρλαμέντον — τὸ ἀνώτατον δικιστήριον (1) — καὶ ἔνεκα τῆς ἀκμῆς τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν κατέστη δυνατόν νὰ γίνῃ σημαντικώτατον πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς πολιτείας βήμα: αἱ ἀπαρχαὶ μ ο ν ῖ μ ο υ σ τ ρ α τ ο ὦ.

Τὰ μειονεκτήματα τῶν μισθοφορικῶν στρατευμάτων, ἅτινα εἶχε καταστήσει περιττὰ ἡ εἰρήνη ἢ ἡ τῶν ὀπλῶν ἀνακωχή, καὶ τὰ ὅποια δὲν ἤθύναντο νὰ διαλύσῃσι, εἴτε διότι δὲν εἶχον πληρώσει αὐτὰ ἀκόμη, εἴτε διότι καὶ ἡ διύλισις ἐκρίνετο ἀσύμφορος, ἐγυρίσαμεν ἤδη ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἐν Ἰταλίᾳ. Οὐκίς ἦτο δυνατόν ἐστέλλοντό τὰ ὑπὸ τοῦ πολέμου ἐξηγριωμένα καὶ ὑπὸ τῆς στιγμιαίας ἐλλείψεως ἐνασχολήσεως ἐτι μᾶλλον ἐπικίνδυνα καθιστάμενα στίθῃ εἰς ὁμορόν τινα χώραν· πλὴν τούτου ἀπετελοῦν ταῦτα ἔτοιμον μέσον διὰ πάντα φιλόδοξον μεγαίστηνα, ὅστις θὰ ᾔθελε ν' ἀντισταθῇ κατὰ τῆς νομίμου ἐξουσίας ἢ νὰ καταναγκάσῃ αὐτὴν εἰς τι.

Ἐν μόνον μέσον ὑπῆρχεν ὅπως δοθῇ πέρας εἰς τὰς κακώσεις, εἰς αἷς ἦσαν ἐκτεθειμένοι οἱ κάτοικοι τῆς χώρας ὑπὸ τῶν στιφῶν τούτων τῶν σχολοζόντων πολεμιστῶν, ἦτο δὲ τοῦτο τὸ νὰ ἐπιφυλάξῃ ἡ κυβερνήσις, ἡ πολιτεία αὐτὴ τὸ προνόμιον τῆς διατηρήσεως στρατευμάτων.

Τοῦτο δὲ καὶ συνεβῆ ἐνταῦθα (1439). Οἱ μεγιστᾶνες, βαρῶνοι καὶ ἱερόρχαι παρητήθησαν τῆς μέχρι τοῦδε ἰσχυροῦς συνήθειας τοῦ νὰ διατηρῶσι στρατεύματα ἄνευ τῆς ἀδείας τοῦ βασιλέως καὶ νὰ φορολογῶσι τοὺς ὑπηκόους τῶν οἰκείᾳ ἐξουσίᾳ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Τοῦ λοιποῦ ἐπὶ ὁμαλῶν χρόνων δὲν ὑπῆρχον εἰμὴ οἱ βασιλικοὶ λόχοι.

(1) Σ Μ. Διότι σημειωτέον ὅτι ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ὁ δὸς Παρλαμέντον δὲν εἶχεν ἤν σημασίαν ἐν Ἀγγλίᾳ. Τὸ παρλαμέντον ἐν Γαλλίᾳ ἦτο μᾶλλον δικαστικὴ ἀρχή, ἣτις ἐξήσκησεν ἕμμεσον ἐπ' ἑρροὴν καὶ ἐπὶ τῆς νομοθεσίας, καθότι εἶχεν ἀποκτήσει τὸ δικαίωμα τῆς ἐγκρίσεως τῶν νομοθετικῶν πράξεων τῆς κυβερνήσεως. Σημειωτέον μάλιστα ὅτι ἐν Γαλλίᾳ δὲν ὑπῆρχεν ἐν ἀλλὰ πολλὰ παρλαμέντα ἀνὰ τὰς ἐπαρχίας.

τῆς ὑπηρεσίας (Ordonnanzkompanien), ἃς ἐμισθοδότηι ὁ βασιλεὺς καὶ ὧν τοῦ λοχαγοῦ αὐτὸς διώρζεν ἐπίσης : δύνχμις μικρὰ τὸ κατ' ἀρχάς, δεκαπέντε λόχοι ἐν ὅλῳ, ἕκαστος ἐξ ἑκατὸν αλογ-
χῶν καὶ αὐταὶ ἐξ ἐξ ἐφίππων, ὥστε ἐν ὅλῳ ἐννέα χιλιάδες ἄνδρες.

Ἀλλὰ τὸ σπουδαῖον ἦτο ὅτι ἐγίνετο ἡ ἀρχή, καὶ σὺν τῇ ἀρχῇ

Κάρολος Ζ'. τῆς Γαλλίας.

Μικρογραφία ἐκ χειρογράφου τοῦ ΙΕ'. αἰῶνος.

(Κατὰ τὸν Λακροά)

ταύτη μὲν ἰμοῦ στρατοῦ, ὅστις ἀληθῶς ἔπρεπε νὰ θεωρηθῇ μέγα εὐεργέτημα, ἐκρίθη καὶ ἡ ὑπεροχή τῆς μοναρχίας ἐν Γαλλίᾳ.

Τὸ στέμμα εἶχε κανονικὰς προσόδους, εἰσπραττομένας ὑπὸ τῶν ὑπαλλήλων του, ὡς ἐπίσης εἶχεν ἑνοπλιον δύναμιν, ἧς οἱ ἀρχηγοὶ πρὸς αὐτὸ μόνον εἶχον ὑποχρεώσεις, αἱ πόλεις καὶ οἱ κληρικοὶ εἶχον προσ-
χωρήσει πρὸς αὐτὸ καὶ εἶχον συνδεθῇ μετ' αὐτοῦ, διότι τὸ συμφέρον

αὐτῶν ἀπῆγει τὰ μάλιστα ἰσχυρὰν ἐθνικὴν βασιλείαν· τὸ δίκαιον ἐν τελευταίῳ β. θ. ᾧ δικαιοδοσίας ἀπενέμετο ἐν ὀνόματι αὐτοῦ, ἐν ὀνόματι τοῦ στέμματος.

Ἡ νέα αὕτη — σχετικῶς καὶ ἐν τῇ ἐκτάσει ταύτῃ νέα — ἀρχὴ μοναρχικῆς τάξεως τῶν πάντων ἐπιλαμβανομένης ἐξηκολούθησεν ὑφισταμένη καὶ ἐπὶ τῶν τριῶν ἐπομένων βασιλείων, Λοουδοβίκου τοῦ ΙΑ'. (1461—1483), Καρόλου τοῦ Η'. (1483—1498) καὶ Λοουδοβίκου τοῦ ΙΒ'. (1498—1515).

§ 513. Λουδοβίκος ὁ ΙΑ'. καὶ Κάρολος ὁ Τολμηρός. — Ἐν τοσοῦτῳ, ὡς ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε ἐξελιξέως τῶν κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν πραγμάτων καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην, ἡ ἀνωτάτη ἀριστοκρατία ἦτο ἀκόμη λίαν αὐτοτελὴς καὶ λίαν ἰσχυρά, ἀρβῶς δὲ κατὰ τοῦ μεγίστου τῶν ὑποτελῶν τῆς, κατὰ τοῦ πρώτου τῶν ὀψέδεκα ὁμοτίμων τῆς Γαλλίας, τοῦ δούκος τῆς Βουργουνδίας, εἶχε νὰ διεξαγάγῃ τὸν τελευταῖον ἀγῶνά της ἡ γαλλικὴ βασιλεία.

Ἡ λαμπρὰ αὐλὴ τοῦ δούκος τῆς Βουργουνδίας, Καρόλου τοῦ Τολμηροῦ, ὅστις, ὡς ἐμνημονεύσαμεν ἐν τῇ ἐξιστορήσει τῶν γερμανικῶν πραγμάτων, εἶχε διαδεχθῇ τὸν πατέρα αὐτοῦ Φίλιππον τὸν Ἀγαθὸν ἐν ἔτει 1467, ἡμαῦρου μεγάλως τὴν φειδωλὴν δαίταν Λουδοβίκου τοῦ ΙΑ'., ὡς ὑπεχώρει καὶ αὕτῃ ἡ μετριόφρων μορφή τούτου ἀπέναντι τῆς τοῦ δούκος.

Ἀλλὰ τὸ ἔργον αὐτοῦ, λαμπρὸν, ὡς ἐφαίνετο, ταχέως εἶχε λήξει· ὁ Λουδοβίκος εὗρε συμμάχους κατὰ τοῦ πανταχότε ἐπεκτεινομένου Καρόλου, καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ τῷ ὄντι ἀπέβησαν αἱ νίκαι ἐκεῖναι τῆς Γράνδσόν, τῆς Μοῦρτεν, τῆς Νανσύ.

Συνθήκη τοῦ ἔτους 1474 ἐξησφάλισεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας καὶ διὰ τὸ μέλλον ἀκόμη ἀντὶ ἱκανῶν χρημάτων τὴν δύναμιν ἐλθετικοῦ πεζικοῦ· ἑτέρα συμφωνία, ἡ δευτέρα εἰρήνη τῆς Ἀρρᾶς (1472) ἐξησφάλισεν αὐτῷ μετὰ τῆς χειρὸς τῆς ἐγγονῆς τοῦ Καρόλου, Μαργαρίτας τῆς Αὐστριακῆς, ὑπὲρ τοῦ Δελφίνος αὐτοῦ, τὸ κατὰ ληλότερον μέρος τῶν βουργουνδικῶν χωρῶν· καὶ ἡ Νεάπολις δὲ καὶ ἡ κομητεία τῆς Πριβηγκίας περ ἤλθον εἰς αὐτόν, τοῦ κόμητος τῆς Maine Καρόλου, τοῦ νομίμου κληρονόμου τοῦ τελευταίου Ἀνδεγαυοῦ

(Ρενέ τοῦ Β'.) κηρύξιντος αὐτὸν κληρονόμον τοῦ μίαν ἡμέραν πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ (1481).

Ἡδύχημενον καὶ ἐνισχυμένον κατέλιπεν ὁ Λουδοβίκος τὸ βασιλεῖον ὅπερ εἶχεν ἐπεκτείνει δι' ὅλων τῶν μέσων, μετὰ μεγαλοπράγμονος συακολουθίας ἐν ἐλάστῃ μικρᾷ καὶ μεγάλῃ τέχνῃ καὶ δολιότητι, ἄνευ ἱπποτικοῦ καὶ βασιλικοῦ φρονήματος, ἀλλ' ἐν πλήρει ἐπιγνώσει τοῦ ἐπιδωκομένου σκοποῦ, εἰς τὸν ἀνήλικον υἱὸν τοῦ Κάρολον, ὅτε ἀπέθανε τὸν Αὐγούστον τοῦ 1481 ἐν τῇ μοναζίᾳ τοῦ παρὰ τὴν Τούρ (Tours, Τούρωνες) πύργου αὐτοῦ Πλεσσίς.

Οἱ κινδύνοι, δι' ὧν ἠπείλει ἐκ νέου τὴν μιναρχικὴν ἀνάπτυξιν ἡ ἀνηλικιότης τοῦ βασιλέως, ἀντιπαρήλθον. Ἡ συνέλευσις τῶν τάξεων, ἡ συγκροτηθεῖσα τῷ 1484 ἐν Τούρ, ἀπεδείχθη εἰς τὰς ἀποφάσεις τῆς ὀλιγώτερον ἐλευθέρας ἢ ἐν ταῖς ἀγορεύσεσιν, αἵτινες ἀπηγγέλθησαν ἐν αὐτῇ: οἱ δύο ὑπολειπόμενοι ἔτι μεγάλης δυνάμεως μεγιστᾶνες, ὁ δούξ τῆς Βρετάνης καὶ ὁ τῆς Αὐρηλίας, οἵτινες εἶχον λάβει τὰ ὄπλα, ἡττήθησαν ὑπὸ τῆς ἐνεργητικῆς θυγατρὸς Λουδοβίκου τοῦ ΙΑ'. τῆς ἀντιβασιλίσσης Ἀννης, τῇ βοηθείᾳ ἐλθετικῶν στρατευμάτων, ἡ δὲ θυγάτηρ τοῦ δουκὸς τῆς Βρετάνης προσέφερεν ἐν ἔτει 1491 εἰς τὸ στέμμα τῆς Γαλλίας, ἀποθανόντος ἐν ἔτει 1488 τοῦ πατρὸς τῆς, μετὰ τῆς χειρὸς τῆς, ἣν, εἶναι ἀληθές, δὲν ἔδωκεν ἐλευθέρᾳ βουλήσει εἰς Κάρολον τὸν Η'., καὶ τὸ δουκάτον.

Ὅτε δὲ ἐνηλικιώθη ὁ Κάρολος, ἐπεχείρησε τὴν στρατείαν ἐκείνην εἰς Ἰταλίαν, ὅπως διεκδικήσῃ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ ὡς κληρονόμου τῶν Ἀνδεγαυῶν ἐπὶ τῆς Νεαπόλεως.

Εὖ οὖτος καὶ ταχεῖα ὑπῆρξεν ἡ κατάκτησις τῆς κληρονομίας ταύτης, καὶ τὸν Μάιον τοῦ 1495 εἰσῆλθεν ὁ Κάρολος εἰς τὴν Νεάπολιν· ἀλλ' ἡ ὑπεράσπισις αὐτῆς ἦτο δυσκολωτέρα, καὶ ἤδη κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐπέστρεψεν αὐθις εἰς τὴν πρωτεύουσαν ὁ ἐκ τοῦ οἴκου τῆς Ἀραγωνίας βασιλεὺς Φερδινάνδος ὁ Β'.

Ὁ Κάρολος ἀπέθανε νέος ἔτι τὴν ἡλικίαν (1498), πρὶν ἢ δυνθῆναι ἀποπειραθῆ τὴν ἀνάκτησιν τῆς Νεαπόλεως ἐν δευτέρᾳ ἐκστρατείᾳ: ἐπειδὴ δὲ ἀπέθανεν ἄτεκνος, διεδέχθη αὐτὸν ὁ πλησιέστερος συγγενὴς του, ὁ δούξ τῆς Αὐρηλίας Λουδοβίκος ὁ ΙΒ'.

§ 514. Λουδοβίκος ὁ ΙΒ'. — Ἐπὶ βραχὺν σχετικῶς βασιλεύσας χρόνον (1498—1515) Λουδοβίκος ὁ ΙΒ'. κατέλιπε μνήμην

ἐνδοξον εἰς τοὺς μεταγενεστέρους. Καὶ ἠναγκάσθη μὲν βεβαίως οὗτος νὰ καταλίπη ἀλύτους τὰς ἐν Ἰταλίᾳ ἔριδας, περὶ ὧν γε ἦσται καὶ κατωτέρω λόγος, εἰς τὸν διάδοχόν του, ἐν τοῖς ἐσωτερικοῖς ὁμως πράγμασιν ἐστερεώθη εὐταχτος καὶ ἐπιθυμητὴ τάξις.

Ὁ βασιλεὺς, κατώρθωσε νὰ κερδίσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην πασῶν τῶν τάξεων τοῦ λαοῦ, τοῦ ὁποίου τὰ συμφέροντα μετ' εὐθυδικίας καὶ ἐπεικείας συνεβίβαζε πρὸς ἄλληλα.

Ἦτο ἀπηλλαγμένοι τοῦ πόθου τῆς ἐπεκτάσεως τῆς ἐξουσίας του· δὲν ἀνέμιγνύετο εἰς τὰς ἐκλογὰς τῶν κληρικῶν, καὶ ἄφησεν ἐλευθέραν τὴν ὑπὸ τοῦ πηλαμέντου ἐπιχειροῖσιν τῆς δικαιοσύνης· κρατῶν ἀκριθεὶς λογαριαμοὺς τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων του, κατώρθωσεν ὁ Λουδοβίκος μετ' ὅλον τὸ ἐν Ἰταλίᾳ πόλεμον νὰ ἐλαττώσῃ τὴν *taille* — τὸν ἀναλόγως τῆς περιουσίας ὀριζομένου ὑπὸ τῶν δημοσίων ὀργάνων κινονιζόμενον καὶ ὑπὸ τῶν τάξεων ψηφιζόμενον προσωπικὸν φόρον· ἐπίσης εἶχε λιφθῇ πρὶναια περικαλοῦ ἐλέγχου.

Ξενοὶ παρατηρηταί, ὡς λόγου χάριν Ἰταλοὶ πρέσβεις, ἀποφαίνονται εὐνεκίωτατα περὶ τῆς τότε καταστάσεως τῆς γαλλικῆς μοναρχίας ἐν ἀντιθεσει πρὸς τὴν ἰδίαν ἐαυτῶν πατρίδα, τὴν ἕνεκα τῶν ἀντικρουομένων δυνάμεων ἐν αἰωνίᾳ ἀνωμαλίᾳ διττελοῦσαν· ἡ κληρονομικὴ βασιλεία ἱδρύθη ἀκλονήτως, περὶωρίζετο δὲ σφῶς ὑπὸ κελῶν νόμων καὶ τῶν πηλαμένων· αἱ διαφοροὶ τάξεις, ἡ ἀριστοκρατία, ἡ ἀνωτέρα καὶ ἡ κατωτέρα, ἐκινουῦντο ἐλευθέρως ἐκάστη ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐαυτῆς σφαίρᾳ, ἡ δὲ μετάβασις ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην τάξιν ἦτο συνήθης· καὶ τὴν θέσιν δὲ τῶν κληρικῶν εὐρίσκουσιν οὗτοι ἀσφαλεστέραν, ὀλιγώτερον φθινομένην ἢ ἐν Ἰταλίᾳ.

§ 515. Ἡ Ἀγγλία ἀπὸ τοῦ 1422. Τούναντίον ἡ Ἀγγλία εἶχε νὰ διανύσῃ ἀπὸ τοῦ θανάτου Ἑρρίκου τοῦ Ε' (1422) χρόνους θωελλώδεις. Ὁ σθεναρὸς οὗτος ἡγεμὼν ἀπέθανε πρὶν ἢ καταστήσῃ ἀλήθεαν τὸν τίτλον αὐτοῦ ὡς ἀβασιλέως τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας, κατέλειπε δὲ τὸν θρόνον εἰς ἓν παιδίον, Ἑρρίκον τὸν Σ' (1422—1461).

Οἱ δύο θεῖοι, ὁ δούξ τοῦ Γλόστερ καὶ ὁ τοῦ Βέδφορντ, ἐκυθέρων τὴν χώραν ἀντ' αὐτοῦ, ὁ δὲ τελευταῖος, ὁ πρεσβύτερος, διγύθυνεν ἐν Γαλλίᾳ τὸν πόλεμον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου κυρίως εἶχε προσηλωθῇ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἔθνους.

Εἶδομεν ἤδη πῶς ἡ τύχη εἶχεν ἀλλάξει αὐτόθι: ἀπὸ τοῦ 1429: ὁ ἀντιβασιλεὺς ἀπέθανεν ἐν Ρουένῃ, ἀφοῦ εἶχε πράξει πᾶν τὸ δυνατόν, ὅπως ὑπεραπείσῃ τὴν μεγάλην κατάκτησιν, ἀκριβῶς κατὰ τὰς ἡμέρας καθ' ἃς ἐγένετο ἡ συνδιαλλαγὴ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ δουκὸς τῆς Βουργουνδίας, ἡ δὲ ἀποταίρτησις αὐτῇ συμμάχου ἀπαραιτήτου κατέστησεν ἐπὶ μᾶλλον ἀπειπιστικὴν τὴν θέσιν τῶν Ἀγγλῶν ἐν Γαλλίᾳ.

Ἀλλὰ καὶ ἐκ Σκωτίας ἠπειλοῦντο οὗτοι: σκωτικὰ στρατεύματα ὑπηρετοῦν ἐν τῷ γαλλικῷ στρατῷ: περὶ τὸ ἔτος 1450 ὁ ἀγὼν εἶχε κοίτη: Κάρολος ὁ Ζ' ἐγένετο κύριος ὅλης τῆς γαλλικῆς χώρας καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν παλαιότερων ἀγγλικῶν κτήσεων, τῆς Γουιέννης καὶ τῆς Νορμανδίας.

§ 316. Ἡ Ἀγγλία ἐπὶ Ἑρρίκου τοῦ Σ'. 1422 — 1461. — Ὁρθῶς παρετηρήθη, ὅτι ἡ ἐκδοσις αὕτη, καθ' ἑαυτὴν θεωρουμένη, ὑπῆρξεν εὐτύχημα διὰ τὴν Γαλλίαν ὡς ἐπίσης καὶ διὰ τὴν Ἀγγλίαν: ἡ χώρα αὕτη ὡς καὶ ἐκείνη ἀπεσοθήσαν ὡς ἐκ τῆς ἐκδόσεως ταύτης εἰς ἑαυτάς.

Πρώτη ὁμως συνέπεια τῆς ἀποτυχίας τῆς μεγάλῃς ἐπιχειρήσεως ὑπῆρξεν ἡ ἐξασθένησις τοῦ κύρους τῆς βασιλείας ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἡ παρὰ τὴν προσχήματος σφετερισμοῦ εἰς τοὺς φιλοδόξους μεγιστᾶνας.

Ἐν ἔτει 1447 ἔπαθε τὴν καταστροφὴν ὁ δοῦξ τοῦ Γλόσεστερ, ὅστις ἕνεκα τοῦ ἀσταθοῦς καὶ μὴ αὐτοτελοῦς χαρακτήρος τοῦ βασιλέως δυσκόλως εἶχε διιτηρηθῇ ἀπέναντι τῶν κατ' αὐτοῦ ἀντιπραττουσῶν ἐπ' ἡρώων, καὶ ἐλάχιστα ἡγχαπτο. Ἐβέβη οὗτος εἰς τὰς φυλακάς, ἀλλὰ πρὶν ἢ πράγματι ἀρχίσῃ ἡ ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ δίκη του, εὗρέθη νεκρὸς ἐπὶ τῆς κλίνης του.

Ἦτο δὲ τοῦτο ἡ ἀρχὴ μόνον μακρᾶς αἱματηρᾶς σειρᾶς συμβεβηκότων. Ὁ ἀνὴρ τὸν ὁποῖον κατόπιν τούτου ἔτασσον ἐπὶ κορυφῆς τῶν πριγκιμάτων ἡ εὐνοία τοῦ βασιλέως καὶ τῆς δεσποζούσης αὐτοῦ συζύγου τοῦ Μαργκρίτας τῆς Ἀνδεγαυϊκῆς, ὁ δοῦξ τοῦ Σουφρόλκ, ἔπεσεν ὑπὸ τὴν λαϊκὴν ἐκδίκησιν, ἀφοῦ εἶχε σωθῇ ἀπὸ τοῦ μίσους τῆς Κάτω Βουλῆς (1451).

Ἀνεφάνη δὲ ἡ ἰὴν κόμμα, τὸ ὁποῖον ἡμῶς θέτει τὰ δικαιώματα τοῦ βασιλέως καὶ ἡζήτου νὰ μεταβιβασθῇ τὸ στέμμα εἰς τὸν δοῦκα τῆς Ὑόρκης Ριχάρδον.

Ἀκριβῶς δὲ νῦν (1453) ἐγεννήθη τῷ βασιλεῖ υἱός, ἀλλ' ἐπειδὴ Παγκόσμιος Ἱστορία

ἀμέσως μετὰ ταῦτα περιέπεσεν ὁ Ἑρρίκος εἰς κατάστασιν πνευματικῆς καὶ σωματικῆς ἀδυναμίας, ὡς ἐκ τῆς ὁποίας ἐφαίνετο ἀίκανος νὰ κυβερνήσῃ, τὸ ὑορκικὸν κόμμα ἐνήργησεν ὥστε ν' ἀναλάβῃ τὴν ἀρχὴν ὁ δούξ των ὡς Προστάτης (Protector) (1454).

Ἐφ' οὗτω ἐν ραγδαίᾳ ἐναλλιγῇ ἡ ἐξουσία περιήρχετο ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα, ἐπεξετάθησαν τὰ κόμματα, τὸ Ὑορκικὸν καὶ τὸ Λαγκαστρικόν, τὸ λευκὸν καὶ τὸ ἐρυθρὸν ρόδον, εἰς εὐρυτεροὺς ἔτι κύκλους τοῦ ἔθνους.

Τῆς ἐκρήξεως τοῦ ἐμφυλίου πολέμου προηγήθη (1458) μία ἔτι συνδ' αλλαγή· ταχέως ὅμως ἐξερράγη ὁ πόλεμος καὶ προέβη ἀκράτητος.

Τὰ δικαιώματα τοῦ δουκὸς τῆς Ὑόρκης ἠδύναντο νὰ εἶναι βασιμωτέρα πράγματι δὲ Ἑρρίκος ὁ Ε', ὁ Λαγκάστριος, εἶχεν ἀναβῇ εἰς τὸν θρόνον, ὡς ἐμνημονεύταμεν ἐν τοῖς ἀνωτέρω, συνεπεία ἐπαναστάσεως· ἀλλ' ὁ οἶκος οὗτος κατεῖχεν ἤδη τὸν θρόνον ἀπὸ ἐξηκονταετίας, καὶ ὡς ἐκ τούτου εἶχε δικαιώματα ἐπ' αὐτοῦ, — καίτοι μικρὰν ἐκέκτητο σημασίαν τὸ ζήτημα τοῦ δικαίου.

Τὸ θέρος τοῦ 1460 τὸ κόμμα τῆς Ὑόρκης ἦτο τὸ νικηφόρον· ἡ βασίλισσα καὶ ὁ υἱὸς αὐτῆς ἔφυγον, ὁ δὲ βασιλεὺς περιήλθεν εἰς χεῖρας τῶν νικητῶν καὶ ἠναγκάσθη νὰ συγκαλέσῃ παρλαμέντον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀπεφασίσθη πρὸς λύσιν τοῦ βασιλικοῦ ζητήματος νὰ φέρῃ μὲν ὁ Ἑρρίκος τὸ στέμμα ἐφ' ὅρου ζωῆς, μετὰ τὸν θάνατον δὲ αὐτοῦ νὰ μεταβιβασθῇ τοῦτο εἰς τὸν δοῦκα καὶ τοὺς τούτου κληρονόμους.

Ἀλλ' ἡ δύναμις τοῦ Λαγκαστρικοῦ κόμματος δὲν εἶχε συντρίβῃ ἀκόμη· κατὰ τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς ἔτος ἔπεσεν ὁ ἀρχηγὸς τῶν Ὑορκικῶν, αὐτὸς οὗτος ὁ δούξ των, ἐν ἀτυχεῖ συμπολοῇ εἰς χεῖρας τῶν Λαγκαστριακῶν, καὶ ἄνευ βραδύτητος ἀπεκτεφιλίσθη ὑπὸ τῶν νικητῶν.

Ἡ βασίλισσα κατήγαγεν ἑτέραν νίκην, καὶ κατώρθωσε νὰ λάβῃ εἰς χεῖράς της τὸ σύζυγόν της — πρόσωπον βωδὸν ἐν τῷ μεγάλῳ τούτῳ δράμῳ.

Ἀλλ' ὁ τοῦ δουκὸς υἱός, ὁ κόμης τοῦ Μίρχ Ἐδουάρδος, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τοῦ κόμης Οὐόρβικ (Warwick), τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κόμματος, ὑπερίσχυσε καὶ πάλιν, καὶ εἰσῆλθε τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1461 εἰς Λονδῖνον, ὅπου καὶ ἀνηγορεύθη βασιλεὺς ὡς Ἐδουάρδος Δ'.

§ 117. Ὁ πόλεμος τῶν δύο ρόδων. — Ἡ βασιλεία αὐτοῦ παρετάθη ἀπο τοῦ 1461 — 1483. Ὁ πόλεμος τοῦ ἐρθρῶ καὶ τοῦ λευκοῦ ρόδου ἐξηκολούθησεν ὑπὸ πολλὰς ἀμφιταλαντεύσεις, πρὸς ὁδοὺς καὶ φρικαλεότητας. Ἐν ἔτει 1463 τοσοῦτον εἶχεν ὑπερσχύσει ὁ Ἐδουάρδος τοῦ ἐχθρικοῦ κόμματος, ὥστε ἡ βασίλισσα Μαργαρίτα ἡ ἀγία ἐβίβη νὰ ζητήσῃ τὴν σωτηρίαν της μετὰ τοῦ βασιλοπαιδὸς πέραν τῆς θαλάσσης, εἰς τὴν Φλινδρίαν· ἐν ἔτει δὲ 1464 περῆλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν του καὶ ὁ δυστυχὴς βασιλεὺς Ἐρρίκος ὁ Γ', ὅστις καὶ ἐνεκλείσθη διαταγῇ τοῦ Ἐδουάρδου εἰς τὸν Πύργον τοῦ Λονδίνου.

Ἡδύνατο δὲ νῦν ἐπὶ τινὰ χρόνον ὁ Ἐδουάρδος ν' ἀπολαύσῃ τῶν τέρψεων τῆς βασιλείας : τὴν ἐπιμέλειαν τῶν δημοσίων πραγμάτων ἀνέθηκεν εἰς τοὺς Νεβίλς καὶ εἰς τοὺς Γουόιλς (Woolvilles), εἰς τὴν οἰογένειαν τοῦ κόμητος Οὐόρβικ (Warwick) καὶ εἰς τοὺς συγγενεῖς τῆς γυναικὸς του.

Ἡ ζηλοτυπία αὐτῶν ἤγαγεν εἰς νέας ἀνωμαλίας καὶ στάσεις, συνεβη δὲ καὶ τὸ ἀνήκουστον ὅτι ὁ κόμης Οὐόρβικ, ὅστις εἶχε βοηθήσει τὸν βασιλεῖα Ἐδουάρδον ν' ἀναβῇ εἰς τὸν θρόνον, συνδιδραχὴ μετὰ τῆς πρώτης ἐχθρᾶς του, τῆς βασίλισσας Μαργαρίτας, μετ' ἧς εἶχε συναντηθῇ ἐν Ἀμβουά (Amboise), ἐν τῇ αὐτῇ Λονδονίῳ τοῦ ΙΑ' (1470).

Καὶ νῦν ἤλλαξε τὸ φῦλλον : ὁ Οὐόρβικ ἐνεφάνισθη ἐπὶ κεφαλῆς λαγκαστρικῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων ἐπὶ ἀγγλικῶν ἐδάρους : ὁ βασιλεὺς Ἐδουάρδος, ἀπροετοίμαστος, ἔφυγεν εἰς Ὀλλανδίαν, καὶ ὁ Οὐόρβικ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Κλιβεντίας (Clarence), τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ βασιλεως Ἐδουάρδου, ἀπῆλθεν εἰς Λονδίον, ὅπου ἐξήχθη νῦν ἐκ τοῦ πυργοῦ Ἐρρίκος ὁ Γ'· καὶ ἀνέβη καὶ αὐτὸς εἰς τὸν θρόνον.

Ἀλλ' ἐν ἔτει 1471 κατέπλευσεν ὁ Ἐδουάρδος, ὅστις εἶχεν ἐξοπλισθῇ ἐν τῇ ἡπρωτικῇ Εὐρώπῃ διὰ χρημάτων βουργουνδικῶν, καὶ ἐνσχύθη πάραυτα ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν του καὶ ὁ ἀδελφός του δὲ ὁ Κλιβεντίας καὶ αὐτὸς προδίδων τὰς ἀρχάς του, ἔλαβε τὸ λευκὸν ρόδον· ἐν Βιρνετ δέ, μικρὸν πρὸς βορρᾶν τοῦ Λονδίνου, ἐγένετο μάχη μεταξὺ Ἐδουάρδου καὶ τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἐρρίκου, οὗ ἡγήτο ὁ Οὐόρβικ.

Το ὑπὸ ἑκείνῳ κόμμα ἐνίκησεν, αὐτὸς ὁ Οὐόρβικ ἔμεινεν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, καὶ ὁ Ἐδουάρδος ἀνέβη καὶ παλιν εἰς τὸν θρόνον, ἐνῶ ὁ Ἐρρίκος Γ'· ἐνεκλείσθη καὶ παλιν εἰς τὸν πύργον.

Τὴν ἡμέραν τῆς μάχης εἶχε καταπλεύσει καὶ ἡ βασίλισσα εἰς Πλυμούθ : ἅπαξ ἔτι ἐδοκίμασε τὸ λαγκαστρικὸν κόμμα τὴν τύχην τῶν ὀπλων ἐν Τεϋκεσבורύ, ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα ὄν ὑπῆρξε καλλίτερον : αὐτὴ ἡ βασίλισσα καὶ ὁ υἱὸς αὐτῆς συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι, ὁ τελευταῖος δὲ οὗτος, ὁ πρίγκιψ Ἐδουάρδος, ἐθελαιώθη πορικρήμα.

Μετὰ τινὰς ἐδοξάσας, κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν καθ' ἣν ὁ νικητὴς εἶχεν ἐπανελθεῖ εἰς Λονδῖνον, ἀπεθάνεν ὁ βις. λεύς Ἑρρίκος ἐν τῷ πύργῳ : νῦν δὲ, ἀφ' οὗ ὁ τούτου διάδοχος εἶχεν ἤδη θανατωθῆ, ὑπῆρξεν ἐπικύριον ὅτι ἐξέλιπε καὶ αὐτός.

Πρὸς στιγμὴν ἐφάνη ὅτι ὁ Ἐδουάρδος ὁ Δ' ἤθελε νὰ ἐπαναλάβῃ τὸν ἐθνικὸν πόλεμον περὶ τῆς Γαλλίας. Ἐτωρελήθη δὲ τὰς χάριν αὐτοῦ προπαρασκευάς, δι' αἷς δὲν ἐπῆρκουν αἱ ὑπὸ τοῦ κοινοβουλίου ψηφιζόμεναι πιστώσεις, πρὸς νέαν οἰκονομολογικὴν ἐπινοήσιν, τὰς ἐλευθερίας εἰσφορὰς ἢ ἀγαθὰς προαίρεσεις, εἰς αἷς ἐξηναγκαζο τὸ διάφοροι πλούσιοι διὰ τῆς προσωπικῆς ζητήσεως τοῦ βασιλέως, εἰς ἣν δὲν ἐτόλμων αὐτοὶ ν' ἀντίπῳσι.

Ἄλλ' ὁ δοῦξ τῆς Βουργουνδίας, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐβασίζετο οὗτος, εἶχεν ἐξαντλήσει τὰ μέσα του, αὐτὸς ὁ Ἐδουάρδος δὲν ἦτο πολὺ φιλοπόλεμος, καὶ ὁ Λουδοβίκος IB' κατώρθωσε κατὰ τινὰ συνάντησιν νὰ πείσῃ αὐτὸν ὅπως συνομολογήσῃ, εἰρήνην (1475).

Ἐν ἔτει 1478 ἀπέθανε καὶ ὁ δοῦξ τῆς Κληρεντίας, μεθ' οὗ ὁ βασιλεὺς εἶχεν ἔλθει καὶ πάλιν εἰς διάσταςιν, ἐν τῷ πύργῳ, ἐκ βιολίου ἀναμφιβόλως θανάτου : ἐν ἔτει δὲ 1483 ἀπέθανε καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Ἐδουάρδος ὁ Δ' ἐν ἡλικίᾳ μόλις τεσσαράκοντα δύο ἐτῶν.

Τὸ ρεῦμα τοῦ αἵματος καὶ τοῦ πηλοῦ, ὅπερ παρουσιάζει ἡ ἀγγλικὴ ἱστορία ἢ ὀρθότερον ἡ ἱστορία τῆς ἀγγλικῆς βασιλείας κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, ἐξηκολούθησε νὰ ρέῃ.

Ἐδουάρδον τὸν Δ' διεδέχθη ὁ δωδεκαέτης υἱὸς του Ἐδουάρδος ὁ Ε' : ὁ πρῶτος τῶν πριγκίπων βασιλικῆς καταγωγῆς, Ριχάρδος ὁ δοῦξ τοῦ Γλόσεστερ, κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ τὴν διεύθυνσιν τῶν κινῶν καὶ ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ Προστάτου.

Μετὰ δικθολικῆς δὲ δεξιότητος, συνδυάζων κτηνώδη βίαν μετ' ἐπιλέπτου δολιότητος, προήχθη οὗτος περαιτέρω· ἀφ' οὗ εἶχε διατάξει τὴν θανάτωσιν ἐμπίστων τινῶν φίλων τῆς χήρης καὶ τῶν τέκνων Ἐδουάρδου τοῦ Δ', ἔκλεισε καὶ τὸν δεῦτερον πρίγκιπα, τὸν νεώτερον ἀδελ-

φον Ἐδουάρδον τὸν Ε'. εἰς τὸν πύργον, ὅστις ἐχρησίμευεν ὡς ἀνάκτορον ἅμα καὶ ὡς δημοσία φυλακή.

Προσποιηθεὶς δὲ ἔπειτα ὅτι ἀμάρτυρος καὶ ἡμερόσθηται τὴν νομιμότητα τῆς γεννήσεως τῶν δύο πρῆγικων, καὶ ἀνακάλεσας εἰς τὴν μνήμην χάριν τοῦ αἰθίδου τοῦτου ἰσχυρισμοῦ τὸν μὴ χρηστὸν βίον τοῦ τελευταίου βασιλέως, συνετίλει τὴν κλοπὴν τοῦ στέμματος διὰ λαϊκῆς ἀποφάσεως ὑπ' αὐτοῦ προκληθείσης καὶ ἔλαβε κατοχὴν τοῦ θρόνου (1483).

Τὰ περαιτέρω νοοῦνται οἰκοθεν : εὐκόλως εἰρήθη τὸ ἀρχεῖον ὑποκείμενον ὅπερ ἐφόνευσεν ἐν τῷ πύργῳ, ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ νέου βασιλέως τοὺς δύο πρῆγικας, ἀποτυχούσης δὲ πρώτης τινὸς ἐξεγέρσεως, ἥτις εἶχεν ἀρχίσει ἐν ὀνόματι ἀκόμῃ τοῦ ἥδη φανεθέντος πρίγκιπος, συνεκάλεσε Ριχάρδος ὁ Γ'. ἐν παρλαμέντον, τὸ ὅποιον ἀνεγνώρισε τὸ δικαίωμα αὐτοῦ καὶ τὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἐδουάρδου.

Ὁ τελευταῖος οὗτος ἀπέθινε, πρὶν ἢ πραγματοποιηθῇ τὸ σχέδιον τοῦ τυράννου περὶ νυμφεύσεως αὐτοῦ μετὰ τῆς θυγατρὸς Ἐδοάρδου τοῦ Δ'. Ἐλισάβετ' ἀλλ' ὁ σφετεριστὴς δὲν ἐδυσκολοῦν νὰ ζητήσῃ εἰς γάμον τὴν Ἐλισάβετ' αὐτὸς οὗτος, καίτοι ἔζη ἡ σύζυγος τοῦ του· καὶ ἀπέθανε μὲν αὕτη μικρὸν μετὰ ταῦτα, ἀλλ' ἐν τοσοῦτῳ ὁ γάμος ἐκείνος δὲν ἐπραγματοποιήθη.

Τὸ λαγκαστοικὸν κῆμα εἶχεν ἀντιτάξει εἰς τὸν ἄνθρωπον τοῦτον τῶν αἰμάτων ἕτερον μνηστῆρα ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ κόμητος Ἐρρίκου τοῦ Ρίχμονδ (Ρίτμονδ, Richmond), ὅστις, εἶναι ἀληθές, δὲν ἦτο κυρίως εἰπεῖν βλαστὸς τοῦ οἴκου Λαγκάστερ: ἦτο οὗτος υἱὸς τῆς χήρας Ἐρρίκου τοῦ Ε'. Αἰκατείνης τῆς Γαλλίας, ἐκ τοῦ δευτέρου γάμου αὐτῆς μετὰ τοῦ Ὁουὲν Τυδώρ τοῦ υἱοῦ ἑτεροθαλοῦς ἀδελφοῦ Ἐρρίκου τοῦ Γ'.

Ὁ κόμης, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τῆς Γαλλίας, κατέπλευσε τὸν Αὐγούστου τοῦ 1485 εἰς τινὰ λιμένα τῶν νοτιοδυτικῶν ἀκτῶν. Ἐν Βοσγουόρθ (Bosworth) τῆς κρητείας τῆς Λεϊτςστερ, συνεκρούσθησαν οἱ δύο στρατοί, ἐξ ὧν ὁ τοῦ Ριχάρδου ἦτο ἀριθμητικῶς ὑπέρτερος ἀλλὰ λίαν ἀναξιοπίστος.

§ 518 Ὁ οἶκος τῶν Τυδώρ. Ἐρρίκος ὁ Ζ'. καὶ οἱ Τυδώρ. 1485. — Ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ Ριχάρδος ὁ Γ'. εὗρε θάνατον ἥρωϊκόν, θάνατον, ὅστις, ὀλίγον ἀνταπεκρίνετο πρὸς τὴν ζωὴν

του. Ὁ νικητὴς αὐτοῦ εἰσῆλθεν εἰς Λονδίον, καὶ ἡ κοινὴ γνώμη εὐχρηστικῶς ἐδέχθη τὴν αὐταπάτην, ὅτι ἐν τῷ προώπῳ αὐτοῦ, τοῦ πρώτου ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Τυδώρ, Ἐρρίκου τοῦ Ζ', ἤνουντο αἱ ἀξιώσεις τῶν Λαγκάστερ καὶ τῶν Ὑρκ. Αὐτοῦ δὲ ἀνεγνωρίσθη τὸ ὄχι εἶναι δικαίωμα τοῦ ὑπὸ τοῦ κοινοβουλίου, ἐνυμφεῦθαι οὗτος μετὰ τῆς Ἐλισάβετ, τῆς θυγατρὸς Ερρίκου τοῦ Δ'.

Πολλάκις διαταράχθη ὁ θρόνος αὐτοῦ ὑπὸ σφετεριστῶν, ὧν τὸ ἔργον ὁμηκόλουνεν ὁ μυστηριώδης τρόπος καθ' ὃν εἶχον τεθῆ ἑκπλοῶν οἱ δύο υἱοὶ Ἐδουάρδου τοῦ Δ'.

Ἐν τῷ συνόλῳ ὅμως ἡ βασιλεία αὐτοῦ (1485 — 1509) ὑπῆρξεν ἡπυχὴ καὶ ἀπο-ελισματικὴ. Κατώρθωσεν οὗτος τῇ συνδρομῇ τοῦ κοινοβουλίου νὰ συστήσῃ εἰδὸς τι ἐκτάκτου δικαστηρίου ἢ ἐκτάκτου ἀρχῆς, τοῦ ἐν ἀστροῦ θαλάμῳ ὅπρ' ἦτο πεποικισμένοι μετ' ἐκτάκτου πληρεξουσιότητος καὶ, ἐν ἀνάγκῃ, ἀππλλαγμένον τῆς τηρήσεως τῶν συνήθων δικαιοκτικῶν τύπων ἵνα δύναιται νὰ παρεμποδίξῃ καὶ τιμωρῇ συναιθροίσεις καὶ προπιρρυσκασαί τεινούσας εἰς στάσιν καὶ ἀναρροπὴν τῆς ὑφισταμένης κυβερνήσεως. Ἐγίνωσκεν οὗτος — εἶναι ἀληθὲς διὰ μέσων ὑπόπτων — νὰ εὐλόγηται πάλαι ἐν ἀφθονίᾳ χρημάτων, οὕτως ὥστε κατὰ τὰ τελευταῖα δέκα τρίτα τῆς βασιλείας του δὲν ἔλαβεν ἀνάγκην νὰ συγκλιέτῃ τὸ κοινοβούλιον, τοῦτο δὲ τόσῳ μᾶλλον ὅτῳ ἀπέσχεεν ὁ Ἐρρίκος μεγάλων ἐξωτερικῶν ἐπιχειρήσεων.

Ἐρρίκος ὁ Ζ' δὲν ἐπανεῖλιθε σπουδαίως τὴν ἐπὶ τοῦ στέμματος τῆς Γαλλίας ἀξίωσιν· ὁ γαλλικὸς βασιλικὸς οἶκος συνεμάχει μετ' αὐτοῦ κατὰ τῆς χήρας Κιρόλου τοῦ Τολλέρυ Μαργαρίτας, τρυφίπιδος ἐκ τοῦ οἴκου τῆς Ὑρκης, ἥτις ἤγειρε τὸν τελευταῖον καὶ ἐπικινδυνώτατον τῶν μνηστήρων τοῦ θρόνου, τὸν Πέρκιν Οὐόρθεκς, ὅστις, ἤξεο, ὅτι ἦτο ὁ νεώτερος τῶν υἱῶν Ἐδουάρδου τοῦ Δ', Ριχάρδος ὁ τῆς Ὑρκης.

Πολιτευτὴς πινουρογός ὢν Ἐρρίκος ὁ Ζ' εὗρε τὸν τρόπον νὰ ἐνισχύσῃ τὴν θέσιν του διὰ δύο γάμων ἐπωφελεστάτων· ἦτοι τοῦ γάμου τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Ἀρθούρου, τοῦ πρίγκιπος τῆς Οὐλίας, μετὰ τῆς Αἰκατελίνης, τῆς νεωτάτης θυγατρὸς Φρὶνάνδου τοῦ Καθολικοῦ τῆς Ἀργωνίας καὶ τοῦ γάμου τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Μαργαρίτας μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Σκωτίας Ἰακώβου τοῦ Δ'.

Ὁ πρῶτος τῶν γάμων τούτων ἐλύθη λίαν ταχέως, ἀποθνήσκων τοῦ δεκαεξαέτους πριγκίπου· ἀλλ' οἱ δύο βασιλεῖς, ὁ Ερρίκος καὶ ὁ Φρειδερίκος, ἔκριναν τοσόν συμφύριταν τὴν συμμαχίαν των, τὴν κατὰ τῆς Γαλλίας κατευθυνομένην, ὥστε ἡ νεαρὰ χήρᾳ ἐμνηστεύθη παραυτᾷ μετὰ τοῦ νέου πλέον πριγκίπου τῆς Οὐαλλίας, τοῦ δευτέρου υἱοῦ τοῦ βασιλέως, τοῦ Ἑρρίκου. Πρὸς τοῦτο ἀπῆρτετο συγγνώμη συγγενείας παρὰ τοῦ πάπα, ἣν ἔδωκεν Ἰούλιος ὁ Β'. ἄνευ δυσκολίας.

Αὐτὸς οὗτος Ερρίκος ὁ Ζ' ἀπῆσχολεῖτο, ἀπὸ τοῦ ἐν ἔτει 1503 ἐπ' συμβάντος θανάτου τῆς συζύγου του, ὑπὸ παντοειδῶν σχεδίων πολιτικῶν γάμων, ὅτε ἀπέθανεν ἐν ἡλικίᾳ τριῶν καὶ πεντήκοντα ἐτῶν τῷ 1509. Κατέλιπε δὲ τὸ στέμμα ὡς κτήσιν ἐντελῶς ἀσφαλῆ εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἑρρίκον τὸν Η'.

Ὁ δὲ ἐμφύλιος πόλεμος ἔλαβεν ἅπαξ διὰ παντός ἐριτικὸν πέρας.

§ 519. II Ἀγγλία περὶ τὸ ἔτος 1500. — Θι ἦτο θλιβερόν, εἰς ἡ αἵματηρὰ καὶ ἀνωμαλὸς αὕτη πολεμικὴ τύρβη περὶ τῆς ἐξουσίας περιέκλειεν ἐν ἑαυτῇ τὸ σύνολον τῆς ἱστορίας τοῦ μεγάλου ἀγγλικοῦ ἔθνους κατὰ τὴν χρονικὴν περίοδον τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος.

Ἀλλὰ τοῦτο δὲν συμβαίνει κατὰ τὴν χρονικὴν ταύτην περίοδον παρὰ τῷ λαῷ τούτῳ, ὡς ἐπίσης δὲν συμβαίνει καὶ ἄλλαχοι· διότι τὸ πολὺ πλεθρὸς τοῦ λαοῦ ἐμμέσως μόνον ἐθίχθη ὑπὸ τῶν πολέμων τούτων, οὓς ἐπολέμουν αἱ μεγάλαὶ οἰκογένειαι μετὰ τῶν ὑποτελῶν των καὶ μετὰ τῶν μισθοφερκῶν στρατευμάτων αὐτῶν, τὰ ὅποια ρητέον δὲν ἦσαν πολυπληθῆ.

Καὶ αἱ μάχαι δὲ δὲν ἦσαν λίαν φονικαί, ὅταν δὲ μανθάνομεν, ὅτι ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἀγγλίας κατὰ τὸν δεκάτον πέμπτον αἰῶνα δὲν ἡῤῃσεν σπουδαίως, καὶ ὅτι ὁ πρῶτος τῶν Τυδώρ δὲν εἶχεν ὑπηκόους περισσότερους τῶν τριῶν ἐλατομυριῶν, δὲν πρέπει νὰ νομίζωμεν ὅτι τὸ γεγονός τοῦτο ἔχει μεγάλην σχέσιν πρὸς τὸν πόλεμον τῶν δύο ρόδων.

Ἄλλως ὅμως ἡ χώρα προώδευε, καίτοι καὶ αὐταὶ αἱ σπουδαιότεραι τῶν προσώπων τούτων ἐγένοντο τόσον βροδέως καὶ βαθμιδῶς, ὥστε δὲν δύναται τις νὰ ὀρίσῃ ἀκρίβως τὸν χρόνον τῆς ἐκτελέσεως αὐτῶν. Οὕτω ἐπὶ παραδείγματι ἡ δουλεία εἶχε παύσει νῦν σχεδὸν καθ' ὁλοκληρίαν, αἱ δὲ διάφοροι τοξεῖς εἶχον προτεγγίσει πρὸς ἀλλήλας.

Τὸ αἶμα ἐκυκλοφόρει γοργότερον· ἀστικά γενεὰ ἀπεκτείναν ἀκινή-

τους κτήσεις καὶ μετέβησαν εἰς τὴν τάξιν τῶν ἱπποτῶν : εὐγενεῖς δὲ καὶ ἱππόται εὐρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς ἀστικά ἐπιτηδεύματα.

Πλὴν δὲ τούτου εἶγε μορφωθῇ ἐν Ἀγγλίᾳ ἔθιμον, ὅπερ ὑπῆρξε μέγα εὐτύχημα διὰ τὴν χώραν, δημιοργήσιν αὐτῇ ἀληθῆ ἀριστοκρατίαν, ἥτις πρίγμῃτι περιέμεινεν ἐπὶ κεφαλῇ τοῦ λαοῦ καὶ ἐν τούτοις δὲν ἀπέδῃ τάξις ἀποκεκλεισμένη (Kaste, βίου), ἀλλὰ διετέλεσεν ἐν στενῷ συνόρισμῳ μετὰ τοῦ πλήθους τοῦ λαοῦ, μετὰ τῆς commonalty: κατὰ τὸ ἔθιμον τοῦτο ὁ ἀριστοκρατικὸς τίτλος μετεβίβαζετο πιντοτεμόνον εἰς τὸν πρωτότοκον, ἐνῷ τὰ λοιπὰ τέλνα ἔφερον μόνον τὸ οἰκογενειακὸν ὄνομα καὶ ἐπομένως δὲν εἶχον προτίμησιν τινα ἀπέναντι τῶν ἀστικῶν τάξεων λόγῳ βιθμῶ.

Οἱ πληθεῖοι προώδεον : ὑπῆρχον νόμοι, καὶ ἐψηφίσθησαν τοιοῦτοι καὶ ἐπὶ Ἐρρίκου τοῦ Ζ'· περὶ τὸ ἔτος 1500, ἐπιβάλλοντες εἰς τὸν κοινὸν πολίτην, τὸν ἔχοντα εἰσόδημα πλεον τῶν τεσσαρῶντα λιρῶν στερλινῶν, νὰ χειροτονιθῇ ἱππότης· οἱ μεγάλοι τῶν Ἀγγλῶν νῆκαι ἐν Γαλλίᾳ κατήχθησαν κυρίως ὑπὸ τῶν τοξοτῶν, τῆς τρομερᾶς ἀγγλικῆς Jeomanry, Ἴταλοι δὲ παρατηρητοὶ ἐσημείωσαν καὶ ἐνταῦθα τὴν μεγάλην περὶ τὰ πολεμικὰ μεταβολήν, τὴν ἐξαφάνισιν τῶν Signori chiamati Militi καὶ τὴν ἀντικατάστασιν αὐτῶν διὰ μονίμου στρατεύματος· οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι ἀπέδθησαν καταστρεπτικοὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀριστοκρατίαν, τῆς ὅποιας αἱ ἀραιωμέναι τάξεις ἔπρεπεν ἀνυγχαίως νὰ συμπληρωθῶσι δι' ἀνυψώσεως νέων γενῶν.

Τὸ πολίτευμα ὅμως τοῦ κράτους εἶχεν ἀναπτυχθῇ κατ' εὐχὴν, οὕτως ὥστε οὐδὲν τῶν τριῶν στοιχείων — τοῦ μονορχικοῦ, τοῦ ἀριστοκρατικοῦ, τοῦ δημοκρατικοῦ — ἀπέκτησεν ὀριστικὴν ὑπεροχήν.

Ἡ βασιλεία δὲν ἀπώλεσεν οὐδὲν τῶν οὐσιωδῶν δικαιωμάτων, τῶν προνομίων τῆς : ἀλλ' ἡ ἐξουσία τοῦ βασιλέως ἦτο, καθὰ ἐκφράζεται θεράπων τις Ἐρρίκου τοῦ Σ'. ὑψηλῆς περιωπῆς συμφώνας πρὸς τὴν φρόσιν τοῦ Ἀριστοτέλους, ἐξουσία πολιτική, ἡ κυριαρχία περιωρίζετο διὰ «νόμων πολιτικῶν» καὶ τοῦτο πρὸς ἰδίαν αὐτοῦ ἀνακούφισιν.

Ἡ ἀριστοκρατία ὑπερήσπισε τὴν θέσιν τῆς : τὰ καθαρῶς πολιτικά ζητήματα ἐκανόνιζεν αὐτὴ ἐν τῷ κοινοβουλίῳ, καὶ τὸ μυστικο-

συμβούλιον τοῦ βασιλέως ὥρειλε νὰ μὴ ὑπερβῇ ἀπέναντι αὐτῆς ὅρια λίαν μεμετρημένα.

Οἱ ἀντιπρόσωποι τέλος τῶν κοινοτήτων ἐξακολουθοῦσι μὲν νὰ ὀρῶσι διὰ τῶν παραστάσεων, τῶν καταγγελῶν, τῶν ἐγκρίσεων καὶ τῶν καταψηφίσεων τῶν ὑποτύπους λίαν ταπεινωτικούς, ἔχουσιν ἡμῶς εἰς τὰ χρηματικά ζητήματα τὴν πρώτην ψήφον, τὴν πρωτοβουλίαν, διαγράφουσιν οὕτω εἰς τὸν πρῶτον τῶν Τυτῶν ἀκριβῶς καὶ λεπτομερῶς τὰ τῆς οἰκιακῆς τοῦ οἰκονομίας· τὰ μέλη τῆς κάτω Βουλῆς δὲν ὑπέκειντο εἰς φυλάκισιν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς συνόδου, πλὴν ἐπὶ ποινικῶν ὑποθέσεων, καὶ ἀπικλύουσι τοῦ δικαιώματος τῆς ἐλευθερίας τοῦ λόγου, ἀφοῦ γονυπετῶς ἐζήτησε τοῦτο παρὰ τοῦ βασιλέως ὁ προεὶρρος τῶν (Sprecher) κατὰ τὴν ἐναρξιν τῶν ἐργασίων τοῦ κοινοβουλίου.

Πρὸ παντός ὅμως ἐσεμνύετο ὁ Ἄγγλος πολίτης διὰ τὴν ἀπονομήν τῆς δικαιοσύνης ἀπέναντι τῶν χωρῶν τοῦ ρωμαιοῦ δικαίου : κατὰ τὸ κοινὸν δίκαιον δικάζουσιν αὐτὸν ἔνορκοι, ὧδεκα ἀνεπιλήπτου διαγωγῆς ἄνδρες ἐκ τῶν σπλάγγνων τοῦ λαοῦ καὶ τῆς τάξεώς του.

Καὶ ἐνταῦθα, ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ πρόδος κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς μεγάλης ἐκκλησιαστικῆς μεταρρυθμίσεως ἔτεινε πρὸς τὴν βελτίωσιν τοῦ ἐξωτερικοῦ βίου. Τοιοῦτους χρόνους χαρακτηρίζει τὸ ὅτι αἱ προέχουσαι τάξεις ἐπιτρέπousι μὲν εἰς ἑαυτὰς πᾶσαν ἐπιπολαιότητα καὶ ἱκανὴν ἀκολασίαν ἀποκρούουσιν ὅμως μετὰ ζήλου πᾶσαν ἔμπρακτον ἀπόδειξιν αὐτοτελοῦς καὶ κατὰ τῆς κρατούσης κληροκρατίας καὶ τοῦ στηρίγματος αὐτῆς, τῆς ἀνοίας τοῦ πλήθους, ἀντιπρατούσης πεποθήσεως.

Ἡ οὐκ ἐκκλησιαστικὴ αἵρεσις εἶχε καταβληθῇ, σιθαστός δέ τις ἐπίσκοπος, ὁ Ρεϊνάλδος Πήκωκ (Peacock), ὅστις εἶχε τολμήσει νὰ ἐκφράσῃ καὶ αὐθις μεταρρυθμιστικὰς ἰδέας, ἠταγιάσθη ν' ἀνακαλέσῃ αὐτὰς τῇ 1457 καὶ ἐξηρανίσθη ἐντὶς μοναστηρίου.

Κατ' ἄλλων ἐπιστημῶν δὲν ἐδείκνυετο ὀσμίνεια, οὔτε κατὰ τῆς ἐρεῦνης τοῦ φιλοσοφικοῦ λθου οὔτε κατὰ τῆς τέχνης τοῦ μετατρέπειν κοινὰς οὐσίας εἰς χρυσόν, οὔτε κατὰ τῶν κλασικῶν ἐκείνων σπουδῶν, αἵτινες ἐνωρὶς εἶχον μεταφερθῇ ἐξ Ἰταλίας εἰς τὴν νῆσον καὶ αἵτινες ἔλαβον νέαν ὥθησιν ἀπὸ τοῦ ἀτυχοῦς συμβεβηκότος τοῦ 1453 δι' Ἑλλήνων προσφύγων.

Ὁ ἀντιβασιλεὺς δούξ τοῦ Γλόστερ, ὁ βασιλεὺς Ἐδουάρδος ὁ Δ', ὁ βασιλεὺς Ἐρρίκος ὁ Ζ' ἐβάνησαν εὐνοϊοὶ πρὸς τοιοῦτους λογίους.

Ἐπίση· δὲν ἔλειψε ζήλος πρὸς ἵδρυσιν σχολείων, ἐπίστευον δὲ ὅτι διὰ τῶν σχολείων ἤθελον ἐκκοιζῶσαι τὰ λείψανα τοῦ οὐίκελευσμοῦ· τὸ Κολλέγιο Ὁλων τῶν Ψυχῶν (1438) τὸ κλλέγον τῆς Μανδάλι· νης (1457) ἠγάθησαν ἐν Ὁξφόρδῃ, ἐν Καίμπριτζ (Cambridge) τὸ κολλέγιον τοῦ βασιλέως, ἐν Ἐτον παρὶ τὸ Οὐίνδου· ἡ περὶ φημις σχολή· καὶ αὐτὸς ὁ αἰμχιτῆς τύρηνος Ρ·χάρδος ὁ Γ' ἐτίμησε τὰ δύο πανεπιστήμια δι' ἐπισκοπίας, τὸ δὲ μελαγχολικὸν πνεῦμα Ἐρρίκου τοῦ Γ' ἰλιρύνετο, ὥσάκις συήντα εἰς τὰ πάτρια τοῦ Οὐίνδου μαθήτας τῆς ἐν Ἐτον σχολῆς του.

Βιβλιοθηκαὶ ἤρξαν νὰ καταρτιζωνται, ἀκόμη μικρὰς ἐκτάσεως· ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐσθόμην δεκαετηρίδα τοῦ αἰῶνος εἰσέχθη ἐνταῦθα καὶ ἡ νέη τέχνη τῆς τυπογραφίας· Ὁ Οὐίλλιαμ (Γουέλμος) Κιζτον ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἰδρύσας τυπογραφεῖον ἐγγὺς τῆς μονῆς τοῦ Οὐεστμίνστερ.

Μεγάλα ὁράματα εἰς μάτην ἤθελον ἀναζητήσαι τις Ἡ φιλολογία ἐξυπηρετεῖ τὴν πολυτελείαν, τὴν ταπεινὴν διάχσιν, ἐφρόντιζε περὶ τῆς διασκηδάσεως τῶν μεγάλων καὶ τῶν πλουσίων, συνειρρίζετο τὴν εὐνοίαν μετὰ τῶν γλωττοποικῶν τῆς αὐλῆς καὶ τῶν πικρακκουατῶν μασκαρχτῶν, παντομιμῶν καὶ ἀλληγορῶν, ἐβλεπε δὲ ἐαυτὴν πολλάκις ὑπερβαλλυζομένην ἐν τοῖς κύκλοις τούτοις τῶν μεγάλων καὶ τῶν πλουσίων ὑπὸ τῆς μουικῆς, ἧς ἡ ἐπικράτης εἶναι χαρικτηρυστικὴ τῶν τε χρόνων καὶ τῆς καταστάσεως τοῦ λαοῦ, οἷοι οἱ παρόντες, διότι ἐπιτρέτει αὐτῇ εὐρεῖαν ἐρασιπχνικὴν ἐνασχόλησιν καὶ ἐπιδειξιν ἐνδιαφέροντος περὶ πνευματικὰς ἐνασχολήσεις, δὲν ἀπικτεῖ ὁμως καὶ βαθύαν καὶ σοβαρὰν διανοητικὴν ἐργασαν.

Ἡ εὐμμερία τοῦ λαοῦ γῦξισε καὶ τὸ ἐμπόριον προήχθη, μεθ' ὅλους τοὺς πολέμους, ἐνφ' ἡ κυρίως ναυτικὴ δύναμις, ὁ πολεμικὸς στόλος καταφανεῶς ὠπισθόρῳμην.

Ἀλλ' ὁ πλοῦτος τῆς νήσου εἰς φυσικὰ προϊόντα γῦξισε, διότι αὐτὴ ἦτο ἀτηλλαγμένη τῶν κυρίως ἐρημωτικῶν πολέμων, — τῆς καταμαστίσεως καὶ δολώσεως ὑπὸ μεγάλων ἐχθρικῶν στρατῶν.

Ἐρρίκος ὁ Ζ' ὅστις ἐγνώριζε νὰ ἐκτιμᾷ τὴν ἀξίαν τῶν χρημά-

των υπέβηλτε τὸ θαλάσσιον ἐμπόριον μετὰ νοημοσύνης, ἀκριβῶς δὲ νῦν συνέβησαν γεγονότα σχετικὰ πρὸς τὸ ἐμπόριον, ὡς πρὸς τὸ ὅποιον κατεδείχθη ἀπ' ἐαυτῆς ἡ ἀπαρίμιλλος θέσις τῆς Ἀγγλίας.

Αἱ δάφναι αἱ εἰσεψιν οἱ βασιλεῖς τῆς Πορτογαλλίας καὶ τῆς Ἰσπανίας, καὶ αἱ χρυσαῖ συγκομιδαὶ αἵτινες ἐφαίνοντο ὡρμάζουσαι χάριν αὐτῶν εἰς μειωκρυσμένας ἀγνώστους μέχρι τοῦδε χώρας, ἐσυραν καὶ τὸν βασιλέα Ἑρρίκον εἰς τὴν νεότευκτον ὁδὸν τῶν ἀνακαλύψεων καὶ ἐμπορικῶν ἐκστρατειῶν.

3. Τὰ κοῦα τῆς πηρυναϊκῆς χερσονήσου καὶ ὁ αἰὼν τῶν μεγάλων ἀνακαλύψεων.

§ 320. Πορτογαλλία καὶ Ἰσπανία. — Αἱ ἐμπορικαὶ σχέσεις τῶν ἀρχαίων εἶχον ἐκταθῇ ἐμείσως μέχρι τῆς Κίνας καὶ μέχρι τῶν ὀρίων τοῦ αὐστριακοῦ κόσμου, μέχρι τῆς Κυλάνης καὶ τῆς Ἰάβας.

Αἱ σχέσεις αὗται ἐκαλλιεργήθησαν καὶ ἐπεξετρίθησαν μετὰ ταῦτα ὑπὸ τῶν Ἀράβων, ἡ δὲ Ἀλεξάνδρεια προέμεινεν ὁ μίγχι σταθμὸς τοῦ ἐμπορίου τούτου, τοῦ ὁποῦ τοῦ ταχέως σπουδαίως μετέσχον καὶ αἱ ἰταλικαὶ παράλια πόλεις.

Ἡ μονγολικὴ θύελλα τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος οὐδὲν μετέβαλεν ἐκ τούτων· τὸν ἀντίον ἀκριβῶς κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μονγολικῆς κυριαρχίας διάφοροι ἐριπρόστολοι ἢ ταξειδιῶται, ὡς περὶ τὸ ἔτος 1270 οἱ περίφημοι Βενετοὶ Μάρκος καὶ Νικόλαος Πόλος καὶ ὁ τοῦ τελευταίου υἱὸς Μάρκος Πόλος εὗρον τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν Κίτται ἢ ἀνατολικὴν Ἀσίαν. Εὗρίσκει τις Ἀραβίας εἰς σινικοὺς λιμένας, Φραγκισκανοὺς μοναχοὺς εἰς τὸ Πακλῖον, ὅπου μέχρι τοῦ 1342 περὶπου, μέχρι δηλαδὴ τῆς πτώσεως τῶν ἀνεξιθρήσκων Μωγγόλων αὐτοκρατόρων ἀντήχει ὁ ἥχος χριστιανικῶν κωδῶνων.

Ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἦτο γνωστὸν τὸ ἀληθὲς σχῆμα τῆς Ἀφρικῆς, διεξήγετο τὸ ἐμπόριον ἐντελῶς, διὰ τῆς Μεσογείου καὶ ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τῆς θαλάσσης ταύτης εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν.

Τὸ πρῶτον καὶ ὀλεθριώτατον τραῦμα κατὰ τοῦ ἀκμαίου τούτου ἐμπορίου κατήνεγκον οἱ Ὀθωμανοί. Ἐπαθε δὲ ὑπ' αὐτῶν κατὰ

πρῶτον ὁ Τάναϊς (Δόν) καὶ ἡ Μαύρη θάλασσα, ἔπειτα ἡ Συρία, ἡ Ἀλεξάνδρεια, ἡ Ἐρυθρὰ θάλασσα καὶ ἡ Μεσόγειος. Ἐκ τούτου ὁμοῦς ἐδόθη ἐξωτερικὴ ἀφορμὴ πρὸς ἀναζήτησιν νέων ὁδῶν.

Πιντορεϊδεῖς παραδόσεις, μῦθοι, ναυτικαὶ διηγήσεις, ἐποιῶντο λόγον περὶ ἀνήτων τῶν μακάρων» ἐν τοῖς ἀτλαντικοῖς ὕδασι· ἔκειντο ὁμοῦς αὖ· αἱ εἰς ἄγνωστον μέσος τῆς «Θαλάσσης τοῦ Σκότους», ὡς ἀπεχάλουν οἱ Ἀραβες τὸν Ἀτλαντικὸν Ὠκεανόν, καὶ τὰ νέρη αὐτοῦ ἐκάλυπτον τὰς νήσους ταύτας· γιγαντιαῖοι ἀνδριάντες τοῦ Ἡρακλέους ἢ τοῦ Ἀλεξάνδρου, — στηλαὶ τοῦ «Ἰσκανδέρ», εἶχον ἐγερθῆ ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς καὶ τῆς ἀφρικανικῆς πλευρᾶς τῆς ὁδοῦ τῆς ἀρούσης εἰς τὴν ἄγνωστον θάλασσαν, ὅπως ἀποτρέπωσιν ἀπὸ τῆς παραιτέρω πορείας.

§ 321. Ὁ αἰὼν τῶν ἀνακαλύψεων. — Γεγονός ἐπομένως σπουδαῖον ἦτο, ὅτι ἐν ἀρχῇ τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος ἰταλικά — γενουήνσια καὶ ἐνετικά — πλοῖα εἶχον ὑπερβῆ τὰς στηλας ταύτας, καὶ ἤρχισαν ὁμοῦς συγκοινωνίαν μετὰ τῆς Φλαδρίας.

Ἡ ναυτικὴ αὕτη πρόοδος ἐξωγόνησεν, ὡς εἶναι εὐνόητον, τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ βρεχουμένην Πορτογαλίαν. Ἡ πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου, ἡ ἐπὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Τάγου Λισσαβών, ἀπέκτῃσε μεγάλην σημασίαν ὡς διάμεσος σταθμός.

Κιτὰ τοὺς χρόνους δὲ τούτους ἡ ὀλίγον μετὰ ταῦτα συμπίπτει ἡ ἐκ νέου ἀνακάλυψις τῶν Καναρίων νήσων· περὶ τὰ μισὰ τοῦ αἰῶνος ἐπεκοινωνοῦν ἤδη συχνὰ πλοῖα μετὰ τῶν γουάγγων, ἤτοι μετὰ τῶν παναρχίων κατοίκων, οἵτινες ἐδείκνυσαν ἰχνη προγενεστέρου προηγμένου πολιτισμοῦ, ἐξ οὗ μείναντες ἐντελῶς ἀκοινώνητοι πρὸς τὸν λοιπὸν κόσμον, εἶχον ἐκπέσει εἰς χαμηλωτέραν βαθμίδα. Αὐτοὶ οὗτοι ἐδίδον ὡς πρὸς τοῦτο τὴν συγγινητικὴν ἀπάντησιν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐτοποθέτησεν αὐτοὺς ἐκεῖσε, ἤρτην αὐτοὺς ἐκεῖ καὶ εἶτα τοὺς ἐλησμόνητε.

Πόρχυτα ἀνεπτύχθη ἐμπορικὴ ἐπικοινωνία, ὁ Χριστιανισμὸς διεδόθη εἰς τὸ ἄρχιπέλαγος, καὶ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος ἔχομεν εἰδήσεις περὶ τῆς ἡπειρωτικῆς Ἀφρικῆς, ὑπερτερούσας κατὰ πολὺ τὰ ὄρια τῶν γνώσεων τῆς ἀρχαιότητος· αἱ εἰδήσεις αὗται εἶναι τὸ ἡμερολόγιον μοναχοῦ, δν (1414) ἰδιάζουσά τις Fata Morgana, περὶσωθεῖσα καθ' ὅλους τοὺς τελευταίους μεσαιωνικοὺς

χρόνους, ὡδήγησεν εἰς τὰ ἐνδότεα τῆς Ἀφρικῆς. Ἐπρόκειτο περὶ τῶν διηγήσεων περὶ τοῦ πρωτοερέως Ἰωάννου, Χριστιανοῦ ιερέως βασιλέως, ὅστις διέτριβεν ἐν χωρὰ λίαν μεμακρυσμένῃ οὐχὶ ἀκριβῶς γνωστῇ καὶ ἔνεκα τούτου ἀκαματῶς ἀνοζητητέα.

§ 522 Δέκατος πέμπτος αἰὼν. Ἐρρίκος ὁ Θαλασσοπόρος. — Ὁ κριὸς λοιπὸν ὁδηγὸς τῶν περαιτέρω ανακαλύψεων ἦτο ὁ τρίτος υἱὸς τοῦ βασιλέως Ἰωάννου τοῦ Α', ὅστις ἐθισίλευσεν ἐν Πορτογαλίᾳ ἀπὸ τοῦ 1383 μέχρι τοῦ 1433 — ὁ ἱμάντης Ἐρρίκος ὁ Θαλασσοπόρος.

Δύο Πορτογάλλοι εὐπιτρίδαι, τυχαίως ἐκσπενδονισθέντες ὑπὸ τινος θυέλλης εἰς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος, ἀνεκάλυψιν τὸ σύμπλεγμα τῶν νήσων τῆς Μαδέρας. Εἰς τὰς νήτους ταύτας μεταφωτεύθη ἡ ἄμπελος τῆς Κυπρου, τὸ ζαχαροκάλαμον τῆς Σικελίας.

Τῷ 1430 ἀνεκαλύφθη μία τῶν Ἀζόρων, τὸ 1434 παρεκάμφθη τὸ ἀκριωτέριον Βογιάδωρ, τοῦ ὁποῦ ἡ κυματωγὴ εἶχε τρομάξει μέχρι τοῦδε τοὺς δειλοὺς καὶ ἀνυψώθη πέραν αὐτοῦ εἰς στυρός. Εἶναι ἀληθές ὅτι πρὸς τὸ σύμβολον τοῦτο τῆς χριστιανικῆς ἐξουσίας δὲν συνιδόξατο τὸ γεγονός, ὅτι ἡ ἀρπιγὴ καὶ ἡ ἐμπορία ἀνθρώπων ἀπέδαιναν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὸ κυριώτερον ἐλατήριον τῶν ταξιδίων τούτων.

Ἡ πρόληψις ὅτι εἰς κατώτερα πλάτη ἐξηρανίζετο ἡ βλάστησις ὑπὸ τὰς καθέτους ἀκτίνες τοῦ ἡλίου, πρόληψις εἰς τὴν γέννησιν τῆς ὁποίας ἔδωκεν ἀφορμὴν ἡ Σιχάρα, ἥρχετο νὰ διασκειάζεται, ἡ δὲ ἄπαυστος θήρη ἀνθρώπων — διὰ τῶν προδόντων τῆς ὁποίας, ὡς γράφει ἀρελὴς τις χρονογράφος, «ἠυλόκησεν ὁ Θεὸς νὰ ἀμεθῇ τοὺς πολλαπλοὺς μόχθους οὓς ὑφίσταντο ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ αὐτοῦ οἱ θαράποντές του» — ἤγε τοὺς θαλασσοπόρους ὁσημέραι νοτιώτερον.

Τῷ 1445 παρέπλευσεν ὁ Δινίζ Διάζ, χωρὶς νὰ τὸ ἀντιληφθῇ, τὰς ἐκβολὰς τοῦ Σινεγάλου καὶ ἔφθασε μέχρι τοῦ Πρισίνου Ἀκρωτηρίου, κατέπεσε δὲ ἡ ἀρχαία θεωρία περὶ τοῦ ἀκατοκίτου τῆς διακεκαυμένης ζώης ἐπὶ τῇ θέᾳ τῶν φοινίκων, οὔτινες ἐπιστεφον τὰ ὕψη τῆς «πρισίνης» ταύτης «ἀκρωρείας».

Τῷ 1446 ἀπέθανεν ὁ Νούνος Γριστάος ἐκ δηλητηριώδους βέλους ἰθαγενοῦς τινος πέραν τοῦ Ρίου Γράνδε· ἐν τῷ μεταξύ δὲ τῶν ἐτῶν 1438 καὶ 1481 χρονικῷ διαστήματι ἀνεκαλύφθησαν μικρὸν καὶ

κατ' ὀλίγον αἱ Ἀζόραι — αἱ ἐννέκ νῆσοι ἀποτελοῦσι γραμμὴν μή-
κους ὀγδοήκοντα καὶ πέντε μιλίων — ὑπὸ πορτογαλικῶν καραβε-
λῶν.

Ἐπὶ τοῦ βασιλέως Ἀλφόνσου τοῦ Ε' (1438—1481) ὁ
Ζήλος κητέπεσε· τῷ 1460 ὁ ἱμφάντης ἀπέθανεν· αἱ ὑπ' αὐτοῦ ὑπο-
κινηθεῖσαι καὶ ὑπὸ τὴν αἰγίδα αὐτοῦ γενόμεναι ἀνακαλύψεις ἐφθασαν
μέχρι τοῦ ἐνάτου βαθμοῦ βορείου πλάτους.

Τὸ ἔργον αὐτοῦ ἐπανέλαβεν ὁ δὸν Ἰωάννης ὁ Σ' (1481—1495)· εἰς τινὰ δὲ τῶν ἐπ' αὐτοῦ γενομένων χάριν ἀνακαλύ-
ψεων πλοῶν ἐν ἔτει 1488 ἀπαντῶμεν καὶ ἓνα Γερμανὸν κοσμογράφον,
τὸν ἐκ Νυρεμβέργης Μαρτίνον Βεχαίμ.

Σπουδαῖον ὑπῆρξε τὸ ἔτος 1486. Ἐνῷ Πορτογάλλοι πρέσβεις ἀ-
νεζήτουν τὸν μυθώδη πρωθειρόρχην Ἰωάννην εἰς τὴν Ἀβυσσινίαν καὶ
εἰς τὰς Ἰνδίας, ἐπλευσαν δύο πλοῖα ὑπὸ τὸν Βαρθολομαῖον
Διάζ ἐπὶ γνωστῆς ὁδοῦ παρὰ τὰς δυτικὰς ἀκτὰς τῆς Ἀφρικῆς
κατὰ νοτίαν διεύθυνσιν· τὰ πλοῖα ταῦτα προέβησαν ἀπώτερον ἢ ὅσον
εἶχον προβῆ ἄλλα μέχρι τοῦτε· ὑπὸ εἰκοστὴν δὲ μοῖραν νοτίου πλά-
τους περίπου θύελλα τις ἔτρεψεν αὐτοὺς μακρὰν νοτιοδυτικῶς. Κα-
τηυθύνθησαν τότε πρὸς ἀνατολὰς ὅπως ἀνεύρωσι καὶ αὐθις στερεάν,
καὶ ἡλλαξεν ἔπειτα διεύθυνσιν πρὸς βορρᾶν χωρὶς νὰ εὕρωσι στερεάν·
εἶχον φθάσει τὴν μεσημβρινὴν ἄλκην τῆς Ἀφρικῆς καὶ παρέπλευ-
σαν αὐτήν.

Δυτηρεστημένος ὁ Διάζ ἀνέκρουσε πρῦμναν. Τὸ θυελλῶδες ἀκρω-
τήριον, ὡς ἀπεκάλεσαν τὸ νοτιώτατον ἀκρωτήριον τῆς Ἀφρικῆς οἱ
ἀνακαλύψαντες αὐτό, τὸ Capo Tormentoso μετωνομάσθη ὑπὸ τοῦ
βασιλέως τῶν εἰς Capo da boa Esperanza, εἰς ἀκρωτήριον τῆς
Καλῆς Ἐλπίδος (Ἐσπερι Ἀκρωτήριον), ἀλλὰ μόνον μετὰ δέκα ἔτη
ἐχαιρετίσθη ἡ ἐσχάτη τῆς Ἀφρικῆς ἐκ νέου, ὅτε εἶχεν ἀνοιχθῇ νέα
ὁδὸς σπουδαιοτάτων ἀποκαλύψεων, ἣν ὅμως οὐκ εἶχον ἐκτιμήσει ἀκόμη
κατὰ τὴν ἀξίαν της.

§ 523. Ὁ Κολόμβος. — Ἐνωρίτερον δηλαδὴ ἤδη, πρὸ
τοῦ 1484, Γενουήνσιός τις, ὁ Χριστόφορος Κολόμβος,
εἶχε προτείνει εἰς τὸν βασιλέα Ἰωάννην τὰς ὑπηρεσίας του μετὰ
θαυμασίου σχεδίου· ἤθελε ν' ἀνοίξῃ νέαν ὁδὸν πρὸς τὴν Κίται —
ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο περιελάμβανον τότε τὰς πλουτίας χώρας τῆς

Χριστόφορος Κολόμβος

Ἀνατολικῆς Ἀσίας, — πλέων ἐξ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμὰς διὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ.

Γεννηθεὶς πιθανῶς κατὰ τὸ 1446, υἱὸς ὕψαντοῦ, εἶχεν ἀφοσιωθῆ ἑνωρὶς εἰς τὴν ναυτλίαν, εἶχε δὲ ταξειδεύσει εἰς τὴν Ἀνατολήν (Levante) καὶ κατ' ἀντίθετον διεύθυνσιν εἰς τὴν Ἰσλανδίαν: ἐν τούτοις οὐκ ἔχνοσ εὐρίσκεται περὶ τοῦ ὅτ εἶχεν ἀκούσει οὗτος τὴν ἡμισθεσθεῖσαν ἀνάμνησιν τῶν ἄλλοτε θαλασσοπορῶν τὴν Οὐτίκην πρὸς χώραν ἐν τῇ ἀπωτάτῃ Δύτει κειμένην.

Ὁ πεπειρημένος θαλασσοπορὸς δὲν ἐθεώρει ἀδύνατον νὰ φθάσῃ τις εἰς τὰς ἀνατολικὰς χώρας πλέων πρὸς δυσμὰς. Λόγιός τις ὁμοεθνής, ὁ Φλωρεντῖνος Τροσκινελλης, εἶχεν ἐκφράσει τὴν αὐτὴν ἰδέαν ἡγῆ περὶ τὸ ἔτος 1474. Ἐλαθε δὲ ὁ Κολόμβος καὶ ἐν Λισσαβῶνι ὅτι καὶ ἄλλοι ἡγῆ εἶχον συλλάβει τὴν ἰδέαν ταύτην.

Πολεμὸς τις ὁμοῦ πρὸς τὴν Καστιλίαν παρεκώλυσε τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σπουδαίτατου τούτου σχεδίου. Βασιλικὴ τις ἐπιτροπὴ, εἰς ἣν ἐπεβλήθη τὸ σχέδιον, εὗρεν αὐτὸ λίαν ἀβέβαιον: ἀντέκειτο τοῦτο πρὸς τὴν τότε ἐπιστήμην, τὴν προκατειλημμένην ὑπὸ τῶν παραδόσεων τῶν ἀρχαίων.

Τῷ 1484 ὁ Κολόμβος ἀπῆλθε μετὰ τοῦ υἱοῦ του Διέγου ἐκ Πορτογαλλίας καὶ ἐστράφη πρὸς τὴν Ἰσπανίαν.

§ 524. Ἡ Ἰσπανία ἀπὸ τοῦ 1434. — Εἰς τὰς τύχας τῶν ἰσπανικῶν χωρῶν εἶχε δοθῇ κρίσιμός τις τροπὴ κατὰ τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα δι' ἐνὸς γάμου: ἡ δόννα Ἰσαβέλλα τῆς Καστιλίας, ἡ ἀδελφὴ Ἑρρίκου τοῦ Δ' (1454–1474), ἐπὶ τοῦ ὁποίου τὸ κράτος εἶχεν ἐμπέσει εἰς σοβαρὰν ταραχὴν διὰ μαζοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ἐνυμφεύθη τῷ 1469 μετὰ τοῦ Ἀραγωνίου πρίγκιπος Φερδινάνδου. Ἡ Ἰσαβέλλα ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν ἐν Καστιλίᾳ τῷ 1474, μετὰ τέσσαρχ δὲ ἔτη ὁ Φερδινάνδος τὴν ἐν Ἀραγωνίᾳ, μολονότι δὲ τὰ κράτη ἔμειναν κεχωρισμένα, ἐν τούτοις εἶχε τεθῇ διὰ τῆς προσωπικῆς ταύτης ἡμιενώσεως ἡ βᾶσις τῆς ἐνώσεως, πρὸ παντός δὲ εἶχε ὁπλασιασθῇ ἡ δύνμις τῆς βασιλείας.

Κατωρθώθη δὲ καὶ ἐν Ἀραγωνίᾳ καὶ ἐν Καστιλίᾳ ἡ ὑποταγὴ τῆς τὰ μάλιστα ἰσχυρῆς ἀριστοκρατίας, ἥτις ἐζητήθη αὐτῇ ἐκυτὴν διὰ τῶν ἀδικησάντων μεταξὺ τῶν μεγάλων οἰκογενεῶν ἐρίδων: καὶ ἐνῷ ὁ Φερδινάνδος μετὰ ὑπομονητικῆς πανουργίας κατῴρθη ν' ἀναδειχθῇ ὁ

μέγας διδάσκαλος (ἄρχηγός) τῶν τριῶν ἰσχυρῶν ἱπποτικῶν ταγμάτων τῆς χώρας, ἐπέτυχεν ἡ Ἰσαβέλλα, γυνὴ σπανίων προσόντων καὶ μεγάλης ἀρετῆς, νὰ προσελκύσῃ μετὰ γυναικείας λεπτότητος τοὺς μεγίστους τῆς Καστίλιας εἰς τὴν αὐλικὴν ὑπηρεσίαν τῆς.

Συνετρίβησαν τότε ἀνηλεῶς οἱ πύργοι τῆς ληστρικῆς ἀριστοκρατίας, εἰς τὸ ἔργον δὲ τοῦτο προτέρεον τὰ, ὑπηρεσίας τῶν τὰ σωματεία τῶν πόλεων αἱ Hermandades.

Μετὰ ταῦτα ἔστρεψιν οἱ δύο ἡγεμόνες τὰς ὑγιεῖς δυνάμεις τῶν χωρῶν τῶν κατὰ τοῦ ἀρχαίου ἐχθροῦ, τῶν Ἀράβων, οἵτινες δὲν εἶχον παρακολουθήσει τὰς προόδους τῶν χρόνων καὶ ἦσαν διηρημένοι καθ' ἑαυτοὺς.

Δέκα ἔτη διήρκεσεν ὁ πόλεμος· δὲν ἔφερε πλέον ὁ πόλεμος οὗτος τὸν ἡρωϊκὸν χαρακτήρα τῶν ἡμερῶν τοῦ Σιδ· σερὰ πολιορκιῶν διεξαγομένων μετὰ πυροβόλων τῶν νέων χρόνων καὶ μετ' ἐπιμόνου ὑπομονῆς κατὰ τῆς ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ οὐχὶ ἐρρωμένης ἀμύνης κατεβαλε τὰς πόλεις καὶ τὰ ὄρεινά φρούρια τὸ ἓν μετὰ το ἄλλο, μέχρις ὅτου ἔληξεν ὁ πόλεμος διὰ τῆς ἀλώσεως τῆς σπουδαιστάτης τῶν θεσεων, τῆς πόλεως Γρανάδας (1492).

Ἦτο λαμπρὰ ἡ σταδιοδρομία εἰς ἣν εἶχον εἰσέλθει τὰ δύο κράτη, μία δὲ μόνον γραμμὴ ἀμαυρόνει τὴν ἐξελισσομένην λαμπρὰν εἰκόνα· περὶ φειδούς πρὸς τὴν θρησκείαν τῶν ὑποτεταγμένων, περὶ ἀνιχνύει τῶν θρησκευτικῶν διαφορῶν· δὲν ἠδύνατο γὰρ γίνῃ λόγος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τούτου. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐξαναγκαστὴ ἀλλαξοπιστία τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν Ἀράβων δὲν παρουσίασεν ὀλιγώτερα ἄτοπα· ἡ συνείδησις τοῦ ἰσπανικοῦ λαοῦ κατεβασανίζετο ὑπὸ τοῦ φόβου, ὅτι αἱ ἱεραὶ συνίθειαι τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας ἡτιμαζόντο ὑπὸ τῶν ἐν τῇ καρδίᾳ παραμενόντων ἀπίστων προσηλύτων, τοῦτο δὲ ἐπέσυρε τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ κατὰ τῆς χώρας· ὡς ἐκ τούτου δὲ ἡ Ἰερὰ Ἐξέταξις ἥτις ἀνίχνευε τοὺς τοιοῦτους καὶ διέπραττε φοβεράς φρικαλεότητας ἦτο λίαν προσφιλὴς παρὰ τῷ λαῷ.

§ 325. Ὁ Φερδινάνδος καὶ ἡ Ἰσαβέλλα. — Τὸ σχέδιον τοῦ Γενουηνοῦ θαλασσοπόρου, ἀπλοῦν καὶ τοῖμυρόν, ὑποστηρίζομενον ὑπ' αὐτοῦ τούτου σχεδὸν μετὰ ζήλου θρησκολήπτου, εἶχε τι τὸ ἐποῖον ἐπέσυρεν ἐπ' αὐτοῦ τὴν εὐμένειαν τὴν μεγάλης ψυχῆς τῆς βα-

σιλίσσης Ἰσαβέλλας, καὶ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1486 εἰσῆλθεν ὁ Κολόμβος εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ καστιλιανοῦ στέμματος.

Ἄλλ' ὁ κατὰ τῶν Ἀράβων πόλεμος ἐπεβράδυνεν ἐπὶ πολὺν χρόνον τὴν σοβαρὰν ἐξέτασιν τοῦ σχεδίου. Ἐπεὶ δὲ ἀποφασίσαι ἤδη ὁ Κολόμβος νὰ προσφέρῃ τὰς ὑπηρεσίας του εἰς τοὺς Γάλλους—ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Βαρθολομαῖος εὕρισκετο ἤδη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἐρρίκου τοῦ Ζ'. —, ταχέως ὁμως συνεπέλα νέων συστάσεων ἐπιφανῶν προστατῶν ἀνεκλήθη ὑπὸ τῆς Ἰσαβέλλας, ἥτις διέταξε νὰ υποβληθῇ τὸ σχέδιόν του εἰς ὀριστικὴν ἐξέτασιν.

Ἐκινδύνεον ὁμως νὰ διακοπῶσιν αἱ διαπραγματεύσεις ἕνεκα τῶν υπερμέτρων ἀξιώσεων τοῦ Γενουηνοῦ. Ἀπῆτει δηλαδὴ οὗτος ἀνὺψωσιν εἰς τὴν τάξιν τῶν εὐγενῶν, βιθμὸν ἀντιβασιλέως καὶ τὸ δεκάτον μέρος τῶν εἰσοδημάτων τοῦ στέμματος ἐν ταῖς χώραις αἵτινες ἔμελλον νὰ ἀνακλυφθῶσι. ἦτο δὲ ἑτοιμος ν' ἀναλάβῃ καὶ αὐτὸς τὴν ὁδοπορικὴν του ράβδον — ὅπως πορευθῇ εἰς τὴν Γαλλίαν ἢ τὴν Ἀγγλίαν— ὅτε ἄνδρες συνετοὶ ὑπέδειξαν εἰς τὴν βασίλισσαν, ὅτι καὶ τὸ ἀρνητικὸν ἀκόμη, πόρισμα, ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ φθάσῃ τις διὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ εἰς τὰς Ἰνδίας, θὰ ἦτο ἀντάξιον τῶν δαπανηθησομένων διὰ τὴν ἔρευναν χρημάτων.

Ὁ ἀγγελιαφόρος, ὅστις ἔφερε τὴν ἀπόφασιν τῆς βασιλίσσης, εὗρεν τὸν Κολόμβον εἰς ἓν ἀρχαῖον Φρχησκικανῶν μοναστήριον, ὅπου—οὐ μακρὰν τοῦ λιμένος ὁπόθεν ἔμελλε νὰ ἐπιβιβασθῇ — ἐφιλοξενεῖτο ὑπὸ τῶν μοναχῶν.

Τὸ συμβόλαιον ὑπεγράφη, καὶ τὴν 3ην Αὐγούστου τοῦ 1492 ἀπέπλευσαν τρία πλοία μετὰ ἐννενήκοντα ἀνδρῶν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Χριστοβὰλ Κολόν, — αὐτὸς εἶναι ὁ ἰσπανικὸς τύπος τοῦ ὀνόματός του, — ἐκ τοῦ λιμένος τῆς Πάλου.

Ὑπὸ οὐρίου φερόμενος ἀνέμου καὶ ὑπὸ ἀπατηλῶν συμπτωμάτων — πτηνῶν περιέπτωμένων κατὰ σμήνη περὶ τὰ πλοῖα καὶ ἄλλων — ἐνθαρρυνόμενος ἔπλεε πρὸς τὰ ἐμπρός. Τὰ πληρώματα ἀντεῖχον, μόνον δὲ ὅτε εἶχον διανύσει χίλια περίπου μίλια, τὸν Ὀκτώβριον, ἤρχισαν νὰ ἐκδηλοῦνται ἀπειλητικαὶ ἀνησυχίαι, ἐζήτουν δὲ οἱ ἀποδεχισάμεντες νὰ ἐπιστρέψωσιν. Ἄλλ' ἤδη εὕρισκοντο ἐγγὺς τοῦ σκοποῦ. Τὰ συμπτώματα ἐγγὺς κειμένης χώρας ἐπολλαπλασιαζόντο: τὴν 11 Ὀκτωβρίου ἔσυρον ἐκ τῆς θαλάσσης ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τῆς προπορευο-

μένης Pinta φυτὰ προσφάτως ἐρριμένα ἐκ τῆς στερεᾶς, ἕνα πάσσαλον, ράβδον γεγλυμμένην· περὶ δὲ τὴν δεκάτην ὥραν τῆς νυκτὸς παρετήρησεν αὐτὸς οὗτος ὁ Κολόμβος φῶς ἢ πῦρ εἰς μεμακρυσμένην ἀπόστασιν, καὶ περὶ τὴν δευτέραν ὥραν τῆς νυκτὸς, Πρασκευὴν τῆς 12 Ὀκτωβρίου 1492, ἀντήχησεν ἀπὸ τοῦ καταστρώματος τῆς «Πίντας» ἡ φωνὴ Tierra, Tierra [Γῆ, Γῆ].

Τὰ κανόνια ἐλύθησαν : ἦτο ἡ νῆσος Γουαναχάνι, μίᾳ τῶν Ἀντιλλῶν, τῆς ὁποίας αἱ προεκβάλλουσαι ἀκταὶ ἔκειντο πρὸ τῶν ὀμμάτων τῶν θαλασσοπόρων φωτιζόμεναι ὑπὸ τῆς σελήνης.

§ 526. Ἀνακάλυψις τοῦ νέου κόσμου. 1492.—

Οἱ κάτοικοι τῆς νήσου ταύτης ἦσαν ἐντελῶς γυμνοί, ὁ πολιτισμὸς αὐτῶν εἶχε προβῆ μέχρι φυλετικῆς συντάξεως ὑπὸ ὀπλαρχηγούς ἢ καζίκους, ἔζων δὲ εἰς ἐλεεινὰς κώμας. Ἐλάτρευον οὗτοι εἰώλα, εἶχον ἀγῶνας καὶ ἄσματα, ὡς καὶ ἱερεῖς : ἦσαν ἄνθρωποι εἰρηνικοί, οἵτινες ὁμως ἠπειλοῦντο ἢ ἢ ὑπὸ φυλῆς ἰσχυροτέρας καὶ μᾶλλον προηγμένης, ἐπερχομένης ἐκ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ὀρινόκου.

Δὲν ἦτο ὁμως πεπρωμένον νὰ συμπληρώσωσιν οὔτοι, οἱ Καραϊβαί, τὰς πρὸς δυσμὰς κατακτήσεις των, ἀφ' ὅτου οἱ ἑνοπλοὶ λευκοὶ ἄνθρωποι ἐπῆλθον ἐκ τῆς θαλάσσης μετὰ πυρομάχων ὅπλων καὶ σκύλων γεγυμνασμένων.

Ἀνεκάλυψαν δὲ τώρα οἱ Ἰσπανοὶ ἐν τυχαίᾳ σειρᾷ καὶ τὰς λοιπὰς Ἀντίλλας, καὶ μεταξύ αὐτῶν καὶ τὴν Κούβαν, εὗρον πανταχοῦ πλουσιωτάτην καὶ λαμπρὰν βλάστησιν, ὡς ἐπίσης καὶ χρυσόν, τὸν ὅποιον εὐχαρίστως ἀντήλλασκον οἱ ἰθαγενεῖς ἀντὶ μηδαμινῶν πραγμάτων, ὅστις ὁμως ἐξήπτε μᾶλλον ἀντὶ νὰ κατευνάζη τὴν ἀπληστίαν, τῆς ὁποίας δυστυχῶς δὲν ἦτο ἐλεύθερος καὶ ὁ μέγας ἀνακαλυπτῆς.

Ἡ μικρὰ μοῖρα μετ' ἀνέγερσιν μικροῦ φρουρίου καὶ ἐγκατάστασιν εὐαρίθμου φρουρᾶς ἀπέπλευσεν ἐκ τοῦ νέου κόσμου, καὶ τὴν 31 Μαρτίου τοῦ 1493 εἰσῆλθεν ὁ Κολόν εἰς Σεβίλλην. Μετὰ ταῦτα ἀνῆλθεν εἰς τὴν αὐλήν, ὅπου ἐγένετο δεκτὸς μετὰ μεγίστων τιμῶν.

§ 527. Οἱ περαιτέρω πλόες καὶ τύχαι τοῦ Κολόμβου.— Ἐπιστεύετο ἀκόμη ὅτι αἱ ἀνακαλυφθεῖσαι χῶραι ἦσαν νῆσοι κείμεναι πρὸ τῶν παραλίων τῇ Ἀνατολικῇ Ἀσίᾳ. Νέα δὲ μοῖρα ἐξωπλίσθη παραχρῆμα.

Ἡγέρθη δὲ ἕρις μετὰ τὴν Ἰσπανίαν καὶ Πορτογαλλίας, ὧν ἡ τε-

λευταία ἡζίου ὡς ἰδίαις τὰς ἀνακαλυφθείσας χώρας, ἅτε ἀνηκούσας εἰς τὴν σφαίραν τῆς ἰδίας αὐτῆς ἐπιρροῆς· ἡ λύσις τῆς διαφορᾶς ἀνετέθη εἰς τὸν πάπαν — Ἀλέξανδρον τὸν Σ', — ὅστις διὰ τολμηρᾶς γραμμῆς διήρξεσε τὸ γῆινον ἡμισφαίριον δι' ἐνὸς μεσημβρινοῦ καὶ διένειμεν αὐτὸ μετὰ τῶν ἐριζόντων, δώσας τὰ πρὸς τὸ δεξιὰ εἰς τὸν ἓνα καὶ τὰ πρὸς τὰ ἀριστερὰ εἰς τὸν ἕτερον.

Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1493 ἀπέπλευσεν ἡ δευτέρα μοῖρα μετ' οὐκ ὀλίγων εὐγενῶν, ἔφθασε δὲ εἰς στερεάν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Νοεμβρίου, εἰς θέσιν πολλῶ νοτιωτέραν τῆς πρώτης ἀνακαλυφθείσης, εἰς τὴν Γουαδελούπην. διέπλευσαν διὰ μέσου συμπλέγματος νήσων, μέχρις ὅτου ἔφθασαν ἀπέναντι τοῦ φρουρίου Ναβ.δαῶ, τοῦ ἐπὶ τοῦ Σὺν Σαλθατῶρ (Σωτήρος), — διότι οὕτω ἀπεκαλεσαν οἱ ἀνακαλυπταὶ τὴν πρώτην ἀνακαλυφθεῖσαν νῆτον.

Περιέμενον δὲ νὰ ἔλθωσι λέμβοι νὰ χαιρετίσωσιν αὐτοὺς, ἀλλὰ τοιαῦται δὲν προσήρχοντο· οἱ Ἴσπανοὶ δὲν εὗρον οὐδὲνα Εὐρωπαίων, καὶ οἱ ἰθαγενεῖς ἐφείνοντο περιδεῖς ὅτε οἱ θαλασσοπόροι ἀπεθιβάσθησαν, εἶδον ὅτι τὸ φρούριον εἶχε περποληθῇ καὶ εὗρον ἄταφατὰ πτώματα τῶν Εὐρωπαίων. Ἐκ τῶν πληρ' φοριῶν δὲ ἅς ἔλαβον περὰ τῶν ἰθαγενῶν ἔμαθον, ὅτι οἱ παραμείναντες ἐπὶ τόπου λευκοὶ εἶχον προβῇ εἰς ἀσχημίας κατὰ τῶν ἰθαγενῶν, ἕνεκα δὲ τούτου περιήλθον εἰς αἱματηρὰς ἐρίδας πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἔπειτα κατετροπώθησαν ὑπὸ τῆς ἀριθμητικῆς ὑπεροχῆς τῶν ἐγχωρίων.

Δὲν ἦτο ἐντελὴς εὐκόλος ἡ ὑπεράσπισις τῶν νέων τούτων ἀνακαλύψεων. Ἐν ἀρχῇ ἐστοίχισαν, ὡς εἰκός, πολὺ, καὶ ἕνεκα τούτου δὲν ἦσαν λίαν δημοφιλεῖς εἰς τὴν Ἰσπανίαν· ὡς πρὸς τὸν ναύαρχον δὲ δὲν ἐλησμόνουν, ὅτι εἶχε προστατεύσει τὰ χρυσᾶ προνόμιά του μετὰ φιλοκτημοσύνης γνησίως ἰταλικῆς, καὶ πρὸ παντὸς δὲν ἐλησμόνουν, ὅτι ἦτο ἀπλῶς Γενουήσιος, ὅτι ἦτο «Λιγούριος».

Ἄλλ' αὐτὸς ἐξηκολούθει τὰς ἀνακαλύψεις του ἐπὶ τῆς Κούβας καὶ τῆς Αἰτῆς, ἐγνώρισε τὰς φοβεράς θυέλλας τῶν μερῶν τούτων, ὑπέτασσε δὲ τῇδε κάκεισε εἰς τὸν πέραν τῆς θαλάσσης κύριόν του ἰθαγενεῖς ἀρχηγούς· πλὴν τούτου πολλοὶ τῶν ἰθαγενῶν ἤρχισαν νὰ βαπτίζωνται, ἐκλαμβάνοντες τὸ βάπτισμα ὡς παιδιὰν, μέχρις ὅτου ἔντρομοι ἔμαθον, ὅτι συνεπέλα τούτου ἔμελλον νὰ ἔχωσι τὴν αὐτὴν μετὰ τὸν θάνατον διαμονὴν μετὰ τῶν Ἰσπανῶν βασανιστῶν των.

Ὅτε ἔπειτα ὁ Κολόμβος ἐπιστρεψεν εἰς Ἰσπανίαν τῆς Αἴτης, τὸ προσωρινὸν κέντρον τῶν νέων κτήσεων, καὶ ἠνώθη μετ' αὐτοῦ ὁ ἐν ἔτει 1494 αὐτὸς ἐλθὼν ἀδελφός του Βαρθολομαῖος, εὔρε παρα τοῖς ἀποίκιοις δυσἀρέσκειαν, ἀκολασίαν καὶ τραχυτάτην κατά-θλιψιν τῶν ἰθαγενῶν, οἵτινες, εἰθ σμένοι εἰς τὴν ὁκνηρίαν, ἔπαιον θύματα τῶν ὑπερβολικῶν ἐργασιῶν εἰς ἃς εἶχον ὑποβληθῇ.

Πλοῖα ἐπιστρέφοντα εἰς τὴν οἰκίαν περιέγραφον τὴν θέσιν τῶν ἀποικιῶν διὰ τῶν μελανωτέρων χρωμάτων, ἐνοχοποιοῦν καὶ διεψευδον τὸν Κολόμβον, ὅστις, ἀποσταλέντος ὑπὸ τῆς αὐλῆς ὑπεροπτικοῦ τιμος ἐπιτρόπου πρὸς ἐξέτασιν τῶν πραγμάτων, ἔκρινεν ἀναγκαῖον νὰ ἐπιστρεψῇ εἰς Ἰσπανίαν, ἵνα ἀναζωογονήσῃ τὴν μαραινομένην εὐνοίαν τοῦ στέμματος.

Πρὶν ἢ δὲ ἐπιχειρήσῃ τὸ τρίτον ταξιδεῖόν του, εἶχεν ἀνακαλυφθῇ ἤδη εἰς ἄλλην θέσιν ἢ ἡπειρωτικὴ Ἀμερικὴ, καίτοι δὲ ἀνεγνωρίσθη ἀκόμη ὡς τοιαύτη, ὑπὸ δύο Ενετῶν, τοῦ Ἰωάννου καὶ τοῦ Σι-βαστιανοῦ Καβότου, οἵτινες διετέλουν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Ἑρρίκου τοῦ Ζ'. Τὴν 24 Ἰουνίου τοῦ 1497 εἶδον οὗτοι ὑπὸ μοῖραν 56 βορείου πλάτους τὰς ἀκτὰς τῆς Λαβραδόρης.

Καὶ Ἀγγλοὶ δὲ καὶ Γάλλοι ἐποίουν ἐκστρατείας πρὸς δυσμὰς, καὶ συνεχρούσθησαν πολλάκις πρὸς τοὺς Ἰσπανοὺς.

Ὁ δὲ Κολόμβος εἶχε μὲν λάβει παρὰ τοῦ στέμματος ἐκ νέου τὴν ἐπικύρωσιν τῶν προνομίων του, ἀλλ' εἶχεν ἤδη νὰ πολεμήσῃ δεινὸν πόλεμον κατὰ τῆς ἀντιδημοτικότητος τῆς ἐπιχειρήσεως, καὶ μόνον κατὰ τὸ ἔτος 1498 ἤρουνήθη νὰ ἐπιληφθῇ τοῦ τρίτου ταξιδείου του μετὰ ἑξ πλοίων.

Κατὰ τὸν πλοῦν τοῦτον ἀντελήφθη ὁ Κολόμβος τὴν νοτιοαμερικανικὴν ἡπειρον, χωρὶς νὰ ἀναγνωρίσῃ αὐτὴν ὡς χώραν ἡπειρωτικὴν, εἰσέπλευσεν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Παναμῆς μετὰ τῆς νήσου τῆς Τριάδος καὶ τοῦ δέλτα τοῦ Ὀρινόκου, ἐξῆλθεν ἐξ αὐτοῦ διὰ τοῦ στενοῦ τῶν Δρακόντων πρὸς δυσμὰς, ἔρθασεν ἔπειτα ταχέως εἰς τὴν Μικρὰν Ἰσπανίαν, εἰς τὴν Ἑσπανιόλαν (Αἴτην), εὔρε τὸ ἥμισυ τῶν ἀποικίων ἐξωλοθρευμένον ὑπὸ τῶν πυρετῶν, καὶ εὑρεθῇ εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ πολέμησῃ κατὰ τῶν ἰθαγενῶν, πολὺ δὲ ταχέως καὶ κατ' ἐπαναστάσεως τῶν ἀποικίων, ἐπὶ κεφαλῇ τῶν ἀποικίων ἐτέθη ὁ ἀρχιεπίσκοπος Βολάνος.

Ὁ Κολόμβος ἠναγκάσθη γὰρ συνομολογήσῃ συνθήκην ταπεινωτικὴν : ἀλλὰ κατὰ τὰς ἐρῶσας ταύτας τὰ πένθεινα ὑπέστησαν οἱ ἰθαγενεῖς, οἵτινες ἐλακοποιοῦντο ἐναμίλλως ὑπὸ τῶν δύο κομμάτιων.

Ἀνακαλυπταὶ ὑποδεστέρου βαθμοῦ καὶ ὀνόματος ἔπλεον ἤδη πολλοὶ πρὸς τὰ μέρη ταῦτα, μεταξὺ δὲ αὐτῶν καὶ ὁ Φλωρεντινὸς Ἀμέριγος Βεσπούκκιος, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ὁποίου κατ' ἰδιοτροπίαν τῆς τύχης ὠνομάσθη ἡ μεγάλη ἡπειρος.

Ὁ δὲ Κολόμβος αὐτός, ἀφ' ἀνακλυπτῆς τοῦ νεκροταφείου τῶν Ἰσπανῶν ἰθαλγῶν», ἀπέβαινεν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀντιδημοτικός : τὸ ἀληθές ὅμως εἶναι ὅτι δὲν ἦτο γεγεννημένος κυβερνήτης.

Ἡ βασίλισσα Ἰσαβέλλα εἶχε συνείδησιν τῶν καθηκόντων χριστιανῆς ἡγεμονίδος καὶ ἀπέναντι τῶν νέων ὑπηκόων, καὶ διὰ τοῦτο ἠγανάκτει διὰ τὴν ἀνευλαβὴ ἀνθρωπεμπορίαν, ἥτις ἀνεπτύχθη ἐπὶ τῶν ἰχθῶν τῆς μεγάλης ἀνακαλύψεως.

Ἐστάλη λοιπὸν ἐξεταστικὴ τῶν πραγμάτων ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Φραγκίσκου Βοβαδίλλα : ὅτε δὲ οὗτος προσήγγισε τὸν Αὐγούστον τοῦ 1400 εἰς τὴν νέαν ἀποικίαν ἢ τὴν πόλιν τοῦ Ἀγίου Δομίγγου, εἶδεν εἰς τὴν παραλίαν τὰς ἀγχόνας, ἀφ' ὧν ἐκρέμαντο οἱ ὑπὸ τοῦ Κολόμβου καταδικασθέντες ἐπαναστάται.

Ὁ Κολόμβος ἀποσιώζεσθαι κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην, ὁ δὲ Βοβαδίλλας ἔλαβε τὰ μέτρα του : ἄνευ ἀνακοίνσεως, ἐναντίον τῆς ἐντολῆς του, ὑποστηρίζομενος ὅμως ὑπὸ τῆς ἀντιδημοτικότητος τῶν ναυάρχων, διέταξε νὰ συλλάβωσι καὶ δέσωσιν αὐτὸν ὅμα ἐπιστρέψαντα, καὶ οὕτω ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς Ἰσπανίαν.

Αὐαὶ ὡς ἀπεβιβάσθη αὐτόθι ὁ Κολόμβος, ἡ αὐλή, ἐν γνώσει ἤδη διατελοῦσα τῶν συμβαινόντων, ἔπεμψεν ἀμέσως διαταγὴν, ὅπως λύσωσι τὰ δεσμὰ αὐτοῦ : ἐν τούτῳ ἐκράτησεν οὗτος τὰ δεσμὰ του καὶ ἐνεφανέθη οὕτω τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1500 εἰς Γρανάδαν ἐνώπιον τοῦ βασιλικοῦ ζεύγους, ὅπου βαθέως συνεκινήθη ἐκ τῆς βεβηλώσεως ταύτης μεγάλου ἐνδόξου τίτλου.

Ὁ Κολόμβος ἔτυχε νῦν πάσης τιμῆς καὶ ἀποκατεστάθη καὶ αὖθις εἰς τὰ προνόμιά του, δὲν ἀπεστάλη ὅμως πλέον ὡς κυβερνήτης, οὕτω δὲ ἀπέδόθη καὶ αὖθις εἰς τὴν ἀληθὴ κλησὶν του, τὴν τοῦ ἀνακαλυπτοῦ.

Τὸν Μάιον τοῦ 1502 ἐπεχείρησεν ὁ Κολόμβος τὸ τέταρτον τα-

ξείδιόν του, κατὰ τὸ ταξείδιον δὲ τοῦτο ἀνηρευνήθη ἡ στενὴ ἐπιμήκης χώρα τῆς κεντρικῆς Ἀμερικῆς. Ἀνεκάλυψεν ἐνταῦθα νήσους τινὰς ἀκόμη, καὶ προσήγγισεν εἰς τὴν χερσόνησον Τρικουτάν, εἶχεν ὅμως νὰ ἀντιπαραβῇ κατὰ μεγάλων τρικυμιῶν, κατὰ τῶν πεισμάτων τῶν ἀνδρῶν του καὶ τῶν ἰθαγενῶν.

Κατὰ τῶν τελευταίων τούτων ἐχρησιμοποίησέ ποτε λίαν ἐπιτηδελίως τὴν ἐκλειψὶν τῆς σελήνης τῆς 29 Φεβρουαρίου 1504 : ὅτε οἱ ἄγριοι εἶδον ὅτι ὁ Κολόμβος ἐπραγματοποίησε τὴν ἀπειλήν του καὶ ἤρχισεν ἡ λαμπρὰ ἡμισελήνος νὰ σκοτίζεται, ἐζήτησαν παρ' αὐτοῦ χάριν καὶ ἔσπευσαν νὰ ἐκπληρώσωσι τὰς ἐπιθυμίας του.

Τὸν Νοέμβριον τοῦ ἔτους ἐκείνου ἐπανήλθεν ὁ Κολόμβος εἰς Ἰσπανίαν. Ἡ δίκη αὐτοῦ διότι αἱ ἀρχικαὶ ἀξιώσεις του δὲν εἶχον ἱκανοποιηθῇ — ἦτο ἀκόμη ἐκκενρῆς, ὅτε ὁ μέγας ἀνακαλυπτὴς ἀπέθανεν ἐν ἔτει 1506 ἐν Βαλλιαδολιδ.

§ 528. Αἱ μετὰ ταῦτα ἀνακαλύψεις. Ὁ Βαλδόας 1513. — Ἡ ὑπερέφανος ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή, ἡ βριδύτερον χαραχθεῖσα ἐπὶ τοῦ τάφου του.

A Castilla y a Leon
Nuevo mundo dió Colon

ἦτοι

Εἰς τὴν Καστίλιαν καὶ εἰς τὴν Λεόνην

Νέον κόσμον ἔδωκεν ὁ Κολόμβος

χαρακτηρίζει τὴν μεγάλην κοσμοϊστορικὴν σημασίαν τοῦ ἔργου του, τὸ ὅτι αὐτὸς καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος δὲν κατενόησε καλῶς ὁ Κολόμβος κατῆλθεν εἰς τὸν τάφον, πιστεύων ὅτι εἶχεν εὑρεῖ τὴν πρὸς τὰς Ἰνδίας θαλασσίαν ὁδόν, ὅτι εἶχεν εὑρεῖ τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν τῆς Ἀσίας διὰ ἀνατολικοδυτικῆς διευσύσεως.

Οἱ ἀνακαλύπτοντες τὴν Ἀμερικὴν δὲν εἶχον ἀνακαλύψει ἀκόμη, ὅτι εἶχον ἐνώπιόν των νέαν ἡπειρον, ὅτι εἶχον πράγματι ἐνώπιόν των νέον κόσμον. Ἡ ἀνακάλυψις αὕτη ἐπεφυλάσσετο εἰς τὸν Βάσκο Νουνέζ Βαλθόαν, Καστιλιανὸν καλῆς ἀλλ' ὄχι ἐπιφανοῦς καταγωγῆς, ὅστις ἐν τινι ναυτικῇ μοίρᾳ, ἰποπλευσάσῃ χάριν ἀνακαλύψεων, διὰ συνωμοσίας εἶχε τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐν τῷ κόλπῳ Darien τυχοδιωκτῶν καὶ καθάρσει τὸν διοικητὴν Νικουέζαν — ἦτοι εἶχε διαπράξει ἐγκλημα ἐσχάτης προδοσίας.

Οἱ ἰθαγενεῖς τοῦ μέρους ἐκεῖνου, τοῦ πρὸς τὴν Νότιον Ἀμερικὴν κειμένου τμήματος τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Παναμᾶ, εὕρισκοντο εἰς ὑψηλότερον βιβλὸν πολιτισμοῦ ἢ οἱ κάτοικοι τῶν Ἀντιλλῶν καὶ τῶν Καραϊβικῶν νήσων· κατὰ τινὰ τῶν πολλῶν περιπετειῶν του εἶπε πρὸς τὸν Βαλθόαν ἰθαγενὴς τις πρίγκιψ: «ἀπ' ἐκεῖ, ἀπὸ τὸ ὄρος ἐκεῖνο ἤμπορεῖτε νὰ ἴδατε ἄλλην θάλασσαν», δεικνύων μίαν τῶν κορυφῶν τῶν ὄρεων τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς, τῆς προεκτάσεως τῶν Κορδιλλιεράων.

Τὴν 1 Σεπτεμβρίου 1513 ἐπιχείρησεν ὁ Βαλθόας μετὰ ἑκατὸν πεντήκοντα Ἰσπανῶν καὶ ἐξακοσίων ἰθαγενῶν τὴν ἐκστρατείαν, καὶ τὴν 25 τοῦ μηνὸς εἶδεν ἀπὸ τινος ψιλοῦ ὑψώματος τὸν πολυσχιῶν κόλπον, ὅστις ἠπλοῦτο πρὸς τὸν ἄλλον πόντον, πρὸς τὸν Εἰρηνικὸν Ὤκεανόν.

Συγκεκινημένος ἐγονεπέτησεν ὁ Βαλθόας καὶ εὐχαρίστησε τὸν Θεόν, ὅτι ἠδόκησε νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς αὐτὸν νὰ ἐκτελέσῃ τόσον μεγάλη δι' αὐτοῦ τοῦ ἐλαχίστου, ὅστις δὲν ἦτο καὶ εὐπατρίδης.

Πρόέβησαν ἐκεῖθεν περαιτέρω μέχρι τῆς παραλίας καὶ παρατήρησαν τὴν παλαιοίαν καὶ τὴν ἄμπωτιν τοῦ Ὤκεανοῦ· ὁ Βαλθόας κρατῶν εἰς χεῖρας τὴν σημαίαν τὴν φέρουσαν τὴν Παναγίαν μετὰ τοῦ Χριστοῦ εἰσεχώρησεν εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Ὤκεανοῦ μέχρι τῶν γονάτων, καὶ ἔλαθεν ἐν ὀνόματι τῆς Ἰσπανικῆς μοναρχίας, καθὰ ἀσφάφεται ἐν τινι πηγῇ, κατοχὴν «τῶν αὐστραλιακῶν τούτων θαλασσῶν, χωρῶν, παραλίων, λιμένων καὶ νήτων μεθ' ὅλων τῶν ἐν αὐταῖς περιεχομένων εἰς πράγματα καὶ χρήματα».

Ἀντι πάντων τούτων ἀπηλλάγη εὖτος ἐν Ἰσπανίᾳ τῆς ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ κατηγούρας· ἐντοσοῦτω ὁ Βαλθόας ἀπεθανεν ἐκ βιαίου θανάτου ἕνεκα τῆς κατ' αὐτοῦ ἔχθρας διοικητοῦ τινος Πεδρσρία: ἐθανάτωθη τὸν Ἰούνιον τοῦ 1517.

§ 529. Ὁ Βάσκος δὲ Γάμας. 1498. — Αἱ μεγάλαι ἀνακαλυψαὶ τῶν Ἰσπανῶν εἶχον διεγείρει καὶ αὐθις, ὥς εἶναι εὐνόητον, καὶ τὸν ζήλον τῶν Πορτογάλων. Ἐξηκολούθησαν δὲ οὗτοι ἐν πρώτοις τὴν σειρὰν τῶν ἀνακαλύψεων τῶν παρὰ τὰς οὐτικὰς ἀκτὰς τῆς Ἀφρικῆς.

Τὴν 8ην Ἰουλίου 1497 απέπλευσαν τὰ τρία πλοῖα τοῦ Βάσκο υἱοῦ δὲ Γάμα, ἀποσταλέντα ὑπὸ τοῦ βασιλέως Εὐμινουήλ (1495—1521). Τὸν Μαῖον τοῦ 1498, ὁδηγούμενος ὑπὸ Ἀραβος.

πλοηγού, ἔφθασεν ὁ Βάσκοις, ὑπεβοηθούμενος ὑπὸ τῶν νοτιοδυτικῶν ἀνέμων εἰς Καλικούτ, εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Μαλαθάρης· ἀλλ' οἱ Ἄραβες, κατὰ τῆς ἐπιρροῆς τῶν ὁποίων οἱ θαλασσοπόροι εἶχον νὰ πολεμήσωσι καθ' ὅλον τὸν πλοῦν των, ἔσχυον παρὰ τῷ ἐκείῳ ραγῇ καὶ ἐματαιώσαν τὸ ἔργον τῶν Πορτογάλλων, καίτοι ὁ Βάσκοις εἶχεν ἐνεργήσει μετὰ μεγάλης δραστηριότητος.

Ἐν τοσούτῳ ἡ ὁδὸς εἶχεν εὑρεθῇ ταχέως ὁ «Φερίγκ» [Φράγκοι] ἀπεδείχθησαν ὑπέρτεροι τῶν Ἀράβων συναγωνιστῶν· σημειωτέον δὲ ὅτι εἰς τῶν Πορτογάλλων πλοιοάρχων, ὁ Περόλξάρης Καβράλ, ἐπὶ τῆς νέας ταύτης θαλασσίας ὁδοῦ πρὸς τὰς ἀνατολικὰς Ἰνδίας, παραπλανηθεὶς πρὸς δυσμὰς, εἶδε γῆν — τὰς ἀνατολικὰς ἀκτὰς τῆς νοτιοαμερικανικῆς ἡπείρου παρὰ τὴν σημερινὴν Σάντα Κρουζ τῆς Βρασιλλας (1500).

Ἐνοπλοὶ ἐμπορικοὶ στόλοι μετεκρίμζον ἀπὸ τῶν νέων τούτων ἀκτῶν τὰ ἐπικερδῆ ἀρωματικὰ εἶδη.

Ἦσαν οἱ ἡρώικοι χρόνοι τῶν Πορτογάλλων, τῶν μεγάλων πολεμιστῶν καὶ θαλασσοπύρων Δουάρτου Παχέου, Δὸν Φραγκίσκου Ἀλμεΐα, Ἀλφόνσου Ἀλβουκουέρκου (1510) : ὑπὸ τὸν τελευταῖον τοῦτον ἐγκατεστάθησαν οἱ Πορτογάλλοι ἐν Γόα καὶ κατέλαβον τὴν Ὀρμουζίδην, τὴν δεσπόζουσαν τῆς εἰσόδου τοῦ Περσικοῦ κόλπου.

Διαναυτικαὶ μοῖραι αὐτῶν εἰσέπλευσαν εἰς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν καὶ ἐδέεποσαν τοῦ πρὸς τὴν Αἰθιοπίαν καὶ τὰς Ἰνδίας ἐμπορίου· ἡ Ἀλεξάνδρεια ὡς καὶ πᾶσι αἱ τῆς Μεσογείου ἐμπορικαὶ πόλεις ταχέως ἠρθάνθησαν τὸς συνεπείας τῆς ἀνακαλυψέως τῆς νέας ἐμπορικῆς ὁδοῦ.

Ἀλλὰ κατὰ τινὰ τῶν ἐν ἔτει 1521 ἐκστρατειῶν των ἔμαθον οἱ Πορτογάλλοι πρὸς μεγάλην λύπην καὶ κατόπληξιν των ὑπό τιος ἐμπόρου τῆς Ἰαβάς, ὅτι εἰς τὰς Μολούκας, αἵτινες ἀναμφισβητήτως ἦσαν κτήσεις Πορτογαλλικαί, εἶχον ἐμφανισθῇ ἄλλοι Εὐρωπαῖοι, καὶ δὴ Εὐρωπαῖοι ἐρχόμενοι ἐξ ἀνατολῶν.

§ 530. Ὁ Μαγελάνος. 1551. — Ἡ πληροφορία ἦτο ἀκριβής : οἱ εἰς τὰς Μολούκας ἐμφανισθέντες ἦσαν ἡ Ἰσπανικὴ μοῖρα τοῦ Φέρνάνου Μαγελάνου, ὅστις, Πορτογάλλος τὸ γένος, ὑπεστήριξεν ἐν τῇ Ἰσπανικῇ αὐλῇ τὴν γνώμην, ὅτι αἱ Μολούκαι ἔκειντο ἐντεῖθεν τῆς ὑπὸ τοῦ πάπα χιτραχθείσης ὁροθετικῆς γραμμῆς μεταξὺ

ισπανικῶν καὶ πορτογαλλικῶν κτήσεων, ὃ ἔστιν ἀνήκον εἰς τὴν Ἰσπανίαν.

Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1519 ἀπέπλευσεν ὁ Μαγγελάνος καὶ κατηρ-
θύνθη, πολεμῶν κατὰ τῆς σκληροτριχηλίας τῶν ὑφισταμένων του, πρὸς
τὰς ἀνατολικὰς ἀκτὰς τῆς νοτίου Ἀμερικῆς, χωρῶν ὅλον ἐν πρὸς νότον :
ἐφθισε δὲ εἰς τὴν ὁδὸν ἣτις ἔκτοτε φέρει τὸ ὄνομά του καὶ ἣτις πρὸς
δυσμὰς διασπάζεται εἰς πολλοὺς κόλπους.

Ψηλοφῶντες προέδρσαν περὶ αὐτῶν τὰ πληρώματα εἶχον ἀποθα-
ρυνθῆ, ἐπειδὴ ἐν τῶν πλοίων ἐξώκειλεν ἀλλὰ τὸ θάρρος τοῦ Μαγγελάνου
ἦτο ἀδάμαστον, καὶ τὴν 27 Νοεμβρίου ἐφθασεν εἰς τὴν πρὸς τὸν Εἰρη-
νικὸν Ὠκεανὸν ἐξοδὸν τῆς ὁδοῦ. Εἰηκολούθησαν τὸν πλοῦν των περα-
πλεύσαντες τὰς Αὐστραλιακὰς νήσους χωρὶς νὰ ἀντιληφθῶσιν αὐτάς :
τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1522 ἐφθασεν ἡ μοῖρα εἰς Μουλούκας.

Ἐνταῦθα ὁ ἀρχηγὸς τῆς μοίρας ἐπέβλεν εἰς τινα ἐγγώριον
ἡγεμόνα νὰ δώσῃ ὄρκον πίστεως εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἰσπανίας Κά-
ρλον τὸν Α΄, ὅστις ἦτο συγχρόνως καὶ Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ καὶ
ν' ἀσπασθῇ τὸν χριστιανισμόν : ὁ δὲ Μαγγελάνος ἀπέθανεν ἐνταῦθα
πληγείς ὑπὸ δόρατος ἐν συμπλοκῇ πρὸς ἰθαγενεῖς.

Ἀλλὰ τὸ ἔργον αὐτοῦ εἶχε συντελεσθῇ : τὴν 6ην Σεπτεμβρίου
τοῦ 1522 ἐφθασαν δέκα τρεῖς Εὐρωπαῖοι τῆς μοίρας ταύτης καὶ τρεῖς
Ἀσιάται εἰς τὸν λιμένα τοῦ Σάν Λουκάρ δὲ Βορρομέδα. Γυμνόποδες
καὶ χιτῶνα μόνον περιβεβλημένοι κατηρθύνθησαν οὗτοι πρὸς τὸν κα-
θεδρικὸν ναὸν τῆς Σιδίλλης, ὅπως εὐχαριστήσωσι τὸν Θεὸν διὰ τὸ
μέγα ἔργον ὅπερ ἐξετέλεσαν — διότι εἶχον κάμει τὸν πρῶτον γύρον
τοῦ κόσμου.

Ἡ τεραστία σημασία τῶν γεγονότων τούτων διὰ τὴν περαιτέρω
ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι πρόδηλος, καὶ διὰ τοῦτο οὐχὶ σπα-
νίως λαμβάνεται ὡς ἀφειτηρία τῆς «Νεωτέρας Ἱστορίας» τὸ ἔτος
ἐκεῖνο κατὰ τὸ ὅποιον ὁ Κολόμβος ἐξετέλεσε τὸ σχεδὸν του περὶ
ἀνευρέσεως τῶν ἀνατολικῶν παραλιῶν τῆς Ἀσίας διὰ πλοῦ κατ'
ἀνατολικοδυτικὴν διεύθυνσιν διασχίζοντος τὸν Ἀτλαντικὸν Ὠκεανὸν
καὶ ἀνεκάλυψεν οὕτω ἓνα νέον, ἢ ὡς συνήθως λέγεται, τὸν νέον κό-
σμον, τὸ ἔτος λεγομ. 1492.

Ἐν τοσούτῳ τὰ γεγονότα ταῦτα, ὅσον σπουδαῖα καὶ ἂν ἦσαν, δὲν
εἶχον ἐν τῇ συνειδήσει τῶν συγχρόνων καὶ ἐπὶ ἴκανον μετὰ ταῦτα

χρόνον τὴν σημασίαν ταύτην. Μετὰ δύο δεκαετηρίδας ἀκόμη Γερμανοὶ λίαν ἀνεπτυγμένοι ὁμιλοῦσι περὶ τοῦ ἀνακαλυφθέντος νέου κόσμου κατὰ τρόπον λίαν ἄόριστον, ὡς περὶ τῆς νέας νήσου, εἰς τὴν μεγάλην δὲ καὶ γενικὴν μεταβολὴν τὴν ἐπελθοῦσαν κατὰ τὸν δέκατον ἕκτον αἰῶνα οὐδόλως σχεδὸν συνετέλεσαν ταῦτα. Εἰς τὴν μεγάλην πνευματικὴν ἐπανάστασιν τὴν τότε παρασκευαζομένην οὐδὲν τῇ ἀληθείᾳ συνεισέφερον αἱ χῶραι αἱ ἐξυπηρετιζόμεναι ὑπὸ τῶν θιλασσοποριῶν τούτων, ἡ Ἰσπανία καὶ ἡ Πορτογαλλία, ὅσον μεγάλης σημασίας καὶ ἂν εἴηκε ἡ σύμπτωσις τῆς ἀνακαλύψεως νέας γῆς μετὰ τῆς ἐξεγέρσεως νέου πνεύματος: πρὸς κατανόησιν τοῦ τελευταίου τούτου πρέπει νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν χώραν ἐκείνην, ἣτις μεθ' ὅλας τὰς ἐν πάσαις ταῖς χώραις γενομένας κατὰ τὰς τελευταίας γενεὰς ἀνθρώπων ἐκτάκτους προόδους, παρέμενε ἐν τούτοις τὸ κέντρον τοῦ πνευματικοῦ βίου τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης, τὴν Ἰταλίαν.

3. Ἰταλία καὶ παπωδύνη

§ 531. Ἡ Ἰταλία. — Ἡ πολιτικὴ ἔννοια τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους ἣτις ἐξέφραζε καθ' ὅλον τὸν Μεσαίωνα τὸ ἠθικὸν αἶσθημα τῆς κοινότητος καὶ ἀλληλεγγύης τῶν πεπολιτισμένων λαῶν τῆς Εὐρώπης εἶχε συνυφανεσθῆ στενότερα μετὰ τῆς χώρας ταύτης.

Τὸν αὐτοκρατορικὸν τίτλον, ὅστις ἐξηκολούθει νὰ εἴηκε ἀκόμη πραγματικότης, ὅστις ἐξηκολούθει νὰ εἴηκε ἐπιθυμητὸν καὶ ἀξιόποθητον ἀγχθόν, μόνον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τούτου, ἐν τῇ ἀρχαίᾳ πρωτεύουσῃ τῆς αὐτοκρατορίας, ἐν Ρώμῃ, ἠδύνατό τις ν' ἀποκτήσῃ.

Ἐτι τοῦ αὐτοῦ δὲ ἐδάφους, νῦν μὲν συμμαχοῦσα νῦν δὲ ἀντιμαχομένη πρὸς τὴν αὐτοκρατορικὴν ἀρχήν, ἀδιασπάστως ὅμως μετ' αὐτῆς συνδεδεμένη, καὶ μεθ' ὅλον τὸν παγκοσμιᾶκὸν χαρακτῆρα τῶν ἀξιώσεων τῆς στενότερον ἔτι συνδεδεμένη ἢ ἐκείνη μετὰ τῆς Ἰταλίας, ἀνεφύη ἡ Παπωδύνη: ὅσον καὶ ἂν ἐξησθένησαν, διεσεύχθησαν καὶ ἐξεφυλίσθησαν, ἦσαν ἐν τούτοις αἱ δύο αὗται δυνάμεις ὡς στυλοὶ ἐφ' ὧν ἐστηρίζετο τὸ κοινωνικὸν οἰκοδόμημα τῶν χρόνων τούτων.

Ἀκριβῶς ὅμως αἱ δύο αὗται μεγάλαι δυνάμεις ἢ ὀνόματα ὑπῆρξαν πρὸ πάντων ὑπεύθυνοι διὰ τὸ ὅτι ἡ Ἰταλία κατὰ τὰ τέλη τοῦ

Μεσαίωνος εὐρίσκετο πολλῷ μᾶλλον μεμακρυσμένη ἢ κατὰ τὸν πέμπτον καὶ ἕκτον αῶνα τοῦ σκοποῦ τῆς πολιτικῆς ἐνότητος, ὅστις εἶχεν ἐπιτευχθῆ ἐν Γαλλίᾳ, Ἀγγλίᾳ, Ἰταλίᾳ, ἐν Οὐγγαρίᾳ καὶ ἐν Σικανδινυίᾳ καὶ ὑπὸ τινι ἔποψιν καὶ ἐν Γερμανίᾳ περὶ τα τέλη τοῦ Μεσαίωνος ποῦ μὲν μᾶλλον ποῦ δὲ ἤττον τελείως.

Ἡ χώρα αὕτη, ἥτις ὑπ' αὐτῆς τῆς φύσεως φαίνεται προορισθεῖσα ὅπως ἀποτελέσῃ ἐνιαίαν ἐθνικὴν πολιτείαν — στενὴ χερσόνησος χωρὶς ἀμένη ἀπὸ τοῦ κορμοῦ τῆς ἡπείρου διὰ τοῦ ὕψιστου τῶν ὄρεων ταύτης, ὑπὸ μιᾶς ὁροσειρᾶς διαθεομένη καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς, ἔχουσα δὲ ὁμοειδῆ χωρογραφικὴν καὶ κλιματολογικὴν χαρακτῆρα — ἡ χώρα αὕτη, ἡ Ἰταλία, ἡ-ο-ὡς διετυπώθη τοῦτο εἰς νεωτέρους βεβαίως χρόνους, γεωγραφικὴ μόνον ἔννοια καὶ ὄχι πολιτικὴ.

§ 332. Ἄνω Ἰταλία. Βενετία. — Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν πολιτικὴν ιστορίαν αὐτῆς, πρέπει ν' ἀρκεσθῶμεν εἰς ὀλίγας γενικὰς γραμμὰς, ἀφοῦ δὲν εἶναι δυνατὴ εὐρυτέρα ἔρευνα τῶν καθ' ἑκαστα, ἅτινα καθ' ἑαυτὰ εἶναι ἐξόχως ἐνδιαφέροντα.

Κατ' ἀρχαίαν καὶ θεοδικαιολογημένην διαίρεσιν διακρίνεται ἡ Ἰταλία εἰς ἄνω Ἰταλίαν, μέσην καὶ κάτω Ἰταλίαν: ἐξ αὐτῶν ἡ ἄνω παρουσιάζει χαρακτῆρα κατ' ἐξοχὴν ἀτομιστικὴν. Ἡ ἱστορία αὐτῆς καὶ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τοῦ Μεσαίωνος εἶναι κυρίως ἱστορία πόλεων· πικτοειδεῖς ἐξελίξεις, ἐπαναστάσεις, πόλεμοι, ἀγῶνες συνταγματικοὶ τῶν περιφήμων ἄστων (municipia) — τοῦ Μεδιολάνου καὶ τῆς Βενετίας τῆς Γενούης, τῆς Πίσις, τῆς Φλωρεντίας καὶ τοσοῦτων ἄλλων — τὰ αὐτὰ ἀποτελοῦσι τὸ περιεχόμενον αὐτῆς.

Ἐκ τῶν πόλεων ταύτων ἡ Βενετία καὶ ἡ Γένουα, ἡ μὲν δεσπόζουσα ἐν τῷ ἰδιοκρατικῷ, ἡ δὲ ἡ πρωτεύουσα τῶν πόλεων ἐν τῷ τυρρηνικῷ πελάγει, ὑπερῆσπισαν τὸ δημοκρατικὸν σύνταγμα των, ὅπερ εἶχον διακοσμήσει δι' ἐνὸς μοναρχικοῦ ἀετώματος, διὰ τοῦ ἀξιώματος τοῦ δόγη: εἰς μεγάλους πολέμους ἐμετρήθησαν πρὸς ἀλλήλας αἱ δύο δημοκρατίαι, αἱ κατέστησεν ἐχθροὺς πρὸς ἀλλήλας ὁ ἐμπορικὸς συναγωνισμὸς ἐν ταῖς ἀνατολικαῖς θαλάσσις.

Ἀπὸ τοῦ 1381 εἶχε κριθῆ ὀριστικῶς ἡ ὑπεροχὴ τῆς Βενετίας, μέχρις οὗτου ἡ Ὀθωμανικὴ κυριαρχία καὶ αἱ νέαι ἐμπορικαὶ ὁδοί, αἱ-

τινες ἔδλαψαν τὴν Βενετίαν ὡς ἐκ τῆς θέσεώς της περισσότερον ἢ τὴν Γένουαν, ἐπενέφεραν τὴν ἱστοροσίαν μεταξὺ τῶν δύο πολιτειῶν.

Τὸ πολίτευμα τῆς Βενετίας διεμορφώθη ἐν πνεύματι αὐστηρῶς ἀριστοκρατικῷ, ἀφ' οὗτο ἐν ἔτει 1297 εἶχε κλεισθῇ ὁ κύκλος τῶν μεγάλων οἰκογενειῶν, ἐκ τῶν μελῶν τῶν ὁποίων συνεκροτεῖτο τὸ συμβούλιον, *il maggior consiglio*. ὑποβαλοῦσα δὲ ἡ ἀριστοκρατία αὕτη εὐτην τε καὶ τὸν λαὸν εἰς ἀτυνομικὸν σύστημα εἰς ἄκρον ἀνεπτυγμένον, ἐδημιούργησε μονιμότητα καὶ ἀδιάρρηκτον τάξιν, ἐν τῷ ἐσωτερικῷ καὶ σὺν αὐτῇ ἔβαλε τὰς βάσεις συνεχοῦς ὕλικης εὐμερείας.

§ 333. Ἡ Γένουα. — Ὡς τὸν νυντιὸν σπένθη ἐν Γενούῃ, τῆς ὁποίας ἡ ἐσωτερικὴ ἱστορία φέρει χαρακτηριστὰ λίαν θυελλώδη πόλεμον, ἀναρχίαν, ὑποστήριξιν καὶ καθυπόταξιν ὑπὸ ξενας δυνάμεις— καὶ ἐν τούτοις μεθ' ὅλων ταῦτα παρουσιάζει τὸ ἀξιοσημείωτον φαινόμενον αὐξούσης εὐπραγίας: τὸ μέγα χρηματικὸν ἔρμα, ἡ Τράπεζα τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἡ τῷ 1407 ἐρυθραία ἦτο τὸ μόνον μόνιμον καὶ ὑπὸ πάντων τῶν κομμάτων ἐν πάσῃ πολιτικῇ ἡμεταβολῇ ἄθικτον παραμένον κτῆμα.

Ἄλλην τροπὴν ἔλαβον τὰ πράγματα ἐν Μεδιολάνῳ καὶ ἐν Φλωρεντίᾳ, ὅπου ἐκ τῶν πολέμων καὶ ἀστικῶν ἀνωμαλιῶν προέκυψε μοναρχικὴ σύνταξις τῆς πολιτείας.

§ 334. Τὸ Μεδιόλανον. — Ἐν Μεδιολάνῳ ὁ οἶκος τῶν Βισκόντων εἶχε τὴν ἐξουσίαν, ἀφ' οὗτο εἶχε καταβάλλει τὴν ἀντίπαλον οἰκογένειαν Δελατόρρε.

Οἱ Βισκόνται ἐπειδὴ τὸ Μεδιόλανον ἦτο αὐτοκρατορικὸν τιμάριον, διετήρησαν τὴν ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς αὐτοκρατορίας, καὶ ὁ Ἰωάννης Γαλεάττος Βισκόντης εἶχεν ἀνυψωθῇ ὑπὸ τοῦ βασιλέως Βεγγεσλαύου εἰς δοῦκα τοῦ Μεδιολάνου, τουτέστι τῆς Λομβαρδίας.

Οὗτος ἐπλαττε μεγάλα σχέλια εὐρυτέρας ἐξουσίας, ἀλλ' οἱ διάδοχοι αὐτοῦ Ἰωάννης Μιρίας, Φίλιππος Μιρίας, μετὰ δυσκολίας κατάρθουν νὰ ὑπερασπίσωσι τὰς περιελθούσας εἰς αὐτοὺς κτήσεις.

Εἰς πόλεμους κατὰ τῆς Βενετίας καὶ Φλωρεντίας, συλήθησαν μάχαι, ὀλίγον ὅμως ἐχύθη αἷμα. Διότι οἱ ἐργάται τοῦ πολέμου τοὺς ὁποίους μετεχειρίζοντο αἱ πολιτεῖαι αὗται, οἱ μισθοφόροι ὑπὸ τοὺς γενικοὺς ἐργολάβους τῶν ἡ κονδοττιέρους, ἐμάχοντο ὡς ἐν μεγάλοις γυμνασίοις, ἐπολέμουν δηλαδὴ πρὸς ἀλλήλους ἀνευ ἐχθρότητος καὶ κατὰ

τὰ, συνομολογουμένας μεταξύ των συμφωνίας δὲν ἐφρονεύοντο, ἀλλ' ἀπλῶς ἠχμαλωτίζοντο. Ἀπέβησαν ὅμως μεγάλη πληγὴ διὰ τοὺς κατόικους, καθίσταντο δὲ φοβεροὶ καὶ εἰς αὐτὰς τὰς κυβερνήσεις, αἵτινες προσελάμβανον αὐτοὺς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν των.

Ὅτι ὅμως πολίτευμα ὀγκρατικὸν δὲν δύναται νὰ ὑφίσταται δι-
αρκῶς, ὅπου οἱ πολῖται, ἀβροδαίτοι γινόμενοι, δὲν φέρουσι πλέον τὰ
ὄπλα αὐτοὶ οἱ ἴδιοι, τοῦτο ἀπεδείχθη οὐχὶ ἐνταῦθα νῦν τὸ πρῶτον.
Οὕτω περίφημός τις κονδοτιέρος, υἱὸς χωρικοῦ, ὁ Φραγκίσκος Σφόρ-
τσας ἀπέβη ἀπαραίτητος καὶ ἐπίφοβος εἰς τὸν τελευταῖον τῶν Βισκον-
τῶν. Ἡναγκάσθη οὗτος νὰ δώσῃ εἰς τὸν φοβερίν πολεμιστήν ὡς σύ-
ζυγον τὴν θυγατέρα αὐτοῦ, καὶ ὅτε ὁ Φίλιππος Μαρίας ἀπέθανεν (1447)
ἄνευ ἀρρένων κληρονόμων, ὁ Σφόρτσας εὗρεν ἄνευ δυσκολίας τὸ μέσον
ὅπως ἐξασφίλισῃ εἰς ἑαυτὸν τὴν τυραννίδα, ἣν μετεβίβασεν ἐν ἔτει
1466 εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Γαλεάτσον Μιρίαν καὶ οὗτος πάλιν, θῦμα
συνωμοσίας πεσὼν ἐν ἔτει 1476 εἰς τὸν υἱὸν του, Ἰωάννην Γαλεάτσον.

Ἀλλὰ τὸ σύνθημα ἐλάττωμα ἐξουσίας στηριζομένης ἐπὶ τῆς βίας
δὲν ἔλειψε καὶ ἐνταῦθα. Ὁ θεῖος τοῦ ἀνγλίκου, Λοὺδοβίκος
Μωροῦς, παρηγγώνισε τὸν ἀνεψιὸν, ἔπεσεν ὅμως καὶ αὐτὸς κατὰ τὰς
ἀνωμαλίας ἃς προεκάλεσε διὰ τοῦ διαθήματός του· τὸ δὲ δουκάτον ἐγέν-
ετο μῆλον τῆς ἔριδος μεταξύ τοῦ γαλλικοῦ καὶ τοῦ αὐστριακοῦ οἴκου.

§ 535. Ἡ Φλωρεντία. — Μεγάλην ἀντιθεσιν πρὸς τὴν
ἰδρύσιν τῆς ἡγεμονικῆς ἐξουσίας καὶ τῆς δουρικῆς δυναστείας ἐν Με-
διολάνῳ ἀπετέλει ἡ τυραννὶς τῶν Μεδίκων ἐν Φλωρεντίᾳ,
ἥτις ἀνεφάνη κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους καθ' οὓς καὶ ἡ τῶν Σφόρτσα
ἐν Μεδιολάνῳ.

Ἐν Τοσκάνᾳ εἶχεν ὑπερβαλλομένη ἡ πόλις τῆς Φλωρεντίας διὰ
τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανικῆς δράσεως καὶ καλοῦ στρατιωτικοῦ ὀργα-
νισμοῦ τὰς λοιπὰς πόλεις καὶ ἀρχὰς τῆς χώρας, ἐν ἣ ἡ αὐτοκρατορικὴ
ἐξουσία οὐδεμίαν πλέον ἤσκει ἐπιρρῆν. Οἱ πλούσιοι ἔμποροι διόφκουν
τὴν πόλιν, ἐν ἣ ἀπὸ τοῦ 1250 μέχρι τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος
ἐσάβουν οἱ λυσσωδέστεροι κομματικοὶ ἀγῶνες.

Ἐκ τοῦ ἀγῶνος τούτου, τῶν μαύρων καὶ τῶν λευκῶν, ἀφοῦ ἐξην-
τλήθησαν πᾶσαι αἱ δυναταὶ μορφαὶ αὐτοῦ, ἐξῆλθε νικητρία ἡ δημοκρα-
τία, αἱ συντεχνίαι· ἔπειτα ἡ κυβέρνησις, ἀφοῦ ἐπῆλθε κατάστασις ὅπως
δῆποτε ἡσυχωτέρα, περιῆλθεν εἰς τοὺς πλουσίους ἔμπορους, εἰς δὲ

τῶν ἡγεμόνων τούτων τοῦ χρήματος, ὁ Κόσμος **Μέδικος** (1434—1469), ἐξήσκησεν ἐξουσίαν ἀληθῶς μοναρχικὴν, χωρὶς νὰ ἐξέλθῃ τῶν δημοκρατικῶν τύπων. Εἶχε γίνοι ἡ Φλωρεντία, ὡς αἱ Ἀθήναι τοῦ Περικλέους, ὁνόματι μόνον δημοκρατία ἐνῶ ἔργῳ ἦτο μονοκρατορία τοῦ πρώτου πολίτου.

Ὁ δικσημότερος τοῦ οἴκου ἦτο ὁ **Λορέντζος** (1479—1492) ὁ Μεγαλοπρεπής, εἰς ὃν ὅμως ἡ ἀπὸ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ εἰς στάδιον ἀναπτύξεως εἰσελθοῦσα λογοτεχνία, ἡ ποιουμένη λόγον περὶ αἰῶνος τῶν **Μεδικῶν**, ἐξησφάλισε καλλιτέραν καὶ οὐχὶ ἀδικαιολόγητον φήμην.

Ὁ Λορέντζος, διαθέτων τὰ μέγα ἄτινα παρεῖχεν αὐτῷ πλοῦτος κολοσσαῖος, καὶ ἐμπνεόμενος ὑπὸ ἡλθινοῦς ἐνθουσιασμοῦ περιέβαλε καὶ συνήγαγε περὶ ἑαυτὸν ὅ,τι ἐκέκτετο ἡ φιλοπρόοδος ἐποχὴ εἰς καλλιτεχνικὰς καὶ ἐπιστημονικὰς τάσεις· πλὴν τούτου ἐκυβέρνησε μετὰ νοημοσύνης καὶ διέσωσε μετὰ δεξιότητος τὴν δημοκρατίαν ἢ τὴν ἡγεμονίαν διὰ μέσου τῶν κινδύνων, οὓς συνεπέφερεν ἡ ἀβεβαιότης τῶν ἰταλικῶν πραγμάτων.

Ἀμέσως ὅμως μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ κατέστη ὀφλὸν ἐπὶ πόσον ἀδυνάτων βάσεων ἐστηρίζετο ἡ ἐξουσία αὐτῆ. Αὐτὸς ὁ ἴδιος μετὰ κόπου διεσώθη ποτὲ ἔκ τιος συνωμοσίας, ἧς θῦμα ἔπεσεν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἰουλιανός· εἶναι δὲ ἀρκούντως χαρακτηριστικὸν τῆς τότε Ἰταλίας, ὅτι ἡ ἐπίθεσις ἐγένετο ἐν τῷ ναῷ κατὰ τὴν ὥραν τῆς λειτουργίας.

Ἐν ἔτει 1494 ἐδιώχθη ἐκ τῆς πόλεως ὁ υἱὸς αὐτοῦ **Πέτρος** μεθ' ὅλου τοῦ γένους τῶν **Μεδικῶν**.

Κατὰ τοὺς μετὰ τὴν ἐξορίαν ταύτην χρόνους συμπίπτει ἡ περίεργος προφητικὴ σταδιοδρομία τοῦ Δομινικανοῦ μοναχοῦ **Γιολάμου Σαβοναρόλα**, ὅστις εἶχεν ἀποκτήσει ἀπὸ τοῦ 1489 ὡς ἐνθέρμος κήρυξ τῆς μετανοίας μεγάλην ἐπ' ἑαυτὴν παρὰ τῷ λαῷ, μετὰ τὸ πάθημα δὲ τοῦ ἡγεμονεύοντος οἴκου παρὰ τὴν θέλησίν του πρέστη τῆς δημοκρατίας, καὶ μετ' ἀδυσωπότητος αὐστηρότητος ἐφήρμοξε νῦν τὸ περὶ ἠθικῆς ἀναμορφώσεως πρόγραμμά του.

Ἀλλ' ἡ ἀποτυχία τῆς ἐκστρατείας τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας **Καρόλου τοῦ Η΄**, παρ' οὗ ἀπεξεδέχετο ὁ **Σαβοναρόλας** τὴν ἀναμόρφωσιν τῆς ἐκκλησίας, ἐκλόνισε τὴν θέσιν του, ὁ πάπας ἀπήγγειλε κατ' αὐτοῦ τὸν ἀφορισμόν· ἀλλ' ὁ **Σαβοναρόλας** ἠδιαφόρησε· κατὰ

τινα ὁμῶς μετατροπὴν τοῦ δημοσίου φρονήματος συνελήφθη οὗτος, καταδικασθεὶς δὲ ὑπὸ μὲν τοῦ πάπα ὡς αἰρετικός ὑπὸ δὲ τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν ἀρχῶν (Signoria) ὡς στασιαστής, ὑπέστη τιν δια τοῦ πυρὸς θάνατον ἐν ἔτει 1498· ἀλλ' ἐπὶ πολὺν ἔτι χρόνον ὁ Σιθοναρόλας ἐθιῶνετο ὡς μάρτυς τῆς ἀληθείας εἰς κύκλους καλῶν καθολικῶν καὶ μάλιστα τοῦ τάγματος εἰς ὃ ἀνήκεν (*).

Ἐν ἔτει 1512 ἐπανήλθον εἰς Φλωρεντίαν οἱ Μεδίκοι, τῶν ὁποίων τὸ ἄστρον ἐπὶ πολὺν ἔτι χρόνον δὲν εἶχε σβεσθῇ.

Δύο μόνον ἐπιγράτεια μεγαλειότητος ἐδαφικῆς ἐκτάσεως εἶχον σχηματισθῇ ἐπὶ τῆς χερσονήσου, ὑπὸ σκηνούμενα· βίον διαριέστερον, — τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως καὶ τὸ Ἑκκλησιαστικὸν κράτος.

§ 536. Σικελία καὶ Νεάπολις. — Τὰ φιλόδοξα σχέδια ὑφ' ὧν ἐθαυκαλιζοτο οἱ ἡγεμόνες τῆς γαλλικῆς δυναστείας, ὅτε προσεφέρθησαν οὗτοι νὰ ἐξυπηρετήσωσι τὴν παπικὴν κατὰ τοῦ σταουφικοῦ οἴκου ἐκδίχισιν, δὲν ἐξεπληρώθησαν.

Εἴδομεν πόσον ταχὺως ἀπηλλάγη τῶν Γάλλων ἡ Σικελία· αἱ πρὸς ἀνάκτησιν τῆς νήσου ἱπότεραι ἀπέτυχον· οἱ ἐκ τοῦ ἀραγωνικοῦ οἴκου ἡγεμόνες ὑπερήσπισαν τὴν ἐν Σικελίᾳ θέσιν των, ἀπὸ τοῦ θανάτου δὲ Μαρτίνου τοῦ Β'. (1410) ἠνώθη ἡ χώρα μετὰ τοῦ στέμματος τῆς Ἀραγωνίας διὰ προσωπικῆς ἐνώσεως· οἱ βασιλεῖς τῆς Ἀραγωνίας ἀπὸ Φερδινάνδου τοῦ Α'. ἦσαν συγχρόνως βασιλεῖς τῆς Σικελίας.

Δια τὴν γενικὴν ἱστορίαν δὲν εἶχε πλέον ἡ μεμακρυσμένη νήσος οὐδεμίαν σημασίαν. Οἱ ἔνδοξοι οὗτοι χρόνοι εἶχον παρέλθει ἀπὸ τῶν ἡμερῶν Ἑρρίκου τοῦ Γ'. καὶ Φρειδερίκου τοῦ Β'., οἵτινες ἐπὶ μακρὸν ἔτι χρόνον ἔζων ἐν ταῖς ἀναμνήτεσι τῶν κατοίκων· καὶ τὸ βασίλειον δὲ τῆς Νεαπόλεως, ἀποστερηθὲν τοῦ φυσικοῦ συμπληρώματός του, εἰς δευτερεύουσαν ὅλως περιήγετο σημασίαν καὶ θέσιν.

Ἡ ἱστορία τῆς χώρας ταύτης δὲν παρουσιάζει γενικὸν τι ἐνδιαφέρον· ὅτε, ἐν ἔτει 1328, ἐξέλιπον οἱ ἄρρενες τοῦ ἀνδραγαθικοῦ οἴκου, ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ἡ τοῦ τελευταίου βασιλέως Ροβέρτου ἐγγονή

(*) Reusch, Geschichte des Index I 368 καὶ ἐπ.

Ἰωάννα, γυναικὸν ἀποτρόπαιον, ἥτις ἐνυμφεύθη μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας Ἀδριάνου, διέταξε τὸν ἀπογχονισμόν αὐτοῦ, καὶ μετὰ ταῦτα συνεμερίσθη τὸν θρόνον μετὰ δευτέρου, τρίτου καὶ τετάρτου συζύγου.

Αἱ ἀνωμαλῖαι αὗται, εἰς ἃς ἀνεμύχθησαν οἱ πάπαι, οἱ βασιλεῖς τῆς Οὐγγαρίας καὶ οἱ Γάλλοι Ἀνδεγχοί, εἶναι ἀπλῶς ἱστορία ἡγεμόνων, δὲν εἶναι δὲ ἀνόγκη μακροῦ λόγου, ὅπως καταδεχθῇ ὅτι κακῶς βαίνουνσι τὰ πράγματα χώρας τινός, ὅταν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἐν τῷ μέσῳ ἐγκληματικῶν ἀγώνων καὶ σκευωριῶν τῶν μεγάλων τῆς περιπίπτῃ αὕτη ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα.

Ἐν ἔτει 1400 ἐγένετο βασιλεὺς ὁ Λαδίσλα, υἱὸς Κιρόλου τοῦ Γ' τῆς Οὐγγαρίας· ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ διήνυσεν ἡ χώρα καὶ αὐτῇς παρομοίαν θλιβεράν χρονικὴν περιόδον· δευτέρα Ἰωάννα ἀνέβη τὸν θρόνον, ἀνταξία τῆς πρώτης κατὰ τὴν χυδαιότητα τοῦ βίου καὶ τὴν ἐγκληματικὴν ψυχὴν, ἡ τοῦ Λαδισλάου ἀδελφή.

Ἐν ἔτει 1421 υἱοθέτησεν αὕτη τὸν βασιλέα τῆς Ἀραγωνίας Ἀλφόνσον τὸν Ε', ὅστις εὗρεθῃ εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ὑπερασπίσῃ τὰ δικαιώματά του μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς (1438) ἀπέναντι μεταγενεστέρου εὐνοουμένου τῆς, τοῦ Ρενέ τοῦ Ἀνδεγαυικοῦ.

Ὁ Ἀλφόνσος ἐπεκράτησε, τῷ δὲ 1488 κατέλιπε τὴν χώραν εἰς τὸν φυσικὸν υἱόν του Φερδινάνδου τοῦ Α' (μέχρι τοῦ 1494).

Μετὰ τοῦτον ἠκολούθησαν αἱ ἀπόπειραι τῶν Γαλλῶν, αἱ ἐκστρατεῖαι Καρόλου τοῦ Η' καὶ Λουδοβίκου τοῦ ΙΒ'· τὸ τελευταῖον συμβεβηκὸς εἶναι ὅτι ἐν ἔτει 1505 συνωμολογήθη εἰρήνη μετὰ τοῦ τελευταίου τούτου καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀραγωνίας Φερδινάνδου τοῦ Καθολικοῦ, καθ' ἣν ἐπεδικάσθη ἡ χώρα εἰς τοῦτον, νυμφευθέντα ἀνεψιὴν τοῦ Γάλλου βασιλέως, οὕτω δὲ ἠνώθη νῦν καὶ αὐτῇς ἡ χώρα μετὰ τοῦ σικελικοῦ ἡμίσεώς τῆς.

§ 337. Τὸ ἐκκλησιαστικὸν κράτος. — Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἐκκλησιαστικὸν κράτος, ἡ ἱστορία αὐτοῦ κηκτῆται ἐνδιάφέρον κυρίως ἕνεκα τοῦ ὅτι σχετίζεται τοῦτο ἀμέσως πρὸς τὰς ἐξελίξεις τοῦ παπισμοῦ.

Ἡ πολιτεία αὕτη, ἡ περὶ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος εἰς ἀξιόλογον, οὐδόλως ὁμῶς ἀκόμη καὶ συναφὲς καὶ πανταχοῦ ὁμοιόμορπον, ἐπικράτειαν αὐξηθεῖσα, ἐστερεῖτο τοῦ πρώτου ὅρου τῆς εὐη-

μερίας — τῆς μονιμότητος, ἣν ἐκέλευντο ἄλλαι χῶραι ἕνεκα τῆς ἐν αὐταῖς ἐπικρατήσεως μιᾶς ὀρισμένης δυναστείας, ἐνὸς ἡγεμονικοῦ οἴκου, τοῦ ὁποίου τὸ συμφέρον — καίτοι ὡς πρὸς τοῦτο δύνανται νὰ ὑπάρχωσι καὶ ἐξαιρέσεις — συμπίπτει ἐν μεγάλῃ καὶ ἐν συνόλῳ μετὰ τοῦ συμφέροντος τοῦ λαοῦ.

Οἱ ἀρχηγοὶ τῆς ἐκκλησίας, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν προβεβηκυῖα ἡλικίᾳ ἀναλαμβάνοντες τῇ ἐξουσίᾳ, ραγδαίως διαδεχόμενοι ἀλλήλους, δὲν ἐθεώρουν τὴν χῶραν καὶ τὴν εὐμερίαν αὐτῆς ὡς ἴδιον ἑαυτῶν σκοπὸν διότι ἡ χῶρα δὲν ἀνήκειν εἰς ἐαυτὴν ἀλλ' εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Ὡς ἐκ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἀνωτάτου ἀρχηγοῦ ἡ κυβέρνησις καὶ ἡ διοίκησις διεξήγοντο ἐπίσης ὑπὸ κληρικῶν, ὃ ἐστὶ κακῶς, χωρὶς νὰ λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν αἱ συνθήκαι τῶν κοσμικῶν πραγμάτων, καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἐντελῶς μερικῆς.

Οἱ πικροὶ τοπάρχαι οἵτινες ἐπέλλοντο ἐξ Ἀθινιῶν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς βυζαντινῆς ἐξορίας, δυσκόλως ἠδύναντο νὰ καταβάλλωσι τὰς ἀτομικὰς ἐξουσίας, τοὺς αὐτάρχους», φιλοδόξους καὶ φιλάρχους ἐπιφανεῖς, τοὺς ὁποίους προεκάλειν εἰς ὁρᾶσιν αἱ εὐνοῖαι καὶ περιστάσεις.

Οὕτω ἐν αὐτῇ τῇ Ρώμῃ δεδριματίσθη μετὰ τῶν ἐτῶν 1346 καὶ 1354 τὸ ἀλλόκοτον ἐπεισόδιον τοῦ δημάρχου Ριένζι Κόλα (1), καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ μεγάλου σχίσματος ἦτο ἀμφίβολον εἰς τίνα κυρίως ἀνήκειν ἡ Ρώμη.

Μετὰ τὴν μεγάλην κρίσιν τῆς συνοδικῆς κινήσεως ἐστερεώθησαν μετὰ τῆς πατωσύνης καὶ τὰ ρωμαϊκὰ πράγματα καὶ τὰ τοῦ λοιποῦ κλήρου (patrimonium) τοῦ Ἀγίου Πέτρου. Ἡ διακυβέρνησις τῆς

(1) Σ. Μ. Ὁ Cola di Rienzo, ὃ ἐστὶ Νικόλαος ὁ τοῦ Λαυρεντίου υἱός, ἐκ ταπεινοτάτων γονέων ἔλκων τὸ γένος, ἐγένετο διάσημος διὰ τῆς ἀποπείρας του περὶ ἐπανορθώσεως τῆς ρωμαϊκῆς δημοκρατίας. Κατορθώσας διὰ τῶν μεγάλων φυσικῶν προσόντων καὶ τῆς ἐκτάκτου παιδείας του ν' ἀποκτήσῃ ἐπιρροὴν τινα παρὰ τῷ λαῷ, προέβη εἰς ἐπανάστασιν τὴν 20 Μαΐου τοῦ 134, καὶ ἀνατρέψας τὴν δύναμιν τῶν ἀριστοκρατῶν προέστη τῶν κοινῶν ὡς δήμαρχος. Ἡ ἐπιτυχία ἐξέτρεψε τὸν Ριένζιον εἰς ὑπερβολὰς, αὐτὸς δὲ ἐδημιούργησαν αὐτῷ ἐχθροὺς. Μετὰ βίον δὲ περιπετειώδη ἔπεσεν οὗτος κατὰ τινα στάσιν, ἐνῷ ἀνῆρχετο τὸ Καπιτώλιον, τὴν 8 Ὀκτωβρίου τοῦ 1354.

χώρας απέβη ἀκριβῶς ἕνεκα τούτου καθήκον, εἰς τὸ ὅποιον τόσῳ μᾶλλον ἐδίδοτο μείζον προσοχή, ὅτῳ μετὰ τὸ ναυάγιον τῆς μεταρρυθμιστικῆς κινήσεως ἡ ἀρχαία νέα χρονικὴ περίοδος ἔφερε κυρίως χαρακτηριστικὰ κοσμικὴν — οἱ ἀνθρώποι καὶ μάλιστα οἱ τῶν ἀνωτάτων τάξεων κατελήφθησαν ὑπὸ διαθέσεων κοσμικῶν, τῆς ἀποκτήσεως χώρας, χρημάτων, τῆς ἀπολαύσεως τῶν ἀγαθῶν τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ πλούτου.

§ 538. Οἱ πάπαι ἀπὸ τοῦ 1471. — Οἱ πάπαι οἵτινες ἀνῆλθον εἰς τὸν ρωμαϊκὸν θρόνον μετὰ τὸν Πῖον τὸν Β'. μέχρι τοῦ μοιραίου ἔτους 1517, ἐδούλευσαν εἰς τὴν κοσμικὴν ταύτην τάσιν. Ἡσθάνοντο οὗτοι ἑαυτοὺς ὡς ἡγεμόνας, ἐφρόντιζον περὶ ἀποκαταστάσεως τῶν συγγενῶν των — οἵτινες ἐν νέᾳ ἐκδογῇ τῆς πολυσημάντου λατινικῆς λέξεως ἀπεκαλοῦντο nepotes [ἀνεψιοὶ] χυτῶν — ἐπωφελοῦντο δὲ πρὸς τοῦτο τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐξουσίαν των, ὡς ἄλλοι ἡγεμόνες ἐπωφελοῦντο τὴν γεωγραφικὴν θέσιν τῶν χωρῶν των ἢ οἷον ὁποτε ἄλλο τυχαῖον πλεονέκτημα.

Διεκρίθησαν δὲ κατὰ τοῦ τοῦτο ἰδιαιτέρως ὁ Σίξτος ὁ Δ'. (1477—1484), ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Σ'. (1492—1503), ὁ Ἰούλιος ὁ Β'. (μέχρι τοῦ 1513), ὁ Λέων ὁ Γ'. (ἀπὸ τοῦ 1513).

Ὁ Σίξτος ἐπέδιωξε τὴν ἰδρυσιν ἡγεμονίας ὑπὲρ τοῦ ἀνεψιοῦ του, καὶ κατεδίωξε μανιωδῶς τοὺς ἐχθροὺς του: ὅ,τι δὲ συνέβη ἐπὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Σ'. ἀπέβη ὁ μῦθος τῶν αἰώνων.

Ἦτο ἥδη οὗτος πρὸς βελτίαν τὴν ἡλικίαν ὅτε ἀνῆλθεν εἰς τὸ παπικὸν ἀξίωμα, διανύσας πρότερον λίαν ἐπιλήψιμον βίον ἡδονῶν: τὸ κύριον δὲ μέλημά του νῦν ἦτο ἡ ἀποκατάστασις τῶν τέκνων του.

Τὴν φροντίδα ταύτην διευκόλυνεν εἰς αὐτὸν ὁ εἷς τῶν υἱῶν του, ὁ Κασπαρ Βοργίας, φονεύσας καὶ ρίψας τὸν ἕτερον εἰς τὸν Τιβερινὴ πρᾶξις αὕτη ἦτο μία τῆς μικρᾶς σειρᾶς ἐγκλημάτων, τὰ ὅποια διέπραξεν ὁ ἀποτρόπαιος οὗτος ἄνθρωπος. ἦτο ὠραίος καὶ ρωμαλέος ἀνὴρ, ὅστις ὅμως δὲν ἠσθάνετο μεγαλειτέραν τύψιν συνειδότος διὰ τὸν θάνατον ἑνὸς ἀνθρώπου ἢ διὰ τὸν θάνατον μιᾶς μυίας. Καὶ αὕτη ἡ παρουσία τοῦ πατρὸς του, τοῦ πάπα, δὲν ἠδύνατο νὰ σώσῃ τὸν ἐχθρὸν τὸν ὅποιον ἤθελεν οὗτος νὰ ἐξοντώσῃ: διὰ τοῦ δηλητηρίου καὶ τοῦ ἐγχειριδίου ἐνήργει ἡ ἀλιτήριος αὕτη οἰκογένεια, ὡς νὰ ἦσαν ταῦτα κυ-

θερνητικά μέσζι ὅλως ἀνεπλήρητα, καὶ αὐτὸς οὗτος δὲ ὁ πάπας ἀπέθανεν ἐκ δηλητηρίου, τὸ ὁποῖον εἶχε πικρῶς λάττει δι' ἑτερον.

Ἄλλὰ πάντα ταῦτα ἦσαν μία μόνον κατηγορία ἐγκλημάτων, εἰς ἣν δεκρίθη ὁ οἶκος τῶν Βοργία, εὐκόλως δὲ δύναται τις νὰ φαντασθῇ τὰς ἄλλας, μανθάνων, ὅτι αἰτία τοῦ φόνου τοῦ ἐνὸς ἀδελφοῦ ὑπὸ τοῦ ἄλλου ὑπῆρξεν ἡ ζηλοτυπία ἐπὶ τῷ ὅτι ἀπῆλαυνεν οὗτος εἰς μεγαλειότητα βλαβερὰν τῆς εὐνίας τῆς κοινῆς ἀδελφῆς.

Ἰούλιος ὁ Β' . δὲν ἐχρειάσθη τόσῃ βία μέσα ὅπως ἐπεκτείνῃ τὸ ἐκκλησιαστικὸν κράτος καὶ ἀποκαταστήσῃ τοὺς συγγενεῖς του. Καὶ αὐτοῦ ὅμως ἡ κυβέρνησις εἶχε τάσεις ἐντελῶς κοσμικὰς. Συνεστράτευσεν οὗτος εἰς πόλεμον αὐτοπροσώπως, καὶ ἐγένωσκε τὸ ἔργον τοῦ κυβερνᾶν: ἀληθῶς πάντα τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἐκυβερνήθησαν ἐπ' αὐτοῦ περισσότερον ἀκόμη κοσμικῶς, εἶναι δὲ χαρακτηριστικὸν τοῦ νέου πνεύματος, τοῦ κρατούντος κατὰ τοὺς τόπους τούτους, τὸ ὅτι Ἰούλιος ὁ Β' . ἄνευ δυσκολίας διέταξε τὴν κατεδάφισιν τῆς βασιλικῆς [ναυῦ] τοῦ Ἀγίου Πέτρου, τοῦ σεπτοτέρου ἱεροῦ τῆς χριστιανωσύνης, ὅπως παράσχῃ εἰς τοὺς καλλιτέχνας τοῦ τὴν ἐπιθυμητὴν εὐκαιρίαν, ὅπως ἀνεγείρῳσιν αὐτόθι κτίριον κατὰ τὸν ρυθμὸν τοῦ ἀρχαίου Πανθέου.

Ὅλως τὴν ἐντύπωσιν κοσμικοῦ κράτους ἐνεποιεῖ ἡ παπῶσὺν τοῦ ἐκ Μεδίκων Λέοντος τοῦ Ι' ., καίτοι οὐδὲν τὸ κοινὸν εἶχεν οὗτος πρὸς τὰς φρικαλεότητας τῶν Βοργία.

Ὁ διὰ πλείστων φυσικῶν χαρισμάτων πεποικισμένος οὗτος ἀνὴρ ἠρέσκετο εἰς τὴν θεραπείαν τῶν πολλαπλῶν καλῶν τεχνῶν, ὧν ἀντιπρόσωποι ἐτίμων αὐτόν, τὸν πολλαπλῶς ἐμπειροτέχνην: πολιτικὴν τέχνην, ζωγραφικὴν, μουσικὴν, ποίησιν ἐτίμη αὗτος κεκμηγμένος, καὶ διετέλει εἰς προσωπικὰς σχέσεις μετὰ τῶν διδασκάλων τῶν τεχνῶν τούτων, τοῦ Μακιαβέλη, τοῦ Ραφαήλου, τοῦ Ἀριστοῦ καὶ εἰς ἄλλας δὲ ἡγεμονικὰς διασκεδάσεις, εἰς τὴν θήραν τῶν ἐλάφων, τὴν θήραν τῶν ἐρωδιῶν, εἰς τὴν ἀλιείαν ἠρέσκετο Λέων ὁ Ι' .

Δὲν εἶναι ἀδικοιολόγητον νὰ ὁμιλῇ τις περὶ αἰῶνος Λέοντος τοῦ Ι' . — περὶ αἰῶνος καθ' ὃν ἀνεγεννᾶτο τὸ πνεῦμα τῆς ἀρχαίας τέχνης καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἰλαρᾶς ἐλευθέρας ποιήσεως καὶ ἐπιστήμης, καὶ ἀντικατωπτρίζετο ἐν τῇ ψυχῇ ἐρασμοῦ, ἐλευθερίου καὶ καλοκάγαθου πάπα: πνεῦμα ὅμως χριστιανικόν, ὅπερ εἶχε θέσει

Ὁ Πάπας Ἰούλιος ὁ Β'.

Κατὰ τὴν εἰκόνα τοῦ Ραφαήλου Σάντζιο ἐν τῷ ἐν Φλωρεντία παλατίῳ Πίττι.

ἐν ἡμέραις ἀρχαίαις τὰ θεμέλια τοῦ θεσμοῦ τούτου, ἡ ἐπὶ τοῦ ὅπου οὐ θὰ ἐστὴν ζετό τις ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ θεσμοῦ τούτου, δὲν πικρ-
τηρεῖται τῇ ἀληθείᾳ οὐδὲ ἐλάχιστον.

§ 539. Ὁ ἀνθρωπισμός. (Humanismus). — Εἶναι ση-
μειώσεως ἄξιον, πόσον ὀλίγον ἐπικθε τὸ κύρος καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ
πάππ ὡς ἀνωτάτου ἀρχηγοῦ τῆς ἐκκλησίας ἐκ τῶν ἰδεῶν αἱ προσκά-
λεσεν ἡ κοσμικὴ αὕτη τάσις.

Ὁ ἀπόβλητος ἐκεῖνος Ἀλέξανδρος ὁ Σ'. ἐχίριπεν, ὡς ἐμνημο-
νεύθη ἐν τοῖς ἀνωτέρω, διὰ τῆς βούλης του τοῦ ἔτους 1493, δι-
νᾶ-
μει τῆς ἐξουσίας τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ, τῆς ἀνηκούσης εἰς αὐτὸν
διὰ τοῦ Ἀγίου Πέτρου, καὶ δυνάμει τοῦ ὀξιώματος αὐτοῦ ὡς τοπο-
τηρητοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τῆς ἀσφύλους γνώσεως καὶ ἀφθο-
νίας τῆς ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, τὸ ἥμισυ τοῦ κόσμου εἰς τὴν
Ἰσπανίαν καὶ τὸ ἕτερον ἥμισυ εἰς τὴν Πορτογαλίαν καὶ πρίγ-
ματι δὲ αἱ μεγάλα ἐκεῖναι ἀνακαλύψεις ἠύξησαν τὴν παπικὴν ἐξου-
σίαν, ἀνοίξασαι νέον καὶ ἀμέτρον στάδιον δράτσεως εἰς τὴν ἐκκλη-
σίαν, στάδιον θρησκευτικοῦ προσηλυτισμοῦ καὶ ἐπικυρώσεων καὶ πα-
ροχῶν ἐξουσίας.

Τῷ ὄντι, ἡ παπικὴ ἐξουσία ἦτο ἡ ἐφάνετο μεγαλειτέρα παρά
ποτε, καὶ αἱ ἀρχαὶ αἱ δε κτήεις αὐτῆς οὐδόλως ἡμισητοῦντο.

Ὑπὸ στρέψεσιν καὶ ἐξήρθη τὸ γεγονός ὅτι διὰ τῆς ἀναγεννήσεως
ἐκείνης τῆς σπουδῆς τῶν ἀρχαίων κλασικῶν, ἦτις, πρὸ πολλοῦ ἀρξα-
μένη ἐν Ἰταλίᾳ, νέον ἔλαβεν ὄθησιν διὰ τῶν Ἑλλήνων λο-
γίων, οἵτινες εἶχον ἀπέλθει εἰς τὴν Δύσιν μετὰ τῶν γνώσεων καὶ
χειρογράφων των μετὰ τὴν μεγάλην καταστροφὴν τοῦ 1453, ἐγέ-
νετο μέγα βῆμα πρὸς ἀπλευθέρωσιν τοῦ ἀνθρώπου πνεύματος ἀπὸ
τοῦ ζυγοῦ τῆς ἐσρατικῆς θρησκείας καὶ τῆς τυφλῆς πίστεως εἰς τὰ
δεδογμένα, καὶ ὅτι κατηνέχθη δι' αὐτῆς ἡ ἀζίνη κατὰ τῆς ρίζης τοῦ
μεγάλου δένδρου τῆς ἐσρατικῆς, ὡς ἐπίσης ὅτι διὰ τῆς ἀναζωογο-
νήσεως τῶν κλασικῶν σπουδῶν, τῆς ἀκμῆς τῶν σχολείων, τῆς ἰδρύ-
σεως ἀκαδημιῶν, εἴτα διὰ τῆς σπουδαιοτάτης ἐφευρέσεως τῆς τυπο-
γραφίας μετὰ κινητῶν μεταλλικῶν στοιχείων, περιμελῶσεν ἡ τάξις
τῶν ἀνεπτυγμένων λαϊκῶν τὸ τῶν ἐσρατικῶν ἀπολειπτικῶν πρότερον
προνόμιον. τῆς κατοχῆς καὶ μεταδόσεως ἐπιστημονικῆς μορφώ-
σεως.

Εἶναι ὀρθόν ὅτι ὁ Ἀνθρωπισμός (Humanismus), ὡς ἀπικαλεῖται τὸ πνευματικόν τοῦτο ρεῦμα, ἐξήσκησε καὶ ὑπὸ τὴν ἐπιρρῶν ταύτην τὴν ἐπιρρῶν του. Ἀλλ' εἶναι ὅλως πεπληνημένη ἡ γνώμη, ὅτι ὁ ἀνθρωπισμός καθ' ἑαυτὸν καὶ μόνος θὰ ἀπέβαινε λίαν ἐπικίνδυνος εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐκκλησίαν : τοσοῦτον θὰ ἦτο τοῦτο ἀκρῶς, ὅσον ὅτι θὰ ἀπέβαινε εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐπικίνδυνος ἢ ἐφευρέσεις τῆς τυπογραφίας αὐτῆς καθ' ἑαυτήν.

Διότι ἐφευρέσεις ὡς ἡ τυπογραφία καὶ ἡ διὰ τῆς πυρίτιδος πυροβολιστικῇ δὲν εἶναι καθ' ἑαυτὰς πρόοδος, ἀλλὰ παρέχουσι μόνον εἰς τὸ πρὸς πρόοδον τείνον πνεῦμα τῶν ἀνθρώπων νέα μέσα καὶ νέους μοχλοὺς : τὰ τυπογραφικὰ πιεστήρια ὡς καὶ αἱ ἀτμομηχαναὶ δύνανται νὰ ὑπηρετήσωσι τὸ ψεῦδος ὡς καὶ τὴν ἀλήθειαν, τὸ ἀγαθὸν ὡς καὶ τὸ κακόν.

Ἡ σπουδὴ τῆς ἀρχαιότητος ἐξήσκησε μεγάλην καὶ ἐν μέρει μεθυστικὴν ἐπιρρῶν : συχνὰ παρ-μβάλλονται αἱ ἀναγεννηθεῖσαι εἰδωλοατρικαὶ παραστάσεις ὅλως ἀπαρασκεύως εἰς τὸν κόσμον τῶν χριστιανικῶν ποριστάσεων, εὖτω δὲ ἐπὶ περιδείγματι βλέπομεν τὸν μέγαν Δάντην ἄνευ δυσκολίας πορουσίζοντα τὸν αὐψιστον Δία (Sommo Giove) σταυρούμενον ἐπὶ τῆς γῆς : χρίν ἡμῶν, καὶ τὸν Βοκάκιον ἐξ ἴσου ἀπαθῶς ἀποκαλοῦντα τὸν Χριστὸν υἱὸν τοῦ Διός· ἀλλ' αἱ ἐπιρροαὶ αὗται ἀφ' ἐνός μὲν δὲν ἦσαν ἀρκούντως ἰσχυραί, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀφίσταντο κατὰ πολὺ ἀπὸ τῆς θρησκείας, δι' ἧς καὶ μόνης ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῇ πραγματικὴ ἀναμόρφωσις τῆς εὐρωπαϊκῆς κοινωνίας.

Ἐν Ἰταλίᾳ μάλιστα εἰς πολλοὺς κύκλους, καὶ μάλιστα εἰς ἀνωτάτους, ἡ πλήρης ἀπιστία ἐπεωρεῖτό τι τὸ ἐπιβαλλόμενον ὑπὸ τῆς εὐπρεπείας, καὶ ἀλλοχοῦ δέ, καὶ εἰς τὰς βορείους χώρας εἶχε ψυχρυνθῇ τὸ ὑλάχιστον τὸ ἐνδοαίρετον πρὸς τὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα : οἱ ἄνθρωποι δὲν ἔζων πλέον ἐν τῷ ἀποκλειστικῷ κύκλῳ τῶν θρησκευτικῶν ἰδεῶν ἐν ᾧ ἔζων οἱ σύγχρονοι τοῦ Βονιφάτιου ἢ τοῦ Βρνούρδου τοῦ Κλαιβῶ. Ἡ ὅλη τῶν χρόνων τούτων ἀτμόσφαιρα ἦτο πεπληρωμένη ὑπὸ στοιχείων κριτικῶν, ἀντιπολιτευτικῶν. Οἱ κατῶχοι τῆς νέας παιδείας ἔδλεπον μετ' ἀπέριου καταφρονητικῆς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους τοῦ σκότους, πρὸς τοὺς σχολαστικῶς μεμορφωμένους ἢ γεγυμνασμένους : ἀνεξαντλητα

δὲ ἦσαν τὰ σκώμματα καὶ αἱ σάτυραι κατὰ τῶν ὁπαδῶν τοῦ μεσαιωνικοῦ κληρονομίου.

Ἄλλ' ὁ κόσμος δὲν ἐγίνετο ἐλεύθερος, ἐπειδὴ ἡγάπα νὰ σκώπτῃ τὰ δεισμά του. Ἐφυλίστοντο μάλιστα οἱ ἄνθρωποι τοῦ νέου πνεύματος ἀπὸ τοῦ νὰ ἐξωθήτωσι τὴν ἀντιπολίτευσιν μέχρι τῶν ἄκρων· διότι κατὰ τὰς πρώτας τέσσαρας δεκαετηρίδας τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος εἶχον μάθει οὗτοι πῶσον ἰσχυρὰ ἦτο ἀκόμη ἡ παπυσύνη, καὶ ἡ οὐσιαστικὴ ἐπανάστασις εἶχε καταπτοῖται τοὺς ἀντιπολιτευτικούς.

Ὁ κόσμος ἡγανάκτει διὰ τὰς ἐξακολουθούσας καὶ ἀναγεννηθείσας χρηματολογικὰς καταπιέσεις· ἕκαστος κατὰ τὴν ἰδιοσυγκρασίαν του ἐγέλα ἢ ἐμαίνετο ἢ ἐκα τῆς ἀνιάτου καταστάσεως τοῦ κλήρου, καὶ ἡρέσκετο εἰς ἄγριον πῆταγον κατὰ τῶν συμβαινόντων ἐν μοναστηρίοις τῶν μοναχῶν καὶ τῶν κληρονομίων, ἀναμφύβολως, δὲ τὰ πλεῖστα τῶν περιλαμβανόμενων δὲν ἐστεροῦντο ὑποστάσεως· πάντες ὁμως ἠνείχοντο τὰ παραδειγματικά τὰ ἀπὸ κλήρων ἤδη ὑφιστάμενα.

Ἡ ἀτολμία καὶ τὸ ἡμίψευδος ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἐκκλησιαστικά καὶ θρησκευτικὰ πράγματα, ἡ συμμόρφωσις πρὸς τὸ καθέως καὶ ἡ διαλλακτικότης ἐκ λόγου ἐσωτερικῆς πρὸς αὐτὸ ἀδαφορίας εἶναι τὸ γνῶρισμα τῶν χρόνων τούτων ὡς εἶναι καὶ τὸ γνῶρισμα τῶν ἡμερῶν ἡμῶν.

Εἰς πάντα τὰ ὑλικά πράγματα οἱ χρόνοι οὗτοι — τὸ δεύτερον ἡμεῖς τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος — παρουσιάζουσι μεγάλας προόδους· διότι πρὸς αὐτὰς κατὰ προτίμησιν κατέτεινε τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἀνθρώπων. Ἡ εὐημερία πανταχοῦ πρήχθη καὶ μετ' αὐτῆς ἡ τρυφή καὶ ἡ ἀκολασία· ἡδύνατό τις νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς ἐχυτὸν τὰ τοιαῦτα καὶ μετὰ ταῦτα νὰ συνδιδωλλάγῃ πρὸς τὴν συνείδησίν του διὰ τινος πράξεως, διὰ τινος οὔτε δῆποτε, συμφώνως πρὸς τὸ κρατοῦν ἐκκλησιαστικὸν πνεῦμα, ἀγθοῦ ἔργου...

§ 840. **Μαρτίνος Δούθηρος.** — Ἐν συνόλῳ φαίνεται ὅτι οἱ προΐχοντες κύκλοι τῆς τότε κοινωνίας — οἱ ἡγεμόνες καὶ ὁ ἀνώτερος κλήρος μετὰ τῆς ἀκολουθίας των — ὑρίσκον ἐντελῶς εὐχάριστον τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων, καὶ ἦτο αὖτις δι' αὐτοὺς πραγματικὴν πρόσοδος.

Οὐδεὶς θὰ ἠδύνατο νὰ φαντασθῇ ὅτι διὰ συμβεβηκότος κατὰ τύπους ὅλους ἀσήμε — οἱ ἔριδος κληρονομικῆς, ὡς ἐφαίνετο, ἐκραγείτης.

ἐν ἔτει 1517 ἐν τινι μικρῷ γερμανικῷ πινεπιστημίῳ, τῷ νεωτέρῳ πάντων, τῷ τῆς Βιττεμβέργης τῆς παρὰ τὸν Ἄλβιν—ἐμελλε νὰ μεταβληθῇ ἐντός ὀλίγων ἐτῶν ἡ ὅλη κατάστασις τῆς εὐρωπαϊκῆς ταύτης κοινωνίας.

Καὶ ὁμοίως αὐτὸ ἐγένετο: ἐν τινι μοναστηρίῳ τῆς Θουριγγίας ᾗδξανε κατὰ τὰς ἡμέρας Ἀλεξάνδρου τοῦ Σ'· καὶ Ἰουλίου τοῦ Β'. νέος τις, ὅστις ἀντελαμβάνετο τὸν χριστιανισμόν ὑπὸ σπουδαίαν ἔποψιν. Οὐδὲν ἐγίνωσκεν οὗτος περὶ τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου τούτου, οὐδὲν περὶ τῆς πολιτικῆς καὶ περὶ τῆς θέσεως τὴν ὁποίαν κατεῖχον ἐν αὐτῇ τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα.

Ἐνῷ τῶν λόγων τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Νέας Διαθήκης πανταχοῦ ἐγίνετο ἐξωτερικῶς χρῆσις ὡς ἀποφθεγμάτων ἢ μαρτυριῶν διὰ πράγματα οὐδὲν τὸ κοινὸν ἔχοντα πρὸς τὸ ἀληθές ἔργον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, συνεκίνησε νῦν αὖθις τὴν ψυχὴν ἀνδρὸς ἰσχυροῦ καὶ ἐντίμου ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, ἡ Γραφή ὡς σύνολον, τὸ πνεῦμα τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας.

Ὁ Αὐγουστίνιος οὗτος μοναχός, ὁ Μαρτίνος Λούθηρος, ὁ υἱὸς Θουριγγίου μεταλλευτοῦ, ἀντεπεξῆλθε μεθ' ὅλης τῆς ἀπλοϊκότητος παιδὸς Γερμανοῦ χωρικοῦ κατὰ μεμνημένης φοβερᾶς καταχρώσεως, καὶ κατήγγιγεν οὕτω, χωρὶς καὶ αὐτὸς νὰ γνωρίζῃ καὶ νὰ θέλῃ, τὸ πρῶτον κτύπημα κατὰ οἰκοδομήματος, περὶ τοῦ ὁποίου ἀμέσως ἐγνώσθη εἰς πόλιν ἀπελπιστικὴν εὗρίσκετο κατάστασις καὶ πόσον ὀλίγον πλέον ἐπήρουν οἱ τύποι αὐτοῦ εἰς τὸ μεταβληθὲν πνεῦμα τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κόσμου.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΤΟΥ Β'. ΤΟΜΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΠΟ ΤΟΥ ΟΔΟΑΚΡΟΥ ΜΕΧΡΙ ΚΑΡΟΛΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ

Κεφάλαιον πρῶτον : Ὁ Ὀδόακρος ἐν Ἰταλίᾳ. Ἐν βλέμμα
ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τῶν γερμανικῶν λαῶν. Οἱ Γερμανοὶ καὶ ὁ Χρι-
στιανισμός σελ. 5

Κεφάλαιον δεύτερον : Οἱ Ὀστρογόθοι καὶ ὁ Θεοδώριχος.
— Ο. Φράγκοι καὶ ὁ Χλωδοβίκος. — Ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς
καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς Δύσεως. — Λογγοβάρδοι ἐν Ἰταλίᾳ — Τὸ κρά-
τος τῶν Φράγκων κατὰ τὸν Σ'. καὶ Ζ'. αἰῶνα. 28

Κεφάλαιον τρίτον : Ὁ Ἰσλαμισμὸς καὶ τὸ καλιφάτον· αἱ
πρῶται κατακτήσεις αὐτοῦ. — Τὸ Ἀνατολικὸν Ρωμ. Κράτος. — Τὰ
ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ. Τὸ κράτος τῶν Βεσιγότθων. Φραγκικὸν κράτος.
Καρόλος ὁ Μικτελὸς καὶ οἱ Ἀραβες. — Βονιφάτιος καὶ Πιπῖνος
ὁ Α'. 62

Κεφάλαιον τέταρτον : Κάρολος ὁ Μέγας. 97

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΑΠΟ ΛΟΥΔΩΒΙΚΟΥ ΤΟΥ ΕΥΣΕΒΟΥΣ ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ
ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΩΝ 811—1096 μ. Χ.

Κεφάλαιον πρῶτον : Λουδοβῖλος ὁ Εὐσεβὴς καὶ ὁ οἶκος τῶν
Καρολιῶν μέχρι τῆς ἐκπνοῆς τῆς γερμανικῆς γραμμῆς. 133

Κεφάλαιον δεύτερον : Κονράδος ὁ Α'. καὶ Ἑρρίκος ὁ Α'.

Ἡ δυναστεία τῶν Σαξόνων 919—1024. — Ἀνανέωσις τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀρχῆς σελ. 158

Κεφάλαιον τρίτον : Οἱ βασιλεῖς τοῦ σαλικοῦ εἴλου : Κονράδος ὁ Β'. Ἑρρίκος ὁ Γ'. Ἑρρίκος ὁ Δ'. — Βασιλεία καὶ ἡγεμονία. Βασιλεία καὶ παπισμός. Γρηγόριος ὁ Ζ'. 217

Κεφάλαιον τέταρτον : Τὰ μὴ γερμανικὰ κράτη τῆς Εὐρώπης μέχρι τέλους τοῦ ΙΑ'. αἰῶνος. 297

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΑΠΟ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΩΝ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΩΝ ΜΕΧΡΙ ΡΟΔΟΛΦΟΥ ΤΟΥ
ΑΨΒΟΥΡΓΙΟΥ. 1096—1273 μ. Χ.

Κεφάλαιον πρῶτον : Αἱ πρῶται σταυροφορίαι. Γερμανία καὶ Ἰταλία ἐπὶ Ἑρρίκου τοῦ Ε', Λωθαρίου τοῦ τῆς Σαξωνίας καὶ τοῦ σταυρικοῦ Κονράδου. 310

Κεφάλαιον δεύτερον : Φρειδερίκος ὁ Βιρθάρσας 374

Κεφάλαιον τρίτον : Τέλος τῆς τρίτης σταυροφορίας. Ἑρρίκος ὁ Δ'. Φίλιππος ὁ τῆς Σλωτίας καὶ Ὁθων ὁ Δ'. — Ἀπαρχαὶ Φρειδερίκου τοῦ Β'. 417

Κεφάλαιον τέταρτον : Φρειδερίκος ὁ Β'. — Κονράδος ὁ Δ'. 1215—1228 μ. Χ. 441

Κεφάλαιον πέμπτον : Τὰ μὴ γερμανικὰ κράτη κατὰ τὸν ΙΒ'. καὶ ΙΓ'. αἰῶνα. — Τέλος τῶν σταυροφοριῶν. 490

Κεφάλαιον ἕκτον : Αἱ συνέπειαι τῶν σταυροφοριῶν καὶ αἱ χρόνοι τῆς Μισοβασιλείας. Θάνατος τοῦ Κονράδινου. 513

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΑΠΟ ΡΟΔΟΛΦΟΥ ΤΟΥ ΑΨΒΟΥΡΓΙΟΥ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ
ΤΗΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΣ 1273—1517.

Κεφάλαιον πρῶτον : Ροδόλφος ὁ Ἀψβούργιος καὶ αἱ διάδοχοι αὐτοῦ μέχρι τοῦ θανάτου Ἑρρίκου τοῦ Ζ'. — Ἀρχὴ τῆς βαβυλωνικῆς αἰχμαλωσίας τῆς ἐκκλησίας 1273—1313. 557

Κεφάλαιον δεύτερον : Οἱ οἶκοι τῶν Ἀψβουργίων, τῶν

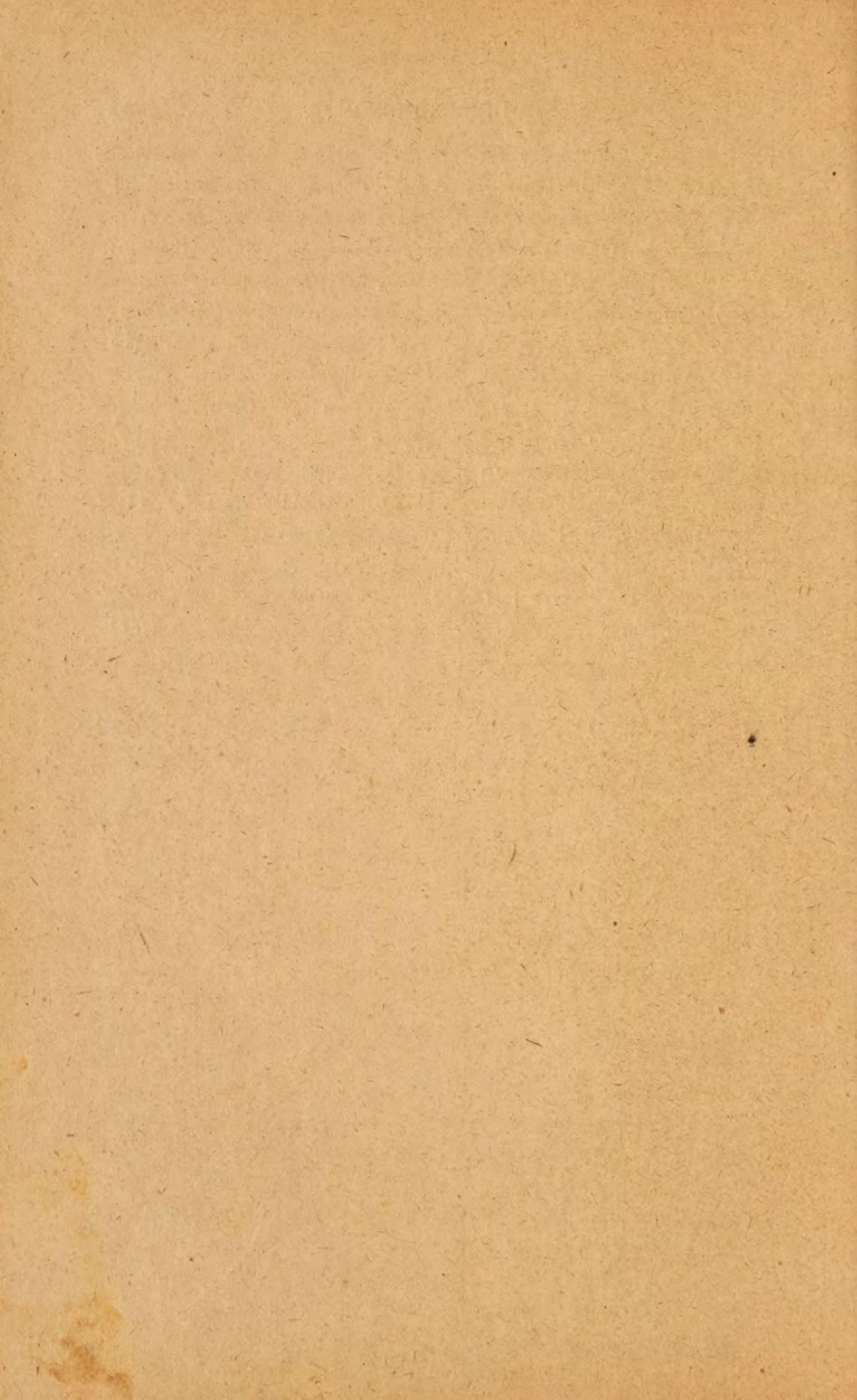
Βιττελσβάχων, τῶν Λουξεμβουργίων. Φρειδερίκος ὁ Ὁρτίος καὶ Λουδοβίκος ὁ Βρυαρός. Κυβέρνησις τοῦ Λουδοβίκου 1313--1347 591

Κεφάλαιον τρίτον : Ἡ Γερμανία κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ ΙΔ'. αἰῶνος. Οἱ ἐκ τοῦ λουξεμβουργικοῦ οἴκου βασιλεῖς. Κάρολος ὁ Δ'. Βεγκεσλαῦος. Σχισμοῦνδος καὶ αἱ μεγάλαι συμπολιτεῖαι. — Συμμαχίαι πόλεων καὶ πόλεμοι. Σουηδικορρηνικὸς δεσμός. Ἄνσα. Ὁλοσπονδία. 614

Κεφάλαιον τέταρτον : Αἱ μὴ γερμανικαὶ χῶραι τῆς Εὐρώπης μεχρὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΕ'. αἰῶνος. — Ἐκκλησιαστικὰ πράγματα. Ἰωάννης ὁ Οὐέλφριος ἐν Ἀγγλίᾳ. 647

Κεφάλαιον πέμπτον : Κατάστασις τῆς Ἐκκλησίας, τὸ μέγα σχῆμα καὶ ἡ συνοδική κίνησις. — Πόλεμος τῶν Οὐσιτιῶν καὶ τέλος τῶν Λουξεμβουργίων. — Ἀρχὴ τῶν Ἀψβουργίων. — Λήξις τῆς Συνόδου τῆς Βιαιτίας. 678

Κεφάλαιον ἕκτον : Ὁ αἰὼν Φρειδερίκου τοῦ Γ'. καὶ Μιξιμιλιανοῦ τοῦ Α'. 711

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΣ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

Σ. 1. Οἱ ἀριθμοὶ δηλοῦσι τὰς σελίδας.

Σ. 2. Ἡ σπουδὴ ἣτις ἐπιβάλλεται ὑπὸ ἐκδοτικῶν λόγων εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ πίνακος τούτου δὲν ἐπιτρέπει τὴν αὐστηρὰν ἀλφαριθμητικὴν κατὰταξιν. Ἐπομένως ἀναγκαῖον καθίσταται νὰ διατρέχη τις ὅγκον τὴν σειρὰν τῶν λέξεων τῶν ὑπὸ στοιχείων ὧσον τὸ ἀρκτικὸν τῆς ἀναζητουμένης λέξεως.

Α.

Ἀκυττογραφον, 110, 121, 135, 138, 142, 148, 179, 185, 194, 206, 225, 291, 353, 361, 176, 433, 441, 484, 548, 560.	βία, ὁμειῶς Κελίφης, 96, 115.
Ἄαρος ἢ Χαρούσας, 173.	Ἀβδεραχμάν, Γ'. 189.
Ἄβας, 234, 235.	Ἀβοδρίται 146.
Ἀβαιλάρδος Πέτρος, 349, 378, 379.	Ἀβού Σουφ'άν, Χοραϊσίτης. 72.
Ἀβασῖδαι, 95.	Ἀβού Τελίβ, θεῖος τοῦ Μωά- μεθ 65.
Ἀββίος ἀρχηγός Σαζώνων, 109.	Ἀβού-βέκρ, πενθερός τοῦ Μω- άμεθ 66.
Ἀβδουλλάχ, πατὴρ τοῦ Μωά- μεθ, 65.	Ἀβού-βέκρ καλίφης 74.
Ἀβδουλάχ, Ἀβλούλ — Ἀββās 96.	Ἀβούλ Ἀββās 98.
Ἀβδαμαλίχ, Κελίφης, 76.	Ἀβουλκασέμ, Ἀραψ στρατη- γός, 196.
Ἀβδεραχμάν, Κελίφης, 85.	Ἀχάις ἡγεμονία 508.
Ἀβδεραχμάν, Α'. υἱὸς Μωα-	Ἀδαλθέρος, ἀρχιεπίσκοπος τῆς Λυὸν 200.
	Ἀδαλθέρος, ἀρχιεπίσκοπος Ρή- μων, 304.
	Ἀδαλθέρος, ἀρχιεπίσκοπος Τρε-

- βήρων, 361.
- Ἀδαλθέρτος, ἀρχιεπίσκοπος τῆς Βρέμης 243, 253, 255, 256, 260.
- Ἀδαλθέρτος, ἀρχιεπίσκοπος Μογουντίας 341, 352.
- Ἀδαλθέρτος, ἐπίσκοπος τῆς Πράγας, 202.
- Ἀδαλθέρτος, υἱὸς τοῦ Βερεγγαρίου τῆς Φριούλης, 179, 185, 187.
- Ἀδαλδόγ, ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Ἀμβούργου, 173.
- Ἀδαλουάδ, Θεοδοελίνδης υἱὸς
- Ἀδδοάας μάχη ἐν 30.
- Ἀδελασίτ νυμφευθεῖσα μετὰ τοῦ βασιλέως Ἐζίου 475.
- Ἀδελχίς, υἱὸς τοῦ Δεσιδερίου 103, 117.
- Ἀδέλη τοῦ Φοβούργου, σύζυγος Φρειδερίκου τοῦ Βαρβαρόσα 384
- Ἀδελαίς, χήρα τοῦ Λοθαρίου, δευτέρα σύζυγος Ὁθωνος τοῦ Α΄. 179, 185, 195, 201, 204.
- Ἀδελαίς, σύζυγος Ἑρρίκου τοῦ Δ΄. 288.
- Ἀδεμάρτος ἐπίσκοπος τοῦ Πουῦ 323, 329.
- Ἀδόλφος Α΄. τῆς Νασαυίας, Γερμανὸς βασιλεὺς 567, 571.
- Ἀδόλφος ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κολωνίας 429, 433.
- Ἀδόλφος, κόμης τοῦ Ὀλσταϊν 420.
- Ἀδόλφος τοῦ Σαουεμβούργου 464.
- Ἀδριανούπολις 414, 650.
- Ἀφρική 6, 44, 45, 76, 98.
- Ἀγλουλφος, δούξ τοῦ Τουρίνου 57.
- Ἀγνή τοῦ Πουατιέ, σύζυγος Ἑρρίκου τοῦ Γ΄. 234, 249.
- Ἀγνή θυγάτηρ Ἑρρίκου τοῦ Δ΄. 279.
- Ἀγνή θυγάτηρ τοῦ Παλατινοῦ κόμητος Κονράδου.
- Αἴγυπτος 97, 410, 454, 508, 509.
- Αἰχσπάλτερ ἰδὲ Πέτρος Αἰχσπάλτερ.
- Αἶλλν, Πέτρος 687.
- Ἀϊστούλφος, βασιλεὺς τῶν Λογγοθάρων 94, 102.
- Ἄκων 417, 512.
- Ἀλαφθάλ Βεζιέρ 229, 231.
- Ἀλαρίχος Β΄. βασιλεὺς τῶν Βεσιγότθων 35, 39.
- Ἀλβανία.
- Ἀλβερίχος, υἱὸς τῆς Μαροζίας 178.
- Ἀλθέρτος τοῦ Βόλσταϊτ (Ἀλθέρτος Μάγνος) 540.
- Ἄλβι, πόλις 444.
- Ἀλβιγιοί 444.
- Ἀλβιγίων πόλεμος 501.
- Ἀλβέρτος, βασιλεὺς τῶν Λογγοθάρων 54, 55.
- Ἀλθρέχτος ὁ Α΄. Γερμανὸς βασιλεὺς 563, 566, 568—574.
- Ἀλθρέχτος ὁ Β΄. Γερμανὸς βα-

- σιλεύς (Ἀλβρέχτος ὁ Ε' . τῆς
(Αὐστρίας) 707—708, 731.
Ἀλβρέχτος ὁ Ἀρκτῶος, μαρ-
κίων 362, 370, 372.
Ἀλβρέχτος, δούξ τῆς Σαξωνίας
464 738.
Ἀλβρέχτος ὁ Ἐκτροπίας, χωροκό-
μης τῆς Θουριγγίας 560, 565.
Ἀλβρέχτος τοῦ Μεκλεμβούργου
641, 658.
Ἀλβρέχτος, ἀρχιδούξ τῆς Αὐ-
στρίας 738.
Ἀλβρέχτος Ἀχιλλεύς, μαρκίων
τοῦ Βρανδεμβούργου 736, 738
743.
Ἀλβουκουέρκος Ἀλφόνσος 793.
Ἀλκαντάρ, ἵπποτικὸν τάγμα
506.
Ἀλαμάνοι 6, 19, 34, 35, 37, 52,
84, 90, 98.
Ἀλαμανία 161, 434.
Ἀλεσία 9.
Ἀλεξάνδρεια (Ἰταλίας) 399.
Ἀλέξανδρος Β' . πάπας 252,
265, 309.
Ἀλέξανδρος Γ' . πάπας 390,
398, 399—402, 404.
Ἀλέξανδρος Δ' . πάπας 549,
Ἀλέξανδρος Ε' . 682, 684, 685.
Ἀλέξανδρος Σ' . 729, 788, 803
806, 809.
Ἀλεξάνδρεια (Αἰγύπτου) 25, 75,
779, 793.
Ἀλέξιος Α' "Ἑλλην" αὐτοκρά-
τωρ 322, 323, 326, 332, 337.
Ἀλέξιος, ἀδελφὸς Ἰσαάκ Ἀγ-
γέλου 424.
Ἀλέξιος Γ' . Ἀγγελος, "Ἑλλην
αὐτοκράτωρ 246.
Ἀλέξιος Δ' . "Ἑλλην αὐτοκρά-
τωρ 446, 447.
- Ἀλφόνσος Σ' . τῆς Καστιλίας 505.
Ἀλφόνσος Ζ' . τῆς Καστιλίας 298.
Ἀλφόνσος Ι' . τῆς Καστιλίας 547.
Ἀλφόνσος Α' . τῆς Πορτογαλ-
λίας 505.
Ἀλφόνσος Ε' . τῆς Πορτογαλλίας
505, 782.
Ἀλφόνσος Ε' . τῆς Ἀραγωνίας
801.
Ἀλφόνσος Ἀλβουκουέρκος 793.
Ἀλφόνσος Β' . τῆς Ἀστουρίας
114.
Ἀλφρέδος ὁ Μείγης τῆς Ἀγγλίας
307.
Ἀλῆς, γαμβρὸς τοῦ Μωάμεθ 75.
Ἀλῆς ἐξαδελφὸς τοῦ Μωάμεθ
66.
Ἀλίχη Πέττερς 668.
Ἀλίγερνοι, Ὁστρογότθος 51.
Ἀλίσων φρούριον 13.
Ἀλ-Καμὶλ Ἐγίουπίδης Σουλ-
τάνος τῆς Αἰγύπτου 466.
Ἀλκουίνος διδάσκαλος Καρόλου
τοῦ Μεγάλου 127, 307.
Ἀλμανσούρ Καλίφης 98.
Ἀλμείδα, Φραγκίσκος τοῦ 793.
Ἀλμοραβίδαι 299.
Ἀλπ Ἀρσλάν 321.
Ἀλτενάρ 540.
Ἀλτεμβούργον 373.
Ἀλτχέιμ 632.
Ἀμεδαῖος Η' . δούξ τῆς Σαβοΐας
(Φέλιξ Ε' .) 708.
Ἀμαλαρίχος βασιλεὺς τῶν Βεσι-
γότθων 39, 77.
Ἀμαλασύνθα 33, 46.
Ἀμάλιοι 2946.
Ἀμαλαρίχος τοῦ Λουσάναου βασι-
λεὺς τῆς Κύπρου 424.
Ἀμαλαρίχος βασιλεὺς τῆς Ἱερου-
σαλήμ 469.

- Ἀμβουάζ 771.
 Ἀμβρόσιος ἐπίσκοπος τοῦ Μεδιολάνου 387.
 Ἀμέριγος Βεσπούκιος ἴδε Βεσπούκιος.
 Ἀμερική, ἀνακάλυψις 523.
 Ἀψβουργία χέρσος 594.
 Ἀμρεῦ στρατηγὸς τοῦ Ὁμάρ 75.
 Ἀναχωρηταί 26.
 Ἀνάφιστος Παυλούκης δόγης 301.
 Ἀνάγνη 421, 577, 678.
 Ἀνάκλητος Β' πᾶπας 355, 356.
 Ἀνάρ, Ἐμίρης τῆς Δαμασκού 336.
 Ἀναστάσιος αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου 31, 42.
 Ἀγκῶν 395, 727.
 Ἀνδαλουσία 506.
 Ἀνδερνάχη 172, 540.
 Ἀνδρέας τῆς Οὐγγαρίας (1060) 242, 255.
 Ἀνδρέας βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας (ἱπ. 1205) 454.
 Ἀνδρέας Γ' τῆς Οὐγγαρίας 573.
 Ἀνδρέας βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας (1328) 573, 652.
 Ἀνδρόνικος Ἑλλήν αὐτοκράτωρ 414.
 Ἀνδρόνικος Γ' Βυζαντινὸς αὐτοκράτωρ (Μιχαὴλ Η' υἱὸς) 649.
 Αἰνείας Σίλβιος (Πίος Β' .) 709, 725, 732, 755.
 Ἀγγελοι, Ἑλληνικὴ ἀριστοκρατικὴ οἰκογένεια 414.
 Ἀγγλοσάξωνες 6, 88, 100, 306.
 Ἀγκυρα 713.
 Ἀγγουλέμη κομητεία 662.
 Ἀνδεγαυῖα 504.
 Ἄννα ἀντιβασίλισσα τῆς Γαλλίας (θυγάτηρ Λουδοβ. 11ου) 766.
 Ἄννα σύζυγος Καρόλου τοῦ Η' βραδύτερον σύζυγος Λουδ. 12ου 766.
 Ἄννων ἀρχιεπίσκοπος Κολωνίας 253, 256, 260, 263.
 Ἀνσελμος ἀρχιεπίσκοπος τῆς Καντερβούριας 349, 378.
 Ἀνσελμος ἐπίσκοπος τῆς Λούκας (Πᾶπας Ἀλέξανδρος Β' .) 252.
 Ἀνσγάριος ἐπίσκοπος τοῦ Ἀμβούργου 139.
 Ἀντιόχεια 25, 74, 327, 336, 412, 416, 511.
 Ἀντιόχεια (ἡγεμονία) 331, 335.
 Ἀντώνιος Φιλάρετος ἴδε Φιλάρετος.
 Ἀντώνιος ἀσκητὴς 26.
 Ἀπόστολοι ἀδελφοί 680.
 Ἀπουλία 50, 97, 195, 209, 242, 246, 300, 355, 407, 422, 423, 437.
 Ἀκυληΐα 420.
 Ἀκυϊτανία 84, 133, 137, 239, 303.
 Ἀραβες Ἀραβία 61, 96, 98, 113, 114, 115, 145, 177, 189, 298, 506.
 Ἀραράτ ὄρος 72.
 Ἀραγωνία 298, 506, 511, 679.
 Ἀραυσίων 24.
 Ἀρελάτη, Ἀρελατικὸν κράτος 305, 565, 572.
 Ἀρνόλδος τῆς Βρεσκίας 377, 379, 384, 465.
 Ἀρνόλδος ἀρχιεπ. Μογουντίας 384, 392.
 Ἀρνόλδος Βαλδπότ 554.
 Ἀρνόλδος Βιγκελρίδος 636.
 Ἀρστατ 183.
 Ἀρνόλφος τῆς Καρινθίας γερμανὸς αὐτοκράτωρ 114, 146, 148, 149, 158.
 Ἀρνόλφος δούξ ἐν Βαυαρίᾳ 158,

- 161, 162, 163, 170.
 Ἀρνόλφος Παλατινὸς κόμης ἐν Βυσαρίᾳ 181.
 Ἀρράς 762, 766.
 Ἀρθούρος ἀνεψιὸς Ἰωάννου τῆς Ἀγγλίας 497.
 Ἀρειανὶ Ἀρειανισμὸς 26.
 Ἀρίθερτος ἀρχιεπίσκοπος Μεδιολάνου 222, 223, 229, 232.
 Ἀρίθων ἀρχιεπ. Μονουντίας 216, 222.
 Ἀριχίς, δούξ τοῦ Βενεθέντου 103.
 Ἀρίστος 804.
 Ἀριόβιστος 8.
 Ἀρλὴ ἢ Ἀρελάτῃ 305, 450.
 Ἀρμανιάκ ἀριστοκρατικὸν γένος 759.
 Ἀρμένιοι 327.
 Ἀρμίνιος 12, 14, 15.
 Ἀρνόλδος ἡγούμενος τοῦ Σιτῶ 450.
 Ἀρθούρος πρίγκηψ τῆς Οὐαλίας 774.
 Ἀρουνδέλος Θωμᾶς 676.
 Ἀσαφενβούργον 710.
 Ἀσκαλὼν 331, 334, 370, 419.
 Ἀσκάνιοι 597.
 Ἀσπελτος Πέτρος ἰδὲ Πέτρος Ἀ-ἰχσπάλτερ.
 Ἀσίσης Φραγκῖσκος ἰδὲ Φραγκῖσκος Ἀσίσης.
 Ἀστουρία 114.
 Ἀθαλάριχος ὁ Ὀστρογότθος 33.
 Ἀθαναγίλδη συζυγὸς Σιγεθέρτου τοῦ Α' 59.
 Ἀθανάσιος 26.
 Αἰθελρέδος βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας 308.
 Ἀθῆναι ἡγεμονία 508.
 Ἀττάλια λιμὴν 369.
 Αὐγούστα 183, 225, 273, 356, 387, 436.
 Αὐγούστα gauracorum 9.
 Αὐγουστῖνος ἐπίσκοπος Ἰππῶνος 23.
 Αὐγουστος Καῖσαρ Ὀκταβιανὸς ρωμαῖος αὐτοκράτωρ 8, 11.
 Αὐστρασία 80.
 Ἀβαροι 75, 99, 111, 112.
 Ἀβαρικὴ μαρκιωνία 112.
 Ἀβέρσα κομητεία 231.
 Ἀβινιῶν 583, 597, 606, 625, 650, 678, 679.
 Αἰσά εὐνοουμένη τοῦ Μωάμεθ 75.
 Ἀζινκούρτ πύργος 759.
 Ἀζόραι 781, 782.
 Ἀζων μαρκίων τῆς Ἑσθης 258.
 Αἰκατερίνη θυγάτηρ Φερδινάνδου τοῦ Καθολικοῦ 774.
 Αἱρέσεις, αἱρετικοὶ 442.
 Ἀδελφότης τοῦ Κλονύ 236.
 Ἀψβούργον φρούριον 688.
 Ἀψβούργιοι 556, 571, 591, 706, 741.
 Ἀδριανὸς Α'. πάπας, 103, 126.
 Ἀγενάον 381, 385, 456.
 Ἀγία Σοφία ἐν Κων)πόλει 43.
 Ἀλβερεστάδη ἢ Χαλβεστάη 373.
 Ἀμαβούργον, Ἀμβούργον 140, 147, 197, 315, 554.
 Ἄνσα 554, 626.
 Ἀράλδος βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας 309, 313.
 Ἀράλδος βασιλεὺς τῆς Δανίας 140, 315.
 Ἀρδουίνος τῆς Ἰδρέας 208.
 Ἀρτικνούτος βασιλεὺς τῆς Δανίας 308.
 Ἀστιγξ 310.
 Ἀϋτὴ 789.
 Ἀνθρωπισμὸς (Humanismus) 756, 806.

Ἀγγέλου πύργος ἐν Ρώμῃ 283.
 Ἀνακαλύψεων χρόνοι 780.
 Ἀκολουθίαι γερμανικαί 12.
 Ἀγγλία 147, 306, 499, 504, 530,

B.

Βαβενθέργκερ 158, 384.
 Βάδη 634.
 Βαγδάτη 98.
 Βαγιαζίτ ὁ Α'. υἱὸς τοῦ Μουράτ
 (Ἰλ. Δερβίμ) 651, 652, 653,
 713, 714.
 Βαγιαζίτ Β'. υἱὸς Μωάμεθ τοῦ
 Β'. 722.
 Βαλδίας Βάσκος Νουνεζ 791.
 Βαλδουῖνος κόμης τῆς Φλανδρίας
 343, 245.
 Βαλδουῖνος Α'. βασιλεὺς τῆς Ἱε-
 ρουσαλήμ ἡγεμῶν τῆς Ἑδέσσης
 325, 327, 332, 333.
 Βαλδουῖνος Β'. βασιλεὺς τῆς Ἱε-
 ρουσαλήμ 334, 335.
 Βαλδουῖνος Γ'. βασιλεὺς τῆς Ἱε-
 ρουσαλήμ 370, 409.
 Βαλδουῖνος Δ'. βασιλεὺς τῆς Ἱε-
 ρουσαλήμ 410, 411.
 Βαλδουῖνος Ε'. βασιλεὺς τῆς Ἱε-
 ρουσαλήμ 411.
 Βαλδουῖνος Β'. Λατῖνος αὐτοκρά-
 τωρ 507.
 Βαλδουῖνος Λουτσελθούργιος ἀρ-
 χιεπίσκοπος τῶν Τρεβήρων 421
 583, 591, 603, 609.
 Βαλιόλ Σκωτικὴ ἀριστοκρατικὴ
 οἰκογένεια 664.
 Βαλιόλ Ἰωάννης 664.
 Βαλτάσαρ τοῦ Κόσσα (Πάπας Ἰω-
 ἀννης ΚΓ'.) 685.
 Βαμβέργη 187, 213, 434.
 Βάρ πόλις 230.

Βαρκελώνη 115.
 Βαρδεκίρκη 399.
 Βάριον 209. 423.
 Βαρνάβας Βισκόντης 625.
 Βαρθάρ, μαϊορδόμος τῆς Νευ-
 στρίας 83.
 Βαρθολομαῖος Διάζ ἰδ. Διάζ.
 Βασιλεία 9. 215. 225. 231. 439.
 548. 554. 560. 606.
 Βασίλειος Β'. Ἑλλήν αὐτοκρά-
 τωρ 195.
 Βατοῦ Χάν 478.
 Βάουτσεν 207.
 Βαυαρία 84. 90. 99. 197. 219.
 222. 245.
 Βεατρίκη χήρα Βονιφατίου τῆς
 Τουσκίας 247.
 Βεατρίκη σύζυγος Φρειδερίκου
 Βαρβαρόσσα 384.
 Βεατρίκη σύζυγος Ὁθωνος τοῦ Δ'.
 435. 438.
 Beauvais 503.
 Βέκ μοναστήριον 250.
 Βεκέτος Θωμᾶς 495.
 Βέδας 307.
 Βεδαῦσι, Ἀραβες, Βεδουῖνοι 63.
 Βεδφόρδ, δούξ τοῦ 768.
 Βέορ, νίκη τοῦ Μωάμεθ ἐν 67.
 Βεχαίμ, Μαρτῖνος 782.
 Βηρυτὸς 460.
 Βέλας βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας
 (1057) 249.
 Βέλας βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας
 (1189) 414.
 Βέλας βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας
 (1241) 478.
 Βέλας (Βλαδίσλαυος Δ'.) τῆς Οὐγ-
 γαρίας 558.
 Βελισάριος στρατηγὸς τοῦ Ἀνατ.
 Ρωμ. κράτους 43. 50. 54.
 Βενέδικτος ἀντίπαπας 188.

- Βενέδικτος Η' ., πάπας 208, 209.
216.
- Βενέδικτος Θ' . πάπας 241. 242.
- Βενέδικτος Ι' . πάπας 249.
- Βενέδικτος ΙΑ' . πάπας 582.
- Βενέδικτος ΙΒ' . πάπας 605. 610.
- Βενέδικτος ΙΓ' . πάπας 679. 687.
- Βενεδικτίνων τάγμα 89.
- Βενέδικτος τῆς Μουρσίας 86.
- Βενεδέντον 145. 195. 205. 215.
225. 245. 300 395.
- Βερεγγάριος μαρκίων τῆς Φριαού-
λης 144, 176, 179, 180.
- Βερεγγάριος Β' . μαρκίων τῆς Ἰ-
θρέας 176, 185, 186, 187.
- Βερεγγάριος ὁ Τουρώνων 251. 520.
- Βέργαμον 395.
- Βέργεν τῆς Νορβηγίας 491, 656.
- Βερολῖνον 601.
- Βέρνη 554, 630.
- Βερνάρδος, θεῖος Καρόλου τοῦ Με-
γάλου 103.
- Βερνάρδος, ἀνεψιὸς Λουδοβίκου
τοῦ Α' . τοποτηρητῆς τῆς Ἰ-
ταλίας 134.
- Βερνάνδος δούξ τῆς Σεπτιμανίας
137.
- Βερνάρδος δούξ τῆς Σαξωνίας 256.
- Βερνάρδος δούξ τῆς Σαξωνίας (υἱὸς
'Αλβρέχτου τοῦ Ἀρκτόφου) 403.
- Β. ρνάρδος ἡγούμενος τοῦ Κλαϊρ-
βῶ 336, 355, 359, 362, 364,
378.
- Βερνάρδου ὄρος 103.
- Βερνουάρδος, ἐπίσκοπος τῆς Χιλ-
δεσχέϊμ 205. 212.
- Βέρθα, μήτηρ Καρόλου τοῦ Μεγά-
λου 102.
- Βέρθα, σύζυγος Ἑρρίκου τοῦ Δ' .
257, 275.
- Βερθόλδος δούξ τῆς Σουηβίας 161.
- Βερθόλδος δούξ τῆς Βαυαρίας 170.
174.
- Βερθόλδος δούξ τῆς Φραγκίας 123.
- Βερθόλδος δούξ τῆς Καρινθίας 256.
- Βερθόλδος δούξ τοῦ Ζαίριγγεν 421.
- Βερθόλδος τοῦ Βοῦχεγγ 599.
- Βερθόλδος ὁ ἐξ Ἑννεβέργης, ἀρ-
χιεπίσκοπος τῆς Μογουντίας
746. 750.
- Βερτράνδος δὲ Βόρν 528.
- Βερτράνδος, υἱὸς τοῦ Ραιμούνδου
τῆς Τολώσης 333.
- Βερτράνδος Δουγεσκλιν 668.
- Βεζαντόν 385.
- Βέσσερερ Κονράδος 639.
- Βηθλεέμ 460.
- Βεζιέρη πόλις 450.
- Βιάγκα Μαρία Σφόρτσα, σύζυγος
τοῦ Μαξιμιλιανοῦ. 747.
- Βιθάρ, ἡγεμὼν Μαμελούκων 511
- Βιγόρρη, κομητεία 662
- Βιλλούγγιοι 242, 259.
- Βίγγεν 554.
- Βίργερ, ὁ Φολκούγγιος, βασι-
λεὺς τῆς Σουηδίας 491, 657
- Βίρθεν παρὰ τὴν Ξάντεν 171.
- Βλάχκα τῆς Καστιλίας, σύζ.
Λουδοβίκου τοῦ Η' . 502.
- Βλάχκα τῆς Βαλεσίας σύζ. Κα-
ρόλου τοῦ Δ' . 614.
- Βοθαδίλλας 790.
- Βοκελχέϊλμ, φρούριον 293.
- Βοδφέλδη, παλάτιον 168, 248
- Βοεμούνδος, υἱὸς Ροβέρτου τοῦ
Γυισκάρδου 325, 326, 328,
332.
- Βοεμούνδος Β' . τῆς Ἀντιοχείας
333
- Βοήθιος 33.
- Βοημία 12, 146, 167, 233, 318

- 478,533,573,621,684,693, 707.
 Βοημικὸν Βρόδ 698.
 Βοημοὶ Ἀδελφοὶ 733.
 Βογιαδὲρ ἀκρωτήριον 781.
 Βόϊος 12
 Βοΐαιμον, ἴδε Βοημία
 Βολεσλαῦος δούξ τῆς Βοημίας 384.
 Βολεσλαῦος Α'. (Χρόβρυ) δούξ τῶν Πολωνῶν 202,204,207, 208,222,318.
 Βολεσλαῦος Β'. δούξ τῆς Πολωνίας 260.
 Βολεσλαῦος δούξ τῆς Πολωνίας (1137) 360.
 Βολεσλαῦος Δ'. δούξ τῆς Πολωνίας 384.
 Βίλσταιτ Ἀλβέρτος ἴδε Ἀλβέρτος Β'.
 Βολωνία 386,395,473,697.
 Βόνδοι, συηδικὸν ἀριστοκρατικὸν γένος 492.
 Βονιφάτιος, μαρκίων τῆς Τορκάνης 230,242.
 Βονιφάτιος τοῦ Μομφερράτου βασιλεὺς τῆς Θεσσαλονίκης 445, 448,473,507.
 Βονιφάτιος ὁ Η'. πάπας 570, 572,573,577, 578,580,581, 662,664.
 Βονιφάτιος Θ'. πάπας 679.
 Βονιφάτιος, ἀρχιεπίσκοπος τῆς Μογουντίας 91,93,125.
 Βόνη 9,164,593.
 Βουργίας Καῖσαρ 803.
 Βορναβέδη 464.
 Βορούσοι 462.
 Βοσνία 726.
 Βόσων τῆς Βέννης, δούξ τῆς Βουργουνδίας 144,303.
 Βοσβόρθ 773.
 Bourges 763.
 Βουργόννη δουκάτον 745.
 Βουβίνη 439,501.
 Βρανδεμβούργον (Βραννιβόρ) 166, 173,188,197,372.533.
 Βρανδεμβούργον (μαρκιωνία, ἐκλεκτορία) 593, 601, 616, 622, 702,705.
 Βραουνσβέργη 627.
 Βρουνσβίκη (δουκάτον) 403,440, 470.
 Βρουνσβίκη (πόλις) 421,628.
 Βρηκσπὴρ (Ἀδριανὸς ὁ Δ'.) 381.
 Βρεδὸβ (βρανδεμβουργικὸν ἀριστοκρατικὸν γένος) 705.
 Βρεγεντία 90.
 Βρεϊτεμβάγγη τοῦ Τυρόλου 360.
 Βρέμη 110,348,464,467,627.
 Βρεσκία 389,395,473,474,644,
 Βρεσλαύα 631.
 Βρετάνη 301.
 Βρετιννὺ 667.
 Βρετισλαῦος τῆς Βοημίας 226, 228,233,318.
 Βρετανία, Βρετανοὶ 6, 34, 99, 306.
 Βρίζεν 279.
 Βρούκη, σκωτικὸν ἀριστοκρατικὸν γένος 164.
 Βρούκτηρες 16.
 Βρενδῆσιον 449,458.
 Βρουνεχίλδη 59.
 Βρούνος ἐπίσκοπος (ἄδελφός Ὁθωνος τοῦ Α'.) 173,179,181, 183,185,188,537.
 Βρούνος, (Γρηγόριος Ε'.) 202.
 Βρούνος ἐπίσκοπος τῆς Αὐγούστης 223.
 Βρούνος ἐπίσκοπος τῆς Τοῦλ (Λέων Θ'.) 243.

Βροῦνος ἱδρυτῆς τοῦ τάγματος
τῶν Καρτενσιῶν 349.

Βοῦχεγγ Βερθόλδος 549.

Βουλγαρία, Βούλγαροι 55, 99,
448, 507, 651.

Βουονκουβέντο 589.

Βουρχάρδος δούξ τῆς Σουηθίας
158.

Βουρχάρδος ὁ δεύτερος δούξ τῆς
Σουηθίας 162, 13, 193.

Βουργούνδιοι, βουργουνδικὸν κρά-
τος 6, 30, 34, 35, 37, 80, 144,
214, 228, 303, 305, 505, 668.

Βυζαντινὸν κράτος ἴδε Ἑλληνι-
κὸν ἀνατολικὸν Ρωμαϊκὸν κρά-
τος 190. 648.

Γ

Γαέτα 97, 395.

Γαλεάτζος Βισκόντης 598.

Γαλεάτζος Μαρία Σφόρτσας 747,
798.

Γαλεσουίνθη, σύζυγος Χιλιερίχου
τοῦ Α'. 59.

Γαλατία (Μικρῆς Ἀσίας) 506.

Γαλικία 653.

Γαλατία, Γαλάται 7, 1, 33. 56,
301.

Γάλλος 90.

Γάμα Βίσκος δὲ 792, 793.

Γαμμελσδόρφ 592.

Γανδερσχεΐμ 175, 205.

Γαινσφλέϊς Ἰωάννης ἴδε Γουτεμ-
βέργιος 756.

Γαρθάλδης, δούξ τῶν Βοϊαρῶν 57.

Γασκόνη, 303, 443.

Γάζα 508.

Γεβέννα 103.

Γεβάρδος, ἐπίσκοπος τοῦ Ρεγεν-
σθούργου 245, 247.

Γεβάρδος ἐπίσκοπος τῆς Ἐϊχσταί-

δης (Βίκτωρ Β'.) 247.

Γεϊζας, βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας
226.

Γεϊζερίχος, βασιλεὺς τῶν Βανδά-
λων 44.

Γελάσιος, ἀντίπαπας 343.

Γελίμερος (Βάνδαλος) 44.

Γελνχάουζεν 408.

Γενησαρέτ λίμνη 411.

Γάνδη 745.

Γένουα 300, 390, 449, 477, 480,
510, 534, 587, 796.

Γεώργιος Καστριώτης 726.

Γεώργιος Ποδιεθράδης, βασιλεὺς
τῆς Βοημίας 730, 731, 738,
745.

Γεπίδαι 54.

Γερβέργα, σύζυγος Γιζελβέρτου
τῆς Λοθαριγγίας 164.

Γερβέρτος, ἀρχιεπίσκοπος τῶν Ρή-
μων (Σίλβεστρος Γ'.) 247.

Γεράρδος, δούξ τῆς Ἀνω Λοθα-
ριγγίας 243.

Γεράρδος, ἐπίσκοπος τῆς Φλωρεν-
τίας (Νικόλαος Β'.) 249.

Γεράρδος τοῦ Ρίλε 539.

Γεράρδος, ἐκλέκτωρ τῆς Μογουν-
τίας 570.

Γερμανοὶ (ἀρχαῖοι) Γερμανία (ἀρ-
χαία) 6 — 27 Γερμανικὴ κυ-
ριαρχία ἐπὶ ρωμαϊκοῦ ἐδάφους
6 γερμανικαὶ ἀκολουθίαι 13
Πόλεμος πρὸς τοὺς Ρωμαίους 12.

Γερμανικὸς 14.

Γερμερσχεΐμ 567.

Γέρων, μαρκίων 173, 183, 188.

Γέρσων, ἀρχιγραμματεὺς 682,
687.

Γερστούγγοι 261, 262.

Γερτρούδη θυγάτηρ τοῦ αὐτοκρά-
τορος Λοθαρίου, χήρα Ἑρρίκου

- τοῦ Ὑπερηφάνου, σύζυγος Ἐρ-
 ρίκου τοῦ Ἰασομιργόττι 353,
 365.
 Γιβελλῖνοι 590.
 Γειβιχενστάιν 225, 236.
 Γεϊγκεν 739.
 Γιζέλα, μήτηρ Ἐρρίκου τοῦ Β' .
 214.
 Γιζέλα σύζυγος Κονράδου τοῦ Β' .
 221, 222.
 Γιζελβέρτος, δούξ τῆς Λοθαριγ-
 γίας 164, 170, 171.
 Γλάρος 630.
 Γλόσσεστερ, δούκες τοῦ 768, 769.
 Γλόσσεστερ Θωμᾶς δούξ τοῦ 671.
 Γνέσεν 233.
 Γόα 793.
 Γοδεσβέργη 540.
 Γόδνουϊ, κόμης τοῦ Κέντ 309.
 Γολδβέργη τῆς Σιλεσίας 478.
 Γόλχεϊμ 570.
 Γόρμος, βασιλεὺς τῶν Δανῶν 168,
 315.
 Γόσλαρ 231, 254, 259, 264, 278,
 353, 376, 402, 455, 470.
 Γότθοι (ἴδε καὶ Βεσιγότθοι καὶ
 Ὀστρογότθοι) 19.
 Γότθοι ἐν Σουηδία 491.
 Γοτφρεῖδος, δούξ τῶν Δανῶν 111.
 Γοδοφρεῖδος, δούξ τῆς Λοθαριγ-
 γίας, υἱὸς τοῦ Γοζέλου 235,
 242—249, 258.
 Γοδοφρεῖδος ὁ Bucklige δούξ τῆς
 Λοθαριγγίας 242.
 Γοδοφρεῖδος δούξ τοῦ Βουίλλόν
 280, 35—332.
 Γοδοφρεῖδος δούξ τῆς Ἀνδεγαυίας
 313, 494.
 Γοδοφρεῖδος τοῦ Στρασβούργου
 531.
 Γοτσάλκος, Σάξων μοναχὸς 151.
 Γοτσάλκος, ἡγεμὼν τῶν Ὀδοτρι-
 τῶν 257.
 Γόζελος δούξ ἐν Λοθαριγγία 222,
 230, 235.
 Γρανάδα 506, 785, 790.
 Γράνδσον 745.
 Γρανσέε 593.
 Γρηγόριος ὁ Τουρώνων 36, 38, 40.
 Γρηγόριος Α' . πάπας 58, 88, 306.
 Γρηγόριος Β' . πάπας 89.
 Γρηγόριος Γ' . πάπας 92.
 Γρηγόριος Δ' . πάπας 137.
 Γρηγόριος Ε' . πάπας 202, 203.
 Γρηγόριος Σ' . πάπας 241, 246,
 265.
 Γρηγόριος Ζ' . πάπας 265, 285,
 306, 311, 316, 312, 322, 521.
 Γρηγόριος Η' . πάπας 343.
 Γρηγόριος Θ' . 458, 475, 479.
 Γρηγόριος Ι' . 555, 560.
 Γρηγόριος ΙΑ' . 625, 678.
 Γρηγόριος ΙΒ' . 688.
 Γρεϊφσβάλδη 756.
 Γριμσάλδος μαϊορδόμος τῆς Αὐ-
 στρασίας 83.
 Γριμσάλδος βασιλεὺς τῶν Λογγο-
 θάρων 88.
 Γρόνα, πόλις 216.
 Γουαδελούπη 788.
 Γουαναχάνη νῆσος 787.
 Γουδρουν 531.
 Γεσκλὲν ἢ Δογεσκλὲν 668.
 Γουτῶν, ἀρχιεπίσκοπος τῆς Βιέν-
 νης (τῆς Γαλλίας) (Κάλιξτος
 Β' .) 343.
 Γουτῶν τοῦ Λουσινάνου βασιλεὺς
 τῆς Ἱερουσαλὴμ 411, 418.
 Γουιέννη 443, 769.
 Γουϊότας τῆς Πρόβινς 528.
 Γουίτση, κομητεία 668.
 Γουνδόβαλδος, Βουργουνδίας 35, 39.

- Γουνιχίλδη, Κουνιγούνδη (σύζ. Ἐρρίκου τοῦ Γ') 232.
 Γου̃θερ τοῦ Σ βαρτσθούργου 615.
 Γούντραμ, ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κολωνίας 150.
 Γου̃έννη 503.
 Γούζμαν Δομ̃ίγγος 541.
 Γερμανικὸν Βρόδ 695.
 Γερμανία : Οἱ Καρολίδαι 133.
 Οἱ Σάξωνες αὐτοκράτορες 162.
 Γερμανικὰ πράγματα ἐπὶ Ἐρρίκου τοῦ Β'. 210. Συμβεβηκότα τῆς σαξωνικῆς ἐποχῆς 217. Οἱ Σάλιοι 215.
 Ἐπισκόπησις τῶν χρόνων τῶν Σαλίων 346. Οἱ Χυχενστάουφοι Πτῶσις τῶν Ου̃έλφων 402. Μεσοβασιλεία. Οἱ ἐπτά ἐκλέκτορες 552. Ἀψβούργιοι, Βιτελσβάχοι καὶ Λουξεμβούργιοι 557. Συνεταιρισμοί. συμμαχίαι πόλεως ἄσας, συμμαχία σουηβικῶν πόλεων 625. Οἱ Ἀψβούργιοι 707. Πολίτευμα τοῦ κράτους ἐπὶ Μαξιμιλιανοῦ 748. Γερμανικὰ πράγματα περὶ τὸ ἔτος 1500, Φέμη 752.
 Γερμανικὸν τάγμα 462, 654, 703, 740.
 Γιαννίτσαροι 651.
 Γάτπαρ Σλίχ 709.
 Γαλάζιοι ἐν Κων)πόλει 43.
 Δ.
 Δαγοθέρτος Α'. βασιλεὺς τῶν Φράγκων 82, 83.
 Δαλματία 47.
 Δαμασκὸς πόλις 76, 95, 370, 419.
 Δαμασκὸς ἑμιράτον 410.
 Δαμάσιος ἐπίσκοπος τῆς Ρώμης 23.
 Δαμάσιος Β'. πάπας 242.
 Δαμιανὸς Πέτρος 255.
 Δαμιέτη 454, 509.
 Δάνδολος Ἐρεϊκος δόγης 445, 446.
 Δανία, Δανοὶ 110, 146, 168, 171, 197, 316, 657, 679.
 Danewirk 111, 193.
 Δάντης Ἀλιγιέρης 587.
 Δάντσικ 627, 655.
 Darien κόλπος 791.
 Διατάξεις ψευδοϊσιδωρικαὶ 152, 103.
 Δελχί 713.
 Δεζιδέριος βασιλεὺς τῶν Λογγοβάρδων 102.
 Δεζιδέριος ἀδελφὸς τοῦ Μόντε Κασίνου (Βίκτωρ Γ'.) 287.
 Δετμόλδη 108.
 Deutz 107.
 Διάζ Δινίτς — Βαρθολομαῖος 782.
 Διέγος Κολόμβος ἵδε Κολόμβος Dietrich von Berne 31.
 Δίτριχ κόμης τῆς Λοθαριγγίας 243.
 Δίτριχ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κολωνίας 709.
 Δίτριχ Β'. ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κολωνίας 737.
 Διζὸν 349.
 Διουτία Deutz 107.
 Δομφίγγεν 638.
 Δομ̃ίγγος Γούσμαν 451.
 Δομινικανοὶ 451, 453.
 Δομρεμὺ 761.
 Δόναρ 21.
 Δονατισταὶ 4.
 Donauwörth 738.
 Δονεροβέργη 570.
 Dooks day-book 312.
 Δορπάτη 627.
 Δορτμούνδη 498.

Δορύλαιον 327.
 Δούβρη ἢ Δόβερ 497.
 Δρόγων ἐπίσκοπος 139.
 Δρόγων Νορμανδὸς 242.
 Δόρνχεϊμ 491.
 Δζέμ υἱὸς Μωάμεθ τοῦ Β' . 729.
 Δουάρτος Παχέκος 793.
 Δουρνκρούτη 563.
 Δουρένστεϊν φρούριον 420.
 Δυρράχιον 424.

Ε.

Ἐβεράρδος τῆς Φραγκωνίας 158,
 162, 170.
 Ἐβεράρδος δούξ τῆς Βρυαρίας
 170.
 Ἐβεράρδος τῆς Βυρτεμβέργης
 564.
 Ἐβεράρδος Β' . ὁ Μεμφίμοιρος
 τῆς Βυρτεμβέργης 632, 633,
 638.
 Ἐβεράρδος πωγωνοφόρος τῆς Βυρ-
 τεμβέργης 749.
 Ἐβεράρδος Νελλεμβούργιος 260.
 Ἐβων ἐπίσκοπος τῶν Ρήμων 140
 Ἐδέσσα ἡγεμονία 366.
 Ἐλτα σύζυγος Ὁθωνος τοῦ Α' .
 169.
 Ἐδμόνδος υἱὸς Αἰθελρέδου 308.
 Ἐδμόνδος υἱὸς Ἐρρίκου τοῦ Γ' .
 τῆς Ἀγγλίας 500.
 Ἐδμόνδος Ἀγγλος πρίγκιψ 549.
 Ἐδρισίδαι 298.
 Ἐδουάρδος Α' . τῆς Ἀγγλίας
 663
 Ἐδουάρδος Β' . τῆς Ἀγγλίας
 663.
 Ἐδουάρδος Γ' . τῆς Ἀγγλίας
 605, 607, 614, 663, 665, 667,
 668.
 Ἐδουάρδος Δ' . (κόμης τοῦ Μάρχ)
 τῆς Ἀγγλίας 770, 771, 774.
 Ἐδουάρδος Ε' . τῆς Ἀγγλίας 773
 Ἐδουάρδος ὁ μαῦρος πρίγκιψ (τῆς
 Οὐαλίας) 668.
 Ἐδουάρδος υἱὸς Μαργαρίτας τῆς
 Ἀνδεγαυίας 769.
 Ἐδουάρδος ὁ ὁμολογητῆς 308.
 Ἐγερ 639.
 Ἐγερι λίμνη 595.
 Ἐγίζας βασιλεὺς τῶν Βεσιγότ-
 θων 78.
 Ἐλβετικὴ Ὁμοσπονδία 594.
 Ἐϊνάρδος ἱστοριογράφος 121.
 Ἐκχέρτος μαρκίων τῆς Μείσεν
 287.
 Ἐκχέρτος τοῦ Οὐστέξ 307.
 Ἐκεχάρδος μαρκίων τῆς Μείσεν
 201, 207.
 Ἐκεχάρδος τοῦ ἀγίου Γάλλου
 530.
 Ἐλθα ναυμαχία 477.
 Ἐλβίγκος 627, 655.
 Ἐλεονώρα σύζυγος Λουδοβίκου
 τοῦ Ζ' . τῆς Γαλλίας 369.
 Ἐλεονώρα τοῦ Πουατιέ σύζυγος
 Ἐρρίκου τοῦ Β' . διεζευγμένη
 συζ. Λουδοβίκου Ζ' . τῆς Γαλ-
 λίας 494.
 Ἐλισάβητ συζ. Λουδοβίκου τῆς
 Θουριγγίας 467.
 Ἐλισάβητ σύζ. Κονράδου τοῦ Δ' .
 489.
 Ἐλισάβητ θυγάτηρ Φρειδερίκου
 τοῦ Ε' . 624.
 Ἐλισάβητ σύζ. Ρουπρέχτου τοῦ
 Παλατινάτου 644.
 Ἐλισάβητ σύζ. Ἀλβρέχιου τοῦ
 Β' . 707.
 Ἐλισάβητ συζ. Ἐδουάρδου τοῦ
 Δ' . 773.
 Ἐμαδεδδὺν Ζεγκη ἐμίρης τῆς Μο-

σούλ 336, 366, 369.
 Ἑμμα σύζυγος Λοθαρίου τῶν
 Δυτ. Φράγκων 200.
 Ἑμμανουήλ βασιλεὺς τῆς Πορ-
 τογαλλίας 792.
 Ἑμμερανός 90.
 Ἐγγελβέρτος ὁ Ἅγιος, ἀρχιεπί-
 σκοπος τῆς Κολωνίας 456,
 457, 539.
 Ἐγγελβέρτος ὁ Φιλκεμβούργιος
 ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κολωνίας
 539.
 Ἐγγερνοι 104, 402.
 Ἐγγιλβέρτος ἡγούμενος τοῦ Ἀ-
 γίου Γάλλου 165.
 Ἐνζιος βασιλεὺς (Ἐρρίκος) 485.
 Ἐφεσος 369.
 Ἐφτεῖν Βέρνερ 556.
 Ἐράρδος Βιλερὺ 551.
 Ἐρχάγγερ δούξ τῆς Σουηβίας
 161.
 Ἐρηνίται 26.
 Ἐρεσβοῦργον 106, 161, 171.
 Ἐρμαννος Πιλατινὸς κόμης παρὰ
 τὸν Ρήνον 384.
 Ἐρμαννος χωροκόμης τῆς Θου-
 ριγγίας 433, 437.
 Ἐρμαννος Βιλλούγγιος 173.
 Ἐρμαννος τῆς Σάλζας, μέγας
 διδάσκαλος 457, 461, 462,
 475.
 Ἐρμαννος ἐπίσκοπος τοῦ Μὲτς
 272, 521.
 Ἐρμαννος ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κο-
 λωνίας 244.
 Ἐρμαννος Βάλλε 463.
 Ἐρμαννος ὁ Ἰχθυοπώλης 541.
 Ἐροῦλοι 30.
 Ἐρζεγοβίνη 726.

Ἐζίλων ἐπίσκοπος τῆς Χιλδεσχέιμ
 254.
 Ἐρρίκοι :
Γερμανοὶ αὐτοκράτορες
 Ἐρρίκος Α'. 158, 161, 163, 164,
 — 169.
 Ἐρρίκος Β'. (δούξ τῆς Βαυαρίας)
 206 — 216, 220.
 Ἐρρίκος Γ'. 217, 225, 227, 231
 — 245.
 Ἐρρίκος Δ'. 247, 249 — 283.
 Ἐρρίκος Ε'. 292, 195, 337 —
 346.
 Ἐρρίκος Σ'. 397, 405, 407, 413,
 420 — 433.
 Ἐρρίκος Ζ'. (κόμης τοῦ Λουξεμ-
 βούργου) 574, 583, 584, 587,
 ἕως 592.
 Ἐρρίκος Ράσπε, Γερμανὸς παρα-
 βασιλεὺς 482.
Γερμανοὶ ἡγεμόνες
 Ἐρρίκος δούξ τῆς Βιυαρίας (ἀδελ-
 φὸς Ὁθωνος τοῦ Α'.) 169, 172,
 174, 179, 180, 185.
 Ἐρρίκος ὁ Φίλερις δούξ τῆς Βαυα-
 ρίας ἀνεψιὸς Ὁθωνος τοῦ Α'.
 185, 197.
 Ἐρρίκος Β'. δούξ τῆς Βιυαρίας
 193.
 Ἐρρίκος, δούξ τῆς Βαυαρίας, υἱὸς
 τοῦ Φιλέριδος (Ἐρρίκος Β'.)
 206.
 Ἐρρίκος ὁ Ὑπερήφανος δούξ τῆς
 Βιυαρίας.
 Ἐρρίκος Ἰασομαργόττ, δούξ τῆς
 Βαυαρίας 361, 376, 384.
 Ἐρρίκος ὁ Λέων δούξ τῆς Σιζω-
 νίας καὶ Βιυαρίας 362, 370,
 371, 384, 394, 397, 399, 404,
 409, 413, 420, 425, 426.
 Ἐρρίκος δούξ τῆς Σιζωνίας (υἱὸς

- Ἑρρίκου τοῦ Λέοντος) 420, 423.
 Ἑρρίκος ὁ Νεώτερος, δούξ τῆς Καρινθίας (υἱὸς Βερθόλδου τῆς Βαυαρίας) 193, 197.
 Ἑρρίκος, δούξ τῆς Καρινθίας, βασιλεὺς τῆς Βοημίας 574, 584.
 Ἑρρίκος, Παλατινὸς κόμης (ἁδελφὸς Ὁθωνος τοῦ Δ΄.) 433, 437, 439, 455.
 Ἑρρίκος, υἱὸς Φρειδερίκου τοῦ Β΄. 457, 461, 464, 465, 469.
 Ἑρρίκος δούξ τῆς Κάτω Βαυαρίας 561, 604.
 Ἑρρίκος τῆς Κάτω Βαυαρίας (υἱὸς Ἑρρίκου τοῦ Β΄.) 608.
 Ἑρρίκος Β΄., δούξ τῆς Κάτω Σιλεσίας 478.
 Ἑρρίκος μαρκίων τοῦ Βρανδεμβούργου 597.
 Ἑρρίκος υἱὸς Ὁθωνος τὸν Α΄. καὶ τῆς Ἀδελαΐδος 180.
 Ἑρρίκος υἱὸς Κονράδου τοῦ Γ΄. 371.
Μὴ γερμανοὶ ἡγεμόνες
 Ἑρρίκος ὁ Α΄. τῆς Ἀγγλίας, 313.
 Ἑρρίκος Β΄. τῆς Ἀγγλίας 417, 494.
 Ἑρρίκος υἱὸς Ἑρρίκου τοῦ Β΄. τῆς Ἀγγλίας 499.
 Ἑρρίκος Γ΄. τῆς Ἀγγλίας 499, 663.
 Ἑρρίκος Δ΄. τῆς Ἀγγλίας (δούξ τῆς Λαγκάστερ). μέχρι 672—675.
 Ἑρρίκος Ε΄. τῆς Ἀγγλίας 760, 68.
 Ἑρρίκος ΣΤ΄. τῆς Ἀγγλίας 760, 762, 768, 769, 778.
 Ἑρρίκος Ζ΄. τῆς Ἀγγλίας (κόμης Ριχμόνδου) 773, 775, 776, 786, 709.
 Ἑρρίκος Η΄. τῆς Ἀγγλίας 775.
 Ἑρρίκος πρίγκιψ τῆς Οὐαλλίας 775.
 Ἑρρίκος Α΄. βασιλεὺς τῆς Γαλλίας 228, 305.
 Ἑρρίκος τῆς Βουργουνδίας 505.
 Ἑρρίκος πρίγκιψ τῆς Καστίλλας 551.
 Ἑρρίκος ΣΤ΄. τῆς Καστίλλας 519.
 Ἑρρίκος ὁ Θαλασσοπόρος 781, 782.
 Ἑρρίκος, Λατῖνος αὐτοκράτωρ (ἁδελφὸς τοῦ Βαλδουίνου) 507.
Πολιτικοὶ κλπ.
 Ἑρρίκος ἐπίσκοπος τῆς Αὐγούστης 193, 249.
 Ἑρρίκος Βιρνεβούργιος ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κολωνίας 583, 592, 606.
 Ἑρρίκος ἐπίσκοπος τῆς Lüttich 287.
 Ἑρρίκος ἀρχιεπίσκοπος τῆς Μογγουντίας 371.
 Ἑρρίκος δούξ τῆς Βραβάντης 422, 433.
 Ἑρρίκος Δάνδολος, δόγης τῆς Βενετίας 445, 446.
 Ἑρρίκος, κόμης τοῦ Σβερίνου 464.
 Ἑρρίκος υἱὸς Φρειδερίκου τοῦ Β΄. 465.
 Ἑρρίκος Ρεους τοῦ Πλούεν, μέγας διδάσκαλος 705, 740.
 Ἑρρίκος τοῦ Βελδέκε 405, 531.
 Ἑρρίκος τοῦ Κάλδεν 435.
 Εὐλιανδός 156.
 Ἑλμιχίς ἢ Χέλμιχίς 56.
 Ἑλσιμβόργη ἢ Χελσιμβόργη 628.
 Ἑρρίκος, ἱμφάντης τῆς Πορτογαλλίας 781.

Ἐπαρχία ἐν Βρεττανίᾳ 99.

Ἐρμάννος, δούξ τῆς Σουηβίας (948) 170, 172, 174.

Ἐρμάννος δούξ τῆς Σουηβίας (1002) 206.

Ἐρμάννος δούξ τῆς Σουηβίας (1030) 227.

Ἐρμάννος, μαρκίων, δούξ ἐν Σαξωνίᾳ 183, 191.

Ἐρμάννος Λουξεμβούργιος, Γερμανὸς παραβασιλεὺς 281, 287.

Ἐρμούρτη 168, 403.

Ἐρῖχος ὁ Ἅγιος τῆς Σουηδίας 492.

Ἐρῖχος, Γλίππιγκ, βασιλεὺς τῆς Δανίας 493.

Ἐρῖχος, δούξ τῆς Σαξωνίας 593.

Ἐρῖχος τῆς Πομμερανίας, βασιλεὺς τῆς Σουηδίας 641.

Ἐρῖχος Β'. τῆς Νορβηγίας 656.

Ἐρλιχάουζεν Κονράδος 740.

Ἐρνέστος Α'. , δούξ τῆς Σουηβίας 221.

Ἐρνέστος Β'. δούξ τῆς Σουηβίας 223, 225, 227.

Ἐρνέστος ὁ Σιδηροῦς, δούξ τῆς Αὐστρίας 707.

Ἐσεμβάχ, ἱππότης 575.

Ἐσλίγγη 630.

Ἐστη Ἀζων τῆς 258.

Ἐστη, μαρκίων τῆς 473.

Ἐσθλανδία 464, 493.

Ἐτον παρὰ τὸ Οὐίνδσορ 778.

Εὐβοία 727.

Εὐδων, δούξ τῆς Ἀκουιτανίας 84.

Εὐγένιος Γ'. πάπας 365, 370, 375, 380.

Εὐγένιος Δ'. πάπας 697, 698, 709, 715.

Εὐπραξία (Πραξίδα, Ἀδελαΐς)

σύζυγος Ἐρρίκου τοῦ Δ'. 288.

Εὐστάχιος ἀδελφὸς τοῦ Γεδοφρείδου τοῦ Βουλλόν 325.

Ἐξαρχία ἐν Ἰταλίᾳ 53.

Ἐγιούπ, Σουλτάνος τῆς Αἰγύπτου 508.

Ἐζελῖνος τοῦ Ρωμάνου 472.

Εἰρήνη αὐτοκρ. τοῦ Ἀνατ. Ρωμ. κράτους 116.

Εἰρήνη θιγάτηρ τοῦ Ἰσαὰκ Ἀγγέλου 424.

Εἰρήνη τοῦ Θεοῦ 238.

Ἐκλέκτορες ἐπτὰ 552.

Ἐκλεκτόρων συνέλευσις τῆς Ρένσης 605.

Εἰρήνη τῆς χώρας 297.

Εἰρήνη τῆς χώρας τῆς Μογουντίας 461.

Εἰρήνη τῆς χώρας τῆς Ἑγερ 639.

Ἐκκλησία χριστιανική, ἀνάπτυξις αὐτῆς, ἐκκλησιαστικά πράγματα 19, 26, 86, 124, 149, 150, 178, 187, 214, 236, 239, 443, 449, 492, 517, 597, 677, 678.

Ἐκκλησιαστικὸν κράτος 800.

Ἐπαιτῶν τάγμα 318.

Ἐδβιγη σύζ. Ἰαγγέλου τῆς Λιθουανίας 654.

Ἐδελδέργη 635, 681.

Ἐδσρας 67.

Z

Ζαχαρίας, πάπας 87, 93.

Ζαιριγγιοί 365.

Ζάρας 446.

Ζεῖδ, δούλος τοῦ Βαρακοῦ 188.

Ζεῖτς 188.

Ζεμζέμ, πηγὴ 72.

Ζήνων, αὐτοκράτωρ τοῦ Ἀνατ. Ρωμ. Κράτους 1, 29, 42.

Ζίο ἵος Τίο

Ζίσκας Ἰωάννης 694,695,696.
Ζίσκα ὄρος 695.

Ζούγ 630.

Ζούλπιχ 36.

Ζυρίχη 465,606,630,637,635.

Η

Ἡράκλειος αὐτοκρ. τοῦ ἀνατ.
Ρωμ. κράτους 74, 97.

Θ.

Θαδδαῖος 479,481,484.

Θάνκμαρ, ἀδελφός Ὁθωνος τοῦ
Α'. 171.

Θασίλλων, δούξ τῆς Βαυαρίας
99,111.

Θάκους ἢ Τάους 696.

Θεοδοχάτος, βασιλεὺς τῶν Ὀ-
στρογότθων 46.

Θεοδέβερτος, βασιλεὺς τῶν Αὐ-
στρασιῶν Φράγκων 48.

Θεοδέμιρος, Ὁστρογότθος 28,29.

Θεοδέγανδος, ἀρχιεπίσκοπος τῶν
Τρεβήρων 150.

Θεόδωρος Λάσκαρης, Ἑλλήν αὐ-
τοκράτωρ 447,507.

Θεοδώρα σύζ. Ἰουστινιανοῦ 43.

Θεοδώρα Ρωμαία 178.

Θεοδώριχος ὁ Μέγας 28,29,31—
37,39,40.

Θεοδώριχος υἱὸς τοῦ Χλωδοβίκου
40.

Θεοδώριχος Γ'. βασιλεὺς τῶν
Φράγκων 83.

Θεοδώριχος Δ'. βασιλεὺς τῶν
Φράγκων 86.

Θεοδώριχος Φράγκος κόμης 107.

Θεοδόσιος ὁ Μέγας 23.

Θεοφανώ, χήρα Ρωμανοῦ τοῦ Β'.
189.

Θεοφανώ σύζυγος Ὁθωνος τοῦ
Β'. 189,191,198,199,200.

Θεσσαλονίκη 414,424,448,507.

Θευδελνδὴ, σύζυγος τοῦ Αὐτα-
ρίου 57.

Θιβώ, βασιλεὺς τῆς Ναβάρρας
508,511.

Θείτμαρ τοῦ Μερσεβούργου 198.

Θωμάς Βεκέτος, ἀρχιεπίσκοπος
τοῦ Κλάρενδον 495.

Θωμάς Ἀκυνάτης 520.

Θωμάς δούξ τοῦ Γλόμεστερ 671.

Θωμάς Ἀρουνδέλος, ἀρχιεπίσκο-
πος τῆς Καντερβούριας 671.

Θόρνον 627,655,740.

Θόρνου εἰρήνη, πρώτη 705,740.

Θράκη 651.

Θουμέλκιος 15.

Θουριγγία, Θουρίγγιοι 40,90,
98,565,570.

Θουσνέλδα 14.

Θέματα ἐν Γερμανίᾳ 751.

Ι.

Ἰάκωθος Ἀγαθός, Jacquerie
667.

Ἰάγγελος, μέγας ἡγεμὼν τῆς
Λιθουανίας (ἶδε καὶ Βλαδί-
σλαυος) 641,654,704.

Ἰάκωθος Α'. τῆς Ἀραγωνίας 506

Ἰάκωθος Β'. τῆς Ἀραγωνίας
585.

Ἰάκωθος Δ'. βασιλεὺς τῆς Σκω-
τίας 774.

Ἰάκωθος, ἀρχιεπίσκοπος τῶν
Τρεβήρων 709.

Ἰάκωθος Μαλαύ 661.

Ἰάκωθος τοῦ Καχὸρ (πάπας Ἰω-
άννης ΚΓ'.) 602.

Ἰάκωθος Ρέβοκ (ὁ ψευδοβαλδε-
μάρ) 615.

Ἰάκωθος τοῦ Μίεζ ἶδε Μίεζ

Ἰάνωφ Μαθθίας 682.

Ἰαστρέφ (Μεδλίνα) 67.

- 'Ιάϋμ βασιλεὺς τῆς 'Αραγῶνος 506.
 'Ιβν ἄλ 'Αραβί, ἀθασσίδης ἐμί-
 ρης 115.
 'Ιδισιάβισσον, 'Ιδιστάβισσον 15.
 'Ιερουσαλήμ (πόλις) 25, 74, 329,
 409, 411, 494, 60, 508.
 'Ιερουσαλήμ (βασιλείον) 329, 333,
 411, 508.
 'Ικόνιον 415.
 'Ινδία 713.
 'Ιγγεϊλχμ 111, 121, 139, 173,
 227, 232, 234, 293.
 'Ιγγολσταδὴ 756.
 'Ιννοκέντιος Β'. πάπας 355,
 356, 360, 365.
 'Ιννοκέντιος Γ'. πάπας 433,
 436, 441, 444, 446, 448, 451,
 497, 499.
 'Ιννοκέντιος Δ'. πάπας 479, 481,
 482, 489, 504, 509, 548, 599.
 'Ιννοκέντιος Ε'. πάπας 624.
 'Ιννοκέντιος Η'. 729.
 'Ιερὰ 'Εξέτασις 451.
 'Ισάος Ε'. τῆς Πορτογαλλίας
 ἴδε 'Ιωάννης
 'Ιωάννης, υἱὸς Ροδόλφου τοῦ
 'Αψβουργίου 574, 576.
 'Ιωάννης τῆς Βοημίας, υἱὸς 'Ερ-
 ρίκου τοῦ Ζ'. 584, 589, 592,
 605, 608, 611.
 'Ιωάννης 'Ερρίκος τοῦ Τυρόλου
 (υἱὸς 'Ιωάννου τῆς Βοημίας)
 608.
 'Ιωάννης 'Ερρίκος, ἀδελφὸς Κα-
 ρόλου τοῦ Δ'. 642.
 'Ιωάννης, υἱὸς Καρόλου τοῦ Δ'.
 642.
 'Ιωάννης Β'. τοῦ Χοχεντζόλλερν
 701.
 'Ιωάννης ὁ 'Ατρόμητος τῆς Βουρ-
 γουνδίας 741, 759.
 'Ιωάννης ὁ 'Αγαθὸς τῆς Γαλ-
 λίας 663, 666, 668, 741, 759.
 'Ιωάννης βασιλεὺς τῆς 'Αγγλίας
 419, 439, 497, 501.
 'Ιωάννης Α'. τῆς Νεαπόλεως
 679.
 'Ιωάννης Α'. τῆς Πορτογαλλίας
 781.
 'Ιωάννης Ε'. τῆς Πορτογαλλίας
 728.
 'Ιωάννης Η'. πάπας 143.
 'Ιωάννης Ι'. πάπας 177, 178.
 'Ιωάννης ΙΑ'. πάπας 178.
 'Ιωάννης ΙΒ'. πάπας 186, 187.
 'Ιωάννης ΙΓ'. πάπας 189.
 'Ιωάννης ΙΘ'. πάπας 223.
 'Ιωάννης ΚΒ'. πάπας 598, 599.
 'Ιωάννης ΚΓ'. πάπας 685, 686,
 687, 706.
 'Ιωάννης τῆς Βριέννης, βασιλεὺς
 τῆς 'Ιερουσαλήμ 454, 457,
 461.
 'Ιωάννης ἀρχιεπίσκοπος τῆς Μο-
 γουντίας 643.
 'Ιωάννης ἐπίσκοπος τῆς Ραβέν-
 νας 198.
 'Ιωάννης Γαλεάζος Βισκόντης
 644.
 'Ιωάννης Μαρίας Βισκόντης 797.
 'Ιωάννης Γαλεάζος Σφόρτσας
 798.
 'Ιωάννης Οὐνυάδης 715, 719,
 730.
 'Ιωάννης Προκίδας 585.
 'Ιωάννης Γαινσφλέις Γουτεμβέρ-
 γιος ἴδε Γουτεμβέργιος.
 'Ιωάννης Φούστ 502.
 'Ιωάννης Πομούκ 642.
 'Ιωάννα σύζυγος Φιλίππου τῆς
 Αὐστρίας 750.

- Ἰωάννα δ' Ἀρχ 761, 762.
 Ἰωάννα τῆς Νεαπόλεως 801.
 Ἰωάννα τῆς Νεαπόλεως (ἀδελφὴ
 Λαδισλάου) 801.
 Ἰωάννης Τσιμισκῆς Α'. Ἑλλήν
 αὐτοκράτωρ 191, 195.
 Ἰωάννης Β'. Ἑλλήν αὐτοκρά-
 τωρ 337, 247, 364.
 Ἰωάννης Ε'. Παλαιολόγος 650.
 Ἰωάννης Σ'. Ἑλλήν αὐτοκρά-
 τωρ 715.
 Ἰωάννης βασιλεὺς τῶν Βουλγά-
 ρων 507.
 Ἰωάννης Δούνης Σκῶτος 520.
 Ἰωάννης Σκῶτος Ἐριγένης 151.
 Ἰωάννης πρωθιεράρχης 781.
 Ἰωάννης Γέρσιον 682.
 Ἰωάννης Οὔσσιος ἴδε Οὔσσιος.
 Ἰωάννης Ἰανδοῦν 607.
 Ἰωάννης Λοθαρίγγιος μοναχὸς
 189.
 Ἰωάννης Ροκυζινας 697,
 Ἰωάννης Ζίσκας ἴδε Ζίσκας.
 Ἰωαννιτῶν τάγμα 335, 728.
 Ἰωάννης Βαλιόλ τῆς Σκωτίας
 663.
 Ἰωάννης Οὐϊκλ'φιος ἴδε Οὐϊκλ'φ-
 φιος.
 Ἰόπη 419, 460, 511.
 Ἰορδάνης Πιερλεόνης 366.
 Ἰόστος μαρκίων τῆς Μοραβίας
 642, 646, 704.
 Ἰρλανδία 90, 494.
 Ἰρμεγγάρδη, σύζυγος Λουδοβίκου
 τοῦ Εὐσεβοῦς 136.
 Ἰρμεγγάρδη, σύζυγος τοῦ Παλα-
 τινοῦ κόμητος Κονράδου 423.
 Ἰρμινσούλη, σαξωνικὸν ἱερὸν 106.
 Ἰρνέριος, νομοδιδάσκαλος 386.
 Ἰσαάκ, Ἰουδαῖος ἐν τῇ αὐλῇ Κα-
 ρόλου τοῦ Μεγάλου 130.
 Ἰσαάκ Ἀγγελίος, Ἑλλήν αὐτο-
 κράτωρ 414, 424, 446, 447.
 Ἰσαάκ ἡγεμὼν τῆς Κύπρου 417.
 Ἰσαβέλλα, σύζυγος Φρειδερίκου
 τοῦ Β'. 457, 459, 468, 469.
 Ἰσαβέλλα σύζυγος Καρόλου τοῦ
 Σ'. 760.
 Ἰσαβέλλα τῆς Καστίλιας 784.
 Ἰσαβέλλα πόλις τῆς Αἴτης 789.
 Ἰσεμβούργον, Φρειδερίκος τοῦ 459
 Ἰσίδωρος, ἐπίσκοπος τῆς Σεβίλ-
 λης 153.
 Ἰσίδωρος καρδινάλιος 719, 504.
 Ἰτλὰμ Ἰσλαμισμὸς 62—68.
 Ἰσόνζων 29.
 Ἰστρία 30
 Ἰταλία 1, 7, 28, 31, 46, 54, 56,
 142, 143, 149, 175, 179, 300,
 365, 376, 398, 584, 624, 795.
 Ἰουδαῖοι 129.
 Ἰουδίθ, θυγάτηρ Ἐρρίκου τοῦ
 Ὑπερηφάνου, μήτηρ Φρειδερί-
 κου τοῦ Βαρβαρόσσα, ἀδελφὴ
 Ἐρρίκου τοῦ Λέοντος 374.
 Ἰουδίθ, σύζυγος τοῦ δουκὸς Ἐρ-
 ρίκου 186.
 Ἰουδίθ, σύζυγος Λουδοβίκου τοῦ
 Εὐσεβοῦς 136, 137, 140.
 Ἰουλιανός, διοικητὴς τῆς Κέουτας
 78.
 Ἰουλιανὸς Μέδικος 799.
 Ἰουλιανὸς Καισαρίνης, ἴδε Και-
 σαρίνης.
 Ἰούλιος Β'. πάπας 775, 803,
 804, 809.
 Ἰουσοῦφ Ἀραψ ἄρχηγὸς 299.
 Ἰουστινιανός, αὐτοκράτωρ τοῦ
 Ἀνατ. Ρωμ. κράτους 43, 46,
 48, 51, 54.
 Ἰουστῖνος Β'. αὐτοκράτωρ τοῦ

- Ἀνατ. Ρωμ. Κράτους 31, 42, 54.
 Ἰούται 99.
 Ἰλδεβράνδης (Γρηγόριος Ζ΄.) 246, 265, 266.
 Ἰερώνυμος τῆς Πράγας 6 3.
 Ἰεπων Ρέγιος 24.
 Ἰωάννης Ἰουστινιάνης 722.
 Ἰωάννης Μοσενίγος, δόγης 727.
 Ἰωάννης Πεζάνος 591.
- Κ**
- Κααβᾶ ἐν Μέκκα 64, 65, 66, 67.
 Καδεσία.
 Καχίρα 509.
 Κάλδεν Ἑρρῖκος τοῦ 435.
 Καλικούτ 703.
 Κάλιξτος Β΄. πάπας 343, 345.
 Κάλιξτος Γ΄. πάπας 398, 401.
 Καλλίνικος Ἑλλήν 76.
 Καλμάρη 641, 657.
 Καλμάρης συνθήκη ἐνώσεως 657.
 Καλύκαδνος ποταμός 415.
 Καραῖθαι 787.
 Καραμανλία, χώρα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας 728.
 Κάρολος ὁ Μέγας 97 131.
 Κάρολος Μάρτελος 84, 85, 86.
 Κάρολος υἱὸς Καρόλου τοῦ Μεγάλου 131.
 Κάρολος Β΄. ὁ Φαλακρὸς 136, 137, 142, 143, 147, 153.
 Κάρολος Γ΄. ὁ Παχύς, υἱὸς Λουδοβίκου τοῦ Γερμανοῦ 92.
 Κάρολος δούξ τῆς Κάτω Λοθαριγγίας 194, 200, 304.
 Κάρολος Δ΄. Γερμανὸς βασιλεὺς 605, 611, 614 — 626, 641, 701.
 Κονράδος παλατινὸς κόμης (ἄδελφὸς Φρειδερίκου τοῦ Βαρβαρόσσει) 423.
 Κονράδος ἀρχιεπίσκοπος τῆς Μογουντίας 427, 431.
 Κονράδος Βέσερερ τῆς Οὐλμης 562.
 Κονράδος Ἑρλιχάουζεν μέγας διδάσκαλος 740.
 Κονράδος Χόχστάδεν ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κολωνίας 481, 539, 540, 546.
 Κονράδος τοῦ Μαρβούργου 467, 468.
 Κονράδος ἱερεὺς συγγραφεὺς τοῦ ἄσματος τοῦ Ρολάνδου 530.
 Κονρανδίνων οἶκος 158.
 Κωνσταντία σύζυγος τοῦ ς΄. 407, 421, 423, 427.
 Κωνσταντία σύζυγος τοῦ Β΄. 456, 458.
 Κωνσταντινούπολις 23, 25, 29, 41, 44, 47, 75, 76, 84, 97, 98, 191, 325, 447, 508, 714, 722, 728.
 Κωνσταντῖνος Δ΄. αὐτοκράτωρ τοῦ Ἀνατολικοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους 76.
 Κωνσταντῖνος Ε΄. Κοπρώνυμος 94.
 Κωνσταντῖνος ς΄. ὁ πορφυρογέννητος 116.
 Κωνσταντῖνος Ἑλλήν αὐτοκράτωρ (913—959) 190.
 Κωνσταντῖνος Η΄. Ἑλλήν αὐτοκράτωρ 195.
 Κολόμβος Βαρβολομαῖος 786, 789.
 Κολόμβος Χριστόφορος 782—791.
 Κολόμβος Διέγος 784.
 Καινιζβέργη 627, 654.
 Καινιζλουττερ 360.
 Κονράδος Α΄. Γερμανὸς αὐτοκράτωρ 159—162.
 Κονράδος Β΄. Γερμανὸς αὐτοκράτωρ 223—231.

- Κονράδος Γ'. Σταουφικός Γερμανὸς αὐτοκράτωρ 354, 358, 361—373.
- Κονράδος Δ'. Γερμανὸς αὐτοκράτωρ 467, 473, 478, 483, 488, 546.
- Κονράδος νεώτερος δούξ τῶν Φράγκων, 223, 226.
- Κονράδος δούξ τῆς Βαυαρίας 245.
- Κονράδος υἱὸς Ἑρρίκου τοῦ Δ'. 264, 288, 289.
- Κονράδος Κονρανδίνος υἱὸς Κονράδου τοῦ Δ'. 488, 490, 547, 548, 550.
- Κονράδος μαρκίων τῆς Μείσεν 373.
- Κονράδος δούξ τῆς Μασσובίας 462.
- Κονράδος δούξ τῆς Λοθαριγγίας 172, 179, 180, 184.
- Κονράδος μαρκίων τοῦ Μομφερράτου 418.
- Καζιμίρος ὁ Μέγας τῆς Πολωνίας 653.
- Καζιμίρος βασιλεὺς τῆς Βοημίας 707.
- Καστιλία 298, 506, 679, 784.
- Καταλάνοι 650.
- Καθάριοι Αἰρεσις 443.
- Κέλται 6.
- Κερβόγας Ἑμίρης τῆς Μοσοῦλ 328.
- Καλίφαι κράτος τῶν Καλιφῶν 74—95.
- Κιλιανὸς ἱεραπόστολος 90.
- Κιλίτις Ἀρσλάν Σουλτάνος 327.
- Κιλίτις Ἀρσλάν Σελδζουκίδης Σουλτάνος 415.
- Κίρτον τῆς Δεβονσάϊρ 92.
- Κλάους Στορτεβέκερ 641.
- Κλέφης βασιλεὺς τῶν Λογγοβάρδων 56.
- Κνούτος Βασιλεὺς τῆς Δανίας 123, 247, 232, 308, 316.
- Κνούτος Σ'. βασιλεὺς τῶν Δανῶν 493.
- Κοβλεντία 293, 361, 607.
- Κολμάρη 137.
- Κολωνία 9, 16, 34, 93, 129, 142, 148, 231, 244, 263, 287, 294, 324, 342, 349, 429, 439, 454, 469, 536, 548, 553, 568, 573, 627, 749.
- Κολομάν βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας.
- Κάρολος βασιλεὺς τῆς Δυτικῆς Φραγκίας 304.
- Κάρολος Ροβέρτος βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας 605.
- Κάρολος Δ'. τῆς Γαλλίας 597, 614, 662, 663.
- Κάρολος Ε'. τῆς Γαλλίας 668.
- Κάρολος Σ'. τῆς Γαλλίας 663, 670, 681, 760.
- Εάρολος Ζ'. τῆς Γαλλίας 663, 708, 760, —765.
- Κάρολος Η'. τῆς Γαλλίας 729, 746, 743, 766, 767, 799, 801.
- Κάρολος ὁ Τολμηρὸς τῆς Βουργουνδίας 741—745, 766.
- Κάρολος τῆς Ἀνδεγαυίας τῆς Σικελίας 511, 549, 551, 585.
- Κάρολος Ροβέρτος τῆς Νεαπόλεως 574.
- Κάρολος τῆς Βαλεσίας 576.
- Κάρολος Κόμης τοῦ Μαίν 767.
- Καρλομάνος υἱὸς Καρόλου τοῦ Μιρτέλλου 84, 95.
- Καρλομάνος υἱὸς τοῦ Πιπίνου 100, 102,
- Καρλομάνος υἱὸς τοῦ Λουδοβίκου τοῦ Γερμανοῦ 144.
- Καρλομάνος πατὴρ τοῦ Πιπίνου 83.
- Καρινθία 193, 563, 745.
- Καρολίδαι 93, 97, 133—149.
- Καρχηδῶν 45, 76.

- Carthäuser (Μοναχικὸν τάγμα) 349.
- Κασιμίρος Πολωνὸς εὐσεβιστῆς 233.
- Κωνσταντῖνος ΙΑ' . (ΙΓ' .) Ἑλλην αὐτοκράτωρ 719.
- Κωνσταντῖνος υἱὸς Ἑρρίκου τοῦ Σ' . 426.
- Κωνσταντία (πόλις) 404, 439, 635, 685, 703.
- Κοπεγχάγη 494, 629.
- Κοράνιον 69.
- Κορσική 51, 56.
- Κόσσοθον 650, 718.
- Κώστανιτς ἴδε Κωνσταντία
- Καρνιόλη 474, 562, 745.
- Κρακοβία 233, 654.
- Κρήτη 190.
- Κούβα 787.
- Κούλμη 627, 655, 740.
- Κούλμπαχ μαρκιωνία 701.
- Κουნიγούνδη σύζυγος Ἑρρίκου τοῦ Β' . 208, 213, 220.
- Κουنيγούνδη σύζυγος Ἑρρίκου τοῦ Γ' . 232
- Κουنيγούνδη Βοημὶς πριγκίπισσα 563.
- Κουنيγούνδη σύζυγος Ὀττοκάρου τοῦ Β' . τῆς Βοημίας 563.
- Κουνιμούνδος βσιλεὺς τῆς Γεπιδῶν 55.
- Κούνων τῆς Πραινέστης Καρδινάλιος 342.
- Κουττεμβέργη 733.
- Κολωνας Σκιάρρας 582, 602.
- Κολόνα, ρωμαϊκὴ ἀριστοκρατικὴ οἰκογένεια 588, 692.
- Κολωνία (πόλις) 196.
- Κολουμβιανὸς 90.
- Κῶμος 380, 387.
- Κομπιένη 762.
- Κόμψα φρούριον 53.
- Κωνσταντῖνος Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ 22.
- Κορβέα, μοναστήριον 103.
- Κορδόβα 96, 98, 189, 298.
- Κορτενούδα 474.
- Κορβέϋ 175, 216.
- Κόσμος Μεδίκος 799.
- Κρεσὺ 611, 665.
- Κρέμα 389, 390.
- Κρεμώννα 474, 475, 484.
- Κρεσκέντιος, Ρωμαῖος εὐγενὴς 195, 203.
- Κουλόδοι 92.
- Κύμη τῆς Ἰταλίας 51.
- Κύπρος 75, 509, 510.
- Κύριλλος πατριάρχης Ἀλεξανδρείας 23.
- Καῖσαρ Βοργίας 803
- Καισαρίνης Ἰουλιανὸς καρδινάλιος 696, 716
- Καμπανία (τῆς Γαλλίας) 303, 503
- Κιαβέννα 399
- Κιλκία 24
- Κισταρσιένσιοι 349
- Κιβίλις 16
- Κιθιτάτι, Civitate, πόλις 246
- Κλάρενς, δούξ τοῦ 771, 772
- Κλαρενδόν 494
- Κλαύδιος Δροῦσος Νέρων 12
- Κλήμης Β' . πάπας 242, 243
- Κλήμης Γ' . ἀντίπαπας 283, 287, 291, 412, 421
- Κλήμης Δ' . 549, 555.
- Κλήμης Ε' . πάπας 583, 584, 588 598, 659, 661.
- Κλήμης Σ' . πάπας 610.
- Κλήμης Ζ' . πάπας 678, 679.
- Κλερμόντιον 290, 306, 332.
- Κλουνὸ, μοναστήριον 203, 216, 239, 318.

- Κλονύ, ἀδελφότης τοῦ 239.
 Κλουνιακοὶ 349.
 Κόλας Ριένζης 302.
 Καίλεστῖνος Β'. πάπας 365.
 Καίλεστῖνος Γ'. πάπας 421, 426, 480.
 Καβότος, Ἰωάννης καὶ Σεβαστιανός 789.
 Καθράλ Πεδραλθάρης 793.
 Κάδαλος (Ὀνώριος Β'.) 55.
 Καλάβρια 50, 97, 195, 209, 300.
 Καλαί 666, 668, 763.
 Καλατράβα, τάγμα ἱπποτικὸν 506.
 Καλξῆτινιοὶ 694.
 Καίμπριτς 778.
 Καμπανία (τῆς Ἰταλίας) 423.
 Κὰν δέλλα Σκάλα, ἡγεμὼν τῆς Βερώνης 590.
 Κάνναι 210.
 Κανόσσα 275.
 Καντερβουρία 314, 496.
 Καπετῖναι 304, 576.
 Καπύη 215, 225, 300, 356, 407.
 Καῖσαρ Γ. Ἰούλιος 8, 9.
 Καισάρεια 511.
 Κασσιόδωρος 90.
 Καστελνάου Πέτρος 450.
 Καστρούκκιος Καστρακάνης 602.
 Καταλωνία Ἑταιρία 506.
 Κάξτων Γουλιέλμος 778.
 Κήγκιος Ρωμαῖος εὐγενής 269.
 Κανονικὴ 519.
 Κουίτσοβ 705.
 Καλλίπολις 650.
 Κουϊδλεμβούργον 168, 175, 191, 358, 363.
 ρίας 715.
 Λαδίσλαος ὀψιγενὴς βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας καὶ τῆς Βοημίας 715, 729, 731, 737.
 Λαδίσλαος βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως 801.
 Λακτάριον ὄρος 51.
 La Manche κομητεία 662.
 Λαμβέρτος τῆς Ὠστίας (Ὀνώριος Β'.) 346.
 Λαμπρέχτος ἱερεὺς 530.
 Λαμέγος 505.
 Λάγκαστερ (ἐρυθρὸν ρόδον) ἐν Ἀγγλίᾳ 770, 774.
 Λαμφράγκιος ἀρχιεπίσκοπος τῆς Καντερβουρίας 250, 314.
 Λογκοθάρδος (ἴδε καὶ Λομβαρδία) 54, 56, 88, 98, 102.
 Λάγκρη 503.
 Λάγκτων Στέφανος 499.
 Λαγκεδόκη 443.
 Λαοδίκεια 369.
 Λάον 304, 350, 506.
 Λατινικὴ αὐτοκρατορία, αὐτοκρατορία τῆς Ρωμανίας 507.
 Λαουεμβούργον 421.
 Λάουπεν 630.
 Λωζάνη 560, 710.
 Λάουσιτς 197.
 Λαθάγνα ἀριστοκρατικὴ οἰκογένεια τῆς Γενούης 479.
 Λάβελλον παρὰ τὸ Μέλφον 489.
 Λέκκε κόμης ἴδε Ταγκρέδος.
 Λίχενιχ 540.
 Λεχφέλδη (πεδιάς τοῦ Λέχα) 183.
 Λεγνάνη 399.
 Λειψία 684.
 Λέντσεν ἐπὶ τοῦ Ἀλβίος 167.
 Λέων Α' ἐπίσκοπος τῆς Ρώμης 25.
 Λέων Β' πάπας 117.
 Λέων Η' πάπας 187.

Λ.

La Chartreuse κοιλάς 349.
 Λαδίσλαος βασιλεὺς τῆς Οὐγγα-

- Λέων Θ'. πάπας 243, 244.
 Λέων Γ'. πάπας 803, 804.
 Λέων ἐπίσκοπος τῆς Ὠστίας (Οὐρ-
 θανὸς Β'.) 287.
 Λέων Β'. αὐτοκράτωρ Ἀνατολ.
 Ρωμ. κράτους 116.
 Λέων Γ'. ὁ Ἰσαυρος αὐτοκράτωρ
 Ἀνατ. Ρωμ. κράτους 88.
 Λέων Β'. Ἀρμένιος ἡγεμὼν 426.
 Λεοφρικ τῆς Μερσίας 309.
 Λεώνη 298, 506.
 Λεοπόλδος μαρκίων τῆς Αὐστρίας
 363.
 Λεοπόλδος δούξ τῆς Αὐστρίας (υἱὸς
 Ἀλβρέχτου τοῦ Α'.) 420,
 422, 591, 595, 596, 597, 599,
 600.
 Λεοπόλδος Η'. δούξ τῆς Αὐστρίας
 635, 636.
 Λέσθος 726.
 Λιχτενστεῖν Οὐλερίχος 526.
 Λεῖγνιτς 478.
 Λιγουρία 56.
 Λιμβούργον 231.
 Λιμβουργικὴ περὶ διαδοχῆς ἔρις
 565.
 Limes ρωμαϊκὸν παραμεθόριον
 τεῖχος 16.
 Λιμόζη 497.
 Λιμουζίνη 668.
 Λινδάον 749.
 Λίδχολμ 658.
 Λίντς 747.
 Λιπσπρίγγη 107.
 Λισσαβὼν 780.
 Λιθουανὸν 704.
 Λιοδόλφος δούξ ἐν Σαξωνίᾳ 159.
 Λιοδόλφος δούξ τῆς Σουηβίας 174,
 179, 180, 181, 182, 185, 228.
 Λιουδολφίγγοι 158.
 Λιουτβέργη σύζυγος τοῦ Θασσί-
 λωνος 111.
 Λιουτφρεῖδος δούξ ἐν Σουηβίᾳ 161.
 Λιουτγάρδη σύζυγος Κονράδου τοῦ
 Λοθαριγγίου 172.
 Λιουτίτσεν 208, 248, 257.
 Λιουτπράνδος βασιλεὺς τῶν Λογ-
 γοθάρδων 86, 88.
 Λιουτπράνδος ἐπίσκοπος τῆς Βε-
 ρώνης 190.
 Λιβλανδέα 464, 654.
 Λέβελλυν ἡγεμὼν τῆς Οὐαλίας
 663.
 Λόδιον 230, 380, 387, 391.
 Λολάρδοι 670.
 Λομβαρδία Λομβαρδοί. (ἴδε καὶ
 Λογγοθάρδοι) 180, 380, 458,
 472.
 Λονδῖνον 308, 536, 668, 673,
 770.
 Λογγῖνος, ἑξαρχος τῆς Ἰταλίας
 55, 56.
 Λόρχη μονιστήριον 112.
 Λορέντζος τῶν Μεδίκων, ὁ με-
 γαλοπρεπὴς 779.
 Λοθάριος τῆς Σαξωνίας γερμανὸς
 αὐτοκράτωρ 315, 353-360.
 Λοθάριος Α'. βασιλεὺς τῶν Φράγ-
 κων 134, 136, 137, 138, 141,
 142.
 Λοθάριος Β'. βασιλεὺς τῶν δυτικῶν
 Φράγκων 194, 200, 304.
 Λοθάριος Β'. βασιλεὺς τῶν Φράγ-
 κων 150.
 Λυρικοὶ Γερμανίας. 531.
 Λοθάριος κόμης τοῦ Σουπλιμβούρ-
 γου, δούξ τῆς Σαξωνίας, 341,
 346.
 Λοθάριος υἱὸς Ἑρρίκου τοῦ Λέ-
 οντος 421.
 Λιθῆρος Σέγγνης (Ἰννοκέντιος
 Γ'.) 480.

- Λοθαρίγγιοι 143, 164, 188, 304.
 Λυβέκη 403, 421, 464, 554, 626, 628, 629, 655.
 Λευκανία 50.
 Λουκερία 472, 485, 551.
 Λούκιος πάπας 365.
 Λούκιος Γ'. πάπας 406.
 Λουδοβίκος Μῶρος 798.
 Λουδοβίκος Α'. ὁ Εὐσεβὴς 115, 123, 131, 133, 134-141, 155.
 Λουδοβίκος ὁ Γερμανὸς 134, 137, 138, 142.
 Λουδοβίκος υἱὸς Λουδοβίκου τοῦ Γερμανοῦ 143, 155.
 Λουδοβίκος Β'. υἱὸς τοῦ Λουθαρίου τοῦ Α'. 146.
 Λουδοβίκος Γ'. υἱὸς Καρόλου τοῦ Φαλακροῦ 148.
 Λουδοβίκος ὁ Παῖς βασιλεὺς τῶν Φράγκων 149.
 Λουδοβίκος Γ'. βασιλεὺς τῶν δυτικῶν Φράγκων 303.
 Λουδοβίκος Δ'. βασιλεὺς τῶν δυτικῶν Φράγκων 172, 200.
 Λουδοβίκος Ε'. ὁ Κηφὴν, βασιλεὺς τῶν δυτικῶν Φράγκων 200, 304.
 Λουδοβίκος Σ'. βασιλεὺς τῆς Γαλλίας 500.
 Λουδοβίκος Ζ'. βασιλεὺς τῆς Γαλλίας 366, 370, 500, 501.
 Λουδοβίκος Η'. βασιλεὺς τῆς Γαλλίας 500.
 Λουδοβίκος Θ', ὁ ἄγιος βασιλεὺς τῆς Γαλλίας 477, 479, 484, 500, 501, 502, 504, 509, 511, 535, 555.
 Λουδοβίκος Ι'. τῆς Γαλλίας 597, 662.
 Λουδοβίκος ΙΑ'. τῆς Γαλλίας 743, 766, 771.
 Λουδοβίκος ΙΒ'. τῆς Γαλλίας 766, 767, 772, 801.
 Λουδοβίκος ὁ Βαυαρὸς, Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ 591, 593, 595, 596, 599 613, 614.
 Λουδοβίκος δούξ τῆς Βαυαρίας (1225) 459.
 Λουδοβίκος πλούσιος δούξ τῆς Βαυαρίας 551, 555, 560.
 Λουδοβίκος ὁ Ρωμαῖος, μαρκίων τοῦ Βρανδεμβούργου 622.
 Λουδοβίκος ὁ νεώτερος ἐκλέκτωρ τοῦ Βρανδεμβούργου 701.
 Λουδοβίκος ὁ μέγας τῆς Οὐγγαρίας 642, 652, 654.
 Λουδοβίκος χωροκόμης τῆς Θουριγγίας (1151) 373.
 Λουδοβίκος χωροκόμης τῆς Θουριγγίας (1225) 559.
 Λουδοβίκος Β'. τῆς Βουργουνδίας 176.
 Λουδοβίκος δούξ τῆς Αὐρηλίας 801.
 Λουδοβίκος Σφόρτσας 749.
 Λουδοβίκου Ἄσμα 148.
 Λούγδουνον (ἴδε καὶ Λυών) 142.
 Λύγεμφελδ, Πεδίον τοῦ ψεύδους, Ρότφελδ 138.
 Λουῖτπόλδος μαρκίων τῆς ἀνατολικῆς Μαρκίας 198.
 Λουκίνοι, Λέντσεν 167.
 Λούλλος ἀρχιεπίσκοπος τῆς Μογγουντίας 94.
 Λούνδη 492.
 Λουνεβούργον 403, 470.
 Λούπος δούξ τῆς Ἀκουτανίας 115.
 Λουτετία (ἴδε Παρίσιοι)
 Λούθηρος Μαρτῖνος 808.
 Λουττερουόρθ 673.

Λιέγη 148, 293, 299, 356.
 Λουξεμβούργον 583, 591, 614,
 687, 700.
 Λυκέρνη 630.
 Λυόν 443, 450, 480, 489, 597,
 662.
 Ληστρική σύνοδος τῆς Ἐφέσου 23.

M

Μακιαβέλλης 804.
 Μαδέρα 781.
 Μάριος ὁ Βενετὸς 779.
 Μαγδεβούργον 170, 180, 186, 189
 191, 193, 348, 357, 402.
 Μαγελάνος Φερνάνδος 793.
 Μέγας χάρτης 498.
 Μάγνος δούξ τῆς Σαξωνίας 259,
 261, 341.
 Μάγνος βασιλεὺς τῆς Δανίας 316.
 Μάγνος ὁ νομοθέτης βασιλεὺς τῆς
 Νορβηγίας 656.
 Μάγνος ὁ Ε' . τῆς Νορβηγίας 656.
 Μάγνος Ζ' . τῆς Νορβηγίας 491.
 Μάγνος Ἐριξὸν βασιλεὺς τῆς
 Σουηδίας 657.
 Μαγυάροι 146, 148, 149.
 Μαχμούτ Α' . υἱὸς τοῦ Βαγιαζίτ
 714.
 Μοραβία 146, 318, 563, 733.
 Μεδιόλανον 48, 142, 223, 229,
 268, 300, 354, 355, 380, 387,
 — 391, 395, 407, 472, 534,
 587, 588, 598, 602, 624, 743,
 796, 797.
 Μεδιολάνου δουκάτον 743.
 Μαίνη κομητεία 494, 504.
 Μογουντία Μογουντιακόν 9, 93,
 129, 139, 142, 181, 207, 221,
 245, 272, 279, 291, 293, 315,
 341, 344, 348, 352, 361, 392,
 412, 439, 469, 554, 574.

Μογουντίας εἰρήνη τῆς χώρας 469.
 Μαϊορδόμος ἐν Φραγκωνίᾳ 82.
 Μαγιόρκα 506.
 Μακεδονία 651.
 Μαμμελουκοὶ 510.
 Μιχμρέδος υἱὸς Φρειδερίκου τοῦ
 Β' . 486, 489, 548, 549.
 Μιχκόλδος κόμης 228.
 Μανσφέλδη κόμης Χόιχερ 342.
 Μιντούα 255, 395, 473, 727.
 Μινουήλ Ἑλλήν αὐτοκράτωρ 337,
 368, 410.
 Μινουήλ Β' . Ἑλλήν αὐτοκράτωρ
 715.
 Μιτζικέρτη ἐν Ἀρμενίᾳ 321.
 Μιρβάχη 645.
 Μαρβουόδος 12, 14, 15.
 Μαρβούργον 467, 655.
 Μάρκος Αὐρήλιος 1, 8.
 Μαρμφέλδη 558, 563.
 Μάρκελλος Στέφανος 667.
 Μάρκος Πῶλος Βενετὸς 779.
 Μαρδὶν ἐν Μιράκω 334.
 Μαργαρίτα σύζυγος Λουδοβίκου
 τοῦ Βαυαρῶ 608.
 Μαργαρίτα τῆς Αὐστρίας, σύζυγος
 Ὀττοκάρου τοῦ Βοημοῦ 558.
 Μαργαρίτα θυγάτηρ Ἑρρίκου τῆς
 Καρινθίας 608, 628.
 Μιργαρίτα θυγάτηρ Βελδεμάρου
 τοῦ Δ' . σύζυγος Χάκωνος τῆς
 Νορβηγίας 640, 658.
 Μαργαρίτα σύζυγος Φιλίππου τῆς
 Βουργουνδίας 741.
 Μιργαρίτα θυγάτηρ Μαξιμιλιαν-
 νοῦ 746.
 Μιργαρίτα τῆς Αὐστρίας ἐγγονή
 Καρόλου τοῦ Η' . 766.
 Μιργαρίτα τῆς Ἀνδεγαυίας σύ-
 ζυγος Ἑρρίκου Γ' . 769, 771.
 Μιργαρίτα χήρα Καρόλου τοῦ

- Τολμηροῦ 774.
 Μαργαρίτα θυγάτηρ Ἑρρίκου Ζ'.
 τῆς Ἀγγλίας 775.
 Μαρία (Εἰρήνη) σύζυγος Φιλίπ-
 που τῆς Σουηδίας 428.
 Μαρία τῆς Βουργουνδίας σύζυγος
 Μαξιμιλιανοῦ Α'. 743, 747.
 Μαρία σύζυγος Σιγμούνδου τοῦ
 Βρανδεμβούργου 642.
 Μαρία ἀνεψιά Μαργαρίτας τῆς
 Δανίας 658.
 Μαριεμβούργον 655, 705, 740.
 Μαρκίων τοῦ Βρανδεμβούργου,
 738.
 Μαρκομάννοι 12, 18.
 Μάρκον 299.
 Μοριζία Ρωμαία 178.
 Μασσαλία 146, 445.
 Μαρσίλιος τῆς Παδοῦης 607.
 Μαρτίνος Ε'. πάπας 692, 696.
 Μαρτίνος Β'. τῆς Σικελίας 800.
 Μαρτίνος Βεχαίμ 782.
 Μαστρίκτη 184.
 Ματέρνος, ἐπίσκοπος τῆς Κολωνίας
 537.
 Μαθίλδη σύζυγος Ἑρρίκου τοῦ
 Α'. μήτηρ Ὁθωνος τοῦ Α'.
 160, 185, 191.
 Μαθίλδη ἡγουμένης τοῦ Κουεδ-
 λιμβούργου 196, 199.
 Μαθίλδη σύζυγος Ροδόλφου τῆς
 Ρεϊνφέλδης 256.
 Μαθίλδη σύζυγος Γοδοφρείδου τῆς
 Λοθαριγγίας 258.
 Μαθίλδη μαρκησία τῆς Τουσκίας
 272, 288, 290, 339, 342.
 Μαθίλδη σύζυγος τοῦ αὐτοκράτορος
 Ἑρρίκου τοῦ Ε'. εἶτα σύζυγος
 Γοδοφρείδου τῆς Ἀνδεγαυίας
 313, 341, 494.
 Μαθίλδη σύζυγος Ἑρρίκου τοῦ
 Λέοντος 397, 425.
 Ματθαῖος Βισκόντης 588, 598.
 Ματθίας Κορβῆνος βασιλεὺς τῆς
 Ὀγγαρίας 727 — 730, 733,
 739, 745.
 Ματθίας Ἰανῶφ 682.
 Μωπέρτιος 666.
 Μαῦροι (Ἀραβες) 45, 505.
 Μαυρίκιος αὐτοκράτωρ τοῦ Ἀνα-
 τολ. Ρωμαϊκοῦ Κράτους 74.
 Μαξιμιλιανὸς Α'. Γερμανὸς βα-
 σιλεὺς 743, 746, 748 — 808.
 Μέδικοι 798.
 Μεδίκων Λαυρέντιος 799.
 Μεδίκων Ἰουλιανὸς 799.
 Μέδικος Πέτρος 799.
 Μεδινά 67.
 Μεϊνάρδος κόμης τοῦ Τυρόλου
 561, 563, 574.
 Μεῖσεν 167, 188, 197, 569.
 Μέκκα 65, 66, 67.
 Μελενάνον 399.
 Μήλων τοῦ Βαρίου 209, 210.
 Μεμβλέθεν 168, 191.
 Μέμφω 235.
 Μερὰν κόμης 434.
 Μερσία μοναστήριον 309.
 Μεργετχέιμ 638.
 Μεροβίγγιοι 34.
 Μερσεμβούργον 186, 188, 207,
 358, 376, 421.
 Μέρτεν 114.
 Μερθάν Β'. Ὁμείδης ἡγεμὼν 96.
 Μέσκος δοῦξ τῆς Πολωνίας 194.
 Μεσοποταμία 410.
 Μεσσήνη 417.
 Μὲτς 139, 464, 619.
 Μιχαήλ Ζ'. Ἑλλήν αὐτοκράτωρ
 321.
 Μιχαήλ Η'. Ἑλλήν αὐτοκρά-
 τωρ 508, 649.

- Μικισλαῦος Β'. βασιλεὺς τῆς Πολωνίας 233, 226, 228.
 Μίσις 'Ιάκωβος 693.
 Μίλιτις Βοημὸς ἀναμορφωτῆς 682.
 Μίνδεν 108, 373, 554.
 Μινορίται 453.
 Μισαβίας Α'. 75.
 Μοσενῆγος 'Ιωάνν. δόγης 727.
 Μογουνδιακὸν ἴδε Μογουντία
 Μόλαϋ 'Ιάκωβος 661.
 Μολδαύας 651.
 Μολοῦκοι 794.
 Μοναχικὸς βίος 25, 89, 150
 Μογγόλοι 478, 511, 713.
 Μονίκα μήτηρ τοῦ Αὐγουστίνου 24.
 Μονοφυσιτισμὸς 23.
 Μόντε Κασσίνο 89, 359.
 Μοντεφιεσκόνε 428
 Μαυροβούνιον 726.
 Μοντερώ 760.
 Μοντφόρτ Σίμων 450, 499.
 Μόνζα 103.
 Μοραβῖται 299, 321.
 Μωρέας (Πελοπόννησος) 726.
 Μοργάρτεν 595.
 Μῶρος Λουδοβίκος 798.
 Μουσουλμᾶνοι 68.
 Μωάμεθ 65—68, 69.
 Μωάμεθ Β'. 719, 22, 726.
 Μύλδορφ 596, 701.
 Μυλχάουζεν τῆς Θουριγγίας 429.
 Μυλχάουζεν τῆς Ἀλσατίας 358.
 Μόναχον 596, 600.
 Μύνστερ 110, 554.
 Μουράτ Α'. 650.
 Μουράτ Β'. 713, 715, 719.
 Μουρκία 506.
 Μουρέττ ἐπὶ τοῦ Γαρσίνα 450
 Μοῦρτεν 745.
 Μοῦρτζουφλος (Ἀλέξιος Ε'.) 447.
 Μουσᾶς ἄραψ τοποτηρητῆς 78, 79.
 Μυριοκέφαλον 410.
 Μυστική 519.
 Μαρκία βορεινὴ 197.
 Μοναστήρια 25, 154.
 Μαῦρος πρίγκιψ τῆς Οὐαλίας 666.
 Μκῦρος θάνατος 616.
 Μαῦροι καὶ λευκοὶ ἐν Φλωρεντία 798.
 Μεσοθασιλεία 546.
 Ν.
 Ναῖφελς 637.
 Νανσὺ 745.
 Ναρθώνη 96, 130
 Ναρσῆς στρατηγὸς τοῦ Ἀνατολ. Ρωμαϊκ. κράτους 48, 51, 52, 53, 54.
 Νασαυα 567.
 Ναουμβούργον 873
 Ναβάρρα 298, 505, 679.
 Ναβιδὰδ φρούριον 788.
 Ναζαρέτ 460.
 Νεάπολις 47, 356, 422, 472, 477, 489, 585, 766, 800.
 Νεδὰδ μάχη 29.
 Νεγροπόντε (Εὐβοία) 727.
 Νεχανένδ τῆς Μηδῆ 75.
 Νέρων ἴδε Κλαύδιος Δροῦσος Νέρων
 Νέρθα γερμανικὴ θεότης 21.
 Νεστόριος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως 23.
 Νέϋς 484, 743.
 Νευέσιος ἐκκλησιαστικὴ σύμβασις : 432.
 Νευστρία 80.
 Νεύιλς ἀριστοκρατικὴ Ἀγγλικὴ Οἰκογένεια 771.
 Νσιβελούγγιον ἄσμα 531, 553.

- Νικαία (Μικρᾶς Ἀσίας) 327, 369, 507.
 Νικόλαος Πόλος Βενετός 507.
 Νικουέζας Ἰσπανός Διοικητής 791.
 Νίδεγγεν ἀκρόπολις 541.
 Νικηφόρος Φωκᾶς Ἑλλήν αὐτοκράτωρ 190, 191.
 Νικολαΐτσος 240.
 Νικόλαος Α΄. Πάπας 149.
 Νικόλαος Β΄. Πάπας 249, 251.
 Νικόλαος Ε΄. Πάπας 602, 710, 713.
 Νικόλαος τῆς Οὐσινέκης ἴδε Οὐσινέκη
 Νικόπολις 643, 652.
 Νύσσα (Σερβίας) 716.
 Νορβέρτος τῆς Ἐάντεν ἰδρυτῆς τοῦ Τυχματοῦ τῶν Πρεμονστατίων ἐπίσκοπος τοῦ Μαδεμβούργου 350, 355, 357.
 Νορδχάουζεν 438.
 Νορδχέιμ Ὅθων ἴδε Ὅθων Νορδχέιμ.
 Νωρίκιοι 55.
 Νωρικόν : 26, 28.
 Νορμανδία 494, 503, 504, 769.
 Νορμανδοὶ 144, 146, 147, 245, 284, 300, 309.
 Νορθουμβελάνδη Μοναστήριον 307.
 Νορβηγία 146, 316, 491.
 Νοῦν 503.
 Νοῦνος Τριστάος 781.
 Νουρεδίν υἱός Ἑμαδεδίν Ζεγκή 369, 409, 410.
 Νυρεμβέργη 354, 438, 619, 631, 634, 640, 736.
 Νυμβέργη 121, 137, 210, 231.
 Νοσοκόμων τάγμα ἴδε Ἰωαννιτῶν τάγμα.
 Ναϊτῶν τάγμα 336, 660.
 Ζ.
 Εἴφους τάγμα 655.
 Εἰρὴς δὲ λα Φροντιέρα 79.
 Ο.
 Ὁβερλανστεῖν 614, 644.
 Ὁδοτρίται 110.
 Ὁκταβιανός Καρδινάλιος (Βίκτωρ Δ΄) 300.
 Ὁδίων ἡγούμενος τοῦ Κλουνὺ 223, 240.
 Ὁδων τῶν Παρισίων βασιλεὺς τῶν δυτικῶν Φράγκων 144, 303.
 Ὁδων κόμης τῆς Καμπανίας 222, 227, 228.
 Ὁδόακρος 1, 27—30.
 Ὁχοῦδ ὄρος 67, 71.
 Ὁλᾶφ βασιλεὺς τῆς Σουηδίας.
 Ὁλᾶφ υἱὸς Τρύγβη βασιλεὺς τῆς Νορβηγίας 316.
 Ὁλᾶφ πρίγκηψ τῆς Νορβηγίας 656.
 Ὁλδεμβούργον 467.
 Ὁλοῦφ τῆς Δανίας καὶ Νορβηγίας 658.
 Ὁμεῖσαι 76, 95.
 Ὁμάρ Καλίφης 74.
 Ὁππὰς ἀρχιεπίσκοπος τῆς Σεβίλλης 78.
 Ὁππεγχαΐμ 262.
 Ὁράγγς Γουλιέλμος ἴδε Γουλιέλμος.
 Ὁρδόλφος δούξ τῆς Σαξωνίας 200.
 Ὁρμούζης 793.
 Ὁρίνη Ρωμαῖκ. Ἀριστοκρ. Οἰκογένεια 588.
 Ὁθωμανοὶ ἢ Ὁσμάνοι (Τούρκοι) 650, 793.
 Ὁσναβρούκη 110, 554.
 Ὁστραλοὶ 104.

- Ὀστρογάθιοι 29, 30, 46, 48.
 Ὀδοφρεΐδος Βαΐσεμβούργιος 155.
 Ὀσμάν Καλίφης 75.
 Ὀτράντον 459.
 Ὄθων Α'. ὁ Μέγας, Ρωμαῖος
 αὐτοκράτωρ 168, 173, 174
 —191, 194, 197.
 Ὄθων Β'. Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ
 185—189, 190—200.
 Ὄθων Γ'. Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ
 195, 201—208.
 Ὄθων Δ'. Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ
 429, 430, 432, 433—440.
 Ὄθων...δοῦξ τῆς Σαζωνίας 159,
 160.
 Ὄθων υἱὸς Λεοδόλφ. δοῦξ τῆς
 Σαζωνίας καὶ τῆς Βυαρίας
 190, 197.
 Ὄθων δοῦξ τῆς Βυαρίας (1065)
 256.
 Ὄθων δοῦξ τῆς Βυαρίας (1246)
 483.
 Ὄθων Βιττελσπάχος δοῦξ τῆς
 Βυαρίας 383, 386, 387, 403,
 434.
 Ὄθων ὁ Παῖς τῆς Βρουνσβίτσκης
 464.
 Ὄθων τοῦ Λουνεμβούργου 470.
 Ὄθων μαρκίων τοῦ Βρανδεμβούρ-
 γου 622.
 Ὄθων ἀδελφὸς Φρειδερίκου τοῦ
 Ὁρσίου 601.
 Ὄθων ἐπίσκοπος τῆς Βιμβέρ-
 γης 360.
 Ὄθων τῆς Φρεΐσιγγης 369, 374.
 Ὄθων Νορδχέιμ 253, 255, 258,
 259, 260, 264, 278, 280, 282.
 Ὄττοκάρος τῆς Βοημίας.
 Ὄττοκάρος Β'. τῆς Βοημίας 557,
 561, 563, 654.
 Ὄττοκάρος Χορνέκιος 568, 575.
 Οὐρίκη 505.
 Ὀρβεστόλτζοι οἰκογένεια πατρι-
 κίων τῆς Κολωνίας 541.
 Οὐέν Τυζώρ 773.
 Ὄξωνία Oxford 312, 499, 673,
 681.
 Ὀλλανδίας κόμης 610.
 Ὀλστεϊν 432, 464.
 Ὀνώριος Β'. (Μάδουλος) 252,
 255.
 Ὀνώριος Β' πάπας 346, 355.
 Ὀνώριος Γ'. πάπας 451, 454,
 456, 458.
 Οὔγων τοῦ Ἀγίου Βίκτωρος
 521.
 Οὔγων κόμης τῆς Βερμονδοῦα
 325, 326.
 Οὔγων, βασιλεὺς τῆς Βουργουν-
 δίας 176, 178, 179.
 Οὔγων Καπέτος δοῦξ τῆς Φραγ-
 κίας 200, 304.
 Οὔγων, ἡγούμενος τοῦ Κλουνὺ
 244, 273, 274.
 Οὔνυάδης ἴδε Ἰωάννης Οὔνυά-
 δης.
 Οὔσσιος Ἰωάννης 683, 685,
 689, 693, 695.
 Οὔσσινέτς Νικόλαος 694.
 Οὔσσινέτς τῆς Βοημίας 683.
 Οὔσσῖται 693, 696.

Π

- Παχέκος Δουάρτος 792
 Παχώμιος 26.
 Πάδερβορν 107, 109, 117, 373.
 Παδούη 474.
 Παλαιστίνη 321, 335, 424.
 Παλέρμον 47. 356, 421, 423,
 425, 549.
 Πάλατς Στέφανος 689.
 Πάλος 768.

- Παμιέρη ἐπίσκοπος τῆς Παμιέρης 80.
 Παμφυλία 369.
 Πανδόλφος τῆς Καπύης 210.
 Πανδόλφος Παπικός Δεγάτος 497.
 Παννονία 29, 54, 146.
 Παπωσύνη ἴδε καὶ Ἑκκλησία 87, 178, 577, 803.
 Παρίσιοι 39, 144, 148, 194, 378, 535, 581, 661, 682, 768.
 Πάρμα 339, 485.
 Παρτενκίρχεν 399.
 Πασχάλης Β'. Πάπας 291, 332, 340, 341.
 Πασχάλης Γ'. Πάπας 393, 395, 397.
 Πασχάσιος Ροβέρτος ἡγούμενος τῆς Κορθέας 151, 250.
 Πασαυία 93.
 Πατέρνον ἀκρόπολις 206.
 Παῦλος Β'. Πάπας 727, 732, 739.
 Πουλικιανοὶ 442.
 Παυλούτσης Ἀνάφειτος δόγης τῆς Βενετίας 301.
 Παῦλος τῶν Θηβῶν 26.
 Πκῦλος Διάκονος 56, 58.
 Παῦτα 51, 55, 95, 103, 144, 180, 208, 221, 230, 271, 390, 396, 399.
 Πήκωκ Ρεγνάλδος 777.
 Πεδραλθάρης Καθράλ 793.
 Πεδραρίας Ἰσπανὸς Διοικητὴς 792.
 Πελάγιος Βρεττανὸς μοναχὸς 23.
 Πελάγιος Καρδινάλιος 455.
 Πελοπόννησος ἴδε Μωρέας 726.
 Πέραν 447.
 Περεδέος Λογγομβάρδος 56.
 Περιγόρδη 668.
 Περκὶν Οὐόρδεκ 774.
 Πέρρερς Ἀλίκη 668.
 Πέρσαι 43, 49, 74, 97.
 Περσία 713.
 Περουγία 451.
 Πέτρος βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας 233, 234, 235, 242.
 Πέτρος Γ'. βασιλεὺς τῆς Πορτογαλλίας 450, 585.
 Πέτρος τῆς Κανδίας (Ἀλέξανδρος Ε') 682.
 Πέτρος Ἀἰχσπάλτερ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Μογουντίας 574, 592.
 Πέτρος Αἰλλὺ ἐπίσκοπος τῆς Καμβραὶ 682, 687.
 Πέτρος Δαμιανὸς 255, 257.
 Πέτρος τῆς Ἀμιένης 332, 325.
 Πέτρος Βαρθολομαῖος 328.
 Πέτρος Ἀβαιλάρδος 349, 373.
 Πέτρος τῆς Ἀμιένης 446.
 Πέτρος Β. νέας 479, 485.
 Πετραλία Ἀραβία 62.
 Πέτρος ἐπίσκοπος τῆς Ἀλεξανδρείας 23.
 Πέτρος Λομβάρδος 520.
 Πετσενέγοι 322.
 Παλατινάτου καὶ Βιευαρίας ζήτημα διαδοχῆς 751.
 Πφεδδερχέιμ 738.
 Πλακεντία 270, 323, 389, 39.
 Πέτρος de Vaux 443.
 Πέτρος τοῦ Καστελνάου 450.
 Πισολεόναι Ρωμ. ἀριστοκρατικὴ οἰκογένεια 354, 355.
 Πισερλεόνης Ἰορδάνης 366.
 Πέτρος Μεδικός 799.
 Πίλγριμ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κολωνίας 221, 222.
 Πιλγρίμ τοῦ Σαλτσβούργου 638.
 Πιλλενρέϋτ 736.
 Πιπῖνος ὁ Ἐριστάλιος 83.
 Πιπῖνος τῆς Λάνδεν 83.

- Πιπῖνος βασιλεὺς τῶν Φράγκων
 υἱὸς Καρόλου τοῦ Μαρτέλου
 86, 92, 93, 94, 96, 100.
 Πιπῖνος υἱὸς Καρόλου τοῦ Μεγά-
 λου 131.
 Πιπῖνος υἱὸς Λουδοβίκου τοῦ Εὐ-
 σεβοῦς 134, 136, 137.
 Πίσσα 477, 510, 534, 587, 588,
 681, 796.
 Πισάνος Ἰωάννης 589.
 Πῖος Β'. Πάπας 727, 732, 739.
 Πλακεντία 380.
 Πλάουεν Ἑρρίκος Ρέους 705, 740.
 Πλεῖχφέλδη μάχη 287.
 Πλεσίς παρὰ τὴν Τοῦρ 767.
 Ποδιεβράδης Γεώργιος ἶδε Γεώρ-
 γιος Π.
 Πουατεὺ κομητεία 429, 494, 504,
 666.
 Πολωνία 204, 233, 318, 384,
 478, 653, 679, 730.
 Πόλος Μάρκος 779.
 Πόλος Νικόλαος 779.
 Πομφρέτη 672.
 Πομμερανία 360.
 Πομουῖκος Ἰωάννης 642.
 Πονθιὲ κομητεία 668.
 Πόππος ἐπίσκοπος τῆς Βρίξεν (Δα-
 μάσιος Β'.) 242.
 Πορτογαλλία 491, 505, 780.
 Πράγα 167, 233, 621, 623, 681
 683, 698, 706, 739.
 Πράγας συμφωνίαι 597.
 Πραγματικὴ ἔγκρισις Λουδοβίκου
 Θ'. 504, 708, 763.
 Πραιμοστρατένσιοι 350.
 Πρωσικὸς δεσμὸς 740.
 Προκίδας Ἰωάννης 585.
 Προκόπιος μαρκίων τῆς Μοραβίας
 642.
 Προκόπιος Κεκαρμένος 696.
 Προκόπιος ὁ μικρὸς 696.
 Προβιγία 443, 766.
 Προβλέψεις τῆς Ὁξφόρδης 499.
 Προυθένης 462.
 Πουλλάνος 333.
 Πούλλιτς Βρανδεμβουργικὴ οἰκο-
 γένεια 705.
 Πυρηναικὴ χερσονήσος 505.
 Παρασυναγωγαὶ ἐκκλησιαστικαὶ
 678.
 Πόλεις γερμανικαί, οἱ πόλεις
 κατὰ τὸν ΙΓ'. αἰῶνα 372.
 Προῦσα 654.
 Παδερβόρνη συνθηκολογία 109.
 Πράσινοι ἐν Κωνσταντινουπό-
 λει 44.
 Περιβολῆς ἀγῶν 279, 337.
 Πόλεων δεσμοὶ 553, 625.
 Πόλεων δεσμὸς ρηνικὸς 324.
 Πόλεων δεσμὸς σουηθικὸς 634.
 Πόλεων ὁμοσπονδίαί τῆς ἁνω
 Γερμανίας 630.
 Πόλεων πόλεμος δεύτερος ἐν Γερ-
 μανίᾳ 735.

P

- Ράβανος Μαῦρος 151, 155.
 Ράδοπος δοῦξ τῆς Φρεισίας 91.
 Ραδοῦλφος μοναχὸς 367.
 Ραφαήλος 804.
 Ρατισβόνη ἶδε Ρεγεσβούργον
 Ραιμουῖνδος κόμης τῆς Τολώσης
 325, 326, 329, 331.
 Ραιμουῖνδος κόμης τοῦ Πουατοῦ
 336.
 Ραιμουῖνδος κόμης τῆς Τριπόλεως
 410
 Ραιμουῖνδος Ε'. κόμης τῆς Τολώ-
 σης 444, 450.
 Ραινάλδος τοῦ Δάσσελ 385, 386,
 393, 394, 397.

- Ραινάλδος τοῦ Σαντέλκου 410, 411.
 Ραινούλφος δούξ τῆς Ἀλπίης 359.
 Ραστισλαῦος Μοραῦος ἡγεμῶν 146.
 Ρατράμιος διδάσκαλος τῆς Ἐκκλησίας 151, 250.
 Ραθέννα 33, 47, 49, 51, 53, 56, 95, 202, 205, 223, 300, 458, 466.
 Ρεγκαρέδος βασιλεὺς τῶν Βεσιγότθων 77.
 Ρεδάριος 207.
 Ρεγενσβούργον (Ρατισβόνι) 93, 127, 164, 183, 234, 338, 367, 372, 384, 413, 725, 79.
 Ρεγινάλδος Πήκωκ 777.
 Ρέβοκ Ἰάκωβος 615.
 Ραϊχενάον 175, 228.
 Ρέικνιτς (ποταμὸς) 184.
 Ρεμίγιος ἐπίσκοπος τῶν Ρήμων 37.
 Ρεμίγιος ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Λυῶν 151.
 Ρενάτος δούξ τῆς Λοθαριγγίας 745.
 Ρενέ Β' τῆς Ἀνδεγαυίας 767, 801.
 Ρένση 599, 607, 611.
 Ρένσης ἐκλογικὸς σύλλογος 607.
 Ρέους τοῦ Πλάουεν Ἑρρίκος 705, 740.
 Ρεϋτλίνγγη 630, 633.
 Ρεβάλ 627.
 Ρήγιον 47.
 Ρήμοι 37, 38, 134, 304, 305, 344, 761.
 Ρήνου πόλεων συμμαχία 555, 626.
 Ρόδος 75, 728.
 Ριάδη Ρεϊθεμβούργον 167.
 Ριάλτον τῆς Βενετίας 301.
 Ριχάρδος Γερμανὸς βασιλεὺς (κόμης τῆς Κορνουάλλης) 508, 546, 548, 552, 555.
 Ριχάρδος Α' Λεοντόθυμος 417, 418, 419, 422, 494, 501.
 Ριχάρδος Β' τῆς Ἀγγλίας 670, 672.
 Ριχάρδος Γ' τῆς Ἀγγλίας (δούξ Γλόσεστερ) 773, 773.
 Ριχάρδος τῆς Ὑόρκης 769.
 Ριχάρδος τῆς Ὑόρκης Πέρκιν Οὐόρβικ 774.
 Ριχάρδος τοῦ Ἀγίου Βικτωρος 521.
 Ριχάρδος κόμης (ἀδελφὸς Ἰννοκεντίου τοῦ Γ') 434.
 Ριχένζα σύζυγος τοῦ Λοθαρίου τοῦ Σάξωνος 352, 362.
 Ρίγδην ἐπίσκοπος τοῦ Στρασβούργου.
 Ριένζης Κόλας 802.
 Ρίγα 599, 627.
 Ρίλε Γεράρδος 539.
 Ρίντελν 108.
 Ρίπα Ρίπεν ἐπισκοπή 173.
 Ριπουάριοι Φράγκοι 34, 36, 40.
 Ροβέρτος Α' βασιλεὺς τῆς Γαλλίας 203, 215, 304.
 Ροβέρτος Γουισκάρδος 251, 271, 284, 285, 300, 322.
 Ροβέρτος δούξ τῆς Νορμανδίας (Ρόλλων) 304.
 Ροβέρτος δούξ τῆς Νορμανδίας υἱὸς Γουλιέλμου τοῦ Α' 313, 325, 330.
 Ροβέρτος κόμης τῆς Φλανδρίας 325.
 Ροβέρτος τῆς Ἀρτεσίας 477.
 Ροβέρτος τῆς Νεαπόλεως καὶ Σικελίας 589, 598, 800.
 Ροβέρτος Καρδινάλιος (Κλήμης

- Ζ'.) 678.
 Ρόχοθ Βρανδεμβουργική οίκογένεια 705.
 Ροδεγκίρχεν 540.
 Ροδερίκος βασιλεὺς τῶν Βεσιγότθων 78, 79.
 Ρογήρος Νορμανδὸς 300.
 Ρογήρος Β'. τῆς Σικελίας 355, 356, 358, 360, 364, 368, 370, 381.
 Ρογήρος Δεσφὸρ 650.
 Ροκυζάνας Ἰωάννης 697, 698.
 Ρολάνδος Καρδινάλιος (Ἀλέξανδρος Γ') 390, 395.
 Ρολάνδος ἐπίσκοπος τῆς Σιέννης 386.
 Ρολδάνος Ἰσπανὸς 789.
 Ρόλλων Ροβέρτος τῆς Νορμανδίας 303.
 Ρώμη, Ρωμαϊκὸν κράτος 1—14, 15, 25, 41, 99, 647 ἴδε Ἀνατ. Ρωμαϊκὸν καὶ Βυζαντινὸν κράτ.
 Ρώμη (πόλις) 47, 48, 50, 51, 53, 95, 102, 117, 141, 146, 186, 187, 208, 282, 365, 381, 395, 456, 646, 550, 588, 602, 624, 625, 678, 802.
 Romagna (Ρωμανία) 56.
 Ρωμανία αὐτοκρατορία ἴδε ἐπίσης Βυζαντινὸν Ἀνατολικὸν Ρωμαϊκὸν Λατινικὸν κράτος 448.
 Ρωμανὸς Ἐζελίνος 472.
 Ρωμανὸς Β'. Ἕλλην αὐτοκράτωρ 189.
 Ρωμανὸς Διογένης Ἕλλην αὐτοκράτωρ 321.
 Ρομουάλδος μετανοητῆς 205.
 Ρογκαλική πεδιάς 388.
 Ρονσεβάλλη 115.
 Ροσαμουνδὴ σύζυγος τοῦ Ἀλβόφνου 56.
 Ρόδον Λευκὸν καὶ Ἐρυθρὸν ἐν Ἀγγλίᾳ 770, 771.
 Ροσάνον πόλις 196.
 Ροστόκη 626, 640, 756.
 Ροτφέλδῃ (ἐρυθρὸν πεδίων) Λυγεμφέλδῃ (ψεύδους πεδίων) 138.
 Ροτάριος βασιλεὺς τῶν Λογγοβάρδων 58.
 Ρουέν 173, 313, 762, 769.
 Ροδόλφος Α' τοῦ Ἀψβούργου Γερμανὸς αὐτοκράτωρ 555, 557—567, 654.
 Ροδόλφος τῆς Ριενφέλδης δούξ τῆς Σουηδίας παραβασιλεὺς Ἑρρίκου τοῦ Δ'. 256, 259, 264.
 Ροδόλφος υἱὸς Ροδόλφου τοῦ Δ'. Ἀψβούργιος 564.
 Ροδόλφος υἱὸς Ἀλδρέχτου τοῦ Α'. βασιλεὺς τῆς Βοημίας καὶ Μοραβίας 572, 574.
 Ροδόλφος κόμης τοῦ παρὰ τὸν Ρήνον Παλατινάτου 570, 592, 593, 616.
 Ροδόλφος δούξ τῆς Σαξωνίας 563.
 Ροδόλφος Δ'. δούξ τῆς Αὐστρίας 623.
 Ροδόλφος κόμης τῆς Ἀνω Βουργονδίας 144.
 Ροδόλφος Νορμανδὸς 303.
 Ροδόλφος Γ'. τῆς Βουργονδίας 214, 221, 223, 225, 228.
 Ρούγεν Ρύγιοι 28, 30.
 Ρίγεν 493.
 Ρουννεμείη παρὰ τῷ Οὐτίνδορ. 498.
 Ρουπρέχτος Γ'. γερμανὸς βασιλεὺς 644, 645.
 Ρωσσία 207.
 Ρουϊ Διάζ, Σιδ 299.
 Ρουοτλάνδος Ρολάνδος κόμης τῆς Βρετάνης 115.

Σ

Σαζωνία, Σάξωνες 19, 55, 84,
86, 95, 99, 260, 402, 552, 705.

Σαξεγχάουζεν 592.

Σαζωνικοί πόλεμοι 104.

Σάξωνες αυτοκράτορες 162, 216,
352—360.

Σαιντόζη 668.

Σαλαχᾶς παρὰ τὸν Γουαδιάναν
299.

Σαλαδῖνος 409, 410, 418, 424.

Σιλεφ ποταμός 415.

Σάλερνον πόλις 209, 284, 300,
472.

Σάλιοι Φράγκοι αυτοκράτορες
220—296.

Σάλιοι Φράγκοι 34, 36, 39.

Σολωμὼν ἐπίσκοπος τῆς Κων-
σταντίας 161.

Σαλομὼν βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας
255.

Σάλτζας Ἑρμανος ἴδε Ἑρμα-
νος Σ.

Σιλτσβοῦργον 93, 113, 348.

Σάμων Φράγκος τυχодиόκτης 111.

Σὰν Λουκάρ Δὲ Βορρομέδα λιμὴν
744.

Σάγχος υἱὸς Λούπου τῆς Ἀκυϊ
τανίας 115

Σάγχος ὁ Μέγας τῆς Ναυάρας
298.

Σιν Σαλθατῶρ 788,

Σαραγῶσσα 115, 506.

Σιδηνία 45, 51, 56, 97, 475.

Σαρμαῖται 55.

Σάρνος ποταμός 51.

Σαβοναρόλας Γυρολάμος 799, 800.

Σαβοῖα 679.

Σιαφχάουζεν 687.

Σουνῖται 76.

Σίλτθεργερ Χανς 653, 713.

Σερκουχ Φατιμίδης στρατηγός
409.

Σχῖσμα 390, 679.

Σιλεσία 478, 623, 733.

Σλέσβιγ 168, 173, 197.

Σλεσβίγ ἐπισκοπή 173.

Σλικ Γάσπαρ ἀρχιγραμματεὺς
Φρειδερίκου 709.

Σχολαστική 378, 519.

Σκωτία 308, 316, 494, 664,
679, 769.

Σουηβία 194, 564, 533.

Σουηβικὸς δεσμός 634, 746.

Σουηδία 146, 316, 491, 657,
679.

Σβέλμη 457.

Σβύζη 594.

Σκιάρρας Κολόνας Ρωμαῖος εὐγε-
νῆς 582, 602.

Σκῶτος Ἐριγένης 307.

Σκουρκόλα 551.

Σελγχεῖμ 739.

Σεγέστης 13.

Σεγίμερς 13.

Σελδζουκίδαι 320, 321, 322,
332, 368, 414.

Σελεύκια 415.

Σέλτς μοναστήριον 204.

Σεμπάχη 636.

Σενλῖς 747.

Σὲνς σύνοδος 378, 661.

Σεντσαβιῶρ ὁ κύριος δὲν ἔχει
τίποτε.

Σέρβοι Σερβία 107, 726.

Σεβερίνος 26.

Σεβίλλη 787.

Σφόρτσας Φραγκῖσκος 747, 798,
799.

Σφόρτσας Γαλεάτσος Μαρίας
747, 798

- Στάδην 470.
 Στάλεκ ἀκρόπολις 423.
 Σταυῶφρος 368, 365, 548.
 Στεδίλκιοι 468.
 Στεῖρμαρχ, Στεῖρία 403, 422, 473, 562, 745.
 Στελίγγα 142.
 Συμφωνίαι τῆς Πράγας 697.
 Συνέδριον τῆς Βενετίας 400.
 Σύμβασις ἐκκλησιαστικῇ τῆς Βιέννης 710.
 Σύνταγμα τῆς Παύλας 230.
 Σύνοδοι : τῆς Μαντούας 255, τῆς Λυὼν 480, τῆς Βιέννης
 Στούρμιοι ἡγούμενοι τῆς Φούλδας 154.
 Στουτγάρδη 564.
 Σουατοπλόυκ Μοραυὸς ἡγεμὼν 146, 148.
 Σουηβοὶ 6, 10, 55.
 Σουῖφφολκ δούξ 769.
 Συγερ ἡγούμενος τοῦ Ἀγίου Διονυσίου 501.
 Σούτγκερος, ἐπίσκοπος τῆς Βαμβέργης 241.
 Σουλεῖμάν Καλίφης 84.
 Σουνῖτσι 76.
 Συντελθέργη 108.
 Σουριανοὶ 333.
 Σούτριον 241, 382.
 Σβέρκερ, Σουηδικὴ οἰκογένεια 492
 Σουατοπλόυκ τῆς Μοραβίας 317.
 Σουέν ἢ Σβέν βασιλεὺς τῆς Δανίας 197, 308.
- Σουέν Δ'. Πέτρος βασιλεὺς τῆς Δανίας 376.
 Σουέν Ἑστρίθσον τῆς Δανίας 259, 316, 492.
 Συάγριος Ρωμαῖος Πατρίκιος 34, 35.
 Σικελικὸς ἐσπερινὸς 585.
 Σιδηροῦν στέμμα τῆς Μόντζας 103
 Συντεχνίαι 606.
 Στυμπούλ ἴδε καὶ Κων)πολιν 727.
 Σταυροφορίαι κατὰ αἵρετικῶν 449
 Σταυροφορία Παίδων 448.
 Σέξτια ὕδατα 8.
 Σταυροφορίαι 320. Α'. Σταυροφορία 323, Β'. Σταυροφορία 367, Γ'. Σταυροφορία 412, Δ'. Σταυροφορία 445, Σταυροφορία Παίδων 448, Σταυροφορίαι κατ' αἵρετικῶν 449, Ε'. Σταυροφορία 459. Ϛ'. Σταυροφορία 509, Ζ', Σταυροφορία 511. Συνεπειαι τῶν Σταυροφοριῶν 513.
 Συμμάχια περὶ εἰρήνης τῆς Χώρας 553.
 Σοφοὶ (Βάτζεν) Πατρίκιοι ἐν Κολωνίᾳ 541.
 Σιλβεστρος Β'. 203, 206.
 Σιλβεστρος Γ'. πάπας 241.
 Citeaun μοναστήριον 349.
 Σιδιταθέκια 480.
 Σφόρτσας Ἰωάννης Γαλεάτσος 798.
 Σφόρτσας Λουδοβίκος 749.
 Σιδὼν 334.

- Σιέννη 697.
 Σιγάμβριοι 34.
 Σιγήθερτος βασιλεὺς τῶν Ριπουα-
 ρίων Φράγκων 36, 40.
 Σειγφρεῖδος ἀρχιεπίσκοπος τῆς
 Μογουντίας 254, 256, 264,
 277, 281, 322.
 Σειγφρεῖδος Ἐπιστεῖν ἀρχιεπί-
 σκοπος τῆς Μογουντίας 437,
 441, 474.
 Σειγφρεῖδος Βεστεμβούργιος ἀρ-
 χιεπίσκοπος τῆς Κολωνίας 541.
 Σιγισμουνδος τῆς Οὐγγαρίας Γερ-
 μανὸς αὐτοκράτωρ 624, 643,
 645, 652, 685, 692, 694, 698,
 700, 701, 706, 731.
 Σιγμουνδος ἀρχιδουξ τῆς Αὐστρίας-
 Τυρόλου 743, 745, 746, 750.
 Σιγουρδος βασιλεὺς τῆς Νορβηγίας
 334, 491.
 Σίμων τοῦ Μονφόρτ 450, 499.
 Σίμων Δονατέλλος ἶδε Δονατέλλος.
 Σιμωνία 240.
 Σιβὰς ἢ Σεβαστεία ἐμιράτου 332.
 Σίξτος Δ'. 803.
 Σικελία 47, 51, 56, 97, 145, 300,
 356, 407, 423, 426, 437, 455,
 472, 491, 550, 585, 800.
 Σικελικὸς ἐσπερινὸς 585.
 Σκενδέρβης Γεώργιος Καστριώ-
 τῆς 726.
 Σκανδιναυία, Σκανδιναυικὰ κράτη
 99, 490, 656.
 Σκόδρα Σκούταρι 727.
 Σλαῦοι 100, 110, 146, 166,
 173, 317.
 Σλιασβίγη Σλέσβιγ ἐπισκοπὴ 173.
 Σοβεσλαῦος βασιλεὺς τῆς Βοη-
 μίας 353.
 Σοέστη 737.
 Σοέστης πόλεμος 737.
 Σουασὸν 35, 40, 93, 138.
 Σολοθουρνον 231.
 Σονδερχάουζεν 264.
 Σοφία βασίλισσα τῆς Βοημίας 683.
 Σόρβοι ἢ Σέρβοι 110, 146.
 Σπάλατρον 454.
 Σπείρα 93, 142, 231, 248, 274,
 293, 341, 352, 354, 371, 402,
 422, 554, 584, 606, 611.
 Σπιεράχα (ἀρχαία Σπείρα) 264.
 Σπολέτον ἡγεμονία 103, 193.
 Σπολέτον πόλις 383.
 Σύνοδοι: Κωνσταντινουπόλεως 23,
 25. Ἐφέσου 23. Χαλκηδόνος
 23. Ἀρασίωνος 24. Βαλεν-
 τίας 24.
 Συρακοῦσαι 47.
 Συρία 75, 97, 410, 508.
 Σεγεδίνον 716.
 Στέγκελ βασιλεὺς τῆς Σουηδίας
 316.
 Στέφανος Β'. πάπας 94, 95.
 Στέφινος Γ'. πάπας 102.
 Στέφανος Δ'. πάπας 134.
 Στέφανος Ε'. πάπας.
 Στέφανος ὁ Ἅγιος τῆς Οὐγγαρίας
 226, 227, 232.

- Στέφανος τῆς Βαλεσίας βασιλεὺς Τσίγγες Χάν 477.
 τῆς Ἀγγλίας 313, 325, 494. Τυπογραφίας ἐφεύρεσις 756.
 Στέφανος δούξ τῆς Βαυαρίας 638. Τάγμα Γερμανικὸν ἐν Πρωσίᾳ ἴδε
 Στέφανος Λάγκτων ἀρχιεπίσκοπος Γερμανικὸν Τάγμα.
 497. Τάκιτος Κορνήλιος 10, 14, 17, 20.
 Στέφανος Πάλετς ἴδε Πάλετς. Ταγάστη 24.
 Στέφανος Μάρκελλος 667. Ταγῖναι κώμη 51.
 Στιέκνις Βοημός ἀναμορφωτῆς Ταλλιακόζον 551.
 682. Ταμερλάνος ἴδε Τιμούρ
 Στοκχόλμη 640, 657. Ταγκρέδος Ὡτβίλ 251.
 Στορτεθέκερ Κλάους 641, Ταγκρέδος ἀνεψιὸς Ροβέρτου 325,
 Στραλσούνδη 593, 626, 629. 327, 333.
 Στρασβοῦργον 142, 231, 455, Τιθέριος 9, 13, 14.
 554, 606, 618. Τιβούρα πόλις 205.
 Στουλθεῖς μβοῦργον 235, 255, Τιλλέδη ἀκρόπολις.
 730. Τιμούρ 713, 714.

Τ

- Ταγκρένδος κόμης τοῦ Λέτσε 422,
 423, 425. Τίος Ζίος Γερμανικὴ θεότης 20.
 Ταννεμβέργ 604, 740. Τυρόλον 608, 623.
 Ταρίκ Ἀραψ στρατηγός 78. Τόδιον πόλις 206.
 Ταρσός 369. Τολθιακὸν Ζούλπιχ 36.
 Τάτιροι 477. Τολέδον 77, 298.
 Τεγερφέλδ ἱππότης 575. Τογκέρνη 93.
 Τητίας βασιλεὺς τῶν Ὀστρογότ- Τορτόνα 246, 381.
 θων 51. Τοσκανέλλης Φλωρεντιανός 784.
 Τέλλος 594. Τοσκάνα 209, 602.
 Τέμπλιν 593. Τωτίλας βασιλεὺς τῶν Ὀστρο-
 Τεμουδζῖν Χάν 477. γόθων 50, 51.
 Τέγκτροι 8, 16. Τολῶσα 33, 303, 443, 502.
 Τερρακίνα 287. Τολῶσσα, κομητεία 450, 502.
 Τέστρι 83. Τουρέναι 504.
 Τεϋχεσβουρί 772. Τοῦρ, Τόρωνες 84, 128, 767.
 Τραπεζοῦς 728.
 Τράουονδος φρούριον 596.
 Treuga Dei (θεία εἰρήνη) 239.

- Τριβοῦροι 144, 222, 245, 256, 127.
 273, 344.
 Τρεβήροι 142, 148, 348, 407, Φήλιξ Ε' . πάπας 708, 710.
 549, 553, 573, 593. Φέμη 753 — 755.
 Τρίφελς 420, 423. Φερδινάνδος Α' . τῆς Καστιλίας
 Τρινιδάδ (τριάς) 298.
 Τρίπολις 329, 333. Φερδινάνδος Γ' . τῆς Καστιλίας
 Τριστάος Νοῦνος 781. 506.
 Τροβατόροι 526. Φερδινάνδος Δ' . ὁ καθολικὸς τῆς
 Τρούαι 338, 760. Ἀρχωνίας 774, 784, 800.
 Τυβίγγη 749, 756. Φερδινάνδος Α' . τῆς Νεαπόλεως
 Τυδώρ ἀγγλικὴ δυναστεία 773. καὶ τῆς Σικελίας 800.
 Τύνις 511. Φάρσαλος 9.
 Τούρκοι Ὄθωμανοὶ 712, 723, 745. Φίλιππος τῆς Σιουθίας Γερμανὸς
 Τουρκομάνοι 728. αὐτοκράτωρ 425, 428 — 435.
 Τουσκία 474. Φίλιππος Α' . τῆς Γαλλίας 305,
 Τοῦσκλον 395, 422. 500, 501, 502.
 Τύρος 334, 412. Φίλιππος Β' . Αὔγουστος τῆς
 Τσέστερ 312. Γαλλίας 417, 418, 438, 500.
 Φίλιππος Γ' . ὁ τολμηρὸς τῆς
 Γαλλίας 556, 577.

Υ.

- Υεμέν 62.
 Υεσδεγέρδ, Γ' . τῆς Περσίας 75.
 Υόρκη πόλις 312.
 Υόρκ ἀγγλικὸν κόμμα (λευκὸν
 ρόον) 763, 770.
 Υουκατάν 791.

Φ.

- Φαλκενστέιν φρούριον 227.
 Φαλκοπίγκ 658.
 Φατιμέ 75.
 Φατιμίδαι 195, 409.
 Φήλιξ ἐπίσκοπος τῆς Οὐργέλης
 Φερράρα 699, 715.
 Φεῦχτεμβάγγελν Σιγφρεϊδος 655.
 Φεύας βασιλεὺς τῶν Ρυγίων 28.
 Φιλανδία 492.

- Φιορεντίνον ἀνάκτορον 485.
 Φλανδρίας 503.
 Φλάχχαϊμ 279.
 Φλάβιος υἱὸς Σιγνιμέρου 13.
 Φλωρεντία 291, 587, 589, 715,
 797, 798.
 Φολκούγγιοι 492.
 Φόνδοι 678.
 Φοντάνετον 141.
 Φόρχεϊμ 149, 159, 279.
 Φορμόζος πάπας 149.
 Φραγκῖσκος τῆς Ἀσσίας 453.
 Φραγκιπάνοι ρωμαϊκὴ οἰκογένεια
 355.
 Φράγκοι κράτος τῶν Φράγκων (ἴδε
 καὶ Ἀνατολικοὶ καὶ Δυτικοὶ
 Φράγκοι) 6, 19, 34—40, 48,
 58, 61, 79—86, 91—144.
 Φράγκοι, Ριπουάριοι καὶ Σάλιοι
 34 Ἐνωσις αὐτῶν 39.
 Φραγκωνία δουκάτον 553.
 Φραγκφούρτη ἐπὶ τοῦ Μαίνου 125,
 127.
 Φραγκφούρτη ἐπὶ τοῦ Ὁδέρου 756.
 Φραγκῖσκος Σφόρτσας 747, 798.
 Φραγκισκανοὶ 451, 453.
 Φραγκῖσκος Βοθαδῆλλας ἴδε Βοθα-
 δῆλλας.
 Φραξίνετον 146, 177, 190, 320.
 Φρέχεν 540.
 Φραδεγούνδη σύζυγος Χιλπερίχου
 τοῦ Α'. 59.
 Φρεισδοῦργον 554, 749, 756.
 Φρεϊσίγγεν 93.
 Φριούλη δουκάτον 103, 180.
 Φρειδερίκος Α'. Βαρβαρόσας 374
 — 416.
 Φρειδερίκος Β'. Γερμανὸς αὐτο-
 κράτωρ 437, 438, 441—487.
 Φρειδερίκος ὁ Ὡραῖος τῆς Αὐστρίας
 Γερμανὸς αὐτοκράτωρ 591, 592,
 — 596, 600—603.
 Φρειδερίκος Γ'. Ρωμαῖος Αὐτοκρά-
 τωρ δούξ τῆς Στεριίας 707,
 729, 731, 733, 739—747.
 Φρειδερίκος Χοχενζόλλερν φρουριο-
 κόμης τῆς Νυρεμβέργης 560,
 701.
 Φρειδερίκος Δ'. τοῦ Χοχενζόλλερν
 596, 701.
 Φρειδερίκος Ε'. τοῦ Χοχενζόλλερν
 624, 638.
 Φρειδερίκος Α'. Ἐιλέκτωρ τοῦ
 Βρανδεμβούργου (Φρειδερίκος
 ΣΓ' τοῦ Χοχενζόλλερν) 654,
 688, 694, 703, 705.
 Φρειδερίκος υἱὸς Κονράνδου τοῦ Γ'.
 373, 397.
 Φρειδερίκος τῆς Σουηθίας (υἱὸς
 Φρειδερίκου τοῦ Βαρβαρόσας),
 405 413, 414, 415.
 Φρειδερίκος ὁ Σταουφικὸς δούξ τῆς
 Σουηθίας 352, 354, 358.
 Φρειδερίκος Βούρεν ἡ Σταουφικὸς
 279.
 Φρειδερίκος δούξ τῆς Λοθαριγγίας
 222.
 Φρειδερίκος υἱὸς τοῦ μαρκιωνος Ἐρ-

- μάνου τῆς Βάδης 551.
 Φρειδερίκος ὁ Φίλερις μαρκίων τῆς
 Μείσεν 706.
 Φρειδερίκος τῆς Θουριγγίας χωρο-
 κόμης 705.
 Φρειδερίκος ὁ νικητὴς τοῦ Πηλα-
 τινάτου 733.
 Φρειδερίκος ὁ σοφὸς ἐκλέκτωρ τῆς
 Σαξωνίας 750.
 Φρειδερίκος ὁ Φίλερις τῆς Αὐ-
 στρίας 472, 482.
 Φρειδερίκος δούξ τῆς Αὐστρίας
 687, 706.
 Φρειδερίκος δούξ τῆς Σικελίας 585,
 589, 603.
 Φρειδερίκος καρδινάλιος (Στέφα-
 νος Γ'.) 249.
 Φρειδερίκος ἀρχιεπίσκοπος τῆς Μο-
 γουντίας 181, 182.
 Φρειδερίκος κόμης τοῦ Ἰσεμβούρ-
 γου 457.
 Φρεΐσιοι 84, 86, 91, 92, 99, 104,
 129.
 Φρεΐσια 142.
 Φρίγκα 21.
 Φρίτσλαρ 162, 81.
 Φούλδα 94, 154, 175, 421.
 Φούλκων κόμης τῆς Ἀνδεγαυίας
 (βασιλεὺς τῆς Ἱερουσαλήμ) 306,
 336, 337.
 Φούλκων ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ρώ-
 μης 306.
 Φούλκων τοῦ Νευϊλλὺ 444.
 Φυρστεμβάδη 622.
 Φίλιππος υἱὸς Ἰωάννου τοῦ Ἀγα-
 θοῦ δούξ τῆς Βουργουνδίας 668,
 741.
 Φίλιππος ὁ Ἀγαθὸς τῆς Βουργουν-
 δίας 471, 759, 762.
 Φίλιππος υἱὸς τοῦ Μαξιμιλιανοῦ
 746.
 Φίλιππος Μαρίας Βισκόντης 797,
 798.
 Φίλιππος ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κο-
 λωνίας 398, 399, 402, 408,
 422.
 Φωκᾶς αὐτοκράτωρ Ἀνατολ. Ρω-
 μαϊκοῦ Κράτους 74.
 Φιλολογίαι τοῦ ΙΓ'. αἰῶνος 527.
 Χ
 Χαδεσσί ἐν Ἀραβίᾳ 126.
 Χαϊνχολτς, μάχη ἐν 402.
 Χάκων Ε'. τῆς Νορβηγίας 491.
 Χάκων Ζ'. τῆς Νορβηγίας 656.
 Χάκων Η'. τῆς Νορβηγίας 629,
 641, 656, 657.
 Χηλιδ στρατηγὸς τοῦ Ὁμάρ 75.
 Χρυσόβουλον 619.
 Χαδισσὰ σύζυγος τοῦ Μωάμεθ 65.
 Χωρικῶν πόλεμος τοῦ ΙΓ'. αἰῶ-
 νος 533.
 Χηλέπιον 713.
 Χοραϊσῖται 65, 67, 96.
 Χαλκηδῶν 23.
 Chalons 503.
 Χηροῦσκοι 13.
 Χιλδεβέρτος, υἱὸς τοῦ Χλωδοβίκου
 40.

- Χιλδερίχος Γ'. Μεροβίγγιος 34.
 Χιλδερίχος Γ'. βασιλεὺς τῶν
 Φράγκων, τελευταῖος τῶν Με-
 ροβιγγίων βασιλέων 86.
 Χιλπερίχος Βουργούνδιος βασι-
 λεὺς 35.
 Σινόν, πύργος 759.
 Χλωδομάρος, υἱὸς τοῦ Χλωδοβίκου
 40.
 Χλωδοβίκος βασιλεὺς τῶν Φράγ-
 κων 31, 33, 35, 37, 39.
 Χλωδοβίκος Β'. βασιλεὺς τῶν
 Φράγκων 39, 58.
 Χλωτάριος Β'. 58, 59, 79.
 Χοσρόης τῆς Περσίας 74, 97.
 Χορὰν Νουσιρβὰν 74.
 Χοβαρέσμιοι 481, 508.
 Χριστιανὸς ἀρχιεπίσκοπος τῆς Μο-
 γουντίας 392, 395, 398, 402,
 404.
 Χροδεγάγγος ἐπίσκοπος τοῦ Μὲτς
 125.
 Χροδεγίλδη σύζυγος Χλωδοβίκου
 28, 35, 36, 39.
 Χοὺρ 438.
 Hermandades 785.
 Χερσφέλδη 261.
 Χέβελλερ 166.
 Χιδδὺν ἴδε Χαττίν.
 Χιλδερίχος, Βάνδαλος 44.
 Χιλδεσχέιμ 110.
 Χιμίλτρούδη, σύζυγος Καρόλου
 τοῦ Μεγάλου 102.
 Χίγκμαρ, ἀρχιεπίσκοπος τῶν Ρή-
 μων 151, 152.
 Χοχστάδιος Κονράδος 481.
 Χοχενάλτχέιμ 161.
 Χοχεμβούργον 262.
 Χόχεν Μόλσεν 280.
 Χοχενστάουφαι 232—312.
 Χάνς Σιλτβέργερ 653, 713.
 Χαράν 332.
 Χάρτμανν τῆς Σειθενέιχεν 396.
 Χάρτμανν κόμης τοῦ Ἀψβούργου
 562, 565.
 Χαροὺν ἢ Ἀροὺν ἀλ Ρασίδ 130.
 Χαρούσα Ἄαρος 173.
 Χαρτσβούργον 259, 260, 262, 440.
 Χασεμίται 65, 96.
 Χάζη μάχη παρὰ τὴν 108.
 Χαττίν ἢ Χιδδὺν ἐν Παλαιστίνῃ
 411.
 Χάττων, ἀρχιεπίσκοπος Μογουν-
 τίας 149, 160.
 Χαβελβέργη ἢ Ἀβελβέργη 173,
 188, 197, 373.
 Χοχεντσε'λ 161.
 Χοχενζόλλερν 628, 700.
 Χόϊος κόμης τῆς Μανσφέλδης 342.
 Χόλλενταλ 228.
 Χόλτσερ Βόλφγαγκ 738.
 Χόρνεκ Ὀττοκάριος 568, 575.
 Χοῦνολδ δούξ τῆς Ἀκυϊτανίας
 102.

Ψ

 Ψευδοϊσιδωρικαὶ διατάξεις 152.

Προσθήκαι

Α.

- Αυτοκρατορικαὶ πόλεις 607.
 Ἅγιος Διονύσιος 94.
 Ἅγιος Δομῆγγος 790.
 Ἀστῶν τάξις κατὰ τὸν Π'. αἰ-
 ῶνα 534.
 Αὐρηλία 40, 760.
 Αὐρηλία ἢ Ἀρμανιάκ 760, 384,
 438, 473, 562.
 Αὐστρία Ἀνατολική μαρκιωνία
 Ἀνατολικοὶ Φράγκοι 144.
 Ἀνατολική Πρωσία 740.
 Ἀνατολικὸν Ρωμαϊκὸν κράτος
 ἴδε ἐπίσης Βυζαντινὸν Ἑλλη-
 νικὸν, λατινικὸν κράτος 29, 41.
 74, 76, 77, 97, 115.
 Ἅγιος Φέλιξ Καραμάνος 443.
 Ἅγιος Γάλλος 154, 165, 175,
 439.
 Ἅγιος Γερμανὸς 457, 461.
 Ἅγιος Ἰάκωβος ἱπποτικὸν τάγμα
 506.
 Ἅγιος Ἰάκωβος 735.
 Ἅγιος Μαυρίκιος 303.
 Ἅγιος Σοίθερτσθερτ (Καίζερν-
 θερτ) 254.
 Ἅγιος Ζήνων μοναστήριον

Β.

- Βολτοῦρνος ποταμὸς 53.
 Βουγλὲ πόλις 39.
 Βαλστατή 478.

Βλαχία 651, 726.

Βαλδεμάρ μαρκίων τοῦ Βρανδεμ-
 βούργου 593, 597.

Βαλδεμάρ ὁ ψευδὴς 616.

Βιλδεμάρ βασιλεὺς τῆς Σουηδίας
 492.

Βαλδεμάρ βκσιλεὺς τῆς Δανίας
 404.

Βαλδεμάρ Α'. ὁ μέγας τῆς Δα-
 νίας 404, 493.

Βαλδεμάρ Β'. τῆς Δανίας ὁ νι-
 κητὴς 464, 493.

Βαλδεμάρ Δ'. τῆς Δανίας 628,
 657.

Βαλδενανὸς 443.

Βιλέμποτ Ἀρνόλδος 554.

Βιλταρίου ἄσμα 530.

Βεσοντίων (Οὔεσοντίων) 8

Β.κεντία 473.

Βιέννη τῆς Γαλλίας 661.

Βίκτωρ Γ' πάπας 287.

Βίκτωρ Δ'. πάπας 390, 393.

Βικτωρία στρατόπεδον Φρειδερί-
 κου Β' τῆς Πάρμας 484.

Βινδοβόνα ἴδε Βιέννα Αὐστρίας.

Βιρδούμαρος

Βιρόδουνον ἴδε Βερδοῦνον

Βίσκονται οἰκογένεια Μεδιολάνου
 588, 602, 624, 797.

Βισκόντης Βαρνάβας 625.

Βισκόντης Ἰωάννης Γαλεάτσος
 598, 644, 797.

Βισκόντης Ἰωάννης Μαρίας 797.

Βισκόντης Ματθαῖος 588, 598.

- Βισκόντης Φίλιππος Μαρίας 797. Βιτελσβάχος Όθων 383—386,
 798 403, 434.
 Βιτάλιοι ἄδελφοί 641. Βιτελσβάχοι 591, 706.
 Βιτέρβος 436. Βιτεμβέργη 756, 809.
 Βλαδισλαῦος δούξ τῆς Βοημίας Βλαδίσλαυος Ἰάγγελος βασιλεὺς
 365. τῆς Πολωνίας καὶ Λιθουανίας
 Βλαδισλαῦος ὁ Βραχὺς βασιλεὺς 702, 707, 716, 717
 τῆς Πολωνίας 601. Βλαδίσλαυος βασιλεὺς τῆς Βοη-
 Βλαδισλαῦος ὁ Δ'. (Βέλας) τῆς μίας 731, 733.
 Οὐγγαρίας 565. Βαλεντία 299, 506,
 Βόλφ Βουννεστεϊν 638. Βαλεντία 24.
 Βολφγάγκ Χόλτσερ ἴδε Χόλτσερ Βαλερύ Ἐράρδος 551.
 Βολφράμιος Ἐσεμβάχιος 531. Βαλλαδολλὶδ 791.
 Βορματία 93, 105, 129, 137, 142, Βαλεσία Γαλλικὴ δυναστεία 663.
 188, 231, 262, 270, 272, 345, Βάνδαλοι 6, 24, 30, 44, 45.
 398, 402, 422, 433, 465, 469, Βάρνα 717.
 554, 743. Βάσκος δὲ Γάμα, ἴδε Γάμα.
 Βορματίας ἐκκλησιαστικὴ σύμ- Βάσκος Νουνέξ Βαλθόας ἴδε Βαλ-
 βασίς 345. θόας.
 Βουτέχ ἐπίσκοπος τῆς Πράγας Βοκουλέρ 439.
 202. Βὼ Πέτρος (Δουβὼ) 443.
 Βυρτεμβέργη 633, 749. Βελδέκιος Ἐρρίκος 405, 531.
 Βυρτσβούργον 175, 261, 278, 354, Βενετία 300, 395, 400, 461, 445,
 356, 372, 394, 402, 435, 483. 508, 510, 534, 587, 655, 727,
 Βεργότθαι 6, 30, 31, 33, 39, 78. 743, 798.
 Βεττίνιοι 569, 706. Βερκέλλαι 8.
 Βιέννη τῆς Αὐστρίας 9, 473, 562, Βέρδεν 108.
 681, 710, 746. Βέρδουνον 100.
 Βιέννης ἐκκλησιαστικὴ σύμβασις Βερμανδία 303.
 710. Βερένα 31, 193, 196, 215, 383,
 Βίλλα σύζυγος Βερεγγάρου τῆς 395, 406, 458.
 Φριούλης 187. Βερώνας δεσμὸς 395.
 Βγκελρίδης Ἀρνόλδος 636. Βαρακᾶς ἐξάδελφος τῆς Χαδιτζε
 Βισμάρη 640. 66.

Βάρτ Ἰππότης 575.
 Βαρτθούργον 484.
 Βεϊνσβέργη, Γυναικῶν πίστις 363.
 Βεϊνσεζέε 438.
 Βελιδ Α'. καλῖφης 77, 84.
 Βένδοι 183, 184, 198, 207.
 Βεγκεσλαῦος Γερμανὸς βασιλεὺς
 624, 632, 633, 643, 645, 681,
 684, 694.
 Βεγκεσλαῦος Α'. τῆς Βοημίας
 472, 478.
 Βεγκεσλαῦος υἱὸς Ὀττοκάρου τοῦ
 Β'. 562.
 Βεγκεσλαῦος Β'. τῆς Βοημίας
 574.
 Βεγκεσλαῦος Γ'. τῆς Βοημίας
 574.
 Βεγκεσλαῦος δούξ τῆς Λουξεμ-
 βούργου 622.
 Βέρλα πόλις 207.
 Βέρνερ Ἐπιστὲν ἀρχιεπίσκοπος
 τῆς Μογουντίας 556.
 Βέρνερ τοῦ Κοβούργου 227.
 Βεσπούκκιος Ἀμέριχος 790.
 Βιστφαλία 104, 753.

Γ

Γαλλία 306, 349, 366, 457, 661,
 666. Ἀγγλογαλλικοὶ πόλεμοι
 665—670.
 Γουλιέλμος κόμης τῆς Ὁλλανδίας
 (Γερμανὸς παραβασιλεὺς (484
 541, 555.

Γουλιέλμος Δ'. κόμης τῆς Ὁλ-
 λανδίας 610.
 Γουλιέλμος δούξ τῆς Αὐστρίας
 654.
 Γουλιέλμος κόμης τῆς Ἰουλίχης
 541.
 Γουλιέλμος Α'. ὁ κατακτητὴς τῆς
 Ἀγγλίας (Γουλιέλμος Β'.
 δούξ τῆς Νορμανδίας) 306,
 309, 313.
 Γουλιέλμος Β'. Ροῦφος (βασιλεὺς
 τῆς Ἀγγλίας) 309.
 Γουλιέλμος υἱὸς Ἐρρίκου Α'. τῆς
 Ἀγγλίας 313.
 Γουλιέλμος δούξ τῆς Ἀκυιτανίας
 234, 239.
 Γουλιέλμος δούξ τῆς Ἀπουλίας
 355.
 Γουλιέλμος Α'. βασιλεὺς τῆς Σι-
 κελίας 381, 385, 389, 394.
 Γουλιέλμος Β'. τῆς Σικελίας 401
 421.
 Γουλιέλμος Νογαρέτος ἀρχιγραμ-
 ματεὺς Φιλίππου τοῦ Δ'.
 581, 582.
 Γουλιέλμος ἐπίσκοπος τῆς Ἑλυ
 497.
 Γουλιέλμος ἐπίσκοπος τῆς Μογουν-
 τίας 183, 188, 191.
 Γουλιέλμος ἐπίσκοπος τῆς Οὐ-
 τρέχτης 271.

Δ

Δυτικοὶ Φράγκοι 144, 200, 303.
 Δυτικὴ Πρωσία 740.

Δελλατόρρε (della Torre) 588,
797.

Διαιτάι τοῦ κράτους Γερμανικαί :

Ἀκυόγρχινον 135, Ἀσαφεμ-
βοῦργον 710, Αὐγούστα 223,
436, 749, 750, Βομβέργη 358,
362, 397, Βεζανσόν 385, Ἐρ-
φούρτη 403, Φραγκφούρτη 371,
607, 643, 708, Φρεϊβούργον
749, Γελνχάουζεν 408, Γόσ-
λαρ 353, Κολωνία 749, 751,
Κωνσταντία 404, Λινδάον 749,
Μογουντία 405, 469, Μερσιμ-
βοῦργον 376, Μέτς 619, Νυ-
ρεμβέργη 589, 619, 634, 640,
Ρεγενσβούργον 413, 725, 739,
Σπείρα 371, 422, 584, Τρι-
βούροι 222, 256, 344, Βερώνα
196, Βορματία 186, 345, 398,
4 2, 433, 748.

Ε

Ἐναστρες θάλαμος ἡ δικαστήριον
ἐν Ἀγγλίᾳ 774.

Ἐγκρισίς πραγματικὴ 504, 708,
763.

Ἐλβετία 593, 734, 743.

Η

Ἡμιπελαγισμὸς 23,

Θ

Θαβὼρ ὅρος 694.

Θαβωρῖται 494, 697, 733.

Ι

Ἰπποτικὸι ἀγῶνες 523.

Ἰπποτῶν δεσμός, ἀδελφότης
630, 634.

Ἰππόται 522.

Ἰσπανία 77, 298, 784.

Ἰσπανικὴ μαρκιωνία 115.

Ἰόβης ὅρος ἢ Βερνάρδου 103.

Κ

Καλμάρης συνθήκαι ἐνώσεως 657.

Καλῆς Ἑλπίδος ἀκρωτήριον 782.

Λ

Λευκοὶ καὶ Μαῦροι ἐν Φλωρεντία
796.

Μ

Μαστιγούμενοι 618.

Μαστιγούμενοι ἀδελφοὶ 618.

Ν

Νόμοι κατ' αἵρετικῶν τῆς Ραβέν-
νας 466.

Ο.

Οὐάρος Κυντίλιος 13, 15.

Οὐάρων μάχη 15.

Οὐάσκωνες 115.

Οὐαλία 662,

Οὐόρβεικ Πέρκιν 774.

Οὐόρβεικ κόμης 770.

Οὐάτ Τάϋλλερ 670, 671.

Οὐέλφος υἱὸς τοῦ μαρκιωνος Ἀ-
γου τῆς Ἑσθης 258.

Οὐέλφος υἱὸς τοῦ Ὁθωνος Νουρ-
χέιν 288, 290.

Οὐέλφος δούξ τῆς Βαρβαρίας ἀδελ-

- φὸς Ἑρρίκου τοῦ Ὑπερηφάνου 262, 263.
 Οὐέλφος κόμης 371.
 Οὐέλφος καὶ Οὐαϊβλίγκιου 362.
 Οὐέλφοι 365, 384, 402, 423, 470, 586.
 Οὐέσσεξ 147.
 Οὐέβερτος ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ρα-
 βέννης (ἀντίπαπας Γρηγορίου
 τοῦ Ζ'.) 279.
 Οὐϊδεράδος ἡγούμενος τῆς Φούλ-
 δας 254.
 Οὐϊγβερτος ἱεραπόστολος 91.
 Οὐϊλλιαμ Κάξτων 778.
 Οὐϊλίγγς ἀρχιεπίσκοπος τῆς Με-
 γουντίας 199, 201, 205, 206, 207
 Οὐϊνδσορ 498, 778.
 Οὐϊμφρεϊδος Βονιφάτιος 92, 307.
 Οὐϊππων ἱστοριογράφος 232.
 Οὐϊσθκ 627, 641.
 Οὐϊτιγς Ὀστρογότθος 47, 48, 49.
 Γούδβιλς Ἀγγλικὴ οἰκογένεια
 771.
 Οὐόταν Γερμανικὴ θεότης 20.
 Οὐϊκλίφιος Ἰωάννης 673, 674,
 777.
 Οὐϊκλίφιοι 676.
 Οὐβερλίγγεν 439.
 Οὐρφίλας 19, 23.
 Οὐλμη 372, 632, 633, 639.
 Οὐλερῖχος υἱὸς Ἐβεράρδου Β'.
 τῆς Βυττεμβέργης 633, 638.
 Οὐαϊφάρος δούξ τῆς Ἀκυτανίας
 95, 102.
 Οὐϊτεκλίνδος δούξ τῶν Σαξόνων
 107, 109.
 Οὐϊδουκλίνδος τῆς Κορβείας 159,
 163, 175.
 Οὐϊλλιβρόρδος Ἱεραπόστολος 91.
 Οὐϊλππων 110.
 Οὐλερῖχος Ε' τῆς Βυτεμβέργης
 736, 739.
 Οὐλερῖχος ἐπίσκοπος τῆς Αὐγού-
 στης 183.
 Οὐλερῖχος τῆς Λιγκτεστεϊν 526.
 Οὐγγαρία 161, 164, 165, 177,
 182, 226, 233, 234, 248, 478,
 652, 706, 729.
 Οὔνιος ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Ἀμ-
 βούργου 173.
 Οὐτεβάρλδεν 594.
 Οὐρβανὸς Β'. πάπας 287, 288
 290, 306, 322, 338.
 Οὐρβανὸς Γ'. πάπας 407.
 Οὐρβανὸς Δ'. 521, 549, 552.
 Οὐρβανὸς Ε'. πάπας 625, 678.
 Οὐρβανὸς ς'. πάπας 678.
 Ὁρχάν υἱὸς τοῦ Ὁσμάν 650.
 Οὔρδ 594.
 Οὔσιπῖνοι 8.
 Οὔτρέχτη 93, 231, 271, 346.

II

- Πύργος τοῦ Λονδίνου 670.
 Πανεπιστήμια 682, 756.
 Παρθένοι τῆς Αὐρηλίας 760.
 Πράσινον ἀκρωτήριον 518.
 Παδεβόρνης συνθηκολογία 109.

3.003

